CONST. HARMENOPULI

MANUALE
LEGUM SIVE HEXABIBLOS

CUM

APPENDICIBUS ET LEGIBUS AGRARIIS.

CONST. HARMENOPULI

MANUALE
LEGUM SIVE HEXABIBLOS

CUM

APPENDICIBUS ET LEGIBUS AGRARIIS.

AD FIDEM ANTIQUORUM LIBRORUM MSS. EDITIONUM RECENSUIT, SCHOLIIS NONDUM EDITIS LOCUPLETAVIT, LATINAM REITZII TRANSLATIONEM CORREXIT, NOTIS CRITICIS, LOCIS PARALLELIS, GLOSSARIO

ILLUSTRAVIT

GUSTAVUS ERNESTUS HEIMBACH
ANTECESSOR LIPSIENSIS.

LIPSIAE,
T. O. WEIGEL.
MDCCCLI.

For IX
H

Rec. Apr. 3, 1901.

PRAEFATIO.

Quum Harmenopuli Prochiron, quod per terram Graeciam legis vicem hodieque habet, in huius regni usum denuo typis exscribendum esset, Leonida Sguta, strenuo iuris Romani per Graeciam vindice, qui nunc Athenis aetatem degit, item Oswaldo Weigel librario honestissimo hortantibus, totam hanc editoris provinciam in me suscepi. Itaque ut primum circumspicere occoepi, quaenam rei criticae praesidia in oratione Prochiri formanda vel maxime occurrerent, praeter illas copias, quibus Reitzius usus est, duo libri obtigere, qui Hexabiblon habent, id est Constantinopolitanus, unde Zachariae de Lingenthal libros Basilicorum XV.—XVIII. cum scholiis antiquissimis edidit in Supplemento editionis Basilicorum Heimbachianae (Lipsiae 1846. 4.), descriptus ille quidem ab eodem viro l. c. prologomenon §. 2 — 5. p. III seq., et Haenelianus, quem ipse Haenel inter libros quae possidet, manuscriptos numero 5. retulit in libro *Serapeum, Zeitschrift für Bibliothekwissenschaft, herausgegeben von Naumann,* Num. 15. mensis Augusti anni 1846. p. 235. Itaque utrumque virum doctum adii, ut eius, qui penes eos est, thesauri copiam mihi facerent, cumque pro eo, quo sunt, bonarum litterarum amore precibus annuissent meis, in villam Grosskmehlen, ubi Zachariae de Lingenthal degit, me contuli, quo et suavitate colloquiorum cum amico praestantissimo habendorum fruerer, et si quid haberet, quod in rem meam verti possit, quam diligentissime anquirerem.

Constantinopolitanus liber, quem mense Decembri 1354. exaratum esse constat, chimicis remediis valde corruptus est, in eoque aliquot folia desiderantur, quae antiquitus excidere. Post leges rusticas, quae in folium 215. desinunt, statim postea Appendix

septem scholiorum interpositus est, quae inde a folio 216 A. usque ad folium 219 A. pertinet, neque ullum titulum praefert. Sunt autem haec: *ἐκ τῶν νομίμων κεφαλαίων καὶ τῆς νεαρᾶς*, quod ad I. 4. §. 73. p. 96. apposui; *ἐκ τῶν νομίμων κεφαλαίων τῶν κειμένων*, quod ad I. 12. §. 66. p. 154. adieci; *ἐκ τῶν κεφαλαίων τοῦδε τοῦ τίτλου*, quod ad II. 2. §. 11. p. 230. expressum est; *ἡ κάτα σύνεσιν* (leg. *συναίνεσιν*) *πρᾶσις*, quod ad II. 3. §. 73. p. 364. legitur; *εἰς τὸν περὶ τόκου τίτλον*, quod ad III. 7. §. 11. p. 428. collatum est; *τὰ δύο ταῦτα τῶν νόμων κεφάλαια*, quod ad IV. 10. §. 38. p. 548. legitur; *εἰς τὸν ... τίτλον ἐν κεφ. ὁ λαβὼν νέον*, quod ad V. 8. §. 74. p. 650. conspicitur. Fuit autem mihi non adeo parvi momenti, quum et scholia, quae plane alia manu, quam ipse liber contextus, ad marginem libri exarata sunt, longi pleniora sint iis, quae in vulgaribus editionibus circumferuntur, et scholiorum, quae ex margine in huius libri orationem venerunt, plenissimum faciat indicium; denique quattuor titulorum, qui ad librum sextum accessere, et in tabula integri operis, quae libro praemittitur, et in speciali libri sexti expositione mentionem faciat, ut ab initio Hexabibli partem fecisse videantur, quam quidem opinionem vel exinde confirmare licet, quod ad finem quarti tituli, qui est *περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων* haec fol. 210. adiiciuntur: *τέλος σὺν θεῷ πάσης τῆς ἑξαβίβλου.*

Haenelianus liber chartaceus est saeculi decimi quinti exeuntis, in 4. et foliis 242. constat. Fuit olim Cardinalis Spadae. Habet fol. 1—233. Harmenopuli Hexabiblon cum quattuor titulorum appendice, cui quidem libro *κριτῶν προκατάστασις ἢ περὶ δικαιοσύνης*, atque *κατάκρισις ἐκτεθεῖσα πρὸς κριτάς*, uti in nostra editione, praeferuntur. Unicuique libro tabula titulorum, qui ibi habentur, uti in Constantinopolitano codice, praeponitur, sed ut multae et aliae suppositiae rubricae admixtae sint. Quattuor titulorum appendici fol. 233 A. subiicitur: *τέλος σὺν θεῷ πάσης τῆς ἑξαβίβλου.* Post Hexabibli finem fol. 233 A. legitur scholium, quod incipit ab his verbis: *ἰστέον δὲ ὅτι*, quod editionis nostrae p. 818. legitur; fol. 233 A. *θέσπισμα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου περὶ τοῦ πάπα ῥώμης;* fol. 234 A. tres tomi, qui incipiunt absque ulla rubricae significatione ab his verbis: *ἐπὶ τῆς βασιλείας;* fol. 234 B. *τοῦ ἁγιωτάτου καὶ σοφωτάτου πατριάρχου κυροῦ φιλοθέου ἀνατροπὴ τῶν ἀναγεγραμμένων ἀναθεματισμῶν*, quae quidem omnia inter epimetra Hexabibli p. 820—826. composuimus; fol. 236 B.—241 A. *νόμοι γεωργικοὶ κατ' ἐκλογὴν;* fol. 241 A.—242 B. Harmenopuli epitome canonum, quae quia ad finem libri

folia quaedam excidere, integra non est. Scholia habet si non multa, at certe praestantissima, quae ex illa scholiorum serie, quae in Constantinopolitano habentur, excerpta esse facile sentias. Ipsam libri orationem cum Constantinopolitano codice et Palatino Salmasii, qui sane optimus est, fere ubique consentire videmus.

Reliquorum librorum mss. apparatum etsi Montreuil in libro histoire du droit Byzantin III. p. 363 seq. enumeravit, tamen sunt non adeo pauca, quae ex scriniis mihi amicissimi de Lingenthal addi mereantur, in quo eam, quam Montreuil l. c. expressit, librorum seriem secuturus sum.

Parisiensis liber regius 478. est chartaceus saeculi XV. in *folio*, duobus potissimum manibus scriptus, quarum prima homilias et Pselli versus politicos, ultimis quinquaginta versibus exceptis, exaravit, secunda autem Harmenopulum et ultimos Pselli versus. Habet: 1. homilias, 2. fol. 109—132. Harmenopuli Hexabiblon cum titulis adiecticiis et legibus rusticis, sed absque tribus tomis, 3. fol. 235—261 A. Pselli synopsin legum. 4. fol. 261 B., 262. *αἱ λέξεις τοῦδε τοῦ. βιβλίου κατὰ αβ.*

Parisiensis liber 1338. chartaceus saeculi XV. habet Matthaeum Blastarem et Harmenopuli Prochiron.

Parisiensis liber 1355. chartaceus saeculi, ut de Lingenthal vult, XIV., foliis 433. constat. Inde a folio 304 B. secunda manus librum complevit. Insunt: 1. fol. 1 A. fragmentum Glossarii nomici. 2. fol. 1 A. — 2. Novella Romani *περὶ προτιμήσεως*, quae incipit *γίνωσκε*, 3. fol. 3 B. Divisio librorum, qui Pandectarum sunt; incipit *χρὴ γινώσκειν*. 4. fol. 4—7. tabula Hexabibli, 4. fol. 7—9. fragmentum de obligationibus et actionibus; incipit *οὗτοι οἱ νόμοι*. 6. fol. 12—274 A. Harmenopuli Hexabiblos, cui *κριτῶν προκατάστασις* et *κατάκρισις ἐκτεθεῖσα* praeferuntur; ad finem adscripta est quattuor titulorum appendix cum legibus rusticis. 7. fol. 275 A. fragmentum Epanagoges *περὶ πατριάρχου*. 8. fol. 275 B. — 302. Harmenopuli epitome canonum. 9. fol. 304 B. — 305 A. Novella Constantini Porphyrogennetae *περὶ τῶν ἑκουσίως φονευόντων*. 10. fol. 306 B. — 307 A. *τὰ ἀξιώματα καὶ ὀφφίκια τοῦ Παλατίου*. 11. fol. 307 B. Donatio Constantini. 12. fol. 308 B. — 309 A. *τὰ ὀφφίκια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας*. 13. *ἡ γεγονυῖα ὑποτύπωσις παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ὅπως ἔχωσι τάξεως οἱ θρόνοι*. 14. fol. 311—340. de nuptiis prohibitis. 15. fol. 326. *τοῦ πανσεβάστου σεβαστοῦ καὶ κριτοῦ Θεσσαλονίκης κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἁρμενοπούλου περὶ ὧν οἱ κατὰ καιροὺς αἱρετικοὶ ἐδόξασαν*; incipit *ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου*, quae

apud Leunclavium in Iure Graeco-Romano I. pag. 547. leguntur. 16. ῥοπαί, Collectio LXXXVII. capitulorum, item XXV. capitulorum, Novellae imperatorum, quae in Appendice Synopseos leguntur, περὶ ἰδικῶν ἀγωγῶν. Per hunc librum multa folia scriptura vacua sunt. Harmenopuli prochiron ex aliis iuris fontibus mirum in modum interpolatus, quae quidem interpolationes alias signo solari, alias alio modo significantur. Haec supplementa ex Attaliota, Ecloga Leonis et Constantini et Synopsi Basilicorum, item etiam ex Appendice Attaliotae et Synopseos maximam partem hausta sunt. Vide Zachariae ὁ πρόχειρος νόμος prolegomenon p. XV.

Parisiensis liber 1360. chartaceus, foliis 301. constat. Habet 1. Harmenopuli Hexabiblon cum tribus titulis adiecticiis. 2. Donationem Constantini et reliqua, sed absque litteris Philothei. 3. leges rusticas. 4. Harmenopuli epitomen canonum. 4. Eiusdem de fide et sectis libellos. 6. Dispositionem thronorum a Leone factam. 7. De vestimentis officialium quaedam. 8. fol. 300 seq. Sophiani litteras hoc titulo: τῷ Θεοτιμήτῳ πατρὶ καὶ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ τῆς ἐκκλησίας τῷ ἱεράρχῳ φιλαδελφείας ὁ Σοφιανός; incipit: ἔμοιγε θεώτατε; desinit μεταπίπτειν. His subiiciuntur: ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος μηνὶ Δεκεμβρίῳ ιδ΄. ινδ΄. ε΄. ἔτους ,ςωξ. ἡμέρα δ΄., quae quidem res annum mundi 6860., Christi 1352. significat.

Parisiensis liber 1361. chartaceus, foliis 207. constans, ad finem mutilus, saeculi XV., ut Zachariae voluit. Olim hos numeros habuit: LXCIII., 1307., 2524. Habet 1. Harmenopuli Hexabiblon, legibus Georgicis in media re interpositis; initium autem Hexabibli mutilum est. 2. Constantini donationem cum tribus tomis et Philothei epistola. 3. Harmenopuli Epitomen canonum, libellos de fide et de sectis. 4. Officia Palatii. 5. Dispositionem thronorum per Leonem. 6. ἔλεγχος ὧδε τῆς πλάνης τῶν Λατίνων θύτου (sic) παρ' οἴκτρου Ματθαίου μονοτρόπου. 7. Aliquot scripta canonica,

Parisiensis liber 1362. chartaceus, a tribus diversis manibus conscriptus partim saeculi XV. partim XVI. Olim numeros habuit 5., 2523., fuitque Ioannis Haraulti Boistellerii. Habet 1. fol. 1 — 196 A, Harmenopuli Hexabiblon. 2. fol. 196 B. — 197. Constantini donationem cum tribus tomis et Philothei litteris. 3. fol. 198—234. Harmenopuli Epitomen canonum. 4. fol. 234 seq. Eiusdem libellum de fide. 5. fol. 235 — 239. Eiusdem libellum de sectis. 6. Officia Palatii. 7. fol. 241 — 247. Dispositionem thronorum per

Leonem. 8. fol. 248 seq. Diaconi Demetrii Gemisti protonotarii magnae Dei ecclesiae de liturgia patriarchae libellum.

Parisiensis liber 1363. chartaceus in folio, Romae anno p. Chr. n. 1544 a Christophoro Avero Georgii Armeniaci legati Francisci I. apud Paulum III. papam iussu scriptus. Olim numeros habuit DCCLVII., 816., 2052. Habet 1. Harmenopuli Hexabiblou. 2. Eiusdem epitomen canonum et libellos de fide orthodoxa et de sectis. 3. Officia Palatii. 4. Officia ecclesiae. 5. Dispositionem thronorum per Leonem.

Parisiensis liber 1363 A. chartaceus in folio saeculi XVII. In folio ultimo haec notantur: *τὸ παρὸν βιβλίον τὸ λεγόμενον νομοκρίτης ἔγραφα ἐν ἔτει αχοά. ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ ιβ΄. διὰ χειρὸς Θεοκλήτου εὐτελοῦς τῶν ἱερομονάχων ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρῳ* (sic) *τοῦ Ἄθωνος, διὰ ἐξόδου δὲ τοῦ πανιερωτάτου ἀρχιερέως κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Βατοπαιδινοῦ, οὗ καὶ τὸ κτῆμα ὑπάρχει· καὶ διαναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ ἀμφοτέρων.* Insunt: 1. *τόμος καινός. Νεόφυτος ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.* Est de quibusdam nuptiis. Incipit: *τῆς ἡμῶν μετριότητος προκαθημένης.* Desinit: *μεγάλης ἐκκλησίας ἐν ἔτει ζριθ΄. μηνὶ Μαίῳ ινδ΄. θ΄.* 2. Harmenopuli Hexabiblos eiusdemque libelli de fide et de sectis, quibus Officia Palatii et Ecclesiae subiunguntur. 3. Dispositio thronorum per Leonem. 4. Titulus Prochiri aucti *περὶ κεκωλυμένων γάμων.* Haec omnia lingua Graecobarbara conscripta sunt.

Parisiensis liber 1386. chartaceus saeculi XV. in 8. Olim inter libros Colbertinos numero 4590. signatus fuit. Insunt: 1. Harmenopuli Hexabiblos cum legibus rusticis et prioribus duobus titulis Appendicis. 2. Eiusdem epitome canonum libellique de fide orthodoxa et de sectis. 3. Dispositio thronorum per Leonem. 4. Officia Ecclesiae. 5. Officia Palatii. 6. Glossarium graecum *κατὰ στοιχεῖον.* 7. *ὁρκωμοτικὸν τῶν καθολικῶν κριτῶν γεγονὸς καθ' ὃν καιρὸν ἐσφραγίσθησαν.* Incipit: *ἐπεὶ ἐξελέγην.* Desinit: *ὃν ἐξεφώνησε χάριν τούτου.* 8. *πρόσταγμα ὁρκωμοτικόν.* Incipit: *ἡ βασιλεία μου τὸ παρόν.* Desinit: *εἰς τὸ οἰκεῖον δίκαιον.* 9. Epanagoges fragmenta de patriarcha et episcopo. — Hexabiblos mirum in modum aucta est et amplificata, cum et scholia quam plurima ex margine in huius libri orationem irrepserint, passimque singulis titulis *ψευδότιτλα* adiecta habeantur, et denique excerpta satis multa ex Theodoro Hermopolita, quem vocant, Hexabibli paragraphis interposita sint. Cf. Zachariae *ὁ πρόχειρος νόμος* Prolegomenon p. XV.

Parisiensis liber 1388. chartaceus in octavo, saeculi XV., uti Zachariae censuit. Insunt: 1. fol. 1—2 A. fragmentum Theodori Hermopolitani de dilationibus et feriis. 2. fol. 2—5 A. Constantini donatio. 3. Iustiniani Novella sexta et quintae principium. 4. fol. 5 B—12. quomodo patriarcha ad metropolitanos scribat. 5. fol. 13. Epanagoges fragmentum de patriarcha. 6. fol. 13 B.—16. *περὶ κεκωλυμένων γάμων*. Incipit: *ἡ συγγένεια*. Desinit: *αἱ ψυχαὶ τῶν συναπτομένων*. 7. fol. 16 B.—17 A. geometrica quaedam. 8. fol. 17 A.—17 B. fragmentum de noxa. 9. fol. 17 B.—18 A. Georgii Phobeni de hypobola. 10. fol. 18 A.—19 A. Iustiniani Novella 8. 11. fol. 19 A.—20 A. fragmentum ex Theodoro Hermopolitano de procuratoribus. 12. fol. 21—245 A. Harmenopuli Hexabiblos cum appendice quattuor titulorum, tribus tomis et Philothei epistola. 13. fol. 245 B.—249 B. *εἴδησις πῶς ἡ τετραγαμία τῷ βασιλεῖ κυρῷ Λέοντι τετόλμηται καὶ ὅπως* et caet. Incipit: *Λέων*. Desinit: *προέβη*. 14. Dispositio thronorum per Leonem. 15. fol. 256 A.—257 B. Officia Ecclesiae et Palatii. 16. fol. 257 B.—262 A. Glossarium nomicum. 17. fol. 262 A.—266 A. *ποῖαι ἀρεταὶ πρὸ πάντων τοῖς ἄρχουσιν ἁρμόζουσιν*. Singula capitula ita inscripta sunt: *περὶ κριτηρίων βασιλικῶν, περὶ πατριαρχῶν, περὶ βασιλέως, περὶ ἀρχόντων*. 18. fol. 266 A.—272 A. Leges georgicae. 19. Ioannis Citrii de confessione. 20. fol. 272 B.—315. Harmenopuli epitome canonum. 21. fol. 316—317 A. Eiusdem de fide orthodoxa. 22. fol. 317 A.—322. Eiusdem de sectis. 23. fol. 323—328 A. Romani Novella *περὶ τῶν ὑπεισερχομένων — πενήτων*. 24. Constantini Porphyrogennetae, Basilii iunioris, Manuelis Comneni Novellae. 25. fol. 397 A.—399. Novella Athanasii hoc titulo: *νεαρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως*. Incipit: *εἰ καί τινι τῶν δικαιωθέντων*. Desinit: *βασιλείαν οὐρανῶν*. *Εἶχε καὶ ὑπογραφὴν πατριαρχικήν*. 27. Sisinnii tomus cum interpretatione Zonarae.

Parisiensis liber 1786. chartaceus in folio minori a duabus manibus satis nitide exaratus est. Olim numeros habuit hos: CIↃL. 1149., 2527. Insunt: 1. de officiis Palatii capita XII. 2. fol. 61—62. vacua relicta sunt. 3. fol. 68—209. Harmenopuli Hexabiblos cum donatione Constantini, epistola Philothei et legibus rusticis.

Coislinianus liber 154. bombycinus satis recenter exaratus. Habet Harmenopuli Hexabiblon cum Appendice quattuor titulorum et legibus rusticis.

Escorialensis liber S. Laurentii Ω. IV. 11., quem hodie non amplius exstare Montreuil l. c. p. 364. memoriae prodidit, nostra memoria visus descriptusque est a Millero (Catalogues des mss. grecs de la bibliotheque de l'Escurial, Paris 1848. 4. num. 359.). Est chartaceus in quarto, ut vocant, saeculi XIV. Initio libri haec litteris perscripta sunt: ἡ βίβλος αὕτη ἡ ἔχουσα ἐντὸς τὴν τῶν ἱερῶν καὶ θείων νόμων διαταγὴν ἦν τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Τενέδου καὶ ὑπερτίμου Ἰωσήφ.

Ottobonianus liber 440. chartaceus in quarto. Habet Hexabiblon cum Appendice trium titulorum, qui cum in folium 205. desinant, ibidem haec perscripta sunt: τέλος τῆς ἑξαβίβλου. Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἔτους ,ϛωνγ'. hoc est anno p. Chr. n. 1345; praeterea autem habet et alia Harmenopuli opuscula. Totus liber denuo perlustratus emendatusque fuit ab eo, qui dicitur ἱερομόναχος Νεόφυτος ἐν ἔτει ζρε'. hoc est anno p. Chr. n. 1597.

Vindobonensis iuridicus graecus numero 10. signatus. Est chartaceus, satis antiquus in quarto et foliis 324. constat. Scriptus est a tribus manibus, quarum secunda incipit inde a folio 293., tertia inde a folio 318. Insunt 1. fol. 1—183. Harmenopuli Hexabiblos cum signis solariis et saturninis et scholiis ad marginem adiectis. 2. fol. 184. Constantini donatio. 3. fol. 184., 185. tres tomi. 4. fol. 185—213. Harmenopuli epitome canonum. 5. fol. 213., 214. Eiusdem libellus de fide. 6. fol. 215—218. Eiusdem de sectis. 7. fol. 218 seq. Officia Palatii, dispositio thronorum per Leonem, officia ecclesiae. 8. fol. 221—292. Theodori magistri oratio in Gregorium Nazianzenum. 9. fol. 293—317. Philothei patriarchae oratio in sanctum martyrem Demetrium. 10. fol. 318—324. Cyrilli homilia in nativitatem Christi.

Vindobonensis iuridicus 11. saeculi vel XIV. vel XV., foliis 217, constans. Habet fol. 1. excerpta ex libro ῥοπῶν, postea Harmenopuli Prochiron cum locorum designatione, unde singula fragmenta hausta sunt. In folio 195 B. habetur adnotatio illa chronologica, ex qua Hexabiblos anno post mundi creationem 6852. indictione 14. scripta esse dicitur, quam Montreuil l. c. III. p. 361. not. e. protulit.

Vindobonensis iuridicus 12. saeculi vel XIV. vel XV. est. In folio 116 B. adnotatur: ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ ιβ'. ινδ'. ιη'.

Vindobonensis historicus graecus 53. saeculi XV. Exaratus esse videtur anno p. Chr. n. 1430. Ab initio Paschalion habetur, cuius annos, qui praeterlapsi sunt, Paschalii istius scriptor cancellavit.

Bodleianus 149., olim Baroccii 149. chartaceus in folio foliorum 207., anno p. Chr. n. 1425 conscriptus, quem Zachariae ὁ πρόχειρος νόμος p. 280 seq. latius descripsit. Insunt: 1. fol. 1—11 A. Sisinnii tomi cum commentariis Zonarae. 2. fol. 11 B.—14 B. septem scholiorum Appendix, quae et in Constantinopolitano legitur. Sunt autem haec: σχολ. εἰς τὸν περὶ δικαστικῆς ψήφου καὶ ἀποφάσεως τίτλον· α΄. Incipit: ἐκ τῶν νομίμων; desinit: καταδίκην δέξηται, quod ad I. 4. §. 73. p. 96. appositum est. — εἰς τὸν περὶ ἀνήβων καὶ ἀφηλίκων τίτλον· β΄. Incipit: ἐκ τῶν νομίμων ... συνάγεται εἰ μὲν καλῇ πίστει; desinit: διαβαίνει, quod quidem scholium ad I. 12. §. 66. p. 154. adiectum est. — εἰς τὸν περὶ ἀναργυρίας τίτλον· γ΄. Incipit: ἐκ τῶν ... συνάγεται ὅτι ἡ ἀναργυρία; desinit: δύναται, quod ad II. 2. §. 11. p. 230. expressum est. — εἰς τὸν περὶ πράσεως καὶ ἀγορᾶς τίτλον· δ΄. Incipit: ἐν κεφαλαίῳ οὐκ ἔστι δεδοκιμασμένη ἡ κατὰ συναίνεσιν; desinit: τῆς ἑτέρας, quod ad II. 3. §. 73. p. 364. legitur. — εἰς τὸν περὶ τόκου τίτλον· ε΄., quod ad III. 7. §. 11. p. 428. collocatur. — εἰς τὸν περὶ κληρονόμων τίτλον· ζ΄., quod ad V. 8. §. 74. p. 650. ascriptum est. — εἰς τὸν περὶ δικαίου προικὸς τίτλον· ς΄. Incipit: τὰ δύο ταῦτα; desinit: δίδοται, quod ad IV. 10. §. 38. p. 548. typis mandatum est. 3. fol. 14 B.—167 B. Harmenopuli Hexabiblos cum προθεωρίαις ac praefationibus, ad finem Constantini donatio et tres tomi adscripti sunt, sed absque Philothei litteris. 4. fol. 168—200 A. Harmenopuli Epitome canonum; eiusdem libelli de fide orthodoxa et de sectis, Officia Palatii, Dispositio thronorum per Leonem, Officia magnae ecclesiae. 5. fol. 200 A.—204. Leges georgicae. 6. fol. 205—207., quae recentiora sunt, stemma cognationis legitur fragmentaque undecim ex libro IX. et unum Eclogae Basilicorum, quam Theodoro Hermopolitae vulgo attribuunt.

Pleraque Hexabibli exemplaria in monasteriis montis Athonis exstant, quae quidem omnia Zachariae primus vidit et in Ἀνέκδοτα prolegomenon p. XII. seq. descripsit. Sunt autem haec:

Διονυσίου liber chartaceus saeculi XIV.; habet Harmenopuli Hexabiblon cum appendicibus. Vide Zachariae l. c. §. VI. num. 9. p. XII.

Τῶν Ἰβήρων liber chartaceus in folio saeculi XV., ab initio mutilus. Insunt: 1. ἡ ὀργυιὰ ἤγουν ἡ πηχη (sic) ἔχει. 2. Ἐνταλτήριον γράμμα patriarchae. 3. Epanagoges fragmenta de patriarcha. 4. Disputatio thronorum. 5. Petri Kartophylacis ἐρωταποκρίσεις. 6. Sententiae synodales sub patriarcha Xiphilino et

Antonio redditae. 7. Balsamonis ad Marcum responsa. 8. Eiusdem Balsamonis μελέτη de anno ,ςψπδ'. hoc est p. Chr. n. 1276. 9. Harmenopuli Hexabibli liber primus. 11. Excerpta ex Blastoris syntagmate de nuptiis. 11. ψήφισμα Ioannis patriarchae de nuptiis. 12. Fragmentum Πείρας, quod incipit: ἐκ τῆς Πείρας. ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀγχιστ. 13. σημείωμα συνοδικὸν ἐπὶ Ξιφιλίνου. 14. ἕτερα π. περὶ μνηστείας de anno ,ςφοε'. hoc est p. Chr. n. anno 1067. 15. Chrysobullum Nicephori, quod incipit: τὸ ταῖς μεγίσταις. 16. Novella Alexii, quae incipit: ἡ μὲν παλαιά. 17. ὑπόμνημα, quod incipit: δέσποτα. 18. Λύσις, quae incipit: εἰ μὲν ἄλλο. 19. Sisinnii tomus de anno ,ςφε'. hoc est p. Chr. n. 997. 20. σημειώματα τρία περὶ γάμων, ex quibus duo ad Demetrium, unum ad Balsamonem refertur. 20. εἴδησις πῶς ἡ τετρα. et ἔκθεσις. 21. Ecloga Novellarum Leonis. 22. Basilicorum praefatio, quam vocant his verbis: περὶ τῆς ἐν ὅλοις ξ'. βιβλίοις πάσης νομοθεσίας πεπραγματευμένης αὐτῷ παραλλήλου συναγωγῆς καὶ συντάξεως. Incipit: Ἰουστινιανῷ; desinit: τεθεσπισμένων. 23. τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ τὴν γυναῖκα ἀπογραφήν. 24. Novellae Manuelis Comneni et Nicephori. 25. χρυσόβουλλον Nicephori. 26. Epanagoges titulus περὶ πατριάρχου. 27. Leonis Novella περὶ σωματείων. 28. Officia Ecclesiae et Palatii. 29. Dispositio thronorum. 30. Catalogi regum et patriarcharum. 31. Novella Athanasii. 32. Moschionis ὑποθῆκαι et caet. Vide Zachariae l. c. §. IX. num. 23. p. XV.

Τῆς ἁγίας Λαύρας liber chartaceus in 8. saeculi XIV. Inest Harmenopuli Hexabiblos cum Appendicibus. Vide Zachariae l. c. §. XX. num. 33. p. XIX.

Eiusdem monasterii liber chartaceus in 8. saeculi XIV. Habet Harmenopuli Hexabiblon cum appendicibus, eiusdem Epitomen canonum, libellumque de fide catholica, Dispositionem thronorum. Vide Zachariae l. c. §. XX. num. 34. p. XIX.

Eiusdem monasterii liber chartaceus in 4. ,αψκθ'. ἐγράφη h. e. p. Chr. n. 1729. Habet Harmenopuli Hexabiblon cum appendicibus, eiusdem Epitomen canonum, et de fide catholica libellum, dispositionem thronorum. Vide Zachariae l. c. §. XX. num. 35. p. XIX.

Transeo ad integritatem Hexabibli demonstrandam, quae quidem disputatio quattuor habet partes; primam, ut de iudicum praeparatione, quae Hexabiblon praecedere solet; videamus; alteram ut de Appendice quattuor titulorum, quae cum Hexabibli libro sexto coniungi solet, dispiciamus; tertiam, ut de epimetro Hexabibli, quod Constantini donationem, tres tomos et Philothei patriarchae litteras ad Harmenopulum datas habet, disquiramus; quartam, ut

leges agrariae num ab initio Hexabibli partem effecerint, disputemus.

Ac primum quidem de iudicum praeparatione, quae in omnibus omnino Hexabibli libris, quod equidem sciam, exstare constat, luculentum est Haeneliani libri scholium, quod pag. 3. iuris publici fecimus: *γέγονε δὲ καὶ αὕτη παρὰ τοῦ τὸ βιβλίον τοῦτο συντεταχότος*. Ut proinde ab ipso libri scriptore Hexabiblon adiectum esse, vix ac ne vix quidem dubitari possit.

De appendice quattuor titulorum, quae cum Hexabibli libro sexto coniungi solet, vetustissimi quique libri ipsum Harmenopulum cogitasse testantur. Et Ottobonianus quidem liber 440. anni p. Chr. n. 1345. huic Appendici hanc notam subiecit: *τέλος τῆς ἑξαβίβλου*. Praeterea Constantinopolitanus anni p. Chr. n. 1354. hanc titulorum Appendicem non tantum in generali Hexabibli tabula, quae protheoriae subiungitur, collocavit, de qua re pag. 18. not. 45. dictum est, verum etiam in speciali libri sexti indice composuit, de qua re pag. 725. not. 6—8. disseruimus; denique ad finem huius appendicis similiter hanc subscriptionem habet *τέλος σὺν Θεῷ πάσης τῆς ἑξαβίβλου*, de qua re Zachariae in supplemento Basilicorum editionis Heimbachianae prolegomenon §. 3. p. IV. disputavit. Huc accedunt et aliorum librorum testimonia, qui hanc eandem subscriptionem in eodem loco collocaverunt, velut Palatini Salmasii, qui optimae notae est, et Haeneliani, de quibus pag. 819. not. 72. diximus. His ego de causis inducor, ut hanc titulorum appendicem ab ipso adeo Harmenopulo Prochiri libro sexto attributam esse censeam, quod quidem in secunda demum huius Prochiri editione videtur fecisse, quum haec titulorum appendix aliis utatur numeris, quam reliqui libri sexti tituli. Caeterum de numero titulorum, qui in hanc appendicem referuntur, non satis constat. Etsi enim Constantinopolitanus manifesto quattuor titulos referat, quam rem et reliqui libri maximam partem confirmant, de quibus pag. 778. not. 1. dictum est, tamen in antiquissimis libris, velut Ottoboniano 440. anni p. Chr. n. 1345. et Parisiensi 1360. anni p. Chr. n. 1352. non plures, quam tres huius appendicis tituli exstare perhibentur. Quamquam quinam ex quattuor titulis exciderit, in schedis meis adnotatum non est. Nisi forte quartus, qui de ordinatione episcoporum et presbyterorum est, ibi deesse dicatur, qui quidem et in editione principe desideratur, aut etiam in generali rubricarum designatione, una aliqua ex his rubricis forte fortuna omissa, duo tituli in unum coaluisse perhibeantur, quod genus vitii in Haeneliano p. 779. not. 1. notavimus.

Transeo ad epimetrum Harmenopuli, quod Constantini donationem, tresque tomos synodicos et Philothei litteras ad Harmenopulum datas habet p. 821—827. Id licet in longe maxima librorum mss., qui Hexabiblon habent, parte huic libro proxime subiectum esse reperiatur, tamen equidem mihi persuadere non possum, ut ab ipso Harmenopulo pro huius libri parte habitum esse credam. Nam Ottobonianus 440. anni p. Chr. n. 1345 quattuor titulorum appendici, in quam Prochiron desinit, statim anni notam, quo is liber conscriptus sit, subiecit, quae quidem annotatio cum in mss. ad finem totius codicis occurrere soleat, manifesto est indicio Hexabiblon ex alio, quam reliquum huius codicis argumentum, libro transscriptum fuisse in eoque libro fuisse solum, epimetris istis plane destitutum. Praeterea Constantinopolitanus liber anni p. Chr. n. 1354 Hexabibli finem manifesto in quattuor titulorum appendice sistit ibique anni, quo codex scriptus sit, designationem eodem, quo Ottobonianus modo, statim subiicit, quod quidem ad eandem, quam supra posuimus coniecturam refertur; denique epimetra illa, ex quibus ipsae adeo Philothei litterae plane desunt, iam non ab ea, quae Hexabiblon exaravit, manu, sed longe alia eaque recentiori perscripta exhibet; ut proinde haec epimetra recentioribus demum temporibus cum Hexabiblo coaluisse manifesto constet. Denique Philothei litteras in antiquissimis Hexabibli libris ne invenio quidem, velut in Ottoboniano 440. anni p. Chr. n. 1345 (vide Zachariae in libro *kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, fortgesetzt von Schneider.* 11. *Jahrgang.* 22. *Band* p. 637.) Parisiensi 1360. anni 1352., Constantinopolitano anni 1354., quod quidem recentiorem harum litterarum ad Prochiron adiectionem demonstrat. In alia omnia virum praestantissimum Zachariae l. c. ivisse video, qui haec epimetra ab ipso Harmenopulo fortasse in repetita Hexabibli editione adiecta esse credat. Cui quidem opinioni vel maxime tam generalis, qui protheoriae subiicitur, quam specialis libri sexti index obstare videtur, ubi totum Hexabibli argumentum cum quattuor titulorum adiectione longe lateque delineatur, verum huius epimetri mentio non fit.

De legibus agrariis paucis defungi licet. Quum enim in Ottoboniano libro 440. anni p. Chr. n. 1345. manifesto Hexabibli partem non faciant, in Parisiensi 1360. anni 1352 iam non cum ipso Hexabiblo, sed cum epimetris Hexabibli, quae recentioribus demum temporibus adiecta esse supra diximus, coniunctae sint, denique in Constantinopolitano anni 1354. post manifestum Hexabibli finem et anni, quo conscripta est, designationem iisdem epimetris Hexa-

bibli a secunda manu subiiciantur, non possum a me impetrare, ut ab ipso Harmenopulo pro genuina Hexabibli parte habitas esse credam. Huc accedit, quod neque in generali illa Hexabibli tabula, quae Protheorico subiicitur, neque in speciali libri sexti huius operis partem ullo unquam tempore effecisse perhibeantur. Denique tacito non praetereo illorum codicum testimonia, qui has leges vel mediae Prochiri orationi intulere vel inter libri sexti titulum decimum quintum et quattuor vel trium titulorum appendicem interposuere, in quo numero referendi sunt Parisiensis 1361. saeculi XV., is liber, unde editio princeps Suallembergi prodiit, fortasse etiam Parisiensis 1386. saeculi XV. Quae quidem incerta totius rei collocatio hanc huius partis adiectionem recentioribus demum temporibus factam esse manifesto loquitur.

Transeo ad illam disputationem, quae in ipsa Hexabibli oratione ad pristinum nitorem revocanda versatur. Quum enim legum liber, qui multis multorum mortalium in manibus fuit, in plerisque mss. codd. ex alienis fontibus mirum in modum interpolatus sit, et scholiorum, quae ad marginem collocata fuere, verba in ipsam Hexabibli orationem transierint, et pleraeque §§. ψευδότιτλοις quadammodo munitae fuerint, id quod in editione Suallembergi non adeo raro factum videmus esse, non abs re esse visum est supposititias istas §§, quas ex Constantinopolitani libri collatione facile agnovimus, minuta aliqua scriptura indicare; ψευδότιτλα ista, quibus editio princeps scatet, vel plane omittere vel certe in criticam huius libri annotationem reiicere; denique scholia, quae in contextum librariorum incuria pervenere, ex Constantinopolitani libri auctoritate in pristinum huius rei statum revocare. In quo genere saepe multumque a Reitzio peccatum esse videmus, qui quum iam non hoc ageret, ut genuinam Harmenopuli orationem exhiberet, sed ut quam plurimis additamentis augeret, ad Cuiacii et Falkenburgi subsidia confugiendum esse putavit. — Fontium, ex quibus Harmenopulus Hexabiblon confecit, indicationem, quae in libris pervetustis, velut Constantinopolitano, in ipso libro contextu fieri solet, in recentioribus autem libris velut Haeneliano partim etiam ad marginem reiicitur, a me quidem impetrare non potui, ut in perpetua libri oratione collocarem. Est enim in plerisque libris, quos adhibui, ita corrupta, ut nihil supra; variat praeterea in multis codicibus, quos superiorum temporum editores inspexere; denique in hoc quidem genere maximam partem destitutus fui Constantinopolitani libri auctoritate, ubi hae quidem indicationes rubro perscriptae fuere, quas quidem rubricas fere omnes chimicis reme-

diis deletas corrosasque videmus esse. Itaque Reitzii exemplum secutus codicum mss. testimonia in notis exhibere malui, quam totam libri orationem novo coniecturae genere mirum in modum inquinare.

Scholiorum ad Hexabiblon scriptorum, quorum numerum tam ex codice Constantinopolitano et Haeneliano, quam ex septem scholiorum Appendice, quae adhuc typis expressa non fuit, augere potui, bonam partem ab ipso Harmenopulo profectam esse mihi persuadeo. Nam et ad IV. 7. rubricam p. 508. semet ipsum prima pluralis numeri persona demonstrat; et ad II. 4. 14. p. 242 seq. ventorum, qui Constantinopoli et Thessalonicae flant, differentiam *diligenter* exposuit ideoque Eparchicon istud, quod interpretatur, in usum Thessaloniae aliter accipiendum interpretandumque esse censuit; denique ad I. 2. 1. p. 34. exempla posuit, quae a Thraciae oppido et Thessalonica repetuntur. In eundem censum potest et illud referri, quod scholia quaedam excerpta ex Epanagoge retulere velut ad I. 4. 42. p. 84., aut ex Peira, qua ipse in libro componendo usus est, velut ad I. 10. 4. p. 132., III. 3. 71. p. 363., V. 9. 17. p. 670., IV. 12. 7. et 8. p. 710 seq. Quamquam certa quaedam scholia ab Harmenopulo proficisci potuisse praefracte nego, velut quae unum alterumque Hexabibli capitulum adsuetudine oblitteratum esse produnt, cuius rei exemplum invenies ad I. 13. 20. p. 163 seq., quod a nobis ad §. 21. male collocatum est, aut quae ex Basilicis translata sunt in eum locum, a quo aliena sunt, ut quae alienissima, id quod I. 4. 54. p. 88. factum videmus esse.

Nunc dispiciendum est etiam de fontibus, quibus Harmenopulus in Hexabiblo componendo usus sit et quemadmodum istos in usum verterit suum. Quem quidem locum diligenter tractare non potuissem, nisi egregia viri doctissimi de Lingenthal liberalitate factum esset, ut his, quae adhuc edita non sunt, rei criticae subsidiis uti mihi liceret. Ac primum quidem Prochiro Basilii, quod in allegationibus singularum §§. *τὸ τεσσαρακοντάτιτλον* appellari solet, Eparchicis, Peira usum esse et ipse memoriae prodidit, et nos in unoquoque fragmento Hexabibli diligenter adnotavimus. Adhibuit autem etiam *ῥοπάς*, quod in libro: *αἱ ῥοπαὶ herausgegeben von* Zachariae (*Heidelberg* 1836. 8.) p. 253 seq. longe lateque demonstratur.

De Synopsi minori, quae *τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον* dici solet, indicationes fontium dubitare nos non sinunt, ideoque hunc fontem in notis criticis adlegare non sum veritus. Quamquam raptim me apographum, quod de Lingenthal habet, conferentem non du-

bito, quin aliquot loci effugerint, quos si tempus suppetiisset, reperire potuissem. Usus est autem Harmenopulus aliquo huius libri exemplari, quod epitomas Novellarum Byzantinarum ad marginem adscriptas habuit velut Laurentiano Mediceo, quod hodie plutei LXXX. numerum 16. praefert. Etenim has epitomas maximam partem in ipsam Hexabiblon translatas esse videmus, id quod hac tabula demonstramus. Novella Basilii Porphyrogennetae, quae I. 3. 65. p. 70. legitur, iisdem verbis habetur in Laurentiano ad marginem τοῦ Μικροῦ Α'. μβ'.; item, quae VI. 6. 21. p. 756. reperitur, ibidem refertur Φ'. κγ'. — Novella Manuelis, quae III. 3. §. 113. p. 380. est, eodem modo ad Μικρὸν Α'. §. ὁ ἀγοράσας exprimitur. — Novella Alexii Comneni, quae IV. 1. 12. p. 468. collocatur, ad marginem τοῦ Μικροῦ Γ'. δ'. habetur; item quae IV. 7. 14. p. 502. legitur, ex eadem margine τοῦ Μικροῦ Γ'. ια'. venit. — Novella Constantini Porphyrogennetae, quae IV. 9. 32. p. 532. legitur, sumta est ex margine τοῦ Μικροῦ Γ'. §. γάμος. — Novella Nicephori, quae III. 3. 114. p. 382. collocatur, redit in margine τοῦ Μικροῦ Α'. §. ὁ ἀγοράσας. — Novella Romani, quae III. 3. 103. p. 372. est, venit ex margine τοῦ Μικροῦ Α'. §. ὁ ἀγοράσας ἑαυτῷ, ubi et Romani τοῦ γέροντος dicitur esse, licet alias Constantino Porphyrogennetae attribuatur.

Synopsin maiorem item Harmenopulo ad manum fuisse Reitzius saepius monuit. Huius rei argumentum longe fortissimum exinde deducere licet, quod certae quaedam corruptelae et verborum omissiones, quae in Synopsi occurrunt, in genuinis Basilicis non item, apud Harmenopulum redeunt. Sic in L. 14. §. 1. D. 25. 1. (de impensis in res dotales) et in Basilicis XXVIII. 10. 14. ed. Heimbach III. p. 299. inter utiles impensas refertur, si quis pecora ad stercorandos agros immiserit; apud Harmenopulum autem IV. 9. 54. p. 558. haec res impensarum necessariarum numero habetur, quia verba ista ἐπωφελῆ δὲ non agnoscit, quae item in Synopsi XXVIII. 10. 12. ed. Leunclavi p. 297. excidisse reperiuntur. Huc accedit, quod Harmenopulus, qui ex fontibus, unde hausit, pleraque fragmenta in uno loco posita simul in librum transferre consueverit suum, multos Basilicorum locos, qui in Synopsi Leunclavi in uno loco habentur, eodem modo in Hexabiblo collocavisse deprehenditur. Huc referuntur V. 8. 7. et 8. p. 626., quae licet ex diversis Basilicorum titulis hausta sint, eodem modo in Synopsi ed. Leunclavi p. 335. componuntur; V. 8. 19. et 20., quae licet ex diversis titulis veniant, tamen et in Synopsi p. 335. simul proferuntur; V. 12. 51. et 52., quae ex diversis Basilicorum libris hausta

sunt, verum eundem tenorem etiam in Synopsi p. 261. servant. Denique et Ecloga Novellarum Leonis Harmenopulus usus esse reperitur, quae in libris mss. Synopsis maioris appendicem facere solet. Utrum etiam integra Basilicorum oratione Harmenopulus usus sit necne, inter viros doctos valde quaeritur. Sed et quae I. 1. 7. p. 23. proferuntur, de solis Basilicis intelligi possunt, de Synopsis maioris confectione non item; et in notis criticis multos locos adnotavi, quos quum in Synopsi non invenerim, ex Basilicis haustos esse puto, id quod in quattuor titulorum Appendice h. e. in titulo de regulis iuris plus semel redit.

Ecloga Leonis et Constantini, quae XVIII. titulis constat, Harmenopulus in libro sexto conficiendo saepe multumque usus est, quum ius criminale Byzantinorum fere totum ex hoc fonte derivetur. Quam quidem rem in notis semper ubique quanta maxima potui diligentia indicavi.

Novellarum Leonis numeri, qui apud Harmenopulum habentur, longe maximam partem cum Ecloga harum Novellarum conveniunt, quam quidem rem ex tabula, quam Montreuil l. c. II. p. 307 seq. exhibuit, facile demonstramus. In quo illud quidem praefandum est, apud hunc quidem scriptorem Eclogae numeros uno minores referri, quia Novellam Leonis primam, quae in principio Eclogae collocari solet, numerare supersederit, quo errore sublato, usque ad Eclogae Novellam 39. mira utriusque rei apparebit consonantia. Qui autem postea referuntur numeri, apud Harmenopulum uno minores referuntur, ut in illo Eclogae exemplari, quo usus est, Novellam 39. et 40. in unum coaluisse videas, id quod vel propter alicuius rubricae omissionem facile accidere potuit. Illud quidem uno verbo monere licet, quod ipsa adeo Eclogae verba saepenumero in Harmenopuli Hexabiblon translata sint, quae res illam, quam supra posui coniecturam omni ex parte confirmat. En tibi Eclogae numeros ex iis, quae supra diximus correctos, quos cum Harmenopuli allegationibus in unum componere animus est: Eclogae numerus 9. apud Harmenopulum V. 8. 94. not. *e*. p. 662., numerus 10. apud Harmenopulum IV. 1. 24. p. 472., numerus 12. apud Harmenopulum IV. 13. 5. not. *n*. p. 568., numerus 13. apud Harmenopulum IV. 10. 30. p. 544., numerus 14. apud Harmenopulum IV. 13. 6. not. *o*. p. 570., ubi ipsa verba Eclogae referuntur; numerus 15. apud Harmenopulum IV. 2. 10. p. 478., numerus 16. apud Harmenopulum I. 17. 8. p. 186., numerus 17. apud Harmenopulum II. 8. 4. p. 318., numerus 19. apud Harmenopulum VI. 2. 14. p. 736., numerus 20. apud Harmenopulum IV. 15. 4. p. 576., nume-

rus 25. apud Harmenopulum V. 1. 19. p. 594., numerus 27. apud Harmenopulum V. 1. 6. p. 592., numerus 29. apud Harmenopulum III. 1. 17. p. 338., numerus 30. apud Harmenopulum II. 1. 54. p. 222., ubi liber Salmasii numerum 38. praefert, numerus 34. apud Harmenopulum V. 12. 33. p. 714., numerus 35. apud Harmenopulum V. 1. 22. p. 596., numerus 38. apud Harmenopulum I. 9. 7. p. 122 seq. Reliqui numeri, uti supra dictum est, apud Harmenopulum uno minores habentur, velut numerus 40. apud Harmenopulum V. 1. 7. p. 592. est trigesimus nonus; numerus 41. apud Harmenopulum III. 3. 7. p. 346. quadragesimus habetur; numerus 53. apud Harmenopulum V. 8. 82. p. 655. est quinquagesimus secundus; numerus 54. apud Harmenopulum I. 2. 33. p. 42. est quinquagesimus tertius; numerus 55. apud Harmenopulum I. 2. 4. p. 36. est quinquagesimus quartus, de qua re p. 37. not. 7. dictum est, licet alia exemplaria numerum 4. praeferant. In numero 56. Harmenopulus in viam redire videtur, quum IV. 1. p. 466. eundem numerum habeat. In hac tabula conficienda tantummodo illis testimoniis usi sumus, quae certam indubitatamque causam habent, ideoque si quando Harmenopulus ab eo ordine recedere videatur omisimus, cuiusmodi illud est, quod numerus 2. apud Harmenopulum V. 4. 3. p. 612. primo loco refertur, aut quod numerus 42. in aliquot Harmenopuli libris IV. 13. 7. p. 570. not. *p*. quadragesimus dicitur, aut denique quod numerus 43. apud Harmenopulum VI. 1. 6. p. 729. in quibusdam libris in quadragesimum primum exiit. Quae quidem aliis viris, qui nos et doctrina et ingenii sagacitate superant, iudicanda relinquimus.

Praeter Eclogam Leonis Novellam etiam integra Novellarum 113. collectione, quam Scrimgerus ex Veneto libro edidit, Harmenopulus usus esse potest, quum praesertim numerus 110. apud Harmenopulum I. 13. 34. p. 166., itemque numeri 111. et 112. apud Harmenopulum IV. 1. 15. p. 470. cum hac re consentiant. Nisi forte quis credat huiusmodi allegationes ex margine *τοῦ Μικροῦ κατὰ στοιχεῖον*, ubi plus semel occurrunt, sumtas atque prout iacebant in Hexabiblon translatas esse.

Epanagoge in scholiis conficiendis usum fuisse supra dictum est; praeterea etiam longe maximam quarti tituli, qui Appendicis quattuor titulorum est, partem ex eodem fonte prodiisse p. 808 seq. scripsimus, quum hunc titulum cum Pseudo-Ecloga Leonis et Constantini, quae in Iure Graeco-Romano Freheri exstat, conferremus.

Quam Protheoriae *κατάκρισιν ἐκτεθεῖσαν εἰς τοὺς κριτὰς* pag. 8. praemitti videmus, hanc ego ex Attaliotae Appendice hau-

stam esse credo, ubi plus semel occurrit, velut in Parisiensibus Graecis 1358. fol. 358. A., et 1359. et 1263.; aut ex Prochiri exemplaribus deprompta esse potest, ubi inter *πίνακα* et praefationem interponi solet, velut in Parisiensi Graeco 1368., 1384., aut Vindobonensi iuridico 3. et 7. Occurrit autem etiam in Parisiensi Graeco 1356., ubi tractatui *περὶ κριτηρίων βασιλικῶν καὶ πατριαρχικῶν καὶ ἐπαρχικῶν*, qui fere totus in scholia Harmenopuli translatus est, subiicitur.

Denique sententiarum synodalium patriarcharum Constantinopolitanorum, praesertim in his titulis, ubi de matrimonii iure agitur, satis magnus usus fuit, quas quidem cum et typis exscriptae sint et a nobis suo quaeque in loco indicatae, hoc loco repetere animus non est. Unam ex hoc numero excipio Athanasii patriarchae Novellam, qua Harmenopulus semel ipse usus est V. 8. 9. p. 628., bis autem, qui Hexabiblo recentiora intexuit, id est V. 8. 91. p. 662. et VI. 6. 6. p. 754. Hanc enim, quia adhuc inedita iacet, hoc loco ex libris mss. integram apponere volumus. Atque codices mss. quidem, in quibus perscripta est, hanc Novellam vel in irregulari Synopseos maioris appendice exhibent, velut Parisiensis regius 1357. A., Laurentianus Mediceus plutei IV. codex 10., de qua re vide Montreuil l. c. II. p. 447., vel cum Prochiro aucto coniunxere, velut Parisiensis 1351. A. 1356., de quo vide *ῥοπὰς* ed. Zachariae pag. 52., vel etiam Synopsi minori, quae *τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον* dicitur, apposuere, velut Parisiensis 1382., de quo vide *ῥοπὰς* p. 62., vel cum Blastare composuere, velut codex *τῆς ἁγίας Λαύρας* in monte Athone, num. 12., de quo Zachariae *Ἀνέκδοτα* Prolegomenon §. XX. p. XVIII. retulit, aut denique Harmenopuli Appendicibus subiecere, velut liber, qui est *τῶν Ἰβήρων* in monte Athone, num. 23., de quo idem Zachariae *Ἀνέκδοτα* Proleg. §. IX. p. XV. nos certiores fecit. Praeterea occurrit etiam in Parisiensi regio 1263. fol. 249., ubi primum huius Novellae capitulum miro modo augetur et amplificatur, et Vindobonensi iuridico 3. Titulus Novellae in codd. mss. variat. Etenim in purioribus exemplaribus, quae irregularem Synopseos maioris appendicem habent, velut Parisiensi 1357. A. ita conceptus est: *Ἀθανασίου τοῦ χρηματίσαντος Κωνσταντινουπόλεως περίληψις τῆς νεαρᾶς*, id quod et in Appendice Prochiri aucti occurrit, velut in Parisiensi 1351. A., licet a secunda demum manu ad marginem adscriptum sit. In Parisiensi 1356. fol. 270. *Ζήτησις τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀθανασίου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἁγίας συνόδου πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιόλογον περί τινων κε-*

φαλαίων νομίμων, τύπον ἔχουσα νεαρᾶς, ἥτις καὶ ἐστέρχθη τότε παρὰ τοῦ αὐτοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως; in Parisiensi 1263. fol. 249. haec a recentiori manu perscripta sunt: *ψήφισμα τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Ἀθανασίου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνόδου;* in Vindobonensi iuridico 3. *νεαρὰ ἐκτεθεῖσα παρὰ τοῦ παναγιωτάτου ἢ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀθανασίου κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τῆς γ'. ἰνδ. τοῦ ‚ϛωιγ'. ἔτους ἔχουσα οὕτως,* quae quidem temporis designatio ab ea, quae in Parisiensi 1357. A. habetur, aliquantulum recedit; in Parisiensi 1382., ubi tantummodo excerpta huius Novellae referuntur, fol. 3. *ἐκ τῆς νεαρᾶς τῆς γενομένης παρὰ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου ἐπὶ τῆς πατριαρχείας κυροῦ Ἀθανασίου.* In tali tantoque librorum mss. diversitate illud unum affirmo vocem *νεαρᾶς*, in quam longe plurimi consentiunt, genuinam videri. Habemus autem si non plures, at certe duas huius Novellae recensiones, quarum una in irregulari Synopseos maioris appendice legitur, velut in Parisiensi 1357. A., altera in Prochiri aucti auctariis occurrit, velut in Parisiensi 1351. A. Illam ego genuinam esse iudico, hanc recentiori manui deberi. Cuius iudicii hoc loco reddi possunt caussae ut opinor satis idoneae. Ac primum quidem istic sententiae breves nervosaeque occurrunt, quae in altera recensione verborum amplificatione quasi disuuntur et franguntur, id quod manifestum interpretis indicium habet. Deinde quae in altera scholia occurrunt, in altera non item, non dubito quin recentiorum temporum vestigia habeant. Denique genuina Harmenopuli oratio V. 9. 8. p. 628. qua Novellae caput 4. significatur, manifesto Synopseos maioris recensionem sequitur, Prochiri aucti non item; item qui Hexabiblo VI. 6. 6. p. 754. recentiora intexuit, voces *τῷ φονευθέντι* exhibuit, quae quidem in Novellae cap. 5. manifesto exstant, in Prochiri aucti recensione autem aliis verbis permutantur id est *τῷ παθόντι τὸν φόνον.* His quasi cuiusdam fundamenti loco positis, genuinam illam, quae synopseos maioris est, huius Novellae recensionem ex Parisiensi libro 1357. A. subiiciam, in notis commemoraturus, si quid Parisiensis 1351. A. ab huius rei fide abit.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΑΝΤΟΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΡΑΣ.

Εἰ καί τινι τῶν δικαιωθέντων ἀπὸ Χριστοῦ εἰθύνειν τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἧς ἔλαβε τῶν ἐθνῶν πρὸς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς κληρονομίαν ποτὲ μόνην, εἴπερ τε ἄλλο τῶν ὅσα ταύ-

την κατακοσμεῖ ἀσυγκρίτως ὑπερκεῖσθαι πάντων, ὀρθῶς[1] καὶ φρονεῖν καὶ κρίνειν καὶ ἐγκολποῦσθαι[2] καὶ ἐκδικεῖν καὶ εἴξειν εἰς δύναμιν μετὰ θεὸν ἐξεγένετο τὴν εὐσέβειαν[3], ἐξόχως οἶμαι τοῦτο[4] καταπλουτῆσαι καὶ ταύτην μόνην[5] ἡγεῖσθαι[6] ἐντρύφημα καὶ γαυρίημα καὶ δόξαν καὶ βασιλείαν[7] τὴν ἐκ θεοῦ βασιλείαν σου· καὶ γένοιτο ταύτῃ πρὸς τοῦ παμβασιλέως ἡμῶν καὶ θεοῦ τῶν ὅσοι ταύτης ἠξίωνται ὑπεραρθῆναι μειζόνως, δι' ἧς αὐτῇ μὲν οἰκείωσις πρὸς θεὸν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ δόξα[8] καὶ παντὸς ἀγαθοῦ τῷ ὑπηκόῳ ἐπίδοσις, ὡς λελογίσμεθα[9] καὶ ἡμεῖς καὶ εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν, ἧς[10] καὶ θαῤῥοῦσα ἡ σήμερον ὧδε εὑρισκομένη πληθὺς σὺν ἡμῖν τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων[11] ὁ Ἡρακλείας φημί, ὁ Ἀγκύρας, ὁ Σάρδεων, ὁ Χαλκηδόνος, ὁ Πισιδίας, ὁ Ἀπαμείας, ὁ Κρήτης, ὁ Διδυμοτείχου, ὁ Φιλιππουπόλεως, ὁ Χερσῶνος, ὁ Προκονήσου, ὁ Κίου, ὁ Θεῤῥοίας, ὁ Ἀχεράους, ὁ Περγάμου, ὁ Βυζίης[12], ὁ Μισήνης, ὁ Δέρκου, ὁ Καρπάθου, οἱ ὑπὸ Ψήφονι Δυῤῥαχίου καὶ Δωπαδίου ταύτην αὐτὴν ποιούμεθα τὴν ἀναφορὰν[13] τῇ μὲν πολιτείᾳ ἀδιστάκτως ἐπωφελῆ, τῷ δὲ ζήλῳ τῆς ἀγαθῆς σου καὶ βασιλικωτάτης ψυχῆς περὶ τὰ καλὰ[14] πρεπωδεστάτην καὶ συνετὴν καὶ εὐνομίαν τοῦ ὑπηκόου[15] καὶ δὴ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀποιχομένοις ἀπονέμησιν πρόσφορον, ἐξ ὧν ἀποκείσεται πλουτισμὸς καὶ θεϊκῆς μισθαποδοσίας καὶ οὕτως ὑπερφεροῦς[16] τῇ ἐκ θεοῦ βασιλείᾳ σου καὶ εἰς μνημόσυνον ταύτης ὑπάρξει αἰώνιον[17]. Ἔχει δὲ οὕτως·

α'. Τοὺς μὴ ἐπὶ παιδὶ τελευτῶντας[18] ἄνδρας ἢ γύναια[19]

1. 1351. A. ἐξόχως πάντων ὑπερτερεῖν ὀρθῶς.

2. Sic Schedae meae; ἐγκαλποῦσθαι alias.

3. Pro καὶ ἐκδικεῖν — εὐσέβειαν 1351. A. habet τὴν εὐσέβειαν ἐξεγένετο.

4. Pro ἐξόχως οἶμαι τοῦτο 1351. A. habet ἀσύγκριτα τούτου οἶμαι.

5. κλέος interponit 1351. A.

6. In 1351. A. καὶ interponitur.

7. Pro γαυρίημα — βασιλείαν 1351. A. habet γαυρίαμα καὶ δόξης ἀδιαδόχου καὶ βασιλείου φρενὸς ἐμπόρευμα μεγαλοφυές.

8. Pro δι' ἧς — δὲ δόξα 1351. A. habet δι' ἧς ἐγγύτης σοὶ πρὸς θεὸν καὶ οἰκείωσις καὶ δόξα τῇ ἐκκλησίᾳ.

9. ὡς ἡμεῖς λογιζόμεθα 1351. A.

10. οἷς 1351. A.

11. 1351. A. subiicit μηδὲν ἄλλο πνεόντων καὶ δι' εὐχῆς τιθεμένων ἢ τὸ ἐπιβιῶναι πᾶσαν τὴν ποίμνην Χριστοῦ εἰρηναίως καὶ θεαρέστως ἰθυνομένην πρὸς ἅπαν λυσιτελοῦν καὶ σωτήριον.

12. Desunt in 1351. A. ὁ Ἀχεράους, ὁ Περγάμου, ὁ Βυζίης.

13. Pro ταύτην — ἀναφορὰν 1351. A. habet τὰ τῇδε· κρατῆσαι εἰς νεαρὰν ἀναφορὰν πεποιήμεθα.

14. Pro τὰ καλὰ 1351. A. habet βέλτιστα.

15. Pro εὐνομίαν τοῦ ὑπηκόου 1351. A. habet καὶ πρὸς τὸ εὐνομεῖν τὸ ὑπήκοον καὶ δήπουθεν.

16. Pro μισθαποδοσίας - ὑπερφεροῦς 1351. A. habet μισθαποδοσίας ἐκεῖθεν πρεπωδεστάτης.

17. Pro αἰώνιον 1351. A. habet ἐπαινετὸν καὶ αἰώνιον· περιεχούσης τὰ τῆς αἰτήσεως. An voluit παρεχούσης, ut ad superius ταύτης referatur?

18. Pro τελευτῶντας 1351. A. habet τελευτῆσαι φθάσαντας.

19. Pro ἢ γύναια 1351. A. habet τε καὶ γυναῖκας.

μὴ ἁρπαγὴν ὑπομένῃ τῶν ὑπαρχόντων τὸ ἐναπολειφθὲν παντελῶς μέρος ἀβίωτον ὄντως καὶ διπλῆν συμφοράν, καθὰ καὶ ἀβιωτίκιον ἁρμοζόντως ἐκάλεσαν[20], *οὐ*[21] *παρὰ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων, οὐ*[22] *παρὰ τῶν εἰς παροικίαν ἐχόντων αὐτοὺς ἢ καὶ ἐκκλησιῶν*[23] *ἢ μονῶν, ἀλλ' ἔχειν ἡ δεσποτεία τοῦ βίου τὸ τρίτον*[24], *τὸ τρίτον ὁ ἀπελθών, καὶ τὸ τρίτον ὁ ζῶν·*[25] *εἰ δὲ οὕτως*[26] *ἀπέλθῃ*[27], *πατρὶ ἢ μητρὶ ἢ ἀδελφῷ*[28] *ἀνήκει αὐτῷ·*[29] *εἰ δὲ μὴ ἕξει τινὰ τῶν ῥηθέντων, ὑπάγειν τότε τῇ δεσποτείᾳ τὸ ἥμισυ καὶ μνημοσύνης χάριν*[30] *ἐκείνου τὸ ἥμισυ.*

ἕτερον·[31]

β'. Καὶ ἵνα πάσαις ταῖς[32] *πόλεσι κηρυχθῇ, ἀτιμώρητον*[33] *μὴ ἐᾶν τοὺς ἁλόντας πορνείᾳ, μοιχείᾳ, αἱμομιξίᾳ, ἀῤῥενομανίᾳ, γοητείᾳ ἢ ἄλλο τι τῶν ὅσα εἰς χόλον θεοῦ καὶ βλάβην ψυχῶν ἀναίδην προβαίνοντα, ἀλλ' ἐκδικεῖσθαι νομίμως καὶ φιλανθρώπως, ἐπεὶ καὶ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ ἠξιώται θεοῦ διάκονος διὰ ταῦτα ὁ ἄρχων ὀνομασθῆναι· ὡς μήτε εἰκῇ φορεῖν τὴν μάχαιραν, τό τε ἔκδικον εἰς δικαίαν ὀργὴν τοῖς τολμῶσι παρανομεῖν καὶ τὰ χείριστα διαπράττεσθαι.*

ἕτερον·

γ'. Καὶ ἵνα προκηρυχθῇ[34] *γυναῖκα μὴ ἐπιῤῥίπτειν καὶ μᾶλλον παρθένον τῷ βουλομένῳ αὐτήν*[35], *ἀλλ'*[36] *εἰ μὲν πάθῃ βίαν*[37]

20 Pro *παντελῶς — ἐκάλεσαν* 1351. A. habet *παντελῆ τὸ μέρος ἔχειν τῶν ὑπαρχόντων τὸ εὑρισκόμενον ζῆν συμφορὰν ἀπάνθρωπον καὶ διπλῆν καὶ πάντη ἀβίωτον ὡς ἔστι καὶ ἁρμοζόντως κοινοπλεκτούμενον.*

21. Pro *οὐ* 1351. A. habet *μή.*

22. Pro *οὐ* 1351. A. habet *μή.*

23. Ante *ἐκκλησιῶν* 1351. A. intrudit: *αὐτοὺς ἐχουσῶν ἐκκλησιῶν.*

24. Pro *ἔχειν — τὸ τρίτον* 1351. A. habet *τὸ τρίτον τοῦ βίου ἐκείνου τῇ δεσποτείᾳ.*

25. Pro *τὸ τρίτον ὁ ἀπελθὼν — ὁ ζῶν* 1351. A. habet *τῷ ἀπελθόντι καὶ τῷ ζῶντι τὸ ἕτερον.*

26. Pro *οὕτως* 1351. A. habet *καὶ οὗτος.*

27. *ἀπέλθοι* 1351. A.

28. Pro *ἀδελφῷ* 1351. A. habet *ὁμαίμονι.*

29. Pro *ἀνήκει αὐτῷ* 1361. A. habet *ἐστὶ τὸ ἀπὸ νόμου κληρονομεῖν.*

30. Pro *εἰ δὲ μὴ ἕξει — χάριν* 1351. A. habet *εἰ δέ γε μηδεὶς τῶν ῥηθέντων προσῇ τῷ ἀποιχομένῳ, τῷ δημοσίῳ τό τε ἥμισυ καὶ μνημοσύνοις.*

31. Deest in 1351. A.

32. In 1351. A. subiicitur *ἡμετέραις.*

33. Haec quae ab voce *ἀτιμώρητον* sunt, longe aliter 1361. A. exhibet. Sic enim usque ad finem capitis: *μηδένα κατατολμᾶν ἀναίδην ὅσα εἰς χόλον ψυχῶν διαπράττεσθαι, πορνείαν φημὶ καὶ μοιχείαν, ἀῤῥενομανίαν, αἱμομιξίαν ἢ ἀδικίαν ἢ γοήτειαν καὶ ὅσα ταῦτα τελεῖν, ἀλλ' ἐκδικεῖσθαι νομίμως καὶ μὴ καταφρονήσει, μὴ λήμματι, μὴ προσώπῳ τὸν κρίνειν λαχόντα τὰ τοιαῦτα ἐᾶν, ἀφιλανθρώπου μενούσης τοῦτον δίκης ἐκεῖ, ὅτι μὴ διὰ φόβου τῆς ἀπωλείας ἀνθρώπους ἀνέσπασεν, οὐδὲ θεοῦ ἐφάνη διάκονος ἔκδικος εἰς δικαίαν ὀργὴν τοῖς πράττουσι κακὰ φορεῖν τῇ ἀνενεργησίᾳ εἰκῇ κακῶς προκρίνας τὴν μάχαιραν ἢ θεοῦ χρηματίσαι διάκονος.*

34. Post *προκηρυχθῇ* subiicitur in 1351. A. *καὶ στερχθῇ.*

35. Pro *αὐτὴν* 1351. A. habet *ἐπ' αὐτῆς τὴν τιμήν.*

36. Pro *ἀλλ'* 1351. A. habet *καί.*

37. Pro *εἰ μὲν πάθῃ βίαν* 1351. A. habet *εἰ βιάσεταί τις.*

ἐν ἐρημίᾳ, ὡς τοῖς νόμοις δοκεῖ, ἐκδικεῖσθαι αὐτήν·[38] εἰ δὲ τὴν ταύτης τιμὴν ἀβίαστον ἐκθῷ[39], κουρᾷ καὶ πομπῇ σωφρονίζεσθαι, ὅτι μὴ τὴν νικῶσαν τῇ σωφροσύνῃ ἀπεχαρίσατο·[40] τῷ δὲ γε[41] φθορεῖ μὴ τὸ ἀζήμιον ᾖ, ἀλλὰ μᾶλλον δικαίως[41] ἀποπληροῦν τῷ δημοσίῳ τὸ ἔννομον· εἰ δὲ μὴ ἔχῃ, καὶ πάλιν τὸ ἔννομον.

ἕτερον·

δ'. Καὶ ἵνα ἀκυρωθῇ[43] ὁ διοριζόμενος τῇ ἀπελθούσῃ ἐπὶ παιδὶ γυναικὶ ἢ ἀνδρὶ εἶτα καὶ τοῦ παιδὸς ἀπελθόντος κληροῦσθαι τῷ ζῶντι[44] τὰ τοῦ παιδὸς πάντα πατρῷα, εἰ τύχοι, ἢ μητρικὰ τοῖς ταλαιπώροις γονεῦσι τοῦ τεθνεῶτος[45] πρὸς τῇ[46] ἀποβολῇ τοῦ φιλτάτου[47] καὶ[48] περιουσίαν οὐκ ὀρθῇ διακρίσει στερίσκεσθαι[49], ἀλλὰ τηρεῖσθαι τὸ τρίτον[50] αὐτῆς[51] τῆς προικὸς εἰς μνημόσυνα τοῦ ἀποιχομένου[52] καὶ τοῖς γονεῦσι τὸ τρίτον[53] καὶ τῷ μνηστῆρι τὸ τρίτον ἢ τῇ μνηστῇ[54].

ἕτερον·[55]

ε'. Ἵνα καὶ ὁ φόνῳ ἁλοὺς τιμωρῆται ἐννόμως εἰς ἑαυτόν, ἀλλὰ μὴ δημεύηται παντελῶς[56], μεριζομένης κατὰ ψυχὴν καὶ

38. Pro ὡς — αὐτὴν 1351. A. habet αὐτὴν ἐκδικεῖν καθὰ τοῖς νόμοις δοκεῖ.

39. Pro εἰ δὲ — ἐκθῷ 1351. A. habet εἰ δὲ ἐνδῷ ἑαυτὴν ἀβιάστως.

40. Verba ὅτι — ἐπεχαρίσατο desunt in 1351. A.

41 Pro τῷ δέ γε 1351. A. habet καὶ μηδὲ τῷ.

42. Pro μὴ τὸ ἀζήμιον — δικαίως 1351. A. habet τὸ ἀζήμιον ἀλλὰ καὶ μάλα.

43. Pro ἀκυρωθῇ 1351. A. habet καὶ νόμος ἀκυρωθῇ.

44. Pro ὁ διοριζόμενος — τῷ ζῶντι 1351. A. habet ὁ ἐπὶ παιδὶ ἀπελθούσῃ διοριζόμενος γυναικὶ ἢ ἀνδρὶ τοῦ παιδὸς ἀπελθόντος κληρονομεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ζῶντος.

45. Pro τοῖς ταλαιπώροις — τεθνεῶτος 1351. A. habet τοῖς δὲ τοῦ τεθνεῶτος γονεῦσι.

46. Post τῇ 1351. A. inserit τοῦ τέκνου.

47. Verba τοῦ φιλτάτου desunt in 1351. A.

48. Post καὶ 1351. A. inserit τὴν.

49. Pro οὐκ ὀρθῇ — στερίσκεσθαι 1351. A. habet στερίσκεσθαι ἀδικώτατα.

50. In 1351. A. subiicitur μέν.

51. Vox αὐτῆς deest in 1351. A.

52. τοῦ ἀποιχ. desunt in 1351. A.

53. Verba καὶ τοῖς γονεῦσι τὸ τρίτον in 1351. A. his commutantur: τὸ δὲ τρίτον τοῖς γονεῦσι.

54. Ad hoc caput refertur quod in 1351. A. adscriptum est, σχόλιον· Διὰ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀθετεῖται ὁ νόμος ὁ λέγων ὡς ἐὰν ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ καὶ καταλείψῃ παιδίον, εἶτα τελευτήσῃ καὶ αὐτό, εἶναι κληρονόμον τὴν γυναῖκα πάντων τῶν τοῦ ἀνδρὸς πραγμάτων ἢ τυχὸν τὸν ἄνδρα εἶναι κληρονόμον τῆς προικός, προαπελθούσης κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τῆς γυναικός, εἶτα καὶ τοῦ παιδός. Νομοθετεῖται δέ, ὡς εἴπερ ποτὲ τὸ τοιοῦτον τύχοι γενέσθαι, ἵνα μερίζηται ἡ προὶξ ἐπὶ τρισὶ μέρεσι, καὶ ἡ μὲν μία μερὶς διδῶται εἰς μνημόσυνα τοῦ τελευτήσαντος, ἡ δ' ἑτέρα τοῖς τούτου γονεῦσιν, ἡ δὲ τρίτη τῷ καταλειφθέντι μέρει ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικός.

55. Vox ἕτερον deest in 1351. A.

56. Pro his, quae a voce μεριζομένης usque ad finem huius capitis habentur, 1351. A. haec habet: παντελῶς τῶν τέκνων μὴ συνειδότων μεριζομένης αὐτοῦ τῆς οὐσίας κατὰ ψυχήν, ἐξ ἧς καὶ διδόσθω καὶ τῷ παθόντι τὸν φόνον μία μερίς, μόνην δὲ τοῦ φονέως προσκληροῦσθαι τῷ δημοσίῳ; ποῖον γὰρ δίκαιον μηδὲν

τῆς περιουσίας αὐτοῦ, παρ᾽ ἧς καὶ τῷ φονευθέντι μερίδα τηρεῖν καὶ προσκληροῦν τοῦ φονέου τῷ δημοσίῳ· ποῦ γὰρ δίκαιον μὴ λαμβάνειν τὸν φονευθέντα μηδέν;

ἕτερον·[57]

ζ′. Πρὸς τούτοις εἰ[58] *καὶ δοκεῖ μοναχοὶ καὶ μονάστριαι μὴ διάγειν ἀτάκτως ἐν πόλεσι, καθὰ καὶ κανόσι καὶ νόμοις περὶ τούτων τεθέσπισται·*[59] *εἰ δ᾽ οὔ*[60], *κἂν τοὺς εἰς πάθη κειμένους, εἰ μὴ βούλονται, ὑποσπασθῆναι καὶ γενέσθαι τὴν μετάνοιαν*[61] *καὶ ἄκοντας ἀποκλείεσθαι πρὸς*[62] *τὸ ἐστενωμένῃ*[63] *ζωῇ διαζῆν,*

λαμβάνειν τὸν φονευθέντα καὶ μάλιστα, εἰ ἐπὶ πενίᾳ καὶ γυναικὶ καὶ παισίν;

57. Vox *ἕτερον* deest in 1351. A.

58. Vox *εἰ* deest in 1351. A.

59. Pro *καθὰ — τεθέσπισται* in 1351. A. haec sunt: *ἀλλ᾽ ὡς τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσι περὶ τούτων ἐξεφωνήθη.*

60. Schedae meae *ουν* pro *οὐ* habent, quod reponi totus sententiarum contextus suadet. Caeterum *εἰ δ᾽ οὐ* desunt in 1351. A.

61. Pro his, quae inde a *τὴν μετάνοιαν* usque ad finem huius capituli leguntur, in 1351. A. haec sunt: *βλέψουσιν εἰς μετάνοιαν ἀποκλείεσθαι ἄκοντας τρεφομένους ἄρτῳ μόνῳ καὶ ὕδατι. Εἴπερ καὶ μέλει ἡμῖν τοῦ μὴ βλέπειν θεόν, καὶ συντηρεῖν τὰ ἡμέτερα τὰς ἐργασίμους τῶν ἡμερῶν* (Schedae meae *ἡμετέρων*) *καὶ μᾶλλον τὴν ἁγίαν κυριακὴν ἐν ἀργίᾳ διατελεῖν τοὺς πιστοὺς σχολάζοντας θείοις ναοῖς, ἀλλὰ μὴ κώμαις καὶ μέθαις, καπηλεῖα καὶ βαλανεῖα μὴ ἀνοιγνύντας ἀπ᾽ ἐννάτης αὐτῆς τοῦ σαββάτου μέχρις ἐννάτης κυριακῆς, ἀλλὰ μηδ᾽ ἐν ἄλλῃ νυκτὶ μετὰ δύσιν ἡλίου ἐν καπηλείοις, οὐ λέγω μὴ ἐξωνεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ εὑρίσκεσθαι τοὺς συμπίνοντας. Ἀρκεῖ γὰρ ἡ τῆς ἡμέρας αὕτη κακία τοῦ ποτου τοῖς οἰνοπώλοις. Εἰ δὲ καὶ γύναια φαῦλα τούτων τις φωραθῇ ἐπ᾽ ὀλίσθῳ ἔχειν ψυχῶν τοῦ κανόνος μὴ φρίττων τὸ ἐπιτίμιον, ὑποκείσθω δημεύσει. Ἀθεῶς γὰρ ἔργα σκότους τελεῖν τοὺς δοκοῦντας πιστοὺς ἢ κλεπτῶν καὶ πορνῶν προφανῶς ἐργαστήρια πῶς τὴν ἄνωθεν μῆνιν καὶ τοῖς ὁρῶσι καὶ σιωπῶσι μὴ ἐπισπάσονται; ὅπου γὰρ τὸ καὶ τὸ μόνον οἶνον ὕδατι μίσγειν ἐξελέγχειν ἴσμεν θεὸν ἐν ὀργῇ, τὰ τιθέμενα πρόστιμα συμβολαίοις καὶ συμφωνίαις παραβαινόμενα ἐκδικείσθωσαν, ἵνα μὴ ωμεν ὑπόδικοι ψεύδους ἐγγράφου καὶ ἵνα καὶ τὰ συμπεφωνημένα κρατύνωνται ἀδιάλυτα. — Τὰς ταχθείσας ἱλαστηρίους ἡμέρας τῶν ἱερῶν νηστειῶν πάσας φυλάττεσθαι καὶ μάλιστα τὴν τοῦ πάσχα χρεῶν καὶ ξηροφαγεῖν καὶ γονυκλιτεῖν, ἐπιπλέον καὶ ἐλεημοσύναις προσκεῖσθαι, κατ᾽ ἐξαίρετον δὲ τὴν τῶν ἁγίων καὶ σωτηριωδῶν παθῶν ἑβδομάδα ἐν κατανύξει καὶ συντριβῇ διάγειν πάντα ὀρθόδοξον, ὡς μὴ καπηλείων* (*καπηλεύων* Schedae) *μόνον καὶ βαλανείων ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ πάσης σωματικῆς ἀνέσεως. — Τοὺς συνιστάναι θέλοντας συνοικέσια μὴ τῆς βουλῆς* (hoc quid sit, non extrico) *ἄνευ τοῦ ἱερέως, παρ᾽ ᾧ καὶ ἐκκλησιάζονται. Ὁ γὰρ μὴ οὕτω ποιῶν ὀφείλει τῷ δημοσίῳ ὅσον εὑρίσκεται καὶ ἡ προΐξ· ὡς γὰρ διὰ τὴν τῶν πόλεων εὐταξίαν ἴσμεν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγίαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πίστεως, οὕτως διὰ τὴν ἀταξίαν τὰ ἀντικείμενα, ὅθεν δεῖ τὴν ἐν γάμῳ ζωὴν τοὺς πιστοὺς καὶ αὐτοὺς προτιμᾶν τῆς ζωῆς. Τοῦτο φίλον εἰδότες θεῷ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι βασιλεῖς ἐπισημήνασθαι τὰ τοιαῦτα καὶ γράμμασιν ἐρυθροῖς οὐ κατοκνῆσαι* (leg. *κατοκνοῦσι*), *ὡς τὰ τῇδε καὶ νῦν ἡ ἐκ θεοῦ βασιλεία σου ὑποχρέους κἂν τούτῳ ποιοῦσα ἡμᾶς ἐπιπλέον καὶ ἀγάπης ἀφύκτοις δεσμοῦσα δεσμοῖς τοῦ αὐτῆς ὑπερεύχεσθαι ἐνθύμιον πρὸς θεοῦ δωρηθῆναι ὑγείαν αὐτῇ μακραίωνά τε καὶ νικηφόρον ζωὴν κατά τε τῶν νοουμένων καὶ ὁρωμένων ἐχθρῶν, πρὸς δέ γε πίονι γήρᾳ σὺν τῷ κράτει τῷ ἐπιγείῳ καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἶχε καὶ ὑπογραφὴν πατριαρχικήν.*

62. Schedae meae *παρὸς*.

63. Sic Schedae meae; alias *ἰστελαμένῃ*, sed prioribus quattuor litteris puncta subiecta sunt.

εὑρισκόμενον τοῦτο πραχθὲν καὶ παρὰ τῶν θεοφορουμένων πατέρων τισίν· ὡς γὰρ διὰ τὴν εὐταξίαν τῶν πόλεων καὶ οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγίαν ἀπὸ θεοῦ, οὕτω καὶ οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν πάλιν διὰ ἀταξίαν τὰ ἀντικείμενα, ὃ καὶ ἀναγνωσθὲν καὶ δέον κριθὲν τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραφῇ ἐρυθρᾷ σημανθὲν παρὰ τῆς τοῦ θεοῦ βασιλείας σου ὑποχρέους[64] *ἡμῶν καὶ πάντας πιστοὺς κἂν τούτῳ κατέστησε διηνεκῶς καὶ ἀγρύπνως αὐτῆς ὑπερεύχεσθαι τοῦ ἔνθυμον καὶ μακραίωνα καὶ νικηφόρον ζωὴν πρὸς τοῦ παμβασιλέως ἡμῶν καὶ ἐκ θεοῦ ταύτην πλουτίζεσθαι κατά τε τῶν ὁρωμένων καὶ αὐράτων ἐχθρῶν καὶ πρὸς τῷ κράτει τῷ ἐπιγείῳ καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*[65].

Recentiorum interpolationum, quas minutis litteris indicavimus, fontes fere iidem sunt qui genuinae. Longe maxima harum paragraphorum supposititiarum pars ex Synopsi venit, aut ex Basilicis. Ex appendicibus Synopsis fere et II. 4. §. 12. p. 238. descendit, quod in bonae notae libris mss. desideratur, in editione autem principe Falkenburgi inter Eparchica Iuliani primum locum obtinuit. Aliis autem etiam fontibus harum interpolationum auctores usos esse ex IV. 7. §. 33. p. 506. et IV. 9. §. 31. p. 532. apparet. Nam quae utroque loco post vocem *ὑποκειμένην* lacuna enotatur, neque in Basilicis XXVIII. 15. 1. ed. Heimbach III. p. 346. neque in Synopsi XXVIII. 15. 2. ed. Leunclavi p. 231. reperitur.

Si quaeritur, quaemadmodum Harmenopulus iis, quos prae oculis habuit, fontibus usus sit, paucis defungi licet. Nam Prochiri quidem et Synopsis maioris verba fere ubique *κατὰ πόδα* secutus est. Nam et III. 9. 5. p. 450. vulgarem librorum, qui Prochiron Basilii habent, corruptelam *εἰς τὸ ἁπλοῦν* sequitur, de qua re p. 451. not. 7. exposuimus, et IV. 9. 54. p. 558. in manifestam Synopsis maioris lacunam incidit, de qua re supra p. XIV. diximus. In utriusque fontis dissensu Prochiri auctoritatem Synopsi anteposuit, id quod VI. 6. 7. p. 754. factum videmus, ubi verba *ὁ ἴμφας* ex Prochiro 39. 80. p. 256. retinentur, quae tam in Basilicis LX. 39. 8. V. p. 766. quam in Synopsi LX. 39. 10. p. 355. voce *ἑπταετὴς* permutantur, licet in margine Hexabibli Synopsis huius capituli fons esse dicatur. — De Synopsis minore, quae *τὸ νόμι-*

64. *ὑποχρέως* alias.

65. In margine 1351. A. additur a. secunda manu *Ἀλεξίου β΄.*, quae eadem manus postea subiecit: *ἐτελειώθη μηνὶ Μαΐῳ ἰνδ. δ΄. ἔτους ,ϛωιδ΄.* Vind. 3. habet: *εἶχε καὶ τὸ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἰνδ. γ΄. διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρός.*

μον κατὰ στοιχεῖον audit, et Ecloga Novellarum Leonis idem fere iudicium esto. Epitomas Novellarum, quas ex margine Synopsis minoris sumsit, item verbo tenus secutus est, nisi quod harum epitomarum rubricas aliquando paullum immutavit. — De Πεῖρα aliter iudicandum videtur esse. Licet enim id, quod Florentiae exstat, huius libri unicum exemplar in nonnullis locis manifesta in breve contractionis vestigia habeat, id quod conferenti cuique Hexabiblon V. 9. 10. p. 668. cum Peirae tit. 25. §. 76., Hexabiblon I. 4. 20. p. 76. cum Peirae tit. 34. §. 1., Hexabiblon III. 5. 84. p. 412. cum Peirae tit. 27. §. 1. facile constat, tamen ubi integra istius Peirae verba referuntur, ea est ubi ab Harmenopulo vel aliis verbis permutentur, vel in breve contrahantur. Atque verborum quidem immutationes deprehendi in his fere locis: I. 6. 44. p. 108. (ex Peira tit. 30. A. §. 5.), I. 11. 2. p. 136. (ex Peira tit. 42. §. 5.), I. 12. 10. p. 142. (ex Peira tit. 17. §. 10.), III. 3. 81. p. 367. (ex Peira tit. 36. §. 3.), IV. 3. 4. p. 480. (ex Peira tit. 17. §. 2.), IV. 9. 28. p. 530. (ex Peira tit. 24. §. 14.), IV. 15. 10. p. 578. (ex Peira tit. 49. §. 5.), V. 9. 13. p. 670. (ex Peira tit. 14. §. 9.). In breve autem contractiones his locis cernuntur: I. 13. 2. p. 158. (ex Peira tit. 12. §. 5.), IV. 9. 29. p. 530. (ex Peira tit. 25. §. 25.), IV. 10. 35. p. 546. (ex Peira tit. 25. §. 9.), V. 1. 27. p. 598. (ex Peira tit. 14. §. 1.), V. 9. 19. p. 672. (ex Peira tit. 25. §. 60.), ibidem 11. p. 668. (ex Peira tit. 25. §. 64.). — Caeterum ex ista ratione, quam in verbis fontium retinendis Harmenopulus sequitur, et illud manifesto explicatur, quod hic illic in epitomis Novellarum lacunae occurrunt, velut I. 16. 7. p. 180.

Sequitur, ut de nostra editoris opera disseramus. Ac primum quidem fontes, unde Harmenopulus rivulos deduxit suos, diligentissime contulimus, unde novum criticae praesidium accessit, quod Reitzium defecerat. Ex quibus editionis nostrae illud fundamenti loco voluimus esse, ut siquid in his fontibus occurreret, quod et unum alterumque Hexabibli exemplar retinuisset, id et in reliquorum librorum dissensu pro genuina Harmenopuli oratione agnosceremus, velut I. 3. 58. p. 68. not. 98., ubi οὐκ in Peira tit. 40. §. 1. et Constantinopolitano libro habetur, in reliquis autem Hexabibli codicibus desideratur. — Deinde de uniuscuiusque libri, quo et superiores Hexabibli editores usi sunt, et ego primus potitus sum, vi et auctoritate quaerendum fuit. In quo quidem genere reliquis praesidiis longe praestare videtur codex Constantinopolitanus, qui reliqua, quibus uti potui, subsidia antiquitate longe superat; item lectionis bonitate, cuius rei exemplum supra

posui. Reliquos autem Hexabibli libros hic illic ex malis fontium, quos librarii comparaverunt, exemplaribus corruptos esse facile constat. Sic, quod III. 8. 9. p. 438. in Constantinopolitano habetur *οὐ συλλογίζεται*, quod et sententiarum contextu et Synopsi XX. 1. 15. p. 218. omni ex parte confirmatur, reliqui libri absque voce *οὐ* efferunt, quod genus vitii manifesto ex libris Prochiri tit. 17. §. 13. p. 107. not. 28. descendit. Ad Constantinopolitani auctoritatem proxime accedunt Palatinus liber, quem Salmasius contulit, et Haenelianus. Ac Palatinus quidem in paragraphis supposititiis omittendis saepenumero cum libris optimae notae consentit, velut I. 4. 65. p. 91., V. 1. 28. p. 600., V. 12. 14. et 18. p. 712., et 27. p. 714., licet in singularum lectionum delectu aliquando manifesto peccet, velut III. 3. 1. p. 342. not. 6., ubi vocem *ἀῤῥαβῶνα* tam contra Prochiri, quam contra aliorum librorum auctoritatem male inserit, neque usquequaque a recentiorum temporum interpolatione immunis sit, velut IV. 11. 18. p. 564. not. 51. Haenelianus autem licet recentior sit, quam ut ab interpolatorum iniuria, qua saepenumero male habitus est, in pristinam integritatem vindicari queat, tamen Constantinopolitani vestigia manifesto sequitur, et cum fontibus, ex quibus Harmenopulus hausit, fere ubique consentit itaque si non in paragraphis supposititiis eliminandis, at certe in singulorum verborum delectu non ita parvi momenti fuit. — Reliquorum subsidiorum ratio ab istis quidem plane separanda fuit. Nam regius quidem liber Soaresii, qui hodie inter Parisienses libros quaerendus videtur esse, quum ista nota, quam Cuiacius observationum et emendationum libro V. cap. 4. ex regio libro retulit: *εἶχε γὰρ τὸ πρωτότυπον οὗτος· ὡς εἰκάζω ἐσφαλμένον ἐστίν· ὤφειλε γὰρ γράφειν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρός* item apud Soaresium habeatur ex testimonio Reitzii ad IV. 10. 1. p. 261. not. 3., valde suspectae fidei est, quia recentiorum temporum interpolationes habet satis multas, velut II. 4. 29. p. 254. not. 84., III. 3. 7. p. 344. not. 31 a., IV. 13. 2. p. 568. not. 12., V. 4. 1. p. 612. not. 3., V. 12. 38. p. 716. not. 71. et 71 a., et VI. 6. 4. p. 752. not. 14. Contianus autem liber etiam peculiares quasdam paragraphos supposititias exhibet, velut I. 17. 8. p. 187. not. 25., IV. 3. 9. p. 484. not. 37., IV. 4. 1. p. 485. not. 2., IV. 4. 9. p. 488. not. 20. Neque Meermani codices, quos Reitzius contulit, ab hoc interpolationis genere immunes sunt, velut IV. 11. 18. p. 564. not. 51. Denique pessimae notae sunt, quae ex libris mss. Cuiacius et Falkenburgius exhibuerint; habent enim manifesta interpolationis vestigia, quae in aliis libris frustra quaeras, et

Cui. vel *Cuiac.* significatur exemplar Hexabibli, quod Cuiacii notas habet, et hodie inter libros bibliothecae Senatus Lipsiensis exstat. Cf. Reitzii praefationem p. V. num. IV.

editio princeps vide *Suall.*

Epanagoge Basilii Epanagoge, cuius apographo usus sum beneficio Zachariaei de Lingenthal.

Falk. vel *Falkenburg* Gerarti Falkenburgi emendationes et observationes, quas ex bibliotheca Leidensi descriptas Ruhnkenius Reitzio transmisit. Cf. Reitzii praefationem p. V seq. num. X.

Goth. vel *Gothofr.* Significatur Harmenopuli editio, quam Dionysius Gothofredus apud Guilielmum Laemarium MDLXXXVII. in 4. curavit.

H. Haenelianus Hexabibli codex.

Lect. Codex Hexabibli, quem Iacobus Lectius Dionysio Gothofredo utendum dedit. Cf. Gothofredi praefationem.

M. A. Meermanianus Hexabibli codex, quem Reitzius in praefatione pag. III. num. I. descripsit.

M. B. Meermanianus Hexabibli codex, quem Reitzius l. c. pag. III. num. II. descripsit.

Merc. Versio Latina Prochiri, quem Mercerus, professor regius Lutetiae, Lugduni apud Matthiam Bonhomme 1556. curavit.

Μικρὸν Significatur Synopsis minor alphabetica, quae ex Michaelis Attaliota *πονήματος* confecta est. Cf. Zachariae Delineatio Iuris Graeco-Romani §. 47. p. 75. Montreuil histoire du droit Byzantin III. p. 315 seq. Ego apographo Zachariaei de Lingenthal usus sum.

Palatinus liber Palatinus Hexabibli codex, quo Salmasius usus est. Cf. Reitzii praefationem p. VI. num. XI.

Πεῖρα Significatur ineditus iste liber, qui in Laurentiano Mediceo plutei LXXX. codice 6. refertur et vulgo Eustathio Romano tribui solet. Cf. Zachariae Delineatio Iuris Graeco-Romani §. 41. p. 66 seq. Montreuil histoire du droit Byzantin II. p. 474 seq. Ego apographo Zachariaei usus sum, quod ex beati Meieri schedis venit.

Proch. Significatur „*ὁ πρόχειρος νόμος*" Basilii edit. Zachariae (Heidelbergae 1837. 8.).

Reitzius Harmenopuli editio, quam curavit Gul. Otto Reitz in „Supplemento Novi thesauri iuris civilis et canonici Meermaniano" (Hagae Comitum 1790. fol.).

Ῥωμ. Significantur *Ῥωμαϊκά*, quo nomine Harmenopulus Peiram designare voluit.

Salm. Salmasius Significantur Claudii Salmasii observationes et emendationes, quas ex Palatino Hexabibli libro hausit. Cf. Reitzii praefationem p. VI. num. XI.

Soar. Soaresius Significantur observationes Emanuelis Soarez a Ribeira Lusitani, quibus Reitzius usus est. Cf. Reitzii praefationem p. IV. not. 3.

Suall. Hexabibli editio, quae studio Theodorici Adamaei Suallembergi Parisiis apud Christianum Wechelum 1540. prodiit. Ego hunc librum ex bibliotheca Gustavi Haeneli habui; aliquando etiam *editionis principis* nomine designavi.

Synopsis Significatur Synopsis maior seu Ecloga Basilicorum, quam Ioannes Leunclavius Basileae 1575. in fol. edidit.

Vindob. Sunt excerpta ex Hexabibli codice Vindobonensi, quorum vestigia in perpetua Reitzii adnotatione reperiuntur, excerpta illa quidem ex Lambecii commentariis.

* Hoc signum paragraphis, quae ex Prochiro Basilii derivantur, in translatione Latina praepositum est.

ΠΡΟΧΕΙΡΟΝ[1] ΝΟΜΩΝ

ΤΟ ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ Η ΕΞΑΒΙΒΛΟΣ

ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΘΕΝ ΠΑΝΤΟΘΕΝ ΚΑΤ ΕΚΛΟΓΗΝ ΚΑΙ[2] ΚΑΤ ΕΠΙΤΟΜΗΝ·
ΟΥΤΩ ΣΥΝΤΕΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΝΣΕΒΑΣΤΟΥ

ΝΟΜΟΦΥΛΑΚΟΣ[3] ΚΑΙ ΚΡΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΥΡΟΥ[4]

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ[5].

MANUALE LEGUM

DICTUM HEXABIBLOS

UNDIQUE SELECTIM ET COMPENDIOSE COLLECTUM SIC COMPOSITUM
A SUMME VENERANDO

LEGUM CUSTODE AC IUDICE THESSALONICENSI

DOMINO

CONSTANTINO HARMENOPULO.

1. Hunc titulum M. A. et H. iam non hic habent, verum protheoriae praeferunt. Ceterum Cuiacius hunc habet titulum: *ἐξάβιβλος νόμων συναθροισθεῖσα παρὰ Κωνστ. τοῦ Ἁρμενοπούλου.*

2. *καὶ* deest in H.

3. *νομοφύλακος* deest in H. Ceterum M. A. postea *τοῦ* inserit. Paulo supra *πανσεβαστοῦ σεβαστοῦ* Vind.

4. Sic H. Vind. Deest *κυροῦ* in quibusdam.

5. Postea quidam subiecerunt *κριτῶν προκατάρχοντος*, quod et ex seqq. natum est, uti Cuiacius observavit, et quem huic rubricae locum assignavimus, antiquae sane notae fuisse satis declarat.

δικαίου τῶν ὅλων κριτοῦ· „Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δι-
καίαν κρίσιν κρίνετε·“ καὶ „Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες
τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται·“ εἴτε τὴν ἐνταῦθα
βούλει τροφὴν τὴν ἐπίκηρον καὶ μὴ παραμένουσαν, εἴτε τὴν μέλ-
λουσαν[10] τρυφὴν μᾶλλον εἰπεῖν[11] ἢ τροφὴν[12], τὴν ἡδίστην τε καὶ
ἀδάπανον, ἣν καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς αἱ οὐρανίαι πᾶσαι τρυφῶσι
5 δυνάμεις. Τούτων οὕτω παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένων, ὧν καὶ
μεμνῆσθαι χρεὼν ἑκάστοτε τὸν κριτὴν, καὶ ἃ τοῖς λογισμοῖς πε-
ριστρέφειν, ὡς ὁ[13] ἐμὸς λόγος, ὁ μύστης καὶ μυσταγωγὸς τῶν
τοιούτων, τὸν μέγαν λέγω Βασίλειον, τούτοις ἑπόμενος, οὕτω
δήπου καὶ αὐτός φησιν· „ὁ τὴν ἀληθῆ[13a] δικαιοσύνην μὴ ἔχων
προεναποκειμένην[14] αὐτοῦ τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἢ χρήμασι διεφθαρμέ-
νος, ἢ φιλίᾳ χαριζόμενος, ἢ ἔχθραν ἀμυνόμενος, ἢ δυναστείαν
6 δυσωπούμενος, τὸ κρίμα κατευθύνειν οὐ δύναται.“ καί τις τῶν
παλαιῶν οὕτως[15] εἰσηγούμενος[16] λέγει. „εἰ βούλει τὰς κρίσεις δι-
καίας ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογουμένων
ἐπιγίνωσκε· ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν.“ Σολομῶν δὲ ὁ θαυμά-
σιος τῆς πλεονεξίας ἀπείργων ἡμᾶς, καὶ τῶν μὴ καθηκόντων κερ-
δῶν, „κρείσσων, φησὶν, ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης, ἢ πολλὰ
γεννήματα μετὰ ἀδικίας.“ ὅτι χρήματα ἀδίκων, ὥς φησι[17] Σιρὰχ,
ὡς ποταμὸς ξηρανθήσεται, καὶ ὡς βροντῇ[18] ἐν ὑετῷ ἠχήσει.“
7 Διὰ τί; ὅτι πᾶς ἀδικούμενος, ὥς φησι Κύριλλος, „καταφλέγεται
μὲν ὑπὸ λύπης· ἀμύνασθαι δὲ οὐκ ἔχων, ἢ διὰ τῶν ἴσων ἐλθεῖν,
ἐσθ' ὅτε διὰ τὸ ἡττᾶσθαι τῆς τοῦ ἀντιδίκου χειρὸς, τῆς ἄνωθεν
μισοπονηρίας τὸ κέντρον καλεῖ πρὸς ἐπικουρίαν.“ Τί οὖν ἐντεῦ-
θεν συμβαίνει; τοῦ Σωτῆρος καὶ πάλιν ἀκούσωμεν λέγοντος, „ᾧ
μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.“ τούτῳ[19] δὲ καὶ ὁ Νύσσης
8 Γρηγόριος ἑπόμενος, „ἡ τοῦ Θεοῦ, φησὶ, δικαιοκρισία ταῖς ἡμε-
τέραις διαθέσεσιν ἐξομοιοῦται, καὶ οἷάπερ ἂν τὰ παρ' ἡμῶν ᾖ,
τοιαῦτα ἡμῖν[20] ἐκ τῶν ὁμοίων παρέχεται.“ πλὴν οὔτε πάντας
ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα[21] δίκην ὁ Θεὸς, ὡς ὁ χρυσοῤῥήμων φησὶν Ἰωάν-
νης, ἵνα μὴ ἀπογνῷς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἀπελπίσῃς τὴν κρίσιν,
ὡς πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὔτε πάντας ἀφίησιν ἀτι-
μωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι[22] τὰ πάντα νοή-
9 σῃς[23]. Εἶεν[24], ἀκούσωμεν δὲ καὶ ὅ, τι[24a] Πλάτων φησὶν ὁ φιλό-

10. τὴν τροφὴν H.

11. Sic H., habuit et codex Salmasii. Vulgo εἰπεῖν deest.

12. Post τροφὴν vulgo subiiciunt εἰπεῖν.

13. ὁ deest in H.

13a. Cuiacius alii postea interponunt τοῦ Θεοῦ.

14. προαναχειμένην H. alii; προαναμένειν Salm. ex vet. libro., παρακειμένην M. A.

15. Sic H. Salm. οὕτως vulgo omissum.

cate secundum adspectum, sed iustum iudicate iudicium. Et: *Beati, qui esuriunt ac sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur:* sive caducum hunc neque permanentem cibum, sive futuras potius delicias velis intelligere, ceu cibum tam suavissimum, quam nunquam consumendum, quo iam nunc in coelis cunctae potestates coelestes fruuntur.

His ita a Servatore dictis, quae et meminisse semper et ubique, atque animo reputare oportet iudicem, ut mea fert opinio, peritissimus mysteriorum doctor, magnus puta Basilius, iisdem inhaerens, sic alicubi et ipse ait: „Qui veram iustitiam non ante in animo suo habet repositam, sed aut pecunia corruptus est, aut amicitiae gratificatur, aut inimicitiam persequitur, aut potentiam reformidat, iudicium rectum ferre nequit." Et veterum quidam praecepta dans sic loquitur: *Si iustas ferre vis sententias, neminem litigantium causasve dicentium cognosce, sed ipsam veritatem.* Admirabilis autem ille Salomon ab avaritia ac quaestu indecoro nos deterrens, „Melior, inquit, est exigua perceptio cum iustitia, quam copiosi proventus cum inquititate." *Namque opes iniustorum,* ut dicit Sirach, *fluminis instar exarescent, et veluti tonitru in pluvia resonabunt.* Quare? „quia quisquis adficitur iniuria, ut Cyrillus ait, moerore quidem inflammatur et conflagrat, sed ubi se ulcisci aut par pari referre non potest, forte quod adversarii potentiae impar succumbat, coelestis in malignos odii, et vindictae stimulum ad opem sibi ferendam implorat."

Quid inde igitur evenit? Servatorem iterum audiamus dicentem: *Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis.* His consequenter Gregorius quoque Nyssenus scribit: „Iustum Dei iudicium nostris se adfectibus exaequat: et qualiacumque a nobis proficiscuntur, talia similiter nobis praestat ac tribuit." *Nec tamen ab omnibus hic poenas exigit Deus,* sicut aureus ille orator inquit Ioannes, *ut ne resurrectionem abneges, neque iudicium desperes, quasi omnes in hac vita rationem redderent; neque omnes impunitos abire sinit, ut ne omnia rursus sine providentia agi existimes.* Haec quum ita sint, audiamus quoque, quid Plato Philosophus dicat. Dicit autem „Honore quidem dignus est, etiam

16. Postea vulgo inseritur *οὕτω*.
17. *χρ. ὥς φησιν ἀδίκων* H.
18. *βροντὴ* H. Non absurde.
19. *τοῦτο* H.
20. Sic H. Verba *τοιαῦτα ἡμῖν* vulgo hic desunt et post vocem *περέχεται* reiiciuntur.
21. *ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ* H.
22. *εἶναι* deest in H.
23. Sic H. Cui. *νομίσῃς* Reitzius.
24. *ἢ ἓν* H. Apud Falk. subiicitur *ἀλλ'*.
24a. Pro *ὅ, τι* M. A. *τί* habet.

σόφος· φησὶ δὲ·[25] „τίμιος μὲν καὶ ὁ μηδένα ἀδικῶν· ὁ δὲ μὴ ἐπι-
τρέπων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν, πλέον ἢ διπλασίας τιμῆς ἄξιος
ἐκείνου· ὁ μὲν γὰρ ἑνός, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων·“ περὶ
τῶν δυναμένων πάντως, εἴτε ἄρχοντες εἶεν εἴτε κριταί, ταῦτα λέ-
γων τε καὶ ἀποφαινόμενος. Καὶ τούτους δὲ ἄξιον ἐπαινεῖν τῶν
ἀνθρώπων, φησὶ Δημοσθένης, „οἳ[26] μηδεμίαν ὠφέλειαν προαι-
ροῦνται τοῦ δικαίου· χρήματα μὲν γὰρ ἔστι κτήσασθαι, δόξαν δὲ
10 χρημάτων οὐ ῥάδιον[26a] πρίασθαι.“ Οὕτω δὲ ἔχων ὁ τούτοις ἑπό-
μενος, καὶ ταύτῃ πολιτευόμενος, πεποιθέτω μὲν καὶ ὡς λέων,
ἴστω δ' ὅτι καὶ „ὥσπερ εὐθὺς ζυγὸς οὔτε πρὸς ἀληθοῦς εὐθύνε-
ται ζυγοῦ, οὔθ' ὑπὸ ψευδοῦς κρίνεται· οὕτω καὶ δίκαιος κριτὴς
οὔθ' ὑπὸ δικαίων κρίνεται, οὔτε παρ' ἀδίκων δικάζεται,“ φησὶν
Ἐπίκτητος. „Ἄμεινον δὲ καὶ δικαίως κρίναντα πρὸς τοῦ κατα-
δικασθέντος[27] ἀδίκως μεμφθῆναι, ἢ ἀδίκως κρίναντα παρὰ τοῦ
11 καταδικασθέντος[28] δικαίως ψέγεσθαι.“ Μακαρισθήσεται γὰρ
πρὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ τότε, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἐπαγγελθήσεται λήψεσθαι· „μακάριοι γάρ, φησίν, οἱ δεδιωγμέ-
νοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.“
Δίκαιος δὲ ὢν[29] καὶ δικαιοσύνης φροντίζων τίνων τεύξεται[30], καὶ
τίνα κληρονομήσει, ὅλην τὴν ἡμέραν αὐτὸς μὲν ἐλεῶν καὶ δανεί-
ζων; εἰς εὐλογίαν δὲ ἔσται τούτου τὸ σπέρμα, ἀνθήσει τε ὡσεὶ[31]
φοῖνιξ, καὶ ὡσεὶ κέδρος πληθυνθήσεται. τούτου οὔτε ἡ ἐλπὶς
12 ὀλεῖται, οὔτε τὸ σπέρμα ζητοῦν ἄρτον ὀφθήσεται[32]. Οὗτος κλη-
ρονομήσει μὲν τὴν γῆν, κληρονομήσει δὲ καί, ἃ ὁ Θεὸς ἡτοίμασε
τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὅτι τὴν δικαιοσύνην μᾶλλον ἢ τὴν ἀγαθω-
σύνην ἠγάπησεν. „Ἔστι δὲ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε[33], καὶ οὖς οὐκ
ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη·“ οὕτως ὑπὲρ τὰ
13 ὧδε καὶ τῶν αἰσθητῶν ἐκεῖνα πάντων ὑπέρκειται. Ταῦτα τοίνυν
πάντα καθ' ἕκαστον οὕτω διανοούμενος, καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀνα-
πεμπαζόμενος, ἱκανά μοι δοκεῖν ὄντα πρὸς δικαιοσύνην ἐπαλεῖ-
ψαι καὶ γνώμην ἀπάνθρωπον καὶ θηριώδη· τοιαύτη γὰρ ἡ φιλά-
δικος, καὶ οὕτως ἐγὼ ταύτην κατονομάζω·[34] τήν τε θείαν ὁ κρίνων
ἀντίληψιν ἐπικαλείσθω, καὶ τούς τε νόμους ἀεὶ μελετάτω[35]· τὴν
14 διάνοιαν τούτων, μὴ τὰ ῥήματα μόνον, εἰδέναι σπουδάζων. Ὧν
τὰ κάλλιστα[36] ἡμεῖς, ὥς γε μοι[37] φαίνεται, χρειώδη τε καὶ ἀναγ-
καιότατα συντεμόντες ἐν τῷ προχείρῳ τούτῳ[38] βιβλίῳ[39] συντε-

25. φησὶ δὲ H., M. A., Salm., Falk. Apud Reitzium desunt,

26. Pro οἳ H. habet ἢ, sed a secunda manu.

26 a. Pro οὐ ῥάδιον, quod habent H., M. A. alii, vetus editio habet ἄξιον.

27.-28. Pro καταδικασθέντος H. δικασθέντος.

29. Sic H. Contra vulgo omissum δὲ. Pro ὢν Reitzius male coniicit οὖν.

30. τεύξονται H.

qui nemini iniuriam facit: at qui iniurios non sinit iniuriose agere, plus quam duplo honore prae illo dignus est. Ille enim uni, hic vero multis aliis est aequiparandus.“ Loquitur autem et tractat utique de potentibus, sive principes sint sive iudices. Et hos, ait Demosthenes, homines esse laudandos, *qui nullam utilitatem iustitiae praeferunt: opes enim adquirere quidem licet, sed gloriam opibus emere haud facile est.* Quisquis autem haec secutus ita adfectus est, eoque se modo gerit, confidat quidem ut leo, at sciat etiam, „siculi iusta trutina neque a vera corrigitur trutina, neque a falsa arguitur; sic iustum quoque iudicem neque ab iustis argui, neque ab iniustis iudicari,“ ut ait Epictetus.

Praestat enim, iuste iudicantem a condemnato iniuste reprehendi, quam iniuste iudicantem a condemnato iuste accusari. Tunc enim et a Servatore beabitur, et regno coelorum promisso potiri sperabit. Nam „Beati sunt, inquit qui propter iustitiam adfliguntur, quia ipsorum est regnum coelorum.“ Qui autem iustus est et iustitiae studiosus, quaenam consequetur, et quaenam hereditario obtinebit iure, qui toto die misericordiam exercet, et mutuo dat? *In benedictione erit illius semen, florebitque ut palma, et cedri instar adcrescet: huius neque spes peribit, neque semen panem mendicans conspicietur.* Idem hereditario iure terram possidebit, eaque nanciscetur, quae Deus amantibus se praeparavit, siquidem iustitiam magis quam bonorum abundantiam amavit: Sunt autem, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, nec homini in mentem venere.“ Adeo illa supra omnia terrena et sensibus obvia excellunt. Haec igitur omnia ac singula sic perpendens, et animo volutans, quae mihi quidem videntur sufficere ad mentem vel inhumanissimam ac ferinam (talis enim est quae iniuriam amat, eamque ego ita nomino) deliniendam, atque ad iustitiam incitandam: non modo Divinum auxilium advocet is, qui iudicaturus est, sed leges etiam adsidue meditetur, earumque mentem, non verba tantum, scire studeat. Quarum nos pulcherrimas, ut mihi quidem videtur, atque utiliores et maxime necessarias excerpsimus, atque in Manuali hoc libro composuimus undique col-

31. *ὡσεὶ* H. Cuiac. alii. *ὡς ἡ* Salmas. ex vet. libro. *ὡς* Reitzius.
32. *ἄρτους ἀφήσεται* H.
33. Sic H. reliqui. Reitzius corrigit *εἶδε*.
34. H. subiicit *πόῤῥω θέσθαι*, quod nec in ed. principe invenio.
35. *μελετάω* H.
36. *κάλλισθ' ἡμεῖς* H.
37. Pro *μοι* H. habet *μή*.
38. *τούτωι* Reitzius.
39. *βιβλίον* H.

τάχαμεν πάντοθεν συναγηοχότες ὥσπερ ἂν εἴ τις[40] εἰσιὼν εἰς
εὐανθεῖς λειμῶνας[41] τὰ χαριέστατα δρέψαιτο τῶν ἀνθέων, καὶ
15 εἰς μίαν ταῦτα καλλονὴν καὶ τερπνότητα συναγάγῃ. Ἀναγνοὺς δὲ
καὶ τὴν ἐκτεθεῖσαν εἰς τοὺς κριτὰς κατάκρισιν, ὑπὸ τῶν πανευ-
σεβῶν βασιλέων Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου (δεῖ γὰρ καὶ ταύτην
εἰδέναι τὸν κρίνειν ἀνθρώπους μέλλοντα) οὕτω δήπου μὴ μόνος
ψῆφον κατ' οὐδενὸς ἐπενεγκεῖν θαῤῥείτω, κἂν εἰ τὴν ἐλάχιστον
δίκην δικάζῃ[42] οὐαὶ γάρ, φησί, τῷ μόνῳ· ὅταν πέσῃ, τις ἐγερεῖ
αὐτόν; ἀλλά τοιγε καὶ μεθ' ἑτέρων, οἳ καὶ γνώμην καὶ γνῶσιν[43]
ἐν νόμοις τελοῦσιν ἐλλόγιμοι. Οὕτω γὰρ ἂν ποιῶν[44] πρός τε
σοφῶν μακάρων, πρός τε θνητῶν ἀνθρώπων, οἶμαι δὲ ὅτι καὶ
πρὸς Θεοῦ παντοκράτορος, ἄμεμπτος εἴη καὶ ἀνεπίληπτος.

16 ΚΑΤΑΚΡΙΣΙΣ ΕΚΤΕΘΕΙΣΑ[44a] ΕΙΣ[45] ΤΟΥΣ ΚΡΙΤΑΣ ΠΑΡΑ[46] ΛΕΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ[47].

Οἶμαι[47a] δὲ τῶν κρίνειν λαχόντων οὐδένα ποτὲ πρὸς τοσαύ-
την ἀποκλῖναι σκαιότητα, ὥστε παρὰ τοὺς ἐγκειμένους νόμους
δοκιμάσαι καὶ[48] τὰς ψήφους ἐκφέρειν. Εἰ δὲ εἰς τοσοῦτον τῆς
ματαιότητος ὀλισθήσει, ἀλοὺς μὲν τὴν ἐν νόμοις κειμένην ἀποί-
σεται δίκην· ἡμᾶς δὲ λαθών, ἥκιστα λήσεται τὸν ἀκοίμητον ὀφ-
17 θαλμόν. Ὅμως[49] καὶ ἀραῖς ἐμπεδῶσαι τοῦτο[49a], λίαν ἀσφαλὲς
εἶναι ᾠήθημεν. Εὕροι Θεὸν μαχόμενον οὗτος, καὶ τὰς οὐρανίους
καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις πολεμούσας αὐτῷ.[50] Ἐκπέσοι ἀώρως
καὶ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ προσζημιωθήσεται[51] καὶ τὴν μέλ-
λουσαν. Πῦρ καταφάγεται θεμέλια οἴκων αὐτοῦ· καὶ ἔσται δι'
αἰῶνος ἠτιμωμένον τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ ζητοῦν ἄρτους, ἀνθ'
ὧν τὴν τῶν νόμων ἐλευθερίαν δούλην παραπεποιημένων κρίσεων
ἀπειργάσατο.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ[1].

18 Βιβλίον νόμων πάλαι πεποίηται τοῖς περὶ τὸν Βασίλειον
καὶ Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα τοὺς εὐσεβεστάτους βασιλέας,
Πρόχειρον οὕτω καλούμενον, ἐν ἐπιτομῇ τὰ τῶν νόμων διεξιόν,

40. Pro εἴτις H. Reitzius habet τις, sed contra H.
41. λειμένας H.
42. δικάζοι H.
43. γνῶσιν καὶ γνώμην H.
44. ἂν ποι. H. ἂν ποιῶν M. A. Apud Reitzium ἂν omissum.
44 a. ἐντεθεῖσα ed. princeps.
45. Pro εἰς H. habet πρὸς.
46. Pro παρὰ H., M. A. ὑπὸ τῶν πανευσεβῶν habent, item Lambecius ex Vind., quod crediderim praestare; ὑπὸ τῶν πανσεβεστάτων alii.
47. Pro verbis τῶν εὐσεβῶν βασι-

lectas, perinde ac si quis, florida ingressus prata, gratissimos quosque flores decerperet, eosque in unam contexeret elegantiam ac iucunditatem. Quin etiam perlecta condemnatione adversus iudices proposita a religiosissimis Principibus Leone et Alexandro (oportet enim et hanc nosse eum, qui homines iudicaturus est) ita tandem ne solus audeat adversus neminem ferre sententiam, etiamsi litem minimam decidat: *Vae enim soli,* inquit, *quum lapsus fuerit, quis eum eriget?* sed simul cum aliis, qui consilio et legum peritia celebres sunt. Namque sic si faciet, et apud sapientes beatos, et apud homines mortales, et apud ipsum, opinor, Deum omnipotentem inculpatus et irreprehensus erit.

CONDEMNATIO ADVERSUS IUDICES PROPOSITA A LEONE ET ALEXANDRO PIISSIMIS PRINCIPIBUS.

Credo equidem, neminem umquam eorum, quibus iudicandi munus obtigit, ad tantam declinaturum fore perversitatem, ut contra leges praesentes pronuntiet sententiamque ferat. Quod si eo vanitatis delabatur, convictus quidem positam in legibus poenam sufferet; nos autem latens insomnem illum oculum minime latebit. Attamen et imprecationibus hoc ipsum sancire, tutissimum esse putavimus.

Deum iste inveniat adversarium, omnesque potestates coelestes et incorporeas sibi contrarias! Excidat intempestive et ex hac vita, et futurae insuper damnum faciat! Ignis fundamenta aedium eius devoret: ac semen eius perpetuo sit infame, et mendicet panem! eo quod legum libertatem fictis falsisque iudiciis obnoxiam et servam reddidit.

PRAECONTEMPLATIO.

A piissimis quondam Imperatoribus Basilio et Constantino ac Leone factus est liber legum, ita dictus Manualis, leges per compendium tractans, in quem cum forte incidissemus, admodum

λέων H. habet: ἡ πρὸς τοὺς κριτὰς ἐκτεθεῖσα κατάκρισις. In nonnullis libris verba τῶν εὐσεβῶν βασιλέων desunt, velut in Vindob., de quo Lambecius retulit.

47 a. Salm. notat δὲ καὶ fortasse ex mss.

48. Vox καὶ deest in H.

49. Pro ὅμως H. habet ὄν.

49 a. τοῦτον Cuiac. alii.

50. αὐτῷ πολεμοῦσαι H.

51. προζημιωθήσεται H.

1. In editis subiicitur τῶν νόμων, quod et Reitzius abiecit et in H. deest.

ᾧπερ[2] νῦν ἡμεῖς ἐντυχόντες πολλὰ μὲν ἐκ τῆς ὑποσχέσεως[3] ἐτε-
θήπειμεν, πρὶν ἢ τοῦτο διεξιέναι· ἐξ ἑκάστου γάρ φησι τῶν νό-
μων βιβλίου τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη καὶ συχνῶς ζητούμενα ἀνα-
λέξασθαι, καὶ ταῦτα κεφαλαιωδῶς ἐν τῷδε τῷ προχείρῳ τῶν
νόμων ἐγγράψασθαι, καὶ μηδὲν σχεδὸν παραλιπεῖν, ὅσα τοῖς
19 πολλοῖς ἐν γνώσει καθίστασθαι δίκαιον. Οὕτω πως ἐν προοι-
μίοις λέγει, καὶ τοιαῦτα καθυπισχνεῖται· πολλοῦ δέ γε καὶ δεῖν
τοῦ σκοποῦ κεκρίκαμεν καὶ τῆς ὑποσχέσεως, τοῦτο διεξιόντες, τά
τε γὰρ ἀναγκαιότερα παραλέλειπται τούτῳ, καὶ ὅσα τούτων ἐν-
δεῶς εἴρηται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω τρόπον ἕτερον τοῦ σκοποῦ
τοῦτο[4] καὶ τῆς συνθήκης, εὖ μάλα θαυμάσαντες, δεῖν ᾠήθημεν
ἀνταναπληρῶσαι τούτῳ τὰ δέοντα, καὶ προσθεῖναι τὰ ὑστερή-
20 ματα, καὶ τέλεον κατ᾽ ἐπιτομὴν ἀπεργάσασθαι. Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ
τῷ πλάτει τῶν νόμων ἐγκύψαντες, ὅσοι τε ἀνέκαθεν εἰσι τετα-
γμένοι, καὶ ὅσοι πρὸς τῶν θειοτάτων ὕστερον βασιλέων ἐπινενό-
ηνται, οὓς καὶ νεαρὰς σύνηθες ὀνομάζειν, μεθ᾽ ὧν εἰσι καὶ[5] τὰ
Ῥωμαϊκὰ[6] τοῦ Μαγίστρου λεγόμενα, καὶ τὰ ἐπαρχικά τε καὶ τῶν
προχείρων τὰ κάλλιστα, καὶ τὰ πάντων ἐκεῖθεν ἀναλεξάμενοι,
κάλλιστά τε ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατα, καὶ τοῖς τοῦ προχείρου
ταῦτα συμπλέξαντες καὶ συνθέντες, τὰ μὲν[6a] ἀναμίξ, τὰ δὲ ἰδίᾳ[7],
21 ὡς ἄρα ἕκαστον ἔδει τε καὶ καθῆκεν· ἐπεὶ τὸ τοῦ προχείρου βι-
βλίον ἐν τεσσαράκοντα ὂν τίτλοις ἐτύγχανεν, ἑτέρους ἡμεῖς τοσού-
τους ἢ καὶ πλείους ἐπισυνάψαντες, σαφηνείας τε χάριν, καὶ τοῦ
μή τι δοκεῖν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεῖν[8] ἓν μὲν τὸ[9] ὅλον ἀπειργασά-
μεθα, ἐν ἓξ δὲ βιβλίοις τὴν ὅλην τῶν ἑξήκοντα τῶν νόμων[10] βι-
βλίων πραγματείαν συντεμόντες διείλομεν, καὶ τῶν νεαρῶν, τῶν
ῥωμαϊκῶν τε καὶ τῶν ἐπαρχικῶν[11] καὶ τῶν προχείρων· πρόχειρον
ἢ[11a] ἑξάβιβλος οὕτω προσαγορεύσαντες.
22 Ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τῶν βιβλίων ἕκαστον, οὕτως·

α΄.[12] Τὸ μὲν πρῶτον, περὶ νόμων καὶ δικαστικῆς καταστάσεως· ἔτι τε περὶ ἀποκαταστάσεως καὶ ἐλευθεριῶν.

β΄.[12] Περὶ δικῶν δὲ[13] διαφόρων καὶ καινοτομιῶν τὸ δεύτερον.

γ΄.[12] Τὸ δέ γε τρίτον περὶ ἐκποιήσεως, δανείου τε καὶ κοινωνίας.

δ΄.[12] Περὶ μνηστείας δὲ[13] καὶ γάμων τὸ τέταρτον.

ε΄.[12] Τὸ μέντοι πέμπτον περὶ διαθηκῶν καὶ ἐπιτρόπων.

ϛ΄.[12] Τὸ τελευταῖον δὲ καὶ ἕκτον περὶ ζημίας καὶ ποινῶν.

2. ὅπερ H., Salm.
3. Sic omnes et H. ὑποθέσεως alii.
4. τούτου coniicit Reitzius.
5. καὶ deest in H.
6. Post Ῥωμαϊκὰ Gothofredus inseri vult καὶ τὰ, quod satis absurdum foret.
6a. Apud quosdam additur νόμοις.
7. Sic Reitzius recte scripsit; antea fuit ἴδια.
8. εἰδεῖν pro ἐνδεῖν H.
9. Pro τὸ H. habet τῶν.

quidem illius promissione delectabamur, antequam ipsum percurreremus: ex singulis enim se ait legum libris necessaria atque utilia et frequenter in quaestionem vocata collegisse, eaque compendiose in hocce legum Manuali conscripsisse, ac nihil fere reliquum fecisse, quod plerisque notum esse oporteret. Sic quidem in praefatione loquitur, ac talia promittit: attamen nos eum longe a scopo et promissione abesse iudicavimus, quum ipsum librum perlegeremus; namque maxime necessaria in eo sunt omissa, et quaecumque horum aut parce nimis, aut sic etiam aliena a proposito et instituto ratione dicta fuere, nos perquam admirati, necessaria in eo supplenda esse putavimus, et adiicienda quae deficiebant, atque opus perfectum per compendii modum absolvere. Tum vero et integro legum corpore perlustrato, quotquot vel olim fuerunt latae, vel ab religiosissimis postea Imperatoribus inventae, quas etiam Novellas consuevimus nominare; quibus accedunt Romana, ut vocantur, Magistri, nec non praefectorum formae, et Manualium optima quaeque: atque omnibus inde pulcherrimis simul et maxime necessariis collectis, ac Manuali isti adiunctis et connexis, partim promiscue, partim separatim, ut unumquodque oportebat aut conveniebat: quoniam Manuale illud ex quadraginta constabat titulis, totidem nos alios vel etiam plures coacervantes, tum perspicuitatis causa, tum ne quid necessariorum deesse videretur: unum quidem corpus effecimus, in sex autem libris totam sexaginta librorum legalium tractationem excerptam partiti sumus, ut et Novellarum, Romanorumque et formarum et Manualium: itaque Manuale, quod sex libris constat, nomen indidimus.

Inscripti autem sunt libri singuli hunc in modum:

Primus de legibus et ordine iudiciario: nec non de restitutione ac libertatibus.

Secundus de variis causis novisque operibus.

Tertius de alienatione, mutuo et societate.

Quartus de sponsalibus et nuptiis.

Tum quintus de testamentis ac tutoribus.

Denique sextus de damno et poenis.

10. Sic omnes libri mss., *νομίμων* Reitzius ex coniectura. Scaliger coniicit *νομικῶν*.

11. *ἐπάρχων* H.

11a. *ἢ ἡ* Falk. coniicit, quod pessime se habet.

12. Numeros restitui graecos ex H. Hi numeri latine apud Reitzium exprimuntur hoc modo: I. II., quod satis absurdum est.

13. Pro *δὲ* utrobique H. scribi voluit *τε*.

23 Τὸ μὲν οὖν ὅλον, ὡς ἔφθην εἰπών, ἐν ἓξ βιβλίοις διῄρηται,
πρόχειρον ἡ ἑξάβιβλος οὕτως ὀνομασθέν. Οἱ δὲ παρ' ἡμῶν τοῖς
προτέροις προστεθέντες τίτλοις[14], τεσσαράκοντα ὄντες ἢ καὶ πλεί-
ους, ὡς καὶ τοῦτ'[15] ἔφην, τυγχάνουσιν. Προσθεῖναι δὲ κἀκεῖνο[16]
τοῖς εἰρημένοις ἄξιον, ὡς πολλὰ μὲν ἐν τοῖς παλαιοῖς τίτλοις
παρ' ἡμῶν εἰσι προστεθειμένα κεφάλαια, τὰ κάλλιστά μοι δοκεῖν
καὶ ἀναγκαιότατα· εἰσὶ δὲ καί τινα τῶν ἐκ τοῦ παλαιοῦ[17] τοῖς ἡμε-
24 τέροις τίτλοις προσκείμενα. Ἵνα τοίνυν δῆλα ταῦτά τε[18] φῶσι κά-
κεῖνα, τοῖς μὲν παρ' ἡμῶν προστεθεῖσι τίτλοις καὶ κεφαλαίοις,
κἂν ὅπου ἄρα καὶ[19] τελῶσιν εὑρισκόμενα[20], τὸ ἡλιακὸν ἔξω ση-
μεῖον ἐγγέγραπται, τὸ κρονικὸν δὲ παλαιοῖς·[21] καὶ οὕτω δῆλα
τοῖς ἐντυγχάνουσι πᾶσι καθίσταται, εἴγε δήπου καὶ τοῦτο εἰδέναι
βούλοιντο, τίνα τέ εἰσιν ἐν τῷ προχείρῳ τούτῳ τὰ παλαιά, καὶ
τίνα τὰ νέα, εἴτε τίτλοι λέγω, εἴτε κεφάλαια. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν
25 τούτοις. Ἐν ἑκάστῳ δὲ πάλιν τῶν κεφαλαίων δηλοῦται διὰ τὸ
ἀδιάβλητον, ὅθεν ταῦτα παρεξεβλήθη[22], καὶ ὅ γε βουλόμενος εἰς
τὰ πρωτότυπα τούτων ἀνατρεχέτω βιβλία, κἀκεῖθεν τ'. ἀληθὲς ἢ
καὶ τὴν τούτων δήλωσιν σαφέστερον μανθανέτω.

Οἱ δὲ[23] τῶν βιβλίων τίτλοι καθ' ἕκαστον οὕτως εἰσὶν ἔχον-
τες, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ δείκνυται καταγραφῇ[24].

ΠΙΝΑΞ ΤΗΣ ΕΞΑΒΙΒΛΟΥ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ[1].

Περὶ νόμων καὶ δικαστικῆς καταστάσεως ἔτι τε περὶ ἀποκαταστάσεως καὶ ἐλευθεριῶν.

14. Sic mss. Reitzius mavult τίτλοι.
15. Pro τοῦτ' H. habet ταύτην.
16. κἀκεῖνον H.
17. τοῦ deest in H.
18. Sic H. τε vulgo deest.
19. Sic H. καὶ deest in M. A.
20. ταῦτα M. A. subiicit.
21. τοῖς παλαιοῖς Salm.
22. Pro παρεξεβλήθη H. ἐξεβλήθη.
23. Pro δὲ H. habet μέντοι.
24. Sic et H. At in M. A. pro καταγραφῇ est γραφῇ. Ceterum Reitzius, reliqui subiiciunt ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ βιβλίῳ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀκριβῶς κείμενοι, quae quidem in duobus codd. Meermani et H. desunt ad unum omnia.

1. Libri notam hoc est βιβλίον πρῶτον H. verbo ἐλευθεριῶν subiicit, quod eum et in reliquis libris deinceps redeat, semel notasse sufficiet.

Totum itaque opus, ut modo dixi, in sex libros est divisum, et sic Manuale, quod sex libris constat, nominatum: tituli autem prioribus a nobis adiecti, ut et hoc dixi, quadraginta sunt aut plures. Dictis etiam illud addere oportet, multa quidem in veteribus titulis capitula a nobis esse addita, quae mihi optima et maxime necessaria videbantur: sed et aliqua ex veteri nostris titulis sunt immixta.

Ut ergo et haec et illa manifesta sint, titulis quidem et capitulis a nobis adiectis, ubicumque reperiantur, solare in margine signum adscriptum est; veteribus autem Saturnium; atque ita cunctis lectoribus manifesto adparet, si forte et hoc scire velint, quaenam in hoc Manuali sint vetera, quaeque nova, sive tituli sive capitula. Et haec hactenus.

In singulis insuper capitulis declaratur, unde extrinsecus additum sit, ut nulli locus sit calumniae; et quicumque volet, ad primitivos horum libros recurrat, et inde veritatem aut etiam eorum illustrationem clarius cognoscat.

Tituli autem librorum sic se habent singuli, prout in sequenti descriptione ostenditur.

TABULA HEXABIBLI.

LIBER PRIMUS.

De legibus et ordine iudiciario: nec non de restitutione ac libertatibus.

Titulus I. De legibus.
" II. De actore et reo.
" III. De actionibus et temporibus.
" IV. De sententia et re indicata.
" V. De delatoribus.
" VI*. De testibus.
" VII. De iureiurando.
" VIII. De instrumentis.

2. Ad marg. H. *ἐν τούτῳ τῷ τίτλῳ εὑρήσεις περὶ ἔθους καὶ βασιλέων καὶ περὶ ἀγνοίας νόμου καὶ φάκτου*, quae quidem similiter Reitzius ex M. B. exempli causa adnotavit. Editiones hos *ψευδοτίτλους* cum genuinis in unam contraxere. Vide Reitzium.

3. Ad marg. H. *ἐν τούτῳ περὶ δικαιωμάτων* (M. B. subiicit *καὶ ἐγκλημάτων*) *καὶ γυναικῶν καὶ δημοσίων*.

4. Ad marg. H. *ἐν τούτῳ περὶ ἐκκλησιαστικῶν* (subiicit M. B. *καὶ ἀφηλίκων*).

5. Pro *ἀποφάσεως* H. habet *ἀποκαταστάσεως*. Ad marg. H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ στρατῶν* (leg. *στρατιωτῶν*, uti habet M. B.) *καὶ ἐκκλήτου καὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ αἱρετῶν κριτῶν*.

6. Ad marg. H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ γυναικῶν*.

Τίτλ. θ'. Περὶ συμφώνου[7].
» ι'. Περὶ διαλύσεως.
» ια'. Περὶ ἀνάγκης καὶ βίας.
» ιβ'. Περὶ ἀνήβων καὶ ἀφηλίκων, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀποκαταστάσεως.
» ιγ'. Περὶ γυναικῶν.
» ιδ'. Περὶ δούλων.
» ιε'. Περὶ ἀσαφοῦς καὶ ἀμφιβόλου.
» ιϛ'. Περὶ στρατιωτῶν.
» ιζ'. Περὶ λύσεως ὑπεξουσιότητος.
» ιη'. Περὶ ἐλευθεριῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Περὶ δικῶν διαφόρων καὶ καινοτομιῶν.

Τίτλ. α'. Περὶ νομῆς καὶ δεσποτείας[8].
» β'. Περὶ ἀναργυρίας.
» γ'. Περὶ ἀπαιτήσεως καὶ ἀπωλείας.
» δ'. Περὶ καινοτομιῶν[9].
» ε'. Περὶ λειτουργιῶν[10], τελῶν, καὶ κομμερκίου.
» ϛ'. Περὶ μερίδων ἐν ᾧ καὶ περὶ εὑρέσεως θησαύρου.
» ζ'. Περὶ τῶν ἐν ναυαγίῳ ῥιπτομένων, καὶ περὶ δικαίου ὑποστροφῆς[11].
» η'. Περὶ υἱοθεσίας[12].
» θ'. Περὶ προσφευγόντων[13].
» ι'. Περὶ χρήσεως[14].
» ια'. Περὶ ναυτικῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Περὶ ἐκποιήσεως, δανείου τε καὶ κοινωνίας.

Τίτλ. α'. Περὶ δωρεῶν[15].
» β'. Περὶ ἀνατροπῆς δωρεῶν.
» γ'. Περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας ἐν ᾧ καὶ περὶ προτιμήσεως[16].
» δ'. Περὶ ἐμφυτεύσεως.
» ε'. Περὶ δανείου καὶ ἐνεχύρου[17].
» ϛ'. Περὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν[18].

7. Ad marg. H. ἐν τούτῳ καὶ περὶ ἀλληλοκληρονομίας καὶ περὶ γαμικῶν συμφώνων. Ceterum H. C. συμφώνου; Reitzius συμφώνων.

8. Ad marg. H. ἐν τούτῳ περὶ βληπιμαίου (sic).

9. Ad marg. H. ἐν τούτῳ περὶ παντὸς κτιζομένου περὶ φυτῶν περὶ ὕδατου (sic) περὶ δουλειῶν περὶ νήσου φυομένης περὶ ὀρυγμάτων καὶ περὶ τοῦ ἐν ἀρῷ (sic) οἰκήσεως.

10. In H. subiicitur καὶ.

11. Verba καὶ περὶ δικαίου ὑποστροφῆς desunt in H.

12. Ad marg. H. ἐν τούτῳ περὶ εὐνούχων καὶ γυναικῶν.

13. H. προςπεφευγόντων.

14. Ad marg. H. ἐν τούτῳ περὶ

Titulus IX. De pactis.
" X. De transactione.
" XI. De necessitate et vi.
" XII*. De impuberibus ac minoribus.
" XIII. De mulieribus.
" XIV. De servis.
" XV. De obscuro et ambiguo.
" XVI. De militibus.
" XVII*. De emancipatione.
" XVIII*. De manumissionibus.

LIBER SECUNDUS.

De variis causis novisque operibus.

Titulus I. De possessione ac dominio.
" II. De non numerata pecunia.
" III. De repetitione et interitu.
" IV*. De novis operibus.
" V. De muneribus, vectigalibus et commissis.
" VI*. De partitionibus, ubi et de thesauri inventione.
" VII. De his, quae in naufragio eiiciuntur, et iure postliminii.
" VIII. De adoptione.
" IX. De iis, qui confugium quaerunt.
" X. De usu et commodato.
" XI. De rebus nauticis.

LIBER TERTIUS.

De alienatione, mutuo et societate.

Titulus I*. De donationibus.
" II*. De revocandis donationibus.
" III*. De emtione ac venditione, ubi et de protimesi.
" IV*. De emphyteusi.
" V*. De mutuo et pignore.
" VI. De fideiussoribus et pecuniae constitutae reis.

ὑποζογίων ἀγροῦ οἰκίας καὶ ἐκποιήσεως.

15. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ περὶ βασιλικῶν δωρεῶν.*

16. Verba *ἐν ᾧ καὶ περὶ προτιμήσεως* sunt in C. usque ad verba *ἐν ᾧ καὶ.* Caeterum ad marginem H. *ἐν τούτῳ περὶ ἐπιτρόπων, περὶ δούλων, περὶ τόκου, περὶ γυναικείων* (Cod. *γυναικίων*) *πραγμάτων, περὶ κλοπιμιαίου, περὶ διαπράσεως, περὶ ἐμφυτευτῶν, περὶ οἴκων εὐαγῶν.*

17. Ad marg. H. *ἐν τούτῳ περὶ προτιμήσεως καὶ ἀναρχίας καὶ διαθηκῶν.*

18. Inverso verborum ordine *περὶ ἀντιφωνητῶν καὶ ἐγγυητῶν* H.

Τίτλ. ζ. Περὶ τόκου[19].
„ η'. Περὶ μισθώσεως, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἐργολάβων.[20]
„ θ'. Περὶ παρακαταθήκης[21].
„ ι'. Περὶ συστάσεως κοινωνίας[22].
„ ια'. Περὶ λύσεως κοινωνίας[23].

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περὶ μνηστείας καὶ γάμων.

Τίτλ. α'. Περὶ συναινέσεως[24] μνηστείας.
„ β'. Περὶ ἀῤῥαβώνων μνηστείας.
„ γ'. Περὶ δωρεῶν μνηστείας.
„ δ'. Περὶ ὅρου[25] καὶ διαθέσεως γάμου.
„ ε'. Περὶ ἀκριβείας νόμου.
„ ς'. Περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς.†
„ ζ'. Περὶ γάμων κεκωλυμένων[26].
„ η'. Περὶ συναφείας γάμων καὶ βαθμῶν συγγενείας.††
„ θ'[27]. Περὶ δευτερογαμούντων.
„ ι'[28]. Περὶ δικαίου προικός.
„ ια'[29]. Περὶ ἐκδικήσεως προικὸς καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς.
„ ιβ'[30]. Περὶ ἐξωπροίκων.
„ ιγ'[31]. Περὶ ὑποβόλου.
„ ιδ'[32]. Περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.
„ ιε'[33]. Περὶ λύσεως γάμου καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Περὶ διαθηκῶν καὶ ἐπιτρόπων.

Τίτλ. α'. Περὶ διαθήκης αὐτεξουσίων.
„ β'. Περὶ διαθήκης ὑπεξουσίων.
„ γ'. Περὶ διαθήκης ἀπελευθέρων.
„ δ'. Περὶ διαθήκης ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν.
„ ε'. Περὶ ἀνατροπῆς διαθήκης.
„ ς'. Περὶ μέμψεως καὶ ἐναντιώσεως διαθήκης[34].
„ ζ'. Περὶ κωδικέλλου.

19. Ad marginem H. ἐν τούτῳ περὶ γυναικῶν.

20. Ad marginem H. ἐν τούτῳ περὶ ναυτικῶν περὶ ζώων καὶ ἐμπρησμοῦ.

21. In H. subiicitur ἐν τούτῳ περὶ διαιρέσεως, quae quidem manifesto ex scholio marginali in contextum venere.

22. Ad marginem H. ἐν τούτῳ περὶ δούλων περὶ ἐγγύης καὶ περὶ ἀντιλόγου.

23. In H. subiicitur καὶ ἀγωγῆς.

24. Pro συναινέσεως H. habet συναιρέσεως.

25. Pro ὅρου H. habet ὅρκου.

†. Sic C. H. Apud Reitzium hic titulus omissus est.

26. Sic C. H., in quo quidem ad marginem haec adscripta sunt: ἐν τούτῳ καὶ περὶ ἀθεμιτογαμίας καὶ περὶ ἐπιτροπῆς. Reitzius titulum sextum facit: τιτλ. ς'. περὶ βαθμῶν συγγενείας καὶ γάμων κεκωλυμένων. In H. ad marginem adscribitur: ἐν τούτῳ καὶ περὶ υἱοθεσίας καὶ ἀδελφοποιΐας.

††. Deest hic titulus apud Reitzium, ego restitui ex H. et C.

Titulus VII. De usura.
" VIII*. De locatione, ubi et de operum redemptoribus.
" IX*. De deposito.
" X*. De societate.
" XI*. De dissolutione societatis.

LIBER QUARTUS.

De sponsalibus et nuptiis.

Titulus I*. De consensu sponsalium.
" II*. De arrhis sponsalitiis.
" III*. De donationibus sponsalitiis.
" IV*. De definitione et ritu nuptiarum.
" V*. De civili matrimonii rigore.
" VI*. De ante nuptias donatione.
" VII*. De nuptiis prohibitis.
" VIII. De nuptiis contrahendis et gradibus cognationis.
" IX*. De iis qui ad secundas nuptias transeunt.
" X*. De iure dotis.
" XI*. De vindicatione dotis eiusque oneribus.
" XII. De paraphernis.
" XIII. De hypobolo.
" XIV*. De donationibus inter virum et uxorem.
" XV*. De solutione matrimonii eiusque causis.

LIBER QUINTUS.

De testamentis ac tutoribus.

Titulus I*. De testamento hominum sui iuris.
" II*. De testamento hominum alieni iuris.
" III*. De testamento libertorum.
" IV*. De testamento episcoporum et monachorum.
" V*. De infirmatione testamenti.
" VI. De querela et oppugnatione testamenti.
" VII*. De codicillo.

27. Sic C. H. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ περὶ γ΄. γάμου, περὶ τετάρτου καὶ περὶ παλλακῆς.* Apud Reitzium est titulus 7.

28. Sic C. H. Apud Reitzium est titulus 8.

29. Apud Reitzium est titulus 9.

30. Sic H. In tabula libri quarti C. horum titulorum invertit ordinem. Sic enim *τίτλος ι΄. περὶ δικαίου προικὸς. — τίτλος ια΄. περὶ ἐξωπροίκων. — τίτλος ιβ΄. περὶ ὑποβολῆς* (sic). — *τίτλος ιγ΄. περὶ ἐκδικήσεως προικὸς καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς. — τίτλος ιδ΄. περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς.* Atqui ipsa fragmentorum, quae habet, series Haeneliani libri auctoritatem confirmat. Apud Reitzium hic titulus deest.

31. Sic H. Apud Reitzium est titulus 10.

32. Sic C. H. Apud Reitzium est titulus 11.

33. Sic C. H. Apud Reitzium est titulus 12.

34. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ διακατοχῆς.*

Τίτλ. η'. Περὶ κληρονόμων[35].
» θ'. Περὶ φαλκιδίου.
» ι'. Περὶ ἀποκλήρων[36].
» ια'. Περὶ ληγάτου[37].
» ιβ'[38]. Περὶ ἐπιτρόπων, κουρατώρων καὶ διοικητῶν.
» ιγ'[39]. Περὶ τοῦ πότε δεῖ ἐνάγειν τοὺς δανειστὰς κατὰ τῶν κληρονόμων τοῦ τελευτήσαντος.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Περὶ ζημίας καὶ ποινῶν.

Τίτλ. α'. Περὶ ζημίας.
» β'. Περὶ μοιχῶν.
» γ'. Περὶ πορνῶν καὶ τῶν[40] βιαζόντων[41] παρθένους.
» δ'. Περὶ αἱμομικτῶν, ἀσελγῶν, καὶ ἀλογευομένων.
» ε'. Περὶ κλεπτῶν, ἀπελατῶν, τυμβωρύχων καὶ ἱεροσύλων.
» ς'. Περὶ φονέων καὶ λῃστῶν.
» ζ'. Περὶ ἁρπαζόντων[42].
» η'. Περὶ αὐτομόλων καὶ ἀνδραποδιστῶν.
» θ'. Περὶ συκοφαντῶν καὶ τῶν φλυαρίαν εὑρισκόντων.
» ι'. Περὶ φαρμακῶν, γοητῶν καὶ μάντεων.
» ια'. Περὶ Ἰουδαίων, αἱρετικῶν καὶ ἑλληνιζόντων.
» ιβ'. Περὶ δούλων καὶ τῶν ἐμπρησμοὺς ποιούντων.
» ιγ'. Περὶ τῶν ὑποδεχομένων ἀλλοτρίους[43] δούλους, καὶ τῶν ἐκποιούντων ἐλευθέρους.
» ιδ'. Περὶ διαφόρων ποινῶν[44].
» ιε'. Περὶ τοῦ, τίνες ἀτιμοῦνται.

Ἕτεροι τίτλοι διάφοροι ἀναγκαῖοι[45].

Τίτλ. α'. Περὶ ἀξιωμάτων.
» β'. Περὶ κανόνων διαφόρων.
» γ'. Περὶ σημασίας ὀνομάτων.
» δ'. Περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων[46].

35. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ συνεισφορᾶς, περὶ φυσικῶν παίδων περὶ ἀπροίκου γαμετῆς περὶ γαμικῶν καὶ περὶ μοναστηρίων.*

36. Sic H. deest hic titulus apud Reitzium. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ αἱρετικῶν.*

37. H. *λεγάτων*. Reitzius *τίτλ. ι'.*

38. Sic H. *τίτλ. ια'.* Reitzius. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ τόκου καὶ περὶ ἐκποιήσεως ὀρφανικῶν.*

39. Sic H. *τίτλ. ιβ'.* Reitzius.

40. Vox *τῶν* deest in H.

41. Sic H. et C. in tabula libri VI. *ἐκβιαζόντων* Reitzius.

42. Sublicit Reitzius *γυναῖκας*, quod deest in H. et in C. in tabula libri VI.

43. Inverso verborum ordine H. C. *ὑποδεχομένων ἀλλοτρίους.*

44. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ τῶν πλαστὴν ποιούντων μονίταν καὶ ἰδιωτικὰς φυλακάς.*

45. Inverso ordine H. *ἀναγκαῖοι διάφοροι*. Verba *ἕτεροι-ἀναγκαῖοι* in C. legi non possunt, qui quidem appendicis, quae titulis 4 constat, catalogum praestat. Verum in tabula libri VI. C. etiam ista ipsa verba exhibet.

46. Ad marginem H. *ἐν τούτῳ τῷ τίτλῳ εὑρήσεις περὶ ἔθους περὶ βασι-*

Titulus VIII*. De heredibus.
" IX*. De falcidia.
" X*. De exhaeredatis.
" XI*. De legato.
" XII*. De tutoribus, curatoribus et negotiorum gestoribus.
" XIII*. De tempore, quo creditores adversus heredes defuncti agere oporteat.

LIBER SEXTUS.

De damno et poenis.

Titulus I. De damno.
" II. De adulteris.
" III. De scortatoribus et virginum stupratoribus.
" IV. De his qui suo se sanguini miscent.
" V. De furibus, abigeis, sepulcrorum effossoribus et sacrilegis.
" VI. De homicidis et latronibus.
" VII. De mulierum raptoribus.
" VIII. De transfugis et plagiariis.
" IX. De calumniatoribus et famosi libelli inventoribus.
" X. De veneficis, maleficis et divinatoribus.
" XI. De Iudaeis, paganizantibus et haereticis.
" XII. De servis et incendiariis.
" XIII. De iis qui alienos servos recipiunt, hominesque liberos alienant.
" XIV*. De variis poenis.
" XV. De iis qui infamia notantur.

Diversi tituli necessarii.

Titulus I. De dignitatibus.
" II. De diversis regulis.
" III. De significatione verborum.
" IV. De ordinatione episcoporum.

λέων περὶ ἀγνοίας νόμου καὶ φάκτου. Post hunc titulum sequuntur haec apud Reitzium: νόμοι γεωργικοὶ κατ' ἐκλογὴν βιβλίου τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ βασιλέως, quae in C. et M. desiderantur. Neque vero ab initio leges istae georgicae partem huius operis effecere.

ΠΡΟΧΕΙΡΟΝ ΝΟΜΩΝ

[Η][1] ΕΞΑΒΙΒΛΟΣ.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ἔτι τε περὶ ἀποκαταστάσεως καὶ ἐλευθεριῶν βιβλίον πρῶτον.

ΠΙΝΑΞ[2] ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΤΙΤΛ. Α΄. ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ[3].

1 Κατὰ[a] τοὺς παλαιοὺς χρόνους οὔτε μοναρχίαι ἦσαν βασιλικαί, ἀλλὰ δι' ὑπάτων τὰ τῶν Ῥωμαίων διϊθύνοντο πράγματα· προεβάλλοντο γὰρ καθ' ἕκαστον χρόνον ὕπατοι δύο, καὶ ἀνεδέχοντο πάντα τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικά[4]. Καὶ ἵνα σαφέστερον καὶ συντομώτερον εἴπωμεν· οὔτε νόμοι[5] ἀκμήν, οὔτε βασιλεῖς ἦσαν, οὔτε ἔγγραφοι νόμοι ἐν βιβλίοις τεταγμένοις ἀναγραφόμενοι.
2 Πρῶτος[b] δὲ Ἄππιος Κλαύδιος μετὰ ἑτέρων ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν δέκα τὸν ἀριθμόν, συναγαγὼν εἴτι νόμιμον ἦν παρὰ Ῥωμαίοις, ἢ ἀγράφως φερόμενον, ἢ ἐγγράφως μέν, ἀσυντάκτως δὲ καὶ σποράδην κείμενον· (ἦσαν γάρ τινα καὶ[6] ἀτάκτως, καὶ οὐκ ἐν ὡρισμένοις

a. Est *Μικρὸν Ν. α΄.* — b. Est *Μικρὸν Ν. β΄.*

1. *ἡ* deest in H., ideoque a nobis uncinis inclusum est. Caeterum aliqui habent *ἡ* vel *ἤγουν*.

2. Hunc titulorum indicem in unoquoque libro repetunt C. H., alii libri. Reitzius consulto omisit.

MANUALE LEGUM
SIVE HEXABIBLOS.
DE LEGIBUS ET ORDINE IUDICIARIO
NEC NON DE RESTITUTIONE AC LIBERTATIBUS LIBER PRIMUS.

TABULA LIBRI PRIMI.

TIT. I. DE LEGIBUS.

Antiquis temporibus neque regia erant imperia, sed per consules res Romanorum administrabantur: nam quotannis bini creabantur consules, qui omnia et civilia et militaria obibant munia. Atque ut clarius ac brevius dicamus, neque leges adhuc, neque reges erant, neque scriptae leges in certis libris descriptae. Primus autem Appius Claudius cum aliis viris selectis numero decem colligens si quid legum exstabat apud Romanos, quod vel sine scripto ferebatur, vel in scripto quidem, sed incomposite et sparsim disiectum: erant enim aliqua et confuse nec in certis posita libris: et ab Athenis leges Draconis ac Solonis transportans, atque

3. Inverso ordine περὶ νόμων τίτλος α΄. H.
4. Post vocem πολιτικὰ H. inserit οὔτε νόμοι, quod et apud Salm. est, videturque ex inferioribus huc translatum esse. Caeterum pro eo, quod proxime sequitur οὔτε Salmasius male legendum esse arbitratur ὅτε.
5. Verba οὔτε νόμοι desunt in H.
6. γὰρ καί τινα H.

*τεθειμένα βιβλίοις) μετακομίσας καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς νό-
μους τοῦ Δράκοντος καὶ τοῦ Σόλωνος, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἄλλους
τινάς, καὶ[7] ἐκ πάντων ἐκλογὴν ποιησάμενος, τὸ δωδεκάδελτον[8],
ταὐτὸν δ' εἰπεῖν δωδεκάβιβλον, ἀπετέλεσεν.*
3 *Εἶτα[c] ἐλθόντες ἄνδρες σοφοί, ὧν ἦρχε Γάϊος[9], νομοθεσίας
ἑτέρας καὶ διαιρέσεις τῶν ἀγωγῶν προστεθείκασι. Καὶ μετὰ
τούτους διάφοροι βασιλεῖς διατάξεις, ὡς συμφέρον ἐνόμιζον, συν-
4 εγράψαντο. Ὕστερον[d] δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς[10] τὰς πολλὰς
ἐκθέσεις τῶν νόμων ἐν πεντήκοντα βιβλίοις διὰ σοφῶν ἀνδρῶν
σπουδαίως[11] συνήγαγεν· ἃ καὶ Δίγεστα ἤτοι Πανδέκτην, ὡς πάν-
των δεκτικὰ τῶν νόμων, ἐκάλεσεν[12]. Οὗτος ὁ[13] Ἰουστινιανὸς καὶ
τοὺς τρεῖς ἐξέθετο κώδικας, τόν τε Γρηγοριανόν, τὸν Ἑρμογενια-
νόν, καὶ τὸν Θεοδοσιανόν· καὶ τοὺς τοιούτους κώδικας τοῖς νόμοις
τοῖς διὰ Θαλελαίου, καὶ Ἀνατολίου, καὶ Ἰσιδώρου συνάψας, ἕτε-
ρον δωδεκάδελτον (ταὐτὸν δ' εἰπεῖν δωδεκάβιβλον) καὶ αὐτὸς
5 ἀπεπλήρωσε. Τινὲς δὲ τοὺς λεχθέντας κώδικας εἶναι μέν φασι
πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πλὴν ἀλλὰ καὶ συγκεχυμένους καὶ διεσπαρ-
μένους· παρ' αὐτοῦ δὲ ἐπισυναχθῆναι καὶ τεθῆναι εἰς τὸ δωδε-
κάδελτον. Αὐτὸς καὶ τὰ Ἰνστιτοῦτα, τοῦτ' ἔστι τὴν τῶν νόμων
εἰσαγωγήν, ὡς πρῶτα στοιχεῖα τοῖς τοὺς νόμους παιδευομένοις,
ἐξέδοτο. Ὁ αὐτὸς[e] καὶ νεαρὰς ἐν ἰδιάζοντι βιβλίῳ συνέταξεν·
εἰσὶ δὲ νεαραὶ αἱ παρὰ τῶν κατὰ νόμους βασιλέων νέαι διατά-
ξεις πρὸς τὰς ἀνακυπτούσας ὑποθέσεις γινόμεναι.*
6 *Ὑπηρέτει[f] δὲ τῷ Ἰουστινιανῷ, εἰς ἃς εἴπομεν νεαράς, ὁ Τρι-
βουνιανὸς ἐκεῖνος, ὃν καὶ εἰς φύσεως δεξιότητα καὶ εἰς φιλοχρη-
ματίαν δαιμόνιον περιᾴδουσιν· ὅστις ἐν τῷ συγγράφειν τὰς νεα-
ρὰς παρὰ τῶν ἐχόντων ὑποθέσεις δεχόμενος χρήματα, τὰ μὲν πρὸς
τὸ θέλημα τῶν διδόντων ἐνήλλαττε, τὰ δὲ ἀσαφῆ καὶ δυσνόητα
καὶ πρὸς ἐννοίας ῥέποντα διττὰς[14] ἐσχεδίαζεν, ὡς ἂν οἱ ἀναγινώ-
7 σκοντες ἐμπίπτωσιν εἰς διχόνοιαν. Τελευταῖος δὲ[g] καὶ ὕστερος
πάντων Λέων ὁ σοφός, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος τὰ Δίγεστα καὶ
τοὺς Κώδικας καὶ τῶν Ἰνστιτούτων[14a] πολλὰ καὶ τὰς νεαρὰς αὐ-
τὰς εἰς ἓν πάντα[15] συναγαγὼν ὁμοῦ[16] καὶ τὴν τοιαύτην πραγμα-
τείαν ἐν βιβλίοις συμπληρώσας ἑξήκοντα τὴν λεγομένην ἑξηκον-
τάβιβλον τελείως ἀπήρτισεν, ἣν καὶ εἰς τεύχη ἓξ διεμέρισε, τεῦχος
ὀνομάσας ἕκαστον τῶν μειζόνων τμημάτων, ὃ καὶ πολλῶν βιβλίων*

c. Est *Μικρὸν Ν. γ'.* — d. Est *Μικρὸν Ν. δ'. ε'.* — e. Est *Μικρόν Ν. ς'.* — f. Est *Μικρὸν Ν. η'.* — g. Est *Μικρὸν Ν. θ'.*

7. *καὶ* deest in H.
8. *δυοδεκάδελτον* H.
9. *Γάμιος* H.
10. *Ἰουστινιανὸς* H.

alias ab aliis, ex omnibus delectum fecit, ac duodecim tabulas, quod idem est ac si Graece dodecabiblum dicas, absolvit.

Post illa exorti sapientes viri, quorum princeps fuit Gaius, alia iura actionumque divisiones addiderunt: et post hos diversi principes constitutiones, prout expedire censebant, conscripsere. Postremo Iustinianus imperator multiplices legum expositiones in libris quinquaginta per viros prudentes studiose collegit, quos Digesta vel Pandecten, tamquam leges cunctas comprehendentem, adpellavit. Hic quoque Iustinianus tres edidit Codices, Gregorianum, Hermogenianum ac Theodosianum; atque hos ipsos Codices legibus suis per Thalelaeum, Anatolium et Isidorum connectens, alias duodecim tabulas (quod idem est ac si Graece Dodecabiblon dicas) et ipse adimplevit. Quidam autem dictos Codices Iustiniano anteriores quidem fuisse dicunt, verum confusos ac dispersos, ab ipso autem congestos et in duodecim libros redactos. Idem quoque Institutiones, hoc est legum introductionem, tamquam prima discentibus leges elementa, edidit. Et idem Novellas in singulari libro contexuit. Novellae autem sunt novae legitimorum principum constitutiones pro emergentibus causis factae.

Subserviebat autem Iustiniano in Novellis, quas diximus, Tribunianus ille, quem et propter ingenii dexteritatem et propter divitiarum amorem mirandum praedicant; qui in conscribendis Novellis ab litigantibus pecunias accipiens, alia quidem ad arbitrium dantium immutabat, alia vero obscura et intellectu difficilia et in duplices sensus vergentia concipiebat, ut lectores in dubium adduceret. Postremus et omnium ultimus Leo sapiens, imperatorum celeberrimus, Digestis et Codicibus et maxima Institutionum parte, atque ipsis Novellis in unum simul omnibus collectis, et illa tractatione in libris sexaginta adimpleta, ita dictam Hexacontabiblon perfecte absolvit, eamque in sex volumina divisit, volumen adpellans maius quodque segmentum, quod multos rursus

11. *σπουδαίων* M. A.
12. *ἐκάλεσαν* H.
13. *ὁ* deest in H.
14. Pro *δίττας* H. *διπλᾶς* M. A. *διπλασίας*.
14 a. In quibusdam editt. subiicitur: *ἤγουν τὴν τῶν νόμων εἰσαγωγὴν*, quae quia et a regio libro absunt, nec in H. habentur, cum Salmasio, Reitzio expunximus.
15. *πάντα* deest in H.
16. *ὁμοῦ* deest in H.

8 ἐστὶ περιεκτικόν. Καὶ μετὰ τοῦτον πολλοὶ τῶν βασιλέων καθολικοὺς μὲν οὐκ[17] ἐξέθεντο νόμους, νεαρὰς δὲ καὶ προστάξεις ἀλλοίας καὶ χρυσοβούλλους λόγους, εἰς ἃ δέον ἡγήσαντο, πεποιήκασιν.

9 Ὁ νόμος[a] ἢ φυσικός ἐστιν, ἢ ἐθνικός, ἢ πολιτικός. Καὶ φυσικὸς μὲν νόμος, ᾧτινι κατὰ φύσιν χρῶνται πάντα τὰ ζῶα, καὶ τὰ λογικὰ καὶ τὰ ἄλογα· οἷον τὸ τὰς μητέρας στέργειν[18] τὰ γενόμενα[19] ἐξ αὐτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

10 Ἐθνικὸς δὲ[20] νόμος ἐστίν, ᾧτινι ἔθνος ἓν ἢ ἔθνη χρῶνταί τινα· οἷον τὸ μὴ μίγνυσθαι ταῖς μητράσι παρὰ Σκύθαις[20a] καὶ Ἕλλησι· καὶ τὸ ἐναντίον τὸ μίγνυσθαι ταύταις παρὰ Πέρσαις.

11 Πολιτικὸς[b] δὲ νόμος ἐστίν, ᾧτινι μία πόλις[21] μόνη κέχρηται[22] διὰ τὸ συμφέρον[23] αὐτῇ· ἄλλη δὲ εἰ χρήσασθαι βουληθῇ, ἐπιζήμιον ἔσται ταύτῃ, καὶ βλάβης πρόξενον· ὡς, εἴ τις ἐν πόλει ὤν, ἥτις σῖτον ἀφ' ἑαυτῆς οὐ δύναται γεωργεῖν, νομοθετήσῃ[24] ἐλευθέρους εἶναι καὶ μηδὲν διδόναι τῷ δημοσίῳ τοὺς βουλομένους ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν σῖτον· τοῦτο γὰρ τῇ μὲν πόλει ἐκείνῃ ἴσως συμφέρει, διὰ τὸ μὴ ἔχειν σῖτον ταύτην[25] ἀφ' ἑαυτῆς, ταῖς δὲ ἑτέραις πόλεσιν, αἵτινες εὔφοροί εἰσιν, ἀσύμφορον πάντως ἔσται καὶ οὐδὲν ὄφελος, ἀλλὰ καὶ[26] μᾶλλον ζημίαν[27] αὐταῖς προξενοῦν.

12 Πᾶς[28] νόμος ἢ ἀπὸ συναινέσεως ἐτέθη, ἢ ἀνάγκης, ἢ ἀπὸ συνηθείας ἐβεβαιώθη[bb].

13 Νόμος[29] ἐστὶ[bbb] τέχνη τοῦ καλοῦ [καὶ τοῦ ἴσου[30]] κοινὸν παράγγελμα, φρονίμων ἀνδρῶν δόγμα· ἑκουσίων τὲ καὶ ἀκουσίων

a. H. ἀναγν. βῖ. β'. τῖ α'. κεφ. ια'. Est Μικρὸν Ν. ι'. ια'.

Οἱ νόμοι ἐτυπώθησαν καὶ παρὰ τῶν βασιλέων καὶ παρὰ τῶν πραιτώρων. Καὶ οἱ τῶν βασιλέων λέγονται διατάξεις, οἱ δὲ τῶν πραιτώρων δόγματα. Καὶ εἰσὶ τῇ φύσει μονόχρονοι. Λοιπὸν εἰσὶ δόγματα πραιτώρων ὀλίγα, ἅτινα διηνεκῶς εἰσὶ καὶ ἀεὶ εὑρίσκονται, ὡς ἡ περὶ κλέμματος ἀγωγή, καὶ [αἱ] τοῖς διακατόχοις ἀγωγαὶ παρεχόμεναι· καὶ γὰρ ὃς κατέχει τὴν κλεψίαν, ἐκεῖνος παρέχει καὶ ἀποδίδωσιν αὐτὴν κατὰ τὸν νόμον, εἰ μὲν φανερὸς κλέπτης ἐστίν, εἰς τὸ τετραπλάσιον, εἰ δὲ ἀφανής, εἰς τὸ διπλάσιον· οὕτω γὰρ ἐτυπώθη παρὰ τοῖς νομικωτέροις. Αἱ κεκλημέναι ἀγωγαὶ ποινάλιαι ἐκτείνονται ἄχρι τῶν κληρονόμων αὐτῶν, οὐχὶ δὲ κατὰ τῶν κληρονόμων. Καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀπαιτοῦνται οἱ κλέπται, οἱ ἅρπαγες, καὶ οἱ τὴν ζημίαν ποιοῦντες κατὰ τὸν Ἀκουΐλιον, εἰ μὴ

Leges et ab imperatoribus et a praetoribus factae sunt: et imperatoriae quidem vocantur constitutiones, praetoriae autem edicta: suaque natura unius sunt anni. Porro pauca sunt praetorum edicta, quae perpetua sunt et semper competunt, ut actio furti, et actiones quae successoribus dantur. Qui enim rem furtivam possidet, is praestat et restituit illam secundum legem, si quidem fur manifestus est, in quadruplum; si vero nec manifestus, in duplum: namque ita a iurisprudentioribus constitutum est. Actiones dictae poenales extenduntur ad heredes ipsorum, non contra heredes. Ipsi enim conveniuntur fures, bonorum raptores, et qui damnum intulerunt contra legem Aquiliam, nisi vivo

continebat libros. Et post hunc multi imperatores non quidem generales ediderunt leges, sed Novellas variasque constitutiones et aureas bullas, prout conducere arbitrabantur, fecerunt.

Ius aut naturale est, aut gentium, aut civile. Et ius quidem naturale, quo secundam naturam omnia utuntur animalia, tam ratione praedita quam rationis expertia: veluti, quod matres ex se nata diligant, et id genus similia. Gentium vero ius est, quo una gens aut nonnullae gentes utuntur: veluti, non misceri matribus apud Scythas et Graecos, et contra his misceri apud Persas.

Civile autem ius est, quo una civitas sola utitur, quoniam ei utile est: quo si alia uti velit, damnosum illi foret et noxam pareret. Veluti, si quis in civitate habitans, quae frumentum per se proferre nequit, eos sanciat immunes esse ac nihil in publicum solvere, qui frumentum emere et vendere velint; hoc enim isti quidem civitati recte expedit, eo quod frumentum ab se non habeat; aliis vero civitatibus, quae fertiles sunt, plane incommodum atque inutile foret, quin etiam damno illas adficeret.

Omne ius vel consensu constitutum est, vel necessitate, vel consuetudine confirmatum est.

Ius est ars boni [et aequi] commune praeceptum, prudentium virorum placitum, voluntariorum vel involuntariorum deli-

ζῶντος τοῦ ποιοῦντος τὸ ἁμάρτημα κινηθῇ ἐν δικαστηρίῳ· τότε γὰρ αὐτοῖς καὶ κατ᾽ αὐτῶν δίδοται εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἁμαρτήματος.

eo, qui delictum commisit, in iudicio mota fuerit actio: tunc enim illis et adversus hos datur, in quantum ad eos pervenit ex delicto.

b. Est *Μικρὸν Ν. ιβ΄.* — *bb.* Est *Μικρὸν Ν΄. οθ΄.* — *bbb.* H. *ανα. βι. β΄. τιτλ. κεφ. ιγ΄. ια΄. ιε΄. ιζ΄.* Salm. Cui. *βιβλ. β΄. τιτ. β΄. κεφ. ιγ΄.* [*ιδ΄. ις΄.* Salm.] *ιζ.* Legendum *τιτ. α΄.* Reitzius monet. Est *Μικρὸν Ν. μς΄.*, ut et sequens §. 14. 15.

17. Vox *οὐκ*, quae et apud Attaliatam est, et in M. A. habetur, deest in H. aliis. Neque per sententiae tenorem deesse potest.

18. *στέργει* H.

19. Sic H. Goth. Contra reliqui cum Reitzio male *γεννόμενα*.

20. *δὲ* deest in H.

20 *a.* Sic H. M. A., quod Reitzius recte recepit. In vett. editt. est *Σαύραις* pro *Σκύθαις*.

21. Vox *πόλις* deest in H.

22. *κέχρηται πόλις* H.

23. Sic H. *συμφέρειν* vulgo.

24. *νομοθετήσει* H.

25. Pro *ταύτην* H. habet *ταύτῃ*.

26. Vox *καὶ* deest in H *μᾶλλον καὶ* Salm.

27. Sic Salm. H. *ζημίας* vulgo.

28. Apud Reitzium hoc capitulum ex Cuiacii notis venit, qui quidem vir doctus et ipse haecce pro spuriis habuerat. Deest etiam in H. C.

29. Hoc loco H. rubricam inserit *τί ἐστι νόμος*. Suall. ad marginem *ὅρος νόμου.*

30. *καὶ τοῦ ἴσου*, quae uncinis inclusi, desunt in H.; Reitzius au-

βῆναι θέματι. Παραβαίνουσι γὰρ οἱ νομοθέται τὸ ἅπαξ ἢ τὸ δὶς [γενόμενον].[37]

24 *Ὅτε*[f] *νόμος ἀντίκειταί τινι πράγματι, κἂν πάνυ δικαιότατόν ἐστι τὸ γινόμενον, ἀπρόσδεκτόν ἐστι τοῖς δικαστηρίοις. Οἷον νόμος ἐστὶ μὴ διδοσθαι πράγματα τῷ μὴ ὑπὲρ τὸν κε' χρόνον ἀφήλικι. Εἰ οὖν ὁ ἐπίτροπος χειρίσῃ*[38] *πράγματα κατὰ τὴν κδ'. ἡμέραν τοῦ ιβ'. μηνὸς τοῦ κε'. χρόνου, καὶ δαπανήσῃ*[39] *ταῦτα ὁ ἀφῆλιξ, ἔχει ἐπὶ τούτοις ἀποκατάστασιν· καίτοιγε οὐκ εἰκὸς τὸν ἀφήλικα διὰ τῶν λειπομένων ἓξ ἡμερῶν τοῦ τελείου αὐτοῦ χρόνου, φρονιμώτατον*[40] *γενέσθαι. πανταχοῦ τοίνυν, ἔνθα νόμος ὡρισμένος ἐστίν, ἐκεῖνον δεῖ φυλάττειν· καὶ οὐ κρατεῖ τὸ παρὰ τοῦτον γινόμενον, κἂν πάνυ δικαιότατόν ἐστιν.*

25 *Φιλαγάθως*[g] *δεῖ τοὺς νόμους ἑρμηνεύειν ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις.*

26 *Οὐ*[h] *δυνατὸν πάντων τῶν νόμων τὸν λογισμὸν ἀποδιδόναι.*

27 *Ὅταν*[i] *ἕτερόν τι τὸ νόμιμον βούληται, ἕτερον δὲ τὸ δίκαιον, μόνος ὁ βασιλεὺς τὴν περὶ τούτου τέμνει ζήτησιν, ἐπειδὴ αὐτῷ πρέπει*[41] *μόνῳ τὰ τοιαῦτα τέμνειν.*

28 *Ὅπερ*[k] *ἀρέσῃ*[42] *τῷ βασιλεῖ, νόμος ἐστί, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἐνυπογράφου*[43] *ὁρίσῃ*[44], *ἢ διαγινώσκων ψηφίσηται*[45], *ἢ ὁπωσδήποτε· καὶ λέγεται ταῦτα*[46] *διατάξεις.*[47] *Τινὰ δὲ τούτων προσωπικά ἐστι, καὶ οὐχ ἕλκεται πρὸς ὑπόδειγμα, εἴτε πρὸς φιλοτιμίαν, εἴτε πρὸς ποινήν τινα ἐτέθησαν.*

29 *Ἡ*[l] *μεταξὺ δύο τινῶν βασιλέως ἀπόφασις καὶ ἐπὶ τῶν παραπλησίων κρατείτω.*

30 *Ἐῤῥώσθω*[m] *παράνομος ἀντιγραφὴ βασιλέως, ἐξ ὧν ἕτερον οὐκ ἀδικεῖ· ἢ ἐὰν ἐγκλήματος χαρίσηται παραχώρησιν*[48].

Ἀντιγραφὴ δὲ λέγεται ἡ βασιλικὴ πρόσταξις διὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ[49] *πολὺ*[50] *ἐκ προηγουμένων ἀναφορῶν γίνεσθαι τὰς βασιλικὰς προσταγάς.*

f. *βι. ῥωμαικὸν τι. να'.* (sic H. *κεφ. β'.* addit Salm.) Est *Πεῖρα* L. I. 3. — g. Salm. *κεφ. ιη'. τοῦ αὐτοῦ.* In H. est *κεφ. λβ'. κεφ. ιη'.*, quod satis corruptum est. Significatur Synopsis II. 1. 15. p. 5. et *Μικρὸν N. μς'.* — h. Adscripsit Salmasius *βιβλίον ῥωμαϊκὸν τιτλ. να'. κεφ. δ'.*, quam rem huc non puto referri. Hoc enim caput haustum est ex Synopsi II. 1. 18. p. 5. — i. In Cuiac. Falk. hoc scholium ascriptum est:

Ὑπόκειται ἐκδικεῖν καὶ διατηρεῖν ὁ βασιλεὺς πρῶτον μὲν πάντα τὰ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ γεγραμμένα, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ παρὰ τῶν ἑπτὰ ἁγίων συνόδων δογματισθέντα, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐγκειμένους ῥωμαϊκοὺς νόμους ὡς ἐπιμελῶς.	Tenetur Princeps exsequi et servare primo quidem omnia in divino codice scripta: deinde etiam ea, quae a septem sanctis synodis sunt decreta: insuper et leges Romanas exstantes quam studiosissime.

k. Ad marg. H. Salm. *βι. β'. τι. ς'. κεφ. β'.* (pro *β'.* Cuiacius habet *γ'.*) Verum illud quidem melius est. Nam est Synops. II. 6. 2. p. 27. — l. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου* (sic H. Apud Salm. deest *βιβλίου*). — m. *βι. β'. τιτλ. ε'. κεφ. β'. δ'. ζ'.* Salm. *κεφ. β'. δ'. ζ'. τιτλ. ε'.* H.

possunt. Legislatores enim praetereunt, quod semel aut bis evenit.

Quando lex alicui negotio adversatur, quantumlibet aequum sit factum, in iudiciis non recipitur. Exempli gratia: Lex est, ne bona tradantur adolescenti viginti quinque annis minori. Si iam tutor vicesimo quarto die mensis duodecimi anni vicesimi quinti bona tradiderit, et minor ea profuderit, habet in iis restitutionem, licet non sit verisimile, minorem per sex dies perfectae eius aetati deficientes prudentissimum factum esse. Ubique igitur, ubi lex certa est, servare eam oportet: neque valet, quod praeter eam factum est, quantumlibet sit aequum.

In ambiguis leges benignius sunt interpretandae.

Non possumus omnium legum rationem reddere.

Quando lex aliud vult, aequitas aliud, solus princeps quaestionem hanc dirimit, siquidem ei soli competit talia decidere.

Quodcumque principi placuerit, lex est, sive per epistolam subscriptam statuerit, sive cognoscens decreverit, sive quomodocumque. Atque hae sunt, quae constitiones adpellantur. Porro quaedam harum sunt personales, neque ad exemplum trahuntur, sive in gratiam sive in poenam sint latae.

Principis inter duos aliquos sententia etiam in similibus causis obtineat.

Rescriptum principis legi adversans valeat, quatenus alium non laedit, aut si criminis largiatur veniam.

Rescriptum autem vocatur principis mandatum: quoniam ut plurimum ad praecedentes relationes mandata principalia rescribuntur.

37. Vox *γενόμενον* deest in H., ideoque uncinis inclusa est, praesertim cum et in Synopsi p. 4. non habeatur. In C. primam litteram *γ* mihi videor deprendisse; sed Zachariae *γενόμενον* vidit.

38. *χειρίσει* H.

39. *δαπανήσει* H.

40. *φρονιμώτατον* restitui ex Salm. M. A. H. *φρονιμώτερον* Reitzius.

41. *πρέπει αὐτῷ* H.

42. *ἀρέσει* H.

43. Sic H. et Reitzius, quod et ex Synopsi firmatur. Caeterum Cui., Falk. *ἐν ὑπογραφῇ*, Anonym. *ἢ ὑπογράφου*.

44. *ὁρίσει* H.

45. *ψηλαφήσεται* H., nisi *ψηφίσεται* voluit, quod et in Synopsi legitur. Caeterum M. A. supra has voces adnotavit *διακρίνων ἀπόφασιν δῷ*, quod interpretationis locum obtinet.

46. Pro *ταῦτα*, quod est in H., apud Salm. et in Synopsi, Reitzius habet *τὰ τοιαῦτα*.

47. *διάταξις* H., sed contra Synopsin et reliquos libros mss.

48. Sic H. et Synops. p. 25. *παραχρῆσιν* alii.

49. *τὸ* deest in H. Caeterum totam hanc paragraphum Merc. et Goth. inter scholia retulere, quod et Salmasiano libro et H. refutatur.

50. Pro *πολὺ* M. A. *πλεῖστον* habet.

31 *Αἱ*[n] *μεταγενέστεραι διατάξεις, ἰσχυρότεραι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσι.*

32 *Καὶ*[o] *κατὰ βασιλέως οἱ γενικοὶ*[51] *κρατείτωσαν νόμοι. Καὶ πᾶσα παράνομος ἐκβαλλέσθω παραγραφή.*

33 *Παραφυλάττειν*[p] *δεῖ τὸ ἔθος καὶ τὴν συνήθειαν. εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἐκλείπει, ἀκολουθεῖν δεῖ τοῖς πλησιάζουσι καὶ ἐοικόσι τῷ ζητουμένῳ. εἰ δὲ μηδὲ ταῦτα εὑρίσκηται, τότε τὸ νόμιμον, ᾧτινι Ῥώμη κέχρηται, παραφυλάττειν δεῖ.*

34 *Ἡ*[53] *παλαιὰ*[r] *συνήθεια ἀντὶ νόμου φυλάττεται, καὶ ὥσπερ ἡ σύνθεσις τοῦ νόμου ἢ ἔγγραφός ἐστιν ἢ ἄγραφος, οὕτω καὶ ἡ ἀναίρεσις αὐτοῦ ἢ δι' ἐγγράφου γίνεται νόμου, ἢ δι' ἀγράφου*[54]*, τουτέστιν ἀχρησίας.*

35 *Ὁ*[s] *ἄρχων, ὃ ἂν εὕροι συχνάζον ἐν τῇ*[55] *πόλει ἐπί τινος πράγματος, φυλάξει αὐτό· καὶ γὰρ*[56] *ἡ προλαβοῦσα καὶ ὁ λογισμὸς ὁ εἰσάγων αὐτὴν φυλακτέα ἐστί, καὶ οὐκ ἐάσει τι παρὰ τὴν μακρὰν συνήθειαν γίνεσθαι.*

36 *Παρήγγειλεν*[57] *ὁ Μάγιστρος οὕτω προσέχειν*[58]*, ὅτε*[59] *διάφοροι νόμοι περὶ*[60] *τοῦ αὐτοῦ λέγουσι πράγματος καὶ τυποῦσι*[61]*, μή, εἴπερ ἕτερόν τι ἓν νόμιμον εὑρεθῇ ἴσως ἐναντιοφανές, αὐτῷ μόνῳ προσέχειν*[62] *ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν νομίμων ἔννοιαν ἑρμηνεύειν καὶ τὴν*[63] *τοῦ ἑνός.*

37 *Τὸ μὴ*[t] *μετὰ λογισμοῦ εἰσενεχθέν, ἀλλὰ κατὰ πλάνην καὶ συνηθείᾳ*[64] *κρατῆσαν οὐ δεῖ κρατεῖν*[u] *ἐν τοῖς ὁμοίοις*[65]*.*

n. Ad marg. H. *βι. β'. τι. ϛ'.* Item apud Cuiac. et Salm. *ἀνάγν. βιβλ. β'. τι. ϛ'. κεφ. δ'.* — o. Ad marg. H. *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* — p. Ad marg. H. *περὶ ἔθους βι. β'. τι. α'. κεφ. λβ'.* Similiter Salm., nisi quod verba *περὶ ἔθους* non habet. — r. Ad marg. H. *κεφ. λβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Caeterum Salm. *κεφ. τὸ αὐτό.* — s. Ad marg. H. *βι. β'. τι. α'. κεφ. μγ'.* (Salm. *μϛ'.*) Sed in Synopsi est II. 1. 43. p. 6. Sequens scholium desideratur in H.

Ἐκράτησε σήμερον καὶ πολιτεύεται ἐν τοῖς δικαστηρίοις πᾶσι καὶ συχνάζει, τὸ ἀρκεῖν ἐπὶ ἀπαιτήσει μιᾶς λίτρας δύο μάρτυρας. Τοῦτο γοῦν τὸ ἔθος ὀφείλει πᾶς ἄρχων προϊστάμενος δικαστήριον φυλάττειν, καὶ μὴ ἐᾶν παρὰ τὴν συνηθειαν ταύτην ἕτερον τι γίνεσθαι. Ὡσαύτως ἀπὸ μακρᾶς συνηθείας ἐβεβαιώθη, καὶ τὸ μὴ ὀμνύειν τοὺς ἡγουμένους ἢ τοὺς μητροπολίτας, ὅταν ἡ μονὴ ἢ ἡ μητρόπολις μὴ ἔχουσα ἀπόδειξιν εἰς ὅρκους ἀπολυθῇ· ἀλλὰ τρεῖς τῶν μοναχῶν ἢ τῶν κληρικῶν, ὅταν ὦσι πολυάνθρωπα τὰ μοναστήρια· ἢ δύο τὸ ἐλάχιστον, τῆς ἐπιλογῆς ἄχρι καὶ τῶν τελευταίων φυλαττομένης. Ἔστι καὶ νόμος λέγων μὴ ὀμνύειν τοὺς μάρτυρας, καὶ ἀφ' ὧν κατοικοῦσι τόπων, εἰς ἕτερον ἕλκεσθαι διὰ μαρτυρίαν, εἰ μὴ

Obtinuit hodie et in iudiciis omnibus servatur ac frequentatur, in petitione unius librae duos sufficere testes. Hanc ergo consuetudinem omnis praeses iudicio praefectus custodire debet, neque permittere, ut contra hanc consuetudinem aliquid fiat. Sic longa consuetudine confirmatum est, ne abbates aut metropolitae iurent, si monasterium aut metropolis probationem non habens ad iusiurandum remittatur, sed tres ex monachis aut clericis, si frequentia sint monasteria; aut duo minimum, electione etiam ad novissimos servanda. Lex quoque est, ne testes iurent, neque ab iis locis, ubi habitant, in alium trahantur ad testimonium, nisi consuetudinem invenerit praeses, posse eos ex urbe in urbem transmitti. Inveniens

Constitutiones posteriores prioribus sunt potiores.

Etiam contra principem generales obtineant leges. Atque omnis exceptio legi contraria reiiciatur.

Custodire oportet morem et consuetudinem. Quod si etiam illa deficiat, sequi oportet quae quaestioni sunt proxima ac similia. Si vero neque illa inveniuntur, ius, quo Roma utitur, servandum est.

Vetus consuetudo pro lege custoditur: et, ut legislatio aut scripta est aut non scripta, sic etiam eiusdem abrogatio aut per scriptam fit legem, aut per non scriptam, id est desuetudinem.

Praeses provinciae, quod in civitate invenerit frequentari in quodam negotio, illud servabit: namque praecedens consuetudo, et ratio eam inducens, custodienda est, neque contra longam consuetudinem aliquid fieri permittet.

Magister ita observandum esse monuit, si diversae leges de eadem re loquuntur et statuunt, sed alia forte lex unica inveniatur quae videatur contraria, ne illi soli attendamus, sed secundum plurimarum legum sensum etiam unius istius mentem interpretemur.

Quod non ratione introductum est, sed errore et consuetudine invaluit, non obtinere debet in similibus.

συνήθειαν ὁ ἄρχων εὕρῃ καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν αὐτοὺς μεταπέμπεσθαι· εὑρίσκων οὖν ὁ ἄρχων τοιαύτην συνήθειαν ἔν τινι τόπῳ, ὀφείλει παραφυλάττειν αὐτήν, καὶ μὴ παρορᾷν.

ergo praeses hanc consuetudinem in loco aliquo, eam servare neque negligere debet.

t. Ad marginem H. κεφ. λθ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλ. τι. α'. Cui. Salm. κεφ. λθ'. τοῦ αὐτοῦ. — u. Huc refertur scholium, quod deest in H. Est autem huiusmodi:

Φησὶν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἔθος κρατεῖ καὶ παραφυλάττεται ἐν τοῖς ὁμοίοις, καὶ

Ait, eum morem obtinere et servari in similibus, eamque consuetudinem

51. Additur in quibusdam editt. ἤγουν οἱ καθολικοὶ, quod Graecam Latinae vocis interpretationem sapit, ideoque a Salm. et Reitzio expulsum est, cum praesertim in Synopsi 26. non habeatur.

53. Hoc caput sequenti postponit H.; sed contra auctoritatem libri Salm. Vide not. r.

54. In H. pro ἀγράφου est ἐγγράφου.

55. τῇ deest in H.

56. Vox γὰρ deest in H. Atqui est et in Synopsi.

57. Totam §. 36. scholio tribuunt Merc. Goth. et Anonym. In H. C. scholii loco ad marginem legitur.

58. In H. subiicitur σε.

59. ὅτι H.

60. παρὰ H.

61. Pro τυποῦσι H. τυποποῦσι habet.

62. προσέχον H.

63. τὴν deest in H.

64. Sic H., Falk., Cui. συνήθειαν vulgo. Atqui συνηθείᾳ est etiam in Synopsi p. 6.

65. Sic H. reliqui praeter quasdam editt. quae pro ὁμοίοις habent νόμοις. Synopsis l. c. ὁμοίοις.

38 *Ὅτι[u] τὰ κοινὰ καὶ ἐν γένει καὶ ἐπὶ τῇ πάντων ὠφελείᾳ νενομοθετημένα μᾶλλον κρατεῖν χρή, ἢ τὰ ἔκ τινων σπουδῆς ἐπὶ παραφθορᾷ τῶν κοινῶν γενόμενα νόμων.*

39 *Ὁ[v] βασιλεὺς νόμοις οὐχ ὑπόκειται[66] ἡ Αὐγοῦστα δὲ ὑπόκειται· δίδωσι δὲ αὐτῇ ὁ βασιλεὺς τὰ ἑαυτοῦ προνόμια.*

40 *Ἡ[w] τοῦ[67] νόμου ἄγνοια τοὺς μὲν ἀπαιτοῦντας τὰ[68] ἴδια οὐ βλάπτει· ἐπὶ δὲ[69] κέρδει[70] οὐ συμβάλλεται.[71]*

41 *Ἡ τοῦ[x] φάκτου ἄγνοια καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ βοηθεῖ ἐπὶ κέρδους καὶ ζημίας.[72]*

42 *Ἡ δὲ[y] τοῦ νόμου ἄγνοια οὔτε γυναιξὶ βοηθεῖ ἐπὶ κέρδους· ἐπὶ δὲ[73] ζημίας οὐδένα βλάπτει θέλοντα τὸ ἴδιον ἀπαιτῆσαι.*

43 *Ἡ μὲν[z] τοῦ φάκτου ἄγνοια οὐδένα βλάπτει· ἡ δὲ τοῦ νόμου πάντας βλάπτει, πλὴν τῶν ἀφηλίκων, καὶ ἔν τισι τῶν γυναικῶν, ἔνθα μὴ ἔστιν ἁμάρτημα, ἀλλὰ νόμου ἄγνοια.*

44 *Μηδεὶς[a] οὖν ἀγνοείτω ἢ ἀποπροσποιείσθω[74] διατάξεις βασιλικάς.*

ΤΙΤΛ. Β′. ΠΕΡΙ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ.[1]

Τὸν[a] ἐνάγοντα ἀκολουθεῖν [δεῖ][2] τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου. Φόρος δέ ἐστιν, ἔνθα νῦν ἔχει τὴν κατοίκησιν, ἢ ὅπου εἶχεν ἐν καιρῷ τοῦ συναλλάγματος.

ἐκείνην τὴν συνήθειαν παραφυλάττειν δεῖ, ἐγγράφου νόμου μὴ ὄντος, τὴν εὔλογὴν καὶ κρατήσασαν μετὰ λογισμοῦ ἐνδεχομένου, καὶ δοκιμασθεῖσαν παρὰ ἀξιολόγων ἀνδρῶν, καὶ εὑρεθεῖσαν ἔννομον καὶ δικαίαν. Τὴν γὰρ συνήθειαν καὶ τὸ ἔθος, ὅπερ πολλάκις εἰσήχθη καὶ ἐπράχθη εἰς δικαστήριον παρὰ τὴν ἐνδεχομένην μέντοιγε διαίρεσιν καὶ παρὰ τὸν πρέποντα λογισμόν, τουτέστι τὸ ἔθος τὸ ἀλογίστως εἰσενεχθὲν, καὶ κατὰ πλάνην κρατῆσαν, καὶ συνήθειαν λαβὸν γίνεσθαι, οὐχ ἕλκεται εἰς τὰ ὅμοια, οὐδὲ διὰ τοῦτο κρατήσει, ἢ νόμος δόξει, διότι ἡ συνήθεια τοῦτο ἀλογίστως ποιεῖν παρέλαβεν, ἀλλ᾽ ἐξετασθήσεται ὁ λογισμὸς καὶ ἡ διάνοια τούτου, καὶ εἰ μὲν εὑρεθῇ, ὅτι μετὰ λογισμοῦ εὐλόγου καὶ δικαίου εἰσηνέχθη, κρατήσει καὶ αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ, καὶ ὡς εὔλογον καὶ δοκιμασθὲν, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἑλκυσθήσεται, καὶ ὡς νόμος λογισθήσεται.

esse custodiendam, si scripta lex non exstet, quae rationi sit consentanea et cum probabili ratione obtineat, atque a viris honestis probata, et legitima ac iusta cognita fuerit. Consuetudo ergo ac mos, qui aliquoties in iudicium introductus et frequentatus fuit praeter distinctionem convenientem et praeter rationem probabilem, id est mos absurde invectus et per errorem obtinens, ac frequentari solitus, ad similia non trahitur, neque ideo obtinebit, aut pro lege habebitur, quod consuetudo illud praeter rationem facere praesumsit, sed illius ratio et mens examinabitur, et siquidem inveniatur cum ratione probabili et iusta introductus, obtinebit et ipse per se, et tamquam rationi congruus ac probatus, atque ad similia trahetur, et pro lege reputabitur.

u. *βι.* *β′.* *τι.* *α′.* *κεφ.* *λ′.* Cui. et Salm. quod neque cum Basilicorum ratione aut Synopsi consentit. — v. Ad marg. H. *περὶ βασιλέως καὶ αὐγούστης* *βι.* *β′.* *τι.* *ς′.* *κεφ.* *α′.* — w. Ad marg. H. *περὶ ἀγνοίας νόμου καὶ φάκτου* *κεφ.* *δ′.* *ζ′.* — Cui. Salm. *βι.* *β′.* *τι.* *α′.* *κεφ.* *λ′.* Leg. *τι.* *δ′.* *κεφ.* *ζ′.* Est enim Synops. II. 4. 7. p. 25. — x. Cui. Salm. *τοῦ αὐτοῦ κεφ.* *χη′.* Leg. *η′.* Est

Communia et generalia atque in omnium utilitatem constituta potius obtinere oportet, quam quae ex nonnullorum favore in corruptionem communium legum facta sunt.

Princeps legibus non subiacet, sed Augusta subiacet: verum ei princeps sua ipsius largitur privilegia.

Iuris ignorantia sua repetentibus non nocet: in lucro autem non prodest.

Facti ignorantia et viris et mulieribus prodest in lucro ac damno.

Iuris autem ignorantia neque mulieribus in lucro prodest: in damno autem nemini suum petere volenti nocet.

Facti quidem ignorantia neminem laedit: iuris autem omnibus nocet praeter minores et in nonnullis mulieres, ubi non est delictum, sed iuris ignorantia.

Nemo itaque constitutiones principales ignoret aut dissimulet.

TIT. II. DE ACTORE ET REO.

Actorem sequi oportet forum rei. Forum autem est, ubi nunc domicilium habet, aut ubi tempore contractus habebat.

enim Synops. II. 4. 8. p. 25. Caeterum in H. ad marginem hoc scholium legitur: *φάκτον ἐστὶ τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀποτέλεσμα· οὐδένα οὖν βλάπτει τὸ μὴ γινώσκειν τόδε τι γεγονὸς καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖν περὶ αὐτοῦ.* Est *Μικρὸν Φ. κδ'. — γ. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ τίτλου* Cui. Salm. — *ς. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* H. — *α. κεφ, α'. τοῦ αὐτοῦ* Salm. — *α. βῖ.*

66. Hic ad marg. H. glossae loco adnotatur *ἢ ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται.* Hinc natum, quod apud Cui. et Salm. reperitur *περὶ βασιλέως καὶ Αὐγούστης ὅπως ἁμαρτήσας* (*ἁμαρτισα* Cui.) *οὐ κολάζεται.* Caeterum quod quaedam editt. post *ὑπόκειται* subiiciunt *ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται,* eandem originem habet, ideoque a Salmasio, Reitzio recte expunctum est, cum praesertim neque in Synopsi aut in M. A. appareat.

67. Tota paragraphus 40. apud H. iam non in contextu, sed ad marginem quasi scholii loco adscripta fuit, ita ut ad priora verba paragraphi 39. *ὁ βασιλεὺς* signum scholii apponeretur; sed C. in contextu orationis habet.

68. *τὰ* deest in H., est autem in Synopsi.

69. Vox *δὲ* deest in H., non deest in Synopsi.

70. Pro *κέρδει,* quod et in Synopsi est, H. habet *κέρδος.*

71. Ad haec Suall. in margine adscripsit *οὐχ ἁρμόζει.*

72. Post haec in contextum H. C. scholium intrusum est, quod ita habet *φάκτον δέ ἐστι τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀποτέλεσμα,* de qua quidem re iam Cui. et Salm. nos admonuerunt; deest in M. A. et in Synopsi. Vide notam *x.*

73. Pro *ἐπὶ δὲ* H. habet *καὶ ἐπί.*

74. *ἀποπροσποιείσθω* restitui ex Synopsi, quo alludunt et C. H., cum habent vel *ἀπροσποιήσθω* vel *ἀποπροσποιήσθω,* quod in C. est. Reitzius *ἀπροσποιείτω.*

1. Libri editi addunt *καὶ περὶ δικαιωμάτων καὶ ἐγκλημάτων καὶ γυναικῶν καὶ δημοσίων,* quae quidem Reitzius cum Falk. et Anonym. recte reiecit, neque ego in H. reperio.

2. Deest *δεῖ* in C. et H., quod ex M. A. Reitzius supplevit.

2 Ὁ[a] κληθεὶς εἰς δικαστήριον, καὶ μετὰ ταῦτα στρατευσάμενος, ἢ ἄλλον φόρον γεγονὼς οὐ δύναται περὶ[3] τῆς αὐτῆς δίκης ἐπικαλεῖσθαι τὸν ἴδιον φόρον.

3 Θεσπίζομεν[b], τὸν ἐνάγοντα τὸ προαρχθὲν[4] πρᾶγμα μέχρι πέρατος τῆς δίκης ἐγγυμνάζειν. εἰ δὲ ὑπερτίθεται, καλεῖσθαι παρὰ τοῦ δικαστοῦ καὶ δὶς καὶ τρὶς, ἑκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περικλειομένης· καὶ ἐὰν μηδὲ οὕτω παραγένηται, ἢ ἐντολέα[c] πέμψῃ, δίδοσθαι αὐτῷ ἑτέρου ἐνιαυτοῦ προθεσμίαν, ἧς ἐντὸς εἰ μὴ τῇ ἰδίᾳ ἐπεξέλθῃ[5] ἐναγωγῇ, τὸν δικαστὴν, καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου, τὰς τοῦ προσεδρεύοντος δικαιολογίας ἐξετάζειν, καὶ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς ζητουμένης, νόμιμον προφέρειν[6] ψῆφον. Εἰ δὲ ἐντὸς τοῦ εἰρημένου ἐνιαυτοῦ παραγένηται, καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἐγγυμνάσαι βουληθῇ, πρὸ πάντων ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ δικαστοῦ τὰ δαπανήματα, ἅπερ

ζ. τϊ. ε΄. κεφ. πβ΄. H. ἀναγν. βιβλ. ζ΄. τϊ. ε΄. κεφ. πβ΄ καὶ τϊ. τοῦ αὐτου βιβλ. γ΄. κεφ. τϊ. β΄. μς΄. μζ΄. καὶ λη΄. In H. non est, quod apud Reitzium subiicitur scholium:

I. Ἐπεξήγησις (Cui. ἐξήγησις) τοῦ ῥητοῦ τούτου.

Κανονικῶς (καθολικῶς Anonym.) ἴσθι, ὁ ἐνάγων ἕπεται τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου. φόρος δέ ἐστιν, ἢ ὅπου νῦν κατοικεῖ ὁ ἐναγόμενος, ἢ ὅπου εἶχεν ἐν καιρῷ τοῦ συναλλάγματος· οἷον ὁ Πέτρος ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ πόλει τὴν ἰδίαν κατοικίαν ἔχων καὶ ἐν ταύτῃ διάγων ἐδανείσατο ἀπό τινος Θεσσαλονικέως ἐνταῦθα ν. ρ΄. εἶτα ἐξελθὼν τῆς πόλεως καὶ ἀπερχόμενος εἰς Ἄταλα, διήρχετο διὰ τῆς Θεσσαλονίκης· εὗρεν αὐτὸν ὁ δανειστὴς αὐτοῦ ὁ Θεσσαλονικεὺς, καὶ ἠβούλετο κινῆσαι κατ' ἐκείνου παρὰ (alias περὶ) τῷ ἄρχοντι τῆς Θεσσαλονίκης· ὁ δὲ ἀντέτεινε καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν δανειστήν· κἂν ἔχῃς κατ' ἐμοῦ ἀγωγήν, οὐκ ὀφείλεις αὐτὴν κινεῖν κατ' ἐμοῦ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ, τυχέως (τυχαίως Scal.) ἐν ταύτῃ παρευρεθέντος, ἀλλ' ἐν τῇ πόλει· καὶ ἄνελθε ἐκεῖσε, καὶ κίνησον αὐτὴν κατ' ἐμοῦ, ὡς ἀκολουθῶν τῷ φόρῳ μου καὶ ὡς ἐκεῖσε ταύτην ὀφείλεις κινεῖν, ἔνθα καὶ αὐτὸς κατοικῶ, καὶ ὅπου τὸ συνάλλαγμα γέγονεν. Ὁ Θεσσαλονικεὺς οὐ συνήρχετο τοῖς λόγοις τοῦ ἐναγομένου· καὶ ἀμφιβόλου οὔσης, ἀνηνέχθη τὰ περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀντιγράφει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Θεσσαλονικέα· τὴν τοῦ νόμου τάξιν ἀνατραπῆναι ζητεῖς; ἐκεῖνος γὰρ τὸν ἐνάγοντα βούλεται ἕπεσθαι τῷ φόρῳ τοῦ ἐναγομένου, οὐ μὴν τὸν ἐναγόμενον τῷ φόρῳ τοῦ ἐνάγοντος. Ταῦτα μὲν οὖν ὀφείλεις νοεῖν, ὅτε ἐν τῷ τόπῳ,

I. Explanatio dicti huius.

Regulariter scito: Actor sequitur forum rei. Forum autem est, vel ubi reus nunc habitat, aut ubi habuit tempore contractus. Veluti Petrus in hac urbe regia proprium domicilium habens in eaque degens a quodam Thessalonicensi hic mutuos accepit centum aureos. Post illa hac urbe egressus et in Italiam profectus, Thessalonicam transibat. Offendit eum ibi creditor Thessalonicensis, voluitque contra eum experiri apud iudicem Thessalonicae. Ille autem intendebat dicebatque creditori: etiamsi adversus me actionem habeas, eam Thessalonicae adversus me movere non debes, cum fortuito hic me reperias, sed in urbe ipsa: illuc adscende, eamque adversus me intende, quippe sequens forum meum; itaque ibi illam movere debes, ubi et ipse habito, et contractus celebratus fuit. Thessalonicensis verbis rei haud consentiebat. Quumque res esset dubia, relata est haec causa ad imperatorem, et rescripsit imperator Thessalonicensi: *Iuris ordinem inverti postulas? illud enim vult actorem sequi forum rei, non reum actoris forum.* Haec igitur intelligere debes, quando in eo loco, quo nunc habitat reus, contractus est celebratus: si vero alibi, cum mutuum acciperet, Petrus habuit domicilium, veluti in urbe, nunc autem alibi habitat, ut Rhaedesti, et inveniatur

Qui vocatus est in iudicium, et postea miles aut alterius fori effectus est, non potest de eadem lite ad suum forum provocare.

Sancimus, ut actor causam coeptam ad finem usque litis prosequatur: quod si tergiversetur, bis ac ter vocetur ab iudice, singulis vocationibus non minus triginta dierum intervallo disiunctis.

Et si neque sic adveniat, aut procuratorem mittat, detur ei alterius anni spatium, intra quod nisi suam peregerit actionem, iudex etiam absente adversario praesentis allegationes exquirat, et veritate diligenter inquisita legitimam proferat sententiam.

Sin vero intra dictum annum veniat, suasque instituere velit actiones, ante omnia per iudicem exigantur sumtus, quos propter

ἐν ᾧ κατοικεῖ νῦν ὁ ἐναγόμενος, γέγονε καὶ τὸ συνάλλαγμα· εἰ δὲ ἀλλαχοῦ μὲν εἶχεν ὁ Πέτρος, ὅτε ἐδανείσθη, τὴν κατοικίαν, οἷον ἐν τῇ πόλει, ἀλλαχοῦ δὲ νῦν καταμένει, τυχὸν ἐν τῇ Ῥαιδέστῳ (Cont. *πόλις τῆς χώρας Θράκης*) *καὶ εὑρέθη τυχέως ὡς ἐμπαροδεύων τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ οὕτως ὁ Θεσσαλονικεὺς ἢ εἰς τὴν πόλιν ὀφείλει ἀνέρχεσθαι, καὶ κινεῖν κατὰ τοῦ Πέτρου, ἢ εἰς τὴν Ῥαίδεστον.*

forte Thessalonicam transiens; et sic tamen Thessalonicensis aut in urbem redire cogitur, contraque Petrum agere, aut Rhaedestum.

Quod proxime sequitur scholium etiam in H. C. legitur ad marginem, licet alii in contextum retulerint:

Ἰστέον, ὅτι διαφοραὶ κριτηρίων δύο μόναι εἰσίν· τὸ μὲν γὰρ διὰ νόμων πρόεισι, τὸ δὲ διὰ κανόνων. Ἔστι δὲ καὶ τρίτη διαφορὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, ἔκ τε τῶν νόμων καὶ ἐκ τῶν κανόνων συνιστάμενον.

Πᾶν δὲ κριτήριον συνίσταται ἔκ τε (*τε* deest in H.) *προκαθεζομένων καὶ συγκαθεζομένων, καὶ ἐκ τῶν* (verba *συγκαθ. καὶ ἐκ* desunt in H.) *παρισταμένων καὶ δικαζομένων, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ διὰ ἐντολέων, οἷς ὁ νόμος δίδωσι τὴν ἐξουσίαν.*

II. Sciendum est, duas tantum iudiciorum esse differentias: alterum enim ex legibus procedit, alterum ex canonibus. Est autem et tertia differentia, quod ex utrisque, tam legibus quam canonibus consistit.

Omne autem iudicium constat ex iudicibus et assessoribus, et ex reis ac ligitantibus, aut per se aut per procuratores, quibus lex dat facultatem.

Caeterum Salm. liber haec ad finem tit. 2. §. 2. intrusit.

a. Ad marg. H. *βϊ. ζ. τϊ. θ'. κεφ. θ'.* (*κεφ. ζ'.* Salm.) Quod magis probo. Est enim Syn. VII. 5. 7. p. 61., unde corrigas *τϊ. ε'.* — b. Ad marg. H. *βϊ. ξ. τϊ. δ'. κεφ. γ'.*, quae et in Cui. et Salm. habentur. Scribe *βϊ. ζ.* Est enim Synops. VII. 4. 3. p. 59. — c. Ad marg. H. scholium huiusmodi ascriptum est *ἐντολὴ παρὰ τῷ νόμῳ καλεῖται, ὅταν ἀξιώσει τις ἄλλον εἰς πρόσωπον αὐτοῦ τι ποιῆσαι καὶ ὁμολογήσει στέργειν αὐτὸς τὰ παρ' ἐκείνου γινόμενα.*

3. Pro *περὶ* H, habet *ἐπί*. Verum alterum praestat. Habetur enim in Basilicis et Synopsi ed. Heimb. I. p. 276.

4. *προαχθὲν* H., sed Synopsis *ἀρχθὲν*.

5. *ἐπεξέλθοι* H.

6. Sic H.; sed editi quidam libri *προσφέρειν*.

διὰ τὴν δίκην ὁ ἐναχθεὶς προσεδρεύων τῷ δικαστηρίῳ ὑπέμεινε, καὶ τῷ αἰτιαθέντι ταῦτα παρασχεῖν, καὶ οὕτω τὸν ἐνάγοντα προσεδρεῦσαι, μέχρις ὅτου τὸ πρᾶγμα περατωθῇ· εἰ δὲ μηδὲ οὕτω προσεδρεύει, κελεύομεν αὐτὸν μετὰ τὰς εἰρημένας τῶν προγραμμάτων καὶ τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου διαστήματος παρατηρήσεις πάσης ἀγωγῆς ἐκπίπτειν, ἣν ἁρμόζειν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἐναχθέντος ὑπελάμβανεν.

4 Ἡ[cc] δὲ δ΄.[7] νεαρὰ τοῦ κυροῦ[8] Λέοντος, τοὺς καταμηνυθέντας[9] ἐκ τρίτου,[10] καὶ μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὸ δικαστήριον, [οὔτε δι' ἑαυτῶν οὔτε δι' ἑτέρου προσώπου, καὶ μηδεμιᾶς εὐλόγου προφάσεως τὴν ἀπάντησιν κωλυούσης,][11] εὐθύνεσθαι καὶ κατακρίνεσθαι κελεύει.

5 Ὁ[d] διδόμενος χρόνος τοῖς ἐναγομένοις τοῦ εὐτρεπισμοῦ τριμηναῖός ἐστιν.

6 Ὁ[e] λέγων, οὐ μὴν ὁ ἀρνούμενος δεικνύει.

7 Ὁ[f] ἐναγόμενος ἐν ταῖς παραγραφαῖς[12] ἐνάγων ἐστὶ καὶ ὑπόκειται ταῖς ἀποδείξεσιν.[13]

8 Ὁ[g] γραφὴν κατηγορίας ἀποτιθέμενος[14] ὀφείλει σαφηνίζειν[15] καὶ τὸ ἁμάρτημα καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὸν μῆνα, καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἡμαρτήθη τυχὸν ἡ μοιχεία, καὶ μετὰ ποίου προσώπου· τὴν ἡμέραν δὲ ἢ τὴν ὥραν οὐκ ἀναγκάζεται λέγειν.

9 Ἐάν[gg] τις ἀπόθηται κατά τινος ἔγκλημα, ἐκεῖνος δὲ βαρύτερον ἔγκλημα ἀντεπαγάγῃ[16] αὐτῷ, χρὴ πρότερον τὸ βαρύτερον ἔγκλημα τὸ ἀντεπενεχθὲν γυμνασθῆναι.

10 Ὁ[h] κατήγορος[17] οὐ δύναται τὸν κατηγορούμενον ἀναγκάζειν προφέρειν τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἐναγόμενος τὸν ἐνάγοντα.

11 Οὐδεὶς[i] ὀφείλει ἐξ ἀλλοτρίων δικαιωμάτων ἀγωνίζεσθαι.

12 Ἀπὸ τῶν δύο διατάξεων τοῦτο συνάγεται, ὅτι κἂν ἰδιώτης, κἂν πόλις, κἂν ὁ δημόσιος λόγος ἐνάγῃ τινὶ[18] περί τινος, μὴ ἀπο-

cc. Ad marg. H. νεαρά. — Cui. νεαρὰ Λέοντος περὶ τοῦ τοὺς καταμηνυθέντας τρίτον καὶ μὴ ἀπαντήσαντος εἰς τὸ κριτήριον εὐθύνεσθαι καὶ κατακρίνεσθαι. Huc pertinet scholium Cuiacii:

Ὁ μακαριώτατος βασιλεὺς Λέων νεαρὰς ἐκτέθεικε πολλάς· οὐκ ἐκράτησαν δέ, εἰ μὴ μόνον αἵτινες ἑτέρων νόμων μὴ ὑπόντων ἐγράφησαν, ἢ εἰς προσθήκην τῶν παραλειφθέντων ταῖς νεαραῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγένοντο. Περὶ τοῦ τοὺς etc. κατακρίνεσθαι.	Beatissimus imperator Leo multas edidit novellas: nec tamen obtinuerunt, nisi tantum, quae aliis legibus non exstantibus scriptae, aut in appendicem praetermissorum in novellis Iustiniani factae sunt. De tertium vocatis etc.

d. Ad marg. H. βι. κγ΄. τι. β΄. κεφ. α΄. Sic et Salm. et Cui., nisi quod Cui. habet βι. κε΄. Significanda erant Basilica VII. 17. 11. I. p. 312. — e. Ad marg. H. βι. κβ΄. τι. α΄. κεφ. δ΄., quae miro modo apud Cui. et Salm. corrupta sunt. Est Synops. XXII. 1. 2. p. 231. — — f. Ad marg. H. βι. κδ΄. (leg. κβ΄.) τιτλ. α΄. κεφ. ιζ΄. Habet et Salm. κεφ. ιζ΄. Est Synops. l. c. 17. p. 231. — g. βιβλ. ξ΄. τιτλ. λα΄. (Reitzius corr. λδ΄.) κεφ. γ΄. καὶ βιβλ. γ΄. τι. λα΄. Prius est ex Synopsi LX. 34. 3. p. 501. — gg. Est Synops. LX. 34. 14. p. 502. — h. Ad marg. H. ἐκ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον βι. ιε΄.

litem reus in iudicio praesens sustinuit, eosque reo convento reddat; atque ita actor praesto sit, donec causa sit finita. At si neque sic persistat, iubemus eum post dictas edictorum et annui interstitii observationes omni excidere actione, quam sibi adversus reum competere suspicabatur.

Quarta autem domini Leonis novella tertium vocatos atque in iudicium non venientes neque per se neque per aliam personam, si nulla probabilis causa comparitionem impediat, coërceri et condemnari iubet.

Tempus, quod reis datur ad se praeparandos et instruendos, trimestre est.

Qui ait, non qui negat, probat.

Reus in exceptionibus est actor, et probationibus oneratur.

Qui libellum accusationis deponit, et delictum et annum et mensem et locum, in quo admissum est ex. c. adulterium, manifestare debet et cum qua persona: diem vero aut horam dicere non cogitur.

Si quis adversus quem crimen inferat, ille autem gravius crimen ei regerat, crimen gravius inlatum prius est tractandum.

Accusator reum non potest cogere, ut suas probationes proferat, sed reus actorem.

Nemo ex alienis instrumentis experiri debet.

Ex duabus constitutionibus hoc conficitur, quod sive privatus, sive civitas, sive fiscus agat cum quo de aliqua re, aut non so-

τῖ. ϛ΄. κεφ. η΄. Est et Scholium Synopseos p. 96. — i. Cui. Salm. H. ad marginem βιβλ. ζ΄. τῖ. ιη΄. κεφ. ιη΄. Exstat in Synopsi VII. 18. 17. p. 96.

7. Pro ϛ΄. C. H., Salm. et liber Anonym. habent νϛ΄.

8. κυροῦ M. A. H. C., καίσαρος Reitzius.

9. καταμενυθέντας Reitzius ex errore typographi.

10. ἐκ τριῶν ἤγουν ἐκ τρίτου editi quidam, sed contra H.

11. Verba οὔτε δι᾽ ἑαυτοῦ — ἀπάντησιν κωλυούσης solus Cui. habet, desunt in reliquis et C. H. Ideo uncinis inclusi. In C. desunt et verba εἰς τὸ δικαστήριον.

12. προγραφαῖς H., sed contra Synops. p. 231.

13. ὑποδείξεσιν H., sed, ut in contextu, habet Synopsis.

14. Sic H. Syn. ἀποθέμενος Reitzius. Caeterum supra verba γραφὴν — ἀποθέμενος in H. rubrica annotatum est ἢ ἔγγραφον ὁμολογίαν ἐκτιθέμενος.

15. Supra σαφηνίζειν H. rubrica notavit ἐν τῷ λιβέλλῳ δηλονότι.

16. Sic H. M. A. Basilica LX. 34. 23. ed. Heimb. V. p. 690., quod et Reitzius praetulit. Contra alii, in quibus et Synopsis, ἀντεπάγῃ.

17. Editi libri praefigunt περὶ δικαιωμάτων τὰ αὐτά, pro quibus Merc. τῶν αὐτῶν satis absurde voluit.

18. Aliquis adnotavit τινά. Vereor,

δοθέντος ἢ παραδοθέντος[19], δύναται ὁ ἐναγόμενος, μὴ ἔχων ἑτέρωθεν ἀποδεῖξαι, ἢ τὸ χρέος ἀποδοῦναι[20], ἢ τὴν[21] παρακαταθήκην αὐτῷ μὴ παραδοθῆναι, καλῶς ἐπιζητεῖν καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δανειστοῦ τοὺς λόγους προενεχθῆναι, καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἢ δημοσίους λόγους, ἵνα ἐκ τούτων ἀποδειχθῇ, πόσον καταβέβληται.

13 *Ὅτι[k] οἱ μὲν ἐνάγοντες οὐ δύνανται ἐπιζητεῖν τὰ[22] τῶν ἐναγομένων συμβόλαια· οἱ δὲ ἐναγόμενοι δύνανται.*

14 *Οὔτε[l] ἀντίδικός μου δύναταί με ἀναγκάζειν προφέρειν τὰ ὠφελοῦντα αὐτὸν δικαιώματά μου· οὔτε παιδευτὴς τὰ[23] βιβλία μου, ἐφ᾽ ᾧ διὰ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν ὠφεληθῆναι.*

15 *Ἐάν[m] τις διάφορα ὑπὲρ αὐτοῦ[24] προφέρῃ δικαιώματα, μάχωνται δὲ ἀλλήλοις, ταῦτα ἀνίσχυρα αὐτῷ ἔσται καὶ ἀνωφελῆ.*

16 *Τότε[n] [25] καθ᾽ ἑτέρου[26] ἀναγκάζεταί τις προκομίσαι δικαιώματα[27], ἑτέρῳ τινὶ συμβαλλόμενα, ὅτε μὴ βλάπτεται αὐτὸς προκομίζων· καθ᾽ ἑαυτοῦ δὲ οὐδαμῶς.*

17 *Τότε[p] δικαιώματά τις καθ᾽ ἑαυτοῦ προκομίζειν ἀναγκάζεται, ὅτε χρηματικὸν καὶ μὴ ἐγκληματικόν ἐστι τὸ κινούμενον[28].*

18 *Ἔστι δὲ χρηματικὸν μὲν τὸ ζημίαν χρημάτων[29] προξενοῦν· ἐγκληματικὸν δὲ τὸ βαρυτέραν ἔχον τιμωρίαν.*

19 *Καθ᾽ ὧν[q] προσώπων ἄκων τις οὐ μαρτυρεῖ, κατὰ τούτων οὐδὲ προκομίζειν πυκτὰς ἢ δικαιώματα ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἀναγκάζεται.*

20 *Οὐδεὶς[r] οὐδὲ χρηματικὴν δίκην κινεῖν, οὐδὲ ἔγκλημα γυμνάζειν κατά τινος ἀναγκάζεται μὴ βουλόμενος.*

21 *Ὁ[s] προπετῶς εἰς δίκην τινὰ καλῶν καὶ τὰ τῆς ὁδοῦ καὶ τὰ τῆς δίκης δίδωσιν αὐτῷ δαπανήματα.*

k. Ad marg. H. *σημ. κεφ. τὸ αὐτὸ βι. ιε΄. τι. δ΄.* — Cui. Salm. *κεφ. τὸ αὐτὸ.* Exstat pro scholio in Synopsi p. 97. — l. Cui. Salm. *βι. ιε΄. τι. δ΄. κεφ. θ΄.* (leg. *ιθ΄.*) Est Synops. XV. 4. 19. p. 97. — m. *βιβ. ιδ΄. τι. α΄. κεφ. θ΄.* Cui. Salm. Hoc thema in H. scholii marginalis locum obtinet, in contextu non reperitur. Est Basil. XXII. 1. 73. Heimb. II. p. 499. — o. *βιβλ. κδ΄. τι. α΄. κεφ. ιζ΄.* Cui. et Salm. H. ad marg. — p. Ad marg. H., Cui. Salm. *βι. η΄. τι. β΄. κεφ. β΄.* Est Synops. LVI. 2. 2. p. 99. Hoc loco H. C. hoc scholium apponunt, quod in reliquis desideratur:

Αὐθεντικὰ παρὰ τῶν νόμων καλοῦνται τὰ πρωτότυπα δικαιώματα καὶ τὰ ἀπὸ τούτων μεταγραφόμενα ἴσα λέγεται. Ὅταν οὖν κληρονομία ἢ ἄλλο τι πολλοῖς ἀφεθῇ καὶ τῷ μὲν ἑνὶ πολὺ μέρος καταλειφθῇ, τοῖς δὲ ὀλίγον, τὰ μὲν αὐθεντικὰ παρὰ τῷ ἔχοντι τὸ τρίτον (τὸ πλέον C.) ὀφείλουσιν εἶναι, τὰ δὲ ἴσα (C. ἄλλα) τοῖς πολλοῖς δίδοσθαι οὕτω δὲ, ὡς ἵνα ἑτοίμως ἔχει ὁ τὰ αὐθεντικὰ λαμβάνων γένηται χρεία τις προ-

Authentica in legibus instrumenta genuina dicuntur, quaeque inde transscribuntur, exempla dicuntur. Quodsi haereditas vel aliud quid multis derelictum sit, et uni quidem magna pars relicta sit, alii autem parvula, authentica quidem apud eum manere debent, qui maiorem partem accepit; exempla autem reliquis dantur ita tamen, ut ubi qui authentica accipit, ea recte detinet, ei necessitas imponatur authentica pro-

luta aut non tradita, reus, si aliunde probare nequeat, se debitum solvisse, aut depositum sibi traditum non esse, recte petere potest, ut et privati creditoris rationes proferantur, et civicae vel publicae rationes, ut inde, quantum sit persolutum, demonstretur.

Actores quidem instrumenta reorum postulare non possunt, at rei possunt.

Neque adversarius meus cogere me potest ad proferenda instrumenta ipsum iuvantia: neque doctor ad exhibendos libros meos, ut per lectionem eorum proficiat.

Si quis diversa pro se adferat instrumenta inter se pugnantia, illa ei sunt inutilia atque invalida.

Tunc aliquis adversus alium cogitur proferre instrumenta alteri conducentia, quando ipse proferens non laeditur: contra se autem nequaquam.

Tunc instrumenta quis contra se proferre cogitur, quando pecuniarium, non criminale est, quod quaeritur.

Pecuniarium autem est, quod mulctam pecuniariam adfert: criminale, quod graviorem habet poenam.

Adversus quas personas invitus aliquis non testatur, contra eas neque libellos neque instrumenta aut aliud quid proferre cogitur.

Nemo nec caussam civilem nec accusationem adversus quem instituere cogitur nolens.

Qui temere aliquem in iudicium vocavit, et itineris et litis impensas ei reddit.

κομίζειν αὐτὸν (H. αὐτά). ἐξ ἴσων γὰρ οὐ δικαιοῦται. Haec sunt Μικροῦ Α. ρλβ'. ferendi. Nam ex exemplis nemo probationem facit.

q. Ad marg. H. βι. κδ. τι. α'. κεφ. οζ., quae et in Cui. et Salm. habentur. — r. βι. ζ. τι. ιθ'. κεφ. δ'. H. ad marg. Est Basil. VII. 19. 4. ed. Heimbach I. p. 323. — s. Apud Cui. et Salm. est. ζ'. ιθ'. ογ'. Corrig. ζ'. ε'.

ut recte. Nam et libri mss. consentiunt et τινὶ est in Synopsi p. 97.

19. Verba ἢ παραδοθέντος desunt in H., nec in Synopsi habentur.

20. ἀποδοθῆναι H. pro ἀποδοῦναι habet. Ego ἀποδοθῆναι praeferrem, si reliqui libri mss. addicerent, propter id quod sequitur παραδοθῆναι.

21. Vox τὴν deest in H.

22. Deest τὰ in H., sed in Synopsi p. 97. habetur.

23. Vox τὰ deest in H., habetur in Basilicis Heimbachi II. p. 178.

24. αὐτοῦ editi. Correxit Reitzius ex Basilicis.

25. Pro τότε H. habet ὅτι.

26. ἕτερον H.

27. τὰ ἑτέρῳ H., quod absurdum non est.

28. Sic C. H. M. A., Gothofredus in variant.; ζητούμενον Reitzius. Atqui in Basilicis Heimb. V. p. 153. est κινούμενον. Porro in editt. subiici solet τί ἐστι χρηματικὸν καὶ τί ἐστιν ἐγκληματικόν, quae quidem in H. scholii loco ad marginem adscripta sunt.

29. In M. A. H. et editt. quibusdam subiicitur τοῖς ἔχουσι, quod Reitzius Salmasii fide exsulare iussit.

22 *Ὁ[t] κατηγορηθεὶς[30] ἀντικατηγορεῖν[31] οὐ δύναται, πρὶν ἐλευθερωθῇ[32].*

23 *Ἡ[u] διάταξις κελεύει τὸν συγκλητικὸν εἴτε ἐπὶ χρηματικῇ αἰτίᾳ εἴτε ἐπὶ ἐγκληματικῇ[w] ἐναγόμενον[33] ἐγγύας μὴ ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ μόνον ἐξωμοσίᾳ καταπιστεύεσθαι.*

24 *Οἱ[x] γονεῖς καὶ οἱ πάτρωνες, εἰ καὶ διὰ ἐντολέων ἀγωνίζονται, ὅμως οὐκ ἐνάγονται τῇ περὶ δόλου ἢ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐκ ἀτιμοῦνται διὰ ἐντολέως ἀγωνιζόμενοι, οὔτε τῇ περὶ ὕβρεως[34] ἐνάγονται.*

25 *Οὐδεὶς[y] ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου καλεῖται [ἢ ἕλκεται][35] εἰς δικαστήριον· ἑκάστῳ γὰρ ὁ ἴδιος οἶκος ἀσφαλές ἐστι καταφύγιον, καὶ ὁ καλῶν[36] αὐτὸν βίαν ἐπιφέρει· εἰ δὲ πρὸς ἑαυτὸν δίδωσιν εἴσοδον, ἢ θεωρεῖται ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καλεῖται[37].*

26 *Εἰ καὶ[z] τὰ μάλιστα ἔσθ' ὅτε τις ἀπὸ τοῦ οἴκου καλεῖται[38], ὅμως οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ οἴκου ἕλκεται.*

27 *Πρὸς[aa] μόνην ἀπόδειξιν ἀρκεῖ ἡ τοῦ ἐρωτωμένου ἀπόκρισις, ἔν τε ταῖς κληρονομίαις, ἔν τε τοῖς ἄλλοις πράγμασιν.*

28 *Ἔξεστι[bb] τῷ ἀποκρινομένῳ[39] μεταμέλεσθαι, εἰ μὴ ἐντεῦθεν ὁ ἐνάγων ζημιοῦται· καὶ μάλιστα, εἰ μετὰ ταῦτα τις ἔγνω ἐκ δικαιωμάτων ἢ ἐπιστολῶν[40] περὶ τοῦ ἰδίου δικαίου.*

οβ'. Est enim Syn. VII. 5. 73. p. 61. — *t*. Ad marg. H. *βι. ξ'. τι. λδ'. κεφ. δ'*. Corr. *τι. λγ'*. Est enim Syn. LX. 33. 4. p. 501. — *u*. Ad marg. H. *βι. ς'. τι. α'. κεφ. λβ'.*, quae etiam apud Cui. et Salm. habentur. Est Syn. VI. 1. 32. p. 44. — *w*. Huc refertur id quod sequitur scholium, quod et in H. ad marginem habetur:

Χρηματικαὶ ὑποθέσεις εἰσὶν, ὅσαι ζημίαν χρημάτων τοῖς ἔχουσιν αὐτὰς προξενοῦσιν· ἐγκληματικαὶ δέ, ὅσαι βαρυτέραν ἔχουσι τιμωρίαν.

Pecuniariae caussae sunt, quaecumque mulctam pecuniariam iis, qui eas habent, adferunt: criminales vero, quaecumque graviorem habent poenam.

Contra sequens scholium in H. non est:

Ἐξωμοσία δὲ λέγεται ἡ μετὰ ὅρκου παραίτησις καὶ ἐξόμνυμι τὸ μετὰ ὅρκου παραιτοῦμαι· καὶ αὖθις ἐξωμοσία λέγεται, ὅταν τις φάσκῃ, ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ ἑτέρου ἐγκαλούμενος, μὴ δεῖν εἰσάγεσθαι δίκην· εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐκ εἰσαγώγιμος ἡ δίκη· εἰ ἐδόκει κατὰ λόγον (sic Reitzius correxit. Vulgo *εἰ δοκεῖ καταλόγου*) *ἀξιοῦν, ἐδίδοτο αὐτῷ ἐξωμοσίᾳ χρῆσθαι· καὶ οὕτως διεγράφη ἡ δίκη.*

Eiuratio autem dicitur excusatio cum iureiurando, et eiuro cum iureiurando excuso. Et rursus: Eiuratio dicitur, quum quis vel pro se vel pro alio conventus dicat, litem non esse instituendam; nec non caussam, ob quam lis institui non debeat. Si hoc iusta de ratione postulare videbatur, licebat ei eiuratione uti, et sic lis prohibebatur.

x. *λα'. β'. β'*. Cui. et Salm. Est Basil. XXXI. 2. 2. ed. Heimbach III. p. 516. Legitur et in Synopsi p. 315. Sequens scholium deest in H.:

Ἐντολεύς ἐστιν ὁ ξένην ὑπόθεσιν ἀναλαμβανόμενος καὶ κρινόμενος.

Procurator est, qui alienam caussam suscipit ac defendit.

y. Ad marginem H. *βι. ζ'. τι. η'. κεφ. ιη'. καὶ βι. β'. τι. γ'. κεφ. ρα'*. Apud Cui. et Salm. est *ζ'. ιη'. ιη'.*, quod aliquantulum corruptum est. Est enim Synops. VII. 8. 18. p. 83. — *z*. Ad marginem H. *βι. ζ'. τι. η'. κεφ.*

Accusatus reaccusare non potest, priusquam absolutus sit.

Constitutio iubet, ne a viro senatorio, sive in causa civili sive criminali convento, fideiussores poscantur, sed iuratoriae tantum cautioni, sive eiurationi committatur.

Parentes ac patroni, quamquam per procuratores litigant, tamen actione de dolo aut iniuriarum non conveniuntur, etiamsi maxime, qui per procuratores litigant, ignominia non notentur, neque actione iniuriarum conveniantur.

Nemo ex sua domo in ius vocatur aut trahitur (cuilibet enim sua domus tutum est refugium) et qui eum vocat, vim infert. Sed si aditum ad se praebet, aut ex publico spectatur, vocet.

Etiamsi quis maxime ab domo nonnunquam vocatur, tamen nemo sua domo extrahitur.

Ad nudam probationem sufficit interrogati responsio tam in haereditatibus quam in aliis negotiis.

Respondenti poenitere licet, nisi actor inde damno adficiatur: et maxime, si quis postea ex instrumentis aut epistolis de iure suo cognoscat.

κα'. Apud Cui. et Salm. est *ζ'. ϑ'. κα'.*, quae corrupta sunt. Est enim Synops. VII. 8. 21. p. 83. — *aa*. Ad marg. H. *βϊ. μβ'. τϊ. δ'. κεφ. β'.* Similiter Cui. et Salm. *μβ'. δ'. β'.* Est Synops. XLII. 4. 2. p. 379. — *bb*. Ad marg. H. *κεφ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ*, quod et apud Cui. et Salm. reperitur. Est in Synopsi l. c. 12. p. 379.

30. Ante verba *ὁ κατηγορηϑεὶς* in H. rubrica scriptum est *ἢ ἴσον ἢ ἔλαττον*.

31. Pro *ἀντικατηγορεῖν*, quod et in Basilicis est, H. habet *ἀντηγορεῖν*. Ibidem supra lineam rubricae adscriptum est *δηλονότι μεῖζον δύναται ὡς εἴρηται*.

32. Pro *ἐλευϑερωϑῇ*, quod et in Basilicis est, aliquis habet *ἐλευϑερωϑῆναι*. Ibidem Anonymus B. apud Reitzium adscribi vult *εἰ μὴ βαρύτερον ἔγκλημα ἀντεπάγῃ ὁ κατηγορηϑείς*, quae manifesto scholii locum obtinent, cum neque in libris mss. appareant, neque Basilicis Heimbachi V. p. 672. confirmentur.

33. Sic C. H., M. A. sicut et Anonym. B. supplevit. Habent et Basilica Heimbachi I. p. 141. licet Fabrotus ediderit *ἐνάγεται*. Reitzius *ἐνάγεται* in contextu collocavit, quod quidem ex solo Fabroto deduxit.

34. Sic H. reliqui codices. — Basilica Heimb. III. p. 516. pro *τῇ περὶ ὕβρεως* habent *τῷ περὶ βίας*, quod Reitzius et h. l. restituendum esse censet.

35. *ἢ ἕλκεται* desunt in C. H., Basilicis Heimb. I. p. 294., ideoque vel Salmasio iudice uncinis includenda fuere. — In M. A. desunt *καλεῖται ἤ*, licet prior vox *καλεῖται* manifesto Basilicorum textimonio firmetur. Vide notas sequentes.

36. Supra vocem *καλῶν* scriptum est in H. rubrica *ὁ ἕλκων*. Pro *καλῶν* M. A. *ἕλκων* habet, quod est et contra Bas.

37. Supra vocem *καλεῖται* scriptum est in H. rubrica *ὁ ἕλκεται*.

38. Sic vulgo, quod et Basilica Heimb. I. p. 294. agnoscunt. — *καλεῖσϑαι* H.

39. Sic H., Basilicorum Synopsis p. 379. *ἀποκρινομένῳ* Reitzius.

40. Pro *ἐπιστολῶν* H. habet *ἐπὶ πολῶν*.

29 *Ὅπερ[cc] δίκαιόν τις ἢ εἴποι κατά τινος ἢ λεχθῆναι παρασκευάσαι[41], τῷ αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὑπόκειται[dd].*

30 *Ἐν[ee] τοῖς ἐγκληματικοῖς δικαστηρίοις οὔτε κατηγορεῖν[42], οὔτε κατηγορεῖσθαι διὰ ἐντολέως δυνατόν.*

31 *Σβέννυνται[ff] τὰ ἐγκλήματα τῇ τελευτῇ τοῦ κατηγορουμένου[43], χωρὶς τοῦ περὶ καθοσιώσεως[44], ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τῆς προδοσίας, καὶ τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπιβουλῆς· ἐπὶ τούτων γὰρ ἐὰν μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ τῶν κληρονόμων, δημεύεται ἡ κληρονομία.* [*Ἀπὸ[45] δὲ τῶν λοιπῶν τοῦ νόμου κεφαλαίων τῇ τελευτῇ σβέννυται τὸ ἔγκλημα.*]

32 *Ὁ κατηγορήσας[gg] τινὸς ἐγκληματικῶς, εἴσω διετίας ὀφείλει πληροῦν τὴν ἰδίαν κατηγορίαν. Εἰ δὲ μή, εἰς τὸ τέταρτον τῆς οὐσίας τιμωρεῖται[50], γινομένος καὶ ἄτιμος.*

33 *Ἡ δὲ[hh] νγ'. νεαρὰ τοῦ κυροῦ[51] Λέοντος καὶ ἐγγράφεσθαί φησι τοὺς εἰσάγοντας δίκην ἐγκλήματος.*

cc. *ζ'. γ'. γ'.* Cui. Salm. Fortasse ex Synopsi VII. 3. 23. p. 58. rescribendum est: *κγ'.* — *dd.* Hoc scholium desideratur in H.:

Οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· ἐκίνησέ τις κατά τινος προσωπικὴν ἀγωγήν, ἥτις κλείεται λ'. χρόνων παρελθόντων τυχὸν περὶ δανείου· καὶ τὸ δάνειον γὰρ προσωπικόν ἐστιν, ὡς τὸ πρόσωπον ἔχον τοῦ δανεισθέντος ἔνοχον· καὶ ὁ ἐναγόμενος ἀντέθετο, ὅτι ἐκλείσθη σοι ἡ ἀγωγή, ὦ ἀντίδικε, ὡς χρόνων παρελθόντων λ' καὶ σοῦ μὴ λαλήσαντος· καὶ ἦν ἡ παραγραφὴ ἰσχυρά, καὶ τῷ νόμῳ δεκτή. Ἀλλ' ὁ ἐνάγων ἔπεισε τὸν δικαστὴν μὴ δέξασθαι τὴν παραγραφὴν καὶ ἀποφήνασθαι· ὅτι καὶ τῆς τριακονταετίας διελθούσης οὐ βλάπτεται ὁ ἐνάγων· καὶ κατεδίκασε τὸν ἐναγόμενον δοῦναι τὸ χρέος. Εἰ οὖν μετὰ ταῦτα αὐτὸς ὁ δικάσας ἐνάγεται παρά τινος, ὡς δανεισάμενος ι ι ρ' τυχόν, καὶ προβάλλεται τὴν τοιαύτην παραγραφὴν λέγων· ὅτι διῆλθεν ἡ τριακονταετία, καὶ οὐκ ἐκίνησας καὶ ἐκλείσθης, οὐκ εἰσακουσθήσεται, καὶ ἐννόμου οὔσης τῆς δικαιολογίας, ἀλλὰ καταδικασθήσεται, εἰπόντος πρὸς αὐτὸν τοῦ δικάζοντος, ὅτι κἂν ἔννομός ἐστιν ἣν λέγεις παραγραφήν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ὀφείλεις δικάζεσθαι, διότι καὶ σὺ τοιαύτην δικάζων ὑπόθεσιν, τὴν τοιαύτην παραγραφὴν προτεθεῖσαν οὐ προσεδέξω καὶ ὃ ἔφθασας εἰπεῖν κατά τινος δίκαιον, τούτῳ καὶ αὐτός ὀφείλεις ὑποπεσεῖν. Τιμωρεῖται οὖν ὁ δικαστὴς τῇ ταυτοπαθείᾳ, ὅτε ἐψηφίσατο, οὐ μὴν ὅτε ἐβουλήθη, καὶ μεταμεληθεὶς οὐκ ἀπεφήνατο· τότε γὰρ συγγνωμονεῖται, διότι οὐδὲ ἔβλαψέ τινα.

Veluti in hac specie: Intentavit quis adversus alium actionem personalem, quae elapsis triginta annis exspirat, forte de mutuo: etenim mutuum est personale, ut quod personam accipientis habet obligatam. Et reus opponebat: praescripta tibi est actio, adversarie, quippe elapsis triginta annis, nec te quidquam loculo: eratque exceptio valida et iure comprobata. Sed actor iudici persuasit, ne exceptionem acciperet, ac pronuntiaret, ne tricennio quidem elapso actorem laedi; reumque ad reddendum debitum condemnavit. Si igitur post illa ipse iudex a quo conveniatur, tamquam centum ex. gr. aureos mutuatus, et huiusmodi exceptionem proponat, dicens: tricennium transiit, neque egisti, et sic exclusus es, non audietur, licet legitima sit adlegatio, sed condemnabitur, iudice sic eum compellante: Etiamsi legitima est, quam dicis, exceptio, nihilominus tamen condemnandus es, quia et tu eiusdem modi caussam iudicans camdem hanc exceptionem propositam non admisisti: et quod ius adversus aliquem statuere praesumsisti, eodem et ipse teneri debes. Iudex itaque talione punitur, quia sententiam dixit, non si tantum voluit, et poenitens non pronuntiavit: tunc enim veniam consequetur, quoniam neminem laesit.

Quod quisque iuris adversus alium aut dixerit aut dicendum curaverit, eodem et ipse tenetur.

In iudiciis criminalibus neque accusare neque accusari per procuratorem licet.

Morte rei crimina exstinguuntur, excepto maiestatis ex capite proditionis et insidiarum contra principem. Nam in his, nisi ab haeredibus purgetur, haereditas publicatur. Ex aliis vero legis capitibus crimen morte exstinguitur.

Qui aliquem criminaliter accusat, accusationem suam intra biennium adimplere debet. Si non, quadrante bonorum multatur et infamis fit.

Quinquagesima autem tertia novella imperatoris Leonis etiam inscribi vult eos, qui criminis caussam inferunt.

ee. Ad marginem H. *περὶ ἐγκλημάτων βϊ. ζ. τϊ γ΄.* Apud Cui. et Salm. *βιβ. ξ. τιτ. λγ΄. κεφ. ιζ.* Est Synops. LX. 33. 17. p. 65. Huc refertur et sequens scholium Salm., quod quidem in H. desideratur:

Ἐγκληματικὸν δικαστήριον, ἐν ᾧ ἐγκλήματα, τουτέστι φόνοι, ἀναισχυντίαι, κόνδυλοι, καὶ τὰ ὅμοια ἐγκαλοῦνται.

Criminale iudicium est, in quo crimina, h. e. caedes, facta impudica, verbera, ac similia accusantur.

ff. Ad marginem H. *βϊ. ξ. τϊ. λα΄.* (leg. *λς΄.*) *κεφ. ιβ΄.* Apud Cuiacium et Salm. *ξ. λα΄. ιβ΄.* Est Synopsis LX. 36. 12. p. 521. — *gg.* Ad marginem H. *βϊ. ξ. τϊ. ξε΄. κεφ. α΄.*, quibus similia habent Cui. Salm. Est Synopsis LX. 65. p. 504. — *hh.* Ad marg. H. *νεαρά.* Huc pertinet vetus scholium, quod in H. deest, legitur apud Cui. et Falk.:

Νεαρὰ Λέοντος περὶ τοῦ ἐγγράφεσθαι τοὺς εἰσάγοντας δίκην ἐγκλήματος, (in editt. additur *ἤτοι τὸν βουλόμενον εἰσιέναι δίκην πρότερον ἐγγράφῳ πίστει*) *ὥστε τούτους πρὶν εἰς τοὺς λόγους ἐλθεῖν τοῦ ζητήματος, περὶ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἐγγράφῳ διαβεβαιώσει πίστιν παρασχεῖν τῷ κριτῇ, ὅτιπερ οὔτε δολιότητι παρενοχλοῦσι γνώμης, οὔτ' ἐπὶ προλαβούσῃ καταδεδικασμένοι ἐξετάσει, οὐ μὴν οὔτε νῦν εἰδότες μὲν αὐτὸ τοῦτο μηδεμίαν εἰς τὴν τοῦ δικαίου χώραν εἴσοδον ἔχειν τῷ ἀντικρινομένῳ, οὐδέ γε τὸ ἀληθὲς διαστρέφειν ψευδεῖ πειράσουσι.*

Novella Leonis de inscriptione eorum, qui caussam criminis inferunt, ut hi, priusquam ad rei disquisitionem deveniatur, de suo instituto iudici fidem faciant, scripto complexi, se nullo dolo malo adversarium inquietare, neque alio iudicio condemnatos esse, neque in praesens scire se nullum ad tribunal aditum habere, et maligno consilio negotium facessere adversario, neque denique mendaciis veritatem intervertere conaturos esse.

41. *παρασκευάσει* H., quod et in Synopsi p. 58. reperitur.

42. Verba *οὔτε κατηγορεῖν*, quae et in Basilicis Heimb. V. p. 674. leguntur, H. male omisit.

43. Sic Reitzius ex libris mss., uti et Basilica Heimb. V. p. 769. Contra vero H. *κατηγορημένον.*

44. Post *καθοσιώσεως* quaedam edd. addiderunt *ἤγουν κατὰ τοῦ βασιλέως,* quae Reitzius praeeunte Salm. aliisque delevit; nec habent H. aut Basil. l. c.

45. Verba *ἀπὸ δὲ τῶν — τὸ ἔγκλημα* desunt in C. et H. Ipse Reitzius ex Cuiacio aliisque addidit. Ego uncinis tantum inclusi, quia et in Basilicis l. c. et in Synopsi p. 521. habentur.

50. *τιμωρεῖσθαι* H.

51. Pro *κυροῦ*, quod C. H. et Anonymus B. habent, Reitzius *Καίσαρος.*

34 Ὅτι[ii] ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν οὐκ ἀπαιτεῖται ἐγγραφὴν ὁ ταύτην κινῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐγκληματικῶν ἀπαιτεῖται.

35 Γυνὴ[kk] κεφαλικὸν ἔγκλημα οὐ κινεῖ· πλὴν ἐπὶ ἀναιρέσει γονέων, ἢ παίδων, ἢ πατρώνων, ἢ τέκνων αὐτῶν, ἢ ἐγγόνων, καὶ τῶν λοιπῶν, καθ᾽ ὧν ἄκουσα μαρτυρεῖν οὐκ ἀναγκάζεται. Κινεῖ δὲ καὶ τὸν περὶ πλαστογραφίας νόμον, καὶ περὶ διαθηκῶν τῶν πατρῴων ἀπελευθέρων καὶ τῶν μητρῴων.

36 Δύναται[ll] ἡ γυνὴ κινῆσαι κατὰ τοῦ ἰδίου παιδὸς δημόσιον ἔγκλημα.

37 Χωρὶς[mm] τῶν κεκωλυμένων οἱ ἄλλοι δύνανται κινεῖν τὰ δημόσια. Κωλύονται δέ τινες διὰ φύσιν ἢ ἡλικίαν, ὡς γυνὴ καὶ ἄνηβος· ἄλλοι, ὡς ἐνόπλως[52] στρατευόμενοι· ἄλλοι, ὡς ἄρχοντες· ἄλλοι ὡς ἄτιμοι ἢ αἰσχροκερδεῖς· ἄλλοι δι᾽[53] ὑποψίαν συκοφαντίας· ἄλλοι διὰ πενίαν. Οὗτοι δὲ πάντες ἐγκλήματα ἴδια[54] καὶ φόνον τῶν συγγενῶν ἐκδικεῖν δύνανται.

38 Ἐάν[nn] τις λέγηται[55] κατέχειν πράγματα τοῦ δημοσίου, ὀφείλει ἐνάγεσθαι, καὶ ἐλεγχόμενος ἀποδιδόναι εἰς διπλοῦν τὸ κατεχόμενον. Πρὸ δὲ ἐλέγχων οὐ χρὴ τοῦτον[56] στερεῖσθαι τῶν ἰδίων ἢ ἀποκλείεσθαι. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἄρχων, οἷος ἂν καὶ ᾖ, δημεύεται καὶ περιορίζεται[57].

ii. Ad marginem H. *περὶ γυναικῶν*. Caeterum hanc sententiam Salm., non probante Reitzio, scholii loco habendam esse putavit. — *kk*. Ad marginem H. *βί. ζ′.* (leg. cum Cui. et Salm. *ξ′.*) *τί. λα′. κεφ. α′.* Pro *λα′.* Reitzius *λδ′.* corrigendum esse vidit. Est Synops. LX. 34. 1. p. 501. — *ll*. Ad marg. H. *τὸ αὐτὸ*, quod et Salm. habet. — *mm*. Ad marginem H. *περὶ δημοσίων βί. ξ′. τί. λα′. κεφ. θ′.* Apud Cui. Salm. *ξ′. λα′. θ′. τὸ αὐτὸ.* Est Synops. LX. 34. 9. p. 502. Itaque pro *λα′.* legendum *λδ′.* — *nn*. *βίβ. ῥωμαϊκὸν τί. λε′. κεφ. ιγ′.* Cui. Salm. Est *Πεῖρα* 36. 16. Caeterum in H. tota §. 38. scholii loco ad marginem tantummodo ascripta est. Huc refertur scholium:

Τὸ παλαιὸν ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ βασιλεύς τις γεγονὼς ἀνδρειότατος καὶ πάσης κρατήσας γῆς διεῖλε τὰς ἐπαρχίας, καὶ τὰς μὲν παρεκράτησεν ἑαυτῷ, τὰς δὲ ἀφώρισε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων, ἐπὶ τῷ τὰ ἐκεῖθεν συναγόμενα καὶ ἀπαιτούμενα δαπανᾷν εἰς οἰκείας χρείας καὶ τέρψεις. Ταῦτα δὲ τὰ ἀφωρισθέντα τῷ Ῥωμαϊκῷ παντὶ δήμῳ ἐλέγοντο κυρίως καὶ κατὰ ἀκρίβειαν φισκάλια ἤτοι δημόσια, καὶ διέφερον τῷ δήμῳ δεσποτικῶς, καὶ ἐξεποιοῦντο παρ᾽ αὐτοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐκποιήσεως. Εἶχεν ὡσαύτως τὸ παλαιὸν καὶ ἑκάστη πόλις πράγματα ἴδια· οἷον θνήσκων τις κατέλειψε τῇ δεινὶ πόλει α. ι. ι. ἐφ᾽ ᾧ κτισθῆναι βαλανεῖον, καὶ τὴν εἴσοδον τούτου ἔχειν τὴν πόλιν εἰς ἐξόδους οἰκείας, ἢ ἐδωρήσατο τῇ πόλει τις ἀγροὺς περιφανεῖς, καὶ εἶχον αὐτοὺς

Olim in veteri Roma imperator exstitit fortissimus, qui totius orbis dominus provincias distribuit, et alias sibi reservavit, alias populo Romano attribuit; ut ea, quae inde colligerentur atque exigerentur, in suos usus ac delectationes impenderet. Quae autem toti populo adtributa erant, proprie et curate loquendo fiscalia sive publica dicebantur, ac iure dominii ad populum pertinebant, ab eoque quolibet alienationis genere alienabantur. Habebat itidem unaquaeque olim civitas res proprias: veluti moriens quis relinquebat certae urbi mille aureos ad exstruendum balneum, ut eius reditu urbs uteretur in suas expensas; aut quis civitati agros praestantes donabat, eosque universi illius civitatis incolae possidebant. Habebant simili-

In pecuniariis actionibus ab actore inscriptio non exigitur: in criminalibus autem exigitur.

Mulier capitale crimen non defert, praeterquam de caede parentum aut liberorum aut patronorum aut eorum liberorum vel nepotum, ac reliquorum, adversus quos invita testimonium perhibere non cogitur. Agit autem et lege de falsis, et de testamentis paternorum maternorumque libertorum.

Mulier adversus proprium filium publicum crimen intendere potest.

Praeter prohibitos ceteri iudicia publica intendere possunt. Prohibentur autem quidam propter sexum vel aetatem, velut mulier et impubes; alii, ut armis militantes; alii, ut magistratus; alii, ut infames vel turpis lucri avidi; alii ob calumniae suspicionem; alii ob paupertatem. Hi vero omnes sua crimina et propinquorum caedem ulcisci possunt.

Si quis dicatur res fisci detinere, conveniri debet, et convictus duplum eius, quod possidet, restituere. Verum ante convictionem suis rebus spoliandus non est neque excludendus. Magistratus autem, quisquis fuerit, adversus haec delinquens, confiscatur et deportatur.

οἱ τῆς πόλεως κάτοικοι πάντες. Εἶχον καὶ δούλους ὁμοίως καταλειφθέντας τῇ πόλει παρά τινος, καὶ οὗτοι οἱ δοῦλοι ἐκέκτηντο καὶ πεκούλιον. Καὶ προεχειρίζετο παρὰ τοῦ ἄρχοντος ὁ ὢν ἱκανὸς εἰς διοίκησιν τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων· καὶ ᾠκονόμει οὗτος τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ ἐξεποιεῖτο, ἔνθα ἔδοξεν αὐτῷ, ὡς διαφέροντα δεσποτικῶς τῇ πόλει, καὶ πεφυκότα ἐκποιεῖσθαι· καὶ ἐκαλοῦντο καὶ αὐτὰ δημόσια, πλὴν οὐ κυρίως, οὐδὲ κατὰ ἀκρίβειαν, ἀλλὰ καταχρηστικῶς· μόνα γὰρ δημόσια κυρίως ἤτοι φισκάλιά εἰσι τὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου.

ter et servos civitati ab aliquo relictos, atque hi servi peculium etiam habebant. Et praeficiebatur a principe, qui rebus civitatis administrandis esset idoneus; atque hic bona civitatis dispensabat et alienabat, prout ei videbatur, tanquam iure dominii ad civitatem spectantia, ac solita alienari. Et haec publica quoque dicebantur, at non proprie nec curate loquendo, sed abusive: sola enim publica sive fiscalia proprie sunt, quae populi sunt Romani.

Item ex libro Salmasii:

Δημόσιον λέγεται τὸ κοινὸν ἢ βασιλικόν· δημόσια γὰρ τὰ τοῦ δήμου. Δημεύεται τὸ ἀφαιρεῖται οὐσίαν παρὰ τοῦ δήμου· καὶ δήμευσις ἡ ἁρπαγὴ ἡ παρὰ τοῦ δήμου.

Publicum dicitur, quod civitatis aut principis est: publica enim, quae sunt populi. Publicatur idem, quod bonis exuitur a populo; et publicatio direptio a populo facta.

52. Pro *ἐνόπλως*, quod et in Synopsi p. 502. legitur, H. habet *ἐνόπλοις*, quod etiam quaedam edd. praeferunt.

53. Pro *δι'* H. habet *δέ*, quod satis absurdum est.

54. Vox *ἴδια* deest in H., est tamen in Synopsi.

55. Pro *λέγηται* H. *λέγῃ* habet.

56. *τοῦτο* H.

57. *περιορίζεσθαι* H.

39 Ὅτι[oo] τὰ ἐγκληματικὰ εἰκοσαετίᾳ σβέννυνται.

40 Ἀδελφὸς[pp] κατὰ ἀδελφοῦ κινήσας δημόσιον ἔγκλημα ἐξορίᾳ ὑπόκειται.

41 Ὁ διάγων[qq] ἐν οἴκῳ τινός, οὐ δύναται κατ᾽ αὐτοῦ ἔγκλημα κινῆσαι· εἰ δέ τι χρηματικὸν κεχρεώστηται, καλῶς κινεῖ περὶ τούτου.

42 Δύναταί τις[rr] κινῆσαι καὶ κατὰ ἀδελφῆς ἐλαφρὸν ἔγκλημα.

43 Ἐὰν[ss] ὁ κατήγορος ἀποθάνῃ[58], καὶ[58a] διεξελθεῖν[59] ἐμποδισθῇ τῇ κατηγορίᾳ[60], ἀπαλείφεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐναγομένου ἐκ τῶν ἐγγράφων. Ἄλλος δὲ ἐντὸς τριάκοντα συναπτῶν ἡμερῶν δύναται ἐξυπαρχῆς κατηγορῆσαι αὐτοῦ.

44 Ἐὰν[tt] τῶν ἐγκλημάτων δημοσίᾳ[61] ἀπόλυσις γένηται, δι᾽ ἐπίσημον ἡμέραν, ἢ διὰ δημοσίαν ἱλαρίαν, ἢ διὰ πρᾶγμα αἴσιον απαντῆσαν[62] τῇ[63] πόλει, τριάκοντα συναπταὶ ἡμέραι δίδονται τῷ κατηγόρῳ εἰς τὸ δύνασθαι ἀνανεῶσαι τὴν κατηγορίαν, μετὰ τὴν περαίωσιν δηλαδὴ τῶν ἀπράκτων ἡμερῶν, δι᾽ ἃς ἡ ἄφεσις γέγονεν.

45 Ἕκαστος[uu] ἐνάγων ὀφείλει περιποιεῖν ἑαυτῷ τὴν νίκην ἐκ τῶν προσόντων[64] αὐτῷ· οἷον εἰ φαίνεται τόνδε τὸν ἀγρὸν εἶναι τῆς ἐμῆς δεσποτείας, οὐ μὴν ὀφείλει λέγειν· εἰ φαίνεται τόνδε τὸν ἀγρὸν μὴ εἶναι τῆς τοῦ ἀντιδίκου δεσποτείας· εἰ γὰρ οὕτως[65] εἰσέλθοι κινῶν, ἐρεῖ αὐτῷ ὁ ἀντίδικος· πρῶτον μὲν ἐμός ἐστιν ὁ ἀγρός· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ὡς σὺ λέγεις, οὐ παρὰ τοῦτο σός, ἀλλ᾽ ἄλλου ἐστίν. οὐ γὰρ πάντως τὸ μὴ ἐμὸν ἤδη σόν ἐστιν. Εἰ δὲ μήτε ἐμὸς μήτε σός ἐστιν ὁ ἀγρός, ὀφείλω σε νικᾶν ἐν τῷ παρόντι δικαστηρίῳ κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Ἐν ἴσῃ αἰτίᾳ κρείσσων ἡ αἵρεσις[66] τοῦ νεμομένου.

46 Εἴκοσι μίλια[ww] καθ᾽ ἡμέραν λογίζεται τῷ ὀφείλοντι παραστῆναι, ὑπεξῃρημένης τῆς ἡμέρας, καθ᾽ ἣν ὡμολόγησε, καὶ καθ᾽ ἣν αὐτὸν παραστῆναι χρή.

47 Πᾶς τῶν ἐναγόντων[xx] καὶ ἄῤῥενες καὶ γυναῖκες πρὸ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας τῶν χρεῶν ἐνάγοντες καὶ κατὰ τοῦτο τὸν ἐναγόμενον βλάπτοντες, ἄλλον τοσοῦτον περιμενέτωσαν χρόνον, μηδένα τόκον ἐν τῷ μέσῳ λαμβάνοντες, ὅσον αὐτοὶ προφθάσαι

oo. Ad marg. H. βϊ ῥωμαικόν. — pp. Ad marginem H. κεφ. ιζ΄. τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτό. Atque praeterea scriptum est ῥωμαικὸν τὸ αὐτό. Contra apud Salm. est ξ΄. λα΄. ις΄. Leg. λδ΄. Est in Synopsi LX. 34. 16. p. 502. — qq. Salm. κεφ. ιζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est in Synopsi l. c. 17. p. 502. – rr. Salm. τὸ αὐτό. Est Synopsis l. c. p. 502. — ss. Ad marg. H. ἀνά. βϊ. τῶν βασιλ. ξ΄. τϊ. ζ΄. κεφ. α΄. — tt. Ad marg. H. βϊ. τὸ αὐτὸ τϊ. λδ΄. κεφ. γ΄. κεφ. η΄. Similiter Salm. — uu. Ad marg. H. τ̃ πετλ, quae non intelligo. Salm. τοῦ μ .... τίτλου. Sunt haec fere Theophili ad §. 2. J. de actionibus IV. 6. ed. Reitzius II. p. 788. et Prochiri 27. 14. p. 149. — ww. Sunt haec Prochiri 27. 17. p. 151. —

Criminalia vicennio exstinguuntur.

* Frater adversus fratrem publicum crimen intendens exsilio plectitur.

Qui in alicuius domo degit, adversus eum crimen instituere nequit: sin autem pecunia ei debetur, recte cum eo agit.

Potest quis etiam adversus sororem leviorem accusationem intendere.

Si accusator decesserit aut impediatur accusationem persequi, nomen rei ex inscriptorum numero aboletur: alius autem intra triginta dies continuos denuo eum accusare potest.

Si publica criminum abolitio facta fuerit propter insignem diem aut publicam hilaritatem, aut prosperum factum civitati obveniens, triginta dies continui accusatori dantur, ut accusationem renovare possit, scilicet post finitos dies festos, quorum gratia remissio concessa fuit.

* Quilibet actor victoriam sibi comparare debet ex iuribus sibi suppetentibus; veluti, si adparet, huncce agrum mei esse dominii; non autem dicere debet, si adparet huncce agrum in dominio adversarii non esse. Nam si sic intendat actor, dicet illi adversarius: primo meus est ager; quod si meus non est, ut tu ais, non ideo tuus, sed alterius est; non enim semper, quod meum non est, continuo tuum est; si vero neque meus, neque tuus est ager, vincere te debeo in praesenti iudicio, secundum regulam dicentem: in pari caussa potior est possidentis conditio.

* Viginti millia passuum in singulos dies numerantur ei, qui iudicio se sistere debet, exemto die, quo promisit, et quo ipsum se sistere oportet.

Quilibet actorum, et viri et mulieres ante praestitutum debitorum solvendorum tempus agentes, atque hoc pacto reum laedentes, alterum tantum tempus exspectent, nullam interea temporis usuram percipientes, quantum ipsi ausi sunt terminum praefinitum

xx. Salm. ζ'. ς'. κβ'. Ad marg. H. βι. ζ'. τϊ. ις'. κεφ. α'. Est Basil. VII. 6. 21. Heimb. I. p. 290.

58. ἀποθάνῃ ὁ κατήγορος H.
58 a. Pro καὶ Reitzius legi vult ἢ καί.
59. Pro διεξελθεῖν H. habet ἐξελθεῖν.
60. Pro τῇ κατηγορίᾳ Reitzius scribi vult τὴν κατηγορίαν.
61. Pro δημοσία H. habet δημοσίου.
62. ἀπαντῆσαι H.
63. τὴν pro τῇ H. habet.
64. Sic H. προσύντων Reitzius ex errore typographi.
65. Pro οὕτως H. habet οὗτος (sic). Prochiron p. 149. οὕτω.
66. Ad vocem αἵρεσις in H. ad marginem haec ascripta sunt: ἡ βούλησις

τὴν προθεσμίαν ἐπεχείρησαν. Καὶ τοῦ χρόνου δὲ τούτου παρατρέχοντος μὴ ἄλλως ἐναγέτωσαν, εἰ μὴ τὰ δαπανήματα τῆς πρώτης εἰσόδου, τὰ ὑπὲρ τῆς μεθοδείας συμβάντα, τῷ διαδίκῳ καταβάλλουσι[67]. φησὶ γὰρ καὶ ὁ κανών· Οὐδὲν[a] ἀπαιτεῖσθαι δύναται πρὸ τοῦ καιροῦ, καθ᾽ ὃν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων δύναται καταβάλλεσθαι, οὐδὲ πρὶν ἢ παρέλθοι ὁ ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὁρισθεὶς καιρός.

48 *Οἱ ἡμαρτηκότες[b] καθοσιῶσιν καὶ μετὰ τελευτὴν ἐνάγονται, καὶ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτῶν.*

49 *Ὁ[c] προβαλλόμενος[68] προεστῶτα ἐργαστηρίου ἐνάγεται μὲν παρὰ τῶν συναλλαξάντων αὐτῷ· οὐκ ἐνάγει δὲ αὐτοῖς, εἰ μὴ δοῦλος[69] αὐτοῦ ἐστιν ὁ προεστὼς τοῦ ἐργαστηρίου.*

50 *Καὶ[d] γυνὴ[70] ἐὰν προστήσῃ ἢ προσταθῇ, ἐνέχεται· καὶ ἄνηβος ὁμοίως, εἰ σὺν αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου.*

51 *Ἀντὶ[e] ἐλεγχθέντος ἐστὶν ὁ τὸν κατήγορον ὑποφθείρας[71] χωρὶς τῶν δι᾽ αἵματος ἐχόντων καταδίκην.*

52 *Ἡ ποινὴ[f] τῶν μὴ πειθαρχούντων, εἴτε ἐνάγων ἐστὶν εἴτε[72] ἐναγόμενος, οὐκ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ᾽ εἰς τὸ ἀληθὲς ποσὸν ἁρμόζει. ἡ δὲ ἀγωγὴ οὔτε μετ᾽ ἐνιαυτὸν, οὔτε κληρονόμοις δίδοται.*

53 *Ἐὰν[g] προσωπικὴ ἀγωγὴ κινῆται, δίδοται μετὰ προκάταρξιν τὰ πράγματα καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ληφθέντες καρποὶ, καὶ ὁ τοκετός· οἷον γὰρ ἐν τῇ προκατάρξει τὸ πρᾶγμα ἦν, τοιοῦτον ὀφείλει δίδοσθαι.*

54 *Δύο[h] περὶ κέρδους ἀγωνιζομένων χείρων ἐστὶν ἡ τοῦ ἐνάγοντος αἵρεσις.*

a. Est Synopsis II. 3. 182. p. 24. — b. Ad marg. H. *βϊ. ξ́. τϊ. λς́. κεφ. κ́.* Salm. *ζ́. κς́. ς́.* Est Synopsis LX. 36. 20. p. 521.— c. Ad marg. H. *βϊ. ιή. τϊ ά. κεφ. ά.* Est Synopsis XVIII. 1. 1. p. 176. — d. Salm. ad marg. H. *κεφ. δ́. τοῦ αὐτοῦ.* Est in Synopsi p. 177. — e. Salm. *ξ́. κς́. ς́.* Ad marginem H. *βϊ. ξ́. τϊ. κς́. κεφ. ς́.* Est Synopsis LX. 26. 6. p. 517. — f. Ad marginem H. *βϊ. ξ́. τϊ. κή. κεφ. ζ́.* Partim haec §. hausta est ex Synopsi VII. 7. p. 62. — g. Ad marg. H. *βϊ. ζ́. τϊ. ις́. κεφ. γ́.* Salm. *ζ́. ις́. γ.* Est Synopsis XXIII. 3. 2. p. 113. — h. Ad marg. H. *βϊ. β́. κεφ. γ́. τϊ. γ́.* quae similiter apud Salm. habentur. Est in Synopsi II. 3. 33. p. 19. Corrige *κεφ. λγ́.*, quod et apud Salm. exstat. Id quod sequitur scholium in H. non est:

Οἷον ὡς ἐν ὑποδείγματι· δύο τινὲς ἐδανείσαντό τινι κεχωρισμένως τυχὸν ἀνὰ ί. ιι. καὶ τόκους αὐτὸν ἐπηρώτησαν, οὓς ἐβουλήθησαν· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα γνόντες εἰς ἀπορίαν συνελαύνεσθαι τὸν χρεώστην αὐτῶν, σπουδάσαντες ἀπήτησαν τὰ κεφάλαια. Ὁ εἷς δὲ τούτων πλέον ἀγωνισάμενος, παντοιοτρόπως καὶ τοὺς τόκους ἀπήτησεν, οὓς ἐπηρώτησεν· ὁ δὲ ἕτερος δανειστὴς μὴ δυνάμενος τοὺς τόκους λαβεῖν ἀπὸ τοῦ χρεώστου, ὡς ἀπορήσαντος, ἦλθε κινῶν κατὰ τοῦ δανειστοῦ αὐτοῦ, ζητῶν συμμερί-

Velut in hac specie: Duo quidam alteri separatim mutuos dederunt aureos decem, et usuras, quas voluerunt, ab eo stipulati sunt. Sed postea comperientes, debitorem suum ad inopiam vergere, sortem festinantes repetierunt. Unus horum magis adnixus, omni modo etiam usuras exegit, quas stipulatus fuerat; alter autem creditor quum usuras a debitore, utpote obaerato, accipere non posset, litem movit illi creditori, petens ut et ipse pro rata usurarum, quas pepigerat, summam ab

anticipare. Et elapso hoc tempore, ne aliter agant, nisi prioris intentionis impensas, quae propter litem factae sunt, adversario exsolverint. Dicit enim regula: nihil ante tempus peti potest, quo secundum naturam rerum solvi potest, nec ante quam praestitutum solutioni tempus praeterierit.

Maiestatis rei etiam post mortem accusantur, eorumque bona publicantur.

Qui tabernae institorem praeposuit, ab iis quidem, qui cum eo contraxerunt, convenitur; sed non agit cum his, nisi servus ipsius sit, qui tabernae instat.

Et mulier, sive praeponat sive praeponatur, obligatur, et impubes similiter, dummodo tutoris auctoritate.

Pro convicto est, qui accusatorem corrupit, praeterquam in caussis sanguinis condemnationem infligentibus.

Poena non obtemperantium, sive actor sit sive reus, non in id quod interest, sed in veram quantitatem competit. Actio autem neque post annum, neque heredibus datur.

Si personalis actio instituatur, post litem contestatam res praestantur, et fructus postmodo percepti, et partus; qualis enim in litis contestatione res est, talis praestari debet.

Duobus de lucro litigantibus, peior est actoris conditio.

σασθαι καὶ αὐτὸν, κατὰ ἀναλογίαν ὧν ἐπηρώτησε τόκων, τὸ παρὰ τοῦ δανειστοῦ αὐτοῦ ἀπαιτηθὲν ποσὸν, χάριν τῶν ἐποφειλομένων τόκων αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐναγόμενος ἀντετίθη, μὴ ὀφείλειν πρὸς τὸν ἐνάγοντα δοῦναί τι, τῷ παρόντι βοηθούμενος νόμῳ λέγοντι· ὅταν περὶ κέρδους, τυχὸν τόκων, δύο τινὲς διαμάχωνται, ὁ προφθάσας ἀπαιτῆσαί τι καὶ τοῦτο νεμόμενος, νικᾷ τὸν ἐνάγοντα. Καὶ ἄλλως δὲ, εἰ βούλει, τοῦτο θεμάτισον, καὶ εἰπὲ ὅτι ἀλλότριον ἀγρὸν κατ-

illo creditore exactam participet, usurarum ipsi debitarum nomine. Opponebat reus, non debere se actori quidquam dare, praesenti hac lege adiutus, quae dicit: Quando duo quidam de lucro, usurarum forte, contendunt, is qui quid petere occupavit atque id possidet, actorem vincit. Etiam aliter finge, si vis, et dic: Possidebam ego agrum alienum; et exoritur quis, qui me conveniens istum petebat, cupiens hunc ut alienum lucri facere. Non audietur

ἐγχείρησις ἡ ὁρμὴ ἡ ὑπὲρ τοῦ πράγματος.

67. καταβάλουσι H. καταβάλωσι Basil. Heimb. I. p. 290.

68. Sic H. Synopsis p. 176. προβαλόμενος Reitzius.

69. Pro δοῦλος H. habet δούλοις. Caeterum ad marg. M. A. εἰς κριτήριον (Reitzius corrigit ἐργαστήριον) τουτέστιν ἐγκαλῶν μυρεψον ἢ ἄλλο τοιοῦτο ἐγκαλεῖται, quae intelligi posse ipse Reitzius desperavit.

70. ἡ γυνὴ H. sed contra Synopsin p. 177.

71. Addunt Cui. et Falk. διὰ δωρεᾶς δηλονότι. In regio So. ascriptum est ἤγουν διὰ δωρεᾶς φθείρας τὴν κατήγορον· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ὑποφθείρας.

72. Pro εἴτε Reitzius εἴτεν ex errore typogr.

55 *Διὰ*[i] *τῆς προκατάρξεως ὡς ἐπίπαν κρείττων ἡ αἵρεσις γίνεται τοῦ ἐνάγοντος· λοιπὸν γὰρ ἁρμόζει κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.*

56 *Ἐν ἴσῳ*[k] *ἁμαρτήματι χείρων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ ἐνάγοντος.*

57 *Θάλπονται*[73] *μᾶλλον*[1] *οἱ ἐναγόμενοι, ἤπερ οἱ ἐνάγοντες*[74].

ΤΙΤΛ. Γ'.[1] *ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΧΡΟΝΩΝ.*

1 *Αἱ ἀγωγαὶ*[a] *ἤγουν*[2] *αἱ κινήσεις τῶν ὑποθέσεων, οὐκ ἀθάνατοι· τουτέστιν οὐκ*[3] *ἀεὶ καὶ μέχρι τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως κινεῖσθαι καὶ αὐταὶ δύνανται, ἀλλ' ἔχουσι*[4] *τῆς κινήσεως ὡρισμένον*

εἶχον ἐγώ, καί τις ἀνεφύη κινῶν κατ' ἐμοῦ, καὶ ζητῶν αὐτὸν, σπεύδων ὡς ἀλλότριον κερδῆσαι τοῦτον τυγχάνοντα· οὐκ εἰσακουσθήσεται οὖν λαβεῖν ἐξ ἐμοῦ τὸν ἀγρόν· ἀμφοτέρων γὰρ συναγωνιζομένων τὸν ἀλλότριον κερδῆσαι ἀγρόν, ἐμοὶ τῷ νεμομένῳ καὶ ἐναγομένῳ τὴν νικῶσαν ὁ νόμος χαρίζεται.

itaque, ut agrum a me auferat: ambobus enim de lucrando agro alieno certantibus, mihi possessori ac reo convento victoriam lex tribuit.

i. *κεφ. πδ'. τοῦ αὐτοῦ* Salm. Est Synopsis II. 3. 85. p. 21. — k. Ad marg. H. *κεφ. ρν'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. νε'. τοῦ αὐτοῦ*, quod falsum est. Est enim Synopsis l. c. 150. p. 22. Quod sequitur scholium, in H. non est:

Οἷον· ἀγρὸν λόγου χάριν κατεῖχον ἐγώ, καί τις ἀνεφύη κινῶν κατ' ἐμοῦ καὶ ζητῶν αὐτὸν, δικαιολογούμενος ἀλλότριον εἶναι τὸν ἀγρόν, καὶ διὰ τοῦτο μὴ διαφέρειν ἐμοί. Ἀντετίθουν ἐγὼ τουτί τὸ δικαιολόγημα· ὅτι ἀλλότριος ὢν ὁ ἀγρὸς ὁ ζητούμενος παρὰ σοῦ, οὔτε σοι ἀνήκει, οὔτε ἐμοί· καὶ ἐμὸς δὲ μὴ ὢν οὐκ ἔστι παρὰ τοῦτο σός· ἐγὼ δὲ νεμόμενος τοῦτόν σε τὸν κινοῦντα νικῶ. Δεχόμενος οὖν ὁ νόμος τὰς ἐμὰς ἀντιθέσεις φησίν, ὅτι τοῦ φιλονεικομένου πράγματος ἀλλοτρίου τυγχάνοντος, καὶ μηδετέρῳ τῶν δικαζομένων ἀνήκοντος ὁ τοῦτον νεμόμενος κρείττων ἐστὶ τοῦ ἐνάγοντος καὶ ζητοῦντος αὐτὸ λαβεῖν. Καὶ ἄλλως δ' εἰ βούλει, τοῦτο θεμάτισον, καὶ εἰπέ· ὅτι δέδωκέ μοί τις τυχὸν ί. ιι., ὥστε ἔχειν αὐτά, εἰ κλέψω, ἢ μοιχεύσω ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἐργάσωμαι· ἐγὼ λαβὼν τὰ ί. ιι., καὶ καθεζόμενος ἐργάσασθαι τὸ συμφωνηθέν, τοιοῦτόν τι διεπραξάμην οὐδέν· ἐὰν οὖν ἔλθῃ κινῶν κατ' ἐμοῦ ὁ τὰ ί. ιι. δεδωκὼς καί ζητῶν ἀναλαβέσθαι αὐτὰ ἐξ ἐμοῦ, ὡς μὴ τὰ ὑπεσχημένα ποιήσαντος, οὐδέν τι λήψεται ἀπ' ἐμοῦ, τοῦ παρόντος νόμου κελεύοντος· ὅτι τῆς αἰτίας οὔσης καὶ τῷ δεδωκότι καὶ τῷ λαβόντι ἐπ' ἴσης αἰσχρᾶς, νικᾷ ὁ λαβὼν τὰ ιι καὶ κατέχων αὐτὰ, κἂν τῶν συμφωνηθέντων οὐδὲν διαπέπραχεν.

Veluti: agrum verbi caussa ego possidebam, et exoritur quis, qui me conveniens eum petebat, allegans alienum esse agrum, adeoque ad me non pertinere. Opponebam ego hanc defensionem: ager alienus, qui a te petitur, neque ad te pertinet neque ad me; sed quia meus non est, non ideo est tuus; ego autem illum possidens vinco te agentem. Lex igitur meam oppositionem comprobans ait: In re aliena controversa et ad neutrum litigantium pertinente, possessor eius potior est actore, qui adquirere illam cupit. Etiam aliter, si vis, finge, et dic: Dedit mihi quis decem forte aureos, ut eos haberem, si furtum aut adulterium aut aliud quid tale commisero. Ego acceptis decem aureis, et supersedens facere quod convenerat, nihil tale exsequutus sum. Si iam is, qui decem aureos dederat, veniat et contra me agat, eosque a me recipere quaerat, ut qui promissa non effecerim, nihil quidquam a me auferet, hac lege praecipiente: Si et danti et accipienti caussa aeque sit turpis, vincit qui aureos accepit eosque possidet, licet ex promissis nihil exsequutus sit.

Per litis contestationem ut plurimum melior fit actoris conditio: postea enim heredibus et in heredes competit.

In pari delicto peior est actoris conditio.
Rei potius foventur quam actores.

TIT. III. DE ACTIONIBUS AC TEMPORIBUS.

Actiones sive caussarum delationes non sunt immortales, hoc est non semper nec usque ad mundi huius durationem moveri possunt, sed certum tempus, intra quod moveantur, habent, et

l. Est Synopsis l. c. *κεφ. ρκβ΄.* p. 22. Huc refertur et scholium, quod deest in H.:

Πολλαχῶς τοῦτο θεματίσαι δύνασαι καὶ εἰπεῖν· ὅτι δύο τινῶν περὶ χρέους τυχὸν ἀγωνιζομένων, νικᾷ ὁ ἐναγόμενος, ὡς ὑπὸ τοῦ νόμου θαλπόμενος. Καὶ ὅτι ἐὰν κεφαλικῶς μέλλῃ τιμωρεῖσθαί τις, καὶ ἔστιν ἀσαφὲς τὸ τοῦ κεφαλικοῦ τιμωρήματος, τὴν ἐλαφροτέραν ποινὴν κατ᾽ αὐτοῦ ὀφείλομεν διορίζεσθαι. Καὶ, ὅτι ἐὰν ἐνάγηταί τις παρά τινος ἐξ ἐπερωτήσεως, καὶ ἔστιν ἡ ἐπερώτησις ἀσαφής, ὑπὲρ τοῦ ἐναγομένου καὶ κατὰ τοῦ ἐνάγοντος δεῖ αὐτὴν ἑρμηνεύεσθαι. Καὶ ἕτερα δὲ θέματα εὑρήσεις πολλὰ ἐν διαφόροις βιβλίοις, συμβαλλόμενά σοι πρὸς τὸν τοῦ παρόντος κεφαλαίου θεματισμόν, ἤτοι (Reitzius *ἤτι*) *ὁρισμὸν τοῦ πράγματος.*

Multos huius regulae casus fingere potes ac dicere: duobus de debito forte litigantibus, vincit reus, ut quem lex foveat. Et, si quis capitaliter sit puniendus, et ambigua sit poena capitalis, leviorem adversus eum poenam statuere debemus. Et, si quis ab alio conveniatur ex stipulatione, ac stipulatio sit dubia, pro reo et contra actorem interpretari eam oportet. Et alios casus complures in variis invenies libris, qui tibi ad praesentis capituli species fingendas, aut negotii decisionem accommodandi erunt.

s. C. *περὶ τούτου τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον ἐν τῷ α΄. στοιχείῳ περιέχει δὲ συναγωγὴν πολλῶν κεφαλαίων νομίμων.* Similiter Salm. Post *στοιχεῖον* M. A. addit *ἐν τῷ α΄. στοιχείῳ.* Est *Μικρὸν Α. κεφ. λδ΄.* seq. Huc refertur scholium quod et in C. legitur:

Ἀγωγαὶ καλοῦνται ἀπὸ τοῦ ἄγειν τοὺς ἀγνώμονας (pro *ἀγνώμονας* in H. est *τοὺς ἐγκαλουμένους καὶ ἀναγομένους*) *εἰς τὸ δικαστήριον.*

Actiones dicuntur ab agendis in iudicium debitoribus improbis.

73. Ad vocem *θάλπονται* quidam ascripsere *ἤγουν βοηθοῦνται καὶ συγγνωμονοῦνται*, quae quidem et in Synopsi p. 22. desunt et cum Salmasio, aliis delenda esse Reitzius recte censuit, cum praesertim glossae locum obtinere videantur.

74. Post *ἐνάγοντες* in H. haecce adscripta sunt in orationis contextu, verum rubrica *περὶ τούτου τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον ἐν τῷ α΄. στοιχείῳ περιέχει καὶ συναγωγὴ κεφαλαίων πολλῶν νομίμων.*

1. Pro *τίτλος γ΄.* H. habet *τίτλος πρῶτος.*

2. Ad marg. Suall., Salmasii et M. A. *περὶ τούτου τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον* (addit M. A. *ἐν τῷ α΄. στοιχείῳ*) *περιέχει δὲ καὶ συναγωγὴν κεφαλαίων νομίμων.*

3. Vox *οὐκ* deest in H. ac potest sane deesse, modo vox *τουτέστιν* ad solam vocem *ἀθάνατοι* referatur.

4. Verba *ἀλλ᾽ ἔχουσι — οὐκέτι κινοῦνται* desunt in H.

καιρόν, καὶ μετὰ τὴν τούτου παρέλευσιν οὐκέτι κινοῦνται. Ὥρι-
σται γοῦν χρόνος ταῖς ἀγωγαῖς, καὶ ὁ ὡρισμένος χρόνος τοιοῦτός
2 *ἐστιν. Ὡσὰν δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ χρόνου*
σαφέστερα εἴη, οὕτω λεκτέον. Ἐὰν ἀπολέσῃ τις τὸ οἰκεῖον, καὶ
γένηται τοῦτο ὑπὸ δεσποτείαν ἄλλου καὶ κυριότητα[5]*, δύναται ὁ*
ἀπολέσας ἀνακαλεῖσθαι αὐτό, καὶ ἐνδίδοται[6] *τούτῳ τὴν περὶ τοῦ*
ἀπολεσθέντος πράγματος κινεῖν ἀγωγήν· πλὴν οὐκ ἀεὶ ἔχει ἐνδε-
δομένον ἐγκαλεῖν ὑπὲρ τοῦ πράγματος, οὗ ἀπώλεσεν, καὶ ἀγωγὰς
ὑπὲρ τούτου κινεῖν ἀλλ' ἐπὶ τινῶν μὲν πραγμάτων δίδοται τούτῳ
δεκαετία, ἵνα μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῶν δέκα χρόνων ἀνακαλέ-
σηται τὸ οἰκεῖον· ἐπὶ τινῶν δὲ καὶ ἕως εἴκοσι χρόνων ζητεῖν αὐτὸ
οὐ κεκώλυται· ἐπὶ τινῶν δὲ καὶ μέχρι τῶν τριάκοντα χρόνων ἡ ζή-
3 *τησις ἐπεκτείνεται. Καί τινες μὲν τὴν δεκαετίαν*[7]*, τὴν εἰκοσαετίαν,*
καὶ τὴν τριακονταετίαν ἐπὶ τῶν ἐνδημούντων καὶ τῶν ἀποδη-
μούντων[8] *καὶ τῶν αἰχμαλώτων ὑπολαμβάνουσι τάττεσθαι. Ἐνδη-*
4 *μοῦντας μὲν λέγοντες τοὺς ὄντας ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἔστι καὶ τὸ*
πρᾶγμα, περὶ οὗ μέλλουσι ἐγκαλεῖν, καὶ δέκα χρόνους διδόντες αὐ-
τοῖς, ἵνα ἐντὸς τούτων ἐγκλητεύσωσι, καὶ εὕρωσιν ὅπερ ἔχουσι δί-
5 *καιον· ἀποδημοῦντας δὲ τοὺς ὄντας μακρὰν ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν*
ᾧ τὸ πρᾶγμά ἐστι, καὶ τούτοις πάλιν διὰ τὴν ἀποδημίαν περισ-
σότερον διδόντες καιρόν, καὶ εἴκοσι τάττοντες χρόνους, ἐπὶ τῷ[9]
ἐντὸς αὐτῶν δύνασθαι τούτους ἀνακαλεῖσθαι, ὅπερ κέκτηνται δί-
6 *καιον· αἰχμαλώτους δὲ καλοῦντες τοὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων κατα-*
σχεθέντας, οἷς καὶ διὰ τὴν τῆς τύχης μεταβολήν, καὶ διὰ τὸ εἰς
δουλείαν[10] *ὑπὸ ἀλλογενῶν ταχθῆναι*[11] *ἀνδρῶν, τριάκοντα χρόνους*
ἀποδιδόασιν, ὡσὰν δι' αὐτῶν, ἤγουν μέχρι τῆς αὐτῶν συμπληρώ-
σεως τὸ ἴδιον δίκαιον ἀνακαλεῖσθαι ἰσχύωσι. Καί τινες μὲν οὕτω
τὴν δεκαετίαν, καὶ[12] *τὴν εἰκοσαετίαν καὶ τὴν*[13] *τριακονταετίαν ὡρισ-*
7 *μένην εἶναι νομίζουσιν· ἄλλοι δὲ πάλιν οὕτω λέγουσι περὶ τού-*
των· ὁ νεμόμενος ἀλλότριον πρᾶγμα ἢ ἐνδημεῖ καὶ διάγει ἐν τῷ
τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁ κατὰ δίκαιον λόγον ὀφείλων
τοῦτο ἔχειν ἐστίν, ἢ ἀποδημεῖ, καὶ μακρὰν ὢν κατέχει τὸ πρᾶγμα·
καὶ πάλιν ὁ ἀλλότριον πρᾶγμα νεμόμενος, ἢ καλῇ πίστει τοῦτο
κατέχει τουτέστιν οὐκ εἰδὼς ὅτι ἀλλότριον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπα-
τώμενος καὶ νομίζων δικαίως κατέχειν αὐτό, ἢ κακῇ[14] *πίστει, του-*
τέστι ξένον εἶναι γινώσκων τὸ πρᾶγμα[15] *καὶ φανερῶς ἀδικῶν τε*

5. Pro *καὶ κυριότητα* H. habet *κυριότατος*. Item *καὶ* deesse videtur in veteri libro Salmasii. Apud Gothofredum est *γένηται τοῦτο ὑπὸ δεσποτείαν ἄλλουται κυριότητα*, quod vitio typographico factum est.

6. Sic Falk. Reitzius, *ἐνδέδοται* H. alii. — *δέδοται* Cuiacius. Sequitur autem *ἐνδεδομένον*.

7. *καὶ* inserit H.

8. Verba *καὶ τῶν ἀποδημούντων* desunt in H., nisi fallor propter ho-

post illius exitum haud amplius instituuntur. Actionibus ergo tempus praestitutum est: et praestitutum tempus huiusmodi est. Ut autem de actione et de tempore omnia sint clariora, sic erit dicendum. Si quis rem suam amiserit, eaque in alterius dominium ac potestatem venerit, potest qui amisit eam repetere, licetque illi de re amissa actionem instituere: verum non semper ei licitum est agere de re quam amisit, et actiones super ea movere, sed in quibusdam rebus decennium ei datur, ut ad finem usque decem annorum rem suam repetat; in aliis etiam usque ad vicennium eam petere non prohibetur; et in nonnullis ad triginta annos repetitio extenditur.

Ac nonnulli quidem decennium, vicennium, et tricennium in praesentibus, absentibus, et captivis statui suspicantur.

Praesentesque esse dicunt, qui in eo sunt loco, ubi et res est, de qua agere velint; ac decem illis annos tribuunt, ut intra hos agant, et quod habent ius persequantur.

Absentes, qui longe absunt ab loco, in quo res est; atque his rursus propter absentiam longius tempus tribuunt, ac viginti annos praestituunt, ut intra hos ius suum, quod habent, repetere possint.

Captivos autem vocant, qui ab hostibus detinentur, quibus etiam propter status mutationem, et quod ab exteris hominibus in *servitutem fuerunt* redacti, triginta annos concedunt, ut intra eos, sive usque ad eorum finem, suum ius valeant vindicare.

Et nonnulli quidem decennium, vicennium et tricennium sic definitum esse arbitrantur.

Alii autem de his contra ita dicunt: Qui rem alienam possidet, aut praesens est versaturque in loco, ubi et res est, et is qui iusta de caussa rem habere debet; aut absens ac peregre agens rem detinet. Et rursus, qui rem alienam possidet, aut bona fide eam detinet, hoc est ignorans alienam esse, sed deceptus et opinatus se iuste eam possidere; aut mala fide, hoc est sciens rem esse alienam, et manifeste iniurius ac vim committens.

moeoteleuton *ἐνδημούντων*. Sequitur enim *ἀποδημοῦντας δέ*, quod ad superius *τῶν ἀποδημούντων* refertur.

9. Pro *τῷ* H. habet *τό*.

10. Pro *δουλείαν* H. habet *δούλους*.

11. *ταγῆναι* H.

12. Sic H. Falk. Lect. Reitzius. Alias *καὶ* deest.

13. Vox *τὴν* deest in H.

14. Pro *κακῇ* H. habet *κακεῖ*.

15. *τὸ πρᾶγμα γινώσκων* H.

8 *καὶ βιαζόμενος. Ὅταν οὖν ὁ[16] τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα νεμόμενος, καὶ καλῇ πίστει νέμηται[17] τοῦτο, καὶ ἐνδημῇ, δέκα χρόνοι μόνοι[18] δίδονται τῷ βουλομένῳ ἀνακαλεῖσθαι ἀπὸ τοῦ κατέχοντος. καὶ ὡς οἰκεῖον μετάγειν πρὸς ἑαυτὸν, καὶ μέχρι μὲν τοῦ συμπληρωθῆναι τοὺς δέκα χρόνους ἄδειαν ἔχει] ὁ στερηθεὶς τούτου ζητεῖν αὐτό· μετὰ δὲ τὴν τούτων[19] συμπλήρωσιν οὐκέτι δύναται ἀνακαλεῖσθαι αὐτό, οὐδὲ ἀγωγὴν τὴν περὶ τούτου κινεῖν· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐκβάλλεται τελείως τῆς δεσποτείας τοῦ πράγματος, ὁ δὲ κατέχων αὐτὸ δεσπότης κύριος γίνεται, καὶ οὐκέτι ἐγκαλεῖσθαι φοβεῖται, καὶ εἰς δικαστήριον ἕλκεσθαι·[20] καὶ τέτακται τοῦτο παρὰ τοῦ νόμου, διὰ τὸ καλῇ[21] πίστει κατέχειν τὸν νεμόμενον[22] ἀλλότριον[23], καὶ διὰ τὸ ἐνδημεῖν τοῦτον, καὶ δυνατὸν εἶναι τῷ στερουμένῳ καὶ εὐχερὲς ἔγκλησιν ποιεῖσθαι, καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον ἀποκαθίστασθαι δίκαιον.*

9 *Ὅταν δὲ πάλιν ὁ ἀλλοτρίου δεσπόζων πράγματος[24] ἀποδημῇ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν στερούμενον κατὰ τοῦ[25] ἀποδημοῦντος διεγκαλεῖν (οὐδεὶς γὰρ κατὰ τοῦ[26] ἀπόντος κινεῖ) δίδονται εἴκοσι χρόνοι τῷ τὸ οἰκεῖον ἀπολέσαντι πρᾶγμα· εἰκὸς γὰρ ἕως τοῦ πληρωθῆναι τοὺς εἴκοσι χρόνους ἐπιδημῆσαι τῷ τόπῳ τὸν τὸ πρᾶγμα κατέχοντα καὶ δυνηθῆναι τὸν ἀφαιρεθέντα αὐτὸ[27] ἀντικριθῆναι τῷ ἀδικοῦντι, καὶ εἰς ὅπερ ἠδικεῖτο δικαιωθῆναι.*

10 *Ὅταν δὲ πάλιν τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα κακῇ πίστει νέμηταί τις, τριάκοντα δίδονται χρόνοι τῷ τὴν στέρησιν τοῦ πράγματος ὑπομείναντι, ἵνα ἐντὸς τούτων ἀνακαλῆται τὸ ἴδιον δίκαιον· καὶ γίνεται[28] τοῦτο διὰ τὴν προφανῆ κακίαν τοῦ οὕτω κατέχοντος τὸ ἀλλότριον, ἢ τὸ τῆς γνώμης ἁρπακτικὸν καὶ φιλάδικον.*

11 *Δεῖ δὲ*[b] *γινώσκειν καὶ τοῦτο, ὅταν χρόνοι δέκα, ἢ εἴκοσι, ἢ τριάκοντα, ἢ πλείονες ἢ ἐλάττονες δοθῶσί τινι, ὡσὰν ἐντὸς τούτων ποιήσῃ τι, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τούτων οὐκέτι τὸ αὐτὸ ποιεῖν δύνηται, τότε, εἴπερ ὁ τοὺς χρόνους λαβὼν βλέπει συμπληρουμένους ἤδη καὶ πρὸς τέλος[29] ἐρχομένους αὐτοὺς, καὶ φοβεῖται μὴ παρελθόντων τῶν χρόνων ἀπολέσῃ τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον, ἔχει ἐπ' ἀδείας τῷ δικαστῇ ἢ τῷ τοῦ δημοσίου ἄρχοντι προσιέναι, ἢ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, ἢ τοῖς ἐκκρίτοις τῶν πολιτῶν[30], καὶ λέγειν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν περὶ τοῦ πράγματος οὐ κινεῖ, καὶ παριστᾷν φανερῶς, ὅτι ἕτοιμος ἦν, ἐὰν μὴ ὑπό τινος εὐλόγου ἀφορμῆς ἐμπο-*

b. Ad marg. H. *ν'. τῖ. ιε'. κεφ. α'.* Salm. *ν'. ιε', α'.* Est *Μικρὸν Δ. κεφ. λη'. λθ'.*

16. Vox *ὁ* deest in H.
17. Pro *νέμηται* H. habet *νέμῃ*.
18. *μόνοι χρόνοι* H.
19. Pro *τούτων* H. habet *τούτου*.
20. Pro *ἕλκεσθαι* H. *ἕλκεται*.
21. Vox *καλῇ* deest in H.
22. Sic Reitzius ex coniectura, et H.
23. *τὸ ἀλλότριον* scribi vult Rei-

Quando igitur, qui alienum quid possidet, non modo bona id fide possidet, sed et praesens est, decem tantummodo anni dantur ei, qui quid a possidente repetere et tamquam suum ad se transferre volet: et donec illud decennim elapsum fuerit, licentiam habet, qui eo fraudatus est, illud petere; verum post decennium completum, haud amplius repetere potest, neque actionem de ea re movere: sed ipse quidem rei dominio prorsus excidit; et qui eam possidet, absolutus fit dominus, neque amplius conveniri metuit aut in iudicium vocari. Et hoc ab lege statutum est, quoniam possessor alienum bona fide possidet et praesens est; ita ut fraudato et licitum et facile sit actionem instituere, et in ius suum restitui.

Porro quum quis alienam rem possidens absit, quia tum fraudatus adversus absentem agere non potest (nemo enim adversus absentem movet), dantur ei, qui rem suam amisit, anni viginti. Namque credibile est, antequam vicennium elabatur, eum adfore, qui rem detinet, ita ut ea spoliatus cum iniusto possessore experiri, et in quo laesus est, ius suum consequi possit.

Contra, quum quis rem alienam mala fide possidet, triginta anni dantur rei suae amissionem passo, ut intra hos ius suum revocet. Idque fit ob manifestam eius malitiam, qui alienum detinet, et ob rapacem atque iniuriosum illius animum.

Sed et hoc scire oportet, quando decem aut viginti aut triginta anni, vel plures vel pauciores, alicui sunt dati, ut intra eos faciat quid, et post illorum decursum idem iam facere nequeat, tunc, si is cui anni sunt concessi, videat eos iam compleri et ad finem pertingere, metuatque ne elapsis annis ius suum amittat, licentiam habet adire iudicem aut provinciae praesidem aut urbis episcopum aut civitatium defensores, et exponere caussam, ob quam de re non agat; ac palam facere, se paratum esse, nisi ex probabili caussa impedimentum offendisset, agere et probare, se circa rem, de qua litem movere velit, iniuriam pati; sed se hoc

tzius, sed contra libros mss. et H. Non opus.

24. In margine habet quidam *καλῇ πίστει*, quod num ex libro ms. descendat, dubitat Reitzius.

25. Pro *κατὰ τοῦ* H. *κατ' αὐτοῦ* satis absurde habet.

26. Pro *κατὰ τοῦ* H. Cui. alii *κατ' αὐτοῦ* habent.

27. *τὸ αὐτὸ* H.

28. Pro *γίνεται* H. habet *γένηται*.

29. Pro *τέλος* H. habet *τέλους*.

30. Sic codd. et H. Quidam conie-

δισμὸν εὕρισκεν, ἐγκλητεῦσαι, καὶ ἀποδεῖξαι, ὅτι ἀδικεῖται εἰς το πρᾶγμα, περὶ οὗ βούλεται ἐγκαλεῖν, διὰ δὲ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τοῦτο ἀφίησι. Καὶ γίνεται τὸ τοιοῦτο[31], ἐφ' οἷς ἂν εἴποι[32] παρασημείωσις, καὶ ἄρχεται πάλιν ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου τοὺς δεδο-
12 *μένους ἀριθμεῖν χρόνους, καὶ ἔξεστι τοῦτο ἕως τρίτον ποιεῖν. Καὶ καλεῖται ῥῆξις τοῦ χρόνου, ἤγουν[33] τομὴ καὶ διακοπή· διὰ τὸ μὴ ἐᾷν ἀριθμεῖσθαι τοὺς χρόνους κατὰ συνέχειαν, καὶ εἰς τὴν ὡρισμένην συμπληροῦσθαι ποσότητα, ἀλλὰ τέμνειν, καὶ διακόπτειν αὐτούς, δι' ἧς εἴπομεν προσελεύσεως, καὶ τῷ ἀριθμῷ τούτῳ δι-*
13 *δόναι ἄλλην ἀρχήν[34]. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἀκινήτων πραγμάτων καὶ κοσμικῶν· τινὰ δὲ τῶν κινητῶν πραγμάτων καὶ μέχρι τριετίας ἀποκαθίσταται· ὅταν γὰρ καλῇ πίστει ὁ νεμόμενος αὐτὸ νέμηται, τρεῖς χρόνοι δίδονται μόνοι τῷ κυρίῳ τοῦ πράγματος, ἵνα ἐντὸς αὐτῶν ἐγκαλῇ, καὶ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἀνακαλῆται. Εἰ δὲ κινητὸν[35] μὲν εἴη τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ κατέχων τοῦτο κακῇ πίστει νέμεται, μέχρι*
14 *τριακονταετίας ἡ περὶ αὐτοῦ κίνησις ἐπεκτείνεται. Τὰ δὲ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα*[c]*, ὅταν μὲν ἐκκλησία πρὸς κοσμικὸν πρόσωπον διαμάχηται, ἐνδέδοται κινεῖν τὰ τῆς ὑποθέσεως μέχρι καὶ τριάκοντα χρόνων καὶ τεσσαράκοντα· ἐὰν δὲ ἐκκλησία πρὸς ἐκκλησίαν ἑτέραν περί τινος ἀμφιβαλλομένου πράγματος διαμάχηται, εἰς τριακονταετίαν μόνην ἡ κίνησις ταῖς ἐκκλησίαις ὁρίζεται· σήμερον δὲ καθολικῷ λόγῳ διὰ μ΄. χρόνων τὰ ἐκκλησιαστικὰ πάντα τέμνονται.*

15 *Ἀφηλίκων*[d]*, τῶν καὶ ἀνηλίκων παρὰ τοῖς κοινοῖς λεγομένων, κατέχεται μὲν τὰ πράγματα πολλάκις παρ' ἑτέρων τινῶν· κατέχεται δέ ποτε μὲν καλῇ πίστει, ποτὲ δὲ κακῇ. Καὶ δίδονται τοῖς ἀφή-*
16 *λιξι χρόνοι, ἵνα ἐντὸς τούτων τὰ οἰκεῖα δυνηθεῖεν ἀνακαλέσασθαι. Δίδονται δὲ ὅταν μὲν καλῇ πίστει νέμηται ὁ κατέχων αὐτά, δέκα χρόνοι εἰς τὸ κινεῖν τὴν περὶ τῶν πραγμάτων ὑπόθεσιν· καὶ ψηφίζεται ἡ τοιαύτη δεκαετία ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου [ἔτους][36] τοῦ χρόνου τῶν ἀφηλίκων, καὶ ἔχουσιν ἄδειαν οἱ ἀφήλικες, ἀφ' οὗ εἴκοσι πέντε γένωνται χρόνων, ἕως οὗ διαβιβασθῶσιν ἕτεροι δέκα χρόνοι,*
17 *ἐγκαλεῖν περὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων, καὶ ἀνακαλεῖσθαι αὐτά. Ὅταν δὲ κακῇ πίστει τῶν ἀφηλίκων πρᾶγμα νέμηταί τις, δίδονται τοῖς ἀφήλιξι χρόνοι λ΄. εἰς τὸ ἀνακαλεῖσθαι τὸ οἰκεῖον. Ψηφίζονται δὲ οἱ τριάκοντα [χρόνοι][37], ἀφ' οὗ ἔφηβοι γένωνται, ἤγουν μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου χρόνου τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἔστ' ἂν ἕτεροι*

c. Ad marginem H. *περὶ ἐκκλησιαστικῶν βι΄. γ΄. τιτλ. β΄. κεφ. γ΄.*, quae similiter Salmasius habet. Est *Μικρὸν Α. κεφ. μα΄.* — d. Ad marginem H. *περὶ ἀφηλίκων.* Est *Μικρόν Α. κεφ. μβ΄. μγ΄.*

cerunt *ἢ τοῖς ἐκδίκοις* (vel *τῷ ἐκδίκῳ*) *τῶν πόλεων.*

31. Pro *τὸ τοιοῦτο* H. *τὸ τοιοῦτος*, vulgo *τὸ τοιοῦτον.* Reitzius emendavit *τῶν τοιούτων.* Non male.

32. Pro *εἴποι* H. habet *εἶποι*; qui-

omittere ob eiusmodi rationem: eorumque quae dixerit, fit adnotatio, et incipit rursus ab eo tempore annos concessos numerare, atque hoc tertium facere licet: vocaturque temporis interruptio, sive sectio et intercisio, quia non patitur annos continuos numerari, et ad praefinitum spatium compleri, sed eos secat atque interrumpit, per aditionem quam diximus, et novum illi annorum numero praebet initium.

Et haec quidem de rebus immobilibus ac mundanis: quaedam autem rerum mobilium etiam ad triennium usque restituuntur. Si enim possessor illam bona fide possideat, tres tantum anni domino rei dantur, ut intra hos agat, et rem suam repetat. Quod si res mobilis quidem sit, possessor autem mala eam fide detineat, usque ad tricennium actio de ea extenditur.

Res vero ecclesiasticae, si quidem adversus personam saecularem ecclesia litiget, licet ad XXX et XL annos usque actionem movere. Sin autem ecclesia adversus aliam ecclesiam de aliqua re controversa contendat, in solum tricennium actio ecclesiis praefinitur. Verum hodie generali ratione ecclesiastica omnia quadraginta annis deciduntur.

Minorum, qui Graecis ἀφήλικες et a vulgo ἀνήλικες dicuntur, res saepe ab aliis quibusdam detinentur: idque nonnunquam bona fide, nonnunquam mala. Et minoribus certi dantur anni, ut intra hos sua repetere possint. Et si quidem bona fide possideat qui ea detinet, decem anni dantur ad instituendam de rebus vindicationem: numeraturque hoc decennium a vigesimo quinto minorum anno; et facultatem habent minores, ex quo viginti quinque annorum sunt facti, usque dum alii decem anni transacti fuerint, de rebus suis agendi easque repetendi.

Sed si quis mala fide rem minorum possideat, triginta minoribus anni dantur ad suum repetendum. Computatur autem tricennium, ex quo puberes fuerint facti, sive post decursum decimi quarti aetatis eorum anni, quoad alii triginta anni fuerint elapsi; et tunc possunt agere, et rem suam mala fide ab aliquo detentam revocare.

dam editi libri εἴποιμι. Correxit Reitzius ex mss.

33. Pro ἤγουν H. ἕως habet.

34. Pro ἀρχὴν H. habet ἀρχεῖν.

35. Pro κινητὸν Gothofr. in variantibus habet ἀκίνητον.

36. Vox ἔτους deest in H. ac propter id quod sequitur: τοῦ χρόνου glossam redolet.

37. Vox χρόνοι in quibusdam et H. deest; a Reitzio ex Cuiacio, aliis suppletur.

χρόνοι πληρωθῶσι τριάκοντα, καὶ τότε δύνανται κινεῖν καὶ ἀνακα-
λεῖσθαι τὸ οἰκεῖον πρᾶγμα, κακῇ πίστει παρά τινος κατεχόμενον.
18 Ὁ δὲ ἀφῆλιξ, ἐὰν εἰς πρᾶγμά τι περιγραφῇ, ἤγουν ἀπατηθῇ καὶ
ζημιωθῇ, ἐπὶ πωλήσει ἢ ἐξωνήσει ἢ ἀνταλλαγῇ τινος πράγματος,
(τὴν γὰρ ἐξαπάτης[38] ζημίαν τὴν ἐν τοῖς συναλλάγμασι γινομέ-
νην ἡ περιγραφὴ παρὰ τῷ νόμῳ δηλοῖ) δύναται[39] μετὰ τὸ εἰκο-
σιπέντε χρόνων γενέσθαι, ἐπὶ ἄλλοις τέσσαρσι χρόνοις ἀνακαλεῖ-
σθαι, ὅπερ ἐζημιώθη, καὶ περιποιεῖσθαι αὐτῷ[40] τὸ ἀζήμιον· μετὰ
γὰρ καὶ[41] τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον ἕτεροι τέσσαρες χρόνοι δί-
δονται τοῖς ἀφήλιξιν, ἵνα ἑαυτοῖς ἐπιδιορθῶνται, εἴ τι φθάσαντες
ἔσφαλον, καὶ ἀνακαλῶνται[42], ἅπερ ἐπώλησαν[43] οἱ ἀφήλικες· ὁπό-
ταν δὲ πληρωθῶσι καὶ οἱ τέσσαρες χρόνοι, οὐκέτι ἔχουσιν ἄδειαν
κινεῖν περί τινος πράγματος, εἰς ὃ αὐτοὶ συνάλλαγμα πεποιήκασιν.
19 Εἴπερ[e] δὲ ὁ ἐλάττων τὸν ἐνήλικον διαδέξεται, οὐ πλέον ἐκείνου προ-
νόμιον ἔχει, ἀλλὰ μόνους τοὺς προσβοηθοῦντας τῷ ἀπελθόντι χρό-
νους· καὶ ἀνεπιφωνήτων[44] τῶν χρόνων τρεχόντων, ἀποκλείεται[45]
τῆς κινήσεως, καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἀτελὲς οὐδὲν αὐτῷ συμβάλλεται.
20 Αἱ ἀγωγαὶ[f] κατὰ διαφόρους τρόπους γινόμεναι καὶ διαφόρως
ὀνομάζονται· τινὲς μὲν αὐτῶν[46] καὶ περὶ ὑφαιρέσεως λέγονται,
ἕτεραι δὲ καὶ περὶ κλοπῆς. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἀπό τινος κρυφίως καὶ
μετὰ δολιότητος πρᾶγμα λαβών, ἁπλοῦν τε καὶ χωρὶς προσθήκης
τινὸς ἀποδιδόναι καὶ ἀντιστρέφειν ἀναγκάζεται[47], καλεῖται τοῦτο
περὶ ὑφαιρέσεως ἀγωγή· ὅταν δὲ εἰς τὸ διπλάσιον ἀπαιτῆται, ὃ[48]
21 ἔλαβε, τότε καλοῦσι τοῦτο περὶ κλοπῆς ἀγωγήν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς
ἄλλοις τὸ ὑφαιρεῖσθαι πρὸς τὸ κλέπτειν οὐκ ἔχει διαφοράν, ἀλλ'
ὁ νόμος ἄλλο τι[49] γινώσκει τὸ κλέπτειν, καὶ τὸ ὑφαιρεῖσθαι πάλιν
ἕτερον τίθεται· καὶ τὸ μὲν κλέπτειν ἐπὶ ξένων καὶ ἀλλοτρίων, καὶ
καθ' ὧν ἔξεστί τινι ἄτιμον κινεῖν ἀγωγήν· καὶ ἔστι κλέπτων
μὲν ὁ τὰ τῶν ἀλλοτρίων προσώπων ὑφαιρούμενος πράγματα,
ὑφαιρούμενος δὲ ὁ κλέπτων τὰ τῶν οἰκείων, ἤγουν τὰ τοῦ
πατρὸς παῖς, καὶ τὰ τοῦ συζύγου γυνή, καὶ τὰ[50] τοῦ ἀδελφοῦ
ἀδελφός.
22 Τῶν ἀγωγῶν[g] αἱ μέν εἰσι πραγματικαί, αἱ δὲ προσωπικαί.
Πραγματικαὶ αἱ ἀπαίτησιν ἔχουσαι πράγματος ἰδίου, αἵτινες ἀεὶ
κατὰ νομέως[51] ἁρμόζουσι. Προσωπικαὶ αἱ κινούμεναι κατὰ ἐνεχο-

e. Ad marginem Suall. ῥωμαϊκὸν. Salm. βιβλ. ῥωμαϊκὸν τίτ. ζ. κεφ. ς'. Est Πεῖρα 17. 9. — f. Ad marginem H. βι. νβ. τι. α'. κεφ. κδ'., quae et apud Salmasium sunt, sed in H. additur: καὶ στοιχεῖον α'. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Α. κεφ. κθ'. — g. Ad marginem H. ἀναγν. τὸ αὐτὸ. Salm. βι. τὸ αὐτὸ. Est Basil. LII. 1. 24. ed. Heimb. V. p. 107.

38. Sic H. ἐξ ἀπάτης Reitzius. Non male.

39. δύνανται H.

40. αὐτῷ H. pro αὑτῷ habet.

Si vero minor in re aliqua circumscriptus, sive deceptus et laesus sit in venditione, emtione, vel permutatione alicuius rei, (namque damnum in contractibus per fraudem illatum circumscriptio in iure significat) potest, postquam viginti quinque annorum fit, per alios quatuor annos repetere, in quantum laesus fuit, sibique indemnitatem parare. Post annum enim vigesimum quintum alii quatuor anni minoribus dantur, ut sibi restituantur, si quid antea lapsi sunt, eaque revocent quae minores aetate vendiderant. Sed posteaquam et quatuor illi anni effluxerint, non amplius iis licet de re aliqua experiri, in qua ipsi contractum celebraverunt.

Quod si minor aetate maiori succedat, non plus illo privilegii habet, sed solos, qui decessori prosunt, annos: hisque annis silentio peractis, ab actione removetur, neque aetas imperfecta quidquam ei prodest.

Actiones variis ex caussis ortae varie quoque nominantur: et earum quaedam rerum amotarum, quaedam furti dicuntur. Ac si quidem is, qui clanculum et dolose ab aliquo rem abstulit, eamque simplam et sine ullo additamento reddere et restituere cogitur, vocatur haec rerum amotarum actio. Sed si duplum ab eo exigitur, quod subtraxit, tunc eam furti actionem nominant. Etsi enim in aliis caussis amovere non differat a furari, attamen furari aliud esse ius iudicat, et amovere rursus pro alio habet. Et furari quidem de alienis et extraneis, et adversus quos famosam licet movere actionem; atque ille fur est, qui alienarum personarum res amovet: amovet autem, qui suorum res furatur, velut patris rem filius, et coniugis uxor, et fratris frater.

Actionum aliae sunt reales, aliae personales. Reales, quae rei suae petitionem habent, quae semper adversus possessorem competunt. Personales, quae adversus obligatos ad quid dandum

41. Vox *καὶ* deest in H.

42. Pro *ἀνακαλῶνται* H. habet *ἀναλῶνται*.

43. *ἀπώλεσαν* H.

44. Sic clare H., liber Salmasii. Alias *ἀνεπιφθονήτων*.

45. Hoc loco contra codd. et H. Reitzius vocem *τὰ* interposuit, quam nec *Πεῖρα* 17. 9. agnoscit.

46. Pro *αὐτῶν* H. habet *αὐτόν*.

47. *ἀναγκάζονται* H.

48. Pro *ὃ* H. habet *ἣ*.

49. Pro *ἄλλο τι* H. *ἀλλ' ὅτι* habet.

50. Pro *καὶ τὰ* H. habet *κατὰ*.

51. Pro *νομέως* H. habet *νομέων*.

23 μένων εἰς τὸ ποιῆσαί τι ἢ δοῦναι. Καὶ[h] πάλιν τῶν ἀγωγῶν αἱ μὲν τίκτονται ἀπὸ συναλλάγματος, αἱ δὲ ἀπὸ φάκτου, αἱ δέ εἰσιν ἐν ἀποτελέσματι. Πᾶσαι[i] δὲ αἱ ἀγωγαὶ ἢ πολιτικαί εἰσιν ἢ πραιτώριαι.

24 Αἱ ποινάλιαι[k] πᾶσαι μετὰ προκάταρξιν κατὰ κληρονόμων παραπέμπονται.

25 Ἐὰν δύο ἀγωγαὶ[l] πρόκεινται, ἡ μὲν ποσότητα μείζονα ἔχουσα, ἡ δὲ ἀτιμοποιός, προτιμᾶται ἡ ἀτιμοποιός· εἰ δὲ δύο ἀτιμοποιοί εἰσι, κἂν διάφορον ἔχωσι ποσόν, ἴσαι νομίζονται.

26 Πολλῶν[m] ἀγωγῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ συντρεχουσῶν, τὴν μείζονά τις[52] κινεῖν ὀφείλει.

27 Ἡ[n] κατὰ τῶν ὑφελομένων δημόσια[53] ἢ ἱερὰ χρήματα καταδίκη, τουτέστιν ὁ περιορισμὸς μετὰ πενταετίαν τοῦ ἁμαρτηθῆναι οὐ κινεῖται.

28 Ὅτι[o] ἐπὶ ἁρπαγῇ γυναικὸς καὶ ἐξωτικὸς[54] κατηγορεῖ, καὶ οὐκ ἀντίκειται ἡ τῆς πενταετίας παραγραφή.

29 Ἡ[p] περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ, ἐὰν ἕως συμπληρώσεως χρόνου[55] σιωπηθῇ καὶ οὐ κινηθῇ, σβέννυται καὶ οὐκέτι δύναται κινεῖσθαι.

30 Ἡ περὶ ὕβρεως[q] ἀγωγὴ καὶ αἱ ἐξ ἁμαρτήματος ἐνοχαὶ τῇ κεφαλῇ[56] ἕπονται.

31 Διακατοχή ἐστι[r] δίκαιον τοῦ ἐξεῖναι κρατεῖν τὴν οὐσίαν ἢ τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος[s]. Κινεῖται[57] δὲ παρὰ μὲν[58] τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἐντὸς ἑκατὸν ἡμερῶν, παρὰ δὲ τῶν κατιόντων[59] ἐντὸς ἐνιαυτοῦ.

h. Ad marg. H. τὸ αὐτό. — i. Salm. βίβ. τὸ αὐτό:

Πᾶς ἄνθρωπος ἢ πολιτικῶς χρεωστεῖ (alias χρεωστεῖται) ἢ πραιτωρίως· πολιτικῶς μὲν ἀπὸ πάντων τῶν συναλλαγμάτων, οἷον πράσεως, μισθώσεως, ἀνταλλαγῆς, καὶ τῶν ὁμοίων· πραιτωρίως δὲ ὁ ἀπὸ νόμου χρεωστῶν, εἰσηγηθέντος παρὰ τοῦ πραιτωρίου· ὁποῖός ἐστιν ὁ ὑβρίσας τινὰ καὶ χρεωστῶν τὴν ἀποτίμησιν τῆς ὕβρεως· καὶ ἁρπάσας, ἢ βίᾳ ἀφελόμενος πρᾶγμα οἱονδήποτε, καὶ χρεωστῶν τοῦτο ἀποκαταστῆσαι· ταῦτα γὰρ ὁ πραιτώριος εἰσηγήσατο.

Omnis homo vel civili iure debet, vel praetorio: civili quidem ex omnibus contractibus, velut emtione, conductione, permutatione, ac similibus. Praetorio autem, qui ex lege a praetore inducta debet: cuiusmodi est, qui quem iniuria adfecit, atque iniuriae aestimationem debet; et raptor, vel qui rem quamcumque vi abstulit, eamque restituere debet. Haec enim lex praetoria introduxit.

In C. etiam aliud scholium ascribitur, quod ex *Μικροῦ Κ. με΄.* sumptum est. Habet autem ita:

τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Πραιτώρια τοὺς δημοσίους λέγουσι οἴκους καὶ ἐκ τούτων τὰ πανδοχεῖα καὶ καπηλεῖα ἀκαταχρηστικώτερον καλοῦσι πραιτώρια καὶ τὴν κατὰ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν ἀγωγὴν πραιτώρια κατονομάζουσιν· ἔθος δέ ἐστιν ἐπὶ ταῖς πραιτωρίαις ἀγωγαῖς ἁπλῆν τὴν ζημίαν ἀλλ᾽ οὐ διπλῆν ἀπαιτεῖν καὶ ἐκ ταύτης καὶ αἱ λοιπαὶ ἀγωγαὶ, ἐν αἷς τὴν ζημίαν ἁπλῆν ἀπαιτοῦσιν, πραιτώρια καλοῦνται.

Praetoria autem publicas domos nuncupant et exinde abusive diversoria et cauponas praetoria nuncupant et actionem, quae adversos hos, qui illis praesunt, datur, praetoriam vocant. Obtinet autem in praetoriis actionibus consuetudo damnum in simplum praestari, in duplum non item; atque inde et reliquae actiones, ubi de damni simpli praestatione agitur, praetorias vocant.

faciendumve intenduntur. Et rursum actiones quaedam oriuntur ex contractu, aliae ex facto, nonnullae sunt in factum. Omnes autem actiones vel civiles sunt vel praetoriae.

Poenales omnes post litem contestatam contra heredes transmittuntur.

Si duae propositae sint actiones, una maiorem habens quantitatem, altera famosa, praefertur famosa. Sin ambae sint famosae, licet diversam habeant quantitatem, pares censentur.

Multis actionibus de re eadem concurrentibus maiorem quis instituere debet.

Eorum, qui pecunias publicas aut sacras subtraxere, poena, hoc est deportatio quinquennio post crimen non exigitur.

De raptu mulieris etiam extraneus agit, nec quinquennii praescriptio opponitur.

Iniuriarum actio, si intra anni decursum taceatur neque moveatur, exstinguitur, neque ultra moveri potest.

Iniuriarum actio et obligationes ex maleficio caput sequuntur.

Bonorum possessio est ius, quo patrimonium vel bona defuncti adquirere licet. Institutitur autem a cognatis ex latere intra centum dies, a descendentibus autem intra annum.

k. Salm. τὸ αὐτὸ. — *l*. Ad marginem H. βϊ. β′. τϊ. γ′. κεφ. β′. Salmasius τὸ αὐτὸ. Est Synopsis II. 3. 22. p. 79. — *m*. Ad marginem H. βϊ. β′. τϊ. γ′. κεφ. μγ′. [addit Salm. καὶ μ′.] Est Synopsis l. c. 43. p. 19. — *n*. Ad marginem H. περὶ δημοσίων καὶ ἱερῶν βϊ. ν′. τϊ. με′. κεφ. η′. Salm. βϊ. ξ′. τϊ. με′. Editi quidam praemittunt περὶ κλοπῆς. — *o*. Ad marginem H. βϊ. ξ′. τϊ. λζ′. κεφ, λ′. Similia Salmasius praestat. — *p*. Ad marginem H. ἀναγν. βϊ. μη′. τϊ. α′. κεφ. κς′. — *q*. τὸ αὐτὸ Salm. — *r*. Ad marg. H. βϊ. με′. τϊ. β′. κεφ. κζ′. περὶ διακατοχῆς. Est Synopsis XL. 1. 3. p. 370. Paullo aliter Basilica l. c. ed. Heimbach IV. p. 51., verum noster totam Synopseos sententiam exsequitur.

s. Hoc scholium est et in H.:

Ἡ (deest ἡ in H.) διακατοχή ἐστιν, ὅτε (ὅταν H.) καταλείψῃ μοί τις (καταλείψει μέ τις Vulgo) κληρονομίαν, καὶ προσέρχομαι τῷ πραίτωρι, καὶ αἰτῶ πεμφθῆναί με εἰς τὴν διακατοχὴν, τουτέστι καταστῆσαι με κληρονόμον καὶ δοῦναί μοι τὰ πράγματα.

Bonorum possessio est, quando mihi quis hereditatem relinquit, et ego praetorem adeo, petens ut me in bonorum possessionem mittat, hoc est heredem me faciat bonaque mihi tribuat.

52. Pro μείζονά τις, quod omnes libri praestant, Basilica III. 2. 43. ed. Heimbach. I. p. 68. habent μίαν τις. Reitzius pro vitio habet.

53. Pro δημόσια H. habet δημόσιον.

54. Verba καὶ ἐξωτικὸς desunt in H.

55. Pro χρόνου H. habet χρόνων.

56. Pro κεφαλῇ H. habet κεφαλικῇ.

57. Pro κινεῖται H. κινεῖ habet. Atqui κινεῖται est in Synopsi p. 370.

58. μὲν deest in H.

59. Ante κατιόντων Cuiacius addidit ἀνιόντων καὶ, quae cum et in Synopsi p. 370. et in H., reliquis libris desint, manifesto supposita sunt.

32 *Οὐ περικλείεται*[t] *τῇ πενταετίᾳ ἡ κατὰ βίαν γενομένη φθορὰ ἀνδρὶ ἢ γυναικί· ἀπροςδιορίστως γὰρ κινεῖται, ἐπειδὴ καὶ δημοσία βία*[60] *πλημμελεῖται.*

33 *Ἡ περὶ βίας*[u] *ἀγωγὴ τετραπλασιάζεται εἰς τὸ διαφέρον.*

34 *Ἡ*[v] *περὶ βίας ἀγωγὴ*[61] *ἐντὸς μὲν ἐνιαυτοῦ κινουμένη, ἐὰν μὴ ἀποδοθῇ τῷ τὴν βίαν ὑπομείναντι τὸ πρᾶγμα, τὸ τετραπλάσιον ἀπολήψεται*[62], *ἀναδιδοὺς δηλονότι τὸ τίμημα, ὅπερ ἔλαβε· μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ ἁπλοῦν δοθήσεται*[63] *αὐτῷ.*

35 *Ἡ περὶ*[62a] *βίας*[w] *ἀγωγὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐντὸς χρόνου κινεῖσθαι δύναται.*

36 *Ἡ περὶ*[x] *κλοπῆς ἀγωγὴ εἰς τὸ διπλοῦν ἀπαιτεῖται.*

37 *Ἡ*[y] *ἀποκαταστατικὴ ἀγωγὴ καὶ ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγὴ διηνεκεῖς*[64] *εἰσιν ἁρμόζουσαι κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.*

38 *Ἐπὶ*[z] *τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν ἀπὸ ὑπερθέσεως χρεωστεῖται τόκος.*

39 *Ὅτι*[a] *ἡ τὰ ἴδια ἐκδικοῦσα ἀγωγὴ οὐ κινεῖται κατὰ τοῦ ἀλλότριον πεπρακότος, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, νεμομένου τὸ πρᾶγμα· ἐναγόμενος δὲ ὁ ἀγοραστὴς οὐ καλῶς ἀπαιτεῖ τὸν δεσπότην τοῦ πράγματος, κινῆσαι κατὰ τοῦ πράτου τὴν τὰ ἴδια ἐκδικοῦσαν ἀγωγήν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ νεμόμενος, οὐχ ὁ πράτης.*

40 *Ἡ*[65] *ἐπὶ*[b] *τῇ ἀντιφωνήσει*[66] *ἀγωγὴ οὐ μόνον κατὰ σοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τῶν σῶν διηνεκῶς ἁρμόζει.*

41 *Ὅτι*[c] *τὰ ἐγκλήματα εἰκοσαετίᾳ σβέννυνται.*

42 *Ὅτι*[d] *ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἀγωγῶν, ἐὰν ἔσχατος δανειστὴς ἀπολάβῃ τὸ δάνειον, καὶ παραδράμῃ τριετία σιωπηρὰ καὶ [οὐ]*[67] *γινώσκῃ*[68] *τοῦτο ὁ πρῶτος δανειστής*[69], *οὐ μετακινεῖ τὸν προλαβόντα.*

43 *Ἡ διάταξις*[e] *βούλεται, τῇ περὶ τῶν ὅρων*[70] *ζητήσει μήτε τὴν τῆς τριετίας μήτε τὴν τῆς δεκαετίας παραγραφὴν ἀντικεῖσθαι, ἀλλὰ μόνον*[71] *τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν.*

t. Ad marginem H. *βι.* *ξ*. *τι.* *λγ'*. *κεφ.* *κθ'*. Salmas. *ξ*. *λγ'*. *κθ'*. Synopsis p. 523. ad marginem. — *u.* Ad marginem H. *βι.* *να'*. *τι.* *δ'*. *κεφ.* *κα'*. — *v.* *ζ*. *β'*. *κε'*. Salm., quod non quadrat. — *w.* *μη'*. *α'*. *ς'*. Salm. — *x.* *κγ'*. *α'*. *αθ'*. Salm. — *y.* Ad marginem H. *βι.* *κγ'*. *τι.* *α'*. *κεφ.* *κθ'*. *καὶ βι.* *κς'*. *τι.* *ζ*. *κεφ.* *μα'*., quibus similia habet Salm. Est Synopsis XXVI. 7. 41. p. 186. — *z.* Ad marg. H. *βι.* *κγ'*. *τι.* *γ'*. *κεφ.* *κθ'*., quibus consentit et Salm. Est Synopsis XXIII. 3. 29. p. 93. — *a.* Ad marg. H. *βι.* *ζ*. *τι.* *ε'*. *κεφ.* *πς'*. (lege *πα'*. ex Salmasio). Est Synopsis VII. 5. 81. p. 81. — *b.* Ad marg. H. *περὶ ἀντιφώνου βι.* *κς'*. *τι.* *γ'*. *κεφ.* *α'*., similiterque Salm. Est Synopsis XXIII. 3. 1. p. 263., sed quibusdam omissis, et *Μικρὸν Α.* *ϱιη'*. — *c.* Ad marg. H. *βι.* *ξ*. *τι.* *λα'*. *κεφ.* *ιγ'*. Quod non quadrat. — *d.* Ad marg. H. *περὶ δανείου βι.* *ῥωμαϊκὸν τι.* *κς'*. *κεφ.* *ς'*. *προτιμήσεως ἐκ τῶν ῥωμαικ.* *τοῦτο κεφ.* Suall. *ῥωμαικόν*. Salm. in marg. *β*. *ῥωμαικὸν τι.* *κς'*. *περὶ δανείου προτιμήσεως.* Est *Πεῖρα* 8. 23. — *e.* Ad marginem H. *βι.* *νη'*. *τι.*

Non terminatur quinquennio stuprum mari vel feminae per vim illatum: namque indefinite agitur, siquidem vis quoque publica committitur.

Actio de vi in id quod interest, quadruplatur.

Actione de vi intra annum mota, nisi res vim passo restituatur, quadruplum accipiet, reddito scilicet pretio, quod accepit: post annum vero simplum illi dabitur.

Actio de vi ut plurimum intra annum moveri potest.

Actio furti in duplum intenditur.

Actio restitutoria et actio institoria perpetuae sunt, heredibusque et in heredes competunt.

In bonae fidei actionibus usura debetur ex mora.

Actio rei vindicatoria non adversus eum, qui alienum vendidit, sed adversus emtorem, qui rem possidet, instituitur. Emtor autem conventus haud recte petit a domino rei, ut contra venditorem rei vindicationem intendat; ipse enim est possessor, non venditor.

Constitutae pecuniae actio non modo adversus te, sed etiam adversus heredes tuos perpetuo competit.

Crimina vicennio exstinguuntur.

In actionibus personalibus si postremus creditor debitum receperit, ac triennium tacitum effluxerit, atque primus creditor hoc sciverit, non removet eum, qui anticipavit.

Constitutio vult, quaestioni de finibus neque triennii neque decennii exceptionem obstare, sed tricennii tantummodo.

θ'. κεφ. κ'. περὶ ὅρων. Paullo aliter Salm. *νη'. θ'. η'.* Est Synopsis LVIII. 9. 20. p. 495.

60. Sic Reitzius correxit, ut et H. habet. *Δημοσίᾳ βίᾳ* Vulgo.

61. Hanc paragraphum sequenti H. postposuit. In C. haec §. 34. nonnisi ad marginem adscripta est.

62. *ἀπολείψεται* H.

63. *ἀποδοθήσεται* H.

63 a. Deest §. 35. in C.

64. *διηνεκεῖς* Basilica ed. Heimbach III. p. 140., Salmasius, Reitzius. Habet et H. *διηνεκῶς* Vulgo.

65. Vox *ἡ* deest in H.

66. *ἐπὶ τῇ ἀντιφωνήσει* Synopsis p. 263. *ἐπὶ τῇ ἀντιφωνοῦσι* H. *περὶ τῆς ἀντιφωνήσεως* Cuiac. *ἐπὶ τῇ ἀντιφωνούσῃ* Vulgo.

67. *οὐ* deest in H., et a Salmasio deletum fuit. Reitzius hanc negationem retinuit. Deest tamen etiam III. 5. §. 39., ubi hoc idem caput repetitur, et in *Πεῖρα* 8. 23.

68. *γινώσκει* H.

69. Pro verbis *ὁ πρῶτος δανειστὴς* H. habet *ὁ πρωδανειστής*.

70. Pro verbis *τῶν ὅρων* H. habet *τῷ ὅρῳ*.

71. Sic H. Synopsis p. 495. *μόνων* Reitzius.

44 Ἐν ταῖς[f] περὶ ὅρων ζητήσεσι δεῖ τὸν δικαστὴν ἀκολουθεῖν ἢ τοῖς ὑπομνήμασιν[72] ἢ τῇ δημοσίᾳ ἀπογραφῇ τῇ πρὸ τῆς προκατάρξεως[73] συστάσῃ·[74] εἰ μὴ ἄρα τῇ ποικίλῃ τῶν κτητόρων διαδοχῇ[75] καὶ τῇ κρίσει τῶν[76] κατὰ καιρὸν[77] νεμομένων ἀλλαγέντες οἱ ὅροι ἀποδειχθῶσι· τότε γὰρ τούτοις τοῖς ὅροις προσεκτέον, τοῖς ὑπὸ τῶν κτητόρων ὁρισθεῖσι, καὶ οὐχὶ τοῖς παλαιοτέροις.

45 Πᾶσα[g] ἀγωγὴ προσήκουσα σεπτῷ οἴκῳ, εἴτε προσωπικὴ εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν, οὐχ ὑπερβαίνει τὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ οἴκῳ προσκαίρων παραγραφῶν φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους.

45a Ὁ ἐνάγων[h] τινὶ περὶ ἀκινήτου πράγματος, μὴ ἀπὸ δικαίας[78]

f. Ad marginem H. βι. νη΄. τι. θ΄. κεφ. ια΄., quibus similiter Salmasius. Synopsis l. c. 11. p. 495. aliter haec effert. Est Prochiron 38. cap. 56. p. 229. — g. Ad marginem H. περὶ ἐκκλησιαστικῶν βι. ε΄. τι. β΄. κεφ. κγ΄. Est Synopsis p. 442. Prochiron 38. cap. 60. p. 231. In H. non est, quod postea subiicitur scholium:

Ὁ νομοθέτης βουλόμενός φιλοτιμήσασθαι καὶ δοῦναι μείζονα ταῖς ἐκκλησίαις βοήθειαν, καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, διωρίσατο πᾶσαν ἀγωγὴν ἁρμόζουσαν αὐτοῖς, εἴτε ὑποθηκαρία ἐστὶν ἰν ῥέμ [οἷον ἐδάνεισεν ἐκκλησία προσώπῳ τινὶ καὶ ἔλαβεν εἰς ὑποθήκην ἀκίνητον πρᾶγμα (πρᾶγμα deest in quibusdam) τοῦ δανεισαμένου·] εἴτε προσωπική, (ὡς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος δανείσασα, οὐκ ἔλαβεν εἰς ὑποθήκην ἀκίνητον, καὶ ἔχει ἔνοχον τὸν δανεισάμενον τῇ προσωπικῇ μόνῃ ἀγωγῇ, ἤτοι τῷ δανειακῷ κονδικτικίῳ) τεσσαρακονταετίᾳ, καὶ μόνῃ κλείεσθαι, καίτοιγε ἐπὶ τῶν προσώπων πᾶσα ἀγωγὴ προσωπικὴ τῇ τριακονταετίᾳ ἀποκλείεται. Κινοῦσα οὖν ἐκκλησία ἢ εὐαγὴς οἶκος κατά τινος προσώπου, κατέχοντος τὸ ὑποτιθέμενον αὐτοῖς ἀκίνητον, ἰν ῥέμ ὑποθηκαρίαν, ἢ προσωπικήν τινα ἀγωγὴν κατὰ προσώπου, οὐκ ἐκβάλλεται παραγραφῇ δεκαετίας (alias διετίας) ἢ εἰκοσαετίας ἢ τριακονταετίας, ἀλλὰ τῇ τεσσαρακονταετίᾳ καὶ μόνῃ· ἐναγομένη δὲ παρά τινος προσώπου ἡ ἐκκλησία ἢ εὐαγὴς οἶκος ἀντιτιθέασι τῷ ἐνάγοντι τὴν τῆς δεκαετίας καὶ εἰκοσαετίας καὶ τριακονταετίας παραγραφήν, καὶ τὰς λοιπὰς προσκαίρους παραγραφάς. Ὥσπερ γὰρ ἐνάγουσιν αὐτοῖς τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τὸν χρόνον τῶν ἀγωγῶν ἐξήπλωσεν ὁ νομοθέτης, ἵνα μὴ τῇ συστολῇ βλάπτωνται καὶ ἀπόλλωσι τὰ προσόντα αὐτοῖς, οὕτως ἐναγομένοις συνέστειλε τὸν χρόνον τῆς ἀγωγῆς τοῦ κινοῦντος· ὡσὰν διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῆς δεκαετίας (alias διετίας) ἢ εἰκοσαετίας ἢ

Legislator ecclesiis et venerandis domibus maius auxilium gratificari ac donare cupiens, statuit, ut omnis actio illis competens, sive hypothecaria sit in rem, (veluti mutuum personae alicui dedit ecclesia, et in hypothecam accepit rem debitoris immobilem), sive personalis, (ut in eadem specie mutuum dans, non accepit in hypothecam rem immobilem, habetque debitorem sola actione personali obnoxium, sive condictione ex mutuo) quadraginta annis, iisque solis, excludatur; licet quoad personas omnis actio personalis tricennio exspiret. Ecclesia igitur aut domus venerabilis adversus personam aliquam, quae oppigneratum iis praedium possidet, actione hypothecaria in rem agens, vel actione personali in personam, exceptione decennii aut vicennii aut tricennii non excluditur, sed annis quadraginta iisque solis. Quod si ecclesia aut domus venerabilis ab aliqua persona conveniatur, opponunt agenti decennii, vicennii et tricennii exceptionem, reliquasque exceptiones temporales. Sicuti ergo ipsis domibus venerabilibus agentibus tempus actionum prolatavit legislator, ut ne angustiori tempore laedantur, et iura sibi competentia amittant: ita si conveniantur, actionem agentis contraxit, ut per oppositionem decennii, vicennii aut tricennii, ceterarumque exceptionum personalium actorem repellant actionemque perimant, atque a se possessa tuto retineant. Hoc enim vult textus, qui sic dicit: ,,Ut tamen exceptiones tem-

* In quaestionibus de finibus iudicem sequi oportet vel vetera monumenta, vel publicum censum ante litem contestatam factum: nisi forte varia possessorum successione et arbitrio possessorum pro tempore fines mutati esse probentur; tunc enim his finibus a possessoribus determinatis, non vetustioribus, inhaerendum est.

* Omnis actio venerandae domui competens, sive personalis sit sive hypothecaria, quadraginta annos non excedit: ut tamen exceptiones temporariae, cuique tali venerabili domui competentes, propria servent tempora.

* Qui quem convenit de re immobili, non ex iusta caussa

τριακονταετίας, καὶ τῶν λοιπῶν προσκαίρων παραγραφῶν, ἀπωθῶσι τὸν ἐνάγοντα, καὶ τὴν ἀγωγὴν ἐκβάλλωσι, καὶ ἔχωσιν ἀσφαλῶς τὰ κατεχόμενα παρ' αὐτῶν. Τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ ῥητόν, τὸ λέγον οὕτως· τῶν ἁρμοζουσῶν ἑκάστῳ οἴκῳ τοιούτῳ εὐαγεῖ προσκαίρων παραγραφῶν φυλαττουσῶν μέντοιγε τοὺς οἰκείους χρόνους. Οὕτω μὲν οὖν ἑρμηνεύουσί τινες τὴν παροῦσαν νεαράν, καὶ οἶμαι καλῶς αὐτοὺς ἑρμηνεύειν· ἄλλοι δὲ τῶν ῥημάτων ἐπιλαμβανόμενοι προσκαίρων παραγραφῶν μνημονευόντων λέγουσι προσκαίρους παραγραφὰς τὴν νεαρὰν λέγειν τὰς ἐντὸς τῆς δεκαετίας· οἷον τῆς ἀναργυρίας, ἥτις ἐντὸς διετίας προτίθεται καὶ μόνης, τὴν τῆς οὐσουκαπίωνος, ἥτις ἐντὸς τριετίας προβάλλεται, καὶ τὰς λοιπὰς τὰς ὁμοίας· καὶ ἐνίστανται τὰς τοιαύτας παραγραφάς, εἴτε παρὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων εἰσάγονται κατὰ τινῶν κινούντων κατ' αὐτῶν, εἴτε παρὰ προσώπων ἑλκομένων παρὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων ἀντιτίθενται τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, φυλάττειν τοὺς οἰκείους χρόνους, καὶ μὴ ἐκτείνεσθαι εἰς τεσσαρακονταετίαν. Καὶ οἶμαι μὴ καλῶς αὐτοὺς λέγειν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ἑλκομένοις προσώποις παρὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων. Σὺ δὲ γίνωσκε, ὅτι ἀπὸ κανόνος ἡ ἐκκλησία ἢ ὁ εὐαγὴς οἶκος, κατὰ ἐκκλησίας κινοῦσα ἢ κατὰ εὐαγοῦς οἴκου, ἐκβάλλεται τριακονταετίᾳ.

porariae, cuique tali venerabili domui competentes, propria servent tempora." Sic ergo quidam hanc novellam interpretantur, eosque recte arbitror interpretari. Sed alii, verba captantes, quae temporalium exceptionum mentionem faciunt, dicunt, novellam exceptiones temporarias vocare eas, quae intra decennium sunt; cuiusmodi est non numeratae pecuniae, quae intra biennium solum proponitur; usucapionis, quae intra triennium obiicitur, et reliquas id genus: et contendunt, huiusmodi exceptiones, sive a venerabilibus domibus adversus actores, litem iis moventes, sive a personis quae ab domibus venerabilibus in ius vocantur, hisce domibus opponantur, propria servare tempora, neque ad annos quadraginta extendi. Et hos puto non recte sentire, quantum ad personas a domibus venerabilibus in ius vocatas. Tu autem noveris, ecclesiam aut domum venerabilem, agentem adversus ecclesiam, secundum canonem tricennio excludi.

h. Salm. τοῦ μ . . τίτλου. Est Prochiri 38. 42. p. 225.

72. Sic H., Prochiron pag. 229. γνωρίσμασιν Cuiac. alii.

73. Sic Salm., H., alii; κατάρξεως alii, item Prochiron pag. 229.

74. Pro συστάσῃ H. συστάσει habet.

75. Sic H., Prochiron pag. 229. διακατοχῇ liber Salm.

76. τῶν deest in H.

77. καιρὸν H. Salm. Prochiron pag. 229. καιροὺς Reitzius.

78. Sic Prochiron pag. 225., porro plerique libri Harmenopuli; μὴ ἀδικαίας H.

αἰτίας νεμηθέντος, καὶ μηδέπω ἀποκλεισθεὶς τῇ τριακονταετίᾳ, μηδὲ ἀπολέσας τὴν ἰδίαν ἐναγωγήν[79], εἰς τὸ ἴδιον δίκαιον ἀποκαθίσταται.

46 *Ἡ[i] μὴ τριακονταετίᾳ[80] ἀναιρουμένη ἀγωγὴ τῇ τεσσαρακονταετίᾳ σβέννυται.*

47 *Οὔτε[k] περὶ καταστάσεως[81] μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τις ἐνάγεται.*

48 *Περὶ παρελθόντων δημοσίων ἤτοι ὀπισθοτελείων οὐκ ἐνάγεταί τις μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη.*

49 *Ὁ χρόνος[l] οὔτε τὸν δημόσιον ἀποκλείει κανόνα, οὔτε τὴν περισσοπραξίαν[82] βεβαιοῖ.*

50 *Ὁ μετὰ[m] ἐναγωγὴν[83] ἡσυχάσας τεσσαράκοντα ἔτη οὐκέτι δύναται κινεῖν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.*

51 *Ἡ περὶ τοῦ τιμήματος[n] τοῦ πραθέντος καὶ ἡ τοῦ χρέους ἀγωγὴ τῇ τριακονταετίᾳ σβέννυται[84].*

52 *Ὅτι ἐπὶ[o] τῶν λαμβανόντων δημόσια χρήματα ὁ χρόνος οὐ σβέννυσι τὴν ἀγωγήν. Εἰ γὰρ παρακατάσχωσί τι τῶν δημοσίων, οὐκ ἔχουσι χρόνον βοηθόν, ἢ ἀποκλείουσι τοὺς ἐνάγοντας· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐὰν τελευτήσωσιν, οἱ παῖδες τούτων, κἂν μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐκέρδησαν ἢ εἰς κλῆρον ἔλαβον, κρατούμενοι ἀπολογοῦνται τοῖς ἐνάγουσιν.*

53 *Ἡ περὶ[p] δανείου ἀγωγή, εἰ προσωπικῶς τὴν ἀρχὴν χρηματισθῇ, τῇ παραγραφῇ τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν σβέννυται.*

54 *Ἡ ὑποθηκαρία[q] ἀγωγὴ τοῦ χρεώστου νεμομένου τὸ πρᾶγμα τῇ τεσσαρακονταετίᾳ σβέννυται· εἰ δὲ ὁ[85] μεταγενέστερος δανειστὴς κινήσῃ[86] κατὰ τοῦ προγενεστέρου, τῇ τεσσαρακονταετίᾳ κέχρηται, ἐφόσον ζῇ χρόνον ὁ χρεώστης· εἰ δὲ τελευτήσῃ[87], τότε ἰδίῳ ὀνόματι κινεῖ, καὶ ἀποκλείεται τῇ δεκαετίᾳ καὶ[88] εἰκοσαετίᾳ[89].*

55 *Ὁ τὸν[r] οἱονδήποτε ἀγρὸν νεμηθεὶς τεσσαράκοντα ἔτη οὐκέτι ἐνάγεται, εἰ μὴ εἰς τὸ δοῦναι τὸν κανόνα.*

56 *Ἐάν[s] τις ἐντὸς[90] ἐνιαυτοῦ κινήσῃ μετὰ τὸ μετατεθῆναι[91] τὸ κτῆμα ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ παραδοθῆναι ἑτέρῳ, ἀναλαμβάνων τὴν κτῆ-*

i. Ad marginem H. *βι.* *ζ.* *τι.* *λ′.* *κεφ.* *ε′.* Non quadrat. — **k.** Salm. *τὸ αὐτὸ* [antea habuerat *ζ.* *λ′.* *ε′.*]. — **l.** Ad marginem H. *τὸ αὐτό.* Salm. *σχολ.* — **m.** Ad marginem H. *βι.* *ζ.* *τι.* *μ′.* *κεφ.* *α′* (vel *η′*) Salm. *ζ.* *μ′.* *γ′.* Non quadrat. — **n.** Ad marginem H. *βι.* *ῥωμαικὸν* *τι.* *κε′* (vel. *λε′*). *κεφ.* *ιβ′.* Salm. *κε′.* *ς′.* *ιβ′.* — **o.** Ad marginem H. *βι.* *ῥωμαικὸν* *τι.* *λε′.* *κεφ.* *ιβ′.* Similiter C. Est *Πεῖρα* 36. 14., et 8, 10. — **p.** Ad marg. H. *περὶ δανείου* *βι.* *κε′.* *τι.* *ς′.* Salm. *κε′.* *ς′.* *ιβ′.* Non quadrat. — **q.** Ad marginem H. *κεφ.* *ιβ′.* Salm. *ν′.* *ιδ′.* *ζ′.* — **r.** Ad marginem H. *βι.* *ξ′.* *τι.* *λθ′.* *διατ.* *θ′.*, quibus similia sunt, quae habet Salmasius. Non quadrat. — **s.** Ad marginem H. *βι.* *ῥωμαικὸν* *τι.* *ιθ′.* (Salmasius *λθ′.*) *κεφ.* *α′.* C. *Ῥωμ.* *λθ′.* *α′.* Est *Πεῖρα* 39. 1.

possessa, et tricennio nondum exclusus est, neque suam actionem amisit, in ius suum restituitur.

Actio, quae tricennio non tollitur, quadraginta annis exstinguitur.

De statu suo nemo post quadraginta annos litem patitur.

De vectigalibus reliquatis post quadraginta annos nemo convenitur.

Tempus neque publicum canonem excludit, neque superexactionem confirmat.

Qui post actionis intentionem quadraginta annis quievit, haud amplius potest agere, immo nec heres eius.

Actio de pretio rei venditae et actio de debito triginta annis exstinguitur.

Contra hos, qui publicas accipiunt pecunias, tempus actionem non perimit. Si enim ex publicis bonis quid retinuerint, tempore non adiuvantur, neque actorem excludunt: sed et si ipsi moriantur, liberi eorum, licet nihil inde lucrati sint, aut in hereditatem acceperint, obligati actoribus respondere coguntur.

Actio de mutuo, si hoc ab initio personaliter contractum fuerit, praescriptione XXX annorum exstinguitur.

Actio hypothecaria, debitore rem possidente, quadraginta annis perimitur. Quod si posterior creditor adversus priorem agat, praescriptionem quadraginta annorum habet, quoad debitor vivit: sed si obierit, tunc proprio agit nomine, ac decennio et vicennio excluditur.

Qui agrum quemlibet quadraginta annis possedit, non convenitur amplius, nisi ut canonem praestet.

Si quis intra annum egerit, postquam praedium translatum ab eo atque alii traditum fuerit, recepta possessione iudicium

79. Pro ἐναγωγὴν, quod habet Prochiron et plerique libri Harmenopuli, H. διαγωγὴν habet.

80. τριακονταετίαν H.

81. Pro καταστάσεως Gothofredus in Variantibus posuit ἀποκαταστάσεως.

82. Pro περισσοπραξίαν H. προσαξίαν habet.

83. Pro μετὰ ἐναγωγὴν H. μετ' ἀγωγὴν habet. In C. haec §. 50. et §. 51. in H. sola §. 50. post §. 52. positae sunt.

84. σβέννυνται H.

85. Vox ὁ deest in H.

86. κινήσει H.

87. τελευτήσει H.

88. Post vocem καὶ H. τῇ interposuit.

89. Posthac in libro Salmasii haec, quae superius §. 51. collocata fuere, repetuntur hoc modo: ἡ περὶ τοῦ τιμήματος καὶ χρέους ἀγωγὴ τῇ τριακονταετίᾳ σβέννυται.

90. Pro ἐντὸς H. habet ἐνός.

91. Pro μετατεθῆναι H. habet μεταθῆναι.

σιν δικάζεται· μετὰ[92] δὲ τὸν ἐνιαυτόν, μενούσης τῆς ἐπὶ νομῇ παραδόσεως[93], ἐπὶ σχήματος δικάζεται.

57 Τὸ[t] κωλῦσαί τινα τὸν δεσπότην ἐρχόμενον ἐπὶ ξύλα[94] τοῦ ἰδίου ὄρους, ἅπαξ ἢ πολλάκις διακεκομμένα, οὐκ ἀφαιρεῖται τὴν νομήν· ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τριακονταετίᾳ συναπτῇ τοῦτο ποιῆσαι.

58 Οἱ καρποὶ[u] τῶν δοθέντων κτημάτων ἐπὶ νομῇ προστάξει δικαστοῦ οὐκ ἀπαιτοῦνται· ἀλλ' εἰ μὲν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κινήσῃ[95] ἐκεῖνος, ὅστις δι' ἀπείθειαν κληθεὶς εἰς δίκην ἀφαίρεσιν τοῦ κτήματος ὑπέστη, παραδοθήσεται τῷ ἐγκαλοῦντι ἐπὶ νομήν, καὶ ἀπολαμβάνων τὸ οἰκεῖον ἀγωνίζεται καὶ ἐπαναγκάζεται κινῶν δεικνύειν[96]. Εἰ δὲ μετὰ ἐνιαυτὸν κινήσῃ[97], ἡ μὲν νομὴ αὐτῷ οὐκ[98] ἀποκαθίσταται, ἐγγυμνάζει δὲ τοὺς οἰκείους ἀγῶνας. Περὶ δὲ χρόνου τοῦ μετασχηματίζοντος τὴν ἐπὶ νομῇ παράδοσιν εἰς δεσποτείαν ὁ νόμος ῥητῶς οὐκ εἶπε. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πατρίκιος ἔλεγε φιλαγάθως[99], τὸν διηνεκῆ χρόνον ἀρκεῖν, τουτέστι τὴν τριακονταετίαν[100], πλὴν ἐὰν δι' ὑπέρθεσιν ἢ ἑτέραν τινὰ αἰτίαν πεμφθῇ τις εἰς νομήν, καὶ τοὺς καρποὺς ἀντιστρέφει, καὶ οὐδὲ τρέφεται ἐξ αὐτῶν.

59 Ἡ περὶ μοιχείας[v] ἀγωγὴ ἐντὸς πέντε ἐνιαυτῶν κινεῖται.

60 Τὸ συνεζευγμένον[w] τῇ μοιχείᾳ ἀθέμιτον οὐ σβέννυται τῇ πενταετίᾳ.

61 Εἴσω[x] δύο ἐνιαυτῶν κινεῖται ἡ περὶ δόλου ἀγωγή.

62 Ἡ[y] τοῦ δόλου παραγραφὴ διηνεκής ἐστι, καὶ οὐχ ὡς ἐπὶ τῆς δόλου[1] ἀγωγῆς χρόνῳ περικλείεται.

63 Ἡ διάταξις[z] κελεύει καὶ ἄρχεσθαι καὶ περαιοῦσθαι τὸ περὶ δόλου δικαστήριον εἴσω δύο συναπτῶν ἐνιαυτῶν, ἐξ ὅτου γέγονεν ὁ δόλος, εἴτε πάρεστιν ὁ τὸν δόλον ὑπομείνας εἴτε ἄπεστιν.

64 Ἡ διάταξις[a] κελεύει πᾶσαν ἀγωγὴν μὴ σβεννυμένην τῇ τριακονταετίᾳ[2], ἀλλὰ παρερμηνευομένην τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν πα-

t. Ad marginem H. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. βιβ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Suall. ῥωμαικὸν apposuit. C. Ῥωμ. λϑ'. β'. Est Πεῖρα 39. 4. — u. Ad marginem H. βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. μ'. κεφ. α'. Similiter C. Salm. βιβ. ῥωμαικὸν τιτ. ιδ'. κεφ. η'. Est Πεῖρα 40. 1. Caeterum in C. ascriptum est: ἐκ τῶν ῥωμαικῶν τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια. — v. Ad marginem H. περὶ μοιχείας ἀγωγὴ βϊ. ξ'. τϊ. ζ'. κεφ. λ'. βϊ. ξ'. τϊ. λζ'. κεφ. λε'. Salm. ξ'. λζ'. λ'. Non quadrat. — w. Salm. ξ'. λζ'. λϑ'. — x. Salm. ι'. γ'. μζ'. In Synopsi X. 1. 43. pag. 130. — y. Ad marginem H. βϊ. ν'. τϊ. δ'. κεφ. μς'., quibus similia exhibet Salm. Syn. LI. 4. 46. p. 131. Legendum ergo βϊ. να'. Huc refertur scholium, quod et in H. legitur:

Ἡ περὶ δόλου τοιαύτη ἐστιν, οἷον ἐδελέασας τυχὸν μεθύσας μέ, ἢ καὶ ἑτέρως πως (πως deest in H.) ἀπατήσας, καὶ παρασκευάσας τὸ ἐμὸν παραδοῦναί σοι· τελευταῖον (δ' addit H.) ἐγὼ ἀναλαβὼν ἐμαυτὸν καὶ συνεὶς τὸ γενόμενον κινῶ κατὰ σοῦ τὴν περὶ δόλου, καὶ εἰ πρὸ κα-

Actio de dolo talis est: veluti induxisti me forte inebriatum aut alio quovis modo deceptum et impulsum ad rem meam tibi tradendam. Ego ad me rediens et quod factum est, intelligens actionem de dolo contra te moveo, et si ante condemnationem rem

subit: post annum vero, manente possessionis traditione, in quo statu res est, iudicio experitur.

Prohibere dominum ad caedenda proprii saltus ligna venientem, quae semel aut saepius caesa sunt, possessionem non aufert: sed per tricennium continuum hoc fecisse.

Fructus praediorum auctoritate iudicis in possessionem datorum non repetuntur: sed si quidem intra annum is egerit, qui ob contumaciam in ius vocatus praedii ablationem passus est, petenti possessio restituetur, et recepta sua re litigat, atque agens probare cogitur. Sed si post annum agat, possessio ei non restituitur, sed litem suam prosequitur. De tempore autem, quod possessionis traditionem in dominium transformet, lex diserte nihil statuit. Ideoque Patricius dicebat benigne, tempus sufficere perpetuum, id est, triginta annorum. At si propter moram aut aliam quam caussam aliquis in possessionem mittatur, et fructus restituit, et ne quidem ex his alitur.

Actio de adulterio intra quinquennium movetur.

Incestum adulterio iunctum quinquennio non tollitur.

Intra biennium actio de dolo instituitur.

Doli exceptio perpetua est, neque ut de dolo actio tempore concluditur.

Constitutio iubet, ut iudicium de dolo et inchoetur et finiatur *intra biennium* continuum, ex quo commissus est dolus, sive adsit sive absit, qui dolum est passus.

Vult constitutio, ut omnis actio, quae tricennio non perimitur, sed perversa interpretatione sustinetur, elapsis quadraginta

ταδίκης ἀποκαταστήσῃς μοι τὸ πρᾶγμα, ἐκφεύγεις τὴν καταδίκην, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐπαγομένην ζημίαν.

z. Salm. *ί. γ. μζ*. Non quadrat. — a. Ad marginem H. *βί. ν'. τί. ιϛ'.*

mihi restituas, condemnationem effugis, et consequentem inde infamiam.

92. Quae inde a verbis *μετὰ δὲ* usque ad finem huius paragraphi habentur, in quibusdam editt. desunt, sed recte a Reitzio ex auctoritate librorum mss., cum quibus et H. facit, supplentur.

93. Pro *παραδόσεως* H. habet *παραδόως*.

94. *ξύλου* H.

95. Pro *κινήσῃ* H. habet *κινήσει*.

96. In uno ex Anonymis Reitzii verba *καὶ ἐπαναγκάζεται δεικνύειν* hoc loco desunt et inferius post verba *τοὺς οἰκίους ἀγῶνας* intruduntur.

97. Pro *κινήσῃ* H. *κινήσει* habet.

98. Vox *οὐκ* est in C. *Πεῖρα* 40. 1., desideratur in H., reliquis libris manu exaratis. Addidit autem iam Reitzius ex coniectura Cuiacii aliorumque.

99. *φιλάγαθος* H.

100. *τριακονταετία* H., *τεσσαρακονταετίαν* Mercerus male habet.

1. Sic C. H. reliqui. — Reitzius ex Synopsi p. 131. scripsit *ἐπὶ τῆς περὶ δόλου ἀγωγῆς*.

2. Synopsis habet *τριακονταετηρίδι* pro *τριακονταετίᾳ*.

ρατρεχόντων ἀπόλλυσθαι, μηδενὸς προσώπου ταύτης τῆς παραγραφῆς ὑπεξαιρουμένου[a], *εἴτε ἰδιωτικοῦ εἴτε δημοσίου· ἄνευ μέντοι τῶν δημοσίων συντελειῶν, αἷς οὐδεμία χρόνου παραγραφὴ ἀντίκειται.*

65 *Ἡ δὲ νεαρὰ νομοθεσία*[4] *τοῦ καίσαρος*[5] *Βασιλείου*[6] *τοῦ*[7] *Πορφυρογεννήτου*[8] *ἀνατρέπει τὴν τεσσαρακονταετίαν ἐν τούτοις· μηδὲν*[9] *ὠφελεῖσθαι τοὺς δυνατοὺς ἀδικοῦντας καὶ πλεονεκτοῦντας τοὺς πένητας τῇ τεσσαρακονταετίᾳ· μηδὲ τοὺς πένητας ὑπὸ τούτων τῶν δυνατῶν ἀδικουμένους ἀποκλείεσθαι τῇ τεσσαρακονταετίᾳ. Μηδὲ*[10] *ἰσχύειν τοὺς περιορισμούς, εἰ καὶ χρυσοβούλλων ἐντός εἰσιν, ἀδίκως καὶ πλεονεκτικῶς γεγενημένους. Μηδὲ τὸν δημόσιον ἀποκλείεσθαι χρόνῳ, ἀλλὰ ἀνακαλεῖσθαι τὸ ἴδιον δίκαιον ἀπὸ*[11] *Αὐγούστου*[12] *καίσαρος, καὶ δικαιοῦσθαι περὶ τὴν*[13] *τούτου ἀνάληψιν.*

66 *Οὐκ*[b] *ἀπρεπὲς καὶ τοῦτο ἔδοξεν ἡμῖν διορίσασθαι, ἵνα οἱ ἐπὶ ἐγκλήματι περιοριζόμενοι καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ μὴ περιγράφωνται χρόνῳ.*

67 *Ἀλλὰ μηδὲ*[c] *τοῖς διὰ δουλείαν*[14] *βασιλικὴν ἀπολιμπανομέ-*

κεφ. ϛ΄. Sumta est haec paragraphus ex Syn. L. 14. 6. p. 436., sed verbis paullum immutatis. — *b.* Salm. *τοῦ .. μου τίτλου.* Ad marginem H. *τοῦ μ.. τίτλου.* Est Prochiri 38. 62. p. 231. seq. — *c.* Salm., ad marginem H. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiri 38. 63. p. 232. Caeterum ad hunc locum pertinet sequens scholium, quod in H. desideratur, nisi quod parvula illa pars *ἐκεῖνος δὲ λέγεται* et reliqua ibi exstant:

Σαφὴς ὁ τοῦ παρόντος κεφαλαίου σκοπός· βούλεται γὰρ τὸν χάριν δημοσίας δουλίας (leg. *δουλείας*) *ἀποδημοῦντα, τυχὸν ὑπὲρ τοῦ τῶν Ῥωμαίων δήμου πρεσβεύοντα, μὴ ζημιοῦσθαι, καὶ τὸ προσὸν αὐτῷ δίκαιον ἀπολλεῖν· οὔτε δὲ πάλιν τοὺς κατ᾽ ἐκείνου ἔχοντας ἀγωγάς, καὶ μὴ δυναμένους ταύτας κινεῖν κατ᾽ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ζημιοῦσθαι, καὶ ἀπολλεῖν αὐτάς. Ἀλλ᾽ ὅτε ὁ πρεσβευτὴς πρᾶγμα κατάσχῃ ἀλλότριον, καὶ τοῦτο νεμόμενος ἀπὸ δημοσίου* (Reitzius recte corrigit *ἀποδημήσῃ*. Gothofr. in variantibus *ἀποδημῶν* habet), *οὐκ ἀπολέσει αὐτὸ ὁ ἀληθὴς δεσπότης αὐτοῦ, κἂν πολὺς παρέλθῃ καιρός, ὡς μὴ δυνάμενος τὸν κατασχόντα πρεσβευτήν, ἀπὸ τῶν νόμων ἐξκουσευόμενον, καὶ ἀπόντα, ἑλκῦσαι εἰς δικαστήριον· εἴγε πάλιν ἀπόντος τοῦ πρεσβευτοῦ, κατάσχῃ τις τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐ κατά τι βλαβήσετα οὗτος ἀπών, ἀλλὰ μετὰ τὴν τούτου ἐπάνοδον, ἀκέραια φυλαττόμενα καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ δίκαια καθ᾽ ἑτέρου, καὶ αὖθις ἐκείνοις κατ᾽ αὐτοῦ, γυμνασθήσονται καὶ λυθήσονται. Ἐκεῖνος δὲ λέγεται ἀπεῖναι διὰ πρᾶγμα δημόσιον ὁ πεμφθεὶς ἐπὶ πρεσβείαν, ἢ ἐπὶ τῷ* (τὸ H. melius) *κτίσαι*

Huius capituli consilium est manifestum: vult enim, absentem publici ministerii caussa, veluti legationem pro populo Romano obeuntem, neque damno adfici, neque ius sibi competens amittere; neque ex contrario eos, qui actiones adversus illum habent, easque cum illo disceptare non possunt, propter illius absentiam damno adfici, atque eas amittere. Sed quando legatus rem alienam detinet, eamque possidens peregrinatur, verus dominus eam non amittet, etiamsi longum tempus praeterierit, ut qui possidentem legatum, legibus excusatum atque absentem, in ius vocare non possit. Contra, si absentis legati fundum aliquis possideat, nihil quidquam hic absens laedetur, sed post eius reditum iura, ipsi adversus alium, et rursus his adversus ipsum competentia, integra ac salva exercebuntur ac decidentur. Is autem reipublicae caussa abesse dicitur, qui in legationem missus est, vel ad castrum exstruendum vel ad similia. Iudex autem, administratores ac duumviri, et quibus a populo ministerium est commissum, non videntur abesse rei publicae caussa, neque adiuvantur

annis exstinguatur, nulla persona ab hac praescriptione eximenda, sive privata sive publica, sed praeter publicas collationes, quibus nulla temporis praescriptio obstat.

Novella autem constitutio imperatoris Basilii Porphyrogennetae quadragenariam praescriptionem abrogat in his: ut ne potentes, qui pauperes iniuria adficiunt ac defraudant, annis quadraginta quidquam adiuventur; neque pauperes ab his potentibus iniuria adfecti quadraginta annis excludantur: ut neque finium descriptiones valeant, etiamsi in aureis exstent bullis, si iniuste ac fraudandi animo sint factae: neque fiscus tempore excludatur, sed ius suum ab Augusto Caesare repetat, et ad hoc recuperandum facultatem habere iudicetur.

* Non indecorum et hoc nobis visum est statuere, ne ii, qui ob accusationem vel domi suae inclusi sunt, tempore circumscribantur.

At neque iis, qui ob ministerium principis absunt, tempus in aquirenda vel amittenda possessione: quia hi omnes haec munia volentes, quin etiam aliquid elargientes, obeunt.

κάστρον, ἢ ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις. Ὁ δὲ κριτής, οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ τὰς τοῦ δήμου ἐγκεχειρισμένοι δουλείας (*δοῦλοι* H. pro *δουλείας*), *οὐ δοκοῦσιν ἀπεῖναι διὰ δημόσιον, οὐδὲ ὠφελοῦνται εἰς τὸ κτήσασθαι νομὴν, ἢ ἀπολέσαι· διότι πάντες θέλοντες ταύτας τὰς ὑπηρεσίας ὑπεισέρχονται παρέχοντες καί τινα.*

Ultima huius scholii pars, quae est a verbis *ἐκεῖνος δὲ λέγεται ἀπεῖναι* sola habetur in C. Haec pars scholii est *Πεῖρα* 8. 14.

3. Pro *ὑπεξαιρουμένου* quod habet Synopsis p. 436. et Basilica L. 14. 6. ed. Heimbach. V. pag. 79., vulgo habetur vel *ὑπεραιρουμένου* (velut in H.) vel *ὑπεραιρομένου*. Correxit Falk. Reitzius.

4. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ Βασιλείου ἀνατρέπουσα τὴν τεσσαρακονταετίαν*. In quibusdam editis praemissum est *ἀνατροπὴ τῆς τεσσαρακονταετίας. περὶ δυναστείας.* Caeterum unus ex Anonymis apud Reitzium *τοῦ κυροῦ Βασιλείου τὴν τεσσαρακονταετίαν ἀνατρέπουσα.* Falk. autem sic habet: „No. Caes. Basilii *νομοθεσία νεαρὰ Βασιλείου Πορφυρογεννήτου τοῦ δεσπότου ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸν Ἰανουάριον.* Vatican. *νεαρὰ νομοθεσία τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Βασιλείου τοῦ νέου περὶ τῶν δυνατῶν τῶν ἀπὸ πενήτων ἐπικτωμένων.*" Haec magnam partem, nisi fallor, iam non ex libris mss. Harmenopuli, verum ex aliis fontibus derivantur.

5. Pro *καίσαρος* H. *κυροῦ* habet, quod praestare crediderim. Vide ad I. 2. §. 4.

6. Pro *Βασιλείου* H. habet *βασιλέως*. Vide notam 5. praecedentem.

7. Vox *τοῦ* deest in H.

8. In H. subiicitur *δεσπότου*, apud Salmasium *τοῦ δεσπότου*, quod fortasse in orationis contextum recipiendum est.

9. Ante vocem *μηδὲν* H. intrudit *ἤ*, atque novam paragraphum incipit.

10. Verba *ὑπὸ τούτων τῶν πενήτων — τῇ τεσσαρακοντίᾳ. μηδὲ* desunt in H., manifesto propter homoeoteleuton.

11. Post vocem *ἀπὸ* H. articulum *τοῦ* inserit.

12. Sic H. *Ῥωμάνου* Contius male legendum esse statuit. Sic enim et Freherus in Jure Graeco-Romano tom. II. pag. 177.

13. Pro *περὶ τὴν* inverso ordine H. *τὴν περὶ*. Non male.

14. Sic H. *δουλίαν* vulgo, fortasse ex errore typographi.

νοις συμψηφιζέσθω χρόνος, ἐφόσον διάγουσιν ἐν τῷ τόπῳ τῆς λειτουργίας, μέχρις ὅτου ὑποτρέψωσι·[15] φησὶ γὰρ καὶ ὁ κανών·[16] ἡ ἀπουσία τοῦ διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπόντος οὔτε αὐτῷ οὔτε ἄλλῳ γίνεται ἐπιζήμιος.

68 *Ὁ κωφός[d], ὁ ἄλαλος, ὁ μαινόμενος, ὁ ἄφρων καὶ ὁ αἰχμάλωτος οὐ περιγράφονται χρόνῳ. Τότε δὲ ὁ χρόνος αὐτοῖς[17] ἄρχεται τρέχειν, ὅτε ὁ μὲν ἐπανέλθοι, οἱ δὲ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῶσιν[18].*

ΤΙΤΛ. Δ΄. ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΨΗΦΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ.

1 *Οὐ δύναται[a] δικαστὴς εἶναι ὁ μήτε δικαιοδοσίαν ἔχων, μήτε ἀπὸ βασιλέως ἐξουσίαν λαβών, μήτε δοθεὶς ἀπὸ τοῦ δυναμένου δοῦναι δικαστήν, μήτε ἀπὸ νόμου βεβαιούμενος, μήτε αἱρετὸς ὤν.*

2 *Μηδεὶς[b] ἑαυτῷ[1] δικαζέτω ἢ δικαιοδοτείτω· τοῦτο γὰρ ἄδικόν ἐστιν.*

3 *Ὁ ἥττων[c] τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν οὐ δύναται δικάσαι.*

4 *Ἐν[d] τῷ καιρῷ τοῦ θέρους καὶ τῆς τρύγης[2] οὐδεὶς ἀναγκάζεται δικάσασθαι.*

5 *Ἐν[e] τῇ κυριακῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἑορταῖς καὶ οἱ δικασταὶ καὶ πάντες ἀργείτωσαν, πλὴν τῶν γεωργῶν.*

6 *Ἡ δὲ νεαρὰ[f] τοῦ καίσαρος[3] Λέοντος σχολάζειν κατὰ τὴν κυριακὴν καὶ τοὺς γεωργοὺς διορίζεται.*

d. Salm. *τοῦ αὐτοῦ*, quod et H. in contextu habet. Est Prochiri 38., 64. p. 232. — *a.* Salm. *ζ΄. δ΄. ο΄.* In H. est *βϊ. ζ΄. τϊ. ε΄. κεφ. ο΄.* Est Synops. VII. 5. 56. p. 57. — *b.* Salm. *τὸ αὐτό.* Est Synopsis VII. 3. 32. p. 56. Huc refertur scholium, quod in H. deest:

Οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· ἐκίνησα κατὰ τοῦ Πέτρου, καὶ ἐξενίκων τὸν κατεχόμενον οἶκον παρ᾽ ἐκείνου, ὡς ἐμοὶ διαφέροντα. Ἐτελεύτησεν ὁ Πέτρος, μήπω τῆς ὑποθέσεως λυθείσης, καὶ ἔγραψε κληρονόμον τὸν δικαστήν, τὸν δικάζοντα τὴν ὑπόθεσιν. Παύεται τοῦ κρίνειν περαιτέρω τὴν δίκην ὁ δικαστής· γέγονε γὰρ ἀντίδικός μου, καὶ οὐκ ὀφείλει αὐτὸς ἑαυτὸν κρίνειν· καὶ δίδοται ἕτερος, καὶ δικάζει κἀμὲ καὶ τὸν δικαστήν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ Μηδεὶς ἑαυτῷ δικαζέτω. Τὸ δὲ μὴ δικαιοδοτείτω, τοιοῦτον· ὁ αὐτὸς δικαστής, ὁ κρίνων ἐμὲ καὶ τὸν Πέτρον, ἐγράφη κληρονόμος παρὰ τοῦ Πέτρου τελευτήσαντος· καὶ πρὶν ἢ εἰσέλθοι καὶ κατάσχῃ τὴν νομὴν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων, προέλαβέ τις καὶ κατέσχεν αὐτά, συγγενὴς τυχὸν τοῦ Πέτρου· οὐκ ὀφείλει ὁ δικαστὴς αὐτὸς δι᾽ ἑαυτοῦ ἐκβάλλειν ἐκ τῆς νομῆς τὸν κατέχοντα τὴν κληρονο-

Veluti in hoc casu: egi contra Petrum, ac domum ab eo possessam vindicavi, utpote ad me pertinentem. Decessit Petrus, controversia nondum decisa, heredemque scripsit eumdem iudicem, qui de hac caussa cognoscebat. Cessat de lite ulterius iudicare ille iudex, nam factus mihi est adversarius, neque debet suus esse iudex: ideoque alius datur, qui inter me et iudicem disceptet. Hoc enim est. *Nemo sibi ipse iudex sit.* Alterum, *ne ius sibi dicat*, huiusmodi est: Idem iudex, qui inter me ac Petrum cognoscit, scriptus est heres a Petro defuncto, et antequam adeat rerumque hereditariarum possessionem nanciscatur, alius, forte cognatus Petri, antevertit easque possedit. Non debet iudex hereditatis detentorem ipse per se possessione deiicere, ac semetipsum introducere atque in possessionem rerum

computetur, quamdiu in loco ministerii versantur, donec inde redierint.* Ait enim regula: Absentia eius, qui ob publicum negotium abest, neque ipsi neque alii damnosa est.

* Surdus, mutus, furiosus, demens et captivus tempore non circumscribuntur. Tunc autem tempus iis currere incipit, quum hic reversus aut illi vitio liberati fuerint.

TIT. IV. DE IUDICIALI SENTENTIA AC RE IUDICATA.

Non potest iudex esse, qui neque iurisdictionem habet, neque ab imperatore potestatem nactus est, neque ab eo datus est, qui iudicem dare potest, neque a lege confirmatus, aut a partibus electus est.

Nemo sibi iudex sit neque ius dicat: hoc enim iniquum est.

Minor viginti quinque annis iudex esse nequit.

Tempore messis et vindemiae nemo ad iudicium venire cogitur.

Die dominica ac reliquis festis et iudices et omnes cessent, praeter agricolas.

Novella autem Caesaris Leonis etiam agricolas per diem dominicum cessare iubet.

μίαν, καὶ ἀντεισάγειν ἑαυτόν, καὶ πέμπειν εἰς τὴν διακατοχὴν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων. Οὐδεὶς γὰρ ἑαυτῷ δικαιοδοτεῖ· τὸ γὰρ διδόναι διακατοχὴν δικαιοδοσίας ἐστίν· ὀφείλει (sic Reitzius; antea *ὀφείλεις*) *γοῦν ἑτέρῳ προσέρχεσθαι ἄρχοντι, καὶ παρ' ἐκείνῳ τῆς αἰτίας ζητουμένης πέμπεσθαι εἰς διακατοχήν.*

hereditariarum immittere. Nemo enim sibi ipse ius dicit. Possessionem enim dare iurisdictionis est. Alium itaque magistratum adire, et ab hoc, caussa cognita, in possessionem mitti debet.

c. Ad marg. H. *τὸ αὐτὸ βῖ. ζ. κεφ. α'.* Salmasius *τὸ αὐτό.* — *d.* Salmasius *ζ. ιβ'. α'.* Pro *ιβ'.* legendum *ιζ'.* Est enim Synopsis VII. 17. 1. p. 91. — *e.* Salm. *κεφ. ιθ'. τοῦ αὐτοῦ.* Ad marginem H. *κεφ. α'.* Non quadrat. — *f.* Falk. Salm. *νεαρὰ νδ'. τοῦ βασιλ. Λέοντος.*

15. *ὑποστρέψουσι* H. Caeterum quae inde a verbis *φησὶ γὰρ* usque ad finem huius parapraphi 67. leguntur, in Prochiro non sunt. Sunt igitur ab Harmenopulo aliunde adjecta, videlicet ex versione l. 140. D. 50. 17. (de R. I.)

16. Pro *κανὼν* vetustae editt. habent *καῖσαρ*, manifesto eorum errore, qui siglum interpretari nesciverunt.

17. Pro *ὁ χρόνος αὐτοῖς* H. *αὐτοῖς ὁ χρόνος* habet. Parum recte. Est enim contra Prochiron p. 232.

18. Sic et Prochiron p. 232. Editt. quaedam *ἀπαλαγῶσιν*, unde Gothofredus peius etiam in Variantibus posuit *ἀπαλλάτωσιν*.

1. Tota haec paragraphus 2. deest in C. et H., deest etiam in M. A., Reitzio teste.

2. Sic H. Synopsis p. 91. *τρύχης* Reitzius, quod quidem nihili est.

3. Pro *καίσαρος* H. habet *κυροῦ*.

7 Ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ[g] τοῦ πάσχα μηδεμία παντελῶς ἐγκληματικὴ δίκη γυμναζέσθω παρὰ μηδενὶ ἄρχοντι.

8 Ἡ[h] διάταξις βούλεται τοὺς λῃστὰς καὶ τοὺς Ἰσαύρους[4] καὶ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, καὶ ἐν οἱᾳδήποτε ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα ἐξετάζεσθαι, καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι.

9 Τῇ[i] πρώτῃ τῶν πασχαλίων ἡμερῶν, καὶ βασιλικῆς ἐπὶ τούτῳ μὴ καταλαβούσης κελεύσεως, πάντες οἱ ἐν φυλακῇ ἀπολυέσθωσαν· εἰ μὴ ἄρα[5] ἱερόσυλός τίς ἐστιν, ἢ μοιχός, ἢ παρθένων ἅρπαξ, ἢ τυμβωρύχος, ἢ γόης, ἢ φαρμακός, ἢ φονεύς, ἢ πατροκτόνος, ἢ κατὰ βασιλέως ἢ πόλεως εὑρέθη μηχανησάμενος.

10 Πρὸ[k] μιᾶς ἡμέρας ὀφείλει προλέγειν ὁ μέλλων περί τινος ποιῆσαι ἐξέτασιν, ὅτι ἔσται ἐξέτασις, ἵνα μὴ οἱ κατηγορούμενοι τῷ αἰφνιδίῳ εἰς φόβον καὶ θόρυβον[6] ἐμβάλλωνται.

11 Ἐπὶ[l] δέκα ἡμέρας[7] ἔδικτον ἤτοι παράγγελμα ἄρχοντος προτίθεσθαι ὀφείλει κατὰ τοῦ προπετῶς μετὰ προκάταρξιν ἀπολιμπανομένου ἕως τρίτου. Ἡ δὲ μετὰ τὸν κώδικα νεαρὰ[8] τριάκοντα ἡμέρας παρέχει ἑκάστῳ ἐδίκτῳ ἤτοι παραγγέλματι ἕως τρίτου.

12 Ἡ[m] ἀπρόθεσμος[9] ἐπιφώνησις[10] δέκα ἡμέρας ἔχει προθεσμίαν.

13 Πᾶσα[n] δίκη [προ]γυμναζομένη[11] κατὰ τῶν διαδεχθέντων ἀρχόντων, εἴτε ἐγκληματικὴ εἴτε χρηματική, ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ὀφείλει πληροῦσθαι, ἀφ' οὗ προκατήρξατο. Εἰ δὲ ῥαθυμήσει ὁ ἄρχων τοῦ τεμεῖν αὐτήν, αὐτὸς μὲν ζημιοῦται, ἡ δὲ δίκη σβέννυται.

14 Πᾶσα[o] χρηματικὴ δίκη, ὑπεξαιρουμένων[12] τῶν εἰς δημοσίαν[13] αἰτίαν ἀνηκουσῶν, περαιτέρω τριῶν ἐτῶν οὐκ ὀφείλει μηκύνεσθαι.

15 Ἄρχων[p] δοὺς[14] δικαστὴν τὴν ψῆφον αὐτοῦ ἐκβιβαζέτω.

16 Ὅσα[q] παρὰ[15] τῶν δικαζομένων ἢ τῶν συνηγόρων παραλιμπάνεται, ταῦτα παρὰ τῶν δικαζόντων ἀναπληρούσθωσαν.

g. Est Synops. VII. 17. 12. pag. 92. — *h.* Ad marg. H. et Salm. κεφ. κα'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synops. VII. 17. 15. pag. 92. — *i.* Ad marg. H. et apud Salmasium κεφ. κϛ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synops. l. c. 16. pag. 92. — *k.* Ad marg. H. Salm. βι. ξ'. (in H. antea scriptum fuit ϛ'.) τι. η'. κεφ. ιη'. Lege τι. ν'. Est Synops. LX. 50. 18. p. 536., sed mutatis quibusdam. — *l.* Ad marginem H. Salm. βι. κγ'. τι. β'. κεφ. α'. θεμ. δ'. Non invenio. — *m.* Ad marginem H. βι. ζ'. τι. δ'. κεφ. α'. Salm. βιβ. ζ'. τι. δ'. κεφ. γ'. Desumpta est, paucis mutatis, ex Basilicis XXVI. 7. 21. Heimb. tom. III. p. 137. — *n.* Ad marg. H. βι. ε'. τι. β'. κεφ. ιθ'. θε. γ'. Salm. βι. ξ'. τι. β'. κεφ. ιθ'. θεμ. γ'. Non quadrat. — *o.* Salm. λε'. τι. ιδ'. κεφ ϛγ'. Non quadrat. — *p.* Est Basil. IX. 3. 15. Heimb. I. p. 454. Huc refertur scholium:

Οἷον· δέδωκεν ὁ μέγας Δρουγγάριος, ἢ ἕτερός τις ἔχων δικαιοδοσίαν καὶ ἀρχήν, δικαστὴν ἐπὶ τῷ δικάσαι δύο τινάς. Ἔκρινεν ὁ δικαστής, καὶ δέδωκε καὶ ἀπόφασιν, καταδικάσας τὸ ἓν τῶν μερῶν, λόγου χάριν φ'. ιι. Τὸν ἐκβιβασμὸν ἤτοι τὴν ἀπαίτησιν τῶν τοιούτων ιι. ὁ ἄρχων ὀφείλει ποιῆσαι, ὁ δοὺς τὸν δικαστήν.

Veluti: dedit magnus Drungarius, aut alius quis iurisdictionem atque imperium habens, iudicem, qui inter duos cognosceret. Iudicavit iudex, lataque sententia unam partem condemnavit, verbi caussa aureis quingentis. Executionem sive exactionem horum aureorum magistratus, qui iudicem dedit, facere debet.

Quadragenis ante Pascha diebus nulla omnino caussa criminalis exerceatur apud nullum magistratum.

Constitutio sancit, ut latrones et Isauri quadragesima etiam et quacumque Paschatis die examinentur et quaestionibus subiiciantur.

Primo Paschali die, etiamsi principalis iussio hac in re non praecesserit, omnes ex custodia dimittantur: nisi forte sacrilegus quis sit, vel adulter, vel virginum raptor, vel sepulcrorum effossor, vel maleficus, vel sicarius, vel parricida, vel contra principem aut civitatem aliquid machinatus reperiatur.

Qui quaestionem de aliquo habiturus est, uno die ante praedicere debet, futuram esse quaestionem, ut ne accusati repentina re in metum ac terrorem coniiciantur.

Per dies denos edictum sive praeceptum iudicis proponi debet adversus eum, qui post litem contestatam temere abest, idque tertio. Novella autem post codicem promulgata singulis edictis sive praeceptis dies triginta tribuit idque tertio.

Indefinita temporis enuntiatio decem dierum spatium habet.

Omnis actio adversus praesides, quibus successum est, sive criminalis sive pecuniaria sit, intentata intra viginti dies terminari debet, ex quo contestata fuit. Quod si praeses eam disceptare cesset, ipse quidem mulctatur, sed lis exstinguitur.

Omnis controversia civilis, exceptis iis, quae ad caussam publicam pertinent, ultra tres annos protelanda non est.

Magistratus, qui iudicem dedit, sententiam eius exsequatur.

Quaecumque a litigantibus aut advocatis omittuntur, ea ab iudicibus suppleantur.

q. Est Synops. VIII. 1. 48. p. 57. *Σαφές ἐστι τὸ παρὸν νεαρόν* (emendavit Cuiacius. Vulgo *νέατον*) *κελεύει γὰρ ἵνα ὁ δικαστὴς ἀναπληροῦ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀντιδίκων καὶ τῶν συνηγόρων, καὶ ἐὰν παραλείψῃ τυχὸν ἓν μέρος τῶν δικαζομένων νόμον τὸν βοηθοῦντα αὐτῷ τὸν δικαστὴν κελεύει λέ-*

Huc refertur scholium:

Plana est haec lex. Constituit enim, ut iudex defectus adversariorum atque advocatorum suppleat: et si una forte pars litigantium legem sibi auxiliantem praetermiserit, iubet iudicem hanc suggerere, et litigantis defectum supplere; factum vero vel actum nequaquam. Nec

4. Hic margo Suall. *ἅρπαγας, φονεῖς καὶ οὓς χοσιαρίους φασὶν.* Ad marginem H. *τοὺς ἅρπαγας, τοὺς φωνεῖς καὶ τοὺς χοσιαρίους φασίν.*

5. *ἄρα* deest in H.

6. Verba *καὶ θόρυβον* in H. non leguntur.

7. *ἡμέραις* H.

8. Est Iustiniani Novella 112. Etiam Falk. habet *νεαρὰ ριβ΄.*

9. Hanc paragraphum H. sequenti §. 13. postposuit.

10. Haec de constituto debiti id est *ἀντιφώνησις* Basilica efferunt.

11. *γυμναζομένη* H. Salm. *προγυμναζομένη* Reitzius.

12. *ὑφεξαιρουμένων* H.

13. Pro *δημοσίαν* H. habet *δημόσιον.*

14. Deest haec §. 15. in H. C.

15. Deest haec §. 16. in H. C.

17 *Οὐ*[r] *δεῖ*[16] *τοὺς δικαστὰς ἢ κωλύειν ἢ ὑβρίζειν τοὺς ἐκκαλουμένους· εἰ γάρ τι τοιοῦτον γένηται, προσέρχονται τῷ βασιλεῖ.*

18 *Οἱ*[s] *στρατιωτικοὶ ἄρχοντες δικάζουσι τοῖς στρατιώταις ἐπὶ μόνων τῶν στρατιωτικῶν αἰτιῶν, ἤγουν τῶν στρατιωτικῶν ὑποθέσεων· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ζητημάτων οἱ κατὰ τόπους τὰ τοῦ δημοσίου διενεργοῦντες, ἢ ἄλλως*[17] *τινῶν τόπων ἄρχοντες καὶ τοῖς στρατιώταις δικάζουσιν.*

19 *Ὅτι*[t] *καὶ πρὸ πέρατος τῆς δίκης χρὴ τὰς καταδίκας*[18] *ἐκφέρεσθαι, ὅτε ἀποδιδράσκων τὴν δίκην ὁ ἐναγόμενος διατελεῖ.*

20 *Οὐ*[u] *μέντοιγε*[19] *ἁπλῶς κατεδίκαζεν ὁ μάγιστρος τὸν μὴ βουλόμενον ἐπελθεῖν μέχρι πέρατος τῆς δίκης, ἀλλ᾽ ὅρον ἐδίδου τῆς παραστάσεως*[20]*, καθ᾽ ὃν εἰ μὴ ἀπήντα, αὐτοτελῶς*[21] *τὴν καταδίκην ἐπήνεγκε· κρίνας γάρ τινα, καὶ εἰς τέλος ἀγαγὼν τὴν αὐτοῦ δίκην, εἶτα τοῦ καταδικασθέντος ἀποχωροῦντος ἀσυντάκτως, ἐσημειώσατο οὕτως· δεδικαίωται ὁ Πρωτοσπάθαριος Νικήφορος κατὰ νομῆς λόγον*[22] *ἀπολαβεῖν κτῆμα τόδε. Ἵνα δὴ τῷ τρόπῳ τούτῳ μαθὼν ὁ ἀντίδικος, ὡς οὐδὲν ὤνησεν αὐτὸν ἡ ἀναχώρησις, ἀποχωρήσαντα τοῦ δικαστηρίου ἀσυντάκτως, ἢ ταχέως ἀπαντήσῃ, μεθ᾽ ὧν ἔχει δικαιωμάτων, μηνῶν ἄχρι τεσσάρων μετὰ τὴν ἐπὶ νομὴν παράδοσιν*[23]*, καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τύχῃ δικασάμενος· ἢ ἐπὶ τῆς αὐτῆς*[24] *ἀπειθείας μένων, καὶ ὅρους τεταγμένους ὑπερεκπίπτων, τελείαν δέξηται καταδίκην, κατὰ μίαν μοῖραν τῆς ὑποθέσεως δικαζομένης*[25]*, ὥσπερ τοῖς περὶ τῶν τοιούτων διηγόρευται νόμοις.*

γειν τοῦτον, καὶ ἀναπληροῦν τὸ τοῦ δικαζομένου ἐλάττωμα· φάκτον δὲ ἤτοι (*ητι* Reitzius) *πρᾶξιν οὐχί· οὐ γὰρ ἀπαιτεῖται ὁ δικαστὴς γινώσκειν, ἃ καθ᾽ ἑαυτοὺς οἱ δικαζόμενοι πράττουσι. Καὶ τυχόν, ἐὰν ὁ Πέτρος δικαζόμενος μετὰ τοῦ Παύλου παρὰ Μάρκῳ δικαστῇ περὶ βιβλίου διελύσατο, εἶτα μετὰ καιρὸν ἐνήχθη πάλιν ὁ αὐτὸς Πέτρος παρὰ τοῦ αὐτοῦ Παύλου περὶ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου παρὰ δικαστῇ Ἰωάννῃ, καὶ οὐκ ἀντέθηκεν ὁ Πέτρος τῷ Παύλῳ τὸν τῆς διαλύσεως λόγον* (*λόγους* Suall.)*, οὐκ ἀπαιτεῖται ὁ δικαστὴς ἀναπληρῶσαι τὸ ἐλάττωμα τοῦ δικαζομένου, καὶ εἰπεῖν· ὅτι ἀλλὰ διελύσω, ὦ Παῦλε. Νόμους γὰρ γινώσκειν, οὐ φάκτα ὁ δικαστὴς ἀναγκάζεται.*

enim postulatur ab iudice, ut sciat quae litigantes inter se agant. Et exempli caussa, si Petrus agens cum Paulo apud Marcum iudicem, de libro transegit: ac post aliquod tempus idem Petrus ab eodem Paulo de eodem libro conveniatur apud iudicem Ioannem, neque Petrus Paulo transactionis caussam opponat, non postulatur ab iudice, ut litigantis defectum suppleat, et dicat: atqui transegisti, Paule. Leges enim scire, non facta oportet iudicem.

r. Est Basilicorum IX. 1. 24. ed. Heimb. I. p. 429. Huc pertinet scholium, quod deest in H.:

Τὸ παρὸν νόμιμον σαφές ἐστιν· ἐπιτάττει γὰρ τοῖς δικασταῖς δέχεσθαι τὰς ἐκκλήτους πρᾴως καὶ ἄνευ τινὸς κωλύσεως, καὶ μὴ ὑβρίζειν τοὺς ἐκκαλουμέ-

Perspicua est haec lex. Praecipit enim iudicibus, ut adpellationes placide et absque prohibitione recipiant, nec adpellantibus iniuriosi sint. Quod

Non oportet iudices aut prohibere aut iniuria adficere adpellantes: nam si quid tale fiat, adeunt principem.

Magistratus militares inter milites ius dicunt de solis caussis et controversiis militaribus: in ceteris autem quaestionibus ii, qui publica in singulis locis negotia administrant, aut alioqui locorum praefecti sunt, etiam militibus ius dicunt.

Etiam ante finem litis condemnationes pronuntiandae sunt, quando reus litem deserere perseverat.

Non tamen simpliciter Magister eum condemnabat, qui ad finem usque litis adesse noluerat, sed sistendi tempus praestituebat, intra quod nisi adveniret, condemnatoriam sententiam absolute proferebat: namque si ius alicui dicens litem eius ad finem perduxisset, et condemnatus deinde indecore discessisset, sic pronuntiabat: decretum est, ut Protospatharius Nicephorus possessionis nomine illud praedium capiat. Ut scilicet adversarius hoc pacto intelligens, nihil sibi discessum profuisse, quod iudicio se indecore subtraxerit, aut celeriter adveniat cum probationibus, quas habet, intra menses quatuor post missionem in possessionem, legesque ac iura sua in iudicio consequatur: aut in eadem contumacia perseverans, et praefinitos terminos transgrediens plenam condemnationem subeat, caussa ab una parte iudicata, uti legibus hac de re constitutum est.

νους· εἰ δέ τι τοιοῦτον διαπράξουσι, δίδωσιν ἄδειαν τοῖς κωλυθεῖσι ζητῆσαι τὴν ἔκκλητον ἢ καὶ ὑβρισθεῖσι προσέρχεσθαι τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναφέρειν τὰ περὶ τούτου· καὶ οὗτος μανθάνων τὰ γενόμενα, τιμωρεῖ τοὺς ταῦτα πλημμελήσαντας δικαστάς· ὑποκεινται δὲ καὶ τῷ περὶ βίας δημοσίῳ ἐγκλήματι οἱ ὑβρίζοντες δικασταὶ τοὺς ἐκκαλουμένους· καὶ ἀφαιρούμενοι παρὰ τοῦ δημοσίου πᾶσαν, ἣν ἔχουσι περιουσίαν, ἀτιμοῦνται.

si quid tale commiserint, iis, qui adpellatione uti prohibiti aut iniuria adfecti sunt, licentiam dat adeundi principis, et de eo negotio referre: atque hic, quae facta sunt, comperiens punit iudices hac in re delinquentes. Tenentur etiam publico de vi crimine iudices, qui adpellantes iniuria adficiunt: et ademto iis a fisco omni patrimonio, quod habent, infames fiunt.

s. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον περὶ στρατιωτικῶν.* Est *Μικρὸν Σ. κγ'.* — t. Ad marginem H. *βι. ῥωμαικὸν τι. λγ'. κεφ. α'. καὶ βι. ς'. τι. κβ'. κεφ. α'.* Similia habet Salmasius. Est *Πεῖρα* 51. 5. — tt. Ad marginem C. *Ῥωμ. ιγ'. α'.* Est *Πεῖρα* 33. 1. sed a verbis *κρίνας γάρ τινα.*

16. Haec tota §. 17. deest in H. C.

17. Sic H. *ἄλλων* Cui. alii.

18. Pro *καταδίκας*, quod et in H. est, Cuiacius alii habent *δίκας*.

19. Hanc paragraphum Gothofredus solus inter scholia retulit, sed satis male. Etiam in H. orationem contextus format.

20. Sic et H. *παρατάσεως* liber Salmasii.

21. Pro *αὐτοτελῶς* Scaliger, alii *αὐτοθελῶς*.

22. Pro *λόγον* H. habet *λόγου*.

23. *μετὰ τὴν ἐπὶ νομὴ παράδωσι* H.

24. *αὐτῆς* deest in H.

25. Pro *δικαζομένης* H. habet *δικαζόμενος*.

21 Ἀπὼν τις[u] οὐ καταδικάζεται μεγάλῳ ἐγκλήματι, ἀλλὰ γίνεται ἀναζητούμενος διὰ γραμμάτων· ἀφ᾽ οὗ δὲ γνῷ, τὸν ἐνιαυτὸν ἔχει πρὸς τὸ ἑαυτὸν καθᾶραι· καὶ ἐὰν εἴσω τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔλθῃ καὶ ἀσφαλίσηται ἢ ἀποθάνῃ, οὐ δημεύεται ἡ οὐσία αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῖς κληρονόμοις ἁρμόζει. Εἰ δὲ εἴσω ἐνιαυτοῦ διαστήματος μὴ βουληθῇ παραγενέσθαι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, καὶ τὰ πράγματα αὐτοῦ δημεύεται, καὶ αὐτὸς εὑρεθεὶς αὐστηροτέρᾳ ἀποφάσει ὑποβάλλεται. Εἰ δὲ καὶ ἐλέγχοις φανεροῖς καὶ ἀποδείξει διαυγεῖ[26] τὴν ἀθώωσιν τὴν ἰδίαν καθᾶραι σπουδάσει, μηδὲν ἧττον αἱ ὑποστάσεις αὐτοῦ παρὰ[27] τῷ δημοσίῳ μενέτωσαν.

22 Οὔτε[v] ἐξ ὑπονοίας, οὔτε ἀπὼν τις καταδικάζεται, εἰ μὴ ὁ μετὰ πολλὰς ὑπομνήσεις καὶ προθέματα[28] μὴ παραγενόμενος, καὶ αὐτὸς δὲ μέχρι χρηματικῆς ποινῆς, ἢ ἀτιμίας, ἢ ἐξορίας· ὁ δὲ κατήγορος ἀπὼν καταδικάζεται, καὶ πλέον ἐσθ᾽ ὅτε, ἤπερ[29] ἀπαιτεῖ τὸ συκοφαντῶν δόγμα.

23 Οὐ[w] χρὴ τὸν ἄρχοντα ταῖς τῶν δημοτῶν[30] ἐκβοήσεσι πείθεσθαι, ὅτι[31] βούλονται ἢ τὸν ὑπεύθυνον ἀπολυθῆναι, ἢ τὸν ἀνεύθυνον τιμωρηθῆναι.

24 Μὴ[x] προχείρως ὁ ἄρχων κεφαλικὴν τιμωρίαν φερέτω[32], εἰ μὴ πρότερον ὁ ἐναγόμενος διὰ τῆς οἰκείας ὁμολογίας, ἢ τῆς τῶν μαρτύρων ἐρωτήσεως, ἢ[33] τῶν βασάνων οὕτως ἐλεγχθῇ, ὥστε σχεδὸν μηδὲ ἑαυτῷ δύνασθαι ἐναντιοῦσθαι.

25 Ὁ αὐθαιρέτως[z] ὁμολογήσας περὶ ἁμαρτήματος, οὐκ εὐχερῶς πιστεύεται· πολλάκις γὰρ ἢ διὰ φόβον ἢ δι᾽ αἰτίαν ἄλλην τινὰ καθ᾽ ἑαυτοῦ ψεύδεται.

26 Ἡ διάταξις[a] κελεύει ὥστε πάντα δικαστὴν ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτοῦ[34] κελεύειν τὸν ἡττηθέντα διδόναι τὰ δαπανήματα πάντα[35] τὰ ἐν τῷ δικαστηρίῳ γενόμενα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσει ὁ δικαστής, αὐτὸς τὴν ζημίαν ταύτην ἀναγκάζεται θεραπεῦσαι τῷ νενικηκότι μέρει.

27 Ἔξεστι[b] τῷ δικαστῇ[36] τῷ ἡττωμένῳ ἐκ τῶν ἀντικρινομένων μερῶν τὰ δαπανήματα, τὰ εἰς τὸ δικαστήριον ὑπὲρ τῆς ὑποθέ-

u. Ad marginem H. βί. ξ. τί. μθ΄. κεφ. α΄. Est Synopsis LX. 49. 1. p. 534. — v. Ad marginem H. βί. ξ. να΄. κεφ. ε΄., quibus similia habet Salm. Est Synops. LX. 51. 5. p. 113. — w. Ad marginem C. H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικροῦ Α. οβ΄. — x. Ad marg. H. et Salm. τοῦ αὐτοῦ. Est Μικρὸν A. ογ΄. — z. Ad marginem H. βί. ζ. τί. η΄. κεφ. η΄. Melius Salmasius ξ. η΄ η΄. Lege βί. ξ. τί. ν΄. Est Synops. LX. 50. 5. p. 535. et Μικρὸν B. λ΄. — a. Ad marginem H. βί. τί. γ΄. κεφ. ο΄. Apud Salmasium περὶ δαπανημάτων ὡς ἀδίκως δαπανᾷ τις, ubi vir doctus litteras δαπάνημα et ἀδίκως delevit, citans θ΄. γ΄. ο΄. Est Synopsis IX. 3. 70. p. 112. — b. Salm. τὸ αὐτό. H. ad marg. κεφ. τὸ αὐτό.

26. Pro διαυγεῖ H. habet διαυγῆ.
27. παρὰ H. alii quidam, Synopsis pag. 535. Deest in quibusdam.

Absens quis non condemnatur gravi crimine, sed per litteras requiritur. Ex quo autem cognoverit, annum habet ad se purgandum: et si intra annum venerit et caverit aut obierit, patrimonium eius non confiscatur, sed heredibus competit. Si vero intra anni spatium in iudicio se sistere noluerit, et bona eius publicantur, et ipse repertus severiori subiicitur sententiae. Sed etsi argumentis evidentibus et manifesta probatione innocentiam suam purgare studuerit, nihilominus bona eius penes fiscum remaneant.

Neque ex suspicione, neque absens quis condemnatur, nisi qui post multas denuntiationes et edicta non advenerit, et ipse quidem ad poenam pecuniaram, aut infamiae, aut exsilii: accusator autem absens condemnatur, et gravius nonnunquam, quam SC. de calumniatoribus postulat.

Praesidem clamoribus plebeiorum obsequi non oportet, si aut noxium absolvi aut insontem puniri velint.

Ne temere praeses capitalem poenam indicat, nisi reus propria confessione aut testium interrogatione aut tormentis ita prius convictus fuerit, ut nec ipse propemodum sibi adversari possit.

Ei qui ultro de crimine confitetur, non facile creditur: saepe enim vel propter metum vel propter aliam caussam aliqua contra se mentitur.

Iubet constitutio, ut omnis iudex in sua sententia victum iubeat reddere omnes impensas in iudicio factas. Quod si hoc iudex non fecerit, ipse hoc damni parti victrici refundere cogitur.

Iudici licet, impensas in iudicio pro lite exsolutas parti litigatorum victae imponere, eamque ad illas reddendas compel-

28. Sic et Synopsis p. 113., *προγραφὰς* Suall. in margine.
29. Pro *ἤπερ* H. *ἤπαρ* habet.
30. Pro *τῶν δημοτῶν* H. habet *δημοσίων*, quemadmodum multi et alii libri exbibent. Ad marg. Suall. tamen habet *καὶ δημοτῶν*. Basilica LX. 51. 49. Heimb. V. p. 872. *δημοτῶν*.
31. Pro *ὅτι* H. habet *ὅτε*.
32. *προφερέτω* vetus liber Salm. *ἐκφερέτω* Basil. LX. 51. 51. Heimb. V. p. 873.
33. Pro *ἤ* Basilica habent *ἤτοι*.
34. Pro *αὐτοῦ*, quod est in H., Haverkamp. *ἑαυτοῦ* legi voluit. Non opus.
35. Sic H. item Basilica Heimb. I. p. 459. *πάντα τὰ δαπανήματα* Reitzius.
36. Hanc §. 27. Gothofredus inter scholia retulit, quod Salmasius refutavit. Etiam in H. orationis partem facit. Caeterum ad marginem H. *ἐκ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. ὃ δήποτε καὶ αὐτὸς εἰς δικολογεῖν καὶ δικάζειν κατα.*

σεως καταβληθέντα ἐπιτιθέναι, καὶ αὐτὸν ἀναγκάζειν ἀποδιδόναι αὐτά, καὶ ὑπὲρ τὰ δαπανηθέντα δὲ καταβαρύνειν αὐτόν, ἕως καὶ τῆς δεκάτης μοίρας τῶν δαπανημάτων. Ταῦτα δὲ τὰ ἐπέκεινα τῶν δαπανημάτων ἀποδίδονται μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῷ δημοσίῳ, σπανίως δὲ, εἴπερ ὁ δικαστὴς βούλοιτο, καὶ τῷ νικήσαντι μέρει, ἀνθ᾽ ὧν κατετρίβη ἀδίκως, ἀπὸ τούτων δίδοται, πρὸς ὃ ἂν διακρίνοι ὁ δικαστής.

28 *Τὰ*[c] *μεταξὺ ἄλλων*[37] *κριθέντα οὔτε ὠφέλειαν οὔτε βλάβην ἐπιφέρει τῷ μὴ παρόντι*[38]*. Τοῦτο κρατεῖ καὶ ἐπὶ ἐγκλημάτων καὶ ἐπὶ κληρονομιῶν*[39]*.*

29 *Ἐάν*[d] *τις*[40] *βούληται καταδίκην ἀναψηλαφῆσαι προφάσει ἀναλογαριασμοῦ, οὐ δύναται.*

30 *Ἐπὶ*[e] *προσχήματι καινῶν συμβολαίων μετὰ ταῦτα εὑρεθέντων τὰς ἀποφάσεις ἀνανεοῦσθαι εἰς ὑπόδειγμα*[41] *βαρύ ἐστι.*

31 *Ἐὰν*[f] *ὁ νικήσας ἐν τῇ ἀποφάσει καὶ λαβὼν πράγματα, ὡς ἐν τάξει*

c. Ad marginem H. *βί. ϑ΄. τί. λγ΄. ϟγ΄.* Salm. *ϑ΄. γ΄. ϟγ΄. ϟδ΄.* Est Synopsis IX. 3. 93. p. 112. — *d.* Ad hanc paragraphum id, quod sequitur scholium refertur:

Δικαστής τις δικάζων τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον λόγου χάριν, καὶ κεφαλαίων διαφόρων προτεθέντων, δέδωκεν ἀπόφασιν, καὶ κεφάλαιον ἓν περὶ λίθων ἢ μαργαριτῶν περιϊστάμενον εἰς διατίμησιν νομισμάτων σ΄. αὐτὸς διετιμήσατο νομισμάτων ρ΄. Καὶ βούλεται μετὰ τὴν ἀπόφασιν ἀναλογισάμενος ὅτι κακῶς εἰς τοσοῦτον ποσὸν ἀνήγαγε τὸ κεφάλαιον, ἀναψηλαφῆσαι τὴν ἰδίαν ἀπόφασιν. Φησὶν οὖν ἡ διάταξις, μὴ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν τὸν δικαστήν· εἰ γὰρ δοθῇ τοῦτο, οὐκ ἔσεταί ποτε πέρας τῶν δικῶν (alias *δικαστῶν*, alias *δικαστηρίων*)*, τοῦ δικαστοῦ λέγειν δυναμένου, ὅτι κακῶς ἀπεφηνάμην, καὶ ὀφείλω ἀναψηλαφῆσαι τὴν ἀπόφασίν μου. Ἢ οὕτως εἰπὲ, ὅτι ὁ ἐναγόμενος ἀπαιτούμενος παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ιι. ρ΄. καὶ χρεωστούμενος καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἰσόμετρον ποσότητα, οὐκ εἶπε καταδικαζόμενος, ὅτι χρεωστεῖς καὶ σὺ ἐμοὶ ρ΄. ιι. καὶ λογίσαι* (*ἀντελλογίσαι* Scaliger) *ταῦτα, καὶ ἐλευθεροῦμαι τῆς ἐναγωγῆς· ἀλλ᾽ ἐφησύχασε καὶ κατεδικάσθη· καὶ μετὰ ταῦτα ἀναλογισάμενος, ὅτι ὤφειλεν εἰσαγαγεῖν ἀντέλλογον* (*ἀντελογον* quidam. *ἀντίλογον* alii)*, ἠβούλετο ἀναψηλαφῆσαι τὴν ἀπόφασιν, ἵνα εἰσάξῃ τὸν ἀντέλλογον. Φησὶν οὖν ἡ διάταξις, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο δυνατὸν, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν ἄλυτα μένῃ τὰ δικαστήρια. Ἀλλὰ δότω μὲν τὰ ρ΄, εἰς ἃ κατεδικάσθη· κινησάτω δὲ καὶ αὐτὸς μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἑκατὸν, ὧν χρεωστεῖται, καὶ τεύξεται τοῦ δικαίου.*

Iudex aliquis inter Petrum ac Paulum exempli gratia cognoscens, propositis variis capitibus, sententiam tulit, unumque caput de lapillis aut margaritis, ad pretium aureorum cc. adscendens, ipse c. aestimavit aureis. Post sententiam reputans, se male ad istam quantitatem redegisse id caput, sententiam suam vult retractare. Ait itaque constitutio, iudicem hoc facere non posse. Hoc enim si detur, litium nunquam erit finis, quum dicere possit iudex, se male decrevisse, adeoque suam se velle retractare sententiam. Aut sic dicito: Reus, a quo actor centum aureos petit, et cui ipse actor aequalem quantitatem debet, quum condemnaretur, non dixit: et tu mihi centum aureos debes, eos imputa, et ego liberabor actione; sed adquievit et condemnatus fuit. Sed post illa reputans, se debuisse compensationem inducere, sententiam voluit retractare, ut compensationem inducat. Ait igitur constitutio, id fieri non posse, ut ne iudicia inde maneant indissolubilia. Sed centum quidem det, in quae condemnatus est: ipse autem post illa agat de centum, quae sibi debentur, et ius suum consequetur.

lere, quin et supra impensas eam onerare, usque ad decimam expensorum partem. Haec autem, quae impensas excedunt, ut plurimum fisco inferuntur: raro autem, siquidem id iudex velit, etiam ex his parti victrici, propterea quod iniuriose vexata sit, tantum datur, quantum iudex decreverit.

Res inter alios iudicata nec commodum nec damnum absenti adfert. Id quod etiam in criminibus et hereditatibus obtinet.

Si quis iudicatum retractare velit praetextu novae computationis, non potest.

Sub praetextu novorum instrumentorum postea repertorum sententias innovare exemplo grave est.

Si is qui sententia vicit, et res pignoris nomine accepit,

e. Est Synopsis IX. 3. 75. pag. 101. Huc refertur id quod sequitur scholium:

Πέτρος τις ἐνήγαγε κατὰ Μάρκου, ἐκνικῶν ἐξ (alii *ἀπ᾽*) *αὐτοῦ οἶκον, καὶ ἀπέδειξε τὸν οἶκον ἑαυτῷ διαφέρειν, καὶ ὁ δικαστὴς δέδωκεν ἀπόφασιν, προσδικαιοῦσαν τὸν οἶκον τῷ Πέτρῳ· καὶ μετὰ τὴν ἀπόφασιν εὗρεν ὁ Μαρκος διάλυσιν τοῦ Πέτρου γεγενημένην πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ δὴ τοῦ Μάρκου, περὶ τοῦ τοιούτου οἴκου, καταπαύουσαν πᾶν δίκαιον τῷ Πέτρῳ· καὶ προκομίζων αὐτὴν ἠξίου* (*ἠξιοῦτο* alii) *διαπεσεῖν τὴν ἀπόφασιν. Ἀνηνέχθη τὸ περὶ τούτου εἰς βασιλικὰς ἀκοάς, καὶ ἀντέγραφεν* (*ἀντέγραψεν* Scalig.) *ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐκ ὀφείλει ἡ διάλυσις προσδεχθῆναι, οὔτε ἡ ἀπόφασις ἀνατραπῆναι, διὰ τὸ μετ᾽ αὐτὴν εὑρεθῆναι καινὸν ἤτοι νέον δικαίωμα, ὅπερ ἐν ὅλῳ τῷ πρώτῳ δικαστηρίῳ οὐκ ἐνεφανίσθη· βαρὺ λογισάμενος, τὸ δοῦναι ἀφορμὴν τοῖς καταδικαζομένοις ἀνατρέπειν τὰς ἀποφάσεις, προφάσει καινῶν δικαιωμάτων εὑρέσεως.*

Petrus quidam agebat cum Marco, domum ab eo vindicans, et probabat domum ad se pertinere: et iudex sententiam tulit, quae Petro domum addicebat. Post sententiam Marcus transactionem Petri, cum patre suo, Marci puta, super eadem domo factam invenit, quae Petro omne ius adimebat: eamque proferens petebat, ut sententia intercideret. Hoc negotii ad aures principis referebatur, et rescripsit princeps, transactionem non esse recipiendam, neque sententiam rescindendam, eo quod post illam novum sive recens instrumentum fuisset inventum, quod in toto iudicio priori non comparuerat: grave existimans, dare occasionem condemnatis sententias evertere praetextu instrumentorum recens inventorum.

f. Est Basilicorum IX. 3. 78. ed. Heimbach. I. pag. 460. Caeterum huc refertur scholium huiusmodi:

Γίνωσκε, ὅτι παντὶ καταδικαζομένῳ ζητοῦντι καιρὸν εἰς καταβολὴν τῶν ἀπὸ

Scito, omni condemnato, ad solvendum iudicatum tempus quaerenti, qua-

37. Pro *ἄλλων* quod et in Synopsi p. 112. et in H. est, quidam habuere *ἀλλήλων*. Pessime.

38. Pro *τῷ μὴ παρόντι*, quod est in H. et Synopsi, Salmasius male coniecit *ἐν τῷ παρόντι*.

39. Pro *κληρονομιῶν* Gothofr. in margine male scripsit *χρηματικῶν*.

40. §. 29—31. desunt in C. et H., quod quidem et Salmasius in ms. libro factum esse significat, dum ab hoc loco usque ad §. 32. lineam transversam deduxit.

41. Sic Ecloga. *εἰς ὑποδ. ἄγειν* al., uti Gothofredus annotat in Variantibus.

ἐνεχύρου, μὴ εὑρίσκῃ ἀγοραστὴν ἀπὸ σπουδῆς τοῦ ἐναγομένου, πέμπεται αὐτὸς ἐπὶ νομὴν[42] τῶν πραγμάτων, ἵνα δεσπόζῃ[43] αὐτῶν.

32 *Ὁ[g] τῆς κατηγορίας χωρὶς ἀπολύσεως ἀφιστάμενος τιμωρεῖται· οἷα γὰρ ἂν ἐπενεχθῇ κατηγορία, τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ δικαστοῦ, οὐ μὴν τῇ βουλήσει τοῦ κατηγόρου[44] ὀφείλει[45] ἀπαλείφεσθαι.*

33 *Ἡ διάταξις[h] κελεύει, μηκέτι τὸν δικαστὴν ἀκολουθεῖν ἑτέρᾳ[46] ψήφῳ γεγενημένῃ· ἀλλὰ σκοπεῖν, τί κατὰ τοὺς[47] νόμους ἀκόλουθον, καὶ οὕτως ἀποφαίνεσθαι.*

34 *Ἐὰν[i] ἀπόφασις λεχθῇ μόνον, μὴ μέντοι γραφεῖσα πρότερον ἀναγνωσθῇ, ἀνίσχυρος ἔστω.*

35 *Ἡ[k] παρὰ τὸν τύπον[48] τῶν δικαστηρίων ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις ἀνίσχυρος ἔστω.*

36 *Τὸ[l] ἔξω τῆς δικαιοδοσίας ἐκ τοῦ δικαστοῦ γινόμενον οὐκ ἔῤῥωται.*

37 *Αἱ ἐφέσεις[m] αἱ ἀπὸ τῶν δικαστηρίων[49] δύο μηνῶν ἔχουσι προθεσμίαν πρὸς τὴν κυρίαν.*

38 *Μετὰ διετίαν[n] κυροῦται ἡ ψῆφος, ἐκκλήτου μὴ παρακολουθησάσης· εἰ μὴ φανερῶς ἐστι παράνομος.*

39 *Μετὰ ψῆφον[o], ἤγουν ἀπόφασιν τοῦ κριτοῦ καὶ τέλειαν ἀποκατάστασιν οὐδεὶς παραδέχεται καινά τινα καὶ νέα πειρώμενος προβάλλεσθαι δικαιώματα, ὡς τότε μὲν οὐκ ἔχων[50] τινὰ[51], ὕστερον δὲ ἐφευρὼν, ἀλλ' ὁ τοῦτο βουλόμενος ποιεῖν παντελῶς ἐστιν ἀπρόσδεκτος· χωρὶς τῶν ἐπὶ δημοσίου πράγματος θελόντων τοῦτο ποιεῖν· τούτους γὰρ σπανίως ὁ νόμος κελεύει τοῖς δικασταῖς παραδέχεσθαι.*

τῆς καταδίκης, δίδοται τετράμηνος, πολλάκις δὲ καὶ πλείων προθεσμία· καὶ εἰ διελθούσης τῆς προθεσμίας ἀγνωμονεῖ καὶ ἔτι, καὶ οὐ δίδωσι τὰ ἀπὸ τῆς καταδίκης, ἀναλαμβάνονται ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐνέχυρα τοῦ δικαστοῦ τῇ αὐθεντίᾳ, καὶ παρέχονται τῷ νικήσαντι. Καὶ εἰ ἐντὸς δύο μηνῶν δραμόντων μετὰ τὴν τῶν ἐνεχύρων ἀνάληψιν οὐ δώσουσιν οἱ καταδικασθέντες τὰ τῆς καταδίκης, πιπράσκονται τὰ ἐνέχυρα, καὶ ἐκ τῆς τούτων τιμῆς πληροῦνται τὸ χρέος οἱ νικήσαντες. Ἐὰν οὖν ὁ νικήσας καὶ λαβὼν τὰ ἐνέχυρα οὐχ εὑρίσκῃ ἀγοραστὴν ἐκ περιδρομῆς τοῦ καταδικασθέντος, ἴσως γὰρ οὗτος περιτρέχει πάντας, καὶ παρασκευάζει μὴ ἀγοράσαι τὰ ἐνέχυρα, φησὶν ἡ παροῦσα διάταξις, ὅτι προσκυρούσθωσαν τὰ ἐνέχυρα κατὰ δεσποτείαν τῷ νικήσαντι.

drimestre dari, et ampliorem aliquando terminum: et si elapso termino etiamnum solvendo non est, neque iudicatum exsolvit, pignora ex eius patrimonio iudicis auctoritate capiuntur victorique traduntur. Iam si intra duos post captionem pignorum menses condemnati iudicatum non solvunt, pignora venduntur, atque ex horum pretio vitores debitum explent. Quod si victor pignora nactus emtorem non invenerit ex circumcursitatione condemnati, qui forte omnes circumcursat, et inducit, ne pignora emant: statuit praesens haec constitutio, ut ea pignora victori iure dominii addicantur.

g. *βϊ. ξ'. ϞΔ'. τϊ. α'. κεφ. ι'.* ad marginem H., *βϊ. ξ'. τϊ. α'. κεφ. ι'.* Salm. Est Synops. LX. I. 1. 10. p. 500. — h. Ad marg. H. Salm. *βϊ. θ'. τϊ. α'.*

emtorem non inveniat studio rei, ipse mittitur in possessionem rerum, ut earum dominus fiat.

Qui accusatione citra abolitionem desistit, punitur: qualiscumque enim illata fuerit accusatio, iudicis auctoritate, non accusatoris arbitrio aboleri debet.

Iubet constitutio, ne iudex unquam aliam sententiam iam latam sequatur, sed quid legibus sit consequens, spectet atque ita pronuntiet.

Si sententia tantum dicta, neque scripta antea recitata fuerit, irrita est.

Sententia praeter formam iudicii prolata invalida sit.

Quae extra iurisdictionem ab iudice fiunt, non valent.

Provocationes a iudiciis duorum mensium terminum habent usque ad diem fatalem.

Post biennium sententia confirmatur, adpellatione non insecuta: nisi manifeste iniqua sit.

Post sententiam vel decretum iudicis ac plenam restitutionem nemo admittitur, qui nova quaedam et recentia proponere conatur instrumenta, ut qui ea tunc non habuerit, sed postea invenerit; sed qui hoc vult facere, omnino non est admittendus, exceptis qui super publico negotio id facere velint; hos enim raro lex ab iudicibus admitti iubet.

κεφ. οε'. Est Synopsis IX. 1. 75. p. 101. — *i. βϊβ. θ'. τϊ. α'. κεφ. ξδ'.* ad marg. H. Salm. Est Synopsis IX. 1. 64. p. 101. — *k. βιβ. ξη'. τοῦ αὐτοῦ* ad marg. H. *κεφ. ξη'. τοῦ αὐτοῦ* Salm. Est Synopsis IX. 1. 68. p. 101. — *l.* Ad marginem H. *κανών.* Caeterum Salmasius *β'. γ'. ρξ'. ς'.* Legendum *ρξς'.* Est Synops. II. 3. 166. p. 23. — *m.* Ad marginem H. *βϊ. ξς'. βϊ. β'. τϊ. ς'. κεφ. κγ'.* Similiter Salmasius *βιβλ. β'. τιτλ. ς'. κεφ. κγ'.* — *n.* Ad marginem H. *βϊ. ια'. τϊ. νθ'. διατ. ή,* quibus similia habet etiam Salm. — *o.* Ad marginem H. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Est *Μικρὸν Ψ'. β'.*

42. Pro *ἐπὶ νομὴν* Basilica IX. 3. 79. ed. Heimb. I. p. 461. habent *ἐπὶ νομῆς.*

43. Pro verbo *δεσπόζῃ* in Basilicis l. c. est *δεσπόσῃ.* Correxit Reitzius. Vulgo *δεσπότης,* quod non absurdum esse Falkenbergius iudicavit, modo ad finem addatur *ῇ.*

44. Pro *κατηγόρου* H. a prima manu habuit *δικηγόρου* h. e. *advocatus,* sed secunda manus correxit, ut in contextu. *Κατηγόρου* est etiam in Synopsi p. 500.

45. Pro *ὀφείλει* H. habet *ὤφει.*

46. Pro *ἑτέρᾳ* H. habet *ἑτέραν.*

47. Vox *τοὺς* deest in H.

48. Pro verbis *τὸν τύπον* C. et H. habent *τῶν τύπων.* Atqui hoc falsum esse evincitur ex Synopsi p. 101.

49. Cuiacius alii *τῶν διαιτητῶν εἰς τοὺς δικαστὰς* pro *τῶν δικαστηρίων* habent.

50. Pro *ἔχων* H. habet *ἔχον.* Caeterum pro *οὐκ ἔχων* Reitzius legi vult *οὐ σχών.*

51. Pro *τινὰ* H. habet *αὐτά.*

40 Οἱ[p] μέχρις εὐπορίας[52] καταδικαζόμενοι οὐκ ἀπαιτοῦνται πᾶν ὅσον ἔχουσιν, ἵνα μὴ πτωχεύσωσιν.

41 Ἐν τοῖς πολιτικοῖς[q] λογοθεσίοις ἡ περὶ τὴν ψῆφον πλάνη καλῶς ἀναψηλαφᾶται μετὰ δέκα καὶ εἴκοσιν[53] ἐνιαυτούς.

42 Ὅτι[r] κατὰ ψήφου παντὸς δικαστοῦ[54] μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτης ἔκκλητος δίδοται[55] ἐντὸς δέκα ἡμερῶν. Κατὰ δὲ ψήφου βασιλέως ἢ συγκλήτου οὐ δίδοται[56] ἔκκλητος.

43 Οὐ[s] δοκεῖ κατακεκρίσθαι ὁ ἐκκαλεσάμενος· οὔτε ὁ καταδικασθεὶς ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος δίκαιον καταδικάζειν.

44 Ἐὰν ἐξενεχθῇ[t] ἀπόφασις κατά τινος ἀπόντος, ὁ δὲ γνοὺς μὴ ἐκκαλέσηται, οὐκέτι δύναται προφάσει τῆς ἰδίας ἀπουσίας τὴν ἀπόφασιν ἀνατρέπειν.

45 Θεσπίζομεν[57], μηδένα τῶν πολιτικῶν δικαστῶν[58] μὴ ὑπὲρ οἱασδηποτοῦν ἀφορμῆς τι λαμβάνειν, ἀλλὰ καθαρὰς ἔχειν τὰς χεῖρας, καὶ παντὸς χρυσίου ὑπερφρονεῖν.

46 Κελεύομεν[59] τοὺς[u] θεματικοὺς κριτὰς ἐφ' ἑκάστῃ τοῦ χρυσίου λίτρᾳ μὴ περαιτέρω τριῶν[60] ιι. λαμβάνειν, δηλονότι ἐπὶ τῶν εὐπορούντων, ὑπέρ τε νοταρίων καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς, καὶ μηδὲν ἕτερον. Μὴ ὑπερβαινέτω δὲ ἡ ἀπαίτησις τῶν ἐκταγιατικῶν τὰ ρ'. ιι.[61] ὅση ἂν ἡ ἀπαιτηθεῖσα περιουσία τυγχάνοι[62], εἴγε καὶ

p. Ad marginem H. βῐ. β'. τῐ. γ'. κεφ. ρξθ'. Similiter Salmasius. In M. A. pro κεφ. ρξθ'. legitur ρξγ'. Est Synopsis II. 3. 169. p. 23. — q. Ad marginem H., item Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. — r. Ad marginem H. βῐ. θ'. τῐ. α'. κεφ. κη'. θε. γ'., quibus similia Salmasius exhibet. Posterior pars huius thematis, quae inde a verbis κατὰ δὲ ψήφου habetur, hausta est ex Synopsi IX. 1. 28. p. 107. In C. et H. scholium huiusmodi ascriptum est:

Ἔκκλητός ἐστιν ἔκκλησίς τινος τῶν κριθέντων κατά τινος κρίναντος ὡς μὴ καλῶς κριθέντος. Ἰστέον δὲ, ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν καὶ βασιλικὸν κριτήριον οὐχ ἐκκλήτῳ ὑπόκειται οὐδὲ ἀναψηλαφᾶται ὑφ' ἑτέρου, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ ἀεὶ ἐπανακρίνεται. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τοῦ πατριάρχου κριτήριον ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκειται οὐδ' ἀναψηλαφᾶται ὑφ' ἑτέρου ὡς ἀρχὴ καὶ αὐτὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κριτηρίων, ἐπανακρίνεται δὲ πνευματικῶς αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἀρχοντικὰ κριτήρια ἐκκλήτῳ ὑπόκειται καὶ ἀναψηλαφᾶται ὑπό τε τοῦ βασιλέως ὑπό τε τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου καὶ τοῦ κοιαίστωρος. Τὸ δὲ τοῦ ἐπάρχου μέντοι κριτήριον καὶ αὐτοῦ τοῦ κοιαίστωρος ὑπὸ μόνου τοῦ βασιλέως ἀνακρίνεται καὶ οὐχ ὑφ' ἑτέρου τινός. Est Epanagoge tit. 11.

Appellatio est autem provocatio alicuius ex iis, qui iudicati sunt, contra eum, qui iudicavit, quasi non iuste iudicatum sit. Sciendum est autem imperatoris iudicium appellationi non subiacere, neque ab ullo alio retractari, sed per se ipsum renovari. Similiter autem etiam patriarchae iudicium appellationi non subiacet, neque ab ullo alio retractatur, cum et ipsum summum ex iudiciis ecclesiasticis sit; retractatur autem spiritualiter per semetipsum. Praesidum autem iudicia appellationi subiacent et retractantur tam ab imperatore, quam a patriarcha, verum etiam a praefecto et quaestore. Praefecti autem certe iudicium et ipsius quaestoris a solo imperatore retractatur, ab alio non item.

s. Ad marginem H. βῐ. να'. τῐ. δ'. κεφ. θ'. Salmasius autem habet: βιβ. να'. τιτλ. δ'. κεφ. θ'. καὶ ξ. νβ'. β'. Est Synopsis LX. 51. 2. p. 113. — t. Ad marginem H. βῐ. θ'. τῐ. α'. κεφ. νε'. Est Synopsis IX. 1. 55. p. 101.

Qui pro modo facultatum suarum condemnantur, ab iis non exigitur, quidquid habent, ut ne egeant.

In rationibus civilibus calculi error recte post decem et viginti annos retractatur.

Adversus omnem sententiam iudiciariam, post eius recitationem, adpellatio datur intra dies decem. A principis autem vel senatus decreto adpellatio non datur.

Non videtur condemnatus esse, qui adpellavit; nec qui condemnatus est ab eo, qui ius condemnandi non habet.

Si adversus quem absentem sententia lata fuerit, ille vero hoc sciens non adpellaverit, non potest amplius praetextu absentiae suae rescindere sententiam.

Sancimus, ne quis iudicum urbanorum ex qualicumque occasione quidquam accipiat, sed manus puras servent aurumque omne despiciant.

Iubemus iudices provinciales pro qualibet auri libra non ultra tres aureos capere, scilicet a locupletioribus, tam pro notariis quam pro adparitoribus ipsorum, nec aliud quidquam. Ne autem sportularum exactio centum aureos excedat, quantacumque sit summa petita, etiamsi vel centum librarum fuerit, et amplius:

— u. Hic Cui. et Falk. quaedam ex libro Novellarum inserunt, quae manifesto nec Harmenopuli aut ex eius scholiis sunt. In M. A. solo haec scholia habentur:

Ὅτι καὶ οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐξ ὁτουδήποτε δικαστηρίου οὐκ ὀφείλουσι συγχωρεῖν τι (*λαμβάνειν* inseruit Reitzius) *καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον, οὐδὲ ἐν ὀνόματι συνηθείας δωροδοκεῖσθαι τούτους ἐν* (*τούτους ἐν* Reitzius scripsit pro *ἐὰν*, quod habet M A.) *λήμμασιν.*

Praesides iudicibus permittere non debent, ex qualicumque iudicio quidquam accipere ullo modo, nec nomine consuetudinis muneribus corrumpi.

Ἰστέον, ὅτι τὸ βασιλικὸν καὶ αὐτοκρατορικὸν κριτήριον ἐκκλήτῳ οὐχ ὑποβάλλεται, οὐδὲ ἀναψηλαφᾶται ὑπὸ ἑτέρου, ἀλλ᾽ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ ἀεὶ ἐπανακρίνεται· ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ πατριάρχου

Sciendum est, principalem et imperatoriam sententiam adpellationi non subiacere, neque retractari ab alio, sed a se ipso semper reformatur: similiter et patriarchae sententia adpel-

52. In editionibus haec praemittuntur: *περὶ τῶν ζητουμένων ἀερικῶν ὡς χρὴ,* ubi Suall. asteriscum apposuit. Salmasius totam hanc rem recte delevit, quae nec in H. invenitur.

53. Pro *εἴκοσιν* H. habet *εἰσι.*

54. Sic H. *δικαστικοῦ* Reitzius. Atqui vox *ψῆφος* ad femininum genus revocatur.

55. *δίδονται* H.

56. *δίδονται* H.

57. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ Κωνσταντίνου περὶ ἐκταγιατικῶν,* quod et Falk. habuit. Caeterum editt. alio ordine exhibent: *περὶ τῶν ἐκταγιατικῶν νεαρὰ τοῦ καίσαρος Κωνσταντίνου.*

58. Pro *δικαστῶν* H. habet *δικαστικῶν.*

59. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ Κωνσταντίνου περὶ ἐκταγιατικῶν.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ περὶ ἐκταγιατικῶν.*

60. Pro *ιι* H. habet *νομισμάτων.*

61. Pro *ιι* H. habet *νομίσματα.*

62. Pro *τυγχάνοι* H. habet *τυγχάνει.*

ἑκατὸν λιτρῶν οὖσα τυγχάνει[63], *καὶ περαιτέρω· εἰ μὴ καθόσον ὑπὲρ τροφῆς καὶ ὁδοιπορίας ἐπιξενούμενος ὁ ἐκβιβαστὴς*[64] *ἐδαπάνησεν.*

47 *Εἴτε*[v] *δίκαια εἴτε ἄδικός ἐστιν ἡ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἀπόφασις, ἐμμένειν*[65] *αὐτῇ δεῖ.*

48 *Οἱ αἱρετοῖς*[w] *κριταῖς δικασθέντες μὴ ἐκκαλείσθωσαν.*

49 *Κἂν*[x] *πλανηθῇ ὁ αἱρετὸς δικαστὴς ἐν τῷ ψηφίζεσθαι, οὐ διορθοῦται· ψηφισάμενος γὰρ πέπαυται εἶναι δικαστής.*

50 *Ὁ καταλιπὼν*[y] *τὸν αἱρετὸν*[65] *καὶ ἐνάγων ἐνορδίνως ὑποπίπτει τῇ ποινῇ, τῆς δίκης κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν παρὰ τῷ δικαστῇ κινουμένης.*

51 *Αἱρετὸς*[z] *δικαστής ἐστιν ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, καὶ ἐπαγγει-*

κριτήριον ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκειται, οὐδ' ἀναψηλαφᾶται ὑφ' ἑτέρου, ὡς ἀρχὴ καὶ αὐτὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κριτηρίων· ἐπανακρίνεται δὲ καὶ αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ πνευματικῶς. Τὰ δὲ ἀρχοντικὰ κριτήρια ἐκκλήτῳ ὑπόκεινται καὶ ἀναψηλαφῶνται, ὑπό τε τοῦ βασιλέως, ὑπό τε τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ δὴ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου καὶ τοῦ κοιαίστωρος. Τὸ τοῦ ἐπάρχου μέντοι κριτήριον καὶ τὸ τοῦ κοιαίστωρος ὑπὸ μόνου τοῦ βασιλέως ἀνακρίνεται, καὶ οὐχ ὑφ' ἑτέρου τινός.

lationi non subiacet, nec retractatur ab alio, utpote qui ipse ecclesiasticorum iudicum princeps sit: reformatur tamen et ipsa ab eodem spiritualiter. Praesidum vero sententiae adpellationi subiacent et retractantur, tum a principe, tum a patriarcha, quin etiam a praefecto et quaestore. Praefecti tamen et quaestoris sententia a solo principe reformatur, non ab alio quo.

Prior pars huius scholii usque ad verba *τούτους ἐν λήμμασιν* extat etiam in C.

v. Ad marginem H. *βι'. ζ'. τι'. β'. κεφ. πζ'.* Salm. *ζ'. νβ'. κζ'.* Est Synopsis VII. 2. 27. p. 56. Huc pertinet id, quod sequitur scholium, quod in H. desideratur:

Οἱ ποιήσαντες αἱρετὸν δικαστὴν ἀναγκάζονται ἐμμένειν τῇ τούτου διαγνώσει, κἄντε δίκαιά ἐστι, κἄντε ἄδικος· καὶ ὁ μὴ ἐμμένων ἀπαιτεῖται τὸ πρόστιμον, καὶ μεμφέσθω ἑαυτόν, διότι τοιοῦτον ἠρετίσατο λαβεῖν διαγνώμονα. Τοῦτο μὲν οὖν ὀφείλεις νοεῖν, ὅτε ἐξ ἰδίας ἀγνοίας ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τὴν ἄδικον ἐξήνεγκεν ἀπόφασιν, ἄπειρος ὢν νόμων· εἰ γὰρ ᾔδει νόμους, καὶ πρὸς χάριν ἑνὸς τῶν ἀντιδίκων ἀποβλέπων, ἢ δώροις ὑποφθαρεὶς ἐξήνεγκεν ἐν εἰδήσει τὴν ἀπόφασιν, ὁ καταδικασθεὶς καὶ μὴ ἐμμένων οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ πρόστιμον (Anonymus inserit *ἔχων παραγραφήν*), *εἰ μὲν* (alii *εἰ μὴ*, alii *εἴγε*) *πρὸς χάριν σήν, ἢ διὰ τὰ δῶρα κατεδικάσθη τὰ σά.*

Qui arbitrum ceperunt, eius cognitione stare coguntur, sive aequa sit sive iniqua: et ab eo qui non stat, poena exigitur, atque ipse se incuset, quod talem optavit sumere cognitorem. Hoc tamen scire debes, ubi arbiter ex propria ignorantia iniquam tulerit sententiam, legum scilicet imperitus: si enim iura callebat, sed ad gratiam alterius partis respiciens, aut donis corruptus, istam sententiam sciens protulit, ab eo qui condemnatus non adquiescit, poena haud exigitur, siquidem in gratiam tui aut propter dona tua damnatus fuit.

w. Ad marginem H. *βι'. ξ'. τι'. β'. κεφ. κζ'.* — *x*. Ad marginem H. *βι'. ζ'. τι'. β'. κεφ. η'.* Salm. *ξ'. β'. η'.* Est Synopsis X. 2. 20. p. 55.

Ὁ αἱρετὸς δικαστής, ἐὰν φθάσῃ δοῦναι ἀπόφασιν, ὅτι ἐφάνη μὲν (Reitzius coniicit *μοι* pro *μὲν*) *χρεωστῶν Πέτρος τῷ Παύλῳ ι, καὶ δοῦναι ταῦτα ἀποφαίνομαι* (unus scribit *ἀποφαίνηται*) *τῷ Παύλῳ· οὐ δύναται ἔκτοτε τὴν οἰκείαν ψῆφον ἢ ἐναλλάξαι ἢ διορθῶσαι· κἂν*

Receptus arbiter, si sententiam dicere festinaverit, veluti: Paruit mihi, Petrum debere Paulo aureos decem, utique eos Paulo det, pronuntio: non potest deinde sententiam suam aut mutare aut corrigere: etsi forte errarit, et Petrum, quem non debebat condem-

nisi quantum pro cibario atque itinere peregrinans executor impenderit.

Sive aequa sive iniqua sit recepti arbitri sententia, inhaerendum ei est.

Qui a receptis arbitris condemnantur, ne adpellanto.

Etiamsi arbiter in sententia dicenda erraverit, non recte se corrigit; namque sententiam prolocutus desinit esse iudex.

Qui relicto arbitro ordinarie agit, tenetur poena: lite suo ordine apud iudicem peragenda.

Receptus arbiter est, qui iudicis vicem suscepit, promisitque

ἴσως ἐπλανήθη, καὶ μὴ ὀφείλων καταδικάσαι τὸν Πέτρον, ἀλλὰ δικαιῶσαι, κατέκρινε· δοὺς ἅπαξ ἀπόφασιν, ἐπαύθη εἶναι δικαστής.

nare, sed absolvere, condemnarit. Semel enim sententiam prolocutus iudex esse desiit.

y. Est Basilicorum VII. 2. 30. Heimbach I. p. 257.

Πέτρος καὶ Παῦλος ἀγωγὰς ἔχοντες κατ' ἀλλήλων εἵλοντο αἱρετὸν δικαστὴν τὸν Μάρκον, καὶ συνεφώνησαν παρ' αὐτῷ προθεῖναι ταύτας καὶ λῦσαι, καὶ ἐπηρώτησαν ἀλλήλους καὶ πρόστιμον, ἐκ τοῦ μὴ ἐμμεῖναι τοῖς ψηφισθεῖσι παρὰ τοῦ Μάρκου, ἢ ἀθετῆσαί τι τῶν συμπεφωνημένων. Καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην αὐτῶν συμφωνίαν προσῆλθον τῷ Μάρκῳ, καὶ ἤρξαντο παρ' αὐτῷ δικάζεσθαι· καὶ μήπω λυθεισῶν τῶν ἀμφιβολιῶν, ἐκ τούτων ὁ εἷς, ὁ Πέτρος, καταλιπὼν δικάζεσθαι παρὰ τῷ αἱρετῷ κριτῇ, ἀπῆλθεν εἰς ἐνόρδινον δικαστήριον, ἤγουν ἐμβαθμὸν καὶ κύριον, τυχὸν εἰς τὸ τοῦ δικαιοδότου ἢ τὸ τοῦ Δρουγγαρίου, καὶ δέδωκεν ἐκεῖσε λίβελλον περὶ τῶν αὐτῶν ἀγωγῶν, περὶ ὧν καὶ ὁ αἱρετὸς δικαστὴς ἐδίκαζεν. Ἀπαιτεῖται τοίνυν τὸ πρόστιμον, ὡς ἀθετήσας τὴν ἰδίαν συμφωνίαν, καὶ μὴ ἐμμείνας τῷ πρώτῳ δικαστῇ, ὡς λυθῆναι τὰς ἀμφιβολίας· καὶ παύεται ὁ αἱρετὸς δικαστὴς τοῦ δικάζειν, ὡς ἤδη τοῦ προστίμου ἀπαιτηθέντος· καὶ τηροῦνται αἱ ὑποθέσεις παρὰ τοῦ ἐμβαθμοῦ δικαστοῦ, κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν, ἤγουν κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν νόμων, καὶ λύονται παντελῶς καὶ ἀπόφασιν νόμιμον δέχονται.

Petrus ac Paulus actiones inter se habentes, arbitrum ceperunt Marcum, pactique sunt se illas coram eo propondituros et decisuros, ac poenam inter se stipulati sunt, si decretis a Marco faciendis non starent, aut aliquid ex pactis improbarent. Secundum hanc suam conventionem adierunt Marcum, et apud eum litigare coeperunt: sed controversiis nondum decisis, unus eorum Petrus desinens litigare apud arbitrum compromissarium, ad ordinarium abiit iudicium, aut tribunal competens, iuridici forte aut drungarii; atque ibi de iisdem actionibus, de quibus arbiter quoque cognoscebat, libellum intulit. Itaque poena ab eo petitur, quippe qui conventionem suam improbarit, neque apud primum iudicem permanserit ad dirimendas controversias: et arbiter, utpote petita iam poena, iudicare desinit, ac lites apud tribunal seu ordine sive secundum naturam suam legumque consequentiam procedunt, atque omnino deciduntur legitimamque nanciscuntur sententiam.

z. Est Synopsis VII. 1. 13. p. 55.

63. Verba *εἴγε καὶ ἑκατὸν λιτρῶν οὖσα τυγχάνει* in H. desunt, verum supra lineam a secunda manu rubrica scripta sunt: *εἴγε καὶ ρ' λιτρῶν ὁρᾶται*.

64. Sic Reitzius emendavit; *ἐκβιβασθεὶς* H. liber Salmasii.

65. In C. et H. §. 50. usque ad principium §. 62. desunt ad unum omnia. Similiter Salmasius lineam transversam ducendo a Palatino libro abesse significat. Ego literis mutatis indicavi.

λάμενος ψήφῳ τεμεῖν[66] *τὸ φιλονεικούμενον· οὐ μὴν ὁ παρεμβαλὼν συμβουλῇ, ἐφ'*[67] *ᾧ τὴν δίκην ἀπαλλάξαι.*

52 *Ὁ αἱρετὸς δικαστὴς*[a] *καὶ δι' ἀγγέλου, ἤτοι τινὸς τῶν ἐξυπηρετούντων αὐτῷ, καὶ δι' ἐπιστολῆς ἤτοι πιττακίου δύναται κελεύειν τοὺς δικαζομένους, παρ' αὐτῷ κατὰ τήνδε τὴν ἡμέραν παραφυλάξαι*[68], *ἤτοι συνελθεῖν καὶ δικασθῆναι.*

53 *Τὸ αἱρετὸν δικαστήριον ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκειται, οὐδ' ἀναψηλαφᾶται ὑφ' ἑτέρου, οὐδ' ἐπανακρίνεται ὑφ' ἑαυτοῦ· ψηφισάμενος*[b] *γὰρ ὁ αἱρετὸς δικαστὴς πέπαυται τοῦ εἶναι δικαστής, καὶ οὐ διορθοῦται τὴν ψῆφον, εἰ καὶ πλανηθῇ.*

54 *Τὸ αἱρετὸν*[c] *δικαστήριον ἔοικε κυρίῳ*[69] *δικαστηρίῳ, καὶ ἀνήκει πρὸς τὸ περατοῦσθαι τὰς δίκας· οὐχ ἁρμόζει*[d] *δὲ ἐξ αὐτοῦ παραγραφή, ἀλλὰ ποινῆς ἀπαίτησις.*

55 *Ὁ αἱρετὸς*[e] *δικαστὴς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ψηφίζεται, καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὴν ψῆφον ὁ πραίτωρ.*

56 *Ἡ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἀπόφασις οὐδὲ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς ἀναιρεῖται.*

57 *Ἡ προφανῶς γενομένη παράνομος ψῆφος ἤτοι ἀπόφασις καὶ χωρὶς ἐκκλήτου ἄκυρός ἐστι· καὶ ἐντὸς τριακονταετίας καὶ*[70] *οὕτως εὑρισκομένη ἀκυροῦται καὶ οὐ κρατεῖ· ἡ δὲ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἀπόφασις οὐκ ἔχει ἔκκλητον, εἴτε δίκαια εἴτε ἄδικός ἐστιν, ἀλλ' ἐμμένειν αὐτῇ δεῖ.*

58 *Μὴ χρείαν ἐχέτω ἐκκλήτου ἡ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἀπόφασις.*

a. Haec hausta sunt ex Basilicis VII. 2. 49. I. p. 261. Nisi quod Harmenopulus haec latius tractavit. — *b*. Haec pars paragraphi 53. legitur in Synopsi IX. 3. 51. p. 101. — *c*. Prior pars huius paragraphi est in Synopsi VII. 2. 1. p. 55. — *d*. Haec sunt in Basilicis VII. 2. 2. I. p. 248., in Synopsi praetermittuntur. Huc pertinet scholium huiusmodi:

Ὁ παρὼν τίτλος διδάσκει περὶ αἱρετῶν δικαστῶν. Αἱρετὸς δέ ἐστι δικαστής, ὁ μήτε δικαστηρίου προκαθήμενος, μήτε ἔχων δικαιοδοσίαν, ἀλλ' ἁπλῶς ὢν ἰδιώτης, ἢ καὶ συγκλητικός, ἢ καὶ εἰδὼς γράμματα. Διδάσκει καὶ περὶ μεσιτευόντων· καὶ τινὲς μὲν λέγουσι μεσιτεύοντας τοὺς αἱρετοὺς δικαστὰς ἐκ τοῦ μεσάζειν καὶ εἰσέρχεσθαι μέσον δύο τινῶν ἐχόντων φιλονεικίας, ἢ καὶ πλειόνων, καὶ ὑπισχνουμένων (alii legunt *ὑπισχνουμένους*) *λῦσαι αὐτὰς διὰ τῆς οἰκείας διαγνώσεως καὶ ἑρμηνεύουσι τὴν ἐπιγραφὴν οὕτως, περὶ δοκιμασίας μεσιτευόντων, ἤτοι* (editi quidam libri *ἤτι*) *αἱρετῶν δικαστῶν· τὸ καὶ* (voci *καὶ* quidam libri asteriscum praeferunt) *ἀντὶ τοῦ ἤτοι ἐκλαμβανόμενον* (*λαμβανόμενοι* emendat Gothofr. Alias *ἐκλαμβάνοντες*, alias *λαμβάνοντες*, alias *ἐκλαμβανόμενοι*). *Τινὲς δὲ διαστίζουσιν αὐτούς, καὶ λέγουσι μεσι-*

Praesens titulus de arbitris receptis docet. Arbiter autem receptus est, qui neque iudicio praesidet, neque iurisdictionem habet, sed privatus tantum est, vel etiam senator, vel litterarum peritus. Docet etiam de mediatoribus: et nonnulli quidem dicunt, mediatores esse arbitros receptos, quod medii interveniant inter duos controversiam habentes, aut etiam plures, qui eas per cognitionem domesticam dirimere promittunt: atque illi inscriptionem sic interpretantur: *De arbitratu mediatorum sive receptorum arbitrorum:* particulam *et* pro *sive* accipientes. Quidam vero eos distinguunt, et dicunt mediatores esse aestimatores [vulgo arbitratores]: veluti, inter duos convenit, societatem inire, vel domum exstruere arbitratu Petri. Differunt autem et inter se arbitratores et arbitri recepti: namque pronuntiatis a mediatoribus stare cogi-

rem controversam sententia sua dirimere: non item, qui consilio intervenit ad litem disceptandam.

Arbiter et per nuntium, seu aliquem ex suis ministris, et per litterulas sive tabellas iubere litigantes potest, apud se hoc illove die adesse, sive convenire ac iudicari.

Arbitrium compromissum adpellationi non subiacet, neque ab alio retractatur, neque ab ipso recognoscitur: nam dicta sententia, arbiter desinit esse iudex, neque corrigit fententiam, licet erraverit.

Iudicium compromissarium ordinario sive competenti simile est, et ad terminandas lites pertinet: ex eo autem exceptio non competit, sed poenae petitio.

Arbiter quod sibi videtur, pronuntiat, neque praetor de eius sententia satagit.

Arbitri sententia ne sacro quidem rescripto tollitur.

Sententia legibus manifeste contraria etiam sine adpellatione nulla est; quin intra tricennium talis reperta irrita fit neque valet: arbitri autem iudicium adpellationem non admittit, sive aequum sit sive iniquum, sed eo standum est.

Non indigeat adpellatione recepti arbitri sententia.

τεύοντας τοὺς δοκιμαστάς· ὡς, ὅταν συμφωνήσωσι δύο τινὲς ποιῆσαι κοινωνίαν ἢ κτῖσαι οἶκον, δοκιμασίᾳ τοῦ Πέτρου· διαφέρουσι δὲ καὶ ἀλλήλων οἱ δοκιμάζοντες καὶ οἱ αἱρετοὶ δικασταί· τοῖς γὰρ παρὰ τῶν μεσιτευόντων ὁριζομένοις ἀναγκαζόμεθα ἐμμένειν, ὅτε ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκιμάσωσι· τοῖς δὲ παρὰ τῶν αἱρετῶν ἀδιαστίκτως (pro *ἀδιαστίκτως* alii apud Gothofredum *ἀδικαστικῶς*) *ἔχομεν ἀνάγκην ἐμμένειν, εἰ μὴ βουλόμεθα δοῦναι τὸ πρόστιμον.* mur, si ut boni viri arbitrati fuerint: sed pronuntiatis ab arbitris receptis indistincte stemus necesse est, nisi poenam exsolvere malimus.

Caeterum Reitzius animadvertit hoc scholium iam non ad Harmenopolum referri, verum ad rubricam libri VII. tit. 2. Basilicorum, quae apud Heimbach. I. p. 248. ita habet: *περὶ δοκιμασίας μεσιτευόντων καὶ αἱρετῶν δικαστῶν.*

e. Est Basilicorum VII. 2. 19. ed. Heimbach. I. p. 253.

66. Pro *τεμεῖν* Synopsis p. 55. habet *τεμνεῖν*. Anonymus apud Reitzium reposuit *ταμεῖν*, verum Reitzius nos admonuit, ut *τεμεῖν* pro futuro tempore haberemus.

67. Gothofredus in Variantibus *ἐφ' ᾧ συμβουλῇ*. Verum non opus est ea re.

68. Pro *παραφυλάξαι*, quod est etiam in Basilicis VII. 2. 49. ed. Heimbach. I. p. 261., Reitzius male expressit *παραφηλάξαι*.

69. Pro *κυρίῳ*, quod et in Basil. Heimbachi I. pag. 248. reperitur, Synopsis p. 55. habet *προσφέρῳ* (nisi voluit *προσφόρῳ*).

70. Vocem *καὶ* Reitzius delendam esse arbitratur. Non opus.

59 *Ἐὰν δύο ὦσιν*[f] *οἱ*[71] *αἱρετοὶ δικασταὶ καὶ διχονοῶσιν*[72], *ἀναγκάζονται καὶ τρίτον τινὰ ἐπιλέξασθαι, καὶ τῇ αὐτοῦ ἐμμεῖναι δοκιμασίᾳ. Τριῶν ὄντων αἱρετῶν δικαστῶν, ἀρκοῦσιν οἱ δύο συναινοῦντες, εἴγε καὶ ὁ ἄλλος πάρεστιν· εἰ γὰρ ἄπεστι*[73] *μακρὰν εἰπεῖν ὁ εἷς*[74], *οὐκ ἔῤῥωται τὸ παρὰ τῶν δύο ψηφιζόμενον· τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἐπὶ δικαστῶν ἐστι. Καὶ*[g] *τότε τὸ παρὰ τοῦ πλείονος μέρους ψηφιζόμενον ἐπικρατεῖ, ὅτε πάντες ψηφίζονται.*

60 *Εἰ*[h] *μὴ ἔγκειται ποινὴ τῷ αἱρετῷ δικαστηρίῳ, ὁμολογήσῃ δέ τις ἐμμένειν τῇ ψήφῳ, ἐνάγεται ἀορίστως.*

61 *Πληρέστατον*[i] *δέ ἐστι τὸ μνημονεῦον τοῦ κεφαλαίου τοῦ δόλου.*

62 *Οὐ*[k] *γίνεται αἱρετὸς δικαστὴς μετὰ τῆς ἐξ ὅρκων ἀσφαλείας, ἀλλὰ μετὰ ποινῆς αὐτοὺς*[75] *οἱ δικαζόμενοι ἐπιλεγέσθωσαν, καὶ ἀνάγκην ἐχέτωσαν ἢ ἐμμένειν τῇ ψήφῳ, ἢ τὸ πρόστιμον διδόναι, ὁπόσον ἂν τὰ μέρη*[76] *ἀμφότερα συμφωνήσωσιν.*

63 *Κριτὴν*[o] *αἱρετὸν ἐπὶ ἀτιμοποιῷ ἐξ ἁμαρτήματος μὴ ψηφίζεσθαι*[77] *ἀγωγῇ, ἢ περὶ καταστάσεως ἐλευθερίας καὶ εὐγενείας, καὶ ἔτι καὶ ἐκ περιουσίας περὶ ὀρφανικῆς ἀγωγῆς.*

64 *Τοῖς*[p] *εἰσάπαξ ἐκκληθεῖσι καὶ ἐν οἱῳδήποτε ἐφετικῷ δικαστηρίῳ ἄκυρος εἰς τὸ ἑξῆς παντὸς δικαστοῦ καὶ ἡ αὐτοῦ τοῦ αἱρετοῦ ψῆφος.*

65 *Ἔσθ' ὅτε*[q] *οὐκ ἀναγκάζεται*[78] *ὁ αἱρετὸς δικαστὴς ψηφίσασθαι· τυχὸν, ἐὰν ἠτιμάσθη παρὰ τῶν δικαζομένων, ἢ ἔχθραν κεφαλικὴν ἔσχε πρός τινα αὐτῶν, ἢ ἐγήρασεν, ἢ ἐνόσησε μετὰ ταῦτα, ἢ πράγμασιν οἰκείοις ἐνασχολεῖται, ἢ μέλλει ἀποδημεῖν ἢ δημοσίᾳ λειτουργεῖν.*

f. Haec §. est ex Basil. VII. 2. 17. ed. Heimbach. I. p. 252. — g. Est Basil. VII. 2. 18. Heimbach. I. p. 253. — h. Est Basil. l. c. 27. ed. Heimb. I. p. 256. — i. Est Basil. l. c. 31. I. p. 257. — k. Ad marginem H. *βï. ζ. τï. β'. κεφ. δ'.*, quibus similia etiam Salmasius exhibet. — o. Ad marg. H. *βï. ζ. τï. β'. κεφ. λβ'.* Similia Salm. praebet. — p. Ad marginem H. *βï. ζ. τï. β'. κεφ. λβ'.* Apud Salmasium est *τὸ αὐτό.* Non invenio. — q. Est Basil. VII. 2. 15. ed. Heimbach. I. pag. 251. Huc pertinet illud, quod sequitur scholium:

Εἴπομεν, ὅτι ὁ αἱρετὸς δικαστὴς ἅπαξ καταδεξάμενος καὶ ὑποσχόμενος λῦσαι διὰ τῆς οἰκείας διαγνώσεως τὰ μέσον τῶν μερῶν ἀμφίβολα, οὐ δύναται ἔκτοτε μεταμέλεσθαι καὶ ἀφιέναι τὸ δικάσαι, ἀλλὰ καταναγκάζεται παρὰ τοῦ ἄρχοντος, ἤτοι τοῦ ἔχοντος δικαιοδοσίαν καὶ προκαθημένου δικαστηρίου, κρῖναι τὰ μέρη, καὶ λῦσαι τὰς ἀμφιβολίας. Ἐὰν δὲ πολλάκις οἱ δικαζόμενοι ὕβρισαν αὐτὸν ὕβρεις τραχείας, ἢ εἷς ἐξ αὐτῶν ἔσχε μετ' αὐτοῦ ἔχθραν κεφαλικὴν, (τυχὸν ἐκίνησε κατὰ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ ἔγκλημα ἐπάγον δήμευσιν καὶ ἀτιμίαν) ἢ πολλάκις εἰς γῆρας συνηλάθη ἢ εἰς ἀῤῥωστίαν κατεκλίθη, ἢ ἐγράφη

Diximus arbitrum, qui semel recepit ac promisit cognitione sua controversias partium dirimere, postmodo non posse poenitere et ab iudicando desistere, sed eum a magistratu, sive eo, qui iurisdictionem habet aut iudicio praesidet, cogi ad iudicandum inter partes, et ad dirimendas controversias. Si autem litigatores eum saepius asperis iniuriis adfecerint, aut unus illorum capitales adversus eum exercuerit inimicitias, (veluti impegit arbitro crimen, bonorum publicationem atque infamiam inferens) aut ipse forte ad senectutem redactus, aut propter morbum lecto adfixus, aut heres scriptus

Si duo sint capti arbitri ac dissentiant, tertium aliquem cooptare coguntur, eiusque arbitratu stare. Si tres fuerint arbitri, duorum sufficit consensus, siquidem et tertius praesens sit: nam si unus, ut ita dicam, longe abest, non valet quod a duobus pronuntiatum est. Idem et in iudicibus obtinet: atque ita a maiori parte pronuntiatum valet, si omnes censuerint.

Si compromisso poena non sit inserta, sed promiserit quis stare sententia, indefinite convenitur.

Plenissimum autem est, quod clausulae doli mentionem habet.

Non fit arbiter cum cautione iurisiurandi, sed eos cum poena legant litigantes, et necesse habeant aut sententiae adquiescere, aut poenam dare, quantam ambae partes fuerint pactae.

Arbitrum receptum in famosa ex delicto actione sententiam non ferre, aut de statu libertatis et ingenuitatis, neque etiam ex abundanti de actione pupillari.

Illis, qui semel adpellaverunt in quocumque iudicio adpellatorio, irrita deinceps est cuiuslibet iudicis, quin ipsius arbitri sententia.

Arbiter aliquando non cogitur sententiam dicere: si forte a litigatoribus infamatus fuerit, aut capitales adversus unum eorum inimicitias habuerit, aut consenuerit, aut postea morbo laborarit, aut propriis negotiis districtus fuerit, aut peregrinandum vel publico munere fungendum sit.

παρά τινος πλουσίου καὶ ἐνδόξου κληρονόμος, καὶ ἐνασχολεῖται εἰς διοίκησιν τῶν τῆς κληρονομίας πραγμάτων, ἢ μέλλει ἀποδημῆσαι, ἢ εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πεμφθῆναι, (οἷον εἰς ἐξώνησιν σίτου λόγῳ διατροφῆς στρατιωτῶν,) οὐκ ἀναγκάζεται ἐνασχοληθῆναι τῇ λύσει τῶν ἀμφιβολιῶν, ἀλλὰ συγγινώσκεται.

sit ab divite aliquo atque illustri viro, et administratione negotiorum hereditariorum occupatus, aut profecturus sit, aut in publicum ministerium mittatur, (veluti ad emtionem frumenti ratione commeatus militaris,) non cogitur descidendis controversiis vacare, sed excusatur.

71. Articulus *οἱ* deest in Basilicis Heimb. I. p. 252.

72. Pro *διχονοιῶσιν* Basil. Heimb. I. p. 252. habent *διχονοοῦσιν*.

73. Pro *ἄπεστι* Basilica habent *ἀπολιμπάνεται*.

74. Verba *μακρὰν εἰπεῖν ὁ εἷς* in Basilicis non exstant.

75. Pro *αὐτοὺς* Anon. apud Reitzium *αὐτὸν* habet.

76. *μέρει* H. *μέρῃ* Reitzius ex errore typogruphi.

77. Falk. apud alios esse notat *κριτὴς ἀτιμοποιὸς ... μὴ ψηφιζέσθω*, id quod Basilicorum VII. 2. 32. ed. Heimbach. I. p. 257. tenori repugnabit.

78. In C. et H. §. 64—67. desunt, id quod etiam Salmasius in suo libro factum esse significat, dum lineam transversam huc traduxit. Itaque aliis literis haec omnia notanda curavi.

66 *Δυνατὸν*[r] *καὶ χωρὶς ἀντεναγωγῆς ἐπὶ μόνῃ ἐναγωγῇ αἱρετὸν δικαστήριον ποιεῖν.*

67 *Δύναται*[s] *προστιμᾷν τὸν κατὰ προπέτειαν ἀπολειφθέντα τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ· οὐ μέντοι τὸν μὴ πειθαρχήσαντα αὐτῷ περὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν ὀνομάτων τῶν μαρτύρων.*

68 Ἡ' περὶ[79] τῆς ἀποπληρώσεως τῆς καταδίκης ἱκανοδοσία παραχρῆμα μὲν τοῦ[80] ψηφισθῆναι βεβαιοῦται, ἔχει δὲ πρὸς ὑπόδειγμα τοῦ ἐναγομένου τὴν τετράμηνον εἰς ὑπέρθεσιν.

69 Ὁ Πατρίκιος[u] ἔλεγε, τότε δεῖ διδόναι τῷ χρεώστῃ τὸ τετράμηνον πρὸς τὸ καταβαλεῖν τὸ χρέος, ὅτε ἔστιν εὔπορος τοῖς κτήμασι καὶ τοῖς πράγμασιν, ἵνα ταῦτα ἐπ' ἀδείας καὶ μὴ κατεπειγόμενος πωλήσῃ, καὶ ἢ[81] τυχὸν ἐνεχυριάσας[82], ἐπισωρεύσῃ τὸ χρυσίον. Ὅτε δὲ ὁ χρεώστης τῶν ἀπόρων ἐστίν, οὐ χρὴ δίδοσθαι[83] τὸ τετράμηνον· οὐδεμία γὰρ οὔτε τῷ χρεώστῃ, οὔτε τῷ ὀφειλέτῃ[84] ὠφέλεια, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον[85] βλάβη, ὡς[86] δαπανῶντος[87] τοῦ ἀπαιτουμένου, ἅπερ νῦν ἔχει. Μικρὰν οὖν ἔλεγε[88] χρῆναι δίδοσθαι τὴν

r. Est Basil. VII. 2. 13. ed. Heimbach I. p. 250. Huc pertinet scholium, quod subiicimus:

Οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· εἶχον ἐγὼ κατὰ σοῦ περὶ δανείου ἀγωγήν, καὶ σὺ κατ' ἐμοῦ περὶ παρακαταθήκης· δυνάμεθα ποιῆσαι σύμφωνον, ἵνα προσέλθωμεν τῷ Πέτρῳ, καὶ τηρήσῃ (Reitzius coniicit *τελέσῃ*) *τὴν ἀπ' ἐμοῦ κατὰ σοῦ κινουμένην ἀγωγὴν περὶ τοῦ δανείου μόνην, καὶ πρόστιμον ἐπερωτηθῆναι, ἐκ τοῦ μὴ ἐμμεῖναι τοῖς διαγνωσθησομένοις, καὶ ἔῤῥωται τὸ τοιοῦτον σύμφωνον· καὶ εἰ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ δικαιώσαντός με λαβεῖν τὸ δάνειον, σὺ οὐκ ἐμμένεις τῇ ἐκείνου διαγνώσει, ἀλλὰ φιλονεικεῖς καὶ εἰς δικαστήριον ἀπέρχῃ ἔμβαθμον, καὶ ζητεῖς ἐξ ὑπαρχῆς δικασθῆναι, ἀπαιτηθήσῃ πρόστιμον, καὶ οὐκ ἀρκέσει σοι εἰς ἀποφυγὴν τῆς ἀπαιτήσεως τὸ μὴ καὶ τὴν σὴν ἀντεναγωγὴν τὴν περὶ παραθήκης* (alii scribunt *παρακαταθήκης*) *κριθῆναι· δυνατὸν γὰρ καὶ ἐπὶ μόνῃ ἀγωγῇ συνίστασθαι αἱρετὸν δικαστήριον.*

Velut in hac specie: Habebam ego adversus te condictionem mutui, et tu mecum actionem depositi: Possumus pactum facere, ut adeamus Petrum, atque is motam a me actionem adversus te de mutuo solam diiudicet, et poenam stipulari, si quis pronuntianda non stet sententia, atque huiusmodi pactum valet. Et, si arbiter mutuum mihi adiudicet, túque illius cognitioni non adquiescas, sed obnitaris et ad iudicium ordinarium abieris ac denuo iudicari postules, poena a te petetur: neque sufficiet tibi ad defugiendam petitionem, quod non tua etiam reconventio de deposito sit diremta. Potest enim et super sola actione arbitrium compromissarium consistere.

s. Est pars Basilicorum VII. 2. 39. ed. Heimbach. I. p. 260. Huc refertur scholium huiusmodi:

Ἄδεια δίδοται παρὰ τῶν νόμων τῷ αἱρετῷ δικαστῇ, ἐπιτιθέναι πρόστιμον τῷ κατὰ προπέτειαν ἀπολιμπανομένῳ ἀπὸ τῶν ἀντιδίκων, καὶ μὴ συνερχομένῳ παρ' αὐτῷ καὶ δικαζομένῳ, καὶ ἀπαιτεῖν τοῦτο καὶ ἀποδιδόναι τῷ προσεδρεύοντι ἀντιδίκῳ. Τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ νομοθέτης, ἵνα μὴ ὑπερβιβάζωσιν οἱ δικαζόμενοι, κἀντεῦθεν ἐμποδίζηται ὁ

Leges facultatem dant arbitro, poenam ei irrogare, qui ex litigantibus per contumaciam abest, neque ad se venit ut caussam dicat, eamque exigere et venienti adversario dare. Hoc autem dixit legislator, ne litigatores tergiversentur, et hinc arbiter in cognitione impediatur. Quod si forte arbiter interlocutus, aliquem litigatorum

Possumus et citra reconventionem super sola intentione arbitrum facere.

Absentem per contumaciam ad mulctam adversario solvendam condemnare potest: non item eum, qui sibi in edendis testium nominibus non paruerit.

Satisdatio iudicatum solvi statim quidem a sententia confirmatur, sed ad exemplum rei principalis quatuor habet menses pro dilatione.

Patricius dicebat, tunc debitori quadrimestre tempus ad solvendum dari debitum, quando et possessionibus et bonis idoneus est, ut haec libere neque festinatione compulsus vendat, aut pignori forte dans aurum colligere possit. Si vero debitor in numero inopum est, quadrimestre non erit dandum: nulla enim inde aut creditori aut debitori exsistit utilitas, quin potius damnum, reo scilicet absumente interim, quae nunc habet. Parvum ergo

αἱρετὸς δικαστὴς εἰς τὴν διάγνωσιν. Εἰ μέντοι πολλάκις διελάλησεν ὁ αἱρετὸς δικαστής, καὶ παρεκελεύσατό τινι τῶν δικαζομένων, προκομίζοντι δικαίωμα εἰς σύστασιν τῆς οἰκείας ἐναγωγῆς, ἐκδοῦναι τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων τῶν ἐν αὐτῷ ὑπογραψάντων κἀκεῖνος οὐχ ὑπήκουσε, διατηρηθήσεται ἀζήμιος· κἂν καταδικασθῇ εἰς προστίμου δόσιν παρὰ τοῦ αἱρετοῦ δικαστοῦ, οὐκ ἀπαιτηθήσεται τοῦτο. Διότι οὐ καταναγκάζει τινὰ ὁ νόμος, ἢ τὸν χρόνον τῆς ποιήσεως τῶν ἰδίων δικαιωμάτων, ἢ τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων ἐκδοῦναι, ἵνα μὴ ταῦτα μανθάνων ὁ ἀντίδικος, κακουργήσῃ τι· τυχὸν διαφθείρῃ τοὺς μάρτυρας, ἢ ποιήσῃ μεταγενέστερον ἔγγραφον ἀνατρεπτικόν.

qui instrumentum profert ad actionem suam fundandam, iusserit nomina edere testium, qui illud subscripserunt, et ipse non paruerit, indemnis servabitur: et, si ab arbitro ad dandam poenam condemnetur, haec non exigetur. Quoniam lex neminem cogit, aut tempus factorum instrumentorum aut nomina testium edere, ne adversarius haec sciens dolose quid agat, forte vel testes corrumpat, vel quid posterius scriptum fingat, quod alterum subvertat.

t. Ad marginem H. *βϊ. θ΄. τϊ. ι΄. κεφ. α΄.*, quibus similia Salmasius exhibet. Est Synopsis IX. 10. 1. p. 120. — *u.* Ad marginem H. *βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. νη΄.* (prima manus habuerat *νδ΄.*) *κεφ. α΄.* Similiter Salmasius *βιβλ. ῥωμ. τιτ. νη΄. κεφ. α΄.* Est *Πεῖρα* 58, 1. Redit infra III. 5. 88.

79. In quibusdam libris editis praefigitur *περὶ τοῦ διδομένου τετραμήνου τοῖς χρεώσταις.*

80. Pro *μὲν τοῦ,* quod habent H. alii libri, Synopsis p. 120. Basilica IX. 10. 1. ed. Heimbach. I. p. 483., unus aliquis *μετὰ τοῦ* exhibuit. Quod improbandum videtur esse.

81. Pro *καὶ ἢ* H. habet *ἢ καί.*

82. *ἐνεχυράσας* H.

83. Pro *δίδοσθαι* H. habet *δίδοται.*

84. Huic loco aliam alii medicinam adhibuere. Reitzius pro *χρεώστῃ* maluit *χρήστῃ*, quod creditorem significat, et lib. III. tit. 5. §. 88. habetur; alii, velut Merc. pro *ὀφειλέτῃ* scripsere *δανειστῇ*. Sed quod libri mss. non variant, vulgatam intactam reliqui.

85. *μᾶλλον* H. et Merc. emendavit. Alii habent *μέλλον*, quod ita explicatur, ut significetur *εἰς τὸ μέλλον*. Caeterum *μᾶλλον* est etiam III. 5. §. 88.

86. Pro *ὡς*, quod habet et Reitzius, H. et III. 5. §. 88. legitur *καὶ*, quod praefero.

87. Sic H. et omnes libri. *δαπανῶνται* III. 5. §. 88.

88. *ἔλεγεν* H.

προθεσμίαν, καὶ τέμνεσθαι τὴν δίκην, ἵνα μὴ καὶ πάλιν φιλονεικίαι ἐπ᾽ ἀνονήτων γίγνοιντο, καὶ ἡ τῆς δίκης ὑπέρθεσις ἐπὶ πλέον ἐκτείνοιτο.

70 *Οἱ*[x] *εἰς μέταλλον ἀποδιδόμενοι*[89], *εἰ κατὰ ἀπειρίαν τοῦ δικαστοῦ οὐχ ὡρίσθη ὁ χρόνος ἐν αὐτοῖς, δέκα ἐνιαυτοὺς δοκοῦσιν ὁρίζεσθαι τῇ καταδίκῃ αὐτῶν.*

71 *Ἡ διάταξις*[y] *κελεύει*[90] *καὶ ἐπὶ ἰδιωτῶν, τὸν πλέον τῆς τετραμήνου ὑπερθέμενον τόκον ἑκατοστιαῖον τῆς καταδίκης καταβαλεῖν· ψηφίζεσθαι δὲ τὴν τετράμηνον μετὰ τὴν ἀπόφασιν, ἢ ἐὰν ἔκκλητος ἐπεδόθη*[91], *μεθὸ ἡ ἔκκλητος ἐβεβαιώθη.*

72 *Ὁ καταχριθεὶς*[z] *οὐκ ἀπαιτεῖται μὲν πρὸ τῆς τετραμήνου· εἰ δὲ βούλεται, καὶ πρὸ ταύτης ἐλευθεροῦται· ὑπὲρ αὐτοῦ γάρ ἐστιν ὁ χρόνος.*

73 *Τὸν*[zz] *πρὸς καταβολὴν ὑπέρθεσιν ζητοῦντα, ἐφησυχάζειν τῇ ἀποφάσει*

x. Ad marginem H. *βϊ. ξ́. τϊ. ί. κεφ. έ.* — y. Basilicorum IX. 3. 87. ed. Heimbach. I. p. 461. Huc pertinet scholium huiusmodi:

Ἵνα μή τις ἐπολάβῃ, ὅτι τὸ ἀπαιτεῖσθαι μετὰ τὴν τετράμηνον τῆς καταδίκης παρὰ τοῦ δημοσίου τόκον ἑκατοστιαῖον, ἤτοι ιβ́. ιι. ὡς (ita ex coniectura Merceri Reitzius. Deest vulgo ὡς) *ἐδίδαξεν ὁ νομοθέτης, προνόμιόν ἐστι τοῦ δημοσίου καὶ μόνου, εὐθὺς ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ ὁ ἰδιώτης τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ, ἐπὶ πλέον τῆς τετραμήνου ὑπερθέμενον, τὸν τοιοῦτον ἀπαιτεῖται τόκον. Σαφηνίζει δὲ καί, ἀφ᾽ οἵου καιροῦ ψηφίζεται ὁ δρόμος τῆς τετραμήνου· καί φησιν, ὅτι μετὰ τὴν τελείαν ἀπόφασιν, ἢ ἐὰν ἔκκλητος ζητηθῇ, καὶ τοιουτοτρόπως ἀναρτηθῇ ἡ ἀπόφασις, μεθὸ ἡ ἔκκλητος βεβαιωθῇ.*

Ne quis suspicetur, petitionem usurae centesimae sive XII aureorum, post elapsum a die condemnationis quadrimestre, uti legislator docuit constituit, solius fisci privilegium esse, statim adiecit, etiam privatum ab adversario suo, qui ultra menses quatuor in mora sit, hanc usuram petere posse. Declarat etiam, ex quo tempore cursus quadrimestris computetur, aitque: post absolutam sententiam aut si adpellatio petita atque hoc pacto sententia suspensa sit, postquam sententia confirmata fuit.

z. Basilicorum IX. 3. 7. ed. Heimbach. I. p. 545.

Παντὶ καταδικαζομένῳ δίδωσιν ὁ νόμος πρὸς περίθαλψιν τετράμηνον εἰς ἀνακωχὴν καὶ ἀνάρτησιν τῆς ἀπαιτήσεως, ὡσὰν διὰ τοῦ τοιούτου καιροῦ φροντίσῃ καὶ εὑρήσῃ ιι, καὶ ἀποπληρώσῃ τὸ χρέος. Τοῦτο δὲ ὑπὲρ τῶν καταδικαζομένων ἐπενοήθη, ἵνα μὴ κατέχωνται ἀπεντεῦθεν, καὶ ἀναγκαζόμενοι δοῦναι τὰ τῆς καταδίκης ζημιῶνται, πωλοῦντες τὰ ἄξια πολλῶν ὀλίγου. Εἰ δὲ πολλάκις ὁ καταδικασθεὶς εὐπορεῖ ιι, καὶ βούλεται καὶ προθυμεῖται δοῦναι τὸ χρέος, εἰς ὃ κατεδικάσθη καὶ ἔσωθεν τῆς τετραμήνου, σπουδάζων ἀπαλλαγῆναι τοῦ χρέους, οὐ δύναται λέγειν ὁ νικήσας· ὅτι οὐ λαμβάνω τὰ προσαγόμενα, εἰ μὴ διέλθοι ἡ τετράμηνος· διότι τὸ τετράμηνον οὐχ ὑπὲρ τοῦ νικήσαντος, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ καταδικασθέντος ἐπενοήθη, καὶ ἔξεστι παντὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσενεχθέντων καταφρονεῖν.

Omni condemnato lex pro solamine concedit quadrimestre ad inducias et exactionis suspensionem, ut interea temporis circumspiciat et inveniat nummos, ac debitum exsolvat. Hoc autem pro condemnatis inventum est, ut ne inde statim urgeantur, et condemnationi satisfacere coacti damnum faciant, parvo venditantes ea quae magno valent. Quod si, ut saepe fit, condemnatus nummis abundat ac vult et paratus est dare debitum, in quod condemnatus fuit, etiam intra quadrimestre, cupiens aere alieno liberari, victor dicere non potest: Non accipio quae offers, nisi quatuor praeterierint menses: quandoquidem quadrimestre non pro victore, sed pro condemnato inventum est, et licet cuique, quae pro ipso sunt introducta, spernere.

dicebat dandum esse intervallum, litemque decidendam, ut ne rursus controversiae ob res frivolas oriantur, et dilatio litis ulterius etiam extendatur.

In metallum datis si imperitia iudicis tempus praefinitum non est, decem anni illorum condemnationi videntur praefiniri.

Constitutio statuit etiam in privatis, ut qui ultra quadrimestre in mora fuerit, usuram rei iudicatae centesimam persolvat: utique quadrimestre a sententia computetur; aut si adpellatio intercesserit, postquam sententia confirmata fuit.

Condemnatus ante quadrimestre quidem solvere non cogitur; sed si vult, etiam ante hoc tempus liberatur: tempus enim in eius favorem conceditur.

Qui ad solvendum dilationem petit, sententiae adquiescere

88. Est Synopsis IX. 3. 86. p. 102. Ἐμάθομεν ἐν διαφόροις κεφαλαίοις, ὅτι παντὶ καταδικαζομένῳ καὶ νομίζοντι ἀδικηθῆναι ἐκ τῆς ἀποφάσεως ἔξεστι ζητεῖν ἔκκλητον, καὶ δι' αὐτῆς ἀναρτᾶν καὶ τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν ἀπαίτησιν τῆς καταδίκης, εἴγε ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἐζήτησε τὴν ἔκκλητον. Φησὶν οὖν ἡ παροῦσα διάταξις, ὅτι ἐάν τις καταδικασθεὶς οὐκ ἐζήτησεν ἔκκλητον, ἢ ἐζήτησε μὲν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐζήτησε τὴν διδομένην τοῖς καταδικαζομένοις ὑπέρθεσιν, ἤτοι τὸ τετράμηνον εἰς καταβολὴν τῶν ἀπὸ τῆς καταδίκης, δοκεῖ στέργειν τῇ ἀποφάσει, καὶ μὴ ζητεῖν ἔκκλητον, ἢ τὴν ταύτης δοκιμασίαν· καὶ ἔκτοτε, ἤγουν μετὰ τὴν αἴτησιν τῆς τετραμήνου καὶ παραδρομὴν ἀπαιτεῖται τὰ ἀπὸ τῆς καταδίκης, καὶ οὐκ εἰσακούεται βουλόμενος τὴν ἔκκλητον γυμνάσαι· ἔδοξε γὰρ καταδέχεσθαι τὴν ἀπόφασιν, καὶ ἡγεῖσθαι δικαίαν, δι' ὃν ἐζήτησε καιρὸν χάριν τῆς καταβολῆς. Τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τῶν καταδικαζομένων, καὶ διδόντων ἐνέχυρα ἢ ἐγγυητὰς καὶ ὁμολογούντων δοῦναι τὰ ἀπὸ τῆς (deest τῆς in quibusdam edd. Reitzius addidit) καταδίκης· ἀπαιτοῦνται γὰρ κἀκεῖνοι, καὶ οὐ παραδέχονται καταφεύγοντες εἰς τὴν τῆς ἐκκλήτου βοήθειαν, ὡς δόξαντες διὰ τῆς δόσεως τῶν ἐνεχύρων ἢ τῶν ἐγγυητῶν καταδέξασθαι τὴν ἀπόφασιν ὡς δικαίαν. Ἃ γοῦν διὰ τῆς κατα-

Huc refertur scholium huiusmodi: Didicimus in diversis capitulis, omni condemnato et putanti se sententia esse laesum licere adpellationem postulare, perque eam et sententiam et iudicationis exactionem suspendere, dummodo intra decem dies adpellationem petiit. Haec igitur constitutio dicit, si quis condemnatus adpellationem non postulavit, aut postulavit quidem, sed deinde concessam condemnatis dilationem petiit, sive quadrimestre ad iudicatum solvendum, eum videri sententiae adquiescere, neque adpellationem postulare, neque eius examinationem aut probationem. Et ex eo tempore, sive post petitum atque elapsum quadrimestre, exigitur ab eo iudicatum, neque auditur volens adpellationem exercere: videtur enim sententiam comprobasse et aequam credidisse, propterea quod tempus ad solvendum petiit. Idem etiam obtinet in condemnatis, qui pignora aut fideiussores dederunt, et iudicatum solvere promiserunt. Nam et ab his exigitur, neque recipiuntur confugientes ad auxilium adpellationis, ut qui per dationem pignorum vel fideiussorum sententiam tamquam iustam amplexi videntur. Quae igitur per acceptionem postulati quadrimestris aut per dationem pignorum vel fideiussorum rata fecerunt, ea re-

89. Mercerus malit: τοῖς εἰς μέταλλον ἀποδιδομένοις, cui quidem multi assenserunt. Alius pro ἐνιαυτοὺς correxit ἐνιαυτοί, aut etiam pro δοκοῦσιν legit δοκεῖν.

90. Inde ab hac paragrapho usque ad finem tituli desunt ad unum omnia in C. et H., qui desinunt in §. 70.

91. Sic H. Sunt qui scribant ἐπιδοθῇ, velut Cuiac. Falk. Atqui vel libri mss. Basilicorum IX. 3. 87. ed. Heimbach. I. p. 461. habent ἐπεδόθη.

φανερῶς ἀποδείκνυται· ὥσπερ ἐκεῖνον[92] ὅστις οἱῳδήποτε τρόπῳ τῇ ἀποφάσει ἐφησύχασεν, οὐδὲ γὰρ ἀνακαινίζεσθαι[93] τὰ ἀποφανθέντα ἡ τῶν διατάξεων ἀνέχεται αὐθεντία.

ΤΙΤΛ. Ε΄. ΠΕΡΙ ΜΗΝΥΤΩΝ.

1 Μηνυτὴς λέγεται ὁ ἀρχηγὸς[1] καὶ αἴτιος γνωρισμοῦ τινος ὑποθέσεως ἢ πράγματος· ἀγνοουμένου μὲν πρότερον, μηνυομένου δὲ ὕστερον παρ᾽ αὐτοῦ. Ἀπαιτεῖται δὲ ἐξ ἀνάγκης ὁ μηνυτὴς ἀποδεῖξαι, ἅπερ ἐποίησεν ὁ καταμηνυθεὶς δηλονότι. Μανδάτωρ δὲ λέγεται ὁ τῷ μηνυτῇ ὑπουργήσας εἰς τὴν τοῦ πράγματος καταμήνυσιν.

2 Γυνὴ[a] οὐ καταμηνύει, οὐδὲ οἱ λαμπρότατοι, οὔτε οἱ κατακριθέντες μετὰ τὸ κατακριθῆναι[2], καὶ ἀπεστρατευμένοι[3] καὶ στρατιῶται κωλύονται καταμηνύειν, οὔτε οἱ γενόμενοι[4] ἐπίτροποί τινων ἢ κουράτωρες ἢ διοικηταὶ πραγμάτων καταμηνύουσιν αὐτούς,

δοχῆς τῆς αἰτήσεως τῆς τετραμήνου, ἢ τῆς δόσεως τῶν ἐνεχύρων ἢ τῶν ἐγγυητῶν, ἐκύρωσαν, ἀνακαινίζειν καὶ ἀνατρέπειν οὐ παραδέχεται ἡ τῶν διατάξεων αὐθεντία.

novare et subvertere non sinit rerum iudicatarum auctoritas.

Huc refertur et aliud scholium Appendicis, quae tam in Bodleiano libro, quam in Constantinopolitano habetur:

εἰς τὸν περὶ δικαστικῆς ψήφου καὶ ἀποφάσεως τίτλον. α΄. (haec in C. legi non possunt). Ἐκ τῶν νομίμων κεφαλαίων καὶ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λεόντος τῶν κειμένων ἐν τῷ δευτέρῳ τίτλῳ τοῦ παρόντος βιβλίου καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν κεφαλαίων τῶν κειμένων ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ τίτλῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τάδε συνάγεται περὶ τῶν καταμηνυομένων καὶ μὴ ἀπαντώντων εἰς τὸ δικαστήριον καλεῖσθαι μὲν προσήκειν τὸν ἐναγόμενον παρὰ τοῦ δικαστοῦ καὶ δὶς καὶ τρίς, ἑκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περικλειομένης, ἧς ἐντὸς εἰ μὴ ἀπαντήσει εἰς τὸ δικαστήριον, εὐθύνεσθαι μὲν αὐτὸν καὶ κατακρίνεσθαι, ὡς ἡ νεαρὰ κελεύει, πλὴν οὐκ εἰς τὸ διαφέρον, ἀλλ᾽ εἰς τὸ ἀληθὲς ποσὸν, ὡς ὁ νόμος πάλιν φησί· τὴν δὲ ἀγωγὴν οὔτε μετ᾽ ἐνιαυτὸν οὔτε κληρονόμοις δίδοσθαι· ταύτην δὲ τὴν ποινὴν ὑφίστασθαι τοὺς μὴ πειθαρχοῦντας, εἴτε ἐνάγοντές εἰσι εἴτε ἐναγόμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν περὶ τούτου συνάγεται νόμων καὶ τῆς νεαρᾶς· ἐν δὲ τοῖς ῥωμαϊκοῖς καὶ τάδε προστέθειται, ὡς εἰ μὲν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κινήσει ἐκεῖνος, ὅστις δι᾽ ἀπειθείας κληθεὶς εἰς δίκην ἀφαίρεσιν τοῦ

Ad titulum de iudiciali sententia ac re iudicata. I. Ex capitulis legum et novella imperatoris domini Leonis, quae in secundo titulo huius libri referuntur, et capitulis Romaicorum, quae in tertio et quarto titulo huius eiusdem libri posita sunt, haec deducuntur de iis, qui deferuntur neque ad iudicium veniunt, oportere reum quidem bis terve a iudice vocari, ut singulae vocationes triginta dierum spatio nec minori concludantur, intra quod nisi in iudicio affuerit, ipsum reum peragi et condemnari, sicut novella iubet, verum iam non in id, quod interest, sed in veram quantitatem, prout lex rursus ait, actionem autem neque post annum neque haeredibus dari; hanc autem poenam omnibus infligi, qui contumaces sunt, sive actores sive rei sunt. Atque haec quidem ex antiquis legibus colliguntur et ex novella; in libris Romaicorum autem haec adiecta sunt, ut, siquidem intra annum ille agat, qui propter contumaciam ad iudicium vocatus re sua privatus est, suam rem recipiat et ita litiget; sin post annum, ut rei traditae possessione in eodem statu manente, litiget;

manifeste probatur, sicut ille, qui qualicumque modo iudicato adquievit. Neque enim sententias renovari rerum iudicatarum auctoritas patitur.

TIT. V. DE DELATORIBUS.

Delator dicitur dux et auctor noscitandi alicuius rei aut facti, quod antea ignorabatur, sed post illa ab eo indicatum fuit. Cogitur autem necessario delator probare, quae commisit, delatus nimirum. At mandator dicitur, qui delatori in re deferenda subservit.

Mulier non defert, neque clarissimi, neque condemnati post condemnationem: et veterani et milites deferre prohibentur: nec qui tutores aut curatores aut administratores negotiorum fuerunt,

κτήματος ὑπέστη, ἵνα λαμβάνων τὸ οἰκεῖον ἐπαγωνίζηται. εἰ δὲ μετὰ τὸν ἐνιαυτόν, ἵνα, μενούσης τῆς ἐπὶ νομῇ παραδόσεως ἐπὶ τοῦ σχήματος, δικάζηται, μὴ ἄλλως δὲ τὴν ἐπὶ νομῇ παράδοσιν εἰς δεσποτείαν μεταβάλλεσθαι φησὶν ὁ Πατρίκιος φιλαγάθως, εἰ μὲν τριακονταετία παρέλθοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐὰν δι' ἀπείθειαν τοῦ ἀντιδίκου πεμφθῇ εἰς νομήν. Ἐὰν δὲ δι' ὑπέρθεσιν ἢ ἑτέραν τινα αἰτίαν, ἵνα καὶ τοὺς καρποὺς ἀντιστρέφῃ καὶ μηδὲ τρέφηται ἐξ αὐτῶν· τὸν δὲ ἀπαντήσαντα μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν δὲ τῷ καταδικάζεσθαι παρὰ τοῦ δικαστοῦ ἀσυντάκτως ἀποχωρήσαντος ὁ Μάγιστρος κατεδίκασε μὲν καὶ ἐπὶ νομῇ τοῦ κτήματος τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ πεποίηκεν· ἐσημειώσατο δέ, ὡς εἰ μὴ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἀπαντήσει πάλιν ἐκεῖνος εἰς τὸ δικαστήριον ὁ ἀσυντάκτως ἀποχωρήσας μετὰ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ἵνα τελείαν τὴν καταδίκην δέξηται.

neque aliter rei traditae possessionem in dominium possessoris perventuram Patricius ex aequo et bono ait, nisi tricennium praeterierit. Atque haec quidem, si propter adversarii contumaciam in rei possessionem missus sit. Quodsi propter moram aut aliam quamlibet causam, ut et fructus restituat neque exinde alatur. Eum autem, qui ad iudicium quidem occurrit, eo autem tempore, quo a iudice condemnaretur, absque iusta causa recessit, Magister condemnavit et in possessionem rerum eius adversarium misit, et simul illud adnotavit, quod nisi intra quattuor menses, qui absque iusta caussa recessit, cum suis probationibus rursus in iudicio adesset, plenaria condemnatione afficeretur.

a. Ad marginem H. *βῖ. νς'.* (prima manus habuerat *δ'.*) *κεφ. θ'.* Salm. *νς' β. ιη'.* Est Synopsis LVI. 2. 18. p. 47.

92. *ἐκεῖνον* Basilica IX. 3. 75. Heimbach. I. p. 460. *ἐκεῖνος* Synopsis p. 102., ubi *ὅστις* omissum est, sed Leunclavius ad marginem supplevit *ὅς*.

93. Pro *ἀνακαινίζεσθαι*, quod etiam in Basilicis IX. 3. 75. ed. Heimbach. I. p. 460. habetur, in Synopsi p. 102. est *ἀναγκάζεσθαι*, ut Leunclavius ad marginem adscripserit *ἀνανεοῦσθαι*.

1. Pro *ἀρχηγὸς* H. habet *ἀρχιγὸς*.

2. Verba *μετὰ τὸ κατακριθῆναι* desunt in Synopsi p. 47. Caeterum pro *κατακριθῆναι* H. habet *κατηγορηθῆναι*.

3. Pro *ἀπεστρατευμένοι* H. *ἀπαιστρατευόμενοι*, licet Synopsis p. 47. habeat, ut in contextu.

4. Pro *γενόμενοι* H. habet *γινόμενοι*. Atqui Synopsis p. 47. vulgatam firmat.

[ἀλλὰ τούτων ἐγχειροῦντες, ἢ ἑτέρῳ ἐντελλόμενοι καταμηνῦσαι, τιμωροῦνται· ἐρωτᾶσθαι δὲ ὁ προκουράτωρ κατὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων οὐ κεκώλυται][5]. Καὶ ὁ πωλῶν[a] πρᾶγμα οὐ καταμηνύει αὐτὸ δι᾽ ἑαυτοῦ, ἢ διὰ μέσου, ἀλλὰ ποινὴν[a] ὑφίσταται ἀξίαν τοῦ ἰδίου προσώπου.

3 Ὁ μηνυτὴς[b] βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσι καὶ οὐχ ὁ καταμηνυόμενος, πόθεν ἔχει.

4 Οἱ μηνυταὶ[c] ἐὰν διελέγξωσι τὰ μηνυθέντα, τὴν ὀγδόην μοῖραν τῶν προσαγγελθέντων λαμβάνουσιν.

Πᾶς[d] καταμηνύσας καὶ μὴ ἀποδείξας διὰ τοῦ ἄρχοντος σιδήρῳ κολαζέσθω.

ΤΙΤΛ. ϛʹ. ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

1 Ἀξιόπιστοι[a] ἔστωσαν οἱ μάρτυρες, καὶ μή τινες ἐπιδίφριοι[1], μηδὲ χαμερπεῖς, μηδὲ παντοίως ἄσημοι. [ἀλλ᾽ εὐυπολήπτους εἶναι διὰ τὴν ἀξίαν ἢ στρατείαν ἢ εὐπορίαν, ἢ ἐπιτήδευσιν· τοὺς γὰρ ἀγνῶτας καὶ ἀφανεῖς βούλεται ἡ διάταξις βασάνοις ὑποβάλλεσθαι παρὰ τοῦ ἄρχοντος, ὑφ᾽ ᾧ μαρτυροῦσιν[2].] Οἱ ἄγνωστοι[e] τῶν μαρτύρων καὶ βασανιζέσθωσαν, εἰ δεήσει.

2 Οἱ μαρτυροῦντες[f] ἐπὶ χρεῶν ἐγγράφων εἰπάτωσαν ὡς τῇ καταβολῇ παρῆσαν, ἢ ἐπ᾽ αὐτοῖς νομίμως κατέθετο·[3] ἐπὶ τούτῳ μόνῳ προσκληθέντες δηλονότι, ἐὰν ὦσι πέντε τὸν ἀριθμόν.

3 Ὅτε[g] οἱ μάρτυρες ἢ ἑαυτοῖς ἐναντιοῦνται, ἢ ἄλλοις μάρτυσι, τότε δεχέσθω ὁ δικαστὴς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀξιωτέρους, καὶ κολαζέτω τοὺς ὑπόπτους, εἴπερ ἐξεπίτηδες φανεῖεν κακουργοῦντες.

4 Δυνατὸν[h] καὶ[4] ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐκ διαλαλιᾶς ὁ δικαστὴς στεῖλαι τὰς μαρτυρίας·[5] πραττομένων μέντοιγε κατὰ νόμους, ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ ἄρχοντι, ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῖς θείοις δικασταῖς.

b. Ad marginem H. κεφ. κβʹ. τοῦ αὐτοῦ. Similiter etiam Salm. Exstat in Synops. LVI. 2. p. 47. — *c*. Ad marginem H. βι. νϛʹ. τι. γʹ. κεφ. ηʹ. Est Synopsis LVI. 2. 8. p. 47. Inde emendandum, quod Falk. habet ἐκ τῆς νεʹ τῶν βασιλικῶν διατάξεων βίβλου. — *d*. Ad marginem H. τὸ αὐτό; Salmasius κεφ. τὸ αὐτό. Est Synopsis LVI. 2. 8. p. 46. — *a*. βι. καʹ. τιτ. θʹ. κεφ. αʹ ad marg. H. et apud Salmasium, ubi ad finem adscribitur περὶ μαρτύρων. Significatur Basilicorum XXI. 1. 45. Haec §. est Prochiri 27. 1. p. 145. — *e*. Salmasius notat τοῦ αὐτοῦ. κεφ. βʹ. Ad marginem H. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 27. 2. p. 145. — *f*. Salmasius notat κεφ. γʹ. Est Prochiri 27. 3. p. 145 — *g*. Salm. τοῦ αὐτοῦ κεφ. δʹ. Habet et margo H. Est Prochiri 27. 4. p. 146. — *h*. Ad marginem H. βι. κδʹ. τι. αʹ. κεφ. λϛʹ. Salm. καʹ. αʹ. λϛʹ. Est Prochiron 27. 5. p. 147.

5. Verba ἀλλὰ τούτων ἐγχειροῦντες desunt in H.; addita esse ex fide Cuiacii, aliorum Reitzius testatur. Cumque et in editione principe desideren-

eos recte deferunt: sed qui hoc tentant, aut alii ut deferat, mandant, puniuntur. Procuratorem vero contra dominum negotii interrogari non prohibetur. Nec qui rem vendidit, eamdem per se aut per alium defert, sed poenam sua persona dignam sustinet.

Delator probationibus oneratur, non delatus, unde habeat.

Delatores, ubi delata arguerint et probaverint, octavam ex denuntiatis partem accipiunt.

Omnis delator, qui non probaverit, a praeside gladio feritor.

TIT. VI. DE TESTIBUS.

Testes fide sint digni, non sellularii quidam neque humiles, neque omnino obscuri *: [sed bonae opinionis esse oportet ob honorem vel militiam vel opes vel artem. Ignotos enim et obscuros constitutio iubet tormentis subiici a praeside, sub quo testantur.] * Ignoti testes etiam torqueantur, si opus fuerit.

* Qui de debitis scriptis testantur, dicant se solutioni interfuisse, aut creditorem legitime coram se confessum fuisse: ad hoc solum scilicet advocati, si quinque fuerint numero.

* Quando testes aut sibi adversantur aut aliis testibus, iudex ex iis digniores deligat, et suspectos puniat, si consulto malitiose videantur agere.

* Potest et ex urbe in urbem iudex per interlocutionem testimonia mittere, dummodo secundum leges omnia peragantur: in provinciis quidem apud praesidem; Constantinopoli autem apud eos, qui vice sacra iudicant.

rentur, uncinis includenda esse curavimus. Habentur tamen etiam in Synopsi p. 47.

6. Pro verbo *πωλῶν* H. habet *πολλῶν*, sed contra Synopsin p. 47.

7. Pro *ποινὴν* H. habet *πίνειν*.

1. Sic Prochiron et libri vulgati Harmenopuli. In H. est *ἐπιδίφροι*.

2. Haec, quae uncis inclusimus, desunt in C. H., editione principe; sunt autem a Contio nescio unde in totum orationis contextum inlata. Ab initio Harmenopuli non fuisse vel ea de caussa existimare licebit, quia in Prochiro 27. 1. desunt, unde initialis hae paragraphi descendunt. Accedit quod et idem continent, quod postea §. 2. significatur.

3. *κατέθεντο* legendum censet Salmasius. Non opus, neque Prochiron habet.

4. Pro *δυνατὸν* Reitzius cum alio quodam *δύναται* praestare arbitratur. Sed et codices Harmenopuli repugnant et Prochiron 27. 5. p. 146. habet *δυνατόν*.

5. Pro *τὰς μαρτυρίας* H. habet *ταῖς μαρτυρίαις*. Sed et Prochiron p. 146 habet, ut in contextu.

5 Ἐπὶ[i] τῶν ἐγκλημάτων[6] ἀνάγκη πάντως παραχθῆναι [καὶ][7] τοὺς μάρτυρας καὶ μὴ τὰς φωνὰς αὐτῶν.

6 Ἐπὶ[k] τῶν μαρτύρων ζητεῖται ἡ ἀξία καὶ ἡ πίστις καὶ τὰ ἤθη[9] καὶ ἡ στεῤῥότης·[10] διόπερ οὐκ ἀκούονται[11] οἱ ἐναντιούμενοι τοῖς ἐν ἐκμαρτυρίῳ[12] ὑφ' ἑαυτῶν[13] εἰρημένοις.

7 Ἐπὶ[l] ἑκάστου μάρτυρος ὀφείλει ζητεῖσθαι, πότερον[14] τίμιος καὶ ἄμεμπτός ἐστιν, ἢ ἄτιμος καὶ ἐπίψογος[15], εὔπορος[16] ἢ ἐνδεής, ὥστε διὰ κέρδος τι πλημμελῆσαι, φίλος τοῦ παράγοντος, ἢ ἐχθρὸς τοῦ καθ' οὗ παράγεται· ὅταν γὰρ ὑποψίας ἐστέρηται, μαρτυρεῖ. Τὰ δὲ περὶ τούτου διακρίνει ὁ δικαστής, εἰ ἁπλῶς μαρτυροῦσιν, ἢ μίαν μεμελετημένην[17] ὁμιλίαν προφέρουσι, καὶ εἰ πρὸς τὰς πεύσεις[18] πιθανῶς ἀποκρίνονται[19], καὶ ποῖα τεκμήρια ὀφείλει προσδέχεσθαι.

8 Ἐπὶ μὲν πράσεως[m] καὶ ἀγορασίας καὶ λοιπῶν συμφώνων ἀγαθῇ πίστει συνισταμένων καὶ μελέτῃ ζητεῖται ἡ[20] τῶν μαρτύρων πίστις καὶ ὑπόληψις, καὶ ἐλεγχομένων[21] τῶν μαρτύρων[22] ὡς μὴ δεκτῶν[23] ἀσθενεῖ τὸ ἔγγραφον. Ἐπὶ δὲ μαρτύρων ἐπὶ βίας μαρτυρούντων, ἢ[24] ὕβρεως, καὶ τῶν ἄλλων περιστατικῶν, ὡς ἐπὶ πᾶν οὐ ζητεῖται ὁ τρόπος τῶν μαρτύρων καὶ ὁ βίος, ὡς ὁ Μάγιστρος ἔλεγεν.

9 Οἱ μῖμοι[n] καὶ οἱ θηριομάχοι[25] καὶ οἱ ὀρχησταὶ καὶ οἱ ἐπὶ τῆς θυμέλης ἀναστρεφόμενοι καὶ οἱ κατακριθέντες ὡς συκοφάνται ἢ μοιχοὶ ἢ κλέπται, ἢ ἕτερον[26] ἀτόπημα ἐργασάμενοι, καὶ οἱ πάνυ πένητες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνηβοι ἀπείργονται μαρτυρεῖν· αἱ δὲ[27] γυναῖκες μαρτυροῦσιν, ἔνθα ἡ τῶν ἀνδρῶν θέα[28] ἀπείργεται. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερά τινα πρόσωπα, ἃ ἑκουσίως μὲν δύνανται μαρτυρεῖν, ἀκουσίως δὲ οὐχ ἕλκονται, οἷον ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ οἱ ἐπάνω τούτου[29] καὶ οἱ ἱερεῖς[30] καὶ οἱ περὶ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἀσχολούμενοι· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, οὔτε ἑκόντες,

i. Ad marginem H., Salm. κεφ. λζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 27. 6. p. 167. Ad marginem C. τῶν μαρτύρων ἐπικρατέστερα καὶ δυνατώτερα καὶ ἰσχυρότερα κῆνσος καὶ τὰ δημόσια γράμματα. Haec sunt Μικροῦ Μ. κα΄. — k. Ad marginem H. βϊ. κα΄. τϊ. α΄. κεφ. β. Similia Salmasius. Est Prochiron 27. 7. p. 167. — l. Ad marginem H. βϊ. κα΄. τϊ. α΄. κεφ. γ΄. Similia Salmasius habet. Est Prochiron 27. 8. p. 147. — m. Ad marginem H. βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. λ΄. κβ΄. (Salm. τϊ. λ΄. κεφ. η΄.) Est Πεῖρα 30. B. 47. — n. Ad marginem H. Salm. βϊ. γ΄. τϊ. δ΄. κεφ. γ΄.

6. Pro ἐγκλημάτων Prochiron p. 147. habet ἐγκληματικῶν.

7. καὶ deest in Prochiro et H. ideoque a me uncinis inclusum est.

9. ἔθη H.

10. στεῤῥότης H. Prochiron p. 167. στηῤῥότης Vulgo.

11. ἀκούωνται H.

12. Pro ἐκμαρτυρίῳ Cuiacius alii ἐκμαρτυρίοις. Verum id est et contra H. et Prochiri p. 147. auctoritatem.

13. Pro ὑφ' ἑαυτῶν H. ὑφ' ἑαυτοῦ. Atqui etiam Prochiron habet, ut in contextu.

* In criminibus omnino necesse est, ut etiam testes adducantur, non eorum voces.

* In testibus spectatur dignitas et fides et mores et gravitas, ideoque non audiuntur, qui dictis a se in testimonio adversantur.

* In quolibet teste quaerendum est, utrum honestus et inculpatus sit, an inhonestus ac vituperabilis; locuples an egenus, ut lucri caussa quid peccaret; amicusne producentis, an inimicus eius, contra quem producitur: si enim suspicione caret, testimonium perhibet. Quae autem huc spectant, discernit iudex, an simpliciter attestentur, an unum meditatum sermonem proferant, et num ad interrogata vero similiter respondeant, et quaenam argumenta sint admittenda.

Iu venditione atque emtione et reliquis conventionibus, quae bona fide contrahuntur ac studio, testium fides et existimatio spectatur; et convictis testibus tamquam minus idoneis scriptura est invalida. In testibus autem de vi aut iniuria aut similibus casibus, ut plurimum neque mores testium neque vita spectatur, ut ait Magister.

Histriones, bestiarii, saltatores, et qui in scena versantur, quique condemnati sunt ut calumniatores aut adulteri aut fures, aliusve criminis rei, item extrema paupertate laborantes, et mulieres et impuberes testimonium perhibere vetantur: mulieres tamen testes fiunt, ubi virorum adspectus arcetur. Sunt et aliae quaedam personae, quae sponte quidem testari possunt, inviti autem non coguntur: veluti protospatharius eoque superiores, et sacerdotes, et qui divino ministerio vacant. Pontifices autem neque volentes neque inviti testimonium dicunt: sed si omnino eorum

14. Sic H. et Prochiron pag. 147. *πότερος* Reitzius.

15. H. interponit *ἢ* contra reliquos libros et Prochiron p. 147.

16. *εὔπορως* (sic) H.

17. *μελετημένην* H.

18. *πνεύσεις* H.

19. *ἀποκρίνεται πιθανὸς* H. pro *πιθανῶς ἀποκρίνονται*. Verum Prochiron p. 147. habet, ut in contextu.

20. Pro *ἡ* H. habet *οἱ*.

21. Pro *ἐλεγχομένων* H. habet *ἐλεγομένων*.

22. Verba *μαρτύρων ὡς μὴ δεκτῶν* — *ἐπὶ βίας μαρτυρούντων* desunt in H., nisi fallor propter homoeoteleuton; sunt et in *Πεῖρα* 30. *B.* 47.

23. Ante vocem *ἀσθενεῖ* Haverkamp *οὐκ* inserendum esse statuit.

24. Pro *ἢ* H. *καὶ* babet.

25. *θηριομάγοι* H. edidit.

26. *ἕτερόν τι.* Falk., sed contra H. auctoritatem.

27. Vox *δὲ* deest in H.

28. Pro *θέα*, quod habet et H., quidam libri habent *βία*. Gothofredus male *βίος* emendavit.

29. Sic H. Editt. quaedam praeferunt *τοῦτον*.

30. Pro *ἱερεῖς* H. habet *ἱεροῖς*. Caeterum in H. verba *καὶ οἱ περὶ τὴν* — *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς* exciderunt, nisi fallor propter homoeoteleuton.

οὔτε ἄκοντες μαρτυροῦσιν, ἀλλ᾿ εἴπερ δεηθεῖεν ὅλως[31] τῆς αὐτῶν μαρτυρίας, προκειμένων τῶν θείων λογίων, οἴκοι ἐρωτῶνται.

10 Αἱρετικὸς ἢ Ἑβραῖος[o] κατὰ ὀρθοδόξου οὐ μαρτυρεῖ· κατ᾿ ἀλλήλων δὲ μαρτυροῦσιν.

11 Ὁ μισθωτὸς[p] εἰς μαρτυρίαν ἐρχόμενος τοῦ μισθωσαμένου ἀπεβλήθη, καὶ ὁ δικαστὴς ἔφη, καθαρεύειν[32] ὑποψίας τοὺς μάρτυρας δεῖ· ὁ φίλος δὲ οὐ καθαρὸς[33] ὑποψίας· μεστὸς[34] ἄρα ταύτης ὁ μισθωτός, καὶ διὰ τοῦτο ἀπόβλητος.

12 Πάντες[q] οἱ καλούμενοι πρὸς μαρτυρίαν ἐν τῇ πρὸς βασιλέα φερομένῃ καθοσιώσει, τοῦ πράγματος ἀπαιτοῦντος, βασανίζονται, καὶ οἱ ἥττονες τῶν δεκατεσσάρων[35] ἐτῶν καὶ οἱ μείζονες.

13 Περὶ[r] ὅρων ζητήσεως καὶ καινοτομίας κτίσματος[36] καὶ ἐξ ἀκοῆς μαρτυροῦντας δεχόμεθα μάρτυρας.

14 Τοῖς[rr] μάρτυσι καὶ οὐ τοῖς ἐκμαρτυρίοις[37] πιστευτέον· αὐτοπροσώπως γὰρ ἐρωτῶνται παρὰ τῶν δικαστῶν ἐπὶ τῶν ἐγκληματικῶν· καὶ ὁ μὴ δεικνὺς τὸ παρ᾿ αὐτοῦ προτεθὲν ἐξορίζεται.

15 Κῆνσος[s], ἤγουν[38] ἡ ἐξέτασις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους, καὶ τὰ δημόσια ὑπομνήματα ἐπικρατέστερα τῶν μαρτύρων εἰσί.

16 Ἄλλη[t] ἐστὶν αὐθεντία τῶν παρόντων μαρτύρων, καὶ ἄλλη ἡ τῶν ἀναγινωσκομένων ἐκμαρτυρίων. Ὁ γοῦν θέλων[39] ἐπισχεῖν τοὺς μάρτυρας δαπάνας αὐτοῖς διδότω.

17 Οἱ μάρτυρες[u] δεκαπέντε μόνον ἡμέρας ἀναγκάζονται παραμένειν[40] τῷ δικαστηρίῳ ἐν ταῖς χρηματικαῖς δίκαις.

18 Πατὴρ[uu] καὶ υἱὸς ὑπεξούσιος, καὶ δύο ἀδελφοὶ συνυπεξούσιοι, δύνανται[41] μαρτυρεῖν ἐν πράγματι·[42] οὐδὲν γὰρ βλάπτει ἐξ ἑνὸς οἴκου πολλοὺς ἐν ἀλλοτρίῳ πράγματι μαρτυρεῖν.

19 Ἐὰν[v] τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, ὥστε δέξασθαι μαρτυροῦντα κυνηγόν, ἢ τοὺς ὁμοίους, χωρὶς βασάνων οὐ πιστεύονται.

20 Ἐὰν[w] πάντες οἱ μάρτυρες τῆς αὐτῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ὦσι, καὶ ἐναντιῶνται[43] ἀλλήλοις, οὐ πάντως[44] τὸ μεῖζον μέρος[45]

o. Ad marginem H. βί. κα΄. τί. α΄. κεφ. μς΄. (Salm. μγ΄.) Suall. ad marginem adnotat ῥωμαικόν. Est Πεῖρα 30. Α. 16. — p. Ad marginem H. κβ΄. τί. α΄. κεφ. μς΄. Salm. αβ΄. α΄. μς΄. Suall. ad marginem ad notavit ῥωμαικόν. Est Πεῖρα 30. Α. 26. — q. Ad marg. H. βί. ξ΄. τί. η΄. κεφ. θ΄., quibus similia Salm. exhibet. Est Synopsis LX. 50. 9. p. 535. et Μικρὸν Β. λβ΄. Itaque pro τί. η΄. legendum τί. ν΄. — r. Ad marginem H. βί. κβ΄. τί. α΄. κεφ. κγ΄. Salm. κβ΄. α΄. κγ΄. Suall. et hic ad marginem adnotavit: ῥωμαικόν. Est Prochiron 27. 9. p. 148. et Πεῖρα 30. Α. 22. — rr. Est Πεῖρα 30. Β. 14. — s. Sumptum est ex Basilicis XXII. 1. 10. ed. Heimbach. II. p. 468. — t. Est Prochiri 27. 10. p. 148. — u. Salmasius κα΄. α΄. ιδ΄. Est Prochiri 27. 11. p. 148. — uu. Ad marginem H. et apud Salm. κεφ. ιθ΄. τοῦ αὐτοῦ, Est Prochiron 27. 12. p. 148. — w. Ad marginem H. κεφ. κ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 27. 13. p. 148.

31. Inverso ordine H. δεηθεῖεν ὅλως.

32. Pro καθαρεύειν H. habet θηρεύειν. Atqui infra apponitur οὐ καθαρὸς ὑποψίας.

testimonio opus fuerit, propositis sacris oraculis, domi interrogantur.

Haereticus vel Iudaeus contra orthodoxum non testificatur, sed adversus se invicem testantur.

Colonus in testimonium productus a locatore reprobatus fuit, dixitque iudex, testes suspicione vacare debere: atqui amicus suspicione non vacat: adeoque ea maxime laborat colonus, atque idcirco reprobatur.

Omnes, qui ad testimonium vocantur in crimine maiestatis ad principem spectante, si res exigit, torquentur, tam annis quatuordecim minores, quam maiores.

De quaestione finium et novi operis nuntiatione etiam eos, qui ex auditu attestantur, testes recipimus.

* Testibus, non testimoniis credendum. Coram enim ab iudicibus interrogantur in caussis criminalibus: et qui non probat quod proposuit, relegatur.

Populi Romani census et monumenta publica testibus validiora sunt.

* Alia est auctoritas testium praesentium, et alia testimoniorum quae leguntur. Qui ergo testes retinere velit, sumtus iis exhibeat.

Testes quindecim duntaxat dies in iudicio permanere coguntur in caussis pecuniariis.

* Pater ac filiusfamilias, et duo fratres in eiusdem potestate in eodem testamento aut negotio testari possunt. Nihil enim nocet ex una domo in alieno negotio plures adhiberi testes.

* Si talis est caussa, ut et arenarium admittat testem, aut personas similes, sine tormentis fidem non faciunt.

* Si omnes testes eiusdem sint honestatis atque existimationis et sibi invicem contrarii, non semper maiori parti creditur,

33. Pro *καθαρὸς* H. habet *καθαράς*.

34. Pro *μεστὸς* in H. est *μεθὸς*, quod sane recte non habet.

35. Pro *δεκατεσσάρων* H. habet *ιδ'*.

36. Pro *κτίσματος* H. habet *κτήσεως*. Atqui *κτίσματος* est etiam in Basilicis XXII. 1. 28. ed. Heimbach II. p. 480. *κτήματος* habet *Πεῖρα* 30. *Δ*. 22.

37. Pro *τοῖς ἐκμαρτυρίοις* Contius legendum censet *ταῖς ἐκμαρτυρίαις*. Non opus; *ἐκμαρτυρίοις* est in Prochiro p. 148.

38. §. 15. in C. et H. deest, neque in editione principe habetur. Accedit, quod et mediis Prochiri paragraphis satis incommode interposita est. Reitzius ex fide Cuiaci et Falk. addidit.

39. Pro *θέλων* H. habet *θέλον*.

40. Sic et H. *προσμένειν* liber Salmasii, qui hanc lectionem multum commendat.

41. *δύναται* H.

42. Reitzius supplere voluit ex Basilic. XXI. 1. 16. ed. Heimbach. II. p. 398. *ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ἢ πράγματι*. Non opus, neque habetur in Prochiro pag. 148.

43. *ἐναντιῶνται* H.

44. Pro *πάντως* H. habet *πάντος*.

45. Vox *μέρος* deest in H., sed est et in Prochiro p. 149.

πιστεύεται, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον τῇ φύσει τοῦ πράγματος, καὶ ὑπονοίας ἔχθρας ἢ φιλίας ἐστερημένον[46], καὶ βεβαιούμενον[47] ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ δικαστοῦ[48] καὶ τεκμηρίων· οὔτε γὰρ τῷ πλήθει δεῖ πιστεύειν, ἀλλὰ τῇ πίστει καὶ τῇ ἀκεραιότητι τῶν μαρτύρων.

21 Δεῖ τοὺς μάρτυρας[x] πρότερον ὀμνύναι, πρὶν ἢ μαρτυρήσουσι. Δεῖ δὲ τοῖς τιμιωτέροις μᾶλλον πιστεύειν. Ἑνὸς δὲ μαρτυρία οὐκ ἔστι δεκτὴ ἐν οἱαδήποτε δίκῃ, κἂν συγκλητικὸς εἴη.

22 Ἐπὶ τριάκοντα[y] χρυσίου λίτρας καὶ δύο ἀρκοῦσι πρὸς μαρτυρίαν, καὶ μέχρι δὲ πεντήκοντα τρεῖς ἀρκοῦσιν.

23 Ἰστέον[49] ὅτι ἀρκεῖ μόνος ὁ ταβελλίων ὁ γράψας τὸ συμβόλαιον[50] πρὸς μαρτυρίαν ἐν τῇ συγκρίσει τῶν προφερομένων συμβολαίων. Ὁμοίως[51] καὶ ἐπὶ τῶν τραπεζιτικῶν λόγων ἀρκεῖ ὁ γράψας, καίτοιγε εἷς νοεῖται. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμφυτεύσεων καὶ εἷς μόνος μάρτυς δεκτός ἐστιν.

24 Ὁ προάγων[z] μάρτυρας ἔν τινι δίκῃ, ἐὰν ὕστερον ἐν ἑτέρᾳ δίκῃ κατ' αὐτοῦ φέροιντο[52], μὴ ἐχέτω ἐξουσίαν παραιτήσασθαι αὐτούς, τυχὸν ὡς εὐτελεῖς, ἤ τι τοιοῦτον· εἰ μέντοιγε δείκνυσιν ἐν τῷ μεταξὺ ἢ ἔχθραν γεγενημένην αὐτῷ δεκτὴν[53] τοῖς νόμοις καὶ ποιοῦσαν ὑπόπτους τοὺς μάρτυρας, ἢ πολλάκις ἐλεγχθῇ φανερῶς ἐπὶ λήμματι γενομένην τὴν μαρτυρίαν, ἐξέστω αὐτῷ παραιτεῖσθαι τοὺς μάρτυρας· εἰ δὲ καὶ δύναται ψευδῆ τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα δεῖξαι, καὶ τοῦτο ποιείτω.

25 Ὁ τρίτον[aa] παραγαγὼν μάρτυρας, οὐκέτι προφέρει μετὰ[54] τὴν ἔκδοσιν τῶν παραγραφῶν. Ἐὰν δὲ μὴ ἐξέλαβε[55], μήτε ἐνέτυχε δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τοῦ ἰδίου[56] συνηγόρου ταῖς μαρτυρίαις, τότε δύναται πρὸ ἐκδόσεως τῶν παραγραφῶν καὶ μαρτυρίαν τετάρτην προσαγαγεῖν[57], ὀμνύων, ὅτι οὐ κατὰ δόλον ζητεῖ τὴν τῶν μαρτύρων παραγωγήν.

26 Τὰς[bb] ματαίας καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος γινομένας μαρτυρίας, μηδενὶ παντάπασι λόγῳ κρατεῖν βουλόμεθα· καὶ τοιαύτας τινὰς[67] πλάττειν μαρτυρίας, ὡς δι' ἄλλην τινὰ χρείαν παρατυχὼν ἀκούσοι[68] τοῦδε λέγοντος, εἰληφέναι παρὰ τοῦδε χρυσίον, ἢ ὀφείλειν

x. Ad marg. H. et Salm. κεφ λ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXI. 1. 30. p. 224. sq. — y. Ad marg. H. et Salm. βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. λ'. κεφ. ζ'. C. habet Ρωμ. Est Πεῖρα 30. Δ. 4. — z. Salm. κεφ. λη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 27. 15. p. 150. — aa. Salm. κεφ. με'. τοῦ αὐτοῦ. Ad marg. H. κεφ. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 27. 16. p. 150. — bb. Ad marg. H. Salm. βϊ. κα'. τϊ. α'. κεφ. μδ'. Est Prochiron 27. 18. p. 151.

46. Pro ἐστερημένον H. habet στερημένον.

47. βεβαιούμενων (sic) H. contra Prochiron p. 149.

48 Pro τοῦ δικαστοῦ (sic) H. habet τῆς δικαίας.

49. Haec tota §. 23. quae in H. non in contextu, verum ad marginem

sed quod naturae rei convenit, ac suspicione odii aut amicitiae caret, et conscientia iudicis atque argumentis confirmatur. Nec enim multitudini est credendum, sed fidei et sinceritati testium.

Testes antequam testentur, iurare oportet. Honestioribus autem magis credendum. Unius autem testis testimonium non recipitur in qualicumque caussa, licet senatorius sit.

Ad triginta auri libras etiam duo testes sufficiunt, et ad quinquaginta usque tres.

Scire oportet, tabellionem solum, qui instrumentum scripsit, in comparatione instrumentorum prolatorum ad testimonium sufficere. Item in rationibus argentariorum is sufficit, qui scripsit, etiamsi unus consideretur. Quin etiam in emphyteusi unus solus testis recipitur.

* Qui testes in aliqua caussa producit, si postea in alia lite contra eum citentur, licentiam non habeat eos recusandi, veluti tamquam viles aut tale quid. Quod si probet, inimicitias interim esse ortas, quae et legibus admittuntur et testes suspectos reddunt, aut si forte manifesto convicerit, testimonium auro fuisse emtum, liceat ei hos testes reiicere. Insuper, si ab iis dicta falsitatis arguere possit, etiam hoc faciat.

* Qui tertium testes producit, post exceptiones editas haud amplius profert. Si autem non excepit, neque ipse per se aut per advocatum suum testimoniis interfuit, tunc ante editionem exceptionum et quartum testimonia producere potest, iurans, se sine dolo testium productionem petere.

* Vana et a praetereunte sumta testimonia nulla omnino ratione valere iubemus: aut huiusmodi aliqua fingere testimonia, quod alia quadam de caussa interveniens hunc audierit dicentem,

scholii loco habetur (etiam Salmasius scholii notam ex veteri libro apposuit), exhibetur à C. in contextu orationis.

50. Sic et H. et Salm. Recepit Reitzius; *σύμβολον* Vulgo.

51. Ad marginem Cuiacii adscribitur *ἡ παρασημείωσις αὕτη δεῖται ἐξετάσεως*.

52. *φέρειντο* H. Male satis. — *προφέροιντο* habet Prochiron p. 150.

53. Pro *δεκτὴν*, quod et in Prochiro p. 150. est, H. male habet *δεκτοῖς*.

54. Pro *μετὰ*, quod est et in H. et in Prochiro p. 150., aliae editt. legunt *κατὰ*.

55. Sic H., Prochiron p. 150. *ἐξέβαλε* vetus liber Salmasii.

56. Verba *ἢ διὰ τοῦ* desunt in H., habentur autem in Prochiro p. 150.

57. *προσαγαγεῖν* C. H., Salmasius, *προαγαγεῖν* alii, *παραγαγεῖν* Reitzius. Prochiron p. 150. *προσάγειν*.

67. *τοιαύταις τινα* H.

68. Pro *ἀκούσοι* H. habet *ἀκούσει*; alii *ἤκουσε*, alii *ἀκούσῃ*. Prochiron p. 151. habet *ἀκούσοι*.

τόδε·[69] αὗται γὰρ σαφῶς ἡμῖν ὕποπτοι καθεστᾶσι, καὶ οὐδενὸς
ἄξιαι λόγου.

Εἰς ἀπόδειξιν[cc] τοῦ γεγονότος καὶ ὁ μὴ προσκεκλημένος ὢν
27 μαρτυρεῖ· τοῦτο δὲ οὐκ[dd] ἐπὶ συμφώνου φησίν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν συμ-
βεβηκότων καὶ περιστατικῶν[70].

Ὁ ἅπαξ[ee] ἢ δὶς παραγαγὼν μάρτυρας ἐὰν ἀποτάξηται καὶ
28 διασκέψηται διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν παραγραφῶν τῶν μαρτύρων,
καὶ μάθῃ τὰς μαρτυρίας, οὐ δύναται οὐδὲ διὰ βασιλικῆς ἀντι-
γραφῆς ἄλλους παράγειν μάρτυρας.

Ἐὰν[ff] δι' ἀπείθειαν οὐ παραγένηταί τις εἰς τὸ δικαστήριον
29 ἐπὶ τῷ ἀκοῦσαι τῶν μαρτύρων, καὶ μονομερῶς δέχωνται[71] οἱ μάρ-
τυρες, ὕστερον δὲ ἔχει πάσας τὰς παραγραφὰς ἃς ἔμελλεν ἔχειν
κατ' αὐτῶν, εἰ παρὼν ἐτύγχανεν· πρὸς τοῦτο δὲ μόνον[72] ἡττᾶται
τὸ μὴ ἀπαιτεῖν πάλιν ἐλθεῖν τοὺς μάρτυρας, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ
μαρτυρεῖν.

Ὁ μαρτυρῶν[gg] περί τινος ὀφείλει προέχειν τοῦ πράγματος[73],
30 εἰ μὲν ἐγκληματικὸν εἴη, εἴκοσι χρόνους, εἰ δὲ χρηματικόν, χρόνους
δεκαοκτώ·[hh] οὐ γὰρ πιστευτέον τῷ μαρτυροῦντι ἐλάττονι ὄντι τῶν
ὡρισμένων καιρῶν, ἀτελεῖ γε ὄντι τὴν φρόνησιν, καὶ μηδὲ τῶν αὐ-
τοῦ[74] ῥαδίως τυχὸν[75] συνιέναι[76] δυναμένῳ, μήτοιγε μὴν τῶν πέλας.

Ὁ ἐγκληματικῶς[ii] τινος κατηγορήσας οὐ δύναται αὖθις μαρ-
31 τυρεῖν κατ' αὐτοῦ· ὁ γὰρ χρηματικῶς[77] τινα αἰτιασάμενος οὐ κω-
λύεται μὲν μαρτυρεῖν κατ' αὐτοῦ, πλὴν ὑπούσης[78] εὐλόγου[79] αἰ-
τίας κωλύεται.

Ὁ[kk] μεσάσας† τισὶν ἐν πράγματι, οὐ μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν τῇ
32 αὐτῇ ὑποθέσει, δηλονότι παρ' ἄλλῳ δικαστῇ, εἰ μὴ ἄρα συναινέ-
σουσι τὰ δύο μέρη τῇ μαρτυρίᾳ αὐτοῦ.

Οἱ πένητες[ll] οὐ μαρτυροῦσι. Πένης δέ ἐστιν ὁ μὴ ἔχων πεν-
33 τήκοντα ι ι.[80] περιουσίαν.

cc. Ad marginem H. *βι. γ'. τι. β'. κεφ. θ'.* Neque aliter Salmasius. Est Basilicorum XXI. 1. 10. Heimbach. II. p. 394. — *dd.* Haec quae sequuntur usque ad finem huius paragraphi desumta sunt ex scholio 2 Heimbachi l. c. — *ee.* Ad marginem H. *βι. κβ'. τι. α'. κεφ. κε'.* Salm. *βι. κα'. κεφ. με'.* Est Prochiron 27. 19. p. 151. — *ff.* Ad marginem H. *κεφ. με'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. τοῦ αὐτοῦ.* Est *Πεῖρα* 30. *Α.* 19. — *gg.* Ad marginem H. *βι. θ'. τι. γ'. κεφ. κγ'.* Similia Salmasius habet. Est *Πεῖρα* 30, 3. — *hh.* Ad marginem codicis Marciani adnotatur Falk. auctore: *βι. θ'. τι. γ'. κεφ. λγ'.* — *ii.* Ad marginem H. *βι. κα'. τι. γ'. κεφ. κβ'.* Similia Salmasius. Est Prochiron 27. 20. p. 151. seq. — *kk.* Ad marginem H. *βι. κα'. τι. α'. κεφ. μς'.; περὶ κεκωλυμένων μαρτύρων.* Hanc ultimam rubricam Salmasius expunxit, et ascripsit *κα'. α'. μς'.* Est Prochiron 27. 21. p. 152. — *ll.* Ad marginem H. *κεφ. μζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *μζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 27. 22. p. 152.

69. Pro *τόδε*, quod et in H. est et in Prochiro p. 151. habetur, Reitzius habet *τῷδε*. Caeterum pro *ὀφείλειν* quidam habent *ὀφείλει*.

se accepisse ab illo argentum, aut illud debere. Haec enim nobis plane suspecta sunt et nihilo digna.

Ad probationem facti, etiam qui advocatus non fuit, testari potest. Hoc autem non de contractu ait, sed de iis, quae fortuito accidunt et casu fiunt.

* Qui semel aut bis produxit testes, si renuntiaverit, atque editionem exceptionum contra testes examinaverit, et testimonia cognoverit, is neque per rescriptum principale alios adducere potest testes.

Si quis per contumaciam in iudicium non venerit ad audiendos testes, etiam ex una parte testes admittantur: postea tamen salvas habet omnes exceptiones, quas adversus eos habuisset, si praesens adfuisset: in eo autem solo laeditur, quod postulare nequeat, ut testes denuo veniant et coram ipso testentur.

Qui de re aliqua testimonium dicit, eum ante caussam, siquidem criminalis est, explesse oportet viginti annos; sin pecuniaria, duodeviginti. Nec enim credendum testi dicta aetate minori, nondum firmato iudicio, qui nec suis forte rebus nedum alienis superesse sciat.

* Qui quem criminaliter accusavit, adversus eum rursus testari nequit. Nam si quis civiliter quem in iudicium vocavit, non quidem prohibetur adversus eum testari, sed si iusta caussa subsit, prohibetur.

* Qui arbiter inter aliquos de certa caussa fuit, in eadem caussa ipsis testimonium dicere nequit, nimirum apud alium iudicem, nisi utraque forte pars in testimonium eius consentiat.

* Pauperes testes non sint. Pauper autem est, qui quinquaginta aureorum patrimonium non habet.

70. Hoc loco Cuiacius aliique adnotarunt: *περιστατικὰ τὰ ἐκ περιστάσεως τουτέστιν ἐκ τῆς συμβάσεως γενόμενα.*

71. *δέχονται* H.

72. Pro *μόνον* H. *μόνων* habet.

73. Verbis *προέχειν τοῦ πράγματος* in H. haec verba rubrica, sed a secunda manu superscripta sunt: *προυπάρχειν οὐ μαρτυρεῖν*, quae quid sibi velint, non intelligo.

74. Sic Reitzius correxit. Vulgo *αὐτοῦ*, quod et in H. est.

75. Pro *τυχὸν* H. habet *τυχών*.

76. Pro *συνίεναι* in veteri libro Salmasii est *συνιδεῖν*.

77. *χρηματικὸς* H.

78. Pro *ὑπούσης* H. habet *εἰπούσης*, sed contra Prochiron p. 152.

79. Pro *εὐλόγου* H. habet *λόγου*, sed contra Prochiron p. 152.

† Huic paragrapho in editione principe, aliis praefertur rubrica *περὶ κεκωλυμένων μαρτύρων*.

80. Pro *ιι* H. habet *νομισμάτων*.

34 Οὐ μαρτυρεῖ[mm] ἀπελεύθερος κατὰ πάτρωνος ἢ παίδων αὐτοῦ.

35 Οἱ ἀνιόντες[nn] καὶ κατιόντες κατ' ἀλλήλων οὔτε βουλόμενοι δύνανται μαρτυρῆσαι[81].

36 Οὐ μαρτυρεῖ[oo] ὁ ἥττων τῶν κ'. ἐτῶν·[82] οὔτε ὁ ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ καταδικασθεὶς καὶ μὴ ἀποκαταστάς· ἢ ἐν δεσμοῖς ἢ ἐν δημοσίᾳ[83] φρουρᾷ βληθεὶς· οὔτε ὁ ἐλεγχθεὶς λαβεῖν χρήματα ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι ἢ μὴ μαρτυρῆσαι.

37 Οὐκ ἔστιν[pp] ἀξιόπιστος μάρτυς ὁ κελεύεσθαι δυνάμενος[84] ἐπὶ τῷ μαρτυρῆσαι.

38 Ὁ[qq] καταδικασθεὶς περὶ μοιχείας οὐ μαρτυρεῖ.

39 Ἑρμαφρόδιτος[rr], εἰ[85] τὰ ἀῤῥένων ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῷ, μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ.

40 Υἱὸς[ss] πατρὶ ἢ πατὴρ υἱῷ οὐ μαρτυρεῖ· οὔτε οἱοσδήποτε ἐν ἰδίῳ πράγματι.

41 Δοῦλος[tt] οὐ μαρτυρεῖ.

42 Γυνὴ οὐ[uu] μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ[86], ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίας[87] νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται[88].

43 Αἱ γυναῖκες[89], κἂν ἐπὶ σεμνότητι καὶ εὐσεβείᾳ γνωρίζωνται, ἐπὶ μὲν ἄλλοις κεφαλαίοις οὐ μαρτυροῦσιν, αἷς ἀπείρηται μηδὲ διδάσκειν, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ἀκροωμένων τάξει καθεστάναι· ἐπὶ μέντοιγε τοκετοῦ αἱ τὸν εἰρημένον[90] τῆς σεμνότητος τρόπον φυλάττουσαι δύνανται[91] μαρτυρεῖν· Οἱ δέ γε παλαιοὶ νόμοι τὰς γυναῖκας ἐν μὲν ταῖς συστατικαῖς μαρτυρίαις μὴ μαρτυρεῖν αὐτὰς ἀποφαίνονται[92], ἐν δὲ ταῖς ἀποδεικτικαῖς καλῶς μαρτυρεῖν, συστατικὰς μὲν λέγοντες διαθήκην[93], κωδίκελλον, δωρεὰν αἰτίᾳ θανάτου· ἀποδεικτικὰς δὲ τὰς λοιπάς.

44 Ὅτι[tt] ἐπὶ τῆς καθοσιώσεως, καὶ ἀνὴρ κατὰ γυναικὸς καὶ γυνὴ κατὰ ἀνδρὸς καὶ δοῦλος κατὰ δεσπότου, καὶ υἱὸς κατὰ πατρὸς[94]

mm. Ad marginem H. βι'. κα'. τι. α'. κεφ. δ'. Est Prochiron 27. 23. p. 152. — *nn*. Est Synopsis XXI. 1. 28. p. 224. — *oo*. Ad marginem H. βι'. κα'. (prima manus habuerat κη'.) τι. α'. κεφ. δ'. Salm. κα'. α'. δ'. Est Prochiri 27. 24. p. 154. — *pp*. Ad marginem H. κεφ. ς'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 27. 25. p. 153. — *qq*. Ad marginem H. βι'. κα'. τι. α'. κεφ. β'. Salm. κα'. α'. ιβ'. Est Prochiron 27. 26. p. 153. — *rr*. Est Basilicorum XXI. 1. 14. ed. Heimbach. II. p. 397. Huc refertur scholium, quod Falk. adscripsit:

Ἑρμαφρόδιτός ἐστιν ὁ ἀμφότερα ἔχων τὰ μόρια, ἀῤῥένων καὶ θηλειῶν· ἢ ὁ αἰσχρῶς καὶ ποιῶν καὶ πάσχων.	Hermaphroditus est, qui utrasque partes, et viri et mulieris, habet: vel, qui turpiter et facit et patitur.

ss. Ad marginem H. et Salm. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 27. 27. p. 153. et Πεῖρα 30. *B*. 46. — *tt*. Est Prochiron 27. 28. p. 153. — *uu*. Ad marg. H. κεφ. κς'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ. — *ttt*. Ad marg. H. βι. ῥωμαικὸν τι. λ'. κεφ. ε'. καὶ βι. τῶν βασιλικῶν κγ'. τι. κεφ. νη'. καὶ β'. Salm. βιβ. ῥωμαικ. τιτ. χ'. κεφ. κβ'. καὶ β'. βασιλικῶν ς'. βι. α'. κεφ. νη'. Est Πεῖρα 30. *A*. 5. et 66, 2.

81. Haec §. 35. quum tam in C. et H., quam in editione principe desit, a nobis aliis litteris notata est. Suppletur a Reitzio ex Falk. et Cuiacio.

* Libertus contra patronum aut liberos eius non testatur.

Adscendentes et descendentes contra se invicem neque volentes testari possunt.

* Minor annis viginti testis esse nequit: neque iudicio publico condemnatus nec restitutus: aut in vincula vel carcerem coniectus: neque convictus accepisse pecuniam ob testimonium dicendum aut non dicendum.

* Non est testis fide dignus, cui imperari potest, ut testis fiat.

* Adulterii comdemnatus testis esse non potest.

Hermaphroditus, si virilia in eo praevalent, testis in testamento recte fit.

* Filius patri, aut pater filio testis fieri nequit; nec quisquam in sua caussa.

* Servus ad testimonium non admittitur.

Mulier in testamento testis non fit. In aliis autem rebus, ad quas viri non advocantur, testimonium perhibet.

Mulieres, etiamsi spectatae sint honestatis ac probitatis, in aliis quidem capitibus testimonium non ferunt, ut quibus nec docere permittitur, sed in audientium numero consistere: at de partu illae, quae dictos probitatis mores servant, testari possunt. Veteres autem leges in testimoniis quidem constitutoriis mulieres testari prohibent; sed in probatoriis recte eos testari declarant, constitutoria adpellantes testamentum, codicillum, mortis caussa donationem: probatoria autem reliqua.

In crimine maiestatis et vir adversus uxorem, et mulier adversus maritum, et servus contra dominum, et filius contra pa-

82. *τῶν κέ ἐτῶν* H. et alii. Sic etiam unus ex libris Prochiri p. 152., licet hi libri, qui interpolati non sunt, puriorem lectionem *κ'. ἐτῶν* praeferant. Atque ea, quae superius §. 35 dicta sunt, hanc eandem lectionem praestant.

83. *δημοσίᾳ* habeat C. H., Gothofredus in Variantibus, Prochiron p. 152. Deest in quibusdam libris, unde etiam a Reitzio omissum.

84. Post *δυνάμενος* Salmasius addit *παρ' ἐμοῦ*, quae desunt in H., reliquis neque in Prochiro p. 153. leguntur.

85. Haec §. 39. in C. et H. principe edit. non habetur. Supplevit Reitzius ex Falk. et Cuiacio.

86. *ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ* H., ubi §. 42. tota post §. 44. posita est, quae huius rei collocatio et in C. habetur.

87. Pro *μαρτυρίας* H. habet *μαρτυρίαν*.

88. *προκαλοῦνται* H. satis male.

89. Hanc §. 83. Gothofredus pro scholio habuit, neque Reitzius quicquam repugnat. In C. et H. in orationis contextu deest, habetur autem ad marginem ad priora paragraphi 42. verba adscripta. In principe editione pro genuina Harmenopuli oratione habetur.

90. Pro *εἰρημένον* H. habet *ἡρημένον*.

91. *δύναται* H.

92. Pro *ἀποφαίνονται* H. habet *ὑποφαίνονται*.

93. *διαθήκας* H.

94. Pro *πατρὸς* H. *μητέρος* habet.

μαρτυρεῖ· καὶ ὁ τῆς ὑπεξουσιότητος ἐνταῦθα[95] οὐ προσίσταται λόγος, ὅτι πρὸς τὸ τοῦ βασιλέως κράτος οὐδέν[96] ἐστιν ὁ τῆς φαμιλίας[97] πατήρ· ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπεξούσιοι τούτου συνυπεξούσιοι αὐτῷ εἰσιν.

45 *Ὁ κατά[uu] τινος ἤδη[98] μαρτυρήσας[99] οὐ μαρτυρεῖ πάλιν[100] ὑπὲρ[1] αὐτοῦ.*

46 *Ὁ[vv] συνηγορήσας ἢ ἐκβιβάσας ἐν ὑποθέσει οὐ μαρτυρεῖ ἐν αὐτῇ.*

47 *Οὐδεὶς[ww] ἀπαιτεῖται καθ' ἑαυτοῦ μάρτυρας παραγαγεῖν· ἀλλὰ χρὴ τὸν ἐνάγοντα[2], ὡς βούλεται, συστῆσαι τὰς ἰδίας δικαιολογίας.*

48 *Αἱ[xx] οἰκειακαὶ μαρτυρίαι ἀποδοχιμάζονται· ὅταν δηλονότι μέλλῃ τι κτᾶσθαι ὁ τὴν μαρτυρίαν προφέρων.*

49 *Κωλύεται[yy] ἐν διαθήκῃ μαρτυρεῖν ὁ ἐν διαθήκῃ τινὸς ὑπογράψας, καὶ μὴ ἀνασχόμενος μαρτυρῆσαι, ὃς οὐδὲ[3] ἀναγκάζεται παρὰ τοῦ νόμου μαρτυρῆσαι· κωλύεται δὲ ἐν ἑτέρᾳ διαθήκῃ μαρτυρῆσαι, ἀλλὰ καὶ διαθέσθαι, καὶ ἐξ ἑτέρας διαθήκης κερδᾶναι.*

Οὐ μαρτυρεῖ ὁ καταδικασθεὶς[4] ἐπὶ τῷ ποιῆσαι ταραχώδη φλυαρίαν.

50 *Κοινωνὸς[a] ὑπὲρ κοινωνοῦ μαρτυρῶν οὐκ ἐδέχθη, ἕως οὗ[5] ἡ κοινοπραξία[6] ἐλύθη.*

51 *Κωλύεται[b] μαρτυρεῖν ἄνηβος, καὶ κωφὸς[7], οἰκέτης, ἄλαλος, μαινόμενος, ἄσωτος, υἱὸς ὑπεξούσιος, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ παρ' ἄλλου γραφῇ κληρονόμος,*

52 *Καὶ[c] ὁ † συνυπεξούσιος ὑπὲρ τοῦ γραφέντος ἐν διαθήκῃ κληρονόμου,*

53 *Καὶ[d] ὁ συνυπεξούσιος διατιθεμένου τοῦ ὑπεξουσίου εἰς τὰ ἰδιόκτητα αὐτοῦ πράγματα.*

54 *Δυνατὸς[e] κατὰ πενήτων[8] ἐξ ἀγράφου μαρτυρίας δεικνύειν οὐ συγχωρεῖται.*

uu. Ad marginem H. Salm. *κεφ.* (deest apud Salm.) *κβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 27. 29. p. 153. — *vv.* Ad marginem H. *κεφ. ζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 27. 30. p. 153. — *ww.* Salm. *κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 27. 31. p. 153. — *xx.* Ad marginem H. et Salm. *κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXI. 1. 24. p. 224. usque ad verbum *ἀποδοχιμάζονται.* — *yy.* Ad marginem H. *κεφ. κη'. τοῦ αὐτοῦ.* Sic et Salmasius. Est Synopsis 27. 32. p. 153. seq. — *a.* Ad marginem H. *βῖ. ῥωμαικὸν τῖ. κεφ. ε'.* Salm. *βιβ. ῥωμ. τιτ. λ'. κεφ. ε'.* Est *Πεῖρα* 30. *B.*, 3. — *b.* Ad marginem H. *κεφ. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. κθ'. τοῦ αὐτοῦ*, quod de Romaico interpretandum esse Reitzius censet. Male. Est enim Prochiron 27. 33. p. 154. — *c.* Ad marginem H. et Salm. *κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 27. 34. p. 154. — *d.* Ad marginem H. *κεφ. λα'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κα'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 27. 35. p. 154. — *e.* Ad marginem H. *βῖ. ῥωμαικὸν λα'. κεφ. θ'.* Salm. *βιβ. ῥωμαικ. τιτ. λ'. κεφ. θ'.* Similiter C.

95. *ἐνταῦτα* H.
96. *οὐσιδὲν* H.
97. *φαμελλίας* H.
98. Apud Reitzium male est *η δη.*
99. Post vocem *μαρτυρήσας* H. interposuit *ἢ ἐκβιβάσας.* Contra reliquo-

trem testatur: nec potestatis ratio habetur, quia ad principis maiestatem nihil est paterfamilias, sed et qui huius in potestate sunt, simul cum ipso principi sunt subiecti.

* Qui semel contra aliquem testimonium dixit, haud potest rursus pro eo testari.

* Qui in caussa aliqua advocatus aut exsecutor fuerit, in eadem non testatur.

* Nemo contra se testes producere cogitur, sed actorem oportet, prout vult, suas probare adlegationes.

Testimonia domestica reprobantur, quando nimirum is, qui testes producit, aliquid adquisiturus est.

* Prohibetur testis esse in testamento, qui testamento alicuius subscripserit, nec tamen testimonium ferre sustinuerit: qui ne lege quidem testis esse cogitur, at in alio testamento testimonium ferre prohibetur, quin etiam testamentum facere et ex alieno testamento quid accipere *. Qui ob libellum famosum condemnatus est, testis fieri non potest.

Socii pro socio testimonium non fuit receptum, quoad societas fuerit soluta.

* Testis esse prohibetur impubes, et surdus, servus, mutus, furens, prodigus, filiusfamilias, quando eius pater ab alio heres scribitur,

* Et qui in eiusdem patris potestate est cum eo, qui testamento heres scribitur,

Et qui in eadem cum eo potestate est, qui de peculio castrensi vel quasi testamentum facit.

Potentiori adversus pauperes ex testimonio non scripto probare quid non licet.

rum librorum auctoritatem et Prochiron p. 153.

100. *πάλιν* deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 153.

1. Pro *ὑπὲρ* Salmasii liber habet *κατ'*, quod et testimonio Prochiri p. 153. satis firmatur. Nihilominus reliqui Harmenopuli codices *ὑπὲρ* habent. Si *κατ'* in orationis contextum recipiendum credas, vertendum est: *non potest rursus contra eum testari.*

2. Pro *ἐνάγοντα* unus ex Anonymis habet *ἐνάγειν βουλόμενον* sed contra Prochiron p. 153.

3. Quidam apud Reitzium deleverat *οὐδὲ*, verum est in H. et in Prochiro p. 154.

4. Haec ultima §. 49. pars, quae ex Basilicis hausta est, deest in C. H. et editione principe. Reitzius ex Falk. supplevit, et in exemplari Cuiaciano inter §. 53. et 54. scriptam fuisse testatur, quae quidem perversa huius rei collocatio secundae manui deberi totam manifesto ostendit.

5. Pro *οὖ* quidam *οὐ*. Male.

6. Pro *κοινοπραξία* H. *κοινοδέξι* habet.

7. *κοφὸς* H.

† Haec §. 52. in C. excidit, fortasse propter homoeoteleuton, quum in reliquis libris habeatur.

8. Pro *πενήτων* H. habet *πενήτου*.

55 *Ἐάν τις[f] ἑνὸς ἀνθρώπου κατάθεσιν ἐν ἐκσφραγίσματι προφέρῃ[9], οὐκ ἔστι[10] δεκτὴ ἡ τοιαύτη μαρτυρία.*

56 *Τὸ[g] ἄγραφον[11] διὰ μαρτύρων γινόμενον ἰσχύει ὥσπερ τὸ ἔγγραφον καὶ οὐδὲν δύναται ἧττον[12].*

57 *Ἄγραφος[h] μαρτυρία κατὰ ἐγγράφου μαρτυρίας ἰσχύειν οὐ δύναται· τοῦτο δὲ νόει ἐπὶ συμβολαίου καὶ ἀγράφου μαρτυρίας[13].*

58 *Ὅταν ἕτερον[i] μὲν ἡ παράθεσις τῶν γραμμάτων εἴπῃ, ἕτερον δὲ αἱ μαρτυρίαι, τηνικαῦτα ἡμεῖς μὲν οἰόμεθα τὰ παρὰ ζώσης λεγόμενα φωνῆς καὶ μεθ᾽ ὅρκων, ταῦτα ἀξιοπιστότερα τῆς γραφῆς αὐτῆς καθ᾽ αὐτὰ τυγχάνειν· πλὴν ἀλλὰ[14] ἔστω τοῦτο τῆς τοῦ δικάζοντος ἀγχινοίας τε[15] καὶ θεοφιλίας[16] τὸ τοῖς[17] ἀληθέσι μᾶλλον ἀντὶ τῶν ὑπόπτων πιστεῦσαι[17a].*

59 *Οἱ πλαστῶς[k] ἢ ἐναντίως ἑαυτοῖς, ἢ ὑπὲρ τῶν δύο μερῶν μαρτυρήσαντες ὑπὸ[18] τῶν προσφόρων ἀρχόντων τιμωροῦνται.*

ΤΙΤΛ. Ζ΄. ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ.

1 *Ὁ ὅρκος[a] ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀποδείξεων παρὰ τῶν δικαστῶν ἐπιφέρεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἀγωγῶν, αἵτινες οὐκ ἔχουσι[1] δήλην ἄλλοθεν τὴν ἀλήθειαν.*

f. Ad marginem H. *βϊ. μα΄. τϊ. α΄. κη΄. σημ. περιγραφὴν* (leg. *παραγραφὴν*) Salm. *κα΄. α΄. κϛ΄.*, et alibi ex libro Romaicorum allegat. Est Prochiron 27. 36. p. 154. — *g.* Ad marginem H. *βϊ. κα΄. τϊ. α΄. κεφ. κβ΄.* Salm. *βϊ. κα΄. τϊ. α΄. κεφ. κβ΄.* — *h.* Ad marginem H. *βϊ. κα΄. τϊ. α΄. κεφ. κγ΄.* Salm. *κα΄. α΄. κγ΄.* — *c.* Ad marginem H. *βϊ. κβ΄. τϊ. δ΄. κεφ. α΄.* Salm. *κβ΄. δ΄.* Sunt Synopsis XXII. 4. 1. p. 238., sed prioribus verbis aliquantum recisis. — *k.* Ad marginem H. *βϊ. κα΄. τϊ. α΄. κεφ. ιδ΄.* Similia Salmasius praestat. Est Synopsis XXI. 1. 14. p. 224. — *a.* Ad marginem H. *βϊ κα΄. τϊ. α΄. κεφ. ιδ΄.* Sic etiam Salmasius. Huc pertinet etiam scholium, quod ad hunc locum etiam ad marginem C. et H. adscriptum est:

Ὁ ἔνδικος ὅρκος τοιοῦτος ἐστίν· ὅταν τις ἀπελεγχθῇ βιαίως ἁρπαγὴν ποιησάμενος πραγμάτων, ἢ ἐπέλευσιν (alii *ἐπέλεσιν*, alii *ἐπελασιν*) *κατὰ οἰκίας τινὸς ἢ κλοπὴν ἢ ζημίαν ἄδικον, τότε ὀμνύει ὁ ἀντίδικος, ὅτι τόσα ἐζημιώθην* (*ἐζημιώθη* Salm.), *καὶ ἀπώλεσα* (*ἀπόλεσεν* Salm.) *ἐν τῇ γενομένῃ κατ᾽ ἐμοῦ* (*κατ᾽ αὐτοῦ γενομένῃ* H. *γενομένῃ κατ᾽ αὐτοῦ* Salm, Gothofr. in Variantibus) *ἐπιθέσει, ἢ βίᾳ, ἢ κλοπῇ, ἢ ἀναισχύντῳ ζημίᾳ, καὶ ἀπολαμβάνει ταῦτα εἰς τὸ ἁπλοῦν ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου. Πλὴν οὐκ ἀβασανίστως πάντα ὅσα* (sic Salm. H. Alias ἃ) *ὀμόσῃ, λαμβάνει, ἀλλὰ μετὰ ταξατίωνος, ἤγουν δικαίας διατιμήσεως. ὁρίζει γὰρ ὁ δι-*

Iusiurandum in litem huiusmodi est: Si quis convictus fuerit de vi bonorum raptorum, aut occupatae domus alienae, aut de furto aut iniusto damno, tum iurat adversarius: ego tantum detrimenti sum passus ac perdidi in facta invasione aut vi aut furto aut improbissimo damno, idque in simplum ab adversario recipit. Attamen haud absque examine omnia, quae iurarit, recipit, sed cum taxatione, sive iusta aestimatione. Statuit enim iudex, et definit damnum actoris, et locum in quo iactura facta est, et secundum haec quantitatem praescribit, atque sic

* Si quis unius hominis depositionem in signaculo proferat, tale testimonium haud admittitur. *

Negotium sine scriptura per testes celebratum ratum est, ac si scriptum esset, neque minus valet.

Testimonium non scriptum adversus scriptum testimonium valere nequit. Hoc autem intelligas de instrumento et non scripto testimonio.

Si aliud quidem litterarum comparatio dicat, aliud testimonia, tum nos arbitramur, ea quae a viva voce cum iureiurando dicuntur, maiori per se fide esse digna, quam ipsam scripturam. Verumtamen ad iudicis prudentiam et religionem pertinet, verioribus potius quam suspectioribus credere.

Qui falso aut sibimet contrario aut pro ambabus partibus testantur, a competenti magistratu puniuntur.

TIT. VII. DE IUREIURANDO.

Iusiurandum ob defectum probationum ab iudicibus defertur, atque in actionibus, quae aliunde certam veritatem non habent.

καστής, καὶ τυποῖ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἐνάγοντος καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἡ ἀπώλεια γίνεται, καὶ κατ' ἐκεῖνο (*κατ' ἐκεῖνα* emendat Reitzius) *περιϊστᾷ τὸ ποσὸν καὶ τότε προτρέπει αὐτὸν ἐπομόσασθαι, ὅτι οὐχ ἥττονα* (pro *ἥττονα* H. habet *ἥττων*) *τῶν τοσούτων ἀπώλεσεν.*

eum iurare iubet, se non minorem hac quantitate iacturam fecisse.

Praeterea in C. aliud genus scholii refertur:

Ἐκ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Τρεῖς ὅρκους ἐπὶ μιᾷ ὑποθέσει τελεσθῆναι κεκώλυται καὶ ἀντὶ πάκτου ἀντεπακτὸν ὅρκον ὁ νόμος οὐ παραδέχεται. Est *Μικρὸν Α.* §. *ἀντεπάγειν.*

Ex parvo Manuali alphabetico. Tria iuramenta quominus in una causa praestentur, prohibitum est, neque lex iusiurandum relatum pro pacto habet.

9. *προσφέρῃ* Prochiron pag. 154. *προφέρει* H.

10. Pro *οὐκ ἐστί*, quod habet H. Prochiron p. 154., coniecit etiam Salmasius, *οὐκέτι* Reitzius.

11. Huic §. 56. ed. princeps et alii libri editi praeferunt rubricam *περὶ ἀγράφου μαρτυρίας*, quae in H. deest.

12. *οὐδὲν ἧττον δύναται* H.

13. Haec, quae sunt a verbis *τοῦτο νόει*, desunt in C. H. et editione principe. Supplevit Reitzius ex Cuiacio et Falk. Hausta sunt ex Attaliata *ποίημα* tit. 16. §. 13., ut Ritterus animadvertit.

14. *ἀλλ'* H.

15. *τε* deest in H., legitur in Basilicis Heimb. II. p. 521.

16. Sic H. Basilica, verum Vulgo *θεοφιλείας*.

17. Pro *τοῖς* H. habet *τῆς*.

17 a. Hoc loco illud, quod initio proximi tituli habetur, scholium Cuiacius, alii ex libro regio inferunt.

18. Pro *ὑπὸ* H. *ὑπὲρ* habet. Atqui *ὑπὸ* est etiam in Synopsi p 224.

1. *ἔχουσιν* H.

2 Ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις[b] εἴωθεν ὁ δικαστὴς ὅρκον ἐπιφέρειν, καὶ οὕτω ψηφίζεσθαι· ἐὰν οὖν ὁ καταδικασθεὶς εὑρηκέναι λέγῃ μετὰ ταῦτα δικαιώματα, καὶ μόνοις αὐτοῖς θέλῃ[2] χρήσασθαι, ἄνωθεν κινεῖ· εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος ἐπαγάγοι τὸν ὅρκον, οὐκ ἀναψηλαφᾶται ἡ ὑπόθεσις.

3 Ὁ[3] ὅρκος[c] ἐπιφερόμενος, εἴτε παρὰ τοῦ ἀντιδίκου εἴτε παρὰ τοῦ δικαστοῦ, τέμνει τὴν ἀμφισβήτησιν· ἔοικε γὰρ διαλύσει, καὶ μείζων ἐστὶ ψήφου.

4 Ὁ[d] ἐξ ἐπιφορᾶς ἐμῆς ὀμνύμενος ὅρκος οὐκ ἀναψηλαφᾶται, εἰ καὶ προφανὴς ἐπιορκία δείκνυται, ὅτι ὁ ὅρκος λύσιν φυσικῆς ἐνοχῆς καὶ διάλυσιν μιμεῖται.

5 Ὁ[e] μηδενὸς ἐπάγοντος[4] ὀμνὺς οὐκ ὠφελεῖται.

6 Ἐπενεχθέντος[f] τοῦ ὅρκου, ὀφείλει ὁ[5] ἐναγόμενος ἢ ὀμόσαι, ἢ καταβαλεῖν ἢ ἀντεπαγαγεῖν[6], εἰ μὴ ἄρα ὁ ἐνάγων ἐμποδίζει, μὴ ἀνεχόμενος αὐτὸς τὸν περὶ συκοφαντίας ὅρκον παρασχεῖν· χρὴ[7] γὰρ πρότερον ἐπιφέροντα[8] τὸν[9] ὅρκον, αὐτὸν ὀμόσαι τὸν περὶ συκοφαντίας ὅρκον, ὅτι οὐχ[10] ὡς συκοφαντῶν σε βούλομαι[10a] λαβεῖν παρὰ σοῦ τὸν ὅρκον, ἀλλ᾽ ὡς νομίζων δικαίως ἐνάγειν[11].

7 Ἐάν τις[g] τῶν δικαζομένων ὀμόσῃ μὴ δεδωκέναι ἢ ἐπαγγείλασθαι, εἰ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὸ προσενεχθῆναι τὴν ψῆφον ἀριθμουμένων δειχθῇ δεδομένον[12] ἢ ὑποσχεθὲν, τριπλοῦν ἀπαιτεῖται[13]. μετὰ δὲ τοὺς τέσσαρας μῆνας οὐκέτι τοιοῦτόν τι ζητεῖται[14].

8 Ἐάν[h] τις ἐπαγαγὼν ὅρκον τινί, πρὶν ὀμοθῆναι τὸν ὅρκον, μεταμεληθεὶς μηκέτι βουληθείη δοθῆναι τὸν ὅρκον[15], ὡς εὐπορήσας ἑτέρων ἀποδείξεων, μηκέτι ἐξέστω αὐτῷ ἐκ δευτέρου ἐπιφέρειν τὸν ὅρκον, ἐπειδὴ ἅπαξ ἀπηγόρευσε, καὶ οὐκ ἔστι[16] δίκαιον, ἀποτυχίᾳ τῶν ἄλλων ἀποδείξεων πάλιν εἰς τὸν ὅρκον ὑποστρέφειν.

9 Ὁ ἐπάγων[i] πρῶτον ὄμνυσι τὸν περὶ συκοφαντίας[17].

b. Ad marginem H. *βῑ. κβ΄. τῑ. ε΄. κεφ. α΄.* Salm. *κβ΄. ε΄. κη΄.* Est Synopsis XXII. 5. 28. p. 242. — *c* Salm. *κβ΄. ε΄. α΄.* In H. harum adnotationum vestigia reperiuntur, sed a bibliopega abscisa sunt. Est Synopsis XXII. 5: 1. p. 241. — *d.* Salm. *κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.* — *e.* Salm. *κβ΄. ε΄. α΄.* Est Synopsis XXII. 5. 1. p. 242. — *f.* Est Synopsis XXII. 5. 48. p. 243. — *g.* Ad marg. H. Salm. *κεφ. ν΄.* (Salm. *νθ΄.*) *τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum VII. 4. 5. ed. Heimbach I. p. 274. — *h.* Ad marginem H. *βῑ. κβ΄. τῑ. ε΄. κεφ. ν΄.* Salm. *κβ΄. ε΄. ν΄.* Est Synopsis XXII. 5. 50. p. 243. — *i.* Ad marg. H. *κεφ. λθ΄. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Salm. *κεφ. λβ΄. τοῦ αὐτοῦ.*

2. Pro *θέλῃ* H. habet *θέλει.*

3. Vox *ὁ* deest in H.

4. Pro *ἐπάγοντος*, quod et Basilica XXII. 5. 3. II. p. 529. habent, Synopsis p. 242. H. habent *ἐνάγοντος.* Verum ad marginem Synopseos Leunclavius adnotavit: *ἐπάγοντος.*

5. *ὁ* habet H. Basilica Heimbachi II. p. 569. Apud Reitzium deest.

In caussis dubiis iudex iusiurandum deferre solet, et sic pronuntiare. Si ergo condemnatus dicat, postmodo se reperisse instrumenta, iisque solis uti velit, denuo caussam agit: sin autem adversarius iusiurandum detulerit, caussa non retractatur.

Iusiurandum sive ab adversario sive ab iudice delatum controversiam perimit: simile enim est transactioni, maioremque quam res iudicata auctoritatem habet.

Iusiurandum ex mea delatione praestitum non retractatur, etiamsi manifestum probetur periurium, quoniam iusiurandum naturalis obligationis solutionem ac transactionem imitatur.

Qui nemine deferente iurat, nihil proficit.

Delato iureiurando reus aut iurare debet aut solvere aut illud referre: nisi forte actor impedimento sit, non audens ipse iusiurandum calumniae praestare: debet enim, qui iusiurandum defert, ipse prius de calumnia iurare, quod scilicet non calumniae caussa iuramentum deferat, sed iustam se habere actionem credat.

Si quis litigantium iuraverit, se nihil dèdisse aut promisisse, si quidem intra quatuor menses, post sententiam pronuntiatam numeratos, aliquid datum probetur aut promissum, triplum ab eo exigitur: post quatuor autem menses nihil tale quaeritur.

Si quis iusiurandum deferens, sed antequam praestetur, poenitens id noluerit praestari, ut qui alias probationes sit nactus, non amplius ei liceat de novo deferre iusiurandum, quoniam semel renuntiavit, neque aequum est ex inopia aliarum probationum ad iuramentum recurrere.

Qui defert, prius de calumnia iurat.

6. *ἀντεπάγειν* ex Synopsi p. 248. adnotavit Gothofredus, sed contra H. et Basilica II. p. 569.

7. Haec quae sequuntur inde a verbis *χρὴ γὰρ* usque ad verba *τὸν περὶ συκοφαντίας ὅρκον*, in editione principe desunt, habentur autem in Cui. Falk. H. et Synopsi p. 248. Possunt autem facile propter homoeoteleuton excidisse.

8. *τὸν ἐπιφέροντα* H. Synopsis p. 248.

9. Deest vox *τὸν* in H.

10. *οὐχὶ* H.

10b. Pro *βούλομαι* unus ex Anonymis apud Reitzium habet *βούλεται*.

11. Pro *ἐνάγειν* H. habet *λέγειν*.

12. Pro *δεδομένον* H. habet *δὲ μόνων*.

13. Pro *ἀπαιτεῖται* H. habet *ἀπαιτεῖ*.

14. Pro *ζητεῖται* H. habet *ζηται*.

15. Verba *μεταμεληθεὶς μηκέτι βουλ. — τὸν ὅρκον* desunt in H. propter homoeoteleuton. Sunt tamen et in Synopsi p. 243.

16. Verba *καὶ οὐκ ἔστι* usque ad finem huius §. desunt in H., editione principe, Reitzius ex Falk. addidit. Habentur etiam in Synopsi p. 243.

17. Post vocem *συκοφαντίας* quidam addidit *ὅρκον*, quod deest et in H.

10 Ὁ[k] ἐπαγαγὼν[18] ὅρκον καὶ μὴ ὀμνὺς τὸν τῆς συκοφαντίας ἔοικε τῷ παραχωροῦντι τὸν ὅρκον, καὶ ἐκπίπτει τῆς ἀγωγῆς.

11 Ἄνηβος[l] παραχωρεῖν[19] ὅρκον οὐ δύναται.

12 Ὅρκος[m] οὐκ ἐπιφέρεται ἀνήβῳ. Οὔτε συνήγορος οὔτε ἐκδικήτης[20] ἀναγκάζεται ὀμόσαι.

13 Ὁ ἄσωτος[n] καὶ οἱ ἐοικότες αὐτῷ οὐκ ἐπάγουσιν ὅρκον· μόνοι δὲ ἐπάγουσιν οἱ δυνάμενοι συμφωνεῖν ἢ καταβάλλειν ἢ δικάζεσθαι[21].

14 Εἰ[o] ἐξ οἱασδήποτε ἡλικίας ἢ φύσεως εἴη ὁ ὀμόσας, ἔῤῥωται· δοκεῖ δὲ μὴ ἐπιορκεῖν ὁ ἄνηβος, ἐπειδὴ[22] ἐν εἰδήσει οὐ δοκεῖ ἀπατᾷν.

15 Ἐὰν ὀμόσω[p] χρεωστεῖσθαι ἐξ ἀγωγῆς διπλασιαζομένης τῇ ἀρνήσει, τὸ ἁπλοῦν μόνον ἐκ τοῦ ὅρκου ἀπαιτῶ.

16 Ὁ ὀμόσας[q] μὴ χρεωστεῖν, εἰ καταβάλλοι, ἀναλαμβάνει.

17 Οὐδεὶς[r] κατὰ τοῦ[23] θεοῦ ὀμόσας κινδυνεύει· ἱκανῶς[24] γὰρ ὁ ὅρκος ἔχει[25] τιμωρὸν τὸ θεῖον, εἰ κατὰ τοῦ θεοῦ γέγονεν. Εἰ δὲ κατὰ βασιλέως[26] κατά τινα[27] θερμότητα ὤμοσέ τις[28], συγχωρεῖται.

18 Ὁ[s] ἐπὶ χρήμασι κατὰ τοῦ βασιλέως ὀμόσας καὶ ἐπιορκήσας ῥοπαλίζεται.

19 Ὁ[t] ἐκ δικαστικῆς ψήφου, ἢ ἐξ αἰτήσεως τοῦ ἀντιδίκου ὅρκον ἐπέχων ἐπ' ἐκκλησίας, τῶν ἀχράντων ἐφαπτόμενος εὐαγγελίων, ἐπιορκεῖν δὲ μετὰ ταῦτα[29] ἐλεγχθεὶς γλωσσοκοπείσθω. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μαρτύρων.

---

k. Ad marg. H. βϊ. κβ'. τϊ. ε'. κεφ. λδ'. Salm. κβ'. ε'. λδ'. Est Synopsis XXII. 5. 34. p. 243. — l. Ad marginem H. βϊ. κβ'. τϊ. ε'. κεφ. λδ'. Salm. βϊ. κβ'. τϊ. ε'. κεφ. θ'. Est Synopsis XXII. 5. 29. p. 242. — m. Ad marginem H. κεφ. λβ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. λα'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXII. 5. 31. p. 242. — n. Salm. κεφ. κβ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXII. 5. 32. p. 243. — o. Ad marginem H. βϊ. κβ'. τϊ. α'. κεφ. κ'. Salm. βιβ. κβ'. τοῦ πρώτου κεφ. Est Synopsis XXII. 5. 20. p. 242. — p. Ad marginem H. κεφ. κϛ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXII. 5. 26. p. 242. — q. Ad marg. H. βϊ. ια'. τϊ. ϛ'. κεφ. λζ'. Similiter Salmasius. — r. Ad marginem H. βϊ. κβ'. τϊ. ε'. κεφ. μα'. Similiter Salm. Est Synopsis XXII. 5. 44. pag. 519. — s. Ad marginem H. κεφ. ι'. τοῦ αὐτοῦ. θε. ϛ. Salm. κεφ. τοῦ αὐτοῦ. θε. ϛ'. Est Synopsis XXII. 5. 10. p. 518. In C. ad hunc locum scholium ascriptum est, quod in reliquis libris desideratur:

τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἐναντίον οὐκ ἔστι, εἰ καὶ δοκεῖ, τῷ (τὸ cod.) πρὸ αὐτοῦ κεφαλαίῳ οὗ ἡ ἀρχὴ· Οὐδεὶς κατὰ τοῦ θεοῦ ὀμόσας, διότι ἐκεῖνο μὲν ἀτιμώρητον ἐᾷ τὸν [μὴ] ὀμνύοντα, τοῦτο δὲ τιμωρεῖ· ἐκεῖνο μὲν γὰρ περὶ τοῦ αὐθαιρέτως ἁπλῶς ὀμνύοντος φάσκει, μηδενὸς ἐπιτρέποντος· τοῦτο δὲ περὶ τοῦ ἐκ δικαστικῆς ψήφου ἢ ἐξ αἰτήσεως (ἐξαιτάσεως cod.) ἀντιδίκου ἐπ' ἐκκλησίας σωματικὸν ὅρκον ὀμνύοντος, εἶτα ἐπιορκεῖν ἐλεγχομένου· ὅθεν ἐκεῖνος μὲν ἀτιμώρητος παρὰ ἀνθρώποις μένει, εἰ καὶ ἐπιορκεῖν φαίνεται· ἐπειδὴ γὰρ ὠφέλειαν αὐτῷ ὁ τοιοῦτος ὅρκος

Hoc capitulum contrarium non est, licet contrarium esse videatur capitulo, quod proxime antecedit, cuius initium est: *Nemo per deum iurans*, quia illud quidem sine poena esse patitur eum, qui iuravit, hoc autem punit. Illud enim de eo loquitur, qui sua sponte simpliciter nullo deferente iuravit; hoc autem de eo, qui ex iudiciali decreto aut ex adversarii delatione iusiurandum corporale per ecclesiam dedit, deinde autem peierare demonstratur. Unde ille quidem apud homines impunitus manet, licet peierare videatur, quia tale iusiurandum ei utilita-

Qui iusiurandum detulit, neque de calumnia iuravit, similis est remittenti iusiurandum atque actionem amittit.

Impubes iusiurandum remittere nequit.

Impuberi iusiurandum non defertur: neque advocatus neque procurator iurare cogitur.

Prodigus eique similes iusiurandum non deferunt: soli autem deferunt, qui contrahere aut solvere aut litigare possunt.

Cuiuscumque aetatis aut sexus sit, qui iuravit, ratum est. Impubes vero peierasse non videtur, siquidem sciens fallere non videtur.

Si iuravero, deberi mihi ex actione, quae infitiando duplatur, solum simplum ex iureiurando persequor.

Qui se non debere iuravit, si solverit, repetit.

Nemo per Deum iurans periclitatur: sufficiat enim, iusiurandum habere Deum ultorem, si per Deum sit praestitum. Si vero per principem ex calore quodam aliquis iuraverit, veniam consequitur.

Qui in caussa pecuniaria per principem falso iuravit, fustibus castigatur.

* Qui ex iudiciali sententia vel postulante adversario in ecclesia iusiurandum fecerit, tactis incontaminatis evangeliis, ac postea peierasse convincatur, ei lingua exscinditor: idemque in testibus servator.

οὐ προξενεῖ· ὁ γὰρ μηδενὸς ἐνάγοντος ὀμνὺς οὐδὲ ὠφελεῖται οὐδὲ βλάβην προξενῆσαι προσήκει· οὗτος δὲ ὡς φανερῶς διὰ κέρδος ἐπιορκήσας εἰκότως παρὰ τοῦ δικαστοῦ τιμωρεῖται· παρὰ γὰρ τοῦ ἀντιδίκου εἰ ἐξ ἐπιφορᾶς ἐκείνου.... (in codice fere quattuor litterae legi nequeunt. An legendum μόνον?) ὁ ὅρκος ἐγένετο ἔξω τοῦ δικαστικοῦ οὐκ ἀναψηλαφᾶται.

tem non adfert. Nam qui nullo deferente iuravit, neque exinde iuvatur neque damnum patitur. Hic autem, qui manifesto lucri causa iuravit, a iudice coercetur. Nam ab adversario quidem, si iusiurandum solummodo ex eius delatione datum sit, praeter iudiciale iuramentum non retractatur.

t. Ad marginem H. βι. ξ. τι. ς'. κεφ. ιβ'. Salm. ξ. ς'. ιβ'. Est Prochiron XXXIX. 46. p. 245.

18. ἐπάγων H., sed contra Basilica Heimbach II. p. 562.

19. Hoc loco in editis quibusdam libris titulus praefigitur περὶ ἀνήβων, qui deest in edit. principe. In H. ad marginem rubrica adscripta est.

20. ἐκδικητής H. διεκδικητὴς Basilica II. p. 559. C. διοικητὴς Reitzius.

21. Pro δικάζεσθαι H. habet δικάζεται.

22. Pro ἐπειδὴ H. habet ἐπεὶ, sed contra Basilica II. p. 548.

23. τοῦ deest in H., habetur in reliquis et Basilicis II. p. 565.

24. Pro ἱκανῶς H. habet εἰκανὸς, sed contra Basilica l. c., ἱκανῶς habet et Synopsis p. 519.

25. ἔχειν H., sed contra Basil.

26. τοῦ βασιλέως H. sed contra Basilica.

27. Pro κατά τινα H. habet μετά τινα, quod Basilicis repugnat.

28. ὠμόσεταί τις H., sed contra Basilica.

29. δὲ μετὰ (sic) δὲ ταῦτα H., sed contra Prochiron p. 245.

ΤΙΤΛ. Η΄. ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ.

1 *Συμβόλαιόν ἐστιν ὑπόμνημα ἤτοι καταγραφὴ τῶν συμφωνηθέντων καὶ στοιχηθέντων*[1] *μεταξὺ ἑκατέρων τῶν συμφωνούντων καὶ συμβαλλόντων. Τὸ γὰρ μίγμα τῶν βουλευμάτων*[2] *καὶ τῶν συμβαλλόντων προσώπων συμβολὴ καλεῖται· καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης ἔγγραφον σύνταγμα συμβόλαιον ὀνομάζεται.*

2 *Ἐν*[u] *τοῖς συναλλάγμασιν ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια σκοπείσθω μᾶλλον*[3], *ἤπερ τὸ ἔγγραφον.*

3 *Τῷ συμβολαίῳ*[v] *δεῖ καὶ μάρτυρας τρεῖς παρεῖναι, ἵνα τὸ πιστὸν ἔχῃ, καὶ πάσης εἴη ἀντιλογίας ἐκτὸς καὶ διαβολῆς.*

4 *Ἐπὶ*[w] *παντὸς συμβολαίου ζητοῦμεν πρότερον τὰς ἀποδείξεις ἐκ τοῦ προσενεγκόντος, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ τοῦ λέγοντος πλαστὸν εἶναι τὸ συμβόλαιον.*

5 *Εἴπερ*[x] *τις*[4] *ἔν τινι συμβολαίῳ ἑτέρου ποιήσηται*[5] *μνήμην συμβολαίου, μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς μνήμης ἀπαίτησιν γίνεσθαι· πλὴν εἰ μὴ καὶ τὸ ἕτερον συμβόλαιον, οὗτινος μνήμη κατὰ τὸ δεύτερον γέγονε, προκομισθείη, ἢ ἑτέρα παρασχεθείη κατὰ νόμους ἀπόδειξις, ὅτιπερ καὶ ἡ ποσότης, ἧς μνήμη γέγονε, ταῖς ἀληθείαις ἐποφείλεται.*

6 *Ὁ*[y] *ἐν ὑπομνήμασιν ὁμολογήσας μὴ κεχρῆσθαι συμβολαίῳ, οὐκέτι αὐτῷ χρῆται.*

7 *Ἡ*[z] *τῶν συμβολαίων ἀπώλεια οὐκ ἀναιρεῖ τὰς ἀγωγὰς, ἐν ᾧ δυνατόν ἐστιν ἑτέρως δειχθῆναι τὸ ἀληθές.*

8 *Οὐδεὶς*[a] *ἀπὸ τῶν οἰκείων*[5] *συμβολαίων ἢ τῆς ἑαυτοῦ ὑπομνήσεως ἀξιόπιστον ποιεῖ τοῦ χρέους τὴν μαρτυρίαν*[6].

9 *Οὔτε*[b] *ὁ δημόσιος, οὔτε ἰδιώτης ἐκ τῶν ἰδίων ὑποσημειώσεων δύναται ποιεῖσθαι χρέους ἀπόδειξιν κατά τινος, οἷον τὸ γράψαι ἐν δημοσίοις χάρταις, ὅτι ὁ δεῖνα χρεωστεῖ τόσα ιι.*[7] *ἢ ἀπὸ τοῦ τὸν ἰδιώτην ἐντάξαι ἐν τοῖς ἰδίοις λόγοις, ὅτι ὁ δεῖνά*[8] *μοι χρεωστεῖ.*

u. Ad marginem H. *βϊ. κβ΄. τϊ. α΄. κεφ. οθ΄.* Salm. *κβ΄. α΄. οθ΄.* Est Synopsis XXII. 1. 79. p. 233. — v. Ad marginem H. *βϊ. κβ΄. τϊ. α΄. κεφ. α΄.* Salm. *κβ΄. δ΄. α΄.* — w. Ad marginem H. *βϊ. ξ΄. τϊ. μα΄. κεφ. νζ΄.* Salm. *ξ΄. μα΄. μζ΄.* Est Synopsis LX. 41. 57. p. 530. — x. Ad marginem H. *ἀναγν. Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν ριθ΄. καὶ βϊ. κβ΄. τϊ. δ΄. κεφ. α΄.* Salm. *κβ΄. δ΄. α΄.* Est Synopsis XXII. 3. 1. p. 241. — y. Ad marginem H. Salm. *κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXII. 1. 60. p. 232. — z. Ad marg. H. *κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum XXII. 1. 60. Heimb. II. p. 496. — a. Ad marginem H. *βϊ. κβ΄. τϊ. α΄. κεφ. λη΄.* Similiter Salmasius. Est Basilicorum XXII. 1. 39. Heimb. II. p. 486. — b. Ad marginem H. *κεφ. λε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. μθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum XXII. 1. 41. ed. Heimbach II. p. 487.

TIT. VIII. DE INSTRUMENTIS.

Instrumentum Graecis *συμβόλαιον* dicitur, estque monumentum ac descriptio pactorum et conventorum inter ambos contrahentes et paciscentes. Namque illa propositorum et contrahentium personarum conventio *συμβολὴ* vocatur, atque instrumentum ea de re scriptum *συμβολαῖον* nomen accepit.

In contractibus rei potius veritas spectetur quam scriptura.

Instrumento etiam tres oportet adesse testes, ut fidem faciat, atque omnis contradictionis et calumniae sit expers.

In omni instrumento primo probationes ab eo qui produxit requirimus; ac postea ab eo, qui falsum esse instrumentum dixit.

Si quis in quodam instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit, nullam ex hac mentione petitionem oriri certum est: nisi et alterum instrumentum, cuius in secundo facta est mentio, exhibeatur, aut alia probatio legitima producatur, quod ea summa, cuius facta est mentio, revera debeatur.

Qui apud acta professus est se instrumento non usurum, eo deinde uti prohibetur.

Instrumentorum amissio actiones haud perimit, dummodo veritatem aliter probare possit.

Nemo ex propiis instrumentis aut suo ipsius commentario testimonium debiti fide dignum profert.

Neque fiscus neque privatus ex propriis adnotationibus debiti probationem adversus aliquem facere potest: ut si in publicis chartis scriptum sit, illum debere tot aureos; aut si privatus in suas retulerit rationes, illum sibi debere.

1. *συστοιχηθέντων* quidam apud Reitzium.

2. Pro *βουλευμάτων* unus ex Anonymis Reitzii *βουλημάτων*. Sed H. repugnat.

3. Pro *μᾶλλον* H. habet *μόνον*, sed contra Basilica Heimb. II. p. 508. Ad finem huius §. 2. Falk. et Cuiacius haec adscripserunt, quae et Reitzius pro scholio habuit: *ὡς ἐπὶ δανείου ζητοῦμεν καὶ ἀρίθμησιν οὐχὶ μόνον εἰ γέγραπται ὅτι ἠριθμήθη· ἐπὶ πράσεως ζητοῦμεν, εἰ τῇ ἀληθείᾳ συνήνεσεν. εἰ γὰρ εἰκονικῶς, οὐκ ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.* *Sicuti in mutuo requirimus etiam numerationem, non modo an scriptum sit, numeratum fuisse; in venditione requirimus, an vere sic convenerit; nam si imaginarie, non valet emtio.*

4. *τις* deest in H., legitur in Synopsi p. 241.

5. *ποιήσεται* H.

5 a. *οἰκειακῶν* unus ex Anonymis Reitzii pro *οἰκείων* habet.

6. Hoc loco Falk. et Cui. addiderunt *εἰς δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόδειξιν τὰ τοιαῦτα ἱκανά εἰσιν, ὡς ἔγνωμεν.*

7. Pro *ν.* H. habet *νομίσματα.*

8. Pro *δεῖνα* H. *δῆνα* habet.

10 Ἐξ[c] ἰδιοχείρων[8a] μηδεμίαν γίνεσθαι σύγκρισιν (εἰ μὴ ἄρα τριῶν μαρτύρων ὑπογραφὰς[9] ἔχουσι τὰ χειρόγραφα, καὶ αὐτοὶ οἱ μάρτυρες συνομολογήσουσιν, ὅτι ὑπέγραψαν· ἢ ἀρνούμενοι περὶ τῆς ἰδίας χειρός, ἀπὸ συγκρίσεως τῶν ἰδίων γραμμάτων ἐλεγχθῶσιν), ἀλλ᾽ ἐκ μόνων τῶν ἀγοραίων[10]. Εἰ δὲ τῆς αὐτῆς χειρὸς καὶ τὸ ἐναντίον μέρος προκομίσειε[11] γράμματα, τότε μὴ διαβάλλεσθαι·[12] ᾧ γὰρ ὁ ἐνάντιος[13] πιστεύει, καὶ ὃ προκεκόμικε[14], καὶ ἐξ οὗ τὰ οἰκεῖα ἐπιῤῥώννυσι[14a], τοῦτο οὐκ ἂν διαβάλλοι[15]. Καὶ τὸ ἐκ τῶν δημοσίων προκομιζόμενον, καὶ δημοσίαν ἔχον μαρτυρίαν αὐτόχειρον, καὶ τοῦτο δεκτὸν εἶναι πρὸς τὰς συγκρίσεις τίθεμεν.

11 Ὅτι[d] καὶ[16] μὴ παρόντων μαρτύρων ἐξ ὅρκων πιστοῦται τὰ αὐτόχειρα.

12 Ὁπόσα[e] ἄν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν ἰδίᾳ φήσειεν ἢ γράψειε διαθήκῃ, ταῦτα μηδὲν ὠφελεῖν[17] αὐτόν, μήτε τοῖς δανεισταῖς προκρίνειν, ἀλλ᾽ ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα ἐρευνᾷν, ὃν ἂν βούλοιντο τρόπον.

13 Ὅτι[f] ἐπὶ τῶν ἀγράφων συναλλαγμάτων ἢ τὴν διὰ μαρτύρων ἢ τὴν δι᾽ ὅρκου δεχόμεθα πίστιν· τοῦ μὲν ἐνάγοντος τοὺς μάρτυρας παράγοντος, τοῦ φεύγοντος δὲ ὀμνύντος ἢ καὶ ἀντεπάγοντος, καθάπερ ἂν ὁ δικαστὴς τὴν ὑπόθεσιν τάξειεν.

14 Ὁ[g] τὴν ἰδίαν συγγραφὴν ἢ τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ γενομένην[18] καταβολὴν ἀρνούμενος τὸ διπλάσιον μετ᾽ ἐλέγχου καταθήσει· ὁ δὲ παρὰ αὐτὰ[19] τοῦ ἀρνήσασθαι ἐξ ἐπιφορᾶς ὅρκου τὴν ἀλήθειαν φανερῶν, ἐκφεύξεται τὴν καταδίκην τοῦ διπλασίονος, βραδέως δὲ ὁμολογῶν καταθήσει τὰς δαπάνας τῆς δίκης ὅρκῳ τοῦ ἀντιδίκου.

15 Ἐν[h] ταῖς[20] γυμναζομέναις δίκαις τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν ἥ τε πίστις τῶν συμβολαίων καὶ αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων.

---

c. Ad marginem H. περὶ ἰδιοχειρίων βϊ. β΄. τϊ. γ΄. κεφ. α΄. Salm. κβ΄. α΄. α΄. Est Synopsis XXII. 3. 1. p. 237. Quaedam mutata sunt. — d. Ad marginem H. βϊ. τϊ. καὶ κεφ. τὸ αὐτὸ. Salm. βιβ. τιτ. κεφ. τὰ αὐτὰ. — e. Ad marginem H. βϊ. τϊ. καὶ κεφ. τοῦ αὐτοῦ. Sunt Synopsis XLI. 6. 1. p. 278. — f. Ad marginem H. βϊ. κβ΄. τϊ. δ΄. κεφ. α΄. Salm. κβ΄. α΄. α΄. — g. Ad marginem H. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 16. 12. pag. 102. seq. — h. Est Basilicorum XXII. 1. 74. ed. Heimbach. II. pag. 499.

8 a. Huic paragrapho editio princeps anteponit rubricam περὶ ἰδιοχείρων, quae in H. recte deest.

9. Sic H. et Basilica II. pag. 515. ὑπογραφὰς μαρτύρων Reitzius.

10. Addit unus ex Anonymis Reitzii ἂν αὐτὸς πιστεύει, quae desunt in H. et in Basilicis.

11. προκομίζει H.

12. Unus ex Anonymis Reitzii adscripsit ὡς μὴ ὀρθῶς γενόμενον, quae quidem ex Synopsi XXII. 3. 1. p. 237.

Ex privatis scripturis nulla fiat comparatio, (nisi chirographa trium testium habeant subscriptionem, et ipsi testes se subscripsisse confiteantur, aut suam manum abnegantes ex propriae scripturae comparatione convincantur), sed ex solis forensibus. Sed si eiusdem etiam manus litteras adversarius protulerit, tunc vero calumniandum non est: cui enim adversarius credidit, quodque protulit, et unde sua iura probavit, hoc ne cavilletur. Et quod ex publicis profertur, et scripturam publicum testimonium habentem ad comparationes admittendam esse sancimus.

Testibus etiam non praesentibus, iureiurando firmantur privatae scripturae.

Quaecumque quis pro se in suo dixerit aut scripserit testamento, haec ei nihil prosunt, neque creditoribus praeiudicant; sed his licentia detur, quacumque velint ratione, omnia perscrutari.

In contractibus non scriptis vel testium vel iurisiurandi admittimus fidem: actore quidem testes producente, reo autem vel iurante vel iusiurandum referente, prout iudex caussam ordinaverit.

* Qui propriam cautionem aut solutionem sibi factam infitiatur, post convictionem duplum dependet. Qui vero statim post infitiationem ex delatione iurisiurandi veritatem declarat, dupli comdemnationem effugit, sed sero confessus sumtus litis secundum adversarii iusiurandum persolvet.

In litibus exercendis eamdem vim habent et fides instrumentorum et depositiones testium.

---

provenerunt; desunt autem et in Basilicis l. c. et H.

13. Pro *ἐνάντιος* H. habet *ἐναντίοις*. Caeterum Synopsis pag. 237. *ἂν αὐτὸς* pro *ἐναντίοις* habet.

14. Pro *προκεκόμικε* H. habet *προκεκόμηται*.

14 a. Post *ἐπιῤῥώννυσι* quidam apud Reitzium ascripsit *τὰ δίκαια*, quae in Synopsi p. 237. desunt. Caeterum Basilica l. c. *δίκαια* habent.

15. *διαβάλοι* H. Ita etiam Synopsis p. 237.

16. Hoc loco editt. quaedam velut princeps praemittunt rubricam *περὶ ὅρκων*, quae in H. recte desideratur.

17. Pro *ὠφελεῖν* H. habet *ὀφελῆν*.

18. Sic H. Prochiron p. 102., *γενομένην* Reitzius.

19. Pro *παρὰ αὐτὰ* H. habet *παρ' αὐτά*.

20. In C. H. et ed. principe deest haec §. Addidit ex Cuiacio et Falk. Reitzius. Caeterum in Falk. haec subduntur: *ταῦτα νόησον, εἰ μὴ ἄρα δημόσια ὑπομνήματα ἦσαν· τότε γὰρ προτιμᾶται τῆς τῶν μαρτύρων φωνῆς ὡς ἐν τῷ κβ'. β. δτ. τιτ. ε'.*, quae quidem sunt Thalelaei ad L. 15. C. 4. 21. in Basilicis Heimbachi II. p. 499.

ΤΙΤΛ. Θ'. ΡΕΡΙ ΣΥΜΦΩΝΩΝ.

1 *Σύμφωνόν[i] ἐστι δύο τινῶν ἢ καὶ[1] περισσοτέρων ἀρέσκεια, καὶ ἐς[2] ταὐτὸ συγκατάθεσις ἐπὶ τῷ συστῆναι ἤγουν γενέσθαι ἢ διαλυθῆναί τι. Εἰσὶ δὲ σύμφωνα καὶ ἴδια καὶ δημόσια. Ἴδια[3] μὲν τὰ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον γινόμενα· δημόσια δὲ τὰ παρὰ ἐξουσιαστῶν[4] καὶ ἡγεμόνων[5] ἐθνῶν, πρὸς εἰρήνην τυχὸν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον.*

2 *Σύμφωνόν[k] ἐστιν ὁμολογουμένου χρέους συγχώρησις. Διάλυσις δὲ ἀμφιβαλλομένου χρέους συμβιβασμός.*

3 *Συμφωνεῖ[l] τις[5a] καὶ ἀπὼν καὶ παρὼν καὶ δι' ἐπιστολῆς καὶ δι' ἀγγέλου[6], καὶ σιωπηρῶς ὅταν ἀποδῷ τῷ χρεώστῃ τὸ γραμματεῖον, ἔχει[7] γὰρ ἐπὶ[8] τῷ χρέει τὴν παραγραφήν[9].*

4 *Δύναται[m] συμφωνία καὶ ἀγράφως καὶ ἐγγράφως συνίστασθαι.*

5 *Οὐ δυνατὸν[n] συμφωνεῖν οὕτως, ὡσὰν ἀπὸ τῶν δύο μερῶν τῶν ποιούντων τὰς συμφωνίας τὸ[10] μὲν μόνον[11] τὸ κέρδος ἔχῃ[12], τὸ δὲ[13] τὴν συμφωνίαν[14] μόνην.*

6 *Τῶν[14a] συμφώνων[o] ὅσα μὲν ἔχουσι πρόστιμα καὶ ἀνάγκην τοῦ πληροῦσθαι, ταῦτα κρατοῦσι καὶ ψηφίζεται ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς ποιήσεως τοῦ συμφώνου· ὅσα δὲ οὐκ ἔχει πρόστιμον οὐδὲ ἀνάγκην τοῦ πληρωθῆναι, τούτων οὐδὲ ὁ χρόνος τῆς ποιήσεως ψηφίζεται.*

7 *Τὸ ψιλὸν[p] σύμφωνον ἀγωγὴν οὐ τίκτει, ἀλλὰ παραγραφήν. Ψιλὸν δὲ σύμφωνόν ἐστιν, ἡνίκα μὴ προηγήσηται δόσις, ἀλλὰ μόνον[15] συστῇ[16] ἐπὶ δόσει· ἐν ἀρχῇ δὲ γινόμενον τυποῖ τὴν ἀγωγήν, ὡς ἐπὶ τῶν καλῇ[17] πίστει δικαστηρίων· εἰ δὲ μετὰ χρόνον συμφωνηθῇ τι, τῷ μὲν ἐνάγοντι οὐ συμβάλλεται, τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκτει παραγραφήν. Ἡ δὲ τριακοστὴ[q] ὀγδόη[18] νεαρὰ τοῦ καίσαρος[19] Λέ-*

i. Ad marg. H. adscriptum est *βι. ια'. τι. α'. κεφ. α'.* Similiter Salm. — *k.* Ad marg. H. *βι. ια'. τι. β'. κεφ. με'.* Similia Salmasius habet. Est Synopsis XI. 1. 45. p. 146. — *l.* Ad marg. H. *βι. ια'. τι. α'. κεφ. β'.* Similiter Salm. Est Synopsis XI. 1. 1. p. 138. — *m.* Ad marg. H. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. — *n.* Ad marginem *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* — *o.* Ad marginem H. Salm. *βιβ. ῥωμαικὸν τι. με'. κεφ. α'.* (addit Salm. *περὶ* et reliqua). Est *Πεῖρα* 45, 1. — *p.* Ad marginem H. *βι. ια'. τι. α'. κεφ. ς'.* Est Synopsis XI. 1. 7. p. 139. — *q.* Ad marginem H. *νεαρά.* Est Novella Leonis 72. In C. solo scholium habetur huiusmodi:

ἡ νεαρὰ αὕτη οὐχὶ τὰ παράνομα κυροῖ σύμφωνα εἴπερ ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ γένοιτο (ἐκεῖνα γὰρ καὶ οὕτως οὐκ ἔρρωται), ἀλλὰ τὰ ἔννομα μέν, ψιλὰ δέ, ἅπερ εἰσὶ τὰ χωρὶς ἐπερωτήσεως καὶ προστίμου γενόμενα. Διὸ καί φησι, κἂν μηδεὶς λόγος προστιμήσεως συνεγέγραπτο Τοῦ γὰρ νόμου τὰ ψιλὰ σύμφωνα μὴ στέργειν κελεύοντος, ἡ νεαρὰ αὕτη καὶ ταῦτα στέργειν παρακελεύεται, εἴγε μόνον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ζῶντος θεοῦ γένοιτο. Τοιαῦτα

Haec Novella non confirmat pacta, quae adversus legem fiunt, si in nomine Dei facta sint (neque enim illa et sic confirmantur), sed legitima quidem, sed quae nuda sint, qualia sunt ea, quae sine sponsione et poena facta sunt. Propterea et dicit: *etiamsi nulla poenae mentio sit adscripta.* Cum enim lex civilis nudas conventiones non valere iubeat, haec Novella et has conventiones valere iubet, si modo in nomine Dei aeterni factae sint. Talia

TIT. IX. DE PACTIS.

Pactum est duorum aut etiam plurium placitum atque in idem consensus, ut quid contrahatur aut fiat aut transigatur. Sunt autem pacta et privata et publica: privata quidem, quae inter singulos privatim homines fiunt; publica vero, quae a principibus aut populorum ducibus celebrantur, veluti de pace vel alio huiusmodi negotio.

Pactum est confessi debiti remissio: transactio autem debiti controversi conciliatio.

Paciscitur quis et absens et praesens, tam per epistolam quam nuntium, quin et tacite, si debitori cautionem reddat: habet enim de debito exceptionem.

Potest pactio et sine scriptura et in scriptura consistere.

Ita pacisci non licet, ut ex duabus partibus pactionem facientibus una solum habeat lucrum, altera solum onus obligationis.

Pactorum quaecumque poenas habent ac necessitatem implendi, ea valent, et tempus ex factione pacti numeratur: quaecumque autem poenam non habent neque implendi necessitatem, horum neque tempus factionis computatur.

Nudum pactum actionem haud parit, sed exceptionem. Nudum autem pactum est, si non praecesserit datio, sed tantum conventum sit de datione: at ab initio factum actionem format, velut in bonae fidei iudiciis: quod si post tempus aliquid conveniat, actori quidem non prodest, reo autem exceptionem parit.

δέ ἐστιν οἷα τὰ παρ' ἡμῖν ταβελλιωνικά, ἃ τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔχουσιν. autem sunt apud nos tabellionum instrumenta, quae a nomine patris et filii et spiritus sancti incipiunt.

1. Vox *καὶ* deest in H.

2. Pro *ἐς* H. habet *εἰς*.

3. Pro *ἴδια* Salm. habet *καὶ ἴδια*.

4. *ἐξουσιαστικῶν* H.

5. *ἡγεμόνων* H.

5 a. Huic paragrapho editio princeps hunc titulum praefert *ὅρος συμφώνου*.

6. *δι' ἀγγέλου* H. Synopsis XI. 1. 2. p. 138. *δι'* Reitzius non habet.

7. Pro *ἔχει* Coutius *παρέχει* emendat.

8. Vox *ἐπὶ* est apud Salmasium H., et in Syn. p. 138. In quibusdam libris deest.

9. Sic Reitzius Synopsis pag. 139. *παρασκευήν* Vulgo.

10. Pro *τὸ* C. et H. habent *τῶν*.

11. Pro *μόνον* H. habet *μόνων*, Gothofredus in Variantibus *γυμνόν*.

12. Pro *ἔχῃ* H. habet *ἔχει*.

13. Pro *τὸ δὲ* C. H. habent *τῶν δέ*.

14. Sic libri Harmenopuli C., *συμφωνίαν* H., omisso articulo *τήν*. Caeterum Reitzius pro *συμφωνίαν* in orationis contextu scripsit *συμφορὰν*. Non opus est eâ re.

14 a. Huic paragrapho editio princeps hunc titulum praefert *περὶ ψιλοῦ συμφώνου*.

15. Post vocem *μόνον* H. inserit *σύμφωνον*.

16. Pro *συστῇ* H. habet *συστεῖ*.

17. Pro *καλῇ* H. *καλεῖ* habet.

18. Falk. et Cuiacius habent, nisi fallor aliunde haustum: *περὶ τοῦ κυροῦσθαι τὰ σύμφωνα τὰ ἄνευ προστίμου γεγεννημένα.* Ascribitur enim: Cod. *νεαρῶν*.

19. Pro *τοῦ καίσαρος* H. habet *κυροῦ*, quod fortasse praeferendum est.

οντος οὕτω φησί· Θεσπίζομεν οὖν ἐν παντὶ[20] συμφώνῳ, ἐν ᾧ ἂν τὸ ἐκ τῶν θείων συναντιλήψεων ἐχέγγυον πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν προσῇ, τὴν ἰσχὺν παρεῖναι κραταιάν τε καὶ ἄλυτον, κἂν μηδεὶς λόγος προστιμήσεως[21] συνεγέγραπτο.

8 *Μεταξὺ[r] πατρὸς καὶ υἱοῦ ὑπεξουσίου σύμφωνον οὐ συνίσταται.*

9 *Τὸ[s] παρὰ φύσιν τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὴ σύγχρονόν ἐστι, συμφωνούμενον οὐ συμβάλλεται τῷ ἐνάγοντι· τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκτει παραγραφήν·[22] ὅσα δὲ κατὰ φύσιν[23] τοῦ συναλλάγματος πράγματος[23]· μὴ τυχόντος[24] συμφωνεῖται, ταῦτα τῷ ἐνάγοντι καὶ τῷ ἐναγομένῳ ὡς ἐνόντα συμβάλλεται.*

10 *Παρὰ[t] τὰ κοινὰ νόμιμα συμφωνεῖν οὐκ ἔξεστιν, οὐδὲ λεγατεύειν· καὶ ἐάν τις ὀμόσῃ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μὴ ἐνάγειν, οὐκ ἔῤῥωται. Τοῦ δὲ συμφώνου παρανόμου ὄντος, οὔτε ἐπερώτησις γενομένη κρατεῖ.*

11 *Διὰ[u] ἰδιωτικοῦ συμφώνου τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐναλλάσσεται.*

12 *Ὅσα[v] σύμφωνα γένηται ἢ ὑπεναντία νόμων ἢ ὑπεναντία τῶν καλῶν τρόπων, ταῦτα μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν ἀναμφιβόλου νομίμου ἐστίν.*

13 *Οὐ δύναταί τις[w] πρόστιμον ἐπερωτᾶν ὑπὲρ τὴν τῶν νομίμων τόκων ποσότητα.*

14 *Ἀπὸ[x] ἰδιωτικοῦ συμφώνου τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐναλλάσ-*

r. Ad marginem H. Salm. *βῑ. ιαʹ. τῑ. αʹ. κεφ. ζʹ.* — s. Ad marginem H. Salm. *βῑ. ιαʹ. τῑ. αʹ. κεφ. ζʹ.* Est Synopsis XI. 1. 6. p. 139. — t. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ηʹ. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *ιαʹ. αʹ. ηʹ.* Est Synopsis XI. 1. 8. p. 139. — u. Ad marginem H. Salm. *κεφ. λʹ. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XI. 1. 8. p. 140. — v. Ad marginem H. Salm. *κεφ. νεʹ. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XI. 1. 43. p. 141. — w. Ad marginem H. *βῑ. κγʹ. τῑ. γʹ. κεφ. νςʹ.* Similia Salmasius. Est Basilicorum XXIII. 3. 63. ed. Heimbach. II. p. 725. — x. Ad marginem H. *βῑ. βʹ. τῑ. γʹ. κεφ. κζʹ.* Salm. *βʹ. γʹ. κζʹ.* Est Synopsis II. 3. 27 p. 19. Huc refertur scholium, quod in C. H. deest:

Σκοπὸς τῷ νομοθέτῃ τὰς κοινὰς νομοθεσίας τουτέστι τὰς κοινῶς καὶ χρησίμως παντὶ εἰσαχθείσας, μὴ ἀνατρέπεσθαι ἀπὸ ἰδιωτικῶν συμφώνων τουτέστιν ἀπὸ τῶν ἀρεσκειῶν τῶν καθ᾽ ἕκαστον. Οἷόν τι λέγω· Κοινὸν νόμιμόν ἐστι, τὸ ἕνα ἕκαστον, ὅτε τελευτᾷ, ἐξουσίαν ἔχειν, γράφειν ὃν βούλεται κληρονόμον, καὶ διαιρεῖν τὴν κληρονομίαν ὡς βούλεται, καὶ ληγάτα καταλιμπάνειν οἷς θέλει, καὶ τοῦτο πᾶσι συμφέρει· εἰ γοῦν μετά τινος ὅτε συμφωνῶ κατατίθεμαι, ἵνα ἐξ ἅπαντος, ὅτε τελευτῶ, γράψω σε κληρονόμον, καὶ ὅτι οὐχ ἕξω ἐπ᾽ ἀδείας ἄλλον τινὰ γράφειν κληρονόμον, εἰ μή (sic correxit Reitzius, *εἶτι* vulgo) *σε, καὶ ἐὰν οὐ γράψω σε κληρονόμον, ἵνα δίδωμι ἤτοι ὁ ἐμὸς κληρονόμος ιι. τόσα,*

Legis huius auctor hoc intendit, communia iura, id est, quae communiter atque cunctis utiliter inducta sunt, ex pactis privatis, id est ex singulorum placitis non subverti. Exempli caussa: Ius commune est, ut unusquisque moriens licentiam habeat, quem velit, heredem scribendi patrimoniumque, ut velit, dividendi, ac legata, quibus velit, relinquendi, idque omnibus expedit. Si igitur cum aliquo paciscens profitear, me omnino, si moriar, relicturum esse te heredem, neque mihi potestatem fore alius heredis scribendi praeter te; et, nisi te heredem scripsero, me aut heredem meum tot aureos esse daturum, aut aliud quid facturum: tamen moriens non

Verum trigesima octava imperatoris Leonis novella sic ait: sancimus igitur omni pacto, cui auxilii divini pignus ac sponsio insit ad faciendam fidem, robur validum atque indissolubile adesse, etiamsi nulla poenae mentio sit adscripta.

Inter patrem et filiumfamilias pactum non consistit.

Pactum praeter naturam contractus, nisi eodem tempore conventum, actori non prodest; reo autem exceptionem parit. Quaecumque autem secundum naturam contractus, re non secuta, conveniuntur, ea et actori et reo proinde ac si inessent, prosunt.

Contra iura communia pacisci non licet, neque legare: et, licet quis iuraverit de ea re se non acturum, ratum non est. Quod si pactum legibus sit contrarium, neque stipulatio interposita valet.

Per pactum privatum ius publicum haud mutatur.

Quaecumque pacta vel contra leges vel contra bonos mores fiunt, ea nullum habere robur, iuris est indubitati.

Nemo poenam pacisci potest ultra legitimam usurarum quantitatem.

Per pactum privatum ius publicum mutari non potest, etsi

ἢ ἵνα γένηται τόδε· καὶ τελευτῶν οὐ κωλύεται ἀπὸ τοῦ τοιούτου συμφώνου γράψαι ὃν βούλεται κληρονόμον, καὶ διανεῖμαι τὰ αὐτοῦ, ὡς θέλει. Καὶ ἐὰν προβάλληται ὁ λαβὼν τὸ σύμφωνον, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ κληρονόμος ἀπὸ τοῦ συμφώνου, ἀκούσει ὅτι τὸ τοιοῦτον σύμφωνον οὐ κρατεῖ· κοινὸν γὰρ νόμιμον καὶ κοινωφελὲς διὰ ἰδιωτικοῦ συμφώνου οὐκ ἀναιρεῖται. Καὶ πάλιν λέγει ὁ νόμος, ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δωρεῖσθαι οὐ δύναται· καί ἐστι τοῦτο κοινὸν καὶ πᾶσι χρήσιμον· εἰ γοῦν συμφωνήσῃ ἅτερος ἐκ τούτων δωρήσασθαι τῷ ἑτέρῳ, εἰ δὲ μὴ δωρήσηται δοῦναι πρόστιμον, οὐδὲν ποιεῖ· τὸ γὰρ τοιοῦτον σύμφωνον, ὡς εἴρηται, ανισχυρόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν κοινὸν νόμιμον διὰ συμφώνου οὐκ

prohibetur ob illud pactum, quem velit, heredem scribere, suumque dividere ut velit. Et si is, qui pactum acceperit, obiiciat, se heredem esse ex pacto, audiet huiusmodi pactum non valere; ius enim publicum et communiter utile per pactum privatum haud tollitur. Rursus ait lex: *Vir uxori aut mulier marito constante matrimonio nihil donare potest:* idque est ius commune atque omnibus utile. Si igitur alter horum paciscatur, se alteri quid donaturum, et nisi donaverit, poenam soluturum, nihil agit: huiusmodi enim pactum, ut dictum est, invalidum est, neque ius publicum per pactum immutatur. Actiones autem per pacta immutantur, ac lege certam aliquam actionem dante, contrahentes eam per pa-

20. Pro *παντὶ* H. habet *πατὶ*.

21. *προτιμήσεως* H. Correxit Reitzius ex Novella 72. Leonis. Alii vocem *προτιμήσεως* emendavere hoc modo: *προστίμου*.

22. Pro *παραγραφὴν* H. habet *παρασκευήν*, sed contra Synopsis p. 139.

23. Sic H. et Synopsis p. 139., *τὴν φύσιν* Reitzius.

23 a. *πράγματα* H.

24. Pro *τυχόντος*, quod habet Synopsis pag. 139. et unus ex Anonymis Reitzii, *τυχόντα* H. Reitzius; *τυχόντα καὶ σύγχρονα* Contius.

σεται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατ' ἀρχὰς αἱ ἀγωγαὶ ἀπὸ συμφώνου ἐναλλάσσονται τῷ αὐτῷ δικαίῳ ἢ διὰ παραγραφῆς[25].

15 *Οὐδεὶς*[y] *συμφωνῶν ἢ ἐπερωτῶν ἀσφάλειαν ἑτέρῳ περιποιεῖ*[26].

16 *Τὸ*[z] *ἀσαφὲς καὶ ἀμφίβολον σύμφωνον κατὰ τοῦ πράτου καὶ*

ἐναλλάσσεται· αἱ δὲ ἀγωγαὶ ἐναλλάσσονται διὰ συμφώνων, καὶ τοῦ νόμου τὴν ἀγωγὴν ταύτην τοιάνδε λέγοντος, δύνανται οἱ συναλλάσσοντες ἐναλλάσσειν αὐτὴν διὰ συμφώνου. Οἷόν τι λέγω· λέγει ὁ νόμος, ὅτι ἐπὶ τῆς πράσεως ἀναγκαίως ἕπεται ἡ δούπλα, τουτέστι τὸ ἐπερωτᾶσθαι τὸν πωλοῦντα, ὅτι ἐὰν ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, ἵνα δώσω τὸ τίμημα εἰς τὸ διπλοῦν· εἰ γοῦν πωλῶ πρᾶγμα, δύναμαι ἐναλλάσσειν τὴν ἀγωγὴν καταρχὰς καὶ λέγειν ἐν τῇ πράσει οὕτως, πωλῶ τὸ πρᾶγμα, ἵνα ἀπεντεῦθεν εἰμὶ ἀνένοχος, καὶ οὐκ ἀναγκασθήσομαι δεφενδεῦσαι, ἢ ἐὰν ἐκνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, οὐ δώσω τὸ οἱονοῦν, οὐ διπλοῦν οὐχ ἁπλοῦν· εἰ (Reitzius pro *εἰ* mavult *καὶ*) *δὲ ἴσως τοῦ νόμου λέγοντος τοιῶςδε γίνεσθαι τὰς πράσεις, καὶ ἀγωγὴν εἶναι ταύταις ἀναγκάζουσαν τὸν πράτην δεφενδεύειν καὶ ἐπερωτᾶσθαι τὴν δούπλαν, τὸ σύμφωνον ἐνήλλαξε ταῦτα καὶ κρατεῖ ἐνταῦθα ἡ μετατύπωσις καὶ ἐναλλαγή. Καλῶς δὲ εἶπε τὸ κεφάλαιον, τὸ καταρχὰς οὕτως ἀπαιτεῖ ἡ ἀκρίβεια· εἰ μὲν γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ τυπώσει τῆς ἀγωγῆς* (Reitzius coniicit *ἐνοχῆς*) *συμφωνηθῇ τι, μετατυποῖ τὴν ἀγωγήν· οἷον ἐὰν πωλῇ τις πρᾶγμα ὡς εἶπον ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς φύσεως τῆς ἀγωγῆς, ἀναγκάζεται ἐπερωτηθῆναι τὴν δούπλαν, οὐ μὴν καὶ ἐγγυητὴν διδόναι· εἰ δὲ ἐν ἀρχῇ θελήσει καὶ δώσει ἐγγυητήν, κρατεῖ τὸ σύμφωνον καὶ ἐνέχεται ὁ ἐγγυητής· τοῦτο δὲ οὐκ ἐπὶ μόνης πράσεως, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ἀγωγῆς καλῇ πίστει. Οἷον ἐὰν εἰς χρῆσιν δώσω τινὶ πρᾶγμα, ἢ εἰς παραθήκην, ὁ νόμος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ παραθηκαρίου* (*παρακαταθηκαρίου* alias) *δηλαδὴ οὐκ ἀπαιτεῖ μεγάλην ἐπιμέλειαν· οὐδὲ λέγει κινδυνεύειν ἐπὶ τοῖς τυχηροῖς τὸν χρησάμενον· ἀλλ' ἐὰν τῇ ἀρχῇ, ὅτε τὸ πρᾶγμα δίδωμι εἰς χρῆσιν, συμφωνήσῃ κινδυνεύειν ἐπὶ τοῖς τυχηροῖς, κινδυνεύει· κρατεῖ γὰρ τὸ σύμφωνον, καὶ μετατυποῖ τὴν ἀγωγὴν καὶ τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ γενόμενα σύμφωνα ἐναλλάσσουσι τὴν ἀγωγὴν αὐτῷ τῷ δικαίῳ· τέλος* (*τελέως* quidam apud Reitzium. Caeterum versio Reitzii ita concepta est, quasi scriptum esset *τουτέστιν αὐτοῦ*) *ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου γνωρίζοντος τὴν μετατύπωσιν, ὅπερ ῥωμαϊστὶ ἴπσο ἰοῦρε λέγεται· ὅτε δὲ ἐν ἀρχῇ σύμφωνον οὐ γένηται, γένη-*

ctum immutare possunt. Verbi gratia: Ait lex, in venditione necessario sequi duplam, hoc est, ut promittat venditor, si res evicta fuerit, se pretium redditurum in duplum. Iam si rem vendo, possum ab initio immutare actionem, et in venditione sic dicere: Vendo rem ita, ut inde non sim obligatus, neque cogar eam defendere; aut, si res evincatur, nihil omnino tibi dabo, nec duplum nec simplum. Licet autem lex dicat, venditores hoc modo fieri, iisque actionem inesse, quae venditorem cogat defendere ac duplam promittere, tamen pactum haec mutavit, et inde valet transformatio atque immutatio. Recte autem dicit capituli contextus: *ab initio:* sic enim iuris ratio postulat. Nam si in initio et formatione actionis aliquid conventum fuerit, transformat actionem: veluti si quis rem vendat, ut dixi, ex iure et natura actionis duplam promittere cogitur, non item et fideiussorem dare. Quod si ab initio voluerit ac fideiussorem dederit, valet pactum, ac fideiussor obligatur. Neque hoc in sola venditione, sed etiam in omni actione bonae fidei obtinet: veluti, si cui utendam dederim rem, aut apud eum deposuerim, leges a depositario certe magnam diligentiam non exigunt, neque aiunt, commodatarium ex fortuitis periclitari: sed si ab initio, quum rem utendam darem, convenerit, fortuita illius fore periculo, ratum est pactum et transformat actionem, et pacta ab initio facta actionem ipso iure immutant, hoc est, ipsis legibus transformationem gnoscentibus, quod Latine dicitur: *ipso iure.*

Si autem ab initio pactum non factum sit, sed postea fiat, tunc actionem quidem immutat, actori autem non prodest, sed reo dat exceptionem: veluti lex est, ut res dotis mobiles post annum reddantur; iam si post solutum matrimonium mulier paciscatur,

maxime ab initio actiones pacto mutari possunt, vel ipso iure vel per exceptionem.

Nemo paciscens vel stipulans securitatem alteri adquirit.

Dubium et ambiguum pactum adversus venditorem et loca-

ται δὲ μετὰ ταῦτα, τότε ἐναλλάσσει μὲν τὴν ἀγωγήν, πλὴν τῷ μὲν ἐνάγοντι οὐ συμβάλλεται, τῷ δὲ ἐναγομένῳ δίδωσι παραγραφήν· οἷον νόμος ἐστὶ τὰ κινητὰ τῆς προικὸς δίδοσθαι μετὰ ἐνιαυτόν· εἴγουν μετὰ τὸ λυθῆναι τὸν γάμον συμφωνήσῃ ἡ γυνὴ λαβεῖν τὰ κινητὰ ἀπεντεῦθεν, οὐδὲν ὠφελεῖ αὐτὴν τοῦτο τὸ σύμφωνον, διὰ τὸ μὴ ἐν ἀρχῇ γενέσθαι τοῦ συναλλάγματος· εἰ δὲ μετὰ τὸν γάμον συμφωνήσῃ ἡ γυνὴ καὶ τὰ ἀκίνητα μετ᾽ ἐνιαυτὸν λαβεῖν, συμβάλλεται τοῦτο τῷ ἀνδρὶ καὶ ἐναλλάσσει τὴν περὶ προικὸς ἀγωγὴν ὡς ἐξ ἀρχῆς συμφωνηθεῖσαν καὶ ἀμείψασαν τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος· πῶς γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ γάμου, ἀρχὴ τυγχάνει τοῦ συναλλάγματος; καὶ ἐὰν κινῇ ἡ γυνὴ καὶ κατὰ τὴν φύσιν τὴν περὶ προικὸς ἀγωγήν, καὶ ἀπαιτῇ τὰ ἀκίνητα μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου ἀπεντεῦθεν, ἀπαιτοῦσα ἐκβληθήσεται (Reitzius *ὁ ἀνὴρ* ante *εἴπῃ* excidisse putat), *εἴπῃ γάρ· ἀλλ᾽ εἰ μὴ* (Gothofredus in Variantibus male habet *ἀλλὰ μὴ*) *συνεφώνησας, ὦ γύναι, καὶ τὰ ἀκίνητα μετ᾽ ἐνιαυτὸν ἀπαιτῆσαι· οὕτως οὖν ἐναλλάσσονται αἱ ἀγωγαὶ αὐτῷ τῷ δικαίῳ, ἢ διὰ παραγραφῆς, τουτέστιν, εἰ μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος γένηται ἡ ἐναλλαγή, ἐπιγινώσκει ταῦτα ὁ νόμος, καὶ συμβάλλεται καὶ τῷ ἐνάγοντι καὶ τῷ ἐναγομένῳ· ὡς αὐτῷ τῷ δικαίῳ ἤτοι ἴπσο ἰοῦρε ἐναλλασσομένης τῆς ἀγωγῆς, καὶ ὠφελούσης καὶ ἀμφοτέρους· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα γένηταί τι μετὰ τὴν ἀρχὴν τῷ μὲν ἐνάγοντι οὐ συμβάλλεται· τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκτει παραγραφήν, καὶ ἐν τούτῳ ἐναλλάσσεται ἡ ἀγωγὴ διὰ παραγραφῆς.*

ut mobilia statim recipiat, nihil eam hoc pactum iuvat, quia non factum est initio contractus: sed si post matrimonium uxor pacta sit, ut et immobilia post annum recipiat, hoc viro prodest, immutatque de dote actionem, ut ab initio interpositam, atque immutantem contractus naturam. Nonne enim matrimonii tempus initium fuit contractus? Et si mulier etiam secundum naturam actionem de dote instituat, atque immobilia post solutum matrimonium statim repetat, reiicietur. Dicet enim vir: nisi tu mulier pacta fuisti, ut et immobilia post annum repeteres.

Sic igitur actiones ipso iure aut per exceptionem immutantur, hoc est, siquidem ab initio contractus facta sit immutatio, eam lex agnoscit, prodestque et actori et reo, utpote immutata ipso iure actione, atque utrumque iuvante. Quod si postmodo quid fiat post initium, actori quidem non prodest, reo autem exceptionem parit, atque adeo actio immutatur per exceptionem.

y. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ια΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 71. p. 20. — z. Ad marginem H. *κανὼν κεφ. ρξζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. ρξα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 167. p. 23. Huc refertur scholium, quod in H. C. non legitur:

Ἴσθι ὡς ἐν προθεωρίᾳ, ὅτι ὅταν αἱ κέραμοι τῆς ἐμῆς κατοικίας τοὺς σταλαγμοὺς κατὰ τῆς αὐλῆς τοῦ γείτονος πέμπωσιν, ἢ παράθυρον ἔχω ἐξάγουσαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ γείτονος, δουλείαν λέγομαι ἔχειν κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ γείτονος·

Scito in modum praeviae contemplationis, quando tegulae domus meae stillicidia in aream vicini emittunt, aut fenestram habeo prospicientem in aream vicini, tum me dici servitutem habere in vicini domo. Haec sciens vide quid

25. Pro *διὰ παραγραφῆς*, quod habet Synopsis pag. 19., et confirmatur testimonio H. (habet enim *δι᾽ ἀγραφῆς*), Reitzius *διὰ παραγραφῶν*.

26. *περιποιεῖ* H. Synopsis pag. 20. *περιποιεῖται* Reitzius.

τοῦ μισθώσαντός ἐστιν. Ἡ δὲ ἀμφίβολος[27] ἐναγωγὴ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἐνάγοντος οὐ καταβλάπτει.

17 *Ἐὰν ὑποβληθῇ*[a] *τῷ συμφώνῳ ποινή, ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ἐπερωτήσας*[28]*, ἢ τῇ ἐπερωτήσει χρήσασθαι, ἢ τῇ παραγραφῇ*[29]*, καὶ ποιῆσαι τῆς ποινῆς ἀποχήν.*

18 *Τὰ παράνομα*[b] *σύμφωνα οὐκ ἔῤῥωται·*[30] *ὡς ὅταν ὁ ἄνηβος χωσιμ*

τοῦτο εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. Πέτρος τις εἶχε δύο οἰκίας, ὧν ἑκάστη κατὰ τῆς ἑτέρας ἠφίει τοὺς σταλαγμούς, καὶ παραθύρους εἶχε κατοπτευούσας τὴν ἑτέραν, καὶ ἐν τῇ πράσει ἔγραψεν οὕτως· οἱ σταλαγμοὶ τῶν κεράμων καὶ αἱ παράθυροι, ὡς εἰσιν σήμερον, ἕστωσαν. Παρέδωκέ μοι τὴν διαπραθεῖσαν, καὶ ἐπιχειρεῖ τὰς θυρίδας τῆς παρακατασχεθείσης παρ᾽ αὐτοῦ οἰκίας, ἀνοίγειν καὶ κατοπτεύειν με· καὶ κωλύω τοῦτον ἐγώ· κινεῖ κατ᾽ ἐμοῦ ὁ πωλήσας μοι, καὶ ζητεῖ παραχωρηθῆναι παρὰ τοῦ δικαστηρίου, ἀνοίγειν τὰς θυρίδας αὐτοῦ, χρώμενος εἰς βοήθειαν τοῖς ῥήμασι τῆς πράσεως, τοῖς λέγουσι, ὡς εἰσι σήμερον αἱ παράθυροι καὶ οἱ σταλαγμοὶ τῶν κεράμων ἕστωσαν, ἀντιμάχομαι ἐγὼ καὶ λέγω μᾶλλον ἀπὸ τῶν ῥημάτων τῆς πράσεως καταδικάζεσθαι τὸν πράτην, ὄντων ἀμφιβόλων, καὶ μὴ δηλούντων περὶ ποίων παραθύρων καὶ σταλαγμῶν ταυτὶ συνεφώνησεν· ἆρα περὶ τῶν παραθύρων τῆς κατασχεθείσης οἰκίας παρὰ τοῦ πράτου, ἢ περὶ τῶν παραθύρων τῆς διαπραθείσης πρὸς ἐμέ. Τῆς γοῦν ζητήσεως οὔσης τοιαύτης καὶ τῶν ῥημάτων ἀμφιβόλων, ὁ νομοθέτης λύει τὸ ζήτημα, καί φησι κατὰ τοῦ πράτου νοεῖσθαι καὶ ἑρμηνεύεσθαι τὰ ἀμφίβολα σύμφωνα, καὶ καταναγκάζεται ἀποφράξαι τὰς ἰδίας θυρίδας, τῶν ἐμῶν μενουσῶν ἠνεωγμένων. Ἐξῆν γὰρ αὐτῷ, εἴπερ μὴ πρὸς ἀπάτην ἀφώρα τοῦ ἀγοραστοῦ, καθαρῶς συμφωνῆσαι καὶ εἰπεῖν ὅτι ὀφείλουσι μένειν καὶ αἱ τῆς παρ᾽ ἐμοῦ παρακρατουμένης οἰκίας παράθυροι ἠνεωγμέναι· κύριος γὰρ αὐτὸς ἦν τοῦ μὴ ἀποκτήσασθαι τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ οἰκίαν. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ πράτου τὸ ἀσαφὲς σύμφωνον, κατ᾽ ἐκείνου ἑρμηνεύεται· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τοῦ μισθώσαντος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· ἐπὶ δὲ τῆς ἐναγωγῆς, τὸ ἀνάπαλιν λέγομεν, ἀμφιβολίας οὔσης, οἷον ἐπὶ θέματος· εἶχέ τις δύο δούλους Πέτρους, τὸν μὲν ἰατρόν, τὸν δὲ μή τινα τέχνην ἐπιστάμενον· ἐκίνησα κατ᾽ αὐτοῦ ζητῶν δοῦλον Πέτρον, καὶ (unus ex Anonymis Reitzii inserit *καὶ ὁ δικαστής*) *καταδικάζειν αὐτὸν ἔμελλον· ἐζήτουν οὖν λαβεῖν τὸν*

sim propositurus. Petrus quidam duas habebat domos, quarum quaeque in alteram emittebat stillicidia, habebatque fenestras in alteram prospicientes. Unam mihi vendidit, retenta altera, atque in venditione sic scripsit: Stillicidia tegularum ac fenestrae, ut hodie sunt, ita permaneant. Domum venditam mihi tradidit, et conatur domus a se retentae fenestras aperire meque obtueri. Eum ego prohibeo. Agit mecum venditor, et postulat in iudicio sibi concedi, ut suas aperiat fenestras, auxilium petens ex verbis venditionis, dicentibus, ut hodie sunt fenestrae et tegularum stillicidia, ita permaneant. Obloquor ego, et potius dico ex verbis venditionis condemnandum esse venditorem, ut quae sint ambigua neque declarent, de quibus fenestris et stillicidiis hoc convenerit: utrum de fenestris domus a venditore retentae, an de fenestris domus a me emtae. Quum igitur talis sit quaestio ac verba ambigua, auctor legis quaestionem solvit, aitque pacta ambigua adversus venditorem intelligenda atque interpretanda esse: et cogitur suas obturare fenestras, dum meae manent apertae. Licebat enim illi, nisi fraudem emtoris ob oculos habuisset, pure ac sincere pacisci et dicere, ut et fenestrae aedium a se retentarum apertae manerent: in potestate enim illius erat, aedes ad se pertinentes non alienare. In venditore itaque pactum obscurum contra ipsum exponitur: ac similiter in locatore eamdem ob caussam. In actione autem contrarium dicimus, si ambiguitas inciderit, veluti in hac specie: Habebat quis duos servos, nomine Petros, alterum medicum, alterum nullius artis peritum. Egi cum eo, petens servum Petrum, inque eo res erat ut ille condemnaretur. Ergo medicum mihi habere volebam, reus autem alterum dabat, eratque inter nos controversia dubia: quum ego dicerem me de medico egisse ac sensisse; reo contra praetexente verba intentionis fuisse simplicia, neque me-

torem accipitur. Ambigua autem intentio actoris caussae non nocet.

Si pacto poena sit subiecta, optionem habet stipulator, utrum stipulatione uti velit, an exceptione, ac poenam acceptam ferre.

Pacta legibus contraria non valent: veluti, quum pupillus sine

ἰατρόν, ὁ δὲ ἐναγόμενος ἐδίδου τὸν ἕτερον, καὶ ἦν μέσον ἡμῶν ἀμφιβολία, ἐμοῦ μὲν λέγοντος ὅτι περὶ τοῦ ἰατροῦ κεκίνηκα καὶ περὶ αὐτοῦ ἐνεθυμούμην· τοῦ δὲ ἐναγομένου τὰ ῥήματα τῆς ἐναγωγῆς προτεινομένου ἁπλᾶ τυγχάνοντα καὶ μὴ μνημονεύοντα (editi habent *καὶ μνημονεύοντος*. Correxit Reitzius) *τοῦ ἰατροῦ. Λύει γοῦν ὁ νομοθέτης τὴν διαμάχην, καί φησι τὴν ἀμφίβολον ἐναγωγὴν μὴ βλάπτειν τὸν ἐναγαγόντα, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ ἐκείνου νοεῖσθαι, καὶ οὕτως δέχεσθαι καὶ τῷ δικαστηρίῳ, ὥσπερ καὶ παρ᾽ ἐκείνου ἑρμηνεύεται· λέγει γὰρ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ βιβλίῳ ῥητῶς οὑτωσίν· ἡ ἀμφίβολος ἀγωγὴ καὶ ἡ ἀφήγησις ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν ἑρμηνεύεται· τὴν δὲ ἀμφίβολον ἐναγωγὴν δεχόμεθα ἑρμηνευομένην παρὰ τοῦ ἐνάγοντος εἰκότως, ἵνα μὴ τὸ δικαστήριον ἀσύστατον ἀπομείνῃ· εἰ γὰρ τὸν ἐναγόμενον παρεδεξάμεθα εἰς τὸ ἑρμηνεύειν, πάντως οὗτος ἵνα μὴ καταδικασθῇ, ἔμελλε λέγειν ὅτι οὐ περὶ αὐτοῦ ἐνεθυμήθην, οὗ ζητεῖς ὁ ἐνάγων· καὶ τούτου ἕτερον εἰσάγοντος παρὸ ὁ ἐνάγων ἐζήτει, ἔμελλεν ἀποτελευτᾶν εἰς οὐδὲν ἡ δίκη, ὡς τοῦ ἐνάγοντος μὴ* (pro *μὴ* alias *καὶ*) *λαμβάνοντος, ὁ ἐναγόμενος δίδωσι, μηδὲ τοῦ ἐναγομένου παρέχοντος τὸ παρὰ* (pro *παρὰ* vulgo *περὶ*) *τοῦ ἐνάγοντος ἐπιζητούμενον.*

dici mentionem facientia. Solvit ergo pugnam legis auctor, aitque intentionem ambiguam actori non nocere, sed potius pro eo explicari, et sic in iudicio quoque accipi, prout ipse interpretatur. Dicit enim et in septimo libro textus hunc in modum: Ambigua intentio et narratio in auctoris gratiam accipitur. Ambiguam vero intentionem merito accipimus ex actoris interpretatione, ut scilicet iudicium satis consistere possit: si enim reum ad interpretationem admitteremus, hic ut ne condemnaretur, dicturus erat, se non de eo cogitasse, quod actor peteret; eoque aliud quid introducente, quam quod actor petit, iudicium redigeretur ad nihilum, quippe actore non accipiente quod reus offert, neque reo dante quod ab actore petitur.

a. Ad marginem H. *βι. ια'. τι. α'. κεφ. ι'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XI. 1. 10. p. 140. — *b*. Ad marginem H. *κεφ. κβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XI. 1. 22. p. 140. Huc refertur scholium, quod et in H. contextum pervenit, huiusmodi:

Ὅτι τὰ αἰσχρὰ καὶ ἄθεσμα καὶ μὴ κατὰ φύσιν σύμφωνα ὁ νόμος ἀκυροῖ λέγων τὰ παράνομα σύμφωνα οὐκ ἔῤῥωται.

Quia pacta turpia, nefaria et naturae adversa ius infirmat dicens: *Pacta legibus contraria non valent.*

Caeterum et Salmasius adscribit *τὸ αὐτὸ*, et H. ad marginem habet *κεφ. τὸ αὐτό.*

27 Verba *ἡ δὲ ἀμφίβολος ἐναγωγὴ* licet in H. desiderentur, sunt tamen Synopsis p. 23. atque etiam in reliquis Harmenopuli libris habentur.

28. Pro *ἐπερωτήσας*, quod et in H. et Basilicis Heimb. I. p. 578. habetur, quidam habet *ἐπερωτησάμενος*.

29. Pro *παραγραφῇ*, quod etiam in Basilicis I. p. 578. legitur, H. habet *παρασκευῇ*.

30. In hoc verbum desinunt H. et C., ubi statim in contextu orationis scholium sequitur, quod supra apposui.

ρὶς τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου συγχωρῇ χρέος· οὔτε γὰρ αὐτῷ χωρὶς του ἐπιτρόπου καλῶς καταβάλλεται.

19 Ἐὰν συμφωνήσωσί τινες[c], ὥστε[31] τὸν προτελευτῶντα τῷ ἑτέρῳ διδόναι τὴν οὐσίαν, ἄχρηστον τὸ γεγονὸς κατὰ τῶν καλῶν τρόπων ὄν· οὔτε γὰρ σύμφωνον, οὔτε ἐπερώτησις οὕτω γενομένη ἰσχύει.

20 Εἰ καὶ ἰδιῶται[d] περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρως συμφωνοῦσι, καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτίᾳ[32] δωρεὰν εἰσάγει τὸ σύμφωνον· στρατιῶται ὅμως ἐπὶ παράταξιν ἐξιόντες ἰσχυρῶς τὸ τοιοῦτον συμφωνοῦσιν.

21 Ἐὰν[33] συμφωνηθῇ[e] ἐξ ἀπαιδίας τὸν ἄνδρα κερδᾶναι τὴν προῖκα, καὶ ναυαγήσῃ ἡ γυνὴ μετὰ ἐνιαυσιαίου παιδίου, δοκεῖ προτελευτᾷν ὁ παῖς τῆς μητρός, καὶ κερδαίνει ὁ ἀνήρ· φησὶ γὰρ ὁ νόμος· εἰ μὲν ἔφηβος ὑπῆρχεν ὁ παῖς, τὴν μητέρα νομίζειν προτελευτήσασαν· εἰ δὲ ἄνηβος, τὸν παῖδα κρίνειν πρὸ τῆς μητρὸς τελευτήσαντα.

22 Ἐὰν[f] γυνὴ κατ' ἀψιμαχίαν λαβοῦσα τοὺς παῖδας ὑπαναχωρήσῃ τοῦ ἀνδρός· ὁ[34] δὲ ὥσπερ ἀγοράζων τὴν φιλίαν αὐτῆς, συμφωνήσῃ μὴ ἀπαιτῆσαι τὴν προῖκα, εἴγε πρὸς αὐτὸν ὑποστρέψει, οὐκ ἔῤῥωται τὸ σύμφωνον.

23 Ἐάν τις[g] συνεφώνησε πρὸς τὸν πενθερόν, ἵνα ἐὰν συμβῇ αὐτὸν ἐν τῷ γάμῳ τελευτῆσαι παίδων ὑπόντων, τὸ ἥμισυ τῆς προικὸς μόνον ἀποδοθῇ, ἄχρηστόν ἐστι τὸ σύμφωνον.

24 Ἐὰν[h] ἀνὴρ συμφωνήσῃ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἵνα τελευτῶσαν αὐτὴν κληρονομήσῃ[35], τὸ σύμφωνον τοῦτο ἄχρηστόν ἐστιν· οὐ γὰρ δυνατὸν διὰ συμφώνου τυποῦσθαι τὰ περὶ τῆς ἡμετέρας κληρονομίας· ἐξωτικὸς γὰρ ἄνθρωπος διαθήκης χωρὶς ἕτερον οὐ δύναται κληρονομῆσαι· ἡ γὰρ κληρονομία τοῖς ἐξωτικοῖς ἐν διαθήκῃ δίδοται.

25 Ἐὰν[i] γένηται σύμφωνον, ἵνα προτελευτώσης τῆς γυναικὸς ἡ προῖξ ἀπομείνῃ παρὰ[36] τῷ ἀνδρί, ἐὰν παρὰ τοῦ πατρὸς[37] δεδομένη ἐστὶν ἡ προῖξ, ἔῤῥωται τὸ σύμφωνον, καὶ ἀποκλείεται ὁ πατήρ·

c. Ad marginem H. βι. ια'. τι. α'. κεφ. ξη'. περὶ ἀλοκληρονομίας (ἀλληλοκληρονομίας legendum est) Salm. βι. α'. τι. α'. κεφ. η'. καὶ β. κθ'. τιτ. ε'. κ. λζ β. καὶ τ. ς' ... β. ε'. μγ' .... δ'. Est Basilicorum XLIII. 6. 4. ed. Heimbach. IV. p. 326. — d. Ad marginem H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XI. 1. 60. p. 477. — e. Ad marginem H. βι. κθ'. τι. ε'. κεφ. ιθ'. Similiter Salmasius. Est Prochiron IX. 6. p. 62. usque ad verba κερδαίνει ὁ ἀνήρ. Habentur etiam in Synopsi XXIX. 5. 13. p. 289. — f. Ad marginem H. κεφ. κ'. τοῦ αὐτοῦ. Sic et Salmasius. Est Prochiron 9. 7. p. 63. — g. Ad marginem H. βι. κθ'. τι. ε'. κεφ. λ'. Similiter Salmasius. Est Prochiron 9. 8. p. 63. Est etiam in Synopsi XXIX. 5. 32. p. 290. — h. Ad marginem H. κεφ. λε'. τοῦ αὐτοῦ. Salmasius κεφ. λζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 9. 9. p. 63. Est etiam in Synopsi XXIX. 5. 35. p. 290. — i. Ad

tutoria auctoritate debitum remittit: neque enim illi absque tutore recte solvitur.

Si qui paciscantur, ut praemoriens alteri patrimonium relinquat, inutile est quod contra bonos mores actum est; neque enim pactio aut stipulatio sic facta valet.

Etiamsi privati de mutua successione inutiliter paciscantur neque mortis causa donationem pactio inducat, milites tamen in aciem prodeuntes valide sic paciscuntur.

* Si convenerit, ut maritus liberis non exstantibus dotem lucretur, ac mulier cum puero anniculo in naufragio perierit, puellus ante matrem obiisse creditur, ac vir dotem lucratur. Ait enim lex: siquidem pubes fuerit filius, matrem videri praemortuam esse: sin impubes, ipsum ante matrem censeri obiisse.

* Si mulier per iurgium liberos secum ducens a viro discesserit, hic autem velut emturus illius amicitiam promiserit, se dotem non petiturum, si illa ad se redierit, non valet pactum.

* Si quis cum socero paciscatur, ut, si eum constante matrimonio exstantibus liberis mori contigerit, dimidia tantum dos restituatur, inutile est pactum.

* Si vir paciscatur cum uxore, ut ei mortuae heres sit, pactum illud erit irritum: neque enim de hereditate nostra per pactionem statuere possumus. Namque extraneus sine testamento heres alicui esse nequit, quia hereditas extraneis testamento datur.

* Si pactum fiat, ut muliere praemortua dos apud maritum remaneat, si a patre dos fuit profecta, valet pactum ac pater ex-

marginem H. κεφ. λϛ'. τοῦ αὐτοῦ. Sic etiam Salmasius. Est Prochiron 9. 10. p. 63. seq.

31. Huic paragrapho editio princeps alii titulum supposititium περὶ ἀλληλοκληρονομίας praeferunt, cuius vestigia etiam in margine H. reperiuntur.

32. Pro αἰτίᾳ H. αἰτίαν habet.

33. Editio princeps et aliae huic paragrapho praemittunt rubricam περὶ γαμικῶν συμφώνων. Sic etiam Salmasius, nisi quod ad finem habet etiam οὐκ ἐῤῥωμένων, quae in reliquis desunt. In H. haec rubrica non legitur.

34. Pro ὁ H. habet ὡς, sed contra Prochiron p. 63.

35. Pro κληρονομήσῃ H. habet κληρονομήσει, sed contra Prochiron p. 63. et Synopsin p. 290.

36. Sic H. alii, Prochiron p. 63., Basilica ed. Heimbach. III. pag. 482. deest in editione principi.

37. Sic H., Cui., Falk. Reitzius. Firmatur auctoritate Prochiri p. 63. et Basilicorum III. p. 482. In editione principe pro πατρὸς est ἀνδρός.

δυνατὸν γὰρ βλάπτεσθαι ἀπὸ συμφώνου τὴν προῖκα, ὅτε μόνος ὁ πατὴρ μέλλει περὶ αὐτῆς ἐνάγειν.

ΤΙΤΛ. Γ. ΠΕΡΙ ΔΙΑΛΥΣΕΩΣ.

1 *Πᾶσα*[a] *διάλυσις ἢ δοθῆναι τίποτε ζητεῖ τῷ διαλυσαμένῳ ἢ παρακατασχεθῆναι*[1] *τίποτε παρ' αὐτοῦ ἢ ἐπαγγελθῆναι τίποτε αὐτῷ, καὶ εἰ*[2] *μηδὲν τούτων γένηται, οὐκ ἔστι διάλυσις· διάλυσις γὰρ οὐδενὸς δοθέντος ἢ παρακατασχεθέντος ἢ ὁμολογηθέντος ἤτοι ἐπαγγελθέντος οὐδαμῶς προβαίνει.*

2 *Καὶ ἐν ὑπομνήμασι*[b] *καὶ χωρὶς ὑπομνημάτων καὶ ἐγγράφως*[3] *καὶ ἀγράφως γενομένη διάλυσις βεβαία ἐστίν.*

3 *Εἰς μὲν*[c] *τὰ δι' αἵματος ἐπιφέροντα τὴν τιμωρίαν καλῶς διαλυόμεθα, ὑπεξῃρημένου τοῦ τῆς μοιχείας ἐγκλήματος· ὅσα δὲ μὴ ἔχει δι' αἵματος τὴν τιμωρίαν, ἐπὶ τούτοις οὐκ*[4] *ἔῤῥωται ἡ διάλυσις χωρὶς τοῦ τῆς πλαστογραφίας ἐγκλήματος.*

4 *Ὁ διαλυσάμενος*[cc] *τὸ ἰσχυρὸν αὐτόθεν ἔχει· εἰ οὖν διαλύσεταί τις ἐγγράφως*[5], *ὅτι ἐπείπερ εἴχομεν ἀμφιβολίαν, διαλύομαι σήμερον, καὶ ὁμολογῶ σοι χρεωστεῖν ἑκατὸν ιι*[6], *καὶ γένηται διάλυσις· εἶτα μετὰ χρόνον γένηται*[7] *καὶ ἑτέρα διάλυσις διεξιοῦσα ὁμοίως, καὶ ὅτι οὐδὲ τὰ ἑκατὸν ιι.*[8] *χρεωστῶ σοι· ἡ δευτέρα διάλυσις ἀντ' οὐδενὸς τῷ νόμῳ λελόγισται, ἀλλ' ἀνατρέπεται ἐρχομένη πρὸς δικαστήριον· ὅτι μετὰ ψῆφον ἐῤῥωμένην οὐκ ἰσχυρῶς τις διαλύεται, καὶ ὅτι*[8a] *ἡ διάλυσις ἀμφιβαλλομένου πράγματός ἐστι*[9] *τομὴ καὶ μείζων ἐστὶ ψήφου, πῶς δύναται τις διαλύεσθαι μετὰ ψῆφον ἐῤῥωμένην καὶ βεβαίαν;*

a. Ad marginem H. *ἀνάγν. βΐ. ιά. τΐ. β́. κεφ. μέ.* Similiter Salmasius. Est ultima pars Synopsis XI. 2. 45. p. 146. — b. Ad marginem H. *βΐ. ιά. τΐ. β́. κεφ. λς́.* Est pars Synopsis XI. 2. 36. p. 144. — c. Ad marg. H. *βΐ. νδ́. τΐ. β́. κεφ. κς́.* Salm. *ιά. β́. κς́.* — cc. Ad marginem H. *βΐ. ῥωμαικὸν τΐ. ά. κεφ. ς́.* Similiter C. Salmasius, nisi quod pro *τΐ. ά.* habent *τΐ. ς́.* Est *Πεῖρα* 7, 1. Ad hunc locum pertinet scholium, quod ex regio libro et Meermanianis Reitzius addidit. Est autem et in C.:

Ψῆφον ἐῤῥωμένην τὴν ἐκκλήτῳ δοκιμασθεῖσάν φησιν ἢ τὴν μὴ ἐκκλητευομένην διὰ τὸ παρελθεῖν τὸν χρόνον τῆς ἐκκλήτου τουτέστι (*τὴν* addit C.) *διετίαν. Τοιαύτην διάλυσιν μετὰ ψῆφον ἐῤῥωμένην γενομένην* (C. addit *καὶ*) *ὁ Μάγιστρος ἀνέτρεψε* (*ἀνέστρεψε* C.), *καταδικάσας τὸν* (*τὸν* deest in C.) *μη-*

Sententiam confirmatam dicit, quae per adpellationem fuit comprobata, aut a qua adpellatum non est, eo quod tempus adpellationis id est biennium praeteriit. Huiusmodi transactionem factam post sententiam corroboratam Magister rescidit, ac metropolitam Ancyranum condemnavit, quod post confir-

cluditur. Potést enim dos per pactum deminui, quando soli patri de ea agere licet.

TIT. X. DE TRANSACTIONE.

Omnis transactio requirit, ut transigenti aliquid detur, aut ab eo aliquid retineatur, aut ei aliquid promittatur. Quod si nihil horum fiat, non erit transactio: namque nihilo dato aut retento aut constituto aut promisso transactio nequaqaum procedit.

Et apud acta et sine actis èt scripto et sine scripto facta transactio rata est.

De iis quidem, quae sanguinis poenam inferunt, recte transigimus, excepto adulterii crimine: quaecumque autem sanguinis poenam non habent, in iis transactio non valet, praeterquam in crimine falsi.

Qui transegit, protinus securus est. Si quis igitur in scripto sic transegerit: quandoquidem controversia inter nos fuit, hodie transigo et confiteor me centum tibi aureos debere: et transactio sic facta sit, atque alia postmodo transactio fiat itidem commemorans, me neque aureos centum tibi debere: altera illa transactio iure pro nihilo putatur, sed in iudicium veniens subvertitur: quia post sententiam confirmatam nemo valide transigit; et, quia transactio controversae rei est decisio, sententiaque potior, quomodo transigere quis potet post sententiam corroboratam et stabilitam?

τροπολίτην Ἀγκύρας, ὅτι μετὰ ψῆφον ἐῤῥωμένην διελύσατο ἐπί τινι ὑποθέσει.

matam sententiam in quadam caussa transegerit.

Prior pars huius scholii usque ad verba *τουτέστιν διετίαν* sumpta est ex *Πεῖρα* 7, 1.

1. Sic H. Basilica Heimbachi I. p. 720.; *παρασχεθῆναι* Fabrotus habet in Basilicis et editio princeps. Correxit unus ex Anonymis apud Reitzium. Praetera infra ubique est *παρακατασχεθέντος*.

2. Pro *εἰ* H. *ἤ* habet.

3. Pro *ἐγγράφως* H. habet *ἔγγραφος*, sed contra Synopsis p. 144.

4. Vocem *οὐκ* apud Reitzium quidam delet, sed male satis.

5. *ἔγγραφος* H. *καὶ γράψει* est in *Πεῖρα* 7. 1.

6. Pro *ι* H. habet *νομίσματα*.

7. Pro *γένηται* H. *γίνεται* habet.

8. Pro *ι*. H. habet *νομίσματα*.

8 a. *Πεῖρα* subiicit *εἰ* non male.

9. *ἐστιν* H.

5 Ὅτι[dd] καὶ μετὰ προστίμου, καὶ χωρὶς προστίμου διὰ συμφώνου μόνου γίνεται διάλυσις.

6 Οὔτε[e] μετὰ διάλυσιν, οὔτε μετὰ δευτέραν ὁμολογίαν ἐξέσται τινὶ μεταβάλλειν τὴν ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ὁμολογίαν· εἰ καὶ κατὰ ἀπάτην δηλονότι ψευδῶς τὴν ἀρχὴν ἔφθασε γενομένη.

7 Εἰ[f] μετὰ ἐλευθέρων διαλύσεταί τις[10] ἐν τῷ εἶναι μείζων τῶν κε'. ἐνιαυτῶν ἐπὶ τῷ τινα λαβεῖν παρ' αὐτῶν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μήπω δεδώκασιν οἱ διαλυσάμενοι[11] τὰ ἐπαγγελθέντα, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἐναγόμενοι προσφέρουσιν αὐτῷ ταῦτα, ὅμως καλῶς κέχρηνται τῇ τοῦ συμφώνου παραγραφῇ τῇ ἀπὸ τῆς διαλύσεως αὐτοῖς ἁρμοσάσῃ.

8 Ὁ[g] ἐπὶ χρήμασι διαλυσάμενος ἐπὶ ὕβρεως ἀγωγῇ ἀτιμοῦται· δοκεῖ γὰρ ἐκ τοῦ συνειδέναι ἑαυτῷ ἁμαρτήσαντι παρασχεῖν τὰ χρήματα.

9 Ὅτι[h] τὸ διαλύσασθαι γυναῖκα μετὰ ἀνδρὸς καὶ εἰπεῖν ὅτι ἐμοιχεύθη καὶ διὰ τοῦτο διαζεύγνυμι, οὐδέν ἐστι τῷ νόμῳ.

10 Τὰς[i] ὑποθέσεις αὐτὰς ἤτοι τὰς δίκας τὰς διαλύσεσι[12] νομίμοις περαιωθείσας[13], οὐδὲ διὰ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἀνατρέπεσθαι χρή.

11 Ὅτι[k] ὁ τὰ σύμφωνα καὶ τὴν διάλυσιν ἀνατρέπειν πειρώμενος, εἴπερ[14] ἑκουσίως πεποίηκε, μὴ μόνον ἀτιμοῦται, ἀλλὰ καὶ πάσης ἁρμοζούσης αὐτῷ ἀγωγῆς ἀποστερεῖται, καὶ δίδωσι καὶ[15] το ἢ πρόστιμον ὅπερ ἐν τοῖς συμφώνοις ἢ ταῖς διαλύσεσιν ἔγκειται, καὶ ἐκπίπτει καὶ τῆς δεσποτείας τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἅτινα προφάσει[16] τοῦ συμφώνου ἢ τῆς διαλύσεως ἐκέρδησε· τὸ δὲ ἕτερον μέρος ταῦτα κερδαίνει.

12 Οὐκ[l] ἀνατρέπει τις ἣν ἐποίησε διάλυσιν διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν τὰ ἴδια δικαιώματα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ποιήσεως αὐτῆς, εἰ μὴ ἄρα ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ, ἢ ἄλλος δι' ἐκείνου αὐτὰ παρεκράτησεν.

13 Οὐκ[m] ἀνατρέπει τις τὴν ἔμπροσθεν φίλων γενομένην διάλυσιν διὰ τὸ λέγειν αὐτὸν[17] κατὰ βίαν ταύτην ποιῆσαι. Ὅτι[17]· ὅπου φιλία ἐστίν, οὐ βία τρακταΐζεται.

dd. Ad marginem H. Salm. βι'. ῥωμαικὸν τι'. ς'. κεφ. ζ'. Est Πεῖρα 7, 14. — *e*. Ad marginem H. βι'. ζ'. τι'. ς'. κεφ. ζ'. Salm. ζ'. ς'. κβ'. Prior pars huius sententiae, quae est usque ad verba *γενομένην ὁμολογίαν*, habetur in Synopsi VII. 6. 22. p. 71. — *f*. Ad marginem H. βι'. ῥωμαικὸν τι'. ς'. κεφ. ζ'. Salm. ια'. β'. μδ'. Est in Synopsi XI. 2. 44. p. 146., Πεῖρα 7, 10. — *g*. Ad marginem H. βι'. ξ'. τι'. γ'. κεφ. ζ'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXI. 3. 16. p. 230., sed quibusdam verbis paullum transpositis. — *h*. Ad marginem H. βι'. η'. τῶν βασιλικῶν τι'. ιδ'. κεφ. ζ'. Salm. κ'. δ'. ξ'. — *i*. Ad marginem H. βι'. ια'. τι'. β'. κεφ. κδ'. Salm. ια'. β'. κδ'. Est Synopsis XI. 2. 24. p. 144., Πεῖρα 7, 15. — *k*. Salm. κεφ. μθ'. τοῦ αὐτοῦ. Sumpta est haec §., sed paucis mutatis ex Synopsi XI. 2. 49. p. 147. — *l*. Ad marginem H. Salm. κεφ. μζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est scholium Theodori, quod legitur Basil. XI. 1. 38. ed.

Et cum stipulatione poenae, et sine ea per solum pactum fit transactio.

Neque post transactionem neque post secundam confessionem licebit cuiquam confessionem a se iam factam immutare, etiamsi per dolum nimirum falso ab initio fieri coepit.

Si cum liberis hominibus transegerit aliquis, quum viginti quinque annis maior esset, ut quaedam ab iis acciperet, etiamsi maxime transigentes promissa nondum dederint, sed ne nunc quidem conventi illa ei offerant, tamen recte pacti exceptione utuntur, quae ex transactione iis competit.

Qui de actione iniuriarum nummis transigit, infamia notatur: videtur enim, eo quod sibi peccasse conscius sit, dare pecuniam.

Si mulier cum marito transigat, seque adulterium commisisse dicat atque ideo dimitti in iure nullius est momenti.

Ipsas caussas aut lites legitimis transactionibus finitas neque per rescriptum principale rescindi licet.

Qui pacta et transactionem rescindere conatur, siquidem voluntarie fecit, non modo infamia notatur, sed et omni actione ipsi competente privatur, et poenam solvit, pactionibus aut transactionibus insertam; quin et dominio earum rerum excidit, quas ex caussa pacti vel transactionis lucratus est, easque altera pars lucratur.

Nemo transactionem, quam fecit, rescindit, eo quod instrumenta propria eo tempore quo faciebat non habuerit, nisi forte eius adversarius aut alius per illum ea retinuerit.

Nemo transactionem coram amicis factam rescindit, si dicat se per vim eam fecisse; namque ubi amicitia est, de vi quaestio non est.

Heimbach. I. p. 706. — m. Ad marginem H. κεφ. κζ. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. μζ. τοῦ αὐτοῦ. Est scholium Theodori quod est in Basilicis l. c. 52. ed. Heimbach. I. p. 718.

10. Vox τις deest in H., legitur etiam in Synopsi p. 146.

11. Pro ἐναγόμενοι H. ἐναγόμενος habet, sed contra Synopsin p. 146.

12. διαλύσεσιν H.

13. περαιωθείσαις H.

14. Pro εἴπερ H. habet αἴπερ.

15. Vox καὶ deest in H.

16. προφθάσει H.

17. Pro αὐτὸν H. αὐτῶν habet.

17 a. Reitzius ante vocem ὅτι minus plene interpungit; sed Theodorus l. c. p. 718. σημείωσαι interposuit.

14 Ὁ[n] διαλυσάμενος ὡσανεὶ περὶ πράγματος ἀμφιβόλου καὶ δίκης ἀδήλου καὶ ἀπληρώτου διαλύεται· ὁ δὲ συμφωνῶν[18] κατὰ δωρεάν, πρᾶγμα δῆλον καὶ ἀναμφίβολον συγχωρεῖ.

15 Ὅτι[o] ὁ μείζων διαλυσάμενος, εἰ καὶ παραχρῆμα περὶ δόλου διαμαρτύρεται, εἰς ἀνατροπὴν αὐτῷ τῆς διαλύσεως ἡ περὶ δόλου διαμαρτυρία οὐκ ἐξαρκεῖ.

16 Εἰ καὶ[p] τὰ μάλιστα ἐκεῖνον τὸν συμφωνήσαντα παραχρῆμα μετάμελος εἰσέλθοι, ὅμως ἡ διάλυσις ἀνασχισθῆναι[19] καὶ ἡ δίκη ἀνανεωθῆναι οὐ δύναται.

17 Ὁ μείζων[q] τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν εἴτε διαλύεται πρός τινα, εἴτε[20] τὰ χρεωστούμενα αὐτῷ δωρήσεται δίχα τινὸς αἱρέσεως, οὐ δύναται μετὰ ταῦτα λέγειν, ὅτι ἐλπίδι τοῦ μέλλειν σε κληρονομεῖν διελυσάμην ἢ ἐδωρησάμην σοι.

18 Ὁ περὶ μιᾶς[r] αἰτίας[21] ἐνάγων καὶ διαλυόμενος, εἰ καὶ ῥητῶς ἐπαγάγοι, μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν, καὶ μηδὲ[22] προσθήσει[23] τὸ ταύτης ἕνεκεν τῆς αἰτίας, ὅμως ἐῤῥωμένας ἔχει τὰς ἐξ ἄλλων αἰτιῶν ἁρμοζούσας αὐτῷ κατ' ἐκείνου, πρὸς ὃν διελύσατο, ἀγωγάς· τί γὰρ ὅτι περὶ παρακαταθήκης[24] διελύσατο, εἶχε δὲ περὶ δανείου ἀγωγήν;

ΤΙΤΛ. ΙΑ΄. ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΚΗΣ ΚΑΙ ΒΙΑΣ.

1 Βία[a] ἐστὶ μεγάλου πράγματος ἐπέλευσις, ἣν οὐ δύναταί τις ἀπωθεῖσθαι, ἤγουν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποδιώκειν καὶ ἀποτρέπειν.

2 Βία[b] ἐστὶν οὐ μόνον τὸ στρεβλῶσαι καὶ ἐγκλεῖσαι[25], ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ γνώμην τινά, ὅτε μάλιστα κύριος θελήματος οὐκ ἔστι διὰ τὸ ἀνήλικον, πρὸς συνάλλαγμα προτρέψαι[26].

3 Ὅτι[c] τὸ βίᾳ καὶ φόβῳ γενόμενον οὐκ ἔῤῥωται.

n. Salmasius ια΄. β΄. α΄. Est Synopsis Basilicorum pars XI. 2. 1. p. 143. — *o*. Ad marginem H. βι. ια΄. τι. β΄. κεφ. λ΄. Similiter Salmasius. Atqui Basilica aliter habent. — *p*. Ad marg. H. Salm. κεφ. μζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XI. 2. 27. p. 146 — *q*. Ad marginem H. κεφ. μη΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 20. 3. p. 121. — *r*. Ad marginem H. βι. ια΄. τι. β΄. κεφ. λθ΄. Similiter Salmasius. Est Prochiron 20. 4. p. 121. seq. Habetur etiam in Synopsi XI. 2. 39. p. 145. usque ad verba διελύσατο ἀγωγάς. — *a*. Ad marginem H. βι. β΄. τι. β΄ κεφ. δ΄. Salm. βι. ι΄. τι. β΄. κεφ. δ΄. Est Synopsis X. 2. 2. p. 122. et *Μικρὸν Β. νδ΄*. Cuiacius l. c. et Falk. post §. 3. adscripsere haec Ἡ περὶ βίας ἀγωγὴ ὡς πολὺ ἐντὸς χρόνου κινεῖσθαι δύναται. Ἡ περὶ βίας ἀγωγὴ τετραπλασιάζεται εἰς τὸ διαφέρον. Βίαν ποιεῖ ὁ μετὰ κώλυσιν ποιήσας, ἢ ὁ ἀπειλήσας τῷ ἀντιδίκῳ, ἵνα μὴ κωλυθῇ, καὶ ἀποκλείσας πυλῶνα αὐτοῦ, ἵνα μὴ παραγγελθῇ. *De vi actio ut plurimum intra annum intentari potest. De vi actio in id quod interest, quadruplicatur. Vim facit, qui post prohibitionem facit, aut adversario minatus est, ne prohiberetur, et qui ianuam occlusit, ut ne denuntiaretur.* Haec hausta sunt ex libro *Μικροῦ νε΄*. et §. *βίαν ποιεῖ*. —

Qui transigit, tamquam de re dubia et lite incerta necdum finita transigit: qui vero paciscitur donationis caussa, rem certam et indubitatam remittit.

Maiori transigenti, etiamsi de dolo statim contestetur, ad rescindendam transactionem de dolo contestatio non sufficit.

Etsi maxime eum qui pactus est, poenitentia confestim subeat, tamen transactio rescindi atque actio renovari nequit.

* Maior viginti quinque annis, sive cum quo transigit, sive debita sine ulla conditione remittit, postmodo dicere non potest, se sperantem ei heredem fore transegisse aut donasse.

* Qui de una aliqua caussa agens transigit, etiamsi diserte expresserit, nihil se petiturum amplius, neque addiderit: hac ex caussa, tamen salvas habet actiones ex aliis ipsi caussis competentes adversus eum cum quo transegit. Quid enim, si de deposito transegerit, mutui autem condictionem habeat?

TIT. XI. DE NECESSITATE AC VI.

Vis est maioris rei impetus, quem quis repellere non potest aut a se amovere et avertere.

Vis non tantum est torquere et includere, sed etiam ad contractum aliquem, qui propter minorem aetatem suae voluntatis dominus non est, praeter sententiam impellere.

Quod vi aut metu gestum est, non valet.

b. Ad marg. H. βιβλ. ῥωμαικὸν τί. μβ΄. Similiter Salmasius, nisi quod ad finem addidit κεφ. γ΄. Est Πεῖρα 42, 5. — c. Ad marginem H. βί. β΄. τί. β΄. κεφ. ν΄. Similiter Salmasius. Est Synopsis X. 2. 2. p. 122.

18. Pro συμφωνῶν H., alii codices habent συγχωρῶν, sed Falk. et unus ex Anonymis Reitzii emendationem firmant. Basilica p. 665., item Synopsis XI. 2. 1. p. 143. habent συμφωνῶν.

19. Pro ἀνασχισθῆναι H. ἀνασχυνθῆναι habet; Basilica XI. 2. 56. ed. Heimbach. I. p. 729. vulgarem lectionem firmant. In Synopsi pag. 146. est ἀνασχεθῆναι.

20. Apud Reitzium post εἴτε interponitur τῷ, quod deest in H. atque Prochiro p. 121.

21. Hoc loco in H., itemque alias intruditur τις, quod quidam ex Anonymis Reitzii non habet ideoque ab Reitzio expulsum est. Deest etiam in Prochiro p. 121.

22. Pro μηδὲ H. habet μηδέν.

23. προσθήσειν H.

24. Pro παρακαταθήκης H. habet καταθήκης.

25. ἐγκλῆσαι H.

26. Pro προτρέψαι H. habet προτρεύψαι.

4 *Ἐάν τις πρᾶγμά[d] τινος δίχα δικαστικῆς κελεύσεως βίᾳ ἀφέληται, ἐὰν μὲν δεσπότης ἐστὶν, ἐκπίπτει τοῦ πράγματος· εἰ δὲ ἀλλότριον[27] ᾖ[28], οὐ μόνον αὐτὸ ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ τῷ τὴν ἁρπαγὴν ὑπομείναντι.*

5 *Ὁ ἀναρχίαν[e] πλημμελήσας ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κατακρινόμενος τὸ ἐπιτίμιον μόνον δίδωσιν, οὐ μὴν[29] καὶ τοὺς[30] καρποὺς, κἂν[31] χρόνοι τινὲς ἀπὸ τῆς κινήσεως[32] μέχρι τῆς καταδίκης δράμωσιν.*

6 *Ὅτι ὁ βίᾳ[f] καὶ ἁρπαγῇ τὴν ἀρχὴν λαβών τι, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξωνήσεται τοῦτο παρὰ τοῦ δεσπότου, ἢ δωρεᾶς τρόπῳ ἢ ἀνταλλαγῆς λήψεται τοῦτο, οὐδὲν ὠφελεῖται, οὐδὲ ἡ πρᾶξις ἔῤῥωται. Δοκεῖ γὰρ[33] ὁ δεσπότης ταύτου ἔτι βιάζεσθαι, καὶ ἀποτυχίᾳ τοῦ ἰδίου πράγματος καὶ ἀτονίᾳ πρὸς τὰ συνάλλαγμα ἔρχεσθαι.*

7 *Καὶ[g] ὁ καλῇ πίστει ἀγοράσας παρὰ τοῦ βιασαμένου[34] ἢ κατὰ δωρεὰν ἢ ληγάτον λαβὼν ἐνέχεται· καὶ ὁ ποιήσας τὴν βίαν ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι, εἰ καὶ ἕτερος ἔχει τὸ πρᾶγμα· καὶ ὁ τὸ ἀφαιρεθὲν βιαίως ἔχων ἀποκαθίστησι, κἂν ἕτερος τὸν φόβον ἐπήγαγεν, καὶ τὸ διαφέρον τετραπλασιάζεται, τουτέστι μετὰ καρπῶν καὶ πάσης αἰτίας.*

8 *Ὁ βίᾳ[h] ἐκβληθεὶς νομῆς διὰ τῆς περὶ βίας ἀγωγῆς ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἀναλαμβάνει αὐτήν·[35] κατὰ δὲ κληρονόμων οὐ κινεῖται, εἰ μὴ μόνον εἰς τὸ περιελθὸν εἰς αὐτούς.*

9 *Οὐδὲ ἀπὸ θείας[i] ἀντιγραφῆς τὴν βιαίως ληφθεῖσαν παρ' αὐτοῦ νομὴν βεβαιοῖ τις.*

10 *Ὅτι καὶ ὁ ἀπόντος πρᾶγμα κατασχὼν τῷ περὶ βίας ἐνάγεται, εἰ μὴ τριακονταετία παρῆλθεν, ἐξ οὗ τῆς νομῆς ἐπελάβετο.*

11 *Ὅτι[k] ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἡ περὶ βίας ἀγωγὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κινεῖται.*

d. Ad marginem H. *βι. β'. τι. β'. κεφ. νζ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis L. 3. 57. p. 123., paucis verbis omissis aut mutatis. — *e.* Ad marginem H. *βι. ξ'. τι. δ'. κεφ. γ'.* Salm. *ζ'.* (vel *ξ'.*) *ι'. γ'.* — *f.* Ad marginem H. *βι. β'. τι. β'. κεφ. ιγ'.* Salm. *β'. β'. ιδ'.* Sunt Attaliatae *ποιη.* tit. 59. tom. II. ed. Leuncl. p. 53. Huc refertur scholium, quod in solo C. legitur, sed a recentiori quidem manu ascriptum est:

Φησὶν ἐν βιβλίῳ ι' τῶν βασιλικῶν τι. β', ὡς τὸ μὲν κατὰ βίαν ἀφαιρεθὲν ἀπό τινος μένει πάλιν τῆς δεσποτείας τούτου καὶ οὐδέποτε παρ' οἱουδήτινος δεσπόζεται κατὰ τὸν νόμον· τὰ φούρτιβα καὶ τὰ βὶ ποσσέσσα οὐκ οὐσουκαπιτεύονται ἤτοι οὐ δεσπόζονται. Τὸ δὲ κατὰ φόβον δοθὲν πρός τινα παρά τινος οὐσουκαπιτεύονται παρὰ τοῦ καλῇ πίστει νομέως, κἂν ὕπεστι τὸ φόβῳ καὶ βίᾳ. Μετετέθη γὰρ τοῦτο διὰ οἰκειοχείρου φάκτου τοῦ [illegible]

In libro X. Basilicorum tit. 2. dicit siquid vi alicui oblatum est, id quidem in huius dominio perseverare neque ullo modo ab aliquo dominii nomine acquiri secundum legem, quae dicit: *Furtiva et vi possessa non usucapiuntur sive in dominium non adquiruntur.* Quod autem propter metum traditum cui est ab aliquo, ab eo, qui bona fide possidet, usucapitur, licet vis aut metus subsit; est enim alterius in possessionem translatum facto proprio eius, qui [illegible] qui dominus fuit.

Si quis rem alicui extra iudicialem iussum adimat, excidit rei dominio, si dominus sit: quod si aliena fuit, non modo ipsam rem, sed et eiusdem aestimationem vim passo restituit.

Qui contumaciter adversus magistratum se gerit, intra annum damnatus solam praestat mulctam, non item fructus, etiamsi aliquot anni ab intentata actione ad condemnationem effluxerint.

Qui vi et rapina primum quid abstulerit, licet id postea a domino redemerit, aut donationis permutationisve caussa acceperit, nihil proficit, neque quod actum est, ratum manet. Videtur enim dominus vim adhuc pati, atque rem recuperare desperans, quod imbecillior sit, hunc contractum iniisse.

Et qui bona fide ab eo, qui vim fecit, emit aut per donationem vel legatum accepit, tenetur: quique vim fecit, restituere cogitur, quamvis alius rem habeat: et qui rem vi raptam possidet, restituit, licet alius metum intulerit, atque id quod interest, quadruplatur, id est cum fructibus et omni caussa.

Vi possessione deiectus per actionem de vi intra annum eam recipit. Sed adversus heredes non instituitur, nisi in quantum ad eos pervenit.

Neque per sacrum rescriptum aliquis possessionem vi a se adreptam confirmat.

Etiam absentis rem detinens de vi convenitur, nisi triginta anni effluxerint, ex quo possessionem adprehendit.

Intra annum ut plurimum actio de vi intentatur.

g. Ad marginem H. βï. β'. τï. β'. κεφ. ιδ'. Est Synopsis X. 2. 14. p. 122. — h. Ad marginem H. βï. β'. τï. β'. κεφ. να'. Salm. β'. β'. ια'. Est Synopsis L. 3. 51. p. 123. — i. Ad marginem H. βï. ν'. τοῦ αὐτοῦ καὶ βï. ν'. τï. γ'. κεφ. νβ'. Salm. τοῦ αὐτοῦ καὶ ν'. γ'. νβ'. Est Synopsis l. c. pag. 123. — k. Ad marginem H. βï. να'. τï. δ'. κεφ. κα'. Similiter Salm. Sumptum est ex Synopsi LI. 4. 21. p. 123.

27. Pro ἀλλότριον liber Salmasii habet ἀλλοτρίων, sed contra Synopsin p. 123.

28. Pro ᾗ H. habet ἦν.

29. Vox μὴν habent H. Salmasius, deest in editione principe.

30. τοὺς deest in H.

31. Pro κἂν quidam substituunt εἰ μὴ. Sed κἂν habet et H.

32. κοινήσεως H.

33. Haec, quae a verbis δοκεῖ γὰρ usque ad finem huius paragraphi leguntur, desunt in C. H. et editione principe. Supplevit Reitzius ex Cuiac. et Falk. Leguntur etiam apud Attaliatam tit. 59. in Leunclavi Iure Graeco Romano II. p. 53.

34. βισαμενου H.

35. Pro αὐτὴν H. αὐτὸ habet. Non male, quum et Synopsi pag. 123. firmetur.

12 Τῆς[l] περὶ βίας ἀγωγῆς ἐντὸς ἐνιαυτοῦ κινουμένης, δίδοται ἡ ποινὴ ἤγουν[36] εἰς τὸ διπλάσιον·[37] μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν τὸ πρᾶγμα μόνον καὶ οἱ καρποί.

13 Ἡ[m] περὶ βίας ἀγωγὴ τετραπλασιάζεται εἰς τὸ διαφέρον.

14 Ὁ[n] ποιήσας τὴν βίαν, ἢ τῷ[38] περὶ βίας δημοσίας, ἢ τῷ[38] περὶ βίας ἰδιωτικῆς ὑποπίπτει νόμῳ.

Ἔστι[o] δὲ ἡ καταδίκη τοῦ περὶ βίας δημοσίας ἐγκλήματος ἡ διηνεκὴς εἰς μέταλλον ἐξορία.

15 Ἔξεστι[p] βίᾳ τὴν βίαν ἐξωθεῖν καὶ ὅπλα ὅπλοις.

ΤΙΤΛ. ΙΒ΄. ΠΕΡΙ ΑΝΗΒΩΝ ΚΑΙ ΑΦΗΛΙΚΩΝ· ΕΝ Ω ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.

1 Οἱ ἄνηβοι[a] μέχρι τῶν δεκατεσσάρων χρόνων εἰσὶν ἐπὶ ἀῤῥένων, ἐπὶ γὰρ τῶν θηλειῶν μέχρι τῶν ιβ΄., καὶ ἕως τότε ὑπὸ ἐπιτρόπους τελοῦσιν· οἱ δὲ ἀφήλικες ἀπὸ τότε μέχρι τῶν κε΄. χρόνων εἰσί, καὶ ἕως τότε τελοῦσιν ὑπὸ κουράτωρας, καὶ εἴ τι πράξουσιν ἐντὸς τούτων, ἄδειαν ἔχουσι μετὰ ταῦτα ἀνατρέπειν, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῶν συμφέρον μεταποιεῖν[1], καὶ δίκας ἀνακαλεῖσθαι καὶ μοιρασίας[2] καὶ πράσεις, καὶ ὅσα τούτοις παρόμοια. Τὸ αὐτὸ δὲ τούτοις ποιοῦσι, καὶ τὸ αὐτὸ προνόμιον ἔχουσι, καὶ ὅσοι κατὰ φόβον ἢ βίαν πράξουσί τι, καὶ ὅσοι κατὰ πλάνην[3] ἢ ἀποδημίαν πάθωσιν ἢ ἐργάσονταί τι.

2 Ὁ ἄνηβος[b] κελεύων χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου οὐκ ἐνέχεται.

3 Ἐάν τις[c] χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου διοικήσῃ τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα, ἔνοχον αὐτῷ[4] τὸν ἄνηβον ποιεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προκατάρξεως εἰς ὅσον γέγονεν ἐκ τούτου πλουσιώτερος[5].

4 Ἐὰν[d] καταβληθῇ ἀνήβῳ χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου, καὶ ἔστιν ἐν καιρῷ προκατάρξεως πλουσιώτερος, ἐκβάλλεται παραγραφῇ, κἂν ἀπόληται πρὸ τῆς προκατάρξεως[6] τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἀναγκαίως ἠγόρασεν.

l. Ad marginem H. κεφ. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ. — m. Ad marginem H. κεφ. τὸ αὐτὸ. Salm. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ. — n. Ad marginem H. βϊ. β΄. τϊ. γ΄. κεφ. ρμβ΄. Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 143. pag. 22. — o. Est Μικροῦ Β. §. καταδίκη τοῦ περὶ. — p. Ad marg. H. βϊ. ξ΄. τϊ. ιζ΄. κεφ. η΄. καὶ θ΄. Similiter Salmasius ξ΄. ζ΄. η΄. καὶ θ΄. Est Synopsis LX. 17. 8. p. 124. — a. Ad marginem H. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον τίτλος ιβ΄. (desunt τίτλος ιβ΄. in H.) — b. Ad marginem H. βϊ. ιη΄. τϊ. ε΄. κεφ. γ΄. καὶ ζ΄. τϊ. η΄. κεφ. α΄. Salm. ιη΄. ε΄. γ΄. θεμ. ε΄. Est Basilicorum XVIII. 8. 1. ed. Zachariae p. 254. — c. Ad marginem H. βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. ξ΄. Salm. ζ΄. ε΄. με΄. ιε΄. α΄. λδ΄. Paullo inferius H. notat βϊ. ιζ΄. τϊ. α΄. κεφ. λδ΄. Est Synopsis XVII. 1. 34. p. 174. — d. Ad marg. H. βϊ. κς΄. τϊ. δ΄. κεφ. ζ΄. τϊ. ε΄. κεφ. μγ΄. Salmasius

Instituta intra annum actione de vi, praestatur poena, nimirum in quadruplum: post annum sola res eiusque fructus.

Actio de vi quadruplatur in id quod interest.

Qui vim fecit, lege vel de vi publica vel de vi privata tenetur.

Condemnatio autem de vi publica accusationis perpetua est in metallum relegatio.

Vim vi repellere licet et arma armis.

TIT. XII. DE IMPUBERIBUS ET MINORIBUS: DEQUE* IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

Ex masculis impuberes sunt ad annum usque quartum decimum, ex feminis ad duodecimum, atque ad hoc tempus sub tutoribus agunt. Inde ad annum vicesimum quintum minores sunt, et sub curatoribus agunt: et si quid interim gerant, postmodo id rescindere atque in suum commodum immutare, sententiasque et partitiones ac venditiones revocare possunt, quaeque his sunt similia. His eadem faciunt, idemque privilegium habent, quotquot per metum aut vim quid gerunt, et qui per errorem vel absentiam laesi sunt aut aliquid egerunt.

Impubes sine tutoris auctoritate quid iubens non obligatur.

Si quis sine tutoris auctoritate negotia impuberis gesserit, impuberem sibi obligat litis contestatae tempore in quantum is inde locupletior sit factus.

Si impuberi sine tutoris auctoritate solvatur isque litis contestatae tempore locupletior sit, exceptione repellitur, etiamsi ante litis contestationem rem perdiderit, quam necessario emit.

κς'. δ'. κεφ. ζ'. τϊ. ς'. κεφ. μα'. Est Synopsis XXVI. 5. 43. pag. 120. pag. 176.

36. *ἤγουν ἢ* H.
37. Pro *διπλάσιον* Cuiacius alii legi volunt *τετραπλάσιον*, sed invitis codd.
38. 39. Pro *τῷ* in utroque loco H. habet *τό*.

1. Pro *μεταποιεῖν* H. habet *ποιεῖν*.
2. Pro *μοιρασίας* quidam apud Reitzium proposuit *ἀγορασίας*.
3. Pro *πλάνην* H. habet *πλάνης*.
4. *αὐτῷ* scribendum ex Basilicis ed. Zachariae p. 151. *ἑαυτῷ*, ut et Synopsis p. 174. *αὐτῷ* Vulgo Reitzius, ut et H.
5. *πλουσιότερος* H.
6. Sic Basilica ed. Heimbach. III. p. 120.; *κατάρξεως* Vulgo et H. Correxit Reitzius.

5 Ἐὰν ἀνήβῳ[e] χωρὶς αὐθεντίας ἐπιτρόπου καταβληθῇ χρέος, ἁρμόζει κατ' αὐτοῦ παραγραφή, εἰς ὃ γέγονε[7] πλουσιώτερος. Τὸ αὐτό, κἂν δανείσηται, ἢ ἄλλως[8] πως συναλλάξῃ, καὶ ἐπὶ πάντων δὲ οἷς οὐκ ὀρθῶς καταβάλλεται, τὸ αὐτὸ κρατεῖ.

6 Ἐὰν[f] ἄνηβοι τὴν πατρῴαν διέλωνται κληρονομίαν συναινοῦντος τοῦ ἐπιτρόπου, ἔῤῥωται, κἂν μὴ ὑπογράψῃ τῇ διανεμήσει.

7 Ὁ νέος[g] κατὰ συναίνεσιν τοῦ κουράτωρος καλῶς ἐνάγεται.

8 Ὁ νέος[h] δανεισάμενος καὶ ἀπολέσας οὐκ ἐνέχεται.

9 Οἱ[i] ἄνηβοι χωρὶς τῶν ἐπιτρόπων πράττοντες οὐδὲν δοκοῦσι δύνασθαι ἢ γινώσκειν.

10 Ὅτι[k] ὁ ἀφῆλιξ ἄῤῥην μετὰ τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον ἐνιαυτὸν διαθήκην ποιεῖ, καὶ βεβαία[9] ἐστι. Καὶ μετὰ τὸν δωδέκατον[10] ἐνιαυτὸν ἐλευθεροῖ· καὶ οὐκ ἀνατρέπεται ἡ ἐλευθερία. Καὶ ἐὰν ἀφῆλιξ γάμον εἰς ἑαυτὸν ποιήσῃ[11] καὶ περιγραφῇ, ἡ[12] μὲν περιγραφὴ σκοπεῖται καὶ θεραπεύεται ἢ παρὰ τοῦ κουράτωρος ἐὰν εὐπορῇ, ἢ παρὰ τῶν γονέων τῆς κόρης· καὶ οὕτως ὁ μὲν ἀφῆλιξ τὸ ἱκανὸν λαμβάνει, ὁ δὲ γάμος οὐ[13] διαῤῥήγνυται.

11 Ὅταν[l] χωρὶς δεκρέτου τὰ τῶν ἀφηλίκων ἀκίνητα ἐκποιῶνται, οὐδὲ οἱ προσλαμβανόμενοι ἐγγυηταὶ εὐθύνονται, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἀποκαταστατικοῦ δικαίου οἱ ἀφήλικες βοηθοῦνται.

12 Τὸ[m] τοῦ ἀφήλικος ἀκίνητον πρᾶγμα καλῶς πωλεῖται[14], διὰ ἰδικὸν[15] αὐτοῦ χρέος ἢ διὰ πατρῷον ἢ δημόσιον, δηλονότι[16] ἐπὶ φανερᾶς κριτοῦ ἀποφάσεως.

e. Ad marginem H. βι. να'. τι. ιδ'. κεφ. δ'. θε. ε'. Similiter Salmasius, nisi quod habet θεμ. θ'. Est Synopsis LI. 4. 4. p. 175., licet ibi tit. 14. expressus sit. — f. Ad marginem H. βι. κς'. τι. ε'. κεφ. ξβ'. Salm. κς'. ε'. ξβ'. καὶ τιτ. ζ. κεφ. λβ'. θεμ. θ'. Est Synopsis XXXVII. 8. 19. p. 174. — g. Ad marginem H. τι. ζ. κεφ. λβ'. θε. ε'. Salm. ζ. θ. γ'. — h. Ad marginem H. βι. λζ'. τι. η'. κεφ. ιθ'. Salm. κζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis X. 4. 27. pag. 132. — i. Ad marginem H. κεφ. κη'. τοῦ αὐτοῦ. κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. κη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum II. 4. 10. ed. Heimbach. I. p. 84. — k. Ad marginem H. et C. βι. ῥωμαικὸν τι. ιζ'. κεφ. ι'. Salm. βιβ. ῥωμ. τι. α'. ιζ'. κεφ. ι'. Est Πεῖρα 17. 14. — l. Ad marginem H. βι. κς'. τι. ε'. κεφ. λδ'. βι. νδ'. τι. ιδ'. κεφ. β'. θε. ζ'. καὶ η'. Salm. κς'. ε'. λθ'. θε. ε'. καὶ βιβ. νδ'. κεφ. β'. θεμ. ζ'. καὶ η'. C. Ῥωμ. Est Πεῖρα 17, 25. In C. solo huiusmodi scholium ascribitur:

Ἰστέον, ὅτι παρ' ἡμῖν οὕτω κατὰ νόμον πολιτεύεται· Ἐὰν ἀφῆλιξ βουληθῇ εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ πωλῆσαι κτῆμα αὐτοῦ, προσέρχεται τῷ τῆς πόλεως δικαστῇ, διηγεῖται τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὸ τοιοῦτον κτῆμα πωλῆσαι βούλεται, καὶ εἴπερ ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος αὐτῷ ἡ αἰτία αὕτη καὶ νόμιμος λογισθῇ, προβάλλεται τῷ ἀφήλικι ἐγγράφως κουράτωρα ἐπὶ τούτῳ ἄνδρα καλῆς ὄντα συνειδήσεως καὶ ἱκανὸν τοιούτῳ καθυπουργῆσαι λειτουργήματι, ἵνα μήπω τῇ

Sciendum est autem apud nos quidem sic ex lege hanc rem tractari: Si minor XXV. annis sive masculus sive femina possessionem vendere voluerit suam, ad iudicem civitatis adit, et ei causam exponit, quamobrem tale praedium vendere velit, et si iudici haec causa necessaria et inresusabilis et iusta esse videatur, is minori in scriptis curatorem dat ad hoc virum bonae exstimationis et qui tali ministerio sufficiat, ut nulla in re huius praedii

Si impuberi sine tutoris auctoritate debitum solvatur, exceptio adversus eum competit, in quantum locupletior est factus. Idem obtinet, si mutuum aut aliud quid contraxerit; uti et in omnibus, quibus haud recte solvitur.

Si impuberes paternam hereditatem diviserint, consentiente tutore, ratum est, licet divisioni non subscripserit.

Minor curatore consentiente recte convenitur.

Minor mutuum sumens et perdens non obligatur.

Impuberes sine tutoribus agentes nihil videntur posse aut intelligere.

Masculus minor post annum decimum quartum testamentum facit, idque ratum est. Et post annum duodecimum manumittit, neque haec manumissio retractatur. Et si minor per se nuptias inierit et circumscriptus sit, fraus ea aestimatur et resarcitur aut a curatore, si locuples sit, aut a parentibus puellae: et sic minori satisfit, sed matrimonium non dirimitur.

Si minoris bona absque decreto alienentur, neque fideiussores quidem adsumti conveniuntur, sed etiam sine restitutionis auxilio minoribus succurritur.

Res minoris immobilis recte venditur ob proprium debitum vel ob paternum aut publicum, nimirum per manifestum iudicis decretum.

ἐκποιήσει τούτου περιγραφῇ. Καὶ τούτου παρὰ τοῦ δικαστοῦ γινομένου, πιπράσκεται τὸ κτῆμα τοῦ ἀφήλικος παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ κουράτωρος καὶ ἰσχύει ἡ πρᾶσις καὶ οὐκ ἀνατρέπεταί ποτε διὰ τὴν τοῦ πράτου ἀφηλικότητα. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ, ὅταν δανείσασθαι βουληθῶσι οἱ ἀφήλικες, καὶ ἰσχύει τὸ χρέος αὐτῶν.

alienatione circumscribatur. Atque si hoc ab iudice factum sit, praedium minoris venditur tam ab ipso quam ab eius curatore, ac valet haec venditio neque ullo tempore propter minorennitatem venditoris evertitur. Idem fit etiam, si minores XXV. annis mutuum sumere velint, et tunc obligatio eorum valet.

m. Ad marginem H. Salm. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est scholium Basilicorum XXXVIII. 9. 53. ed. Heimbach. III. p. 767. et Prochiron 31. 3. p. 167.

7. *γέγονεν* H.

8. Pro *ἄλλως* H. *ἄλλω* habet.

9. *βεβαία* H.

10. Pro *δωδέκατον* H. habet *κ'* id est *εἰκοστόν*. Alii legunt *τεσσαρεσκαιδέκατον*. Potest fieri, ut significetur Iustiniani Novella 119. cap. 2. Ego annum vigesimum praetulerim ex §. 4 f. qui et a quibus (I. 6.).

11. Pro *ποιήσῃ* H. *ποιήσει* habet.

12. Pro *ἡ* H. *εἰ* habet.

13. Pro *οὐ* H. *οὐδὲ* habet.

14. Ante vocem *διὰ* Vulgo interponitur *ἤ*, quod in H. deest, neque legitur in Prochiro p. 167. aut in Basilicis Heimbachi III. p. 767.

15. Sic H., Prochiron, Basilica ll. cc.; *ἰδιωτικὸν* Vulgo,

16. *δηλονότι* H. Basilica, Prochiron; addidit et Reitzius ex libro Salmasii Cui. Deest in edit. princ.

13 Καλῶς[n] ἀνατρέπουσιν οἱ ἥττονες, ἅπερ κατὰ δόλον[17] κακῶς ἐπώλησαν οἱ αὐτῶν κηδεμόνες.

14 Ὅτι ἐὰν ἀνήβου πρᾶγμα πωληθῇ, καὶ ὁ ἀφῆλιξ μετὰ τὴν τελείαν ἡλικίαν πέντε ἐνιαυτοὺς συναπτοὺς παραδράμῃ καὶ μὴ μέμψηται ἢ αὐτὸς ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, ἡ πρᾶσις ἰσχύει· ἐὰν δὲ αὐτὸς δωρήσηταί τινι μὴ ἐῤῥῶσθαι τὴν δωρεάν, εἰ μὴ μετὰ τοὺς εἰκοσιπέντε ἐνιαυτοὺς δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτοὶ παραδράμωσι, καὶ ζῶντος αὐτοῦ καὶ τελευτήσαντος.

15 Ὁ ἥττων[o] συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσας δύναται ἀνατρέπειν, ὃ κακῶς[18] ἐπώλησεν, εἴσω ἐνιαυτοῦ μετὰ εἰκοσιπέντε ἔτη. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὃ κακῶς ἠγόρασεν ἢ ἐνήλλαξε, δύναται καὶ αὐτὸ[19] ἀνατρέψαι, τὸ καταβληθὲν ἐπαναλαμβάνων[20] τίμημα εἴσω τοῦ εἰρημένου χρόνου. Τοῦτο δὲ τὸ προνόμιον καὶ κληρονόμοις αὐτοῦ παραπέμπεται.

16 Ἐὰν[p] δὲ χαρίσηταί τι ἀφῆλιξ τινι πρᾶγμα αὐτοῦ, δύναται μετὰ τὸ παρελθεῖν τὰ εἰκοσιπέντε ἔτη ἐντὸς τετραετίας ἀγωγὴν ποιεῖσθαι, καὶ τὸ οἰκεῖον ἀπολαμβάνειν πρᾶγμα.

17 Ἐὰν[q] ἀφῆλιξ συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσας δωρήσηταί τινι, οὐκ ἔῤῥωται ἡ δωρεά, εἰ μὴ ἄρα μετὰ τοὺς εἰκοσιπέντε ἐνιαυτοὺς δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτοὶ παραδράμωσι.

18 Γίνεται[r] δὲ ἡ αἴτησις τῆς συγγνώμης τῆς ἡλικίας τοῖς μὲν ἀνδράσιν ἀπὸ εἰκοστοῦ χρόνου ἕως εἰκοστοῦ πέμπτου· ταῖς δὲ θηλείαις ἀπὸ ὀκτωκαιδεκάτου μέχρι τοῦ κε΄. χρόνου, αἰτούμενοι βασιλέα ἀπώσασθαι τοὺς κουράτωρας αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ μόνοι τῶν ἰδίων πραγμάτων ποιεῖσθαι φροντίδα δυνάμενοι, ὑπολήψεως ἀγαθῆς δηλονότι μαρτυρούμενοι· καὶ τηνικαῦτα δὲ μετὰ τὴν αἴτησιν πράττουσι τὰ τῶν τελείων, οὐ μέντοιγε χωρὶς δεκρέτου[22] ἐκποιοῦνταί τι τῶν αὐτοῖς προσηκόντων.

19 Μόνος[s] ὁ βασιλεὺς σπανίως, οὐ μὴν ὕπατοι ἢ ἄρχοντες, ἐπιτρέπει τοῖς ἀφήλιξι τὰ ἴδια διοικεῖν.

20 Ἐν τοῖς[t] ἁμαρτήμασιν οὐ βοηθοῦνται οἱ ἀφήλικες, οἷον δόλον ποιοῦντες ἐν τῷ πράγματι ἢ κλοπὴν ἢ ζημίαν.

21 Καὶ ἐν τοῖς[u] ἁμαρτήμασιν, εἰ μὴ ἐκ πονηρᾶς ψυχῆς καὶ προαιρέσεως γένηται τὸ ἁμάρτημα, βοηθοῦνται οἱ ἀφήλικες.

n. Ad marginem H. κεφ. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 31. 7. p. 167. — o. Ad marginem H. κεφ. ε΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 31. 7. p. 167. — p. Est Prochiron 33. 8. p. 168. — q. Ad marginem H. κεφ. κς΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν αἰτησάντων συγγνώμην ἡλικίας. Similia Reitzius praestat. Haec paucis verbis immutatis desumta sunt ex Synopsi X. 4. 65. p. 133. — r. Ad marginem H. ἀνα. βι. ζ. τι. κβ΄. κεφ. α΄. καὶ βι. κη΄. τι. β΄. κεφ. β΄. Est Prochiron 2. 5. p. 20. et Synopsis XXVIII. 2. 2. p. 136. — s. Ad marginem H. βι. ζ΄. τι. ιθ΄. κεφ. γ΄. Similiter Salm. Est Synopsis X. 4. 3. p. 131. — t. Ad marginem H. κεφ. θ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis X. 4. 9. p. 132. — u. Ad marginem H. ιζ΄.

* Recte minores rescindunt, quae per fraudem curatores eorum male vendiderunt.

Si minoris res fuerit vendita, et minor post aetatem perfectam quinque annos continuos exegerit, neque aut ipse aut heres eius conquestus fuerit, valet venditio. Quod si ipse alicui donaverit, donatio est irrita, nisi post vicesimum quintum annum decennium aut vicennium effluxerit, tam vivo illo quam mortuo.

* Minor impetrata aetatis venia rescindere potest, quod male vendidit, intra annum post viginti quinque annos. Ac similiter, quod male emit aut permutavit, potest et ipsum rescindere, recipiens pretium solutum intra dictum tempus. Haec autem praerogativa etiam ad heredes eius transmittitur.

* Quod si minor alicui rem suam donaverit, post elapsos viginti quinque annos intra quadriennium actionem instituere potest suamque rem recuperare.

Si minor impetrata aetatis venia alicui donaverit, irrita est donatio, nisi post viginti quinque annos decennium vel vicennium effluxerit.

* Petitur autem aetatis venia a masculis ab anno vicesimo ad vicesimum quintum usque, a feminis ab anno decimo octavo ad vicesimum quintum usque, supplicantes principi, ut curatores sui removeantur, ut qui per se ipsi rerum suarum curam gerere possint, quippe habentes bonae famae atque opinionis testimonia. Et sic demum post supplicationem pro maioribus agunt, neque tamen sine decreto aliquid ex bonis suis alienant.

Solus princeps rarius, non consules aut praesides minoribus permittit res suas administrare.

In criminibus minores non iuvantur, velut si dolum in negotio aut furtum aut damnum fecerunt.

Etiam in maleficiis, nisi ex malo animo ac proposito maleficium sit commissum, minoribus subvenitur.

τοῦ αὐτοῦ. Salm. *τιτλ. ιζ΄. τοῦ αὐτοῦ βιβλ.* Est Synopsis X. 17. p. 134. Basilica X. 17. 1. ed. Heimbach. I. p. 525. aliter concepta sunt.

17. Pro *δόλον* H. *δόλου* habet; sed contra Prochiron p. 167.

18. Pro *κακῶς* H. *καλῶς* habet, sed contra Prochiron p. 167.

19. *αὐτῷ* H. *αὐτὸς* Vulgo. Correxi ex Prochiro p. 167.

20. Sic H. Prochiron p. 167. *ἀναλαμβάνων* Reitzius.

21. Sic H. Prochiron p. 168. alii; deest in edit. principe et apud Reitzium.

22. *δερκέτου* Reitzius male. Caeterum pro hac voce est in Synopsi p. 136. et in Basilicis Heimbach. III. p. 159. *ἀποφάσεως κριτοῦ*, quia Latinas voces ad Graecorum consuetudinem transferre consueverunt.

22 Τὸ δωρηθὲν[x] παρὰ πατρὸς[22] αὐτεξουσίῳ ἀφήλικι οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ ἀφήλικος δύναται ὁ πατὴρ ἑτέρῳ δωρεῖσθαι.

23 Ὁ[y] χρόνος τοῖς ἐλάττοσιν οὐ τρέχει, εἰ μὴ πληρώσουσι τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον.

24 Ὁ ἥττων[z] τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν οὐχ ὑφίσταται ἐμβάσανον ζήτησιν.

25 Ὁ[a] ἄνηβος παραχωρεῖν ὅρκον οὐ δύναται.

26 Ὅρκος[b] οὐκ ἐπιφέρεται ἀνήβῳ.

27 Ἄνηβος[c][24] συγχωρεῖται τὴν στέρησιν τοῦ διαπραθέντος πράγματος αὐτοῦ παρὰ δημοσίου ἀπαιτητοῦ, ἐὰν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καταβάλῃ[25] τὸ τέλεσμα.

28 Εἴτε[d] ἀνήβου εἴτε ἀφήλικος ἢ κουρατωρευομένου ἢ αἰτήσαντος ἤδη συγγνώμην ἡλικίας πρᾶγμα ἐξεποιήθη, κἀκεῖνος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐσιώπησε, βεβαιοῦται μὲν ἡ πρᾶξις δηλονότι, ὁρίζει δὲ χρόνον ἡ διάταξις, ὃν σιωπήσας ὁ ἀφῆλιξ μετὰ τὴν τελείαν ἡλικίαν βεβαιοῖ τὴν πρᾶσιν ἤτοι τὴν ὑποθήκην· κελεύει γὰρ ἵνα ἐὰν πέντε ἐνιαυτοὺς συναπτοὺς μετὰ τοὺς κε΄. ἐνιαυτοὺς[26] μὴ μέμψηται ἢ αὐτὸς ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, ἰσχύει· ἐπειδὴ δὲ[27] δωρεῖσθαι οὐδὲ μετὰ ἀποφάσεως ἔξεστι τοῖς ἐλάττοσιν, εἰ μὴ ἄρα προγαμιαῖαν δωρεὰν νομοθετεῖ. Ἐὰν ὁ ἐλάττων συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσας ἤδη δωρήσηταί[28] τινι, μὴ ἐῤῥῶσθαι τὴν δωρεάν, εἰ μὴ μετὰ τοὺς κε΄. ἐνιαυτοὺς δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτοὶ διαδράμωσιν· εἰ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ[29] ὁ ἀφῆλιξ τελευτήσῃ[30], ζητοῦμεν, ἵνα τὸ λεῖπον[31] τοῦ χρόνου διάστημα δράμῃ, τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ σιωπῶντος.

29 Ἐπιτροπευόμενοι[e] καὶ κουρατωρευόμενοι ἀφήλικες καὶ αὐτοὶ ἐν οἷς περιγραφῶσιν, εἰ καὶ παρόντων τῶν ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων αὐτῶν ἔπραξαν, ἀποκαθίστανται.

30 Ἐὰν[f] ὁ ἐλάττων πωλήσας ἀγρὸν λάβῃ τίμημα, καὶ ὡς περιγραφεὶς αἰτήσῃ ἀποκατάστασιν καὶ λάβῃ τὸν ἀγρὸν, οὐκ ἀπαιτεῖται[32] τὸ τίμημα, εἰ μὴ ὠφελήθη ἐξ αὐτοῦ, ἢ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν διδοὺς ἐψηφίσατό τι περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἴ τι πλουσιώτερος γέγονεν ὁ ἥττων ἀπὸ τῆς πράσεως, ἀναδίδωσι τῷ ἀγοραστῇ. Καὶ

x. Ad marginem H. βι΄. ζ΄. τι΄. ιβ΄. κεφ. ς΄. Salmasius ζ΄. ιβ΄. κεφ. ς΄. Est Synopsis X. 12. p. 134. Basilica X. 12. 2. ed. Heimbach. I. p. 522. longe aliter habent. — y. Ad marginem H. βι΄. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ. — z. Ad marginem H. βι΄. ξ΄. τι΄. η΄. κεφ. θ΄. Similiter Salmasius. Est Synopsis LX. 50. 9. p. 535. — a. Ad marginem H. κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. τὸ αὐτὸ. Est Synopsis XXII. 5. 29. p. 242. Redit autem haec §. supra I. 7. §. 11. — b. Ad marginem H. τὸ αὐτό. Salm. ξ΄. α΄. ιζ΄. Est Synopsis XXII. 1. 31. p. 242. Redit autem haec §. supra I. 7. § 12. — c. Ad marginem H. βι΄. τῶν βασιλικῶν ξ΄. τι΄. α΄. κεφ. ιζ΄. Salm. ζ΄. ιθ΄. ξ΄. — d. Ad marginem H. βι΄. ζ΄. τι΄. θ΄. κεφ. ξε΄. Est Synopsis X. 4. 65. p. 133. — e. Ad marginem H. βι΄. ζ΄. τι΄. ζ΄. Similiter Salm. Basilica X. 7. 2. aliter habent. — f. Salm. βι΄. ν΄. τι΄. η΄. κεφ. ς΄.

Quod pater minori filio emancipato donavit, neque consentiente minore pater alii donare potest.

Tempus minoribus non currit, nisi annum vicesimum quintum adimpleverint.

Quatuordecim annis minor quaestionem per tormenta non subit.

Impubes iusiurandum remittere nequit.

Iusiurandum pupillo non defertur.

Pupillo ademtio rei suae a publico exactore venditae remittitur, si intra dies triginta vectigal solvat.

Sive impuberis sive minoris aut sub curatore degentis aut veniam aetatis iam consecuti res alienata sit, et ipse per longum tempus tacuerit, negotium quidem ratum est, sed constitutio statuit tempus, quod minor silentio transigens post perfectam aetatem confirmat venditionem vel oppignerationem. Iubet enim, si per quinquennium continuum post XXV annum non conqueratur aut ipse aut heres eius, ea valere. Et quandoquidem minoribus neque post decretum donare licet, nisi forte propter nuptias donationem constituat, si minor aetatis veniam iam consecutus alicui donaverit, donationem ratam non esse, nisi post vicesimum quintum annum decennium aut vicennium effluxerit. Quod si minor interim moriatur, requirimus, ut reliquum temporis intervallum transierit, herede eius tacente.

Minores, qui in tutela sunt aut cura, et ipsi, licet praesentibus tutoribus vel curatoribus aliquid egerint, in quo circumventi sint, restituuntur.

Si minor agrum vendens pretium acceperit, et tamquam circumventus restitutionem petierit atque agrum receperit, pretium non reddit, nisi exinde commodum perceperit, aut qui eum restituit, aliquid ea de re decreverit: quin etiam, si quid locupletior ex venditione factus sit minor, emtori restituit. Et in debita

23. *παρὰ τοῦ πατρὸς* H., sed, ut in contextu, Synopsis Basilicorum p. 134.

24. *ὁ ἄνηβος* H.

25. *καταβάλοι* H

26. *συναπτοὺς μετὰ τοὺς κέ. ἐνιαυτοὺς* in editione principe desunt, verum a Reitzio tam ex Cui. Falk., Synopsi p. 133. Basilicis I. p. 517. recte adiiciuntur, et leguntur etiam in H. Caeterum ad marginem H., ut et alias adnotatur: *τοῦτο ἀνῄρηται ἑτέρωθεν καὶ ἐστὶν τετραετία μετὰ τὸν κέ. ἐνιαυτὸν*.

27. Sic H. Synopsis p. 133. Basilica I. p. 517. *ἐπειδήγε* Vulgo. Caeterum ad marginem H. adscriptum est *βϊ. ν'. τϊ. ιη'. κεφ. ϛ'.*

28. Pro *δωρήσηται* Salmasius *δωρεῖται* habet, sed contra Synopsis auctoritatem.

29. Pro *μεταξὺ* H. habet *ξὺ*.

30. *τελευτήσει* H.

31. Pro *λεῖπον* H. *λοιπὸν* habet, sed refragantur Basilica, Synopsis.

32. Sic et H., *ἀπαιτεῖ* liber Salmasii.

ἐπὶ τοῦ χρέους ὁ δανείσας ἀναγκάζεται δεῖξαι τὸν νέον γενόμενον πλουσιώτερον.

31 *Ἐὰν[g] χωρὶς συναινέσεως τοῦ κουράτωρος αὐτοῦ ὁ ἀφῆλιξ ἐκποιήσηται, οὐδὲν δοκεῖ ποιεῖν. Ὥστε ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνήβου ἐκποιησαμένου χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου χρεία πρὸς τὸ ἀποκλεισθῆναι τοῦτον[33] καὶ μὴ εἰσακούεσθαι κινοῦντα τριάκοντα ἐνιαυτῶν μετὰ τὴν ἥβην παραδραμόντων· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀφήλικος τοῦ ἐκποιησαμένου χωρὶς συναινέσεως τοῦ κουράτωρος αὐτοῦ τοσούτους χρόνους διελθεῖν σιωπῶντος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐκποιήσεως, οὐ μετὰ τὴν ἐντελῆ ἡλικίαν. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ διαλύσεως τούτων.*

32 *Ἐὰν[h] πατὴρ ἢ μήτηρ ἐκποιήσας τι[34] ἔχων παῖδα καὶ τελευτήσῃ, εἰ μὲν ἄνηβος[36] εἴη ὁ παῖς, ἔχει τριάκοντα χρόνους μετὰ τὴν ἥβην· εἰ δὲ[37] οὐκ ἦν ἄνηβος, ἔχει δεκαετίαν ἢ εἰκοσαετίαν μετὰ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον εἰς παρασκευήν. Εἰς ταῦτα δὲ κινεῖ ὁ παῖς, ἐφ' οἷς διαφέρει αὐτῷ, τυχὸν τῆς μητρὸς πωλησάσης τὸ πατρῷον τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ πατρὸς πωλήσαντος τὸ μητρῷον.*

33 *Ὁ ἥττων[i] τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν εἰς φροντίδα οὐ καλεῖται.*

34 *Ὁ[k] ἥττων τῶν κε'. ἐτῶν διοικῶν λόγους οὐκ ἀπαιτεῖται καὶ μετὰ τὸν κε'. ἐνιαυτόν.*

35 *Ὁ[l] πλησιάζων τῇ ἥβῃ καὶ κλοπῆς καὶ ὕβρεώς ἐστι δεκτικός.*

36 *Οὔτε[m] θέλειν οὔτε μὴ θέλειν ὁ[38] ἄνηβος ἄνευ τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου πιστεύεται.*

37 *Ἐάν τινα[n] πράγματα πρὸ τῶν γάμων μετὰ τῆς πρεπούσης συμμετρίας ὁ ἐλάττων τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μνηστείας, παρόντος αὐτῷ[39] τοῦ κουράτωρος, τῇ μνηστῇ ἐδωρήσατο, οὐκ ἀνακαλεῖται.*

38 *Ὅτι[o] καὶ[40] κατὰ τοῦ δημοσίου ἀποκαθίστανται οἱ ἀφήλικες.*

39 *Ὅτι[p] καὶ[41] κατὰ ἀποφάσεως δικαστοῦ ἀποκατάστασις τοῖς ἀφήλιξι δίδοται[42]. Ἐκ δευτέρου δὲ τὴν τῆς ἀποκαταστάσεως δίκην μὴ πράττεσθαι, εἰ μὴ καιναὶ προφέρονται δικαιολογίαι.*

40 *Ἀποκαθίστανται[q] οἱ ἥττονες τῶν κε'. ἐτῶν κατὰ τῶν πραθέντων αὐτῶν ἐνεχύρων παρὰ τῶν ἰδίων δανειστῶν, εἰ μὴ ἄρα ὁ τούτων πατὴρ τὰ ἐνέχυρα τοῖς δανεισταῖς ἔδωκε, καὶ οὐκ αὐτοί.*

g. Ad marginem H. *βϊ. βασιλικῶν ι'. τϊ. δ'. κεφ. μδ'.* Similiter Salm., nisi quod libri numerum omisit. C. *Ῥωμ.* — h. Ad marginem H. *βασιλικῶν βϊ. ν'. τϊ. η'. κεφ. ϛ'.* Similiter Salmasius. Editiones praefigunt *περὶ ἐκποιήσεως ὀρφανικοῦ.* C. *Ῥωμ.* i. Ad marginem H. *βϊ. β'. τϊ. δ'. κεφ. ια'.* Salm. *βϊ. β'. τϊ. δ'. κεφ. ια'.* — k. Ad marginem H. Salm. *τὸ αὐτό.* — l. Ad marginem H. *κανὼν βϊ. β'. κεφ. ρπε'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *β'. γ'. γβ'. καὶ κεφ. ρπε'.* Est Synopsis II. 3. 109. p. 21. — m. Ad marginem H. *κανὼν τϊ. γ'. κεφ. ρβ'.* Est Synopsis II. 3. 185. p. 24. — n. Ad marginem H. *βϊ. ζ'. τϊ. ιε'. καὶ βϊ. μζ'. τϊ. ιβ'. κεφ. α'.* Salm. *ζ'. ιε'. καὶ μζ'. ιβ'. α'.* Est Basilicorum X. 12. 1. ed. Heimbach. I. p. 522. — o. Ad marginem H. Salm. *τϊ. ιθ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis X. 19. p. 135. — p. Ad marginem H. *τϊ. ϛ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm.

pecunia, qui mutuam dedit, probare cogitur, minorem factum esse locupletiorem.

Si sine curatoris consensu minor alienaverit, nihil agere creditur. Itaque in pupillo quidem sine tutore aliquid alienante opus est ad eum excludendum neque audiendum, si agere velit, triginta annis post pubertatem elapsis: in minore autem sine curatoris consensu alienante tot annos praetercurrisse ipso tacente a tempore alienationis, non autem post aetatem perfectam. Eadem quoque in eorum transactione obtinent.

Si pater aut mater filium habens aliquid alienaverit ac moriatur, siquidem impubes est filius, triginta post pubertatem annos habet, si vero impubes non sit, decennium aut vicennium post annum XXV, habet ad praeparationem. Agit autem filius de iis bonis, quae ad ipsum pertinent, velut si mater paternum aut pater maternum filii bonum vendidit.

Minor XXV annis ad curam non vocatur.

A minori XXV annis administrante rationes non exiguntur, nec post annum vicesimum quintum.

Pubertati proximus et furti et iniuriae capax est.

Neque velle neque nolle pupillus sine tutoris auctoritate creditur.

Si quas res ante nuptias cum iusta moderatione minor XXV annis sponsalium tempore praesente curatore sponsae donaverit, non revocantur.

Etiam adversus fiscum minores restituuntur.

Quin et adversus decretum iudicis minoribus datur restitutio. At restitutionis iudicium iterato non exercetur, nisi novae adferantur adlegationes.

* Minores XXV annis in pignoribus eorum a creditoribus venditis restituuntur, nisi forte pater, non ipsi pignora creditoribus dederit.

τϊ. κς'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis X. 26. p. 135. — q. Ad marginem H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. κγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 31. 1. p. 166. seq.

33. τούτου (sic) H.

34. Pro ἐκποιήσας τι Salm. et H. ἐκποιήσηταί τι.

36. Pro ἄνηβος Gothofr. in Var. habet ἔφηβος.

37. Pro εἰ δὲ H. οὐδὲ habet.

38. Deest articulus ὁ in H., sed, ut vulgo, habent et Basilica I. p. 77. et Synopsis p. 24.

39. Pro αὐτῷ H. αὐτοῦ habet, sed contra Basilica I. p. 522.

40. καὶ deest in H., sed habetur in Synopsi p. 135.

41. καὶ deest in Synopsi p. 135., sed habetur in H.

42. δίδονται H.

41 *Καὶ εἰς διατίμησιν*[r] *προικὸς περιγραφεὶς ἀφῆλιξ βοηθεῖται.*

42 *Οὐκ*[s] *ἐν πᾶσιν*[43] *οἱ νέοι ἀποκαθίστανται, ἀλλ' ἐν οἷς ὑφ' ἑαυτῶν ἢ ὑφ' ἑτέρων περιεγράφησαν ἀπολέσαντες, ἢ μὴ κτησάμενοι ἢ*[44] *ἐνοχοποιηθέντες*[45].

43 *Ἡ*[t] *ἁρμόζουσά τινι ἀποκατάστασις παραπέμπεται καὶ ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους.*

44 *Ἐὰν*[u] *εἴπῃ ἑαυτὸν*[46] *μείζονα ὁ ἥττων κατὰ πλάνην, οὐδὲν ἧττον*[47] *ἀποκαθίσταται.*

45 *Ὅτι ἐὰν*[v] *διὰ τῆς*[48] *οἰκείας θέας ἀφῆλιξ ἠπάτησέ*[49] *τινα, μείζονα ἑαυτὸν διαβεβαιωσάμενος, οὐκ ἀποκαθίσταται*[50]. *Ὡσαύτως*[51] *καὶ ἐὰν σωματικῶς αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ ἐπομόσηται μείζονα ἑαυτὸν εἶναι, οὐκ ἀποκαθίσταται. Ἐὰν δὲ ἐν συμβολαίῳ μείζονα*[52] *ἑαυτὸν εἶναι*[w] *μετὰ ὅρκου βεβαιώσηται, καὶ οὕτως οὐκ ἀποκαθίσταται, εἰ μὴ φανερῶς καὶ προδήλως δι' ἐγγράφων συμβολαίων παρ' αὐτοῦ φερομένων, οὐ μὴν διὰ μαρτύρων καταθέσεως ἑαυτὸν ἐλάττονα εἶναι ἀποδείξῃ*[53].

46 *Οὐ*[x] *μόνον ἐπὶ τῷ μὴ ζημιωθῆναι ὁ ἀφῆλιξ ἀποκαθίσταται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ μὴ δίκαις καὶ δαπάναις σκύλλεσθαι.*

47 *Ἐὰν*[y] *ἀφῆλιξ ἀφήλικι παράσχῃ, καὶ ὁ λαβὼν ἀπολέσῃ, κρείττων ἐστὶν ὁ λαβών. Εἰ δὲ δανείσῃ*[54] *ἀφῆλιξ*[55] *ὑπεξουσίῳ μείζονι*[56] *παρὰ τὸ δόγμα, ἀποκαθίσταται.*

48 *Οὐ πάντα*[z] *τὰ*[57] *παρὰ τῶν νέων γινόμενα*[58] *ἀνατρέπεται, ἀλλ' ὅτε δόλος ἐστὶ προφανὴς ἢ ῥαθυμία αὐτῶν μεγάλη.*

49 *Παλαιός ἐστιν*[a] *ὁ τῆς διατάξεως ταύτης κανὼν λέγων, μὴ δοκεῖν τὸν ἐλάττονα περιγράφεσθαι ἐν ἐκείνοις, ἐν οἷς τῷ κοινῷ νομίμῳ κέχρηται.*

50 *Τοῖς ἐλάττοσιν*[b] *ἡ ἡλικία ἐν ταῖς ζημίαις συντρέχειν*[59], *οὐ*

r. Ad marginem H. *βϊ. ζ'. τϊ. ιθ'. κεφ. μα'.* Salm. *ζ'. ιθ'. μα'.* — s. Salm. *κεφ. μβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis X. 4. 44. p. 133. et Prochiron 31. 2. p. 167. — t. Ad marginem H. Salm. *κεφ. μγ'.* (Salm. *μς'.*) *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 31. 5. p. 167. — u. Ad marginem H. *κεφ. μ'. τοῦ αὐτοῦ* Salm. *ζ'. κε'. α'. ηδ'.* Est Prochiron 31. 6. p. 167. — v. Ad marginem H. *βϊ. ζ'. τϊ. κε'. κεφ. δ'.* Est Synopsis X. 25. pag. 135. — w. Est Synopsis l. c. 4. p. 135. — x. Ad marginem H. *βϊ. ζ'. τϊ. ιθ'. κεφ. ς'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis X. 4. 6. pag. 132. — y. Ad marginem H. *κεφ. ια'. τοῦ αὐτοῦ θε'. ε'.* Salm. *κεφ. ια'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum X. 4. 11. ed. Heimbach. I. p. 508. — z. Ad marg. H. *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 24. p. 132. — a. Ad marg. H. *κεφ. νη'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. *Ῥωμ.* C. Est Synops. X. 4. 44. p. 133. et *Πεῖρα* 17, 10. — b. Ad marg. H. *βϊ. η'. τϊ. β'. κεφ. πη'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est pars Basilicorum VIII. 2. 88. ed. Heimb. I. p. 409. Ad hunc locum scholium refertur, quod in H. deest, habetur autem in C.:

Τουτέστι τῇ τύχῃ καὶ τοῖς ἐπισυμβαίνουσιν, οἷον θανάτῳ, ἐμπρησμοῖς, κατακλύσεσιν· εἰ γὰρ ὁ ἐπίτροπος καλῶς χρήσεται πᾶσι τοῖς πράγμασι τοῦ ἀφήλικος, ἐπισυμβῇ δὲ καί τι τυχηρὸν, περὶ αὐτὰ οὐκ ἐνέχεται ὁ ἐπίτροπος.

Hoc est fato et fortuitis, veluti morte, incendio, inundatione. Si enim tutor bona pupilli recte administraverit, et fortuitum quid in iis acciderit, tutor non tenetur.

Et in aestimatione dotis minori circumscripto succurritur.

* Non in omnibus restituuntur adolescentes, sed in quibus per se vel per alios circumventi aliquid amiserint, aut non adquisierint aut obligati fuerint.

* Restitutio alicui competens etiam ad heredes eius transmittitur.

* Si minor per errorem se maiorem dixerit, nihilominus restituitur.

Si minor sua specie quem fefellerit adfirmans se maiorem esse, non restituitur. Item, si corporaliter revera se maiorem esse adiuraverit, non restituitur. Quod si in instrumento maiorem se esse cum iureiurando adseverarit, neque sic restituitur, nisi aperte et clare per prolata a se instrumenta scripta, non per testium depositionem probaverit se esse minorem.

Non modo, ne damnum patiatur minor, restituitur, sed etiam ne litibus ac sumtibus vexetur.

Si minor minori dederit et accipiens perdiderit, potior est, qui accepit. Quod si minor filiofamilias maiori mutuum dederit contra senatusconsultum, restituitur.

Non omnia, quae a minoribus fiunt, rescinduntur, sed ubi dolus est manifestus aut magna ipsorum negligentia.

Vetus est huius constitutionis regula dicens: minorem in illis non videri circumscriptum, in quibus iure communi utitur.

Minoribus aetas in damnis subvenire, non item in rebus prospere administratis obstare solet.

43. πᾶσιν H. Synopsis p. 133., Basilica ed. Heimbach I. p. 513. Prochiron p. 166., ἅπασιν Reitzius.

44. ἢ μὴ H., sed contra Basilica, Synopsin, Prochiron.

45. Sic restituit Reitzius ex Synopsi p. 133., quod et H. et Prochiron p. 166. manifesto habet. Alias ἐνοχοποιήσαντες, quod et Cui. et Falk. habent. Atqui et Basilica l. c. ἔνοχοι ποιηθέντες, ubi Theodorus habuit ἔνοχο, uti Heimbachius testatur. Quodsi ἐνοχοποιήσαντες retinendum censeas, lacunam esse statuas oportebit, quae, uti Reitzius animadvertit, verbo ἑαυτοὺς expleri poterit.

46. ἑαυτῶν H.

47. Pro ἧττον H. ἢ habet, sed contra Prochiron p. 167.

48. Pro τῆς H. τοῖς habet.

49. ἐπατησέ τινα H.

50. ἀποκαθίστανται H.

51. Verba ὡςαύτως — οὐκ ἀποκαθίσταται in H. non habentur, quia propter homoeoteleuton exciderunt. Neque in Synopsi pag. 135. leguntur.

52. μείζωνα H.

53. ἀποδείξει H.

54. δανείσει H.

55. ὁ ἀφῆλιξ H.

56. μείζωνι H.

57. Totam hanc §. 48. in libro Salmasii deesse videmus. Est autem in H.

58. Pro γινόμενα in Synopsi est γενόμενα.

59. Sic Basilica I. p. 409. συντρέχει H.

μὴν ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσίως διοικηθεῖσιν ἀντικεῖσθαι εἴωθεν.

51 Τῶν[c] ἀφηλίκων ἀποκαθισταμένων ἐνέχονται οἱ αὐτοὺς ἐγγυησάμενοι.

52 Κατὰ τῆς ἰδίας[d] πράσεως, εἰ καὶ ὅρκον ἐπαγάγωσιν[60], οἱ ἀφήλικες ἀποκαθίστανται.

53 Οὐκ[e] ἀποκαθίστανται οἱ ἀφήλικες, ἐὰν[61] ἐπιμελεῖς οἰκοδεσπόται ἐγένοντο, καὶ μάλιστα ἐν δημοσίαις διοικήσεσιν, ἢ ἐὰν κατὰ[62] πατρὸς ἢ πάτρωνος τὴν μέμψιν κινῶσιν.

54 Καὶ[f] διὰ ἐντολέως δύναται ὁ νέος ἀποκάτασταστασιν αἰτεῖν.

55 Ὁ κατὰ βίαν[g] ἢ φόβον θανάτου[63] τι πεποιηκὼς ἀποκαθίσταται, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀνίσχυρόν ἐστιν.

56 Εἴτε[h] διὰ τὴν ἡλικίαν, εἴτε διὰ φόβον, εἴτε διὰ πανουργίαν, εἴτε κατὰ ἀπουσίαν[64] περιγραφῇ τις, βοηθεῖται, εἴτε διὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς καταστάσεως, ἤγουν[65] διὰ τὸ ἐξορισθῆναι ἢ περιορισθῆναι ἢ εἰς θέσιν ἐλθεῖν ἢ ἐξ αὐτεξουσίου εἰς ὑπεξούσιον γενέσθαι· λυθείσης γὰρ τῆς θέσεως ἀποκαθίσταται. Ἔτι βοηθεῖται καὶ ὁ περιγραφεὶς[66] διὰ δικαίαν πλάνην ἤτοι τὴν περὶ φάκτου πλάνην[67].

57 Ἐὰν[i] δέ τις διὰ κατηγορίαν ἢ γενομένην παρά τινος αὐτῷ, ἢ ἀπειλουμένην γενήσεσθαι[68], ἐξεποίησέ τι τῷ κατηγόρῳ, ἢ ἐπηρωτήθη[69] αὐτῷ, οὐ δύναται ταῦτα ἀνατρέπειν ὡς φόβῳ γενόμενα· ἀλλὰ καὶ ἀναίσχυντόν τι ποιεῖν δοκεῖ ταῦτα ἐπιχειρῶν ἀνατρέψαι.

58 Πάντες[k] γενικῶς οἱ ἐξ ἀνάγκης ἀπολιμπανόμενοι ἀποκαθίστανται οὐ μόνον ἐφ' οἷς ζημιοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς οὐ κερδαίνουσιν.

59 Ὁ κληθεὶς[l] καὶ[70] μὴ ὑπακούσας καὶ ἐκ τούτου καταδικασθεὶς ἐὰν παραυτίκα προκαθημένῳ τῷ ἄρχοντι προσέλθῃ, ἀποκαθίσταται. Δοκεῖ γὰρ μὴ κατὰ προπέτειαν ἀπολειφθῆναι ἀλλ' ὡς μὴ ἀκούσας τοῦ κήρυκος.

60 Ὅτι[m] ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς συμπωλῶν τῷ πατρὶ τὰ προσπορι-

c. Ad marginem H. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ς τοῦ αὐτοῦ. Sumptum est ex Synopsi X. 6. p. 134., licet numerus tituli ibi corruptus sit. Atque Basilica quidem genuina in hac §. et iis, quae sequuntur, longe uberiora sunt. — d. Ad marginem H. βι. ζ. τι. ζ. κεφ. ιβ': Salm. ζ. ι'. ιβ'. Est Synopsis X. 10. p. 134. — e. Ad marg. H. βι. ζ. τι. κδ'. Salm. ζ. κ'. δ'. Est Synopsis X. 24. p. 135. — f. Ad marginem H. βι. ι'. τι. λα'. κεφ. α'. περὶ βίας. Similiter Salm. Titulus περὶ βίας manifesto ad sequens capitulum refertur, quo et recte a Salmasio relatus est. — g. Ad marginem H. βι. τι. β'. κεφ. ν'. Salm. βιβ. β'. τι. β'. κεφ. ν'. περὶ βίας. — h. Salm. ι'. α'. α'. Est Synopsis X. 111. p. 120. — i. Ad marginem H. βι. ι'. τι. β'. κεφ. λβ'. Similiter Salmasius. — k. Ad marginem H. βι. τι. λε'. κεφ. κη'. Similiter Salm. Est Synopsis X. 35. 28. p. 121. — l. Est Synopsis X. 1. 7. p. 120. — m. Ad marginem H. βι. ῥωμαικὸν τι. α'. κεφ. β'. Similiter Salm. C. Est Πεῖρα 1, 2.

60. Sic et Synopsis p. 134. ἐπάγωσιν H.

61. Post ἐὰν liber Salmasii μὴ intrudit, quod deest in H. et Synopsi p. 135.

Restitutis in integrum minoribus, fideiussores eorum tenentur.

Adversus propriam venditionem, etiamsi iusiurandum detulerint, minores restituuntur.

Non restituuntur minores, si diligentes fuerint patresfamilias, et maxime in muneribus publicis, aut si adversus patrem vel patronum querelam instituant.

Et per procuratorem adolescens restitutionem petere potest.

Qui propter vim aut mortis metum quid egit, restituitur, et actus nullius est momenti.

Sive per aetatem, sive per metum, sive per dolum, sive per absentiam quis circumscriptus sit, adiuvatur, sive etiam per status mutationem, veluti quod relegatus vel deportatus, aut adoptatus, vel cum sui iuris esset, filiusfamiliae factus fuerit: soluta enim adoptione restituitur. Etiam succurritur circumscripto per iustum errorem vel facti ignorantiam.

Quod si quis propter accusationem, quam alius adversus eum vel iam instituit vel se instituturum minatur, accusatori aliquid alienavit aut promisit, non potest illa rescindere tamquam metu facta; sed et impudens quiddam facere videtur, si ea rescindere conetur.

Generaliter omnes, qui ob caussam necessariam absunt, restituuntur, non modo in quibus sunt laesi, sed etiam in quibus non adquisierunt.

Qui vocatus non exaudiit ideoque condemnatus fuit, si statim praesidentem praetorem adierit, restituitur. Videtur enim non per contumaciam abfuisse, sed quod praeconem non audierit.

Filiusfamilias bona profectitia cum patre vendens post legiti-

62. Sic H., Synopsis p. 135. Pro *κατὰ* quidam habuere *μετά*, quod iam Salmasius recte correxit.

63. Pro *θανάτου* H. *θάνατον* habet, quod manifesto falsum est.

64. Ad vocem *ἀπουσίων* pertinet, quod et in libro Salmasii et in H. adscriptum est: *διὰ τὸ πρᾶγμα δημόσιον*.

65. Haec, quae usque ad finem huius paragraphi leguntur, tam in Basilicis, quam in Synopsi non leguntur, nisi ultimis fere verbis huius §. exceptis. Excepta sunt autem ex antiquissima L. 2. D. 4. 1. interpretatione.

66. Supra vocem *περιγραφεὶς* secunda manus ascripsit in H. *ἤτοι τὸ περὶ φάκτου*.

67. Verba *ἤτοι τὴν — πλάνην*, desunt in C. et H., nec in Synopsi aut Basilicis habentur. Glossae loco esse vel quod superius ex H. retulimus, satis ostendit.

68. Pro *γενήσεσθαι* H. *γενήσεται* habet.

69. *ἐπηρωτήθη* H. *ἐπερωτηθῇ* Vulgo. Sed *ἐξεποίησέ τι* ut ita corrigamus, nos cogit.

70. Haec tota §. 59. non legitur in C. H., editione principe. Supplevit Reitzius ex Cuiacio et Falk.

ζόμενα[71] μετὰ τὴν αὐτεξουσιότητα οὐκ ἀποκαθίσταται. Προσποριζόμενα δέ εἰσι[72] τὰ ἐξ ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς τυχὸν προσγινόμενα τῷ υἱῷ.

61 *Ἐπὶ τῶν[n] καλῇ πίστει συναλλαγμάτων καὶ τοὺς μείζονας βοηθεῖσθαι.*

62 *Οἱ[o] ἀποκαθιστάμενοι κατά τινος πράγματος οὔτε ζημιοῦσθαι οὔτε κερδαίνειν ἐξ αὐτοῦ[73] ὀφείλουσιν.*

63 *Ἡ[p] ἀποκαταστατικὴ[74] ἀγωγὴ καὶ ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἀγωγὴ διηνεκεῖς εἰσιν ἁρμόζουσαι κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων.*

64 *Τῷ τῆς[q] ἀποκαταστάσεως ῥήματι καὶ καρποὶ περιέχονται, κἂν μὴ τοῦτο[75] ῥητῶς ἐκφωνηθῇ.*

65 *Ἀποκαθιστᾷν δοκεῖ[r] ὁ μὴ μόνον τὸ σῶμα τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν τοῦ σώματος αἰτίαν καὶ τύχην διδούς. Πᾶσα γὰρ ἀποκατάστασις οὐ μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαίου ἐστίν.*

66 *Ἐκεῖνος[s] ἀποκαθιστᾷ ὁ διδοὺς οὕτω τῷ ἐνάγοντι, ὡς ἔμελλεν αὐτὸ[76] ἔχειν ἐν καιρῷ προκατάρξεως.*

---

n. Ad marginem H. *κανὼν βϊ. ί. τϊ. π΄. κεφ. γ΄.* Salm. *ί. π΄. γ΄.* Est Synopsis X. 36. 3. p. 122. — *o.* Ad marginem H. *βϊ. τϊ. λ΄. κεφ. α΄.* Salm. *λ΄. κεφ. α΄.* Est Synopsis X. 30. 1. p. 136., sed numero singulari in pluralem immutato. — *p.* Ad marginem H. *κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.* Sic et Salm. — *q.* Ad marginem H. *κανὼν κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Sic et Salm. — *r.* Ad marginem H. *κανὼν κδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 2. 245. p. 18. — *s.* Ad marginem H. *κα΄. κεφ. ε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis II. 2. 35. p. 8. Ad hunc titulum refertur scholium, quod tam in Bodleiano, quam in C. in septem capitulorum numerum refertur. Est autem huiusmodi:

Εἰς τὸν περὶ ἀνήβων καὶ ἀφηλίκων τίτλον. β΄. (deest in C.) *Ἐκ τῶν νομίμων κεφαλαίων τῶν κειμένων ἐν τῷ περὶ ἀγωγῶν καὶ χρόνων* (*ἀγ. χρόνων* C.) *τίτλῳ τοῦ παρόντος βιβλίου καὶ τῶν ἐνταῦθα κειμένων παλαιῶν τε καὶ νέων ταῦτα περὶ τῶν ἀνήβων καὶ τῶν ἀφηλίκων συνάγονται· εἰ μὲν καλῇ πίστει πράγματα τούτων παρά τινος κατέχηται, δίδοται αὐτοῖς δεκαετία μετὰ τὴν τελείαν ἡλικίαν ἤτοι μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτοὺς εἴκοσι πέντε χρόνους εἰς τὸ ἀνακαλεῖσθαι ταῦτα, εἰ δὲ κακῇ πίστει πράγματα τούτων παρά τινος κατέχεται, δίδοται αὐτοῖς τριακονταετία μετὰ τὴν ἥβην ἤτοι τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον χρόνον παρὰ ἀῤῥένων καὶ τὸν δωδέκατον ἐπὶ θηλειῶν* (*θηλυῶν* C.)*· ὁμοίως καὶ ἐάν τι πρᾶγμα διαφέρον αὐτοῖς πατρόθεν ἢ μητρόθεν πωλήσῃ αὐτὸ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ αὐτῶν ἤγουν ὁ μὲν πατὴρ τὸ μητρόθεν αὐτοῖς διαφέρον, ἡ δὲ μήτηρ τὸ πατρόθεν αὐτοῖς ἀνῆκον, ἀνήβοις μὲν οὖσι δίδοται αὐτοῖς τριακονταετία μετὰ τὴν ἥβην εἰς τὸ ἀνακαλεῖ-*

Ad titulum de impuberibus et minoribus titulum. II. Ex capitulis legalibus, quae in titulo de actionibus et temporibus huius libri posita sunt, et illis, quae hoc loco referuntur, tam veteribus quam novis haec de impuberibus et minoribus deducuntur. Siquidem bona fide eorum res ab aliquo detinentur, decennium eis datur, postquam perfectam aetatem consecuti sunt, id est postquam viginti quinque annos compleverunt, ad eas res revocandas. Sin autem mala fide res eorum ab aliquo detinentur, tricennium eis datur postquam pubertatem adepti sunt, id est postquam masculi quidem annum decimum quartum, feminae autem annum duodecimum impleverunt. Similiter etiam si quam rem, quae ad eos pertinet vel ex paterna vel materna linea, pater aut mater eorum vendiderit, id est pater quidem eam, quae ad illos ex matre pervenit, mater autem eam, quae ad ipsos ex patre pervenit, iis quidem, qui impuberes sunt,

mam aetatem non restituitur. Profectitia autem sunt, quae ex re patris forte filio obveniunt.

In bonae fidei contractibus etiam maioribus succurritur.

Qui adversus aliquod negotium restituuntur, ex iisdem neque damnum neque lucrum capere debent.

Actio restitutoria atque institoria perpetuae sunt atque heredibus et adversus heredes competunt.

Restitutionis verbo etiam fructus continentur, licet hoc expresse dictum non sit.

Restituere videtur, qui petitum non modo corpus, sed et omnem corporis caussam conditionemque reddit. Omnis enim restitutio non solius est corporis, verum etiam iuris.

Is restituit, qui actori ita praestat, ut illud litis contestatae tempore habiturus fuerat.

σθαι αὐτό, ἀφήλικι δὲ δεκαετία μετὰ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον αὐτῶν. εἰ δέ τις κουρατωρευόμενος χωρὶς συναινέσεως τοῦ κουράτωρος αὐτοῦ ἐκποιήσεταί τι τῶν αὐτῷ διαφερόντων, οὐδὲν δοκεῖ ποιεῖν, καὶ ἀποκαθίσταται εἰς αὐτὸ ἄνηβος μὲν ὢν ἐντὸς τριάκοντα ἐνιαυτῶν μετὰ τὴν ἥβην, ἀφῆλιξ δὲ ἐντὸς πάλιν τοσούτων ἐνιαυτῶν ψηφιζομένων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐκποιησεως καὶ οὐ μετὰ τὴν τελείαν ἡλικίαν αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ περιγραφῇ ἐν τῇ ἐκποιήσει, εἴτε ἄνηβος εἴη εἴτε ἀφῆλιξ, εἴτε κουρατωρευόμενος εἴτι συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσας, δίδονται αὐτῷ μετὰ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἕτεροι χρόνοι πέντε εἰς τὸ ἀνακαλεῖσθαι, εἴ τι περιεγράφη ἐν τῇ ἐκποιήσει, εἰ καὶ παρόντος τοῦ ἐπιτρόπου ἤγουν τοῦ κουράτωρος ἔπραξε καὶ μάλιστα εἰ καὶ δόλον οἱ κηδεμόνες αὐτῶν πεποιήκασιν ἐν τῇ ἐκποιήσει· ὅτι δὲ (τ° δε C.) δωρησαμένου ἀφήλικος ἄνευ μέντοι προγαμιαίας δωρεᾶς ἢ συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσαντος μετὰ ἀποφάσεως κριτοῦ μὴ ἐῤῥῶσθαι τὴν δωρεάν, εἰ μὴ μετὰ τοὺς εἴκοσι πέντε ἐνιαυτοὺς δέκα παρόντος αὐτοῦ διαδράμωσι καὶ

post pubertatem ad has res revocandus tricennium datur; reliquis autem minoribus XXV annorum postquam annum vicesimum quintum compleverunt. Si quis autem, qui curatorem habet absque consensu curatoris sui aliquid alienabit ex his, quae ad ipsum pertinent, nihil agere videtur et in id ipsum restituitur, cum impubes est, intra tricennium post pubertatem; reliqui autem minores XXV annorum intra tantundem annos, qui a tempore alienationis computantur, a tempore perfectae aetatis non item. Quodsi in alienatione circumscriptus sit, sive impubes est sive minor viginti quinque annis sive curatorem habet sive veniam aetatis impetravit, datur ipsi post annum vigesimum quintum impletum aliud quinquennium ad eam rem revocandam, si quid in alienatione circumscriptus est, licet tutore vel curatore praesente alienationem fecit et maxime, si et dolum ipsi curatores in alienatione patraverunt. Quodsi minor donaverit, excepta causa antenuptialis donationis aut eius, qui veniam aetatis impetravit, neque

71. πρὸς ῥιζόμενα H.

72. Pro εἰσὶ H. ἐστι habet.

73. Pro αὐτοῦ, quod est et in H., Synopsi p. 136., Basilicis X. 30. 1. ed. Heimbach. I. p. 537. unus aliquis legit αὐτῆς. alii autem etiam habent αὐτῶν. Reitzius recte αὐτοῦ.

74. Pro ἀποκαταστατικὴ H. ἀποκαταστηκὴ habet.

75. Pro τοῦτο H. τοῦτω (sic) habet.

76. Pro αὐτὸ H. αὐτῷ habet.

ΤΙΤΛ. ΙΓ'. ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

1 *Αἱ γυναῖκες[a] πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δημοσίων ὀφφικίων κωλύονται καὶ οὐ δικάζουσιν, οὐκ ἄρχουσιν, οὐ συνηγοροῦσιν, οὐ παρεμβάλλουσιν ὑπὲρ ἄλλων, οὐ[1] γίνονται φροντισταί.*

2 *Γυνὴ[b] οὐ δύναται κινεῖν ἔγκλημα, εἰ μὴ ἐπὶ ἰδίᾳ αἰτίᾳ.*

3 *Γυνὴ[c] κεφαλικὸν ἔγκλημα οὐ κινεῖ, πλὴν ἐπὶ ἀναιρέσει γονέων, ἢ παίδων, ἢ πατρώνων, ἢ τέκνων αὐτῶν, ἢ ἐγγόνων[2], καὶ τῶν λοιπῶν, καθ' ὧν ἄκουσα μαρτυρεῖν οὐκ ἀναγκάζεται. Κινεῖ δὲ καὶ τὸν περὶ πλαστογραφίας νόμον, καὶ περὶ διαθηκῶν τῶν πατρῴων ἀπελευθέρων καὶ τῶν μητρῴων.*

4 *Τὸν[d] νόμον τὸν[3] περὶ μοιχείας οὐ δύναται κινεῖν γυνὴ οὐδὲ ἐὰν αὐτὴ[4] λέγηται ἡμαρτῆσθαι, τουτέστιν οὐδὲ ἐὰν αὐτὴ[5] ἡ βου-*

εἴκοσι ἀπόντος ἐνιαυτοί. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς παλαιοῖς· παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις τετραετία μὲν τῷ συγγνώμην ἡλικίας αἰτήσαντι δίδοται μετὰ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τῇ παρ' αὐτοῦ γενομένῃ δωρεᾷ εἰς τὸ ταύτην ἀνακαλεῖσθαι, ἐνιαυτὸς δὲ εἷς εἰς τὸ ἀνατρέψαι μετὰ τὴν τελειότητα, ὃ κακῶς ἐπώλησεν ἢ κακῶς ἠγόρασε ἢ ἐνήλλαξε. Ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ κληρονόμους καὶ κατὰ κληρονόμων αὐτῶν διαβαίνει.

iudicis decreto donatio confirmatur, nisi post vigesimum et quintum annum completum dicennium in eius praesentia decurrerit aut eo absente vicennium. Et haec quidem in antiquis legibus ita habeutur. Apud recentiores autem quadricennium quidem ei, qui veniam aetatis impetravit, datur post annum vicesimum quintum in donatione ab ipso facta, ut haec donatio revocetur; unus autem annus post perfectam aetatem ad evertenda ea, quae male vendidit, vel male emit aut alio modo contraxit. Haec autem etiam ad haeredes transeunt et contra haeredes competunt.

a. Ad marg. H. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον*. Est *Μικρὸν Γ. λη'*. Exstat etiam in Basilicis II. 3. 2. ed. Heimbach. I. p. 65. Huc refertur id, quod sequitur, scholium:

Τὰς γυναῖκας ὡς ὀλισθηρὸν καὶ εὐαπάτητον ἐχούσας φρόνημα ὁ νόμος πολιτικῶν καὶ δημοσίων ἐκωλύσατο· καὶ οὐ διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀνάξιον εἶναι τὰς γυναῖκας δημοσιεύειν καὶ δικαστηρίοις προσεδρεύειν καὶ ἀνδράσι συμμίγνυσθαι καὶ πράττειν τὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ διὰ τοῦτο οὔτε πολιτικὸν ὀφφίκιον ὡρίσατο αὐτὰς ἐνεργεῖν, οὔτε δημόσιον. Πολιτικὸν δέ ἐστιν ὀφφίκιον τὸ δικάζειν· δημόσιον δὲ τὸ συνηγορεῖν καὶ τὰ ὅμοια, ὅσα τὸ παρὸν ἀπαριθμεῖται νεαρόν (correxit aliquis *νόμιμον*) *καὶ λοιπὸν οὐ δύνανται αἱ γυναῖκες δικάζειν ὡς δικασταί, οὐ συνηγοροῦσιν ὡς συνήγοροι, οὐκ ἀρχήν τινα ἄρξουσιν, ἤγουν οὐκ ἀντιφωνήσουσί τινα, χρέους οἱουδήτινος ἕνεκεν ἢ ἄλλου τινός· οὔτε δέ μαρτυρήσουσιν ἢ ἐπιτροπεύσουσιν, οὔτε δέ τινα ἐναγόμενον, καὶ ἀπόντα, δεφενδεύσουσι, καὶ*

Mulieres, ut lubricum et captionibus obnoxium habentes ingenium, lex civilibus ac publicis prohibuit, neque ob hoc solum, sed et quia indignum erat mulieres publice fungi et iudiciis adsidere virisque commisceri atque ea quae virorum sunt, agere: et propterea neque munus civile eas obire voluit, neque publicum. Civile autem munus est iudicare, publicum vero postulare, ac similia, quae praesens constitutio enumerat. Mulieres proinde iudicare non possunt, ut iudices; non postulabunt, ut advocati; non gerent aliquem magistratum; neque pro alio constituent cuiuscumque debiti aut alterius rei caussa: neque testimonium dicent; aut tutrices erunt; neque reum absentem defendent, et cum satisdatione actionem iis intentatam suscipient et exercebunt, eorumve negotia gerent,

TIT. XIII. DE MULIERIBUS.

Mulieres ab omnibus civilibus et publicis officiis prohibentur, neque iudicant, neque magistratum gerunt, neque postulant, neque pro aliis intercedunt, neque procuratores fiunt.

Mulier accusationem instituere nequit nisi in caussa propria.

Mulier capitale crimen non intendit, nisi super nece parentum, vel liberorum, vel patronorum eorumve liberorum aut nepotum, ac reliquorum, contra quos invita testimonium non dicit. Agit etiam lege de falsis et de testamentis libertorum paternorum ac maternorum.

Lege Iulia de adulteriis agere mulier nequit, neque si ipsa dicatur esse violata: id est, neque si ipsa, quae hanc accusatio-

μετ' ἀσφαλείας τὴν κατ' αὐτῶν ἀγωγὴν ὑποδέξονται καὶ γυμνάσουσιν, ἢ τὰ πράγματα αὐτῶν διοικήσουσιν, ὡς κουράτωρες ἢ ἐπίτροποι, καὶ ὅσα ἐκεῖνος ὤφειλε ποιεῖν παρὼν ἐν τοῖς οἰκείοις, καὶ αὗται ποιήσουσι· ταῦτα γὰρ πάντα ἀνδράσιν ἐστὶ πρέποντα, καὶ παρ' ἐκείνων εἴωθε πράττεσθαι· σὺ δὲ γίνωσκε, ὅτι ἔστιν ὅτε καὶ μαρτυροῦσι γυναῖκες· πότε δὲ ἄκουσον· ἐὰν ἐν βαλανείῳ λουομένων γυναικῶν, τύχῃ τις γυνὴ καὶ ἴδῃ (Reitzius *ιδε*) *ὑβριζομένην γυναῖκά τινα παρ' ἑτέρας, τότε δύναται μαρτυρεῖν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄνδρα τῷ τότε ἐκεῖ παρατυχεῖν καὶ ἰδεῖν τὰ γινόμενα· ἐπιτροπεύουσι δὲ καί ποτε, εἰ γὰρ ἔχει παῖδας γυνὴ καὶ τελευτήσει ὁ ταύτης ἀνὴρ αὕτη ἐπιτροπεύει τῶν παίδων αὐτῆς, εἰ μὴ πρὸς δεύτερον ἔλθοι γάμον· καὶ ἕτερα δέ τινα ποιεῖ ἀνατρεπτικὰ τοῦ παρόντος κανόνος· ἅπερ μαθήσῃ ἐκ τῶν κατὰ μέρος κεφαλαίων· πᾶς γὰρ νομικὸς κανὼν σαθρός ἐστι διὰ τὸ εὐχερῶς ἀνατρέπεσθαι.*

uti curatores aut tutores, et quaecumque ille praesens in rebus suis facere potuisset, etiam hae facient. Haec enim omnia viros decent, et ab his fieri solent. Tu vero scito, interdum mulieres quoque esse testes. Quando autem, audies: Si in balneo forte, dum mulieres lavantur, mulier viderit aliquam ab alia adfici iniuria, tunc attestari potest, quandoquidem tunc vir ibi adesse et quae fiunt, videre non potest. Aliquando etiam tutelam gerunt: si enim liberos habeat mulier, et maritus obierit, ipsa suos tuebitur filios, nisi ad secundas transeat nuptias. Et alia quaedam facit praesenti regulae contraria, quae ex singularibus disces capitulis. Omnis enim regula civilis infirma est, quia facile subvertitur.

b. Ad marginem H. *βί. ξ. τί. μδ'.* Salm. *ζ'. μδ'. κδ'.* Est Synopsis LX. 41. 24. p. 54. — *c.* Ad marginem H. *βί. ξ'. τί λα'. κεφ. α'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LX. 34. 1. p. 501. — *d.* Salm. *ζ'. μδ'. κε'.* Ad marginem H. *βί. ξ'. τί. μδ'. κεφ. κε'.* Est Basilicorum LX. 37. 46. ed. Heimbach. V. p. 742. et *Μικρὸν Β. λ'.*

1. Sic Basilica ed. Heimbach. I. p. 65. Reitzius. Pro *οὐ* Vulgo habent *καί*, quod et in H. apparet.

2. Pro *ἐγγόνων* H. *ἐκγόννων* habet, sed secunda littera *ν* a prima manu deleta est.

3. Pro *τὸν*, quod habent et H. et Basilica Heimbachi V. p. 742., Reitzius male *τὸ* exhibuit. Contrarium exstat et VI. 2. §. 6.

4. Pro *αὐτὴ* Basilica *αὐτῇ* habent. Non absurde.

5. Pro verbis *οὐδὲ ἐὰν αὐτή*, quae hoc modo et in H. leguntur, ante Reitzium edidere *ἐὰν οὐδὲ αὐτή*, pro quibus unus ex Anonymis Reitzii proposuerat *ἐὰν ἤδε αὐτή*, quod et VI. 2. §. 6. legitur.

λομένη κινεῖν[6] τὴν ὑπόθεσιν λέγῃ ἐν ἑαυτῇ γενομένην τὴν ἁμαρτίαν, καὶ αὐτὴν εἶναι, μεθ' ἧς τὸ τῆς ἁμαρτίας πταῖσμα τετέλεσται.

5 *Δύναται*[e] *γυνὴ καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου παιδὸς κινῆσαι δημόσιον ἔγκλημα.*

6 *Αἱ*[f] *θήλειαι ὑπεξουσίους οὐκ ἔχουσι.*

7 *Γυνὴ*[g] *ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ, ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίαν νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ προσκαλοῦνται.*

8 *Οὐδεμίαν*[h] *γυναῖκα ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας, δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς, ἢ ὑπὲρ ἐγκλήματος οἱουδήποτε ἢ εἰς φρουρὰν ἐμβάλλεσθαι συγχωροῦμεν ἢ δι' ἀνδρῶν φυλάττεσθαι.*

9 *Γυνὴ*[i] *δυναμένη αἰσχρὰν ἔχειν ὑποψίαν οὐδὲ ἀπὸ στρατιωτικῆς διαθήκης δύναταί τι λαβεῖν.*

10 *Οὐ κατέχεται*[k] *ἡ γυνὴ ἐκ*[7] *τῶν τοῦ ἀνδρὸς συναλλαγμάτων, κἂν ἐγγυήσηται αὐτὸν ὡς ἐκ τοῦ Βελλιανείου*[8] *δόγματος βοηθουμένη.*

11 *Ἡ*[l] *πρωτοτύπως*[9] *χρεωστοῦσα γυνὴ καὶ μὴ ὑπὲρ ἄλλου τινὸς ἔνοχος γινομένη οὐκ ἔχει τὴν τοῦ Βελλιανείου παραγραφήν· ὁμοίως δὲ καὶ*[10] *ὑπὲρ τοῦ ἰδίου δανειστοῦ ἔνοχος γινομένη πάλιν οὐκ ἔχει τὴν παραγραφήν. Τότε γὰρ μόνον χώρα*[11] *τῷ δόγματι, ὅτε μηδὲν χρεωστοῦσα ὑπὲρ ἀλλοτρίας ἐνοχῆς ἑαυτὴν παρενέβαλεν·*[12] *τουτέστιν οὔτε κατὰ τοῦ ἰδίου δανειστοῦ τὴν παραγραφὴν ἔχει, ὡς πρωτοτύπως αὐτῷ χρεωστήσασα*[13]*, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἐκείνου, ᾧ ἐδόθη ὡς ὑπὲρ δανειστοῦ δοθεῖσα.*

12 *Ὅτι*[m] *γυνὴ χρυσίον λαβοῦσα παρά τινος ἐπὶ τῷ δοῦναι τοῦτο, ὥστε ἀπολυθῆναι τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ἐνέχεται καὶ οὐ βοηθεῖται, ἐγγύην προβαλλομένη ἢ ὑπεξουσιότητα.*

13 *Ἡ*[n] *γυνὴ κἂν πολλάκις μετὰ οἱονδήποτε χρόνον ἐπερωτηθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὡς ἀντιφωνοῦσα βοηθεῖται.*

14 *Εἴ τις*[o] *γυνὴ ἐν δανειακῷ γραμματείῳ συναινέσει τῷ ἰδίῳ ἀνδρί, ἢ ὑπογράψει*[14]*, καὶ τὴν οἰκείαν*[15] *περιουσίαν ἢ καὶ αὐτὴν ἐνοχοποιήσῃ*[16]*, οὐδὲν τοιοῦτον ἰσχύει ἢ κρατεῖ· εἴτε ἅπαξ, εἴτε πολλάκις τὸ*[17] *τοιοῦτον ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ πράγματος γένηται, εἴτε*

e. Ad marg. H. βι. ξ'. τι. λα'. κεφ. β'. καὶ βι. γ'. τι. δ'. κεφ. ιγ'. Similiter Salm. Est Basilicorum LX. 34. 36. ed. Heimbach. V. p. 694. — *f*. Ad marginem H. βι. γ'. τι. δ'. κεφ. ιγ'. Salm. γ'. δ'. ιδ'. Est Synopsis XLV. 1. 22. p. 401. — *g*. Ad marginem H. βι. με'. τι. α'. κεφ. κβ'. Similiter Salm. — *h*. Ad marginem H. βι. ς'. τι. ιβ'. κεφ. θ'. — *i*. Ad marginem H. βι. λε'. τι. κα'. κεφ. λς'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 21. 36. p. 54. — *k*. Ad marginem H. βι. θ'. τι. κεφ. η'. καὶ βι. ιε'. τι. δ'. κεφ. α'. βι. γ'. Salm. β. θ'. τιτ. ... κεφ. η'. καὶ β. ιε'. δ'. α'. β'. γ'. Est Synopsis XXIV. 4. 1—3. p. 54. — *l*. Est Basilicorum XXVI. 7. 66. ed. Heimbach. III. p. 143. — *m*. Ad marginem H. βι. κς'. τι. ζ'. κεφ. ξα'. καὶ ξθ'. Similiter Salmasius. Ῥωμ. C. Est Πεῖρα 12, 5. — *n*. Ad marginem H. θ'. η'. θ'. — *o*. Ad marginem H. βι. ια'. τι. β'. κεφ. γ'. Salm. α'. β'. γ'. Est Prochiron 9. 20. p. 68. Est etiam in Synopsi XXIII. 2. 3. p. 76. seq.

nem intendit, in se commissum esse crimen dicat, seque eam esse, cum qua hoc flagitii sit patratum.

Etiam adversus suum filium mulier crimen publicum instituere potest.

Mulieres filiosfamilias non habent.

Mulier in testamento testis non est: in aliis autem caussis, ad quas viri non advocantur, testimonium perhibet.

Nullam mulierem ob caussam pecuniariam, sive publicam sive privatam, aut ob accusationem quamcumque vel in custodiam coniici permittimus, vel a viris adservari.

Mulier, in quam turpis suspicio cadere potest, neque ex militari testamento capere quid potest.

Mulier ex contractibus viri non obligatur, licet pro eo fideiubeat, quippe quae senatusconsulto Velleiano adiuvetur.

Mulier, quae ipsa principalis est debitrix, nec pro alio se obligaverat, Velleiani exceptione non gaudet. Itidem pro suo se creditore obligans exceptionem non habet. Tunc enim senatusconsulto tantum locus est, quando nihil ipsa debens pro aliena se obligatione interposuit: hoc est, neque adversus proprium creditorem exceptionem habet, utpote principaliter ei debens, neque etiam adversus eum, cui delegata est quippe a creditore.

Mulier pecuniam ab aliquo accipiens, ut ea data virum ex custodia liberet, obligatur neque adiuvatur, quum praetexit se aut fideiussisse aut filiamfamilias esse.

Mulieri, etiamsi saepius post quantumcumque tempus pro suo marito promiserit, subvenitur, ut quae pro alio constituerit.

* Si qua mulier viro suo in mutui instrumento consenserit aut subscripserit suasque facultates aut se ipsam obligaverit, nihil huiusmodi valet vel obtinet: sive hoc semel sive saepius super eodem negotio factum sit, sive privatum sive publicum sit debi-

6. Pro *βουλομένη κινεῖν* H. *βουλομένην κινεῖν* habet; sed aliter VI. 2. §. 6.

7. Vox *ἐκ* deest in H., legitur autem etiam in Synopsi p. 54.

8. *Βελλιανίου* H.

9. Hanc §. 11. Salmasius pro scholio habuit, nec in H. reperitur, nisi ad marginem adscripta. Sed contra C. in contextu orationis habet. Praeterea etiam scholium, quod ad §. 20. refertur, hanc rem firmat.

10. Hoc loco H. vocem *καὶ* habet, quae et in Basilicis XXVI. 7. 66. ed. Heimb. III. p. 143. est. Vulgo *καὶ* deest.

11. *χώρα μόνον* H., sed, ut in contextu, Basilica habent.

12. *παρενέβαλλε* H.

13. *χρεωστοῦσα* H., sed Basilica habent *χρεωστήσασα*.

14. *ὑπογράψῃ* H.

15. Sic H. C. Prochiron p. 68. Pro *οἰκείων* Vulgo est *ἰδίαν*.

16. *ἐνοχοποιήσει* H.

ἰδικόν, εἴτε δημόσιον εἴη τὸ χρέος· ἀλλ' οὕτως εἶναι, ὡσὰν εἰ μηδὲ γεγραμμένον ἦν, εἰ μὴ φανερῶς ἀποδειχθῇ, ὅτι τὰ χρήματα εἰς ἰδίας αὐτῆς τῆς γυναικὸς χρείας ἐδανείσθησαν[18].

15 Ἐὰν[p] γυνὴ διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐνοχὴν παρενέβαλεν[19] ἑαυτὴν ἐν τῷ δεσμῷ τοῦ ἀλλοτρίου συναλλάγματος, καὶ διὰ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως τοῦτον[20] ἀπαλλάξαι[21] τῆς ἐνοχῆς ἐμελέτησεν· εἰ μὲν ὑποσχομένη μὴ κατέβαλεν, οὐδὲ καταβαλεῖν[22] ἔτι ἀπαιτηθήσεται· εἰ δὲ κατέβαλεν[23], διεκδικεῖν[24] τὸ καταβληθὲν οὐ δύναται, δηλονότι τῶν ἐντελῶν οὖσα.

16 Εἰ μὲν[a] ὁ[25] ἀνὴρ παρὰ γνώμην τῆς ἰδίας γυναικὸς ὑπόθηται[26] τὰ πράγματα αὐτῆς, οὐκ ἔῤῥωται ἡ ὑποθήκη· ἐὰν δὲ συναινούσης αὐτῆς ὑπόθηται[27], πάλιν ἐμποδίζει[28] τὸ δόγμα, ἐὰν ᾔδει[29] ὁ πρὸς τὸν ἄνδρα συναλλάξας· εἰ δὲ ἡ γυνὴ ὁρῶσα τὸν ἄνδρα τὰ ἴδια ὑποτιθέμενον[30] ἐσιώπησεν ἐπίτηδες, ὡς ἀπατῆσαι[31] βουλομένη τὸν συναλλάσσοντα τῷ ἀνδρί, τότε οὐ βοηθεῖται. Ταῖς γὰρ ἀπατωμέναις γυναιξὶ βοηθεῖ τὸ δόγμα, οὐ ταῖς πανούργοις.

17 Γυνὴ[b] τὸ ἴδιον ἀγνοήσασα δίκαιον βοηθεῖται, καὶ [οὐκ][32] ἀποκαθίσταται εἰς αὐτὸ μηδὲν βλαπτομένη, ἀλλὰ συγγινωσκομένη διὰ τὸ μὴ γινώσκειν αὐτό.

18 Ἔνθα[c] φύσει καὶ νόμῳ μεμισημένον[33] ἁμαρτάνει τις, ὁμοίως ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ τιμωρεῖται· εἰ δὲ τῷ νόμῳ κεκώλυται, συγγινώσκεται ἡ γυνή. Καὶ ὅτι ἐσθ' ὅτε καὶ οἱ ἄνδρες ἀθεμίτως μιγνύμενοι πρᾳότερον ἤπερ οἱ μοιχοὶ τιμωροῦνται.

19 Γυνὴ[d] προῖκα ἐπαγγειλαμένη οὐ βοηθεῖται, ἀλλ' ἀναγκάζεται ἀποδιδόναι αὐτήν.

p. Ad marginem H. Salm. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 19. p. 68. In C. solo huiusmodi scholium ascriptum est:

Ἤγουν ἐνοχοποιουμένου τινὸς ἐν ἀλλοτρίῳ συναλλάγματι τουτέστιν ἐγγυητοῦ ὄντος ἢ ἀντιφωνητοῦ καὶ ἀπαιτουμένου παρασχεῖν καὶ ἱκανῶσαι τὸ ἐνοχοποιηθὲν διὰ τὴν ἀπορίαν ἴσως ἢ τὸν θάνατον ἢ τὴν ἀποδημίαν τοῦ πρωτοτύπου ἐὰν ἡ γυνὴ παρεμβάλει (leg. παρεμβάλῃ) ἑαυτὴν ἤγουν αὐτὴ οἴκοθεν ὑποσχεθῇ τοῦτο πληρῶσαι καὶ διὰ τῆς οἰκείας ὑποστάσεως ἀπαλλάξαι τὸν ἄνδρα τῆς ἐνοχῆς ταύτης μελετήσῃ. Τὰ δὲ ἑξῆς δῆλα τοῦ κεφαλαίου καὶ μὴ δεόμενα ἐξηγήσεως.

Hoc est cum aliquis in alieno contractu obligatur, velut quod pro aliquibus fideiussit aut constituit, ac deinde ab eodem exigitur, ut praestet et satisfaciat eo nomine, quod fideiussit, fortasse propter egestatem aut mortem aut absentiam eius, qui principaliter debet, si uxor eius, qui ita fideiussit, semet interposuerit sive ipsa de suo hoc implere promiserit et suis opibus virum ab ista obligatione liberare studeat. Reliqua autem huius capituli manifesta sunt atque interpretatione non egent.

a. Ad marginem H. βι. κϛ'. τι. ζ'. κεφ. ξη'. Similiter Salm. Est Prochiron 9. 18. p. 67. — b. Ad marginem H. βι. ϛ'. τι. β'. κεφ. γ'. Salm. νϛ'. β'. γ'. — c. Ad marginem H. βι. ξ'. τι. λζ'. κεφ. ιε'. Salm. similiter habet, nisi

tum, sed ita se habet, quasi ne scriptum quidem sit, nisi evidenter probetur, pecuniam in propriam ipsius rem esse versam.

* Si mulier propter obligationem viri se interposuit, in contractus alieni vinculo eumque ex suis opibus studeat liberare, siquidem hoc pollicita non solvit, nihil amplius ab ea exigetur: quod si solverit, solutum condicere nequit, scilicet si maior annis suique sit iuris.

* Si quidem vir praeter uxoris suae voluntatem bona eius oppigneraverit, non valet hypotheca: quod si ea consentiente pigneravit, rursus obstat SC., si hoc scivit, qui cum marito contraxit: sed si mulier virum res suas videns oppignerantem de industria tacuerit, utpote contrahentem cum marito decipere volens, tum non adiuvatur. Deceptis enim mulieribus, non decipientibus subvenit senatusconsultum.

Mulieri ius suum ignoranti succurritur, neque restituitur si non sit laesa, sed veniam consequitur quod illud ignoravit.

Ubi quis natura et lege prohibitum committit, mulier similiter ac vir punitur: sed si sola lege sit prohibitum, mulieri ignoscitur. Nonnumquam etiam viri nefarie concumbentes mitius quam adulteri puniuntur.

Mulier dotem pollicita non adiuvatur, sed eam dare cogitur.

quod ad finem addit θεμ. γ'. Est Synopsis pars p. 527. — d. Ad marginem H. βι. κς'. τι. ζ. κεφ. ξζ'. Similiter Salm.

17. Vox τὸ deest in H.

18. Sic H. Prochiron p. 68. habet ἐδανείσθη, Synopsis pag. 77. ἐδαπανήθη.

19. παρενέβαλλεν H.

20. Pro τοῦτον H. τούτων habet.

21. ἀπαλλάξας H., sed contra Prochiron p. 68.

22. καταβαλλεῖν H.

23. κατέβαλε H.

24 Quidam addi voluit μὴ ὑποσχομένη, quod et Reitzius ἀπὸ κοινοῦ repeti existimavit, nec in Prochiro p. 68. legitur.

25. ὁ deest in H., sed et in Prochiro p. 67.

26. Sic H., Prochiron pag. 67. In libro Salm. ὑποτίθεται est.

27. Sic H. Prochiron, ὑποτίθεται Salm.

28. ἐμποδίζειν H.

29. Pro ᾔδει H. εἴδη habet.

30. ἀποτιθέμενον H.

31. ἀπαντῆσαι H., sed contra Prochiron p. 67.

32. Vox οὐκ in H. desideratur, eamque etiam alii delent, Reitzio auctore. Ego uncis includendam curavi, quum genuinam non esse facile constet.

33. μεμιασμένην H., sed contra Synopsin p. 527.

20 *Ἐὰν[e] ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ γυνὴ πωλήσῃ τι, κἂν σωματικος ὅρκος προβῇ, κἂν εἴτι γένηται[34], ἄκυρον τὸ πραχθὲν καὶ ἀναστρέφεται πάλιν τὸ πραθέν. Εἰ δὲ βελτιώσεις τινὰς ἐν αὐτῷ ποιήσῃ[35] ὁ ἀγοραστὴς καταδικαζόμενος καὶ ἀντιστρέφων ἐπιλογὴν ἔχει, ἢ τὴν ἀποτίμησιν τῆς βελτιώσεως ἀπολαβεῖν, ἢ αὐτὰ τὰ βελτιωθέντα, κατ' οὐδὲν ἐλαττῶν τὸ πρωτότυπον.*

21 *Ὅσα[f] παρακατάσχηται ἑαυτῇ ἡ γυνή, καὶ μὴ ἀπογράψηται εἰς προῖκα, ἢ καὶ τὰ περιερχόμενα αὐτῇ συνεστῶτος τοῦ γάμου καὶ παρακρατούμενα, ἐκποιούμενα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰδυίας καὶ τῆς γυναικὸς καὶ συναινούσης ἐγγράφως, οὐ δύναται ἡ γυνὴ μετὰ λύσιν τοῦ γάμου ἐπιζητῆσαι ἢ προβάλλεσθαι τὸ τῆς ὑπεξουσιότητος δίκαιον.*

22 *Γυνὴ[g] κατηγορίας ἀφισταμένη ἤγουν ἀφιεῖσα τὴν κατηγορίαν μετὰ τὸ κινῆσαι αὐτὴν ἢ ἀστοχαῦσα τουτέστι νικωμένη εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ἣν ἐκίνησεν[36], οὐκ ἐνέχεται τῷ περὶ συκοφαντίας νόμῳ, οὐδὲ ταῖς τῆς συκοφαντίας ὑποπίπτει ποιναῖς. Ἄνδρες δὲ καὶ ἀφιστάμενοι τῆς κατηγορίας καὶ ἀστοχοῦντες ὡς συκοφάνται καταδικάζονται.*

23 *Ταῖς[h] δωρουμέναις[37] γυναιξὶν οὐ βοηθεῖ τὸ Βελλιάνειον δόγμα, ἀλλὰ ταῖς γινομέναις ἐνόχοις.*

e. Ad marginem H. *βι. ῥωμαικὸν τι. κδ'. κεφ. ιζ'.* Similiter Salm. *Ῥωμ. κδ'. β'.* C. Est *Πεῖρα* 24, 1. In solo C. hoc genus scholii apponitur:

τοῦτο οὐκ' ἀλόγως παρ' ἡμῶν εἰσήχθη τὸ ἔθος, ἀλλ' ἔκ τινων νομίμων κεφαλαίων, ὧν τὸ μὲν ἔμπροσθεν κεῖται ἐν τῷ περὶ ἐκδικήσεως προικὸς τίτλῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ· καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου τῇ μὴ ἀπολλυούσῃ γυναικί, τὸ δὲ ὄπισθεν ἐν τῷ παρόντι τίτλῳ τὴν ἀρχὴν οὕτως ἔχον· ἡ χρεωστοῦσα γυνή.

Haec consuetudo non sine ratione a nobis introducta est, sed ex legum quibusdam capitulis, quorum unum quidem posterius habetur in titulo *de dotis vindicatione*, cuius principium est: *etiam constante matrimonio uxori non perditurae*, alterum autem in hoc titulo legitur, quod ab his verbis incipit: *mulier, quae debitrix est.*

Significantur lib. IV. tit. 11. §. 1. et lib. I. tit. 13. §. 11.

f. Ad marginem C. H. *βι. ῥωμαικὸν τι. κδ'. κεφ. β'.* (Salm. *τι. κβ'. κεφ. β'.*) Est *Πεῖρα* 24. 2. In solo C. scholium huiusmodi legitur:

τοῦτο τὸ κεφάλαιον πολλοῖς καὶ ἄλλοις κεφαλαίοις συνᾷδον παρ' ἡμῖν οὐ κρατεῖ, ἀλλ' οὕτως ἐξ ἔθους πολιτεύεται· τοῦ γάμου συνεστῶτος ἐὰν γυνὴ πωλήσῃ προικιμαῖον αὐτῆς κτῆμα συναινοῦντος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ μετ' αὐτὴν προτάσσοντος (leg. *προστάσσοντος*), *ἢ δι' ὑπογραφῆς ἢ διὰ συγγραφίας* (cod. *συγγνογραφίας*) *ἐν τῷγε νομίμῳ ταβελλιωνικῷ συμβολαίῳ, καὶ προβῇ μὲν τὸ συμβόλαιον ἐκ προσώπου ταύτης, συναινοῦντος καὶ τοῦ ἀνδρός, ὡς εἴρηται, τὴν αἰτίαν δηλοῦν, δι' ἣν παρὰ τῆς γυναικὸς τὸ προικιμαῖον κτῆμα πιπράσκεται ἀληθῆ τε οὖσαν καὶ*

Hoc capitulum, quod cum aliis et multis capitulis consentit, apud nos quidem in usu non est, verum sic ex consuetudine tota res peragitur: Matrimonio constante si mulier dotale ipsius praedium vendiderit, consentiente et viro eius et post eam iubente vel per subscriptionem vel per syngraphae modum in ipso instrumento tabellionis legitimo et instrumentum ex persona eius processerit consensu viri, uti dictum est, causamque manifestet, propter quam a muliere dotale praedium venditur, veram scilicet atque urgentem, traditumque sit etiam pre-

Si constante matrimonio mulier quid vendiderit, etiamsi iusiurandum corporale accesserit, licet aliquid actum sit, irritum est quod actum est, et res vendita revocatur. Quod si aliquanto meliorem eam emtor fecerit, condemnatus ac restituens optionem habet, utrum meliorationis pretium an ipsa additamenta recipere velit, dummodo rem principalem non deminuat.

Quaecumque sibi mulier retinuerit neque in dotem adscripserit, aut quae ei constante matrimonio obveniunt ac retinentur, si a viro alienentur, sciente et consentiente uxore per scripturam, mulier post dissolutionem matrimonii repetere nequit neque ius potestatis praetendere.

Mulier ab accusatione desistens sive accusationem a se institutam remittens, aut fine suo excidens id est victa SC. Turpiliano non tenetur, neque calumniae poenis subiacet. Viri autem sive ab accusatione desistentes sive fine suo excidentes ut calumniatores condemnantur.

Donantibus mulieribus non subvenit SC. Velleianum, sed iis, quae se obligarunt.

ἀναγκαῖαν, δοθῇ τε καὶ τὸ τίμημα τοῦ πραθέντος εἰς τὰς χεῖρας τῆς γυναικὸς διὰ τοῦ ταβελλίωνος τῶν ἐντελῶν οὔσης δηλονότι, ἔρρωται ἡ πρᾶσις, καὶ διεκδικηθῆναι παρὰ τῆς γυναικὸς τὸ πραθὲν ὡς προικιμαῖον οὐ δύναται μετὰ ταῦτα, εἰ καὶ ὁ ἀνὴρ ὕστερον ἐν ἀπορίᾳ τελευτήσει. Καὶ ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δανείων γίνεται. Καὶ συνεστῶτος γὰρ τοῦ γάμου ἐὰν γυνὴ νομίσματα παρά τινος ἢ ἕτερόν τι πρωτοτύπως δανείσεται καὶ προβῇ μὲν τὸ συμβόλαιον ἐκ προσώπου ταύτης συναινέσει καὶ τοῦ ἀνδρός, ὡς εἴρηται, παραδοθῇ δὲ καὶ τὸ χρέος εἰς χεῖρας αὐτῆς, αὐτὴ γίνεται ταῦτα χρεώστης καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀπόρου γινομένου ζῶντος ἢ καὶ τελευτήσαντος, αὐτὴ τοῦτο πρὸς τὸν δανειστὴν ἀποδίδωσιν ἐμπροθέσμως κατὰ τὴν συμφωνίαν αὐτῆς ἀπὸ τῆς οἰκείας προικός.

tium rei venditae a tabellione in manus uxoris, quae XXV. annis scilicet maior est, emtio venditio valet neque postea res dotalis vendita a muliere vindicari potest, licet vir deinde in egestate moriatur. Et haec quidem etiam in pecunia mutua sumenda fiunt. Constante matrimonio enim si mulier pecuniam vel aliud quid ab aliquo principaliter mutuo sumat et instrumentum ex ipsius persona procedat consentiente etiam viro, uti dictum est, traditaque sit etiam mutuae pecuniae summa in manus mulieris, ipsa huius summae debitrix fit ac viro ad egestatem perducto siv vivit sive moritur, ipsa hanc summam creditori redditura est eo, quo convenit, tempore ex propriae suae dotis substantia.

g. Ad marg. H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Salm. τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Γ. κε. — h. Sunt Basilica XXVI. 7. 35. ed. Heimbach III. p. 138.

34. Pro verbis κἂν εἴτε γένηται unus ex Anonymis Reitzii scripsit καὶ ἔτι γίνεται, sed contra Πεῖρα 24. 16.
35. ποιήσει H.

36. Pro ἐκίνησεν H. ἐνίκησεν legit.
37. Tota haec §. 23. deest in C. et H., et in editione principe. Reitzius supplevit ex Cujacio et Falk.

24 *Πᾶσα[i] γυνὴ ἐν τοῖς ἐξωπροίκοις καὶ τοῖς ἄλλοις χωρὶς τῆς προικὸς δύναται καὶ συναλλάσσειν καὶ χαρίζειν καὶ δωρεῖσθαι καὶ ἔῤῥωται πάντα.*

25 *Ἡ[k] γυνὴ προτιμάσθω περὶ τὴν προῖκα τῶν προτέρων δανειστῶν τοῦ ἀνδρός.*

26 *Ἐὰν[l] ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γαμικοῦ συναλλάγματος ἔλθῃ ὁ χρεώστης[38] ἐπιφωνούμενους τῇ γυναικί, ὡς ὁ ἀνὴρ χρεωστεῖ, ἢ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὑπόκειται αὐτῷ, ἢ ἑτέραν ἐνοχὴν ἔχῃ[39] κατ' αὐτοῦ, καὶ ποιήσῃ[40] ἐν γνώσει τοῦ πράγματος τοὺς συναλλάσσοντας, οὐκ ἔχουσιν ὕστερον τὸ δίκαιον τῆς προικὸς κατὰ τοῦ προφωνησαμένου· ἐν γνώσει γὰρ γεγόνασι καὶ ἠδύναντο μὴ συναλλάσσειν.*

27 *Οὐ[m] προτιμᾶται ἡ γυνὴ τῶν προτέρων δανειστῶν περὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεάν.*

28 *Ἡ[mm] γυνὴ προτιμᾶται περὶ τὴν προῖκα τοῦ δημοσίου χρέους, εἰ μὴ προγενέστερον ὑπῆρξεν.*

29 *Ὅτι[n] καὶ ὑπὲρ τοῦ[41] παιδὸς ἀντιφωνοῦσα γυνὴ κέχρηται τῇ παραγραφῇ· προῖκα δὲ ἐπαγγειλαμένη οὐ βοηθεῖται.*

30 *Ἐὰν[o] γυνὴ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν χρεωστοῦντι τῷ ἀνδρὶ*

i. Ad marginem H. *βι. θ'. τι. θ'. κεφ. ε'.* Similiter Salmasius. Est *Πεῖρα* 24, 11. — *k.* Ad marginem H. Salm. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 9. 15. p. 67. — *l.* Salm. C. *βιβ ῥωμαικ. κε. ξδ'.* — *m.* Ad marginem H. Salm. *κεφ. α'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 9. 16. p. 67. — *mm.* Ad marginem H. *βι. θ'. τι. θ'. κεφ. β'.* Salm. *θ'. θ'. θ'.* Est Prochiron 9. 17. p. 67. — *n.* Ad marginem H. *βι. κς'. τι. ζ'. κεφ. ξθ'.* Salm. *κς'. ξζ'. ζ'.* — *o.* Ad marginem H. *βι. ζ'. τι. η'. κεφ. ι'.* Similiter Salm., nisi quod libri numerum praetermisit. Est Synopsis IX. 8. 9. pag. 173. Huc referuntur scholia, ex quibus primum etiam in C. et H. ascriptum est usque ad verba *ἀδιαστάτως ἐλευθεροῖ*:

Διαφέρει ἀποχὴ ἀθωώσεως, ὅτι ἡ μὲν ἀποχὴ οὐ καθαρὰν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν οὐδ' ἀδιάστατον, ἡ δὲ ἀθώωσις ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ ἀδιαστάτως ἐλευθεροῖ. Καὶ πάλιν διαφέρει ἀθώωσις ἀποχῆς, ὅτι ἡ μὲν ἀθώωσις πάντως ἐλευθεροῖ, ἡ δὲ ἀποχὴ οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ καταβληθῇ τὰ χρήματα.

Differt ab acceptilatione apocha, quod apocha neque puram neque continuam liberationem tribuat, acceptilatio autem omni modo et continuo liberet. Differt rursus ab apocha acceptilatio, quod acceptilatio omnino liberet, apocha haud aliter, nisi nummi sint persoluti.

Hoc scholium sumptum est ex *Μικροῦ Α. ρκε'.*

Γυνή τις εἶχε διαφόρους δανειστάς, ἐχερωστεῖτο καὶ αὕτη παρὰ Πέτρου τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ν. υ'. βουληθεῖσα οὖν περιγράψαι τοὺς ἰδίους δανειστὰς καὶ ἐλαττῶσαι τὴν ἰδίαν περιουσίαν καὶ προσθεῖναι τοῖς δανεισταῖς καὶ ἕτερον δανειστήν, ἀνεκάλυψε τὸ σκαιώρημα Πέτρῳ τῷ ἰδίῳ χρεώστῃ καὶ συζύγῳ, καὶ πεποίηκεν αὐτῷ ἀποχήν· ἤτοι ἐλευθερίαν τοῦ χρέους τῶν τετρακοσίων ν. γράψασα, ὅτι τὰ τετρακόσια ν., ἅ μοι ἐχρεώστεις ὦ Πέτρε ἀπὸ δανείου, ἔχω λαβοῦσα ἀπὸ σοῦ· καὶ βούλομαι εἶναι ταῦτα παρὰ σοὶ ὡς προῖκα· τοῦτο δὲ

Mulier quaedam diversos habebat creditores, debebatque ipsi Petrus maritus quadringentos aureos. Volens itaque suos fallere creditores suasque minuere facultates et creditoribus alium etiam adiicere creditorem, malum hoc consilium suo debitori ac marito Petro aperuit, deditque ei apocham sive liberationem quadringentorum, quos debebat, aureorum; sic scribens: Quadringentos aureos, quos mihi ex mutuo debebas, Petre, a te acceptos habeo, eosque volo apud te esse dotis nomine. Hoc autem fecit, ut nec vir amplius

Mulier quaelibet in paraphernis aliisque rebus extra dotem et contrahere et concedere et donare potest, rataque sunt omnia.

* Mulier in dote prioribus mariti creditoribus praefertor.

Si tempore contractus nuptialis creditor veniens mulieri denuntiaverit, virum suum esse debitorem aut eius domum sibi esse obligatam, aliamve se adversus eum habere obligationem, et contrahentes huius rei fecerit certiores, postea adversus denuntiantem ius dotis non habent; certiores enim facti potuissent non contrahere.

* Mulier non praefertur creditoribus prioribus in donatione ante nuptias.

* Mulier in dote debito fiscali praefertur, nisi hoc anterius exstiterit.

Mulier etiam pro filio intercedens exceptione utitur; dotem autem pollicita non iuvatur.

Si mulier in fraudem creditorum marito obaerato apocham

πεποίηκεν, ἵνα καὶ ὁ ἀνὴρ μηκέτι ἐστὶ χρεώστης, ἀλλὰ δανειστὴς καὶ χρεωστούμενος προῖκα, καὶ τὰ υ′. ιι: λαβὼν λογίζεται ὡς χρέος διὰ τὴν προῖκα· καὶ κινούντων τῶν ἑτέρων δανειστῶν, νικᾷ αὐτὸς καὶ ἐκβάλλει ἐκείνους κενοὺς λέγων· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐγὼ δανειστής εἰμι χρεωστούμενος προῖκα, καὶ νικῶ ὑμᾶς, ὡς ἐπαγρυπνήσας καὶ λαβὼν τὸ ἴδιον χρέος, καὶ ὡς δυνατώτερα ἔχων δίκαια. Φησὶ οὖν ὁ νομοθέτης, ὅτι ἐπεὶ ὁ ἀνὴρ ᾔδει τὴν περιγραφὴν καὶ συμμέτεσχε τῇ γυναικὶ τοῦ δόλου, οὐχ ὠφεληθήσεται ἐκ τοῦ ἰδίου δόλου, ἀλλὰ τῆς ἀποχῆς ἀντ' οὐδενὸς λογιζομένης καὶ τῆς προικὸς μὴ συνισταμένης διὰ τὴν περιγραφὴν καὶ τὸν δόλον (οὐδὲ γὰρ συνίσταται προῖξ ἐπὶ περιγραφῇ τῶν δανειστῶν) ὁ ἀνὴρ ἔσεῖται πάλιν χρεώστης, καὶ ἀπαιτηθήσεται ὅλα τὰ υ′. ιι. μὴ δυνάμενος λέγειν· ὅτι ἀνὴρ εἰμὶ καὶ χρεωστῶ προῖκα, καὶ ὀφείλω καταδικάζεσθαι μέχρις εὐπορίας, καὶ μὴ ἀπαιτεῖσθαι εἰς ὁλόκληρον.

esset debitor, sed creditor, utpote cui dos debeatur, et accepti aurei quadringenti, ut debitum pro dote reputentur: et agentibus reliquis creditoribus, ipse vincit, atque illos inanes dimittit, dicens: at ego creditor quoque sum, cui dos debetur, vosque vinco, ut qui vigilavi meumque creditum recepi, quippe potius ius habens. Ait igitur legis auctor, virum circumscriptionis conscium, ac muliebris doli participem, ex suo dolo non adiuvari, sed acceptilatione pro nulla habita, et dote non consistente propter circumscriptionem ac dolum (neque enim dos in fraudem creditorum constitui potest), virum rursus debitorem fieri, totosque quadringentos aureos exsolvere debere, neque ita posse excipere: Maritus sum, et dotem debeo, atque ideo condemnandus sum, in quantum facere possum, non autem universum persolvere cogendus sum.

Huc refertur etiam aliud scholium, quod in solo C. legitur:

Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ ἄνθρωπος πολλοῖς ὀφείλων δανεισταῖς κρατηθῇ μὲν

Quod autem dicere vult, huiusmodi est: Si homo aliquis, qui multis debi-

38. Pro *χρεώστης* unus ex Anonymis Reitzii corrrexit *δανειστής*; ipse Reitzius pro *χρεώστης* legi voluit *χρηστής*.

39. *ἔχει* H.

40. Pro *ποιήσῃ* H. *ποιήσει* habet.

41. Vox *τοῦ* in H. omissa est.

ποιήσῃ[42] ἀποχὴν ὀνόματι προικός, ὅλον τὸ χρέος ἀπαιτεῖται ὁ ἀνὴρ καὶ σβέννυται ἡ προῖξ· οὐδὲ γὰρ συνίσταται προῖξ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν.

31 Ταῖς[p] γυναιξὶν εἰς τὸ διεκδικηθῆναι συντρέχομεν, οὐ μὴν συκοφαντούσαις.

32 Ἡ γυνὴ[43] τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τελευτήσαντος οὐκ αἰτοῦσα ἐπίτροπον τοῖς τέκνοις αὐτῆς, ἀτελὴς μήτηρ γίνεται, τουτέστιν, οὐ δύναται ἔχειν τῶν μητέρων τὰ δίκαια.

33 Μὴ[q] ἀπογραψαμένη[44] γυνὴ[45] ἐκπίπτει[46] τῶν μὴ φαινομένων προικιμαίων εἰδῶν, ἤγουν ἀπαίτησιν τούτων οὐκ ἔχει, καὶ οὐκ ἔστι νόμος περὶ τούτου διαλαμβάνων, ἀλλ' οὕτως ἐκράτησεν ἡ συνήθεια· εἰ μέντοι γυνὴ καταλειφθεῖσα ἐπίτροπος[47] τοῦ ἀνδρὸς ἢ καὶ χειρίσασα τοῖς πράγμασι τούτου[48] καὶ κατασχοῦσα ταῦτα μὴ ἀπογράψηται, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ ἀνδρὸς κατασπαταλήσῃ, τὰ δὲ οἰκεῖα ἤτοι τὰ τῆς προικὸς συντηρήσῃ, καὶ ἀπαιτουμένη παρὰ τοῦ παιδὸς τὰ πατρῷα μηδὲν ἔχειν λέγοι[49], ταύτην μὴ μόνον ἔχειν [οὐκ][50] ἀγωγὴν ὁ μάγιστρος ἔλεγε περὶ τῶν μὴ φαινομένων εἰδῶν τῶν προικιμαίων, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅρκον τοῦ υἱοῦ προτιμᾶσθαι· τὸν γὰρ υἱὸν ἔφασκε χρῆναι ὀμνύειν, τί[51] ἄρα ὁ πατὴρ ἐν τῇ τελευτῇ ἐκέκτητο[52], καὶ ταῦτα τὴν μητέρα ζημιοῦσθαι καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας προικός.

34 Καὶ ἡ ἑκατοστὴ δεκάτη νεαρὰ τοῦ καίσαρος[53] Λέοντος περὶ

παρ' ἐκείνων εἰς τὴν τῶν χρεῶν ἔκτισιν, ἡ δὲ τούτου γυνὴ τὴν τιμὴν αὐτοῦ τυχὸν περιποιουμένη ποιήσει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἀποχὴν καὶ ἐλευθερίαν ὀνόματι προικὸς ἤγουν ἀποβάληται πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐγγράφως δηλονότι τὴν ζήτησιν τῆς οἰκείας προικὸς ἀπὸ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, μέχρις ἂν ἀπὸ τούτου ἱκανωθῶσιν οἱ δανεισταὶ αὐτοῦ, τοῦτο δὲ παρ' αὐτοῖς ἐπὶ περιγραφῇ καὶ ἀπάτῃ καὶ ζημίᾳ γένηται τῶν δανειστῶν, ὡς δῆθεν εὐθυίας, ὅτι ἀπὸ τῶν νόμων πάλιν βοηθεῖται προτιμωμένη τῶν δανειστῶν εἰς τὴν ἀπαίτησιν ὕστερον τῆς οἰκείας προικός, ὅλον τὸ χρέος ἀπαιτεῖται ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τῶν δανειστῶν ἀπὸ τῆς περιουσίας δηλονότι, καὶ σβέννυται ἡ προῖξ ἤγουν ἀπαίτησις ταύτης οὐ γίνεται, εἰ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐδαπανήθη, μέχρις ἂν τέλειον ἱκανωθῶσιν οἱ δανεισταὶ τοῦ ἀνδρός· οὐδὲ γὰρ ἔχει σύστασιν προῖξ ἐπὶ περιγραφῇ καὶ ἀπάτῃ παρὰ τῆς γυναικὸς εἰς τοὺς δανειστὰς τοῦ ἀνδρὸς γενομένη. Ταῖς γὰρ ἀπατωμέ-

toribus debet, ab illis quidem debitorum solvendorum causa conveniatur, huius autem uxor fortasse ut eius existimationem conservet, viro suo apocham aut etiam acceptilationem dotis nomine faciat aut etiam in scriptis in favorem viri dotis suae exactioni, quae ex viri substantia facienda est, renuntiaverit, donec eius creditoribus exinde satisfactum sit, et hoc ab ipsis factum sit ad circumscriptionem et in fraudem creditorum, cum scilicet ipsa bene sciret, sibi legitimum auxilium rursus non defuturum, ex quo contemplatione dotis suae creditoribus mariti deinde postea praefertur, totum debitum creditores a viro exigere possunt ex eius substantia extinguiturque dos vel huius dotis exactio non fit, si a viro consumta sit, donec creditoribus mariti solidum solutum fuerit. Neque enim consistit dos, quae ad circumscriptionem et in fraudem creditorum mariti a muliere constituta est. Deceptis enim

dederit dotis nomine, totum debitum a viro exigitur, dosque ipsa exstinguitur, neque enim dos in fraudem creditorum constituenda est.

Mulieribus ut defendantur, succurrimus, non item calumniantibus.

Mulier mortuo marito tutorem liberis suis non petens non iusta fit mater, id est, matrum iura habere nequit.

Mulier, quae inventarium non fecit, excidit etiam rebus dotalibus non exstantibus, sive earum repetitionem non habet, nec tamen lex est hoc sanciens, sed sic consuetudine obtinuit. Si itaque mulier tutrix a marito relicta, aut etiam bona eius administrans eaque detinens inventarium non conscripserit, sed ea quae mariti erant, abligurierit, sua autem, sive quae dotis erant, conservarit, et filio paterna bona petente dicat nihil se habere: non solum ei nullam competere actionem dixit Magister de rebus dotalibus non exstantibus, sed etiam filii iusiurandum praeferri. Filium enim aiebat iurare cogendum, quid pater mortis tempore possederit, idque omne a matre vel ex dote propria praestandum esse.

Et centesima decima novella imperatoris Leonis de muliere

ναις γυναιξὶν, ὥς φησιν ἀλλαχοῦ, οὐ ταῖς ἀπατώσαις βοηθεῖ τὸ δόγμα.

mulieribus, uti lex alias dicit, SC. succurrit, decipientibus non item.

p. Ad marginem H. *βι. β'. τι. γ'. κεφ. ρη'.* Sic et Salm., nisi quod addit *θεμ. γ'.* Est Synopsis II. 3. 108. num. 3. pag. 21. — q. Ad marginem H. *ῥωμαικὸν τι. κε'. κεφ. ιη'.* Similiter Salmasius, nisi quod habet *κεφ. ι'.* C. *Ῥωμ. κε'. κη'.* Est *Πεῖρα* 25, 21.

42. *ποιήσει* H.

43. Tota haec §. 32. deest in C. H., et editione principe. Supplevit Reitzius ex Falk. et Cuiacio.

44. Huic §. 32. editio princeps, alii titulum *περὶ ἀπογραφῆς* praemittunt, qui quidem titulus deest in H.

45. Hoc loco multi, inter quos et editio princeps, vocem *οὐκ* inserunt, quae et in H. deest.

46. Falk. subdit *καὶ,* quod in H. deest.

47. Pro *ἐπίτροπος* H. *ἐπιτροπὴ* habet. Ibidem unus ex Anonymis Reitzii vocem *ἀπὸ* post *ἐπίτροπος* posuit.

48. Pro *τούτου* H. *τούτοις* habet.

49. *λέγῃ* H., *λέγει* alii apud Reitzium habent.

50. Vox *οὐκ* deest in H., aliis, *Πεῖρα* 25. 21., sed a Reitzio inserta est. Ego uncinis includendam curavi. Falk. habet *μὴ μόνον μὴ.*

51. Pro *τί,* quod et in H. est, Cui. Falk. legunt *ὅτι.* Non absurde, modo pro pronomine habeatur.

52. Sic et H., *ἐκέχρητο* vetus liber Salmasii.

53. Pro *καίσαρος* H. *κυροῦ* habet. Non male.

γυναικὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τελευτήσαντός φησιν ὡς[54] αὐτὴν εἴσω τριῶν μηνῶν ἀπογραφὴν ποιεῖσθαι τῆς τε οἰκείας προικὸς καὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς καὶ τῆς ἄλλης πάσης[55] ἀνδρώας[56] περιουσίας, καὶ τῇ προενέξει[57] τῆς ἀπογραφῆς ἐπιζητεῖν, εἴ τινα λέγοι[58] παρὰ[59] τοῦ ἀνδρὸς ὑποστῆναι καινοτομίαν εἰς τὰ ἀνήκοντα αὐτῇ· χωρὶς δὲ ἀπογραφῆς εἴτε[60] ἐναργοῦς[61] ἀποδείξεως μηδὲν ζητεῖν, μηδὲ ζητοῦσαν ἀπολαμβάνειν[62].

Ὅτι[63] εἰ μὲν ἐντὸς[64] πόλεως ἡ γυνή ἐστιν, ἐντὸς τριῶν μηνῶν ὀφείλει τὴν ἀπογραφὴν ποιεῖν, καὶ τοὺς δανειστὰς παραγράφεσθαι τοῦ ἀνδρός[65]· εἰ δὲ ἐκτὸς[66] ἐπὶ θέματος ἐντὸς δώδεκα μηνῶν· εἰ δὲ ἴνβεντον οὐ ποιήσῃ[67] ἐμπροθέσμως, βοηθοῦνται οἱ δανεισταί[r].

ΤΙΤΛ. ΙΔ΄. ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΩΝ.

Δοῦλος[a] οὐκ ἐνέχεται[1], οὔτε ἐνοχοποιεῖται.

Δοῦλος[b] οὐκ ἐνάγεται οἱᾳδήποτε ἀγωγῇ.

Ὁ[c] ἐν δουλείᾳ[2] ὢν οὐ διὰ τὸ χρῆσθαι δεσπόζει, ἐπειδὴ νέμεσθαι οὐ δοκεῖ.

Διὰ[d] τῶν δούλων κρείττων ἡ αἵρεσις τῶν δεσποτῶν γίνεται, οὐ μὴν χείρων.

r. Ad hunc locum refertur scholium, quod Vulgo et in H. in contextum libri inlatum est in C. autem in margine legitur:

Γυνὴ μήπω τὴν προῖκα ἱκανωθεῖσα μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρός δι᾽ ἄγνοιαν τοῦ προτιμᾶσθαι τῶν δανειστῶν κατέβαλε τούτοις· μετὰ τοῦτο (*τούτου* C. H.) *αἰτούσῃ τὰ ἴδια δίδοται συγγνώμη· εἰ δὲ κέρδος ἦν τὸ παρ᾽ αὐτῆς μετὰ τὴν καταβολὴν ἀπαιτούμενον, τυχὸν δωρεὰ ἢ ὑπόβολον, μὴ ἡττώμενον προγενεσίᾳ τοῦ δάνους* (*δάνου* H.), *οὐ συγγνωσθήσεται· περὶ μὲν γὰρ ἰδίων πραγμάτων ἡ γυνὴ ἀγωνιζομένη, μὴ ποιήσασα τὴν ἀπογραφὴν ἐμπροθέσμως, τὴν τοῦ νόμου ἄγνοιαν εἰς* (*εἰς* deest in H.) *βοήθειαν ἔχει· γυνὴ γάρ, φησί, νόμον* (*νόμῳ* H.) *ἀγνοήσασα, συγγινώσκεται· περὶ κέρδους δὲ οὐδαμῶς, ὥστε καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν περὶ μὲν τῆς προικὸς ὑπὸ* (*ὑπὸ* deest in H.) *τοῦ ἀνδρὸς καταναλωθείσης μετὰ τὸν τῆς ἀποκρυβῆς* (nonnulli *ἀποκρυφῆς*) *ὅρκον, δίκαιον ἕξει πάντως* (*πάντων* C.)*· περὶ δὲ προγαμιαίας δωρεᾶς οὐκέτι· κέρδος γὰρ τοῦτο.*

Mulier, cui post viri mortem de dote nondum satis est factum, per ignorantiam iuris quo creditoribus praefertur, iis solvit: illi deinde sua repetenti venia datur. Quod si lucrum foret, quod post solutionem petit, donatio forte aut hypobolum, quod anteriori debito non vincatur, veniam non consequitur. De suis enim rebus mulier litigans si intra statutum tempus non fecerit repertorium, ignorantiam iuris in auxilium vocat. Mulier enim, inquit lex, ius ignorans veniam meretur, in lucro autem neutiquam. Itaque hic illud restat: de dote quidem a viro consumta omnino ius suum adipiscitur, post praestitum de rebus non amotis iusiurandum; non item de donatione propter nuptias. Namque lucrum est.

viro orbata statuit, ut intra tres menses repertorium faciat, et suae dotis et ante nuptias donationis et omnis reliqui patrimonii virilis, atque in prolatione inventarii inquirat, an dicere possit, a marito quamdam in bonis ad se pertinentibus innovationem esse factam: sed absque inventario sive manifesta probatione nihil persequatur, aut persecuta accipiat.

Siquidem intra urbem mulier degit, intra tres menses inventarium facere debet, et creditores viri exceptione submovere: sin extra in provincia, intra menses duodecim. Quod si inventarium praestituto tempore non fecerit, creditores admittuntur.

TIT. XIV. DE SERVIS.

Servus neque tenetur neque obligatur.

Servus nulla prorsus actione convenitur.

Qui in servitute est, haud usucapit, quoniam possidere non videtur.

Per servos dominorum conditio melior fit, non deterior.

a. Ad marginem H. *βί. β'. τί. γ'. κεφ. ιθ'.* Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 19. p. 18. — *b*. Ad marginem H. *κανὼν κεφ. ρι'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm., nisi quod vocem *κανὼν* omisit. Est Synopsis II. 3. 105. p. 21. — *c*. Ad marginem H. *κανὼν κεφ. ρις'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm., nisi quod primam vocem omisit. Est Synopsis II. 3. 116. p. 21. — *d*. Salm. ad marg. H. *κεφ. ρλ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 130. p. 22.

54. *ὥστε* H.

55. Pro *πάσης* quidam *ἁπάσης* habent.

56. Pro *ἀνδρῴας* Falk. et Cuiacius ex libro veteri *τοῦ ἀνδρός*.

57. Reitzius mavult *προενέγξει*.

58. Pro *λέγοι* H. *λέγει* habet.

59. Pro *παρὰ* H. *περὶ* habet.

60. Pro *εἴτε* H. Falk. Cuiacius *εἴτουν*. Alii *εἴγουν* habent; *ἤτοι* Salm., *εἴτουν ἀργούς* Gothofredus in Variantibus.

61. Pro *ἐναργοῦς* H. *ἐναργῶς* habet.

62. Pro *ἀπολαμβάνειν* H. *ὑπολαμβάνειν* habet.

63. Totam hanc §. 35. quidam pro scholio habuerunt, Salmasius non item. Neque in contextu libri H. continua Harmenopuli oratio scholii signo interpolatur.

64. *ἔσωθεν* Cuiac. Falk.

65. Hoc loco Falk. ex vetere libro interiecit: *λαμβάνουσα τὴν ἰδίαν προῖκα καὶ τὰ βοηθοῦντα αὐτῇ*, ubi pro voce *βοηθοῦντα* Reitzius scribi vult *προσήκοντα* vel *ἀνήκοντα*.

66. Pro *ἐκτὸς* liber vetus Falk. *ἔξωθεν*; Contius *ἐκτὸς τῆς πόλεως*.

67. Pro *ποιήσῃ* H. *ποιήσει* habet.

1. *ἀνέχεται* H., sed contra Synopsin pag. 18.

2. Pro voce *δουλείᾳ* H. *δούλοις* habet, sed contra Synopsin p. 21.

5 Ἐπὶ τοῖς[e] μὴ τραχέσιν ἢ μυσαροῖς ἁμαρτήμασιν συγγινώσκονται οἱ δοῦλοι πειθαρχοῦντες[3] τοῖς δεσπόταις ἢ τοῖς ἐν τάξει δεσποτῶν, οἷον ἐπιτρόποις καὶ κουράτωρσιν.

6 Ἡ[f] δουλεία[4] σχεδὸν ἔοικε θανάτῳ.

7 Οἰκέτης[g] μὴ δικαζέσθω, μηδὲ ἐῤῥώσθω κατ' αὐτοῦ δίκη.

8 Δοῦλος[h] εἴτε ἐπερωτήσῃ[5], εἴτε ἐπερωτηθῇ παράστασιν ἐπὶ τῷ αὐτὸν δικάσασθαι, οὐ βεβαιοῦται, οὔτε οἱ ἐγγυηταὶ ἐνέχονται· δοῦλος γὰρ οὔτε ἐνάγει, οὔτε ἐνάγεται.

9 Δοῦλος[i] διοικῶν[6] τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα οὐδὲ κινητὸν οὐδὲ ἀκίνητον πρᾶγμα τῆς τοῦ δεσπότου περιουσίας δύναται ἐκποιεῖν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου. Εἰ δὲ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου τὸ τίμημα παρεχώρησεν, ἀποκαθίσταται τὸ τίμημα τῷ ἀγοραστῇ.

10 Δοῦλος[k] οὐ δύναται τῷ δεσπότῃ δικάσασθαι· οὔτε γὰρ τῷ νόμῳ ὁρίζεται[7]. Καλῶς δὲ λόγῳ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ κατηγορεῖ, λέγων αὐτὸν ἀποκρύψαι τὴν διαθήκην, ἐν ᾗ ἐλευθερία αὐτῷ κατελείφθη.

11 Δοῦλος[l] κατὰ τοῦ δεσπότου οὐ βασανίζεται, εἰ μὴ μόνον ὅτε περὶ μοιχείας ἐστὶν ἡ ζήτησις καὶ περὶ καθοσιώσεως.

12 Δοῦλος[8] ἐπίτροπος[m] ἢ κουράτωρ οὐ δύναται δοθῆναι.

13 Δοῦλος[n] κἂν αὐθαιρέτως λέγῃ[9] κατὰ δεσπότου, οὐ πιστεύεται.

14 Δοῦλος[10] τὸν[o] δεσπότην καταμηνύων εἰς ὑπόδειγμα πάντων τῶν διδομένων[11] αὐστηροτάτῃ ἀποφάσει τιμωρείσθω, κἂν ἀποδείξῃ, ὑπεξῃρημένου τοῦ ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως.

15 Κατὰ[p] νόμον οὔτε χρεωστεῖ δοῦλος, οὔτε χρεωστεῖται· τά τε γὰρ αὐτῷ χρεωστούμενα[12] ὁ δεσπότης ἀπαιτεῖ· περὶ δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ χρεωστουμένων ἐνάγεται τῇ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγῇ, ἢ τῇ περὶ δαπανημάτων τῶν γενομένων εἰς τὰ τοῦ δεσπότου πράγματα.

e. Salm. κεφ. ρνβ'. τοῦ αὐτοῦ. Non dubito quin huc pertineat, quod in H. ad marginem §. 6. adscriptum est θε. ε'. Est Synopsis II. 3. 152. num. 5. p. 23. — f. Ad marginem H. κεφ. σα'. τοῦ αὐτοῦ θε. γ'. Similiter Salm., nisi quod θε. γ'. omisit. Est Synopsis l. c. 201. num. 3. p. 24. — g. Salm. ζ'. ς'. ς'. Est Synopsis VII. 6. 6. p. 73. — h. Ad marg. H. βῖ. ζ'. τῖ. ις'. κεφ. ιγ'. Salm. ζ'. ς'. ιγ'. Est Synopsis VII. 16. 13. p. 65. — i. Habetur haec §. in Basilicis VIII. 2. 93. ed. Heimbach I. p. 412. Huc refertur scholium, quod ex Cui. Falk. Reitzius restituit:

Δοῦλος ἐπερωτῶν μὲν προσπορίζει τὴν ἀγωγὴν τῷ δεσπότῃ, ἐπερωτώμενος δὲ οὐ ποιεῖ ἔνοχον τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην. κρείττονα μὲν γὰρ δύναται ποιεῖν τὴν αἵρεσιν, χείρονα δὲ οὐδαμῶς.	Servus stipulando adquiret quidem actionem domino; promittendo autem dominum suum non obligat. Namque meliorem potest facere conditionem, neutiquam deteriorem.

k. Ad marginem H. βῖ. ξ'. τῖ. μα'. κεφ. ζ'. Similiter Salmasius. Legitur in Synopsi LX. 41. 7. p. 67. — l. Ad marginem H. βῖ. ξ'. τῖ. ν'. κεφ. κβ'. Similiter Salmasius. Est Synopsis LX. 50. 22. pag. 68. — m. Ad marg. H.

In criminibus non atrocibus aut odiosis ignoscitur servis, si paruerunt dominis aut vicem dominorum gerentibus, uti tutoribus et curatoribus.

Servitus fere morti comparatur.

Servus ne iure agat, neque iudicium adversus eum ratum sit.

Servus sive stipuletur sive promittat iudicio sisti, neque ratum hoc est, neque fideiussores tenentur. Servus enim nec agit nec convenitur.

Servus negotia domini administrans neque rem mobilem neque immobilem ex patrimonio domini alienare potest citra domini voluntatem. Quod si pretium in rem domini versum est, emtori pretium restituitur.

Servus adversus dominum litigare nequit, neque enim iure agnoscitur. Recte tamen libertatis caussa eum accusat, dicens eum celasse testamentum, quo ipsi libertas sit relicta.

Servus contra dominum non torquetur, nisi solum ubi quaestio est de adulterio et maiestatis crimine.

Servus non potest dari tutor aut curator.

Servo, etiamsi ultro ac sponte adversus dominum fateatur, non creditur.

Servus dominum deferens in exemplum omnium proditorum severissima sententia puniatur, licet probaverit, excepto maiestatis crimine.

Secundum ius nec debet servus nec debetur servo: quae enim illi debentur, exigit dominus, quae autem ipse debet, de his dominus actione peculii convenitur, aut de in rem domini verso.

βϊ. β'. τϊ. γ'. κεφ. η'. Salm. *β'. γ'. κ'.* Est Synopsis XXXVII. 5. 36. p. 359. et p. 175. — *n.* Ad marginem H. *βϊ. ξ'. τϊ. η'. κεφ. ιζ'.* Similiter Salm. — *o.* Ad marg. H. Salm. *κεφ. ιη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LVI. 7. 5. p. 47. — *p.* Ad marginem H. *βϊ. ιη'. τϊ. ε'. κεφ. λβ'.* Salm. *ιζ'. ε'. λβ'.* Est Synopsis XVIII. 5. 32. p. 182. Vide Basilica Heimbachi II. p. 248.

3. *μὴ πειθαρχ.* quidam apud Reitzium, sed *μὴ* omittitur in H., aliis libris et Synopsi p. 23.

4. Pro *δουλεία* H. *δοῦλα* habet.

5. *ἐπερωτήσει* H.

6. Haec §. 9. integra legitur in Falk. Cui., unde Reitzius interposuit. Deest autem in C. H. et editione principe.

7. Pro *ὁρίζεται*, quod et H. habet, Basilica V. p. 780., Synopsis p. 67. habent *γνωρίζεται*, quod et Reitzius praefert. Ego constantem librorum mss. lectionem immutare dubitavi.

8. Haec §. 12. in H. post §. 14. ponitur, fuit autem hoc loco in libro Salmasii, quem sequor.

9. Pro *λέγῃ* H. *λέγει* habet.

10. In Synopsi pag. 47. articulus ὁ praemittitur.

11. Pro *διδομένων*, quod est in Synopsi p. 47., ad marginem corrigitur *προδιδομένων*. Reitzius *προδιδόντων* melius fore iudicavit.

12. *χρεωστούμεναι* Reitzius male expressit.

16 Ἀπὸ[q] ἐγγύης τοῦ δούλου οὐκ ἐνάγεται ὁ δεσπότης, εἰ μὴ εἰς πρᾶγμα τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ πεκουλίου ἐνεγγυήσατο[13].

17 Τὸν[r] κληρωθέντα δοῦλον ἔξεστι τῷ δεσπότῃ εἴσω ἐνιαυτοῦ μόνου[14] τὴν τύχην ἀποδεικνύναι καὶ τοῦτον ἀναλαμβάνειν[15].

18 Μετὰ τὸ προσκαρτερῆσαι τὸν δοῦλον ἔν τινι μοναστηρίῳ, ἐφ' ᾧ γενέσθαι μοναχὸν ἐπὶ τριετίαν καὶ λαβεῖν τὸ ἅγιον σχῆμα[16], μηκέτι δύνασθαι τὸν δεσπότην αὐτοῦ πρὸς δουλείαν[17] αὐτὸν ἕλκειν, εἰ μήτοιγε πειρασθείη ὁ ἅπαξ μονάσας τὸ μοναστήριον καταλιπεῖν καὶ ἑτέρου βίου σχῆμα μεταδιώκειν.

19 Τὸν[s] ἱερωθέντα δοῦλον ἀγνοίᾳ τοῦ δεσπότου, εἰ καὶ ἐπίσκοπος γένοιτο, εἰς τὴν προτέραν τῆς δουλείας ἀποκαθίστασθαι[18] τάξιν, ἀπογυμνωθέντα τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν μονάσαντα δοῦλον ἀγνοίᾳ[19] τοῦ δεσπότου ἀποδύεσθαι τὸ σχῆμα καὶ ὑπὸ τὴν δουλικὴν ἐξουσίαν αὐτὸν τάττεσθαι[20].

20 Ὁ[t] ἀγοράζων δοῦλον αἰχμάλωτον, κἂν οἶδε τὴν αὐτοῦ κατάστασιν, γίνεται αὐτοῦ δεσπότης· διδοὺς δὲ ὁ πρώην αὐτοῦ δεσπότης τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ δοθὲν λαμβάνει αὐτόν, εἰ μὴ ἄρα παρῆλθεν ὁ τῆς ἐν τῷ χρῆσθαι δεσποτείας χρόνος. Εἰ δὲ ὁ ἀγοραστὴς αὐτὸν ἐλευθερώσῃ[21] ἢ ἕτερος καλῇ πίστει παρ' αὐτοῦ ἀγοράσας, οὐκέτι δύναται ὁ πρώην δεσπότης ἀναλαβεῖν αὐτόν.

21 Ἐὰν[u] δοῦλος[22] ἔχων συγγενῆ ἐλεύθερον, ἀδιάθετον τελευτήσαντα, καὶ κεκτημένον πολλὴν ὕπαρξιν, ἐπιχειρῇ[23] κληρονομεῖν τούτου[24], οὐκ ἀκούεται, κἂν ἀδελφὸς εἴη ἢ πατὴρ ἢ μήτηρ, ἀλλ' οὐδὲ ὁ δεσπότης τοῦ δούλου ἔχει τινὰ ἀγωγὴν κατὰ τῶν πραγμάτων τοῦ ἐλευθέρου.

22 Ὅτι[v] εὐγενὴς γυνή, ὅ ἐστιν ἐλευθέρα, οὐ δουλοῦται ἀνδρὶ δούλῳ συζευχθεῖσα εἴτε ἑκοῦσα εἴτε ἄκουσα, εἴτε ἀγνοοῦσα τὴν τοῦ ἀνδρὸς τύχην εἴτε[25] εἰδυῖα, ὡς ἡ διάταξις λέγει.

---

q. Ad marginem H. βι. ια'. τι. ε'. κεφ. γε'. θε'. ε'. Salm. βιβ. ιη'. τι. ε'. κεφ. γ'. θεμ. ε'. καὶ κεφ. λζ'. θεμ. ιβ'. Est Synopsis XVIII. 1. 37. p. 183. — r. Ad marginem H. βι. γ'. τι. α'. κεφ. λγ'. Salm. δ'. α'. γ'. Est Synopsis IV. 1. 3. p. 66. — s. Ad marginem H. νεαρὰ ε'. ϛ'. καὶ ζ'. τοῦ κυροῦ Λέοντος. Salm. κεφ. ε'. ϛ'. ζ'. τοῦ καίσαρος Λέοντος. Sunt Novellae Leonis 9., 10., 11. — t. Ad marginem H. βι. λ'. τι. α'. κεφ. θ'. Salm. λδ'. α'. θ'. Est Synopsis XXXIV. 1. 4. p. 319. — u. Ad marginem H. βι. ῥωμαϊκὸν περὶ κληρονομίας. Similiter Salmasius, nisi quod ad finem adscripsit δούλου. Est Πεῖρα 32, 1. — v. Ad marginem H. nihil ascriptum est. Salm. μη'. κε'. α'.

13. Sic Synopsis p. 183. et alii libri. ἐνεγγυήσηται H.

14. Pro μόνου Salm. liber habet μόνον.

Ex fideiussione servi dominus non convenitur, nisi in rem domini aut peculii fideiusserit.

Servum inter clericos cooptatum intra annum unum domino eius conditionem probanti recipere licet.

Postquam servus in monasterio aliquo triennium perseveraverit, quo monachus fiat sacrumque habitum recipiat, ne domino amplius liceat eum in servitutem retrahere, nisi tamen monachus semel factus monasterium relinquere aliudque vitae genus sequi tentaverit.

Servus inscio domino sacro ordini adscriptus, etiamsi episcopus factus sit, ad pristinum servitutis statum redigetur, tanto privatus splendore. Itidem et servus ignorante domino monachus factus habitu exuatur atque in servilem potestatem detrudatur.

Qui servum captivum redimit, etiamsi eius conditionem sciat, illius fit dominus. Dominus autem prior, quod pro eo datum est, reddens, illum recipit, nisi forte usucapionis tempus effluxerit. Quod si redemtor, aut alius qui ab eo bona fide emit, illum manumiserit, dominus prior haud amplius eum recipere potest.

Si servus habens cognatum liberum, intestato defunctum magnasque facultates adeptum, heres ei esse velit, non auditur, etiamsi frater sit aut pater aut mater; quin nec dominus servi ullam in bona liberi actionem habet.

Mulier ingenua, id est libera viro servo coniuncta, non fit serva, nec volens nec nolens, sive conditionem mariti sciverit sive ignoraverit, uti constitutio sancit.

---

15. *ἀπολαμβάνειν* liber Salm.

16. *ἅγιον τῶν μοναχῶν σχῆμα* Cui. *τῶν μοναχῶν ἅγιον σχῆμα. ἔστι μὲν οὐδὲν ἱερὸν κατὰ τὸν Θεόκριτον* Falk.; sed haec augmenta nec in H. apparent, et a Synopsi pag. 66. absunt.

17. *δουλείαν* libri multi et Synopsis p. 66. *δοῦλον* H. Male satis.

18. *ἀποκαθίσταται* H.

19. Pro *ἀγνοίᾳ* H. *ἁγνεία* habet.

20. Hoc loco non pauca deesse Falk. adnotavit.

21. *ἐλευθερώσει* H.

22. Huic paragrapho editt. quaedam adfigunt rubricam *περὶ κληρονομίας*. Huius rubricae origo in notis criticis satis manifestatur.

23. Pro *ἐπιχειρῇ* H. *ἐπιχειρὶ* habet.

24. Pro *τούτου* H. *τοῦτον* habet.

25. Pro *εἴτε* H. *εἶτα* male satis habet.

8 *Ἐν*[h] *τοῖς ἀμφιβόλοις τὸ φιλάνθρωπον κρατεῖ.*

9 *Ἐὰν*[i] *ἡ αὐτὴ φράσις διχῶς νοῆται*[5], *ἡ ἁρμόζουσα τῷ δικαίῳ καὶ κινουμένῳ πράγματι ἐπικρατεῖ.*

10 *Ἐν*[k] *τοῖς*[6] *ἀμφιβόλοις τὸ καλοθελὲς δεχόμεθα.*

11 *Ἐν*[l] *τοῖς*[7] *ἀμφιβόλοις ὑπὲρ τῆς προικὸς ἀποκρινόμεθα.*

μησις ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἀγωγῶν, ἀλλ᾽ οὖν διότι ἔφθασα πρῶτος ἐγὼ κινῆσαι κατὰ τοῦ Πέτρου καὶ δικαιωθῆναι ἐπὶ τοῖς τόκοις, δικαιότερος εἰμὶ παρά σε, καὶ ὠφείλω πρῶτος λαβεῖν ἃ χρεωστοῦμαι διὰ τὸ μὴ ῥᾳθυμῆσαι, ἀλλὰ φθάσαι δικαιωθῆναι. Ἀνθιστάμην αὐτὸς καὶ ἀπηρνούμην τὴν τοῦ Παύλου προγενεστέραν δικαίωσιν· προέφερε δὲ αὐτὸς ἀπόφασιν δικαστικήν, λόγου χάριν, Ν. γ΄. προέφερον καὶ αὐτὸς ἀπόφασιν ἐπὶ τῷ χρέει, ᾧ ἐζήτουν, ἔχουσαν Ν. δ΄., πρὸς δὲ καὶ τὸ ἔτος ϟφε. Ἐμαχόμεθα γοῦν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς προγενεσίας τῆς ἀποφάσεως· καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἀπὸ τῆς Ν. ἐπειρᾶτο κατασκευάζειν τὴν προγενεσίαν λέγων, ὡς ἡ γ΄. προγενεστέρα τυγχάνει τῆς δ΄. ἐγὼ δὲ ἐδραττόμην τῆς ἀσαφείας, καὶ διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι τὸ ἔτος, ἔλεγον γ΄. εἶναι Ν. τὴν μετὰ ταῦτα. Ὑπόθου (ὑπέθου alias) δὲ τὸν αὐτὸν δικαστὴν καὶ κατὰ τὴν προγενεστέραν γ΄. καὶ τὴν μετὰ ταῦτα πάλιν γ΄. μένειν ἐκεῖνον δικαστήν. φησὶ γοῦν ὁ νομοθέτης, ὅτι, ἐπεὶ ἀσάφεια μεσολαβεῖ, καὶ ὁ μὲν ζητεῖ λαβεῖν ὅπερ ἔδωκεν, καὶ ὃ ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἐξεποιήσατο· ὁ δὲ ἐπαγωνίζεται κέρδος λαβεῖν, κρεῖττόν ἐστι βοηθῆσαι σῇ ἀπαιτήσει ἤγουν τῷ χρέει, ἢ τῷ κέρδει. Κέρδος γὰρ ἐπεισακτὸν ὁ τόκος, ὡς ἔξωθεν ἐπιγενόμενος καὶ προτιμᾶται ὁ τὸ χρέος ζητῶν, καὶ ἱκανοῦται, ὅσα ἐδάνεισε· καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ τοὺς τόκους ἀπαιτῶν ἀποκληροῦται, εἰ εὐπορεῖ ὁ ἐναγόμενος· εἰ δὲ μὴ ἀναμένει, ἕως οὗ εὐπορήσῃ.

prae te caussam habeo, ac prior, quae mihi debentur, accipere debeo, quia non cessavi sed iudicium petere occupavi. Ego me opponebam, negabamque, Pauli sententiam esse priorem. Ille autem proferebat sententiam iudicialem, verbi gratia tertio novilunio latam. Et ipse ego sententiam de debito, quod petebam, proferebam, habentem novilunium quartum, et insuper annum DXCV. Contendebamus itaque inter nos de sententiae vetustate. Et Paulus quidem ex [numero] novilunii suam vetustiorem esse sententiam probare conabatur, dicens, tertium quarto prius fuisse. Ego autem obscuritatem adprehendebam, et quia annus non erat adiectus, dicebam tertium illud novilunium fuisse posterius. Pone autem, eundem iudicem et superiori novilunio tertio, et posteriori rursus novilunio tertio iudicem mansisse. Ait igitur auctor legis, quandoquidem obscuritas intervenit, et unus quidem quod dedit recipere studet, quodque ex suis facultatibus alienavit, alter vero lucrum capere certat, melius esse favere repetitioni sive mutuo quam lucro. Adventitium enim lucrum est usura, utpote extrinsecus adveniens, et praefertur qui mutuum exigit, eique satis fit in quantum commodavit: et post eum satis fit illi qui usuras petit, si reus sit solvendo: alioquin exspectat, donec locupletior sit factus.

h. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ιζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 57. p. 20. Huc refertur scholium, quod in H. deest:

Διεθέτο τις ἐγγράφως, καὶ ἐνεστήσατο κληρονόμους γ΄. ἢ δ΄. καταλιπὼν καὶ ληγάτα διαφόροις προσώποις· μετὰ ταῦτα λυπηθεὶς καθ᾽ ἑνὸς τῶν κληρονόμων ἐχάραξε τὴν διαθήκην καὶ προσέγραψεν· ὅτι διὰ μῖσος ἑνὸς τῶν κληρονομων ἐχάραξα τὴν διαθήκην. Εὑρέθη ἡ διαθήκη ἐσφραγισμένη, καὶ ἐλινοτομήθη, καὶ ἀνεσφραγίσθη, εἰ μὲν αὐτοῦ μόνου τοῦ κληρονόμου τὸ ὀνόμα ἐχαράχθη, δίδονται καὶ τὰ ληγάτα, καὶ

Testatus quis fuerat scripto, et tres quatuorve heredes instituerat, diversis etiam personis legata relinquens. Post illa uni heredum iratus testamentum cancellavit, adscripsitque: propter unius heredum odium hoc testamentum cancellavi. Inventum fuit testamentum signatum, linoque resecto resignatum est. Si quidem unius heredis nomen cancellatum fuit, et legata dantur, et reliquorum heredum institutiones valent.

In ambiguis, quod humanius est, obtinet.

Et si eadem dictio dupliciter intelligitur, ea quae iuri et rei agendae convenit, valet.

In ambiguis, quod benignius est, accipimus.

In ambiguis pro dote respondemus.

ἐῤῥωνται καὶ αἱ ἐνστάσεις τῶν λοιπῶν κληρονόμων· εἰ δὲ καὶ τῶν λοιπῶν κληρονόμων τὰ ὀνόματα εὕρηνται κεχαραγμένα, τότε ζητεῖται, πότερον αὐτὸν μόνον ἠθέλησε ζημιῶσαι καὶ ἐκβαλεῖν ἀπὸ τῆς ἰδίας κληρονομίας, ἢ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς λοιποὺς δι᾽ αὐτὸν καὶ εἴ ἐστιν ἀμφίβολον, καὶ τὰ ληγάτα ἐῤῥωνται καὶ αἱ ἐνστάσεις τῶν λοιπῶν διὰ τὸ φιλάνθρωπον· ἐν γὰρ τοῖς ἀμφιβόλοις τὸ φιλάνθρωπον ἐπικρατεῖ.

Quod si ceterorum quoque heredum nomina inveniantur cancellata, tum quaeritur, utrum illum solum mulctare suaque hereditate eiicere voluerit, an propter illum etiam ceteros. Et si hoc ambiguum est, et legata valent et reliquorum institutiones propter humanitatem. In ambiguis enim, quod humanius est, obtinet.

i. Ad marginem H. *κεφ. ξη΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Synopsis l. c. 65. p. 20. — *k.* Ad marginem H. Salm. *κεφ. ρπη΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 198. p. 24. — *l.* Ad marginem H. *κεφ. ρπβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. πβ΄.* Est Synopsis l. c. 82. p. 20. Huc refertur scholium, quod in H. non legitur:

Πολλὴν περὶ τὴν σύστασιν τῆς προικὸς ὁ νομοθέτης ποιεῖται τὴν πρόνοιαν καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν, πολλὰ εὑρήσεις κρατοῦντα ἐπὶ τῆς προικός, τοῦτο τῶν νόμων ῥητῶς λεγόντων· εἰ γὰρ συνίστανται προῖκες, ἔσονται καὶ συνοικέσια· εἰ δὲ συνοικέσια, καὶ πλῆθος καὶ αὔξησις ἀνθρώπων, ὅπερ καὶ θέλει καὶ βούλεται ὁ νομοθέτης. Σκοπεῖ δὲ τί φησι τὸ· ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις ὑπὲρ τῆς προικὸς ἀποκρινόμεθα· ὅταν ἀμφίβολόν ἐστί τι μέσον προικὸς καὶ ἄλλου, ἡ προὶξ προτιμᾶται· οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· γυνή τις ἐλάττων τῶν ιβ΄. ἐτῶν νομιζομένη ἢ (corrigit Reitzius *ἦν*. Possis et *δὲ*) *μείζων, συνήφθη ἀνδρὶ καὶ ἐπιδέδωκεν αὐτῷ προῖκα· μετὰ ταῦτα ἠπόρησεν ὁ ἀνήρ, εἶχε δὲ καὶ ἄλλους δανειστάς· καὶ ἡ μὲν κόρη ὡς προῖκα ἔχουσα ἐζήτει προτιμηθῆναι τῶν ἄλλων δανειστῶν· οὗτοι δὲ ἔλεγον· οὐκ ἔχεις προῖκα, διότι οὐδὲ γάμος συνέστη, σοῦ μὴ οὔσης ιβ΄. ἐτῶν· καὶ ἦν ἀμφίβολον, πότερον προὶξ ἦν τὰ δοθέντα παρὰ τῆς γυναικὸς πράγματα ἢ οὔ; καὶ λέγει τὸ κε. ἀμφιβολίας οὔσης ὑπὲρ τῆς προικὸς λέγομεν· καὶ λοιπὸν προτιμηθήσεται τῶν ἄλλων δανειστῶν, ὧν προτιμᾶται· ἀμφιβολίας γὰρ οὔσης, εἰ ἔστι προὶξ ἢ μή, τὴν προῖκα λέγομεν εἶναι.*

Magnam circa dotis substantiam curam gerit auctor legis, ideoque multa etiam praeter iuris rigorem invenias, quae in dote obtinent, legibus hoc diserte testantibus. Si enim dotes constituantur, etiam erunt matrimonia; si matrimonia, etiam multitudo et incrementum hominum, quod legis auctor et vult et optat. Vide autem, quid sibi velit illud: In ambiguis pro dote respondemus. Quando quid ambigui est inter dotem atque alium, dos praefertur, veluti in hoc casu: Mulier aliqua duodecim annis minor credita fuit maior: coniuncta est viro, cui et dotem dedit. Postea vir ad inopiam redactus alios quoque creditores habebat. Et puella quidem ut dotem habens aliis creditoribus praeferri volebat. Hi autem dixerunt: dotem non habes, siquidem nec nuptiae constiterunt, quum nondum annos XII. haberes. Eratque ambiguum, utrum dotis essent bona a muliere data necne? ac dicit hoc caput: quando est ambiguitas, pro dote dicimus. Proinde et aliis creditoribus praeferetur, quibus iusta uxor praefertur. Quum enim ambiguum sit, utrum dos sit necne, dotem esse dicimus.

5. *νοεῖται* H.

6. 7. Hae §. 10. 11. in H. iam non hoc loco, sed post §. 15. leguntur.

12 Ἐν[m] ταῖς ἀμφιβόλοις ἀφηγήσεσι τῇ διανοίᾳ δεῖ προσέχειν τοῦ ἀφηγησαμένου.

13 Ἐν[n] τοῖς ἀσαφέσι τὸ πιθανὸν ἢ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γινόμενον δεῖ σκοπεῖν.

14 Ἐν[o] τοῖς ἀσαφέσι τὸ φιλάγαθον[8] ἑρμηνεύομεν.

15 Τὸ[p] ἀμφίβολον σύμφωνον κατὰ τοῦ πράτου ἐστίν. Ἡ δὲ ἀμφίβολος ἀγωγὴ τὸ πρᾶγμα τοῦ ἐνάγοντος οὐ καταβλάπτει.

ΤΙΤΛ. ις'. ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ.

1 Ὁ[1] τῷ περὶ[a] μοιχείας ἐγκλήματι ἢ ἑτέρῳ δημοσίῳ καταδικασθεὶς οὐ δύναται στρατιώτης εἶναι.

2 Παῖς[b] τοὺς γονεῖς εἰπὼν γόητας ἀνάξιος εἶναι στρατείας κρίνεται.

3 Στρατιώτης[c] οὐ[2] δύναται γενέσθαι οὔτε μισθωτὸς[3] οὔτε ἐγγυητὴς οὔτε διοικητὴς μισθωτοῦ.

4 Ἡ[d] διάταξις βούλεται, μηδένα κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔχειν δύο στρατείας[4], ἢ δύο ἀξιώματα· καὶ μὴ ἐξεῖναι διπλῆν στρατείαν μετελθεῖν ἢ συμμίξαι τῇ στρατείᾳ ἀξίωμα· τοὺς δὲ θελήσαντας ἐπιχειρῆσαι δέκα λιτρῶν χρυσοῦ ποινὴν καταβάλλειν μετὰ τοῦ μηδὲν ὠφελεῖσθαι.

5 Οὐδὲ[e] ἡ διὰ χρήσεως κυριότης προβαίνουσα οὐδὲ ὁ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς περαιούμενος χρόνος βλάπτει τὸν στρατιώτην ἢ τὸν[5] διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπολιμπανόμενον, ἐὰν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὡρισμένου μετὰ τὸ παύσασθαι τῆς ἐκδημίας ἐνάγῃ περὶ αὐτοῦ.

6 Εἰ[f] καὶ ἰδιῶται περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρως συμφωνοῦσιν[6], καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰν εἰσάγει τὸ σύμφωνον[7], στρατιῶται ὅμως ἐπὶ παράταξιν ἐξιόντες ἰσχυρῶς τὸ τοιοῦτον συμφωνοῦσιν.

7 Θεσπίζομεν[g] μὴ[8] ἐξεῖναι τοῖς στρατιώταις τὰ ἐξ ὧν αἱ στρα-

m. Ad marginem H. Salm. κεφ. ϛδ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 94. p. 21. — *n*. Ad marginem H. Salm. κεφ. ρια'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 111. p. 21. — *o*. Ad marginem H. κεφ. ρξδ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Synopsis l. c. 164. p. 23. — *p*. Ad marginem H. Salm. κεφ. (deest apud Salm.) ρξζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 167. p. 23. — *a*. Ad marginem H. βι. νζ. κεφ. ιβ'. Salm. νζ'. α'. ιβ'. Est Synopsis LVII. 1. 12. p. 475. Caeterum in utroque et H. et Salm. ad marginem item scribitur τιτλ. ις'. — *b*. Ad marginem H. κεφ. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Non invenio. — *c*. Ad marginem H. Salm. κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ. Sumpta haec sunt ex Synopsi XX. 1. 6. p. 220. — *d*. Ad marginem H. βι. νζ'. τι. α'. κεφ. μβ'. Similiter Salmasius, nisi quod capitis mentionem non habet. Est Synopsis LVII. 1. 42. p. 476. — *e*. Apud Salm. et in H. nihil adscriptum est. Est Synopsis X. 33. 3. p. 477. — *f*. In H. ἀνα. βι. ια'. κεφ. πη'. Salm. ια'. α'. πη'.

In narrationibus ambiguis narrantis sententia attendenda est.

In obscuris quod verosimile est aut quod plurimum fit, spectare oportet.

In obscuris benignius interpretamur.

Pactum ambiguum contra venditorem facit, actio autem ambigua actoris caussam non laedit.

TIT. XVI. DE MILITIBUS.

Adulterii aut alio crimine publico damnatus miles esse nequit.

Filius parentes maleficos adpellans militia indignus iudicatur.

Neque conductor neque fideiussor neque conductoris procurator miles fieri potest.

Constitutio vult, ne quis eodem tempore binas militias aut binas dignitates habeat: neque licet duplicem obire militiam aut militiae commiscere dignitatem. Qui autem hoc conari tentaverint, poenam decem librarum auri persolvant neque ullum inde commodum percipiant.

Neque usucapio completa neque longi temporis praescriptio consummata militi nocet aut ei qui reipublicae caussa abest, si intra annum utilem post reditum ea de re agat.

Etiamsi pagani de mutua successione invalide paciscantur, et neque mortis caussa donationem huiusmodi pactio inducat, milites tamen in expeditionem proficiscentes valide ita paciscuntur.

Sancimus, ne militibus eas possessiones, unde militiae su-

Est Synopsis XI. 1. 60. p. 477. — *g*. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ κωνσταντίνου βασιλέως*.

8. *φιλάγαζον* H.

1. Sic cum Cui. Falk. Reitzius ex Synopsi p. 475. Pro *ὁ* Vulgo est *ἐν*.

2. *ὁ στρατιώτης* H., sed contra Synopsin p. 220.

3. Sic Synopsis pag. 220., Basilica Heimbachi II. p. 374., quod et H. firmat. Mercerus male correxit *μισθωτὴς*.

4. *στρατίας* H.

5. Pro *τὸν* H. *τοῦ* habet.

6. *συμφωνοῦσι* H. Synopsis p. 477., *συμφωνῶσιν* Reitzius.

7. *σύμφωνων* H.

8. His verbis Reitzius hunc titulum praefert: *νεαρὰ τοῦ καίσαρος Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως*, qui quidem in C. et H. deest, et ex scholio marginali in orationis contextum male inlatus est.

τεῖαι ὑπηρετοῦνται κτήματα διαπωλεῖν· συντηρεῖσθαι δὲ εἰς ἑκάστην στρατείαν ἱππέων μὲν ἀκίνητον κτῆσιν τεσσάρων λιτρῶν ὕπαρξιν[9] *ἀριθμεῖσθαι*[10] *κελεύομεν*[11] ..... *πλωΐμων δὲ*[12] *λιτρῶν δύο.*

8 *Μηδὲ ἄλλως κυριεύεσθαι τὰ στρατιωτικὰ τοῖς ταῦτα οἱῳδήτινι τρόπῳ κτωμένοις*[13], *εἰ μὴ ὁ τῆς τεσσαρακονταετίας ἀνεπιφώνητος διαῤῥεύσει χρόνος· σχεδὸν γὰρ τοῖς κακῇ πίστει νεμομένοις ἠρίθμει τούτους*[14] *καὶ πάλαι*[15] *ἡ συνήθεια· πλὴν ὅσον οἱ μὲν ἐκ συναλλάγματος νεμηθέντες*[16] *τὴν τῶν καρπῶν ζημίαν διέφυγον· οἱ δὲ πίστει κακῇ*[17] *νεμόμενοι*[18] *καὶ καρποὺς*[19] *καὶ προσόδους καὶ πᾶσαν βλάβην κατετίθεντο*[20], *ὃ καὶ ἡμῖν ἀρέσκει.*

9 *Εἴ*[21] *τις*[h] *στρατιώτην ἐν παροίκου*[22] *λόγῳ εὑρεθείη κατέχων, εἰ μὲν αὐτὸς ἐκεῖνος καὶ τὰ ἐξ ὧν ἡ στρατεία ὑπηρετεῖται, ἁρπάσας κτήματα ἔχει*[23], *λς΄.*[24] *χρυσοῦ νομίσματα ποινῆς ἕνεκεν ἀποτίσει, ἐξ ὧν ὁ στρατιώτης μὲν τὰ ἥμιση λήψεται, πρὸς ἐπανάληψιν τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ, τὰ δὲ ἥμιση λήψεται*[25] *ὁ δημόσιος, ἧς χάριν ἐστερήθη δουλείας· εἰ δ' οὐχ ἁρπάσας, ἀλλ' ἀγοράσας εὑρεθῇ τὰ στρατιωτικά, πρὸς μὲν τὸν δημόσιον κδ΄.*[26] *χρυσοῦ ιι.*[27] *καταθήσει*[28], *πρὸς δὲ τὸν στρατιώτην ἀγωγὴν*[29] *ὑπὲρ τοῦ τιμήματος οὐχ ἕξει. Εἰ δ' ἑτέρων*[30] *αὐτοὺς ἐξελασάντων ἐκ τῶν οἰκείων ἢ αὐτῶν*[31] *ἐκείνων ἐκστασίῳ χρησαμένων ἄλλοι τούτους κατοικτείραντες ἐδέξαντο, εἴτε παροικεῖν εἴτε θητεύειν, ἀνεύθυνοι ἔστωσαν· ὅσοι δὲ στρατιώτας ἱκανοὺς εἰς ἰδίας ὑπηρεσίας κατετόλμησαν ἔχειν τῶν φωσσάτων τούτους ἀποστερήσαντες, εἰς ἕκαστον ἐν ἑκάστῳ χρόνῳ*[32] *ἓξ νομίσματα ὁ ἐξκουσσεύσας*[33] *εἰσπραχθήσεται, καὶ ταῦτα ὁ δημόσιος οἰκειώσεται· εἰ μήπου ἀπὸ στρατηγῶν ἢ τῶν ἄλλων ἀρχόντων τούτους ἔτυχον δεδεγμένοι, καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἀποτεταγμένων εἰς ὑπηρεσίαν τῶν στρατηγῶν*[34] *ἢ τῶν ἄλλων ἀρχόντων καθειστήκεισαν· εἰ γὰρ ἐκ τῶν ἔξωθεν καὶ τῆς κοινότητός*

h. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ.*

9. Sic Gothofr. Suall. C. H. Invitis Musis Reitzius *ὕπαρξιν* delevit ex Cuiacii coniectura.

10. Sic Gothofr. Suall. C. H. Contra *οἷς συναριθμεῖσθαι* Reitzius ex Cuiacii coniectura.

11. Post haec lacunae signa apposui, siquidem aliqua excidisse vel ipsa huius Novellae oratio, quae apud Cuiacium lib. V. Feudorum tom. III. pag. 783. legitur, satis significat. Mecum faciunt C. H., editio princeps, Gothofr. Caeterum Cuiacius hanc lacunam ex genuino huius Novellae contextu ita supplevit: *καὶ τοὺς ἐπὶ τὸν στόλον τεταγμένους πλωΐμους τοῦ τε Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Σάμου καὶ τῶν Κιβυῤῥαιωτῶν*, quae etiam Reitzius in contextum Harmenopuli sine librorum mss. consensu recepit.

12 *πλωΐμων δὲ* C. H. edit. princeps, Gothofr. Atqui Reitzius male *λοιπῶν δὲ πλωΐμων*, cum Cuiacius coniecisset *λοιπὸν δὲ πλωΐμων*.

13. Pro *κτωμένοις* liber Salmasii et H. *κεκτημένοις*.

14. *τούτους* H.

15. *παλαιὰ* H.

16. Addunt Cui. Falk. satis male *ἐντὸς τεσσαρακονταετίας*.

stentantur, divendere liceat, sed ad quamque militiam equitum quidem possessio immobilis quatuor librarum substantia reservetur; [adnumerari etiam volumus . . . . .] classiariorum vero duarum librarum possessio.

Non aliter autem praediorum militarium dominium iis adquiratur, qui ea quocumque modo possident, nisi annorum quadraginta tempus silentio transactum fuerit. Propemodum enim malae fidei possessoribus hos olim quoque consuetudo adnumerabat, nisi quod ex contractu possidentes fructuum damnum effugiebant; malae autem fidei possessores et fructus et reditus et omne detrimentum exsolvebant; quod et nobis placet.

Si quis militem coloni loco detinere deprehensus fuerit, si quidem is ipse fundos etiam, de quibus functiones militares exhibentur, raptos habeat, triginta sex solidos aureos mulctae loco solvat, quorum dimidiam quidem partem miles accipiet ad recuperationem in integrum restitutionis suae, dimidiam vero fiscus, eius servitutis nomine, qua spoliatus est. Quod si eum praedia militaria non rapuisse sed emisse compertum fuerit, fisco quidem viginti tres solidos solvet, adversus militem vero actionem de pretio nullam habebit. Si vero suis bonis ab aliis expulsos vel per semetipsos cessione usos alii miseriti receperunt, vel uti colonorum obeant munera vel uti pro mercede serviant, extra culpam sunto. Si qui autem milites idoneos ad exhibenda ministeria sua fossatis surreptos habere fuerint ausi; pro quolibet eorum ab excussore sive discussore publico solidi sex singulis vicibus exigentur, quos fiscus sibi vindicabit, nisi forte ab ipsis ducibus aliisve magistratibus eos acceperint, ipsique milites ex eorum sint numero, qui ministerio ducis aut magistratuum desti-

17. Pro *κακῇ* H. habet *κακοῖς*.

18. Pro *νεμόμενοι* H. *νεμηθέντες* habet.

19. Verba *καὶ καρποὺς* desunt in H.

20. *κατετέθεντο* H.

21. His verbis Reitzius verba *τοῦ αὐτοῦ* praeposuit.

22. Pro *παροίκου* Gothofredus scripsit *παροικικῷ*, Rittero probante. Est contra libros mss., neque hac emendatione opus esse Reitzius animadvertit.

23. *ἔχειν* H.

24. Numeri desunt in libro Salmasii et H. Restituit ex Cuiac. et Falk. Reitzius.

25. Verba *τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ τὰ δὲ ἡμίση λήψεται* in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton desunt. Caeterum ante verba *ὁ δημόσιος* quidam male intrudunt *πρὸς ἐπανάληψιν*, quae ex superioribus huc male delata sunt et recte a Reitzio expulsa.

26. Desunt hi numeri in libro Salmasii et H., sed Reitzius ex Cui. et Falk. restituit.

27. Pro *ιι* H. *νομίσματα* habet.

28. *καταθέσει* H.

29. *τὴν ἀγωγὴν* H.

30. Pro *ἑτέρων* H. *ἕτερον* habet.

31. Pro *αὐτῶν* H. *ἑαυτῶν* habet. Post *αὐτῶν* quidam vocem *ἢ* addunt, quod Cuiacio et Salmasio auctoribus Reitzius eiecit.

32. *χρόνων* H.

33. *ἐξκουσατεύσας* H.

34. Pro *τῶν στρατηγῶν* H. *τοῦ στρατηγοῦ* habet.

εἰσιν, οὐκ ἀθωωθήσεται ὁ τούτους ἔχων, εἰ καὶ δεικνύειν ἑτοίμως ἔχει παρὰ τοῦ στρατηγοῦ ἢ ἄρχοντος ἐπιτραπῆναι κεχρῆσθαι αὐτοῖς[35].

10 Ἐάν τινες[i][36] μερίδας τινὰς ἀπὸ στρατιωτικῶν[37] κατέχωσι τόπων[37a], εἰ μὲν καλῇ πίστει, τουτέστιν ἀγορασίας[38] ἢ δωρεᾶς ἢ ἀνταλλαγῆς ἢ ἀντιλήψεως[38a] τρόπῳ, ταύτας[39] ἐκτήσαντο[40], καὶ οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ χρόνου βοήθειαν ἔχουσιν ἐκ τῶν τοιούτων, τοὺς μὲν τόπους μόνους ἀφαιρεῖσθαι καὶ τοῖς ἐγκαλοῦσι στρατιώταις ἀναργύρως ἀποδιδόναι, ζημίαν δὲ μηδεμίαν τῷ κατασχόντι προσφέρειν. Εἰ δὲ ἐξ ἁρπαγῆς στρατιωτικοῦ[41] τινες δεσπόζουσι τόπου[42], τότε κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ κατεχομένου τόπου καὶ τὴν ζημίαν τῷ καθαρπάσαντι ἐπιφέρεσθαι.

11 Ὁ[k] στρατιώτης, ἔνθα στρατεύεται, οὐκ ἀγοράζει χωρίον, εἰ μὴ πατρῷον παρὰ τοῦ δημοσίου.

12 Ὁ[l][43] υἱὸς στρατιώτου τελευτῶντος ὁ μείζων[44] παραχρῆμα ὑπεισέρχεται εἰς τὸν τόπον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τὰς αὐτὰς ἀννώνας λαμβάνει.

13 Ἐὰν[m] στρατιώτης[45] καταδικασθῇ, οὐ χρὴ τὰς ἀννώνας αὐτοῦ δοθῆναι τῷ ἐνάγοντι.

14 Ὁ[n] κλέψας ἀλλότριον ἅρμα τοῦ βαθμοῦ τῆς στρατείας ἐξωθεῖται.

15 Ὁ[o] τὸ χαράκωμα παρεξιὼν ἢ διὰ τοῦ τείχους εἰς τὸ κάστρον εἰσιὼν κεφαλικῶς τιμωρεῖται· ὁ δὲ τὴν τάφρον[46] ὑπερπηδῶν ἀποστρατεύεται.

16 Ὁ[p] τραχεῖαν ἐρεθίζων στρατιωτῶν στάσιν[47] κεφαλικῶς τιμωρεῖται· εἰ δὲ μέχρι φωνῆς ἢ ψιλῆς μέμψεως ἡ στάσις ἐστί, τοῦ βαθμοῦ ἐκβάλλεται.

17 Ὁ[q] ἀπόφυγος γενόμενος[48] ἐν καιρῷ πολέμου[49] κεφαλικῶς τιμωρεῖται· ὁ δὲ ἐν εἰρήνῃ ἱππεὺς μὲν ὢν ἐναλλάσσει τὸν βαθμόν, πεζὸς δὲ[50] γενόμενος ἐκβάλλεται τῆς στρατείας.

i. Ad marginem H. νεαρὰ. — k. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. νζ'. τϊ. α'. κεφ. ιη'. Similiter Salm. Est Synopsis LVII. 1. 18. p. 476. — l. Ad marginem H. βϊ. νζ'. τιτλ. ζ'. κεφ. α'. Similiter Salm. Est Synopsis LVII. 7. 1. p. 477. — m. Est Synopsis p. 477.; in Basilicis IX. 3. 80. ed. Heimbach I. p. 461. — n. Ad marginem H. βϊ. νζ'. τϊ. δ'. κεφ. ζ'. Salm. νζ'. α'. ζ'. Est Synopsis LVII. 1. 7. p. 475. — o. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis LVII. 1. 8. p. 475. — p. Ad marginem H. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 9. p. 475. — q. Ad marginem H. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis l. c. 13. p. 475.

35. Pro αὐτοῖς H. αὐτῷ habet, ut et alii. Correxit Reitzius.

36. His verbis Reitzius titulum praefert νεαρὰ. Vide notas crit.

37. στρατιωτικῆς H.

37 a. τόπον H.

38 ἀγωρᾶς H.

nantur. Nam si extranei sint et gregarii, non liberabitur, qui eos detinet, tametsi probare non difficulter possit a duce vel magistratu potestatem sibi factam, ut eis utatur.

Sancimus ut iis, qui partes quasdam praediorum militarium possident, si quidem eas bona fide, hoc est emtionis aut donationis aut permutationis aut defensionis titulo nacti sunt, nec praescriptionis auxilium habent, ipsa praedia duntaxat adimantur; et militibus querelas instituentibus sine pretio reddantur; poena interim possessori nulla inferenda. Quod si qui dominium locorum militarium ex rapina consecuti fuerint, tum vero pro ratione fundi, qui detinetur, poena quoque raptori infligatur.

Miles, ubi militat, praedium non emit, nisi paternum a fisco.

Maior natu militis defuncti filius statim in locum patris succedit easdemque annonas accipit.

Si miles condemnetur, annonas illius accusatori dari non oportet.

Qui aliena arma subripit, militiae gradu pellitur.

Qui vallum transcendit aut per murum castra ingreditur, capitaliter punitur. Qui vero fossam transsilit, militia eiicitur.

Atrocem militum seditionem concitans capite punitur: quod si intra vociferationem aut levem querelam substiterit seditio, gradu pellitur.

Qui tempore belli profugit, capitaliter plectitur; si vero in in pace, siquidem eques sit, gradum mutat, pedes militia eiicitur.

38 a. Sic et H. ἀντιχρήσεως quidam legi vult. Satis male.

39. ταύτης H.

40. ἐκτήσατο H.

41. στρατιωτικοὺς quidam edidere, sed contra H.

42. τόπους quidam edidere, sed contra H.

43. Verba ὁ υἱὸς desunt in H., sed sunt et in Synopsi p. 477.

44. Post vocem μείζων H. υἱὸς intrudit, sed contra reliquorum librorum et Synopsis p 477. auctoritatem.

45. Tota haec §. 13. deest in C. H., editione principe. Supplevit Reitzius ex Cui. et Falk., ideoque cum suspectae fidei sit, aliis litteris notavimus.

46. Pro τάφρον H. τάφρου habet. Satis male.

47. Sic H. et Synopsis p. 475. et infra VI. 14. §. 6. τάξιν aliquot editt.

48. γενόμενος deest in H., sed habet et Synopsis p. 475.

49. Voci πολέμου H. vocem γενόμενος subiicit.

50. δὲ deest in H., habetur etiam in Synopsi p. 475.

18 *Πᾶσα*[r] *προπέτεια κατὰ*[51] *δουκὸς ἢ ἄρχοντος τοῦ στρατιώτου κεφαλικὴν ἐπάγει τιμωρίαν.*

ΤΙΤΛ. ΙΖ'. ΠΕΡΙ ΛΥΣΕΩΣ[1] *ΥΠΕΞΟΥΣΙΟΤΗΤΟΣ.*

1 *Ἔγνωμεν*[a], *ὅτι τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν*[2] *κατὰ τῶν ἡμετέρων οἰκετῶν καὶ κατὰ τῶν ἡμετέρων παίδων τοῦτο μὲν φυσικῶν, τοῦτο δὲ καὶ θετῶν. Νῦν δὲ σκοπήσωμεν, τίνι διαλύεται τρόπῳ ἡ ὑπεξουσιότης· ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν οἰκετῶν μαθησόμεθα ἐν τῷ περὶ ἐλευθερίας τίτλῳ, περὶ δὲ τῶν παίδων ἐντεῦθεν.*

2 *Λύεται*[b] *τῆς ὑπεξουσιότητος ὁ παῖς θανάτῳ*[3] *τοῦ πατρός, οὐκ ἀεὶ δέ· εἰ μὲν γὰρ πατήρ ἐστιν ὁ τελευτήσας, ἀμάχως οἱ παῖδες αὐτεξούσιοι γίνονται· τελευτήσαντος δὲ τοῦ πάππου οὐ πάντως ἔκγονοι αὐτεξούσιοι γίνονται· δεῖ γὰρ σκοπεῖν τὸν καιρὸν τῆς τοῦ πάππου τελευτῆς· καὶ εἰ μὲν εὑρεθῇ τὸ μέσον πρόσωπον, τουτέστιν ὁ υἱὸς ὑπεξούσιος, οἱ δὲ ἔκγονοι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὑπεξούσιοι τῷ πάππῳ, καθ' ὃν τελευτᾷ, ἔσονται ὑπεξούσιοι τῷ πατρὶ τελευτήσαντος τοῦ πάππου οἱ ἔκγονοι·*[4] *μεταπεσοῦνται γὰρ εἰς τὴν τοῦ οἰκείου πατρὸς ὑπεξουσιότητα. Εἰ δὲ ὁ μέσος ἢ προετελεύτησε τοῦ πατρὸς ἢ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοῦ ἠλευθερώθη, τότε οἱ ἔκγονοι, ἐπειδὴ οὐ μεταπίπτουσιν εἰς ἑτέραν ὑπεξουσιότητα, αὐτεξούσιοι γίνονται.*

3 *Ἐὰν*[c] *καταδικασθῇ τις θανάτῳ, ἅμα τῇ ἀποφάσει γίνονται οἱ παῖδες αὐτοῦ αὐτεξούσιοι.*

4 *Ἐὰν*[d] *γένηται πατρίκιος ὁ ὑπεξούσιος, ἅμα τῷ δέξασθαι τοὺς κωδικέλλους τῆς πατρικιότητος τῆς τοῦ πατρὸς ὑπεξουσιότητος ἀπαλλάσσεται.*

5 *Τὸν*[e] *ἐμὸν πατέρα συνέβη γενέσθαι αἰχμάλωτον, ἐν τῷ μεταξὺ ἀνηρτημένα ἔσται τὰ τῆς ὑπεξουσιότητος· καὶ εἰ μὲν ὑποστρέψῃ*[5] *ὁ πατὴρ, ἔσομαι αὐτῷ*[6] *ὑπεξούσιος, εἰ δὲ τελευτήσῃ, γενήσομαι αὐτεξούσιος*[7]. *Ζητοῦμεν δὲ ἐκ ποίου χρόνου δοκῶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἀπαλλάττεσθαι, ἐξ οὗ ἐλήφθη ὁ πατὴρ ἢ ἐξ οὗ ἐτελεύτησε παρὰ τοῖς πολεμίοις· ἔστι γὰρ ὅλως τις*[8] *διαφορὰ καὶ*

r. Ad marginem H. *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis l. c. 14. p. 475. — a. Ad marginem H. *τϊ. δ'. κεφ. α'.* Salm. *βϊ. γ'. τιτλ. δ'. κεφ. α'.* Est Prochiron 26. 1. p. 141. — b. Est Prochiron 26. 1. p. 141. seq. — c. Ad marginem H. *ἀνάγν. βϊ. γ'. τϊ. δ'. κεφ. γ'.* Est Prochiron 26. 2. p. 142. — d. Salm. *γ'. δ'. γ'.* Est Prochiron 26. 3. p. 142. — e. Ad marginem H. Salm. *κεφαλ. τὸ αὐτό.* Est Prochiron 26. 4. p. 142.

51. Pro *κατὰ* H. *κατὰ τοῦ* habet, sed et in Synopsi pag. 475. articulus deest. Infra tamen VI. 14. §. 7. habetur.

Omnis contumacia militis adversus ducem aut praefectum capitalem meret poenam.

TIT. XVII. DE POTESTATIS PATRIAE DISSOLUTIONE.

Novimus potestatem nos habere in servos nostros et in liberos nostros tam naturales quam adoptivos. Nunc videamus, quomodo haec potestas solvatur. Ac de servis quidem in titulo de libertatibus audiemus, de liberis autem hoc loco.

Solvitur patria potestate filius per patris mortem, nec tamen semper: nam si pater sit qui moritur, liberi sine controversia sui iuris fiunt; avo autem mortuo, nepotes non omnino sui fiunt iuris. Spectandum est enim tempus mortis avi: et siquidem inveniatur persona media, id est, filiusfamilias ac nepotes eo tempore, quo avus moritur, in eiusdem avi potestate sint, nepotes moriente avo in patris potestatem devenient; namque in patris sui potestatem recident. Si media persona aut ante patrem sit defuncta, aut potestate eius liberata, tunc nepotes, quandoquidem in alius potestatem non recidunt, sui iuris fiunt.

* Si quis ad mortem damnatur, liberi eius simul cum sententia sui iuris fiunt.

* Si filiusfamilias fiat patricius, simulatque patriciatus codicillos acceperit, patris potestate exit.

* Evenit ut pater meus bello caperetur: interim iura potestatis suspensa manent: et si quidem pater redierit, ero in eiusdem potestate; sin moriatur, mei iuris fiam. Quaerimus autem, ex quo tempore liberatus potestate videar, utrum ex quo pater captus fuit, an ex quo apud hostes decesserit. Est enim omnino discrimen aliquod et quidem maxime.

1. Male quidam *διαλύσεως*.
2. *ἔχωμεν* H.
3. *τῷ θανάτῳ* Falk. *τὸ αὐτοῦ θανάτῳ* Cuiac. Utrumque Prochiri p. 141. auctoritate refutatur.
4. *οἱ ἔκγονοι* ab uno ex Anonymis Reitzii delentur, sed contra Prochiron p. 142. et H.
5. *ὑποστρέψει* H.
6. Pro *αὐτῷ* H. habet *αὐτοῦ*.
7. Sic Palatinus liber Salmasii, et alii pro eo, quod Vulgo habetur *μνήσομαι αὐτεξούσιος*. Caeterum verba *εἰ δὲ τελευτήσῃ — αὐτεξούσιος* in H. desunt, nisi fallor, propter homoeoteleuton. In Prochiro p. 143. habentur.
8. *γάρ τις*, voce *ὅλως* omissa, H., sed habetur et in Prochiro p. 143.

6 πάνυ[9]. Ὑπόθου γὰρ ἔχειν τινὰ δύο παῖδας καὶ δισχιλίων νομισμάτων περιουσίαν, ληφθῆναί τε[10] ὑπὸ τῶν πολεμίων. Τούτων ὁ μὲν ἦν[11] σπουδαῖος καὶ λαβὼν ι. δύο[12] ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς περιουσίας, ἐξ οἰκείων καμάτων ἠδυνήθη χίλια νομίσματα ἐμπορευσάμενος κερδᾶναι· ὁ δὲ ἕτερος ῥᾴθυμος ὢν οὐδὲν προσεκτήσατο. Μετὰ χρόνον τινὰ ἀπηγγέλθη, ὅτι παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐτελεύτησεν αὐτῶν ὁ πατήρ. Ἐβούλοντο[13] μερίσασθαι τὸν πατρῷον κλῆρον, καὶ ὁ μὲν ῥᾴθυμος ἔλεγε· νῦν, ὅτε τῇ ἀληθείᾳ ὁ πατὴρ ἐτελεύτησε, γεγόναμεν αὐτεξούσιοι· οὐκοῦν ὅσα ἐκτήσω[14] σὺ ὁ σπουδαῖος, τοῦ πατρός ἐστι καὶ δεῖ ἡμᾶς τὰ τρισχίλια μερίσασθαι, τουτέστι λαβεῖν ἀνὰ χιλίων πεντακοσίων. Ὁ δὲ σπουδαῖος ἔλεγεν· ἐξ ἐκείνου, ἐξ οὗ συνέβη ληφθῆναι τὸν πατέρα, γεγενῆσθαι[15] ἡμᾶς αὐτεξουσίους· δοκεῖ γὰρ ὁ μὴ ὑποστρέψας κατ' ἐκεῖνον[16] τεθνᾶναι τὸν καιρὸν[17]· οὐκοῦν ὡς αὐτεξούσιος, ὅσα ἂν ἐκτησάμην, ἐμαυτῷ καὶ οὐχ ἑτέρῳ προσεπόρισα. Καὶ μᾶλλον ταύτῃ πειθόμεθα τῇ γνώμῃ.

7 Ὁ μέλλων[d] αὐτεξούσιον[18] τὸν παῖδα αὐτοῦ ποιῆσαι, προσίτω τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ, καὶ λεγέτω αὐτῷ, ὅτι τόνδε[19] ποιῶ αὐτεξούσιον, καὶ τῆς ἐμαυτοῦ[20] ἀφίημι χειρός· ὥστε εἰ συμβῇ τὸν παῖδα ἄτεκνον ὄντα διαθέσθαι, ἐῤῥῶσθαι τὴν ἐκείνου διαθήκην, φυλάττοντος δηλονότι τὴν νόμιμον μοῖραν τῷ πατρί.

8 Ἡ δὲ ις'.[e] νεαρὰ τοῦ καίσαρος[21] Λέοντος οὕτω φησίν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις τρόποις καὶ οὗτος ἐδείκνυ τὸν παῖδα αὐτεξούσιον, εἴγε ὁ τὴν ἐπιτροπὴν ἐγκεχειρισμένος, εἴτε πατὴρ εἴτε προπάτωρ, τὸ ἀπόλυτον αὐτῷ οἰκείῳ στόματι ἐδωρεῖτο, ἡμεῖς καὶ τοῦτο προσεπισυνάπτομεν·[22] ὡς εἰ πρὸς[23] διαγωγὴν ἰδιογνωμονοῦσαν[24] ὀφθείη μόνον ὁ παῖς καταστὰς ἄντε[25] γλῶσσα μὲν οὐ παρέσχε[26] τοῦτο, ἄλλως δὲ γνώμῃ σιωπῶσα καὶ ἰδίως ῥυθμιζομένῳ τῷ παιδὶ οὐκ ἐναντιουμένη[27] ἀλλὰ παραχωρήσασα καθ' ἑαυτὸν διάγειν[28] κἂν ᾖ γαμικῆς ἡλικίας ἔξω, εἶναι καὶ αὐτῷ[29] κεκυρωμένον[30] τὸ αὐτεξούσιον.

d. Ad marginem H. κεφ. τὸ αὐτὸ. Salm. τὸ αὐτὸ. Est Prochiron 26. 5. p. 144. — e. Ad marginem H. νεαρὰ. Est Leonis Novella 25.

9. καὶ πάνυγε Reitzius, sed γε omissum in H. et Prochiro p. 143.

10. Pro τε H. τι habet, sed contra Prochiron p. 143.

11. ἦν H. liber Salmasii, Prochiron p. 143. εἷς Vulgo.

12. νομίσματα δύο H., Gothofredus, alii, Prochiron p. 143. At Reitzius ex Theophilo reponit χίλια.

13. ἠβούλοντο H.

14. Verba ὅσα ἐκτήσω H. alii libri hoc loco omiserunt et post verba τοῦ πατρός ἐστι reiecerunt, sed Reitzius recte restituit, quam rem omni ex parte confirmat Prochiron p. 143.

15. γενῆσθαι H.

16. Sic Prochiron p. 144. et alii; ἐκεῖνο Salm. ἐκείνῳ H.

17. Sic Prochiron p. 144. et alii; τῷ καιρῷ H. τοῦ καιροῦ Salm.

18. αὐτεξούσιος H., sed contra reliquos libros et Prochiron p. 144.

19 Pro τόνδε H. habet τοῦδε.

20. Sic et H., Prochiron pag. 144.

* Finge enim, habere aliquem duos filios, et bis mille aureorum patrimonium, captumque esse ab hostibus. Horum autem alter erat diligens et duo aureos accipiens ex bonis patris suis laboribus mille aureos negotiando lucri fecit: alter autem negligens nihil adquisivit. Post tempus aliquod renuntiatur patrem eorum apud hostes obiisse.

Volebant igitur paternam hereditatem partiri. Et dicebat negligens: nunc, cum vere pater obiit, nostri iuris facti sumus; itaque quaecumque tu diligens adquisivisti, patris sunt, et oportet nos tria millia partiri, id est, utrumque capere millenos quingentos.

Diligens autem dicebat: ex eo tempore, quo evenit ut pater caperetur, nostri nos iuris esse factos; videtur enim non reversus illo decessisse tempore; itaque, ut paterfamilias, quaecumque adquisivi, mihi ipsi, non alii adquisivi.

Et huic potius obsequimur sententiae.

* Qui filium suum emancipare volet, competentem adeat iudicem, eique dicat: Hunc sui iuris facio manuque mea mitto. Quare si eveniat, ut filius sine prole decedens testamentum fecerit, valet eius testamentum, dummodo legitimam portionem patri servarit.

Novella autem imperatoris Leonis decima sexta sic ait: Quandoquidem praeter alios modos etiam hic filium sui iuris efficiebat sive pater sive avus, filii tutelam administrans, suo eum ore emancipaverit, nos etiam hoc adiicimus: ut, si filius in vitae ratione separatim instituenda solus consistere cernatur, vel si hoc lingua quidem non concesserit, sed alioqui tacitus consensus ac separatim agenti filio non adversans atque ipsum per se agere permitens, etiamsi consortis vitae sit expers, rata sit haec quoque patriae potestatis dissolutio.

Editiones tamen quaedam *αὐτοῦ* pro *ἐμαυτοῦ* habent.

21. Pro *καίσαρος* H. *κυροῦ* habet.

22. *προσεπισυνάπτωμεν* H.

23. Sic H. Pro *πρὸς* Vulgo *οὗτος*, quod et Reitzius habet. Verum Novella Leonis 25. *πρὸς διαγωγὴν*.

24. Sic Reitzius rescripsit ex Novella Leonis 25. Pro *ἰδιογνωμονοῦσαν* Vulgo *ὁμογνωμονοῦσαν*, H. *ὁμογνωμονοῦτο*. Ego vulgarem lectionem servari posse credo, si legatur *πρὸς διαγωγὴν ὁμόγνωμον οὖσαν ὀφθείη* hoc est, *si filius in vitae ratione ex aequali utriusque consensu instituenda per se solus conversari vitamque agere videatur.*

25. Hoc loco Contius Falk. contra libros mss. et H. subiecere *γλώσσῃ τοῦτο ὡμολόγηται, οὐ ὑπ' ἐξουσίαν ἐτέλει εἶτε*. Quae quidem et Reitzius recepit, sed uncinis inclusit. Hac orationis interpolatione nihil opus est.

26. *παρέσχετο* Falk. Cuiacius, sed contra H.

27. Sic H. *ἐναντιομένη* Reitzius male habet.

28. Pro *διάγειν* H. *διάγην* habet.

29. Pro *αὐτῷ* aliqui habent *αὐτό*, sed contra H.

30. *καὶ κυρωμένον* H.

9 *Δύναταί*[f] *τις τὸν μὲν υἱὸν ποιεῖν αὐτεξούσιον, τὸν δὲ ἔκγονον κρατεῖν ὑπεξούσιον· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τὸν ἔκγονον ποιεῖν αὐτεξούσιον, κατέχειν δὲ ὑπεξούσιον τὸν*[31] *υἱόν· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ προεκγόνων.*

10 *Εἶχέ τις*[g] *υἱὸν ὑπεξούσιον, ὃς εἶχε γαμετὴν ἐγκύμονα· τὸν υἱὸν ἐποίησεν αὐτεξούσιον ἢ εἰς θέσιν αὐτὸν ἄλλῳ δέδωκεν. Ἐτέχθη μετὰ ταῦτα ἔκγονος· λέγομεν αὐτὸν ὑπεξούσιον γενέσθαι τοῦ πάππου, ἐπειδὴ σκοποῦμεν ἐπὶ τῶν ἐννόμων γάμων τὸν καιρὸν τῆς συλλήψεως. ὅτε*[32] *δὲ ἡ σύλληψις γέγονεν, ὑπεξούσιος ἦν ὁ υἱὸς ὁ τοῦτον*[33] *σπείρας.*

11 *Ἡ ἔμπρακτος*[h] *ἐπαρχαιότης ἢ στρατηγία ἢ ἐπισκοπὴ λύει τὴν ὑπεξουσιότητα.*

ΤΙΤΛ. ΙΗ΄. ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ.

1 *Τῶν*[a] *προσώπων ἄκρα διαίρεσίς ἐστιν αὕτη· ὅτι τῶν*[1] *ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ δοῦλοι.*

2 *Καὶ*[b] *τὴν μὲν ἐλευθερίαν, ἐξ ἧς ἡ τῶν ἐλευθέρων ἐπινενόηται προσηγορία, οὕτως ὁρίζεσθαι χρή. Ἐλευθερία ἐστὶν*[2] *εὐχέρεια φυσικὴ ἑκάστῳ*[3] *συγχωροῦσα πράττειν, ἃ*[3a] *βούλεται, εἰ μὴ νόμος ἢ βία κωλύσῃ·*[4] *βία μὲν, ἐπειδὴ βουλόμενόν με ἔσθ' ὅτε τι πρᾶξαι, ὃ τοῖς νόμοις οὐκ ἀπηγόρευται, διακωλύει τις ἰσχύϊ μείζονι*[5] *βιασάμενος· νόμῳ*[6] *δὲ, ὅτι*[7] *τιμωριῶν ἀπειλαῖς εἴργομαι πράττειν ἃ*[8] *βούλομαι· οἰκέτῃ*[9] *γὰρ ποιεῖν τι κατὰ γνώμην καὶ δεσπότου*[10] *δέος ἐμποδίζει.*

3 *Δουλεία*[bb] *ἐστὶν ἐθνικοῦ νόμου διατύπωσις, ἐξ ἧς τις ὑποβάλλεται τῇ*[11] *ἑτέρου δεσποτείᾳ, ὑπεναντίον*[12] *φυσικοῦ νόμου. Ἡ γὰρ φύσις ἐλευθέρους πάντας προήγαγεν, ἡ δὲ τῶν πολεμίων*[13] *ἐπίνοια τὴν δουλείαν ἐφεῦρεν· ὁ γὰρ τοῦ πολέμου νόμος κτῆμα τῶν κρατούντων θέλει τοὺς νενικημένους εἶναι.*

4 *Οἱ*[c] *δοῦλοι ἢ τίκτονται ἢ γίνονται· τίκτονται οἱ ἐκ τῶν ἡμε-*

f. Ad marginem H. *βι. γ΄. τι. δ΄. κεφ. ε΄.* Similer Salmasius. Est Prochiron 26. 6. p. 144. — *g.* Ad marginem H. *ἀνάγν. κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 26. 7. p. 144. seq. — *h.* Ad marginem H. *κεφ. η΄. τοῦ αὐτοῦ.* Sic et Salm. Est Prochiron 26. 8. p. 145. — *a.* Ad marginem H. Salm. *βι. β΄. τι. γ΄. κεφ. α΄.* Est Prochiron 34. 1. p. 192. — *b.* Est Prochiron l. c. p. 192. — *bb.* Ad marg. H. Salm. *κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.* Subiicit H. *ὅρος δουλείας.* Est Prochiron 34. 2. p. 193. — *c.* Ad marginem H. Salm. *κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 34. 3. p. 193.

31. Sic H. Prochiron p. 144. *τὸν* Vulgo deest, quod nec Reitzius habet.

32. *ὅτι* H. pro *ὅτε* habet.

33. Pro *τοῦτο* H. *τούτων* habet.

1. Pro *τῶν* H. habet *τῆς*, sed contra Prochiron p. 192.

* Potest quis filium quidem emancipare, at nepotem in sua retinere potestate: et ex diverso emancipare nepotem ac filium retinere in potestate: ac similiter in nepotibus.

* Habebat quis filium in potestate, cui uxor erat praegnans: filium emancipat aut alii in adoptionem tradit. Postea nascitur nepos: eum dicimus in potestate esse avi, quoniam in iustis nuptiis conceptionis tempus spectamus; quum autem hic conciperetur, in potestate erat filius, qui hunc genuit.

* Dignitas praefecti sive urbi sive praetorio, magistri militum atque episcopi patriam potestatem solvit.

TIT. XVIII. DE LIBERTATIBUS.

Personarum summa divisio haec est, quod hominum alii sint liberi, alii servi.

* Et libertas quidem, ex qua liberorum denominatio desumta est, sic definienda est: libertas est naturalis facultas, cuique permittens facere, quae velit, nisi lex aut vis impediat. Vis quidem, quando volentem me aliquid forte facere, quod legibus non est probibitum, aliquis prohibet maiori vi cogens: lex autem, quando poenarum minis inhibeor facere quae volo. Servum enim facere quid pro arbitrio etiam domini metus vetat.

* Servitus est constitutio iuris gentium, ex qua quis alieno subiicitur dominio contra ius naturale. Natura enim omnes produxit liberos; hostium autem ratio servitutem induxit, quoniam lex belli victos vult esse in potestate et dominio vincentium.

* Servi aut nascuntur aut fiunt. Nascuntur, qui ex ancillis

2. His verbis ad marginem H. praeponitur ὅρος ἐλευθερίας.

3. Pro ἑκάστῳ H. ἔχουσα habet, sed recte Prochiron p. 192.

3a. Sic H. Falk. et Reitzius. Prochiron p. 192. ὃ Vulgo.

4. Pro κωλύσῃ H. κωλύσει habet.

5. μείζονι H.

6. νόμῳ H. Prochiron p. 192. νόμος Reitzius, quod magis cum superioribus conveniet.

7. ὅτε H.

8. Pro ἃ H. ὃ habet.

9. Sic Reitzius, οἰκέτην Prochiron p. 192. οὐκέτι H. alii libri.

10. Sic Prochiron pag. 192. δεσποτείαν Vulgo. Emendavit Reitzius.

11. Pro τῇ H. τῆς habet.

12. ὑπεναντίου H., sed contra Prochiron p. 193.

13. Sic H. alii libri; πολέμων Reitzius Prochiron p. 193.

τέρων ἡμῖν προσγινόμενοι θεραπαινῶν· γίνονται οἱ ἐκ τῶν ἐθνικῶν νομίμων, τουτέστιν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.

5 *Καὶ*[d] *ἡ μὲν*[14] *τῶν δούλων τύχη οὐδεμίαν ἐπιδέχεται διαίρεσιν· οὐ γάρ ἐστιν εἰπεῖν ἐπ' αὐτῶν, μᾶλλον ἢ ἧττον δοῦλος· ἐστὶν οὖν ἄτομος ἡ δουλεία*[15]*· ἐπὶ δὲ τῶν ἐλευθέρων*[16] *πολλὰς εὑρίσκομεν διαφοράς· ἢ*[17] *γὰρ εὐγενεῖς εἰσιν ἢ ἀπελεύθεροι.*

6 *Οἱ ἐλεύθεροι*[e] *εἰς*[18] *δύο διαιροῦνται, εἰς εὐγενεῖς καὶ ἀπελευθέρους. Καὶ εὐγενής*[19] *ἐστιν ὁ εὐθέως ἅμα τῷ τεχθῆναι ἐλεύθερος ὢν καὶ μήπω τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας γευσάμενος, εἴτε ἐκ συνοικεσίου*[20] *εὐγενῶν τεχθῇ, εἴτε ἐκ δύο ἀπελευθέρων· εἴτε τὸ ἓν πρόσ-*
7 *ωπόν ἐστιν εὐγενές, τὸ δὲ ἕτερον ἀπελεύθερον*[21]*. Εἰ δὲ καί τις ἐξ ἐλευθέρας τεχθῇ μητρός, δούλου*[22] *δὲ πατρός, εὐγενὴς ὁμοίως ἔσται*[23]*, ὥσπερ ὁ ἐξ ἐλευθέρας*[24] *μητρός καὶ*[25] *ἀδήλου*[26] *πατρός, τουτέστιν ἀπὸ πορνείας τεχθείς· οὐδὲ γὰρ βλάπτει τὴν τοῦ παιδὸς εὐγένειαν τὸ ἐκ πορνείας γενέσθαι τὴν σύλληψιν· ἀρκεῖ γὰρ ἐλευθέραν εἶναι τὴν μητέρα κατὰ τὸν χρόνον τοῦ τοκετοῦ, εἰ καὶ ὁ*
8 *τῆς συλλήψεως καιρὸς οἶδεν αὐτὴν δούλην*[27]*. Καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἰ ἐλευθέρα συλλάβῃ*[28]*, καταδουλωθεῖσα δὲ κατά τινας αἰτίας νόμῳ ἐγνωσμένας τέξῃ*[29]*, ἐλεύθερον ἔσται τὸ τεχθέν· ὁ γὰρ κυοφορούμενος οὐ βλάπτεται*[30] *ἐκ τῆς συμφορᾶς τῆς περιστάσης τὴν μητέρα.*

9 *Ἐάν τις*[f] *δούλη οὖσα κατὰ τὸν καιρὸν συνέλαβε τῆς δουλείας καὶ ἠλευθερώθη, ὀλίγου δὲ χρόνου παραδραμόντος πάλιν*[31] *κατεδουλώθη, εἶτα τέτοκε μετὰ τὴν καταδούλωσιν*[32]*, κελεύομεν ἐλεύθερον εἶναι*[33] *τὸ τικτόμενον·*[34] *ἀρκεῖ γὰρ τῷ ὄντι ἐν τῇ γαστρὶ τὸ κατὰ τὸν μέσον καιρὸν ἐλευθέραν εἶναι τὴν μητέρα.*

10 *Δύναταί τις*[g] *ἐλευθεροῦν τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον ἢ ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ ἐπὶ ἄρχοντος ἢ ἐπὶ φίλων*[35] *ἢ δι' ἐπιστολῆς ἢ ἐν διαθήκῃ ἢ ἐν οἱᾳδήποτε τελευταίᾳ βουλήσει.*

d. Est Prochiron l. c. — *e*. Est Prochiron l. c. 34. 4—6. p. 193. seq. — *f*. Ad marginem H. Salm. *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 34. 5. p. 195. — *g*. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ς'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 34. 8. pag. 195.

14. Pro *ἡ μὲν* H. *ἐμὲν* habet.

15. Verba *ἐστὶν οὖν ἄτομος ἡ δουλεία* leguntur in C. et H., desunt apud Reitzium. Genuina esse et Prochiron p. 193. manifesto ostendit.

16. Sic H. Prochiron p. 193. *ἀπελευθέρων* editt. quaedam, quam depravationem et in uno aliquo Prochiri codice deprehendimus. Reitzius recte correxit, quod ut faciamus, et id quod sequitur *εὐγενεῖς* manifesto exigit.

17. Pro *ἢ* H. *εἰ* habet.

18. Ad marginem H. et alias *διαίρεσις ἐλευθέρων.*

19. *εὐγενεῖς* H.

20. Hoc loco Reitzius vocem *δύο* intrusit, quae et in H., reliquis libris deest, et in Prochiro pag. 194. non legitur.

21. *ἀπελεύθερων* H.

22. Pro *δούλου* H. *δοῦλος* habet; caeterum Prochiron pag. 194. *δούλου*. Sed vide notam sequentem.

nostris nobis obveniunt; fiunt, qui ex iure gentium id est captivitate adquiruntur.

* Et servorum quidem conditio nullam recipit divisionem; nec enim de iis dicere licet: magis aut minus servus; est itaque indivisa servitur: sed in liberis hominibus multas invenimus differentias; nam vel ingenui sunt vel libertini.

* Liberi homines in duo dividuntur genera, in ingenuos ac libertos. Et ingenuus est, qui statim ut nascitur, liber est, ac nondum servitutis iugum gustavit, sive ex matrimonio duorum ingenuorum aut duorum libertorum nascatur, sive una personarum sit ingenua, altera libertina. * Sed et si quis ex libera nascatur matre servo autem patre, ingenuus aeque erit; sicuti qui ex libera matre, atque incerto patre, id est ex stupro natus est. Nec enim ingenuitati infantis nocet, quod vulgo sit conceptus: namque sufficit, tempore partus matrem fuisse liberam, etiamsi conceptionis tempus eam novit servam.

* Et ex contrario, si libera conceperit, sed ob certas caussas legibus agnitas in servitutem redacta sit, liberum erit quod nascitur. Qui enim in utero est, non laeditur calamitate, quae matri accidit.

* Si serva servitutis tempore concepit ac manumissa elapso brevi tempore serva rursus facta est, deinde post novam servitutem peperit, partum iubemus esse liberum. Ei enim, qui in utero est, sufficit matrem medio tempore fuisse liberam.

* Potest quis servum suum manumittere vel in sacrosanctis ecclesiis vel apud magistratum vel inter amicos vel per epistolam vel in testamento aut qualicumque ultima voluntate.

23. Hoc loco H. quaedam intrudit, quae ex mala eorum, quae superius et inferius habentur, repetitione profecta sunt, neque in Prochiro p. 194. leguntur. Sunt autem haec: *ὥσπερ ὁ ἐξ ἐλευθέρας μητρὸς δούλου δὲ πατρὸς εὐγενὴς ὁμοίως ἔσται.*

24. Vulgo intruditur *μὲν*, quod et in H. deest, nec in Prochiro pag. 194. legitur.

25. Sic H. Prochiron p. 194., deest Vulgo.

26. Hoc loco H. Prochiron p. 194. non habent, quod apud Reitzium intruditur *δὲ*.

27. Pro *αὐτὴν δούλην*, quod est et in Prochiro p 194., H. alii libri habent *τὴν δουλείαν*. Non absurde.

28. Sic et Prochiron p. 194. *συλλάβοι* H.

29. Pro *τέξῃ* H. *τέκοι* habet. Nihil mutavi. In Prochiro p. 194. est *τέκῃ*.

30. *βάπτεται* H.

31. Pro *πάλιν* H. *καὶ* habet. In Prochiro p. 195. neutrum habetur.

32. Postea Reitzius alii *καὶ* interposuere, quod et in H. deest, nec in Prochiro p. 195. legitur.

33. *εἶναι* H. Prochiron p. 195., quod et Reitzius coniecit. *οὖν* Vulgo.

34. Sic H. Prochiron p. 195., *τεχθὲν* Reitzius.

35. *φίλον* H.

11 *Ἡ[h] ἐλευθερία πρᾶγμά ἐστιν ἀδιατίμητον.*

12 *Πλεῖον[i] παντὸς[36] πράγματος θάλπομεν τὴν ἐλευθερίαν.*

13 *Ἀδήλου[k] τῆς γνώμης οὔσης τοῦ ἐλευθεροῦντος ἡ ἐλευθερία θάλπεται.*

14 *Ἡ[l] διάταξις κελεύει περὶ πάσης ἐλευθερίας, εἴτε παρὰ στρα-
τιώτου, εἴτε παρὰ ἰδιώτου, εἴτε ζῶν ἐλευθερώσῃ[37] τις τὸν ἐπίκοι-
νον οἰκέτην, εἴτε τελευτῶν, εἴτε ἥμισυ, εἴτε τρίτον, εἴτε ὁσονδή-
ποτε μέρος ἔχει τοῦ οἰκέτου, εἴτε δύο, εἴτε πλείονές[38] εἰσι
κοινωνοί[39], ἀνάγκην αὐτοὺς ἔχειν τὰ ἴδια μέρη πιπράσκειν, ἢ αὐτῷ
τῷ βουλομένῳ κοινωνῷ ἐλευθερῶσαι, ἢ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ.
Ἐξέστω δὲ καὶ αὐτὸν τὸν οἰκέτην σὺν ἐλευθερίᾳ γράφειν κληρονό-
15 μον, ἵνα αὐτῷ[40] δώσῃ[41] τὸ ἴδιον τίμημα. Εἰ δὲ παραιτήσονται οἱ
κοινωνοὶ πωλῆσαι[42] τὸ ἴδιον μέρος καὶ λαβεῖν τὸ τίμημα, γενέ-
σθω ἐκεῖνος ἐλεύθερος, μηδὲ τοῦ τιμήματος διδομένου. Τὸ δὲ
πεκούλιον αὐτοῦ πάντες[43] οἱ κοινωνοὶ ἐχέτωσαν κατὰ τὸ μέρος
τῆς δεσποτείας, ἐξουσίαν ἔχοντος τοῦ ἐλευθεροῦντος τὸ ἴδιον μέ-
ρος τοῦ πεκουλίου παραχωρῆσαι τῷ ἐλευθερουμένῳ, τῶν πατρω-
νικῶν δικαίων ἁρμοζόντων ἐκείνῳ μόνῳ τῷ[44] ἐλευθερώσαντι. Ἐὰν
δὲ[45] ὁ δοῦλος λογοθεσίοις ὑπόκειται, ὁ ἄρχων ὁριζέτω χρόνον, οὗ-
τινος ἐντὸς καὶ τὰ λογοθέσια ὀφείλει ὁ δοῦλος ὑποστῆναι καὶ
παρασχεῖν, εἴ τι χρεωστεῖ[46], καὶ ἐλευθερωθῆναι.*

h. Ad marginem H. *βι. β'. τιτλ. γ'. κεφ. ρδ'. κανών.* Similiter Salmasius, nisi quod pro *κανών* habet *καχ.* Est Synopsis II. 3. 104. p. 21. Huc refertur et scholium, quod in H. deest:

Ἐὰν τὸν ἐμὸν δοῦλον τραυματίσῃ τις ἢ τελείως φονεύσῃ, ἀγωγή μοι δίδοται κατ' αὐτοῦ, τουτέστιν ὁ Ἀκουΐλιος· καὶ κινῶν αὐτὴν λαμβάνω τὴν τιμὴν τοῦ τραυματισθέντος δούλου μου, ὅταν τὸ τραῦμα μέγα καὶ ἀνίατον ὑπάρχῃ· ὅτε δὲ τελείως ἀναιρεθῇ καὶ ἀπόλληται, τὴν πᾶσαν αὐτοῦ διατίμησιν· διατιμᾶται γὰρ ὡς δοῦλος καὶ πᾶσα ἡ διατίμησις αὐτοῦ δίδοταί μοι. Εἰ δέ τις τραυματίσῃ τὸν ὑπεξούσιόν μου υἱόν, οὐκ ἐνάγεται τῷ Ἀκουϊλίῳ, ὥσπερ ὁ τραυματίσας τὸν δοῦλόν μου· ὁ γὰρ Ἀκουΐλιος καὶ τοῦ πράγματος τὴν διατίμησιν ἀπαιτεῖ, καὶ πᾶν εἴ τι ζημίωμα ἕτερον ἐκ τῆς τοῦ πράγματος ἀπωλείας καὶ ἀναιρέσεως τῷ ζημιωθέντι προσγέγονεν· ἐνέχεται δὲ εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἰατρείας, καὶ δίδωσι ταύτας, οὐχ ὡς τοῦ τραύματος διατίμησιν, ἀλλ' ὡς ποινὴν ἐκ νόμων ἐπιτεθεῖσαν αὐτῷ· ἡ γὰρ ἐλευθερία ἀδιατίμητον πρᾶγμά ἐστι καὶ τιμὴν ταύτης ὁρίσασθαι οὐ δυνάμεθα. Οὐ μόνας δὲ τὰς τῆς ἰατρείας δαπάνας ὁ τραυματίσας μοι δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἕτε-

Si quis servum meum vulnerarit vel prorsus occiderit, adversus eum datur mihi actio ex lege scilicet Aquilia, quam ego instituens vulnerati servi pretium accipio, si vulnus sit grave atque insanabile; quum vero omnino periit et interemtus fuerit, totam illius aestimationem: aestimatur enim ut servus, et tota eius aestimatio mihi praestatur. Sed si quis filium meum familias vulnerarit, non convenitur Aquilia, sicut qui servum meum vulneravit: Aquilia enim et rei aestimationem petit, et omne damnum, quod ex rei interitu ac peremtione damnum passo accidit: tenetur autem in expensas sanationis, easque restituit; non ut vulneris aestimationem, verum ut poenam legibus illi impositam: libertas enim est res inaestimabilis, cuius valorem nemo definire potest. Nec tamen solas sanationis expensas vulnerator mihi restituit, sed et si quid aliud mea interest. Nam si filius meus aliquod forte artificium quotidie exercebat, et inde

Libertas est res inaestimabilis.

Prae omni re libertatem fovemus.

Quando manumittentis voluntas obscura est, libertati favemus.

* Constitutio sancit de omni libertate, sive a milite sive a privato data, sive vivus quis sive moriens servum communem manumittat, sive dimidiam sive tertiam sive quantàmcumque servi partem habeat, sive duo sive plures sint socii, ut cogantur suas partes vendere vel ipsi socio manumittere volenti vel heredi eius. Liceat etiam ipsum servum scribere heredem cum libertate, ut illi pretium sui det.

* Quod si socii partem suam vendere ac pretium accipere recusent, ille liber fiat ne dato quidem pretio: at peculium eius omnes socii habeant pro dominii parte, data manumittenti potestate suam peculii partem manumisso concedere; patronatus vero iura soli manumissori competunt.

* Sed si servus rationibus sit obnoxius, magistratus praefiniat tempus, intra quod et servus rationes reddere et si quid debet, praestare, ac sic liber fieri debeat.

ρον διαφέρει μοι· ἐὰν γὰρ ὁ ὑπεξούσιός μου υἱὸς τέχνην τινὰ καθ' ἡμέραν τυχὸν μετήρχετο, καὶ ἐκ ταύτης προσέφερέ μοι δέκα ἢ καὶ πλείονα ν., διὰ δὲ τὸν τραυματισμὸν τούτων ἐστερήθην ἐγώ, λήψομαι καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ αὐτὸν τραυματίσαντος, ψηφιζομένων τῶν ἡμερῶν τῆς ἀργίας, καὶ ὧν καθ' ἡμέραν ὤφειλε λαμβάνειν ὑπὲρ μισθοῦ.

mihi decem aut plures aureos adquirebat, quibus ego ob vulnus careo, etiam hos a vulnerante accipiam, numeratis cessationis diebus, ac mercedibus quas quotidie accipere deberet.

i. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ριθ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 119 p. 22. — *k*. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ροε'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 175. pag. 23. — *l*. Ad marginem H. *βι. μη'. τι. ιδ'. κεφ. δ'. καὶ βι. μδ'. τι. μζ'. κεφ. γ'.* Salm. *βιβ. μη'. τι. ιδ'. κεφ. δ'. καὶ βι. μδ'. κεφ. γ'.* Est Prochiron 34. 9. p. 195.; leguntur etiam in Basilicis XLVIII. 14. 4. IV. pag. 756.

36. *πλέον* H. Synopsis p. 22.

37. *ἐλευθερώσει* H., quod et in Prochiro p. 195. legitur.

38. *πλείους* H.

39. *κοινωνὸς* H.

40. *αὐτὸς*, quod habent Prochiron p. 196., Basilica IV. p. 757., sed nihil contra codices Harmenopuli muto. Reitzius *αὐτοῖς*.

41. *δώσῃ* Reitzius, Prochiron p. 196.; *δώσει* Basilica, *δώσεις* H. Caeterum fuit, qui totam hanc enunciationem *ἐξέστω δὲ — τὸ ἴδιον τίμημα* spuriam esse putaret. Sed est in Prochiro p. 196., Basilicis IV. p. 757., et Reitzio auctore defendenda est.

42. *πωλεῖσαι* H.

43. *πάντες* H., Prochiron p. 196., Basilica l. c. IV. p. 757. *πάντως* Reitzius.

44. Pro *τῷ* H. *τὴν* habet.

45. *δὲ* deest in H., sed legitur in Prochiro pag. 196. Basilicis l. c. IV. p. 757.

45. Sic Prochiron, Basilica, *χρεωστῇ* H.

17 *Ἔστω δὲ*[m] *τὸ τίμημα τοῦ δούλου, εἰ μὲν ἀτέχνης ἐστὶν, εἴκοσι νομισμάτων, ἐὰν ᾖ ὑπὲρ τοὺς δώδεκα*[47] *ἐνιαυτούς· εἰ δὲ ἐλάττων*[48] *ἐστί, δέκα νομισμάτων. Εἰ*[49] *δὲ τέχνην ἐπίσταται χωρὶς νοταρίου καὶ ἰατροῦ, λ'.*[50] *νομισμάτων· ἐὰν δὲ νοτάριός ἐστιν*[51] *ἢ ἰατρὸς, ὁ μὲν νοτάριος ἕως πεντήκοντα νομισμάτων, ὁ δὲ ἰατρὸς ἕως ἑξήκοντα·*[52] *ἐὰν δὲ εὐνοῦχοι ὦσιν οἱ δοῦλοι μείζονες τῶν δέκα*[53] *ἐνιαυτῶν χωρὶς τέχνης, πεντήκοντα νομισμάτων· ἐὰν δὲ*[54] *τέχνην ἴσασιν, ἑβδομήκοντα· ἐὰν δὲ τῶν*[55] *δέκα ἐνιαυτῶν ἥττονές*[56] *εἰσιν*[57]*, λ'. νομισμάτων. Εἰ δὲ οἱ κοινωνοὶ παραιτήσονται τὸ τίμημα λαβεῖν, λέγοντες ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐλευθερῶσαι βούλονται, πάντες ἅμα ἐλευθερώσουσι, τοῦ πεκουλίου*[58] *παρ' αὐτοῖς μένοντος κατὰ τὸ μέρος τῆς δεσποτείας, τῶν δικαίων τῶν πατρωνικῶν πᾶσι τοῖς ἐλευθερωταῖς ὁμοίως ἁρμοζόντων.*

18 *Ἐάν τις*[n] *τελευτῶν ἀξιώσῃ τὸν κληρονόμον, ἕνα ἐκ τῶν παίδων τῆσδε τῆς δούλης ἐλευθερῶσαι, ὃν ἂν ἐπιλέξηται ἐκεῖνος, καὶ τελευτήσῃ μηδένα ἐπιλεξάμενος, πάντες ἅμα γίνονται ἐλεύθεροι.*

19 *Ὁ*[o] *ἅπαξ δοῦλον ἐλευθερώσας οὐ*[59] *δύναται τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἀνατρέψαι, εἰ μὴ ἐξ ἀχαριστίας*[60].

20 *Ὅτι*[p] *τοῖς διατιθεμένοις νέοις καὶ τοὺς ἰδίους οἰκέτας ἐλευθεροῦν ἄδεια*[61] *δίδοται τελευταίαις βουλήσεσι, σχολάζοντος τοῦ νόμου τοῦ πρώην κωλύοντος.*

21 *Ἐκ τῶν*[q] *ἐν δουλείᾳ συναλλαγμάτων μετὰ τὴν ἐλευθερίαν οὐδεὶς κατέχεται· ἐκ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνάγεται, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, τὰ πταίσματα*[62] *τῇ κεφαλῇ ἀκολουθεῖ.*

22 *Ἐπὶ τῶν*[r] *ἀδιαθέτως τελευτώντων ἐκ πλαγίου συγγενεῖς ἐχόντων καὶ [μὴ]*[63] *παῖδας ἐλευθεροῦνται οἱ δοῦλοι· καὶ οὐ δύναται ὁ κληρονόμος ἢ ἐξ ἀδιαθέτου συγγενὴς ἕλκειν τούτους εἰς δουλείαν· δίδοται καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως εἰς ψυχικὸν ἐκ συνηθείας, καὶ τὸ τίμημα δὲ τῶν ἐλευθερωθέντων οἰκετῶν λογίζεται εἰς τὸ τρίτον.*

m. Est Prochiron 34. 11. p. 196. Basilica l. c. IV. p. 757. — n. Ad marginem H. *βι. μη'. τι. α'. κεφ. γ'.* Salm. *μη'. ια'. γ'.* Sunt Basilica XLVIII. 13. 14. IV. p. 750. — o. Ad marginem H. *βι. μη'. τι. η'. κεφ. κ'.* Salm. *μη'. ια'. κ'.* Est Synopsis XLVIII. 20. 20. p. 421., sed paucis verbis in breve contractis. — p. Ad marginem H. *βι. μη'. τι. κς'. κεφ. β* Similiter Salmasius. Sumpta sunt ox Synopsi XLVIII. 26. 2. p. 421. — q. Ad marginem H. *βι κδ'. τι. ε'. κεφ. δ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XXIV. 5. 4. p. 427. — r. Ad marginem H. *βι. ῥωμαικὸν τι. μη'. κεφ. α'.* Similiter Suarez et C. Est *Πεῖρα* 48. 1. Hic locus infra repetitur V. 8. §. 78., ubi Salmasius alia ascripsit.

47. Sic H. et reliqui mss. Harmenopuli, *δέκα* Reitzius ex Prochiro et Basilicis, Synopsi. Sed unus ex libris mss. Prochiri habet etiam *δώδεκα*, ideoque mutare non sustinui. Vide Prochiron p. 196. not. 30.

48. *ἔλαττον* H., similiter et Prochi-

* Sit autem servi pretium, siquidem artificii expers sit, solidorum viginti, ubi XII annis maior est: sin minor, solidorum decem. Sed si artem calleat extra notarium ac medicum, triginta solidorum: quod si notarius aut medicus sit, notarius quidem ad solidos quinquaginta, medicus autem ad sexaginta usque. Si servi decem annis maiores eunuchi sint sine artificio, quinquaginta solidorum; sin decem annis minores, solidorum triginta, sed si artem sciant, septuaginta. * Quod si socii pretium accipere recusent, dicentes se etiam ipsos velle manumittere, omnes simul manumittent, remanente apud eos peculio pro parte dominica, et patronatus iure omnibus manumissoribus similiter competente.

Si quis moriens heredem rogaverit, unum ex filiis certae ancillae manumittere, quem is elegerit, atque heres moriatur nullo electo, omnes simul liberi fiunt.

Qui servum semel manumisit, libertatem eius revocare non potest, nisi ob ingratitudinem.

Testantibus quoque minoribus servos proprios manumittere ultimis voluntatibus licentia datur, cessante lege, quae id ante prohibebat.

Ex contractibus in servitute initis nemo post libertatem tenetur, ex maleficiis autem convenitur propter regulam dicentem: noxa caput sequitur.

Eorum qui intestati moriuntur et cognatos ex latere habent, non tamen liberos, servi manumittuntur: neque potest heres vel ab intestato cognatus eos in servitutem retrahere: datur etiam pro more triens bonorum in salutem animae ac manumissorum servorum pretium in hunc trientem imputatur.

ron. Verum Basilica IV. p. 788. vulgarem lectionem firmant.

49. Sic H. Prochiron p. 196. Basilica IV. p. 788. ἐὰν δὲ Reitzius.

50. Sic H. Prochiron p. 196. ἕως λ'. Basilica IV. p. 788., licet in quibusdam libris mss. desit.

51. Pro ἐστιν H. ἢ habet, sed vulgarem lectionem Prochiron pag. 196. firmat.

52. ἑξήκοντα νομισμάτων H.

53. Pro δέκα H. δώδεκα habet, sed contra Prochiron p. 197. Basilica IV. p. 788.

54. In Prochiro p. 197., Basilicis, H. vox καὶ deest, quam Reitzius interposuit, ideoque omittenda fuit.

55. Pro τῶν H. τὸν habet.

56. ἥττωνες H.

57. Pro εἰσὶν H. ὦσι habet, quod et in uno aliquo Prochiri libro ms. apparet, sed reliqui contra. Vide Prochiron p. 197.

58. Pro πεκουλίου H. πελίου habet.

59. Pro οὐ H. οὐκέτι habet.

60. ἀχαριστείας H.

61. ἄδεια H.

62. πτέσματα H.

63. Vox μὴ deest in H., atque etiam infra V. 8. §. 78. a Reitzio uncinis inclusa est.

23 *Ὁ[s] κλέψας[64] ἀλλοῖα πράγματα, καὶ διὰ τῶν τοιούτων κλοπιμαίων πραγμάτων ι.[65] συναγαγών, καὶ δοὺς ταῦτα ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἐλευθερίας, ἐλευθεροῦται· ὁ δὲ ι.[66] κλέψας οὐ δύναται δοῦναι ταῦτα[67] καὶ ἐλευθερωθῆναι, ἀλλὰ δοῦλος μένει καὶ τούτων ἀφαιρουμένων ἀπ' αὐτοῦ.*

24 *Ἠράσθη' τις[67a] δούλης ἀλλοτρίας, καὶ συνεφώνησε πρὸς τὸν δεσπότην αὐτῆς ἄλλο ἀνδράποδον ὑπὲρ αὐτῆς δοῦναι, ἐὰν ἐλευθερώσῃ αὐτήν, ἢ αὐτῷ παραχωρήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι παρ' αὐτοῦ·[68] καὶ ὁ μὲν δεσπότης τῆς θεραπαίνης ἢ ἠλευθέρωσεν[69] αὐτήν, ἢ παρέδωκεν αὐτὴν τῷ ἐρῶντι αὐτῆς. Λαβὼν δὲ ἐκεῖνος τὴν θεράπαιναν, καὶ συναφθεὶς αὐτῇ, παῖδας ἔσχεν ἐξ αὐτῆς, οὐκ ἔδωκε δὲ εὐγνωμόνως τὸ ἀντὶ αὐτῆς ἀνδράποδον· ὅθεν προσῆλθεν ὁ τῆς θεραπαίνης αὐτῆς[70] ποτε δεσπότης[71], καὶ ἀντιγέ-*
25 *γραπται πρὸς αὐτὸν ἡ διάταξις λέγουσα· Ὁπότε θεματίζεις μεταξὺ σοῦ καὶ ἐκείνου, ὅντινα εἰς συνάφειαν[72] τὴν θεράπαιναν τὴν σὴν συζεῦξαι ἑαυτῷ μνημονεύεις, ἀρέσαι καὶ συμφωνῆσαι, ἵνα σοι ὑπὲρ αὐτῆς δώσῃ ἀνδράποδον· ὀφείλεις[73] εἰδέναι, ὅτι ἐὰν ἠλευθέρωσας, ἢ ἐκείνῳ παρέδωκας καὶ αὐτὸς ἠλευθέρωσεν, ἀνακλητέας τῆς ἐλευθερίας ἐξουσίαν οὐκ ἔχεις· ἀλλὰ μόνον, εἰ μήπω παρῆλθεν ὁ ὡρισμένος[74] τῆς περὶ δόλου ἀγωγῆς χρόνος[75] τούτεστιν ἡ διετία[76], καὶ τὴν πίστιν[77] τοῦ συμφωνηθέντος ῥήγνυσιν, ἐπιζητῆσαι ὀφείλεις τὴν περὶ δόλου δοθῆναί σοι ἀγωγήν. Ἐὰν δὲ παρὰ σοὶ ἡ δεσποτεία τῆς θεραπαίνης ταύτης ἀπέμεινε, προσελθὼν τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντων[78] δύνασαι ἀναλαβεῖν αὐτήν, εἰ μή τις κινηθείη περὶ τῆς τύχης αὐτῆς ζήτησις.*

26 *Ἐὰν[u] ἐξέδωκεν[79] ὡς ἐλευθέραν[80] τὴν ἑαυτοῦ θεράπαιναν ὁ δεσπότης, ὁ δὲ ἐλεύθερος[81] ὢν καὶ πιστεύσας τῷ διδόντι ταύτην ἔλαβεν, ἴσως καὶ προικῴων γινομένων συμβολαίων, ἢ[82] μὴ γινομένων μέν; τῆς δὲ αὐτοῦ[83] γνώμης τὸ πρᾶγμα διοικησαμένης[84], οὐκ ἂν εἴη δίκαιον, τὸν τοιοῦτον μὴ συνεστάναι[85] γάμον, ἀλλὰ σιωπη-*

s. Ad marginem H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον*, quod et Reitzius similiter praefert. Est *Μικρὸν Κ. πα'*. — t. Ad marginem H. *τοῦ μ'. τίτλου*. Similiter Salmasius. Est Prochiron 34. 13. p. 197. seq. Est etiam in Basilicis X. 3. 44. ed. Heimbach I. p. 503. — u. Ad marginem H. *τοῦ αὐτοῦ*. Est Prochiron 34. 14. p. 199.

64. His verbis *ὁ κλέψας* Reitzius hunc praefert titulum *ἐκ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον*. quae et H. in contextu orationis non collocat, et manifesto titulum supposititium habent. Fuit, qui hanc rubricam ad §. 24. reiiciendam esse crederet. Sed vide notas criticas. Caeterum ad finem huius tituli Falk. et Cuiacius addi volunt *προχείρου*.

65. Pro ι. H. *νομίσματα* habet.

66. Pro ι H. *ὑπέρπηρα* habet. Similiter Salmasius *ὑπέρπυρα*.

67. *ταῦτα δοῦναι* H.

67 a. Quidam hanc §. 24. pro scholio male habuerunt, quos Salmasius refutat.

Qui res alienas subripuit et ex his rebus furtivis nummos confecit eosque pro sua libertate dedit, liber fit: qui vero nummos subripuit, eos dare non potest et manumitti, sed servus manet, ac nummi ei eripiuntur.

* Amabat quis ancillam alienam pactusque est cum domino illius, se aliud ei mancipium daturum, si illam manumitteret aut sibi traderet, ut ab ipso manumitteretur: et dominus quidem ancillae aut manumisit eam aut amatori tradidit. Is autem ancillam accipiens ei se coniunxit liberosque ex ea sustulit, nec tamen pro ea mancipium bona fide dedit. Unde illius ancillae quondam dominus imperatorem adiit, eique haec constitutio rescripta fuit, quae ait:

* Quod proponis, inter te atque illum, quem in contubernium tuam sibi ancillam coniunxisse memoras, placuisse et convenisse, ut pro ea mancipium tibi daret, scias oportet, si eam manumisisti aut ei tradidisti, isque manumisit, revocandae libertatis facultatem non habes: sed solum, si nondum praestitutum actioni de dolo tempus effluxit id est biennium, atque ille fidem pacti rumpit, postulare debes, ut tibi de dolo detur actio. Quod si apud te ancillae huius dominium remansit, adiens provinciae praesidem poteris ipsam cum natis eius recuperare, si nulla de illius statu controversia moveatur.

* Si ancillam suam ut liberam dominus nuptum elocavit, ac liber homo danti credens uxorem duxit, fortasse factis etiam instrumentis dotalibus, aut ne factis quidem, sed animi eius destinatione rem ita gerente, iniquum foret, huiusmodi nuptias non con-

68. Pro *παρ' αὐτοῦ* H. *ὑπ' αὐτοῦ* habet, sed contra Prochiron p. 197. et Basilica I. p. 503.

69. Sic scripsi ex Basilicis, Prochiro, licet H. Reitzius habeant *ἐλευθέρωσεν*.

70. *ταύτης* H.

71. Reitzius ex Basilicis I. p. 503. addendum esse putat *τῷ βασιλεῖ*, sed contra Prochiron p. 198.

72. *συναφίαν* H.

73. *ὀφειλαῖς* H.

74. Hoc loco apud Reitzium subiicitur *καιρὸς*, quod quidem ab H., Prochiro, Basilicis abest.

75. Sic H. Prochiron, Basilica; *χρόνος* deest apud Reitzium. Caeterum pro *δόλου*, quod proxime praecedit, quidam habent *δούλου*. Sed Prochiron, Basilica *δόλου* habent.

76. *διαιτία* H.

77. Pro *πίστιν* H. *πίστην* habet.

78. *γενηθέντων* H.

79. Huic §. Reitzius verba *τοῦ αὐτοῦ* praemittit. Vide notas criticas.

80. *ἐλευθέραν* H. Prochiron p. 199. *ἐλευθερίαν* Vulgo.

81. Pro *ἐλεύθερος* H. *ἐλευθέρα* habet.

82. Pro *ἢ* H. *εἰ* habet.

83. Pro *δὲ αὐτοῦ* H. *διὰ τοῦ* ab initio habuit, quod secunda manus correxit.

84. *διοικησαμένοις* H.

85. *συνιστάναι* H., sed contra Prochiron p. 199.

ρὰν ἐλευθερίαν ἀκολουθεῖν, εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε τῇ γυναικί·[86] τοιούτου τινὸς παρὰ τοῦ δεσπότου γεγονότος θεσπίζομεν ἀναρπάζεσθαί τε τὸν τοιοῦτον ἢ τὴν τοιαύτην εἰς[87] εὐγένειαν καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπ' ἐλευθέροις τε καὶ εὐγενέσι[88] κρίνεσθαι.

27 *Εἰ δὲ[v] αὐτὸς μὲν οὐ συναρμόσειε τὸν γάμον ὁ θατέρου τῶν προσώπων δεσπότης[89], εἰδείη δὲ τὸ γινόμενον καὶ ἐξεπίτηδες ἀποκρύπτοι[90], ἵνα ὕστερον πρᾶγμα ῥάψειε[91] τῶν συναφθέντων θατέρῳ[92], τιμωρούμεθα τὴν τοιαύτην, εἴγε σαφῶς ἀποδειχθείη, κακουργίαν, καὶ ἀφαιρούμεθα τὴν δεσποτείαν παρὰ τῶν τοιούτων πονηρῶς βεβουλευμένων, καὶ ἔστω πάλιν τοῦτο[93] γάμος, ὥσπερ ἂν εἰ συνήνεσεν[94] ὁ κεκτημένος τὴν ἀρχήν· καὶ ὁ μὲν ἐκπιπτέτω τῆς δεσποτείας, αὖθις δὲ εἰς εὐγένειαν ἀναρπαζέσθω τὸ δοῦλον πρόσωπον. Τοιούτου συμβαίνοντος ἀποτελέσματος, εἴπερ συνήνεσεν[95], ἢ εἴπερ ἐκακούργησεν ὁ κεκτημένος· πρόδηλον οὖν, ὡς καὶ οἱ παῖδες ἐκ τῶν τοιούτων γάμων[96] ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς ἔσονται.*

28 *Ἡ διάταξις[w] λέγει[97], ὅτι αὐτῷ τῷ γραφῆναι κληρονόμος ὁ δοῦλος, εἰ καὶ μὴ προσετέθη αὐτῷ ἡ ἐλευθερία, σιωπηρῶς αὐτὴν ἔχει, εἰ μέντοι ληγάτον ἢ φιδεικόμμισσον δίχα ἐλευθερίας καταλειφθῇ, οὐ δοκεῖ σιωπηρῶς μετὰ τοῦ ληγάτου καὶ ἡ ἐλευθερία δίδοσθαι τῷ οἰκέτῃ.*

29 *Ἐάν τις[x] τὸν ἴδιον οἰκέτην εἰς θέσιν λαβεῖν βουληθῇ, ἡ μὲν θέσις οὐκ ἰσχύει, ἐλευθερία δὲ σιωπηρὰ τῷ οἰκέτῃ δίδοται. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ βασιλεὺς[98] Ἰουστινιανὸς ὁρμηθεὶς εἰσελθόντος τινὸς ἐν δικαστηρίῳ καὶ εἰπόντος[99] ἐν ὑπομνήσει περὶ οἰκέτου, ὅτι οὗτος υἱός μού ἐστιν, ἐθέσπισεν ἐκ τῶν τοιούτων ῥημάτων τὸν μὲν οἰκέτην υἱὸν μὴ γίνεσθαι, παύεσθαι δὲ τοῦ εἶναι δοῦλον.*

30 *Θεσπίζομεν[y], ὅσοι ἐν ἐκκλησίαις, ἢ ἐν[100] ῥύμαις, ἢ ἄλλοις τόποις ἀποῤῥιφέντες[1] δειχθῶσι, τούτους πᾶσι τρόποις ἐλευθέρους εἶναι παρακελευόμεθα· καὶ εἰ ἀκριβής τις ἀπόδειξις ὑπάρχει τῷ ἐνάγοντι, εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τῇ αὐτοῦ διαφέρον δεσποτείᾳ· καὶ τοὺς νοσοῦντας οἰκέτας καὶ παρὰ τῶν δεσποτῶν καταλειφθέντας, καὶ ὡς τῆς αὐτῶν ὑγείας ἀπελπισθείσης[2]*

v. Est Prochiron l. c. p. 199. — w. Ad marginem H. *βί. λς'. τί. γ'. κεφ. λθ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXV. 13. 39. p. 333. — x. Ad marginem H. Salm. *τῶν ἰνστιτούτων.* Ultima pars huius §. desumta est ex Theophilo ad §. 12. I. de adoptionibus (I. 11.) — y. Ad marginem H. *βί. λγ'. τί. β'. κεφ. δ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXIII. 2. 4. p. 318. seq.

86. Reitzius male *καὶ* intrusit, quod et in H. deest et in Prochiro p. 199.

87. Sic H. Prochiron p. 199. *εἰς τὴν* Reitzius.

88. Sic Reitzius, qui praepositionem *ἐπ'* proprio Marte addidit. Atque sic etiam Prochiron p. 199. At in H. aliter

sistere, sed tacitam consequi libertatem sive virum sive mulierem. Et si quid tale a domino fiat, volumus illum vel illam ad ingenuitatem rapi caussamque ut inter liberos atque ingenuos disceptari.

* Quod si non ipse quidem alterutrius harum personarum dominus nuptias conciliaverit, sed quid fiat, sciverit et consulto dissimulet, ut deinde alterutri coniugum negotium facessat, punimus huiusmodi malitiam, si clare probetur, dominiumque his malevolis adimimus, sintque hae rursus iustae nuptiae, perinde ac si dominus ab initio consenserit: et ille quidem dominio excidat, serva autem persona ad ingenuitatem rapiatur. Qui effectus continget, sive consenserit sive malitiose egerit dominus: unde manifestum, filios ex iis nuptiis natos et liberos et ingenuos fore.

Ait constitutio, servum eo ipso quod heres scribitur, etiamsi ei libertas non sit adiecta, tacite eam nancisci. Sin vero legatum vel fideicommissum sine libertate relinquatur, non videtur servo tacite cum legato libertas quoque data.

Si quis proprium servum adoptare velit, adoptio quidem non valet, sed tacita servo libertas datur. Unde et imperator Iustinianus impulsus, quum quidam in iudicium venisset atque apud acta de servo dixisset: Hic meus est filius: ex his verbis statuit servum quidem non fieri filium, at tamen desinere esse servum.

Sancimus, ut qui in ecclesiis aut in viis aliisque locis proiecti deprehendantur, omnibus hi modis liberi fiant; etiamsi actori manifesta suppetat probatio, qua demonstret eam personam ad suum pertinere dominium: utque servi aegrotantes atque a domi-

res cecidit. Sic enim ὡς εὐγενέσι τε καὶ ἐλευθέροις.

89. ὁ δεσπότης H., sed contra Prochiron p. 199.

90. ἀποκρύπτει H.

91. Sic H. Prochiron p. 199. ῥάψῃ Reitzius.

92. θετέρα H.

93. Sic et Prochiron p. 200. τοῦτο deest in H.

94. συνήνεσιν H.

95. συνήνεσιν H.

96. Sic H. Prochiron p. 200. γάμων deest apud Reitzium.

97. Hanc §. 28. H. sequenti §. 29. postposuit.

98. βασιλεῖς H.

99. ὑπόντος H.

100. ἐν deest in H.

1. ἀποῤῥιφθέντες aliquis male emendavit.

2. Sic H. Synopsis p. 319. ἀπελπισθέντες Vulgo.

ἐκ τῶν κεκτημένων ἐπιμελείας μὴ[3] ἀξιουμένους εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζεσθαι.

31 Ὁ[z] αἰχμάλωτος πέντε ἔτη δουλεύσας τῷ ἀναῤῥυσαμένῳ ἐλευθεροῦται.

32 Δοῦλος[a] στρατευόμενος εἰδήσει τοῦ οἰκείου δεσπότου ἐλευθεροῦται.

33 Ὁ[b] μηνύων τὸν φόνον τοῦ οἰκείου[4] δεσπότου τὴν ἐλευθερίαν ἐχέτω ἔπαθλον.

34 Ὁ[c] ἀπρονόητος[5] ἐλευθεροῦται. Ὁ ἀπρονόητος δέ ἐστιν ἢ ὁ μηδένα τὸν προνοούμενον ἔχων αὐτοῦ ἢ ὁ μὴ δυνάμενος ἑαυτοῦ[6] προνοεῖσθαι· ὁποῖός ἐστιν ὁ παράφρων[7] καὶ ὁ μαινόμενος.

35 Ἐάν[d] τις εὐγενῆ γυναῖκα παρὰ πολεμίων ἀγοράσῃ[8] καὶ συναφθῇ αὐτῇ ἐπὶ παιδοποιΐᾳ, παραχρῆμα[9] τὸ ἐν αὐτῇ δίκαιον τοῦ ἐνεχύρου λύει καὶ εὐγενεῖς τίκτει.

36 Ἡ[e] ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀγορασθεῖσα οὐκ ἔστι δούλη[10], ἀλλ' ἐνεχύρου λόγῳ[11] κρατεῖται.

37 Ὁ[f] ἀγορασθεὶς αἰχμάλωτος, εἰ μὲν εὔπορος εἴη, ἐκπληρούτω τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ τιμάς· ἀπορῶν δὲ τριετίαν[12] δουλευέτω τῷ ἀγοράσαντι καὶ οὕτως[13] ἀπολυέσθω.

38 Κελεύομεν[g], εἴ τις παρ' ἡμῖν εὐνουχισθῇ δοῦλος, αὐτίκα τούτῳ τὴν ἐλευθερίαν δίδοσθαι, κἂν διὰ νόσον[14] εὐνουχισθῇ.

39 Ἴσμεν[h] ἤδη τινὰ τῶν παλαιῶν διάταξιν[15] παρακελευομένην, τὰς τῶν τελευτώντων ἀδιαθέτως περιουσίας, οἷς κατὰ νόμους οὐχ ὕπεστιν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, ἐπὶ τὸ θεῖον ἡμῶν εἰσκομίζεσθαι ταμεῖον, ἐν ᾧ πολλάκις καὶ οἰκετικὰ πρόσωπα συναπενήνεκται·[16] ὡς[17] ἐντεῦθεν ἀδιάλυτον τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν αὐτοῖς γνωρίζεσθαι. Διὰ τοῦτο ἡ ἡμετέρα γαληνοτὴς ἵλεῳ τε καὶ συμπαθεῖ ὄμματι ἀπὸ τοῦ δεῦρο παρακελεύεται, πᾶν οἰκετικὸν πρόσωπον

z. Ad marginem H. βῐ. λγ'. τῐ. γ'. κεφ. δ'. Similiter Salmasius. — a. Ad marginem H. βῐ. νζ'. τῐ. α'. κεφ. μγ'. καὶ μδ'. Similiter Salmasius. Est Prochiron 34. 15. p. 200. — b. Ad marginem H. βῐ. μη'. τῐ. ιη'. κεφ. η'. Salm. κζ'. α'. μγ'. καὶ μδ'. Est Prochiron 34. 16. p. 200. — c. Ad marginem H. βῐ. μη'. τῐ. ς'. κεφ. β'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XLVIII. 14. 6. p. 422. usque ad vocem ἐλευθεροῦται. — d. Ad marginem H. βῐ. λδ'. τῐ. α'. κεφ. ιη'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXIV. 1. 18. p. 320. et Μικρὸν Α. ρι'. — e. Ad marginem H. βῐ. λδ'. τῐ. β'. κεφ. α'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXIV. 2. 1. p. 320. — f. Ad marginem H. κεφ. ς'. τοῦ αὐτοῦ. — g. Ad marginem H. Ἰουστινιανὸς νεαρά. Similiter Salm., nisi quod Ἰουστινιανεῖος habet. — h. Ad marginem H. τοῦ μ'. τίτλου. Similiter Salmasius. Est Prochiron 35. 17. p. 320. seq.

nis derelicti, neque (utpote sanitate eorum desperata) cura dominorum digni habiti, in libertatem rapiantur.

Captivus, qui per quinquennium redemtori serviit, liberatur.

* Servus, qui sciente domino militat, fit liber.

* Qui domini sui caedem indicat, libertatem praemium habeat.

Derelictus servus liber fit. Derelictus autem Graece ἀπρονόητος est, vel qui neminem habet sibi providentem, vel qui ipse sibi providere et consulere nequit, cuiusmodi est demens ac furiosus.

Si quis mulierem ingenuam ab hostibus redemerit seque liberorum quaerendorum caussa ei iunxerit, ius pignoris in ea confestim solvit atque ingenuos procreat.

Ab hostibus redemta non est serva, sed pignoris nomine tenetur.

Redemtus captivus, si quidem locuples est, pretium pro se reddat: sed si egenus sit, redemtori triennium serviat, et sic liberetur.

Iubemus, si quis apud nos servus castretur, libertatem statim ei dari, etiamsi ob morbum castretur.

* Scimus aliquam olim veterum constitutionum sanxisse, ut bona intestato morientium, quibus secundum leges nullus ab intestato heres est, in sacrum nostrum aerarium inferantur, in quod serviles quoque personae saepe relatae fuerunt, ut inde indissolubile servitutis iugum iis impendeat. Idcirco serenitas nostra,

3. μὴ deest in H. alias, sed Reitzius ex Synopsi p. 319. recte interposuit. Caeterum Salmasius vocem μὴ iam non hoc loco, sed ante id, quod sequitur ἁρπάζεσθαι posuit.

4. οἰκείου H. Prochiron pag. 200. ἰδίου Reitzius.

5. Hic Reitzius inserit δοῦλος, quod nec in H. aut editione principe aut Synopsi pag. 422. habetur. Caeterum Reitzius hanc sententiam ὁ ἄπρον. — ἐλευθεροῦται uncinis inclusit.

6. Pro ἑαυτοῦ H. αὐτοῦ habet.

7. παράφρον H.

8. ἀγωράσῃ H. Reitzius.

9. Sic H. Synopsis p. 320. παραυτίκα Reitzius.

10. δοῦλοι H.

11. λόγου H.

12. Pro τριετίαν alii πενταετίαν, alii πέντε ἔτη male reposuerunt.

13. Pro οὕτως H. οὗτος habet.

14. Pro νόσον Gothofredus νοῦν coniicit. Pessime.

15. διάταξις H.

16. συναπενήνεκται H.

17. καὶ ὡς unus ex libris mss., sed contra Prochiron p. 201.

ἀνῆκον ὡς ἐξ ἀδιαθέτου τῷ θείῳ ἡμῶν ταμιείῳ[18], ἐν πάσῃ[19] τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ πρὸς ἐλευθερίαν ἀφίεσθαί τε καὶ ἀναγκάζεσθαι καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ νόμους αὐτοὺς[20] διαπράττειν ἐν ἅπασι· κἂν ἐν μόνοις οἰκετικοῖς προσώποις ἡ οὐσία πᾶσα καθειστήκει· ὡς εἴ τις γε[21] τὴν τοιαύτην νομοθεσίαν παραβλέψειε, μὴ τύχοι[22] ἐλευθερίας τῶν αὐτοῦ ἁμαρτημάτων[23].

18. ταμείῳ Gothofredus in Variantibus, ταμιίῳ H.

19. πᾶσι H.

20. αὐτοὺς κατὰ νόμους H.; κατὰ νόμους αὐτῶν Reitzius mavult; κατὰ νόμους αὐτοῖς Prochiron p. 201.

21. εἴ τις H. Prochiron pag. 201. εἴς τι Reitzius.

22. Pro τύχοι H. τύχει habet, Salm. τύχῃ.

23. Sic H. Prochiron p. 201. τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ Reitzius. Caeterum unus ex interpretibus Harmenopuli hoc loco multa deesse suspicatur, quae quidem ex libris mss. petenda sint. Sed nec ego quicquam in ms. reperi, et Reitzius nihil deesse admonuit.

propitio ac misericordi vultu ex hoc tempore constituit, ut omnis persona servilis, quae ab intestato ad aerarium nostrum pertinet, in omni nostro imperio ad libertatem perveniat, et cuncta Romanorum munia secundum leges eorum in omnibus rebus gerere cogatur, etiamsi in solis personis servilibus totum patrimonium constiterit; ita ut, si quis in minimo hanc legislationem contemserit, ne liberationem peccatorum consequatur.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΙΝΑΞ[1] ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΤΙΤΛ. Α΄. ΠΕΡΙ ΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ.

1 Νομή[a] ἐστι φυσική[2] κατοχή καὶ προηγεῖται δεσποτείας. Καὶ ἡ δεσποτεία ἐξ αὐτῆς[3] ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Ὅτι δὲ ἡ νομὴ πρώτη παρὰ τὴν δεσποτείαν ἐστὶ καὶ ὅτι τὸ δεσπόζειν τινὸς ἐκ τῆς νομῆς γίνεται, δῆλον ἐντεῦθεν· ὅσα ἐκ τοῦ πολέμου λαμβάνομεν, ὅσα ἐν τῇ χέρσῳ εὑρίσκομεν, ὅσους τόπους ἀοικήτους οἰκήσομεν[4], ὅσας νήσους παρὰ μηδενὸς δεσποζομένας κατάσχομεν, ὅσα τοιαῦτά τινα ποιήσομεν, τὸν πρώτως δραξάμενον[5] τῆς νομῆς τῶν πραγμάτων, ὡς νεμηθῇ, δεσπότην ἡγούμεθα[6].

2 Ἡ νομὴ[b] γίνεται[7] πολλάκις καὶ κατὰ μίσθωσιν καὶ καλεῖται

a. Ad marginem H. βι. ν΄. τι. β΄. κεφ. α΄. Similiter Salmasius, nisi quod vocem ἀνάγνωθι praemisit. Est Μικρὸν N. ιγ΄. — b. H. Ad marg. H. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν N. ιγ΄.

1. Deest haec tabula apud Reitzium, etiam in C., sed propter folium recisum; habetur autem in H. aliis.

2. θησαυρῶν καὶ περὶ σκύλων H.

3. In H. additur: ἐν τούτῳ καὶ περὶ εὐνούχων καὶ γυναικῶν.

4. In H. additur: ἐν τούτῳ καὶ περὶ ὑποζυγίων περὶ ἀγροῦ περὶ οἰκίας καὶ περὶ ἐκποιήσεως τούτων.

2. φυσικὴ ἐστὶ H. Falk., quam verborum collocationem fortasse quis praeferat ex Synopsi p. 430.

3. Sic H. ταύτης Synopsis p. 430. αὐτῶν alii.

DE VARIIS CAUSSIS AC NOVIS OPERIBUS.

LIBER SECUNDUS.

TABULA SECUNDI LIBRI.

TIT. I. DE POSSESSIONE ET DOMINIO.

Possessio est naturalis detentio praeceditque dominium. Et dominium ex ea initium traxit. Quod vero possessio antiquior sit dominio, quodque dominum alicuius rei esse ex possessione oriatur, hinc manifestum est: Quaecumque bello capimus, quaecumque in terra invenimus, quaecumque loca inhabitata incolimus, quascumque insulas a nemine possessas occupamus, quaecumque huius generis alia facimus, eum pro domino habemus, qui primus illarum rerum possessionem adprehenderit, simul atque possideat.

Possessio saepe etiam per locationem contingit, atque haec

4. Pro *οἰκήσομεν*, quod est et in H., Reitzius *οἰκίζομεν* scribi vult.

5. Pro *δραξάμενον* H. *δεχόμενον* habet.

6. Hoc loco aliquis ex libro ms. adnotavit *νομή ἐστι φυσικῶς ἡ τοῦ πράγματος κατοχή. κατὰ δὲ τοὺς νόμους νομή ἐστι ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχὴ. Τότε οὖν λέγομέν τινα νέμεσθαι καὶ ἔχειν τὰ τῆς νομῆς ἀποτελέσματα, ὅτε μηδεὶς διάδικος αὐτῷ παρενοχλήσῃ· ἀλλὰ πάντων σιωπώντων βεβαιωθῇ ἡ νομὴ. τινῶν δὲ ἀντιλεγόντων εἰ καὶ σώματι νεμηθῇ, ἀλλ' ἀφ' οὗ γένηται προκάταρξις, ὅμως κατὰ τὸν νόμον οὐ νέμεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἀσφαλὴς ἡ νομή,* quae quidem ex Synopsi Basilicorum L. 2. 60. p. 431. hausta sunt.

7. Post *γίνεται* H. *μὲν* intrudit.

μισθωτικὴ[8] *ἡ τοιαύτη νομή· γίνεται δὲ καὶ κατὰ τελείαν δεσποτείαν*[9], *καὶ τότε λέγεται*[10] *κατὰ ψυχὴν καὶ ψυχῇ νομή, καὶ ὁ νεμόμενος τὸ πρᾶγμα ψυχῇ νεμόμενος. Καὶ ὁ μὲν ψυχῇ νεμόμενος πολλάκις διὰ πολυχρονίου νομῆς γίνεται δεσπότης τοῦ πράγματος· ὁ δὲ μισθωτικῶς*[11] *νεμόμενος οὐδέποτε διὰ πολυχρονίου νομῆς δύναται δεσπόσαι*[12] *τοῦ πράγματος*[13]. *Νομή ἐστι*[c] *ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή.*

3 *Νέμεταί*[d] *τις τὰ σωματικά. Δράττεται δὲ*[14] *νομῆς ψυχῇ καὶ σώματι, οὐ μὴν θατέρῳ μόνῳ. Ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὴν τοῦ ὅλου ἀγροῦ νομὴν καὶ τὸ εἰς μέρος ἐπιβῆναι. Διαθέσει ἀπόλλυται νομὴ ἅμα θελήσει τις ἀποστῆναι τοῦ ἀγροῦ· ψυχῇ γὰρ μόνῃ ἀπόλλυμεν, οὐ μὴν κτώμεθα*[15] *νομήν. Εἰ*[16] *δὲ τὸν ἀγρόν, ὃν ἐγὼ ψυχῇ νέμομαι, σὺ κρατεῖς, ἔτι ἐγὼ*[17] *νέμομαι.*

4 *Ψυχῇ*[e] *κτήσασθαι νομὴν οὐ δυνάμεθα, τὴν δὲ προσκτηθεῖσαν*[18] *νομὴν δυνάμεθα ψυχῇ φυλάττειν.*

c. Ad marginem H. *βῖ. ν'. τῖ. β'. κεφ. α'.* Est Synopsis L. 2. 60. p. 431. — *d*. Salm. *ν'. β'. α'.* Est Synopsis L. 2. 1. p. 430. Huc pertinet scholium, quod in H. deest:

Πάντα δὲ ὅσα κτώμεθα πράγματα, καὶ νεμόμενοι ταῦτα δεσπόζομεν, οὕτως ὁ νόμος ὁρίζεται ἡμᾶς τούτων δράττεσθαι, ὥστε παραλαμβάνειν ταῦτα καὶ σωματικῶς, καὶ γινώσκειν ψυχῇ, ὡς ἡμέτερα λαμβάνειν καὶ κατέχειν αὐτά. Ἐὰν γὰρ ἢ σώματι μόνῳ ἢ μόνῃ ψυχῇ παραλάβω πρᾶγμα ἀπό τινος τυχὸν αὐτὸ δωρουμένου μοι, οὐ δύναμαι κτήσασθαι τὴν τούτου νομήν, καὶ δεσπόσαι αὐτοῦ. Τί γάρ, ὅτι ἐδωρήσατό μοί τις τὸν οἰκεῖον ἀγρόν, οὐ παρέδωκέ μοι δὲ αὐτὸν ἀλλ' ἐκείνου νεμομένου σωματικῶς, λογισμῷ μόνῳ ψιλῷ ἐδόκουν ἐγὼ ἔχειν τοῦτον καὶ νέμεσθαι; διὰ τοῦτο οὖν οὐ δύναμαι κτήσασθαι τὴν νομὴν αὐτοῦ πώποτε καὶ δεσπόσαι αὐτοῦ (vulgo *αὐτῆς*), *ὡς ψυχῇ μόνῃ καὶ μὴ σώματι τούτου δραξάμενος. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν δὲ ἐὰν δίδωσί μοί τις πρᾶγμα τυχὸν κατὰ δωρεάν, ἐγὼ δὲ λαμβάνω σωματικῶς αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ, ὑπολαμβάνων εἰς παρακαταθήκην δίδοσθαί μοι αὐτό, οὐ δυνήσομαι διὰ τοῦ νεμομένου* (pro *νεμομένου* Reitzius *νομίμου* scripsit. Recte) *καιροῦ δεσπόσαι αὐτοῦ· ὅτε γὰρ ἐλάμβανον τοῦτο σωματικῶς, οὐκ εἶχον ψυχῇ, ὥστε τὴν τούτου νομὴν ἰδίῳ ὀνόματι κτήσασθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν πρᾶγμα ἐκ τοῦ διδόντος μοι παρελάμβανον, ἡ δὲ ψυχὴ ἐμοῦ ἐκεῖνον εἶναι δεσπότην τοῦ παραδιδομένου ἐνόμιζεν, ἐμὲ δὲ φύλακα μόνον τούτου. Ὥστ' οὖν εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς κτήσασθαι πράγματα δύο*

Res vero omnes, quas adquirimus ac possidentes dominium earum nanciscimur, eas iura volunt nos ita adprehendere ut et corporaliter illas accipiamus et animo adgnoscamus tamquam nostra accipere ac retinere. Si enim aut solo corpore aut animo solo rem ab aliquo accipiam, qui mihi forte donavit, eius possessionem et dominium adquirere nequeo. Quid enim, si quis suum mihi agrum donavit nec tamen tradidit, sed ipso corporaliter possidente, ego sola nuda cogitatione hunc habere ac possidere mihi visus sum? Atque ideo possessionem eius et dominium nunquam nancisci possum, ut qui solo animo, non corpore, eum adprehenderim. Et ex diverso, si quis mihi rem donationis forte nomine tradat; atque ego eam corporaliter ab eo accipiam, existimans illam in depositum mihi dari: non possum per legitimum tempus illius dominus fieri. Nam cum corporaliter accipiebam, animo non tenebam, ut eius possessionem meo nomine nanciscerer: sed rem quidem a tradente accepi, animus autem meus illum rei traditae esse dominum opinabatur, et me custodem duntaxat. Itaque ut res adquirere possimus, duo ab initio concurrere oportet, et corporalem earum detentionem et animum, ut supra diximus. Sic ergo rerum adquisitionem nancisci nos oportet: at

possessio mercenaria dicitur. Sed et cum absolutò adquiritur dominio: tumque animo aut cum animo possessio vocatur; et, qui rem possidet, animo possessor. Qui autem animo possidet, saepe per diuturnam possessionem rei fit dominus: sed qui ex conductione possidet, nunquam per diuturnam possessionem dominus rei fieri potest. Possessio est animo domini detentio.

Possidet quis corporalia: adprehendit autem possessionem animo et corpore, non solo alterutro. Et sufficit ad totius agri possessionem etiam in partem illius introiisse. Adfectione amittitur possessio, simul ac quis agro abscedere voluerit: animo enim solo amittimus, non item adquirimus possessionem. Quod si agrum, quem ego animo possideo, tu teneas, adhuc tamen possideo.

Animo possessionem adquirere non possumus: adquisitam vero possessionem animo retinere possumus.

δεῖ συντρέχειν ἐξαρχῆς, τήν τε σωματικὴν αὐτῶν κατάσχεσιν καὶ τὴν ψυχικὴν ὡς ἄνωθεν εἴπομεν. Καὶ τὴν μὲν κτῆσιν αὐτῶν οὕτω δεῖ ἔχειν ἡμᾶς· τὴν δὲ ἀπόκτησιν εὐκολωτέραν καὶ ἁπλουστέραν ὁ νόμος ὁρίζεται· ἀφ᾽ ὅτου γὰρ κτήσηταί τις, φησὶν, ἐνδυναμένως νομήν τινος πράγματος σώματι καὶ ψυχῇ, δύναται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ μόνῃ φυλάττειν ψυχῇ· τὰ γὰρ χειμερινὰ δάση ἢ τοὺς νομαδιαίους τόπους τοὺς θερινοὺς κἂν ἔν τισι καιροῖς αὐτοὺς καταλίπωμεν καὶ ὑποχωρήσωμεν, λογισμῷ μόνῳ νεμόμεθα. Καὶ εἴπερ θελήσομεν ἀποστῆναι τούτων καὶ ἐκχωρῆσαί τινι καὶ λογισμῷ μόνῳ εὐθέως παυόμεθα τὰ ἔχειν τὴν τούτων νομήν, καὶ ὁ παραχωρηθεὶς ἔχειν αὐτὰ ἐξ ἡμῶν ἀσφαλῶς κτήσεται, κἂν αὐτῷ ταῦτα σωματικῶς οὐ παραδεδώκαμεν. Καλῶς οὖν τὸ σχεδὸν καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος πρόσκειται· ᾧ γὰρ τρόπῳ, ὡς εἰρήκαμεν, δυνάμεθα κτήσασθαι νομήν τινος πράγματος, οὐ πάντως ταύτην τούτῳ καὶ αποκτώμεθα.

amissionem ius et faciliorem et simpliciorem statuit. Ex quo enim quis, inquit, rei aliçuius possessionem corpore atque animo efficaciter nactus est, potest ipsam rem solo etiam animo retinere: saltus enim hibernos, aut pascua aestiva, etsi quibusdam temporibus relinquimus et inde abscedimus, sola cogitatione possidemus. Et, si iis desistere velimus atque alii cedere, sola etiam cogitatione illorum statim possessionem habere desinimus; et is, cui illa habenda concessimus, secure adquiret, licet corporaliter non tradiderimus. Recte igitur et in hac specie vocula *fere* additur: quo enim modo, ut diximus, rei alicuius possessionem adquirere possumus, non semper eodem quoque eam amittimus.

ρ. Ad marginem H. et Salm. *βῑ. ν′. τῑ. β′. κεφ. νε′.* Est Synopsis L. 2. 55. p. 430.

8. Sic H. *μισθωτη* Vulgo. Sed infra *μισθωτικῶς* est.

9. *δεσποτείαν τελείαν* H.

10. *λέγεται τότε* H.

11. *μισθωτικὸς* H.

12. Sic H. *δεσπότης γενέσθαι* alias.

13. Pro *τοῦ πράγματος* H. *τὰ πράγματα* habet.

14. Verba *δρέττεται δὲ* uncinis inclusit Salmasius. quem Reitzius recte reprehendit. Inveniuntur autem haec verba et in H. et in Synopsi p. 430.

15. Pro *κτώμεθα* H. *κταίμεθα* habet. Male satis.

16. Pro *εἰ δὲ* H. *ἤδη δὲ* habet.

17. Pro *ἔτι ἐγὼ* H. *ἔτη καὶ* habet.

18. Sic H. *προκτηθεῖσαν* alias, licet et Synopsis p. 431. ita habeat.

5 *Ἐάν τις*[f] *ἀνασχύντως*[19] *ἄρξηται νέμεσθαι τὸ*[20] *ἀλλότριον*[21], *οὐ δύναται διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζειν.*

6 *Ὁ*[g] *τὸν*[22] *ἀλλότριον οἶκον κακῇ*[23] *πίστει νεμηθεὶς ἀποδίδωσι*[24] *μὲν αὐτὸν μετὰ τῶν στεγονομίων καὶ παντὸς ἑτέρου· τὰ δὲ δαπανήματα οὐ λαμβάνει, εἰ μὴ ἄρα ἀναγκαῖά εἰσι· τὰ δὲ ἐπωφελῆ δύναται μὴ βλάπτων τὴν ἀρχαίαν ὄψιν ἀφελέσθαι.*

7 *Ἡ χρονία*[h] *νομὴ συμβάλλεται τοῖς καλῇ πίστει νεμηθεῖσιν*[25].

8 *Ὁ*[i] *καλῇ πίστει περὶ ὧν ἐδαπάνησεν, ἀγωγὴν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ παρακατάσχεσιν, ἐφ᾽ οἷς ὁ*[26] *ἀγρὸς κρείττων*[27] *ἐγένετο· ψηφιζομένων τῶν πρὸ τῆς προκατάρξεως*[28] *ληφθέντων καρπῶν.*

9 *Βούλεται*[k] *ἡ διάταξις, ὅτε*[29] *τοῖς ἀγαθῇ πίστει νεμηθεῖσι*[30] *παρέχεταί τι τίμημα βελτιώσεως, εἰ μὲν ὀλίγα τις ἀναλωκὼς πολλοῦ τιμώμενον*[31], *ἀμπελῶνα ἢ ἐλαιῶνα ἢ τι ἄλλο κατέστησεν*[32], *μόνον δίδοσθαι τὸ ἀνάλωμα· ὅτε δέ τις πολλὰ δεδαπανηκὼς ὀλίγα ἐβελτίωσε, τοῦ βελτιωθέντος βραχέος*[33] *μόνον τὸ τίμημα δίδοσθαι· ἐγκαλεῖται γὰρ ἄγνοιαν ὁ καμὼν ὡς οὐ λελογισμένως*[34] *καταναλώσας χρυσίον, ἐν γῇ τυχὸν λιτῇ καὶ ἀπόρῳ*[35] *καὶ μὴ δυναμένῃ καλῶς φυλάττειν τὰ πιστευόμενα ταύτῃ*[36].

10 *Ὥσπερ*[l] *τὸ γάλα καὶ αἱ τρίχες καὶ τὸ ἔριον, οὕτω καὶ ἡ γονὴ τῶν θρεμμάτων καρπὸς αὐτῶν ἐστι, καὶ δεσπόζει*[37] *αὐτῶν ὁ καλῇ πίστει νομεὺς καὶ ὁ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων. Ὁ δὲ τοκετὸς τῆς δούλης οὐκ αὐτοῖς*[38] *ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ διαφέρει· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι καρπός, ὡς τῆς φύσεως δι᾽ αὐτὸν εὐτρεπισάσης τοὺς καρπούς.*

11 *Ὁ*[m] *καλῇ πίστει νομεὺς τοὺς καρποὺς λαμβάνων δεσπόζει αὐτῶν*[39], *κἂν ἄλλος αὐτοὺς ἔσπειρεν·*[40] *ἐοίκασι γὰρ τοῖς ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ δούλου προσποριζομένοις, καὶ οἱ ὁπωσοῦν ληφθέντες καρποὶ τοῦ καλῇ πίστει εἰσίν.*

f. Ad marginem H. et Salm. *κεφ. νη΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 58. p. 430. — g. Ad marginem H. Salm. *ἀναγν. βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. πε΄.* Est Synopsis XV. 1. 85. p. 158. — h. Ad marginem H. *ἀνάγν. βϊ. ν΄. τϊ. ια΄. κεφ. β΄.* Similiter Salm. Est Synopsis L. 11. 2. p. 434. — i. Ad marginem H. *ἀναγν. βϊ. ν΄. τϊ. ια΄. κεφ. β΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XV. 1. 47. p. 157. — k. Ad marginem H. *ἀνάγν. βϊ. να΄. κεφ. γ΄.* Salm. *ια΄. ια΄. γ΄.* — l. Ad marginem H. *ἀνάγν. βϊ. κγ΄. τϊ. γ΄. κεφ. κϛ΄.* Similiter Salm. Est Synopsis XXIII. 3. 26. p. 114. — m. Ad marginem H. *βϊ. κγ΄. τϊ. γ΄. κεφ. κγ΄.* Similiter Salmasius. Sunt Basilica XXIII. 3. 25. ed. Heimbach II. p. 704. et *Πεῖρα* 40. 4. Huc refertur scholium, quod in solo H. exstat:

Ἰστέον ὅτι πᾶς καλῇ πίστει νομεὺς ἐκείνους τοὺς καρποὺς κερδαίνει τοὺς ἀπὸ καμάτων ἰδίων, τοὺς δὲ ἐξ αὐτουργίας καλῆς οὐ κερδαίνει ὡς βϊ. κγ΄. τιτ. γ΄. κεφ. μδ΄.

Sciendum est autem omnem bonae fidei possessorem illos fructus lucrari, quos ex laboribus suis cepit; illos non item, qui sponte ex re ipsa proveniunt, uti Basilicorum libro XXIII. tit. 3. cap. 44.

19. *ἀναισχύντως* Synopsis p. 431., qood praefero.

20. Sic H. *τ᾽* Reitzius habet, sed contra Synopsin p. 431.

Si quis impudenter aliena possidere coeperit, dominium longa possessione adipisci non potest.

Qui alienas aedes mala fide possedit, eas quidem reddit cum pensionibus omnique alia caussa: impensas autem non recipit, nisi forte necessariae fuerint; utiles vero, dummodo formam veterem non laedat, tollere potest.

Diuturna possessio bonae fidei possessoribus prodest.

Bonae fidei possessor de impensis actionem non habet, sed retentionem, in quantum fundus melior est factus, computatis fructibus ante litem contestatam perceptis.

Vult constitutio, quando bonae fidei possessoribus aliquod pretium meliorationis rependitur, si quidem quis pauca impendens, vineam, olivetum aut aliud quid magno aestimatum effecerit, solas illi impensas restitui: sed si quis multa impendens paullo quid melius reddidit, solum exiguae meliorationis pretium refundi. Inscitiae enim insimulatur qui ita laboravit, quippe impenso sine ratione argento in tenui forte ac sterili terra, quae mandata sibi fideliter custodire nequeat.

Uti lac, pili et lana, sic etiam pecudum fetura fructus earum sunt, eaque bonae fidei possessor sibi adquirit nec non usufructuarius. Ancillarum vero partus non ad hos, sed ad verum dominum pertinent, homo enim fructus non est, utpote in cuius gratiam natura fructus compararit.

Bonae fidei possessor fructus percipiendo sibi adquirit, etiamsi alius eos severit. Similes enim sunt rebus ex operis servorum quaesitis: et quomodocumque percepti fructus bonae fidei possessoris fiunt.

21. Sic H. *ἀλλότρια* Reitzius, sed contra Synopsin p. 431.

22. His quidem praefigebatur titulus *περὶ τῆς καλῇ πίστει νομῆς;* ad marginem H. *περὶ τῆς καλῇ πίστει νόμος.*

23. Pro *κακῇ* H. *καλῇ* habet, sed vel Synopsis p. 158. repugnat.

24. *ἀποδίδοσιν* H.

25. Pro *νεμηθεῖσιν* H. *νεμειθῆσιν* habet.

26. Vox *ὁ* deest in H.

27. Pro *κρείττων* H. *κρίττων* habet.

28. *κατάρξεως* H., sed et contra Synopsin p. 157.

29. Pro *ὅτε* H. *ὅστε* habet.

30. Pro *νεμηθεῖσι* H. Salmasius habent *νομεῦσι.*

31. Sic et H. et Reitzius, *τιμώμενα* Vulgo.

32. *κατέστησε* H.

33. *βραχαίος* H.

34. *λελογισμένος* H.

35. Pro *ἀπόρῳ* Reitzius *ἀφόρῳ* correxit.

36. *ταύτῃ* H. *ἑαυτῇ* Falk. et Cuiacius.

37. *δεσπόζῃ* H.

38. Pro *αὐτοῖς,* quod et in H. est, Salmasius *αὐτῇ* habet, ut *χρήσει* subaudiatur. Synopsis p. 114. *αὐτῷ.*

39. Pro *αὐτῶν* Salmasius *αὐτοῦ* habet, sed contra Basilica II. p. 704.

40. *ἔσπηρεν* H.

Ἐὰν[n] μετὰ τὸ σπεῖραι καὶ μὴ λαβεῖν τοὺς καρποὺς γνῷ[41] ἀλλότριον τὸν ἀγρὸν ὁ καλῇ πίστει νομεὺς τῇ λήψει, δεσπόζει αὐτῶν· ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς τὴν λῆψιν τῶν καρπῶν, ἕως οὗ ἐκνικηθῇ[42] ὁ ἀγρός, καλῇ πίστει ἀγοραστής ἐστιν[43].

13 Ὁ[o] κακῇ πίστει νομεὺς οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα ἀποδίδωσι καὶ τοὺς καρπούς, οὓς ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν καρπούς[44], καὶ δίδωσι τοὺς μετὰ προκατάρξιν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς κληρονομίας καὶ οἱ πρὸ τῆς προκάταρξεως καρποὶ καταφέρονται.

14 Ὅταν[p] τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα κακῇ πίστει νέμηταί τις ἢ[45] ὡς[46] ἀφελόμενος βίᾳ ἢ δυναστείᾳ χρησάμενος ἢ δόλον ποιήσας ἢ γινώσκων ἀλλότριον εἶναι καὶ ἀγοράσας ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον διαπραξάμενος, τριάκοντα δίδονται χρόνοι τῷ τὴν στέρησιν τοῦ πράγματος ὑπομείναντι, ἵνα ἐντὸς τούτων ἀνακαλῆται[47] τὸ ἴδιον δίκαιον· καὶ γίνεται τοῦτο διὰ τὴν προφανῆ κακίαν τοῦ οὕτω κατέχοντος τὸ ἀλλότριον καὶ τὴν πονηρίαν τούτου καὶ τὴν σκαιότητα, ἢ τὸ τῆς γνώμης ἁρπακτικὸν καὶ φιλάδικον. Καὶ τοῦτο μὲν περὶ ἀκινήτων πραγμάτων. Τινὰ δὲ τῶν κινητῶν καὶ μέχρι τριετίας ἀποκαθίσταται, ὅταν καλῇ πίστει ὁ νεμόμενος ταῦτα νέμηται· εἰ δὲ κινητὸν μὲν εἴη τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ κατέχων κακῇ πίστει νέμηται[48], μέχρι τριακονταετίας καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ κίνησις ἐπεκτείνεται.

15 Εἴ τις[q] κακῇ πίστει πράγματα νεμόμενος ἢ κατὰ πρᾶσιν ἢ κατὰ δωρεὰν ἢ ἄλλως[49] ταῦτα ἐκποιήσῃ[50], ὁ δὲ[50a] νομίζων τὰ αὐτὰ πράγματα προσήκειν αὐτῷ τοῦτο γινώσκων ἐντὸς δέκα ἐνιαυτῶν, μεταξὺ τῶν παρόντων καὶ εἴκοσι τῶν ἀπόντων, μὴ διαμαρτύρηται κατὰ[51] νόμους τὸν ἀγοραστὴν ἢ τὸν[52] τὴν δωρεὰν δεχόμενον ἢ ἐκεῖνον, εἰς ὃν τὰ πράγματα ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ μετενεχθείη, τὸν τὰ τοιαῦτα πράγματα[53] κομιζόμενον βεβαίως[54] ταῦτα ἔχειν,

n. Ad marginem H. βι. γ'. τι. γ'. κεφ. ιθ'. Salm. κγ'. γ'. ιθ'. θεμ. γ'. C. Ῥωμ. Sunt Basilica l. c. tom. II. p. 706. et Πεῖρα 40, 5. — o. Ad marginem H. ἀνα. βι. θ'. τι. γ'. ξγ'. περὶ κακῇ πίστει νομῆς. Similiter Salmasius, nisi quod rubricam praemisit. Est Synopsis IX. 3. 66. p. 118. — p. Ad marginem H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον θ'. Salm. τοῦ μικροῦ στοιχείου. Est Μικροῦ Α. λς'. — q. Ad marginem H. βι. ν'. τι. δ'. κεφ. ια'. ἐκ τοῦ κατὰ στοιχεῖον. Salm. βιβ. ν'. τι. ιδ'. κεφ. ια'. Est Prochiron 38. 41. p. 223. et Synopsis L. 14. 11. p. 439. Caeterum in C. solo ad §. 15. appendicula adiecta, quae ab Harmenopuli contextu aliena videtur esse:

Ἐκ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Οὐ δεσπόσαι τῶν ἀλλοτρίων δυνήσομαι, εἰ καὶ ἐν κήνσῳ γράψω αὐτὴν ἤγουν τῇ δημοσίᾳ σανίδι η τῷ μαρμάρῳ, ἐν ᾧ κοινῶς τὰ διαφέροντα ἑκάστῳ τυγχάνει ἀναφερόμενα. Ὁ γὰρ κῆνσος πολλάκις οὐ τὸ νομῆς δοκεῖ τοῖς πολλοῖς δηλοῦν, ἀλλὰ σανίδα τινὰ δημοσίαν ἢ τυχὸν μάρμαρος (leg. μάρμαρον), ἐν ᾧ αἱ εἰς τὸ δημοσιον ἐναγόμεναι ὑποθέσεις ἐγράφοντο.

Ex parvo Manuali alphabetico. Non potero rerum alienarum dominium quaerere, etsi eas in censu descripsero id est in tabula publica vel marmori, ubi communiter referuntur, quae privatim ad quemcumque pertinent. Census enim saepenumero non statum possessionis et substantiae plerisque significare videtur, sed aut tabulam publicam aut forte marmor, in quo causae, quae ad ius publicum referuntur, describebantur.

Si bonae fidei possessor postquam severit, et necdum fructus perceperit, alienum esse agrum intelligat, percipiendo illos adquirit. Quod enim ad fructuum perceptionem adtinet, donec ager evictus fuerit, bonae fidei possessor est.

Malae fidei possessor non modo rem restituit et fructus, quos percepit, sed eos quoque, quos percipere potuit post litis contestationem. Sed in hereditatis petitione etiam fructus ante contestatam litem percepti veniunt.

Si quis rem alienam mala fide possideat, ut qui vel vi rapuit, vel potentia usus est, vel dolum adhibuit, vel alienam esse sciens emit, vel aliud quid tale fecit, triginta dantur anni ei, qui rei damnum passus est, ut intra eos ius suum revocet. Idque fit ob manifestam illius malitiam, qui alienum sic possidet, atque ob huius improbitatem ac scaevitatem animique rapacitatem et iniustitiam. Et hoc quidem in rebus soli. Quaedam autem res mobiles etiam intra triennium restituuntur, si eas bonae fidei possessor habeat: quod si res quidem mobilis sit, sed qui detineat, malae fidei sit possessor, etiam ad tricennium ea de re actio extenditur.

* Si quis mala fide res possidens eas per venditionem vel per donationem vel aliter alienaverit, atque is, qui easdem res ad se pertinere credit, hoc comperiens intra decem annos inter praesentes ac viginti inter absentes non protestetur secundum leges contra emtorem aut donatarium aut illum, ad quem res alio quocumque modo translatae fuerunt: ut is qui huiusmodi res accepit, firmiter eas habeat, post decennii scilicet inter praesentes aut

Prior pars huius scholii usque ad verba *τυγχάνει ἀναφερόμενα* est in *Μικρῷ Δ. κϛ'.*

41. *γνῷ* deest in H., sed habent Basilica II. p. 706.
42. *ἐκδικηθῇ* H.
43. Postea quidam haec ascribunt: *ἀναγν. βιβλ. β'. τϊ. γ'. κεφ. ρλδ'.*, quae vulgo desunt.
44. *καρποὺς* et Synopsis p. 113. habet, sed Falkenburgio auctore quidam deleverat. Est autem in H. Caeterum unus ex Anonymis Reitzii hoc loco deesse quaedam suspicatus est, cum haec ita supplevit: *ὁ δὲ καλῇ πίστει δίδωσι τοὺς μετὰ* et caet. Verum nec Synopsis p. 113. eiusmodi supplementum admittit.
45. *ἤγουν* H. alias.
46. *ὡς* deest in H.
47. *ἀνακαλῆται* H.
48. *νέμεται* H.
49. Pro *ἄλλως* H. *ἄλλος* habet.
50. *ἐκποιῆσαι* H.
50 a. Post verba *ὁ δὲ* quidam inseruerunt *ἀληθὴς δεσπότης*, quae quidem in Synopsi p. 439. et H. desunt.
51. *κατὰ τοὺς* H.
52. Vox *τὸν* deest in H.
53. Verba *ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ μετενεχθείη τὸν τὰ τοιαῦτα πράγματα* desunt in H. propter homoeoteleuton. Caeterum pro *μετενεχθείη* alias *ἐξενεχθῇ* legitur, sed contra Synopsin pag. 439.
54. Pro *βεβαίως* H. *βαιβέως* habet.

μετὰ τὴν τῆς δεκαετίας δηλονότι ἐπὶ τῶν παρόντων καὶ τῆς εἰκοσαετίας ἐπὶ τῶν ἀπόντων παραδρομήν. Εἰ δὲ ἀγνοεῖ ὁ ἀληθὴς τῶν ἐκποιηθέντων πραγμάτων δεσπότης, ὅτι τὰ πράγματα αὐτῷ προσήκει, καὶ ὅτι γέγονεν ἐκποίησις, κελεύομεν μὴ ἄλλως τοῦτον ἀποκλείεσθαι, πλὴν εἰ μὴ διὰ τῆς παραγραφῆς τῆς τριακονταετίας, μὴ δυναμένου λέγειν τοῦ τὰ πράγματα τούτῳ τῷ τρόπῳ νεμομένου, ὅτι αὐτὸς καλῇ πίστει νέμεται, ὁπότε παρὰ τοῦ κακῇ πίστει νεμηθέντος ταῦτα ἐκομίσατο. Περὶ δὲ τῆς παραγραφῆς τῆς δεκαετίας ταῦτα διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε εἴποτέ τις ἐν τῇ εἰρημένῃ τῆς δεκαετίας χρονικῇ παραγραφῇ ἐπί τινας μὲν ἀπὼν ἐπί τινας δὲ παρὼν εἴη, ἄλλους τοσούτους[55] αὐτῷ ἐνιαυτοὺς πρὸς[56] τῇ δεκαετίᾳ προστεθῆναι, ὅσους ἐξ αὐτῆς τῆς δεκαετίας ἀπὼν γέγονεν[57].

16 *Πάντα[r] τὰ ἄγρια ζῶα, τὰ χερσαῖα, τὰ θαλάσσια[58], καὶ τὰ ἐναέρια τῶν λαμβανόντων γίνονται μετὰ καὶ ὧν τίκτουσι· τὸ γὰρ μηδένος ὂν τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται.*

17 *Ἡ[s] τῶν μελισσῶν φύσις ἀγρία ἐστίν· ἀμέλει τοι[59] αἱ ἐν τῷ σῷ δένδρῳ καθεσθεῖσαι[60] μέλισσαι τῆς σῆς οὐ γίνονται δεσποτείας, πρὶν αὐτὰς[61] τοῖς σίμβλοις ἐναποκλείσῃς·[62] ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὄρνεα, ἅτινα ἐν τῷ σῷ δένδρῳ νεοττιὰν κατεσκεύασεν, πρὶν ἰξευθῇ[63], τῆς σῆς οὐκ εἰσι δεσποτείας, ἀλλὰ τοῦ προκαταλαμβάνοντος[64] γίνονται[65]. Καὶ τὰς μελικηρίδας εἴ τινας ὑπὸ τῶν μελισσῶν γενέσθαι συμβῇ, ὁ βουλόμενος ἐξελέσθαι δύναται, εἰ καὶ κατὰ τὸν σὸν ἀγρὸν αὗται γεγόνασιν.*

18 *Ὁ[t] τῶν μελισσῶν ἑσμὸς ἐὰν τοὺς σοὺς σίμβλους[66] καταλιπὼν ἀποπτῇ μέχρι τοσούτου τῆς σῆς εἶναι νοεῖται[67] δεσποτείας, ἄχρις οὗ τοῖς σοῖς ὑποπέπτωκεν ὀφθαλμοῖς, καὶ[68] ἡ τούτων κατάληψις οὐκ ἔστι δυσχερής· εἰ γὰρ δυσχερής ἐστιν ἡ τούτων κατάληψις[69], ἢ τὴν σὴν διέφυγε θέαν, τοῦ καταλαβόντος γίνεται. Καὶ[u] ἡ τῶν ταώνων καὶ τῶν περιστερῶν φύσις ἀγρία ἐστί[70].*

19 *Τοιοῦτος[v] δὲ ἡμῖν ἰσχυρότατος κανὼν[71] παραδέδοται[72], οἷον*

r. Ad marginem H. *ζήτει ἔμπροσθεν βï. ν'. τï. α'. κεφ. α'. περὶ ζώων.* Similiter Salmasius *ν'. α'. α'.*, ubi praefigitur *περὶ ζώων ἀγρίων.* Est Synopsis L. 1. 1. p. 428. — s. Ad marginem H. *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *περὶ μελισσῶν κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Theophilus ad §. 14. I. de rerum divisione II. p. 220. — t. Ad marginem H. *ἀναγν. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Theophilus l. c. I. p. 221. — u. Ad marginem H. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *περὶ ταώνων καὶ περιστερῶν κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Theophilus l. c. §. 15. I. p. 221. — v. Est Theophilus l. c. I. p. 222.

55. Pro *τοσούτους* H. *τόσους* habet. Sed in Synopsis p. 439. legitur *τοσούτους.*

56. In H. hoc loco interponitur *πρὸς*, quod quidem et in Synopsi pag. 439. reperitur. Deest apud Reitzium.

57. *γέγονε* H.

58. *θαλάσια* H. In C. §. 16—33.

vicennii inter absentes decursum. Sed si verus alienatarum rerum dominus ignoret, res illas ad se pertinere factamque esse alienationem, iubemus hunc haud aliter excludi, nisi per tricennii praescriptionem, quum qui res hoc modo possidet, dicere non possit, bona se fide possidere, quando eas a malae fidei possessore accepit.

De praescriptione autem decennii haec statuere nobis visum est, ut, si quis ex dicta temporali decennii praescriptione aliquot quidem annis absens et aliquot praesens fuerit, totidem alii ei ad decennium anni adiiciantur, quot ex eodem decennio afuerint.

Omnes ferae bestiae terrestres marinae et aëriae capientium fiunt cum iis quae pariunt. Quod enim nullius est, fit occupantis.

Apum natura fera est: itaque apes, quae in tua consederunt arbore, non ante tui fiunt dominii, quam eas alvearibus tuis incluseris: sicut neque aves, quae in tua arbore nidum fecere, priusquam eas ceperis, tui haud sunt dominii, sed occupantis fiunt. Et favos, si quos ab apibus confieri contigerit, eximere potest, qui volet, etiamsi in tuo fundo confecti fuerint.

Examen apum si alvearia tua relinquens avolaverit, eo usque tui censetur dominii, donec oculis tuis subiiciatur, et captura illius difficilis non est: si enim illius captura sit difficilis aut visum tuum effugerit, occupantis fit.

Et pavonum et columbarum natura fera est.

Haec autem certissima nobis traditur regula, videlicet in api-

hoc quidem loco desunt, sed postea inter §. 46. et 47. interpositae sunt.

59. Sic H. Salm. Theoph. ed. Reitz. I. p. 220. *τοι* apud Reitzium deest.

60. Pro *καθεσθεῖσαι* H. *καθεῖσαι* habet, sed contra Theophilus.

61. Pro *αὐτὰς* H. *αὐταῖς* habet, sed contra Theophilus.

62. *ἐναποκλήσεις* H.

63. Pro *ἐξευθῇ* H. *ἐξευρεθῇ* habet, sed contra Theophilus.

64. *προκαταλαβόντος* H.

65. *γίνεται* H.

66. *σίβλους* H.

67. *νοεῖται* deest in H., sed legitur apud Theophilum p. 221., licet post vocem *δεσποτείας* reiiciatur.

68. Post vocem *καὶ* H. interponit *οὐκ ἔστιν*, quae nec apud Theophilum hoc loco habentur.

69. Verba *οὐκ ἔστι δυσχερὴς . εἰ γὰρ δυσχερής ἐστιν ἡ τούτων κατάληψις* in H. desunt, sed apud Theophilum leguntur.

70. *ἐστὶν* H.

71. *κανὸν* H.

72. *παραδέδωκε* H., sed contra Theophilus.

ἐπὶ μελισσῶν, περιστερῶν, ταώνων καὶ ἐλάφων· λέγομεν γὰρ μέχρι τούτου τῆς ἡμετέρας εἶναι δεσποτείας, ἕως οὗ λογισμὸν ἔχει πρὸς ἡμᾶς ὑποστρέφειν· εἰ δὲ παύσονται τοιαύτην ἔχειν[73] διάνοιαν, παύονται τῆς ἡμετέρας εἶναι δεσποτείας, καὶ τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται. Δήλη δὲ ἡ τούτων γίνεται διάνοια ἐκ τῆς συνηθείας, ἣν ἔχουσι περὶ τὴν ὑποστροφὴν αὐτῶν.

20 Τὰ[w] ἥμερα[74] ὀρνίθια εἰ ἔκ τινος τύχης ταραχθέντα ἀποπτῇ καὶ τὴν σὴν διαφύγοι θέαν, ἐν οἱῳδήποτε εὑρεθέντα τόπῳ τῆς σῆς οὐδὲν ἧττόν εἰσι δεσποτείας.

21 Τὸ[x] τρωθὲν παρά τινος ἄγριον ζῶον[75], καὶ διαφυγὸν μὲν τὰς ἐκείνου χεῖρας, παρ' ἑτέρου δὲ μετὰ ταῦτα καταληφθὲν[76] οὐ γίνεται τῆς τοῦ τρώσαντος δεσποτείας, ἀλλὰ τοῦ καταλαβόντος·[77] μὴ ἑτέρωσε γὰρ τὸν τρώσαντα γενέσθαι δεσπότην τοῦ θηρίου, εἰ μὴ καὶ τούτου δράξεται. Πολλὰ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ συμβῆναι δύναται, ἅτινα οὐκ ἐᾷ τοῦτον τὸ εἰρημένον θηρᾶσαι ζῶον[78].

22 Ὅταν[y] ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης εἰς εἶδος παρά τινος ἀμειφθῇ τι, εἰ τὸ κατασκευασθὲν εἶδος ἀναλυθῆναι δύναται εἰς τὴν παλαιὰν ὕλην, ἐξ ἧς γέγονεν, ὁ τῆς ὕλης δεσπότης καὶ τοῦ εἴδους ἔσται δεσπότης· εἰ δὲ τὸ εἶδος ἀναδραμεῖν[79] εἰς τὴν ἀρχαίαν ὕλην οὐ δύναται, τὸν κατασκευάσαντα τὸ εἶδος εἶναι τοῦ γινομένου δεσπότην. Οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· ἀπὸ βώλου χαλκοῦ ἢ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ τὸ κατασκευασθὲν σκεῦος[80] δύναται χωνευθὲν τὴν ἀρχαίαν ἀποτελέσαι[81] βῶλον χαλκοῦ ἢ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ· ὁ δὲ οἶνος ἢ τὸ ἔλαιον ἢ ὁ σῖτος εἰς[82] σταφυλὰς ἢ ἐλαίας ἢ στάχυας ὑποστρέφειν οὐ δύναται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ οἰνόμελι εἰς οἶνον καὶ μέλι διαλύεσθαι.

23 Ταῦτα[yy] μὲν ἐν ᾧ πᾶσα ἡ ὕλη ἀλλοτρία ἦν[83]. Εἰ δὲ ἐξ ἐμῆς καὶ σῆς ὕλης ἐποίησά τι εἶδος· οἷον ἐξ ἐμοῦ καὶ σοῦ οἴνου καὶ[84] μέλιτος οἰνόμελι, ἢ ἐξ ἐμοῦ καὶ σοῦ ἐρίου ἐσθῆτα, ἀναμφίβολον ἐπὶ τούτων τῶν θεμάτων τοῦ κατασκευασθέντος εἶναί με δεσπότην· οὐ γὰρ μόνον οἰκείαν ἐργασίαν ἐδαπάνησα περὶ τὸ εἶδος, ἀλλὰ καὶ μέρος παρέσχον τῆς ὕλης. Ἰστέον[85] δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰ μὲν καλῇ πίστει εἴς τι[86] εἶδος ὕλη μετεσκευάσθη[87], δύναται ζητεῖν ὁ κατασκευάσας τὰς δαπάνας· εἰ δὲ κακῇ πίστει, ζητεῖν ταύτας οὐ δύναται.

w. Ad marginem H. ἀναγν. τὸ αὐτό. Salm. περὶ ὀρνίθων τὸ αὐτό. Sumpta sunt ex Theophilo l. c. §. 16. I. p. 224. — *x*. Ad marginem H. Salm. τὸ αὐτό. — *y*. Ad marginem H. Salm. βι. ν΄. τι. ε΄. κεφ. ς΄., sed his H. praemittit περὶ τῶν ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης γενομένων (γινομένων Salm.) εἰδῶν. Sumpta haec sunt ex Theoph. l. c. l. c. §. 25. I. p. 229. — *yy*. Est Theophilus l. c. §. 25. I. p. 231.

73. ἔχει H.

74. Sic H. ἡμέτερα Vulgo. Sed §. 16. et 17. ἄγρια ζῶα opponuntur.

75. ζῶον ἄγριον H.

76. ληφθὲν H. καταλειφθὲν Vulgo.

77. Verba ἀλλὰ τοῦ καταλαβόντος

bus, columbis, pavonibus, et cervis: dicimus enim, ea eo usque nostri esse dominii, donec revertendi ad nos animum habeant; sed si talem animum habere desinunt, nostri quoque dominii esse desinunt et occupantis fiunt. Caeterum manifestus fit illorum animus ex consuetudine, quam circa reditum suum obtinent.

Domesticae aves, si quodam casu perturbatae avolaverint visumque tuum effugerint, in quocumque reperiantur loco, tui nihilominus sunt dominii.

Si fera bestia ab aliquo vulnerata huius quidem manus effugerit, ab alio autem postmodo capta sit, non fit in dominio vulnerantis sed adprehendentis: nec enim aliter vulnerans fit animalis dominus, nisi et illud adprehenderit. Namque multa interim accidere possunt, quae eum animal dictum capere non sinunt.

Si quid ex aliena materia in speciem novam ab aliquo transformatum fuerit, si facta species ad pristinam materiam, ex qua confecta fuit, possit resolvi, erit dominus materiae dominus quoque speciei: sed si species ad pristinam materiam reduci nequeat, is qui speciem fecit, factae erit dominus. Veluti in hoc casu: Ex massa aeris vel argenti vel auri facta species potest conflata pristinam aeris vel argenti vel auri massam reddere: at vinum aut oleum aut frumentum ad uvas aut olivas aut spicas redire non potest, sed ne mulsum quidem in vinum ac mel resolvi.

Haec quidem, ubi tota materia fuit aliena: sed si ex mea ac tua materia speciem aliquam feci, veluti ex meo ac tuo vino et melle mulsum aut ex mea ac tua lana vestem, nullum est dubium in his casibus me factae speciei esse dominum: nec enim solam in eam speciem adhibui operam meam, sed materiae quoque partem praebui. Sciendum autem est in huiusmodi casibus, si quidem bona fide in aliquam speciem materia sit transformata, posse eum qui illam fecit, impensas repetere; sed si mala fide, istas petere nequit.

alias desunt, sed habentur in H. Salm. Cui. Falk.

78. Pro *ζῶον*, quod est et in H., *θηρίον* Salm. habet.

79. *ἀναδραμὴν* H.

80. *σκεῦος* H., quod et Salm., Cuiacius reposuere; *εἶδος* Vulgo.

81. *ἀποτελέσαι* H., quod et Cui. et Salm. reponunt, *ἀποκαταστῆσαι* Vulgo.

82. Pro *εἰς* H. *ἢ* habet.

83. Pro *ἦν* H. habet *μὲν*.

84. Verba *οἴνου καὶ* desunt in H.

85. Haec quidem scholii loco esse Salmasius, Reitzius volunt, verum H. quidem haec in orationis contextu collocavit.

86. Pro *εἴς τι* H. *εἴ τι* habet.

87. *κατεσκευάσθη* H.

24 *Εἰ δὲ*[z] *δύο ὕλαι τινῶν κατὰ γνώμην ἐμίγησαν*[88] *τῶν δεσποτῶν, τὸ ἐκ τῆς μίξεως ἀποτελούμενον σῶμα ἑκατέρων ἔσται κοινόν. Εἰ δὲ ἐκ τύχης καὶ οὐ κατὰ προαίρεσιν τῶν δεσποτῶν συνεχέθησαν αἱ ὕλαι ἢ ἑτερογενεῖς ἢ ὁμογενεῖς, τὸ αὐτὸ γενήσεται.*

25 *Ὅσα*[a] *ἀπὸ τῶν πολεμίων εἰλήφαμεν, ἡμέτερα παραχρῆμα γίνονται*[89].

26 *Ἐάν τις*[b] *ἐν τῷ ἰδίῳ ἐδάφει οἶκον κατασκευάσῃ ἐξ ἀλλοτρίων ὑλῶν*[90]*, δεσπότης γίνεται τοῦ κατασκευασθέντος· τὸ γὰρ ἐποικοδομηθὲν εἴκει τῷ ἐδάφει· ἐκείνου ὄντος δῆλον, ὅτι ὁ τῆς ὕλης δεσπότης τῆς δεσποτείας οὐκ ἐκπίπτει τῆς ὕλης.*

27 *Ἐάν τις*[c] *ἐπικτίσῃ*[91] *τοῖς ἐμοῖς οἰκήμασιν ἀνώγεα, ἐγὼ τούτων γίνομαι κύριος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, εἴκειν*[92] *τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις. Εἰ δὲ ἐν τῷ ἐμῷ ἐδάφει κτίσῃ*[93] *τις, δεσπότης γίνομαι τοῦ οἰκήματος, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ*[94] *καταστάσει μένει τὸ οἴκημα· ἐὰν γὰρ*[95] *καταλυθῇ, δύναται ὁ οἰκοδομήσας ἐκδικῆσαι τὰς ὕλας, εἴτε καλῇ πίστει εἴτε κακῇ πίστει ᾠκοδόμησεν.*

28 *Ὁ*[d] *ἐν αἰγιαλῷ κτίζων δεσπόζει τοῦ κτισθέντος· ὁ δὲ ἐν ὄχθῃ ποταμοῦ κτίζων οὐ δεσπόζει αὐτοῦ. Αἰγιαλὸς*[e] *δέ ἐστι τόπος μέχρις οὗ τὸ χειμέριον*[96] *κῦμα ἔξεισιν· ὥστε οὖν κἂν τῷ θέρει μέχρι τῶν τόπων ἐκείνων τὸν αἰγιαλὸν ὁριζόμεθα.*

29 *Ἐάν τινες*[f] *ὁπουδήποτε διὰ προσχώσεως κτήσωνται*[97] *γῆν, δεσπόται αὐτῆς γίνονται.*

30 *Νῆσος*[h] *ἐν θαλάσσῃ φυομένη τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται. Νῆσος ποταμία εἰ μὲν ἐν τῷ μέσῳ φυῇ, τοῖς ἐν ἑκατέρᾳ*[98] *ὄχθῃ κειμένοις*[99] *κατὰ τὸ μέρος*[1] *τῆς πλατύτητος διοίσει· εἰ δὲ τῷ ἑνὶ πλησιάσει*[2] *μέρει, τοῦ πλησιασθέντος μέρους ἔσται.*

31 *Ἐὰν*[i] *ποταμὸς μέσον δύο ἀγρῶν ῥέῃ*[3] *τουτέστι τοῦ σοῦ καὶ ἐμοῦ*[4]*, εἶτα κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως προσθήσει γῆν τῇ ἐμῇ γῇ, ὡς μὴ δύνασθαί τινα νοῆσαι πόσον, καὶ ἐν ποίῳ χρόνῳ τῆς ἡμετέρας ἔστη δεσποτείας τὸ προστιθέμενον τοῦτο, ἐμὸν γίνεται. Εἰ*[5] *δὲ ἡ τοῦ ποταμοῦ βία καὶ ῥομὴ μέρος τι τοῦ σοῦ ἀγροῦ ἀφαι-*

z. Ad marginem H. *τὰ αὐτά.* Salm. *τὸ αὐτό.* Est Theophilus l. c. §. 27. I. p. 233. — *a.* Ad marginem H. *βι. ν΄. τι. α΄. κεφ. γ΄. περὶ τῶν ἐν πολέμῳ ληφθέντων.* Quae quidem rubrica alias praemissa a Salmasio deletur. Is habet: *ν΄. α΄. γ΄.* — *b.* Ad marginem H. *βι. ιε΄. τι. α΄. κεφ. π΄.* Salm. *περὶ οἰκοδομιῶν βιβ. ιε΄. τι. α΄. κεφ. π΄.* Est Theophilus l. c. §. 29. I. p. 236. — *c.* Ad marginem H. *βι. ιε΄. κεφ. α΄. τι. πδ΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XV. 1. 84. p. 156. — *d.* Ad marginem H. *βι. ν΄. τι. ε΄. κεφ. ιγ΄.* Similiter Salm. — *e.* Est Synopsis L. 1. 13. p. 430. — *f.* Est Theophilus ad §. 3. I. de rerum divisione (2, 1.) I. p. 210. — *g.* Ad marginem H. *ἀνα. βι. ν΄. τι. ιε΄. κεφ. β΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis L. 12. 2. p. 440. — *h.* Ad marginem H. *ἀναγν. βι. ν΄. τιτλ. α΄. κεφ. ε΄. περὶ νήσου.* Salm. *ν΄. α΄. ε΄.* Est Synopsis L. 1. 5. pag. 429. — *i.* Ad marginem H. *ἀνα. βι. ν΄. τι. α΄. κεφ. ς΄.* Alii rubricam *περὶ ποταμοῦ* praemittunt, ubi Salmasius *ποταμῶν.*

Quod si duae aliquorum materiae voluntate dominorum confundantur, corpus ex commistione conflatum utrique commune erit. Sed si casu, non consilio dominorum confusae sint materiae sive eiusdem sive alius generis, idem fiet.

Quaecumque ab hostibus cepimus, nostra statim fiunt.

Si quis in suo solo ex alienis materiis domum exstruat, fit dominus aedificii; superficies enim cedit solo: illud tamen certum est, materiae dominum non amittere materiei dominium.

Si quis aedibus meis coenacula superstruxerit, ego eorum fio dominus, propter regulam dicentem: imposita cedunt subiectis. Sed si quis in meo solo aedificet, dominus ero aedificii, donec id in eodem statu permanet. Quod si diruatur, poterit aedificator materias vindicare, sive bona sive mala fide aedificaverit.

In litore aedificans aedificii fit dominus: in ripa autem fluminis aedificans dominus non fit. Est vero litus locus, quousque fluctus hibernus exit, ideoque et aestate usque ad illa loca litus definimus.

Si qui per adluvionem ubicumque loci agrum adquisierint, domini eius fiunt.

Insula in mari enata praeoccupantis fit. Fluviatilis insula, si quidem in medio nascatur flumine, ad vicinos in utraque ripa adiacentes pro mensura latitudinis pertinebit: quod si uni parti propior sit, propioris est partis.

Si flumen inter duos agros fluens, hoc est tuum ac meum, deinde paullatim et latenter terram meae terrae adiiciat, ita ut nemo intelligere possit, quantum et quo tempore illud quod adiicitur, nostri factum sit dominii, mihi adquiritur. Sed si vis atque impetus fluminis partem ex praedio tuo detraxit meoque agro

88. *ἐμίγισαν* H.
89. *γίνεται* H.
90. Pro *ὑλῶν* H. *ἡμῶν* habet, sed contra Theophilus.
91. *ἐπικτήσει* H.
92. *εἴχην* H.
93. *κτίσει* H.
94. *αὐτῇ* deest in H., sed legitur in Synopsi p. 156.
95. *γὰρ* H. Synops. p. 156. *δὲ* Reitzius.
96. Cuiac. Falk. addunt *μέγιστον*, quod sane apud Theophilum l. p. 210. exstat. Caeterum ad marginem H. *τί ἐστιν αἰγιαλός*.
97. *κτίσωνται* H. sed contra Synopsis p. 440.
98. *ἑκατέρῳ* H.
99. Sic H. *κεκτημένοις* Gothofredus in Variantibus, quod est et in Synopsi p. 429.
1. Sic et Synopsis p. 429. H. *μέτρον* Reitzius cum Leunclavio emendare voluit. Non opus est.
2. Sic et H. et Synopsis pag. 429. *πλησιάσῃ* vel *πλησιάζει* Reitzius voluit
3. *ῥῇ* H.
4. *τοῦ ἐμοῦ* H.
5. Pro *εἰ* H. *ἤ* habet.

λετο καὶ τῷ[6] ἐμῷ προσήγαγεν ἀγρῷ, δῆλόν ἐστιν ὅτι τὸ προστεθὲν[7] τῆς σῆς μένει δεσποτείας· οὐδὲ γὰρ ἀνεπαισθήτως τοῦτο γέγονεν.

32 Ἐμὰς[k] μεμβράνας ἢ ἐμοὺς χάρτας λαβών τις ἐνέγραψέ τι ἐν αὐταῖς, καὶ βιβλίον κατεσκεύασε[8], κἀνταῦθα κατὰ μίμησιν τοῦ ἐδάφους εἴκει τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις, εἰ καὶ τὰ μάλιστα χρυσᾶ ἐστι τὰ ἐπιτεθέντα γράμματα, κἀγὼ[9] γίνομαι τοῦ βιβλίου δεσπότης. Τοὐναντίον δὲ ἐπὶ τῆς[10] εἰκόνος γίνεται· εἴκει γὰρ ἡ ξένη[11] σανὶς τῇ γραφῇ[12] καὶ γίνεται καὶ τῆς ἀλλοτρίας σανίδος δεσπότης ὁ τὴν γραφὴν ἐν αὐτῇ κατασκευάσας.

33 Ὅτι[l] εἰ μὲν ἐκκλησιαστικὸν μέρος τι κατάσχω διὰ τεσσαρακονταετίας, δεσπόζω αὐτοῦ· εἰ δὲ τὸ μοναστήριον σχῶ ὅλον, οὐδέποτε δύναμαι κτήσασθαι, οὐδὲ βοηθεῖ μοι χρόνος οὐδεὶς[13] διὰ τὸ τὸν νόμον ῥητῶς ἀποφαίνεσθαι, τὰ ῥελιγιῶσα καὶ τὰ σάκρα μὴ διὰ χρόνου δεσπόζεσθαι. Εἰ μέντοι ἐπίσκοπος ἐκκλησίαν ἢ[14] μοναστήριον ἑτέρου ἐπισκόπου κατάσχοι[15], διὰ τριακονταετίας ἀναμφιβόλως τούτου δεσπόσει· ὡσανεὶ γὰρ ἀπὸ ἱερέως εἰς ἱερέα μετήχθη τὸν δυνάμενον καὶ αὐτὸν ἐφορᾷν.

34 Ὁ κληρονόμος[m] τοῦ κακῇ πίστει νεμηθέντος κἂν αὐτὸς καλῇ πίστει νεμηθῇ, οὐ δύναται διὰ τῆς χρονίας[16] νομῆς δεσπόζειν· τὰ γὰρ ἐλαττώματα τοῦ τελευτήσαντος διαβαίνουσιν ἐπὶ τὸν κληρονόμον.

35 Ὁ[o] κακῇ πίστει ξένον οἶκον κρατῶν καὶ νεμηθεὶς ἀποδίδωσι τῷ κυρίῳ τούτου αὐτὸν μετὰ πάντων, ὧν εἰς βελτίωσιν τοῦ οἴκου ποιήσῃ[17], τὰς δὲ ἐπ' αὐτῷ ἐξόδους οὐ λαμβάνει.

36 Ὅτι[p] τότε κτᾶται τὴν νομὴν ὅτε μηδεὶς αὐτῷ ἐνοχλῇ[18] νεμομένῳ.

37 Τὸ[q] κλοπιμαῖον[19] οὐ δεσπόζεται διὰ τῆς χρήσεως[20].

38 Ὁ[r] ἀγοράσας ἀγρὸν καὶ εἰδὼς μέρος αὐτοῦ ἀλλότριον, εἰ μὲν ἀγνοεῖ ποῖον, οὐδὲν κτᾶται τοῦ ἀγροῦ·[21] εἰ δὲ οἶδε, τὰ λοιπὰ διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει.

k. Ad marginem H. ἀναγν. βι. ν'. τι. α'. κεφ. ι'. Salm. περὶ μεμβρανῶν καὶ εἰκόνων. ἀναγν. βι. ν'. τι. α'. κεφ. ι'. Sumptum est ex Theophilo §. 33. ad h. tit. I. p. 241. — l. Ad marginem H. βι. ν'. τῶν βασιλικῶν τι. θ'. κεφ. α'. Salm. περὶ μοναστηρίων καὶ ἀνατροπῆς τεσσαρακονταετίας βι. τῶν βασ. τι. θ'. κεφ. α'. — m. Ad marginem H. βι. ν'. τι. ε'. κεφ. ε'. Similiter Salmasius. Est Synopsis L. 5. 5. — o. Ad marginem H. κεφ. ϛ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Synopsis XV. 1. 61. p. 158. — p. Ad marginem H. βι. ν'. τι. β'. κεφ. ξα'. Similiter Salmasius. — q. Ad marginem H. βι. ν'. τι. γ'. κεφ. δ'. περὶ κλοπιμαίου. Salm. ν'. γ'. δ'. Est Synopsis L. 3. 4. p. 431. — r. Ad marginem H. βι. ν'. τι. δ'. κεφ. δ'. Similiter Salmasius. Est Synopsis L. 4. 4. p. 431.

6. ἐν τῷ H.
7. προστιθὲν H.
8. κατεσκύασε H.
9. Pro κἀγὼ H. alias ἐγὼ.

adpulit, manifestum est illam adiectionem in tuo permanere dominio, neque enim paullatim hoc accidit.

Membranas aut chartas meas accipiens aliquis iis quid inscripsit et librum inde fecit. Et hic exemplo soli imposita cedunt subiectis, licet quam maxime aureae sint litterae inscriptae, et ego libri fio dominus. Contrarium in pictura evenit: cedit enim tabula aliena picturae, ac fit tabulae alienae dominus, qui picturam imposuit.

Si quam partem ecclesiasticam per annos quadraginta possideam, dominus eius fio: sed si totum monasterium habeam, nunquam adquirere possum, neque ullum mihi tempus prodest, quia lex nominatim declarat, religiosa et sacra usu haud capi. Si tamen episcopus alterius episcopi ecclesiam vel monasterium teneat, triginta annis procul dubio dominium illius adquiret: quia tamquam a sacerdote in sacerdotem translatum fuit, qui et ipse procurare potest.

Malae fidei possessoris heres, etiamsi ipse bona fide possideat, usu capere non potest: defuncti enim vitia ad heredem transeunt.

Qui mala fide aedes alienas tenet ac possidet, domino eas restituit cum omnibus, quibus illas fecit meliores, neque factas impensas recipit.

Tum possessionem aliquis adquirit, quum nemo ipsum possidentem interturbat.

Res furtiva usu haud capitur.

Qui agrum emit, partemque eius alienam esse scit, sed quanta sit ignorat, nihil ex agro adquirit, sed si sciat, reliquas usucapit.

10. Pro *τῆς* H. habet *τοῖς*.

11. Pro *ξένη* Salm. et Anonymus A. habent *κενὴ*.

12. Verba *εἴκει γὰρ ἡ ξένη σανὶς τῇ γραφῇ* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton *γίνεται*.

13. *οὐδὲ εἷς* H.

14. Pro *ἢ* H. *ἡ* habet.

15. *κατάσχῃ* H.

16. Pro *χρονίας* H. *τελείας* habet.

17. *ποιήσει* H.

18. *ἐνοχλεῖ* H.

19. His vulgo titulus praescribitur *περὶ κλοπιμαίου*. Vide notas criticas.

20. Hoc loco Cuiac. Falk. addunt *οὐκ ἔστι κακῇ πίστει νομεὺς ὁ δεδωκὼς τίμημα*.

21. Hoc loco quidam interposuit *καὶ μὴν τότ' οὐδεμία χρονίας νομῆς ἔστι παραγραφή*, quae quidem in H. et in Synopsi p. 431. desunt.

39 Τὰ[s] ἐλαττώματα[21a] τοῦ τελευτήσαντος διαβαίνουσιν ἐπὶ τὸν κληρονόμον, καὶ ἐπὶ κληρονομίας διὰ τὸ χρᾶσθαι[22] δεσπότεια οὐκ ἔστιν. Οὐδὲ[23] δύναταί τις εἰπεῖν, ὡς τῆς κληρονομίας ὑπάρχον τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς χρήσεως ἐδέσποσα· ἐπειδὴ δοκεῖ αὐτὸς κακῇ πίστει νέμεσθαι.

40 Ἐπὶ[t] μὲν τῶν ἄλλων πραγμάτων οὐκ ἀναγκάζεται ὁ τὸ πρᾶγμα νεμόμενος δεικνύειν, πόθεν ἔσχε[24] τὴν ἀρχὴν τῆς νομῆς, οὐδὲ βιάζει εἰς τὴν ἀπόδειξιν[25] τούτου[26] ὁ τὸ πρᾶγμα ἀνακαλούμενος. Ὅταν δέ τις ἀνακαλῆταί τι, ὡς κατὰ κληρονομίαν διαφέρον αὐτῷ, ἐπ᾽ ἀδείας ἔχει[27] ἀπαιτεῖν τὸν νεμόμενον, ἵνα δείξῃ, τίνι τρόπῳ ἐνεμήθη αὐτό.

41 Ὁ[u] λαβὼν οὐ μὴν ὁ ὑπονοῶν δωρεὰν διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει.

42 Τὸ[v] δωρηθέν μοι παρὰ τοῦ πατρὸς οὐδὲ[28] τελευτῶντος διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζω· οὐδὲ γὰρ ἔῤῥωται ἡ δωρεὰ διὰ τὴν ὑπεξουσιότητα.

43 Ἡ[w] διάταξις κελεύει πάντα τὰ πράγματα, εἰ μὲν κινητὰ ἢ αὐτοκίνητα εἴησαν, διὰ τριετίας τῇ χρονίᾳ νομῇ δεσπόζεσθαι·[29] εἰ δὲ ἀκίνητα, διὰ δέκα καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτούς· δέκα μὲν ὅτε πάρεστιν ὁ δεσπότης, εἴκοσι δὲ ὅτε ἄπεστιν.

44 Ἐάν τις[x] ἐπίκοινον πρᾶγμα ἔχων[30] νεμηθῇ ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσιν ἐνιαυτούς, οὐκ ἔχει μακροῦ χρόνου παραγραφήν· τῇ τριακονταετίᾳ γὰρ μόνῃ κατακλείεται[31].

45 Ὁ[y] εἰδὼς σὺν ἑτέρῳ κοινὸν ἔχειν ἀγρὸν καὶ τοὺς καρποὺς ἄκοντος ἢ ἀγνοοῦντος τοῦ κοινωνοῦ[32] λαμβάνων[33] οὐ δεσπόζει αὐτῶν, εἰ μὴ κατὰ τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ[34] μέρος, ὁστισδήποτε ἔσπειρεν αὐτούς· οἱ γὰρ καρποὶ οὐ τῷ σπόρῳ, ἀλλὰ τῇ γῇ ἕπονται· καὶ ὁ κακῇ[35] πίστει νομεὺς τῶν ὁπωσοῦν σπαρέντων καρπῶν οὐ δεσπόζει.

46 Ὁ[z] παρὰ κακῇ πίστει νομέως ἀγοράσας καλῇ πίστει δύναται τὸ πρᾶγμα διὰ χρήσεως[36] δεσπόσαι.

s. Ad marginem H. βϊ. ν'. τϊ. ε'. κεφ. ε'. περὶ κληρονομιαίων. Salm. ν'. ε'. ε'. Est ultima pars Synopsis L. 5. 5. pag. 432. — t. Ad marginem H. βϊ. μβ'. τϊ. α'. κεφ. ξα'. Similiter Salmasius. Non quadrat. — u. Ad marginem H. βϊ. ν'. τϊ. ς'. κεφ. α'. περὶ δωρεᾶς. Salm. περὶ δωρεᾶς ν'. ς'. α'. Est Synopsis L. 6. 1. p. 432. — v. Salm. τὰ αὐτὰ. Est Synopsis L. 6. 1. p. 432. — w. Ad marginem H. βϊ. ν'. τϊ. η'. κεφ. γ'. Salm. ν'. η'. ι'. Est Synopsis L. 10. p. 433. — x. Ad marginem H. ἀνά. βϊ. ν'. τϊ. ιβ'. κεφ. γ'. περὶ ἐπικοίνων πραγμάτων. Salm. περὶ ἐπικοίνου. ν'. ιβ'. γ'. Est Synopsis L. 12. 3. p. 434. — y. κς'. ρ'. ιδ'. Salm., κεφ. ιγ'. τϊ. γ'. κεφ. ιθ'. ad marginem H. Sunt Basilica XXIIII. 3. 25. ed. Heimbach II. p. 704. Πεῖρα 40, 3. — z. Ad marginem H. Salm. κεφ. κγ'. τοῦ αὐτοῦ.

21 a. Editio princeps his verbis praemittit περὶ κληρονομαίων. Vide notas criticas.

22. χρῆσθαι H., quod quidem praestare videtur.

23. Haec, quae sequuntur usque ad

Vitia defuncti ad heredem transeunt et in hereditate nulla obtinet usucapio.

Nec dicere quis potest: velut rem hereditariam hoc usucapione adquisivi; videtur enim ille mala fide possidere.

In aliis quidem rebus possessor rei demonstrare non cogitur, unde possessionis initium habuerit, neque ad id probandum compellere eum potest qui rem vindicat. Quum vero quis vindicet quid tamquam ex hereditate ad se pertinens, licet ei possessorem interrogare, ut ostendat, qua ille ratione possideat.

Qui accepit, non qui accepisse putat donum, usucapit.

Quod mihi pater donavit, neque eo mortuo usucapio: nec enim valet donatio propter ius potestatis.

Vult constitutio, omnes res, si quidem mobiles sint vel se moventes, per triennium usucapi: sed si immobiles sint, per decem ac viginti annos; per decem, si dominus sit praesens; per viginti, si absens.

Si quis rem communem habens decennio aut vicennio in solidum possederit, non habet longi temporis praescriptionem: solo enim tricennio excluditur.

Qui se scit cum alio communem habere agrum socioque invito aut ignorante fructus percipit, eos non usucapit, nisi pro competente ipsi parte, quicumque eos severit: nec enim fructus semen, sed solum sequuntur. Neque malae fidei possessor fructuum quoquo modo satorum dominus fit.

Qui a malae fidei possessore bona fide emit, usucapere potest.

finem §. 39. in H., desunt, neque in editione principe habentur. Caeterum Reitzius ex Falk. et Cuiacio supplevit, et habentur in Synopsi p. 432.

24. ἔσχεν H.

25. ἀπόδειξιν H.

26. Pro τούτου H. τοῦτον habet, Salm. τούτων.

27. Pro ἔχει H. ἔχειν habet.

28. Pro οὐδὲ H. οὐδὲν habet.

29. δεσπόζεται H.

30. ἔχων deest in H. neque habetur in Synopsi p. 434.

31. Pro κατακλείεται H. Salm. ἀποκλείεται habet.

32. κοινοῦ H.

33. λαμβάνωντος H.

34. αὐτὸ H.

35. Sic Basilica ed. Heimbach. II. p. 704., Reitzius; alias καλῇ, quod et in H. reperitur et in Πείρᾳ 40, 3.

36. τῆς χρήσεως H.

47 *Ἐάν τις[a] νεμηθῇ πρᾶγμα δημόσιον ἐπὶ τέσσαρας ἐνιαυτούς, ἔχει κατὰ τοῦ δημοσίου τὴν τῆς τετραετίας παραγραφήν.*

48 *Οὐ[b] δύναται ὁ νομεὺς ἐκδικουμένου τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐγεώργησε καὶ ἔσπειρε, τὸν σπόρον ἐπᾶραι.*

49 *Τὸ[c] ἀπὸ ναυαγίου ἢ ἀποβολῆς διὰ χρονίας χρήσεως οὐ δεσπόζεται· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἀδέσποτον.*

50 *Ὁ[d] ἐξ ἄλλου λαβὼν κἂν βίᾳ ἢ[37] λάθρα ἢ παρακλήσει νικᾷ σε[38] ἐνάγοντα· οὐ μὴν εἰ ἀπὸ σοῦ ἔλαβε, παρὰ σοῦ γὰρ νέμεται· προς ἄλλους δὲ εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως νέμεται, πλέον ἔχει τοῦ μὴ νεμομένου[39].*

51 *Ἐὰν[e] ὁ γείτων τὸν[40] σαθρωθέντα οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀπειλοῦντα πτῶσιν, μὴ ἀνανεοῖ[41], μηδὲ ἀσφαλίζηταί με, τοῦ μή τινα καινοτομίαν παθεῖν ἐξ αὐτοῦ, πέμπομαι εἰς νομήν.*

52 *Ὁ[f] ἀκληρονόμητα πράγματα νεμηθεὶς ἐπὶ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἔχει κατὰ τοῦ δημοσίου παραγραφήν.*

35 *Ὁ[g] τὸν οἱονδήποτε[42] ἀγρὸν νεμηθεὶς τεσσαράκοντα ἔτη οὐκέτι ἐνάγεται, εἰ μὴ εἰς τὸ δοῦναι τὸν κανόνα.*

54 *Περὶ[h] προθύρων θαλαττίων ἡ τριακοστὴ νεαρὰ τοῦ καίσαρος[43] Λέοντός φησιν ὥστε δεσπόζειν ἕκαστον τοῦ παρακειμένου αὐτῷ· καὶ κύριον εἶναι τοῦ εἴ τινες βουληθεῖεν χωρὶς τῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς τῆς τῶν προθύρων ἀπολαύειν[44] ὠφελείας[45] ἐκδιώκειν.*

55 *Ὁ[i] κατὰ παράδοσιν[46] λαβὼν παρὰ μὴ δεσπότου ἐξ εὐλόγου αἰτίας, καὶ μὴ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πουβλικιανήν· ὁ γὰρ διὰ χρήσεως δεσπόσας ἔχει τὴν πολιτικήν.*

a. Ad marginem H. *βϊ. ν΄. τϊ. ιγ΄. κεφ. α΄. περὶ δημοσίου πράγματος.* Salm. *περὶ δημοσίου ν΄. ιγ΄. α΄.* Est Synopsis L. 13. 1. p. 435. — *b*. Ad marginem H. *βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. νγ΄.* Salm. *νε΄. α΄. λϛ΄.* Est Synopsis XV. 1. 53. p. 158. — *c*. Ad marginem H. *βϊ. ν΄. τϊ. ιδ΄. κεφ. γ΄.* Salm. *ν΄. ιδ΄. γ΄.* Est Synopsis LIII. 3. 22. — *d*. Ad marginem H. *ἀναγν. βϊ. ν΄. τϊ. ιζ΄. κεφ. ιϛ΄.* Salm. *νη΄. ιζ΄. β΄.* Est Synopsis LVIII. 17. 2. p. 160. — *e*. Ad marginem H. *βϊ. νη΄. τϊ. ι΄. κεφ. λβ΄., νβ΄. καὶ γ΄.* Salm. *νη΄. ιε΄. λβ΄. μβ΄. μγ΄. μδ΄.* Non invenio. — *f*. Ad marginem H. *βϊ. δ΄. τϊ. α΄. κεφ. α΄. θε. δ΄. καὶ νεαρὰ κγ΄.* Salm. *βιβ. δ΄. α. α. θεμ. δ΄. ἡ νεαρὰ ρκγ΄.* — *g*. Ad marginem H. *ἀναγν. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. κδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* — *h*. Ad marginem H. *περὶ προθύρων θαλαττίων.* Sic et Salm., qui adscripsit *νεαρὰ λη΄ τοῦ καίσαρος Λέοντος.* Est Novella Leonis 56. — *i*. Ad marginem H. *βϊ. ιε΄. τϊ. β΄. κεφ. α΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XV. 2. 1. p. 446. Sequens scholium, quod Salmasius ad §. 56. retulit, in H. legitur, sed ad §. 56.:

Οἷον ἐξ ἀγορασίας, ἀπὸ ληγάτου, ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς, ἀπὸ προικός, ἀπὸ κρίσεως, ἀπὸ καταβολῆς ἔξω δικαστηρίου γενομένης (sic ex Fabroto Reitzius restituit. Antea edebatur: *ἀπὸ καταβολῆς δικαίου δικαστηρίου γενομένου*), *ἀπὸ* (*ἀπὸ* deest apud Fabrotum) *νοξαλίας αἰτίας, ἐκ τῆς τοῦ ἄρχοντος πα-*

Veluti ex emto, ex legato aut mortis caussa donatione, ex dote, ex iudicato, ex solutione extra iudicium facta, ex caussa noxali, ex traditione ab iudice facta, ex persoluta litis aestimatione: et ut breviter dicamus, ex quibus caussis dominium rei ad accipientem confestim transfertur a priori

Si quis rem fisci per quadriennium possederit, quadriennii praescriptionem adversus fiscum habet.

Agri, qui evincitur, possessor, qui eum laboravit et consevit, segetem tollere non potest.

Res ex naufragio aut iactura quaesitae haud usucapiuntur: nec enim sine domino sunt.

Qui ab alio accepit, sive vi sive clam sive precario, vincit et petentem; non item, si a te accepit, namque a te possidet. Quantum vero ad alios, sive iuste possideat sive iniuste, potior est eo qui non possidet.

Si vicinus domum ruinosam et casum minitantem non renovet, neque mihi caveat, fore ut nullum mihi inde dammum immineat, in possessionem mittor.

Qui bona vacantia per quadriennium possedit, adversus fiscum exceptionem habet.

Qui qualemcumque agrum per XL annos possedit, haud amplius convenitur, nisi ut canonem persolvat.

De vestibulis marinis tricesima novella caesaris Leonis statuit, ut quisque illius, quod sibi obiacet, dominus sit, eique liceat expellere, si sine ipsius permissu vestibulorum utilitate frui velint.

Qui a non domino per traditionem ex iusta caussa accepit et necdum usucepit, Publicianam habet: nam qui usucepit, habet civilem actionem.

ραδόσεως, ἀπὸ τοῦ προσαγαγεῖν τὴν τῆς δίκης διατίμησιν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐξ ὧν αἰτιῶν ἡ δεσποτεία τοῦ πράγματος ἐπὶ τὸν λαβόντα παραχρῆμα μετατίθεται ἀπὸ τοῦ πρὶν δεσπότου. Εἰ δὲ μὴ ἦν ἐκεῖνος ὁ πρὶν κατέχων τὸ πρᾶγμα γνήσιος δεσπότης, ἐκπεσὼν τῆς τούτου δεσποτείας ὁ λαβὼν κινεῖ τὴν Πουβλικιανήν.

domino. Sed si is, qui prius rem detinebat, verus dominus non erat, accipiens dominio illius excidens Publiciana agit.

37. Pro ἢ Vulgo Reitzius κἂν habet, sed H. ἢ, uti et Basilicorum Synopsis pag. 160. Caeterum Reitzius λάθρα male edidit.

38. νικῶ σε H.

39. Pro νεμομένου H. νενομημένου habet.

40. Huic §. 51. in quibusdam libris hic titulus praemittitur περὶ σαθρωθέντος οἴκου τοῦ γείτονος, qui quidem in H. non est.

41. Sic Reitzius ex Anonymo rescripsit, ἀνανεῇ Vulgo.

42. Pro εἰσενέγκοι unus ex Anonymis Reitzii emendare videtur δημόσιον. Non opus.

43. Pro καίσαρος H. κυροῦ habet.

44. ἀπολάβειν H.

45. ὠφελίας H.

46. Huic capitulo Salmasius §§. 58. et 59. praemisit, sed nullam laudat libri ms. auctoritatem. Contra H. vulgarem scripturam defendit.

56 *Τῷ[k] κατ' εὔλογον[47] αἰτίαν λαβόντι πρᾶγμα καὶ ἐκπεσόντι δίδοται ἡ πουβλικιανή.*

57 *Ἐὰν[l] ἀπὸ προικὸς λάβῃ[48] τις ἀλλότριον πρᾶγμα, δύναται αὐτὸ διὰ χρήσεως δεσπόζειν·[49] ταῦτα δὲ ἐπὶ τῶν κινητῶν δηλονότι, ἐπειδήπερ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων οὐκ εὐχερῶς τὸ ἐλάττωμα διαβαίνει διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς[50] κλοπήν.*

58 *Πουβλικιανὴ ἐστιν[51], ἡ ἀνακαλουμένη[52] τὴν νομὴν τῷ μήπω διὰ κυριότητα δεσπόσαντι[53] καλῇ πίστει νομεῖ[54].*

59 *Ἡ[m] πουβλικιανὴ μίμησιν ἔχει δεσποτείας καὶ οὐ ψιλῆς νομῆς.*

60 *Ἐπὶ[n] τῆς χρονίας νομῆς καὶ ὁ χρόνος τοῦ προκτήτορος συμψηφίζεται.*

61 *Οἱ τῶν ἱερῶν[55] ναῶν τόποι, καὶ κατενεχθέντων τῶν ναῶν, οὐδὲν ἧττόν εἰσιν ἱεροὶ καὶ ἀδέσποτοι· ὁ γὰρ ἅπαξ γενόμενος ἱερὸς τόπος οὐδενὶ τρόπῳ παύεται τοῦ ἱερὸς εἶναι[56].*

62 *Ἐπὶ[o] τῶν τάφων οὐ συμβάλλεται χρονία νομὴ τῷ μὴ ἔχοντι δίκαιον.*

63 *Οὐκ[p] ἔστι κακῇ πίστει νομεὺς ὁ δεδωκὼς τὸ τίμημα.*

64 *Ὁ[q] κατὰ κέλευσιν ἀρχοντικὴν ἀγοράσας καλῇ πίστει νομεύς ἐστιν.*

65 *Ἐν[r] ἴσῃ αἰτίᾳ κρείσσων ἐστὶν ὁ νεμόμενος.*

66 *Ὁ[s] δόλῳ παυσάμενος νέμεσθαι ὡς νεμόμενος καταδικάζεται.*

ΤΙΤΛ. Β'. ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΓΥΡΙΑΣ.

1 *Ἀναργυρία[a] λέγεται[1], ὅταν τις γράψας οἰκειοχείρως καὶ ὁμολογήσας λαβεῖν ἀργυρίον ἢ νομίσματα ἢ οὐδὲ ὅλως[2] ἔλαβεν, ἅπερ*

k. Ad marginem H. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. τίτλου ς'.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ τι. κεφ. β'.* Est Synopsis XV. 2. 3. p. 446. Huc pertinet scholium, quod Salmasius ad §. 55. retulit, uti etiam in C. H. positum est:

Ἐπὶ τῆς παρούσης ἀγωγῆς, ἐπεὶ (ἐπείπερ Salm.) *οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἡ δεσποτεία ἐμπέπηκται τῷ νομεῖ, ἀλλὰ διὰ χρόνου* (Reitzius emendat *χρονίου* vel *χρονίας*) *νομῆς περιγίνεται, ὀφείλει εἶναι ἀδιάκοπος ἡ νομή· εἰ γὰρ πρὸς ἡμέραν μὴ νεμηθῇ, δοκεῖ ἡ νομὴ πρὸς τὸν ἀληθῆ δεσπότην ἐκτρέχειν καὶ τῇ διακοπῇ τὴν δεσποτείαν ἀνανεοῦν.*

In hac actione, quia dominium possessori ab initio non competit, sed per diuturnam possessionem adquiritur, haud interrupta esse debet possessio. Si enim vel uno die non possideat, videtur possessio ad verum dominum recurrere et interruptione dominium renovare.

l. Ad marginem H. *βι. ν'. τι. η'. κεφ. δ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis L. 8. 4. p. 433. — m. Est Synopsis XV. 2. 7. p. 162. — n. Ad marginem H. *βι. ν'. τι. ια'. κεφ. ι'.* Similiter Salm. Est Synopsis L. 11. 10. p. 434. — o. Ad marginem H. *ἀναγν. βι. νθ'. τι. β'. κεφ. δ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis L. 2. 4. p. 499. — p. Ad marginem H. *βι. β'. τι. γ'. κεφ. ρκγ'.* Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 123. p. 23. — q. Ad marginem H. *κεφ. ρλα'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *λδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 134.

Ei, qui rem ex iusta caussa nactus amisit, Publiciana datur.

Si quis in dotem acceperit rem alienam, usucapere potest; idque nimirum in mobilibus: siquidem in immobilibus vitium non facile transit, quia in his furtum non fit.

Publiciana est, quae revocat possessionem bonae fidei possessori, qui nondum absolutus est dominus.

Publiciana speciem dominii non nudae possessionis habet.

In diuturna possessione tempus etiam anterioris possessoris computatur.

Sacrarum aedium loca, dirutis etiam aedibus, nihilominus sacra sunt et nullius in dominio. Locus enim semel consecratus nullo modo sacer esse desinit.

In sepulcris diuturna possessio ei, qui ius non habet, neutiquam prodest.

Non est malae fidei possessor, qui pretium numeravit.

Qui ex iussu magistratuum emit, bonae fidei possessor est.

In pari caussa potior est possessor.

Qui dolo possidere desiit, pro possessore condemnatur.

TIT. II. DE NON NUMERATA PECUNIA.

Non numerata pecunia dicitur, si quis, qui sua manu scripsit et professus est argentum sive pecuniam se accepisse, aut omnino

p. 22. — r. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ρκε'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 125. p. 22., *Μικρὸν N. μζ'.* — s. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ρκη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 128. p. 22. — a. Ad marginem H. Salm. *περὶ τούτου τὸ μικρὸν κατὰ στοιχεῖον ἐν τῷ πρώτῳ* (Salm. α'.) *στοιχείῳ* (*στίχῳ* Salm.) *αὐτοῦ.* Est *Μικρὸν Α.* §. *ἀναργυρία.*

47. Huic capitulo in H. §. 58. praefertur.

48. Pro *λάβῃ* H. *λάβει* habet.

49. Sic H. Synopsis p. 433. *λαμβάνειν* Salmasius ex libro vetere.

50. *ἐν αὐτῷ* Synopsis p. 433., ubi Leunclavius ad marginem *ἐν αὐτοῖς.* — H. alii libri *αὐτῷ* habent, praepositione *ἐν* plane omissa.

51. *δέ ἐστιν* H. Caeterum hanc §. 58. H. inter §. 55. et 56. mediam interposuit. In C. §. 58. et 59. desunt. Huic §. 58. Vulgo haec tituli loco ascripta sunt: *τίξστι πουβλικιανή*, quae quidem nec in H. leguntur.

52. *ἀναλουμένη* H.

53. Sic H. *δεσπόσαντι* in editt. quibusdam deest.

54. *νομῇ* H.

55. Huic §. 60. Salmasius H. voculam *ὅτι* praeposuit. Caeterum haec §. 60. in H. post §. 61. collocatur.

56. *εἶναι ἱερος* H.

1. *ἀναργυρίαν τις* H.

2. Pro *οὐδὲ ὅλως* H. *ὁ δοῦλος* habet.

λαβεῖν ἐγγράφως καθωμολόγησεν, ἢ ἔλαβε μὲν μέρος, οὐ μὴν τόσα, ὅσα λαβεῖν αὐτὸς διὰ τοῦ ἰδίου γράμματος ὡμολόγησεν.

2 Οὐ[b] μόνον ὁ μηδὲν λαβὼν ἐξ ὧν ἐχειρογράφησεν, ἀντιτίθησιν ἀναργυρίαν, ἀλλὰ καὶ ὁ πλείονα, ὧν ἔλαβε, χειρογραφήσας.

3 Ὁ[c] ἐπιγνοὺς τὴν τοῦ γραμματείου πίστιν καὶ ἅπαξ ἀρξάμενος καταβάλλειν δοκεῖ ἐπιγινώσκειν τὴν ἀπαρίθμησιν καὶ οὐκ ἔχει τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν.

4 Ὁ[d] λέγων, ὅτι οὐ γέγονεν ἀρίθμησις, εἰ μὴ ἐντὸς διετίας ἢ ἐναχθῇ ἢ διαμαρτύρηται περὶ τούτου, οὐδεμίαν ἔχει δικαιολογίαν.

5 Ἐὰν[e] ἐγράφη[2a] μὲν ἐν τῷ προικώῳ συμβολαίῳ ποσότης προικὸς[3] μὴ ἀπεδόθη[4] δέ, ἔξεστι καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ καὶ τῷ τοῦ ἀνδρὸς πατρί, εἰ συνυπεδέξατο τὴν προῖκα, καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ[5] καὶ ἁπλῶς παντὶ προσώπῳ τὴν προῖκα αἰτουμένῳ ἀντιτιθέναι τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς αὐτῆς[6] κληρονόμοις ἀναργυρίαν εἴσω ἐνιαυτοῦ[7], ἀριθμουμένου συναπτῶς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου.

6 Τῆς[f] προικὸς μὴ[8] ἐπιδοθείσης ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ, εἰ μὲν πρὸ τριετίας τελευτήσῃ[9] ὁ ἀνήρ, οὐδεμίαν μέμψιν ἔχει μὴ ἐπιζητήσας τὴν προῖκα. Εἰ δὲ ἐπέζησεν ἐν τῷ γάμῳ ἐνήλικος ὢν ἕως δεκαετίας, αὐτὸς ὑπόκειται ἐκ τῶν ἰδίων καὶ ὅθεν δύναται πληροῦν τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα· εἰ δὲ ἀνήλικος ἦν ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ, μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα ἐχέτω δεκαετίαν· εἰ δὲ μηδὲ τότε ἀπαιτήσῃ[10] τὴν προῖκα, πάλιν αὐτὸς ὑποκείσθω τῇ γυναικί. Εἰ δὲ μήτε κατὰ δεκαετίαν ἀπαιτήσῃ[11], ἐν ὅλῃ συστάσει τοῦ γάμου ἐνήλικος ὢν ἢ μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα καὶ τὴν προσθήκην τῆς δεκαετίας μηδὲν ἀπαιτήσας τελευτήσῃ[12], πρὸς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἔστω ἡ ζημία. Εἰ δὲ ἐλλιποῦς τοῦ χρόνου ὄντος τῆς δεκαετίας, εἴτε τοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ γάμου, ἐνηλίκου ὄντος[13], εἴτε τοῦ ἀπὸ τῆς ἀνηλικιότητος προκόψαντος[14] εἰς τὸν ἐνήλικον χρόνον, συμπληρούσθωσαν[15] μετὰ θάνατον αὐτοῦ οἱ εἰρημένοι χρόνοι· καὶ τότε οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, εἰ μὲν ἐνήλικοί εἰσι, τριμήνου διάσκε-

b. Ad marginem H. βῖ. κγ΄. τῖ. α΄. κεφ. νθ΄. καὶ ξ΄. ἐν τῷ β΄. θε΄. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXIII. 1. 60. §. 2. p. 245. — c. Ad marginem H. Salm. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 63. p. 245. — d. Ad marginem H. Salm. ἀναγν. (deest apud Salm.) τὸ η΄. θε΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 68. p. 245. — e. Ad marginem H. βῖ. κγ΄. τῖ. α΄. κεφ. γ΄. Salm. βῖ κγ΄. τῖ. α΄. κεφ. ι΄. Est Prochiron 9. 11. p 64. — f. Ad marginem H. κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ε΄. τοῦ αὐτοῦ.

2a. Ad marginem H. περὶ προικὸς ἀπαιτήσεως.

3. Vox προικὸς deest in H., sed legitur in Prochiro p. 64.

non accepit, quod se accepisse scripto professus est; aut partem quidem accepit, non autem tantum, quantum per suam scripturam se accepisse professus fuit.

Non modo, qui nihil accepit ex iis, quae sua manu scripsit, de non numerata pecunia excipit, sed etiam is, qui plura, quam accepit, scripsit.

Qui litterarum sive cautionis fidem agnovit ac semel solvere coepit, numerationem agnoscere videtur neque exceptionem non numeratae pecuniae habet.

Qui negat numerationem esse factam, nisi intra biennium aut conveniatur aut ea de re protestetur, nullam habet defensionem.

* Si in dotali instrumento perscripta quidem sit dotis quantitas nec tamen tradita, licet et viro et heredibus eius et patri viri, si dotem una in se receperit, eiusque heredibus ac denique omni personae, a qua dos repetitur, opponere mulieri atque eius heredibus exceptionem non numeratae dotis intra biennium, continue computatum post matrimonii dissolutionem.

Dote constante matrimonio non data, si quidem ante triennium obierit maritus, nihil culpabitur, quod dotem non exegerit. Quod si maior aetate ad decennium usque in matrimonio vixerit, tenetur de suo et unde poterit dotem mulieri exsolvere: sed si constante matrimonio minor fuerit, post legitimam aetatem decennium habeat: et si neque tunc dotem exegerit, obligabitur mulieri. Quod si neque post decennium petierit, quum per totum matrimonii tempus maior fuisset, aut post legitimam aetatem, addito decennio, nihil exigens obierit, heredum esto damnum. Sin vero decennii tempus nondum sit impletum, sive ab initio matrimonii maior fuerit, sive ex minori aetate ad maiorem pervenerit, compleantur post eius obitum dicta tempora: et tunc heredes eius, si quidem maiores sint, trium mensium deliberationem habentes mulieri dotem restituant.

4. *μὴ διαπεδόθη* H.

5. Verba *καὶ τῷ τοῦ ἀνδρὸς πατρὶ εἰ συνυπεδέξατο τὴν προῖκα καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton, sed in Prochiro p. 64. recte leguntur.

6. Pro *αὐτῆς* H. *αὐτοῖς* habet.

7. *ἐνιαυτοὺς* H.

8. *μὴ* deest in H.

9. *τελευτήσει* H.

10. *ἀπαιτήσει* H.

11. *ἀπαιτήσει* H.

12. *τελευτήσει* H.

13. Ante vocem *ὄντος* quidem videtur addere *δηλονότι ἀνδρὸς*, quod a nostris codd. abest.

14. Ante *προκόψαντος* quidam addidit *δηλονότι χρόνου*, quod a nostris codd. abest. Caeterum paullo ante quidam *ἐνηλικιότητος*, quod Reitzius recte correxit.

15. *συμπληρούσθωσε* H

ψιν[16] λαμβάνοντες, καταβαλλέτωσαν τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα. Εἰ δὲ ἀνήλικοι ὑπάρχουσι, τελειούμενοι καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐχέτωσαν πρὸς διάσκεψιν[17] διετίας χρόνον, καὶ εἶθ᾽ οὕτω χρεῶσται καὶ ὑποκείμενοι διδόναι τὴν προῖκα τῇ γυναικὶ καταλογιζέσθωσαν. Ἐὰν δὲ οὐ βούλωνται τοὺς ὑποσχομένους τὴν προῖκα ἀπαιτεῖν, κἀκεῖθεν ἀποκαθιστᾷν τὸ δίκαιον τοῖς χρεωστουμένοις, ἄρα ἔχουσιν ἐξουσίαν[18].

7 *Ἡ[g] διαφορὰ[19] τοῦ μηδὲ ὅλως[20] κινεῖσθαι τὴν περὶ τῆς προικὸς ἀναργυρίαν μετὰ τὴν ἀποληπτικὴν ἀπόδειξιν καὶ τοῦ ἐντὸς δέκα[20a] ἐνιαυτῶν κινεῖσθαι αὕτη ἐστίν· ὅτε μὲν γὰρ τὸ κατ᾽ εἶδος τῆς προικὸς ῥητῶς ἐμφέρεται τῇ ἀποδείξει, παρευθὺς[21] ἀποκέκλεισται τῷ ἀνδρὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἡ περὶ[22] τῆς ἀναργυρίας παραγραφή· ὅτε δὲ καθ᾽ ὁμάδα δηλοῦται ἐν ταύτῃ, ὡς τὴν προῖκα πᾶσαν εἴη λαβών, τὰς δέκα τυχὸν ἢ εἴκοσι λίτρας, τότε ἡ δεκαετία[23] τούτοις εἰς παραγραφὴν τῆς ἀναργυρίας ἐφήπλωται.*

8 *Ἡ[h] διάταξις κελεύει[24] ἐν τοῖς συναλλάγμασιν, ἐν οἷς χρήματα ἢ ἄλλα πράγματα ἀριθμηθέντα συνεγράφησαν, εἴσω δύο ἐνιαυτῶν συναπτῶν τὴν τῆς ἀναργυρίας ἀντιτιθέναι διαμαρτυρίαν· ὅσοι δὲ πρότερον ἐβοηθοῦντο διά τινας αἰτίας ἰδικῶς τοῖς νόμοις ἐκπεφωνημένας τῆς πενταετίας παραδραμούσης, τούτους καὶ νῦν βούλεται βοηθεῖσθαι. Κελεύει δὲ κατὰ ὁμολογίας, ἐν ᾗ[25] τις κατέθετο παρακαταθήκην εἰληφέναι, ἢ ἀποδείξεως περὶ δημοσίων γενομένης, ἢ κατὰ ὁμολογίας ἀποληπτικῆς ἐπὶ προικὶ συντελεσθείσης, ἀναργυρίαν μὴ εἶναι· κατὰ δὲ πάσης ἄλλης ἀποδείξεως τὴν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι. Ἐν οἷς δὲ οὐκ ἔστιν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι ἢ ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μόνον ἀντιτιθέναι[26], μηδὲ ὅρκος ἐπιφερέσθω.*

9 *Εἴσω[i] μὲν διετίας τοῦ γάμου διαλυθέντος, εἴτε θανάτῳ εἴτε διαζυγίῳ, καὶ αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ τὰ τῆς ἀναργυρίας ἔξεστι μέμφεσθαι[27], καὶ τῷ[28] γε αὐτοῦ κληρονόμῳ εἴσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ. Εἰ δὲ ὑπὲρ διετίαν ἄχρι δέκα ἐνιαυτῶν ὁ γάμος ἐκταθείη, τῷ ἀνδρὶ δι-*

g. Est scholium Synopseos XXIX. 3. 3. p. 247. — h. Ad marginem H. *βι. κγ΄. τι. α΄. κεφ. β΄. θεμ. β΄.* Salm. *κγ΄. α΄. ιβ΄.* Est Synopsis XXIII. 1. 72. p. 246. Ad hunc locum refertur scholium, quod et in C. H. legitur:

Σημείωσαι ὅτι, ὅτε μὲν ὁ ἐναγόμενος τὸ πᾶν ἀρνεῖται χρέος, τότε ὁ δανειστὴς ὀφείλει δεῖξαι τὴν τοῦ χρέους ἀπαρίθμησιν· ὅτε δὲ μέρος λαβεῖν καὶ μέρος χρεωστεῖσθαι λέγει τὸν δανειστήν, τότε αὐτὸς ὁ χρεώστης βαρεῖται τῇ ἀποδείξει· καὶ πάνυ δικαίως, ἐπειδὴ προλήψει μάχεται, ὡς ἤδη χειρογραφήσας χρεωστεῖν.

Observa, siquidem reus totum infitietur debitum, tunc creditori probandam esse debiti numerationem: si vero partem eum accepisse, partemque tantum creditori deberi ait, tunc debitorem onerari probatione: et iuste omnino, quia cum praesumtione pugnat, ut qui sua iam manu se debere scripserit.

i. Ad marginem H. *βι. κδ΄. τι. γ΄. κεφ. δ΄. βι. κθ΄. τι. γ΄. κεφ. α΄. θε. ζ΄.* Salm. *βιβ. κδ΄. τι. γ΄. κεφ. δ΄. καὶ βιβ. κδ΄. κεφ. α΄. θεμ. γ΄.* Est Synopsis XXIX. 3. 1. §. 3. p. 246.

Sed si minores sint, ipsi quoque maiores facti ad deliberationem biennii habeant spatium, ac postea sic debitores et obligati censebuntur mulieri reddere dotem. Ceterum si ab illis, qui dotem polliciti sunt, exigere nolint et inde creditoribus ius suum restituere, utique hoc iis licet.

Differentia de prorsus non opponenda dotis non numeratae exceptione post datam de accepta dote confessionem deque illa intra decennium movenda haec est: nam quum species dotis nominatim in confessione comprehenditur, statim et viro et heredibus eius praeclusa est dotis non numeratae exceptio: sin autem summatim in illa declaratur, se totam accepisse dotem, decem forte aut viginti libras, tunc iis decennium ad hanc exceptionem protrabitur.

Constitutio sancit, ut in contractibus, in quibus pecuniae aut res aliae numeratae conscribuntur, intra biennium continuum non numeratae pecuniae contestatio opponatur: quicumque autem antea propter certas caussas, legibus specialiter expressas, elapso etiam quinquennio adiuvabantur, eos nunc quoque vult adiuvari. Iubet autem contra confessionem, in qua quis depositum se accepisse professus est, et contra instrumentum de fiscalibus functionibus confectum, item contra confessionem de accepta dote perscriptam, nullam valere non factae numerationis exceptionem, sed contra alia instrumenta omnia eam valere. In quibus autem caussis haec exceptio aut omnino non aut intra triginta duntaxat dies opponi potest, neque iusiurandum deferatur.

Dissoluto intra biennium matrimonio, sive morte sive divortio, et ipsi viro non numeratae dotis exceptione uti licet, et heredi eius intra alterum annum. Si vero ultra biennium ad decennium usque matrimonium duraverit, hanc querelam et viro et heredi

16. *διάσκευσιν* H.
17. *διάσκευψιν* H.
18. Post haec apud Salmasium haec adduntur *κεφ. ια'. Ὁ ἀπὸ διαλύσεως ἐπερωτηθεὶς παρασχεῖν οὐκ ἀντιτίθησι τὴν τῆς ἀναργυρίας παραγραφήν.*
19. Hanc §. 7. Gothofredus solus ad scholia retulit; in H. habetur in contextu orationis, sed post finem §. 8. In C. solummodo scholii loco ad marginem ascripta est.
20. Pro *μηδὲ ὅλως* H. *μηδόλως* habet.
20 a. *ἐντὸς β'. ἐνιαυτῶν* est in Synopsi p. 247.
21. *παρευθεὶς* H.
22. Sic H. Synopsis p. 247. Deest vox *περὶ* apud Reitzium.
23. Sic etiam Synopsis p. 247., licet Leunclavius in margine habeat *διετία*.
24. Pro *κελεύει* H. *λέγει* habet.
25. Pro *ἐν ᾗ* Vulgo *ἐν οἷς* est, sed contra H. Synopsis p. 246.
26. Verba *ἢ ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μόνον ἀντιτιθέναι* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton. Sed leguntur in Synopsi p. 246.
27. *μέφεσθαι* H.
28. Pro *τῷ* H. *αὐτῷ* habet.

δομεν[29] *τὴν μέμψιν καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ μηνῶν εἴσω τριῶν. Εἰ δὲ παραδράμη ἡ δεκαετία, οὐδὲ τῷ ἀνδρὶ οὐδὲ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ τὰ τῆς μέμψεως ἔσται, εἰ μὴ ἀφῆλιξ ἦν ὁ ἀνήρ· τότε γὰρ δωδεκαετία δίδοται αὐτῷ ἐκ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων· καὶ εἰ συμβῇ τελευτῆσαι αὐτὸν ἐντὸς τῆς δωδεκαετίας*[30]*, τοῖς κληρονόμοις ἔχειν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν μέμψιν· εἰ δὲ καὶ οὗτοι ἀφήλικές εἰσι, πενταετία αὐτοῖς δίδοται μετὰ τὴν λύσιν τῶν γάμων.*

10 *Αἱ*[k] *γινόμεναι ἀμεριμνίαι παρὰ τῶν δανειστῶν περὶ χρεῶν καθολικαὶ ἢ ἐκ μέρους, ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου ἢ ἀπὸ τοῦ τόκου ἢ ἄλλου οἱουδήποτε συναλλάγματος ἕνεκεν, ἐν ᾧ ἀρίθμησις χρημάτων ἢ δόσεως*[31] *ῥητῶν εἰδῶν γέγραπται*[32]*, εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν μόνον μετὰ τὴν τῆς τοιαύτης ἀμεριμνίας ἔκθεσιν ἀριθμουμένων τὴν παραγραφὴν τῆς ἀναργυρίας δύνανται ἀντιτιθέναι· μετὰ γὰρ τὴν παραδρομὴν αὐτῶν παύεται τοιαύτη*[33] *παραγραφή, καὶ οὐδὲ ὅρκος ἐν τούτοις μετὰ τὸν τοιοῦτον χρόνον*[34] *ἐπιφέρεται.*

11 *Οὐ*[l] *δύναται ὁ δημοσιεύων ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι κατὰ τῆς γενομένης παρ' αὐτοῦ ἀποδείξεως καὶ νῦν προφερομένης*[35].

ΤΙΤΛ. Γ'[36]. ΠΕΡΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΣ.

1 *Πᾶν*[a] *διδόμενον*[37] *ἢ διὰ πρᾶγμα δίδοται, ἢ δι' αἰτίαν· τὸ δὲ δι' αἰτίαν*[38]*, ἢ σεμνὴν, ἢ αἰσχράν· καὶ ἡ αἰσχρότης ἢ τοῦ διδόντος μόνον ἐστὶν,*

k. Ad marginem H. *ἀνα. βι. νς'. τι. δ'. κεφ. δ'.* Similiter Salmasius. — l. Ad marginem H. *ἀνά. βι. νς'. τι. η'. κεφ. λ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LVI. 8. 30. pag. 468. Ad hunc titulum refertur scholium, quod in septem capitulorum numerum refertur, et in C. et Bodl. habetur. Habuit et Salm. in fine tituli:

εἰς τὸν περὶ ἀναργυρίας τίτλον γ'. (haec in C. legi non possunt; desunt in Salm.) *ἐκ τῶν* (*τούτων πάντων τῶν* Salm.) *κεφαλαίων τοῦδε τοῦ τίτλου ταῦτα μὲν συνάγεται* (desunt in Salm. *τοῦδε* et caet.), *ὅτι ἡ ἀναργυρία ἐπὶ μὲν τῶν συναλλαγμάτων εἴσω δύο ἐνιαυτῶν κινεῖται, ἐπὶ δὲ τῶν* (*τῶν* deest in Salm.) *ἀμεριμνιῶν τῶν παρὰ δανειστῶν χρεώσταις γινομένων ἐντὸς* (*ἐν τοῖς* Salm.) *τριάκοντα ἡμερῶν, ἐπὶ δὲ ἀποδείξεως παρακαταθήκης ἢ δημοσίων ἀναργυρία οὐκ ἔστιν, ὡσαύτως οὐδὲ ἐπὶ ἀποδείξεως ἐπὶ προικὶ συντελεσθείσης ἀναργυρία κινεῖσθαι οὐ δύναται, εἴγε μόνον* (*μή μον* C.) *κατ' εἶδος ταύτην τὴν προῖκα ἡ ἀπόδειξις διαλαμβάνει· εἰ δὲ καθ' ὁμάδα, τότε εἴσω δέκα* (*δώδεκα* Salm.) *ἐνιαυτῶν ἡ περὶ ταύτης ἀναργυρία κινεῖσθαι δύναται* (*οὐ δύναται* Salm.).

Ad titulum de non numerata pecunia III. Ex capitulis huius tituli haec quidem deducuntur, non numeratae pecuniae querelam vel exceptionem in contractibus quidem intra biennium moveri; in securitatibus autem, quas creditores debitoribus exponunt, intra XXX dies; in probatione depositi autem et publicis tributis ne dari quidem hanc querelam, quemadmodum neque in probatione dotis inlatae non numeratae pecuniae querela moveri non potest, si .... ipsas species, quae in dotem datae sunt, haec probatio comprehendit. Sin autem per aversionem, tunc intra decennium querela non numeratae pecuniae eo nomine moveri potest.

Ego huius scholii versionem accommodavi ad II. 2. §. 7., quam §. scholii scriptor in Harmenopuli oratione habuisse videtur.

eius intra tres concedimus menses. Quod si decennium praeterierit, neque viro neque heredibus eius illa querela competet, nisi vir fuerit minor: tunc enim ei duodecim anni dantur ex tempore nuptiarum: et si acciderit, ut intra annos duodecim moriatur, heredes ad querendum anni spatium habeant: quod si hi sint minores, quinquennium iis datur post solutum matrimonium.

Securitates a creditoribus scriptae super debitis aut in solidum aut super parte sive sortis sive usurarum sive alius cuiuscumque contractus nomine, in quo pecuniarum numeratio aut certarum specierum traditio perscripta est, intra triginta dies tantum post huius securitatis exhibitionem numeratos non numeratae pecuniae exceptionem opponere possunt: nam post illorum decursum huiusmodi cessat exceptio, neque iusiurandum in his post dictum tempus defertur.

Qui publicas functiones administrat, de non numerata pecunia excipere non potest adversus emissam ab ipso securitatem, quae iam nunc profertur.

TIT. III. DE REPETITIONE ET AMISSIONE.

Omne quod datur, aut ob rem datur aut ob caussam: et ob caussam vel honestam vel turpem: ac turpitudo vel solius est

a. Est Basilicorum XXIV. 2. 2. ed. Heimbach III. p. 15.

29. *δίδωμεν* H.

30. Sic H. *δεκαετίας* Vulgo, quod iam Reitzius correxit.

31. Pro *δόσεως* H. *δόσις* habet.

32. *ἐγγέγραπται* H. Salm. Non absurde.

33. *ἡ τοιαύτη* H.

34. *τῶν τοιούτων χρόνων* H.

35. Hoc quidem loco Salmasius haec addidit: *κεφ. ογ΄. ἡ διάταξις βούλεται, τὸν φανερώσαντα ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν ἐχρεώστησεν, αὐτὸν βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσι*, quae nec alias habentur, et manifesto hausta sunt ex Synopsi XXIII. 1. 71. p. 245. Atque ad finem huius tituli apud eundem Salmasium hoc scholion adiicitur, quod in C. H. ad marginem §. 10. adscriptum est et ita habet: *σημείωσαι* (deest in Salm.) *ἐκ τούτων πάντων τῶν κεφαλαίων, ὅτι ἡ ἀναργυρία ἐπὶ μὲν τῶν συναλλαγμάτων εἴσω δύο ἐνιαυτῶν κινεῖται· ἐπὶ δὲ ἀμεριμνιῶν τῶν παρὰ δανειστῶν χρεώσταις* (H. *χρεώστην*) *γινομένων ἐντὸς* (sic H. *ἐντοῖς* Salm.) *τριάκοντα ἡμερῶν ἐπὶ δὲ* (*δὲ* deest in H.) *ἀποδείξεως παρακαταθήκης ἢ δημοσίων ἀναργυρία οὐκ ἔστιν ὡσαύτως οὐδὲ ἐπὶ* (deest *ἐπὶ* in H.) *ἀποδείξεως ἐπὶ προικὶ συντελεσθείσης ἀναργυρίαν κινεῖσθαι οὐ δύναται, εἴγε μόνον κατ' εἶδος ταύτην τὴν προῖκα ἡ ἀπόδειξις διαλαμβάνει. εἰ δὲ* (*εἴγε* Salm.) *καθ' ὁμάδα, τότε εἴσω δώδεκα ἐνιαυτῶν ἡ περὶ ταύτης ἀναργυρία κινεῖσθαι* (Salm. adiicit *οὐ*, quod in H. deest) *δύναται.*

36. Verba tituli *περὶ ἀπαιτήσεως καὶ ἀπωλείας τίτλος γ΄.* desunt in H., atque omnes huius tituli paragraphi superiori titulo adnectuntur, nulla re in medio interposita. Similiter in uno ex codd. Meermani factum esse Reitzius observavit.

37. Pro *διδόμενον* H. *δίκαιον* habet. In C. §. 1. iam non in operis contextu, sed scholii loco ad marginem ascripta est.

38. Pro *δι' αἰτίαν*, quod et H. habet, quispiam legit *διὰ πρᾶγμα*. Sed contra Basilica III. p. 15.

ἢ τοῦ λαμβάνοντος, ἢ ἑκατέρων. Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ σεμνῷ πράγματι δοθὲν τότε ἀναλαμβάνεται, ὅτε μὴ γένηται·[39] οἷον δέδωκέ τίς τινι νομίσματα ἵνα ἐλευθερώσῃ[40] δοῦλον ἴδιον, ἢ ἵνα παραιτήσηται κληρονομίαν ἢ ληγάτα· καὶ[41] ἐὰν μὲν[42] μὴ πληρώσῃ[43] ταῦτα, ἀπαιτεῖται ἃ ἔλαβεν· εἰ δὲ ἡ αἰσχρότης ἐστὶ τοῦ λαμβάνοντος, κἂν ἐποίησε τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ ἔλαβεν, ἀποδίδωσιν· ὡς ἔνθα τις λάβοι ἐπὶ τῷ[44] μὴ φονεῦσαι, ἢ ἱεροσυλῆσαι ἢ ἐπὶ τῷ δοῦναι[45] παρακαταθήκην ἢ δικαίωμα· τότε γὰρ εἰ καὶ τάχα ἐποίησε, καθὰ[46] συνεφώνησεν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ὃ ἔλαβεν, διὰ τὸ ἐπ' ἀδίκῳ καὶ αἰσχρῶς τοῦτο λαβεῖν. Εἰ δὲ καλὴν[47] δίκην ἔχων παράσχω τῷ δικαστῇ ἐπὶ τῷ ὑπὲρ ἐμοῦ ψηφίσασθαι, οὐκ ἀναλαμβάνω· ἔγκλημα γὰρ πλημμελῶ τὸν δικαστὴν ὑποφθείρων καὶ ἐκπίπτω τῆς δίκης.

2 *Τὰ[b] ὑπὲρ εὐσεβείας[48] διδόμενα, κἂν κατὰ πλάνην δοθῇ, οὐ ῥεπετιτεύεται[49].*

3 *Ὁ[c] δι' εὐσέβειαν ἀποθρέψας τὴν οἰκεῖαν ἀδελφόπαιδα οὐκ ἔχει ἀπαίτησιν.*

4 *Ἡ[d] ἀπαίτησις[50] τῆς καταδίκης καὶ διηνεκής ἐστι καὶ πράγματος ἀπαίτησιν ἔχει καὶ κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων δίδοται.*

5 *Ὅτι[e] ἡ μήτηρ εἴ τι μὲν πρὸς τροφὴν τῶν παίδων αὐτῆς ἀνάλωσεν, ἀπαιτεῖν οὐ συγχωρεῖται· εἴ τι δὲ εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν χρησίμως ἀνάλωσεν[50a] τοῦτο διὰ τῆς περὶ διοικήσεως[51] ἀγωγῆς ἀπαιτῆσαι[52] δύναται.*

6 *Καὶ[f] ὁ ἀνὴρ[52a], ἅτινα μὲν εἰς τὴν γαμετὴν αὐτοῦ[53] ἀνάλωσε νοσοῦσαν[54], οὐκ ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ[55] ἀπαιτεῖ ταῦτα·[56] ὅσα δὲ εἰς ταφὴν αὐτῆς ἀνάλωσεν, τὸν πατέρα[57] πρὸς ὃν ἡ προῖξ ἐπανῆλθε[58], νομίμως μεθοδεύει.*

7 *Οὐ[g] λαμβάνει ὁ ἀνὴρ[59] εἴ τι ἐδαπάνησεν [ὁ ἀνὴρ][60] εἰς τοὺς*

b. Ad marginem H. *ἀνά. βι. ιζ'. τι. α'. κεφ. ς'. θε. θ'.* Similiter Salmasius. — c. Salm. *κεφ. ρ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XVII. 1. 26. §. 9. p. 173. — d. Salm. *τὸ αὐτό.* Est Basilicorum IX. 3. 6. ed. Heimbach. I. p. 455. Caeterum huc refertur scholium, quod in H. deest:

Μεθὸ καταδικασθῇ τις, γίνεται ἔνοχος τῇ ἀγωγῇ τῇ ἀπαιτούσῃ τὰ ἀπὸ καταδίκης· καὶ ἡ τοιαύτη ἀπαίτησις οὐκ ἔστι πρόσκαιρος, ἀλλὰ διηνεκὴς ἤτοι ἄχρι τριακονταετίας ἁρμόζουσα· οὐ γὰρ ἀπαιτεῖ ποινήν, ἀλλὰ πρᾶγμα ἐκβληθὲν ἀπὸ τῆς περιουσίας τοῦ νικήσαντος, καὶ ἐλαττῶσαν αὐτήν, αὐξῆσαν δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ καταδικασθέντος· καὶ διὰ τοῦτο δίδοται καὶ κληρονόμοις τοῦ νικήσαντος καὶ ἁρμόζει καὶ κατὰ κληρονόμων τοῦ καταδικασθέντος.

Quum primum quis condemnatus fuit, tenetur actione iudicati: neque haec persecutio temporaria est, sed perpetua, id est ad triginta competens annos. Nam non persequitur poenam, sed rem, quae victori a patrimonio abest, atque illud minuit, damnatique bona auget: quare et heredibus victoris datur atque etiam adversus damnati heredes competit.

e. Ad marginem H. *τι. β': τοῦ αὐτοῦ βι. κεφ. λβ'.* Salm. *τὸ αὐτό.* — f. Ad marginem H. *κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ.* Sumpta id entur ex Basilicorum Synopsi XVII. 2. 13. p. 173. — g. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 10. 11. p. 71.

dantis, vel accipientis, vel utriusque. Quod igitur ob honestum factum datur, tunc recipitur, quando factum non erit: velut dedi alicui nummos, ut suum servum manumittat, aut ut hereditatem repudiaret vel legatum: quod si haec non fecerit, repetuntur ab eo quae accepit. Sed si turpitudo est accipientis, etiamsi id fecit, propter quod accepit, restituit: velut ubi quis acceperit, ne occideret, ne sacrilegium committeret, ut depositum vel instrumentum redderet: tunc etiamsi forte fecit quod convenerat, tamen repetitur ab eo, quod accepit, quia inique et turpiter accepit. Quod si bonam caussam habens iudici dedero, ut pro me sententiam dicat, non recipio: crimen enim committo iudicem corrumpens litemque amitto.

Pietatis ergo data, etiamsi per errorem dantur, non repetuntur.

Qui ex pietate fratris aut sororis filiam aluit, repetitionem non habet.

Iudicati actio et perpetua est, et rei persecutionem habet, heredibusque et contra heredes datur.

Matri, si quid ad alendos liberos suos impendit, repetere non licet: sed si quid in res eorum utiliter impendit, id negotiorum gestorum actione repetere potest.

Neque vir, quae in uxorem aegrotantem impendit, recte a socero exigit: quaecumque autem in sepulturam eius erogavit, de iis patrem, ad quem dos revertit, iure convenit.

* Vir non recipit, si quid in natos ex dotalibus ancillis im-

39. Pro *γένηται* H. *γίνεται* habet.
40. *ἐλευθερώσει* H.
41. Vox *καὶ* deest in H.
42. *μὲν* deest in H.
43. *πληρώσει* H.
44. *ἐπὶ τὸ* H.
45. Pro *δοῦναι* unus ex Anonymis Reitzii habet *ἀποδοῦναι*.
46. *καθὰ καὶ* H.
47. Pro *καλὴν* H. Vulgo *κακὴν* habent. Correxit Reitzius ex Basilicorum III. p. 15.
48. Hoc loco tituli 3. initium habetur in H. hoc modo: *περὶ ἀπαιτήσεως καὶ ἀπολείας. ἀνά. βι. ιζ΄. τι. α΄. κεφ. ς΄. θέ. θ΄.*
49. *ἀντὶ τοῦ ἀντιστρέφεται*, editio princeps ad marginem; Fa... *ἀντιλαμβάνεται*; alias *ἀναλαμβάν*...
50. Tota §. 4. deest in C.
50 a. Verba *ἀπαιτεῖν οὐ συγχωρεῖται* — *αὐτῶν χρησίμως ἀνάλωσεν* desunt in H., ubi propter homoeoteleuton excidisse videntur.
51. *οἰκήσεως* H.
52. Pro *ἀπαιτῆσαι* H. *ἀπαιτεῖται* habet.
52 a. Huic § editiones praemittunt *περὶ δαπανημάτων τοῦ ἀνδρός*.
53. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτοῦ* habet.
54. *νοσοῦσαν ἀνάλωσε* H.
55. Postea H. addit *αὐτοῦ*, quod in reliquis non legitur.
56. Vox *ταῦτα* deest in H.
57. Pro *πατέρα* H. *πνα* habet, lineola superius imposita, qua re significatur *πνεῦμα*.
58. *ἐπανῆλθεν* H.
59. Verba *ὁ ἀνὴρ* H. habet et Prochiron p. 71. desunt apud Reitzium.
60. Verba *ὁ ἀνὴρ* desunt in H., neque in Prochiro p. 71. leguntur.

τεθέντας ἐκ τῶν προικιμαίων δούλων, ἢ δέδωκεν εἰς μάθησιν αὐτῶν ἢ εἰς τροφάς· τῇ γὰρ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν κέχρηται. Τὸ δὲ δοθὲν ταῖς τροφαῖς[61] αὐτῶν λαμβάνει, ὡς ἐπὶ σωτηρίᾳ δοθέν· ὃν τρόπον, εἰ παρὰ λῃστῶν τοὺς προικιμαίους ἀναῤῥύσηται δούλους.

8 Ἡ[h] τῆς κληρονομίας ἀπαίτησις οὐκ ἐκβάλλεται διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς.

9 Ἐπὶ[i] παρανόμων γάμων οὐ τρακταΐζεται[62] ἀπαίτησις, οὐδὲ ἐπὶ αἰσχρᾶς τοῦ δεδωκότος αἰτίας.

10 Ὁ[k] ἐνταλθεὶς[63] οὐ[64] ἀπαιτεῖται, ἅπερ ἐλῃστεύθη ἢ ναυαγίῳ ἀπώλεσεν, ἢ περὶ τὴν ἰδίαν[65] ἢ τὴν τῶν ἰδίων[66] νόσον ἐδαπάνησε· ταῦτα γὰρ κατὰ τύχην, οὐ μὴν ἐκ τῆς ἐντολῆς συνέβη.

11 Ἐὰν[l] παράσχω σοι διατετιμημένον πρᾶγμα, ἐφ' ᾧ ἢ αὐτὸ ἀγαγεῖν μοι ἢ τὸ τίμημα, καὶ ἀπόληται πρὶν ἢ πραθῇ, εἰ μὲν ἐγώ σε παρεκάλεσα λαβεῖν, ἐμός ἐστιν ὁ κίνδυνος· εἰ δὲ σὺ παρεκάλεσας, σός. Εἰ δὲ μηδέτερος[67], δόλον καὶ ἀμέλειαν χρεωστεῖς.

12 Ἐὰν[m] βουλομένου σοῦ σκεῦος ἀγοράσαι ὁ τεχνίτης ἀγαγὼν ἐάσῃ[68] παρὰ σοὶ καὶ ἀπαρεσθεὶς πέμψῃς[69] διὰ δούλου σοῦ καὶ ἀπόληται ἄνευ ἀμελείας καὶ δόλου σου, ὁ τεχνίτης ζημιοῦται· καὶ αὐτοῦ γὰρ χάριν ἐπέμφθη. Ἐνέχῃ[70] δὲ καὶ ἀπὸ ἀμελείας[71] τῶν λαβόντων αὐτὸ παρὰ σοῦ[72] φυλάξαι ἢ διακομίσαι. Ἁρμόζει γοῦν ἡ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγή.

h. Ad marginem H. βι. ν'. τι. ιβ'. κεφ. ϛ'. Salm. ν'. νε'. δ'. Est Basilicorum L. 12. 4. ed. Heimbach V. p. 73. seq. — i. Ad marginem H. βι. ιζ'. τι. β'. κεφ. ιδ'. Similiter Salmasius. — k. Ad marginem H. βι. να'. τι. α'. κεφ. με'. θε. Salm. νγ'. α'. κε. θεμ. ρ'. Est Synopsis LIII. 1. 25. p. 156. — l. Ad marginem H. βι. κδ'. τι. δ'. κεφ. ιε'. περὶ ἀπολίας. Salm. κδ'. δ'. ε'. Est Synopsis XXIV. 4. 15. p. 253. Ad hunc locum in C. scholium ascriptum est, quod in reliquis deest:

Ἐκ τῶν κεφαλαίων πάντων συνάγεται, ὅτι πᾶν τὸ ἐξ αἰτήσεως ἐμοῦ δοθὲν καὶ ἀπολεσθὲν ἐμοὶ ἐγκινδυνεύει.

Ex his capitulis omnibus deducitur, omnia, quae precibus meis mihi data sunt, si casu perierint, periculo meo esse.

m. Ad marginem H. κεφ. κθ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κγ'. α'. γ'. Est Synopsis XXIV. 4. 19. p. 253. Hoc loco ad marginem C. haec ascripta sunt:

βι. κγ'. τιτλ. α'. κεφ. γ'. Ὁ νομίσματα εἰς παρακαταθήκην αἰτήσας καὶ λαβὼν ἐφ' ᾧ εἰ δεήσει, χρήσασθαι τούτοις, εἰ καὶ μὴ χρησάμενος ἀπολέσει, τούτοις ἐγκινδυνεύει, ὡσαύτως καὶ ὁ λαβὼν πρᾶγμα ἐπὶ τῷ πωλῆσαι καὶ χρήσασθαι τῷ τιμήματι ἐγκινδυνεύει τῷ πράγματι.

Basilicorum lib. XXIII. cap. 1. cap. 3. Qui nummos ad depositum rogavit eosque accepit hac lege, ut si opus esset, his uteretur, et si usus non est iique pereunt, horum periculum in se recipit, quemadmodum et qui rem accepit, ut venderet et pretio uteretur, periculum rei in se recipit.

Significatur Basilicorum XXIII. 1. 4. ed. Heimbach II. p. 590.

κεφ. ια'. τοῦ αὐτοῦ. Ὁ ἔχων ἐν παρακαταθήκῃ νομίσματα καὶ αἰτήσας χρήσασθαι τούτοις καὶ ἐπιτραπεὶς καὶ πρὶν

Cap. 11. eiusdem libri et tituli. Qui in deposito nummos habet ac petiit, ut iis uteretur, idque ita impetravit, etiam

pendit, aut pro doctrina vel alimentis eorum dedit: illorum enim opera utitur. Quod vero nutricibus dedit, repetit, utpote salutis causa datum; quemadmodum si dotales servos a praedonibus redemisset.

Hereditatis petitio longi temporis praescriptione non perimitur.

In nuptiis illegitimis condictio locum non invenit neque in turpi caussa dantis.

Mandatarius non repetit, quae praedones abstulerunt, neque quae naufragio amisit aut in suum suorumve morbum erogavit: haec enim fortuito, non ex mandato contigerunt.

Si tibi rem aestimatam sic tradidero, ut eam mihi aut referas aut pretium eius, atque amittatur, antequam sit vendita, siquidem ego te rogavi ut acciperes, meum est periculum: sed si tu rogasti, tuum. Quod si neuter, dolum et negligentiam praestabis.

Si te volente vas emere artifex illud adlatum apud te reliquerit, tuque id reprobans per servum tuum remiseris, atque illud extra negligentiam dolumque tuum perierit, artifex damnum patitur: illius enim gratia missum est. Sed tu quoque obligaris ex negligentia eorum, qui a te custodiendum vel deferendum acceperunt. Competit ergo praescriptis verbis actio.

ἢ ταῦτα παρ' αὐτοῦ κινηθῶσι, τούτοις ἐγκινδυνεύει· εἰ δὲ ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ παραθέμενος ταῦτα... (suppleo *ι*. hoc est *νομίσματα*) *ἐπιτρέψει εἰ βουληθείη χρήσασθαι τούτοις, εἰ μὴ χρήσεται, ἐκεῖνος οὐκ ἐγκινδυνεύει, ἀλλὰ τὸν παραθέμενον ταῦτα* (an legendum *ὁ παραθέμενος ταῦτα*?) priusquam illi ab ipso moveantur, eorum periculum sustinet. Sin autem is, qui ab initio illos apud ipsum deposuit permittat, ut si voluerit, uteretur, si ipse his nummis non utetur, tunc eorum periculum non fert, verum is, qui eos deposuit.

Significatur Basilicorum XXIII. 1. 9. ed. Heimbach II. p. 601.

61. Pro *ταῖς τροφαῖς*, quod et in Prochiro p. 71. legitur et in libro Salmasii, H. *ταῖς τροφοῖς*, Vulgo *τοῖς τροφοῖς*. Sed et *ἡ τροφὴ* est ubi nutricem designet. Vide Lexica h. v.

62. Ad verba *οὐ τρακταΐζεται* Suall. in margine adiecit *οὐκ ἐξετάζεται*.

63. Sic et Synopsis p. 156. et aliquot libri Harmenopuli. — *ἐνταχθεὶς* H.

64. *οὐκ* H.

65. Pro *ἰδίαν* H. *οἰκείαν* habet. Ex Synopsi p. 156. nihil quicquam adnotare licet, nisi quod verba *ἢ περὶ τὴν ἰδίαν* non habentur.

66. Pro *ἰδίων* H. *οἰκείων* habet, sed contra Synopsis p. 156.

67. Pro *μηδέτερος* quidam habent *μὴ δεύτερος*, sed recte H. et Synopsis p. 253.

68. *ἐάσοι* H.

69. *πέμψεις* H.

70. Pro *ἐνέχῃ* H. *ἐνέχει* habet.

71. Post *ἀμελείας* in H. habetur *καὶ δόλου*, quae quidem verba a secunda manu delentur, neque in Synopsi pag. 253. leguntur.

72. Post verba *παρὰ σοῦ* quae sequuntur usque ad finem huius §. 12. in H. desunt, leguntur autem in Synopsi p. 253.

13 *Τὸν[n] δακτύλιόν σου ἔλαβον ἐπὶ τῷ ἰδεῖν[73] καὶ ἐξέπεσεν ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ ἐνέχομαι[74] τῇ ἀγωγῇ.*

ΤΙΤΛ. Δ΄. ΠΕΡΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ.

1 *Καινὸν[a] πρᾶγμα ποιεῖ τις ἢ διὰ τὸ οἰκοδομεῖν ἢ διὰ τὸ καταλύειν τίποτε καὶ[1] τὴν προτέραν ὄψιν ἐναλλάσσειν.*

2 *Εἴτε[b] δικαίως εἴτε ἀδίκως κτίζει τις[2], κωλύειν αὐτὸν ἔξεστι· τὸ δὲ περὶ καινοτομίας παράγγελμα ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἔργοις ἁρμόζει.*

3 *Καὶ[c] χωρὶς ἄρχοντος παραγγέλλει τις, καὶ οἰκείῳ ὀνόματι καὶ ἀλλοτρίῳ καὶ πάντοτε καὶ πᾶσι καὶ ἀποῦσι καὶ ἀγνοοῦσι καὶ ἄκουσιν.*

4 *Ὁ[d] παραγγέλλων[3] γίνεται ἐνάγων· καὶ ἐὰν ὁ παραγγελθεὶς κτίσῃ χωρὶς προτροπῆς, διὰ νομίμου παραγγελίας καταλύει τὸ ἔργον[4].*

5 *Ἔνθα[e] γίνεται τὸ ἔργον, ὀφείλει τις παραγγέλλειν, εἴτε τις οἰκοδομεῖ, εἴτε ἄρχεται, κἂν μὴ τῷ δεσπότῃ παραγγέλῃ· παντὶ γὰρ ἐν τῷ ἔργῳ παρόντι καλῶς παραγγέλλεται, εἴτε διὰ τὸ ἔργον πάρεστιν, εἴτε διὰ τὸν δεσπότην· καὶ οὐ διαφερόμεθα, τίς καὶ ποίας αἱρέσεώς ἐστιν ὁ παραγγελθείς, εἰ δοῦλος ἢ γυνὴ ἢ παῖς ἢ κόρη. Πᾶσι[5] γὰρ τοῖς παροῦσιν ὀρθῶς παραγγέλλεται, ἵνα μέντοι δύνηται ἀπαγγελθῆναι[6] τῷ δεσπότῃ. Εἰ δὲ ἔξωθεν τοῦ ἔργου παραγγέλῃ τις τῷ δεσπότῃ[7], οὐκ ἔῤῥωται· ἐν αὐτῷ γὰρ δεῖ τῷ ἔργῳ παραγγέλλειν, ἵνα εὐθέως ὁ παραγγελθεὶς ἀναχωρήσῃ[8]. Ἐπείτοιγε[9] συμβαίνει, ἐν ὅσῳ ἔρχεται πρὸς τὸ ἔργον, τὸ[10] κατὰ ἄγνοιαν αὐτοῦ[11] γινόμενον παρὰ τὸ παράγγελμα γίνεσθαι.*

Ἐάν τις[f] μετὰ τὸ παραγγελθῆναι ἐποικοδομήσῃ, μὴ αἰτήσας συγχώρησιν ἢ[12] μὴ δεδωκὼς ἱκανά, τὸ μετὰ τὴν παραγγελίαν γεγονὸς ἔργον καταλύει[13], κἂν εἶχε δίκαιον τοῦ[14] κτίζειν.

n. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis XXIV. 4. 22. p. 253. — *a.* In H. subiicitur *τοῦ μ΄. τίτλου.* Similiter etiam Salm. et codd. Meerm. Significatur Prochiron 38. 1. p. 208. — *b.* Ad marginem H. *ἀνά. βι. μς΄. τι. ι΄. κεφ. α΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 10. 1. p. 489. — *c.* Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. τὸ αὐτό.* Similiter Salm. Est Synopsis LVIII. 10. 1. p. 489. — *d.* Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. τὸ αὐτό.* Est Synopsis l. c. pag. 489. — *e.* Ad marginem H. *βι. κς΄. τι. ι΄. κεφ. δ΄.* Salm. *μς΄. ι΄. δ΄.* Est Synopsis LVIII. 10. 4. p. 489. — *f.* Ad marginem H. *κεφ. κ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 10. 20. p. 490.

73. Pro *τῷ ἰδεῖν* H. *τῶν δεῖν* habet, sed contra Synopsis p. 253.

74. Pro verbis *καὶ ἐνέχομαι* H. *ἀνέχομαι* habet, sed contra Synopsis p. 253.

1. Sic Prochiron p. 208. H. *κατα-*

Annulum tuum accepi videndum, isque in amnem decidit: teneor actione in factum.

TIT. IV. * DE NOVIS OPERIBUS.

Novum quis opus facit aut aedificando quid aut destruendo quid et priorem speciem immutando.

Sive quis iure sive iniuria aedificet, prohibere eum licet: novi autem operis nuntiatio in futuris competit operibus.

Etiam absque magistratu nuntiat quis sive suo sive alieno nomine et omni tempore et omnibus, tam absentibus quam ignorantibus aut invitis.

Nuntians fit actor: et, si denuntiatus sine permissu aedificet, ex legitimo interdicto opus demolitur.

Ubi opus fit, ibi nuntiare quis debet, sive quis aedificet sive inchoet, etiamsi domino non denuntiet: nam cuilibet in opere praesenti recte denuntiat, sive propter opus adsit, sive propter dominum. Neque distinguimus, quis et cuius conditionis nuntiatus sit, utrum servus, an mulier, an vero puer aut puella. Omnibus enim praesentibus recte denuntiatur, ut tamen domino denuntiare possint. Sed si extra ipsum opus aliquis domino denuntiet, ratum non est: in ipso enim opere nuntiandum est, ut denuntiatus statim discedat. Alioquin illud evenit, ut interea, dum ad opus venitur, quod ipso fit ignorante, adversus interdictum fiat.

Si quis post nuntiationem aedificaverit, non petita venia neque satisdatione praestita, opus post nuntiationem factum destruit, etiamsi aedificandi ius habeat.

λύειν τι, ποτὲ καὶ Reitzius, cum vertit: *aut destruendo, aliquando etiam.*

2. *τις κτίζει* H.

3. *ὁ ἀπαραγγέλλων* H.

4. Post haec Falk. et Cuiac. habent *δύναται διὰ συμφώνου παραχωρεῖσθαι καινοτομία. Κἂν ἐν ἰδιωτικῷ κἂν ἱερῷ τόπῳ ἢ μνημεία καινόν τι γένηται, χώρα τῷ νομίμῳ παραγγέλματι.* Horum quidem pars inferior desumta est ex Synopsi LVIII. 23. 17. p. 494.

5. *πᾶσιν* H.

6. Pro *ἀπαγγελθῆναι* H. *ἀπελθῆναι* habet.

7. *τῷ δεσπότῃ τις παραγγέλει* H.

8. Pro *ἀναχωρήσῃ* H. habet *παραχωρήσῃ*.

9. *ἀπείτοιγε* H.

10. Pro *τὸ* H. *τῷ* habet.

11. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτῷ* habet.

12. Pro *ἢ* H. *εἰ* habet.

13. Pro *καταλύει* H. *κωλύει* habet.

14. *τοῦ* deest in H.

7 Ὁ[g] κτίζων εἰ ἐγκαλεῖται καινοτομεῖν, ἔσω τριῶν μηνῶν ὀφείλει λέγειν τὴν δίκην· μετὰ δὲ ταῦτα ἀσφαλίζεσθαι, ὅτι ἐὰν ὀφθῇ κακῶς οἰκοδομήσας, καταστρέφει αὐτά, ἃ κτίζει, ἰδίοις ἀναλώμασιν.

8 Ἐὰν[h] ἡ τοῦ ἀπολιμπανομένου κατασκευασθεῖσα παρὰ διοικητοῦ οἰκία βλάπτῃ[15] τὸν παρόντα γείτονα, ὀφείλει ὁ διοικητὴς διὰ τετραμήνου[16] καταμηνύειν καὶ παριστᾶν τὸ[17] πρωτότυπον· εἰ δὲ καταμηνυθεὶς οὐ παραστῇ, τότε αὐτὸς ὁ φροντιστὴς δικαιολογούμενος, εἰ καταδικασθῇ, πᾶσαν καινοτομίαν εὐπορῶν[18] ἀποδίδωσιν, μὴ[19] εὐπορῶν δὲ ἀπὸ τῆς περιουσίας τοῦ ἀπόντος ἀπαιτεῖται.

9 Ἐὰν[i] ὁ παραγγελθεὶς πωλήσῃ τὸν οἶκον καὶ ὁ ἀγοράσας κτίσῃ, αὐτὸς ἐνέχεται· οὐ γὰρ προσώπῳ, ἀλλὰ πράγματι γίνεται ἡ παραγγελία· διὸ παραγγελίας γενομένης[20], ὁ νεμόμενος ἐνέχεται.

10 Τῷ[k] δούλῳ κτίζοντι καλῶς[21] παραγγέλλει τις περὶ καινοτομίας· δοῦλος δὲ ἑτέρῳ κτίζοντι παραγγέλλειν οὐ δύναται.

11 Ἐὰν[l] πολλῶν τινων εἴη τὸ πρᾶγμα, περὶ ὃ γίνεται τὸ ἔργον, εἰ καὶ ἑνὶ μόνῳ παραγγελθῇ, ὀρθῶς γίνεται ἡ παραγγελία, καὶ δοκεῖ πρὸς πάντας γεγονέναι τοὺς δεσπότας· εἰ δὲ εἷς ἐκ τῶν δεσποτῶν μετὰ τὴν παραγγελίαν[22] ἐποικοδομεῖ, οὐκ ἐνάγονται περὶ τούτου τοῦ ἔργου οἱ ἄλλοι· οὐδὲ γὰρ χρὴ τὰ παρ' ἑτέρου γινόμενα καταβλάπτειν τοὺς μηδὲν πεποιηκότας[23].

12 *ΕΠΑΡΧΙΚΑ[24] ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΣΚΑΛΩΝΙΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΗΤΟΙ ΕΘΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ.*

ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΡΙ ΜΕΤΡΩΝ.

Ὅτι ὁ δάκτυλος πρῶτός ἐστιν· ὥσπερ καὶ ἡ μονὰς ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν.

Ἡ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ'.

Ὁ πῆχυς ἔχει πόδας αϛ'', ἤτοι παλαιστὰς ϛ'.

Τὸ βῆμα ἔχει πήχεις β'. ἤτοι πόδας γ'. παλαιστὰς ιβ'.

g. Ad marginem H. Salm. *βΐ. λέ. τΐ. ιδ'. κεφ. πζ'.* Salm. *λέ. ιδ'. πη'.* Non quadrat. — *h*. Ad marginem H. *ἀνά. βΐ. λέ. τΐ. ιγ'. κεφ. β'.* Similiter Salmasius. — *i*. Ad marginem H. *βΐ. μϛ'. τΐ. ι'. κεφ. ιε'.* Salm. *μβ'. ι'. κθ'.* Est Synopsis LVIII. 10. 25. pag. 490. — *k*. Ad marginem H. *κεφ. κϛ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 2. p. 208. — *l*. Ad marginem H. *κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 3. pag. 208.

15. *βλάπτει* H.

16. *τετραμήννου* Reitzius.

17. Pro *τὸ* unus ex Anonymis Reitzii habet *τόν*.

18. Pro *εὐπορῶν* H. *ὑπορῶν* habet.

19. Post *μὴ* H. vocem *καὶ* interposuit.

20. Sic H. Synopsis p. 490., *γινομένης* Vulgo.

21. Verba *καλῶς παραγγέλλει — δοῦλος δὲ ἑτέρῳ κτίζοντι* in H. desunt, nisi fallor, propter homoeoteleuton. Sunt autem in Prochiro p. 208.

Aedificans si incusetur novum opus facere, intra tres menses caussam dicere debet: postea autem cavere, sese, si male aedificasse videatur, propriis impensis ea demoliturum, quae aedificaverit.

Si absentis domus a procuratore exstructa praesenti vicino noxia est, debet procurator intra quatuor menses indicare domino, eumque sistere. Quod si is post indicium se non stiterit, tunc ipse administrator caussa dicta, si condemnetur, omne novum opus restituit, si solvendo est: si non sit, ex absentis patrimonio praestatur.

Si denuntiatus domum vendiderit atque emtor aedificaverit, hic tenetur: nec enim personae sed rei fit denuntiatio: itaque denuntiatione facta possessor obligatur.

* Servo aedificanti recte quis novum opus nuntiat: servus autem alii aedificanti nuntiare nequit.

* Si multorum communis sit res, in qua opus fit, etsi uni soli denuntietur, recte fit denuntiatio eaque dominis omnibus facta videtur. Quod si tamen unus dominorum post denuntiationem aedificet, de eo opere reliqui non conveniuntur: nec enim oportet ea, quae ab alio sunt facta, nocere his qui nihil fecerunt.

FORMAE PRAEFECTI PRAETORIO AB ASCALONITA IULIANO ARCHITECTO COLLECTAE, EX LEGIBUS AUT MORIBUS PALAESTINAE.

PRIMUM DE MENSURIS.

Digitus est primus, sicuti unitas in numeris.

Palmus habet digitos quatuor.

Cubitus habet sesquipedem, sive palmos sex.

Gressus habet cubitos binos; sive pedes tres; palmos duodecim.

22. *παραγγελίαν* Reitzius.

23. *πεποιηκότος* H.

24. Hoc loco ad marginem H. annotatur: *ἐπαρχικὰ* (C. *ἐπαρχικὸν*) *ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀγκαλοώτου* (C. *Ἀσκαλωνίτου*) *Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος ἐκ τῶν νόμων ἤτοι ἐθῶν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ.* Reliqua inscriptio *ἐπαρχικὰ* et cetera, quae hic leguntur in H. orationis contextus praetermisit. In duobus exemplaribus Cuiacii et Falk., porro et in regio libro tota §. 12. deest, quae nec in H. C. M. B. legitur, ideoque litteris minoribus notatur. In C. scholii loco haec ad marginem adscripta sunt: *ὁ ποῦς ἔχει παλαιστὰς* . . (alii habent *δ'*.) *ὁ δὲ παλαιστὴς δακτύλους δ' ὁ δὲ πῆχυς ἔχει παλαιστὰς η'*. (alii correxerunt certatim *ϛ'*.), quae in editione principe initium huius §. 12. faciunt, a Reitzio autem omissa sunt. Itaque facile coniectura procedet, totum hoc edictum iam non in libro Iuliani fuisse, sed scholii loco ab initio in margine adscriptum, deinde in ipsum libri contextum pervenisse.

Ἡ οὐργία[25] ἔχει βήματα β΄. ἤτοι πήχεις δ΄.. ἤτοι πόδας ς΄. ἤγουν σπιθαμὰς θ΄. δακτ. δ΄.[26].

Ἡ ἄκαινα ἔχει οὐργίας αϙ΄΄, ἤτοι πήχεις ς΄. ἤτοι πόδας θ΄. παλαιστὰς λς΄.

Τὸ πλέθρον ἔχει ἀκαίνας ι΄. ἤτοι οὐργίας ιε΄. ἤτοι βήματα λ΄. πήχεις ξ΄. πόδας ϟ΄.

Τὸ στάδιον ἔχει πλέθρα ς΄. ἤτοι ἀκαίνας ξ΄. ἤτοι οὐργίας ρ΄. βήματα σμ΄.[26a] πήχεις υ΄. πόδας χ΄.

Τὸ μίλιον κατὰ μὲν Ἐρατοσθένην καὶ Στράβωνα τοὺς γεωγράφους ἔχει σταδίους η΄. καὶ γ΄., ἤτοι οὐργίας ωλς΄.[27] κατὰ δὲ τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος στάδια μὲν ἔχει ζϙ΄΄. ἤτοι οὐργίας ψν΄. ἤτοι βήματα, αφ΄. πήχεις ς΄.[28].

Δεῖ δὲ γινώσκειν[29], ὡς τὸ νῦν μίλιον[30], ἤτοι τῶν ζϙ΄΄. σταδίων, οὐργίας μὲν γεωμετρικάς, ὡς ἔφημεν, ἔχει ψν΄. ἁπλᾶς δὲ ωμ΄. αἱ γὰρ ρ΄. οὐργίαι γεωμετρικαὶ ριβ΄. ἀποτελοῦσιν ἁπλᾶς οὐργίας.

ΠΕΡΙ ΒΑΛΑΝΕΙΟΥ[31].

13 Χρὴ τὸν ἐπιχειροῦντα κτίζειν ἰδιωτικὸν[32] βαλανεῖον ἀφιστᾶν τοῦ γείτονος τὰς[33] καμίνους· εἰ μὲν νοτιώτερον εἴη τὸ γινόμενον[34] βαλανεῖον ἢ δυσικώτερον[35] τοῦ γείτονος, ἔχοντος δευτέραν ἢ τρίτην θέσιν καὶ θυρίδας ἀποβλεπούσας εἰς τὸ αὐτὸ βαλανεῖον, πήχεις κ΄. χειμερινῶν γὰρ ὄντων τῶν ἀνέμων, οὐ συνεχῶς μὲν αἱ τοῦ γείτονος[36] ἀνοιγήσονται[37] θυρίδες, διασκορπισθήσεται δὲ καὶ ἀναλωθήσεται ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ[38] ἀνέμου ἡ τοῦ πυρὸς ἀκμή. Εἰ δὲ βορειότερον ἢ ἀνατολικώτερον εἴη τοῦ γείτονος τὸ πριβάτον, δευτέρας ἢ τρίτης θέσεως οὔσης τοῦ γειτνιῶντος καὶ θυρίδων ὑπανεῳγμένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ πριβάτον, τηνικαῦτα ἀφιστᾶν τὸν κτίζοντα τὸ εἰρημένον πριβάτον πήχεις οὐκ ἐλάττους τῶν λ΄. Θερινῶν γὰρ

25. Pro οὐργία Gothofredus οὐργυία scripsit.

26. Verba δακτ. δ΄. Mercerus vel expungenda esse scripsit, vel corrigendum δακτ. ϟδ΄., quod et Latina Reitzii versio sequitur. Firmatur haec coniectura quodammodo nota Falk. σπιθαμὰς η΄. δακτύλους ϟς΄. Σπιθαμὴ τὸ μέτρον ἀπὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου ἐπὶ τὸ μικρὸν διάστημα ἐκτεθέν.

26a Reitzius cum Mercero σ΄. scribi voluit.

27. Pro ωλς΄. Reitzius legendum censet ωλγ΄.

28. Ego cum Reitzio crediderim ante ς΄. aliquid excidisse, velut γ ἤγουν σπιθαμὰς; ut deinde postea ͵ς scribitur, qua quidem re sex millia dodrantium significantur.

29. Reitzius γνώσκειν.

30. Falk. τὸ μίλιον ἔχει σταδίους ἑπτὰ ἥμισυ. τὸ στάδιον ἔχει πόδας ἑξακοσίους, οἱ δὲ ἑξακόσιοι πόδες ἔχουσι

Ulna habet gressus duos; sive cubitos quatuor; aut pedes sex; dodrantes octo; digitos nonaginta sex(?).

Pertica habet sesquiulnam; sive cubitos sex; aut pedes novem; palmos triginta sex.

Iugerum habet perticas decem; sive ulnas quindecim; aut gressus triginta: cubitos sexaginta; pedes nonaginta.

Stadium habet iugera sex; sive perticas sexaginta; aut ulnas centum; gressus ducentos(?); cubitos quadringentos; pedes sexcentos.

Milliarium secundum Eratosthenem ac Strabonem geographos habet stadia octo cum triente; sive ulnas octingentas triginta tres cum triente: sed ex consuetudine iam obtinente nunc habet stadia septem et dimidium: sive ulnas septingentas et quinquaginta; aut gressus mille et quingentos; cubitorum vero tria [aut dodrantium sex] millia.

Scire autem oportet, hodiernum milliarium septem stadiorum cum dimidio, ulnas quidem geometricas habere, ut diximus, septingentas et quinquaginta; simplices vero octingentas et quadraginta: centum enim ulnae geometricae efficiunt centum ac duodecim ulnas simplices.

DE BALNEO.

Eum, qui balneum privatum exstruere instituit, caminos a vicino removere oportet. Et quidem, si balneum exstruendum respectu vicini, qui binas aut ternas contignationes ac fenestras in illud balneum prospicientes habeat, ad meridiem spectet aut ad occasum, cubitos viginti. Nam si hiberni flant venti, haud continuo fenestrae vicini apertae erunt, atque ignis aestus a vento frigido dissipabitur et consumetur. Quod si illud balneum boream vel orientem versus respectu vicini spectet, qui binas ternasve habeat contignationes et fenestras contra balneum apertas, tunc dicti balnei privati aedificator illud non minus triginta cubitis removere debet. Flantibus enim ventis aestivis fenestrisque con-

βήματα διακόσια τεσσαράκοντα· τὸ βῆμα ἔχει πόδας δύο ἥμισυ. Quae unde hausta sunt, Reitzius ignoravit.

31. Sic C. H., alii *περὶ βαλανείου κτίσματος*, quem titulum quidam delevit totum, Salmasius solum *κτίσματος* expulit. Unus adscripsit, nisi fallor ex libro ms. *ἐπαρχικὸν*. Reitzius *ἐπαρχικὸν περὶ βαλανείου*, quae tamen uncinis inclusa sunt.

32. *ἰδιωτικὸν κτίζειν* H.

33. Ante vocem *τὰς* in H. *ἔχοντος* fuit, quod quidem iam a prima manu deletum fuit.

34. Pro *γινόμενον* H. *κτιζόμενον* habet, uti et Cui. et Falk.

35. *δυσικότερον* H.

36. *γίτονος* H.

37. *ἀνοίγονται* Salm.

38. Pro *ὑγροῦ* H. *ἀγροῦ* habuit a prima manu; secunda correxit *ὑγροῦ*.

ὄντων τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν θυρίδων συνεχῶς ἀνοιγομένων[39], βλάβη τις πρόσγενήσεται[40] τῷ τὴν οἰκίαν[41] ἔχοντι· φρακτῶν δὲ ὄντων τῶν τοίχων τῶν ἀποβλεπόντων πρὸς αὐτὸ τὸ πριβάτον, τῶν εἰρημένων μέτρων τὸ τρίτον διδόσθω[42] τῷ κτίζοντι· εἰ δὲ μονόστέγοι τουτέστιν ἐπίπεδοί εἰσιν οἱ οἶκοι, θύρας ἢ θυρίδας ἔχοντες ἀποβλεπούσας, ὡς[43] εἴρηται, τὸ αὐτὸ τοῖς φρακτοῖς δεδόσθω. Εἰ δὲ φρακτοί εἰσιν οἱ τοῖχοι τῶν τοιούτων ἐπιπέδων, τῶν ἐπὶ τῶν ὑπερῴων μέτρων διδόσθω τὸ ἕκτον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν πόλει· ἐν δὲ χωρίοις τῶν εἰρημένων μέτρων τὸ ἥμισυ.

ΠΕΡΙ ΑΡΤΟΚΟΠΕΙΟΥ Ἐπαρχικὸν[44].

14 *Τὸν ἐκ νέου κατασκευάζοντα ἀρτοκοπεῖον ἐν μὲν πόλει χρὴ ἀφιστᾶν τοῦ γείτονος τὸν τοῦ φούρνου οἶκον εἰς ὑψηλὸν ὕπαιθρον τόπον[45] πήχεις ἕξ, εἰ τοῦ γείτονος εἴη τὰ οἰκήματα ἐπίπεδα μόνον. Αὕτη δὲ[46] δίδοται ἡ τοῦ ὑπαίθρου τόπου[47] ἀπόστασις διὰ τὰς γινομένας ἀπὸ τῶν τοιούτων ταῖς οἰκίαις[48] καύσεις[49]. Εἰ δὲ δευτέραν ἢ τρίτην ἢ καὶ ἑτέρας θέσεις ἔχει ὁ γείτων, τηνικαῦτα τὸν[50] ἀρτοκοπεῖον ποιοῦντα ἀφιστᾶν τὸν τοῦ κλιβάνου οἶκον τοῦ γείτονος τὸ μὲν αὐτὸ τοῦ ὑπαίθρου διάστημα τὸ εἰρημένον· ἕνεκα δὲ τοῦ μὴ καπνίζεσθαι στοιχείτωσαν[51] τῷ διμοίρῳ[52] μέρει[m] τῶν*

m. Ad hunc locum refertur scholium, quod et in H. C. reperitur, sed in H. quidem in contextum orationis pervenit:

Ἤγουν εἰ μὲν νοτιώτερον εἴη τὸ κτιζόμενον ἀρτοκοπεῖον ἢ δυσικώτερον τοῦ γείτονος ἔχοντος δευτέραν ἢ τρίτην θέσιν καὶ θυρίδας ἀποβλεπούσας εἰς τὸ αὐτὸ ἀρτοκοπεῖον, πήχεις ἀφιστᾶν τοῦ γείτονος ιγϛ″. (sic Gothofr. ex ms. H., Cui. Falk. *ιϛ** editio princeps) *μόνας* (*μόνους* Anonym. Deest *μόνας* in H.)· *εἰ δὲ βορειότερον ἢ ἀνατολικώτερον εἴη τοῦ γείτονος τὸ ἀρτοκοπεῖον, δευτέρας ἢ τρίτης θέσεως οὔσης τοῦ γειτνιῶντος, καὶ θυρίδων ὑπανεῳγμένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρτοκοπεῖον* (verba *δευτέρας ἢ τρίτης — τὸ αὐτὸ ἀρτοκοπεῖον* desunt in H. propter homoeoteleuton), *τηνικαῦτα ἀφιστᾶν τὸν κτίζοντα τὸ εἰρημένον ἀρτοκοπεῖον πήχεις οὐκ ἐλάττους τῶν κ′. Φρακτῶν δὲ ὄντων τῶν τοίχων καὶ ἀποβλεπόντων πρὸς αὐτὸ τὸ ἀρτοκοπεῖον, τῶν εἰρημένων μέτρων τὸ τρίτον διδόσθω τῷ κτίζοντι. Εἰ δὲ μονόστεγοι, τουτέστιν ἐπίπεδοί εἰσιν οἱ οἶκοι, θύρας καὶ θυρίδας ἔχοντες ἀποβλεπούσας καθὼς* (*ὡς* H.) *εἴρηται, τὸ αὐτὸ τοῖς φρακτοῖς διδόσθω. Εἰ δὲ φρακτοί εἰσιν οἱ τοῖχοι τῶν τοιούτων ἐπιπέδων, τῶν ἐπὶ τῶν ὑπερῴων μέτρων διδόσθω τὸ ἐκτόν* (superiorum verborum loco Salm. haec pauciora habet *ἴσθι, ὅτι οὐχ ὥσπερ*

Scilicet, si quidem versus austrum magis aut occidentem situm sit pistrinum exstruendum, quam vicinus binas aut ternas habens contignationes, ac fenestras in illud pistrinum prospectantes, solos cubitos tredecim cum triente distare debet. Sin ad boream magis aut orientem vicino pistrinum spectet, et eidem vicino duae aut tres contignationes fuerint ac fenestrae pistrinum versus apertae, tunc dicti pistrini aedificatorem non minus viginti cubitis illud removere oportet. Quod si muri sint obstructi ad pistrinum illud respicientes, dictarum mensurarum triens detur aedificanti. Si domus unius sint contignationis sive planae ianuasque vel fenestras habeant, ut dictum est, prospectantes, eadem mensura, quae obstructis, detur. Porro si muri harum aedium planarum sint coeci, sextans concedatur mensurarum, quae aedibus editioribus competunt. Et haec quidem in urbe Constantinopoli dicit, quoniam notus hibernus est ventus, neque hieme fenestrae vicini adsidue aperiuntur. Boreas autem aestivus, atque aestate vicini fenestrae adsidue aperiuntur, unde noxia quaedam pos-

tinuo adapertis, noxium quidpiam proximas aedes habenti eveniet. Sed si muri balneum versus spectantes sint obstructi, dictarum mensurarum triens dabitur aedificatori. Si vero domus unius tantum contignationis sive planae sint, ianuasque aut fenestras prospicientes, ut dictum fuit, habeant, idem quod obstructis detur. Quod si harum planarum domuum muri sint obstructi, sexta pars mensurarum contignationibus concessarum detur. Et haec quidem in urbe, in pagis autem dictarum mensurarum dimidium.

Edictum DE PISTRINO.

Qui novum pistrinum aedificat, in urbe quidem a vicino removere debet domum furni in alto et subdiali loco, cubitos sex, si vicini domus planae tantum sint. Datur autem haec loci subdialis distantia propter incendia domibus inde metuenda. Quod si alteram aut tertiam aut alias insuper contignationes vicinus habeat, tunc pistrini aedificator clibani quidem domum a vicino removebit eandem subdialis loci distantiam: sed ne fumo infestetur, contenti sint besse mensurarum in balneo privato concessarum. Balnei enim continuus neque cessans est ardor, clibani

ἐπὶ τοῦ βαλανείου ἀπέχειν πήχεις κ΄. καὶ λ΄. τοῦ γείτονος, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ φούρνου· ἐπὶ γὰρ τοῦ φούρνου πήχεις ιγ΄. καὶ κ΄. λέγει τὸ ἐπαρχικὸν καὶ ταῦτα ἐν Κωνστ. reliqua.). Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει φησὶ (φησὶν H.) διὰ τὸ τὸν μὲν νότον ἄνεμον χειμερινὸν εἶναι, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι οὐ συνεχῶς αἱ τοῦ γείτονος θυρίδες ἀνοίγονται· τὸν δὲ βοῤῥᾶν θερινόν, ἐν δὲ τῷ θέρει συνεχῶς αἱ τοῦ γείτονος θυρίδες (θυρίδαις H.) ἀνοίγονται, καὶ βλάβη τις ἐντεῦθεν γενήσεται (προςγενήσεται H.) τῷ τὴν οἰκίαν (οἰκείαν H.) ἔχοντι. Ἐν δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐπειδὴ ταναντία συμβαίνει, τὸν μὲν νότον θερινὸν ἄνεμον εἶναι, τὸν δὲ βοῤῥᾶν χειμερινόν, εἰ καὶ ταναντία τούτοις ἐν ταύτῃ δοίημεν, ἤγουν τῷ (τὸ H.) μὲν νοτιωτέρῳ περισσοτέραν ἀπὸ τοῦ γείτονος τὴν ἀπόστασιν, τῷ δὲ βορειοτέρῳ ὀλιγωτέραν, τάχ᾽ ἂν οὐκ ἀπεικότως ποιοῖμεν (ποιοῦμεν H.)

sessori aedium fieri potest. Sed Thessalonicae quum contraria eveniant, ut notus quidem aestivus sit ventus, boreas autem hibernus, si his contraria in ea urbe concedamus, id est, maiorem a vicino distantiam pistrino austrum versus sito, ac minorem boream versus, forte non absurde faceremus.

39. ἀνοιγωμένων H.
40. προγενήσεται H.
41. οἰκείαν H.
42. δεδόσθω H.
43. καθὼς Cui. Falk. H.
44. Sic H. ἐπαρχικὸν περὶ ἀρτοκοπείου Reitzius, quae quidem uncinis inclusa sunt.

45. τόπου H.
46. δὲ deest in H.
47. Deest τόπου in H.
48. Pro οἰκίαις H. οἰκείαις habet.
49. Pro καύσεις H. καύσης habet.
50. Pro τὸν H. τὸ habet.
51. στοιχήτωσαν H.
52. δημοίῳ H.

γμὸς γὰρ γενήσεται ἀπὸ τῆς τοῦ καπνοῦ προσβολῆς διὰ τῶν θυρίδων τῷ γείτονι. Εἰ δὲ δευτέραν ἢ τρίτην ἢ καὶ περαιτέρω[72] *θέσιν ἔχει, θυρίδων οὐσῶν βλεπουσῶν*[73] *πρὸς αὐτὸ τὸ γυψαρεῖον*[74], *ἀφιστᾷν τὴν κάμινον ἀπὸ τοῦ τοίχου τοῦ γείτονος*[75] *πήχεις κδ΄. Φρακτοῦ δ' ὄντος*[76] *τοῦ τοίχου, καὶ μήτε θυρίδων μήτε*[77] *θυρῶν οὐσῶν ἐν αὐτῷ, τότε ἐξεῖναι τῷ τὸ γυψαρεῖον ἔχοντι ἀφιστᾷν τοῦ τοίχου*[78] *πήχεις δύο μόνους*[79], *τοῦτο δὲ ποιεῖν διὰ τὴν τῷ τοίχῳ ἀπὸ τοῦ πυρὸς γινομένην σάθρωσιν· κρούειν δὲ ἢ κόπτειν τὸν*[80] *γύψον μὴ ἐξεῖναι πρὸς τῷ τοῦ γείτονος τοίχῳ*[81], *ἀλλ' ἀφίστασθαι ἐν ταῖς κοπαῖς τοῦ τοῦ γείτονος τοίχου*[82] *πήχεις ς΄. οἶδε γὰρ καὶ ἡ τῶν κοπῶν*[83] *προσβολὴ τοὺς τοίχους διαλύειν.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΦΟΥΡΝΟΥ ΤΗΣ ΑΣΒΕΣΤΟΥ[84].

17 *Τὸν ἐθέλοντα*[85] *φοῦρνον τῆς*[86] *ἀσβέστου κατασκευάζειν χρὴ ἀφίστασθαι πάσης οἰκήσεως δευτέρας ἢ τρίτης θέσεως ἢ καὶ τῶν ἐφεξῆς*[87] *περαιτέρω καὶ λοιπῶν, πήχεις ἑκατὸν ἀπὸ παντὸς κλίματος ἀνέμου· δριμυτέρα*[88] *γὰρ καὶ λοιμώδης σφόδρα ἡ ἀπ' αὐτῆς ἀτμίς· ἅλωνος δὲ ἀφίστασθαι ταύτην τὴν κάμινον πήχεις ν΄.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΘΕΡΜΟΒΡΟΧΩΝ ΚΑΙ ΒΑΦΕΩΝ[89].

18 *Ἡ τῶν θερμοβρόχων καὶ βαφέων*[90] *ἐργασία διὰ πυρὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ συνεχὴς οὖσα τοὺς ἐπικειμένους οἴκους λυμαίνεται· οὐ χρὴ οὖν, εἴπερ ἐπίπεδος ὁ ἑτέρου οἶκός ἐστιν ὁ ἑτέρου δὲ ἐπικείμενος, τὴν καῦσιν γίνεσθαι ὑπ' αὐτούς· καθὼς γὰρ εἴρηται, πολλή τε καὶ συνεχὴς οὖσα ἡ καῦσις*[91] *οὐ μόνον λοιμὸν τοῖς ἐπικειμένοις τίκτει, ἀλλὰ καὶ κίνδυνον αὐταῖς ταῖς οἰκίαις ἀπὸ τοῦ πυρὸς προστίθησι· χρὴ οὖν μὴ*[92] *μόνον τούτους μὴ εἶναι ὑπὸ τοὺς ἀλλοτρίους οἴκους, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' ἑκάτερα ὑπερῴων οἴκων ἀφίστασθαι πήχεις ς΄. καὶ δίμοιρον*[93] *διαχυθήσεται δὲ ὁ καπνὸς πρὸ τῶν ς΄. καὶ διμοίρου πηχῶν.*

Ἐπαρχικὸν[94] ΠΕΡΙ ΥΕΛΟΥΡΓΩΝ[95] ΚΑΙ ΣΙΔΗΡΟΥΡΓΩΝ.

19 *Ὑελουργοὺς*[96] *καὶ σιδηρουργοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὰς ἀξίνας*

72. Sic H. *περαιτέρῳ* Reitzius.
73. *ἀποβλεπουσῶν* H. Cui. Non male.
74. *γυψαρίων* H.
75. *γείτωνος* H.
76. *φράκτου δὲ ὄντος* H.
77. Pro *μήτε* H. *ἢ* habet.
78. Verba *ἀφιστᾷν τοῦ τοίχου* H. habet, Reitzius addidit ex Cuiacio observat. lib. XIII. cap. 30. et Falk. Desunt autem in editione principe.
79. Sic H., correxit etiam unus ex Anonymis Reitzii; *μόνας* Reitzius.

80. Pro *τὸν* H. *τὴν* habet.
81. *τοίχου* H.
82. Verba *ἀλλ' ἀφίστασθαι ἐν ταῖς κοπαῖς τοῦ τοῦ γείτονος τοίχου* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton.
83. Sic H.; correxit etiam Salmasius, *καπνῶν* Vulgo, quod et Reitzius de fornacis gypsarii fumo interpretandum esse censet.
84. Sic H., Reitzius hunc titulum

orietur vicino per fenestras ex fumi impetu. At si alteram vel tertiam contignationem vel ultra habeat ac fenestras in illud gypsarium prospicientes, amovebit fornacem a vicini pariete cubitis quatuor et viginti. Si vero paries sit coecus, neque fenestras neque ianuas habens, tum licebit domino gypsarii duobus tantum cubitis distare: idque facere propter corruptionem parieti ab igne metuendam. Contundere autem et caedere gypsum prope vicini parietem non licet, sed hoc operis a vicini pariete removere sex cubitis. Solet enim et ictuum impetus parietes vitiare.

Edictum DE FORNACE CALCIS.

Qui fornacem calcis exstruere volet, ab omni aedificio duarum aut trium aut etiam plurium contignationum cubitis centum distare debet, ex quacumque plaga ventus accidat. Gravior enim et perniciosior est illius vapor. Ab area autem cubitis quinquaginta removenda est illa fornax.

Edictum DE INFECTORIBUS AC TINCTORIBUS.

Infectorum et tinctorum opificium quod per ignem plurimum et adsidue exercetur, superiores aedes laedit. Itaque si alterius aedes sint planae atque alterius illis incumbant, non oportet ignem sub his fieri. Namque, ut dictum est, frequens illa atque adsidua ustio non modo noxiam adfert superioribus, sed periculum quoque ex igne ipsis parit aedibus. Oportet ergo non solum hos non habitare sub aliorum domibus sed etiam utrimque a domibus contabulatis cubitos sex et bessem distare: dissolvetur enim fumus ante cubitos sex et bessem.

Edictum DE VITRARIIS FABRISQUE FERRARIIS.

Vitrarios ac fabros ferrarios, qui secures et falces atque

uncinis inclusit. Caeterum articulus τῆς videtur deesse in C.

85. Pro ἐθέλοντα H. habet ἐλθόντα.

86. Deest τῆς in H.

87. Pro ἐφεξῆς H. ἑξῆς habet, sed supra lineam correctum, ut in contextu.

88. δρυμυτέρα H.

89. Sic H. Haec Reitzius uncinis inclusit. Vox ἐπαρχικὸν deest in C.

90. Pro βαφέων H. βαφαίων habet.

91. Verba τοὺς ἐπικειμένους οἴκους — συνεχὴς οὖσα ἡ καῦσις desunt in H. propter homoeoteleuton.

92. μὴ deest in H.

93. Verba δίμοιρον διαχυθήσεται δὲ ὁ καπνὸς πρὸ τῶν ς'. καὶ in H. desunt.

94. Vox ἐπαρχικὸν est in C., deest in H. Caeterum Reitzius totum huius Eparchici titulum uncinis inclusit.

95. ἐλουργῶν H.

96. ὑελουργὸς H.

καὶ τὰς ἅμας[97] καὶ τὰ τοιαῦτα μεγάλα ὄργανα, καὶ ἀνδριαντοπλάστας οὐ χρὴ ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσι τὰ τοιαῦτα ἐργάζεσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη τις γένηται τούτους κατοικεῖν τὰς πόλεις καὶ τὰς τούτων ἐργασίας ἐν αὐταῖς γίνεσθαι, εἰς τοὺς ἀπῳκισμένους[98] καὶ ἰδιάζοντας τῶν πόλεων τόπους δεῖν ταύτας ἐργάζεσθαι· πολὺς γὰρ ὁ ἀπὸ τοῦ πυρὸς πέλων[99] κίνδυνος[1] τοῖς οἰκήμασι καὶ τοῖς σώμασι συνεχὴς λοιμὸς γίνεται.

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΑΜΜΥΔΑΡΙΩΝ[2] ΚΑΙ ΚΑΠΗΛΕΙΩΝ[3].

20 *Ἡ τῶν ἀμμυδαρίων καὶ ἡ τῶν καπηλειῶν[4] τέχνη οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἔχει λύμην, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου ἀτμὶς βλάβην ἐπάγει[5] τοῖς σώμασιν· ὅθεν χρὴ μὴ ὑποκεῖσθαι τούτους ἀλλοτρίαις οἰκίαις. Ἐν πόλει[6], δὲ φημὶ ἵνα μὴ ἡ[7] ἀπὸ τούτων ἀτμὶς ταῖς ἐπικειμέναις προσβάλλουσα οἰκίαις τοῖς ἐνοικοῦσι τὰς εἰρημένας βλάβας[8] παρέχῃ· καὶ τῶν παρ' ἑκάτερα δὲ παρακειμένων χρὴ ἀφιστάναι τὰς τούτων θύρας πήχεις τρεῖς καὶ τρίτον.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΣΧΟΙΝΟΠΛΟΚΩΝ ΚΑΙ ΕΡΙΟΠΛΥΤΩΝ[9].

21 *Αἱ τῶν σχοινοπλόκων καὶ ἐριοπλυτῶν[10] τέχναι τοῖς πολλοῖς οὐδὲ νομίζονται[11] λυμαίνεσθαι· ἔστι δὲ ἀπὸ τούτων οὐκ ὀλίγη[12] βλάβη καὶ κίνδυνος· θυμιῶσι γὰρ πολλάκις τὸ θεῖον· καὶ πρῶτον μὲν ἡ τούτων ὀδμὴ ἀηδὴς οὖσα πολλὴν δυσωδίαν τοῖς ἐνοικοῦσι παρέχει·[13] πολλάκις δὲ καὶ θυμιῶντες ἑνῶσιν[14] ὑπὸ τοὺς σχοίνους ἢ τὴν ἐρέαν τὸ πῦρ καὶ τὸ θεῖον, καὶ ἀπὸ τούτων συνεχὴς καῦσις προσγίνεται τοῖς οἰκήμασι τοῖς παρακειμένοις· μάθησις δὲ[15] τούτων ἡ πεῖρα· πολλάκις γὰρ καῦσις ἐγένετο τοῖς τοιούτοις οἰκήμασιν· ὅθεν χρὴ μονάζειν τοὺς τοιούτους οἴκους καὶ μὴ ἑτέροις ἐπισυνάπτεσθαι. Εἰ δὲ ἀνάγκη τις γίνεται καὶ τούτους κατοικεῖσθαι καὶ ἐπισυνάπτεσθαι ἑτέραις οἰκίαις, χρὴ τὸν[16] τούτων δεσπότην ἐγγράφως ποιεῖν[16a] τοῖς παρακειμένοις, ὡς οὐ θυμιάσει[17] ἐμπύρῳ[18] κέχρηται ἐν τοῖς ἔχουσιν οἴκοις σχοινούς.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΓΑΡΕΨΩΝ[19].

22 *Ἡ τέχνη τῶν γαρεψῶν καὶ ἡ τῶν τυροποιῶν οὐ τὴν τυχοῦσαν*

97. *ἅμμας* Vulgo H., sed correxerunt Salm. Reitzius. Caeterum Falk. et Cuiacius addunt *ἤγουν τὰς δρεπάνας.*

98. Pro *ἀπῳκισμένους* H. *ἀποκειμένους* habet.

99. Pro *πέλων* H. *τούτων*, ut et Salmasius, alii.

1. *κίνδυνον* H.

2. *ἀμμιδαρίων* H.

3. Pro *καπηλειῶν* H. *καπήλων* habet. Caeterum Reitzius etiam totum hunc titulum uncinis inclusit.

4. Pro *καπηλειῶν* H. *καπήλων* habet.

5. *ἐπάγῃ* H.

6. Pro *πόλει* H. *πόλη* habet.

7. Vox *ἡ* deest in H.

8. *τὰς εἰρημένας βλάβας τοῖς ἐνικοῦσι* H.

9. *ἐρευπλυτῶν* H. *ἐρεοπλυ*^τ C. Caeterum Reitzius totum hunc titulum uncinis inclusit.

huiusmodi grandia instrumenta fabricantur, item statuarios in ipsis urbibus sua opera facere non decet. Quod si qua necessitas eos cogat in urbibus habitare suaque opera in iis fabricari, in locis remotioribus atque inhabitatis illa fieri debent. Multum enim ex igne periculum domibus et adsidua corporibus noxia imminet.

Edictum DE AMURCARIIS ET OLEARIIS.

Amurcariorum et oleariorum artificium non modo ex igne adfert noxiam, sed etiam ipse olei vapor vitium corporibus parit, unde hos sub alienis aedibus habitare haud convenit. Idque in urbe dico, ut ne illorum vapor in aedes superiores adscendens dictas habitantibus noxias inferat: et a vicinis utrimque illorum ianuas abesse oportet cubitos tres cum triente.

Edictum DE RESTIONIBUS ET FULLONIBUS.

Restionum et fullonum sive lanae lotorum artificia vulgo non videntur esse noxia: attamen inde haud exiguum incommodum ac periculum exsistit, quum saepius sulphur incendant. Et primo huius odor ingratissimus magnum incolentibus foetorem creat: tum saepius suffientes sub restibus aut lana ignem et sulphur iungunt, unde continuum prope domos adiacentes incendium oritur: magistra enim rerum experientia, quando huiusmodi aedibus inde crebro incendium est illatum. Unde huius generis domos solitarios esse oportet neque ceteris coniungi. Sed si aliqua necessitas exigat, ut etiam illae incolantur et aliis domibus connectantur, dominus earum vicinis scripto cavere cogitur, se flammeo suffitu in domibus restes habentibus non usurum.

Edictum DE GARI COCTORIBUS.

Gari coctorum et caseariorum opificium non vulgare vicinis

10. *ἐρεοπλυτῶν* H. Postea Gothofredus addit *ἤτοι τῶν κλωθέντων* (Reitzius legit *κλωθόντων*) *τὰ μαλλία*.

11. Sic H. Cui. Falk. *νομίζεται* Vulgo.

12. *οὐκ ὀλίγη ἀπὸ τούτων* H.

13. *τοῖς ἐνοικοῦσι πολλὴν παρέχειν δυσωδίαν* H.

14. *ἐνῶσιν* H. *ἐννεῖσιν* Scaliger, *ἐνοῦσιν* Salmasius, quod sane praestare videtur.

15. *δὲ* H. alii, *γὰρ* alias, quod Reitzius repudiavit.

16. *τῶν* H.

16a. Hoc loco unus ex Anonymis Reitzii *ἀσφάλειαν* intrudit.

17. *θυμιάσῃ* H.

18. *ἐμπήρῳ* H.

19. Sic C., *γαρεψιῶν* H. Caeterum totum hunc titulum Reitzius unciais inclusit.

ποιεῖ τοῖς παρακειμένοις βλάβην· πολλὴ[20] γὰρ ἡ ἀπ' αὐτῆς ἀτμὶς[21] δυσώδης τε ἀμέτρως ἐστὶ καὶ ἐπιβλαβὴς ἐπὶ πολὺ διάστημα. Ὅθεν χρὴ τοὺς τοιούτους παντάπασι μὲν πόλιν μὴ οἰκεῖν μηδὲ κώμην. Εἰ δὲ χρεία[22] τούτων εἴη πρὸς τὰς χρήσεις τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν[23], ἀφεστᾶναι στάδια τούτους δεῖ τρία[24]. Εἰδέναι δὲ χρὴ ὡς ταῦτα πάντα τὰ[25] προειρημένα ἐπὶ τῶν ἐκ νέου κατασκευαζόντων εἴρηται· εἰ δὲ χάρται εἰσὶ παλαιοὶ ἢ[26] καὶ δουλεία τις προλαβοῦσα, κεχρῆσθαι δεῖ τοῖς ἐξ ἀρχῆς περὶ αὐτῶν συμπεφωνημένοις.

Ἐπαρχικὸν[27] ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΟΙΚΩΝ[28].

23 *Τοὺς κατασκευάζοντας καὶ οἰκοδομοῦντας ἐκ νέου οἴκους ἐν μὲν ἐπιπέδοις[29] ἐν ταῖς πόλεσι χρὴ ἀφίστασθαι τοῦ γείτονος ἢ τῶν γειτόνων πόδας δέκα καὶ ποιεῖν θυρίδας, ὡς ἂν βουληθῶσιν ἐν αὐταῖς·[30] θυρίδας δὲ εἰ μὲν οἶκος εἴη ἀποθήκης, ἐξεῖναι αὐτοῖς ἀνοίγειν, ὡς ἂν βουληθεῖεν· ἅπαξ γὰρ καὶ οὐ συνεχῶς ὀχλήσουσιν, ὡς ἀποθήκης οὔσης τοῦ εἰρημένου οἴκου.*

24 *Εἰ[n] τις κτίζει[31] ἐν στενωπῷ πλεῖον ἔχοντι τῶν ιβ΄. ποδῶν, μηδὲν ἐκεῖθεν[32] ἀφαιρείσθω[33], ἵνα μὴ στενοῖ τὴν δημοσίαν ὁδόν[34]. Ἐπεὶ δὲ[35] περὶ τῶν[36] κτιζόντων πλησίον περιγραφῆς ἢ ἐδάφους ἀλλοτρίου ὁ νόμος οὐ διεσάφησεν, ἐκράτησεν ἔθος ἐν τῷ Κοιαιστωρίῳ, ἀπὸ[37] περιφραγῆς καὶ ἐξ ἀέρος τοῦ γείτονος[38] ἀποφεύγειν τὸν μέλλοντα κτίζειν διάστημα ποδῶν ἕξ.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΣΤΑΥΛΟΥ[39].

25 *Εἰ δὲ σταῦλον εἴη τὸ γινόμενον οἴκημα, ἐν παραλλαγῇ ἀνοίγειν τὴν θύραν τῆς τοῦ γείτονος θύρας καὶ μὴ καταντικρὺ καὶ ἐπ' εὐθείας[40] αὐτῆς.*

ΠΕΡΙ ΚΑΠΗΛΕΙΟΥ[41].

26 *Εἰ δὲ καπηλεῖον ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον εἴη ἐργαστήριον, ὁμοίως ἐν παραλλαγῇ ποιεῖσθαι τὴν τῆς θύρας κατασκευήν· μὴ ἐξεῖναι*

n. Hanc §. exhibet Michael Attaliata in Synopsi tit. 53. ed. Leunclavi in Iure Graeco-Romano II. p. 47.

20. Pro πολλὴ H. πολὺ habet.
21. ἀτμῆς H.
22. Pro εἰ δὲ χρεία H. ἡ δὲ χρία habet.
23. κομῶν H.
24. δεῖ τούτους στάδια τρία H.
25. τὰ deest in H.
26. Pro ἢ H. εἰ habet.
27. ἐπαρχικοὺς H. Caeterum hunc quoque titulum Reitzius uncinis inclusit.
28. Postmodo in C. H. et alias subiicitur: περὶ θυρίδων ἐν ἐπιπέδῳ οἰκήματι ὅτι δέκα πόδας ἀφίστασθαι χρὴ τοῦ γείτονος τὸν ταῦτα (H. C. ταύτας) ποιοῦντα, quae quidem Salmasius aliique cancellaverunt. In H. etiam ad marginem ascribitur: σημείωσαι, quod idem etiam alias legitur.
29. Reitzius pro ἐν μὲν ἐπιπέδοις scribere voluit εἰ μὲν ἐπιπέδους.
30. αὐτοῖς H.
31. Haec tota §. 24. deest in C. H.

incommodum adfert: vehemens enim illius vapor et admodum ingratus est et ad magnum intervallum noxius. Unde hos omnino nec urbem neque pagum incolere oportet. Quod si illis ad usum urbium aut pagorum opus fuerit, tria inde stadia abesse debent. Verum enimvero sciendum est, omnia haec ante dicta de iis cauta esse, qui novum quid exstruunt: sed si vel vetera proferantur instrumenta, vel praecedens fuerit servitus, utendum est pactis ea de re olim conventis.

Edictum DE DOMORUM AEDIFICATIONE.

Qui de novo domos fundant et aedificant, si quidem planas, in urbibus a vicino aut vicinis decem pedes distent oportet: faciantque in iis fenestras, prout voluerint: et si horreum fuerit illud aedificium, fenestras aperire iis licet, prout libuerit. Semel enim et non adsidue incommodabunt, quandoquidem dicta domus horreum est.

Si quis aedificat in angiportu latiore duodecim pedibus, nihil inde adimat, ne viam publicam artiorem reddat. Quoniam vero de iis, qui aedificant iuxta septum aut solum alienum, lex nihil aperte statuit, mos obtinuit in quaestorio, ut qui aedificaturus est, a septo et ab aëre vicini spatio sex pedum recedat.

Edictum DE STABULO.

At si stabulum sit quod fit aedificium, ex obliquo, non exadversum eque regione ianuae vicini ianua illius aperienda est.

DE TABERNA.

Quod si caupona aut alia quaepiam huiusmodi taberna sit, similiter ianua ex obliquo erit facienda. Ei autem, qui de novo

aliisque libris mss. et editione principe. Addidit Reitzius ex Cuiacio Falk. Soar., nisi quod ipsa Attaliatae verba ed. Leunclavi II. p. 47. in contextum Harmenopuli recepit. Ego totam hanc §. aliis literis notandam curavi.

32. *ἐκεῖθεν* habet Soar. Leuncl. p. 47.

33. *ἀφαιρείτω* Soar. Falk.

34. Verba *ἵνα μὴ στενοῖ τὴν δημοσίαν ὁδὸν* sunt apud Soar. Leuncl. p. 47., deesse videntur apud Cui. Falk.

35. Sic Falk. Cui. Soar., *δὲ* deest apud Leunclavium p. 47.

36. Deest in quibusdam, Falk. Cui.

37. *ἐπὸ* Leuncl. p. 47. Cui. Falk., *ἀπὸ* deest apud Soar.

38. Pro verbis *ἐξ ἀέρος τοῦ γείτονος* Suaresius habet *καὶ ἐξαιροῦ τοῦ γείτονος*, Cui. Falk. *ἐδάφους τοῦ ἀλλοτρίου.*

39. Sic H. Reitzius totam hanc inscriptionem uncinis inclusit. Caeterum pro *σταύλου* quidam posuerunt *σταθμοῦ*, quod ex libro ms. potest haustum esse.

40. *καὶ εὐπ' εὐθείας* H.

41. Sic H., editio princeps. Apud

δὲ τὸν τὸν οἶκον ποιοῦντα ἐκ νέου καλύβην ποιεῖν ἢ στιβάδας[42] ἢ ψιάθια[43] πρὸς τὸ τοῖς πίνειν[44] ἐθέλουσι διδόναι ἐν τῇ ῥύμῃ ἢ τῇ ἀγορᾷ, ἀλλὰ μόνον ἔσω ἐν τῷ οἴκῳ τὴν τοῦ[45] καπηλείου χρῆσιν ποιεῖν. Μήτε μὴν ζῶον[46] ἱστᾷν μήτε φάτνην κατασκευάζειν πρὸς τῷ γινομένῳ ἐκ νέου οἴκῳ διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ζώων ἑπομένην ἀεὶ λύμην τοῖς παριοῦσιν[47]. Εἰ δὲ ὁ πρότερος τὴν οἰκίαν[48] ἔχων τὰ προειρημένα αἴτια[49] τοῦ σταύλου[50] καὶ τοῦ καπηλείου καὶ τῶν τοιούτων ἐξ ἀρχῆς ἔχει, μὴ κωλύεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐκ νέας κατασκευάζοντος τοιαῦτα ποιεῖν, ἤδη καταδουλωθέντος τοῦ τόπου ἢ τῶν τόπων[51]. Εἰ δὲ παλαιαὶ μέν εἰσι τῶν ἀμφοτέρων αἱ οἰκίαι, ὁ ἕτερος δὲ αὐτῶν πρὸ τοῦ γείτονος τὴν χρῆσιν ἔσχε[52] τοῦ τε σταύλου[53] καὶ τῆς ἔξω φάτνης καὶ τῆς τῶν ζώων ἔξω στάσεως καὶ τῆς ἔξω τοῦ καπηλείου χρήσεως, τουτέστι καλύβης[54], τοῦ δι᾽ ἐναντίας παρόντος καὶ μὴ παραγγελίᾳ χρησαμένου ἐπὶ δεκαετίᾳ ἢ καὶ κατὰ ἀπουσίαν[55] αὐτοῦ ἐπὶ εἰκοσαετίᾳ· τηνικαῦτα μὴ ἐξεῖναι τῷ θέλοντι ἐκ νέου ταῦτα ποιεῖν· ἤδη γὰρ κατεδουλώθη τῷ ἐξ ἀρχῆς ἔχοντι τὴν νομὴν ἐν τῷ τοιούτῳ διαστήματι, καὶ οὐ χρὴ δύο φάτνας ἢ στάσεις[56] ζώων ἢ καπηλεῖα γίνεσθαι.

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΕΤΑΙΡΕΙΟΥ[57].

27 *Ἑταιρεῖον δὲ μὴ ἐξεῖναι ὁποτέρῳ αὐτῶν κατασκευάζειν διὰ τὴν τῆς ἑτέρας οἰκίας ὕβριν· καὶ ταῦτα μὲν ἐν πόλεσιν, ἐν δὲ ταῖς κώμαις περί τε τῶν καπηλείων καὶ τῶν τοιούτων χρήσονται ἰδίοις ἀναλόγοις. Δεῖ γὰρ εἰ μὲν βοῶν στάσεις εἴησαν, τηνικαῦτα ἀφίστασθαι τῶν προειρημένων μέτρων[58] τὸ ἥμισυ· εἰ δὲ καπηλεῖα, τὸ διπλάσιον οὐ μόνον διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους βλάβας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τῶν παριόντων ἀπὸ τῶν ζώων κίνδυνον. Εἰδέναι μέντοι χρὴ ὡς οὐδὲ ἐν στοαῖς δημοσίαις ἢ ἐν πλατείαις [ἢ][59] ἀγοραῖς φάτνην[60] δεῖ κατασκευάζειν τῶν ζώων διὰ τὸν[61] τῶν παριόντων κίνδυνον, ἢ ἐν ἐπικοίνοις[62] τῶν πόλεων παρόδοις.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ[63] ΥΨΩΜΑΤΩΝ ΟΙΚΩΝ[64].

28 *Εἰ δὲ δευτέρας οὔσης στέγης[65] ἐξ ἀρχαίου τῷ ἑνὶ καὶ ὁ ἕτερος*

Reitzium praemittitur *ἐπαρχικὸν* totaque inscriptio uncinis inclusa est.

42. Pro *στιβάδας* Salm. *στοιβάδας*, unus ex Anonymis Reitzii *στιβάδια*.

43. Pro *ψιάθια* habet unus ex Anonymis Reitzii *ψιάθους*.

44. *πίνεις* H.

45. Pro *τοῦ*, quod est in H., Reitzius *τῶν* habet.

46. Pro *ζῶον* H. *ζώων* habet.

47. *παροιοῦσιν* H. *περιοῦσιν* Vulgo. Optime Reitzius correxit.

48. *οἰκείαν* H.

49. *αἴτεια* H.

50. Pro *σταύλου* H. *σταθμοῦ* habet.

51. Pro *τῶν τόπων* H. *τὸν τόπον* habet.

52. *ἔσχε τὴν χρῆσιν* H.

53. *σταῦλου* H.

54. Pro *καλύβης* H. *καλύβωσιν* habet, ut et Salm. et Gothofredus in Variantibus.

domum aedificat, neque tugurium neque lectulos neque storeas ubi volentibus potum praebeat, in vico aut foro facere licet, sed intus tantummodo in ipsa domo usum cauponae exerceat. Neque item iumentum collocet, neque praesepe excitet ante domum noviter factam propter noxiam praetereuntibus a iumentis semper imminentem. Sed si prior aedium dominus dictas caussas sive titulos et accessiones stabuli, cauponae vel similium ab initio habuit, non prohibendus est, qui de novo construit, illa facere, quandoquidem locus vel loci servituti iam subiacent. Quod si utriusque domus vetustae sint, alter autem prius quam vicinus usum habuerit et stabuli et praesepis ante domum et iumentorum foris collocandorum et loci extra cauponam utendi id est tugurii: neque alter ex adverso habitans, si praesens sit, denuntiatione usus sit per decennium aut illo absente intra vicennium, tunc huic ista denuo exstruere volenti haud licebit. Tanto enim intervallo illi, qui ab initio hanc habuit possessionem, servitutem debet, neque duo praesepia vel iumentorum stationes aut cauponas fieri expedit.

DE LUPANARI.

Lupanar vero neutri eorum parare licet propter domus alterius ignominiam. Et haec quidem in urbibus, in pagis autem circa cauponas et id genus alia propriis utentur proportionibus. Si enim stabula sunt boum, media supradictarum mensurarum parte distare debent; si cauponae, dupla, non solum ob mutuum inter se incommodum, sed et ob periculum transeuntibus ab iumentis metuendum. Sciendum tamen est, neque in porticibus publicis, neque in vicis [aut] foris praesepe iumentorum esse faciendum propter periculum praetereuntium, neque in communibus urbium itineribus.

DE ELEVATIONIBUS DOMUUM.

Si unus binas iam olim habeat contignationes, et alter, qui

55. Apud Cui. Falk. et Gothofr. H. additur *καὶ ἀποδημίαν*, quae desiderantur in editione principe.
56. Pro *στάσεις* H. *στάσις* habet.
57. Sic C., *ἐπαρχικὸν* in H., editione principe deest. Caeterum Reitzius totam hanc inscriptionem uncinis inclusit.
58. Pro *μέτρων* H. *μέτρον* habet.
59. Vocem *ἤ*, quam uncis inclusi, H. non habet, et Reitzius proprio Marte supplevit.
60. *φάτνειν* H.
61. Pro *τὸν* H. *τῶν* habet.
62. Pro *ἐπικοίνοις* H. *ἐπικοίνων* habet.
63. Sic C.; in H. editione principe vox *ἐπαρχικὸν* deest.
64. In H. et apud Salmasium subiicitur *χρησίμων*, in principe editione *χρήσιμον*.
65. *στέγης οὔσης* H.

δευτέραν ἐπιθεῖναι βουληθείη στέγην τοῖς ἑαυτοῦ[66] μὴ ἐξ ἀρχῆς ἔχων, ἐξεῖναι αὐτῷ τὸ δεκάποδον[67] ἐῶντι τοῦτο ποιεῖν, εἴγε ἀνάλογοι ἀλλήλαις εἰσὶν αἱ οἰκίαι καὶ μὴ ὑπέρογκοι[68] ἐξ ἀρχῆς ἦσαν· οὐ γὰρ δίκαιον εὐτελοῦς γινομένης[69] οἰκίας ἀξιόλογον βλάπτεσθαι οἰκίαν ἀπὸ τῆς τοιαύτης κατασκευῆς, ἀλλὰ τηνικαῦτα ἀφίστασθαι αὐτὸν τοῦ δεκαπόδου τὸ διπλάσιον· καὶ οὕτω τὸν οἶκον κατασκευάζειν καὶ θυρίδας[70] ποιεῖν, εἴτε θυρίδας ἔχει εἴτε μὴ ὁ ἐξ ἀρχῆς οἶκος, καταντικρὺ[71] οὔσας τοῦ γινομένου οἴκου. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ στέγῃ καὶ ταῖς ἐφεξῆς ἐν πόλεσιν, ἐν δὲ κώμαις[72] στοιχήσουσι τῷ δεκαπόδῳ μέτρῳ ἐπὶ πάσαις ταῖς θέσεσιν.

Ἐπαρχικὸν[73] ΠΕΡΙ ΑΝΟΙΓΟΜΕΝΗΣ ΘΥΡΑΣ Η ΘΥΡΙΔΟΣ ΑΛΛΟΤΡΙΟΥ ΟΙΚΟΥ[74] ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΟΥ.

29 Θύρας δὲ οὔσης ἐν οἴκῳ ἢ θυρίδος[75] μικρᾶς καὶ ἐπικειμένου τοίχου ταύτῃ, εἰ βουληθείη ὁ τὴν μικρὰν ἔχων θυρίδα ἢ θύραν[76] ταύτας ὑπανοῖξαι ἢ μηκῦναι, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν διὰ τὰ ἐπικείμενα τοῦ γείτονος βάρη. Εἰ δὲ μικρᾶς[77] οὔσης τῆς ὑποκειμένης[78] ἢ φρακτοῦ ὄντος τοῦ τοίχου τοῦ ὑποκειμένου, ἐπίκειται θύρα[79] ἢ θυρίς, χρὴ τηνικαῦτα[80] τὸν ὑποκείμενον βουληθέντα ὑπανοῖξαι θύραν ἢ θυρίδα, οὐχ ὡς ἂν θέλῃ, τοῦτο ποιεῖν; ἀλλ᾽[81] ὑπανοίγειν μὲν πλὴν μὴ ποιεῖν[82] τοσοῦτον πλάτος ἔχουσαν, ὅσον καὶ ἡ ἐπικειμένη· ἀλλ᾽ ἐᾶν παρ᾽ ἑκάτερα τῆς ὑπανοιγομένης ἀντικρὺ τῆς ἐπικειμένης θύρας ἢ θυρίδος ἀνὰ δακτύλους ϛ΄. Τοῦτο δὲ ποιεῖν ἐγγράφως[83] ἀσφαλιζόμενον πρὸς τὸν ἐπικείμενον, ὡς εἰ πάθοι τι ὁ τοῖχος ἐν τῷ ὑπανοίγεσθαι μηνῶν ἐντὸς δύο, ὑποκείσεται αὐτὸς τῇ βλάβῃ· ἱμαντωμάτων μέχρι τοσούτων ἤτοι ὑπερθύρων παρεχομένων παρὰ τοῦ ὑπανοίγοντος. Ὁ [o] δὲ ἐν ἀλλοτρίῳ τοίχῳ ἀνοίξας θυρίδα οἰκείοις δαπανήμασιν αὐτὴν ἀναφράττει[84].

ΠΕΡΙ[85] ΕΝΑΛΛΑΓΗΣ ΠΙΝΣΟΥ[86] ΚΑΙ ΚΙΟΝΟΣ.

30 Εἰ δὲ πινσὸς[87] εἴη τῷ ὑποκειμένῳ, φέρων τὰ βάρη τοῦ ἐπι-

o. Est Synopsis Basilicorum LVIII. 7. 6. p. 487.

66. Sic H. τοῖς ἐξ αὐτοῦ editio princeps, Reitzius, qui haec suspectae fidei esse arbitratur et fortasse delenda esse.

67. δεκάποδον H. δωδεκάποδον Gothofredus in Variantibus.

68. Hoc loco H. inserit vocem αἱ, quod et Salmasius habet.

69. γενομένης H.

70. θύρας H. Salm.

71. καταντικρὶ H.

72. κόμαις H.

73. Sic C.; in H. et editione principe deest ἐπαρχικὸν.

74. Pro οἴκου H. Falk. Gothofredus in Variantibus posuit τοίχου.

75. θυρίδα H.

76. θύραν ἢ θυρίδας H.

77. μακρᾶς H.

ab initio non habuit, secundam contignationem suis aedibus imponere voluerit, licebit hoc ei facere, dummodo decem pedes sinat intermedios, si scilicet pares inter se sint domus, neque alterutra ab initio multo fuerit praestantior: neque enim decet, ubi vilis aliqua exstruitur domus, aliam splendidam huius structurae caussa detrimento adfici; sed hoc casu duplum decem pedum distare eum oportet atque ita domum exstruere ac fenestras facere, sive domus illa vetustior fenestras habeat sive non, sitas e regione domus faciendae. Et haec quidem in urbibus circa secundam et tertiam atque ulteriores contignationes: in pagis autem decempedali mensura in omnibus contignationibus adquiescent.

DE IANUA VEL FENESTRA APERIENDA INCUMBENTE ALIENA DOMO.

Si domus ianuam habeat aut fenestellam, cui paries incumbit, et dominus fenestrae vel ianuae eas adaperire aut ampliare velit, haud licet hoc ei facere propter onera vicini. Sed si ianua vel fenestra impendeat fenestellae subiacenti, aut si paries subiacens sit obstructus, tunc oportet inferiorem, quando ianuam vel fenestram aperire volet, non quantum voluerit, hoc facere, sed aperire quidem, at non facere tantae latitudinis, quantae est ianua vel fenestra superior, sed ab utraque parte inferioris aperiendae subter incumbentem ianuam vel fenestram senos relinquere digitos. Idque faciat, ubi scripto caverit superincumbenti se, si quid vitii inter aperiendum paries faciat intra duos menses, illud damnum esse praestiturum: atque interim coagmenta aut superliminaria ab inferiori, qui aperit, praebeantur. [Qui autem in alieno pariete fenestram aperuit, suis eam sumptibus obturat.]

DE PERMUTATIONE PINSI ET COLUMNAE.

Quod si pinsus sit in subiecta domo, qui incumbentis onera

78. *ὑποκειμένοις* H.
79. *θύραν* H.
80. *τηνικαῦτα χρὴ* H.
81. Verba *οὐχ ὡς ἂν θέλῃ τοῦτο ποιεῖν ἀλλ'* leguntur in H., addidit Reitzius ex Salm. Cui. Falk. aliis. In principe editione desunt.
82. Verba *ὑπανοίγειν μὲν πλὴν μὴ ποιεῖν* desunt in H., in reliquis autem habentur.
83. *ἔγγραφος* H.
84. Haec desunt in C. H., editione principe; supplevit autem Reitzius ex Falk. Cuiac. Suar.
85. His quidem Reitzius vocem *ἐπαρχικὸν* praemisit, quae deest in H. et principe editione. Caeterum idem Reitzius totum hunc titulum uncinis inclusit.
86. Sic H. *πισσοῦ* C. Vulgo. Sunt autem *πίνσοι* pilae maiores, de quibus Reitzius.
87. Sic H. *πισσὸς* Vulgo.

κειμένου, βουληθῇ δὲ ὁ ὑποκείμενος καὶ τὸν πινσὸν[88] ἔχων ἀντὶ τούτου κίονα στῆσαι, δεδόσθω αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν παρέχοντι ἀντ' αὐτοῦ τὸν κίονα, οὗ ἡ διάμετρος ἔστω ἔχουσα ἥμισυ μέρος τοῦ πλάτους τοῦ καταλυομένου πινσοῦ·[89] οἷον, εἰ ὁ πινσὸς[90] ἔχει πόδας δύο[91], ἐχέτω ἡ διάμετρος τοῦ ἀντ' αὐτοῦ ἀνισταμένου[92] κίονος πῆχυν[93] ἕνα. Εἰ δὲ ὁ[94] ἐπικείμενος πινσὸν[95] ἔχει, βουληθῇ δὲ ἀντὶ[96] πινσοῦ[97] ἐπιθεῖναι κίονα, ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν[98] ὑποτιθέντι τῷ κίονι ἱμάντωμα οὐκ ἔλαττον τὸ πάχος δακτύλων η'. τοῦτο γὰρ ἀσφαλές ἐστιν ἔργον.

ΠΕΡΙ[99] ΘΥΡΑΣ ΑΝΟΙΓΟΜΕΝΗΣ ΕΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΙ[1] ΑΥΛΗΙ.

31 Θύρας δὲ[2] οὔσης ἐν οἴκῳ βαλλούσης[3] εἰς μίαν αὐλήν, εἰ βουληθῇ ὁ τοῦ τοιούτου οἴκου δεσπότης διὰ ταύτης τῆς αὐλῆς πρὸς ἄλλην ἐπίκοινον αὐλήν, ἐν ᾗ θύραν[4] ἔχει, ποιῆσαι καὶ ἑτέραν θύραν, ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν πρότερον φράττοντι[5] τὴν ἐξ ἀρχῆς. Ὁμοίως καὶ ἀποθήκης οὔσης ἐν ἐπικοίνῳ αὐλῇ καὶ μίαν ἐχούσης θύραν, εἴτε ἐν τῇ ἀγορᾷ, εἴτε ἐντὸς τῆς αὐλῆς, εἰ βουληθῇ ἑτέραν ὑπανοῖξαι θύραν, ἐξεῖναι τοῦτο ποιεῖν φράττοντι πρότερον τὴν ἐξ ἀρχῆς·[6] οὐ γὰρ δίκαιον, ἢ ἀφ' ἑτέρας αὐλῆς τῇ ἑτέρᾳ ἐπιβουλὴν διὰ τῆς αὐτῆς γίνεσθαι οἰκίας, ἢ ἀπὸ τῆς ἀποθήκης ἢ τοῦ ἐργαστηρίου τῇ ἐπικοίνῳ αὐλῇ ἐπιβουλὴν γίνεσθαι διὰ τῆς ἐπανοιγομένης[7] θύρας. Ὁ[p] ποιῶν τι πρὸς βλάβην τοῦ γείτονος τὸ εἶδος καὶ τὴν κατάστασιν τὴν ἀρχαίαν φυλάττειν ὀφείλει[8].

ΠΕΡΙ[9] ΕΞΩΣΤΟΥ.

32 Εἰ δὲ ἐν πόλει τις ἔχει[10] ἐκ παλαιῶν χρόνων πρὸς ἀγορᾶς πλατεῖαν ἢ ἀγορᾶς ἐκτὸς ἐκπεπετασμένον ἐξώστην, βουληθῇ δὲ καὶ ὁ γείτων ἐξώστην νέον ἐκπετάσαι, εἴγε θυρίδας ἐκεῖνος ἔχει πρὸς τῷ[11] γενομένῳ ἐξώστῃ παρακυπτικὰς, τηνικαῦτα ἐξεῖναι αὐτῷ τὸν ἐξώστην ποιεῖν, ἀφισταμένῳ[12] τοῦ ἑτέρου τοῦ δεκαπόδου τὸ μέτρον.

p. Est Synopsis LVIII. 2. 11. p. 486.

88. Sic H. πισσὸν Reitzius.

89. Sic H. πισσοῦ Reitzius.

90. Sic H. πισσὸς Reitzius.

91. Quidam coniecit τρεῖς.

92. Pro ἀνισταμένου H. ἀντανισταμένου.

93. Pro πῆχυν quidam coniecerunt πόδα, quod et Gothofredus in Variantibus posuit, sed contra H.

94. δ' ὁ H.

95. ʹπινσὸς H. πισσὸν Reitzius.

96. τοῦ H. subiicit.

97. πισσοῦ Reitzius, sed contra H.

98. Sic H., nisi quod ab initio scriptum fuit πονεῖν.

99. Sic H., editio princeps. Apud Reitzium praemissum est ἐπαρχικὸν ac totus titulus uncinis inclusus.

1. Sic H. Salmasius, quod et Reitzius praestare putat; ἐπικοινῇ Reitzius. Infra redit ἐν ἐπικοίνῳ αὐλῇ.

ferat, et inferior pinsi dominus pro eo columnam velit statuere, hoc ei facere liceat, si illius loco columnam substituat, cuius diameter semissem habeat latitudinis pinsi destruendi: veluti, si pinsus habebat duos pedes, diameter columnae loco illius substituendae unum habeat pedem. Sed si superior pinsum habet, et pro pinso columnam imponere volet, licet ei et hoc facere, dummodo isti columnae coagmentum subiiciat non minus digitis octo crassum: hoc enim firmum est opus.

DE IANUA APERIENDA IN COMMUNI AREA.

Si in aedibus sit ianua, quae in unam ducat aream, harumque aedium dominus per hanc aream ad aliam aream communem, in qua ianuam habet, etiam aliam voluerit facere ianuam, licebit hoc ei facere, si veterem ante obstruxerit. Similiter quoque, si horreum sit in communi area unamque habeat ianuam, sive in foro sive intra aream, ac velit aliam aperire ianuam, facere hoc ei licet, dummodo veterem ante obstruat. Neque enim aequum est aut ex una area alteri per illam domum insidias fieri aut ex horreo vel officina communi areae insidias fieri per ianuam aperiendam. [Qui aliquid contra commodum vicini facit, formam ac statum antiquum custodire debet.]

DE MAENIANO.

Si quis in urbe a vetustis temporibus ad fori plateam aut extra forum maenianum proiectum habeat, et vicinus novum quoque maenianum proiicere velit, si quidem fenestras ille habeat ad maenianum exstruendum prospectantes, tunc licebit huic maenianum facere, si ab altero decempedae intervallo abstineat.

2. *δὲ* deest in H.

3. Pro *βαλλούσης* H. *βλαβούσης* habet.

4. *θύρραν* H.

5. *φράττοντι πρότερον* H.

6. Caeterum verba *ὁμοίως καὶ ἀποθήκης — φράττοντι πρότερον τὴν ἐξ ἀρχῆς*, nisi fallor propter homoeoteleuton in H. desunt.

7. *ἐπανηγομένης* H.

8. Hanc clausulam C. H. non habent, neque editio princeps. Supplevit Reitzius ex Cui. Falk. Soar., quae res testimonio Synopseos pag. 486. confirmatur.

9. Sic H. editio princeps. Apud Reitzium antea verbum *ἐπαρχικὸν* apponitur, ac tota res uncinis includitur.

10. *ἔχει τις* H.

11. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

12. Sic Salmasius, Reitzius, *ἀφισταμένου* Vulgo H. Res ipsa ex Synopsi LVIII. 11. 9. pag. 490. illustratur.

ΠΕΡΙ[13] ΘΥΡΙΔΩΝ ΑΝΟΙΓΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΥΦΛΩΙ ΤΟΙΧΩΙ.

33 *Εἰ*[pp] *δὲ τυφλὸς*[14] *εἴη τοῖχος καταντικρὺ ἑτέρου τοίχου θυρίδας ἔχοντος παρακυπτικάς, βουληθείη δὲ καὶ ὁ τὸν τυφλὸν*[15] *ἔχων θυρίδας ἀνοῖξαι*[16] *φωταγωγούς, ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν, τουτέστι μετὰ πήχεις τρεῖς καὶ ἡμίσειαν τοῦ πατήματος τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου. Εἰ δὲ*[17] *παρακυπτικὰς βουληθείη ὑπανοῖξαι, ἀφισταμένου τοῦ δι' ἐναντίας πόδας κ'. τοῦτο ποιείτω· οὕτω γὰρ ἔσται ἡ ἀπόστασις ἱκανὴ πρὸς τὸ μὴ*[18] *ἀλλήλους διὰ λόγων ἐπιβουλεύειν καὶ ὑπονοθεύειν ἀλλήλων τοὺς ἐνοικοῦντας.*

ΠΕΡΙ[19] ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΣΙΟΝ ΑΛΛΟΤΡΙΟΥ ΤΟΙΧΟΥ ΕΚ ΝΕΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ[20] ΕΝ ΤΟΠΩΙ ΨΙΛΩΙ.

34 *Εἰ δὲ αὐλὴ*[21] *ἐξ ἀρχῆς εἴη, παράκειται δὲ καὶ συνῆπται ἑτέρου τινὸς ψιλὸς τόπος, βουληθῇ δὲ οὗτος ἐπισυνάψαι τῷ ἐξ ἀρχῆς τοίχῳ*[22] *οἶκον ἐπίπεδον ἢ καὶ ὑπερῷον, εἴγε τυφλὸς εἴη ὁ ἐξ ἀρχῆς τοῖχος, ἐξεῖναι τῷ τὸν ψιλὸν ἔχοντι τόπον ἐφ' ὅσον ἂν βούληται ὕψος ἀναγαγεῖν τὰ ἑαυτοῦ οἰκήματα παρέχοντι, εἴπερ ἐπιθείη, τὸ ἥμισυ τοῦ τοίχου μέρος·*[23] *εἰ δὲ μὴ στέγνην*[24] *ἢ στέγας ἔχων ἢ*[25] *ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐπερείσει*[26] *μόνον, ὁ δὲ ἐξ ἀρχαίου κτίσας ἔχει τὰς στέγας, τηνικαῦτα τὸν τὸν ψιλὸν τόπον κεκτημένον παρέχειν τὸ τοῦ τοίχου τρίτον μέρος, ὡσὰν τότε διατιμηθῇ ὑπὸ τῶν εἰδημόνων τὸ τούτου ἀνάλωμα.*

35 *Εἰ δὲ τοξικὰς*[27] *ὁ ἐξ ἀρχῆς ἔχει τοῖχος, τῶν οἴκων μηδαμῶς ἕτερα ἐχόντων φῶτα καὶ τῶν τοξικῶν ἐχουσῶν δεκαετῆ χρόνον, τηνικαῦτα τὸν ἐθέλοντα ἐκ νέου οἰκοδομῆσαι ἀφίστασθαι τοῦ εἰρημένου πήχεις τρεῖς καὶ τρίτον*[28].

Εἰ δὲ[29] *φῶτα ἔχοιεν*[30] *τὰ οἰκήματα καὶ ἄνευ τῶν τοξικῶν ἐξ ἑτέρου μέρους τηνικαῦτα τὰς τοξικὰς νομὴν μὴ ἔχειν, ἀλλ' ἐνσυνάπτεσθαι τῷ οἴκῳ τὴν τούτου ψιλὸν τόπον οἰκίαν ἔχοντος*[31].

pp. **Hac in C. H. alias scholium huiusmodi ascriptum est:**

Ἰστέον (alii addunt δὲ), ὅτι ἐν μὲν ἐπιπέδοις (ἐπιπέδῳ C., ἐπέδοις H.) δέκα πόδας ἀφίστασθαι τοῦ γείτονος χρὴ καὶ οὕτω θυρίδας ποιεῖν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ἐν δὲ ὑπερῴοις κ'. πόδας, εἴγε βούλοιτο παρακυπτικὰς ταύτας ποιεῖν, ὡς ἐνταῦθα κεῖται.

Sciendum est si aedificatur plana domus, decem pedes a vicino abesse debere et sic lumina fieri, ut in superioribus dictum est; in superioribus autem contignationibus XX pedes, siquidem fenestras prospectivas facere velit, uti hoc loco dicitur.

Significatur huius tituli §. 25. Caeterum Salmasius hoc genus scholii ad §. 34. traxit.

13. Reitzius vocem *ἐπαρχικὸν* praemittit, quae in H. et editione principe desideratur, totumque hunc titulum uncinis inclusit.

14. Pro *τυφλὸς* H. *τυφλοὺς* habet.

15. Post *τυφλὸν* H. *τοῖχον* addidit.

16. *ἀνοίξε* H.

17. Hoc loco ad marg. C. H. alias scriptum est: *ὅτι* (*σημ. ὅτι* C.) *ἐπὶ θυρίδων παρακοπτικῶν κ' πόδας ἀφίστασθαι δεῖ* (alias *χρὴ*) *ἐν ὑπερῴοις* (*ὑπὲρ τοῖς* alias) *οἰκήμασιν*.

DE FENESTRIS IN CAECO PARIETE APERIENDIS.

Si caecus sit paries adversus alium fenestras prospectivas habentem et dominus parietis caeci fenestras luciferas aperire velit, ei hoc facere liceat id est ad distantiam trium cubitorum cum semisse a pavimento ac solo suarum aedium. Quod si prospectivas aperire volet, si quidem ab adversa domo pedibus viginti distat, eas faciat: haec enim distantia sufficit, ut ne per sermones sibi mutuo insidientur aut alter alterius inquilinos corrumpat.

DE AEDIFICIIS PROPE MURUM ALIENUM DE NOVO EXSTRUENDIS IN LOCO NUDO.

Si area fuerit ab initio eique alterius cuiuspiam locus nudus adiaceat et contiguus sit atque hic veteri muro domum sive planam sive editiorem adnectere velit, si quidem ille vetustior murus caecus sit, liceat loci nudi possessori in quantamcumque velit altitudinem suas exstruere aedes, dummodo si quid imponit, dimidium muri pretium exhibeat. Quod si contignationem unam vel plures in illo non habeat, sed innitatur tantum et vetustior aedificator contignationes habeat, tum vacui loci dominus tertiam muri partem exsolvat, prout a peritis illius impensa aestimata fuerit.

Si fenestrae angustiores et speculatoriae in veteri sint muro neque aedes alia usquam habeant lumina atque illae fenestellae sic per decennium se habuerint, tunc qui primum aedificare vult, a dicto muro tres cubitos ac trientem abstineat. Sed si domus praeter illas fenestellas etiam ex alia parte lumina habeat, tunc fenestellae possessionis iure non gaudebunt, sed vacui loci possessor domui isti suam domum connectere poterit.

18. *πρὸς ἀλλήλους* H. Non absurde.

19. Reitzius praemisit *ἐπαρχικὸν* ac totum titulum uncinis inclusit. Sic, uti dedi, H. editio princeps habent.

20. *γινομένων* H. *γενομένου* alias, quod male se habere iam alii animadverterunt.

21. *αὐλοὶ* H.

22. *τόπῳ* Gothofredus in Variantibus.

23. *μέρους* H.

24. *στέγειν* H.

25. Pro *ᾗ* H. *ἢ* habet.

26. *ἐπερείσει* H., *ἐπιβάλλει* Gothofredus in Variantibus.

27. His quidem H. hunc titulum praefigit: *περὶ τοξικῶν*, quem et alii invenere, Reitzius delevit. Caeterum Cui. et Falk. omnibus his §§. singulis ascripserunt *ἐπαρχικόν*.

28. Pro *τρίτον* H. *τρίτου* habet.

29. *περὶ φώτων* Vulgo praemissum est. Contra Salmasius, Gothofredus in Variantibus, ad marginem H. *ἔτι περὶ τοξικῶν*.

30. *ἔχειν* H.

31. Sic Reitzius ex Cui. Falk. Salm. aliis scripsit, ut et H. habet; *τοῦ τὸν ὑψηλὸν τόπον οἰκίαν ἔχοντος* Vulgo. Caeterum Reitzius haec ita in Latinum sermonem tránstulit, quasi in Graecis esset: *ἀλλ' ἐνσυνάπτεσθαι τῷ οἴκῳ τὴν οἰκίαν τοῦ τὸν ψιλὸν τόπον ἔχοντος*.

36 *Εἰ[32] δὲ κρουνοὶ ἐξ ἀρχῆς ῥέουσιν εἰς τὸν εἰρημένον ψιλὸν τόπον, μήτε θυρίδας μήτε τοξικὰς ἔχοντος τοῦ[33] τοίχου, βουληθῇ δὲ ὁ τοῦ ψιλοῦ κύριος τόπου οἰκοδομῆσαι, ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν ὑποδεχομένῳ τὰ ὕδατα κατὰ τῶν ἑαυτοῦ[34] δικαίων, μηκυνομένων[35] τῶν κρουνῶν διὰ τὴν τοῦ τοίχου βλάβην. Εἰ δὲ θυρίδες ἦσαν ἀποβλέπουσαι ἐξ ἀρχαίων[36] εἰς τὸν εἰρημένον[37] ψιλὸν τόπον, τηνικαῦτα κεχρῆσθαι αὐτοὺς τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τῶν θυρίδων νόμοις.*

37 *Εἰ δὲ[38] ὁ τοῦ ψιλοῦ τόπου δεσπότης ἐπιφθάσει τὰ τοῦ γείτονος δώματα ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ καὶ ἐγγίσει αὐτοῖς, εἰ μὲν ὁ ἐξ ἀρχῆς[39] ἔχων τὰ οἰκήματα καθημερινὴν[40] ἔχει ἐπὶ τὰ δώματα ἄνοδον, τηνικαῦτα μὴ ἐξεῖναι[41] τῷ ἐκ νέου οἰκοιδομοῦντι καθημερινὴν ποιεῖν ἄνοδον[42] εἰς τὰ ἑαυτοῦ[43], διὰ τὴν εἰς[44] ἀλλήλους ἐπιβουλήν. Εἰ δὲ βουληθείη καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ νέου κατασκευάζων ἄνοδον ἐν[45] τοῖς ἑαυτοῦ ποιεῖν δώμασιν, ὑπεραίρειν τοῦ γείτονος πήχεις δ´. καὶ ἡμίσειαν· ἱκανὸν γὰρ τὸ ὕψος πρός κώλυσιν τῆς εἰς ἀλλήλους ἐπιβουλῆς.*

38 *Εἰ[46] δὲ ὁ ἐξ ἀρχῆς ἔχων τὴν οἰκίαν μὴ ἔχει καθημερινὴν εἰς τὰ δώματα ἄνοδον, ἐπισυνάψει δὲ ὁ τοῦ ψιλοῦ τόπου κύριος ἐν τῷ οἰκοδομεῖν τοῖς τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἔχοντος δώμασιν, ἐξεῖναι αὐτῷ καθημερινὴν ποιοῦντι ἑαυτῷ[47] ἄνοδον θωράκιον ἤτοι τείχιον[48] ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κατασκευάζειν τὸ ὕψος πήχεων[49] τριῶν μεταξὺ τῶν μερῶν διὰ τὴν τῶν τοῦ ἑτέρου δωμάτων ἀνοχλησίαν.[50] Τηνικαῦτα δὲ ἐξεῖναι καὶ τῷ ἑτέρῳ, εἰ βουληθῇ καθημερινὴν εἰς τὰ ἑαυτοῦ δώματα ποιεῖν ἄνοδον, παρέχοντι τῆς δαπάνης τοῦ θωρακίου τὸ ἥμισυ μέρος.*

39 *Ὁμοίως[51] δὲ καὶ ἐν τῇ δωματουργίᾳ, καθὼς κέχρηνται, εἰ μὲν εἰς ἅπλωσιν μόνον[52] ἱματίων καὶ ψύξιν ἄρτων[53], συνδιδότωσαν[54] τῷ τοῦ δώματος δεσπότῃ τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἀναλώματος. Εἰ δὲ ἐν καλύβαις ἢ καὶ ἐκτὸς καλυβῶν ἐν θέρει ἐν αὐτῷ καθεύδουσιν, τὸ ἥμισυ παρεχέτωσαν μέρος τῆς δωματουργίας. Εἰ δὲ δωματικαὶ εἰσι στέγαι τινὸς ὑποκειμένου, ἄλλος δὲ τὴν τούτων χρῆσιν ἔχει, θυρίδων ἀνεῳγμένων[55] ἐπ᾽ αὐτῷ τῷ δώματι, χρὴ τὸν τὴν χρῆσιν τοῦ δώματος ἔχοντα τοῦ ἀναλώματος δύο παρέχειν μοίρας, τοῦ*

32. His praefigitur apud quosdam *περὶ κρουνῶν*, quod Reitzius delevit. Ad marginem H. *περὶ κρουνῶν*.

33. *τοῦ* deest in H.

34. Sic H. *ἑαυτῶν* Vulgo.

35. Gothofredus in Variantibus posuit *μὴ κινουμένων*.

36. Pro *ἀρχαίων*, quod et in H. est, *ἀρχαίου* Salmasius, quod Reitzius praestare arbitratur.

37. *εἰρημένων* H.

38. His in H. et alias haec ascripta sunt: *περὶ ἀνόδου*.

39. Verba *ὁ ἐξ ἀρχῆς* desunt in H.

40. Gothofredus annotavit alias *κατημέρην* legi, quod Reitzius in nullo libro ms. vidit.

41. *ἐκξεῖναι* H.

42. *ἄνοδον ποιεῖν* H.

43. Pro *ἑαυτοῦ* H. *αὐτοῦ* habet.

Quod si ab initio in dictum locum nudum imbrices sive canales defluant neque fenestras aut fenestellas murus habeat et dominus loci nudi aedificare velit, licet ei hoc facere, dum aquas per sua tecta excipiat, canalesque prolongentur ob muri damnum. Sed si fenestrae fuerint ab antiquo in vacuum illum locum prospectantes, tum supradictis circa fenestras legibus utantur.

Sed si vacui loci dominus in aedificando ad vicini tecta plana perveniat iisque adpropinquet, si quidem vetustior aedium dominus quotidianum ad tecta habuerit adscensum, tum non licet novo aedificatori quotidianum in sua tecta aditum facere, ne sibi mutuo insidientur. Si tamen et ipse novus aedificator adscensum in sua tecta facere velit, extollat illa cubitis quatuor et semisse supra vicinum. Sufficit enim haec altitudo ad prohibendas mutuas insidias.

Quod si, qui ab initio aedes habet, quotidianum in sua tecta adscensum non habeat, et vacui loci dominus in aedificando veteris domini planis tectis coagmentet, licebit ei quotidianum sibi adscensum facienti munitionem sive parvum murum in suo exstruere, trium cubitorum altitudine inter ambas partes, ut ne alterius tectis molestus fiat. Tunc vero et alteri in sua tecta quotidianum adscensum facere volenti id liceat, si dimidiam sumtuum partem illius munitionis praestet.

Similiter in planorum quoque tectorum fabricatione, prout iis utuntur, si quidem ad expandendas vestes tantum aut ad refrigerandos panes, contribuant tecti domino tertiam impensarum partem: sed si in casulis aut extra casulas etiam in eo dormiant, dimidiam aedificati tecti partem exsolvant. Quod si inferius habitantis contignatio tecto plano sit operta, cuius usum alius habeat, fenestris super eo apertis, debet is qui usum illius habet, duas impensarum partes solvere, altero inferiorum aedium domino reli-

44. Pro εἰς H. πρὸς habet.
45. Vocem ἐν Salm. delet.
46. His quidem H. praemisit ἔτι περὶ ἀνόδου.
47. Pro ἑαυτῷ H. ἐν αὐτῷ habet.
48. Pro τείχιον H. τοιχεῖον habet.
49. πηχέον H.
50. ἀοχλησίαν H. alias. ἀνενοχλησίαν Salmasius legendum esse censet.
51. Ad marginem περὶ δωματουργίας H. alias. Cuiacius adscripsit ἐπαρχικὸν.
52. Pro μόνον H. μόνην habet.
53. ἄρτον H. ἄρθρων Reitzius legendum esse putat, cum vertit: *ad refrigerandos artus.*
54. Pro συνδιδότωσαν H. συνδώσαν habet.
55. ἀνεριγμένων H. pro ἀνεῳγμένων habet.

τὸν ὑποκείμενον ἔχοντος οἶκον τὴν λοιπὴν τρίτην παρέχοντος μοῖραν ἐν ταῖς δωματουργίαις. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ τῆς σανίδος ἀλλαγῇ[56], τοῦ ὑποκειμένου καὶ[57] τὴν στέγην[58] ἔχοντος τὴν δόκωσιν[59] καὶ τὰ λοιπὰ παρέχοντος. Μὴ ἐξεῖναι δὲ τῷ ἐπικειμένῳ, καὶ μάλιστα ἐν χειμῶνι, βάρη ἐπιτιθέναι τινὰ πρὸς λύμην τῆς δοκώσεως. Εἰ δὲ ψήφωσις ἐν τῷ δοματικῷ[60] τόπῳ γενήσεσθαι μέλλει, τηνικαῦτα τὸν ἐπικείμενον καὶ ψηφῶσαι ἐθέλοντα ἢ καὶ μαρμαρῶσαι ἀσφαλίζεσθαι τὰς δοκοὺς ἢ μιτριδίοις[61] ἢ καὶ διατόνοις τισὶ καὶ οὕτως ἰδίοις ἀναλώμασι τοῦτο ποιεῖν.

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ[62] ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΟΥ ΑΥΛΗΣ ΤΟΙΧΩΝ ΚΑΙ ΟΠΩΣ ΑΝΑΛΙΣΚΕΙΝ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΔΕΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΟΥΣ.

40 Εἰ ἐπίκοινος εἴη αὐλὴ διαφόρων ἀνδρῶν καὶ δεηθῇ τοῖχος λύσεως καὶ οἰκοδομήσεως θέσεων διαφόρων δύο ἢ καὶ[63] τριῶν ἢ καὶ τεσσάρων, πάντες οἱ ἐπικείμενοι τῶν θεμελίων ὅ τε τῆς[64] πρώτης καὶ τῶν[65] ἐφεξῆς ἐπικοινωνείτωσαν[66] τῷ τοῦ θεμελίου ἀναλώματι ἀναλόγως[67] τοῖς ὕψεσι τῶν θέσεων. Ἐπισυνεπομένων γὰρ πάντων εὑρεθήσονται οἱ τοῖχοι πήχεων[68] κ΄. καὶ οὕτως ἀναλόγως[69] παρέξουσιν, οἷον εἰ τὸ τῆς πρώτης θέσεως ὕψος εἴη πήχεων δ΄. τῆς δὲ δευτέρας πήχεων ς΄., τῆς δὲ τρίτης πήχεων ι΄., διδόναι χρὴ ἐν τῷ τῶν θεμελίων ἀναλώματι τὸν μὲν τῆς πρώτης τὸ πέμπτον μέρος ἐχούσης ὕψος πήχεις δ΄., τὸν δὲ τῆς δευτέρας ἐχούσης ὕψος πήχεις ς΄. μέρος τρίτον καὶ δέκατον[70], τὸν δὲ τῆς τρίτης θέσεως ἐχούσης ὕψος πήχεις ι΄. μέρος τὸ ἥμισυ. Εἰ δὲ ἀντὶ χώματος ὄντος[71] ἐν βάθει ὑπὸ γῆν εἴη ὁ τῆς πρώτης θέσεως τοῖχος οἷα πολλάκις γίνεται, ὑπεξαιρουμένου εἰς λόγον[72] τῶν θεμελίων πήχεως ἑνὸς ἡμίσεως αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐπικειμένοις, καθὼς προείρηται, τὸ λοιπὸν τὸν[73] τῆς ἐπιπέδου θέσεως ποιεῖν, ἕκαστος δὲ ἄχρι τῶν δοκῶν τῶν ἐπικειμένων τῷ αὐτῷ ποιείτω[74] οἴκῳ καὶ οἰκοδομείτω[75], τοῦ ἐπικειμένου τὴν ἐπίσφιγξιν[76] ποιοῦντος. Εἰ δὲ ὁ τῆς πρώτης δεηθείη τοῖχος λύσεως[77], αἱ δὲ ἐπικείμεναι ἄλλαι θέσεις μὴ δεηθῶσι, τηνικαῦτα χρὴ ἕκαστον τῶν ἐπικειμένων τὸν αὐτοῦ κρεμᾶν τοῖχον, τοῦ τῆς πρώτης θέσεως λύοντος καὶ οἰκοδο-

56. Pro ἀλλαγῇ, quod et in H. est, Salmasius habet ἀγωγῇ.

57. Vox καὶ deest in H.

58. στέγειν H.

59. δώκωσιν H.

60. δοματικῷ Reitzius, sed contra H.

61. Pro ἢ μιτριδίοις H. ἡμιτριδίοις habet.

62. In C. est vox ἐπαρχικὸν, quae quidem in H. et principe editione non legitur. Caeterum Reitzius totum hunc titulum uncinis inclusit.

63. Pro ἢ καὶ, quod H. et editio princeps habet, Falk. Gothofredus habent καί, quod quidem Reitzius praetulit.

64. Pro τῆς H. τοῖς habet.

65. οἱ τῶν unus ex Anonymis Reitzii.

quum trientem in exstruendo illo tecto praebente: ac similiter in asserum permutatione inferioris contignationis domino trabes et reliqua praebente. Non tamen licet superiori et maxime per hiemem onera aliqua imponere in noxiam trabium. Quod si pavimentum in tecto plano fieri oporteat, tunc superior aut pavire volens aut etiam marmore incrustare trabes communire debet vel taeniis vel circulis nonnullis et suis ita sumtibus hoc facere.

DE INSTAURATIONE MURORUM COMMUNIS AREAE ET QUOMODO INCUMBENTES SUMTUS CONFERANT.

Si communis sit area diversorum hominum et murus duarum aut trium aut etiam quatuor contignationum demoliendus ac reaedificandus sit, omnes qui fundamentis incumbunt tam primae contignationis quam superiorum in sumtus fundamentorum conferant pro ratione altitudinis singularum contignationum. Omnibus scilicet coniunctis, reperientur muri exempli gratia viginti cubitorum et sic pro rata praebebunt: veluti si primae contignationis altitudo sit cubitorum quatuor, alterius cubitorum sex, tertiae vero cubitorum decem, debebit ad impensas fundamentorum dominus primae contignationis altitudinem quatuor cubitorum habentis partem quintam conferre: secundae autem altitudinem sex cubitorum habentis partem tertiam et insuper decimam: et tertiae altitudinem cubitorum decem habentis partem dimidiam. Quod si primae contignationis murus sit loco substructi in terra aggeris, uti saepius fit, deducto in rationem fundamentorum sesquicubito tam ipsi quam incumbentibus, ut supradictum est, reliquum primae in plano contignationis dominus faciat; quilibet vero usque ad trabes incumbentes eidem domui faciat atque exstruat, eo qui incumbit coagmentationem faciente. Verum si primae contignationis murus demolitionem desideret, non item aliae superimpositae, tunc unusquisque superiorum suum suspendere debet murum, dum primae

66. *ἐπικοινείτωσαν* H.
67. *ἀναλόγος* H.
68. *πήχεις* quidam, sed *πήχεων* H. Reitzius.
69. *ἀναλόγος* H.
70. Verba *καὶ δέκατον* Mercerus abundare putavit; Reitzius *μέρος πέμπτον καὶ δέκατον* coniicit eamque coniecturam in Latina interpretatione expressit; Salmasius pro *δέκατον* scribi voluit *τέταρτον*. Quae quidem omnia codicibus mss. repugnant.
71. Pro *ὄντος* H. *οὕτως* habet.
72. Pro *λόγον* H. *λόγους* habet.
73. Pro *τὸν* Salm. *τὸ* habet.
74. *ποιήτω* H.
75. *οἰκοδομήτω* H.
76. *ἐπίσφαξιν* H.
77. *λοίσεως* H.

μοῦντος πάλιν, ἄχρι τῆς δοκώσεως[78] ἀπὸ τῆς πρώτης θέσεως, ἐπιγινώσκοντος τοῦ ἐπικειμένου τὸν τόπον τῶν ζωστήρων καὶ τῆς τῶν δοκῶν περισφίγξεως[79]. Εἰ δὲ ὁ πᾶς τοῖχος πασῶν τῶν θέσεων δεηθείη λύσεως[80], δεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον στέγην ἀποκρεμᾷν.

ΠΕΡΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΤΟΙΧΟΥ ΠΥΛΩΝΟΣ[80a].

41 *Οὐ[q] δύναται[81] τὸν κοινὸν τοῖχον ὁ εἷς τῶν κοινωνῶν καταλύειν ἢ ἀνανεοῦν. Εἰ δὲ πυλῶνος[82] εἴη τοῖχος ἢ ἐπικειμένου παροδικοῦ[83], τηνικαῦτα χρὴ τὸν συνημμένον τῷ πυλῶνι[84] οἶκον παρέχειν μέρος ἥμισυ, παρέχειν δὲ καὶ τοὺς τῷ πυλῶνι κεχρημένους κατὰ ἀναλογίαν τῶν τε ἐνοικίων[85] καὶ τῆς τῶν οἴκων ὀχλήσεως.*

ΠΕΡΙ[86] ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΣ[87] ΕΝ ΨΙΛΩΙ ΤΟΠΩΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ ΣΤΕΓΩΝ, ΟΠΩΣ ΧΡΗ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ[88] ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΟΥΣΘΑΙ.

42 *Εἰ ψιλοῦ ὄντος τοῦ ἐπικειμένου[88a] τόπου βουληθεῖεν[89] οἱ τούτου δεσπόται οἰκοδομῆσαί τε καὶ ἐποικοδομῆσαι (οἷον εἰ[90] τῆς κάτω θέσεως δεσπόζει τις, τῆς δὲ δευτέρας θέσεως ἕτερος, τῆς δὲ τρίτης θέσεως[91] καὶ τῶν ἐφεξῆς ἄλλος) εἴτε ἀπὸ πτώσεως, εἴτε[92] οὕτως αὐτῶν ἀγορασάντων· χρὴ μὲν ἐν τῇ οἰκίᾳ[93] ἐξακολουθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς οἰκίας· περὶ δὲ τῶν στεγῶν, εἰ μὲν (καθὼς εἴρηται) νεουργεῖς εἴησαν αἱ στέγαι καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς γενόμεναι[94], ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ ποιεῖν στέγην ἄχρι τῆς χαρακώσεως. Εἰ δὲ συνισταμένων τῶν στεγῶν ἡ τῆς πρώτης θέσεως δεηθείη διορθώσεως, ἐν μὲν τῇ Καισαρείᾳ ἔθος τι διέδραμεν, ὥστε ποιεῖν ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ στέγην, καθὼς προείρηται, ἐν δὲ Ἀσκάλωνι ἐξ ἡμισείας μοίρας τόν τε ἐπικείμενον καὶ τὸν ὑποκείμενον[95] ποιεῖν· ἡμεῖς δὲ τὸ μέσον συνιδόντες καὶ τὸ ἀκόλουθον[96] τὸν μὲν ὑποκείμενον δύο μοίρας φαμὲν ἐν τῇ στέγῃ δεῖ[97] παρέχειν, τὸν δὲ ἐπικείμενον μίαν, ὥστε εἶναι[97a] δίμοιρον καὶ τρίτον. Εἰ δὲ ἡ ἀνωτάτω δεηθείη στέγη*

q. Est Prochiron 38. 11. pag. 212. Sunt et in Synopsi LVIII. 2. 8. pag. 486.

78. *κωδιώσεως* H.

79. *περισφίξεως* H.

80. *λύσεων* H.

80a. Sic C.; *ἐπαρχικὸν* Reitzius praemisit. Desideratur tota inscriptio in H. — Editio princeps verba *περὶ ἀνοικοδομῆς τοίχου πυλῶνος* statim ad haec ultima §. 40. verba *τῆς τῶν δοκῶν περισφίγξεως* apposuit.

81. Verba *οὐ δύναται τὸν κοινὸν* — *ἢ ἀνανεοῦν* H. non exhibet, neque in C. leguntur.

82. Ad hanc partem §. 81. editionis principis titulus referendus est *περὶ ἀνοικοδομῆς τοίχου πυλῶνος*, quemadmodum et in exemplaribus Cuiacii Falk. factum esse Reitzius testatur. In H. hic titulus non legitur.

83. *παροδιίου* H.

84. *πηλῶνι* H.

contignationis dominus demoliatur ac reaedificet usque ad trabium compagem a prima contignatione, eo qui incumbit cingulis et trabium coagmentationi locum concedente. Sin autem totus omnium contignationum murus demolitione egeat, unumquemque oportet suum suspendere tabulatum.

DE REFECTIONE MURORUM VESTIBULI.

* Communem parietem unus sociorum neque demoliri neque renovare potest Sed si vestibuli sit murus, aut ostii transitus causa comparati, quod ex iure debetur, tunc domus vestibulo connexa dimidiam partem praestare debet, quin :li, qui vestibulo utuntur, pro ratione pensionum et molestiae, quae inde domibus facessitur.

DE AEDIFICATIONE ET SUPERAEDIFICATIONE IN LOCO VACUO ET DE CONTIGNATIONIBUS, QUA RATIONE AB INITIO FIERI ATQUE INSTAURARI DEBEANT.

Si, quum vacuus sit locus communis, eius domini aedificare et superaedificare velint (veluti si quis infimae contignationis sit dominus, secundae alius, item tertiae ac reliquarum alius), sive ob ruinam, sive quod ita emerint: debent in aedificando quidem sequi eadem iura, quae in domo habent; in contignationibus autem, siquidem (ut dictum fuit) de novo fiant neque ab initio factae sint, quisque suam faciat contignationem usque ad munitionem. Sed si contignationibus iam stantibus tabulatum primae contignationis instauratione indigeat, Caesareae quidem mos obtinuit, ut suum quisque tabulatum faciat, uti dictum supra; Ascalone autem, ut et superior et inferior pro semisse reficiat. Nos vero medium spectantes et consentaneum dicimus ab inferiore duas partes contignationis esse conferendas et a superiore unam, ita ut sit bes ac triens. Quod si suprema contignatio tectis proxima reficienda sit, debet superior totam contignationem facere, contribuentibus

85. Pro *ἐνοικίων* H. Salmasius habent *οἰκιῶν*.

86. Sic C. H. editio princeps; *ἐπαρχικὸν* Reitzius praemittit totumque hunc titulum uncinis inclusit.

87. *ἐπικοδομῆς* H.

88. Sic H.; deest *τὴν ἀρχὴν* alias, sed Reitzius addidit.

88 a. Pro *ἐπικειμένου* Reitzius *ἐπικοίνου* legendum esse suadet, sed contra codd.

89. *βουληθῆεν* H.

90. Pro *εἰ* H. *ἢ* habet.

91. *θέσεως* deest in H., et sane deesse potest.

92. *ἴτε* H.

93. Pro *οἰκίᾳ* Gothofredus in Variantibus posuit *οἰκοδομίᾳ*.

94. *γινόμεναι* H.

95. *καὶ τὸν ὑποκείμενον* desunt in H., neque vero propter sententiarum contextum deesse possunt.

96. *ἀνακόλουθον* H.

97. Sic et H.; *δεῖν* Reitzius correxit.

97 a. Pro *εἶναι* Gothofredus male edidit *οὖν*, quod ex siglo principis editionis enatum est.

ἡ πρὸς τοῖς δώμασι, δεῖ τὸν ὑπερκείμενον ποιεῖν πᾶσαν τὴν στέγην, συνδιδόντων αὐτῷ πάντων ὁμοῦ τῶν τοῖς δώμασι κεχρημένων, ἐν τῇ σανίδι[98] καὶ τῇ ταύτης καθηλώσει, κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἑαυτοῦ οἰκημάτων. Εἰ δὲ ἐν ταῖς στέγαις οἴνους[99] ἢ ὄσπρια ἤ τι τοιοῦτον[1] ἐν ὡρείοις ἀποτιθέασι, τῆς δοκώσεως διδόναι τοὺς[2] ὑπερκειμένους τὸ δίμοιρον μέρος τοῦ ὑποκειμένου παρέχοντος τὸ λοιπὸν τρίτον· κεχρῆσθαι δὲ ἕκαστον ἔν τε δημοσίαις στοαῖς καὶ ἰδιωτικαῖς καὶ παραδρομήσει[2a] τῷ προβεβλημένῳ[2b] αὐτοῦ οἴκῳ, ἄχρι τοῦ ἡμίσεως τῶν διοριζόντων τοίχων τὰ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γείτονος.

ΠΕΡΙ[3] ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΤΟΩΝ, ΑΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΟΙΚΟΙ ΕΠΙΚΕΙΝΤΑΙ[4] ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΕΙΝΤΑΙ.

43 Εἰ δὲ στοαῖς παράκεινται καὶ ἐπίκεινται ἰδιωτικοὶ οἶκοι ἐπίπεδοί τε καὶ ὑπερῷοι, εἰ δεηθείη δημοσία στοὰ[4] περιποιήσεως καὶ διορθώσεως, ἐπιγινώσκειν χρὴ ἐν[5] μὲν τῇ προβολῇ καὶ τῇ τῶν κιόνων στάσει καὶ τῇ τοῦ ἐπιστύλου κατασκευῇ τὰ μὲν ἐργαστήρια τὰ ἐν τῇ στοᾷ[6] μέρος ἥμισυ διὰ τὴν χρῆσιν, ἣν ἔχουσιν ἐν αὐτῇ· τὸ πολὺ γὰρ τῆς χρήσεως[7] τὸ ἐργαστήριον ἔχει ἐν τῇ στοᾷ· τοὺς δὲ τῇ στοᾷ ἐπικειμένους μέρος ἥμισυ διὰ τὰ ἐπικείμενα τῇ στοᾷ βάρη[8]. Ἀζήμιος δὲ ἔστω ὁ τοῖς ἐπιπέδοις ἐπικείμενος[9] καὶ ἀφορῶν εἰς τὴν εἰρημένην στοὰν ὡς μηδεμιᾶς ὀχλήσεως παρ᾽ αὐτοῦ ἢ ὠφελείας αὐτῷ γινομένης, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ σκοτιζομένου αὐτοῦ ὑπὸ τῆς στοᾶς. Εἰ δὲ τὰ[10] τῆς εἰρημένης στοᾶς στέγη διορθώσεως δεηθείη, τηνικαῦτα χρὴ τὸ μὲν ἐργαστήριον ἐπιγινώσκειν τὸ ἥμισυ[11] τοῦ ἀναλώματος μέρος, τὸν δὲ τούτῳ ὑποκείμενον καὶ εἰς στοὰν ἀφορῶντα μέρος ἑκτόν· τὸν δὲ ἐπικείμενον ἢ τοὺς ἐπικειμένους τῇ στοᾷ τὸ λοιπὸν τρίτον μέρος. Ἥμισυ γὰρ μέρος ὁ τὸ ἐργαστήριον ἔχων διὰ τοῦτο ἐπιγινώσκει διὰ τὴν τῆς στοᾶς χρῆσιν· ὁ δὲ τούτῳ[12] ὑποκείμενος ἕκτον μέρος δίδωσι διὰ τὸ ἄβροχον· ὁ δὲ τῇ στοᾷ ἐπικείμενος ἢ ἐπικείμενοι τὸ τρίτον μέρος παρέχουσι, διὰ τὴν τῆς στοᾶς ὄχλησιν. Εἰδέναι[12a] μέντοι χρὴ ὡς εἰ πάθοι κίων δημοσίας στοᾶς, ἢ κεφαλὴ ἢ βάσις, ἢ οἰκοδομὴ ἕως πινσοῦ[13], ὁ δημόσιος ὀφείλει ταῦτα ποιεῖν.

Ἐπαρχικὸν[14] ΠΕΡΙ ΜΕΣΑΥΛΟΥ.

44 Εἰ μέσαυλον εἴη αὐλῆς τριπλεύρου, τῆς μιᾶς τῶν τριῶν πε-

98. *σανίδη* H.
99. *οἶον* H.
1. *ἤ τιοῦτον* H.
2. Pro *τοὺς* H. *αὐτοὺς* habet.
2 a. Mercerus legit *περιδρομήσει*, Salm. *περιδρομίσι*.
2 b. Gothofr. notat: *alias τῇ προβεβλημένῃ*.
3. His quidem Reitzius praemisit *ἐπαρχικὸν*, quod in C. H. deest, totamque rem uncinis inclusit.
4. Deest in H. *στοά*. Non admodum repugno.
5. Pro *ἐν* H. *ἐπὶ* habet.
6. Verba *τὰ ἐν τῇ στοᾷ* H., addidit et Reitzius ex Cui., Falk., Gothofredo

ci omnibus simul, qui iis tectis utuntur, in asseribus et clavorum fixione pro ratione aedium suarum. Ceterum si in tabulatis vina, legumina aut huius generis alia tamquam in horreis reponant, superiores trabium bessem dabunt, inferiore trientem reliquum praebente. Utetur autem quisque tam in publicis porticibus quam in privatis et obambulatione suarum aedium proiectione ad dimidium usque murorum, sua ab iis quae vicini sunt, distinguentium.

DE INSTAURANDIS PORTICIBUS PUBLICIS, QUIBUS PRIVATAE DOMUS INCUMBUNT AUT ADIACENT.

Si porticibus adiaceant aut incumbant privatae domus sive unius sive plurium contignationum, si porticus publica instauratione ac refectione opus habeat, officinae quidem in porticibus structae in demissione et collocatione columnarum et in trabeationis structura semissem adgnoscere debent propter usum, quem in his habent: maximam enim usus partem in porticu officina habet: et qui porticui incumbunt, itidem semissem ob onera porticui incumbentia. Immunis autem sit, qui plano solo incumbit, atque in dictam porticum prospicit, ut a quo nullum incommodum et cui nulla utilitas adfertur, quum potius a porticu obscuretur. Quod si dictae porticus tectum refectione indigeat, tunc officina quidem impensarum semissem adgnoscere debet, sed is qui subiacet atque in porticum prospicit, sextantem, et qui porticui incumbit aut incumbunt, reliquum trientem. Officinae enim dominus semissem agnoscit propter usum porticus; qui ei subiacet, sextantem, quod non compluatur; et porticui incumbens aut incumbentes trientem conferunt ob incommodum, quo porticum adficiunt. Sciendum porro est, si columna publicae porticus aliquo laboret vitio sive capitulum sive basis sive structura usque ad pinsum, haec a fisco esse reparanda.

Edictum DE MESAULA.

Si mesaula sit atrii trilateris, quorum unum mesaulam com-

in Variantibus, aliis; τὰ ἐν ταῖς στοαῖς Salm. Caeterum desunt haec quattuor verba in editione principe.

7. Pro χρήσεως H. κτίσεως habet.

8. Pro verbis διὰ τὰ ἐπικείμενα τῇ στοᾷ βάρη H. habet διὰ τὴν χρῆσιν (χρῦσιν Cod.) ἣν ἔχουσιν ἐν αὐτῇ.

9. ἐπικείμενοι H.

10. Vox τὰ deest in H.

11. ἡμίσει H.

12. Pro τούτῳ H. τοῦτο habet.

12a. His verbis C. vocem ἐπαρχικὸν praefert.

13. πινσοῦ H. πισσοῦ Reitzius.

14. Sic H. Vox ἐπαρχικὸν deest in C. Haec omnia Reitzius uncinis inclusit.

ριλαμβανούσης τὸ μέσαυλον, τῆς δὲ ἑτέρας[14] πλευρᾶς ἑτέρας οὔσης αὐλῆς, καὶ τῆς τὴν μίαν πλευρὰν ἐχούσης αὐλῆς μὴ χρῆσιν κεκτημένης[15] ἐν τῷ μεσαύλῳ, δεηθείη δὲ τὸ μέσαυλον καθάρσεως ἢ ἑτέρου τινὸς, ἀζήμιος ἔστω ἡ μὴ κεχρημένη. Εἰ δὲ δεηθείη ὁ πᾶς[16] τῆς μὴ κεχρημένης[17] αὐλῆς τοῖχος λύσεως καὶ οἰκοδομῆς, πολλῶν οὐσῶν τῶν θέσεων, οὐ χρὴ διδόναι τὸν τὴν χρῆσιν τοῦ μεσαύλου ἔχοντα τῷ παντὶ τῶν θέσεων[18] ἀναλώματι, ἀλλὰ μόνῳ τῷ θεμελίῳ, καὶ ἄχρι πήχεων δ. τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ περικλειομένου ἕνεκεν καὶ περιοριζομένου. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαύλεων·[p] εἰ γὰρ ἔπαυλις εἴη γυμνή, οἰκήματα δὲ συνημμένα[19] ταύτῃ διορίζοιεν τήν τε ἔπαυλιν καὶ τὴν τοῦ ἑτέρου αὐλήν, τηνικαῦτα χρὴ πάντα τὸν τοῖχον τὸν ἑαυτοῦ κατασκευάζειν τὸν τῆς αὐλῆς δεσπότην, συνδιδόντος καὶ τοῦ τῆς ἐπαύλεως δεσπότου εἰς τὴν κτίσιν τὴν ὑπὲρ τοὺς θεμελίους, ἄχρι πηχέων δ. τὸ ἥμισυ· θριγγοῦ[20] γὰρ ἤτοι φραγμοῦ λόγον ἔχει τὸ τοιοῦτον.

ΠΕΡΙ[22] ΑΝΑΝΕΩΣΕΩΣ ΟΙΚΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ.

45 *Προστάττομεν[q], ὁ τὸν παλαιὸν οἶκον ἀνανεῶν παρὰ τὸ ἀρχαῖον σχῆμα μὴ παρεξίτω, μήτε ἀφαιρείτω τὰ φῶτα ἢ τὴν ἄποψιν τῶν γειτόνων, εἰ μὴ ἄρα δουλείαν ἔχει τοιαύτην κατὰ σύμφωνον[23] ἢ ἐπερώτησιν παραχωρηθεῖσαν[24] αὐτῷ ἢ ἐπιτρέπουσαν, ὡς βούλεται, τὸ παλαιὸν ἐναμείβειν σχῆμα· ὁ γὰρ τοιαύτην ἔχων δουλείαν ἀκωλύτως ἃ βούλεται, οἰκοδομείτω, εἰ καὶ βλάπτει τοὺς γείτονας, ἐπειδὴ τοῦτο κατὰ σύμφωνον ἢ ἐπερώτησιν αὐτῷ ἐπιτέτραπται. Ἡνίκα[25] δὲ[pp] οἶκοι δύο ἀντικρὺ ἀλλήλων εἰσί, χρὴ μεταξὺ αὐτῶν δώδεκα πόδας εἶναι, ἀρχομένους ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου τοῖς θεμελίοις οἰκοδομήματος καὶ μέχρι παντὸς[27] τοῦ ὕψους φυλαττομένους. Τούτου γὰρ τοῦ διαστήματος φυλαττομένου ἔξε-*

p. Ad hunc locum refertur scholium, quod in C. ad marginem scriptum est, sed in editione principe ad finem huius §. 44. apponitur:

Σημείωσαι, ὅπως χρὴ συνδιδόναι τοὺς πλησιαστὰς τοίχου ἑτέρας αὐλῆς ἀνεγειρομένου τοῦ διορίζοντος τὰ δίκαια αὐτῶν δηλονότι.

Nota, quemadmodum vicinis oporteat contribuere in muro, qui alienae aulae est, erigendo, qui iura eorum scilicet definiat.

Reitzius haec pro glossemate habuit.

q. Ad marginem H. Salm. *βι. μς΄. τι. ι΄. κεφ. ζ΄.* Est Prochiron 38. 4. p. 209. — **pp.** Huc refertur scholium C.:

Ἐνταῦθα ζητητέον καὶ τὸ ὄπισθεν κείμενον τῶν ἐπαρχικῶν κεφάλαιον, οὗ ἡ ἀρχὴ· εἰ δὲ δευτέρας οὔσης στέγης ἐξ ἀρχαίου (C. *οὔσης δετ αρχαι*) *τῷ ἑνὶ καὶ ὁ ἕτερος δευτέραν* (C ... *ι. τερ ι δ κ ο ετερ .. οι δευτέραν*. Reliqua chimicorum remediorum vi exoleverunt) *ἐπι-*

Hic quaerendum est capitulum ex Eparchicis, quod superius positum est, cuius initium ita habet: si vero unus binas contignationes olim habeat et alter, quam ab initio non habuit, secundam contignationem suis aedibus imponere voluerit. Utilis est enim di-

prehendit, et alterum latus alterius sit atrii, sed illud atrium, quod unum latus obtinet, nullum in mesaula usum habeat atque haec purgamine aut alia qua re indigeat, immune sit illud, quod ea non utitur. Quod si totus atrii non utentis murus dissolutionem et refectionem desideret, et multae sint contignationes, non debet is, qui mesaulae usum habet, ad omnes contignationum impensas contribuere, sed ad solum fundamentum et quidem ad quatuor usque cubitos partem dimidiam, eo quod illis circumclusa et cincta sit. Similiter etiam in epaulidibus: nam si epaulis sit nuda, aedificia autem ei connexa et epaulin et alterius atrium disterminent, tunc dominus atrii totum suum murum exstruere debet, contribuente etiam domino epaulidis ad structuram, quae fundamentis superstat, ad quatuor usque cubitos partem dimidiam. Habet enim hoc munimenti ac loricae vicem.

DE RENOVATIONE VETERIS DOMUS.

* Sancimus, ne quis veterem domum renovans antiquam formam excedat, neque lumina aut prospectum vicinorum auferat; nisi huiusmodi forte servitutem habeat per conventionem vel stipulationem sibi concessam aut permittentem, ut velit, formam veterem immutare. Talem enim servitutem habens sine impedimento, quaecumque vult, aedificare potest, etiamsi vicinis incommodet, quoniam hoc ei per conventionem aut stipulationem concessum fuit. Quando autem duae domus ex adversa regione sunt sitae, oportet inter eas duodecim interesse pedes, qui incipiant ab aedificio fundamentis superstructo, et in tota altitudine serventur. Servato enim hoc intervallo licet unicuique ad indefinitam altitu-

θεῖναι βουληθείη στέγην τοῖς ἑαυτοῦ. Χρήσιμος γὰρ ἡ ἐν ἐκείνῳ περὶ ὑψώματος διαίρεσις. stinctio illa, quae istic in tollendis aedibus refertur.

Hoc genus scholii apud Cui. Falk. Soar. Salm. ita contrabitur: *ἐνταῦθα ζητητέον καὶ τὸ ὄπισθεν κείμενον τῶν ἐπαρχικῶν κεφάλαιον* (*κανόνα* Salm.) *οὗ ἡ ἀρχή· εἰ δὲ δευτέρας στέγης οὔσης. Χρήσιμος γὰρ ἡ ἐν ἐκείνῳ διαίρεσις.* Significatur §. 28.

14 a. Pro *ἑτέρας* Gothofredus in Variantibus *δευτέρας* posuit.

15. Pro *κεκτημένης* H. *κεκτημένοις* habet.

16. *παῖς* H. pro *πᾶς* habet.

17. *τοῖς μὴ κεχρημένοις* H. pro verbis *τῆς μὴ κεχρημένης* habet.

18. Verba *οὐ χρὴ διδόναι — τῷ παντὶ τῶν θέσεων* desunt in H. propter homoeoteleuton verborum *τῶν θέσεων*.

19. *συνημένα* H.

20. Sic Reitzius, *θριγκοῦ* unus ex Anonymis Reitzii, *θρυγγοῦ* H.

22. Reitzius vocem *ἐπαρχικὸν* praemisit totumque titulum uncinis inclusit.

23. *σύμφωνων* H.

24. *παραχωρηθῆσαν* H.

25. Pro *ἡνίκα* H. *ἡνι* habet.

27. Sic et H. *πέρατος* Contius enotavit.

στιν[28] *ἑκάστῳ εἰς ἄπειρον*[29] *ὕψος τὸν ἴδιον ἐγείρειν οἶκον, καὶ θυρίδας ἐν αὐτῷ παρακυπτικὰς κατασκευάζειν· εἴτε νέον οἰκοδομεῖν εἴτε παλαιὸν οἶκον ἀνασκευάζειν*[30] *εἴτε τὸν ἐκ πυρὸς διαφθαρέντα θέλει.*

ΠΕΡΙ[31] ΑΠΟΨΕΩΣ.

46 *Ἐν*[r] *ταύτῃ τῇ εὐδαίμονι πόλει ἀπόψει*[31a] *τοῦ γείτονος δώδεκα μόνους ἀπαιτῶν*[32] *πόδας μὴ ἀφαιρείσθω ἐξ εὐθείας ὁρᾷν τὴν θάλασσαν, ἑστὼς ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις ἢ καθήμενος ἐν αὐτοῖς καὶ μὴ ἀναγκαζόμενος παρατρέπειν*[33] *ἑαυτὸν εἰς πλάγιον, ἐφ᾽ ᾧ ἰδεῖν θάλασσαν. Ἐὰν δὲ ἑκατὸν*[34] *ποδῶν ἐν μέσῳ τῶν δύο οἴκων εἴη διάστημα, ἐξέστω ἀκωλύτως κτίζειν τῷ βουλομένῳ καὶ τὴν ἐπὶ θάλασσαν ἄποψιν ἀφαιρεῖν τοῦ γείτονος. Εἰ δέ τις ἀπὸ μαγειρείου*[35]*, ἢ ἀπὸ ἀφεδρῶνος, ἢ κλιμακῶνος*[36]*, ἢ ἀπὸ βαστερνίων ἤγουν τῶν λεγομένων παρόδων*[37] *ἤτοι διαβατῶν*[38] *ἄποψιν ἔχει ἐπὶ θάλασσαν, τὴν τοιαύτην ἄποψιν καὶ ὁ ἑκατὸν ποδῶν ἐντὸς οἰκοδομῶν ἀκωλύτως ἀφαιρεῖται, εἰ μόνον δώδεκα*[39] *πόδες εἰσὶ μεταξὺ τῶν οἴκων*[40]*. Εἰ δὲ καὶ σύμφωνόν ἐστιν ἐπιτρέπον τινὶ τὴν οἰκοδομήν, κρατείτω τὸ σύμφωνόν, εἰ καὶ βλάπτει τὸν γείτονα περὶ θαλάσσης ἄποψιν, εἴτε αὐτὸς ὁ νῦν δεσπόζων τοῦ οἴκου συνεφώνησεν, εἴτε οἱ προκτησάμενοι αὐτοῦ τὸν οἶκον· οὐδὲ γὰρ προσήκει τὰς ὑπαρχούσας τινὶ δουλείας διὰ τῶν γενικῶν νόμων ἀναιρεῖσθαι. Ἡ*[s] *ἐπὶ θάλασσαν ἐντὸς ἑκατὸν ποδῶν οὖσα ἄποψις οὐ μόνον κατ᾽ εὐθεῖαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλαγίου ὀφείλει εἶναι ἀκαινοτόμητος· τοῦτο γὰρ προστίθησιν ὁ παρὼν τύπος φυλάττων τὴν Ζήνωνος διάταξιν καὶ τὴν νεαρὰν ἑρμηνεύων.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΑΠΟΨΕΩΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ[40a].

47 *Ἡ ὁρατικὴ δύναμις, πασῶν τῶν αἰσθήσεων*[41] *ὀξυτάτη οὖσα, ἀπὸ πλείστου διαστήματος τὴν ἐνέργειαν ἔχει, ὅθεν οὐ χρὴ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχε περὶ ταύτης ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ᾽ ἐνθέντας μέτρα τούτοις στοιχεῖν. Φασὶ μὲν γάρ νόμους τρεῖς εἶναι ἀπόψεως θαλάσσης, κήπων, γραφῆς*[42] *δημοσίας· πάντας δὲ ἀορίστως τιθέντες*

r. Ad marginem H. *τὸ αὐτό.* Est Prochiron 38. 5 et 6. p. 210. — s. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. μς′. τϊ. ια′. κεφ. δ′.* Salm. *μς′. ιβ′. δ′.* Est Synopsis LVIII. 14. 14. p. 492.

28. *οὐ ἔξεστιν* H., sed Prochiron p. 209. repugnat.

29. *ἄπηρον* H.

30. *ἀνασκεβάζειν* H

31. Reitzius vocem *ἐπαρχικὸν* praemisit totumque titulum uncinis inclusit.

31 a. *ἄποψιν* Prochiron pag. 210., quod praestare videtur.

32. Pro *ἀπαιτῶν* Reitzius *ἀποστὰς*

dinem suas excitare aedes inque iis prospectivas aperire fenestras, sive novas aedificare sive veteres aedes aut igne corruptas instaurare velit.

DE PROSPECTU.

* In hac felici urbe prospectui vicini si quis duodecim tantummodo pedes exigat ita ne quis prohibeatur ex directo mare videre stans aut sedens in sua domo, neque coactus in obliquum se vertere ad videndum mare. Quod si centum pedum spatium inter duas domos intersit, sine impedimento aedificare liceat volenti marisque prospectum vicino auferre. Sed si quis ex culina aut ex latrina aut scalis aut basterniis sive ita dictis transitibus et meatibus prospectum in mare habet; huiusmodi prospectum etiam is, qui intra centum pedes aedificat, licite aufert, dummodo duodecim pedes inter domos fuerint. Sin autem conventio facta sit, quae cui aedificare permittit, teneat conventio, etiamsi vicino incommodet circa prospectum maris, sive ipse aedium dominus ita pactus sit, sive qui ante eum illas aedes possederunt: neque enim oportet competentes alicui servitutes per leges generales tolli. Prospectus in mare intra centum pedes non directus tantum, sed etiam obliquus per opus novum auferri non potest. Hoc enim adiicit praesens haec forma servans Zenonis constitutionem et illustrans novellam.

Edictum DE PROSPECTU MARIS.

Facultas videndi, quae omnium sensuum acerrima est, ex longissimo intervallo vim suam exserit, unde neque simpliciter neque temere de ea statuendum est, sed praescriptis mensuris inhaerendum. Ternas enim prospectus leges esse aiunt, maris, hortorum, picturae publicae. At qui cunctas indefinite praescribunt, aedi-

legi vult, sed contra Prochiron pag. 210.

33. *παρατρέπον* H.

34. *ἑκατῶν* H.

35. *μαγειρίου* H.

36. *κλιμακεώνος* H. Salm., sed contra Prochiron p. 210.

37. Pro *παρόδων* H. *παρόδον* habet.

38. *διαβάσεων* Gothofr. in Variantibus. *διαβατικῶν* Prochiron p. 210.

39. *δώδεκα μόνον* H., sed contra Prochiron pag. 210. Caeterum *μόνον δέκα* editio princeps habet.

40. Pro *οἴκων* H. *οἶκον* habet.

40 a. Sic C. H. desunt apud Reitzium.

41. *ἐσθήσεων* H.

42. *καὶ γραφῆς* Falk. Soar. Gothofredus in Variantibus, *ἢ γραφῆς* H.

τοῖς κτίσουσι[43] ..... *τίκτουσιν· ὁρᾶται μὲν γὰρ ἡ*[44] *θάλασσα ἀπὸ μιλίων πολλάκις τεσσαράκοντα, καὶ περαιτέρω· ὁρᾶται δὲ κῆπος*[45] *καὶ φυτὰ καὶ ἄλση ἀπὸ μιλίων εἴκοσιν· ὁρᾶται δὲ καὶ δημοσία γραφὴ ἀπὸ πηχέων οὐχ ἧττον διακοσίων, καὶ εἰ ταύταις ἐστοιχοῦμεν ταῖς ἀπόψεσιν, οὐκ ἂν οἰκία ἢ κώμη ἢ πόλις ἐκτίζετο. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι ἀπόψεις οὐ κατ' εὐθεῖαν ὁρῶσαι, ἀλλὰ πλάγιαι*[46] *καὶ βεβιασμέναι καὶ ταύτας ἀπόψεις*[47] *οὔ φημι. Χρὴ οὖν τὸν θαλάσσης ἀπόψει ἐν τῷ οἰκοδομεῖν ἐπιπροσθοῦντα, κατ' εὐθεῖαν οὔσῃ καὶ μὴ πλαγίαν ἐχούσῃ τὴν θέσιν, ἀφεστᾶναι τοῦ τὴν ἄποψιν κατ' εὐθεῖαν ἔχοντος καὶ μὴ πλαγίαν*[48] *καὶ βεβιασμένην*[49]. *Εἰ μὲν ὁρᾷ λιμένα καὶ αἰγιαλὸν κἂν ἁπλῶς τῇ κώμῃ*[50], *ἢ πόλει*[51], *ἢ στάσει*[52] *πλοίων τελεῖον*[53] *μὴ ἐχούσῃ λιμένα, τὸ παράπαν μὴ κωλύειν μήτε ἀφαιρεῖν τὴν τοιαύτην ἄποψιν· ἱκανὴ γὰρ ἡ ἀπὸ τούτων ψυχαγωγία τοῖς ὁρῶσιν*[54]. *Εἰ δὲ ἀπωτέρω*[55] *καὶ πελάγη ὁρᾷ, ταύτην οὐδεμίαν λογιζόμεθα ἄποψιν· καθὼς γὰρ εἴρηται, καὶ ἀπὸ τεσσαράκοντα μιλίων τὸ τῆς θαλάττης ὁρᾶται μέγεθος, καὶ οὐ δίκαιον ἀπὸ τοσούτου ἐμποδίζεσθαι τοὺς οἰκοδομεῖν ἐθέλοντας διαστήματος.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΑΠΟΨΕΩΣ ΚΗΠΩΝ[55a].

48 *Καὶ τὸ τῶν κήπων*[56] *καὶ τῶν*[57] *φυτῶν χωρίον ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος*[58] *ὁρᾶται διαστήματος καὶ οὐ πάντως ἀπὸ τοσούτου χρὴ τοὺς οἰκοδομεῖν ἐθέλοντας ἐμποδίζεσθαι· ἀλλὰ δεῖ τὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπόψεως κωλύοντα κωλύειν οὐχ ἁπλῶς, οὐδ'*[59] *ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἀπὸ ποδῶν πεντήκοντα.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΑΠΟΨΕΩΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ[59a].

49 *Ἐπὶ τοσοῦτον ἀφεστάναι χρὴ τὸν κτῖσαι*[60] *βουλόμενον καὶ δημοσίας γραφῆς ἄποψιν ἀπὸ τοῦ γείτονος ἀφελεῖν*[61] *ἐφ' ὅσον τι τῶν ἐγγεγραμμένων τῇ ἱστορίᾳ γνώριμον ὁρᾶται· οἷον εἴ τις αὐτὴν θεωρῶν*[62] *τὴν γραφὴν ἐπιγινώσκει καὶ ὁρᾷ τοὺς ἐγγεγραμμένους ἀπὸ τῆς αὐτοῦ οἰκίας Ἀχιλλέα*[63] *ἢ Αἴαντα, ἢ τοιοῦτόν τινα· τότε γὰρ χρὴ αὐτὸν κωλύειν τὸν ἀφαιρεῖν*[64] *βουλόμενον ταύτην*

43. *τίκτουσιν* H., *κτίσουσι τίκτουσιν* Reitzius, editio princeps, *τοῖς κτίζουσι τυγχάνουσιν* alius quis videtur legisse. Ego lacunae signa posui, quia aliquid, quod molestia aedificatorem afficiat, desideratur.

44. *ἡ* H. deest Vulgo.

45. *καὶ κῆπος* H.

46. *πλάγια* H.

47. *ἀπόψις* H.

48. Verba *ἐχούσῃ τὴν θέσιν ἀφεστᾶναι τοῦ τὴν ἄποψιν κατ' εὐθεῖαν ἔχοντος καὶ μὴ πλαγίαν* desunt in H., nisi fallor propter homoeoteleuton.

49. Hoc loco inserunt quidam *πόδας ρ'.*, quod quidem deest in H., reliquis libris mss., et in Reitzii versione observatur.

50. *κόμῃ* H.

51. *τῇ πόλει* H.

ficare volentibus multas molestias creant. Cernitur quidem mare ex millibus plerumque quadraginta et ultra. Hortus autem et plantae et nemora ex viginti millibus cernuntur. Publica etiam scriptura ex cubitis non minus ducentis. Itaque si his staremus prospectibus, nec domus, nec vicus, neque urbs aedificaretur. Sunt vero alii quoque prospectus non in directum spectantes, sed obliqui et coacti, quos non nomino prospectus. Oportet ergo illum, qui aedificando prospectui maris officit, si sit directus neque obliquam habeat positionem, centum pedibus distare ab eo, qui directum non obliquum neque coactum habet prospectum: et si quidem portum omnino spectat et litus, sive in vico sive in urbe sive in navium statione perfectum portum haud habente, neutiquam impedire aut auferre talem prospectum; permagna enim exinde recreatio accidit spectantibus. Sed si longius etiam mare prospectat, hunc nullum reputamus prospectum, quum, uti dictum est, vel a viginti millibus amplitudo maris cernatur. neque iustum est a tanto intervallo aedificare volentes prohiberi.

Edictum DE PROSPECTU HORTORUM.

Et hortorum et plantarum locus ex dicto cernitur intervallo, neque pro eo volentes aedificare omnino sunt prohibendi: sed oportet eum, qui hunc prospectum impedit, non simpliciter neque temere, sed a pedibus quinquaginta impedire.

Edictum DE PROSPECTU PUBLICAE PICTURAE.

In tantum distare debet, qui aedificare vult ac publicae picturae prospectum vicino auferre, in quantum aliquid rerum depictarum ex historia notum videri potest: veluti si quis ipsam contemplans picturam, agnoscit et ab sua domo videt Achillem vel Aiacem vel huiusmodi aliquem: tunc enim prohibere potest eum, qui huius picturae prospectum adimere vult. Sed si neque rerum

52. *στάσις* H.

53. *τέλειον* H.

54. *ὡρῶσιν* H.

55. *ἀποτέρω* H.

55 a. Sic C. H., in quo adiicitur *καὶ φυτῶν*. Similiter etiam Cuiacius alii. Desunt apud Reitzium.

56. *κοίπων* H.

57. *τὸ τῶν* H.

58. *ῥηθέντως* H.

59. *οὐδὲ ὡς* H.

59 a. Sic C. H. Similiter et alii apud Reitzium. Desunt apud Reitzium.

60. Pro *κτῖσαι* H. *χρῆσαι* habet.

61. Sic H. Cui. Falk. Gothofredus in Variantibus *λαβεῖν*, Reitzius.

62. *θεορῶν* H.

63. *Ἀχιλέα* H.

64. *ἀφερεῖν* H.

τὴν γραφὴν τῆς ἀπόψεως· εἰ δὲ μήτε γνώριμόν τι τῶν ἐγγεγραμμένων εἴη, μήτε μὴν αὐτὴν ὁρᾷ τὴν ἱστορίαν, τίς[65] *καὶ ποίαν ἔχει ἀπὸ ταύτης τέρψιν ὁ τὸν οἰκοδομοῦντα κωλύων;*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ ΚΑΤΟΠΤΕΙΑΣ[66].

50 *Τινὲς τῶν φιλοπραγμόνων καὶ φθονερῶν κωλύειν ἐπιχειροῦσι τοὺς οἴκους κατασκευάζοντας καὶ μέλλοντας κατοπτείαν ἀπὸ τούτου ποιεῖσθαι τοῖς γείτοσιν· οὔτε τοῖς*[67] *νόμοις εἴρηται, οὔτε μὴν ἀπὸ τῶν παλαιῶν οἰκημάτων ὁρῶμεν, ὡς οἱ παλαιοὶ ταύτην ἀδικίαν ἐλογίζοντο·*[68] *βλέπομεν γὰρ πάσας σχεδὸν εἰπεῖν τὰς οἰκίας ἀλλήλας κατοπτευούσας, καὶ οὐδὲ εἷς φθόνος*[69] *τοὺς παλαιοὺς κατεῖχεν· ὅθεν καὶ ἡμεῖς*[70] *τὴν τῆς κατοπτείας οὐ λογιζόμεθα βλάβην. Ἕκαστος οὖν τῶν νομιζόντων ταύτην εἶναι βλάβην*[71] *συγχωρείτω μὲν τῷ κτίζοντι, αὐτὸς δὲ τὰ ἑαυτοῦ ἀσφαλιζέτω*[72] *οἰκήματα, καὶ ἀθεώρητα φυλαττέτω, εἴτε διὰ τῶν ἀνοικτῶν καλουμένων καγγέλων, εἴτε διὰ τῶν συρτῶν, ἢ ὡσὰν αὐτὸς βουληθείη· οὐ γὰρ δίκαιον δι' ἑτέρου βλάβην τὰ ἑαυτοῦ τινα ἀσφαλίζεσθαι.*

Ἐπαρχικὸν[73] ΠΕΡΙ ΑΠΟΨΕΩΣ ΟΡΩΝ.

51 *Τὴν ἐπὶ τὰ ὄρη ἄποψιν οὐ δύναταί τις κωλύειν, ὡς εἶπεν ὁ Παπιανὸς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν κοιαιστιώνων ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦ τίτλου κοιαιστιῶνι. Ἡ δὲ διάταξις Ζήνωνος ἔχει, ὅτι ἐὰν ἑκατὸν πόδας ἀπέχῃ*[74] *ὁ γείτων, οὐ κωλύεται βουλόμενος οἰκοδομεῖν, διὰ τὸ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἄποψιν τὴν ἐπὶ θάλασσαν· τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ὄρους ἕλκειν δυνάμεθα, ἐπειδὴ τερπνή τις*[75] *ἡ θέα τοῦ ὄρους, ὥσπερ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια τέμνειν*[76] *δεῖ· καὶ ταῦτα μὲν πάντα ὑπομνήσεως ἕνεκα συνῆκται· εἰ δέ τι παρεμπέσοι παρὰ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια σκοπεῖν. Βλάβας μέντοι ὡμολογημένας*[77] *καὶ μὴ κατὰ φθόνον μεμηχανημένας*[78] *δεῖ ἀναιρεῖν σκοποῦντας, εἰ δι' αὐτὸ βλάπτεταί τι τὸ δι' ἐναντίας μέρος, καὶ οὕτω κριθήσεται ταῦτα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ[79] ΗΛΙΑΚΟΥ ΗΤΟΙ[80] ΕΞΩΣΤΟΥ.

52 *Ἡλιακὸν*[x] *τὸν παρά τινων ἐξώστην καλούμενον ὅστις ἂν βουληθῇ ποιῆσαι, εἰ μὲν ἔχει πλησίον ἰδιωτικὰ κτίσματα, ἀναγκάζεται ποιεῖν τὸν ἡλιακὸν*[81] *δέκα πόδας τῶν ἰδιωτικῶν κτισμάτων*

x. Salm. *βιβ. μς'. τϊ. ι'. κεφ. θ'.*

65. Reitzius *τίνα* coniicit.

66. Sic H., nisi quod *ἐπαρχικὸν* deestet *κατοπίας* habet pro *κατοπτείας*, sed contra C. Caeterum Reitzius totum hunc titulum uncinis inclusit.

67. *διατοῖς* H.

68. *ἐλογίζετο* H.

69. *φθονερὸς* H. pro *φθόνος* habet.

70. *ὑμεῖς* H.

71. *βλάβην εἶναι* H.

depictarum quidquam cognosci potest, neque ipsam videt historiam, qua et quali delectatione fruitur, qui aedificantem prohibet?

Edictum DE ADSPECTU IN AEDES ALIENAS.

Nonnulli litium amantes atque invidi eos, qui aedificant domos et sic in vicinorum aedes despecturi sunt, prohibere conantur: sed neque legibus cautum est, neque sane ex vetustis aedificiis deprehendimus veteres hanc existimasse iniuriam: videmus enim cunctas propemodum domos in se mutuo despectare, nec ulla maiores tenebat invidia: unde et nos despectationis incommodum nihili pendimus. Unusquisque igitur, qui hoc putat esse incommodum, aedificanti quidem ignoscat, sed ipse suas communiat aedes, et curet, ne despectari possint, sive per apertos, ut vocant, cancellos sive per vela, vel prout ipsi libuerit: neque enim aequum est, ut quis propter alterius incommodum sua communiat.

Edictum DE PROSPECTU MONTIUM.

Prospectum montium nemo prohibere potest, ut ait Papinianus Quaestionum libro tertio in ultima tituli quaestione. Zenonis autem constitutio sic habet: si centum pedibus vicinus absit, non prohibetur aedificare volens, eo quod maris prospectum auferat: hoc vero ad montem quoque trahere possumus; siquidem gratus est montis conspectus, sicut maris, et ex similibus similia sunt decidenda. Et haec quidem omnia admonitionis caussa sunt collecta: sed si quid praeter iam dicta inciderit, ex similibus similia consideranda. Incommoda tamen manifesta neque per invidiam excogitata tollere nos oportet considerantes, num per illud pars ex adverso habitans laedatur: atque ita haec inter homines diiudicabuntur.

Edictum DE SOLARIO SIVE MAENIANO.

Solarium, quod nonnullis maenianum adpellatur, quicumque exstruere voluerit, si quidem prope sunt aedificia privata, cogitur solarium facere decem pedibus remotum ab aedificiis privatis: sed

72. ἀσφαλίζετο H.
73. Sic et C. H. Totum hunc titulum Reitzius uncinis inclusit.
74. ἀπέχει H.
75. Pro τερπνή τις H. τερπνίτης habet.
76. Pro τέμνειν H. τέμνων habet.
77. ὁμολογουμένας H.
78. μεμηχανιμένας H.
79. ἐπαρχικὸν in H. deest, sed in C. legitur. Caeterum ad marginem H. C. ζήτει (ζήτει καὶ C.) τὸ ὄπισθεν περὶ τούτου κεφάλαιον τῶν ἐπαρχικῶν.
80. Pro ἤτοι H. ἦτοι habet.
81. αἰλιακὸν H.

ἀπέχοντα· εἰ δὲ δημόσια τούτῳ[82] πλησιάζουσι κτίσματα[83], ιε΄. πόδας ἀπεχέτω τῶν κτισμάτων ὁ γινόμενος παρὰ τούτων ἡλιακός. Εἰ δὲ[y] παραβαίνῃ[84] τις, καὶ τὸ ἔργον καταλυθήσεται, καὶ ὁ οἶκος τῷ ἡμετέρῳ ταμείῳ προσκυρωθήσεται.

Ἐπαρχικὸν[85] ΠΕΡΙ[z] ΦΡΑΓΜΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝΩΝ[86], ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΙΩΝ ΑΝΕΤΩΝ.

53 *Οἱ τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν περιβολίων φραγμοὶ καὶ τὰ ἀλλότρια ἐδάφη, ἐν οἷς οὐκ εἰσὶν οἰκίαι, καὶ τὰ τῶν γειτόνων ἐξάερα, ἓξ μόνον πόδας ἀφ' ἑαυτῶν τοὺς πλησίον κτίζειν βουλομένους ἀποδιώκουσιν.*

54 *Ὅτε[a] [87] μέσου ὄντος στενωποῦ ἢ πλατείας οἰκοδομεῖ[88] τις τὸν ἑαυτοῦ οἶκον[89], εἰ καὶ πλέον ἔχει τῶν δώδεκα[89]* ποδῶν τὸ τοῦ στενωποῦ[90] ἢ τῆς πλατείας μέτρον, μὴ ἀφαιρείσθω τὸ περιττὸν καὶ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ προστιθέσθω· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ δημοσίου τοὺς δώδεκα πόδας ὥρισεν ἡ διάταξις, ἀλλ' ὥστε μὴ στενώτερον τῶν δώδεκα ποδῶν εἶναι τὸν μεταξὺ τῶν οἴκων ἀέρα· ὅτε δὲ πλέον τὸ τῆς ῥύμης εὑρεθῇ ἢ τῆς πλατείας μέτρον, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεῖσθαι, ἀλλὰ τῇ πόλει σώζεσθαι τὰ οἰκεῖα.*

Ἐπαρχικὸν ΠΕΡΙ[91] ΦΩΤΑΓΩΓΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΙ ΔΕΚΑ ΠΟΔΩΝ.

55 *Ἐὰν[b] δὲ παλαιῶν ὄντων τῶν οἴκων εὑρεθῇ μεταξὺ αὐτῶν καθαρὸς ἀὴρ στενώτερος ὢν τῶν δώδεκα[92] ποδῶν, μηδενὶ αὐτῶν ἐξέστω παρὰ τὸ παλαιὸν σχῆμα ὑψοῦν τὸν ἴδιον οἶκον ἢ θυρίδας ποιεῖν. Εἰ μέντοι δέκα πόδες εἴησαν ἐν μέσῳ καὶ μὴ ἐλλάττονες, τότε παρακυπτικὰς μὲν μὴ ἐξέστω τῷ κτίζοντι ποιεῖν, εἰ μὴ πρότερον εἶχεν αὐτάς, φωταγωγοὺς δὲ ἐξέστω αὐτῷ ποιεῖν ἀπὸ ἓξ ποδῶν τοῦ πάτου ἀνοιγομένας·[93] μηδενὸς δυναμένου ποιεῖν ψευδοπάτιον ἐν τῷ ἰδίῳ[94] οἴκῳ καὶ διὰ τοῦτο τὴν φωταγωγὸν θυρίδα παρασκευάζειν παρακυπτικήν[95].*

y. Est Synopsis LVIII. 10. 11. pag. 490. — z. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Sic et H. statim post inscriptionem Eparchici habet. — a. Ad marginem H. Salm. βι΄. μς΄. τι΄. ι΄. κεφ. ζ΄. Est Prochiron 38. 9. pag. 211. — b. Est Prochiron 39. 9. et 10. p. 212.

82. τοῦτο H.

83. κτήσματα H.

84. Haec, quae habentur a verbis εἰ δὲ παραβαίνῃ iam Reitzio suspecta fuere et desunt in H. C. editione principe, habentur autem in Synopsi LVIII. 10. 9. Supplevit Reitzius ex Cuiacio et Falk.

85. Vox ἐπαρχικὸν est et in C., sed in H. desideratur. Reitzius totum titulum uncinis inclusit.

86. Hoc loco H. καὶ inseruit. Caeterum unus ex Anonymis Reitzii περιβολαίων scripsit.

87. Pro ὅτε H. ὅτι habet.

si publica illi aedificia sint proxima, quindecim pedes ab iis distet solarium prope illa aedificia exstruendum. Quod si quis excedat, et opus diruetur, et domus fisco nostro addicetur.

Edictum DE SAEPIBUS VINEARUM HORTORUM ET LIBERORUM LOCORUM.

Vinearum et hortorum septa et sola aliena, in quibus nullae sunt domus, et loca vicinorum subdialia, senos tantum pedes ab se eos, qui prope aedificare volent, repellunt.

* Quando quis interiacente angiportu vel platea domum sibi aedificat, etiamsi angiportus vel plateae mensura plus duodecim pedibus habeat, ne tamen quod excedit, auferat suaeque domui adiiciat. Nec enim in damnum publicum duodecim pedes constitutio praefinivit, sed ne angustior pedibus duodecim inter ambas domus sit aër. Ubi vero angiportus vel plateae mensura deprehenditur amplior, nihil inde auferendum, sed civitati suum relinquendum est.

Edictum DE FENESTRIS LUCIFERIS FACIENDIS AD DISTANTIAM DECEM PEDUM.

* Si vero, cum vetusta sint aedificia, inter illa reperiatur aër liber, decem pedibus angustior, nemini eorum liceat praeter antiquam formam suas extollere aedes aut fenestras facere. Si tamen intermedii sint decem pedes neque pauciores, tunc prospectivas quidem aedificanti facere haud licebit, nisi eas antea habuerit, luciferas autem illi facere licet a sexto pede supra solum sive pavimentum aperiendas. Ceterum nemo in sua domo falsum facere potest solum, ut sic luciferam fenestram reddat prospectivam.

88. Pro οἰκοδομεῖ H. οἰκομεῖ habet.

89. οἴκων (sic) H.

89 a. Pro δώδεκα quidam δέκα, quod et Gothofredus in Variantibus posuit, sed contra Prochiron p. 211.

90. στενοποῦ H.

91. Haec quidem ad finem huius §. 55. leguntur apud Suallemberg, sed ab interpretibus ad initium eiusdem prolata sunt, ubi et Reitzius habet, qui totam hanc inscriptionem uncinis inclusit. Initio §. 55. habetur et in C., nisi quod ἐπαρχικὸν deest. Deest in H., ubi haec §. 55. statim, nulla re in medio interposita cum superioribus coniungitur, uti est in Prochiro p. 212.

92. Pro δώδεκα, quod et in H. et in Prochiro pag. 212. est, δέκα habet editio princeps, sed iam Cui. Falk. Gothofr. Reitzius δώδεκα reposuerunt.

93. ἀνηγομένας H.

94. Sic H., Prochiron p. 212., ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἰδίῳ Reitzius.

95. παρακυπτικὰ H.

Ἐπαρχικὸν[95] ΠΕΡΙ[96] ΣΩΛΑΡΙΩΝ[97] ΗΤΟΙ ΕΞΩΣΤΩΝ ΕΝ ΤΗΙ ΟΔΩΙ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ.

56 *Εἰ[c] δέκα ποδῶν ὁ στενωπὸς εἴη μόνον, μηδεὶς ποιείτω σωλάρια· τὰ δὲ γενόμενα δεκαπέντε πόδας ἀπεχέτω τοῦ ἐδάφους, καὶ μὴ ἐχέτωσαν κίονας κάτωθεν[98] λιθίνους ἢ ξυλίνους ἢ τοίχους, ὥστε ἢ τὸν ἀέρα ἀποφράττεσθαι, ἢ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἀδικεῖσθαι· μήτε[99] κλίμακες γινέσθωσαν εἰς τὸν[1] στένωπον ἀνάγουσαι[2] ἐπὶ τὰ σωλάρια· ἐντεῦθεν γὰρ ἧττον ἐπικείσεται τοῦ πυρὸς[3] ἡ συμφορά.*

57 *Οὐδεὶς[d] κωλύεται βουλόμενος ὑψῶσαι, εἰ μὴ ἄρα ἐβάρησεν ἑαυτὸν δουλείᾳ τοῦ μὴ ὑψοῦν.*

58 *Δουλείαν[e] ἐπιτιθέναι τοῖς ἐπικοίνοις οἰκήμασι[4] ὁ εἷς τῶν κοινωνῶν παρὰ γνώμην τοῦ ἑτέρου οὐ δύναται.*

59 *Κατὰ[f] δένδρων μέντοι[5] καὶ κήπων δουλεία ἀπόψεως οὐ φυλάττεται.*

60 *Ἀπὸ[g] γυμνοῦ τόπου οὐκ ἔστι κώλυσις ὑψοῦν.*

61 *Ἐὰν[h] πεσόντα οἶκον[6] ἀνανεῶν βούληται ὑψῶσαι καὶ ἐμποδίσῃ[7] τις τοῖς τοῦ γείτονος φωσὶν ἢ ἕτερόν τι ποιήσῃ[8] ἐπὶ βλάβῃ τοῦ γείτονος[9], ἀναγκάζεται καὶ τὸν τύπον καὶ τὴν κατάστασιν τῶν πρώην οἰκημάτων καὶ τὸ παλαιὸν σχῆμα φυλάττειν.*

62 *Οὗτινος[hh] τὰ οἰκήματα δικαίῳ δουλείας ὑπέρκειται ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τούτου[10] ἐστιν ἐπ' ἄπειρον ταῦτα ὑψοῦν, ἐν ᾧ μέντοι τὰ ὑποκείμενα τοῦ γείτονος μὴ βαρύνειν[11] δουλείᾳ, παρ' ἣν[12] φέρειν ὀφείλουσιν.*

63 *Οὐ[i] καλῶς τις κωλύει[13] τὸν γείτονα αὐτοῦ ἀνοίγοντα πυλῶνα*

c. Est Synopsis LVIII. 11. 10. p. 491. — d. Ad marginem H. βι. μς'. τι. ζ'. κεφ. ς'. Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 7. 6. p. 487. Huc refertur scholium huiusmodi Cui. Falk., quod in H. deest:

Τοῦτο ἐναντίον δοκεῖ τοῦ ὄπισθεν νόμου τοῦ θεσπίζοντος· ὁ ἀνανεῶν οἰκίαν μὴ παρεξίτω τὸ ἀρχαῖον σχῆμα· πᾶς γὰρ κτίζων ιβ'. πόδας ἀπεχέτω καὶ ὅσον βούλεται, κτιζέτω καὶ θυρίδας ποιείτω. Ἐναντία δέ εἰσι τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια. Διὸ εἰκάζω, τὸ μὲν Οὐδεὶς κωλύεται βουλόμενος, περὶ στενωποῦ λέγεται, ἔνθα διακελεύεται ὁ νόμος δέκα πόδας ἀπέχειν καὶ τότε ἀνυψοῦν· τὸ δὲ ἦν, ὅτε δημοσία ὁδός ἐστι, πόδας ἀπέχειν ιβ'. Καὶ οὕτως συμβιβάζονται τὰ ἐναντιοφανῆ.

Hoc contrarium videtur legi superiori [§. 45.], quae sancit: Qui domum renovat, ne veterem formam excedat. Omnis enim aedificator XII. pedes distet, et quantum velit, aedificet ac fenestras faciat. Contraria enim sunt duo haec capitula. Quare sic coniicio: Hoc, Nemo prohibetur volens, de angiportu loquitur, ubi lex decem pedes distare, et tum extollere iubet: Illud volebat, si publica esset via,, abstinendum pedes XII. Atque hoc modo, quae contraria videntur, conciliabuntur.

e. Ad marginem H. Salm. κεφ. ζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 38. 7. p. 211. — f, Est Prochiron 38. 8. p. 211. — g. Ad marginem H. Salm. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 38. 12. pag. 213. — h. Ad marginem H. Salm. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 38. 13. p. 213. — hh. Ad marginem H. Salm. κεφ. ι'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 38. 14. p. 213. — i. Ad marginem H.

Edictum DE SOLARIIS SIVE MAENIANIS IN VIA FACIENDIS.

Si angiportus decem tantummodo sit pedum, nemo solaria faciat. Quae vero facta sunt, quindecim a solo pedibus distent neque sub se habeant infra columnas lapideas vel ligneas aut muros, ita ut aër obsepiatur aut via publica impediatur: nec gradus fiant in angiportu, qui ad solaria ducant. Ita enim minus periculi ab igne erit.

Nemo extollere volens prohibetur, nisi se forte servitute altius non tollendi oneraverit.

* Communi domui servitutem imponere unus sociorum nequit citra alterius consensum.

* In arboribus et hortis servitus prospectus non observatur.

* Ex nudo loco non prohibetur quis altius tollere.

* Si domum collapsam renovans altius velit tollere et aliquis luminibus vicini officiat aut aliud quid in damnum vicini faciat, cogitur et formam et statum veterum aedium et veterem modum servare.

* Cuius aedes iure servitutis superiores sunt, in eius est potestate in infinitum illas extollere, dummodo inferiorem vicinum graviori haud premat servitute, quam pati debeat.

* Non recte quis vicinum prohibet, si ianuam aperiat in

περὶ ἀνοίξεως πυλῶνος βι. μς'. τι. γ'. κεφ. λη'. Salm. *βι. μς'. τι. ς'. κεφ. λη'.* Est Prochiron 38. 15. p. 213.

95 a. Sic C. Reitzius; in H. autem *ἐπαρχικὸν* deest.

96. Reitzius vocem *ἐπαρχικὸν* praemisit, quae in H. deest, totamque rem uncinis inclusit.

97. Sic Cui. et Falk. et Gothofredus in Variantibus. et in H. C. *ἤτοι ἐξαύτων*. Liber Salmasii habuit *ἔτι περὶ σωλαρίων ἤτοι ἐξαυτω*. In editione principe et apud Reitzium verba *ἤτοι ἐξωστῶν* desunt.

98. Sic etiam in Synopsi pag. 491., licet Leunclavius ad marginem adnotaverit *κατὰ κάθετον*.

99. Post *μήτε* H. *δὲ* interposuit, quod quidem a secunda manu profectum est; nam prima habuerat *τὰ*.

1. Pro *τὸν* H. *τῶν* habet.

2. Sic et H. *ἀνοίγουσαι* quaedam editt. habent, sed contra Synopsis pag. 491.

3. Pro *πυρὸς* H. *πηρὸς* habet.

4. *οἰκήμασιν* H.

5. Sic et H. *μέντοι δένδρων* Salm., sed contra Prochiron p. 211. Caeterum Gothofredus male coniecit *τεθέντων δένδρον*.

6. Pro *οἶκον* H. *οἴκων* habet.

7. Sic H. a prima manu, verum secunda correxit *ἐμποδίσαι*.

8. *ποιῆσαι* H.

9. *γείτωνος* H.

10. Pro *τούτου* H. *τοῦτο* habet, sed contra Prochiron p. 213.

11. *βαρίνειν* H.

12. Pro *παρ' ἣν* H. *παρεὶν* habet.

13. *κωλύειν* H.

κατὰ τῆς δημοσίας ἐντὸς τοῦ ἀπὸ τῶν κεράμων αὐτοῦ σταλαγμοῦ, ἐν ᾧ μὴ βλάπτει[14] τὴν πάροδον.

64 Τὰ[k] ἰδιωτικὰ κτίσματα δεκαπέντε πόδας ἀπεχέτωσαν τῶν δημοσίων, ὥστε μήτε τὸ δημόσιον κινδυνεύειν, μήτε αὐτὰ ἔτι δεδιέναι τοῦ λοιποῦ.

65 Ὁ[l] κτίσας ἐν δημοσίῳ τόπῳ καὶ βλάπτων[15] τὴν πόλιν καταβαλέτω αὐτὸ μὴ ἔχων χρόνου παραγραφήν, μηδὲ εἰ[16] βασιλεὺς ἐπέτρεψεν αὐτῷ κτίσαι.

66 Ὁ[m] μὴ ἔχων δίκαιον φωταγωγῶν θυρίδων[17] οὐ δύναται τυφλὸν τοῖχον ἀνοίγειν καὶ ποιεῖν θυρίδας.

67 Ἐάν[n] τις ἐπικτίσῃ τοῖς ἐμοῖς οἰκήμασιν ἀνώγεα, ἐγὼ τούτων γίνομαι κύριος διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα εἴκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις. Εἰ δὲ καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ἐδάφει κτίσῃ[18] τις, δεσπότης γίνομαι τοῦ οἰκήματος, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει μένει τὸ οἴκημα· ἐὰν γὰρ καταλυθῇ, δύναται ὁ οἰκοδομήσας ἐκδικῆσαι τὰς ὕλας, εἴτε[19] καλῇ πίστει εἴτε κακῇ ᾠκοδόμησεν.

68 Ὁ[o] ἔχων τὰ ἀνώγεα, τοῖς ἰδίοις ἐπικτίζει ὅσον θέλει, μὴ βαρῶν μέντοι τὰ κατώγεα[20] ὑπὲρ δύναμιν.

69 Εἰ[p] ὁ γείτων μου ἐν τῷ τοίχῳ μου κονιάματα ἤτοι ζωγραφίας ἔχει, καλῶς κινῶ, ἵνα ταῦτα ἀφέληται[21].

70 Οὔτε[q] φοῦρνον[22] οὔτε ἑστιὰν δύναταί τις ἐν τῷ ἐπικοίνῳ τοίχῳ ποιεῖν, ἐν ᾧ τὸν ἐπίκοινον τοῖχον τὸ πῦρ καταβλάπτει.

71 Ἐάν[r] τις ποιήσῃ τυρεψεῖον, ἐξ οὗ καπνὸς ἐκπεμπόμενος καταβλάπτει τοὺς ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις οἰκοῦντας, δύνανται[23] κατὰ νόμους οἱ βλαπτόμενοι κωλύειν αὐτὸν εἰσπέμπειν[24] τὸν καπνόν·[25] εἰ μὴ ἄρα τι δίκαιον παρεχώρησεν αὐτὸν τοῦ[26] εἰσπέμπειν τὸν καπνόν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, εἰ[27] οἱ ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις στέγαις ὕδωρ[28] ῥίπτουσιν ἢ κόπρον καὶ βλάπτουσι τοὺς ἐν τοῖς χθαμαλωτέροις οἰκοῦντας, κωλύονται τοῦτο ποιεῖν·[29] ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἔξεστι ποιεῖν τι ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ, ἐφ' ὅσον ἕτερον μὴ καταβλάπτειν· τὸ αὐτὸ καὶ περὶ δυσωδίας.

k. Ad marginem H. Salm. βï. μς'. τï. ια'. κεφ. ζ'. Est Synopsis LVIII. 11. 7. p. 490. — l. Ad marginem H. βï. μς'. τï. ιβ'. κεφ. ς'. Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 12. 6. p. 492. — m. Ad marginem H. ἀνα. βï. μς'. τï. γ'. κεφ. λζ'. Salm. μς'. γ'. μζ'. Est Synopsis LVIII. 2. 37. p. 482. — n. Ad marginem H. βï. ιε'. τï. α'. κεφ. πδ'. περὶ τοῦ ἐν ἀλλοτρίοις κτίζοντος ἢ ἐπικτίζοντος. Salm. similia habet. Est Synopsis XV. 1. 84. p. 156. Habetur et supra II. 1. §. 27. — o. Ad marginem H. βï. μς'. τï. γ'. κεφ. κδ'. Est Synopsis LVIII. 2. 24. p. 156. — p. Ad marginem H. περὶ κονιαμάτων ἐν ἀλλοτρίῳ τοίχῳ γινομένων βï. μς'. τï. ιζ'. κεφ. γ'. Similiter Salmasius. — q. Ad marginem H. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 17. p. 214. — r. Ad marginem H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 18. p. 214. seq.

publico intra stillicidium tecti sui, dummodo transitui haud noceat.

Privata aedificia a publicis distent pedibus quindecim: ut neque publica periclitentur, neque ipsa postmodum timeant.

In loco publico aedificans et urbi nocens demoliatur opus, nec temporis praescriptione gaudet, nec si imperator illi permiserit aedificare.

Qui ius fenestrarum luciferarum non habet, parietem coecum aperire nequit ac fenestras facere.

Si quis coenacula aedibus meis superstruxerit, ego eorum fio dominus propter regulam dicentem: superficiem cedere solo. Sed et si quis in meo solo aedificet, ego aedificii dominus fio, donec in eodem statu illud permanet: nam si diruatur, poterit aedificator materias vindicare, sive bona sive mala fide aedificaverit.

Qui superiorum aedium dominus est, suis superexstruit, quantum vult, dummodo inferiores supra vires non gravet.

Si vicinus meus in meo pariete tectoria vel picturas habeat, recte ago, ut ea tollat.

* Neque furnum neque focum in muro communi facere quis potest, quatenus ignis communi parieti nocet.

* Si quis tabernam casseariam fecerit, ex qua fumus emissus superius habitantibus incommodet, possunt qui laeduntur secundum leges illum prohibere, ne fumum inmittat; nisi servitus aliqua ei permittat fumum inmittere. Sed et ex diverso, si superiorum contignationum inquilini aquam deiiciunt vel stercus et infra habitantibus noceant, hoc facere vetantur. Eatenus enim in suo quid facere licet, quatenus alius non laedatur. Idem de foetore dicendum.

14. βλάπτειν H.
15. Pro βλάπτων H. βάπτον habet.
16. Pro εἰ H. εἰς habet.
17. Pro θυρίδων H. θυρίων habet, sed contra Synopsis p. 486. Sequitur autem etiam ποιεῖν θυρίδας.
18. κτίσει H.
19. Post εἴτε H. γὰρ interponit, quod manifesto falsum est.
20. Sic Vulgo, et Synopsis p. 486. ἀνώγεα H.
21. ἀφίληται H.
22. φούρνων H.
23. δύναται H.
24. Pro εἰσπέμπειν, quod et H. habet, Salm. ἐκπέμπειν adnotavit, sed contra Prochiron p. 214.
25. καμπνὸν H.
26. Sic H. Prochiron p. 214., τοῦ Vulgo deest.
27. εἰ deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 214.
28. εἰ ὕδωρ H.
29. Pro ποιεῖν H. μὴ ποιεῖν habet.

72 Ἐὰν[s] ὁ τοῖχος σοῦ κατὰ τοῦ οἴκου μου κλίνῃ ἥμισυ ποδός, ἀναγκάζω σε ἀνορθοῦν αὐτόν.

73 Ἐάν[t] τις κατὰ ἀλλοτρίου[30] τοίχου[31] κατὰ βίαν θυρίδα ποιήσῃ, ἀναγκάζεται[32] οἰκείοις[33] ἀναλώμασιν[34] τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστῆσαι σχῆμα.

74 Κλίμακα[u] τοῦ κοινοῦ τοίχου πλησίον δύναμαι στῆσαι· οὐδεμία γὰρ ἐντεῦθεν προσγίνεται βλάβη διὰ τὸ καὶ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ[35] εὔκολον εἶναι.

75 Νομὴ[v] κρουνῶν νενόμισται ἐπὶ ὀμβρίων[36] ὑδάτων, ἐξ ἀρχῆς ὄντων κρουνῶν καὶ εἰς ψιλὸν ἑτέρου τόπον τὰ ὕδατα χαλώντων, ἄχρι πήχεων[37] τριῶν καὶ τρίτου· τοσαύτη γὰρ νεμόμισται ἡ τῶν κρουνῶν ἔκστασις· ἡ δὲ περὶ τοξικῆς[38] καὶ θυρίδων εἴρηται. Εἰδέναι μέντοι χρή, ὡς οὐ δεσπόζει τοῦ τοιούτου τοιχισμοῦ ὁ τοὺς κρουνοὺς ἢ τὰς θυρίδας ἢ τὰς τοξικὰς ἔχων, οὔτε[39] χρὴ αὐτὸν εἰσιέναι εἰς τὸν παρακείμενον ψιλὸν τόπον, εἰ μὴ μόνον τῷ κυρίῳ τῆς τοῦ τοίχου διορθώσεως[40], οὔτε μὴν τὸν τοῦ ψιλοῦ τόπου[41] δεσπότην χρὴ ἀρδεύειν πρὸς τῷ τοίχῳ ἢ καταφυτεύειν, ἀλλὰ στοιχεῖν τοῖς εἰς τὰ περὶ φυτῶν μέτροις εἰρημένα· ἡ δὲ τῶν ὑδάτων λύμη[42] τοῖς γειτνιῶσιν οὐκ ὀλίγην ἐπιφέρει βλάβην, ὅθεν καὶ περὶ τούτων ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ἐκ μέρους τὰ ἐμπίπτοντα εἰπεῖν.

76 Τὸν[w] ἐθέλοντα ὁλκὸν ἢ ἀγωγὸν ἢ εὔριπον κήπου ἢ ἑτέρου τινὸς κατασκευάσαι χρὴ ἀποστάντα τοῦ τοῦ γείτονος τοίχου πῆχυν ἕνα τοῦτο ποιεῖν διὰ τὴν τῆς[43] παραῤῥοίας σῆψιν. Εἰ δὲ μὴ τοῖχος εἴη γειτνιῶν ἀλλὰ χωρίον[44], ἐξεῖναι αὐτῷ, καθὼς βούλεται, εἰς τὰ ἑαυτοῦ ποιεῖν.

77 Ὁ[x] θέλων λάκκον[45] εἰς τὰ ἑαυτοῦ κατασκευάσαι ἀποστὰς τοῦ τοῦ γείτονος θεμελίου πήχεις ἓξ καὶ δίμοιρον τοῦτο ποιείτω· ἱκανὸν γὰρ τὸ διάστημα πρὸς τὸ μὴ[46] συγχωσθῆναι τὸ ὕδωρ καὶ κατενεχθῆναι εἰς τὸν τοῦ γείτονος τοῖχον.

78 Τὸν[y] κοπροδοχεῖον βουλόμενον ἢ λίμνην κατασκευάσαι ἐκ

s. Ad marginem H. *περὶ κλήσεως τοίχου ἀνα. βϊ. μς΄. τϊ. γ΄. κεφ. κ΄.* Similiter Salmasius, nisi quod rubricam omisit. Est Prochiron 38. 19. p. 215. — t. Ad marginem H. *κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ,* uti et Salm. Est Prochiron 38. 21. p. 215. — u. Ad marginem H. *ἀναγν. κε. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ. περὶ κλίμακος* Salm. *κεφ. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ.*. Est Prochiron 38. 30. p. 218. — v. Ad marg. H. *ἐπαρχικὸν περὶ νόμων κρουνῶν καὶ θυρίδων καὶ τοξικῶν.*, quae similiter et Vulgo habentur, nisi quod quidam post *νόμων καὶ* addunt; item etiam post *κρουνῶν* vocem *καὶ* omiserunt, denique *τοξικῆς* habent. — w. Ad marginem H. *περὶ ὁλκοῦ ἀγωγοῦ καὶ εὐρίπου ἐπαρχικόν.* Similiter etiam Reitzius, nisi quod vocem *ἐπαρχικὸν* praeposuit. — x. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ λάκου.* Similiter alii, nisi quod habent *λάκκου.* — y. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ κοπροδοχείου.*

30. *ἀλοτρίου* H.

31. *τοίχου* H. C. Prochiron p. 215., *οἴκου* Reitzius.

32. In H. subiicitur *αὐτὴν καταλῦσαι καί,* quae in reliquis desunt neque in Prochiro p. 215. habentur.

* Si murus tuus semipedem in meam domum inclinet, cogo te eum erigere.

* Si quis in aliena domo per vim fenestram fecerit, suis impensis pristinam formam restituere debet.

* Scalas prope murum communem statuere possum. Nullum enim inde damnum accidit, quia perfacile est eas removere.

Mos et usus tuborum aquae pluviae derivandae inservientium si fistulae ab initio fuerint et in nudum alterius locum aquam deiiciant, ad tres cubitos et semissem constitutus est: tanta enim fistularum extensio aestimatur. De fenestris autem speculatoriis et de aliis iam diximus. Sciendum tamen est, eum qui tubos aut fenestras aut fenestellas speculatorias possideat, illius muri non esse dominum, neque ei in adiacentem locum nudum ingredi licet, sed soli domino muri reficiendi caussa: neque etiam nudi loci dominus prope illum murum rigare vel plantare debet, sed adquiescere iis, quae de plantarum mensuris dicta sunt. Aquarum enim incommodum vicinis haud paullum adfert noxiae, unde etiam de his necesse duximus singulatim, quae incidere solent, dicere.

Qui aquaeductum aut rivum aut euripum in horto vel alio loco facere volet, a vicini muro cubitum unum abstinens facere id potest ob eluviei putredinem. Quod si murus non sit vicinus, sed ager, licet ei, ut volet, in suo facere.

Qui lacum in suo vult facere, distans a vicini fundamentis sex cubitos ac bessem illum faciat. Sufficit enim hoc intervallum, ne aqua se effundat et ad vicini murum deferatur.

Qui latrinam aut sterquilinium vel stagnum in suo de novo

33. *οἰκίοις* H.

34. *ἀναλώμασι* H.

35. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτῆς* habet.

36. Pro *ὀμβρίων* H. habet *ὀμβριμαίων*. Reitzius notat: *ὀμβριμαίων*. *ὀμβρίμων* Cui. Falk. Caeterum regius liber apud Suaresium ita habet: *τὸ μὴ χρουνῶν νενόμισαι* (secunda manus corrigit supra lineam *νενόμισται*) *ὀμβρίων* (secunda manus supra lineam habet *ὀμβριμαίων*).

37. *πηχέον* H.

38. *τοξυκῆς* H.

39. *οὔτε* Reitzius, alii *μήτε*, *ὅτε* alias H.

40. Post vocem *διορθώσεως* quidam *χάριν*, alii *ἕνεκα* subiiciunt.

41. Pro *τόπου* H. aliique habent *τοίχου*.

42. Pro *λύμη* H. *λύμνειν* habet.

43. Pro *τῆς* H. *ἐκ τῆς* habet.

44. *χωρίων* H.

45. *θέλον λάκον* H.

46. Vocem *μὴ* fuit, qui iam non hoc loco haberet, sed ad inferius *κατενεχθῆναι* transferret. Quod quidem codd. mss. refutatur. Caeterum Salmasius pro *συγχωσθῆναι* legit *συγχωρηθῆναι*, quod quidem Reitzius improbat.

νέου[47] *ἐν τοῖς ἑαυτοῦ, εἰ μὲν οἰκοδομητὸς εἴη ὁ τοῦ κοπροδοχείου τοῖχος ὁ προσεγγίζων τῷ γείτονι, χρὴ ἀφίστασθαι τοῦ τοῦ γείτονος τοίχου*[48] *πήχεις τρεῖς καὶ οὕτως οἰκοδομεῖν τὸν τοῖχον, ἐγχώρηγον*[49] *μέντοι καὶ οὐκ ἐλάττονα τὸ πάχος πήχεως ἑνός· πλακοῦν δὲ ἢ χαλκοῦν τὸ τοῦ κοπροδοχείου*[50] *ἢ τῆς λίμνης τέλμα*[50a] *τὸ πρὸς αὐτῷ τῷ γενομένῳ τοίχῳ, ἄχρι τῆς ἡμισείας πήχεως· τὸ δὲ πλάτος τριῶν καὶ τρίτον*[51], *διὰ τὴν τῶν σκαπτόντων*[52] *ὄρυξιν*[53] *καὶ τὴν τοῦ ὕδατος παράῤῥοιαν. Εἰ δὲ ὀρυκτὸς εἴη ὁ τοῦ κοπροδοχείου ἢ τῆς λίμνης τόπος, τοίχου μὴ γενομένου, τηνικαῦτα χρὴ ἀφιστᾷν αὐτὸν*[54] *τοῦ τοῦ γείτονος τοίχου τὴν τοῦ κοπρῶνος*[55] *πλευρὰν τὴν πρὸς τῷ γείτονι*[56] *πήχεις ἓξ καὶ διμοιρον*[56a] *καὶ οὕτω τὴν ὄρυξιν ποιεῖν. Εἰ δὲ τῷ χρόνῳ ὑπορυσσομένης τῆς γῆς ἐπικαταλάβοι τῷ προειρημένῳ τῶν τριῶν πήχεων καὶ τρίτου, τηνικαῦτα καταναγκάζεσθαι αὐτὸν τὸν προειρημένον τοῖχον ποιεῖν· καὶ ταῦτα μὲν ἐν οἷς παράκεινται οἰκήματα. Εἰ δὲ ψιλοὶ τόποι εἰσὶν οἱ τοῦ γείτονος, τῶν εἰρημένων μέτρων τὸ ἥμισυ· εἰ δὲ ἀμφοτέρων*[57] *εἴησαν τῶν μερῶν κοπρῶνες, ἀφιέντες πήχεις ἀλλήλων*[58] *μεταξὺ δύο*[59] *τοῦτο*[60] *ποιείτωσαν.*

79 *Τὸν*[z] *μὴ ἔχοντα*[61] *ἐν αὐλῇ χριστήρια*[62], *βουλόμενον δὲ κατασκευάσαι πρὸς τῷ ἐπικοίνῳ τοῦ γείτονος*[63] *τοίχῳ*[64] *χρὴ ποιεῖν εἰς τὰ ἑαυτοῦ μέρη τοῦ ἐπικοίνου τοίχου*[65] *πρὸς τοῖς γινομένοις χριστηρίοις*[66] *τοῖχον ἐγχώρηγον*[67], *οὗ τὸ πάχος οὐκ ἔλαττον πήχεως καὶ διμοίρου. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑπονόμων εἰρήσθω· οὕτω γὰρ ἄφθορος διαμένει ὁ ἐπίκοινος τοῖχος.*

80 *Χρὴ*[a] *δὲ ἐν*[68] *τῇ τῶν ὑπονόμων κατασκευῇ καὶ διορθώσει δέχεσθαι τὴν κατασκευὴν ἀπαλλήλων εἰς τὰς αὐλὰς*[69] *εἰς τοὺς οἴκους· οἷον εἰ ἀπὸ αὐλῆς ἐξίασιν ὑπόνομοι, χρὴ τὸν ταύτης δεσπότην ἀποκαθιστᾷν καὶ ποιεῖν τὸ ἀνάλωμα, ἄχρις οὗ ἐπικαταλάβοι ἑτέρας αὐλῆς ἄφεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν*[70] *ἐφεξῆς ἄχρι τοῦ δημοσίου ὁλκοῦ. Εἰ δὲ ὁ δημόσιος ὁλκὸς πολὺ ἀφέστηκε τῆς τελευταίας αὐλῆς, χρὴ αὐτὴν μὲν τὴν τελευταίαν αὐλὴν παρέχειν κατὰ ἀναλογίαν τῶν πρὸ αὐτῆς· τὸ δὲ λοιπὸν μερίζεσθαι καὶ εἰς τὰς λοιπὰς κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ἑαυτοῦ μεγέθους.*

z. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ χρηστηρίων ἤτοι νεροχύτων.* Similiter Salm. nisi quod habet *περὶ χριστηρίων.* Caeterum Gothofredus in Variantibus adnotavit: al. *χρηστιρίων*, alias *κλιστηρίων*, alias *κλυστηρίων.* — a. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ ὑπονόμων.*

47. *ἐκ νέου κατασκευάζειν* H.
48. Pro *τοίχου* H. *τείχου* habet.
49. *ἐγχόρηγον* H., *ἐγχώρηται* codex regius apud Soarez. Alias *ἐγχωριστὸν*, vel *ἐγχωρητὸν* vel *ἐγχώριον* legitur, uti Gothofredus in Variantibus enotavit.
50. *κοπροδοχεῖον* H.
50 a. Pro *τέλμα* alii *τέρμα* habent.
51. *τρίτου* H., quod praestare videtur.
52. *σκοπτόντων* H.
53. *ὄρυξι* H.

facere vult, si structilis sit sterquilinii murus, qui vicino est proximus, cubitos tres a vicini pariete distare debet, et sic murum construere, caementitium tamen nec latitudine minorem cubito uno: tabulatam vero aut aeneam sterquilinii vel stagni lacunam, quae ad ipsum exstructum est murum, ad semissem usque cubiti: sed latitudo sic trium ac trientis propter fossorum operam et aquae effluxionem. Quod si fossitius sit sterquilinii aut stagni locus neque murus exstruatur, tum latus sterquilinii a vicino proximum sex cubitos et bessem a vicini muro removendum est et sic fossio incipienda. Si vero suffossa temporis lapsu tellure ad dictam trium cubitorum et trientis mensuram accedatur, tunc cogetur dictum murum exstruere. Et haec quidem, ubi aedificia adiacent: at si loca vicini sunt vacua, dictarum mensurarum dimidium abstinebit. Quod si utrimque sint sterquilinia, relictis inter se cubitis duobus illa faciant.

Qui in area sua colluviarium non habens parare velit ad communem vicini murum, in sua communis muri parte prope colluviarium caementitium murum struere debet, cuius crassitudo non minor sit cubito cum besse. Idem et de cloacis dictum esto: sic enim incorruptus permanebit murus communis.

In faciendis et reficiendis autem cloacis structura a se mutuo in areas et domos admittenda est, veluti si ex area alicuius cloacae exeant, debet illius dominus restituere ac sumtus facere, donec ad meatum alterius aulae perveniat: et similiter in caeteris sequentibus usque ad cloacam publicam. Sed si publicus meatus ab extima area longe distet, debebit haec extima quidem area pro rata cum superioribus contribuere, reliquum vero etiam in caeteras partiri pro ratione suae magnitudinis.

54. *αὐτὸν ἀφιστᾶν* H.
55. *κοπρόνος* H.
56. *γείτωνι* H.
56 a. Sic H. Salm. Gothofredus in Variantibus; *κε΄.* alias.
57. In H. desunt *τὸ ἥμισυ εἰ δὲ ἀμφοτέρων.*
58. *μεταξὺ ἀλλήλων* H. Falk.
59. *πήχεις δύο* H.
60. Pro *τοῦτο* H. *τοῦτω* (sic) habet.
61. *ἔχωντα* H.
62. *χρηστήρια* H.
63. *γείτωνος* H.
64. *τοίχου* H.
65. Verba *χρὴ ποιεῖν εἰς τὰ ἑαυτοῦ μέρη τοῦ ἐπικοίνου τοίχου* in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton desunt.
66. *γινομένης χρηστηρίοις* H.
67. *ἐγχόρηγον* H.
68. *καὶ ἐν* H.
69. Voci *εἰς* H. praeposuit *καί.*
70. Pro *τῶν* H. *τὸν* habet.

81 *Τοὺς*[o] *ὑπονομιαίους*[71] *χαράβους*[72] *οὕτω δεῖ καθαίρειν καὶ ἐπανορθοῦν ἀρχόμενος ἕκαστος ἀπὸ τῶν ἰδίων τόπων, μέχρις ἂν φθάσῃ ἑτέρων δεσποτῶν τόπον*[73]. *Εἰ δὲ κῆπον παρέρχεται*[74] *ὁ αὐτὸς ὑπονομιαῖος χάραβος*[75], *τὸν κύριον τοῦ κήπου ὀρύσσειν*[76] *τὴν ἀρδευομένην γῆν καὶ ἀνακαθᾶραι τοὺς νεμομένους*[77], *τῆς μυροποιήσεως*[78] *ὀφειλούσης γενέσθαι ἐκ τοῦ νεμομένου τὸν τοιοῦτον κῆπον, τῆς σαπρίας ῥιπτομένης ἔξω τοῦ τοιούτου κήπου. Ὁμοίως*[79] *δὲ*[p] *καὶ ἐάν τις γένηται χρεία ὑπαλλαγῆς*[80] *ὀστράκων καὶ σωληναρίων τῶν καθεδρίων*[81], *ἕκαστος ἀπὸ τοῦ ἰδίου καθεδρίου ἀρχόμενος διορθούσθω, μέχρις ἂν φθάσῃ*[82] *ἑτέρου γείτονος καθεδρίαν*[83].

82 *Τὸν*[q] *θέλοντα ἀπὸ ὑπερώου χριστηρίου*[84] *χαλαστὴν ὑπόνομον ἐπίπεδον*[85] *ποιῆσαι, χρὴ μὲν εἰς τὰ ἑαυτοῦ κατασκευάζειν καὶ μὴ ἐπικοινωνεῖν ἑτέροις τοίχοις. Εἰ δὲ προκατάληψις γένηται καὶ δουλεία καὶ φθορὰ τῷ τοίχῳ τις ἀπὸ ταύτης συμβῇ, τηνικαῦτα τὸν τῆς χαλαστῆς τὴν χρῆσιν ἔχοντα*[86] *εἰς τὸ*[87] *τοῦ τοίχου ἀνάλωμα ἐπιγνῶναι τὸ διπλάσιον. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς*[88] *τῶν εἰς λάκκους χαλώντων ὄμβρια*[89] *ὕδατα κατασκευῆς εἰρήσθω. Ἑνὶ δὲ λόγῳ πᾶς κρουνὸς ἢ χαλαστὴρ*[90] *ῥυπαρῶν ὑδάτων μὴ χαλάτω ἀπὸ οἰκίας εἰς πλατεῖαν ἢ*[91] *ἀγορὰν ἢ στοὰν δημοσίαν ἢ ῥύμην ἢ ἁπλῶς εἰπεῖν εἰς κοινὴν πάροδον ἔν τε πόλει καὶ κώμῃ*[92] *διὰ τὰς γινομένας ἀπὸ τούτων βλάβας τοῖς παριοῦσιν*[93].

83 *Τῷ*[r] *ἐν χωρίῳ ἢ ψιλῷ τόπῳ ἢ ἐπαύλει τινὶ βουλομένῳ ὄρυγμα ἢ ἕτερόν τι ποιεῖν πρὸς τῷ τοῦ γείτονος τοίχῳ, τὰ χώματα ῥίπτειν οὐ δεῖ παρὰ*[94] *τὸν τοῖχον, ἵνα μὴ βλάβη τῷ τὴν οἰκίαν ἔχοντι ἀπὸ τούτου συμβῇ· λόφου γὰρ καὶ ἐπαναστήματος γενομένου εὐάλωτος ἔσται ἡ τοῦ γείτονος οἰκία· ὑγρότητος δὲ οὔσης ἐν τῇ τοῦ ἐπαναστήματος γῇ ἢ καὶ ὀμβριμαίων ὑδάτων ἐπιγινομένων εὔφθαρτος*[95] *γενήσεται ὁ τοῦ γείτονος τοῖχος. Εἰ οὖν ἀνάγκη τις γένηται καὶ τῷ ὀρύγματι*[96] *παραχωρηθείη τοῦτο ποιῆσαι πρὸς*

o. Ad marginem H. τοῦ *μικροῦ* τιτλ. *η'*. Similiter Salmasius, nisi quod habet τιτλ. ιη'. Est Prochiron 38. 24. p. 216. — *p*. Ad marginem H. τοῦ *αὐτοῦ*. Est Prochiron 38. 23. p. 215. — *q*. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ ὑπονόμων*. — *r*. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ ὀρύγματος*, quod et Reitzius enotavit.

71. Pro *ὑπονομιαίους* H. *ὑπονομίαις* habet.

72. Pro *χαράβους* alias esse *χαμάρους*, alias *ἀμαρατιαίους* Gothofredus in Variantibus adnotavit. Ipse pro *χαράβους* *κανάλους* legendum esse coniecit. Sed contra Prochiron p. 216.

73. Pro *τόπον* H. *τόπων* habet.

74. *παρέχεται* H. Caeterum postea Salmasius *καὶ* adscripsit, quod deest et in Prochiro p. 216.

75. Pro *ὁ αὐτὸς ὑπονομιαῖος χάραβος* Gothofredus legendum esse censuit *ὁ αὐτὸς ὑπονομιαῖος ἢ κανάλης*, sed contra Prochiron p. 216.

76. *ὀρύσσειν* H.

77. *νεμωμένους* H. Caeterum pro *νεμομένους* unus ex Anonymis Reitzii adnotavit *ὑπονομιαίους*, sed contra Prochiron p. 216.

78. Pro *μυροποιήσεως* H. *κυροποι-*

* Cloacari alvei ita repurgandi ac reficiendi sunt, ut quisque a suo incipiat loco, donec ad aliorum dominorum locum perveniat. Si hortum transeat idem cloacarius alveus, dominus horti irriguam terram effodiet et possessores repurgabunt, dispertitione incipienda a possessore horti, extra quem putredo proiicietur.

* Similiter quoque, si quid opus sit innovandis testis aut tubis canalium, unusquisque a suo meatu incipiens reficiat, donec ad alterius vicini tubum perveniat.

Qui ex editiore coenaculi colluviario tubum descendentem ad solum facere volet, eum in suo hoc facere oportet, neque alienis muris communicare. Sed si anticipatio fuerit ac servitus, et muro aliqua inde corruptela accidat, tunc qui tubi usum habet, in sumtibus muri duplam partem adgnoscet. Idem de structura eorum, qui aquas pluvias in lacum deferunt, dictum esto. Uno verbo, omnis fistula vel tubus sordidae aquae, ne ex domo in plateam aut forum aut porticum publicam aut vicum vel ut simpliciter dicam, in communem transitum effluat sive in urbe sive in pago, propter noxias, quae transeuntibus inde inferuntur.

Qui in agro aut loco nudo aut stabulo quodam fossam vel aliud quid prope murum vicini facere vult, cumulum terrae ad murum ne proiiciat, ut ne damnum domino muri inde eveniat. Colliculo enim ac tumulo facto, domus vicini facile occupari poterit: at si humor colliculi terrae insit, aut pluvii etiam imbres superveniant, vicini murus facile corrumpetur. Si igitur necessitas aliqua exigit, et fodienti concessum fuerit hoc facere ad murum vicini, ne terra effossa per longum tempus ibi relinquatur,

ήσεως habet; Gothofredus in Variantibus notat etiam μεροποιήσεως, sed contra Prochiron p. 216.

79. Pro ὁμοίως H. ὅμοιον habet.

80. ὑπαλαγῆς H.

81. Sic et H. Prochiron pag. 215., καθελκρίων alias esse Reitzius scripsit.

82. Pro φθάσῃ H. φθάσει habet.

83. Pro καθεδρίαν H. καθεδρίου habet, sed contra Prochiron p. 216.

84. χρηστηρίου Salmasius legi voluit, χηστηρίου H.

85. ἐπίπεδον ὑπόνομον H.

86. ἔχωντα H.

87. Vox τὸ deest in H.

88. Pro τῆς H. τοῖς habet.

89. ὄμβριμα H.

90. χαλαστὴς Salmasius scribi voluit.

91. ἣ H. Gothofredus habent; alias deest.

92. κόμῃ H.

93. παραδοῦσιν H. habet pro παριοῦσιν. Caeterum H. ordinem verborum invertit, cum habet διὰ τὰς τοῖς παριοῦσιν ἀπὸ τούτων γενομένας (sic) βλάβας.

94. Pro παρὰ H. πρὸς habet.

95. ἄφθαρτος H.

96. Pro τῷ ὀρύγματι, quod et H. exhibet, Salmasius legi vult τῷ ὀρύττοντι.

τῷ[97] *τοῦ γείτονος τοίχῳ, μὴ ἐᾶσθαι*[98] *ἐκεῖ τὴν*[99] *ἐκτὸς ὀρύξεως*[100] *γῆν*[1] *πρὸς καιρὸν πολύν, ἀλλ' ἄχρις*[2] *ἡμερῶν ὀλίγων· οὔτε γὰρ σῆψις ἀπὸ τῶν τοσούτων ἡμερῶν γενήσεται, φυλάξει δὲ καὶ τὴν οἰκίαν*[3] *αὐτοῦ ὁ γείτων ὀλίγων οὐσῶν τῶν ἡμερῶν. Εἰ δὲ λόφος τις εἰς βοήθειαν εἴη τοῦ τοίχου τοῦ τὴν οἰκίαν ἔχοντος, μὴ ἐξεῖναι τῷ γείτονι τῷ τὸν ψιλὸν ἔχοντι τόπον ἀφαιρεῖν τοῦτον.*

84 *Οὐδεὶς*[s] *δύναται κόπρον πλησίον τοῦ ἀλλοτρίου τοίχου ἔχειν, εἰ μὴ τοιαύτην δουλείαν ἔχει.*

85 *Ὀρύττειν*[ss] *γῆν οὐ χρή τινα ἐπὶ βλάβῃ τοῦ γείτονος πρὸς τοῖς αὐτοῦ θεμελίοις· ἀπὸ γὰρ τούτου οὐκ ὀλίγοι κίνδυνοι τοῖς οἰκήμασι τίκτονται·*[4] *ἀλλ' ἀποστάντα τὰ εἰρημένα μέτρα ἐπί τε λιμνῶν καὶ κοπροδοχείων*[5] *καὶ λάκκων*[6] *οὕτω ποιεῖν τὴν ὄρυξιν. Εἰ δὲ καὶ τῷ*[7] *τοῦ γείτονος θεμελίῳ ἐπισυνάψαι βουληθείη ἐκ νέου ἕτερον θεμέλιον, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ ὑπορύττειν*[8] *πλέον τοῦ τοῦ γείτονος θεμελίου· συγκατενεχθήσεται*[9] *γὰρ ὁ παλαιὸς τῇ ὀρύξει.*

86 *Ἡ τῶν*[t] *φυτῶν καταφύτευσις μὴ ἀναλόγως*[10] *τοῖς μεγέθεσι τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἔχουσα, οὐ τὰς τυχούσας*[11] *ταῖς οἰκίαις ἐπιφέρει βλάβας· ῥιζοβολοῦντα γὰρ τὰ φυτὰ ἢ καὶ πρὸς τὸ μεγεθυνθῆναι*[12] *ἀρδευόμενα καὶ ἐγγίζοντα*[13] *τοῖς τοίχοις ἢ ταῖς οἰκίαις ἢ ταῖς θυρίσι καὶ μάλιστα ταῖς*[14] *ληνοῖς ἢ τοῖς τῶν κήπων*[15] *εὐρίποις, βλάπτει τὰ μέγιστα·*[16] *ἐκ θεμελίων γὰρ τοὺς τοίχους ὠθεῖ*[17]*, κλοπῆς δὲ αἰτία γίνεται διὰ τῶν θυρίδων, ἐπισκιάζει δὲ τοῖς ἐπιῤῥίπτειν*[18] *βουλομένοις ἑτέραν θέσιν*[19]*, ῥήξεις δὲ καὶ ἐμπώτεις*[20] *ἐργάζεται ταῖς ληνοῖς*[21] *καὶ τοῖς τῶν κήπων εὐρίποις*[22]*, ὅθεν χρὴ τὸν θέλοντα καταφυτεύειν φυτὰ ἀφεστάναι τῆς τοῦ γεί-*
87 *τονος οἰκίας μέτρα ταῦτα. Εἰ μὲν ἄμπελον φυτεῦσαι βουληθείη μὴ πρὶν ἔχων, ἀφίστασθαι πήχεις ἓξ καὶ δίμοιρον. Μηλέαν δὲ καὶ ῥοιὰν*[23] *καὶ τὰ τούτοις ἰσομεγέθη πήχεις δέκα. Συκομορέαν*[24] *δὲ ἢ*[25] *πλάτανον ἢ αἴγειρον*[26] *ἢ τὰ τούτοις ἰσομεγέθη πήχεις κ'. Εἰ δὲ καὶ τούτων τῶν μέτρων τεθέντων*[27] *οἱ τῶν φυτῶν κλάδοι κατὰ τῶν τοῦ γείτονος οἰκιῶν ἐπαρθῶσι, καρποῦσθαι δεῖ τὸν τὰς οἰκίας ἔχοντα, ἄχρις οὗ ἀπὸ τῶν αὐτῶν οἰκημάτων ἢ δωμάτων φθάνει.*

s. Ad marginem H. *τοῦ μ'. τίτλου.* Hinc nata est lectio Salmasii *τοῦ μικροῦ τίτλου.* Est Prochiron 38. 22. p. 215. — ss. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ ὀρύγματος.* — t. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν περὶ φυτεύσεως.* Salm. *ἐπαρχικὸν περὶ φυτῶν,* Falk. *περὶ φυτεύσεως ἐπαρχικόν.*

97. *τὸ* H.

98. *ἐάσθω* H. Deest *ἐκεῖ* apud Salm.

99. Pro *τὴν* H. Cui. Falk. Salm. habent *ἡ*.

100. Pro *ὀρύξεως* Salmasius habet *ὀρύγματος.*

1. Pro *γῆν* H. Cui. Falk. Salm. *γῆ* habent.

2. Pro *ἄχρις* H. *ἄγρης* babet.

3. *οἰκείαν* H.

4. Pro *τίκτονται* H. *γίγνονται* habet.

5. *κοπροδοχίων* H.

6. *λάκων* H.

7. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

8. *ὑποῤίπτειν* H.

9. *συγκατενεχήσεται* H.

sed ad paucos dies: neque enim corruptio ex paucis orietur diebus, et vicinus domum suam satis custodiet, quum pauci sint dies. Quod si colliculus adiumento sit muro illius, qui domum vicinam habet, vicino locum nudum possidenti non licet eum auferre.

* Nemo ad murum alienum sterquilinium habere potest, nisi huiusmodi servitutem habeat.

Terram effodere cum damno vicini prope illius fundamenta nemini licet: inde enim non exigua pericula domibus eveniunt: sed abstinens dicto in stagnis et sterquiliniis et lacubus intervallo fodere incipiat. Quod si fundamento vicini aliud de novo fundamentum coniungere velit, non licet ei ultra vicini fundamentum fodere: vetus enim fundamentum per effossionem corrueret.

Stirpium plantatio, nisi aequa magnitudini proportione a domibus distent, haud vulgaria aedibus damna inferunt: nam cum stirpes agunt radices, aut, ut grandescant, rigantur, et muris vel domibus vel fenestris et maxime torcularibus aut hortorum euripis maxime nocent: ex fundamentis enim muros trudunt, furtis occasionem per fenestras praebent, alteram contignationem imponere volentibus umbram faciunt, torcularibus et hortorum euripis rimas et ruinas creant. Unde qui stirpes plantaturus est, a vicina domo abstinere debet hisce mensuris.

Si quidem vitem plantare voluerit, quam non habuit, distet cubitis sex et besse. Si malum vulgarem aut punicam, et quae his magnitudine sunt pares, cubitis decem. Si sycomorum vel platanum vel alnum aut his magnitudine pares, cubitis viginti. Quod si etiam his observatis mensuris stirpium rami supra vicini aedes erigantur, aedium dominus inde fructum colliget, quousque ad aedificium suum aut tectum pertingunt. Frutices cubitis tri-

10. ἀναλόγος H.
11. τυχοῦσας H.
12. μεγαθωθῆναι H.
13. ἐγκίζοντα H.
14. Pro ταῖς H. τοῖς habet.
15. Pro κήπων H. κοίπων habet.
16. μέγεστα H.
17. ὠθεῖ τοὺς τοίχους H.
18. Pro ἐπιρρίπτειν H. ἐπιρύπτειν habet; Gothofredus in Variantibus ἐπισυνάπτειν posuit.
19. ἑτέροις βουλομένοις θέσεις H. M. A.
20. Pro ἐμπώτεις H. ἀμπότεις habet, Falk. et Cuiacius autem ἐμπτάσεις corrigunt.
21. τοῖς λοιωοῖς H.
22. εὐρήποις H.
23. ῥοιᾶν H.
24. συκομορέαν H.
25. Pro ἢ H. καὶ habet.
26. αἴγυρον H.
27 Pro τεθέντων H. τιθέντων habet.

*Τὰ δὲ θαμνώδη πήχεις τρεῖς καὶ τρίτον. Τὰ λαχανώδη δὲ καὶ μὴ
γεωργίας ἐπιδεόμενα τουτέστι κινάρας ἢ πετροσέλινα ἢ ῥόδα ἢ
τὰ τοιαῦτα (καθὼς εἴρηται) μὴ γεωργούμενα καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ
88 τοίχῳ γενήσεται. Ἀρδεύειν δὲ καὶ ἀροτρεύειν ἄχρις αὐτῶν τῶν
τριῶν καὶ τρίτου πήχεων, ἐξεῖναι τῷ τὸ χωρίον[28] ἔχοντι· καὶ ταῦτα
μὲν ἐπὶ τῶν μὴ ἐξ ἀρχῆς ἐχόντων τὰ φυτά. Φυτῶν δὲ ὄντων καὶ
ψιλοῦ τόπου, καὶ τοῦ[29] τοῦ ψιλοῦ τόπου δεσπότου ἐκ καινῆς ποι-
οῦντος[30] τὰς οἰκοδομάς, ἀργὰ ἔσται[31] τὰ δηλούμενα περὶ αὐτῶν
μέτρα· αὐτὸς γὰρ καινοτομήσει καὶ οὐ καινοτομηθήσεται[32] καὶ
ἑαυτῷ ἐπιγράψει τὰς ἀπὸ τῶν φυτῶν βλάβας.*

89 a *Ἐάν[n] τις δημοσίαν[33] ὁδὸν ἤτοι[34] γῆν[35] παρ' ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ
ὀρύττῃ, τὸν ὅρον μὴ παραβαινέτω· ἐὰν τοῖχον, πόδα ἕνα ἀπολεί-
πειν· ἐὰν δὲ οἴκημα, πόδας ἕξ· ἐὰν τάφον[36] ἢ βόθρον ὀρύσσῃ[37],
ὅσον τὸ[38] τοῦ βάθους εἴη, τοσοῦτον ἀπολείπειν· ἐὰν δὲ φρέαρ,
ὀργυιὰν[39], εἰ μήπω φρέαρ προυπάρχει τοῦ γείτονος καὶ διὰ τοῦ
καινοῦ ἔργου βλάπτεται·[40] ἐλαίαν δὲ καὶ συκῆν[41] πόδας ἐννέα ἀπὸ
τοῦ ἀλλοτρίου φυτεύειν, τὰ δ' ἄλλα δένδρα πόδας πέντε.*

89 b *Ἐάν τις αἱμασίαν[42] παρ' ἀλλοτρίῳ χωρίῳ ὀρύττῃ[43], τὸν ὅρον μὴ παραβαινέτω· ἐὰν τοίχιον, ἀπολιμπανέτω πόδα· ἐὰν οἴκημα, δύο· ἐὰν τάφον ἢ βόθρον ὀρύττῃ, ὅσον ἂν τὸ βάθος ᾖ, τοσοῦτον ἀπολιπέτω· ἐὰν φρέαρ, ὀργυιάν· ἐὰν ἐλαίαν καὶ συκῆν, ἐννέα πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φυτευέτω· τὰ δὲ ἄλλα δένδρα πέντε πόδας ἀπεχέτω.*

90 *Ἐὰν[o] δένδρον τοῦ γείτονος ἐν τῷ μεσαυλίῳ κείμενον μεγάλας
ἐκτεῖναν ῥίζας τοὺς θεμελίους τῆς ἐμῆς βλάπτῃ οἰκίας[44], προνοίᾳ
τοῦ ἄρχοντος ἀναγκαζέσθω ὁ γείτων ἐκτέμνειν.*

91 *Ὅτι[p] τὸ βλάπτον δένδρον οἶκον ἀλλότριον ἐκ ῥίζης τέμνεται·
τὸ δὲ βλάπτον ἀγρὸν κλαδεύεται, εἰ[45] ὑπὲρ[46] δεκαπέντε πόδας
ὑψοῦται.*

n. Ad marginem H. τοῦ μ'. τίτλου. Salm. τοῦ μικροῦ τιτλ. Est Prochiron 38. 50. seq. p. 227. Huc refertur scholium, quod in solis Falk. et Cui. legitur:

Ἰστέον, ὅτι ἐναντία δοκεῖ ἡ φύτευσις τῶν δένδρων τοῦ ὄπισθεν τοῦ περὶ φυτεύσεως φυτῶν· ἐκεῖσε γὰρ μηλέαν καὶ ῥοιὰν καὶ τὰ τούτων ἰσομεγέθη πήχεας ι'. ἀφίστασθαι νομοθετεῖ, συκομορέαν δὲ κ'. ἐνταῦθα δὲ ἐλαίαν καὶ συκῆν πόδας θ'., τὰ δὲ ἄλλα δένδρα πόδας ε'. εἰ μὴ ἐν τῷ ὄπισθεν ἐν πόλεσιν νομοθετεῖ, διὰ τὴν βλάβην οἰκημάτων, ἐνταῦθα δὲ περὶ χωρίων.

Sciendum, hanc arborum plantationem contrariam esse superiori capitulo [87.] de stirpium plantatione. Illic enim malum vulgarem et punicam, quaeque his magnitudine sunt pares, cubitis decem distare iubet, sycomorum vero viginti: hic autem oleam et ficum pedibus novem, aliasque arbores pedibus quinque, nisi in superiori de urbibus hoc sanciat ob noxiam aedium; hic de agris.

o. Ad marginem H. περὶ δένδρων βι'. ξ'. τι'. ς'. κεφ. ε'. Salm. βι'. ξ'. τι'. ις'. κεφ. κ'. Est Prochiron 38. 20. p. 215. — p. Ad marginem H. ἀνά. κεφ. ιβ'. τῶν αὐτῶν καὶ κεφ. ιγ'. Similiter Salmasius. Haec paucis quibusdam immutatis desumta sunt ex Synopsi LX. 16. 13. p. 509.

bus ac triente. Olera autem, quaeque agricultura non indigent, id est cardui edules vel petroselina vel rosae atque eiusmodi alia, quae (ut dictum) agriculturam haud-desiderant, etiam ad ipsum parietem ferri possunt. Rigare autem et arare usque ad ipsos cubitos tres et trientem licet agri domino. Et haec de iis, qui ab initio stirpes non habuerunt.

Sed si stirpes olim fuerint et locus vacuus, vacui autem loci dominus nunc primum aedificium exstruat, cessant suprascriptae de his mensurae: ipse enim novum opus facit, non ipsi novum fit opus, et noxias a stirpibus orituras sibi ipse adscribat.

* Si quis publicam viam vel terram prope agrum alienum fodiat, limitem ne excedat: si murum, unum pedem relinquat: si domum, pedes sex: si sepulcrum vel foveam fodiat, quantum profunditatis erit, tantum relinquat; si puteum, orgyam sive pedes sex, si necdum puteus vicino fuerit, isque per novum opus laeditur: oleam vero vel ficum novem ab alieno solo pedibus plantato; ceteras arbores pedibus quinque.

Si quis maceriam prope agrum alienum fodiens ducat, limitem ne excedito. Si murum, pedem relinquito: si domum, duos. Si sepulcrum aut foveam fodiat, quanta erit profunditas, tantum relinquito: si puteum, pedes sex: si oleam et ficum, novem pedibus ab alieno solo plantato: alias vero arbores pedes quinque abstineto.

* Si arbor vicini in area posita magnas extendat radices et fundamentis mearum aedium noceat, providentia praesidis vicinus eam exscindere cogatur.

Arbor alterius domum laedens radicitus exciditur: quae autem agro nocet, sublucatur, si quindecim pedes altius tollitur.

28. *χωρίον* H. *χωρίων* Reitzius.

29. Vox *τοῦ* deest in H.

30. Pro *ποιοῦντος* H. *ποιοῦντως* habet.

31. Pro *ἔσται* H. *ἔστω* habet.

32. *κενοτομηθήσεται* H.

33. Sic H. C. Salm. Soarez Prochiron p. 227., *δημόσιον τόπον ἢ* Reitzius, quod quidem Prochiro p. 227. refutatur.

34. H. Salm. Soar. habent *ἤτοι;* Reitzius *ἢ* sed contra Prochiron p. 227.

35. H. Salm. Soar. habent *γῆν*, Reitzius *πηγὴν*, sed contra Prochiron p. 227.

36. *τάφρον* H., habent et quidam libri mss. Prochiri p. 227.

37. Pro *ὀρύσσῃ* H. *ὀρύσῃ* habet.

38. Pro *τὰ* H. *τὸν* habet.

39. *ὀργήαν* H.

40. Pro *βλάπτεται* H. *βλάβεται* habet.

41. *συχὴν* H.

42. Tota haec §. 89 b. in H. C. non legitur. Caeterum Salmasius *αἱμασίαν*.

43. Pro *ὀρύττῃ* Salmasius laudat *ὀρθόῃ*.

44. *οἰκίας βλάπτει* H.

45. Pro *εἰ* unus ex Anonymis Reitz. *ἢ* habet; Ecloga p. 509. habet *εἴπερ*. Sed Basilica LX. 16. 13. ed. Heimbach V. p. 560. *εἰ ὑπὲρ* habent.

46. *ὑπὲρ* deest in Ecloga p. 509.

92 *Ἡ*[q] *περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγὴ*[47] *τότε ἁρμόζει, ὅτε τις ἔργον ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ ποιήσῃ*[48]*, κἂν δημόσιος αὐτὸν διαδέχηται*[49] *τόπος· εἰ δέ τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ ποιήσῃ*[50] *ἔργον, ἀργεῖ καὶ ἑαυτῷ μεμφέσθω μὴ προνοήσας ἑαυτοῦ διὰ τῆς περὶ τῆς μελλούσης ζημίας ἀσφαλείας.*

93 *Ὕδωρ*[r] *εἰς τόπον τινὸς κατερχόμενον καὶ βλάπτον αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῦ δι' ἔργου τινὸς κατέρχεσθαι κωλυθὲν ἐὰν ἐκ τοῦ κωλυθῆναι καταῤῥέειν ὑπερβλύσῃ καὶ βλάψῃ ἕτερον, ἀφίεται εἰς τὴν προτέραν νομὴν καὶ φοράν·*[51] *καὶ ὁ τὸ ἔργον τὸ κωλύον αὐτὸ*[52] *ποιήσας ἀναγκάζεται καταλύειν τὸ ἔργον καὶ ἀφιέναι ῥέειν τὸ ὕδωρ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τοῦ ὕδατος βλάπτοιτο*[53]*.*

94 *Ἐὰν*[s] *ποταμὸν δι' ὠφέλειάν μου καὶ οὐ διὰ βλάβην σου*[54] *ἀποστρέψω καὶ ἐκ τούτου*[55] *βλαβῇ ὁ ἀγρός σου, οὐκ ἔχεις κατ' ἐμοῦ τὴν περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγήν, οὔτε ὁ δεσπότης τοῦ δουλεύοντος ἀγροῦ εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τὸ ὕδωρ κατὰ τοῦ δεσπότου τοῦ δουλευομένου, εἰ μὴ ἀμέτρως ἐντεῦθεν βλάπτεται.*

95 *Ἐάν*[t] *τινα βλάπτῃ τὸ ὄμβριμον ὕδωρ, διὰ τῆς ἐπὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγῆς ἀναστρέφεται· ὄμβριμον δὲ ὕδωρ ἐστὶ τὸ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατιόν, κἂν ἄλλῳ μίγνυται. Αὕτη δὲ ἡ ἀγωγὴ ἁρμόζει, ὅτε χειροποιήτου ἔργου γενομένου*[56] *μήπω τὸ ὕδωρ ἔβλαψεν ἀλλ' ἐλπίζεται βλάπτειν· εἰ δὲ μὴ γέγονεν ἔργον ἀλλὰ κατὰ φύσιν ῥέον τὸ ὕδωρ βλάψει, οὐχ ἁρμόζει.*

96 *Ἐὰν*[u] *περιέλῃ ὁ γείτων παλαιὸν ἔργον καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τούτου*[57] *φυσικῶς ῥέον*[58] *βλάψῃ τὸν ὑποκείμενον ἀγρόν, οὐ χώρα τῇ περὶ ὕδατος πλησμονῆς ἀγωγῇ· ἀεὶ γὰρ τοῖς ὑποκειμένοις ἀγροῖς ἐπίκειται*[59] *δουλεία τὸ ὑποδέχεσθαι τὸ φυσικῶς ῥέον ὕδωρ ἐκ τῶν ὑπερκειμένων· ἐὰν δὲ διὰ τὸ περιαιρεθῆναι τὸ ἔργον σφοδρότερον ἄρξηται ῥεῖν ἢ ἀθροίζεσθαι, χώραν ἔχει.*

97 *Οὐκ*[v] *ἔξεστιν τοῖς γείτοσι ποιεῖν ἔργον, δι' οὗ αἱ λίμναι ἢ αὔξουσιν ἢ μειοῦνται.*

98 *Ἡ*[w] *ἀγωγὴ ἡ περὶ ὕδατος πλησμονῆς εἰσάγεται εἰς πάντα τὰ χειροποίητα ἔργα, εἰ μὴ διὰ γεωργίαν γίνεται.*

q. Ad marginem H. *περὶ ὑδάτων ἀνά. βί. μς'. τί. ιγ'. κεφ. ε'.* Salm. *κς'. ις'. ε'.* Est Synopsis LVIII. 13. 5. p. 493. — r. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ς'. τοῦ αὐτοῦ.* — s. Ad marginem H. *βί. μς'. τί. ιγ'. κεφ. δ'.* Similiter Salm. Est Synopsis LVIII. 14. 4. p. 493. — t. Ad marginem H. *βί. μς'. τί. ιγ'. κεφ. α'.* Salm. *μς'. ιγ'. α'.* Est Synopsis LVIII. 14. 1. p. 493. — u. Ad marginem H. *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 14. 2. p. 494. — v. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis LVIII. 14. 24. p. 494. — w. Ad marginem H. *κε'. τὸ αὐτό.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 14. 5. p. 494.

De aquae exundatione actio tunc competit, quum quis in suo agro opus facit, etiamsi publicus eum excipiat locus: sed si quis in publico loco opus faciat, cessat et sibi imputet, quod sibi per cautionem de damno futuro non prospexerit.

Aqua in locum alicuius perveniens eique nocens atque ideo ab illo per opus aliquod prohibita pervenire, si inde, quod defluere prohibetur, exundet et alteri noceat, ad priorem consuetudinem et fluxum restituitur, et qui opus prohibitorium fecit, opus destruere cogitur, et sinere aquam profluere, licet ei aqua quam maxime noceat.

Si flumen ob meam utilitatem non ob tuum damnum avertero atque inde ager tuus laedatur, actionem de aquae exundatione adversus me non habes, neque agri servientis dominus ad aquam recipiendam adversus dominum agri cui servitur, nisi immodice illi noceatur.

Si cui aqua pluvia nocet, per actionem de aquae exundatione illam avertit: aqua autem pluvia est, quae de coelo descendit, etsi miscetur alii. Haec autem actio competit, quando opere manu facto aqua nondum nocuit, sed nocitura speratur. Quod si opus non est factum, sed aqua naturaliter fluens nocet, non competit.

Si vicinus vetustum opus sustulerit, et aqua inde naturaliter fluens agrum subiectum laedat, actioni de aquae exundatione locus non est. Agris enim inferioribus semper servitus incumbit recipiendae ex superioribus aquae naturaliter fluentis. Sed si propter opus sublatum vehementius fluere aut corrivari coeperit, locum habet.

Non licet vicinis facere opus, per quod lacus augescant aut minuantur.

Aquae arcendae actio competit in omnia opera manu facta, nisi ob agriculturam fiant.

47. *ἀγωγὴ* H.

48. *ποιήσει* H.

49. *διαδέχεται* H.

50. *ποιήσει* H.

51. Pro *φορὰν* H. *φθορᾶν* habet.

52. *αὐτῷ* H.

53. *καταβλάπτοιτο* H. Cui. Falk.

54. Pro *σου*, quod et H. habet, ante Reitzium edebatur *μου*.

55. Pro *τούτου* H. *τοῦ* habet.

56. Pro *γενομένου* H. *γινομένου* habet.

57. Pro *τούτου* H. *τούτων* habet.

58. *ῥέον φυσικῶς* H.

59. *ὑπόκειται* H., sed contra Synopsis p. 494.

99 *Οὐκ*[x] *ἔξεστι διὰ χειροποιήτου ἔργου μεταφέρειν τὸν ποταμόν· πλὴν ἔξεστι κατὰ τῆς ἰδίας ὄχθης ποιεῖν ἔργον, ὥστε μὴ βλάπτειν τὸν ποταμὸν τοὺς ἀγρούς.*

100 *Ἐὰν*[y] *ἡ πηγὴ ἀφ' ἧς*[60] *ἕλκει τις ὕδωρ, ξηρανθεῖσα ἐπί τινας χρόνους αὖθις πρὸς τὰς ἑαυτῆς ἐπανέλθῃ φλεβὰς*[61] *καὶ πάλιν τὸ ὕδωρ ἄρξηται φέρεσθαι, ἀνανεοῦται αὐτῷ ἡ δουλεία*[62] *καὶ ἀποκαθίσταται ὁ τοῦ ὕδατος ἑλκυσμὸς*[63]*, καθὼς ἦν τὸ πρότερον.*

102 *Ἡ*[z] *δουλεία*[64] *τοῦ ὕδατος*[65] *ἐὰν οὕτω συστῇ, ὥστε ἐν μόνῳ τῷ θέρει*[66] *κεχρῆσθαι αὐτῷ ἢ ἐν ἑνὶ μηνὶ καὶ*[67] *ὑπὲρ ἐνιαυτὸν ἢ ὑπὲρ μῆνα, διπλασιάζεται ὁ χρόνος τῆς ἀχρησίας· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς*[68] *ὁδοῦ. Εἰ δὲ ὑπὲρ ἡμέραν ἢ ὑπὲρ ὥραν ἢ μίαν ὥραν ἢ μόνην τὴν ἡμέραν ἢ μόνην τὴν νύκτα, νομίμῳ χρόνῳ φθείρεται· μία γάρ ἐστιν ἡ δουλεία.*

103 *Ἐὰν*[a] *εἰς τὸ ἐπίκοινον ῥεῖθρον εἷς τῶν κοινωνῶν δαπανήσῃ ἀνακαινίζων τοῦτο, ἕξει κατὰ τοῦ ἑτέρου τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ μόνου τοῦ ἐπικοίνου πράγματος ἀγωγὴν ἀπαιτῶν τὸ γενόμενον δαπάνημα, ἐφ' οἷς ἀνάλωσεν.*

104 *Ἐάν*[b] *τίς σοι παραχωρήσῃ δίκαιον ἀντλήσεως εἰς τὸ διαφέρον αὐτῷ ὕδωρ, ἀναγκάζεταί σοι καὶ ἄκων δουλείαν*[69] *τῆς ὁδοῦ παραχωρῆσαι, εἴπερ ἄλλως μὴ δύνασαι χρήσασθαι τῷ τῆς ἀντλήσεως δικαίῳ.*

105 *Οὐκ*[c] *ἔξεστί*[70] *τινι σωλῆνας προσπλάσαι ἤτοι συζεῦξαι τῷ ἐπικοίνῳ τοίχῳ, ὡς δι' αὐτῶν ἕλκειν ὕδωρ.*

106 *Ὁ*[d] *ἔχων δουλείαν τοῦ ποτίζειν καὶ βόσκειν ἐν τῷ ἀγρῷ σου θρέμματα*[71] *δύναται κτᾶσθαι δουλείαν τοῦ ἐν αὐτῷ ποιεῖν καλύβην.*

107 *Ὁ*[e] *δι' ἀλλοτρίου ἀγροῦ ἕλκων ὕδωρ εἰδότος τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ, κτᾶται κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ*[72] *δουλείαν τῷ*[73] *νεμομισμένῳ χρόνῳ*[74] *τουτέστι τῷ τριετεῖ·*[75] *ἐὰν δὲ πρὸ τοῦ παρελθεῖν τοῦτον τὸν χρόνον κωλύσῃ*[76] *αὐτὸν ὁ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ ἐπάγειν*[77] *τὸ ὕδωρ, οὐ δύναται ἀπαιτεῖν αὐτὸν τὰ περὶ τὸν ὁλκὸν γινό-*

x. Ad marginem H. *κε'. τὸ αὐτό.* Similiter Salm. Est Synopsis LVIII. 16. p. 494. sed tantum usque ad verba *μεταφέρειν τὸν ποταμόν.* — *y.* Ad marginem H. *κεφ. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 16. pag. 214. — *z.* Ad marginem H. *κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm.. *κεφ. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 54. p. 229. — *a.* Ad marginem H. *κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 35. p. 221. — *b.* Ad marginem H. Salm. *κεφ. ιζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 36. p. 221. — *c.* Ad marginem H. *βϊ. μς'. τϊ. γ'. κεφ. ιθ'.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 37. p. 222. — *d.* Ad marginem H. *βϊ. νη'. τϊ. γ'. κεφ. ε'.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 44. p. 225. — *e.* Ad marginem H. *βϊ. νη'. τϊ. ζ. κεφ. β'.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 46. p. 225.

60. *ἀφ' εἷς* H.
61. Pro *φλεβὰς* H. *βλάβας* habet.
62. *δουλία* H.
63. *ἑλκισμὸς* H.
64. *δουλία* H.
65. Post vocem *υδατος* H. interpo-

Amnem opere manu facto derivare non licet, sed ad propriam ripam opus facere licet, ne amnis agros laedat.

* Si fons, unde quis aquam ducit, per aliquod tempus exaruerit et postmodo ad suas venas redierit atque aqua rursus deferri coeperit, renovatur ei servitus et aquae ducendae ius restituitur, quemadmodum ante fuit.

* Servitus aquae si sic constituta sit, ut sola aestate vel uno mense aut alternis annis vel mensibus ea quis utatur, tempus non utendi duplicatur: idemque in via obtinet. Sed si alternis diebus vel horis aut una hora aut solo die vel sola nocte, legitimo tempore amittitur: una etenim est servitus.

* Si in rivum communem reficiendum unus sociorum impensam fecerit, habebit adversus alterum de sola re communi actionem, ut repetat factam impensam, in quibus rebus erogavit.

* Si quis tibi ius hauriendi ex aqua sua concesserit, cogitur etiam invitus servitutem viae tibi concedere; siquidem alioquin hauriendi iure uti non poteris.

* Communi parieti fistulas adiungere vel adfigere non licet, ut per eas aquam ducat.

* Qui servitutem aquandi et pecoris in tuo pascendi habet, tugurii ibidem faciendi servitutem adquirere potest.

* Qui per alterius fundum aquam ducit sciente fundi domino, adversus illum fundum legitimo tempore id est triennio servitutem adquirit. Sed si ante elapsum hoc tempus dominus fundi eum aquam ducere prohibuerit, impensas in aquaeductum factas repetere ab eo nequit, sed et dominus soli fit possessor

suit *καθίσταται ὁ τοῦ ὕδατος ἑλκυσμός*, quae in reliquis desunt neque in Prochiro p. 229. leguntur.

66. Editiones quaedam *μέρει*, sed contra Prochiron p. 229. et H.

67. *ἢ καὶ* H. *ἢ* Prochiron p. 229. Pro verbis *ὑπὲρ*, quae proxime sequuntur, unus ex Anonymis Reitzii scripsit ter *παρὰ*, quod et Prochiro pag. 229. repugnat.

68. Pro *τῆς* H. *τοῖς* habet.

69. *δουλίαν* H.

70. *ἔστι* Prochiron p. 222.

71. *θρέματα* Prochiron p. 225.

72. Verba *κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀγροῦ* desunt in H., sed habentur in Prochiro p. 225.

73. Pro *τῷ* H. *τε* habet.

74. *χρόνῳ* deest in H., sed habetur in Prochiro p. 225.

75. Sic et Prochiron p. 226. *τουτέστι τριετῆ* H. Caeterum Reitzius verba *τουτέστι τῷ τριετεῖ* male uncinis inclusit, quippe quae ipsi abundare videantur.

76. Pro *κωλύσῃ* H. *κωλύσει* habet.

77. Pro *ἐπάγειν* H. *ἐπάγοι* habet.

μενα αὐτοῦ δαπανήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὁλκοῦ δεσπότης γίνεται ὁ τοῦ ἐδάφους κύριος, ἕως ὅτε συνέστηκεν ὁ ὁλκός· διαλυομένου γὰρ αὐτοῦ τὰς ὕλας ὁ πάλαι δεσπότης ἐκδικεῖ.

107 *Ἐὰν*[f] *ὁ προκτήτωρ οὐκ ἠδύνατο κωλῦσαι τὴν τοῦ ὕδατος πάροδον, οὐδὲ ὁ νῦν ἀγοραστὴς δύναται κωλύειν· μετὰ γὰρ τοῦ αὐτοῦ βάρους ἀγοράσαι δοκεῖ.*

108 *Οὐδὲ*[g] *ὁ*[78] *δημόσιος δύναται τὴν ἅπαξ κρατήσασαν δουλείαν ἀνατρέπειν.*

109 *Καλῶς*[h] *σε κωλύω ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅθεν ἕλκω τὸ ὕδωρ, ὀρύττειν, σπείρειν, ἐκτέμνειν, κλαδεύειν, κτίζειν, δι᾽ ὧν τὸ ὕδωρ μολύνεται*[79] *ἢ ἐλαττοῦται, ἢ φθείρεται ἢ χεῖρον γίνεται.*

110 *Οἱ*[c] *χθαμαλώτεροι τόποι*[80] *τῶν ἀγρῶν σιωπηρὰν δουλείαν*[81] *τοῖς ὑψηλοτέροις παρέχουσιν εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τὰ ἴδια αὐτῶν ὕδατα· κέρδος ἔχοντες ἀντὶ τούτου τοῦ βάρους, τὸ πᾶσαν τὴν*[82] *λιπαρότητα τῶν ὑψηλοτέρων πεδίων*[83] *ὑποδέχεσθαι.*

111 *Ὅτι*[d] *τρία ἐστὶ καθ᾽ ἃ ὁ κάτω ἀγρὸς δουλεύει*[84] *τῷ ἄνω ἀγρῷ, νόμος, φύσις*[85] *τοῦ τόπου καὶ συνήθεια.*

112 *Ἐὰν*[e] *πλησίον τοῦ ἀγροῦ σοῦ ὑδραγώγιον ἔχω, παρέπεται*[86] *σιωπηρῶς τῇ τοιαύτῃ*[87] *δουλείᾳ ταῦτα· ἀνανεοῦν τὸ ῥεῖθρον, καὶ τὸ ἐξιέναι καὶ εἰσιέναι ἐμέ τε καὶ τοὺς ἐμοὺς τεχνίτας ἐπὶ ἀνανεώσει τοῦ ὁλκοῦ· χρεωστεῖς*[88] *δέ μοι καὶ*[89] *διαστήματα καταλιμπάνειν, ὡσὰν δι᾽ αὐτοῦ καὶ ἐκ δεξιοῦ καὶ ἐξ ἀριστεροῦ πορεύεσθαί με ἐπὶ τὸ ῥεῖθρον*[90]. *καὶ ἵνα ἐν αὐτῷ ἀποτίθημι γῆν καὶ λίθους καὶ τὴν ὕλην τὴν ἐκ*[91] *τοῦ ὁλκοῦ ἀναφερομένην καὶ ἄσβεστον καὶ ψάμμον πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ὑδραγωγίου.*

113 *Ἐὰν*[f] *πιπράσκων ἀγροῦ μέρος συμφωνήσω δι᾽ αὐτοῦ*[92] *ἕλκειν ὕδωρ καὶ μήπω ποιήσαντός μου τὸν ὀχετὸν ὁ νόμιμος παρέλθῃ χρόνος, σώζεταί μοι τὸ δίκαιον· εἰ δὲ*[93] *ἐποιησάμην μὲν μὴ ἐχρησάμην δὲ, φθείρεται.*

114 *Ἐὰν*[g] *ποταμὸς μέσον δύο ἀγρῶν*[94] *ῥῇ*[95], *τουτέστι*[96] *τοῦ σοῦ καὶ τοῦ ἐμοῦ, εἶτα καταβραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως*[97] *προσθήσῃ γῆν τῇ*

f. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 47. p. 226. — g. Est Synopsis LVIII. 7. 5. p. 484. — h. Est Synopsis LVIII. 20. 2. pag. 485. — c. Ad marginem H. *βῖ. μς΄. τῖ. ιγ΄. κεφ. α΄.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 48. p. 226. — d. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. τὸ αὐτό.* Similiter Salmasius. Est Synopsis LVIII. 13. 1. p. 493. — e. Ad marginem H. *ἀνά. βῖ. νη΄. τῖ. δ΄. κεφ. ια΄.* Similiter Salm. Est Prochiron 38. 52. pag. 228. — f. Ad marginem H. *κεφ. ιθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. θ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 53. p. 228. — g. Ad marginem H. *κεφ. κ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 38. 58. p. 230.

78. §, 108. et 109. desunt in C. H., editione principe. Supplevit Reitzius ex Cui. et Falk., sed uncinis inclusit. Ego quoque supposititias esse crediderim.

79. Pro *μολύνεται* Falk.[4] *κωλύεται* habet, quod Synopsi pag. 485. repugnat.

80. Vox *τόποι* habetur in Prochiro p. 226. apud Gothofredum in Variantibus, Soar., H., sed deest apud Reitzium.

aquaeductus, donec ita permaneat: illo enim dissoluto prior dominus materiam vindicat.

* Si vetus possessor aquae transitum prohibere non potuit, neque novus emtor prohibere potest: emisse enim cum isto onere videtur.

Neque fiscus servitutem semel obtinentem tollere potest.

Recte prohibeo te in fundo, unde aquam duco, fodere, serere, exscindere, amputare, aedificare, quibus rebus aqua inquinetur, minuatur, corrumpatur aut deterior fiat.

* Inferiores agri tacitam superioribus praestant servitutem ad recipiendam illorum aquam, hoc lucri pro illo onere ferentes, quod omnem agrorum superiorum pinguedinem recipiant.

Tria sunt, per quae fundus inferior servit superiori: lex, natura loci et consuetudo.

* Si prope fundum tuum habeam aquagium, tacite illam servitutem haec iura sequuntur, ut rivum renovare liceat, ut adire atque exire mihi nec non fabris meis ad renovandum aquaeductum. Debes etiam spatium mihi relinquere, ut per illud dextra sinistraque ad rivum adcedere, et in eo terram ac lapides, nec non materiam ex rivo haustam et calcem et arenam reponere possim ad reficiendum aquagium.

* Si partem fundi vendens pactus fuero de aqua per illam partem ducenda et legitimum elabatur tempus, antequam aquagium facerem, salva mihi est servitus: quod si fecerim, neque tamen usus fuerim, perit.

* Si inter duos agros amnis fluat, veluti inter tuum ac meum, et deinde paullatim ac latenter terram meae terrae adiecerit, ita

81. δουλίαν H.

82. Verbum τὴν in H. bis legitur.

83. πεδίον H.

84. δουλεύειν ἀγρὸς H.

85. φύσεις H.

86. παρέπεται Prochiron pag. 228., ubi codd. mss. variant, Reitzius. — H. παρέχεται, quod et Bodleianus liber Prochiri habet. Vide Prochiron p. 228.

87. Pro τῇ τοιαύτῃ H. τῇαύτῃ habet.

88. χρεωστῆς H.

89. καὶ deest in H., habetur et in Prochiro p. 228.

90. Pro ῥεῖθρον H. ῥᾶθελ habet, sed contra Prochiron p. 228.

91. Pro ἐκ H. ἐπὶ habet.

92. συμφωνήσωσι αὐτοῦ H., sed contra Prochiron p. 228.

93. Post vocem δὲ H. subiicit ἡ.

94. ἀχρῶν Reitzius, nisi fallor ex errore typothetae; ἀγρὸν H.

95. Pro ῥῇ H. ῥέῃ habet, sed contra Prochiron p. 230.

96. Sic Reitzius, Prochiron p. 230., sed τουτέστι deest in H.

97. ἀνεπεσθήτως H.

ἐμῇ γῇ, ὡς μὴ δύνασθαί τινα νοῆσαι[98], πόσον[99] καὶ ἐν ποίῳ χρόνῳ τῆς ἡμετέρας ἔστη δεσποτείας τὸ προστιθέμενον, τοῦτο ἐμὸν γίνεται. Εἰ δὲ ἡ τοῦ ποταμοῦ βία καὶ ὁρμὴ μέρος τι τοῦ σοῦ ἀγροῦ ἀφείλετο καὶ τῷ ἐμῷ προσήγαγεν ἀγρῷ, δῆλόν ἐστιν[100] ὅτι τὸ προστεθὲν τῆς σῆς μένει δεσποτείας· οὐδὲ γὰρ ἀνεπαισθήτως[1] τοῦτο γέγονεν.

115 *Ἐὰν[h] ὕδωρ[2] ἕλκοντός μου δι' ὑδραγωγίου φέρηται μὲν ἕως τόπου τινός, μὴ δείκνυται δὲ δι' ὅλου τοῦ ὁλκοῦ τὸ ὕδωρ, φθαρέντος τυχὸν τοῦ ὑδραγωγίου, ἐν τῷ μέσῳ ἀβλαβὴς ἡ κατὰ παντὸς τοῦ ὁλκοῦ δουλεία φυλάττεται.*

116 *Ἐὰν[i] παραχωρήσῃς[3] μοι ἕλκειν ὕδωρ καὶ μὴ ὁρίσῃς τὸν τόπον, ὅλος ὁ ἀγρὸς δουλεύει.*

117 *Ἡ[k] δουλεία γίνεται[4] ἢ ἐν τῷ ἐδάφει ἢ ἐν τοῖς κτίσμασιν· ὅταν γὰρ ἔχῃ[5] τις ὁδὸν πλατεῖαν ἢ μονοπάτιον διέρχεσθαι δι' ἀγροῦ ἀλλοτρίου ἢ ὕδωρ διαβιβάζειν, δουλεία[6] λέγεται[7] ἐδαφική· ὅτε δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γείτονος ἐπιθήσῃ ξύλα ἢ ὕδατα κεράμων ἀπολυσῃ[8] ἢ βάρος θῇ, λέγεται δουλεία ἐν τῷ κτίσματι. Βεβαιοῦνται δὲ αἱ δουλεῖαι ἢ διὰ συμφώνων, ἢ διὰ χρονίας παρατάσεως ἤγουν δεκαετίας. Καὶ τὸ ἕλκειν ὕδωρ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας δουλεία ἐστίν.*

118 *Οὐ[1] συνίσταται τοιοῦτον εἶδος δουλείας, ὥστε μὴ ἐξεῖναί με ἐν τῷ οἴκῳ μου τὴν ἑστίαν ἅπτειν ἢ πυρὰν ἅπτειν καὶ καθέζεσθαι[9] ἢ λούεσθαι· ὅθεν κἂν ταῦτα συμφωνηθῇ, ἀνίσχυρα κατὰ νόμους εἰσίν.*

119 *Ἐάν τις[m] πιπράσκων οἶκον[10] εἴπῃ τῷ ἀγοραστῇ γενικῶς, ὅτι δουλείᾳ βεβάρηται ὁ οἶκος, οὐκ ἀναγκάζεται δουλείας ἐλεύθερον αὐτὸν παραδοῦναι· ὅθεν κἂν μὴ ἐδούλωσε, δύναται δουλείαν ἐπιτιθέναι[11], πρὸ μέντοι τῆς παραδόσεως, ἢ ἵνα οἴκῳ τοῦ πράτου[12] δουλεύσῃ[13], ἢ ἀλλοτρίῳ οἴκῳ. Εἰ δὲ ὅ τε[14] πιπράσκων[15] ἰδικῶς εἴποι, τῷ δεῖνι[16] δουλεύει ὁ οἶκος καὶ παραχωρήσει ἐκείνῳ τὴν δουλείαν, ζήτησιν οὐκ ἔχει.*

h. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. κα'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 38. 59. p. 230. — *i*. Est Synopsis LVIII. 3. 21. p. 483. — *k*. Desumtum est ex Attaliata tit. 53. in Leunclavi Iure Graeco-Romano II. p. 46. — *l*. Ad marginem H. *ἀνά. βϊ. μς'. τϊ. κ'. κεφ. η'.* Salm. *μς'. ε'. γ'.* Est Prochiron 38. 25. p. 217. — *m*. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ βϊ. καὶ τϊ.* Salm. *κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 27. p. 217.

98. Pro *νοῆσαι* H. *νοήσοι* habet, sed contra Prochiron p. 230.

99. Sic et Prochiron p. 230. *πόσῳ* H.

100. *ἔστι* H.

1. *ἀναιπαισθήτως* H.

2. Huic §. 115. praeponitur in H. §. 117.

3. Tota haec §. 116. deest in C. H. et editione principe. Supplevit Reitzius ex Cui. et Falk., ideoque recte uncinis inclusit.

ut nemo intelligere possit, quantum et quo tempore illud quod adiicitur, nostri dominii sit factum, mihi adquiritur. Sed si vis et impetus fluminis partem tuo detraxit agro meoque agro adpulit, manifestum est, id quod adpulsum sit, in tuo manere dominio: neque enim hoc paullatim factum est.

* Si me aquam ducente per canalem illa quidem ad certum deferatur locum, sed per totum aquaeductum haud adpareat, canali forte corrupto, totius interea aquaeductus servitus salva mihi manet.

Si mihi aquam ducere concesseris neque locum definieris, totus fundus servit.

Servitus aut in solo aut in aedificiis consistit. Si quis enim latam viam habet vel semitam, qua per alienum fundum transeat aut aquam ducat, servitus soli adpellatur: quum vero in domum vicini tigna inmittit vel aquam tegularum avertit vel onus imponit, servitus superficiei dicitur. Constituuntur autem servitutes aut per pacta aut per temporis diuturnitatem sive decennium. Ex fonte etiam alieno aquam ducere servitus est.

* Non consistit huiusmodi servitus, ne mihi liceat in mea domo focum aut lignorum struem accendere aut sedere ac lavare: unde, etiamsi haec conventa fuerint, per leges irrita sunt.

* Si quis domum vendens emtori generaliter dixerit domum servitute gravatam esse, non cogitur eam servitute liberam tradere. Unde etiamsi servitute ante non gravaverit, potest servitutem imponere, attamen ante traditionem, ut vel venditoris aedibus servam faciat vel aedibus alienis. Sed si venditor specialiter dixit huic aut illi domum servire atque ei servitutem concesserit, nullam habet controversiam.

4. Haec tota §. 117. in H. inter §. 114. et 115. media interponitur habetque ad marginem scholii notam hoc modo: σχολ. In C. contextu deest, sed scholii loco ad marginem ascripta est.
5. Pro ἔχῃ H. ἔχει habet.
6. δουλία H.
7. H. vocem ἢ inserit.
8. ἀπολύσει H.
9. καθέξεσθαι H.
10. Pro οἶκον H. οἴκων habet.
11. Inverso verborum ordine H. δουλείαν ἐπιτιθέναι δύναται, sed contra Prochiron p. 217.
12. Pro πράτου H. πρώτου habet, sed contra Prochiron p. 217.
13. δουλεύσει H.
14. Sic H. Prochiron p. 217., deest apud Reitzium vox ὅ τε.
15. Hoc loco Reitzius ὅ τε interposuit, pro quo Fabrotus ὅτι.
16. Sic et quidam Prochiri codices pag. 217., licet alii habeant ὁ δεῖνα, quod et in Harmenopulo habent H., Gothofredus et Soar.

120 Τὸ[17] μὴ[n] ἐξεῖναί τινι καπνὸν ἀπὸ δεψίου[18] ἢ καπνοδόχου[19] βαλανείου ἐπιπέμπειν τῷ γείτονι ἢ κοπρὸν ἢ ὕδωρ ῥίπτειν εἶδος δουλείας ἐστιν.

121 Ἐὰν[o] χρεωστῶ σοι δουλείαν τοῦ μὴ κτίσαι καὶ κτίσω καὶ παρέλθοι[20] χρόνος, ἀναιρεῖταί σοι ἡ κατ᾽ ἐμοῦ δουλεία διὰ τὸν χρόνον.

122 Ἐὰν[p] χρεωστῇς μοι τοιαύτην δουλείαν, ὥστε μὴ ἐξεῖναί[21] σε[22] εἰς ὕψος αἴρειν[23] τὴν σὴν οἰκίαν, ἵνα μὴ ἐμποδίσῃς[24] τῷ φωτὶ τῆς ἐμῆς οἰκίας, ὅπερ διὰ τῶν θυρίδων τῶν ἐμῶν ἐν τῷ ἐμῷ οἴκῳ ἐχορηγεῖτό μοι, ἐγὼ δὲ ἐποφειλόμενος τὴν δουλείαν ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσιν ἔτη ἤλωσα[25] τὰς ἐμὰς θυρίδας ἢ ἀνῳκοδόμησα αὐτάς, τουτέστιν ἔφραξα καὶ ἔμεινε τοῦτο τὸ σχῆμα ἐπὶ τῶν εἰρημένων χρόνων, τηνικαῦτα διαφθείρεται τὸ τῆς δουλείας δίκαιον, ἡνίκα ὕψωσας σὺ τὴν σὴν[26] οἰκίαν καὶ ἔμεινεν αὐτὴ εἰς ὕψος ἀχθεῖσα χρόνον δεκαετῆ ἢ εἰκοσαετῆ. Ἰδοὺ γὰρ ἐνταῦθα, κἀγὼ τῇ δουλείᾳ οὐκ ἐχρησάμην, ἐν τῷ πεφραγμένας ἔχειν τὰς θυρίδας, καὶ σὺ σαυτῷ περιεποίησας τὴν ἐλευθερίαν τῷ ἀνυψῶσαι σε· διὸ ἀπώλετό μοι ἡ δουλεία. Εἰ μέντοιγέ ἐμοῦ κεκλεισμένας ἔχοντος τὰς θυρίδας ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, οὐδὲν ὑπὸ σοῦ γέγονε καινότερον, τουτέστιν οὐκ ἀνύψωσας τὸν σὸν οἶκον, ἀκέραιός μοί ἐστιν ἡ δουλεία· καὶ ἐὰν ἀνοίξω τὰς θυρίδας μετὰ δέκα ἢ εἴκοσιν ἔτη, σὺ δὲ θέλεις ἀνυψῶσαι, δύναμαί σε[27] κωλύειν διὰ τὸ προσόν μοι δίκαιον.

123 Ἐὰν[q] παραχωρηθῇ μοι δουλεία, ὥστε ἐξεῖναί μοι τὰς ἐμὰς[28] δοκοὺς τοῖς σοῖς ἐπιτιθέναι οἴκοις καὶ τὸν σὸν βαρύνειν τοῖχον· εἶτα ἐπεθέμην[29] τὸν σὸν τρυπήσας τοῖχον ἐκεῖ τὰς ἐμὰς[30] δοκούς, ἀφειλόμην δὲ μετὰ ταῦτα καὶ δεκαετίαν[31] ἔμεινα μὴ ἀποτιθέμενος ἐν ταῖς γενομέναις ὀπαῖς τὰς ἐμὰς[32] δοκούς· εἰ μὲν ἔμειναν αἱ ὀπαὶ οὕτως ἀνεῳγμέναι, ὥσπερ καὶ ἦσαν[33], ὅτε[34] ἐλάμβανον τὰς ἐμὰς[35] δοκούς, οὐδὲ εἷς σοι[36] χρόνος περιποιήσει ἐλευθερίαν· εἰ δὲ ἐμοῦ τὰς[37] δοκοὺς ἀφελομένου σὺ τὰς τρυπὰς[38] ἔφραξας καὶ ἀνῳκοδόμησας αὐτὰς καὶ μεθὸ ἀνῳκοδόμησας, δέκα ἢ εἴκοσιν ἔτη

n. Ad marginem H. *βï. μς΄. τï. ε΄. κεφ. ζ΄.* Similiter Fabr. Est Prochiron 38. 28. p. 218. — o. Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 38. 29. pag. 218. — p. Ad marginem H. *βï. νζ΄. τï. ια΄. κεφ. ς΄.* Salm. *νη΄. δ΄. ια΄.* Est Prochiron 38. 31. p. 219. seq. — — q. Ad marginem H. Salm. *κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 32. p. 219. seq.

17. Pro *τὸ* quidam libri Prochiri p. 218. *τοῦ* habent.

18. *δεψείον* H. *δεψείου* et unus liber Prochiri p. 218. Reliqui libri Prochiri vel *ποδεψείου* vel *ποδοψείου* habent. Ego nihil decido. Cuiacius et qui eum sequuntur, ex coniectura *τυρεψίου*.

19. *καπνοδούχου* H. — Libri mss. Prochiri variant. Habent enim vel *καπνοδόχον* vel *καπνοδοῦχον* vel *καπνοδόχου*.

20. *παρέλθη* H.

21. Pro *ἐξεῖναι* H. *ἐξίναι* habet.

22. *σε* H. Prochiron pag. 218., *σοι* Reitzius.

23. *αἶρον* H.

* Non licere alicui ex lavacro aut balneo fumario in vicini aedes fumum inmittere vel stercus aut aquam deiicere, servitutis species est.

* Si tibi servitutem non aedificandi debens aedificavero et tempus praeterierit, servitus tibi cum tempore perit.

* Si hanc mihi servitutem debeas, ne tibi liceat aedes tuas altius tollere, ut ne lumini aedium mearum officias, quod mihi per fenestras meas in domum inmittebatur, ego autem hanc servitutem debens per decennium vel vicennium fenestras meas praefixero aut obstruxero i. e. obturavero et hic status per dictos annos permanserit, tunc ius servitutis perit, si tu tuas aedes altius struxeris, illaeque altius sublatae per decennium vel vicennium permanserint. Ecce enim in hoc casu neque ego servitute usus sum, quum obturatas habuerim fenestras, et tu tibi libertatem altius tollendo adquisisti: itaque periit mihi servitus. Si vero quum tanto tempore fenestras occlusas habuerim, nihil abs te novi operis est factum, hoc est si aedes altius non exaedificaveris, salva mihi est servitus: et si post decem vel viginti annos fenestras aperiam, tu vero altius tollere velis, prohibere te possum ob ius mihi competens.

* Si servitus mihi sit concessa, ut mihi liceat trabes meas tuis imponere aedibus tuumque gravare murum, atque ego perforato muro tuo trabes meas imposuero, sed postmodo exemero neque per decennium in factis foraminibus trabes meas reposuero; siquidem foramina ita manserint aperta, uti et erant, quum trabes meas eximerem, nullum tibi tempus libertatem reddet; sed si tu, quum ego trabes exemissem, foramina obturaveris et obstruxeris, et postquam obstruxisti, decem vel viginti anni praeterierint, adquisita tibi erit libertas: usucapione enim hoc adquisivisti do-

24. ἐμποδίσεις H.

25. ἤλωσα H.

26. σὴν deest in H., sed est in Prochiro p. 219.

27. δύναμε σαι H.

28. Sic H. Prochiron p. 219., τοὺς ἐμοὺς Reitzius.

29. Sic H. Falk. Gothofredus in Variantibus, ἀπεθέμην alias Prochiron p. 219.

30. τὰς ἐμὰς H. Prochiron p. 220., τοὺς ἐμοὺς Reitzius.

31. Sic H. Prochiron p. 220. δεκαετίας alias.

32. τὰς ἐμὰς H. Prochiron p. 220. τοὺς ἐμοὺς Reitzius.

33. καὶ ἦσαν Prochiron p. 220. καὶ εἶσαν H. Apud Reitzium καὶ deest.

34. Verbum ὅτε suspectum sibi esse Reitzius scribit, sed contra H. et Prochiron p. 220.

35. τὰς ἐμὰς H. Prochiron p. 220., τοὺς ἐμοὺς Reitzius.

36. Pro εἶς σοι H. οἷ σοι habet.

37. τὰς H. Prochiron p. 220., τοὺς Reitzius.

38. Sic H. Prochiron p. 220., ὁπὰς Reitzius.

παρῆλθον, προσεγένετό σοι[39] ἡ ἐλευθερία· διὰ τῆς χρήσεως γὰρ ἔλαβες τὴν δεσποτείαν ταύτην, ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀνοικοδομηθείσας ἔχων τὰς ὀπάς[40]. Εἰ δὲ μηδὲν ἐποίησας καινότερον, ἀλλ εἴασας ταύτας ἐπὶ σχήματι, σώζεταί μοι[41] διὰ παντὸς τὸ τῆς δουλείας δίκαιον· καὶ βουληθέντι μοι τυχὸν μετὰ δέκα ἢ εἴκοσιν ἔτη πάλιν ἀποτίθεσθαι τοὺς[42] δοκοὺς κατὰ τὸν σὸν τοῖχον ἐν ταῖς αὐταῖς ὀπαῖς, οὐδὲν ἐναντιωθήσεται διὰ τὸ μὴ κτήσασθαί σε ἐλευθερίαν ἐκ τοῦ χρῆσθαι.

124 *Τῆς[r] ἐπὶ τάφον ἀγούσης ὁδοῦ οὐδέποτε ἡ δουλεία τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ ἐκ τοῦ μὴ χρῆσθαι φθείρεται.*

125 *Ὅστις[s] χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς καταπεμφθείσης[43] τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως πολλὰς[44] ῥύμας ἢ μέρη τούτων τοῖς ἰδίοις[45] ἀναφράξει οἴκοις ἢ καταχρήσεται ταῖς στοαῖς εἰς οἰκεῖαν[46] χρῆσιν ἀφελών, ἀναμφισβητήτως τὰ ἀρχαῖα δίκαια τῇ πόλει ἀποδώσει.*

126 *Πᾶσα[t] δουλεία[47] καὶ πᾶσα χρῆσις ἐπὶ τῶν μὴ κεχρημένων διὰ τῆς τοῦ χρόνου παραδρομῆς ἐπὶ μὲν τῶν παρόντων δεκαετίᾳ, ἐπὶ δὲ τῶν ἀπόντων εἰκοσαετίᾳ ἀπόλλυται[48].*

127 *Οὐκ[g] ἔστι κακῇ[49] πίστει νομεὺς ὁ δεδωκὼς τὸ τίμημα.*

128 *Ὁ[h] καλῇ πίστει μὲν ἀγοράσας μετὰ δὲ τὸ γνῶναι τοῦτο*

r. Ad marginem H. *κεφ. η΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 38. 33. p. 220. seq. — s. Est Prochiron 38. 34. p. 221. — t. Ad marginem H. *κεφ. θ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 38. p. 222. — g. Quidam ad marginem *περὶ τῆς κακῇ πίστει νομῆς.* Est Synopsis II. 3. 123. p. 23. Habetur etiam supra II. 1. 63. — h. Ad marginem H. *βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. κη΄. κθ΄. λ΄. λζ΄. περὶ καλῇ πίστει νομῆς.* Salm. *βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. κη΄. κθ΄. λ΄. λζ΄.* Est Prochiron 38. 39. p. 222. Huc refertur scholium, quod infra legitur, deest autem in H.:

Ὁ ἐν εἰδήσει ἀγοράζων πρᾶγμα ἀλλότριον, κακῇ πίστει νομεὺς κυρίως κατονομάζεται καὶ τοὺς καρποὺς πάντας, οὓς ἔφθασε λαβεῖν ἐκ τοῦ πράγματος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅσους μὲν οὐκ ἠδυνήθη λαβεῖν, ὁ δὲ ἀληθὴς δεσπότης τοῦ πράγματος κερδῆσαι ἠδύνατο, ἀποκαθίστησι μετὰ τοῦ πράγματος τῷ ἀληθεῖ δεσπότῃ αὐτοῦ κινοῦντι καὶ ἐκνικῶντι αὐτό. Οὐ πάντοτε ὁ διδοὺς τίμημα καὶ ὁ ἀγοράζων ἐν εἰδήσει ἀλλότριον, κακῇ πίστει νομεὺς τελείως ἐστιν· ἐὰν γάρ τις ἔχων πολλοὺς δανειστὰς καὶ βουλόμενος περιγράψαι αὐτοὺς πωλήσῃ μοι τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, γινώσκοντι διὰ περιγραφῆς τῶν δανειστῶν αὐτοῦ τὴν τοῦ πράγματος διάπρασιν γίνεσθαι, οὐ λέγομαι τελείως κακῇ πίστει νομεὺς ἀλλὰ κατά τι μὲν ὡς τοιοῦτος νομεὺς καταβλάπτομαι, ἐν ἑτέροις δὲ θάλπομαι. Εἰ δὲ ἔλθοιεν οἱ δανεισταὶ τοῦ τὸ πρᾶγμά μοι πεπρακότος καὶ ἀποσπῶσιν αὐτὸ ἐξ ἐμοῦ, οὐ πάντας τοὺς καρποὺς οὓς ἀπὸ

Qui rem alienam emit sciens, proprie malae fidei possessor nominatur, omnesque non tantum fructus, quos percepit ex re, sed etiam quoscunque percipere non potuit, sed verus rei dominus lucrifacere potuisset, restituit ipsa cum re vero eius domino agenti remque vindicanti. Non tamen semper, qui pretium dedit atque alienum sciens emit, absolute malae fidei possessor est. Nam si quis multos habens creditores eosque fraudare volens fundum mihi suum vendiderit, scienti venditionem rei in fraudem creditorum fieri, non absolute malae fidei possessor nominor, sed aliquatenus ut talis possessor laedor, in ceteris autem mihi favetur. Sed si creditores eius, qui mihi rem vendidit, me conveniant, eamque mihi eripiant, non utique omnes fructus, quos ex re percepi, vel illi percipere potuissent, cum re ipsis restituere cogor, sed eos, qui tempore

minrum, quum tanto tempore foramina habueris obstructa. Quod si nihil novi fecisti sed illa in suo statu reliqueris, salvum mihi est omni tempore ius servitutis: nec volenti mihi post decennium forte aut vicennium in tuum rursus murum inmittere trabes in iisdem foraminibus quidquam obstabit, quia libertatem usu non cepisti.

* Viae ad sepulcrum ducentis servitus nullo temporis lapsu non utendo perimitur.

* Quisquis sine iussu principis ad praefectum urbis misso multos vicos vel eorum partes aedificiis suis obstruxerit aut porticibus abutatur in proprium auferens usum, sine controversia urbi vetera iura restituet.

* Omnis servitus et omnis ususfructus non utendo temporis lapsu in praesentibus decennio, in absentibus vicennio perit.

Malae fidei possessor non est, qui pretium dedit.

* Qui bona quidem fide emit, sed postquam alienum esse

τοῦ πράγματος ἔλαβον, ἣ λαβεῖν ἐκεῖνοι ἠδύναντο, σὺν τῷ πράγματι πρὸς αὐτοὺς ἀποκαταστῆσαι ἀναγκασθήσομαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν τῷ καιρῷ τῆς πράσεως ἠρτημένους (τυχὸν γὰρ τὸ πιπρασκόμενον ἀμπελὼν ἦν καὶ τοὺς καρποὺς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κρεμαμένους εἶχεν ἐν ἑαυτῷ) ἀποκαταστῆσαι καταδικασθήσομαι· οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ οὓς λαβεῖν ἔφθασα μετὰ τὸ κατ᾽ ἐμοῦ κινῆσαι τοὺς δανειστὰς περὶ τοῦ πραθέντος μοι, τοὺς δὲ ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ κερδανῶ· ὥστε οὖν καὶ κακῇ πίστει νομεὺς εἰμὶ κἂν τὸ τίμημα δέδωκα, καὶ καλῶς· καθὸ μὲν γὰρ ὁ πωλῶν μοι δεσπότης ἐτύγχανε καὶ ἀλλότριον οὐκ ἦν μοι τελείως τὸ πιπρασκόμενον, δύναμαι κερδαίνειν τοὺς ἐν τῷ μέσῳ καρπούς· καθὸ δὲ ἠπιστάμην γίνεσθαι τὴν πρᾶσιν πρὸς περιγραφὴν τῶν δανειστῶν τοῦ πωλοῦντός μοι, ὡς κακῇ πίστει νομεὺς καταχρίνομαι.

venditionis pendebant (forte enim vendita erat vinea, quae eo tempore fructus habebat pendentes) restituere condemnabor: neque hos tantum, sed etiam quos percepi, postquam creditores de re vendita adversus me litem contestati fuerunt: medii autem temporis fructus lucrifacio. Itaque malae etiam fidei possessor sum, licet pretium dederim, et recte: in quantum enim venditor dominus erat, neque absolute alienum mihi erat venditum, medio tempore fructus lucrari possum: in quantum vero scivi, venditionem fieri in fraudem creditorum eius qui mihi vendebat, tamquam malae fidei possessor condemnor.

39. *προσεγένητό σοι* H.
40. Pro *τὰς ὀπὰς*, quod est et in H. et in Prochiro p. 220., Cui. Gothofredus alii *τρυπὰς* habent.
41. *σώζετέ μοι* H.
42. Sic H. Reitzius; *τὰς* Prochiron p. 220.
43. *καταπαφθήσῃς* H.
44. Pro *πολλὰς* Reitzius *ὅλας* scribendum esse coniicit, sed contra Prochiron p. 221.
45. Pro *ἰδίοις* H. *οἰδίοις* habet.
46. Pro *οἰκεῖαν* H. *οἰκίαν* habet.
47. *δουλία* H.
48. *ἀπόλυται* H.
49. Tota haec §. 127. deest in H.

εἶναι[50] ἀλλότριον κτίσας ἐν αὐτῷ τὰ μὲν δαπανήματα οὐκ ἀπαιτεῖ, συγχωρεῖται[51] δὲ τοῦ ἐδάφους περιελεῖν[52] τὸ οἰκοδόμημα δίχα ζημίας τοῦ δεσπότου τοῦ ἐδάφους.

129 *Ἐὰν[i] ἀλλότριον ἀγρὸν ἀγνοῶν τις καλῇ πίστει ἀγοράσας σπείρῃ ἢ κτίσῃ[53] ἐν αὐτῷ, χρὴ τὸν δικαστὴν μὴ ὡς ἔτυχεν ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰς αἰτίας[54] σκοπεῖν· τὰ μὲν πρόσωπα οὕτως, ἐὰν ὁ ἀληθὴς δεσπότης τοῦ ἀγροῦ εὔπορος ὢν τὰ αὐτὰ ἔμελλε ποιεῖν καὶ οἰκοδομεῖν ἢ γεωργεῖν τὸν ἀγρόν, καταδικάζειν[55] αὐτὸν δοῦναι τὴν γινομένην[56] δαπάνην καὶ οὕτω τὸν ἀγρὸν ἀναλαβεῖν τουτέστιν εἰς εἴ τι βελτίων ἐγένετο ὁ ἀγρός, εἰς τὸ δαπάνημα αὐτὸν καταδικάζειν· ταῦτα μὲν οὖν, εἰ εὔπορος ὢν ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ ἔμελλε ταῦτα ποιεῖν· εἰ δὲ τυχὸν πένης ὢν οὐκ ἐβούλετο ταῦτα ποιεῖν, ἀρκεῖ τῷ καλῇ πίστει νεμομένῳ τὸν ἀγρὸν δίχα βλάβης τοῦ ἀγροῦ περιελεῖν[57] πάντα ὅσα[58] ἐποίησεν, εἰ[59] μὴ ὁ τοῦ ἀγροῦ δεσπότης ἑτοίμως ἔχει δοῦναι τῷ νεμομένῳ ὅσα μέλλει λαμβάνειν μετὰ τὸ καταλυθῆναι τὸ οἰκοδόμημα τὰς ὕλας πιπράσκων. Τὰς δὲ αἰτίας οὕτω χρὴ σκοπεῖν· τυχὸν εἰ ὁ τοῦ ἀγροῦ δεσπότης πράσιμον αὐτὸν ἔχει, ὡς μέλλει πωλεῖν αὐτόν· τότε γὰρ οὐ συγχωρεῖται[60], κἂν ἄπορός ἐστιν, μόνην τὴν τῶν ὑλῶν παρέχειν διατίμησιν ἀλλ᾽ εἰς εἴ τι βελτίων γέγονεν ὁ ἀγρός, καταδικάζεται.*

130 *Ὁ[k] βουλόμενος πλησίον ἀλλοτρίου ἀλωνίου[61] οἰκοδομεῖν ἐν ᾧ καταβλάπτει τὸν τούτου δεσπότην, κωλύεται ἐξ αὐτοῦ.*

131 *Ἐὰν[l] ἐπὶ πέντε ἐνιαυτοὺς μὴ χρησάμενος τῇ τοῦ ἀγροῦ μου δουλείᾳ πωλήσω αὐτὸν ἑτέρῳ, ψηφίζεται τὰ πέντε ἔτη τῷ ἀγοραστῇ, ἵνα ἐκεῖνος, ἐὰν[62] ἐπὶ πέντε ἐνιαυτοὺς ἄλλους μὴ χρήσηται[63] τῇ δουλείᾳ, ἐκπέσῃ αὐτῆς·[64] εἰς μὲν[65] γὰρ τὸ κτήσασθαι[66] ἐλευθερίαν τῆς δουλείας τὸν αὐτὸν ἀπαιτοῦμεν εἶναι παρ᾽ ὅλον τὸν νόμιμον καιρόν· εἰς δὲ τὸ ἀπολέσαι διὰ τῆς ἀχρησίας ἀρκούμεθα, τὸ[67] μηδὲ[68] χρήσασθαι καὶ μόνον παρ᾽ ὅλον τὸν τοῦ νόμου[69] καιρὸν καὶ οὐ περιεργαζόμεθα, εἴτε εἷς εἴτε πλείους εἰσὶν οἱ μὴ χρησάμενοι.*

132 *Ἡνίκα[m] δημοσία ὁδὸς ἢ σεισμοῦ[70] συμβεβηκότος ἢ ἐπικλύ-*

i. Ad marginem H. et Salm. *κεφ. λη΄. τῶν αὐτῶν.* Est Prochiron 38. 40. p. 222. — *k*. Ad marginem H. *κεφ. μ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 38. 45. p. 225. — *l*. Ad marginem Salm. *ἀνα. κεφ. τοῦ αὐτοῦ μβ΄.* Est Prochiron 38. 49. p. 227. seq. — *m*. Ad marginem H. *βι. νη΄. τι ς΄. κεφ. ιε΄.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 38. 57. p. 230.

50. *εἶναι* deest in H.
51. *συγχωρῆται* H.
52. *περιελὴν* H.
53. *κτίσει* H.
54. *ἐτίας* H.
55. *καταδικάζει* H.
56. *γενομένην* H.
57. *περιελκεῖν* H.
58. Pro *ὅσα* H. *ἃ* habet, quod et in Prochiro pag. 223. legitur. Recte, ni fallor.
59. Pro *εἰ* H. *ἢ* habet.

cognovit, in eo aedificat, impensas quidem non repetit, sed permittitur ei aedificium a solo tollere sine damno domini soli.

* Si quis alienum fundum ignorans bona fide emerit in eoque plantaverit vel aedificaverit, iudex non temere pronuntiare debet, sed personas et caussas considerare. Personas hoc modo: si verus dominus, utpote locuples, eadem facturus et aedificaturus erat aut agrum exculturus, condemnare eum debet ad refundendos sumtus factos, ut sic fundum recipiat, id est in quantum fundus redditus est melior, ad impensas eum condemnare. Et haec quidem, si dominus fundi, quippe locuples, eadem facturus erat. Sed si forte pauperior sit atque haec facere noluerit, sufficit ei, qui fundum bona fide possidet, sine detrimento fundi omnia quae fecit, auferre, nisi dominus fundi paratus sit possessori reddere, quae post demolitionem aedificii accepturus erat, si materiam venderet. Caussae autem sic sunt considerandae: si dominus forte fundi venalem illum habet, ut qui eum venditurus est: tunc enim non permittitur ei, licet sit pauperior, solam materiae aestimationem reddere, sed quatenus fundus redditus est melior, condemnabitur.

* Qui prope alienam aream aedificare volet, si illius domino nocet, ab eo prohibetur.

* Si per quinquennium fundi mei servitute non usus alii eum vendidero, quinquennium istud emtori imputabitur, ita ut ille, si per aliud quinquennium servitute hac usus non fuerit, ea excidat. Namque ad adquirendam servitutis libertatem, eamdem personam requirimus per totum tempus legitimum: sed in amittendo per non usum sufficit nobis hoc solum, non usum fuisse toto tempore legitimo: neque curiose anquirimus, utrum unus an plures non fuerint usi.

* Si via publica vel terrae motu vel fluminis inundatione per-

60. Pro συγχωρεῖται H. συγχωρεῖτε habet.

61. ἀλωνίου H.

62. Pro ἐὰν ἐκεῖνος, quod et in H. et in Prochiro pag. 223. est, Reitzius ἐκεῖνος ἐὰν habet.

63. χρήσεται H.

64. Sic Prochiron pag. 227. αὐτοῦ Vulgo, H., quod Reitzius recte correxit.

65. μὲν deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 227.

66. μὴ κτήσασθαι H., sed contra Prochiron p. 227.

67. Pro τὸ Cui. Falk. unus ex Anonymis Reitzii habent τῷ, sed contra H. Prochiron p. 227.

68. Pro μηδὲ H. δὲ μὴ habet; sed in Prochiro p. 227. vulgata res reperitur. Caeterum μηδένα unus ex Anonymis Reitzii.

69. Pro νόμου H. νομίμου habet.

70. συσμοῦ H.

σαντος[71] *αὐτὴν ποταμοῦ ἀπόλλυται*[72], *ὁ πλησιάζων δεσπότης ἀναγκάζεται παρέχειν τὴν δημοσίαν ὁδὸν διὰ τῶν ἰδίων τόπων.*

133 *Πάντα*[n] *τὰ χερσαῖα, τὰ θαλάττια*[73], *τὰ ἐναέρια ζῶα τῶν λαμβανόντων γίνεται μετὰ καὶ ὧν τίκτουσι· τὸ γὰρ μηδενὸς ὂν τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται.*

134 *Νῆσος*[o] *ἐν θαλάττῃ φυομένη τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται. Νῆσος ποταμία, εἰ μὲν ἐν τῷ μέσῳ φυῇ τοῖς ἐν ἑκατέρᾳ ὀχθῇ κεκτημένοις κατὰ τὸ μέρος τῆς πλατύτητος διοίσει· εἰ δὲ τῷ ἑνὶ πλησιάσει, αὐτοῦ ἔσται.*

135 *Ὁ*[p] *ἐν αἰγιαλῷ κτίζων δεσπόζει τοῦ κτισθέντος· ὁ δὲ ἐν ὀχθῇ ποταμοῦ κτίζων οὐ δεσπόζει αὐτοῦ. Αἰγιαλός*[q] *ἐστι*[74] *τόπος μέχρις οὗ τὸ χειμέριον κῦμα ἔξεισιν· ὥστε οὖν κἂν τῷ θέρει μέχρι τῶν τόπων ἐκείνων τὸν αἰγιαλὸν ὁριζόμεθα.*

136 *Ἐάν*[r] *τινες ὁπουδήποτε διὰ προσχώσεως προσκτήσωνται*[75] *γῆν, δεσπόται αὐτῆς γίνονται.*

137 *Ὁρίζομεν*[s]· *τοὺς ἐπὶ νοῦν βαλλομένους*[76] *ἐν ἀροσίμοις τόποις καινῶν οἰκήσεων κατασκευήν, εἰ μὲν ἡ ἀφθονία*[77] *παρέχει*[78], *δυσὶ τόξου βολαῖς ἐκ τῶν γειτόνων ὁρίων μετρεῖσθαι τὸ διάστημα τῆς νέας κατασκευῆς. Εἰ δὲ οὐ χαρίζεται δι' ἔνδειαν ἀφθονίας*[79] *τοσοῦτον μέτρον ἡ χώρα τῷ διαστήματι, μετρεῖσθαι*[80] *καὶ μιᾷ τόξου βολῇ· ἐντὸς δὲ τοῦ ὡρισμένου*[81] *ὁρίσματος οὐδενὶ παρέχεται*[82] *ἄδεια τῆς τοιαύτης τῶν οἰκήσεων*[83] *νεουργίας.*

138 *Ἀγρῶν*[t] *ἀλλήλοις διαφόρου δεσποτείας παρακειμένων καὶ τοῦ μὲν ὑπερκειμένην ἔχοντος τὴν χώραν τοῦ δὲ ὑποκειμένου ὄντος*[84] *καὶ ἐν ἐπιπέδῳ ὁριζομένου, ἐὰν ὁ ὑπερκείμενος ἀγρὸς μέρει τινὶ συγκατασπασθεὶς*[85] *ἢ σὺν φυτοῖς*[86] *ἢ τούτων χωρὶς τὸν ὑποκείμενον τὸ ῥῆγμα*[87] *δεξάμενον ἐπικαλύψῃ, μὴ ἁπλῶς ἔχειν ἄδειαν μήτε τὸν δεσπότην τοῦ ὑποβεβηκότος*[88] *ἀγροῦ ὡς ἰδίας*[89] *ἀντιποιεῖσθαι*[90] *τῆς κατασπασθείσης*[91] *ὕλης, ὅτι ἐν τοῖς*[92] *αὐτοῦ ὁρίοις*

n. Est Synopsis L. 1. 1. pag. 428. Legitur, paucis verbis mutatis, supra II. 1. §. 16. — o. Ad marginem H. *βϊ. ν'. τϊ. ς'. κεφ. ιε'.* Salm. *ν'. α'. ε'. περὶ νήσων.* Est Synopsis L. 1. 5. p. 429. Legitur eadem §. supra II. 1. §. 30. — p. Ad marginem H. *βϊ. ν'. τϊ. ιε'. κεφ. γ'.* Salm. *ν. νε'. γ'.* Est et supra II. 1. §. 28. — q. Est Theophilus ad §. 3. I. de rerum divisione (II. 1.) ed. Reitz. tom. I. p. 210. — r. Ad marginem H. *ἀνά. βϊ. ν'. τϊ. ις'· κεφ. ς'.* Similiter Salmasius. Est et supra II. 1. §. 29. Sumpta sunt ex Synopsi L. 12. 2. p. 440. — s. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος περὶ τῆς ἐν ἀγρῷ οἰκήσεως.* Vulgo *περὶ τῆς ἐν ἀγρῷ οἰκήσεως. Νεαρὰ τοῦ καίσαρος Λέοντος λς'.* Cuiac. *νεαρὰ Λέοντος περὶ τῶν μελλόντων κτίζειν ἐν ἀροσίμοις τόποις καὶ ὑπ' ἀμπέλοις* Est Novella Leonis 71. — t. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ μγ'. αὕτη ἐν τῷ περὶ νομῆς καὶ δεσποτείας ἁρμόζει τίτλῳ.* Cuiacius *τοῦ αὐταῦ νεαρὰ νεαρὰ μς'.* (alii *μγ'.*) *νεαρὰ περὶ ὑποσπασθέντος ὑπέργου τόπου ἤτοι κατασπασμοῦ καὶ συγχώσεως γῆς καὶ ὕλης καὶ τὰ τούτων τίνι ὀφείλεται.* Est Novella Leonis 95.

71. *ἐπικλήσαντος* H.
72. *ἀπολήται* H.
73. *θηλάττια* H.
74. Quae hinc a voce *αἰγιαλός ἐστι*

ierit, proximus dominus per sua loca publicam viam praestare cogitur.

Omnia terrestria, marina, aëria animantia occupantium fiunt cum eorum fetu: quod enim nullius est, fit occupantis.

Insula in mari nata occupantis fit; insula fluvialis si quidem in medio flumine sit nata, ad utriusque ripae possessores pertinebit pro modo latitudinis: sed si uni ripae sit propinquior, illius erit.

Qui in litore aedificat, aedificii dominus est: qui autem in ripa fluminis aedificat, non fit dominus. Litus est locus, usque ad quem hibernus fluctus excurrit: quare etiam aestate ad illa usque loca litus definimus.

Si quidam ubicumque locorum terram per alluvionem acquisierint, domini illius fiunt.

Statuimus, ut ii qui in agris arvis novorum aedificiorum structuram meditantur, si quidem loci amplitudo permittit, duobus arcus iactibus a vicini limitibus intervallum novae structurae dimetiantur: si vero ob amplitudinis defectum regio tantam mensuram intervallo non largiatur, etiam uno arcus iactu metiantur. At intra statutum spatium nemini huiusmodi aedificiorum structurae licentia datur.

Quando agri diversi dominii inter se sunt vicini, et ille quidem superiorem obtineat regionem, hic autem inferior sit et in plano loco iaceat, si superior ager aliqua parte revulsus, sive cum plantis sive absque iis inferiorem, qui ruinam excipit, obtegat, ne simpliciter neque agri inferioris dominus materiam avulsam ut propriam sibi vindicet, quod in suis iaceat finibus; neque superioris dominus, qui ruinam fuit passus, et ipse de finium dominio con-

usque ad finem huius §. 135. leguntur, in H. non sunt, in C. autem solummodo scholii loco ad marginem ascripta sunt.

75. προσκτίσωνται H.

76. βαλομένους H.

77. εὐφθονεία H. sed recte Novella Leonis 71.

78. Postea Cui. et Falk. addunt τῆς χώρας, quod quidem in Novella Leonis habetur, deest autem in H. et in aliis libris Harmenopuli.

79. ἀφθονείας H.

80. Sic H., μετρείσθω Cui. et Falk.

81. ὁρισμένου H.

82. In H. inseritur οὐδενί, quod iam prima manus delevit.

83. οἰκίσεων H. Post vocem, quae sequitur νεουργίας, Vulgo αὕτη ἡ νεαρὰ καὶ ἐν τῷ περὶ νομῆς καί δεσποτείας ἁρμόζει τίτλῳ, quae quidem a plerisque pro glossemate habentur, quod ad eam, quae sequitur Novellam pertinent. Recte.

84. ὄντως H.

85. συγκατασπασθεὶς H.

86. συμφύτοις H.

87. ῥῆμα H.

88. ὑποβεβηκότως H.

89. εἰδίας H.

90. ἀντιποιήσθαι H.

91. κατασπασθήσης. H.

92. Pro ἐν τοῖς H. αὐτοῖς habet.

ἐπίκειται· μήτε μὴν τὸν τοῦ ὑπερκειμένου κύριον καὶ τὴν ῥῆξιν πεπονθότα κἀκεῖνον προσφιλονεικεῖν[1] τῶν ὁρίων κυριεύειν[2] ὡς[3] τὸ ῥῆγμα τὸ ὑποπεπτωκὸς ὑποδέδεκται· ἀλλὰ τὸν[4] τοῦ ὑποκειμένου ἀγροῦ κύριον παραχωρεῖν τῷ τοῦ ὑπερκειμένου ἀγροῦ κυρίῳ[5], εἰ βούλοιτο τὴν κατασπασθεῖσαν ὕλην, εἴτε σύμφυτος εἴη εἴτε φυτῶν ἔρημος, ἀναλαβεῖν καὶ ἀνακομίζεσθαι· τὸν δὲ τῶν δύο αἱρεῖσθαι τὸ ἕτερον ἢ τὴν ὕλην λαβόντα, καθὼς ἐξ ἀρχῆς δεσπόζειν αὐτῆς κειμένης[6] ἐν τοῖς ἰδίοις ὁρίοις, ἢ εἰ[7] τοῦτο μὴ βούλοιτο[8]; ἀπέχεσθαι παντελῶς αὐτὸν μετὰ[9] τῆς ὕλης καὶ τῶν δεξαμένων ταύτην ὁρίων[10] καὶ μὴ παρέχειν πράγματα τῷ[11] τοῦ ὑποδεξαμένου ἀγροῦ τὰ συγκατασπασθέντα δεσπόζοντι. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ οἰκιῶν παρακειμένων ἀλλήλαις τῆς μὲν ὑπερκειμένης τῆς δὲ ὑποκειμένης.

ΤΙΤΛ. Ε΄. ΠΕΡΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ, ΤΕΛΩΝ ΚΑΙ ΚΟΜΜΕΡΚΙΟΥ.

1 Τῶν[a] λειτουργιῶν αἱ μὲν εἰς πρόσωπα[1] τίθενται καὶ καλοῦνται προσωπικαὶ ὡς ὅταν τις δι' ἑαυτοῦ ἀγκαρείαν[2] ἢ ἑτέραν τινὰ δουλείαν τῷ δημοσίῳ ἀποδιδῷ· αἱ δὲ εἰς κτήσεις τινὰς καὶ οὐσίας καὶ καλοῦνται οὐσιακαί· εἰσὶ δὲ αὗται μὲν αἱ οὐσιακαὶ δηλονότι καὶ μονιμώτεραι, αἱ δὲ προσωπικαὶ εὐχερέστερον ἐναλλάσσονται· τῇ γὰρ τοῦ προσώπου μεταπτώσει ἢ τελείᾳ[3] λείψει καὶ αὗται συναπόλλυνται.

2 Οὐ[b] δυνατὸν ἀπαργυρίζεσθαι λειτουργίαν, τουτέστιν ἀντὶ τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ ἐργάζεσθαι αὐτὴν διδόναι χρήματα· ὡς ὅταν τις διὰ τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ δημοσιακὴν δουλείαν πειρᾶται χρήματα ἀντὶ ταύτης διδόναι καὶ ἀπολύεσθαι· τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν σωματικὴ ἀλλ' οὐ χρηματικὴ λειτουργία τινὶ ἐπίκειται.

3 Τῷ[c] λειτουργίαν ἔχοντι ἐπικλᾶται ἤγουν ἐπιτίθεται καὶ τιμή, τῷ δὲ τιμὴν ἔχοντι οὐκ ἐπικλᾶται ἐνέργεια.

4 Ὅτι[d] ἐκκλησία οὐ λειτουργεῖ, εἰ μὴ εἰς ἀνανέωσιν γεφύρας καὶ ὁδοστρωσιῶν· ὑπόκειται δὲ καὶ ἀγγαρείαις καὶ παραγγαρείαις[4] ἐν

a. Ad marginem H. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Λ. ξς΄. — b. H. βι. νδ΄. τι. δ΄. κεφ. β΄. Similiter Salmasius. Est Μικρὸν Λ. ξζ΄. Initium huius capitis usque ad vocem λειτουργίαν est in Basilicis LIV. 4. 12. ed. Heimbach V. p. 131. — c. H. κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Μικρὸν Λ. ο΄. — d. Ad marginem H. βι. ε΄. τι. α΄. κεφ. ε΄. κεφ. ζ΄. περὶ ἐκκλησίας. Salm. βι. η΄. τι. α΄. κεφ. ζ΄. Est usque ad verba ἐν καιρῷ στρατοπέδου Synopsis V. 1. 5. p. 40.

1. προφιλονεικεῖν Vulgo Reitzius, sed contra H. et Novellam Leonis 95.

2. Pro κυριεύειν H. κυριεύει habet.

3. Sic Reitzius, ὃς H.

tendat, qui ruinam incidentem exceperit: sed inferioris agri dominus permittat superioris agri domino, si velit avulsam materiam, sive consita sit sive plantarum expers, recipere et asportare: hic vero alterutrum eligat, ut vel materiam recipiat et eius dominus sit sicut antea quum in propriis iacebat finibus; vel, si hoc nolit, abstineat omnino simul cum materia etiam finibus, qui illam exceperunt, neque domino agri, qui avulsa excepit, negotium facessat. Eadem de domibus inter se contiguis, quarum altera superior est altera inferior, dicta sunto.

TIT. V. DE MUNERIBUS, VECTIGALIBUS ET COMMERCIO.

Munerum alia personis imponuntur et personalia vocantur velut si quis angariam aut quam aliam servitutem publico per se praestat: alia possessionibus et patrimoniis dicunturque patrimonialia. Haec autem, patrimonialia scilicet, etiam stabiliora: at personalia facilius permutantur; nam cum personae mutatione et pleno interitu et ipsa perimuntur.

Non licet adaerare munus id est pro munere et eius functione pecuniam dare, veluti si quis pro iniuncto sibi ministerio publico tentat argentum pro eo praestare et sic liberari. Hoc autem fieri solet, quum corporale, non quum patrimoniale munus alicui incumbit.

Munus habenti etiam iniungitur sive imponitur honos: honorem autem habenti opus non imponitur.

Ecclesia immunis est, praeterquam in renovatione pontis et stratarum viarum. Tempore quoque belli angariis et parangariis

4. τὸν μὲν H.

5. Verba παραχωρεῖν τῷ τοῦ ὑπερκειμένου ἀγροῦ κυρίῳ desunt in H., nisi fallor propter homoeoteleuton.

6. Pro κειμένης H. κειμένοις habet.

7. Pro ἢ εἰ H. εἰ ἢ habet.

8. βούλοιτω H.

9. Pro μετὰ H. κατὰ habet.

10. Pro ὁρίων H. ὡρίων habet.

11. τὸ H.

1. πρόσοπα H.

2. ἀγγαρείαν hoc loco et deinceps unus ex Anonymis Reitzii.

3. Pro τελείᾳ H. τελείῳ habet.

4. Sic H. C. Basilicorum Synopsis p. 40. Caeterum verba καὶ παραγγαρείας desunt apud Reitzium.

καιρῷ στρατοπέδου, ἐν τούτοις δὲ καὶ ἀξία καὶ οἶκος ἀγγαρευέσθω[5] καὶ παραγγαρευέσθω.

5 Οἱ[e] τῶν[6] ἐπισκόπων κληρικοὶ ἀπὸ μὲν τῶν προσωπικῶν λειτουργιῶν ἐξκουσατεύονται, ἀπὸ δὲ τῶν κτηματικῶν οὔ.

6 Πᾶς[f] εἰς τὸν λιμένα καὶ τὸν ἀγωγὸν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν τειχῶν[6] συνεισφερέτω ὑπηρεσίας ἐκ μηδεμιᾶς ἐξκουσατευόμενος.

7 Ὁ[g] ἔχων δέκα ἓξ παῖδας πάντων λειτουργημάτων ἀπαλλάττεται.

8 Οἱ[h] ἀρτοποιοὶ μηδεμίᾳ ὑποκείσθωσαν λειτουργίᾳ[7] μήτε αὐτοὶ μήτε τὰ τούτων ζῶα, ὡσὰν ἀπερικόπως[8] τὸν ἄρτον ἐργάζονται.

9 Οἱ[i] ὁπλοποιοί, ἀρχιατροί, γραμμάτων διδάσκαλοι, ζωγράφων παιδευταὶ τοῦ βάρους τῶν μετάτων[9] ἐλεύθεροι διατηρείσθωσαν.

10 Ἡ[k] προσώποις διδομένη ἀτέλεια οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους· εἰ δὲ γένει ἢ ἀπογόνοις δοθῇ, οὐχ ἁρμόζει τοῖς ἀπὸ θηλυγονίας. Ἁρμόζει[l] αὕτη καὶ τοῖς ἐκ θηλυγονίας κατὰ τὴν νεαράν.

11 Τοῖς[m] τέλεσιν οἱ ἀγροὶ οὐ μὴν τὰ πρόσωπα ἐνέχονται.

12 Τὰ[n] δημόσια τέλη οὐκ εἰσι κατὰ προσώπων ἀλλὰ κατὰ πραγμάτων· καὶ δεῖ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας σπουδάζειν, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ ὧν οὐ νέμεται συντελῇ.

13 Ἐὰν[o] λίθους τινὲς εἰς ἰδιωτικὸν τόπον κόπτωσι, δέκατον τῷ δημοσίῳ καὶ δέκατον τῷ δεσπότῃ διδότωσαν[10] καὶ τὸ λοιπὸν ἐχέτωσαν αὐτοὶ ὑπὲρ κόπου.

14 Ἐν[p] ἑκάστῳ ἐνιαυτῷ δέκα ἑπτὰ κεράτια εἷς ἕκαστος ἄνθρωπος χρυσολέκτης παρεχέτω οὐ μόνον[11] τῆς Ποντικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσιανῆς.

15 Πᾶς[q] ὑποκείμενος τέλει οἱῳδήποτε ἀπαιτούμενος αὐτό, εἰ δείκνυσιν ἀποδείξεις παρελθόντων τριῶν ἐτῶν, μὴ ἀπαιτείσθω τῶν ὄπισθεν τούτων χρόνων ἐπιζητουμένων τελῶν.

16 Ὁ[r] ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη στρατευσάμενος ἀπέχεται ῥυπαρῶν λειτουργιῶν.

e. Ad marginem H. βι. γ'. τι. γ'. κεφ. β'. γ'. θ'. ε'. Salm. similiter habet. Non invenio. — f. Ad marginem H. βι. νς'. τι. ιζ'. κεφ. κα'. κβ'. Salm. νς'. ζ'. κα'. κβ'. Est Basilicorum LVIII. 12. 7. ed. Heimbach V. p. 213. — g. Ad marginem H. βι. νθ'. τι. ς'. κεφ. ε' Salm. νγ'. ς'. κγ'. Idem versioni adscripsit ἐπαρχικὸν. Est Basilicorum LIV. 6. 5. ed. Heimbach V. p. 182. — h. Ad marginem H. ἐπαρχικὸν καὶ βι. νη'. τι. ιβ'. κεφ. ζ'. Salm. νζ'. β'. η'. Non invenio. — i. Ad marginem H. βι. νζ'. τι. β'. κεφ. η'. — k. Ad marginem H. βι. νς'. τι. ς'. κε. α'. Similiter Salm. Est Synopsis LIV. 6. 1. pag. 459. — l. Haec quidem pars §. 10. in Synopsi non est. Scholium esse Suaresius ex libro regio scribit. — m. Ad marginem H. βι. νς'. τι. α'. κεφ. ζ'. Salm. περὶ τελῶν νς'. η'. ιζ'. Est Synopsis LVI. 1. 7. p. 466. — n. Ad marginem H. βι. νς'. τι. ς'. κεφ. κγ'. Salm. νς'. η'. γ'. Est Synopsis LVI. 8. 3. p. 467. — o. Ad marginem H. ἀνά. βι. νς'. τι. ιβ'. κεφ. ε'. περὶ τῶν λί-

subiacet: quando et dignitas et domus angariis et parangariis oneratur.

Clerici episcoporum a personalibus quidem muneribus excusantur, non autem a patrimonialibus.

Ad portum et aquaeductum et murorum exstructionem quilibet operas conferat nullatenus excusandus.

Sedecim liberos habens omnibus muneribus expers esto.

Pistores nulli obnoxii sunto muneri nec ipsi nec iumenta eorum, ut adsiduo panem conficiant.

Fabricenses, archiatri, litterarum doctores, pingendi magistri ab onere metatorum liberi servantor.

Immunitas personis data ad heredes non transmittitur; quod si generi vel nepotibus data sit, non competit ex feminina stirpe prognatis. At secundum Novellam ea quoque ad prognatos ex feminea stirpe pertinet.

Vectigalibus agri non personae tenentur.

Tributa publica non personis sed bonis imponuntur. Ideo praesidem provinciae curare oportet, ne quis ultra quam possidet, conferat.

Si qui in privato loco lapides caedunt, decimam fisco, decimam domino exhibeant, et reliquum ipsi pro labore retineant.

Singulis annis septemdecim siliquas omnis homo aurilegus persolvat, non modo in Pontiana iurisdictione, sed et in Asiana.

Quicumque tributo cuilibet subiacet, si hoc ab eo exigatur, et apochas trium proximorum annorum ostendat, de tributis annorum retro elapsorum ne conveniatur.

Qui per vicennium militavit, a sordidis ministeriis immunis est.

θους κοπτόντων. Salm. νϛ'. ιβ'. η'. Est Synopsis LVI. 12. 5. pag. 468. — p. Ad marginem H. ἀνά. βι. νϛ'. τι. ιβ'. κεφ. ϛ'. περὶ χρυσολεκτῶν. Salm. περὶ χρυσωμάτων νϛ'. ιβ'. ϛ'. Est Synopsis LVI. 12. 6. pag. 468. — q. Ad marginem H. ἀνά. βι. νϛ'. τι. η'. κεφ. νθ'. Salm. νϛ'. η'. κα'. — r. Ad marginem H. ἀνά. βι. νζ'. τι. γ'. κεφ. β'. Salm. νζ'. γ'. β'. Est Synopsis LVII. 3. 2. pag. 476.

5. ἀγκαρεβέσθω H.

6. Pro τῶν τειχῶν H. τὸν τοῖχον habet, sed contra Basilica V. p. 213.

7. λειτουργίᾳ ὑποκείσθωσαν H.

8. ἀπερικόπτως Cuiacius aliique maluerunt.

9. μιτάτων H.

10. διδώτωσαν H.

11. μόνων H. Caeterum pro χρυσολέκτης Ecloga pag. 468. habet χρυσορύκτης.

17 Περὶ[s] παρελθόντων[12] δημοσίων ἤτοι[13] ὀπισθοτελειῶν οὐκ ἐνάγεταί τις μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη.

18 Ὅτι[t] πάντες[14] ὀφείλουσι κομμερκεύεσθαι.

19 Ὅσα[u] οἱ πρεσβευταὶ τῶν ἀλλοφύλων ἐθνῶν ἐπιφερόμενοι παραγίνονται, εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ ἔθνους αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους[15] ἤγαγον, τελωνείσθωσαν· εἰ δὲ ἀπὸ Ῥωμαίων ἐπὶ τὰ οἰκεῖα[16] βαστάζουσιν, ἔστωσαν ἀτελώνητα.

20 Πενταετίας[v] παραδραμούσης οὐκέτι ζητεῖ ὁ δημόσιος τὸ κλεπτοτελωνηθὲν τέλος[17] ἤτοι τὸ κομμέρκιον[18] ἀλλ' οὐδὲ πρὸ τῆς πενταετίας, ἐν ᾧ μὴ φαίνεται τὸ πρᾶγμα μηδὲ κατὰ δόλον κρύπτεται ἀλλὰ ἀπώλετο τυχόν.

21 Ὁ[w] κατὰ πλάνην καὶ οὐ κατὰ ἀπάτην εἰς τὸ κλεπτοτελώνημα ἐμπεσὼν[19] διπλοῦν δίδωσι τὸ τέλος· ὁ δὲ κατὰ ἀπάτην ὑπὲρ τοῦ μὴ δοῦναι τὸ τέλος καὶ ἐλεγχθεὶς[20] ἀπόλλυσι τὸ φορτίον.

22 Τὸ[x] κλεπτοτελωνηθὲν δημεύεται[21].

ΤΙΤΛ. ς'. ΠΕΡΙ ΜΕΡΙΔΩΝ ΕΝ ΩΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ ΘΗΣΑΥΡΟΥ [ΤΩΝ ΕΚ ΒΥΘΟΥ ΕΠΑΙΡΟΜΕΝΩΝ][2].

1 Ἐὰν[a] χρυσίον ἢ ἄργυρος[3] ἢ ἕτερόν τι ἐκ βυθοῦ ἐπαρθῇ ἀπὸ ὀργυιῶν[4] ὀκτώ[5], λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων τὸ ἥμισυ διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ βυθοῦ· τῶν δὲ ἐκριπτομένων ἀπὸ θαλάσσης εἰς γῆν καὶ εὑρισκομένων ἐπὶ πῆχυν[6] ἕνα λαμβανέτω ὁ ἀποσώζων δέκατον μέρος τῶν ἀποσωζομένων.

2 Λαμβανέτωσαν[b] οἱ ὑποδέκται τοῦ μὲν σίτου τὴν πεντηκοστήν, οἴνου δὲ καὶ λάρδου[7] εἰκοστήν, τῶν δὲ κριθῶν τὴν τεσσαρα-

s. Ad marginem H. ἀνά. βι. ζ'. τι. λ'. κεφ. ε'. Salm. ζ'. λ'. ε'. Habetur et supra l. 3. §. 48. — t. Ad marginem H. nihil ascriptum est. Apud Salmasium invenio νς'. δ'. η'. quod ad §. 19. refertur. — u. Ad marginem H. βι. νς'. τι. δ'. κεφ. η'. περὶ πρεσβευτῶν. Est Synopsis LVI. 4. 8. p. 472. — v. Ad marginem H. ἀνά. βι. νς'. τι. α'. κεφ. β'. περὶ κλεποτελουνήματος (sic) Salm. νς'. α'. β'. Est Synopsis LVI. 4. 2. p. 470. — w. Ad marginem H. κεφ. α'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis LVI. [illegible] p. 470. sententia, licet aliquid immutatum sit. — x. Est Attaliatae Mi[illegible]is tit. 51. ed. Leunclavi in Iure Graeco-Romano II. pag. 45. — a. Ad marginem H. βι. νς'. τι. η'. κεφ. μζ'. Salm. νγ'. η'. μζ'. Est Synopsis LIII. 8. 47. p. 453. — b. Ad marginem H: βι. νς'. τι. ια'. κεφ. ζ'. περὶ ὑποδεκτῶν. Salm. περὶ ὑποδεκτῶν νς'. ια'. ζ'. Est Synopsis LVI. 11. 7. p. 473.

12. ὁ περὶ H.
13. ἤτοι H.
14. Pro ὅτι H. ὅτε habet.
15. Pro Ῥωμαίους H. Ῥωμαίων habet, sed contra Synopsin p. 472.
16. οἰκία H.

De vectigalibus praeteritis sive residuis post annos quadraginta nemo convenitur.

Omnes negotiari decet.

Quaecumque legati exterarum gentium advenientes important, siquidem ex sua natione ad Romanos deferunt, vectigal pendant: quae vero a Romanis ad suam gentem reportant, immunia sint.

Post quinquennii cursum fiscus vectigal non solutum sive commissum non vindicat: neque etiam ante quinquennium, si res non adparet neque per dolum occultatur, sed forte periit.

Qui per errorem, non per fraudem in commissum incidit, duplum vectigal exsolvit: sed qui per dolum, ne vectigal penderet, si arguatur, mercem amittit.

Commissum confiscatur.

TIT. VI. DE PORTIONIBUS, IN QUO ET DE INVENTIONE THESAURI [RERUM EX PROFUNDO SUBLATARUM].

Si aurum aut argentum aut aliud quidvis ex profundo ab octo ulnis sublatum sit, is qui servaverit, semissem accipiat ob profundi periculum. Qui autem ea, quae a mari in terram eiiciuntur et ad cubitum unum inveniuntur, servarit, decimam servatorum partem habeat.

Susceptores frumenti quidem partem quinquagesimam, vini autem ac laridi vicesimam, hordeorum quadragesimam accipiant.

17. τέλως H.

18. Sic et H. et Basilica V. p. 157. Heimb. κόμμισσον Cuiacius voluit. Male.

19. Sic Reitzius. — Basilica V. p. 152. ἐμπέσῃ. H. ἐκπεσών.

20. ἐλιγγεὶς H.

21. Hanc §. 22. non habent C. H., editio princeps; suppleta est a Reitzio; ex Cui. Falk. Soaresio.

2. Priora verba ex indice titulorum C. restitui. In H. est περὶ μερίδων ἐν ᾧ καὶ περὶ εὑρέσεως (haec, quae hucusque sunt, et in C. leguntur; reliqua legi non possunt.) θησαυροῦ κτλ. ς'. καὶ τῶν ἐκ βυθοῦ ἐπαιρομένων, Paullo aliter Cuiacius et Falk., qui post ἐπαιρομένων addunt ἐν ᾧ καὶ περὶ εὑρέσεως θησαυροῦ. Salm. Soar. περὶ μερίδων ἐν ᾧ καὶ περὶ εὑρήσεως θησαυροῦ, reliquis rebus omissis. Caeterum verba περὶ τῶν ἐκ βυθοῦ ἐπαιρομένων Soaresius ex regii margine. Caeterum pro βυθοῦ Vulgo βυθῶν, sed contra H. et Falk. Caeterum Reitzius verba ἐν ᾧ καὶ περὶ εὑρήσεως θησαυροῦ non habet.

3. ἀργυρίον H. Synopsis Basilicorum p. 453., quod non reprehendo.

4. οὐργυεῶν H.

5. Pro ὀκτὼ H. ὀκτῶ habet.

6. Pro πῆχυν H. πήχην habet.

7. Pro λάρδου H. habet νάδρου, sed contra Synopsin Basilicorum p. 473.

χοστήν·[8] *οἱ δὲ Ἀρμένιοι*[9] *ὑποδέκται καὶ κριθῆς*[10] *καὶ σίτου τεσσαρακοστὴν λαμβανέτωσαν, οἴνου δὲ καὶ λάρδου*[11] *πεντεκαιδεκάτην μοῖραν λαμβανέτωσαν.*

3 *Εἰ*[c] *δοῦλός μου ἢ*[12] *υἱός μου εὕροι*[13] *θησαυρὸν εἰ μὲν ἐν ἀγρῷ ἑτέρου, μέρος, εἰ δὲ ἐν τῷ ἐμῷ, τὸ πᾶν προσπορίζει μοι. Εἰ ἐν τῷ ὑποτιθέντι*[14] *μοι ἀγρῷ ἢ οἴκῳ εὕροι θησαυρὸν, μέρος δίδωμι*[15] *τῷ χρεώστῃ, τὸ δὲ λοιπὸν οὐδὲ ἐὰν λάβω τὸ χρέος ἀποκαθιστῶ.*

4 *Ἐὰν*[d] *ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἢ βασιλικῷ*[16] *ἢ ἀφωρισμένῳ εἰς ταφὴν ἢ μνημεῖον*[17] *θησαυρὸς εὑρεθῇ, τὸ ἥμισυ τῷ δημοσίῳ διαφέρει. Ὁ δὲ ἀποκρύπτων τὸ διαφέρον τῷ δημοσίῳ μέρος τὸν ὅλον*[18] *θησαυρὸν ἀποδίδωσιν. Οὐδεὶς δὲ μηνύειν ἑαυτὸν εὑρηκέναι*[19] *θησαυρὸν ἀναγκάζεται εἰ μὴ μέρος αὐτοῦ τῷ δημοσίῳ διαφέρει.*

5 *Οἱ*[e] *κατὰ τῶν πολεμίων στήσαντες τρόπαιον*[20] *σκύλων τινῶν ὡς εἰκὸς*[21] *εὑρισκομένων, τοῦ ἕκτου μέρους μόνον ἀφαιρουμένου τῷ δημοσίῳ, ἐξ ἴσης μοίρας οἵ*[22] *τε ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι τὸ ὑπόλοιπον ἅπαν μεριζέτωσαν· ἀρκεῖ γὰρ τοῖς ἄρχουσιν ἡ προσθήκη τῶν ῥογῶν αὐτῶν. Εἰ δὲ εὑρεθῶσί τινες ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχόντων διαφερόντως ἀνδρισάμενοι, ὁ στρατηγὸς*[23] *ἐκ τοῦ εἰρημένου μέρους τοῦ δημοσίου ἄδειαν ἐχέτω φιλοτιμήσασθαι αὐτούς· κατὰ δὲ τὴν μερίδα τοῦ ἐν τῷ πολέμῳ εὑρισκομένου καὶ ὁ ἐν τοῖς τούλδοις*[24] *φύλαξ καταλειπόμενος*[25] *λήψεται.*

ΤΙΤΛ. Ζ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΝΑΥΑΓΙΩΙ ΡΙΠΤΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΥΠΟΣΤΡΟΦΗΣ.

1 a *Ἐὰν*[aa] *διὰ τὸ κουφισθῆναι τὸ πλοῖον ἀποβληθῶσι φορτία πάντων συνεισαγόντων, ἀποφέρονται τὰ ῥιφέντα πράγματα καὶ αὐτά γε μὴν τὸ πλοῖον πρὸς τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν ὑπόκειται τῇ συνεισφορᾷ ἐξῃρημένων τῶν ἐλευθέρων κεφαλῶν καὶ τῆς σιταρχίας.*

2 a *Ἐν*[bb] *τῇ συνεισφορᾷ τὰ μὲν ἀποβληθέντα πρὸς ἅπερ ἠγορά-*

c. Ad marginem H. *βι. ι'. τι. ε'. κεφ. ιθ'. περὶ εὑρέσεως θησαυροῦ τὰ αὐτά.* Est Synopsis L. 1. 69. p. 430. — d. Ad marginem H. *ἀνάγν. βι. μς'. τι. β'. κεφ. γ'. θε. γ'.* Salm. *νς'. β'. γ'. θε. γ'.* Est Synopsis LVI. 3. 10. p. 161. — e. Ad marginem H. *τοῦ μ'. τίτλου περὶ σκύλων.* Salm. *τοῦ με. μ. τίτλου.* Est Prochiron 40. p. 257. — aa. Ad marginem H. *ἀνά. βι. λγ'. τι. γ'. κεφ. α'.* Sumptum est ex Synopsi LIII. 3. 1. p. 450. — bb. Ad marginem H. *περὶ συνεισφορᾶς ναυτικῶν κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 3. p. 450.

8. Verba *τῶν δὲ κριθῶν τὴν τεσσαρακοστὴν* desunt in H., sed habentur et in Synopsi p. 473., nisi quod verbis *οἴνου δὲ καὶ λάρδου εἰκοστὴν* manifesto praeponuntur.

9. *Ἀρμένοισι* H.

10. Pro *κριθῆς* H. *κριθεῖς* habet.

11. Pro *λάρδου* H. *νάρδου* habet, sed contra Synopsin p. 473.

12. Vox *ἢ* deest in H., sed a secunda manu supra lineam scribitur.

13. Pro *εὕροι* H. *εὕρῃ* habet.

Sed Armeniae susceptores hordei et frumenti quadragesimam, vini ac laridi partem decimam quintam accipiant.

Si servus meus aut filius thesaurum inveniat si quidem in agro alieno, partem; si in meo, totum mihi adquirit. Quod si in agro vel domo mihi obpigneratis thesaurum invenero, partem debitori praesto: reliquum vero, neque quum debitum accipio, restituo.

Si in loco publico aut principali aut destinato ad sepulcrum vel monumentum thesaurus inveniatur, semis ad fiscum pertinet. Qui vero partem ad fiscum pertinentem supprimit, totum reddit thesaurum. Nemo autem se invenisse thesaurum deferre cogitur, nisi illius pars ad fiscum pertineat.

* Qui de hostibus tropaeum erexerunt, ex spoliis, ut solet, inventis sexta tantum parte fisco reservata, reliquum omne et praefecti et gregarii ex aequa portione partiuntur: sufficit enim praefectis annonarum ac stipendiorum augmentum. Quod si quidam ex iisdem praefectis singulari excelluerint virtute, dux ex dicta fisci parte licentiam habeat eos honorandi. Pro rata autem rerum in bello inventarum parte etiam custos apud sarcinas relictus accipiat.

TIT. VII. DE HIS, QUAE IN NAUFRAGIO EIICIUNTUR, ET IURE POSTLIMINII.

Si servandae navis gratia merces proiiciuntur, contributione omnium res iactae sarciuntur. Et ipsa quoque navis pro ipsius aestimatione contributioni subiacet, exceptis capitibus liberis et cibariis.

In contributione res iactae quanti fuerunt emtae, aestimantur,

14. ὑποτεθέντι Synopsis pag. 430., quod quidem et in Harmenopulo reponendum esse iudico.

15. δίδομι H.

16. Verba ἢ βασιλικῷ desunt in Synopsi p. 430. et ab Harmenopulo addita videntur esse.

17. C. H. et Synopsis p. 430. habent μνημεῖον. Reitzius μνημείῳ.

18. Pro ὅλον H. ὅλλων habet.

19. Pro εὑρηκέναι H. εὑρικέναι habet.

20. τρόπαιον στήσαντες Prochiron p. 257.

21. Pro εἰκὸς H. εἰκῶς habet.

22. Pro οἵ τε H. εἴτε habet.

23. οἱ στρατηγοὶ H., sed contra Prochiron p. 257.

24. Sic Prochiron p. 258., τούλφοις alias, τούφοις H.

25. καταλοιπόμενος H.

1. Sic H. libri M. A. B. Salmasii. Verba περὶ τῶν ἐν ναυαγίῳ ῥιπτομένων καὶ desunt apud Reitzium. Quae postea habentur §. 1 a. et §. 2 a., apud Reitzium desunt, leguntur autem in C. H. aliis libris et infra repetuntur II. 11. §. 16. 17. Desunt autem in editione principe et apud Reitzium.

σθησαν ἀποτιμῶνται, οὐ μὴν πρὸς ὅπερ πραθῆναι ἠδύναντο· τὰ δὲ σωθέντα πρὸς ὃ δύνανται πραθῆναι, ἀποτιμῶνται.

1 Οἱ[a] μεθ' ὅπλων[2] ἡττηθέντες καὶ τοῖς πολεμίοις ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότες οὐκ ἔχουσι[3] δίκαιον ὑποστροφῆς[4].

2 Ὑποστροφῆς[b] δὲ δίκαιόν ἐστιν ἐπανάληψις καὶ τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ τῶν ἀφαιρεθέντων πραγμάτων αὐτῶν.

3 Καὶ[c] ὁ αὐτόμολος ἐλεύθερος ἀνήρ τε καὶ γυνὴ τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς οὐκ ἔχει.

4 Αὐτόμολός ἐστιν[5] οὐ μόνον ὁ ἐν καιρῷ πολέμου πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀπελθών, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν[6] καιρῷ τῶν ἀνακωχῶν[7] πρὸς ἔθνος μὴ ἔχον πρὸς ἡμᾶς φιλίαν ἀπελθὼν ἤτοι ἀποφυγών.

5 Τὸ[d] ἐν πολέμῳ λαμβανόμενον ἀνδράποδον ἐν πραίδᾳ ἐστίν, οὐ μὴν τῷ δικαίῳ τῆς ὑποστροφῆς ἐπανέρχεται.

ΤΙΤΛ. Η'. ΠΕΡΙ ΥΙΟΘΕΣΙΑΣ.

1 Εὐνοῦχοι[a] εἰς θέσιν τινὰ οὐ λαμβάνουσιν, ἐπειδὴ οὐδὲ παιδοποιεῖν δύνανται· οἱ δὲ σπάδωνες[2] λεγόμενοι εὐνοῦχοι ἤτοι οἱ ἐκ φύσεως εὐνοῦχοι ἢ διά τι πάθος λαμβάνουσιν· ἐπειδὴ τούτους[3] ἐλπὶς τοῦ πάθους ἀπαλλαγέντας[4] δύνασθαι παιδοποιεῖν.

2 Τῶν[b] γὰρ[5] εὐνούχων οἱ μὲν καλοῦνται σπάδωνες, οἱ δὲ θλιβίαι, οἱ δὲ καστράτοι. Καὶ σπάδωνες μέν εἰσιν οἵτινες διὰ πάθος ἢ ψύξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γονίμοις μορίοις παιδοποιεῖν κωλύονται. Θλιβίαι δὲ οἵτινες ὑπὸ τῆς τροφοῦ[6] ἢ τῆς μητρὸς τυχὸν ἔκθλιψιν τῶν διδύμων ὑπέστησαν. Καστράτοι δὲ ἐφ' ὧν γέγονεν ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων.

3 Γυνὴ[c] οὐδὲ[7] κατὰ βασιλικὴν αἴτησιν οὐδὲ κατὰ ἀρχοντικὴν δύναται λαμβάνειν εἰς θέσιν τινά· ἡ γὰρ θέσις δίδωσιν ἡμῖν τὴν

a. Ad marginem H. βι. λδ'. τι. α'. κεφ. ιδ'. ις'. Similiter etiam Salm. Est Synopsis XXXIV. 1. 14. p. 320. — b. Est Synopsis XXXIV. 1. 16. p. 320. — c. Est Synopsis l. c. 16. p. 320. — d. Ad marginem H. ἀνά. κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ τι. καὶ βι. Salm. κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 27. p. 320. Huc refertur vetus scholium, quod in H. deest:

Ἰστέον, ὡς ἔνια τοῦ παρόντος ζ'. τίτλου συνετέθη τοῖς τοῦ ια'. τίτλου, καὶ ζήτει ἐκεῖσε.

Sciendum, aliqua huius VII. tituli coniuncta esse capitulis tituli XI. ubi quaeras.

Huius scholii de sententia cum Reitzio non constiterit, tota res ad huius libri tit. 11. §. 16. et 17. referenda videtur esse, quas paragraphos initio huius tituli in veteribus libris legi supra diximus.

a. Ad marginem H. ἀνά. βι. λγ'. τι. α'. κεφ. νβ'. περὶ εὐνούχων. Haec sumpta sunt, sed quibusdam verbis immutatis ex Synopsi XXXIII. 1. 52. p. 317.

non quanti vendi potuissent; servatae autem quanti possunt vendi, taxantur.

Qui armis victi hostibus sese dediderunt, ius postliminii non habent.

Ius autem postliminii est et prioris status et rerum amissarum recuperatio. Quin etiam transfuga, qui liber mas vel femina sit, ius postliminii non habet.

Neque transfuga, si liber homo vel mulier sit, ius habet postliminii.

Transfuga est non is solum qui belli tempore ad hostes abiit, sed etiam qui tempore induciarum ad populum, cum quo nulla nobis intercedit amicitia, abiit aut transfugit.

Servus bello captus in praeda est neque postliminii iure redit.

TIT. VIII. DE ADOPTIONE.

Eunuchi neminem adoptare possunt, quum nec generare possint. Spadones autem, qui eunuchi quoque dicuntur, sive qui natura aut ob aliquem morbum eunuchi sunt, adoptant, quoniam spes est fore, ut morbo aut vitio liberati generare possint.

Eunuchorum alii vocantur spadones, alii thlibiae, alii castrati Spadones sunt, qui ob morbum aut frigus genitalibus membris obficiens procreare prohibentur. Thlibiae, qui a nutrice forte aut matre testiculorum contritionem passi sunt. Castrati, quibus membra genitalia exsecta fuerunt.

Mulier neque per rescriptum principale neque per auctoritatem magistratuum adoptare potest. Adoptio enim patriam nobis

— *b*. Ad marginem H. *σχολ*. adscriptum est. Est Synopsis XXXIII. 1. 52. p. 318. — *c*. Ad marginem H. *κεφ. νγ'. τοῦ αὐτοῦ περὶ γυναικῶν*. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXIII. 1. 53. p. 318.

2. Pro *ὅπλων* H. *ὅπλον* habet.

3. *ἔχουσιν* H.

4. *ὑποστροφῆς* deest in H.

5. Haec quidem scholii loco in margine H. C. et libri regii, uti Suaresius testatur, leguntur.

6. *ἐν τῷ* H.

7. *ἀνακοχῶν* H.

1. Huic titulo vulgo additur: *ἐν ᾧ καὶ περὶ εὐνούχων καὶ περὶ γυναικῶν*, quod et in H. deest, et Reitzius Salmasio et Suaresio auctoribus omisit.

2. *σπάδονες* H.

3. Pro *τούτους* H. *τούτοις* habet.

4. *ἀπαλαγέντας* H.

5. *γὰρ* deest in H.

6. Pro *τροφοῦ* H. *τροφῆς* habet, sed contra Synopsin p. 318.

7. Pro *οὐδὲ* H. *οὐ* habet.

κατὰ τοῦ παιδὸς ὑπεξουσιότητα· αὕτη δὲ τοὺς φυσικοὺς παῖδας ὑπεξουσίους οὐκ ἔχει. Ὁ δὲ νόμος ἀκολουθεῖ τῇ φύσει· εἰκότως ἄρα οὐ λήψεται[8] εἰς θέσιν τινὰ, εἰ μὴ ἄρα ἐκ φιλοτιμίας βασιλέως πρὸς παραμυθίαν[9] τῶν τελευτησάντων αὐτῆς παίδων βουληθῇ[10] λαβεῖν· ὥστε οὖν ἡ μὴ ἔχουσα[11] παῖδας γυνὴ οὐδὲ διὰ βασιλέως ἀντιγραφῆς εἰς θέσιν λήψεταί τινα.

4 Ἡ[d] δὲ ιζ. νεαρὰ τοῦ καίσαρος[12] Λέοντός φησι περὶ τοῦ ἐξεῖναι υἱοθετεῖσθαι καὶ εὐνούχους καὶ γυναῖκας καὶ περὶ τοῦ ἐπίσης πάντας υἱοθετεῖσθαι καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, εἴτε παῖδας ἔχοιεν εἴτε μὴ[13] εἴτε καὶ παρθενεύειν εἵλοντο· καὶ μὴ μόνον παρὰ βασιλέως τὸν υἱοθετεῖσθαι βουλόμενον, ἀλλὰ καὶ παρὰ παντὸς τοῦ καθ᾽ ἑκάστην χώραν τὸ ἄρχειν καὶ διέπειν[14] λαχόντος τὴν ἐξουσίαν λαμβάνειν.

5 Δεῖ[e] τὸν λαμβάνοντα[15] εἰς υἱοθεσίαν εἶναι μείζονα τοῦ λαμβανομένου, ἐπειδὴ πρὸς μίμησιν τῆς φύσεως ἐπινενόηται ἀπαιτούσης πρεσβύτερον εἶναι τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα· δεῖ δὲ προηγεῖσθαι τὸν πατέρα ὀκτὼ καὶ δέκα[16] ἐνιαυτούς· ἡ γὰρ τοιαύτη ἡλικία[17] ἐφηβότης λέγεται τελεία[18].

6 Οὐδεὶς[f] υἱοθετεῖσθαι τὸν ἄνηβον δύναται εἰ μὴ συγγενὴς αὐτοῦ ἢ χρηστὴν ἔχων πρὸς αὐτὸν διάθεσιν.

ΤΙΤΛ. Θ΄. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΥΓΟΝΤΩΝ.

1 Μέχρι[a] τῶν πρὸ τῆς δημοσίας ἀγορᾶς τῆς ἐκκλησίας ὅρων τὸ ἀσφαλὲς ἐχέτωσαν οἱ προσφεύγοντες, ὅπλοις δὲ ἑαυτοὺς μὴ ἀσφαλιζέσθωσαν. Μεθ᾽ ὅπλων[1] οἰκέτης προσφυγὼν εὐθὺς ἐκβαλλέσθω·[2] ἀνθιστάμενος δὲ μείζονι βιαζέσθω δυνάμει· κἂν μαχόμενος τελευτήσῃ, ἀνεύθυνος ἔσται[3] ὁ ἐπελθὼν δεσπότης.

2 Οὔτε[b] ἀνδροφόνοις[4] οὔτε μοιχοῖς οὔτε παρθένων ἅρπαξιν ἁμαρτάνουσι τὴν ἐκ τῶν ὅρων φυλάξεις[5] ἀσφάλειαν ἀλλὰ κἀκεῖ-

d. Ad marginem H. νεαρὰ. Apud Falk. codex νεαρῶν habet νεαρὰ Λέοντος ιζ΄. περὶ τοῦ υἱοτεθεῖσθαι εὐνούχους ἢ γυναῖκας· ἡ δὲ ιη΄. περὶ τοῦ ἐπίσης πάντας υἱοτεθεῖσθαι. Est Novella Leonis 26, 27. — e. Ad marginem H. βι. λγ΄. τι. β΄. κεφ. να΄. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXIII. 1. 51. p. 317. — f. Ad marginem H. βι. λγ΄. τι. α΄. κεφ. ιζ΄. Similiter Salm. Est Synopsis XXXIII. 1. 17. p. 316. — a. Ad marginem H. ἀνά. βι. ε΄. τι. α΄. κεφ. ια΄. περὶ ἐκκλησίας. Similiter Salmasius. Est Synopsis V. 5. 11. p. 42. — b. Ad marginem H. ἀνά. βι. ϛ΄. τι. γ΄. κεφ. ιζ΄. θεμ. δ΄. Salm. ϛ΄. γ΄. ιζ΄. Est Synopsis VI. 3. 17. p. 42.

8. Pro λήψεται H. λήφεται habet.

9. Pro παραμυθίαν H. παραθείαν habet.

10. Sic et Synopsis p. 318., βουληθείη H.

11. ἔχουσα H. omnes libri Synopsis

potestatem tribuit: at illa liberos naturales in potestate non habet. Lex vero naturam imitatur: merito itaque neminem adoptabit, nisi forte ex beneficio principali ad solatium liberorum amissorum adoptare velit. Quare mulier, quae liberos non habuit, neque per rescriptum imperiale quemquam adoptabit.

Novella tamen imperatoris Leonis decima septima ait, et eunuchis et mulieribus adoptandi esse licentiam et omnes ex aequo adoptare posse tam viros quam mulieres, sive liberos habeant, sive non, etiamsi caelibes permanere praeoptent: neque eum, qui adoptare velit, a solo principe, sed a quolibet, qui in singulis provinciis administrationem et rectionem sortitus est, eius rei licentiam nancisci posse.

Qui adoptaturus est, maior esse debet adoptando, quandoquidem ad imitationem naturae inventa fuit, quae postulat, ut pater filio sit senior. Patrem autem duodeviginti annis praecedere oportet. Haec enim aetas plena dicitur pubertas.

Nemo impuberem adoptare potest, nisi illius cognatus sit aut honestam erga eum adfectionem habeat.

TIT. IX. DE IIS, QUI AD ECCLESIAM CONFUGIUNT.

Usque ad fines ecclesiae ante publicum forum confugae tuti sunto: sed ne armis se tueantur. Servus cum armis confugiens statim eiiciatur: resistens autem maiori vi compellatur: et si pugnans interierit, impune erit domino invadenti.

Neque homicidis, neque adulteris, neque virginum raptoribus dictorum finium servabis securitatem, sed eos inde abstrahes, quia

pag. 318. σχοῦσα Reitzius. Non absurde.

12. Pro καίσαρος H. κυροῦ habet, quod sane et praestare videtur.

13. καὶ μὴ H.

14. δειέπειν H.

15. Pro λαμβάνοντα H. λαμβάνον habet.

16. Sic et Synopsis p. 317. ὀκτὼ δέκα H.

17. Sic et Synopsis p. 317. Deest vox ἡλικία in H.

18. Sic Salm. Synopsis p. 317. καὶ τελεία H. C. παντελὴς Reitzius.

1. Pro ὅπλων H. ὅπλον habet.

2. ἐκβαλέσθω H.

3. H. ἔσται habet. Sane ἔσται est et in Synopsi p. 42. Reitzius ἔστω.

4. H. inter §. 1. et 2. haec intrudit ὁ ἐξωθῶν τινὰ προσφυγόντα τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ὡς ἱερόσυλος κρίνεται, quae quidem in reliquis libris non comparent.

5. φυλάξις H.

θεν ἑλκύσεις ἀλλὰ καὶ[6] τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις· ὅτι ἡ[7] ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δίδοται παρὰ τοῦ νόμου.

3 Ὁ[c] τὸν προσφεύγοντα εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ αὐθεντίᾳ[8] ἀποσπάσας τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω.

4 Ἡ[d] διάταξις κελεύει[9] τὸν μὲν προσφεύγοντα προσώποις δυνατοῖς εἰς προστασίαν δίκης ἕνεκεν ἐκπίπτειν τῆς δίκης· τὸν δὲ[10] δεχόμενον εἰς προστασίαν τινὰ κἂν συγκλητικός ἐστιν, ἔξω τῶν διατεταγμένων τιμωρείσθω.

5 Ἐάν τις[e] ἐν τῷ δανείζειν ἢ ἄλλως πῶς συναλλάγματα ποιεῖν παραιτεῖται μὲν τὸ εἰς οἰκεῖον ὄνομα λαβεῖν ἀσφάλειαν ἤτοι γραμματεῖον ἢ ἄλλο συμβόλαιον, εἰς ὄνομα δὲ δυνατοῦ προσώπου παρασκευάζει γενέσθαι τὸ γραμματεῖον, κελεύει ἡ διάταξις ἐκπίπτειν τοῦ τοιούτου χρέους τὸν τοῦτο πεποιηκότα.

ΤΙΤΛ. Γ΄. ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΕΩΣ.

1 Τὰ[a] εἰς χρῆσιν ἤγουν[1] χρείαν τινὰ διδόμενα ἢ κινητά εἰσιν ἢ ἀκίνητα. Καὶ χρεωστεῖ[2] ὁ λαμβάνων μὴ ποιῆσαι δόλον ἐν αὐτοῖς ἢ ἀμέλειαν· ὅσα δὲ μήτε ἀμελοῦντος[3] μήτε δολιευομένου τούτου ἀπό τινος τύχης εἰς αὐτὰ γένηται [ζημία][4], τὸν[5] δεσπότην ὁρᾷ τουτέστιν εἰς τὸν δεσπότην αὐτὸν ἀνατρέχει, καὶ τὴν ζημίαν ὁ δεσπότης ὑφίσταται[6] καὶ οὐχ ὁ πρὸς τὴν χρῆσιν τὸ πρᾶγμα λαβών. Ἐὰν δὲ ὁ λαβὼν συμφωνήσῃ καὶ εἴπῃ ῥητῶς ἵνα αὐτὸς καὶ ἐπὶ τοῖς κατὰ τύχην συμβησομένοις ἐνέχηται[6 b], ἡ συμφωνία κρατεῖ καὶ ὁ συμφωνήσας[7] ἐνέχεται.

2 Ὁ[b] χρησάμενος ἤγουν[8] πρὸς χρείαν[9] τινὰ ζητήσας ἀλλότριόν τι[10] πρᾶγμα καὶ εἰπὼν πρὸς τὸν δεσπότην τοῦ πράγματος, ὅτι μέλλει χρήσασθαι[11] αὐτῷ ἐπὶ δουλείᾳ τινὶ εἶτα οὐκ ἐπὶ ταύτῃ, ἀλλ' ἐπὶ ἑτέρᾳ χρησάμενος καὶ ὡς κλέπτης λογίζεται καὶ ἐὰν συμβῇ ζημία τις εἰς τὸ διπλάσιον αὐτὴν ἀποδίδωσι. Τῇ αὐτῇ καταδίκῃ ἐνέχεται καὶ ὁ λαβὼν ἀλλότριον ζῶον, ὥστε ἐγγὺς ἀπελθεῖν καὶ ἀπελθὼν[12] μακρότερον.

c. Ad marginem H. βϊ. ξ΄. τϊ. μβ΄. κεφ. ιζ΄. Similiter Salmasius. Est Synopsis LX. 45. 17. p. 43. Prochiron 39. 7. p. 234. — d. Ad marginem H. ἀνά. βϊ. ζ΄. τϊ. θ΄. κεφ. α΄. περὶ δυνατοῦ προσώπου. Similiter Salmasius. Est Synopsis VII. 9. 1. p. 86. — e. Ad marginem H. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis l. c. 2. p. 86. — a. Ad marginem H. ἀνά. βϊ. λγ΄. τϊ. α΄. Similiter Salm. Est Μικρὸν X. §. τὰ εἰς χρῆσιν. — b. Ad marginem H. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν X. §. ὁ χρησάμενος.

6. ἀλλὰ καὶ C. Reitzius, sed ἀλλὰ deest in Synopsi p. 42. et H.

7. Vox ἡ deest in H.

8. αὐθεντείᾳ H.

9. Pro κελεύει H. λέγει habet.

etiam poenis adficies: quia templorum tutela non laedentibus sed laesis ab lege conceditur.

* Qui confugientem ad sacram ecclesiam propria auctoritate abstrahit, verberatus ac tonsus relegatur.

Constitutio vult, ut qui ad personarum potentiorum patrocinium litis caussa confugerit, lite cadat: et qui quem in patrocinium recipit, licet senator sit, extra ordinem puniatur.

Si quis in mutuo aut alio contractu celebrando recusat suo ipsius nomine cautionem aut syngraphum sive aliud instrumentum accipere sed nomine potentis viri illud instrumentum vult confici, iubet constitutio, ut debitum amittat, qui hoc fecerit.

TIT. X. DE COMMODATO ET USUFRUCTU.

Quae commodato aut utenda dantur, aut mobilia sunt aut immobilia. Neque qui accipit, vel dolum vel culpam in iis admittere debet: quod vero damnum, illo neque negligente neque dolo se agente, casu aliquo circa ea accidit, dominum spectat, id est, ad ipsum dominum redundat, et dominus damnum sustinet, non qui rem utendam accepit. Quod si commodatarius pactus sit et aperte dixerit se etiam quae casu eventura sint, praestaturum, valet pactio et promissor tenetur.

Commodans sive ad usum quemdam rogans rem alienam, si domino rei dixerit, se ad quoddam ministerium usurum, ac deinde non ad illud sed aliud negotium usus fuerit, non modo fur habetur, sed et si quid damni accidit, in duplum praestat. Eadem sententia damnatur et is, qui alienum iumentum accepit, quasi haud ita procul profecturus, si ulterius abierit.

10. Vox δὲ deest in H., sed est in Basilicorum Synopsi p. 86.
1. Pro ἤγουν H. ἢ ὡς εἰς habet.
2. χρεωστῇ H.
3. ἀμπελοῦντος H.
4. Vox ζημία non est in H. neque in regio, quem Suaresius contulit, delevit etiam Cuiacius. Quapropter uncinis inclusi.
5 τὴν H.
6. Pro ὑφίσταται H. ἀφίσταται habet.
6a. ἐνέχηται H.
7. Verba ἡ συμφωνία κρατεῖ καὶ ὁ συμφωνήσας desunt in H.
8. Pro ἤγουν H. ἤως habet, quo videtur significari ἢ ὡς.
9. χρήαν H.
10. τι deest in H.
11. χρήσεσθαι H.
12. Pro ἀπελθὼν H. ἀπελθεῖν habet, quod per sententiam loci stare non potest.

3 *Ὁ[c] κεχρημένος[13] ἵππῳ ἕως ὡρισμένου τινὸς τόπου, τὸν δὲ ὁρισθέντα τόπον ὑπερβάς, τῆς ὡς εἰκὸς[14] γενομένης ἐπ' αὐτῷ βλάβης ἢ τοῦ θανάτου αὐτὸς τὸν λόγον ὑπέχων τὸ ἀζήμιον τοῦ ἵππου τῷ κυρίῳ περιποιεῖται. Ἐὰν μέντοιγε ἐντὸς τοῦ ὁρισθέντος τόπου βλάβη ἐπιγένηται ἵππῳ[15] ἢ θάνατος, ἀζήμιος ὁ κεχρημένος διατηρεῖται· εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀμελείας ἢ καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς τὸ περὶ τὸν ἵππον ἐργάσεται πάθος.*

4 *Ἀναγκάζεται[d] ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων γεωργεῖν τὸν ἀγρόν· αὐτῷ γὰρ διαφέρει τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ δυνάμενα λαμβάνεσθαι.*

5 *Ὅταν[e] τις χρῆσιν μόνην ἔχῃ πραγμάτων, τὴν δὲ δεσποτείαν ἑτέρῳ παραφυλάττῃ, ὅσα ἂν ἀπὸ τῆς χρήσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καρπῶν αὐτῶν κτήσασθαι δυνηθείη, μόνην τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην εἰς σύστασιν καὶ βελτίωσιν αὐτῶν ἀνελλιπῶς καταβάλλων[16], ἐξουσίαν ἔχει πρὸς οὓς βούλεται παραπέμπειν καὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν αὐτὸν περὶ τούτων οἱ τῶν πραγμάτων δεσπόται παρὰ τὴν οἰκεῖαν[17] βούλησιν διαπράξασθαι.*

6 ***Ὁ[f] ἔχων χρῆσιν[18] καρπῶν δύναται πωλεῖν αὐτὴν καὶ ἄκοντος τοῦ δεσπότου ἢ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ.***

7 *Ἐκ[g] τῶν ἐν τῷ[19] ἀγρῷ γινομένων κελλαρικῶν ὁ τὴν χρῆσιν[20] μόνην ἔχων τὸ πρὸς ἐνιαυτὸν ἀρκοῦν αὐτῷ λαμβανέτω, εἰ καὶ πάντα δαπανᾶται.*

8 *Ὁ[h] ἔχων χρῆσιν οἰκίας τὰ κατακέραμα ὀφείλει[21] ποιεῖν τῆς οἰκίας ἀναλώμασιν οἰκείοις· εἰ δέ τι περαιτέρω ἀνάλωσεν εἰς τὴν τῆς οἰκίας διόρθωσιν, τοῦτο λήψεται παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν δεσποτείαν.*

9 *Ἡ[i] χρῆσις τῶν καρπῶν τῆς πόλεως μετὰ ἑκατὸν ἔτη σβεννυται ὡς ὁ μακροχρόνιος ἄνθρωπος.*

10 *Ἐὰν[k] προβάτων χρῆσις δοθῇ μοι, οὔτε τῷ γάλακτι οὔτε τοῖς ἀρνίοις οὔτε τῷ ἐξ αὐτῶν ἐρίῳ συγχωροῦμαι κεχρῆσθαι, ἐπειδὴ ταῦτα ἐν καρπῷ ἐστιν· ἀλλ' εἰς τοῦτο μόνον συμβάλλεταί[22] μοι τὸ ἔχειν χρῆσιν προβάτων, ὥστε δύνασθαι ἄγειν αὐτὰ εἰς τὸν ἐμὸν ἀγρὸν καὶ τοῦτον[23] κοπρίζειν· ἡ[24] δὲ τῶν προβάτων κόπρος εὐθαλῆ καὶ γόνιμον ποιεῖ τὸν ἀγρόν.*

c. Ad marginem H. *βι. ιγ'. τι. α'. κεφ. ε'. περὶ ἵππου.* Salm. *ιγ'. α'. ε'.* Est Prochiron 39. 50. p. 246. — *d.* Ad marginem H. *βι. ις'. τι. α'. κεφ. θ'. περὶ ἀγροῦ.* Est Synopsis XVI. 1. 9. p. 170. — *e.* Ad marginem H. Salm. *κεφ. ς'. τοῦ αὐτοῦ.* Est *Μικρὸν* X. §. *ὅταν τις χρῆσιν.* — *f.* Est Synopsis XVI. 1. 67. p. 170. — *g.* Ad marginem H. *ἀνα. βι. ις'. τι. η'. κεφ. ιβ.* Similiter Salm. Est Synopsis XVI. 8. 12. p. 171. — *h.* Ad marginem H. *κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ περὶ οἰκίας.* Similiter Salm., nisi quod *περὶ οἰκίας* non habet. Est Synopsis XVI. 8. 15. p. 171. — *i.* Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. ιζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *τὸ αὐτό.* Sunt Basilica XVI. 1. 56. ed. Heimbach II. p. 189. — *k.* Haec sumpta sunt ex Theophilo ad §. 4. I. de usu et habitatione (2. 5.), sed quibusdam verbis immutatis

* Qui equum ad certum usque locum commodato accepit sed praestitutum locum transgreditur, ipse damni, ut aequum est, aut mortis equo accidentis rationem sustinet et domino equi indemnitatem praestat. Sed si intra praefinitum locum equo damnum aut mors eveniat, commodatarius indemnis servatur, nisi forte per culpam eius aut dolum equo id vitii acciderit.

Qui usumfructum fundi habet, colere eum cogitur: quae enim in illo nascuntur aut percipi possunt, ad ipsum pertinent.

Si quis solum usumfructum habeat rerum, proprietate alii reservata, quaecumque ex earum usu ac fructibus percipere poterit, dummodo solas impensas necessarias ad rerum conservationem ac meliorationem plene exsolvat. Licet autem illi, ad quos velit, transmittere neque istarum rerum domini cogere eum possunt, ut quid de his praeter animi sententiam statuat.

Qui usumfructum habet, vel invito proprietario aut herede eius illum vendere potest.

Qui solum habet usum ex rebus cellariis in fundo natis, quantum ei in annum sufficiat, accipiet, etiamsi omnia consumat.

Qui usum habet aedium, sartas tectas aedes habere cogitur suis sumtibus: quod si quid ultra in correctionem aedium erogaverit, recipiet a proprietario.

Civitas ususfructus post centum annos exstinguitur longaevi hominis instar.

Si mihi usus ovium concedatur, neque earum lacte neque agnis neque illarum lana uti mihi licet, quia haec in fructu sunt: sed ad hoc solum prodest mihi usum habere ovium, ut eas in agrum meum ducere possim ad eum stercorandum: ovium enim fimus agrum pinguem ac fertilem reddit.

13. *κεχρησάμενος* H.

14. *ὡς εἰκῶς* H.

15. *τῷ ἵππῳ* H.

16. Hoc loco deesse aliquid Reitzius adnotavit, quod facile ex loci sententia suppleri queat. Ego nihil deesse credo.

17. *οἰκίαν* H.

18. Totam hanc §. 6. C. H. non habent, deest etiam in editione principe; supplevit Reitzius ex Cuiacio Falk. Soaresio. Ego totam rem literis minutis notavi.

19. Vox *τῷ* deest in H., habetur etiam in Synopsi p. 171.

20. *χρησυν* Reitzius edidit.

21. Pro *ὀφείλει* H. *ὀφίλει* habet.

22. *συβάλλεται* H.

23. *τοῦτο* H. sed et contra Theophilum ed. Reitz. I. p. 280.

24. Sic H. Theophilus pag. 280., ὁ Reitzius.

11 **Ὁ[l] τοκετὸς[25] τῶν δούλων οὐκ ἀνήκει τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι οὐδὲ ἔχει ἐπ' αὐτῷ χρῆσιν, εἰ μὴ ῥητῶς εἴπῃ ὁ διαθέμενος· ἡ δὲ γονὴ τῶν θρεμμάτων τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει.**

12 *Ἐὰν[m] ἔχῃ[26] τις χρῆσιν πράγματός τινος καὶ βουληθῇ ὁ δεσπότης ἐκποιήσασθαι τὸ πρᾶγμα, ἐνέχεται παρασχεῖν τὸ τρίτον τῆς τιμῆς τῷ[27] τὴν χρῆσιν ἔχοντι. Καὶ ἀγροῦ ἐκνικωμένου οὗ τὴν χρῆσιν ἕτερος ἔχει, τὴν δὲ δεσποτείαν ἕτερος, εἰ θελήσουσιν ἀμφότεροι οὗτοι δοῦναι τὴν τιμὴν τοῦ ἀγροῦ καὶ ἔχειν πάλιν αὐτόν, τότε ὁ μὲν τὴν χρῆσιν ἔχων δίδωσι τὸ τρίτον τοῦ τιμήματος, ὁ δὲ τὴν δεσποτείαν τὸ δίμοιρον· τοῦτο δὲ ὁ μάγιστρος ἐπὶ τῶν ἀΐδιον τὴν χρῆσιν ἐχόντων οὕτως ἔλεγεν ὥσπερ ἐκκλησία καὶ ἱερὸς οἶκος· ἐπὶ δὲ τῶν πρόσκαιρον ἄλλως.*

13 ***Ὁ[n] τέλειος χρόνος τῆς χρήσεως ὁ τριακοστός ἐστιν· ἐὰν γὰρ καταβληθῇ[28] διετεῖ ἢ τριετεῖ ἢ εἰκοστὸν ἔννατον ἄγοντι χρόνον, πρὸς τριάκοντα χρόνους ψηφίζεται ἡ χρῆσις· ὑπὲρ δὲ τὰ τριάκοντα ἔτη[29] ἐὰν καταβληθῇ τινι χρῆσις μέχρι τῶν ἑξήκοντα ψηφίζεται καὶ ὅσου ἂν εἴη χρόνου ὁ ἄνθρωπος, τὸ λεῖπον πρὸς λ'. λαμβάνει· τυχὸν εἰ[30] εὑρεθῇ τεσσαράκοντα ὤν, λαμβάνει πρὸς εἴκοσι καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. Ἐὰν δὲ ἑξηκοστῷ καταλειφθῇ χρῆσις, μόνον πέντε ἐνιαυτῶν οὗτος λαμβάνει. Ταῦτα δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ περὶ φαλκιδίου διῄρει ὁ πατρίκιος, ἔνθα πλατύτερον τὰ τοιαῦτα κεῖται.***

14 *Γυνή τις[o] ἐδικαιώθη μὴ δευτερογαμήσασα λαβεῖν κατὰ χρῆσιν τὸ ὑπόβολον, λίτρας[31] κε'. μὴ ἔχουσα δὲ ἐγγύας δοῦναι εἰς τὸ παραφυλάττειν τοῦτο τῷ υἱῷ, ᾑρετίσατο[32] λαβεῖν τὴν ἀποτίμησιν τῆς χρήσεως τῶν κε'. λιτρῶν καὶ ἐδέχθη· ἐπεὶ[33] μ'. ἐτῶν οὖσα εὑρέθη, ἔλαβε κατὰ τὸν νόμον τὸ τρίτον[34] τῶν κε'. λιτρῶν ἤτοι λίτρας η' νομίσματα κδ'. Τριάκοντα γὰρ ἐτῶν τις ὢν τὸ ἥμισυ τῆς τιμῆς τῆς πράσεως ὑπὲρ χρήσεως λαμβάνει· αὕτη δὲ τεσσαράκοντα ἐτῶν οὖσα, διὰ τὰ ὑπέρπλεα τῶν λ'. ἐτῶν ἔτη δέκα ὑπεκρατήθη τὸ τρίτον ἤτοι λίτρας δ'. ια. ιβ'. καὶ ἔλαβεν ὡς εἴρηται λίτρας η' νομίσματα κδ'. Καὶ πάλιν ἑτέρα πεντήκοντα ἐτῶν οὖσα λαβοῦσα χρῆσιν δ'. λιτρῶν ἠθέλησε τὴν ἀποτίμησιν τούτων λαβεῖν καὶ ἐδόθη αὐτῇ τὸ τρίτον τοῦ ἡμίσεως ἤγουν τῶν δύο λιτρῶν*

l. Est Synopsis XVI. 1. 68. p. 170. — m. Ad marginem H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον*, ubi et rubrica *περὶ ἐκποιήσεως* legitur. Similiter Salm., nisi quod istam rubricam non habet. Prior pars huius §. usque ad *χρῆσιν ἔχοντι* sunt *Πεῖρα* 46. 1. Reliqua usque ad *τὴν δεσποτείαν τὸ δίμοιρον* sunt *Πεῖρα* 46. 3., sed verbis initialibus leviter immutatis. Denique quae habentur a verbis *τοῦτο δὲ ὁ μάγιστρος*, sunt *Πεῖρα* 46. 2. — n. Ad marginem H. C. *ανά. βι. ῥωμαικὸν τι. μς'. κεφ. γ'.* Similiter Salm. et Soar. Est *Πεῖρα* 46. 4. — o. Ad marginem H. C. Salm. *κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ.*

Partus ancillarum ad usufructuarium haud pertinet, neque usum in eo habet, nisi testator expresse dixerit. Partus vero pecorum ad fructuarium pertinent.

Si quis usumfructum rei habet, et proprietarius rem alienare velit, trientem pretii fructuario praestare tenetur. Et fundo evicto, cuius unus usumfructum, alter proprietatem habet, si ambo pretium fundi dare eumque recipere velint: tunc fructuarius trientem, proprietarius bessem pretii dabit. Id quod Magister de iis statuit, qui perpetuum haberent usumfructum, veluti ecclesia vel sacrà domus: sed aliter de iis, qui temporarium habent.

Plenum ususfructus tempus tricennium est. Si enim bimulo aut trimulo aut vicesimum nonum annum agenti relinquatur, ususfructus ad triginta annos computatur: sed si cui triginta annis maiori legetur, ad annos sexaginta computatur; et cuiuscumque aetatis sit homo, quod tricennio deest accipit: veluti si quadragenarius sit, ad vicennium capit et sic deinceps. Quod si sexagenario ususfructus relinquatur, hic quinque tantum annos accipit. Haec autem ex lege Falcidia decidit Patricius, ubi fusius his similia traduntur.

Mulieri cuidam ius erat percipiendi usumfructum hypoboli, viginti quinque librarum, si secundo non nuberet. Sed quum satisdare non posset, se illud filio reservaturam, maluit aestimationem ususfructus librarum XXV accipere, idque obtinuit. Quum ergo quadragenaria esse adparuit, accepit secundum legem trientem librarum XXV sive libras VIII et XXIV solidos. Nam qui triginta annorum est, dimidiam pretii venditionis partem pro usufructu accipit: haec autem quadragenaria quum sit, quia excessus ultra tricennium decem est annorum, retentus est triens, sive librae IV solidi XII. Et alia rursus quinquagenaria usumfructum nacta quatuor librarum, maluit harum aestimationem accipere, eique datus est triens semissis, sive duarum librarum, quod quin-

25. Haec §. 10. deest in C. H. editione principe.

26. Pro ἔχῃ H. ἔχει habet.

27. Pro τῷ H. τὸ habet.

28. Pro καταβληθῇ Reitzius fortasse καταλειφθῇ legendum esse vult, id quod legitur in Πεῖρα 46. 5.

29. ὄντι ἔτη H.

30. Pro εἰ H. ἐὰν habet.

31. Pro λίτρας H. λιτρῶν habet.

32. ἠρετήσατο H.

33. Pro ἐπεὶ H. καὶ ἐπὶ habet.

34. τρίτων H.

διὰ τὸ εἶναι πεντήκοντα ἔτη ιι. μη'.[35] *τουτέστι χρήσεις*[36] *δέκα ἐτῶν.*

ΤΙΤΛ. ΙΑ'. ΠΕΡΙ ΝΑΥΤΙΚΩΝ.

1 *Τὰ ναυτικὰ πάντα*[1] *καὶ ὅσα κατὰ θάλασσαν κρίνεται, Ῥοδίῳ τέμνεται νόμῳ καὶ κατὰ τοὺς Ῥοδίους δικάζεται*[2] *νόμους, ὅταν μὴ ἄλλος νόμος ἐναντιούμενος τοῖς τῶν*[3] *Ῥοδίων νόμοις εὑρίσκηται·*[4] *εἰσὶ γὰρ οἱ τῶν Ῥοδίων νόμοι τῶν ἄλλων ναυτικῶν νόμων παλαιγενέστεροι.*

2 *Ναῦται*[a] *χωρὶς κυβερνήτου πλέειν τολμήσαντες καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐπιβάται τοῖς ναύταις ὁμοίως δίχα κυβερνήτου τὴν θάλασσαν πλέοντες, ἐὰν τὸ πλοῖον*[5] *ναυαγήσῃ*[6] *ἢ καὶ εἰς τελείαν καταντήσῃ ἀπώλειαν*[7]*, καὶ οἱ ἐπιβάται καὶ οἱ ναῦται ἐνάγονται, οἱ μὲν ἐπιβάται ὡς τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀμελήσαντες, οἱ δὲ ναῦται ὡς καὶ τῆς ἑαυτῶν καὶ τῆς τῶν ἐπιβατῶν προμηθείας καταφρονήσαντες*[8]*, μὴ κυβερνήτην μεθ' ἑαυτῶν ἐπαγόμενοι. Τινὲς δὲ τοὺς ναύτας ἐν τούτοις ὡς ἀθώους τῆς ἐνοχῆς ἀπολύοντες λέγουσι μόνους τοὺς ἐπιβάτας ἐνέχεσθαι.*

3 *Ναῦς*[b] *ἢ ἕτερόν τι πλοῖον ἐὰν προσκρούσῃ ἑτέρᾳ νηῒ καὶ βυθίσῃ*[9] *αὐτήν, εἰ*[10] *μὲν πολλὴ βία τοῦ ἀνέμου ἐστὶ καὶ φαίνεται ἀπὸ τούτου ὅτι οὔτε ἀπὸ κακίας οὔτε ἀπὸ ἀμελείας*[11] *τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν ναυτῶν τῶν*[12] *ἐν τῇ σωζομένῃ νηῒ ἡ ἀπολλυμένη ναῦς ἐβυθίσθη, οὔτε οἱ ναῦται οὔτε οἱ κυβερνῆται*[13] *ἐνάγονται·*[14] *ἂν δὲ ἡ τοῦ ἀνέμου βία μὴ εἴη πολλὴ καὶ*[15] *δυναμένη εἰς αἰτίαν λογισθῆναι τῆς ἀπωλείας*[16] *τῆς ἑτέρας νηός, καὶ ὁ κυβερνήτης καὶ ὁ πρωρεὺς καὶ οἱ ναῦται ἐνάγονται.*

4 *Ναύκληρος*[c] *ἐὰν ὑποδέξηταί τι, ἐνέχεται ἵνα ἀποκαταστήσῃ καὶ ἀποδώσῃ αὐτό. Εἰ δὲ θέλει μὴ δέξασθαι καταρχάς, οὐδεὶς δύναται καταναγκάσαι τοῦτον ἵνα δέξηταί τι.*

5 *Οἱ*[d] *ναύκληροι ἀπὸ τῶν συναλλαγμάτων τῶν ναυτῶν*[16a] *οὐκ ἐνέχονται, ἀπὸ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνέχονται.*

a. Ad marginem H. *βι. γ'. τι. α'. κεφ. δ'.* Similiter Salmasius *νγ'. α'. δ'.* Est *Μικρὸν* N. *ιδ'.* — *b.* Ad marginem H. *βι. νγ'. τι. β'. κεφ. ε'.* — *c.* Ad marginem H. *βι. νγ'. τι. α'. κεφ. ς'.* Similiter Salmasius. Est *Μικρὸν* N. *νγ'.* — *d.* Ad marginem H. *κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ.* Est *Μικρὸν* N. *νε'.*

35. Pro *μη'.* H. *μ'.* habet; sed Reitzius ex Cui. Falk. correxit, ut et Mercerus suaserat.

36. Pro *χρήσεις* H. *χρῆσις* habet.

1. *ἅπαντα* H.

2. *δικάζονται* H.

3. Pro *τῶν* H. *τὸν* habet.

4. *εὑρίσκεται* H.

5. Pro *πλοῖον* H. *πλεῖον* habet.

6. *ναβαγήσῃ* H.

quagenaria esset, solidi nimirum quadraginta octo, id est ususfructus decennii.

TIT. XI. DE REBUS NAUTICIS.

Nautica omnia et quaecumque circa mare in iudicium veniunt, ex Rhodia deciduntur lege, et secundum leges Rhodias iudicantur, nisi alia lex Rhodiis contraria legibus inveniatur: sunt enim Rhodiorum leges aliis legibus nauticis antiquiores.

Si nautae absque gubernatore navigare ausi sint, et ipsorum quoque vectores similiter nautis sine gubernatore in mari navigent, si navis vel impegerit aut in extremum venerit exitium, et vectores et nautae conveniuntur, vectores quidem, ut qui salutem suam neglexerint, nautae autem, quod et suam et vectorum curam abiecerint, non adducto secum gubernatore. Quidam vero hoc casu nautas, tamquam insontes, noxa liberant dicuntque solos obligari vectores.

Si navis vel aliud navigium in aliam impingat navem eamque mergat, si quidem magna fuit vis venti, et hinc adparet neque dolo neque culpa gubernatoris aut nautarum, qui erant in nave servata, navem amissam periisse, neque nautae neque gubernatores tenentur. Sed si vis venti non fuit magna, quae pro caussa interitus navis alterius reputari possit, et gubernator et proreta et nautae conveniuntur.

Magister navis si quid receperit, tenetur restituere ac reddere: sed si ab initio recipere nolit, nemo eum cogere potest, ut recipiat.

Exercitores ex contractibus nautarum non tenentur, ex delictis autem tenentur.

7. ἀπόλειαν H.
8. Ante vocem μὴ in H. vox καὶ praeponitur.
9. βυθήσῃ H.
10. Pro εἰ H. ἢ habet.
11. ἀμελίας H.
12. Pro τῶν H. τῷ videtur habere.
13. κυβερνεῖται H. Caeterum Vulgo subiicitur εἰς δουλείαν, pro quo unus ex Anonymis Reitzii habet εἰς ζημίαν. Desunt autem in H. et in regio, unde Reitzius delevit.
14. Pro ἐνάγονται Cui. et Falk. ἐνέχονται habent.
15. Pro ὡς H. καὶ habet.
16. ἀπολείας H.
16a. Hic desinit C., ubi postea folium excisum est.

6 Ὁ[e] προστησάμενος[17] τὸν πιστικὸν τοῦ πλοίου ἤγουν ὁ προβαλλόμενος καὶ ποιήσας αὐτὸν πιστικὸν ἐνέχεται εἰς ἃ πταίσει ὁ πιστικός.

7 Πιστικὸς[ee] λέγεται[18], ᾧ ἐμπιστεύονταί τινα πράγματα καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν κριθέντα ἀξιόπιστον εἰς φυλακὴν πλοίου πιστικὸν λέγουσι τοῦ πλοίου.

8 [Ὅταν[f][19] ναύκληρος γένηται παρὰ γυναικός, εἰς πάντα ὅσα πταίσει[20] αὐτὸς ἐνέχεται καὶ οὐχ ἡ γυνή.]

9 Ἠγόρασέ[g] τις[21] πλοῖον μετὰ τῆς ἐξαρτήσεως, ἣν καὶ ἐξαρτίαν ὁ νόμος καλεῖ[22], οὐ δικαιοῦται ἐκ τῆς τοιαύτης συμβιβάσεως καὶ τὴν ἐν τῷ πλοίῳ σκαφὴν[23] ἤγουν τὴν κοινῶς λεγομένην βάλκαν καὶ κουντελάδαλαβεῖν· οὐ γὰρ συναριθμεῖται καὶ αὕτη εἰς τὴν τοῦ πλοίου ἐξάρτησιν.

10 Ἔξεστι[24] ναύταις[h], κυνηγοῖς, στρατιώταις εἰς βίαν ἐμπεσοῦσι καὶ μὴ δυναμένοις[25] ἄλλως ἀπολυθῆναι ἑτέρας νηὸς ἀγκύρας ἐκτεμεῖν διὰ τὴν οἰκεῖαν[26] σωτηρίαν ἢ ἄλλων κυνηγῶν ἔργα[27] καταλύσαι· χωρὶς δὲ βίας ὁ τοιοῦτόν τι[28] ποιήσας ἐνέχεται καὶ ἀναγκάζεται τὴν ζημίαν ἐξ ὁμολογίας μὲν εἰς τὸ ἁπλοῦν ἀποδιδόναι, ἐξ ἀρνήσεως δὲ εἰς τὸ διπλοῦν.

11 Κινδύνου[i] ἐν πλοίῳ τινὶ γενομένου καὶ συνεισφορᾶς τελουμένης τὰ μὲν ἀπολεσθέντα πράγματα ἀποτιμῶνται πρὸς ὃ ἠγοράσθησαν, τὰ δὲ σωθέντα πρὸς ὃ δύνανται πραθῆναι·[29] τοῦτο δὲ γίνεται ἵνα καὶ ἡ ζημία ἐπ᾽ ὀλίγον συσταλῇ καὶ τὸ κέρδος ἐπὶ πλέον ἐκταθῇ καὶ οὕτω λυσιτελήσει[30] καὶ τοῖς ἀποβαλοῦσι[31] καὶ τοῖς ἔχουσι τὰ οἰκεῖα πράγματα.

12 Διὰ[k] τὴν σωτηρίαν τοῦ πλοίου τμηθέντος τοῦ ἱστοῦ συνεισφορὰ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ φορτίων γίνεται.

13 Νέας[l] ἐξαρτίας παρὰ τοῦ ναυκλήρου ἀγορασθείσης συνεισφορὰ οὐ γίνεται.

14 Ναύτης[m][32] πλήξας τινὰ καὶ κήλην[33] αὐτῷ ποιήσας ἢ τοὺς

e. Ad marginem H. κεφ. ις΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Μικρὸν N. ριθ΄. — ee. Est Μικρὸν Π. ριθ΄. — f. Ad marginem H. κεφ. λθ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Μικρὸν N. νς΄. — g. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. νγ΄. τϊ. β΄. κεφ. ις΄. Similiter Salmasius. Est Μικρὸν N. νζ΄. — h. Salm. ιγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Μικρὸν N. νη΄. — i. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. νγ΄. τϊ. γ΄. κεφ. γ΄. περὶ συνεισφορᾶς. Salm. νγ΄. γ΄. γ΄. Est Μικρὸν N. νθ΄. — k. Ad marginem H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ βϊ. καὶ τϊ. Salm. τὸ αὐτό. Est Μικρὸν N. ξβ΄. — l. Ad marginem H. τὸ αὐτὸ, uti et Salm. Est Μικρὸν N. ξγ΄. — m. Ad marginem H. βϊ. νγ΄. τϊ. ε΄. κεφ. ζ΄. Salm. νγ΄. η΄. θ΄. Est Μικρὸν N. ξδ΄.

17. προστάμενος H.

18. In C. H. tota §. 7. ad marginem scripta est; ex margine sumptam esse et Soarez scribit. Salm. notam scholii

Qui magistrum navi praeposuit, sive qui eum designavit creavitque magistrum navis, obligatur pro delictis magistri.

Magister vocatur, cui negotia aliqua committuntur: ideoque etiam illum, qui fide dignus atque idoneus iudicatur ad custodiam navis, magistrum dicunt navis.

Quando magister navi praeficitur a muliere, pro omnibus, quae delinquit, ipse tenetur, non mulier.

Emit quis navem cum instrumento, quam *ἐξαρτίαν* lex appellat; ex huiusmodi conventione ius illi non est capiendae quoque scaphae, quae in navi est et communiter barca et gondola vocatur: neque enim haec ad instrumentum quoque navis connumeratur.

Licet nautis, venatoribus et militibus in vim delapsis, si se aliter expedire nequeant, alius navis ancoras salutis suae caussa solvere, aut aliorum venatorum opera destruere: extra vim vero qui tale quid facit, tenetur, et damnum quidem confessus in simplum restituit, infitiatus autem in duplum.

Damno in nave aliqua facto, si contributio instituatur, res amissae aestimantur, quanti emtae fuerunt: servatae autem, quanti vendi possint. Hoc autem fit, ut et damnum ad exiguum redigatur, et lucrum ad amplius protendatur et sic tam amittentibus quam res suas retinentibus consulatur.

Si ad navem conservandam malus sit caesus, mercium quae in navi sunt, fit collatio.

Novis armamentis a naviculario emtis non fit contributio.

Nauta, si quem percusserit et tumorem illi inflixerit vel

adscripsit; unde Reitzius totam rem uncinis inclusit.

19. *ὅτε* H. Caeterum in H. tota §. 8. in contextu orationis posita est; in regio autem libro desideratur ideoque vel a Reitzio uncinis inclusa est.

20. Pro *πταίσει* H. *πέσῃ* habet.

21. *ἠγόρασαί τις* H.

22. Pro *καλεῖ* H. *φησὶν* habet.

23. *σφάκην* H.

24. *ἔξεστιν* H.

25. Pro *δυναμένοις* H. *δυναμένως* habet.

26. *οἰκίαν* H.

27. Pro *ἔργα* H. *ἔρσα* legit.

28. Pro *τι* H. *τοι* habet.

29. Pro *πραθῆναι* H. *πολησθῆναι* habet.

30. *λυσιτελέσῃ* H.

31. *ἀποβαλλοῦσι* H.

32. Pro *ναύτης* H. *ναῦτις* habet.

33. Pro *κήλην* H. *σκήλην* habet. Verum Synopsis Basilicorum LIII. 8. 7. p. 451. *κήλην* habet.

ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκβαλὼν ἀποδίδωσι τὰ τῆς ἰατρείας δαπανήματα καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ζημιοῦται ιι.[34] ιβ'.[35], ἀντὶ δὲ τῆς κήλης ιι.[36] ι'.

15 Ἐάν τις[n] ἐμποδίσῃ[37] πλοίῳ καὶ συμβῇ ζημίαν τινὰ παθεῖν τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ ἢ ἐμπρησμῷ ἢ ἄλλῳ τοιούτῳ τινὶ[38] περιπεσεῖν, τὰς ζημίας ἀποδίδωσιν ὁ ποιήσας τὸν ἐμποδισμόν.

16 [Ἐὰν[o] διὰ[39] τὸ κουφισθῆναι τὸ πλοῖον[40] ἀποβληθῶσι φορτία πάντων συνεισαγόντων ἀποφέρονται τὰ ῥιφέντα[41] πράγματα· καὶ αὐτό γε μὴν τὸ πλοῖον πρὸς τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ[42] ὑπόκειται τῇ συνεισφορᾷ ἐξῃρημένων τῶν ἐλευθέρων κεφαλῶν καὶ τῆς σιταρκίας.

17 Ἐν[p] τῇ συνεισφορᾷ τὰ μὲν ἀποβληθέντα, πρὸς ὅπερ ἠγοράσθησαν, ἀποτιμῶνται, οὐ μὴν πρὸς ὅπερ πραθῆναι ἠδύναντο· τὰ δὲ σωθέντα, πρὸς ὃ δύνανται πραθῆναι, ἀποτιμῶνται.]

18 Ὅταν[q] διὰ βίαν ῥίπτωνται[43] ἐκ τοῦ πλοίου πράγματα καὶ ἄλλοι τινὲς διασώζωσι ταῦτα· εἰ μὲν ἀπὸ τῆς θαλάττης καὶ ὅσον ὀκτὼ ὀργυιῶν ἐκβάλλει καὶ διασώζει ταῦτα[44], τὸ ἥμισυ λαμβάνει· ἐὰν δὲ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἢ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὅσον πῆχυν, τὸ δέκατον λαμβάνει ὁ διασώζων.

19 Ἐνανάγησέ τις[r] ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐξέβαλεν ὅπερ εἶχε καὶ ἔῤῥιψεν εἰς τὴν θάλασσαν· οὐ γίνεται τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα διὰ τὸ ῥιφῆναι ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀδέσποτον ἀλλὰ μένει καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ πρότερον αὐτὸ ἔχοντος· καὶ ἐὰν ἐκβληθῇ ἀπὸ[45] τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ξηράν, δύναται ὁ δεσπότης ἀνακαλεῖσθαι αὐτό. Εἰ δὲ πολλάκις τις φθάσας πρὸ τοῦ δεσπότου τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα ἐκτήσατο, εἰ μὲν χωρὶς κινδύνου ἔλαβε τοῦτο, ἄδεια τῷ δεσπότῃ ἐστὶν ἀνακαλεῖσθαι τὸ πρᾶγμα ἀποδιδόντι τὸ ἀνῆκον τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ κοπιάσαντι ἢ καὶ τὸ[46] τῆς δοθείσης[47] ὑπὲρ τῆς τοῦ πράγματος ἀγορᾶς[47a] τίμημα καταβάλλοντι·[48] εἰ δ' ἵνα κτήσηται τὸ πρᾶγμα, ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον ἔβαλεν ὀκτησάμενος, τότε δεσπότης τούτου κυρίως γίνεται, ὡς τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας τὴν τοῦ πράγματος σωτηρίαν ἀνταλλαξάμενος, καὶ ὁ πρότερον τοῦ πράγματος δεσπότης τῆς δεσποτείας ἐκβάλλεται.

n. Ad marginem H. κεφ.' τὸ αὐτό. Similiter Salm. Est Μικρὸν N. ξε'. — o. Ad marginem H. ἀνα. βῖ. λγ'. τῖ. γ'. κεφ. α'. Sumptum est ex Synopsi LIII. 3. 1. p. 450. — p. Ad marginem H. περὶ. συνεισφορᾶς ναυτικῶν κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 3. pag. 450. — q. Ad marginem H. ἀνα. βῖ. νγ'. τῖ. η'. κεφ. μζ'. περὶ τῶν διὰ βίαν ῥιπτομένων ἐκ τοῦ πλοίου. Salm. νγ'. η'. μζ'. Est Μικρὸν N. ξς'. — r. Ad marginem H. κεφ. τὸ αὐτό. Salm. τὸ αὐτό.

34. 36. Pro ιι utroque in loco H. ὑπερ habet hoc est ὑπέρπυρα. Similiter Salmasius.

35. Vox ιβ'. in Salm. videtur esse omissa.

37. ἐμποδήσῃ H.

38. ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ H.

39. Haec, quae uncinis inclusi, desunt hoc loco in regio libro Suaresii,

oculos excusserit, restituit sanationis impensas, et pro oculo quidem XII mulctatur solidis, pro tumore autem solidis decem.

Si quis navigium impedierit, eveniatque ut qui in nave sint, damno afficiantur aut incendium vel tale quid patiantur, is qui impedimentum adtulit, damna resarcit.

Si levandae navis gratia merces proiiciantur, contributione omnium res iactae sarciuntur. Et ipsa quoque navis pro ipsius aestimatione contributioni subiacet, exceptis capitibus liberis et cibariis.

In contributione res iactae, quanti fuerunt emtae, aestimantur, non quanti vendi potuissent: servatae autem, quanti possunt vendi, taxantur.

Si propter vim tempestatis ex nave res proiiciantur et alii eas servent, si quidem ex mari ab octo circiter orgyiis extrahit et servat, semissem accipit: sin ex litore aut ex mari ad cubitum fere, servans decimam habet partem.

Naufragium quis fecit in mari, protulit quae habebat et in mare abiecit. Hoc non fit derelictum, quod in mare proiectum est, sed in dominio manet vel revertitur eius, qui ante habebat: et si ex mari in litus eiiciatur, dominus illud vindicare potest. Quod si forte quis ante dominum illud praeoccupaverit et sine periculo nactus sit, potestas datur domino illius revocandi, dummodo competens praemium reddat ei, qui pro ipso laboravit, aut datum pro re emtionis pretium restituat. Sed si possessor in periculum se coniecit, ut re potiretur, tunc illius verus fit dominus, ut qui sua salute salutem rei redemerit, et prior rei dominus dominio excidit.

H., quod et ipsum in exemplari Salmasii occurrit. In H., alias habentur ante II. 7. §. 1. interiecta. Ego hoc loco varietatem H. adnotavi.

40. Pro πλεῖον H. πλοῖον habet.

41. Pro ῥιφέντα, quod et Synopsi p. 450. firmatur, et H. habet et Falk. (sive is ῥιφθέντα mavult), Vulgo ῥηθέντα. Caeterum vel Cuiacius coniecit ἀποβληθέντα H.

42. Pro αὐτοῦ H. αὐτῶν habet.

43. ῥίπτονται H.

44. In H. desunt verba εἰ μὲν ἀπὸ θαλάττης — καὶ διασώζει ταῦτα. Caeterum verba media καὶ ὅσον et reliqua, maxime vox ἐκβάλλει Reitzio suspecta videtur esse.

45. Pro ἀπὸ H. ἐκ habet.

46. τὸ δοθὲν unus ex Anonymis Reitzii emendat, annuente Reitzio.

47. Pro δοθείσης H. δοθήσης habet.

47 a. ἀγοϱασίας emendat unus ex Anonymis Reitzii.

48. καταβαλόντι H.

20 Ἐὰν[s] ναυαγήσῃ τὸ πλοῖον διὰ τὸ μὴ ἔχειν κυβερνήτην, ἐνέχεται τοῖς ἐπιβάταις ὁ ναύκληρος.

21 Τοῦ[t] πλοίου ναυαγήσαντος ὁ ναύκληρος ἀποδίδωσι τὰ ναῦλα[49], ἅπερ ἔλαβεν ἐν προχρείᾳ[50], ὡς μὴ μετακομίσας.

22 Ἐὰν[u] ναύκληρος μὴ δυνάμενος εἰσελθεῖν ἐν τῷ λιμένι μετάγοι[51] φορτία εἰς πλοῖον σου καὶ ναυαγήσῃ τὸ σόν, ἐνέχεται ὁ πρῶτος ναύκληρος· καὶ ἐὰν[52] παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν τὰ φορτία μετήγαγεν ἢ παρὰ καιρὸν ἢ εἰς ἀνεπιτήδειον[53] πλοῖον· εἰ δὲ μι ἐποίησε ῥαθυμίαν, οὐκ ἐνέχεται.

s. Ad marginem H. βϊ. ιγ'. τϊ. δ'. κεφ. α'. Similiter Salmasius et Falk. Est Prochiron 17. 7. p. 105. — t. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 17. 8. p. 105. — u. Ad marginem H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 17. 6. p. 105.

49. ναύλα H.

50. προχρείᾳ H., emendavit etiam Falk., cum Vulgo et apud Reitzium habeatur προχειρία. Vide Falkenburgium ad hunc locum.

51. μεταγάγει H.

52. Vox καὶ deest ante ἐάν.

53. ἀνεπιτήδιον H.

* Si navis pereat, quod gubernatorem non habuerit, magister navis vectoribus obligatur.

* Nave fracta magister navis naula reddit, quae prae manu accepit, ut qui non transvexerit.

* Si navicularius, quum portum intrare non posset, merces in tuam transtulerit navem et navis tua perierit, tenetur primus navicularius: item, si invitis dominis merces transtulerit aut non opportuno tempore aut in navem minus idoneam. Quod si culpam non admisit, haud tenetur.

ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΔΑΝΕΙΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ[1].

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΤΙΤΛ. Α΄. ΠΕΡΙ ΔΩΡΕΩΝ.

1 *Δωρεά*[a] *ἐστι τὸ χωρὶς ἀνάγκης διδόμενον.*

2 *Τῶν*[b] *δωρεῶν αἱ μέν εἰσιν ἐν ζωῇ γινόμεναι καὶ πρὸς ζωὴν τὴν χάριν καὶ τὴν εὐεργεσίαν γνωρίζουσαι καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιζητοῦσαι· αἱ δὲ ἐν αἰτίᾳ θανάτου γινόμεναι καὶ μετὰ τὸν ὡς εἰπεῖν αἴτιον ταύτης τῆς δωρεᾶς θάνατον τὴν περαίωσιν καὶ τὴν βεβαίωσιν ἔχουσαι· πρὸ γὰρ τοῦ τελευτῆσαι τὸν δωρησάμενον οὐδὲν ἕξει ὁ τὴν δωρεὰν κατέχων ἐκ τοῦ δωρηθέντος κτήματος, διότι πρόσκειται τὸ μετὰ θάνατον.*

3 *Τῶν*[c] *ἐν ζωῇ δωρεῶν αἱ μέν εἰσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ὥρας καὶ τοῦ*

a. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. β΄. τϊ. γ΄. κεφ. π΄. βϊ. μζ΄. τϊ. γ΄. κεφ. α΄. Salm. β΄. γ΄. π΄. Est Synopsis II. 3. 80. p. 20. — b. Ad marginem H. βιβλίον γ΄. τιτλ. ... (legi non potest numerus)., Salm. μζ΄. γ΄. η΄. Est Prochiron 12. 1. p. 83. — c. Ad marginem H. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.΄ Similiter Salmasius. Apud Soar. est: κεφ. β΄. βιβλίου μ΄. τίτλ. μ΄. Est Prochiron 12. 2. pag. 83. seq.

1. Generalis libri titulus etiam in H. legitur.

1. Hic πίναξ in C. non est, quia folium excidit. Est autem in H. alias. Reitzius omisit. Caeterum H. addidit ἐν τούτῳ καὶ περὶ βασιλικῆς δωρεᾶς.

3. In H. subiicitur ἐν τούτῳ καὶ περὶ

DE ALIENATIONE, MUTUO ET SOCIETATE.

LIBER TERTIUS.

TABULA TERTII LIBRI.

TIT. I. * DE DONATIONIBUS.

Donatio est, quod absque necessitate datur.

* Donationum aliae inter vivos fiunt et vitae tempore gratiam et beneficium praestant animumque gratum requirunt: aliae mortis caussa fiunt, et post caussam, ut ita dicam, huius donationis nimirum mortem vires et confirmationem nanciscuntur. Ante enim quam donator obierit, nihil ex re donata habebit, qui donationem possidet, quoniam additum est: post mortem.

* Donationum inter vivos nonnullae ab ipsa hora et tempore

ἐπιτρόπων περὶ δόλου περὶ τόκου περὶ γυναικείων πραγμάτων περὶ κλοπιμαίων περὶ διαπράσεως περὶ ἐμφυτευτῶν.

4. Addit H. *καὶ περὶ οἴκων εὐαγῶν.*

5. Addit H. *ἐν τούτῳ καὶ περὶ προτιμήσεως καὶ περὶ ἀναρχίας καὶ περὶ διαθηκῶν.*

6. Inverso verborum ordine H. *περὶ ἀντιφωνητῶν καὶ ἐγγυητῶν;* deinde subdit: *ἐν τούτῳ καὶ περὶ γυναικῶν.*

7. In H. subiicitur: *ἐν τούτῳ καὶ περὶ ναυτικιῶν περὶ ζώων καὶ ἐμπρησμοῦ.*

8. In H. subiicitur: *ἐν τούτῳ περὶ δούλων περὶ ἐγγύης καὶ περὶ ἀντιλόγον* (sic).

9. *καὶ κοινωνίας* H., in quo subditur: *ἐν τούτῳ καὶ περὶ διαιρέσεως.*

10. In H. subditur *καὶ ἀγωγῆς.*

καιροῦ τὴν περαίωσιν δεχόμεναι καὶ ὡς εἰπεῖν ἀπεντεῦθεν ἤδη τὴν παράδοσιν[2] ποιούμεναι καὶ τῆς δεσποτείας καὶ τῆς χρήσεως τοῦ δωρουμένου κτήματος ἢ χρήματος, τουτέστι κινητοῦ ἢ ἀκινήτου πράγματος, μηδενὸς ἔξωθεν ἄλλου λογισμοῦ παρακολουθοῦντος ἢ προσκειμένου ἢ προσδιοριζομένου, ἀλλ' εὐθὺς τὰ πράγματα ἀπὸ προσώπου εἰς[3] πρόσωπον μεταβαίνοντα[4], ἤγουν ἀπὸ τοῦ τὴν δωρεὰν ποιοῦντος εἰς τὸν τὴν δωρεὰν δεχόμενον ἄνευ τῆς οἱασοῦν προφάσεως ἢ αἱρέσεως· αἱ δέ εἰσιν ὑπὸ αἵρεσιν διδόμεναι διαφόροις προσώποις καὶ χρόνοις ἰδιοποιούμεναι καὶ ὡσὰν ὁ δωρησάμενος ἐπείπῃ καὶ προσδιορίσηται.

4 *Μετὰ[d] θάνατον δωρεά ἐστιν, ὅτε τις ἑαυτὸν[5] θέλει μᾶλλον ἔχειν ἢ τὸν λαμβάνοντα τὸν δὲ λαμβάνοντα[6] πλέον τοῦ ἰδίου κληρονόμου.*

5 *Τρία[e] ἐστὶν εἴδη τῶν ἐν αἰτίᾳ θανάτου δωρεῶν. Ἓν μὲν ὅτε μηδενὸς ἐπηρτημένου φόβου δωρεῖται διὰ μόνην ἐλπίδα φυσικοῦ θανάτου. Δεύτερον δὲ ὅτε τις διὰ τὸν ἐπηρτημένον ἔξωθεν καὶ οὐκ ἐκ τοῦ λαμβάνοντος θάνατον δωρεῖται ἐφ' ᾧ παραχρῆμα δεσπόσαι τὸν λαβόντα. Τρίτον ὅτε δι' ἀποδημίας[7] κίνδυνον δίδοται, ἐφ' ᾧ τὸν λαβόντα μὴ δεσπόσαι, ἕως ἂν ὁ δεδωκὼς ἀποθάνῃ οἷον ὁ κίνδυνον λῃστῶν ἢ πολεμίων ἢ ναυάγιον ἢ τόπους ἐπιβουλευομένους εὐλαβούμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ νοσῶν καὶ ὁ ἄνδρα δυνατὸν ἢ γῆρας[8] εὐλαβούμενος· ταῦτα γὰρ πάντα κίνδυνον ἐνεστῶτα σημαίνουσιν.*

6 *Ἐὰν[f] δωρούμενος ἀποστείλω σοι πρᾶγμα[9] καὶ πρὶν ἢ δοθῆναι ἀποθάνω, οὐ γίνεται σόν.*

Ἐὰν[g] ὁ ὑπεξούσιος κελεύσει ἢ βουλήσει πατρὸς δωρήσηται[10],

d. Ad marginem H. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *βϊ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 12. 3. p. 84. Huc refertur scholium, quod in H. deest, in quibusdam autem libris in orationis contextum irrepserat:

Πολλάκις δίδονταί τινα πρός τινας καὶ εἰσὶ τὰ διδόμενα δωρεά· πολλάκις δὲ δίδονται πράγματά τινι καὶ δωρεὰ οὐ λέγονται. Πόθεν δὲ ἔχομεν ταῦτα γνῶναι, τὸ παρὸν νεαρὸν (νόμιμον Gothofredus in Variantibus) *παρατίθησι λέγον· Γίνωσκε ὅτι ἐκεῖνό ἐστι δωρεὰ ὅπερ ἑκουσίως καὶ αὐτοπροαιρετῶς τις δίδωσι, μὴ δυνάμενος ἀναγκάζεσθαι καὶ μὴ βουλόμενος εἰς τὸ ποιῆσαι τοῦτο· κἂν γὰρ χρεωστῆς μοι ι. ι'. καὶ ἑκουσίως ἐλευθερῶ σε τοῦ χρέους, δωροῦμαί σοι. Εἰ δὲ κατὰ βίαν ἢ φόβον ἢ δόλον δωρήσομαί σοι τὸ χρέος, οὐκ ἔστι δωρεά· οὐ γὰρ χωρὶς βίας ἢ ἀνάγκης ἐδωρησάμην· κἂν* (pro *κἂν* Reitzius legit *καὶ* vel *καὶ ἔστι*) *μεγάλη ἡ διαφορὰ τοῦ εἶναι τὸ διδόμενον δωρεὰν ἢ μή. Εἰ μὲν γὰρ δω-*

Saepe aliqua nonnullis dantur, ut data sint donata: et saepe alicui dantur res, quae donatae non censentur. Unde autem haec dignoscere possimus, lex praesens addit, dicens: Scias, illam esse donationem, quam quis ultro ac sponte dat, cum cogi non possit, ut vel invitus hoc faciat: nam si decem mihi debeas, et ego te ultro hoc debito liberem, dono tibi: sed si per vim aut metum vel dolum tibi donem debitum, donatio non est; neque enim citra vim et necessitatem donavi. Et magna est differentia, utrum quod datur, donatio sit necne: nam si donatio est, donator in id, quod facere potest, condemnatur; si debitum, in solidum. Neque donator a donatario

perfectionem nanciscuntur, atque ut dictum, iam tunc traditionem faciunt et proprietatis et usus donati praedii vel alterius rei, sive mobilis sive immobilis, nulla alia extrinsecus ratione consequente aut adiecta aut praefinita, sed res confestim a persona in personam transeunt, id est a donatore in donatarium sine qualicumque caussa aut conditione: nonnullae sub conditione variis personis et temporibus datae proprias species habent, prout donator pronuntiaverit et praefiniverit.

* Mortis caussa donatio est, quando quis mavult se habere quam donatarium, magis autem donatarium quam suum heredem.

* Donationum mortis caussa tria sunt genera. Primum, cum nullo impendente metu donatur ob solam mortis naturalis suspicionem. Alterum, cum quis ob imminentem aliunde quam ab donatario mortem donat, ita ut accipiens fiat dominus. Tertium, eum ob peregrinationis periculum donatur, ita ut accipiens dominus non fiat, usque dum donator moriatur: velut qui periculum a latronibus aut hostibus vel naufragium aut loca insidiosa metuit, nec non aegrotans, quique virum potentem aut senium extimescit. Haec enim omnia periculum instans demonstrant.

* Si donaturus tibi rem misero et moriar, antequam traderetur, tua non fit.

* Si filiusfamilias iussu aut voluntate patris donaverit, videρεά ἐστιν, ὁ δωρησάμενος μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται· εἰ δὲ χρέος, εἰς ὁλόκληρον· καὶ ὁ μὲν δωρούμενος οὐχ ὑβρίζεσθαι ὀφείλει παρὰ τοῦ λαβόντος τὴν δωρεάν· εἰ δὲ ὑβρισθῇ, ἀνατρέπει τὴν δωρεάν· ὁ δὲ χρέος λαμβάνων τούτων οὐ φροντίσει.

iniuria adficiendus est: quod si adficiatur, revocat donationem; at qui debitum accipit, haec non curat.

e. Ad marginem H. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 12. 4. p. 84. — *d*. Ad marginem H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 12. 5. p. 85. — *g*. Ad marginem H. κεφ. ζ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 12. 6., 7. p. 85.

2. παράδωσιν H.
3. Verba προσώπου εἰς desunt in H.
4. μεταβαίνονται H.
5. Pro ἑαυτὸν H. αὐτὸν habet, sed contra Prochiron p. 84.
6. Verba τὸν δὲ λαμβάνοντα desunt in H., sed Prochiro p. 84. firmantur. Videntur autem propter homoeoteleuton excidisse.
7. ἀποδιμίας H.
8. γεῖρας H.
9. πρᾶγμα H. Prochiron p. 85. Caeterum idem et Salm. Cuiacius Falk. Gothofredus adscribunt. In regio Suaresius γράμμα invenit, sed supra lineam scriptum πρᾶγμα. Reitzius γράμμα, quod et in C. est.
10. δωρήσειται H.

δοκεῖ αὐτὸς ὁ πατὴρ δωρεῖσθαι·[11] καὶ ἐάν τις βουλήσει[12] τῇ σῇ δωρήσηταί τινι, ὡς ἴδιον δοκεῖς σὺ τοῦτο[13] δωρεῖσθαι.

8 Ὅτι[h] τὰ προσποιητὰ ὁ νόμος οὐ δέχεται οὔτε τὰ κατὰ δόλον· οἷον ἐὰν δωρήσωμαί σοι μέρος οὐσίας συγγενοῦς μου ὡς μέλλων κληρονομεῖν, οὐκ ἔῤῥωται ἡ δωρεά.

9 Ὁ[i] ἅπαξ δωρησάμενος οὐ δύναται ἀνατρέπειν τὴν δωρεάν.

10 Οὐδεὶς[k] ἀγνοῶν ἢ ἄκων δωρεῖται· ὥστε οὖν κἂν περιέχῃ τὸ ἔγγραφον, ὅτι συνήνεσα, οὐδὲν βλάπτομαι, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια ἄλλως ἔχει.

11 Τῆς[l] προικὸς ἐν τῷ γάμῳ ὁ ἀνὴρ κύριος· οὐκοῦν ἡ γυνὴ οὐ δύναται αὐτὴν δωρεῖσθαι.

12 Τὴν[m] καλῶς γενομένην δωρεὰν οὐδὲ ἀπὸ βασιλέως ἀντιγραφῆς ἀνατρέπει τις.

13 Ἐὰν[n] δυσί τισιν ὁ βασιλεὺς δωρήσηται πρᾶγμα, ὁ δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀκληρονόμητος τελευτήσῃ, τὸ μέρος αὐτοῦ τῷ ἑτέρῳ προστίθεται.

14 Ἐὰν[o] ὁ βασιλεὺς τῷ ἤδη τελευτήσαντι ὡς περιόντι δωρήσηται, οὐκ ἔῤῥωται μέν, αὐτοῦ δέ ἐστι τὰ περὶ τῆς ἰδίας φιλοτιμίας διακρίνειν.

15 Ὅτι[p] ἀνεπιφώνητος δωρεὰ οὐ γινώσκεταί[14] τινος.

16 Πᾶσα[q] δωρεὰ ἁπλῆ εἴτε[15] ἐν χρήμασι[16] εἴη εἴτε ἐν πράγμασι[17] κινητοῖς ἢ ἀκινήτοις ἕως πεντακοσίων νομισμάτων οὖσα ἰσχυέτω καὶ ἀνεμφάνιστος οὖσα· εἰ δὲ πλεῖον, τὸ ὑπέρπλεον μὴ ἰσχυέτω· ἐξῃρημένων τῶν βασιλικῶν δωρεῶν καὶ τῶν εὐσεβείας[18] λόγῳ γινομένων καί τῶν εἰς μνηστὴν διδομένων. Εἰ δὲ ἐν διαφόροις χρόνοις δωρεὰς ἐποιήσατο πολλὰς εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, πολλὰς δεῖ νοεῖν αὐτάς· οὐ μὴν συλλαμβάνειν πάσας καὶ λέγειν, ὅτι ἀνεμφάνιστος οὐκ ἰσχύει ὡς μία οὖσα.

17 Καὶ[r] ἡ κθ'. νεαρὰ τοῦ καίσαρος[19] Λέοντος περὶ δωρεῶν φησιν ἵνα ἡ μέχρι τῶν πεντακοσίων νομισμάτων τιμωμένη δωρεὰ εἰ καὶ ἄγραφος εἴη, τρισὶ μάρτυσι κυρουμένη φέρῃ[20] τὸ βέβαιον· ἡ δὲ ὑπὲρ τὰ φ'. ιι.[21] τιμωμένη δωρεά, ἔγγραφος μὲν οὖσα ἀναθέτη-

h. Ad marginem H. βϊ. ιθ'. τΐ. ε'. καὶ τϊ. νϛ'. κεφ. α'. Salm. ιθ'. ε'. α'. Posterior pars huius §. 8., quae est inde a verbis ἐὰν δωρήσωμαι, est in Synopsi XLVII. 1. 30. p. 86. — i. Ad marginem H. βϊ. ν'. τϊ. ϛ'. κεφ. θ'. σημ. περὶ συμβολαίων. Similiter Salmasius, nisi quod σημ. et caet. omisit. Est Synopsis L. 6. 9. p. 432. — k. Ad marginem H. βϊ. μζ'. τϊ. α'. κεφ. με'. Similiter Salm. Est Synopsis XLVII. 1. 45. p. 414. — l. Ad marginem H. περὶ προικὸς βϊ. μζ'. τϊ. α'. κεφ. νε' Salm. μζ'. α'. κϛ'. Est Synopsis XLVII. 1. 55. p. 415. - m. Ad marginem H. βϊ. μζ'. τϊ. ζ'. κεφ. ιε'. Salm. μζ'. β'. δ'. Est Synopsis XLVII. 2. 4. p. 415. — n. Ad marginem H. βϊ. μζ'. τϊ. ζ'. κεφ. ιε'. περὶ βασιλικῆς δωρεᾶς. Salm. μζ'. ζ'. ιε'. Est Synopsis LVI. 6. 19. p. 418. Error ortus est ex loco Synopsis, quo haec res refertur. — o. Ad marginem H. βϊ. β'. τϊ. γ'. κεφ. ρπζ'. Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 187. p. 24. — p. Ad marginem H. περι ἀνεπιφωνήτου δωρεᾶς βϊ. ιθ'.

tur ipse pater donasse: et si quis voluntate tua alicui rem ut suam donet, tu donasse censeris.

Quae simulate geruntur, ius non adgnoscit, neque quae per dolum: velut si tibi partem bonorum cognati mei donem tamquam heres futurus, non valet donatio.

Qui semel donavit, donationem revocare nequit.

Nemo ignorans aut invitus donat. Itaque, licet scriptura contineat me donavisse, nihil inde laedor, si se veritas aliter habeat.

Dotis constante matrimonio dominus est maritus: adeoque uxor eam donare nequit.

Donationem recte factam ne principis quidem rescripto revocare quisquam potest.

Si princeps rem duobus donaverit eorumque alter moriatur intestatus, pars illius alteri adcrescit.

Si princeps iam defuncto quasi viventi donaverit, non valet quidem, attamen ipsius est de suo beneficio statuere.

Nullius donatio sine testatione facta adgnoscitur.

Omnis donatio simplex, sive in pecunia consistat sive in rebus mobilibus aut immobilibus, ad quingentos usque solidos rata sit, licet non insinuata: si amplior fuerit, ne valeat id quod excurrit: exceptis donationibus, quae a principe vel pietatis intuitu fiunt aut in sponsam conferuntur. Quod si diversis temporibus multas quis donationes in eandem contulerit personam, pro multis sunt accipiendae, non omnes computandae, nec dicendum eam quasi unam neque insinuatam non valere.

Et Novella XXIX imperatoris Leonis de donationibus ait, ut donatio intra solidos quingentos aestimata, quamquam non scripta, sed tribus testibus roborata, rata sit: at quae ultra quingentos solidos aestimatur, etiamsi scripta sit, firma permaneat; si autem

τϊ. νγ'. κεφ. β'. Similiter Salm. Nusquam invenio. — q. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. μζ'. τϊ. α'. κεφ. ξγ'. Salm. μζ'. α'. ζγ'. Est Synopsis XLVII. 1. 63. p. 415. — r. Ad marginem H. νεαρὰ. Cui. Falk. νεαρὰ Λέοντος περὶ τοῦ τὰς δωρεὰς τὰς μέχρι φ κεφαλαίων οὔσας ἐγγράφως γίνεσθαι. Est Novella Leonis 50.

11. δωρῆσθαι H.
12. δουβουλήσει H.
13. Vox τοῦτο legitur in H. Prochiro p. 85., deest apud Reitzium.
14. Pro γινώσκεται, quod et H. habet, liber regius habet γίνεται, quod et Cuiacius et Falk. adnotarunt.
15. εἴτη H.
16. χρήμασιν H.
17. πράγμασιν H.
18. εὐσεβίας H.
19. κυροῦ H.
20. Pro φέρῃ H. φέρει habet.
21. Pro ιι. H. νομίσματα habet.

τος διαμένῃ, ἐγγράφου δὲ συστάσεως ἐρήμη[22] γνωριζομένη ἀβέβαιος ᾖ κατὰ τὸ ὑπερβαῖνον μέτρον τῶν φ΄. νομισμάτων κἂν ὑπὸ μάρτυσιν ὁ τῆς δωρεᾶς ἀντιποιούμενος ταύτης[23] ἀντιποιῆται· καὶ δέον τούτῳ τῷ τύπῳ ἐξεταζομένας ἰσχύειν ἢ ἀκυροῦσθαι τὰς δωρεάς.

18 *Αἱ[s] δωρεαὶ γινόμεναι[24] παρὰ τῶν ἀνιόντων εἰς κατιόντας αὐτεξουσίους οὐκ ἀνατρέπονται, εἰ μὴ ἀχάριστοι περὶ αὐτοὺς γένωνται οἱ λαμβάνοντες.*

19 *Ἡ[t] ἄσεμνος δωρεὰ ἔῤῥωται οἷον εἰς πόρνην.*

ΤΙΤΛ. Β΄. ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ ΔΩΡΕΩΝ.

1 *Ἐάν[a] τις μὴ ἔχων υἱὸν πᾶσαν αὐτοῦ[1] τὴν οὐσίαν ἢ μέρος αὐτῆς ἰδίῳ ἀπελευθέρῳ δωρήσηται, σχῇ δὲ παῖδας μετὰ ταῦτα, πᾶσα ἀκυρούσθω ἡ δωρεὰ καὶ παλινδρομείτω πάντα πρὸς τὸν δωρησάμενον ἔχοντα πάλιν ἐξουσίαν ὡς βούλεται διοικεῖν.*

2 *Οὔτε[b] ἄνηβος οὔτε ἄνους δύναται δωρεῖσθαι· ἐν οὐδενὶ γὰρ τούτων ἐστιν[2] ἡ βούλησις.*

3 *Ἐὰν[c] ὁ τὴν δωρεὰν εἰληφὼς ἀχάριστος ὀφθῇ[3] περὶ τὸν δωρησάμενον καὶ αἰσχραῖς κατὰ τούτου χρησάμενος ὕβρεσιν ἢ χεῖρας ἀδίκους ἐπαγάγοι[4] ἢ ζημίαν μεγίστην προβαλεῖ[5] ἐξ οἰκείας ἐπιβουλῆς ἢ περὶ τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύσῃ ἢ τὰ ἐν τῇ δωρεᾷ πάκτα[6] εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως μὴ γεγονότα πληρώσῃ, μία γὰρ ἐκ τῶν τούτων[7] αἰτιῶν ἐὰν ἐν δικαστηρίῳ φανερῶς ἀποδειχθῇ, ἀνατρεπέσθωσαν αἱ γενόμεναι[8] δωρεαί.*

ΤΙΤΛ. Γ΄. ΠΕΡΙ ΠΡΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑΣ[1] ΕΝ ΩΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΩΣ.

1 *Πρᾶσις[a] καὶ ἀγορασία συνίσταται, ἡνίκα περὶ τοῦ τιμήματος ἑκάτερα συνήνεσε[2] τὰ μέρη καὶ ὁ μὲν τὴν καταβολὴν ποιήσηται[3]*

s. Est Synopsis XLVII. 2. 9. p. 415. — *t.* Est Synopsis XLVII. 1. 4. p. 425. — *a.* Ad marginem H. *βι. μζ΄. τι. β΄. κεφ. η΄.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 13. 1. p. 86. — *b.* Ad marginem H. *κεφ. θ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 13. 2. p. 86. — *c.* Est Prochiron 13. 3. p. 86. — *a.* Ad marginem H. C. *περὶ τούτου τὸ μικρὸν πρόχειρον εἰς τὸν περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας αὐτοῦ τίτλον τοῦ μ΄. τίτλου.* (Verba *τοῦ μ΄. τίτλου* desunt in C.) Salm. *τοῦ μ΄. τίτλου. περὶ τούτου.* Est Prochiron 14. 1. pag. 87. seq.

22. *ἔρημος* Cui. Falk.
23. *ταυτις* H.
24. Desunt §. 18. et 19. in C. H., et editione principe. Supplevit Reitzius ex Cuiacio et Falk. idemque uncinis inclusit.

probatione scripta expers adpareat, infirmetur quantum ad summam quingentos solidos excedentem, etiamsi is, qui donationem sibi vindicat, eam cum testibus persequatur. Itaque donationes ad hoc praescriptum examinatas aut valere aut infirmas esse oportet.

Donationes ab ascendentibus in descendentes, quos in potestate non habent, factae non revocantur, nisi erga eos ingrati fuerint, qui acceperunt.

Inhonesta donatio rata est, velut in meretricem.

TIT. II. * DE REVOCANDIS DONATIONIBUS.

* Si quis liberos non habens omne suum patrimonium aut illius partem liberto suo donaverit et post illa liberos tollat, tota infirmetur donatio atque omnia ad donatorem recurrant, qui potestatem rursus habeat administrandi, prout voluerit.

* Neque impubes neque mente captus donare potest: uterque enim voluntatis expers est.

* Si donatarius erga donatorem ingratus appareat et contumeliosa eum iniuria adficiat aut impias illi manus inferat vel ingens damnum ex propriis insidiis ingerat aut eius vitae insidietur aut pacta donationi sive scripto sive absque eo adiecta non impleat, atque una harum caussarum in iudicio manifeste probetur, factae donationes rescindantur.

TIT. III. * DE EMTIONE ET VENDITIONE IN QUO ET DE PROTIMESI.

* Emtio venditio contrahitur, quando utraque pars de pretio consenserit et hic quidem solutionem pretii praestiterit, ille autem

1. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτοῦ* habet.

2. Sic Falk. Cui. H., legitur *ἐστὶ* et in Prochiro p. 86.; *ἔσται* Vulgo.

3. Pro *ὀφθῇ* H. *ὀφῇ* habet.

4. Pro *ἐπαγάγοι* H. *ἀπαγάγει* habet. Verum Prochiron p. 86. *ἐπαγάγῃ* habet.

5. *προβαλῇ* H.

6. *πάκτα* Falk. cum Cuiacio, non improbante Reitzio, Prochiron p. 86. *πάκτοι* H. *πάντα* Reitzius.

7. *τούτων τῶν* H.

8. *γινόμεναι* H., sed contra Prochiron p. 87.

1. *ἀγορᾶς* Vulgo. H. Prochiron p. 87., *ἀγορασίας* Reitzius. Caeterum C. Salm. et M. A. B. addunt *ἐν ᾧ καὶ περὶ προτιμήσεως*, quae apud Reitzium desunt.

2. *συνήνεσαν* H.

3. *ποιήσεται* H.

τοῦ τιμήματος, ὁ δὲ παραδοίη τὸ πιπρασκόμενον[4]. *Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ κἂν ὁ ἕτερος τούτων ἢ τὴν καταβληθεῖσαν τιμὴν ἀναλάβῃ ἢ τὸ διαπραθὲν*[5] *πρᾶγμα*[6] *παραλάβῃ ἐφ᾽ ᾧ τὴν πρᾶσιν ἀδιάλυτον προβῆναι, καὶ οὕτω τὰ τῆς πράσεως ἐῤῥῶσθαι· τὸ γὰρ ἀῤῥαβῶνος χάριν παρεχόμενον ἔλεγχός ἐστι καὶ ἀπόδειξις πράσεως καὶ ἀγορασίας συστάσεως οὐ μὴν αὐτὸ σύστασις· ταῦτα δὲ περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας λέγομεν τῆς ἀγράφως γινομένης.*

2 *Ἐπὶ*[b] *δὲ τῆς ἐγγράφου*[7] *οὐχ ἑτέρως*[8] *τὸ τέλειον προσγενήσεσθαι λέγομεν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ, εἰ μὴ καὶ τὰ συμβόλαια τῆς πράσεως*[9] *συγγραφῇ ἢ οἰκείᾳ*[10] *χειρὶ τοῦ πιπράσκοντος ἢ ὑπὸ ἑτέρου μὲν γραφῇ, ὑπογράψῃ*[11] *δὲ ὁ πιπράσκων.*

3 *Εἰ*[c] *δὲ διὰ ταβελλίωνος γένηται*[12] *καὶ κόμπλα*[13] *παρακολουθήσει*[14], *προσταχθείσης*[15] *ὑπογραφῆς καὶ τοῦ συμβολαίου. Τὸ δὲ δι᾽ ἀῤῥαβῶνος γινόμενον ἐν ὑστεροβουλίᾳ*[16] *κείμενον, διαλυομένης τῆς πράσεως εἰ μὲν ἀγοραστὴς ᾖ*[17] *ὁ αὐτὸ διαλύων καὶ ἀποχωρῶν*[18], *ἀπόλλυσι*[19] *τὸν ἀῤῥαβῶνα, εἰ δὲ ὁ πράτης, τὸ διπλοῦν παρασχεῖν*[20] *ἀναγκάζεται, τουτέστιν αὐτὸ τὸ δοθὲν καὶ ἕτερον τοσοῦτον.*

4 *Ἡ*[d] *ἀγορασία τοῦ ἐθνικοῦ νόμου ἐστί, διὸ καὶ συναινέσει συνίσταται, καὶ μεταξὺ ἀπόντων καὶ διὰ μέσου καὶ διὰ γραμμάτων.*

5 *Οἱ*[e] *πωλοῦντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες ἐὰν διχονοῶσι περὶ τὸ*

b. Est Prochiron 14. 1. p. 87. seq. — *c.* Est Prochiron 14. 1. p. 88. Huc refertur scholium, quod est infra scriptum legitur autem etiam in C. H.:

Ἡ ἄγραφος πρᾶσις συνίσταται ἢ ἂν μόνον τὸ τίμημα καταβληθῇ ἢ τὸ πρᾶγμα παραδοθῇ ἢ ἱκαναδοσία δοθῇ (verba *ἢ ἱκανοδοσία δοθῇ* desunt in H.) *ἢ χωρὶς ἱκανοδοσίας ὁ πράτης καταπιστεύσῃ τῷ ἀγοραστῇ· ἡ δὲ ἔγγραφος πρᾶσις οὐ συνίσταται, εἰ μὴ καὶ ἀπολυθῇ τὸ περὶ αὐτῆς συμβόλαιον· ὥς φησι τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Ἰνστιτούτων ἐν τίτλῳ κγ΄. περὶ ἀγορασίας καὶ πράσεως διαλαμβάνοντι.*

Sine scriptis venditio contrahitur, si vel solum pretium solutum vel res tradita vel satisdatum sit aut sine satisdatione venditor fidem emtori habuerit. In scriptis vero venditio haud contrahitur, nisi etiam de illa instrumentum fuerit absolutum, ut ait tertius Institutionum liber in titulo XXIII, qui de emtione et venditione disserit.

d. Ad marginem H. *βι. ιθ΄. τι. α΄. κεφ. α΄.* Salm. *ιθ΄. τοῦ αὐτοῦ*, quod ex libris M. A. B. Reitzius correxit. Est Synopsis XIX. 1. 1. p. 188. et *Μικρὸν Α. πϛ΄.* — *e.* Ad marginem H. *κεφ. ζ΄. τῶν αὐτῶν.* Sic et Salm. Est Synopsis XIX. 1. 7. pag. 189. et *Μικρὸν Α. πζ΄.* Ad hunc locum refertur scholium, quod et in C. legitur:

Ταῦτα δεῖ νοεῖν ἐπὶ τῶν δημοσίων· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑτέρως διατυποῖ ἡ ρκ΄. (*ρι΄.* Suar. et Gothofredus in Variant.) *νεαρά, ἡ ἐν βιβ. ε΄. τῶν βασιλικῶν.*

Haec intelligenda sunt de publicis; namque in ecclesiasticis aliter statuit Novella CXX in libro quinto Basilicorum.

4. Haverkampius proposuit *κἂν ὁ μὴ τὴν καταβολὴν ποιήσηται τοῦ τιμήματος ὁ δὲ οὐ παραδοίη τὸ πιπρασκόμενον.* Reitzius in priori parte huius coniecturae vult vel *κἂν ὁ μὲν μὴ* vel etiam *εἰ καὶ ὁ μὲν τὴν καταβολὴν μήπω ποιήσηται τοῦ τιμήματος.* Nihil muto, quum haec ad verbum cum Prochiro p. 87. consentiant.

5. Haverkampius pro *τὸ διαπραθὲν* scribit *διὰ τὸ πραθέν*, sed contra Prochiron p. 87. H.

rem venditam tradiderit. Neque tunc solum, sed etiam, si alter horum vel persolutum pretium vel rem venditam acceperit, ut venditio retractari nequeat, atque emtio sic rata et firma sit. Quod enim arrhae nomine datur, argumentum est et probatio emtionis venditionis contractae non ipse contractus. Haec autem de venditione atque emtione dicimus, quae sine scriptura fit.

* Scriptura vero non aliter eam perfectam esse dicemus emtionem venditionem, nisi instrumenta quoque conscripta sint, sive propria vendentis manu sive ab alio quidem sint scripta, dummodo venditor subscripserit.

* Quod si per tabellionem fiat, et completio subsecuta erit, apposita subscriptione instrumenti. Quod autem per arrham fit, et in poenitentia positum est rescissa venditione, siquidem emptor fuerit, qui solvit contractum et ab eo recedit, amittit arrham, si vero venditor, duplum praestare cogitur, id est ipsum quod datum fuerat et alterum tantum. *

Emtio iuris gentium est, unde et consensu contrahitur et inter absentes et per internuntium et per litteras.

Venditores atque emtores si dissentiant circa pretium, aut

6. Hoc loco Salmasius ex Palatino libro vocem *ἀῤῥαβῶνα* inserit, quae in H. deest, nec in Prochiro pag. 87. legitur.

7. Verba *ἐπὶ δὲ τῆς ἐγγράφου* desunt in H., sed Prochiron p. 87. habet: *ἐπὶ δὲ τῆς ἐγγράφως γινομένης*.

8. *ἕτερος* H.

9. Sic codex Salmasii, Theophilus ad pr. Inst. de emptione venditione (III. 23.) ed. Reitzius I. p. 675., scholion ad Synopsin XIX. 1. 2. p. 188. Prochiron p. 88. Deest in H. editione principe, sed Reitzius supplevit.

10. *οἰκίᾳ* H.

11. *ὑπογράψει* H., sed contra Prochiron p. 88.

12. Reitzius verba *εἰ μὴ* inserit, sed contra Prochiron p. 88. C. H.

13. Pro *κόμπλα*, quod est in H., *κόμβλα* C. Prochiro p. 88., Reitzius *κομπλετίων* exhibuit. [Scholiastes Pithoei: *πρὸ τοῦ τελέσματος τουτέστι πρὸ τῆς κόμπλης παρὰ τῶν ταβελλιώνων γινομένης*. Alexius Comnenus Nov. 1. in Iure Graeco-Romano Leunclavi tom. II. p. 179. *καὶ τῶν μὲν τὰ ἔγγραφα, ἐξ ὧν ἡ σύγκρισις γίνοιτο, μὴ ἄλλως ἄγορα(?)α κατονομάζεσθαι κατὰ τὴν Ἰουστιάνειον νεαρὰν, εἰ μὴ παρὰ ταβελλίωνι τελοῖντο καὶ συνήθεις ἐπιφέροιντο κόμπλας, διατεινομένων*. Reitzius.]

14. Sic H. C., *παρακολουθήσῃ* Reitzius.

15. *προταχθείσης* H. Prochiron p. 88.

16. *ὑστεροβουλείᾳ* H.

17. Sic Prochiron p. 88. alii libri Harmenopuli, *εἴη* H.

18. Sic C. H., nisi quod in H. deest *αὐτό*. Pro verbis *καὶ τοῦ συμβολαίου — ὁ διαλύων καὶ ἀποχωρῶν* haec apud Reitzium leguntur, quae quidem ex suspecta Anonymi fide hausit, neque Prochiro confirmari vidit: *καὶ ἀπολυθῇ τὰ συμβόλαια τοῖς μέρεσιν· ἐν ὅσῳ γὰρ ἐλλείπει τι τούτων καὶ τῇ μεταμελείᾳ χώρα γενήσεται καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ πράτης ἀζημίως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὴ ἄρα ἤδη ἔτυχέ τι ἀῤῥαβῶνος λόγῳ δοθέν· τούτου γὰρ γενομένου εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἡ πρᾶσις γίνεται ὁ ἀναχωρῶν τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὲν ἀγοραστὴς εἴη*. Haec hausta sunt ex Theophilo l. c. tom. I. p. 676.

19. *ἀπολύσει* H., sed contra Prochiron p. 88. *ἀπολέσει* Vulgo.

20. Pro *παρασχεῖν* unus ex Anonymis Reitzii *παρέχειν* habet.

τίμημα ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ὕλην, οὐκ ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις· τυχὸν γὰρ ἐγὼ Πέτρον ἐνόμιζον πωλεῖν[21] *καὶ σὺ Παῦλον ἀγοράζειν, ἢ χαλκὸς ἀντὶ χρυσοῦ ἐπωλεῖτο. Ἡ δὲ περὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ πιπρασκομένου πλάνη οὐ βλάπτει*[22] *τὸ συνάλλαγμα. Εἰ δὲ ὄξος ἀπὸ οἴνου οὐ μὴν σκευαστὸν ἀντὶ οἴνου πραθῇ, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις. Καὶ ἐὰν ἧττον δόκιμός ἐστιν ὁ χρυσὸς ὁ πραθεὶς, παρὸ ὁ ἀγοραστὴς ἤλπιζεν, ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις*[23].

6 *Οὐδεὶς*[f] *ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐγχειριζομένου ὀφφικίου ἀγοράζειν τι δύναται κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ δι' ἑτέρου ἢ δι' ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ τοῦ πράγματος ἐκπίπτει καὶ τὸ δοθὲν τίμημα οὐκ ἀναλαμβάνει· ὅπερ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ προκουράτωρος τοῦ βασιλέως, εἰ μὴ παρὰ δημοσίου πατρῷον·*[24] *ὑπεξαιροῦνται δὲ οἱ ῥητῶς ἐπιτετραμμένοι· τῷ δὲ διοικοῦντι οὐδὲ πλοῖον ἔξεστιν ἐν αὐτῇ κατασκευάζειν.*

7 *Καὶ*[g] *ἡ νεαρὰ τοῦ καίσαρος*[25] *Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος οὕτω φησί· μηδένα μηκέτι τῶν περιβλέπτων*[26] *μαγίστρων ἢ πατρικίων, μήτε τῶν ἐν ἀρχαῖς ἢ ἐξουσίαις ἢ ὅλως βασιλικοῖς ἀξιώμασι τετιμημένων ἢ πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ἢ θεματικῶν ἀρχόντων ἢ ἀπαρχόντων εἴτε μητροπολιτῶν ἢ ἀρχιεπισκόπων ἢ ἡγουμένων ἢ τῶν εὐαγῶν οἴκων προεστώτων*[27] *ἢ τῶν ἄλλως κοσμικῆς δόξης τυχόντων, ἀγορασίᾳ*[28] *ἢ δωρεᾷ ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ εἰσέρχεσθαι εἰς χωρίων ἢ ἀγρῶν κτήσεις· τοὺς γὰρ μετὰ τὴν παροῦσαν διάταξιν τοιοῦτόν τι κατατολμῆσαι βουληθέντας καὶ ἀναργύρως ἐκεῖθεν ἐξελαύνεσθαι κελεύομεν καὶ τῶν οἰκείων*[29] *ἐμπονημάτων καὶ καλλιεργημάτων ἀποστερεῖσθαι καὶ τῷ δημοσίῳ περιφανεῖς*[30] *μὲν ὄντας καὶ τὴν τοῦ*[31] *ἐπικτήματος τιμὴν καταβαλλομένους, τῶν εὐτελεστέρων δὲ καὶ ἀναργύρως διωκομένων καὶ διὰ τῆς προσηκούσης τιμωρίας σωφρονιζομένων· καὶ*[31a] *εἰ μὲν βούλονται οἱ ἐκποιησάμενοι χωρῖται ἀναλαμβάνεσθαι ταῦτα, ἔχουσι τοῦτο ὑπ' ἀδείας· τούτων δὲ μὴ ὑπόντων ἢ μὴ βουλομένων πρὸς τοὺς συγκληρονόμους καὶ συγχωρίτας ἔρχονται ταῦτα. Εἰ δὲ προφάσει μονάσαντος ἢ*[32] *μονάζειν*[33] *βουλομένου χωρίτου προσκυρωθῇ τι χωρικὸν εἰς τὸ μοναστήριον, ἡ δίκαια τιμὴ τοῦ κτήματος παρέχεται εἰς τὸ μοναστήριον παρὰ τῶν συγχωριτῶν, τὸ δὲ κτῆμα*

f. Hic quidem in H. haec praescribuntur: *βῖ. ιθ'. τῖ. α'. κεφ. λθ'. καὶ να'. καὶ βῖ. ι'. τῖ. β'. κεφ. λγ'. καὶ βῖ. νς'. τῖ. β'. κεφ. μα'. περὶ ἀρχόντων.* Salm. *βιβ. θ'. τιτλ. α'. κεφ. λθ'.* Est Prochiron 14. 2. p. 88. usque ad verba *εἰ μὴ παρὰ δημοσίου.* Vox *πατρῷον* sumpta est ex Synopsi LVII. 1. 18. p. 476. Ultima pars, quae habetur a verbis *τῷ δὲ διοικοῦντι,* est in Synopsi LVI. 2. 41. p. 192. — g. Haec Novella exstat post Synopsin Leunclavii p. 37.

21. *πολεῖν* H.

22. Pro *βλάπτει* H. *βλάπτῃ* habet, sed male.

23. Postmodo in H. subiicitur: *κελεύομεν ἵνα μήτις οἱασδήποτε πράσεως εἴτε ἐξ οἰκείας αὐθεντείας ἢ θείου διατάγματος ἢ τύπου τολμήσῃ μονοπωλεῖον ἔχειν.*

24. Sic Cui. Falk. Soar. ex regio

rem aut materiam, venditio irrita est. Verbi gratia ego Petrum putabam vendere, et tu Paulum emere: aut aes pro auro fuit venditum. Sed error in appellatione rei venditae contractum non vitiat. Quod si acetum e vino, non tamen factitium pro vino vendatur, valet venditio. Et si minus probum est aurum venditum, quam putavit emtor, rata est venditio.

* Nemo ex officio, quod administrat, emere quid potest sive mobile sive immobile neque per alium neque per se; nam et re excidit et pretium datum non recipit: quod etiam in procuratore principis, nisi quod a fisco paterna bona emere potest. * Excipiuntur tamen, quibus hoc expresse est permissum. At provinciam administranti neque navem in ea aedificare licet.

Et Novella Caesaris Romani senioris sic ait: Nemo in posterum spectabilium magistrorum vel patriciorum neque eorum, qui imperiis aut potestatibus aut omnino principalibus dignitatibus honorati sunt, neque civilium aut militarium aut provincialium magistratuum sive praesidum sive expraesidum nec quisquam metropolitarum archiepiscoporum abbatum aut sacris aedibus praefectoctorum, quive alium honorem secularem nacti sunt, emtione vel donatione vel alio quo modo in praediorum aut fundorum possessionem veniant. Qui enim post hanc praesentem constitutionem tale quid conari volent, eos non modo inde sine pecuniae restitutione expelli sed etiam propriis impensis et ornamentis privari iubemus: et, si quidem illustres sint viri, fisco quoque possessionis aestimationem persolvant; si deterioris conditionis, non modo sine pecuniae restitutione expellantur, sed et convenienti poena castigentur. Quod si coloni, qui alienaverunt, recipere ea velint, licentiam habeant: qui si non exstent aut nolint, ad coheredes et confines perveniant. Quod si praetextu coloni vitam monasticam amplectentis aut amplecti volentis aliquod praedium monasterio addicatur, iustum possessionis pretium monasterio a confinibus

ms., *πατρώου* H. Caeterum in hoc verbum Prochiron 14. 2. p. 88. desinit.

25. Pro *καίσαρος* H. *κυροῦ* habet.

26. Pro *περιβλέπτων* H. *περιβλέπων* habet.

27. *πρὸ ἑστότων* H.

28. *ἀγορᾷ* H. alii mss. Harmenopuli.

29. Pro *οἰκείων* H. *οἰκίων* habet.

30. Pro *περιφανεῖς* H. *ἀποστερεῖς* habet.

31. Pro *τοῦ* H. *ἑαυτοῦ* habet.

31 a. Verba *καὶ εἰ μὲν βούλονται* usque ad voces *μένει παρ' αὐτοῖς*, quae quidem Reitzius uncinis, nos aliis literis notavimus, desunt in C. H., editione principe. Supplevit autem Reitzius ex Cuiacio Falk. et Soar.

32. Pro *ἢ* apud Cuiacium est *εἰ*.

33. Pro *μονάζειν* Soar. habet *μονάσαι*.

μένει παρ' αὐτοῖς. Ἡ[h] δὲ μ'.[34] νεαρὰ τοῦ καίσαρος[35] Λέοντος καὶ ἀγοράζειν φησὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ νεουργεῖν ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἔξω στρατηγοῦ πλήν.[36]

8 Μετὰ[i] τὸ πραθῆναι καὶ ἀγορασθῆναί τι[37] κατὰ τοὺς ὡρισμένους[38] χαρακτῆρας τῆς τε[39] ἀγράφου καὶ ἐγγράφου πράσεως καὶ ἀγορασίας ὁ κίνδυνος τοῦ πεπραμένου πράγματος εὐθέως τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μήπω τὸ πρᾶγμα παραδέδοται. Τοιγαροῦν εἴτε οἰκέτης ἐστὶν ὁ πεπραμένος καὶ τελευτήσῃ ἢ μέρος τι βλαβῇ τοῦ σώματος, χεῖρα ἢ πόδα ἢ ὀφθαλμὸν, ἢ οἰκία οὖσα[40] ἡ πεπραμένη ἢ πᾶσα ἢ ἐκ μέρους πυρὶ δαπανηθῇ, ἢ ἀγρὸς βίᾳ ποταμοῦ ὅλος[41] ἢ ἐκ μέρους ἀπόλλυται, εἴτε τῇ πλημμύρᾳ τοῦ ὕδατος ἢ δένδρων ἐξ ἀνέμου καταπεσόντων πολλῶν ἥττων καὶ χείρων γένηται ὁ ἀγρός, ἐπὶ τούτων πάντων ἡ ζημία τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ· καθόλου γὰρ ἴσθι[42], ὅτι δίχα δόλου ἢ ῥαθυμίας[43] τοῦ πράτου εἰ συμβῇ τῷ πράγματί τι τοιοῦτον ἕξει τὸ ἀμέριμνον ὁ πράτης.

9 Ὥσπερ[k] ἡ ἐκ τύχης ἐλάττωσις καὶ ἀπώλεια τοῦ πεπραμένου πράγματος εἰς τὸν ἀγοραστὴν ἀνατρέχει, οὕτω καὶ εἴ τι προσγέγονε κέρδος τῷ πεπραμένῳ πράγματι τὸν ἀγοραστὴν ὠφελήσει·[44] ὅθεν εἰ καὶ διὰ προσκλύσεως[45] ἢ προσχώσεως ποταμοῦ μείζων[46] γέγονεν ὁ ἀγρὸς μετὰ τὸ συστῆναι τὴν πρᾶσιν[47], τοῦ κέρδους ὁ ἀγοραστὴς ἀπολαύσει.

10 Ἡ[l] πρᾶσις καὶ ἀπεντεῦθεν ἤδη ἤγουν εὐθέως καὶ παραυτὰ χωρίς τινος προσδιορισμοῦ ἢ αἱρέσεως καὶ χρόνου ἀναβολῆς τελειοῦσθαι δύναται ὡς ὅταν δώσῃς[48] τὸ σὸν ἐπὶ τῷ[49] λαβεῖν τόδε· καὶ ὑπὸ αἵρεσιν γίνεται οἷον ὁ δεῖνα οἰκέτης εἴγε[50] εἴσω μηνὸς ἀρέσει σοι, ἔστω σοι πεπραμένος νομίσμασι δέκα.

11 Μετὰ[m] τὸ γενέσθαι τὴν πρᾶσιν πᾶν κέρδος καὶ πᾶσα βλάβη ἐπὶ τῷ πράγματι γενομένη εἰς κέρδος καὶ ζημίαν ἀνήκει[51] τῷ ἀγοραστῇ· εἰ μὴ ὑπέρθεσιν ἐποίησεν ὁ πράτης ἐν τῇ παραδόσει.

12 Ὅτι[n] οὐκ ἀπὸ τοῦ συμφώνου ἀλλὰ ἀπὸ τῆς παραδόσεως γίνεται δεσπότης ὁ ἀγοραστής.

h. Est Novella Leonis 84. — *i*. Ad marginem H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Similiter Cuiacius, nisi quod addit προχείρου, quod et Salm. et Soar. habere videntur. Alii interserunt τοῦ μικροῦ κατὰ στίχον. Est Prochiron 14. 3. p. 89. — *k*. Ad marginem H. τοῦ μ'. τίτλου. Similiter et Salm. Est Prochiron 14. 4. p. 89. seq. — *l*. Ad marginem H. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 14. 5. p. 90. — *m*. Ad marginem H. ἀναι βï. ιθ'. τï. ς'. κεφ. ιβ'. Similiter Salm. ιθ'. ς'. α'. ιβ'. Est Synopsis XIX. 6. 12. p. 197. — *n*. Ad marginem H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ.

34. Pro μ'., quod et in H. est, Falk. μα'.
35. Pro καίσαρος H. κυροῦ habet.
36. πλὴν στρατηγοῦ H.
37. Pro τι H. τε habet.
38. Pro ὡρισμένους χαρακτῆρας,

solvatur, sed praedium apud ipsos remaneat. Sed XL Novella imperatoris Leonis statuit, ut et magistratus urbani emere possint et nova aedificia exstruere, uti et provinciales excepto exercitus duce.

* Postquam res vendita atque emta est secundum formas praescriptas venditioni et emtioni tam in scriptis quam sine scripto celebratae periculum rei venditae statim ad emtorem spectat, licet maxime res nondum sit tradita. Itaque sive servus sit venditus et moriatur aut parte aliqua corporis mutiletur, vel manu vel pede vel oculo; sive domus vendita vel omnino vel ex parte conflagret; sive ager vi fluminis totus vel ex parte pereat, aut aquae inundatione, aut arboribus multis vento deiectis deterior ac vilior sit factus, in his omnibus damnum ad emtorem pertinet. Generaliter enim scito, absque dolo et culpa venditoris si quid tale acciderit, venditorem fore securum.

* Siculi fortuita deminutio et interitus rei venditae ad emtorem spectat, sic etiam, si quid lucri venditae rei accedit, emtoris erit commodum. Unde etiam, si per alluvionem aut appulsionem fluminis ager maior sit factus post celebratam venditionem, emtor hoc lucro fruetur.

* Venditio et exinde iam, id est statim et illico sine ulla praefinitione aut conditione vel temporis mora consummari potest, veluti quum dederis tuum, ut accipias illud. Et sub conditione fit, veluti ille servus, si intra mensem tibi placuerit, venditus tibi sit decem aureis.

Post absolutam venditionem omne lucrum et damnum, quod rei accidit, in lucrum et damnum emtoris redundat, nisi venditor moram in tradendo commiserit.

Non ex conventione, sed ex traditione emtor fit dominus.

quod et in Prochiro p. 89. est, Cui. Falk. habent ἐγγράφους χαρακτῆρας καὶ ἀγράφους.

39. Pro τε H. δὲ habet.

40. Pro οὖσα, quod et H. et Prochiron p. 89. item regius Soaresii habet, Vulgo πεσοῦσα, quod iam Reitzius repudiavit.

41. Pro ὅλος H. ὅλως habet.

42. Pro ἴσθι H. habet οἶσθαι.

43. ῥαθημίας H.

44. ὀφελήσει H.

45. προσκλήσεως H., sed contra Prochiron p. 90.

46. μεῖζον H.

47. πρᾶσιν H.

48. δῴσῃς H. Reitzius, δώσεις Soar. ex regio libro annotavit.

49. Pro τῷ H. τὸ habet. Eadem lectionis varietas etiam in Prochiro p. 90. reperitur.

50. Pro εἴγε H. οἴγε habet.

51. Pro ἀνήκει H. ἀνήκῃ habet.

13 Ὁ[o] θάνατος τῆς πραθείσης[52] θεραπαίνης μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβὰς τῷ ἀγοραστῇ κινδυνεύεται· μόνον εἰ μὴ ἀπό τινος πάθους ἀρχαιοτέρου τῆς πράσεως ἐτελεύτησεν.

14 Περὶ[p] πράσεως[53] καὶ ἀγορασίας ἐπὶ ὅρῳ[54] γινομένων, ὡς γινομένου[55] ὑπερθεματισμοῦ ἤτοι[56] ἐπαυξήσεως τοῦ τιμήματος ἔσω τοῦ συνδόξαντος ἐν τῷ συμφώνῳ τῆς πράσεως ὅρου ἀναλύεσθαι[57] τὴν πρᾶσιν.

15 Ἔνθα[q] ὑπέρθεσιν ὁ ἀγοραστὴς ποιήσει, λοιπὸν οὐκ ἀπὸ ἀμελείας ἀλλ' ἀπὸ δόλου ὁ πράτης ἐνέχεται· εἰ δὲ οἱ δύο ὑπέρθεσιν ποιήσουσι, τῇ ὑστέρᾳ[58] προσέχομεν.

16 Ἡ[r] διάταξίς φησιν, εἰ μὴ πάντα συνδράμῃ, οὐκ ἔῤῥωται ἡ πρᾶσις.

17 Ὅπερ[s] ἐπώλησα, οὐ γίνεται τοῦ λαβόντος, εἰ μὴ δοθῇ τὸ τίμημα ἢ ἱκανοδοσία ἢ χωρὶς[59] ἱκανοδοσίας καταπιστεύσω τῷ ἀγοραστῇ.

18 Ἐὰν[t] κελευσθεὶς ὁ δοῦλός μου τοὺς ὅρους ὑποδεῖξαι τοῦ πράγματος[60] ἢ ἀγροῦ ἢ χωραφίου ἢ ἄλλου τινός πλέον ὑποδείξῃ[61] τοῦ πραθέντος κατὰ δόλον ἢ ἄγνοιαν, οὐ καταδικάζει με· τὸ αὐτὸ καὶ περὶ παραδόσεως νομῆς ἀργούσης.

19 Ὁ[u] πράτης ἐφ' οἷς λέγει πρὸς ἔπαινον τοῦ πιπρασκομένου, οὐκ ἐνέχεται εἰ μὴ ἐπὶ ἀπάτῃ τοῦ ἀγοραστοῦ εἶπε· τότε γὰρ ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ ἁρμόζει.

20 Οὐχ[v] ἕπεται τῷ[62] πραθέντι δούλῳ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ· ὅθεν ἐὰν ὁ δοῦλος κλέψῃ[63] τοῦ πεκουλίου τι καὶ περιέλθῃ εἰς τὸν ἀγοραστήν, καὶ ὅσα μετὰ τὴν πρᾶσιν προστίθεται τῷ πεκουλίῳ, ἀποδίδοται τῷ πράτῃ, τυχὸν τοκετοὶ καὶ τὰ ἐπὶ[64] τῶν ἔργων καὶ ἐκ τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου.

o. Ad marginem H. βι. ιθ'. τι. ς'. κεφ. ις'. Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 2. 16. p. 198. et Μικρὸν Α. ὁ θάνατος. — p. Ad marginem H. βι. ιθ'. τι. γ'. κεφ. α'. Salm. τί ἐστιν ὑπερθεματισμὸς ιθ'. γ'. α'. Est rubrica Synopseos XIX. 2. 3. p. 194. et Μικρὸν Α. Ϟα'. — q. Ad marginem H. ἀναγν. βι. ιθ'. τι. ς'. κεφ. ιδ'. Est Synopsis XIX. 6. 9. p. 197. — r. Ad marginem H. βι. ιθ'. τι. α'. κεφ. ιε'. — s. Ad marginem H. βι. ιθ'. τι. α'. κεφ. ιε'. Est in Synopsi XIX. 1. 15. p. 189. — t. Ad marginem H. ἀναγν. βι. ιθ'. τι. α'. κεφ. δ'. Salm. ιθ'. α'. ιδ'. Est Synopsis XIX. 1. 14. p. 189. Prochiron 14. 3. p. 90. — u. Est Synopsis X. 3. 37. p. 193. Huc refertur scholium, quod et in H. deest:

Πωλῶν τις δοῦλον ἐμοὶ καὶ βουλόμενος ποιῆσαί με ἀγαπᾶν αὐτὸν ἔλεγεν ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι καὶ πιστὸν καὶ πρὸς πᾶν τὸ προσταττόμενον ἐπιτήδειον, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐφάνη διαψευδόμενος· οὐκ ἐνέχεται οὖν διὰ τὰ πρὸς ἔπαινον τοῦ δούλου λεχθέντα παρ' αὐτοῦ πρὸς ἐμέ· διὰ μόνον γὰρ τὸ ἀγαπηθῆναι τὸν δοῦλον παρ' ἐμοῦ ταῦτα εἴρηκεν. Ἐὰν δὲ τεχνίτην εἶναι αὐτὸν διεβεβαιώσατο μάγειρον τυχὸν ἢ ῥάπτην ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον γινώσκων τοιοῦτον ἐθέλειν με ἐξωνήσασθαι καὶ κατὰ τὸν καιρὸν

Quidam mihi servum vendens eumque mihi adprobare studens dixit probum illum esse ac fidelem et ad imperata omnia idoneum, sed postea mendacem esse adparuit. Non tenetur itaque propter ea quae ad laudandum servum mihi dixit: haec enim tantummodo ad servum commendandum locutus fuerat. Quod si artificem esse adseverarit, coquum forte aut sutorem aut huiusmodi quid, sciens me talem emere velle et sic venditionis tempore me deceperit magnumque idcirco

Mors ancillae venditae post venditionem accidens emtoris periculo est, nisi ex vitio ante venditionem contracto obierit.

De emtione ac venditione ea lege contracta, uti subsecuta solvendi mora sive auctione pretii, intra diem, de quo in contrahenda venditione convenit, venditio rescindatur.

Ubi emtor moram facit, haud amplius ex culpa sed ex dolo obligatur venditor. Quod si ambo moram fecerint, posterioris habetur ratio.

Constitutio ait: nisi omnia concurrunt, venditio rata non est.

Quod vendidi, accipientis non fit, nisi pretium sit datum aut cautum, aut sine satisdatione emtori fidem habuerim.

* Si servus iussus a me fines rei vel fundi vel agri sativi aut cuius alius demonstrare per dolum vel ignorantium plus demonstrarit, quam venditum fuit, non me condemnat. Idem in tradenda possessione vacua.

Venditor de iis, quae in laudem rei vendendae ait, non tenetur, nisi ad emtorem decipiendum dixerit: tunc enim de dolo actio competit.

* Servum venditum non sequitur eius peculium. Unde, si quid servus ex peculio subripuerit idque ad emtorem pervenerit, et quaecumque post venditionem peculio adcesserint, venditori restituuntur: exempli gratia partus quaeque ex operis et peculio servi adquisita sunt.

τῆς πράσεως ἠπάτησέ με καὶ πολὺ διὰ ταῦτα ἔλαβε τίμημα, τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχεσθαί μοι ὀφείλει· εἰ μὴ γὰρ τοιοῦτον τεχνίτην εἶναι αὐτὸν διεβεβαιώσατο ἄλλως, αὐτὸν οὐκ ἠγόραζον.

pretium acceperit, actione doli ad id quod interest, mihi tenebitur: nisi enim eiusmodi artificem illum esse mihi adfirmasset, nequaquam eum emissem.

v. Ad marginem H. βï. ιθ'. τï. α'. κεφ. κγ'. περὶ δούλων καὶ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ. Salm. ιθ'. α'. κγ'. Est Prochiron 14. 7. p. 90.

52. πραθήσης H.

53. Reitzius totam hanc §. 14. uncinis inclusit, sed habetur in C. H.

54. ὅρῳ H. pro ὅρων habet, uti et Synopsis p. 194.

55. Pro γινομένου H. γενομένου habet, quod et in Synopsi p. 194. est.

56. Pro ἤτοι H. εἴτοι habet.

57. Pro ἀναλύεσθαι H. ἀναλεῖσθαι habet.

58. Pro τῇ ὑστέρᾳ quod est et in H., Vulgo legitur τῇ ἑτέρᾳ. Sed iam Reitzius ex Synopsi p. 197. emendavit; invenit et Fornerius in duobus libris mss. regiis.

59. Pro χωρὶς H. χάριν habet.

60. πράγματος ἢ C. Reitzius, πραθέντος Synopsis p. 189. H.

61. ὑποδείξει H.

62. Pro τῷ H. τὸ habet.

63. κλέψει H.

64. Pro ἐπὶ, quod et H. habet, Cuiacius ἀπό, quod est et in Prochiro p. 91.

21 Ὁ[w] ὑπεξούσιος ἐκ τοῦ καστρενσίου πωλῶν ἐνέχεται ὡς αὐτεξούσιος.

22 Ὁ[x] μὲν ἐν εἰδήσει τὸ ἀλλότριον ἀγοράσας οὐδέποτε αὐτοῦ γίνεται δεσπότης· ὁ δὲ ἐν[65] ἀγνοίᾳ αὐτὸς μὲν διὰ χρήσεως κυριεύει, λοιπὸν δὲ ὁ πεπρακὼς αὐτὸ κατέχεται τῷ[66] δεσπότῃ.

23 Ὁ[y] ἐπίτροπος οὐ δύναται ὀρφανικὸν πρᾶγμα ἀγοράσαι· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων, κουράτωρος καὶ προκουράτωρος.

24 Ἐὰν[z] ἐν τῷ πραθέντι οἴκῳ τὸ ἀποτιθέμενον[67] ὑπό τινος χρυσίον κατὰ πλάνην ἀπομεῖναν ἐν αὐτῷ εὑρεθῇ, μένει τοῦ πάλαι δεσπόζοντος.

25 Βλέπων[a] τις πιπρασκόμενον ὑφ᾽ ἑτέρου ἴδιον αὐτοῦ[68] πρᾶγμα καὶ μὴ ἀντιλέγων αὐτὸς δοκεῖ πιπράσκειν αὐτό[69].

26 Μεταξὺ[b] πατρὸς καὶ υἱοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ ἰδιοκτήτῳ πράγματι, οὐ συνίσταται πρᾶσις.

27 Καὶ[c] ὅτι ἄνευ τιμήματος οὐκ ἔστι πρᾶσις.

28 Εἰ[d] μὲν εἰς τὸ παντελὲς γένηται πρᾶσις δωρεᾶς αἰτίᾳ, οὐκ ἔῤῥωται· εἰ δὲ δωρεᾶς αἰτίᾳ πραθῇ τι ἥττονος τιμήματος, ἰσχύει· μεταξὺ δὲ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐδὲ τοῦτο ἔῤῥωται ἀλλ᾽ ἄκυρος ἡ πρᾶσις.

29 Ἡ[e] κατὰ δωρεὰν πρᾶσις ἀνυπόστατός ἐστιν· εἰ μέντοι ἥττονος ἠγόρασας ἢ τὸ τίμημα μετὰ ταῦτα συνεχώρησας, ἔῤῥωται ἡ δωρεά.

30 Ὅτι[f] ἡ μὲν[69a] ἁπλῆ δωρεὰ ἀπηλλαγμένη ἐστὶ παντὸς τοῦ δοῦναί τι καὶ ποιῆσαι· ἡ δὲ μὴ τούτων ἀπηλλαγμένη ἀλλὰ πρὸς δόσιν χρυσίου ἢ πρὸς ποίησιν μετασχηματισθεῖσα πρᾶσις καθαρά ἐστιν.

31 Ἡ[g] πρᾶσις ἐκ τοῦ μὴ καταβληθῆναι τὸ τίμημα οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀρχῆς κατὰ δωρεὰν ἐγένετο.

32 Καὶ[h] ὅτι ἡ τῆς ἀγορασίας πίστις καὶ[70] τῆς[71] πράσεως χωρὶς

w. Ad marginem H. βί. ιθ΄. τί. η΄. κεφ. ς΄. Similiter Salmasius. — x. Ad marginem H. βί. ιθ΄. τί. η΄. κεφ. ξς΄. περὶ ἀλλοτρίου. Similiter Salmasius. Est Synopsis XIX. 8. 66. p. 202. et Μικρὸν Α. §. ὁ μὲν ἐν εἰδήσει. — y. Ad marginem H. βί. ιθ΄. τί. α΄. κεφ. κη΄. περὶ ἐπιτρόπων. Est Prochiron 14. 8. p. 91. — z. Ad marginem H. κεφ. λ΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ χρυσίου. Salm. βί. λ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 14. 9. p. 91. — a. Ad marginem H. κεφ. λβ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 14. 10. p. 91. — b. Ad marginem H. βί. ιθ΄. τί. α΄. κεφ. β΄. Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 1. 2. p. 188. — c. Est Synopsis XIX. 1. 2. p. 188. Huc refertur scholium Cuiaciani exemplaris, quod in H. deest:

Ἡ κατὰ δωρεὰν πρᾶσις οὐ πιστεύεται· τοῦτο δὲ νόησον οὕτως· ὅτι ὡς πρᾶσις οὐ συνίσταται οὐδὲ ποιεῖ τὴν τῆς πράσεως ἀγωγήν, ἐπεὶ ὡς δωρεὰ ἰσχύει.

Venditio per donationem non contrahitur: hoc autem sic intellige, ut tamquam venditio non subsistat neque venditi actionem pariat, sed pro donatione valeat.

d. Ad marginem H. κεφ. λβ΄. τῶν αὐτῶν περὶ κατὰ δωρεῶν πράσεως. Salm κβ΄. τῶν αὐτῶν. Est Synopsis XIX. 1. 32. p. 190. et Μικρὸν Α. πζ΄.

Filiusfamilias ex castrensi vendens obligatur ut paterfamilias.

Qui sciens rem alienam emit, numquam eius fit dominus: qui ignorans, ipse quidem usucapit, verum venditor tenetur domino.

e Tutor rem pupillarem emere nequit. Idem et in similibus obtinet, curatoribus et procuratoribus.

f Si in domo vendita depositum a quo aurum ibique per errorem relictum inveniatur, manet prioris domini.

g Si quis rem suam ab aliquo videat vendi nec contradicat, ipse eam vendidisse videtur.

Patrem inter ac filium non nisi de rebus castrensibus venditio contrahitur.

Sine pretio nulla est venditio.

Si quidem venditio omnino donationis caussa sit facta, non valet: sed si quid donationis caussa minori pretio vendatur, valet. Inter virum autem et uxorem neque hoc consistit, sed irrita est venditio.

Venditio propter donationem facta non subsistit. Si tamen minoris emisti, vel pretium tibi postea sit remissum, rata est donatio.

Simplex donatio a dando et faciendo prorsus est immunis: quae autem his expers non est, sed ad dandam pecuniam vel ad quid faciendum transformata, pura venditio est.

Venditio ex eo, quod pretium solutum non est, haud rescinditur, nisi forte ab initio propter donationem facta sit.

Emtionis ac venditionis fides sine quantitate nulla est. Placito

Prior pars huius §. usque ad ἰσχύει est in *Πεῖρα* 38. 11. — *e*. Ad marginem H. βι. ιθ'. τι. ε'. κεφ. ιβ'. βιβλ. λ'. τι. α'. κεφ. κδ'. κε. λ'. Salm. ιθ'. ε'. ιβ'. Est Synopsis XIX. 5. 12. p. 196. usque ad vocem ἐστιν. — *f*. Ad marginem H. C. βι. ῥωμαικὸν τι. λη'. κεφ. λ'., quod Salmasius §. 29. adscripserat. Est *Πεῖρα* 38. 11. — *g*. Ad marginem H. ἀναγν. βι. ιθ'. τι. ε'. κεφ. ις'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XIX. 5. 16. pag. 196. — *h*. Est Synopsis l. c. pag. 196.

65. ἐν deest in H., sed contra Synopsin p. 202.

66. Pro τῷ H. τὸ habet.

67. ἀποτεθειμένον H., sed contra Prochiron p. 91.

68. Vox αὐτοῦ deest in H., sed in Prochiro p. 91. legitur αὐτοῦ.

69. Sic et Prochiron p. 91. In H. hic est verborum ordo: αὐτὸς πιπράσκειν δοκεῖ.

69 a. Haec §. 36. est in C. H.; sed Mercerus, alii male pro scholio habuerunt.

70. καὶ deest in Synopsi p. 196. et H., sed Leunclavius ad marginem Synopseos addidit.

71. ἐπὶ τῆς H.

ποσότητος οὐδεμία ἐστίν. Ἐκ δὲ τοῦ ἀρέσαντος τιμήματος μὴ ἀριθμηθέντος ἀλλὰ μόνης τῆς νομῆς αὐτῷ παραδοθείσης τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα οὐκ ἔστιν ἄκυρον οὐδὲ διὰ τοῦτο ὁ ἀγοράσας κακῶς νέμεται, ὅτι μὴ κατεβλήθη ἡ ποσότης, ἣν δοθῆναι συνεφώνησεν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δωρεᾶς (πράσεως)[72] *κτήματος γενομένης εἰ παράδοσις*[73] *παρακολουθήσει, ἀγωγῆς τοῦ τιμήματος μηδεμιᾶς ἁρμοζούσης περαιοῦται ἡ δωρεά.*

33 *Εἰκονική*[i] *ἐστι πρᾶσις ἡ ἐσχηματισμένη καὶ οὐ καλῶς*[74] *γινομένη· οἷον πέπρακά σοι τὸν ἀγρόν μου εἰς τόσα*[75] *ν. ἢ πιπράσκω*[76] *σοι τὸν οἶκόν μου εἰς τὸ μηδὲν λαβεῖν*[77]*, ἢ ἀγράφως*[78] *τοῦτο ἐποίησα, μηδὲν εἰληφὼς παρά σου.*

34 *Οὐκ*[k] *ἔστιν εἰκονικὴ*[79] *πρᾶσις καταβαλλομένου τοῦ τιμήματος.*

35 *Εἰκονικὴ*[l] *πρᾶσις*[80] *οὐδέν ἐστιν οὔτε δοκεῖ ἐκποιεῖσθαι τὸ πρᾶγμα.*

36 *Εἰ*[m] *μὲν τῆς γυναικὸς ἀγοραζούσης καὶ αὐτῇ παραδιδομένου τοῦ πράγματος ὁ ἀνὴρ μόνον τὸ τίμημα δέδωκε, δέσποινα μέν ἐστι, δύναται*[81] *δὲ*[82] *κινῆσαι κατ᾽ αὐτῆς ἀπαιτῶν τὸ τίμημα, ὅπερ δέδωκεν εἰς τὸ διαφέρον ἐκείνῃ συνάλλαγμα. Εἰ μέντοι ὁ ἀνὴρ ἠγόρασε καὶ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα παρεδόθη καὶ αὐτὸς τὸ τίμημα δέδωκεν, εἰκονικῶς*[82a] *δὲ μόνον τὸ τῆς γυναικὸς ὄνομα ἐτέθη, δεῖ προσέχειν ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ δεσπότης.*

i. Ad marginem H. *περὶ εἰκονικῆς πράσεως.* Caeterum huc refertur id, quod sequitur scholium:

Εἰκονικὴ πρᾶσις ἐκείνη λέγεται καὶ ἔστιν, ἥτις ἄλλου πραττομένου συναλλάγματος κατὰ τὸ σεσιγημένον προλαμβάνεται (*προσλαμβάνεται* corrigit Reitzius) *κατὰ τὸ φανερόν, ὡς πρόφασίς τις καὶ πρόσχημα, οὐ πρᾶσις· οἷον τί λέγω; συνέδοξε μέσον ἐμοῦ καὶ Πέτρου γενέσθαι διάλυσιν καὶ συνήλθομεν εἰς τοῦτο καὶ μέλλοντες καὶ τὸ ἔγγραφον ἀπαρτῖσαι τῆς διαλύσεως, διάλυσιν μὲν οὐ συνεγραψάμεθα, πεποιήκαμεν δὲ πρᾶσιν καὶ τὰ συνδόξαντα δοθῆναι λόγῳ διαλύσεως κατεγραψάμεθα ἐν τῇ πράσει καὶ συνεφωνήσαμεν καὶ τίμημα δοθῆναι τόσον σε* (*σοι* Soar. corrigit; Reitzius *τοσόνδε* scribit), *εἴκοσι λόγου χάριν νομίσματα· τοῦτο δὲ ἔγγραφον εἰκονικὴ λέγεται πρᾶσις ἤτοι ἐσχηματισμένη καὶ οὐχ ἁρμόζει ἡ ἀπὸ τῆς πράσεως ἀγωγὴ ἐπὶ ἀπαιτήσει τοῦ τιμήματος· ὅτε δὲ τοιοῦτόν τι μέσον τῶν μερῶν οὐ συνδόξει, ἀλλ᾽ ἐξ ὀρ-*

Imaginaria venditio illa est et dicitur, quae dum alius contractus tacite peragitur, aperte assimulatur, ut praetextus ac velamentum, non ut venditio. Exempli gratia convenit inter me et Petrum, ut transactionem faceremus, eumque in finem coiimus, atque instrumentum transactionis absoluturi non transactionem scripto expressimus, sed venditionem contraximus, quaeque transactionis nomine dari placuerat, in venditione perscripsimus: quin etiam pacti sumus, tantum pretii datum iri, verbi caussa aureos viginti. Hoc ergo instrumentum imaginaria vocatur venditio, sive simulata; neque competit ex vendito actio ad petendum pretium. Si autem tale quid inter partes non placuerit, sed directo venditionem in animo habuerint, venditionisque instrumentum ediderint ac pretium conventum definierint, et deinceps quoque pretii so-

autem pretio non numerato, sed sola possessione ei tradita, huiusmodi contractus non est irritus, neque emtor ideo male possidet, quod quantitas soluta non sit, quam dare promisit. Sed et si ad donandum praedium (venditione) facta traditio subsecuta sit, perficitur donatio nulla de pretio actione competente.

Imaginaria venditio est, quae simulata est neque recte facta: veluti agrum tibi meum vendidi tot aureis, vel vendo tibi aedes meas, ita ut nihil accipiam, vel sine scripto hoc feci nihilum a te consecutus.

Non est venditio imaginaria persoluto pretio.

Imaginaria venditio nulla est neque res videtur alienata.

Si uxore emente ac re ei tradita vir tantummodo pretium dederit, domina quidem fit, sed vir cum ea agere potest ad repetendum pretium, quod pro contractu ad illam pertinente dedit. Quod si maritus emit eique res fuit tradita et ipse pretium solvit: sed mulieris nomen imaginarie tantum scriptum est, attendere nos oportet veritati, cum ipse sit dominus.

θοῦ πρὸς πρᾶσιν ἀπιδῶσι καὶ ἔγγραφον ἐκθῶνται πράσεως καὶ τίμημα συμφωνήσωσι καὶ ὁρίσωσι καὶ ἀκολούθως ἐπακολουθήσει καὶ ἡ τοῦ τιμήματος καταβολή, οὐκ ἔστιν εἰκονικὴ πρᾶσις, ἀλλ' ἀληθής.

lutio secuta fuerit, non imaginaria est venditio, sed vera.

Est etiam aliud scholium, quod in solo C. legitur:

Οἷον πέπρακά σοι τὸν ἀγρόν μου εἰς τοσάδε νομίσματα ἢ πιπράσκω σοι τὸν οἶκόν μου εἰς τὸ μηδὲν λαβεῖν ἢ ἀγράφως τοῦτο ἐποίησα, μηδὲν εἰληφὼς παρά σου.

Velut vendidi tibi agrum meum tot nummis aut vendo tibi domum meam, ut nihil accipiam aut etiam sine scripto hoc feci, cum nihil a te accepissem.

k. Ad marginem H. *βῐ. β΄. τῐ. γ΄. κεφ. ιϛ΄.* Salm. similiter habet. Est Synopsis II. 3. 16. p. 18. — *l*. Ad marginem H. *βῐ. ια΄. τῐ. β΄. κεφ. με΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XIX. 1. 45. p. 193. — *m*. Ad marginem H. *ἀνά. βῐ. ιθ΄. τῐ. ιε΄. κεφ. ϛ΄.* Salm. *ιθ΄, ε΄. ϛ΄.* Est Synopsis XIX. 15. 6. p. 215.

72. Post vocem *δωρεᾶς* Reitzius *πράσεως* addidit, quod in C. H. deest, legitur autem in Synopsi p. 196. et in uno ex Anonymis Reitzii.

73. *παράδωσις* H.

74. Pro *οὐ καλῶς* H. *οὐκ ἀληθῶς* habet, quod et alius quis voluit, repugnante tamen Reitzio.

75. *τοσάδε νομίσματα* H.

76. *πιπράκω* H.

77. Pro *λαβεῖν* H. *βλαβῆν* habet.

78. *ἄγραφος* H.

79. *ἠκονικῆ* H.

80. *ἡ εἰκονικὴ* H.

81. Pro *δύναται δὲ* H. *δύνατε* habet.

82. *εἰκονικὸς δὲ* H.

37 *Ὁ[n] παρὰ κακῇ πίστει νομέως ἀγοράσας καλῇ πίστει δύναται τὸ πρᾶγμα διὰ χρήσεως δεσπόζειν.*

38 *Μηδεὶς[o] λείψανα ἁγίων πιπρασκέτω.*

39 *Εἰς[p] τὸ ἀπαιτεῖν καὶ ἐκδικεῖσθαι τὴν αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τάξιν ὁ ἀγοραστὴς ἔχει τῷ πράτῃ.*

40 *Ὁ[q] δόλος τοῦ πράτου τὸν πίστει ἀγαθῇ ἀγοράσαντα οὐδέποτε καταβλάπτει.*

41 *Ἐὰν[r] συνεφωνήθη δοῦναι τὸν ἀγοραστὴν τὸ διπλοῦν, εἰ μὴ ἐντὸς προθεσμίας καταβάλλει τὸ τίμημα, τὸ ὑπὲρ τὸν[83] νόμιμον τόκον οὐκ ἔῤῥωται.*

42 *Ὅτι[s] ἐπὶ[84] μὲν τοῦ κομισσορίου ὅρου εἰ μέρος καταβληθῇ τοῦ τιμήματος εἰ μὴ καὶ τὸ λεῖπον ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας καταβληθῇ, ἀπόλλει καὶ τὸ καταβληθὲν ὁ ἀγοραστής, ἀναλυομένης τῆς πράσεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἄνευ λόγου ἀλλὰ διὰ τὸ κερδαίνειν τοὺς ἐν τῷ μέσῳ καρπούς. Εἰ δὲ μηδόλως ἐξ ἀρχῆς ὁ ἀγοραστὴς καταβάλῃ, ἀπαιτεῖται τοὺς καρποὺς οὓς ἔλαβεν ἐν τῷ μεταξύ, καὶ οὐδὲν μένει ἐκ τοῦ πράγματος παρ' αὐτῷ μὴ ἐμπροθέσμως καταβάλλοντι τὸ τίμημα. Παρακρατεῖ[t] δὲ ὁ πράτης καὶ τὰ λόγῳ ἀῤῥαβῶνος ἢ ἑτέρας αἰτίας δοθέντα παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.*

43 *Πλὴν καὶ τοῦτο ἴσθι ὅτι τοῦ τιμήματος ἐμπροθέσμως μὴ καταβληθέντος εἰ μὲν βούλεται ὁ πράτης, ἀποκέχρηται τῷ κομισσορίῳ ὅρῳ καὶ μένει ἀναγόραστος ὁ ἄγρος. Εἰ δὲ οὖν τοῦτο μὲν ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ ὂν ἑκὼν ἀπωθεῖται, ἀπαιτεῖ δὲ τὸ τίμημα, οὐ δύναται[85] μετὰ τὸ προβῆναι θάτερον τούτων ἐκ μεταμελείας μεταπίπτειν εἰς τὸ ἕτερον, ἀλλ' ἀνῄρηται αὐτοῦ τὸ ἅπαξ τὸ ἓν αἱρετισαμένου. Μάθε[u] καὶ τοῦτο ὅτι καὶ χωρὶς ὀχλήσεως ἐνταῦθα ὀφείλει καταβαλεῖν ἐμπροθέσμως ὁ ἀγοραστής· εἰ δὲ μὴ ἔσχε τινὶ καταβαλεῖν, οὐχ ὑποπίπτει τῇ ποινῇ.*

44 *Δόλος[v] ἑτέρου τὸν καλῇ πίστει ἀγοράσαντα οὐ βλάπτει· ὁ δὲ τοῦ πράτου δόλος οὐκ ὠφελεῖ αὐτόν.*

n. Ad marginem H. *βι. ιε'. τι. ς'. κεφ. πδ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XV. 1. 84. p. 162. — o. Ad marginem H. *περὶ λειψάνων ἁγίων βι. ιε'. τι. α'. κεφ. δ'.* Salm. *ε'. α'. δ'.* Est Synopsis V. 1. 4. p. 24. — p. Ad marginem H. *βι. ιθ'. τι. ς'. κεφ. ια'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis II. 3. 152. §. 3. p. 22. — q. Ad marginem H. *βι. ιθ'. τι. ς'. κεφ. ιγ'. περὶ δόλου.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XIX. 6. 13. p. 198. — r. Ad marginem H. *βι. ιθ'. τι. η'. κεφ. ιε'. περὶ συμφωνίας.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 8. 14. p. 200. — s. Ad marginem H. *βι. ιθ'. τι. η'. κεφ. ια'.* — t. Haec sumpta sunt ex Basilicis XIX. 3. 6. ed. Zachariae p. 263. — u. Huc refertur scholium huiusmodi:

Ὅτι ὁ ὑπὸ προθεσμίαν ὁμολογῶν οὐκ ὀφείλει ἀναμένειν ὄχλησιν· ἐπεὶ δίδωσι τὴν ὡμολογημένην ποινήν. Μάθε κανονικῶς ὅτι οὐδεὶς τῶν ὑπὸ ἡμέραν τι ὀφειλόντων παρασχεῖν συγγινώσκεται μὴ καταβαλών, ἐὰν λέγῃ ὅτι διὰ τοῦτο

Quoniam qui ad diem solvere promisit, interpellationem exspectare non debet: alioqui conventam luit poenam. Disce regulariter, neminem eorum, qui quid ad certum diem praestare debent, excusari, si non solvat, dicendo: id-

Qui a malae fidei possessore bona fide emit, rem usucapere potest.

Nemo sanctorum reliquias vendito.

Ad petendum et defendendum eamdem ut plurimum caussam emtor habet ac venditor.

Venditoris dolus bonae fidei emtorem nunquam laedit.

Si convenerit ut emtor duplum praestet, nisi intra certum tempus pretium solvat, quod legitimam usuram excedit, irritum est.

In lege commissoria si pars pretii soluta est, neque reliquum intra conventum tempus solvitur, amittit etiam quod numeratum fuit emtor, rescissa venditione: neque hoc sine ratione, sed ideo quia temporis intermedii fructus lucratur. Quod si nihil omnino ab initio emtor solverit, repetuntur ab eo fructus quos interim percepit, ac nihil apud eum ex re manet quum intra praefinitum tempus pretium non solverit. Retinet autem venditor etiam quae arrhae aut alterius caussae nomine ab emtore data sunt.

Ceterum et illud scito pretio ad diem non soluto venditorem, si voluerit, recte uti lege commissoria, agrumque esse inemtum: quod si hoc quod pro se est, sponte repudiet et pretium petat, non potest postquam alterutrum processit, ex poenitentia ad alterum relabi, sed ei unum semel eligenti alterum ademtum est. Illud etiam hic discas, debere emtorem etiam sine interpellatione ad diem praestitutam solvere: quod si cui exsolvat, non habuerit, poenae haud subiacet.

Alterius dolus bonae fidei emtori haud nocet: venditoris autem dolus ipsi non prodest.

οὐ κατέβαλον ἐπειδὴ μὴ ὑπεμνήσθην· ὁ γὰρ ὑπὸ ἡμέραν ὀφείλων ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν ὀφείλει καὶ τὴν τοῦ κρεδίτωρος μὴ περιμένειν ὑπόμνησιν, ὡς ἔστι καὶ ἀλλαχόθεν πολλαχοῦ μαθεῖν.

circo non solvi, quod monitus non fui. Qui enim ad diem debet, ipse monere se debet neque creditoris commonitionem exspectare: quemadmodum ex aliis quoque multis locis discere licet.

v. Huc refertur scholium, quod huiusmodi est:

Οἰκέτην ἐκτήσατο Πρῖμος· δελεάσας Σεκοῦνδος ἔλαβε τοῦτον παρ' αὐτοῦ· ἠγόρασα τοῦτον παρὰ Σεκοῦνδου, βο-

Primus possidebat servum, quem Secundus ab eo per fallaciam accepit. Ego hunc a Secundo emi, bona fide

83. Pro τόν H. τὸ habet.

84. §. 42—46. desunt in H., nisi fallor, propter folii alicuius excisionem, quae in archetypo exemplari, unde descriptus est, tamen habuit. Caeterum verba priora ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ κομμισ-

σορίου ὅρου in regio exemplari deesse Soar. notavit.

85. Post δύναται quidam δὲ habent, quod unus ex Anonymis Reitzii itemque Reitzius omisit.

45 *Ἡ ἀπαίτησις τοῦ πράγματος καλῇ πίστει οὖσα δόλον οὐκ ἐπιδέχεται.*

46 *Ὅτι τυχὸν ἀγοράσας τις δοῦλον καὶ ἐναχθεὶς παρά τινος ἕνεκεν τοῦ αὐτοῦ δοῦλον περὶ κλοπῆς, ἢ ἑτέρου ἁμαρτήματος τοῦ δούλου, ἔξεστιν αὐτῷ ἐκδοῦναι τὸν δοῦλον εἰς νόξαν καὶ κινεῖ κατὰ τοῦ πράτου· ἐὰν δὲ μὴ ἐκδώσῃ εἰς νόξαν τὸν δοῦλον, ἀλλὰ τὸ διαφέρον δώσῃ τῆς ἐνοχῆς τοῦ δούλου, εἶτα κινεῖ κατὰ τοῦ πράτου, καὶ οὐ[86] πλέον λαμβάνει τῆς τιμῆς δούλου.*

47 *Ἐν[w] τῷ περὶ νομῆς δικαστηρίῳ διδοὺς ὁ πράτης τὸ διπλοῦν οὐδὲν ἀπαιτεῖται προφάσει τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους ἐν τῇ πράσει συμφωνουμένων.*

48 *Ὁ[x] πράτης κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὴν περὶ τοῦ τιμήματος ἀγωγὴν κινεῖ· τὴν γὰρ περὶ τοῦ πράγματος ἀγωγὴν μετὰ τὴν τούτου[87] παράδοσιν ἔχειν οὐ δύναται.*

49 *Ὁ[y] ἀγοραστὴς ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς παραδόσεως τοῦ πράγματος τόκους χρεωστεῖ τοῦ τιμήματος.*

50 *Ὁ[z] ἀγοραστὴς ὑπέρθεσιν ποιήσας εἰς τὴν τοῦ τιμήματος καταβολὴν μόνον τόκους δίδωσι· καὶ οὐχ ὅσα ὁ πράτης ἐδύνατο[88] διὰ τῶν τιμημάτων ἀπὸ πραγματείας ὡς εἰκὸς[89] κερδᾶναι[90].*

51 *Εἰ[a] καὶ μετὰ ὑπέρθεσιν[91] καταβληθῇ τὸ κεφάλαιον, οὐκ ἀπαιτεῖται τόκος· οὐ γάρ ἐστιν ὑπὸ ἐνοχήν, ἀλλ' ὀφφικίῳ τοῦ δικαστοῦ δίδοται.*

52 *Ὁ[b] πράτης μὴ παραδιδοὺς τὸ πρᾶγμα ἐνάγεται εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἀγοραστῇ, καὶ εἰ συμβαίνει τὸ διαφέρον ὑπερβαίνειν τὸ τίμημα.*

53 *Ὁ[c] ἀγοραστὴς ἀδίκως ἀποσπασθέντος ἐξ[92] αὐτοῦ τοῦ πραθέντος πράγματος οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχει κατὰ τοῦ πράτου.*

54 *Ἐὰν[d] ὁ ἀνὴρ πωλήσῃ[93] πρᾶγμα τῇ γυναικὶ[94] διαφέρον, κἂν τὰ*

ναφίδε τούτου νομίσας Σεκοῦνδον εἶναι δεσπότην. Δύναμαι τοῦτον οὐσουκαπιτεῦσαι διὰ τριετίας, οὐ βλαπτόμενος ὑπὸ τοῦ δόλου, ὃν ἥμαρτε Σεκοῦνδος, ὁ τὸν οἰκέτην ἐμοὶ πωλήσας. Ὥσπερ οὖν τοῦτο δίκαιον, οὕτω κἀκεῖνο νόμιμον. Ἐὰν γὰρ ἀφήλικος πρᾶγμα πωλήσῃ μοι Πρῖμος ὡς ἴδιον, εἶτα δελεάσῃ τὸν ἀφήλικα καὶ συναινέσαι τοῦτον ποιήσῃ τῇ πράσει, οὐκ ὠφεληθήσομαι· ἀλλὰ δύναται χωρεῖν ὁ νέος κατ' ἐμοῦ· ὥστε οὖν ὥσπερ οὐ βλάπτει με βοναφίδε ὄντα ἀγοραστὴν ὁ ἀλλότριος δόλος, οὕτως οὐδὲ εὐεργετεῖ με ἡ τοῦ πράτου κακουργία.

credens dominum illius esse secundum. Hunc triennio possum usucapere, nec mihi dolus nocet, quem Secundus commisit, qui mihi servum vendidit. Uti ergo hoc iustum est, ita et illud aequum. Si enim Primus rem pupilli mihi ut suam vendiderit, et deinde minorem induxerit, ut venditionem adprobaret, non adiuvabor: sed adolescens mecum agere poterit. Itaque, ut mihi bonae fidei emtori alterius dolus haud nocet, ita neque venditoris fraus mihi prodest.

w. Ad marginem H. *βί. ιθ'. τί. η'. κεφ. ια'*. Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 8. 11. p. 199. — *x*. Ad marginem H. *βί. ιθ'. τί. η'. κεφ. ν'*. Simi-

Petitio rei bona fide facta dolum non recipit.

Forte quis servum emit et eiusdem servi nomine ab aliquo ob furtum convenitur vel aliud delictum: huic licet servum noxae dare, et sic adversus venditorem agit. Sed si servum noxae non dederit, sed id quod ex obligatione servi interest, solverit ac deinde contra venditorem agat, non amplius quam servi pretium consequitur.

Venditor in possessionis iudicio duplum dans nihil praestat aliarum caussarum nomine, quae de more in venditione caveri solent.

Venditor adversus emtorem de pretio actionem instituit: actionem enim rei post illius traditionem habere non potest.

Emtor ex tempore rei traditae usuras pretii debet.

Emtor moram faciens in solvendo pretio usuras tantum praestat, non omnia, quae venditor propter pretium acceptum ex negotiatione, ut fieri solet, lucrari potuit.

Etiamsi post moram sors solvatur, usura non exigitur: nec enim obligationi inest, sed officio iudicis praestatur.

Venditor rem non tradens convenitur in id, quod emtoris interest, etiamsi contingat ut illud exsuperet pretium.

Si emtori per iniuriam res vendita eripiatur, nullam adversus venditorem habet actionem.

Si vir rem ad uxorem pertinentem vendiderit, etiamsi maxime

liter Salm. Est Synopsis XIX. 8. 50. p. 201. — *y*. Ad marginem H. *βϊ. ιϑ'. τϊ. η'. κεφ. νδ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 8. 54. p. 201. — *z*. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. ιϑ'. τϊ. ς'. κεφ. ια'.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 6. 11. p. 197. et *Μικρὸν Α.* §. *ὁ ἀγοραστὴς.* — *a*. Ad marginem H. *ἀνα. κε. κβ'. τοῦ η'. τίτλου τοῦ κϑ'. βϊ.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 8. 2. p. 201. — *b*. Ad marginem H. *βϊ. ιϑ'. τϊ. η'. κεφ. α'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XIX. 8. 1. p. 198. — *c*. Ad marginem H. *κεφ. ξε'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βϊ.* Salm. *κεφ. ξε'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XIX. 1. 65. p. 201. *d*. Ad marginem H. *κεφ. ξη'. τοῦ αὐτοῦ τϊ. καὶ βϊ. περὶ πράσεως πραγμάτων γυναικός.* Salm. *κεφ. ξη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XIX. 1. 68. p. 202

86. Particulam *οὐ* Merc. Falk. Cui. Reitzius habent, licet Soar. *μὴ* habeat.

87. Pro *τούτου* H. Synopsis p. 201. *τοῦ πράγματος* habet. Non absurde.

88. *ἐδύνατο* H.

89. *εἰκῶς* H.

90. *κερδέναι* H.

91. *ὑπερϑέσεως* H., sed contra Synopsin p. 292., quod Reitzius restituit.

92. *ἐξ* deest in H., sed est in Synopsi p. 201.

93. Pro *πωλήσῃ* H. *πωλήσει* habet.

94. *γυνεκὶ* H.

μάλιστα κατὰ ἀπάτην ἡ γυνὴ συναινέσασα σφραγίσῃ τὸ[95] τῆς ἀγορασίας συμβόλαιον, οὐδὲν ἐντεῦθεν ὑπομένει πρόκριμα·[96] ἀλλὰ λοιπὸν δέεται ὁ ἀγοραστὴς ἢ τῆς διὰ χρήσεως κυριότητος ἢ χρονίας παραγραφῆς.

55 *Τὰ[e] τῆς προγάμου δωρεᾶς καὶ τὰ τῆς προικὸς πράγματα οὐδὲ συναινούσης τῆς γυναικὸς ἐκποιεῖται οὐδὲ ἐνεχυριάζεται, εἰ μὴ δευτέραν ποιήσηται συναίνεσιν αὐτοῖς ἡ γυνὴ μετὰ διετίαν, ἔνθα μέντοιγε δυνατόν ἐστι τὸ ἱκανὸν αὐτῇ γενέσθαι ἐξ ἑτέρων πραγμάτων. Ὁ γὰρ παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν παρατήρησιν ἀγοράζων τὰ τοιαῦτα πράγματα τὴν γυναῖκα οὐ προκριματίζει ἀλλ᾽ ὑπόκειται αὐτῇ.*

56 *Ὅσα[f] προκατάσχηται[96a] ἑαυτῇ ἡ γυνὴ καὶ μὴ καταγράψηται εἰς προῖκα ἢ καὶ τὰ περιερχόμενα αὐτῇ συνεστῶτος τοῦ γάμου καὶ παρακρατούμενα ἐκποιούμενα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰδυίας τῆς γυναικὸς καὶ συναινούσης ἐγγράφως, οὐ δύναται ἡ γυνὴ μετὰ λύσιν τοῦ γάμου ἐπιζητῆσαι ἢ προβάλλεσθαι τὸ τῆς ὑπεξουσιότητος δίκαιον.*

57 *Ὅτι[g] ἡ μὲν τὸ πραθὲν ἀναστρέφουσα ἀγωγὴ εἴσω ἓξ μηνῶν κινεῖται· ἡ δὲ μειοῦσα τὸ τίμημα ἐντὸς ἐνιαυτοῦ.*

58 *Ἀφ᾽[h] οὗ δὲ γνῷ[97] τὸ πάθος ἢ ὀφείλει γνῶναι ὁ ἀγοραστής, τρέχουσιν οἱ ἓξ μῆνες.*

59 *Μετὰ[i] τὸ ἀπεμποληθῆναι[98] τὸ ζῶον εἰ αἰτίαν λανθάνουσαν ἔχει, δι᾽ ἑξαμηναίου[99] κατὰ τὸν νόμον καιροῦ[1] ἀντιστρεφέσθω· εἰ δὲ καὶ οἱ[2] ἓξ μῆνες[3] παρέλθωσιν[4], μειούσθω τὸ τίμημα, εἰ μὴ στρατιώτης ἐστὶν ὁ ἠγορακώς[5].*

60 *Εἰ[k] πωλήσω σοι οἰκέτην ἐφ᾽ ᾧ εἰ ἀπαρεσθῇς, ἀποστρέψεις μοι αὐτόν, εἰ μὴ ἐκφωνήσω χρόνον, εἴσω ἑξήκοντα ἡμερῶν δύνασαι τοῦτο ποιεῖν, εἰ μή τι ἐμπόδιον εὔλογον παρενέπεσε· τότε γὰρ καὶ μετὰ τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας κινεῖς· τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ κτηνῶν. Εἰ δὲ ζεῦγος κτηνῶν πραθῇ, διὰ τὸ ἓν καὶ τὸ ἕτερον ἀντιστρέφεται.*

61 *Ἐὰν[l] εὑρεθῇ τὸ πραθὲν ὑπαίτιον ἢ ἐμπαθές· οἷον δοῦλος φυγὰς ἢ ῥεμβὸς ἢ κλέπτης εἴτε ἄλογον ζῶον πνεύμονα ἔχον ἢ κεχαλασμένον ὦμον ἢ ἕτερον αἴτιον· εἰ μὲν πρὸς ἔπαινον αὐτοῦ εἴπῃ[7] ὁ πράτης καὶ συμφωνήσῃ[8] τοῦτο ἀπαθές, ἔχει ὁ ἀγοραστὴς ἐξουσίαν εἴσω ἑξαμήνου ἀντιστρέφειν τοῦτο· μετὰ δὲ τὸ ἑξάμηνον*

e. Ad marginem H. *βι. κϑʹ. τι. ζʹ. κεφ. γʹ.* Similiter Salmasius. — f. Ad marginem H. C. *βι. ῥωμαικὸν τι. κεʹ. κεφ. λʹ.* Similiter Salmasius. Est *Πεῖρα* 24. 2. — g. Ad marginem H. *βι. ιϑʹ. τι. γʹ. κεφ. κϑʹ. καὶ λαʹ. περὶ ἀναστροφῆς καὶ μειώσεως πραθέντος.* Salm. *ιϑʹ. γʹ. κϑʹ. καὶ λαʹ.* — h. Est scholium Synopseos ad XIX. 10. 29. p. 205. — i. Ad marginem H. *ἐπαρχικόν*, quod idem ascribunt Falk. et Salm. — k. Ad marginem H. *βι. ιϑʹ. τι. εʹ. κεφ. κʹ. καὶ κϛʹ.* Similiter Salm. et Soar. — l. Sumptum est ex Attaliata tit. 12. in Leunclavi I. G. R. II. p. 11.

95. Vox *τὸ* deest in H., sed contra Synopsin p. 202.

96. Post vocem *πρόκιμα* Vulgo additur *ἢ προτίμησις*, quod quidem iam

mulier per fraudem mariti consentiens emtionis instrumentum signaverit, nihil inde praeiudicii patitur: ceterum emtor aut usucapione aut longi temporis praescriptione indiget.

Quae res ad donationem propter nuptias aut dotem pertinent, nec consentiente muliere alienantur aut oppignerantur, nisi mulier post biennium iterum iisdem consentiat; si tamen ei satisfieri possit ex aliis rebus. Qui enim citra dictam observationem huiusmodi res emerit, mulieri non praeiudicat sed ei tenetur.

Quaecumque mulier reservavit neque in dotem conscripsit, aut etiam constante matrimonio ad eam pervenerunt atque ab ea reservata fuerunt, si a marito sciente muliere et in scripto consentiente alienentur, mulier post solutum matrimonium reposcere non potest aut ius patriae potestatis obtendere.

Actio redhibitoria intra sex menses instituitur, quanto autem minoris intra annum.

Ex quo autem tempore emtor aut novit vitium aut nosse debuit, ex eo sex menses currunt.

Animal venditum si latens vitium habeat, intra semestre tempus secundum leges redhibeatur: sin vero sex quoque menses praeterierint, minuatur pretium; nisi miles sit qui emit.

Si tibi servum vendidero, ut si tibi displicuerit, eum mihi redhibeas neque tempus pactus sim, intra sexaginta dies hoc facere poteris, nisi iustum impedimentum intervenerit, tum enim et post sexaginta dies agis. Eadem in iumentis obtinent. Quod si par iumentorum venditum fuit, propter unum etiam alterum redhibetur.

Si quod venditum est vitiosum aut morbosum deprehendatur, veluti servus fugitivus aut vagabundus aut fur, vel animal brutum sit pulmonicum aut luxatum armum vel aliud vitium habeat, siquidem in laudem istius venditor dixerit et vitiosum non esse spoponderit, licet emtori intra sex menses illud redhibere, sed post hoc semestre neu-

Reitzius uncinis inclusit; deest et in aliis, C., H., Synopsi p. 202.

96 a. παρακατάσχηται C., quod praefero.

97. Tota §. 18. in H. deest.

98. ἀπεμπωληθῆναι H.

99. ἑξαμήνου Soar. legit, improbante Reitzio. H. ἑξαμηνέου.

1. τὸν νόμον καιροῦ unus ex Anonymis Reitzii, τοῦ νόμου καιρὸν H.

2. καὶ οἱ deest in H.

3. Pro μῆνες H. μῆνας habet.

4. διέλθωσι H. habuit et Soar.

5. Pro ἠγορακὼς H. ἑωρακῶς habet.

6. ἀπαρεσθεὶς H.

7. εἴποι alias.

8. συμφωνήσοι alias.

οὐχί· ἀλλ᾽ ἕως πληρουμένου τοῦ ἐνιαυτοῦ κινεῖ τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα ἀγωγήν. Εἰ δὲ μηδὲν εἴπῃ[9] πρὸς ἔπαινον τοῦ πωλουμένου ὁ πράτης, εἴσω μὲν δύο μηνῶν ἔχει τὴν ἀναστρέφουσαν τὸ πρᾶγμα ἀγωγὴν ὁ ἀγοραστής· μετὰ δὲ τοὺς δύο μῆνας ἄχρις ἑξαμήνου τὴν μειοῦσαν τὸ τίμημα· ὀφείλει γὰρ ὁ πράτης προλέγειν τῷ ἀγοραστῇ τὰ πάθη καὶ τὰ αἴτια τοῦ πωλουμένου.

62 *Τὰς[m] αἰτίας τῶν ζώων τὰς ἀπὸ[10] φανεροῦ οὔσας λεγέτωσαν οἱ ἀπεμπωλοῦντες, ὁμοίως καὶ τὰς ἐν κρυπτῷ· καὶ εἰ εὑρεθῶσιν οἱ ἐξωνήσασθαι βουλόμενοι καὶ μὴ ἐσφραγισμένην τὴν τιμὴν παράσχωσι, μὴ ἐχέτωσαν ἐξουσίαν ταῦτα ἀντιστρέφειν· εἰ μὴ μέχρι φόρου ἑνὸς ἀπαγγέλλοντες τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν ταῦτα ἀντέστρεψαν. Εἰ δὲ ἐσφραγισμένη ἡ τιμὴ δοθῇ κατὰ τὴν συμφωνίαν, οὕτω καὶ γενέσθω.*

63 *Τὰ[n] δειλὰ καὶ λακτιστικὰ[11] ὑποζύγια οὐκ εἰσιν ἐμπαθῆ· ψυχικὰ γάρ εἰσι τὰ αἴτια. Ἐὰν οὖν μόνον ψυχικόν ἐστι τὸ αἴτιον, οὐκ ἔχει χώραν ἡ ἀναστρέφουσα τὸ πραθὲν ἀγωγή, εἰ μὴ προεῖπεν ὁ πράτης ἀπεῖναι αὐτό· ἁρμόζει δὲ τὸ μειωθῆναι τὸ τίμημα. Εἰ δὲ σωματικόν ἐστιν ἢ κοινὸν ψυχῆς καὶ σώματος, χώρα τῷ[12] ἀναστραφῆναι τὸ πραθέν. Οὐκ ἐπιζητοῦμεν ὀλέθριον εἶναι τὸ πάθος ἀλλὰ τὸ οἱονδήποτε ἐμποδίζον τῷ πράγματι πάθος· οὐδὲ διαφερόμεθα γὰρ[13], ποίῳ[14] πράγματι τὸ πάθος ἐναντιοῦται.*

64 *Ἐμπαθής[o] ἐστι καὶ ἡ λακτίζουσα μοῦλα καὶ τὰ ἀναιτίως[15] θορυβούμενα καὶ φεύγοντα ὑποζύγια.*

65 *Συνηθές[p] ἐστι μὴ ἁρμόζειν τὴν περὶ ἀναστροφῆς ἀγωγὴν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν πράσεων.*

66 *Τὰ[q] εἰς ἔπαινον τοῦ πιπρασκομένου λεγόμενα παρὰ τοῦ πράτου, εἰ μὲν φαίνονται, οὐκ ἐνοχοποιοῦσιν αὐτόν· οἷον ὅτι[16] εὐειδὴς ὁ δοῦλος ἢ καλῶς ὁ οἶκος ἔκτισται· εἰ δὲ εἴποι γεγραμματισμένον ἢ τεχνίτην εἶναι[17] τοιοῦτον, δίδωσιν ὡς πλείονος κατὰ τοῦτο πωλήσας.*

67 *Ὁ[r] δεδεμένον πιπράσκων οὐχ ὑπόκειται τῇ περὶ φυγῆς ἀγωγῇ·*

m. Ad marginem H. *ἐπαρχικὸν ἀνα. καὶ βι. ιθ'. τι. γ'. κεφ. α'.* Cui. Falk. Salm. habent item *ἐπαρχικόν*, cui rei Salm. adscribit *ιθ'. γ'. α'.* — n. Ad marginem H. *κεφ. γ'. καὶ λα'. τῶν αὐτῶν.* Cui. Falk. *ἐπαρχικόν.* Soar. *αθ'. καὶ βιβλ. ιθ'. τι. γ'. κεφ. γ'. καὶ λα'.* Salm. *κεφ. γ'. καὶ λ'. τῶν αὐτῶν.* Est Synopsis XIX. 10. 3. p. 204. — o. Est Synopsis XIX. 10. 31. p. 205. — p. Ad marginem H. *κεφ. μ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter etiam Salm. Est Synopsis XIX. 10. 35. ad finem p. 206. — q. Ad marginem H. *βι. ιθ'. τι. α'. κεφ. λε'. καὶ βι. ι'. τι. γ'. κεφ. λς'. κεφ. ιγ'. τοῦ γ'. τίτλου τοῦ ιθ'. βιβλίου.* Salm. *ιθ'. α'. λε'.* Est Synopsis XIX. 1. 35. p. 190. et *Μικρὸν Α. πθ'.* — r. Ad marginem H. *ἀνα. βι. ιθ'. τι. γ'. κεφ. λβ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 10. 35. p. 206.

tiquam: verum usque ad expletum annum actione quanto minoris agit. Sin autem venditor ad commendationem rei venditae nihil dixerit, intra duos quidem menses habet emtor actionem redhibitoriam; at post duos illos menses usque ad semestre quanto minoris actionem: debet enim venditor emtori vitia et morbos rei venditae praedicere.

Vitia animalium quae in aperto sunt, venditores pronuntianto, nec non occulta: et si inveniantur qui emere velint neque pretium consignatum praestent, licentiam non habento eos redhibendi; nisi ad unas nundinas renuntiato vitio, propter quod ea redhibeant. Sin vero consignatum pretium sit datum, secundum pactum conventum sic quoque stetur.

Meticulosa et calcitrosa iumenta non sunt vitiosa, nam naturalia sunt vitia. Si igitur naturale tantum est vitium, locum non habet actio redhibitoria, nisi venditor illud abesse dixerit: sed competit ei quanto minoris. Si autem corporale est vitium aut commune animae et corporis, actioni redhibitoriae locus est. Neque requirimus vitium perniciosum, sed quodcunque rei impedimento est. Neque enim interest cui rei vitium obstet.

Vitiosa etiam est mula recalcitrans et iumenta, quae sine caussa turbantur ac fugiunt.

Moris est, actionem redhibitoriam non competere in venditionibus simplariis.

Quae a venditore ad commendationem rei venditae dicuntur, si quidem appareant, illum non obligant: veluti formosus est servus, vel domus bene aedificata est. Si vero dixerit litteratum aut artificem esse, talem praestare debet, ut qui pluris idcirco vendidit.

Qui vinctum tradit actione de furto non tenetur. Hoc enim

9. Pro *μηδὲν εἴπῃ* alii *μὴ εἴποι*. Quod ferri potest.

10. Pro *ἀπό*, quod et H. habet, quidam *ἐπί*.

11. *λακτιστὰ* H.

12. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

13. *γὰρ* deest in H., sed est et in Synopsi p. 204.

14. *ὁποίῳ* H. videtur voluisse, cum scripsit *ὢποίῳ*; sed contra Synopsin p. 204.

15. *ἀναντίως* H., correctum a Soar. ex regio, cum vulgo habeatur *ἐναντίως*. Caeterum *ἀναιτίως* habet et Synopsis p. 205.

16. Sic Reitzius, Synopsis pag. 190. *ὅτε* H.

17. *εἶναι ἢ τεχνίτην* H., sed contra Synopsis p. 190.

μεῖζον γάρ ἐστι τοῦτο τοῦ εἰπεῖν ὡς ἐδέθη· ἀντιτίθεται γὰρ τῷ ἀγοραστῇ παραγραφὴ γινώσκοντι περὶ τῆς φυγῆς ἢ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ὁμοίων[18].

68 *Ὁ*[s] *κατὰ βίαν πρᾶγμα πεπρακὼς δύναται ἀναδιδοὺς ὅπερ ἔλαβε τίμημα, τὴν κατὰ βίαν γενομένην πρᾶσιν ἀνατρέπειν· καὶ οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.*

69 *Ἐάν*[t] *τις τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐλαχίστου τιμήματος πωλήσῃ*[19], *δύναται τὸ τίμημα ἀναδιδοὺς λαμβάνειν τὸ ἴδιον πρᾶγμα· ἐλάχιστον δὲ τίμημά ἐστι τὸ μηδὲ εἰς ἡμίσειαν διατίμησιν*[20] *ἀναφερόμενον. Ἐὰν δὲ ὁ ἀγοραστὴς ἐπιλέξηται τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι δοῦναι, ἔχειν αὐτὸν τὸ πεπραμένον πρᾶγμα. Τὸ αὐτὸ δίκαιον καὶ ἐπὶ τοῖς*[21] *παισὶ τοῦ πράτου προβαινέτω· ἡ δὲ περὶ τούτου*[22] *ἀγωγὴ ἐντὸς τεσσάρων ἐνιαυτῶν*[23] *κινεῖται.*

70 *Ἐπὶ*[u] *τῆς*[24] *πράσεως καὶ τῆς ἀγορασίας ἔξεστι κατὰ φύσιν ἀλλήλους ἐν τῷ τιμήματι περιγράφειν τοὺς συναλλάσσοντας.*

71 *Καὶ*[v] *ἡ νεαρὰ τοῦ καίσαρος*[25] *Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος οὕτω φησίν· εἰ μὲν εὑρίσκονται οἱ ἐγκαλέσαντες μετὰ τὴν πρᾶσιν τὴν γενομένην παρ' αὐτῶν, εἴπερ καὶ μαρτυρηθῇ, ὅτι ἐγένετο ἔνδον τετραετοῦς χρόνου, κινήσαντες καὶ ἐπιμεμψάμενοι*[26] *βοηθοῦνται. Βοηθοῦνται δὲ οὐκ εἰς τὸ ἀναλαβεῖν τὰ προάστεια*[27], *ἀλλ' εἰ*[28] *μὲν βούλεται ὁ ἀγοραστὴς παρασχεῖν καὶ τὸ λοιπὸν τίμημα πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ δικαίου τιμήματος, ἵνα δύνηται τοῦτο ποιεῖν· καὶ ποιῶν τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ δικαίου τιμήματος καὶ τὴν καταβολὴν τῆς δικαίας ποσότητος, ἵνα ἔχῃ*[29] *μὲν*[30] *τὰ προάστεια. Ἀνα-*

s. Ad marginem H. *βι. καὶ τι. τὸ αὐτὸ κεφ. νζ'. περὶ ἀναλήψεως πραθέντος.* Alias *περὶ ἀναλύσεως πραθέντος.* Salm. *περὶ ἀναλήψεως πράγματος,* ubi Falk. ultimam vocem *πράγματος* omisit. Salm. allegat *βι. κη'. τι. τὸ αὐτὸ.* Est Synopsis XIX. 10. 57. p. 207. — t. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. νη'. τοῦ αὐτοῦ τίτλου.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 10. 58. p. 207. — u. Est Synopsis X. 4. 16. p. 192. Huc refertur scholium, quod in H. deest:

Οἱ μὲν τέλειοι πωλοῦντες πρᾶγμα ἴδιον ἐὰν περιγραφῶσιν εἰς τὴν τούτου τιμὴν μέχρι τοῦ ἡμίσεως καὶ τυχὸν τὸ ὂν ἄξιον ρ'. ν. δώσωσι πεντήκοντα, ἀνατρέπειν τὴν πρᾶσιν οὐ δύνανται· ἐπιτετραμμένον γὰρ παρὰ τῶν νόμων ἐστίν, ἵνα χωρὶς δόλου τὸ ὂν ἄξιον ρ'. ν. πρᾶγμα πεντήκοντα ἀγοράζωμεν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀφηλίκων τοῦτο οὐ γίνεται· οὗτοι γὰρ κἂν εἰς ἔλαττον τοῦ ἡμίσεως περιγραφῶσι, πρᾶγμα πωλοῦντες ἀκίνητον (plerique emendant *κινητὸν*), *ἀποκαθίστασθαι δύνανται καὶ ἀνατρέπειν τὸ συνάλλαγμα.*

Maiores quidem rem propriam vendentes si ad dimidiam pretii partem circumventi fuerint, et rem centum forte aureis valentem quinquaginta vendiderint, venditionem revocare non possunt: per leges enim licet nobis citra dolum id quod centum valebat aureis, quinquaginta emere. In minoribus autem hoc non procedit: hi enim, etiamsi minus dimidio circumventi fuerint, quando rem vendunt immobilem, restitui possunt et contractum rescindere.

v. Ad marginem H. *νεαρά.* Exstat haec Novella Romani post Synopsin ed. Leunclavi p. 43. item in Iure Graeco-Romano Leunclavi tom. II. p. 165. Huc refertur id quod in H. deest, in C. autem habetur, scholium:

plus est quam dicere eum esse vinctum: atque emtori qui de fuga, de vinculis et similibus sciverit, exceptio opponitur.

Qui per vim rem vendidit reddito quod accepit pretio, venditionem per vim factam rescindere potest: neque ipse modo sed et heres eius.

Si quis rem suam minimo pretio vendiderit, restituto pretio rem suam recipere potest. Minimum autem pretium est, quod nec ad semissem aestimationis pertingit: sed si emtor quod iusto pretio deest, dare maluerit, retinet rem venditam. Idem ius in liberis venditoris procedit: ea autem de re actio intra quadriennium intenditur.

In venditione atque emtione contrahentibus naturaliter licet circa pretium se invicem circumvenire.

Et novella caesaris Romani senioris sic sancit. Si sint qui querantur post venditionem a se factam, si quidem ea testibus probetur facta esse intra quadriennium, hique agant et conquerantur, adiuvantur.

Adiuvantur autem non ut suburbana recipiant, sed si emtor reliquum pretium ad pretii iusti expletionem praestare velit, hoc facere ei licet: et expletionem iusti pretii praestans ac solutionem iustae quantitatis suburbana retineat.

Ἰστέον, ὅτι εἰ μὲν ὁ ἥττονος ἀγοράσας, γνωσθείσης τῆς περιγραφῆς, ἀποστῆναι βουληθείη τοῦ κτήματος, ἵνα μὴ εὐθύνηται εἰς τοὺς καρπούς, ὥστε ἀποδοῦναι πρὸς τὸν πράτην καὶ καθαροὺς καρποὺς τοῦ περιττῶς κατεχομένου παρ' αὐτοῦ μέρους τοῦ κτήματος· εἰ δὲ βουληθείη ἐῤῥωμένην εἶναι τὴν πρᾶσιν καὶ καταβαλεῖν τὸ λεῖπον τῷ δικαίῳ τιμήματι, τότε παρέχειν αὐτὸν καὶ τοὺς τόκους τοῦ μὴ καταβληθέντος τιμήματος, ὡς ἐῤῥωμένης οὔσης τῆς πράσεως· οὕτω γὰρ ὁ Μάγιστρος ἀπεφήνατο καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι κριταῖς ἤρεσεν.

Sciendum, siquidem is qui minoris emit, circumventione cognita, a praedio discedere velit, reddendos esse venditori nudos fructus partis praedii ab ipso ultra modum possessae, ut ne fructuum nomine condemnetur: sed si ratam esse maluerit emtionem, et quod iusto pretio deest, exsolvere, tunc usuras pretii non soluti praestabit, utpote rata manente venditione, Sic etenim Magister pronuntiavit, omnibusque iudicibus aliis placuit.

18. Pro ὁμοίων H. ὁμοίος habet.

19. Pro πωλήσῃ H. πωλείσῃ habet.

20. Sic habent H. Synopsis p. 207., exemplar Cuiacii, qui tamen scripsit melius fore διατιμήσεως, quod et Reitzius in contextum orationis recepit.

21. Pro τοῖς H. ταῖς habet.

22. Pro τούτου H. τούτων habet.

23. Pro ἐνιαυτῶν H. ἐνιαυτὸν habet.

24. Tota §. 70. in H. deest.

25. Pro καίσαρος H. Salm. κυροῦ habent.

26. Pro ἐπιμεμψάμενοι H. ἐπισκεψάμενοι habet.

27. προάστει H.

28. Pro εἰ H. οἱ habet.

29. ἔχει H.

30. Sic H. μὲν alias deest.

λαμβάνωσι δὲ καὶ οἱ ἐγκαλοῦντες τὸ δίκαιον τίμημα, καθόσον ἀξιοῦται τὸ κτῆμα. Εἰ δὲ μὴ βούλεται ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ τιμήματος ποιήσασθαι[31]*, ἵνα ἀπολάβῃ*[32] *μὲν παρὰ τῶν ἐγκαλούντων ὅπερ κατεβάλλετο τίμημα καὶ τὰς ἐξόδους*[33] *αὐτοῦ καὶ ἀναχωρῇ ἐκ τοῦ κτήματος· τὸ δὲ κτῆμα αὐτοῦ ἀποδίδωται τοῖς πωλήσασιν*[34].

72 *Οἱ*[w] *συναλλάσσοντες ἔχουσιν ἄδειαν περιγράφειν ἀλλήλους ἕως καὶ*[35] *ἡμίσεως τοῦ τιμήματος, οὗπέρ ἐστι τὸ πρᾶγμα ὅπερ συναλλάσσουσιν ἄξιον. Ὁ δὲ ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεως τιμήματος περιγράφων ἤγουν τὸν μετ' αὐτοῦ συναλλάσσοντα ζημιῶν ἢ ἀντιστρέφει τὸ περισσότερον τοῦ ἡμίσεως*[36]*, ἢ ὅλη ἡ πρᾶσις ἀναλύεται καὶ ἀνατρέπεται.*

73 *Οὐκ*[x] *ἔστι δεδοκιμασμένη ἡ αἰτία, δι' ἣν ἀνατραπῆναι τὴν κατὰ συναίνεσιν γενομένην πρᾶσιν ἐπιζητεῖς· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ διπλάσιον εἰσφέρεις*[37] *τὸ τίμημα τῷ ἀγοραστῇ, ὅμως ἄκων εἰς τὸ ἀνατρέψαι τὴν πρᾶσιν οὐ συνωθεῖται.*

74 *Ἐὰν*[y] *πωλῶν σοι ἀγρὸν ὑποδείξω σοι τοὺς ὅρους καὶ εἴπω εἶναι τὸν ἀγρὸν ρ'. ζευγῶν ἐργασίας καὶ ἐκνικηθῇ γῇ·*[38] *εἶτα κινήσῃς κατ' ἐμοῦ περὶ τῆς ἐκνικήσεως, καὶ μετρηθέντος*[39] *τοῦ ἀγροῦ ἡ ποσότης τῶν ρ'. ζευγῶν τῆς ἐργασίας εὑρεθῇ, οὐκ ἀποκλείεσαι*[40]

w. Ad marginem H. *βι. ιθ'. τι. γ'. κεφ. ξη'.* Salm. *ιθ'. γ'. ξδ'.* — x. Ad marginem H. *ἀνα. βι. ιθ'. τι. γ'. κεφ. ξβ'.* Similiter Salmasius habet. Est Synopsis XIX. 10. 62. p. 207. Huc refertur scholium, quod in septem scholiorum libro et Bodl. et C. exhibent:

Εἰς τὸν περὶ πράσεως καὶ ἀγορᾶς τίτλον ἐν κεφαλαίῳ οὐκ ἔστιν δεδοκιμασμένη ἡ κατὰ συναίνεσιν δ'. (desunt in C., cum chimicorum remediorum vi exoleverint. Caeterum Bodl. numerum *δ'*. post vocem *τίτλον* exhibet). *Ἡ κατὰ συναίνεσιν* (*συνέσιν* C.) *πρᾶσις ἐναντία ἐστι τῇ καταρίαν* (leg. *κατ' ἀνάγκην*) *γενομένῃ καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνης ἀνατρεπομένης αὕτη οὐκ ἀνατρέπεται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διπλάσιον τὸ ταύτης δίδοται τίμημα. Οὐκ ἀναιρεῖ δὲ τὰ λεγόμενα περὶ τῆς δι' ἐλαχίστου τιμήματος γενομένης πράσεως, εἰ καὶ οὕτω δοκεῖ, ὅτι ἐκείνη μὲν κατὰ περιγραφὴν ἤτοι ἀπάτην γίνεται· οἱ συναλλάσσοντες γάρ, φησίν, ἔχουσιν ἄδειαν περιγράφειν ἀλλήλους ἕως τοῦ ἡμίσεως· ἐν δὲ τῇ κατὰ συναίνεσιν περιγραφὴ καὶ ἀπάτη οὐ γίνεται ἢ πῶς ἂν κατὰ συναίνεσιν* (C. *σύνεσιν*) *εἴη; ἡ γὰρ πρὸς ἀλλήλους περιγραφὴ τότε γίνεται, ὅτε τὸ οἰκεῖον δίκαιον ἢ ἀμφότεροι ἀγνοοῦσιν ἢ ἕτερος τῶν συναλλασσόντων. Ὅτε δὲ οὐδέτερος τὸ οἰκεῖον δίκαιον ἀγνοεῖ* .... (suppleo *ὡς ἐπὶ*) *τῆς κατὰ συναίνεσιν πράσεως, οὐ περιγρα-*

Ad titulum de emptione venditione in capite, quod sic incipit: *Non est probabilis causa ex consensu.* IV. 'Venditio voluntaria contraria est ei, quae ex necessitate facta est ac propterea si illa evertitur, haec non evertitur, licet vel maxime duplum rei pretium detur. Non autem tollit ea, quae de venditione minimo pretio facta dicuntur, licet vel maxime ita videatur, quia illa quidem circumscribendi vel decipiendi causa fit. Nam qui contrahunt, inquit, potestatem habent se invicem usque ad dimidium circumscribendi; in voluntaria autem venditione circumscriptio et deceptio locum non habet aut quemadmodum voluntaria dici posset? Nam quae invicem circumscriptio est, ea tunc locum habet, cum suum uterque ius aut alteruter ex iis, qui contrahunt, ignorant. Cum vero uterque ius suum non ignorat, velut in voluntaria venditione, nulla omnino circumscriptio adversus se invicem fit, et ubicunque contraxerunt, licet minimo pretio contractus fiat, ipsi tamen ex consensu quod utrique complacuit,

Conquerentes autem iustum recipiant pretium quanti possessio aestimatur. Quod si emtor suppletionem pretii facere non vult, recipiat quidem a querentibus pretium quod exsolvit, et impensas et discedat a praedio: praediumque venditoribus restituatur.

Contrahentibus se invicem circumvenire licet etiam ad semissem usque pretii, quo res de qua contrahunt, digna est. Qui autem ultra semissem pretii quem circumscribit aut contrahentem secum laedit, vel redhibet quod semissem excedit, vel tota venditio resolvitur ac rescinditur.

Haud probabilis est caussa, ex qua venditionem consensu factam rescindi postulas: etiamsi enim maxime duplum emtori pretium offers, tamen ad rescindendam invitus non compellitur.

Si agrum tibi vendens fines demonstraro eumque centum esse iugerum dixero et agri pars evincatur: tuque deinde adversus me de evictione agas, atque agri dimensi quantitas centum inveniatur iugerum, non excluderis a petenda satisfactione pro iis quae evi-

φὴ πάντως πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν γίνεται .. (suppleo *καὶ*) *ὁπουδήποτε ἂν συναλλάξαιεν, εἰ καὶ δι' ἐλαχίστου τιμήματος τὸ συνάλλαγμα τοῦτο γένοιτο, ἀλλὰ συναίνεσιν οὕτω δόξαν αὐτοὶ συναλλάτουσιν, εἴτε διὰ χάριν, εἴτε διὰ τὸν καιρόν, εἴτε διὰ τὸ πρᾶγμα ἀπρόσοδον τυχὸν ὄν, εἰ καὶ πολλοῦ τιμήματος κατὰ τὴν ὕλην ἐστὶν ἄξιον, καὶ διὰ τοῦτο τὸ συνάλλαγμα τούτων ἀνατραπῆναι οὐ δύναται· οὐ γὰρ περιγραφῇ, ἀλλὰ συγκαταβάσει καὶ δωρεᾷ τὸ παρὸν οὕτω γινόμενον ἔοικεν. Ὥστε οὖν ἄλλη ἐστὶν ἡ κατὰ συναίνεσιν, ἄλλη ἡ δι' ἐλαχίστου τιμήματος γινομένη καὶ οὐκ* .... (fortasse legendum *ἀνατρέπεται*) *ἡ ἑτέρα ὑπὸ τῆς ἑτέρας.*

contrahunt sive propter gratiam sive propter temporis opportunitatem sive propter rem fortasse non fructuosam, licet revera magno pretio digna sit, ac propterea horum contractus everti non potest. Neque enim circumscriptioni, sed beneficio et donationi id, quod ita factum est, aequiparatur. Aliud est igitur voluntaria venditio, aliud venditio, quae minimo pretio fit, neque altera ab altera evertitur.

y. Ad marginem H. *βί. ῥωμαικὸν τί. λη'. κεφ. δ'.* Similiter Salmasius. In C. laudatur *κεφ. ε'.* Est *Πεῖρα* 38. 4.

31. Pro *ποιήσασθαι* H. *ποιεῖσθαι* habet.

32. *ἀποβάλει* H.

33. *ἐξώδους* H. Caeterum Hotomanus verba *καὶ τὰς ἐξόδους αὐτοῦ* ad finem huius paragraphi post vocem *πωλήσασιν* subiicit.

34. *πωλήμασιν* H.

35. Post *καὶ* H. vocem *τοῦ* intrudit.

36. Pro *ἡμίσεως* Cuiacius emendat *τιμήματος*. Caeterum si *ἡμίσεως* retinendum esse censeas, Reitzius pro voce *περισσότερον* scribendum esse censet *λειπόμενον*.

37. *εἰσφέροις* H.

38. Pro *γῆ* Reitzius ex errore typographi *γῇ* habet.

39. *μετρηθέντος* H.

40. *ἀποκλείσαι* H.

εἰς τὸ ζητεῖν τὸ ἱκανὸν ἐκ τῶν ἐκνικηθέντων·[41] τοῖς γὰρ ὅροις πλέον ἐπίστευσας ἤπερ τῇ ποσότητι τῶν ἐργασιῶν· καὶ πρὸς τοὺς ὑποδειχθέντας ὅρους εὐθύνεται ὁ πράτης.

75 Εἴτε[yy] μέρος εἴτε ὁ πραθεὶς ἀγρὸς ὅλος[42] ἐκνικηθῇ, ἐνάγεται ὁ πράτης.

76 Αἱ[z] μετὰ τὴν πρᾶσιν συμβαίνουσαι τῆς ἐκνικήσεως τυχηραὶ αἰτίαι πρὸς τὸν πράτην οὐ φέρονται.

77 Ὅτι[a] τοῦ πράγματος ἐκνικηθέντος τὸ ἁπλοῦν μόνον τίμημα δίδωσιν ὁ πράτης τῷ ἀγοραστῇ, εἰ μή τι καὶ ἕτερον συνεφωνήθη καὶ τὸ διαφέρον· ὅθεν καὶ ἐὰν ἥττονος[43] γέγονεν, ὁ ἀγοραστὴς ζημιοῦται.

78 Ὅτι[b] ὁ[44] παρὰ τοῦ μάλα φίδε νεμομένου ἀγρὸν βόνα φίδε ὠνούμενος κτᾶται αὐτὸν διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς.

79 Ἡ ἐπὶ τῇ πράσει ἀγωγὴ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ οὐκ ἐκβάλλεται.

80 Ἐὰν[c] ἥττονος οὗπερ ἐνετειλάμην, πραθῇ τὸ πρᾶγμά μου, οὐ δοκεῖ πεπρᾶσθαι.

81 Τότε[cc] τὰ[45] παρὰ τοῦ δημοσίου πωλούμενα εἴσω πενταετίας ὁ δεσπότης δύναται αὐτῶν ἐκδικῆσαι, ὅτε μὴ ὡς δανειστὴς ὁ δημόσιος πωλεῖ. Εἰ γὰρ δανειστὴς ὢν ταῦτα πωλήσῃ[46], κατ' οὐδένα καιρὸν δύναται ὁ χρεώστης ταῦτα διεκδικῆσαι· ἐὰν δὲ κατὰ συμπαιγνίαν καὶ ἀπάτην τοῦ καθολικοῦ ἢ καὶ πολλῷ ἥττονος[47] τιμήματος γέγονεν ἡ πρᾶσις, δύναται ὁ χρεώστης προσφέρειν τὸ χρέος[48] καὶ ἀναλαμβάνειν τὸ ἴδιον.

82 Εἰ[d] καὶ μὴ παρεδόθη τῷ ἀγοραστῇ[49] πρᾶγμα, δράξηται[50] δὲ νομῆς αὐτοῦ ἄνευ αἰτίου, ἔχει κατὰ σοῦ πράτου τὴν παραγραφήν· εἰ μὴ εὔλογον αἰτίαν ὁ πράτης ἔχει, δι' ἣν ἐκδικεῖ τὸ πρᾶγμα.

83 Ὅτι[e] τὸ πραθὲν ὑπὸ τοῦ δημοσίου διὰ δημόσιον χρέος οὔτε αὐτὸς ὁ χρεώστης οὔτε ὁ δανειστὴς[51] δύναται προσαγαγεῖν τὸ χρέος καὶ ἐκδικῆσαι· πάντων γὰρ προτιμότερός ἐστιν ὁ δημόσιος· ὡς δὲ ἡ τοῦ Μάρκου διάταξις καὶ Κομμόδου[52], εἴσω πέντε μόνον[53] ἐνιαυτῶν ὁ δεσπότης δύναται ἐκδικεῖν.

yy. Ad marginem H. *βϊ. ιθ'. τϊ. ια'. κεφ. α'. περὶ ἐκνικήσεως πραθέντος.* Salm. *ια'. ια'. α'.* Est Synopsis XIX. 11. 1. p. 211. — *z.* Ad marginem H. *ἀνά. κεφ. ια'. τοῦ αὐτοῦ τϊ. καὶ βϊ.* Salm. *κεφ. ια'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XIX. 11. 11. p. 212. — *a.* Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. ιθ'. τϊ. ια'. κεφ. γ'.* Similiter Salmasius. Haec paucis verbis immutatis hausta sunt ex Basilicorum XIX. 11. 70. ed. Zachariae p. 285. — *b.* Ad marginem H. *βϊ. ιθ'. τϊ. ια'. κεφ. η'.* Salm. *ιθ'. α'. η'.* In Synopsi laudatur XIX. 15. 20. p. 213., licet numerus tituli manifesto corruptus sit. — *c.* Ad marginem H. *βϊ. ιθ'. τϊ. ιβ'. κεφ. α'.* Est Synopsis XIX. 2. 1. p. 194. — *cc.* Est *Πεῖρα* 63. 3. Huc refertur in C. scholium, quod incipit *ὅτι τότε τὰ ὑπὸ τοῦ δημοσίου πωλούμενα εἴσω πανταετίας,* desinit *δύναται . . . ἐκδικῆσαι.* Reliqua propter remediorum chimicorum usum legi non possunt. — *d.* Ad marginem H. *κεφ. γ'. τῶν αὐτῶν θε. β'.* Est Synopsis XIX. 2. 3. p. 194. — *e.* Ad marginem H. *βϊ. ιθ'. τϊ. ιγ'.*

cta sunt. Plus enim finibus credidisti quam iugerum quantitati: adeoque ad fines demonstratos damnatur venditor.

Sive pars agri sive totus ager venditus evincatur, convenitur venditor.

Caussae evictionis fortuitae post venditionem contingentes ad venditorem non pertinent.

Rei evictae simplex tantummodo pretium emtori praestat venditor, nisi et aliud convenit nec non quod interest. Unde etiam si vilior est facta, damnum emtoris erit.

Qui a malae fidei possessore fundum bona fide emit, usu eum capit.

Actio venditi longi temporis praescriptione non tollitur.

Si res mea minoris vendita est quam mandaveram, non videtur vendita.

Tunc a fisco vendita dominus eorum intra quinquennium vindicare potest, quando fiscus non vendit ut creditor. Si enim tamquam creditor illa vendiderit, nullo unquam tempore debitor ea vindicare poterit. Quod si per collusionem ac fraudem rationalis aut etiam pretio nimis exiguo venditio sit facta, debitori licet debitum offerre suumque recipere.

Etsi res emtori non sit tradita, ipse autem possessionem sine vitio nanciscatur, utitur adversus venditorem exceptione: nisi iustam venditor caussam habeat ob quam rem vindicat.

Re ab fisco ob fiscale debitum vendita, neque ipse debitor debitum offerre ac rem vindicare potest. Omnibus enim potior est fiscus. Uti autem Marci et Commodi statuit constitutio, intra quinque tantum annos dominus vindicare potest.

κεφ. α'. καὶ βϊ. ι'. τϊ. ιϑ'. κεφ. β'. Salm. *ιϑ'. ιγ'. α'.* Est paucis mutatis, Attaliata tit. 12. in Iure Graeco-Romano II. p. 13.

41. Sic H. et *Πεῖρα* 38. 4., *νικηϑέντων* Reitzius.

42. Haec est verborum collocatio in H. et in Synopsi p. 211. *ὁ πραϑεὶς ἀγρὸς ὅλος* Reitzius.

43. Pro *ἥττονος* H. *ἥττωνες* habet.

44. Tota §. 78. deest in H.

45. Haec §. 81. in H. sequenti §. 82. postponitur in orationis contextu atque scholii nota praemittitur hoc modo: *σχολ.*

46. *πωλήσει* H.

47. Pro *πολλῷ ἥττονος* H. *πολλοῦ* habet, quod et in editione principe legitur. Prius *πολλῷ ἥττονος* est ex Cui. et Falk.

48. *χρέως* H.

49. *τὸ πρᾶγμα* H.

50. *δράξεται* H.

51. *δανειστηὶ αὐτοῦ* H.

52. *κομόδου* H.

53. *μόνων* H.

84 Ἐὰν[f] τοῦ δημοσίου πωλοῦντος τὸ ἑτέρῳ τινὶ ὑποκείμενον ἐφησυχάσῃ ὁ δανειστής, ἀπόλλυσι τὴν ἐπὶ τῇ ὑποθήκῃ ἀγωγήν· οὐδὲ γὰρ αἱ γενόμεναι[54] πράσεις παρὰ τοῦ δημοσίου εὐχερῶς ἀνατρέπονται.

85 Ἐὰν[g] δύο τινὲς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κεχωρισμένως[55] ἀγοράσωσιν ἐξ ὁλοκλήρου, ὁ πρῶτος[56] αὐτὸ λαβὼν ἔσται βελτίων, εἰ καὶ τὸ τίμημα οὐ κατέβαλε, κἂν τὰ μάλιστα μὴ ἔλαβε τὰ δικαιώματα τοῦ πράγματος· ὁμοίως καὶ ἐπὶ δωρεᾶς.

86 Ὁ[h] ἀγοράσας ἀλλότριον ἀγρὸν οὐ δίδωσιν αὐτὸν τῷ δεσπότῃ, εἰ μὴ λάβοι τὰ χρήματα, ἅπερ δέδωκε τῷ ἐσχηκότι αὐτὸν εἰς ἐνέχυρον.

87 Ἐάν[i] τις παρὰ γυναικὸς ἀγοράσῃ πρᾶγμα διαφέρον τῷ[57] ταύτης παιδί, καλῶς ἐνάγεται τῇ ἐπ᾽ αὐτῷ ἀγωγῇ· ἐὰν δὲ ὁ παῖς κληρονομήσῃ τὴν μητέρα, εἰς ὅσον αὐτὴν ἐκληρονόμησεν, ἀναγκάζεται ἐφησυχάζειν ἐκβαλλόμενος[58] διὰ δόλου παραγραφῆς.

88 Εἴ[k] τις διὰ πολλὴν πενίαν καὶ τῆς ἐνδείας τῆς τροφῆς ἕνεκεν τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα πωλήσῃ, ἔρρωται ἡ πρᾶσις· ἐπὶ τούτῳ[59] δὲ μόνον ἔρρωται, ἐφ᾽ ᾧ τὸν ἀγοράσαντα μὴ ἄλλως ἀναγκάζεσθαι ἀποδοῦναι ταῦτα[60] τὰ πρόσωπα, ἐὰν μὴ ἢ τὸ τίμημα λάβῃ[61], ὅσου εἰσὶν ἄξια νῦν, ἢ ἀνδράποδον αὐτοῖς ὅμοιον. Ἐξέστω γὰρ αὐτῷ τῷ πεπρακότι ἢ τῷ πραθέντι, ἢ εἴ τινι δήποτε ἑτέρῳ εἰς τὴν ἰδίαν εὐγένειαν ἐπαναλαβεῖν αὐτόν, μόνον ἐὰν ἢ τὸ τίμημα προσφέρῃ[62], ὅσου νῦν ἄξιόν ἐστιν αὐξηθὲν καὶ μεῖζον γενόμενον τὸ πραθέν[63], ἢ ἀνδράποδον ὑπὲρ τούτου παράσχοι[64].

89 Ὁ[l] ἀγοράσας κλοπιμαῖα[65] καὶ ἀπαιτούμενος εἰπεῖν τὸν πεπρακότα οὐκ ὀφείλει λέγειν, ὅτι ἀγνοῶ τίς ἐστιν· παρερχόμενος γάρ τις πέπρακέ μοι αὐτὰ καὶ ὥδευσεν, ἀλλ᾽ ὀφείλει λέγειν τὸν κλέπτην[66].

90 Τὸ[m] προπετῶς ληφθὲν[67] ἢ ἀτόπως κλαπὲν εἰ πραθείη, διεκδικεῖται[68], μὴ καταβαλλομένου τοῦ δοθέντος ὑπὲρ αὐτοῦ τιμήματος.

91 Ὁ[n] ἀναδιδοὺς τὰ κλαπέντα οὐκ ἀπαιτεῖται, ἅπερ ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτῶν τιμήματα.

f. Ad marginem H. βϊ. κε΄. τϊ. γ΄. κεφ. ιη΄. καὶ ῥωμαικὸν τϊ. λε΄. Salm. βϊ. κη΄. τϊ. γ΄. κεφ. η΄. καὶ ῥωμαικὸν τ. λε΄. Est Πεῖρα 36. 19. — g. Ad marginem H. περὶ πράσεως καὶ δωρεᾶς. Salm. ιε΄. α΄. ϟη΄. καὶ τϊ. β΄. κεφ. θ΄. θεμ. γ΄. Est Synopsis XIX. 1. 95. p. 161. — h. Ad marginem H. βϊ. ιε΄. τϊ. ϛ΄. κεφ. ξε΄. Salm. ι΄. ϛ΄. ζ΄. Est Synopsis XV. 1. 65. p. 162. — i. Ad marginem H. βϊ. ιε΄. τϊ. ϛ΄. κεφ. ϟδ΄. περὶ πράσεως ὀρφανικοῦ. Salm. ιε΄. ϛ΄. ϟδ΄. Est Synopsis XV. 1. 94. p. 162. — k. Ad marginem H. βϊ. ιθ΄. τϊ. α΄. κεφ. οε΄. περὶ πράσεως παίδων. Sunt Basilica XIX. 1. 95. II. p. 191. — l. Ad marginem H. βϊ. ξ΄. τϊ. ϛ΄. κεφ. ιθ΄. περὶ κλοπῆς. Salm. ξ΄. ϛ΄. ιθ΄. Est Synopsis LX. 6. 19. p. 163. — m. Ad marginem H. βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. ργ΄. Salm. ιε΄. α΄. ρν΄. — n. Ad marginem H. κεφ. ρ΄. τοῦ αὐτοῦ.

Si fisco rem alteri obligatam vendente creditor acquieverit, actionem de hypotheca amittit: neque enim venditiones a fisco factae facile rescinduntur.

Si duo quidam eamdem rem separatim in totum emerint, primo accipiens potior erit, etsi pretium nondum solvit, licet quam maxime instrumenta rei non acceperit. Similiter in donatione.

Alienum emens fundum domino non reddit, nisi recipiat pecuniam, quam dedit ei, qui illum pignori habuit.

Si quis a muliere rem ad filium eius pertinentem emerit, recte de ea convenitur: sed si filius matri heres exsistit, ex quanta ei parte heres fit, acquiescere cogitur doli exceptione submovendus.

Si quis propter magnam egestatem et inopiam victus caussa filium filiamve vendat, constat venditio. Sed hactenus tantum constat, ut emtor eas personas haud aliter cogatur reddere, nisi vel pretium, quo nunc sunt dignae, accipiat aut mancipium illis simile. Licet enim ipsi venditori aut vendito aut unicuique alii eum suae ingenuitati restituere dummodo vel pretium, quo nunc dignus est, qui venditus adolevit et maior factus est, vel pro eo aliud mancipium praestet.

Qui res furtivas emit rogaturque venditorem nominare, dicere non debet: Non novi quis sit; namque transiens quis haec mihi vendidit ac discessit: sed furem nominare debet.

Res temere ablata aut improbe subrepta si vendatur, vindicatur, nec soluto, quod pro eo datum est, pretio.

Qui furto ablata reddit, pretia quae pro iis dedit, haud repetit.

54. Pro γενόμεναι H. γινομέναι habet.
55. κεχωρισμένων H.
56. Sic H. Synopsis p. 161. πρώτως Reitzius.
57. Pro τῷ H. τὰ habet.
58. ἐκβαλόμενος H.
59. Pro τούτῳ H. alii τούτου habent.
60. ταῦτα deest in H.
61. λάβοι H.
62. προσφέρει H.
63. Pro verbis ὅσου νῦν ἄξιόν ἐστιν αὐξηθὲν καὶ μεῖζον γενόμενον τὸ πραθὲν H. habet ὅσον ἰσχύει νῦν ὁ πράτης, reliquis, quae in medio sunt, plane omissis. Similiter Basilica, nisi quod pro ὁ πράτης habent ὁ πραθείς.
64. παράσχει H.
65. κλοπιμαῖα H. Synopsis p. 163. κλοπιμαῖον Reitzius.
66. Pro κλέπτην H. κλέπτειν legit.
67. Pro ληφθὲν H. λειφθὲν habet.
68. διεκδικῆται H.

92 *Ἐὰν[69] κλοπιμαίαν θεράπαιναν πίστει καλῇ ἀγοράσῃς, εἴγε αὐτὴ γεννήσῃ παρά σοι, δύνασαι οὐσουκαπιτεύειν, εἰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς οὐσουκαπίονος χρόνῳ ἔμαθες κλοπιμαίαν εἶναι τὴν θεράπαιναν, καὶ οὕτω μὲν ἀδιαστίκτως ὁ Νεράτιος εἶπεν. Ἐγὼ δὲ διαστίζων λέγω, ἵνα εἰ μὲν ἠγνοήσας ὅλον τὸν καιρὸν τῆς οὐσουκαπίονος, τίνος ἦν ἡ θεράπαινα, ἢ καὶ μαθὼν οὐκ ἠδύνασο ἀπαγγεῖλαι τῷ δεσπότῃ αὐτῆς, ἢ καὶ μαθὼν καὶ δυνηθεὶς ἀπήγγειλας αὐτῷ, οὐσουκαπιτεύεις· εἰ δὲ εἰδὼς καὶ δυνάμενος ἀπαγγεῖλαι οὐκ ἀπήγγειλας, οὐ δύνασαι οὐσουκαπιτεύειν τόν τοκετόν, ἐπειδὴ λάθρα λοιπὸν ἐνέμου τὴν τεκοῦσαν· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ πρὸ σοῦο νέμεσθαί τινα καὶ λαθραίως.*

93 *Ὁ[o] ἀπὸ μαινομένου ἀγοράσας ὡς ἀπὸ νήφοντος, διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόζει· οὐκ ἔχει δὲ ἀγωγὴν περὶ ἐκνικήσεως, οὐδὲ προσθήκῃ τῆς νομῆς αὐτοῦ κέχρηται.*

94 *Ὁ[p] διδοὺς τὴν τῆς δίκης διατίμησιν ἀντὶ τοῦ ἀγοραστοῦ νέμεται καὶ ὅτι ὡς ἀγοραστὴς νέμεται ὁ ἀγοράσας, οὐχ ὁ ὑπονοῶν ἀγοράσαι.*

95 *Ἔξεστι[q] τῷ πράτῃ, γινομένης τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ κρείττονος προσκυροῦν δευτέρῳ· εἰ μὴ πλέον ὁ πρῶτος ὑπερθεματίζει, [οὗ πρώην ἔδωκε δηλαδή][70].*

96 *Κρείττων[r] ἡ αἵρεσις γίνεται καὶ ἐν πλείονι[71] ποσῷ καὶ ἐν ταχυτέρᾳ καὶ εὐχερεστέρᾳ[72] καταβολῇ καὶ ἐν τόπῳ ἐπιτηδειοτέρῳ καὶ ἐν εὐπορωτέρῳ ἀγοραστῇ καὶ ἐν τῷ ἀγοράσαι ἐπὶ ἐλαφροτέρᾳ αἱρέσει καὶ ἐν τῷ μὴ ἀπαιτῆσαι τὸν πράτην ἱκανοδοσίαν καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν ἐν τῇ πράσει βαρέα, κἂν ἧττον τίμημα δώσωσι·[73] τὰ γὰρ λυσιτελοῦντα τῷ πράτῃ κρείττονα ποιοῦσι τὴν αἵρεσιν.*

o. Sumptum est ex Basilicis L. 4. 1. ed. Heimbach. V. p. 65. Huc refertur scholium, quod in H. desideratur, alias autem in contextu orationis legebatur:

Ἐὰν ἀπὸ μαινομένου ἀγοράσω αὐτὸν νομίζων ὑγιαίνειν, οὔτε εἰς τοὺς τῆς νομῆς αὐτοῦ χρόνους βοηθοῦμαι, τοῦ συναριθμῆσαι τούτους τῇ ἐμῇ νομῇ, οὔτε ἀναγκάζω αὐτὸν ἢ τὸ πρᾶγμα ἐκδικεῖν ἢ τὴν τιμὴν αὐτοῦ στρέφειν· πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ ἡ πρᾶσις οὐ συνίσταται διὰ τὴν μανίαν, ὅμως εἰ τὸν νενομισμένον καιρὸν τῆς δεκαετίας ἀνεγκλήτως κατάσχω, κύριος τοῦ πράγματος καθίσταμαι.

Si a furioso emero, quem putabam mente valere, neque mihi possessionis eius tempus proficit, ut illud possessioni meae adnumerem, neque eum cogere possum, ut aut rem praestet aut pretium restituat. Verum etiamsi venditio propter furorem· haud consistat, tamen si statutum decennii tempus sine interpellatione possedero, rei dominus fio.

p. Ad marginem H. *ἀνα. βι. ν'. τι. δ'. κεφ. α'. περὶ ἀνταγοραστοῦ.* Salm. *ν'. δ'. α'.* Est Synopsis L. 1. 4. p. 440. — *q.* Ad marginem H. *ἀνα. βι. ιθ'. τι. β'. κεφ. δ'.* Haec quidem, ultimis quattuor verbis huius §. 95. exceptis, sunt Synopseos XIX. 2. 4. p. 195. Huc refertur scholium, quod et H. nota *σχολ.* praemissa legitur:

Μὴ εἴπῃς ὅτι πλέον τοῦ δευτέρου ἀγοραστοῦ ὀφείλει ὁ πρῶτος ὑπερθεματί-

Ne dicas, primum debere maius pretium quam secundum emtorem offerre,

Si ancillam furtivam bona fide emeris eaque apud te pepererit, usucapere potes, etiamsi intermedio usucapionis tempore cognovisti, ancillam esse furtivam: et sic quidem indistincte ait Neratius. Ego autem distinguens aio, si toto usucapionis tempore ignoraveris, cuius serva esset, aut sciens etiam domino illius renuntiare non potueris, quin et, quum scieris et potueris, ei renuntiaveris, recte usucapis: si vero scieris et renuntiare potueris neque hoc feceris, partum usucapere non potes, quandoquidem postea matrem clam possedisti. Neque enim eamdem rem et pro suo clam possidere quis potest.

Qui a furioso emit ut sanae mentis homine, usucapit: actionem autem de evictione non habet neque accessione possessionis eius utitur.

Qui litis aestimationem praestat, pro emtore possidet: item tamquam emtor possidet, qui emit, non qui suspicatur se emisse.

Venditori licet conditione ei meliore oblata alteri addicere; nisi prior plus adiiciat, quam ante scilicet dare voluit.

Melior offertur conditio et in maiori quantitate et in celeriori ac faciliori solutione et in loco opportuniore et in emtore locupletiore et in emendo leviori conditione et in eo, quod venditor satisdationem non exigit, et reliqua quae venditioni insunt onera, etsi minus detur pretium: quae enim venditori prosunt, meliorem faciunt conditionem.

ζειν, εἰ βούλοιτο ἀναφαίρετον εἶναι τὸ πρᾶγμα παρ᾽ αὐτοῦ· τὸ γὰρ πλέον οὐ τοῦτο σημαίνει, ὅτι τάχα πλέον, ὧν προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστής, ὀφείλει προσθεῖναι (προσθῆναι H.) ὁ πρῶτος· ἀλλ᾽ ὅτι τῷ πλείονι, ὅπερ προσέθηκεν ὁ δεύτερος ἀγοραστής, ὁ πρῶτος ὀφείλει κεχρῆσθαι, τουτέστι τῷ αὐτῷ κεχρῆσθαι ὑπερθεματισμῷ, ᾧ ἐχρήσατο ὁ δεύτερος ἀγοραστής, εἰ βούλοιτο βεβαίαν εἶναι τὴν πρᾶσιν τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην.

si rem sibi auferri nolit. Plus enim non hoc significat, quod forte plus, quam secundus emtor adiecerit, primus addere debeat, sed quod eo, quod plus emtor secundus addidit, primus debeat uti, hoc est eadem uti adiectione, qua secundus emtor usus fuit, si venditionem sibi factam velit esse ratam.

r. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. ιε΄. τϊ. α΄. κεφ. μ΄. περὶ τούτων εὑρήσεις πλατύτερον ἐν τῷ ὑπερθεματισμοῦ τίτλῳ.* Salm. *ιε΄. α΄. μ΄.* Est Synopsis XIX. 2. 40. p. 194.

69. §. 92. et 93. desunt in H.

70. Ultima quattuor verba *οὗ πρώην ἔδωκε δηλαδὴ* desunt in H. et Synopsi p. 195. ideoque a me uncinis inclusa sunt.

71. *πλοίονι* H.

72. Pro *εὐχερεστέρᾳ* H. *εὐτυχετέρα* habet, alii *εὐτυχεστέρα*, sed contra Synopsin p. 194. Sed iam Reitzius correxerat.

73. *δώσωσιν* H.

97 *Ἐὰν*[s] *ἐκ καινῆς*[74] *πρᾶγμα*[75] *προστεθῇ τῷ ὑπερθεματίζοντι ἄξιον ὂν τῆς παρ᾽ αὐτοῦ γενομένης προσθήκης, ἡ πρώτη πρᾶσις οὐ λύεται.*

98 *Διαπράσεως*[t] *γινομένης τοῦ μὲν ἐξωτικοῦ ὁ δανειστὴς ἢ ὁ συγγενὴς προτιμᾶται εἰς τὸ ἀγοράσαι, τοῦ δὲ συγγενοῦς ὁ δανειστής· ἐκ δὲ τῶν δανειστῶν ὁ τὸ πλέον χρεωστούμενος.*

99 *Εἰ*[u] *πρὸς περιγραφὴν δανειστῶν*[76] *μου ἐλάττονος πωλήσω ἀγρόν*[77], *ἀνατρέπεται τὸ πραθέν, κἂν μὴ ἀναδοθῇ ἡ τιμή.*

100 *Εἰ*[v] *ἀγοράσῃ*[78] *τις Πέτρον*[79] *ἢ Παῦλον, ὁ πράτης ἔχει τὴν ἐπιλογὴν καὶ ὁ πρώτως*[80] *τελευτήσας αὐτῷ κινδυνεύεται· εἰ δὲ καὶ ὁ ἕτερος, τῷ ἀγοραστῇ· εἰ δὲ καὶ οἱ δύο τελευτήσουσιν ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ἀπαιτεῖται ὁ ἀγοραστὴς τὸ τίμημα, ἐὰν μὴ ἔφθασεν αὐτὸ καταβαλεῖν.*

101 *Οἱ*[w] *οἰνέμποροι ὡς ἂν συμφωνήσωσι*[81], *πιπράσκουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀναγκάζεται πωλεῖν ἀπαρεσκόμενος τῷ μέτρῳ ἢ τῷ τιμήματι, καὶ μάλιστα, εἰ μηδὲν γίνεται*[82] *παρὰ τὴν συνήθειαν τοῦ κλίματος.*

102 *Ὁ*[x] *ἐμφυτευσάμενος θέλων πωλῆσαι τὸ δίκαιον τῆς ἐμφυτεύσεως, ὀφείλει διαμαρτυρίαν πέμπειν τῇ πρωτοτύπῳ δεσποτείᾳ*[83] *καὶ δηλοῦν τὴν τιμήν· καὶ ἐὰν μὴ θελήσῃ ἀγοράσαι, μετὰ δύο μῆνας πιπρασκέτω· καὶ ἀναγκάζεται ὁ δεσπότης ἀναδέξασθαι τὸν ἀγοραστὴν μετὰ δύο μῆνας τῆς διαμαρτυρίας*[84].

103 *ΝΕΑΡΑ*[y] *ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ*[85] *ΡΩΜΑΝΟΥ,*

ΗΣ[86] *Η ΑΡΧΗ*

ΠΑΛΑΙΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΤΗΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΩΣ[87] *ΝΟΜΟΣ.*

Εἴ τινες ἐπίκοινον οἰκίαν ἢ ἀγρὸν[88] *ἢ ἀμπελῶνα ἢ ἕτερον*

s. Ad marginem H. *βï. ιθ'. τï. β'. κεφ. ια'.* Similiter Salm. Est Synopsis XIX. 2. 11. p. 195. — t. Ad marginem H. *βï. ζ'. τï. ζ'. κεφ. ις'. περὶ διαπράσεως.* Salm. *ζ'. β'. ις'.* — u. Ad marginem H. *βï. ζ'. τï. η'. κεφ. ζ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis VII. 8. 7. p. 72. Ad hunc locum refertur scholium, quod in H. non legitur:

Θέλων περιγράψαι τοὺς δανειστάς μου ἤτοι σκοπὸν ἔχων ἐλαττῶσαι τὴν περιουσίαν μου καὶ ποιῆσαι αὐτὴν ἐλαχίστην, ἵνα ζημιώσω τοὺς δανειστάς μου, μὴ ἔχοντας ὅθεν ἀποπληρωθῶσι, πέπρακα πρὸς Πέτρον ἀγρὸν ἄξιον χιλίων νομισμάτων εἰς υ'. εἰδότα τὴν βουλήν μου· δίδοται τοῖς δανεισταῖς ἡ in factum, *καὶ ἀνατρέπουσι τὴν πρᾶσιν, κἂν μὴ διδῶσι* (Reitzius *δωδωσι*) *τὸ τίμημα· τιμωρεῖ γὰρ ὁ νόμος τὸν δόλον τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ ἀντιστρέφει κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπερ αὐτὸς ἐμελέτησε κατὰ τῶν δανειστῶν.*

Cum creditores meos fraudare vellem sive animum haberem diminuendi facultates meas et ad nihilum fere redigendi, ut creditores damno afficerem, qui unde iis satisfieret, habituri non forent, fundum qui mille erat solidorum, quadringentis vendidi Petro, consilium meum scienti: datur creditoribus in factum actio, venditionemque revocant, etiamsi pretium non reddant. Lex enim fraudem emtoris punit, atque in ipsum retorquet, quod contra creditores cogitarat.

v. Ad marginem H. *βï. ϛ'. τï. β'. κεφ. ιη'.* Salm. *ϛ'. β'. ιη'.* — w. Ad

Si plus offerenti de novo res adiiciatur, quae tanti valet, quantum ipse pretii superaddidit, prior emtio non resolvitur.

Facta venditione extraneo quidem creditor aut cognatus in emendo praefertur, cognato autem creditor aut ex creditoribus is, cui plurimum debetur.

Si ad fraudandos creditores fundum minoris vendidero, rescinditur venditio, etiamsi pretium non restituatur.

Si quis Petrum aut Paulum emat, venditoris est optio; et qui primo moritur, ipsius est periculo: si et alter, emtoris. Quod si ambo eodem moriantur tempore, pretium ab emtore petitur, nisi iam ante solverit.

Oenopolae, ut convenerit, vendunt: namque nemo vendere cogitur, si vel mensura vel pretium displicuerit: et maxime, si nihil praeter morem regionis fit.

Emphyteuta ius emphyteuseos vendere volens principali domino attestationem mittere debet pretiumque indicare: et si emere nolit, post bimestre vendat: et dominus emtorem admittere cogitur post duos ab attestatione menses.

NOVELLA CAESARIS ROMANI,

CUIUS INITIUM:

VETUS EST PRAELATIONIS LEX.

Si qui communes aedes aut fundum, aut vineam aut aliam

marginem H. *περὶ πράσεως οἴνου ἀνα. βϊ. νγ΄. τϊ. ιζ΄. κεφ. α΄.* Salm. *νγ΄. ιζ΄. α΄.* Est Synopsis LIII. 17. 1. p. 475. — *x.* Ad marginem H. *βϊ. ζ. τϊ. ιζ΄. κεφ. κα΄. καὶ κγ΄. περὶ ἐμφυτευτῶν.* Salm. *ζ΄. ιζ΄. λα΄.* — *y.* Edita est est a Cuiacio in libro V. Feudorum p. 229. Salm. *τοῦ κυροῦ Ῥωμανοῦ.* Apud Cuiacium et Falk. haec habeutur: *Νεαρὰ νομοθεσία τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβυτοῦ περὶ προτιμήσεως ἐκφωνηθεῖσα μηνὶ Ἀπριλλίῳ ἰνδ. ι. τοῦ ϛ΄υλ΄. ἔτους· ἡ τοιαύτη νεαρά ἔστω ἡ ζητηθεῖσα εὐθέως κατ᾽ ἀρχὰς τῶν*

74. Pro *καινῆς* H. *κενῆς* habet.
75. *πρᾶγμά τι* Falk., sed contra H. et Synopsin p. 195.
76. Pro *δανειστῶν* H. *δανιστῶν* habet.
77. *τὸν ἀγρὸν* H.
78. *ἀγοράσει* H.
79. Post vocem *Πέτρον* H. adiicit *καί τις.*
80. Pro *πρώτως* H. *πρῶτος* habet.
81. *συμφωνήσωσοι* H.
82. Pro *γίνεται* H. *γένηται* habet, sed contra Synopsin p. 454.
83. Unus ex Anonymis apud Reitzium proposuit *τῷ πρωτοτύπῳ δεσπότῃ.*
84. *μαρτυρίας* H. pro *διαμαρτυρίας* habet.
85. *κυροῦ* H.
86. Pro *ἧς* H. *οὗ* habet.
87. Verba *τῆς προτιμήσεως* desunt in H.
88. *ἀγροὶ* H.

τὸ οἱονοῦν ἀκίνητον ἔχοντες ἢ ἄλλως καὶ οὐχ ὡς ἐξ ἐπικοίνου[89]
τοῖς ἐγγίζουσι κτήμασι κατά τι[90] μέρος ἀναμεμιγμένοι ἢ συμπα-
ρακείμενοι ὁμοτελεῖς ἢ ἄλλως[91] πλησιάζοντες βουληθεῖεν ἐκποιῆ-
σαι τὰ ἴδια κατὰ πρᾶσιν ἢ ἐμφύτευσιν ἢ μίσθωσιν, μὴ πρότερον
ἑτέρῳ τινὶ ταῦτα ἐκποιείτωσαν[92], εἰ μὴ πρὸς ἐκείνους διαμαρτύ-
104 ρωνται[93], οὓς καλοῦμεν κατὰ τάξιν πρὸς τὴν προτίμησιν. Ἵνα[94]
πρῶτοι κληθῶσιν οἱ ἀναμὶξ κείμενοι συγγενεῖς ἤτοι[95] οἱ ἔχοντες
μεμιγμένην κοινότητα πρός τι πρᾶγμα ἢ οἶκον ἢ ἀγρὸν ἢ ἀμπε-
λῶνα ἢ πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον· τοὺς τοιούτους γὰρ συγγενεῖς προ-
τιμᾶται ὁ νόμος· ὅπου δὲ κοινότητα οἱ συγγενεῖς οὐκ ἔχουσι, προ-
τιμῶνται οἱ ἔχοντες κοινότητα· μεθ᾽ οὓς οἱ μόνον ἀναμεμιγμένοι,
εἰ καὶ ξένοι πάντη[96] τῷ ἐκχωροῦντι[97] τυγχάνοιεν· ἔπειτα καὶ[98] οἱ
συμπεπλεγμένοι[99] ὁμοτελεῖς· μετέπειτα οἱ ἁπλῶς ἔν τινι[100] μέρει
συναπτῶς ἡνωμένοι. Ὁμοτελεῖς δὲ φαμὲν πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν
αὐτὸν ὑποτεταγμένον ἀναγραφομένους, κἂν[1] ἐν διαφόροις τόποις
105 τὰ ἴδια τελέσματα καταβάλλωνται. Πολλῶν δὲ πέριξ τοῦ ἐκχωρου-
μένου[2] κτήματος ὁμορούντων κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἑκάστῳ ἡ
προτίμησις τῆς διαμαρτυρίας τελείσθω·[3] ἵνα τῶν προτιμωμένων
ἴσως παραιτουμένων οἱ ἐφεξῆς καλούμενοι εἴγε βούλοιντο συναλ-

νεαρῶν θεσπισμάτων. ΝΕΑΡΑ. Παλαιὸς νόμος ἐστὶν ἵνα μηδεὶς παρὰ συγγενῶν ἢ κοινωνῶν ἐμποδίζηται πωλεῖν, οἷς ἂν ἐθελήσειεν· ἕτερος δὲ (pro ἵνα μηδεὶς — ἕτερος δὲ νόμος ἀντικρὺς alii habent μηδένα κωλύεσθαι μήτε παρὰ συγγενῶν, μήτε παρὰ κοινωνῶν τὸ ἴδιον ᾧτινι (ὅπου Falk.) βούλεται πωλεῖν, ἐπιτρέπων καὶ συγγενεῖς καὶ κοινωνοὺς πωλεῖν ἀκωλύτως, οἷστισι βούλονται, καὶ διῃρημένως καὶ ἐξ ἀδιαιρέτου τὰ ἴδια· ἕτερος δὲ νόμος ἀντικρὺς) νόμος ἀντικρὺς τοὐναντίον ἀπαγορεύει, μὴ ἐξεῖναί τινι πιπράσκειν ἑτέρῳ, ἢ μόνον τοῖς τῆς ἰδίας μητροκωμίας οἰκήτορσιν. Ἡμεῖς δὲ τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν ἅμα καὶ τῶν δημοσίων φόρων τῆς τε ἄλλης στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς λειτουργίας καὶ συντελείας πολλὴν τιθέμενοι πρόνοιαν τὸ ἐναντιοφανὲς (ἐναντιοφωνοῦν Cui. Falk.) αὐτῶν καὶ ἀδιόριστον διὰ ταύτης ἡμῶν τῆς θείας διατάξεως σαφεῖ καὶ συντόμῳ λόγῳ ἐπανορθοῦντες θεσπίζομεν ἐν πάσῃ πόλει καὶ χώρᾳ καὶ ἐπαρχίᾳ. Εἴ τινες τυχὸν ὡς ἀπὸ συγγενείας διῃρημένως ἢ ἀδιαιρέτως ἢ ὡς ἐκ κοινῆς ἀγορασίας ἢ ἄλλης τοιουτοτρόπου δεσποτείας ἢ κτίσεως, ἢ οἱ μὲν ἐκ συγγενείας, οἱ δὲ ἐξ ἐπικτίσεως ἐπίκοινον etc. uti est editum.

Ad hanc §. in C. ascripta sunt scholia huiusmodi:

Δύο προφωνήσεις εἰσὶ γινόμεναι πρὸς τὸν προτιμώμενον εἰς τὸ ἀγοράσαι τι, ὡς ἐκ τῶν ῥωμαικῶν τοῦτο φαίνεται κεφαλαίων· μία μὲν παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ πρὸς αὐτὸν γινομένη τὸν προτιμώμενον παρουσίᾳ δηλονότι μαρτύρων, ἥτις καὶ τὸ τετράμηνον νομίμως εἰς διάσκεψιν ἔχει, καὶ μετὰ τὸ τετράμηνον ἀποκλείεται τῆς προτιμήσεως ὁ προτιμώμενος· ἑτέρα δὲ παρὰ τοῦ δικαστοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν δι᾽ ἐγγράφου σημειώσεως γινομένη, ἥτις εἰς τὸ τριακονθήμερον μόνον τῆς νεαρᾶς τὴν διάσκεψιν ἔχει. Δεῖ οὖν ἐκ τῶν δύο τού-

Duae denunciationes sunt, quae ad eum perferuntur, qui in cuiusdam rei emtione praefertur, uti ex capitulis Romaicorum satis apparet: altera, quam emtor facit ipsi, qui praefertur, praesentibus videlicet testibus, quae et quadrimestre spatium deliberationis legitimum habet, ut post quattuor menses is, qui praefertur, a protimesi excludatur; altera, quae a iudice fit ad eandem personam per contestationem in scriptis, quae tantummodo spatium triginta dierum deliberandi causa ex Novella praebet. Oportet igitur ex

quamcumque rem soli habentes vel alias nec tamen ex communione aliqua ex parte propinquis praediis commixti aut adiacentes contributarii vel aliter contigui sua alienare velint sive per venditionem sive per emphyteusin aut locationem, non ante alicui ea alienent, nisi illis hoc denuntiaverint, quos ex ordine ad praelationem vocamus.

Ut primo vocentur cognati permixtim siti aut mixtam habentes communionem in aliquo, ut domo, fundo, vinea vel quacumque alia re: huiusmodi enim cognatos lex praefert. Ubi vero cognati consortium non habent, praeferuntur qui eo gaudent: et post eos qui tantummodo sunt commixti, etsi alienanti omnimodo sint extranei: deinde etiam connexi contributarii: postremo qui simpliciter aliqua ex parte coniuncte uniti sunt. Contributarios autem dicimus omnes, qui sub eodem censitore descripti sunt, licet in diversis locis tributa sua solvant.

Quod si multi circa praedium alienandum sint confines, secundum eumdem ordinem unicuique denuntiatio de praelatione mittatur, ut forte repudiantibus iis qui praeferuntur, illi qui deinceps vocantur, contrahant, si velint. Quod si omnes ex pari praero-

των ἐπιφωνήσεων θατέραν γενέσθαι πρὸς τὸν ἔχοντα τὸ τῆς προτιμήσεως δίκαιον· εἰ δὲ μή, ἡ νόμιμος αὐτῷ δεκαετία περισώζεται.

Ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔσχεν αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ προφώνησις γενομένη ἰσχύει, ἀλλ' ὅτε ἀληθῶς καὶ ἀῤῥαδιουργήτως τὸ (deest τὸ in C.) *τίμημα τοῦ πιπρασκομένου κτήματος παρασταθῇ καὶ ἡ πρᾶσις γίνεται καὶ τὸ πρατήριον ἐμφανισθῇ, ἐπείτοιγε πρὸ τοῦ γίνεσθαι ταῦτα οὐδὲ ἔστιν ἡ προφώνησις· τὰ γὰρ προσποιητὰ καὶ τὰς εἰκονικὰς πράσεις κατ' οὐδενὸς οἱ νόμοι λογίζονται.*

his duabus denunciationibus alteram mitti ad eum, qui praelationis ius habet; sin minus, decennium ipsi servatur.

Sciendum est autem neque simpliciter neque fortuito hanc vel illam denunciationem factam valere, verum si revera et non perfunctorie pretium venditi agri constiterit et venditio fiat et locus, ubi venditio fit, manifesto designetur, siquidem antequam haec fiant, denunciatio non datur. Nam quae simulata sunt, imaginariasque venditiones pro nihilo leges ducunt.

89. Pro *ἐπικοίνου* H *ἐπεκείνου* habet.
90. Pro *τι* H. *τε* habet.
91. Pro *ἄλλως* H. Falk. *ἁπλῶς* habent.
92. *ἐκποιήτωσαν* H.
93. *διαμαρτύρονται* H.
94. Pro *ἵνα* H. *ὡς ἂν* habet.
95. Pro *ἤτοι* H. *εἶτα οἱ οὕτω*, regius Suaresii *εἶτα οὕτω* legit; Cui. autem habet *εἶτα*, Falk. *οἱ οὕτω*. Postmodo in Cui. Falk. H. adiicitur *συμπεπλεγμένοι κοινωνοὶ μεθ' οὓς οἱ μόνον ἀναμεμιγμένοι, εἰ καὶ ξένοι* reliquis quae in medio sunt, plane omissis. Similiter et regius Soaresii liber habet.
96. Sic regius Soar. *παντὶ* H. Cui. Falk.
97. *ἐγχωροῦντι* H. *ἐκποιοῦντι* unus ex Anonymis Reitzii scribit.
98. *καὶ* deest in Cui. Falk.
99. Pro *συμπεπλεγμένοι* H. habet *παρακείμενοι*, Cui. et Falk. *συμπαρακείμενοι*.
100. Pro *ἔν τινι* H. *ἐν δεινι* habet.
1. Pro *κἂν* H. *καὶ* habet.
2. Pro *ἐκχωρουμένου* H. *ἐγχωρουμένου* habet; Cui. Falk. *πιπρασκομένου παρακειμένων ἢ τῷ ἐκχωρουμένῳ κτήματι ὁμοῤῥοῦντι πᾶσι*.
3. Cuiacius Falk. *ἡ περὶ τῆς προτιμήσεως διαμαρτυρία στέλλεται*, ubi Falk. subiicit *ὅπως*. Caeterum unus ex Anonymis Reitzii scripsit: *ἡ πρόκλησις τῆς διαμαρτυρίας τελείσθω*.

λάξαιεν· εἰ μέντοι πάντες ἐκ τῶν ἴσων ἔρχονται[4] προνομίων, ὥστε
κατὰ μηδὲν ἀλλήλων προκεκρίσθαι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προκλήσει, ἡ
αὐτὴ[5] πάλιν[6] ὁμοίως γινέσθω[7] προφώνησις, ἵνα ἐντὸς λ'. ἡμερῶν
τὸ ἄξιον τίμημα[8] ἢ ὅπερ ἀῤῥαδιουργήτως ὁ ἀληθὴς[9] δίδωσιν
ἀγοραστής, αὐτοὶ ἀνυπερθέτως[10] καταβάλλοντες ἀναλόγως[11] ἀφ'
106 ἑαυτῶν ἢ ἔκ τινος ἀρχῆς τοῦτο ἐπιμερίσωνται. Ὅσοι δὲ μὴ ἐμ-
προθέσμως τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτοῖς παράσχοιεν ἀποτίμησιν,
οὐκέτι δίκαιον ἕξουσι προτιμήσεως, πλὴν εἰ μή τις αὐτῶν αἰχμά-
λωτός ἐστιν ἢ περιωρισμένος ἢ ἐξόριστος ἢ ἐν δημοσίαις ἢ ἐν[12]
ἰδίαις χρείαις ἀδόλως ἀπολιμπάνεται, ἢ οὔπω[13] τὸν εἰκοστὸν ε'.
χρόνον τῆς ἰδίας ἤνυσεν[14] ἡλικίας· τούτων γὰρ οἱ τὴν διοίκησιν
τῶν προσόντων αὐτοῖς ἀναδεδεγμένοι ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν μετὰ
τῶν συμπαρακειμένων[15] νέων ἀγοραστῶν πρὸς ἀναλογοῦν[16] συνέρ-
χονται[17] ἀναπληροῦντες αὐτοῖς τὸ ἀνῆκον τίμημα μετὰ τοῦ νομί-
μου τόκου καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀναλωμάτων· τοὺς δὲ ξένους ἀγο-
ραστὰς ἀπωθοῦνται[18] τελείως, τὸ τίμημα μετὰ τῶν αὐτῶν τόκων
τε καὶ δαπανημάτων ἀναδιδόντες αὐτοῖς[19].
107 Ἀλλὰ καὶ[20] ἐπὶ τῆς ὁμάδος τῶν καλουμένων χωρίων ἢ ἀγρι-
δίων πολλῷ μᾶλλον κρατείτω·[21] (ὁμάδος μιᾶς εἰσιν οἱ ἐκ τοῦ
αὐτοῦ χωρίου)[22] ἵνα καὶ οἱ οἰκήτορες αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους προτι-
μῶνται.[23] Εἰ δὲ πάντες παραιτήσωνται[24], οἷς δίδοται ἡ προτίμη-
σις ἢ δείκνυνται[25] αἴτιοι χρηματικῆς[26] ζημίας[27] ἢ σωματικῆς[28]
ἐπιβουλῆς τε καὶ ἀτιμίας τραχείας τῷ ἐκποιοῦντι καὶ τῇ αὐτοῦ
φαμιλίᾳ, οὐ κατὰ τύχην, ἀλλ' ἐκ προνοίας δι' ἑαυτῶν ἢ τῶν προ-
σηκόντων αὐτοῖς[29] γεγονότες, τοὺς[30] τοιούτους ἄκοντος τοῦ πεπον-
θότος κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν ἐκείνου[31] κτῆσιν εἰσενεχθῆναι
108 βουλόμεθα. Μετὰ[31a] μέντοι δεκαετίαν ἀνεπιφωνήτην[32] κατὰ τῶν[33]

4. Sic Cui. Falk., quod ex genuinis Novellae verbis et Reitzius firmavit. H. alias ἔχονται, Soar. ἔχοντας, quod Reitzio displicet.

5. Pro ἡ αὐτὴ Anonymus Reitzii ἡ τοιαύτη habet, sed contra H.

6. Pro πάλιν H. Falk. alii habent πᾶσιν.

7. γενέσθω H.

8. Ad vocem τίμημα Cui. Falk. adscribunt τουτέστιν ὅπερ ἕτερος ἀληθὴς ἀγοραστὴς ἀῤῥαδιουργήτως καὶ χωρὶς δόλου παρέχει ἀνυπερθέτως καταβάλλοντες καὶ αὐτοὶ et caet.

9. ἀληθεῖς H.

10. Pro ἀνυπερθέτως H. ἀνυστερήτως habet, regius Soar. ἀστερήτως.

11. ἀναλόγος H.

12. Pro ἐν Cui. et Falk. habent καὶ, sed H. vulgatam tuetur.

13. Pro οὔπω H. οὕτω habet.

14. διήνυσεν Cui. Falk.

15. Pro συμπαρακειμένων Cui. συγκεκτημένων, Falk. συμπαρακεκτημένων habent.

16. τὸ ἀναλογοῦν H.

17. Pro συνέρχονται, quod et H. habet, Cui. Falk. συνερχέσθωσαν.

18. Sic et H. ἀπωθείτωσαν Cui. Falk.

19. Pro μετὰ τῶν αὐτῶν τόκων — ἀναδιδόντες αὐτοῖς Cui. et Falk. habent μετὰ τοῦ τόκου καὶ τὰς ὡς εἰκὸς γεγονυίας δαπάνας ἀναδιδόντες αὐτοῖς. Εἰ δὲ οἱ τῶν εἰρημένων προσώπων διοικηταὶ ὑφορῶνται, μήπως τὸ παρ' αὐτῶν πραχθὲν ἐκεῖνον δεκτὸν οὐχ ἡγήσονται μετ' ἐγγράφου νομικῆς διαγνώσεως ἢ ἀποβαλλέσθωσαν πᾶν κέρδος καὶ πᾶσαν ὠφέλειαν, ἣν ἔμελλον ἐκεῖνοι σχήσειν, εἴπερ

gativa veniant, ita ut in hac denuntiatione nullam inter se praelationem habeant, eadem rursus denuntiatio fiat, ut intra dies triginta iustum pretium, aut quod verus emtor bona fide obfert, ipsi sine mora solvant, et pro rata vel per se vel per magistratum quemdam partiantur.

Quotquot autem iniunctam sibi aestimationem intra tempus statutum non exsolverint, ius praelationis haud habebunt amplius, nisi quis eorum captivus fuerit aut deportatus aut relegatus aut ob publica vel privata negotia citra dolum absens sit aut nondum quintum et vicesimum aetatis annum impleverit. Horum enim qui administranda susceperunt negotia intra menses quatuor cum adiacentibus emtoribus novis pro rata concurrunt, refundentes iis pretium competens cum usura legitima et necessariis impensis: extraneos vero emtores prorsus excludunt, reddito cum iisdem usuris atque impensis pretio.

Sed et in universitate vicorum, ut vocantur, et praediolorum (universitatis eiusdem sunt, qui ex eodem sunt vico) multo magis hoc obtineat: ut et habitatores illorum inter se praeferantur. Quod si omnes recusent, quibus praelatio competit aut demonstrentur alienanti eiusve familiae pecuniarii damni aut insidiarum vitae aut gravis ignominiae auctores exstitisse; non tamen per casum, sed consulto per se aut per suos; hos invito eo qui haec perpessus est, nulla ratione in eius possessionem induci volumus.

Verum post decennium silentio peractum adversus eos, qui

ἔσπευσαν οὗτοι πρὸς τὸ συνάλλαγμα. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ συγγενῶν καὶ κοινῶν ὁμοτελῶν.

20. ἀλλὸ H. Cui. Falk.

21. κρατείτω Cui. Falk. Leuncl. κρεῖττω H. alii, sed Anonymus Reitzii corrigit κρείττονες.

22. Ea, quae parentheseos sunt, H. Cui. Falk. omittunt.

23. Pro προτιμῶνται Cui. Falk. habent ἔχωσι τὴν προτίμησιν.

24. παραιτήσονται H.

25. δυκνευνται H.

26. χρηματικοῖς H.

27. ζημίαις H.

28. σωματικοῖς H.

29. Pro αὐτοῖς, quod et H. habet, Cui. Falk. αἴτιοι.

30. Pro τοὺς H. τούτους habet.

31. Pro ἐκείνου H. ἐκείνων habet.

31 a. His Cuiacius et Falk. praemittunt: κατὰ πρόφασιν μέντοι προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς ἢ (Reitzius male ἡ) ἁπλῆς ἢ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς ἢ ἐκ διαθήκης ἢ ἀνταλλαγῆς ἢ διαλύσεως καὶ οἰκείοις καὶ ἐξωτικοῖς ἅπαντες ἐκποιείτωσαν μόνον ἵνα μή τις κατὰ σκῆψιν λάθρα πωλήσας ἢ μισθώσας τοῖς μὴ προτιμωμένοις ἐν τῷ φανερῷ δωρεῖσθαι ἢ ληγατεύειν ἤ τι τῶν εἰρημένων προσποιήσηται. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ ὅρκον τοῦ τε διδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος, οἱ τὸ δίκαιον δύναται ἀπαιτεῖν. Verum postrema verba rectius in Vaticano exemplari haberi ita scribunt: οἱ τὸ δίκαιον τῆς προτιμήσεως ἔχοντες δύνανται ἀπαιτεῖν.

32. ἀνεπιφώνητον H.

33. Pro τῶν H. τὸν habet.

ὁπωσοῦν συναλλαξάντων ἢ δωρεὰς[34] δεξαμένων ἢ ἐκ διαθήκης τι κτησαμένων οὐδεμία παρ᾽ οὐδενὸς τῶν ἐντεῦθεν προτιμωμένων ἢ καὶ ὡς ἐκ τοῦ δημοσίου ζήτησις ἔσται. Κατὰ πρόφασιν μέντοι προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς ἢ ἐκ διαθήκης ἢ ἀνταλλαγῆς ἢ διαλύσεως, καὶ οἰκείοις καὶ ἐξωτικοῖς ἅπαντες ἐκποιείτω-
109 *σαν[35] ἄνευ σκήψεως δηλονότι καὶ δόλου*. *Εἰ δέ γε οἱ[36] ἐκποιοῦντες πρὸς περιγραφὴν τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ἄλλο τι πρᾶξαι τολμήσωσι[37] καὶ ἄλλο τι ἐκ τοῦ φανεροῦ προσποιήσωνται[38], εἰ μὲν μετὰ τὸν ὅρκον ἐλεγχθῶσιν αὐτοί τε[39] καὶ οἱ οὕτω δολερῶς αὐτοῖς συναλλάξαντες, τάς τε τῆς ἐπιορκίας ποινὰς ὑφέξουσι· καὶ οἱ μὲν τοῦ κτήματος, οἱ δὲ τοῦ λάθρα καταβληθέντος τιμήματος ἐκπεσοῦνται, καὶ ἀμφότερα τῷ δημοσίῳ εἰσκομισθήσονται, ἵνα ἐκ τοῦ δημοσίου πρὸς[40] τοὺς πλησιάζοντας διαπραθῇ· εἰ δὲ πρὸ τοῦ ὅρκου φωραθεῖεν τοιοῦτόν τι διαπραξάμενοι, καὶ τὸ πραχθὲν ἄκυρον ἔσται καὶ τὸ κτῆμα ὁ ἅπαξ πειραθεὶς κακῶς ἐκποιῆσαι καὶ ἄκων ἀπεμπολῆσαι ἀναγκασθήσεται πρὸς[41] ἐκείνους, οἷς δεδώκαμεν τὴν προτίμησιν· καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις[42].*
110 *Ἐπὶ[ss] τῆς προτιμήσεως[42a] τῆς περὶ ἀνακοινώσεως δεκαετία ὀφείλει ἀντιτίθεσθαι· οἷον εἶχες οἰκίαν, εἰς ἣν εἶχον ἐγὼ ἀνακοίνωσιν ἢ πλησιασμὸν ἢ ἄλλο τι, ὅπερ προσεποίει[43] μοι τὴν προτίμησιν· ἐπώλησας τὴν οἰκίαν μὴ περὶ τῆς ἐξωνήσεως προφωνησάμενός μοι· ἡ δεκαετία μοι σώζεται εἰς τὸ κινεῖν τὴν περὶ προτιμήσεως ἀγωγήν. Εἰ γὰρ εἴποις, ὅτι ἀλλ᾽ ἐντὸς τετραμήνου ὤφειλες κινεῖν κατὰ τὸν νόμον· ἀλλ᾽ ὁ νόμος τοῦτο οὐκ ἀδιορίστως εἶπεν· εἰ γὰρ προεφωνήθην, τῇ τετραμήνῳ ἀποκλείομαι· εἰ δὲ μὴ*

s. Ad marginem C. *ζήτει κείμενον· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὅρκον τοῦ διδόντος καὶ τοῦ λαμβανομένου οἱ τὸ προνόμιον τῆς προτιμήσεως ἔχοντες δύνανται ἀπαιτεῖν. Vide ea, quae in contextu dicta sunt; propterea enim et iusiurandum eius, qui dat, et, qui accipit, ii, qui privilegium praelationis habent, exigere possunt.* — ss. Ad marginem H. *βι.* *ῥωμαϊκὸν τι. ν΄. κεφ. α΄.* Suall. *ῥωμαϊκὸν*, cui Soar. ascripsit *τι. γ΄. κεφ. α΄.* Est *Πεῖρα* 50. 1.

34. Pro *δωρεᾶς* Reitzius legendum censet *δωρεᾷ* vel *ἐκ δωρεᾶς* vel *δωρεᾶς χάριν*.

35. *ἐκποιήτωσαν* H.

36. Vox *οἱ* deest in H.

37. *τολμήσουσι* H.

38. *προσποιήσονται* H.

39. *αὐτοὶ δὲ* H.

40. Pro voce *πρὸς* Cui. Falk. *εἰς* habent.

41. Pro *πρὸς* H. *εἰς* habet.

42. Haec verba *καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις* apud Cui. et Falk. deesse Reitzius significare videtur. Sunt autem in H. In Cui. et Falk. haec subiiciuntur: *τοῖς δὲ δυνατοῖς προσώποις ἀπαγορεύομεν τοῦ λοιποῦ υἱοθεσίας τρόπῳ ἢ ἀπὸ δωρεᾶς ἁπλῆς ἢ θανάτου αἰτίᾳ ἢ ἐκ διαθήκης ἢ κατὰ μόνην χρῆσιν ἢ ὡς ἐπί τινι προστασίᾳ καὶ [ἢ] συνδρομῇ λαμβάνειν τι παρὰ τῶν εὐτελεστέρων, εἰ μὴ ἄρα συγγενεῖς αὐτῶν εἶεν, ἀλλὰ μηδὲ νέας ἀγορασίας ποιεῖσθαι ἢ μισθώσεις ἢ ἀνταλλαγὰς ἔν τισι χωρίοις ἢ ἀγριδίοις, ἐν οἷς οὐκ ἔχουσιν ἴδια κτήματα. Εἰ δὲ μὴ τούτων αἱ στάσεις ἀλλ᾽ ἑτέρων προσώπων εἰσὶ τὰ διαπιπρασκόμενα προάστεια, εἴτε ἐκ [τοῦ] δημοσίου οἱ λεγόμενοι κλασματικοὶ τόποι ἢ καὶ ἄλλη κτῆσις ἀνήκουσα αὐτῷ ἐκποιεῖται, ὡσαύτως αἱ αὐτοὶ κτήτορες προτιμά-*

qualicumque modo contraxerunt aut ex caussa donationis acceperunt aut ex testamento quid consequuti fuerunt, nulla ab ullo qui talem habet praelationem nec etiam a fisco controversia moveatur. Ex caussa tamen dotis aut donationis propter nuptias aut ex testamento, permutatione, transactione, et propinquis et extraneis omnes alienent citra simulationem scilicet ac dolum.

Quod si alienantes in fraudem nostrae constitutionis aliud quid agere audeant et aliud quid palam assimulent, si quidem post iusiurandum et ipsi et qui ita dolose cum iis contraxerunt, convincantur, et periurii poenas sustinebunt et ipsi quidem praedio, illi autem pretio clanculum persoluto excident et utrumque fisco inferetur, ut a fisco propinquis venumdetur. Sed si ante iusiurandum arguantur tale quid egisse, et factum erit irritum, et is qui semel tentavit praedium fraudulenter abalienare, etiam invitus iis, quibus praelationem dedimus, illud vendere cogetur. Et haec quidem hactenus.

In praelatione circa communionem decennium opponi debet, veluti habebas aedes, in quibus ego communionem aut vicinitatem aut aliud quid iuris habebam, quod mihi praerogativam tribuebat. Vendidisti has aedes, me non praemonito de redemtione. Datur mihi decennium ad movendam de praelatione actionem. Si enim dicas, debuisse me ex lege intra quatuor menses agere: at lex non indistincte hoc dixit: nam si praemonitus fuissem, quadrimestri

σθωσαν. Τούτων δὲ ἑκουσίως ἀποτασσομένων, τότε καὶ τοῖς δυνατοῖς ἔξεστι συναλλάττειν. Ἐκεῖνοι δὲ νοείσθωσαν δυνατοί, οἵτινες κἂν μὴ δι' ἑαυτῶν, ἀλλ' οὖν διὰ τῆς ἑτέρων δυναστείας, πρὸς οὓς πεπαῤῥησιασμένως ᾠκείωνται, ἱκανοί εἰσιν ἐκφοβῆσαι τοὺς ἐκποιοῦντας ἢ πρὸς εὐεργεσίας ὑπόσχεσιν τὴν πληροφορίαν αὐτῶν παρασχεῖν· εἰ δέ τις [τῶν] εἰρημένων δυνατῶν προσώπων τοιοῦτόν τι ἐγχειρήσῃ διαπράξασθαι καὶ τοῦ κτήματος στερηθήσεται, καὶ τὴν ἀποτίμησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ δημοσίου εἰσπραχθήσεται. Μετὰ μέντοι δεκαετίαν κατὰ τῶν ὁπωσοῦν συναλλαξάντων ἢ δωρεὰς δεξαμένων ἢ ἐκ διαθήκης τι κτησαμένων οὐδεμία παρ' οὐδενὸς τῶν ἐντεῦθεν προτιμωμένων ἢ καὶ ὡς ἐκ τοῦ δημοσίου ζήτησις ἔσται. Πρὸς τούτοις δὲ κελεύομεν, ὥστε πάντα τὰ στρατιωτικὰ κτήματα, ὅσα ἐντὸς τριακονταετίας καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξεποιήθησαν ἢ μετὰ ταῦτα μέλλουσιν ἐκποιεῖσθαι, ἀναργύρως εἰς τὴν τῆς ἰδίας στρατείας ἐνοχὴν καὶ ὑπηρεσίαν πάλιν ἐπανακάμψαι, εἰ μὴ ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἐκποίησιν τοσοῦτον τῷ στρατιώτῃ περιλιμπάνεται, ὅσον τὸ στρατευόμενον πρὸς τὴν τῆς νέας στρατείας σύστασιν ἐξαρκεῖ· καθ' ὅσον γὰρ ἐλλείπει, κατὰ τοσοῦτον ἡ ἐκποίησις ἀναιρεῖται. Τέλος. Caeterum in H. et regio Soaresii paragraphorum ordo paullatim invertitur. Nam statim postea legitur §. 113. et §. 114., quae Novellas Michaelis et Nicephori habent, quibus postmodo §. 110. et 111. subiiciuntur. Contra §. 112. in H. plane deest. In C. hic est paragraphorum ordo reliquis omissis: §. 109., §. 113—115., §. 120., §. 116., §. 121., §. 117—119.

42a. In C. §. 110. et 111. in contextu orationis desunt, sed supra ad §. 103. scholii loco ascriptae sunt.

43. προσεποίῃ H.

προεφωνήθην, ἡ δεκαετία φυλάττεταί μοι. Τὸ δὲ λέγειν ἀλλὰ παρῆς, ὅτε ἐπιπράσκετο ὁ οἶκος, καὶ οὐκ ἀντέλεγες[44], *τοῦτο οὐδὲν προσίσταταί μοι· καὶ σὺ γὰρ ὁ ἀγοράζων ἔβλεπες, ὅτι ἀνακοίνωσιν εἶχον ἢ πλησιασμὸν ἢ ἄλλο τι δίκαιον, καὶ ὤφειλες προφωνεῖσθαι· εἰ μὲν προεφωνήσω, ἡ τετράμηνος ἐπικουρεῖ σοι, εἰ δὲ μὴ προεφωνήσω, ἡ δεκαετία μοι βοηθεῖ*[45].

111 *Καὶ*[t] *ὁ Μάγιστρος ἐν σημειώμασιν*[46] *αὐτοῦ οὕτω φησίν· ἐπείγει γὰρ ὁ νόμος ἐξάπαντος παρόντα τὸν προτιμώμενον διὰ τριακονθημέρου ἢ καταθεῖναι τὸ τίμημα ἢ τὴν προτίμησιν ἀπολύειν·*[47] *τὸ δὲ τετράμηνον ἐπὶ τῶν απόντων τίθησιν, ὥστε δίδοσθαι τοῖς κουράτορσιν αὐτῶν καὶ διοικηταῖς.*

112 *Ἡ νεαρὰ*[48] *αὕτη ἀπαγορεύει καὶ τοὺς δυνατοὺς μήτε κατὰ πρᾶσιν, μήτε κατὰ δωρεὰν μήτε ἐκ διαθήκης λαμβάνειν τι παρὰ τῶν εὐτελεστέρων*[49], *εἰ μὴ ἄρα συγγενεῖς αὐτῶν εἶεν, ὅπερ ἡμῖν ὡς ἀργῆσαν πάλαι παρεῖται. Δι' ἐκείνους οὖν τοὺς δυνατοὺς καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἐνταῦθα πρόσκειται τὸ ἢ δωρεὰς δεξαμένων, ἢ ἐκ διαθήκης τι κτησαμένων. Τινὲς δέ φασι καὶ ὅλον τὸ τῆς δεκαετίας διὰ τοὺς δυνατοὺς μόνον εἰρῆσθαι· τοῖς γὰρ ἄλλοις τὸ τετράμηνον καὶ μόνον εἰς διάσκεψιν δίδοσθαι· τοῦτο δὲ παρ' ἡμῖν οὐ κρατεῖ, ἀλλ' ἡ δεκαετία καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τῇ προτιμήσει τῆς πράσεως δίδοται· ἡ γὰρ τῆς ἐμφυτεύσεως καὶ τῆς μισθώσεως προτίμησις ἤργησεν.*

ΝΕΑΡΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛ.

Ὅτι προτιμότερος ὁ πλησιάζων εἰς τὴν τοῦ ἀκινήτου ἀντίχρησιν τοῦ ἀλλοτρίου[50].

113 *Ἡ*[u] *δὲ νεαρὰ τοῦ κυροῦ*[51] *Μανουὴλ*[51a] *καὶ ταῦτα προστίθησι· φησὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιχρήσεως τὸ τῆς προτιμήσεως εἰσάγεσθαι δίκαιον καὶ ἐπὶ τῇ ἀντιχρήσει ἐκεῖνα κρατεῖν, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ*[52] *νεαρᾷ διωρίσθησαν, καὶ τὸ τοῦ πλησιασμοῦ δίκαιον δίδοσθαι, κἄν τις μέρος μὲν πωλήσῃ ἀκινήτου, ἐφ' ᾧ ἕτερος προτιμᾶται*[53], *μέρος δέ τι ἐλάχιστον καταλείψῃ ἀδιάπρατον, τὸ πλησιάζον*[54] *τυχὸν*[55] *τῇ οἰκίᾳ τοῦ γείτονος ἢ τῷ ἀγρῷ, ἐν οἷς ὁ πλησιασμὸς θεωρεῖται· καὶ μὴ τὰς τοιαύτας περι-*

t. Ad marginem H. *κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Soar. — u. Ad marginem H. *νεαρά.* In C. adscripta sunt: *ὅτι προτιμᾶται ὁ πλησιάζων εἰς τὴν τοῦ ἀκινήτου ἀντίχρησιν τοῦ ἀλλοτρίου. Vicinum in rerum immobilium antichresi extraneo praeferri.*

44. *ἀντίλεγες* H.

45. *βοηθεῖ μοι* H.

46. *σημειώματι* H.

47. *ἀπολείειν* H.

48. Tota §. 112. deest in H. neque in contextu C. legitur. Ibi enim, ut et in regio libro Soar. ad marginem ascripta est ad verba §. 108. *ἢ δωρεὰς δεξαμένων*, et scholii locum obtinet. Id quod vel maxime exinde apparet, quod verba contextus *ἢ δωρεὰς δεξαμένων ἢ ἐκ διαθήκης τι κτησαμένων* in §. 112. repetuntur. In C. ad

excluderer; si vero non praemonitus fui, servatur mihi decennium. Si vero dicas atqui aderas, quum domus venderetur, neque contradicebas: hoc mihi nil obstat; nam et tu emens videbas, me communionem habere aut vicinitatem aut aliud quid iuris debebasque denuntiare: si quidem denuntiasses, quadrimestre tibi opitulatur; sed quando non denuntiasti, decennium mihi salvum est.

Et Magister in observationibus suis sic ait: urget omnino lex praesentem eum, qui praefertur, intra dies triginta aut pretium numerare aut praerogativam remittere. Quadrimestre autem in absentibus statuit, ut illud curatoribus vel administratoribus eorum detur.

Haec Novella interdicit potentioribus, ne quid vel ex venditione vel donatione vel testamento acquirant a tenuioribus, nisi forte iis sint cognati, quod a nobis tamquam obsoletum praetermissum erat. Propter hos igitur potentiores non propter alios hic adiicitur: *qui ex donatione quid acceperunt aut ex testamento consecuti sunt.* Quidam autem dicunt, et integrum decennium propter solos potentiores memorari; aliis vero quadrimestre tantum ad deliberandum concedi. Sed hoc apud nos non obtinet, sed decennium aliis quoque in praelatione circa venditionem datur: namque in emphyteusi et locatione praelatio obsolevit.

NOVELLA CAESARIS MANUELIS.

Potior est vicinus quam extraneus in antichresi rei immobilis.

Novella autem Caesaris Manuelis etiam haec addit: sancit enim in antichresi quoque ius praelationis induci atque in antichresi eadem valere, quae de donationibus in memorata Novella sancita sunt, et propinquitatis ius concedi, licet quis partem tantum rei immobilis, in qua alius praefertur, vendiderit, partem vero minimam reliquerit non venditam, quae forte aedibus aut agro vicini, in quibus propinquitas spectatur, propinqua erat: ut ne huiusmodi artificiis veritas vincatur, aut irrita fiat lex de his

finem huius §. 112. haec adscribuntur: *καὶ μὴ τὰς τοιαύτας περιεργίας νικᾶν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἄπρακτον μένειν τὸ περὶ τούτων νομοθετηθὲν διάταγμα τῇ περιεργίᾳ νικώμενον καὶ περιγραφόμενον,* quae ex §. 113. male huc delata sunt.

49. Pro *εὐτελεστέρων*, quod Falk. habet et Cuiacius voluit, Vulgo *ἀτελέστερον* habetur.

50. Haec omnia, quae §. 113. praeponuntur, desunt in C. H. neque in regio Soar. leguntur, qui et ipse delenda esse iudicavit.

51. Sic C., *βασιλέως κυροῦ* H., *καίταρος* Reitzius.

51 a. Pro *Μανουὴλ* quidam hic et in inscriptione habent *Μιχαὴλ*, sed contra C. H.

52. *προμνημονευθήσῃ* H.

53. *προτιμῆται* H.

54. *πλησιάζων* H.

55. *τυχὼν* H.

εργίας νικᾶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄπρακτον[56] μένειν τὸ περὶ τούτου νομοθετῆσαν διάταγμα τῇ περιεργίᾳ[57] νικώμενον καὶ περιγραφόμενον. Ὅτι ὁ πιπράσκων ἀκίνητον, εἰ καὶ τεμὼν πωλήσῃ τὸ μὴ πλησιάζον τῷ γείτονι, οὐ τῷ ἀλλοτρίῳ, ἀλλὰ τῷ τὴν προτίμησιν ἔχοντι, καὶ οὕτως αὐτὸ[58] πωλήσει.

ΝΕΑΡΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ[59] ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ[v].

114 *Ἵνα μὴ προτιμῶνται οἱ πένητες εἰς τὸ ἀπεμπωλούμενον[60] κτῆμα τῶν δυνατῶν μήτε ἐξ ὁμοτελείας μήτε ἐξ ἀνακοινώσεως, κἄν τε στρατιῶται κἄν τε πολιτικοὶ ἐφευρίσκωνται[61], ἀλλὰ τὸ τούτων[62] πάλιν διαδέχηται[63] ἀρχοντικὸν πρόσωπον τὸ πρὸς ἀνάπαυσιν δηλονότι καὶ ὠφέλειαν[64] τῶν συμπαρακειμένων ἐν τούτῳ πενήτων[65] ἀναφαινόμενον· καὶ τοὺς μὲν δυνατοὺς ἐκ δυνατῶν μόνων[66] ποιεῖσθαι τὰς ἐξωνήσεις βουλόμεθα· τοὺς δὲ στρατιώτας καὶ πένητας ἐκ τῶν τὴν ὅμοιαν τάξιν λαχόντων[67] αὐτοῖς[68].*

115 *Ὅτι[w] εἰ[69] τέσσαρες χρόνοι διέλθωσιν ἀνεπιφώνητοι[70] μετὰ τὸ ἀγοράσαι τινὰ κλασματικὴν[71] γῆν ἤγουν ἐξαλειμματικήν[72], οὐ δύναταί τις περὶ προτιμήσεως κινεῖν.*

116 *Μερικῶς[x] ἔχων τις ὡς ἐξ ἀνακοινώσεως οἴκων προτίμησιν οὐκ ἐβούλετο ὅλον τὸν[73] οἶκον ὠνήσασθαι· καὶ ὁ δικαστὴς ἔκρινεν οὕτως· ὅθεν[74] πρὸς τὴν ὅλην πρᾶσιν μὴ ὑποκύπτων παρεῖται δηλονότι καὶ τὴν μερικὴν προτίμησιν· ὑπὲρ γὰρ τοῦ πράτου καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦτο κατὰ καινοτομίαν εἰσήχθη τὸ νόμιμον, καὶ δικαίως ἐπενοήθη, ὡς μὴ τὰ ἕτερα ἐναπομένοντα δηλονότι ἀναγόραστα μείνωσι[75], διὰ τὴν τοῦ νόμου τῆς ἀνακοινώσεως βοήθειαν.*

117 *Ὁ[y] ἔχων ἀνακοίνωσιν ἐπί τινι προτιμᾶται· πλὴν ἐὰν ἐν[76] οἴκῳ μεγάλῳ ἔχω ἀνακοίνωσιν μικράν, εἰς τὸ ἀνακεκοινωμένον[77]*

v. Ad marginem H. Salm. *νεαρὰ τοῦ κυροῦ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως.* Est Nicephori Phocae Novella 3., quam Leunclavius in Iure Graeco-Romano II. p. 170. habet. — w. Ad marginem H. *βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. ν'. κεφ. κ'.* Similiter Salm. et Soar. Est *Πεῖρα* 2. 2. — x. Ad marginem H. C. *βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. ν'. κεφ. β'.* Suall. *ῥωμαικὸν* Salm. Soar. *τϊ. ν'. κεφ. β.* Est *Πεῖρα* 50. 2. — y. Ad marginem H. Salm. *βϊ. τοῦ αὐτοῦ καὶ τϊ. κεφ. γ'.* Est *Πεῖρα* 50. 3.

56. Pro *ἄπρακτον* H. *ἄπρακτι* habet.

57. *περιεργείᾳ* H.

58. Verba *καὶ οὕτως πωλήσει* quidam recte delere videtur. Quae a verbis *ὅτι ὁ* leguntur, in C. H. contextu non sunt, in C. tamen scholii loco ad marginem ascribuntur. Caeterum apud Soar. haec subiiciuntur: *νεαρὰ τοῦ καίσαρος Ῥωμανοῦ γέροντος. Τοῖς δὲ δυνατοῖς ἀπαγορεύομεν τοῦ λοιποῦ υἱοθεσίας τρόπῳ ἢ δωρεᾶς ἁπλῆς ἢ θανάτου αἰτίᾳ ἢ ἐκ διαθήκης ἢ κατὰ μόνην χρῆσιν ἢ ὡς ἐπί τινι προστασίᾳ καὶ συνδρομῇ λαμβάνειν παρὰ τῶν εὐτελεστέρων, εἰ μὴ ἄρα συγγενεῖς αὐτῶν εἶεν, ἀλλὰ μηδὲ νέας ἀγορασίας ποιεῖσθαι ἢ μισθώσεις ἢ ἀνταλλαγὰς ἔν τισι χωρίοις ἢ ἀγριδίοις ἐκ τῶν κτητόρων αὐτῶν.* Postmodo haec leguntur: *βϊ.* (Reitzius coniicit *τιτ.*, ut sit ex libro, qui *Ῥωμαικὸς* nuncupatur) *νβ'. κεφ. α'. Ἐὰν προκωμήτης ἐκποιῆσαι θελήσῃ πρᾶγμα, μηθενὶ ἐξωτικῷ ἐκποιείτω αὐτό, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς κώμης· ἐπεὶ ἀνίσχυρον ἔσται τὸ πραττόμενον καὶ οὐδὲν ὠφελήσει ὁ ἀγο-*

rebus lata, per artificium victa et elusa. Qui rem soli vendit, etiamsi partem vicino non propinquam scissim vendat, non extraneo, sed ei qui praerogativam habet, vendet.

NOVELLA CAESARIS NICEPHORI.

Ne pauperes in praedio potentiorum, quod venditur, praeferantur, neque ex contributione neque ex communione, sive milites sive cives esse reperiantur: sed illud rursus persona spectabilis recipiat, quae nimirum ad tranquillitatem et utilitatem pauperum ibidem adiacentium quid conferre videatur. Et potentiores quidem a potentioribus tantum emere volumus; milites autem et pauperes ab iis, qui eiusdem sunt conditionis.

Si quadriennium sine interpellatione praeterierit post emtionem terrae confragosae et inundatae, non poterit quis de praelatione agere.

Qui pro parte ex communione aedium praerogativam habebat, totas aedes emere nolebat. Et iudex ita pronuntiavit: Qui integram venditionem admittere non vult, omittit scilicet et partis praerogativam. Namque pro venditore et pro emtore novum hoc ius introductum est et recte institutum est, ut ne scilicet alia residua inemta maneant, propter legis de communione beneficium.

Qui communionem in aliqua re habet, praefertur. Sed si in magna domo parvam habeo communionem, in re communi tantum

ραστής, εἰ μὴ ἄρα εἰς τὸ λαβεῖν ἅπερ δέδωκεν.

59. Pro *καίσαρος* legendum videtur *κυροῦ*. Vide notas criticas.

60. *ἀπεμπολούμενον* H.

61. *ἐφευρίσκονται* H.

62. Sic H. Pro *τούτων* unus ex Anonymis Reitzii habet *τοιοῦτον*.

63. *διαδέχεται* H.

64. *ὀφέλειαν* H.

65. *πενίτων* H.

66. Pro *μόνων* H. *μόνον* habet.

67. Pro *λαχόντων* H. *λαχόντος* habet.

68. *αὐτοῖς* H. Salm. Soar. alii habent. Postmodo apud Cui. et Falk. haec adiiciuntur: *καὶ ὥσπερ τούτους ἐκωλύσαμεν τοῦ μὴ ἐξωνεῖσθαι τὰ τῶν δυνατῶν, οὕτως πάλιν ἐκείνους ἀπείργομεν τοῦ μὴ ἐκ τῶν πενήτων τε καὶ στρατιωτῶν ἀπόρων ποιεῖσθαι τὰς ἐξωνήσεις μηδὲ τὴν ὁμοτέλειαν ἢ ἀνακοίνωσιν προβάλλεσθαι εἰς δικαιοσύνην εἰς ἣν πρὸς ἅπαντας τὴν νομοθεσίαν ποιούμενοι καὶ μὴ τῶν μὲν πλέον κηδόμενοι τῶν δὲ ἔλαττον.*

69. Pro *εἰ* H. *ἢ* habet.

70. *ἀνεπιφώνηται* H.

71. Pro *κλασματικὴν* unus ex Anonymis Reitzii *χασματικὴν* habet.

72. Herba *ἤγουν ἐξαλειμματικὴν* desunt in H.

73. *τὸν* deest in H.

74. Pro *ὅθεν* unus ex Anonymis Reitzii habet *ὅτι ὁ*.

75. *μείνωσιν* H.

76. *ἐν* deest in H.

77. Sic H. Falk. et Soar. pro *ἀνακοινωμένον*, quod Vulgo habetur. Reitzio hoc genus verbi et quod sequitur *μόνον*, valde suspectum est.

μόνον προτιμῶμαι[78] καὶ ἀναγκάζομαι τὸν οἶκον ὅλον ὠνήσασθαι καὶ μὴ ἀγοράζων ἐκπίπτω τῆς[79] ἀνακοινώσεως· πλὴν[80] μὴ θέλοντος τοῦ πράτου ὅλον τὸν οἶκον ὠνήσασθαί με, οὐκ ἔχω δίκαιον ἐκ τῆς μικρᾶς ἀνακοινώσεως ζητεῖν ὅλον.

118 Ἐφ᾽[z] οἷς ἔχω προτίμησιν ἀνακοινώσεως, κἂν ἀγορασθῶσι παρά τινος ἢ[81] δωρηθῶσι, κἂν πρὸς ἱερὸν οἶκον, ἀνατρέπεται ἡ δωρεά· καὶ τοῦτο ἔκρινεν ὁ Μάγιστρος καὶ ἀνέτρεψε[82] δωρεὰν καὶ ἐδικαίωσε τὸν προτιμώμενον.

119 Ὅτι[a] ἡ μὲν διὰ χρήσεως νομὴ τουτέστιν ἡ δεκαετία ἀνενόχλητον[83] τηρεῖ τὸν ἀγοραστήν· ἡ δὲ διὰ χρήσεως κυριότης[84] τουτέστιν ἡ τριετία τῆς μὲν ἀπαιτήσεως τῶν καρπῶν αὐτὸν ἐλευθεροῖ, οὐκέτι δὲ καὶ κύριον ἀσφαλῆ τῆς ὑποθήκης αὐτὸν καθίστησιν.

120 Οἱ[b] εὐαγεῖς[85] τόποι μὴ εὐποροῦντες ἀλλαχόθεν πληροῦν τὰ δημόσια καλῶς πωλοῦσι καὶ κτήσεις, δηλονότι ἐξεταζομένης τῆς ἐκποιήσεως παρὰ τῷ μητροπολίτῃ, συνόντων τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν κληρικῶν, προκειμένων τῶν θείων λογίων· καὶ εἰ μὴ δειχθῇ ἄλλος πόρος, ἐξοῦ δοῦναι τὰ δημόσια δυνηθῶσι, βεβαιούσθω τῶν ἀκινήτων[86] ἡ πρᾶσις ἐπὶ δεκρέτῳ καὶ δεδόσθω[87] τῷ δημοσίῳ[88] τὸ τίμημα τῶν πραθέντων καὶ ἀπόδειξις τῶν καταβληθέντων.

121 Ἐκεῖνο[c] δὲ[89] ἔτι προσθεῖναι τῷ νόμῳ δίκαιον ᾠήθημεν, ἵνα ὁ πιπράσκων δοῦλον[90] καὶ γινώσκων αὐτὸν ἢ κλέπτην ἢ μαινόμενον ἢ δαιμονῶντα προφωνείτω[91] περὶ τούτου[92] τῷ ἀγοραστῇ· εἰ γὰρ τοῦτο[93] μὴ ποιήσῃ[94], αὐτὸς μὲν λήψεται[95] τὸν δοῦλον, τὸ δὲ τίμημα διπλοῦν ἀντιστρέψει τῷ ἀγοραστῇ ἀπαιτούμενος καὶ εἴ τινα ζημίαν εἰργάσατο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἠγορακότος.

ΤΙΤΛ. Δ. ΠΕΡΙ ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ.

1 Ἡ[a] ἐμφύτευσις οὔτε μίσθωσίς ἐστιν οὔτε ἐκποίησις, ἀλλὰ μέσον τῶν δύο τούτων καθίσταται, καὶ ἐκ μέρους μὲν μετέχει εἰς

z. Ad marginem H. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ. Suall. praemisit Μάγιστρος, quod Salm. et Soar. delent. Salmasius tamen in eius locum substituit κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ. C. Ῥωμ. — a. Ad marginem H. C. βι. τὸ αὐτὸ τι. λη΄. κεφ. θ΄. Salm. βιβλίον τὸ αὐτὸ τι. λη΄. κεφ. οθ΄. Est Πεῖρα 6. 15. — b. Ad marginem H. τοῦ μ. τίτλου περὶ οἴκων εὐαγῶν. Et paullo inferius βι. τὸ αὐτὸ τι. λη΄. κεφ. θ΄. Salm. τοῦ μ. τίτλου. Est Prochiron 15. 2. p. 92. — c. Ad marginem H. τοῦ μ. τίτλου. Salm. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 14. 11. p. 91. — a. Ad marginem H. ἀναγν. βι. κ΄. τι. β΄. κεφ. α΄. Similiter Salmasius.

78. προτιμῶται H.

79. καὶ τῆς H.

80. Verba πλὴν et reliqua, quae ad finem usque huius §. 117. leguntur, in H. desunt.

81. Pro ἢ H. Soar. καὶ habent; ἢ vel καὶ est apud Cui. et Falk.; γὰρ Vulgo ante Reitzium.

82. ἀνέτρεψαι H.

83. ἀναιωόχλητον H.

praeferor totamque domum emere cogor, aut si non emero, communione excido. Sed venditore nolente totas me aedes emere, ius mihi non est ex parva communione totas petere.

In quibus communionis praelationem habeo, etiamsi ab aliquo vendantur aut donentur etiam sacrae aedi, rescinditur donatio. Atque ita iudicavit Magister donationemque rescidit et eum, qui praerogativam habebat, praetulit.

Per usum possessio id est decennium emtorem reddit securum: usucapio autem, id est triennium, a repetitione fructuum eum liberat, nec tamen dominum securum hypothecae constituit.

* Loca venerabilia, si aliunde tributa fiscalia implere nequeunt, recte etiam possessiones vendunt; dum scilicet alienatio a metropolita praesentibus episcopis et clericis, et propositis sacris oraculis, examinetur; et si non alia adpareat ratio, unde haec tributa persolvi possint, confirmetur venditio decreto pretiumque rerum venditarum detur fisco et solutionis probatio.

* Illud etiam legi adiicere aequum censuimus, ut qui servum vendit ac scit eum esse furem aut furiosum aut daemoniacum, emtorem ea de re praemoneat. Nisi enim hoc fecerit, et ipse servum recipiet et duplum pretium emtori restituet praestaturus quoque, si quod damnum in emtoris aedibus dederit.

TIT. IV. * DE EMPHYTEUSI.

Emphyteusis neque locatio est neque alienatio, sed medium inter haec duo obtinet et partim cum locatione communicat, par-

84. Pro κυρίστης H. κυότης habet.

85. Pro εὐαγεῖς H. εὐγενεῖς habet, sed contra Prochiron p. 92. Caeterum §. 120. seq. desunt in regio libro, uti Suaresius notavit.

86. Verba τῶν ἀκινήτων desunt Vulgo et apud Reitzium, habentur autem in H., Cui. Falk. Prochiro p. 93. Pro eo, quod sequitur δεκρέτῳ, quod habent H. Prochiron p. 92., antea edebatur σεκρέτῳ.

87. Pro δεδόσθω H. διδόσθω.

88. Sic H. Prochiron p. 93. τὸ τίμημα τῷ προσώπῳ Reitzius.

89. ἐκείνῳ H.

90. δούλου H.

91. Pro προφωνείτω H. προφωνῇ τῷ habet, sed contra Prochiron p. 91.

92. Pro τοῦτου H. τούτων habet, sed contra Prochiron p. 91.

93. Pro τοῦτο H. τούτῳ habet.

94. ποιήσει H., sed contra Prochiron p. 92.

95. λείψεται H., sed contra Prochiron p. 92.

μίσθωσιν, ἐκ μέρους δὲ τῇ ἐκποιήσει ταυτίζεται, καί ἐστιν ὥσπερ μίσθωσις ὁμοῦ καὶ ἐκποίησις. Ἡ μὲν γὰρ μίσθωσις οὐκ ἔστιν ἀεὶ οὐδὲ τὸ διηνεκὲς κέκτηται, ἀλλ' ἅπαξ γενομένη τοῦ εἶναι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν παύεται· ἡ δὲ ἐμφύτευσις δύναται καὶ τὸ διηνεκὲς ἔχειν καὶ εἰς ἀεὶ διαμένειν οὐκ ἐμποδίζεται· καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει τῆς μισθώσεως ἡ ἐμφύτευσις.

2 *Πάλιν δὲ ἡ ἐκποίησις*[1] *τελεία πρᾶσίς ἐστι καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι*[2] *τὴν καταβολὴν τοῦ τιμήματος οὐκέτι καταβάλλεταί τι ὁ ἀγοραστὴς οὐδὲ ἀναγκάζεται κατ' ἔτος διδόναι*[3] *τι· ἡ δὲ ἐμφύτευσις καθ' ἕκαστον χρόνον γίνεται καὶ ἀπαιτεῖται ὥσπερ τέλος ἐτήσιον· καὶ κατὰ τοῦτο*[4] *διαλλάττει πρὸς τὴν ἐκποίησιν ἡ ἐμφύτευσις.*

3 *Καὶ ὅτι μὲν ὁ λαβὼν κατ' ἐμφύτευσιν εὐκόλως, ἀφ' οὗπερ ἔλαβεν, οὐκ ἀποδιώκεται, οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον καιρὸν τὸ δοθὲν αὐτῷ κέκτηται, οὐκ ἔστι*[5] *μίσθωσις ἡ ἐμφύτευσις· ὅτι δὲ πάλιν τὸ τεταγμένον κατ' ἔτος δίδωσιν, οὐδὲ ἐκποίησίς ἐστιν*[6] *ἤγουν τελεία πρᾶσις, ἀλλὰ θεωρεῖται μέσον μισθώσεως καὶ ἐκποιήσεως· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ νόμιμα ταύτης ἰδικά ἐστι παρὰ τὰ νόμιμα, ἅπερ ἔχει ἡ μίσθωσις καὶ ἡ*[7] *ἐκποίησις.*

4 *Τὰς*[b] *ἐμφυτεύσεις παρὰ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως, καὶ τοῦ ὀρφανοτροφείου καὶ τῶν ξενώνων*[8] *καὶ τῶν νοσοκομείων*[9] *καὶ τῶν πτωχείων γίνεσθαι κελεύομεν ἐπί τε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ λαβόντος καὶ ἄλλων δύο ἐφεξῆς κληρονόμων.*

5 *Τὰ*[c] *ἐρείπια*[10] *τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ διηνεκῶς ἐμφυτευέσθωσαν καὶ ἐπὶ τῇ τρίτῃ μοίρᾳ τῶν ἐῤῥωμένων*[11] *τῆς κτήσεως*[12] *ἐνοικίων ἢ ἐπὶ τῷ ἡμίσει*[13] *τῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐμφυτευτοῦ γινομένην*[14] *ἐπανόρθωσιν τῶν ἐνοικίων.*

6 *Ὅτι*[d] *ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων καὶ ξενώνων*[15] *καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τε ἐντὸς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐκτὸς ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ καὶ διηνεκῶς δίδοται τὰ ἐρείπια*[16] *αὐτῶν ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ τοῖς βουλομένοις διδόναι*[17]*, καὶ κουφισμὸν μὴ πλείονα γίνεσθαι τοῦ ἕκτου μέρους τῆς προσόδου, ἣν ἔχει τὸ εἰς ἐμφύτευσιν διδόμενον πρᾶγμα.*

b. Ad marginem H. *βῖ. ε'. τῖ. β'. κεφ. α'. καὶ β'. περὶ εὐαγῶν οἴκων.* Salm. *ε'. α'. α'. καὶ β'.* Est Prochiron 15. 1. p. 92. — c. Ad marginem H. *κεφ. δ'. τοῦ μ. τίτλου.* Salm. *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 15. 4. p. 93. — d. Ad marginem H. *ἀνω. κεφ. τῶν αὐτῶν.* Salm. *κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ.*

1. Pro *ἐκποίησις* H. *ἐκφύτευσις* legit.
2. *καταγενέσθαι* H.
3. *διδόναι κατ' ἔτος* H.
4. Pro *κατὰ τοῦτο* H. *κατοῦτο* habet.
5. Pro *ἔστι* H. *ἔτι* habet.
6. *ἐστιν* deest in H.

tim alienationem refert, estque simul et locatio et alienatio. Locatio enim non perdurat aut perpetuam possessionem tribuit, sed semel facta post consummationem esse desinit: emphyteusis vero et perpetua esse potest nec prohibetur semper perdurare; atque in hoc differt a locatione emphyteusis.

Rursus alienatio perfecta est venditio et post persolutionem pretii nihil amplius pendit emtor neque annuum quid dare cogitur: sed emphyteusis quoque anno fit et annuum quasi tributum exigit, in eoque differt ab alienatione emphyteusis.

Et quia, qui in emphyteusin accepit, non facile ab eo, unde accepit, expellitur neque praedium datum parvo tempore possidet, emphyteusis non est locatio: rursus quia quotannis certum quid dat, neque alienatio est sive perfecta venditio, sed consideratur ut media inter locationem et alienationem: ideoque et iura illius sunt singularia prae iuribus, quae locatio habet et alienatio.

* Emphyteuses a sanctissima magna ecclesia regiae huius urbis et ab orphanotrophio et xenonibus et nosocomiis et ptochotrophiis fieri mandamus, tam in persona ipsius accipientis, quam in binis deinceps aliis heredibus.

* Aedificia collapsa ecclesiae Constantinopolitanae et in perpetuam emphyteusin dentur aut pro tertia parte integrae, quae pro ea possessione solvebatur, pensionis aut pro semisse praestandae post factam ab emphyteuta reparationem mercedis.

In aliis ecclesiis, monasteriis, xenonibus ac reliquis tam intra Constantinopolim quam extra in quocumque loco sitis loca ruinosa et perpetuo in emphyteusin volentibus dentur, et relevatio ne maior sit sexta parte reditus, quem res in emphyteusin data reddit.

7. Vox ἢ deest in H.
8. ξενόνων H.
9. νοσοκομίων H.
10. ἐρίπια H.
11. ἐῤῥωμένης Reitzius corrigit, sed contra Prochiron p. 93.
12. κτίσεως Reitzius scribit, sed contra Prochiron p. 93.
13. ἡμήσει H.
14. γενομένην H.
15. ξενόνων H.
16. ἐρείπεια H.
17. Reitzius vel διδόναι deleri vel λαμβάνειν legi vult. Ego crediderim ex male repetito δίδοται, quod supra legitur, διδόναι istud originem habuisse.

7 *Τὰς*[e] μισθώσεις παρὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων γίνεσθαι[18] κατὰ δύο τρόπους συγχωροῦμεν, ἢ μέχρι τοῦ τῆς ζωῆς χρόνου τοῦ ἐμφυτευσαμένου, ἢ ὅσους ἂν τοῖς συναλλάττουσι συναρέσῃ, μὴ ὑπερβαινούσας[19] δηλαδὴ τὸν τριακονταετῆ χρόνον.

8 *Ἐπὶ*[f] μὲν τῶν[20] ἐκκλησιῶν καὶ εὐαγῶν οἴκων ἐὰν ἐπὶ διετίαν μὴ καταβάλῃ ὁ ἐμφυτευτὴς τὸν συμφωνηθέντα κανόνα, ἐκπίπτει τῆς ἐμφυτεύσεως· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἐὰν ἐπὶ τριετίαν.

9 *Τοῖς*[g] οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν οἴκων εὐαγῶν διοικηταῖς, ἔτι γε μὴν καὶ τοῖς πάντων[21] χαρτουλλαρίοις καὶ τοῖς τούτων γονεῦσι καὶ παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ γένος αὐτοῖς ἢ ἐκ γαμικοῦ δικαίου συναπτομένοις ἀπαγορεύομεν ἐμφυτεύσεις τε καὶ μισθώσεις ἤγουν ὑποθήκας πραγμάτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσηκόντων ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου λαμβάνειν· γινωσκόντων[22], ὡς εἰ τοιοῦτόν τι γένηται, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρον ἔσται, καὶ ἐκπίπτειν μὲν τὸν ἐμφυτευσάμενον καὶ μισθωσάμενον τοῦ ἐμφυτευθέντος πράγματος, ζημιοῦσθαι δὲ καὶ τὴν καταβληθεῖσαν εἰς αὐτὸ τιμήν· τοὺς δὲ τὴν τοιαύτην ἐμφύτευσιν διαπραξαμένους οἰκονόμους καὶ χαρτουλλαρίους καὶ διοικητὰς τοσοῦτον ἅμα ζημιοῦσθαι καὶ προσκυροῦσθαι τῷ οἴκῳ, ὅσην καὶ ὁ ἐμφυτευσάμενος τῆς καταβληθείσης τιμῆς ὑπέστη ζημίαν.

10 *Αἱρετικοὶ*[h] ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν[23] πρᾶγμα μὴ ἐπικτάσθωσαν, μήτε κατὰ ἐμφύτευσιν, μήτε κατὰ μίσθωσιν· εἴ τις δὲ αἱρετικὸς ποιήσει[24] τοιοῦτό τι[25], ὃ δέδωκεν ὑπὲρ τούτων ἀπόλλυσιν[26].

ΤΙΤΛ. Ε. ΠΕΡΙ ΔΑΝΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΕΧΥΡΟΥ.

ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΚΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ.

1 *Τὸ*[a] χρέος καθολικώτερόν ἐστι τοῦ δανείου· δάνειον μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ δόσεώς τινος καὶ καταβολῆς χρεωστούμενον, καὶ ἄλλο τι παρὰ τοῦτο[1] οὐκ ὀνομάζεται δάνειον· χρέος δὲ καὶ αὐτὸ τὸ δάνειον καὶ τὸ ἀπὸ ληγάτου καὶ τὸ ἀπὸ τιμήματος πραθέντος τινὸς πράγματος ὑπολιμπανόμενον καὶ[2] τὸ ἀπὸ διαθήκης[3] καὶ ἁπλῶς τὸ ἀπὸ αἰτίας ὁποιασοῦν ὀφειλόμενον.

e. Ad marginem H. *ἀναγν. κεφ. ϛ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 15. 5. p. 93. — f. Salm. *κ'. β'. δ'. καὶ ε'.* — g. Ad marginem H. *βι'. ε'. τι'. β'. κεφ. ιε'.* Salm. *τι'. β'. κεφ. ιε'.* Est Basilicorum V. 2. 9. ad finem ed. Heimbach I. p. 131. Prochiron 15. 6. p. 94. — h. Ad marginem H. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Est *Μικρὸν Α.* §. *αἱρετικὸν ἀκίνητον.* — a. Ad marginem H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον*, quod et Reitzius statim post tituli rubricam apposuit. Est *Μικρὸν Χ. ζ'.*

18. *γίνεσθαι* H. Prochiron pag. 93. *γενέσθαι* Reitzius.

19. Sic H. Prochiron p. 93. *ὑπερβαλλούσας* Reitzius.

* Locationes a venerabilibus domibus fieri duobis modis permittimus, aut ad finem vitae emphyteutae, aut ad quot annos contrahentibus placuerit, non excedentes tamen tempus tricennale.

In ecclesiis quidem et venerabilibus locis si per biennium emphyteuta canonem conventum non solverit, emphyteusi excidit: in aliis autem, si per triennium.

* Oeconomos et orphanotrophos aliorumque locorum venerabilium administratores aeque ac chartularios omnium eorumque parentes et liberos, nec non alios aut genere aut affinitate illis coniunctos vetamus emphyteuses, locationes aut oppignerationes rerum ad loca venerabilia pertinentium vel per se vel per interpositam personam comparare: alioqui sciant, etsi quid tale factum fuerit, et irritum fore et emphyteutam conductoremque re emphyteuticaria excisurum, quin etiam persoluto pretio mulctatum iri. Oeconomi autem et chartularii atque administratores, qui huiusmodi emphyteusin constituerint, tantum damni sufferent domui adiudicandum, quantum in persoluto pretio damni emphyteuta passus est.

Haeretici rem soli ecclesiasticam ne adquirunto neque per emphyteusin neque per locationem. Quod si quis haereticus tale quid fecerit, quod pro his dedit, amittito.

TIT. V. * DE MUTUO ET PIGNORE.

EX BREVIARIO SECUNDUM LITTERAS DIGESTO.

Debitum generalius est mutuo. Mutuum enim est, quod ex datione aliqua et solutione debetur: neque aliud quid praeter hoc vocatur mutuum. Debitum autem est et ipsum mutuum et quod ex legato et quod ex testamento relinquitur, item quod ex pretio rei venditae et simpliciter quod ex qualicumque caussa debetur.

20. In H. tota §. 18. deest.
21. *πάντως* H.
22. *γινοσκώντων* H.
23. *ἐκκλησιαστηκῶν* H.
24. *ποιήσοι* H.
25. *τοιοῦτόν τι* H.
26. *ἀπόλυσιν* H.

1. Pro *τοῦτο* H. *τοῦτε* habet.
2. Verba *τὸ ἀπὸ ληγάτου — ὑπολιμπανόμενον καὶ* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton vocis *τὸ*.

3. Est qui pro *διαθήκης* legat *καταδίκης*. Reitzius aliquando cogitavit *καὶ τὸ ἀπὸ ληγάτου καὶ τὸ ἀπὸ διαθήκης ὑπολιμπανόμενον καὶ τὸ αὐτὸ* (?) *τιμήματος πραθέντος τινὸς πράγματος καὶ τὸ ἀπὸ καταδίκης καὶ ἁπλῶς* et caet.

2 *Οἱ[b] ἄρχοντες ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἷς ἄρχουσι, κωλύονται δανείζειν καὶ τοκίζειν καὶ πραγματεύεσθαι· αὐτοὶ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τόκῳ παρ' ἑτέρων δανείζονται· οἱ δὲ εἰς τὰς ὑπ' αὐτοὺς τάξεις[4] καὶ δανείζουσι καὶ τοκίζουσιν.*

3 *Οἱ[c] ἐκ τοῦ ἐνεχύρου ληφθέντες[5] καρποὶ ψηφίζονται εἰς τὸ χρέος, καὶ ἐὰν ἱκανοὶ γένωνται[6] πρὸς τὸ ὅλον χρέος, λύεται ἡ ἀγωγή, καὶ ἀποδίδοται τὸ ἐνέχυρον· εἰ δὲ καὶ πλείονές εἰσι τοῦ χρέους, οἱ καρποὶ ἀποδίδονται[7] οἱ περιττεύοντες.*

4 *Τῆς[d] δούλης οἱ κάματοι καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν ὑποτεθέντων οἰκημάτων εἰς τὸ χρέος ψηφίζονται· καὶ ἐὰν πολύ ἐστι τὸ συναγόμενόν, λύεται ἡ ἀγωγή.*

5 *Οἱ[e] καρποὶ τοῦ ἀγροῦ ψηφίζονται εἰς τὸ χρέος οὐ μόνον οὓς ἔλαβεν ὁ δανειστής, ἀλλὰ καὶ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν· εἰ δὲ καὶ ἔβλαψε τὸν ἀγρόν, ἐνάγεται καὶ περὶ τούτου.*

6 *Ὁ[f] δανείσας καὶ λαβὼν [εἰς][8] ἐνέχυρον οἶκον, ἐφ' ᾧ καταμένειν ἐν αὐτῷ, εἰ καὶ πλεῖόν ἐστι τὸ ἐνοίκιον[9] τοῦ νομίμου τόκου, ὅμως οὐ δοκεῖ πλείονα τόκον ἀπαιτεῖν ἀλλὰ μᾶλλον ἐλάττονος τὸν οἶκον μισθοῦσθαι· ἐὰν δὲ μισθώσας τὸν οἶκον λαμβάνῃ[10] τὸ μίσθωμα, τότε εἴτι ὑπὲρ τὸν νόμιμον τόκον δυνηθῇ λαβεῖν, τοῦτο εἰς κεφάλαιον λογίζεται[11].*

7 *Κυρίως[g] ἐνέχυρον λέγεται τὸ παραδοθὲν τῷ δανειστῇ· τὸ δὲ μὴ παραδοθὲν ἀλλὰ συμφωνηθὲν ὑποθήκη ἐστιν.*

8 *Ἐάν τις[h] ἐνέχυρον λάβῃ καὶ συμφωνηθῇ τι περὶ αὐτοῦ, τὸ δόξαν κρατείτω· εἰ δὲ μηδὲν ἔδοξε καὶ διετία παρέλθοι μετὰ τὴν καταδίκην ἢ διαμαρτυρίαν, ἔξεστι πιπράσκειν αὐτό.*

9 *Ὁ[i] δανειστὴς[12] μέλλων πιπράσκειν τὸ ἐνέχυρον γνώριμον τοῦτο ποιείτω τῷ χρεώστῃ, εἰ εὐχέρειαν ἔχει, καὶ διαμαρτυράσθω αὐτόν· εἰ μέντοι περιγραφὴν ποιήσῃ[13] ἐν τῇ πράσει, τῇ προσφόρῳ ἀγωγῇ εὐθυνέσθω.*

10 *Ὁ[k] ἐνέχυρον κρατῶν[14] οὐχ ὑπόκειται, οὐδὲ γὰρ ἐπὶ φυλακῇ νέμεται.*

b. Ad marginem H. *περὶ ἀρχόντων ἀνα. βῑ. κγ'. τῑ. α'. κεφ. λε'.* Salm. *κγ'. α'. κγ'.* — *c.* Ad marginem H. *περὶ ὑπὸ θηκώων καρπῶν βῑ. κε'. τῑ. α'. κεφ. λε'.* Salm. *κε'. α'. λε'.* Est Prochiron 16. 1. p. 95., Basilicorum XXV. 1. 43. ed. Heimbach III. p. 65. — *d.* Ad marginem H. *κεφ. λη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 16. 2. p. 95. — *e.* Ad marginem H. *ανα. βῑ. κε'. τῑ. α'. κεφ. λθ'.* Similiter Salm. Est Prochiron 16. 3. p. 95. Habetur etiam in Basilicis l. c. 45. ed. Heimbach III. pag. 65. — *f.* Ad marginem H. *περὶ ἀντιχρήσεως βῑ. ιθ'. τῑ. α'. κεφ. νε'.* Salm. *ιθ'. α'. νε'.* Est Basilicorum XXIII. 3. 62. ed. Heimbach II. p. 725. — *g.* Ad marginem H. *βῑ. κε'. τῑ. ζ'. κεφ. νζ'. περὶ πράσεως ἐνεχύρου.* Exstat in Synopsi XXV. 1. 9. p. 257. — *h.* Ad marginem H. *βῑ. κε'. τῑ. ζ'. κεφ. νζ'. περὶ πράσεως ἐνεχύρου.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXV. 7. 57. p. 260. — *i.* Ad marginem H. *βῑ. με'. τῑ. ζ'. κεφ. κς'.* Salm. *κη'. ζ'. κς'.* Est Basilicorum XXV. 7. 26. ed. Heimbach III. p. 87. —

Praesides in provinciis, quas regunt, mutuare, fenerare et negotiari prohibentur; ipsi autem potius ab aliis fenori sumunt. Officiales autem, qui iis subsunt, et mutuum dant et fenerantur.

* Fructus ex pignore percepti in debitum imputantur: et si ad totum debitum sufficiant, tollitur actio pignusque redditur. Quod si fructus debito sint maiores, superflui restituuntur.

* Operae ancillae et domorum oppigneratarum mercedes in debitum imputantur: et si satis multum inde collectum est, tollitur actio.

* Fructus fundi in debitum imputantur, non modo quos creditor percepit, sed etiam quos percipere potuit. Quod si agrum deteriorem reddidit, de eo etiam convenitur.

Mutuum dans et in pignus accipiens aedes ea lege, ut inhabitet, etiamsi merces maior sit usura legitima, tamen non videtur maiorem usuram poscere sed aedes potius minoris conduxisse. Sed si domum elocans mercedem accipiat, tum si quid ultra usuram legitimam percipere potuit, id omne in sortem imputabitur.

Proprie pignus dicitur, quod creditori traditur: quod autem non traditur, sed conventione obligatur, hypotheca est.

Si quis pignore accepto paciscatur quid de eo, placitum obtineat. Sed si nihil convenerit bienniumque transierit post condemnationem aut denuntiationem, vendere illud licet.

Creditor pignus vendere cupiens notum hoc faciat debitori, si facultatem habeat, eique testato denuntiet. Quod si in venditione fraudem commiserit, competenti actione convenitor.

Qui pignus tenet, actione Paulliana non tenetur: nec enim custodiae caussa possidet.

k. Est Basilicorum IX. 8. 13. ed. Heimbach I. p. 480. Huc refertur scholium, quod paullo post habetur, sed in H. deest:

Τὶς ἔχων δανειστὰς διαφόρους εἰλκύσθη παρ' ἑνὸς τούτων καὶ ἀπῃτεῖτο

Quidam diversos habens creditores ab uno horum conventus et de debito

4. Pro τάξεις H. τάξις habet.

5. συλληφθέντες H., sed contra Prochiron p. 95.

6. γένονται H.

7. ἀποδίδοται H.

8. Vox εἰς deest in H., sed fuit in libro Salmasii et in Basilicis ed. Heimbach. II. p. 725.

9. ἐνοίκοιον H.

10. λαμβάνει H.

11. Sic H. Salm. Basilica II. p. 725. λογίζονται alias.

12. Pro δανειστὴς H. δανιστεὶς habet.

13. ποιήσει H.

14. Tota §. 10. deest in H.

11 *Εἴτε*[l] *ἐξ ἀρχῆς εἴτε μετὰ ταῦτα συμφωνηθῇ περὶ τῆς πράσεως τῶν ἐνεχύρων, εἴτε μηδὲν συμφωνηθῇ, καλῶς αὐτὰ πιπράσκει ὁ δανειστὴς καὶ ποιεῖ δεσπότην τὸν ἀγοραστήν· εἰ μὴ ῥητῶς συνεφωνήθη μὴ πιπράσκειν αὐτά· τότε γὰρ ἐνέχεται τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ ὁ πωλήσας αὐτὰ δανειστής.*

12 *Ἐὰν*[m] *εἴπῃ ὁ δανειστὴς ὅτι εἰ μὴ καταβληθῇ μοι τὸ χρέος ἐντὸς τοῦδε τοῦ χρόνου, δεσπότης ἔσομαι*[15] *τοῦ ἐνεχύρου, τοῦτο τὸ σύμφωνον ἀνίσχυρον ἔστω.*

13 *Ἐὰν*[n] *συμφωνηθῇ πιπράσκεσθαι τὸ ἐνέχυρον οὐ μόνον διὰ τὸ κεφάλαιον ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς τόκους καὶ τὰ εἰς αὐτὸ δαπανηθέντα, πιπράσκεται· τὸ γὰρ ἐνέχυρον τὸ ὑπὸ τὸ κεφάλαιον ὑποτεθὲν*[16] *σιωπηρῶς καὶ ἐπὶ τοῖς τόκοις ὑπόκειται.*

14 *Ὁ*[o] *τὸ ἀλλότριον ἐνεχυριάζων ἑαυτὸν ποιεῖ ἔνοχον· τὸ γὰρ ἐνεχυριασθὲν οὐ ποιεῖ ἔνοχον τὸν κεκτημένον δηλονότι.*

15 *Τὸ*[p] *συμφωνηθῆναι, τὸν χρεώστην ἐν τῷ τὴν προθεσμίαν αὐτοῦ*[17] *τῆς καταβολῆς ὑπερβαίνειν διάπρασιν γίνεσθαι τοῦ ἐνεχύρου, οὐκ ἀναιρεῖ τὴν τοῦ ἐνεχύρου ἀγωγήν, ὅταν ἐλάττονος πωλήσῃ ὁ δανειστὴς*[18] *τῷ συμφώνῳ τῷ ἐν τῷ πλήθει πολιτευομένῳ*[19] *ἐναχθῆναι.*

16 *Τὸ*[q] *ἀπὸ καταδίκης ἐνέχυρον ἡ τάξις πιπρασκέτω· εἰ δὲ μηδεὶς εὑρεθείη ὁ*[20] *ἀγοράζων, εἴτε οὖν ἥττονος*[21] *εὑρεθῇ καὶ βουληθῇ ὁ νενικηκὼς ὑπερθεματίζων ἀγοράσαι*[22]*, ἔξεστιν αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν ὥσπερ ἐξωτικῷ.*

17 *Δύναται*[r] *ὁ δανειστὴς κατέχων*[23] *τινὸς χρεώστου ἐνέχυρον καὶ αὐτὸς ἑτέρῳ δανειστῇ διδόναι πάλιν αὐτὸ εἰς ἐνέχυρον· πλὴν ὑπὲρ τόσου*[24] *τιμήματος, ὑπὲρ οὗ καὶ αὐτὸς κατέσχεν αὐτό.*

τὸ χρέος καὶ μὴ ἔχων αὐτὸ δοῦναι δέδωκε τῷ δανειστῇ ἐνέχυρον· καὶ μετὰ τὴν δόσιν τοῦ ἐνεχύρου ἐξήτησαν οἱ λοιποὶ δανεισταὶ πεμφθῆναι εἰς νομὴν τῶν τοῦ χρεώστου πραγμάτων, ὡς λανθάνοντος καὶ μὴ ὑποδεχομένου τὸ δικαστήριον (*δικαστῶς* vulgo, *δικαστικῶς* Gothofredus). *Ἆρα δύνανται οἱ πεμφθέντες δανεισταὶ ἐπὶ νομῇ λαμβάνειν τὸ ἐνέχυρον τὸ δοθὲν τῷ συνδανειστῇ; οὐχί· διότι ὁ λαβὼν τὸ ἐνέχυρον ἐπὶ ἰδίᾳ ἀσφαλείᾳ ἔλαβεν αὐτό, ὡς ἂν ἐκεῖθεν ἀποβληθῇ* (Reitzius coniicit *ἀπολυθῇ*), *καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς καθόλου νομῆς τῶν δανειστῶν ἤτοι τῆς ῥεῖ σερβάνδαε καῦσα· ὁ γὰρ ἐξ ἐκείνης νεμόμενος, ὡς ὀνόματι πάντων τῶν δανειστῶν νεμόμενος καὶ φυλάττων τὰ τοῦ χρεώστου πᾶσι τοῖς δανεισταῖς, εἰκότως ἐνάγεται παρ' ἐκείνων, ἵνα εἰσάξῃ τὰ πράγματα εἰς τὸ μέσον.*

adpellatus fuit, quod cum solvere non posset, creditori pignus dedit: et post pignoris traditionem reliqui creditores petierunt mitti in possessionem bonorum debitoris, quippe latitantis et iudicium detrectantis. Num poterunt creditores in possessionem missi pignus sibi capere datum concreditori? Neutiquam: nam qui pignus accepit, securitatis suae caussa id accepit, ut inde sibi satisfieret, et non ex universali creditorum possessione sive rei servandae caussa. Qui enim sic possidet, tamquam omnium creditorum nomine possidens bonaque debitoris omnibus creditoribus servans recte ab iis convenitur, ut bona in medium conferat.

Sive ab initio sive postea convenerit de pignorum venditione, sive nihil convenerit, recte ea vendit creditor emtoremque dominum facit: nisi expressim convenerit, ne vendantur; tunc enim creditor ea vendens actione furti tenetur.

Si dixerit creditor, nisi mihi debitum intra illum diem fuerit solutum, dominus ero pignoris, huiusmodi pactum est invalidum.

Si convenerit, ut pignus vendatur non modo ob sortem sed et ob usuras et factas in id impensas, venditur: nam pignus pro sorte oppositum etiam tacite pro usuris obligatur.

Qui rem alienam oppignerat, sese obnoxium reddit: nec scilicet pignus obnoxium facit illum, qui accepit.

* Pactum, ut pignoris venditio fiat, si debitor praestitutum solutionis tempus excesserit, actionem pigneratitiam non tollit, si creditor minoris vendiderit, quam communi consuetudine vendi debuerit.

Pignus ex caussa iudicati captum officium distrahat: quod si nullus emtor inveniatur, aut qui invenitur, iusto minus offerat, velitque is qui vicit plus licitans emere, id ei aeque atque extraneo facere licet.

Creditor a debitore pignus nactus alii ipse rursus creditori in pignus dare potest: sed pro eadem summa, pro qua et ipse possidebat.

l. Ad marginem H. βï. κε΄. τï. α΄. κεφ. δ΄. Salm. κη΄. α΄. δ΄. Est Synopsis XXV. 1. 4. p. 257. — *m.* Ad marginem H. βï. κε΄. τï. ζ΄. κεφ. ξ΄. Salm. κθ΄. ζ΄. ζ΄. Est Synopsis XXV. 7. 57. p. 260. — *n.* Ad marginem H. βï. κε΄. τï. α΄. κεφ. θ΄. Salm. κη΄. τιτ. α΄. Est Synopsis XXV. 1. 9. p. 257. — *o.* Ad marginem H. κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. — *p.* Ad marginem H. κεφ. ια΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 15. 4. p. 95. seq. — *q.* Ad marginem H. βï. κε΄. τï. ζ΄. κεφ. ιζ΄. Salm. κη΄. ζ΄. ιζ΄. Est Sy-Synopsis XXV. 7. 17. pag. 259. — *r.* Ad marginem H. Salm. κεφ. κθ΄. τοῦ αὐτοῦ.

15. ἔσωμαι H.

16. ὑποτιθὲν H.

17. Pro αὐτοῦ, quod et H. et Prochiron p. 94. habent, Reitzius mavult αὐτὸν.

18. δανειστεῖς H.

19. Haec unus ex Anonymis Reitzii.

20. Vox ὁ deest in H., sed legitur in Synopsi p. 259.

21. ἥττονες H., sed contra Synopsin p. 259.

22. ἀγοράσαι H.

23. ὁ κατέχων H.

24. Pro τόσου H. Cui. Falk. habent τοσούτου. Non absurde.

18 Τὰ[s] συμβαίνοντα τυχηρὰ ἐν[25] τῷ ἐνεχύρῳ ἐπιβλαβῆ τε καὶ ἐπικερδῆ τὸν χρεώστην ὁρᾷ[26].

19 Ἐδανείσατό τις[27] ἀπ' ἐμοῦ ι. φ'. δεδωκώς μοι ἐνέχυρον σκεύη ἀργυρᾶ· γενόμενος δὲ αὐτῶν ἐν χρήσει ἐζήτησε τοῦ λαβεῖν αὐτά, καὶ μετὰ καιρὸν ᾐτήσατο, ἵνα πωλήσῃ τὰ ἐνέχυρα καὶ ἐπέτρεψα αὐτῶν τὴν διάπρασιν· εἶτα ἀγοράσαι[28] βούλομαι αὐτὰ περὶ[29] τοῦ ἀγοράσαντος ἀγοραστοῦ· καί φησιν ὁ νόμος, μὴ δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν, ἅπαξ[30] ἐπέτρεψα τὴν διάπρασιν καὶ ἐξέπεσον οὗ εἶχον ἐνεχύρου δικαίου· ἕξει οὖν αὐτὰ ἀσφαλῶς ὁ ἀγοραστής, ἐγὼ δὲ κατὰ τοῦ χρεώστου ἔχω τὴν ἀγωγήν.

20 Τὰ[31] κατὰ τύχην τοῖς ἐνεχύροις ἐπισυμβαίνοντα τὸν χρεώστην ὁρᾷ· καὶ ἐάν τις δανείσας τινὶ λάβοι παρὰ τοῦ χρεωφειλέτου[32] ἐνέχυρον, εἶτα συμβῇ ἀπολεσθῆναι τὸ ἐνέχυρον κατὰ τύχην, ὁ δανειστὴς οὐ μόνον οὐδὲν ζημιοῦται ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἐνεχύρου, ἀλλὰ καὶ τὸ χρέος ὁλόκληρον μετὰ τῆς αὐτοῦ ὠφελείας δύναται ἀπαιτεῖν· ὀφείλει δὲ ὁ δανειστὴς μήτε ἀμέλειαν μήτε δόλον εἰς τὸ ἐνέχυρον ἐπιδεῖξασθαι μήτε χρήσασθαι αὐτῷ εἰς ἄλλο τι, παρ' ὃ ὁ δοὺς αὐτὸ συγκατέθετο.

21 Ὥσπερ[t] τὰ τυχηρὰ ὁ δανειστὴς οὐκ ἐπιγινώσκει τοῦ ἐνεχύρου, οὕτω δόλον καὶ ῥαθυμίαν καὶ φυλακὴν παρέχει[33] ἐπ' αὐτῷ.

22 Ἐὰν[u] ὁ δανειστὴς μὴ παρ' ἰδίαν αἰτίαν ἀπολέσῃ[34] τὸ ἐνέχυρον, οὐκ ἐγκαλεῖται, χρὴ δὲ αὐτὸν ἀποδεῖξαι ὅτι ἀπώλεσε· τὰ γὰρ τυχηρὰ οὐ κινδυνεύεται τῷ δανειστῇ, ἀλλὰ δύναται κατὰ τύχην ἀπολέσας τὸ πρᾶγμα ἀπαιτεῖν τὸ αὐτῷ κεχρεωστημένον. Ἐὰν δὲ μεταξὺ τῶν συναλλασσόντων ἤρεσεν, ἵνα ἡ ἀπώλεια τῶν ἐνεχύρων ἐλευθερώσῃ τὸν χρεώστην, τοῦτο ἰσχὺν ἔχει[35].

23 Εἴ τις δανείσας[36] καὶ λαβὼν ἐνέχυρον χρήσεται τούτῳ εἰς πρᾶγμα μὴ δοκοῦν τῷ χρεώστῃ, καὶ συμβῇ τῷ ἐνεχύρῳ βλάβη τις ἐντεῦθεν ἢ καὶ παντελὴς ἀπώλεια, εἰς τὸν δανειστὴν τὸ ἐπισυμβὰν καὶ οὐκ εἰς τὸν χρεώστην ἀνάγεται.

24 Ἡ[v] τοῦ ἐνεχύρου ἀνάδοσις[37] οὐκ εἰσάγει τοῦ χρέους συγχώρησιν, εἰ μὴ τοῦτο ἰδικῶς συνέδοξε.

s. Ad marginem H. περὶ τυχηρῶν αὐτοῖς ἐνεχύροις βι. κε'. τι. α'. κεφ. ιη'. Salm. κη'. α'. ιη'. Est Synopsis XXV. 2. 18. p. 258. — t. Ad marginem H. κεφ. να'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXV. 2. 51. p. 258. — u. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. νθ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 16. 5. pag. 96. — v. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. νθ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. βι. ια'. κεφ. γ'. Est Synopsis XI. 1. 3. p. 74.

25. Vox ἐν deest in H.

26. ὡρᾷ H.

27. Deest haec tota §. 19. in H. et regio, uti Soar. testatur, qui idem scholii loco esse iudicavit. Reitzius fortasse ex scholio Basilicorum sumtum esse arbitratur.

Casus fortuiti in pignore tam noxii quam prosperi ad debitorem spectant.

Mutuos quis a me sumsit solidos quingentos datis in pignus vasis argenteis. Quibus cum indigeret, rogavit ut ea reciperet: ac postea petiit, ut sibi pignora vendere liceret, consensique venditioni. Ego deinde ab emtore ea vindicare volebam. Et lex ait, me hoc facere non posse, quod semel venditionem permisi pignorisque iure, quod habui, excidi. Emtor itaque secure illa retinebit: at mihi contra debitorem actio competit.

Quae casu fortuito pignoribus accidunt, ad debitorem pertinent. Et si quis cui mutuans a debitore pignus acceperit, ac postea accidat, ut pignus casu amittatur, creditor non solum in pignoris amissione damnum non facit, sed etiam totum debitum cum eiusdem commodo petere potest. Creditor autem neque negligentiam neque dolum in pignore admittere neque eo in aliud quid uti debet, quam cuius gratia dans illud deposuit.

Sicut fortuitos pignoris casus venditor haud adgnoscit, ita dolum, negligentiam et custodiam in eo praestat.

* Si creditor sine sua culpa pignus amiserit, non convenitur: probandum vero ei est, se amisisse. Fortuita enim creditoris periculo non sunt: sed re casu amissa debitum recte debet. Si autem inter contrahentes placuerit, ut pignorum amissio debitorem liberet, validum hoc est.

Si quis mutuans et pignus accipiens eo utatur in rem debitori haud complacitam et inde damnum aliquod pignori contingat aut totum etiam intereat, id quod accidit, creditori, non debitori imputatur.

Pignoris redditio liberationem debiti non inducit, nisi specialiter hoc convenerit.

28. Pro ἀγοράσαι Cui. ἐκδικεῖν coniicit, unus ex Anonymis Reitzii ἐκδικῆσαι, denique alius ἐκνικῆσαι.

29. Pro περὶ Cui. παρὰ coniecit legendum esse.

30. ὅτι ἅπαξ vel ἅπαξ γὰρ Reitzius scribi vult.

31. Haec quoque §. 20. deest in H.

32. Sic correxi ex Lexicis, χρεοφειλέτου Vulgo.

33. Pro παρέχει H. ὀφείλει παρέχειν habet. Synopsis pag. 258. habet παρέχειν ὀφείλει. Ego nihil immutare sustinui.

34. ἀπολέσει H.

35. οὐχ ἔχει H., sed contra Prochiron p. 96.

36. Haec §. 23. deest in H.

37. ἀνάδωσης H.

25 *Ὁ[w] πολλὰ πράγματα[38] λαβὼν εἰς ὑποθήκην εἰ μὴ πληρωθῇ τὸ χρέος, οὐκ ἀναγκάζεται τὸ ἓν ἐλευθερῶσαι.*

26 *Ὑποθήκη[39] μέν ἐστι τὸ παραμένον μὲν τῷ χρεώστῃ, ὑποτιθέμενον δὲ τῷ δανειστῇ εἰς τὸ γραμματεῖον ἕνεκεν τῆς τοῦ χρέους ἱκανώσεως· ἐνέχυρον δὲ τὸ ἐν χερσὶ διδόμενον τῷ δανειστῇ. Κοινῷ δὲ ὀνόματι καὶ τὸ διδόμενον καὶ τὸ ὑποτιθέμενον ἐνέχυρον λέγεται.*

27 *Ὁ[ww] δανειστής, ὅστις ἀγροὺς ἢ οἴκους εἰς ὑποθήκην ἔλαβε, τὴν ζημίαν τὴν ἐν τοῖς τεμνομένοις[40] δένδροις καὶ τοῖς καταλυομένοις οἴκοις ἐξ αὐτοῦ γινομένην[41] εἰς λόγον ἐνεγκεῖν ἀναγκασθήσεται· καὶ ἐὰν[42] κατὰ δόλον ἢ πταῖσμα τὸ πρᾶγμα τὸ ὑποτεθὲν χεῖρον ἐποίησε, καὶ τούτου ἕνεκεν τῇ ἀγωγῇ ἐνάγεται· ἵνα τοιοῦτον ἀποκαταστήσῃ τὸ πρᾶγμα, ὁποῖον ἦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑποθήκης. Ὁ δὲ δανειστὴς τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα, ἅπερ ἐποίησε περὶ τὸ ὑποτεθὲν πρᾶγμα, ἀπαιτεῖν οὐ κωλύεται.*

28 *Τὰ[x] ὑποτεθέντα πράγματα εἰς ἐνέχυρον προσωπικῶς ζητοῦσιν οἱ χρεῶσται· οὐδὲ γὰρ ἔξεστι τῷ[43] δανειστῇ χωρὶς συμφώνου[44] καὶ ἀρχικῆς κελεύσεως ἀφαιρεῖσθαι τὰ πράγματα τοῦ χρεώστου, τουτέστι διαπιπράσκειν τὰ εἰς αἰτίαν ἐνεχύρου κατεχόμενα πράγματα[45].*

29 *Ἐὰν[y] ὁ ὑποτεθεὶς οἶκος καυθῇ, καί τις ἀγοράσας τὸ ἔδαφος κτίσῃ, καὶ τὸ κτισθὲν ὑπόκειται· ὁ δὲ καλῇ πίστει νομεὺς οὐκ ἀποκαθίστησιν, εἰ μὴ λάβοι τὰς δαπάνας, εἰς ὅσον τὸ πρᾶγμα γίνεται τιμιώτερον.*

30 *Ἐὰν[z] πρᾶγμα ἀλλότριον ὑπέθετό τις[46], εἶτα δεσπόσῃ αὐτοῦ μετὰ ταῦτα, οὐδὲν ἧττον ἰσχυρῶς ἔδοξεν ὑποτίθεσθαι αὐτὸ ἐξ ἀποτελέσματος.*

31 *Προτιμᾶται[a] παρὰ[47] τῶν[48] ἐχόντων ὑποθήκην καὶ αὐτὸς ὁ το ἐνέχυρον λαβὼν καὶ ὁ κληρονόμος.*

32 *Τοῦ[b] Μελίου χρεωστήσαντος καὶ ἀφαιρεθέντος κτήματα, εἶτα κινήσαντος ὡς κακῶς ἐτιμήθησαν τὰ κτήματα, ἀπεφήνατο ὁ Μάγιστρος, δοῦναι τοῦτον τὸ χρέος καὶ ἀπολαβεῖν τὰ κτήματα·[49] καὶ*

w. Ad marginem H. nihil ascriptum est. Salmasius habet *κέ. β́. ις́*. Est Synopsis XXV. 1. 16. p. 257. — *ww*. Ad marginem H. *κεφ. ιζ́. τοῦ αὐτοῦ περὶ ὑποθηκώων πραγμάτων*. Salm. *κεφ. ιζ́. τοῦ αὐτοῦ*. Est Prochiron 16. 6. p. 96. seq. — *x*. Ad marginem H. *κεφ. κ́. τοῦ αὐτοῦ*. Similiter Salmasius. Est Prochiron 16. 7. p. 97. — *y*. In C. est *Ῥωμ*. 19. 4. Ad marginem H. *βῖ. κέ. τῖ. ά. κεφ. ς́*. Salm. *κή. ά. κς́*. Sunt haec, paucis verbis immutatis, sumpta ex Synopsi XXV. 2. 26. p. 258. — *z*. Ad marginem H. *βῖ. ῥωμαικὸν τῖ. θ́. κεφ. δ́*. Salm. *βῖ. ῥωμαικὸν τῖ. ιθ́. κεφ. δ́*. — *a*. Ad marginem H. *βῖ. ῥωμαικὸν τῖ. μή*. (sive *νή*. est) *κεφ. β́. σημ*. (h. e. *σημείωσαι*). Salm. *βιβλ. ῥωμ*. — *b*. In C. est *Ῥωμ*. 55. 2. Ad marginem H. nihil ascriptum est Salm. *σχολ. σημείωσαι*. Est *Πεῖρα* 58. 2.

38. ὁ H. Synopsis pag. 257., deest apud Reitzium.

39. Tota §. 26. deest in H.

Qui multas res in hypothecam accepit, si debitum non dependatur, nullam earum cogitur liberare.

Hypotheca quidem est, quae apud debitorem remanet, sed creditori obligata est per instrumentum, ut pro debito satisfiat: Pignus autem quod creditori in manus traditur. Communi autem nomine et traditum et oppositum pignus dicitur.

* Creditor, qui agros vel domos pignori accepit, damnum in arboribus succidendis et domibus diruendis a se datum rationibus inferre cogitur. Et si dolo aut culpa rem obligatam deteriorem fecerit, eo etiam nomine pigneratitia tenetur, ut talem reddat, qualis oppignerationis tempore erat. Creditor autem necessarias impensas, quas circa rem pigneratam fecit, repetere non prohibetur.

* Res pignori oppositas debitores actione personali repetunt. Neque licet creditori absque pacto et praesidiali iussione res debitoris auferre id est vendere res pignoris nomine detentas.

Si domus oppignerata deflagret, et quisquam emta area aedificet, etiam novum aedificium obligatur: sed bonae fidei possessor non restituit, nisi impensas recuperet, in quantum res pretiosior facta.

Si quis rem alienam oppigneraverit ac deinde illius dominus fiat, nihilominus eam valide oppignerasse videtur ex eventu.

Prae illis qui hypothecam habent praefertur et ipse qui pignus accepit et heres.

Quum Melius debitor, ablatis sibi praediis, quereretur praedia perperam fuisse aestimata, pronuntiavit Magister, ut solveret debitum ac praedia reciperet. Et ille petebat temporis intervallum,

40. *γενομένοις* H., sed contra Prochiron p. 96.

41. Pro *γινομένην* aliqui *γινομένων* edidere, sed contra H. Prochiron p. 96., ubi est *γενομένην*.

42. Vulgo hoc loco addunt *μή*, quod deest in H. et Prochiro p. 96.

43. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

44. *συμφόνου* H.

45. His quidem Cui. et Falk. haec addunt *ὁ δανειστὴς ὑποκείμενον αὐτῷ πρᾶγμα πωλήσας οὐ δοκεῖ ἐπίδικον πεπρακέναι, ἐπειδὴ κατὰ παράκλησιν νέμεται αὐτὸ ὁ χρεώστης*, quae quidem et in H. desunt.

46. *ὑπέτεθο* Reitzius ex errore typographi.

47. Tota haec §. 31. infra §. 52. repetitur.

48. Unus ex Anonymis Reitzii post *τῶν* negativam *μὴ* addit.

49. Verba *ἀπεφήνατο ὁ Μάγιστρος — καὶ ἀπολαβεῖν τὰ χρήματα* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton verborum *τὰ κτήματα*.

οὗτος ᾔτησε προθεσμίαν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μετὰ τὴν ποίησιν[50] τῆς σημειώσεως[51] καιρὸς μῆνες ἕξ· καὶ εἰ ὑπερεκπέσοι καὶ τοῦτον τὸν ὅρον, ἐδικαιώθη ὁ ἀντίδικος δεσπόζειν τῶν κτημάτων.

33 *Ἡ[c] χρονία νομὴ οὐκ ἀναιρεῖ τὸ ἐνέχυρον.*

34 *Ὁ[d] δανειστὴς καὶ ὁ τούτου κληρονόμος οὐκ ἔχει μακροῦ χρόνου παραγραφὴν εἰς τὸ μὴ ἀποδοῦναι τὸ ἐνέχυρον μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸ χρέος τουτέστι τῇ τριακονταετίᾳ.*

35 *Εἰσὶ[e] δὲ καὶ ἐνέχυρα καὶ ὑποθῆκαι σιωπηρῶς συναλλασσόμενα· ὁ γὰρ δανείζων εἰς ἀνανέωσιν οἴκου ἢ κατὰ ἐντολὴν τοῦ δεσπότου τοῦ χορηγοῦντος[52] τὴν ἔξοδον τοῦ κτίσματος ἔχει τὸν οἶκον ὑποκείμενον καὶ νικᾷ τοὺς λοιποὺς δανειστάς, βουλόμενος τὸν τοιοῦτον οἶκον λαβεῖν εἰς ἱκάνωσιν.*

36 *Ἐὰν[f] δυσὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑποτεθῇ, αἱ ὧραι αἱ προλαμβάνουσαι καὶ ὑστερίζουσαι οὐ ποιοῦσί τινι αὐτῶν προτίμησιν, ἀλλ' ὑπόκειται αὐτοῖς κατὰ ἀναλογίαν τοῦ χρέους.*

37 *Ἐὰν[g] δανείσῃ τίς τινι, εἶτα δανείσω καὶ ἐγὼ αὐτῷ ἐπὶ τὸ[53] ἐξελθεῖν καὶ πραγματεύσασθαι εἰς τήνδε τὴν πανήγυριν[54], καὶ ἐξελθὼν ὁ δανεισάμενος εἰς τὴν πανήγυριν τελευτήσῃ, νικῶ ἐγὼ τὸν προγενέστερον δανειστὴν εἰς τὸν ἀγορασθέντα ἀπὸ τῆς πανηγύρεως[55] φόρτον, ὡς ἐπὶ τούτῳ δανείσας.*

38 *Γίνωσκε[56] καθόλου ὅτι πᾶς δανειστὴς ἢ προσωπικός ἐστιν ἢ ἐνυπόθηκος· καὶ προσωπικὸς μέν ἐστιν ὁ δανείζων τινὶ ἄνευ ἐνεχύρων ἢ ὑποθήκης, καὶ ἔχει μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ δανεισαμένου ἔνοχον τῷ δανείῳ, οὐ μὴν καὶ τὴν περιουσίαν· ἐνυπόθηκος δὲ ὅστις ἔλαβεν ὑποθήκην ἢ οἶκον ἢ κτῆμα· καί ἐστιν ἰσχυρότερος τοῦ προσωπικοῦ, ὡς ἔχων καὶ τὰ ὑποτεθέντα πράγματα ἔνοχα.*

39 *Ὅτι[h] ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ἀγωγῶν, ἐὰν ἔσχατος δανειστὴς ἀπολάβῃ τὸ δάνειον καὶ παραδράμῃ τριετία σιωπηρὰ καὶ γινώσκῃ[57] τοῦτο ὁ πρῶτος δανειστής, οὐ μετακινεῖ τὸν λαβόντα.*

40 *Ὁ[i] τὸ ἴδιον χρέος λαβὼν[58] ἀποκλείει τὸν προγενέστερον, διότι ἐῤῥαθύμησεν· οἱ γὰρ νόμοι τῶν ἀγρυπνούντων εἰσὶν ἀλλ' οὐχὶ τῶν βαρέως κοιμωμένων.*

41 *Ὅτι[k] ἐὰν παρά τινος τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ὑποτεθῇ πρῶτον μὲν*

c. Ad marginem H. *ἀνα. βι. κε'. τι. α'. κεφ. μα'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXV. 2. 41. p. 258. et *Πεῖρα* 6. 26. Quod Soar. annotavit *ῥωμ. τι. νη'. κεφ. β'.*, manifesto ad §. 22. refertur. — d. Ad marginem H. *κεφ. μβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 16. 8. p. 97. — e. Salm. *μγ'. α'. κεφ. λθ'.* Pars huius paragraphi, quae incipit a verbis *ὁ γὰρ δανείζων*, sumpta videtur ex Basilicis XXV. 3. 1. ed. Heimbach III. p. 75. — f. Ad marginem H. *βι. μγ'. τι. α'. κεφ. κε'. λθ'. περὶ προτιμήσεως δανείου.* Salm. *μγ'. α'. κε'. καὶ λθ'.* — g. Ad marginem H. *ἀνά. βι. ῥωμαικὸν τι. ς'.* Salm: *βιβλίον ῥωμαικόν.* In C. laudatur *Ῥωμ.* 22. 20. Est *Πεῖρα* 26. 2. — h. Ad marginem H. *βι. ῥωμαικὸν τι. ς'. κεφ. ς'.* Suall. *ῥωμαικόν;* idem Salm., qui quidem addit *τι. κς'.* Est *Πεῖρα* 8. 23. — i. Ad marginem H. *κεφ. ι'. τοῦ*

datumque ei est post factam insinuationem tempus semestre: utique, si hunc terminum praetergrederetur, adversario dominium praediorum adiudicaretur.

Usucapio pignus haud perimit.

* Creditor eiusque heres non habet longi temporis praescriptionem, ne pignus reddat post solutum debitum, id est triginta annis.

Sunt etiam pignora et hypothecae, quae tacite contrahuntur. Nam qui ad restitutionem domus mutuum dat, aut ex mandato domini, impensas aedificii suppeditantis, domum habet oppigneratam reliquisque creditoribus potior est, si huiusmodi domum pro satisfactione adprehendere velit.

Si duobus eadem res eodem die oppigneretur, horae praecedentes aut subsequentes neutri eorum praerogativam tribuunt, sed pro rata crediti pignus illis obligatum est.

Si quis cui mutuaverit, deinde etiam ego ei mutuavero, ut proficiscens ad certas nundinas negotiaretur: et ille ad nundinas profectus obierit, ego priori creditore sum superior in merce ex nundinis emta, ut qui in hanc mutuaverim.

Scito generaliter, omnem creditorem vel personalem esse vel hypothecarium. Personalis autem est, qui alicui mutuat sine pignore aut hypotheca, isque solam mutuum accipientis personam habet obligatam pro credito, non bona: sed hypethecarius, qui hypothecae accepit aut domum aut praedium; atque hic potior est personali, ut qui et res oppigneratas habet obstrictas.

In actionibus personalibus si posterior creditor debitum acceperit et triennium sine interpellatione elapsum fuerit idque prior creditor rescierit, accipientem non submovet.

Qui suum accepit debitum, antiquiorem excludit, quia negligens fuit: iura enim sunt vigilantium, non alte dormientium.

Si eadem res ab aliquo primum creditori, ac deinde fisco sit

αὐτοῦ. Suall. *Ῥωμαικόν*, ubi Salm. et Soar. addunt *τϊ. κϛ΄. κεφ. ί.* Est *Πεῖρα* 6. 14. — *k.* Ad marginem H. Salm. C. *κεφ. η΄. τοῦ αὐτοῦ.*, Suall. *Ῥωμ.*

50. Pro *ποίησιν* H. *ἐκποίησιν* habet.

51. *σιμειώσεως* H.

52. Pro *τοῦ χορηγοῦντος* unus ex Anonymis Reitzii citra necessitatem scribit *τῷ χορηγοῦντι* vel *χορηγῶν*.

53. Pro *τὸ* H. *τῷ* habet.

54. Post *πανήγυριν* H. *ειλλο* scripsit, quae quidem syllabae iam a prima manu delentur.

55. *πανηγύρεος* H.

56. Tota §. 38. deest in H., et a Mercero, aliis pro scholio habetur.

57. *γινόσκῃ* H.

58. *ὅτι ὁ λαβὼν τὸ ἴδιον χρέος* H. Sic etiam *Πεῖρα* 6. 14.

δανειστῇ, εἶτα δημοσίῳ, μετὰ δὲ ταῦτα προικί[59], προτιμᾶσαι ἡ προῖξ καὶ τοῦ δημοσίου· διὰ τὸ προτιμᾶσθαι ταύτην τῶν προτέρων δανειστῶν[60], οἵτινές εἰσι προτιμότεροι καὶ τοῦ δημοσίου.

42 Ὅτι[l] οἱ προγενέστεροι δανεισταὶ προτιμῶνται τῆς προικός, ἣν ἐπηγγείλατό τις δώσειν[61] τῇ[62] θυγατρὶ αὐτοῦ.

43 Ὅτι[m] ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τῇ προτιμήσει αὐτῶν οὐ προσέχομεν τῷ χρόνῳ τῶν καταβολῶν, ἀλλὰ τοῦ συναλλάγματος.

44 Ἐφ'[n] ὧν θεμάτων ὁ τὴν ὑποθήκην λαβὼν ἀνάγκην[63] ἔχει πληρῶσαι τὸ συνάλλαγμα, ὡς ἐπὶ τῆς προικός, ἐπὶ τούτων οὐ προσέχομεν τῇ ἀριθμήσει· ἀλλὰ φαμὲν βέβαιον εἶναι τὸ συνάλλαγμα ἐξ ἀρχῆς ὅτε καὶ[64] γέγονεν· ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων ἐν γνώμῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ[65] συναλλάξαντος κεῖται πληρωθῆναι τὸ συνάλλαγμα ἢ τοὐναντίον[66], ἐπὶ τούτων τῇ ἀπαριθμήσει προσέχομεν, καὶ οὐ τῇ ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος.

45 Ὁ[o] προγενέστερος δανειστὴς ὑποθήκην ἔχων γενικὴν[67] καλλίων ἐστὶ τοῦ ἰδικὴν μετ' αὐτὸν ὑποθήκην λαβόντος· ὥστε[68] οὖν ὁ ἀγοράζων παρὰ τοῦ προτέρου οὐκ ὀχληθήσεται τούτου χάριν παρὰ τοῦ μεταγενεστέρου.

46 Εἰ[p] δὲ καὶ πολλοῖς δανεισταῖς τὰ αὐτὰ ἐνέχυρα ἐν διαφόροις χρόνοις ὑπετέθη, ὅμως εἰ ἐκ τῶν πραγμάτων[69] ἑνὸς αὐτῶν ἀπηγοράσθη ἀγρὸς[70] καὶ ὑπετέθη αὐτῷ ἰδικῶς, καλλίων οὗτος[71] πάντων ἐστὶ τῶν ἐν τῷ ἀγρῷ.

47 Ἐάν τις[q] χρεωστῶν δανεισταῖς ἀπορῇ καὶ περιελθοῦσαν αὐτῷ κληρονομίαν ἢ ληγάτον μὴ βούληται λαβεῖν, οὐκ ἐνέχεται τοῖς δανεισταῖς ἐπὶ τῷ μὴ[71a] λαβεῖν· οὐ γὰρ ἀποκτᾶταί τι τῶν αὐτοῦ·[72] ἐκεῖνος γὰρ ἐνέχεται ὁ ἔχων τι καὶ χρεωστῶν καὶ ἀποκτώμενος ὃ ἔχει· ἡ δὲ κληρονομία καὶ τὸ ληγάτον οὐ τῆς τοῦ χρεώστου περιουσίας ἐστίν[73], ἀλλ' ἐκ φιλοτιμίας περιῆλθόν αὐτῷ· καὶ εἰ[74] ἐπιλαμβάνει αὐτὰ ὁ χρεώστης, ἀναγκάζεται πάλιν παρέχειν τοῖς δανεισταῖς. Εἰκότως οὖν ὁ νόμος οὐκ ἀναγκάζει αὐτὸν μὴ βουλόμενον δέχεσθαι τὴν κληρονομίαν ἢ τὸ ληγάτον· κρεῖττον γὰρ

l. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ. Suall. Ῥωμ. Salm. κεφ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ. In C. est 26. 9. Ῥωμ. — m. Ad marginem H. ἀνα. βι. θ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Suall. ῥωμ. In C. est 26. 9. Ῥωμ. — n. Ad marginem H. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ. Sic et Salm. Contra Suall. habet Ῥωμ. In C. est Ῥωμ. 26. 13. Est Πεῖρα 6. 6. — o. Ad marginem H. ἀνα. βι. κε'. τι. ι'. κεφ. λδ'. Salm. κη'. ι'. λδ' Est Synopsis XXV. 10. 34. p. 117. — p. Est Synopsis XXV. 10. 35. p. 117. — q. Ad marginem H. ῥωμαικὸν τιτλ. ς'. κεφ. β'. Suall. ῥωμαικόν, cui adjiciunt Salmasius C. τιτ. κς'. κεφ. β'. Est Πεῖρα 26. 2.

59. Pro προικὶ H. προκὶ habet.
60. δανιστῶν H.
61. Pro δώσειν H. δώσω habet.
62. τῇ deest in H.

obligata et postea doti, praefertur dos etiam fisco, quia haec prioribus praefertur creditoribus, qui etiam fisco sunt potiores.

Priores creditores praeferuntur doti, quam quis promisit dare filiae suae.

In contractibus eorumque praerogativis non ad tempus solutionum, sed contractus attendimus.

In quibus casibus is, qui hypothecam accepit, contractum implere cogitur, veluti in dote, in iis non ad numerationem attendimus; sed dicimus contractum esse validum ab eo tempore, quo celebratus fuit. In quibus autem casibus ex arbitrio illius et contrahentis pendet contractum implere aut non implere, in his ad numerationem attendimus, non ad initium contractus.

Prior creditor generalem habens hypothecam potior est eo, qui postmodo specialem hypothecam nactus est. Itaque emens a priori non vexabitur eo nomine a posteriori.

Sed etsi creditoribus eadem pignora diversis temporibus obligata sint, tamen si ex nummis unius eorum fundus sit emtus eique specialiter oppigneratus, potior est omnibus aliis in hoc fundo.

Si quis creditoribus obaeratus solvendo non sit, et pertinentem ad se hereditatem aut legatum acquirere nolit, non tenetur creditoribus quod non acquisierit: nec enim de suo quid perdit: nam ille tenetur, qui quid habet, et debens perdit quod habet. Sed hereditas et legatum in debitoris bonis non sunt, sed ex benevolentia ad eum proficiscuntur: et si debitor haec accipit, cogitur ea rursus tradere creditoribus. Recte itaque lex non cogit eum nolentem hereditatem aut legatum accipere: melius enim censuit, ut is, a quo hoc beneficium in eum proficiscitur, ea lucretur,

63. Pro *ἀνάγκην* H. *ἀνάγκειν* habet.

64. Pro *καὶ* Reitzius *κε* habet, sed contra H.

65. Vox *τοῦ* deest in H.

66. *τοὐναντίου* H.

67. Pro *γενικὴν*, quod est et in Synopsi p. 47., H. *γενικὰ* habet.

68. Pro *ὥστε*, quod et in Synopsi p. 117. legitur, unus ex Anonymis Reitzii male *οὕτως* corrigit.

69. Sic et H. Enotavit Falk. alias haberi *χρήματων*, quod est in Synopsi p. 217. Non probo.

70. *ὁ ἀγρὸς* H.

71. Pro *οὗτος* H. *οὕτως* (sic) habet, sed contra Synopsin p. 217.

71 a. Vox *μὴ* deest in *Πεῖρα* 26. 2.

72. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτῶν* habet.

73. Pro *ἐστὶν* H. *εἰσὶν* habet.

74. *εἰ* deest in H. Pro *εἰ ἐπιλαμβάνει αὐτὰ ὁ χρεώστης* *Πεῖρα* 26. 2. habet *ἐπεὶ λαμβάνων αὐτὰ ὁ χρεώστης*.

ἡγεῖται, τὸν ἀφ' οὗ ἡ χάρις αὐτῷ μέλλει προσγίνεσθαι[75], κερδῆσαι[76] ταῦτα, ἤπερ[77] τοὺς δανειστὰς ταῦτα λαβεῖν, μηδεμίαν ὠφέλειαν ἐντεῦθεν τοῦ πρὸς ὃν ἡ δωρεά, ἔχοντος.

48 *Ἐὰν[r] τὸ ἐνέχυρον ἐπώλησεν[78] ὁ πρῶτος δανειστής, τῷ δευτέρῳ οὐδὲν ὕπεστιν· εἰ δὲ ὁ χρεώστης αὐτὸς ἐν προτιμήσει[79] δέδωκεν αὐτῷ[80] ἢ ἐπώλησεν, ὁ δεύτερος δύναται λαμβάνειν αὐτὸ[81] προσφέρων[82] μέντοι τὸ[83] χρέος.*

49 *Ὁ[s] δανείσας[84] εἰς ἐπανόρθωσιν οἴκου προτιμᾶται.*

50 *Ἐὰν[t] ὑπόθωμαί σοι τὰ ἐσόμενά[85] μοι καὶ ἑτέρῳ τὸν τοῦ Πέτρου ἀγρόν, εἰ ἐμὸς γένοιτο, οὕτω τε κτήσομαι αὐτόν[86], οἱ δύο συντρέχετε[87], ἐὰν ἐξ ἐμῶν χρημάτων ἠγοράσθη, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς γενικῆς ὑποθήκης, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς· καὶ οὐδὲν ποιεῖ πρόκριμα τὸ ἀγορασθῆναι τὸν ἀγρὸν[88] ἐκ τῶν νούμμων τῶν ὑποκειμένων τῷ προτέρῳ δανειστῇ, ἐπειδήπερ πραγμάτων μήπω κτηθέντων ἐστὶν ὑποθήκη γενική.*

51 *Εἰ[u] καταγράψω[89] ὑπὲρ θυγατρός μου προῖκα ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν, ἀπαιτεῖται ἡ θυγάτηρ ἐκχωρῆσαι τὴν τῆς προικὸς ἀγωγήν.*

r. Ad marginem H. *βι. ῥωμαικὸν τι. κς'. κεφ. ιθ'.* Suall. *Ῥωμ.* Salm. C. *ῥωμ. τι. κς'. κεφ. ιθ'.* Est Basilicorum XXV. 4. 17. ed. Heimbach III. p. 78. et *Πεῖρα* 6. 5. — s. Est Synopsis IX. 5. 1. p. 115. Huc refertur id, quod sequitur scholium:

Σημείωσαι, ὅτι τῶν προσωπικῶν δανειστῶν ἐστι διαφορά· οἱ μὲν γάρ εἰσι προνόμιον ἔχοντες, οἱ δὲ μὴ ἔχοντες· καὶ οἱ ἔχοντες τὸ προνόμιον τῶν μὲν ἐνυποθήκων τὰ δεύτερα φέρουσι, τοὺς δὲ ἀνυποθήκους νικῶσιν. Εἰσὶ δὲ οἱ ἔχοντες τὸ προνόμιον καὶ ἄλλοι μέν τινες, τέως δὲ καὶ ὁ δανείσας εἰς ἐπανόρθωσιν οἴκου. Οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· εἶχεν ὁ Πέτρος οἶκον καταπίπτοντα, καὶ συνέτυχε τῷ Παύλῳ περὶ δανείου· καὶ πεισθεὶς ὁ Παῦλος ἐδάνεισε τῷ Πέτρῳ ἐπὶ τοιαύτῃ αἱρέσει καὶ συμφωνίᾳ, ἤγουν ἐπὶ τῷ τὰ δανεισθέντα καταχενωθῆναι εἰς ἀνόρθωσιν τοῦ καταπίπτοντος οἴκου, ὃ καὶ γέγονεν. Ἐκίνησε μετὰ ταῦτα κατὰ τοῦ Πέτρου ὁ Παῦλος ζητῶν τὸ δάνειον· συνεκίνησαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτεροι δανεισταὶ προσωπικοὶ μόνον δανείσαντες ἁπλῶς καὶ μὴ ἔχοντες προνόμιον. Προτιμηθήσεται ὁ Παῦλος, καὶ ἱκανωθήσεται πρῶτος τὰ χρέα· καὶ τότε οἱ ἕτεροι προσωπικοὶ δανεισταὶ ἀποπληρωθήσονται, εἴγε καὶ εὑρίσκουσι περιουσίαν.

Observa, debitorum personalium esse differentiam: sunt enim habentes privilegium, quo alii carent; et qui privilegium habent, post hypothecarios secundas ferunt, vincunt autem hypothecae expertes. Sunt autem, qui privilegio gaudent et plures alii: maxime tamen, qui in refectionem aedium credidit, veluti in hac specie: Petrus domum habebat caducam, et convenit Paulum ut ab eo mutuaretur nummos. Paulus consentiens hos mutuos dedit Petro, hac lege et conditione scilicet, ut nummi in refectionem domus caducae impenderentur: quod etiam factum est. Postmodo Paulus adversus Petrum de mutuo egit. Egerunt et alii cum eo creditores personales, qui simpliciter tantum mutuaverant neque privilegium habebant. Paulus praeferetur, eique primo de credito satisfiet: et tunc ceteri creditores personales absolventur, si quidem alia bona inveniant.

t. Ad marginem H. *κεφ. κ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est *Πεῖρα* 6. 8. — u. Est Basilicorum IX. 8. 14. ed. Heimbach I. p. 480. Huc refertur id, quod sequitur scholium:

quam ut creditores illa capiant, cum is, in quem donatio confertur, nihil inde utilitatis consequatur.

Si pignus antiquior creditor vendiderit, nihil secundo superest. Sed si ipse debitor priorem praeferens ei dederit aut vendiderit, secundus illud consequi potest, offerens priori debitum.

Qui in refectionem aedium credit, praefertur.

Si tibi, quae habiturus sim, oppigneravero et alii fundum Petri, cum meus erit, eumque sic acquisivero, ambo concurritis, si meis nummis sit emtus, tu quidem ex generali hypotheca, hic autem ex speciali: nec quidquam praeiudicii facit, quod fundus nummis priori creditori oppigneratis emtus fuit, quum rerum nondum acquisitarum hypotheca generalis sit.

Si pro filia mea dotem conscripserim in fraudem creditorum, agitur cum filia ad cedendam de dote actionem.

Πέτρος ἔχων δανειστὰς διαφόρους καὶ βουλόμενος περιγράψαι τούτους τὴν ἰδίαν θυγατέρα τυγχάνουσαν αὐτεξούσιον ἐξέδοτο πρὸς ἄνδρα καὶ δέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς προῖκα τῷ γαμβρῷ ἀγνοοῦντι τὸν δόλον, κἀντεῦθεν ἠλάττωσε τὴν ἰδίαν περιουσίαν· ἔχουσιν οἱ δανεισταὶ κατὰ τῆς θυγατρὸς τὴν in factum *καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτὴν ἐκχωρῆσαι αὐτοῖς τὴν περὶ προικὸς ἀγωγήν, ἣν ἐκτήσατο αὕτη· καὶ λαβόντες αὐτὴν κινοῦσι καὶ ἀπαιτοῦσι τὴν προῖκα, λυθέντος τοῦ γάμου· θεμάτισον δὲ τὸν πατέρα ἐν τῇ ἐπιδόσει τῆς προικὸς μὴ ἐπερωτῆσαι τὴν ἀντιστροφὴν τῆς προικός, ἀλλὰ μόνον δοῦναι αὐτήν.*

Petrus diversos habens creditores, quos fraudare volebat, filiam suam emancipatam elocavit viro, dotemque pro ea dedit genero fraudis ignaro et sic facultates deminuit. Habent creditores adversus filiam in factum actionem eamque cogunt sibi cedere de dote actionem, quam acquisierat: quam nacti agunt dotemque soluto matrimonio repetunt. Finge autem, patrem in datione dotis non stipulatum esse de dote reddenda sed eam tantum dedisse.

75. *προγίνεσθαι* H.

76. *κερδεῖσαι* H.

77. Pro *ἤπερ* H. *ὑπὲρ* habet.

78. *ἐπώλυσεν* H.

79. Pro *ἐν προτιμήσει*, quod et H. et Basilica III. p. 78. habent, unus ex Anonymis Reitzii corrigit *ἀπαριθμήσει*.

80. Pro *αὐτῷ* H. *αὐτὸ* habet. Caeterum postea hic idem Anonymus inserit *τῷ πρώτῳ δανειστῇ*, quod et in H. et Basilicis III. p. 78. deest.

81. Vox *αὐτὸ* deest in H., sed est et in Basilicis III. p. 78.

82. Sic Basilica III. p. 78. Reitzius. Pro *προσφέρων* Vulgo habetur *λαμβάνων*, H. *λαμβάνον*; Cui. et Falk. reponunt *διδούς*.

83. *τὸ* habent H. Basilica III. p. 78., deest apud Reitzium.

84. Deest tota §. 49. in H., uti et id, quod in notis criticis ad h. l. refertur scholium.

85. *ἐσώμενα* H.

86. Sic H. *Πεῖρα* 6. 8. Apud Reitzium verba *οὕτω τε κτήσομαι αὐτὸν* desunt.

87. *συντρέχεται* H.

88. Pro *τὸν ἀγρὸν* H. *τῶν ἀγρῶν* habet.

89. Tota haec §. 51. deest in H.

52 *Προτιμᾶται*[v] *παρὰ τῶν ἐχόντων ὑποθήκην καὶ αὐτὸς ὁ τὸ ἐνέχυρον λαβὼν καὶ ὁ κληρονόμος.*

53 *Ἡ*[w] *διάταξις λέγει, ὅτι κἂν εἰς προῖκά τις ἔδωκεν ὑπὲρ θυγατρὸς πρᾶγμα*[90] *ἐπὶ περιγραφῇ*[91] *δανειστῶν, δύνανται*[92] *ἐνάγεσθαι οἱ λαβόντες.*

54 *Ἐὰν*[x] *οἱ δανεισταὶ μέρος ἐκ τῶν πραγμάτων ἑτοίμως ἔχωσι λαβεῖν, προτιμῶνται οἱ συγγενεῖς εὔποροι ὄντες.*

55 *Ἐν*[y] *ταῖς προσωπικαῖς οἱ*[93] *δανείσαντες ἐφ' ᾧ τοῖς πρώτοις δοθῆναι δανεισταῖς, εἰς τὸν τόπον αὐτῶν εἰσέρχονται.*

56 *Ἐὰν*[z] *βουλήσει τοῦ πρώτου ὑποτεθῇ ἄλλῳ, προτιμᾶται ὁ δεύτερος.*

57 *Δανειστής*[a] *ἐστιν ὁ ἐξ οἱασοῦν αἰτίας χωρὶς παραγραφῆς διηνεκοῦς χρεωστούμενος πολιτικῶς ἢ πραιτωρίως, οὐ μὲν φυσικῶς κεχρεωστημένος.*

v. Ad marginem H. *βῒ. η'. τῒ. ιδ'. κεφ. ιθ'.* Habetur et supra §. 31. — w. Ad marginem H. *βῒ. ζ'. τῒ. η'.* (sive *κ'.* est) *κεφ. ιζ'. περὶ γραφῆς δανιστῶν* (sic), Salm. *βιβλ. ϛωμ. τιτλ. χϛ'. κεφ. β'.* Sunt Basilicorum IX. 8. 27. ed. Heimbach I. p. 481. — x. Ad marginem H. *ἀνα. βῒ. ια'. τῒ. α'. κεφ. μθ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis IX. 1. 41. p. 141. — y. Ad marginem H. *βῒ. θ'. τῒ. ι'. κεφ. β'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis IX. 5. 2. p. 115. — z. Ad marginem H. *βῒ. κε'. τῒ. ι'. κεφ. ι'.* Salm. *κη'. ι'. ι'.* Est Synopsis XXV. 10. 10. pag. 116. — a. Est Synopsis II. 2. 10. p. 7. Huc referuntur scholia, quae in H. desunt:

Τὰ δανειστὴς καὶ χρεώστης ὄνομα ἡ συνήθεια καὶ ἡ τῶν πολλῶν γλῶττα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῶν δανειζόντων καὶ δανειζομένων παραλαμβάνει καὶ λέγει. Τοῦτο οὖν εἰδὼς ὁ νομοθέτης διδάσκει καὶ λέγει· ὅτι γινωσκέτω πᾶς ὁ νόμους γινώσκων, ὅτι οὐ μόνοι οἱ δανείσαντες δανεισταὶ λέγονται, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος χρεωστούμενος ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας [οἷον ἀπὸ πράσεως τίμημα· ἀπὸ μισθώσεως μίσθωμα· ἀπὸ ἐπερωτήσεως καὶ ὁμολογίας τινὸς ἀνθρώπου τι· καὶ ἀπὸ ποινῆς τυχὸν ἀπὸ ὕβρεως (Reitzius vocem *ἢ* excidisse putat), *ἀπὸ κλοπῆς τὴν ὡρισμένην ἀπὸ* (Reitzius *ὑπὸ* vult) *νόμων ποινὴν] δανειστὴς καὶ οὗτος λέγεται· καὶ ὁ χρεωστῶν αὐτῷ ὁπωσδήποτε καὶ ἐξ οἱασοῦν αἰτίας χρεώστης ὀνομάζεται. Πλὴν προστίθησιν, ὅτι ἐκεῖνός ἐστί τε καὶ λέγεται δανειστὴς ὁ χρεωστούμενος χωρὶς παραγραφῆς, τουτέστιν ὁ μὴ δυνάμενος ἐκβάλλεσθαι διὰ παραγραφῆς. Τί δέ ἐστι παραγραφῆς; ἄκουσον· ἡ τριακονταετία ἐστὶν ἀναμφιβόλως· ὅταν οὖν δανείσω τινὶ* (Reitzius muneri signum excidisse credit) *ν., καὶ παρέλθῃ ἡ τριακονταετία, καὶ οὔτε ὀχλήσω τὸν χρεώστην περὶ αὐτῶν καὶ οὔτε τόκον λάβω (ὁ τόκος γὰρ περικόπτει τὸν χρόνον)*

Creditoris ac debitoris nomen consuetudo et vulgaris sermo ut plurimum de iis, qui mutuam dant atque accipiunt pecuniam, dicit et intelligit. Hoc igitur sciens legislator docet et ait: Norit quisque legum studiosus, non solos mutuo dantes adpellari creditores, sed omnem etiam hominem, cui quid ex quacumque caussa debetur (velut ex venditione pretium; ex locatione merces; ex stipulatione et promissione alterius quidpiam; et ex poena, exempli gratia iniuriarum aut furti, statuta legibus poena), creditorem quoque dici. Quique ei debet undecumque et ex quacumque caussa, debitor vocatur. Verum addit, illum esse ac dici creditorem, cui debeatur sine exceptione, id est, qui exceptione repelli non possit. Quid autem est exceptio? audi: Tricennium est procul dubio. Si ergo nummos alicui credidero et tricennium praeterierit nec ego debitorem de iis interpellavero neque usuram percepero (namque usura interrumpit tempus), neque aliud quid fecero, quod interpellationis signum manifestaret, sed prorsus per tricennium quievero si postmodo agam, nihil repetere possum. Excludit enim me

Prae illis qui hypothecam habent, praefertur et ipse, qui pinus accepit et heres.

Constitutio sancit, si quis rem pro filia doti dederit in fraudem creditorum, conveniri eos posse, qui acceperunt.

Si creditores partem ex bonis parati sint consequi, praeferuntur cognati, si idonei sint.

In personalibus actionibus qui pecuniam credunt, ut prioribus creditoribus satisfiat, in eorum locum subeunt.

Si primo consentiente alii res oppigneretur, secundus praefertur.

Creditor est, cui quid ex quacumque caussa sine exceptione perpetua debetur, sive civili sive praetorio iure, non cui naturaliter debetur.

οὔτε ἄλλο τι ποιήσω δηλωτικὸν τοῦ ὅτι ὤχλησα, ἀλλ' ἐφησυχάσω τελείως ἐφ' ὅλην τριακονταετίαν, εἰ μετὰ ταύτην κινῶ, οὐδὲν δύναμαι ἀπαιτεῖν· ἐκβάλλει με γὰρ ὁ χρεωστῶν παραγραφῇ λέγων· ἐνίκησά σε ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ οὐδέν σοι ἀπὸ τοῦ νῦν χρεωστῶ διὰ τὸ παρελθεῖν ὅλην τριακονταετίαν, καὶ λέγει καλῶς.

Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ δανείου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐπερωτήσεως καὶ ἐπὶ τῶν τοιουτοτρόπων προσωπικῶν ἀγωγῶν χώραν ἔχει ἡ διηνεκὴς παραγραφὴ ἤτοι ἡ τριακονταετία· εἰ γὰρ ἐπερωτήσω τινὰ δοῦναί μοι δέκα ι. ἢ προῖκα ἢ ἄλλο τι πρᾶγμα, καὶ μετὰ τὸ ἐπερωτῆσαί με παρέλθῃ τριακονταετία, καὶ οὐδὲν εἴπω ἢ ὀχλήσω· ἐκβάλλομαι παραγραφῇ ταύτῃ τῇ διηνεκεῖ. Καὶ ὁ μὲν νομοθέτης εἰπὼν χωρὶς διηνεκοῦς παραγραφῆς ἤτοι τριακονταετίας ἐδήλωσεν ἐκείνους τοὺς δανειστὰς τοὺς ἐκβαλλομένους διὰ ταύτης ἤτοι τοὺς ἀπὸ δανείου τοὺς ἀπὸ ἐπερωτήσεως καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀγωγῶν τῶν κλειομένων τῇ τριακονταετίᾳ.

Σὺ δὲ καλῶς νοῶν μὴ μέχρι τῆς διηνεκοῦς παραγραφῆς καὶ μόνης, ἀλλ' οὕτω καθόλου λέγε, ὅτι δανειστής ἐστιν ὁ ἐξ οἱασοῦν αἰτίας χωρὶς οἱασδήποτε παραγραφῆς χρεωστούμενος. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ δανεισταὶ καὶ δι' ἄλλων παραγραφῶν ἐκβαλλόμενοι· οἷον ὁ χρεωστούμενος ἀπὸ ὕβρεως κλείεται διετίᾳ (Falk. scribit δι' ἔτους, alii ἔτει) καὶ ὁ συγχωρήσας τὸ χρέος ἐκβάλλεται τῇ

debitor exceptione, dicens: Tempore te vici neque tibi nunc quidquam debeo, quando totum tricennium praeteriit: et recte sane loquitur. — Non solum autem in mutuo, sed etiam in stipulatione et similibus actionibus personalibus locum habet exceptio perpetua sive tricennium. Si enim ab aliquo stipulatus sim, ut mihi det decem aut dotem aut aliud quid, et post factam stipulationem tricennium effluxerit, nec quidquam dixero aut interpellavero, exceptione hac perpetua excludor. Et legislator quidem cum dicit, sine exceptione perpetua sive tricennio, eos creditores significavit, qui per hanc submoventur, id est ex mutuo, ex stipulatione et actionibus aliis, quae tricennio praescribuntur. Tu autem rectius considerans ne de sola exceptione perpetua capias, sed generaliter dicito creditorem esse, cui ex caussa qualibet sine exceptione qualicumque debeatur. Sunt enim multi creditores, qui per alias etiam exceptiones repellantur: velut is, cui ex iniuria debetur, excluditur anno; et qui debitum remisit, submovetur pacti exceptione, aliique aliis, quae tricennales non sunt. Quod si cum verbis legislatoris consentire velis, ut haec recte ad quemlibet creditorem trahas, perpetuam dicito exceptionem, non tricennalem, sed omnem exceptionem, quae adversarium perpetuo excludit, litemque omnino pe-

90. Sic et Basilica ed. Heimbach I. p. 481., Reitzius; πράγματα H.

91. παραγραφῇ H.

92. δύναται H.

93. Pro οἱ Reitzius ex errore typographi ὁ habet.

58 *Καὶ*[b] *ἐν ταῖς ὑποθήκαις προτιμᾶται ἡ προῖξ τῶν προτέρων δανειστῶν, κἂν ἀναλωθῶσι τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς καὶ παῖδας μὴ ποιήσῃ*[94]. *Ταῦτα ἐπὶ προικός, οὐ μὴν πρὸ γάμου δωρεᾶς φαμέν· ἐκείνη γὰρ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐξετάζεται· ἄλλως τε ζημιουμέναις, οὐ μὴν κερδαινούσαις βοηθοῦμεν ταῖς γυναιξίν.*

59 *Ἐὰν*[c] *χιωθῇ*[95] *τὸ*[96] *γραμματεῖον, ὁ χρεώστης ἠλευθέρωται κατὰ πρόληψιν, εἰ μὴ δείξῃ*[97] *ὁ δανειστὴς ἔτι*[98] *χρεωστεῖσθαι.*

60 *Ἐὰν*[d] *ἀρνήσηταί τις μὴ δανείσασθαι, εἶτα ἐλεγχθῇ δανεισάμενος, καὶ προκομίσῃ ἀπόδειξιν μερικῶν καταβολῶν, οὐδὲν αὐτὸν ὀνήσει, ἀλλὰ τὸ πᾶν χρέος ἀπαιτηθήσεται.*

τοῦ συμφώνου παραγραφῇ καὶ ἄλλοι ἄλλαις, αἵτινες οὐκ εἰσὶ τριακονταετεῖς. Εἰ δὲ θέλεις συνδραμεῖν τοῖς ῥήμασι τοῦ νομοθέτου, ἵνα ἑλκύσῃς ταῦτα καλῶς ἐπὶ παντὸς δανειστοῦ, διηνεκῆ παραγραφὴν εἰπέ, μὴ τὴν τριακονταετίαν, ἀλλὰ πᾶσαν παραγραφὴν διηνεκῶς παύουσαν τὸν ἀντίδικον, καὶ τὴν δίκην ἐκβάλλουσαν τελείως, καὶ μὴ πρὸς καιρόν· οἷον, ἐὰν χρεωστῇ μοί τις, καὶ συμφωνήσω λαβεῖν τὸ χρέος μετὰ δύο μῆνας. ἢ ἐὰν τόδε γένηται, παραγραφῇ ἐκβάλλομαι προσκαίρῳ, ἀλλ' οὐχὶ διηνεκεῖ, ἤτοι πρὸς καιρὸν ἐκβάλλομαι μὴ κινεῖν· μετὰ γὰρ τὸ παρελθεῖν τοὺς δύο μῆνας ἢ τὸ πρᾶγμα τὸ συμφωνηθὲν γενέσθαι καλῶς κινῶ καὶ δικαίως πρὸ τούτου εἰμὶ δανειστής. Ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἔστι δανειστὴς ὁ χρεωστούμενος μέν, ἐκβαλλόμενος δὲ διηνεκεῖ παραγραφῇ· οἷον τῇ τοῦ χρόνου, τῇ τῆς συγχωρήσεως, τῇ τῆς διαλύσεως καὶ ταῖς ὁμοίαις.

Πολιτικῶς φησιν ἢ πραιτωρίως· πᾶς ἄνθρωπος ἢ πολιτικῶς χρεωστεῖται ἢ πραιτωρίως· πολιτικῶς μὲν ἀπὸ πάντων τῶν συναλλαγμάτων, οἷον πράσεως, μισθώσεως, ἀνταλλαγῆς, καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ πάντων (Reitz. *πάνων*) *τῶν ἄλλων, ἅτινα εἰσηγήσατο ὁ νόμος ὁ δυοδεκάδελτος, ὅστις καὶ παρὰ πάσῃ πολιτείᾳ κρατεῖ καὶ πολιτικὸς ὀνομάζεται· πραιτωρίως δὲ χρεωστεῖ ὁ ἀπὸ νόμου χρεωστῶν εἰσηγηθέντος παρὰ τοῦ πραιτωρίου· ὁποῖός ἐστιν ὁ ὑβρίσας τινὰ καὶ χρεωστῶν τὴν ἀποτίμησιν τῆς ὕβρεως καὶ ὁ ἁρπάσας ἢ βίᾳ ἀφελόμενος πρᾶγμα οἱονδήποτε καὶ χρεωστῶν τοῦτο ἀποκαταστῆσαι· ταῦτα γὰρ ὁ πραιτώριος εἰσηγήσατο. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα. Καὶ συνελόντι εἰπεῖν, πᾶς χρεωστῶν ἢ πολιτικῶς ἢ πραιτωρίως χρεωστεῖ· τουτέστιν ἀπὸ νόμου εἰσηγηθέντος παρὰ τοῦ δυοδεκαδέλτου, ὅστις, ὡς εἶπον, πολιτικὸς*

rimit, non ad tempus. Exempli gratia, si mihi quis debeat, et paciscar de debito accipiendo post duos menses, aut si hoc illudve accidat, exceptione repellor temporali, non perpetua id est ad tempus prohibeor agere: sed post elapsum bimestre, vel post eventum rei conventae, recte ago et iure ante illa sum creditor. Ille autem creditor non est, qui debitorem quidem habet, sed perpetua exceptione submovetur, veluti temporis, remissionis, transactionis ac similibus.

Civili, ait, *aut praetorio iure*. Cuicumque homini aut civili debetur iure aut praetorio: civili quidem ex omnibus contractibus, velut venditionis, locationis, permutationis, et similibus aliisque omnibus, quos lex XII tabb. introduxit, quae in tota rep. obtinet et civilis adpellatur. Praetorio autem iure debet is, qui ex lege a praetore lata debet: cuiusmodi est, qui cui iniuriam fecit, atque aestimationem iniuriae debet; et qui rapuit aut rem qualemcumque vi abstulit eamque restituere debet: haec enim ius praetorium introduxit; neque haec tantum, sed etiam alia. Et ut breviter dicam, omnis debitor vel civili iure vel praetorio debet: hoc est, ex lege per XII tabulas introducta, quae, ut dixi, civilis vocatur; vel iure praetorio, scilicet ex lege singulatim introducta a praetoribus sive magistratibus. Cui autem na-

Etiam in hypothecis dos praefertur creditoribus prioribus, licet res mulieris consumtae fuerint neque liberos pepererit. Haec de dote, non de donatione ante nuptias dicimus: haec enim suis examinatur temporibus. Ceterum mulieribus damnum passis, non lucrum facientibus, succurrimus.

Si cancellatum fuerit instrumentum, debitor ex praesumtione liberatus est: nisi creditor probet, sibi adhuc deberi.

Si quis negaverit, se mutuum sumsisse, ac deinde convincatur accepisse proferatque probationem partialium solutionum, nihil hoc eum iuvabit, sed totum debitum exigetur.

λέγεται· ἢ πραιτωρίως, ἀπὸ νόμου δηλαδὴ εἰσηγηθέντος παρὰ τῶν κατὰ μέρος πραιτώρων ἤτοι ἀρχόντων. Ὁ δὲ φυσικῶς χρεωστούμενος οὐκ ἔστι δανειστής· ὥσπερ γὰρ ὁ διὰ παραγραφῆς ἐκβαλλόμενος οἱασδήτινος, καθὼς εἴπομεν, οὐ δύναται ἀπαιτεῖν τὸ χρέος, οὕτως οὐδὲ ὁ φυσικῶς χρεωστούμενος. Τίς δέ ἐστιν ὁ φυσικῶς χρεωστούμενος; ἄκουσον· ὁ μὲν δανείζων τινὶ τελείῳ καὶ φρονίμῳ, καὶ ὃν ὁ νόμος ἐπιγινώσκει, χρεωστεῖται καὶ φυσικῶς, καθὸ δέδωκεν τι. καὶ οἶδεν ἡ φύσις, ὅτι ὡς δοὺς χρεωστεῖται· χρεωστεῖται δὲ καὶ νομίμως, καθὸ ὁ νόμος ἐπιγινώσκει ἔνοχον τὸν δανειζόμενον. Ὁ δὲ δανείζων τινὶ, ᾧτινι ὁ νόμος κωλύει δανείζειν, οἷον ὑπεξουσίῳ ἢ ἀνήβῳ ἢ μαινομένῳ, νομίμως μὲν οὐδὲν χρεωστεῖται· διότι κἂν ἐδάνεισε τούτοις, οὐδὲ ἀπαιτεῖν δύναται ἢ ὑπὸ τοῦ νόμου παραχωρεῖται (Anonymus emendat *οὐδὲν ἀπαιτεῖν δύναται· ὑπὸ γὰρ τοῦ νόμου παραχ.*)*· ὁ γὰρ δανείζων τοῖς ῥηθεῖσι προσώποις οὐδεμίαν δύναται κινεῖν ἀγωγὴν κατ' αὐτῶν καὶ ἀπαιτεῖν, ὃ δέδωκε· φυσικῶς δὲ χρεωστεῖται μόνον, ὅτι ἡ φύσις καὶ ἡ ἀλήθεια γινώσκει, ὅτι δέδωκεν.*

Ὥσπερ οὖν οὐκ ἔστι δανειστὴς ὁ διὰ παραγραφῆς ἐκβαλλόμενος καὶ μὴ δυνάμενος ἀπαιτεῖν, ὃ χρεωστεῖται, οὕτως οὐδὲ φυσικῶς χρεωστούμενος· οὐδὲ οὗτος γὰρ τὸ χρέος ἀπαιτεῖν δύναται διὰ τὸν νόμον.

turaliter debetur, creditor non est: sicut enim is, qui per exceptionem quamcumque repellitur, ut diximus, debitum petere nequit, ita nec ille, cui naturaliter debetur. Quisnam vero est, cui naturaliter debetur? Audi: qui mutuum dat personae perfectae aetatis et sanae mentis, quemque iura agnoscunt, ei et naturaliter debetur, quatenus nummos dedit, novitque natura illi, quia dedit, deberi; sed et civiliter ei debetur, quoniam lex agnoscit illum debitorem, qui mutuum accepit. Sed qui mutuum dat alicui, quem lex mutuari vetat, velut filiofamilias, aut impuberi, aut furioso, illi civiliter nihil debetur: namque licet his mutuum dederit, repetere non potest neque hoc ei lege permittitur. Qui enim dictis personis mutuat, nullam adversus eos actionem instituere potest neque repetere, quod dedit. Verum naturaliter tantum debetur, quia natura et veritas novit, quod dederit. Sicut igitur creditor non est, qui per exceptionem submovetur neque debitum suum exigere potest, ita nec is, cui naturaliter debetur: nec enim hic debitum per legem petere potest.

b. Ad marginem H. *βϊ. κε'. τϊ. ι'. κεφ. μ'. περὶ προικός.* Salm. *κη'. ι'. μ.* Est Synopsis XXV. 10. 40. pag. 117. — *c.* Ad marginem H. *βϊ. κβ'. τϊ. α'. κεφ. κβ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XXII. 1. 22. p. 231. — *d.* Ad marginem H. *βϊ. ια'. τϊ. α'. κεφ. νθ'.* Similiter Salmasius.

94. *ποιήσει* H.

95. Pro *χιωθῆ* H. alii *χαωθῆ* habent, sed contra Synopsin p. 231. Falk., qui tamen corrigit *καυθῆ*. Unus ex Anonymis Reitzii *χαραχθῆ*.

96. Pro *τὸ* H. *τῷ* habet, sed contra Synopsin p. 231.

97. *δείξει* H.

98. Gothofredus pro *ἔτι* emendat *ὅτι*, sed contra Synopsin p. 232.

61 Ὁ[e] παραχωρηθεὶς μέρους χρέους συγχώρησιν καὶ συμφωνήσας τὸ λοιπὸν εἴσω προθεσμίας καταβαλεῖν ἢ ἐπιδοῦναι τὸ πᾶν ὑπερήμερος γενόμενος ἀπαιτεῖται τὸ ὅλον[99].

62 Ἐὰν[f] δανείσω[100] σοι δέκα ι. ἐπὶ τῷ ἀποδοῦναί μοι θ'., εἰς μόνα τὰ ἐννέα ἐνέχῃ· εἰ δὲ ἐπὶ τῷ δοῦναι ια'., τὰ δέκα μόνα ἀπαιτῶ.

63 Ἐάν τις[g] δανήσηται χρήματα, εἰ καὶ εἰς ἀλλότρια πράγματα ἐδανείσατο, αὐτὸς ἐνέχεται· μὴ περιεργαζομένων ἡμῶν τὴν αἰτίαν.

64 Ὁ[h] χωρὶς[1] ἄρχοντος ἐπιβὰς προπετῶς τοῖς πράγμασι τοῦ χρεώστου ἐκπίπτει τοῦ χρέους καὶ δημεύεται εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας καὶ ἀτιμοῦται.

65 Οὐκ[i] ἀναγκάζονται οἱ ἄποροι χρεῶσται δουλεύειν τοῖς ἰδίοις δανεισταῖς.

66 Ὁ[k] δανειστὴς[2] μισθώσας ἢ εἰς δουλικὴν ὑπηρεσίαν λαβὼν τὰ τέκνα τοῦ χρεώστου ἐκπίπτει τοῦ χρέους καὶ τὴν ὁμοίαν τῷ χρέει ποσότητα τῷ κρατηθέντι[3] παιδὶ ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καταβαλεῖν ἀναγκάζεται πρὸς τῷ καὶ σωματικῶς αὐτὸν τιμωρηθῆναι.

67 Θεσπίζομεν[kk] εἴ τις ἐκείνου περιόντος[4] ἔτι τοῦ νομιζομένου χρεωστεῖν αὐτῷ καταλάβοι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ[5] καὶ ἐνοχλοίη περιόντα τὸν ἄνθρωπον καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, γαμετὴν φαμὲν καὶ παῖδας καὶ οἶκον ὅλον, ἢ καὶ σήμαντρα[6] κατ' οἰκεῖαν[7] ἐξουσίαν ἐπιτιθέναι τολμῶν[7a], μὴ πρότερον ψῆφον καὶ τάξεως νομικῆς[8] μετὰ τὴν τοῦ λεγομένου χρεωστεῖν τελευτὴν φυλαχθείσης[9], τῆς μὲν ἀγωγῆς πάντως, εἴτε δικαίαν[10] ἔχει ταύτην, εἴτε καὶ μή, ἐκπιπτέτω. Ὁπόσον δὲ ὀφείλεσθαι λέγει, τοσοῦτον ἕτερον προσαπαιτείσθω καὶ διδότω τοῖς τοῦ περϊυβρισμένου κληρονόμοις· δήμευσιν δὲ εἰς τὸ τρίτον τῆς οὐσίας ὑφιστάσθω. Εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντός τινος περὶ τὴν ταφὴν ἁμάρτοι[11] τις τοῦ τελευτήσαντος καὶ τὴν ἐκφορὰν[12] κωλύοι[13], τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθω.

68 Ὅταν[l] τις μὴ χρεωστῶν τινί τι καταβάλῃ, εἰ μὲν ἀγνοεῖ ὅτι οὐ χρεωστεῖ, ἀναλαμβάνει· εἰ δὲ οὐκ ἀγνοεῖ, οὐκ ἀναλαμβάνει· δοκεῖ γὰρ ὅτι οἰκειοθελῶς[14] ἐδωρήσατο[15].

e. Ad marginem H. βι. ια'. τι. α'. κεφ. λη'. Salm. ια'. α'. λη'. νθ'. — f. Salm. κγ'. α'. ια'. Est Synopsis XXIII. 1. 11. p. 74. — g. Ad marginem H. βι. κγ'. τι. α'. κεφ. ια'. Salm. κεφ. νη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXIII. 1. 55. p. 74. — h. Ad marginem H. βι. ξ'. τι. ιη'. κεφ. ιβ'. περὶ δανειστῶν ἀναρχίας. Salm. ξ'. ιη'. ιθ'. Est Synopsis LX. 8. 12. pag. 124. — i. Ad marginem H. βι. κδ'. τι. γ'. κεφ. ιε'. Similiter Salmasius. — k. Ad marginem H. βι. ια'. τι. β'. κεφ. β'. Similiter Salmasius. — kk. Ad marginem H. ανα. βι. ια'. τι. β'. κεφ. α'. Similiter Salmasius. Est Basilicorum XXIII. 2. 1. ed. Heimbach II. p. 668. — l. Ad marginem H. βι. κβ'. τι. β'. κεφ. γ'. Similiter Salmasius.

99. Pro τὸ ὅλον H. τόλον habet.

100. Tota §. 62. deest in H.

1. Hoc loco quidam ψευδότιτλον inserunt περὶ ἀναρχίας δανειστῶν, de qua re vide notas criticas.

2. Pro δανειστῆς H. habet δανεισθείς.

Cui concessa est partis debiti remissio, si pactus fuerit, se reliquum intra certum tempus soluturum aut totum daturum, si ultra diem cessaverit, totum debebit.

Si tibi decem aureos mutuos dedero, ut mihi novem reddas, in solos novem teneris: si vero, ut undecim reddas, decem tantum repeto.

Si quis pecuniam acceperit mutuam, etiamsi in aliena negotia accepit, ipse tenetur: neque nos de caussa laboramus.

Qui absque praetore bona debitoris temere invadit, debitum amittit tertiaque bonorum eius pars publicatur et ipse fit infamis.

Obaerati debitores creditoribus suis servire non coguntur.

Creditor qui debitoris liberos locavit aut in servile ministerium accepit, credito excidit et quantitatem debito parem detento filio vel parentibus eius exsolvere cogitur et praeterea corporaliter punitur.

Sancimus, si quis illo adhuc superstite, quem putabat sibi debere, aedes occuparit et superstiti homini eiusque domesticis, uxorem dicimus et liberos et totam familiam, vel signa etiam propria auctoritate imponere ausus sit, non prius decreto ac legitimo ordine post eius mortem, qui debitor credebatur, custodito, actione sua, sive eam iure habeat, sive non, excidito: et quantum sibi deberi dicit, alterum tantum ab eo exigatur heredibusque hominis iniuria affecti detur; tum tertiae bonorum partis publicationem sustineat. Sed et si quis aliquo mortuo circa defuncti sepulturam commiserit elationemque prohibeat, iisdem poenis subiaceat.

Si quis nihil debens alicui quid solverit, siquidem ignorans se non debere, recipit: si vero non ignorat, non recipit: videtur enim voluntarie donasse.

3. Pro *κρατηθέντι* H. *κρατι* habet.

4. *περὶ ὄντως* H. *παρόντος* Gothofredus in Variantibus.

5. *τὴν αὐτοῦ* H., Basilica II. p. 663. Non male. Vocem *τοὺς* ante *αὐτοῦ* interiici unus ex Anonymis Reitzii scripsit, quod quidem valde dubito an verum non sit.

6. *σήμανδρα* H.

7. *οἰκίαν* H.

7 a. Unus ex Anonymis Reitzii *τολμώῃ*.

8. *νομίμης* H., ut et Basilica II. p. 663. Non male.

9. *φυλαχθήσεις* H.

10. Unus ex Anonymis Reitzii post *δικαίαν* addit *ἑαυτῷ*.

11. Unus ex Anonymis Reitzii *ἁμάρτοιτο*.

12. *ἐκφθορᾶν* H.

13. Pro *κωλύοι* H. *κωλύει* habet.

14. Sic H. Reitzius ex coniectura. *οἰκειοτελῶς* Vulgo.

15. *ἐδορήσατο* H.

69 Ἐάν τις[m] λέγῃ[16] μὴ χρεωστῶν ποιῆσαι γραμματεῖον καί ἐστιν ἀσαφές, ὁ λαβὼν ἀποδείκνυσι χρεωστούμενον· εἰ δὲ ῥητῶς τὰς αἰτίας εἴποι, δι' ἃς συνέγραψε τὸ χρέος, στοιχεῖν ἀναγκάζεται· εἰ μὴ προφανῶς δι' ἐγγράφων δείξῃ[17], μὴ χρεωστῶν ὁμολογῆσαι.

70 Οἱ[n] λόγοι τοῦ τελευτήσαντος, ἐν οἷς κατέγραψεν ἑαυτὸν[18] χρεωστεῖσθαι, πρὸς ἀπόδειξιν οὐκ ἀρκοῦσιν· ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐν διαθήκῃ εἰπεῖν αὐτοῦ[19] τινα περὶ χρεῶν ἰδίων ἱκανόν ἐστι πρὸς ἀπόδειξιν ἀληθείας.

71 Ἔξεστι[o] τοῖς δανεισταῖς τοῦ χρεωστοῦντος αὐτοῖς, ἐν τῷ τετευχᾶν περὶ τῆς ἰδίας περιουσίας ὀμόσαντος ἢ ἄλλως ἀσφαλισαμένου τὴν ταύτης ποσότητα, καὶ ἔτι περὶ ταύτης ἀνερευνᾶν καὶ ζητεῖν.

72 Ὁπόσα[p] ἄν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν ἰδίᾳ γράψειε διαθήκῃ, ταῦτα μηδὲν ὠφελεῖν αὐτόν, μήτε τοῖς δανεισταῖς προκρίνειν· ἀλλ' ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα ἐρευνᾶν, ὃν ἂν βούλωνται τρόπον.

73 Ὁ[q] ἀνὴρ τὰ κεχρεωστημένα τῇ γυναικὶ ἀφήλικι οὔσῃ λαβὼν οὐ ποιεῖ αὐτῇ πρόκριμα, εἰ μὴ τελεία γενομένη ἀπεδέξατο τὸ πραχθέν.

74 Ἐὰν[r] προκομισθῇ ἐγγράφου κατάθεσις δηλοῦσα ὅτι πρὸ χρόνων τόσων[20] ἐδανείσατό τις, ὁ μὲν χρόνος τῆς ποιήσεως τῆς καταθέσεως νικᾷ τοὺς μεταγενεστέρους δανειστὰς ἢ συναλλακτάς. Ὁ δὲ ἐκ καταθέσεως χρόνος, τουτέστι τὸ λέγειν, ὅτι πρὸ χρόνων τόσων ἐδανείσατο, ὀφείλει ἀληθῶς δείκνυσθαι καὶ οὐκ ἔχει ἰσχύν, εἰ μὴ δειχθῇ[21] κατὰ[22] τῶν προτέρων[23] δανειστῶν.

75 Ἐὰν[s] ἄνηβος κληρονομήσῃ τινά, ὀφείλει τὰ κληρονομιαῖα χρέα καταβαλεῖν.

76 Περὶ[t][24] χρεῶν οἱ κληρονόμοι κατέχονται, οὐχ οἱ λεγατάριοι[25].

77 Ὅτι πάντες οἱ ἀνιόντες καὶ κατιόντες πενόμενοι ἀλλήλους ἀναγκάζονται τρέφειν.

78 Οἱ[u] παῖδες τρέφειν τοὺς ἰδίους γονεῖς ἀναγκάζονται πενομένους, ὥσπερ[26] καὶ οὗτοι ἐκείνους, οὐ μὴν δὲ καὶ χρέος ὑπὲρ αὐτῶν ἀναγκάζονται διδόναι.

m. Ad marginem H. βϊ. κβ'. τϊ. α'. κεφ. κγ'. περὶ ἀναργυρίας. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXII. 1. 23. p. 232. — n. Ad marginem H. βϊ. κβ'. τϊ. α'. κεφ. λε'. περὶ διαθηκῶν δανειστοῦ καὶ χρεώστου. Salm. κβ'. α'. λε'. Est Basilicorum XXII. 1. 40. ed. Heimbach II. p. 487. — o. Ad marginem H. κεφ. λς'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. similiter habet. — p. Ad marginem H. βϊ. μα'. τϊ. ς'. κεφ. α'. Similiter Salmasius. — q. Ad marginem H. βϊ. κδ'. τϊ. ζ'. κεφ. ριγ'. Salm. κδ'. ζ'. ζ'. ιγ'. — r. Ad marginem H. βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. κς'. κεφ. ζ'. Similiter Salmasius. — s. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. κδ'. τϊ. ζ'. κεφ. δ'. Similiter Salm. Est Synopsis XXIV. 7. 4. p. 78. — t. Ad marginem H. βϊ. κδ'. τϊ. ζ'. κεφ. ε'. Salm. κβ'. ζ'. ζ'. Est Synopsis XXIV. 7. 7. p. 254. et p. 78. — u. Ad marginem H. περὶ παίδων καὶ γονέων βϊ. λα'. τϊ. ς'. κεφ. ε'.

Si quis dicat se, quum nihil deberet, cautionem fecisse, idque incertum est, is qui accepit, probare debet sibi debitum fuisse. Si vero caussas, ob quas debitum conscripserit, aperte expresserit, adquiescere cogitur, nisi evidenter per scripturas ostenderit, se nil debentem promisisse.

Defuncti rationes, in quibus scripsit sibi deberi, ad probationem non sufficiunt. Sed neque si in testamento suo quid dicat de propriis debitis, efficax est ad demonstrationem veritatis.

Licet creditoribus debitoris sui, qui iamiam moriturus de suis facultatibus iuravit aut aliter de earum quantitate adfirmavit, etiam amplius illam exquirere et indagare.

Quaecumque quis pro se in suo scripserit testamento, ea neque ipsi prosunt neque creditoribus praeiudicant: sed his datur licentia omnia inquirendi, quoquo velint modo.

Vir qui ea, quae uxori suae minorenni debebantur, accepit, nullum illi praeiudicium affert, nisi ipsa maior facta rem comprobaverit.

Si depositio in scriptis proferatur indicans aliquem ante tot annos mutuo sumsisse, tempus factae depositionis vincit posteriores creditores aut contrahentes. Tempus autem depositionis, id est quum dicit ante tot annos mutuo se sumsisse, vere ostendi debet neque vim habet, nisi a creditoribus prioribus ostendatur.

Si impubes alicuius heres fiat, debita hereditaria dissolvere debet.

De debitis heredes tenentur, non legatarii.

Omnes adscendentes et descendentes inopia laborantes sese mutuo alere debent.

Liberi suos parentes paupertate pressos alere coguntur, sicut et hi illos, nec tamen aes alienum pro iis exsolvere coguntur.

16. Pro λέγῃ H. λέγει, quod non recte habet.

17. Pro δείξῃ H. δείξει habet.

18. ἑαυτὸν H. Basilica II. p. 487. alii libri; ἑαυτῷ male Reitzius correxit.

19. Sic H. alii libri, αὐτὸν Basilica II. p. 487., quod quidem Reitzius recepit. Male.

20. Pro τόσων H. πόσων habet.

21. Pro δειχθῇ H. habet δειχθεῖ.

22. Reitzius pro κατὰ legi vult παρὰ.

23. Pro προτέρων unus ex Anonymis Reitzii legi vult μεταγενεστέρων.

24. Pro περὶ H. οἱ habet.

25. οὐχι ληγατάριον H.

26. Post ὥσπερ H. vocem οὖν interposuit.

79 *Παράδοξον[v] λέγει νόμιμον ἡ διάταξις, ὅτι οἱ παῖδες, εἰ καὶ μὴ κληρονομήσουσι[27] τὸν πατέρα, κατέχονται εἰς μόνον τὸ πριμίπιλον [δημόσιον][28], ὅπερ ὁ πατὴρ ἐχρεώστησε. Καὶ καλῶς εἶπεν, ἀπὸ νόμου τοῦ πριμιπίλου κατέχονται· οὐδεμιᾷ γὰρ ἀγωγῇ ἐνάγονται ἀπὸ τῶν πατρῴων δανειστῶν οἱ τὸν πατέρα μὴ κληρονομήσαντες, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ τοῦ πριμιπίλου[29].*

80 *Ἐὰν[w] γυνὴ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν χρεωστοῦντι τῷ ἀνδρὶ ποιήσῃ ἀποχὴν ὀνόματι προικός, ὅλον τὸ χρέος ἀπαιτεῖται ὁ ἀνὴρ καὶ σβέννυται[30] ἡ προῖξ· οὐδὲ γὰρ συνίσταται προῖξ ἐπὶ περιγραφῇ δανειστῶν.*

81 *Ἐὰν[x] εἴπῃ ὁ δανειστὴς λογίζεσθαι εἰς κεφάλαιον καὶ τόκους τὸ καταβληθέν, πρῶτον εἰς τόκους λογίζεται καὶ τότε τὸ περιττὸν εἰς κεφάλαιον· οὔτε[31] γὰρ τῇ τάξει τῆς γραφῆς προσέχομεν.*

82 *Οἱ[y] ἐγγράφως ὁμολογήσαντες χρεωστεῖν οὐκ εὐχερῶς ἀκούονται λέγοντες ἢ ὅλον τὸ χρέος ἢ μέρος αὐτοῦ καταβεβληκέναι ἀγράφως ἐπὶ μάρτυσιν. Ἐὰν οὖν[32] μὴ πέντε μάρτυρες ἀξιόπιστοι παρῶσιν ἐν τῇ ἀγράφῳ καταβολῇ καὶ ἐνομότως κατάθωνται, ὡς παρόντων αὐτῶν κατεβλήθη τὸ χρέος ἢ κατάθεσις καταβολῆς παρὰ τοῦ δανειστοῦ γέγονεν, οὐκ ἄλλως[33] τίς ἐστιν εὐπρόσδεκτος καταβολὴν ἄγραφον[34] γεγονέναι λέγων.*

83 *Ἐὰν[z] μετάθεσις γένηται τοῦ χρέους, ἀφανίζεται τελείως ἡ προτέρα ἐνοχή.*

84 *Τότε[zz] γίνεται[35] μετάθεσις χρέους, ὅτε ῥητῶς συμφωνήσῃ[36] τις· ἀφίημι τὸν πρότερον τῆς ἐνοχῆς καὶ λαμβάνω σε. Ἐὰν δὲ μὴ ἐμφέρηται[37] ῥητῶς τὸ ἀφίημι τὸν πρῶτον χρεώστην, ἀλλ᾽ ὅτι τυχὸν ἐπεὶ ἐκεῖνος ἀπῆν[38] καὶ εὐθύνετο ἡ ἐκείνου περιουσία, ὑπεισῆλθον[39] ἐγὼ ἵνα ἀποδώσω τὸ χρέος, τότε[40] ἔχει τοὺς δύο ἐνόχους ὁ δανειστὴς καὶ πρῶτον μέν, εἰ εὐπορεῖ ὁ ἐπεμβαλὼν[41] ἑαυτόν, ἐνέχεται· εἰ δὲ ἀπορεῖ, κρατεῖται ὁ πρωτότυπος καὶ οὐκ ἔχει παραγραφήν.*

v. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. νς′. τϊ. ιζ′. κεφ. ξδ′.* Est Synopsis XVI. 17. 64. p. 118. — w. Ad marginem H. *βϊ. ζ′. τϊ. η′. κεφ. ι′. περὶ γυναικῶν.* Salm. *ζ′. ε′. ι′.* Est Synopsis IX. 8. 9. p. 73. Legitur idem thema etiam I. 13. §. 30. — x. Ad marginem H. *βϊ. κς′. τϊ. ε′. κεφ. ς′. περὶ τάξεως κεφαλαίου καὶ τόκων.* Salm. *κς′. ε′. γ′.* Est Synopsis XXVI. 5. 3. p. 80. — y. Ad marginem H. *βϊ. κα′. τϊ. α′. κεφ. λθ′.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXI. 1. 39. p. 225. — z. Ad marginem H. *βϊ. κς′. τϊ. α′. κεφ. .. περὶ μεταθέσεως χρόνων.* Salm. *κς′. α′. σβ′.* — zz. Est *Πεῖρα* 27. 1.

27. *κληρονομίσουσι* H.

28. *δημόσιον* deest in H. Synopsi p. 118. ideoque uncinis a me inclusum est. Caeterum Reitzius legit *τῷ δημοσίῳ.*

29. *πριμίλλου* quidam male, et contra Synopsin p. 118. et H.

30. Pro *σβέννυται* H. *σβένηται* habet.

31. Pro *οὔτε* H. *οὔτω*, alii *οὕτως*

Mirum sane ius constitutio inducit, nimirum liberos, etiamsi patri heredes non exstiterint, in solum primipilum fisco teneri, quod pater debuit. Et recte ait, de solo primipilo teneri: nulla enim actione a creditoribus paternis conveniuntur, qui patris heredes non fuerunt, nisi ex solo primipilo.

Si mulier in fraudem creditorum viro obaerato apocham dotis nomine dederit, a viro totum exigitur debitum et dos exstinguitur. Non enim constitui potest dos in fraudem creditorum.

Si creditor dixerit, se quod solutum est, in sortem et usuras imputare, primo in usuras imputatur et sic reliquum in sortem: nec enim ad scripturae ordinem attendimus.

Qui scripto se debere confessi sunt, non facile audiuntur, si dicant totum se debitum aut partem eius sine scripto coram testibus solvisse. Nisi ergo quinque testes idonei in solutione citra scripturam facta affuerint et iurato deposuerint, ipsis praesentibus debitum solutum aut ab ipso creditore depositionem de solutione factam fuisse, non alias quis facile admittendus est, qui dicit solutionem absque scriptura esse factam.

Si debiti fiat translatio, prior obligatio prorsus perimitur.

Tunc autem debiti fit translatio, quum quis expresse sic compromittat: priorem debitorem obligatione libero et te accipio. Si vero non illud expresse addatur: priorem debitorem libero; sed si forte, quod ille abesset et bona eius iudicio subiicerentur, ego me interponam ad solvendum debitum, tunc ambos creditor sibi habet obligatos, et primo quidem is, qui se interposuit, si solvendo est, tenetur: sed si non est, principalis debitor tenetur, neque exceptione uti potest.

habeat. Alii *οὐ* vel *οὔπω* correxerunt.

32. Vox *οὖν* deest in H., sed habetur in Synopsi p. 226.

33. Pro *ἄλλως* H. *ἄλλος* habet, sed contra Synopsin p. 226.

34. Pro *ἄγραφον* H. *ἔγγραφον* habet, sed contra Synopsin p. 226.

35. Huic toti §. 84. in H. scholii nota praeponitur hoc modo: *σχολ.* cumque et in C. iam non in contextu operis, sed ad marginem habeatur, a me litteris minoribus notanda fuit.

36. *συμφωνήσει τις* H., *ἐκφωνήσει τις* Anonymus Reitzii.

37. *ἐκφέρηται* H.

38. *ἀπεῖν* H.

39. *εἰσῆλθον* H.

40. Pro *τότε* H. *τὸ χρε τε* habet, sed secunda manus corrigit, ut in contextu legitur.

41. *ἐπεβαλὼν* H.

85 Ὁ[a] ἀρνησάμενος χρεωστεῖν οὐ κωλύεται καὶ ἑτέρᾳ δικαιολογίᾳ χρήσασθαι, εἰ μὴ ὁ νόμος ἐμποδίζει.

86 Ὁ[b] δικαίαν ἔχων παραγραφὴν οὐκ ἔστι χρεώστης.

87 Ἐὰν[c] ἰδιώτη[42] χρεωστῆται παρά τινος ἐκκλησίας, ἀναγκάζεται λαβεῖν καὶ ἀντὶ τοῦ χρέους ἀκίνητα πράγματα.

88 Ὁ[d] πατρίκιος ἔλεγε[43], τότε χρὴ διδόναι τῷ χρεώστῃ τὸ[44] τετράμηνον πρὸς τὸ καταβαλεῖν τὸ χρέος, ὅτε ἐστὶν εὔπορος τοῖς κτήμασι καὶ τοῖς πράγμασιν, ἵνα ταῦτα ἐπ' ἀδείας καὶ μὴ κατεπειγόμενος πωλήσῃ ἢ καὶ τυχὸν ἐνεχυριάσας ἐπισωρεύσῃ τὸ χρυσίον· ὅτε δὲ ὁ χρεώστης τῶν ἀπόρων ἐστίν, οὐ χρὴ δίδοσθαι τὴν τετράμηνον· οὐδεμία γὰρ γίνεται οὔτε τῷ χρήστῃ[45] οὔτε τῷ ὀφειλέτῃ ὠφέλεια, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον[46] βλάβη, καὶ δαπανῶνται[47] ἀπαιτουμένῳ, ἅπερ νῦν ἔχει· μικρὰν οὖν, ἔλεγε, χρὴ[48] δίδοσθαι τὴν προθεσμίαν καὶ τέμνεσθαι τὴν δίκην, ἵνα μὴ καὶ πάλιν φιλονεικίαι ἐπ' ἀνονήτοις[49] γίγνοιντο καὶ ἡ τῆς δίκης ὑπέρθεσις ἐπὶ πλέον ἐκτείνοιτο.

89 Μηδεὶς[e] ἐκ τῶν δημοσίων θησαύρων δανειζέσθω· εἰ δέ τις

a. Ad marginem H. βι. β'. τι. γ'. κεφ. β'. Salm. β'. γ'. μβ'. Est Synopsis II. 3. 42. p. 19. Huc refertur scholium:

Ἐκίνησέ τις κατά τινος λέγων, ὅτι χρεωστεῖται τυχὸν ρ'. ιι. ὁ δὲ ἐναγόμενος ἠρνήσατο καὶ εἶπε μὴ χρεωστεῖν· ἐξ ἀνάγκης τοῦ ἐναγομένου ἀρνησαμένου ἀπῃτήθη ὁ ἐνάγων ὅτι χρεωστεῖται δεῖξαι καὶ δὴ καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι χρεωστεῖται· μετὰ τὰς τοῦ ἐνάγοντος ἀποδείξεις οὐκ εὐθὺς ἀπαιτεῖται τὸ χρέος τὸ ἀποδειχθὲν ὁ ἐναγόμενος, ἀλλὰ δύναται καὶ ἑτέρᾳ δικαιολογίᾳ χρήσασθαι καὶ εἰπεῖν· ὅτι κἂν ἀπεδείχθη τὸ χρέος, οὐκ ὀφείλω αὐτὸ δοῦναι, διότι ὅτε ἐδανεισάμην, ἀφῆλιξ ἤμην, καὶ κακῶς τοῦτο ἐδαπάνησα καὶ βοηθεῖ μοι ὁ νόμος λέγων, ὅτι ὁ δανείζων ἀφήλικι μέλλοντι κακῶς δαπανᾷν ἀπόλλει τὸ χρέος. Καὶ ἄλλην δὲ δικαιολογίαν δύναται λέγειν, ὅτι τριακονταετία παρῆλθε· κἂν ἀπέδειξας ὅτι χρεωστῶ, ἀλλ' ἐνίκησά σε καὶ ἠλευθερώθην τῷ χρόνῳ. Καὶ πάλιν λέγει ὁ νόμος, ὅτι ἐὰν χρεωστῶ τινι δέκα ιι. καὶ ἔχει ὁθενδήποτε ἐκεῖνος ἐμὰ (correxit Soar., ἐμὲ Vulgo, ἐμοῦ Cui. Falk.) ι'. ιι., ἀντελογίζετο ταῦτα σιωπηρῶς. Εἴγουν κινήσει τις κατά τινος, οὗτινος ἔχει ιι. καὶ μετὰ τὰς ἀποδείξεις τοῦ ἐνάγοντος ἀρνησαμένου τοῦ ἐναγομένου δύναται λέγειν ὁ ἐναγόμενος· ὅτι κἂν ἀπέδειξας ὅτι χρεωστῶ, οὐδέν σοι δώσω, ἔχεις γὰρ ἐμὰ ιι. καὶ ἐκεῖθεν ἀντιλόγισαι. Καὶ ἐν πᾶσι τούτοις εἴ τις εἴποι, καὶ ὤφειλεν ὁ ἐναγόμενος ἐν ἀρχῇ εἰπεῖν, ὅτι χρεωστῶ μέν,

Agebat quis contra alium dicens, sibi deberi exempli gratia aureos centum. Reus negabat se debere. Reo negante, actor necessario cogebatur demonstrare, sibi deberi, id quod demonstrabat. Post probationes actoris non continuo debitum demonstratum a reo exigitur, sed alia etiam defensione uti potest ac dicere: etiamsi debitum probatum fuit, illud solvere me non oportet, quia quum mutuum accepi, minor eram, et male illud perdidi, mihique auxiliatur lex, quae dicit: qui minori male consumturo crediderit, creditum amittit. Quin et aliam proferre potest defensionem, quod tricennium effluxerit: etsi me debere demonstrasti, tamen te vinco ac tempore liberatus sum. Et rursus ait lex: si cui aureos decem debeam, et ille undecumque a me habeat decem aureos, hi tacite compensati sunt. Si quis igitur agat adversus alium, cuius nummos habet, etiam post actoris probationis reo infitiante poterit reus dicere: etiamsi probaveris me debere, nihil tibi dabo, namque meos habes nummos, et inde compensa. Quod si in his omnibus aliquis dicat: atqui reus principio dicere debuisset, debeo quidem, hoc est accepi debitum, sed restitutionem postulo aut tempore liberatus sum, et cetera; quum vero

Qui se debere negat, non prohibetur alia etiam defensione uti, nisi lex impediat.

Qui iustam habet exceptionem, debitor non est.

* Si privato homini ab ecclesia debeatur, cogitur pro debito etiam res soli accipere.

Patricius dicebat, tunc debitori quadrimestre tempus ad solvendum dari debitum, quando et possessionibus et bonis idoneus est, ut haec libere nec festinatione compulsus vendat aut pignori forte dans aurum colligere possit. Si vero debitor in numero inopium est, quadrimestre non erit dandum: nulla enim inde aut creditori aut debitori exsistit utilitas, quin potius damnum, atque a reo consumuntur interim. quae nunc habet. Parvum ergo dicebat dandum esse intervallum litemque decidendam, ut ne rursus controversiae ob res frivolas oriantur et dilatio litis ulterius etiam extendatur.

Nemo ex thesauris publicis mutuo sumat. Si quis ex sacro

τουτέστιν ἔλαβον τὸ χρέος, ἀλλ' ἔχω ἀποκατάστασιν, ἢ ὅτι τῷ χρόνῳ ἐλευθερώθην, καί τ' ἄλλα· ἐπεὶ δὲ ἠρνήσατο, νῦν ταῦτα λέγειν οὐ δύναται· ἀκούσει, ὅτι καλῶς λέγει, ὅτι οὐ χρεωστεῖ ὁ λαβὼν μὲν ἔχων δὲ ἀποκατάστασιν. διὰ τὴν ἡλικίαν, ἢ τῷ χρόνῳ ἐλευθερωθεὶς ἢ ἀντίλογον ἔχων, ὅστις ἀντίλογας σιωπηρῶς αὐτῷ τῷ νόμῳ τέμνει τὸ χρέος, καὶ ἐλευθεροῖ τὸν χρεωστοῦντα. Δύναται οὖν ὁ εἰπὼν μὴ χρεωστεῖν χρήσασθαι καὶ ἑτέραις τοιαύταις δικαιολογίαις, τουτέστι καλῶς εἰσαγομέναις καὶ χρωματιζομέναις. Εἰ δὲ προδήλως ὁ νόμος ἐμποδίζει τὴν δικαιολογίαν εἰσάγεσθαι, οὐ δύναται λέγεσθαι. Οἷόν τι λέγω; λέγει ὁ νόμος, ὅτι ἐὰν ἐναχθῇ τις ὡς χρεωστῶν καὶ εἴπῃ μὴ χρεωστεῖν, οὐ δύναται μετὰ τὰς τοῦ ἐνάγοντος ἀποδείξεις λέγειν, ὅτι κατέβαλον τὸ χρέος· πῶς γὰρ προσδεχθήσεται λέγων καταβαλεῖν ὁ εἰπὼν μηδόλως χρεωστεῖν;

negaverit, haec non dicere nunc potest: audiet, recte eum dicere, se non debere, qui accepit quidem, sed restitutionem habet propter aetatem, aut qui tempore liberatus est aut compensationem habet, quae compensatio ipso iure debitum perimit, debitoremque liberat. Potest itaque qui ait se non debere, et aliis huiusmodi allegationibus uti, id est quae recte introductae sunt speciemque et colorem habent. Sed si lex manifeste vetat, adlegationem adferri, certe non potest. Quid iam dico? lex ait, si quis ut debitor conveniatur isque se debere neget, post actoris probationes dicere non potest, se solvisse debitum. Quomodo enim audietur, si dicat se solvisse, qui dixerat se nihil omnino debere?

b. Ad marginem H. ἀναγν. κεφ. ξδ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Synopsis II. 3. 64. p. 20. — *c*. Ad marginem H. κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron XV. 3. p. 93. — *d*. Ad marginem H. C. βι. ῥωματκὸν τι. νη'. κεφ. α'. Habetur idem I. 4. §. 69. Est Πεῖρα 58. 1. — *e*. Ad marginem H. βι. ν'. τι. ξε'. κεφ. ιβ'. περὶ τῶν δημοσίων θησαύρων. Salm. νς'. ς'. γβ'. Est Synopsis LVI. 6. 12. p. 118.

42. Pro ἰδιώτῃ H. ἰδιῶται habet.
43. ἔλεγεν H.
44. Pro τὸ H. τῷ habet.
45. χρεωστῇ H. pro χρήστῃ habet.
46. Pro μᾶλλον H. βλάβον habet.
47. δαπανῶντι H. Ego nihil mutare sustinui.
48. Pro χρὴ H. χρῆναι habet.
49. ἀνομήτοις H.

ἐκ τοῦ θείου ταμείου λαθραίως ἢ φανερῶς ἢ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως ἢ μετ' ἐγγυῶν δανείσηται[50] χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως, δημευέσθω καὶ περιοριζέσθω· καὶ ὁ δανείσας δὲ ἐκ τῶν θείων θησαυρῶν κεφαλικῶς τιμωρείσθω.

90 *Ἡ[f] περὶ τοῦ δανείου ἀγωγὴ εἰ μὲν προσωπικῶς χρηματισθῇ τὴν ἀρχήν, τῇ παραγραφῇ τῶν λ'. ἐνιαυτῶν σβέννυται· ἡ δὲ ὑποθηκαρία εἰς τεσσαράκοντα ἐκτείνεται.*

91 *Εἴ τις[g] δανείσειε[51] χρυσίον τῇ τοῦ δανεισαμένου περιουσίᾳ πιστεύων, ὁ δὲ εἰς ἔκτισιν[52] χρυσίου μὲν οὐκ εὐποροίη, περιουσίαν δὲ ἀκίνητον ἔχει, ὁ δανειστὴς δὲ ἐπικέοιτο[53] καὶ[54] χρυσίον[55] πάντως[56] ἐπιζητοίη[57] τὸ δὲ οὐκ εἴη πρόχειρον οὐδέ τις κινητὴ περιουσία, δίδομεν τῷ δανειστῇ βουλομένῳ[57a] καὶ ἀκίνητα[58] πράγματα λαβεῖν ἀντὶ χρυσίου. Ἀλλ' οὐδέ τινος ὠνουμένου[59] τὰ αὐτοῦ ἀκίνητα πράγματα, παρόντος τοῦ δανειστοῦ πολλάκις καὶ θρυλλοῦντος, ὡς ὑπόκειται τὰ τοῦ δανεισαμένου[60] πράγματα, καὶ ταύτῃ φοβοῦντος τοὺς προσιέναι βουλομένους ταῖς ἀγορασίαις· τηνικαῦτα ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως οἱ ἐνδοξότατοι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἄρχοντες κατὰ τὴν ἑκάστῳ τεταγμένην ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ ἡμῶν δικαιοδοσίαν, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἱ τῶν θεμάτων ἡγούμενοι παρασκευαζέτωσαν, ἀκριβοῦς διατιμήσεως γινομένης τῶν πραγμάτων τοῦ χρεωστοῦντος, δίδοσθαι πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους κτῆσιν ἀκίνητον τοῖς δανεισταῖς μετὰ τοιαύτης ἀσφαλείας, μεθ' ἧς[61] ἂν ὁ χρεώστης δοῦναι δυνηθείη· τῶν μέντοι διδομένων ἀκινήτων ἡ ἐπιλογὴ τῷ δανειστῇ ἔσται· καὶ γὰρ οὐκ ἂν εἴη δίκαιον, τὸν δόντα μὲν χρυσίον, λαβεῖν δὲ χρυσίον[62] μὴ δυνάμενον, ἀλλὰ[63] ἀναγκαζόμενον δέξασθαι κτῆσιν ἀκίνητον, μὴ καὶ τὴν καλλίονα τῶν τοῦ χρεώστου πραγμάτων, καὶ ἣν ἐκεῖνος αἱρεῖται λαβεῖν, καὶ ταύτην γοῦν ἔχειν παραψυχήν, ὅτιπερ εἰ χρυσίον οὐκ εἴληφεν[64], ἀλλ'[65] ἀντ' ἐκείνου τὸ αἱρεθὲν αὐτῷ κατεκτήσατο.*

92 *Ὁ[h] δεσπότης προστησάμενος τὸν οἰκέτην αὐτοῦ πραγματείας τινὸς τότε κατέχεται δανειζομένου αὐτοῦ, ὅτε ἐπέτρεψεν αὐτῷ καὶ δανείζεσθαι· εἰ δὲ μὴ δείκνυται ἐπιτρέψας, τότε ζητοῦμεν περὶ*

f. Ad marginem H. *βι. κε'. τι. ς'. κεφ. ιβ'.* Exstat idem I. 3. §. 53. Est *Πεῖρα* 26. 15. — g. Ad marginem H. *περὶ κτημάτων ἀντὶ χρυσίου τῷ δανειστῇ διδομένου τοῦ μ' τίτλου.* Salm. *τοῦ μ' τίτλου.* Est Prochiron 16. 11. p. 101., uti in Basilicis XXVI. 2. 1. ed. Heimbach III. p. 106. — h. Ad marginem H. *ἀνα. βι. ιη'. τι. α'. κεφ. ιβ'.* Salm. *ιη'. α'. ιβ'.* Est Prochiron 16. 9. p. 97. et Synopsis XVIII. 1. 13. p. 178.

50. *δανείσεται* H.

51. Sic H. Prochiron p. 101. *δώσειε* Reitzius.

52. *ἔκτησιν* H.

53. Sic ex Prochiro p. 101. scripsi; *ἐπικαίοι τὸ* H.; *ἐπικειτο* Reitzius, quod quale sit, non intelligo.

54. *καὶ* deest in H.

55. *χρυσίον* H.

56. *παντὸς* H.

aerario clam aut palam per scripturam aut absque ea vel datis fideiussoribus sine mandato principali mutuum sumat, confiscator ac deportator: qui vero ex sacris thesauris mutuum dederit, capitaliter plectitor.

Actio de mutuo, si hoc ab initio personaliter contractum fuerit, praescriptione XXX annorum tollitur: hypothecaria autem ad XL extenditur.

* Si quis aurum mutuum dederit facultatibus confidens mutuantis, hic autem ad solutionem auri non sit idoneus, sed res immobiles habeat, sed creditor urgeat et aurum omnino reposcat, illud vero in promtu non sit neque res aliqua mobilis, damus creditori volenti licentiam res quoque immobiles accipere loco auri. Sed si nemo res eius soli emat, eo quod creditor saepe interveniat et dictitet res debitoris sibi obstrictas esse, atque ita eos, qui ad venditionem accedere volebant, deterreat: tunc in hac quidem felici urbe gloriosissimi reipublicae nostrae magistratus secundum praescriptam cuique a lege et a nobis iurisdictionem, in provinciis autem praesides earum curent, facta rerum debitoris aestimatione accurata, ut creditoribus pro rata debiti parte possessio immobilis detur cum tali cautione, qualem debitor dare potuerit. Ceterum ex datis immobilibus electio creditoris erit: neque enim aequum fuerit, si is qui aurum quidem dedit, sed aurum recipere nequit, sed possessionem immobilem accipere cogitur, non etiam optimas ex debitoris rebus, et quas ipse optaverit, acciperet hocque haberet solatii, quod licet aurum non acceperit, tamen rem loco illius electam consecutus sit.

* Dominus servum suum alicui negotiationi praeponens, si hic mutuo sumat, tum tenetur, si illi etiam mutuari permiserit. Quod si non probetur, eum permisisse, tum de peculio servi

57. *ἐπιζητοίη* H. Prochiron p. 101. *ἐπιζητεῖ* Reitzius.

57 a. *ἄδειαν* inserit Anonymus Reitzii.

58. Pro *ἀκίνητα* Reitzius *κινητὰ* scribi vult, sed contra H., codices Prochiri p. 101., et Basilica Heimbachi III. p. 106.

59. Liber Merceri *ἄλλου δέ τινος* habet, quae facile corriguntur; *ἀλλ' οὐδέ τις ὠνούμενος* Prochiron, Basilica III. p. 106., *ἄλλος δέ τις ὠνούμενος* H.

60. *δανισαμένου* H.

61. Pro *μεθ' ἧς* H. *μεθ' εἰς* habet.

62. Sic H. Prochiron p. 101. Basilica III. p. 107. Deest *χρυσίον* apud Reitzium.

63. *ἀλλ'* H.

64. *εἴλειφεν* H.

65. Postea Reitzius *ὃ* interposuit, quod quidem ipse in nota delendum esse censet. Deest *ὃ* in H.. Prochiro p. 102.

τοῦ πεκουλίου τοῦ δούλου, καὶ πληρουμένου κατὰ πρῶτον λόγον τοῦ δεσπότου πληροῦται κατὰ δεύτερον λόγον καὶ ὁ δανειστής.

ΤΙΤΛ. ϛ'. ΠΕΡΙ ΕΓΓΥΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΩΝΗΤΩΝ.

1 *Εἴ τις*[a] *δανείσειε καὶ ἐγγυητὴν ἢ μανδάτωρα ἢ ἀντιφωνητὴν προσλάβοι, οὗτος μὴ τὴν πρώτην εὐθὺς κατὰ τοῦ μανδάτωρος ἢ τοῦ ἐγγυητοῦ*[1] *ἢ ἀντιφωνήσαντος χωρείτω, μηδὲ ἀμελήσας τοῦ δανεισαμένου τὰς παρενθήκας διενοχλείτω· ἀλλὰ χωρείτω πρῶτον ἐπὶ τὸν τὸ χρυσίον εἰληφότα καὶ τὸ δάνεισμα πράξαντα· καὶ εἰ μὲν ἐκεῖθεν ἀπολάβοι, τῶν ἄλλων ἀπεχέσθω· εἰ δὲ οὐκ ἰσχύει παρὰ τοῦ δανεισαμένου λαβεῖν ἢ εἰς μέρος ἢ εἰς ὁλόκληρον, καθόσον ἂν παρ' αὐτοῦ μὴ δυνηθῇ λαβεῖν, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ τὸν ἐγγυητὴν ἢ τὸν ἀντιφωνητὴν ἢ μανδάτωρα χωρείτω καὶ παρ' ἐκείνου τὸ λειπόμενον κομιζέσθω. Καὶ εἰ μὲν παρόντες αὐτῷ τύχοιεν καὶ ἀμφότεροι ὅ τε πρωτότυπος ὅ τε ἐγγυησάμενος ἢ μανδατωρεύσας ἢ ἀντιφωνήσας, τὰ προειρημένα ἐκ παντὸς φυλαττέσθω τρόπου. Εἰ δὲ ὁ ἐγγυητὴς ἢ ὁ μανδάτωρ ἢ*[2] *ἀντιφωνητὴς παρείη, τὸν δὲ πρωτότυπον ἀπεῖναι συμβαίη, δεικνύτω ὁ δανειστὴς τὸν ἐγγυητὴν ἢ ἀντιφωνητὴν*[3] *ἢ μανδάτωρα· καὶ ὅγε τῷ πράγματι καθήμενος*[3a] *δικαστὴς διδότω καιρὸν*[4] *τῷ ἐγγυητῇ, ταὐτὸ*[5] *δ' εἰπεῖν ἀντιφωνητῇ*[6] *καὶ μανδάτωρι, βουλομένοις*[7] *τὸν πρωτότυπον ἀγαγεῖν ἐφ' ᾧ τε ἐκεῖνον πρότερον ὑπομεῖναι τὴν ἐναγωγήν, οὕτω τε αὐτοὺς ἐν καταλοίπῳ πεφυλάχθαι βοηθείᾳ*[8] *καὶ ἀμυνέτω*[9] *γε τῷ ἐγγυητῇ καὶ ἀντιφωνητῇ καὶ μανδάτωρι εἰς τὴν τοῦ ἐγγυηθέντος παράστασιν, ὥστε αὐτὸν ἀχθέντα τῆς ἐν τῷ τέως ἐναγωγῆς ἀπαλλάξαι τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ διενοχλουμένους. Εἰ δὲ ὁ χρόνος ὁ ἐπὶ τούτῳ*[10] *ταχθεὶς ἐξήκοι*[11]*, τηνικαῦτα ὁ ἐγγυητὴς ἢ μανδάτωρ*

a. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. κϛ'. τϊ. β'. κεφ. α'.* Similiter Salm. Est Basilicorum XXVI. 2. 1. ed. Heimbach III. p. 105. (sed quibusdam in breve contractis), Prochiron 16. 10. p. 98. seq. Huc refertur scholium, quod in C. solo legitur, huiusmodi:

Διαφέρει ἐγγυητὴς καὶ μανδάτωρ καὶ ἀντιφωνητὴς οὕτως. Ἐγγυητὴς μέν ἐστιν, ὅστις ἑτέρου δανειζομένου καὶ ὑποσχομένου ἐγγράφως ἢ μὴ ἐγγράφως ἐμπροθέσμως παρασχεῖν τὸ χρέος, ὑπισχνεῖται τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ αὐτὸς ὡς εἰ μὴ ἐκεῖνος τοῦτο παράσχῃ, αὐτὸς ἵνα ἀποδώσει τοῦτο πρὸς αὐτὸν οἴκοθεν. Ἀντιφωνητὴς δέ ἐστι, ὅστις, ἑτέρου παρά τινος δανεισαμένου αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν τὸ χρέος ἀναδέχεται καὶ γράμμα περὶ τούτου μονομερῶς πρὸς τὸν δανειστὴν ἐκτίθησιν οὕτω διαλαμ-

Differt autem fideiussor et mandator et pecuniae constitutae reus ita. Fideiussor quidem est, qui cum alius quis mutuam pecuniam sumit et promittit vel in scriptis vel sine scriptura intra statutum tempus debitum reddi, similiter et ipse promittit, ut, si ille non reddiderit, ipse de suo numeraturus sit. Pecuniae constitutae reus autem est, qui cum alius quis mutuum sumit, ipse in semet debitum recipit et unilateraliter de hoc scripturam creditori exponit, quae ita habet: Nummos,

quaerimus et primo loco satisfit domino secundoque loco satisfit creditori.

TIT VI. DE FIDEIUSSORIBUS ET CONSTITUTAE PECUNIAE REIS.

Si quis mutuum dederit et fideiussorem vel mandatorem vel constitutae pecuniae reum acceperit, is ne primo statim loco adversus mandatorem aut fideiussorem aut pecuniae constitutae reum actionem moveat neque neglecto illo, qui mutuum accepit, eos qui se interposuerunt, inquietet; sed conveniat primo eum, qui pecuniam accepit, et mutuum contraxit, et si hinc consecutus sit, ceteris abstineto: sed si a debitore nec partem nec solidum consequi possit, quantum ab eo recipere non potuerit, in tantum adversus fideiussorem, pecuniae constitutae reum aut mandatorem agat atque ab hoc reliquum accipiat. Et siquidem uterque praesens sit, et principalis debitor et fideiussor aut mandator aut constitutae pecuniae reus, supra dicta omnimodo serventur. Sed si fideiussor aut mandator aut pecuniae constitutae reus adsit, principalem vero debitorem abesse contingat, demonstret creditor fideiussorem aut mandatorem; et iudex huic negotio praesidens tempus concedat fideiussori (idemque dicendum de mandatore et pecuniae constitutae reo) volenti principalem debitorem producere, ut ipse prior actionem subeat et illi sic in ultimum reserventur auxilium: tueaturque iudex fideiussorem, pecuniae constitutae reum et mandatorem, ut principalem debitorem exhibere liceat, ut ipse producendus interim eos, qui pro illo inquietantur, actione liberet. Quod si tempus huic rei praestitutum praeterierit, tunc fideiussor, mandator aut pecuniae constitutae reus litem excipiat debitum-

βάνον· τὰ νομίσματα, ἅπερ ἀπὸ σοῦ ὁ δεῖνα ἐδανείσατο, ὑπισχνοῦμαι δώσειν ἐμέ. Μανδάτωρ δέ ἐστι ὁ κατὰ ἐντολήν τινος ἀπελθὼν πρός τινα καὶ δανεισάμενος ἐξ ἐκείνου νομίσματα καὶ ὑποσχεθεὶς αὐτὸς δώσειν αὐτά.

quos ille a te mutuos sumsit, polliceor a me solutum iri. Mandator autem est, qui mandatu alicuius ad aliquem accessit et ab illo mutuum accepit et promisit, a se illud redditum iri.

1. Pro ἐγγυητοῦ H. ἐγγυησαμένου habet, non abludentibus Basilicis Heimbachi III. p. 105.

2. ἢ ὁ ἀντιφωνητὴς H., sed ὁ a secunda manu profectum est.

3. Verba ἢ ἀντιφωνητὴν desunt apud Reitzium, sed leguntur in H., Basilicis III. p. 105.

3a. Reitzius typothetae errore καθημενοις.

4. καιρῶν H.

5. ταυτὸν H.

6. ἀντιφωνητοὶ H.

7. Sic Basilica III. p. 105. βουλομενος H. Vulgo.

8. Sic Basilica l. c. p. 105. βοηθείᾳ Vulgo H.

9. ἀμηνέτω γε H.

10. Pro τούτῳ H. τοῦτο habet.

11. ἐξήκει H.

ἢ ἀντιφωνητὴς ἀγωνιζέσθω τὴν δίκην καὶ τὸ χρέος ἐκτιννύτω ὑπὲρ τοῦ ἐγγυηθέντος, ἢ[12] ὑπὲρ οὗ τὰς ἐντολὰς ἔγραψεν ἢ τὴν ἀντιφώνησιν ὑπεισῆλθε, παρὰ τοῦ δανείσαντος ἐκχωρούμενος ἀγωγάς. Οὐ μὴν οὐδὲ ἐπὶ τὰ πράγματα τοῦ δανεισαμένου, εἰ παρ' ἑτέρου κατέχοιτο, χωρήσει πρότερον, πρὶν ἂν διέλθοι τὴν ἐπὶ ταῖς προσωπικαῖς [ἀγωγαῖς][13] ὁδὸν κατά τε μανδατώρων καὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν· οὕτω τε ἐπὶ τὰ πράγματα ἐλθεῖν[14] τοῦ πρωτοτύπου, εἴγε παρ' ἑτέρου κατέχοιτο, καὶ τοὺς ἐπειλημμένους[15] αὐτῶν[16] ἐνοχλήσας, εἰ μὴ ἐκεῖθεν σχοίη τὸ ἱκανόν, τηνικαῦτα χωρείτω κατὰ τῶν πραγμάτων τῶν ἐγγυητῶν καὶ μανδατώρων καὶ ἀντιφωνητῶν· ταυτὸ[17] δέ ἐστιν εἰπεῖν, εἴ τινας[18] ἐγγύας ἔχοιεν, ἅπασί τε αὐτοῖς φημὶ καὶ τοῖς ὑπευθύνοις καὶ ταῖς ὑποθηκαρίαις ἀγωγαῖς ἐνέχεσθαι δυναμένοις· κατὰ μέντοι τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν ὄντων παρ' αὐτῷ πραγμάτων, εἴτε ταῖς προσωπικαῖς εἴτε ὑποθηκαρίαις εὐθὺς εἴτε ἀμφοτέραις χρήσασθαι βουληθείη, πᾶσαν αὐτῷ δίδομεν ἄδειαν, τὴν ἔμπροσθεν εἰρημένην[19] ὁδὸν καὶ τάξιν ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων τε καὶ θεμάτων νομοθετήσαντες. Καὶ οὐ τοῦτο δὲ[20] μόνον ἐπὶ[20a] δανειστῶν φαμὲν ἀλλὰ καὶ εἴ τις ὠνήσατό τι παρά τινος.

2 Ὁ[b] χρέος ἄλλου ἀναδεξάμενος ἐὰν ὁμολογήσῃ[21] καὶ ἀντιφωνήσῃ τὸ χρέος, καλῶς ἀπαιτεῖται.

3 Ὁ[c] ὑπὲρ[22] ἄλλου ἐπερωτηθεὶς ὀφείλει τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, κἂν αὐτὸς μὴ ἔλαβεν.

4 Ἐὰν[d] ὑπὲρ ἀλλοτρίου χρέους ἑαυτὸν καταβαλεῖν ἀντεφώνησας, ἡ ἐπὶ τῇ ἀντιφωνήσει σου[23] ἀγωγὴ οὐ μόνον κατὰ σοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων τῶν σῶν διηνεκῶς ἁρμόζει.

5 Ἐγγύας[e] γυνὴ οὐ δίδωσι πρός τινα, ἀλλ' οὐδὲ ἐὰν δώσῃ, ἐνέχεται. Τότε δὲ μόνον ἐνέχεται εἰς ἐγγύην ἡ γυνή, ὅταν λάβῃ[24] τι δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐγγυήσασθαι· ἡ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἐγγύης δωρεὰ ποιεῖ αὐτὴν ὑποκεῖσθαι τῇ ἐνοχῇ. Ἐνέχεται δὲ καὶ τότε, ὅτε

b. Ad marginem H. βι. κϛ'. τι. δ'. κεφ. λζ'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXVI. 4. 37. p. 283. — c. Ad marginem H. βι. κϛ'. τι. δ'. κεφ. λϛ'. Salm. κϛ'. δ'. λϛ'. Est Synopsis XXVI. 4. 36. p. 79. Huc refertur id, quod in H. deest, scholium:

Θεμάτισον, ὅτι μέλλων τις παρά τινος δανείσασθαι παρεστήσατο τῷ δανειστῇ ἕτερόν τινα ἐγγυώμενον καὶ ὑποβάλλοντα ἑαυτὸν τῇ καταβολῇ τοῦ χρέους, εἴγε μὴ καταβάλοι ὁ πρωτότυπος αὐτό· ὁ γοῦν ἐγγυητὴς οὗτος ἔνοχος οὕτω τῇ ἀποδόσει τοῦ χρέους γέγονε, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἔνοχον τὸν ἐγγυηθέντα.

Finge, quempiam ab aliquo mutuaturum creditori alium quem stitisse fideiubentem seque solutioni debiti supposuisse, si principalis debitor illud non solveret. Hic igitur fideiussor ita exsolvendo debito sese obstrinxit, etiam antequam is, pro quo fideiubebat, obligatus fuit.

d. Ad marginem H. βι. κϛ'. τι. γ'. κεφ. β'. Salm. κϛ' δ'. λϛ'. Est

que pro eo solvat, pro quo fideiussit aut mandatum conscripsit aut sese constituit, cessis sibi a creditore actionibus. Neque tamen* ad res debitoris, si ab alio possideantur, prius deveniat, quam actionum personalium viam ingressus sit adversus mandatores ac fideiussores et pecuniae constitutae reos, atque ita ad res debitoris principalis, si quidem ab alio possideantur, deveniens earumque detentatores interpellans, si nec inde satis sibi fiat, tunc procedat adversus res fideiussorum, mandatorum ac pecuniae constitutae reorum: idemque dicendum, si quos hi omnes sibi obligatos habent, quive actionibus hypothecariis conveniri possunt.

* Contra principalem sane et res quae penes eum sunt, sive personalibus sive hypothecariis statim sive ambabus uti velit, omnem ei tribuimus licentiam supra dictam viam et ordinem in aliis quoque personis et casibus statuentes. Neque hoc solum de creditoribus dicimus, sed etiam si quis ab alio quid emerit.

Qui alterius debitum in se suscepit, si spoponderit ac debitum constituerit, recte convenitur.

Qui pro alio spoponderit, satisfacere debet, licet ipse non acceperit.

Si pro alieno debito constituisti te soluturum, pecuniae constitutae actio non tantum adversus te, sed et adversus heredes tuos perpetuo competit.

Mulier neque pro ullo fideiubet, neque si fideiusserit, tenetur. Tunc tantum ex fideiussione mulier tenetur, si quid propter ipsam fideiussionem acceperit: nam donatio fideiussionis caussa facta facit eam obligationi obnoxiam. Etiam tunc tenetur, si aperte

Synopsis XXVI. 3. 1. p. 263. — *e.* Ad marginem H. *βῖ. κς΄. τῖ. ζ΄. κεφ. β΄. περὶ γυναικῶν.* Similiter Salmasius et Soar.

12. Vox *ἢ* deest in H. alias, sed habetur in Basilicis III. p. 105.

13. Vocem *ἀγωγαῖς* H. non agnoscit, uti nec Basilica III. p. 106. ideoque uncinis inclusimus. Reliqui, uti et Reiitzus, eam habent.

14. Pro *ἐλθεῖν*, quod reliqui et H. habent, Reitzius ex Basilicis scripsit *ἐλθών*.

15. Pro *ἐπειλημμένους* H. *ἐπιλελησμένους* habet, sed contra Basilica III. p. 106.

16. Pro *αὐτῶν* H. *αὐτῷ* habet, sed contra Basilica.

17. *ταὐτὸν* H.

18. *εἴ τοιως* H.

19. *ἡμῖν εἰρημένην* H.

20. Vox *δὲ* deest in H.

20 a. *ἐπὶ τῶν* H.

21. *ὁμολογείσῃ* H.

22. Pro *ὑπὲρ* H. *περ* habet.

23. Pro *ἀντιφωνήσει σοῦ* H. habet *ἀντιφωνούσῃ*.

24 Pro *λάβῃ* H. *λάβοι* habet.

εἴποι[25] ῥητῶς, ὅτι ἀποβάλλεται τὸ ἴδιον δίκαιον καὶ τὸν νόμον, ὅστις βοηθεῖ αὐτῇ εἰς τὸ μὴ ἐνέχεσθαι εἰς ἐγγύην. Ὁ δὲ τοιοῦτος νόμος ἀπὸ τοῦ εὑρόντος αὐτὸν Βελλιάνειος ὀνομάζεται.

6 Γυνὴ[f] ἐγγυωμένη βοηθεῖται· καταβάλλουσα δὲ ὑπέρ τινος οὐκ ἀναλαμβάνει.

7 Ὅτι οὐδὲ[26] κληρικὸς ἐγγύας δίδωσιν, ὡς ὁ κ΄. τῶν ἁγίων[27] ἀποστόλων κανών φησι· διδοὺς γὰρ καθαιρεῖται.

8 Ἐὰν[g] μέλλουσα γυνὴ ἀντιφωνεῖν καταβάλῃ ἢ δώσῃ ἀντ' αὐτῆς ἕτερον χρεώστην, χώραν οὐκ ἔχει τὸ δόγμα· αἱ γὰρ ἔνοχοι γενόμεναι βοηθοῦνται, οὐ μὴν αἱ τὰ ἴδια μειώσασαι[28].

9 Γυνὴ[h] καταβαλοῦσα ὑπέρ τινος οὐκ ἀντιφωνεῖ.

10 Καὶ[i] ἀλληλεγγύως δανειζομένη[29] μετά τινος γυνὴ βοηθεῖται.

11 Αἱ[k] γυναῖκες ἀντιφωνοῦσαι ἐνέχονται, ἐν ᾧ μὴ ἰντερκεδεύουσιν· ἤγουν[30] ἰδίῳ[31] ὀνόματι ἢ κέρδει ἀντιφωνοῦσαι ἐνέχονται· ὑπὲρ ἀλλοτρίου δὲ ἀντιφωνοῦσαι βοηθοῦνται.

12 Αἱ[l] ἀπατώμεναι, οὐ μὴν αἱ ἀπατῶσαι βοηθοῦνται ἐν ἑκάστῃ ἐνοχῇ, καὶ ὅτε ἄλλον διεκδικοῦσιν. Οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται γυνὴ διεκδικεῖν οὔτε τὸν ἴδιον ἄνδρα οὔτε τὸν υἱὸν οὔτε τὸν πατέρα· εἰ δὲ ἐκδικεῖ ἐκεῖνον, ὅστις καταδικαζόμενος δύναται χωρεῖν κατ' αὐτῆς, οὐ δοκεῖ ἀντιφωνεῖν.

13 Ἡ[m] διάταξις βούλεται, τὴν γυναῖκα λαβοῦσάν τινα καὶ ἀντιφωνήσασαν μηκέτι βοηθεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δόγματος, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἀντεφώνησεν.

14 Ἐὰν[n] ἀπατῶσα γυνὴ ἢ γινώσκουσα μὴ ἐνέχεσθαι ἀντιφωνήσῃ[32], οὐ βοηθεῖται.

15 Καὶ[o] ὁ κατὰ μανδάτον[33] τῆς γυναικὸς ἀντιφωνήσας βοηθεῖται.

16 Ἐὰν[p] γυνὴ παρὰ τὸν νόμον ἀφῆλιξ ἐγγυήσηται, εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ χρεώστης, οὐκ ἐνάγεται ἡ γυνή· εἰ δὲ ἄπορος, ἐνάγεται.

17 Ἡ[q] γυνὴ κἂν πολλάκις μετὰ οἱονδήποτε χρόνον ἐπερωτηθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὡς ἀντιφωνοῦσα βοηθεῖται.

18 Ἐὰν[r] ἀντιφωνήσασα γυνὴ μετὰ δύο ἔτη τῆς ἀντιφωνή-

f. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. — g. Ad marginem H. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ., Salm. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum XXVI. 7. 39. ed. Heimbach III. p. 139. — h. Ad marginem H. κεφ. ε΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Basilicorum XXVI. 7. 79. ed. Heimbach III. p. 144. — i. Ad marginem H. ἀναγν. κεφ. ϛ΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κϛ΄. ζ΄. α΄. — k. Ad marginem H. βι. κϛ΄. τι. ζ΄. κεφ. α΄. Salm. κεφ. ϛ΄. τοῦ αὐτοῦ. Prior pars huius §. 11. usque ad ἰντερκεδεύουσιν est in Synopsi XXVI. 7. 1. p. 263. — l. Ad marginem H. κεφ. λ΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. λγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum XXVI. 7. 33. ed. Heimbach III. p. 138. et in Synopsi p. 263. — m. Ad marginem H. βι. κϛ΄. τι. ζ΄. κεφ. πϛ΄. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXVI. 7. 86. p. 264. — n. Ad marginem H. κεφ. ξα΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XXVI. 7. 61. p. 264. — o. Est Synopsis l. c. p. 264. — p. Ad marginem H. βι. ζ. τι. ιθ΄. κεφ. ιβ΄. καὶ βι. ι΄. τι. α΄. κεφ.

dicat, suo se iuri renuntiare ac legi, quae ei permittit, ne per fideiussionem obligetur. Haec autem lex ab auctore Velleiana nominatur.

Mulier fideiubens iuvatur, sed solvens pro aliquo non recipit.

Neque clericus fideiussor erit, ut vicesimus sanctorum apostolorum canon ait: nam si fideiusserit, deponitur.

Si mulier intercessura solverit aut alium pro se debitorem dederit, senatusconsulto non est locus. Nam mulieribus, quae sese obligarunt, subvenitur, non iis, quae sua diminuunt.

Mulier pro aliquo solvens non intercedit.

Etiam cum alio mutuum accipiens mulier atque ultro citroque fideiubens adiuvatur.

Mulieres debitum constituentes tenentur, modo non intercedant. Scilicet suo nomine aut lucro constituentes tenentur, sed pro alio constituentes iuvantur.

Mulieres deceptae, non decipientes iuvantur in omni obligatione et quando alium defendunt. Nec enim conceditur mulieri aut maritum suum aut filium aut patrem defendere: sed si eum defendat, qui condemnatus adversus ipsam agere possit, non videtur intercedere.

Vult constitutio, mulierem, quae aliquid accipiens intercessit, non adiuvari senatusconsulto, sive scripto seu sine scripto intercesserit.

Si mulier decipiens aut sciens se non obligari intercesserit, non iuvatur.

Et qui mandatu mulieris intercessit, iuvatur.

Si mulier praeter ius minori fideiusserit, si quidem debitor solvendo est, mulier haud convenitur, si non est, mulier tenetur.

Mulieri, etiamsi saepius post quantumlibet tempus pro viro spoponderit, tamquam fideiubenti subvenitur.

Si mulier, quae intercessit, post biennium ab illa interces-

ιβ'. Salm. *ζ'. ιϑ'. ιβ'*. Est Synopsis X. 4. 12. p. 132. — *q*. Ad marginem H. *βι. β'. τοῦ κώδικος*. Similiter Salm. — *r*. Ad marginem H. *κεφ. πέ. τοῦ αὐτοῦ περὶ ξένου τοῦτό φησιν καὶ οὐ περὶ τοῦ ἰδίου ἀνδρός*. Salm. *κεφ. πέ. τοῦ αὐτοῦ*. Huc sumpta sunt paucis verbis immutatis ex Synopsi XXVI. 7. 85. pag. 264.

25. Pro *εἴποι* H. *εἴπει* habet.
26. In H. inseritur *ὁ*.
27. *ἁγίων* deest in H.
28. Sic et H. Basilica III. p. 139. *μειώσασϑαι* Vulgo, quod Reitzius correxit.
29. *δανειζομένοι* H.
30. In H. hoc loco inseritur *αἱ γυναῖκες*.
31. Pro *ἰδίῳ* H. *οἰκείῳ* habet.
32. *ἀντιφωνήσει* H.
33. *μανδάτωρος* H. alias, quod iam ab aliis correctum est.

ως εἰς δεύτερον ἐπερωτηθῇ ἤγουν ἐγγυητὴν παράσχῃ[34], οὐ βοη- !ται.

Οὐ[s] μόνον ἡ γυνὴ, ἀντιφωνοῦσα βοηθεῖται ἀλλὰ καὶ ὁ ταύ- ‚ ἐγγυησάμενος· κἂν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἀντιφωνήσῃ γυνή, ηθεῖται.

Ὁ[t] ὑπεξούσιος καλῶς ὑπὲρ πατρὸς ἐγγυᾶται· καὶ γινόμενος ‚ αὐτεξούσιος εἰς ὅσον ἐποίησεν ὑπεξούσιος, ἐνέχεται· καὶ ὑπε- ͺσιος ὢν καταδικάζεται.

Ἐὰν[u] ἐγὼ καὶ γυνὴ ἐγγυησώμεθα[35] εἰς ὁλόκληρον, ἐγὼ μόνος χομαι· εἰ δὲ μετὰ ἀφήλικος ἐγγυήσωμαι[36] καὶ ἀποκαταστῇ, τότε ὁλόκληρον ἐνέχομαι[37], ὅτε πρώτως[38] ἐνεγγυησάμην, εἰ μὴ κατὰ ιον τοῦ δανειστοῦ προσελήφθη.

Ἐκ[v] πολλῶν ἐγγυητῶν ἐὰν ὁ εἷς ὑπὲρ τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μέ- : καταβάλῃ[39], οὐκ ἀναλαμβάνει· οὐ γάρ ἐστι μὴ χρεωστούμενον.

Ἐὰν[w] ἐγγυήσηταί τις, ὅτι παρίστησιν ἐντὸς τοῦδε τοῦ χρόνου δε, ἐπείτοιγε δίδωσι[40] πρόστιμον, φαμὲν ὅτι, κἂν μὴ παρα- σῃ[41] ἐντὸς τῶν ἓξ μηνῶν, δίδοται αὐτῷ[42] ἑτέρος τοσοῦτος χρό- · εἰ δὲ πλείων εἴη ὁ ἐξ ἀρχῆς, ἑξάμηνος μόνον εἰς ὑπέρθεσιν ῷ δίδοται.

Ἐπὶ[x] τόκοις ἐγγυητὴς οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ τοιόνδε τι συμφωνηθῇ.

Οἱ[y] ἐγγυώμενοι ἀφήλικα, ἀφισταμένου αὐτοῦ τοῦ ἀφήλικος μὴ ποιοῦντος εἰς ὃ αὐτὸν ἐγγυήσαντο[43], βοηθοῦνται.

Ἡ[z] ἀπρόθεσμος ἐπιφώνησις[43a] δέκα ἡμερῶν ἔχει προθεσμίαν.

Ὁ[a] ἐπὶ ταβουλαρίου, ὡς ἐν καταθέσει τινὰ ἐγγυώμενος ἐπὶ[44] ωτικῇ αἰτίᾳ[45], ἐντὸς δύο μηνῶν μόνον[46] κατέχεται, εἰ μὴ ἄρα ώς ἐνεγγυήσατο[47] εἰς πλείονα χρόνον· εἰ δὲ ἐπὶ δημοσίᾳ αἰτίᾳ γγυήσατο[48], δοκεῖ ἐγγράφως ἐγγυᾶσθαι.

Ἐὰν[b] νομίσματα δανείσω, οὐ δύναμαι λαβεῖν ἐγγυητήν, ἐφ' δοῦναί μοι ὑπὲρ αὐτῶν[49] σῖτον· εἰ μὴ γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ δανει-

s. Ad marginem H. βι. κς'. τι. ζ'. κεφ. οζ'. Similiter Salmasius. Est opsis XXVI. 7. 77. seq. p. 204. — t. Ad marginem H. βι. κς'. τι. α'. κεφ. θε. γ'. Similiter Salm. Est Synopsis XXVI. 1. 9. §. 3. p. 89. — u. Ad ginem H. κεφ. μδ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXVI. 4. p. 90. — v. Ad marginem H. ἀνα. βι. κς'. τι. α'. κεφ. λζ'. μα'. Salm. α'. λζ'. μς'. Est Synopsis XXVI. 1. 46. p. 90. — w. Ad marginem H. κς'. τι. α'. κεφ. πζ'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXVI. 1. 87.). — x. Ad marginem H. κεφ. ξ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. — y. Ad ginem H. κεφ. ξβ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. — z. Ad marginem H. βι. βασιλικῶν θ'. τι. α'. κεφ. ρκε'. Salm. θ'. α'. ρκη'. βιβλ. βασιλ. Idem tur et supra I. 4. §. 12., ubi vide notas criticas. — a. Est Basilicorum VI. 1. 91. ed. Heimbach III. p. 104. Huc refertur scholium, quod et in H. tur:

ημείωσαι οὖν, ὅτι ἀγράφως (ὁ ἄγ- φως H.) ἐγγυώμενος ἐντὸς δύο μη- κατέχεται κατὰ πρόληψιν.

Observa igitur, eum qui sine scripto fideiubet, intra duos menses ex praesumtione teneri.

sione elapsum secundo spondeat aut fideiussorem det, non adiuvatur.

Non modo mulieri fide sua iubenti succurritur, sed ei etiam, qui pro ea fideiussit. Et si pro suo viro mulier intercedat, adiuvatur.

Filiusfamilias recte pro patre intercedit et sui iuris factus in id quod in potestate constitutus egit, tenetur et licet filiusfamilias sit condemnatur.

Si fideiusserimus ego et uxor, solus ego obligor: sed si cum minore fideiussero atque ille restituatur, tunc in solidum teneor, si prior fideiusserim, nisi per dolum creditoris adsumtus sit.

Ex multis fideiussoribus si unus ultra partem ratam solverit, non recipit: neque enim est indebitum.

Si quis spoponderit, se aliquem intra certum tempus exhibiturum, alioqui poenam daturum, statuimus, etiamsi illum intra sex menses non exhibeat, ut ei alterum tantum temporis detur. Quod si longius ab initio tempus fuerit, semestre tantum dilationis caussa ei dabitur.

Ad usuras fideiussor non tenetur, nisi tale quid conventum sit.

Qui pro minore fideiusserunt, ipso minore abstinente neque faciente ob quae pro eo fideiusserunt, iuvantur.

Indefinita temporis enuntiatio decem dierum spatium habet.

Qui coram tabulario velut sub attestatione pro aliquo in caussa privata fideiusserit, intra duos tantum menses tenetur; nisi expresse in longius tempus fideiusserit: sed si in publica caussa fideiusserit, videtur in scriptis fideiussisse.

Si pecuniam credidero, fideiussorem accipere non possum, qui pro ea triticum mihi reddat: neque enim nisi ad illud quod

b. Ad marginem H. *ἀνα. βί. κϛ'. τϊ. α'. κεφ. μ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXVI. 1. 40. p. 90.

34. Sic H. Synopsis p. 264. *παράσχοι* Reitzius.

35. Sic H., quam verborum collocationem etiam Synopsis p. 90. firmat, *ἐγγυησώμεθα ἐγὼ καὶ γυνὴ* Reitzius.

36. *ἐγγυήσομαι* H.

37. *ἀνέχομαι* H.

38. Pro *πρώτως* H. *ὁ πρῶτος* habet, Synopsis p. 90. *πρῶτος*.

39. *καταβάλλη* H.

40. *δίδωσιν* H.

41. *παραστήσει* H.

42. Pro *αὐτῷ* H. *αὐτὸ* habet.

43. *ἐγγυήσαντος* H. *ἐγγυήσατο* Vulgo. Emendavit Soar.

43 a. Pro *ἐπιφώνησις* Scaliger corrigit *ἀντιφώνησις*.

44. Pro *ἐπὶ* H. *ἐπεὶ* habet.

45. *αἰτείᾳ* H.

46. Sic H. *μόνων δύο μηνῶν* Reitzius, sed contra Basilica III. pag. 104.

47. *ἐνεγκυήσατο* H.

48. *ἐνεγγυήσασθαι* H.

49. *αὐτῆς* H., sed contra Synopsin p. 90.

σθὲν οὐ προσλαμβάνεται ἐγγυητής. Τὰ μὲν γὰρ φόρτια καλῶς εἰς ιι.[50] ἀποτιμῶνται· τὰ δὲ νομίσματα οὐκ ἀποτιμῶνται εἰς φόρτια.

ΤΙΤΛ. Ζ'. ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ.

1 Τόκος[a] ἀνεπερώτητος οὐκ ἀντιστρέφεται[1].

2 Ὅτι[b] κἂν ἄγραφος ἐπερώτησις ἐπὶ τόκων γένηται, ἔρρωται.

3 Ὅταν[c] περὶ[2] κέρδους ἀγωνίζωνταί τινες, προτιμᾶται ὁ περὶ τὸ κέρδος τῷ χρόνῳ πρωτεύων.

4 Τόκου[d] τόκος οὐκ ἀπαιτεῖται, ἀλλ' οὐδὲ τόκος ἀνεπερώτητος τουτέστι περὶ οὗ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὑποθέσεως μὴ γέγονεν ἐπερώτησις ἤγουν συμφωνία.

5 Τῶν[3] τόκων τὸ κεφάλαιον διπλασιαζόντων ὁ τόκος παύεται.

6 Πολλή ἐστι[e] διαφορὰ ἐπερωτήσεως ἐπὶ τόκων καὶ συμφωνίας· εἰ μὲν γὰρ περιέχεται τῷ ὁμολόγῳ, ὁμολογεῖς παρέχειν[4] μοι καὶ τοὺς[5] τόκους; τοῦτο ἰσχυρόν ἐστι πρὸς ἀπαίτησιν· εἰ δὲ οὕτως ἁπλῶς γέγραπται, ἐδανεισάμην ἀπὸ σοῦ τόδε, καὶ συνεφώνησα δοῦναί σοι καὶ τοὺς[6] τόκους, ταῦτο οὐ πάνυ ἰσχυρόν ἐστι πρὸς ἀπαίτησιν τῶν τόκων.

7 Τὸ[f] χωρὶς δήλης ποσότητος ἐπερωτῆσαι τοὺς ἁρμόζοντας τόκους οὐδέν ἐστιν.

8 Ὁ[g] διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ πολὺν[7] χρόνον μὴ ἀπαιτήσας τόκους οὐ καλῶς ἀπαιτεῖ τοὺς προλαβόντας.

a. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. κγ'. τϊ. γ'. κεφ. οβ'. ογ'. Salm. κγ'. ζ'. οβ'. ογ'., quod et in M. A. reperitur. — b. Ad marginem H. τὰ αὐτά. In C. est Ρωμ. Est Basilicorum XXIII. 3. 50. ed. Heimbach II. p. 719. et Πεῖρα 19. 59. Hoc loco ad marginem C. haec adscripta sunt: βϊ. κγ'. τιτλ. δ'. κεφ. δ'. ὅτι ἐπὶ τῶν ἀργυροπρατικῶν καὶ ἄγραφοι τόκοι δίδονται. *Basilicorum lib. XXIII. tit. 4. cap. 4. dicitur, in contractibus argentariorum etiam sine scriptis usuras dari.* Significatur Basilicorum l. c. ed. Heimbach II. p. 738. — c. Est Basilicorum II. 3. 98. ed. Heimbach I. p. 71. Huc refertur scholium, quod in H. deest:

Ὅταν, φησί, τινὲς δύο ἀγωνίζωνται λαβεῖν κέρδος, προτιμᾶται ὁ πρώτως χρεωστηθεὶς τὸ τοιοῦτον χρέος· οἷον τί λέγω; ἐδάνεισα ἐγὼ Πέτρῳ ι'. ιι. συμφωνήσας λαμβάνειν τόκον, τυχὸν καθ' ἕκαστον μῆνα ιι. ἕν· μετὰ ἐνιαυτὸν ἕνα ἢ δύο τῷ αὐτῷ ἐδάνεισας σὺ ἕτερα ιι. ι'. καὶ συνεφώνησας λαμβάνειν τόκον καθ' ἕκαστον μῆνα ιι. ἕν· παρῆλθε δὲ καιρὸς ἱκανὸς καὶ τὸ μὲν κεφάλαιον ἐλάβομεν καὶ οἱ δύο, ἐχρεωστούμεθα δὲ καὶ ἄμφω τοὺς τόκους, οἵτινές εἰσι κέρδος· καὶ εὑρόντες τινὰ περιουσίαν τοῦ χρεώστου (θὲς γὰρ ἀπορῆσαι αὐτὸν) ἠγωνιζόμεθα, ποῖος ἐξ ἡμῶν τὴν εὑρεθεῖσαν

Quando, inquit, duo aliqui de capiendo lucro certant, praefertur is cui debitum illud prius debebatur: quale est, quod nunc dicam: mutuos dedi Petro decem aureos, pactus me accepturum usuram, forte in singulos menses aureum unum. Post annum unum aut duos tu alios decem aureos eidem credidisti et pactus es te singulis mensibus pro usura accepturum aureum unum. Longum exinde praeteriit tempus et sortem quidem uterque nostrum accepit, sed nobis ambobus usura quoque debebatur, quae lucrum esse putatur. Inventis ergo nonnullis debito-

mutuum datur, fideiussor accipitur. Nam merces quidem recte adaerantur pecunia; at pecunia non aestimatur ex mercibus.

TIT. VII. DE USURA.

Usura sine stipulatione non redditur.

Etiamsi usurarum stipulatio sine scripto fiat, valet.

Si qui de lucro certant, praefertur qui in lucro prior est tempore.

Usurae usurarum non exiguntur, neque item usurae absque stipulatione, id est de quibus in principio negotii nec stipulatio nec pactum intervenit.

Usuris sortem duplantibus cessat usura.

Magnum stipulationis et pacti circa usuras est discrimen. Nam si sponsioni insertum sit: sponden' mihi et usuras praestare? validum hoc est ad petitionem. At si simpliciter sic scriptum est: mutuatus sum a te tantum, et pactus sum me usuras quoque daturum, hoc non admodum validum est ad petendas usuras.

Sine certa quantitate competentes usuras stipulari nihili est.

Qui per benignitatem usuras longo tempore non petierit, non recte praeteritas exigit.

ὀλίγην περιουσίαν εἰς τοὺς χρεωστουμένους αὐτῷ τόκους λήψεται· ὑπόθου γὰρ μὴ ἐξαρκεῖν ἴσως τὴν ὀλίγην περιουσίαν ἐκείνην πρὸς ὁλοκλήρους τούς τε ἐμοὺς καὶ τοὺς σοὺς τόκους· καὶ λέγει ὁ νόμος, ὅτι ἐκεῖνος λήψεται τὰ εὑρεθέντα 'ὁ πρῶτος δανείσας καὶ πρωτεύων τῷ χρόνῳ περὶ τοὺς τόκους, ἤτοι ὅστις πρῶτος τοὺς τόκους ἐπηρώτησε καὶ χρεωστεῖται.

ris bonis (finge enim illum solvendo non esse), certabamus, uter nostrum inventa bona exigua pro usuris sibi debitis acciperet. Pone enim exigua illa bona forte non sufficere in integras usuras mihi tibique competentes. Et ait lex, eum quae inventa sunt, accepturum, qui prior credidit, ac tempore circa usuras prior fuit, sive qui prior usuras stipulatus est, cuique adhuc debentur.

d. Ad marginem H. κεφ. κγ'. τΐ. α'. κεφ. δ'. Salm. κς'. α'. δ'. — *e.* Ad marginem H. C. βΐ. ῥωμαικὸν τΐ. ιθ'. κεφ. ιβ'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τΐ. ιθ'. κεφ. ιε'. Est Πεῖρα 19. 6. — *f.* Ad marginem H. C. κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Πεῖρα 19. 51. — *g.* Ad marginem H. βΐ. ιθ'. τΐ. α'. κεφ. μ'. Est Basilicorum XXIII. 3. 17. ed. Heimbach II. p. 697.

50. Pro ιι H. νομίσματα habet.
1. Pro ἀντιστρέφεται H. ῥεπετιτεύεται legit.
2. Tota §. 3. deest in H.
3. Tota §. 5. deest in H.
4. παρέχοιν H.
5. Vox τοὺς deest in H. Quae sunt a verbis εἰ δὲ οὕτως ἁπλῶς usque ad finem §., desunt in C., sed a secunda manu in margine supplentur.
6. Vox τοὺς deest in H.
7. πολὴν H.

9 Ἐάν τις[h] χρεωστῶν κεφάλαιον τόκους μὴ κεχρεωστημένους καταβάλλῃ[8], οὐκ ἀναλαμβάνει· ὁ δὲ τόκους ὑπὲρ τὸ νόμιμον καταβαλὼν οὐκ ἀναλαμβάνει μέν, καταλογίζεται δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ κεφάλαιον. Εἰ δὲ καὶ τὸ κεφάλαιον κατέβαλεν, ὡς τὸ κεφάλαιον μὴ[9] χρεωστῶν, εἰ κατέβαλεν[10], ἀναλαμβάνει· εἴτε πρὸ τοῦ κεφαλαίου τοὺς τόκους κατέβαλεν εἴτε μετὰ ταῦτα εἴτε ἅμα[11] ἑκάτερον.

10 Ὅτι[hh] ὁ[12] ὀρφανικὸς τόκος ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἐστιν, ἤγουν νομίσματα δ΄.

11 Ὁ[i] μὴ κεχρεωστημένος τόκος εἰ μὲν πρὸ τοῦ κεφαλαίου καταβληθῇ, εἰς κεφάλαιον καταλογίζεται· εἰ δὲ μετὰ τὸ κεφάλαιον καταβληθῇ, ἐπειδὴ οὐκ ἔχει λοιπὸν εἴς τι καταβληθῆναι, ἀναλαμβάνεται.

h Ad marginem H. *βϊ. ια΄. τϊ. ς΄. κεφ. μ΄. καὶ βϊ. κδ΄. τϊ. ς΄. κεφ. η΄.* Salm. *ια΄. ς΄. κ΄.* Est Synopsis XXIV. 1. 20. p. 448., sed in Basilicis XXIV. 6. 26. ed. Heimbach III. p. 35. Ad hunc locum scholium refertur, quod in C. a secunda manu ad marginem adscriptum est, verum propter chimicorum remediorum usum non omnino legi potest. Incipit ab his verbis: *ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων συνάγεται ὅτι ὁ μὲν τόκους μὴ κεχρεωστημένους ἑκουσίως καταβαλών. Ex his capitulis deducitur, illum quidem, qui usuras indebitas sponte solvit;* desinit autem in haec: *μὴ καταβληθέντες δὲ οὐκ ἀπαιτοῦνται, non solutas autem non repeti.* — *hh.* Ad marginem H. *ῥωμαικόν.* Ad hunc locum refertur in H. scholium, quod in editione nostra ad §. 17. relatum est. — *i.* Ad marginem H. *βϊ. κγ΄. τϊ. γ΄. κεφ. ξα΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXIII. 3. 61. p. 249. Ad hunc locum refertur scholium, quod in septem scholiorum libello tam in Bodl. quam in C. habetur:

Εἰς τὸν περὶ τόκου τίτλον (in Bodl. adiicitur *ε΄.*, qua re numerus scholii significatur) *ἐν κεφαλαίῳ ὁ μὴ κεχρεωστημένος τόκος. Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἐναντίον δοκεῖ τῷ πρὸ αὐτοῦ κειμένῳ κεφαλαίῳ νομίμῳ, οὗ ἡ ἀρχή· ἐάν τις χρεωστῶν κεφάλαιον. Ἐκείνου γὰρ τὸν μὴ κεχρεωστημένον τόκον καταβληθέντα μὴ ἀναλαμβάνεσθαι κελεύοντος, ἀλλὰ μόνον τὸ παράνομον ἀφαιρεῖσθαι, τοῦτο διαγορεύει καὶ τὸν τοιοῦτον τόκον ἀναλαμβάνεσθαι καταβληθέντα. Οὐκ ἔστι δέ, ἀλλ᾿ ἐκεῖνο μὲν περὶ γινώσκοντος μὴ χρεωστεῖν τόκους εἶτα καταβάλλοντος τούτου ἑκόντος φησίν, ὅθεν καὶ οὕτω περὶ λέξεων λέγει· ἐάν τις χρεωστῶν κεφάλαιον τόκους μὴ κεχρεωστημένους καταβάλλει· τοῦτο δὲ περὶ μὴ γινώσκοντος χρεωστεῖν, ἀλλὰ κατὰ συναρ*... (haec in C. evanuerunt; lego *συναρέσκειαν*) *καὶ συμπαιγνίαν αὐτοὺς καταβάλλοντος· διὸ καὶ οὕτω φησί· ὁ μὴ κεχρεωστημένος τόκος καταβληθείς· εὑρήσεις δὲ ὄπισθεν τούτῳ συνᾷδον καὶ ἕτερον τῶν νόμων κεφάλαιον οὕτω φάσκον· Ὅταν τις μὴ χρεωστῶν τινι καταβάλλῃ, εἰ μὲν ἀγνοεῖ ὅτι χρεω-*

Ad titulum *de usuris* in capite *usura non debita.* Hocce caput contrarium videtur esse ei legis capiti, quod paullo ante positum est, cuius verba initialia haec sunt: *si quis sortis debitor* (Harm. III. 7. §. 9.) Nam cum illud quidem usuras indebitas solutas repeti negot, verum tantummodo id, quod adversus legem est, auferri iubeat, hoc etiam tales usuras solutas repeti vult, etiamsi solutae sint. Non est autem revera contrarium, verum illud quidem de eo loquitur, qui sciens usuras non deberi, deinde postea sponte sua solvit, unde et sic ad verbum ait: *si quis sortis debitor usuras non debitas solverit;* hoc autem de eo disserit, qui nescivit, sed per civilitatem et benignitatem eas persolvit. Propterea autem sic loquitur: *usura non debita soluta.* Invenies autem antea et aliud capitulum legum, quod huic concinit, cum ait: *Si quis nihil debens alicui solverit, siquidem ignorans se non debere, recipit* (Harm. III. 5. §. 68.); *si vero non ignorat, non recipit. Videtur enim voluntarie donasse.* Indebitae usurae solutae sunt etiam illae, quae neque ab initio promissae fuere; praeterea vero etiam illae, quae

Si quis sortis debitor usuras non debitas solverit, non recipit. Qui autem usuras supra legitimum modum solvit, haud repetit quidem, sed eas in sortem imputat. Quod si etiam sortem solvat, eas tamquam sortem non debitam repetit, sive usuras ante sortem, sive postea sive utrumque simul solverit.

Usura pupillaris triens est centesimae, sive nummi quatuor.

Usura non debita si quidem ante sortem solvatur, in sortem imputatur: sin post sortem solvatur, quando nihil superest, pro quo solvatur, repetitur.

στεῖ, ἀναλαμβάνει· εἰ δὲ οὐκ ἀγνοεῖ, οὐκ ἀναλαμβάνει. δοκεῖ γὰρ ὅτι οἰκοθελῶς ἐδωρήσατο. Μὴ κεχρεωστημένος τόκος καὶ δοθείς ἐστι μὲν καὶ ὁ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὑποσχεθείς, ἔστι δὲ καὶ ὁ πλέον τοῦ ὑπεσχημένου δοθείς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτῳ. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα κείμενα τῶν νόμων δύο κεφάλαια περὶ τόκων, ὧν τοῦ μὲν ἡ ἀρχή. Εἴτε τόκον τις ὑπὲρ μέτρον, τοῦ δὲ Οἱ ἀπὸ συμφώνων τόκοι περὶ κεχρεωστημένων ἀπὸ συμφώνου τόκων φασίν, ἵνα εἰ δοθεῖεν ὡς συνεφωνήθησαν καὶ παράνομοι δηλονότι ὄντες μὴ ἀναλαμβάνωνται ὡς ἀπὸ συμφώνου δοθέντες· εἰ δὲ μὴ δοθεῖεν, μὴ ἀπαιτῶνται διὰ τὴν συμφωνίαν, ἀλλὰ τὸ παράνομον αὐτῶν ἀφαιρῆται, ἐπεὶ τὰ παράνομα σύμφωνα, ὡς ἀλλαχῆ φησιν, οὐκ ἔῤῥωται καὶ τὸ λοιπὸν ἀπαιτεῖται, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἔννομος τόκος. Καὶ δεῖ κἀκεῖνα κρατεῖν τὰ κεφάλαια ἔννομα ὄντα καὶ καλοθελῆ καὶ τοῖς κεφαλαίοις τούτοις μὴ ἐναντιούμενα. Τοῦτο μὲν γὰρ ὡς εἴπομεν, περὶ ἀχρεωστήτων φησὶ, ἐκεῖνο δὲ περὶ κεχρεωστημένων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις κἀκεῖνο δεῖ κρατεῖν τὸ τῶν νόμων ῥητὸν τὸ φάσκον· Καὶ οἱ κατὰ μικρὸν καταβαλλόμενοι τόκοι τὸ διπλάσιον τοῦ χρέους οὐχ ὑπερβαίνουσιν, ὅπερ μικρῷ (C. μικρὸν) ἔμπροσθεν κεῖται ἐν τῷ τέλει τῆς περὶ τόκων διατάξεως κεφαλαίου οὗ ἡ ἀρχή·

praeter id, quod promissum est, datae fuere.. Et haec quidem de hoc sufficiunt. Quae autem postea posita sunt duo legum capita, ex quibus alterum quidem sic incipit: *sive quis usuras supra modum statutum* (Harm. III. 7. §. 12.), alterum autem ac: *usurae ex pacto* (Harm. III. 7. §. 11.), de usuris loquuntur, quae ex pacto debentur, ut si solutae fuerint, uti pactae fuerunt, neque si non legitimae sint, recipiantur, quasi ex pacto datae; quod si solutae non fuerint, propter pactum non petantur, verum id, quod in iis adversus legem est, auferatur, quandoquidem pactae, quae adversus leges fiunt, uti alio loco dictur, non valent, et id quod residuum est, petitur, quod intra legitimum modum est. Atque et ista capita valere oportet, quia legis vicem obtinent et aequum et bonum tuentur et his capitibus non adversantur. Hoc enim, uti diximus, de indebitis usuris loquitur; illud autem de usuris, quae debentur. In his autem omnibus et illud valere oportet legum praeceptum, quod ita habet: *etiam usurae minutim solutae duplum sortis non excedunt*, quod paullo postea legitur in fine constitutionis, quae de usuris loquitur, capite illo, quod ab his verbis incipit: *constitutio etiam certam usuris quantitatem praefinit* (Harm. III. 7. §. 21.) Etenim sive indebitas

8. καταβάλῃ H.

9. Vox μὴ deest alias, ut Gothofredus in Variantibus notavit, sed contra H. et Synopsin p. 498.

10. Voces εἰ κατέβαλεν desunt in Basilicis III. p. 35., sed habentur in H. Synopsi p. 498. alias.

11. Pro ἅμα H. alii ἀνὰ habent, quod Anonymus Reitzii correxit, licet Synopsis p. 498. habeat. Basilica III. p. 35. ἅμα habent.

12. Deest tota haec §. 10. in H. hoc loco, sed post §. 29. hae paragraphi leguntur: §. 10., 18., 19., 20.

12 *Εἴτε*[k] *τόκον*[13] *τις ὑπὲρ μέτρον εἴτε τόκων τόκους*[14] *ἐπερωτήσῃ*[15], *τὸ παράνομον ἀφαιρεῖται καὶ τὸ λοιπὸν ἀπαιτεῖται.*

13 *Οἱ*[l] *ἀπὸ συμφώνου τόκοι καταβληθέντες οὐ δύνανται ἀναλαμβάνεσθαι οὐδὲ εἰς κεφάλαιον λογίζονται· μὴ καταβληθέντες δὲ οὐκ ἀπαιτοῦνται.*

14 *Ὁ*[m] *δανειστὴς ὀφείλει δεικνύειν καὶ τὸ χρέος καὶ τὴν τῶν τόκων ἐπερώτησιν· τὸ γὰρ ἐπί τινα*[16] *χρόνον*[17] *ἀπὸ συναινέσεως τόκους λαβεῖν οὐ ποιεῖ πρόκριμα τῷ χρεώστῃ.*

15 *Ἐὰν*[n] *χρεωστῶμαι παρά τινος ἄνευ τόκου εἶτα μὴ ἀπολαμβάνων τὸ χρέος κινήσω εἰς δικαστήριον καὶ ἐνεχθῇ ὁ*[18] *χρεώστης, ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἐκείνου γίνεται τὸ χρέος ἔντοκον, καὶ ἀπαιτεῖται ὁ τόκος.*

16 *Μετὰ*[o] *τὴν τετράμηνον τῆς καταδίκης εἴτε δημόσιον ἐστιν εἴτε ἰδιωτικὸν χρέος, ἑκατοστιαῖος τόκος δίδοται.*

17 *Ἑκατοστιαῖος*[p] *τόκος*[19] *ἐστιν*[19a] *τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν νομίσμασι ιβ'. ιι. ὑπὲρ ὅλου δίδοσθαι ἐνιαυτοῦ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς*[19b] *ἑκατὸν καθ' ἕκαστον μῆνα δίδοσθαι ιι. ἕν, ὅπερ πρὸς ὅλα ταῦτα τὰ ἑκατὸν θεωρούμενον ἑκατοστὸν πάντως ἐστίν· εἰκότως οὖν καὶ ἡ διάταξις ὁρίζει καὶ ποσότητα ῥητὴν τοῖς τόκοις. Εἴτε γὰρ ἀχρεωστήτους τόκους τις δῷ ἢ ὡς γινώσκων ἢ ὡς ἀγνοῶν, καθὼς εἴρηται, εἴτε κεχρεωστημένους ἀπὸ συμφώνου ἐννόμους καὶ παρανόμους τοῦ κεφαλαίου διπλασιασθέντος, ἐντεῦθεν πᾶσα λύεται ἡ τοῦ χρέους τούτου ἀγωγὴ καὶ ζήτησις οὐκέτι περὶ αὐτοῦ γίνεται, ὡς ἤδη καὶ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν ἐννόμων τόκων αὐτῷ δοθέντων. Τυχὸν γάρ τις ἑκατὸν νομίσματα ἀμοῦ τινι ἐδάνεισεν, ἔλαβεν ἐξ ἐκείνου μετὰ ταῦτα κατὰ μικρὸν ἐν προσχήματι τόκων νομίσματα διακόσια, ἀρκεῖν αὐτῷ ταῦτα καὶ ἀντὶ κεφαλαίου καὶ ἀντὶ τόκων οἱ θεῖοι νόμοι παρακελεύονται.*

usuras quis dederit vel sciens vel ignorans, uti dictum est, sive quae debentur ex pacto, legitimas et non legitimas, ubi caput duplatum fuit, exinde tota debiti istius exactio exstinguitur, neque ulla amplius huius rei quaestio infertur, quasi capite et legitimis usuris iam persolutis. Exempli causa cum quis per aversionem centum nummos alicui credidit, postea autem ab eo minutim usurarum praetextu ducentos accepit, his ipsum contentum esse et pro capite et pro usuris sacrae leges iubent.

k. Ad marginen H. *βϊ. κγ'. τϊ. γ'. κεφ. κζ'.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXIII. 3. 27. p. 248. — *l*. Ad marginem H. *βϊ. κγ'. τϊ. γ'. κεφ. κζ'.* Salm. *κεφ. τὸ αὐτό.* Est Synopsis XXIII. 3. 47. pag. 248. Ad hunc locum scholium refertur, quod in C. a secunda manu ad marginem ascriptum est, verum propter chimicorum remediorum usum non omnino legi potest. Incipit autem ab his verbis: *ἀπὸ συμφώνου λέγονται τόκοι οἱ ἁπλῶς καὶ ἀνεπερωτήτως γενόμενοι.* *Ex pacto usurae dicuntur, quae simpliciter ac sine scriptis in pactum deducuntur.* — *m*. Ad marginem H. *κεφ. να'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXIII. 3. 51. p. 249. — *n*. Ad marginem H. *βϊ. κε'. τϊ. α'. κεφ. ι'.* — *o*. Ad marginem H. *βϊ. θ'. τϊ. γ'. κεφ. πζ'. πη'. πθ'.* Salm. *περὶ καρπῶν βϊ. θ'. τϊ. γ'. κεφ. πζ'. πη'. πθ'.* Est *Πεῖρα* 19. 4. — *p*. Ad hunc locum refertur scholium, quod in H. ad §. 10. legitur. Est autem huiusmodi:

Sive quis usuram supra modum statutum sive usurarum usuram stipulatus sit, id quod contra legem peccat, tollitur et reliquum petitur.

Usurae ex pacto solutae repeti non possunt neque in sortem imputantur: non solutae autem non petuntur.

Creditor et debitum et usurarum stipulationem probare cogitur: namque per aliquod tempus ex conventione usuras accepisse debitori praeiudicium haud facit.

Si quis mihi debeat absque usuris, egoque postea debitum non recipiens rem in iudicium deduxerim et debitor pulsatus sit, ex illo tempore debitum fit usurarium atque usura petitur.

Post quadrimestre ab re iudicata sive publicum sit debitum sive privatum, usura centesima penditur.

Centesima usura est, quum ob centum nummos duodecim nummi pro toto anno dantur, propterea quod pro centum nummis quoque mense unus solvitur nummus, qui ad integros illos centum relatus centesimus omnino est: recte igitur et huiusmodi

Τὸ μὲν ἄχρι τρίτης ἑκατοστῆς τὸ ἐφ' ἑκάστῃ λίτρᾳ ιι. (pro *ιι.* H. habet *νομίσματα*) *δ'. δηλοῖ· τὸ δὲ ἄχρις ἡμίσεως ἑκατοστῆς τὸ* (deest *τὸ* in H.) *ἐφ' ἑκάστῃ λίτρᾳ ὑπέρπυρα ς'., κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ ἀπὸ δ'. ἑκατοστῆς, τὸ ἐφ' ἑκάστῃ λίτρᾳ* (*λίτραν* H.) *δηλοῖ ιι. γ'., ὁ μέντοι ἑκατοστιαῖος τόκος ιβ'. ιι. εἰσὶν εἰς τὴν λίτραν· ὅπως δὲ καλοῦνται οἱ τόκοι ἑκατοστιαῖοι, τῆς λίτρας μὴ ποσουμένης εἰς ιι. ρ'. ἀλλ' εἰς οβ'., ἐντεῦθεν μαθήσῃ* (*μαθήσι* H.)*· σημαίνει γὰρ ἡ ἑκατοστὴ τὴν εἰς ιβ'. τινα περιϊσταμένην ποσότητα· ἑκατοστὴ δὲ τὰ ιβ'. λέγεται, διότι ἐν τοῖς ἀνέκαθεν χρόνοις ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν πράγμασι ιβ'. πρὸς τὸ κοινὸν ἐξ αὐτῶν οἱ ἔχοντες* (*ἄρχοντες* H.) *κατεβάλλοντο· καὶ ταῦτα μὲν* (*μὲν* deest in H.) *ἐν τοῖς παλαιοῖς οὕτως εὕρηται· ἡμεῖς δὲ καθάπερ νῦν ὁρῶμεν γινόμενον, οὕτω δήπου καὶ λέγομεν.*

Triens centesimae quatuor aureos in singulas libras designat: semissis centesimae aureos sex in quamque libram: secundum haec et quadrans centesimae in libram unam tres aureos significat. Centesima autem usura aurei duodecim sunt pro libra una. At qua ratione usurae vocentur centesimae, quum libra non centum, sed septuaginta duobus aureis aestimetur, hinc disces. Centesima denotat quantitatem ex duodecim partibus constantem: et duodecim illae partes dicuntur centesima, quoniam priscis temporibus ex centum quibuscumque rebus, illi qui habebant, duodecim in commune conferebant. Et haec quidem apud veteres sic reperiuntur: nos autem, sicuti nunc videmus fieri, ita et nimirum loquimur.

13. Pro *τόκον* H. *τόκων* habet.

14. Pro *τόκων τόκους* H. *τόκους τόκων* habet.

15. *ἐπερωτήσει* H.

16. Pro *ἐπί τινα* H. habet *ἐπί τινι*, sed contra Synopsin p. 249.

17. *χρόνον* deest in H., sed habetur alias et in Synopsi p. 249.

18. Pro *ἐνεχθῇ* quidam habent *ἐναχθῇ*.

19. Salmasius hoc loco repetit §. 10., cui praefigit *ῥωμαικόν*.

19 a. *ἐστὶ τόκος* H.

19 b. *τοὺς* H.

τοιοῦτος τόκος ἑκατοστιαῖος προσαγορεύεται· κατὰ ταῦτα δὲ νοητέον καὶ τὸ ἄχρι τετάρτης ἑκατοστῆς καὶ τὸ ἄχρι τρίτης καὶ ἄχρις ἡμίσεως καὶ ἄχρι διμοίρου.

18 *Ὁ*[q] *διαπόντια*[20] *χρήματα καὶ καρποὺς δανείζων τελείαν ἑκατοστὴν λαβεῖν δύναται*[20a].

19 *Ὁ*[r] *μὴ κινδυνεύων δανειστὴς ἐπὶ τῷ πλοισμῷ τῆς θαλάσσης μείζονα τόκον οὐ λαμβάνει.*

20 *Οἱ*[s] *ἀναισχύντως τοκίζοντες καὶ τόκους τόκων ἀπαιτοῦντες ἀτιμοῦνται.*

21 *Καρπῶν*[t] *δανειζομένων δύναται καὶ ὁ ἀπὸ συμφώνου τόκος ἀπαιτεῖσθαι.*

22 *Ἐπὶ*[u] *καρπῶν δανειζομένων ἔξεστι καὶ πλείονα τόκον ἐπερωτᾷν διὰ τὸ ἄδηλον τῶν καρπῶν.*

23 *Ἡ*[v] *διάταξις ὁρίζει καὶ ποσότητα ῥητὴν τοῖς τόκοις, ἵνα οἱ*[21] *μὲν ἀπὸ ἰλλουστρίων*[22] *καὶ ἀνωτέρω ἄχρι τρίτης ἑκατοστῆς μόνον δανείζωσιν· ἀργυροπράται*[23] *δὲ καὶ ἔμποροι ἄχρι διμοίρου ἑκατοστῆς· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἄχρι ἡμίσεως ἑκατοστῆς. Εἰ δὲ πρὸς οἶκον εὐαγῆ δάνειον εἴη, τότε πάντες οἱ εἰρημένοι μόνον τὸν ἀπὸ τετάρτης ἑκατοστῆς τόκον λαμβανέτωσαν. Ἐπὶ δὲ τῶν ναυτικῶν δανείων καὶ ἐπὶ τῶν δανειζομένων εἰδῶν, ἐφ' ὧν τὸ παλαιὸν*[24] *ἐξῆν πλείονα τόκον λαμβάνειν, μόνον μέντοι ἕως ἑκατοστῆς καὶ μὴ περαιτέρω· μὴ βουλομένη μηδὲ διὰ παρακατασχέσεως*[25] *ἐνεχύρων μείζονα τόκον λαμβάνεσθαι, μήτε τοὺς δικαστάς*[26] *ποτε καταδικάζειν εἰς πλείονα τόκον προφάσει τῆς τῶν τόπων*[27] *συνηθείας*[28]. *Εἰ δέ τις πλείονα τόκον λάβοι, εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸν λογίζεσθαι κἂν ὁπωσδήποτε λάβῃ, ἤ τι ἕτερον καθ' οἱονδήτινα*[29] *τρόπον. Μηδὲ*[w] *ὑπὲρ τοῦ τόκου τοῦ μέλλοντος χρόνου μηδὲ ὑπὲρ τοῦ τόκου τῶν ἤδη παρελθόντων χρόνων δύνασθαι κατὰ μηδένα τρόπον τόκον ἐπερωτηθῆναι, μηδὲ εἰ κατὰ τὸ σχῆμα τὸ τοῖς παλαιοῖς γνωριζόμενον γένηται· καὶ οἱ κατὰ μικρὸν καταβαλλόμενοι τὸ διπλοῦν τοῦ χρέους οὐχ ὑπερβαίνουσιν.*

q. Ad marginem H. *βϊ. νγ'. τϊ. ε'. κεφ. ιε'.* Salm. *νγ'. ε'. ιε'.* Est Synopsis LIII. 5. 15. p. 82. — r. Ad marginem H. *κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. ιη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LIII. 5. 18. p. 82. — s. Ad marginem H. *βϊ. κα'. τϊ. β'. κεφ. ιη'.* Salm. *κα'. β'. ιη'.* Est Synopsis XXI. 2. 18. p. 230. — t. Ad marginem H. *περὶ καρπῶν τϊ. γ'. κεφ. νδ'.* Salm. *κς'. γ'. νδ'.* Est Synopsis XXIII. 3. 54. p. 249. — u. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ξ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. ι'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXIII. 3. 66. pag. 249. — v. Ad marginem H. *ἀναγν. βϊ. κγ'. τϊ. γ'. κεφ. ξθ'.* Salm. *ξγ'. γ'. ξθ'.* Est Synopsis XXIII. 3. 69. p. 250. — w. Ab hoc loco in Synopsi XXIII. 3. 71. pag. 51. novum caput incipit.

20. §. 18—20. desunt in H.   20a. *δύναται λαβεῖν* H.

usura centesima dicitur. Secundum haec intellige quadrantem centesimae et trientem et semissem et bessem.

Qui pecunias traiectitias aut fructus credit, integram centesimam accipere potest.

Creditor qui navigationem maris non periclitatur, maiores usuras non accipit.

Qui impudenter fenerant usurarumque usuras exigunt, ignominia notantur.

Fructibus mutuo datis etiam ex pacto usura peti potest.

In fructibus mutuo datis licet etiam maiores stipulari usuras propter incertam fructuum rationem.

Constitutio etiam certam usuris quantitatem praefinit, ut viri illustres hisque superiores ad trientem usque centesimae fenerent; argentarii autem et mercatores ad bessem; reliqui omnes ad semissem centesimae. Quod si venerabili loco mutuum credatur, omnes praedicti ad quadrantem tantum centesimae pro usura accipiant. At in nauticis fenoribus et speciebus mutuo datis, in quibus olim licebat maiorem accipere usuram, attamen centesimam duntaxat, non ultra: ne per retentionem quidem pignorum permittens maiorem accipere usuram; neque ut iudices umquam in graviorem usuram condemnent praetextu consuetudinis locorum. Quod si quis maius fenus accipiat, in sortem illud imputare debet, quandocumque aut quocumque id modo acceperit. Nec pro usura futuri temporis nec pro usura temporis praeteriti nullo modo usuram stipulari licet; ne tum quidem si iuxta formam veteribus usitatam fiat. Etiam usurae minutim solutae duplum sortis non excedunt.

21. Pro ἡ H. οἱ habet.

22. Post vocem ἀπὸ H. scholium in contextum orationis transtulit, cuius vestigia et apud Cui. et Falk. habentur. Est autem huiusmodi: *ἤγουν οἱ ἀξιωματικοί, ἰλλούστριοι δὲ λέγονται οἱ πρωτοσπαθάριοι.* Sed Synopsis p. 250. genuinum orationis contextum facile declarat.

23. *ἀργυροπράκται* H.

24. *πάλαι* H., sed contra Synopsin p. 250.

25. Sic H., quod a secunda manu profectum est, Synopsis p. 250. *παρακατάσχεως* Reitzius.

26. Pro *δικαστὰς* H. *δανστὰς* habet, sed contra Synopsin p. 250.

27. *τόπον* H.

28. Pro *συνηθείας* H. *βοηθείας* habet, quod et alias legitur.

29. Pro *οἱονδήτινα* H. *οἱονδήνα* habet.

24 *ΝΕΑΡΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ[30] ΛΕΟΝΤΟΣ ΤΟΝ ΤΟΚΟΝ ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΥΣΑ.*

Εἰ[x] καὶ πολλοῖς τῶν πρὸ ἡμῶν ἔδοξε δεκτέαν[31] εἶναι τὴν τῶν τόκων ἔκτισιν[32], ἴσως διὰ τὴν[33] τῶν δανειστῶν δυσκληρίαν τε[34] καὶ ὠμότητα, ἀλλ' οὖν ὡς ἀναξίαν τῆς ἡμῶν τῶν χριστιανῶν πολιτείας ἀπευκταίαν εἶναι κεκρίκαμεν, ἅτε παρὰ τῆς θείας νομοθεσίας κεκωλυμένην. Διὸ κελεύει[35] ἡ ἡμετέρα γαληνότης μηδενὶ μηδαμῶς ἐξεῖναι ἐν μηδεμιᾷ ὑποθέσει τόκον εἰληφέναι, ἵνα μὴ τῷ νόμον φυλάττειν[36] νόμον θεοῦ παραβαίνωμεν· ἀλλὰ κἂν εἴ τις ὁσονδήποτε λάβοι, εἰς τὸ χρέος λογισθήσεται[37].

25 *Ὅτι[37a] ἱερωμένος τόκους ὅλως οὐ συγχωρεῖται λαμβάνειν· ἀλλαχοῦ δὲ εὕρηται, καὶ ὡς καθαιρεῖται γὰρ τοῦτο ποιῶν, ὡς ὁ ιζ'. κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς[38] συνόδου φησὶ καὶ ὁ ι'. τῆς ἐν Τρούλλῳ, τῆς καὶ ς'. λεγομένης· πῶς γάρ; ὃς οὐδὲ πράγματα ἔχειν συγχωρεῖται, ἢ βιωτικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν[39] ἐνασχολεῖσθαι.*

ΤΙΤΛ. Η'. ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ· ΕΝ ΩΙ' ΠΕΡΙ ΕΡΓΟΛΑΒΩΝ.

ΕΚ[2] ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ[3] ΚΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ [ΠΡΟΧΕΙΡΟΥ][4].

1 *Μίσθωσίς ἐστιν ὅταν τις οἶκον ἢ ἴδιον ἀγρὸν πακτεύσῃ πρός τινα, ἐφ' ᾧ λαμβάνειν ἐτήσιον πάκτον· ἢ ὅταν δώσῃ ὕλην, χαλκόν τινα ἢ χρυσὸν ἢ ἄργυρον τεχνίτῃ ἐπὶ τῷ κατασκευάσαι αὐτὸ ἔργον ἐπὶ μισθῷ· καὶ ὡσαύτως ἐπὶ κατασκευῆς οἴκου καὶ λοιπῆς ὑπηρεσίας ἐπὶ μισθῷ γινομένης μίσθωσις ὁρίζεται.*

2 *Ἡ[a] μίσθωσις ὑπὸ τὴν κατὰ συναίνεσιν ἀγωγὴν ἐνάγεται καὶ αὐτὴ καὶ πάντα ὅσα τις ποιῶν λαμβάνει τὸν ἐπὶ τούτοις μισθόν, ἐπὶ μισθώσει γίνεσθαι λέγεται, καὶ ὅλον τοῦτο τὸ ἔργον μίσθωσις ὀνομάζεται. Μίσθωσις δέ ἐστι καὶ τὸ τὸν ἴδιον οἶκον ἢ ἀγρὸν ἐπὶ πάκτῳ πρός τινα δοῦναι· ἔοικε γὰρ καὶ τοῦτον τρόπον τινὰ τοῖς πραττομένοις ἐπὶ μισθῷ· τὸ δὲ πάκτον δηλοῖ συμφωνίαν, καὶ τὸ ἀπὸ συμφωνίας παρά τινος ὀφειλόμενον πρὸς ἄλλον τινὰ καταβάλλεσθαι.*

x. Est Prochiron 14. 14. 103. — a. Est *Μικρὸν Μ. γ'. δ'. ε'.*

30. Pro *καίσαρος* H. et Salm. habent *βασιλέως*. In C. tota inscriptio deest. Caeterum haec in scholiis Basilicorum 23. 3. 1. ed. Heimbach II. p. 673.

31. *δεκτέαν* H.

32. *ἔκτησαν* H.

33. Vox *τὴν* deest in H.

34. Pro *τὲ* H. *δὲ* habet.

35. Pro *κελεύει* H. *κελεύειν* habet.

36. Verba *τῷ νόμον φυλάττειν* in libro Fabroti desunt. Caeterum H. *τῷ μόνῳ φυλάττειν* habet.

NOVELLA LEONIS IMPERATORIS USURAM PROHIBENS.

* Etsi multis ante nos placuit, usurarum solutionem esse admittendam, forte ob feneratorum duritiem et crudelitatem, nos tamen eam ut nostra republica Christiana indignam abominandam censuimus, quippe divino iure prohibitam. Quapropter serenitas nostra sancit, ne cui umquam in quacumque caussa usuram accipere liceat, ne iura custodientes legem Dei transgrediamur: sed et si quis quantulumcumque acceperit, in sortem imputabitur.

In sacros ordines cooptato usuram omnino non permittitur accipere. Alibi quoque reperias eum qui hoc faciat, deponi, ut decimus septimus canon generalis concilii Nicaeni ait, ut et decimus Trullanae, quae et sexta nominatur. Quomodo enim hoc ei liceat, cui nec bona habere conceditur nec mundanis et ecclesiasticis negotiis occupari?

TIT. VIII. DE LOCATIONE, UBI ET DE OPERUM REDEMTORIBUS.

EX PARVO MANUALI SECUNDUM LITTERAS.

Locatio est, quum quis aedes suas aut fundum alicui pacto concesserit, ut annuam pensionem accipiat: aut quum artifici materiam dederit, aes puta vel aurum vel argentum, ut opus faciat pro mercede: et sic porro in aedificanda domo et reliquo ministerio, quod ob mercedem praestatur, locatio statuitur.

Locatio ad actionem ex consensu refertur et ipsa et quaecumque quis faciens mercedem ob illa accipit, per locationem fieri dicuntur totumque hoc opus locatio appellatur. Porro locatio quoque est domum suam vel fundum sub pacto cui dare: videtur enim et hoc quodammodo simile iis, quae in locatione peraguntur. Pactum autem conventionem notat et quod ex conventione ab aliquo debetur, alii cuidam solvendum esse.

37. Pro λογισθήσεται H. λογίζεται habet.

37 a. Haec §. 25. in C. scholii loco ad marginem adscripta est.

38. οἰκουμενικῆς deest in C. apud Salm. Caeterum tota §. 25. in H. non legitur.

39. πράγμασιν deest apud Salm.

1. In H. vox καὶ interponitur.

2. Vox ἐκ deest in H. Cui. et codd. M.

3. μικορυ Reitzius ex errore typographi.

4. προχείρου deest in H., ideoque uncinis a me inclusum est; desideratur et in codd. M. et Cui.

3 Παρὰ[a] τῷ νόμῳ[5] τὸ εἰπεῖν οὕτως ὁ μισθώσας τὸν διδόντα τὸν μισθὸν δηλοῖ· τὸ δὲ εἰπεῖν ὁ μισθωσάμενος τὸν λαμβάνοντα[6] τὸν μισθόν. Παρὰ δὲ[7] τοῖς ἄλλοις ὁ μισθώσας οὐ πάνυ εὔχρηστον·[8] τὸ ὁ μισθωσάμενος δὲ τὸν μισθὸν διδόντα δηλοῖ.

4 Μίσθωμα[b] παρὰ τῷ νόμῳ πάντη μὲν ἢ ὡς[9] ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὃ ὁ λαμβάνων[10] τὸν μισθὸν συμφωνεῖ ὑπὲρ τοῦ μισθοῦ καταβαλέσθαι[11] καὶ ἀποδοῦναι· ποτὲ δὲ καὶ ἐπ᾽ ὀλίγον[12] καὶ[13] αὐτὸ[14] τὸ διδόμενον ὡς μισθός.

5 Ἐπὶ[c] μισθώσεως πᾶσαν βίαν, ἥτινι οὐ δυνατὸν ἀντιστῆναι[15] ὁ δεσπότης ἐπιγινώσκει· οἷον τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ πολεμίων βλάβην καὶ τῶν ὁμοίων.

6 Ἡ[d] διάταξις βούλεται τὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ γινομένην[16] ἀφορίαν μὴ τῷ μισθωτῷ ἐγκινδυνεύεσθαι[17], ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ· εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συμπεφώνηται, ἢ τὸ ἦθος τοῦ κλίματος τοῦτο βούλεται. Χρὴ μέντοι πρὸς τὰς γενομένας ἤδη εὐφορίας[18] τὴν συμβαίνουσαν ἀφορίαν ἀναλογισθῆναι[19] καὶ οὕτως ἐπικουφισθῆναι τὸν μισθωτὸν μετὰ τὰς εὐφορίας[20] τὴν ἀπομένουσαν βλάβην.

7 Ὁ[e] ἐπὶ χρήμασι μισθωσάμενος τὴν συμβαίνουσαν τοῖς καρποῖς ἄμετρον βλάβην ἐκ τῆς λεγομένης θεομηνίας[21] οὐκ ἐπιγινώσκει, ἀλλὰ τὴν μετρίαν. Ὁ δὲ τοὺς καρποὺς μεριζόμενος ὡς μισθωσάμενος ὡσὰν δικαίῳ κοινωνίας καὶ τὸ κέρδος καὶ τὴν ζημίαν συμμερίζεται τῷ δεσπότῃ.

8 Ὁ[f] τὴν ὠφέλειαν[22] ἔχων τοῦ πράγματος καὶ τὴν βλάβην αὐτοῦ ἔχειν ὀφείλει.

a. Ad marginem H. τοῦ αὐτοῦ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. — b. Ad marginem H. Salm. τοῦ αὐτοῦ. — c. Ad marginem H. βï. κ΄. τï. α΄. κεφ. ιε΄. Salm. κα΄. α΄. ιε΄. — d. Ad marginem H. περὶ συμβαινούσης ἀφορίας ἐν τοῖς καρποῖς ἀνα. βï. ξη΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ξ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XX. 1. 68. p. 220. — e. Ad marginem H. ἀνα. βï. κ΄. τï. κς΄. Salm. α. α΄. κς΄. Est Synopsis XX. 1. 26. p. 219. et Prochiron 17. 19. p. 108. — f. Est Synopsis II. 3. 11. p. 28. Huc refertur scholium, quod in H. non est:

Οἷον, ἐὰν συστῇ τελεία πρᾶσις μεταξὺ δύο τινῶν καὶ τυχὸν ὁ πεπραμένος ἀγρὸς προσθήκην τινὰ καὶ αὔξησιν δέξηται· τί γὰρ ὅτι πλησιάζων αὐτῷ ποταμὸς ἀπὸ τοῦ γειτονοῦντος ἀγροῦ γῆν ἀποσπάσας τινὰ ἀνεπαισθήτως καὶ κατὰ βραχὺ τοῖς γηδίοις αὐτοῦ τοῦ πεπραμένου προσέθηκεν; ἡ τοιαύτη ὠφέλεια καὶ μὴ παραλαβόντα τὸν πεπραμένον ἀγρὸν τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ, καὶ ἐπεὶ τὴν ὠφέλειαν ἔχει αὐτοῦ, ἀναγκάζεται ἐπιγινώσκειν καὶ τὴν βλάβην αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν τυχὸν τὸ ἐναντίον ποιήσῃ ὁ ποταμὸς καὶ ἀπὸ τοῦ πεπραμένου μᾶλλον ἀγροῦ μέρος τι ἀποσπάσας κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἑτέρῳ γειτνιάζοντι προσθήσει ἀγρῷ, ἡ τοιαύτη ζημία ἐπι-

Veluti quum inter duos aliquos venditio absolute contracta fuerit et forte ager venditus augmentum aliquod vel accessionem ceperit. Quid enim, si propinquum ei flumen ab agro confini terram avellens, paullatim et citra alicuius sensum solo agri venditi adiecerit? huiusmodi commodum ad emtorem, etsi venditum agrum non accepit, pertinet: et quoniam eius commodum habet, cogitur etiam illius incommodum agnoscere. Et, si forte contrarium faciat flumen, et ex vendito potius agro partem avellens, paullatim et sine cuiusquam sensu alii agro vicino adiunxerit, tale damnum emtori infligetur; ac venditor eum tradens deminu-

In iure si dicitur *ὁ μισθώσας*, is significatur, qui dat mercedem: si dicitur *ὁ μισθωσάμενος*, is qui mercedem accipit. At apud alios scriptores *ὁ μισθώσας* non admodum est usitatum, sed *ὁ μισθωσάμενος* eum indicat, qui dat mercedem.

Vocabulum *μίσθωμα* ubique in iure aut ut plurimum significat illud, quod qui mercedem accipit, paciscitur pro mercede solvere ac reddere. Aliquando vero et raro etiam id, quod ut merces datur.

In locatione omnem vim, cui resisti non potest, dominus agnoscit, veluti illatam a flumine aut hostibus noxam ac similium.

Vult constitutio sterilitatem ex coelo accidentem non coloni sed domini esse periculo, nisi contrarium convenit, vel mos regionis hoc postulat. Oportet tamen secundum fertilitates praecedentes sterilitatem nunc accidentem computari, et colonum sic sublevari in damno post fertilitates remanente.

* Qui nummis conduxit, immodicum damnum frugibus ex ita dicta numinis ira accidens haud agnoscit, sed modicum. Colonus autem, qui fruges partitur, tamquam societatis iure et lucrum et damnum cum domino partitur.

Qui commodum rei habet, et incommodum eius ferre debet.

κλασθήσεται τῷ ἀγοραστῇ, καὶ ὁ πράτης παραδιδοὺς αὐτὸν ἠκρωτηριασμένον οὐ κατά τι ζημιωθήσεται. Ὥσπερ γὰρ ἡ πρὸ τῆς παραδόσεως προσθήκη εἰς ὠφέλειαν ἐγένετο τοῦ ἀγοραστοῦ, tum nullo afficietur damno. Sicut enim incrementum ante traditionem factum in utilitatem emtoris cessit, ita et damnum cedet. Vinum etiam si sit venditum, atque ante traditionem aliquod

5. *νώμῳ* H., ubi ante scriptum est *ὀφειλόμενον*, quod secunda manus delevit.

6. Pro *λαμβάνοντα* H. *λαβόντα* habet.

7. *δὲ* deest in H.

8. *εὔχριστον* H.

9. Pro *πάντη μὲν ἢ ὡς* H. sic habet *πάντοτε μὲν ἤγουν*.

10. *λαμβάνον* H.

11. Pro *καταβαλέσθαι* Reitzius *καταβαλεῖν* legi posse suspicatur.

12. Pro *ἐπ' ὀλίγων* H. *ἐπ' ὀλίδων* habet.

13. *καὶ* deest in H.

14. Pro *αὐτῷ* H. *αὐτὸ* habet.

15. Pro *ἀντιστῆναι* H. *ἀντισθῆναι* habet.

16. *γενομένην* H.

17. Pro *ἐγκινδυνεύεσθαι* H. *κινδυνέβεσθαι* habet.

18. Sic Reitzius ex Synopsi p. 220., *εὐπορίας* H., non absurde; *ἀφορίας* Vulgo.

19. Pro *ἀναλογισθῆναι* H. *ἀναλογίζεσθαι* habet.

20. Sic ex Synopsi p. 220. Reitzius rescripsit; *ἀφορίας* H., quod et alias legitur.

21. Sic et Synopsis p. 219. Prochiron p. 109. et H. *θεοῦ βίας* Contius legendum esse statuit, quod ex reliquis fontibus Reitzius reiecit.

22. In H. tota §. 8. non habetur.

9 *Ἐάν τις*[g] *ἐνιαυτὸν συγχωρήσῃ τῷ μισθωτῷ διὰ τὴν ἀφορίαν καὶ εὐφορία ἐν τοῖς ἑξῆς ἐνιαυτοῖς γένηται, λαμβάνει τὸ συγχωρηθέν· εἰ δὲ ἐν τῷ ὑστέρῳ ἐνιαυτῷ γέγονεν ἡ ἀφορία καὶ ἡ συγχώρησις, τῶν πρώτων εὐφορησάντων, ἐὰν οἶδεν ὁ μισθώσας, [οὐ]*[23] *συλλογίζεται.*

10 *Ὅτι*[h] *τὸν ἐπὶ τριακονταετίᾳ ἐπιμείναντα τῷ ἀγρῷ μισθωτὸν ἀναγκάζω καὶ ἄκοντα γεωργεῖν τοῦτον καὶ οὐ δύναμαι κωλύειν ἢ ἐκδιώκειν αὐτόν.*

11 *Ἐὰν*[i] *παριόντων τῶν*[24] *στρατιωτῶν παραχωρήσῃ ὁ μισθωσάμενος, καὶ οἱ στρατιῶται τὰς θυρίδας ἢ ἕτερόν τι ἀφέλωνται, ἐνέχεται, εἴγε μὴ δυνάμενος*[25] *οὐκ ἀπήγγειλε τῷ δεσπότῃ, ἢ δυνάμενος οὐκ ἀντέστη τοῖς στρατιώταις.*

12 *[Ἡ]*[k][26] *ἀμέλεια τοῦ μισθωτοῦ ἐστιν, ἂν δι' ἔχθραν αὐτοῦ ὁ γείτων κόψῃ*[27] *δένδρον. Αὐτὸς μέντοι ἐκκόπτων ὑπόκειται πρὸς τῇ ἐπὶ μισθώσει*[28] *ἀγωγῇ καὶ τῇ*[29] *περὶ τῶν δένδρων τῶν κλοπιμαίως ἐκτεμνομένων ἀγωγῇ καὶ τῇ περὶ βίας ἢ λάθρα.*

13 *Ἐὰν*[l] *συμβῇ συμφωνηθῆναι τοὺς μισθωσαμένους οἶκον ἀβλαβὲς ἔχειν [τὸ]*[30] *πῦρ καὶ τυχηρὰ γένηται καῦσις, οὐκ ἐνέχεται ὁ μισθωσάμενος· εἰ δὲ κατὰ ῥαθυμίαν αὐτοῦ συνέβη, ἐνέχεται.*

14 *Ὁ*[m] *μισθωσάμενος ἀγέλην οὐκ ἐνέχεται, ἐὰν δειχθῇ, ὅτι χωρὶς ἀπάτης αὐτοῦ λῃσταὶ αὐτὴν ἀφείλοντο· ἀναλαμβάνει δὲ τοὺς μισθούς, οὓς ὑπὲρ τοῦ λειπομένου χρόνου δέδωκεν.*

15 *Ὁ*[n] *ποιμὴν καὶ ὁ ῥάπτης καὶ ὁ κναφεὺς ἀπὸ ῥαθυμίας [καὶ ἀμελείας] καὶ*[31] *ἀπειρίας ἐνέχονται.*

16 *Ἐὰν*[o] *συμφωνηθῇ μὴ ἔχειν πῦρ, καὶ σχῇ, ἐνέχεται, εἰ καὶ κατὰ τύχην ἐμπρησμὸς γέγονεν.*

οὕτω καὶ ἡ ζημία γενήσεται. Καὶ οἶνος δὲ ἐὰν πραθῇ καὶ πρὸ παραδόσεως κατά τι βλαβῇ, τὴν βλάβην προξενεῖ τῷ ἀγοραστῇ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἐὰν τιμιώτερος (sic Reitzius, *τιμιωτως* Vulgo) *γένηται, εἰς ὠφέλειάν ἐστι τοῦ ἀγοραστοῦ.* vitium contraxerit, damnum emtori adfert: et ex diverso, si pretiosius sit factum, emtoris est lucro.

g. Ad marginem H. *βῒ. κ'. τῒ. α'. κεφ. ιε'.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 17. 13. p. 107. et convenit cum Synopsi XX. 1. 15. p. 218., sed paucis mutatis. — *h.* Ad marginem H. *βῒ. κ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. κ'. τοῦ αὐτοῦ.* Huius paragraphi fontem non reperio. — *i.* Ad marginem H. *κεφ. κβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum XX. 1. 13. ed. Heimbach II. p. 340., Prochiron 17. 11. p. 106. — *k.* Ad marginem H. *ἀνα. βῒ. κ'. τῒ. α'. κεφ. κϛ'.* Salm. *κ'. α'. κη'.* Est Synopsis XX. 1. 25. p. 219. — *l.* Ad marginem H. *περὶ καύσεως τυχησας βῒ. κ'. τῒ. α'. κεφ. ε'. θε. ε'.* Salm. *κ'. α'. η'.* Est Prochiron 17. 1. p. 104. et Synopsis XX. 1. 8. §. 3. p. 217. — *m.* Ad marginem H. *περὶ ἀγέλης ἀνα. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 17. 2. p. 104., item Synopsis XX. 1. 9. p. 217. — *n.* Ad marginem H. *κεφ. τὸ αὐτό.* Salm. *τὸ αὐτό.* Est Prochiron 17. 3. pag. 104. et Synopsis XX. 1. 9. p. 217. — *o.* Ad marginem H. *περὶ ἐμπρησμοῦ κεφ. ια'.*

* Si quis annum colono ob sterilitatem remiserit atque annis sequentibus ubertas eveniat, recipit quod remisit. Sin ultimo anno sterilitas acciderit et remissum sit, quum priores fuissent fertiles, si scit locator, in computationem non venit.

Colonum per triginta annos in praedio moratum vel invitum cogo eum colere neque prohibere neque expellere ipsum possum.

* Si praetereuntibus militibus colonus migrarit et milites fenestras aut aliud quid abstulerint, tenetur: sive, cum resistere non posset, domino non denuntiarit, sive, cum posset, militibus non restiterit.

Conductoris est culpa, si vicinus ob illius odium arborem exciderit: at ipse excidens praeter actionem locati et arborum furtim caesarum et quod vi aut clam actione tenetur.

* Si forte conductores aedium promiserint innocentem habere ignem et fortuitum incendium oriatur, conductor non tenetur: sed si per negligentiam eius acciderit, tenetur.

* Qui gregem conduxit, non tenetur, si probetur citra fraudem illius latrones eum abegisse: recipitque mercedes, quas pro reliquo tempore solvit.

* Pastor et sartor et fullo ex negligentia et culpa aut imperitia tenentur.

* Si convenerit, ne habeatur ignis, et habuerit, tenetur, etiamsi incendium fortuito accidat.

τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ια΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 17. 4. pag. 104. et Synopsis XX. 1. 11. pag. 217.

23. Vox οὐ deest in H., regio Soar. aliis, sed Reitzius recte ex Synopsi p. 218. addidit, quae et in C. leguntur. Caeterum idem vitium in omnibus Prochiri codd. occurrit. Vide Zachariae ad h. l. p. 107. Soar. μὴ legendum esse putavit.

24. τῶν deest in H.

25. Post δυνάμενος Reitzius ἀντιστῆναι supplendum esse putat. Caeterum vox μὴ neque in Basilicis aut in Prochiro p. 106. reperitur, licet unus ex libris Prochiri huius lectionis vestigia habent. Vide Zachariae ad h. l.

26. Vox ἢ deest in H. et in Synopsi p. 219. ideoque uncinis inclusa a nobis est.

27. κόψει H.

28. Pro μισθώσει H. μισθώσῃ habet.

29. Post verba καὶ τῇ Anonymus Reitzii addit τοῦ ἀκουιλίου νόμου.

30. Vox τὸ in H. non habetur, et deest in Prochiro p. 104. et Synopsi p. 217. Eam ab causam a nobis uncinis inclusa est.

31. Liber regius Soar. C. verba καὶ ἀμελείας omiserunt, uti est etiam in Prochiro p. 104. et in Synopsi p. 217., quam rem et H. confirmat; ideoque ista uncinis includenda fuere. Caeterum omnes hi fontes καὶ ἀπειρίας habent, quum antea legeretur ἢ ἀπειρίας. Caeterum Suall. ediderat ταπειρίας.

17 Ἐὰν[p] συνεφώνησεν ὁ μισθωσάμενος μὴ ἔχειν ἐν τῷ οἴκῳ χόρτον καὶ σχῇ, εἶτα[32] δοῦλος αὐτοῦ ἢ ξένος εἰσαγάγοι[33] πῦρ καὶ καύσῃ, ἐνέχεται.

17 a Ἐὰν ναύκληρος[34] μὴ δυνάμενος εἰσελθεῖν ἐν τῷ λιμένι μεταγάγῃ φορτία εἰς πλοῖόν σου καὶ ναυαγήσῃ τὸ σὸν, ἐνέχεται ὁ πρῶτος ναύκληρος, ἐὰν παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν τὰ φορτία μετήγαγεν ἢ παρὰ καιρὸν ἢ εἰς ἀνεπιτήδειον πλοῖον, εἰ δὲ μὴ ἐποίησε ῥαθυμίαν, οὐκ ἐνέχεται.

17 b Ἐὰν ναυαγήσῃ πλοῖον διὰ τὸ μὴ ἔχειν κυβερνήτην, ἐνέχεται τοῖς ἐπιβάταις ὁ ναύκληρος.

17 c Τοῦ πλοίου ναυαγήσαντος ὁ ναύκληρος ἀποδίδωσι τὰ ναῦλα, ἅπερ ἔλαβεν ἐν προχρείᾳ ὡς μὴ μετακομίσας.

18 Ἐὰν[q] λάβῃ[35] τις ἐπὶ τῷ ἐγκλεῖσαι ἢ ἐγγλύψαι[36] λιθέαν[37] καὶ κλασθῇ, εἰ μὲν ἐξ ἀπειρίας τοῦ τεχνίτου, ἐνέχεται· εἰ δὲ ἀπὸ αἰτίας τῆς ὕλης, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ κίνδυνον ἀνεδέξατο.

19 Ἐὰν[r] μυόβρωτον γένηται τὸ δοθὲν τῷ κναφεῖ, ἐνέχεται·[38] καὶ ἐὰν ἑτέρῳ τὸ ἑτέρου παράσχῃ, κἂν ἐν ἀγνοίᾳ.

20 Ἐὰν[s] μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸν χρόνον τῆς μισθώσεως συναινοῦντος[39] ἑκατέρου μέρους ὁ μισθωτὸς ἐπιμείνῃ, ἀνανεοῦται εἰς ἐκεῖνον μόνον τὸν ἐνιαυτὸν ἡ μίσθωσις, οὐ μὴν καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν λειπόμενον χρόνον, εἰ πενταετίᾳ τυχὸν ἦν ἡ προτέρα μίσθωσις[40], ὅπερ καὶ ἐπὶ πολιτικῶν ἐστι μισθώσεων. Εἰ δὲ καὶ τὸν δεύτερον ἐπιμείνοι[41], ἐνέχεται εἰς αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἑξῆς ὁμοίως.

21 Εἰ[t] καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μισθώσω πίθους κεκλασμένους[42] καὶ ἐκχυθῇ ὁ οἶνος, εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχομαι.

22 Εἰ[tt] δὲ καὶ τόπον εἰς νομὴν[43] μισθώσω, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ κακῶν βοτανῶν βλαβῶσιν ἢ φθαρῶσι τὰ θρέμματα· εἰ μὲν ᾔδειν[44], εἰς τὸ διαφέρον ἐνέχομαι· εἰ δὲ ἠγνόουν, οὐκ ἀπαιτῶ τὸν μισθόν.

23 Ἐὰν[u] δίαιταν εἰς ἐνιαυτὸν[45] μισθωσάμενος ὅλον παράσχω

p. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ιβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 5. p. 105. et Synopsis XX. 1. 12. p. 217. — *q*. Ad marginem H. *περὶ γλυπτῶν βι. κ΄. τι. α΄. κεφ. ιγ΄.* Salm. *κ΄. α΄. ιγ΄.* Est Prochiron 17. 9. p. 105. et Synopsis XX. 1. 13. p. 217. — *r*. Ad marginem H. *ἀνα. βι. κ΄. τι. α΄. κεφ. ιγ΄.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 10. pag. 106. — *s*. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ιδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 12. p. 106. — *t*. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 14. p. 107. et Synopsis XX. 1. 15. p. 218. — *tt*. Ad marginem H. *κεφ. τὸ αὐτο.* Est Prochiron 17. 15. p. 107. — *u*. Ad marginem H. *κεφ. τὸ αὐτό.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 16. p. 107. seq., Synopsis XX. 1. 15. p. 218.

32. *εἶττα* H.

33. *εἰσάγει* H., sed aoristum tempus *εἰσαγάγοι* habent Prochiron p. 105. et Synopsis p. 217.

34. Quae sequuntur tres §§. 17. *a. b. c.*, supra II. 11. §. 20. ex Prochiro habebantur. Vulgo desunt, et si in C. H. habentur. Primo loco collocatur

* Si promiserit conductor, se foenum in aedibus non habiturum, et habuerit, ac deinde proprius aut alienus servus ignem intulerit atque incenderit, tenetur.

* Si navicularius quum portum intrare non posset, merces in tuam transtulerit navem et navis tua perierit, tenetur primus navicularius: item si invitis dominis merces transtulerit aut non opportuno tempore aut in navem minus idoneam. Quodsi culpam admisit, non tenetur.

* Si navis pereat, quod gubernatorem non habuerit, magister navis vectoribus obligatur.

* Nave fracta magister navis naula reddit, quae prae manu accepit, ut qui non transvexerit.

* Si quis lapillum acceperit includendum aut sculpendum et fregerit si quidem ex artificis imperitia, tenetur: sin ex vitio materiae, non tenetur, nisi periculum in se recepit.

* Si quod fulloni datum est a muribus corrodatur, tenetur: et si alii rem alterius dederit, licet ignarus.

* Si post impletum conductionis tempus, utraque parte consentiente, conductor maneat, renovatur in solum illum annum conductio, non tamen in residuum illud tempus, si forte quinquennalis fuit prior locatio: quod etiam in publicis obtinet locationibus. Quod si et alterum maneat annum, tenetur et illius et similiter insequentium nomine.

* Etiamsi ignorans vasa pertusa locavero vinumque effluxerit, in id quod interest, teneor.

* Si locum ad pasturam locavero et pecora ex malis herbis in eo nascentibus laedantur vel pereant, si sciverim, in id quod interest, teneor; sin ignoravi, mercedem non exigo.

* Si coenaculum in annum conducens totam mercedem per-

§. 22. (Prochiron 17. 6. p. 105.), cui haec praescripta sunt: *περὶ ναυτικῶν βϊ. κ'. τϊ. β'. κεφ. α'.;* deinde §. 20. (Prochiron 17. 7. pag. 105.), cui haec praescribuntur: *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ;* denique §. 21. (Prochiron 17. 8. p. 105.), cui haec anteferuntur: *ἀνα. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Reitzius male has §§. praetermisit.

35. *λάβοι* H. Prochiron 17. 9. p. 105.

36. Pro *ἐγγλύψαι* H. *ἐγκλεῖψαι* habet.

37. Cui. Falk. H. C. *λιθαίαν* habet. Codd. Prochiri 17. 9. p. 105. variant inter *λιθαίαν* et *λιθέαν*. Vide Zachariae l. c. Synopsis XX. 1. 13. p. 217. habet *λιθέαν*. Reitzius *λιθάρια*. Non absurde.

38. *ἐνέχεται* deest in H., sed habetur in Prochiro p. 106.

39. Sic H. Prochiron p. 106. Apud Cui. et Falk. coniicitur *σιωπῶντος*.

40. *ἡ μίσθωσις προτέρα* H., sed contra Prochiron p. 106.

41. Pro *ἐπιμείνοι* H. *ἐπιμείνῃ* habet.

42. Pro *κεκλασμένους* H. *κύκλασμεν* habet.

43. Pro *νομὴν* Prochiron p. 107. Synopsis XX. 1. 15. pag. 218. habent *βοσκήν*.

44. Pro *ἤδειν* H. *εἴδειν* habet.

45. *αὐτὸν* H., sed secunda manus supra lineam correxit.

τὸν μισθὸν καὶ πέσῃ ἢ καυθῇ τῷ ἕκτῳ μηνί, ἀναλαμβάνω τὸ λοιπόν.

24 *Ὁσάκις*[v] *ἐπὶ τῷ γενέσθαι τι δίδοται, μίσθωσίς ἐστιν.*

25 *Ἐὰν*[w] *συνεφωνήθη κυρωθῆναι τὸ ἔργον δοκιμασίᾳ τοῦ δεσπότου, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίαν ἐπιζητοῦμεν. Τὸ αὐτὸ κἂν εἰς τὴν δοκιμασίαν ἑτέρου τὸ ἔργον ἀγάγωμεν· οὐκ ἔχει δὲ ἄδειαν ὁ τοιοῦτος τὸν χρόνον ἐκτείνειν, ἐν ᾧ τὸ ἔργον συνεφωνήθη γενέσθαι ἀλλὰ τὸ ἔργον μόνον δοκιμάζειν.*

26 *Ἐάν τις*[x] *ἐπὶ τῷ κομίσαι μισθώσηται κίονα καὶ κλασθῇ ἐν τῷ κουφίζεσθαι ἢ βαστάζεσθαι ἢ ἀποτίθεσθαι, οὐκ ἐνέχεται, εἰ μὴ ἀπὸ ῥαθυμίας οἰκείας καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ· ἐστέρηται δὲ ῥαθυμίας, εἰ*[46] *πάντα γέγονεν ἅπερ ἐπιμελέστατός τις ἔπραττεν· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ λίθων, καὶ ξύλων καὶ ἄλλων πραγμάτων.*

27 *Ὁ*[y] *μισθωσάμενος ζῶον*[47] *ἐπὶ τῷ βαστάσαι τι δῆλον καὶ βαρύτερον ἐπιθεὶς βλαπτομένου αὐτοῦ ἐνέχεται ὅστιςδήποτε ἔβλαψεν.*

28 *Ὁ*[z] *λαβὼν μισθὸν ἐπὶ φυλακῇ πράγματος ἐγκινδυνεύει περὶ τὴν αὐτοῦ φυλακὴν*[48] *χωρὶς τῆς ἐξ ἑτέρου γινομένης εἰς αὐτὸ βλάβης, εἰ μὴ ἄρα ἠδύνατο φυλαχθῆναι· εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ φύλαξ βλάψει αὐτό, ἐνέχεται.*

29 *Ὁ*[a] *κλέπτων τὸν μισθωθέντα δοῦλον αὐτῷ*[49] *ἐνέχεται ὡς κλέπτης.*

30 *Ἐὰν*[b] *ὁ μισθώσας*[50] *ὁμολογήσῃ ποινὴν διδόναι*[51] *τῷ μισθωσαμένῳ, εἴπερ αὐτὸν ἐξεώσηται*[52] *πρὸ*[53] *συμπληρώσεως τῆς πενταετίας, ἀζημίως αὐτὸν ἐξεοῦται*[54]*, μὴ καταβάλλοντα τὸν μισθὸν ἐμπροθέσμως ἢ μὴ γεωργοῦντα χρησίμως.*

31 *Οἱ*[c] *μισθωσάμενοι πρᾶγμα καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν*[55] *τῆς μισθώσεως οὐκ ἀποδιδόντες εὐγνωμόνως*[56] *τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸν δεσπότην τοῦ πράγματος εἰς κρίσεις*[57] *καὶ ὀχλήσεις εἰσάγοντες, μετὰ τὴν καταδίκην οὐ τὸ πρᾶγμα μόνον, ἀλλὰ σὺν τούτῳ καὶ τὴν τιμήν, ὅσης τὸ πρᾶγμά ἐστιν ἄξιον, ἀποδιδόναι καταναγκάζονται, ἵνα διπλῇ ζημιούμενοι παιδεύονται*[58] *διὰ τῆς ζημίας μὴ εἶναι ἀγνώμονες.*

v. Ad marginem H. *κεφ. λζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 17. pag. 108. — w. Ad marginem H. *κεφ. ιθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *ιθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 17. 18. p. 108. et Basilicorum XX. 1. 24. ed. Heimbach II. p. 349. — x. Ad marginem H. *βι. ν΄. τι. β΄. κεφ. ϛ΄.* Salm. *κ΄. β΄. ϛ΄.* Est Prochiron 17. 20. pag. 108. seq. Basilicorum l. c. 25. ed. Heimbach II. p. 352. — y. Ad marginem H. *βι. κ΄. τι. α΄. κεφ. λα΄. περὶ ζώων.* Salm. *περὶ ζώων βιβλ. κ΄. τι. λα΄.* Est Prochiron 17. 21. p. 109. — z. Ad marginem H. *κεφ. μ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 22. p. 109., Synopsis XX. 1. 40. p. 219. — a. Ad marginem H. *κεφ. λϛ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 17. 23. p. 109. — b. Ad marginem H. *κεφ. λζ΄. τοῦ αὐτοῦ* Similiter Salm. Est Prochiron 17. 24. p. 109. seq. et Basilica XX. 1. 54. ed. Heimbach II. p. 353. — c. Ad marginem H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Similiter Salm. Est *Μικρὸν Μ.* §. *οἱ μισθωσάμενοι.*

solverim idque sexto mense vel collabatur vel conflagret, recipio reliquum.

Quoties quid datur ut quid fiat, locatio est.

* Si convenerit, ut opus approbetur arbitrio domini, boni viri arbitrium requirimus. Idem est et si arbitrio alius opus permittamus. Huic tamen non licet prorogare tempus, quo convenit opus absolvi, sed solum opus probare.

* Si quis columnam conduxerit transportandam eaque inter levandum, portandum aut deponendum frangatur, non tenetur, nisi ex propria negligentia aut ministrorum suorum. Caret autem culpa, si omnia sint facta, quae homo diligentissimus fecisset. Idem in vasis et lignis aliisque rebus.

* Qui conduxit iumentum ad portandum onus certum et gravius imposuit, tenetur si laesum fuerit, quisquis tandem laeserit.

* Qui mercedem pro custodia rei accipit, periculum illius custodiae praestat, praeter damnum in ea ab alio factum, nisi forte custodiri potuit. Quod si ipse custos ei nocuit, tenetur.

* Qui locatum sibi servum subripit, tenetur ut fur.

* Si locator promiserit conductori poenam dare, si eum ante impletum quinquennium expelleret, impune eum expellit, si pensionem intra tempus praestitutum non solvat aut non colat utiliter.

Qui rem conduxerunt et post exitum locationis rem non voluntarie reddunt, sed dominum rei in iudicia et molestias adducunt, post condemnationem non solam rem sed cum ea etiam pretium, quo res digna est, reddere coguntur, ut dupliciter multati damno suo doceantur non tergiversari.

46. Pro *εἰ* H. *εἰς* habet, sed contra Prochiron p. 109.

47. Pro *ζῶον* H. *ζώων* habet.

48. Quae abhinc habentur a verbo *χωρὶς* usque ad finem huius §., desunt in H. et Prochiro p. 109., leguntur autem in Synopsi p. 219.

49. Sic H. Prochiron p. 109. *δοῦλον αὐτοῦ* Reitzius.

50. Sic H., regius Soar., Prochiron p. 109., Basilica II. p. 363. *μισθωσάμενος* Vulgo.

51. *δίδοται* H.

52. Sic Prochiron p. 109. Basilica II. p. 363. H.; *ἐξώσηται* Falk.

53. *πρὸ τῆς* H., sed contra Prochiron p. 109. Basilica II. p. 363. Caeterum vide Reitzium ad h. l.

54. Sic H. Prochiron p. 109., Basilica II. p. 363. *ἐξώθεται* Falk., *ἐξιοῦται* regius liber apud Soar.

55. *συπλήρωσιν* H.

56. *εὐγνωμότερον* H.

57. Pro *κρίσεις* H. *κρίσιν* habet.

58. Pro *παιδεύονται* H. habet *παιδεύωντως*.

32 Ἐὰν[d] χωρὶς αἰτίας καταλίπῃ τὸν ἀγρὸν ὁ μισθωσάμενος πρὸ συμπληρώσεως τοῦ χρόνου, ἀναδίδωσιν ὅλου τοῦ χρόνου τὸν μισθόν.

33 Τῶν[e] ἐνοίκων ἐπὶ πολὺν χρόνον τουτέστιν ἐπὶ διετίαν μὴ φαινομένων μήτε τὸ στεγονόμιον καταπιθέντων ἔξεστιν οἷς διαφέρει[59] ἀνοίγειν, καὶ παρουσίᾳ δημοσίων προσώπων[60] ἀπογράφεσθαι τὰ ἐκεῖ ὄντα.

34 Ὡραῖον[f] λέγει[60a] ἡ διάταξις, ὅτι ὁ ἔνοικος, ἐφ' ὅσον δίδωσι τὸ μίσθωμα, οὐκ ἐκβάλλεται παρὰ τοῦ δεσπότου· εἰ μὴ ἄρα εἰς ἰδίαν χρείαν[61] ἀναγκαίαν[62] δέεται τοῦ οἴκου ἢ ἐπισκευάσαι βούλεται, ἢ ὁ ἔνοικος κακῶς αὐτῷ κέχρηται.

35 Ἐὰν[g] τὸ γενόμενον[63] ἔργον ἀπὸ σεισμοῦ παρασαλευθῇ, τοῦ μισθώσαντός ἐστιν ὁ κίνδυνος.

36 Ἐὰν[h] πρὸ δοκιμασίας πέσῃ τὸ ῥεῖθρον[64], εἰ μὲν ἀπὸ αἰτίας τοῦ ἐδάφους, ὁ μισθώσας ζημιοῦται, εἰ δὲ[65] ἐξ ἐλαττώματος τοῦ ἔργου, ὁ μισθωσάμενος.

37 Ἐάν τις[i] πωλήσῃ ἀγρὸν ἔχων ἐν αὐτῷ μισθωτόν, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοραστὴς συγχωρῆσαι τῷ μισθωτῷ μένειν[66] ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ τοιούτῳ συμφώνῳ ἠγόρασεν.

38 Ἐὰν[k] ὁ φουρνάριος δοῦλος ἀποκοιμηθῇ καὶ καυθῇ ὁ οἶκος, χώρα τῇ μισθώσει, ἐὰν ἀμελῶς[67] τοὺς ὑπηρετοῦντας ἐπελέξατο[68]. Εἰ δὲ ἄλλος[69] ὑπεβάλετο[70] πῦρ, ἑκάτερος ἐνέχεται.

39 Ἐὰν[l] ὁ δοῦλος τοῦ μισθωτοῦ καύσῃ τὸ[71] ἐποίκιον[72], χώρα τῇ μισθώσει καὶ τῷ Ἀκουϊλίῳ, καὶ τῆς μιᾶς κινουμένης ἀργεῖ[73] ἡ ἄλλη. Ἔξεστι δὲ καὶ τῷ μισθωτῷ δοῦναι ὑπὲρ θεραπείας τῆς ζημίας τὸν[74] καύσαντα, ἐὰν αὐτὸς ἐστέρηται ῥαθυμίας· ἐπεὶ τοίγε

d. Ad marginem H. βῖ. κ'. τῖ. α'. κεφ. νβ'. Similiter Salm. Est Prochiron 17. 25. p. 110. et Synopsis XX. 1. 59. pag. 220. — e. Ad marginem H. ἀνα. βῖ. κ'. τῖ. α'. κεφ. νδ'. Similiter Salm. Est Prochiron 17. 26. p. 110. et Synopsis XX. 1. 54. p. 221. — f. Ad marginem H. κεφ. ξγ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XX. 1. 63. p. 221. Falk. scholium habet:

Καὶ ὡρείου καὶ καταλυτηρίου ἤγουν ξενοδοχείου καὶ ἐδάφους μισθουμένων ὑπόκεινται σιωπηρῶς τὰ εἰσφερόμενα εἰς τὸν οἶκον πάντα τοῦ ἐνοίκου πράγματα.	Et horreo et caupona sive diversorio et area conductis omnes inquilini res in domum illatae tacite obligantur.

g. Ad marginem H. κεφ. κ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 17. 27. p. 110. et Basilicorum XX. 1. 59. ed. Heimbach II. p. 365. — h. Ad marginem H. κεφ. κα'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 17. 28. p. 110. et Basilicorum XX. 1. 62. ed. Heimbach II. p. 368. — i. Ad marginem H. βῖ. κ'. τῖ. α'. κεφ. κδ'. Similiter Salm. Est Synopsis XX. 1. 69. p. 220. Ad hunc locum in C. quidem a secunda manu scholium ascriptum est, quod ita habet:

Ἐὰν ὁ μισθώσας ἀγρὸν ἢ οἶκον ἐκποιήσῃ αὐτὸν, ὀφείλει συμφωνεῖν μετὰ τοῦ ἀγοραστοῦ φυλάττειν τὴν μίσθω-	Si is, qui agrum vel domum locavit, eum alienaverit, debet cum emtore pacisci, ut locationem conductio-

* Si colonus ante tempus finitum sine caussa agrum deserit, totius temporis pensionem pendit.

* Inquilinis multo tempore id est per biennium non comparentibus neque mercedem solventibus, licet iis quorum interest, aperire et praesentibus personis publicis describere, quae ibi inveniuntur.

Observatione dignum est, quod constitutio dicit, inquilinum quamdiu mercedem solvat, a domino non expelli; nisi forte in proprium et necessarium usum domo indigeat aut instaurare velit aut inquilinus male ea utatur.

* Si opus factum terrae motu labefactetur, locatoris periculo est.

* Si ante probationem canalis conciderit, si quidem soli vitio, locatoris damno est; sin autem ex operis vitio, redemtoris.

Si quis fundum vendiderit, in quo colonum habeat, non cogitur emtor colono permittere, ut in fundo maneat, nisi forte cum tali pacto emerit.

Si servus furnarius obdormierit et domus deflagraverit, actioni de locato locus est, si ministros negligenter elegerit. Sed si alius ignem subiecit, uterque obligatur.

Si servus coloni aliquod aedificium exusserit, locus est actioni de locato et legi Aquiliae; et alterutra instituta altera cessat. Licet etiam colono servum qui incendit, ad damnum resarciendum noxae dare, si ipse negligentiae expers est: alioquin ipse

σιν, ἐπείτοιγε ὁ μισθωτὸς κωλυόμενος κινεῖ κατ' αὐτοῦ τὴν διὰ τὴν μίσθωσιν ἀγωγήν.

nem servet, quia conductor si impediatur, contra.

k. Ad marginem H. *βϊ. ξ'. τϊ. δ'. κεφ. κδ'. περὶ ἐμπρησμοῦ.* Salm. *ξ'. δ'. κδ'.* Est Synopsis LX. 3. 24. p. 209. — *l*. Est Basilicorum LX. 3. 27. §. 11. ed. Heimbach V. p. 290.

59. *διαφέρειν* H.

60. Sic Cui. Synopsis p. 221. Prochiron p. 110. H.; deest *προσώπων* Vulgo.

60 a. Tota §. 34. in C. deest, sed ad marginem a secunda manu ascripta est; ibidem etiam voci *ὡραῖον* praescribitur *κεφ. ξγ'.*

61. Pro *χρείαν* H. *χρήαν* habet.

62. Pro *ἀναγκαίαν* H. *ἀναγκαία* habet.

63. Sic et Prochiron p. 110. *γινόμενον* H. Basilica II. p. 365.

64. Sic Prochiron p. 110. Basilica II. p. 368. codd. M. A. B. *ῥῆθρον* H., *βάθρον* alias.

65. Pro *δὲ* H. *μὲν* habet, sed contra Prochiron p. 110., Basilica II. p. 368.

66. Pro *μένειν* H. *μένην* habet.

67. In H. *ἀμερῶς* scriptum esse videtur.

68. *ἐπελάξατο* H.

69. *ἄλλως* H.

70. Pro *ὑπεβάλετο* H. *ὑπερβάλετο* habet.

71. Sic H. et Basilica V. pag. 290. *τι* Vulgo.

72. *ἐπίκιον* H.

73. Pro *ἀργεῖ* H. *ἀργῇ* habet.

74. Pro *τὸν* H. *τῶν* habet.

ἐγκαλεῖται κακοῖς δούλοις χρώμενος· τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ ἐνοίκων φαμέν.

40 *Οἱ*[m] *χειροτέχναι οἵ τε λεπτουργοὶ καὶ μαρμάριοι γυψοπλάσται τὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν ᾧ δ' ἂν ἔργῳ στοίχημα*[75] *ποιήσωσι καὶ ἀῤῥαβῶνας λάβωσι, μὴ καταλιμπανέτωσαν τοῦτο καὶ εἰς ἕτερον ἐπεμβαινέτωσαν, εἰ μὴ τελείως τοῦτο ἐργάσαιντο·*[76] *ἐὰν δὲ ἀπορίᾳ ὕλης ἢ κακίᾳ τοῦ ἐργοδοτήσαντος ὑπέρθεσις*[77] *γένηται, μὴ χορηγουμένων τῶν ἁρμοζόντων τῷ τεχνίτῃ πρὸς τὴν τοῦ ἔργου περαίωσιν, τότε ὁ τεχνίτης ὁποίας ἂν εἴη τέχνης, μετὰ προφωνήσεως εἴτε διαμαρτυρίας προσημαινέτω τῷ ἐργοδότῃ· τούτου δὲ ὑπερτιθεμένου ἐγκαλεῖσθαι*[78] *δεῖ τῷ ἐπάρχῳ καὶ τότε μετὰ διαγνώσεως ἁπτέσθω*[79] *ἔργου.*

41 *Ὅταν*[n] *ἀπληστίᾳ ἢ κακουργίᾳ οἱ εἰρημένοι ἐργολάβοι τὸ ἔργον καταλιπόντες, ὃ ἐξελάβοντο*[80], *ἑτέρου ἔργου ἐφάψωνται, ἐξέστω τῷ ἐργοδοτήσαντι προμαρτύρασθαι τούτοις*[81], *ἐνώπιον*[82] *ἀκροατῶν ὑπομιμνήσκοντι καὶ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔγγραφον συμφωνίαν ἢ διὰ λόγου προβᾶσαν· καὶ εἰ ἀμελήσειεν τοῦ πληρῶσαι τὴν τοιαύτην μίσθωσιν, ἐγκαλείσθωσαν τῷ ἐπάρχῳ καὶ τότε ἕτερον ὁ ἐργοδοτήσας προσλαμβανέτω· οἱ δὲ ἀθετήσαντες ἐργολάβοι διὰ δαρμοῦ καὶ κουρᾶς καὶ ἐξορίας σωφρονιζέσθωσαν*[83] *ἀπαιτούμενοι καὶ τὸν μισθόν, ὅσον ἔλαβον παρεχόμενον τῷ ἐργοδοτήσαντι ἀμισθί δηλονότι τούτων τοῦ ἔργου ἀπωθουμένων. Εἰ δὲ ἐνδεὴς ὕλης ὁ ἐργοδότης τυγχάνει, μετὰ προτροπῆς*[84] *αὐτοῦ ἑτέρων ἐφαψάσθωσαν ἔργων*[85]*; ὡς μὴ*[86] *ἀργοὶ ὄντες οἱ τεχνῖται ἐν ἀπορίᾳ τροφῆς γένωνται.*

42 *Οἷος*[o] *δ' ἂν τεχνίτης*[86a] *πολλῶν ἔργων ἐφιέμενος, ὡς ἂν παρὰ πάντων κατασύρηται, ποτὲ μὲν τοῦτον*[87] *δελεάζει, ποτὲ δὲ ἕτερον παρακρούεται, ἔστι*[88] *δὲ καὶ*[89] *ὅτε παραπείθων τῇ στωμυλίᾳ καὶ σκαιότητι τῶν λόγων αὔξει τοὺς μισθούς, ὡσανεὶ ἐπὶ κακῷ στοιχήματι γενομένους, εἰ μὲν τῇ ἀληθείᾳ ὁρισμῷ τοῦ ἐπάρχου εὑρεθείη τὸ ἔργον πλέον ἀνοῖξαν*[90] *καὶ εἰς ζημίαν τῷ τεχνίτῃ*[91] *γενόμενον, εἴτε καὶ ἄλλως στοιχηθὲν καὶ πάλιν ἑτέρως δόξαν τῷ μισθωσαμένῳ γενέσθαι τοῦτο, εἴτε βέλτιον εἴτε ἔλαττον εἴτε ἐν ἀδήλῳ ἢ ἐμφανείᾳ*[92] *τοῦ ἔργου τυγχάνει, τὸ τοιοῦτον ἔργον ἀποτιμάσθω μετὰ διαγνώσεως τοῦ ἐπάρχου παρ' ἐμπείρων τεχνιτῶν,*

m. Ad marginem H. Suall. Salm. *ἐπαρχικόν*. — *n.* Ad marginem H. Suall. Salm. C. *ἐπαρχικόν*. — *o.* Ad marginem H. Suall. Salm. C. *ἐπαρχικόν*.

75. Pro *στοίχημα* H. *στοίχοιμα* habet.

76. Pro *ἐργάσαιντο* H. *εἰργάσαιντο* habent, licet prior manus pro *γ.* habuerit *ο.*

77. *ὑπέρθεσης* H.

78. *ἐγκαλεῖται* H.

79. In H. inseritur *τοῦ.*

80. *ἐξελαβονλάβοντο* H.

81. Pro *τούτοις* H. *τούτους* habet.

conveniitur quod malis servis utatur. Eadem et de inquilinis dicuntur.

Opifices minutorum operum et marmorarii et tectores et reliqui in quocumque opere conventionem fecerint arrhasque acceperint, ne hoc relinquant et ad alium transeant, nisi illud omnino absolverint. Sed si deficiente materia aut locatoris malitia mora fiat, nec opifici ea, quae ad operis absolutionem necessaria sunt praebeantur, tunc opifex, cuiuscumque artificii fuerit cum denuntiatione sive attestatione locatorem praemoneat; illo autem cessante praeses adeundus est et sic cum caussae cognitione opus aggrediatur.

Si dicti redemtores ex cupidine insatiabili aut malignitate, deserto opere, quod susceperant, aliud opus inchoent, liceat locatori coram auditoribus denuntiare illis, expositamque in scriptis conventionem aut verbis factam commemoret: et si talem conventionem implere neglexerint, accusentur apud praesidem, et sic locator alium adsumat. Recusantes autem redemtores per fustigationem et tonsuram atque exsilium admoneantur, ab iisque merces quantam acceperunt, exigatur, quae locatori detur, illis scilicet ab opere sine mercede repellendis. Quod si locator materiae copiam non habeat, permissu eius alia opera adgredientur, ut ne opifices otiantes victus inopia laborent.

Quicumque artifex multa opera ambiens et ab omnibus quaeratur, modo hunc inescat, modo alium allicit; interdum etiam garrulitate et sermonum calliditate pelliciens mercedes auget, tamquam in conventione iniqua statutas: siquidem ex iudicio praesidis revera opus appareat amplius patere et damno artificis fieri, sive etiam aliter conventum rursusque aliter locatori visum sit illud fieri, sive melius sive deterius, sive demonstratio operis in obscuro sit, tale opus cum praesidis cognitione ab artificibus peritis aestimetur, sive quid melius sive in obscuro factum sit. Et quae in venditionibus et emtionibus lege cauta sunt, eadem et

82. τῶν H. inserit.
83. φροντιζέσθωσαν H.
84. Pro προτροπῆς H. τροπῆς habet.
85. ἔργον H.
86. Pro μὴ H. μοι habet.
86 a. Falk. in quibusdam libris esse notavit ὅταν δὲ τεχνίτης.
87. τοῦ τὸν Reitzius male; κᾶτον H., sed secunda manus corrigit, ut in contextu.
88. Pro ἔστι H. ἔσται habet.
89. Vox καὶ deest in H.
90. ἀνῆξαν H.
91. Pro τεχνίτῃ H. τεχνητι habet.
92. ἐμφανία H.

ἴτε τὸ ἀμειφθὲν εἴτε τὸ ἐξ ἀφανοῦς[93] γεγονός. Καὶ οἷον ἐπὶ ταῖς πράσεσι καὶ ἀγορασίαις ἐστὶ[94] τῷ νόμῳ, τοῦτο καὶ ἐν τοῖς στοιχήμασι· καὶ εἰ[95] μὲν εὑρεθῇ αὐτὸ στοιχηθὲν καὶ ὡς ἐστοίχηται[96] γενόμενον, εἰ μὲν ἐλάττων τοῦ ἡμίσεως ὁ μισθὸς ὑπάρχει, ἀναλύεσθαι τὸ σύμφωνον καὶ ἀποτιμᾶσθαι τὸ ἔργον· εἰ δὲ πλεῖον τοῦ ἡμίσεως, διδόσθωσαν οἱ μισθοὶ ὡς ἐστοίχηνται·[97] εἰ δὲ προσθήκη γέγονεν ἢ ἀμοιβὴ[98] τοῦ ἔργου, ἡ προσθήκη ἀποτιμάσθω ἢ ἡ ἄμειψις.[99]

43 *Οἱ[p] τοίχους ἐργαζόμενοι καὶ θόλους ἐγχορήγους[1] ἢ καμάρας ἐχέτωσαν πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ ἐμπειρίαν, ἵνα μὴ ὁ θεμέλιος σαθρὸς γένηται ἢ τὸ κτιζόμενον λοξὸν ἢ καὶ ἄνισον·[2] εἰ γὰρ ἔνδοθεν τοῦ δεκάτου ἐνιαυτοῦ γένηται πτῶσις ἄνευ θεομηνίας[3], ὑποκείσθω ὁ κτίζων ταῦτα ἐξ ἰδίων ἀναλωμάτων ποιεῖν. Καὶ εἰ μὲν μέγα ἐστὶ τὸ ἔργον ὑπερβαῖνον[4] τὴν τοῦ χρυσίου λίτραν, ὁ μὲν ἐργολάβος ὁ κτίσας τοῦτο ἀμισθὶ κτιζέτω μετὰ τῶν συγκτισάντων[5] αὐτῷ· ὁ δὲ ἐργοδότης[6] παρεχέτω τὰς ὕλας· τὰ δὲ ἔμπηλα φυλαττέσθωσαν χρόνους ἓξ καὶ εἰ ἐντὸς τῶν ἓξ χρόνων συμπτωθῇ[7] τὸ ἔργον ἐξ ἀπειρίας[8] τοῦ τεχνίτου, ἀμισθὶ καὶ αὖθις ὁ κτίσας ἀνανεούτω τοῦτο. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐργολάβοις ἔστω οὕτως. Εἰ[9] δέ τινες εὑρεθῶσι παρὰ τὰ διατεταγμένα διαπραττόμενοι καὶ κουρευόμενοι, ἐξοριζέσθωσαν.*

ΤΙΤΛ. Θʹ. ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΣ.

1 *Παρακαταθήκη[a] ἐστι τὸ ἐπὶ παραφυλακῇ τινι διδόμενον.*

2 *Ὁ[b] διδοὺς παρακαταθήκην εἴπερ βούλεται τελείαν ἔχειν ἀσφάλειαν, λαμβανέτω μὲν καὶ γράμματα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, πρὸς ὃν τὴν παρακαταθήκην διδόναι βούλεται· μὴ ἀρκείσθω δὲ μόνον[1] τῷ γράμματι ἀλλὰ καὶ μάρτυρας προσκαλείσθω σεμνοὺς καὶ ἀξιοπίστους.*

3 *Ἡ[c] περὶ παρακαταθήκης ἀγωγὴ τῶν καλῇ πίστει ἐστίν, ὅθεν καὶ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶν πρᾶγμα ἀπαιτεῖ.*

4 *Εἴτε[d] τόκον ὁ τὴν παρακαταθήκην λαβὼν ἐκ τῶν παρατεθέν-*

p. Ad marginem H. C. Suall. Salm. *ἐπαρχικόν*. — a. Ad marginem H. *ἀνα. βἰ. ιγʹ. τἰ. βʹ. κεφ. αʹ.* Salm. *ιγʹ. δʹ. αʹ.* Est Prochiron 18. 1. p. 111. — b. Ad marginem H. *ἀνα. βἰ. κβʹ. τἰ. αʹ. κεφ. αʹ.* Salm. *κβʹ. δʹ. αʹ.* — c. Ad marginem H. *βἰ. ιγʹ. τἰ. βʹ. κεφ. ξʹ.* Salm. *ιγʹ. βʹ. βʹ.* — d. Ad marginem H. *κεφ. κηʹ. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κζʹ. κηʹ. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XIII. 2. 28. pag. 155.

93. Pro *ἀφανοῦς* H. *φανοῦς* habet.
94. Pro *ἐστι* H. *ἔτι* habet.
95. Pro *εἰ μὲν* H. *οἱ μὲν* habet.
96. *ἐτοίχηται* H.

in conventionibus obtineant: et siquidem quod conventum est adpareat, atque ut conventum, esse factum, si merces dimidio minor fuerit, pactum rescindatur et opus aestimetur; sin maior dimidio, mercedes, prout conventae sunt, praestentur: quod si accessio sit facta aut operis mutatio, accessio aestimetur aut mutatio.

Qui parietes exstruunt et tholos caementitios aut fornices, aberrationi non obnoxii sed peritissimi sint, ut ne fundamentum labefiat, structurave obliqua et inaequalis reddatur. Nam si intra decennium labes accidat absque vi maiore, cogatur aedificator propriis ea reficere sumtibus. Et siquidem magnum sit opus superans libram auri, redemtor qui struxit, sine mercede cum iis quibuscum operatus est, reficiat, locator autem materiam praebeat. Lutea autem opera per sex annos serventur: et si intra sexennium ex opificis imperitia opus collabatur, iterum aedificator illud sine mercede renovet. Similiter et in omnibus redemtoribus haec ita sunto. Quod si aliqui praeter iam praescripta fecisse reperiantur, verberati ac tonsi deportentur.

TIT. IX. DE DEPOSITO.

Depositum est quod custodiendum alicui datur.

Qui quid deponit, si securitatem sibi plenissimam procurare velit, litteras ab illo homine accipiat, apud quem quid depositurus est. Ne solis tamen litteris sit contentus, sed etiam testes advocet honestos ac fide dignos.

Depositi actio bonae fidei est, unde et fructus et usuras et omnem caussam petit.

Sive usuram depositarius ex rebus apud ipsum depositis ac-

97. Pro ἐστοίχηνται H. ἐτήχηνται habet.

98. ἀμοιβοὶ H.

99. Pro ἄμειψις H. ἀμείψεις habet.

1. Pro ἐγχορήγους H. ἐγχορήσω habet.

2. Verba ἢ καὶ ἄνισον desunt in H.

3. δεσμηνίας H.

4. ὑπὲρ βαίνει H.

5. συκτισάντων H.

6. Pro ἐργοδότης H. ἐρδότης habet.

7. συμπωθῇ H.

8. Pro ἀπειρίας H. ἀπυρίας habet

9. Pro εἰ H. οἱ habet.

1. Pro μόνον H. μόνῳ habet.

των αὐτῷ[2] λάβοι εἴτε αὐτὸς συγχρήσεται τοῖς παρατεθεῖσι, δίδωσι[3] τόκους. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν καλῇ πίστει ἀγωγῶν.

5 Ἐπὶ[e] τῶν ἀπὸ θορύβου ἢ ἐμπρησμοῦ ἢ συμπτώσεως[4] ἢ ναυαγίου παρατιθεμένων κατὰ μὲν τοῦ λαβόντος εἰς τὸ διπλοῦν ἡ ἀγωγὴ ἁρμόζει, κατὰ δὲ τῶν κληρονόμων ἀπὸ μὲν δόλου τοῦ διατιθεμένου εἰς τὸ ἁπλοῦν[5], ἀπὸ δὲ οἰκείου[6] εἰς τὸ διπλοῦν[7], ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν παρακαταθηκῶν εἰς τὸ ἁπλοῦν ἡ ἀγωγὴ δίδοται.

6 Εἴτε[f] ὁ τὴν παρακαταθήκην δεξάμενος εἴτε ὁ κληρονόμος ἐναχθῇ καὶ φυσικῶς τὸ πρᾶγμα πρὸ ψήφου φθαρῇ (τυχὸν γὰρ δοῦλος ἦν καὶ ἀπέθανεν), ἐλευθεροῦται· εἴγε καὶ παρὰ τῷ ἐνάγοντι ἀποκαταστὰν ἀπόλλοιτο.

7 Τῆς[g] παρακαταθήκης καὶ οἱ καρποὶ καὶ οἱ τοκετοὶ καὶ πᾶν πρᾶγμα ἀπαιτεῖται.

8 Ὁ[h] παραθέμενος δύναται παραχρῆμα κινῆσαι τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγήν· καὶ μὴ ἀποδιδοὺς ὁ δεξάμενος δόλον ποιεῖ, εἰ μὴ ἀλλαχοῦ ἐστιν ἢ ἀποκέκλεισται ἐν τόπῳ τέως ἀνοιγῆναι μὴ δυναμένῳ ἢ οὐκ ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις τῆς παρακαταθήκης.

9 Κἂν[i] ὁ[7a] δοῦλός μου κἂν ὁ καλῇ πίστει δουλεύων μοι παραθῆται[8] τὸ ἀνῆκόν[9] μοι, ἔχω τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ παρακαταθήκης.

10 Καὶ[k] κληρονομιαῖον δοῦλον ὁ κληρονόμος ζητεῖ τὴν παρακαταθήκην.

11 Εἴτε[l] περίεστιν ὁ παραθέμενος δοῦλος, εἴτε ἀπέθανεν ἢ ἠλευθερώθη[10] ἢ ἐξεποιήθη, ὁ δεσπότης ζητεῖ τὴν παρακαταθήκην· οὐ μὴν αὐτὸς ὁ ἐλευθερωθεὶς[11] οὔτε ὁ νέος αὐτοῦ δεσπότης· τῇ γὰρ ἀρχῇ προσεκτέον[12] τοῦ συναλλάγματος.

12 Δοῦλός σου[m] παρέθετό μοι χρήματα ἐπὶ τῷ δοῦναί σοι ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερῶσαι αὐτόν· εἰ μὲν διδοὺς ἐποίησά σε τῶν παρακολουθησάντων ἐν εἰδήσει, οὐκ ἐνέχομαι· εἰ δὲ ὡς ἴδια δέδωκα, ὑπόκειμαι διδόναι ὡς παρακαταθήκην· ὁ γὰρ ὡς ἴδια διδοὺς[13] οὐκ ἀποδοῦναι δοκεῖ[14] τὴν[15] παρακαταθήκην.

e. Ad marginem H. βϊ. ιγ'. τϊ. ε'. κεφ. α'. Salm. ιγ'. β'. α'. Est Prochiron 18. 2. p. 111. et Synopsis XIII. 2. 1. pag. 154. — f. Ad marginem H. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 18. 2. p. 111. — g. Ad marginem H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 18. 4. p. 112. — h. Ad marginem H. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 18. 5. p. 112. — i. Ad marginem H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ περὶ δούλου. Similiter Salmasius. Est Prochiron 18. 6. p. 112. — k. Ad marginem H. Salm. κεφ. τὸ αὐτό. Est Prochiron 18. 7. p. 112. — l. Ad marginem H. κεφ. τὸ αὐτό. Est Prochiron 18. 6. p. 112. seq. — m. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. ιγ'. τϊ. ε' κεφ. γ'. Salm. ιγ'. β'. ιγ'. Est Prochiron 18. 9. p. 113.

2. Pro αὐτῷ H. αὐτῶν habet.
3. δίδοσιν H.
4. συπτώσεως H.
5. διπλοῦν H., alii libri, qui error est etiam in longe maxima parte librorum, qui Prochirum habent. Vidè Zachariae l. c. p. 111. Correxit Reitzius ex Basilicis et Synopsi p. 155., quam

cipiat sive ipse iis utatur, usuras praestat. Idem quoque in aliis bonae fidei actionibus obtinet.

* De iis, quae tumultus, incendii, ruinae aut naufragii caussa deposita sunt, adversus ipsum quidem qui accepit, actio in duplum competit: adversus heredes autem, ex dolo quidem testatoris in simplum, ex proprio in duplum. Sed ex ceteris depositionibus in simplum actio datur.

* Sive ipse depositarius sive heres conveniatur et res ante sententiam naturaliter perierit, (forte enim servus erat, isque mortuus est) absolvitur: siquidem ea res etiam actori restituta peritura fuisset.

* Rei depositae et fructus et partus et omnis caussa petitur.

* Is qui deposuit, actionem depositi statim instituere potest: et depositarius non reddens dolum committit; nisi res alibi sit, aut in loco qui tunc aperiri nequit, reclusa sit, aut depositionis conditio nondum exstiterit.

* Sive servus meus sive is qui bona mihi fide servit, rem meam deposuerit, actio depositi mihi competit.

* Et servi hereditarii depositum heres repetit.

* Sive vivat servus, qui deposuit, sive mortuus aut manumissus aut alienatus sit, depositum dominus petit, non ipse manumissus nec novus dominus: principium enim contractus attendendum est.

* Servus tuus pecuniam apud me deposuit, quam tibi darem, ut ipsum manumitteres. Si quidem ego inter dandum certiorem te fecero quae acta fuerunt, non teneor: sed si ut proprios nummos dedero, cogor reddere ut depositum. Qui enim ut suum dat, depositum reddere non videtur.

emendationem etiam unus ex libris Prochiri confirmat.

6. οἰκίου H.

7. ἁπλοῦν H., alii libri, qui error etiam bonam partem codd. mss., qui Prochiron habent, occupavit. Vide Zachariae l. c. Correxit Reitzius ex Synopsi, Basilicis, quam emendationem etiam unus ex libris Prochiri confirmat. Caeterum quae postea usque ad finem huius paragraphi habentur, desunt in H., sed sunt in Prochiro p. 111.

7 a. Pro κἂν, quod omnes habent et Prochiron p. 112., quidam καὶ legunt. Salm. ἐὰν habuit.

8. Pro παραθῆται H. habet παρατίθαι.

9. Pro ἀνῆκον H. ἀνοίκον habet

10. ἐλευθερώθη H.

11. ἐλευθερωθῆς H.

12. προσεκταῖον H.

13. Pro διδοὺς H. δέδωκα habet; sed et Prochiron p. 113. δοὺς habet.

14. Pro οὐκ ἀποδοῦναι δοκεῖ H. habet ὑπόκειμαι διδόναι, sed contra Prochiron p. 113.

15. Pro τὴν H. ὡς habet, sed contra Prochiron p. 113.

13 Ἡ[n] τυχηρὰ περίστασις οὐ κινδυνεύει τῷ λαβόντι τὴν παρακαταθήκην· μόνον γὰρ δόλον καὶ μεγάλην ἀμέλειαν ἀπαιτεῖται[16], ἐν ᾧ μηδὲν ἰδικώτερον συνεφωνήθη.

14 Ὁ[o] μὴ τῆς παρακαταθήκης ὡς τῶν ἰδίων ἐπιμελούμενος δόλον ποιεῖ.

15 Ἐὰν[p] ἐξ ἐπιδρομῆς ληστῶν ὁ τὴν παρακαταθήκην λαβὼν ἀπώλεσε τὰ παρακατατεθέντα αὐτῷ, οὐ κινδυνεύεται τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ ἡ ἀπώλεια· ὁ γὰρ παρακαταθήκην λαμβάνων δόλον μόνον καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἀμέλειαν ἀπαιτεῖται· εἰ μὴ ῥητῶς καὶ ἕτερόν τι συνεφωνήθη.

16 Οὐ[q] δοκεῖ πρᾶγμα[17] ἀπόλλειν ὁ μὴ ὢν αὐτοῦ δεσπότης.

17 Ἐὰν[r] δὲ[18] ἀποκεχρημένος τῇ προφάσει τῆς αἰτίας[19] ἢ ἄλλης τυχηρᾶς περιστάσεως καὶ ἔχων τὰ παρατεθέντα πράγματα ὁ κληρονόμος ἢ κατὰ δόλον παυσάμενος ἔχειν αὐτὰ μὴ ἀποκαθίστησιν, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῆς παρακαταθήκης.

18 Ὁ[s] ἐγγυησάμενος[20] τὸν λαβόντα παρακαταθήκην ἐνέχεται, κἂν[21] δόλον μὲν ὁ λαβὼν οὐκ ἐποίησεν, ἔχῃ δὲ[22] τὸ πρᾶγμα· τί γὰρ ὅτι μαίνεται ἢ ὀρφανὸς ἢ ἄνηβός[23] ἐστιν ἢ ἀδιάδοχος[24] ἐτελεύτησεν; καὶ ἀναγκάζεται[25] παρασχεῖν, ὅσα λόγῳ παρακαταθήκης ὁ ἐγγυητὴς εἴωθε δίδοσθαι.

19 Ὁ[t] παρ' ἑκατέρου μέρους ἢ διαλύσεως συμβόλαια[26] ἢ ἄλλα τινὰ δικαιώματα κατὰ παρακαταθήκην λαβὼν ἀνάγκην ἔχει[27] φυλάττειν τὰ σύμφωνα, ἐφ' οἷς τὴν παρακαταθήκην ἔλαβεν.

n. Ad marginem H. *περὶ τυχηρᾶς περιστα.* Est Synopsis XIII. 2. 55. p. 155. — *o*. Ad marginem H. *βι͞. ιγ΄. τι͞. β΄. κεφ. λβ΄.* Salm. *ς΄. β΄. λβ΄.* Est Prochiron 18. 10. p. 113. — *p*. Ad marginem H. *κεφ. ιγ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 18. 11. pag. 113. — *q*. Est Basilicorum II. 3. 83. ed. Heimbach I. pag. 70. Huc refertur id, quod in H. deest, scholium huiusmodi:

Οἷον ἐπὶ θέματος· ἐδανεισάμην ἀπό τινος ρ΄. ν., δέδωκα αὐτῷ ἐνέχυρον, κατεῖχε τὸ ἐνέχυρον ὁ δανειστής· κἂν δὲ ὁ δανειστὴς κρατῇ τὸ ἐνέχυρον, ἀλλ' οὖν ἐγὼ εἰμὶ τούτου δεσπότης. Συνέβη ἀπολεσθῆναι τὸ τοιοῦτον ἐνέχυρον, ἐμπρησμῷ τυχὸν ἢ κλοπῇ ἢ θανάτῳ· τί γὰρ ὅτι ζῶα ἢ δοῦλοι ἦσαν τὸ ἐνέχυρον; ἢ ἄλλῃ τινὶ φθορᾷ φυσικῇ. Ἐζήτει ὁ δανειστὴς τὸ χρέος ἐξ ἐμοῦ, ἐγὼ ἔλεγον· δός μοι τὸ ἐνέχυρον, καὶ δώσω σοι τὸ χρέος· καλῶς ὁ δανειστὴς ἀντιθήσει μοι τὸ παρὸν νόμιμον λέγων· ἐγὼ τοῦ ἐνεχύρου δεσπότης οὐκ ἤμην, καὶ οὐδὲ δοκῶ ἀπόλλειν αὐτό, σὺ δὲ δεσπότης ὢν αὐτοῦ ἐπίγνωθι καὶ τὸν κίνδυνον. Ἐρεῖ μοι τοῦτο καλῶς, καὶ ἀπαιτήσει με καὶ τὸ χρέος καὶ οὐδὲ τὸ ἐνέχυρον ἀπαιτηθήσεται· πλὴν εἰ μὴ κατὰ δόλον αὐτοῦ

Velut in hac specie: Mutuos ab aliquo sumsi centum aureos pignusque ei dedi, et creditor possidebat pignus. Quamvis creditor pignus possideat, tamen ego eius sum dominus. Evenit, ut hoc pignus periret, incendio forte aut furto aut morte. Quid enim, si animalia erant aut servi? aut alio naturali interitu. Creditori debitum a me petenti opponebam ego: Redde mihi pignus, et ego debitum tibi reddam. Recte mihi creditor praesentem legem reponit dicens: Ego pignoris dominus non eram, neque illud perdidisse credor: tu vero quum illius sis dominus, etiam damnum agnosce. Recte hoc mihi regeret et debitum a me petet, neque ipse pignus restituet; nisi dolo eius perierit: tunc enim damnum prae-

Casus fortuitus non est periculo depositarii: solum enim dolum magnamque negligentiam praestat, nisi quid specialiter convenit.

* Qui in deposito eamdem diligentiam ut in suo non adhibet, dolo facit.

* Si latronum incursu depositarius commendata sibi amiserit, damnum illud non est periculo heredum eius: namque depositarius solum dolum, culpam et negligentiam praestat, nisi aliud quid nominatim convenit.

Non dominus rem amittere non videtur.

* Si heres, praetextu caussae aliusve casus fortuiti abusus res depositas possidet aut dolo possidere desiit neque restituit, actione depositi tenetur.

* Fideiussor depositarii tenetur, etiamsi is dolum non commiserit, sed rem possideat. Quid enim si furat aut pupillus aut impubes sit aut intestatus decesserit? teneturque praestare fideiussor, quaecumque depositi nomine praestari solent.

* Qui ab utraque parte vel transactionis instrumenta vel alia quaedam documenta in depositum accepit, pacta servare debet, quibus depositum accepit.

ἀπώλετο· τότε γὰρ ζημιοῦται αὐτὸς τοῦτο καὶ τὸν τούτου κίνδυνον ἐπιγινώσκει, κἂν μή ἐστι δεσπότης.

stabit et periculum illius adgnoscet, etiamsi dominus non est.

r. Est Prochiron 18. 11. p. 113. — *s.* Ad marginem H. *περὶ ἐγγυήσεως ἀνα. κεφ. ιδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. ιγ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 18. 12. p. 114. Ad hunc locum in C. scholium ascriptum est, quod ob chimicorum remediorum usum non potest legi totum. Incipit: *ὡσαύτως καὶ ὁ ἔχων ἐν παρακαταθήκῃ νομίσματα καὶ αἰτήσας χρήσασθαι τούτοις καὶ προτραπείς. Quemadmodum et qui in deposito nummos accepit hisque ut uteretur impetravit.* Desinit autem: *ἀλλ᾽ εἰς τὸν παραθέμενον σκοπεῖ. Sed ad deponentem spectat.* — *t.* Ad marginem H. *κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 18. 18. p. 114.

16. *ἀμέλειαν ἀπαιτεῖται* H. Synopsis p. 115. *ἀπαιτεῖται ἀμέλειαν* Reitzius.

17. Tota §. 16. deest in H. C.

18. Sic H. Salm. Prochiron p. 113., *δὲ* deest apud Reitzium.

19. Pro *αἰτίας*, quod habent H. Prochiron pag. 113., Gothofredus coniecit legendum esse *λῃστίας*, quod certe quidam *λῃστείας* scribendum fuisset.

20. In H. huic paragrapho §§. 17. et 18. praeponuntur, quod quidem et Prochiri p. 114. compositione refutatur.

21. Pro *κἂν* H. *καὶ* habet, sed contra Prochiron p. 114.

22. Pro *ἔχῃ δὲ* H. habet *ἔχειν*. Prochiron p. 114. *ἔχει δὲ*.

23. Sic H. C. habuit et Falk. Verba *ἢ ἄνηβος* Vulgo desunt. Verum Prochiron p. 114. habet *καὶ ἄνηβος*.

24. *διάδοχος* H., sed contra reliquos libros et Prochiron p. 114.

25. Sic H. quidam liber Prochiri p. 114. Sed alias est *ἀναγκαζέτω*.

26. Pro *συμβόλαια* H *σύμβολα* habet, sed contra Prochiron p. 114.

27. Pro *ἔχει* H. *ἔχειν* habet, sed contra Prochiron p. 114.

20 Ὁ[u] λαβὼν πρᾶγμα εἰς παρακαταθήκην καὶ παραθέμενος αὐτὸ ἐγγράφως ἑτέρῳ τινὶ οὐ καλῶς παραιτεῖται ἀποκαταστῆσαι, ἅπερ ἔλαβεν, ἐν τῷ προφέρειν τὸν χάρτην εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἑτέρῳ ταῦτα παρέθετο.

21 Ὁ[v] ἀντέλλογος[28] ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων γίνεται, χωρὶς μόνης τῆς περὶ[29] παρακαταθήκης ἀγωγῆς· ὅταν[30] γὰρ παρακαταθήκην τις ἀπαιτῇ καὶ ἐγκαλῇ κατὰ τοῦ δεξαμένου αὐτήν, οὐκ ἔχει χώραν ὁ τὴν παρακαταθήκην[31] λαβὼν κινεῖν τὸν ἀντέλλογον· ἀλλ' εἰ καὶ βούλεται κινῆσαι, ὁ δικαστὴς αὐτὸν οὐ προσδέχεται[32], ἀλλ' ἀναγκάζεται παντοιοτρόπως τὴν παρακαταθήκην ἀποδιδόναι. [Θαυμασίως[33] δὲ καὶ καλῶς ἡ διάταξις ταῦτα παρακελεύεται, τὰς πολλὰς[34] πονηρίας[35] τῶν παρακαταθήκας λαμβανόντων παρά τινων[36] ἀναστέλλουσα.][37]

ΤΙΤΛ. Ι'. ΠΕΡΙ[1] ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

1 Συνίσταται[a] κοινωνία ἢ[2] ἕως οὗ ζῶσιν οἱ κοινωνοῦντες ἢ πρὸς καιρὸν ἢ ὑπὸ καιρὸν[3] ἢ ὑπὸ αἵρεσιν.

2 Ἐν[b] τῇ συστάσει τῆς κοινωνίας οὐδὲν δεῖ περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως συμφωνεῖν·[4] κατὰ φύσιν γὰρ τῆς κοινωνίας ὁ παρὰ καιρὸν ἀπαγορεύσας ἐνέχεται.

3 Ὅτε[c] μὲν ἀπὸ συναινέσεως γένηται κοινωνία, χώρα τῇ περὶ κοινωνίας ἀγωγῇ· ὅτε δὲ χωρὶς[5] συναινέσεως, κοινοπραξία ἐστίν.

4 Θανάτῳ[d] λύεται ἡ κοινωνία καὶ οὐκ ἐφεῖται συμφωνεῖν διαβαίνειν εἰς τοὺς κληρονόμους· εἰ μὴ ἐπὶ δημοσίων χρεῶν[6].

5 Ἐὰν[e] ἀδελφοὶ κοινωνίαν συστήσωνται[7], καὶ τὰ ἀπὸ στρατείας[8] προσγινόμενα καὶ τὰ σιτηρέσια κοινοποιοῦνται.[9]

6 Ἐὰν[f] ῥητῶς πάντων τῶν πραγμάτων γένηται κοινωνία, καὶ

u. Ad marginem H. κεφ. κβ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 18. 19. p. 114. — v. Ad marginem H. περὶ ἀντιλογίας τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Similiter etiam Gothofredus in Variantibus. Est Μικρὸν Α. §. ὁ ἀντέλλογος. — a. Ad marginem H. ἀνα. βι. τι. α'. κεφ. α'. Salm. ιβ'. α'. α'. Est Prochiron 19. 1. pag. 115. — b. Ad marginem H. ανα. κεφ. ιζ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 19. 2. p. 115. — c. Ad marginem H. κεφ. λζ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. λβ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XII. 1. 32. p. 149. — d. Ad marginem H. κεφ. νγ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. λγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XII. 1. 53. p. 150. — e. Est Synopsis XII. 1. 49. p. 150. Caeterum Salmasius scholii notam ascripsit, quae in H. non est. — f. Ad marginem H. βι. ιβ'. τι. α'. κεφ. γ'. Salm. ιθ'. α'. γ'. Est Prochiron 19. 3. p. 115.

28. ἀντίλογος H. Caeterum alii ἀντέλογος habent.

29. Vox περὶ deest in H.

30. ὅτε H.

31. Verba παρακαταθήκην τις ἀπαιτῇ καὶ ἐγκαλῇ κατὰ τοῦ δεξαμένου αὐτὴν οὐκ ἔχει χώραν ὁ τὴν desunt

* Qui rem in depositum accepit eamque apud alium interveniente scriptura deposuit, non recte quae accepit, restituere recusat chartam proferens qua probet, se illam apud alium deposuisse.

Compensatio in omnibus aliis fit rebus, excepta sola depositi actione. Nam si quis depositum repetat et depositarium conveniat, non permittitur depositario compensationem inducere: et licet inducere velit, iudex non admittit, sed omnimodo depositum reddere cogitur.

Mirifice autem et recte hoc iubet constitutio multas nonnullorum depositariorum malitias refrenans.

TIT. X. * DE SOCIETATE.

* Contrahitur societas vel donec vivunt socii vel ad tempus vel ex tempore vel sub conditione.

* In contrahenda societate nihil opus est de renuntiatione cavere: ex natura enim societatis tenetur, qui intempestive renuntiat.

Cum ex consensu initur societas, actioni pro socio locus est: si extra consensum, communio est.

Morte societas solvitur, neque pacisci licet, ut ad heredes transeat nisi in vectigalibus publicis.

Si fratres societatem contrahant, et stipendia et annonae communicantur.

* Si specialiter omnium rerum coëatur societas, et here-

in H., nisi fallor propter similitudinem verbi παρακαταθήκην.

32. Pro προσδέχεται H. habet δέχεται.

33. Hanc clausulam C. H. statim postea in contextu habent, uti et reliqui libri mss. Reitzius recte pro scholio habuit ideoque uncinis inclusit.

34. πολὰς H.

35. πονηρείας H.

36. παρά τινον H.

37. ἀναστέλουσα Vulgo, sed correxit Reitzius, uti et C. H. habent.

1. In H. interponitur συστάσεως, ac vox κοινωνίας plane deest. Salmasius περὶ συστάσεως κοινωνίας, quod fortasse praeferendum est, quia est etiam in Prochiro 19. rubr. p. 115.

2. Vox ἢ deest in H., sed habetur in Prochiro p. 115.

3. Pro καιρὸν H. καιροῦ habet. Prochiron pag. 115. melius legit ἀπὸ καιροῦ.

4. Pro συμφωνεῖν H. συμφῶνον habet.

5. Post χωρὶς H. subiicit γένηται, quod et in Synopsi p. 150. deest et loco parum idoneo intrusum est.

6. Sic H. Synopsis p. 150. τελῶν Fabrotus habet in Basilicis, quod praestare Reitzius arbitratur.

7. συστήσονται H.

8. στρατίας H.

9. κοινωποιοῦνται H.

κληρονομία καὶ ληγάτα[10] *καὶ δωρεαὶ καὶ πᾶν κέρδος τῇ κοινότητι προσπορίζεται.*[11]

7. *Ἐὰν*[g] *συμφωνήσωμεν κοινὴν εἶναι τὴν ὡς εἰκὸς ἐρχομένην εἰς ἕνα ἡμῶν δικαίαν κληρονομίαν, οὐ περὶ τῆς ἐκ διαθήκης δοκοῦμεν λέγειν, ἀλλὰ περὶ τῆς νομίμου.*

8 *Συνίσταται*[h] *κοινωνία πράγματι καὶ ῥήματι*[12] *καὶ δι᾽ ἀγγέλου· καὶ διαλύεται ἀπαγορεύσει, θανάτῳ, καταστάσεως ἐναλλαγῇ καὶ ἀπορίᾳ. Συνίσταται*[i] *καὶ ἐπὶ πᾶσι*[13] *τοῖς πράγμασι καὶ ἐπὶ τέλει καὶ ἐφ᾽ ἑνὶ πράγματι καὶ μεταξὺ τῶν ἄνισον οὐσίαν ἐχόντων· ὁ γὰρ πενέστατος*[14] *ὡς ἐπίπαν τὸ λεῖπον ἐν χρήμασι διὰ τῆς σπουδῆς ἀντεισάγει.*

9 *Ἐὰν*[k] *ἁπλῶς γένηται κοινωνία καὶ μὴ λεχθῇ ἐπὶ τίνι δοκεῖ συνίστασθαι*[15], *ἐπὶ τῷ περιγινομένῳ*[16] *πόρῳ καὶ κέρδει ἀπὸ πράσεως καὶ ἀγορασίας*[17] *καὶ μισθώσεως καὶ ἐκλήψεως συνίσταται·*[18] *πόρος γάρ ἐστιν ὁ ἀπὸ καμάτου τινὶ περιγενόμενος· [καὶ]*[19] *κληρονομίαι δὲ καὶ ληγάτα*[20] *καὶ δωρεαὶ οὐ περιέχονται· αἱ γὰρ δωρεαὶ ὡς μισθός τινος ἡγησαμένου περιγίνονται ἡμῖν.*

10 *Τοῦ*[l] *κέρδους ὁ κοινωνὸς οὐ δίδωσι*[21] *τόκον, εἰ μὴ ἀπὸ ὑπερθέσεως καὶ συγχρήσεως.*[22]

11 *Ὁ*[m] *κοινωνὸς ἀπὸ ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας ἐνέχεται· οὐ χρεωστεῖ δὲ μεγάλην ἀσφάλειαν*[23], *ἀλλ᾽ οἵαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν.*

12 *Τοῦ*[n] *κοινωνοῦ βλάψαντος τὸ κοινὸν πρᾶγμα καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ*[24] *ἐνέχεται· εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατὰ κληρονόμων οὐχ ἁρμόζει ὁ Ἀκουΐλιος.*

Περὶ[o] *διαιρέσεως κοινῶν.*[25]

13 *Εἰ*[p] *μὴ δύνανται*[26] *διαιρεθῆναι τὰ πράγματα, καθ᾽ ὑπερθεματισμὸν ἑνὶ*[27] *προσκυρούσθωσαν· ἐὰν δὲ ὁ εἷς τῶν δικαζομένων*

g. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 19. 4. p. 115. — *h*. Ad marginem H. *βι. ιβ΄. τι. α΄. κεφ. δ΄.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 5. p. 116. — *i*. Ad marginem H. *τὸ αὐτό.* Est Prochiron 19. 6. p. 116. — *k*. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 7. p. 116. — *l*. Ad marginem H. *κεφ. νθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *νδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XII. 1. 54. pag. 151. Ad marginem C. a secunda manu haec ascripta sunt: *βι. κγ΄. τι. γ΄. ὁ κοινωνὸς κλέπτων τὰ κοινὰ χρήματα ἢ συγχρησάμενος δίδωσι τόκους ἐξ ὑπερθέσεως. Basilicorum lib. XXIII. tit. 3. Socius, qui communem pecuniam furatur eave utitur, ex mora usuras praestat.* Legitur in Basilicis XXIII. 3. 1. ed. Heimb. II. 672. — *m*. Ad marginem H. *κε΄. ξε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XII. 1. 65. p. 151. — *n*. Ad marginem H. *βι. ιβ΄.* Salm. *ιβ΄. β΄. ι΄.* Est Synopsis XII. 2. 10. p. 152. — *o*. Pro his H. *τοῦ αὐτοῦ περὶ διαιρέσεως.* — *p*. Salmasius *κεφ. κδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XII. 2. 34. pag. 152.

10. *λεγάτα* H.

11. *προσπορίζονται* H., sed contra Prochiron p. 115.

12. Verba *καὶ ῥήματι* desunt in H. Habetur in Prochiro pag. 116. *καὶ ῥήμασι.*

13. Pro *πᾶσι* H. *πάσῃ* habet.

14. *πενέστερος*, quod in Basilicis et Synopsi XII. 1. 4. pag. 149. legitur,

ditas et legata et donationes et omne lucrum communioni acquiruntur.

* Si pacti fuerimus, ut si forte alterutri nostrum iusta obvenisset hereditas, ea communis esset, non de testamentaria, sed de legitima loqui videmur.

* Contrahitur societas re et verbis et per nuntium: solvitur autem renuntiatione, morte, status mutatione et egestate.

* Contrahitur quoque in cunctis rebus et in vectigali et in singulis rebus et inter eos, qui inaequales habent facultates: pauperior enim ut plurimum, quod in bonis deest, per diligentiam confert.

* Si societas simpliciter contrahatur nec dictum sit in qua re videatur contracta esse, in obveniente quaestu et lucro ex venditione vel emtione et locatione vel conductione contrahitur. Quaestus enim est, qui ex labore alicui obtingit. Hereditates autem et legata et donationes non continentur: namque donationes ut merces praecedentis meriti nobis obveniunt.

Socius usuras lucri non praestat: nisi ex mora et usu.

Socius ex negligentia et culpa tenetur: nec tamen exactam praestat diligentiam, sed qualem in suis negotiis.

Socio rei communi damnum inferente et heres eius obligatur, etiamsi maxime Aquiliana adversus heredes non competat.

De rerum communium divisione.

Si res dividi nequeant, uni per licitationem adiudicentur.

Quod si litigantium unus pauper sit nec plus licitari pos-

Reitzius praestare arbitratur. Sed contra H. et Prochiron p. 116.

15. Pro *συνίστασθαι* H. *συνίσταται* habet.

16. *περιγενομένῳ* H.

17. *ἀγωρασίας* H.

18. *ἐκλήψεως* H. Vox *συνίσταται* in omnibus Harmenopuli editt. est, habetur etiam in C. H. et in uno libro Prochiri pag. 116. Vide Zachariae ad h. l. Caeterum *συνίσταται* deest in longe maxima parte librorum, qui Prochiron habent, Synopsi XII. 1. 7. p. 149., Basilicis, ideoque a Reitzio deletum fuit. Hanc rem si admittimus, post verba *ἐπὶ τίνι* cum Reitzio interpungendum erit.

19. *καὶ* deest in C. H. Prochiro p. 116., ideoque a me uncinis inclusum est.

20. *λεγάτα* H.

21. *δίδωσιν* H.

22. Sic et Synopsis p. 151. *συγκρίσεως* H.

23. Pro *ἀσφάλειαν* Synopsis p. 151. Basilicaque habent *ἐπιμέλειαν*, quod sane praestat.

24. *αὐτῷ* H., sed contra Synopsin p. 152.

25. Quidam hunc titulum praecedenti §. 12. praefixerunt, velut Gothofredus Mercero auctore. Reitzius hoc loco retinuit, quia et in indice titulorum ab auctore praefixo legatur. Caeterum pro *κοινῶν* Salmasius restituit *κοινωνῶν*.

26. *δύναται* Synopsis p. 152., *δύνηται* H.

27. *ἐνὶ* H.

πένης ὢν μὴ δύνηται ὑπερθεματίσαι[28], *φερέσθω καὶ ἐξωτικὸς ὀφείλων*[29] *ὑπερθεματισμὸν ἐπὶ τῷ πράγματι ποιήσασθαι.*

14 *Ἐὰν*[q] *ἡ γενομένη*[30] *μεταξὺ ἡμῶν τελείων ὄντων ἐπὶ τοῖς ἐπικοίνοις πράγμασι διαίρεσις καταλειφθείσης ἢ μετενεχθείσης τῆς νομῆς πέρας ἐδέξατο*[31] *ἀνανεοῦσθαι τὰ τῇ ἀμοιβαίῳ πίστει περαιωθέντα οὐ δύνανται.*[32]

15 *Ἀπαγόρευσις*[r] *πολλάκις*[33] *παρὰ τῷ νόμῳ καλεῖται ἡ τῆς κοινωνίας διάλυσις.*

16 *Εἰ*[s] *καὶ συνεφωνήθη εἴσω δήλου καιροῦ μὴ λυθῆναι τὴν κοινωνίαν, ἐξ εὐλόγου αἰτίας λύεται. Τί γὰρ ὅτι ἡ αἵρεσις ἐφ᾽ ᾗ συνέστη, οὐκ ἐγένετο ἢ ὑβριστὴς καὶ ἐπιζήμιός ἐστιν ὁ κοινωνὸς ἢ οὐκ ἔστι καρπίζεσθαι*[34] *τὸ πρᾶγμα, δι᾽ ὃ συνέστηκεν*[35] *ἡ κοινωνία;*

17 *Τὰ*[t] *περὶ τὴν κοινωνίαν οὐ τὰ διὰ τὴν κοινωνίαν δαπανηθέντα κοινά.*

18 *Ἐὰν*[u] *ἀπαγορεύσω τῷ ἀπολιμπανομένῳ μου κοινωνῷ, ὅσα μὲν κτήσωμαι*[36] *ἕως οὗ μάθῃ, κοινὰ γίνεται·*[37] *ἡ δὲ ζημία μόνον ἐμὲ*[38] *ὁρᾷ· τὸ δὲ κέρδος τοῦ κοινωνοῦ μόνου*[39] *αὐτοῦ ἐστι*[40] *καὶ ἡ*[41] *ζημία κοινή.*

19 *Τὰ*[v] *ἐξ οἰκείας ἀμελείας συμβαίνοντα ἐπιγινώσκει ὁ κοινωνός, κἂν ἐν πολλοῖς ἑτέροις ὠφέλησεν.*[42]

20 *Τὰ*[w] *συστάντα χρέα*[43] *τῷ καιρῷ τῆς κοινωνίας*[44] *ἐκ τοῦ κοινοῦ*[45] *δίδονται· καὶ ἐὰν πρὸ τῆς καταβολῆς τοῦ χρέους (ἴσως γὰρ αἱρετικόν ἐστιν) ἡ*[46] *κοινωνία λυθῇ, περὶ τῆς καταβολῆς ἀλλήλους ἀσφαλίζονται.*

21 *Ἐὰν*[x] *χρήματα συνεισάγωμεν ἐπὶ κοινῇ*[47] *πραγματείᾳ*[48] *καὶ ἀπόλωνται*[49] *τὰ ἐμά, τῇ κοινότητι ἀπώλοντο, εἴγε οὐκ ἀπώλοντο*[50], *εἰ μὴ συνέβη ἡ κοινωνία· εἰ δὲ μετὰ τὸ ἀφορίσαι με καὶ μήπω συναγαγεῖν ἀπώλοντο, μόνος ζημιοῦμαι*[51].

q. Ad marginem H. *βι. ιβ'. τι. γ'. κεφ. η'.* Salm. similiter habet. Est Synopsis XII. 2. 8. p. 152. — *r*. Adscripsit Salmasius: *schol. in ms.* — *s*. Ad marginem H. *κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Basilicorum XII. 1. 14. ed. Heimbach I. p. 733. et Prochiron 19. 8. p. 117. — *t*. Ad marginem H. *κεφ. ι'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. — *u*. Ad marginem H. *βι. ιβ'. τι. α'. κεφ. ιζ'.* Salm. *ιβ'. α'. ιζ'.* Est Synopsis XII. 2. 17. p. 149. et Prochiron 19. 9. pag. 117. — *v*. Ad marginem H. *κεφ. κε'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 10. p. 117. — *w*. Ad marginem H. *τὸ κεφ. κϛ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum XII. 1. 27. ed. Heimbach I. p. 738. et Prochiron 19. 11. p. 117. — *x*. Ad marginem H. *κεφ. κζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Basilicorum XII. 1. 56. ed. Heimbach I. p. 761. et Prochiron 19. 12. p. 118.

28. *ὑπερθεματίζεται* H.

29. Pro *ὀφείλων* Reitzius legi vult *ὁ θέλων*, sed contra Synopsin p. 152. Caeterum H. legi vult *ὁ ὀφείλων*.

30. Pro *ἡ γενομένη* H. *ἡγημονμένη* habet.

31. *οὐκ ἐδέξατο* H., alii, sed deest *οὐκ* in Synopsi p. 152. ideoque a me cum Reitzio exulare iussum est.

32. *δύναται* H.

33. Tota §. 15. deest in C. H.

34. Pro *καρπίζεσθαι* H. *καπρίζεται* habet.

sit, admittatur quoque extraneus qui licitationem rei velit facere.

Si inter nos maiores annis facta in rebus communibus divisio, relicta aut translata possessione, finem acceperit, ea quae mutua fide terminata sunt, renovari nequeunt.

Renuntiatio saepe in iure vocatur societatis dissolutio.

* Etsi convenerit, ne intra certum tempus societas solvatur, ex iusta tamen caussa solvitur. Quid enim si conditio, qua contracta fuerat, non exstitit, aut iniuriosus vel damnosus sit socius, aut re frui non liceat, propter quam societas fuit inita?

Impensae circa societatem factae non propter societatem sunt communes.

* Si absenti meo socio renuntiavero, quaecumque donec resciverit, adquisiero, commuuia sunt, sed damnum ad me solum spectat; socii autem lucrum eius erit solius et damnum commune.

* Quae ex propria accidunt negligentia, socius adgnoscit, licet in aliis multis profuerit.

* Aes alienum tempore societatis contractum ex communione dissolvitur. Quod si ante eius solutionem (forte enim sub conditione debetur) societas solvatur, de solutione sibi invicem cavent.

* Si pecuniam conferamus in communem negotiationem et mei nummi pereant, communioni pereunt, siquidem non periissent, nisi societas contracta fuisset. Quod si postquam eos seposuissem sed necdum contulissem, perierint, meum solius damnum est.

35. Pro συνέστηκεν H. συνέστη habet.

36. κτήσομαι H.

37. γίνετε H.

38. Pro μόνον ἐμὲ H. ἐμὴ μόνον habet, sed contra Synopsin p. 149. et Prochiron p. 117.

39. Pro μόνου H. μόνον habet, sed contra Synopsin p. 149. et Prochiron p. 117.

40. Pro ἔστι H. ἐπι habet, sed contra Synopsin p. 149. et Prochiron p. 117.

41. Verba καὶ ἡ desunt in H., sed contra Synopsin p. 149. et Prochiron p. 117.

42. ὠφέλησαν H.

43. Pro χρέα H. χρέῃ habet. Non recte.

44. Sic H. Basilica I. p. 738. Prochiron p. 118. Vox τῆς apud Reitzium non legitur.

45. κοινωνοῦ H., sed contra Basilica I. p. 738. Codices Prochiri p. 117. variant.

46. Pro ἡ H. εἰ habet.

47. Pro ἐπὶ κοινῇ H. habet ἐποικινῇ.

48. πραγματίᾳ H.

49. Pro ἀπόλωνται. H. ἀπέλλοντο habet.

50. Verba εἴγε οὐκ ἀπώλοντο desunt in H., sed Basilica I. pag. 761. habent: εἴγε οὐκ ἀπώλλυντο. Verba εἴγε οὐκ ἀπόλλυντο etiam in uno libro Prochiri p. 118. apparent.

51. ζημιοῦται H., sed contra Prochiron p. 118. et Basilica I. p. 761.

22 *Ὁ[y] κοινωνός μου ἐπὶ τῷ κοινῷ πράγματι καὶ τῇ τῆς κλοπῆς ἀγωγῇ ἐνέχεταί μοι, καὶ οὐκ ἀναιρεῖ τὴν ἑτέραν ἡ ἑτέρα.*[52]

23 *Τὰ[z] τυχηρὰ ὁ κοινωνὸς οὐκ ἐπιγινώσκει· ὅθεν τὰ διατετιμημένα θρέμματα εἰ μὲν ὑπὸ λῃστῶν ἀφαιρεθῶσι, κοινὴ*[53] *γίνεται ἡ ζημία· εἰ δὲ κλαπῶσι, μόνος*[54] *ὁ ἐσχηκὼς αὐτὰ ζημιοῦται· χρεωστεῖ γὰρ ἀκριβεστάτην ἀσφάλειαν ὁ δεξάμενος τὰ διατετιμημένα· καὶ ἁρμόζει ἡ περὶ κοινωνίας ἀγωγή, ἐὰν ἐπὶ κοινωνίᾳ ἐδόθησαν βόσκεσθαι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἦν διατετιμημένα.*

24 *Ἐὰν[a] κοινωνὸς ἐπὶ κοινῇ*[55] *ἀποδημήσας*[56] *ἐμπορίᾳ περιέπεσε λῃσταῖς καὶ ἀπώλεσεν ἴδια χρήματα ἢ πράγματα, ἅτινα εἰ μὴ*[57] *διὰ τὴν ἐμπορίαν, οὐκ ἐλάμβανε, τὸ μέρος τῆς ζημίας ἐπιγινώσκει ὁ κοινωνὸς καὶ τῶν περὶ τὴν*[58] *ἰατρείαν δαπανῶν. Τὸ αὐτό ἐστι καὶ ἐὰν*[59] *πλοῖον μετὰ τῆς πραγματείας ἐναυάγησε καὶ ἐζημιώθη, ὅτε χωρὶς*[60] *θαλάσσης*[61] *οὐκ εἰώθει ἡ πραγματεία*[62] *φέρεσθαι.*

25 *Ὁ[b] εἷς τῶν κοινωνῶν ἀργυροπρατῶν οὐ κοινοποιεῖ*[63] *τὰ ἔξωθεν τῆς τραπέζης αὐτῷ περιποιηθέντα.*

26 *Εἰ[c] δὲ καὶ ἀδελφοὶ ἐπὶ κοινωνίᾳ τὰς τῶν γονέων οὐ διείλοντο*[64] *κληρονομίας, οὐ κοινοποιοῦσι τὰ ἔξωθεν αὐτοῖς κτηθέντα.*

27 *Ὁ[d] κοινωνὸς ὑπερτιθεμένων τῶν ἄλλων ἐὰν ἀνανεώσῃ*[65] *τὸν κοινὸν οἶκον, ἐπιλογὴν ἔχει, ἢ τὰ δαπανηθέντα λαβεῖν μετὰ τόκων εἴσω τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὴν ἀνανέωσιν, καὶ ἔχει περὶ τὴν ἀπαίτησιν προνόμιον, ἢ καὶ τὸν οἶκον εἰς δεσποτείαν μετὰ τὴν τετράμηνον ἢ μᾶλλον διὰ τῆς περὶ κοινωνίας*[66] *ἀγωγῆς λαβεῖν τὸ διαφέρον· ἴσως γὰρ οὐ βούλεται σχεῖν τὸν οἶκον. Διὰ τοῦτο δὲ τετραμήνῳ περιωρίσθη [ὁ τόκος]*[67]*, ἐπειδὴ μετ' αὐτὴν ὁ νόμος τὴν δεσποτείαν δίδωσι τῷ ἀνανεώσαντι.*

28 *Ὁ[e] ἀποδημήσας διὰ κοινὴν ἐμπορίαν*[68] *μόνας τὰς εἰς αὐτὴν γινομένας δαπάνας λογίζεται τῇ κοινότητι.*

29 *Ἐὰν[f] ἐπὶ πράσει ἢ μισθώσει συστῇ*[69] *κοινωνία, καὶ ἡ μετὰ θάνατον τοῦ ἑνὸς γινομένη ζημία καὶ τὸ κέρδος κοινόν ἐστιν.*

y. Ad marginem H. *βι. ιβ'. τι. α'. κεφ. μγ'.* Est Prochiron 19. 13. p. 118. et Synopsis XII. 1. 43. p. 149. — *z*. Ad marginem H. *κεφ. μθ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 14. p. 119. et Synopsis XII. 1. 49. p. 149. — *a*. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. τὸ αὐτό.* Salm. *τὸ αὐτό.* Est Prochiron 19. 15. p. 119. et Basilicorum XII. 1. 50. I. p. 752. — *b*. Ad marginem H. *κεφ. ν'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 16. p. 119. et Basilicorum XII. 1. 50. ed. Heimbach I. p. 753. — *c*. Ad marginem H. *κεφ. να'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 17. p. 119. et Basilicorum l. c. I. p. 753. — *d*. Ad marginem H. *βι. ιβ'. τι. α'. κεφ. να'.* Salm. *ιβ'. α' νδ'.* Est Prochiron 19. 18. p. 119. et Basilicorum l. c. I. p. 755. — *e*. Ad marginem H. *κεφ. νε'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 19. 19. p. 120. et Basilicorum l. c. I. p. 757. — *f*. Ad marginem H. *κεφ. νς'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 20. 3. p. 121. et Basilicorum XIII. 1. 63. ed. Heimbach I. p. 773.

* Socius meus in re communi furti etiam actione mihi tenetur, neque alia aliam tollit.

* Fortuita socius haud agnoscit. Unde si pecudes aestimatae a latronibus abactae fuerint, commune est damnum; si furto sint subreptae, is solus damnum fert, qui eas habuit: debet enim exactissimam custodiam, qui aestimatas accepit; competitque actio pro socio, si pro societate pascendae sunt datae, etiamsi maxime aestimatae fuerint.

* Si socius ad communem profectus negotiationem in latrones incidens suam pecuniam aliamve rem perdiderit, quam nisi ob negotiationem secum non tulisset, socius partem damni adgnoscit atque expensarum in medicos factarum. Idem est, et si navis cum mercibus naufragium passa damnum fecerit, ubi merces non nisi mari transportari solebant.

* Unus ex sociis argentariis non communicat, quae extra mensam sibi acquirit.

* Quod si fratres societatis caussa parentum hereditates non diviserint, ea quae extrinsecus sibi quaerunt communia haud faciunt.

* Si socius cessantibus aliis aedes communes instauravit, optionem habet vel ut expensas cum usuris intra menses quatuor post instaurationem recipiat, gaudetque circa repetitionem privilegio, vel ut dominium aedium post quadrimestre, vel potius per actionem pro socio id quod interest consequatur: forte enim domum habere non cupit. Ideo autem [usura] quadrimestri circumscribitur, quia post illud lex dominium instauratori tribuit.

* Qui ob communem negotiationem peregrinatur, solas impensas in eam factas societati imputat.

* Si societas in venditione aut locatione sit contracta, etiam damnum et lucrum post unius mortem eveniens commune est.

52. Pro ἡ ἑτέρα H. habet ἡ αἱτέραν ἡ αἱτέρα.
53. Pro κοινὴ H. κωνὴ habet.
54. μόνως H.
55. Pro κοινῇ H. κοινῆς habet.
56. Sic Prochiron p. 119. Basilica I. p. 752. ἐπιδημήσας H. alii. Correxit Reitzius.
57. Pro εἰ μὴ H. ἡμῖν habet, sed contra Prochiron p. 119. et Basilica I. p. 752.
58. Vox τὴν deest in H., legitur autem in Prochiro p. 119. et in Basilicis I. p. 753.
59. Pro καὶ ἐὰν H. κἄν habet.
60. Pro χωρὶς H. χωρῆς habet.
61. θαλλάσσης H.
62. πραγματία H.
63. κεινοποιεῖ H.
64. διήλοντο H.
65. ἀνανεῶσιν H.
66. Pro κοινωνίας H. habet κοινώσεως, sed contra Prochiron p. 120.
67. Verba ὁ τόκος sunt Basilicorum I. p. 755., sed desunt in C. H., alias et in Prochiro p. 120.
68. ἐμπορεῖαν H.
69. συστεῖ H.

30 *Ὁ[g] κοινὸς[70] πυλεὼν[71] δύο οἴκων ἄκοντος τοῦ ἑνὸς τῶν δεσποτῶν οὐ[72] διαιρεῖται, ἐν ᾧ μή ἐστιν ἑτέρωθεν εἴσοδος.*

ΤΙΤΛ. ΙΑ'. ΠΕΡΙ ΛΥΣΕΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

1 *Λύεται[a] ἡ κοινωνία φθειρομένων τῶν προσώπων[1] ἢ τοῦ πράγματος ἢ τῆς γνώμης ἢ τῆς ἀγωγῆς. Προσώπου[2] μὲν ἡνίκα καταδικασθῇ θανάτῳ ἢ ἐξορίᾳ[3] ἢ δημεύσει εἷς τῶν κοινωνῶν, ἢ καὶ τελευτήσῃ[4] κοινῷ[5] θανάτῳ. Φθείρεται δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἢ παντελῶς οὐχ ὑπέστη[6] ἢ τὴν κατάστασιν ἐνήλλαξεν ἱερωθὲν ἢ δημευθέν. Γνώμῃ δὲ λύεται ὅταν ἀπαγορεύσωσι καὶ ἰδιαζόντως ἕκαστος αὐτῶν ἄρξηται πραγματεύεσθαι. Ἀγωγῇ δὲ λύεται, ὅταν[7] δι' ἐπερωτήσεως ἢ δικαστηρίου[8] ἐναλλαγῇ ἡ[9] τῆς κοινωνίας αἰτία· καὶ γὰρ ἐπὶ διαλύσει τῆς κοινωνίας ἐνάγων ἀπαγορεύει αὐτήν.*

g. Ad marginem H. κεφ. ξ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XII. 2. 19. p. 152. — a. Ad marginem H. ἀνα. βι. ιβ'. τι. β'. κεφ. β'. Similiter Salmasius. Est Prochiron 20. 1. p. 120.

70. Pro κοινὸς H. κοινωνὸς habet, sed contra Synopsin p. 152.

71. πωλεων quidam, sed ut in contextu H. Synopsis p. 152. Cui. et Gothofr.; πυλὼν alii.

72. Sic Synopsis p. 152. H. C., regius liber Soar. — Reitzius cum Gothofredo vocem οὐ delevit.

1. πρόσωπον H.
2. προσώπο H.
3. ἐξωρίᾳ H.
4. τελευτήσει H.
5. Pro κοινῷ H. κεινῷ habet.
6. ὑπέστει H.
7. Post ὅταν H. vocem ἢ interposuit.
8. δικαστηρίῳ H.
9. ἐναλλαγῆς H.

Commune binarum aedium vestibulum et invito alterutro dominorum non dividitur, si aliunde introitus non est.

TIT. XI. * DE SOCIETATIS DISSOLUTIONE.

* Dissolvitur societas interitu personarum aut rei aut voluntatis aut actionis. Personae quidem, si unus sociorum plectatur morte aut exilio aut publicatione vel si quoque communi fato moriatur. Res autem perit, sive omnino non supersit sive conditionem mutaverit consecrata vel publicata. Voluntate solvitur, quum renuntiaverint atque eorum quisque separatim negotiari coeperit. Actione denique dissolvitur, si per stipulationem aut iudicium mutata sit societatis caussa: namque agens de societatis dissolutione eidem renuntiat.

ΠΕΡΙ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΓΑΜΩΝ[1].

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ[2].

ΤΙΤΛ. Α'. ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΕΩΣ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ[a].

1 *Μνηστεία*[a] ἐστὶν ἡ τῶν μελλόντων γενέσθαι γάμων ὑπόσχεσις· τὸ γὰρ προοικονομεῖν καὶ προκατασκευάζειν τὸ μετὰ ταῦτα μέλλον γενήσεσθαι καὶ τὸ ἕλκειν καὶ φέρειν τινά τι[3] πρᾶγμα εἰς[4] ἑαυτὸν μνηστεύεσθαι λέγουσιν· ἐμφαίνει δὲ καὶ αὐτὸ[5] τὸ ὄνομα τῆς μνηστείας μνήμην τοῦ ἐπαγγέλματος[6].

a. Ad marginem H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Salm. ἐκ τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Μ. κγ'.

1. Hunc titulum libri quarti generalem habent C. H. Cui. M. A. B.

2. Tota haec tabula libri quarti apud Reitzium deest, habetur in C. H.

3. Sic C., γάμου H.

4. Deest hic titulus apud Reitzium, habetur autem in C. H.

5. Apud Reitzium est τίτλος ς'.

6. Apud Reitzium est περὶ βαθμῶν συγγενείας καὶ κ. τ. λ. In C. H. habetur, uti in contextu scriptum est. Caeterum in H. postea subiiciuntur: ἐν τούτῳ καὶ περὶ ἀθεμιτογαμίας καὶ ἐπιτρόπων, quae in C. desunt.

7. Totus hic titulus deest apud Reitzium, sed habent C. et H., in quo praeterea subiicitur: ἐν τούτῳ καὶ περὶ υἱοθεσίας καὶ ἀδελφοποιΐας, quae in C. desiderantur.

8. Apud Reitzium est τίτλος ζ'. Post δευτερογαμούντων in H. additur: ἐν τούτῳ καὶ περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τρίτου γάμου περὶ τετάρτου γάμου καὶ περὶ παλλακῆς, quae quidem in C. desunt.

9. Apud Reitzium est τιτλος η'.

10. Sic H. Apud Reitzium est τιτλος θ'. In H. alii duo tituli praemit-

DE SPONSALIBUS AC NUPTIIS.

LIBER QUARTUS.

TABULA QUARTII LIBRI.

TIT. I. * DE CONSENSU SPONSALIUM.

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. Nam praedestinare et praeparare quod postea futurum sit, et si quis rem aliquam ad se trahat atque auferat, despondere dicitur. Significat autem et ipsum desponsationis vocabulum mentionem promissionis.

tontur, qui proxime sequuntur, ut hic sit singulorum titulorum ordo, haec series: *τίτλος ια΄. περὶ ἐξωπροίκων. τίτλος ιβ΄. περὶ ὑποβολῆς* (sic). *τίτλος ιγ΄. περὶ ἐκδικήσεως προικὸς καὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς.*

11. Sic H., deest hic titulus apud Reitzium, neque in C. hoc loco legitur.

12. Sic H.; apud Reitzium est *τίτλος ι΄.* Neque in C. hoc loco legitur.

13. Pro *ὑποβόλου* H. *ὑπὸ λάβου* habet.

14. Sic C. H. Apud Reitzium est *τίτλος ια΄.*

15. Sic C. H. Apud Reitzium est *τίτλος ιβ΄.*

16. In H. postea delentur haec verba *δωρεῶν μεταξὺ.*

2 a. Apud Suall. additur *καὶ λύσεως αὐτῆς.*

3. Vox *τι* deest in quibusdam libris, ut Contius annotavit.

4. Pro *εἰς* H. *πρὸς* habet.

5. Pro *αὐτὸ* H. *αὐτῷ* habet.

6. Hoc loco Contius haec intrudit, quae in reliquis libris desiderantur: *τῶν βασιλέων Λέοντος καὶ Κωνστ. τετ. α΄. Συνίσταται μνηστεία Χριστιανῶν ἐπὶ τοῖς ἐν πρώτῃ ἡλικίᾳ ἀπὸ ἑπταετοῦς χρόνου καὶ τῶν ἄνω ἔκ τε τῆς τῶν μνηστευομένων ἀρεσκείας καὶ τῆς ἐκ γονέων καὶ συγγενῶν αὐτοῖς συναινέσεως, ἐὰν οἱ συναλλάσσοντες νομίμως συναλλάσσωσι καὶ μὴ ὦσιν ἐκ τῶν κεκωλυμένων τουτέστι δι' ἀφ-*

2 *Μνηστεία*[b] *ἐστὶν ἡ τῶν μελλόντων γάμων ἐπαγγελία·*[7] *καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως*[8] *μνηστεία λέγεται συνίστασθαι*[9].

3 *Οἱ*[c] *συναινοῦντες τῷ γάμῳ καὶ τῇ μνηστείᾳ συναινοῦσιν· ἀεὶ δὲ συναινεῖν δοκεῖ ὁ πατὴρ τῇ θυγατρί*[10], *εἰ μὴ ῥητῶς ἐναντιοῦται.*

4 *Παρὰ*[d] *γνώμην τῆς ὀρφανῆς ὁ ἐπίτροπος οὐ συνίστησιν*[11] *αὐτῇ μνηστείαν οὔτε διαλύει τὴν γενομένην*[12].

5 *Ὁ*[e] *πατὴρ τῆς ὑπεξουσίας δύναται διαλύειν τὴν μνηστείαν, οὐ μὴν καὶ τῆς αὐτεξουσίας.*

6 *Ὡς*[f] *ἐπὶ τῶν γάμων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μνηστείας οἱ συναπτόμενοι συναινοῦσι·*[13] *δεῖ οὖν καὶ τὴν ὑπεξουσίαν συναινεῖν. Δοκεῖ δὲ τῷ πατρὶ συναινεῖν ἡ μὴ ἀντιλέγουσα. Τότε δὲ μόνον ἀντιλέγειν δύναται, ὅτε τοῖς τρόποις ἀνάξιον καὶ αἰσχρὸν αὐτῇ*[15] *μνηστεύεται.*

7 *Διχονοοῦντος*[g] *τοῦ*[16] *ὑπεξουσίου*[17] *οὐ γίνεται μνηστεία ὀνόματι αὐτοῦ.*

8 *Ἡ*[h] *μνηστευομένη ἑτέρῳ καὶ ἑτέρῳ γαμηθεῖσα ἀτιμοῦται.*

9 *Ἡ*[i] *ἑτέρῳ μνηστευθεῖσα ἀπαγορεῦσαι*[18] *τὴν μνηστείαν καὶ ἑτέρῳ γαμηθῆναι*[19] *οὐ κεκώλυται, γενομένου*[20] *δηλονότι ῥεπουδίου ἤτοι*[21] *διαζυγίου.*

10 *Ὁ*[k] *τὸ γινόμενον*[22] *νοῶν καλῶς μνηστεύεται, τουτέστιν ὁ μὴ ὢν ἥττων*[23] *τῶν ἑπτὰ ἐτῶν.*

11 *Καὶ*[l] *ἡ νς΄.*[24] *νεαρὰ τοῦ καίσαρος*[25] *Λέοντος οὕτως*[26] *φησί· Καὶ ἡμεῖς θεσπίζομεν*[27], *μηδαμῶς συνίστασθαι μνηστείαν ἐπὶ χρόνοις ἐλάττοσι τῶν ἑπτά· μήτε μὴν ἱεροτελεστίαις βεβαιοῦσθαι*

b. Ad marginem H. *τῒ. α΄. κεφ. α΄.* Salm. *κη΄. α΄. α΄.* Est Prochiron 1. 1. p. 15. — *c.* Ad marginem H. *κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 1. 2. p. 15. — *c.* Ad marginem H. *κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 1. 3. p. 15. — *d.* Ad marginem H. *κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 1. 4. p. 15. — *e.* Ad marginem H. *κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 1. 5. p. 16. — *f.* Ad marginem H. *κεφ. θ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 1. 6. p. 16. — *g.* Ad marginem H. *κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 1. 7. p. 16. — *h.* Ad marginem H. *κεφ. β΄.* Salm. *κβ΄. ι΄. β΄.* Est sumptum ex Synopsi XXI. 2. 2. p. 229. — *i.* Ad marginem H. *βῒ. κη΄. τῒ. α΄. κεφ. ι΄.* Salm. *κη΄. α΄. ιε΄.* Est Synopsis XXVIII. 1. 15. p. 266. — *k.* Ad marginem H. *βῒ. κη΄. τῒ. α΄. κεφ. ιβ΄.* Similiter Salm. Est Prochiron 1. 8. p. 16. — *l.* Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος.* Est Novella Leonis 109.

ῥαβώνων ἢ τῶν ὑποβόλων ἢ δι' ἐγγράφων· εἰ δὲ δόξῃ τὸν διδόντα τὸν ἀῤῥαβῶνα διαστρέψαι καὶ μὴ συναλλάξαι, ἀπόλλειν αὐτὸν τὸν ἀῤῥαβῶνα· εἰ δὲ τῆς κόρης τὸ μέρος θελήσῃ διαστρέψαι, αὐτὸ μέτρον ὅπερ ἐκεῖνος ἐγγράφως ὡμολόγησε, παρεχέτω τῷ μνηστευσαμένῳ μετὰ καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης ὁμολογίας καὶ ἀπαλλασσέτω. Haec hausta sunt ex tit. 1. Eclogae, quam habet Leunclavius in Iure Graeco-Romano tom. II. p. 100. (apud Leunclavium quidem titulus 11. enotatur, sed vide Zachariae *ὁ πρόχειρος νόμος* Prolegom. p. XLIX.)

7. Pro *ἡ τῶν μελλόντων γάμων ἐπαγγελία* H. habet *ἐπαγγελία τῶν μελλόντων γάμων.* Similiter Salma-

* Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio, scriptoque et sine scripto sponsalia dicuntur contrahi.

* Consentientes in nuptias etiam consentiunt in sponsalia. Sed pater filiae consentire semper videtur, si non evidenter dissentiat.

* Praeter voluntatem pupillae tutor ei sponsalia neque contrahit neque facta dissolvit.

* Pater filiaefamilias sponsalia dirimere potest, non item emancipatae.

* Sicut in nuptiis, ita etiam in sponsalibus contrahentes consentire debent: oportet igitur et emancipatam consentire. Videtur autem consentire patri, quae non contradicit. Tunc autem solum contradicere potest, quando virum moribus turpem et indignum ei despondet.

* Dissentiente filiofamilias sponsalia eius nomine non fiunt.

Alteri desponsata et alteri nupta infamia notatur.

Alii desponsata sponsalibus renuntiare aliique nubere non prohibetur, interveniente scilicet repudio.

* Qui quod fit intelligit, sponsalia recte contrahit, id est non minor annis septem.

Et quinquagesima sexta imperatoris Leonis novella haec ait: Atque nos sancimus, sponsalia nequaquam consistere in aetate septem annis minore, neque sponsalia sacris cerimoniis confir-

sius, nisi quod habet ἐπαγγελία. Contius μνήμη ἢ ἐπαγγελία. Καὶ ψιλῇ συναινέσει γίνεται μνηστεία καὶ μεταξὺ ἀπόντων, ἐὰν μέντοι γινώσκωσιν οἱ ἀπόντες ἢ δεκτὸν ἡγήσωνται.

8. ἀγγράφως H.

9. Pro verbis μνηστεία λέγεται συνίστασθαι H. habet συνίσταται μνηστεία.

10. Sic C. H. Prochiron p. 15., Synopsis Basilicorum XXVIII. 1. 4. p. 266. Desunt verba τῇ θυγατρὶ apud Reitzium.

11. συνίσταται H., sed contra Prochiron p. 15.

12. γινομένην H.

13. συναινοῦσιν H.

15. Pro αὐτῇ H. αὐτὴ habet, quod et contra Prochiron p. 16. est neque propter sententiarum contextum ullo modo ferri potest.

16. Sic H. Prochiron p. 16. διαχονοοῦντος Reitzius.

17. Pro ὑπεξουσίου H. ὑπεξουσίαν habet.

18. ἀπαγορεύσας H.

19. γαμηθεῖναι H.

20. γενωμένου H.

21. Pro ἤτοι H. habet ὅ ἐστι.

22. Pro γινόμενον H. habet τὸ παραγενόμενον.

23. Pro ἥττων H. ἧττον habet

24. Pro νς'. H. νςη'. habet.

25. Pro καίσαρος H. κυροῦ habet, sed contra regium Soar. Caeterum Cuiacius totam hanc rem ita concepit: νεαρὰ τοῦ καίσαρος Λέοντος οὕτω φησίν; Falk. νεαρὰ Λέοντος περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι μνηστείαν ἔνδον τῶν ἑπτὰ ἐτῶν εἴτε ἱερολογίαν ἔνδοθεν τοῦ ιδ'. ἔτους καὶ τοῦ ιγ'. ἐπὶ γυναικῶν.

26. οὕτω H.

27. θεσποίζωμεν H.

τὴν μνηστείαν, τοῦ τρισκαιδεκάτου ἔτους ἐνδεούσης[28] τῆς νύμφης, τοῦ δὲ νυμφίου τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον μὴ διαμετροῦντος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀπηγόρευται πρὸς τὴν κοινὴν καὶ δημοσίαν τοῦ πολιτεύματος χρῆσιν· εἰ δὲ βασιλεὺς (οἷα πολλὰ συμβαίνει) πράττων[29] οἰκονομίαν τινὰ καὶ μνηστείαν καὶ τὴν ἐξ ἱερολογίας συνάρμοσιν τοῖς μνηστευομένοις[30] ἔνδον[31] τῶν διορισθέντων ἐτῶν ἐπιψηφιεῖται, τοῦτο πρὸς τὸν νόμον οὐδὲν ἀντίκειται[32]· ἔξεστι γὰρ τοῖς ἐκ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν τῶν κοσμικῶν ἐγκεχειρισμένοις πραγμάτων ὑπέρτερον ἢ κατὰ νόμον[33] οἰκονομεῖν, ὃς ἄγει τοὺς ὑπηκόους[34].

12 Ἡ[m] δὲ νεαρὰ τοῦ καίσαρος[35] Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐκείνας εἶναί φησι κυρίως μνηστείας καὶ ἀτεχνῶς ἰσοδυναμούσας γάμῳ, ὅσαι καὶ τὸν χρόνον, ὃν ἡ τοῦ βασιλέως καίσαρος[36] Λέοντος θεσμοθεσία ὡρίσατο, ἀκέραιον ἔσχον παρ' ἑαυταῖς[37] καὶ τὴν ἱερὰν εὐλογίαν ἐπακολουθοῦσαν ἐγνώρισαν. Εἰ δὲ μνηστεῖαί τινες κατὰ τὴν τοῖς πολλοῖς[38] συνήθη[39] ἀκολουθίαν[40] ἤδη γεγόνασι καὶ συμβόλαια μὲν ἐξετέθησαν[41], οὔπω δὲ ὁ τακτὸς ἐπέστη καιρός, καθ' ὃν[42] ἡ τοῖς Χριστιανοῖς ὀφειλομένη εὐλογία εἴωθε γίνεσθαι, καὶ οὐδὲ αἱ συνήθεις ἐπὶ τοῖς μνηστευσαμένοις εὐχαὶ διὰ τοῦ ἱερέως ἐξεφωνήθησαν, ταύτας μνηστείας μὲν ἀκριβεῖς[43] ὅσον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκριβολογίαν μηδὲ εἶναι μηδὲ ὀνομάζεσθαι· ὡς ἁπλῶς δὲ ἀρεσκείας ἀνθρώπων δι' ἐπερωτήσεως κατησφαλισμένας τὸ ἐνεργὸν ἐπιφέρεσθαι[44].

13 Ὅτι[n] ἐὰν ἀτελὴς[45] γένηται μνηστεία καὶ οὔπω δεκτὴ γάμου, παράνομός ἐστιν ἡ μνηστεία καὶ ἀντ' οὐδενὸς λογίζεται.

14 Ἡ[o] μανία ἐμποδίζει τὴν μνηστείαν· ἐπιγενομένη δὲ οὐ λύει τὴν συστᾶσαν.

m. Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου.* Vulgo habetur: *νε. τοῦ καισ. Αλ.* Est post Synopsin Leunclavi p. 59. seq. Huc refertur scholium, quod in H., libro Soar. et Contii deest:

Ἐνεργεῖν δὲ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ ἐκφωνηθέντα ἐν τοῖς κεκωλυμένοις προσώποις μόνον ἐπὶ τῇ ἀποζευχθείσῃ μνηστῇ διὰ τὸ περιὸν τῆς παρὰ Χριστιανοῖς ἐμπολιτευομένης καταστάσεως. Εἰ γὰρ καὶ μὴ μνηστεία ἐστὶ κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἐντελὴς τὸ γινόμενον, ἀλλ' ὅτι σκοπὸν ἔχειν μνηστείας δοκεῖ καὶ θεμέλιος γάμου ἐντεῦθεν προκαταβάλλεται, καλῶς ἂν ἔχοι τὰ κεκωλυμένα τῷ νόμῳ πρόσωπα καὶ αὖθις κωλύεσθαι καὶ μηδένα εἰς γυναῖκα λαμβάνειν, ἣν ὁ παλαιὸς νόμος μνηστήν τινος γενομένην καὶ τῆς μνηστείας λυομένης οὐκ ἀφῆκεν ἑτέρῳ κατὰ γάμον συνέρχεσθαι.

Veterem vero legem super sponsalibus promulgatam valere in personis prohibitis tantummodo in sponsa repudiata propter peculiarem reipublicae Christianae statum et conditionem. Etsi enim, quod agitur, secundum rigorem iusta sponsalia non sunt, quia tamen finem ac propositum sponsalium habere videntur et fundamentum inde matrimonii iacitur, fas et aequum fuerit prohibitas lege personas rursus prohiberi, ne quis uxorem ducat eam, quam alicuius sponsam factam post sponsalium dissolutionem ius vetus non permittit alteri nuptiis iungi.

n. Ad marginem H. *νεαρά*, quod et Vulgo habetur. Soar. Reitzius deleruat.

mari, dum sponsa tredecim annis minor est, aut sponsus decimum quartum annum nondum est emensus. Sed hoc quidem ad communem et publicum reipublicae usum vetitum est: si vero imperator (id quod saepe accidit) dispositionem quamdam et sponsalia constituat, et per sacerdotalem benedictionem desponsatis coniunctionem intra praestitutos annos decernat, hoc legi nequaquam adversabitur. Licet enim iis, quibus a deo rerum mundanarum administratio commissa est, disponere quid supra leges, quae subditos obligant.

Novella autem caesaris Alexii Comneni ea proprie ait esse sponsalia et procul dubio nuptiis paria, quae et tempus, quod imperatoris caesaris Leonis constitutio praescripsit, integrum in se habuerint et sacram benedictionem subsecutam agnoverint. Si vero sponsalia quaedam secundum consuetum multis morem facta et instrumenta quidem iam sint exposita, tempus autem praestitutum nondum advenerit, quo debita Christianis benedictio fieri adsolet, neque solemnes pro desposandis preces per sacerdotem pronuntiatae fuerint: haec sponsalia, quantum ad rigorem ecclesiasticum, iusta neque esse neque vocari; sed simpliciter ut placita humana per stipulationem confirmata robur suum obtinere.

Si imperfecta sint sponsalia nec umquam matrimonii capacia, non sunt iusta sponsalia ac pro nihilo reputantur.

Furor sponsalia impedit, sed superveniens facta non dissolvit.

— o. Ad marginem H. *περὶ μανίας βι. κη'. τι. α'. κεφ. ε'.* Salm. *κη'. α'. ε'.* Est Synopsis XXVIII. 1. 5. p. 266.

28. Ad hunc locum refertur Cui. et Falk. nota: *τοῦτο ἀνετράπη διὰ τῆς τοῦ καίσαρος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ νεαρᾶς, διοριζομένης τελείων ιϛ'. χρόνων εἶναι τὴν μνηστευομένην καὶ τὴν οὕτω γινομένην μνηστείαν ἔχειν τὸ ἄλυτον.*

29. Pro *πράττων* H. *πράττον* habet.

30. Pro *μνηστευομένοις* H. *μνηστευομένης* habet.

31. Pro *ἔνδον* H. *ἔνδων* habet.

32. Sic et H. *ἀντικείσεται* Cui. Falk.

33. Pro *νόμων* H. *νόμον* habet.

34. *ὑποικόους* H.

35. Pro *καίσαρος* H. Salm *κυροῦ* habet. Caeterum quidam initium huius §. 12. ita exhibent *νεαρὰ τοῦ καίσαρος Ἀλεξίου*, quod ex libris Contii, Salmasii, Soar. Reitzius reiecit.

36. Pro *καίσαρος* Salm. H. *κυροῦ* habent.

37. Pro *ἑαυταῖς* H. *ἑαυτὰς* habet.

38. Verba *τοῖς πολλοῖς* desunt in H.

39. Pro *συνήθη* H. *συνήθει* habet.

40. *ἀκολουθείαν* H.

41. *ἐξετέθεισαν* H.

42. Pro *ὃν* H. *ὧν* habet.

43. Reitzio praeplacet, quod Leunclavius post Synopsin p. 61. in margine habet *ταυτας μὲν μνηστείας ἀληθεῖς*. Verum idem in contextu Novellae exhibuit *ταύτας μὲν μνηστείας ἀκριβεῖς*, porro paullo infra redit *μνηστεῖαι μὲν ἀκριβεῖς τε εἶναι καὶ ἀληθεῖς*.

44. Salm. *τὸ ἔργον ἐπιφέρεσθαι*, quod quidem Reitzio displicet.

45. *ἀτελεῖς* H.

15 *Ἡ δὲ ρια΄. νεαρὰ τοῦ καίσαρος*[46] *Λέοντος καὶ ἡ ριβ΄. τοῦ αὐτοῦ καὶ μανίας ἐπιγενομένης*[47] *τῇ μνηστείᾳ λύεσθαι τὸν γάμον*[48] *διορίζονται· πλὴν εἰ μὲν πρὸ τοῦ γάμου ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἡ μανία ἑνὶ τῶν μνηστήρων ἐπιγένηται, αὐτίκα, φασί, καὶ ἡ διάλυσις τοῦ γάμου γενήσεται· εἰ δὲ μετὰ τὸν γάμον, εἰ μὲν ἡ μνηστὴ εἰς μανίαν περιπέσοι μὴ κατ᾽ ἐπιβουλὴν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς μήτε μὴν συνειδότος*[49] *αὐτοῦ τὴν πανουργίαν*[50], *ἀλλ᾽ ἑτέρωθεν τοῦ πάθους ἐπισυμβάντος, μέχρι τρίτου ἔτους φέρειν τὴν δυστυχίαν τὸν ἄνδρα καὶ τῆς κατηφείας ἀπολαύειν·*[51] *καὶ εἴγε μὴ ἐν χρόνῳ τοσούτῳ λύσις εἴη τοῦ κακοῦ μηδὲ πρὸς τὰς οἰκείας ἐπανέλθοι*[52] *φρενὰς ἡ τὴν μανίαν νοσοῦσα, τηνικαῦτα διασπᾶσθαι*[53] *τὴν κοινωνίαν καὶ τῆς ἀνυποίστου συμφορᾶς ἐλευθεροῦσθαι τὸν ἄνδρα. Εἰ δὲ ὁ μνηστὴρ εἰς μανίαν περιπέσοι, ἐφ᾽ ὅλοις ἔτεσι πέντε τοὺς συναπτομένους μὴ διαζεύγνυσθαι· εἰ δὲ μετὰ τὴν τοῦ τοσούτου*[54] *χρόνου περίοδον μὴ γένηταί τις ἀπαλλαγὴ τῆς δυστυχίας μηδὲ πρὸς ἀναφρόνησιν ὁ μεμηνὼς*[55] *κατασταίη, τηνικαῦτα διατέμνεσθαι τὴν γαμήλιον κοινωνίαν, μηδεμιᾶς μηδετέρῳ μέρει προσγινομένης καινοτομίας.*

16 *Ὁ*[p] *πατὴρ τῆς ὑπεξουσίας δύναται πέμπειν διαζύγιον καὶ λύειν τὴν μνηστείαν. Εἰ δὲ μετὰ τὴν μνηστείαν αὐτεξουσία γέγονεν ἡ θυγάτηρ, οὐ δύναται λοιπὸν ὁ πατὴρ τὴν ἤδη γενομένην καταλύειν μνηστείαν· ὅθεν κἂν τινα λόγῳ προικὸς ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ τοιαύτῃ μνηστείᾳ, οὐδὲ*[56] *ταῦτα ἀναλαμβάνεσθαι δύναται, αὐτεξουσίας ὡς εἴρηται γενομένης τῆς κόρης.*

17 *Ὁ*[q] *μνηστευσάμενος κόρην καὶ μὴ συμφωνήσας χρόνον ἐν τῇ μνηστείᾳ ὀφείλει ταύτην, εἰ μὲν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ*[57] *διάγει, εἴσω διετίας γαμεῖν· εἰ δὲ ἐν ἀπουσίᾳ εἴσω τριετίας· εἰ δὲ ὑπέρθηται*[58], *δύναται ἡ κόρη ἑτέρῳ συνάπτεσθαι.*

18 *Ἐξ*[r] *εὐλόγου αἰτίας καὶ περαιτέρω τετραετίας ὑπερτίθεται ἡ μνηστεία, τυχὸν διὰ νόσον τοῦ μνηστῆρος ἢ τῆς μνηστῆς*[59] *ἢ θά-*

p. Ad marginem H. *βι. κη΄. τι. α΄. κεφ. ζ΄.* Similiter Contius et Salm. Est Basilicorum XXVIII. 1. 10. ed. Heimbach III. p. 151. — *q*. Ad marginem H. *κεφ. ις΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. et Contius. Est Prochiron 1. 9. p. 16. Huc refertur scholium, quod in H. Falk. Soar. legitur: *σημείωσαι δὲ ὅτι τοιοῦτον ἐπὶ ἐφήβων νοεῖται.* Ad marginem C. a recentiori manu haec ascripta sunt:

Ὁ τὴν ἰδίαν μνηστὴν πρὸ τῆς ἥβης ἤτοι τοῦ ιγ΄. χρόνου φθείρας εἰ μὲν οἱ τῆς κόρης γονεῖς οὐ βούλονται τὴν τοιαύτην διαλῦσαι μνηστείαν, ἀναμενέτω τοῦ γάμου τὸν χρόνον. Εἰ δὲ διὰ τὴν φθορὰν διαλῦσαι βούλονται, ἀνεμποδίστως ἡ τοιαύτη λυέσθω μνηστεία καὶ ὁ φθορεὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑποστάσεως

Is qui sponsam suam ante pubertatem sive anno tertio et decimo corrupit, siquidem parentes puellae talia sponsalia dissolvere nolunt, tempus quo nuptiae contrahuntur, exspectato; quodsi propter corruptionem dissolvere volunt, absque ullo impedimento talia sponsalia dissolvuntor et qui corrupit,

Novella autem CXI caesaris Leonis et CXII eiusdem etiam furore superveniente sponsalibus nuptias dirimi statuunt. Verum si quidem ante nuptias vel ipso nuptiarum die furor alterutrum desponsatorum invadat, statim dicunt nuptiarum quoque dissolutionem fieri: sed si post nuptias si quidem sponsa in furorem incidat, non per insidias sui mariti, neque eo fraudis conscio, sed morbo aliunde accidente, ad tertium usque annum hanc calamitatem maritus ferat et moestitia afficiatur; et si ne intra hoc quidem tempus malum tollatur, neque furore correpta mulier ad sanam revertatur mentem, tunc consortium dirimatur atque intolerabili infortunio vir liberetur. Si vero sponsus in furorem incidat, coniuges per totum quinquennium haud disiungantur: sed si post tanti temporis curriculum nulla morbi fiat cessatio neque furiosus in sanitatem restituatur, tunc coniugalis societas tollatur, nec ullum alterutri parti aut commodum aut incommodum inde eveniat.

Pater filiaefamilias sponso repudium mittere potest et sponsalia dirimere. Sed si post sponsalia filia emancipata fuerit, non potest amplius pater sponsalia iam facta dissolvere. Unde si qua dotis nomine in hac desponsatione dederit, neque haec recipere potest filia, sicut dictum est, sui iuris facta.

* Qui sibi puellam desponsavit neque in sponsalibus de tempore pactus est, debet eam, si quidem in eadem provincia agit, intra biennium ducere: sed si absens sit, intra triennium. Quod si cesset puella, alii poterit coniungi.

* Ex iusta caussa etiam ultra quadriennium sponsalia protrahuntur, forte propter morbum sponsi aut sponsae vel mortem

τὸ τρίτον μέρος τῷ μέρει διδότω τῆς κόρης. — ex sua ipsius substantia tertiam partem puellae dato.

r. Ad marginem H. κεφ. ιζ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 1. 10. pag. 17.

46. Pro καίσαρος H. Salm. et unus ex Anonymis Reitzii habent κυροῦ.
47. ἐπιγιωομένης H.
48. γάμων H.
49. Pro συνειδότος H. σιδότως habet.
50. Pro πανουργίαν H. κακουργίαν habet.
51. ἀπολάβειν H.
52. ἐπανέλθη H.
53. διασπάσαι H.
54. Pro τοσούτου H. habet σοῦ τοῦ.
55. Pro μεμηνὼς H. μημηνὸς habet.
56. Pro οὐδὲ H. οὐ δύναται δὲ habet.
57. ἐπαρχείᾳ H.
58. Pro ὑπέρθηται H. ὑπερτίθεται habet.
59. μνηστεῖς H.

νατον γονέων ἢ διὰ κεφαλικὰ ἐγκλήματα ἢ μακρὰς ἀποδημίας ἐξ ἀνάγκης γινομένας.

19 Μνηστεύεταί[s] τις καὶ παρὼν δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ μέσου καὶ δι' ἐπιστολῆς.

20 Καὶ[t] μεταξὺ ἀπόντων γίνεται μνηστεία, ἐὰν μέντοι δέξωνται[60] τὸ πραχθέν.

21 Τὸ[u] πένθος τοῦ ἀνδρὸς οὐ κωλύει τὴν γυναῖκα μνηστευθῆναι.

22 Οἱ[v] τῶν μαινομένων παῖδες[61] κἂν ὑπεξούσιοι ὦσιν, οὐ δέονται τῆς τῶν πατέρων αὐτῶν συναινέσεως, γάμῳ συναλλάσσοντες δηλονότι καὶ μνηστείᾳ· ἀλλ' ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει κρίσει τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις κρίσει τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐπισκόπου παρουσίᾳ τοῦ κουράτωρος[62] τοῦ ἰδίου πατρὸς τὸν γάμον ἐπιτελοῦσιν[63].

23 Μετὰ[w] τὸ συστῆναι τὴν[64] μνηστείαν οὐ δύνανται[65] οἱ τῆς κόρης γενήτορες[66] ἀναγκάζειν τὸν μνηστῆρα[67] παρέχειν ἐγγυητὴν καὶ λαμβάνειν τὴν προῖκα[68] δαπανηρὸν ὄντα πολλάκις[69] ἢ[70] μὴ διδόντος διαλύειν τὴν μνηστείαν· ἀλλ' ἐκ παντὸς μὲν τελεῖται ὁ γάμος, παρέχεται δὲ ἡ προῖξ καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ εἰ βλέπει ἡ γυνὴ δαπανωμένην[71] τὴν προῖκα, τότε δύναται κινεῖν.

24 Περὶ[x] τοῦ ἀπαιτεῖσθαι τὸ[72] γαμικὸν πρόστιμον ἡ δεκάτη νεαρὰ τοῦ καίσαρος[73] Λέοντός[74] φησιν. Οὕτως οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κελεύσματι νόμου τὸ ὑπὸ τῆς συνηθείας βεβαιωθὲν καὶ κρατείτω καὶ διαιτάτω[75], καθάπερ ἄχρι τοῦ παρόντος καὶ προστίμου εἰσπράξει[76] ὁ τὴν μνηστείαν ἀνατρέπων ζημιούσθω.

25 Λύεται[y][77] μνηστεία[78] καὶ εἰ[79] ἐξ ἀλλοτρίων σπερμάτων ἐγγάστριος ἡ γυνὴ πεφώραται. Καὶ διὰ καινοτάτην θρησκείαν ἀγνοηθεῖσαν καὶ δογμάτων διαφορὰν καὶ διὰ τρόπων αἰσχρότητα· ἢ τύχης ἐναλλαγὴν ἢ δι' ἀπόκαρσιν ἀληθῆ καὶ τὴν πρὸς τὸν μονήρη βίον μετάβασιν ἢ διὰ τὸ ὑποκεῖσθαι τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἢ ἄλλῳ λειτουργήματι ἔνοχον εὑρεθῆναι[80].

s. Ad marginem H. βϊ. κη'. τϊ. α'. κεφ. β'. Salm. κεφ. ιη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 1. 11. p. 17. — t. Ad marginem H. ἀναγν. κεφ. ιζ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κη'. α'. β'. — u. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. κα'. τϊ. β'. κεφ. ε'. Similiter Salm. Est Prochiron 1. 12. p. 17. — v. Ad marginem H. ἀναγν. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. et Cont. Est Prochiron 1. 13. p. 17. — w. Ad marginem H. C. βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. κε'. κεφ. ς'. Salm. ῥωμαικὸν τϊ. κα'. ς'. Est Πεῖρα 25. 7. — x. Ad marginem H. νεαρά. — y. Ad marginem H. scriptum est περὶ λύσεως μνηστείας ἀνα. βϊ. κη'. τϊ. β'. κεφ. γ'. Similiter Salm. et Contius.

60. δέξονται H.
61. Pro παῖδες H. παῖδας habet.
62. κουράτορος H.
63. ἐπιτελοῦσι H.
64. Vox τὴν deest in H.
65. δύναται H.
66. γεννήτορες H.
67. μνηστεῖρα H.
68. προῖκαν H.
69. Sic H. Πεῖρα 25. 7. ὄντα πολλάκις Reitzius.
70. Pro ἢ H. habet εἰ.

parentum vel crimina capitalia vel longinquas peregrinationes necessario susceptas.

* Despondet quis et praesens per se, per internuntium et per epistolam.

Etiam inter absentes contrahuntur sponsalia, si quidem quod actum est, approbent.

* Luctus mariti non prohibet mulierem desponsari.

* Furiosorum liberi, etiamsi in potestate sint, consensu patrum non indigent, sponsalia scilicet vel nuptias contrahentes, sed in urbe Constantinopoli iudicio praefecti urbis, in provinciis vero iudicio praesidis aut episcopi, praesente patris curatore, nuptias contrahunt.

Post contracta sponsalia parentes puellae sponsum cogere non possunt, ut fideiussorem det dotemque accipiat, eo quod saepius sumtus faciat, eoque non dante sponsalia dirimere: sed nuptiae omnino fiunt et dos traditur, et si constante matrimonio mulier videat dotem dilapidari, tunc agere potest.

De petenda poena nuptiali decima novella imperatoris Leonis ita ait: Sic igitur deinceps legis iussu, quod consuetudine confirmatum est, et obtineat et iudicetur, quemadmodum ad haec usque tempora; et poenae exsolutione mulctetur, qui sponsalia dirimit.

Solvuntur quoque sponsalia, si alieno ex semine mulier praegnans deprehendatur. Et propter novum religionis cultum adhuc ignotum et dogmatum diversitatem et ob morum turpitudinem aut status mutationem aut veram detonsionem et ad solitariam vitam transitionem: vel quod bona eius reperiantur opposita, aut alii publico numeri obnoxia.

71. *δαπανωμήνην* H.

72. Pro *τὸ* H. *τὸν* habet.

73. *κυροῦ* H. Salm. pro *καίσαρος* habent.

74. *οὕτω* Soar. H. inserit.

75. Reitzius melius scribit fore *διαιτάσθω*. Non video.

76. Pro *εἰσπράξει* in H. ab initio scriptum fuit *εἰς προστίμου*, sed secunda manus correxit, ut in contextu.

77. Pro *λύεται* H. *λύσεως* habet. Caeterum totam §. 25. unus ex Anonymis Reitzii pro scholio habuit.

78. *ἡ μνηστεία* H.

79. Pro *εἰ* H. habet *ἢ*.

80. Hoc loco Contius addidit, quae in aliis libris mss. et in H. desiderantur: *τῶν βασιλέων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τιτ. α΄. εἰ δέ εἰσι παῖδες μὴ ἔχοντες γονεῖς εἴτε ἄῤῥεν εἴτε θῆλυ καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς τινων ἐποίησαν μνηστείαν καὶ ὕστερον μετενόησαν πεντεκαιδεκαετοῦς χρόνου, ἄδειαν ἔχειν ἀναλῦσαι τὸ συνάλλαγμα ἀζημίως ὡς ὀρφανῶν αὐτῶν ὄντων καὶ μὴ γινωσκόντων τὰ συμφέροντα αὐτοῖς· εἰ δὲ εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν ὡς φρόνησιν ἔχοντες εἴτι ποιήσωσιν, οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν τοῦ λοιποῦ διαστρέψαι.* Est Ecloga Leonis ex editione Leunclavi XI. 7. in Iure Graeco-Romano II. p. 101.

26 *Οἱ[z] τῶν αἱρετικῶν παῖδες ἐὰν γένωνται Χριστιανοί, ἀναγκάζουσι[81] τοὺς ἰδίους γονεῖς τρέφειν αὐτούς καὶ ἐνδύειν καὶ προῖκα ἢ[82] προγάμου δωρεὰν ὑπὲρ αὐτῶν δοῦναι κατὰ τὸ μέτρον τῆς οὐσίας αὐτῶν[83].*

ΤΙΤΛ. Β΄. ΠΕΡΙ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ[1].

1 *Ὁ[a] ἀῤῥαβὼν φύσιν ἔχει τοιαύτην[2], ἵνα ὁ μὲν λαβὼν τὸν ἀῤῥαβῶνα εἰ παραιτήσεται, διπλάσιον ὅπερ ἔλαβεν, ἀποδῷ· εἰ δὲ ὁ[3] δεδωκώς, ἵνα ἐκπέσῃ τῶν ἀῤῥαβώνων[4].*

2 *Ἀῤῥαβώνων[b] δὲ ἐπ᾽ ὀνόματι μνηστείας δοθέντων, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μνηστὴρ ἢ ἡ μνηστὴ τελευτήσῃ[5] [πρὸ τοῦ τὸν γάμον γενέσθαι][6] τὰ δοθέντα [χάριν ἀῤῥαβῶνος][7] κελεύομεν ἀποκατασταθῆναι, εἰ μὴ ἄρα αἰτίαν εἰς τὸ μὴ ἐπιτελεσθῆναι[8] τοὺς γάμους τὸ τελευτῆσαν πρόσωπον ἤδη παρέσχεν[9].*

3 *Πολλάκις[c] πατὴρ[10] ὑπὲρ τῆς ἰδίας θυγατρὸς δεξάμενος ἀῤῥαβῶνα τελευτᾷ, μηδέπω γενομένων τῶν γάμων· εἶτα μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἢ ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ παρασκευάζει λυθῆναι τὴν μνηστείαν· λέγει οὖν ἡ διάταξις, ὅτι οὐ χρὴ[11] τὰ ἐν τῇ ζωῇ τοῦ πατρὸς δοκιμασθέντα καὶ συναρέσαντα[12] παραχαράττεσθαι.*

4 *Οἱ[d] ἑτερόδοξοι ἐν ἀγνοίᾳ εἰ ποιούμενοι πρὸς ἑαυτοὺς μνηστείαν δώσουσιν ἀῤῥαβῶνας, δύνανται[13] ἀναλαβεῖν, εἴ τι[14] δεδώκασι, λύοντες τὴν μνηστείαν· εἰ γὰρ ᾔδεισαν τὸ ἀλλότριον τῆς πίστεως καὶ ἔδωκαν ἀῤῥαβῶνας γάμου[15], τότε ὁ μὲν ἀνὴρ ζημιοῦται ἃ ἔδωκεν, ἡ δὲ γυνὴ δίδωσιν ἐν διπλῷ ἃ ἐδέξατο.*

5 *Ἐὰν[e] γυνὴ αὐτεξουσία τελείαν ἄγουσα ἡλικίαν ἀῤῥαβῶνας*

z. Ad marginem H. *βϊ. κη΄. τϊ. α΄. κεφ. ιβ΄. περὶ αἱρετικῶν.* Contius *κη΄. α΄. ιβ΄.* Est Prochiron 1. 14. p. 18. — a. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. κβ΄. τϊ. α΄. κεφ. οδ΄.* Similiter Salm. Est Prochiron 2. 1. p. 18. et in Basilicis XXVIII. 2. 1. ed. Heimbach III. p. 155. seq. — b. Ad marginem H. *βϊ. κη΄. τϊ. β΄. κεφ. α΄.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 2. 1. p. 18. et Basilicorum l. c. III. p. 156. — c. Ad marginem H. *κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 2. 2. p. 18. seq. — d. Ad marginem H. *κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Cont. et Salm. Est Prochiron 2. 3. p. 19. — e. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. κη΄. τϊ. β΄. κεφ. β΄.* Similiter Contius. Est Prochiron 2. 4. pag. 19. et Synopsis XXVIII. 2. 1. p. 267.

81. Sic H. Prochiron p. 18. *ἀναγκάσουσι* Reitzius.

82. Pro *ἢ* H. *ἡ* habet.

83. Sic Salm. H. C. unus ex Anonymis Reitzii, Prochiron p. 18. Apud Reitzium *αὐτῶν* deest.

1. Sic Prochiron p. 18., quod et C. H. codd. M. A. B. Contius et Salmasius habent. Reitzius vocem *μνηστείας* omisit.

2. Pro *τοιαύτην* H. habet *τοι τὴν αὐτὴν,* sed contra Prochiron pag. 18. Basilica III. p. 155.

3. Sic C. H. Prochiron p. 18. Basilica III. pag. 155. *ὁ δὲ δεδωκὼς* Reitzius.

4. In Cui. Falk. hoc loco haec subiiciuntur: *εἰ δὲ πρόστιμον ἐπηρωτήθη, παρέχει τοῦτο ὁ παραιτούμενος· εἰ δὲ θάτερον μέρος εἰσέλθοι εἰς μο-*

* Haereticorum liberi si Christiani fiunt, parentes suos cogunt ipsos alere et vestire dotemque et propter nuptias donationem dare pro modo facultatium, quas habent.

TIT. II. * DE ARRHIS SPONSALITIIS.

Arrha hanc habet naturam, ut acceptator arrhae si se excuset, duplum quod accepit, restituat: dator autem ut arrhas perdat.

* Arrhis autem sponsalium nomine datis, si sponsus interim aut sponsa moriatur ante celebratas nuptias, iubemus arrhae nomine data restitui, nisi forte persona mortua caussam iam praebuerit, ne nuptiae conficerentur.

* Saepe pater pro filia arrham accipiens moritur, nuptiis nondum contractis. Deinde post illius obitum vel tutor vel curator sponsalia dirimere tentat. Ait igitur constitutio, non infringenda esse, quae vivente patre placita et comprobata fuerint.

* Diversae religionis homines hoc inter se ignorantes, si factis sponsalibus arrhas dederint, recipere possunt quod dederunt, et sponsalia dissolvere. Quod si religionis diversitatem scierint arrhasque sponsalitias dederint, vir amittit quae dedit, mulier autem quae accepit, in duplum reddit.

* Si sui iuris mulier maior annis arrhis acceptis nuptias re-

ναστήριον, ἀζημίως ὁ ἀῤῥαβὼν λύεται. Sunt Michaelis Attaliatae tit. 24. in Leunclavi Iure Graeco-Romano II. p. 22. Pro his autem Suall. cum Gothofredo haec habent: *ἐὰν εἷς τῶν μνηστευσαμένων τελευτήσῃ, μηδὲν ἐμποδίσας τῷ γάμῳ, ἀναδίδοται ἀνελλιπῶς ὁ δοθεὶς ἀῤῥαβών*, quae quidem et Cont. et Soar. a libris mss. abesse testantur. In H. quoque utrumque deest.

5. *τελευτήσει* H.

6. Haec, quae uncinis inclusi, desunt in C. H., Prochiro p. 18. Basilicis III. p. 156. Possunt autem facile ascripta esse, ut verba *ἐν τῷ μεταξὺ* explicarentur.

7. *χάριν ἀῤῥαβῶνος* desunt in libro Contii; C. H. Prochiro p. 18 Basilicis III. p. 156. ideoque uncinis includenda fuere.

8. Post haec H. *εἰ μὴ ἄρα* repetit, quod iam prima manus delevit.

9. In libris editis ante Reitzium sequitur: *ἴσως γὰρ ἤδη δέδωκεν ὁ ἀνὴρ αἰτίαν εἰς τὸ μὴ γενέσθαι τὸν γάμον καὶ ὑποπεσὼν τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀῤῥαβώνων τότε ἐτελεύτησεν.* Verum haec desunt in H.; ab aliis etiam libris abesse Contius, Gothofr. Salm. Soar. notant.

10. Hoc caput deesse in libris mss., Contius et Soar. testantur. Est autem in C. H. Salm.

11. Pro *χρὴ* H. *χρὶ* habet.

12. Pro *συναρέσαντα* H. *συναρίσαντα* habet.

13. *δύναται* H.

14. Pro *εἶτι* H. *εἶτα* habet, sed contra Prochiron p. 19.

15. Pro *γάμου* H. *τοῦ γάμου* habet.

δεξαμένη παραιτῆται τὸν γάμον, διπλοῦς ἀναδιδότω αὐτούς· εἰ δὲ ἐλάττων οὖσα συγγνώμην ἡλικίας ᾔτησε καὶ ἀῤῥαβῶνας ἔλαβε, πάλιν τὸ διπλάσιον ἀναδιδότω. Ἐὰν δὲ ἀφῆλίξ ἐστι[16] καὶ αὐτὴ συγγνώμην ἡλικίας οὐκ ᾔτησεν, αὐτὸ τὸ ἁπλοῦν ὅπερ ἔλαβεν, ἀποκαταστήσει, φαινόμενον εἶναι παρ' αὐτῇ· οὐ δεῖ γὰρ αὐτὴν κερδᾶναι ἐξ ἑτέρου ζημίας, κἂν ἀφῆλίξ ἐστιν· εἰ δ' ἐδαπανήθη τὸ πρᾶγμα, οὐ ζημιωθήσεται ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ γυνή.

6 *Γίνεται*[f] *δὲ ἡ αἴτησις τῆς συγγνώμης τῆς ἡλικίας τοῖς μὲν ἀνδράσιν ἀπὸ εἰκοστοῦ χρόνου ἕως εἰκοστοῦ ε΄., ταῖς δὲ θηλείαις ἀπὸ ὀκτωκαιδεκάτου μέχρι τοῦ κε΄. χρόνου· αἰτούμενοι βασιλέα ἀπώσασθαι τοὺς κουράτωρας αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ μόνοι τῶν ἰδίων πραγμάτων ποιεῖσθαι φροντίδα δυνάμενοι, ὑπολήψεως ἀγαθῆς δηλονότι μαρτυρούμενοι· καὶ τηνικαῦτα δὲ μετὰ τὴν αἴτησιν πράττουσι τὰ τῶν τελείων*[17]*, οὐ μέντοιγε χωρὶς δεκρέτου*[18] *ἐκποιοῦνταί τι τῶν αὐτοῖς προσηκόντων.*

7 *Εἰ*[g] *δὲ καὶ πατὴρ κόρης ἢ μήτηρ ἀῤῥαβῶνας ἔλαβεν ἢ πάππος ὑπὲρ*[19] *ἐγγόνης τελείας οὔσης ἡλικίας, καὶ αὐτοὶ διπλάσιον παρεχέσθωσαν*[20]*, εἴπερ δυνάμενοι προβῆναι τοὺς γάμους, παραιτοῦνται ποιῆσαι. Εἰ δὲ*[20] *ἀνυπόστατος ὁ γάμος μέλλει εἶναι, αὐτοὶ οἱ ἀῤῥαβῶνες ἀναδιδόσθωσαν ἁπλοῖ· εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν ἀνυπόστατος ὁ γάμος, δι' εὔλογον δὲ αἰτίαν παραιτοῦνται, εἰ μὲν ᾔδεισαν καὶ πρὸ τῆς μνηστείας τὴν αἰτίαν, ἑαυτοὺς ἐγκαλείτωσαν διὰ τί τὸν τοιοῦτον ἐμνηστεύσαντο· εἰ δὲ ἠγνόουν ἢ πολλάκις ἡ αἰτία μετὰ τὴν μνηστείαν συμβῇ*[22]*, τὸ ἁπλοῦν ἀποδιδόσθω. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ περὶ μνηστῆρος λέγομεν τοῦ τὴν μνηστείαν*[23] *παραιτησαμένου.*

8 *Εἰ*[h] *καὶ*[24] *νόμοις ἀπηγορευμένοι οὐκ εἰσιν οἱ ἐλπισθέντες*[25] *γάμοι, μετὰ δὲ*[26] *τοὺς δοθέντας ἐπὶ μνήστροις ἀῤῥαβῶνας ἡ μνηστὴ τὴν συνάφειαν τοῦ μνηστῆρος διὰ τὴν αἰσχρὰν αὐτοῦ ἢ ἄσωτον ἀναστροφὴν ἢ τὴν τῆς*[27] *θρησκείας ἢ τοῦ δόγματος διαφορὰν*[28] *παραιτεῖται, ἢ διὰ τοῦτο ὅτι ὡς ἀνὴρ συνάφειαν, ἐξ ἧς ἐλπὶς γονῆς τίκτεται*[29]*, ποιεῖν οὐ δύναται, ἢ δι' ἄλλην εὔλογον παραιτήσεως*[30] *αἰτίαν· εἰ μὲν ἀποδειχθῇ, πρὸ τοῦ δοθῆναι τοὺς αὐτοὺς*

f. Ad marginem H. περὶ αἰτήσεως συγγνώμης ἡλικίας. Est Prochiron 2. 5. p. 20. et Basilicorum XXVIII. 2. 4. ed. Heimbach III. p. 158. Fuit et supra I 12. §. 18. — g. Ad marginem H. κεφ. τὸ αὐτό. Similiter Salmasius. Est Prochiron 2. 6. p. 20. — h. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. ιε΄. τοῦ κώδικος. Salm. βιβλ. ε΄. τοῦ κώδικος. Est Prochiron 2. 7. p. 21.

16. Haec, quae uncinis inclusimus, desunt in C. H., apud Contium, Salmasium Soar. et unum ex Anonymis Reitzii, neque in Prochiro p. 19. leguntur. Sumpta prior pars usque ad vocem ἀποκαταστήσει ex Basilicis XXVIII. 2. 3. ed. Heimbach III. p. 157. Reliqua sunt ex scholio marginali ad hanc legem, quod Heimbach III. p. 158. exhibuit.

17. Pro τελείων H. ἀγγελείων habet.

18. σεκρέτου H.

19. Pro ὑπὲρ H. περὶ habet, quod

cuset, eas reddat duplas. Quod si cum minor esset, aetatis veniam adepta sit arrhasque acceperit, duplas similiter reddito.* Si minor sit neque aetatis veniam adepta, ipsum simplum quod accepit, restituet, quod quidem apud eam esse apparet: nec enim oportet eam ex alterius damno lucrari, licet minor sit: sed si res ea fuerit consumta, mulier inde dammum haud patietur.

* Aetatis vero venia petitur a viris ab anno vicesimo ad vicesimum quintum usque, a feminis ab duodevicesimo ad quintum usque et vicesimum, supplicantibus principi, ut curatores sui removeantur, ut qui ipsi per se suas res administrare possint, quippe habentes bonae famae et opinionis testimonia. Et sic demum post supplicationem pro maioribus agunt, neque tamen sine decreto aliquid ex bonis suis alienant.

* Sed et si puellae pater aut mater perfectae aetatis arrhas acceperit aut avus pro nepte, et ipsi duplas praestent, si cum nuptiae procedere potuissent, eas conficere recusent. Quod si nuptiae consistere nequeant, ipsae arrhae redduntor simplae. Sed et si nuptiae constare poterant, sed propter iustam caussam recusent, si quidem et ante sponsalia caussam scierint, ipsi se incusent, quod huiusmodi sponsum ceperint: sin ignoraverint aut caussa forte post sponsalia acciderit, simplum restituant Eadem de sponso quoque dicimus, qui sponsalia recusat.

* Etiamsi speratae nuptiae legibus prohibitae non sint, sed post datas arrhas sponsalitias sponsa coniugium sponsi propter turpem vel prodigam conversationem aut religionis vel sectae differentiam repudiet aut ideo quod tamquam vir coitum, unde spes sobolis nascitur, facere non possit, aut ob aliam iustam caussam: si quidem probetur, ante datas illas arrhas vel mulierem vel parentes eius hoc ipsum novisse, semet ipsi incusare debent:

praestare credo, quum et in Prochiro p. 20. legatur.

20. *παρεσχέσθωσαν* Reitzius ex errore typographi.

21. Pro *δὲ* H. *δαὶ* habet.

22. Pro *συμβῇ* H. *συνέβη* habet.

23. Sic H. Prochiron pag. 21. Pro *τὴν μνηστείαν* unus ex Anonymis Reitzii *τὸν γάμον* scripsit.

24. Sic H. C. Prochiron p. 21. *καὶ* Reitzius.

25. Pro *ἐλπισθέντες* H. *ἐλπισθὲν* habet.

26. Sic H. Prochiron p. 21. *δὴ* Reitzius.

27. Vox *τῆς* deest in H., sed et in Prochiro p. 21. legitur.

28. *διαφθορὰν* H., sed contra Prochiron p. 21.

29. Sic H. C. Prochiron p. 21. *τικτούσης* alias, quod iam Reitzius correxit.

30. Sic H. Prochiron p. 21., quod et Cui. addit et Gothofredus in Variantibus, Reitzius omisit.

ἀῤῥαβῶνας τοῦτο αὐτὸ τὴν γυναῖκα ἢ τοὺς αὐτῆς γονεῖς ἐγνωκέναι, ἑαυτοὺς ὀφείλουσιν ἐγκαλεῖν· ἐὰν δὲ ταῦτα ἀγνοοῦντες τοὺς ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ ἀῤῥαβῶνας ἐδέξαντο, ἢ μετὰ τοὺς δοθέντας ἀῤῥαβῶνας αἰτία τις[31] *εὔλογος μεταμελείας*[32] *παρενετέθη, αὐτῶν μόνων ἀποδιδομένων, περὶ τῆς ἄλλου ἁπλοῦ τιμωρίας ἐλεύθεροι φυλαττέσθωσαν.*

9 *Οὐ χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἐξ ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, ἧς ἄρχουσι, μνηστεύεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσουσιν, ἔξεστι*[33] *τῇ κόρῃ καὶ τοῖς γονεῦσιν αὐτῆς*[34] *ἢ ἐπιτρόποις*[35] *ἢ κουράτορσι παραιτεῖσθαι τὸν γάμον καὶ κερδαίνειν τοὺς ἀῤῥαβῶνας. Τοῦ αὐτοῦ κρατοῦντος καὶ ἐπὶ υἱῶν καὶ ἐγγόνων καὶ συγγενῶν καὶ δομεστίκων καὶ συγκαθέδρων*[36] *καὶ ἐπὶ πάντων τῶν οἰκείων*[37] *αὐτῶν, ἐὰν κατὰ σπουδὴν τοῦ ἄρχοντος ἐμνηστεύσαντο. Εἰ μέντοιγε μετὰ τὴν ἀρχὴν βούλεται ἡ κόρη συναφθῆναι αὐτῷ, ἔῤῥωται ὁ γάμος. Σημείωσαι*[38] *δὲ ὅτι τότε κωλύει τὸ συνάλλαγμα, ὅτε ὁ τὸ ὀφφίκιον χειρίζων, [ἤγουν ἐνέργειάν τινα καὶ ἀρχὴν μεταχειριζόμενος]*[39]*, δύναται φοβερὸς εἶναι τοῖς γονεῦσι τῆς κόρης· ὡς εἴγε ἄρχων*[40] *μὲν ἦν, οὐκ ἦν δὲ ἱκανὸς κωλῦσαι τοὺς τῆς κόρης γονεῖς, οὐ κεκώλυται ἡ μνηστεία.*

10 *Καὶ*[k] *ἡ δεκάτη καὶ ε΄. νεαρὰ τοῦ καίσαρος*[41] *Λέοντος οὕτω φησί· θεσπίζομεν, ὥσπερ τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἄῤῥενας συγγενεῖς καὶ οἰκείους, οὕτω καὶ θυγατέρας καὶ τὰ ἄλλα τοῦ θήλεως μέρους πρόσωπα τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ διαλαχόντων ἄρχειν εἰς μνηστείαν διδόναι κωλύεσθαι.*

11 *Ἐὰν*[l] *μνηστὴρ ἢ καὶ μνηστὴ μετὰ τὸ λαβεῖν ἀῤῥαβῶνας ἢ καὶ δοῦναι τὸν μονήρη βίον ἀγαπήσῃ, ὁ μὲν μνηστὴρ ἀναλαμβάνει οὓς δέδωκεν ἀῤῥαβῶνας·*[42] *ἡ δὲ μνηστὴ οὓς ἔλαβεν, ἀναδίδωσι μόνον καὶ οὐ τὸ διπλοῦν ἀναγκάζεται παρασχεῖν, τῆς ποινῆς ἑκατέρου μέρους συγχωρουμένης.*

---

i. Ad marginem H. *περὶ ἀρχόντων βϊ. κη΄. τϊ. δ΄. κεφ. η΄. ιβ΄. καὶ λα΄. καὶ τϊ.* Salm. *κη΄. δ΄. ς΄.* Contius *κη΄. α΄. κ΄.* Est Prochiron 2. 8. p. 22. — *k.* Ad marginem H. *νεαρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος.* Est Novella Leonis 23. — *l.* Ad marginem H. *βϊ. κη΄. τϊ. β΄. κεφ. γ΄. καὶ βϊ. δ΄. τιτλ. α΄. κεφ. θ΄.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 2. 9. p. 22.

31. Pro *τις* H. *τῆς* habet.
32. *μεταμελίας* H.
33. *ἐξέστη* H.
34. Pro *αὐτῆς* H. *αὐτοῖς* habet.
35. *ἐπίτροπον* H., sed contra Prochiron p. 22.
36. Pro *συγκαθέδρων* H. habet *συγγενθέδρον*, sed contra Prochiron p. 22.
37. Pro *οἰκείων* Roeverus mavult *οἰκειακῶν*, sed contra Prochiron p. 22.
38. Quidam interpretes haec, quae a voce *σημείωσαι* habentur, pro scholio

sed si haec ignorantes arrhas sponsalitias acceperint, aut post arrhas datas iusta aliqua poenitentiae caussa intervenerit, iis tantum redditis ab altero poenae simplo immunes servantor.

* Non oportet praesides ex ea provincia, cui praesunt, sponsalia inire: quod si fecerint, licet puellae et parentibus eius aut tutoribus vel curatoribus nuptias recusare arrhasque lucrari. Idem obtinet et in filiis et nepotibus et cognatis et domesticis et adsessoribus et in omnibus illius familiaribus, si praesidis opera puellas sibi desponsaverint. Sed si post praesidatum puella ei sociari optet, ratum est matrimonium. Observa autem, tum contractum prohiberi, quando administrator officii [sive qui potestatem aliquam aut imperium habet] parentibus puellae terrori esse potest: ita ut si magistratus quidem sit, sed potestatem haud habeat cogendi parentes, sponsalia non vetentur.

Et decima quinta imperatoris Leonis novella sic ait: Sancimus, ut quemadmodum filii aliique masculi cognati et domestici, sic etiam filiae et aliae feminei sexus personae eorum, qui in quaque provincia praesident, desponderi prohibeantur.

* Si sponsus aut etiam sponsa post arrhas acceptas vel datas solitariam vitam elegerit, sponsus recipit, quas dedit, sponsa vero, quas accepit, tantummodo reddit, neque duplas praestare cogitur, poena utrimque cessante.

---

habuere, sed contra Soar Salm. Reitzius. Est autem pars Prochiri p. 22.

39. Haec quae uncinis inclusimus, neque in C. aut in H. aut Prochiro p. 22. aut apud Thalelaeum in Basilicis ed. Heimbach III. p. 155. leguntur. Etiam Soar. interpretationem ab scholiasta suprascriptam esse ait. Quod praeterea Contius ad marginem ascripsit: *ἐάν τις οἱανδήποτε πράττων ἀρχὴν πειραθείη γῆμαι κόρην ἐκοῦσαν καὶ ἀκόντων τῶν γονέων τὴν οἱανδήποτε, ί. λ. χρυσίου πρόστιμον ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐγχειρήσεως διδότω*, quae et in Prochiro p, 22., libris mss. Harmenopuli desunt et manifesto hausta sunt ex Ecloga XXVIII. 2. 39 p. 275.

40. *ἄρχον* H. Ab hoc loco in C. multa folia exciderint usque ad initium IV. 7. (apud Reitzium IV. 6.)

41. Pro *καίσαρος* H. *κυροῖ* habet.

42. Sic H. Prochiron p. 22. Deest vox *ἀῤῥαβῶνας* apud Reitzium.

ΤΙΤΛ. Γ'. ΠΕΡΙ ΔΩΡΕΩΝ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ.

1 Ἐὰν[a] ὁ ἀνὴρ μὴ ὑποδεξάμενος προῖκα βούληται τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ γινόμενον προῖκα ποιῆσαι τῇ ἰδίᾳ μνηστῇ μελλούσῃ αὐτῷ γαμεῖσθαι· εἰ μὲν δωρήσηται[1] αὐτῇ[2] πράγματα ἰδικῶς καὶ μετὰ ταῦτα δέξηται[3] αὐτὰ παρ' αὐτῆς εἰς προῖκα, καὶ ἡ δωρεὰ τελεία ἐστίν, ὡς πρὸ τοῦ γάμου γενομένη, καὶ ἡ προῖξ συνίσταται, ὡς ἐπιδόσεως προελθούσης[4]. Ἐὰν δὲ γράψῃ μόνον, ὅτι ὑπεδέξατο προῖκα μηδὲν ὑποδεξάμενος, οὐδεμία ἐστὶν ἀπαίτησις τῶν μὴ ἐπιδοθέντων αὐτῷ πραγμάτων.

2 Τῶν[b] προγαμιαίων δωρεῶν αἱ δεσποτεῖαι ὀφείλουσιν ἐντεῦθεν ἤδη συνίστασθαι, ὑπὸ αἵρεσιν δὲ ἀνατρέπεσθαι[5], ἐὰν μὴ προβῶσιν οἱ γάμοι.

3 [c] Ἐάν τις[c] δωρήσηται τῇ μνηστῇ πράγματα[6] ἐπὶ τούτῳ τῷ ὅρῳ, ἵνα[7] ὅτε[8] προβῇ ὁ γάμος, τότε γένηται αὐτῶν δέσποινα, ἄχρηστός ἐστιν ἡ τοιαύτη δωρεὰ καὶ ὁ λογισμὸς δῆλος· εἰς καιρὸν γὰρ ἀναφέρεται γάμου, ἐν ᾧ μεταξὺ τῶν συνοικούντων σύστασιν οὐ δέχεται[9] δωρεά[10]. Καὶ εἰκότως· συνισταμένου γὰρ τοῦ γάμου οὐ δύναται ὁ ἀνὴρ δεσπότης γενέσθαι πράγματος τῇ γυναικὶ διαφέροντος, ἢ ἡ γυνὴ δεσπόσαι πράγματος ἀνήκοντος τῷ ἀνδρί. Εἰ μὲν γὰρ ὡς μνηστῇ ὁ ἀνὴρ ἐδωρήσατο, ἔῤῥωται ἡ δωρεά· ἐπεὶ δ' ὡς γυναικὶ ἐδωρήσατο (τοῦτο γὰρ δηλοῖ, ὅτε προβῇ ὁ γάμος), ἀνίσχυρός ἐστιν ἡ τοιαύτη κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, μέσον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δωρεὰ οὐκ ἔῤῥωται.

4 Ὅτι[d] ἐὰν δωρεάν[11] τινα πραγμάτων μετὰ τῆς πρεπούσης[12] συμμετρίας ὁ ἐλάττων τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν[13] ἐν τῷ καιρῷ τῆς μνηστείας ποιήσηται, οὐκ ἀνακαλεῖται[14] αὐτὴν τῷ προκαλύμματι[15] τῆς[16] ἡλικίας.

a. Ad marginem H. ἀνα. βι. κη'. τι. ς'. κεφ. α'. Similiter Salm. Est Prochiron 3. 1. p. 23. et Synopsis XXVIII. 3. 1. p. 268. — b. Ad marginem H. βι. κη'. τι. γ'. κεφ. ζ'. Sic et Salm. Huc refertur scholium, quod in H. deest.

Ἐὰν μὴ ἰδικῶς τραδιτεύσῃ τις, τῇ ἰδίᾳ μνηστῇ, ἃ ἐδωρήσατο αὐτῇ, κἂν ὁμολογήσῃ ἔχειν αὐτὰ ἐν προικί, οὐδὲν ἀπαιτεῖται. Τοῦτο νόει ἐπὶ μόνης μνηστῆς, ἐφ' ἧς καὶ ἐλέχθη· εἰ γὰρ γυναικί τις ἐχαρίσατο, κἂν ἐδωρήσατο αὐτῇ τὰ δωρηθέντα, ὀφείλει ἐπιμεῖναι τῇ αὐτῇ βουλήσει.

Nisi quis specialiter tradiderit sponsae suae, quae ei donaverat, etiamsi illa professus fuerit in dote habere, nihil reposcitur. Hoc de sola intellige sponsa, de quà etiam est dictum: nam si quis uxori gratificetur, licet donata ei tradiderit, in eadem voluntate permanere debet.

c. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. similiter habet. Sumptum est ex Basilicis XXVIII. 3. 4. ed. Heimbach III. p. 160. — d. Ad marginem H. περὶ ἀφηλίκων βι. ρωμ. Salm. Soar. βιβλ. ρωμ. Est Πεῖρα 17. 5.

TIT. III. * DE DONATIONIBUS SPONSALITIIS.

* Si vir non accepta dote velit, ut fieri consuevit, dotem constituere sponsae suae ipsi nupturae, siquidem res ei specialiter donarit et deinde istas ab ea doti acceperit, et donatio valida est, quippe ante nuptias facta, et dos consistit, quum traditio praecesserit. Si autem scripserit modo, se dotem accepisse, quum nihil accepit, nulla est repetitio rerum ei non traditarum.

Donationum ante nuptias dominia iam inde constitui debent, sed sub conditione resolvendi, si nuptiae non processerint.

Si quis sponsae res donaverit sub conditione, ut nuptiis subsecutis earum domina demum fiat, inutilis est talis donatio et manifesta est ratio: namque in tempus nuptiarum refertur, quo inter coniuges substantiam non capit donatio. Et recte. Constante enim matrimonio vir rei ad uxorem pertinentis dominus fieri nequit, neque mulier rei viro propriae: nam si vir tamquam sponsae donasset, valeret donatio; quum vero velut uxori donavit (hoc enim volunt illa verba, nuptiis subsecutis) inutilis est illa donatio, ob regulam dicentem: virum inter et uxorem invalida est donatio.

Si viginti quinque annis minor tempore sponsalium res quasdam congrua moderatione dono dederit, non revocat eas aetatis praetextu.

1. *δωρήσεται* H., sed contra Prochiron p. 22.

2. *αὐτῇ* H. Prochiron p. 23. deest apud Reitzium.

3. *δέξεται* H.

4. *προελθοῦσα* H., sed Reitzius ex Synopsi p. 268. correxit, quod et Prochiron p. 23. confirmat.

5. In H. subiicitur *τὴν ἐάν*. Non absurde.

6. In H. *πρᾶγμα* est.

7. *ἵνα* deest in H.

8. Pro *ὅτε* H. *ὅταν* habet.

9. *ἐπιδέχεται* H. et unus ex Anonymis Reitzii.

10. Vox *δωρεὰ* deest in H. Haec quae sequuntur inde a verbis *καὶ εἰκότως* usque ad finem huius §. 3., ab uno ex Anonymis Reitzii pro scholio habentur; desunt etiam in H., sed in Basilicis ed. Heimbach III. p. 160. seq. certe quidem particula huius rei habetur; quamobrem uncinis includere nolui.

11. *δωρεὰ* H.

12. *τρεπούσης* H.

13. Pro *ἐνιαυτῶν* H. *ἐτῶν* habet.

14. Pro *ἀνακαλεῖται* H. *ἀνελεῖται* habet.

15. *προκαλύμματα* H.

16. Vox *τῆς* deest in H.

5 Ὅσα[e] ὁ ἀνὴρ δωρεῖται τοῖς γονεῦσι τῆς μνηστῆς ἐπὶ τῷ γενέσθαι τοὺς γάμους, ταῦτα μὴ γενομένων τῶν γάμων ἀναδίδοται αὐτῷ.

6 Γυνή τις[f] μέλλουσα[17] γαμεῖσθαι δόλον ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ περὶ τὴν προῖκα μηδὲν ῥητῶς ἐπαγγειλαμένη, ἀπατήσασα δὲ αὐτὸν ἐλπίδι μεγάλης προικός· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀνὴρ ἐπηγγείλατο[18] ψιλῶς ἢ[19] καὶ ἐπηρωτήθη, λόγῳ μνήστρων[20] δοθῆναι[21] τῇ γυναικὶ ποσότητα φανεράν, τυχὸν διακοσίων ιι. καὶ συνέστη ὁ γάμος ἐπὶ τούτοις· εἶτα[22] ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ ἐπὶ ἀδελφῷ κληρονόμῳ· ἡ γυνὴ τοίνυν ἐκίνει[23] κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ κληρονόμου τοῦ ἀνδρός ἀπαιτοῦσα αὐτὸν τὰ ἐκ τῆς ἐπαγγελίας ἤγουν ἐπερωτήσεως. Ἀντιγράφει οὖν ἡ διάταξις οὕτω πρὸς τὸν ἀδελφόν· τὴν γὰρ ἐπαγγελίαν ἀπὸ τοῦ ποτέ σου ἀδελφοῦ μνήστρων[24] ἕνεκεν γενομένην τὴν καὶ εἰς ἐπερώτησιν κατενεχθεῖσαν ἐπιζητεῖ ἡ γυνή, διὰ τοῦτο οὐκ ὀφείλει παρασχεθῆναι αὐτῇ, ἐπειδὴ ἐν τῇ προικὶ[25] τὸν ἄνδρα ἠπάτησεν.

7 Ἐπειδὴ[g] τῇ μὲν μνηστῇ δυνατὸν δωρεῖσθαι, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ γαμετῇ, ἐζητεῖτο[26] ἄρα[27] ἐὰν γένηται δωρεὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῶν γάμων, ὡς πρὸς μνηστὴν γενομένη[28] ἔρρωται, ἢ ὡς πρὸς γαμετὴν ἀνυπόστατός[29] ἐστιν. Λέγει τοίνυν ἡ διάταξις, ὅτι ἐν τῇ τοσαύτῃ ἀδηλίᾳ[30] δεῖ ζητεῖν, ποῦ τῆς γυναικὸς οὔσης ἡ δωρεὰ γέγονεν· ἵνα εἰ[31] μὲν ἐν τῷ οἴκῳ ἦν τῷ ἰδίῳ, δόξῃ πρὸς μνηστὴν ἡ δωρεὰ γεγονέναι[32], διὸ καὶ ἔρρωται·[33] εἰ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρός, πρὸς γαμετήν. [ἔκτοτε γὰρ γαμετὴ καὶ οὐ μνηστὴ δοκεῖ εἶναι ἡ γυνή.][34]

8 Ἡ[h] γενομένη παρὰ τοῦ πενθεροῦ ἢ τῆς πενθερᾶς πρὸς τὴν νύμφην ἢ τὸν γαμβρὸν δωρεὰ οὐδὲ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς ἀναιρεῖται, τοῦ γάμου δηλονότι λυομένου. [Οὐ δεῖ γὰρ τῷ βασιλεῖ εἰς βλάβην ἑτέρων κενὰς χάριτας διδόναι[35].]

9 Ἐὰν[i] ἐφίλησεν ὁ μνηστὴρ τὴν μνηστὴν ἐν τῷ τῆς μνηστείας καιρῷ καὶ μετὰ τοῦτο ἕνα τῶν ἀμφοτέρων τελευτῆσαι συνέβη, τὸ

e. Ad marginem H. βϊ. κη΄. τϊ. γ΄. κεφ. ιβ΄. Similiter Salmasius. Est Prochiron 3. 2. p. 23. et Synopsis XXVIII. 3. 2. p. 268. — f. Ad marginem H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ιγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 3. 3. p. 23. seq., et in Basilicis XXVIII. 3. 3. ed. Heimbach III. p. 160. — g. Ad marginem H. βϊ. κη΄. τϊ. γ΄. κεφ. ς΄. Salm. κγ΄. γ΄. ς΄. Est Prochiron 3. 5. p. 25. — h. Ad marginem H. ἀναγν. κεφ. θ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 3. 6. p. 25. — i. Ad marginem H. κεφ. λς΄. τοῦ αὐτοῦ. περὶ φιλήματος μνηστήρων. Salm. κεφ. λς΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXVIII. 3. 16. pag. 269.

17. Hanc §. 8. Soar. pro scholio habuit, quippe quae in regio libro desit; defuit et in libro Contii. Sed Salmasius manifesto agnovit.

18. ἐπειγγείλατο H.

19. Sic H. Basilica III. p. 160. Prochiron pag. 24. Vox ἢ ante Reitzium Vulgo defuit.

20. Pro μνήστρων H. μνήστωρ habet.

21. Pro δοθῆναι H. ἐπιδωρηθῆναι habet. Basilica III. p. 160. δωρεῖσθαι,

* Quaecumque vir parentibus sponsae donat, ut nuptiae conficiantur, ea nuptiis haud subsecutis illi redduntur.

* Mulier quaedam matrimonium initura viro circa dotem imposuit nihil nominatim pollicita, sed spe magnae dotis eum circumvenit: ideoque et vir vel nude promisit vel etiam spopondit, sponsalium nomine uxori dare certam quantitatem aureorum forte ducentorum: et nuptiae ita contractae fuerunt. Post illa vir obiit, relicto fratre herede. Iam mulier agit adversus fratrem viri heredem, petens promissa aut stipulata. Rescribit ergo sic fratri constitutio: promissionem a tuo quondam fratre sponsalium nomine factam licet in stipulatum deductam, quam mulier poscit, ideo illi praestari non oportet, quoniam virum circa dotem fefellit.

* Quando sponsae quidem donari licet, non item uxori, quaesitum est, si ipso nuptiarum die donatio fiat, utrum velut sponsae facta valeat, an velut uxori consistere nequeat? Ait itaque constitutio: In huiusmodi ambiguitate quaerendum est, ubinam mulier fuerit, cum donatio fieret: ut siquidem in propriis fuerit aedibus, donatio videatur facta esse sponsae, quare et rata est; sin in mariti domo, nuptae: ab eo enim tempore uxor, non sponsa videtur esse mulier.

* Facta a socero aut socru nurui aut genero donatio neque sacro rescripto revocatur, dissoluto nempe matrimonio. Nec enim principem decet in aliorum damnum vana beneficia conferre.

Si sponsus sponsae sponsalium tempore osculum dederit et post illa accidat, ut alteruter moriatur, donationis dimidium revocatur,

Prochiron p. 24. *δωρηθῆναι*, quod fortasse apud Harmenopulum repones, quum et in H. eius vestigia habeantur.

22. *εἶττα* H.

23. Pro *ἐκίνει* H. *ἐκείνη* habet.

24. Pro *μνήστρων* H. *μνήστωρ* habet. Caeterum Reitzius in his turbatum quid esse suspicatur; quae quidem difficultas tolletur, si cum Prochiro p. 24. pro *τὴν καὶ* scribas *εἰ καὶ*. Sed et vox *τὴν* pro relativo *ἣν* accipere licet.

25. Pro *προικὶ* H. *προικὴ* habet.

26. Sic H. Prochiron p. 25., *ἐξῃτεῖτο* Reitzius.

27. *ἄρρα* H.

28. *γενόμένη* H.

29. *ἀναπόστατος* H.

30. *ἀδιλίᾳ* H.

31. Pro *εἰ* H. *οἱ* habet.

32. *γεγονένεν* H.

33. Verba *διὸ καὶ ἔῤῥωται* desunt in H. et in Prochiro p. 25.

34. Haec, quae uncinis inclusimus, desunt in H., Prochiro p. 25. atque ab uno ex Anonymis Reitzii pro scholio habentur.

35. Haec, quae uncinis inclusi, desunt in H., Prochiro p. 25. atque ab eodem Anonymo pro scholio habentur.

ἥμισυ τῆς δωρεᾶς ἀνατρέπεται καὶ τὸ ἥμισυ ἔχει ὁ ζῶν. Φιλήματος δὲ μὴ γενομένου εἴτε ὁ μνηστὴρ τελευτήσει εἴτε ἡ μνηστή, πᾶσι τρόποις ἀναδίδοται[36] *ἡ δωρεά. Ἐὰν δὲ ἡ μνηστὴ ἐδωρήσατο τῷ μνηστῆρι, καὶ συνέβη ἕνα τούτων τελευτῆσαι, ἀναδίδοται πάντως ἡ δωρεά, εἴτε γέγονεν εἴτε μὴ γέγονε φίλημα*[37].

10 *Ἐὰν*[k] *ὁ μνηστὴρ δωρήσηταί τινα τῇ ἰδίᾳ μνηστῇ καὶ ὁ πενθερὸς ἀντιδωρήσηται αὐτῷ τινα, μὴ γενομένων δὲ τῶν γάμων ὁ μνηστὴρ ἀφέληται ἅπερ ἐδωρήσατο, οὐ καλῶς ὁ πενθερὸς τὴν ἰδίαν δωρεὰν ἀνατρέπει, ἀλλὰ μᾶλλον ὀφείλει τὰ ἁρπαγέντα παρὰ τοῦ μνηστῆρος ἐπιζητεῖν.*

11 *Οἱ*[l] *δανεισταὶ οἱ προγενέστεροι*[38] *τοῦ ἀνδρὸς εἰ μὴ ὑποθήκας ἔχουσιν, οὐ δύνανται*[39] *τὰ τῇ μνηστῇ δωρηθέντα παρ' αὐτοῦ πράγματα ἀποσπᾷν, [εἰ μή που ἰδικῶς αὐτοῖς ταῦτα ὑπέκειτο]*[40].

12 *Ἡ*[m] *διάταξις βούλεται τὸν προξενοῦντα γάμον μάλιστα*[41] *μὲν μηδὲν λαμβάνειν· εἰ δὲ ὅλως ἀνέχεται λαβεῖν, εἰ*[42] *μὲν μηδὲν συνεφώνησε περὶ τούτου, μηδὲν ὅλως λαμβάνειν· εἰ δὲ καὶ συνεφώνησε μὴ ὑπὲρ τὴν εἰκοστὴν*[43] *μοῖραν τῆς προικὸς καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπιζητεῖν.*

ΤΙΤΛ. Δ'. ΠΕΡΙ ΟΡΟΥ[1] *ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΕΩΣ ΓΑΜΟΥ.*

1 *Γάμος*[a] *ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια καὶ συγκλήρωσις πάσης ζωῆς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία*[2].

2 *Ἐννόμους*[b] *δὲ γάμους μεταξὺ ἀλλήλων συνιστῶσι*[3] *Ῥωμαῖοι, ἡνίκα τὰ περὶ τῶν γάμων τοῖς νόμοις διηγορευμένα φυλάξωσιν. Δεῖ δὲ*[4] *τοὺς μὲν ἄῤῥενας ἐφήβους εἶναι, τὰς δὲ θηλείας ἀνδρὸς*

k. Ad marginem H. *βϊ. κη'. τϊ. γ'. κεφ. γ'.* Salm. *κη'. γ'. ι'.* Est Synopsis XXVIII. 3. 10. p. 268. — *l*. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ* Salm. *κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 3. 7. p. 25. Huc refertur id, quod in H. deest scholium huiusmodi:

Μὴ νομίσῃς, ὅτι ἡ γυνὴ ἐπὶ ταῖς ἐνταῦθα πραγματευομέναις δωρεαῖς σιωπηρὰς ἔχει ὑποθήκας, διότι αὗται ἐπὶ τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ ἤτοι τῷ ὑποβόλῳ ἐδόθησαν.	Ne putes, mulierem in donationibus, de quibus hic agitur, tacitam habere hypothecam, eo quod ei pro donatione ante nuptias aut hypobolo datae sint.

m. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. νδ'. τϊ. ιε'. κεφ. δ'. περὶ τῶν προξενούντων γάμους.* Salm. *νδ'. ιε'. δ'.* Est Synopsis LIV. 15. 4. p. 462. et Prochiron 3. 4. p. 24. — *a*. Ad marginem H. *ἀνα. βϊ. κη'. τϊ. δ'. κεφ.* .. Salm. *κη'. δ'. α'.* Est Prochiron 4. 1. p. 26. et Synopsis XXVIII. 4. 1. p. 270. — *b*. Ad marginem H. *κεφ. νγ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 4. 2. et 3. p. 26. et Synopsis XXVIII. 4. 53. p. 270.

36. Pro *ἀναδίδοται* H. *ἀποδίδοται* habet.

37. Apud Contium additur *ἡ πενθερὰ δύναται δωρήσασθαι τῷ ἰδίῳ γαμβρῷ ἢ τῷ μνηστῆρι τῆς ἰδίας θυγατρός· κἂν διαλυθῇ ὁ γάμος, οὐκ*

et dimidium superstes retinet. Osculo autem non dato sive sponsus decedat sive sponsa, omni modo donatio redditur. Quodsi sponsa donaverit sponso et accidat ut eorum unus moriatur, omnino restituitur donatio, sive osculum intercesserit sive non.

Si sponsus quaedam suae sponsae donavit, et socer ei aliqua contra donaverit, sed nuptiis non secutis sponsus abstulerit, quae donaverat, socer suam donationem haud recte revocat, sed potius rapta a sponso vindicare debet.

* Creditores viri anteriores nisi hypothecas habeant, non possunt res sponsae ab eo donatas eripere, nisi hae iis specialiter sint obligatae.

* Constitutio vult, ut nuptiarum conciliator potissimum nihil accipiat: sin omnino accipere sustinet, si nihil quidem de eo convenerit, nihil prorsus capiat: sed si ita convenerit, ne supra vicesimam dotis et ante nuptias donationis partem postulet.

TIT. IV. DE NUPTIARUM DEFINITIONE ET RATIONE.

* Nuptiae sunt viri et mulieris coniunctio, omnis vitae consortium divinique et humani iuris societas.

* Iustas autem nuptias inter se Romani contrahunt, si quae legibus de nuptiis cauta sunt, observarint. Oportet autem masculos esse puberes, feminas viri potentes: hoc est illos quatuorde-

ἀνατρέπεται ἡ δωρεά. Quae cum et in H., reliquis mss. Harmenopuli desint, recte ab Reitzio removentur. Sunt autem sumpta ex Synopsi XXVIII. 3. 12. p. 268.

38. οἱ προγενέστεροι desunt in Prochiro p. 25.

39. δύναται H.

40. Haec, quae uncinis inclusimus, desunt in H. et Prochiro pag. 25., et a Contio Falk. ad scholia referuntur. Caeterum pro his quidam substituit: ἡ παρὰ τοῦ μνηστῆρος γενομένη δωρεὰ οὐκ ἀναιρεῖται προφάσει, τοῦ παρὰ πολεμίοις αὐτὸν ἀναιρεθῆναι. Sumpta sunt ex Basilicis XXVIII. 3. 11. ed. Heimbach III. p. 163.

41. κάλλιστα H., sed contra Prochiron p. 24. et Synopsin p. 462.

42. Vox εἰ deest in H., sed contra Prochiron p. 24. et Synopsin p. 462.

43. εἰκοστὴν H.

1. Pro ὅρου H. ὅρκου habet.

2. κοινία H. Caeterum apud Contium haec subiiciuntur: κεφ. τὸ αὐτὸ δεῖ γὰρ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα μὴ μόνον ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς εἶναι νόμους, ἀλλὰ γὰρ δεῖ καὶ τῆς αὐτῆς εἶναι θρησκείας τε καὶ αἱρέσεως καὶ ἐπ' ἴσης σέβειν τὸ θεῖον· ὥστε σημείωσαι, ὅτι οὐδὲ πρὸς τὸν οἱονδήποτε ἑτερόδοξον συνίσταται γάμος. Quae et in reliquis mss. Harmenopuli non sunt, et manifesto originem ducunt ex scholio Basilicorum, quod apud Heimbach III. p. 166. habetur.

3. συνιστῶσοι H.

4. Pro δὲ H. γὰρ habet, sed contra Prochiron p. 26., Synopsin p. 270.

δεκτικάς, τουτέστι τοὺς μὲν ὑπερβαίνειν τὸν τεσσαρεσκαιδέκατον χρόνον, τὰς δὲ μείζονας[5] εἶναι τῶν δώδεκα ἐνιαυτῶν. Ταῦτα δὲ[6] λέγομεν, εἴτε αὐτεξούσιοι εἴτε ὑπεξούσιοί εἰσιν οἱ πρὸς γάμον συναπτόμενοι[7].

3 Οὐ[c] γίνεται γάμος, εἰ μὴ συναινέσουσιν οἱ συναπτόμενοι καὶ οἱ ἔχοντες αὐτοὺς ὑπεξουσίους· ὁ[8] δὲ χωρὶς συναινέσεως τῶν γονέων γενόμενος γάμος ἀνίσχυρός ἐστιν.

4 Ἡ[d] ἥττων τῶν ιβ΄. ἐτῶν γαμηθεῖσα τότε γίνεται νόμιμος γαμετή, ὅτε παρὰ τῷ ἀνδρὶ πληρώσῃ[9] τὰ ιβ΄. ἔτη.

5 Ἀπὼν[e] ὁ ἀνὴρ δύναται διὰ μέσου ἢ δι᾽ ἐπιστολῆς γαμεῖν, τῆς γυναικὸς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀνιούσης. Εἰ δὲ[10] ἡ γυνὴ ἀπολιμπάνεται, οὐ δύναται τοῦτο γενέσθαι· δεῖ γὰρ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρὸς ἀνελθεῖν τὴν γυναῖκα[11]. Καὶ ἐὰν ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἐπανέλθῃ, πενθεῖται[12] παρὰ τῆς γυναικὸς [μέχρις ἐνιαυτοῦ][13].

6 Καὶ[f] συμβαίνει παρθένον ἔχειν προῖκα καὶ περὶ προικὸς ἀγωγήν[14] (ἴσως γὰρ δι᾽ ἐπιστολῆς ἡ προῖξ συνέστη) ἔτι καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν ἤτοι τὸ ὑπόβολον [τοῦτο γὰρ καὶ περὶ προικὸς ἀγωγήν][15]. Ἕτερόν ἐστιν ἔνθα τοὐναντίον ἡ γυνὴ δι᾽ ἐπιστολῆς ἢ δι᾽ ἀγγέλου τὸν ἄνδρα προτρέπεται· τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ ἤγουν δι᾽ ἐπιστολῆς τῆς γυναικὸς συστῆναι γάμον ἀδύνατον· πρὸς γὰρ τὸ γάμον κατὰ τοῦτον συστῆναι τὸν τρόπον δεῖ τὴν γυναῖκα κατελθεῖν εἰς τὸν τοῦ ἀνδρὸς οἶκον, οὐ μὴν εἰς τὸν τῆς γυναικὸς οἶκον τὸν ἄνδρα. Ἅμα γὰρ εἰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρὸς πεισθεῖσα τοῖς γράμμασιν, ὡς εἶπον, ἢ τῷ ἀγγέλῳ, συνίσταται γάμος καὶ μήπω τῆς τοῦ ἔργου συναφείας ἐπακολουθησάσης.

7 Ἐὰν[g] ὁ πάππος μαίνηται[16], ὁ πατὴρ συναινεῖ· εἰ δὲ ὁ πατήρ, ἀρκεῖ ὁ πάππος συναινῶν, εἰ σωφρονεῖ.

8 Εἴσω[h] τριετίας[17] τοῦ αἰχμαλώτου μὴ ὑποστρέφοντος ὁ υἱὸς αὐτοῦ δύναται γαμεῖν.

9 Ἐὰν[i] ὁ πατὴρ ἐπὶ τριετίαν ἠγνόηται[18], ποῦ διάγει καὶ εἰ περίεστι, δύνανται[19] οἱ ἑκατέρας φύσεως αὐτοῦ παῖδες νομίμως γα-

c. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 4. 4. p. 26. et Synopsis XXVIII. 4. 2. p. 270. — d. Ad marginem H. ἀνα. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 4. 5. p. 27. et Synopsis XXVIII. 4. 3. p. 270. — e. Ad marginem H. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. δ΄. καὶ ε΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 4. 6. p. 27. — f. Initium huius §. usque ad προικὸς ἀγωγὴν sunt Prochiri 4. 6. p. 27. Caeterum tota §. legitur in Basilicis XXVIII. 4. 6. ed. Heimbach III. p. 167. — g. Ad marginem H. κεφ. ϛ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Contius, Salmasius. Est Prochiron 4. 7. p. 27. — h. Ad marginem H. κεφ. ζ΄. περὶ αἰχμαλώτων. Est Prochiron 4. 8. p. 27. — i. Ad marginem H. κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 4. 9. pag. 27.

5. μείζωνας H.

6. Vox δὲ deest in H., sed habetur in Prochiro pag. 26. Synopsi pag. 270.

cim excessisse annos, has duodecim esse maiores. Atque haec dicimus, sive alieni sive sui iuris sint, qui nuptiis iunguntur.

* Nuptiae non fiunt, nisi et qui coniunguntur, consentiant et quorum in potestate sunt. Nuptiae autem sine consensu parentum factae ratae non sunt.

* Minor annis duodecim nupta tunc legitima fit uxor, cum duodecimum annum apud virum impleverit.

* Vir absens per internuntium aut epistolam matrimonium contrahere potest, muliere in eius domum transeunte. Sed si mulier absit, id fieri nequit: mulierem enim in mariti domum deduci oportet: et si moriatur, antequam redierit, lugetur ab uxore [per annum].

* Et evenit, ut virgo habeat dotem et de dote actionem (forte enim per epistolam dos constituta fuerat) nec non ante nuptias donationem sive hypobolon.

Aliud est, cum mulier contra per epistolam aut nuntium virum sollicitat: hoc enim modo, sive per epistolam mulieris, nuptiae consistere non possunt: namque ut nuptiae hac ratione contrahantur, mulierem oportet in viri domum transire, non virum in aedes mulieris. Simulatque enim in mariti domum transierit persuasa litteris, ut dixi, vel nuntio, contrahuntur nuptiae, etiamsi ipsum concubitus opus nondum secutum fuerit.

* Si avus furit, pater consentit: si pater, sufficit avi consensus, dummodo sapiat.

* Captivo intra triennium non revertente filius uxorem ducere potest.

* Si per triennium ignoretur, ubi agat pater et an superstes sit, possunt eius liberi utriusque sexus recte nubere. Quod si

7. Pro συναπτόμενοι H. habet συνιόντες, quod quia et in Prochiro p. 26. et Synopsi p. 170. habetur, praeferendum esse videtur.

8. Quae inde a verbis ὁ δὲ usque ad finem huius §. habentur, desunt in Prochiro p. 26.

9. πλήρωσις H., sed contra Prochiron p. 27., Synopsin p. 270.

10. Vox ἤ deest in H., sed habetur in Prochiro p. 27.

11. γυναῖκαν H.

12. πενθῆται H.

13. Verba μέχρις ἐνιαυτοῦ desunt in H. et Prochiro pag. 27. eamque ob causam a me uncinis inclusa sunt.

14. Totum hoc caput abest a libro Salmasii et Soar., qui propterea glossulario deberi suspicatur. In H. desunt tantummodo, quae post verba προικὸς ἀγωγὴν leguntur.

15. Haec, quae uncinis inclusa sunt, etiam Reitzius recte neglexit. Videatur autem ex superioribus male repetita esse.

16. μαίνεται H.

17. Pro εἴσω H. οἴσω habet.

18. ἠγγνώηται H.

19. δύναται H.

μεῖν· εἰ δὲ πρὸ τῆς τριετίας οἱ παῖδες τοῦ αἰχμαλώτου ἢ τοῦ ἀπόντος γαμήσουσι καὶ δῆλόν ἐστι μὴ ἀπαρέσκειν τῷ πατρὶ τὸ πρόσωπον, ἔῤῥωται ὁ γάμος[20].

10 *Ὁ[k] ἀδίκως κωλύων γαμεῖν ἢ γαμεῖσθαι τοὺς ἰδίους ὑπεξουσίους ἢ μὴ διδοὺς προῖκα, διὰ τῶν ἀρχόντων ἀναγκάζεται ἐκγαμίζειν καὶ προικίζειν· κωλύειν δὲ δοκεῖ[21] ὁ μὴ ζητῶν μνηστείαν.*

11 *Οἰκείᾳ[l] γνώμῃ[22] γαμεῖν ἡ ὀρφανὴ δύναται· ἡ γὰρ τῶν πραγμάτων διοίκησις πρὸς τὸ ὀφφίκιον τοῦ κουράτωρος φέρεται, οὐ μὴν ὁ γάμος αὐτῆς [ὥστε δεῖσθαι τῆς συναινέσεως αὐτοῦ τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς ἀφήλικος δηλονότι, καὶ ὀφείλει προικίζειν καὶ τὴν τοῦ γάμου δαπάνην ποιεῖν].*

12 *Ὁ[m] αὐτεξούσιος τελείαν ἄγων ἡλικίαν καὶ χωρὶς συναινέσεως τοῦ πατρὸς[23] γαμεῖν δύναται.*

13 *Τὰ[n] πένθη τῶν ἀνιόντων οὐκ ἐμποδίζει τοῖς γάμοις τῶν πενθούντων.*

14 *Ὁ[o] γάμος καὶ χωρὶς προικῴων συμβολαίων συνίσταται, δηλονότι παραφυλαττομένης τῆς τοῦ νόμου παρατηρήσεως.*

15 *Δεῖ[p] τοὺς ἐν ἀξιώματι μέχρι καὶ τοῦ πρωτοσπαθαρίου[24] γάμους μὴ συναλλάσσειν[25], εἰ καὶ μὴ[26] προικῷα συγγράψαιεν συμβόλαια. Οἱ δὲ λοιποὶ ἄνευ[27] γραμμάτων συμβολαίων γάμους συναλλαττέσθωσαν[28].*

16 *Ἡ[q] διάταξις βούλεται, μηδένα πραγματεύεσθαι γάμον ἑαυτῷ διὰ βασιλικῆς ἀντιφωνήσεως, ἐπειδή[29] φησι καὶ δημευέσθω καὶ μηδὲ παῖδες ἔστωσαν οἱ τικτόμενοι, κἂν συγχώρησιν[30] πορίσηται περὶ αὐτῶν.*

17 *Ἡ[r] αὐτεξουσία τελείαν ἄγουσα ἡλικίαν καὶ ἄκοντος τοῦ πατρὸς νομίμως συνάπτεται ἀνδρί.*

18 *Ἐὰν[s] ὀρφανὴ πληρώσῃ[31] τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν καὶ ἕτερον ἕνα χρόνον καὶ δώσῃ[32] τοὺς λόγους ὁ ἐπίτροπος, οὕτω[33] δύναται ταύτην γαμεῖν.*

k. Ad marginem H. *βϊ. κη΄. τϊ. δ΄. κεφ. δ΄.* Salm. *κη΄. α΄. θ΄.* Est Prochiron 4. 10. p. 28. — l. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ ὀρφανῆς.* Salm. *κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 4. 11. pag. 28. — m. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ια΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 4. 12. p. 28. — n. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. ιβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. et Contius. Est Prochiron 4. 13. p. 28. — o. Ad marginem H. *βϊ. κη΄. τϊ. δ΄. κεφ. νδ΄. περὶ προικῴων συμβολαίων.* Similiter Salm. et Contius. Est Prochiron 4. 14. p. 29. — p. Ad marginem H. *ἀνα. τὰ αὐτὰ περὶ ἀξιωμάτων.* Contius, Salmasius *τὰ αὐτά.* — q. Ad marginem H. *βϊ. μη΄. τϊ. β΄. κεφ. μ΄.* Salm. *κη΄. ε΄. μ΄.* Sumpta haec sunt ex Synopsi XXVIII. 5. 40. p. 275. — r. Ad marginem H. *κεφ. μα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 4. 15. p. 29. — s. Ad marginem H. *ἀναγν. κεφ. μβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 4. 16. p. 29.

20. Post haec apud Contium haec intruduntur: *ὁ πατὴρ ὁ μὴ ἐναντιούμενος τοῖς γάμοις τοῦ παιδὸς συναινεῖν δοκεῖ καὶ τὸν ἐκ τούτου τικτό-*

ante triennium liberi captivi aut absentis nupserint et certum est, eam personam patri non displicere, ratae sunt nuptiae.

* Qui liberos suos aut nubere aut uxorem ducere iniuste prohibet aut dotem non dat, per praesides cogitur desponsare ac dotare. Prohibere autem videtur, qui conditionem non quaerit.

* Proprio arbitrio orba nubere potest. Bonorum enim administratio ad curatoris officium refertur, non nuptiae. Itaque administratio rerum minoris consensu illius indiget, isque dotare ac nuptiarum sumtus facere debet.

* Emancipatus iustam habens aetatem etiam absque patris consensu nuptias potest contrahere.

* Adscendentium luctus nuptiis lugentium impedimento non est.

* Nuptiae etiam sine tabulis dotalibus consistunt, custodita scilicet legum observantia.

Positos in dignitate ad protospatharium usque nuptias contrahere non oportet, nisi et instrumenta dotalia conscribant. Reliqui autem sine his instrumentis matrimonium ineant.

Constitutio vult, ne quis nuptias sibi conciliet per rescriptum principis; alioquin, ait, et publicator neque iusti liberi sunto, qui procreantur, etiamsi indulgentiam circa hos impetraverit.

* Emancipata perfectam agens aetatem et invito patre viro legitime nubit.

* Si orba quintum et vicesimum annum impleverit et unum insuper annum tutorque rationes reddiderit, tunc eam poterit ducere.

μενον ἔκγονον ἀναγκάζεται τρέφειν. Quae quidem nec in reliquis Harmenopuli libris habentur, et ex Synopsi XXVIII., 4. 30. p. 270. hausta sunt.

21. *δωκεῖ* Reitzius ex errore typographi.

22. Tota §. 11. in veteri libro Contii defuit; sed in H. adest usque ad verba *οὐ μὴν ὁ γάμος αὐτῆς*, licet reliqua et ibi desint; quae quidem nec in Prochiro p. 28. leguntur.

23. *χωρὶς τῆς τοῦ πατρὸς συναινέσεως* H., quod praestare videtur, quia est et in Prochiro p. 28.

24. *πρωτωσπαθαρίου* H.

25. *συναλάσσειν* H.

26. Pro *καὶ μὴ* H. habet *μὴ καί.*

27. Pro *ἄνευ* H *ἄνω* habet.

28. Contius notat permulta in veteri libro addi de instrumentis dotalibus ex Nov. Leonis et Constantini, quod instrumenta illa sub tribus testibus fiant et caet., quae quidem omnia in reliquis libris Harmenopuli desiderantur.

29. Pro *ἐπειδὴ* H. *ἐπεὶ* habet.

30. *συγχώρισιν* H.

31. *πληρώσοι* H.

32. Pro *δώσῃ* H. *δόσει* habet.

33. *οὕτως* H.

19 *Τὸν*[t] *γάμον οὐ τὸ συγκαθευδῆσαι ἀλλήλοις τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα συνίστησιν, ἀλλ' ἡ γαμικὴ συναίνεσις.*

20 *Ὅτε*[u] *περὶ*[34] *τοῦ γάμου τῆς ἀνήβου καὶ ὀρφανῆς κόρης ἀμφιβάλλουσι μήτηρ καὶ συγγενεῖς καὶ ἐπίτροποι, ὀφείλει ὁ ἄρχων τὰ περὶ τούτου διακρίνειν.*

21 *Ὁ*[v] *πρὸς ἐλευθέραν μὴ ποιησαμένην πόρον ἐκ τοῦ σώματος ἔχων συνήθειαν οὐ παλλακὴν*[35] *ἀλλὰ γαμετὴν αὐτὴν ἔχειν δοκεῖ.*

22 *Οὐ*[w] *δύνανται οἱ παῖδες διαλύειν τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν γάμους εἰς βλάβην*[36] *καὶ ζημίαν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν τὰς προῖκας καὶ τὰς προγαμιαίας δωρεὰς ἐπιδεδωκότων.*

23 *Καὶ*[x] *κατὰ τὰ*[37] *παρ' ἡμῶν ἀρτίως εὐσεβῶς*[38] *νομοθετηθέντα ὁ ἐν σωφροσύνῃ διάγων μὴ ἀναγκαζέσθω πρὸς γάμον ἐλθεῖν παρὰ τοῦ ἰδίου πατρός, κἂν ὑπεξούσιός ἐστιν*[39].

24 *Υἱὸς*[y] *ὑπεξούσιος ἀσώτως πολιτευόμενος μὴ παραιτείσθω γάμον.*

25 *Καὶ*[z] *τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις γέγραπται νόμος, ὡς ἡ ὑπερβᾶσα*[40] *τὸν πέμπτον καὶ εἰκοστὸν χρόνον τῆς ἡλικίας δύναται ἐπιῤῥίπτειν*[41] *ἑαυτήν, ᾧτινι βούλεται, μηδαμῶς ἐκ ταύτης τῆς*[42] *αἰτίας δυναμένου τοῦ πατρὸς γράφειν*[43] *ταύτην ἀπόκληρον· διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, ἵνα εἰ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς περὶ τὸν γάμον αὐτῆς ἐῤῥαθύμησε, μὴ ἐξεῖναι αὐτῇ, ᾧτινι βούλεται, ἑαυτὴν ἐπιῤῥί-*

t. Ad marginem H. βί. κη΄. τί. δ΄. κεφ. δ΄. Salm. et Cont. κη΄. δ΄. λ΄. Est Prochiron 4. 17. p. 29. Huc refertur id quod in H. deest scholium:

Τὴν σύστασιν τοῦ γάμου οὐ τὸ συγκοιμηθῆναι τὸν ἄνδρα τῇ γυναικὶ ποιεῖ, ἀλλ' ἐὰν συμφωνήσωσι πρὸς ἀλλήλους περὶ γάμου οἱ μέλλοντες συνευνάζεσθαι· καὶ ψιλὴν εἰ ποιήσωνται τὴν συναίνεσιν, ὁ γάμος συνίσταται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὸ παλαιὸν τὸ παρὸν διδάσκει κέλευμα· σήμερον δὲ οὐ ψιλῇ συναινέσει ὁ γάμος συνίσταται, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἱερολόγοις προβῇ, οὔτε γάμος συνίσταται, οὔτε κωλύονται οἱ συναλλάσσοντες ἀπ' ἀλλήλων χωρίζεσθαι. Καὶ τοῦτο διετυπώσατο διὰ νεαρᾶς ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος καῖσαρ Λέων (*λέον* Reitzius) *ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ τρισμακάριστος βασιλεὺς καῖσαρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός· καὶ τῆς ἱερολογίας τελουμένης, κἂν μὴ ὁ γάμος προβῇ καὶ σύμμιξις τῶν συμφωνησάντων, γάμος εἶναι δοκεῖ καὶ τὸ συνάλλαγμα ἄλυτον. Εἰς τί δὲ τὸ παρὸν κέλευμα συμβαλεῖταί σοι, ἄκουσον· ἐάν τις τελευτῶν εἴπῃ, δότω ὁ κληρονόμος μου τῇ ἀνεψιᾷ μου τῇ δεινί ι΄. ιι., ὅτε γάμον ποιήσῃ, φθά-*

Substantiam nuptiarum non viri cum muliere concubitus facit, sed si qui concubituri inter se de coniugio consenserint: et licet nudum adhibuerint consensum, nuptiae constant. Sed haec secundum morem antiquum praesens docet praeceptum: hodie autem in nudo consensu nuptiae non consistunt, sed nisi et benedictio sacerdotalis accesserit, neque coniugium contrahitur, neque contrahentes a se invicem separari prohibentur. Et hoc sanxit per novellam inter principes celeberrimus imperator Leo Philosophus et beatissimus princeps caesar Alexius Comnenus: et subsecuta benedictione, etsi nuptiae non procedant, et commixtio eorum qui consenserunt, matrimonium esse videtur, contractusque est indissolubilis. Ad quid vero hoc praeceptum tibi profuturum sit, audi. Si quis moriens dixerit, heres meus illi consobrinae meae decem dato, cum nuptias contraxerit, et haec mulier cum aliquo

* Nuptias non mutuus viri et mulieris concubitus, sed consensus nuptialis facit.

* Quando circa nuptias impuberis et orbae puellae mater et cognati cum tutoribus dissentiunt, praeses eam rem diiudicare debet.

Qui cum muliere libera, quae quaestum corpore non fecerit, consuescit, non concubinam sed uxorem eam habere videtur.

* Non possunt liberi matrimonia pro se contracta dissolvere in fraudem et damnum eorum, qui dotem aut ante nuptias donationem pro ipsis dederunt.

* Etiam secundum illa, quae nos nuper pie sancivimus, filius temperanter vivens a patre ne cogatur uxorem ducere, licet in eius sit potestate.

* Filiusfamilias luxuriose vivens nuptias ne recusato.

* Et a decessoribus nostris statuta est lex, posse eam, quae vicesimum quintum aetatis annum excessit, se cuicumque libuerit, proiicere, neque ex hac caussa patrem posse eam exheredare. Ideo sancimus, etiamsi pater circa nuptias eius cessaverit, non licere illi, cuicumque velit, se proiicere, sed in urbe quidem Constantinopolitana indicet praefecto urbi vel quaestori, in provinciis

σῃ δὲ ἡ τοιαύτη γυνὴ περὶ γάμου συμφωνίαν ποιήσασθαι πρός τινα, κἂν μὴ συγκοιμηθῇ τῷ ταύτης ἀνδρί, λήψεται τὰ ί. ιι. τὰ λόγῳ ληγάτου καταλειφθέντα αὐτῇ· οὐ γὰρ τὸ συγκαθευδῆσαι, ἀλλ' ἡ τῶν συναλλαττόντων συναίνεσις καὶ ἀρέσκεια τὸν γάμον ἀποτελεῖ.

pactum de nuptiis celebraverit, etiamsi cum suo viro non concubuerit. accipiet illa decem, legati nomine ipsi relicta: non enim concubitus, sed consensus et placitum contrahentium nuptias efficit·

u. Ad marginem H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 4. 18. p. 29. et Basilica XXVIII. 4. 25. ed. Heimbach III. p 181. — v. Ad marginem H. ἀνα. βϊ. κη'. τϊ. δ'. κεφ. ια'. Similiter Salm. et Contius. Est Synopsis XXVIII. 4. 11. p. 270. — w. Ad marginem H. κεφ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ Contius. Est Prochiron 4. 21. p. 30. — x. Ad marginem H. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. et Cont. Est Prochiron 4. 22. p. 30. seq. — y. Ad marginem H. κεφ. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ιδ'. Est Prochiron 4. 23. p. 31. — z. Ad marginem H. τοῦ μ. τίτλου. Similiter Contius et Salm. Est Prochiron 4. 24. p. 31.

34. ὅτι H.

35. παλακὴν Reitzius ex errore typographi.

36. βλάβειν H.

37. Vox τὰ deest in H.

38. εὐσεβὸς H.

39. Pro ἐστιν H. ἢ habet, sed contra Prochiron p. 31.

40. ὑπερβάσασα H.

41. Pro ἐπιῤῥίπτειν H. ἐπιῤῥίπτει habet.

42. τῆς deest in H.

43. γράφην H.

πτειν, ἀλλὰ μηνυέτω ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει τῷ ἐπάρχῳ ἢ τῷ κοιαίστωρι, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τῷ κατὰ τόπον ἄρχοντι· καὶ αὐτοὶ ἀναγκαζέτωσαν τοὺς αὐτῆς γονεῖς ἐκγαμίζειν καὶ προικίζειν κατὰ τὴν τῆς περιουσίας αὐτῶν δύναμιν.

26 Μηδεὶς[zz] μυστικῶς στεφανούσθω, ἀλλὰ παρόντων πλειόνων, ὁ γὰρ τοῦτο κατατολμήσας ἐργάσασθαι σωφρονιζέσθω τιμωρούμενος, δηλονότι καὶ τοῦ ἱερέως, ὡς τοῖς ἀπρεπέσιν ἑαυτὸν ἐμβάλλοντος[44], τὰς ἀξίας εὐθύνας εἰσπραττομένου κατὰ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων διάταξιν.

ΤΙΤΛ. Ε῀. ΠΕΡΙ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΝΟΜΟΥ[1].

1 Τοῖς[a] κληρικοῖς ἐπιτέτραπται νομίμους ἔχειν τὰς γυναῖκας[2].

2 Οἱ[b] ψάλται καὶ ἀναγνῶσται δύνανται νομίμως γαμεῖν.[3] Οἱ δὲ ὑποδιάκονοι καὶ πρεσβύτεροι καθάπαξ κεκώλυνται·[4] ὅθεν εἰ παρὰ ταῦτα γάμῳ κοινωνήσουσιν, ἐκπίπτουσι τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν γυμνοῦνται.

3 Ἡ[c] κατὰ γνώμην[5] τοῦ πατρὸς γάμῳ συναλλάξασα δύναται καὶ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἐπιμένειν[6] τῷ γάμῳ· καὶ οὐ δοκεῖ προσκρούσαι ὡς εὔλογον αἰτίαν παρέχουσα[7].

4 Ὁ[d] αἰχμάλωτον ἀγοράσας καὶ ταύτῃ μιγεὶς[8] ὡς γυναικί, ὡς προσλήψει δοκῶν αὐτῇ συγχωρεῖν τὸ τίμημα, εἰς τὴν φυσικὴν εὐγένειαν[9] αὐτὴν ἀνατρέχειν συγχωρεῖ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς[10] τικτομένους παῖδας νομίμους ἔχειν[11].

---

zz. Ad marginem H. τοῦ αὐτοῦ περὶ μυστικοῦ δείπνου. Salm. Cont. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 4. 27. p. 34. — a. Ad marginem H. ἀναγν. βῑ. γ′. τῑ. α′. κεφ. ϛ′. περὶ κληρικῶν. Est Prochiron 5. 1. p. 35. — b. Est Prochiron 5. 2. p. 35. — c. Ad marginem H. κεφ. γ′. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salmasius. Est Prochiron 5. 3. p. 35. — d. Ad marginem H. κεφ. δ′. τοῦ αὐτοῦ περὶ αἰχμαλώτων. Est Prochiron 5. 4. p. 35.

44. ἐμβάλοντος H.

1. Sic C. alii. Apud quosdam additur περὶ κληρικῶν. H. περὶ ἀκριβείας γάμου, quod et Reitzius habet.

2. Pro τὰς γυναῖκας H. habet γαμεῖν, sed contra Prochiron p. 35. Nimirum in H. oculus librarii ad id, quod sequitur γαμεῖν aberravit. Vide notam sequentem.

3. Verba οἱ ψάλται — νομίμως γαμεῖν desunt in H., sed habentur in Prochiro p. 35.

4. καὶ κώλυνται H.

5. Haec tota §. 3. deest in libro Contii, sed habetur in H., libro Salmasii, editione principe.

6. ἐπιγμένειν H.

7. Pro παρέχουσα H. παρέχεται ha-

autem praesidi loci: et hi cogant parentes eam elocare et dotare pro falcultatium modo.

Nemo clanculum coronator, sed coram pluribus. Qui enim hoc sustinuerit facere, plectatur ac puniatur: quin et sacerdos, utpote rebus indecentibus se interponens, condignas luat poenas secundum canonum ecclesiasticorum sanctionem.

TIT. V. * DE CIVILI MATRIMONII RIGORE.

* Clericis permissum est legitimas habere uxores.

* Cantores et lectores legitimum possunt inire matrimonium. Sed hypodiaconi et presbyteri omnino prohibentur. Unde, si contra haec nuptias contrahant, sacerdotio excidunt et dignitatem amittunt.

* Quae voluntate patris matrimonium contraxit, potest etiam adversus patris voluntatem in coniugio permanere; neque videtur delinquere tamquam iustam offensionis caussam praebens.

* Qui captivam emit eique ut uxori miscetur, ex praesumtione videtur illi pretium remisisse eamque in naturalem ingenuitatem redire patitur et liberos ex ea progenitos habet legitimos.

---

bet. Caeterum unus ex Anonymis Reitzii male correxit: *καὶ οὐ δοκεῖ τοῦ προσκρούσαι εὔλογον αἰτίαν παρέχειν.*

8. Pro *μιγεὶς* H. *μηγεὶς* habet.

9. *ἐγγένειαν* H.

10. Pro *αὐτῆς* H. *αὐτοῖς* habet.

11. Post haec in codd. M. A. B. et H. haec in Harmenopuli contextum intruduntur: *βϊ. κη΄. τϊ. η΄. κεφ. γ΄.* (*κη΄. η΄. κγ΄.* M. A. B.) *περὶ ἐκδικήσεως τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς* (haec desunt in M. A. B.) *Ἡ γυνὴ τοῦ γάμου συνεστῶτος ἐν ἀπορίᾳ τοῦ ἀνδρὸς τὰ ὑποκείμενα πράγματα τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς καὶ τῆς προικὸς καὶ τῶν ἐξωπροίκων* (*τοῦ καὶ τῶν ἐξ ὀπροίκων* H.) *ἐκδικήσασα καὶ κατέχουσα οὐ δύναται ταῦτα ἐκποιεῖν, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῶν ἀναγκάζεται καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τοὺς παῖδας ἀποτρέφειν.* *Basilicorum XXVIII.* 8. 3. *De vindicatione rerum mariti, quae suppositae sunt. Mulier constante matrimonio si vir inops factus sit, supposita viri bona pro donatione ante nuptias et dote et paraphernis vindicans et detinens ea alienare non potest, sed ex iisdem et virum et liberos alere cogitur.* Etiam Contius hanc rem in ms. invenisse censendus est, licet ex Basilicorum XXVIII. 12. 2. haustam esse dicat.

ΤΙΤΛ. ϛʹ.[1] ΠΕΡΙ ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΑΣ ΔΩΡΕΑΣ.

1 Τὰ[a] γαμικὰ κέρδη καὶ μὴ κληρονομοῦντες[2] τοὺς γονεῖς οἱ παῖδες ἐχέτωσαν, ὅτι ὁ νόμος τῆς τῶν ἰδιωτῶν γνώμης ἰσχυρότερός ἐστιν· ὅθεν τὸ ἐκ νόμου διδόμενόν τινι κέρδος ἰδιώτης παντάπασιν ἀφαιρεῖσθαι οὐ δύναται.

2 Εἰ[b] πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου[3] τέκοι γυνὴ πρὸς τῷ πέρατι τοῦ ἔτους, ὥστε εἶναι ἀναμφισβήτητον τὸ μὴ τὴν γονὴν ἐκ τοῦ προτέρου καθεστᾶναι συνοικεσίου, παντοίως αὐτὴν στερεῖσθαι θεσπίζομεν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν ὑποκείμενον.

3 Τὴν προῖκα[c] μὴ[4] εἰσενεγκαμένην μὴ δύνασθαι τὰ τοῦ ἀνδρὸς οἰκειοῦσθαι διὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, καὶ ὁ μὴ τὴν διὰ γάμον ἐπιδοὺς δωρεὰν ἀνὴρ οὐ λαμβάνει τι ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικός, εἰ μὴ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ δωρήσασθαί τι ἢ καταλεῖψαι βουληθείη.

ΤΙΤΛ. Ζʹ.[1] ΠΕΡΙ ΓΑΜΩΝ ΚΕΚΩΛΥΜΕΝΩΝ.

1 Ἡ[a] συγγένειά[2] ἐστιν ὄνομα γενικόν. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρία· εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου. Καὶ ἀνιόντες μέν εἰσιν οἱ ἡμᾶς γεγεννηκότες· ὁποῖοι[3] πατήρ, μήτηρ, πάππος καὶ μάμμη καὶ οἱ τούτων ἀνώτεροι. Κατιόντες δὲ οἱ ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι[4], οἷον υἱός, θυγάτηρ, ἔγγονος[5], ἐγγόνη[6] καὶ οἱ ἔτι[7] τούτων κατώτεροι. Ἐκ πλαγίου δὲ οἱ μήτε ἡμᾶς γεγεννηκότες[8], μήτε ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι, τῆς δὲ αὐτῆς γονῆς καὶ ῥίζης ἡμῖν κεκοινωνηκότες·[9] οἷον ἀδελφός, ἀδελφή, θεῖος, θεῖα, ἀνεψιός, ἀνεψία, ἐξάδελφος, ἐξαδελφὴ καὶ οἱ ἐκ τούτων καταγόμενοι.

2 Ἑκάστη[b] δὲ τάξις συγγενείας ποικίλους ἔχει καὶ διαφόρους

a. Ad marginem H. *ἀνα. βῑ. κηʹ. τῑ. ιϐʹ. κεφ. ϐʹ.* — b. Ad marginem H. *ἀνα. κεφ. δʹ. τοῦ αὐτοῦ.* — c. Ad marginem H. *ἀνα. βῑ. μηʹ. τῑ. γʹ. κεφ. ϐʹ.* — a. Ad marginem H. *ἀνα. βῑ. κηʹ. τῑ. εʹ. κεφ. αʹ.* Similiter Salmasius Contius et codd. Meerm. Est Theophilus ad pr. Inst. de legitima agnatorum successione (III. 2.) et Prochiron 7. 1. p. 47. — b. Sunt eadem ll. cc.

1. Haec rubrica habetur in C. H. M. A. B., apud Reitzium omissa est. Habuere hunc titulum etiam Contius et Soar. in libris mss. Firmatur etiam testimonio Prochiri p. 37. Quae sub hoc titulo collocavi fragmenta, librorum mss. auctoritatem secutus, apud Reitzium hoc loco non habentur, sed alias intruduntur. Vide notas sequentes.

2. Apud Reitzium est IV. 7. §. 12. titulo *περὶ δευτερογαμούντων*.

3. Apud Reitzium est IV. 6. §. 36. titulo *περὶ βαθμῶν συγγενείας καὶ γάμων κεκωλυμένων*.

4. Apud Reitzium est IV. 7. §. 13. *περὶ δευτερογαμούντων*. Ultima huius fragmenti verba *αὐτῷ δωρήσασθαι ἢ καταλεῖψαι βουληθείη* ex titulo sexto quem fecimus, habet etiam C., cum

TIT. VI. DE ANTE NUPTIAS DONATIONE.

Lucra nuptialia liberi habeant, licet parentum haeredes non fuerint, quia lex privatorum voluntate potentior est, unde lucrum lege datum privatus adimere omnino non potest.

Si intra tempora luctus sub finem anni mulier pepererit, ut ambignum non sit partum ex priori matrimonium susceptum non esse, eam omnino sancimus privari donatione ante nuptias et quoad proprietatem et quoad usumfructum.

Quae dotem non intulit, mariti bona vindicare nequit propter donationem ante nuptias; nec vir, qui eam donationem non fecit, ex bonis uxoris quicquam capit, nisi si quid ei coniux voluerit donare aut relinquere.

TIT. VII. (VI.) * DE NUPTIIS PROHIBITIS.

* Cognatio nomen est generale. Dividitur autem trifariam, in adscendentes, descendentes et collaterales. Et adscendentes quidem sunt, qui nos genuerunt: ut pater, mater, avus, avia quique his superiores sunt. Descendentes autem, qui ex nobis sunt geniti: ut filius, filia, nepos, neptis quique his sunt inferiores. Collaterales, qui neque nos genuerunt, neque e nobis sunt nati, sed eamdem stirpem ac radicem communem habent: ut frater, soror, patruus vel avunculus, amita vel matertera, fratris vel sororis filius aut filia, frater patruelis, soror patruelis [aut consobrinus, consobrina], quique ex his descendunt.

* Quisque autem cognationis ordo varios habet ac diversos

pars huius tituli superior propter foliorum quorundam excisionem deperierit tota. Ab illis enim, quae supra recitavi, verbis novum folium rectum incipit, posteaque in operis contextu haec scripta sunt *περὶ κεκωλυμένων γάμων τίτλος ζ'.* et caet. Vide et titulorum indicem.

1. Sic C. H. M. A. B., liber regius apud Soar. Apud Reitzium, qui superiorem titulum *περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς* omiserat, est titulus sextus, qui sic concipitur: *περὶ βαθμῶν συγγενείας καὶ γάμων κεκωλυμένων.* Septimum numerum etiam Contius Salm. agnovere.

2. In H. hoc loco ad marginem rubrica: *ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου περὶ βαθμῶν συγγενείας πανσαφέστατον καὶ ἐπάρεστον.*

3. Pro *ὁποῖοι* H. *οἷον* habet.

4. *γενόμενοι* H.

5. *ἔκγονος* H.

6. *ἐκγόνη* H.

7. Pro *ἔτι* H. *ἔτη* habet.

8. *γεγεννηκότες* H.

9. Verba *μήτε ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι — ῥίζης ἡμῖν κεκοινωνηκότες* in H. desunt, sed, nisi fallor, propter syllabarum *κότες* in superioribus repetitionem. Sunt etiam in Prochiro pag. 47.

βαθμούς. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἁπλουστέρα τις καὶ εὐχερὴς[10] ἡ κατάληψις τῶν βαθμῶν· ἕκαστον γὰρ τούτων τῶν προσώπων βαθμὸν[11] ἀποτελεῖ· καὶ ἁπλῶς ὅσαι γεννήσεις[12] τοσοῦτοι καὶ βαθμοί. Δυσχερεστέρα δὲ καὶ οὐκ εὐκατάληπτός ἐστιν ἡ τῶν ἐκ πλαγίου βαθμῶν εὕρεσις· δεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐκ εὐθέως τρέχειν ἐπὶ τὸ ἐκ πλαγίου πρόσωπον, ἀλλὰ πρότερον ποιεῖσθαι τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τοὺς ἀνιόντας, μέχρις οὗ ἐπιστῶμεν τῷ αἰτίῳ ἐκείνῳ τῆς γεννήσεως τοῦ ἐκ πλαγίου· εἶτα[13] τοῦτο εὑρόντας κατιέναι ἐπὶ τὸ ζητούμενον πρόσωπον τοῦ[14] ἐκ πλαγίου· καὶ οὕτω ποιήσαντας ἀριθμεῖν τὰς γεννήσεις τὰς συναγομένας, τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς ἀνόδου, τοῦτο δὲ ἐπὶ τῆς καθόδου· ἑκάστην γὰρ γέννησιν ἐν ἰδιάζοντι τάττων βαθμῷ ποιοῦ[15] τὸν ἀριθμόν.

3 *Καὶ*[c] *ἐπὶ μὲν τῶν κατιόντων εὐχερὲς τοῦτο· οἷον ὁ υἱός μου πόστου[16] μού[17] ἐστι βαθμοῦ; ἐγὼ ἔτεκον, ἰδού, μία γέννησις ἕνα βαθμὸν ἀπετέλεσεν· οὐκοῦν πρώτου μού[18] ἐστι βαθμοῦ. Ὁ ἔκγονος πόστου[19]; ἐγὼ ἐγέννησα τὸν υἱόν, καὶ ὁ υἱὸς τὸν ἔκγονον, ἰδού, δύο γεννήσεις δύο βαθμοὺς ἀπετέλεσαν· οὐκοῦν ὁ ἔκγονος δευτέρου ἐστὶ βαθμοῦ· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ προεκγόνου[20] ἐφεξῆς καὶ ἀπεκγόνου. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀνιόντων· ὁ πατὴρ πόστου[21] ἐστὶ βαθμοῦ; ἐμὲ ἐγέννησεν ὁ πατήρ· ἰδοὺ μία γέννησις ἕνα βαθμὸν ἀπετέλεσεν· ὥστε οὖν πρώτου μού[22] ἐστι βαθμοῦ. Ὁ πάππος πόστου[22]; ἐμὲ ὁ πατὴρ ἐγγέννησεν[23], τὸν πατέρα ὁ πάππος, ἰδού δύο γεννήσεις δύο βαθμοὺς ἀπετέλεσαν· ἔστιν οὖν ὁ πάππος δευτέρου βαθμοῦ. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ μητρὸς καὶ μάμμης καὶ πάντων τῶν ἀνιόντων ἀῤῥένων τε καὶ θηλειῶν.*

4 *Ἐπὶ*[d] *δὲ τῶν ἐκ πλαγίου, ὡς εἴρηται, δεῖ ἀνιέναι ἐπὶ τὸ τῆς συγγενείας αἴτιον πρόσωπον τὰς γεννήσεις ἀριθμοῦντα καὶ πάλιν κατιέναι ψηφίζοντα τὰς γεννήσεις, μέχρις οὗ ἔλθωσιν εἰς τὸ πρόσωπον, περὶ οὗ ἡ ζήτησις. Εἰ γάρ τις σε ἐρωτήσῃ·[23a] ὁ ἀδελφός σου πόστου[24] ἐστὶ βαθμοῦ; λέγε δευτέρου. Ἀνέρχου[25] πρὸς τὸν[26] πατέρα· ἰδού[27], μία γέννησις ἀπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς σὲ ἕνα βαθμὸν ἀπετέλεσεν. Εἶτα ἐπειδὴ εὗρες τὸ αἴτιον τῆς γεννήσεως πρόσωπον, κάτελθε πρὸς τὸν ἀδελφόν προστιθεὶς ἐνταῦθα δευτέραν γέννησιν· ἰδού, δύο γεννήσεις δύο βαθμοὺς ἀπετέλεσαν· οὐκοῦν*

c. Est Prochiron l. c. p. 48. — d. Est Prochiron l. c. p. 49.

10. Pro *εὐχερὴς* H. *εὐχερὶς* habet.
11. *βαθμῶν* H.
12. *γενήσεις* H.
13. *εἶττα* H.
14. *τὸ* H., sed contra Prochiron pag. 48.
15. *ποίει* H.
16. Sic Prochiron pag. 48. Reitzius ex Theophilo, *πόσου* H. alias.
17. Sic H. alias, *μοι* Reitzius.
18. Sic H. Prochiron pag. 48., *μοι* Reitzius.
19. Sic Prochiron p. 48., *πόσου* H.

gradus. Sed in adscendentibus quidem et descendentibus simplicior et facilis est graduum numeratio: harum enim personarum unaquaeque absolvit gradum: et uno verbo, quot generationes, totidem sunt gradus. Perplexior autem neque numeratione tam facilis est collateralium graduum inventio. Nec enim nos statim oportet ad personam collateralem transcurrere, sed ante adscendere ad superiores, donec ad ipsum auctorem huius collateralis cognationis perveniamus eoque invento deinde relabi ad personam collateralem, de qua quaeritur; atque ita facientes collectas generationes enumerare, tam in adscensu quam in descensu: unamquamque enim generationem in singulari collocans gradu collige numerum.

* Et in descendentibus hoc quidem est facile: velut, filius meus quoto mihi est gradu? Ego eum genui; ecce una generatio unum gradum fecit: itaque primo mihi est gradu. Nepos quoto? Ego filium genui, filius nepotem; ecce duae generationes duos fecerunt gradus: itaque nepos secundo est gradu. Idem est deinceps in pronepote et abnepote. Et similiter in adscendentibus. Pater quoto est gradu? Pater genuit me; ecce una generatio unum absolvit gradum: adeoque primo mihi est gradu. Avus quoto? Me genuit pater, patrem avus; ecce duae generationes duos absolverunt gradus: avus igitur secundo est gradu. Idem est et in matre et avia omnibusque adscendentibus, tam maribus quam feminis.

* At in collateralibus, ut dictum est, oportet eum qui generationes enumerat, adscendere ad auctorem cognationis ac rursus descendere numerando generationes, donec ad eam personam, de qua quaeritur, perveniatur. Si quis enim te roget, frater tuus quoto est gradu? responde, secundo. Adscende ad patrem: ecce una generatio a patre ad te unum absolvit gradum. Tum quandoquidem auctorem generis invenisti, descende ad fratrem, addens hic alteram generationem: ecce duae generationes duos effecere gradus. Itaque recte fuit dictum, fratrem secundo esse gradu.

20. Sic et Prochiron p. 48. ἐκ προγόνου H.

21. Sic et Prochiron p. 49. πόσου H.

22. Sic et H. Prochiron p. 49. μοι Reitzius.

23. Sic H. Prochiron p. 49. Inverso ordine ἐγέννησεν ὁ πατὴρ Reitzius.

23 a. ἐρωτήσει H.

24. πόσου H., sed contra Prochiron pag. 49.

25. Pro ἀνέρχου H. ἀνάρχει γὰρ habet, sed illud est etiam in uno libro Prochiri p. 49.

26. τὸν deest in H., sed contra Prochiron p. 49.

27. καὶ ἰδοὺ H., sed contra Prochiron p. 49.

καλῶς εἴρηται ὡς ὁ ἀδελφὸς δευτέρου βαθμοῦ ἐστι. Πάλιν ἐάν τίς σε ἐρωτήσῃ[28], ὁ θεῖός σου πόστου[29] ἐστὶ βαθμοῦ; λέγε τρίτου· ἀνάγκη γάρ σε ἀνιέναι[30] ἐπὶ τὸν σὸν πατέρα καὶ λέγειν, ἐμὲ ἐγέννησεν ὁ πατήρ, τὸν πατέρα ὁ πάππος, ἰδού, δύο γεννήσεις· ὁ αὐτὸς πάππος[31] τὸν ἐμὸν θεῖον, ἰδού, τρεῖς γεννήσεις τρεῖς ἀπετέλεσαν βαθμούς·[32] ὥστε τρίτου μοί[33] ἐστι βαθμοῦ[34] ὁ θεῖος. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἑξῆς τῷ αὐτῷ προσέχων κανόνι δύνασαι καταλαβεῖν τοὺς βαθμούς[35].

5 *Ἀθέμιτος[e] γάμος[36] ἐστὶν ὁ μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων· ἐπὶ δὲ τῶν κεκωλυμένων ὁ ἐκ πλαγίου καὶ ἀγχιστείας.*

6 *Ὁ[f] ἀθέμιτον γάμον ποιήσας ἀφαιρεῖται τὴν ἀξίαν καὶ δημεύεται καὶ ἐξορίζεται· εἰ δὲ εὐτελής ἐστι, καὶ τὸ σῶμα μαστίζεται.*

7 *Ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων[g] γάμων καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς πράγματα καὶ τὰ διδόμενα τούτῳ εἰς προῖκα[37] ἀφαιροῦνται παρὰ τοῦ δημοσίου, καὶ εἰ μὲν ἔχει παῖδας ἐκ προτέρων ἐννόμων γάμων, δίδονται· εἰ δὲ μή, δημόσια γίνονται.*

8 *Οἱ ἀπὸ κεκωλυμένων[38] γάμων τικτόμενοι παῖδες οὐδὲ τῆς τῶν νόθων ἀξιοῦνται προσηγορίας οὐδὲ διαδέχονται κατά τι τὸν ἴδιον πατέρα.*

9 *Τοὺς[h] κεκωλυμένους γάμους ὁρίζομεν οὕτως· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀνιόντων[38a] εἰς ἀπέραντον ὁ γάμος κεκώλυται, κἂν μὴ ἐξ ἐννόμων ὦσι γάμων· οὐ δύναται γάρ τις λαμβάνειν τὴν ἰδίαν μάμμην οὐδὲ τὴν ἐκγόνην, εἴτε φυσικαί εἰσιν εἴτε θεταί· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐλύθη ἡ θέσις τῷ τρόπῳ τῆς αὐτεξουσιότητος· αἰσχυνέσθω γὰρ τῇ νῦν[39] ἢ πάλαι[40] τοῦ πάππου προσηγορίᾳ.*

10 *Καὶ[i] μεταξὺ δὲ τῶν ἐκ πλαγίου προσώπων ἔστι[40] τις κώλυσις· τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου ἢ τῆς ἀδελφῆς μου θυγατέρα λαμβάνειν*

e. Ad marginem H. *ἀνα. βί. κη'. τί. δ'. περὶ ἀθεμίτου γάμου.* Salm. *κη'. δ'. λδ'.* Est Synopsis XXVIII. 1. 34. pag. 272. — f. Ad marginem H. *ποινὴ ἀθεμιτογαμίας βί. κη'. τί. ϛ'. κεφ. α'.* Similiter Salm. — g. Ad marginem H. *βί. κη'. τί. ϛ'. κεφ. α'.* Similiter Salm. — h. Ad marginem H. *βί. κη'. τί. ε'. κεφ. β'.* Similiter Contius. Est Prochiron 7. 2. p. 50. — i. Ad marginem H. *ἀναγ. τὰ αὐτά.* Est Prochiron 7. 3–5. pag. 51. Huc refertur scholium, quod in solo C. apparet ibique a tertia manu scriptum est:

.....*Ψελλοῦ... τὸν βασιλ. κυρ. μχ.* (lege *Ψελλοῦ ἐκ τῶν πρὸς βασιλέα κυρὸν ...*). *Δισεξαδέλφου παῖδα σῆς οὐ πρὸς γάμον λάβῃς, ἐρωτῶν ἄνδρα τηροῦντα νόμους. Φθεῖραι δὲ ταύτην ἀνερωτήτως φθάσας ἔχεις ἀδιάσπαστον, ἴσθι, τὸν γάμον.*

Pselli versus ad imperatorem dominum .... Sobrinae tuae filiae uxorem ne ducas, si virum roges, qui leges servat. Quodsi antequam eum rogares, cum ista rem habueris, scias nuptias hasce tuas inconcussas esse.

Postea in eodem libro ab eadem manu haec scripta sunt, quae qualia sint, egomet prorsus non intelligo: *πλὴν κανονικοῖς ἀφορισμοῖς στερκτέον ἑκάτεροι κρέατος ἐγκρατούμενοι οἴνου πόματος ἡμέραις σταυρωσίμοις.*

28. *ἐρωτήσει* H.

29. *πόσου* H., sed contra Prochiron pag. 50.

30. Pro *ἀνιέναι* H. *ἀναέναι ἐναι* habet.

31. Verba *ἰδοὺ δύο γεννήσεις ὁ αὐτὸς πάππος* desunt in H., sed propter

Rursus, si quis te roget, patruus tuus quoto est gradu? tertio dices. Necesse enim est te adscendere ad patrem et dicere, me genuit pater, patrem avus, en duas generationes: idem avus meum patruum, ecce tres generationes tres fecerunt gradus: itaque tertio mihi gradu est patruus. Sic quoque in aliis deinceps personis eidem inhaerens canoni poteris gradus deprehendere. *

Nefariae nuptiae sunt quae inter adscendentes et descendentes contrahuntur. Vetitae, quae inter collaterales et affines.

Nefarias contrahens nuptias dignitate spoliatur, publicatur et deportatur. Si humilis est, etiam corporali poena adficitur.

In nefariis nuptiis et viri bona et quae ei in dotem data sunt, a fisco auferuntur: et si quidem ex priori matrimonio legitimo liberos habet, his dantur; si non, publicantur.

Liberi ex vetitis nuptiis nati ne naturalium quidem liberorum nomine digni habentur neque tantillum patri succedunt.

* Illicitas nuptias sic definimus. In adscendentibus quidem in infinitum nuptiae vetitae sunt, etiamsi ex illegitimo orti sint matrimonio. Neque enim quis aviam suam aut neptem ducere potest, sive naturales sint sive adoptivae, etsi vel maxime adoptio per emancipationem dissoluta fuit: pudori enim sit ei quondam avi appellatio.

* Etiam inter personas collaterales quaedam est probibitio. Fratris enim mei aut sororis meae filiam uxorem ducere non licet:

homoeoteleuton. Habentur etiam in Prochiro p. 50.

32. Sic Prochiron p. 50. H.; *ἀπετ. βαθμοὺς* Reitzius.

33. *μου* H., sed contra Prochiron pag. 50.

34. *βαθμοῦ ἐστι* H., sed contra Prochiron p. 50.

35. Hoc loco Reitzius multa interposuit, quae nos, codd. mss. auctoritatem secuti, initio tituli 8. exhibemus. Sunt autem §. *καὶ πάλιν ἀριθμοῦνται* et §. *τὸ δὲ θεῖος ὄνομα*, et §. *τοὺς δὲ ἐξ ἀγχιστείας*, et §. *ἐπὶ δὲ τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ*, et §. *τοὺς δὲ ἐξ τριγενείας*, et §. *ἐπὶ δὲ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος*, et §. *ἡ δὲ ἀδελφοποιΐα*, quae in C. aut H. hoc loco desunt omnia; defuere etiam in libro ms. Contii, cuius notam Reitzius non intellexit.

36. Quae sequuntur §§. 5—7., apud Reitzium longe alio loco interponuntur, hoc est, post §. *παρθένον ἢ χήραν* (apud Reitzium IV. 6. §. 37.). Nos quidem ad hunc locum transtulimus, tum quia id in C. H ita est, tum quia idem in Contii ms. factum esse videmus, cuius nota Reitzium male habuit.

37. *τὰ εἰς προῖκα διδόμενα τούτῳ* H.

38. Etiam hanc §. 8. H. hoc loco interposuit, quam C. quidem non habet, Reitzius autem post illas tres, de quibus not. 35. dixi, collocavit.

38 a. Apud quosdam additur *καὶ κατιόντων*, quod licet in Prochiro p. 50. habeatur, tamen in H. deest.

39. Sic Prochiron p. 50. *τοίνυν* H. *τῇ ἐγγόνῃ* Reitzius.

40. Sic Prochiron p. 50. H. *πάλαι ἢ* Reitzius.

πρὸς γάμον οὐ θέμις ἀλλ'[41] οὐδὲ τὴν τούτων ἐκγόνην, κἂν τετάρτου ἐστὶ βαθμοῦ, δύναμαι λαμβάνειν εἰς γάμον· ὁμοίως [οὐδὲ][42] τὴν θυγατέρα τῆς θείας ἢ τοῦ θείου, τουτέστι τὴν ἐξαδέλφην μου· ἀλλ' οὐδὲ ὁ υἱός μου τὴν ἐκγόνην αὐτῶν οἵτινες λέγονται δισεξάδελφοι[43], ἀλλ' οὐδὲ τὴν πρὸς[44] πατρὸς ἢ[45] μητρὸς[46] θείαν, εἰ καὶ εἰσι θεταί, ἐπειδὴ μητέρων τάξιν ἐπέχουσι.

11 *Καὶ[k] πῶς συμβαίνει εἶναι θετὴν θείαν; οἷον ὁ πάππος μου ὁ πρὸς πατρὸς ἔχων υἱὸν τὸν ἐμὸν πατέρα ἔλαβε κόρην τινὰ εἰς θέσιν καὶ ὁ μὲν ἐμὸς πατὴρ ἐκάλει αὐτὴν ἀδελφὴν θετήν, ἐγὼ δὲ θείαν· ὡσαύτως οὐδὲ τὴν μεγάλην[47] μου θείαν δύναμαι λαβεῖν, τουτέστι τὴν τοῦ πάππου μου[48] ἀδελφὴν εἰ καὶ θετή ἐστιν, ἐπειδὴ μάμμης τάξιν ἐπέχει.*

12 *Εἰσὶ[l] δὲ καὶ ἕτεροι οὐ διὰ θεσμὸν συγγενείας, διὰ δὲ ἀγχιστείαν οὐ προβαίνοντες· ἀγχιστεία δέ ἐστιν οἰκειότης προσώπων ἐκ γάμων ἡμῖν συνημμένη[49] συγγενείας ἐκτός. Οἷον οὐ δύναμαι λαβεῖν τὴν ἐμὴν προγόνην ἢ νύμφην· καὶ προγόνη μέν ἐστιν ἡ ἐξ ἄλλου θυγάτηρ καὶ ἐκγόνη καὶ προεκγόνη[50] τῆς γαμετῆς μου. Νύμφη δὲ ἡ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκγόνου καὶ προεκγόνου γαμετή. Οὐδὲ[m] τὴν θυγατέρα τῆς ἀποζευχθείσης μοι γυναικός τὴν μετὰ τὴν ἀπόζευξιν τεχθεῖσαν ἐξ ἑτέρου ἀνδρός. Οὐδὲ[n] τὴν πενθεράν μου ἢ τὴν μητρυιάν μου, ἐπειδὴ μητέρων τάξιν ἐπέχουσιν. Οὐδὲ[o] τὴν τοῦ[51] πατρός μου ἢ τοῦ[52] ἀδελφοῦ μου μνηστήν, κἂν γαμεταὶ αὐτῶν οὐ γεγόνασιν· ἡ μὲν γὰρ μητρυιᾶς, ἡ δὲ νύμφης τάξιν ἐπέχει.*

ΝΕΑΡΑΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΣΙΣΙΝΙΟΥ ΚΑΙ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ[p]

13 *Οὐδὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς μνηστῆς[53] μου ἀποθανούσης λαβεῖν εἰς γυναῖκα δύναμαι, εἰ μόνον ἑπταέτης ἦν ἐκείνη καὶ ἐπέκεινα, ὁπότε καὶ[54] κατὰ συναίνεσιν ἡ μέσον ἡμῶν προέβη μνηστεία. Εἰ δὲ ἐλάττων οὖσα ἐτύγχανε τῶν ἑπτὰ[55] ἐτῶν (ἐν τῇ τοιαύτῃ γὰρ ἡλικίᾳ οὐδὲ διὰ μόνης συναινέσεως μνηστεία ὅλως συνισταμένη ἐπιγινώσκεται), ἀμέμπτως καὶ ἀκατηγορήτως αὐτῇ συζευχθήσομαι. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου μνηστὴν ἢ τὴν αὐταδέλφην ἐκεί-*

k. Est Prochiron 7. 5—6. pag. 51. — *l*. Ad marginem H. *τὰ αὐτά*. Est Prochiron 7. 7. p. 53. — *m*. Ad marginem H. *τὰ αὐτά*. Est Prochiron 7. 9. p. 54. — *n*. Ad marginem H. *τὰ αὐτά*. Est Prochiron 7. 8. p. 54. — *o*. Ad marginem H. *τὰ αὐτά*. Est Prochiron 7. 10. p. 54. — *p*. Ad marginem C. haec habentur; desunt in H., ubi haec leguntur: *ἀνάγνωθι τοὺς συνοδικοὺς πατριάρχου Σισινίου καὶ τοῦ Ξιφίνου*. Similiter Salm. et Contius, nisi quod post *συνοδ*. intrudunt *τόμους* et habent *Ξιφιλίνου*. Xiphilini tomus est in Leunclavi Iure Graeco-Romano I. p. 211.; Sisinnii I. p. 197.

41. Sic Prochiron p. 51. H.; *οὐ λαμβάνω πρὸς γάμον* Reitzius.

42. Vocem *οὐδὲ*, quae in H. alias desideratur, et a Reitzio contra Prochiri pag. 51. auctoritatem addita est, uncinis inclusi. Nam negativa particula ex superioribus subaudiri potest.

43. *δυσεξαδέλφην* H.

sed neque horum neptem, licet quarti sit gradus, ducere possum: similiter filiam patrui aut amitae, nec avunculi aut materterae, id est patruelem meam aut consobrinam: sed nec filius meus illorum neptem, qui inter se sobrini appellantur: item neque amitam nec materteram, etiamsi adoptivae sint; siquidem matrum locum obtinent.

* Et quomodo evenit, ut amita sit adoptiva? veluti avus meus paternus habens filium patrem meum adoptavit quandam puellam: eamque meus quidem pater vocabat sororem adoptivam, ego amitam. Similiter nec amitam magnam id est avi mei sororem ducere possum, etiamsi adoptiva sit; nam aviae locum obtinet.

* Sunt vero aliae quoque nuptiae, quae non quidem ob cognationis vinculum, sed ob affinitatem haud procedunt. Affinitas autem est necessitudo personarum per nuptias coniunctarum citra cognationem, veluti privignam meam aut nurum ducere non possum: et privigna quidem est uxoris meae ex alio filia, neptis et proneptis: nurus autem filii, nepotis et pronepotis uxor. Neque separatae a me coniugis filiam, ex alio viro post divortium natam. Nec socrum aut novercam meam, quoniam matrum locum obtinent. Nec patris mei aut fratris sponsam, etiamsi illorum uxores factae non sunt: illa enim novercae, haec fratriae vicem obtinet.

NOVELLAE PATRIARCHARUM SISINNII ET XIPHILINI.

Neque sororem defunctae sponsae meae ducere possum, si modo septennis illa erat aut supra, quandoquidem per mutuum consensum sponsalia nostra processerunt. Sed si septem annis minor fuit, (in huiusmodi enim aetate nec per solum consensum sponsalia omnino contracta intelliguntur,) inculpate et sine reprehensione ei iungar. Sed neque fratris mei sponsam aut eius sororem uxorem ducere possum: et ut breviter dicam, eadem in

44. *πρὸς* deest in H. Postea Reitzius interponit *τοῦ*, sed contra H. et Prochiron p. 51.

45. *τῆς μητρὸς* Reitzius, sed contra H. Prochiron p. 51.

46. Reitzius interponit *μου*, sed contra H. Prochiron p. 51.

47. Pro *μεγάλην* H. *γάμην* habet.

48. *μου* deest in H.

49. Sic et Prochiron p. 53. H. *συνημμένων* ex Theophilo, Synopsi Reitzius praefert.

50. Verba *καὶ προεκγόνη* desunt in H., sunt autem etiam in Prochiro p. 53.

51. Vox *τοῦ* deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 54.

52. *τοῦ* H. Prochiron p. 54. etiam regius liber Soar. Pro *τοῦ ἀδελφοῦ* Cui. et Falk. sufficiunt *παιδὸς ἢ υἱοῦ;* Pena coniicit *υἱοῦ μου*, quidam apud Reitzium *ἢ πατὴρ τήν μου.*

53. Pro *μνηστῆς* H. *μνηστείας* habet.

54. *καὶ* deest in H.

55. Verba *τῶν ἑπτὰ* desunt in H.

νης εἰς γυναῖκα λαβεῖν δύναμαι· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσα ἐπὶ τῶν γάμων, τοσαῦτα καὶ ἐπὶ τῆς μνηστείας ὁ συνοδικὸς ἐθέσπισε τόμος τοῦ πατριάρχου Σισινίου καὶ Ξιφιλίνου[56].

14 Ἡ[q] δὲ νεαρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ[57] Ἀλεξίου ἐπὶ μὲν τῶν μνηστευομένων, κατὰ τὸν ιδ΄. χρόνον ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ ἐπὶ τῶν[58] γυναικῶν κατὰ τὸν ιβ΄. μετὰ ἱερᾶς εὐλογίας ἤγουν τῶν συνηθῶν εὐχῶν, αἳ τοῖς μνηστευομένοις διὰ τοῦ ἱερέως ἐκφωνοῦνται, κρατεῖν τὸν συνοδικὸν τοῦτον τόμον ἐθέσπισεν· ἐπὶ δὲ τῶν μνηστευομένων κάτω τῶν τοιούτων ἐνιαυτῶν καὶ ἱερᾶς εὐλογίας ἄνευ οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸ τοῦ νόμου μόνον κρατεῖν, τὸ μὴ δύνασθαί τινα λαβεῖν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μνηστήν.

15 Ὁ[r] θετὸς υἱὸς καὶ αὐτεξούσιος γενόμενος οὐ δύναται τὴν γενομένην τοῦ θετοῦ πατρὸς γαμετὴν λαμβάνειν πρὸς γάμον, ὥσπερ οὐδὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ γαμετὴν ὁ αὐτεξούσιον αὐτὸν ποιήσας θετὸς πατήρ, εἰ καὶ ἡ θέσις ἐλύθη καὶ μὴ ἅπτηται τοῦ γένους αὐτῶν· ἡ μὲν γὰρ μητρυιᾶς[59], ἡ δὲ νύμφης τάξιν ἐπέχει. Καὶ[s] ὁ φυσικὸς πατὴρ οὐ λαμβάνει τὴν πορνογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα· τὸ φύσει γὰρ δίκαιον καὶ τὸ[60] εὐπρεπὲς ἐν τοῖς γάμοις σκοπεῖται. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ δουλικῆς ἀγχιστείας φυλάττεσθαι χρή.

16 Οὐ[t] μόνον ἡ τοῦ πατρός μου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πάππου καὶ προπάππου γαμετὴ μητρυιὰ λέγεται καὶ κωλύομαι λαβεῖν αὐτάς, κἂν πολλὰς ἔσχεν[61] ὁ πατήρ μου, οὐδεμίαν αὐτῶν λαμβάνω. Πενθερά[u] ἐστιν ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη τῆς γαμετῆς μου καὶ οὐδεμίαν αὐτῶν λαμβάνω. Οὐδὲ τὴν μητέρα τῆς ποτέ μου μνηστῆς· γέγονε γάρ[62] πενθερά. Οὔτε τήν ποτε γυναῖκα τοῦ προγόνου[63] μου. Οὔτε[v] ἡ μητρυιὰ λαμβάνει τὸν γενόμενον ἄνδρα τῆς προγόνης αὐτῆς. Τὴν[w] προεκγόνην τῆς ἀδελφῆς μου γαμεῖν οὐ δύναμαι· γονέως γὰρ ἔχω πρὸς αὐτὴν τάξιν. Οὔτε τὴν θυγατέρα τῆς προγόνης μου λαμβάνω. Ἐν[x] τοῖς γάμοις οὐ μόνον τὸ ἐπιτετραμμένον[64] ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς ζητοῦμεν.

17 Κεκώλυκεν[65] ἡ ἐκκλησία[y] τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δευτέρας ἐξαδέλφας λαμβάνειν, οὐ γὰρ ἕβδομος ἐξ ἀγχιστείας, ὡς οἴονταί τινες, συνάγεται βαθμός,

q. Ad marginem H. *νεαρὰ*. — r. Ad marginem H. *βϊ. κη΄. τϊ. ε΄. κεφ. α΄.* Similiter Salmasius. Apud Contium est *κεφ. ε΄.* Est Synopsis XXVIII. 5. 2. p. 274. — s. H. *τὰ αὐτά*. Est Synopsis l. c. — t. H. Salm. *κεφ. δ΄. τῶν αὐτῶν*. Est Prochiron 7. 12. p. 57. et Synopsis l. c. 4. p. 274. — u. H. *τὸ αὐτό*. Est Prochiron 7. 13. p. 58. — v. H. *τὸ αὐτό*. Est Prochiron 7. 14. p. 55. — w. H. *τὸ αὐτό*. Est Prochiron 7. 15. p. 55. — x. Salm. H. *κεφ. θ΄. τῶν αὐτῶν*, ubi H. addit *καὶ βϊ. β΄. τϊ. γ΄. κεφ. λγ΄.* Est Prochiron 7. 16. p. 55. et Synopsis l. c. — y. Prior pars huius §. usque ad verba *παρὰ τῆς ἐκκλησίας* exstat apud Leunclavium in Iure Graeco-Romano I. p. 216.

56. Verba *τοῦ Ξιφιλίνου* desunt in H., cancellavit et Salmasius, sed sunt in C., qui et in inscriptione huius §. habet. Praeterea neque Sisinii tomus,

sponsalibus, quaecumque in nuptiis, synodalis patriarcharum Sisinnii et Xiphilini decisio sanxit.

Novella autem principis caesaris Alexii in desponsatis post annum decimum quartum masculis et feminis post duodecimum, cum sacra benedictione sive consuetis precibus, quae pro desponsatis a sacerdote funduntur, synodalem hanc decisionem valere iussit; at in desponsatis infra hos annos et absque sacerdotali benedictione nequaquam, sed eam tantum legis partem obtinere, ut ne quis fratris sui sponsam ducat.

Adoptivus filius etsi emancipatus eam uxorem ducere non potest, quae adoptivi patris uxor fuit, uti nec huius filii uxorem pater adoptivus, qui illum emancipavit, licet adoptio sit soluta, neque familiam eorum contingat: illa enim novercae, haec nurus locum obtinet. Neque naturalis pater filiam suam vulgo quaesitam ducit: namque naturale ius et honestas in nuptiis spectatur. Eadem et in servili cognatione sunt servanda.

* Non solum patris mei, sed et avi ac proavi uxor dicitur noverca, easque ducere prohibeor. Et si plures habuerit pater, nullam earum duco.

Socrus est mater et avia uxoris meae, et nullam harum duco: neque matrem meae quondam sponsae; socrus enim facta est: neque privigni mei quondam uxorem. Nec noverca nubit ei, qui privignae maritus fuit. Proneptem sororis meae ducere non possum (parentis enim loco illi sum) nec privignae filiam recte duco. In nuptiis non modo quod licet, sed et quod honestum est, quaerimus.

Vetuit ecclesia unum atque eumdem duas sobrinas ducere: nec enim, ut quidam opinantur, septimus affinitatis colligitur gra-

qui apud Leunclavium in Iure Graeco-Romano I. p. 197. est, de sponsalibus loquitur, sed Xiphilini, qui l. c. I. p. 211. seq. legitur.

57. Sic H. Salm. Cont. καίσαρος Reitzius.

58. τῶν deest in H.

59. μητρᾶς H.

60. Sic H. Synopsis p. 274. τὸ deest apud Reitzium.

61. Sic H. Prochiron p. 57. Synopsis p. 274. ἔχῃ Reitzius.

62. Pro γὰρ H. δὲ habet.

63. Pro προγόνου H. πενθεροῦ habet, sed contra Prochiron p. 55.

64. ἐπιτετραμμένων H.

65. Haec §. 17—20. desunt in H. C., in quo quidem omnes ad marginem adscriptae sunt. Itaque manifesto postea supplementi loco additae fuere.

ἀλλὰ ἔκτος διὰ τὸ ἑνὸς βαθμοῦ λογίζεσθαι τὸν ἄνδρα μετὰ τῆς γυναικος· τοῦτο γὰρ ζητηθὲν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, ἐκωλύθη παρὰ τῆς ἐκκλησίας. Προέβη δὲ καὶ θέσπισμα τοῦ βασιλέως καίσαρος Μανουὴλ μὴ γίνεσθαί ποτε τοῦτο διοριζόμενον.

18 *Τὸ*[x] *τοῦ πατριάρχου Στυπῆ ψήφισμα καὶ τὸ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου δύο ἀδελφοὺς νύμφην λαβεῖν καὶ ἀνδραδέλφην ἀκώλυτον εἶναι κρίνουσιν.*

19 *Καὶ*[y] *τὸ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου τυχὸν καὶ τὴν ἀνεψιὰν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ δυσὶν ἀδελφοῖς ἐπιτρέπει συζευχθῆναι, ἣν ἐξ ἑτέρας ἔσχεν ὁ Ἰωάννης γυναικὸς δηλονότι.*

20 *Ἐν τοῖς γάμοις*[66] *οὐ μόνον τὴν ἀκρίβειαν τοῦ νόμου σκοπεῖσθαι χρεὼν ἀλλ' εἰ καὶ σεμνόν ἐστι τὸ πραττόμενον· φησὶ γὰρ τὸ ρθ'.*[67] *κέλευμα τοῦ γ'. τίτλου τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν βασιλικῶν· οὐ πᾶν ὅπερ ἔξεστιν, ἤδη καὶ εὐπρεπές ἐστιν.*

21 *Τὴν*[xx] *ἐκ πορνείας ἀδελφὴν οὐδεὶς λαμβάνει. Οὔτε ὁ θετὸς πατὴρ*[68] *τὴν τοῦ θετοῦ υἱοῦ μητέρα ἢ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς ἢ τὴν ἀπὸ υἱοῦ ἐγγόνην*[69].

22 *Οὐκ*[yy] *εὐπρεπῶς ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου πάτρωνος γαμεῖται ἀπελευθέρῳ αὐτοῦ.*

23 *Κἂν*[70] *ἀποδῷ*[z] *τοὺς λόγους ὁ ἐπίτροπος τῷ κουράτωρι, τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ οὐ δύναται λαβεῖν, ἕως οὗ γένηται εἴκοσι πέντε ἐτῶν καὶ ὁ τῆς ἀποκαταστάσεως τετραετὴς χρόνος παραδράμῃ, κἂν τὰ μάλιστα πρὸς γάμον ἑτέρῳ αὕτη*[71] *συναφθεῖσα παῖδας ἔσχεν.*

24 *Οὔτε*[a] *ὁ πατὴρ τοῦ ἐπιτρόπου οὔτε ὁ συνυπεξούσιος αὐτοῦ ἀδελφὸς δύναται γαμεῖν τὴν ὀρφανὴν οὐδὲ ὁ υἱὸς ἢ ὁ ἔκγονος αὐτοῦ.*

25 *Δύναται*[b] *ὁ κουράτωρ συνάψαι τὴν ἰδίαν θυγατέρα τῷ κουρατωρευομένῳ ὑπ' αὐτοῦ· τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ τῇ κουρατωρευομένῃ οὐ δύναται χωρὶς βασιλικῆς κελεύσεως, ἐπεὶ ἀτιμοῦται.*

26 *Καὶ*[c] *ὁ κουράτωρ τῆς γαστρὸς καὶ τῆς οὐσίας*[72] *ὑπόκειται τῇ*[73] *κωλύσει· χρεωστεῖ γὰρ ἀποδοῦναι τοὺς λόγους· καὶ ἀδιάφορον, εἴτε πολύν τις διῴκησε χρόνον εἴτε ὀλίγον:*

x. Haec §. exstat apud Leunclavium l. c. I. p. 217. — *y*. Haec §. exstat apud Leunclavium l. c, p. 231. — *xx*. H. *τὸ αὐτό*. Est Prochiron 7. 17. et 18. p. 55. et Synopsis l. c. p. 274. — *yy*. H. *ἀνα. κεφ. η'. τῶν αὐτῶν*. Similiter Salm. Est Prochiron 7. 20. p. 55. — *z*. H. *περὶ ἐπιτρόπων*. Sunt Prochiri, licet in quibusdam exemplaribus omittantur. Vide Zachariae ad Prochiron 7. 20. p. 56. — *a*. H. *τὸ αὐτό*. Est Prochiron 7. 21. p. 57. — *b*. H. *τὸ αὐτό*. Est scholium Theodori in Basilicis XXVIII. 4. 42. ed. Heimbach III. p. 188. — *c*. H. *ἀνα. τὸ αὐτό*. Est Prochiron 7. 22. p. 57.

66. Haec manifesto scholii locum obtinent ad ultima verba §. 16. scripti.

67. Est Synopsis II. 3. 40. p. 22.

68. Sic H. Prochiron pag. 55. Vocem *πατὴρ* alias deesse Reitzius notat.

69. Apud Cuiacium Falk. haec subiiciuntur: *τῆς γὰρ καθ' ἡμᾶς θέσεως*

dus, sed sextus; quia eiusdem gradus censetur maritus et uxor. Hoc enim temporibus patriarchae Nicolai quaesitum et ab ecclesia prohibitum fuit. Processit etiam principis caesaris Manuelis edictum sanciens, ne hoc umquam fiat.

Patriarchae Stypae decretum, item patriarchae Arsenii non prohibitum esse iudicant, ut duo fratres ducant fratriam et mariti sororem.

Patriarchae quoque Michaëlis decretum permittit, ut Ioannis forte filia et filia ex uxoris fratre sororeve nata duobus nubant fratribus, quam scilicet Ioannes ex alia uxore habuit.

In nuptiis non solus iuris rigor spectandus est, sed etiam, si honestum sit, quod agitur. Ait enim CIX praeceptum tertii tituli secundi Basilicorum libri: Non omne quod licet, protinus etiam honestum est.

* Vulgo quaesitam sororem nemo uxorem ducit:* neque adoptivus adoptivi filii matrem, eiusve sororem, neque ex filio neptem.

* Uxor patroni haud honeste nubit illius liberto.

* Etiamsi tutor rationes reddidit * curatori, pupillam cuius tutelam gessit, ducere nequit, usque dum viginti quinque annorum fiat, et praescriptum restitutioni quadriennium praetereat, licet alii nuptum collocata liberos habuerit.

Neque pater tutoris neque frater in eiusdem potestate constitutus pupillam ducere potest nec filius illius aut nepos.

Curator filiam suam minori, cuius curam gerit, collocare potest: filium autem puellae, quam curat, non potest citra rescriptum principale: alioqui fit infamis.

* Etiam curator ventri bonisque datus prohibitioni subiacet. Rationes enim reddere debet, atque nihil interest, sive longo tempore administrarit sive brevi.

[ἐν] *ναοῖς ἁγίοις καὶ εὐχαῖς γινομένης ἄλυτός ἐστιν ὁ δεσμὸς καὶ δεῖ ὡς τοὺς φυσικοὺς καὶ τοὺς θετοὺς γάμους κωλύειν. Cum enim apud nos adoptio fit in sacris ecclesiis interpositisque precibus, vinculum dissolvi non potest debetque ut et naturalium, ita etiam adoptivorum nuptias impedire.* Haec ex quibusdam auctis Prochiri exemplaribus provenisse videntur. Vide Zachariaeum ad Prochiron 7. 19. p. 56.

70. Pro *κἂν* H. *ἐὰν* habet.

71. Pro *αὕτη* H. *αὐτῇ* habet.

72. Sic et Prochiron p. 55. Pro *τῆς γαστρὸς καὶ τῆς οὐσίας* H. *τῆς θυγατρὸς;* alii *τῆς θυγατρὸς τῇ τῆς οὐσίας*, posteriori *τῇ* omisso, habent. Correxit Reitzius. Caeterum C. §. 26—28. in contextu non habet, sed ad marginem §. 24. adscriptae sunt, ut tamen praescriptum sit *τοῦ κειμένου.* Cumque et ex Prochiro hausta sint, contextus partem possunt effecisse.

73. Sic Prochiron p. 55. *τῇ* deest in H.

27 *Ὁ*[d] *θετὸς υἱὸς οὐ δύναται τὴν γαμετὴν τοῦ πατρὸς γαμεῖν, εἰ καὶ μὴ ἅπτεται τοῦ γένους αὐτῶν*[74].

28 *Ὁ*[e] *ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς κατηγορηθεὶς οὐ δύναται ταύτην γαμετὴν ἀγαγέσθαι.*

29 *Ὁ*[f] *γήμας τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ καταδικασθεῖσαν ὑπόκειται τῷ περὶ μοιχείας*[75] *ἐγκλήματι· οὐ μὴν ὁ παλλακευόμενος αὐτήν.*

30 *Ἐὰν*[g] *ἐπὶ μοιχείᾳ γυναικὸς καταδικασθεὶς ἀγάγωμαι αὐτήν, εἰ καὶ μὴ*[76] *αὐτὴ κατεδικάσθη, οὔτε ὁ γάμος ἔῤῥωται· ἀλλ᾽ εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ αὐτὴ ἐμέ, δημεύεται ἡ κληρονομία.*

31 *Αἱ*[h] *τῶν πενθουμένων καὶ αἱ τῶν μὴ πενθουμένων ἀνδρῶν γαμεταὶ κωλύονται ἐπὶ τῷ πενθίμῳ καιρῷ γαμεῖσθαι.*

32 *Ἡ*[i] *ἐν τῷ πενθεῖν τὸν ἄνδρα γεννήσασα ἔτι κωλύεται γάμῳ προσελθεῖν. Ἡ*[k] *δὲ τεκοῦσα ἐν τῷ πενθίμῳ παραχρῆμα δύναται γαμεῖν· τὸ*[77] *μὲν ἓν περὶ ἀνδρὸς ἀξίου πενθεῖσθαι· τὸ δὲ ἕτερον περὶ τοῦ μὴ ἀξίου πενθεῖσθαι.*

33 *Εἰ*[l] *πρὸ τοῦ πενθίμου*[78] *χρόνου τέκοι γυνὴ πρὸς τῷ πέρατι τοῦ ἔτους, ὥστε εἶναι ἀναμφισβήτητον τὸ μὴ τὴν γονὴν ἐκ τοῦ προτέρου καθεστάναι συνοικεσίου, παντοίως αὐτὴν στερεῖσθαι θεσπίζομεν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς· καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν ὑποκειμένην* ****[79].

d. H. *ἀναγν. τὸ αὐτό.* Est Prochiron 7. 23. p. 57. — *e.* H *περὶ μοιχείας κεφ. ιζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 7. 24. p. 57. Huc refertur scholium, quod in C. H. desideratur:

Ἰστέον, ὅτι ἡ κατηγορηθεῖσα γυνὴ εἰ μὲν εἰς μοιχείαν καταδικασθῇ, ἐμβάλλεσθαι ἐν μοναστηρίῳ· εἰ δὲ ἐκ τῶν ἄλλων αἰτιῶν καταδικασθῇ χωρὶς ταύτης τῆς αἰτίας, οὐκ ἀποκλείεται· ἀλλὰ λύεται μὲν ὁ γάμος, ἔσωθεν δὲ τῶν πέντε ἐνιαυτῶν οὐ δύναται ἡ γυνὴ πρὸς δεύτερον γάμον ἐλθεῖν.

Sciendum est, mulierem accusatam, si quidem adulterii condemnata est, in monasterium detrudi. Quod si ex aliis caussis condemnetur extra hoc crimen, non includitur; sed matrimonium solvitur quidem, mulier vero intra quinquennium ad alias nequit transire nuptias.

f. H. *βι. ξ. τι. λζ΄. κεφ. α΄.* Salm. *ζ΄. ζ΄. α΄.* Est Synopsis LX. 37. 1. p. 521. — *g.* H. *βι. ξ. τι. μβ΄. κεφ. ιγ΄. κε΄. καὶ βι. ς΄. τι. ιθ΄. κεφ. ι΄.* Salm. *ξ. μβ΄. ιγ΄.* Cont. *ἀναγν. βι. ξ. τιτλ. νη΄. κεφ. ε΄.* Est Synopsis LX. 42. 13. p. 524. — *h.* H. *βι. κη΄. τι. θ΄. κεφ. ιζ΄.* Similiter Salm. Est Prochiron 7. 26. p. 57. et Synopsis XXVIII. 5. 17, p. 230. — *i.* H *βι. κη΄. τι. θ΄. κεφ. ιζ΄.* Salm. *ιε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 7. 25. p. 57. — *k.* H. *κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXVIII. 5. 17. p. 230. Huc referuntur scholia, ex quibus primum etiam in C. et H. legitur, et usque ad verba *τιμὴν τῷ ἄνδρὶ* sumptum est ex *Πεῖρα* 49. 23.:

Ἰστέον δὲ ὅτι (haec desunt in C.) *κατὰ δύο αἰτίας ὁ πένθιμος ἐτυπώθη χρόνος διὰ τὸ μὴ σύγχυσιν γίνεσθαι τῆς γονῆς καὶ διὰ τὴν ὀφειλομένην αἰδῶ καὶ τιμὴν τῷ ἀνδρί. Αἱ οὖν γυναῖκες τῶν μὴ ἀξίων πενθεῖσθαι διὰ τὸ εἰς δημόσια τυχὸν περιπεσεῖν ἐγκλήματα, μετὰ τὸν τόκον οὐ κωλύονται καὶ ἐν τῷ πενθίμῳ γαμεῖσθαι· καὶ* (*αἱ* C., quod praestat) *δὲ τῶν ἀξίων πενθεῖσθαι γαμεταὶ καὶ μετὰ τὸν*

Sciendum est, ob duas caussas institutum esse lugendi tempus, ne seminis fiat confusio, et ut debitus viro honor ac reverentia servetur. Uxores igitur virorum luctu indignorum, quod forte in publica inciderunt crimina, non prohibentur post partum etiam intra tempora luctus nubere: at luctu dignorum uxores in luctu nubere nequeunt propter debitum viro honorem

* Filius adoptivus patris uxorem ducere nequit, licet illorum familiam non contingat.

* De adulterio mulieris accusatus eam nequit uxorem ducere.

Qui adulterii damnatam ducit, adulterii crimine tenetur, non qui eam pro concubina habet.

Si de adulterio mulieris condemnatus eam duxerim, licet ipsa damnata non sit, nuptiae tamen haud consistunt. Sed et si illam heredem scripserim aut illa me, publicatur hereditas.

* Et eorum qui lugentur virorum et qui non lugentur, uxores intra tempora luctus nubere prohibentur.

* Quae intra tempus lugendi viri peperit, prohibetur adhuc ad nuptias venire. * Quae autem peperit tempore luctus, statim nubere potest. Illud intellige de viro lugeri digno, hoc de non digno.

Si intra tempora luctus sub finem anni mulier pepererit, ut ambiguum non sit, partum ex priori matrimonio susceptum non esse, eam omnino sancimus privari donatione ante nuptias et quoad proprietatem et quoad usumfructum, ut subiiciatur * * * *.

τόκον γαμεῖσθαι ἐν τῷ πένθει κωλύονται διὰ τὴν (*τὸν* C.) *ὀφειλομένην αἰδῶ καὶ τιμὴν τῷ ἀνδρί· εἰ μὴ κατὰ κέλευσιν βασιλέως τοῦτο ποιήσῃ* (*ποιήσει* C.).

Ἐπὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐντίμων (sic Reitzius; alias *ἀτίμων*) *ἀνδρῶν ἡ τεκοῦσα ἐν τῷ πένθει κωλύεται γαμεῖν· τὸ μὲν γὰρ πένθος ἐπὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἐντίμων ἀνδρῶν λέγεται, ὁ δὲ πένθιμος ἐπὶ τῶν ἀτίμων. Ἡ μὲν οὖν γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀτίμου, ἐφ' ἧς* (sic Reitzius; alias *ὅτι* interponitur) *ὁ πένθιμος χρόνος λέγεται, μετὰ τὸ τεκεῖν οὐ κωλύεται γαμεῖσθαι· οὐ γὰρ διὰ τὴν τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος πρὸ τοῦ γεννῆσαι ἐκωλύετο αὕτη γαμεῖσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς γονῆς σύγχυσιν· ἡ δὲ τοῦ ἐντίμου γυνὴ ἐφ' ἧς* (sic Reitzius; *ἐφ' οἷς* alias editur) *τὸ πένθος λέγεται, κἂν τέκῃ· ἀλλ' οὖν τὸν χρόνον ὀφείλει φυλάξαι· ἐπεὶ οὐ διὰ μόνην τὴν σύγχυσιν τῆς γονῆς κωλύεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος.*

ac reverentiam; nisi hoc iussu principis fecerint.

Ex uxoribus honorabilium virorum quae peperit in luctu, nubere prohibetur. Luctus enim de uxoribus honorabilium dicitur; luctuosum vero tempus de ignominiosis. Uxor itaque viri ignominiosi, de qua luctuosum tempus usurpatur, post partum nubere haud prohibetur: neque enim haec ob mortui honorem ante partum nubere non poterat, sed ob seminis confusionem. Honorabilis autem viri uxor, de qua luctus usurpatur, licet pepererit; sed tempus observare debet, quia non ob solam seminis confusionem prohibetur, sed et ob defuncti honorem.

l. Est Basilicorum XXVIII. 15. ed. Heimbach p. 546.

74. Pro *αὐτῶν* quidam apud Reitzium *αὐτοῦ* habet.

75. *τῆς μοιχ.* H., sed contra Synopsin p. 521.

76. *καὶ μὴ* H.

77. Haec, quae usque ad finem §. 32. leguntur, desunt in contextu C., sed a secunda manu ad marginem ascripta sunt, ideoque ab initio in Harmenopulo non videntur fuisse.

78. Deest §. 33. in C. et H.

79. Ex Basilicis ed. Heimbach III. pag. 546. facile animadvertimus hanc §. 33. ad finem lacunosam esse. Sic enim habent: *ὑποκειμένην καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπιτιμίοις ὡσανεὶ δευ-*

34 Ὁ[m] παρθένον ἢ χήραν ἁρπάσας, εἰ καὶ μνηστήν, οὐ δύναται ταύτην γαμεῖν, οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ ταύτης πατρὸς[80] καὶ συγχωροῦντος τὸ ἔγκλημα· τιμωρεῖται δὲ καὶ μετὰ τῶν συνδραμόντων αὐτῷ. Εἰ δὲ ἡ ἁρπαγεῖσα κόρη εἰς γάμον τάχα συναφθῆναι θελήσει, μετὰ θάνατον τούτου κἂν παῖδας ἐξ αὐτοῦ σχῇ, κἂν ἐκεῖνος τελευτῶν διατάξηται, οὐ διαδέχεται τοῦτον· (ἐὰν δὲ μὴ συναφθῇ τούτῳ, λαμβάνει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ) ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῆς πατρικῆς περιουσίας αὐτῆς κερδαίνει τι, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς πράγματα πρὸς τοὺς ἄλλους κληρονόμους καταλιμπάνεται· τὰ δὲ τοῦ ἅρπαγος εἰς τὸ δημόσιον εἰσκομίζεται. Εὑρήσεις δὲ τὰ περὶ τούτον[81] πλατύτερον ἐν τῷ περὶ ποινῶν βιβλίῳ εἰς τὸν περὶ ἁρπαζόντων τίτλον[82].

35 Ὁ[n] ἀπὸ[83] τοῦ ἁγίου βαπτίσματός τινα δεξάμενος οὐ δύναται αὐτὴν ὕστερον πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι ὡς δῆθεν θυγατέρα αὐτοῦ γενομένην, οὐδὲ ταύτης μητέρα ἢ θυγατέρα, ἀλλ' οὐδὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ· ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο οὕτω δύναται συναγαγεῖν πατρικὴν διάθεσιν καὶ δίκαιαν γάμου κώλυσιν πρὸς τὸν τοιοῦτον δεσμόν[84], δι' οὗ θεοῦ μεσάζοντος αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνάπτονται.

ΤΙΤΛ. Η'.[a] ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΓΑΜΩΝ ΚΑΙ ΒΑΘΜΩΝ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ[1].

1 Πανταχῶς ἡ συγγένεια λέγεται ἐξ αἵματος, ἐξ ἀγχιστείας, ἐκ τριγενείας, ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ ἐξ υἱοθεσίας. Δεῖ οὖν[b] τοὺς μὲν ἐξ αἵματος ἀπὸ τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ καὶ ἐπέκεινα γαμικῶς συνάπτεσθαι[2]. Ἀριθμοῦνται δὲ οἱ[3] βαθμοὶ οὕτως. Ὁ υἱὸς ἢ[4] ἡ θυγάτηρ πρὸς τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα πρώτου ἐστὶ βαθμοῦ. ὁ γὰρ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ βαθμὸν οὐκ εἰσάγουσιν, ἀλλ' ὡς ἓν εἰσι πρόσωπον· ὁ ἔγγονος ἢ ἡ ἐκγόνη πρὸς τὸν πάππον ἢ τὴν μάμμην δευτέρου· ὁ δισέγγονος ἢ ἡ δισεγγόνη πρὸς τὸν πρόπαππον ἢ τὴν

m. H. περὶ ἁρπαγῆς ἀνα. βϊ. ξ. τϊ. νη'. κεφ. ε'. Similiter Contius. Est Prochiron 7. 27. p. 57. — n. H. ἀνα. κεφ. ιθ'. τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Est Prochiron 7. 28. p. 58. — a. Ad marginem C. οὗτος ἡμέτερος ἐκ τῶν νόμων συναχθεὶς καὶ κατ' ἐπιτομὴν εἰρημένος (*his titulus*) *nobis debetur, quem ex legibus civilibus composuimus et abbreviavimus.* — b. περὶ ἐξ αἵματος H. περὶ τῶν ἐξ αἵματος Contius.

τέροις ἔτυχε πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου νομίμοις ὁμιλήσασα γάμοις. Quae quidem suppleri posse ipse Reitzius viderat.

80. Pro πατρὸς H. μητρὸς habet, sed contra Prochiron p. 57.

81. τούτου H.

82. Apud Reitzium postmodo aliquot paragraphi subiiciuntur, quae hoc loco et in C. H. desunt, et a nobis alio loco collocatae sunt. Sunt autem §. ἀθέμιτος γάμος ἐστίν (nostrae editionis IV. 7. §. 5.); §. ὁ ἀθέμιτον γάμον ποιήσας (nostrae editionis IV. 7.

* Qui virginem vel viduam rapuit, licet sponsam eam uxorem ducere nequit, nec consentiente illius patre et crimen condonante*: punitur autem etiam cum auxiliatoribus. Quod si puella rapta fortasse ei iungi voluerit, post mortem eius, etsi liberos ex eo habeat et ipse moriens ita disposuerit, illi non succedet: (sed si se ei non coniunxerit, substantiam eius accipit:) verum neque ex paterna substantia quidquam lucratur, sed paterna quidem bona aliis heredibus relinquuntur, raptoris autem in fiscum inferuntur. De his vero plura invenies in libro de poenis titulo de raptoribus.

Qui aliquam ex sacro baptismate suscepit, eam deinde uxorem ducere nequit, utpote filiam eius factam, nec matrem eius filiamve; sed nec filius eius; siquidem nihil aliud paternum affectum et iustam matrimonii prohibitionem magis inducere potest, quam tale vinculum, per quod deo interveniente animae eorum coniunguntur.

TIT. VIII. DE NUPTIIS CONTRAHENDIS ET GRADIBUS COGNATIONIS.

Quintuplici modo cognatio dicitur: ex sanguine, ex affinitate, ex trium familiarum coniunctione, ex sacro baptismate et ex adoptione. Oportet igitur inter eos, qui sanguine coniuncti sunt, inde ab octavo gradu et ulterius nuptias contrahi. Gradus autem sic numerantur: filius aut filia contemplatione patris aut matris primo sunt gradu. Maritus enim et uxor gradum non inducunt, sed pro una persona sunt. Nepos aut neptis contemplatione avi aut aviae secundo sunt gradu; pronepos aut proneptis contemplatione proavi

§. 6.); §. ἐπὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων (nostrae editionis IV. 7. §. 7.); §. οἱ ἀπὸ κεκωλυμένων γάμων (nostrae editionis IV. 7. §. 8.).

83. Haec §. 35. in C. et H. hoc loco interponitur, cumque et in Prochiro 7. 28. p. 58. legatur, genuinam esse non dubito. Reitzius habet ad finem IV. 6. §. 10.

84. Pro verbis πρὸς — δεσμὸν H. habet ὡς ὁ τοιοῦτος δεσμός, sed contra C. et Prochiron p. 57.

1. Hunc titulum proponimus ex auctoritate C. H.; habuit etiam Contius in ms., quod ex Reitzii notis p. 231: satis apparet. Ipse Reitzius hunc titulum non habet.

2. Sic C. H. Contius l. c.; contra apud Reitzium l. c. haec desiderantur. Caeterum Contius vocem καὶ ante ἐξ υἱοθεσίας omisit. Reitzius §. 1—7. huius tituli exhibuit IV. 6. §. 5—11.

3. Pro ἀριθμοῦνται δὲ Reitzius habet καὶ πάλιν ἀριθμοῦνται, sed contra H. C. Cont.

4. Vox ἡ deest in H. C.

προμάμμην τρίτου καὶ καθεξῆς ὁμοίως[a]. *Οἱ αὐτάδελφοι ὅσοι ἄρα*[6] *καὶ ἐὰν ὦσι,, δευτέρου βαθμοῦ εἰσι πρὸς ἀλλήλους· οἱ πρωτεξάδελφοι τετάρτου· οἱ δισεξάδελφοι ἕκτου· οἱ τρισεξάδελφοι ὀγδόου, οὓς καὶ συναπτέον εἰς γάμον ἀκωλύτως.*

2 *Τὸ δὲ θεῖος ὄνομα τρισσῶς λέγεται· ἢ γὰρ θεῖος ἁπλῶς, ὡς ὁ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἀδελφός, ὃς καὶ τρίτου βαθμοῦ ἐστι*[7] *πρὸς τὸν ἀνεψιὸν ἢ τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ· ἢ μέγας θεῖος, ὡς ὁ τοῦ πάππου ἢ τῆς μάμμης ἀδελφός, ὃς καὶ τετάρτου βαθμοῦ ἐστι πρὸς τὸν ἐξανεψιὸν*[8] *ἢ τὴν ἐξανεψιὰν*[9] *αὐτοῦ· οὕτω γὰρ οἱ τῶν ἀνεψιῶν*[10] *παῖδες καλοῦνται· ἢ μικρὸς θεῖος*[10a] *ὡς ὁ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς*[10b] *πρωτεξάδελφος, ὃς καὶ πέμπτου βαθμοῦ ἐστι πρὸς τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν ἢ τὴν μικρὰν ἀνεψιὰν αὐτοῦ· οὕτω γὰρ οἱ τῶν ἐξαδέλφων*[10c] *παῖδες καλοῦνται·*[11] *τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῆς θείας λέγομεν*[bb].

3 *Τοὺς δὲ ἐξ ἀγχιστείας γαμικῶς συναπτέον, ἐὰν μήτε τοῦ ἐκ-*

bb. Hoc loco Contius quaedam addidit, quae in C. H. desiderantur, leguntur autem in *Πεῖρα* 49. 27.:

Τῶν βασιλέων Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου ἐκ τῆς βίβλου τῆς πείρας, ὅτι δύναται καὶ ἐπὶ τῶν ἀγχιστευόντων βαθμοὺς λέγεσθαι. Ἡ τοῦ ἀδελφοῦ μου γαμετὴ δευτέρου μοί ἐστι βαθμοῦ ἰσχναῖς ἐπινοίαις διὰ τὴν ἐντολὴν ἑνουμένη (Cont. *ἑνωυμένοι*). *Ἡ δὲ ἀδελφὴ τῆς νύμφης τετάρτου μοί ἐστι βαθμοῦ· καὶ ἡ θεία τῆς νύμφης πρὸς μὲν τὴν νύμφην τρίτου ἐστὶ βαθμοῦ, πρὸς δὲ ἐμὲ πέμπτου. Καὶ ἡ ἐξαδέλφη τῆς νύμφης πρὸς τὴν νύμφην τετάρτου ἐστὶ βαθμοῦ, πρὸς δὲ ἐμὲ ἕκτου. Ἐκ τούτων τῶν τριῶν οὐδεμίαν δύναμαι γαμεῖν ἀκωλύτως . . .* (hoc loco deesse quaedam Reitzius admonuit) *διότι πρὸς μὲν τὴν νύμφην μου ἤγουν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου γαμετὴν αὐτὴ βαθμοῦ ἐστιν ἕκτου, πρὸς δὲ ἐμὲ ὀγδόου. Οὕτω πάσας τις ἀριθμῶν τὰς γεννήσεις πρὸς ἑαυτὸν καὶ ὀγδόῳ περιτυγχάνων βαθμῷ οὐ κωλύεται τούτῳ πρὸς γάμον συνάφειαν* (Reitzius mavult *συναφῆναι*). *Καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν συνοικεσίων οὔτε τοῖς νόμοις οὔτε τῷ ἱερῷ κανόνι ἐπιτιμήσει καθυποβάλλεται: Καὶ οὕτως ἀναπλεκομένη ἡ τῆς συγγενείας σεῖρα τῷ τετάρτῳ καὶ ἕκτῳ βαθμῷ λύεται πρὸς τὸν τῆς ἐξαδέλφης ἀνδράδελφον, ἢ ἐξάδελφον τοῦ ταύτης ἀνδρός· οὐ γὰρ τῶν ἐνδεχομένων, ὥσπερ τὸν ἄνδρα, οὕτω δὴ καὶ τὸν τούτου ἀδελφὸν τυπῶσαι σάρκα μίαν μετὰ τῆς νύμφης, καὶ δι' ἐπινοίας ἐπίνοιαν συνάψαι καὶ ταῦτα μωμητὴν* (leg. *θέσθαι*

Imperatorum Leonis et Constantini ex libro *Praxeos*, quod etiam in adfinibus gradus dici possunt. Fratris mei uxor secundo mihi est gradu, subtili ratiocinio per mandatum divinum adiuncta. Fratriae autem soror quarto mihi est gradu atque amita fratriae ad ipsam quidem fratriam tertio est gradu, ad me vero quinto. Et consobrina fratriae ad ipsam fratriam est quarto gradu, ad me autem sexto. Ex his tribus nullam licite ducere possum . . . quoniam ad meam quidem fratriam id est fratris uxorem ipsa est sexto, ad me vero octavo. Sic aliquis cunctas secum enumerans generationes et in octavum gradum incidens non prohibetur illi nuptiis coniungi. Neque huiusmodi matrimonia aut legibus civilibus aut sacris canonibus reprehensioni obnoxia sunt. Et connexa sic cognationis catena quarto ac sexto gradu dissolvitur in consobrinae mariti fratre aut in consobrinae mariti consobrino. Neque enim fieri potest, ut sicuti maritus, sic etiam huius frater una fingatur cum fratria et ratiocinio ratiocinium connectere atque haec vitiose per conclusionem ponere. Si enim frater secundo est gradu, qui nullo gradu ille a fratre distabit, qui per medium fratrem ei propinquus fit, sed unus erit cum illa, et ab ipsa cognationem numerare incipiet praeter

aut proaviae tertio atque ita similiter. Primi igitur fratres quotcumque etiam fuerint, secundo inter se sunt gradu; patrueles et consobrini quarto; horum liberi sive sobrini sexto; sobrinorum liberi octavo sunt gradu, qui et a nuptiarum coniunctione non prohibentur.

Vocabulum *thius* autem tripliciter dicitur: aut enim absolute est *thius*, ut patris aut matris frater, qui etiam tertio gradu est ad fratris aut sororis filium vel filiam; aut *magnus thius*, ut avi vel aviae frater, qui et quarti gradus est ad fratris aut sororis nepotem neptemve; aut *parvus thius*, ut patris aut matris consobrinus, qui et quinto gradu est ad minorem patruelem aut consobrinum; sic enim pratruelium aut consobrinorum liberi vocantur. Eadem autem etiam de *thia* dicimus.

Adfines nuptiis coniungi possunt, si neque a sexto deficiant

μωμητῶς) κατὰ τὸ συναγόμενον. Εἰ γὰρ ὁ ἀδελφὸς δευτέρου ἐστὶ βαθμοῦ, πῶς οὐδενὸς ἀποστήσεται βαθμοῦ τῆς νύμφης ὁ διὰ μέσου τοῦ ἀδελφοῦ ταύτῃ προσῳκειωμένος, ἀλλ' εἷς μετ' αὐτοῦ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἄρξεται τὴν συγγένειαν ἀριθμεῖν παρὰ τὴν τοῦ νόμου δύναμιν; τοῦτο οὖν φησιν. Οἱ ἐκ πλαγίου πρῶτον βαθμὸν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἀπὸ δευτέρου ἄρχονται. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξαδέλφου λέγειν ἀκόλουθον· ὁ γὰρ ἐξάδελφος τέσσαρσιν ἀποδιεστὼς τοῦ ἐξαδέλφου γαμετὴν διάστασιν καὶ τὴν ἐξαδέλφην αὐτῆς, ὡς τετάρτου βαθμοῦ, ἀσφαλῶς δέξεται εἰς τὸν ὄγδοον ἀποκεχωρισμένην τόπον. Ἐπεὶ γὰρ τοῖς τῆς αὐτῆς γονῆς καὶ ῥίζης ἀλλήλοις κεκοινωνηκόσι προσώποις ἤγουν τοῖς παισὶ τῶν δισεξαδέλφων, διὰ τὸ ἀπεσχοινισμένον τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ ὁ γάμος οὐκ ἀπηγόρευται, τίς ἂν ὀρθῶς εἴποι (Contius *εἴπῃ*) *τὸν ἐξ ἀγχιστείας συγγενῆ οἰκειότερον τοῦ αἵματος εἶναι καὶ πρὸς τοὺς πορρωτέρω ἀπελαύνεσθαι ὅρους;*

legis mentem. Hoc enim dicit: collaterales primum gradu non habent, sed a secundo incipiunt. Idem consequens est dicere de consobrino; consobrinus enim a consobrino quattuor distans gradibus eamdem quoque ad consobrini uxorem habebit distantiam et huius uxoris consobrinam, utpote gradu quarto, recte ducet uxorem, quippe in octavum locum remotam. Etenim quum personis eamdem stirpem ac radicem inter se participantibus, veluti sobrinorum liberis, propter separationem octavi gradus coniugium non interdicatur, quisnam recte dixerit, cognatum ex adfinitate propriorem esse cognato ex sanguine atque ad remotiores ablegari limites?

c. *περὶ ἀγχιστείας* H.

5. Sic H. C. Cont. *οὕτως* Reitzius.

6. Sic C. H. Contius. *ἄρα* deest apud Reitzium.

7. *ἐστὶ βαθμοῦ* H., sed contra C. Reitzius.

8. Sic C. Reitzius, *ἀνεψιὸν* H.

9. Sic C. Reitzius, *ἀνεψιὰν* H.

10. Sic C. Reitzius. *ἀδέλφων* H.

10 a. Contius male emendat *ὁ μείζων θεῖος*.

10 b. Quidam apud Reitzium *προπάππου ἢ τῆς προμάμμης ἀδελφός*.

10 c. Pro *ἐξαδέλφων* quidam apud Reitzium emendat *ἐξανεψιῶν*.

11. Verba *ἢ μικρὸς θεῖος — ἐξαδέλφων παῖδες καλοῦνται* in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton exciderunt.

του[12] βαθμοῦ ἐλλείπωσι, μήτε τὰ τῆς συγγενείας ὀνόματα συγχέωσι. Τοὺς γὰρ ταῦτα συγχέοντας καὶ ἐπὶ τοῦ ἑβδόμου κωλυτέον βαθμοῦ. Συγχέουσι δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ ἕκτου βαθμοῦ, ὡς ὅταν δύο πρωτεξάδελφοι δύο ἀδελφὰς λάβωσιν ἢ τοὐναντίον δύο ἀδελφοὶ[13] δύο πρωτεξαδέλφας (γίνονται γὰρ ἀντὶ ἀδελφῶν ἢ πρωτεξαδέλφων σύγγαμβροι) ἢ ὅταν θεῖος καὶ ἀνεψιὸς ἀνεψιὰν καὶ θείαν λάβωσιν ἤγουν ὁ μὲν θεῖος τὴν ἀνεψιάν, ὁ δὲ ἀνεψιὸς τὴν θείαν (γίνονται γὰρ ἐντεῦθεν ὁ μὲν θεῖος ἀνεψιός, ὁ δὲ ἀνεψιὸς θεῖος, ὅπερ ἐστὶ σύγχυσις). Ἐὰν δὲ ὁ μὲν θεῖος τὴν θείαν, ὁ δὲ ἀνεψιὸς τὴν ἀνεψιὰν λάβωσιν, οὐδεμία σύγχυσις γίνεται καὶ διὰ τοῦτο πρὸς γάμον ἀκώλυτον· θεῖου γὰρ οὕτω[14] καὶ ἀνεψιοῦ πρὸς ἀλλήλους[15] σώζουσι τόπον καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως.

4 *Ἐπὶ δὲ τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ συγχέουσιν, ὡς ὅταν ὁ[16] πάππος καὶ δισέγγονος δύο πρωτεξαδέλφας λάβωσιν, ἢ[17] πατὴρ καὶ υἱὸς δύο δισεξαδέλφας (σύγγαμβροι γὰρ λογισθήσονται). Πάππος δὲ καὶ ἔγγονος θείαν μεγάλην καὶ ἀνεψιὰν λαβεῖν οὐ κωλύονται· σύγχυσις γὰρ ἐντεῦθεν οὐ γίνεται· ἐπεὶ καὶ τὴν μεγάλην θείαν καὶ τὸν μέγαν θεῖον[18] πάππον ἢ μάμμην προσαγαρεύουσι. Τοσοῦτο δέ ἐστι τὸ ἀσύγχυτον ἐπὶ τῆς συγγενείας μάλιστα ταύτης ἰσχῦον, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ τοῦτο μόνον ἐζήτουν ἐπὶ ταύτης, βαθμὸν δὲ οὐδαμῶς.*

5 *Τοὺς δὲ[d] ἐκ τριγενείας εἰς γάμον συνάπτειν[19] ἀνάγκη τοὺς ἀπὸ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ καὶ ἐπέκεινα, εἰ καὶ ὁ νόμος δύο μόνα ῥητῶς ἀπαγορεύει, τὸ μὴ λαβεῖν τινα τήν ποτε γυναῖκα τοῦ προγόνου αὐτοῦ ἢ τὴν μητρυιὰν τὸν ἄνδρα[20] τῆς ποτε προγόνης αὐτῆς, τ' ἄλλα παρασιωπήσας. Λήψεταί τις ἄρα τὴν γυναικαδέλφην τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ· τετάρτου γάρ εἰσι πρὸς ἀλλήλους βαθμοῦ ἐν τρισὶ γένεσι θεωρούμενοι.*

6 *Ἐπὶ[e] δὲ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς ἐξ υἱοθεσίας συγγενείας τὸν αὐτὸν ζητητέον βαθμόν, ὃν καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ αἵματος διὰ τὸ λέγειν τὸν πεντηκοστὸν τρίτον κανόνα τῆς ἐν τῷ[21] Τρούλλῳ ἁγίας συνόδου, μείζονα εἶναι τὴν πνευματικὴν οἰκειότητα τῆς τῶν*

d. H. *περὶ τριγενείας.* — e. *περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος* H. qui ut et regius Suaresii liber, in contextu orationis ad finem §. habet scholium, quod et apud Reitzium refertur:

Ἰστέον δὲ ὡς ἄλλως ἐπὶ τούτων ἢ ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος οἱ βαθμοὶ καταριθμοῦνται, οἷον ὁ μὲν ἀναδεξάμενός τινα ἢ (*ἢ* deest in H.) *υἱοθετήσας πρὸς μὲν αὐτόν, ὃν ἀνεδέξατο ἢ υἱοθέτησε, πρώτου βαθμοῦ ἐστι, πρὸς δὲ τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ δευτέρου· πρὸς δὲ τοὺς αὐταδέλφους αὐτοῦ, τρίτου· οἱ δὲ*

Sciendum vero aliter in his, quam in consanguineis gradus numerari, veluti qui quem suscepit aut adoptavit, illi quidem, quem suscepit aut adoptavit, primo est gradu; patri autem vel matri eius secundo; fratribus eiusdem tertio, at filii eius suscepto quidem aut adoptato secundo sunt gradu, quod

gradu neque cognationis nomina confundant: nam qui haec confundunt, etiam in septimo gradu prohibendi sunt. Confundunt autem in sexto quidem gradu, velut quum duo consobrini duas duxerint sorores, vel contra duo fratres duas consobrinas (fiunt enim pro fratribus aut consobrinis congeneri), aut quum patruus et fratris filius, ille fratris filiam, hic amitam ducat (fiunt enim exinde patruus quidem fratris filius, fratris filius autem patruus, quae est confusio). Si vero patruus amitam, illius fratris filius huius sororis filiam duxerint, nulla fit confusio, quare has nuptias nihil impedit; nam patrui locum et fratris filii inter se servant et sic in reliquis.

In septimo autem gradu confundunt, quando proavus et pronepos duas consobrinas ducunt aut pater et filius duas sobrinas (namque congeneri habebuntur). Avus autem et nepos magnam amitam et huius sororis aut fratris neptem ducere non prohibentur; exinde enim nulla fit confusio, siquidem et magnam amitam et patruum magnum avum aut aviam nominant. Tantarum autem virium est huius confusionis vitatio in hac maxime cognatione, ut etiam veteres hoc solummodo in ea consideraverint, neutiquam vero gradum.

Eos, qui ex tribus familiis sunt, nuptiis coniungi oportet, si in quarto aut ulteriori gradu sint, etiamsi lex duo solummodo aperte prohibeat, ne quis scilicet uxorem quondam privigni sui ducat et ne noverca marito quondam privignae suae nubat, reliqua praetermittens. Ducet igitur aliquis sororem uxoris fratris suae uxoris; quarto enim inter se sunt gradu in tribus familiis spectati.

In cognatione autem, quae ex sacro baptismate atque ex adoptione oritur, idem gradus est quaerendus, qui et in sanguine, quia quinquagesimus tertius canon sanctae Trullensis synodi ait, potiorem esse spiritualem cognationem prae coniunctione corpo-

υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς μὲν τὸν ἀναδεχθέντα ἢ υἱοθετήσαντα (*υἱοθετηθέντα* H.) *δευτέρου βαθμοῦ εἰσι διὰ τὸ ὡς ἀδελφὸν αὐτὸν ἔχειν, πρὸς δὲ τοὺς αὐταδέλφους αὐτοῦ τετάρτου.*

eum tamquam fratrem habent; fratribus autem illius quarto.

12. *ἕκτου* deest in H., sed contra Reitzius C. *τετάρτου* unus ex Anonymis Reitzii.

13. *ἀδελφῶν* H.

14. *οὕτως* H.

15. *πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀνεψιοῦ* H.

16. *ὁ* deest in H.

17. *ἢ καὶ* H.

18. *καὶ τὸν μέγαν θεῖον καὶ τὴν μεγάλην θείαν* H.

19. *συνάπτει* H.

20. Pro *τὸν ἄνδρα* H. *τοῦ ἀνδρὸς* habet.

21. *τῷ* deest in H.

σωμάτων συναφείας, εἰ καὶ ὁ νόμος μέχρι τριῶν μόνον[22] ἢ καὶ τεσσάρων βαθμῶν[23] ταύτην κεκώλυκεν, ἤγουν τὸ μὴ λαβεῖν τινα ἢ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὴν μητέρα ἢ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀναδεχθέντος ἢ υἱοθετηθέντος[24].

7 Ἡ δὲ ἀδελφοποιΐα[f] ὡς μὴ γεγονὸς λογίζεται καί ἐστι πρὸς γάμον ἀκώλυτον, ὅτι ἡ θέσις μιμεῖται τὴν φύσιν, οὐδεὶς δὲ γεννᾷ ἑαυτῷ ἀδελφόν.

8 Κωλύονται[g] καὶ[25] οὗτοι ῥητῶς· ὁ κατηγορηθεὶς μοιχὸς εἰ καὶ μὴ φανερῶς ἀπηλέγχθη, οὐ δύναται λαβεῖν ὅμως εἰς γυναῖκα δι᾽ ἣν κατηγορήθη[26], ἵνα μὴ τὴν προλαβοῦσαν βεβαιώσῃ κατηγορίαν. Οὐδὲ ὁ ἀπελεύθερος τὴν γυναῖκα τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ὑποψίαν παράσχῃ, ὡς ἐμοίχευσε ταύτην. Οὐδὲ ὁ ἐπίτροπος τὴν ὀρφανὴν πρὸ τοῦ ἐπιλυθῆναι τὴν ἐπιτροπήν. Οὐδὲ ὁ δημόσιος παιγνιώτης ἢ ὁ υἱὸς αὐτοῦ γυναῖκα ἢ θυγατέρα συγκλητικοῦ· δεῖ γὰρ καὶ τὸ εὐπρεπὲς ἐν τούτοις ζητεῖν. Ταῦτα[27] μὲν οὖν ἐκ τῶν νόμων συνῆκται, καὶ κατ᾽ ἐπιτομὴν εἴρηται καὶ οὕτως εἰσὶν ἐνεργούμενα.

9 Ὁ[h] δὲ ζ. βαθμὸς ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος παρὰ μὲν τοῦ νόμου κεκώλυται· παρὰ δὲ τοῦ πατριάρχου κυροῦ[28] Ἀλεξίου καὶ τῆς τότε συνόδου κεκώλυται μὲν πρὸ τοῦ προβῆναι καὶ τελεσθῆναι, μετὰ δὲ τὸ προβῆναι οὐ διαχωρίζονται μὲν οἱ συναπτόμενοι, καθυποβάλλονται δὲ ἐπιτιμίῳ κατὰ τὴν συνοδικὴν ταύτην οἰκονομίαν. Ἐκωλύθη δὲ ὕστερον παντελῶς ὁ τοιοῦτος ζ. βαθμὸς διὰ ὑπομνήματος συνόδου[29] τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ[30] Λουκᾶ ἐπικυρωθέντος διὰ προστάγματος τοῦ βασιλέως κυροῦ[31] Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ[32].

10 Ἰστέον[i] δὲ[33] ὅτι ἡ μνηστεία ἐλάττων ἐστὶ τοῦ γάμου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν γαμικῶν συνναλλαγμάτων οὐ πολυπραγμονεῖται, ὡς ὁ τέλειος γάμος· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐλάττονι βαθμῷ συνάλλαγμα γαμικὸν γίνεται, μνηστείας μόνον ἡγησαμένης ἐν ἀγχιστείᾳ.

11 Καὶ ταῦτα περὶ γάμων κεκωλυμένων· τί διαφέρει ἴνκεστος, δαμνάτος καὶ νεφάριος; Ἴνκεστος μέν ἐστιν ὁ ἐξ αἵματος τὴν σύστασιν ἔχων· οἷον εἰς ἀνεψιὰν, θείαν, ἐξαδέλφην. Δαμνάτος ὁ κεκωλυμένος· οἷον ἐπίτροπος

f. περὶ ἀδελφοποιΐας H. — g. H. περὶ κεκωλυμένων ῥητῶς. — h. νεαρὰ H. — i. νεαρὰ H.

22. μόνων H.

23. βαθμὸν H.

24. Post haec Reitzius subiungit in orationis contextu φησὶ γὰρ· ὁ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, quae IV. 7. §. 35. collocavimus, exceptis prioribus verbis φησὶ γὰρ.

25. δὲ καὶ H.

26. ἐκατηγορήθη H.

27. Haec, quae sequuntur usque ad finem huius §. 8. Gothofredus pro scholio habuit.

28. Sic H. M. A. B. καίσαρος Vulgo pro κυροῦ.

rum, licet lex civilis eam intra tres tantummodo aut etiam quattuor gradus prohibuerit, ne scilicet quis aut filius eius ducat matrem aut sororem eius, qui ab ipso aut ex baptismate susceptus aut adoptatus est.

In locum fratris autem vel sororis adoptio pro non facta habetur, neque nuptiis impedimento est, quoniam adoptio naturam imitatur, at nemo sibi fratrem generat.

Etiam hi nominatim prohibentur. Adulterii reus etiamsi non aperte convictus est, tamen uxorem ducere nequit, ob quam accusatus fuit, ut ne praecedentem confirmet accusationem. Neque libertus patroni sui uxorem, ne et ipse suspicionem praebeat, quod eam adulteraverit. Nec tutor pupillam, antequam tutela sit absoluta. Nec ludio publicus aut filius eius uxorem vel filiam consularem: namque in his etiam honestas spectanda est. Haec igitur ex legibus collecta et per compendium dicta sunt, atque ita obtinent.

Septimus autem gradus in consanguineis iure quidem prohibetur: sed a patriarcha domino Alexio ac synodo tum habita prohibetur quidem, antequam matrimonium contrahatur et celebretur; at postquam processit, coniuncti non separantur, sed poenae subiacent, secundum synodalem illam disciplinam. Post illa vero septimus hic gradus omnino prohibitus fuit per monumentum synodi sanctissimi patriarchae domini Lucae, confirmatum sanctione principis domini Manuelis Comneni.

Sciendum vero est, sponsalia nuptiis inferiora esse, atque ideo in contractibus nuptialibus haud ita scrupulose anquiritur, ut circa perfectas nuptias: sed et in gradu inferiori contractus nuptialis celebratur, si sponsalia tantum in adfinitate praecesserint.

Atque hactenus de nuptiis prohibitis. Quid differunt incestae, damnatae ac nefariae? Incestae sunt, quae ex sanguine constant, veluti cum fratris sororisve filia, amita vel matertera, patrueli aut

29. Pro *συνόδου* H. *συνοδικὰ* habet.

30. Sic H. M. A. B. *καίσαρος* Vulgo.

31. *κυροῦ* H. Gothofr. in Variant. *καίσαρος* Reitzius.

32. Hoc loco H. interponit aliquot §§., quae in superioribus leguntur, desunt autem in C. Sunt autem hae: §. *κεκώλυκεν ἡ ἐκκλησία* (nostrae editionis IV. 7. §. 17.); §. *τὸ τοῦ πατριάρχου στυπῆ* (nostrae editionis IV. 7. §. 18.); §. *καὶ τὸ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ* (nostrae editionis IV. 7. §. 19.). Quibus §§. singulis in H. *νεαρὰ* adscriptum est.

33. §. 10. 11. desunt in C.; §. 10. quidem habetur in H. Caeterum Gothofredus priorem partem §. 10. usque ad verba *ἐν ἀγχιστείᾳ* pro scholio habuit, quod quidem Reitzio displicet.

πρὸς ἐπιτροπευομένην καὶ ἀπελεύθερος πρὸς πατρωνίσσαν. Νεφάριος δὲ ὁ παράνομος· οἷον πρὸς μοναχὴν καὶ ἀσκήτριαν, ἢ καὶ τὴν ἐξ ἁρπαγῆς.

ΤΙΤΛ. Θ΄.[1] ΠΕΡΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΝΤΩΝ.

1 *Πᾶσα*[a] *γυνὴ ὀφείλει ἐνιαυτὸν πενθεῖν τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ μὴ γαμηθῆναι πρὸ συμπληρώσεως τοῦ ἐνιαυτοῦ· εἰ δὲ καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ τὰς αἰτίας τῆς λύσεως παράσχοι*[2] *δίχα δύο θεμάτων, οὐ δύναται ἄλλῳ γαμηθῆναι πρὸ συμπληρώσεως πενταετίας· τὰ δύο δὲ θέματα ταῦτά ἐστιν, ὅτε ἐπὶ μοιχείᾳ κατηγορηθῇ καὶ ὅτε ἀλόγως ἀποστάσιον πέμψῃ*[3] *τῷ ἀνδρί· τότε γὰρ εἰς μοναστήριον βάλλεται. Ἡ δὲ τῆς ἀλόγου πομπῆς τοῦ ἀποστασίου κοινή ἐστι καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς νοουμένη.*

2 *Εἰ*[b] *μὲν εὐλόγως ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς χωρισθείη διαζυγίῳ, καὶ εἰς πενταετίαν ὅλην πρὸς δεύτερον ἐλθεῖν γάμον*[4] *κεκώλυται ἡ γυνή· εἰ δὲ μή γε, οὐκ ἔστιν*[5] *ἀνεύθυνος, καὶ οὐδὲ νόμιμος ὁ γάμος κληθήσεται. Εἰ δὲ ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς εὐλόγως*[6] *χωρισθείη, πρὶν ἐνιαυτὸν ἐξήκειν εἰς δεύτερον ἐλθεῖν γάμον οὐκ ἐπιτέτραπται διὰ τὴν τῆς γονῆς σύγχυσιν· τῷ δὲ ἀνδρὶ καὶ παραχρῆμα γαμεῖν ἔξεστι διὰ τὸ μηδεμίαν ἐντεῦθεν περὶ*[7] *τὴν γονὴν γίνεσθαι σύγχυσιν.*

2b *Ἡ*[c] *τεκοῦσα*[8] *ἐν τῷ πενθίμῳ παραχρῆμα δύναται γαμεῖν.*

3 *Μήτηρ*[d] *ἐθέλουσα*[9] *καὶ προτεινομένη αναγέτω τοὺς ἰδίους παῖδας, μὴ δευτερογαμοῦσα μέντοιγε.*

4 *Εἰ*[e] *ὁ ἀνὴρ πόῤῥω ὢν τελευτήσῃ*[10] *καὶ δράμῃ ὁ πένθιμος χρόνος καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ μάθῃ*[11] *τὴν τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, δύναται κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν*[12] *καὶ ἀποτίθεσθαι τὰ πένθιμα καὶ γαμεῖν.*

5 *Ὁ*[f] *ἀνὴρ οὐ πενθεῖ τὴν γαμετὴν οὔτε ἡ μνηστὴ τὸν μνηστῆρα.*

a. Ad marginem H. *ἀνα. βι. μη΄. τι. α΄. κεφ. κς΄.* Similiter Salm. et M. A. B. — b. H. *ἀνα. βι. ιη΄. τι. ζ΄. κεφ. α΄.* — c. H. *κεφ. κα΄. τι. β΄. κεφ. ε΄. καὶ βι. κη΄. τι. α΄. κεφ. ζ΄.* Est Synopsis XXVIII. 5. 17. p. 230. — d. Huc refertur scholium, quod in C. H. non habetur:

Τοῦτο νόει, ἐὰν τελευτῇ ἐλύθη ὁ γάμος· εἰ γὰρ ῥεπουδίῳ ἐλύθη ὁ γάμος, τότε παρὰ τῷ μὴ δεδωκότι τὴν αἰτίαν τῆς λύσεως οἱ παῖδες μένουσι κατὰ τὴν ριζ΄. νεαράν.

Hoc intellige, si matrimonium morte sit solutum: nam si divortio dissolvatur, tunc apud eum, qui divortio caussam non dederit, liberi remanent secundum Novellam CXVII.

e. H. *βι. ῥωμαικὸν τι. κε΄. κεφ. νγ΄. καὶ βι. τῶν βασιλικῶν τι. ζ΄.* Salm.

consobrina. Damnatae, quae sunt vetitae, velut tutoris cum pupilla et liberti cum patrona. Nefariae, quae sunt scelestae, veluti cum monacha vel sanctimoniali aut cum rapta.

TIT. IX. (VII.) DE HIS QUI SECUNDAS INEUNT NUPTIAS.

Omnis mulier maritum suum per annum lugere debet neque ante expletum annum nubere. Sed et si ipsa mulier caussas divortio praebuerit extra duos casus, alii nubere nequit ante finitum quinquennium. Duo autem illi casus sunt, quum de adulterio accusata fuerit, et quum sine caussa viro repudium miserit; tunc enim in monasterium detruditur. Temerariae vero repudii missionis poena communis est et de viro quoque intelligitur.

Si vir ex iusta caussa ab uxore divortium faciat, mulier etiam in totum quinquennium ad secundas nuptias venire prohibetur: sin minus, non sunt criminis expertes neque iustae dicentur nuptiae. Quod si mulier a viro iusta de caussa separetur, ante finem anni ad secundas nuptias transire nequit ob seminis confusionem: viro autem confestim etiam uxorem ducere licet, quia hinc nulla fit sanguinis conturbatio.

Mulier, quae in anno luctus peperit, statim nuptias contrahere potest.

Mater volens et propensa suos ipsius liberos educet, dummodo ne secundo nubat.

Si vir peregre agens obierit et tempus lugubre effluxerit atque ultimo anni die mulier mariti mortem cognoverit, eodem die et luctum sumere et deponere ac nubere potest.

Vir non luget uxorem, neque sponsa sponsum.

βιβλ. ῥωμαικὸν τιτλ. ϛ'. In C. est Ῥωμ. 25. 53. Est Πεῖρα 25. 58. — f. H. βϊ. κη'. τϊ. β'. κεφ. έ.

1. Sic C. H. M. A. B. Apud Reitzium est τίτλος ζ'.
2. παῤάσχῃ H.
3. πέμψει H.
4. γάμων H.
5. οὐκ ἔσται H.
6. Sic Reitzius rescripsit cum Soar.; H. alias ἀλόγως.
7. Pro περὶ H. πρὸς habet.
8. Tota §. 2 a. apud Reitzium hoc loco non legitur, sed est in C. H.
9. Haec §. 3. in C. H. deest.
10. τελευτήσει H.
11. μάθει H.
12. Aliquis hoc loco vel καὶ λαμβάνειν vel καὶ λαβεῖν excidisse dixit

6 *Κατὰ[g] κέλευσιν βασιλέως δύναται ἡ γυνὴ ἐν τῷ πενθίμῳ χρόνῳ γαμεῖν[13].*

7 *Καὶ[h] ἡ μὴ συναφθεῖσα[14] ἀνδρί, ἀλλ' ἔτι παρθένος οὖσα πενθεῖν χρεωστεῖ τὸν ἄνδρα.*

8 *Ἡ[i] ἐπιτροπεύσασα[15] τῶν παίδων γυνὴ ὡς ἀνήβων, εἰ πρὸς δεύτερον ἔλθοι γάμον, μὴ πρότερον ἐπίτροπόν τε αἰτήσασα καὶ τοὺς λογισμοὺς παρασχομένη καὶ καταβαλοῦσα πᾶν, ὅσον ἔμπροσθεν ὀφείλει, τήν τε οὐσίαν αὐτῆς καὶ τὴν τοῦ γήμαντος[16] ὑποτίθησι τοῖς παισὶ καὶ ἀνήβου τοῦ παιδὸς τελευτήσαντος οὐ διαδέχεται, εἰ καὶ ὁ πατὴρ εἴποι τοῦτο· καὶ πρὸς τούτοις ταῖς ποιναῖς ὑπόκειται ταῖς αὐταῖς, αἷς καὶ ἡ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου δευτερογαμήσασα.*

9 *Ἡ[k] ἐλάττων τῶν κε΄. ἐνιαυτῶν αὐτεξουσία μέλλουσα δευτερογαμεῖν γνώμῃ τοῦ πατρὸς γαμείσθω· εἰ δὲ ἐτελεύτησεν ὁ πατήρ, γνώμῃ τῶν συγγενῶν. Ἡ δὲ τελεία[17] οὐδ' ἐπὶ τῷ δευτέρῳ γάμῳ δεῖται τῆς τοῦ πατρὸς συναινέσεως. Εἰ δὲ ἐναντιοῦται καὶ τοῖς συγγενέσιν[18], ὁ ἄρχων κρινέτω τὴν βελτίονα γνώμην, ἵνα ἐὰν[19] ἴσοι ὦσι[20] γένει καὶ τρόποις οἱ δύο μνηστῆρες, ὃν οἱ συγγενεῖς βούλονται, καὶ ὃν ἡ γυνὴ ἐπιλέγεται, προτιμᾶται ἡ τῆς γυναικὸς κρίσις.*

10 *Τῆς[l] μητρὸς ἅπαξ[m] εἰς δευτέρους γάμους[21] ἐλθούσης, κέρδος εὐθὺς ἁπάντων τῶν παίδων τὴν δεσποτείαν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς γίνεσθαι[22], καὶ οὐδεμίαν ἄδειαν εἶναι τῇ μητρὶ τοὺς μὲν τῶν παίδων ἐπιλέγεσθαι, τοὺς δὲ ἀτιμάζειν, διότι πάντας ὁμοῦ τοῖς δευτέροις ὕβρισεν γάμοις· ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ δεσποτεία τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ὅλη πρὸς τὴν παῖδα παραγενήσεται, τῆς χρήσεως παρὰ τῇ μητρὶ[23] μέχρι περίεστι φυλαττομένης. Καὶ εἰ μὲν ἡ μήτηρ προαπέλθοι, τῇ παιδὶ τῆς ὅλης προγαμιαίας δωρεᾶς ἁρμοζούσης. Εἰ δὲ ἡ παῖς[24], μένειν μὲν παρὰ τῇ μητρὶ τὸ ἐκ τῆς ἀπαιδίας συμφώνου κέρδος, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς παιδὸς εἶναι[25], καὶ τελευτῶσαν τοῦτο παραπέμπειν εἰς τοὺς αὐτῆς κληρονόμους, εἴ τινες[26] ἐκ τοῦ νόμου καλοῖντο.*

g. H. *τὰ αὐτά.* — h. H. *βι. κα΄. τι. β΄. κεφ. ι΄.* Huc refertur scholium, quod et in H. legitur:

Τοῦτο δὲ νόησον, ὡς ἐν γάμῳ εἶναι τὴν γυναῖκα καὶ οὐχὶ ἐν μνηστείᾳ.	Hoc autem intellige, cum in matrimonio fuerit mulier, non si desponsata tantum.

i. H. *βι. κη΄. τι. ιβ΄. κεφ. ιγ΄.* — k. H. *βι. κα΄. τι. β΄. κεφ. ιγ΄.* Est Basilicorum XXVIII. 4. 34. ed. Heimbach III. p. 184. et Prochiron 4. 19. p. 29. — l. H. *περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς βι. κη΄. τι. ιδ΄.* Est Prochiron 6. 2. p. 38.

13. Postea hoc loco interponuntur §. 19. et 17. in C. H., quem rerum ordinem nec Reitzius agnoscit.

Principis iussu mulier intra tempus luctuosum recte nubit.

Etiam quae viro nondum commixta fuit, sed virgo adhuc est, maritum lugere tenetur.

Mulier quae liberorum utpote impuberum tutelam gessit, si ad secundas nuptias transierit, priusquam tutorem petierit rationesque reddiderit ac solverit, quidquid ante hoc tempus debet, et suam et novi coniugis substantiam liberis oppignerat neque impuberi defuncto succedit, etiamsi hoc pater expresserit, ac praeterea iisdem subiacet poenis, quibus et ea, quae ante luctuosum tempus secundo nupserit.

* Filia emancipata viginti quinque annis minor secundo nuptura patris consensu nubat, sed patre mortuo, ex sententia cognatorum. Perfectae autem aetatis mulier patris consensu in secundis nuptiis non indiget. Quod si vel a patre vel a cognatis dissentiat, praeses de meliori iudicet sententia, ita ut, si genere ac moribus pares sint ambo proci, quem cognati eligunt et quem mulier optat, mulieris praeferatur iudicium.

* Matre semel ad secundas nuptias transeunte, donationis ante nuptias proprietas confestim omnibus liberis lucro cedat, neque ulla matri sit licentia alios quidem liberorum deligendi, alios vero aspernandi, quandoquidem omnes simul secundis nuptiis iniuria affecit. Atque adeo et in praesenti casu tota donationis ante nuptias proprietas ad filiam perveniet, remanente apud matrem, donec superest, usufructu: sed si mater ante eam moriatur, tota donatione ad filiam pertinente; sin filia, maneat apud matrem lucrum ex pacto, si sine liberis; reliqua autem pars filiae competat, quae obiens ad suos eam heredes transmittet, si qui ex lege vocantur.

14. Haec §. deest in C.

15. ἐπιτροπεύουσα H.

16. γήματος H.

17. Verba ἡ δὲ τελεία — τῆς τοῦ πατρὸς συναινέσεως desunt in H.

18. Pro verbis καὶ τοῖς συγγενέσι in H. habetur καὶ τοῖς αὐτοῖς.

19. Vox ἐὰν habetur in Basilicis ed. Heimbach III. p. 184. H., deest Vulgo. Caeterum aliquis καὶ habet.

20. Sic Basilica l. c. Prochiron p. 30. Reitzius, ὦσιν οἶσοι H.

21. δευτέρον γάμον H.

22. Pro γινέσθαι H. γενέσθαι habet.

23. Pro ἡ μήτηρ H. ἡ μρὶ habet, qua re significatur μητέρι.

24. Pro ἡ παῖς H. εἰ παῖς habet.

25. τῆς παιδὸς εἶναι H.

26. οἷ τινες H. οἵ τινες Vulgo. Correxit Reitzius ex Prochiro p. 38.

11 *Εἰ[m] γὰρ οὐ παιδὶ τυχόν, ἀλλά τινι τῶν ἔξωθεν ἡ μήτηρ, ἔτι δευτέρων ἄπειρος οὖσα γάμων, μοῖράν τινα τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἤ τινα πράγματα ἐξ αὐτῆς ἢ πᾶσαν δωρήσηται ἢ κατ᾽ ἄλλον τυχὸν ἐκποιήσηται[27] τρόπον, εἶτα εἰς ἀνδρὸς φοιτήσῃ[28] δευτέρου γάμον, πρόδηλον ὡς τῷ ἐπιγενομένῳ δευτέρῳ γάμῳ τὸ τῆς ἐκποιήσεως ἀνατραπήσεται καὶ οὐδὲ αὐτὸ πᾶσι τρόποις, ἀλλ᾽ ἐν μετεώρῳ καὶ τὰ[29] τῆς ἐκποιήσεως καὶ τὰ τῆς ἀνατροπῆς μένει· εἰ μὲν γὰρ μείναιεν περιόντες παῖδες, ἀνατραπήσεται καθάπαξ[30] τὸ γενόμενον, τοῦ νόμου τὴν δεσποτείαν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς εἰς τοὺς παῖδας ἄγοντος καὶ οὐδὲν ἐπιστρεφομένου τῆς γυναικός, εἴ τι πράξειεν ἐπὶ βλάβῃ τῶν παίδων· εἰ δὲ προτελευτήσαιεν ἅπαντες τῆς μητρός, μένειν τὸ συνάλλαγμα βέβαιον, οὐχ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐξ ἀπαιδίας σύμφωνον· καὶ[31] κατά τινα μὲν μοῖραν ἔσται τὸ συνάλλαγμα βέβαιον, κατά τινα δὲ ἄκυρον ἀποφανθήσεται· τουτέστι κατὰ μὲν τὸ μένον παρὰ τῇ μητρὶ προφάσει[32] τοῦ ἐξ ἀπαιδίας συμφώνου[33] κρατήσει, κατὰ δὲ τὸ παραπεμπόμενον εἰς τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους ἄκυρον ἔσται·[34] ὡς εἴγε[35] ἡ μήτηρ μόνη τῷ παιδὶ διάδοχος εὑρεθείη, τὸ πᾶν αὖθις κύριον ἔσται.*

12 *Τὰ[n] γαμικὰ[36] κέρδη καὶ μὴ κληρονομοῦντες τοὺς γονεῖς οἱ παῖδες ἐχέτωσαν· ὅτι ὁ νόμος τῆς τῶν ἰδιωτῶν γνώμης ἰσχυρότερός ἐστιν, ὅθεν τὸ ἐκ νόμου διδόμενόν τινι κέρδος ἰδιώτης παντάπασιν ἀφαιρεῖσθαι οὐ δύναται.*

13 *Τὴν προῖκα μὴ εἰσενεγκαμένην μὴ δύνασθαι τὰ τοῦ ἀνδρὸς οἰκειοῦσθαι διὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς· καὶ ὁ μὴ τὴν διὰ γάμον ἐπιδοὺς δωρεὰν ἀνὴρ οὐ λαμβάνει τι ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικός, εἰ μὴ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ δωρήσασθαί τι ἢ καταλεῖψαι βουληθείη.*

14 *Θεσπίζομεν[o] τὰ ἄλλα πράγματα τὰ μετὰ τὴν πρὸ γάμου δω-*

m. Est Prochiron 6. 2. p. 38. Huc refertur scholium, quod in solo M. B. legitur:

Τοῦτο τὸ κεφ. ἐστὶ μὲν τῆς δευτέρας νεαρᾶς, ἀλλ᾽ ἀνῄρηται ὑπὸ τῆς κβ. νε. κατά τι. Ἔστι δὲ ἡ κειμένη ὄπισθεν, ἧς ἡ ἀρχή· ἡ δευτερογαμήσασα μήτηρ παιδὸς αὐτῆς ἀδιαθέτου τελευτήσαντος· καὶ σκόπει τὰ κατ᾽ ἐκείνην ἀκριβέστερον.

Hoc cap. est quidem Novellae secundae, sed sublatum Nov. XXII aliqua ex parte. Infra autem [cap. 17.] occurrit, sic inchoans: Mulier secundo nubens, si filius eius intestatus: ubi quae dicuntur, curatius considerato.

n. Huc refertur scholium, quod in C. H. deest:

Τὸ ἐξ ἀπαιδίας μέρος τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ τῶν γαμικῶν κερδῶν εἰρημένον· συνεφωνήθη ἄπαιδος τελευτῶντος τοῦ ἀνδρὸς κερδᾶναι τὴν γυναῖκα τὸ ἥμισυ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς· εὑρέθη δὲ τὰ γαμικὰ κέρδη α΄. ιι. ποσότης, εἰσὶ παῖδες πέντε, ἑκάστῳ τούτων ἁρμόζει ιι. σ΄. ἐστὶν οὖν τὸ ἐξ ἀπαιδίας ἐφ᾽ ἑκάστῳ αὐτῶν, ιι. ρ΄. τὸ γὰρ ἥμισυ τῶν σ΄. ρ΄. ὑπεθέμεθα (ὑπεθέματα Reitzius) δὲ

Pars ex pacto si sine liberis, quae in lucris nuptialibus spectatur, huiusmodi est. Convenerat, ut moriente marito sine liberis mulier semissem donationis propter nuptias lucraretur: lucrorum nuptialium quantitas reperitur mille aureorum esse: sunt vero liberi quinque: horum cuique competunt aurei ducenti. Itaque pars ex pacto si sine liberis in singulis eorum

* Nam si mater secundarum adhuc expers nuptiarum donationis ante nuptias partem aut nonnullas inde res aut totam etiam non filio forte vel filiae, sed extraneo donaverit vel alio forte modo alienaverit ac postea alii marito nupserit, manifestum est, alienationem secutis novis nuptiis subverti; nec tamen omni modo, sed et alienationem et subversionem in suspenso manere: si enim liberi superstites exstent, simul et semel, quod actum est, rescinditur, lege proprietatem huius donationis ad liberos transferente nec ullam mulieris curam gerente, si quid in fraudem liberorum egerit. Quod si omnes ante matrem praemoriantur, contractus ratus manebit, non in totum, sed secundum pactum si sine liberis; et pro parte quid 'n contractus erit ratus, pro parte rescindetur: id est, in quantum apud matrem remanet ex pacto, si sine liberis, validus erit; sed quantum ad id, quod ad filii aut filiae successores transmittitur, invalidus.

Itaque si sola mater filio succedere debeat, totus contractus erit ratus.

Lucra nuptialia liberi habeant, licet parentum heredes non fuerint: quia lex privatorum voluntate potentior est; unde lucrum lege datum privatus adimere omnino non potest.

Quae dotem non intulit, mariti bona vindicare nequit propter donationem ante nuptias: nec vir, qui eam donationem non fecit, ex bonis uxoris quidquam capit, nisi si quid ei coniunx voluerit donare aut relinquere.

* Sancimus, ut ceterae res, quae post donationem antenuptia-

συμφωνηθῆναι κερδᾶναι τὴν μητέρα ἐξ ἀπαιδίας τὸ ἥμισυ· ταὐτόν ἐστι κἂν τρίτον ἢ δ΄. ἢ (Reitzius ἤ) ἄλλο τι συμφωνηθῇ· ὁμοίως δὲ ταῦτα νόει, καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τῆς γυναικείας προικὸς συμφωνεῖσθαι καὶ γίνεσθαι.

aurei centum: semis enim ducentorum centum sunt. Fingebamus enim convenisse, ut mater ex pacto si sine liberis semissem lucraretur. Idem est etsi de triente vel quadrante aut alia qua parte convenit. Similiter etiam haec fieri intellige, si vir de dote uxoria pactus fuerit.

o. H. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 6. 3. p. 39.

27. ἐκποιήσεται H.
28. φυτήσειε H. Postea γάμον apud quendam deest.
29. Pro καὶ τὰ in H. legitur δήπου μάλιστα καὶ τὰ reliqua.
30. Pro καθάπαξ H. καθάπερ habet.
31. Vox καὶ deest in H., sed habetur in Prochiro p. 39.
32. προφθάσει H.
33. σύμφωνον H.
34. ἔστω H.
35. ἤγε H.
36. §. 12. et 13. desunt in C. H., regio Soar. Nos, qui auctoritatem librorum mss. secuti simus, supra IV. 6. §. 1. et §. 3. interposuimus. Ego ab hoc loco removere non sustinui, quia H. et in tabula libri quarti haec titulo addidit: ἐν τούτῳ καὶ περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς. Vide p. 464. not. 8.

ρεὰν εἰς τοὺς παῖδας ἀφιγμένα[37], εἰ μὲν ὁ παῖς ἄῤῥεν[38] ἢ θῆλυ[39] τυχὸν διάθοιτο, κατὰ τὸν νόμον χωρεῖν ἐπὶ τοὺς γεγραμμένους κληρονόμους· ἐνταῦθα τῆς μητρὸς οὐ κωλυομένης γράφεσθαι παρὰ τοῦ παιδὸς κληρονόμου, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτῇ διδομένων δικαίων, εἴγε ὁ παῖς [αὐτὴν][40] παραλείψειεν ἢ καὶ ἀλόγως ἄπο κληρονόμων[41] ποιήσηται[42], φυλαττομένων· εἰ δὲ ἀδιάθετος τελευτήσειεν, τῆς ἐκείνου μοίρας, εἰ μὲν ἔχει παῖδας ἰδίους, ἐπὶ ἰδίους τοὺς[43] παῖδας ἀφικνουμένης· εἰ δὲ οὐκ ἔχει[44] μὲν[45] παῖδας ἰδίους, εἴη δὲ τῶν ἀδελφῶν ἡ κλῆσις καὶ τῆς μητρὸς ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς ἐπὶ τὸν κλῆρον ἐρχομένης, καὶ τοῦτον[46] ἰσχυρῶς ἐχούσης εἴτε δευτέροις ὡμίλησε γάμοις, εἴτε καὶ μή.

15 Τῆς[p] δὲ[47] προγαμιαίας δωρεᾶς εἰς δεύτερον ἐλθοῦσα[48] συνοικέσιον, μηδὲ καθόσον κληρονομεῖ τοῦ παιδός, ἀπολαυέτω· ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῶν παίδων ἔστω κέρδος μόνον αὐτοῖς παρὰ τοῦ νόμου δεδομένον, καὶ μὴ δοκοῦν εἶναι μέρος τοῦ κλήρου τοῦ παιδός, ἀλλ' ἔτι τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς οὐκ ἀποβάλλον[49] τὴν φύσιν.

16 Ὥσπερ[50] ἡ μήτηρ ἔχει τὴν χρῆσιν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ ἑνὸς παιδὸς μοῖραν κατὰ δεσποτείαν, εἴγε μὴ δευτερογαμήσοι μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀνδρός, οὕτω καὶ ὁ πατὴρ τελευτησάσης τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἕξει λοιπόν, εἰ λάβοι τὸν ἀπὸ τελευτῆς κάσσον. Οὐ μόνον δὲ εἰ πατὴρ εἴη τις τῶν παίδων ἢ μήτηρ, ταῦτα κρατήσει, ἀλλὰ καὶ εἰ πάππος εἴη ἢ μάμμη, οἷα τῶν παίδων αὐτῶν ἐπὶ παισὶ τεθνεώτων καὶ ἀποθανούσης τῆς μάμμης ἢ τοῦ πάππου τὸ καταλειφθὲν μέρος λαβὸν τὰ ἀπὸ τελευτῆς κάσσα, τὴν μὲν χρῆσιν αὐτῶν νεμηθήσεται, τὴν δὲ δεσποτείαν τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ φυλάξει, ὡς εἰ καὶ παῖδας εἶχε, ποιεῖν ἔμελλε· παρακρατήσει δὲ καὶ δεσποτείαν μέρους ἑνὸς παιδός, εἰ μὴ δευτερογαμήσει· εἰ δὲ μὴ ὕπεισι παῖδες ἢ ἔγγονοι, ἁπάντων δεσπόσει τῶν ἀπὸ τελευτῆς κάσσων

17 Ἡ[q] δευτερογαμήσασα[51] μήτηρ, παιδὸς αὐτῆς ἀδιαθέτου καὶ ἄπαιδος τελευτήσαντος, εἴ τι μὲν ἀνῆκεν αὐτῷ ἀπὸ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἢ ἐκ τῆς πατρῴας οὐσίας αὐτῷ περιῆλθε, τούτου τὴν χρῆσιν αὐτὴ μόνη ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖ τὴν δεσποτείαν τοῖς ἀδελφοῖς ἢ ταῖς ἀδελφαῖς ἐκείνου φυλάττουσα· τὰ δὲ ἑτέρωθεν

p. H. περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς. Est Prochiron 6. 3. p. 40. — q. H. περὶ κληρονομίας βϊ. κη'. τϊ. ιβ'. καὶ βϊ. με'. τϊ. α'. κεφ. λδ'.

37. Sic Prochiron p. 39. H. ἀφικνούμενα Reitzius.
38. ἄῤῥην H.
39. θηλεῖα H.
40. Sic Prochiron p. 39. deest αὐτὴν in H.
41. Sic H. Prochiron p. 39., ubi est ἀπὸ κληρονόμων. Reitzius habet ἀπόκληρον.
42. ποιήσεται H.
43. Sic H. Prochiron p. 39. τούτους τοὺς Reitzius.

lem ad liberos pervenerunt, si quidem filius forte aut filia testamentum fecerit, secundum legem ad heredes scriptos deferantur: quando nec mater a filio prohibetur heres scribi, sed et concessa ei adversus testamentum iura, si a filio praeterita aut etiam iniuste exheredata fuerit, servabuntur.

* Quod si intestatus moriatur, illius portio, si liberos habet, ad liberos suos pertinebit: sed si proprios liberos non habeat et fratres vocentur, etiam mater una cum fratribus ad hereditatem veniet eamque firmiter obtinebit, sive secundas inierit nuptias sive non.

* Ex donatione vero antenuptiali si novum contraxerit matrimonium, nihil capiet, ne in quantum filio heres exsistit quidem: sed hoc liberorum erit solum lucrum, ut quod ipsis ab lege datum, neque pars videtur esse hereditatis filii, neque iam naturam donationis antenuptialis perdidisse.

Sicuti mater antenuptialis donationis usumfructum habet et unius filii portionem quoad proprietatem, si post viri obitum secundo non nubat, sic et pater mortua uxore ex donatione ante nuptias, immo ex dote reliquum habet, si ob mortis casum id acceperit. Nec solum si quis pater aut mater sit liberorum, haec obtinebunt, sed etiam si avus aut avia, utpote si liberi eorum decesserint relictis liberis, mortuaque avia aut avo pars superstes casum mortis accipiens usumfructum quidem eius sibi retinebit, sed proprietatem nepotibus reservabit, sicuti facturus erat, si filios haberet. Retinebit quoque proprietatem portionis unius filii, si secundas non contrahat nuptias. Quod si nulli exstent liberi nec nepotes, omnia capiet, quae per mortis casus obtingunt.

Mulier secundo nubens, si filius eius intestatus sine liberis moriatur atque ad eum ex donatione antenuptiali aut bonis paternis aliquid pervenerit, illius usumfructum ipsa sola ab intestato accipit, reservans proprietatem fratribus aut sororibus eiusdem filii. Illorum autem, quae aliunde filio obvenerunt, proprietatem

44. Sic H., ἔχοι Reitzius, sed contra libros mss.

45. μὲν deest in H., sed contra Prochiron p. 39.

46 Sic Prochiron p. 39. Reitzius, τοῦτο H.

47. δὲ deest in H., sed contra Prochiron p. 39.

48. Sic Prochiron p. 39. Reitzius, ἐλθούσης H.

49. ἀποβάλλων H.

50. Haec §. 16. deest in H. C., regio Soar.

51. Haec §. 17. hoc loco non habetur in H. C., sed superius post §. 6. interposita fuit. Vide notam 13.

αὐτῷ περιελθόντα, καὶ τὴν δεσποτείαν τούτων κληρονομεῖ· ἐκ διαθήκης δὲ εἴ τι ἄρα αὐτῇ παρὰ τοῦ παιδὸς καταλειφθείη, καὶ κατὰ δεσποτείαν ἔχει.

18 Ὅτι[52] ἡ μήτηρ τὰ μὲν τροφεῖα, ἅτινα τοῖς παισὶ παράσχοι, οὐ δύναται ἀπαιτεῖν· εἴ τι δὲ εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν χρησίμως ἀνάλωσε, τοῦτο διὰ τῆς περὶ διοικήσεως ἀγωγῆς δύναται ἀπαιτεῖν.

19 Ἡ[r] διάταξις κελεύει[53], ὅτι οἱ πατέρες τὴν χρῆσιν τῶν μητρῴων πραγμάτων, εἰ[54] καὶ εἰς δευτέρους μετέβησαν γάμους, ἀναμφιβόλως[55] ἔχειν ὀφείλουσι, καὶ οὐδεμίαν τοῖς παισὶν ἢ τοῖς εἰτιδήποτε ἐκ προσώπου αὐτῶν κατὰ τῶν πατέρων[56] ἀναίσχυντον φωνὴν ἢ αἰτίασίν τινα δύνασθαι ἁρμόζειν.

20 Εἰ[s] δέ τινες τοῖς ἔμπροσθεν οὐκ ἀρκεσθέντες γάμοις καὶ πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν, εἰ μὲν ἄπαιδες μείνοιεν[57] ἐκ τῶν προτέρων ἢ καὶ ἀμφοτέρων[58] γάμων, οὐδεμία πολυπραγμοσύνη περὶ τὰ δεύτερα, ἀλλ᾽ ἄνδρες μὲν ἀπελεύσονται παντοίως πάσης παρατηρήσεως ἐλεύθεροι· γυναιξὶ δὲ μόνον ἐπικείσεται[59] δέος, τὸ μὴ[60] πρὸ τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου πρὸς δεύτερον συνελθεῖν συνοικέσιον ἢ γινώσκειν, ὡς εἴ τι τοιοῦτον πράξαιεν καὶ ἀώρους συναλλάξαιεν γάμους, ὑφέξουσι ποινάς· ἄλλας μέν, εἴπερ ἄπαιδες ἐκ τῶν προτέρων ὦσι συνοικεσίων, μείζους δέ, εἰ καὶ παῖδες ὑπεῖεν:[61] εἰ μὲν γὰρ οὐχ ὕπεστι γονή, τὸ τῆς ἀτιμίας εὐθὺς ἀκολουθήσει καὶ ἔσται παντοίως ἡ γυνὴ διὰ τὴν τῶν γάμων σπουδὴν ἠτιμωμένη[62] καὶ οὐ λήψεταί τι[63] τῶν παρὰ τοῦ[64] προτέρου καταλελειμμένων αὐτῇ συνοικεσίου οὔτε ἀπολαύσει τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς οὔτε τῷ συνοικοῦντι κατὰ δεύτερον γάμον περαιτέρω τῆς τρίτης τῆς οἰκείας περιουσίας ἐπιδώσει μοίρας[ss].

21 Οὐ[t] μὴν οὐδὲ τῆς ἔξωθεν αἰσθήσεται φιλοτιμίας οὐδὲ λήψεταί τι[65] παντελῶς παρ᾽ οὐδενὸς τῶν ἔξωθεν οὐ κλῆρον οὐδὲ λη-

r. H. βἴ. κη΄. τἴ. ιβ΄. κεφ. η΄. Est Basilicorum XLV. 4. 4. ed. Heimbach IV. p. 529. Huc refertur scholium, quod et in H. contextum migravit:

Ἰστέον, ὅτι ὑπεξουσίων ὄντων τῶν παίδων τοῦτα γίνεται, ἐπείτοιγε, ἐὰν ὦσιν αὐτεξούσιοι, μίαν μόνην μοῖραν ἐκ τῶν μητρικῶν πραγμάτων τῶν οἰκείων τέκνων ὁ πατὴρ κατὰ χρῆσιν λαμβάνει, ἕως οὗ ζῇ, τὴν δεσποτείαν μετὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον πρὸς τοὺς υἱοὺς παραπέμπων, καθάπερ ἐν τῷ περὶ κληρονόμων κεῖται πλατύτερον (reliqua H. non habet), ἐν τῷ λέγοντι, εἶχέ τις γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ ἑξῆς.

Sciendum est, hoc obtinere, si liberi in patria sint potestate: alioqui si fuerint emancipati, unam tantum partem ex bonis maternis liberorum pater in usumfructum accipit, donec vivit, proprietatem post mortem suam ad filios transmittens: ut in titulo de heredibus latius dicitur, cap. quod incipit: „Habebat quis uxorem ac liberos etc.“ (significatur V. 8. §. 87.).

s. H. κεφ. α΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου δευτερογα.... Est Prochiron 6. 4. p. 41. — ss. In C. M. B. solo scholium legitur, quod in reliquis deest:

"Ἐνταῦθα ἡ γυνὴ τοῦ διμοίρου οὐ στε-

Hic mulier besse non privatur, sed

quoque consequitur. At ex testamento si quid forte ei a filio relictum sit, etiam proprietatem habet.

Mater alimenta, quae liberis praebuit, repetere nequit. Sed si quid in res illorum utiliter impendit, per negotiorum gestorum actionem recte repetit.

Iubet constitutio, ut patres, etiamsi ad secundas transierint nuptias, maternorum bonorum usumfructum citra ullam controversiam habeant: neve ulla liberis aut aliis quibuslibet ex illorum persona impudens vox adversus patres aut querela competere possit.

* Quod si qui prioribus haud contenti nuptiis etiam ad secundas venerint, si quidem liberos non susceperint ex priori aut etiam secundo matrimonio, nihil anquirimus de secundis nuptiis: sed viri quidem omni omnino observatione liberi abibunt; mulieribus autem solus hic imminebit metus, ut ne intra annuum tempus ad secundas transeant nuptias; aut sciant se, si quid tale fecerint, et intempestivum contraxerint matrimonium, poenas subituras, alias quidem, si ex anterioribus nuptiis liberos non habeant, maiores autem, si et liberi exstent. Nam si proles nulla est, infamia statim sequetur, et mulier propter nuptiarum festinationem omnino infamis erit neque quidquam eorum capiet, quae ei ex priori relicta erant coniugio, neque donatione propter nuptias fruetur, neque secundo marito plus triente suorum bonorum dare poterit.

* Quin nec extraneorum sentiet benignitatem nec quidquam omnino ab ullo extraneorum capiet neque hereditatem neque lega-

ῥεῖται, ἀλλὰ δεσποτείας τούτου· καὶ εἰς ὅτι ἂν συναλλάξῃ ἢ χαρίσηται ἢ πωλήσῃ ἐξ αὐτοῦ, ἰσχύει καὶ οὐκ ἀνατρέπεται.

eius dominio, et si quid contraxerit, donaverit aut vendiderit ex eo, valet neque rescinditur.

t. Est Prochiron 6. 4. p. 42.

52. Haec §. 18. deest in C. H. regio Soar., habetur tamen et supra II. 3. §. 5.

53. Haec §. 19. hoc loco non habetur in H. C., sed superius post §. 6. interposita fuit. Vide notam 13.

54. εἰ δὲ καὶ H., sed contra Basilica ed. Heimbach IV. p. 529.

55. ἀναμφιβόλους H.

56. πατρῴων H., sed contra Basilica IV. p. 529., ubi est, quod in contextu collocavi. Reitzius πατρων.

57. μένειεν H.

58. Sic H. Prochiron p. 41. Verba ἢ καὶ ἀμφοτέρων desunt apud Reitzium.

59. ἐπιχήσεται H.

60. Verba τὸ μὴ desunt in H., sed habentur in Prochiro p. 41.

61. Sic Prochiron p. 41., ὑπεῖεν καὶ παῖδες H.

62. ἠτιμασμένη Cui. H., maior pars librorum Prochiri p. 42., sed unus liber Prochiri habet, uti nos et Reitzius.

63. λήψεται τις H.

64. παρ' αὐτοῦ H.

65. τι deest in H., Prochiro p. 42.

γάτον, οὐ τὴν μετὰ θάνατον δωρεάν, ἀλλὰ ταῦτα ἐλεύσεται ἢ μενεῖ[66] παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ τελευτήσαντος ἢ συγκληρονόμοις αὐτῆς[67], εἴγε ἠδύνατο κληρονομεῖν ὅλως, οἷα ταύτης οὐδ᾽ ὁτιοῦν ὄφελος[68] ἐχούσης. Ἀλλ᾽ εἰ[69] γεγραμμένοι καὶ ἕτεροι τύχοιεν κληρονόμοι, εἴτε[70] καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλοῖντο, πρὸς ἐκείνους ἐλεύσεται τὰ τῇ[71] τοιαύτῃ γυναικὶ καταλελειμμένα· οὐ γὰρ τὸ δημόσιον αὐτὰ οἰκειώσεται, μή ποτε δόξωμεν τὰ τοιαῦτα σωφρονίζοντες[72] τῆς τοῦ δημοσίου προνοεῖν ὠφελείας.

22 *Ἀλλ᾽[u] οὕτω μὲν τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν αὐτῇ καταλελειμμένα πρὸς ἑτέρους χωρήσει, τὰ δέ γε παρὰ τοῦ πρώτου[73] συνοικήσαντος ἀφίξεται παρ᾽ αὐτῆς ἀφαιρούμενα πρὸς τὰ δέκα πρόσωπα τῆς τοῦ καταλιπόντος ἀνδρὸς συγγενείας, τουτέστιν ἀνιόντας καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου μέχρι β'. βαθμοῦ, τῶν βαθμῶν ἐπὶ τῆς οἰκείας φυλαττομένων τάξεως[74], ὧν οὐχ ὑφεστώτων ἐπὶ τὸ ταμεῖον[75] ἐλεύσεται. Ἀλλ᾽ οὐδὲ περαιτέρω κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν οἰκείων αὐτῆς ὑπελεύσεται[76] συγγενῶν, ἀλλὰ μέχρι τρίτου βαθμοῦ[uu] θεωρουμένου πανταχόθεν στήσεται μόνον τὰ τῆς διαδοχῆς αὐτῇ[77], οἱ περαιτέρω δὲ ὄντες ἑτέρους ἕξουσι κληρονόμους· εἰ δὲ παῖδες εἶεν, ἔξεστι μὲν αὐτῇ βασιλέως ὑπὲρ τῆς ἀτι-*
23 *μίας δεῖσθαι, οὐ μὴν ὄφελός τι τῶν ἀντιγραφομένων ἔχει, πλὴν[v] εἰ μὴ[77*] βούλεται τὴν ἐκ τῆς βασιλείας ἔχειν ὠφέλειαν καὶ τῶν ἄλλων ἀπαλλαγῆναι ποινῶν, τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶ τὴν ἡμίσειαν τῆς οἰκείας περιουσίας δωρουμένη μοῖραν καθαρῶς αἱρέσεως πάσης χωρὶς καὶ οὐδὲ τὴν χρῆσιν παρακατέχουσα, ἀλλὰ πάσης τῆς οὐσίας τῆς[78] ὅτε πρὸς τοὺς δευτέρους[79] ἐφοίτα γάμους[80], κατὰ τὴν ἡμίσειαν, καθάπερ ἔφημεν, ἐξισταμένη μοῖραν τοῖς ἐμ-*

u. Est Prochiron 6. 4. p. 41. Hoc loco ad marginem C. huius modi scholium refertur:

Τουτέστιν υἱόν, θυγατέρα, ἔκγονον, ἐκγόνην, πατέρα, μητέρα, πάππον, μάμμην, ἀδελφόν, ἀδελφήν. Ταῦτα γὰρ καὶ δέκα εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν πρόσωπα καὶ μέχρι δευτέρου βαθμοῦ τὸ μεῖζον προέρχονται· ὁ γὰρ ἔγγονος καὶ ἡ ἐγγόνη δευτέρου βαθμοῦ πρὸς τὴν μάμμην εἰσίν, ὡσαύτως καὶ ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη πρὸς τὸν ἔγγονον ἢ τὴν ἐγγόνην· ὁμοίως καὶ ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἢ τὴν ἀδελφήν.

Hoc est filium, filiam, nepotem, neptem, patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem. Hae enim et decem numero personae sunt et usque ad secundum gradum maior eorum pars pervenit. Nam nepos et neptis secundo gradu sunt adversus aviam, quemadmodum et avus et avia adversus nepotem vel neptem; similiter etiam frater et soror adversus fratrem vel sororem secundo gradu sunt.

uu. Huc refertur scholium, quod in solo C. a secunda manu ad marginem adscriptum est:

Ἤτοι πατρός, πάππου καὶ προπάππου, ὅς ἐστι τρίτου βαθμοῦ πρὸς τὸν προέκγονον καὶ υἱὸν ἐκγόνου καὶ προεκγόνου, ὡς καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ ἐναντίου τρίτου βαθμοῦ ἐστιν πρὸς τὸν πρόπαπ-

Sive patris, avi, qui et proavus nuncupatur, qui quidem tertii gradus est adversus pronepotem et filium nepotis, id est pronepotis, ut et ipse ex contrario tertii gradus est adversus proavum,

tum neque mortis caussa donationem, sed haec devenient aut manebunt apud heredes defuncti aut ipsius mulieris coheredes, si modo omnino heres esse poterat, utpote quae nullam inde utilitatem habet. Sed si alii quoque heredes forte scripti sint sive etiam ab intestato vocentur, ad illos ea quae huic mulieri sunt relicta pervenient: neque enim fiscus ea vindicabit, ne videamur talia sancientes commodis fisci prospicere.

* Et sic quidem quae ab extraneis ei relinquuntur, ad alios devenient; quae vero a priori marito, ei erepta devenient ad decem personas ex cognatione viri, qui illa reliquit, id est adscendentes, descendentes et collaterales ad secundum usque gradum, gradibus in suo servatis ordine; quibus haud exstantibus, ad fiscum devolventur. Verum neque hereditatem cognatorum suorum ulterius ab intestato consequetur, sed intra tertium gradum undique observandum successionis iura ei arctabuntur: sed qui ultra sunt, alios habebunt heredes. Quod si liberos habeat, licet ei quidem infamiam deprecari a principe, sed nullum ex rescriptis habebit emolumentum, nisi ex principali indulgentia aliquam velit consequi utilitatem, ceterisque poenis liberari, superioris matrimonii liberis dimidiam bonorum partem pure citra ullam conditionem donet, quin nec ipsum usumfructum retineat, sed omnium bonorum quae habebat, quum ad secundas transiret nuptias, semissem, ut diximus, cedat liberis antea susceptis, eumque omnes liberi ex aequo partientur: et qui horum liberos habent, ad suos transmittent liberos; si non habent, mortui aut mortuorum por-

πον [καὶ ἀδελφοῦ] καὶ θείου καὶ ἀνεψιοῦ. Καὶ ὁ θεῖος γὰρ καὶ ὁ ἀνεψιὸς τρίτου βαθμοῦ εἰσιν. aut etiam patrui et fratris filii. Nam patruus et fratris filius tertii gradus sunt.

v. Est Prochiron l. c. p. 43.

66. Sic Prochiron p. 42., *εἰ μὲν εἶεν* H. alias.

67. *αὐτοῖς* H. alias, sed contra Prochiron p. 42.

68. *ὤφελος* H.

69. Pro *εἰ* H. *οἱ* habet.

70. *εἶτα* H., sed contra Prochiron pag. 42.

71. *τῇ* deest in H., sed contra Prochiron p. 42.

72. *σωφρονήσαντες* H.

73. *πρότερον* H. Prochiron p. 42.

74. Pro *τάξεως* H. habet *τάξεον*.

75. *ταμιεῖον* H.

76. Sic Prochiron p. 43. *ὑπεισελεύσεται* H.

77. Sic Prochiron p. 43. *αὐτῆς* H.

77 a. Sic H. Prochiron p. 43., *μὲν* Reitzius praefert. Caeterum idem a verbis *πλὴν εἰ* novam §. 23. incipit, quae res in causa fuit, ut *μὲν* scripserit. Hunc Reitzii errorem iam Zachariae ad Prochiron p. 43. not. 37. exagitavit.

78. Sic H. Prochiron pag. 43. *τῆς παρούσης* Reitzius. Non est opus.

79. Pro *δευτέρους* H. *ἑτέρους* habet.

80. In C. post syllabas *ἐφοῖτα γάμους* folium excidit, ideoque quae sunt usque ad §. 27. huius tituli, ibi non leguntur.

προσθεν γινομένοις[81] παισί· καὶ διαιρήσονται τοῦτο οἱ παῖδες ἅπαντες ἐξίσης· καὶ παῖδες μὲν ἔχοντες εἰς τοὺς ἑαυτῶν παραπέμψουσι παῖδας· εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τὰ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῶν τελευτησάντων μέρη λήψονται πάντως[82] ἀναλόγως οἱ τούτων[83] ἀδελφοί· εἰ δὲ πάντες[84] προαπέλθοιεν, ἐχέτω παραψυχὴν τῆς ἑαυτῆς[85] δυσκληρίας ἡ μήτηρ τὸ ταῦτα πάλιν ἀναλαβεῖν. Καὶ ταῦτα φαμὲν εἴπερ ἀδιάθετοι τελευτήσουσιν οἱ παῖδες· οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἅπαξ γενομένοις ὑπ' αὐτῶν[86] εἴρξομεν αὐτοὺς[87] διαθήκας γράφειν, ἢ περιόντας[88], ὃν βούλονται ταῦτα διατιθέναι τρόπον.

24 *Εἰ*[w] *δὲ καὶ ἀναμένει τὸν χρόνον ἡ γυνὴ καὶ αὐτὴ[89] διαφύγοι[90] τὰς εἰρημένας ποινάς, ἐπὶ δεύτερον δὲ ἀφίκοιτο συνοικέσιον, τῶν προτέρων ἀμελήσασα γάμων, εἰ μὲν οὐκ ἔχει παῖδας (εἰρήσθω γὰρ καὶ αὖθις)[91], ἀκίνδυνον ἅπαν[92] τὸ ἐντεῦθεν· εἰ δὲ ὑπείη γονὴ καὶ παῖδας ὁ νόμος ἐντεῦθεν ἀτιμασθέντας ἴδοι, τηνικαῦτα πάσης φιλοτιμίας παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθούσης κατὰ τὸ τῆς δεσποτείας ἀφαιρεῖται μέρος, μόνην αὐτῇ καταλιπὼν τὴν χρῆσίν τε[93] καὶ ἐπικαρπίαν· καὶ ταῦτα νενομοθετήσθω[94] καὶ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς[95] καὶ ἐπὶ πάσης ἑτέρας φιλοτιμίας*[x] *παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθούσης, εἴτε ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν[96] γενομένης[97] ἢ καὶ ἐκ διαθήκης ἢ καὶ τῆς μετὰ θάνατον δωρεᾶς, εἴτε ἐνστάσεως εἴη μέρος εἴτε πρεσβεῖον· καὶ οἱ παῖδες αὐτὰ[98] λήψονται κατὰ δεσποτείαν κατὰ τὸν καιρὸν εὐθὺς καθ' ὃν ἡ μήτηρ συνῴκησεν ἄλλῳ.*

25 *Καὶ*[y] *ταῦτα κοινὰ γυναικὸς καὶ ἀνδρός ἐπιτίμια κείσθω, τοῦ μὲν ἐπὶ τῇ προικί, τῆς δὲ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, ὅτιπερ οὐδὲ ἐκποίησιν οὐδεμίαν ἐφίησι τοῖς γονεῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὐδὲ ὑποθήκην· ἀλλὰ κἂν εἴ τι πράξαιεν οἱ[99] γονεῖς, εὐθέως τὴν*

w. Est Prochiron 6. 5. p. 44. — *x*. Ad hunc locum refertur scholium, quod in solo M. B. legitur:

Τὸ φιλοτιμίας ἐνταῦθα οὐ περὶ τοῦ ὑποβόλου νοεῖται λεγόμενον ἢ τοῦ θεωρήτρου· ταῦτα γὰρ ὡς χρέος εἰσὶ χρεωστούμενα, πλὴν (sic lege, *πλέον* cod.) *τοῖς παισίν· ἀλλ' ἐκεῖνο εἴρηται κατὰ φιλοτιμίαν, καὶ ἐκπίπτει τούτου ἡ δευτερογαμήσασα, ὅπερ μέλλει κερδαίνειν, οἷον ληγάτα, δωρεαί, καὶ ἄλλα τινὰ εἰς ἃ οἱ μὲν αὐτῆς παῖδες μὴ δευτερογαμησάσης οὐδὲν ἔχουσι δίκαιον. Τὸ δὲ ὑπόβολον μὴ δευτερογαμοῦσα μὲν παιδὸς λαμβάνει μοῖραν κατὰ δεσποτείαν. Τοῦτο δὲ πλημμελήσασα καὶ ταύτης στερεῖται καὶ ἔχει τὴν μερίδα κατὰ χρῆσιν μόνην καὶ οὐδὲ ἐκποιεῖται ταύτην· ἀνατρέπεται γὰρ ἡ πρᾶξις παρὰ τῶν παίδων.*

Vocabulum liberalitatis hic non intelligitur dictum de hypobolo aut theoretro: haec enim ut debitum debentur, saltim liberis: sed illud dicitur liberalitas, eoque excidit quae secundo nubit, quod lucratura foret, ut sunt legata, donationes atque alia quaedam, ad quae liberi eius, si non renubat, nullum habent ius. Ex hypobolo autem ea, quae non renubit, filialem accipit portionem pleno dominii iure. Quod si faciat, etiam illa privatur habetque suae portionis solum usumfructum neque alienat eamdem: alienatio enim ab liberis rescinditur.

y. Est Prochiron 6. 6. p. 45.

tiones horum fratres pro rata omnimodo capient: si omnes ante defuncti fuerint, hoc maternae calamitatis sit solatium, ut ea recipiat. Atque haec dicimus, ubi liberi obierint intestati: nec enim super iis, quae semel iisdem adquisita sunt, prohibebimus eos testamenta facere, aut superstites de iis, quocumque velint modo, disponere.

* Sed etsi mulier annum exspectaverit dictasque poenas effugerit et ad alteras transierit nuptias adspernata priores, si quidem liberos non habet, (dicatur enim et iterum) omnis exinde periculi sit exsors: si vero proles exstet, et lex liberos inde videat despectos, tunc omni eam liberalitate a viro in ipsam profecta, quantum ad proprietatis partem, privat, solum usum et fructum illi relinquens. Eadem sancita sunto et in donatione antenuptiali, et in omni alia liberalitate a viro ad ipsam perveniente sive inter vivos a marito ei facta sive ex testamento sive mortis caussa sive institutionis sit portio sive legatum: atque ea liberi proprietatis iure eo ipso statim tempore accipient, quo mater cum alio viro cohabitavit.

* Haeque poenae et mulieri et viro communes sunto, huic in dote, illi in donatione antenuptiali, quia nullam in his alienationem neque oppignerationem parentibus lex permittit: sed et si quid tale fecerint parentes, statim sua ipsorum bona illis liberis

81. *γινομένης* H.
82. Sic H. alias, Prochiron p. 44. *πάντες* Reitzius.
83. Sic Reitzius emendavit, Prochiron p. 44.; *τούτου* H. alias.
84. *τούτου πάντες* H. alias; sed contra Prochiron p. 44.
85. Sic et H. Prochiron p. 44., *ἑαυτοῦ* alias.
86. Sic H. Prochiron p. 44. alias. Cur Reitzius praepositionem *ὑπ'* eiecerit, equidem caussam video plane nullam.
87. Cuiacius corrigit *αὐτοῖς*. Male.
88. Falk. corrigit *περιόντες*. Male.
89. Sic Prochiron p. 44. *οὕτω* pro *αὐτὴ* habet H. *ταύτῃ* Reitzius. Non absurde, si correctione opus foret.
90. *διαφύγει* H.
91. *ἅπαντες αὖθις* H. *ἅπαν αὖθις* alii. Reitzius ex Prochiro p. 44. restituit.
92. Deest *ἅπαν* in H. alias, sed recte Reitzius ex Prochiro p. 44. restituit.
93. *τε* deest in H.
94. *νενομοτείσθῳ* H.
95. Postea apud Reitzium interponuntur *καὶ ἐπὶ πάσης δωρεᾶς;* quae in H. et Prochiro p. 45. desunt. Neque iis opus est, quum voce *φιλοτιμίας* et simplices donationes comprehendantur.
96. Verba *ἐλθούσης εἴτε ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν* desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton. Principium horum verborum legitur et in Prochiro p. 45.
97. *γινομένης* H.
98. Pro *αὐτὰ* H. *αὐτοὶ* habet, sed contra Prochiron p. 45.
99. *ἡ* H.

ἑαυτῶν ὑποτιθέασιν αὐτοῖς περιουσίαν, οὐχ ὥστε[100] κωλύειν ἐπ αὐτοῖς τι πράττειν ὧν βούλονται· αἰσχύνεται γὰρ ὁ νόμος σωφρονιστὰς[1] τοὺς παῖδας τοῖς γεννήσασιν ἐπιστῆσαι, ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐρυθριᾷ, διαπειλεῖ δὲ τοῖς λαμβάνουσιν, ὡς οὐδὲν αὐτοὺς[2] τὸ ληφθὲν ὀνήσει. Ἴστωσαν γὰρ ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου, ὡς κἂν εἴ τινα παρὰ τῶν τοιούτων γονέων ἀγορασίαν ποιήσαιντο, κἂν εἰ λάβοιεν δωρεὰν κἂν εἴ τι τῶν ἁπάντων πράξαιεν, ἐν ἴσῳ τοῖς μήτε γεγραμμένοις μήτε πεπραγμένοις ἔσται τὸ γενόμενον· ἐκδικηθήσεται γὰρ παρὰ τῶν παίδων καὶ τῶν κληρονόμων αὐτῶν καὶ τῶν διαδόχων[3]. ἐκδικήσουσι γὰρ αὐτὰ πάντως οἱ παῖδες, κληρονόμοι τε αὐτῶν καὶ διάδοχοι παρὰ κληρονόμων ἐκείνων καὶ διαδόχων, οὐκ ἄλλως ἀποκλειόμενοι, εἰ μὴ τριακονταετὴς παρέλθοι χρόνος καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσει· ἀρχομένου τοῖς[4] παισὶ τοῦ χρόνου τρέχειν, ἐξ οὗπερ αὐτεξούσιοι φανεῖεν ὄντες ἢ γενομένοι, πλὴν εἰ μήτις ἄνηβος ἡλικία προσβοηθήσειεν ἔτι.

26 *Ἐλεύσεται[z] δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν κερδῶν εἰς τοὺς παῖδας ἅπαντας τοὺς ἐκ τοῦ προτέρου[5] γάμου·[6] οὐ γὰρ ἐφίεμεν τοῖς γονεῦσιν[7] τὴν οὐκ ὀρθῶς ἐπεισηγμένην ἐπιλογὴν εἰς αὐτοὺς ἐνδείκνυσθαι, οὐδὲ τῷ μὲν τῶν παίδων διδόναι, τὸν δὲ ἀτιμάζειν· ἅπαντες γὰρ ὁμοίως τοῖς δευτέροις ἠτιμάσθησαν γάμοις.*

27 *Ὅτι[a] εἰ[8] χρῆσιν μόνην πραγμάτων ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ κατὰ τελευταίαν δοίη βούλησιν, μένειν ταῦτα παρ' αὐτῷ καὶ δευτερογαμοῦντι βουλόμεθα, μέχρι περίεστιν· εἰ μὴ ῥητῶς ὁ τὴν δωρεὰν πεποιημένος ἢ ὁ ταύτην[8a] καταλιπὼν εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ φήσειε[9] βούλεσθαι πρὸς δευτέρους ἀφικνουμένου γάμους[10] τοῦ τὴν χρῆσιν λαβόντος λύεσθαι[11] αὐτὴν καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀναστρέφειν δεσποτείαν.*

28 *Ὅτι[b] καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ πενθίμου πλημμελήσασα μοιχείαν καὶ γενομένη ἔγκυος στερεῖται καὶ αὐτὴ τοῦ ὑποβόλου, ἀφικνουμένου καὶ τούτου εἰς τοὺς κατὰ γένος[12] τῷ ἀνδρὶ ταύτης προσήκοντας.*

29 *Ὅτι[c] ὁ νόμος τὰς δευτερογαμούσας κωλύων πάσης ἀπολαύειν φιλοτιμίας τοῦ ἀνδρὸς τὰς μοιχευούσας οὐκ ἐκώλυσεν.*

z. Est Prochiron 6. 6. p. 46. — a. H. *ἀνα. βϊ. κη'. τϊ. ιβ'. κεφ. ζ'.* — b. H. *περὶ μοιχείας ἀναγν. βϊ. ῥωμ. τϊ. κδ'. κεφ. ιζ'.* In C. notatur *Ῥωμ.* 24. 14. Salm. *βιβλ. ῥωμ. τιτλ. κδ'. κεφ. ιδ'.* Est *Πεῖρα* 24. 14. — c. H. *βϊ. ῥωμ. τϊ. κε'. κεφ. κδ'.* In C. notatur *Ῥωμ.* 23. 14. Est *Πεῖρα* 25. 25.

100. *ὡς* H., sed contra Prochiron pag. 45.

1. *σωφονιστὰς* H.

2. *αὐτοῖς* H., Prochiron pag. 46. Utrumque recte habet.

3. Haec desunt in H., veteri codice Cuiacii et Falk., neque in Prochiro pag. 46. habentur. Itaque aliunde huc intrusa esse satis manifestum est.

hypothecae obligant, non tamen ut prohibeant parentes in istis bonis facere quod velint; namque erubescit lex filios parentibus constituere castigatores, sed illos quidem pudore afficit, accipientibus autem minatur, nihil iis accepta profutura esse.* Sciant enim ex hac lege nostra, si quam ab huiusmodi parentibus emtionem contraxerint aut dono acceperint aut aliquid horum omnium egerint, perinde id factum fore, ac si neque scriptum neque gestum fuerit: namque a liberis eorumque heredibus ac successoribus vindicabitur.* Omnino enim liberi ea vindicabunt horumque heredes et successores ab illorum heredibus ac successoribus, haud aliter excludendi, nisi quum triginta annorum spatium praetercurrerit, et possessio eos qui acceperunt, dominos effecerit: incipiente eo tempore currere, ex quo sui iuris esse aut facti videbuntur, nisi pupillaris adhuc aetas eos adiuvet.

* Omnia autem haec lucra ad omnes liberos pervenient ex priori matrimonio.* Neque enim permittimus parentibus electionem minus recte introductam inter illos ostendere aut uni quidem liberorum donare, alterum vero adspernari, quum omnes similiter secundis nuptiis sint despecti.

Si solum bonorum usumfructum aut vir uxori aut mulier viro postremo dederit iudicio, hunc apud ipsum etiam novas contrahentem nuptias remanere volumus, donec superest: nisi donator aut testator sive vir sive mulier expressim dixerit, se velle, ut, si is qui usumfructum accepit, alterum contrahat matrimonium, ille exstinguatur et ad suam revertatur proprietatem.

Quae intra lugubre tempus adulterium committit et praegnans fit, privatur et ipsa hypobolo, quod ad eos perveniet, qui marito illius genere sunt proximi.

Lex quae secundo nubentes prohibet ulla viri liberalitate frui, adulteras non prohibet.

4. *ταῖς* H., sed contra Prochiron pag. 44.
5. Sic H. M. A. B. Prochiron p. 46. *πρώτου* Reitzius.
6. Sic Prochiron p. 46. *γένους* H. M. A. *γενομένης* M. B.
7. Verba *οὐ γὰρ ἐφίεμεν τοῖς γονεῦσιν* usque ad finem huius §. 26. H. non habet; desunt etiam in Prochiro p. 46. Ac potest sane factum esse, ut supplementi causa ex genuino fonte a posteriori manu adiecta sint.
8. Pro *εἰ* H. habet *ἢ*.
8 a. Usque ad hoc verbum lacuna codicis C. pertinet.
9. *φήσει* H.
10. *γάμους ἀφικνουμένου* H.
11. *λύεσθαί τε* H.
12. *γάνους* H.

30 Ὅτι[d] ἡ δευτερογαμήσασα γυνὴ τῆς μὲν τοῦ ὑποβόλου δεσποτείας ἐκπίπτει παίδων ὄντων αὐτῇ, τοῦ θεωρήτρου δὲ[13] οὐδαμῶς.

31 Εἰ[e] πρὸ τοῦ πενθίμου[14] χρόνου τέκοι γυνὴ πρὸς τῷ πέρατι τοῦ ἔτους, ὥστε[15] ἀναμφισβήτητον[16] τὸ μὴ τὴν γονὴν ἐκ τοῦ προτέρου καθεστάναι συνοικεσίου, παντοίως αὐτὴν στερεῖσθαι θεσπίζομεν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν ὑποκειμένην * * *[17].

32 Ὅτι[18] περὶ[f] τρίτου[19] γάμου τόμος συνοδικὸς ἐκαλλιγραφήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ πενθεροῦ αὐτοῦ Ῥωμανοῦ κατησφαλισμένος καὶ τῇ συνήθει[20] τοῦ βασιλέως ὑπογραφῇ, πῇ μὲν εἶναι λέγων[21] συγχωρητέον αὐτόν, πῇ δὲ ἀσυγχώρητον· τοὺς μὲν γὰρ[g] πληρώσαντας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος διγαμήσαντας ἄπαιδας ὄντας συναλλάττειν καὶ τρίτον γάμον, διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀπαιδίας· τοὺς δὲ τριακονταετεῖς ὄντας, κἂν παῖδας ἔχωσι, τρίτον καὶ αὐτοὺς συναλλάττειν γάμον διὰ τὴν τῆς ἡλικίας ἀσθένειαν· πλὴν καὶ τούτους[22] κἀκείνους μετὰ ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων· τοῖς δὲ τὸν μ΄. χρόνον ὑπεραναβᾶσιν[23] ἐξ οὐδενὸς τρόπου τὸν τρίτον γάμον εἶναι συγχωρητέον.

33 Ἤδη[h] μὲν οὖν τοῖς ἀρχαίοις γέγραπται νόμος καὶ παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου Ἰουστινιανοῦ κεκύρωται, δι᾽ οὗ καὶ μέχρι δ΄.[24] γάμου παρεκτείνεται[25] τὰ συνοικέσια· ἴσως καταστοχαζομένου ὡς τοῖς πολλοῖς εἰκὸς τοῦτο συμβαίνειν, τὸ ταχέως τὸ συνοικοῦν[26] πρόσωπον αὐτοῖς ἀποβάλλεσθαι ἢ καὶ νέοις[27] ἔτι τοῦτο παθεῖν καὶ οὐδὲν ἀνθίστασθαι πρὸς τὰς τῆς φύσεως ὁρμάς, ὥστε τούτους συμβαίνειν τῶν σωφρόνων γάμων[28] μὲν ἀποτρέπεσθαι, φοιτᾶν δὲ εἴς τινας μίξεις ἀπηγορευμένας· ἐχρῆν δὲ καὶ ἡμᾶς, ὡς τῆς αὐτῆς φύσεώς τε καὶ ἀσθενείας κεκοινωνηκότας[29] ἐν τούτῳ τοῖς[30] παλαιοῖς ἐμμεῖναι νόμοις· ἀλλ᾽ ὁρῶμεν θεῖον νόμον ἡμᾶς εἴργοντα. Διὰ τοῦτο ἡ ἡμετέρα γαληνότης ταῖς ἀνειμέναις τῶν ἐρώντων ἐπιθυμίαις ἐπιθεῖναι χαλινὸν[31] βουλομένη τοσοῦτον ἀπαγορεύει τὸ πρὸς τέταρτον συνοικέσιον ἀφικέσθαι τινά, ὥστε καὶ τοὺς εἰς τρί-

d. H. κεφ. ιη΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. βιβλ. ῥωμ. τϊ. κη΄. κεφ. κδ΄. In C. notatur Ῥωμ. 23. 18. Est Πεῖρα 25. 46. — e. Est sumptum ex Basilicis XVIII. 15. ed. Heimbach III. p. 346. Idem fragmentum supra occurrit IV. 7. §. 33. — f. H. περὶ τρίτου γάμου κεφ. — g. Apud Cui., in M. A. B., libro Gothofredi haec ad marginem adscripta sunt: Ὁ δὲ ν΄. κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου οὕτω φησίν· ἡ τριγαμία παράνομος καὶ τῆς ἐκκλησίας ῥύπασμα, ἀστιλιτευτὸς [Cui. et Gothofr. ἀστηλευτὸς Falk. Legend. ἀστηλιτευτὸς] δέ, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἱρετωτέρα. Ὁ δὲ θεόλογος Γρηγόριος τὸ πρῶτόν φησι συνοικέσιον νόμος, τὸ δεύτερον συγχώρησις, τὸ τρίτον παρανομία, καὶ τὸ τέταρτον χοιρώδης βίος. — h. H. τοῦ αὐτοῦ μ. τίτλου περὶ τετάρτου γάμου. Similiter Salmasius, qui Μικρὸν significari male putavit. Est Prochiron 4. 13. pag. 34.

13. Vox δὲ deest in H.

14. Deest in C. H.

15. Hic alias interponitur ὅτι, sed deest et IV. 7. §. 33.

Mulier secundo nubens hypoboli quidem proprietate excidit, si liberos habeat, theoretri autem nequaquàm.

Si ante tempus lugubre mulier pepererit circa finem anni, ita ut indubitatum sit, partum ex superiori non esse coniugio, sancimus ut ista donatione antenuptiali et quod ad proprietatem et quod usumfructum omnino privetur, ut subiiciatur ***.

De tertiis nuptiis sub imperio Constantini in purpura nati et soceri eius Romani decisio synodalis conscripta et solita principis subscriptione munita est, quae dicit, eas interdum esse permittendas, interdum prohibendas. Qui enim quadragesimum impleverint annum, si secundas experti nuptias nullos susceperint liberos, tertias quoque contrahere poterunt in solatium orbitatis, et qui tricesimum attigerint, etiamsi liberos habeant, tertium et ipsis coniugium inire licet propter aetatis infirmitatem: ceterum neque his neque illis citra poenas ecclesiasticas. Iis vero, qui quadragesimum annum egressi sunt, tertiae nuptiae nullo modo permittendae erunt.

* Iam quidem a veteribus lex lata atque ab Iustiniano religiosissimo confirmata fuit, per quam ad quartas etiam nuptias coniugia extenduntur. Forte autem perpendebat, compluribus, ut videtur, evenire posse, ut iunctam sibi personam cito amittant, aut etiam iuvenibus adhuc id accidere, qui naturae impetum sustinere nequeant, unde fiat ut a pudicis quidem nuptiis abstineant, vetitos autem congressus frequentent. Oporteret sane etiam nos, utpote eiusdem naturae atque infirmitatis participes, hac in re veteribus inhaerere legibus: sed videmus divinam nos prohibere legem. Quapropter nostra serenitas dissolutis amantium libidinibus frenum iniicere satagens, in tantum vetat quemquam ad quartum pervenire coniugium, ut et eos, qui ad tertium processerint, ecclesiasticis subdat canonibus: itaque eadem iura in tertiis ob-

16. Ante *τὸ μὴ* Reitzius proprio Marte interposuit *εἶναι*, sed contra IV. 7. §. 33. tenorem. Itaque delevi.

17. Reitzius vocem *ὑποκειμένην* male uncinis inclusit. Deesse quaedam vel Basilica III. p. 346. ostendunt. Vide ad IV. 7. §. 33.

18. Vox *ὅτι* est in C. H.; *ὁ* Salm. Deest utrumque apud Reitzium.

19. *τοῦ τρίτου* H.

20. *συνήθη* H.

21. Sic H. Falk., *λέγων* deest apud Reitzium.

22. Pro *τούτους* H. *τούτοις* legit.

23. *ὑπερβῶσιν* H.

24. Pro *δ'*. H. *τοῦ τετάρτου* habet.

25. *παρακτείνεται* H. Caeterum quod Gothofredus in Var. postea addit *τοῖς βουλομένοις*, est quidem et in H., sed quia in Prochiro p. 32. deest, cum Reitzio repudiandum duxi.

26. Pro *συνοικοῦν* H. *συνοικοῦντι* habet, sed contra Prochiron p. 32.

27. Sic H. Prochiron p. 32. *νέους* Reitzius.

28. *γάμον* H.

29. *κεκοινωνηκότες* H.

30. Pro *τοῖς* H. *τῆς* habet.

31. Sic H. Cui. Falk. regius Soar., *γαληνὸν* Vulgo.

τον ἐλθόντας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς παραπέμπειν κανόσιν· ὥστε οὖν τὰ αὐτὰ δίκαια[32] προβαίνειν καὶ ἐπὶ τοῦ γ'. συνοικεσίου ὅσα[33] καὶ ἐπὶ τοῦ β'. Ἔστω τοίνυν πᾶσι[34] κατάδηλον, ὡς εἴτις τολμήσειε πρὸς τέταρτον γάμον τὸν οὐ γάμον ἐλθεῖν, οὐ μόνον ἀντ' οὐδενὸς ὁ νομιζόμενος γάμος λογισθήσεται οὔτε οἱ ἐξ αὐτοῦ τεχθέντες παῖδες παῖδες[35] γνήσιοι γνωρισθήσονται[36], ἀλλὰ καὶ ταῖς ποιναῖς τῶν μεμολυσμένων τοῖς τῆς πορνείας[37] ῥυπάσμασι καθυποβληθήσεται[38], ἀπ' ἀλλήλων δηλονότι τῶν τοιούτων προσώπων διϊσταμένων.

34 Ἐπειδὴ[i] δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀνειμένην εὕρομεν τὴν κοινωνίαν τῆς παλλακῆς πρὸς τὸν βουλόμενον αὐτῇ κοινωνεῖν, οὐκ ἔδοξεν ἡμῖν ἀμνημόνευτον ἐᾶσαι ταύτην νομοθεσίαν· ἵνα μὴ καταχραίνηται ἡμῶν ἡ πολιτεία[39] γάμοις οὐκ εὐπρεπέσιν· ὅθεν κελεύομεν ἀπὸ τοῦ νῦν μηδενὶ ἐξὸν ὑπάρχειν παλλακὴν ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ κατέχειν· μικρὸν γὰρ ἢ οὐδὲν διαφέρειν τῆς πορνείας[40] νομίζομεν· ἀλλ' εἰ[41] βούλοιτο αὐτῇ[42] κοινωνεῖν, γαμικὸν ποιείτω πρὸς αὐτὴν συνάλλαγμα, κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν. Εἰ μέντοι ἀναξίαν αὐτοῦ ταύτην κρίνοιτο γυναῖκα ἔννομον κεκλῆσθαι, μηδεμίαν πρὸς ταύτην ἐχέτω κατὰ συνουσίαν κοινωνίαν, ἀλλὰ ταύτην ἀποδιωκέτω καὶ λήψεται ἣν αὐτῷ κρίνοι λυσιτελές· εἰ δὲ σωφρόνως βιοῦν αἱρεῖται, εὐκταῖον ἡμῖν τοῦτο.

35 Ὁ ἐν τάξει[43] γαμετῆς ἀγαγόμενος γυναῖκα μετὰ ὅρκου δόσεως προικὸς μὴ παρακολουθησάσης ἐὰν ἀλόγως αὐτὴν ἐξεώσῃ, διδότω αὐτῇ τὸ τέταρτον τῆς ἰδίας περιουσίας, οἵᾳ δὴ αἰτίαν ῥεπουδίου διδούς· ὃν τρόπον καὶ τελευτῶν ἀναγκάζεται αὐτῇ καταλιμπάνειν τὸ αὐτὸ δ'. πρὸς τῷ καὶ ἔχειν γνησίους παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς τεχθέντας. Τοῦτο νόει[44], ἐὰν τρεῖς μόνους παῖδας ἔχῃ ὁ ἀνήρ, εἴτε ἐξ αὐτῆς εἴτε ἐξ ἄλλης γυναικός.

ΤΙΤΛ. Ι'.[1] ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΡΟΙΚΟΣ.

1 Ἡ[a] διατετιμημένη προῖξ τῷ ἀνδρὶ κινδυνεύεται, κἂν ἀποθάνῃ τὰ ζῶα κἂν ἡ γυνὴ τὴν ἐσθῆτα κατατρίψῃ[2], τὴν ἀποτίμησιν[3] αὐτῶν δίδωσι· τῆς ἀδιατιμήτου δὲ[4] καὶ ἡ αὔξησις καὶ ἡ μείωσις τὴν γυ-

i. H. τοῦ αὐτοῦ περὶ παλλακῆς. Salm. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 4. 24. p. 33. — a. H. ἀνα. βϊ. κθ'. τϊ. α'. κεφ. ζ'. Est Prochiron 8. 1. seq. p. 59. et Synopsis XXIX. 1. 7. p. 286. seq.

32. δίκαιαν H.

33. ὁπόσα H. regius Soar.

34. Sic H. Prochiron p. 33. Deest πᾶσι apud Reitzium. Paulo ante pro τοίνυν regius Soar. habet νῦν.

35. παῖδες deest in H., sed contra Prochiron p. 33.

36. Sic H. regius Soar. Prochiron p. 33 λογισθήσονται Reitzius.

37. Sic H. Prochiron p. 33. πόρνης Reitzius.

tineant nuptiis, quae etiam in secundis. Unde hoc sit omnibus palam si quis ad quartas nuptias quae nuptiae non sunt, procedere ausus fuerit, illas non solum nihili fore pendendas neque natos inde liberos pro legitimis habendos, sed poenis etiam eorum, qui se sordibus meretriciis polluunt, subiiciendos, talibus scilicet personis a se invicem separandis.

* Quia vero apud veteres permissum invenimus concubinae consortium, si quis velit cum ea consuescere, nobis non est visum hanc legem sine mentione praetermittere: ne respublica nostra indecoris contaminetur nuptiis. Unde sancimus, ex hoc tempore nemini licitum fore concubinam in sua domo retinere; parum enim aut nihil a scortatione hoc differre censemus: sed si quis cum ea consuescere velit, connubialem cum ipsa faciat contractum secundum iuris sollemnitatem. Quod si illam se indignam iudicet, quae legitima uxor vocetur, nullam cum ea per concubitum consuetudinem habeat, sed eam expellat et ducat, quam sibi iudicarit convenire. Sin continenter vivere malit, hoc sane optandum nobis foret.

Qui mulierem dato iureiurando loco uxoris duxerit, dote non subsecuta, si iniuste eam expulerit, quadrantem bonorum suorum illi dato, ut qui caussam repudii dedit. Qua ratione etiam moriens illi eumdem quadrantem relinquere cogitur, praeter quod liberos ex ea susceptos habiturus est legitimos. Hoc intellige, si tres tantum liberos habeat maritus, sive ex ipsa sive ex alia coniuge.

TIT. X. (VIII.) * DE IURE DOTIS.

* Dos aestimata viro periclitatur, et sive animalia moriantur, sive uxor vestem detriverit, aestimationem horum reddit: inaestimatae vero et augmentum et deminutio ad mulierem spectat et

38. *καθυποβληθήσονται* H., sed contra Prochiron p. 33.

39. Sic H. Prochiron p. 33. Articulus *ἡ* deest apud Reitzium.

40. Sic H. *πορνίας* Reitzius.

41. Pro *εἰ* H. *οἱ* habet.

42. Pro *αὐτῇ* H. *αὐτοὶ* habet.

43. Deest tota §. 35. in C. H.

44. Reitzius *νοιει*.

1. Sic H. C. Palatinus Salm. M. A. B. *τίτλος η΄*. Reitzius.

2. Sic Synopsis p. 287. Prochiron p. 59. *παρατρέψει* H.

3. *ὑποτίμησιν* H.

4. *ἀτιμήτου δὲ* H. *ἀδιατιμήτου* Synopsis p. 287. Prochiron p. 59. *δὲ ἀδιατιμήτου* Reitzius.

ναῖκα ὁρᾷ, καὶ αὐτὴ λαμβάνει τὸν τοκετὸν τῶν δούλων· τοὺς δὲ καρποὺς καὶ τὴν γονὴν τῶν θρεμμάτων ὁ ἀνὴρ λαμβάνει· πρότερον μέντοι πληρῶν τὰ πρωτότυπα, καὶ ὑποβάλλων ἀντὶ τῶν τελευτώντων ἐκ τῶν ἐπιγενομένων. Ἐὰν δὲ πρὸ τοῦ γάμου τελευτήσῃ[5] τινὰ τῶν διατετιμημένων, ἡ γυνὴ ζημιοῦται· μετὰ γὰρ[b] τὸν[6] γάμον ἀληθής ἐστι πρᾶσις, πρὸ δὲ τοῦ γάμου ὑπὸ αἵρεσιν, καὶ ἠρτημένης τῆς αἱρέσεως ἐὰν συμβῇ τελευτῆσαι, σβέννυται ἡ πρᾶσις.

2 Ἐὰν[c] μὲν διατιμηθῶσι τὰ ζῶα καὶ διαβιβασθῶσιν ἐν τῇ ποσότητι τῆς προικός, ἐνέχεσθαι λέγουσι τὸν ἄνδρα εἰς τὴν τούτων ἀντιστροφὴν[7] καὶ ἀπόδοσιν ἢ τῶν ζώων αὐτῶν, ἢ τῆς τῶν ζώων τιμῆς· ἐὰν δὲ μὴ διατιμηθῶσιν, ἀλλὰ δοθῶσιν ἀτίμητα, τοῦτο μόνον χρεωστεῖ ὁ ἀνὴρ ἐπ᾽ αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἀμελήσῃ[8] μηδὲ ποιήσῃ[9] τινὰ δολιότητα εἰς αὐτά· εἴ τι δὲ ἄλλο[10] συμβῇ, ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐνέχεται.

3 Τῶν[d] γάμων μὴ γενομένων[11] οὐ τὴν διατίμησιν τῶν δοθέντων διατετιμημένων ἀλλὰ τὰ πράγματα ἡ γυνὴ ἀπολαμβάνει.

4 Ὁ[e] ἀνὴρ διατετιμημένην προῖκα λαβὼν τὴν διατίμησιν πιστεύεται ἔχειν ἐν τῇ προικί, καὶ οὐχὶ τὰ πράγματα· ὅθεν διαλυομένου τοῦ γάμου, δύναται μὴ τὰ πράγματα αὐτά, ἀλλὰ τὴν διατίμησιν αὐτῶν ἀποδιδόναι.

5 Καὶ[f] συνεστῶτος τοῦ γάμου δυνατὸν συμφωνεῖν τὴν διατετιμημένην προῖκα γενέσθαι ἀδιατίμητον καὶ τῇ γυναικὶ κινδυνεύειν· εἰ δὲ βλάψῃ[12] τοὺς ἀγροὺς ὁ ἀνήρ, ἐνέχεται τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ προικός.

6 *Δύναται[g] τὰ συμβόλαια τῆς προικὸς καὶ συνεστώτων ἔτι τῶν γάμων*

b. Haec, quae sequuntur, Synopsis sunt, in Prochiro non leguntur. Huc refertur scholium, quod in C. quoque legitur:

Αὔξησιν ἐνταῦθα τῆς προικὸς καὶ μείωσιν τὴν ἐκ φυσικοῦ λέγει, τουτέστιν ἵνα γένηται προσθήκη τόπων, ὡς ἐπὶ ποταμῶν ἢ νήσων ἢ ἐὰν δένδρα αὐξηθῶσιν ἢ καὶ ἄλλα τινὰ τυχηρὰ γένωνται· αἱ δὲ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς γινόμεναι ἐπὶ τοῖς ἀδιατιμήτοις βελτιώσεις παρ᾽ αὐτοῦ ἀναλαμβάνονται. Ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ παραλάβῃ εἰς προῖκα οἶκον ἢ προάστειον, εἰ μὲν κατὰ διατίμησιν αὐτὸ παρέλαβε, χρεωστεῖ τὴν τιμήν, κἄν τε ἐβελτίωσεν, αὐτὸς κερδαίνει· κἄν τε ἐμείωσεν, αὐτὸς κινδυνεύει καὶ ὑπόκειται. Ἐὰν δὲ παραλάβῃ κτῆμα ἀπὸ συμφώνου τυχὸν εἰς λίτρας τρεῖς, εἶτα μέλλων ἀντιπαραδιδόναι ἐνάγηται, τριῶν λιτρῶν ἀναγκάζεται δοῦναι κτῆμα, καὶ οὐ τὴν τιμήν· λέγει γὰρ οὐκ ἀποτιμησάμενος παρέλαβον (sic Reitzius, *παρέλαβεν* vulgo) *εἰς προῖκα τοῦτο, ἀλλ᾽ ἀπὸ συμφώνου. Εἰ μὲν ἐμείωσέ τι τοῦ κτή-*

Augmentum hoc loco dotis et deminutionem naturalem intelligit, id est si fiat accessio locorum, veluti in fluminibus aut insulis, vel si arbores subcreverint aut alia quaedam fortuita contigerint. Meliorationes autem a viro factae in rebus non aestimatis ei restituuntur. Quod si vir in dotem acceperit domum aut suburbanum, si quidem aestimata acceperit, pretium debet, et si quid melius reddidit, ipse lucratur; si deminuit, ipse periclitatur et tenetur. Quod si praedium ex pacto acceperit, forte in libras tres, ac postea cessans restituere conveniatur, trium librarum praedium reddere cogitur, non pretium: dicit enim, se illud non accepisse aestimatum in dotem, sed ex pacto. Sed si quid ex praedio deminuit, de damno tenetur: *si* non deterius, sed melius reddidit, po-

ipsa partum ancillarum acquirit; fructus autem et fetus animalium vir consequitur, ante tamen suppletis capitibus principalibus, substituens pro demortuis ex nascentibus. Sed si ante nuptias aliqua ex aestimatis perierint, uxoris damno est.* Namque post nuptias vera est venditio, ante eas conditionalis, et pendente conditione, si eveniat ut moriantur, exstinguitur venditio.

Si quidem animalia fuerint aestimata atque in quantitatem dotis relata, maritum teneri aiunt ad praestanda et reddenda aut ipsa animalia aut eorum pretium. Quod si aestimata non fuerint, sed data inaestimata, hoc solum debet maritus, ut ne negligat neque dolum ullum in iis admittat: si quid vero aliud accidat, vir non tenetur.

* Nuptiis non secutis non pretium datarum rerum aestimatarum, sed res ipsas mulier recipit.

Vir aestimatam accipiens dotem non res sed pretium in dote habere creditur: unde soluto matrimonio non ipsas res sed earum aestimationem reddere potest.

Etiam constante matrimonio conveniri potest, ut aestimata dos fiat inaestimata ac mulieri periclitetur: sed si agros vir deteriores fecerit, actione de dote pulsatur.

Dotalia instrumenta etiam constante matrimonio mutari pos-

ματος, ὑπόκειται εἰς τὴν ζημίαν· εἰ δὲ μὴ ἠλάττωσεν ἀλλ' ἐβελτίωσεν, δύναται τὰς βελτιώσεις λογίζεσθαι ἢ λαμβάνειν, μὴ ποιῶν χεῖρον τὸ ὑποκείμενον· εἰ δὲ μὴ ἠλάττωσεν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὄψεως ἐφύλαξεν, ἀποδίδωσιν αὐτό, καὶ οὐκ εἰς τὴν ποσότητα τῶν τριῶν λιτρῶν εὐθύνεται· εἰ γὰρ ἑκὼν ἔβλαψεν, ὑπόκειται εἰς τὴν μείωσιν.

test meliorationes imputare aut recipere, dummodo rem non faciat deteriorem. Sin autem non deminuit, sed in veteri statu servavit, restituit, neque in quantitatem trium librarum damnatur: nam si sponte damnum dedit, ad deminutionem praestandam obligatur.

c. H. βί. κθ'. τί. α'. κεφ. ιβ'. περὶ τῶν εἰς προῖκα δοθέντων διδομένων ζώων καὶ ἀπολεσθέντων. — d. H. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 8. 3. pag. 59. et Synopsis XXIX. 1. 14. pag. 287. — e. H. κεφ. ϟα'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. cap. 91. pag. 288. — f. H. βί. κθ'. τί. ε'. κεφ. κς'. Sunt Basilica XXIX. 1. 22. ed. Heimbach III. p. 366. — g. H. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ.

5. Pro τελευτήσῃ H. τελευτήσει habet.
6. Verba, quae inde a μετὰ γὰρ τὸν habentur usque ad finem huius §. 1., in H. plane desiderantur.
7. ἀναστροφὴν H.
8. ἀμελήσει H.
9. ποιήσει H.
10. ἄλλον H.
11. Sic H. Prochiron p. 59. Synopsis p. 287. γινομένων Reitzius.
12. βλάψει H.

ἐναλλάσσεσθαι, τοῦ πατρὸς τῆς κόρης τοῦτο κελεύσαντος ἐν διαθήκῃ· καὶ αὐξάνεσθαι καὶ ἐλαττοῦσθαι δύναται ἡ προῖξ συνεστώτων τῶν γάμων[13].

7 Ὁ[h] ἀνήρ, οὐχὶ ἡ κόρη ἀπαιτεῖ τὴν προῖκα ἀπὸ παντὸς ἐπαγγειλαμένου, τοῦ γάμου συνεστῶτος.

8 Ὁ[i] ἀνὴρ παραλαμβάνων τὴν προῖκα ἐγγύας οὐκ ἀπαιτεῖται· ἐγγυητὴς γὰρ οὐ δίδοται ἐπὶ τῇ γυναικείᾳ προικί, εἰ μὴ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὴν μνηστείαν τοῦτο συνεφωνήθη.

9 Ἐπὶ[k] ὑποσχέσει προικὸς καὶ ἀπὸ ψιλοῦ ῥήματος ἢ[14] συμφωνίας ἐνέχεταί τις.

10 Ἀπὸ[l] ψιλῆς ἐπαγγελίας χρεωστεῖ ὁ πατὴρ προῖκα.

11 Τὴν[m] προῖκα ἡ ἀρίθμησις, οὐχ ἡ γραφὴ τοῦ προικῴου συμφώνου ποιεῖ.

12 Ἐάν τις[n] ὑποδεξάμενος προῖκα περὶ πλειόνων ἔγραψεν ἐν τῷ προικῴῳ συμβολαίῳ ὡς δοθέντων αὐτῷ, εἰ μὲν μὴ κατὰ βούλησιν τοῦ προικίζοντος, οὐδὲν αὐτῷ πρόκριμα ποιεῖ·[15] ἐὰν δὲ βουλομένου αὐτοῦ ἔδοξε σύμφωνον γενέσθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὡς καὶ ταῦτα αὐτῷ δοθῆναι λόγῳ προικός, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ ψιλῆς[16] ἐπαγγελίας ἀπαίτησιν αἱ προῖκες ἔχουσιν, δύναται ταῦτα ἀπαιτεῖν.

h. H. ἀνα. κεφ. λβ'. τοῦ αὐτοῦ. — i. H. ἀνα. βϊ. κη'. τϊ. θ', κεφ. β'. Huc refertur scholium, quod in H. desideratur et in regio Soar., qui nec plane huc referendum esse putavit:

Τὸ παρὸν σχόλιον τοῦ ρμδ'. κεφαλαίου τὸ λέγον· Τὰ προσώποις ὑπάρχοντα προνόμια σβέννυται αὐτοῖς τοῖς προσώποις· τὰ δὲ προσόντα ταῖς ἀγωγαῖς πρὸς πάντας μετέρχεται. Ἐτέθη καὶ παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα ὑποδείγματος χάριν. Προνόμιον δέδωκεν ὁ νόμος τῷ ἀνδρί, ἐὰν ἐνάγηται παρὰ τοῦ μέρους τῆς αὐτοῦ γυναικός, ἵνα ἀποδῷ τὴν προῖκα ἥνπερ ἐδέξατο, μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται (καταδικάζεσθαι Reitzius coniicit) τί δέ ἐστι τὸ μέχρις εὐπορίας καταδικάζεσθαι, μεμάθηκας πολλαχοῦ. Τοῦτο γοῦν τὸ προνόμιον μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἕτερος ἔχειν οὐ δύναται κληρονόμος αὐτοῦ, εἰ μή ἐστιν υἱὸς αὐτοῦ· ὅτε δὲ ὁ κληρονόμος τοῦ τελευτήσαντος ἀνδρὸς οὐκ ἔστιν υἱὸς αὐτοῦ ἀλλ' ἐξωτικός, τότε οὐ μέχρις εὐπορίας καταδικασθήσεται, ἀλλ' εἰς ἅπαν τὸ ποσὸν τῆς προικός· τοῦτο γὰρ τὸ προνόμιον καὶ ἡ ἀπὸ νόμου αὕτη φιλοτιμία μόνῳ τῷ ἀνδρὶ καὶ τοῖς κληρονόμοις υἱοῖς αὐτοῦ χαρίζεσθαι εἴωθεν, οὐ μὴν ἐξωτικοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός. Εἰσὶ δέ τινα προνόμια, ἅτινα τοῖς πράγμασιν, οἷς ἂν ἐμπαγῶσιν, ἀεὶ

Praesens scholium capitis 144. quod dicit: ,,Privilegia personis competentia cum ipsis exstinguuntur personis: quae vero actionibus insunt, ad omnes transeunt:'' a nobis hic quoque positum est, exempli caussa. Lex marito privilegium dedit, si a parte uxoris suae conveniatur, ut dotem quam accepit, restituat, ne ultra quam facere potest, condemnetur. Quid autem sit, in id quod facere potest condemnari, multis didicisti locis. Hoc igitur privilegii post viri mortem alius eius heres habere non potest, nisi sit filius: ubi autem defuncti viri heres non est filius, sed extraneus, tunc non in id quod facere potest, condemnabitur, sed in totam dotis quantitatem. Hoc enim privilegium atque haec legis indulgentia soli marito et filiis eius heredibus tribui solet, non autem extraneis viri heredibus. Sunt vero quaedam privilegia, quae rebus, quibus infixa sunt, semper inhaerent et simul transferuntur: si enim fundus meus ex puteo vicini aut alterius agri aquam hauserit per triennium, te vidente ac patiente,

sunt, patre puellae iubente in testamento. Dos et augeri et minui potest constante matrimonio.

Vir, non mulier dotem exigit a quolibet promissore, constante matrimonio.

A viro dotem accipiente fideiussores non exiguntur: nec enim fideiussor datur pro dote muliebri, nisi hoc ante celebrata sponsalia conventum fuerit.

In dotis promissione etiam ex nudis verbis aut pacto aliquis obligatur.

Ex nuda promissione pater debet dotem.

Dotem numeratio, non scriptura dotalium instrumentorum facit.

Si quis dotem accipiens plura conscripserit in dotali instrumento tamquam sibi data, si non voluntate dotantis factum sit, nullum ei affert praeiudicium: sed si illo volente placuit pactum fieri de aliis etiam rebus, quod hae quoque nomine dotis ei dentur, siquidem et ex nuda promissione dotes exactionem habent, istas petere potest.

συνυπάγονται καὶ συμμεταφέρονται. ἐὰν γὰρ ὁ ἐμὸς ἀγρὸς ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ γειτνιάζοντος αὐτῷ ὕδωρ ἀντλήσῃ, ἤγουν ἑτέρου ἀγροῦ ἐπὶ τριετίαν (Cui. corrigit *δεκαετίαν*) *ὁρῶντος καὶ ἀνεξικακοῦντός μου* (Reitzius corrigit *σοῦ* aut excidisse putat *τοῦ γείτονός μου* vel simile quid) *καὶ κτήσηται δίκαιον τοῦ ἀντλεῖν, οὐκέτι αὐτὸ ἀπόλλυσι, κἂν εἰς δεσποτείας μετέλθῃ πολλὰς πωλούμενος καὶ ἀγοραζόμενος· τὸ γὰρ ἅπαξ ἐμπεπηγὸς αὐτῷ δίκαιον ἀεὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, καὶ δίδωσι τοῖς κεκτημένοις αὐτόν· οὐ γάρ ἐστι προσωπικόν, ὡς τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἵνα τῇ τοῦ προσώπου τελευτῇ καὶ αὐτὸ σβεσθῇ· διὰ γὰρ τὴν θάλψιν καὶ τὴν αἰδῶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνο ἀπὸ τοῦ νόμου δεδώρηται· τὸ δὲ ἐπικτηθὲν δίκαιον τῷ ἀγρῷ τοῦ ἀντλησμοῦ διηνεκῶς αὐτῷ τῷ ἀγρῷ συμπαρεκτείνεται καὶ συμμεταφέρεται.*

et sic ius hauriendi adquisierit, haud amplius id amittit, etiamsi venditus et emtus in multorum deveniat dominia: namque ius semel ei infixum semper in se habet, et ad possessores transfert: nec enim personale est, ut viri, ut et ipsum cum morte personae exstinguitur: quoniam ob favorem et reverentiam viri illud a lege concessum est: ius vero hauriendi agro adquisitum perpetuo ei inhaeret et una transfertur.

k. H. *βϊ. ῥωμ. τϊ. κε΄. κεφ. λ΄.* — *l*. H. *κεφ. λθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXIX. 1. 83. p. 288. et *Πεῖρα* 25. 45. — *m*. H. *βϊ. κθ΄. τϊ. ς΄. κεφ. μη΄.* Est Synopsis XXIX. 5. 41. p. 290. — *n*. H. *βϊ. κθ΄. τϊ. α΄. κεφ. μζ΄.* Est Synopsis XXIX. 1. 83. p. 287.

13. Tota §. 6. deest in contextu C., habetur in H.; etiam in C. infra ascribitur ad marginem apud §. 12.

14. *ἢ καὶ* H.

15. *ποιεῖν* H.

16. Sic et Synopsis pag. 288. Pro *ψιλῆς* H. *προικὸς* habet.

13 Ὁ[o] γαμβρὸς γράψας ἐν τῷ γαμηλίῳ συμφώνῳ πλείονα τῶν δοθέντων εἰς προῖκα παρὰ τὴν θέλησιν[17] τοῦ προικίζοντος ἀπαιτεῖ καὶ ταῦτα.

14 Καὶ[p] ἀγράφως δυνατὸν ἐπιδοθῆναι προῖκα, καὶ ἐὰν ἐγγράφως[18] ἐπεδόθη καὶ ἀπώλλοντο τὰ συμβόλαια, οὐδὲν ἧττον ἀπαιτεῖται ἡ προῖξ, ἐὰν ὅλως ἀποδείκνυται ὅτι παρεσχέθη.

15 Ἡ[q] παρὰ ἐξωτικοῦ ὁμολογηθεῖσα προῖξ τῇ γυναικὶ ἐγκινδυνεύεται· εἰ δὲ τόκον ἀναλάβοι ὁ ἀνήρ, λοιπὸν αὐτῷ κινδυνεύει.

16 Ἐὰν[r] ἐξωτικὸς ἐπαγγειλάμενος προῖκα ἀπορήσῃ, ὁ ἀνὴρ ὡς μὴ ἀπαιτήσας ἐγκινδυνεύει, εἰ μὴ ἄρα κατὰ δωρεὰν ἐπηγγείλατο·[19] τότε γὰρ τοῦ ἀνδρὸς φειδόμεθα μὴ κατακρημνίσαντος πρὸς καταβολὴν τὸν δωρησάμενον· ἐπειδὴ καὶ οἱ δωρούμενοι μέχρις εὐπορίας καταδικάζονται.

17 Ἐὰν[s] ὁμολογήσῃ[20] τις εἴσω ἐνιαυτοῦ διδόναι προῖκα, ὁ ἐνιαυτὸς οὐκ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπερωτήσεως, ἀλλὰ τῶν γάμων ἀριθμεῖται.

18 Ἐὰν[t] κουράτωρ ὁμολογήσῃ ρ΄. ι. ὑπὲρ προικὸς τῆς κουρατωρευομένης[21] καὶ χρέους ἀναφανέντος εὑρεθῇ μὴ ἔχουσα τοσαῦτα ἡ οὐσία, οὐ βοηθεῖται.

19 Γενικῶς[u] θεσπίζομεν, ἵνα εἴ τις τῶν κε΄. ἐτῶν εἴτε ἄῤῥην εἴτε θήλεια προῖκα ἐπηγγείλατο ἢ δέδωκεν[22] ὑπὲρ οἱασδήποτε γυναικός, ἔνθα νόμιμος γάμος ἐστί, παντὶ τρόπῳ ἀναγκάζεται[23] τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν πληρῶσαι, εἰ καὶ δι᾽ ἀνάγκην ἴσως τοῦτο πεποίηκεν[24].

o. H. Salm. Soar. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Hic in libris mss. praeter H. ascribitur: *θαυμαστὸν δοκεῖ τὸ παρὸν νόμιμον, mira videtur haec lex.* — p. H. Salm. *κεφ. ρα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXIX. 1. 101. p. 288. — q. H. *βϊ. κθ΄. τϊ. α΄. κεφ. ξς΄.* Est Synopsis XXIX. 1. 66. p. 287. Ad marginem H. *ἐξωτικός ἐστι ὁ ἐπέκεινα ὢν τοῦ ς΄. βαθμοῦ. Extraneus est, qui ultra sextum gradum est.* — r. H. *κεφ. ξζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 8. 4. p. 59. et Basilicorum XXIX. 1. 29. ed. Heimbach III. p. 370. Huc refertur scholium, quod in solo C. adscriptum est:

Τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια τῶν νόμων οὐκ ἐναντιοῦται ἀλλήλοις, ἀλλ᾽ ἓν ἐκ τούτων συνάγεται. Ἔστι δὲ τοῦτο· ἐὰν ὁ ἐξωτικὸς ἐπαγγέλληται (ἐπαγγέληται C.) *προῖκα ἤγουν ἄπορος ὤν, ὅτε δώσειν αὐτὴν ἐπηγγείλατο, ὕστερον οὐκ ηὐπόρησεν δοῦναι ἢ εὔπορος μὲν ἦν, δοῦναι δὲ οὐκ ἠθέλησε, τοῦ ἀνδρὸς αὐτὴν ἀπαιτοῦντος, ἡ προῖξ αὕτη τῇ γυναικὶ ἐγκινδυνεύεται. Εἰ δὲ τῆς προικὸς ταύτης ἕνεκεν τόκον ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ἐξωτικοῦ λάβοι, αὐτῷ λοιπὸν ἡ προῖξ κινδυνεύει τῷ ἀνδρί. Ἔοικεν γὰρ δανειστῇ. Ὅταν δὲ ἐξωτικὸς ἐπαγγειλάμενος προῖκα εὔπορος ὢν ὕστερον ἀπορήσῃ καὶ μὴ δῷ αὐτήν, ὁ ἀνὴρ ὡς ἀμελήσας καὶ μὴ ἀπαιτήσας αὐτήν, ὅτε ὁ ἐπαγγειλάμενος*

Haec duo legum capita sibi invicem non adversantur, sed unum aliquid ex his concluditur. Est autem hoc: si extraneus dotem polliceatur sive quia cum ipsam dare pollicebatur, pauper fuit neque postea per pecuniae inopiam dare potuit, sive locuples quidem fuit, dare autem noluit, cum vir hanc dotem petit, dos ipsa mulieris periculo est. Sin autem huius dotis gratia vir ab extraneo usuras exegerit, ipsi vero in posterum haec dos periclitabitur; nam creditori similis est. Sin vero extraneus, qui dotem pollicitus est, cum ab initio solvendo esset, postea ad paupertatem redigatur neque eam det, vir quasi neglexerit neque eam

Gener, qui in cautione nuptiali plura quam data fuerint, conscripsit praeter dotantis voluntatem etiam isthaec petit.

Etiam sine scriptura dos dari potest: et si cum scriptura sit data eaque instrumenta fuerint perdita, dos nihilominus repetitur, dummodo probetur eam fuisse traditam.

Dos ab extraneo promissa periclitatur mulieri. Quod si vir usuras exegerit, ipsi deinceps periclitatur.

* Si extraneus dotem 'pollicitus solvendo non sit, viri est periculum, ut 'qui non exegit; nisi per donationem promiserit: tunc enim parcimus viro, qui donatorem ad solutionem non praecipitaverit, siquidem donatores quoque pro facultatibus condemnantur.

* Si quis intra annum spoponderit dotem dare, annus non a die stipulationis sed nuptiarum numeratur.

. Si curator centum aureos dotis nomine pro puella spoponderit et emergente aere alieno adpareat tantum non esse in patrimonio, non adiuvatur.

Generaliter sancimus, ut, si quis annis XXV maior sive mas sive femina dotem promiserit vel dederit pro quacumque muliere, ubi legitimae sunt nuptiae, omni modo cogatur ad implendam promissionem, etiamsi forte per necessitatem hoc fecerit.

ἐξωτικὸς ἠυπόρει, ἐγκινδυνεύει ἤγουν εἰς αὐτὸν ἡ ζημία ταύτης ὁρᾷ καὶ αὐτὸς χρεωστεῖ ταύτην πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸ μέρος αὐτῆς ἀπὸ τῆς περιουσίας αὐτοῦ δοῦναι. Εἰ μέντοι (codex μέντι) μὴ ὡς προῖκα, ἀλλὰ κατὰ δωρεὰν ἁπλῶς ὁ ἐξωτικὸς ἐπηγγείλατο δώσειν πρὸς τὴν γυναῖκα, τότε εἰ καὶ εὔπορος ὢν ὁ ἐπαγγειλάμενος ὕστερον ἠπόρησε καὶ οὐκ ἔδωκεν ὅπερ ἐπηγγείλατο, ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐγκινδυνεύει. Φειδόμεθα γάρ, φησίν, αὐτοῦ μὴ κατακρημνίσαντος πρὸς καταβολὴν τοῦ δωρησαμένου (leg. τὸν δωρησάμενον) καὶ τὰ ἑξῆς.

exegerit tunc, quum is, qui eam pollicitus est, solvendo esset, eius dotis periculum suscipit, sive ad ipsum huius rei damnum spectat, et ipse hanc debet mulieri, vel his, qui in eius locum succedunt, ex propria substantia dare. Quodsi non velut dotem, sed per donationem extraneus simpliciter pollicitus est se mulieri daturum, tunc etsi fuit locuples is, qui pollicitus est, postea autem ad paupertatem redactus est neque dedit, quae pollicitus fuit, vir de dote non periclitatur. Parcimus enim, inquit, viro, qui donatorem ad solutionem non praecipitavit et caetera.

s. H. κεφ. ο'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 8. 5. pag. 60. et Basilica l. c. 44. ed. Heimbach III. p. 385. — t. H. βι. ιζ'. τι. β'. κεφ. ξ'. Est Synopsis XVII. 9. 60. p. 176. — u. H. βι. κς'. τι. ζ'. κεφ. πζ'. Est Synopsis XXVI. 7. 87. p. 295.

17. ἐθέλησιν H.

18. Sic et Synopsis p. 288. ἀγράφως H.

19. ἐπαγγείλατο H.

20. ὁμολογήσει H.

21. Sic et Synopsis p. 176. τοῖς κουρατωρευομένοις H.

22. ἔδωκεν H.

23. ἀναγκάζηται H.

24. Verba εἰ καὶ — πεποίηκεν desunt in Synopsi p. 295. et Basilicis ed. Heimbach III. p. 146.

20 *Ὁ*[v] *κατὰ πλάνην νομίσας χρεωστεῖν γυναῖκα καὶ διὰ τοῦτο προῖκα ὑπὲρ αὐτῆς ἐπερωτηθείς, προβαινόντων τῶν γάμων, ἀπαιτεῖται αὐτὴν ἰσχυρῶς.*

21 *Ὅτι*[w] *οἱ*[25] *ἥττονες προῖκα ἐπαγγειλάμενοι θάλπονται.*

22 *Ὁ*[x] *ἐπαγγειλάμενος προῖκα μετὰ διετίαν τοῦ γάμου δίδωσι τόκους ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς.*

23 *Ἐὰν*[y] *γνώμῃ τῆς αὐτεξουσίας*[26] *μου θυγατρός ἐπιδῷ τὰ δωρηθέντα αὐτῇ παρ᾽ ἐμοῦ, οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ αὐτὴ δεδωκέναι δοκεῖ.*

24 *Ἐὰν*[z] *ἐν*[27] *συνεστῶτι τῷ γάμῳ δανείσηται*[28] *ὁ ἀνὴρ παρά τινος ἐπὶ τῷ ἀγοράσαι οἰκήματα καὶ γράψῃ*[29] *τοῦτο ἐν τῇ ὠνῇ καὶ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, ἐπιζητῇ*[30] *δὲ μετὰ λύσιν τοῦ γάμου ἡ γυνὴ τὴν προῖκα, νικᾷ δανειστὴν*[31] *καὶ ἀναλαμβάνει τὰ οἰκήματα· εἰ γὰρ καὶ περιέχεται τῇ ὠνῇ, ὅτι ἐκ τῶν τοῦ δεῖνος νομισμάτων ἠγοράσθησαν τὰ κτήματα*[32]*, ἀλλ᾽ ὅγε νόμος τοῦτο οὐ προσίεται, διὰ τὰς κακουργίας τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ προνόμιον τῶν γυναικῶν. Ἐὰν δὲ συνεστῶτος τοῦ γάμου βουλόμενος ὁ ἀνὴρ ὠνήσασθαί*[33] *τι προσέλθῃ τινὶ περὶ δανείου, ὁ δὲ φοβούμενος τὴν προῖκα τὰ μὲν νομίσματα μὴ παράσχῃ τῷ ἀνδρί, τῷ δὲ πράτῃ*[34] *πράσεως γενομένης*[35] *ἐπιδώσῃ*[a] *μὲν τὰ νομίσματα*[36] *ἐπὶ μαρτύρων*[37]*, εἰς πρόσωπον δὲ τοῦ ἀνδρὸς ταύτην γενέσθαι παρασκευάσῃ, τότε ἡττᾶται ἡ προῖξ ἐπὶ τοῖς οἰκήμασιν.*

25 *Τὰ*[b] *ἐκ τῶν προικιμαίων χρημάτων*[38] *ἀγορασθέντα προικιμαῖά εἰσιν.*

v. H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Sic et Salm.; *ῥωμ. τϊ. θ'. κεφ. ς'.* Soar. — *w.* H. *βϊ. ῥωμ. τϊ. θ'. κεφ. ς'.* Salm. *βιβλ. ῥωμαικὸν τϊ. ς'. κεφ. θ'.* — *x.* H. *βϊ. β'. τοῦ κώδικος περὶ τόκου.* Salm. *βϊ. β'. τοῦ κώδικος,* cui ad marginem additum est *τοῦ αὐτοῦ.* — *y.* H. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 8. 6. p. 60. — *z.* H. *βϊ. ῥωμ. τϊ. ε'. κεφ. ε'. καὶ βϊ. βασιλικῶν λ'. τϊ. ις'. κεφ. δ'.* Salm. *βιβλ. ῥωμαικ. τϊ. κη'.* Est *Πεῖρα* 25. 5. et 26. 3. Cui. et Falk. adscripserunt *ξένον καὶ παράδοξον.* — *a.* Ad marg. Falk. *δύο ἐναντιοφανῆ. Haec duo sibi repugnare videntur.* — *b.* H. *βϊ. κθ'. τϊ. α'. κεφ. μη'.* Est Prochiron 8. 7. p. 60., *Μικρὸν Δ. ξε'.*, Synopsis XXIX. 1. p. 287. Huc referuntur duo scholia, quae in H. desunt:

Δοκεῖ πως τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἐναντίον εἶναι τῷ ἐν τῷ ε'. τοῦ κώ. (Cuiac. *τοῦ κεφ.*) *ὑπὸ Θαλελαίου λεγομένῳ, ὅτι τὸ ἐκ προικιμαίων ιι. ἀγοραζόμενον οὐκ ἔστι τῆς δεσποτείας τῆς γυναικός. Καί φησιν, ὅτι τοῦτο μέν, ἡνίκα ὁ ἀνὴρ εὐπορεῖ, χρεωστῶν γὰρ τὰ νομίσματα δίδωσιν αὐτὰ καὶ οὐ τὸ ἐκ τούτων ἀγορασθέν· τὸ δὲ ἕτερον, ἡνίκα παντελῶς ἀπορήσῃ ὁ ἀνήρ, θεματίζεται· μὴ γὰρ εὐπορῶν ἀναδοῦναι τὰ χρήματα, ὑπὸ τὴν τῆς γυναικὸς δεσποτείαν, ὅσα ἐξ αὐτῶν ἠγοράσθησαν, καταλιμπάνει.*

Hoc capitulum videtur quodammodo contrarium esse ei, quod in libro V. Cod. a Thalelaeo dicitur, rem ex nummis dotalibus emtam non esse in dominio uxoris: atque ait, hoc quidem obtinere, quando vir est solvendo; namque nummos debens solvit eos, non rem ex nummis emtam: alterum vero, quando vir omnino non est solvendo; nam si nummos reddere non possit, in uxoris dominio relinquit, quaecumque ex iis emta sunt.

Ὅτι ὁ ἀγρός, ὃν ὁ ἀνὴρ ἐκ τῶν δοταλίων ἀγοράσῃ χρημάτων, οὐ προσπορίζεται τῇ γαμετῇ· οὔτε γὰρ ἠδύνατο τὴν

Fundus, quem vir ex dotalibus emerit nummis, uxori haud acquiritur: nec enim actionem ex emto ei potuit

Qui per errorem putavit se debere mulieri ideoque dotem pro ea spopondit, secutis nuptiis eam recte poscitur.

Minoribus qui dotem promiserunt, subvenitur.

Qui dotem promisit, post biennium a nuptiis usuras trientes debet.

* Si voluntate filiae meae emancipatae res ipsi a me donatas doti dedero, non ego, sed ipsa dedisse videtur.

Si constante matrimonio vir mutuum ab aliquo sumserit ad emendas aedes idque in emtione et contractu scripserit, mulier autem post solutum matrimonium dotem petat, vincit creditorem aedesque accipit. Nam licet emtione contineatur, praedia alicuius nummis fuisse comparata, lex tamen hoc non admittit propter malitiam virorum ac privilegium mulierum. Quod si constante matrimonio vir quidquam emere cupiens aliquem adierit de mutuo, is vero dotem metuens nummos quidem viro non tradiderit, sed facta venditione venditori coram testibus persolverit, eamque in personam viri fieri curaverit, tunc dos in aedificiis vincitur.

* Res ex dotali pecunia comparatae dotales sunt.

ἐξ ἔμπτο προσπορίσαι αὐτῇ, ἀλλὰ τὸ λοιπαζόμενον ἀπὸ τῆς προικὸς δίδωσιν αὐτῇ, εἰ μὴ διελύσατο· καίτοι φησὶν ὁ Στέφανος, ἑτέραν ἐπάγων διάστιξιν, καθ' ὃ ἀπόρου εὑρισκομένου τοῦ ἀνδρός, τὰ ἐκ τῶν προικιμαίων ἀγορασθέντα εἰς τὴν προῖκα κατὰ προτίμησιν τῶν ἄλλων δανειστῶν δίδονται· ὅπερ οὐ κατὰ λόγους· καὶ χωρὶς γὰρ ταύτης τῆς νομοθεσίας ἡ γυνὴ σιωπηρὰν ὑποθήκην ἔχει κατὰ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ὑποστάσεως. Καίτοι φησὶ διγ. μγ'. (Cui. corr. *μβ'.*) *ὅτι ἐὰν δοθῇ τὰ πούνδερε νομέρῳ μενσούρᾳ ἐν προικί, τῷ ἀνδρὶ κινδυνεύεται· ἐπὶ τούτῳ γὰρ δίδοται, ἐφ' ᾧ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὡς θέλει πραθῇ-*

adquirere, sed residuum ex dote ei dat, nisi transegerit. Verum dicit Stephanus, aliam inducens distinctionem, qua ratione si maritus inops reperiatur, res ex nummis dotalibus emtae in dotem dantur per praelationem et in praeiudicium ceterorum creditorum: quod rationem non habet: namque etiam absque hac lege mulier tacitam habet hypothecam in mariti bonis. Attamen lex XLIII ait: „Si res, quae pondere numero mensura constant, in dotem dentur, viri periculo sunt:" in hoc enim dantur, ut a viro sicuti vult, vendantur, et soluto matrimonio aliae eiusdem generis eiusdemque qualitatis

25. Sic C. H. *οἱ* deest apud Reitzium.
26. Sic et Prochiron p. 60. *ὑπεξουσίας* H. Iam Reitzius correxerat.
27. *ἐν* deest in H.
28. *δανείσεται* H.
29. *γράψει* H.
30. Pro *ἐπιζητῇ* H. *ἐπιζητεῖν* habet.
31. *τὸν δαν.* H.
32. *οἰκήματα* quidam apud Reitzium corrigit. Non opus.
33. *δανείσασθαι* H.
34. *πράττει* H.
35. *γινομένης* H.
36. *μὴ παράσχῃ* H. inserit.
37. *μαρτυρίων* H.
38. Deest §. 25. in M. A. B., sed habetur in C. H.

26 Ὅπου[c] τὰ βάρη τοῦ γάμου, ἐκεῖ καὶ ἡ προῖξ ὀφείλει εἶναι. παραχρῆμα δὲ τοῦ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα τῷ υἱῷ ἕπονται, ὥσπερ καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνή.

27 Ὁ[d] ἀνὴρ τοὺς καρποὺς τῆς προικὸς[39] λαμβάνει διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου· οἱ μέντοι πρὸ τοῦ γάμου ληφθέντες καρποὶ τῆς προικὸς γίνονται· εἰ μὴ τὸ ἐναντίον συνεφωνήθη.

28 Ἐὰν[e] τοὺς καρποὺς τῶν προικιμαίων πραγμάτων ἔλαβεν ἡ γυνή, εἰ μὲν[40] ἐδαπάνησεν αὐτούς, ἐκέρδησεν· εἰ δὲ πλουσιωτέρα γέγονεν ἐξ αὐτῶν, ἀποκαθίστησι τῷ ἀνδρί.

29 Ὁ[f] πατὴρ προῖκα ἢ πρὸ γάμου δωρεὰν ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐπερωτώμενος δοκεῖ ἐκ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ταύτην ποιεῖσθαι· ὅθεν εἰ πράγματα ἔχει ὁ παῖς ἀπροσπόριστα, μένουσι σῶα[41], μὴ δυναμένου τοῦ πατρὸς μετὰ ταῦτα λέγειν, ὡς ἐκ τούτων τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν ἐποιησάμην· ἐχρῆν[42] γὰρ[43] ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπερωτήσεως ταῦτα προειπεῖν.

30 Καὶ[g] ἡ ιγ'. Νεαρὰ τοῦ κυροῦ[44] Λέοντος περὶ τοῦ φυλάττε-

ναι, καὶ λυομένου τοῦ γάμου, τοῦ αὐτοῦ γένους, καὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος ἀποδοθῆναι ἕτερα. Εἰσὶ δὲ τὰ πούνδερε ἄργυρος, τὰ νουμέρῳ ἀργυρία, τὰ μενσούρᾳ σῖτος, οἶνος, ἔλαιον. Τοῦτο νόησον, μὴ ὥστε τὸν ἄνδρα εὔπορον μέντοι ὄντα καὶ δυνάμενον, ἅπερ ἔλαβε χρήματα, τῇ γυναικὶ ἀποδοῦναι, μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἀναγκάζεσθαι τὰ ἀγορασθέντα πράγματα, διαλυομένου, καθάπερ εἶπον, τοῦ γάμου (verba διαλυομένου τοῦ γάμου quidam apud Reitzium delet), ταύτῃ διδόναι· οἶδας γὰρ μαθών, ἐξ ὧν ὁ Γάϊος ἐν τῷ μβ'. διγ. (pro διγ. alias τίτλῳ) φησίν, ὅτι πράγματα τοῖς πούνδερε νουμέρῳ μενσούρᾳ λόγῳ προικὸς λαβὼν ὁ ἀνὴρ οὐκ αὐτά, ἅπερ ἔλαβε, χρεωστεῖ, ἀλλὰ καὶ (καὶ Reitzius delet) ἕτερα τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος· ἀλλὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι τὰ ἐκ τῶν προικιμαίων χρημάτων ἀγορασθέντα προικιμαῖα εἶναι δοκεῖ, πρὸς τοῦτο ὁρᾷ· ἵνα διαλυομένου τοῦ γάμου, καὶ ἀπόρου ὄντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ μὴ εὐποροῦντος τὴν ἐπιδοθεῖσαν αὐτῷ τῶν χρημάτων ποσότητα τῇ γυναικὶ ἀποδοῦναι, δυνηθῇ τὴν ἲν ῥὲμ ἡ γυνὴ κατὰ τῶν ἀγορασθέντων πραγμάτων κινεῖν, ὡς καὶ αὐτῶν προικιμαίων εἶναι νομιζομένων· κατὰ γὰρ τῶν προικιμαίων πραγμάτων φαινομένων μέντοι δύναται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀπόρου τυγχάνοντος κινεῖν τὴν διρέκταν ἲν ῥὲμ, διαλυθέντος ἢ καὶ ἔτι συνισταμένου τοῦ γάμου, καὶ προτιμᾶται παντὸς δανειστοῦ. Βλέπε, πῶς εἶπον τὴν διρέ-

reddantur. Pondere autem constat argentum; numero nummi; mensura frumentum, vinum, oleum. Hoc intellige, non ut vir locuples, quinque quos accepit nummos, uxori reddere potest, post matrimonii solutionem res emtas ei reddere cogatur, soluto, ut dixi, matrimonio. Scis enim quod didicisti ex iis, quae Gaius in digestor. XLII dicit, virum, qui res pondere numero mensura constantes in dotem, accepit, non eadem quae accepit debere, sed alia eiusdem generis eiusdemque qualitatis: sed quod dictum est, res ex nummis dotalibus emtas dotales esse, eo spectat, ut, si matrimonio soluto vir indigus neque idoneus sit datam sibi pecuniae summam mulieri reddere, possit mulier in rem agere adversus res emtas, ut quae et ipsae dotales esse censeantur: nam adversus res dotales, quae exstant, mulier potest, si vir non solvendo sit, directam in rem instituere, soluto aut constante etiam matrimonio, omnique creditori praefertur. Vide, cur dixerim directam in rem: nam hypothecariam in rem mulier non modo adversus res dotales, sed et adversus alias viri res instituere potest, atque in his quoque omni creditori mariti praefertur, quemadmodum et hoc libro Codicis octavo traditur. Ait autem et Ulpianus: Si mulier sese servo iunxerit, rata eum esse liberum, eique res nomine dotis tradiderit, etiam domino praefertur in

* Ubi matrimonii sunt onera, ibi et dotem esse oportet, ac statim post patris mortem filium sequuntur, sicuti et liberi et uxor.

Vir fructus dotis percipit propter onera matrimonii: sed fructus ante nuptias percepti fiunt dotis, nisi contrarium convenit.

Si rerum dotalium fructus mulier perceperit et consumserit, lucratur eos: sed si locupletior inde sit facta, restituit marito.

* Pater dotem aut propter nuptias donationem pro suis pollicitus liberis ex propriis id bonis facere videtur: unde si filius bona habeat, quae patri non acquiruntur, salva manent, nec pater deinde dicere potest, se ex illis donationem propter nuptias dedisse: debuerat enim hoc tempore promissionis dicere.

Et Novella XXI imperatoris Leonis de servanda promissione

κταν ἰν ῥὲμ· τὴν γὰρ ὑποθηκαρίαν ἰν ῥὲμ οὐ μόνον κατὰ τῶν προικιμαίων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων τοῦ ἀνδρὸς δύναται κινεῖν ἡ γυνὴ καὶ προτιμᾶται καὶ ἐπὶ τούτοις παντὸς δανειστοῦ τοῦ ἀνδρός, ὡς καὶ τοῦτο ἀνήνεκται βιβλίῳ ὀγδόῳ τοῦ κώδικος. Φησὶ δὲ καὶ Οὐλπιανός· ὅτι ἐὰν ἡ γυνὴ συναφθῇ δούλῳ νομίσασα αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ ἐπιδῷ αὐτῷ πράγματα λόγῳ προικὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου προτιμᾶται ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἐπιδοθεῖσι λόγῳ προικὸς καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἀγορασθεῖσιν, ὡσανεὶ καὶ αὐτῶν προικιμαίων εἶναι δοκούντων· ὥστε καὶ (*καὶ* Reitzius addidit) *κατὰ τοῦτον τὸν θεματισμὸν προβαίνει παραδιδόναι τὸ νόμιμον.*

rebus dotis nomine datis, et iis quae inde sunt emtae, ut quae et ipsae dotales esse videantur. Quare etiam secundum hanc speciem procedit huius legis interpretatio.

c. H. *κεφ. να'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 8. 8. p. 60. et Synopsis XXIX. 1. 51. p. 287. Huc refertur scholium, quod est in solo M. A.:

Ἡ προῖξ διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου δίδοται καὶ διὰ τοὺς παῖδας· ἐκεῖνος γὰρ λαμβάνει τὴν προῖκα ὁ μέλλων ἔχειν τοὺς παῖδας ὑπεξουσίους, κἄν τε πατὴρ ἐστι, κἄν τε πάππος.

Dos ob matrimonii onera datur et ob liberos: namque is accipit dotem, qui liberos in potestate habiturus est, sive pater sit sive avus.

d. H. *βι. κα'. τι. α'. κεφ. δ'.* Est Synopsis XXIX. 1. 4. pag. 286. — e. H. *κεφ. τὸ αὐτό.* — f. H. *κεφ. κϛ'. τι. ζ'. κεφ. η'. καὶ βι. κθ'. τι. κ'. κεφ. π'.* Est Prochiron 4. 20. p. 30. — g. H. *νεαρά.* Est Novella Leonis 21.

39. *τῶν προικῶν* H., sed contra Synopsin p. 286.
40. Pro *μὲν* H. *μὴ* habet.
41. Sic Prochiron p. 30. H. *σοῦα* Reitzius.
42. *χρῆν* H.
43. Post *γὰρ* H. addit *αὐτῷ*, sed contra Prochiron p. 30.
44. Sic H. C. *καίσαρος* Reitzius.

σθαι τὴν ἐπαγγελίαν τῆς προικός, ἢ ἐκ πατρῴας ἢ μητρῴας περιουσίας[45] φησίν. Θεσπίζομεν κατὰ τοὺς τοῦ γονέως λόγους οὕτω προβαίνειν καὶ τὴν τῶν λόγων ἐκπλήρωσιν· καὶ μόνον μὲν ἀπαιτεῖσθαι τὴν ὑπόσχεσιν, ἐπειδὰν μόνος ὑπόσχηται παρασχεῖν· σὺν τῷ παιδὶ δέ, ἐπειδὰν σὺν ἐκείνῳ, εἴτε δι' ἴσου τῶν μερῶν λαμβανομένων, ὅτε μὴ καὶ[46] αὐτὰ προσδιορισθῇ, εἴτε ἀνίσως, ὅτε μὴ ἀπροσδιόριστα ᾖ.

31 *Ἡ[h] γυνὴ οὐ μόνον, ἃ εἶχεν ὁ ἀνὴρ πρὸ τοῦ γάμου, ὑποκείμενα ἔχει[47], ἀλλὰ καὶ εἴ τι μετὰ σύστασιν τοῦ γάμου ἐκέρδανε, τυχὸν ἀπὸ κληρονομίας ἢ ληγάτου· μὴ ἀναγκαζούσης αὐτῆς τὸν ἄνδρα μὴ βουλόμενον ὑπεισελθεῖν κληρονομίᾳ ἢ ἄλλῳ τινὶ κέρδει· οὐ γὰρ δίδωσιν αὐτῇ ὁ νόμος ἄδειαν, ἐφ' οἷς οὐ βούλεται ὁ ἀνὴρ κερδαίνειν, ἐνοχοποιεῖν τοῦτον.*

32 *Καὶ[i] συνεστῶτος τοῦ γάμου κινεῖ περὶ τῆς προικὸς ἡ γυνή, ἀφ' οὗ ἄρξηται μὴ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ποσὸν αὐτῆς ἡ οὐσία τοῦ ἀνδρός.*

33 *Τὸ ἀπὸ προικιμαίων[48] ιι. ἀγοραζόμενον οὐκ ἔστι τῆς δεσποτείας τῆς γυναικός· ἀλλ' ἐὰν μέρος μόνον τῆς προικὸς ἐπανέλαβεν ἡ γυνή, μὴ ὡς ἐπὶ διαλύσει, δύναται περὶ τοῦ ὑπολοίπου μέρους τῆς προικὸς ἐνάγειν· τὴν γὰρ δεσποτείαν τούτων τῶν πραγμάτων οὐκ ὀφείλει διεκδικῆσαι, ἀλλὰ μόνην τὴν τιμήν.*

34 *Γυνὴ[k] καὶ συνισταμένων ἔτι τῶν γάμων ἐὰν ἄπορον ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, δύναται ὑπὲρ προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ ἐξωπροίκων διακρατῆσαι τὴν αὐτοῦ οὐσίαν, ὡς ἀπὸ ὑποθήκης· καὶ εἴτε[49] ἐνάγεται, ἔχει παραγραφήν, εἴτε ἐνάγει, νικᾷ καὶ οὐκ ἀντίκειται[50] αὐτῇ τὸ μήπω διαλυθῆναι τὸν γάμον· ἀλλὰ τέως μὲν λαμβάνει τὰ πράγματα οὕτως, ὡσὰν εἰ διελύθη ὁ γάμος καὶ ἥρμοσεν αὐτῇ ἡ περὶ προικὸς ἀπαίτησις. Λοιπὸν δὲ οἱ δανεισταὶ εἴ τινας νομίζουσιν ἔχειν ἀγωγάς, ταύτας ὀφείλουσι κινῆσαι κατὰ τοῦ ἀνδρός, ἤτοι τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ὅσα ἂν[51] ἐπικτήσηται. Ἡ γυνὴ δὲ οὐδὲν δύναται ἐκποιεῖν ἐν τῷ μεταξὺ ζῶντος τοῦ ἀνδρός· δι' οὐδὲν γὰρ ἕτερον λαμβάνει τὰ πράγματα ἡ γυνή, εἰ μὴ μόνον, ἵνα καρπῶται καὶ τρέφῃ ἑαυτὴν καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τοὺς κοινοὺς αὐτῶν παῖδας.*

35 *Ὅτι[l] ἡ γυνὴ[52] ἐν τούτῳ ἀκίνητα μὲν οὐ δύναται ἐκποιεῖν, κινητὰ δὲ δι' ἀνάγκην καὶ δι' ἔνδειαν ἐκποιεῖ. Ἐὰν μέντοι ἡ γυνὴ*

h. H. βϊ. ῥωμαικὸν τϊ. κε'. κεφ. ιβ'. καὶ Ἰουστινιάνειος νεαρὰ β'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τϊ. κη'. κεφ. ιβ'. καὶ Ἰουστινιανοῦ νεαρὰ γ'. Est Πεῖρα 25. 15. — i. H. ἀνα. βϊ. κη'. τϊ. η'. κεφ. κγ'. Est Basilicorum XXVIII. 8. 24. ed. Heimbach III. p. 265. — k. H. κεφ. ριγ'. τοῦ αὐτοῦ. C. Ῥωμ. 25. 103. Est Πεῖρα 25. 9. et Synopsis XXVIII. 8. 113. p. 291. — l. H. βϊ. ῥωμ. τϊ. κε' κεφ. ζ'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τϊ. κη'. κεφ. ζ'. C. Ῥωμ. 25. 7. Est Πεῖρα 25. 9.

dotis, sive ex paternis sive ex maternis bonis, ait: sancimus, ut secundum parentis verba etiam procedat verborum effectus: ab eoque solo promissio exigatur, si solus promiserit dare; cum filio autem, si cum illo promiserit, partibus vel ex aequo accipiendis, ubi illae non fuerint praefinitae, vel ex imparibus partibus, si non absque praefinitione constitutae fuerint.

Mulier non tantum, quae vir ante nuptias habebat, sed etiam si quid constante matrimonio acquisivit, ex hereditate puta vel legato, supposita sibi habet: nec tamen virum invitum cogit hereditatem adire aut aliud lucrum: neque enim lex illi facultatem dat obligandi maritum in iis, quae acquirere non vult.

Etiam constante matrimonio de dote agit mulier, ex quo bona mariti ad illius quantitatem haud sufficere coeperint.

Quod ex dotalibus nummis emtum est, non est in dominio uxoris. Sed si partem tantum dotis mulier receperit, non tamquam ex transactione potest de reliqua parte dotis actionem instituere: nec enim harum rerum dominium, sed aestimationem solam vindicare debet.

Mulier constante matrimonio si virum facultatibus videat labi, pro dote et propter nuptias donatione et rebus extra dotem constitutis substantiam eius hypothecae nomine potest detinere, et sive conveniatur, exceptionem habet, sive ipsa agat, vincit, neque opponitur ei, matrimonium nondum esse dissolutum, sed interim res perinde vindicat, ac si matrimonium esset solutum dotisque exactio ipsi competeret. Ceterum creditores si quas arbitrentur habere actiones, adversus virum aut bona eius quaecumque quaesierit, agere debent. Mulier autem vivente marito nihil interim alienare potest. Ob nihil enim aliud mulier res viri vindicat, nisi ut fructus capiat seque ac virum et communes liberos sustineat.

Mulier hoc casu immobilia quidem alienare nequit, mobilia autem propter necessitatem et inopiam alienat. Quod si mulier

45. οὕτω φησιν H.
46. καὶ μὴ H.
47. Sic H. εἴχει Reitzius.
48. Deest haec §. 33. in C. H. M. A. B. (vide Reitzium ad huius tituli cap. 25.)
49. εἴτι H.
50. ἀντέχειται H.
51. ἐὰν H. alias. Emendavit Reitzius.
52. Hanc §. 33. Mercerus male pro scholio habuit. Est etiam in C. H.

ἀκίνητον[53] *ἐκποιήσῃ*[54], *δύναται ὁ ἀνὴρ κινεῖν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ· μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ οὐκ ἀνατρέπεται ἡ πρᾶσις παρὰ τῆς γυναικός.*

36 *Πᾶσα*[m] *χρόνου παραγραφὴ ἀντικειμένη τῇ γυναικὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ψηφιζέσθω αὐτῇ, ἐξ οὗ ἠδύνατο κινῆσαι· εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ ἀνήρ, ἐκ τῆς τοῦ γάμου διαλύσεως· εἰ δὲ ἄπορος, ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς ἀπορίας.*

37 *Οὐκ*[n] *ὀφείλει προσκυροῦσθαι τῇ γυναικὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς οὐσία ἀντὶ τῆς προικός, ἐὰν ἐπὶ κληρονόμοις ἐτελεύτησεν· εἰ δὲ ἀκληρονόμητος ἐτελεύτησε*[55], *τότε κατὰ*[56] *τοὺς νόμους γινέσθω τὸ ἀζήμιον τῇ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐγχωροῦν.*

38 *Καὶ*[o] *ἐν ταῖς ὑποθήκαις προτιμᾶται προῖξ*[57] *τῶν προγενεστέρων*[58] *δανειστῶν, κἂν ἀναλωθῶσι τὰ πράγματα τῆς γυναικός,*

m. H. *κεφ. ριδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. In C. est *'Ρωμ.* 25. 114. Est Synopsis XXIX. 1. 114. p. 292. — n. H. *βῖ. κη'. τῖ. ια'. κεφ. κη'.* Est Synopsis XXVIII. 11. 28. p. 293. — o. H. *ἀνάγνωθι κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ.* C. *'Ρωμ.* 24. 1. Est in Synopsi XXV. 10. 40. p. 117. Habetur etiam III. 5. §. 58. Huc refertur scholium, quod in septem capitibus habetur in C. sexto loco, in Bodleiano septimo. Est autem huiusmodi:

Εἰς τὸν (desunt in C.) *περὶ δικαίου προικὸς τίτλον* (addit Bodl. ς'.) *Τὰ δύο ταῦτα τῶν νόμων κεφάλαια τὸ οὐκ ὀφείλει προσκυροῦσθαι ἡ τοῦ ἀνδρὸς οὐσία καὶ τὸ καὶ ἐν ταῖς ὑποθήκαις προτιμᾶται ἡ προῖξ παλαιᾶς ἔχονται συνηθείας, ἥτις παρ' ἡμῖν οὐ πολιτεύεται· νῦν καὶ δεῖ ταύτην εἰπεῖν, ἵνα μὴ πλάγην ἡμῖν ἐμποιῶσι τὰ κεφάλαια ταῦτα φαινόμενα τῆς παλαιᾶς* (*τοῖς παλαιοῖς* C.) *περὶ τούτων συνηθείας ἀγνοουμένης, ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων προῖκα παραλαμβάνων πρῶτον μὲν ὑπέβαλλε τῇ προικὶ ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὅσον ἠβούλετο καὶ ὠνομάζετο τοῦτο ὑπόβολον, ὡσὰν εἴπερ ἀναλωθῇ τι τῆς προικὸς, ἐντεῦθεν ἀναπληρωθῇ, ἔπειτα δὲ πρὸ τοῦ γάμου ἐδωρεῖτο καὶ ἕτερον καὶ ἕτερον πρὸς αὐτήν, ὅπερ θεώρητρον ὠνομάζετο. Ἦν δὲ τοῦτο τετυπωμένον ἐφ' ἑκάστης λίτρας τῆς προικὸς νομίσματα ἕξ. Τοῦ γάμου τοίνυν τελεσθέντος εἰ συνέβη τὸν ἄνδρα ἀποθανεῖν ἄπαιδα, εἶχε* (C. *εἶπε*) *μὲν ἡ γυνὴ τὸ θεώρητρον καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν κατὰ τελείαν δεσποτείαν, ἱκανοῦτο δὲ καὶ εἰς τὴν προῖκα αὐτῆς, καθόσον ἀναλωθῇ, ἀπὸ τοῦ ὑποβόλου καὶ εἶχε* (*εἶτε* C.) *καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτῇ δοθὲν εἰς ἱκάνωσιν τῆς προικὸς κατὰ τελείαν δεσποτείαν. Εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ παῖδας ἢ παῖδα τῷ βίῳ καταλιπὼν ἀπὸ τοῦ ἰδίου γάμου ἐτελεύτησε, τὸ μὲν θεώρητρον καὶ οὕτω*

Ad titulum de iure dotium. Haec duo legum capitula, quorum alterum sic incipit: *viri bona mulieri pro dote addicenda non sunt*, alterum *et in hypothecis dos praefertur* antiquam attingunt consuetudinem, quae apud nos in usu non est. Nunc autem opus est, ut et haec dicatur, ut ne errorem haec duo capitula, quae demonstramus, nobis incutiant, si vetus consuetudo, quae de his obtinuit, ignoretur. Si vir vetustis temporibus dotem accepit, primum quidem doti ex substantia sua supposuit, quantum volebat, idque nominabatur hypobolum, ut si quid ex dote consumtum esset, exinde expleretur. Postea autem et ante nuptias donavit aliud et aliud uxori, quod quidem theoretrum vocabatur. Hoc autem in quacunque libra dotis definitum erat sex solidorum. Nuptiis deinde contractis si contigit, ut vir sine liberis decederet, mulier quidem theoretrum et ante nuptias donationem in pleno dominio habuit; satisfiebat autem ei etiam de dote ipsius, in quantum consumta esset, ex hypoboli substantia, habebatque id, quod inde ei pro satisfactione dotis datum erat, pleno dominii iure. Quodsi vir decedit filiis filiove ex iisdem nuptiis inter vivos relictis, mulier theoretrum quidem et sic pleno dominii iure habebat; antenuptialem autem donationem et id, quod ex hy-

rem soli alienarit, maritus adversus emtorem agere potest: sed post eius obitum venditio ab uxore non rescinditur.

Omnis praescriptio temporalis, quae mulieri opponitur, ex illo tempore ei numerator, ex quo agere potuit: siquidem vir locuples est, ex matrimonii dissolutione, sin inops, ex inopiae tempore.

Viri bona mulieri pro dote non addicenda sunt, si relictis heredibus decesserit: sed si sine heredibus obierit, tunc secundum leges mulieri indemnitas procuretur, quantum fieri potest.

In hypothecis quoque dos anterioribus praefertur creditoribus, etiamsi bona mulieris absumta sint, neque illa liberos habeat, ex-

κατὰ τελείαν δεσποτείαν εἶχεν ἡ γυνή, τὴν δὲ προγαμιαίαν δωρεὰν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ὑποβόλου εἰς ἱκάνωσιν τῆς προικὸς ἀναλωθείσης δοθὲν αὐτῇ οὐκ εἶχεν κατὰ δεσποτείαν, ἀλλὰ κατὰ χρῆσιν μόνον, τῆς δὲ δεσποτείας τούτων τῷ παιδὶ ἢ τοῖς παισὶ φυλαττομένης. Περὶ τούτων οὖν τὰ δύο ταῦτα τῶν νόμων φασὶν κεφάλαια, τὸ μὲν πρῶτον, ὅτι οὐκ ὀφείλει προσκυροῦσθαι καὶ κατὰ δεσποτείαν δίδοσθαι τῇ γυναικὶ ἡ οὐσία τοῦ ἀνδρός, α..α (legendum *ἀλλὰ*) *ἡ προγαμιαία δωρεὰ καὶ τὸ ἀντὶ τῆς προικὸς ἀναλωθείσης ἀπόντος* (leg. *ἀπὸ τοῦ*) *ὑποβόλου δοθὲν αὐτῇ (οὐσία γὰρ ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς), ἐὰν ἐπὶ κληρονόμοις ἤγουν ἐπὶ παισὶν ἢ παιδὶ ὁ ἀνὴρ ἐτελεύτησε. Κληρονόμοι γὰρ κυρίως οἱ παῖδες λέγονται, καταχρηστικῶς δὲ καὶ οἱ ἕτεροι οἱ ἐξ ἀδιαθέτου εἰς κληρονομίαν τινὸς καλούμενοι. Εἰ δὲ ἀκληρονόμητος ἤγουν ἄπαις ὁ πατὴρ ἐτελεύτησε, ἵνα ἀπὸ τοῦ ὑποβόλου ἱκανῶται εἰς τὴν προῖκα κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἤγουν καθόσον ἡ προῖξ ἐμειώθη καὶ ἔχειν* (leg. *ἔχει*) *καὶ τοῦτο κατὰ δεσποτείαν, καθὼς δηλονότι καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν. Τὸ δὲ δεύτερον, ὅτι ἐὰν ἔφθασεν ὁ ἀνὴρ ὑποθεὶς πρότερον δανειστῇ, ὅπερ ὑπέβαλλεν ὕστερον κτῆμα τῇ προικί, ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, συμβῇ δὲ τὸν ἄνδρα ἀποθανεῖν παῖδας ἢ παῖδα τῷ βίῳ καταλιπόντα, ἐπειδὴ ἡ τοῦ ὑποβόλου παντὸς δεσποτεία τοῖς παισὶν ἀνήκει ἢ τῷ παιδί,*

pobolo ad satisfactionem dotis consumtae ipsi dotum erat, non habebat quidem dominii iure, sed ad usumfructum tantummodo, horum proprietate filio aut filiis servanda. De his igitur haec duo legum capita loquuntur, primum quidem, quo non debent bona mariti mulieri addici et dominii nomine dari, sed antenuptialis tantummodo donatio et quod pro dote consumta ex hypobolo ipsi datum est (haec enim viri substantia est), siquidem relictis heredibus sive liberis vir decessit. Heredes enim principaliter liberi vocantur, abusive autem etiam reliqui, qui ab intestato ad alicuius hereditatem vocantur. Sin autem sine heredibus sive sine liberis pater decessit, ex hypobolo damnum in dote datum, quantum eius fieri potest, resarciri iubetur sive in quantum dos deminuta erit, habetque etiam hoc dominii iure, quemadmodum etiam antenuptialem donationem videlicet. Secundum autem caput huiusmodi est, ut si vir antea creditori ex substantia sua fundum supposuerit, quem postea doti opposuit, accidat autem etiam, ut vir relictis filiis filiove moriatur, quum totius hypoboli dominium ad filios filiumve pertinet, uti primum caput loquitur, dos hoc quidem in loco non praeferatur, licet in talem possessionem prioris creditoris, qui hypothecam in eo priorem ha-

53. Vox *ἀκίνητον* deest in H.

54. *ἐκποιήσει* H.

55. Verba *εἰ δὲ ἀκληρονόμητος ἐτελεύτησε* desunt in H. propter homoeoteleuton; sed sunt etiam in Synopsi p. 293.

56. *κατὰ* deest in H., sed habetur in Synopsi p. 293.

57. *ἡ προὶξ* H.

58. *προτέρων* H.

καὶ παῖδας μὴ ποιήσῃ, ἐξῃρημένης προτέρας προικός· ἐνταῦθα γὰρ ἡ προτέρα προτιμᾶται. Ταῦτα ἐπὶ προικός, οὐ μὴν πρὸ γάμου δωρεᾶς φαμέν· ἐκείνη[59] γὰρ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐξετάζεται· ἄλλως[60] τε ζημιουμέναις, οὐ μὴν κερδαινούσαις βοηθοῦμεν ταῖς γυναιξίν.

39 *Ἐὰν*[p] *ἐπηγγείλατο*[61] *ἡ*[62] *γυνὴ προῖκα διδόναι, μὴ εἴποι*[63] *δὲ ποσότητα ἢ πρᾶγμα ῥητόν, ἄχρηστός*[64] *ἐστιν ἡ τῆς προικὸς ἐπαγγελία, ὡς δυναμένης τῆς γυναικὸς εὐτελέστατόν τι παρασχεῖν· πατὴρ δὲ ἐπαγγειλάμενος προῖκα ὑπὲρ τῆς ἰδίας θυγατρὸς κἂν μὴ εἴπῃ ποσότητα, ἔῤῥωται ἡ ἐπαγγελία· ὁ γὰρ πατὴρ οὕτω λέγων οὐχ ὅσην*[65] *θέλει*[66]*, δίδωσι προῖκα, ἀλλ' ὅσην*[67] *εὐπορεῖ.*

40 *Ἐὰν*[q] *υἱὸς ἔχων γονεῖς ἀγάγηται γαμετὴν καὶ μὴ*[68] *λάβῃ*[69] *κλῆρον καὶ τελευτήσῃ*[70] *ἔχων παῖδας, οὐ δύναται ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπαιτεῖν καὶ ζητεῖν τὸν κλῆρον τοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ τῶν γονέων, εἴπερ πολλάκις ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα κατεσπατάλησεν, ἀλλ' οἱ παῖδες ἐκείνου.*

41 *Πατὴρ*[71] *καὶ*[r] *μήτηρ*[72] *προικίζοντες παῖδα ὅσα ἐξ αὐτῶν δώσουσιν, εἰ καὶ δαπανηθῶσι παρὰ τοῦ λαβόντος, εἰς ταῦτα*[73] *οὐκ εὐθύνονται παρὰ τοῦ παιδός· ὅσα δὲ τυχὸν δώσουσι*[74] *μὴ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ τυχὸν πατὴρ ὑπὲρ μητρὸς ἢ μήτηρ ὑπὲρ πατρὸς*[75] *ἢ ἐξ ἄλλων, ἐπὶ τούτοις ὀφείλουσι*

ὡς τὸ πρῶτον φάσκει κεφάλαιον, οὐ προτιμᾶται ἐνταῦθα ἡ προῖξ, κἂν ἀναλωθῇ εἰς τὸ τοιοῦτον κτῆμα τοῦ προτέρου δανειστοῦ τοῦ προέχοντος εἰς ὑποθήκην αὐτό, ἀλλὰ ἡττᾶται. Ἐὰν δὲ παῖδες ἢ παῖς οὐκ ὦσι, προτιμᾶται ἡ προῖξ εἰς τοῦτο ἀναλωθεῖσα τοῦ προτέρου δανειστοῦ εἰς ὑποθήκην πρότερον ἔχοντος αὐτό. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων· νῦν δὲ ἐφ' ἡμῖν οὔτε κρατεῖ ταῦτα οὔτε οὕτω πολιτεύεται, ἀλλὰ ἀπὸ πάντων τοῦ ἀνδρὸς πραγμάτων, ὧν τε κατέγραψεν ἐν τῷ συμφώνῳ αὐτοῦ καὶ ὧν ὕστερον ἐπεκτήσατο ἐννόμου γενομένης ἀπογραφῆς, ἱκανοῦται ἡ γυνὴ εἰς τὴν προῖκα καὶ τὸ τρίτον αὐτῆς καὶ εἴ τι μὲν ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρὸς λάβοι εἰς ἱκάνωσιν τῆς προικὸς αὐτῆς ἀναλωθείσης, καὶ ὄντων παίδων καὶ μὴ ὄντων, ἔχει καὶ τοῦτο (fortasse legendum *τούτου*) *δεσποτείαν. Εἴτι δὲ εἰς τὸ τρίτον, τῶν παίδων μὲν μὴ ὄντων, ἔχει καὶ τοῦτο κατὰ δεσποτείαν· παίδων δὲ ὄντων τὴν χρῆσιν ἔχει μόνην, τῆς δεσποτείας τούτοις τοῖς παισὶ φυλαττομένης. Καὶ εἰς μὲν τὴν προῖκα προτιμᾶται καὶ τῶν προτέρων δανειστῶν, εἰ καὶ εἰς ῥητὴν ὑποθήκην ἐκεῖνοι ἀνδρῷόν τι κτῆμα κατέχωσιν ἐγγράφως· εἰς δὲ τὸ τρίτον ἡττᾶται τούτων, ὡς οἱ νόμοι περὶ τούτου καὶ αἱ νεαραὶ διαγορεύουσιν. Ἃ γὰρ*

bet, consumta sit, sed vincatur potius. Quodsi filii vel filius non sint, dos consumta in hac re praefertur priori creditori, qui eam rem prius in hypothecam accepit. Atque haec quidem anterioribus temporibus fuerunt. Nunc autem nostra memoria haec neque valent neque in usu sunt, verum de omnibus viri bonis, quae ipse in contractu conscripsit suo, vel quae postea acquisivit, inventario legitimo confecto mulieri contemplatione dotis et trientis ipsius satisfit et siquidem quid de substantia viri acceperit, ut inde dotis suae consumtae nomine sibi satisfiat, sive liberi adsunt, sive non, huius rei dominium nanciscitur. Quodsi trientis nomine, liberis quidam non superstitibus, habet et hoc dominii iure, verum si liberi adsunt, solum usumfructum habet, proprietate his liberis conservanda. Atque contemplatione dotis quidem etiam prioribus creditoribus praefertur, licet illi hypothecae specialis nomine rem aliquem viri in scriptis detineant; trientis autem ratione his creditoribus postponitur, uti leges et Novellae, quae de hac re tractant, edicunt. Quicquid enim illae leges de antenuptiali donatione statuunt, hoc nos de triente accipimus, quoniam apud

cepta dote priori: tunc enim prior praefertur. Haec de dote dicimus, non item de donatione propter nuptias: haec enim secundum sua tempora exquiritur: praesertim quum mulieribus damno affectis, non lucrum facientibus subveniamus.

Si mulier dotem dare promiserit, sed quantitatem non dixerit aut rem certam, inutilis est dotis promissio, ut quae vilissimum quid dare possit. Patre autem dotem pro filia sua promittente, etsi quantitatem non dixit, valida est promissio: nam pater sic loquens, non quantam vult, dotem praestat, sed pro modo facultatum.

Si filius habens parentes uxorem duxerit neque hereditatem acceperit et moriatur relictis liberis, uxor illius hereditatem viri a parentibus exigere ac persequi non potest, etiamsi forte vir dotem dilapidaverit, sed liberi eius.

Pater et mater filium filiamve dotantes quaecumque a se dederint, etiamsi ab accipiente consumta sint, in eadem a filio filiave non conveniuntur. Quaecumque aut pater forte pro matre aut mater pro patre aut etiam de alienis dederint, in his curare de-

ουτοι καὶ περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς φασιν, ταῦθ' ἡμεῖς περὶ τούτου λέγεσθαι ἐκλαμβάνομεν, ἐπειδὴ καὶ ἀντ' ἐκείνης νῦν παρ' ἡμῖν τὸ τρίτον δίδοται.

nos quidem pro ante nuptias donatione nunc triens datur.

p. H. *κεφ. λα'. τοῦ αὐτοῦ.* C. *'Ρωμ.* 24. 40. Prior pars huius capitis usque ad *παρασχεῖν* exstat in Basilicis XXIX. 1. 81. ed. Heimbach III. p. 427. — q. H. *ἀνα. βï. ῥωμ. τï. κδ'. κεφ. ια'.* C. *'Ρωμ.* 24. 30. Est *Πεῖρα* 24. 1. Huc refertur scholium, quod in C. in orationis contextum statim post §. 40. finem migravit:

Σημείωσαι δὲ ὅτι ἐνταῦθα οὔτε πατέρες συνήνεσαν, οὔτε προῖξ ὑπεσχέθη παρ' αὐτῶν, οὔτε κληρονομία ἐτυπώθη παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γάμου τῷ υἱῷ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τῆς γυναικός ἐστιν ἐνταῦθα φροντίς, ἵνα κινῇ (Cui. et Falk. addunt *κατὰ τῆς προικὸς καί*, neque *περί*, quod sequitur, habent) *περὶ τοῦ ὑποβόλου.*

Observa, hic neque parentes consensisse, neque dotem ab iis promissam fuisse, neque nuptiarum tempore hereditatem filio a parentibus adsignatam, ideoque neque mulieris hic cura agitur, ut de hypobolo possit agere.

r. H. *βï. ῥωμ. τï. κε'. κεφ. οζ'.* C. *'Ρωμ.* 25. 77.

59. *ἐκείνει* H.

60. *ἄλλα* Gothofredus male in Var. proponit.

61. *ἐὰν δὲ ἐπ.* H.

62. *ἡ* deest in H.

63. *εἴπῃ* H.

64. *ἄχριστος* H.

65. *ὅσω* H.

66. Pro *θέλει* H. *λέγων* habet. Alias *λέγει*.

67. Cuiacius correxit *ὅσον* vel *εἰς ὅσον*.

68. *μὴ* deest in H.

69. *λάβοι* H.

70. Pro *τελευτήσῃ* H. *μηλευτήσῃ* habet.

71. *ὁ πατὴρ* H. In C. totum hoc caput in contextu deest, sed ad marginem a secunda manu ascribitur.

72. *ἡ μήτηρ* H.

73. *ταῦθα* H.

74. *δώσουσιν* H.

75. Verba *ἢ μήτηρ ὑπὲρ πατρὸς* desunt in H.

ποιεῖν πρόνοιαν, ἵνα περισώζωνται τῷ παιδί· ἐπεὶ πάλιν[16] εὐθύνονται εἰς τὴν τούτων ἀπόδοσιν· καὶ τοῦτο ἔκρινεν ὁ Μάγιστρος.

42 *Ἡ[s] διάταξις κελεύει ἀπὸ πάσης ὁμολογίας ἀπαίτησιν ἔχειν τὴν προῖκα, εἰ μὴ[77] προηγήσατο ἡ ἐπερώτησις.*

43 *Εἶπεν[t] ἁπλούστερον ὁ πατήρ, ὅτι δίδωμι προῖκα ἢ προγαμιαίαν δωρεάν, πάντως οἴκοθεν δίδωσιν μὴ ἁπτόμενος παντελῶς τῶν[78] τοῦ παιδὸς πραγμάτων· εἰ μὲν ἄπορός ἐστιν αὐτὸς παντελῶς, ἀπὸ τῶν τοῦ παιδὸς παρεχέτω· εἰ δὲ ἔχει οὐσίαν ἀρκοῦσαν, τὸ ὅλον ἐκ τῶν οἰκείων διδότω. Ἔδει γὰρ αὐτόν, εἰ μὲν ἐβούλετο ἐκ τῶν δύο οὐσιῶν γενέσθαι τὴν τῆς προικὸς ἐπίδοσιν ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, αὐτὸν μὲν ἅπερ ἐβούλετο οἴκοθεν ἐπιδιδόναι, συναινέσαι[79] δὲ τῷ υἱῷ ἢ τῇ θυγατρὶ παρεχομένης[80] τῆς προικὸς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐκ τῶν διαφερόντων αὐτοῖς πραγμάτων, ἡνίκα βουληθῶσι μέρος ἢ τυχὸν πᾶσαν τὴν οὐσίαν ἣν ἔχουσι, τῇ πατρῴᾳ φιλοτιμίᾳ ὑπὲρ προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς συνάψαι· ἵνα τῇ ἀληθείᾳ δειχθῇ, τί αὐτὸς βούλεται δοῦναι καὶ τί ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῶν παίδων ἐξέρχεται.*

44 **Οὐ[u] μόνον οὐκ ἀναγκάζεται ἡ μήτηρ προικίσαι τὴν θυγατέρα αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲ ἀνὴρ[81] ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῆς μὴ θελούσης.**

45 **Ὅτι[v] γυνὴ[82] μετὰ τοῦ ἀνδρὸς παραλαβοῦσα προῖκα εὐθύνεται εἰς τὸ ἥμισυ· καὶ τοῦτο ἔκρινεν ὁ Μάγιστρος.**

46 *Ἐπειδὴ[w] ἡ μὲν τὴν προῖκα ἀπαιτοῦσα ἀγωγὴ παραχρῆμα ἀπαιτεῖ πᾶσαν τὴν προῖκα[83], ἡ δὲ περὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς προικὸς ἀγωγὴ τὰ σταθμώμενα[84], ἀριθμούμενα, μετρούμενα διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν ἀπαιτεῖ, καὶ οὐδὲ εἰς ὁλόκληρον ἐκινεῖτο, ἀλλ' εἰς ὅσον εὐπορεῖ· καὶ ἡ τὴν προῖκα ἀπαιτοῦσα ἀγωγὴ σήμερον εἰς τοσοῦτον κινείσθω[85], εἰς ὅσον ὁ ἀνὴρ εὐπορεῖ, ἐκτιθέσθω[86] δὲ ἀσφάλειαν τῇ γυναικί, ὡς εἰ[87] ἐπικτήσηται[88], καταβάλλῃ[89] αὐτῇ· ἡ δὲ ἀπαίτησις μήτε[90] διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν γινέσθω[91], ὡς ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς προικός, μήτε παραχρῆμα, ἀλλὰ διὰ ἐνιαυτοῦ καταβαλλέσθω τὰ σταθμώμενα[92] ἢ ἀριθμούμενα ἢ μετρούμενα·[93] τὰ*

s. H: βι. μ'. τι. α'. κεφ. πε'. Est Synopsis XXIX. 1. 85. p. 288. — t. Est Synopsis l. c. p. 288. — u. H. κεφ. πς'. τοῦ αὐτοῦ. C. Ῥωμ. 25. 86. Huc refertur scholium, quod et in H. in contextum orationis pervenit:

Τοῦτο δὲ μόνον δέξαι ἐπὶ μητρός, οὐκέτι μὴν καὶ ἐπὶ πατρός· ἀναγκάζεται γὰρ ὁ πατὴρ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ προικίσαι, ὃς καὶ ἣν ἔδωκε προῖκα τῇ θυγατρί, ἀναλαβὼν ὀφείλει φυλάξαι αὐτὴν εἰς δευτέρους γάμους.

Hoc autem solum de matre accipe, non item de patre: namque pater cogitur filiam suam dotare, qui etiam, quam filiae dedit, dotem recipiens eam servare debet in secundas nuptias.

v. H. βι. ϙωμ. τι. με'. κεφ. ζ'. Salm. βιβλ. ϙωμ. τι. κη'. κεφ. ϟ'. C. Ῥωμ. 25. 6. Similiter Πεῖρα 25. 18. Est Synopsis XXIX. 1. 117. p. 292. — w. H. βι. κη'. τι. α'. κεφ. ϱιζ'.

76. Hoc loco Cui, αὐτοὶ intrudit, H. εὐθοί, quod fortasse huc eodem pertinet.

77. εἰ καὶ μὴ Synopsis p. 288., κἂν μὴ Basilica III. p. 430.

bent, ut filio filiaeve salva sint, alioquin iterum ad horum restitutionem teneantur: atque ita iudicavit Magister.

Iubet constitutio ex omni promissione dotis exactionem esse, etiamsi stipulatio non praecessit.

Si quidem pater simpliciter dixerit, se dotem aut propter nuptias donationem dare, omnino de suo dat, nequaquam res filii adtingens. Si ipse plane est egenus, ex filii det bonis: sed si sufficiens patrimonium habet, universum ex suo praestet.

Debebat enim pater, si voluisset dationem dotis aut donationis propter nuptias ex amborum patrimoniis fieri, ipse quidem quae vellet de domo dare, filio autem vel filiae, quo tempore dos aut donatio antenuptialis fiebat ex bonis ad eos pertinentibus, consensum praebere, ubi voluerint partem aut totum forte patrimonium, quod habent, paternae munificentiae pro dote aut propter nuptias donatione adiicere, ut re ipsa adpareat, quid ipse velit dare, et quid ex liberorum bonis proficiscatur.

Non solum mater non cogitur dotare filiam sed neque vir ex facultatibus uxoris invitae.

Mulier quae cum viro dotem accepit, obligatur ad dimidium. Atque ita iudicavit Magister.

Siquidem dotis exactio omnem statim dotem petit, actio autem de repetenda dote res pondere, numero, mensura constantes per triennium exigit, neque in solidum movebatur, sed in quantum vir facere potest: etiam hodie dotis exactio in tantum instituatur, quantum vir facere potest, sed mulieri cautionem exponat, se, ubi plura adquisierit, ipsi exsoluturum. Exactio autem neque per triennium fiat, ut in dotis repetitione, neque statim: sed intra annum ea, quae pondere, numero, mensura constant, persolvantur; reliquae autem res statim.

78. Verba *τῶν τοῦ παιδὸς πραγμάτων εἰ μὲν ἄπορός ἐστιν παντελῶς* desunt in H. propter homoeoteleuton.

79. *συναινέσεως* H.

80. *παρεχομένη* H. *παρεχομένης* alii. Correxit Reitzius.

81. *ὁ ἀνὴρ* H. Caeterum in C. tota §. 44. non in contextu orationis, verum ad marginem a secunda manu adscripta est.

82. In C. tota §. 45. iam non in contextu orationis, sed ad marginem a secunda manu ascribitur.

83. *προῖκαν* H.

84. *σταθμῶνα* H.

85. *κινεῖσθαι* H.

86. Pro *ἐκτιθέσθω* H. *ἐνθέσθω* habet, sed contra Synopsin p. 292.

87. *εἰ* deest in H., sed in Synopsi p. 292. quoque habetur *ἐάν*.

88. *ἐπικτήσεται* H.

89. *καταβάλει* H.

90. Pro *μήτε* H. *μηδὲ* habet.

91. *γενέσθαι* H., sed contra Synopsin p. 292.

92. *σταθμῶνα* H.

93. Verba *ἢ μετρούμενα* desunt in H., neque in Synopsi p. 292. leguntur.

μέντοιγε λοιπὰ πράγματα παραχρῆμά καταβαλλέσθωσαν[94]. *Εἰ δὲ ἀναβάλλεται ὁ ἀνὴρ καταβαλεῖν παραχρῆμα ἢ μετὰ ἐνιαυτοῦ παραδρομὴν τὰ ὀφείλοντα καταβληθῆναι, καὶ ὑπὲρ τῶν κινητῶν*[95] *τόκους ἀπαιτεῖται καὶ τοὺς καρποὺς τῶν ἀκινήτων ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς λύσεως τῶν γάμων*[96] *καὶ τὰ ἐνοίκια καὶ τὰ ναῦλα καὶ πάντα ἕτερον καρπόν.*

47 *Δεῖ*[x] *εἰδέναι ὅτι ὅταν*[97] *ἀντιστρέφηται προῖξ, εἰ μέν ἐστιν αὐτεξουσία ἡ κόρη, πρὸς αὐτὴν ἡ προῖξ ἀποδίδοται· εἰ δὲ ἡ κόρη ὑπεξουσία ἐστὶ καὶ ἡ προῖξ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐδόθη αὐτῇ, γίνεται κοινὴ*[98] *αὐτῆς τε καὶ τοῦ πατρός. Ὅταν δὲ πατὴρ προικίσῃ*[99] *τὴν αὐτοῦ*[1] *θυγατέρα καὶ μετὰ ταῦτα ἢ τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἢ διαζυγίου γενομένου θελήσῃ*[2] *ἡ θυγάτηρ εἰς δεύτερον γάμον ἐλθεῖν, οὐ δύναται ὁ πατὴρ ἐλαττῶσαι τὴν προῖκα καὶ δοῦναι τῇ θυγατρὶ ὀλιγώτερον, παρ' ὃ εἰς*[3] *τὴν προτέραν προῖκα δέδωκε ταύτῃ· εἰ μὴ ἀπορία τοῦτον ἐπισυμβᾶσα πιέζει.*

48 *Τῆς*[y] *θυγατρὸς ἀποθανούσης ἀποδίδοται τῷ πατρὶ ἡ παρ' αὐτοῦ δοθεῖσα προῖξ.*

49 *Καὶ*[z] *οἱ μείζους τῶν κε'. ἐτῶν ἐὰν ἀλλήλους περιγράψωσιν ἐν τῇ δόσει τῆς προικός, βοηθοῦνται· οὐ συνᾴδει*[4] *γὰρ τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ δικαίῳ, τινὰ κερδαίνειν ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας ἢ ζημιοῦσθαι κερδαίνοντος ἑτέρου.*

50 *Εἰ*[a] *καὶ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἀνδρός ἐστιν ἡ προῖξ, ὅμως τῆς γυναικός ἐστιν· ὅθεν ἐκδικουμένου*[5] *προικιμαίου ἀγροῦ ἡ γυνὴ κινεῖ περὶ ἐκδικήσεως·*[5a] *αὐτῇ γὰρ διαφέρει. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐκνικήσῃ*[6]*, παύεται αὐτὸν ἔχειν ἐν προικί· ἐν ὅσῳ δὲ παρὰ τῷ ἀνδρί ἐστιν ἡ γυνή, τὸ κέρδος αὐτοῦ ἔχει ὁ ἀνὴρ διὰ τὰ βάρη.*

51 *Τὸ*[b] *παλαιὸν προνόμιον*[7]*, ὅπερ ἔχουσιν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῆς προικός, εἰς κληρονόμους αὐτῶν οὐ διαβαίνει πλὴν παίδων.*

x. H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Similiter Salm. Est *Μικρὸν Γ. ιγ'.* — y. H. *ἀνα. βϊ. κε'. τϊ. α'. κεφ. γ'.* — z. Est Synopsis XXIX. 1. 1. p. 286. — a. H. *ἀνα. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Basilicorum XXIX. 1. 71. ed. Heimbach III. p. 416. usque ad verba *γὰρ διαφέρει.* — b. H. *βϊ. θ'. τϊ. ζ'. κεφ. ιη'. καὶ τϊ. θ'. κεφ. η'.* Est Synopsis IX. 7. 18. p. 293. Ad marginem C.: *Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· τὸ ἀπαιτεῖν τὴν γυναῖκα τὸ τρίτον τῆς οἰκείας προι-* Quod autem dicit, huiusmodi est: ius mulieris tertiam partem dotis suae

94. Sic C. H.; deest *καταβαλλέσθωσαν* in Synopsi p. 292., ideoque a Reitzio uncinis inclusum fuit, quos tollere non dubitavi.

95. *κινιτῶν* H.

96. Sic H. Synopsis pag. 292. *τοῦ γάμου* Reitzius.

97. Vox *ὅταν* deest in H.

98. *κοινὴ αὐτὴ γίνεται κοινὴ* H. manifesto errore.

99. *προικίσοι* H.

1. H. *αὐτοῦ.*

2. *θελήσει* H.

3. Verba *τὴν προῖκα καὶ δοῦναι τῇ θυγατρὶ ὀλιγώτερον παρ' ὃ εἰς* desunt in H. propter similium verborum repetitionem.

Quod si vir cesset aut statim aut intra annum solvere, quae debebat, etiam pro mobilibus usuras poscitur et immobilium fructus ex tempore soluti matrimonii et pensiones domorum et vecturas navium omnemque fructum reliquum.

Sciendum est, quum dos revertitur, si quidem emancipata sit puella, ipsi dotem restitui: si vero in potestate adhuc est, et dos a patre ei data fuit, fit communis illius ac patris.

Quod si pater filiam suam dotaverit, et filia postea vel mortuo marito vel facto divortio, ad alias transire velit nuptias, pater dotem minuere non potest et minus filiae dare, quam illi ad priores dederat nuptias, nisi eum fortuita inopia premat.

Mortua filia patri dos ab ipso data redditur.

Etiam minoribus XXV annis, si se in danda dote circumscripserint, succurritur: nec enim bono et aequo convenit, aliquem alterius damno locupletari aut damnum sentire ex alterius lucro.

Etsi dos in potestate viri est, tamen est mulieris. Unde evicto agro dotali mulier de evictione agit; illius enim interest; nam si evictus fuerit, desinit eum in dote habere. Quamdiu autem apud virum est mulier, emolumentum illius vir habet ob onera matrimonii.

Vetus privilegium, quod mulieres in dotis petitione habent, ad heredes earum non transit praeter liberos.

κὸς ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρός, τὸ προτιμᾶσθαι περὶ τὴν προῖκα τῶν προτέρων δανειστῶν καὶ τὸ διεκδικεῖν τὸ πραθὲν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς προικιμαῖον

4. Pro *συνᾴδει* H. *συνάγει* habet.

5. Sic et H. Malim, quod et Reitzius ex Basilicis III. p. 416. commendavit *ἐκνικωμένου*. Sequitur enim: *ἐκνικήσῃ*.

5 a. *ἐκνικήσεως* Reitzius ex Basilicis proposuit.

6. *ἐκνικήσει* H. Plerique interpretes legi volunt *ἐκδικήσῃ*, aut certe voce *μὴ* abiecta, scribunt *ἐκνικηθῇ*.

7. *νόμιμον* H., sed *προνόμιον* est in Synopsi p. 293. Caeterum in M. A. post §. 50. duo capita interponuntur:

de substantia viri exigendi et praelationis prae prioribus creditoribus contemplatione dotis et vindicandi rem dotalem, quae ipsa muliere consentiente

ἐὰν συμβῇ ἀπό τινος ὀργῆς βασιλικῆς τὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῷ καθοσιώσεως ἁμαρτήματι ταραχθῆναι (leg. *πραθῆναι*) *καὶ διαφθαρῆναι, ὡς πολλάκις συμβαίνει, τῇ γυναικὶ δοθῆναι τὴν προῖκα κελεύομεν. Si accidat, ut ex aliqua principis ira bona viri aut ob crimen maiestatis vendantur et corrumpantur, ut saepe fit, mulieri dotem reddi volumus. — Τοῦ συζύγου δημευθέντος ἡ προῖξ οὐχὶ δημεύεται. Viri bonis confiscatis, dos non confiscatur.*

52 *Τὸ[c] λεγόμενον, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα τῷ ἰδίῳ δικαίῳ μειοῖ τὴν προῖκα, τοῦτο δηλοῖ· ὥστε τὸν ἄνδρα παρακρατεῖν[8] τὸν ἀγρὸν ἢ μέρος αὐτοῦ, ἕως οὗ λάβοι τὴν δαπάνην· εἰ δὲ κατὰ μέρος εἰς τὸν ἀγρὸν ἐδαπανήθη, ὅσου[9] ἦν ἄξιος, παύεται εἶναι προικιμαῖος, εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ παράσχοι[10] τὰς δαπάνας. Εἰ δὲ ἦσαν σὺν τῷ ἀγρῷ καὶ χρήματα ἐν προικὶ, τὰ χρήματα μειοῦται·[11] καταβαλλούσης δὲ τῆς γυναικὸς τὰς δαπάνας, ὑποστρέφει ὁ ἀγρὸς εἰς τὴν προῖκα· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ κεκώλυται[12] ἡ ἐκποίησις αὐτοῦ.*

53 *Τότε[d] τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα μειοῦσι τὴν προῖκα, ὅτε[13] ἔξωθεν τῆς ἀναγκαίας φυλακῆς τῆς προικὸς εἰς αὐτὴν δαπανηθῇ· φυλάττειν γὰρ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει τὴν προῖκα δαπανήμασιν οἰκείοις, ὥσπερ καὶ τὸ τρέφειν τοὺς προικιμαίους δούλους, καὶ μέτρια δαπανᾷν εἰς ἀνανέωσιν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἀγρῶν· οὐχ ὥστε μέντοι περὶ ταῦτα δαπανῆσαι πᾶσαν τὴν πρόσοδον. Ἐκ τῆς ποιότητος οὖν καὶ τῆς ποσότητος ἑκάστη δαπάνη σκοπεῖται καὶ ὀφείλει τῆς προικὸς ὑπεξαιρεθῆναι.*

54 *Ἀναγκαῖα[e] δαπανήματά ἐστιν, ὧν μὴ γενομένων ἡ προῖξ μειοῦται· οἷον χαρακώματα ποιῆσαι, ποταμοὺς ἀποστρέψαι, οἶκον ὑπορθῶσαι καὶ ἀνανεῶσαι, ἀντὶ τῶν ἀποθανόντων[14] δένδρων ὑπο-*

αὐτῆς συναινούσης εἰς κληρονόμους αὐτῆς ἄλλους οὐ διαβαίνει πλὴν παίδων, μετὰ τὸν (τῶν C.) τοῦ ἀνδρὸς θάνατον καὶ αὐτῆς ἀποθανούσης. Καὶ εἰκότως εἰς ἄλλους τοῦτο κληρονόμους τῆς γυναικὸς καὶ ἀνιόντας ἢ ἐκ πλαγίου πλὴν παίδων οὐ διαβαίνει. Τὸ μὲν γὰρ τρίτον τῆς προικός, γαμικὸν κέρδος ὄν, ἄτοπόν ἐστιν (εἰ addendum, quod deest in C.) *παρ' ἑτέρων, ἀλλ' οὐχὶ παρὰ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου φυτευομένων παίδων ἀπαιτοῖτο, τῆς γυναικὸς μετὰ τὸν τοῦ ἀνδρὸς θάνατον ἄπαιδος ἀποθανούσης καὶ μηδὲν ἀπαιτησάσης αὐτό. Τὸ δὲ προτιμᾶσθαι τὴν προῖκα τῶν προτέρων δανειστῶν τοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ζώσης μὲν τῆς γυναικὸς ἢ παίδων ὄντων αὐτῆς ἀποθανούσης (ἀποθανούσῃ* C.), *εὔλογον, ἵνα μὴ περὶ τὸ κεφάλαιον ζημιωθῶσιν, ἔνθα μηδὲν αὐτοὶ ἐπλημμέλησαν ἢ ἠμέλησαν· εἰς δὲ τοὺς γονεῖς τῆς γυναικὸς τοῦτο διαβαίνειν οὐκ εὔλογον· ἐοίκασιν γὰρ ἄλλοις δανεισταῖς ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῆς προικός, καὶ εἴπερ αὐτῶν εὑρεθῶσιν ἄλλοι προγενέστεροι δανεισταί, ἡττῶνται ἐξῃρημένων τῶν γνωρίμων τῆς προικός, ὡς ἀμελήσαντες δὲ κατακρίνονται· ἔδει γὰρ πάντως γονεῖς ὄντας καὶ προῖκα διδόντας ἐξετάσαι καὶ εὑρεῖν, εἰ μὴ ἡ οὐ-*

ab eius viro vendita est, ad alios eius haeredes non transit, nisi ad liberos, quum post viri mortem et ipsa diem obiit. Et merito hoc ad reliquos heredes mulieris tam ascendentes quam collaterales, exceptis liberis non transit. Nam tertia quidem dotis pars cum lucrum nuptiale sit, ab aliis, quam a liberis, qui ex eodem matrimonio procreati, sunt, vindicari non potest, cum mulier post mariti obitum sine liberis decessit nihilque eo nomine exegit. Quod autem dos prae caeteris creditoribus viri circa eius substantiam praefertur, cum ipso mulier vivit aut moriens liberos reliquit, id quidem satis aequum est, ne scilicet circa sortem damno adficiantur, ubi vel nihil ipsi deliquerunt aut neglexerunt; ad parentes autem mulieris transire hoc aequum non est. Similes enim sunt aliis creditoribus in dotis repetitione et quasi neglexerint, condemnantur. Oportebat enim omnino eos, qui parentes sunt dotemque dedere, examinare et perquirere, utrum substantia generi prioribus creditoribus subiaceret necne. Quomodo autem parentes vindicabunt id, quod consentiente muliere venditum est, quando tacuere

* Quod dicitur, impensas necessarias dotem ipso iure minuere, hoc significat, ut maritus fundum aut partem eius retineat, donec impensam recipiat. Quod si per partes in fundum expensum fuit, quanti valebat, dotalis esse desinit, nisi intra annum expensas obtulerit. Sed si simul cum fundo pecunia in dote fuit, minuitur pecunia: at muliere impensas solvente revertitur fundus ad dotem; interim eius alienatio probibetur.

Tunc necessariae impensae minuunt dotem, ubi extra necessariam dotis tutelam in eam impenduntur: namque maritus dotem propriis impensis tueri debet, uti et servos dotales alere et modica expendere in renovationem et curam agrorum, non tamen, ut omnem in illa reditum absumat. Itaque ex qualitate et quantitate omnis impensa aestimatur, et ex dote deducitur.

Necessariae impensae sunt, quibus non factis dos minuitur: veluti aggeres facere, flumina avertere, domum corrigere et renovare, pro arboribus mortuis alias reponere; .... pecu-

σία τοῦ κηδεστοῦ δανεισταῖς προτέροις ὑπόκειται. Πῶς δὲ καὶ διεκδικήσουσιν οἱ γονεῖς προικιμαῖον τὸ πραθὲν συναινούσης τῆς γυναικός, ὁπότε πιπρασκόμενον ἔβλεπον αὐτὸ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ οὐκ ἀντέλεγον; Ταῦτα δὲ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας οὐ προκριματίζει (προκριματίζειν C.) διὰ τὴν ὑπεξουσιότητα ἢ τὴν ἀφηλικιότητα· τοῖς μέντοι λοιποῖς ἐκ πλαγίου κληρονόμοις ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτης τῆς προικὸς τίς ὅλως χρεία πολυπραγμονεῖν, τὰ τοιαῦτα παρ' ἐλπίδα κερδαίνουσιν, ἄλλως τε καὶ ὅτι καὶ ὅπερ δίκαιον τοῖς ἐγγὺς οὖσι γονεῦσι οὐ δίδοται, πῶς τοῖς πόῤῥω δοθήσεται συγγενέσι;

tum, quum illud ipsum a viro venditum viderunt? Haec mulieri eiusque liberis non praeiudicant vel propterea quod in patria potestate constituti sunt, vel propter minorem aetatem. Reliquis autem, qui ex latere ad haereditatem ab intestato vocantur, quaenam omnino necessitas cogit circa huius dotis exactionem talia perquirere, cum et praeter spem haec talia lucrantur et inprimis quod ius parentibus, qui gradu proximiores sunt, datum non est, quomodo his cognatis, qui remotiores sunt, dabitur?

c. H. ἀνα. βΐ. κη'. τΐ. ι'. κεφ. γ'. Est Prochiron 8. 9. pag. 60. et Synopsis XXIX. 10. 3. pag. 296. — d. H. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXIX. 10. 13. p. 297. — e. H. κεφ. ιβ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXIX. 10. 12. pag. 297.

8. Hoc loco male repetuntur in H. verba τὸν ἄνδρα.
9. ὅσον H.
10. παράσχῃ H.
11. ζημιοῦται H., sed contra Prochiron p. 61.
12. κωκώλυται H.
13. ὅθεν H., sed contra Synopsis p. 297.
14. Sic H. Synopsis p. 297. πεσόντων Reitzius.

βαλεῖν ἕτερα· τὸ[15] εἰσαγαγεῖν θρέμματα πρὸς τὸ κοπρίσαι τον ἀγρόν. Πρὸς[ee] τέρψιν δέ ἐστι τὸ ποιῆσαι βαλανεῖον.

55 *Κἂν[f] γνώμῃ[16] τῆς γυναικὸς γεγόνασι τὰ πρὸς τέρψιν δαπανήματα, οὐκ ἀπαιτοῦνται[17].*

56 *Τότε[g] ὑπεξαιροῦνται τὰ ἐπωφελῆ, ὅτε κατὰ γνώμην γένωνται τῆς γυναικός· ἄδικον γάρ ἐστι μὴ ἔχουσαν ἑτέρωθεν δοῦναι καταναγκασθῆναι πωλῆσαι τὸ πρᾶγμα, περὶ ὃ γέγονεν ἡ δαπάνη.*

ΤΙΤΛ. ΙΑ'[1]. ΠΕΡΙ ΕΚΔΙΚΗΣΕΩΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΡΩΝ ΑΥΤΗΣ.

1 *Συνεστῶτος[a] τοῦ γάμου τῇ[2] μὴ ἀπολλυούσῃ[3] γαμετῇ δύναται ἡ προῖξ ἐκ τούτων καταβάλλεσθαι τῶν αἰτιῶν· οἷον ἵνα ἑαυτὴν καὶ τοὺς ἰδίους θρέψῃ, ἵνα ἀγρὸν ἐπιτήδειον ἀγοράσῃ[4], ἵνα καταβάλῃ[5] δανεισταῖς αὐτῆς, ἵνα τὸν ἐξόριστον[6] πατέρα θρέψῃ[7] ἢ τὸν ἄνδρα ἢ τοὺς ἀδελφοὺς πενομένους[8].*

2 *Ὁ[b] ἀνὴρ καὶ ἄπορος ὢν πᾶσαν χρεωστεῖ τὴν προῖκα.*

3 *Ὁ[c] ἀνὴρ ἐπιτρέπων τινὶ δοθῆναι τὴν προῖκα αὐτὸς πιστεύεται αὐτὴν εἰληφέναι[9].*

4 *Ὁ ἀνὴρ συνεστῶτος[10] τοῦ γάμου μὴ διδότω τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα χωρὶς εὐλόγου αἰτίας· τοῦτο γὰρ ποιῶν δοκεῖ δωρεῖσθαι αὐτῇ καὶ ἀπαιτεῖται τὴν προῖκα αὖθις μετὰ καὶ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν.*

ee. Ad marginem C. *κεφ. η'. Ἐπιλογὴν ἔχει ἡ γυνὴ ἢ δοῦναι τὴν ἐπὶ τέρψιν γενομένην δαπάνην ἢ συγχωρῆσαι τῷ ἀνδρὶ περιαιρεῖν τὸ γεγονός, εἴγε δύναται περιαιρεθῆναι. Εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα, εἰς ὃ γέγονεν ἡ δαπάνη, πράσιμον, οὐκ εἰσι πρὸς τέρψιν ἀλλ' ἐπωφελῆ. Caput 8. Optionem mulier habet, utrum reddat voluptuarias impensas, an patiatur tolli a marito id quod factum est, siquidem omnino tolli potest. Quodsi res, in quam haec impensa facta est, promercalis fuit, non sunt voluptariae impensae, sed utiles.* Est Basilicorum XXVIII. 10. cap. 9. et 10. ed. Heimbach III. p. 298. — *Τὰ γινόμενα μέτρια δαπανήματα περὶ οἰκοδομὴν ἢ φυτείαν* (*φυτίαν* C.) *οὐκ ἀπαιτοῦνται. Modicae impensae, quae circa aedificationem vel consitionem factae sunt, non repetuntur.* Est Basilicorum l. c. cap. 13. ed. Heimbach III. p. 298. — *Βι. κη'. τι. η'. κεφ. κδ'. Ἐὰν ἐπὶ πενταετίαν ὁ ἀνὴρ μισθώσῃ τὸν ἀγρὸν καὶ μετὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν ὁ γάμος λυθῇ, οὐκ ἀποκαθίστησιν ὁ ἀνὴρ τὸν ἀγρόν, εἰ μὴ λάβοι τῆς γυναικὸς ἀσφάλειαν, ὡς τὸ ἱκανὸν αὐτῷ γίνεται ἐφ' οἷς ὡς εἰκὸς καταδικασθῇ ὑπὲρ τῶν ὑστέρων τεσσάρων ἐνιαυτῶν. Καὶ αὐτὸς δὲ εἴτε λάβοι ἔξωθεν τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ ...* (legendum *δώσει αὐτῇ*). *Si in quinquennium vir fundum locaverit et post primum annum matrimonium dissolutum fuerit, maritus fundum restituit, nisi a muliere cautionem acceperit satisfieri sibi eorum nomine, in quae, uti probabile est, pro ultimis quattuor annis condemnatus fuerit. Et ipse quoque siquid praeter primum annum acceperit, ei dabit.* Est Basilicorum XXVIII. 8. cap. 25. ed. Heimbach III. p. 269. Sequuntur autem etiam in C. alia quaedam, quae scatent lacunis, cum priora verba cultro recisa sint. Sunt autem haec: .... *ούμενος* (an *ὁ ἀπαιτουμενος*?) *δὲ αὐτὴν μέχρις εὐπορίας καταδικάζεται. Καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀνδρὸς μέχρι — γκάζεται καὶ οἱ παῖδες τῆς γαμετῆς κληρονόμο — οὐ μὴν δὲ καὶ ἐξωτικοὶ τοῦ ἀνδρὸς κληρονόμοι.* — f. H. *ἀνα. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXIX. 10. 9. p. 297. — g. H. *κεφ. ς'.*

des stercorandis agris inducere. Voluptariae sunt, balneum exstruere.

Etsi mulieris voluntate voluptariae impensae sint factae, non repetuntur.

Utiles tum deducuntur, quum mulieris voluntate factae sunt: iniquum enim foret, si aliunde reddere nequeat, ut rem vendere cogatur, circa quam impensa facta est.

TIT. XI. (IX.) DE DOTIS VINDICATIONE EIUSQUE ONERIBUS.

* Constante matrimonio uxori haud perdenti dos ex his caussis reddi potest: puta, ut se suosque alat, ut idoneum agrum emat, ut suis creditoribus solvat, ut patrem exsulem alat, aut virum fratresque egenos.

* Vir etiam inops totam debet dotem.

* Vir permittens alicui dotem dari ipse eam accepisse creditur.

Vir constante matrimonio dotem mulieri extra probabilem caussam ne dato. Hoc enim faciens videtur illi donasse atque iterum dotem poscitur una cum medii temporis fructibus.

τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 6. p. 296. — *a.* H. *ἀνα. βϊ. κη΄. τϊ. η΄. κεφ. κ΄. καὶ βϊ. κθ΄. τϊ. α΄. κεφ. ξη΄.* Est Prochiron 9. 1. p. 61. et Synopsis XXIX. 1. 68. p. 291. — *b.* H. *κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 9. 2. p. 62. — *c.* H. *κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 9. 3. p. 62.

15. Sic H. Plerique interpretes Synopsin p. 297. secuti hoc loco intrudunt: *ἐπωφελῆ ἐστιν οἷον.* Contius coniecerat *πρὸς χρῆσιν δέ ἐστιν.* Manifesto Harmenopulus in lacunam Synopsis incidit, quae et apud Leunclavium p. 297. notatur.

16. Sic et Synopsis p. 297. H. Sed Salmasius *ἐὰν* habet.

17. In exemplari Cuiacii ascribitur: *καὶ ἡ τῆς δαπάνης δωρεὰ μεταξὺ τῶν συνοικούντων κεκώλυται. Etiam donatio impensarum inter coniuges prohibita est.*

1. Sic H. M. A. B. Apud Reitzium est titulus nonus. Caeterum in regio Soar. duo alii tituli praecedunt id est *περὶ ἐξωπροίκων* et *περὶ ὑποβόλου.* Hos titulos similiter in C. haberi in tabula libri quarti ad hanc tabulam not. 10. p. 464. diximus.

2. *τι* H.

3. *ἀπολυούσῃ* H.

4. Verba *ἵνα ἑαυτὴν — ἐπιτήδειον ἀγοράσῃ* desunt in H. propter homoeoteleuton.

5. *καταβάλλῃ* H.

6. *ἐξώριστον* H.

7. *θρέψει* H.

8. Apud Cuiacium postea adiicitur: *ἢ ἐπὶ τῷ προνοήσασθαι παίδων ἐξ ἑτέρων γάμων ἢ ἐπὶ τῷ ἀναῤῥύσασθαι τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς ἀδελφοὺς ἀπὸ αἰχμαλωσίας, aut ut consulat liberis ex alio matrimonio natis aut ut ex captivitate redimat parentes aut fratres.* Cum tamen neque in Prochiro p. 68. aut in cap. 68. Synopseos p. 291. legantur, aliunde addita videntur esse.

9. *εἰλειφέναι* H.

10. Deest haec §. 4. in H. C. M. A. B.

5 Ὁ[d] πενθερὸς ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ καὶ ἡ γυνὴ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀπαιτούμενοι ἣν ἐπερωτήθησαν προῖκα, πρὸς τὸ μέτρον τῆς αὐτῶν, οὐσίας καταδικάζονται.

6 Ὁ[e] ἐπερωτηθεὶς[11] τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ προῖκα, καὶ ληγάτον[12] εἶναι αὐτὴν τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ τοῖς δυσὶν ἔνοχον τὸν ἴδιον κληρονόμον· ἀλλ' εἷς μόνος ἀπαιτεῖ, ὃς ἂν συναρέσῃ αὐτοῖς.

7 Δύναται ὁ ἀνὴρ[13] μετὰ τελευτὴν τῆς γυναικὸς ἀπαιτῆσαι τὴν ὁμολογηθεῖσαν αὐτῷ προῖκα, δηλονότι ἐντὸς μόνον ἐτῶν δέκα.

8 Γυνὴ[f] ἐπιζητήσασα ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ προῖκα καὶ εὑροῦσα διαπεπραμένον[14] κτῆμα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀποκατέστη παρὰ τοῦ δικαστοῦ[15] τῷ ἀπεμπολημένῳ[16] κτήματι, καταδικασθέντος τοῦ ἀγοραστοῦ[17], οὐ μόνον εἰς τὴν τοῦ τιμήματος[17*] ἔκπτωσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τῆς μειώσεως ἔκτισιν.

9 Τὰ[g] ἐν προικὶ ἐπιδοθέντα οὐ δύναται ἡ γυνὴ διεκδικεῖν· ἐπεὶ τοῦ ἀνδρός ἐστιν ἡ τούτων δεσποτεία.

10 Ἐὰν[h] ἔχῃ[18] τινὰ ἡ γυνὴ καὶ οὐ δύναται δεῖξαι, πόθεν ἔσχεν[19] αὐτά, ταῦτα[20] καὶ χωρὶς ἑτέρας τινὸς ἀποδείξεως ἐκ τοῦ ἀνδρὸς δοκεῖ ἔχειν καὶ τῶν ὑπεξουσίων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνδρὸς λογίζονται πράγματα.

11 Ὅτι[i] διὰ πέντε[21] αἰτίας μόνον δημεύεται ἡ προῖξ τῆς γυναικός, διὰ καθοσίωσιν, διὰ βίαν δημοσίαν[22], διὰ πατροκτονίαν, διὰ φαρμακείαν[23] καὶ δι' ἀνδροφονίαν.

12 Εἰ[k] συναφθεῖέν τινες ἀλλήλοις ἐπὶ προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς συμβολαίοις, εἶτα φανῇ παρ' ὅλον τὸν τοῦ γάμου καιρὸν[24] ἡ προῖξ μὴ ἀποδοθεῖσα[25] τῷ συνοικήσαντι, ἀλλ' ἀνασχόμενος ἐκεῖνος τῶν τοῦ γάμου βαρῶν καὶ ὁ γάμος θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς διαλυθείη, οὐκ ἂν εἴη δικαία παντελῶς ἡ γυνὴ προῖκα μὴ δοῦσα τῷ συνοικήσαντι τὴν προγαμιαῖαν λαβεῖν δωρεάν. Εἰ δὲ καὶ μὴ εἰς ὁλόκληρον δοίη καὶ αὕτη κατὰ τοσοῦτον ἀπαιτείτω τὴν δωρεάν, καθόσον ἐπιδοίη τὴν προῖκα· ἰσότητος γάρ ἐσμεν καὶ δικαιοσύνης ἐρασταὶ καὶ ταύτην ἐν ἅπασί τε τοῖς ἄλλοις καὶ πρός γε[26] τοῖς συνοικεσίοις βουλόμεθα κρατεῖν· ὥστε ἡ[27] μηδοτιοῦν ἐπιδοῦσα μηδοτιοῦν λαμβανέτω.

d. H. κεφ. κγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 9. 4. p. 62. — e. H. βι. κη'. τι. η'. κεφ. ιε'. Est Prochiron 9. 5. p. 62. — f. H. βι. ῥωμ. τι. κδ'. κεφ. ι'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τι. κδ'. κεφ. Ϟδ'. C. Ῥωμ. 24. ... (alter numerus legi non potest). Est Πεῖρα 24. 9. — g. H. βι. ς'. τι. α'. κεφ. πθ'. Est Basilicorum XV. 1. 88. ed. Zachariae p. 87. — h. H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Similiter Salm. Est Μικρὸν Γ'. κγ'. — i. H. βι. ξβ'. τι. νβ'. κεφ. γ'. καὶ βι. ῥωμ. τι. κε'. κεφ. λε'. Salm. βιβλ. ῥωμ. κβ'. τι. νβ'. κεφ. γ'. τι. κε'. Prior pars huius legis usque ad verba τῆς γυναικὸς est Πεῖρα 25. 40. — k. H. ἀνα. βι. κη. τι. ιγ'. κεφ. α'. Est Prochiron 9. 12. p. 64. seq.

11. ἐπερωτιθεὶς H.
12. λεγάτον H.
13. Haec §. 7. deest in H. C. M. A. B.
14. διαπεπραγμένων H.

* Socer a genero et mulier a marito de promissa dote interpellati prò modo facultatum suarum condemnantur.

* Qui genero promisit dotem eamdemque legatum fore suae filiae, heredem duobus simul non obligat: sed eorum alter petet, prout inter eos placuerit.

Vir defuncta uxore promissam sibi dotem petere potest, scilicet intra decem duntaxat annos.

Mulier constante matrimonio dotem persequens et comperiens fundum a marito venditum, ab iudice in fundum venditum restituta fuit, damnato emtore, non modo in amissionem pretii, sed et in quantum fundus deterior est factus.

Res in dotem datas mulier vindicare non potest, quoniam earum dominium ad virum pertinet.

Si mulier quaedam habeat neque probare possit, unde illa habuerit, ea et sine alia demonstratione a viro et iis, qui in eius sunt potestate, habere videtur, adeoque viri esse censentur.

Propter quinque tantum caussas dos mulieris publicatur: propter maiestatis crimen, propter vim publicam, propter parricidium, propter veneficium et propter homicidium.

* Si qui interpositis de dote et propter nuptias donatione instrumentis coniuncti fuerint, ac postea appareat per totum coniugii tempus dotem marito non esse datam, sed illum matrimonii onera tulisse, matrimoniumque viri morte dissolutum fuerit, omnino non iustum foret, mulierem, quae coniugi dotem non dedit, donationem capere propter nuptias. Quod si totam non dederit, etiam ipsa tantam donationis partem accipiat, quantam dotis dedit: aequalitatis enim et iustitiae sumus amatores, eamque tum in aliis rebus omnibus, tum maxime in matrimoniis obtinere volumus; ita ut, quae nihil plane dedit, nihil accipiat.

15. Sic et H., sed a secunda manu. Prima pro *παρὰ τοῦ δικαστοῦ* habuerat *τοῦ ἀνδρός*.

16. *ἀπημπωλημένῳ* H.

17. *ἀγοραστοῦ* H.

17 a. Pro *τιμήματος* *Πεῖρα* 24. 9. non male *κτήματος* habet.

18. *ἔχει* H.

19. Pro *ἔσχεν* H. *ἔχει* habet.

20. Vox *ταῦτα* deest in H.

21. Haec §. 11. habetur in H., sed in C. hoc quidem in loco omissa, sed infra statim post §. 13. posita est.

22. *δημοσίου* H. alias.

23. *φαρμακίαν* H.

24. *τὸν καιρὸν τοῦ γάμου* H., sed contra Synopsis p. 64.

25. *ποθοθεῖσα* H. *ἐπιδοθεῖσα* vel simpliciter *δοθεῖσα* Reitzius legi vult.

26. Hoc loco Reitzius vocem *ἐν* intrudit, quae in H. deest, neque in Prochiro p. 65. habetur.

27. Pro *ἢ* H. *εἰ* habet.

13 *Εἰ*[l] *δὲ ἡ μὲν δοῦναι βουληθῇ τὴν προῖκα ἢ ὁ ὑπὲρ ταύτης παρεχόμενος αὐτήν, ὅστις ποτ' ἂν εἴη, ὁ δὲ ἀνὴρ ἢ ὁ τούτου*[28] *πατὴρ τυχὸν ἢ ὁ πάππος ὑποδέξασθαι αὐτὴν μὴ βουληθῇ, τὸ δὲ τῆς γυναικὸς ἐκμαρτύρεται μέρος, καὶ ἑτοίμως ἔχει ταύτην καταβαλεῖν, ἢ καί τι μεῖζον πράξειε καὶ προσαγάγοι*[29] *τυχόν· καὶ εἴγε κινητὴ*[30] *καθειστήκει*[31] *καὶ σφραγῖδας ἐπιθείη καὶ κατὰ τὸν*[32] *νόμον ἀπόθοιτο, ἢ καὶ κατὰ μίαν μοῖραν εἰσβαλὼν*[33] *εἰς δικαστήριον*[34] *ἀξιοῖ ταύτην γενέσθαι, καὶ διαβάντες ἐκ τοῦ δικαστηρίου τινὲς ἀπήγγειλαν ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέρος, ἐπιμένει δὲ καὶ οὕτως ἀναβαλλόμενον, μὴ δύνασθαι διαλυθέντος τοῦ γάμου τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἔκτισιν ἐκκλίνειν, ὡς δὴ προικὸς οὐκ ἐπιδοθείσης· ὁ γὰρ δοῦναι βουληθεὶς ἐν ᾧ τὴν λῆψιν*[35] *ὁ λαμβάνειν ἠξιωμένος παραιτεῖται, παραπλήσιός ἐστι τῷ δεδωκότι*[36].

14 *Ἐὰν*[m] *ὁ πατὴρ κατὰ φιλοτιμίαν ἐπιδῷ ἑνὶ τῶν παίδων εἰς χρῆσιν ἢ εἰς προῖκα πράγματα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἐκδικοῦσιν αὐτὰ οἱ ἕτεροι, καὶ μειοῦται ἡ προῖξ, ὅτι τὰ μητρῷα οἱ παῖδες ἐπίσης μερίζονται.*

15 *Τὴν προῖκα*[38] *μὴ εἰσενεγκαμένην μὴ δύνασθαι τὰ τοῦ ἀνδρὸς οἰκειοῦσθαι διὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς· καὶ ὁ μὴ τὴν διὰ γάμον ἐπιδοὺς δωρεὰν ἀνὴρ οὐ λαμβάνει τι ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικός· εἰ μὴ ἡ συνοικοῦσα δωρήσασθαί τι ἢ καταλεῖψαι βουληθείη.*

16 *Ἐὰν*[n] *γυνὴ ἄπροικος ἅμα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ὑπόσχηται*[39] *τῷ*[40] *υἱῷ ἢ τῇ*[41] *θυγατρὶ προῖκα καὶ παράσχωσιν, εἶτα τελευτῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἐν ἀπορίᾳ, μηδὲν κερδάνῃ ἡ γυνὴ ἐξ αὐτοῦ, δύναται κινεῖν κατὰ τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς εἰς τὸ λαβεῖν καὶ αὕτη μοῖραν παιδός· ἡ γὰρ γυνὴ ἄπροικος οὖσα, ἐὰν τελευτήσῃ*[42] *ὁ ἀνὴρ ταύτης ἐν ἀπορίᾳ καταλείψας παῖδας, τοσοῦτον λαμβάνει*[43] *ἐκ τῆς ἀνδρῴας περιουσίας, ὅσον εἷς τῶν παίδων ἔλαβεν.*

17 *Ὅτι*[o] *ἐὰν πατὴρ προικίσῃ*[44] *τὴν ἰδίαν θυγατέρα, εἶτα καταναλώσας τὴν ἰδίαν*[45] *ὕπαρξιν ἐν ἀπορίᾳ τελευτήσῃ*[46] *καὶ περιλειφθῇ ἡ*[47] *γυνὴ αὐτοῦ χρεωστουμένη, δικαιοῦται*[48] *αὕτη καὶ νικᾷ τὴν θυ-*

l. Est Prochiron 9. 12. p. 65. — m. H. *κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* In C. est *Ῥωμ.* ... 4. — n. H. *ἀνα. βϊ. ῥωμαικὸν.* Salm. *βιβλ. ῥωμαικὸν.* C. *Ῥωμ.* Est *Πεῖρα* 25. 10. — o. H. *βϊ. ῥωμ. τϊ. κδ'. κεφ. γ'. καὶ τϊ. κε'. κεφ. οα'.* Soar. Salm. *βιβλ. ῥωμ. τϊ. κδ'. κεφ. γ'.*, ubi Salm. subiunxit: *καὶ τϊ. κα'. κεφ οα'.* In C. notatur *Ῥωμ.* 24. 3.; 25. 71. Est *Πεῖρα* 24. 4.

28. Pro *τούτου* H. habet *τοῦ*, sed contra Prochiron p. 65.

29. *προσάγει* H.

30. Pro *κινητὴ* H. habet *κινιτεῖ.*

31. *καθιστήκη* H.

32. Vox *τὸν* deest in H., sed contra Prochiron p. 65.

33. Sic H. Vulgo, sed Reitzius voluit *εἰσβάλλον.* Non opus. Prochiron p. 65. *εἰσβάλλων.*

34. *δικαστοῦ* H. Verba *ἀξιοῖ ταύ-*

* Sed si ipsa quidem dotem dare voluerit quive illam pro ea praestat, quicumque sit, vir autem aut viri forte pater vel avus dotem accipere recusaverit idque pars mulieris testatione complectatur eamque solvere parata sit aut etiam amplius quid fecerit ac dotem forte protulerit et si mobilis sit, sigilla quoque apposuerit et secundum legem deposuerit aut etiam ab una parte in iudicium prodiens hoc fieri desideret, et quidam ex iudicio egressi id parti mariti denuntiarint, is autem vel sic differre perseveret, non poterit soluto matrimonio donationis propter nuptias solutionem effugere, quasi dote non data. Qui enim dare voluit, quando is qui accipere rogatur, recusavit, similis est illi qui dedit.

Si pater ex liberalitate uni liberorum in usumfructum aut dotem dederit res uxoris, ceteri eas vindicant, dosque minuitur, quia liberi bona materna ex aequo dividunt.

Quae dotem non intulit, mariti bona vindicare nequit propter donationem ante nuptias: nec vir, qui eam donationem non fecit, ex bonis uxoris quidquam capit, nisi si quid ei coniux voluerit donare aut relinquere.

Si mulier indotata una cum marito filio aut filiae dotem promiserit eamque illi praestiterint ac postea viro in egestate mortuo mulier ex eo nullum lucrum ceperit, potest adversus filium aut filiam agere, ut et ipsa filialem consequatur portionem. Indotata enim mulier, si maritus in egestate moriatur relictis liberis, tantum ex viri bonis capit, quantum unus liberorum accepit.

Si pater filiam dotaverit ac deinde absumtis propriis bonis in egestate obierit uxorque eius obaerata relinquatur, defenditur ipsa ac filiam vincit in iis, quae huic a patre data sunt, neque

την γενέσθαι καὶ διαβάντες ἐκ τοῦ δικαστηρίου desunt in H., sed propter homoeoteleuton.

35. *λῆμψιν* H.

36. *δεδικότι* H. Post haec in C. §. 11. in orationis contextum infertur, qui supra non habebatur. Vide not. 21.

38. Haec §. 15. deest in C. H. et M. A. B.; fuit supra IV. 9. §. 13.

39. *ὑπόσχειται* H.

40. *τῷ* deest in H.

41. *τῇ* deest in H.

42. *τελευτήσει* H.

43. *λαμβάνειν* H.

44. *προικίσοι* H.

45. Verba *θυγατέρα εἶτα καταναλώσας τὴν ἰδίαν* desunt in H., sed ad marginem a prima manu haec ascripta sunt: *θυγάτηρ εἶτα κατ' ἀναλύσεως τὴν ἰδίαν.*

46. *τελευτήσει* H.

47. *περιληφθῇ* H.

48. *δικαίου τε* H.

γατέρα εἰς τὸ δοθὲν αὐτῇ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ οὐ βλάπτεται ἡ μήτηρ ὡς εἰδυῖα τὴν δόσιν· ἐπὶ γὰρ μόνοις τοῖς παρ' αὐτῆς[49] *δοθεῖσι τῇ θυγατρὶ ἤγουν τοῖς μητρῴοις ἡττᾶται.*

18 *Ὅτι*[p] *διηνεκής ἐστιν ἡ τῆς*[50] *προικὸς ἀπαίτησις καὶ χρόνῳ οὐ περικλείεται.* **Καὶ εἰκότως·**[51] **ἐπειδὴ ἡ τῆς προικὸς ἀπαίτησις μείζων ἐστὶ τῆς ὑποθηκαρίας ἀγωγῆς, ἥτις τῇ τεσσαρακονταετίᾳ μόνῃ σβέννυται.**

18b *Ὅτι*[q] *οὐ χρόνῳ*[52] *περικλείεται γυνὴ ἀπαιτοῦσα τὸ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς πραθὲν κτῆμα αὐτῆς.*

19 *Τὰ*[r] *τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς καὶ τὰ τῆς προικὸς πράγματα οὐδὲ συναινούσης τῆς γυναικὸς ἐκποιεῖται· εἰ μὴ δευτέραν ποιήσηται*[53] *συναίνεσιν αὐτοῖς ἡ γυνὴ μετὰ διετίαν; ἔνθα μέντοιγε δυνατόν ἐστι τὸ ἱκανὸν αὐτῇ γενέσθαι ἐξ ἑτέρων πραγμάτων· ὁ γὰρ παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν παρατήρησιν*[54] *ἀγοράζων τὰ τοιαῦτα πράγματα τὴν γυναῖκα οὐ προκριματίζει, ἀλλ' ὑπόκειται αὐτῇ*[55].

20 *Δύο*[s] *προικῶν ὑπό τινος χρεωστουμένων, τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν φαινόμενα πράγματα ἐκδικεῖται*[56] *ὑπὸ τῶν τεχθέντων ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γάμου· εἰς δὲ τὰ μὴ φαινόμενα ἔχει προγενεσίαν ἡ πρώτη προῖξ, ἀπαιτουμένη ὑπό τε τῆς γυναικὸς καὶ ὑπὸ τῶν κατιόντων αὐτῆς ἑκατέρας φύσεως.*

21 *Ἐπηγγείλατό τις*[t] *τῇ θυγατρὶ προῖκα δοῦναι καὶ οὐκ ἔδωκεν· εἶτα ἔλαβεν ἐκεῖνος γυναῖκα καὶ ἐδέξατο προῖκα καὶ ἀπέθανε καὶ ἐζητεῖτο ποῖα προτιμηθήσεται; ἡ πρώτη ἐπαγγελία τῆς προικὸς τῆς θυγατρὸς ἢ ἡ δευτέρα καταβολή, ἣν ἡ γυνὴ πρὸς αὐτὸν κατεβάλετο; καὶ ἐδικαίωσαν οἱ δικασταὶ καὶ ὁ Μάγιστρος τὴν δευτέραν καταβολήν· εἰ γὰρ τοὺς προγενεστέρους*[57] *δανειστὰς ἡ προῖξ νικᾷ, πολλῷ μᾶλλον περιέσται τῆς ἐπαγγελίας.*

ΤΙΤΛ. ΙΒ'.[1] ΠΕΡΙ ΕΞΩΠΡΟΙΚΩΝ.

1 *Τὰ*[a] *ἐξώπροικα οὐ γίνονται τοῦ ἀνδρός, εἰ μὴ ἐπὶ τούτῳ δο-*

p. H. ἀνα. κεφ. οα'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. οβ'. τοῦ αὐτοῦ. C. Ῥωμ. 25. 72. — q. H. κεφ. ογ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. Cui. M. A. B. κεφ. ογ'. — r. H. ἀνα. βι. κθ'. τι. ζ'. κεφ. ν'. Eadem verba habentur III. 3. §. 55. Est Prochiron 9. 13. p. 66.

Μὴ δόξῃς, ὅτι ἄλογος ὁ χρόνος τῆς διετίας· ἐξ ὑποδείγματος γὰρ τῆς ἀναργυρίας εἰσήχθη, ἵνα ὥσπερ ἐπ' αὐτῆς ἡ τῆς διετίας παραδρομὴ βεβαιοῖ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατον ἀγωγήν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα, εἰ τελείας ἡλικίας ἐστὶν ἡ γυνή· ἀφῆλιξ γὰρ οὖσα καὶ οὕτω βοηθεῖται.

Ne putes, biennii tempus citra rationem statui: nam exemplo non numeratae pecuniae introductum est, ut quemadmodum in illa biennii spatium actionem ab initio invalidam confirmat, sic etiam hic, si perfectae aetatis est mulier: minori enim annis vel sic subvenitur.

Hoc scholium deest in H., habetur in M. B. et C., ubi post §. 19. statim in orationis contextum translatum fuit.

nocet matri quod dationem haud ignoraverit. In iis enim solis, quae ipsa dedit filiae hoc est in maternis vincitur.

Perpetua est dotis exactio neque tempore praecluditur. Et recte: quoniam dotis exactio potior est actione hypothecaria, quae quadraginta demum annis exstinguitur.

Mulier rem suam a viro venditam vindicans tempore non excluditur.

* Quae res ad donationem propter nuptias aut dotem pertinent, nec consentiente muliere alienantur aut oppignerantur, nisi mulier post biennium iterum iisdem consentiat, si tamen ei satisfieri possit ex aliis rebus. Qui enim citra dictam observationem huiusmodi res emerit, mulieri non praeiudicat, sed ei tenetur.

* Si quis duas debeat dotes, res ex illis exstantes vindicantur ab iis, qui ex eodem nati fuerunt matrimonio: in non exstantibus praelationem habet dos prior, si ab uxore eiusque descendentibus utriusque sexus petatur.

Promisit quis filiae dotem dare neque dedit: deinde uxorem duxit acceptaque dote obiit: quaerebatur, utra sit praeferenda? primane dotis promissio filiae facta an solutio posterior, quam mulier praestitit? Et iudices cum Magistro posteriorem solutionem praetulerunt. Si enim priores creditores dos vincit, multo magis promissione erit potior.

TIT. XII. DE PARAPHERNIS.

Quae extra dotem dantur, viri non fiunt, nisi in hoc ei den-

s. H. ἀνα. βϊ. κη΄. τϊ. ιγ΄. κεφ. α΄. Est Prochiron 9. 14. p. 66. — t. H. βϊ. ῥωμ. τϊ. κε΄. κεφ. ογ΄. Similiter Soar. et Salm., qui tamen pro τϊ. κε΄. habet τϊ. κη΄. Etiam in C. notatur Ῥωμ. 25. 73. — a. H. βϊ. κθ΄. τϊ. α΄. κεφ. ϛ΄. θε. ϛ΄. Est Synopsis XXIX. 1. 6. p. 297.

49. αὐτοῖς H

50. Pro τῆς H. τοῖς habet.

51. Haec, quae literis minusculis notantur, scholii locum videntur obtinere; desunt autem in C. H., sed leguntur in Cui. Salm. M. A. B.

52. Haec §. 18b. legitur in C. H., Salm. Cui. M. A. B., sed deest in editione principe, et in oratione Reitzii.

53. ποιήσεται H.

54. Sic H. Prochiron p. 66., παραίτησιν Reitzius.

55. Pro αὐτῇ H. αὕτη habet.

56. ἐκδικῆται H.

57. πρoγενεστέρας H.

1. Hic titulus legitur in H., Salm. M. A. B. deest apud Reitzium, qui haec fragmenta ad superiorem titulum traxit.

θῶσιν αὐτῷ· καὶ λυομένου τοῦ γάμου κατὰ νόμους οὐκ[2] ἀπαιτοῦνται, καὶ οὐ διὰ τῆς ἐπὶ προικὶ ἀγωγῆς[3].

2 Ἐὰν[b] τὰ ἐξώπροικα τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ δαπανήσῃ[4], εἰ μὲν δωρησαμένης ἐκείνης, οὐκ ἐνάγεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνον εἰς ὃ γέγονε[5] πλουσιώτερος· εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτῆς, τέλεια πάντα τὰ ἐξώπροικα ἀναγκάζεται ἀποκαταστῆσαι[6], ἐπειδὴ ἔχει καὶ ἐπὶ τούτοις ὑποθήκην ἡ γυνή, ὥσπερ ἐπὶ τῇ προικί.

3 Πᾶσα[c] γυνὴ ἐν[7] τοῖς ἐξωπροίκοις καὶ τοῖς ληγάτοις χωρὶς τῆς προικὸς δύναται καὶ[8] συναλλάσσειν καὶ χαρίζειν καὶ δωρεῖσθαι· καὶ ἔῤῥωται πάντα.

4 Ἐπὶ[d] μὲν τῇ προικὶ ὁ ἀνὴρ μέχρις εὐπορίας[9], ὡς εἴρηται, καταδικάζεται· οὐ γὰρ ἀφίεται[10] πένεσθαι ὁ ποτὲ κύριος τῆς γυναικὸς χρηματίσας· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐξωπροίκοις εἰς τὸ πᾶν καταδικάζεται.

5 Τὰ[e] ἐξώπροικα τῆς γυναικὸς οὐχ ὑπόκειται ταῖς τοῦ ἀνδρὸς λειτουργίαις[11], ἀλλ' οὐδὲ αἱ μητέρες ὑπὲρ τούτων ἐνάγονται. Οὐδὲ ὁ ἀνὴρ ὑπὲρ τῶν[12] τῆς[13] γυναικὸς συναλλαγμάτων οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑπὲρ τῶν τοῦ υἱοῦ λειτουργιῶν ἢ συναλλαγμάτων ἢ υἱὸς ὑπὲρ τῶν τοῦ πατρὸς ἢ ἀπελεύθερος ὑπὲρ τῶν τοῦ πάτρωνος.

ΤΙΤΛ. ΙΓ'.[1] ΠΕΡΙ ΥΠΟΒΟΛΟΥ[2].

1 Ὑπόβολον[a] καλοῦσι τὸ ἐπὶ τῇ ποσότητι τῆς προικός, ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς[3] ἡ προὶξ ἀπαιτῆται, παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ταυτῇ[4] ὑποβαλλόμενον ἤγουν ὑποτιθέμενον καὶ ὑποκάτω τῆς εἰς πλέον ποσὸν ἀναβιβαζομένης προικός, ὡς ὀλιγώτερον παρὰ ταύτην τιθέμενον. Τὸ γὰρ ὑποβάλλειν μετὰ τῶν ἄλλων δηλοῖ καὶ τὸ τιθέναι ὑπό τινι ἰσχυροτέρῳ[5] καὶ πλείονι ἄλλο τι καὶ ἀσθενέστερον καὶ βραχύτερον· ἐκ τούτου γοῦν καὶ τὸ τῆς προικὸς ὑπόβολον ὀνομάζεται. Ὅταν γοῦν γένηται γάμος καὶ συμφωνίαν τὰ δύο μέρη περὶ ὑποβόλου ποιήσωσιν, ἵνα εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικὸς

b. H. βι. λ'. τι. α'. κεφ. οα'. Est Synopsis XXX. 1. 71. pag. 297. — c. H. ἀνα. βι. ῥωμ. τι. μα. κεφ. ιβ'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τι. κδ'. κεφ. ιβ'. C. Ῥωμ. 24. 12. Est Πεῖρα 24. 11. Redit Γ. 13. §. 24. — d. H. βι. ῥωμ. τι. κε'. κεφ. νθ'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τι. κη'. κεφ. νζ'. C. Ῥωμ. 25. 57. Est Πεῖρα 25. 62. A., 26. 13. — e. H. βι. ῥωμ. τι. δ'. κεφ. γ'. — a. H. Salm. M. A. B. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Υ. γ'.

2. Deest οὐκ in Basilicis III. p. 355., sed legitur in H. alias. Reitzius eiecit; ego postliminio restituendum curavi.

3. ἀγωγῇ H.

4. δαπανήσει H.

5. γέγονεν H.

6. ἀποκαταστήσοι H. Caeterum quae inde a verbis ἐπειδὴ ἔχει usque ad finem huius §. leguntur, desunt in Syn-

tur, solutoque matrimonio secundum leges non repetuntur, non tamen per actionem de dote.

Si vir res ab uxore extra dotem allatas absumserit, si quidem illa donante, heres eius non convenitur; nisi in quantum locupletior factus est: sin autem praeter illius voluntatem, integra omnia extra dotem data restituere cogitur, quum in his quoque mulier hypothecam habeat, sicut in dote.

Omnis mulier in rebus extra dotem datis ac legatis praeter dotem et contrahere et gratificari et donare potest, atque omnia rata sunt.

In dote quidem vir quantum facere potest, ut dictum fuit, condemnatur: neque enim permittitur, eum inopia laborare, qui uxoris quondam dominus audiebat: in rebus vero extra dotem datis in solidum condemnatur.

Extra dotem a muliere data viri muneribus non obligantur: sed neque matres pro his conveniuntur. Neque vir pro contractibus uxoris, neque pater pro muneribus aut contractibus filii aut filius pro patre aut libertus pro patrono.

TIT. XIII. (X.) DE HYPOBOLO.

Hypobolon vocant, quod supra quantitatem dotis, quum mortuo viro dos repetitur, illi a viro subiectum sive suppositum est, et infra dotem, quae ad solidam ascendit quantitatem, tamquam minus illi adiicitur. Verbum enim *ὑποβάλλειν* inter alia quoque significat, imbecillius quid et minus alii robustiori et maiori supponere: hinc ergo et dotis hypobolon nominatur. Ubi ergo nuptiae fiunt ambaeque partes de hypobolo pactum faciunt, ut in reddenda dote etiam certum hypobolon adiiciatur, secundum pactum hypobolon redditur. Sed si hoc omiserint nihilque de eo pacti

nopsi p. 298., neque in Basilicis Heimbachi restitutis III. p. 512. leguntur.

7. *ἐκ* H.

8. *καὶ* deest in H.

9. Pro *εὐπορίας* H. *ἀπορίας* habet.

10. *ἀφέεται* H.

11. Pro *λειτουργίαις* H. *δυναστείαις* habet.

12. Pro *ὑπὲρ τῶν* H. *ἐπὶ* habet.

13. Pro *τῆς* H. *τοῖς* habet.

1. *ιγ'*. H. Salm. M. A. B. Apud Reitzium est *τίτλος ι'*.

2. *ὑποβολῆς* H. C.

3. *ταύτης* H.

4. Corrigunt *μὴ ἀποθαν. τ. γυν*, vel *ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρός*, uti Cuiacius Observationum libro V. cap. 4. censuit. Etiam in Harmenopuli libro bibliothecae regiae haec adscripta sunt: *εἶχε γὰρ τὸ πρωτότυπον οὕτως, ὡς εἰκάζω, ἐσφαλμένον ἐστιν· ὤφειλε γὰρ γράφειν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρός*.

5. *ἰσχυροτέρῳ* Reitzius.

προστεθῇ καὶ τόσον[6] ὑπόβολον, κατὰ τὴν συμφωνίαν ἀποδίδοται τὸ ὑπόβολον[7]. Ὅταν δὲ ἀφήσωσι[8] τοῦτο καὶ οὐδὲν περὶ αὐτοῦ συμφωνήσωσιν, ἀπαιτεῖται ὁ τὴν προῖκα ἀποδιδοὺς, ἐπιδιδόναι[9] καὶ χάριν ὑποβόλου καὶ τρίτον τῆς ποσότητος ὅλης, εἰς ἣν ἡ προῖξ περιΐσταται· οἷον ἐὰν[10] μία λίτρα[11] ὑπάρχῃ ἡ προῖξ, τὸ τρίτον τῆς λίτρας, ὅπερ ἐστὶν ι. κδ΄. Καὶ τοῦτο μὲν παρὰ τοῖς νέοις ἕως ἄρτι κρατεῖ, παρὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς τὸ ὑπόβολον ἕως τοῦ ἡμίσεως τῆς προικὸς ἐψηφίζετο. Εἰ δὲ ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, οὐκ ἔχει χώραν ἡ τοῦ ὑποβόλου ἀπαίτησις.

2 Ὅτι[b] τὸ ὑπόβολον οὐ μετὰ τὸν γάμον αὐτίκα κυροῦται, ἀλλὰ δεῖ τὸν ἄνδρα θανάτῳ προαπελθεῖν τῆς γυναικὸς καὶ οὕτω τοῦτο λαβεῖν ὑπόστασιν[12].

3 Ἡ παρθένος[13] ἔχει τὸ θεώρητρον διὰ τὴν τιμὴν τῆς παρθενίας· ἡ δὲ χήρα οὐκ ἔχει αὐτό, ἀλλὰ τὸ συμφωνηθὲν ὑπόβολον καὶ τὸν ἀῤῥαβῶνα.

4 Τῆς[m] γυναικὸς πρὸ τοῦ ἀνδρὸς τελευτησάσης[14], οὐκ ἔχει χώραν ἡ τοῦ ὑποβόλου ἀπαίτησις, ἀλλὰ μόνον τὸ θεώρητρον δίδοται παρθένῳ οὔσῃ· ταῖς γὰρ δευτερογαμούσαις οὐ δίδοται. Ἔστι δὲ τὸ[15] θεώρητρον[16] ἐπὶ ἑκάστῃ λίτρᾳ τῆς προικὸς ι.[17] ἕξ.

5 Ἐπειδήπερ[n] ἅπαξ[18] κρατεῖν ἔδοξε μὴ ἐξ ἴσου τὰς ἐν τῇ συστάσει τῶν γάμων γίνεσθαι[19] συντελείας, ἀλλ᾽ εἶναι τοῦ ὑποβόλου ἐπὶ πλέον τὴν προῖκα, τοῦτο[20] ἔστω πολιτευόμενον θανάτου[21] φέροντος λύσιν τῷ γάμῳ· εἰ μὲν ὁ ἀνὴρ ἄτεκνος ἀπίοι[22] καὶ σύμφωνον μὴ[22a] παρῇ, ἀνακομιζέτω ἡ γυνὴ τήν τε προῖκα καὶ τὸ ὑπόβολον, καὶ μηδὲν ἔτι πλέον· εἰ δὲ τὴν γυναῖκα ὁ θάνατος διασπάσῃ[23], τῆς μὲν οἱ κληρονόμοι τὴν προῖκα λαμβανέτωσαν, τῷ ἀνδρὶ δὲ μὴ γινέσθω τῶν ἰδίων ἡ[24] στέρησις, μηδὲ τὰ ἐκείνου ἑτε-

b. H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Sic et M. A. B. — m. H. τοῦ αὐτοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Salm. μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Similiter M. A. B. — n. H. νεαρὰ ιβ΄. τοῦ κυροῦ Λέωντος. Alias νεαρὰ τοῦ κυροῦ (alias καίσαρος) Λέοντος. Quidam et numerum ι΄. adiiciunt. Est Novella Leonis 20.

6. Pro τόσον H. habet ἕτερον τόσου.
7. Verba κατὰ τὴν συμφωνίαν ἀποδίδοται τὸ ὑπόβολον desunt in H. propter homoeoteleuton.
8. ἀφίσωσι H.
9. ἀποδιδόναι H.
10. Sic H. ἂν Reitzius.
11. λίτρα μία H.
12. Post vocem ὑπόστασιν haec in regio libro Soar. habentur: τὸ ὑπόβολον συμφωνεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ εἰ μὲν λάβῃ τὴν προῖκα καὶ προτελευτήσῃ ὁ ἀνήρ, σὺν τῇ προικὶ δίδοται καὶ τὸ ὑπόβολον πρὸς τὴν γυναῖκα ὅσον ἂν συμφωνηθῇ. Εἰ δὲ μὴ συμφωνηθῇ, συμψηφίζεται κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς προικός· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔχει παῖδας, ἔχει πρὸς τῇ χρήσει καὶ τὴν δεσποτείαν· εἰ δὲ ἔχει παῖδας, ἔχει μὲν τὴν χρῆσιν ἡ γυνή, τὴν δὲ δεσποτείαν μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτῆς οἱ παῖδες· ἔχει δὲ καὶ αὐτὴ ἰσομοιρίαν ἑνὸς παιδὸς κατὰ δεσποτείαν, ἐὰν μὴ δευτερογαμήσῃ· εἰ δὲ προτελευτήσῃ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, χώραν οὐκ ἔχει ἡ τοῦ ὑποβόλου ἀπαίτησις, ἀλλ᾽ ἢ μόνον θεώρητρον, ὅ ἐστι κατὰ λίτραν τῆς προικὸς ι. ς΄. Hypobolum

sint, exigitur ab eo, qui dotem reddit, ut hypoboli nomine insuper trientem totius quantitatis addat, in quam dos constituta fuit: veluti, si una libra in dote fuit, trientem librae, sive solidos XXIV. Idque apud recentiores hodieque obtinet; sed apud veteres hypobolon ad semissem dotis usque computabatur. Quod si mulier ante virum moriatur, hypoboli exactio locum non habet.

Hypobolon non statim post nuptias ratum est, sed virum oportet ante uxorem decessisse, ut sic illud substantiam capiat.

Virgo ob virginitatis honorem theoretrum habet: vidua autem id non habet, sed pactum hypobolon et arrhabonem.

Muliere ante virum mortua, locum non habet hypoboli exactio, sed solum theoretrum datur ei, quae virgo erat: secundo nubentibus non datur. Theoretrum vero est in unaquaque libra dotis solidi sex.

Quandoquidem semel placuit, ne contributiones in constituendis nuptiis ex aequo fiant, sed ut dos hypobolo sit amplior, sit hoc in publico usu, morte finem matrimonio faciente. Si quidem vir sine liberis decedat, neque pactum exstet, mulier et dotem et hypobolum ferat, nec quidquam amplius: si vero mors mulierem rapuerit, eius quidem heredes dotem capiunto, vir autem suis bonis non privator, neque res illius alii, sed ipse habeto. Qui enim absurdum non fuerit, alios quidem ex bonis eius lucrari,

ex parte viri proficiscitur. Ac siquidem vir dotem acceperit et prior decesserit, una cum dote datur et hypobolum mulieri, quantum convenerit. Si nihil convenerit, computatur in semissem dotis. Ac siquidem liberos nullos habet, praeter usumfructum habet et proprietatem. Sin exstant liberi, mulier quidem usumfructum habet, et proprietatem post eius mortem liberi. Habet etiam ipsa parem cum uno ex liberis portionem iure proprietatis, nisi nuptias secundas contraxerit. Sin ante virum mulier decesserit, hypoboli petitio locum non habet, sed solum theoretrum, quod est in quamlibet libram solidi sex. Haec hausta sunt ex §. ultima Attaliatae tit. 27. ed. Leunclavi p. 25. Desunt in reliquis mss., et C. et H.

13. Haec §. 3. deest in C. H. M. A. B.

14. *τελευτησάσης πρὸ τοῦ ἀνδρὸς* H.

15. Vox *τὸ* deest in H.

16. *θεώρητρον* H.

17. Pro *ιϛ΄*. H. *ὑπέρπυρα* habet.

18. Apud Reitzium praemittitur *νεαρὰ τοῦ Καίσαρος Λέοντος;* Cuiacius vult *νεαρὰ Λέοντος περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν τὸν ἄνδρα ὥσπερ τὴν γυναῖκα ὑπόβολον. Τί οὖν ἡμεῖς φαμὲν; ἐπειδήπερ* et caet.

19. *γενέσθαι* H.

20. Pro *τοῦτο* H. *τοῦτε* habet.

21. *θανάτου δέ* H.

22. Pro *ἀπίοι* H. *ἀποίει* habet.

22a. Vox *μὴ* in ms. deesse Falk. notat, sed legitur et in H.

23. *διασπάσει* H.

24. Articulus *ἡ* deest in H.

ροι, ἀλλ' αὐτὸς ἐχέτω. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον[25], τοὺς μὲν ἀλλοτρίους ἐκ τῶν ἐκείνου πραγμάτων κερδαίνειν, αὐτὸν δὲ πρὸς τῇ ἀποστερήσει τῆς συζύγου καὶ τῶν οἰκείων ἤτοι τοῦ ὑποβόλου στερεῖσθαι;

6 Ταύτην[o] οὖν[26] τὴν συνήθειαν[27] ἐπειδήπερ οὐ λυπηρὰν ὁρῶμεν τοῖς πράγμασιν[28]· ὥσπερ καὶ ἐπ' ἄλλων ἐδικαιώσαμεν, νόμου τιμῶμεν ἀξιώματι, καὶ ἔστω γε ἀπὸ τοῦ νῦν νόμου ἰσχύν, ἀλλ' οὐ συνηθείας κεκτημένη[29]. Εἰ μέντοιγε ἐν μόνῳ[30] τῷ ὑποβόλῳ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀριθμεῖται ὑπόστασις[31], μετὰ τῶν παίδων τούτου πάντως συναπολήψεται δεσποτείαν, τοῦ δ' ἄλλου τὴν χρῆσιν ἕξει· εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ[32] πρὸς σύστασιν τοῦ ὑποβόλου ἡ περιουσία, τὴν μοῖραν ἡ γυνὴ λήψεται, οὐ κατὰ τὴν εὑρισκομένην τοῦ μειωθέντος ὑποβόλου ποσότητα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἔχουσα, ὅσον ἂν ἔσχεν, εἰ μηδὲν ἐλαττούμενον[33], ἀλλὰ πλῆρες καὶ τὸ ὑπόβολον ἐγνωρίζετο· ταύτης[34] οὖν διδομένης τῇ γυναικὶ μερίδος, τὰ περιλειπόμενα ἔστω τῶν παίδων· εἰ δὲ μηδὲν ὑπολίποιτο[35], ὡς κλῆρον τὴν ἀκληρίαν ἀποίσονται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ γυναικός· ἀνὴρ δὲ ἄπαις μὲν ὤν, καθάπερ ἐν ἄλλοις διατέτακται, οὐδὲν οὔτε λήψεται οὔτε ζημιωθήσεται· παίδων δὲ πατὴρ γεγονὼς[36] καὶ μὴ δευτέροις γάμοις τὸν[37] πρὸς τὴν γυναῖκα πόθον μαράνας καὶ αὐτὸς λήψεται μοῖραν παιδός[38] τεκνοτροφίας τε ἕνεκεν καὶ τῆς διασεσωσμένης αὐτῷ πρὸς τὸν πρῶτον γάμον αἰδοῦς καὶ τιμῆς.

7 Ταύτην[p] δὲ[39] τὴν μοῖραν ἐν λογισμῷ ὁ ἀνὴρ ὑποβαλλέσθω, κἂν μὲν[40] φαίνοιτο ἐπ' ἴσον φθάνουσα τῷ ὑποβόλῳ ἢ ὑπερεκτεινομένη, ἐξαρκεῖσθαι ἐπὶ ταύτῃ τὸν λαμβάνοντα διὰ τὸ πάντως ἢ κερδαίνειν ἢ μηδεμίαν ζημίαν ὑφίστασθαι· εἰ δ' οὐκ ἐξικνεῖται[41] ἡ μοῖρα, ἀλλ' ἐνδεῖ τοῦ ὑποβόλου, μήτε[42] τῶν οἰκείων ὁ ἀνὴρ διδότω, μήτε τῶν τῆς γυναικὸς ὑπάρξεων λαμβανέτω.

ΤΙΤΛ. ΙΔ.[1] ΠΕΡΙ ΔΩΡΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ.

1 Μεταξὺ[a] ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὐκ ἔῤῥωται δωρεὰ διὰ τὸν

o. H. περὶ δεσποτείας ὑποβόλου νεαρὰ ιδ'. τοῦ κυροῦ Λέοντος. C. τοῦ κυροῦ Λέοντος περὶ δεσποτείας ὑποβόλου. Salm. et Soar. habent νεαρὰ ιδ'. Est Novella Leonis 22. — p. H. νεαρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος μ'. Salm. Soar. νεαρὰ μ'. Reitzius νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ. C. νεαρὰ τοῦ κυροῦ μα (an voluit μανουὴλ). Est Novella Leonis 85. — a. H. ἀνα. βι. λ'. τι. α'. κεφ. α'. Est Synopsis XXX. 1. p. 307. et Prochiron 10. 1. p. 69.

25. Pro ἄτοπον H. ἄδικον habet. Similiter et Suall. ἄδικον ad marginem ascripsit.

26. Apud Reitzium praemittitur: τοῦ αὐτοῦ περὶ δεσποτείας ὑποβόλων. Cui habet νεαρὰ Λέοντος περὶ τοῦ μὴ δευτερογαμήσασαν γυναῖκα λαμβάνειν δεσποτείαν παιδὸς μοῖραν, ὁμοίως καὶ πατέρα.

27. συνείθειαν H.

ipsum vero praeter amissam coniugem sua etiam re sive hypobolo spoliari?

Hanc igitur consuetudinem quoniam rebus mortalium haud incommodam esse videmus, sicut et in aliis aequum censuimus, legis honore dignamur et abhinc legis, non consuetudinis vim obtineat, si quidem in solo hypobolo viri facultates computentur, una cum liberis eius mater omnino dominium accipiet et reliqui usumfructum habebit: sed si ad constituendum hypobolon facultates non sufficiant, partem capiet mulier, non secundum inventam hypoboli deminuti quantitatem, sed tantum habebit, quantum habitura fuisset, si non deminutum sed integrum inveniretur hypobolum. Hac igitur portione mulieri data, reliqua sint liberorum: quod si nihil relinquatur, hereditatis exsortium tamquam hereditatem auferunto. Atque haec de muliere: vir autem liberis carens, sicut in aliis statutum est, nihil neque capiet neque amittet: at si liberorum sit pater neque secundis nuptiis uxoris desiderium restinxerit, et ipse partem capiet tum liberorum educandorum gratia, tum ob reverentiam et honorem primis nuptiis servata.

Hanc autem portionem vir rationibus inferat et si appareat, eam hypobolo esse parem aut maiorem, ea accepta sit contentus, quod aut omnino lucretur aut nullum faciat damnum: si portio non adtingit, sed deficit ab hypobolo, neque de suis bonis vir dato neque de mulieris accipito.

TIT. XIV. (XI.) * DE DONATIONIBUS INTER VIRUM ET UXOREM.

* Inter virum et uxorem non valet donatio propter amorem,

28. πράγμασι H.
29. κεκτημένης H.
30. Pro μόνῳ Cui. μέσῳ habet.
31. Cui. πάντως inserit, pro quo Falk. habet πάντες.
32. Pro ἐξαρκεῖ H. ἀρκεῖ habet.
33. ἐλαττουμένων H. ἠλαττώμενον Cui.
34. Pro ταύτης H. τοιαύτης habet.
35. ὑπολείποιτο H.
36. γεγωνὸς H.
37. Pro τὸν H. τὴν habet.
38. Pro παιδὸς H. παιδὼς habet.
39. Reitzius praemisit νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ.
40. Pro μὲν H. μὴ habet.
41. ἐξικνεῖσθαι H.
42. Post μήτε Falk. addit τι.

1. Sic H. C., Cui., M. A. B. Apud Reitzium est τίτλος ια΄.

ἔρωτα, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς διαζυγίου πρόφασιν ἐκ τοῦ μὴ δωρεῖσθαι καὶ διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὸν εὔπορον ἄπορον καὶ τὸν ἄπορον εὔπορον.

2 *Οὐ*[b] *μόνον ἐπὶ τῶν συνεστώτων γάμων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κεκωλυμένων ἀνίσχυροί εἰσιν αἱ δωρεαί.*

3 *Γαμετῇ*[c] *μὲν δωρεῖσθαι κεκώλυται· παλλακῇ δὲ δωρεῖσθαι οὐ κεκώλυται.*

4 *Ἐὰν*[d] *ὁ ἀνὴρ δωρησάμενος τῇ γυναικὶ τελευτήσῃ ἐφησυχάσας τῇ δωρεᾷ, βεβαιοῦται ἡ δωρεὰ καὶ παρ᾽ οὐδενὸς ἀνατρέπεται.*

5 *Τὰ*[e] *τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς δωρούμενα διὰ τὸ τυχεῖν αὐτὸν ἀξίας ἔῤῥωται μέχρι τοῦ προχωροῦντος ποσοῦ.*

6 *Ἐὰν*[f] *γυνὴ ἐν συνισταμένῳ τῷ γάμῳ δωρήσηται τῇ ἰδίᾳ θυγατρί, ἔῤῥωται ἡ δωρεά.*

7 *Οὔτε*[g] *ἡ γυνὴ δωρεῖται*[2] *τῷ ἀνδρὶ οὔτε ὁ πενθερὸς τῷ γαμβρῷ οὔτε τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτῶν ἢ τοῖς ἔχουσιν αὐτοὺς ὑπεξουσίους. εἰ δὲ μή ἐστιν ὁ πενθερὸς συνυπεξούσιος τῷ ἀνδρὶ ἢ μὴ ἔχει αὐτὸν ὑπεξούσιον, οὐ κωλύεται δωρεῖσθαι τῷ πενθερῷ καὶ τοῖς ὑπεξουσίοις αὐτοῦ καὶ τῷ ὑπεξούσιον αὐτὸν ἔχοντι.*

8 *Οὐ*[h] *καλῶς ὁ πενθερὸς δωρεῖται τῇ νύμφῃ ἢ τῷ γαμβρῷ θανάτου αἰτίᾳ· κἂν γὰρ ὁ πενθερὸς ἀποθάνῃ, μένει τὸ συνοικέσιον καὶ ἀδιάφορον, εἴτε τὸν υἱὸν εἴτε τὴν θυγατέρα ἀπόκληρον ἐποίησε· διαζυγίου δὲ χάριν καλῶς δωρεῖται.*

9 *Καὶ*[i] *οἱ συνυπεξούσιοι τῶν γεγαμημένων ἐλεύθεροί τε καὶ δοῦλοι κωλύονται δωρεῖσθαι καὶ οἱ ὑπεξούσιοι τοῖς ὑπεξουσίοις. Ὅθεν ἡ γυνή μου τῷ ὑπεξουσίῳ μου υἱῷ οὐκ ἐῤῥωμένως δωρεῖται, εἰ μὴ ἐπὶ τὰ κάστρα ἀπιόντι· ἰδιόκτητον γὰρ αὐτοῦ γίνεται. Καὶ ὁ ὑπεξούσιός μου ἐκ τοῦ ἰδιοκτήτου πεκουλίου καλῶς δωρεῖται τῇ γαμετῇ μου. Ὁ οὖν ἔχων υἱὸν ὑπεξούσιον*[3] *καὶ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ καὶ τῇ νύμφῃ δωρεῖσθαι κεκώλυται.*

10 *Ἡ*[k] *πενθερὰ τῇ νύμφῃ καὶ ἡ νύμφη τῇ πενθερᾷ δωρεῖται*[4], *οὐ γὰρ ὕπεστι λόγος ὑπεξουσιότητος.*

11 *Εἰ*[l] *μὲν μὴ ἔχων πρόθεσιν ὁ ἀνὴρ πωλῆσαι πέπρακε τῇ γυναικὶ διὰ τὸ δωρεῖσθαι αὐτῇ, ἄκυρος ἡ πρᾶσις· εἰ δὲ πωλῆσαι*[5] *βουλόμενος ὀλίγου πέπρακεν, εἰς ὃ γέγονεν ἡ γυνὴ πλουσιωτέρα,*

b. H. *ἀνα. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXX. 1. 2. p. 307. et Prochiron 10. 2. p. 69. — *c.* H. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. §. 3. p. 307. et Prochiron 10. 3. p. 69. — *d.* H. *βι. κε'. τι. ε'. κεφ. μβ'. καὶ βι. λ'. τι. α'. κεφ. νϛ'.* Est Synopsis XXX. 1. 56. p. 308. — *e.* H. *ἀνα. βι. λ'. τι. α'. κεφ. λα'.* Est Synopsis l. c. 30. pag. 308. — *f.* H. *ἀνα. ογ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 73. p. 308. — *g.* H. *βι. λ'. τι. α'. κεφ. β'.* Est Synopsis l. c. 2. p. 307. — *h.* H: *κεφ. μβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis l. c. 44. p. 308. — *i.* H. *κεφ. λ'. τι. α'. κεφ. β'.* Est Prochiron 10. 3. p. 69. — *k.* C. *βι. λ'. τι. α'. κεφ. α'.* Est Prochiron 10. 4. p. 70. et Synopsis XXX. 1. 2. p. 307. —

et ne praetextum divertendi habeant, quod non donetur, neve pauperior locuples aut locupletior pauper fiat.

* Non modo in iustis nuptiis, sed ne in prohibitis quidem ratae sunt donationes.

Uxori quidem donare prohibitum est, concubinae autem donare non est prohibitum.

Si vir, qui coniugi donavit, moriatur adquiescens in donatione, confirmatur donatio et a nemine rescinditur.

Quae marito ab uxore donantur ad honores consequendos, rata sunt ad concessam usque summam.

Si mulier constante matrimonio suae filiae donaverit, valet donatio.

Neque mulier marito donat neque socer genero neque in eorum potestate constitutis aut iis qui hos in potestate habent. Sed si socer non est in eiusdem potestate cum viro neque ipsum in potestate habet, non prohibetur donare socero aut qui in illius potestate sunt, aut qui illum in potestate habet.

Socer non recte donat nurui aut genero mortis caussa: nam etsi socer moriatur, perdurat matrimonium, neque interest, utrum filium an filiam exheredaverit. Divortii autem caussa recte donatur.

* Etiam qui in eiusdem potestate sunt cum coniugibus, seu liberi seu servi, donare prohibentur, quique in potestate sunt, aliis in eiusdem potestate constitutis. Unde uxor mea filiofamilias meo non valide donat, nisi in castra eunti: namque castrense peculium fit. Et filiusfamilias meus ex castrensi peculio uxori meae recte donat. Qui itaque filium in potestate habet, et uxori suae et nurui donare prohibetur.

* Socrus nurui et nurus socrui recte donat, nulla enim potestatis subest ratio.

* Si quidem vir animum vendendi non habens uxori vendiderit, ut illi donaret, irrita est venditio: sed si vendere cupiens minoris vendiderit, in quantum mulier locupletior est facta, infir-

l. ἀνα. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 5. p. 70. et Basilica XXX. 1. 5. ed. Heimbach III. p. 501.

2. *δωρῆται* H.

3. Sic correxit Cui., *αὐτεξούσιον* habent H. reliqui codices Harmenopuli, et Prochiron pag. 69., quod ferendum esset, si cum Epanagoge aucta corrigeres *οὐ κεκώλυται.* Vide Zachariae ad h. l. p. 69.

4. *δωρῆται* H.

5. *πωλεῖσαι* H.

ἀκυροῦται· τυχὸν γὰρ δοῦλον[6] ιε΄. ι.[7] ἄξιον ἐπώλησεν εἰς πέντε ι.[8] καὶ νῦν ἄξιός ἐστι δέκα ι.[9], δίδωσιν ἐν ᾧ νῦν ἐστιν εὐπορωτέρα.

12 Ἐπὶ[m] τῶν κεκωλυμένων εἰ μὲν φαίνονται τὰ δωρηθέντα, ἐκδικεῖται· εἰ δὲ δεδαπάνηται, ἀπαιτεῖται ὁ δεξάμενος, μέχρις οὗ γένηται εὐπορώτερος.

13 Καλῶς[n] ἀλλήλοις θανάτου αἰτίᾳ δωροῦνται· εἰς καιρὸν γὰρ ἀναφέρεται, ἐν ᾧ ὁ γάμος παύεται καὶ τῷ θανάτῳ τοῦ δωρησαμένου γίνεται τοῦ λαβόντος, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τοῦ δωρησαμένου ἐστι.

14 Πᾶσα[o] δὲ δωρεὰ θανάτου αἰτίᾳ μεταξὺ τῶν συνοικούντων[10] ἔῤῥωται. Διαζυγίου[p] γινομένου ἡ θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰ οὐκ ἔῤῥωται, ἀλλ᾽ ἀκυροῦται.

15 Καλῶς[q] δωροῦμαι τῇ γαμετῇ μου τὸ ἀρκοῦν πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ καυθέντος αὐτῆς οἴκου.

16 Αἱ[r] πρὸ τοῦ γάμου δωρεαὶ ἰσχύουσι, κἂν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γαμηθῶσιν.

17 Ἐὰν[s] ἥττω[11] τῶν δώδεκα ἐνιαυτῶν ἀγαγόμενός τις δωρήσηται αὐτῇ, εἰ μὲν προῆν[12] ἡ μνηστεία, μένει καὶ ὡς πρὸς μνηστὴν ἡ δωρεὰ ἔῤῥωται· εἰ δὲ μὴ προῆν[13] μνηστεία[14], ἄκυρος ἡ δωρεά· οὐ γὰρ [ὡς][15] πρὸς ἐξωτικὴν ἀλλ᾽ ὡς πρὸς γαμετὴν ἐγένετο.

18 Ἐὰν[t] δὲ δωρεᾶς ἐν γάμῳ γενομένης συμβῇ συναποθανεῖν τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, οὐχ ἕτερος ἐνάγει· ἐπειδὴ οὐδεὶς αὐτῶν ἐπέζησε τῷ ἑτέρῳ.

ΤΙΤΛ. ΙΕ΄.[1] ΠΕΡΙ ΛΥΣΕΩΣ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΑΥΤΟΥ.

1 Ἐπειδὴ[a] πολλὰς ἐν τοῖς παλαιοῖς νόμοις εὕρομεν αἰτίας, ἐξ ὧν εὐχερῶς αἱ τῶν γάμων διαλύσεις γίνονται, τούτου ἕνεκα συνείδομεν ἐκ τούτων περιελεῖν τινας[2], αἵπερ ἡμῖν ἀνάξιαι πρὸς τὸ

m. H. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 6. p. 70. et Basilica XXX. 1. 5. ed. Heimbach III. p. 502. — n. H. βϊ. μβ΄. τϊ. γ΄. κεφ. μ΄. καὶ βϊ. λα΄. τϊ. α΄. κεφ. η΄. Est Prochiron 10. 7. p. 70. et Synopsis XXX. 1. 8. p. 307. — o. Est Prochiron 10. 7. p. 70. et Synopsis l. c. 8. p. 307. — p. H. κεφ. μα΄. τοῦ αὐτοῦ. In C. est τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 8. p. 71. — q. H. κεφ. μβ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 9. p. 71. et Basilicorum XXX. 1. 14. ed. Heimbach III. p. 504. — r. H. κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 10. p. 71. et Synopsis XXX. 1. 20. p. 307. — s. H. κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 10. 12. p. 72. — t. H. ἀνα. κεφ. τὸ αὐτό. Est Prochiron 10. 13. pag. 72. — a. H. ἀνα. βϊ. ιζ΄. τϊ. ζ΄. κεφ. α΄. Est Prochiron 11. 1. pag. 72.

matur: exempli causa servum quindecim aureis dignum vendidit aureis quinque, nunc autem decem dignus est: reddit, quanto nunc locupletior facta est.

* In donationibus prohibitis siquidem donata exstant, vindicantur: si vero consumta sunt, a donatario repetitur, quatenus locupletior est.

* Recte coniuges mortis caussa inter se donant: namque ad tempus refertur, quo matrimonium desinit, et morte donantis adquiritur donatario, medio tempore est donantis.

* Omnis autem mortis caussa donatio inter coniuges rata est: facto divortio mortis caussa donatio non valet, sed infirmatur.

* Recte uxori meae dono, quod ad reparationem exustae domus sufficit.

* Donationes ante nuptias factae consistunt, etiamsi eodem die nuptiae fiant.

* Si duodecim annis minorem aliquis duxerit eique donaverit, si quidem sponsalia praecesserint, ratum manet et tamquam sponsae facta donatio valet: si vero non praecesserint sponsalia, invalida est donatio: neque enim tamquam extraneae sed tamquam uxori facta est.

* Quod si facta constante matrimonio donatione eveniat, ut maritus et uxor simul commoriantur, neuter agit: siquidem neuter eorum alteri supervixit.

TIT. XV. (XII.) * DE SOLUTIONE MATRIMONII ATQUE EIUS CAUSSIS.

* Quia multas in legibus antiquis reperimus caussas, ex quibus matrimonii dissolutio facile exsistit, ideo quasdam ex iis statuimus tollere, quae nobis indignae sunt visae ad dissolvenda

6. Pro δοῦλον H. δοῦναι habet, sed contra Prochiron p. 70.
7. Pro ιι H. habet νομισμάτων.
8. Pro ιι H. habet νομίσματα.
9. Pro ιι H. νομισμάτων habet.
10. Sic H. Prochiron p. 71. Synopsis p. 307. συναχούντων Reitzius.
11. ἧττον H. An voluit ἥττονα, quod legitur in Prochiro p. 72.? Sic et Soar. corrigere voluerat.
12. Pro προῆν H. πρώην habet.
13. Pro προῆν H. πρώην habet.
14. ἡ μνηστεία H., sed contra Prochiron p. 72.
15. ὡς H. omisit, deest et in Prochiro p. 72. Ego uncinis inclusi.
1. Sic C. H. Salm. M. A. B. Apud Reitzium est τίτλος ιβ'.
2. Sic H. Prochiron p. 72. Pro περιελεῖν τινας ante Reitzium editum fuit περιελθεῖν ἡμᾶς.

διαλύειν τοὺς γάμους ἐφάνησαν, καὶ ταύτας μόνον ὀνομαστί[3] τῷ παρόντι ἐντάξαι νόμῳ, ὑπὲρ ὧν εὐλόγως τοὺς γάμους δίχα ποινῆς ἔξεστι διαλύειν.

2 *Διαλύεται[b] ὁ γάμος κατὰ πρόφασιν ἀναγκαίαν τέ καὶ οὐκ ἄλογον, ὅταν τις οὐκ[4] οἷός τε εἴη συνιέναι τῇ γυναικὶ καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι δεδομένα πράττειν, ἀλλὰ τριετία μὲν παραδράμῃ ἐκ τοῦ τῶν γάμων καιροῦ, ὁ δὲ ὅτι ταῖς ἀληθείαις ἐστὶν ἀνήρ, οὐ δεικνύει· πάρεστι γὰρ τῇ γυναικὶ ἢ τοῖς γε αὐτῆς[5] πατράσι διαζευγνύναι τὸ συνοικέσιον καὶ στεῖλαι διάλυσιν, κἂν εἰ μὴ βούλοιτο τοῦτο ὁ συνοικῶν. Κἀνταῦθα[6] ἡ μὲν προῖξ ἥτις ἐστὶν ὅλως ἐπιδεδομένη, ἀκολουθήσει τῇ γυναικί, καὶ ἀποδώσει ταύτην ὁ ἀνήρ, εἴγε τύχοι λαβών· ἡ δὲ διὰ τὸν γάμον ἤτοι[7] πρὸ τοῦ γάμου δωρεὰ[8] μένει παρὰ τῷ ἀνδρὶ οὐδὲν[9] οἴκοθεν ζημιουμένῳ.*

3 *Θεσπίζομεν[c] καὶ τὸν ἐν αἰχμαλωσίᾳ διαλύεσθαι τοῦ γάμου οὐχ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἕως μέν ἐστι φανερόν, περιεῖναι ἢ τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γαμετήν, μένειν[10] ἄλυτα τὰ συνοικέσια συγχωροῦμεν, καὶ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς δευτέρους γάμους οὔτε γυνὴ οὔτε ἀνήρ[11], εἰ μὴ βούλοιτο δοκεῖν κατὰ προπέτειαν τοῦτο πρᾶξαι καὶ ὑποπεσεῖν ταῖς ποιναῖς· ὁ μὲν τῇ τῆς προγάμου δωρεᾶς φαμὲν ἐκτίσει, ἡ δὲ τῇ τῆς προικός. Εἰ δὲ ἄδηλον καθειστήκει, πότερον περίεστιν ἢ μὴ τὸ εἰς πολεμίους ἀφικνούμενον πρόσωπον, τηνικαῦτα πενταετίαν μενετέον, εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε τῇ γυναικί· μεθ' ἣν εἴτε σαφῆ γένοιτο τὰ τῆς τελευτῆς, εἴτε ἄδηλα μένει, γαμεῖν ἔξεστιν ἀκινδύνως· καὶ οὐδεὶς ἐνταῦθα κερδαίνει οὔτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα οὔτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαῖαν δωρεάν, ἀλλ' ἕκαστος ἐπὶ τῶν οἰκείων μένει.*

4 ## ΝΕΑΡΑ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ[12] ΛΕΟΝΤΟΣ.

Ἡ[d] δὲ κ'. νεαρὰ αὕτη[14] περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τὰς τῶν αἰχμαλώτων γυναῖκάς φησιν ἑτέροις συνάπτεσθαι, ἀλλ' ὅσοις ἂν δήποτε χρόνοις ἐν αἰχμαλωσίᾳ ᾖ τὸ ἐκεῖ ταλαιπωρούμενον, περιμένειν τὸ ἕτερον πρόσωπον, κἂν μήτε ἔγγραφος δήλωσις μήτε ἄγραφος ἐκεῖθεν καταλαμβάνῃ[15].

5 *Ὅτι[e] καὶ μανίας ἐπιγενομένης ἑνὶ τῶν συνοικούντων ὁ γάμος διαλύεται, ὡς ἐν τῷ περὶ συναινέσεως μνηστείας τίτλῳ δηλοῦται πλατύτερον.*

b. H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 2. p. 73. — c. H. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 11. 3. p. 73. — d. H. *νεαρὰ εἰκοστὴν τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος.* Est Novella Leonis 33. — e. H. *νεαρὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος ρια'. καὶ ριβ'.* Similiter Salm. et M. B.

3. Pro *ὀνομαστί* H. *ὀνόματι* habet, sed contra Prochiron p. 73.

4. *οὐχ οἷος τε* H.

5. Sic et Prochiron pag. 73. *αὐτοῖς* H.

6. *κἀνταῦτα* Reitzius.

matrimonia, easque solas praesenti huic legi inserere, ob quas merito absque poena matrimonium licebit solvere.

* Solvitur matrimonium ob caussam necessariam nec ratione carentem, ubi quis ineptus fuerit cum uxore coire et quae a natura viris tributa sunt, praestare, sed triennium praeterierit a nuptiarum tempore, nec ipse se virum revera esse probaverit. Tunc enim muliere aut parentibus eius matrimonium dissolvere licet repudiumque mittere, etiamsi maritus nolit. Atque hic dos, quae in solidum fuit data, mulierem sequetur, eamque vir reddet, siquidem accepit: ante nuptias vero aut propter nuptias donatio apud virum remanet, nihil de suo amissurum.

* Sancimus etiam, ut qui in captivitate est, matrimonio solvatur nec tamen simpliciter aut temere: sed, donec certum est, aut virum superesse aut mulierem, matrimonia indissoluta sinimus, neque aut mulier aut vir ad secundas transibit nuptias, nisi videri malit per temeritatem fecisse et poenis subdi; hic scilicet donationis ante nuptias persolutioni, illa dotis amissioni. Si vero incertum sit, an persona inter hostes delapsa supersit, tunc quinquennium erit exspectandum sive viro sive mulieri: quo exacto, sive de morte constet sive incertum maneat, sine periculo iterare nuptias licet: et neuter inde lucratur, nec vir dotem, nec mulier propter nuptias donationem, sed uterque bona sua retinet.

NOVELLA DOMINI LEONIS.

Haec autem Novella XX statuit, ne liceat captivorum uxoribus aliis nubere, sed alteram personam exspectare, quotcumque demum annis in misera captivitate adfligatur, etiamsi nec scriptam neque non scriptam acceperit probationem.

Furore quoque uni coniugum superveniente matrimonium solvitur: ut fusius in titulo de sponsalium consensu ostenditur.

7. Reitzius ἢ interponit, quod deest in H. et in Prochiro p. 73.
8. δωρεὰν H.
9. Pro οὐδὲν, quod habent C. H. Prochiron p. 73., μηδὲν Reitzius habet.
10. μένην H.
11. οὔτε ἀνὴρ οὔτε γυνὴ H.
12. ἀδείλει H.
13. Pro κυροῦ, quod et apud Salmasium est, Reitzius καίσαρος habet.
14. Pro αὔτη H. habet τοῦ κυροῦ Λέοντος. Caeterum Reitzius numerum ι'. videtur delere voluisse. Male.
15. καταλαμβάνει H.

6 Ἡ[f] νεαρὰ τοῦ κυροῦ[16] Λέοντος ἄδειαν δίδωσι τῷ ἀνδρὶ διασπᾷν τὸν μετὰ[17] τῆς γυναικὸς αὐτοῦ γάμον, ἐξεπίτηδες ἀμβλωσκούσης τὴν ἐκείνου σποράν.

7 Ὁ δὲ ιε'. κανὼν[18] τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρίας ὁ δαιμονῶσαν ἔχων φησὶ γυναῖκα εἰ ἄλλην λήψεται, μοιχᾶται.

8 Ἐλεγχθέντος[g] τινὸς ὡς ἀπεκάρη καὶ τὸ ἱερὸν ἀποθέμενος σχῆμα εἰς γάμον ἦλθε, διελύθη ὁ γάμος καὶ οἱ τοῦτον[19] συναινέσαντες καὶ τὸν γάμον συνειδότες ἐτιμωρήθησαν.

9 Ὅταν[h] ἄσκησιν θάτερον ἕληται τῶν μερῶν πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβαῖνον ὅδον καὶ τὸν ἐν ἁγνείᾳ βίον αἱρούμενον, τηνικαῦτα κελεύομεν παῤῥησίαν εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πρὸς τὰ καλλίω μεθισταμένῳ, διαλύειν τὸ συνοικέσιον καὶ ἀναχωρεῖν μετά τινος βραχείας ὑπολελειμμένης τῷ καταλελειμμένῳ παραμυθίας, ὅπερ[20] ἂν συμφωνήσειαν οἱ συμβάλλοντες ἀπὸ τελευτῆς γενέσθαι κέρδος, τοῦτο ἔχειν δεῖ τὸν καταλελειμμένον παρὰ θατέρου[22] εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ καθειστήκει·[23] διότι καὶ οὗτος[24] τόγε ἐπὶ τῷ συνοικήσαντι δοκεῖ τελευτᾷν ἑτέραν ἀνθ᾽ ἑτέρας βίου πορείαν ἑλόμενος.

10 Ἐὰν[i] ἐν τῷ καιρῷ τοῦ γάμου διαπεπαρθενευμένην εὕρῃ, ἣν ὡς παρθένον ὁ ἀνὴρ ταύτης ἠγάγετο, καὶ δείξῃ[25] τοῦτο παραυτίκα δι᾽ ἐναργοῦς[26] ἀποδείξεως, διαλύεσθαι καὶ τοῦτον τὸν γάμον ὁ Πατρίκιος ἔλεγε[27], μὴ κατακρινομένης τῆς γυναικὸς ἐπὶ μοιχείᾳ διὰ τὸ πρὸ τοῦ γάμου πεπλημμεληκέναι τὸ ἁμάρτημα.

11 Εἰ[28] συνεστῶτος τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ μόνος ἢ[29] ἡ γυνὴ μόνη εἰς μοναστήριον εἰσέλθοι[30], διαλυέσθω ὁ γάμος δίχα διαζυγίου, μεθὸ μέντοι τὸ πρόσωπον τὸ εἰσερχόμενον εἰς μοναστήριον τὸ σχῆμα λάβοι· καὶ εἰ μὲν ὁ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξηται[31] βίον, ἀποκαθιστάτω τῇ γυναικὶ καὶ τὴν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο ἀπ᾽ αὐτῆς ἔλαβε[32], καὶ πρὸς τούτοις ἐκ τῆς γαμικῆς δωρεᾶς τοσοῦτον, ὅσον μέρος ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς ἥρμοζε τῇ γυναικὶ κατὰ τὸ σύμφωνον τὸ τοῖς προικῴοις συμβολαίοις ἐμφερόμενον· εἰ δὲ γυνὴ εἴη ἡ[33] εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθοῦσα, τὸν ὅμοιον τρόπον παρακρατείτω ὁ ἀνὴρ τὴν γαμικὴν δωρεὰν καὶ τὸν κάσον[34] τῆς προικὸς τὸν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τῆς γυναικὸς συμφωνηθέντα καὶ τὸ λοιπὸν τῆς προικὸς τῇ γυναικὶ ἀποκαθιστᾷν[35] παρακελευόμεθα καὶ εἴ τι

f. H. νέ. Est Novella Leonis 31. — g. H. βῖ. ῥωμ. τῖ. κέ. κεφ. λδ'. Salm. βιβλ. ῥωμ. τϊ. κη'. κεφ. δ'. C. Ῥωμ. 25. 34. Est Πεῖρα 25. 3[illegible] — h. H. βϊ. ιη'. τϊ. ζ'. κεφ. α'. — i. H. Salm. βῖ. ῥωμ. τῖ. μζ'. (Salm. μξ.) κεφ. γ'. ἀνα. κεφ. ις'. κεφ. ια'. τῶν αὐτῶν. In C. est Ῥωμ. 49. 3. Est Πεῖρα 49. 5.

16. Sic H., καίσαρος Reitzius.

17. Pro μετὰ H. μεατὰ habet.

18. Haec §. 7. deest in H. et C., in quo quidem ad marginem a secunda manu adscripta est.

19. τούτων H. εἰς τοῦτο quidam apud Reitzium corrigit. Reitzius rectius fore τούτῳ scripsit. Caeterum C. ante §. 8. intrudit §. 11., quam postea omisit.

20. Sic H., quod etiam ex Novella 22. cap. 5. commendatur; ὅπως Reitzius.

Novella domini Leonis viro dat licentiam matrimonii cum uxore distrahendi, quae data opera partum ex eo conceptum abegerit.

Decimus autem quintus canon Timothei Alexandrini: qui daemoniacam, inquit, uxorem habet, si aliam ducat, moechatur.

Convicto aliquo, quod tonsus fuisset, sed abiecto habitu sacro matrimonium iniisset, diremtum est matrimonium, quique consenserant et nuptiarum conscii erant, puniti sunt.

Si monachismum alterutra elegerit partium, ad meliorem viam transiens vitamque in castitate exoptans, tunc iubemus facultatem aut viro esse aut mulieri ad meliora transeunti dissolvere matrimonium et abscedere, brevi quadam consolatione parti relictae relicta: quodcumque enim pacti fuerint contrahentes ex morte lucrum fore, hoc personam relictam habere oportet ab altera, sive vir fuerit sive mulier: quandoquidem et hic quantum ad coniugem videtur mori aliud pro alio vitae genus eligens.

Si nuptiarum tempore vitiatam invenerit, quam pro virgine maritus duxerat, idque statim manifesta probatione ostenderit, etiam hoc matrimonium dissolvi aiebat Patricius, muliere adulterii non damnanda, quia ante matrimonium hoc in se flagitium admisit.

Si constante matrimonio vir solus aut sola uxor monasterium ingrediatur, solvatur matrimonium citra divortium, posteaquam tamen persona monasterium ingrediens habitum ceperit. Et si quidem vir monachicam vitam elegerit, uxori et dotem restituat et si quid aliud ab ea accepit, ac praeterea tantum ex donatione propter nuptias, quantum ex morte viri competeret uxori, secundum pactum instrumentis dotalibus insertum: si vero mulier sit, quae monasterium ingressa sit, pari modo maritus retineat dotem et dotis casum, qui ex morte uxoris convenerat, et reliquum dotis uxori restitui iubemus, et si quid aliud ex uxoris rebus apud eum reperiatur.

22. Pro *παρὰ θατέρου* H. habet *θατέρῳ*.
23. *καθειστείκει* H.
24. Pro *οὗτος* H. *οὕτως* habet.
25. *δείξει* H.
26. *ἐνεργοῦς* H.
27. *ἔλεγεν* H.
28. Haec §. 11. deest hoc loco in C., sed ibidem superius ante §. 6. in orationis contextum infertur. Vide not. 19.

29. Vox *ἢ* in H. adiecta est, deest apud Reitzium.
30. *εἰσέλθει* H.
31. *ἐπιλέξεται* H.
32. *ἔλαβεν* H.
33. Sic H., deest apud Reitzium.
34. *κάσσον* H.
35. Sic H., *ἀποκατισθῇν* Reitzius ex errore.

ἄλλο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς παρ᾽ αὐτῷ εὑρεθείη. Ἀμφοτέρων δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπανῃρημένων, κελεύομεν ἀργούντων τῶν προικιμαίων συμφώνων τὸν ἄνδρα παρακρατεῖν τὴν γαμικὴν δωρεὰν καὶ τὴν γυναῖκα τὴν ἰδίαν λαμβάνειν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο τῷ ἀνδρὶ δεδωκέναι δειχθῇ, ἵνα εἷς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων· εἰ μή, ὡς εἰκός[36], ὁ μνηστὴρ τῇ μνηστῇ ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι ἢ ὁ[37] ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρήσασθαί τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθείη.

11 a Ἐπειδὴ[k] δὲ[38] καὶ κατὰ συναίνεσιν ἢ κατὰ σωφροσύνην ἐλύετο ὁ γάμος, θεσπίζομεν μὴ ἄλλως πως ἢ παρευθὺ τὰ ἑκάτερα μέρη προσέρχεσθαι τῷ μονήρει βίῳ· ἀζημίων δηλονότι φυλαττομένων αὐτῶν.

12 Ἡ[l] ὕστερον ἐπιφανεῖσα δουλεία διαλύει τὸν γάμον καὶ διαζεύγνυσιν αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὡσανεὶ τελευτῆς ἐπακολουθησάσης[39].

13 Τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν ὁ ἀνὴρ χωριζόμενος τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς ἀποκερδαίνειν δύναται, φυλαττομένης τῆς ἐπ᾽ αὐτῇ δεσποτείας τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισίν, ἢ παίδων οὐκ ὄντων ἀπολαύειν[40] αὐτὸν καὶ τῆς δεσποτείας, ταύτας εἶναι διατυποῦμεν. Εἰ κατὰ τῆς βασιλείας βουλομένοις τισὶ σύνοιδεν ἡ γυνή, καὶ τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ μὴ φανερώσῃ·[41] εἰ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦτο παρὰ τῆς γυναικὸς προσαγγελθὲν σιωπήσῃ[42], ἔξεστι τῇ γυναικὶ δι᾽ οἱουδήποτε προσώπου τοῦτο προσαγγέλλειν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε τὸν ἄνδρα μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας λύσεως γάμου εὑρεῖν πρόφασιν. Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσῃ[43] δύνασθαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν[44] ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἄνδρα πρότερον ἐγγράφεσθαι τὴν γυναῖκα ἢ καὶ τὸν μοιχόν· καὶ εἴπερ ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀληθὴς[45] ἀποδειχθῇ, τηνικαῦτα χωρισμοῦ γενομένου[ll] ἔχειν τὸν ἄνδρα πρὸς τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ καὶ τὴν προῖκα· καὶ πρὸς τούτοις εἰ παῖδας μὴ ἔχει, τοσοῦτον λαμβάνειν ἐκ τῆς ἄλλης τῆς γυναικὸς περιουσίας, ὅσον τῆς προικὸς τὸ τρίτον μέρος εἶναι γινώσκεται, ὥστε τῇ αὐτοῦ δεσποτείᾳ καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν παρ᾽ ἡμῶν ὁρισθεῖσαν ποινὴν προσκυροῦσθαι. Εἰ γὰρ παῖδας ἔχει ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοι-

k. H. ἀνα κεφ. ια΄. τῶν αὐτῶν. Est Prochiron 11. 4. p. 74. seq. — l. H. βι. ιη΄. τι. ζ΄. κεφ. κζ΄. Est Prochiron 11. 5. p. 75. seq. — m. H. ἀνα. τὰ αὐτά. Est Prochiron 11. 6. p. 75., 11. 7. p. 76. — ll. Huc refertur scholium, quod in solo C. exstat ibique a secunda manu scriptum est:

Τὸ μέντοι γραφικὸν τὸ λέγον μὴ ἐπιστρέφειν (ἐπιτρέφειν C.) τὴν μοιχευθεῖσαν πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, περὶ ἀνδρὸς νόει μὴ θέλοντος ἀναλαβέσθαι αὐτήν. Εἰ γὰρ συγχωρεῖ τὸ ἔγκλημα ὁ ἀνήρ, ἀκωλύτως αὐτὴν ἐντὸς διετίας

Illam paragraphum, qua ea, quae adulterium commisit, ad virum suum non redire dicitur, de viro accipe, qui ipsam recipere non vult. Nam si vir crimen ei condonat, impune ipsam intra biennium recipit se-

Ambobus autem monachicam vitam amplectentibus volumus, cessantibus pactis dotalibus, ut vir donationem propter nuptias retineat mulierque suam dotem recipiat, et si quid aliud marito dedisse probetur, quo unusquisque sine damno suis perfruatur bonis: nisi, ut fieri amat, aut sponsus sponsae vel sponsa sponso aut vir uxori vel mulier marito donare quid vel remittere voluerit.

* Quoniam vero etiam per consensum aut castitatis caussa matrimonium solvebatur, sancimus ne hoc alio fiat modo, nisi confestim utraque pars solitariam amplectatur vitam, ut scilicet sic indemnes serventur.

Servitus postmodo adparens solvit matrimonium et separat eos a se, tamquam insecuta morte.

Caussas, ob quas vir divertens dotem uxoris lucrari possit, dominio illius liberis ex eodem matrimonio genitis reservato, aut liberis non exstantibus et ipse frui proprietate, has esse statuimus. * Si quibus contra imperium quid molientibus uxor conscia fuerit nec marito indicaverit: si vero vir hoc ab uxore denuntiatum tacuerit, mulieri licet id per quamcumque personam maiestati denuntiare, ut ne vir ullum ex hac caussa dirimendi matrimonii praetextum habeat.

* Si vir se putet uxorem convincere posse adulterii, oportet eum prius accusare mulierem aut etiam adulterum: atque si illa accusatio vera esse probetur, tunc facto divortio vir praeter donationem propter nuptias habeat et dotem: et insuper, si liberos non habet, tantum ex alia mulieris substantia accipiat, quantum triens dotis facere comperiatur, ut eius dominio et dos et praefinita a nobis poena acquiratur.

* Nam si ex eodem coniugio liberos habet, iubemus et do-

ἀναλαμβάνει κατὰ τὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαρὰν καὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.

cundum Novellam Iustiniani et Leonis sapientis.

36. *εἰκῶς* H.
37. *ἢ* H. plane non habet.
38. Hanc §. 11 a. C. iam non hoc loco exhibuit, sed inter §. 12. et 13. interposuit, sed contra H.
39. Hoc loco C. §. 11 a. interposuit, sed contra testimonium H.
40. *ἀπολάβειν* H.
41. *φανερώσει* H.
42. *σιωπήσει* H.
43. *νομίσει* H.
44. Sic H. Prochiron p. 76., *γυναῖκα* Reitzius.
45. *ἀληθεὶς* H.

κεσίου, κελεύομεν καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν ἄλλην τῆς[46] γυναικὸς περιουσίαν κατὰ τοὺς ἔμπροσθεν ὡρισμένους νόμους τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι καὶ οὕτω τὸν μοιχὸν νομίμως ἐλεγχόμενον ἅμα τῇ γυναικὶ τιμωρεῖσθαι· καὶ εἰ μὲν ἔχει ὁ μοιχὸς γυναῖκα, λαμβάνειν αὐτὴν τὴν ἰδίαν προῖκα καὶ τὴν διὰ[47] τοὺς γάμους δωρεάν· ὥστε εἰ παῖδας ἔχοιεν, μόνης τὴν γυναῖκα τῆς χρήσεως ἀπολαύειν[48] τῆς δωρεᾶς, τῆς δεσποτείας κατὰ τοὺς νόμους[49] τοῖς παισὶ φυλαττομένης· τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς αὐτοῦ παισὶ δωρούμεθα· παίδων δὲ μὴ ὑπόντων, τὴν μὲν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς δεσποτείαν τῇ γυναικὶ διαφέρειν θεσπίζομεν, τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς πᾶσαν περιουσίαν τῷ φίσκῳ κατὰ τοὺς παλαιοὺς προσκυροῦσθαι νόμους. Ἐὰν[n] οἱῳδήποτε[50] τρόπῳ ἡ γυνὴ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλεύσῃ[51] ἢ ἄλλοις τοῦτο ποιοῦσι συνειδυῖα τῷ ἀνδρὶ μὴ φανερώσῃ[52]. Ἐὰν[o] ἀνδράσι μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἐξωτικοῖς συμποσιάζῃ[53] ἢ συλλούηται. Ἐὰν[p] μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἔξω τοῦ οἴκου μείνῃ[54], εἰ μήτοιγε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις[55] γονεῦσιν. Ἐὰν ἱππικοῖς[q] ἢ θεάτροις ἢ κυνηγίοις παραγένηται ἐπὶ τῷ θεωρῆσαι, ἀγνοοῦντος ἢ κωλύοντος τοῦ ἀνδρός. Ἐὰν δὲ συμβῇ τινα δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα τοῦ ἰδίου οἴκου ἐξωθῆσαι, ὥστε ἐκείνην μὴ ἔχουσαν γονεῖς, πρὸς οὓς δύναται μένειν, ἐξ ἀνάγκης ἔξω τὴν νύκτα διάγειν, κελεύομεν μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἄδειαν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν χωρισθῆναι τῆς γυναικός, διότιπερ αὐτὸς τούτου αἴτιος γέγονεν.

14 *Τὰς[r] αἰτίας, δι' ὧν εὐλόγως δύναται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς χωρισθῆναι καὶ ἐξ ὧν δύναται τὴν προῖκα λαμβάνειν καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους ἀπαιτεῖν δωρεάν, ὁμοίως τοῖς παισὶ διαφυλαχθησομένης[56] τῆς ἐπὶ τῇ δωρεᾷ δεσποτείας ἢ παίδων μὴ ὄντων ἔχειν καὶ τὴν ταύτης δεσποτείαν, ταύτας εἶναι[57] διατυποῦμεν. Ἐὰν[s] κατὰ τῆς βασιλείας[58] ἢ αὐτὸς βούληταί τι, ἢ τοῦτό τισι[59] βουλομένοις συνειδὼς μὴ φανερώσῃ τῇ βασιλείᾳ ἢ δι' αὐτοῦ ἢ[60] οἱουδήποτε προσώπου. Ἐὰν[t] οἱῳδήποτε[61] τρόπῳ ὁ ἀνὴρ ἐπιβουλεύσῃ[62] τῇ ζωῇ τῆς γυναικὸς ἢ ἄλλων τοῦτο βουλομένων[63] εἰδὼς μὴ φανερώσῃ[64] τῇ γυναικὶ καὶ σπουδάσῃ[65] κατὰ τοὺς νόμους ἐκδικῆσαι*

n. H. *ἀνα. τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 8. p. 77. — *o.* H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 9. p. 77. — *p.* H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 10. p. 77. — *q.* H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 11. seq. p. 77. — *r.* H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 13. p. 78. — *s.* H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 14. p. 78. — *t.* H. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 11. 15. p. 78. seq.

46. Sic H. Prochiron pag. 76., *τῆς* deest apud Reitzium.
47. Pro *τὴν διὰ* H. *διὰ τὴν* habet, sed contra Prochiron p. 76.
48. *ἀπολάβειν* H.
49. Sic H., Prochiron p. 76. *νόμους*, voce *τοὺς* omissa Reitzius.
50. *ἐν οἰωδήποτε.* H., sed contra Prochiron p. 77.
51. *ἐπιβουλεύσει* H.

tem et aliam mulieris substantiam, secundum statutas antea leges, liberis reservari, et sic adulterum legitime convictum una cum muliere puniri: et si quidem uxorem habeat adulter, ipsa suam dotem capiat et propter nuptias donationem, ita ut, si liberos habeant, solo mulier usufructu donationis gaudeat, reservata secundum iura liberis proprietate: reliquam vero viri substantiam liberis eius donamus: liberis autem non exstantibus, proprietatem donationis propter nuptias ad mulierem pertinere statuimus, omnem vero aliam viri substantiam fisco secundum veteres leges addici.

* Si quocumque modo mulier mariti vitae insidiata aut aliis hoc agentibus conscia fuerit neque marito indicarit. Si cum extraneis viris, nolente marito, convivetur aut lavetur.

* Si viro invito extra domum maneat, nisi forte apud parentes suos.

* Si ludis equestribus vel theatris vel venationibus spectandi caussa interfuerit, invito aut prohibente viro. Sed si acciderit, ut quis citra unam dictarum caussarum uxorem suam domo expellat, atque ea parentes non habens, apud quos manere possit, necessario foris pernoctare cogatur, nullam sancimus viro esse potestatem propter hanc caussam ab uxore divertere, quandoquidem ipse hanc caussam praebuit.

* Caussas, ob quas mulier iure a viro divertere possit, et ob quas dotem recipere donationemque propter nuptias petere queat, liberis similiter proprietate donationis reservanda, aut liberis haud exstantibus, et ipsa illius habere dominium, has esse statuimus.

* Si aut ipse quid contra imperium machinetur aut aliis machinantibus conscius maiestati non aperuerit sive per se sive per aliam quamcumque personam. Si quacumque ratione vir uxoris vitae insidias struxerit aut aliis struentibus conscius uxori haud indicarit nec studuerit structas uxori suae insidias secundum leges ulcisci.

52. *φανερώσει* H.
53. *συμποσιάζει* H.
54. *μένει* H., sed contra Prochiron p. 77.
55. *ἰδίοις* H. Prochiron p. 77., deest apud Reitzium.
56. *φυλαχθοισομένης* H., praepositione *δια* omissa. Non male; cum sic et Prochiron p. 78. habeat.
57. Sic H. Prochiron pag. 78. Pro *εἶναι* Reitzius *οὖν* habet.
58. Inde a verbis *τῆς βασιλείας* usque ad finem huius libri in C. omnia desunt, cum folium exciderit.
59. Pro *τισι* H. *σι* habet.
60. Hoc loco H. *δι'* intrudit, sed contra Prochiron p. 78.
61. *ἐν οἰφδηπ.* H., sed contra Prochiron p. 78.
62. *ἐπιβουλεύσει* H.
63. *βουλόμενον* H.
64. *φανερώσει* H.
65. *σπουδάσει* H.

[τὴν κατὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐπιβουλήν][66]. Ἐὰν[u] ὁ ἀνὴρ τῇ τῆς γυναικὸς σωφροσύνῃ ἐπιβουλεύων ἄλλοις ταύτην εἰς τὸ μοιχευθῆναι ἐπιχειρήσῃ προδοῦναι. Ἐὰν[v] ὁ ἀνὴρ περὶ μοιχείας[67] τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἐγγράψηται[68] καὶ τὴν μοιχείαν μὴ ἀποδείξῃ, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ βουλομένῃ[69] καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς[70] αἰτίας χωρίζεσθαι τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀπολαμβάνειν μὲν τὴν ἰδίαν προῖκα κομίζεσθαι δὲ καὶ [ἐκ πάσης τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ][71] τὴν προγαμιαίαν δωρεάν· καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς συκοφαντίας εἰ[72] παῖδας μὴ ἔχοι[73] ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, τοσοῦτον λαμβάνειν αὐτὴν ἐκ τῆς ἄλλης [τῆς περιττευούσης, μετὰ τὴν ἱκάνωσιν τῆς τε προικὸς αὐτῆς καὶ τῆς προγάμου δωρεᾶς] τοῦ[74] ἀνδρὸς περιουσίας ὅσον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ τρίτον μέρος εἶναι γινώσκεται· εἰ γὰρ παῖδας ἔχει, κελεύομεν πᾶσαν τὴν τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, βεβαίων μενόντων τῶν[75] περὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, τῶν τοῖς ἄλλοις περιεχομένων νόμοις· οὕτω μέντοιγε ὥστε διὰ τὴν ἐπαχθεῖσαν τῆς[76] μοιχείας κατηγορίαν καὶ μὴ ἀποδειχθεῖσαν κἀκείναις τὸν ἄνδρα ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι, αἷς ἔμελλεν ὑπομένειν[77] ἡ γυνή, εἴπερ ἂν ἡ τοιαύτη ἀπεδείχθη κατηγορία. Ἐὰν[w] ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ καθ᾽ ὃν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ συνοικεῖ, περιφρονῶν αὐτὴν μεθ᾽ ἑτέρας εὑρίσκηται ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ μένων ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν διάγων ἐν ἑτέρῳ οἴκῳ μετὰ ἄλλης γυναικὸς συνεχῶς μένων ἐλέγχηται, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐγκληθεὶς ἢ διὰ τῶν ἑαυτοῦ[78] γονέων ἢ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ἢ δι᾽ ἑτέρων τινῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων τῆς τοιαύτης ἀσελγίας[79] μὴ ἀπόσχηται, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ καὶ ὑπερ ταύτης τῆς αἰτίας διαλύειν τὸν γάμον καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν δεδομένην[80] προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς ὕβρεως

u. H. τὰ αὐτά. Est Prochiron 11. 16. p. 79. — v. H. ἀνα. τὰ αὐτά. Est Prochiron 11. 17. p. 79. seq. — w. H. ἀνα. τὰ αὐτά. Est Prochiron 11. 18. p. 80. Huc refertur scholium M. B.:

Ὁ δὲ ν᾽. κανὼν τοῦ μεγ. Βασιλείου οὕτω φησί· κατὰ τὸν τοῦ κυ. λόγον ἐξ ἴσου καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ τῇ πορνείᾳ διαζεύγνυνται· ἡ δὲ συνήθεια καὶ πορνεύοντα τὸν ἄνδρα καὶ μοιχεύοντα τῆς γυναικὸς οὐ διαζεύγνυσι. Διὰ τοῦτο ὁ καταληφθεὶς διά τι συγγνωστός, καὶ ἡ συνοικοῦσα τούτῳ οὐχ ὡς μοιχαλὶς κατακρίνεται; ἡ δὲ καταλιποῦσα αὐτὸν μοιχαλὶς εἰ ἐπ᾽ ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα, καὶ ὁ τὴν γυναῖκα καταλιπὼν καὶ ἐπ᾽ ἄλλην ἐλθὼν μοιχός· ποιεῖ γὰρ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, καὶ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ μοιχαλίς. Καὶ κα᾽. κανὼν τούτου οὕτως· ἄνδρα πεπορνευκότα ι(τι) ἡ ἰδία γυνὴ παραλήψεται, ταύτην δὲ μιανθεῖσαν ὁ ἀνὴρ

Magni autem Basilii canon L. sic ait: secundum Domini dictum vir pariter atque uxor scortatione disiunguntur: at consuetudo et scortantem virum et adulterantem ab uxore non separat. Deprehensus ergo quare venia dignus, aut concubina eius quare non ut adultera damnatur? Quae virum deseruit, adultera est, si ad alius viri thorum venerit; sic et qui uxorem reliquit et ad aliam mulierem sese confert, adulter est; facit enim, ut ipsa adultera fiat, quaeque eius concubina est, adulterium committit. Et XXI canon eiusdem sic: Virum scortantem cur sua uxor readsumet; hanc vero pollutam

* Si vir castimoniae uxoris insidians eam aliis adulterandam prostituere tentaverit.

* Si vir uxorem de adulterio accusaverit neque accusationem probaverit, licebit mulieri, si volet, etiam ob hanc caussam a marito divertere et suam non modo dotem recipere, sed et ex omni mariti substantia donationem propter nuptias consequi: et pro hac calumnia, si quidem ex eodem coniugio liberos non habeat, tantum ferat ex alia reliqua, scilicet post exsolutionem dotis et propter nuptias donationis, viri substantia, quantum triens donationis propter nuptias esse comperietur.

* Nam si liberos habet, iubemus omnia viri bona liberis servari, firmis manentibus iis quae de donatione antenuptiali aliis comprehensa sunt legibus: ita tamen, ut propter illatam, non vero probatam adulterii accusationem vir iisdem subdatur poenis, quas mulier sustinere debuisset, si talis accusatio probata fuisset.

* Si vir in iisdem aedibus, in quibus cum uxore cohabitat, illam aspernatus cum alia inveniatur in eadem domo conversans, aut in eadem urbe degens in alia domo cum alia muliere perpetuo conversari arguatur, et semel ac bis aut a suis aut ab uxoris parentibus, aut ab aliis quibusdam fide dignis testibus reprehensus tali lascivia haud abstinuerit, liceat mulieri etiam ob hanc caussam matrimonium dirimere datamque dotem recipere cum donatione antenuptiali et pro hac contumelia trientem aestimationis, quam propter nuptias donatio efficit, ex aliis illius bonis ca-

ἀποπέμψεται; πόρνος γάρ, οὐ μοιχὸς ὁ εἰς ἐλευθέραν ἐκπεσὼν ὑπὸ γυναικός.

vir repudiabit? Scortator enim, non adulter est, qui in viduam ab uxore delabitur.

66. Verba [*τὴν κατὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐπιβουλὴν* desunt in H. et Prochiro p. 79. ideoque a me uncinis inclusa sunt.

67. *μοιχίας* H.

68. *ἐγγράψεται* H.

69. *βουλομένῳ* H., ubi secunda manus corrigit *βουλομένει*, sed contra Prochiron p. 79.

70. *τῆς* deest in H., sed contra Prochiron p. 79.

71. Verba, quae uncinis inclusi, desunt in H. et Prochiro p. 79.

72. Pro *εἰ* H. *εἰς* habet.

73. Sic et Prochiron p. 79. *ἔχειν* H.

74. Verba *τῆς περιττευούσης — καὶ τῆς προγάμου δωρεᾶς* desunt in Prochiro p. 79. et H., ideoque a me uncinis inclusa sunt.

75. Reitzius vel hocce *τῶν*, vel quod proxime sequitur, superfluum esse credit. Sed utrumque est in H. et in Prochiro p. 79.

76. Pro *τῆς* H. *τοῖς* habet.

77. *ὑπομένην* H.

78. *αὐτοῦ* H., ut et unus ex codd. Prochiri p. 80. habet.

79. *ἀσελγείας* H.

80. Sic et Prochiron p. 80., *διδομένην* H.

τρίτον μέρος τῆς διατιμήσεως, ἣν[81] ἡ πρὸ γάμου δωρεὰ ποιεῖ, ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν· οὕτω μέντοιγε ὥστε, εἰ παῖδας ἔχει, τῆς χρήσεως μόνης ἀπολαύειν τὴν γυναῖκα τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τῆς ποινῆς τοῦ τρίτου μέρους τῆς τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας ἀπολάβοι[82], τῆς δεσποτείας τοῖς κοινοῖς παισὶ φυλαττομένης· εἰ γὰρ[83] παῖδας μὴ ἔχει ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, ἔχειν αὐτὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ τὴν δεσποτείαν κελεύομεν.

15 Εἰ δέ τις[x] τὴν ἰδίαν[84] γαμετὴν μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτήσῃ χωρίς τινος τῶν αἰτιῶν, αἳ κατὰ τῶν γυναικῶν πρὸς τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἀρκεῖν παρεκελευσάμεθα, γάμου μὲν διάλυσιν ἐκ τούτου γίνεσθαι οὐ βουλόμεθα, τὸν δὲ ἄνδρα τὸν δεικνύμενον χωρὶς τῆς τοιαύτης αἰτίας μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτῆσαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας, τῆς μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν δηλονότι προικὸς τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, διδόναι τῇ γυναικὶ καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὅσον τὸ τρίτον τῆς προγάμου [ἤτοι τοῦ ὑποβόλου][85] ποιεῖ δωρεᾶς.

16 Εἴτε[y] στρατιῶται εἶεν, εἴτε φοιδεράτοι[86] [ἤγουν ὑπόσπονδοι][87], εἴτε σχολάριοι, εἴτε ἄλλοι τινὲς ὑφ᾽ ἑτέραν οἱανοῦν στρατείαν ἔνοπλον καταλεγόμενοι, κελεύομεν, ὁσουσδήποτε ἐνιαυτοὺς ἐν ἐξπεδίτῳ μείνωσιν [ἤγουν ἐν δημοτελεῖ κατασκευάσματι][88], περιμένειν τὰς τούτων γαμετάς, κἂν μὴ γράμματα ἢ ἀπόκρισίν τινα παρὰ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν δέξωνται. Εἰ δέ τις ἐκ τῶν τοιούτων[89] γυναικῶν τὸν ἴδιον ἄνδρα ἀκούσῃ τετελευτηκέναι, οὐδὲ τότε εἰς ἑτέρους ἐλθεῖν γάμους κελεύομεν, εἰ μὴ πρότερον παραγένηται ἡ γυνὴ[90] ἢ δι᾽ ἑαυτῆς ἢ διὰ τῶν ἰδίων γονέων ἢ δι᾽ ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου πρὸς τοὺς χαρτουλλαρίους καὶ ληγάτους[91] καὶ τριβούνους τοῦ ἀριθμοῦ, ἐν ᾧ ταύτης ὁ ἀνὴρ ἐστρατεύετο καὶ ἐρωτήσῃ[92] εἰ ταῖς ἀληθείαις ἐτελεύτησεν ὁ αὐτῇ συνοικήσας, ὥστε ἐκείνους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων καταθέσθαι, εἰ ταῖς ἀληθείαις ὁ ἀνὴρ τετελεύτηκεν αὐτῆς[93], καὶ μεθὸ ταῦτα πράξῃ[94] καὶ ἐπὶ ὑπομνημάτων ἀναληφθέντων ἡ γυνὴ ὑπὲρ τῆς ἰδίας μαρτυρίας ἐκλάβῃ[95], μετὰ ταῦτα κελεύομεν μένειν αὐτὴν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάστημα· ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ παραδρομὴν[96] ἐξεῖναι τῇ αὐτῇ νομίμως συναλλάττειν γά-

x. Est Synopsis XXIX. 2. p. 304. (in Basilicis XXVIII. 7. 7. ed. Heimbach III. p. 228.). — y. H. ἀνα. τὰ αὐτά. Est Prochiron 11. 19. p. 81.

81. ἣν H.

82. Sic H. quod et Soar. coniecit. λάβοι Prochiron p. 81., ἀπολαύοι Reitzius.

83. Sic H. Prochiron p. 81. Apud Reitzium εἰ δὲ est.

84. Haec §. 15. deest in H. M. A. B., sed habetur in regio Soar.

85. Verba ἤτοι ὑποβόλου deesse in regio Soar. monet, desunt etiam in Synopsi p. 304. ideoque a me uncinis inclusa sunt.

pere: ita tamen, ut, si liberos habet, solo rerum usufructu mulier gaudeat, quas ex donatione antenuptiali et poena trientis bonorum mariti acceperit, dominio communibus liberis relicto: si enim ex eodem coniugio liberos non habeat, illam quoque earum rerum proprietatem habere iubemus.

Si suam quis coniugem flagellis aut fustibus verberaverit extra aliquam ex caussis, quas adversus uxores ad dissolvendum matrimonium sufficere iussimus, matrimonii quidem solutionem inde fieri nolumus, sed virum, qui absque tali caussa suam uxorem flagellis aut fustibus verberasse probetur, volumus pro tali contumelia ex alia sua substantia, exemta nimirum uxoris dote, tantum dare mulieri constante etiam matrimonio, quantum triens donationis propter nuptias sive hypoboli efficit.

* Sive milites fuerint sive foederati sive scholares aut alii sub alia qualibet militia armata constituti, iubemus, quotcumque demum annos in expeditione maneant, uxores eorum exspectare, licet nec litteras aut responsum aliquod a maritis acceperint.

* Sed si qua harum mulierem audierit suum obiisse maritum, neque tunc ad novas transire permittimus nuptias, nisi prius mulier vel per se vel per parentes vel per aliam quamlibet personam adierit chartularios et legatos et tribunos numeri, in quo maritus eius militabat, et rogaverit, num revera vir suus obierit, ita ut illi propositis sacris evangeliis sub confectione monumentorum deponant, an re vera coniux eius mortuus sit, et postquam mulier haec fecerit et confecta monumenta pro suo testimonio acceperit, iubemus eam post illa unius anni spatium exspectare, ut post eius decursum illi liceat matrimonium rite contrahere.

86. *φυδεράτοι* H.
87. Verba *ἤτοι ὑπόσπονδοι* desunt in H., neque in Prochiro pag. 81. leguntur, ideoque a me uncinis inclusa sunt.
88. Verba *ἤγουν ἐν δημοτελεῖ κατασκευάσματι* desunt in H. Prochiro p. 81. ideoque a me uncinis inclusa sunt.
89. *τοιούτον* H.
90. Pro *γυνὴ* habet H. *γυναικί.*
91. *λεγαταρίους* H., quod habet et Prochiron p. 81. Correxit Reitzius.
92. *ἐρωτήσει* H.
93. *αὐτῆς τετελεύτηκεν* H.
94. *πράξει* H.
95. *ἐκλάβοι* H.
96. *παραδρομεῖν* H.

μον. Εἰ δὲ παρὰ ταύτην τὴν παρατήρησιν ἡ γυνὴ τολμήσει εἰς ἕτερον ἐλθεῖν γάμον, καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ἀγόμενος αὐτὴν ὡς μοιχοὶ τιμωρείσθωσαν. Εἰ δὲ οἱ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων μεθ᾽ ὅρκου καταθέμενοι μετὰ ταῦτα εὑρεθεῖεν πλαστῶς καταθέμενοι, αὐτοὶ μὲν τῆς στρατείας[97] γυμνούμενοι δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν συνελαθήσονται καταβαλεῖν ἐπ᾽ ἐκεῖνον, ὃν ἐψεύσαντο τετελευτηκέναι· αὐτὸς δὲ ἄδειαν ἐχέτω εἰ βουληθείη, τὴν ἰδίαν γαμετὴν ἀναλαμβάνειν.

97. στρατίας H.

Quod si praeter hanc observationem mulier ad alias audeat venire nuptias, et ipsa et qui eam ducit ut adulteri puniantur.

Sed si qui sub confectione monumentorum cum iureiurando deposuerunt, postea deprehendantur falso deposuisse, ipsi quidem militia exuti decem librarum auri poenam compellentur ei persolvere, quem obiisse mentiti fuerunt. Ipse autem licentiam habeat, si volet, propriam reducendi uxorem.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ[1].

ΤΙΤΛ. Α΄. ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΩΝ.

1 Διαθήκη[a] ἐστι δικαία βούλησις, ὧν τις ἐθέλει μετὰ θάνατον αὐτοῦ γενέσθαι.

2 Ὁ[b] διατιθέμενος ὀφείλει τὸν νοῦν[9], οὐ μὴν τὸ σῶμα ἐῤῥῶσθαι[10].

3 Ὁ[c] ἄῤῥην πληρώσας τὰ ιδ΄. ἔτη διατίθεται· ἡ δὲ θήλεια τὰ ιβ΄.

4 Αἱ[d] διαθῆκαι ἐκ τριῶν νομίμων τὴν σύστασιν ἔχουσιν· ἐκ τοῦ πολιτικοῦ, ἐκ τῶν διατάξεων, ἐκ τοῦ πραίτωρος[11]. Ἐκ μὲν γὰρ τοῦ πολιτικοῦ κατέχεται[12] τὸ παρόντων μαρτύρων μιᾷ ὑφῇ συναπτῶς

a. H. ἀνα. βϊ. λε΄. τϊ. α΄. κεφ. α΄. Est Prochiron 21. 1. p. 122. et Synopsis XXXV. 1. 1. p. 321. Ad marginem regii Soar.: *Διαθήκη Ῥωμαϊκῶς ἐπονομάζεται τεσταμέντουμ, ὅπερ λέγεται ἑλληνικῶς τὸ τῆς γνώμης μαρτύριον.* — b. H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 21. 2. p. 122. et Synopsis l. c. 2. p. 321. — c. H. κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 21. 3. p. 122. et Synopsis l. c. 7. p. 321. In M. A. subiicitur: *ἐν δὲ τῷ ς΄. κεφ. Οὐδεὶς ἐν διαθήκῃ δύναται λέγειν, μὴ κρατεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς νόμους. Οὐ δεῖ γὰρ ἰδιώτου γνώμην ἰσχυροτέραν εἶναι τῶν νόμων. Nemo in suo testamento dicere potest, ne leges in eo valeant. Neque enim decet privati voluntatem potiorem esse legibus.* — d. H. βϊ. λε΄. τϊ. α΄. κεφ. κβ΄. κγ΄. Est Prochiron 21. 4. p. 122. seq.

1. Tota haec libri quinti rubrica deest in C., quia folium excidit; deest et apud Reitzium, habetur in H.

DE TESTAMENTIS ET TUTELIS
LIBER QUINTUS.

TABULA QUINTI LIBRI.

TIT. I. * DE TESTAMENTO HOMINUM SUI IURIS.

* Testamentum est iusta voluntas eorum, quae quis post suam mortem vult fieri.

* Testator mente, non corpore valere debet.

* Mas impletis annis XIV testatur, femina XII.

* Testamenta ex ternis iuribus substantiam acceperunt, ex civili, constitutionum, ac praetoris. Ex civili enim deducitur, quod praesentibus testibus uno contextu continuo testamentum

2. In H. subiicitur *ἐν τούτῳ καὶ περὶ διακατοχῆς.*
3. In H. subiicitur *ἐν τούτῳ καὶ περὶ συνεισφορᾶς περὶ φυσικῶν παίδων περὶ ἀπροίκου γαμετῆς περὶ γαμικῶν καὶ μοναστηρίων.*
3 a. Sic H., ubi et adiicitur: *ἐν τούτῳ καὶ περὶ αἱρετικῶν.* Vide ad V. 10. rubr. et V. 11. rubricam. Apud Reitzium hic titulus deest.
4. Apud Reitzium est *τίτλος ι'.*
5. *λεγάτων* H.
6. Apud Reitzium *τίτλος ια'.*
7. In H. subiicitur: *ἐν τούτῳ καὶ περὶ τόκου καὶ περὶ ἐκποιήσεως ὀρφανικῶν.*
8. Apud Reitzium est *τίτλος ιβ'.*
9. *τονοῦν* H.
10. *ῥρῶσθαι* H.
11. Sic H. Prochiron p. 122.; correxit et Salmasius. *πραιτωρίου* Reitzius.
12. Sic et H. *κατάγεται* Reitzius scripsit, quod est et in Prochiro p. 122. Non opus.

τὴν διαθήκην πληροῦσθαι. Ἐκ δὲ τῶν διατάξεων αἱ τοῦ διατιθεμένου καὶ τῶν μαρτύρων ὑπογραφαί. Ἐκ δὲ τοῦ πραίτωρος[13] αἱ σφραγίδες καὶ ὁ τῶν μαρτύρων ἀριθμός. Πᾶσα δὲ ἡ τοιαύτη παραφυλακὴ διὰ τὸ κακουργίας πάσης ἀπηλλάχθαι τὴν τῶν διαθηκῶν ποίησιν καὶ παντὸς αὐτὰς καθαρεύειν[14] δόλου προστέθειται·[15] ὥστε τὸν διατιθέμενον οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα δηλῶσαι γράφοντα, ὅτι τόνδε ἐνεστησάμην κληρονόμον· τοῦτο δὲ αὐτοῦ μὴ ποιήσαντος[16] ἀνάγκη τοῖς μάρτυσι λέγεσθαι τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα. Ἐπεὶ δὲ εἰρήκαμεν τοὺς μάρτυρας χρῆναι σφραγίδας δὴ[17] ἐπιτιθέναι, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι ἑνὶ δακτυλίῳ δύνανται[18] σφραγίζειν τὴν διαθήκην.

5 *Καὶ ἐν νυκτὶ[19] σφραγίζεται καὶ ὑπογράφεται διαθήκη[20].*

6 *Ἡ[f] δὲ κζʹ. νεαρὰ τοῦ κυροῦ[21] Λέοντος οὕτως[22] φησίν. Ὡς εἴπερ μόνον οἱ μαρτυροῦντες φαῖεν οἰκείαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν διαθήκην, οὐδὲν[23] πλέον ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν[23a], ἀλλὰ βεβαίαν[24] εἶναι καὶ μὴ μόνον, εἰ αἱ σφραγίδες ἐνεδέησαν ἐπικεῖσθαι ἀλλ' εἰ καὶ τῶν μαρτύρων αἱ ὑπογραφαὶ μετὰ τῶν σφραγίδων[25] ἐλλείπουσιν.*

7 *Καὶ[g] ἡ λθʹ. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ[26] περὶ τῆς ἀσφραγίστου διαθήκης παρὰ τοῦ ἄρχοντός φησιν, ὥστε καὶ ἐκ μόνης τῆς ἐκ μαρτύρων ὑπογραφῆς μὴ στερίσκεσθαι[27] πίστεως.*

8 *Ὁ[h] γραφεὺς τῆς διαθήκης καλῶς ἐν αὐτῇ μαρτυρεῖ.*

9 *Ὁ[i] καταδικασθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ οὐ μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ· καὶ ἐὰν ἐν διαθήκῃ ὑπογράψῃ[28], ἄκυρός ἐστιν ἡ διαθήκη.*

10 *Ὁ[k] ἐν ἀσθενείᾳ σώματος παραφρονήσας οὐ διατίθεται ἐν τῇ παραφρονήσει, ἐν τοῖς διαλείμμασι[29] δέ.*

11 *Ἐάν τις[l] πολλὰ εἰπὼν βουλόμενος δὲ καὶ ἕτερα εἰπεῖν διακοπῇ[30] τὴν φωνήν, οὐδὲ τὰ προεκπεφωνημένα ἐνεργά εἰσιν.*

e. Est Prochiron 21. 5. p. 123. — *f.* H. *νεʹ. κζʹ. τοῦ κυροῦ Λέοντος.* Est Novella Leonis 42. — *g.* H. *νεʹ. λθʹ. τοῦ αὐτοῦ.* Est Novella Leonis 82. — *h.* H. Salm. *βϊ. λεʹ. τϊ. αʹ. κεφ. μζʹ. περὶ μαρτύρων.* Est Prochiron 21. 7. p. 123. et Synopsis XXXV. 1. 27. p. 322. — *i.* H. Salm. *ἀνα. βϊ. κηʹ. (καʹ.* Salm.) *τϊ. αʹ. κεφ. ιβʹ. περὶ κεκωλυμένων διατίθεσθαι.* Huc refertur scholium, quod in C. H. statim post §. 9. orationis contextui infertur:

Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν ἐγνωσμένος οὗτος ἦν, ὅτε ὑπέγραψεν, ἐπὶ ταύτῃ τῇ καταδίκῃ, καὶ μὴ λανθάνων. οὐκ ἀκυροῖ τὴν διαθήκην.

Hoc autem fit, si palam fuerit illum, quum subscriberet, condemnatum esse, neque ignoraretur; sed si ignorabatur, non evertit testamentum.

k. H. *βϊ. λεʹ. τϊ. αʹ. κεφ. ιηʹ. καὶ τϊ. γʹ. κεφ. θʹ.* Est Prochiron 21. 8. p. 124. — *l.* H. *βϊ. ρωμ. τϊ. ιδʹ. ιζʹ.* Similiter Salm. C. Est *Πεῖρα* 14. 15.

13. *πραιτωρίου* Gothofr. in Var., sed contra H. et Prochiron p. 123.

14. Sic Salm. correxit, habet et H. et unus liber Prochiri p. 123.

15. *προστέθηται* H.

16. Sic H. Prochiron p. 123., habet et Salm. ex ms. et regius Soar., *ποιοῦντος* Reitzius.

absolvatur. Ex constitutionibus testatoris ac testium subscriptiones.

* Ex praetorio iure sigilla et numerus testium. Universae autem huic observationi, ut testamentorum confectio omni malitia sit immunis et ab omni dolo pura, additum est, ut testator sua manu heredis nomen scriptura exprimat, sese illum instituere heredem. Hoc si non fecerit, necesse est coram testibus nomen heredis nuncupari.

Quum autem diximus, testibus sigilla esse adponenda, scire oportet, quod eodem annulo testamentum obsignare possint.

* Et noctu obsignatur ac scribitur testamentum.

Novella autem caesaris Leonis XXVII sic ait: Ut, etsi testes tantummodo dicant proprium esse hominis testamentum, id non improbetur, sed firmum sit: neque solum, si sigilla omissa sint adponi, sed et testium subscriptiones cum sigillis desint.

Et XXXIX Novella eiusdem de testamento ab iudice non signato ait: ne ex sola testium subscriptione fides ei derogetur.

* Scriptor testamenti in eodem recte testis est.

Adulterii condemnatus in testamento testis non est et si testamento subscipserit, irritum est testamentum.

* Qui in adversa corporis valetudine furit, non testatur in furore, sed in lucidis intervallis tamen.

Si quis multa locutus atque alia etiam locuturus voce defecerit, neque ante dicta erunt efficacia.

17. Sic C. H. Prochiron pag. 123. ἐπεὶ Reitzius.

18. δύναται H.

19. Pro ἐν νυκτὶ H. ἐνυκτῆ habet.

20. διαθήκης H.

21. Pro τοῦ κυροῦ, quod est in H., Reitzius habet καίσαρος. Caeterum Cuiacius initium huius paragraphi sic constituit: νεαρὰ Λέοντος περὶ ἀγράφου διατυπώσεως ἢ τῆς ἤδη γραφείσης.

22. οὕτω H.

23. μηδὲν H.

23 a. μὴ ἀθετεῖσθαι αὐτὴν Cuiacius habet.

24. βαιβαίαν H.

25. Pro σφραγίδων Cui. ἐσφραγισμένων habet.

26. Initium huius §. Cuiacius sic exhibet: νεαρὰ Λέοντος περὶ τῆς ἀσφραγίστου διαθήκης παρὰ τοῦ ἄρχοντος.

27. στερίσκεται H. Caeterum voci πίστεως Cuiacius haec subiicit: ἐκεῖνο μέντοιγε προσεπιθεσπίζομεν, ὡς εἰ τοῦ κριτοῦ ὀλιγωρίᾳ εἰς τὸ ἀσφράγιστον ἡ διαθήκη περισταίη, ποινὴν αὐτῷ τῆς ὀλιγωρίας δυοκαίδεκα λιτρῶν ἔκθεσιν (leg. ἔκτισιν) ἐπιτίθεσθαι. Haec sunt verba Novellae Leonis 82.

28. ὑπογράψει H.

29. Pro διαλείμμασι H. ἐλλείμασι habet, ut et codex Salm.

30. διακοπεῖ H.

τὴν διαθήκην πληροῦσθαι. Ἐκ δὲ τῶν διατάξεων αἱ τοῦ διατιθεμένου καὶ τῶν μαρτύρων ὑπογραφαί. Ἐκ δὲ τοῦ πραίτωρος[13] *αἱ σφραγῖδες καὶ ὁ τῶν μαρτύρων ἀριθμός. Πᾶσα δὲ ἡ τοιαύτη παραφυλακὴ διὰ τὸ κακουργίας πάσης ἀπηλλάχθαι τὴν τῶν διαθηκῶν ποίησιν καὶ παντὸς αὐτὰς καθαρεύειν*[14] *δόλου προστέθειται·*[15] *ὥστε τὸν διατιθέμενον οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα δηλῶσαι γράφοντα, ὅτι τόνδε ἐνεστησάμην κληρονόμον· τοῦτο δὲ αὐτοῦ μὴ ποιήσαντος*[16] *ἀνάγκη τοῖς μάρτυσι λέγεσθαι τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα. Ἐπεὶ δὲ εἰρήκαμεν τοὺς μάρτυρας χρῆναι σφραγῖδας δὴ*[17] *ἐπιτιθέναι, ὀφείλεις εἰδέναι ὅτι ἐνὶ δακτυλίῳ δύνανται*[18] *σφραγίζειν τὴν διαθήκην.*

5 *Καὶ ἐν νυκτὶ*[19] *σφραγίζεται καὶ ὑπογράφεται διαθήκη*[20].

6 *Ἡ*[f] *δὲ κζ'. νεαρὰ τοῦ κυροῦ*[21] *Λέοντος οὕτως*[22] *φησίν. Ὡς εἴπερ μόνον οἱ μαρτυροῦντες φαῖεν οἰκείαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν διαθήκην, οὐδὲν*[23] *πλέον ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν*[23a], *ἀλλὰ βεβαίαν*[24] *εἶναι καὶ μὴ μόνον, εἰ αἱ σφραγῖδες ἐνεδέησαν ἐπικεῖσθαι ἀλλ' εἰ καὶ τῶν μαρτύρων αἱ ὑπογραφαὶ μετὰ τῶν σφραγίδων*[25] *ἐλλείπουσιν.*

7 *Καὶ*[g] *ἡ λθ'. νεαρὰ τοῦ αὐτοῦ*[26] *περὶ τῆς ἀσφραγίστου διαθήκης παρὰ τοῦ ἄρχοντός φησιν, ὥστε καὶ ἐκ μόνης τῆς ἐκ μαρτύρων ὑπογραφῆς μὴ στερίσκεσθαι*[27] *πίστεως.*

8 *Ὁ*[h] *γραφεὺς τῆς διαθήκης καλῶς ἐν αὐτῇ μαρτυρεῖ.*

9 *Ὁ*[i] *καταδικασθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ οὐ μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ· καὶ ἐὰν ἐν διαθήκῃ ὑπογράψῃ*[28], *ἄκυρός ἐστιν ἡ διαθήκη.*

10 *Ὁ*[k] *ἐν ἀσθενείᾳ σώματος παραφρονήσας οὐ διατίθεται ἐν τῇ παραφρονήσει, ἐν τοῖς διαλείμμασι*[29] *δέ.*

11 *Ἐάν τις*[l] *πολλὰ εἰπὼν βουλόμενος δὲ καὶ ἕτερα εἰπεῖν διακοπῇ*[30] *τὴν φωνήν, οὐδὲ τὰ προεκπεφωνημένα ἐνεργά εἰσιν.*

e. Est Prochiron 21. 5. p. 123. — *f.* H. *νε'. κζ'. τοῦ κυροῦ Λέοντος.* Est Novella Leonis 42. — *g.* H. *νε'. λθ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Novella Leonis 82. — *h.* H. Salm. *βι. λε'. τι. α'. κεφ. μζ'. περὶ μαρτύρων.* Est Prochiron 21. 7. p. 123. et Synopsis XXXV. 1. 27. p. 322. — *i.* H. Salm. *ἀνα. βι. κη'. (κα'.* Salm.) *τι. α'. κεφ. ιβ'. περὶ κεκωλυμένων διατίθεσθαι.* Huc refertur scholium, quod in C. H. statim post §. 9. orationis contextui infertur:

Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν ἐγνωσμένος οὗτος ἦν, ὅτε ὑπέγραψεν, ἐπὶ ταύτῃ τῇ καταδίκῃ, καὶ μὴ λανθάνων. οὐκ ἀκυροῖ τὴν διαθήκην.

Hoc autem fit, si palam fuerit illum, quum subscriberet, condemnatum esse, neque ignoraretur; sed si ignorabatur, non evertit testamentum.

k. H. *βι. λε'. τι. α'. κεφ. ιη'. καὶ τι. γ'. κεφ. θ'.* Est Prochiron 21. 8. p. 124. — *l.* H. *βι. ῥωμ. τι. ιδ'. ιζ'.* Similiter Salm. C. Est *Πεῖρα* 14. 15.

13. *πραιτωρίου* Gothofr. in Var., sed contra H. et Prochiron p. 123.

14. Sic Salm. correxit, habet et H. et unus liber Prochiri p. 123.

15. *προστέθηται* H.

16. Sic H. Prochiron p. 123., habet et Salm. ex ms. et regius Soar., *ποιοῦντος* Reitzius.

absolvatur. Ex constitutionibus testatoris ac testium subscriptiones.

* Ex praetorio iure sigilla et numerus testium. Universae autem huic observationi, ut testamentorum confectio omni malitia sit immunis et ab omni dolo pura, additum est, ut testator sua manu heredis nomen scriptura exprimat, sese illum instituere heredem. Hoc si non fecerit, necesse est coram testibus nomen heredis nuncupari.

Quum autem diximus, testibus sigilla esse adponenda, scire oportet, quod eodem annulo testamentum obsignare possint.

* Et noctu obsignatur ac scribitur testamentum.

Novella autem caesaris Leonis XXVII sic ait: Ut, etsi testes tantummodo dicant proprium esse hominis testamentum, id non improbetur, sed firmum sit: neque solum, si sigilla omissa sint adponi, sed et testium subscriptiones cum sigillis desint.

Et XXXIX Novella eiusdem de testamento ab iudice non signato ait: ne ex sola testium subscriptione fides ei derogetur.

* Scriptor testamenti in eodem recte testis est.

Adulterii condemnatus in testamento testis non est et si testamento subscipserit, irritum est testamentum.

* Qui in adversa corporis valetudine furit, non testatur in furore, sed in lucidis intervallis tamen.

Si quis multa locutus atque alia etiam locuturus voce defecerit, neque ante dicta erunt efficacia.

17. Sic C. H. Prochiron pag. 123. ἐπεὶ Reitzius.

18. δύναται H.

19. Pro ἐν νυκτὶ H. ἐνυκτῇ habet.

20. διαθήκης H.

21. Pro τοῦ κυροῦ, quod est in H., Reitzius habet καίσαρος. Caeterum Cuiacius initium huius paragraphi sic constituit: νεαρὰ Λέοντος περὶ ἀγράφου διατυπώσεως ἢ τῆς ἤδη γραφείσης.

22. οὕτω H.

23. μηδὲν H.

23 a. μὴ ἀθετεῖσθαι αὐτὴν Cuiacius habet.

24. βαιβαίαν H.

25. Pro σφραγίδων Cui. ἐσφραγισμένων habet.

26. Initium huius §. Cuiacius sic exhibet: νεαρὰ Λέοντος περὶ τῆς ἀσφραγίστου διαθήκης παρὰ τοῦ ἄρχοντος.

27. στερίσκεται H. Caeterum voci πίστεως Cuiacius haec subiicit: ἐκεῖνο μέντοιγε προσεπιθεσπίζομεν, ὡς εἰ τοῦ κριτοῦ ὀλιγωρίᾳ εἰς τὸ ἀσφράγιστον ἡ διαθήκη περισταίη, ποινὴν αὐτῷ τῆς ὀλιγωρίας δυοκαίδεκα λιτρῶν ἔκθεσιν (leg. ἔκτισιν) ἐπιτίθεσθαι. Haec sunt verba Novellae Leonis 82.

28. ὑπογράψει H.

29. Pro διαλείμμασι H. ἐλλείμασι habet, ut et codex Salm.

30. διακοπεῖ H.

12 *Ὁ[m] κωφὸς καὶ ἄλαλος οὐκ ἀεὶ[31] διατίθεται· ἡ δὲ προγενομένη[32] ἔῤῥωται.*

13 *Οἱ[n] πλανώμενοι[33] ἢ ἀμφιβάλλοντες περὶ τὴν ἑαυτῶν κατάστασιν οὐ διατίθενται.*

14 *Ὁ[o] περιορισθεὶς οὐ διατίθεται, οὔτε ἡ προγενομένη ἰσχύει. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν μεταλλιζομένων[34] καὶ τῶν ξίφει ἢ θηρίοις ὑποβληθῆναι καταδικαζομένων. Τοῦ δὲ ἐξορίστου καὶ τοῦ ἐν φυλακῇ πρὸ τῆς καταδίκης τελευτήσαντος καὶ τοῦ χειροκοπηθέντος ἔῤῥωται ἡ διαθήκη.*

15 *Ὁ[p] ἄσωτος οὐ διατίθεται οὔτε μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ, οὔτε ὁ διὰ φλυαρίαν καταδικασθείς.*

16 *Ἡ[q] ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενομένη διαθήκη οὐκ ἔῤῥωται, κἂν ὑποστρέψῃ[35] ὁ αἰχμάλωτος.*

17 *Ἡ[r] τοῦ αἰχμαλώτου διαθήκη, ὡσανεὶ μὴ γέγονεν αἰχμάλωτος, ἔῤῥωται[36].*

18 *Τῶν[s] αἰχμαλώτων αἱ διαθῆκαι εἰ καὶ γίνονται ἄκυροι, ὅμως εἴτε ὑποστρέψουσι, βεβαιοῦνται διὰ[36a] τοῦ δικαίου τῆς ὑποστροφῆς, εἴτε τελευτήσουσιν ἐκεῖ, διὰ τοῦ νόμου[37] βεβαιοῦνται.*

19 *Καὶ[t] ἡ κέ. νεαρὰ τοῦ κυροῦ[38] Λέοντος περὶ τοῦ ἐξεῖναί φησι*

m. H. *βι. λέ. τι. α'. κεφ. θ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 1. 9. p. 321. Huc refertur scholium, quod legitur etiam in C. H.:

Λέγομεν δὲ περὶ κωφοῦ τοῦ παντελῶς μὴ ἐξακούοντος, οὐ μὴν τοῦ βραδέως ἀκούοντος, αὐτὸς γὰρ διατίθεται· καὶ ἄλαλον πάλιν φαμὲν (Salm. addit *ἐκεῖνον*) *οὐ τὸν βραδέως λαλοῦντα, ἀλλὰ τὸν παντελῶς μὴ λαλοῦντα. Τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ πρόσκειται, ὅτι πολλάκις τις* (male Reitzius *τῆς*) *εἰδὼς γράμματα καὶ πεπαιδευμένος, συμφορᾶς ἐπιγενομένης, τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς γλώττης ἐστερήθη· δύναται δὲ οὖν αὐτὸς διατίθεσθαι. Εἰ δέ τις διαθέμενος νόσου συμβάσης ἢ ἐκ τιμωρίας ἀρχοντικῆς ἢ ἐξ ἄλλης οἱασδήποτε περιστάσεως ἄλαλος καὶ κωφὸς γέγονεν, ἡ προγενομένη διαθήκη τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἔχει.*

Loquimur autem de surdo prorsus non exaudiente, non tardius audiente, hic enim testatur. Et mutum rursus dicimus non tarde loquentem, sed omnino non loquentem. Dictio autem *non semper* addita est, quia saepe quis litteras doctus atque eruditus, superveniente vitio, auditu aut voce privatur: potest hic tamen testari. Sed si quis testatus accidente morbo aut ex supplicio magistratuum aut ex alia quacumque circumstantia mutus et surdus evasit, testamentum ante factum suum obtinet robur.

n. H. Salm. *κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXXV. 1. 16. p. 322. — o. H. *κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm., nisi quod numerum *θ'.* omisit. Est Synopsis l. c. 9. p. 321. — p. H. Salm. *κεφ. ιθ'. τοῦ αὐτοῦ.* l. c. 19. p. 322. Huc refertur scholium, quod in C. est, deest in H.:

Ὧι γὰρ τῶν οἰκείων πραγμάτων ἡ διοίκησις ἀπηγόρευται, οὐδαμῶς ὁ νόμος συγχωρεῖ διατίθεσθαι, πλὴν εἰ μήπω ἐπιστάντος αὐτῷ τοῦ θανάτου ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας τινὰ γενέσθαι διωρίσατο· ἐπ' ἐκείνην γὰρ καὶ μόνην τὴν βούλησιν αὐτοῦ ἰσχὺν ἔχειν θεσπίζομεν· ἡ δὲ πρὸ τῆς ἀσωτίας γενομένη, τουτέστι πρὶν ἡ διοίκησις αὐτῷ τῶν

Cui enim bonorum suorum administratione interdictum est, ius nequaquam testari permittit, nisi morte nondum instante pro animae suae salute quidquam fieri mandarit. In hac enim sola voluntatem eius robur habere volumus. Quam vero ante prodigalitatem, id est antequam ei bonorum administratione interdictum fuit, fecerit.

Surdus ac mutus non semper testantur: testamentum autem ante factum ratum est.

Errantes vel de suo statu dubitantes non testantur.

Deportatus non testatur, neque testamentum antea factum valet. Eadem et de iis, qui in metallum dantur aut ad gladium vel bestias damnati sunt.

Relegati autem et eius, qui in custodia obiit aut cui manus est praecisa, testamentum ratum est.

Prodigus neque testatur neque testis est in testamento, neque ob carmen famosum damnatus.

Factum in captivitate testamentum non valet, etiamsi captivus reversus sit.

Captivi testamentum valet, quasi numquam captivus fuisset.

Captivorum testamenta etiamsi fiant irrita, tamen, sive reversi sint, confirmantur iure postliminii, sive ibi moriantur, lege Cornelia confirmantur.

Et XXV Caesaris Leonis Novella captivis ait licere testamenta

πραγμάτων ἀπαγορευθῇ, βεβαία μένει· εἰ μέντοιγε ἐπὶ μετάνοιαν ἔλθοι καὶ καταγνωσιν τοῦ ἀσώτου βίου, καὶ οὕτω διατίθεται.

firma manet. Quod si tamen poenitentia ductus luxuriosam vitam damnaverit, etiam recte testatur.

q. H. *ἀνα. βї. λε΄. τї. α΄. κεφ. θ΄.* Est Synopsis XXXV. 1. 9. p. 321. Huc refertur scholium, quod est in C., abest ab H.:

Ὅ δέ φασι τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια, τοῦτό ἐστιν· ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις ὢν οὐ καλῶς ἐν (*παρ᾽* regius So.) *αὐτοῖς διατίθεται, καὶ εἰ συμβῇ τοῦτον εἰς τὴν ἡμετέραν ἐλθεῖν πολιτείαν· τὴν δέ γε παρ᾽ ἡμῖν γενομένην διαθήκην ἐῤῥῶσθαι, κἂν ὁ διαθέμενος μετὰ ταῦτα γένηται αἰχμάλωτος· εἴτε γὰρ ὑποστρέψῃ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰχμαλωσίας, ἡ τοιαύτη διαθήκη τὸ βέβαιον ἔχει, εἴτε παρὰ τοῖς πολεμίοις τελευτήσῃ.*

Quod autem haec tria capitula dicunt, huiusmodi est: qui apud hostes est, inter eos haud recte testatur, etiamsi contingat, ut in nostram civitatem redeat: inter nos autem factum testamentum valet, licet testator postmodo captivus fiat: sive enim ex illa captivitate reverterit, huiusmodi testamentum firmitatem obtinet, sive apud hostes moriatur.

r. H. *κεφ. ιβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salmasius. Est Synopsis l. c. 12. p. 322. — s. H. *βї. λθ΄. τї. β΄. κεφ. ϛ΄.* Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXIX. 2. 6. p. 370. — t. H. *νε΄.* Est Novella Leonis 40.

31. Vox *ἀεὶ* est et in H., deest in Synopsi p. 231.

32. Sic H Synopsis p. 321. Quod Reitzius subiicit *διαθήκῃ*, in utroque recte desideratur nec in aliis libris Harmenopuli exstat.

33. *πλανόμενοι* H.

34. *μελλιζομένων* H.

35. *ὑποστρέψει* H.

36. Contius male subiicit *ἐὰν ὑποστρέψῃ*, quod etiam Synopsi p. 322. refutabitur.

36 a. Sic et Synopsis p. 370. *κατὰ* H. Satis absurde.

37. *Κορνηλίου* Cui. Contius subiiciunt, sed contra H. Synopsis p. 370.

38. Sic C. H. *καίσαρος* Reitzius.

τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ[39] διατίθεσθαι καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως, παρουσίᾳ ε΄. ἢ τριῶν μαρτύρων καὶ στέργειν[40] τὰ παρ᾽ αὐτῶν διατιθέμενα· εἰ μήτις τὰ αὐτοῦ πράγματα ἑκὼν ἢ[41] ἄκων βιασθεὶς πρὸς τοὺς πολεμίους χωρεῖν διάθοιτο· τότε γὰρ οὐδαμῶς τὰ δεδογμένα βέβαια ἔσται.

20 *Ἄδειαν*[u] *ἐχέτω ὁ τυφλὸς εἴτε ἐκ γενετῆς εἴτε[42] ἀπὸ νόσου, ἄγραφον διαθήκην ποιεῖν, ἑπτὰ ἢ ε΄. μάρτυρας συγκαλῶν καὶ λέγων τὸν κληρονόμον μετὰ σημείων διὰ τὸ μὴ πλανηθῆναι.*

21 *Διαθήκη*[v] *μυστικὴ οὐ στέργεται, εἰ μὴ δι᾽ οἰκείας ὑπογραφῆς βεβαιώσει αὐτὴν ὁ διαταξάμενος· καὶ διὰ τοῦτό οὔτε γυναῖκες οὔτε ἀγράμματοι μυστικῶς διατάττονται[43].*

22 *Ἡ*[w] *δὲ λε΄.[44] νεαρὰ τοῦ κυροῦ[45] Λέοντος περὶ τοῦ διατίθεσθαι τυφλοῖς ἐξεῖναι[46] καὶ ἀγραμμάτοις[47] καὶ γυναιξὶν οὕτω φησί· ταῖς μυστικαῖς διατυπώσεσιν, ἄν τε τυφλῶν[48] ἄν τε ἑτέρων ὦσι προσώπων, προσεῖναι θεσπίζομεν σύστασιν καὶ τοῦτο προσεπιθεσπίζοντες, ὡς πρὸς[49] τῶν μαρτύρων ἐνόρκιον ἐγκεῖσθαι[50] ὑπογραφὴν καὶ τῶν[51] διατάξεις γραφόντων, ὡς εἴησαν ἀληθῶς ἐκεῖνα[52] γράψαντες, ἅπερ ἀκηκόεσαν αὐτῆς ἐκείνης ὑποφθεγξαμένης[53] τῆς τοῦ διατιθεμένου γλώττης.*

23 *Ἐὰν*[x] *διάθηται ὑπεξούσιος ἢ ἄνηβος ἢ δοῦλος, οὐκ ἔῤῥωται, κἂν ὁ μὲν αὐτεξούσιος ἀποθάνῃ, ὁ δὲ ἔφηβος, ὁ δὲ[54] ἐλεύθερος.*

24 *Εἰ*[y] *καὶ κοινὰ ἔχουσι τὰ πράγματα οἱ ἀδελφοί, ὅμως οὐδεὶς αὐτῶν κωλύεται διατίθεσθαι, εἰς ὃν βούλεται· οὐδὲ ἐμποδίζονται διὰ τὸ ἀδιαίρετα εἶναι τὰ πράγματα.*

25 *Εἴ τις*[z] *γράμματα ἐπιστάμενος μεταξὺ τῶν ἑαυτοῦ παίδων βούλοιτο ποιήσασθαι[55] διατύπωσιν, πρῶτον μὲν αὐτοῖς προγράφειν τὸν χρόνον, εἶτα καὶ τὰ τῶν παίδων ὀνόματα οἰκείᾳ χειρὶ καὶ πρόςγε τοὺς οὐγκιασμοὺς[56], εἰς οὓς γράφει κληρονόμους αὐτοὺς μὴ τοῖς συμβόλοις τὸν ἀριθμὸν σημαινομένους, ἀλλὰ δι᾽ ὅλων[57] γραμμάτων δηλουμένους, ὥστε πανταχόθεν σαφεῖς τε καὶ*

u. H. *βϊ. λε΄. τϊ. α΄. κεφ. β΄.* Salm. *βιβλ. λε΄. τϊ. α΄. κεφ. κ΄.* Est Prochiron 21. 9. p. 124. — v. H. *κεφ. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ μυστικῆς διαθήκης.* Salm. *κεφ. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Ad hunc locum refertur scholium, quod in H. deest, est in C.:

Ἔοικεν ὁ νόμος ἐνταῦθα τῷ παλαιῷ ἔθει ἀκολουθεῖν, καθ᾽ ὃν οὐδεμία γυναικὶ ἐνδεδομένον ἦν ἐν γράμμασιν ὑπογράφειν, καὶ οὓς βούλονται χάρτας δι᾽ ὑπογραφῶν (ὑπογραφῆς alias) *βεβαιοῦν.*

Videtur hoc loco lex vetustum morem sequi, secundum quem nulli mulieri permissum erat in litteris subscribere, et quas vellent chartas per subscriptionem confirmare.

w. H. *νε΄.* Est Novella Leonis 63. — x. H. *κεφ. κγ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. τοῦ αὐτοῦ κγ΄.* Est Prochiron 21. 10. p. 124. — y. H. *κεφ. κδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 21. 11. p. 124. — z. H. *βϊ. λε΄. τϊ. β΄. κεφ. α΄.* Est Prochiron 21. 12. p. 125. Quidam huic capili praescribunt *περὶ μυστικῆς διαθήκης, ὡς ἔοικε, ταῦτα.* Regius Soar. *περὶ μυστικῆς, ὡς ἔοικε ταῦτα διαθήκης φησίν.* Haec vel Reitzius scholiastae tribuit.

facere, et scripto et sine scripto, praesentibus quinque aut tribus testibus, et ab iis ordinata comprobat: nisi quis vel sua sponte vel vi coactus bona sua ad hostes pervenire iusserit: tunc enim quae illi placuerunt, minime rata erunt.

* Caecus, sive a partu sive a morbo, testamenti faciendi habeat facultatem, septem aut quinqoe testibus convocatis, nuncupatoque herede cum indiciis, ne in persona erretur.

Secretum testamentum non admittitur, nisi sua illud subscriptione testator roboraverit. Unde nec mulieres nec illitterati secreto testantur.

Quinta autem et tricesima novella domini Leonis, ut caecis, illitteratis et mulieribus testari liceat, sic ait: Secretis depositionibus, sive caecorum sint sive aliarum personarum, volumus robur inesse et hoc insuper sancientes, ut praeter testium iusiurandum etiam apponatur eorum subscriptio, qui dispositiones scripserunt, sese vere illa scripsisse, quae ab illa ipsa testatoris lingua dictitante audierunt.

* Si filiusfamilias, impubes aut servus testetur, non valet: etiamsi ille sui iuris factus, hic pubes, iste liber moriatur.

* Licet fratres bona habuerint communia, nullus tamen eorum prohibetur testari in cuius velit gratiam: neque impediuntur eo quod res sint indivisae.

* Si quis litterarum sciens inter liberos suos testamentum velit condere, primo quidem ipsis tempus praescribat, deinde et nomina liberorum sua ipsius manu ac praeterea unciarum partitiones, pro quibus eos scribit heredes, non notis numerorum significatas, sed integris litteris manifestatas, ut undique apertae atque indubitatae sint.

39. Sic H. regius Soar. Cui. *αἰχμαμαλώτους* Reitzius, praepositione *ἐν* omissa.

40. Reitzius corrigit *στέργει*.

41. Pro *ἤ* Falk. *εἴτε* habet.

42. Sic H. Prochiron pag. 124. *ἤ* Reitzius.

43. Sic C. H. vetus liber Salm. *διατίθενται* Reitzius.

44. Sic et H. Antea pro numero *λε*'. nescio quid scriptum fuit, quod iam prima manus delevit.

45. Sic H. M. B. *καίσαρος* Reitzius.

46. Vox *ἐξεῖναι* deest in H.

47. *ἀγραμάτοις* H.

48. *τυφλὸν* H.

49. Pro voce *πρὸς* H. *πρὸ* habet.

50. Sic H. Salm. margo Suall. *ἐκθέσθαι* Reitzius.

51. Pro *καὶ τῶν* H. *τῆς* habet. Salm. corrigit *τῶν τὰς*. Non absurde.

52. Pro *ἐκεῖνα* H. *ἐκεῖ* habet.

53. *ὑποφθεξαμένης* H.

54. Verba *ὁ δὲ* desunt in H., sunt autem etiam in Prochiro p. 124.

55. Sic H. Salm. Soar. Cui. *ποιῆσαι* Reitzius, sed contra Prochiron p. 125.

56. *οὐγκιασμοῦ* H.

57. Pro *ὅλων* H. *ὅλλων* habet.

ἀναμφισβητήτους καθεστάναι. Καὶ εἴγε καὶ πραγμάτων βούλοιτο ποιήσασθαι διαίρεσιν ἢ τισι πράγμασι ῥητοῖς ἢ πάσας ἢ τινας τῶν ἐνστάσεων περιστῆσαι, καὶ τὰ τούτων ἐγγραφέτω[58] γνωρίσματα[59], ὥστε τοῖς αὐτοῖς[60] γράμμασι πάντα δηλούμενα μηδεμίαν ἔτι φιλονεικίαν τοῖς παισὶ καταλιμπάνειν. Εἰ μέντοιγε ἢ τῇ γαμετῇ ἢ ἐξωτικοῖς[61] προσώποις βούλεται καταλιμπάνειν[62] ληγάτα, εἰ φιδεϊκόμισσα[63] ἢ καὶ ἐλευθερίας, καὶ ταῦτα οἰκείᾳ[64] χειρὶ γραφόμενα[65] λεγόμενά τε[66] παρὰ τῶν διατιθεμένων ἐπὶ τῶν μαρτύρων, ὡς ἅπαντα ἐφεξῆς τὰ ἐν διατυπώσει[67] κείμενα αὐτοὶ καὶ ἔγραψαν καὶ βούλονται κρατεῖν ἔστω ἰσχυρά· μηδὲν ἐλαττούμενα ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐν χάρτῃ γράφεσθαι τὴν λοιπὴν παρατήρησιν τῶν διαθηκῶν μὴ δεξάμενα· ἀλλὰ τοῦτο μόνον διαταττέτω τὸ τὴν αὐτοῦ δεξιάν τε καὶ γλῶτταν ἔχειν τὴν ἅπασαν ἰσχὺν τῷ χάρτῃ παρεχομένην.

26 *Καὶ*[a] *εἴπερ μέχρι τελευτῆς μείνοι[68] τοῦτο τὸ σχῆμα, οὐδεὶς ὕστερον παρέξει μαρτυρίας, ὡς βουληθέντι τυχὸν τὴν τοιαύτην γνώμην ἀμεῖψαι ἢ ἐναλλάξαι ἤ τι[69] τοιοῦτον ποιῆσαι, ᾧγε ἐξῆν διαῤῥῆξαι τὸ γενόμενον καὶ ἑτέραν ποιήσασθαι βούλησιν, δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην, ἣν προσήκει κρατεῖν· τοῦτο γὰρ ἐφίεμεν αὐτῷ πράττειν, αὐτὸ τοῦτο[70] ῥητῶς ἐπισημαινομένῳ ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἑπτὰ ἢ ε'., ὡς πεποίηται τὴν τοιαύτην βούλησιν, οὐ μὴν κρατεῖν αὐτὴν ἔτι βούλεται, ἀλλ' ἑτέραν ποιήσασθαι καὶ ταῦτα μὲν ἢ ἐν τελείᾳ διαθήκῃ ποιείτω, πάντα τὰ τῶν διαθηκῶν ἐχούσῃ[71] σύμβολα, ἢ ἐν[72] ἀγράφῳ τελείᾳ βουλήσει· ὥστε ἐπ' ἐγγράφῳ βουλήσει ἢ ἀγράφῳ δοκεῖν αὐτὸν τελευτῆσαι, τῶν προτέρων ἀκύρων ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ κατὰ τέλειαν διαθήκην, ἢ βούλησιν διατυπώσεως γινομένων*[b].

27 *Ἐάν τις*[c] *διαθήκην γράψας καταλίπῃ τινὰ κληρονόμον καὶ γράψῃ[73] ἔχειν πράγματα τόσα καὶ τόσα, τινὰ δὲ καταλείψῃ[74] ἀμνημόνευτα, καὶ τῶν ἀμνημονεύτων ἀντιποιεῖται[75] ὁ κληρονόμος. Εἰ*

a. Est Prochiron 21. 12. med. p. 126. seq. — *b*. Hoc loco Falk. Soar. scholium huiusmodi adscripserunt: *σημ. ὅτι* (desunt in Falk.) *εἰ μὴ τελεία γένηται μετὰ ταῦτα διαθήκη εἴτε ἔγγραφος εἴτε ἄγραφος, ἡ προγενομένη τελεία οὖσα ἰσχύει, κἂν ὁσοσδήποτε παρέλθῃ χρόνος* (Soar. *μετὰ τὴν τῆς πρώτης ποίησιν παρέλθοι χρόνος*). In M. A. B. hoc scholium adscriptum est:

(Ὅτι A.) *φιδικόμμισσον ληγάτον ἐστιν, ὅταν ὁ διαθέμενος λέγει τῷ ἑαυτοῦ κληρονόμῳ, παιδὶ τυχόν· παρακαλῶ σε, ὦ παῖ, δὸς τῷ δεῖνι νομίσματα τόσα· καὶ φιδικομμισσάρια ἐλευθερία, τὸ εἰπεῖν τὸν διαθέμενον τῷ κληρονόμῳ· παρακαλῶ σε, ποίησον τόνδε* (*τὸν δεῖνα* M. B.) *ἐλεύθερον.*

Fideicommissum est legatum, quando testator heredi suo verbi gratia filio dicit: rogo te, fili, ut des illi nummos tot. Et fideicommissaria libertas, si testator heredi dicat: Rogo te, ut illum manumittas.

c. H. *βϊ. ῥωμ. τϊ. ιδ'. κεφ. α'.* Salm. *ἀναγν. βιβλίον ῥωμ. τιτλ. ιδ'. κεφ. α'.* Similiter et Soar. et C. Est *Πεῖρα* 14. 1.

* Et si rerum quoque divisionem velit facere aut certis quibusdam rebus aut omnes aut nonnullas institutionum definire, etiam harum signa adscribat, ut iisdem omnia litteris expressa nullum amplius liberis litigium relinquant.

* Quod si aut uxori aut personis extraneis legata vel fideicommissa vel libertates quoque relinquere volet, et haec manu propria scripta atque a testatoribus coram testibus declarata, quod omnia in dispositione consequenter posita et ipsi scripserint et rata esse velint, valida sunto: neque quidquam infirmetur, inde quod in charta videantur scripta, quae aliam testamentorum observationem non complectetur: verum id solum statuat, dextrae suae ac linguae vim eam omnem tribui, quae chartae tribuitur.

* Et si quidem usque ad mortem maneat haec forma, nemo postea testimonium perhibeat, ac si forte illam sententiam mutare aut variare voluisset aut tale quid facere, cui utique factum testamentum corrumpere aliudque condere licebat, quo supremam declararet voluntatem, quam oportet ratam esse. Hoc enim permittimus ei, id ipsum diserte denuntianti coram septem aut quinque testibus, quod tale quidem testamentum fecerit nec tamen obtinere iam velit, sed aliud facere. Et haec quidem vel in perfecto faciat testamento, omnes testamentorum notas habente aut per ultimam sine scriptura voluntatem: ita ut cum scripto aut non scripto testamento mori videatur, superioribus ex nova illius dispositione irritis factis per testamentum perfectum aut voluntatem non scriptam.

Si quis conscripto testamento heredem quem reliquerit ac scripserit, ut sibi res illas et illas haberet, de aliis autem non memoraverit, heres etiam res non memoratas vindicat. Si quis

58. *ἐγραφέτω* H.

59. Pro *γνωρίσματα* H. habet *νομίσματα*, sed contra Prochiron p. 125.

60. Sic H., alias; Salmasius *αὐτοῖς* cancellavit, Reitzius *αὐτοῦ* scripsit, sed contra Prochiron p. 125.

61. Pro *ἐξωτικοῖς* H. habet *ἑτέροις τεσὶν ἐξωτικοῖς*, quod et Salm. habuit.

62. Sic H. Prochiron p. 125. *καταλιπεῖν* Reitzius.

63. *φειδικωμισα* H.

64. *οἰκία* H.

65. *γραφόμενα χειρὶ* H.

66. Pro *τε* H. *ται* habet.

67. *διατυπῶσι* H.

68. Pro *μεῖνοι* H. *μένῃ* habet.

69. Pro *ἦτι* H. *ἦ* habet, sed contra Prochiron p. 125.

70. *αὐτῷ τούτῳ* H.

71. Pro *ἐχούσῃ* H. *ἔχουσι* habet.

72. Pro *ἐν ἀγράφῳ* H. *ἐγράφῳ* habet, alii *ἐγγράφῳ*, Reitzius *ἀγράφῳ*, Prochiron p. 126. *ἐν ἀγράφῳ*.

73. *γράψει* H.

74. *καταλείψει* H.

75. *ἀντιποιηται* H.

δὲ διαθήκην[76] γράφων τις ἐπίτροπον ἐνστήσηται[77] καὶ γράψῃ[78] ἔχειν τάδε καὶ τάδε ἀφεὶς τινα ἀμνημόνευτα, τῶν ἀμνημονεύτων[79] οἱ ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς κληρονομοῦσιν· εἰ μήγε προσθήσει ἐν τῷ τέλει τῆς διαθήκης, ἐάν δέ τίς μοι[80] εὑρεθῇ ἀμνημόνευτος ὕπαρξις, βούλομαι καὶ ταύτην διοικεῖν[81] τὸν ἐμὸν ἐπίτροπον.

28 *Πατὴρ[82] μερίζων ἐν διαθήκῃ τὰ πράγματα τοῖς παισὶν αὐτοῦ, τιθέτω τὰς μερίδας ἢ ποιείτω ἰδικὰς διανεμήσεις καὶ ὑπογραφέσθω ἐν αὐταῖς· ἢ ποιείτω τοὺς παῖδας ὑποσημαίνεσθαι τῇ διανεμήσει· ἐπεὶ οὐδένα τῶν παίδων προχριματίζει.*

29 Εἴ τις[e] ποιήσας[83] πρώτην διαθήκην δευτέραν ποιῆσαι βουληθῇ, μὴ ἄλλως ἀφανιζέσθω ἡ προτέρα, εἰ μή γε πρότερον νομίμως ἡ δευτέρα γένηται[84] διαθήκη, εἰ μὴ ἄρα ἐν τῇ προτέρᾳ διαθήκῃ γραφέντων τούτων, οἵτινες ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν τοῦ διατιθεμένου κληρονομίαν ἤτοι[85] διαδοχὴν[86] ἐλθεῖν οὐκ ἠδύναντο[87], ἐν τῇ δευτέρᾳ βουλήσει ὁ διαθέμενος γράψαι ὥρισεν, οἵτινες ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν τοῦ διατιθεμένου[88] κληρονομίαν καλοῦνται· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ θέματι, εἰ καὶ ἀτελὴς δοκεῖ ἡ δευτέρα γραφή, ἀσθενούσης τῆς πρώτης διαθήκης, τὴν δευτέραν βούλησιν οὐχ ὡς διαθήκην, ἀλλ᾽ ὡς βούλησιν ἀδιαθέτου ἰσχύειν θεσπίζομεν, ἐν ᾗ βουλήσει πέντε μαρτύρων ἐπομνυμένων[89] καταθέσεις ἀρκοῦσιν· οὗτινος μὴ γενομένου, ἰσχύειν τὴν πρώτην διαθήκην, εἰ[90] καὶ οἱ ἐν αὐτῇ γεγραμμένοι δοκοῦσιν ἐξωτικοί.

30 Ἐάν τις[f] ἐν ὑγείᾳ διαθέμενος ὕστερον ἀπεχρήσατο ἑαυτόν[91], οὐ συνειδήσει πταίσματός τινος ἀλλ᾽ ἢ ὡς τὴν ζωὴν ἀποστρεφόμενος ἢ ὑπὸ μανίας ἢ λύπης ἢ πολυημέρου νόσου κατεχόμενος, ἔῤῥωται ἡ διαθήκη αὐτοῦ· εἰ δὲ τῷ[92] τῆς μελλούσης τιμωρίας φόβῳ τῷ ἑκουσίῳ θανάτῳ τὴν κόλασιν[93] προανέτρεψε, βεβαίαν τὴν βούλησιν αὐτοῦ φυλάττεσθαι οἱ νόμοι κωλύουσιν.

31 Ὁ[g] κωλύσας γενέσθαι ἢ ἀλλαγῆναι διαθήκην, ὡς ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος, ἢ ἐν τῇ προτέρᾳ γεγραμμένος ἐκπίπτει τοῦ κλήρου[94] καὶ δημεύεται ὁ κλῆρος δηλονότι.

32 *Οὐ[h] μόνον[95] χρηματικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐγκληματικῶς ἐνάγεται ὁ ἀναγκά-*

e. H. βï. λέ. τï. β΄. κεφ. ιζ΄. Salm. βιβλ. λη΄. τιτλ. β΄. κεφ. ιζ΄. Est Synopsis XXXV. 2. 17. p. 323. In C. hoc loco scholium ascriptum est, quod chimicorum remediorum vi et potestate fere totum deletum est. Incipit autem ab his verbis ἰστέον ὅτι παρ..... οὕτω περὶ του... πολιτεύεται... διαθήκ... — *f*. H. βï. λέ. τï. γ΄. κεφ. β΄. Salm. βιβλ. λη΄. τï. γ΄. κεφ. γ΄. Est Synopsis XXXV. 3. 2. p. 324. — *g*. H. Salm. βι. νέ. τï. α΄. (δ΄. Salm.) κεφ. α΄. καὶ κεφ. ζ΄. Est Synopsis XXXV. 4. 1. p. 327. — *h*. Est scholium Basilicorum XXXV. 4. 4. ed. Heimbach III. p. 553.

76. Pro *διαθήκην* H. *δήκην* habet.
77. *ἐνστήσεται* H.
78. *γράψει* H.
79. Post *τῶν ἀμνημονεύτων* H. subiicit *ἀντιποιεῖται ὁ κληρονόμος· εἰ δὲ δίκην γράφων τις ἐπίτροπος.*
80. Pro *μοι* H. *μὴ* habet.
81. Pro *διοικεῖν* Reitzius vel *ἐκδι-*

vero scripto testamento tutorem instituerit scripseritque, ut illa et illa haberet, aliqua omittens innominata, cognati ab intestato haec innominata consequentur, nisi in fine testamenti adiecerit: si qua bona reperiantur mihi non nominata, volo et ea tutorem meum consequi.

Pater inter liberos suos bona testamento dividens apponito partes aut speciales facito distributiones et subscribat aut ipse aut iubeat liberos partitioni subscribere, quandoquidem neminem liberorum praerogat.

Si quis facto priori testamento aliud condere volet, haud aliter infirmetur prius, nisi postquam alterum testamentum legitime fuerit confectum: praeterquam si in priori eos scripserit, qui ad testatoris hereditatem sive successionem ab intestato venire non poterant, in nova autem voluntate testator eos scribere statuerit, qui ab intestato ad hereditatem eius, qui testamentum fecit, vocantur: hoc enim casu, etiamsi secunda scriptura videatur imperfecta, infirmato superiore testamento, secundam voluntatem non tamquam testamentum, sed ut voluntatem intestati valere iubemus: in qua voluntate quinque testium iuratorum depositiones sufficiunt. Quibus non factis, valebit prius testamentum, etiamsi in eo extranei videantur scripti.

Si quis sanae mentis testatus postmodo manus sibi intulit, non ex conscientia alicuius criminis, sed aut vitam aversatus aut furore vel dolore vel diuturno morbo correptus, testamentum eius valet. Sed si prae futurae poenae metu supplicium voluntaria morte anteverterit, ratam eius voluntatem servari leges vetant.

Qui testamentum prohibuit fieri aut mutari, ut qui ab intestato vocetur aut in priori scriptus sit, privatur hereditate, eaque publicatur.

Non modo civiliter sed etiam criminaliter convenitur, qui

κεῖν vel διεκδικεῖν scribi posse putavit. Sed contra est in Πεῖρα 14. 1.

82. Deest haec §. 28. integra in C. H., defuit et in libro Salmasii.

83. Hoc loco C. H. liber Salmasii interponunt §. 39.

84. γίνεται H.

85. Pro ἤτοι H. habet οἶτοι. Caeterum Salmasius verba πρὸς τὴν τοῦ διατιθεμένου κληρονομίαν ἤτοι διαδοχὴν cancellavit, licet sint in H. et habeantur in Synopsi p. 323.

86. διαδοχεῖν H.

87. ἠδύνατο H.

88. Pro τοῦ διατιθεμένου, quod H. Salm. habet et est in Synopsi p. 323., Reitzius αὐτοῦ legit.

89. ἐπομνημένων H.

90. Vox εἰ deest in H., sed habetur et in Synopsi p. 324.

91. Sic H. regius Soar.; ἑαυτῷ mavult Soar.

92. Pro τῷ H. τὸ habet.

93. κώλασιν H.

94. κληρονόμου H.

95. Deest haec §. 32. in C. H.

ζων τινὰ γράψαι αὐτὸν κληρονόμον· ὡς γάρ φησιν ἡ δ'. διάταξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὁ τοῦτο ποιῶν ἐξορίζεται, καὶ τὸ ἀζήμιόν ποιεῖ τῷ μέλλοντι γραφῆναι κληρονόμῳ.

33 *Ἐὰν*[i] *ἀποδειχθῇ βουληθέντα τὸν διατιθέμενον πλείονας εἰπεῖν κληρονόμους φιμωθῆναι, οὐδὲ οἱ παρ' αὐτοῦ λεχθέντες κληρονομοῦσιν.*

34 *Βασιλέα*[k] *γράψας τις κληρονόμον ἐν διαθήκῃ, ἐξουσίαν ἔχει τὴν διαθήκην αὐτοῦ ταύτην ἐναλλάσσειν καὶ ἀντὶ βασιλέως ἄλλον κληρονόμον γράφειν.*

35 *Ἐὰν*[l] *ὁ διατιθέμενος*[96] *μὴ βούληται*[97] *γνῶναι*[98] *τὰ γεγραμμένα τοὺς μάρτυρας, εἰληθεῖσαν*[99] *ἕως τῶν γεγραμμένων ἢ καὶ σφραγισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ προσφερέτω τοῖς μάρτυσιν, ἵνα ὑπογράψωσι, καὶ λεγέτω τοῖς μάρτυσιν ἰδίαν εἶναι τὴν διαθήκην· λοιπὸν δὲ ἐν ἑνὶ καιρῷ ὑπογραφέτωσαν*[1] *καὶ σφραγιζέτωσαν*[2] *αὐτὴν καὶ κρατείτω ἰσχυρῶς. Οὐ μόνον δὲ ἑπτὰ ἀλλὰ καὶ πέντε παραλαμβανόμενοι μάρτυρες ἔν τε ἐγγράφῳ*[3] *καὶ ἀγράφῳ πάσῃ διαθήκῃ βεβαίαν ταύτην*[4] *παριστῶσιν.*

36 *Ὁ*[m] *μέντοιγε ἐν πολέμῳ πληγεὶς καὶ ἐν ὁδῷ*[5] *περιπατῶν καὶ πρὸς τὸ θανεῖν ἐγγίσας ὁ τοιοῦτος*[6] *οὐ μόνον ἐπὶ τριῶν δύναται διαθήκην*[7] *ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ δύο μόνα παρευρισκόμενα πρόσωπα διὰ τὴν συμβᾶσαν περίστασιν δύνανται τὴν ἐκείνου διαθήκην βεβαίαν παριστάναι.*

37 *Οἱ*[n] *στρατιῶται ἐν στρατοπέδῳ*[8] *διάγοντες τὰς τῆς τελευταίας βουλήσεως διαθέσεις*[9], *οἱῳδήποτε τρόπῳ δύνανται καὶ βούλονται, διατιθέσθωσαν καὶ πρὸς οὓς βούλονται. Εἴ τέ τις αὐτῶν ἐν τῇ ξιφοθήκῃ*[10] *ἢ τῇ ἀσπίδι*[11] *γράμμασι τῷ ἰδίῳ αἵματι ἐρυθραινομένοις σημειώσηται*[12] *εἴτε εἰς τὸν κονιορτὸν τουτέστιν εἰς τὴν γῆν ἐγγράψῃ*[13] *τῷ ξίφει ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἐν τῷ πολέμῳ τῆς ζωῆς τὸν κλῆρον καταλιμπάνει, τὴν τοιαύτην βούλησιν ἰσχυρὰν εἶναι προσήκει.*

38 *Καὶ*[o] *ἡ ἀτελὴς τοῦ στρατιώτου διαθήκη ἔῤῥωται.*

i. H. Salm. *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 21. 14. p. 127. — k. H. *ἀνα. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. — l. H. *βῑ. λε'. τῑ. γ'. κεφ. α', περὶ μυστικῶν καὶ τοῦτο.* Sic et Salm. Est Prochiron 21. 15. p. 127. — m. H. *περὶ στρατιωτικῆς διαθήκης βῑ. λε'. τῑ. κα'. κεφ. ν'.* Similiter Salmasius *περὶ στρατιωτικῆς διαθήκης βῑ. λη'. τῑ. α'. κεφ. ν'.* Est Prochiron 21. 16. p. 128. — n. H. *ἀνα. βῑ. λε'. τῑ. κα'. κεφ. να'.* Salm. *ἀναγν. βῑ. λη'. τῑ. κεφ. να'.* Est Synopsis XXXV. 3. 53. p. 327. — o. H. *βῑ. λε'. τῑ. κα'. κεφ. μη'.* Salm. *βῑ. λη'. τῑ. κα'. κεφ. κα'.* Est Synopsis XXXV. 3. 28. pag. 326.

96. Sic H. et Prochiron pag. 127. *διαθέμενος* Reitzius.

97. Sic H. et Prochiron pag. 127., *βούλοιτο* Reitzius.

quem cogit se scribere heredem. Ut enim quarta huius tituli constitutio dicit, hoc faciens relegatur eumque qui heres scribendus erat, indemnem praestat.

* Si paruerit, testatorem, quum plures vellet nuncupare heredes, obmutuisse, neque qui ab eo nuncupati sunt, heredes erunt.

Si quis principem testamento heredem scripserit, mutandi testamenti facultatem habet aliumque pro principe heredem scribendi.

* Si testator noluerit testes scire, quae scripserit, testamentum convolutum, quousque scripta pertinent, aut etiam obsignatum ab ipso testibus exhibeat, ut subscribant, dicatque testibus, suum esse testamentum. Tum uno eodemque tempore subscribant atque obsignènt, ac valide ratum sit.

Nec septem tantum sed et quinque testes adsumti tum in scripto tum in nuncupativo quolibet testamento firmum id reddunt.

* In bello tamen vulneratus aut in via ambulans et mori periclitans non modo coram tribus testamentum facere potest, sed etiam duae tantum personae, quae propter accidentem circumstantiam ibi inveniuntur, illius testamentum validum possunt reddere.

Milites in castris agentes supremae voluntatis ordinationem, quocumque possunt ac volunt modo et erga quos volunt, faciant.

Et si quis eorum in vagina aut clypeo litteris proprio sanguine rubentibus quid notaverit vel in pulvere id est in humo gladio scripserit, eodem tempore quo in praelio sortem vitae relinquit, huiusmodi voluntatem ratam esse convenit.

Etiam imperfectum militis testamentum valet.

98. Pro γνῶναι H. γνῶμην habet.

99. Sic et Prochiron p. 127. ἠλυθεῖσαν H. regius Soar. Caeterum male Salmasius corrigendum putat ἢ λυθεῖσαν.

1. ὑπογραφείτωσαν H.

2. σφραγιζέσθωσαν H., sed contra Prochiron p. 127.

3. ἐγράφω H.

4. Sic H. vetus liber Salm. Prochiron p. 128. αὐτὴν Reitzius.

5. Pro ὁδῷ quidam habent ὅτι οὗτος.

6. Sic H. Prochiron p. 128. ὅτι οὗτος Reitzius.

7. διαθήκων δύναται H.

8. στρατῶ παίδῳ H.

9. διαθέσῆς H.

10. Pro ξιφοθήκῃ H. ξιφωθήκῃ. Soar. vult ξίφους θήκῃ. Sed contra Synopsis p. 327.

11. ἀσπήδῃ H.

12. σημειώσεται H.

13. ἐγγράψει H.

39 Ἡ[p] προγενεστέρα[14] διαθήκη ἀνατρέπεται ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας τελείας οὔσης, κἂν ἔστιν ἡ πρώτη ἔγγραφος.

40 Ἐάν τις ἀνὴρ ὢν διαλεχθῇ τῇ γυναικὶ καὶ πείσει αὐτὴν γράψαι αὐτὸν κληρονόμον, οὐ δοκεῖ ἀνάγκην ἐπιτιθέναι.

41 Ἐὰν[q] συμβῇ γυναῖκα ἐγκύμονα λουομένην ἐν τῷ βαλανείῳ[15], ἀποθνήσκουσαν ἄγραφον ποιῆσαι διαθήκην παρουσίᾳ τῶν ἴσως εὑρεθεισῶν ἐκεῖσε ἐννέα[16] γυναικῶν ἔῤῥωται· δεχθήσονται γὰρ αὗται εἰς μαρτυρίαν τῶν παρὰ τῆς τελευτώσης[17] ὁρισθέντων.

42 Ὁ[r] κληρονόμος οὐ μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ· ὁ δὲ ληγατάριος καὶ ὁ ἐπίτροπος διδόμενος δύναται.

43 Μὴ[s] ἀναιρείσθω τῇ τῆς δεκαετίας παραγραφῇ ἡ διαθήκη.

44 Οὐδεὶς[t] δύναται γράψας διαθήκην ἑαυτῷ προσγράψαι ληγάτον.

45 Ἡ[u] διάταξις κελεύει, ἵνα εἴ τις τὸ[18] λοιπὸν ἀποκατάστασιν[19] ποιοῖτο[20] τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πρῶτον μὲν φυλάττῃ[21] τῷ παιδὶ τὸ νόμιμον μέρος, οὐ τὸ τέταρτον (τοῦτο γὰρ[22] ἐπηνωρθώσαμεν, πενίαν αὐτοῦ πολλὴν καταγνόντες) ἀλλὰ τὸ τρίτον πάντως ἢ τὸ ἥμισυ κατὰ τὸν[23] τῶν παίδων ἀριθμόν· ἔπειτα καὶ εἰς τὸ λειπόμενον τῆς[24] οὐσίας μέρος, ἐν ᾧ μὴ ἀρκεῖ τὸ νόμιμον μέρος[25] πρὸς προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπίδοσιν εὐσχημόνως καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων ποιότητα μετρουμένης, ἐξῃρῆσθαι[26] καὶ αὐτὸ τῆς ἀποκαταστάσεως[27], καθόσον προστιθέμενον τῷ νομίμῳ μέρει τὴν προῖκα ἢ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν ποιεῖ[28].

46 Τὰ[v] ἐν τῇ διαθήκῃ μὴ νοούμενα ἀντὶ μὴ γεγραμμένων ἐστίν.

p. H. βï. λε'. τï. η'. κεφ. β'. Salm. βï. λη'. τï. κ'. κεφ. α'. Est Prochiron 21. 13. p. 127. — q. H. ῥωμ. τï. ιδ'. κεφ. γ'. περὶ γυναικῶν. Salm. ῥωμ. ascripsit. In C. notatur Ῥωμ. 14. 3. — r. H. βï. λε'. τï. α'. κεφ. κα'. Salm. βï. λη'. τï. α'. κεφ. κα'. Est Synopsis XXXV. 1. 21. p. 322. — s. H. βï. λε'. τï. β'. κεφ. κα'. Salm. βï. λη'. τï. β'. κεφ. κα'. Est Synopsis XXXV. 2. 21. p. 324. — t. H. βï. λε'. τï. ις'. κεφ. μζ'. καὶ ξ'. Sic et Salm. Est Synopsis LX. 41. 49. et 60. p. 350., sed in παραπομπῇ libri XXXV. — u. H. βï. κη'. τï. ιε'. κεφ. ια'. Salm. βï. κα'. τï. ιε'. κεφ. ια'. Est Synopsis XXVIII. 15. 11. p. 284., sed prioribus quidem verbis leviter immutatis. Idem caput V. 9. §. 21. habetur. — v. H. βï. β'. τï. γ'. κεφ. οα'. Similiter Salm., qui ad finem addit κανόνες. Est Synopsis II. 3. 78. p. 20. Huc refertur scholium, quod in H. C. deest:

Τὰ συνιστῶντα τὴν διαθήκην πολλά εἰσιν. Ἔστι δὲ ὁ τῶν ἑπτὰ ἢ ε'. μαρτύρων ἀριθμός, ὃν ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει ἔχειν ἡ διαθήκη· αἱ σφραγίδες τε τῶν ἑπτὰ ἢ ε'. καὶ ἕτερά τινα, καὶ πρὸ πάντων ἡ τοῦ ἐν αὐτῇ γραφομένου κληρονόμου ἔνστασις· κἂν εὑρεθῇ δὲ διαθήκη πάντα τὰ ῥηθέντα παρατηρήματα ἔχουσα, οὐχ εὑρίσκεται δὲ κληρονόμος τις γραφόμενος ἐν αὐτῇ, ἀνίσχυρος καὶ πίπτουσα διὰ τοῦτο ἐστι· τὸ γοῦν παρὸν κέλευμα τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι

Quae testamentum constituunt, multa sunt: primo septem vel quinque testium numerus, quem testamentum necessario habere debet; tum sigilla horum septem vel quinque, et alia quaedam; atque ante omnia heredis scripti institutio: etiamsi enim testamentum reperiatur omnes dictas habens observationes, nullus autem heres in eo scriptus reperiatur, invalidum est adeoque corruit. Praesens itaque praeceptum docet nos, si testamentum re-

* Testamentum prius posteriori perfecto rumpitur, licet prius sit scriptum.

Si quis maritus cum uxore sermocinans ei persuaserit se heredem scribere, non videtur necessitatem imposuisse.

Si eveniat, ut mulier praegnans, dum in balneo lavaret, moribunda nuncupativum faciat testamentum, praesentibus forte novem ibidem inventis mulieribus, valet. Hae enim ad testimonium eorum, quae a moriente statuta fuerunt, admittuntur.

Heres in testamento non testatur: legatarius autem ac tutor datus testari possunt.

Praescriptione decennii testamentum ne rescinditor.

Nemo testamentum conscribens legatum sibi adscribere potest.

Vult constitutio, ut si quis postmodo restitutionem rerum suarum faciat, primo quidem filio legitimam portionem reservet, non quadrantem, (hoc enim correximus, nimiam eius tenuitatem damnantes,) sed trientem omnino aut semissem pro liberorum numero: ac postea in reliqua patrimonii parte, si legitima portio haud sufficiat ad dotem vel propter nuptias donationem reddendam honesteque ac pro qualitate personae metiendam, hoc ipsum quoque de restitutione eximatur, quantum legitimae portioni adiectum dotem vel propter nuptias donationem efficit.

Quae in testamento non intelliguntur, pro non scriptis sunt

ἐὰν εὑρεθῇ διαθήκη ἔχουσά τι ῥῆμα προσκείμενον ἐν αὐτῇ μὴ δυνάμενον νοηθῆναι, ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένου ὅλως τὸ τοιοῦτον ὀφείλει λογίζεσθαι· θεμάτισον δὲ τοῦτο οὕτως· εἶχον ἐγὼ Πέτρους φίλους πολλοὺς καὶ τελευτῶν διαθήκην ἐποιησάμην, καὶ ἐν αὐτῇ οὕτως ἔγραψα· ἐνίστημι κληρονόμον Πέτρον τὸν φίλον μου· πολλῶν οὖν ὄντων αὐ-

periatur dictum aliquod in se continere, quod intelligi non possit, illud omne pro non scripto reputandum esse. Pone huius rei talem casum: habebam multos amicos nomine Petros, et moriens testamentum faciebam, in quo sic scribebam: Petrum amicum meum heredem instituo. Quum hi autem multi sint, nec diserte is designatus,

14. Desunt §§. 40. 41. in H. C. Caeterum §. 40. in utroque libro mss. supra ante §. 29. collocatur. Vide not. 83.

15. *βαλανίῳ* H.

16. *ἐνέα* H.

17. Pro *τελευτώσης* Salm. habet *τελευτησάσης*.

18. Vox *τὸ* deest in H.

19. Sic H. Synopsis p. 284., unde Reitzius restituit. Vulgo *κατάστασιν*.

20. *ποιῆτο* H.

21. *φυλάττειν* H.

22. Pro *γὰρ* H. *καὶ γὰρ* habet, sed contra Synopsin p. 284.

23. Vox *τὸν* deest in H.

24. Vox *τῆς* deest in H.

25. Verba *ἐν ᾧ μὴ ἀρκεῖ τὸ νόμιμον μέρος* desunt in H. propter homoeoteleuton, sed sunt etiam in Synopsi p. 284.

26. *ἐξειρῆσθαι* H.

27. Pro *ἀποκαταστάσεως* H., liber Salm. habent *ὑποστάσεως*, sed contra V. 9. §. 21. et Synopsis p. 284.

28. Pro *δωρεὰν ποιεῖν* H. habet *ποιεῖν δωρεάν*.

47 Τὰ[w] ἐν τῇ διαθήκῃ ἀλλήλοις ἐναντιούμενα οὐκ ἔῤῥωται.

48 Τότε[x] τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ἀποτελέσματα λαμβάνουσιν, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεπίψογον ἐσχήκασιν.

ΤΙΤΛ. Β'. ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΥΠΕΞΟΥΣΙΩΝ.

1 Τὸ[a] πεκούλιον ἐν τοῖς ὑπεξουσίοις ὁρᾶται. Ὅθεν τῶν πεκουλίων τὰ μέν εἰσιν ἰδιόκτητα, τὰ δὲ παγανικά. Καὶ ἰδιόκτητα μέν εἰσιν ὅσα ἰδικῶς τις ἢ ἐξ ἰδίου ἐπιτηδεύματος ἢ στρατείας[1] ἢ βαθμοῦ τοῦ οἱουδήποτε[2] ἢ κλήρου κέκτηται. Παγανικὰ δέ, απερ παρὰ τῶν γονέων αὐτοῖς[3] ὑπηρεσίας λόγῳ καὶ χρείας ἐδόθησαν, ἢ καὶ ἐκ τῶν δοθέντων ἐπεκτήθησαν.

2 Πολλαὶ[b] δὲ διαφοραὶ παγανικοῦ καὶ ἰδιοκτήτου πεκουλίου. Καὶ πρώτη[4] μὲν αὕτη, ὅτι εἰς μὲν τὸ ἰδιόκτητον πεκούλιον ὁ ὑπεξούσιος διατίθεται, εἰς δὲ τὸ παγανικὸν οὐ δύναται, οὐδὲ εἰ[5] ὁ πατὴρ τοῦτο κελεύει. Δευτέρα δὲ διαφορά, ἀγανακτήσας ὁ πατὴρ κατὰ τοῦ ὑπεξουσίου τὸ μὲν παγανικὸν ἀφαιρεῖσθαι δύναται πεκούλιον, τὸ δὲ ἰδιόκτητον οὐκέτι. Τρίτη διαφορά, ἐὰν πολλοῖς ἐποφείλων τις ὑποστῇ διάπρασιν ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ δανειστῶν, τὸ μὲν παγανικὸν τοῦ παιδὸς συνδιαπιπράσκεται πεκούλιον, τὸ δὲ ἰδιόκτητον οὐδαμῶς. Ἔτι[6] καὶ τετάρτη διαφορά, ἐὰν πολλῶν ὄντων τῶν παίδων ὁ πατὴρ τελευτήσῃ[7], συμβῇ δὲ ἐξ αὐτῶν ἕνα παγανικὸν ἔχειν πεκούλιον καὶ ἰδιόκτητον, τὸ μὲν παγανικὸν κοινὸν ἔσται πάντων τῶν ποτε παίδων ὑπεξουσίων, τὸ δὲ ἰδιόκτητον μόνου τοῦ κτησαμένου.

3 Τὰ[c] ἀπὸ μακρᾶς ἀποδημίας καὶ χειμερινῆς καὶ καυσώδους ὁδοιπορίας[8], τουτέστιν ἀπὸ ταξειδίων ἐπιγινόμενα πεκούλια τοῖς ὑπεξουσίοις ἰδιόκτητά εἰσι καὶ δύνανται ἐν τούτοις διατίθεσθαι· εἰ γὰρ κατέβαλον ὑπὲρ αὐτῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν τι, τότε ὀφειλέται[9] εἰσὶν οἱ ὑπεξούσιοι τὸ ἱκανὸν ἀντιδοῦναι αὐτοῖς, καὶ εἰς τὸ λοιπὸν[10] διατίθεσθαι. Ὁμοίως καὶ τὰ ἀπὸ συνεδρίας καὶ συνηγορίας

τῶν, καὶ μὴ ῥητῶς δηλουμένου τοῦ κληρονομῆσαι ὀφείλοντος, ἀνίσχυρός ἐστιν ἡ τοιαύτη γραφὴ καὶ λογιζομένη οὐδέν· καὶ οὐδεὶς ἐκ ταύτης κληρονόμος γενήσεται· κληρονόμου δὲ μὴ ὄντος ἅπαξ ἁπλῶς, ἀσύστατός ἐστιν ἡ διαθήκη καὶ πίπτουσα.

qui heres esse debebat, invalida est haec scriptura ac pro nulla habetur: nec quisquam ex illa heres fit. Ubi ergo heres prorsus non est, testamentum constare non potest, sed corruit.

w. Est Synopsis II. 3. 184. p. 24. — x. H. κεφ. ρ[ι]ζ'. τοῦ αὐτοῦ. Sic et Salm. Est Synopsis l. c. 197. p. 124. — a. H. τοῦ μτίτλου. Salm. τοῦ μου τίτλος, quod ipse interpretatur τοῦ μικροῦ τίτλος. Est Prochiron 22. 1.

Quae in testamento inter se contraria sunt, non valent.

Tunc ea, quae testamento continentur, effectum habent, si et initium inculpatum habuerint.

TIT. II. * DE TESTAMENTO FILIORUMFAMILIAS.

* Peculium in his spectatur, qui in potestate sunt. Unde peculiorum quaedam sunt castrensia vel quasi quaedam pagana. Et castrensia quidem sunt vel quasi, quaecumque quis specialiter ex sua professione aut militia aut qualicumque gradu aut hereditate acquisivit. Pagana autem, quae iis a parentibus ministerii atque usus caussa data sunt aut ex datis acquisita.

* Multae autem peculii pagani et castrensis vel quasi sunt differentiae. Prima est haec, quod de peculio castrensi vel quasi filius testatur; de pagano non potest, nec si pater id iubeat. Altera differentia: indignatus filio pater paganum quidem peculium adimere potest, non item castrense vel quasi.

Tertia differentia: si quis multis obaeratus venditionem a creditoribus suis patiatur, paganum filii peculium simul venditur: at castrense vel quasi nequaquam.

Est etiam quarta differentia: si multos habens liberos pater moriatur, eveniatque ut unus eorum paganum habeat peculium et castrense vel quasi, paganum commune erit omnium quondam filiorumfamilias; castrense vel quasi solius, qui acquisiit.

* Peculia ex longa peregrinatione hibernoque et aestivo itinere, id est expeditionibus, acquisita, sunt castrensia, atque de iis testari possunt. Nam si parentes eorum aliquid pro his exsolverint, debent filiifamilias illis satisfacere, et de reliquo testari.

Similiter quae ex assessione et advocatione nec non omni

p. 129. — *b.* Est Prochiron 22. 2. seq. p. 129. seq. — *c.* H. Salm. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 22. 6. p. 130.

1. στρατίας H.

2. οἰφδήποτε H.

3. Pro αὐτοῖς, quod et in H. et in Prochiro p. 129. est, Salmasius male habet αὐτῆς.

4. Pro πρώτῃ H. πρώτης habet.

5. εἰ deest in H.

6. Pro ἔτι Reitzius ἔστι scribi vult, quod in Prochiro p. 130. legitur.

7. τελευτήσει H.

8. οἰδοπορίας H. satis male.

9. Pro ὀφείλεται H. ὄφειται habet.

10. λεῖπον Cui. et Salm., sed λοιπὸν est in H., legitur etiam in uno codice Prochiri p. 131.

καὶ πάσης ἀξίας καὶ παντὸς ἐπιτηδεύματος αὐτοῖς ἐπικτηθέντα. ἰδιόκτητά εἰσιν.

4 *Τὰ*[d] *πεκούλια τετραχῶς*[11] *[εἰσιν]· ἀπροσπόριστα, παγανικά, καστρένσια*[12] *καὶ ὡσανεὶ καστρένσια*[13]. *Καὶ ἀπροσπόριστα μέν ἐστιν, ὅσα ἐκ μητρικῆς κληρονομίας καὶ πάππων καὶ προπάππων καὶ ἄλλων συγγενῶν μητρόθεν, καὶ τούτων τὴν μὲν χρῆσιν ἔχει ὁ πατήρ, τὴν δὲ δεσποτείαν οἱ παῖδες· τούτοις ὅμοια καὶ τὰ ἀπὸ φιλοτιμίας τυχὸν καὶ καμάτων ἰδίων κτώμενα τοῖς παισί, καὶ ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας, ἐν οἷς οὐκ ἔστι τῷ παιδὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ἄδεια διατίθεσθαι, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῷ πατρὶ προτελευτῶντι· τὴν γὰρ χρῆσιν*
5 *τούτων ἔχει ὁ πατήρ, τὴν δεσποτείαν*[13] *δὲ οἱ παῖδες. Τὰ δὲ παγανικά εἰσιν, ἃ καὶ προσπορίζονται, ὅσα ἐξ αἰτιῶν καὶ πραγμάτων τοῦ πατρὸς προσέλθοι*[14] *τῷ παιδί· ἅπαντα γὰρ ταῦτα τοῦ πατρός εἰσιν· ἔχει δὲ τούτων καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ πατήρ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ*[15] *τούτοις ἄδεια τῷ υἱῷ διατίθεσθαι, ἀλλὰ τῷ πατρὶ*
6 *προτελευτῶντι. Τὰ δὲ καστρένσιά*[16] *εἰσι τὰ ἰδιόκτητα, ἤτοι τὰ ἐκ σιδήρου καὶ ὅπλων περιελθόντα τῷ παιδί, ὧν ἡ χρῆσις καὶ ἡ δεσποτεία τῷ παιδὶ ἁρμόζει, καὶ ἄδεια ἐπὶ τούτοις τῷ παιδὶ διατί-*
7 *θεσθαι καὶ ἐν ὑπεξουσιότητι ὄντι. Τὰ δὲ ὡσανεὶ καστρένσια*[17] *τὰ ἀπὸ δωρεᾶς βασιλικῆς ἢ δεσποινῶν (καὶ οὐδὲ τούτων τὴν χρῆσιν ἢ τὴν δεσποτείαν ἔχει ὁ πατὴρ) καὶ τὰ ἀπὸ κληρονομίας ἀδελφῶν καὶ ἀδελφῆς καὶ τὰ ἀπὸ ἀρχῆς, οἷον ἀνῶναι καὶ τὰ ἀπὸ συνεδρίας καὶ τὰ διδόμενα προστάξει βασιλικῇ σιτηρέσια ἀπὸ τοῦ δημοσίου καὶ ἄδεια τῷ ὑπεξουσίῳ καὶ ὧδε ἐπὶ τοῖς τοιούτοις*[18] *διατίθεσθαι.*

ΤΙΤΛ. Γ΄. ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ.

1 *Ἀπελεύθερος*[a] *λέγεται ὁ πρότερον μὲν δοῦλος, ὕστερον δὲ ἐλεύθερος· ὁ δὲ τούτου ἐλευθερωτὴς*[19] *πάτρων λέγεται.*

2 *Ἡ*[b] *συγγένεια ὄνομά ἐστι γενικόν· διαιρεῖται δὲ εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου· ἀλλ᾽ αὗται μὲν αἱ τρεῖς συγγένειαι ἐπὶ εὐγενῶν*[20] *σκοποῦνται· ἐπὶ δὲ τῶν ἀπελευθέρων ἀνιόντας οὐκ ἴσασιν οἱ ἀρχαῖοι· πῶς γάρ; ὁπότε ἐν δουλείᾳ ἐτέχθησαν· οὔτε τοὺς ἐκ πλαγίου· ὁ γὰρ μὴ ἔχων τοὺς ἀνιόντας, οὔτε τοὺς ἐκ πλαγίου κέκτηται· ἐξ ἐκείνων γὰρ οὗτοι καταλαμβάνονται· μόνην*

d. H. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* — a. H. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Similiter M. A. B. — b. H. *βῑ. μς΄. τῑ. α΄. κεφ. α΄.* Salm. *βῑ. μη. τῑ. α΄. κεφ. α΄.* Est Prochiron 23. 1. p. 131.

11. In C. H. deest vox *εἰσίν*, quam Reitzius hoc loco habet.

12. *καυστρέσια* H.

13. *τὴν δὲ δεσποτείαν* H.

dignitate omnique professione sibi acquisierunt, quasi castrensia sunt.

Peculia quadripartita sunt, adventitia, pagana sive profectitia, castrensia et quasi castrensia.

Et adventitia quidem sunt, quae ex matris aut maternorum avorum proavorumque et similium cognatorum hereditate obveniunt: horumque usum habet pater, proprietatem liberi. His adfinia sunt, quae ex munificentia forte et propriis laboribus liberi adepti fuerunt, item ex caussa nuptiali, de quibus filiofamilias testari non licet, sed nec patri praemorienti: horum autem usum habet pater, proprietatem liberi.

Profectitia, quae contra patri acquiruntur, quae ex caussa et re patris filio accedunt: haec enim omnia sunt patris, habetque eorum et usum et proprietatem pater, neque de his filio facultas est testandi, sed patri praemorienti.

Castrensia porro sunt, quae proprio labore parta sive ferro et armis filio sunt quaesita, quorum et usus et proprietas filio competit: deque his filio, licet in potestate sit, testari licet. Quasi castrensia sunt, quae ex donatione imperatoris aut Augustarum proficiscuntur: horum neque usum neque proprietatem habet pater: item quae ex hereditate fratrum ac sororum nec non ex magistratu veluti annonae, atque ex assessione percipiuntur, denique concessae iussu principis frumentationes ex publico: et potest hic quoque de iis testari filiusfamilias.

TIT. III. * DE TESTAMENTO LIBERTORUM.

Libertus vocatur, qui quondam servus postea liber est: huius vero manumissor patronus dicitur.

* Cognatio nomen est generale: dividitur autem in ascendentes et descendentes et collaterales: sed ternae hae cognationes in ingenuis spectantur, in libertis autem antiqui non agnoverunt ascendentes. Quid enim? quum in servitute sint nati: neque etiam collaterales: nam qui ascendentes non habet, neque collaterales nactus est, quoniam hi ex illis deprehenduntur: solum vero

14. *προσέλθει* H.
15. *οὐδ' ἐπὶ* H.
16. *χανστρίσια* H.
17. *χανστρίσια* H.
18. Pro *ἐπὶ τοῖς τοιούτοις* H. habet *τοῖς τούτοις*.
19. *ἐλευθερωθης* Reitzius.
20. Pro *εὐγενῶν* H. *εὐγένων* habet.

δὲ ἔχουσι τῶν κατιόντων συγγένειαν τουτέστι τῶν συλληφθέντων καὶ τεχθέντων αὐτοῖς παίδων καὶ ἐγγόνων καὶ ἐφεξῆς.

3 Ὅθεν[c] ἐὰν ἀπελεύθερος ἀδιάθετος τελευτήσῃ[21], εἰ μὲν ὕπεστιν αὐτῷ παῖς συλληφθεὶς[22] ἢ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν ἢ πρὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ[23] συνελευθερωθεὶς αὐτῷ ἢ προελευθερωθείς, οὗτος[24] κληθήσεται παρὰ[25] τὸν[26] κλῆρον· τούτου δὲ μὴ ὑπόντος, τὸν πάτρωνα ὁ νόμος[27] ἐπενόησεν. Εἰ δὲ διαθέμενος μηδὲν καταλιπὼν[28] τῷ πάτρωνι ἄπαις ὢν ἢ ἔχων παῖδας ἢ καὶ ἐγγόνους, ἀποκλήρους δὲ αὐτοὺς ποιήσας ἐτελεύτησε καὶ μὴ δυνηθῶσιν οὗτοι οἱ παῖδες ἀνατρέψαι τὴν διαθήκην, τότε ὁ πάτρων τὸ τρίτον μέρος λήψεται, ὥστε ληγάτον ἐκ τούτου[29] μὴ ἀναγκάζεσθαι[30] αὐτὸν[31] καταβαλεῖν.

4 Οὐ[d] μόνον δὲ ὁ πάτρων καὶ ἡ πατρώνισσα καὶ οἱ τούτων κατιόντες κατὰ νόμους καλοῦνται ἐπὶ τὴν τοῦ[32] ἀπελευθέρου κατὰ τὰ εἰρημένα κληρονομίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ πλαγίου αὐτῶν, μέχρι πέμπτου βαθμοῦ. Εἰ δὲ τοῦ αὐτοῦ πάτρωνος ἢ τῆς πατρωνίσσης ἢ δύο πατρώνων ἢ πατρωνισσῶν ἢ καὶ πλειόνων ὕπεισι παῖδες, ὁ ἐγγύτερος τῷ βαθμῷ εἰς τὰ τοῦ ἀπελευθέρου κληθήσεται πράγματα· εἰ δὲ ἑνὸς πάτρωνός εἰσι δύο παῖδες[33], ἄλλου δὲ τρεῖς, εἰς πέντε μερισθήσεται ἡ κληρονομία· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου.

5 Ἀπελευθέρου[e] τελευτῶντος, οἱ κατιόντες πρῶτον[34] καλοῦνται καὶ μετὰ αὐτοὺς[35] οἱ ἀνιόντες τοῦ ἀπελευθέρου καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἐλεύθεροι ὄντες· τούτων δὲ μὴ ὑπόντων, οἱ πάτρωνες εἴτε ἑκόντες[36] ἠλευθερώθησαν εἴτε δι' ἀποκαταστάσεως.

6 Ἀπελεύθερος τελευτῶν ἄπαις, ἐπὶ τοῖς οἰκείοις διατιθέμενος πράγμασι χρεωστεῖ τῷ πάτρωνι ἢ τῷ μέρει αὐτοῦ τὸ τρίτον τῆς οὐσίας αὐτοῦ.

7 Εἰ[f] μὲν ἐλάττονα τῶν ρ'. ιι. ἔχοιεν περιουσίαν οἱ ἀπελεύθεροι, οὐ περιεργάζονται, ἀλλὰ διατίθενται ὡσὰν βουληθῶσιν· εἰ δὲ ὑπὲρ τὰ ρ'.[37] ιι. περιουσίαν ἔχοιεν[38] καὶ διάθωνται[39] ἄπαιδες ὄντες οἱ ἀπελεύθεροι, ἀνάγκην ἐχέτωσαν τὸ τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν καταλιμπάνειν τοῖς πάτρωσι· καλοῦνται δὲ πρὸς μὲν τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν οἵ τε κατιόντες τοῦ πάτρωνος καὶ οἱ ἐκ

c. Est Prochiron 23. 2. p. 132. — d. H. Salm. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 23. 3. p. 132. — e. H. ἀνα. βι. με'. τι. α'. κεφ. ις'. Est Prochiron 23. 4. p. 132. seq. — e. H. ἀνα. βι. με'. τι. α'. κεφ. μς'. Salm. ἀναγν. βι. με'. τι. η'. κεφ. ις'. — f. H. βι. ιζ'. τι. β'. κεφ. μη'. τι. κ'. κεφ. κθ'. καὶ τι. κς'. κεφ. ι'. Salm. βι. ιζ'. τι. β'. κεφ. μζ'. τι. κ'. κεφ. κ'. καὶ τι. κς'. κεφ. ι'. Est Synopsis XLIX. 1. 30. p. 425.

21. τελευτήσει H.

22. Pro συλληφθεὶς H. συλυφθεὶς habet.

23 ἢ καὶ H.

24. οὕτως H.

25. Pro παρὰ Reitzius πρὸς legi vult, sed contra H.

26. Pro τὸν H. τῶν habet.

habent descendentium cognationem, id est conceptorum et natorum ex se liberorum ac nepotum et deinceps.

* Unde si libertus intestatus moriatur, si quidem ei superest filius sive post libertatem sive ante libertatem conceptus cumque ipso manumissus vel etiam antea manumissus, hic ad hereditatem vocabitur. Illo autem non exstante, lex patronum destinavit.

Quod si testatus patrono nihil reliquerit nec liberos habeat aut liberos vel nepotes etiam habens eos exheredaverit et sic moriatur, neque hi liberi testamentum rescindere possint, tunc patronus trientem accipiet, ita ut ex eo ne legatum quidem praestare cogatur.

* Non solum autem patronus et patrona eorumque descendentes secundum leges vocentur ad liberti, prout dictum est, hereditatem, sed eorum etiam collaterales ad quintum usque gradum. Quod si eiusdem patroni vel patronae duorumve patronorum vel patronarum aut plurium quoque liberi exstent, proximus gradu in bona liberti vocabitur. Si unius patroni duo sint liberi, alterius tres, in quinque partes dividetur hereditas: idemque in collateralibus obtinet.

Liberto moriente, descendentes primo vocantur et post eos adscendentes liberti fratresque qui liberi sunt: hisque non exstantibus, patroni, sive ultro manumissi sint sive per fideicommissum.

Libertus sine liberis moriens ubi de suis rebus testatur, patrono vel parti eius trientem bonorum debet.

Si minorem centum solidis substantiam habent liberti, nihil anquirimus, sed testantur prout volunt: sed si maius centum solidis patrimonium habeant et testentur liberti carentes liberis, coguntur patronis bonorum suorum trientem relinquere. Vocantur autem ad hereditatem intestati et descendentes patroni et collaterales, non exstantibus scilicet descendentibus, ad quintum usque

27. *νόμως* H.

28. Pro *καταλιπὼν* H. *κατέλιπε* habet, id quod et Salm. coniecit, sed contra Prochiron p. 132.

29. Verba *ἐκ τούτου* desunt in H., sed habentur etiam in Prochiro p. 132.

30. *ἀναγκάζεται* H., sed contra Prochiron p. 132.

31. Post *αὐτὸν* H. intrudit *ἐκ τούτου*, quae desunt in Prochiro p. 132. Vide notam superiorem.

32. Pro *τοῦ* H. *αὐτοῦ* habet, sed contra Prochiron p. 132.

33. Pro *δύο παῖδες* H. *παῖδας* habet, sed contra Prochiron p. 133.

34. *πρῶτος* H.

35. *μετ' αὐτοὺς* H.

36. Pro *ἐχόντες* Reitzius legi vult *ἐχόντι*.

37. *ἑκατῶν* H.

38. *ἔχειεν* H.

39. *διάθονται* H.

πλαγίου, δηλονότι κατιόντων μὴ ὄντων, μέχρι ε.'[40] *βαθμοῦ· πρὸς δὲ τὴν μέμψιν τῆς διαθήκης ἐπὶ τῷ*[41] *λαβεῖν [τὸ τρίτον]*[42] *μόνοι*[43] *οἱ πάτρωνες καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν καὶ οἱ ἔγγονοι ἕως ε'. βαθμοῦ μόνον· οἱ δὲ ἐκ πλαγίου οὐκ ἔχουσι τὴν ἐναντίωσιν τῆς διαθήκης ἐπὶ τῷ*[44] *λαβεῖν τρίτον, ἐξωτικῶν γραφομένων.*

8 *Οἱ*[g] *τῆς πατρωνίσσης παῖδες*[45] *καὶ πορνογενεῖς*[46] *ὄντες ἔχουσι κατὰ τοῦ ἀπελευθέρου αὐτῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν, οἱ δὲ τοῦ πάτρωνος νόμιμοι ὄντες.*

ΤΙΤΛ. Δ'. ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ.

1 *Ὅσα*[a] *ἔσχεν ὁ ἐπίσκοπος πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς, δωρεῖται καὶ ἐκποιεῖται ὡς θέλει· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ*[1] *διατίθεται εἰς αὐτά· ὅσα δὲ ἐκτήσατο μετὰ τὴν ἐπισκοπήν, τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ διαφέρει, καὶ οὐδὲ διατίθεται εἰς αὐτά, εἰ μὴ ἄρα ἀπὸ γονέων ἢ θείων*[2] *ἢ ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰς αὐτὸν περιῆλθον*[3].

2 *Ὁ*[b] *μέλλων εἰσιέναι εἰς μοναστήριον διατιθέσθω τὰ καθ' ἑαυτὸν πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ· ἐπεὶ προσκυροῦται τῷ μοναστηρίῳ πάντα τὰ αὐτοῦ, κἂν μὴ ῥητῶς φήσειεν εἰσαγαγεῖν αὐτά, καὶ οὐκέτι ἔσται κατ' οὐδένα τρόπον κύριος αὐτῶν.*

3 *Ἡ*[c] *δὲ πρώτη*[4] *νεαρὰ τοῦ καίσαρος*[5] *Λέοντος οὕτω φησίν· εἰ μὲν ὤφθη κατὰ τὸν καιρὸν ὅτε τὴν*[6] *μοναστὴν εἵλετο βίον*[7] *ὁ ἄνθρωπος ἀφιερωσάμενός*[8] *τι τῇ*[9] *ἐκκλησίᾳ, εἶναι αὐτῷ περὶ τῶν ὕστερον κεκτημένων ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην, καθὼς ἂν προαιροῖτο*[10]*, πάντα διοικεῖν, εἰ δὲ μηδὲν ὅλως καταρχὰς τῷ μοναστηρίῳ*[11] *προσενήνεκται, τότε διπλῇ τὴν ὕπαρξιν τέμνεσθαι*[12] *τῶν μερίδων τῆς μὲν διμοιρίας*[13] *συγκεφαλαιουμένης, τῆς δὲ τρίτῳ*

g. H. *βι'. ιζ'. τι'. δ'. κεφ. ις'.* Similiter Salm. Est Basilicorum XLIX. 4. 16. p. 426. — a. Ad marginem H. *τοῦ μουτίτλου.* Salm. et C. M. A. B. *τοῦ μικροῦ τίτλος.* Non credo, quum manifesto interpretes male legerint. Est Prochiron 24. 1. p. 133. — b. H. *τοῦ αὐτοῦ.* Sic et Salm. Est Prochiron 24. 2. p. 133. — c. H. *νεαρά.* Est Leonis Novella 5.

40. *ε'.* deest in H.

41. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

42. Verba *τὸ τρίτον* desunt in H., quae Reitzius ex coniectura interposuit.

43. Sic H. Salm. *μόνον* Vulgo. Correxit et Reitzius.

44. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

45. *παίδαις* H.

46. Pro *πορνογενεῖς* H. habet *προσσογενεῖς.*

1. *καὶ* deest in H., sed habetur in Prochiro p. 133.

2. *θεῖον* H.

3. Post haec in regio Soar. haec subiiciuntur: *ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις πράγματα κινητὰ*

gradum: ad testamenti vero querelam, ut trientem consequantur, soli patroni liberique eorum ac nepotes ad quintum modo gradum: at collaterales contra testamentum agere non possunt ad consequendum trientem, si extranei sint scripti.

Patronae liberi, etiam meretricii adversus libertum suum de inofficioso agunt; patroni vero non nisi legitimi.

TIT. IV. * DE TESTAMENTO EPISCOPORUM AC MONACHORUM.

* Quaecumque episcopus ante episcopatum habuit, recte donat et alienat, prout vult, quin et testatur de iis: quae vero post episcopatum acquisivit, ad ecclesiam pertinent neque de illis testatur: nisi forte a parentibus aut thiis aut fratribus ad ipsum pervenerint.

* Monasterium ingressurus ante ingressum de rebus suis statuat, quandoquidem omnia eius bona monasterio addicuntur, etiamsi non diserte dixerit ea se inlaturum, neque ulla amplius ratione illorum est dominus.

Novella autem prima caesaris Leonis sic ait: Si quidem adpareat, aliquem eo tempore, quo monachicam amplexus est vitam, quidpiam ecclesiae consecrasse, de rebus postea quaesitis liberum prorsus et arbitrarium habeat iudicium, quomodocumque statuere velit. Sed si ab initio nihil omnino in monasterium sit illatum, tunc patrimonium illius bifariam dividatur, una harum partium redigenda ad bessem, altera ad trientem: et ipse monachus, ut

ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνηται ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς οἱῳδήποτε τρόπῳ περιέλθοι, εἰς ἰδίους συγγενεῖς κατά τινα τρόπον μεταφέρειν· εἰς αἰχμαλώτων δὲ ἀνάῤῥυσιν καὶ πτωχῶν ἀποτροφὰς καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς αἰτίας ἢ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας ἐκκλησίας, ἐκ τούτων δαπανῆσαι ἄδειαν ἐχέτωσαν. Sunt haec ex Iustiniani Novella 131. cap. 13. pr., desunt autem in H. et C.

4. Sic H. C. Soar. M. A. B. Cui. Est ubi desit πρώτη. Caeterum hanc §. 3. Salm. H. M. A. B. sequenti §. 4. subiiciunt.

5. κυροῦ H.

6. Pro τὴν H. τὸν habet.

7. βίον εἵλετο H.

8. ἀφειροσάμενος H.

9. Pro τῇ H. τῆς habet.

10. προαιρεῖτο H.

11. μοναστήριον H.

12. Sic Reitzius νέμεσθαι Salmasius, qui verba τῶν μερίδων ad superiorem enunciationem traxit.

13. Pro διμοιρίας H. διμοιρία habet.

μέρει·[14] καὶ διατίθεσθαι μὲν ὥς ποτε δόξει αὐτῷ, περὶ τοῦ διμοίρου[15] τμήματος τὸν μονάζοντα, τὸ τρίτον δὲ ἀποκληροῦσθαι[16] τῷ μοναστηρίῳ.

4 Καὶ[d] ὁ ϛ'. κανὼν[17] τῆς ἐν Τρούλλῳ ἁγίας συνόδου·[18] ὁ μονάσαι βουλόμενος περὶ τῶν ἑαυτοῦ[19] πρώτως[20] διατιθέσθω· μετὰ γὰρ τὸ μονάσαι τῶν αὐτοῦ[21] πάντωμ κυριεύσει τὸ μοναστήριον· εἰ δέ τις μοναχὸς[22] φωραθείη τῶν αὐτοῦ παρυποκρατήσας, αὐτὸς μὲν προσηκόντως[23] ἐπιτιμάσθω, ἐκεῖνο δὲ παρὰ τοῦ προεστῶτος ἢ τοῦ ἐπισκόπου πιπρασκόμενον πτωχοῖς καὶ ἀπόροις διανεμέσθω.

5 Ὅτι[24] εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ ἐπιλέξηται τὴν μοναδικὴν κατάστασιν καὶ εἰσέλθοι εἰς μοναστήριον μὴ πρὸ τῆς εἰσελεύσεως ποιήσας διαθήκην καὶ διατυπώσας περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων, ἀπεντεῦθεν τῆς δεσποτείας τοῦ μοναστηρίου γίνονται τὰ πράγματα, παίδων μὴ ὑπόντων δηλονότι τῷ ἀποκαρέντι· εἰ γὰρ ὕπεισι παῖδες, δίδοται αὐτῷ ἄδεια καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν διαθήκην τε ποιεῖν καὶ τοῖς παισὶ τὰ ἴδια καταλιμπάνειν, πλὴν οὐχὶ πάντα· ἀλλὰ συναριθμοῦντι τὸ ἴδιον πρόσωπον τοῖς παισὶν ἓν αὐτῷ μέρος παρακρατεῖν, ὀφεῖλον τῷ μοναστηρίῳ διαφέρειν καὶ τὰ λοιπά, ἅ φησιν ὁ νόμος.

6 Ὁ[e] ἐπὶ παισὶ[25] μονάσας δύναται καὶ μετὰ τὸ μονάσαι διελεῖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῖς ἰδίοις παισὶ φυλάττων ἑαυτῷ μέρος, ὃ καὶ τῷ μοναστηρίῳ ἁρμόζει. Ἐὰν δὲ ἀδιάθετος τελευτήσῃ[26], τότε οἱ παῖδες αὐτοῦ λήψονται[27] τὸ ἐξ ἀδιαθέτου τουτέστι τὸ φαλκίδιον, καὶ τὸ λοιπὸν δίδοται τῷ μοναστηρίῳ.

7 Ὁ[f] ἀπὸ μοναστηρίου μετιὼν[28] εἰς μοναστήριον ἄλλο ἐκπίπτει τῶν ἰδίων πραγμάτων μηδὲ προσδεχθεὶς[29].

ΤΙΤΛ. Ε'. ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

1 Ταῖς[a] διαθήκαις τρία πάθη παρενοχλεῖ· οἷον ῥῆξις, ἀκυρωσία καὶ ἀτέλεια. Ἀλλ' αἱ μὲν ῥηγνύμεναι ἢ καθόλου ῥήγνυνται[1] ἢ ἐκ μέρους. Καὶ καθόλου μὲν κατὰ ἓξ τρόπους. Καὶ πρῶτος τρόπος ἐστίν, ὅταν τις μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης εἰς υἱοθεσίαν[2] τινὰ λάβῃ[3] καθ' οἱονδήτινα τρόπον τῆς υἱοθεσίας. Δεύτερος, ὅταν μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης ἢ τὸν θάνατον τοῦ διαθεμένου,

d. H. κα. — e. H. τοῦ μου τίτλος. Salm. male τοῦ μικροῦ τίτλος. Est Prochiron 24. 3. p. 134. — f. H. τοῦ αὐτοῦ. Sic et Salm. Est Prochiron 24. 4. p. 134. — a. Est Prochiron 25. 1. seq. p. 135. Ad marginem H. περὶ τῆς καθόλου ῥηγνυμένης διαθήκης ὅτι κατὰ δύο τρόπους ῥήγνυται.

14. Sic H. a secunda manu; prima habuerat μέρος.

15. δημοίρου H.

16. Sic C. H., vetus liber Salm. προσκληροῦσθαι Reitzius.

17. Hanc §. 4. C. iam non in contextu orationis, verum in margine habet a secunda manu adscriptam.

18. Pro τῆς — συνόδου Contius legi vult: τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει πρω-

ei videbitur, de sectione bessali disponat, triens vero addicatur ecclesiae.

Et sextus canon sanctae synodi Trullanae: monachicam ingressurus vitam prius de rebus suis statuat; namque postea omnium eius bonorum potietur monasterium. Quod si quis monachus quidquam ex rebus suis clam reservasse deprehendatur, ipse quidem convenienter puniatur, atque illud a priore aut episcopo venditum pauperibus et egenis distribuatur.

Si quis vir aut si qua mulier monachicam conditionem amplectatur ac monasterium ingrediatur, non facto ante ingressum testamento nec dispositione de suis bonis, iam inde dominium eorum ad ecclesiam pertinent, scilicet si tonsus liberos non habeat: nam hi si exstant, datur ei facultas etiam post tonsionem et testamenti faciendi et sua relinquendi liberis, nec tamen omnia: sed suam connumerans personam cum liberis unam sibi portionem reservet, quae ad monasterium pertinebit. Et reliqua, quae lex statuit.

* Qui liberos habens monasterium ingreditur, potest etiam post ingressum liberis suis patrimonium dividere reservans sibi portionem, quae monasterio competit. Sed si intestatus moritur, tunc liberi partem ab intestato debitam id est Falcidiam capient, et residuum datur monasterio.

* Qui ex monasterio in aliud transit, rebus suis excidit, licet nec recipiatur.

TIT. V. * DE INFIRMATIONE TESTAMENTI.

* Testamentis tria vitia officiunt; vitium scilicet rupti, irriti et imperfecti. Sed quae rumpuntur, aut in totum rumpuntur aut pro parte: et in totum quidem sex modis. Primus est, si quis post factum testamentum aliquem quoquo adoptionis modo adoptet.

Alter, quum post conditum testamentum aut mortem testatoris filius nascitur aut ex praemortuo filiofamilias nepos, etiamsi post

της καὶ δευτέρας ἁγίας συνόδου, quod libris mss. non firmatur.

19. Pro *ἑαυτοῦ* H. *αὐτοῦ* habet.

20. H. *πρότως* habet, sed *πρότερον* Salm. Soar.

21. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτῶν* habet.

22. *μοναχῶς* H.

23. *προσηκότως* H.

24. Haec §. 5. deest in H.

25. Pro *παισὶ* H. *πεσὶ* legit.

26. Pro *τελευτήσῃ* H. *τελευτήσει* habet.

27. *λήψωνται* H.

28. *μετιὸν* H.

29. Sic C. H., liber Salm. Prochiron p. 134. Desunt verba *μηδὲ προσδεχθεὶς* apud Reitzium.

1. *ῥήγνυται* H.

2. *υἱοθεσίαν* H.

3. *λάβοι* H.

υἱὸς τεχθῇ ἢ ἐξ[4] ὑπεξουσίου υἱοῦ θανόντος[5] ἔκγονος, κἂν μετὰ
τοὺς ὁρισθέντας[6] κληρονόμους πρόσκειται ἐν τῇ διαθήκῃ οὕτως,
ἔστωσαν ἀπόκληροι· εἰ μὴ ἄρα ληγατευθῇ ἢ ἐκτρώσῃ[7] ἡ τίκτουσα.
Τρίτος, ὅταν ὁ θετὸς υἱὸς ὑπεξούσιος ὢν οὐ μνημονευθῇ ἐν τῇ
διαθήκῃ. Τέταρτος, ὅταν δευτέρα γένηται διαθήκη κατὰ νόμους· εἴτε
γέγονέ τις[8] ἐν αὐτῇ κληρονόμος εἴτε μὴ γέγονε τῶν πεφυκότων
κληρονομεῖν. Πέμπτος, ὅταν δευτέρα διαθήκη κατὰ νόμους γενομένη
κληρονόμον ἕτερον εἰς ὡρισμένα πράγματα καταστήσῃ μὴ βεβαι-
οῦσα τὰ τῆς πρώτης διαθήκης. Ἕκτος ὅταν στρατιώτου υἱὸς ἐγκυμο-
νούμενος παρ' αὐτῷ ἐν τῇ ποιήσει τῆς διαθήκης ἠγνοήθη· εἰ γὰρ
2 γνοὺς αὐτὸν ἐσιώπησεν, οὐ ῥήγνυται ἡ διαθήκη. Ἐκ μέρους[b] δὲ
κατὰ τρόπους δύο. Καὶ πρῶτος τρόπος ἐστίν, ὅταν ἡ δευτέρα
διαθήκη τὰ μὲν ἐν τῇ α'. βέβαια μένειν διαγορεύῃ[9], ἕτερον δὲ κλη-
ρονόμον εἰς ὡρισμένα πράγματα κατέστησεν·[10] ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὰ
ἐαθέντα, εἰ καὶ μὴ ποιεῖ τὸν[11] φαλκίδιον. Δεύτερος, ὅταν[12] θυγα-
τέρα ὑπεξουσίαν ἔχῃ[13] ἢ ἔκγονον ἢ ἐκγόνην, οὐκ ἔγραψε δὲ αὐτοὺς
κληρονόμους, τότε ἡ μὲν διαθήκη οὐ ῥήγνυται τέλεον, αὐτοὶ δὲ τῇ
κληρονομίᾳ ὑπεισέρχονται· καὶ εἰ μέν ἐστι γραφεῖσα ἡ κληρονομία
εἰς ἐξωτικούς, τουτέστι τοὺς μὴ[14] ὄντας συγγενεῖς, τὸ ἥμισυ οἱ
3 οἰκεῖοι[15] λαμβάνουσιν· εἰ δὲ εἰς οἰκείους, ἐπίσης πάντες. Αἱ[c] δὲ
ἀκυρούμεναι κατὰ δ'. τρόπους γίνονται. Καὶ α'. τρόπος, ὅταν ὁ
διαθέμενος θανάτῳ καταδικασθῇ ἢ ἐξορισθῇ ἢ αὐτεξούσιος ὢν
ἑαυτὸν εἰς υἱοθεσίαν ἑτέρῳ παράσχῃ ἢ ὑπεξούσιος ὢν αὐτεξού-
σιος γέγονε. β'. ὅταν δευτέρας ἐννόμου γραφείσης διαθήκης, τότε
ἡ μὲν α'. ῥήγνυται, ἡ δὲ β'. ἀκυροῦται δι' αἰτίαν τῶν πεφυκότων
κληρονομεῖν· τουτέστιν ὅταν ἀποτάξωνται τὴν κληρονομίαν ἢ
ὅταν προτελευτήσωσι τοῦ διατιθεμένου ἢ ὅταν μετὰ τὴν τελευτὴν
τοῦ διατιθεμένου[16] πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν κληρονομίαν τελευτήσω-
σιν ἢ ὅταν ὑπὸ αἵρεσιν ἐγράφησαν καὶ ἡ αἵρεσις ἠτόνησεν[17]. Τρί-
τος δὲ τρόπος ἐστίν, ὅταν τις δίκην ἔχων πρός τινα[18] τὸν βασιλέα
κληρονόμον ποιήσῃ ἢ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως[19], εἰ μὴ ἄλλως πῶς
κατὰ νόμους κληρονομεῖ αὐτὸν ὁ βασιλεύς· εἰ γὰρ καὶ νόμοις οἱ
βασιλεῖς οὐχ ὑπόκεινται, ἀλλὰ κατὰ νόμους πολιτεύονται. Τέταρ-
τος δὲ τρόπος ἐστίν, ὅταν ἀποσφραγίσας τὴν διαθήκην εἴασεν

b. Ad marginem H. περὶ τῆς ἐκ μέρους ῥηγνυμένης διαθήκης ὅτι κατὰ δύο τρόπους ῥήγνυται. — c. H. περὶ ἀκυρουμένων διαθηκῶν ὅτι κατὰ δ'. τρόπους γίνονται.

4. Vox ἐξ est in H. Prochiro p. 135., deest apud Reitzium.

5. Pro θανόντος H. habet θάνατος.

6. Sic et Prochiron p. 135. ὡρισμένους H. Palatinus Salm.

7. ἐκτρώσει H.

8. Pro τις H. τι habet.

9. διαγορεύει H.

10. Sic et Prochiron p. 136. καταστήσει H.

heredum institutionem sic adscriptum sit in testamento: exheredes sunto: nisi forte quid legatum sit aut puerpera abortum fecerit. Tertius, quando filii adoptivi in potestate adhuc constituti nulla in testamento facta est mentio. Quartus, ubi alterum testamentum fit secundum leges, sive quis ex eo fiat heres sive nullus fiat eorum, qui heredes esse poterant. Quintus, si secundum testamentum iure factum alium heredem ex re certa instituerit nec primum testamentum confirmaverit. Sextus, si miles tempore faciendi testamenti ignoraverit, infantem ex se conceptum esse: nam si id sciens eum praeterierit, testamentum non rumpitur. Pro parte, duobus modis, primusque est modus, quum secundum testamentum praeceperit quidem, ut in priori testamento scripta valeant, sed alium heredem ex certis rebus instituerit: huic enim relicta sufficiunt, licet Falcidiam non expleant. Alter: si filiamfamilias aut nepotem aut neptem habeat, quos heredes non scripsit, tunc testamentum non rumpitur in totum, sed hi hereditatem subintrant: item quando hereditas delata est extraneis, hoc est iis, qui cognati non sunt, sui heredes semissem capiunt; quando suis, omnes ex aequo veniunt. Irrita autem fiunt testamenta quatuor modis: Primus est, si testator capitis condemnetur aut deportetur vel si, cum sui iuris esset, alii sese adoptandum dederit aut si, cum filiusfamilias esset, sui iuris fiat. Alter, quum secundo testamento legitime facto primum quidem rumpitur, sed secundum irritum fit per caussam eorum qui heredes esse poterant id est si hereditatem repudient aut ante testatorem obierint aut post mortem testatoris ante hereditatis aditionem moriantur, aut si sub conditione sint scripti, eaque conditio defecerit. Tertius vero modus est, si quis, litem habens cum aliquo constitutam, principem vel scripto vel non scripto testamento heredem fecerit, nisi alio quo modo princeps secundum leges heres ei fit. Quamquam enim principes legibus non subiacent, attamen secundum leges vivunt. Quartus denique modus est, si quis resignaverit testamentum idque sic siverit: non si dixerit, se nolle id ratum esse. Quae enim secundum leges fiunt, legitime rescindi debent.

11. τὸ H.

12. ὅταν τις H.

13. Pro ἔχῃ H. ἔχει habet.

14. Pro μὴ H. μει habet.

15. οἰκεῖαι H.

16. Verba ἢ ὅταν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ διατιθεμένου desunt in H., nisi fallor, propter homoeoteleuton.

17. ἠτόνησε H.

18. Sic H. Palatinus Salm. Prochiron p. 138. πρός τινα desunt apud Reitzium.

19. Verba ἢ ἀγράφως desunt in H. propter homoeoteleuton. Sunt etiam in Prochiro p. 138.

αὐτὴν οὕτως, ἢ εἶπεν[19a] ὅτι οὐκ ἰσχύειν[20] αὐτὴν βούλομαι· τὰ γὰρ
4 *κατὰ νόμους γινόμενα ἐννόμως ἀνατρέπεσθαι δεῖ. Αἱ[d] δὲ ἀτελεῖς κατὰ ε'. τρόπους γίνονται. Καὶ πρῶτος μὲν τρόπος ἐστίν[21], ὅταν μὴ παρόντων ἑπτὰ ἢ ε'. μαρτύρων, κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα γένηται ἡ[22] διαθήκη. Δεύτερος[23] δέ, ὅταν παρόντων οὐ πάντες ὑπέγραψαν[24]. Τρίτος, ὅταν πάντες μὲν[25] ὑπέγραψαν[26], οὐκ ἐσφράγισαν δὲ πάντες. Τέταρτος, ὅταν ὁ διαθέμενος οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα μὴ γράψας οὐκ ἐμνημόνευσεν ἐπὶ τῶν μαρτύρων. Πέμπτος, ὅταν αὐτεξουσίους[27] ἢ ὑπεξουσίους[28] υἱοὺς ἢ ἐκγόνους ἐξ ὑπεξουσίων παίδων τελευτησάντων ἔχων τις τούτους οὔτε κληρονόμους οὔτε ἀποκληρονόμους ἔγραψε, κἂν τύχῃ[29] αὐτοὺς προτελευτῆσαι· διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐν διαθήκαις ἀνυπόστατα ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἐπιγινομένων ἰσχὺν λαμβάνειν οὐ δύναται.*

5 *Ἐν[e] ἀτελεῖ διαθήκῃ εἴπερ σὺν τοῖς παισὶ καὶ ἐξωτικὸν πρόσωπον διὰ μνήμης γένηται, ὅσον μὲν εἰς τοὺς παῖδας ἔῤῥωται ἡ διαθήκη, ὅσον δὲ εἰς τὸν ἐξωτικόν, οὐκ ἔῤῥωται.*

6 *Ἐὰν[f] υἱὸς ἀμνημόνευτος ἐαθῇ, οὐκ ἔῤῥωται ἡ διαθήκη, κἂν πρὸ τοῦ πατρὸς ἀποθάνῃ, οὔτε ῥήγνυται[30] ἡ προγενομένη ἔχουσα τυχὸν αὐτὸν κληρονόμον.*

7 *Ὁ[g] τικτόμενος ὑπεξούσιος εἰ[31] καὶ ἀτελὴς ᾖ[32], ἀναπνέων μέντοι καὶ ὁ ἐξ ἀνατομῆς ῥήσσει τὴν διαθήκην.*

8 *Ἐὰν[h] ὑπεξούσιος κυοφορούμενος, ἀμνημόνευτος ἐαθεὶς ἐν διαθήκῃ τεχθῇ μέν, φωνὴν δὲ μὴ ἀφήσῃ[33] ἢ ὅλως τέλειος γεννηθῇ[34] ζῶν καὶ ἅμα τῷ πεσεῖν ἐν τῷ ἐδάφει ἐτελεύτησεν ἢ ἐν ταῖς χερσὶ τῆς ἰητρίνης, ῥήγνυσι τὴν διαθήκην. Κυοφορούμενος δέ ἐστιν ὁ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς τεχθείς.*

9 *Τοὺς[i] κυοφορουμένους δεῖ[35] ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ ἢ βαθμῷ ἀποκλήρους ποιεῖν·[36] ἵνα μὴ ἐπαναβαίνοντες[37] ῥήξωσι τὴν διαθήκην.*

10 *Οἱ[k] ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὑπεξούσιοι ἀμνημόνευτοι ἐαθέντες οὐ ῥήσσουσι τὴν διαθήκην.*

d. H. *περὶ διαθήκης ἀτελοῦς ὅτι κατὰ πέντε τρόπους γίνεται.* — e. H. *βϊ. λε'. τϊ. β'. κεφ. ις'.* Salm. *βιβλ. λη'. τϊ. β'. κεφ. ς'.* — f. H. *βϊ. λε'. τϊ. η'. κεφ. ζ'.* Salm. *βϊ. λη'. τϊ. κ'. κεφ. ζ'.* Est Synopsis XXXV. 8. 7. p 342. — g. H. *κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *νεαρὰ κ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXXV. 8. 11. p. 342. — h. H. *βϊ. λε'. τϊ. η'. κεφ. ις'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *βϊ. λη'. τϊ. η'. κεφ. ις'.* Est Synopsis XXXV. 8. 36. p. 342. — i. H. *βϊ. λθ'. τϊ. β'. κεφ. γ'.* Salm. *βϊ. θ'. τϊ. β'. κεφ. γ'.* Est Synopsis XXXIX. 2. 3. p. 369. — k. H. *βϊ. λθ'. τϊ. η'. κεφ. β'.* Similiter Salm.

19a. Pro *ἢ εἶπεν* Reitzius scribi vult *οὐχ εἰ εἶπεν*.

20. *ὑσχύειν* H.

21 Vox *ἐστὶν* deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 138.

22. *ἡ* deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 138.

* Imperfecta fiunt testamenta quinque modis.

* Et primus quidem modus est, si non praesentibus septem aut quinque testibus secundum ea quae a nobis statuta sunt, testamentum fiat.

* Alter autem, si iis praesentibus non omnes subscripserint. Tertius, etsi omnes quidem subscripserint, non tamen omnes signaverint. Quartus, si testator neque nomen heredis propria manu scripserit neque coram testibus declaraverit. Quintus, si quis habens liberos vel emancipatos vel in potestate aut nepotes ex filiisfamilias praemortuis eos neque heredes neque exheredes scripserit, etiamsi accidat, ut praemoriantur propter regulam dicentem: Quae ab initio in testamentis consistere nequeunt, ex postfacto vim capere non possunt.

In testamento imperfecto, si una cum liberis etiam extraneae personae mentio fiat, quod quidem ad liberos attinet, valet testamentum; quod vero ad extraneum, non valet.

Si filius sine mentione praetereatur, testamentum non valet, licet ante patrem moriatur: neque rumpitur anterius ipsum forte heredem habens.

Filius qui in potestate nascitur, etiamsi imperfectus sit, attamen spiret et ex utero caesus rumpit testamentum.

Si filiusfamilias postumus sine mentione in testamento praeteritus nascatur quidem, non autem vocem mittat vel non omnino perfectus nascatur vivus, sed simulac humi prolapsus esset aut in manibus obstetricis moriatur, rumpit testamentum. Postumus autem est, qui post mortem patris nascitur.

Postumos quocumque loco vel gradu exheredare oportet, ut ne agnascentes testamentum rumpant.

Filiifamilias in captivitate agentes sine mentione praeteriti testamentum non rumpunt.

23. *δεύτερον* H.

24. *ὑπέστρεψαν* H., sed contra Prochiron p. 139.

25. *μὲν* deest in H.

26. *ὑπέστρεψαν* H., sed contra Prochiron p. 139.

27. *αὐτεξούσιος* H., sed contra Prochiron p. 139.

28. *ὑπεξούσιος* H., sed contra Prochiron p. 139.

29. *τύχει* H.

30. *ῥύγνυται* H.

31. Pro *εἰ* H. *ἢ* habet.

32. *ἀτελής ἐστιν* Reitzius, sed contra H. Synopsis p. 342.

33. *ἀφείσῃ* H.

34. Sic H. Salm. Synopsis p. 342. *τέλειος γεννηθῇ* Reitzius.

35. *οὐ δεῖ* H. alias, sed nec Synopsis p. 369. *οὐ* habet.

36. *ποιεῖ* H.

37. Pro *ἐπαναβαίνοντες* H. habet *ἐπεμβαίνοντες*, sed contra Synopsin p. 369.

11 Ἡ[l] ἀτελὴς[38] διαθήκη[39] τὴν πρώτην οὐ ῥήσσει, εἰ μὴ στρατιωτική ἐστιν ἤ τις ἐν αὐτῇ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου γέγραπται.

12 Ἡ[m] παράνομος αἵρεσις ἐπικλασθεῖσα υἱῷ ἀκυροῖ τὴν διαθήκην, ὡς μὴ οὖσα ἐξουσιαστική.

13 Ἄκυρος[n] γίνεται[40] διαθήκη, ὅταν τὴν ἐλευθερίαν ὁ διαθέμενος ἀπολέσῃ[41], αἰχμάλωτος γενόμενος ἢ κεφαλικῶς κατακριθείς· ἅμα γὰρ τῇ ψήφῳ ἄκυρος αὐτοῦ ἡ διαθήκη γίνεται. Τοῖς δὲ στρατιώταις καταδικαζομένοις ἀπὸ στρατιωτικοῦ ἐγκλήματος[42] ἐπιτρέπεται στρατιωτικῶς διατίθεσθαι, καὶ ἐὰν βουληθῶσιν[43], ἔῤῥωται ἡ προγενομένη. Τοῦ[o] περιοριζομένου οὐ παραχρῆμα γίνεται ἄκυρος· ἀλλ' ὅταν ὁ βασιλεὺς τὸ γεγονὸς ἀποδέξηται· τότε γὰρ ὑφίσταται τὴν τῆς καταστάσεως ἐναλλαγήν.

ΤΙΤΛ. ϛ'. ΠΕΡΙ ΜΕΜΨΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΩΣΕΩΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

1 Γονεῖς[a] καὶ παῖδες καὶ ἀδελφοὶ κινοῦσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν, οὐ μὴν καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς· ὡς πλαστὴν δὲ καὶ οὗτοι διαβάλλουσιν.

2 Οἱ[44] μὲν ἀνιόντες καὶ κατιόντες κατὰ παντὸς προσώπου κινοῦσι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν ἀπόκληροι γενόμενοι ἢ μὴ τὸ νόμιμον ἔχοντες μέρος, εἰ μήπως ἀχάριστοι πρὸς τὸν διαθέμενον ὤφθησαν· οἱ δὲ ἐκ πλαγίου, ἡνίκα μόνον αἰσχρὸν ἐπέχωσιν οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι πρόσωπον, ἡνίοχοι τυχὸν ὄντες ἢ μῖμοι ἢ κυνηγοὶ ἢ ἀπὸ αἰσχρᾶς μίξεως ἐγνωσμένοι.

3 Ὁ[b] κινήσας τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν καὶ ἡττηθεὶς ἐκπίπτει τοῦ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῷ καταλειφθέντος·[45] δημεύεται γάρ.

4 Ὁ[c] παρὰ γυναικὸς υἱοθετηθεὶς καὶ παραμεληθεὶς οὐ κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν· γυνὴ γὰρ παρὰ κέλευσιν βασιλέως οὐχ υἱοθετεῖ.

5 Ὅτι[d] πενταετίᾳ ἀναιρεῖται ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις, οὐκ ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ διατιθεμένου τοῦ χρόνου τρέχοντος, ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ κληρονόμος ὑπεισῆλθε τῇ κληρονομίᾳ.

l. H. βι. λθ'. τι. β'. κεφ. β'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXIX. 2. 2. p. 369. — *m.* H. βι. λε'. τι. β'. κεφ. ιε'. Salm. λε'. β'. ιη'. Est Synopsis XXXV. 11. 15. p. 333. — *n.* H. βι. λθ'. τι. β'. κεφ. ϛ'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXIX. 2. 6. p. 370. — *o.* H. ἀνα. τὰ αὐτά. Est Synopsis l. c. p. 370. — *a.* H. ἀνα. βι. λθ'. τι. α'. κεφ. α'. καὶ δ'. καὶ .. Salm. ἀναγν. βι. λθ'. τι. α'. α'. καὶ δ'. καὶ μγ'. Prior pars §. 1. habetur in Synopsi XXXIX. 1. 1. p. 367. — *b.* H. ἀνα. κεφ. ζ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. ἀνα. κεφ. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXXIX. 1. 7. p. 368. — *c.* H. κεφ. ιδ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis l. c. 20. 4. p. 368. — *d.* H. κεφ. κγ'. τοῦ αὐτοῦ. θεμ. δ'. Salm. βι.

Testamentum inperfectum non rumpit prius, nisi sit militare aut si quis in eo scriptus sit, qui ab intestato seccessurus erat.

Improba conditio filio iniuncta testamentum infirmat tamquam non potestativa.

Irritum fit testamentum, si testator libertatem amittat sive captus ab hostibus sive morti adiudicatus: una enim cum sententia testamentum fit irritum. Militibus tamen ob delictum militare damnatis militariter testari licet: et si velint, anterius testamentum ratum est.

Deportàti testamentum non statim infirmatur, sed postquam princeps factum comprobaverit: nam tunc capitis deminutionem patitur.

TIT. VI. DE QUERELA INOFFICIOSI ET BONORUM POSSESSIONE CONTRA TABULAS.

Parentes ac liberti et fratres de inofficioso agunt testamento, non item ceteri cognati: ut falsum tamen etiam hi arguunt.

Adscendentes quidem ac descendentes adversus quemlibet de inofficioso agunt, si exheredati sint aut legitimam non habeant, nisi se forte ingratos adversus testatorem praebuerint. Ex transverso autem tunc solum, si heredes scripti turpem personam sustineant, quia forte aurigae aut mimi aut bestiarii aut ex turpi coitu oriundi sunt.

Qui de inofficioso querelam instituens vincitur, amittit quod testamento ei relictum fuerat, idque publicatur.

A muliere adoptatus ac praeteritus de inofficioso agere nequit: mulier enim citra principis iussum non adoptat.

Quinquennio perimitur querela inofficiosi, tempore non a testatoris morte currente, sed ex quo heres hereditatem adiit.

κγ΄. τοῦ αὐτοῦ. θεμ. δ΄. Sumptum est ex scholio Synopseos p. 369. cum contextu orationis XXXIX. 1. 23. (ad marginem νγ΄.) 4.

38. ἀτελεῖς H.

39. διαθήκην H., sed contra Synopsin p. 369.

40. ἡ διαθήκη H., sed contra Synopsin p. 370.

41. ἀπολέσει H.

42. Hoc loco H. male intrudit ἐπιτρέπεται στρατιωτικοῦ ἐγκλήματος, quae habent superiorum repetitionem.

43. μὴ βουληθ. H., sed contra Synopsin p. 370.

44. Deest §. 2. in H. et in regio Soar.; in C. iam non in contextu orationis, sed ad marginem scholii loco ascripta est.

45. καταλιφθέντος H.

6 Ὁ[e] αἰτῶν τὴν κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντίωσιν ἐκπίπτει τῶν λεγατευθέντων αὐτῷ[46] καὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ δωρηθέντων· εἴτε αὐτῷ ταῦτα κατελείφθη εἴτε τινὶ τῶν προσποριζόντων αὐτῷ.

7 Διακατοχή[f] ἐστι δίκαιον τοῦ ἐξεῖναι κρατεῖν τὴν οὐσίαν ἢ τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος. Κινεῖται δὲ παρὰ μὲν τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν ἐντὸς ρ΄. ἡμερῶν, παρὰ δὲ τῶν κατιόντων[47] ἐντὸς ἐνιαυτοῦ.

ΤΙΤΛ. Ζ΄. ΠΕΡΙ ΚΩΔΙΚΕΛΛΟΥ.

1 Ἐὰν[a] ποιήσῃ[1] τις διαθήκην καὶ παραλίπῃ τινὰ ἅπερ ἤθελεν ἐν αὐτῇ γράψαι, καὶ ὕστερον ἐνθυμηθῇ ταῦτα, τότε γράφει χαρτίον ἄλλο διαλαμβάνον περὶ ὧν ἐπελάθετο ἐν τῇ διαθήκῃ εἰπεῖν· καὶ λέγεται τοῦτο κωδίκελλος, ἤγουν[2] μικρὸν χαρτόπουλλον[3] ἢ βιβλίδιον· ὡς τοῦ μὲν κώδικος τὸ ὁλόκληρον βιβλίον[4] δηλοῦντος καὶ τὸν ἀκέραιον[5] χάρτην, τοῦ κωδικέλλου σημαίνοντος τὸ μικρότερον.

2 Γίνεται[b] πολλάκις καὶ χωρὶς τοῦ ποιῆσαι διαθήκην κωδίκελλος· ὁπόταν γὰρ διά τινα αἰτίαν, τυχὸν καιρὸν ἀνεπιτήδειον ἢ σπουδήν, οὐ θέλει ἢ οὐ δύναταί τις τελείαν διαθήκην ποιῆσαι καὶ περὶ τῶν προσόντων αὐτῷ καθολικῶς[6] διατάξασθαι, περὶ τῶν ἀναγκαίων ἰδικῶς[7] γράφει, καὶ καλεῖται καὶ τοῦτο κωδίκελλος.

3 Κωδίκελλός[c] ἐστιν ἐλλιποῦς[8] ἐν διαθήκῃ[9] γνώμης[10] τοῦ διατιθεμένου ἀναπλήρωσις. Διαφορὰ δὲ διαθήκης καὶ κωδικέλλου, ὅτι ἐν τῇ διαθήκῃ μὲν καὶ κληρονόμον[11] καὶ ἀποκληρονόμον ἔξεστι γράφειν καὶ ληγάτα καὶ ἐλευθερίας καὶ ἐνστάτους καὶ ὑποκαταστάτους· ἐν δὲ τῷ κωδικέλλῳ οὔτε κληρονόμον οὔτε ἀποκληρονόμον. Ἔνστασίς[d] ἐστιν[12] ἡ πρώτη θέσις[13] τῆς κληρονομίας, τουτέστιν[14] ὁ φύσει πρῶτος βαθμὸς τοῦ κληρονόμου. Ὑποκατάστασις

e. H. βῖ. λε΄. τῖ. η΄. κεφ. ιγ΄. Salm. λη΄. κ΄. ιγ΄. Est Synopsis XL. 2. 13. p. 371. — f. H. et liber Palatinus Salm. περὶ διακατοχῆς ἀνα. βῖ. λε΄. (Salm. λη΄.) τῖ. κζ΄. (Salm. ιζ΄.) κεφ. γ΄. Est Synopsis XL. 1. 3. p. 370. — a. H. ἀναγν. στοιχεῖον κ΄. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Similiter Salm. et codd. M. A. B., nisi quod habent τὸ κ΄. στοιχεῖον. — b. H. βῖ. λϛ΄. τῖ. α΄. κεφ. γ΄. Similiter Salm. — c. H. βῖ. λϛ΄. τῖ. α΄. κεφ. α΄. Salm. λγ΄. α΄. α΄. Est Prochiron 29. 1. et 2. p. 157. Principium huius §. 3. usque ad verba ἀναπλήρωσις est etiam in Synopsi XXXVI. 1. 1. p. 350. — d. H. σημ. τῖ. ϛ΄. Est Prochiron 29. 3. p. 157.

46. Pro αὐτῷ H. αὐτῶν habet, sed contra Synopsin p. 371.

47. Pro κατιόντων H. ἀνιόντων habet, quod et alii libri habent. Reitzius reposuit κατιόντων ex Synopsi p. 370. et I. 3. §. 31., ubi eadem occurrunt.

Qui bonorum possessionem contra tabulas petit, legata et mortis sibi caussa donata perdit, sive ipsi haec sint relicta sive personae, per quam ipse acquirat.

Bonorum possessio est ius, quo patrimonium ac bona defuncti detinere licet.

Petitur autem a cognatis collateralibus intra centum dies, ab adscendentibus vero aut descendentibus intra annum.

TIT. VII. DE CODICILLO.

Si quis testamentum fecerit et aliqua praetermisit, quae in eo scribere volebat, ac postea recordatus fuerit, tunc aliam conscribit chartulam, quae comprehendat ea quae in testamento oblitus erat dicere, idque vocatur codicillus, sive parva chartula vel libellus; quasi codice totum librum indicante et integram chartam et codicillo minorem significante.

Codicillus saepe quoque fit, licet testamentum non sit factum. Quum enim quis propter aliquam caussam, veluti ob tempus inopportunum aut properationem aut nolit aut non possit testamentum perfectum condere et de facultatibus suis generaliter statuere, specialiter de rebus necessariis scribit: hoc et ipsum vocatur codicillus.

* Codicillus est deficientis in testamento voluntatis suppletio. Differentia testamenti et codicilli haec est, quod testamento et heredes et exheredes scribere licet et legata et libertates et institutiones et substitutiones, in codicillo neque heredem neque exheredem. Institutio est prima hereditatis propositio, id est gradus natura primus heredis: substitutio vero translatio hereditatis ad alium ob primi heredis defectum idque ex testatoris praescri-

Cuiacius voluerat *ἀνιόντων ἢ κατιόντων*. Non male.

1. *ποιήσει* H.
2. Pro *ἤγουν* H. *ἢ ὡς* habet.
3. *χαρτόπουλον* H.
4. *βιβλίδιον* H.
5. Pro *ἀκέραιον* H. *ἀκαίρεον* habet.
6. *καθολικῶς* deest in H.
7. *εἰδικῶς* H.
8. *ἐλλειπους* H.
9. Pro *ἐν διαθήκῃ* H. *διαθήκης* habet, quod est et in Synopsi p. 350., sed contra Prochiron p. 157. et regium Soar.
10. *γνώσσης* H.
11. Sic H. Prochiron p. 350. *κληρονόμους* Reitzius.
12. Haec pro scholio habuit Mercerus, sed contra H. librum Salm. et codd. M. A. B. et Prochiron p. 157.
13. *θέσης* H.
14. Verba *τουτέστιν — ἐπὶ ἕτερον τῆς κληρονομίας* desunt in H., sed habentur et in Prochiro p. 157.

δὲ ἡ ἐξ ἀποτυχίας τοῦ πρώτου κληρονόμου ἐπὶ ἕτερον τῆς κληρονομίας μετάθεσις[15], *ἐκ διορισμοῦ τοῦ κληροδοτοῦντος*[16] *οἷον ὡς*[17] *εἴ τις εἴποι· ἔστω μοι ὁ*[18] *δεῖνα κληρονόμος, εἰ δὲ μή, ἔστω*[19] *ὁ δεῖνα.*

4 *Οἱ*[e] *πρὸ τῆς διαθήκης κωδίκελλοι οὐκ ἰσχύουσιν, εἰ μὴ βεβαιωθῶσιν ἐν αὐτῇ ἢ μεταγενεστέρῳ κωδικέλλῳ*[20] *ἢ ἄλλως ἀποδειχθῇ ὁ διαθέμενος βουληθεὶς αὐτοὺς ἐῤῥῶσθαι.*

5 *Τῷ*[f] *κωδικέλλῳ ἀρκοῦσι μάρτυρες πέντε, εἰ κατὰ τύχην ἦλθον, μόνον ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ καιρῷ τῶν μελλόντων γράφεσθαι προσκαλείσθωσαν εἰς ἀκρόασιν καὶ τὰ ἐν τῷ κωδικέλλῳ γραφόμενα ἀκουέτωσαν.*

6 *Κυοφορουμένου*[g] *ἐπιτικτομένου αἱ διαθῆκαι ῥήγνυνται, οὐ μὴν οἱ κωδίκελλοι.*

ΤΙΤΛ. Η'. ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ.

1 *Οἱ*[a] *κληρονόμοι ἢ ἔνστατοι ἢ ὑποκατάστατοι λέγονται. Ἡ*[1] *δὲ ὑποκατάστασις ἢ ἁπλῆ ἐστιν, ὡς τὸ εἰπεῖν ἐὰν μὴ κλορονομήσῃ ὁ δεῖνα, ἔστω*[2] *ὁ δεῖνα*[3] *κληρονόμος· ἢ διπλῆ, οἷον εἴτε κληρονομήσας εἴτε μὴ κληρονομήσας ὁ δεῖνα ἄνηβος ἀποθάνῃ, ἔστω κληρονόμος ὁ δεῖνα.*

2 *Ὁ*[b] *κληρονόμος ἢ κληρονόμος οὕτω κατονομάζεται ἢ φιδεϊκομισσάριος λέγεται· οἷον εἰπέ τις, κληρονομείτω με ὁ Γεώργιος, πλὴν οὐχ ἵνα αὐτὸς ἕως τέλους τὸν βίον μου κληρονομήσῃ*[4], *ἀλλ' ἵνα κυβερνήσῃ*[5] *καὶ διασώσῃ*[6] *καὶ ἀποσώσῃ*[7] *αὐτὸν ὡς γνησίῳ μου κληρονόμῳ τῷ Θεοδώρῳ*[8], *τότε γοῦν ὁ μὲν Θεόδωρος φιδεϊκομισσάριος λέγεται καὶ τὸ δίμοιρον τῆς καταλειφθείσης οὐσίας κληρονομεῖ· ὁ δὲ Γεώργιος κληρονόμος καλεῖται καὶ τὸ τρίτον τῆς κληρονομίας λαμβάνει.*

3 *Πολλοὺς*[c] *βαθμοὺς ὑποκαταστάσεων δυνατὸν ποιεῖν, καὶ ὕστερον δοῦλον ἀναγκαῖον καὶ αὐτοὺς ἀλλήλοις*[9] *καὶ ἑκάστῳ ἕνα καὶ πολλοὺς ἑνὶ καὶ ἕνα πολλοῖς.*

4 *Αἱ*[d] *χάριν ἀμειβόμεναι ἐνστάσεις οὐκ ἐῤῥωνται· οἷον Πέτρος*

e. H. Salm. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXXVI. 1. 2. p. 350. — f. H. *κεφ. τὸ αὐτό.* Salm. *κεφ. η'. τὸ αὐτό.* — g. H. *ἀναγν. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm., nisi quod numerus *η'.* legi non potuit. In uno ex codd. Meermani est numerus *π'.*, in altero *η'.* — a. H. *βϊ. λε'. τϊ. ι'. α'.* Similiter Salmasius. Est Prochiron 30. 1. p. 158. — b. H. Salm. *ἀνα. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* — c. H. *βϊ. λε'. τϊ. κεφ. λδ'.* Salm. *λη'. ι'. λδ'.* Est Synopsis XXXV. 10. 34. p. 330. — d. H. *ἀνα. βϊ. λε'. τϊ. θ'. κεφ. νς'.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 9. 54. p. 329.

15. Sic H. Prochiron p. 157. *κατάθεσις* Reitzius.

16. Sic et H. et Prochiron p. 157. In H. ab initio scriptum fuit *κληρονομοῦντος*.

ptione: exemplii gratia si quis dicat: ille mihi heres esto; si non, ille erit.

Codicilli ante testamentum facti non valent, nisi aut eo con firmati fuerint aut posteriori codicillo aut alias probetur, voluisse testatorem eos esse ratos.

In codicillo quinque testes sufficiunt, si forte fortuna venerint, dummodo uno eodemque tempore quo sunt conscribendi, ad audiendum advocentur et quae in iis scripta sunt, audiant.

Postumo nato testamenta rumpuntur, codicilli non item.

TIT. VIII. DE HEREDIBUS.

* Heredes aut instituti aut substituti dicuntur. Substitutio autem vel simplex est, ut si dicamus: si ille heres non erit, ille heres esto; vel duplex, veluti: sive ille heres erit aut non erit, sed impubes moriatur, ille heres esto.

Heres aut simpliciter heres vocatur, aut fideicommissarius, veluti dixit quis: Georgius mihi heres esto, verum non ita ut ad finem vitae bona mea hereditario iure teneat, sed ea administret, tueatur et conservet Theodoro, ut genuino heredi meo. Tunc igitur Theodorus vocatur fideicomissarius et bessem relicti patrimonii iure hereditario capit, Georgius vero heres appellatur et trientem hereditatis accipit.

Plures substitutionum gradus fieri possunt et postremo servus necessarius substitui, iidemque sibi invicem et singulis singuli et multi uni et unus multis.

Institutiones gratiam captantes non valent: velut Petrus, ex

17. ὡς deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 157.

18. ᾧ H.

19. ἔστω μοι H., sed μοι deest et in Prochiro p. 157.

20. Pro κωδικέλλῳ H. habet δικέλῳ.

1. οἱ H.

2. ἔσται H., sed contra Prochiron p. 158.

3. Verba ὁ δεῖνα desunt in H., sed habentur et in Prochiro p. 158.

4. κληρονομήσει H.

5. κυβερνήσει H.

6. διασώσει H.

7. Verba καὶ ἀποσώσῃ desunt in H.

8. Sic H. Θοεδώρῳ Reitzius.

9. Sic H. Synopsis p. 330. ἀλλήλους Reitzius.

ἐξ ὅσου μέρους γράψῃ[10] με κληρονόμον, ἔστω μου κληρονόμος. Αἱ δὲ εἰς τὸν παρελθόντα χρόνον συγκείμεναι ἐνστάσεις·[11] οἷον ἐξ ὅσου μέρους ἔγραψέ με Πέτρος κληρονόμον, ἐκ τοσούτου ἔστω μου[12] Παῦλος[13] κληρονόμος. Οὐ μόνον δὲ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ διαθεμένου[14], ἀλλὰ καὶ εἰς ἕτερον γίνεται ἡ χάριν ἀμειβομένη ἔνστασις· οἷον ἐὰν Πέτρος γράψῃ[15] Παῦλον κληρονόμον, ἔστω μου κληρονόμος.

5 Οἱ[e] κατιόντες κἂν ἄῤῥενες κἂν θήλειαι ὦσι, προτιμῶνται τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου. Ἐὰν[f] εἷς τῶν παίδων κληρονομήσῃ τοῦ ἰδίου γονέως, προσπορίζει τῷ ἑαυτοῦ πάππῳ τὴν χρῆσιν τῶν πορισθέντων. Ἐὰν[g] πάππος τελευτήσῃ ἐπὶ υἱῷ καὶ ἐγγόνοις ἀπὸ ἄλλου παιδός, οἱ ἔγγονοι ὑπεισέρχονται τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου γονέως καὶ ἅμα τῷ υἱῷ τουτέστι τῷ ἰδίῳ θείῳ κληρονομοῦσιν αὐτόν· λαμβάνοντες εἴ τι[16] ἔμελλε[17] λαμβάνειν[18], εἰ περιῆν ὁ πατὴρ αὐτῶν, κἂν ἄῤῥενες κἂν θήλειαι ὦσιν, εἴτε ὑπεξούσιοί εἰσιν εἴτε αὐτεξούσιοι.

6 Κατιόντων[h] μὴ[19] ὑπόντων[20] προκαλοῦνται[21] οἱ ἀνιόντες τῶν ἐκ πλαγίου πάντων χωρὶς τῶν ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων φύντων ἀδελφῶν. Ἰστέον[i], ὅτι ἐπὶ τῶν ἀνιόντων[22] προτιμᾶται ὁ ἐγγύτερος τῷ βαθμῷ[23] τοῦ μὴ[24] πλησιάζοντος, κἂν θῆλυ πρόσωπον εἴη. Εἰ γὰρ εἰσι πάντες τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ὁμοῦ καλοῦνται εἰς τὴν[25] κληρονομίαν καὶ ἐξίσης αὐτοῖς ἡ κληρονομία δοθήσεται· ὥστε τὸ μὲν ἥμισυ λαμβάνειν πάντας τοὺς πρὸς πατρὸς ἀνιόντας, ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι· τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἥμισυ τοὺς πρὸς μητρὸς ἀνιόντας, ὅσουςδήποτ' ἂν αὐτοὺς εὑρεθῆναι συμβαίη.

7 Μητρὸς[k] τελευτησάσης ἐπὶ ἀνήβῳ θυγατρὶ εἰ ἀποθάνοι μετὰ δέκα ἓξ ἡμέρας ἢ ἐλάττους ἢ καὶ πλείονας ἡ κόρη, παραπέμπεται ἐπὶ τοὺς κληρονόμους αὐτῆς τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον.

8 Ἐν[l] τῷ δικαστῇ ἔστιν ὁρίσασθαι τὸν χρόνον τῆς διασκέψεως· ὥστε μέντοι μὴ ἐλαττῶσαι τὰς ἑκατὸν ἡμέρας· ἔσθ' ὅτε δὲ μὴ ἀρκοῦντος τοῦ πρώτου χρόνου δίδοται καὶ[26] ἕτερος· τοῦτο δὲ ἀπὸ μεγάλης αἰτίας.

e. H. βι. με'. τι. γ'. κεφ. η'. Salm. μη'. γ'. η'. Est Prochiron 30. 2 p. 158. — f. H. Salm. ἀναγν. τὰ αὐτά. Est Prochiron 30. 3. p. 158. — g. H. ἀναγν. τὰ αὐτὰ. Est Prochiron 30. 4. p. 159. — h. H. Salm. τὰ αὐτά. Est Prochiron 30. 5. p. 159. — i. H. τὰ αυτά. Est Prochiron l. c. usque ad verba εἰς τὴν κληρονομίαν. — k. H. βι. λε'. τι. ιη'. κεφ. α'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXV. 18. 1. p. 335. — l. H. βι. λε'. τι. ιγ'. κεφ. ϛ'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 13. 1. p. 335.

10. γράψει H.

11. Augustinus hoc loco ἔῤῥωνται repeti vult. Non opus.

12. Pro ἔστω μου H. μου ἔστω μου habet, sed contra Synopsin p. 330.

13. Vox Παῦλος deest in H., sed habetur et in Synopsi p. 330. Sed et in H. secunda manus ad marginem adscripsit Παῦλος.

qua parte heredem me scripserit, heres mihi sit. Quae vero in praeteritum tempus conceptae sunt institutiones, valent, veluti ex qua parte Petrus me scripsit heredem, ex eadem Paulus mihi heres esto. Non solum autem in personam testatoris, sed et in aliam captatoria confertur institutio: velut, si Petrus Paulum scripserit heredem, mihi heres esto.

* Descendentes, sive mares sint sive feminae, adscendentibus et collateralibus praeferuntur. Si quis liberorum suo parenti heres exstiterit, usumfructum quaesitorum avo suo acquirit. Si avus moriatur relicto filio et ex alio nepotibus, nepotes sui parentis personam repraesentant et simul cum filio id est proprio patruo illi avo heredes fiunt percipientes quidquid eorum pater, si superesset, percepturus erat, sive masculi sint sive feminae, sive in potestate sive emancipati.

* Non exstantibus descendentibus vocantur adscendentes prae omnibus collateralibus praeter fratres ex iisdem parentibus natos. Sciendum vero ex adscendentibus proximiorem gradu non aeque propinquo praeferri, etiamsi femina sit. Quod si omnes eiusdem gradus sint, simul ad hereditatem vocantur*; et hereditas inter ipsos dividitur ita, ut semissem ferant omnes a patre adscendentes, quotcumque fuerint, alterum semissem a matre adscendentes, quotcumque eos inveniri contigerit.

Matre defuncta, superstite filia impubere, si puella intra sedecim dies vel pauciores vel plures moriatur, ad heredes suos ius deliberandi transmittit.

Penes iudicem est deliberandi tempus praefinire, ita tamen, ne minus centum diebus concedat: aliquando etiam priori tempore non sufficiente datur et aliud, sed non nisi ex magna caussa.

14. Sic H. Synopsis p. 330. *διατιθεμένου* Reitzius.
15. *γράψει* H.
16. Pro *εἴτι* H. *εἴτε* habet, sed contra Prochiron p. 159.
17. *ἔμελλεν* H.
18. *λαμβάνην* H.
19. In H. subiicitur *δέ*, sed contra Prochiron p. 159.
20. Vox *μὴ* deest in libro Salmasii, sed est in H. et Prochiro p. 159.
21. *προσκαλοῦνται* alias, unde Cui. fecit *προτιμῶνται ἢ προκαλοῦνται*.
22. Post verba *τῶν ἀνιόντων* quidam apud Reitzium adscripsit *καὶ ἀδελφοπαίδων*, quae desunt in H. et in Prochiro p. 159.
23. *τῶν βαθμῶν* alias, sed contra H. Prochiron p. 159.
24. Vox *μὴ* deest in H., sed habetur alias et in Prochiro p. 159. Alias *τοῦ μὴ* desunt.
25. Sic H. Prochiron p. 159. deest *τὴν* apud Reitzium.
26. Vox *καὶ* deest in H., nec habetur in Synopsi p. 335.

9 Ἡ δὲ νεαρὰ τοῦ κυροῦ[27] Ἀθανασίου φησίν[28], ἵνα ἀκυρωθῇ ὁ διοριζόμενος νόμος τῇ ἀπελθούσῃ ἐπὶ παιδὶ γυναικὶ ἢ ἀνδρί[29], εἶτα καὶ τοῦ παιδὸς ἀπελθόντος, κληροῦσθαι τῷ ζῶντι τὰ τοῦ παιδὸς πάντα, πατρῷα εἰ τύχοι ἢ μητρῷα[30] καὶ τοῖς ταλαιπώροις γονεῦσι τοῦ τεθνεῶτος πρὸς τῇ ἀποβολῇ τοῦ φιλτάτου καὶ τὴν περιουσίαν οὐκ ὀρθῇ[31] διακρίσει στερίσκεσθαι· ἀλλὰ τηρεῖσθαι ὀφείλει τὸ τρίτον αὐτῆς τῆς[32] προικὸς εἰς μνημόσυνα τοῦ ἀποιχομένου καὶ τοῖς γονεῦσι τὸ τρίτον καὶ τῷ μνηστῆρι τὸ τρίτον ἢ τῇ μνηστῇ.

10 Οἱ[m] ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ[32a] καὶ ἀνιόντες ὁμοῦ καλοῦνται ἐξίσης, καὶ οὐδὲ[33] προσπορίζουσι τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἁρμόσαντος αὐτοῖς μέρους ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ, κἂν ὑπεξούσιος ἦν κἂν αὐτεξούσιος.

11 Ἀνιόντων[n] ὑπόντων τῷ τελευτήσαντι καὶ ἀδελφῶν γνησίων καὶ παίδων ἀδελφοῦ ἀμφιθαλοῦς προτελευτήσαντος, πάντες καλοῦνται εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχήν, κἂν ἄῤῥενες ὦσι κἂν θήλειαι· οἱ γὰρ ἀδελφόπαιδες ὑπεισέρχονται τὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς πρόσωπον καὶ λαμβάνουσιν εἴ τι[34] ἔμελλε λαμβάνειν, εἰ περιῆν ὁ πατὴρ αὐτῶν.

12 Οἱ[o] ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων φύντες ἀδελφοὶ πρώτην ἔχουσι τάξιν εἰς τὸ κληρονομῆσαι τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἄλλων ἀδελφῶν προκειμένων, μὴ ὄντων ἀμφιθαλῶν· πλὴν εἰ[35] ὕπεισι παῖδες ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου, κἀκεῖνοι[36] ὁμοῦ καλοῦνται, τουτέστιν οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ παῖδες τοῦ ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ εἰς τὰ τοῦ τελευτῶντος, αὐτῶν μὲν ἀδελφοῦ, ἐκείνων δὲ θείου·[37] εἰ δὲ μὴ ὕπεισιν ἀδελφοὶ[38] ἢ παῖδες ἀδελφῶν τοιούτων, δηλονότι τότε οἱ ἐκ διαφόρων γονέων ἀδελφοὶ κληρονομοῦσι τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν.

13 Ἐάν τις[p] τελευτήσῃ[39] ἐπ' ἀδελφῷ[40] ἐκ διαφόρων γονέων ὑπάρχοντι καὶ ἐπὶ υἱοῖς ὁμοπατρίου[41] καὶ ὁμομητρίου ἀδελφοῦ[42],

m. H. βϊ. μέ. τϊ. ά. κεφ. ή. Similiter Salm. Est Prochiron 30. 6. p. 159. — n. H. τὰ αὐτά. Sic et Salm. Est Prochiron 30. 7. p. 160. — o. H. Salm. ἀναγν. τὰ αὐτά. Est Prochiron 30. 8. p. 160. Huc refertur scholium, quod et in C. est, deest in H.:

Ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ υἱῶν καὶ ἐγγόνων εἰς τὴν κληρονομίαν, τοῦτο καὶ ἐπὶ ἐγγόνων καὶ προεγγόνων, ὡς ἐν Ἰνστιτούτοις εὕρηται. Εἰ γάρ τις τελευτήσῃ ἔγγονον ἀπὸ υἱοῦ προτελευτήσαντος καταλιπὼν καὶ ἀπὸ ἑτέρου ἐγγόνου καὶ αὐτοῦ προτελευτήσαντος προέγγονον, ὁ ἔγγονος καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ προέγγονος ἀπὸ τοῦ ἐγγόνου ἅμα κληρονομοῦσιν.	Quod in filiis et nepotibus fit circa hereditatem, idem et in neptibus et pronepotibus, ut in Institutionibus dictum est. Nam si quis obierit nepotem ex filio praemortuo relinquens atque ex alio nepote eodemque praemortuo pronepotem, nepos ex filio et pronepos ex nepote simul heredes fiunt.

p. H ἀναγν. τὰ αὐτά. Est Prochiron 30. 9. p. 161.

Domini autem Athanasii constitutio sancit, ut lex illa abrogetur, quae mortua muliere aut viro, qui quaeve reliquerit filium, defunctoque postea filio, statuit ut superstes omnia filii bona, paterna forte vel materna, sortiatur ac miseri parentes defuncti praeter carissimae personae amissionem etiam bonis non recto iudicio priventur: sed servandum esse trientem dotis in memoriam defuncti, trientem parentibus ac sponso trientem aut sponsae.

* Germani fratres ac sorores cum adscendentibus simul vocantur ex aequo, neque fratres usumfructum portionis sibi competentis ex hereditate fraterna parentibus suis acquirunt, sive in potestate fuerit sive emancipatus.

* Exstantibus defuncto adscendentibus germanisque fratribus et liberis germani fratris praemortui, vocantur omnes ad huius successionem, sive mares sint sive feminae: fratrum enim liberi patris sui personam repraesentant et capiunt, quidquid pater eorum si superesset, accepturus erat.

* Fratres iisdem parentibus nati primum habent ordinem in successione fratris sui, si alii quoque fratres non germani exstent. Si tamen et alius fratris eodem patre ac matre nati liberi adsint, et hi simul vocantur, id est fratres germanique fratris liberi in bona defuncti, illorum quidem fratris, horum vero patrui. Quod si neque huiusmodi fratres neque huius generis fratrum filii exsistant, tunc scilicet fratres ex diversis parentibus nati mortuo fratri succedunt.

* Si quis moriatur, relicto fratre ex diversis parentibus genito, et liberis fratris eodem patre ac matre nati, fratris liberi

27. Pro κυροῦ, quod est in M. B. et in H., alii habent ἁγίου, alii καίσαρος.

28. οὕτω φησὶν H.

29. Quidam apud Reitzium coniecit τῆς ἀπελθούσης ἐπὶ παιδὶ γυναικὸς ἢ ἀνδρός.

30. μητρικὰ H. Palatinus Salm.

31. Pro ὀρθῇ H. ὀρθεῖ habet.

32. τῆς deest in H.

32 a. Pro ἀδελφαὶ unus ex Anonymis Reitzii scribit ἀδελφόπαιδες, sed contra H. et Prochiron p. 159.

33. οὐδὲν H.

34. Sic H. Prochiron p. 160. ὅτι mavult Reitzius. Non opus.

35. Pro εἰ Reitzius scripsit εἰ μή. Non opus, modo ante vocem πλὴν plene distinguas. Nec μὴ illud in libris mss. est, aut H. aut Prochiro p. 160.

36. Hoc loco interponitur γὰρ a Reitzio, quod alias et in H. et in Prochiro p. 160. deest.

37. Sic et Prochiron p. 160. alii, ἐκείνου θεῖον H.

38. Post ἀδελφοὶ Reitzius addit ἀμφιθαλεῖς, quod deest alias, in H. et Prochiro pag. 160. Ideoque delendum esse censui.

39. τελευτήσει H.

40. ἐπὶ ἀδελφῶν H.

41. Sic H. Prochiron p. 161. ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου Reitzius.

42. ἀδελφῶν H.

οἱ τεκνάδελφοι προτιμῶνται τοῦ ἀδελφοῦ εἰς κληρονομίαν αὐτοῦ· καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν αὐτῶν γονέων θεῖοι προτιμῶνται τῶν ἐκ διαφόρων ὄντων γονέων ἀδελφοπαίδων. Ἰστέον[q] δέ ὅτι ἀδελφῶν ἀμφιθαλῶν καὶ παίδων τοιούτων ἀδελφῶν μὴ ὑπόντων, τότε οἱ ἐκ διαφόρων γονέων ἀδελφοὶ κληρονομοῦσι τὸν ἐξ ἑνὸς γονέως ὄντα ἀδελφὸν αὐτῶν.

14 *Ἀδελφοῦ[r] μὴ[43] ὑποντος μήτε[44] ἀδελφόπαιδος, οἱ λοιποὶ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς καλοῦνται οἱ τῷ βαθμῷ μέντοι ὄντες ἐγγύτεροι· κἂν εὑρεθῶσι πολλοὶ τοῦ[45] αὐτοῦ βαθμοῦ ὑπάρχοντες, ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν.*

15 *Ὅτι· εἴπερ οὐκ εἰσὶν ἀδελφοὶ τῷ τελευτήσαντι, ἀλλὰ ἀδελφόπαιδες[46] μόνον, προτελευτησάντων δύο ἢ τριῶν ἀδελφῶν κατὰ πρόσωπον καὶ κεφαλὴν αὐτῶν γίνεται ἡ κληρονομία, τουτέστιν ὅσοι εἰσίν, ἐξίσου εἰς τὴν[47] κληρονομίαν καλοῦνται.*

16 *Ἀδιαθέτου[t] τινὸς τελευτήσαντος καὶ ἔχοντος ἀπὸ πατρὸς πρώτας ἐξαδέλφας δύο καὶ ἐκ μητρὸς ὁμοίως δύο, ὁ Μάγιστρος ἔκρινεν οὕτως· ἐκ τριῶν[48] οὖν θείων τοῦ ἀπελθόντος τέσσαρες ἐκφυεῖσαι γυναῖκες, ἃς ἡ συνήθεια ἐξαδέλφας κατονομάζει, οὐχὶ κατὰ σειρὰν εἰς τὴν κληρονομίαν ἤχθησαν, ἀλλὰ κατὰ κεφαλήν.*

17 *Ὅτι[u] καὶ ὀγδόου βαθμοῦ συγγενὴς[49] μὴ ὄντων πλησιεστέρων καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν κατὰ τὸν λέγοντα νόμον·[50] καὶ ὀγ-*

q. H. Salm. *τὰ αὐτά.* Est Prochiron 30. 9. p. 161. — *r.* H. *βῖ. ῥωμ. τῖ. μη΄. κεφ. ι΄.* Simiter C. Salm. *βιβλ. ῥωμ. τῖ. με΄. ι΄.* Est Prochiron 30. 10. p. 161: — *s.* H. *βῖ. με΄. καὶ νεαρὰ ριζ΄. καὶ βῖ. ῥωμ. τῖ. μη΄. κεφ. β΄.* Salm. *βῖ. μη΄. τῖ. η΄. καὶ νεαρὰ ριζ΄. καὶ ιζ΄. καὶ ῥωμαικὸν μη΄. β΄.* Soar. *βῖ. με΄. τῖ. ε΄. νεαρὰ ιη΄. καὶ ιζ΄. καὶ ῥωμ. τῖ. μη΄. κεφ. β΄.* Est *Πεῖρα* 48. 3. Hoc loco in C. huiusmodi scholium ascribitur:

Τοῦτο δὲ τὸ προνόμιον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει τῆς συγγενείας μόνοις παρέχομεν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἀῤῥένων ἢ θηλειῶν υἱοῖς ἢ θυγατράσιν, ἵνα εἰς τὸ τῶν ἰδίων γονέων δίκαιον ὑπεισέλθωσιν, οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ ... προσώπῳ ἐκ ταύτης τῆς τάξεως ἐρχομένῳ τοῦτο τὸ δίκαιον παρασχών.

Hoc autem privilegium in hoc ordine cognationis solis domus filiis filiabusve fratrum vel sororum, ut in parentum suorum locum succedant; nulli alii... personae, quae ex tali ordine venit hoc ius tribuentes.

t. H. *βῖ. ῥωμ. τῖ. μη΄. κεφ. ι΄.* Similiter Salm. In C. est *Ῥωμ.* 48. 5. Est *Πεῖρα* 48. 11. Huc refertur scholium, quod in C. H. deest:

Οἷον ἐτελεύτησέ τις ἔχων ἀνεψιοὺς ἐξ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς. Ὁ πολιτικὸς νόμος παλαιὸς ὢν καὶ εὐδοκιμῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τοὺς ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ ἀνεψιοὺς ἐκάλει πρὸς τὴν τοῦ θείου κληρονομίαν, ὡς ἐξ ἀῤῥενογονίας συναπτομένους τῷ τελευτήσαντι καὶ ὄντας ἀδνάτους· τοὺς δὲ ἐκ τῆς ἀδελφῆς διωθεῖτο, ὡς κογνάτους, ἤτοι ἐκ θηλυγονίας ὄντας ἐκείνῳ συγγενεῖς. Καθόλου γὰρ γίνωσκε, ὡς θῆλυ πρόσωπον παρεμπέσον διακόπτει

Veluti obiit quis habens fratris sororisque filios. Ius civile antiquum et in republica vigens filios fratris ad hereditatem patrui vocabat, tamquam defuncto per virilem sexum coniunctos, adeoque agnatos, filios autem sororis repellebat, ut cognatos sive per sexum femininum coniunctos. In universum enim scito, interveniente persona feminea agnationem, id est masculinae stirpis cognationem rumpi. Atqui hic

praeferuntur ipsi fratri in illius hereditate: nam et thii ex iisdem parentibus praeferuntur liberis fratrum ex diversis parentibus genitorum.

* Sciendum autem, non exstantibus fratribus germanis nec buiusmodi fratrum liberis, tunc fratres ex diversis parentibus succedere fratri ex alterutro parente.

* Fratre non exstante neque fratris filio, ceteri ex transverso cognati vocantur, qui quidem gradu sunt proximi. Et si plures eiusdem inveniantur gradus, ex aequo heredes erunt.

Si quando fratres defuncto non sunt, sed soli fratrum liberi, praemortuis duobus aut tribus fratribus, in personas atque in capita distribuitur hereditas, id est, quotquot sunt, ex aequo ad hereditatem vocantur.

Quodam mortuo intestato atque a patre duas habente consobrinas et a matre itidem duas, Magister sic iudicavit: ex tribus igitur thiis defuncti natae mulieres quatuor, quas consuetudo consobrinas vocat, non in stirpem ad successionem pervenerunt, sed in capita.

Etiam octavi gradus cognatus, non exstantibus propioribus, ad hereditatem vocatur secundum legem quae dicit: etiam octavi

τὴν ἀδνατιότητα ἤτοι τὴν ἐξ ἀῤῥενογονίας συγγένειαν· θῆλυ δὲ πρόσωπον κἀνταῦθα τῆς ἀδελφῆς μεσολαβῆσαν διέκοψε τὴν ἀδνατικὴν συγγένειαν, μὴ συγχωρῆσαν αὐτὴν διόλου παραφυλαχθῆναι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐνομοθέτει καὶ διωρίζετο ὁ πολιτικὸς νόμος· ἐλθὼν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ πραιτώριος καὶ εὑρὼν τὴν πολιτικὴν νομοθεσίαν τοιαῦτα παρακελευομένην ἔκρινεν ἄδικον τοὺς ἐκ θηλυγονίας τοῦ κέρδους τῆς διαδοχῆς ἀποπέμπεσθαι, καὶ ταῦτα τῆς αὐτῆς συγγενείας τῷ τελευτήσαντι κοινωνοῦντας, καὶ ἐκάλεσε καὶ τούτους· ὥς γε μαθήσῃ πλατύτερον ἐν τοῖς προσφόροις βιβλίοις εἰς τὴν τῶν τελευτησάντων ἀδιαθέτων συγγενῶν διαδοχήν.

interveniens feminea sororis persona agnationem abrupit, non permittens eam ulterius servari. Et haec quidem sanciebat ac statuebat ius civile: praetorium vero postea succedens et comperiens civilem legislationem haec iubere, iniquum iudicavit, cognatos ex feminis successionis commodo excludere, idque quum eiusdem cum defuncto cognationis sint participes, quare et hos vocavit: sicuti amplius disces in libris ad successionem cognatorum intestato mortuorum facientibus.

u. Salm. *βιβλ. ῥωμ. τϊ. μη΄. κεφ. ε΄.* Similiter H. Est *Πεῖρα* 54. 9. Quae post verbum *τὸν λέγοντα νόμον* sunt, habentur etiam in *Πεῖρα* 48. 6.

43. Vox *μὴ* deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 161.

44. Pro *μήτε* H. *μὴ* habet, sed contra Prochiron p. 161.

45. *τοῦ* deest in H.

46. *ἀδελφόπαιδος* H.

47. *τὴν* deest in H.

48. Pro *ἐκ τριῶν* quidam apud Reitzium correxit *ἐκ δύο*.

49. *συγγενεῖς* H.

50. Designatur Basil. XLV. 2. 14. ed. Heimbach IV. p. 508.

δόου βαθμοῦ συγγενὴς[51], *κἂν μὴ ὑπεισέλθῃ τὴν κληρονομίαν, ἔχει τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν.*

18 *Ψυχῇ τις· ἐγχειρίζει τὴν κληρονομίαν, κἂν μὴ ἅψηται κληρονομιαίου πράγματος, ὅθεν ἐὰν ἐνέχυρα ἐν τῇ κληρονομίᾳ ὄντα*[52] *ἢ ἀλλότριον πρᾶγμα ὡς κληρονομιαῖον κατάσχῃ, ἐγχειρίζειν τὴν κληρονομίαν δοκεῖ.*

19 *Ὁ*[w] *μείζων τῶν κε΄. ἐτῶν ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν τοῦ πατρὸς κληρονομίαν οὐδὲ παραιτεῖσθαι δύναται οὐδὲ φεύγειν τὰς τῶν δανειστῶν ἐναγωγὰς ἐκ τοῦ λέγειν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτῷ βίαν ποιεῖ καὶ ἁρπάζει*[53] *τὸ μέρος αὐτοῦ ἤτοι τὴν διαθήκην, ἀλλ' ἐνάγεται κατὰ τὰ μέρη τῆς κληρονομίας.*

20 *Ὁ*[x] *μὴ γεγραμμένος κληρονόμος ἐὰν συμπαίξας τοῖς κληρονόμοις μόνος*[54] *ἐξ ἀδιαθέτου νέμηται, δίδωσι τὰ ληγάτα*[55].

21 *Οἱ*[y] *κληρονόμοι μὴ ἐκδικήσαντες τὸν φόνον τοῦ βιαίως τελευτήσαντος κληροδότου ἀποδιδοῦσι τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς, πλὴν εἰ μὴ ἀφήλικές εἰσιν*[56].

22 *Καὶ*[z] *ὁ ἀνὴρ μὴ ἐκδικῶν τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς ἀφαιρεῖται τὴν προῖκα· ἐπειδὴ πάντας τοὺς κληρονόμους καὶ τοὺς ἐν τάξει κληρονόμων καθήκοντας ἑτοίμους εἶναι δεῖ πρὸς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ τελευτήσαντος.*

23 *Εἰ*[a] *πατὴρ προικίζων τὴν αὐτοῦ θυγατέρα συνεφώνησεν ἀρκεῖσθαι αὐτὴν τῇ δοθείσῃ ὑπὲρ αὐτῆς προικὶ καὶ μὴ ἐπέχειν μέρος ἐκ τῆς αὐτοῦ κληρονομίας, οὐκ ἔῤῥωται τὸ σύμφωνον τοῦτο, οὐδὲ κωλύεται κληρονομεῖν ἀδιάθετον αὐτὸν*[57] *τελευτῶντα ἡ θυγάτηρ τοῖς μείνασιν ὑπεξουσίοις ἀδελφοῖς συνεισφέρουσα τὴν προῖκα.*

24 *Τὴν*[b] *προγάμου δωρεὰν ὥσπερ τὴν προῖκα δεῖ συνεισφέρεσθαι, ἀδιαθέτου τελευτῶντος τοῦ ταύτην ἐπιδεδωκότος, εἴτε μήτηρ ἐστὶν εἴτε πατὴρ ἤ τις τῶν ἀνιόντων ἢ πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρός.*

25 *Ὅτι*[c] *ἐξ ἀδιαθέτου συγκληρονομοῦντες οἱ αὐτεξούσιοι τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ὑπεξουσίοις συνεισφέρουσι καὶ αὐτοὶ τὰ ἀπὸ πραγμάτων γονικῶν περιελθόντα αὐτοῖς καὶ τὴν χρῆσιν, οὐ μὴν δὲ τὰ ἀπροσπόριστα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ πεκούλιον.*

26 *Οἱ*[d] *αὐτεξούσιοι παῖδες ἐκεῖνα συνεισφέρουσι τοῖς ἀδελφοῖς*

v. Salm. H. *βί. λε΄.* (Salm. *λη΄.*) *τί. ιγ΄. κεφ ξζ΄.* Est Synopsis XXXV. 67. p. 334. — *w.* H. *βί. λε΄. τί. ιδ΄. κεφ. οθ΄.* Salm. *λη΄. ιδ΄. οθ΄.* Est Synopsis XXXV. 14. 79. p. 335. — *x.* H. Salm. *κεφ. π΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXXV. 15. 26. p. 335. — *y.* H. *βί. ξ΄. τί. μβ΄. κεφ. κα΄.* (apud Salmasium subiicitur et *καὶ κη΄.*) Est Synopsis XXXV. 16. 28. p. 532. — *z.* H. *βί. ξ΄. τί. μβ΄. κεφ. κ΄.* Similiter Salm. Est Synopsis LX. 42. 20. p. 531. — *a.* H. *ἀναλ βί. μδ΄. τί. ζ΄. κεφ. κα΄. περὶ συνεισφορᾶς.* Similiter Salm. Etiam in C. adscriptum: *περὶ συνεισφορᾶς.* Est Prochiron 30. 11. p. 162. — *b.* H. *κεφάλαιον τὸ αὐτό.* Salm. *τὸ αὐτό.* Est Prochiron 30. 12. p. 162. —

gradus cognatus licet hereditatem non adierit, ex lege auxilium habet.

Animo quis hereditatem agnoscit, etiamsi res hereditarias non attingat: unde si pignora ad hereditatem spectantia aut rem alienam tamquam hereditariam detineat, hereditatem agnoscere videtur.

Viginti quinque annis maior si paternam semel hereditatem agnovit, neque repudiare potest neque actiones creditorum effugere dicendo fratrem sibi vim facere suamque eripere portionem aut testamentum, sed convenitur pro parte hereditatis.

Heres non scriptus si cum heredibus colludens solus ab intestato possideat, legata solvit.

Heredes caedem mortui per vim testatoris non ulciscentes restituunt et res et fructus, nisi impuberes sint.

Et vir uxoris necem non ulciscens perdit dotem, siquidem omnes heredes, quique heredum loco censentur, paratos esse oportet ad vindictam occisi.

* Si pater suam dotans filiam pactus est, ut dote pro se data sit contenta neque in hereditate ipsius partem habeat, hoc pactum non valet, neque prohibetur succedere patri intestato obeunti filia, dum dotem fratribus, qui in potestate remanserant, conferat.

* Propter nuptias donatio aeque ac dos conferenda est, si qui eam dedit, intestatus moritur, sive mater fuerit sive pater, sive adscendentium unus a patris vel matris parte.

Emancipati una cum fratribus, qui in potestate manserunt, ab intestato succedentes et ipsi conferunt, quae ex bonis parentum ad eos pervenerunt, nec non usumfructum, non autem illa, quae patri non acquiruntur, sicuti nec peculium.

Filii emancipati fratribus suis ea conferunt, quae tempore

c. H. βï. μδ'. τï. ζ'. κεφ. δ'. Similiter Salm. — d. H. βï. μδ'. τï. ζ'. κεφ. δ'. Similiter Salm. Est Synopsis XLIV. 7. 23. p. 337.

51. *συγγενεῖς* H.

52. *ὄντα ἐν τῇ κληρονομίᾳ* H., sed vulgarem verborum ordinem firmat et Synopsis p. 334.

53. Sic Cüi. alii emendaverunt, quod confirmatur et Synopsi p. 335. *ἁρμόζει* H. alias.

54. *μόνος* deest in H., sed habetur et in Synopsi p. 335.

55. Postea H. interposuit *λεγόμενα*, quod et in Synopsi p. 335. desideratur.

56. Pro *εἰσιν* H. *ἦσαν* habet, quod et Synopsi p. 532. refutatur.

57. *αὐτὸν ἀδιάθετον* H.

τοῖς ἰδίοις, ὅσα εἶχον ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ ἰδίου πατρός. Εἴ τι δὲ μετὰ ταῦτα ἐπεκτήσαντο[58]*, οὐ συνεισφέρουσιν· ὑπεξαιροῦμεν δὲ καὶ ἐκ τούτων τῶν πραγμάτων τῶν ὄντων ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρός, ὅσα ἐχρεώστουν·*[59] *τὴν γὰρ καθαρὰν οὐσίαν αὐτῶν συνεισφέρουσιν.*

27 *Ὁ*[e] *αὐτεξούσιος κἂν αἰτήσῃ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς ἐναντίωσιν, οὐ συνεισάγει τὴν προῖκα, ἣν ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἐπέδωκε θυγατρός· αὐτῆς γὰρ ἡ οὐσία καὶ οὐ τοῦ ἐπιδεδωκότος.*

28 *Ἔδωκέ*[f] *τις*[60] *προῖκα τῇ ἑαυτοῦ θυγατρί, ὁ ἀνὴρ ταύτης ἀπορῶν ἐδαπάνησε τὴν προῖκα· ὕστερον βούλεται ἡ θυγάτηρ εἰς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν εἰσελθεῖν, ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν ἀδελφῶν, τὴν δοθεῖσαν προῖκα συνεισβαλεῖν ἤγουν ἀγαγεῖν καὶ οὕτως ἐπίσης τούτοις τὰ πατρικὰ μερίσασθαι πράγματα· ἡ δὲ οὐκ ἔχει, μόνην δὲ συνεισφέρει τὴν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀγωγήν· τί γοῦν δεῖ ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, ὁ νόμος ὁρίζει ὡς εἰ μὲν*[61] *αὐτὴ ἡ θυγάτηρ καθ' ἑαυτὴν αὐτεξουσία ἐγένετο, ἐπεὶ τὸν ἄνδρα ἔβλεπε τὰ οἰκεῖα καταναλίσκοντα καὶ οὐδὲν ἔλεγεν, οὐδὲ ἐκίνει κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀγωγήν, ἑαυτῇ ὀφείλει ἐπιμέμφεσθαι καὶ οὕτω τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἐξάγεσθαι. Εἰ δὲ ὑπὸ τὸν πατέρα ἦν, ὡς ἔτι*[62] *ὑπεξουσία ἢ καὶ ἄλλως μὲν διῆγε*[63] *καθ' ἑαυτήν, ἠδύνατο δὲ τῷ πατρὶ ἀνενεγκεῖν καὶ ἀνήνεγκε καὶ παρεκίνησεν αὐτόν, ἵνα ἀντιλάβηται αὐτῆς*[64] *καὶ βοηθήσῃ κατὰ τοῦ ἀνδρός, ὁ δὲ πατὴρ οὐκ ἐβοήθησεν ταύτῃ*[65]*, τότε ἵνα εἰσέρχηται*[66] *καὶ αὐτὴ*[67] *εἰς τὴν πατρικὴν*[68] *κληρονομίαν οὕτως, ὥσπερ ἐὰν εἶχε τὴν προῖκα σωζομένην καὶ συνεισέφερεν αὐτήν, ὡς τῆς αἰτίας ἁπάσης ἀγομένης εἰς τὸν πατέρα τὸν μὴ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτὴν ἐκδικήσαντα.*

29 *Τὰ*[g] *μὲν ὑπολειφθέντα παρὰ τῶν γονέων*[69] *ἐξίσου μερίζονται, ἐὰν οὐ διέθετο·*[70] *εἰ δὲ διαθήκην ἐποίησε, λαμβάνει εἷς*[71] *ἕκαστος αὐτῶν, πρὸς ὃ διετύπωσεν ὁ πατήρ· ἃ δὲ ἔχουσιν ἢ ἐν προικὶ ἢ ἐν ἄλλῃ δωρεᾷ προγαμιαίᾳ συνεισφέρουσιν, ἐὰν οἱ λοιποὶ αὐτῶν ἀδελφοὶ οὐκ ἔχωσιν*[72] *ὁπωσδήποτε ἐν αὐτοῖς τὸ νόμιμον μέρος παρὰ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν*[73] *γονέως· τότε γὰρ*[74] *οἱ ἔχοντες ἀναπληροῦσι τοὺς μὴ ἔχοντας τὸ ἶσον μέρος, ἐξ ὧν ἔχουσιν ἔξωθεν.*

30 *Τὰ*[h] *δωρηθέντα τοῖς παισὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἰδίου πα-*

e. H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. habet ς'. τοῦ αὐτοῦ. Est *Synopsis* XLIV. 7. 5. pag. 336. — f. H. ἀνα. βϊ. μδ'. τϊ. ζ'. κεφ. λζ'. — g. H. κεφ. λη'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. τοῦ αὐτοῦ κεφ. λη'. — h. H. κεφ. λθ'. τὸ αὐτό. Salmasius notat ἐξ αὐτοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον ἐκ στοιχείου τ. Nov. λθ'. Est scholium Theodori ad L. 13. C. de collat. in Basilicis ed. Heimbach IV. pag. 177.

58. ἐπεκτήναντο H.

59. ἐχρεώστου H.

60. Hanc §. 28. quidam pro scholio habent, ideoque Gothofredus notam

mortis paternae habuerunt. Si quid postea acquisierunt, non conferunt. Eximimus autem ex iis rebus, quae tempore mortis paternae exstant, etiam aes alienum: nam puram substantiam suam conferunt.

Emancipatus licet bonorum possessionem contra tabulas patris petierit, dotem non confert, quam pro sua dedit filia: namque huius est, non dantis.

Dedit quis dotem suae filiae: huius maritus egens dotem absumsit. Deinde vult filia hereditatem paternam adire. Postulant fratres, ut datam dotem conferat et sic ex aequo cum iis paterna bona partiatur. Illa autem non habet, sed solam adversus maritum actionem adfert. Quid igitur fieri oporteat de his, lex praescribit, ut si ipsa quidem filia sui iuris ac potestatis fuerit, quum virum res suas profundentem videret, nec quidquam dixerit aut adversus maritum actionem instituerit, ipsa se incuset et sic a paterna hereditate submoveatur. Si vero sub patre adhuc erat ut filiafamilias aut alioquin ipsa quidem emancipatae instar vivebat, ad patrem vero deferre poterat et detulit eumque adhortata fuit, ut sibi consuleret et adversus maritum auxilio esset, sed pater eam non adiuvit, tunc et ipsa ad paternam hereditatem ita accedat, quasi dotem haberet salvam eamque contulisset, quo sic omnis culpa in patrem conferatur, qui ipsam adversus maritum non defendit.

Relicta a parente aequaliter dividuntur, si testatus non fuerit: sin testamentum fecerit, quisque illorum accipit, prout pater praescripsit: quae vero habent aut in dote aut in alia ante nuptias donatione, conferunt, si reliqui fratres non habeant in se quomodocumque portionem legitimam a parente communi: tunc enim, qui habent, explent eos qui non habent, pro aequali parte ex bonis, quae aliunde possident.

Donata liberis post mortem patris non conferuntur: sed si

scholii praefixit. Sed in libris manu exaratis C. et H. orationis partem facit.

61. Pro εἰ μὲν H. habet ὅτι ἡ μὲν.

62. ἔτι ὡς H.

63. Pro μὲν διῆγε H. διῆγε μὲν habet.

64. αὐτοῖς H.

65. ταύτην H.

66. εἰσέρχεται H.

67. αὐτοὶ H.

68. Pro πατρικὴν H. προικὴν habet.

69. Pro τῶν γονέων Reitzius scribi vult τοῦ γονέως.

70. διέθεντο Reitzius scribi vult.

71. Sic H. Soar., εἰς Vulgo deest.

72. ἔχουσιν H.

73. αὐτοῦ H.

74. γὰρ alicubi deesse Falk. annotavit.

τρὸς οὐ συνεισφέρονται· εἰ δὲ ζῶν ὁ πατὴρ ἐδωρήσατο αὐτοῖς, συνεισφέρονται, εἰ μὴ ἄρα ῥητῶς ἐκέλευσεν αὐτὰ μὴ συνεισφέρεσθαι.

31 *Ἡ*[i] *δὲ συνεισφορὰ γίνεται οὕτως· ἐπροικοδοτήθησάν τινες παῖδες καὶ τὴν ἀνήκουσαν αὐτοῖς κληρονομίαν λαβόντες*[75] *ἢ τὴν προῖκα*[76] *ὁπόσην*[77] *οἱ γονεῖς ἔδωκαν τούτοις, δεξάμενοι ἐγένοντο αὐτεξούσιοι· μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ ἢ μηδόλως διαθήκην ποιήσας ἢ ποιήσας μὲν διαθήκην, αὐτῶν δὲ μὴ μνημονεύσας· οὐ δέχονται τοῦτο οἱ τοιοῦτοι παῖδες, ἀλλὰ θέλουσιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, οἷς πρότερον*[78] *οἱ γονεῖς οὐκ ἔδωκάν τι, καὶ ζητοῦσι τὴν πατρικὴν οὐσίαν ἐπίσης τοῖς ἀδελφοῖς συμμερίσασθαι, καὶ κινεῖται περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἀγωγή. Τότε οὖν*[78a] *ὁ νόμος κελεύει, ἵνα*[79] *συνεισφέρωσι κἀκεῖνο*[80]*, ὃ πρότερον ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ κοινώσωσι τοῦτο*[81] *τοῖς ἑτέροις πατρικοῖς πράγμασι καὶ μετὰ ταῦτα μερισμοῦ γενομένου λάβωσι κἀκεῖνοι, εἴ τι*[81a] *ἀνήκει καὶ τούτοις ἐκ τῶν πραγμάτων τῶν*[82] *πατρικῶν, ἐπίσης μερισθέντων τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ τοῦτο καλεῖται παρὰ*[83] *τῷ νόμῳ συνεισφορά. Καὶ ὅστις ἀπὸ τῶν παίδων ἢ προῖκα λάβοι ἢ τὴν ἀνήκουσαν κληρονομίαν καὶ ἀπεκβληθῇ, οὐ δύναται ἄλλως μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τῶν μὴ λαβόντων κληρονομίαν ἢ προῖκα τὴν πατρικὴν μερίζειν κληρονομίαν, εἰ μὴ τὴν ἣν εἴπομεν ποιήσῃ*[84] *συνεισφοράν.*

32 *Οὐ*[k] *συνεισφέρουσι τοῖς ἀδελφοῖς οἱ ἀξιωματικοί.*

33 *Ὁ*[l] *κυοφορούμενος πρὶν ἢ τεχθῇ, οὐ συνεισφέρει οὔτε ἀδελφὸς οὔτε ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ.*

34 *Ἡ*[m] *ἐκ διαθήκης κληρονομοῦσα τῆς μητέρος οὐκ ἀναγκάζεται συνεισφέρειν τὴν προῖκα αὐτῆς.*

35 *Ἡ*[n] *τῆς κληρονομίας ἀπαίτησις οὐκ ἐκβάλλεται*[85] *τῇ τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῇ, ἀλλὰ τῇ τριακονταετηρίδι ἀποκλείεται.*

36 *Ὅτι*[o] *ὁ τῆς τριακονταετίας χρόνος ἐπί τε κληρονομίᾳ καὶ τοῖς ληγάτοις ἁρμόζει.*

37 *Ἡ*[p] *τῶν κληρονομιαίων ἀπαίτησις κινεῖται μὲν κατὰ τῶν ὡς κληρονόμων ἢ ὡς μὴ ἀγαθὴν διακατοχὴν νεμομένων, οὐκ ἀντίκειται δὲ αὐτῇ ἡ τῶν δέκα ἢ τῶν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν παραγραφή· ἐπειδὴ ἀναμεμιγμέναι εἰσὶν αὐτῇ καὶ*[86] *αἱ προσωπικαὶ ἀγωγαί, αἵτινες οὐκ ἀναιροῦνται τῇ τῶν δέκα ἢ κ΄. ἐνιαυτῶν*[87] *παραγραφῇ. Οἱ δὲ*

i. H. Salm. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* — k. H. Salm. *τὸ αὐτό.* — l. H. *κεφ. μ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ κεφ. μ΄.* — m. H. *κεφ. μα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ μα΄.* — n. H. Salm. *βι. ν΄. τι. ιβ΄. κεφ. δ΄.* Est Synopsis L. 12. 2. p. 434. — o. H. Salm. *τὸ αὐτό.* — p. H. *βι. μζ΄. τι. α΄. κεφ. νζ΄.* Similiter Salm. Est Synopsis XLII. 1. 57. p. 340.

75. Pro *λαβόντες* H. *λαμβανόντες* habet.
76. *προῖκαν* H.
77. Pro *ὁπόσην* H. *ὁπόσοιν* habet.
78. Pro *πρότερον* H. *πρῶτος* habet, ms. Salm. *πρώτως*.

vivus pater iis donaverit, conferuntur, nisi forte ea disertis verbis conferri vetuit.

Collatio autem ita fit: dotati fuere aliquot liberi et competentem iis hereditatem nacti aut dotem, quantam iis parentes dederant, consecuti sui iuris sunt facti. Deinde obiit pater aut omnino non testatus aut eorum in facto testamento mentionem non faciens. Hoc hi liberi non ferentes paternam hereditatem cum reliquis fratribus, quibus parentes nihil dederant, adire volunt ac bona paterna cupiunt ex aequo cum fratribus partiri, eaque de caussa actio instituitur. Tunc igitur iubet lex, ut et illud quod ante iis datum est, conferant idque reliquis rebus paternis connumerent ac postea facta partitione et ipsi accipiant, quod iis ex rebus paternis aequaliter inter fratres divisis competit. Idque in iure vocatur collatio.

Et quisquis liberorum aut dotem acceperit obvenientem hereditatem et neglectus fuerit, aliter non poterit cum reliquis fratribus, qui hereditatem aut dotem non acceperunt, paternam partiri successionem, nisi quam diximus collationem fecerit.

Non conferunt fratribus, qui in dignitate sunt constituti.

Qui in ventre est, antequam nascatur, non confert, neque frater neque tutor eius.

Quae ex testamento matri heres est, non cogitur dotem suam conferre.

Hereditatis petitio non repellitur longi temporis praescriptione, sed triginta annis excluditur.

Tricennale tempus in hereditate ac legatis competit.

Rerum hereditariarum petitio instituitur quidem adversus eos, qui pro heredibus aut bonorum possessoribus iniuste possident, sed non obiicitur ei decem vel viginti annorum praescriptio: quia intermixtae sunt actiones personales, quae praescriptione decem vel viginti annorum non perimuntur. Qui vero neque ut heredes

78 a. Pro οὖν H. γοῦν habet.

79. Post ἵνα H. μὴ subiicit, quod a reliquis libris abest.

80. Sic H. κἀκεῖνοι Reitzius.

81. τούτῳ H.

81 a. Pro εἴ τι H. ὅτι legendum esse censet.

82. τῶν deest in H.

83. Pro παρὰ H. ἐκ παρὰ habet.

84. Pro ποιήσῃ H. ποιήσει habet.

85. ἐκβάλεται H.

86. Sic H. liber Salm. Synopsis p. 340. deest καὶ apud Reitzium.

87. ἐνιαυτὸν H.

μήτε ὡς κληρονόμοι μήτε ὡς ἅρπαγες νεμόμενοι οὐ κατέχονται[88] τῇ τῶν κληρονομιαίων ἀπαιτήσει, ἀλλὰ τῇ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κινουμένῃ ἀγωγῇ, εἰ μήτε διὰ χρήσεως ἐδέσποσαν μήτε μακροῦ χρόνου παραγραφὴν ἐκτήσαντο.

38 *Καὶ[q] ὁ κωφὸς καὶ ὁ ἄλαλος καλῶς ἐνίστανται κληρονόμοι.*

39 *Τὰ[r] ἐν τῷ μέσῳ[89] συμβαίνοντα τῷ κληρονόμῳ οὐ βλάπτει· οἷον ἐὰν περιορισθῇ ἢ ἐξορισθῇ καὶ πάλιν ἀποκατασταθῇ.*

40 *Ἐῤῥωται[s] ἡ ἔνστασις, εἰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου μὴ λεχθῇ, ἀλλ' ὁμολογούμενον γνώρισμα.*

41 *Οἱ[t] κληρονόμοι δικαίου εἰσὶ διάδοχοι καὶ ἐὰν μὴ διέλῃ[90] εἰς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος, ἐξ ἴσου καλοῦνται.*

42 *Καὶ[u] ὁ αἰχμάλωτος διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ὑποστροφῆς καλῶς γράφεται κληρονόμος καὶ ὁ δοῦλος αὐτοῦ· καὶ ἐὰν ὑποστρέψῃ, λαμβάνει τὴν κληρονομίαν.*

43 *Ἔγραψά[v] σε[91] κληρονόμον· εἶτα φήμης γενομένης ὡς ἐτελεύτησας, δευτέραν ἔγραψα διαθήκην οὕτως εἰπών· ἐπειδὴ[92] ὃν ἤθελον, οὐκ ἠδυνήθην σχεῖν κληρονόμον, ἔστω ὁ δεῖνα κληρονόμος· διὰ γοῦν[93] τὴν γνώμην μου σὺ ὁ πρότερος γίνῃ[94] κληρονόμος καὶ δίδως τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ ληγάτα ὡσανεὶ ἐν αὐτῇ ἐγγραφεὶς[95].*

44 *Ἡνίκα[p] τελευτήσει[96] ἀνὴρ ἢ[97] ἡ γυνὴ ἀδιάθετοι, καὶ μηδένα ἐκ τῶν ἀνιόντων ἢ κατιόντων ἢ τῶν ἐκ πλαγίου ἔννομον ἢ[98] φυσικὸν σχοίησαν διάδοχον, τότε ὁ ἀνὴρ εἰς τὴν τῆς γυναικὸς καλείσθω ἐξ ὁλοκλήρου κληρονομίαν καὶ ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα διαδεχέσθω.* **Καὶ[99] γὰρ ὁ νόμος καὶ ἡ φυσικὴ δικαιοσύνη δυνατωτέρους τῆς γυναικὸς τίθεται τοὺς ἀδελφούς· τότε γὰρ μόνον ἀνὴρ ἢ γυνὴ κληρονομοῦσιν ἀλλήλους, ὅταν πᾶσα ἡ συγγενῶν ἀπορία τυγχάνῃ.**

45 *Δύο[q] μησὶ συνοικήσας τις γυναικὶ κληρονομεῖ αὐτῆς.*

46 *Γράφειν[r] δυνάμεθα κληρονόμους τοῦτο μὲν ἐλευθέρους, τοῦτο δὲ οἰκέτας, καὶ οἰκέτας[100] ἡμετέρους, ἔτι δὲ καὶ ἀλλοτρίους· ἀλλὰ καὶ δίχα ἐλευθερίας[1] ἡ τοῦ[2] οἰκέτου ἔνστασις ἔῤῥωται[3], ἥτις χωρὶς ἐλευθερίας γραφέντας αὐτοὺς ἀκωλύτως ἐπὶ τὴν κληρονομίαν καλεῖ.*

q. H. *βι. κδ'. τι. β'. κεφ. α'.* Est Prochiron 30. 13. p. 162. — r. H. *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 30. 14. p. 162. — s. H. *κεφ. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *τοῦ αὐτοῦ κεφ. γ'.* Est Prochiron 30. 15. p. 163. — t. *ἀνα. βι. λε'. τι. θ'. κεφ. θ'.* Similiter Salm. Est Prochiron 30. 16. p. 163. et Synopsis XXXV. 9. 9. p. 329. — u. H. *ἀνα. κεφ. τὸ αὐτό.* Salm. *κεφ. ι'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 30. 17. pag. 163. — v. H. *κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. τοῦ αὐτοῦ ιε'.* Est Prochiron 30. 18. p. 163. — p. H. *περὶ κληρονομίας ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς βι. ε'. τι. θ'. κεφ. α'.* Est Prochiron 30. 19. p. 163. seq. — q. H. *βι. ε'. τι. θ'. κεφ. β'.* Similiter Salm. — r H. *περὶ δούλων ἀνα. βι. μβ'. τι. ζ'. κεφ. α'.* Numeros habet et Salm. Est Prochiron 30. 20. p. 164.

88. Sic H. liber Salmasii Reitzius; contra quidam habent *οὐκ ἀντέχονται.*

89. Sic H. Prochiron p. 162. *τῷ* deest apud Reitzium.

neque ut praedones possident, hereditatis petitione non tenentur, sed actione speciali de singulis rebus, si neque usuceperunt neque longi temporis exceptionem nacti sunt.

* Et surdus et mutus recte heredes instituuntur.

* Quae heredibus medio tempore accidunt, non nocent: velut, si deportatus aut relegatus ac postea restitutus sit.

* Valet institutio, etsi nomen heredis expressum non sit, sed notorium indicium.

* Heredes sunt iuris successores, et si testator inter eos non diviserit, ex aequo vocantur.

* Et ab hostibus captus propter spem postliminii recte heres scribitur ac servus eius et si redierit, hereditatem consequitur.

* Scripsi te heredem, postea rumore vulgato te obiisse aliud conscripsi testamentum sic loquens: quoniam quem volui, non potui habere heredem, ille mihi sit heres. Tu itaque secundum voluntatem meam prior scriptus heres eris et legata testamento comprehensa praestas, quasi in eodem institutus.

* Si vir aut mulier moriantur intestati et neminem ex adscendentibus aut descendentibus aut collateralibus legitimum vel naturalem habeant successorem, tum vir ad hereditatem mulieris ex asse vocetur, uxorque viro succedat.

Etenim et lex et naturalis aequitas fratres uxore potiores statuit: tunc enim solum vir aut uxor sibi succedunt, quando omnes cognati deficiunt.

Qui duos cum uxore versatus est menses, succedit ei.

* Heredes scribere possumus tam liberos quam servos, cum nostros tum alienos: quin etiam servi institutio sine libertate valet, quae eos sine libertate scriptos ad hereditatem citra impedimentum vocat.

90. Pro *διέλῃ* H. habet *ἔλθει;* alias *διέλθῃ* haberi Reitzius annotavit.

91. *ἔγραψέ σε* H.; sed contra Prochiron p. 163.

92. *ἐπειδεῖ* H.

93. Pro *γοῦν* H. *οὖν* habet.

94. Pro *γίνῃ* H. *γίνον* habet.

95. *ἐγγραφεὶς* H.

96. Sic H. C. *τελευτήσῃ* Reitzius. Postea vocem *ὁ* Reitzius habet, quam delevi, quia deest in C. H. Prochiro p. 163.

97. Vox *ἢ* deest in H.

98. Pro *ἢ* H. *καὶ* habet.

99. Quae a verbis *καὶ γὰρ* habentur usque ad finem §. 44., desunt in C. H., neque in Prochiro reperiuntur.

100. Sic et Prochiron p. 164. Pro verbis *οἰκέτας καὶ οἰκέτας ἡμετέρους*. H. habet *οἰκετέρους λευθέρους*.

1. Pro *ἐλευθερίας* H. *ἐλευθέρους* habet.

2. Pro *ἡ* H. *οἱ* habet.

3. Addunt Cuiacius, Gothofredus *ἐκ διατάξεως*, quae quidem alias non sunt in H. aut in Prochiro p. 164.

47 *Τοὺς*[s] *δούλους τῶν δυναμένων γράφεσθαι κληρονόμων δυνάμεθα γράφειν κληρονόμους· ὁ γὰρ δοῦλος ἐκ προσώπου τοῦ δεσπότου αὐτοῦ ἔχει διαθήκης προνόμιον.*

48 *Οὐκ*[t] *ἀεί τις τὸν ἴδιον δοῦλον ἔνστατον γράφει κληρονόμον ἰσχυρῶς, ἀλλ' οὐδὲ μετ' ἐλευθερίας*[4]*, ὡς ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος*[4a]*. Ἀπέθετό τις ἀνὴρ κατηγορίαν κατὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς λέγων αὐτὴν ὑπὸ*[5] *τοῦ ἰδίου δούλου*[6] *μοιχεύεσθαι· μήπω περαιωθέντος τοῦ δικαστηρίου ἡ εἰρημένη γυνὴ τελευτῶσα τὸν εἰρημένον*[7] *δοῦλον μετὰ ἐλευθερίας ἐνεστήσατο κληρονόμον·*[8] *μετὰ*[9] *τὴν ἐκείνης τελευτὴν ζήτησις γέγονεν, εἰ*[10] *ἄρα ἔῤῥωται τὰ τῆς ἐνστάσεως; καὶ οἱ νομικοὶ ἀντέγραψαν*[11]*, τὸν οἰκέτην ἔνοχον ὄντα τῇ μοιχείᾳ*[12] *οὐκ ἰσχυρῶς ἐν τῇ*[13] *διαθήκῃ ἐλευθεροῦσθαι πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ δικαστηρίου ὑπ' ἐκείνης αὐτοῦ τῆς δεσποίνης, ἥτις ὡς ὑποπεσοῦσα τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι κατηγορεῖται·*[14] *ὥστε οὖν ἡ ἔνστασις ἡ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γενομένη δούλῳ*[15] *πάσης ἐστὶν ἰσχύος ἐκτός*[16].

49 *Οἱ*[u] *γνησίως τινὰ κληρονομεῖν ὀφείλοντες, ἐὰν ὁ μέλλων παρὰ τούτων κληρονομεῖσθαι ἐνόρκως ἢ ἄλλως ἀσφαλισάμενος τὴν ἑαυτοῦ παραστήσῃ περιουσίαν, οὔτε ζητεῖν ἔτι περὶ ταύτης ὀφείλουσιν οὔτε κατ' ἀλλήλων κινεῖν· εἰ δὲ μή, ὁ τοῦτο*[17] *τολμῶν τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ κληρονομίας ἐξάγεται καὶ ἀνάξιος κληρονομῆσαί τι τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος κρίνεται. Εἰ δὲ μὴ κατὰ λόγον κληρονομίας, ἀλλὰ διά τι*[18] *προηγησάμενον*[19] *δάνειον τὴν περιουσίαν τοῦ τελευτήσαντος ζητοῦσιν, ἔξεστι μετὰ τὴν ἔνορκον ἐκείνου ἀσφάλειαν περὶ ταύτης ζητεῖν.*

50 *Μήτηρ*[v] *ψευδῶς ἀκούσασα τὸν στρατιώτην υἱὸν αὐτῆς τελευτῆσαι κληρονόμον ἄλλον ἔγραψε· καὶ*[20] *ὁ υἱὸς λαμβάνει τὴν κληρονομίαν καὶ δίδωσι τὰ ληγάτα καὶ τὰς ἐλευθερίας.*

51 *Ὁ*[w] *βουλόμενος ὑπεισελθεῖν ἢ παραιτήσασθαι τὴν κληρονομίαν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ὀφείλει τοῦτο ποιεῖν καὶ πληροῦν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν γνώμην τοῦ*[21] *τελευτήσαντος· εἰ γάρ τις ἐκ ψήφου δικαστικῆς ὑπομνησθεὶς*[22] *ἐνιαυτὸν ὅλον ἑλκύσῃ μὴ πράττων τοῦτο ὃ προσετάχθη, εἰ μέν τις ἐκείνων εἴη τῶν ἀναγκαστικῶς ἐκ τοῦ νόμου τι λαμβανόντων, εἰς πλέον δὲ ἢ καθόσον ὁ νόμος αὐτῷ δι-*

s. H. Salm. *κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 30. 21. p. 164. — t. H. Salm. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 30. 22. p. 164. — u. H. *βί. μδ'. κεφ. β'.* Salm. *μδ'. δ'. β'.* — v. H. *κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 30. 23. p. 165. — w. H. *βί. μδ'. τί. δ'. κεφ. ϛ'.* Salm. *μδ'. δ'. θ'.* Est Synopsis XLIV. 4. 6. p. 336.

4. *μετὰ ἐλευθερίας* H.

4a. Hoc loco Suallenbergius male addit *σχόλ.*

5. Pro *ὑπὸ* H. habet *ἐκ*, sed contra Prochiron p. 164.

6. Pro *δούλου* H. habet *θέματος δούλου.*

7. *τῶν εἰρημένων* H.

8. *κληρονόμου* H.

* Servos eorum qui heredes possunt institui, heredes scribere possumus: nam servus ex persona domini testamenti privi legium habet.

* Non semper quis servum proprium utiliter heredem instituit, immo nec cum libertate, velut in hac specie. Quidam vir adversus uxorem accusationem instituit dicens eam a proprio servo adulteratam. Iudicio nondum absoluto dicta mulier moriens dictum servum heredem instituit cum libertate. Post illius mortem oritur quaestio, an valeat institutio? Et rescripserunt iurisconsulti, servum adulterii reum testamento non recte manumitti ante exitum iudicii ab illa sua domina, quippe quae eiusdem criminis rea postulatur. Itaque facta in huiusmodi servo institutio omni robore destituitur.

Qui legitime alicui succedere debent, si is, cui heredes futuri sunt, iurato aut alio quo modo patrimonium suum manifestum fecerit, neque amplius de eo inquirere neque adversus se invicem agere debent: sin minus, qui hoc ausit, competente sibi hereditate excidit atque indignus censetur, qui quidquam ex defuncti bonis consequatur. Sed si non ratione hereditatis, sed propter anterius debitum de patrimonio defuncti inquirant, licet etiam post iuratam illius adfirmationem de eo inquirere.

* Mater falso audiens, filium suum militem obiisse, alium scripsit heredem: vivit filius capitque hereditatem et legata ac libertates praestat.

Qui hereditatem adire aut repudiare vult, intra annum hoc facere debet voluntatemque defuncti omni modo implere.

Nam si quis iudiciali decreto admonitus integrum annum traxerit non faciendo quod iussus fuerat, si quidem aliquis eorum sit, qui necessario quid ex lege capiunt, in plus autem, quam lex ipsi dat, heres scriptus fuerit, illud tantum permittimus ut acci-

9. μετὰ δὲ H., sed contra Prochiron p. 165.
10. Pro εἰ H. ἢ habet.
11. ἀντέγγραψαν H.
12. μοιχίᾳ H
13. Vox τῇ deest in H. Verba, quae leguntur πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ δικαστηρίου Salmasius cancellavit.
14. Post κατηγορεῖται Cui. Soar. H. subiiciunt: μετ' αὐτοῦ, quae desunt in reliquis et in Prochiro p. 165.
15. Pro δρύλῳ H. φοῦλος habet.
16. Pro ἰσχύος ἐκτὸς H. habet ἰσχυρῶς ἐστιν.
17. Pro τοῦτο H. τούτων habet.
18. διά τοι H.
19. προηγούμενον H.
20. Sic H. Salm. ζῇ Reitzius, quod Prochiro p. 165. repugnat.
21. τοῦ deest in H.
22. δικασθῆς ὑπομνηστὴς H.

δωσι γέγραπται κληρονόμος, τοσοῦτον αὐτὸν λαμβάνειν μόνον ὁπόσον[23] ὁ νόμος[24] αὐτῷ δίδωσι κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἐξ ἀδιαθέτου μοῖραν συγχωροῦμεν, τὸ δὲ [ἄλλο][25] σύμπαν ἀφαιρεῖσθαι. Εἰ δὲ μὴ εἴη τοιοῦτο[26] πρόσωπον καὶ τὸ προστεταγμένον εἴσω τοῦ ῥηθέντος οὐ πληρώσειε χρόνου, οὐδ' ὁπωσοῦν λήψεται τῶν καταλελειμμένων[27] αὐτῷ. Ἀρχὴν δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ, φησί, δίδομεν τὴν ἐκ δικαστικῆς ὑπόμνησιν ψήφου. Ἀνήβοις δὲ καὶ ἐλάττοσιν οὐδὲν ὁ παρὼν προκρίνει νόμος.

52 Ἐπὶ[x] τῶν ἁμαρτημάτων οὐκ εἰς τὴν ποινήν, ἀλλ' εἰς τὸ περιελθὸν ὁ κληρονόμος ἐνέχεται.

53 Τότε[y] εἰς τὸ περιελθὸν ὁ κληρονόμος ἐνέχεται, ὅτε[28] οὐκ[29] ἐξ οἰκείου δόλου, ἀλλὰ τοῦ τελευτήσαντος ἐνέχεται[30].

54 Ὁ[xx] κληρονόμος τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχει, ὅπερ ὁ τελευτήσας.

55 Κληρονομία[yy] ἐστὶν ἡ[31] εἰς ὁλόκληρον διαδοχὴ[32] τοῦ δικαίου, ὅπερ ὁ διαθέμενος εἶχεν.

x. H. βι. β'. τι. γ'. κεφ. λζ'. Similiter Salm. Est Synopsis Π. 3. p. 19. — y. H. κεφ. λγ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 44. p. 19. — xx. H. ἀνα. κεφ. ξη'. τοῦ αὐτοῦ, quibus deletis secunda manus superscripsit κεφ. νη'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. νη'. τοῦ αὐτοῦ. Huc refertur scholium, quod in C. et H. deest:

Ὁ ἔχων οὐσούφρουκτον ἀγροῦ ἢ οἴκου δίκαιον λέγεται ἔχειν καὶ δίκαιον οὐ πραγματικὸν ἀλλὰ προσωπικόν, καὶ ἕως οὗ τοῖς ζῶσι συναριθμεῖται, ἀπολαύει τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν (οὐσούφρουκτος γὰρ κατὰ Ῥωμαίους ἡ χρῆσις λέγεται) καὶ ἀποκερδαίνει αὐτάς (Reitzius vel αὐτοὺς vel αὐτὴν legi vult)· τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ σβέννυται ἡ χρῆσις καὶ εἰς κληρονόμους οὐ διαβαίνει· διὰ τί; διότι προσωπικὸν ἦν τὸ δίκαιον καὶ συνεσβέσθη τῷ προσώπῳ τοῦ τελευτήσαντος. Εἰ δ' ὁ τελευτήσας ἐχρεωστεῖτο παρά τινος ρ'. ιι. ἢ εἶχεν ἀγωγὴν περὶ κτήματος διαφέροντος αὐτῷ δεσποτικῶς, ἔχει ταῦτα καὶ ὁ κληρονόμος, διότι οὐκ εἰσι προσωπικά, ἀλλὰ τῆς οὐσίας· ὡσαύτως καὶ ὁ κοινωνὸς εἰ χρεωστεῖ τῷ κοινωνῷ καὶ ὁ ἀνὴρ εἰ χρεωστεῖ τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα αὐτῆς διαζυγείσης ὑπ' αὐτοῦ, καταδικάζονται καὶ ἀπαιτοῦνται οὐχ ὁλόκληρα τὰ χρέη, ἀλλὰ μέχρις εὐπορίας, καταλιμπανομένων αὐτοῖς τῶν ἐξαρκούντων εἰς ἀποτροφήν· ἀλλὰ τοῦτο τὸ προνόμιον καὶ τὸ δίκαιον ὡς προσωπικὸν οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους, ἀλλὰ τελευτήσαντος τοῦ κοινωνοῦ ὁ τούτου κληρονόμος ὁλόκληρον ἀπαιτεῖται τὸ χρέος· ὡσαύτως καὶ ὁ τοῦ ἀνδρὸς κληρονόμος ὁλόκληρον ἀπαιτεῖται τὴν προῖκα, μὴ παρεωμένων αὐτῷ τῶν πρὸς διατροφὴν ἀρκούντων, εἰ μήπου παῖς ἐστι κοινὸς

Usumfructum habens agri aut domus dicitur ius habere, et ius quidem non reale sed personale, et donec in vivis numeratur, usufructu gaudet, eumque lucratur: eo autem moriente, ususfructus exstinguitur neque ad heredes transit. Cur? quia personale erat ius et cum persona defuncti perimitur.

Sed si defuncto debebantur a quopiam centum aurei, aut si habebat actionem in rem iure dominii ad ipsum pertinentem, haec et heres habet, quia non sunt personalia, sed patrimonii. Similiter et socius si socio debet, et maritus si uxori dotem debet, ubi ab eo diverterit, condemnantur et poscuntur non integra debita, sed quoad facere possunt, ut iis relinquatur quod ad victum sufficit: sed hoc privilegium et ius, utpote personale, ad heredes non transit, sed mortuo socio ab herede eius totum debitum exigitur: similiter et ab herede mariti tota repetitur dos, neque relinquitur ei, quod ad victum sufficiat, nisi communis filius sit viri et mulieris dotem repetentis: nam et hic pro facultatibus condemnatur non hereditatis iure, sed quoniam filius est: nam et filius et pater

piat, quantum lex ei dat pro triente ab intestato debito, et omni reliquo privetur.

Quod si huiusmodi persona non sit neque iussa intra dictum tempus impleverit, nihil omnino ex relictis sibi capiet.

Initium autem anni, inquit, damus ex iudicialis decreti admonitione.

Impuberibus autem et minoribus haec lex nihil praeiudicat.

In delictis non ad poenam, sed ad id quod pervenit, tenetur heres.

Tunc ad id, quod pervenit, obligatur heres, quum non ex proprio sed defuncti dolo obligatur.

Heres idem iuris habet, quod defunctus.

Hereditas est successio in universitatem iuris, quod defunctus habuit.

τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς τῆς ἀπαιτούσης τὴν προῖκα· τότε γὰρ καὶ οὗτος μέχρις εὐπορίας ἀπαιτεῖται, πλὴν οὐ τῷ δικαίῳ τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ τῷ προνομίῳ τῆς υἱότητος· καὶ ὁ υἱὸς γὰρ μέχρις εὐπορίας ἀπαιτεῖται καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ· γίνωσκε δὲ ὅτι τὰ ἁρμόζοντά τινι δίκαια ἢ προσωπικά εἰσι καὶ τῇ τελευτῇ τοῦ προσώπου σβεννύμενα, ἢ πραγματικὰ καὶ τῆς οὐσίας καὶ διαβαίνουσι καὶ εἰς κληρονόμους.

et mater in quantum facere possunt, conveniuntur.

Scias denique, iura alicui competentia aut personalia esse et cum morte personae pereuntia, aut realia et patrimonialia, quae ad heredes quoque transeant.

γγ. H. *ἀνα. κεφ. ξα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis H. 3. 61. p. 20. Huc refertur id, quod sequitur scholium, quod in C. H. deest:

Τὸ τῆς διαδοχῆς ὄνομα πολυσήμαντόν ἐστι· λέγεται γὰρ διάδοχος καὶ ἀπὸ δωρεᾶς Πέτρου ἢ πράσεως, ἀπὸ ἀνταλλαγῆς ἢ ἀπὸ ληγάτου λαβεῖν πρᾶγμα τοῦ Πέτρου· ἀλλ' οὗτοι εἰ καὶ διάδοχοι λέγονται, ἀλλ' οὐ λέγονται δικαίου διάδοχοι, ἀλλὰ πράγματος, καὶ δῆλον ἐκ τούτου. Ὁ Πέτρος ἔχων ἀγρὸν τὸν Γρηγοριανὸν ὡμολόγησε διδόναι τῷ ἀγρῷ τοῦ ὁμοροῦντος κατ' ἔτος ρ΄. μοδίους σίτου ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοῦ Γρηγοριανοῦ· εἶτα πέπρακε τὸν Γρηγοριανὸν ἀγρὸν πρὸς τὸν Παῦλον· ὁ Παῦλος οὐκ ἀπαιτηθήσεται τοὺς ἑκατὸν μοδίους τοῦ σί-

Successionis vocabulum multa significat: dicitur enim successor Petri, et qui ex donatione vel venditione aut permutatione, vel ex legato rem Petri nactus est: sed hi, licet successores adpellentur, non tamen successores iuris vocantur sed rei, idque hinc planum fiet. Petrus fundum Gregorianum habens spopondit se daturum fundo vicini quotannis centum modios frumenti ex fundo Gregoriano: post illa fundum Gregorianum vendidit Paulo. Iam Paulus centum frumenti modios non poscetur a possessore confinis fundi,

23. *ὁπόσων* H.

24. Sic H. Synopsis p 336. *αὐτῷ ὁ νόμος* Reitzius.

25. Sic Reitzius ex Synopsi p. 336. deest *ἄλλο* in H. alias.

26. Pro *τοιοῦτον* H. *τοῦτον* habet.

27. *καταλελειγμένων* H.

28. Pro *ὅτε* H. *οὔτε* habet.

29. *οὐκ* in H. defuit, sed a prima manu iam supra lineam ascriptum fuit *οὐ*. Synopsis p. 19. *οὐκ ἐξ*.

30. *ἐνέχεται* H. et C. *ἐνάγεται* Synopsis p. 19. Reitzius.

31. Deest *ἤ* in libro Salmasii, sed contra H. Synopsis p. 20.

32. *διαδοχὴν* liber Salmasii sed contra H. Synopsis p. 20.

56 Ὅπου[z] ἡ κληρονομία, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ χωρὶς γυναικός.

57 Οὐδεὶς[a] πλέον οὗ ἔχει, τῷ ἰδίῳ παραπέμπει κληρονόμῳ.

58 Ὅτε[b] ἀπὸ δόλου τοῦ τελευτήσαντος εἰς τὸ περιελθὸν[23] ὁ κληρονόμος ἐνάγεται, ἀρκεῖ πρὸς ῥοπὴν περιελθεῖν εἰς αὐτόν.

του παρὰ τοῦ ἔχοντος τὸν ἀγρὸν τὸν ὁμοροῦντα, διότι πράγματος γέγονε διάδοχος, ἤγουν τοῦ ἀγροῦ, οὐ μὴν καὶ τῆς ἐπερωτήσεως ἤτοι τῆς ὁμολογίας, ἥτις ἐστὶν ἀσώματον δίκαιον καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ ὁμολογήσαντος ἐμπηγνύμενον. Λέγεται διάδοχος καὶ ὁ κληρονόμος, εἴτε ἀπὸ διαθήκης ἐστὶν εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου· καὶ διάδοχος οὐχὶ πράγματος ἑνὸς ἢ δικαίου ἑνὸς τυχὸν ἀγωγῆς μιᾶς, ἀλλὰ παντὸς δικαίου, ὅπερ ὁ τελευτήσας εἶχεν, οἷον ὡς ἐπὶ θέματος τοῦ ἀνωτέρου· ἐτελεύτησεν ὁ Πέτρος ὁ τὸν Γρηγοριανὸν ἔχων· ἐκληρονομήθη παρὰ τοῦ Παύλου· ὁ Παῦλος ἀπαιτηθήσεται τοὺς ρ΄. σίτου μοδίους ἰσχυρῶς· γέγονε γὰρ διάδοχος παντὸς τοῦ δικαίου τοῦ Πέτρου, ἄλλος (ἄλλως Mercerus legi vult) γάρ ἐστι διαθέμενος ὁ κληρονόμος, καὶ ὅσας ἀγωγὰς εἶχεν ὁ τελευτήσας, εἴτε προσωπικὰς εἴτε πραγματικάς, ἔχει ταύτας καὶ αὐτός· καὶ ὅσαις ὑπέκειτο ὁ τελευτήσας καὶ ἦν ἔνοχος, ὑπόκειται καὶ ὁ κληρονόμος, μόνον εἰσὶν αἱ οὐσιακαὶ ἀγωγαὶ καὶ τὰ προνόμια· οἷον τί λέγω; ἐπηρωτήθη ὁ τελευτήσας δοῦναι Πέτρος (aliquis Πέτρῳ) ρ΄. ν., ἀναγκάζεται καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ δοῦναι ταῦτα· ἠγόρασεν ὁ τελευτήσας ἀπό τινος κτῆμα, καὶ οὐκ ἔφθασε παραλαβεῖν αὐτό, ὁ κληρονόμος αὐτοῦ δύναται καταναγκάσαι τὸν πωλήσαντα ποιῆσαι τὴν παράδοσιν πρὸς αὐτόν· εἶχεν ὁ τελευτήσας κατά τινος πραγματικὴν ἀγωγὴν κρατοῦντος κτῆμα ἢ οἰκίαν διαφέρουσαν αὐτῷ, ἔχει ταύτην καὶ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ· ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· εἰ ὁ τελευτήσας κατεῖχεν ἀλλότριον κτῆμα ἢ οἰκίαν, ἐναχθήσεται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ περὶ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἀγωγὰς εἶχεν ὁ διαθέμενος ἢ ὑπέκειτο ἀγωγαῖς μὴ φερομέναις πρὸς τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ ἰδίου προσώπου, ἢ τὸ ἀνάπαλιν πρὸς τιμωρίαν, αὗται οὐ διαβαίνουσιν εἰς κληρονόμους, τοὺς διαδόχους παντὸς τοῦ δικαίου, εἰ μήπου παρὰ δικαστηρίοις ἐκινήθησαν· οἷον ὁ Πέτρος ἔτι ζῶν ὑβρίσθη παρὰ τοῦ Παύλου καὶ ἥρμοσεν αὐτῷ κατὰ τοῦ Παύλου ἡ περὶ ὕβρεως ἀγωγή, ἥτις οὐκ ἀνακαλεῖται ἢ ἀπαιτεῖ πρᾶγμά τι ἀφαιρεθὲν ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ἐκδικεῖ τὴν τιμὴν τοῦ ὑβρισθέντος· ἢ τὸ ἀνάπαλιν ὕβρισέ τινα καὶ ὑπέπεσε τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ,

quia rei sive fundi factus est successor, non item stipulationis sive promissionis, quae est ius incorporale, et personae promittentis infixum. Successor quoque vocatur heres, sive ex testamento sive ab intestato, et successor non unius rei aut unius iuris, veluti unius actionis, sed universi iuris, quod defunctus habuit, velut in specie superiori: obiit Petrus, Gregorianum possidens: heres ei exstitit Paulus: hic Paulus in centum modios frumenti recte convenietur; factus enim est successor omnis iuris Petri: alter enim testator est heres, et quas actiones defunctus habebat, sive personales sive reales, et quibus defunctus obnoxius et subiectus erat, subiacet quoque heres; dummodo sint actiones et privilegia patrimonialia. Cuiusmodi est quod dico: Petro defunctus spopondit dare centum aureos; etiam heres eius bos dare cogitur: emit defunctus praedium ab aliquo neque adhuc recepit illud; poterit heres eius venditorem cogere ad traditionem sibi faciendam: habuit defunctus adversus quempiam actionem in rem, qui praedium aut aedes ad ipsum pertinentes detinet; hanc et heres eius habet, sicut ex contrario: si defunctus alienum praedium aut aedes possidebat, convenietur de illis heres eius. Si vero actiones habebat testator aut actionibus tenebatur ad patrimonium non pertinentibus, sed ad suae personae ultionem aut contra ad poenam, hae non transeunt ad heredes, universi iuris successores, nisi iam in iudiciis agitatae fuerint. Verbi gratia: Petrus adhuc vivens a Paulo iniuria adfectus fuit, competebatque ei iniuriarum actio adversus Paulum, quae non revocat neque repetit rem ex patrimonio Petri ablatam, sed vindicat honorem illius, qui iniuriam est passus; vel contra, alium iniuria adfecit, et iniuriarum actione tenetur: hae ad heredes non transeunt neque adversus heredes dantur: nec enim pars patrimonii sunt, sed cum morte peccantium exstinguuntur, nisi forte in iudicio fuerint motae, viventibus etiam qui peccarant; tunc enim et heredibus competunt, et in heredes dantur.

Ubi hereditas est, ibidem et tutela est praeter mulierem.

Nemo plus quam habet, ad heredem suum transmittit.

Quum ex dolo defuncti de eo quod pervenit, heres convenitur, sufficit momento ad eum pervenisse.

αὖται οὐ διαβαίνουσιν εἰς κληρονόμους, οὔτε κατὰ κληρονόμων δίδονται· οὐ γάρ εἰσι μέρος τῆς οὐσίας, ἀλλὰ σβέννυται τῇ τελευτῇ τῶν ἁμαρτησάντων, εἰ μὴ πολλάκις ἐκινήθησαν ἐν δικαστηρίῳ ἔτι ζώντων τῶν ἁμαρτησάντων· τότε γὰρ ἁρμόζουσι καὶ κληρονόμοις καὶ δίδονται καὶ κατὰ κληρονόμων.

z. H. *κεφ. ια΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 73. p. 20. Repetitur infra cum scholio V. 11. 18. Id quod sequitur scholium deest in C. H.:

Τὸ ἐπιτροπεύειν καὶ πάλαι καὶ νῦν βάρος ἦν καὶ ἐδίδοτο τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἀξίαν (*κατὰ τάξιν* quidam) *καὶ οὐχ ὡς ἔτυχεν. Οἷον ἐὰν ἐτελεύτησέ τις τυχὸν ἀδιάθετος, καταλιπὼν ἕνα ἢ δύο παῖδας ἀνήβους ἤτοι ἐλάττους τῶν ιδ΄.* (pro *ιδ΄.* antea legebatur *ἰδίων*) *ἐτῶν, οἱ τοιοῦτοι παῖδες δέονται ἐπιτρόπου· καὶ ζητεῖ ὁ ἄρχων τυχὸν ἢ ὁ δικαστής, τίνα δώσει ἐπίτροπον; καὶ μάνθανε παρὰ τοῦ νόμου, ἤτοι τοῦ παρόντος κεφαλαίου, ὅτι ἐκεῖνον ποίησον ἐπίτροπον τῶν παίδων, τὸν καὶ προτιμώμενον εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν. Τέλος ὅστις προτιμᾶται εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν, ἐὰν τελευτήσωσιν, ἐκεῖνος καὶ τὸ βάρος ὑποδεξάσθω τῆς ἐπιτροπῆς· ὅπου γάρ φησιν ἡ κληρονομία, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπή. Οἷον ἔχουσιν οἱ παῖδες ἀδελφὸν προδιοικηθέντα παρὰ* (*περὶ* alias, sed correxere Cui. Gothofr.) *τοῦ ἰδίου πατρός, ἔχουσι καὶ θείους, ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν ἐπιτροπεύσει* (Reitzius legi vult *προτιμᾶται καὶ ἐπιτροπεύειν*), *διότι καὶ προτιμᾶται τῶν ἄλλων πάντων εἰς τὴν κληρονομίαν. Ταῦτα δὲ γίνεται πλὴν γυναικός· εἰ γὰρ καὶ προτιμᾶται γυνὴ εἰς κληρονομίαν, ἀλλ' οὖν εἰς ἐπιτροπὴν οὐ καλεῖται· διότι λέγει ὁ νόμος, γυνὴ πολιτικὸν ὀφφίκιον οὐ μετέρχεται, καὶ ἡ ἐπιτροπὴ μᾶλλόν ἐστι πολιτικὸν ὀφφίκιον. Οἷον ἐὰν οἱ παῖδες ἔχωσι τελείαν ἀδελφὴν καὶ προδιοικηθῇ, ἔχωσι δὲ καὶ θείους πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρός, εἰς μὲν τὴν κληρονομίαν ἡ ἀδελφὴ προτιμᾶται, εἰς δὲ τὴν ἐπιτροπὴν οὐκ ἀναγκάζεται ὑπεισελθεῖν. Γίνωσκε δὲ ὅτι ἐπὶ ἑνὸς θέματος ἐπιτροπεύει γυνή, οἷον ἐὰν μήτηρ ἔχῃ παῖδας ἀνήβους, καὶ ἀποτάξηται τῇ δευτερογαμίᾳ, ἐπιτροπεύει αὐτῶν.*

Tutelam gerere et olim et nunc onus est ac deferebatur hominibus pro dignitate, non temere. Veluti, si quis forte obiit intestatus, uno aut duobus filiis impuberibus relictis sive quatuordecim annis minoribus, his filiis tutore opus est, et quaerit forsan praeses aut iudex, quem daturus sit tutorem. Itaque disce ex lege, id est, capitulo praesenti, quod illum filiis tutorem dare debeas, qui etiam in eorum successione praefertur. Breviter, quicumque in eorum hereditate praefertur, si moriantur, ille et onus tutelae suscipiat: ubi enim hereditas, inquit, ibidem et tutela. Veluti habent hi filii fratrem, qui ante a patre suo . . . . . habent et thios; frater eorum tutor erit, quia et in successione omnibus aliis praefertur. Hoc autem fit, excepta muliere: nam etsi mulier in hereditate praeferatur, tamen ad tutelam non vocatur; quandoquidem lex ait, mulier civili officio non fungitur: atqui tutela maxime civile est officium. Veluti si filii habeant iustae aetatis sororem, quae . . . . . . habeant etiam patruos aut avunculos, in hereditate quidem soror praeferetur, tutelam autem non cogitur gerere. Scias tamen, in uno casu mulierem fieri tutricem, puta, si mater liberos impuberes habeat, secundisque renuntiet nuptiis, illorum tutelam geret.

a. H. *κεφ. ρις΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 118. p. 22. — b. H. *κεφ. ρκβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis II. 3. 124. p. 22.

33 *περιελθὼν* H.

59 *Ἀντὶ*[c] *μὴ*[34] *γεγραμμένου ἐστὶ τὸ καταλιμπανόμενον ἐν διαθήκῃ τοῖς ὑπευθύνοις τιμωρίαις.*

60 *Ἐάν τις*[d] *παρανόμως ἀγάγηται*[35] *τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν*[36] *παρ᾽ αὐτοῦ, λαβεῖν μὲν αὐτὸς ἐκ τῆς διαθήκης αὐτῆς*[37] *οὐ δύναται· αὐτὴ*[38] *δὲ ἐκ τῆς αὐτοῦ λαμβάνει.*

61 *Ὁ*[e] *προδιδοὺς τὸ ἅγιον βάπτισμα οὐ μαρτυρεῖ, οὐ διατίθεται οὔτε ἄλλον διαδέχεται· διαδεχέσθωσαν δὲ αὐτὸν ἐξ ἀδιαθέτου χριστιανοὶ συγγενεῖς.*

62 *Ἐνστησάμενος*[f] *Πέτρον καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδάς μου εἰ μὲν εἴπω ἐξ ἴσων*[39] *μερῶν*[40], *πάντες*[41] *ἐξ ἴσου κληρονομοῦσιν· εἰ δὲ μὴ εἴπω, Πέτρος τὸ ἥμισυ λαμβάνει καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τὸ ἥμισυ.*

63 *Ἐν*[g] *τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας οἱ καρποὶ οὐ φέρονται, εἰ μὴ ὑπέρθεσις γέγονεν ἢ ῥητῶς αὐτοὺς ἐπετράπη ἀποκαταστῆσαι· λογίζεται*[42] *δὲ εἰς φαλκίδιον· ὁ γὰρ ἀξιῶν ἀποκαταστῆσαι κληρονομίαν, ἐκεῖνο δοκεῖ λέγειν ὅπερ ὑπάρχει*[43] *τῆς κληρονομίας· οἱ δὲ καρποὶ οὐ τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι λογίζονται.*

64 *Ἐν*[h] *τῇ ἀποκαταστάσει τῆς κληρονομίας καὶ οἱ τόκοι καὶ τὰ*[44] *ἐνοίκια ὡς καρποὶ καταφέρονται καὶ οὐ διαφέρουσι τῶν λοιπῶν χρεῶν τῶν ὑπὸ αἵρεσιν ἢ κατ᾽*[45] *ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα κεχρεωστημένων. Καὶ οὓς μὲν ἔλαβεν ὁ κληρονόμος μὴ ποιήσας περὶ τὴν ἀποκατάστασιν ὑπέρθεσιν, οὐκ ἀπαιτεῖται. Εἰ δὲ οἷα νῦν ἐστιν ἡ κληρονομία, ἐπιζητεῖ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν ἀξιωθεὶς ἀποκατασῆναι, ὀφείλει εἰσακούεσθαι· καὶ ταῦτα μὲν περὶ ὧν ὁ διαθέμενος ἐπηρώτησε τόκων ἢ ἀγροὺς ἐγεώργησεν· εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ κληρονόμος ἐδάνεισεν ἢ ἐγεώργησεν*[46], *ἐπειδὴ ἰδίῳ κινδύνῳ δανείζει καὶ δαπανᾷ περὶ τὴν γεωργίαν, οὐδὲν τούτων ἀποκαθίστησι τῷ φιδεϊκομισσαρίῳ μὴ ποιήσας ὑπέρθεσιν.*

65 *Αἱ*[i] *παράνομοι καὶ καταγέλαστοι αἱρέσεις περιαιροῦνται τῶν ἐνστάσεων καὶ τῶν ληγάτων*[47] *καὶ χωρὶς αἱρέσεως ταῦτα παρέχονται.*

c. H. *κεφ. ρλ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Basilicorum LX. 51. 16. ed. Heimbach V. p. 862. — *d.* H. *βι΄. τι΄. μβ΄. κεφ. β΄. καὶ βι΄. μδ΄. τι΄. α΄. κεφ. ρι΄. περὶ τοῦ ἀγομένου τὴν ἐπιτροπευθεῖσαν παρ᾽ αὐτοῦ.* Salm. *βι΄. ξ΄. τι΄. κβ΄. καὶ βι΄. μδ΄. κεφ. ρι΄.*, qui et *ψευδότιτλον* illud habet. Alias adscriptum *περὶ τοῦ ἐνουμένου* (male *ἐνομένου*) *τῇ ἐπιτροπευθείσῃ παρανόμως.* — *e.* H. *κεφ. ριβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *ρκ. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LX. 54. 20. et 23. p. 540., sed quibusdam rebus, quae in medio interponuntur, omissis. — *f.* H. *βι΄. λε΄. τι΄. η΄. κεφ. ιγ΄.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 9. 13. pag. 329. — *g.* H. *περὶ ἀποκαταστάσεως κληρονομίας βι΄. λε΄. τι΄. ια΄. κεφ. ιδ΄.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 11. 14. pag. 331. — *h.* Salm. *κεφ. λε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XXXV. 11. 35. pag. 322. — *i.* H. *βι΄. λε΄. τι΄. ιβ΄. κεφ. ιδ΄.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXV. 12. 14. pag. 333.

Pro non scripto est, quod testamento servis poenae relinquitur.

Si quis praeter fas duxerit eam cuius tutelam gessit, ipse ex testamento eius nihil capere potest, haec autem ex illius capit.

Qui sacrum baptisma prodit, nec testimonii nec testamenti ius habet neque alii heres est: succedant autem illi ab intestato cognati Christiani.

Instituens Petrum et fratris mei filios si quidem dixero, ex aequis partibus, ex aequo succedent: sin non dixero, Petrus semissem feret, et fratris filii semissem.

In hereditatis restitutionem fructus non veniunt, nisi mora sit facta, aut diserte mandatum sit eos restituere; imputantur autem in Falcidiam: nam qui hereditatem rogat restituere, hoc videtur dicere, quod hereditatis est. Fructus autem non in hereditate sed in bonis censentur.

In hereditatis restitutione et usurae et pensiones aedium ut fructus reputantur, neque a ceteris, quae sub conditione aut post annum vel mensem debentur, differunt neque fructus quos heres percepit, qui in restituendo moram non fecit, reposcitur. Sed si is, qui hereditatem restituere rogatus est, eam qualis nunc est, restitui desideret, audiri debet. Et haec quidem de iis usuris, quas ipse testator stipulatus est aut quos agros coluit. Nam si ipse heres feneravit aut agros coluit, quia suo periculo fenerat aut circa agriculturam impendit, horum nihil fideicommissario restituit, si moram non fecerit.

Conditiones legibus contrariae et ridiculae institutionibus ac legatis detrahuntur eaque sine conditione praestantur.

34. *μὴ* deest in contextu H., sed ad marginem ascriptum est. Caeterum *μὴ* habent et Basilica V. p. 862.

35. *ἐπαγάγηται* H.

36. *ἐπιτρωπευθήσαν* H.

37. Pro *αὐτῆς* H. *αὐτὴν* habet.

38. Pro *αὐτὴ* H. *αὐτὴν* habet.

39. *ἴσων* deest in H., qui quidem vocem *τῶν* ad marginem ascriptam habet. Habet Synopsis p. 329.

40. *ἡμερῶν* H., sed contra Synopsis p. 329.

41. Sic H. Synopsis p. 329. *ἐξ ἴσου πάντες* Reitzius ex Cui. et regio Soar.

42. Sic H. Synopsis p. 331. *λογίζονται* quidam apud Reitzium, non improbante Reitzio. Non opus.

43. Post *ὑπάρχει* H. subiicit *λογίζεται*, quod quidem deest in reliquis libris et Synopsi p. 321.

44. Pro *καὶ τὰ* habet H. *κατὰ*, sed contra Synopsis p. 332.

45. Pro *κατ'* H. *κατὰ* habet.

46. Post *ἐγεώργησεν* H. subiicit *εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ κληρονόμος*, quae quidem in reliquis et in Synopsi p. 332. plane desiderantur.

47. *λελεγάτων* H.

66 *Εἰ*[k] *παῖδας*[48] *ἔχει τις νομίμους, μὴ δύνασθαι αὐτὸν τοῖς φυσικοῖς παισὶ μήτε τοῖς ἐκ παλλακῆς*[49] *περαιτέρω μιᾶς οὐγγίας [αὐτοῖς]*[50] *καὶ τῇ μητρὶ αὐτῶν καταλιμπάνειν· εἰ δὲ παλλακὴ*[51] *μόνη*[52] *εἴη, ταύτῃ τὸ ἥμισυ οὐγγίας καταλιμπάνεσθαι*[53] *ἢ δωρεῖσθαι. Εἰ μέντοι παῖδας οὐκ ἔχει γνησίους, ἤ τινα τῶν ἀνιόντων οἷς ἀνάγκη νόμου*[54] *καταλιμπάνειν μέρος τῆς οἰκείας*[55] *περιουσίας προσήκει τοὺς διατιθεμένους, ἄδεια ἔστω*[56] *καὶ εἰς τὰς*[57] *ιβʹ. οὐγγίας γράφειν τοὺς φυσικοὺς παῖδας κληρονόμους. Εἰ δὲ ἔχοιεν*[58] *τινας τῶν ἀνιόντων, τὴν νόμιμον αὐτοῖς καταλιμπανέτωσαν μοῖραν, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς τοὺς φυσικοὺς παῖδας παραπέμπειν*[59] *ἄδειαν ἐχέτωσαν. Ἀδιαθέτων δὲ τελευτώντων τῶν τοὺς φυσικοὺς παῖδας ἐχόντων, δύο μόνας οὐγγίας ἔχειν τοὺς παῖδας ἅμα τῇ μητρὶ μεριζομένας·*[60] *ὥστε ἑνὸς παιδὸς μερίδα*[61] *καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν· εἴπερ*[l] *γνήσιοι παῖδες οὐκ εἰσίν· εἰ δὲ γνήσιοι παῖδές*[62] *εἰσι, μηδὲν τοὺς νόθους ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν, ἀποτρέφεσθαι δὲ μόνον παρὰ τῶν γνησίων κατὰ τὸ πρέπον*[63] *καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον.*

67 *Νόθος*[m] *παῖς γενόμενος γνήσιος μόνου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γίνεται γνήσιος· οὐκέτι δὲ καὶ τῶν κατιόντων ἢ τῶν ἀνιόντων ἢ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· οὐδὲ κληρονομεῖ αὐτοὺς οὐδὲ κληρονομεῖται ἐξ αὐτῶν χωρὶς διαθήκης.*

68 *Συγκλητικοῦ*[n] *γυνὴ καὶ ἐπάνω οὐ δύναται τοῖς σπουρίοις αὐτῆς*[64] *παισὶν οὔτε ζῶσα οὔτε μετὰ θάνατον δωρεῖσθαι ἢ ἐν διαθήκῃ συνεισάγειν αὐτοὺς μετὰ τῶν γνησίων αὐτῆς παίδων καὶ κληρονόμων κληρονόμους. Ἡ μέντοι εὐγενὴς*[65] *καὶ ἐλευθέρα ἐὰν*

k. H. *περὶ κληρονομίας παίδων φυσικῶν ἀνα. βῖ. λβʹ. τῖ. βʹ. κεφ. δʹ.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXII. 2. 4. p. 316. Huc refertur id, quod in M. A. B. C. H. libro Salmasii habetur scholium:

Τὸ ἐκ πορνείας οὐκ ἔχει ἅπαν ὄνομα (*τὸ* add. Salm.) *ἕν, ἀλλ᾽ ὑποδιαιρεῖται καὶ τοῦτο. Εἰ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς συνοικούσης τινὶ φανερῶς καὶ δι᾽ ὅλου* (*διόλου* Salm.) *γέγονε παῖς, φυσικὸς οὗτος ὀνομάζεται καὶ ἔχει δευτέραν τάξιν, ὡς πρὸς τὸ* (*τὸν* Salm.) *φύσει νόμιμον, καὶ προτιμᾶται εἰς κληρονομίαν καὶ τῶν ἀνιόντων, οὐχ ὅπως τῶν ἐκ πλαγίου. Εἰ δὲ φανερὸς* (*φανερῶς* Salm.) *μέν ἐστι φυσικὸς παῖς, οὐ μέντοι ἐκ συνοικούσης τῷ ἀνδρὶ γυναικός, ὀνομάζεται νόθος· εἰ δὲ παντελῶς ἀφανής, λέγεται σκότιος.*

Non omnes ex scortatione nati idem habent nomen, sed subdividuntur. Nam si ex muliere manifeste et perpetuo alicui cohabitante filius est natus, vocatur hic naturalis; et secundum obtinet ordinem, quantum ad ius naturale praeferturque in hereditate et adscendentibus, nec solum collateralibus. Quod si manifestus quidem sit filius naturalis, non tamen ex cohabitante cum viro muliere, nothus nominatur: sin omnino ignotus, dicitur spurius.

l. Quae abhinc leguntur usque ad finem huius §. 66., non sunt ex Synopsi p. 316., quae longe ampliora habet. — *m.* H. *βῖ. μεʹ. τῖ. αʹ. κεφ. ιεʹ.* Salm. *μηʹ. αʹ. ιηʹ.* — *n.* H. *βῖ. μεʹ. τῖ. αʹ. κεφ. λγʹ.* Salm. *μηʹ. αʹ. λγʹ.* Est *Πεῖρα* 25. 17. vel 54. 7.

Si quis liberos habet legitimos, non potest naturalibus neque ex concubina natis ultra unam unciam [ipsis] et eorum matri relinquere: si vero sola est concubina, ei semunciam relinquere aut donare.

Quod si nec liberos legitimos habet nec quemquam adscendentium, quibus testatores necessitate legis partem substantiae relinquere oportet, etiam in duodecim uncias liberos naturales scribere possunt heredes: sed si quosdam ex adscendentibus habent, legitimam iis partem relinquant, reliquum ad naturales liberos transferre illis licitum erit.

Si intestati moriantur, qui naturales habent liberos, duas habeant hi liberi uncias cum matre dividendas, ut unius filii portionem mater ferat, nisi legitimi exstent liberi: quibus exstantibus, naturales ab intestato succedere nequeunt, sed a legitimis tantummodo, ut par est et pro facultatium modo alentur.

Naturalis filius legitimatus soli patri fit legitimus, non item descendentibus aut adscendentibus aut collateralibus patris cognatis neque iis succedit, neque hi illi praeterquam ex testamento.

Senatoris aut sublimioris dignitatis coniux spuriis suis liberis neque vivens neque moriens donare potest aut in testamento eos cum liberis legitimis et heredibus coniungere, ut coheredes. Ingenua tamen et libera, si spurium habeat filium, potest eum in-

48. His Cuiacius haecce praemisit, quae in Synopsi II. 2. 204. p. 16. leguntur, desunt autem in H. C. reliquis libris: *ἡ τοῦ παιδὸς προσηγορία τρεῖς ἔχει σημασίας· μίαν ὅταν πάντας δούλους παῖδας προσαγορεύομεν· ἑτέραν ἐπειδὰν παῖδα τῷ ἐναντίῳ ὀνόματι τῆς κόρης λέγωμεν· τρίτην, δι' ἧς ἑκάστην παιδικὴν ἡλικίαν δηλοῦμεν.* *Pueri appellatio tres significationes habet: unam, cum omnes servos pueros dicimus; alteram, cum puerum contrario puellae nomine appellamus; tertiam, quum quamvis aetatem puerilem demonstramus.*

49. Pro *παλλακῆς* H. habet *παλαγηκοῖς*.

50. *αὐτοῖς* deest in H. et in Synopsi pag. 316., ideoque uncinis inclusum.

51. *παλακὴν* H., sed contra Synopsin p. 316.

52. Sic et Synopsis p. 316. *μόνον* H.

53. Sic et H. *καταλιμπάνειν* H.

54. Sic et Synopsis p. 316. *νόμιμον* quidam apud Reitzium.

55. *οἰκίας* H.

56. Sic H., supplevit Reitzius et ex aliis fontibus et ex Synopsi p. 316. Verba *ἄδεια ἔστω* desunt in editione principe.

57. Pro *τὰς* H. *τὰ* habet.

58. *ἔχειεν* H.

59. *παραπέμπει* H. Male.

60. Sic Synopsis p. 316. alais, *μεριζομένους* H.

61. *μερίδα* H. Synopsis pag. 316. *μοῖραν* Reitzius alii.

62. *παῖδας* H.

63. Pro verbis *τὸ πρέπον* H. habet *τρόπον*.

64. *αὐτοῖς* H., sed contra *Πεῖρα*.

65. *εὐγενεῖς* H.

ἔχῃ[66] σπούριον υἱόν, δύναται αὐτὸν κληρονόμον καταλιμπάνειν· ἐπεὶ καὶ κληρονομεῖ τοῦτον ἡ μήτηρ, εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀθεμιτογαμίας ἦν, τουτέστιν ἀπὸ κεκωλυμένων γάμων.

69 *Οἱ[o] ἐκ[66a] διαφόρων παλλακῶν γεννώμενοι παῖδες οὐ κληρονομοῦσι τὸν ἴδιον πατέρα, ὑπόντων γνησίων παίδων ἢ γαμετῆς ἢ ἄλλων διαδόχων αὐτοῦ· ἀλλὰ μᾶλλον[67] ἀποτρέφονται ἐκ τῶν κληρονομούντων τὸν πατέρα αὐτῶν, ἔνθα μέντοιγε μὴ διέθετο.*

70 *Τοῦ[p] σπουρίου[68] ἡ κληρονομία οὐκ ἀνήκει τοῖς κατὰ πατέρα συγγενέσιν, οὐ γὰρ ἔχει πατέρα· τῇ μητρὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῖς μητρῴοις[69] ἀδελφοῖς δίδοται ἡ συγγενικὴ βοήθεια.*

71 *Οἱ[q] πορνογενεῖς καὶ τὴν κατὰ μητέρα μάμμην ἐξ ἀδιαθέτου διαδέχονται[70].*

72 *Ἐάν τις[r] τελευτήσῃ ἀδιάθετος ἐπὶ παισὶ φυσικοῖς καὶ παιδὶ θετῷ, ὁμοίως πάντες κληρονομοῦσιν.*

73 *Ὅσα[s] φυλάττεται[71] μητρὸς ὑπούσης καὶ ἀδελφῶν ὁμοπατρίων[72] τῷ τελευτήσαντι φυσικῶν, τοσαῦτα καὶ[73] κρατεῖ καὶ θετῶν ὑπόντων.*

74 *Ὁ[t] λαβὼν νέον εἰς θέσιν τὰ σωτηριώδη[73a] αὐτοῦ πάντα σκοπεῖ καὶ ἀναγκάζεται τὸ τέταρτον μέρος τῶν οἰκείων[74] πραγμάτων καταλεῖψαι τῷ υἱοθετουμένῳ.*

o. Est Theodori Nov. 89. cap. 21. ed. Zachariae p. 89. — *p.* H. *βῑ. μέ. τῑ. έ. κεφ. ιδ΄.* Salm. *μέ. ά. ιη΄.* Est Synopsis XLV. 2. 18. p. 403. — *q.* H. *κεφ. νβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Salm. *κεφ. κβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis XLV. 2. 22. p. 404. — *r.* H. *βῑ. μέ. τῑ. έ. κεφ. κς΄. περὶ παίδων.* Salm. *μη΄. τῑ. u. κεφ. κς΄. περὶ παίδων θετῶν.* Est Synopsis XLV. 2. 28. p. 404. — *s.* H. *βῑ. μέ. τῑ. ά. κεφ. μδ΄.* Salm. *μά. ά. κθ΄.* Est Synopsis XLV. 3. 29. pag. 402. — *t.* H. *βῑ. μέ. τῑ. ζ΄. κεφ. ά.* Similiter Salmasius. Non invenio. Huc refertur scholium illud, quod in C. et in Bodleiano inter septem scholia habetur, illic quidem septimo loco, hoc autem sexto:

Εἰς τὸν περὶ κληρονόμων (ultimae duae voces desunt in C., quia rubrica evanuit) *ἐν κεφ. Ὁ λαβὼν νέον. Ὅ φησι τὰ δύο ταῦτα καθεξῆς κείμενα τῶν νόμων κεφάλαια περὶ τῶν θετῶν υἱῶν, τοῦτό ἐστιν. Ὁ θετὸς πατὴρ ἀναγκάζεται μὲν διαθήκην ποιῶν καὶ βουλόμενος ἐᾶσαι μέρος τῷ θετῷ υἱῷ ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ τέταρτον ἐᾶσαι τῆς οὐσίας αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· μὴ ἐάσαντος δέ τι, οὐ κινεῖ οὗτος ὁ θετὸς υἱὸς ἐναντίωσιν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ θετοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς ἀμνημόνευτος ἐαθείς, ἐπεὶ οὐδὲ αὐτὸς ὁ θετὸς πατὴρ ἀνάγκην ἔχει διαθήκην ποιῶν κληρονόμον ἢ ἀπόκληρον ποιεῖν τὸν θετὸν υἱὸν εἰς τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ τέταρτον μέρος, ὥσπερ δηλονότι ἀνάγκην ἔχει ἐπὶ τοῦ γνησίου υἱοῦ εἰς τὸ τρίτον τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Καὶ εἰκότως. Ἐνταῦθα*

In titulum *de heredibus*, capite *qui adolescentem adrogat.* Quod haec duo continentia capitula legum de filiis adoptivis eloquuntur, hoc est. Pater adoptivus cogitur quidem, si testamentum faciat velitque partem substantiae suae filio adoptivo relinquere, quadrantem bonorum suorum ipsi relinquere; sed si nihil reliquerit, filius adoptivus contra testamentum patris adoptivi querelam non habet, quasi praeteritus sit, quia neque ipse pater adoptivus si testamentum faciat in quadrantem filio adoptivo debitum eundem vel heredem facere vel exheredare cogitur, qualem videlicet necessitatem subit in naturali filio contemplatione tertiae, quae ei debetur, partis. Et merito. Hic enim natura, illic autem ex voluntate debetur ideoque naturalis filius querelam

stituere heredem: quandoquidem et mater ei succedit, nisi ex nefariis id est prohibitis nuptiis sit natus.

Ex diversis concubinis nati liberi patri suo heredes non sunt, si legitimi exstent aut liberi aut coniux aut alii successores: sed potius ab heredibus eius aluntur, siquidem non fuerit testatus.

Spurii hereditas ad cognatos paternos non pertinet, nec enim patrem habet. Matri autem et fratribus uterinis datur remedium unde cognati.

Vulgo quaesiti etiam aviae maternae ab intestato succedunt.

Si quis intestatus decesserit, relictis filiis naturalibus et adoptivo, omnes similiter succedunt.

Quaecumque servantur exstante matre et fratribus consanguineis defuncto filio naturalibus, eadem etiam obtinent exstantibus adoptivis.

Qui adolescentem adrogat, omnia salutaria ei prospicit et quartam suorum bonorum partem adrogato relinquere cogitur.

μὲν γὰρ ἐκ φύσεως, ἐκεῖ δὲ (supplendum ἐκ) προαιρέσεώς ἐστιν ὀφειλόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐναντίωσιν μὲν ἔχει ὁ γνήσιος καὶ μέμψιν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρός· ὁ δὲ θετὸς οὐδαμῶς. Ἀπορεῖν δὲ ἔπεισι, πῶς τὸ μὲν πρῶτον κεφάλαιον ἀναγκάζεται, φησίν, ὁ θετὸς πατὴρ ἐᾶσαι τῷ θετῷ υἱῷ τὸ τέταρτον τῆς οὐσίας αὐτοῦ· τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἀνάγκην ἔχει, φησίν, ἢ δηλονότι ἀναγκάζεται μὲν ὑπὸ τῶν νόμων προαιρούμενος ἐᾶσαι τὸ μέρος τῷ θετῷ υἱῷ μὴ ἔλαττον εἶναι τὸ μέρος τοῦτο τῆς τεταρτης οὐσίας, μὴ προαιρούμενος δὲ οὐκ ἀναγκάζεται, ὡς μὴ ἀπὸ φύσεως ἀνάγκην ἔχων εἰς τοῦτο, ἐπεὶ καὶ εἰ βουληθείη χωρὶς εὐλόγου αἰτίας λῦσαι τοῦτον τῆς θέσεως, ὅθεν ὁ θετὸς πατήρ, οὐδεὶς αὐτὸν ἀναγκάζει καὶ μὴ βουλόμενον εἰς θέσιν πάλιν λα-

habet contra testamentum patris, adoptivus non item. Subit autem dubitatio, quemadmodum primum capitulum cogitur, inquit, pater adoptivus adoptivo filio quartam substantiae suae partem relinquere; secundum autem ita habet: non habet necessitatem. Id est, cogitur a legibus, si velit aliquam partem adoptivo filio relinquere, hanc partem non minorem facere quadrante substantiae suae; quodsi nolit, non cogitur, quasi non natura ad hoc ipsum adigatur; quippe quod et si voluerit absque probabili causa hanc adoptionem, unde etiam pater adoptivus existit, dissolvere, nemo eum cogere potest vel si nolit, rursus eundem in adoptionem denuo accipere, ideoque eum, qui nolit quidquam re-

66. ἔχει H.

66a. Tota §. 69. abest a C. H. Palatino Salmasii.

67. Hoc loco unus ex Anonymis Reitzii inserit μητ', quod in Theodoro p. 88. deest.

68. σπορίου H.

69. Pro μητρῴοις, quod est et in H., Salmasius habet μητρίοις.

70. δέχονται H.

71. φυλάττεσθαι H.

72. ὁμοπατρίον H.

73. καὶ deest in H.

73a. Sic H. Salmasius, Siebenus ad Pselli versus nom. 259.; habet editio princeps. Sed in ms. Salmasii διάθεσιν adiectum fuit, quod reliqui non habent et ipse Salmasius abiecit.

74. οἰκεῖον H.

75 Ὁ[u] θετὸς παῖς ἐξ ἀδιαθέτου δύναται παραγενέσθαι εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ[75] καλουμένου θετοῦ πατρός, ἐπείτοιγε διαθήκης ὑπ᾽ αὐτοῦ γενομένης οὐ δύναταί τι ἐκ τῆς τούτου κληρονομίας ἀποσπᾶσθαι οὔτε περὶ ἐναντιώσεως οὔτε περὶ μέμψεως τῆς διαθήκης αἰτεῖν· διὰ τὸ μὴ ἀνάγκην ἔχειν τὸν θετὸν πατέρα ἢ γράφειν αὐτὸν κληρονόμον ἢ ἀπόκληρον ποιεῖν εἰς τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ τέταρτον.

76 Ἐὰν[v] θετὸν υἱὸν αὐτεξούσιον ποιήσω, οὐ μόνον ἀδιάθετόν με τελευτῶντα οὐ διαδέχεται, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀμνημονευθεὶς[76] ἐν τῇ διαθήκῃ τῇ ἐμῇ λήψεται κατ᾽ αὐτῆς ἐναντίωσιν· ἐπαύσατο γὰρ τοῖς ἐμοῖς ἀριθμεῖσθαι παισίν.

77 Ἐὰν[w] εἴπω ἐν τῷ[77] προικῴῳ τῆς θυγατρός μου, μηδὲν αὐτὴν[78] πλέον ἐλπίσαι τῆς κληρονομίας μου, οὐκ ἔῤῥωται· τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ συμβόλαια οὐ προκρίνουσι τῷ κοινῷ νομίμῳ.

78 Τῶν[x] ἀδιαθέτως[79] τελευτώντων ἐκ πλαγίου συγγενεῖς ἐχόντων καὶ [μὴ][80] παῖδας ἐλευθεροῦνται οἱ δοῦλοι, καὶ οὐ δύναται ὁ κληρονόμος ἢ ἐξ ἀδιαθέτου συγγενὴς[81] ἕλκειν τούτους εἰς δουλείαν· δίδοται καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως εἰς ψυχικὸν ἐκ συνηθείας· καὶ τὸ τίμημα δὲ τῶν ἐλευθερωθέντων οἰκετῶν λογίζεται εἰς τὸ τρίτον.

79 Ἡ[y] μήτηρ μὴ αἰτήσασα ἐπίτροπον τῷ παιδὶ οὐ κληρονομεῖ αὐτοῦ, ἐὰν ἄνηβος τελευτήσῃ· εἰ δὲ ἔφηβος γενόμενος τελευτήσει[82], καλῶς αὐτὸν κληρονομεῖ.

80 Οὐ[z] δύνανται οὔτε εἰς τὴν μητρυιὰν οἱ πατέρες οὔτε εἰς τὸν πατρωὸν αἱ μητέρες κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον τὴν οἱανοῦν ποιεῖσθαι φιλοτιμίαν ἢ ἐν τῇ τελευτῇ[83] καταλιμπάνειν, πλὴν ἢ[84] τοσοῦτον, ὅσον εἷς παῖς ἕξει. Εἰ δὲ παῖδές εἰσι πολλοί, καὶ ἕκαστος ἴσον ἔχει μέρος, οὐ πλέον τοῦ εἰς ἕκαστον ἀφικνουμένου ἢ ὁ πατρωὸς ἢ ἡ μητρυιὰ παραλήψεται· εἰ δὲ ἄνισα τὰ καταλελειμμένα[85] τυγχάνουσι, τοσοῦτον ἀνάγκη μέρος εἰς[86] τὸν πατρωὸν ἢ εἰς τὴν

βεῖν, διὰ τοῦτο καὶ μὴ βουλόμενον ἐᾶσαί τι οὐκ ἀναγκάζει (δοκεῖ γὰρ ὁ μὴ ἐῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν τὸ ὀφειλόμενον τέταρτον, ἀπολελυκέναι πάλιν τῆς θέσεως) ὁ δὲ τῆς θέσεως ἀπολυθεὶς καὶ αὐτεξούσιος ἤδη γενόμενος οὔτε ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖ τὸν θετὸν αὐτοῦ πατέρα, οὔτε μέμψιν καὶ ἐναντίωσιν ἔχει κατὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ὡς τὸ μετὰ ταῦτα φάσκει ἕτερον.

linquere, non cogit (videtur enim qui debitam quadrantem moriens non relinquit, denuo adoptionem istam dissoloisse). Qui autem ex adoptione rursus dimissus est iamque iuris sui factus est, neque ab intestato patri adoptivo haeres est neque querelam contra testamentum movet, uti aliud, quod deinceps habetur, capitulum definit.

u. H. Salm. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. In libro Soar. videtur fuisse βι. μέ. τϊ. ζ΄. κεφ. β΄. Sed Basilicorum liber quadragesimus quintus tantummodo sex habet titulos. Non reperio. — v. H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. — w. H. κεφ. μέ. τϊ. α΄. κεφ. μβ΄. Salm. μέ. α΄. κς΄. Est Synopsis XLV. 1.

Filius adoptivus ab intestato ad hereditatem ita dicti patris adoptivi pervenire potest; alioqui testamento ab illo facto nihil ex illius hereditate persequi potest neque per bonorum possessionem contra tabulas neque per inofficiosi querelam, eo quod adoptivo patri necesse non sit ipsum aut heredem scribere aut quantum ad debitum ei quadrantem exheredem facere.

Si filium adoptivum emancipavero, non modo mihi intestato morienti non succedit, sed et in testamento meo praeteritus bonorum possessionem contra tabulas non accipiet: namque in meis liberis censeri desiit.

Si in dotalibus filiae tabulis dixero, ne quid amplius ex hereditate mea speret, nullius momenti est: privata enim instrumenta iuri publico non praeiudicant.

Eorum qui moriuntur intestati et cognatos habent ex latere, [nullos autem] liberos, servi manumittuntur: nec potest heres vel ab intestato cognatus eos in servitutem retrahere: datur etiam pro more triens bonorum pro salute animae; ac manumissorum servorum pretia in hunc trientem imputantur.

Mater tutorem filio non petens eidem non succedit, si impubes moriatur: sed si pubes obierit, recte illi heres est.

Neque patres in novercam neque matres in vitricum per vitae tempus ullam conferre possunt liberalitatem aut morientes relinquere, nisi tantum quantum unus liberorum habet.

Quod si multi sint liberi, et quisque aequalem habet portionem, vitricus aut noverca non plus accipiet, quam ad singulos pervenit. Sed si inaequalia sint, quae iis relinquuntur, necesse est, ut ex quacumque parentis libertate tanta portio ad vitricum

26. p. 401. — *x*. H. βï. ῥωμ. τï. μη'. κεφ. α'. Similiter C. Ῥωμ. 48. 1. Est Πεῖρα 48. 1. Fuit et supra I. 18. §. 22. — *y*. H. με'. τï. α'. κεφ. λβ'. Similiter Salm. Est Basilicorum XLV. 1. 32. p. 402. — *z*. H. βï. κη'. τï. ιβ'. κεφ. ιδ'. Similiter Salm. Est Synopsis XXVIII. 14. 4. p. 281.

75. Hoc loco H. intrudit *οἰκείου*, quod in reliquis libris deest.

76. *μνημονευθεὶς* H.

77. Pro *τῷ* H. habet *τῇ*, sed contra Synopsis p. 401.

78. Pro *αὐτὴν* H. habet *αὐτόν*.

79. *ἀδιάθετος* H.

80. *μὴ* deest in H.

81. *συγγενεῖς* H.

82. Verba *εἰ δὲ ἔφηβος γενόμενος τελευτήσει* desunt in H. propter homoeoteleuton.

83. Unus ex Anonymis Reitzii addit *τι*, quod quidem et in H. et in Synopsi p. 281. non habetur.

84. Pro *ἢ* H. *οἱ* habet.

85. *καταλελυμένα* H.

86. Pro *εἰς* H. *εἰ* habet. Caeterum pro *μέρος* unus ex Anonymis Reitzii habet *μόνον*.

μητρυιὰν περιέρχεσθαι ἐξ οἱασδήποτε τοῦ γονέως φιλοτιμίας, ὅσον ὁ τὸ[87] ἔλαττον ἔχων παῖς ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας λαμβάνει, ἢ ἀπὸ τελευταίας βουλήσεως καταλειφθὲν ἢ ἐν ζωῇ δεδομένον[88] κατὰ φιλοτιμίαν.

81 Εἴ τις[a] ἄπορον γυναῖκα κατὰ τὴν τοῦ νόμου παράτηρησιν λάβῃ[89] καὶ ταύτης προτελευτήσῃ, εἰ μὲν ἄχρι τριῶν παίδων ἔχει ὁ ταύτης ἀνὴρ εἴτε ἐξ αὐτῆς εἴτε ἐξ ἑτέρου συνοικεσίου, τὸ τέταρτον μέρος τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνει, τῶν τοῦ ἀνδρὸς χρεῶν πρότερον παρεχομένων ἀπὸ τῆς ἐκείνου περιουσίας· οὕτω μέντοιγε ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν τὴν τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσίου λιτρῶν ποσότητα[90]. Εἰ δὲ πλείονες εἴησαν οἱ παῖδες, τοσοῦτον ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος λαμβάνειν κελεύομεν τὴν γυναῖκα, ὅσον ἑνὶ τῶν παίδων ἁρμόζει, οὕτω δηλαδή, ὥστε χρῆσιν μόνον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πράγμασι τὴν γυναῖκα ἔχειν, τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, οὓς ἐξ αὐτοῦ τοῦ γάμου ἔσχεν. Εἰ[91] δὲ ἡ τοιαύτη γυνὴ παῖδας ἐξ αὐτοῦ μὴ ἔχοι[92], κελεύομεν καὶ δεσποτείας δικαίῳ ἔχειν αὐτὴν[93] τὰ πράγματα, ἅπερ ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρὸς οὐσίας εἰς αὐτὴν ἐληλύθασιν[94]. Εἰ μέντοιγε πρεσβεῖον[95] καταλίποι αὐτῇ[96] ὁ[97] ἀνὴρ ἔλαττον τῆς διορισθείσης[98] μοίρας, ἀναπληροῦσθαι τοῦτο. Εἰ δέ τινα ἴδια ἡ γυνὴ πράγματα κατὰ τὴν οἰκίαν[99] τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀλλαχόσε ἀποκείμενα ἔχει, τούτων[1] τὴν εἴσπραξιν[2] καὶ παρακατάσχεσιν ἐχέτω πᾶσι τρόποις ἀμείωτον. Ταῦτα δὲ φαμέν, εἴπερ ἡ γυνὴ προῖκα μὴ ποιησαμένη ἄπορός ἐστιν, ὥστε τὸν μὲν ἄνδρα τελευτῶντα εὔπορον εἶναι, τὴν δὲ περιοῦσαν πένεσθαι· ἐπείτοιγε ἴσως ἀλλαχόθεν εἰ εὐποροίη, τὴν οὐκ εἰσενεγκοῦσαν προῖκα οὐκ ἂν εἴη δίκαιον βαρύνειν τοὺς παῖδας τῇ διαδοχῇ τοῦ συνοικήσαντος. Τοῦτο[3] δὲ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς ἕδνα μὴ ὁμολογήσαντος, ἀπόρων γὰρ λήψεται τὸ δ'. ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν νγ'. νεαράν.

82 Ἡ[b] δὲ νβ'.[4] νεαρὰ τοῦ κυροῦ[5] Λέοντός φησιν· Καὶ ταύτην τὴν νομεθεσίαν ἡ βασιλεία ἡμῶν ἐπανορθουμένη θεσπίζει, ἀναφαίρετον ἔχειν τὴν κυριότητα τὴν γυναῖκα τοῦ τοιούτου μέρους, καὶ ὅρον ἐπὶ τούτῳ ἐκφέρειν, ὃν ἂν αὐτῇ δόξῃ[6] μηδενὸς ἄλλου

a. H. ἀνα. βί. κγ'. τί. ιβ'. κεφ. β'. περὶ ἀπροίκου γυναικός. Est Prochiron 5. 6. p. 36. — b H. νε'. Cui. νεαρὰ Λέοντος περὶ ἀπροίκων γυναικῶν τοῦ λαμβάνειν ἀνδρὸς μοῖραν. Est Novella Leonis 106.

87. Pro τὸ H. τὸν habet.
88. διδόμενον H.
89. Pro λάβῃ H. λάβοι habet.
90. οὐ ποσώτητα H.
91. Pro εἰ H. ἡ habet.
92. Pro ἔχοι H. habet ἔχειν, sed contra Prochiron p. 37.
93. αὐτὴν H. Prochiron p. 37., deest apud Reitzium.
94. ἐλυλήθασιν H.
95. Ad marginem Suall. ἤγουν ληγάτον.
96. αὐτῇ deest in H.

vel novercam perveniat, quantam is ex illius bonis accipit, qui minimum habet, sive ultima voluntate relictum sive per liberalitatem inter vivos datum.

* Si quis inopem uxorem secundum iuris observationem duxerit atque ante eam decesserit, si quidem ad ternos usque liberos maritus habeat sive ex ipsa sive ex alio matrimonio, quartam bonorum mariti partem capit, exsoluto prius viri aere alieno ex eiusdem patrimonio, ita tamen, ut ne centum librarum auri quantitatem excedat.

Sed si plures sunt liberi, mulierem iubemus in hac specie tantum capere, quantum uni liberorum competit; ita scilicet, ut solum usumfructum in his rebus mulier habeat, proprietas autem illis liberis servetur, quos ex eodem matrimonio habuit.

Sed si eiusmodi mulier liberos ex eo non habeat, volumus eam et domini iure res possidere, quae ex viri patrimonio ad eam pervenerunt.

Quod si legatum ei vir reliquerit, minus praefinita portione hoc suppleatur.

Porro si quasdam res proprias in domo viri aut alibi mulier repositas habeat, harum exactionem et retentionem omni modo imminutam habeat. Haec autem dicimus, si mulier dotem non inferens inops sit, ita ut moriens maritus locuples sit, ac superstes egeat. Alioqui si forte aliunde opulenta est, iniustum foret eam quae dotem non attulit, gravare liberos successione coniugis.

Hoc quoque obtinet in viro donationem antenuptialem non promittente: nam egens quadrantem ex uxoris facultatibus feret secundum Novellam LIII.

Novella autem LII domini Leonis ait:

Et hanc constitutionem maiestas nostra corrigens sancit, ut huius partis perpetuum dominium habeat mulier deque ea statuat quomodocumque velit, neque aliud quid liberis debeatur, quam

97. Vox *ὁ* deest in H.
98. *διορισθήσεις* H.
99. *οἰκείαν* H.
1. *τούτου* H.
2. Pro *εἴσπραξιν* H. habet *εἰς ὕπαρξιν*.
3. Haec clausula, quae a verbis *τοῦτο δὲ κρατεῖ* usque ad finem §. 81. legitur, in C. H. regio Soar. deest. Cuiacius adnotavit, ut videtur ex libro ms. *ἕδνα κυρίως τὰ πρὸ γάμου ὑπὸ τοῦ νυμφίου διδόμενα δῶρα τῇ νύμφῃ. Edna principaliter illae donationes dicuntur, quas sponsus sponsae ante nuptias dare solet.*
4. *ιβ'*. C., quod non convenit cum Epitome Novellarum Leonis, ubi est numero *νβ'*. In libro *νεαρῶν* Falk est *νγ'*.
5. Sic H. *καίσαρος* Reitzius.
6. *ἐνδόξῃ* H.

τοῖς παισὶν ὀφειλομένου, πλὴν τοῦ κατὰ τὸν Φαλκίδιον αὐτοῖς ἐπιτυγχάνοντος· δηλονότι μὴ τῶν προτέρων γάμων[7] ἐπιλελησμένης τῆς μητρός, μηδ' ἐπεισαγωγῇ[8] δευτέρου ἀνδρὸς τὴν τοῦ πρώτου κοίτην οὐκ ἐν τιμῇ τιθεμένης· ὡς εἴγε[9] τοῦτο[10] συμβαίη, πάντως ἐκπεσεῖται τῆς παρ' ἡμῶν διδομένης ἐξουσίας καὶ οἱ παῖδες τῆς ζωῆς ἤδη τῇ μητρὶ[11] διαλυθείσης[12] τῶν πραγμάτων ἐξουσιάσουσιν.

83 *Ὅτι[c] καὶ οἱ ἐξ ἀπροίκου γυναικὸς τεχθέντες παῖδες ἐξ ἀδιαθέτου ἐξίσου κληρονομοῦσι τοῖς τεχθεῖσιν[13] ἐκ μητρὸς προῖκα ἐχούσης καὶ οὐδεμία τούτοις τε[14] κἀκείνοις εἰς τοῦτο διαφορά.*

84 *Ἐὰν[d] ὁ δημόσιός ἐστι χρεωστούμενος, ἡ μὲν προσωπικὴ ἀγωγὴ κατὰ πάντων τῶν κληρονόμων ἁρμόζει τοῦ χρεώστου· ἡ δὲ ὑποθηκαρία κατὰ τοῦ κρατοῦντος τὰ ἐνέχυρα.*

85 *Εἴ τις[e] υἱὸν ἢ θυγατέρα ἐξ ἐλευθέρας ἔχων γυναικός, μεθ' ἧς γάμος συνίστασθαι δύναται, εἴποι ἐν συμβολαίῳ εἴτε ἀγοραίῳ, εἴτε ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένῳ[15] καὶ ἔχοντι ὑπογραφὰς τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων, εἴτε ἐν διαθήκῃ εἴτε ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων τοῦτον ἢ ταύτην υἱὸν αὐτοῦ εἶναι ἢ θυγατέρα καὶ μὴ προσθῇ καὶ[16] φυσικὸν ἢ φυσικήν, τοὺς τοιούτους παῖδας γνησίους εἶναι καὶ πάντων ἀπολαύειν αὐτοὺς τῶν δικαίων, ὅσα τοῖς γνησίοις παισὶν οἱ ἡμέτεροι παρέχουσι[17] νόμοι. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μετὰ τῆς αὐτῶν μητρὸς δείκνυται νόμιμον ἐσχηκέναι γάμον[18]. Εἰ δέ τις καὶ πολλοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς τοιούτους ἔχων παῖδας ἑνὶ ἐξ αὐτῶν τοιαύτην μαρτυρίαν παράσχοι, ἀρκεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις πρὸς τὰ τῶν νομίμων δίκαια τὴν ἑνὶ διδομένην παρὰ τοῦ πατρὸς μαρτυρίαν.*

86 *Ἡ[f] μὴ δευτερογαμήσασα μήτηρ καὶ πᾶς ἀνιὼν καὶ μὴ δευτε-*

c. H. *βϊ. με΄. τϊ. ς΄. κεφ. ε΄.* Salm. *μη΄. ς΄. ε΄.* — d. H. *βϊ. κδ΄. τϊ. ς΄. κεφ. ε΄.* Salm. *κδ΄. ζ΄. νζ΄.* Est Synopsis XXIV. 7. 2. pag. 254. — e. H. *περὶ τῶν γνησιότητα ἀναφωνουμένων παίδων ἀνα. βϊ. κα΄. τϊ. δ΄. κεφ. νζ΄.* Numeros habet etiam Salm. Est Synopsis XXVIII. 4. 57. p. 272. seq. — f. H. *περὶ γαμικῶν βϊ. κα΄. τϊ. ιδ΄. κεφ. γ΄.* Salm. *κη΄. ιβ΄. γ΄.* Est Prochiron 6. 1. pag. 37. Huc refertur id, quod et in C. scriptum est a prima manu scholium:

Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἐναντιώτατον ἑαυτῷ· εἰ γὰρ τῷ ὄντι μὴ δευτερογαμοῦσα ἡ μήτηρ, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀνιὼν καὶ μὴ δευτερογαμῶν λαμβάνει πρὸς τῇ χρήσει τῶν γαμικῶν κερδῶν καὶ μέρος τι κατὰ δεσποτείαν ἑνὸς παιδός, ἐπὶ τῶν τελευτῇ καὶ οὐ διαζυγίῳ λυομένων γάμων, πῶς ἁρμόζει πᾶν γαμικὸν κέρδος ἐξ οἱασδήποτε λύσεως, κἂν μὴ δευτερογαμήσωσιν οἱ γονεῖς αὐτῶν, τοῖς παισί; καὶ γὰρ κυρίως τῶν γάμων διάλυσις, ἣν ἀπαρτίζεται θάνατος.

Εἰ μὲν οὖν τὴν ἀπὸ τελευτῆς διάλυσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων διαιρῶν διαλύσεων, τὸ

Hoc caput sibi maxime contrarium est. Si enim revera mater secundo non nubens, quin et omnis adscendens novas non contrahens nuptias praeter usumfructum lucrorum nuptialium etiam unius filii portionem iure dominii accipit, in nuptiis morte, non divortio solutis, quomodo omne lucrum nuptiale ex quacumque matrimonii dissolutione competit liberis, etiamsi parentes eorum nuptias haud iteraverint? Etenim ea proprie est matrimonii solutio, quam mors facit. Quum igitur solutionem per mortem ab aliis solutionibus di-

Falcidia ipsis competens; nimirum, si mater prioris coniugii non obliviscatur neque inductione alterius viri superioris cubile dehonestet. Nam ubi hoc fit, omni a nobis data facultate excidet aç liberi matre fato functa bonis his pòtientur.

Etiam ex indotata muliere nati liberi ab intestato aequaliter cum natis ex matre dotata succedunt, nec ulla hos inter et illos hac in re est differentia.

Si fisco quid debetur, personalis quidem actio adversus omnes debitoris heredes competit, hypothecaria autem contra possessores pignorum.

Si quis filium aut filiam ex libera habens muliere, cum qua nuptiae contrahi possunt, dixerit in instrumento vel forensi vel propria manu scripto, ac trium testium fide dignorum subscriptionem habente vel in testamento vel apud acta publica hunc aut hanc suum esse filium aut filiam neque addiderit naturalem, hi liberi legitimi sint omnibusque fruantur iuribus, quae liberis legitimis leges nostrae tribuunt.

Hinc enim et cum matre eorum legitimum demonstratur habuisse matrimonium. Sed etsi quis multos huiusmodi liberos ex eadem habens uni illorum tale testimonium perhibeat, sufficiat aliis quoque ad legitimorum iura testimonium uni eorum a patre datum.

* Mulier secundo non nubens et omnis adscendens novas

ἐξ οἱασδήποτε διαλύσεως εἴρηκεν, ὡς ἂν ἐπ' ἐκείνης μὲν οἱ μὴ δευτερογαμοῦντες γονεῖς τι μέρος κατὰ δεσποτείαν τῶν γαμικῶν κερδῶν ἔχωσιν, ἐπὶ τούτων δὲ τοιοῦτον μέρος μὴ ἔχωσιν, ἔδει προσθεῖναι τὸ ἐξ ἄλλης οἱασδήποτε λύσεως· καὶ τάχ' ἂν οὕτω τὸ ὅλον ἐσώζετο, εἰ ἄλλο τι μὴ διεκώλυεν.

Ἀλλ' οἶμαι, τὰς δύο νεαρὰς τήν τε ϟη'. καὶ τὴν ρκζ'. ἐναντίας οὔσας ἑαυταῖς, εἰς ταὐτὸ συναγαγὼν ἠγνόησεν· τὸ μὲν γὰρ ἁρμόζειν πᾶν γαμικὸν κέρδος τοῖς

stinguens dixerit ex quacumque dissolutione, ita ut in illa quidem parentes novas nuptias non contrahentes partem aliquam nuptialium lucrorum habeant iure dominii, in his autem huiusmodi partem non habeant, debuisset addere, *ex alia quacumque solutione:* et forte sic totum hoc salvum praestaretur, nisi aliud quid prohiberet. Sed puto, quod ipse duas connectens Novellas, XCVIII nempe et CXXVII ignoraverit eas sibi esse contrarias: namque omne

7. Pro *γάμων* H. *γάμον* habet.
8. *ἐπισαγωγεῖ* H.
9. Pro *εἴγε* H. *ἤγε* habet.
10. *τούτῳ* H
11. Pro *τῇ μητρὶ* habet *τῆς μητρὸς* H., vetus liber Salm.
12. *διαλυθήσεις* H.
13. *τεχθήσιν* H.

14. *τε* H. liber Salm. deest apud Reitzium.
15. *συγραμένῳ* H.
16. Vocem *καὶ* H. habet, Reitzius delendam esse censet. Non opus.
17. *παρέχουσιν* H.
18. *γάμου* H.

ρογαμῶν λαμβάνει πρὸς τῇ χρήσει[19] τῶν γαμικῶν κερδῶν καὶ μέρος κατὰ δεσποτείαν ἑνὸς παιδός· τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν τελευτῇ καὶ οὐ διαζυγίῳ λυομένων γάμων. Τοῖς δὲ παισὶν ἀνήκει πᾶν[20] γαμικὸν κέρδος ἐξ οἱασδήτινος λύσεως κατὰ δεσποτείαν, κἂν μὴ δευτερογαμήσωσιν οἱ γονεῖς αὐτῶν, οἵτινες τὴν χρῆσιν τῶν τοιούτων κερδῶν ἔχουσι τρέφοντες τοὺς αὐτῶν παῖδας.

87 Εἶχέ τις[g] γυναῖκα καὶ παῖδας·[21] ἔτι ζώσης τῆς γυναικὸς αὐτεξουσίους τοὺς παῖδας ἐποίησε· μετὰ ταῦτα τέθνηκεν ἡ γυνή· ἔξεστι τῷ πατρὶ μίαν μοῖραν ἐκ τῶν μητρικῶν πραγμάτων τῶν οἰκείων τέκνων λαβεῖν[22] κατὰ χρῆσιν, ἕως οὗ ζῇ, τὴν δὲ δεσποτείαν παραπέμπειν πάλιν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν πρὸς τοὺς υἱούς. Τῶν δὲ παίδων ὄντων ὑπεξουσίων, κἂν εἰς δεύτερον γάμον ὁ πατὴρ ἔλθῃ[23], πάντων τῶν μητρικῶν πραγμάτων τὴν χρῆσιν ἔχει. Εἰ δὲ μὴ ζώσης τῆς μητρὸς ἔτι, ἀλλὰ μετὰ θάνατον ταύτης ὁ πατὴρ ποιήσῃ[24] τὸν υἱὸν αὐτεξούσιον, ἔξεστι τῷ πατρὶ τοῦ μὲν ἡμίσεος τῶν μητρῴων πραγμάτων τὴν χρῆσιν ἔχειν, τοῦ δὲ λοιποῦ ἡμίσεος ἀφιέναι τὴν χρῆσιν τῷ υἱῷ. Εἰ δὲ οὐχ εἷς υἱὸς εἴη, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ πάντες αὐτεξούσιοι γένωνται παρὰ τοῦ πατρὸς μετὰ τὸν τῆς μητρὸς θάνατον, ὁ πατὴρ οὐκέτι τὸ ἥμισυ πρὸς χρῆσιν ἔχει, ἀλλὰ προσεπιβάλλει τῷ υἱῷ[25] τοσοῦτον ἐκ τοῦ ἡμίσεος, ὁπόσον ἂν εἶεν οἱ παῖδες πλείονες· ἤγουν, εἰ μὲν δύο, τὸ τοῦ ἡμίσεος[26] ἥμισυ· εἰ δὲ τρεῖς τὸ δίμοιρον τοῦ ἡμίσεος· εἰ δὲ τέσσαρες ἢ[27] ἐπέκεινα, τότε πάλιν[28] μίαν μοῖραν μόνην[29] ἑνὸς τῶν παίδων λαβὼν ὁ πατὴρ πρὸς χρῆσιν, τὸ μητρικὸν ἄλλο πρᾶγμα ἅπαν δίδωσι τοῖς παισίν, εἰ μὴ οἰκειοθελῶς οἱ παῖδες παραχωρήσουσι τούτῳ ἄλλο τι διαπράξασθαι.

88 Εἴ τις[h] ἀποβαλλομένη[30] τὸν ἄνδρα ἑτέρων ἀπόσχοιτο[31] γάμων[32] ἔχειν μὲν αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῆς προγάμου δωρεᾶς, καθὰ καὶ πρότερον ἐθεσπίσαμεν, ἔχειν δὲ[33] αὐτὴν[34] καὶ δεσποτείας[35] τοσοῦτον, ὅσον ἡ[36] πρὸς τοὺς παῖδας ἀναλογία ποιεῖ, ἵνα κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον ἑνὸς καὶ αὐτὴ παιδὸς πρόσωπον ἔχειν δοκῇ. Ταῦτα δὲ ἐπὶ πατέρων[37] καὶ τῶν ἄλλων ἀνιόντων τῶν εἰς δευτέ-

παισὶ τῆς ϛη'. ἔστι, τὸ δὲ λαμβάνειν μέρος τι τοὺς μὴ δευτερογαμοῦντας γονεῖς τῆς ρκζ'. Εἰ οὖν ἀναιρεῖ αὕτη τὴν πρὸ αὐτῆς, ἔστιν ἐκείνη ἀνῃρημένη.

lucrum nuptiale liberis competere, statuit Novella XCVIII; ut vero parentes nuptias haud iterantes partem aliquam ferant, Novella CXXVII. Si ergo haec anteriorem tollit, illa erit sublata.

g. H. με'. α'. γ'. Salm. — h. H. βϊ. κη'. τϊ. β'. κεφ. β'. Salm. κη'. ιβ'. β'. Est Synopsis XXVIII. 12. 2. p. 278. seq.

19. Sic et H. et Prochiron p. 37. τὴν χρῆσιν Cui. et Soar., quod Reitzius recte improbavit.

20. πᾶς H., sed contra Prochiron p. 37.

21. Haec verba εἶχέ τις γυναῖκα καὶ παῖδας desunt in H. propter homoeoteleuton.

22. Vox λαβεῖν deest in H

nuptias haud contrahens praeter lucrorum nuptialium usumfructum etiam unius filii portionem iure dominii capiat: idque in nuptiis morte, non divortio solutis. Liberis autem competit omne lucrum nuptiale, quod ad proprietatem ex quacumque matrimonii dissolutione, etiamsi parentes eorum nuptias non iteraverint, qui usumfructum horum lucrorum habent, liberos suos alentes.

Habebat quis uxorem ac liberos. Vivente etiam coniuge liberos emancipavit. Post illa moritur uxor. Patri licet unam portionem ex maternis liberorum suorum bonis quoad usumfructum, capere, donec vivit, proprietatem autem post obitum ad liberos rursus transmittere. Sed si liberos in potestate adhuc habeat, etiamsi ad secundas nuptias pater transierit, omnium bonorum maternorum usumfructum habet. Quod si non vivente etiam matre, sed post eius obitum pater filium emanciparit, licet patri dimidiae quidem bonorum maternorum partis usumfructum habere, sed alterius semissis usumfructum filio relinquere.

Si vero non unus sit filius, sed plures atque omnes a patre post matris obitum sint emancipati, non iam pater semissis usumfructum habet, sed filio tantum ex semisse adiicit, quanto plures sunt liberi, id est, si duo semissis semissem; si tres, bessem semissis; si quatuor aut ultra, tunc rursus unam tantum portionem unius liberorum pater in usumfructum accipiens reliqua bona materna omnia liberis tradit, nisi ultro ac sponte liberi ei aliud quid statuere permiserint.

Si quae amisso marito secundis abstineat nuptiis, habeat quidem ipsa donationis ante nuptias usumfructum, sicut et antea sanximus, sed et proprietatis tantum, quantum relata ad filios proportio facit, ut in proprietatis ratione unius et ipsa filii personam sustinere videatur.

Haec vero et in patribus aliisque adscendentibus ad secundas

23. ἔλθοι H.

24. ποιήσει H.

25. τοῖς υἱοῖς Reitzius legi vult.

26. Verba ὁπόσον ἂν εἶεν οἱ παῖδες πλείονες ἤγουν εἰ μὲν δύο τὸ τοῦ ἡμίσεος desunt in H. propter homoeoteleuton.

27. Vox ἢ deest in H.

28. Vox πάλιν deest in H., sed ad marginem a prima manu ascribitur.

29. μίαν μόνην μοῖραν H.

30. ἀποβαλομένη H.

31. ἀπόσχοιτοι Reitzius

32. γάμον H.

33. Pro δὲ H. μὲν habet.

34. In H. subiicitur τὴν χρῆσιν, sed contra Synopsin p. 278.

35. δεσποτείαν H.

36. Pro ἡ H. οἱ habet.

37. Pro πατέρων, quod est et in H., editio princeps πατρῴων habet, ortum illud quidem ex male intellecto siglo.

ρους γάμους οὐκ ἐρχομένων κρατεῖν βουλόμεθα. Καὶ ἔσονται ταῦτα αὐτοῖς οἰκεῖα οὐδὲν σχεδὸν τῆς ἄλλης αὐτῶν διαφέροντα κτήσεως, καὶ πᾶσαν ἄδειαν ἕξουσιν εἰς τὸ ἐκποιεῖν ταῦτα καὶ ἔτι περιόντες καὶ τελευτῶντες, καθ᾽ ὃν ἂν[38] βουληθεῖεν τρόπον. Εἰ μέντοιγε ἀνεκποίητα ταῦτα[39] καταλίποιεν τελευτῶντες καὶ μὴ ῥητῶς ἢ πάντα ἤ τινα τούτων πρός τινας παραπέμψειαν, λαμβάνειν αὐτὰ τοὺς παῖδας ἐξίσης, κἂν εἰ μὴ κληρονομεῖεν τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός, κἂν εἴ τινες μὲν κληρονομεῖεν αὐτῶν, τινὲς δὲ οὐχί· εἰ μή τις ἐξ αὐτῶν ἀχάριστος φανεὶς τῆς τοιαύτης φιλοτιμίας ἐκπέσοι.

89 Θεσπίζομεν[i] τοὺς ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορουμένους, ἐφ᾽ ὧν οἱ νόμοι δήμευσιν ἢ θάνατον ὁρίζουσιν, ἐὰν ἐλεγχθῶσιν ἢ κατακριθῶσι, τὰς αὐτῶν περιουσίας μὴ γίνεσθαι κέρδος τοῖς ἄρχουσιν ἢ ταῖς αὐτῶν τάξεσιν· ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους τῷ δημοσίῳ αὐτὰς προσκυροῦσθαι· ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἔχοιεν[40] κατιόντας, αὐτοὺς ἔχειν τὴν ἐξουσίαν[41], χωρὶς τῶν διὰ τοῦ τοιούτου ἁμαρτήματος αὐτῷ[42] προσγενομένων· εἰ δὲ μὴ ὕπεισι[43] κατιόντες ἀλλ᾽ ἀνιόντες[44], ἄχρι τρίτου βαθμοῦ αὐτοὺς ἔχειν. Εἰ δὲ γαμετὰς[45] ἔχουσιν οἱ οὕτω κατακριθέντες, πᾶσι τρόποις κελεύομεν αὐτὰς καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν γαμικὴν δωρεὰν λαμβάνειν. Εἰ δὲ δίχα προικὸς τοῖς τοιούτοις προσώποις συνῴκησαν, τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ὁρισθεῖσαν μοῖραν ἐκ τῆς ὅλης τοῦ κατακριθέντος οὐσίας αὐτὰς λαμβάνειν, εἴτε τέκνα ἔχουσιν εἴτε καὶ μή. Εἰ δὲ μηδένα τῶν προειρημένων ἔχει ὁ πλημμελήσας, τῷ δημοσίῳ τότε προσκυροῦσθαι τὴν ἐκείνου περιουσίαν βουλόμεθα. Ἐπὶ μέντοι τοῖς καθοσιώσει[46] κατακρινομένοις τοὺς παλαιοὺς νόμους φυλάττεσθαι κελεύομεν.

90 Ἀπὸ[k] ἀτελοῦς διαθήκης μηδὲ βασιλεὺς κληρονομείτω.

91 Ἡ[l] διάταξίς φησιν, ἐξ ἀτελοῦς διαθήκης οὐδεὶς δύναται κληρονομεῖν, εἰ μὴ ἄρα οἱ κατιόντες τοὺς ἑκατέρας φύσεως ἀνιόντας. Εἰ δὲ τοῖς παισὶν ἐξωτικὸν συμμέμικται[47] πρόσωπον, ὅσον μὲν εἰς τοὺς παῖδας, ἔῤῥωται ἡ διαθήκη, ὅσον δὲ εἰς τὸν[48] ἐξωτικόν, ἀνυπόστατός ἐστιν.

92 Μηδὲ[m] παρὰ ξένοις τοῖς ἔξω Ῥώμης οἰκοῦσι διὰ θέσεως ἀδελφότης συνιστάσθω· κἂν τις ὡς[49] ἀδελφὸς προληφθεὶς κληρονόμος γραφῇ, ἐκπιπτέτω τῆς κληρονομίας.

i. H. περὶ ἐγκληματικῶν νεαρὰ ιδʹ. τοῦ κυροῦ Λέοντος. Habent et Falk. Soar. Salm. Est Synopsis VI. 19. 12. p. 539. — k. H. βϊ. λεʹ. τϊ. βʹ. κεφ. βʹ. περὶ ἀτελοῦς διαθήκης. Salm. λεʹ. βʹ. βʹ. Est Synopsis XXXV. 2. 2. p. 323. — l. H. κεφ. ςʹ. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ιςʹ. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XXXV. 2. 16. p. 323. — m. H. περὶ ἀδελφοποιΐας βϊ. λεʹ. τϊ. ιδʹ. κεφ. ιθʹ. Salm. λεʹ. ιγʹ. ιηʹ. Est Synopsis XXXV. 13. 15. p. 347.

38. Sic H. Salm. Synopsis pag. 279.

39. ἀνεκποιταῦτα H.

40. ἔχοιεν H.

nuptias non transeuntibus obtinere volumus, atque haec iis erunt propria nihil paene a reliquo ipsorum patrimonio differentia; omnemque alienandi habeant potestatem sive viventes etiam sive morientes, quocumque volent modo.

Si tamen ea morientes inalienata reliquerint neque diserte aut omnia aut nonnulla horum ad alios transmiserint, liberi ex aequo accipient, etiamsi patri vel matri heredes non sint aut quidam sint, quidam non sint: nisi quis illorum ingratus apparens hac liberalitate exciderit.

Sancimus, ne bona illorum, qui criminis sunt rei, cui leges publicationem bonorum aut mortem statuunt, si convicti damnative fuerint, lucro cedant praesidibus aut eorum ministris, sed neque secundum veteres leges fisco adiudicentur; sed siquidem descendentes habeant, hi eorum substantiam capiant praeter illa quae ex tali crimine obvenerunt: si autem descendentes non exstent, sed adscendentes ad tertium usque gradum, hi capiant. Quod si uxores habeant hi condemnati, omni has iubemus modo et dotem et propter nuptias donationem capere. Si sine dote huiusmodi personis cohabitarint, definitam legibus partem ex omni damnati substantia ferant, sive liberos habeant, sive non. Si nullum ex praedictis maleficus habet, tum bona fisco addicantur. Attamen in iis, qui maiestatis damnantur, veteres leges servari praecipimus.

Ex imperfecto testamento nec princeps heres erit.

Ex imperfecto testamento, ut constitutio ait, nemo succedere potest, nisi forte descendentes adscendentibus utriusque sexus. Si vero liberis extranea persona intermixta est, quantum quidem ad liberos, valet testamentum, quantum vero ad extraneum, consistere nequit.

Nec apud peregrinos extra Romam habitantes per adoptionem fraternitas constituitor. Etsi quis ut frater adscitus scriptus sit heres, hereditate excidat.

41. Sic H. alias Synopsis pag. 539.; *οὐσίαν* Reitzius.

42. Sic H. alias Synopsis pag. 539.; *αὐτοῖς* Reitzius.

43. *εἴπησι* H.

44. Verba *ἀλλ' ἀνιόντες* desunt in H. propter homoeoteleuton; leguntur in Synopsi p. 539.

45. Haec quae litteris minusculis notavi, desunt in H. C., editione principe. Ea Reitzius ex Cuiacio et Soar. restituit.

46. Sic H. Salm. Synopsis p. 540. *καθοσίωσιν* Reitzius.

47. *συμέμυκται* H.

48. Pro *τὸν* H. *τὸ* habet.

49. Pro *ὡς* H. *ὃ* habet, sed et contra Synopsis p. 348.

93 *Ἐὰν*[n] *εὐτελὴς*[50] *τελευτήσῃ ἀδιάθετος καὶ μὴ ἔχων συγγενεῖς, ἐξ ἀδιαθέτου ἐκ τῶν ἄλλων εὐτελῶν κληρονομεῖται.*

94 *ΝΕΑΡΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΛΕΟΝΤΟΣ.*

Πρὸς[o] *τοὺς καταλιπόντας ἀτελὲς*[52] *μοναστήριον ἐκεῖνο ἡμῖν θεσπίζεται, ὡς διατυπώσεως προελθούσης*[53] *τὰ ἐν ταύτῃ διωρισμένα ἔσται τῆς ἐκκλησίας. Εἰ δὲ (ὁποῖα πολλὰ φέρει τὸ ἄδηλον)*[54] *πρὸ*[55] *τῆς τῶν οἰκείων ἀναρπασθείη διατυπώσεως, παίδων μὲν ὑπόντων*[56] *ἄχρι τριῶν, δ'. μέρος τῆς ὑπάρξεως οἰκειώσεται ἡ μονή· ἐπέκεινα δὲ τοῦ τῶν*[57] *τριῶν ἀριθμοῦ προϊόντος τοῦ τῆς γονῆς*[58] *πλήθους, συγκαταλέξεται τὸ μοναστήριον τοῖς παισὶ καὶ τὰ ἴσα ἑνὶ τούτων ἑκάστῳ λήψεται ἐκ πάσης περιουσίας, ἧς οὐχ ἅπτεται χρέα*[59]*, τοῦ τεθνηκότος. Ἄπαιδος δὲ ὑπάρξαντος*[60]*, ἐπὶ γονεῦσι δὲ τὸν βίον λιπόντος, διχῇ*[61] *τῶν προσόντων*[62] *διαιρουμένων, ἡ*[63] *μὲν τοῖς γονεῦσιν, ἡ δ' ἑτέρα μοῖρα τῷ μοναστηρίῳ παρασχεθήσεται. Εἰ δὲ ἔρημος εἴη κληρονόμων ἀνιόντων καὶ κατιόντων, τοὺς ἐκ πλαγίου εἰσιόντας*[64] *ὁ κλῆρος προσίεται· αὐτοὶ μὲν ὅσοι ἄρα καὶ ἐὰν*[65] *ὦσι, τὸ τρίτον μέρος διανεμηθήσεται*[66]*, τὸ δίμοιρον δὲ προσχωρήσει*[67] *τῇ ἐκκλησίᾳ.*

95 *ΝΕΑΡΑ*[68] *ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.*

Κελεύομεν[p] *τοὺς ἀτέκνους χηρεύσαντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας μὴ ἁρπαγὴν ὑπέχειν τῶν ὑπαρχόντων, μήτε παρὰ*[69] *τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων μήτε τῶν εἰς παροικίαν τούτους ἐχόντων· ἀλλὰ τὸ γ'. τῆς οὐσίας ἐκείνων*[70] *τὴν δεσποτείαν ἀπολαμβάνειν, τὸ γ'. εἰς μνημόσυνα τοῦ ἀπελθόντος ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸ ζῶν μέρος ἀπολαμβάνειν*[70a] *τὸ ἕτερον. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἐπιζῆσαν ἀπέλθοι μέρος, τοὺς τούτῳ προσήκοντας τὸ ἀπὸ νόμου κληρονομεῖν. Ἂν δὲ μηδεὶς συγγενὴς*[71] *προσῇ*[72] *τῷ ἀποιχομένῳ, τῷ δημοσίῳ εἶναι τὰ*[73] *ἥμισυ καὶ τοῖς ἐκείνου μνημοσύνοις τὸ ἥμισυ.*

---

n. H. *ἀνα. βϊ. με'. τϊ. α'. κεφ. ιβ'. περὶ εὐτελῶν.* Salm. *με'. η'. νβ'.* Est Synopsis XLV. 1. 12. p. 403. — o. H. *νεαρὰ θ'. τοῦ κυροῦ Λέοντος περὶ μοναστηρίων.* In Vaticano libro *περὶ τοὺς καταλιπόντας ἀτελὲς μοναστήριον.* Similiter Cui. *περὶ τῶν καταλιπόντων ἀτελὲς μοναστήριον.* Est Novella Leonis 10. — p. H. *νεαρὰ τοῦ πατριάρχου ἁγίου Ἀθανασίου.* Falk. Soar. et M. A. B. *νεαρὰ τοῦ καίσαρος πατριάρχου Ἀθανασίου.* Addit Soar. *περὶ μερισμοῦ τῆς περιουσίας τῶν ἀτέκνων χηρευόντων.*

50. *δὲ εὐτελὴς* H.

52. Sic H. a prima manu; secunda scripsit *εὐτελές.*

53. Sic H. *προσελθούσης* alias.

54. *ἄδειλον* H.

55. *πρὸς* H.

56. *εἰπόντων* H.

57. Pro *τοῦ τῶν* H. habet *τούτων τῶν.*

58. Pro *γονῆς* H. *γονεῖς* habet.

Si cohortalis moriatur intestatus neque cognatos habeat, succedunt ei ab intestato ceteri cohortales.

NOVELLA CAESARIS LEONIS.

Circa eos qui monasterium relinquunt imperfectum, hoc a nobis sancitur, ut, si testamentum sit conditum, quae in illo ordinata sunt, ecclesiae cedant: sin autem (qualia multa incerta vitae sors fert) ante dispositionem de rebus suis rapiatur, si quidem ad tres usque liberos exstent, quartam patrimonii partem sibi vindicabit monasterium: quod si ultra numerum ternarium liberorum multitudo adscendat, monasterium liberis connumerabitur et aequam cum unoquoque partem ex omni defuncti patrimonio, quod ab aere alieno purum sit, capiet. Si vero sine liberis, superstitibus tamen genitoribus, vita excesserit, bonis bifariam divisis, una pars parentibus, altera monasterio tribuetur. Quod si heredibus et adscendentibus et descendentibus orbus sit, ex latere prodeuntes hereditas admittit: hi ergo quotcumque fuerint, trientem partientur, bes autem ecclesiae cedet.

NOVELLA DOMINII ATHANASII.

Iubemus, ne viri ac mulieres sine liberis viduam vitam agentes ullam bonorum rapinam sustineant, neque ab iis qui fiscalia exercent, nec qui eos inter colonos habent, sed trientem patrimonii illorum dominus capiat, triens in memoriam defuncti impendatur et pars superstes reliquum ferat.

Si et pars superstes obierit, qui illi sunt cognati, ex lege succedent: si vero nullus defuncto exstet cognatus, semis fisco, semis memoriae eius competet.

---

59. Pro *χρέα* H. *χρεία* habet.
60. *ὑπάρχοντος* H.
61. Pro *διχῆ* H. *διαδοχὴ* habet.
62. Sic et H. correxit et Reitzius. Antea legebatur *προσώπων*.
63. Pro *ἢ* H. habet *εἰ*.
64. Pro *εἰσιόντας* H. *δὲ εἰσιόντας* habet, Cuiacius *προσιόντας*.
65. *ἂν* H. pro *ἐὰν*.
66. *διανεμηθήσονται* H.
67. *προσχωρίσει* H.
68. Tota §. 95. cum rubrica Reitzii in C. contextu desideratur, sed illa *κελεύομεν τοὺς οἰκείους* et reliqua ad huius libri marginem a secunda manu adscripta sunt. In H. orationis contextum efficit.
69. Vox *παρὰ* deest in H.
70. *τῆς ἐκείνων περιουσίας* H., vetus liber Salm.
70 a. Quae inde ab *ἀπολαμβάνειν* usque ad finem huius tituli leguntur, desunt apud quosdam et in regio Soar.
71. *συγγενεῖς* H.
72. *προσεῖ* H.
73. Pro *τὸ* H. *τῷ* habet.

ΤΙΤΛ. Θ'. ΠΕΡΙ ΦΑΛΚΙΔΙΟΥ.

1 *Φαλκίδιος*[a] *λέγεται*[1] *παρὰ τῷ νόμῳ, ὅταν ἐκ κοινοῦ τινος*[2] *πράγματος, εἰς ὃ μετέχουσι πολλοί, μέρος τι τούτων ἑκάστῳ τῶν μετεχόντων εἰς αὐτὸ δίδωται. Καὶ ἔστι*[3] *Φαλκίδιος, ὃν*[4] *συνήθειαν ἔχουσιν οἱ κοινοὶ μερίδα καλεῖν· γράφεται δὲ ἀρσενικῶς ὁ Φαλκίδιος*[5] *καὶ οὐδετέρως τὸ Φαλκίδιον, ὡς εἴ τις εἴποι μερίδιον· ἔστι δὲ ἡ λέξις ῥωμαϊκή, καὶ δοκεῖ τισιν ἀπὸ τοῦ φάλκους, ὃ δηλοῖ τὴν δρεπάνην*[6] *καὶ τὴν τομὴν τὴν ἀπὸ τῆς δρεπάνης παράγεσθαι· ὡς τῶν μεριζομένων πραγμάτων ἐξ ἀνάγκης καὶ τεμνομένων, ὥσπέρ τινι δρεπάνῃ τῷ μερισμῷ.*

2 *Φαλκίδιός*[b] *ἐστιν ἄχρι μὲν τεσσάρων παίδων τὸ τρίτον μέρος τῆς καθαρᾶς ὑποστάσεως*[7]*, πλειόνων δὲ ὄντων τῶν παίδων τὸ ἥμισυ. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ εἰρημένῳ τρίτῳ*[8] *ἢ ἡμίσει*[9] *μέρει ὑπεισέρχονται, ὅσοι ἂν ὁρισθῶσι πρὸς φαλκίδιον μετὰ τὸν τὴν λοιπὴν ὑπόστασιν κατὰ τελευταίαν διάταξιν κληρονομοῦντα.*

3 *Ἔξεστι*[c] *ληγατεύειν μέχρι τοῦ ὀκταουγγίου· τὸ γὰρ τετραούγγιον, τουτέστι τὸ τρίτον τῆς περιουσίας, τῷ κληρονόμῳ φυλαττέτω*[10].

4 *Ἐπὶ*[d] *τοῦ φαλκιδίου δεῖ ἐξαιρεθῆναι τὰ ἐποφληθέντα ὑπὸ τοῦ τελευτήσαντος καὶ τὴν περὶ τὴν κηδείαν δαπάνην*[11]*, καὶ τὰ τι-*

a. H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Sic et Salm. et M. A. B. Est *Μικρὸν Φ. α'.* — b. Salm. *βιβλ. μη'. τί. γ'. κεφ. η'.* Est Prochiron 31. 1. p. 168. Huc refertur scholium, quod in C. H. non legitur:

Οὗτος οὖν ὁ φαλκίδιος, ὅταν ἔχῃ τις παῖδας οὐ περισσοτέρους τῶν δ'. ἀλλὰ δ'. ἢ ὀλιγωτέρους, τὸ γ'. τῆς πατρικῆς περιουσίας ἐστίν, ὡς αὐτοῦ τοῦ τρίτου μέρους διδομένου τοῖς παισὶν εἰς κληρονομίαν καὶ μεριζομένου ἐπίσης· ὅταν δὲ ἔχῃ τις πλείονας τῶν δ'., τὸ ἥμισυ τῆς οὐσίας αὐτοῦ φαλκίδιον γίνεται, καὶ ἀναγκάζεται ὁ πατὴρ τὴν ἡμίσειαν περιουσίαν αὐτοῦ τοῖς παισὶ διδόναι εἰς μερισμόν, ἤγουν ἵνα ἐπίσης πάντες οἱ παῖδες πρὸς ἀλλήλους ταύτην διαμερίσωνται. Δεῖ γοῦν τὸν πατέρα πρῶτον ἀποτιθέναι καὶ φυλάττειν λόγῳ τῶν παίδων τὸ γ'. ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τῶν προσόντων αὐτῷ πραγμάτων, ὡς βούλεται, διαπράττεσθαι. Τοῦτο ἀρίστως παρὰ τοῦ νόμου καὶ ἐπαινετῶς ἄγαν τέτακται· οὓς γὰρ ἡ φύσις ᾠκείωσε, τούτους πρώτως θεραπευτέον, καὶ τὸ αὐτοῖς ἀνῆκον πρῶτον ἀποδοτέον, εἶτα καὶ πρὸς τοὺς ἔξω τρεπτέον καὶ ποιητέον κατὰ τὴν βούλησιν.

Haec igitur Falcidia, si quis non plures quam quatuor liberos habet, sed quatuor aut pauciores, triens est paternae substantiae, quippe quae tertia pars liberis pro hereditate datur et aequaliter dividitur. Si autem quis plures habet quam quatuor, dimidium facultatum eius fit Falcidia, et cogitur pater semissem bonorum suorum liberis dividendum dare, id est ut omnes ex aequo liberi eum inter se dividant. Patrem igitur primo oportet ratione liberorum trientem aut semissem victus sui seponere ac reservare, et sic de reliquis quas habet rebus, ut vult, disponere. Hoc optime a lege et laudabiliter admodum constitutum est: quos enim natura nobis proprios ac domesticos coniunxit, his primo consulendum, quodque iis competit, primo dandum, et deinde ad extraneos veniendum, ac pro sententia faciendum est.

c. H. *βί. μέ. τί. α'. κεφ. α'.* Salm. *μα'. α'. α'.* Est Prochiron 32. 2. p. 169. Huc refertur scholium, quod in C. H. in orationis contextum venit:

Τοῦτο τοιοῦτόν ἐστιν (ad marginem

Hoc huiusmodi est: Lex omne pa-

TIT. IX. * DE FALCIDIA.

Falcidia in iure dicitur, quando ex communi re, cuius plures sint participes, pars aliqua cuique horum eam participantium datur. Estque Falcidia, quam vulgo solent portionem vocare. Graeci et genere masculino *ὁ φαλκίδιος*, et neutro *τὸ φαλκίδιον* scribunt, quasi dicas *μερίδιον*, i. e. portiuncula. Latinum vero est vocabulum et nonnullis a falce deductum videtur, ut illa sectio significetur per falcem fieri, quasi divisio rerum dividendarum ac necessario secandarum, velut per quandam falcem peragatur.

* Falcidia ad quatuor usque liberos triens est puri patrimonii, sed si plures sint liberi, semis. In hac igitur dicta tertia aut dimidia parte concurrunt, quiqui in Falcidia sunt instituti post eum qui in reliqua bona ex ultima ordinatione succedit.

* Legare licet usque ad octo uncias: nam quatuor unciae id est triens hereditatis heredi servandus est.

* In Falcidia quae a defuncto debentur, deducenda sunt, nec non funeris impensae et manumissorum servorum pretia, ut spe-

Snall. *ἰστέον ὡς τοῦ παρόντος νόμου ἐστὶ τὸ προγραφὲν σχόλιον τὸ λέγον· τοῦτο τοιοῦτόν ἐστι) τῆς τῶν ιβ΄. ποσότητος εἶναι πάντα τὸν βίον ὁ νόμος παρακελεύεται, καὶ ἑκάστου τὴν πᾶσαν περιουσίαν εἰς ιβ΄. περιΐστησι· τὰ γοῦν δώδεκα ποσοῦνται ἐκ τοῦ τρὶς τέσσαρα, τρὶς γὰρ τὰ τέσσαρα ιβ΄. Ἐπεὶ οὖν τὸ γ΄. ἀεὶ τῷ κληρονόμῳ φυλάττεται, τὸ δὲ δίμοιρον ἐπ᾽ ἐξουσίᾳ τοῦ δεσπότου κεῖται, ποιεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ, ὅπερ βούλεται, φησὶν ὁ νόμος, ὅτι ἔξεστι ληγατεύειν μέχρι τοῦ ὀκταουγγίου, ἤτοι τῆς τοῦ διμοίρου ποσότητος· τὸ γὰρ τετραούγγιον, ἤτοι τὸ γ΄. τῆς περιουσίας, τῷ κληρονόμῳ φυλάττεται.*

trimonium ex quantitate duodecim unciarum consistere iubet, et totam cuiusque substantiam duodecim partibus determinat: duodecim autem ex ter quatuor conficiuntur, ter enim quatuor sunt duodecim. Quum ergo triens heredi semper servetur, bes autem in domini arbitrio sit situs, ut de eo faciat, quod velit, ait lex, ut legare liceat usque ad octo uncias sive bessem quantitatis: nam quatuor unciae sive triens substantiae heredi servatur.

d. Salm. *μα΄. α΄. οη΄.* Est Prochiron 32. 3. p. 169.

1. *φαλκίδιον* H.
2. *τινος* deest in H.
3. *καὶ ἔσται* H. Haec particulam §. 1. Gothofredus pro scholio habuerat, id quod iam Salmasius recte ex voce *καὶ* reprehendit. Accedit, quod et in *Μικρῷ Φ. α΄.* haec eiusdem orationis contextum faciunt.
4. Pro *ὃν* H. habet *ὡς*.
5. Verba *φαλκίδιος καὶ οὐδετέρως τὸ* desunt in H., nisi fallor propter homoeoteleuton.
6. *θρεπάνην* H.
7. Sic H. Prochiron p. 168. *οὐσίας* Reitzius.
8. Sic H. Prochiron p. 168. Correxit et Reitzius ex Cui. et regio Soar. Pro *τρίτῳ* Vulgo quidam *τρόπῳ* habent.
9. Pro *ἡμίσει* H. *ἥμισυ* habet.
10. Sic H. C. *φυλαττέσθω* Vulgo. In Prochiro p. 169. est *φυλάττεται*.
11. *δαπάνειν* H.

μήματα τῶν ἐλευθερωθέντων οἰκετῶν καὶ τὸ ὑπόλοιπον σκοπεῖν ὁπόσον ἐστί· τοῦτο γὰρ νομίζεται[12] εἶναι καθαρὰ οὐσία καὶ ταύτης τὸ γ'. μέρος παρακατεχέτω.

5 *Ἰστέον[e] ὅτι[13] ἐπὶ ἐξωτικοῦ κληρονόμου ὁ φαλκιδιούμενος υἱὸς σῶον τὸ γ'. τῆς καθαρᾶς οὐσίας λαμβάνει· ἐπὶ δὲ υἱοῦ τὸν φαλκίδιον ἐπίσης μερίζουσιν ὅ τε κληρονομῶν καὶ ὁ φαλκιδιούμενος· τὴν γὰρ λοιπὴν οὐσίαν, ὡς ἰδίαν φιλοτιμίαν, ἡγεῖται, ἐπεὶ καὶ ἐξωτικῷ ἠδύνατο ὁ πατὴρ αὐτὴν καταλιπεῖν τυχόν.*

6 *Ὅτε τις[f] καταλείψει[14] τινὶ κληρονομίαν εἰπών, θέλω πραθῆναι τὸν οἶκόν μου καὶ τόδε, καὶ ἐξ ἁπάσης μου τῆς ὑποστάσεως δοθῆναι τὰ χρέα τοῖς δανεισταῖς μου καὶ τῷ υἱῷ μου τὸ νόμιμον μέρος· οὐ μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν χρεῶν δίδοται τῷ υἱῷ τὸ γ'. ἤτοι τὸ νόμιμον[15], ἀλλὰ πρὸ τούτων[16] ὁ υἱὸς λαμβάνει τὸ[17] φαλκίδιον καὶ τότε ἐκ τῆς ἄλλης ὑποστάσεως τοῖς δανεισταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ ἱκανὸν γίνεται.*

7 *Οὐ[g] δύναται δίδοσθαι φαλκίδιος ἐν ζωῇ τῶν γονέων· ὅσα γὰρ λάβοι ὁ παῖς, μετὰ θάνατον τῶν πατέρων[17a] πάλιν δύναται*

e. **Huc refertur scholium, quod in C. H. desideratur, est autem huiusmodi:**

Ὡς ἐπὶ θέματος· εἶχον τρεῖς υἱούς, Πέτρον, Παῦλον καὶ Ἰωάννην· δέδωκα τῷ Πέτρῳ λίτρας ι'. καὶ τῷ Παύλῳ ϛ'. τελευτῶν δέ κατέλιπον τὸν Πέτρον κληρονόμον, γράψας δοθῆναι τῷ Ἰωάννῃ λίτραν α'. ζητεῖ τὸν φαλκίδιον, συμψηφίζονται πάντα, καὶ αἱ ι'. λίτραι, καὶ αἱ ϛ'. καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία· ὑπόθου δὲ αὐτὴν εἶναι λίτρας η'. καὶ ὁμοῦ συνάγεσθαι τὰς πάσας λίτρας κδ'. ὑπεξαιροῦνται αἱ ι'. καὶ ϛ'. λαμβάνουσι ταύτας, τὰς μὲν ι'. ὁ Πέτρος, τὰς δὲ ϛ'. ὁ Παῦλος, τὰς δὲ λοιπὰς η'. λίτρας ἐπιμερίζονται οἱ γ'. ἤτοι τὸ γ'. τῆς ὁλότητος τῶν κδ'. λιτρῶν· ὁ γὰρ φαλκίδιος ἄχρι δ'. παίδων τὸ γ'. ἐστι τῆς καθαρᾶς οὐσίας· εἰ δὲ πλείονες τῶν δ'. εἶεν οἱ παῖδες, τὸ ἥμισυ.

Ut in hac specie: Habebam tres filios, Petrum, Paulum et Ioannem. Petro dedi libras decem, et Paulo sex: moriens autem Petrum heredem instituo, scribens ut Ioanni una detur libra. Postulat Falcidiam. Connumerantur omnia et decem librae et sex et reliqua substantia. Finge autem hanc esse librarum octo, et simul omnes libras colligi XXIV. Eximuntur decem et sex: has accipiunt, decem quidem Petrus, sex vero Paulus: reliquas octo libras hi tres partiuntur, hoc est totius summae XXIV librarum trientem. Namque Falcidia ad quatuor usque liberos puri patrimonii est triens: si vero plures quam quatuor sint liberi, semis.

f. **H. *βι'. ῥωμ. τι'. νδ'. κεφ. γ'.* Sic notatur et in C. et apud Salm. Est *Πεῖρα* 54. 3. In C. huiusmodi scholium ascriptum est:**

Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ῥωμαϊκὸν ὂν οὐκ ἐναντιοῦται τῷ πρὸ αὐτοῦ κειμένῳ νομίμῳ διὰ τὸ φάσκειν ὅτι πρὸ τῶν χρεῶν ὁ υἱὸς ἐξ ἁπάσης τῆς ὑποστάσεως λαμβάνει τὸν φαλκίδιον. Οὐ γὰρ νομοθετεῖ, ἀλλὰ βούλησιν ἐξηγεῖται πατρὸς διαθεμένου καὶ πρὸς τὸ καλοθελὲς τὰ ῥητὰ τῆς διαθήκης ἐκλαμβάνων οὕτω φησὶν προ . . . αι (leg. *προβῆναι*) *ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ, ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν μόνος παρὰ τοῦ πατρὸς φαλκιδιοῦται, ἕτερος δὲ*

Hoc caput, quod Romaicum est, non adversatur legali capitulo, quod antea positum est, cum dicit ante debita ex tota substantia a filio Falcidiam detrahi. Neque enim legem facere vult, verum voluntatem patris testatoris interpretatur et ad aequum bonumque verba testamenti exigens, hoc ipsum dicit in commodum filii factum esse, cum ipse quidem solus Falcidia contentus esse a patre iubetur, alius au-

ctandum reliquum, quantum sit. Hoc enim purum esse patrimonium censetur et huius pars tertia retinenda est.

Sciendum, instituto herede extraneo filium Falcidia utentem integrum capere puri patrimonii trientem: instituto autem filio, Falcidiam aequaliter partiuntur et qui heres est, et qui Falcidia utitur; nam reliqua bona, ut liberalitatem sibi propriam ducit, siquidem et extraneo forte pater illa relinquere poterat.

Si quis cui hereditatem reliquerit ac dixerit, aedes meas et rem istam vendi volo atque ex omni mea substantia creditoribus meis debita praestari filioque meo portionem legitimam: non post deductionem debitorum filio triens sive portio legitima datur, sed antea filius Falcidiam accipit, et sic ex reliqua substantia creditoribus atque aliis satisfit.

Falcidia vivis adhuc parentibus dari nequit: quidquid enim filius acceperit, potest post mortem parentum rursus adversus he-

παρ᾽ ἐκείνου τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ κληρονομίαν λαμβάνει.

tem praeter illum haereditatem, ,quae ipsi competebat, accipit.

g. H. Salm. Soar. *βιβλ. ξωμ. τῖ. μθ΄. κεφ. ε΄.* Similiter et in C. notatur. Est *Πεῖρα* 41. 6. In C. huiusmodi scholium ascriptum est:

Οὐ λέγει, ἵνα ὅτι ἐστὶ λαβὼν ὁ υἱός, πάλιν μετὰ θάνατον τῶν γονέων λαμβάνει φαλκίδιον ἀπὸ τῆς εὑρεθείσης περιουσίας αὐτῶν, ἀλλ᾽ ὅπερ πολλάκις εἴρηται, οὐκ ἀποκλείεται, ὅτε προέλαβεν ἐν τῇ ζωῇ τῶν γονέων, εἰς τὸ ἀνακαλεῖσθαι μετὰ θάνατον αὐτῶν τὸν φαλκίδιον αὐτῶν. Εἴπερ ἄρα οὐκ ἀρκεῖ αὐτῷ, ὅπερ προέλαβεν εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτῷ φαλκίδιον πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν γονέων περιουσίαν, ἀλλὰ ἀνακαλεῖται τοῦτο καὶ λαμβάνει, τῶν κληρονόμων τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ἀναπληρούντων εἰς αὐτὸν τὸ ἐλλεῖπον, οἷον ὡς ἐπὶ παραδείγματος. Εἶχέ τις υἱὸν καὶ ἔτι ζῶν δέδωκεν πρὸς αὐτὸν νομίσματα ρ΄. ἀποθνήσκει (leg. *ἀποθνήσκων*) *μετὰ ταῦτα περιουσίαν φ΄. ιι. ἐκτίθησι διαθήκην, ποιεῖ κληρονόμον, ἕτερον, ἐάσας πρὸς τὸν υἱὸν ἕτερα μόνα ιι...* (legendum *ν΄*.)

Non hoc dicit siquid filius accepit, rursus post mortem parentum Falcidiam ex ea substantia, quae eorum esse invenitur, filio dari, sed quod saepenumero dictum est, filium ideo, quia quid vivis parentibus accepit, non excludi a petitione Falcidiae post mortem parentum. Si igitur ipsi id, quod praecepit, ad Falcidiam, quae ei debetur, contemplatione eius substantiae, quam parentes ab initio habuerunt, non sufficit, tunc id repetit et accipit, cum heredes paternae substantiae ipsi id, quod deest, supplent, velut in huiusmodi exemplo. Habebat quis filium et cum adhuc in vivis esset, centum nummos ei dedit. Postea tempore mortis testamentum facit in quingentos nummos; alium heredem facit, filio alios nummos quinquaginta relinquens. Cum

12. *ὀνομάζεται* H., sed contra Prochiron p. 169.

13. Haec §. 5. deest in C. H. Palatino Salmasii.

14. Sic C. H. *καταλείψῃ* Reitzius.

15. Verba *οὐ μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῶν χρεῶν δίδοται τῷ υἱῷ τὸ γ΄. ἤτοι τὸ νόμιμον* desunt in H., nisi fallor, propter repetitam vocem *νόμιμον*. Leguntur etiam in *Πεῖρα* 54. 3.

16. Pro *τούτων*, quod est et in H., *Πεῖρα* habet *πάντων*.

17. *τὸν* H.

17 a. Sic H. *Πεῖρα* 41. 6. *πατρῴων* Vulgo. Cuiacius emendavit *ἐκ τῶν πατρῴων*. Non opus.

κινεῖν κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτῶν[18] κἂν σύμφωνον τυχὸν προέβη[19] καὶ ἐπερώτησις μεταξὺ τῶν πατέρων[20] καὶ τοῦ υἱοῦ. Εἰ δὲ λαβών τι[20a] ὁ υἱὸς παρὰ τῶν κληρονόμων διαλύσηται[21], καὶ μὴ προστεθῇ τῷ συμφώνῳ, ὅτι διαλύομαι καὶ περὶ τοῦ φαλκιδίου τῶν γονέων μου, κἄν τε πλεῖον[22] κἄν τε ἔλαττον ἥρμοττέ μοι[23], δύναται πάλιν κινεῖν περὶ τοῦ φαλκιδίου καὶ οὐκ ἀποκλείεται τῷ συμφώνῳ.

8 Εἰ[h] καὶ μετὰ τελευτὴν ὁ φαλκίδιος δίδοται, ἀλλ' εἴπερ ὑπόσχηται[24] πατὴρ προῖκα καὶ μὴ εἴποι πόσον, ἀναγκάζεται τέως[25] ὅσον ποιεῖ ὁ φαλκίδιος, δοῦναι ὑπὲρ προικὸς καὶ ἐν[26] ζωῇ.

9 Καὶ[i] γυναικὸς διαζευχθείσης τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀποκαρείσης[27], καὶ τὸ ἱκανὸν τῆς προικὸς αἰτουμένης, ὁ Μάγιστρος εὑρὼν ταύτην ἔχουσαν παῖδα ἀφώρισε φαλκίδιον ὑπὲρ τῆς παιδός, δηλονότι τὸ γ'. τῆς πάσης προικὸς αὐτῆς.

10 Ὅτι[k] ἀναγκαίως καὶ ὁ παῖς ἄπαις ἀποθνήσκων φαλκίδιον ὀφείλει τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ· τοῦτο δέ ἐστι τὸ γ'. τῆς περιουσίας[28] αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ Μάγιστρος ἔκρινεν. Οὗτος[29] γὰρ δικαιώσας πατέρα ἐκ θυγατρὸς παρ' αὐτοῦ προικισθείσης[30] καὶ διαθεμένης παρὰ τὸ σύμφωνον τὸ τρίτον τῆς ὅλης περιουσίας διὰ περίστασιν λαβεῖν μετὰ καθαρῶν καρπῶν τοῦτον[31] ἐτύπωσε· γράψας οὕτως, ὅτε δήποτε χώραν ἔχει ὁ φαλκίδιος, οἱ καρποὶ τοῦ τρίτου ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ διαθεμένου[32] χρεωστοῦνται τῷ κληρονόμῳ.

11 Καὶ[o] πάλιν θυγατρὸς ἀτέκνου τελευτησάσης ἐπὶ διαθήκῃ[33] καὶ ἀμφιβολίας γενομένης περὶ τὸ σύμφωνον, ὁ Μάγιστρος διὰ τὸ συμπαθὲς ἔκρινεν ἵνα λάβῃ[34] ὁ πατὴρ τὸ τρίτον οὐ τῆς προικός, ἀλλὰ τῆς πάσης περιουσίας τῆς θυγατρός. Εὑρήσεις δὲ ταῦτα πλατύτερον εἰς τὸν περὶ γυναικῶν τίτλον[35] ἐν τῷ τοῦ Μαγίστρου βιβλίῳ[36].

Ἐπεὶ οὖν συναγομένων καὶ τῶν προικοδοτεθέντων (legendum πρωῒ δοθέντων) αὐτῷ ρ'. ιι. εὑρίσκεται ἡ περιουσία τοῦ πατρός ιι. χ'., ἐξ ὧν ὀφείλουσι τῷ υἱῷ χάριν Φαλκιδίου τὰς (leg. τὰ σ'. καὶ) προέλαβε τὰ ρ'., ὀφείλει κινῆσαι ὁ υἱὸς κατὰ διαθήκης τοῦ πατρὸς καὶ λαβεῖν ἀπὸ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ, οὐχ ιι. ν'. ἅπερ ἐάθησαν ἐκ διαθήκης αὐτῷ, ἀλλὰ νομίσματα ρ'., ἅπερ ὁ νόμος πρὸς αὐτὸν δίδωσιν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ Φαλκιδίου.

igitur computatis iis, quae antea data sunt, substantia patris sexcentorum nummorum esse dicitur, ex quibus filio Falcidiae nomine ducenti nummi debentur, isque iam centum praecepit, filius contra testamentum patris agere debet ab eiusque heredibus capere non quinquaginta illos nummos, qui ei testamento relicti sunt, verum centum, quos lex ipsi dat ad Falcidiae implementum.

h. H. Salm. Soar. βï. ῥωμ. τï. μα'. κεφ. α'. C. Ῥωμ. 41. 7. Est Πεῖρα 41. 12. — i. Salm. ε'. γ'. θ'. Est Πεῖρα 41. 11. — k. H. βï. ῥωμ. τï. κεφ. μγ'. C. Ῥωμ. 25. 6. Est Πεῖρα 25. 75. inde a verbis οὗτος γὰρ δικαιώσας, ubi Πεῖρα verba ὁ μάγιστρος praemittit. — o. H. βï. ῥωμ. τï. κε'.

redes eorum agere, etiamsi pactum forte et stipulatio inter parentes ac filium praecesserint.

Quod si quid filius ab heredibus accipiens transegerit neque addiderit pacto, se de Falcidia quoque parentum transegisse, licet sibi plus aut minus competat, rursus de Falcidia actionem movere potest neque pacto excluditur.

Etsi post mortem Falcidia datur, si tamen pater dotem promittat nec dixerit quantam, cogitur, quantum Falcidia facit, etiam vivus in dotem dare.

Etiam disiuncta a marito muliere ac detonsa et dotis quantitatem poscente, Magister comperiens ei filium esse, Falcidiam pro filio exemit, trientem scilicet totius dotis.

Necessario et filius sine liberis moriens parentibus suis Falcidiam debet. Haec autem est tertia bonorum eius pars, uti et Magister iudicavit. Is enim ius patri dicens adversus filiam ab ipso dotatam et contra pactum testatam pronuntiavit, ut hic omnium bonorum trientem cum puris fructibus propter infortunium acciperet, ita scribens: quoties Falcidia locum habet, fructus trientis ex morte testatoris heredi debentur.

Et rursus filia sine prole mortua cum testamento ortaque de pacto controversia, Magister ex commiseratione iudicavit, ut pater trientem non dotis, sed omnium filiae bonorum caperet. Haec autem fusius invenies in titulo de mulieribus in libro Magistri.

κεφ. ϟεζ'. Salm. *βï. ῥωμ. τï. κη'. κεφ.* ϟε'. In C. notatur *Ρωμ.* 25. 65. Est *Πεῖρα* 25. 64.

18. *αὐτοῦ* H.

19. *προέβη* H.

20. Sic H. *πατρῴων* alias legebatur. Habet et *Πεῖρα* 41. 6. Correxit Reitzius, licet Cuiacius legerit *τοῦ πατρός*.

20a. Sic H. Soar. Falk., *τι* alias deest.

21. *διαλύσεται* H.

22. *πλείων* H.

23. *μοι* deest in H., sed legitur et in *Πεῖρα* 41. 6.

24. *ὑπόσχοιτο* H., sed contra *Πεῖρα* 41. 12.

25. Sic H. *Πεῖρα* 41. 12. Deest *τέως* in C.

26. Vox *ἐν* deest in H.

27. *ἀποχαρήσεις* H.

28. *οὐσίας* H.

29. *οὕτως* H.

30. *πρικησθήσεις* H.

31. *τοῦτο Πεῖρα* 25. 65. Vulgo. Reitzius correxit ex Salmasio; *τούτων* H.

32. *διατιθεμένου* H.

33. *διαθήκης* H.

34. *λάβοι* H.

35. *τίτλων* H.

36. Vocem *βιβλίῳ* habent C. Salm. Falk. Soar. M. A. B. H. Deest alias.

12 Ἐν[p] δὲ[37] τῷ περὶ κληρονομίας ἀριδήλως τοῦτό φησι διὰ τοὺς νόθους· ἀνιόντας δὲ ἔχων ὁ διατιθέμενος ἢ ἑτέρους, οἷς ὁ νόμος τὸ τρίτον ἀναγκάζει καταλιμπάνειν τῆς ἰδίας περιουσίας, εἰς τὸ δίμοιρον τῆς ὑπάρξεως γράφει τοὺς νόθους κληρονόμους.

13 Καὶ[q] ἐν τῷ περὶ διαθηκῶν· υἱὸς τελευτῶν καὶ διαθήκην γράφων δι' εὐτελοῦς ληγάτου[38] τῶν γονέων ἐμνήσθη καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ πλειόνων τούτους ἀξιῶσαι ἀπέδωκε τὸ μηδὲν[39] παρ' αὐτῶν ἀπενέγκασθαι πώποτε, καὶ τὸ πολλὰ πάνυ τούτοις περιὼν[40] χορηγῆσαι· ἀλλὰ τὸ ἡμαρτημένον[41] ἐκείνῳ δικαστικὸν[42] τοῦ Μαγίστρου διωρθώσατο ψήφισμα, τὸ γ'. τῆς πάσης περιουσίας τούτου τόν γε πατέρα καὶ τὴν μητέρα νομικαῖς ἐπιταγαῖς ἀπολαβεῖν βεβαιῶσαν.

14 Καὶ[r] Ἰουστινιανοῦ διάταξις, ὀφείλειν τὸν ἐμαγκίπατον υἱὸν ἤτοι[43] τὸν[44] αὐτεξούσιον τελευτῶντα καὶ διατιθέμενον καταλιμπάνειν τῷ πατρὶ τὸ τρίτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας· κἄν τε τοῦτο ὁ πατὴρ συμφωνήσῃ[45] ποιῶν αὐτὸν αὐτεξούσιον κἄν τε μή.

15 Ὅτι[s] καὶ οἱ ἀπελεύθεροι τοῖς πάτρωσιν ἐξ ἀνάγκης χρεωστοῦσι φαλκίδιον.

16 Ὅτι[t] οἱ πορνογενεῖς ἐπὶ τοῖς πατράσιν οὐκ ἔχουσι[46] προνόμιόν τι, οὐδὲ οἱ πατέρες ἐν αὐτοῖς.

17 Εἴ τις[u] δωρεὰν ἄμετρον εἴς τινα ἤ τινας τῶν παίδων ποιήσαιτο[47], ἀνάγκην ἔχει ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου[48] τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν παίδων φυλάττειν τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος, ὅσον ἦν πρὶν τὴν δωρεὰν ὁ πατὴρ εἰς τὸν παῖδα ἢ τοὺς παῖδας τοὺς ταύτῃ τετιμημένους ποιήσαιτο· οὕτω γὰρ οὐδὲν ἔτι ἐγκαλοῦσιν, ἔχοντες μὲν

p. H. βι. ῥωμ. Est Πεῖρα 48. 4. — q. H. βι. ῥωμ. τι. ιδ'. κεφ. ϛ'. Est Πεῖρα 14. 9. — r. H. Ἰουστινιάνιος. Salm. Ἰουστινιάνειος. — s. H. βι. με'. τι. α'. κεφ. ιϛ'. Similiter Salm. — t. H. βι. με'. τι. κεφ. θ'. Salm. με'. ε'. θ'. — u. H. βι. με'. τι. ε'. κεφ. α'. Est Prochiron 32. 4. p. 169. et Synopsis XLI. 5. 1. p. 377. Huc refertur scholium quod in C. et H. in contextum orationis receptum est, manat autem ex Πεῖρα 40. 24. et 25.:

Τοῦτον τὸν νόμον οὕτως ἡρμήνευσεν ὁ Μάγιστρος· ἐὰν δωρήσηται πατὴρ δυσὶ παισὶν αὐτοῦ λόγου χάριν λίτρας λ'. καὶ γράψῃ μετὰ ταῦτα διαθήκην καὶ διανέμῃ ἑτέροις δυσὶ παισὶ κλῆρον, μὴ δύνηται ἀριθμεῖν μόνην τὴν παρ' αὐτῷ τυγχάνουσαν ὕπαρξιν, τυχὸν οὖσαν ἑτέρων λιτρῶν λ'. ἀλλὰ συμβάλλῃ (Cui. συμβάλλει) τούτοις (ταύτῃ Peira, ταύταις Reitzius coniicit) καὶ τὴν διὰ τῶν δωρεῶν προεκφορηθεῖσαν ποσότητα, καὶ οὕτω τυποῖ τὸν φαλκίδιον· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐνούσης αὐτῷ περιουσίας ἀφορίσει τὸ νόμιμον, ὀλίγος ἔσται τοῖς παισὶ κλῆρος· εἰ δὲ κατὰ τὸ νόμου βούλημα δράσει, μεῖζον οἱ παῖδες μέρος λήψον-

Hanc legem Magister *sic interpretatus* est: Si pater duobus filiis suis donet exempli gratia libras triginta ac postea testamentum *scribat* aliisve duobus filiis hereditatem diviserit, non poterit solum patrimonium, quod nunc suum est, numerare, quae forte ex aliis triginta libris consistit, sed bis etiam quantitatem per donationes exhaustam adiiciat, et sic Falcidiam constituat. Nam si legitimam ex praesenti substantia separet, exigua erit *filiorum* hereditas: sed si secundum legis voluntatem faciat, maiorem filii portionem adipiscentur. Et qui *Novellas* in compendium contraxit, de immodicis

At in titulo de hereditate aperte hoc ait circa spurios: testator autem adscendentes habens aut alios, quibus lex trientem bonorum suorum relinquere cogit, in bessem substantiae naturales recte scribit heredes.

Et de testamentis: filius moriens ac testamentum condens exiguo legato parentum meminit rationemque, cur eos ampliori non honoraverit, reddidit, quod nihil umquam ab his acceperit quodque vivus permulta iis praestiterit. Sed quod ille peccavit, iudiciale Magistri decretum correxit, quod, ut pater et mater trientem omnis patrimonii illius caperent, legitimis mandatis confirmabat.

Item constitutio Iustiniani: debere filium emancipatum, qui sui iuris moritur testatus, patri tertiam patrimonii sui partem relinquere, sive hoc pater eum emancipans stipulatus sit sive non.

Etiam liberti patronis necessario Falcidiam debent.

Spurii quoad patres nihil habent privilegii, nec patres quoad spurios.

* Si quis in unum vel plures liberorum donationem immodicam contulerit, debet in hereditatis divisione tantam cuique liberorum ex lege portionem servare, quanta erat, antequam pater illam donationem in liberum vel liberos ea honoratos contulisset: sic enim de nihilo iam queruntur, cum ex omni paterno patri-

ται· καὶ ὁ συντεμὼν τὰς νεαρὰς (alias δωρεὰς) περὶ τῶν ἀμέτρων δωρεῶν οὕτω φησίν· οὐδὲ διὰ τῆς γενομένης εἴς τινα τῶν παίδων ἀμέτρου δωρεᾶς παρὰ τοῦ γονέως αὐτοῦ μειοῦται ὁ φαλκίδιος (ἐν Salm.) τοῖς λοιποῖς παισὶν (alias ἀδελφοῖς), εἰ μὴ ἄρα ἀχάριστοί εἰσιν· ὀφείλει γὰρ ἐαθῆναι αὐτοῖς τὸ νόμιμον μέρος πρὸς τὴν ὑπόστασιν τῷ τελευτησαντι γονεῖ (pro τελευτήσαντι γονεῖ Cuiacius reponit τῶν ὄντων τῷ πατρὶ), κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

donationibus sic ait: Neque collata a patre in aliquem liberorum immodica donatione Falcidia reliquis liberis minuitur, nisi forte ingrati sint: namque iis legitima portio relinqui debet secundum facultates, quas pater defunctus tempore mortis suae habet.

37. Deest haec §. 12. in orationis contextu C., sed ad marginem a secunda manu adscripta est.
38. λεγάτων H.
39. Sic H. Πεῖρα 14. 12., μηδὲ Reitzius.
40. περιῶν H., περιόντα Cui.
41. τῷ ἡμαρτημένων H.
42. δικαστὸν H.
43. Pro ἤτοι H. ἢ habet.
44. τῶν H.
45. συμφωνήσει H.
46. ἔχουσιν H.
47. ποιήσετο H.
48. Verba τοῦ κλήρου desunt in H., sed sunt in Prochiro p. 169. Synopsi p. 377.

ἐπὶ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς τὸ ἀπὸ τῶν νόμων, κατὰ τοσοῦτον δὲ αὐξομένου τοῦ μέτρου, καθόσον καὶ τὰ πράγματα εἶχον[49] τοῦ πατρός, πρὶν ταῖς δωρεαῖς ἐξαντληθείη· οὐ δυναμένων τῶν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς[50] τετιμημένων παίδων φάσκειν, ἀρκεῖσθαι μὲν ταῖς ἀμέτροις ταύταις δωρεαῖς, δοκεῖν δὲ ἀφίστασθαι τοῦ πατρῴου κλήρου; ἀλλ' οὐκ ἀναγκαζομένων μέν, εἰ ἀρκοῦνται[51] ταῖς δωρεαῖς, καταδέχεσθαι τὸν κλῆρον, ἀνάγκην δὲ ἐχόντων πᾶσι τρόποις ἐπανισοῦν τοῖς ἀδελφοῖς τὸ ἐντεῦθεν διαφέρον, καθόσον εἰρήκαμεν μέτρον· ὥστε μὴ ἔλαττον ἔχειν αὐτοὺς τὸ[52] ἐκ νόμων αὐτοῖς[53] ὀφειλόμενον[54] διὰ τὴν γενομένην ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἀμετρίαν· ὅπου γε τῷ πατρὶ ἔξεστι μέτρια φρονήσαντι περὶ τὴν πᾶσαν γονὴν καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ μᾶλλον ἀγαπωμένοις χαρίσασθαί τι πλέον καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς παῖδας διὰ τῆς εἰς ἐκείνους γενομένης ἀμετρίας βλάψαι, καὶ τὸν ἡμέτερον παραβῆναι σκοπόν. Ταῦτα μέντοι φαμὲν περὶ παίδων κεχαρισμένων ὄντων[55] αὐτοῖς· οὐ μὴν περὶ τῶν ἀγνωμόνων καὶ οἷς ὁ πατὴρ δικαίαν τε καὶ νόμιμον ἀχαριστίαν ἐπάγει·[56] εἰ γὰρ τοῦτο[57] οὕτως ἔχον φανείη καὶ ἀποδειχθείησαν αἱ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι[58], ἔστω τὰ τῶν νόμων τῶν ἐπὶ τῆς ἀχαριστίας κειμένων κύρια καὶ[59] οὐδὲν ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐλαττούμενα.

18 Ἐὰν[v] ὁ[59] πατὴρ ἢ[60] μήτηρ εἰς γάμον ἐκδῶσι παῖδα θήλειαν[61] ἢ ἄρρενα καὶ συμβῇ τελευτᾶν τὸν παῖδα, οὐκ ἔχει ἐξουσίαν διαθέσθαι, εἴτε προὶξ ἐστιν εἴτε ὑπόβολον, ἔτι τῶν γονέων περιόντων· εἰ δὲ ἓν μέρος ἐξ αὐτῶν ἐτελεύτησεν, εἰς τὸ τοῦ θανόντος[62] διατίθεται.

19 Ἔχων τις[w] γυναῖκα καὶ τεκνοποιήσας καὶ προικίσας τὴν θυγατέρα ἀπέβαλε τὴν συνοίκησιν·[63] εἶτα μετὰ χρόνον πολὺν δευτέραν ἔλαβε[64] γαμετὴν καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς παιδίον· τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ὁ δεύτερος παῖς ἐνέστη[65] ἐπιζητῶν προῖκα ἤτοι κλῆρον ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς, ἥτις ἐξ ἑτέρας ἐτέχθη μητρὸς καὶ πρὸ[66] τοῦ αὐτὸν[67] γεννηθῆναι ἔλαβε κλῆρον καὶ ἐπροικίσθη· καὶ ἔκρινεν ὁ Μάγιστρος, ἵνα καὶ ἄκουσα δώσῃ[68] αὐτὴ[69] τῷ ἑτεροθαλεῖ[70] ἀδελφῷ

v. Ad marginem H. περὶ ὑπεξουσίων ... (reliqua legi non possunt). Alii περὶ ὑπεξουσίων παίδων δοκεῖ ταῦτα λέγειν. — w. Ad marginem H. βι. ... (reliqua evanuerunt). Salm. βιβλίον Ῥωμαικὸν idemque laudat Magistri 41. 7. In C. est 41. 9. Est Πεῖρα 25. 60.

49. εἶχον H. Prochiron p. 170. alias; sed εἶχε Reitzius corrigit ex Synopsi p. 377.

50. Verba ἐξαντληθείη οὐ δυναμένων τῶν ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς desunt in H., sed contra Prochiron p. 170. Synopsis p. 377.

51. ἀρκοῦντε H.

52. τὸ deest in H., sed contra Prochiron p. 170. Synopsis p. 377.

53. αὐτοὺς H.

54. ὀφιλόμενον H.

55. Sic H. alias Prochiron p. 170.

monio legitimam habeant, sed mensura eius in tantum aucta, in quantum patris bona porrigebant, antequam donationibus exhauriretur: nec poterunt liberi donationibus honorati dicere, contentos se esse immodicis hisce donationibus et decrevisse paterna abstinere successione: sed neque poterunt, si donationibus sint contenti, cogi ad hereditatem adgnoscendam, at necesse habent omni modo fratribus differentem hinc mensuram, quantam diximus, exaequare, ut ne minorem ipsi legitimam habeant, propter modum in donationibus non servatum: quum sane patri cum temperamento de omni prole sentienti liceat, et iis quos magis diligit, amplius quid largiri nec tamen reliquos liberos laedere per immodicam erga illos largitatem nostrumque propositum transgredi.

Haec autem dicimus de liberis erga ipsos gratis, non item de ingratis et quibus pater iustam ac legitimam ingratitudinem obiicit. Si enim hoc ita se habere appareat caussaeque ingratitudinis probentur, rata sint quae leges de ingratitudine latae statuunt, et nihil ex hac nostra constitutione minuantur.

Si pater vel mater filium filiamve matrimonio collocarint atque eveniat, ut filius aut filia moriatur, testandi facultatem non habet, sive dos sit sive propter nuptias donatio, donec parentes vivunt. Sed si alteruter eorum obierit, de parte defuncti recte testatur.

Habens quis uxorem et ex ea subolem, postquam filiam dotaverat, divortium fecit. Deinde post longum tempus aliam duxit uxorem, ex eaque puerum genuit. Mortuo patre, secundus ille filius instabat dotem sive hereditatem quaerens ab sorore, quae ex alia matre nata erat, et antequam ipse nasceretur, hereditatem acceperat ac dotata fuerat. Iudicavit Magister, ut vel invita fratri consanguineo Falcidiam daret; nam pater ambos genuerat, etsi

Synopsis p. 377. Deest *ὄντων* apud Reitzium.

56. *ἐπάγῃ* H.

57. *τούτῳ* H.

58. *αἰτία* H.

59. Articulus *ὁ* deest apud Reitzium, sed legitur in H. Caeterum tota haec §. 18. deest in C.

60. Pro *ἢ* Reitzius mavult legi *καὶ*.

61. *θείλεια* H.

62. Sic H., ut et Reitzius suasit. *θανοῦντος* Reitzius.

63. Sic H. C. *σύνοικον* habet *Πεῖρα* 25. 60.

64. Pro *γαμετὴν* H. habet *γυναῖκα γαμετήν*. Sed *Πεῖρα* habet tantummodo *γαμετὴν*.

65. *ἀνέστη* habet *Πεῖρα*, sed contra et H.

66. Pro *πρὸ* H. *πρὸς* habet.

67. Pro *αὐτὸν* H. *αὐτοῦ* habet.

68. *δώσει* H.

69. Pro *αὐτὴ* H. habet *αὐτῶι*.

70. *ἑτέρῳ θαλεῖ* H.

τὸν φαλκίδιον· ὁ γὰρ αὐτὸς πατὴρ ἀμφοτέρους ἐγέννησεν[71], κἂν εἰ τὴν μὲν πρῶτον, τὸν δ'[72] ὕστερον· πρὸς γὰρ τὸν[73] φαλκίδιον οὐδεὶς λόγος βοηθήσει αὐτῇ[74].

20 Δύνασθαι[x] τὸν παῖδα τὴν κατὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς ἢ τῆς δωρεᾶς μέμψιν κινεῖν, εἰ μὴ τὸ καταλελειμμένον[75] αὐτῷ διὰ πάντων ἀρκεῖ αὐτῷ πρὸς τὸ γ'. ἢ ἐπέγνω τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἢ πέντε ἔτη[76] παρέδραμε καὶ μείζων ἐστὶ τῶν κε'. ἐνιαυτῶν· καὶ ἔτι χώρα τῇ μέμψει καὶ κατὰ τῶν μητρῴων δωρεῶν· εἰ μὴ ἡ θυγάτηρ ἔλαβε τὸ ἀναλογοῦν εἰς τρίτον[77].

21 Ἡ[y] διάταξις βούλεται, ἵνα[78] εἴ τις τὸ[79] λοιπὸν ἀποκατάστασιν ποιοῖτο[80] τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πρῶτον μὲν φυλάττῃ[81] τῷ παιδὶ τὸ νόμιμον μέρος, οὐ τὸ τέταρτον (τοῦτο γὰρ ἐπηνωρθώσαμεν, πενίαν αὐτοῦ πολλὴν καταγνόντες) ἀλλὰ τὸ τρίτον πάντως, ἢ τὸ ἥμισυ κατὰ τὸν[82] τῶν παίδων ἀριθμόν[83], ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὸ λειπόμενον[84] οὐσίας[85] μέρος, ἐν ᾧ μὴ ἀρκεῖ τὸ νόμιμον μέρος πρὸς προικός, ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπίδοσιν εὐσχημόνως καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων[86] ποιότητα μετρουμένης, ἐξῃρῆσθαι[87] καὶ αὐτὸ τῆς ἀποκαταστάσεως[88], καθόσον προστιθέμενον τῷ νομίμῳ μέρει τὴν προῖκα ἢ τὴν πρὸ γάμου ποιεῖ δωρεάν.

22 Ὅτι[z] τὰ περὶ φαλκιδίου οὐκ ἐπὶ πατρὸς μόνου[89], ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μητρὸς καὶ πάππου καὶ προπάππου καὶ τῶν παρεζευγμένων ἑκάστῳ θηλέων προσώπων, μάμμης φαμὲν καὶ προμάμμης, εἴτε πρὸς πατρὸς εἴτε πρὸς μητρὸς εἶεν· καὶ ὅτι οὐ τοῖς ἐξ ἀῤῥενογονίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκ θηλυγονίας ἐγγόνοις[90] καὶ προεγγόνοις παρὰ τῶν ἀνιόντων ὁ φαλκίδιος ὀφείλεται ἀναγκαίως· τοσοῦτον τοῖς ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις[91] ἀπὸ τούτων[92] λαμβάνουσιν, ὅσον ἔμελλεν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ αὐτῶν λαμβάνειν εἰ περιῆν[93]. Καὶ ὅτι καὶ τοῖς ἐξ ἀπροίκου γαμετῆς γνησίως τεχθεῖσιν ὁ φαλκίδιος ὀφείλεται· καὶ ὅτι ταῦτα κρατεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ μεταγενεστέρας διαθέσεως μετὰ προικῴων γενομένων[94] γνησίων.

23 Εἰ[a] μὴ ποιήσει[95] καταγραφὴν[96] ὁ κληρονόμος, οὐ παρακαθέ-

x. H. βϊ. μα'. τϊ. δ'. κεφ. ιζ'. Similiter Salm. Est Synopsis XLI. 4. 8. — y. Salm. βϊ. κη'. τϊ. ιε'. κεφ. ια'. θε. ς'. Est Synopsis XXVIII. 15. 11. p. 284. Habetur et supra V. 1. §. 45. — z. Salm. μα'. δ'. κ'. H. similiter habet βϊ. μα'. δ'. κ'. adiungitque ἀνα. βϊ. μα'. τϊ. δ'. θε'. Est Synopsis XLI. 4. 1., sed quibusdam rebus leviter immutatis. — a. H. βϊ. μα'. τϊ. δ'. κεφ. γ'. Salm. μη'. δ'. γ'. Est Synopsis XLI. 4. 3. p. 349.

71. ἐγέννησε H.

72. τὴν δὲ H. alias; correxere Cui. et Soar.

73. τὸ H. Salm. ex libro vet.

74. Pro αὐτῇ H. αὐτὸ habet.

75. καταλελημμένων H.

76. Pro ἔτη H. αἴτι habet.

77. Post vocem τρίτον H. subiicit εἴτις λοι.

78. Pro ἵνα H. εἶνα habet.

illam priorem, hunc posteriorem; in Falcidia enim nulla eam ratio adiuvabit.

Potest filius querelam de inofficioso testamento vel donatione movere, nisi quod ei relictum est, per omnia ad trientem sufficiat aut patris voluntatem agnoverit aut quinquennium effluxerit et XXV annis maior sit. Quin etiam querelae locus est adversus donationes maternas, nisi filia pro rata trientem nacta sit.

Vult constitutio, ut si quis postmodo restitutionem rerum suarum faciat, primo quidem filio legitimam portionem reservet, non quadrantem, (hoc enim correximus nimiam eius tenuitatem damnantes) sed trientem omnino aut semissem pro numero liberorum: ac postea in reliqua patrimonii parte, si legitima portio non sufficiat ad dotem vel propter nuptias donationem reddendam honesteque ac pro qualitate personae metiendam, hoc ipsum quoque de restitutione eximatur, quantum legitimae portioni adiectum dotem vel propter nuptias donationem efficit.

Quae de Falcidia tractantur, non in solo patre, sed in matre quoque et avo et proavo et femineis cuique horum iunctis personis, aviam dicimus et proaviam, sive a patre sint sive a matre, obtinent. Neque iis tantum, qui ex virili, sed etiam qui ex feminea stirpe nepotes sunt et pronepotes, Falcidia ab adscendentibus necessario debetur, tantum ab his percepturis nepotibus ac pronepotibus, quantum percepturus erat pater eorum aut mater, si superesset.

Etiam iis, qui ex indotata muliere legitime nati sunt, Falcidia debetur eaque locum habent, etiamsi ex posteriori adfectione cum dotalibus instrumentis nati sint legitimi.

Si inventarium heres non fecerit, Falcidiam non retinebit,

79. *τὸ* deest in H.
80. *ποιείτω* H.
81. *φυλάττει* H.
82. *τὸν* deest in H.
83. *ἀριθμῶν* H.
84. *λιπόμενον* H.
85. *τῆς οὐσίας* desunt in H., sed habentur et V. 1. §. 45.
86. *πρόσωπον* H.
87. *ἐξειρεῖσθαι* H.
88. Pro *ἀποκαταστάσεως* H. *ὑποστάσεως* habet, quod et V. 1. §. 45. reperitur.
89. *μόνον* H., sed *μόνου* habet Synopsis p. 376.
90. *ἐκγόνοις* H.
91. Verba *παρὰ τῶν ἀνιόντων — τοῖς ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις* desunt in H. propter homoeoteleuton.
92. *τούτου* H.
93. *περιεῖν* H.
94. *γινομένων* H.
95. Sic C. H. *ποιήσῃ* Reitzius.
96. *καταγράφειν* H.

ξει φαλκίδιον, ἀλλὰ πληρώσει τοὺς ληγαταρίους, κἂν εἰ τὸ τῆς καθαρᾶς[97] οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος ὑπερβαίνει[98] μέτρον ἡ τῶν ληγάτων δόσις.

24 Τὰ[b] εἰς ταφὴν δαπανήματα ὡς χρέος ὑπεξαιροῦνται· οὐ μὴν τὰ εἰς ποίησιν μνημείου· ταῦτα γὰρ καὶ ὑπόκειται[99] τῷ φαλκιδίῳ καὶ ᾧ τινι ληγατευθῶσι, οὐ[1] συγχωρεῖται δαπανᾷν πλέον τοῦ συμμέτρου τοῦ μνημείου.

25 Ἐὰν[c] θανάτου αἰτίᾳ συγχωρητικὸν σύμφωνον ποιήσω τῷ χρεώστῃ μου, χώρα τῷ φαλκιδίῳ.

26 Τὸ[d] τρίτον τοῦ φαλκιδίου ἐκ πάντων τῶν ληγαταρίων πρὸς ἀναλογίαν κατέχεται[2].

27 Ἐὰν[e] ὁ κληρονόμος τὸ πρᾶγμα ἀγνοήσας οὐκ ἐχρήσατο τῷ φαλκιδίῳ καὶ διὰ τοῦτο πλέον κατέβαλε, δύναται ἀναλαμβάνειν· ἐὰν δὲ τὸν νόμον[3] ἠγνόησεν, οὐκέτι συγγινώσκεται.

28 Ἐὰν[f] ὁ ἀνὴρ δωρήσηται[4] τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί, τελευτῇ τοῦ δωρησαμένου βεβαιοῦται ἡ δωρεά· ἐπειδὴ δὲ[5] καὶ κατὰ τοῦτο[6] μιμεῖται ἀποκατάστασιν[7], χώρα τῷ φαλκιδίῳ.

29 Εἴποτέ[g] τις[8] διάθηται καί τι πρᾶγμα ἀκίνητον τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ[9] προσώπῳ ὀνόματι ληγάτου καταλείψῃ[10] καὶ ἰδικῶς εἴπῃ[11], μηδενὶ χρόνῳ τὸ αὐτὸ[12] πρᾶγμα ἐκποιεῖσθαι ἀλλὰ παρὰ[13] τοῖς κληρονόμοις ἢ διαδόχοις ἐκείνου, ᾧ τινι κατελείφθη[14] διαμένειν· ἐπὶ τούτου τοῦ ληγάτου κελεύομεν τὸν[15] φαλκίδιον νόμον χώραν παντελῶς μὴ ἔχειν· ἐπειδὴ τὴν ἐκποίησιν τούτου αὐτὸς ἐκώλυσεν ὁ διαθέμενος.

30 Ἐὰν[h] τελευτῶν χωρὶς αἱρέσεως δωρήσωμαί σοι, οὐ καλῶς οἱ κληρονόμοι παρακρατῆσαι φαλκίδιον ἐπιζητοῦσιν· ὁ γὰρ φαλκίδιος οὐκ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν δωρεῶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν θανάτου αἰτίᾳ χώραν ἔχει.

ΤΙΤΛ. Ι΄.[16] ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΛΗΡΩΝ.

1 A Θεσπίζομεν[i] μὴ ἐξεῖναι παντελῶς πατρὶ ἢ μητρὶ ἢ πάππῳ

b. H. κεφ. μα΄. τϊ. α΄. κεφ. γ΄. Salm. μη΄. τϊ. κεφ. β΄. Est Synopsis XLI. 1. 2. p. 373. — c. H. ἀνα. βϊ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. βϊ. νε΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XLI. 1. 15. p. 373. — d. H. κεφ. οα΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. οδ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XLI. 1. 71. p. 375. — e. H. κεφ. πα΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XLI. 1. 81. p. 375. — f. H. ἀνα. κεφ. πδ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XLI. 1. 84. p. 375. — g. H. ἀνα. βϊ. μα΄. τϊ. ε΄. κεφ. δ΄. Similiter Salm. Est Synopsis XLI. 5. 4. p. 377. — h. H. ανα. βϊ. μζ΄. τϊ. γ΄. κεφ. λθ΄. Similiter Salm. Est Synopsis XLVII. 3. 39. p. 378. — i. Salm. βϊ. λε΄. τϊ. η΄. ἐν ᾧ τὰ κεφάλαια ταῦτα εὑρήσεις.

97. καθαρὰς H.　　98. ὑπερβαίνειν H.

sed legatariis satisfaciet; etiamsi puri patrimonii modum legatorum praestatio excedat.

Funeris impensae, ut aes alienum, deducuntur, non quae in exstructionem monumenti erogantur; haec enim Falcidiam patiuntur: et cui haec legata sunt, ei non amplius permittitur impendere, quam ad modicum monumentum.

Si mortis caussa remissorium cum debitore pactum fecero, locus est Falcidiae.

Triens Falcidiae ex omnibus legatariis pro rata retinetur.

Si heres facti ignarus Falcidia haud usus est ideoque plus solvit, recipere potest: sed si legem ignoravit, non excusatur.

Si vir uxori donaverit aut mulier marito, morte donantis confirmatur donatio. Quia vero in hoc fideicommissum imitatur, locus est Falcidiae.

Si quando testatus quis fuerit et rem immobilem suae familiae aut alii personae legati nomine reliquerit ac specialiter dixerit, ne illa res ullo tempore alienetur, sed apud heredes aut successores eius, cui relicta est, remaneat, volumus in hoc legato Falcidiam nequaquam habere locum, quia ipse testator abalienationem illius vetuit.

Si moriens citra conditionem tibi donavero, heredes Falcidiam non recte retinere quaerunt. Namque Falcidia non in simplicibus, sed in mortis caussa donationibus locum habet.

TIT. X. DE EXHEREDATIS.

Sancimus, ne ullo modo liceat patri aut matri, avo aut aviae,

99. *ὑπόκεινται* H.

1. *καὶ οὐ* H. alias. Correxit Reitzius ex Synopsi p. 373.

2. Sic H. Synopsis p. 375. *παρακατέχεται* Vulgo.

3. *τῶν νόμων* H.

4. *δορήσειται* H.

5. Pro *ἐπειδὴ δὲ* H. habet *ἐπεὶ δεῖ*, Synopsis p. 375. *ἐπειδὴ*. Vocem *δὲ* etiam Salmasius delevit.

6. *τοῦτω* H.

7. Hoc loco regius Soar. inserere videtur *γράφεται καὶ μειοῦται*.

8. *εἴπωτε* H.

9. Vox *τινι* deest in H.

10. *καταλείψει* H.

11. *εἴποι* H.

12. *τῷ αὐτῷ* H.

13. Sic et Synopsis p. 378. *παρὰ* deest in H.

14. *κατελείφθει* H.

15. *τὸ* H.

16. Hoc loco H. habet *τίτλος ι´*.

ἢ μάμμῃ ἢ προπάππῳ ἢ προμάμμῃ τὸν ἴδιον υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας ἀμνημονεύτους καταλιμπάνειν ἢ ἀποκληρονόμους[17] ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖσθαι διαθήκῃ, εἰ μὴ ὀνομαστὶ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας ἐγγράψαιεν. Αἱ δὲ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι αὗταί εἰσιν.

Εἴ τις[k] τοῖς ἰδίοις γονεῦσι χεῖρας ἐπιβάλλει[18]

Ἢ βαρεῖαν καὶ ἀπρεπῆ ὕβριν αὐτοῖς[19] ἐπάγει

Ἢ ἐπὶ ἐγκληματικῆς αἰτίας αὐτοὺς κατηγορήσει τῆς μὴ οὔσης[20] κατὰ βασιλέως ἢ πολιτείας

Ἢ μετὰ φαρμακῶν φαρμακὸς ἀναστρέφεται

Ἢ τῇ ζωῇ τῶν ἰδίων γονέων διὰ φαρμακείας[21] ἢ ἀλλοτρόπως ἐπιβουλεῦσαι πειραθείη, τὸν τοιοῦτον ἀπόκληρον εἶναι θεσπίζομεν.

B Εἰ[22] τῇ ἰδίᾳ μητρυιᾷ ἢ τῇ τοῦ πατρὸς παλλακῇ ὁ[23] υἱὸς συμμίξῃ ἑαυτόν.

Εἰ συκοφάντης κατὰ τῶν ἰδίων γονέων γένηται[24] καὶ διὰ τῆς ἰδίας καταμηνύσεως βαρείας αὐτοὺς ζημίας ὑπομεῖναι[25] παρασκευάσῃ[26].

Εἰ ἐν ἀσθενείᾳ χρονίᾳ[27] κατακειμένων αὐτῶν ἢ ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀδυναμίᾳ καταστάντων αὐτῶν ἀμελήσουσι τῆς αὐτῶν φροντίδος οἱ παῖδες καὶ καλούμενοι παρὰ τῶν γονέων μὴ βουληθεῖεν αὐτοὺς ἐπιμελείας ἀξιῶσαι.

Εἰ συμβῇ τινα τῶν εἰρημένων γονέων ἐγκεκλεῖσθαι, οἱ δὲ παῖδες οἱ δυνάμενοι ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τούτων διαδοχὴν ἐλθεῖν αἰτηθέντες, ἢ εἰς ἐξ αὐτῶν μὴ βουληθείη[28] εἰς τὴν ἑαυτῶν[29] ἐγγύην τοῦτον ὑποδέξασθαι, ἢ ὑπὲρ προσώπου ἢ τοῦ χρέους εἰς ὅσον ἐπιτήδειος εἶναι ὁ αἰτούμενος ἀποδείκνυται· τοῦτο μέντοι γε ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐγγύης ἐθεσπίσαμεν, εἰς τοὺς ἄῤῥενας καὶ μόνον ἀνήκειν παῖδας βουλόμεθα.

C Εἰ ἐλεγχθείη τις τῶν παίδων, ὅτι ἐκώλυε τοὺς ἰδίους γονεῖς ποιήσασθαι διαθήκην, ὥστε εἰ μὲν μετὰ ταῦτα διαθήκην ποιήσασθαι δυνηθεῖεν, ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὸν παῖδα ἀπόκληρον ποιεῖν. Εἰ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ κωλύσει δίχα διαθήκης τῶν γονέων τελευτήσῃ[30] τις καὶ ἄλλοι εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν ἢ μετὰ τοῦ παιδὸς τοῦ τὴν δια-

k. Est Prochiron 33. 1. seq. p. 171. Sunt et in Synopsi XXXV. 8. 38. p. 343. περὶ ἀποκλήρων ... (reliqua legi non possunt). Supplentur ex libro Salmasii, qui sic habet: περὶ ἀποκλήρων τίτλος ι΄. Nec aliter fere M. A. Cumque et Prochiron novum titulum λγ΄. περὶ ἀποκλήρων exhibeat, facile inducor, ut novum titulum incipiam, cum praesertim et C. hanc rem manifesto confirmet. Vide ad rubricam V. 11.

17. ἀπὸ τοὺς κληρονόμους H., sed male.

18. ἐπιβάλῃ H.

19. αὐτοῖς ὕβριν H.

20. Pro μὴ οὔσης H. μειούσης habet, sed contra Prochiron p. 171.

proavo aut proaviae filium suum vel filiam ceterosve liberos sine mentione praetermittere aut exheredes in suo testamento facere, nisi nominatim ingratitudinis caussas adscribant.

Ingratitudinis autem caussae sunt hae:

* Si quis parentibus suis manum inferat:

Si gravem et indignam iis iniuriam ingerat:

Aut de criminali caussa eos accuset, quae non sit contra principem vel rempublicam:

Aut cum veneficis ut veneficus conversetur:

Aut parentium vitae per venenum aliove modo insidiari tentaverit, hunc exheredem esse statuimus.

* Si filius cum noverca sua aut concubina patris rem habuerit.

Si calumniator in proprios parentes exstiterit, et sua delatione effecerit, ut gravia damna passi sint.

Si illis in diutina infirmitate iacentibus aut in egestate et impotentia constitutis filii nullam eorum curam gesserint atque a parentibus vocati eos providentia sua dignari noluerint.

Si acciderit, ut quis dictorum parentum carceri inclusus sit, ac liberi, qui ad eorum successionem ab intestato venire poterant, rogati, aut unus etiam eorum eum in fideiussionem suam recipere noluerit, sive pro persona sive pro aere alieno, in quantum qui rogatur idoneus esse probatur: attamen hoc, quod de fideiussione sancimus, ad masculos tantummodo liberos pertinere volumus.

* Si quis liberorum convincatur prohibuisse, ne parentes sui testamentum facerent, si quidem postea testamentum condere potuerint, potestas iis sit ob hanc caussam filium exheredem scribere. Si quis autem parentum durante hac prohibitione sine testamento moriatur, et alii, sive qui ab intestato ad defuncti hereditatem aut cum filio, qui testamentum fieri prohibuit, aut post

21. γαρμακείας H.

22. Pro εἰ H. ἐν habet, sed contra Prochiron p. 172.

23. Pro παλλακῇ Reitzius παλλακί, H. παλλὰ μὴ habet.

24. Hoc loco H. vocem γένηται interposuit, ut et Prochiron p. 172., quam Reitzius post vocem συκοφάντης habet.

25. ὑπομεῖναι ζημίας H., sed contra Prochiron p. 171.

26. παρασκευάσει H.

27. χρονία deest in H., sed contra Prochiron p. 172.

28. βουληθεῖεν Reitzius legit, quod habet et Prochiron p. 172. Sed contra H.

29. ἑαυτὸν H. ἑαυτοῦ Cuiacius scribi voluit, sed contra Prochiron p. 172.

30. τελευτήσει H.

θήκην γενέσθαι[31] *κωλύσαντος, ἢ οἱ μετ' αὐτὸν καλούμενοι εἴτε οὓς κληρονόμους ἢ ληγαταρίους ἔχειν ἠβούλοντο εἴτε οἱ βλάβην*[32] *τινὰ ἐκ τῆς κωλύσεως τῆς διαθήκης*[33] *ὑπομείναντες τοῦτο αὐτὸ*[34] *ἀποδείξαιεν καὶ οὕτως ἀπόκληρον αὐτὸν γενέσθαι.*

Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ εἰ παρὰ γνώμην τῶν γονέων κυνηγοῖς ἢ μίμοις[35] *ὁ υἱὸς ἑαυτὸν*[36] *ἐγκαταλέξῃ καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἐπιτηδεύματι διαμείνῃ*[37]*, εἰ μὴ τυχὸν καὶ οἱ γονεῖς τῆς τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως γεγόνασιν.*

D *Εἴ τινι ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων βουλομένῳ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἢ ἐκγόνῃ ἄνδρα δοῦναι καὶ προῖκα κατὰ δύναμιν τῆς ἰδίας περιουσίας*[38] *ὑπὲρ αὐτῆς παρασχεῖν, μὴ συναρέσῃ*[39] *ἀλλ' αἰσχρὸν βίον διάγειν ἐπιλέξῃ*[40].

Εἴ τις ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων μανῇ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἢ τινες ἐξ αὐτῶν, ἢ παίδων αὐτοῦ μὴ ὑπόντων οἱ ἄλλοι αὐτοῦ συγγενεῖς ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν αὐτοῦ[40] *κλῆρον καλούμενοι ὑπηρεσίαν καὶ φροντίδα προσήκουσαν αὐτῷ μὴ παράσχοιεν·*[42] *εἰ μὲν τῆς τοιαύτης*[43] *ἀπαλλαγῇ*[44] *νόσου, ἔσται αὐτῷ ἄδεια, πότερον βούλεται, τὸν παῖδα ἢ τοὺς παῖδας ἢ*[45] *συγγενεῖς τοὺς ἠμεληκότας ἀχάριστον*[46] *ἢ ἀχαρίστους ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ γράψαι. Εἰ*[47] *δὲ ἐν τῇ νόσῳ τῆς μανίας αὐτὸν κατεχόμενον ἐξωτικός τις ἴδοι ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀμελούμενον παίδων ἢ συγγενῶν ἢ ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κληρονόμων, διὰ συμπάθειαν δὲ βουληθείη αὐτοῦ φροντίσαι, δίδομεν αὐτῷ ἄδειαν διαμαρτυρίαν τοῖς*[48] *ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἀπὸ διαθήκης ἤδη γινομένης*[49] *εἰς τὸν τοῦ μεμηνότος κλῆρον καλουμένοις ἔγγραφον στέλλειν, ὥστε σπουδάζειν αὐτοὺς τούτου φροντίζειν· εἰ δέ γε καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην διαμαρτυρίαν ἀμελήσαιεν καὶ ἐξωτικὸς*[50] *ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ τὸν μεμηνότα ὑποδεξάμενος δαπανήμασιν οἰκείοις ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ φροντίσας δειχθείη, τὸν τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῷ μεμηνότι παρασχόμενον κἂν τὰ μάλιστα ἐξωτικὸς εἴη, εἰς τὴν τούτου διαδοχὴν ἔρχεσθαι θεσπίζομεν ἀνατρεπομένης καὶ τῆς αὐτῶν ἐνστάσεως, ἅτε δὴ ἀναξίων*[51] *ὄντων τῷ μεμηνότι, καθάπερ εἰρήκαμεν, φροντίδα παρασχεῖν ἀμελησάντων, οὕτω μέντοιγε, ὥστε τὰ λοιπὰ τῆς διαθήκης κεφάλαια ἐν τῇ ἰδίᾳ μένειν ἰσχύϊ*[52].

31. *γενέσθω* H.

32. *βλάβειν* H.

33. Sic H. Prochiron p. 173., *τῆς διαθήκης ὑπομείναντες* Reitzius.

34. Pro *αὐτὸ* H. *αὐτῷ* habet.

35. Pro *ἢ μίμοις* H. habet *ἀμώμοις*. Sed *μίμοις* est etiam in Prochiro pag. 173. Ad marginem regii Soar. et Cui. *κυνηγοὺς τοὺς θηριομάχους λέγει.*

36. Sic H. Prochiron p. 173. *ὁ υἱὸς ἑαυτὸν* Reitzius.

37. *διαμένει* H.

38. Sic H. Prochiron pag. 174. *ἢ* Vulgo interponitur, quod Reitzius sustulit.

39. *συναρέσει* H.

40. *ἐπιλέξεται·* H. Fortasse voluit *ἐπιλέξηται*, quod et in Prochiro pag. 174. est.

eum vocantur, sive quos heredes vel legatarios habere voluit, sive qui damnum aliquod ex prohibitione testamenti sustinent, hoc ipsum demonstraverint, etiam sic exheres esto.

Non hoc solum, sed etiam si praeter voluntatem parentum filius sese arenariis aut mimis aggregaverit atque in hac professione perseveret, nisi forte et parentes huius sint professionis.

* Si cui ex dictis parentibus volenti filiae suae vel nepti maritum dare dotemque secundum vires facultatium pro ipsa dare non consenserit, sed turpem vitam agere elegerit.

* Si quis memoratorum parentum furat eorumque liberi vel quidam ex iis, aut liberis non exstantibus, alii eius cognati ab intestato ad eiusdem successionem vocandi ministerium et competentem curam ei non exhibuerint, si quidem hoc morbo liberetur, licitum ei erit, si volet, liberum vel liberos vel cognatos, qui ipsum neglexerant, ingratum vel ingratos in suo testamento declarare.

Si vero eum in furoris morbo detentum extraneus aliquis videat a propriis negligi liberis vel cognatis aliisve ab ipso scriptis heredibus et commiserationis caussa illius curam agere velit, licentiam ei damus scriptae attestationis mittendae iis, qui ab intestato aut ex testamento iam facto ad hereditatem furiosi vocantur, ut ipsum curare festinent.

Et si post hanc etiam attestationem negligentes sint, atque extraneus furiosum in suam domum receptum propriis sumtibus ad mortem usque curasse ostendatur, volumus ut, qui ministerium et curam furioso praestiterit, etsi extraneus maxime sit, ad illius successionem veniat: rescissa quoque eorum institutione, quippe indignorum, qui furioso, sicut diximus, curam exhibere neglexerint: sic tamen, ut cetera testamenti capita in suo perstent robore.

41. Pro αὐτοῦ H. habet αὐτὸν, quod habet et unus liber Prochiri.

42. παράσχειν H.

43. Pro τοιαύτης H. habet αὐτῆς.

44. Pro ἀπαλλαγῇ H. habet ἀπαλάγει.

45. In H. hoc loco intruditur τοὺς, quod quidem et in uno libro Prochiri accidisse deprehenditur.

46. ἀχάριστος H., sed contra Prochiron p. 174.

47. Pro εἰ H. habet ἤ. Sed contra Prochiron p. 174.

48. Pro τοῖς H. τῆς habet.

49. γενομένη εἰς H.

50. ἐξωτικῶς H.

51. Sic regius Soar., Prochiron p. 175. τῶν ἀξίων Vulgo H., quod quidem iam Reitzius correxit.

52. ἰσχύει H.

E *Καὶ ἐὰν*[53] *ἕνα τῶν προλεχθέντων γονέων ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατεῖσθαι συμβῇ καὶ οἱ τούτου παῖδες εἴτε εἷς μὴ σπουδάσαιεν τοῦτον ἀναῤῥύσασθαι, εἰ μὲν δυνηθῇ οὗτος τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν ἐκφυγεῖν, ἐν τῇ αὐτοῦ εἶναι ἐξουσίᾳ, πότερον ταύτην ἀχαριστίας αἰτίαν τῇ ἰδίᾳ βούλοιτο*[54] *ἐγγράψαι διαθήκῃ ἢ*[55] *καὶ μή. Εἰ δὲ διὰ τῆς τῶν παίδων ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως μὴ ἐλευθερωθείη, ἀλλ' ἐν αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσῃ*[56], *ἐκείνους εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν ἐλθεῖν οὐκ ἀνεχόμεθα, οἵτινες*[57] *οὐκ ἐσπούδασαν τῆς ἀναῤῥύσεως αὐτοῦ*[58] *φροντίσαι· ἀλλὰ πάντων τῶν παίδων ἐπὶ τούτῳ ἀμελησάντων, πάντα τὰ πράγματα τὰ παρ' αὐτοῦ*[59] *καταλιμπανόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ὥρμᾶτο, προσκυροῦσθαι· καταγραφῆς*[60] *δηλονότι ἐπὶ δημοσίου ἐκμαρτυρίου γινομένης, ὥστε μηδὲν ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παραπολέσθαι*[61], *ἐφ' ᾧ πᾶν, ὅπερ ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν περιέλθοι, εἰς αἰχμαλώτων ἀνάῤῥυσιν προελθεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅσον ἐπὶ τοῖς προσώποις εἴρηται*[62], *ἅπερ ἀποκληρονόμους ποιεῖν οὐκ ἔξεστιν, εἰ μὴ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας γραφῆναι καὶ ἀποδειχθῆναι συμβαίη.*

F *Εἰ δὲ ἐκεῖνος ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθεὶς παῖδας μὴ ἔχει*[63] *καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὴν τούτου κληρονομίαν καλουμένων ἐξ ἀδιαθέτου ἀναῤῥύσασθαι αὐτὸν μὴ σπουδαζόντων*[64] *ἐν αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσῃ*[65], *μηδένα ἐκ τῶν ἀμελησάντων εἰς τὴν τούτου κληρονομίαν ἔρχεσθαι, εἰ καὶ*[66] *πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας διαθήκη*[67] *τυχὸν παρ' αὐτοῦ ἐγεγόνει καὶ τὰ μνημονευθέντα πρόσωπα ἔγραψε κληρονόμους· ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνστάσεως τῶν κληρονόμων ἀκυρουμένης, καὶ τῶν λοιπῶν τῆς διαθήκης κεφαλαίων*[68] *ἐν τῇ ἰδίᾳ μενόντων ἰσχύϊ, αἱ περιουσίαι τῶν τοιούτων προσώπων κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ταῖς ἐκκλησίαις*[69] *τῶν πόλεων, ἐξ ὧν ὥρμηντο, προσκυρούσθωσαν, καὶ μὴ ἐν ἄλλαις*[70] *οἱαισοῦν αἰτίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν αἰχμαλώτων ἀναῤῥύσεσι δαπανᾶσθαι· ὥστε ὅθεν ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν ἰδίων οὐκ ἀνεῤῥύσθησαν, τὰς ἄλλων ἀναῤῥύσεις φροντίζεσθαι καὶ τὰς ἐκείνων ὁμοίως ψυχὰς ἐκ ταύτης τῆς εὐλαβοῦς*[71] *πράξεως ἐπικουφίζεσθαι.*

G *Τούτου αὐτοῦ παραφυλαττομένου, κἂν εἰ ἄλλο ἐξωτικὸν πρόσωπον πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας γράψειε*[72] *κληρονόμον*[73], *κἀκεῖνο εἰδὸς*

53. Prochiron p. 175. et H. sic habent; *καὶ* deest apud Reitzium.

54. *βούλοι* H.

55. *ἢ* H. Prochiron pag. 176. *ἤτε* Reitzius.

56. *τελευτήσει* H.

57. *ὃν τινες* H.

58. Sic et H. et Prochiron p. 176. *αὐτῶν* Vulgo, quod iam Reitzius correxit.

59. Sic et H. et Prochiron p. 176. *αὐτῶν* Vulgo, quod quidem iam Reitzius correxit.

60. *ἰνβενταρίου* Cuiacius.

61. *παραπωλέσθω* regius Soar., quod Reitzius recte improbat. Est contra H. et Prochiron p. 176.

* Quod si eveniat, ut praedictorum parentum unus in captivitate detineatur eiusque liberi vel unus ipsum redimere non properent, si quidem ille captivitatis infelicitatem effugere poterit, in ipsius erit potestate, utrum velit hanc ingratitudinis caussam testamento suo adscribere necne. Sed si per liberorum negligentiam et contemtum non liberetur, sed in captivitate moriatur, hos ad successionem eius venire haud patimur, qui curam redemtionis habere non studuerunt. Omnibus autem liberis hac in re negligenter agentibus, omnia bona ab eo relicta ecclesiae urbis, unde oriundus est, addicantur, faciendo scilicet cum publica attestatione inventario, ne quidquam ex illius patrimonio pereat, quo omnia, quae inde ad ecclesiam pervenerint, in redemtionem captivorum impendantur.

Sed haec quidem quantum ad personas dictum est, quas exheredare non licet, nisi accidat, ut ingratitudinis caussae exprimantur ac demonstrentur.

* Si vero qui captivus detinetur, liberos non habeat et ceteris, qui ad hereditatem eius ab intestato vocantur, illum redimere cessantibus, in captivitate moriatur, nemo eorum, qui eum neglexerunt, ad hereditatem eius venient: etiamsi ante captivitatem forte testamentum ab eo factum sit, in quo memoratas personas heredes scripserit. Sed et hic rescissa institutione heredum et reliquis testamenti capitibus in suo manentibus robore, harum personarum patrimonia eodem quoque modo ecclesiis urbium, unde oriundae sunt, addicantur, neque in alias quascumque caussas, extra quam in captivorum redemtionem impendantur: ut, unde illi a suis non fuerunt redemti, aliorum redemtiones procurentur, atque illorum similiter animae ex religioso hoc actu subleventur.

* Idemque observabitur, etsi aliam quam personam extraneam ante captivitatem scripserit heredem, atque illa sciens se

62. εἴρρειται H.

63. ἔχειν H.

64. Sic H. Prochiron p. 177. σπουδασάντων Reitzius.

65. τελευτήσει H.

66. Sic H. Prochiron p. 177. εἰ μὴ Vulgo, quod iam Reitzius correxit.

67. διαθήκης H.

68. κεφάλαιον H.

69. Sic H. ἐκκλησίας Reitzius male.

70. Pro ἄλλαις H. ἄλλως habet, sed contra Prochiron p. 177.

71. ἐβλαβοῦς H. εὐαγοῦς Salm.

72. γράψειεν H.

73. κληρονόμον H., sed contra Prochiron p. 177.

αὐτὸν ὑπ' ἐκείνου γεγράφθαι[74] κληρονόμον, ἀναῤῥύσασθαι τοῦτον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀμελήσῃ[75]. Ταύτην δὲ τὴν ποινὴν κατ' ἐκείνων κρατεῖν θεσπίζομεν, οἵτινες τὸν ὀκτωκαιδέκατον τῆς ἑαυτῶν[76] ἡλικίας ἐπλήρωσαν ἐνιαυτόν. Ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις αἰτίαις, ἡνίκα ὑπὲρ ἀναῤῥύσεως αἰχμαλώτων[77] ἀναγκαῖόν ἐστι χρήματα δοθῆναι, εἴ τις χρήματα ἴδια μὴ ἔχοι[78], ἄδειαν ἐχέτω, εἴπερ[79] τῆς εἰρημένης[80] ὑπάρχει[81] ἡλικίας, δανείζεσθαι χρήματα καὶ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ὑποτίθεσθαι, εἴτε ἴδια ἔχει εἴτε τὰ τοῦ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατουμένου· ἐπειδὴ ἐν[82] τοῖς εἰρημένοις ἅπασι τοῖς ὑπὲρ ἀναῤῥύσεως αἰχμαλώτων δίδοσθαι ἢ ἀναλίσκεσθαι δεικνυμένοις τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα, ὡς παρὰ προσώπου αὐτεξουσίου καὶ τελείας ἡλικίας ὄντος[83] γινόμενα βέβαια εἶναι παρακελευόμεθα, μηδενὸς τοῖς μετὰ τῶν τοιούτων προσώπων ἐπὶ ταῖς μνημονευθείσαις αἰτίαις, καθάπερ εἴρηται, συναλλάττουσι προκρίματος γινομένου, ἀνάγκην[84] δηλαδὴ ἔχοντος τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανερχομένου τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα βέβαια ἡγεῖσθαι καὶ τούτοις ὡς ἰδίοις ὀφλήμασιν ἐνέχεσθαι.

H Εἴ τις[1] ἐκ τῶν μνημονευθέντων γονέων ὀρθόδοξος ὑπάρχων αἴσθηται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παῖδας μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς πίστεως μηδὲ[85] ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν, ἐν ᾗ πάντες οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι μιᾷ συμπνοίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ τὴν ὀρθοδοξοτάτην πίστιν[86] κηρύττουσι καὶ τὰς ἁγίας ἑπτὰ συνόδους, τὴν ἐν Νικαίᾳ α'. τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει β'.[86a] τὴν ἐν Ἐφέσῳ γ'. τὴν ἐν Χαλκηδόνι δ'. τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ε'.[86b] τὴν ἐν αὐτῇ[87] ς'.[87a] ὡσαύτως καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ δευτέραν ζ'. περιπτύσσεσθαι ἤγουν ἀναφέρειν γινώσκονται καὶ διαμένουσιν οἱ τοιοῦτοι παῖδες ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ, δίδομεν τοῖς γονεῦσιν ἄδειαν ὑπὲρ ταύτης μάλιστα τῆς αἰτίας ἀχαρίστους αὐτοὺς καὶ ἀποκλήρους ἐν τῇ ἰδίᾳ γράφειν διαθήκῃ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἀχαριστίας τὰ αἴτια διετυπώσαμεν.

I Γενικὴν δὲ πρόνοιαν τοῖς παισὶ τοῖς ὀρθοδόξοις παρέχοντες κελεύομεν, σώων φυλαττομένων τῶν νόμων, τῶν ἤδη περὶ τῶν αἱρετικῶν[88] προενεχθέντων[89] καὶ περὶ τοὺς Νεστοριανοὺς[89a] καὶ

1. Ad marginem H. περὶ αἱρετικῶν. Est Prochiron 33. 3. p. 179.

74. γεγράφεσθαι H.
75. ἀμελήσει H. Ad marginem H. ascriptum est περὶ ἀφηλίκων.
76. ἑαυτῶν H. Prochiron pag. 178. ἑαυτὸν Reitzius.
77. Sic et Prochiron p. 178. αἰχμαλωσίᾳ τῶν H.
78. Pro μὴ ἔχοι H. habet οὐκ ἔχει, sed contra Prochiron p. 178.
79. Post εἴπερ H. intrudit τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ χρήματα δοθῆναι, quae in Prochiro p. 179. desunt, neque alias habentur.
80. εἰρημένοις H.
81. ὑπάρχῃ H.
82. Vox ἐν deest in H., sed habetur in Prochiro p. 178.

ab eo scriptum heredem, ipsum ex captivitate redimere neglexerit.

Hanc vero poenam adversus eos obtinere volumus, qui octavum et decimum aetatis annum impleverunt.

Et in huiusmodi caussis, ubi ad redimendos captivos necesse est pecuniam erogare, si quis pecuniam ipse non habeat, liceat ei, si dictae sit aetatis, pecuniam sumere mutuam et bona mobilia aut immobilia oppignerare, sive habeat propria, sive illius qui in captivitate detinetur: quandoquidem in omnibus praedictis, quae pro redimendis captivis data aut impensa probabuntur, huiusmodi contractus tamquam ab sui iuris ac perfectae aetatis persona celebratos ratos esse iubemus: nullo inde praeiudicio iis orituro, qui cum huiusmodi personis super memoratis caussis, ut dictum est, contrahunt: quum nimirum necesse sit, ut ex captivitate rediens tales contractus ratos habeat, iisque ut propriis debitis obligetur.

* Si quis dictorum parentum cum ipse sit orthodoxus, compererit, filium suum vel liberos non esse catholicae religionis neque in sacrosancta ecclesia communicare, in qua omnes patriarchae beatissimi uno spiritu et consensu verissimam praedicant fidem et septem sancta Concilia, primo Nicaenum, secundo Constantinopolitanum, tertio Ephesinum, quarto Chalcedonense, quinto Constantinopolitanum [alterum], sexto in eadem urbe [tertium], et septimo Nicaenum secundum, amplecti et tueri deprehenduntur, hique liberi in eadem infidelitate perseverent, parentibus licentiam damus propter hanc maxime caussam eos ingratos atque exheredes in suo testamento scribere.

Et haec quidem de ingratitudinis caussis statuimus.

Ceterum generalem liberis orthodoxis providentiam exhibentes iubemus salvis legibus, quae iam de haereticis sunt latae, deque Nestorianis et Acephalis nec non de Iacobitis et Monotheletis et

83. *ὄντων* H., sed contra Prochiron p. 178.

84. *ἀνάγκη* H., sed contra Prochiron p. 179.

85. *μὴ* H., sed contra Prochiron p. 179.

86. *πίστην* H.

86 a. Sic Salm. H. Reitzius. Verba *τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει β'.* desunt Vulgo. Caeterum Cui. Contius regius Soar., omisso Nicaeno concilio, post *τὴν ἐν Ἐφέσῳ* addunt *τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτην.*

86 b. Vulgo *τρίτην.* Correxit Reitzius ex libro Salm., adstipulante H.

87. Pro *αὐτῇ* H. *αὐτὴν* habet.

87 a. Vulgo *τρίτην.* Correxit Reitzius ex libro Salm. Sic et H.

88. *αἱρετικὸν* H.

89. *προσενεχθέντων* H., sed contra Prochiron p. 180.

89 a. *Νεστορικοὺς* liber Salm.

τοὺς Ἀκεφάλους, ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοὺς[90] Ἰακωβίτας καὶ Μονοθελήτας καὶ Εἰκονομάχους[90a] καὶ ὅσαι ἄλλαι αἱρέσεις εἰσὶ παρὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυσσόμεναι καὶ ταύταις φωραθεῖέν τινες ἐνεχόμενοι, τὰ αὐτὰ περὶ τούτους[91] ἅπαντας ἀπαραβάτως φυλάττεσθαι· ὥστε, εἴποτε γονεῖς εὑρεθεῖεν, μιᾷ τῶν ἀπηριθμημένων[92] αἱρέσεων ἢ καὶ[93] ἑτέρᾳ τινὶ τούτων παραπλησίᾳ κατεχόμενοι καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς[94] ἐκκλησίας κεχωρισμένοι, μὴ ἐξεῖναι αὐτοὺς ἄλλους κληρονόμους ἑαυτοῖς ἐνιστᾷν, εἰ μὴ παῖδας ὀρθοδόξους καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ[95] κοινωνοῦντας ἢ παίδων μὴ ὑπόντων τοὺς ἐξ ἀῤῥενογονίας καὶ θηλυγονίας συγγενεῖς, ὀρθοδόξους δηλαδὴ τυγχάνοντας.

K Εἰ δὲ, ὡς εἰκός, ἐκ τῶν παίδων τινὲς μέν εἰσιν ὀρθόδοξοι καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνοῦντες, ἄλλοι δὲ ἐκ ταύτης κεχωρισμένοι, πᾶσαν τὴν τῶν γονέων περιουσίαν εἰς τοὺς παῖδας καὶ μόνον[96] τοὺς ὀρθοδόξους περιέρχεσθαι θεσπίζομεν, εἰ καὶ τελευταίας βουλήσεις τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ποιήσαιντο παρὰ τὴν δύναμιν ταύτης ἡμῶν τῆς διατάξεως διατυπούσας[97]. Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι ἐπὶ ταύτην[98] ἀναστρέψωσι[99], τὸ ἁρμόττον αὐτοῖς μέρος ἐν τῷ[1] σχήματι, ἐν ᾧ εὑρεθείη κατὰ τὸν χρόνον ὃν[2] ἀποδίδοται[3], τούτοις παρέχεσθαι, ὡς μηδεμίαν περὶ τῶν καρπῶν ἢ τῆς διοικήσεως τοῦ μέσου χρόνου ὄχλησιν ἢ ἐπάχθειαν τοὺς ὀρθοδόξους ὑπομένειν, τοὺς πρώην τὰ[4] μνημονευθέντα πράγματα διακρατήσαντας· ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πραγμάτων, ἅτινα ἐκ τῆς μοίρας τῶν ἀδελφῶν τῶν μὴ κοινωνούντων οἱ ὀρθόδοξοι ἐκτήσαντο, ὥσπερ τὴν ἐκποίησιν κωλύομεν, οὕτω καὶ τῶν παρελθόντων χρόνων τοὺς καρποὺς ἢ τὴν διοίκησιν οὐδαμοῦ παρὰ τούτων[5], ὑφ' ὧν ἐκρατήθη, εἰσπράττεσθαι καὶ ἀναψηλαφᾶσθαι κε-
L λεύομεν. Εἰ δὲ μέχρι τοῦ πέρατος[6] τῆς ἰδίας ζωῆς ἐν τῇ αὐτῇ πλάνῃ οἱ μὴ κοινωνοῦντες διαμείνοιεν, τότε τοὺς ὀρθοδόξους ἀδελφοὺς ἢ κληρονόμους αὐτῶν πληρεστάτῳ δεσποτείας δικαίῳ τὰ αὐτὰ πράγματα κεκτῆσθαι θεσπίζομεν. Εἰ[7] δὲ οἱ παῖδες διεστραμμένοι μὲν πάντες καὶ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλότριοι εὑρεθεῖεν, ἄλλοι δὲ ἐγγύτατοι συγγενεῖς ἐξ ἀῤῥενογο-

90. τοὺς deest in H., sed est in Prochiro p. 180.

90a. οἰκονομάχους editio princeps.

91. Pro τούτους H. τοὺς habet, sed contra Prochiron p. 180.

92. ἀπαριθμημένων H.

93. Vox καὶ deest in H., sed contra Prochiron p. 180.

94. Sic H. Prochiron p. 180. ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς Reitzius.

95. Desunt in H. κεχωρισμένοι μὴ ἐξεῖναι — ὀρθοδόξους ἐκκλησίᾳ propter homoeoteleuton, sed leguntur in Prochiro p. 180.

96. Sic H. liber Salm. Prochiron p. 181. Reitzius μόνους.

97. διατυπώσας H.

Iconomachis, et quaecumque aliae sunt haereses a catholica et apostolica ecclesia declaratae, et aliqui his adfecti comperiantur, eadem de his omnibus inviolabiter custodiantur: ita ut si parentes inveniantur uni enumeratarum haeresium, aut etiam alii his adfini addicti atque ideo a communione ecclesiae catholicae segregati, iis non liceat alios sibi heredes instituere, nisi liberos orthodoxos et cum ecclesia catholica communicantes; aut liberis non exstantibus adgnatos et cognatos, qui scilicet orthodoxi sint.

* Si vero ex liberis, ut fit, quidam sint orthodoxi et cum ecclesia catholica communicantes, alii vero ab ea separati, omnem parentum substantiam ad solos liberos orthodoxos pervenire volumus, etiamsi huiusmodi personae ultimas voluntates confecerint contra tenorem huius nostrae constitutionis quid ordinantes.

Quod si postea fratres ab ecclesia separati ad eam revertantur, competens illis portio in eo statu, in quo invenitur quo tempore iis redditur, praebeatur, ut ne ullam de fructibus aut administratione medii temporis molestiam vel gravamen orthodoxi patiantur, qui res memoratas antea tenuerunt: siquidem talium rerum, quas ex fratrum non communicantium portione orthodoxi sunt nacti, alienationem sicuti prohibemus, ita quoque praeteriti temporis fructus atque administrationem nequaquam ab his qui eas possederunt, exigi et retractari iubemus.

* Sed si usque ad finem vitae non communicantes in eodem errore perseverent, tunc fratres orthodoxos eorumve heredes plenissimo dominii iure easdem res possidere volumus.

Quod si liberi omnes perversi atque a communione ecclesiae catholicae alieni inveniantur, ceteri autem proximi adgnati vel vel cognati orthodoxae fidei cultores et participes esse proben-

98. ἐπὶ ταύτης H., sed contra Prochiron p. 181.

99. ἀνατρέπουσι H., sed et Prochiron p. 181. habet ἀναστρέψουσι.

1. τὸ H.

2. Sic H. Prochiron p. 181., καθ' ὃν Reitzius.

3. Sic Prochiron p. 181. Soar. Cui. αὐ[illegible]ῆς μέρος ἀποδίδονται H., quae nec Prochiro firmantur.

4. Deest τὰ in H., sed contra Prochiron p. 181.

5. Pro τούτων H. τούτου habet, sed contra Prochiron p. 182.

6. παρόντος H., sed contra Prochiron p. 182.

7. Pro εἰ H. οἱ habet.

νίας ἢ[8] θηλυγονίας τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τιμῶντες[9] καὶ κοινωνοὶ εἶναι ἀποδειχθεῖεν, τούτους τῶν παίδων τῶν αἱρετικῶν προτιμᾶσθαι καὶ τὴν αὐτῶν διαδέχεσθαι κληρονομίαν. Εἰ δὲ καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἐγγύτατοι συγγενεῖς ἐκ[9a] τῆς κοινωνίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως[10] ξένοι τυγχάνοιεν, τηνικαῦτα, εἰ μὲν σχῆμα κληρικῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν ἔχοιεν, τῇ[11] ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ὅπου τὴν οἴκησιν εἶχον[12], τὰ αὐτὰ[13] πράγματα βουλόμεθα διαφέρειν, οὕτω μέντοι ὥστε οἱ ἐκκλησιαστικοὶ εἰ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας τὰ τῶν τοιούτων προσώπων πράγματα διεκδικῆσαι ἀμελήσαιεν, τὴν αὐτῶν
M δεσποτείαν τῷ ἡμετέρῳ ταμείῳ ἐκδικεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκοὶ ὦσι[14], δίχα τινὸς διακρίσεως τὰς αὐτῶν περιουσίας εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ἰδικὸν[15] ὁμοίως περιέρχεσθαι·[16] ἅτινα κρατεῖν θεσπίζομεν καὶ εἰ χωρὶς διαθήκης τὰ τοιαῦτα πρόσωπα τελευτήσῃ·[17] πάντων τῶν κατὰ τῶν[18] λοιπῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἄλλαις διατάξεσι[19] διατυπωθέντων καὶ κατὰ τῶν Νεστοριανῶν καὶ τῶν Ἀκεφάλων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν μὴ κοινωνούντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ αἱ προλεχθεῖσαι ἅγιαι ἑπτὰ σύνοδοι καὶ πατριάρχαι ἀναφέρονται καὶ κατὰ τῶν αὐτῶν κληρονόμων ὁμοίως φυλαττομένων. Εἰ γὰρ ὑπὲρ κοσμικῶν αἰτιῶν μεριμνῶμεν, πόσῳ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας προνοητικωτάτην[20] φροντίδα δεῖ συνεισφέρειν.

Εἰ τοίνυν πάσας τὰς εἰρημένας τῆς ἀχαριστίας αἰτίας, εἴτε τινὰς φανερὰς ἐξ αὐτῶν εἴτε μίαν οἱανδήποτε οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκῃ, καὶ οἱ γραφόμενοι κληρονόμοι τὰς ὀνομασθείσας αἰτίας ἢ μίαν ἐξ αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι δείξαιεν, τὴν δια-
N θήκην τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἔχειν παρακελευόμεθα· εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, μὴ ἐγγίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἀποκληρονόμοις γραφεῖσι παισίν[21], ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν ἔνστασιν τῶν κληρονόμων ἀνήκει[22], τῆς διαθήκης ἀκυρουμένης, εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν[23] τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἴσης μοίρας ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ τοὺς παῖδας πεπλασμέναις[24] κατηγορίαις κατακρίνεσθαι, μήτε τινὰ περιγραφὴν ἐν[25] ταῖς τῶν γονέων περιουσίαις ὑπομένειν. Εἰ μέντοιγε συμβαίη ἔν τισι τοιαύταις διαθήκαις ἢ ληγάτα ἢ καὶ τὰ[26] πίστει τινὶ παρατεθέντα ἢ ἐλευθερίας ἢ ἐπιτρόπων τινὰς[27] δόσεις καταλειφθῆναι ἢ ἄλλα οἱαδήποτε κεφάλαια τοῖς νόμοις ἐγ-

8. Sic H. Prochiron p. 182. Pro ἢ Reitzius καὶ habet.

9. τιμόντες H.

9 a. Vocem ἐκ melius abfore Reitzius scribit, sed est in H. Prochiro p. 182.

10. Pro ὀρθοδόξου H. ὀρθοδόξους habet.

11. In H. subiicitur δέ, quod deest et in Prochiro p. 182.

12. ἔχων H.

13. Sic H. Prochiron p. 183., τὰ αὐτῶν Reitzius.

14. εἶεν H., sed contra Prochiron p. 183.

15. Sic H. Prochiron p. 183., εἰς τὸν θεῖον ἡμῶν φίσκον Salm.

16. Sic Prochiron p. 183. προέρχεσθαι H.

tur, hi liberis haereticis anteferentur eorumque hereditatem accipient.

Si et liberi et cognati proximi a communione fidei orthodoxae alieni fuerint, tunc, si parentes eorum conditionem clericorum habuerint, ad ecclesiam urbis, ubi domicilium habebant, bona ista pertinere volumus: sic tamen ut, si ecclesiastici intra annuum intervallum bona harum personarum vindicare neglexerint, dominium illorum nostro aerario applicentur.

* Sed si laici fuerint, sine ullo discrimine bona eorum similiter ad res privatas nostras perveniant. Quae obtinere volumus, etsi sine testamento huiusmodi personae obierint, omnibus, quae adversus ceteros haereticos in aliis constitutionibus sunt sancita, et adversus Nestorianos et Acephalos aliosque omnes cum ecclesia catholica non communicantes, in qua praedicta septem concilia et patriarchae censentur, et adversus heredes eorum similiter observandis.

Si enim pro caussis mundanis laboramus, quanto magis pro animarum salute providissimam curam impendere oportet.

* Itaque si omnes praedictas ingratitudinis caussas, sive quasdam illarum manifestas sive unam qualemcumque parentes suo adscripserint testamento, et heredes scripti expressas caussas aut unam earum veram esse ostenderint, iubemus, ut testamentum suum obtineat robur.

* Sin autem haec non fuerint observata, ne liberis exheredibus scriptis praeiudicium fiat, sed quantum ad institutionem heredum pertinet, liberi irrito testamento rursus ad parentum hereditatem ab intestato ex aequali portione veniant, ut ne liberi fictis accusationibus condemnentur aut ullam in parentum bonis circumscriptionem sustineant.

Si tamen in huiusmodi testamentis vel legata vel etiam fideicommissa vel libertates vel tutorum dationes aut alia quaecumque capita legibus cognita relinqui contigerit, haec omnia impleri vo-

17. τελευτήσει H.
18. τῶν deest in H., sed est in Prochiro p. 183.
19. διατάξεσι deest in H., sed legitur in Prochiro p. 183.
20. προνοηκοτάτοιν H.
21. κληρονόμους παισὶν H., sed et contra librum Bodleianum 3399. Prochiri p. 184. Vide Zachariae not. 100.
22. Sic et Prochiron p. 184. Pro ἀνήκει H. alias πάλιν ἥκειν. Correxit Reitzius.
23. κληρονομίος H.
24. πεπλαγμέναις H.
25. Vox ἐν deest in H., sed contra Prochiron p. 184.
26. ἢ καὶ κατὰ H. ἢ καὶ τὰ Prochiron pag. 184.; καὶ deest apud Reitzium.
27. Vox τινας deest in H.

γεγραμμένα, ταῦτα πάντα κελεύομεν πληροῦσθαι καὶ δίδοσθαι[28] ἐκείνοις, οἷς κατελείφθη, ὡς ἡ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἀνατραπεῖσα[29] διαθήκη ἐκράτει. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν γονέων διετυπώσαμεν· δίκαιον δὲ εἶναι συνείδομεν, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν παίδων τὰ αὐτὰ μετά τινος διαστίξεως διατυπῶσαι.

2 A Θεσπίζομεν τοίνυν, μὴ ἐξεῖναι τοῖς παισὶ τοὺς ἰδίους γονεῖς ἀποκλήρους καταλιμπάνειν ἢ καθ᾽ οἱονδήτινα τρόπον τῶν ἰδίων πραγμάτων, ἐν οἷς διατίθεσθαι ἐξουσίαν ἔχουσι, τούτους παντελῶς ἀλλοτρίους ποιεῖσθαι, εἰ μὴ τὰς αἰτίας, ἃς ἀριθμοῦμεν, ἐν ταῖς ἰδίαις ἰδίως ἐγγράψαιεν διαθήκαις· ταύτας δὲ εἶναι κελεύομεν.

Εἰ οἱ γονεῖς εἰς ἀναίρεσιν ζωῆς τοὺς ἰδίους παῖδας παραδοῖεν, δίχα μέντοιγε αἰτίας εἰς καθοσίωσιν ἀναφερομένης.

Εἰ φαρμακείαις ἢ γοητείαις ἢ ἄλλῳ τρόπῳ οἱ γονεῖς τῇ τῶν παίδων ζωῇ ἐπιβουλεύσαντες[30] δειχθεῖεν.

Εἰ ὁ πατὴρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ ἢ τῇ παλλακῇ τοῦ ἰδίου παιδὸς συμμιγῇ.

Εἰ οἱ γονεῖς τοὺς ἰδίους παῖδας διαθήκας ποιήσασθαι κωλύσαιεν ἐν τοῖς πράγμασιν, ἐν οἷς ἔχουσιν ἄδειαν τοῦ διατίθεσθαι, πάντων δηλαδὴ τῶν ἐπὶ τῇ κωλύσει τῶν τοιούτων διαθηκῶν φυλαττομένων, ἅπερ ἐπὶ τῷ τῶν γονέων διετυπώσαμεν προσώπῳ[31].

B Εἰ συμβαίη τὸν ἄνδρα τῇ ἑαυτοῦ γαμετῇ ἢ εἰς ἀναίρεσιν ἢ εἰς ἔκστασιν τῆς διανοίας[32] δοῦναι φάρμακον, ἢ τὴν γαμετὴν τῷ ἀνδρὶ ἢ ἄλλῃ τρόπῳ τὸν ἕτερον τῇ τοῦ ἑτέρου ζωῇ ἐπιβουλεῦσαι, τὸ μὲν τοιοῦτον ἔγκλημα πούβλικον[32a] ὑπάρχον κατὰ τοὺς νόμους ἐξετάζεσθαι καὶ νομίμης ἐκδικήσεως ἀξιοῦσθαι θεσπίζομεν. Τοῖς δὲ παισὶν ἄδειαν εἶναι ταῖς ἰδίαις διαθήκαις μηδὲν ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν ἐκείνῳ τῷ προσώπῳ καταλιμπάνειν τῷ τὸ τοιοῦτον[33] μῦσος πεπραχέναι γινωσκομένῳ.

Εἰ τῶν παίδων ἢ καὶ ἑνὸς τούτων ἐν μανίᾳ[34] τυγχανόντων, οἱ γονεῖς αὐτῶν ἀμελήσαιεν, πάντα καὶ ἐνταῦθα παραφυλάττεσθαι προστάττομεν, ἅτινα περὶ τῶν μαινομένων γονέων ἀνωτέρω ἐθεσπίσαμεν.

C Τούτοις τοῖς θέμασι καὶ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν προστίθεμεν, ἐν ᾗ εἰ τοὺς παῖδας κρατεῖσθαι συμβαίη[35] καὶ διὰ τῆς τῶν γονέων καταφρονήσεως ἢ ἀμελείας μὴ ἀναῤῥυσθέντας[36] τε-

28. Sic H. Cui. Prochiron p. 185. παραδίδοσθαι H.

29. Sic H. reliqui. μὴ ἀνατραπεῖσα Reitzius dedit ex Prochiro pag. 185.

30. ἐπιβουλεύσαντος H.

31. Sic H. Cui. Prochiron p. 187., ἐπὶ τῷ προσώπῳ τῶν γονέων διετυπώσαμεν Soar. Verba τῷ et προσώπῳ desunt apud Reitzium.

lumus iisque praestari quibus relicta sunt, ac si testamentum rescissum hac in parte valeret.

Et haec quidem de testamentis parentum statuimus: aequum vero censemus ex diverso quoque de testamentis liberorum cum quadam distinctione statuere.

* Sancimus itaque, ne liberis liceat parentes suos exheredare aut quoquo modo rebus suis, de quibus testamenti faciendi ius habent, omnino alienos facere, nisi caussas, quas enumerabimus, suis specialiter testamentis adscripserint. Has autem esse iubemus:

* Si parentes liberos suos ad vitae amissionem tradiderint, praeter caussam ad maiestatem spectantem.

* Si veneficio aut maleficio aliove modo paruerit parentes liberorum vitae esse insidiatos.

* Si pater cum sua nuru aut filii concubina rem habuerit.

* Si parentes liberos suos testamenta facere prohibuerint in rebus, de quibus testamenti faciendi ius habent: nimirum omnibus in prohibitione huiusmodi testamentorum observandis, quae super parentum statuimus personis.

* Si virum uxori suae vel ad interitum vel ad mentis emotionem pharmacum dedisse contigerit aut uxorem viro aut alterutrum vitae alterius alio quo modo insidiatum esse, tale quidem crimen utpote publicum secundum leges inquiri et condigna ultione vindicari iubemus; liberis autem facultatem dari in testamentis suis ex propriis bonis nihil relinquere ei personae, quae tantum scelus commisisse cognoscetur.

* Si liberis aut eorum uno in furore constitutis parentes illorum curam non habuerint, omnia et hic volumus servari, quae de parentibus furiosis supra disposuimus.

* His casibus etiam captivitatis infortunium adiicimus, in qua si liberos contigerit detineri eosque per parentum negligentiam aut contemtum mori non redemtos, parentes nequaquam ad libe-

32. Sic Prochiron p. 186. Reitzius ἀνοίας H.

32 a. Ad marginem Suall. δεδημοσιευμένον καὶ πρόδηλον.

33. τοιούτων H.

34. Postea H. et vulgo interponunt μιᾷ, quod et Reitzius omisit et in Prochiro p. 187. deest.

35. Vocem συμβαίη Reitzius deesse notat. Non opus. Habet et H.

36. ἀναῤῥυσθέντες H., sed contra Prochiron p. 187.

λευτῆσαι συμβαίη, μηδαμῶς τοὺς τοιούτους γονεῖς εἰς τὰς περιουσίας ἔρχεσθαι τῶν παίδων, ἐφ' αἷς διατίθεσθαι οἱ παῖδες ἠδύναντο, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ φυλάττεσθαι, ἅπερ καὶ περὶ γονέων καὶ συγγενῶν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὰ τῶν τοιούτων προσώπων δίκαια καλουμένων ἢ περὶ τῶν ἐξωτικῶν γραφομένων[37] κληρονόμων, ἀνωτέρω διετυπώσαμεν.

Εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων παίδων ὀρθόδοξος τυγχάνων αἴσθηται τὸν ἴδιον γονέα ἢ γονεῖς μὴ ὀρθοδόξους εἶναι, ταῦτα καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν προσώπων κρατεῖν, ἅπερ ἀνωτέρω περὶ τῶν γονέων διετυπώσαμεν.

D Εἰ τὰς τοιαύτας τοίνυν αἰτίας ἢ φανερὰς ἐξ αὐτῶν ἢ μίαν οἱ παῖδες ἐν ταῖς ἰδίαις ἐγγράψαιεν[38] διαθήκαις καὶ οἱ γραφόμενοι παρ' αὐτῶν κληρονόμοι ἢ πάσας φανερὰς[39] ἢ μίαν ἐκ τούτων ἀποδείξαιεν ἀληθῆ, τὴν διαθήκην ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ διαμένειν προστάττομεν. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, μηδεμίαν δύναμιν τὴν τοιαύτην διαθήκην τότε εἰς τὴν ἔνστασιν τῶν κληρονόμων ἔχειν θεσπίζομεν· ἀλλ' ἀνατρεπομένης τῆς διαθήκης τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν καλουμένοις[40] τὰ ἐκείνου πράγματα δίδοσθαι τυποῦμεν· τῶν ληγάτων δηλονότι καὶ τῶν πίστει παρ' αὐτοῦ διδομένων [καὶ] ἐλευθεριῶν[41] καὶ τῶν δόσεων τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἄλλων[42] κεφαλαίων, καθάπερ ἀνωτέρω εἴρηται, τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχύν. Εἴ τι δὲ περὶ ληγάτου ἢ πίστει τινὶ παρ' αὐτοῦ δοθέντος ἢ ἐλευθεριῶν ἢ ἄλλων οἱωνδήποτε κεκεφαλαίων ἄλλοις νόμοις εὑρεθείη ταύτῃ τῇ διατάξει ἐναντίον, τοῦτο κρατεῖν κατ' οὐδένα τρόπον βουλόμεθα.

Καὶ αὗται μὲν τῶν ἀποκλήρων αἱ ποιναὶ τόγε εἰς τὴν τῆς ἀχαριστίας αἰτίαν κατὰ τῶν εἰρημένων προσώπων διετυπώθησαν· εἴ τινες δὲ ἐξ αὐτῶν εἰς ἐγκλήματα ἀναφέρονται, τοὺς τούτων πράκτορας καὶ τὰς ἄλλας ὑπομένειν ποινὰς τὰς τοῖς νόμοις διωρισμένας.

3 Τοῦτο δὲ διετυπώσαμεν, ἵνα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς τῶν[43] διαθηκῶν ὕβρεως ἐλευθερώσωμεν[44]. Εἰ δέ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν, κἂν εἰ ῥητοῖς πράγμασιν ἀρκεσθῆναι προσταχθεῖεν, ἐν τούτῳ τὴν μὲν διαθήκην μὴ ἀνατρέπεσθαι προστάττομεν· ὅπερ δὲ ἂν ἔλαττον αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν νόμων μοίρας καταλειφθείη, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους[45] ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν

37. Verba ἢ περὶ τῶν ἐξωτικῶν γραφομένων desunt in H. propter homoeoteleuton. Habentur in reliquis, nisi quod pro περὶ habent παρὰ, et in Prochiro p. 188.

38. ἔγραψεν H.

39. Sic et H. φανερῶς alias. Correxit Reitzius.

40. καλουμένης H., sed contra Prochiron p. 189.

rorum bona veniant, de quibus hi testari potuerunt, sed et in hoc capite omnia serventur, quae de parentibus et cognatis, qui in huiusmodi personarum iura ab intestato vocantur, aut de extraneis scriptis heredibus superius constituimus.

* Si quis memoratorum liberorum orthodoxiae addictus senserit, parentem suum vel parentes orthodoxos non esse, eadem et in his personis locum habeant, quae superius de parentibus sanximus.

Itaque si huiusmodi caussas aut manifestas ex iis aut unam liberi suis adscripserint testamentis scriptique ab his heredes aut manifestas omnes aut unam ex his veram ostenderint, volumus ut testamentum in suo robore maneat: sed si haec non observentur, nullam vim illud testamentum, quantum ad heredum institutionem, habere iubemus; sed rescisso testamento, res illius iis, qui ab intestato ad defuncti hereditatem vocantur, dari praecipimus: legatis scilicet et fideicommissis et libertatibus et tutorum dationibus aliisque capitibus, ut supra dictum, vires suas obtinentibus.

Quodsi quid de legato vel fideicommisso vel libertatibus aliisve quibuslibet capitibus in aliis legibus huic constitutioni contrarium reperiatur, hoc nullo modo obtinere volumus.

* Et hae quidem exheredum poenae, quod ad ingratitudinis caussas, adversus praedictas personas statutae sunt: sed si quae illarum inter crimina referantur, eorum patratores alias quoque poenas legibus definitas sustineant.

* Hoc autem sanximus, ut et parentes et liberos a testamentorum iniuria liberemus.

Si qui autem heredes sint nuncupati, etiamsi certis rebus contenti esse iubeantur, propterea testamentum rescindi vetamus: sed quod forte minus legitima portione iis relictum fuerit, hoc secundum alias leges nostras ab heredibus suppleri iubemus. Unum

41. Verba *καὶ ἐλευθεριῶν* desunt in H.; sunt in Prochiro p. 189. Caeterum *καὶ* et alias deest, suppleturque a Reitzio, ideoque uncinis a nobis inclusum est.

42. Pro *ἄλλων* H. *ἄλλον* habet.

43. Sic H. Prochiron p. 189. *τῶν* deest apud Reitzium.

44. *ἐλευθερώσαμεν* H.

45. Pro *ἄλλους* H. *ὅλους* habet, sed contra Prochiron p. 190.

κληρονόμων[46] *ἀποκληροῦσθαι· μία γάρ ἐστι τῆς ἡμετέρας γαληνότητος φροντὶς τὸ τὴν ὕβριν τῆς ἀποκληρώσεως τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων ἀνελεῖν. Σκοπεῖν γὰρ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς, ὅτι καὶ αὐτοὶ παῖδες γεγόνασι καὶ τὰ αὐτὰ παρὰ τῶν οἰκείων γονέων ἐσχήκασι· καὶ παραπλησίως οἱ νῦν ὄντες υἱοὶ σπουδάζουσι*[47] *τοὺς τῶν γονέων λογισμοὺς θεραπεύειν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ γονεῖς ἐπιθυμοῦσι*[48] *γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων εὔχονται*[49] *τιμηθῆναι παίδων.*

4 *Μονάζοντες*[m] *πατέρες ἢ παῖδες οὐκ ἐκβάλλονται τῆς κληρονομίας δι' αἰτίαν γενομένην πρὸ τοῦ καρῆναι*[50] *τούτους εἰς μοναχούς.*

5 *Ὅτι*[n] *ἐκεῖνος μόνον*[51] *τῶν*[52] *ἀδελφῶν γενόμενος ἀχάριστος*[53] *μετέχειν τοῦ κέρδους τῆς κληρονομίας τῶν ἀδελφῶν*[54] *οὐ συγχωρεῖται, ὃς ἂν ἢ θάνατον ἐπιβουλεύσειε τῷ ἀδελφῷ ἢ ἐγκληματικὴν ἐπενέγκοιτο*[55] *κατ' αὐτοῦ γραφὴν ἢ τῆς οὐσίας αὐτοῦ σπεύσῃ*[56] *ἐπαγαγεῖν ἀφαίρεσιν· τὸ γὰρ ἐκείνου μέρος εἴς τε τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφόπαιδας καὶ τὴν μητέρα ἔρχεσθαι.*

6 *Καὶ*[o] *τοῦτο ἡμῖν ἔδοξεν εὐσεβές τε ἅμα καὶ χαριέν, ἵνα ὁ τελείαν ἄγων ἡλικίαν μὴ δύνηται*[57] *τὸν συγγενῆ αὐτοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν, παρ' οὗ προσκληθεὶς ἐπὶ ἐκδικήσει ἰδίου*[58] *πράγματος κατημέλησε χωρὶς εὐλόγου προφάσεως.*

7 *Ὁ*[p] *ἐνήλικος ἀνηλίκῳ*[59] *συζῶν οὐ δύναται τοῦτον ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖν μὴ*[60] *ἐκδικῶν*[61] *τὰ αὐτοῦ πράγματα.*

8 *Ὁ*[q] *συγγενῆ ἔχων ἢ κωφὸν ἢ ἄλαλον ἢ ἄφρονα ἢ μαινόμενον εἰ μὴ προμηθούμενος*[62] *διεκδικεῖ τὰ αὐτοῦ πράγματα, οὐ δύναται τοῦτον κληρονομεῖν. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ αἰχμαλώτων.*

ΤΙΤΛ. ΙΑ'.[1] *ΠΕΡΙ ΛΗΓΑΤΟΥ.*

1 *Ληγάτον*[a] *ἅπαν πρᾶγμά ἐστιν ὃ τελευτῶν τις καταλείψῃ*[2] *τινὶ*

m. Ad marginem H. *βι. κη'. τι. ιδ'. κεφ. ιζ'. θε. ε'.* Salm. *βιβλ. μη'. τι. ιδ'. κεφ. ιζ'. καὶ ιε'.* — n. H. *βι. κη'. τι. ιδ'. κεφ. ιζ'. θε. ε'.* — o. H. *βι. λε'. τι. η'.* Similiter Salm. Est Prochiron 33. 30. p. 191. — p. Est Prochiron 33. 31. p. 191. — q. Est Prochiron 33. 32. p. 191. — a. H. *ανα. μδ'. τι. α'. κεφ. α'.*

46. Sic et H. Prochiron pag. 190. Quod Soar. in regio esse notat *παρὰ τοὺς νόμους*, quid rei sit, non intelligo.
47. Sic H. Prochiron p. 190. *σπουδάζειν* Reitzius. Caeterum Soar. mavult *σπουδάζωσι.*
48. *ἐπιθυμήσουσι* mavult Soar., sed contra libros mss.
49. *εὔξονται* Soar. coniicit, sed contra libros mss.
50. Pro *καρῆναι* H. *ἀπορῆναι*, Cuiacius *ἀποκαρῆναι* habet.

enim serenitatis nostrae est studium, ut iniuria exheredandorum parentum ac liberorum tollatur.

Considerare enim parentes oportet, se quoque liberos fuisse eademque a suis habuisse parentibus, ac similiter, qui nunc sunt liberi, student parentum animos conciliare, siquidem et ipsi parentes fieri cupiunt atque a suis liberis honorari optant.

Patres aut liberi monachicam vitam amplexi ab hereditate non repelluntur ob caussam, quam antequam in monachos detonsi sunt, commiserunt.

Ille solum ex fratribus ingratus exsistens lucri hereditatis fraternae particeps esse non permittitur, qui vel patris vitae insidiatus fuerit aut criminalem ei intenderit accusationem aut bonorum ademtionem creare studuerit. Huius enim portio ad reliquos fratres fratrumque filios et matrem deveniet.

* Et hoc nobis visum est pium aeque ac gratiosum, ut qui iustae sit aetatis, cognato suo ab intestato succedere non possit, a quo vocatus ad rei suae defensionem sine probabili caussa eum neglexit.

* Maior cum minore degens ab intestato ei succedere nequit, si res illius non defenderit.

* Qui cognatum habet aut surdum aut mutum aut dementem aut furiosum, nisi recte consulens res eius defendat, succedere ei non potest.

Eadem et in captivis.

TIT. XI. (X.) * DE LEGATO.

Legatum est omnis res, quam quis moriens alicui relinquit:

51. *καὶ μόνον* Salm., sed contra H.
52. *τὸν* H.
53. *ἀχαριστος γενόμενος* H.
54. *τοῦ ἀδελφοῦ* H.
55. *ἐπενέγκητο* H.
56. *σπεύσει* H.
57. Pro *δύνηται* H. habet *δένη τε.*
58. Pro *ἰδίου* H. habet *οἰκείου,* quod et Cui. et Soar. praeferunt.
59. *ἐνηλίκῳ* H., sed contra Prochiron p. 191.
60. Pro *μὴ* H. *καὶ* habet, sed contra Prochiron p. 191.
61. Sic H. liber Salm. Prochiron p. 191. *διεκδικῶν* Reitzius.
62. Sic H. Prochiron p. 191. Sed et Bodleianus 3399. *προμηθούμενος* habet. Vide Zachariae ad h. l. not. 156.

1. Sic H. M. A. liber Salm. C. Apud Reitzium est *τίτλος ι'.*

2. *καταλείψει* H. Vulgo. *καταλείπει* alias correctum.

οὐ κατὰ λόγον κληρονομίας ἀφεὶς τοῦτο, ἀλλ' εἰς[3] δήλωσιν ἀγάπης, καὶ ἵνα ὁ λαβὼν αὐτὸ ἀνάμνησιν ἔχῃ[4] τοῦ τελευτήσαντος.

2 Ληγάτον[b] ἐστὶ δωρεὰ[5] ἐν διαθήκῃ καταλειφθεῖσα ἢ κατὰ ἄλλους κληρονομίας μείωσις[6].

3 Ὁ[c] ληγάτα[7] ταῖς θυγατράσι[8] διδοὺς οὐ δοκεῖ διὰ τῶν θυγατέρων καὶ τοὺς υἱοὺς συμπαραδηλοῦν· οὐδὲ[9] ἐν τῷ λέγειν ἢ γράφειν τῶν θυγατέρων τὸ ὄνομα σημαίνει καὶ τοὺς υἱούς· ἀλλὰ τοὐναντίον διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν υἱῶν καὶ αἱ[10] θυγατέρες δηλοῦνται· καὶ ὁ εἰπὼν τοῖς ἐμοῖς υἱοῖς ἀφίημι τόδε, καὶ τὰς θυγατέρας, κἂν οὐκ εἶπε, δηλοῖ[11] καὶ ἁπλῶς πάντας τοὺς παῖδας οὓς ἔχει, οὐ μόνον ἐπὶ ληγάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλου οἱουδήτινος πράγματος· το γὰρ προτιμότερον ὄνομα τὸ υἱὸς συμπεριλαμβάνει καὶ τὸ τῶν θυγατέρων, ὡς ἔλαττον.

4 Τὰ[d] ὑπὸ[12] αἵρεσιν ληγάτα, ἃ καὶ αἱρετικὰ λέγεται, τότε χρεωστοῦνται, ὅτε[13] ὁ ληγατάριος πληρώσῃ[14] τὴν αἵρεσιν· πρὸ δὲ τοῦ πληρωθῆναι τὴν αἵρεσιν[15] οὔτε ζητοῦνται οὔτε δίδονται οὔτε οἱ κατέχοντες αὐτὰ ἀπαιτοῦνται, ὡς οὔπω κεχρεωστημένα γενόμενα.

5 Ὁ[e] ληγατάριος οὐ δύναται μέρος καταδέχεσθαι καὶ μέρος παραιτεῖσθαι.

6 Ἀγέλης[f] ληγατευομένης καὶ τὰ προστεθέντα[16] λαμβάνει ὁ ληγατάριος·[17] εἰ δὲ μειωθῇ, κἂν εἰς ἕνα βοῦν[18] περιστῇ, λαμβάνει αὐτὸν[19] ὁ ληγατάριος, εἰ καὶ ἐπαύσατο εἶναι ἀγέλη.

7 Καὶ[g] οἴκου ληγατευομένου καὶ καιομένου[20] λάμβανει τὸ ἔδαφος.

8 Ἐάν[h] τις κτῆμα κατεξαίρετον τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ὡς ληγάτον[21] καταλιπὼν μετὰ ταῦτα ἄλλῳ τινὶ τὸ αὐτὸ κτῆμα ληγατεύσῃ, πάντες ἅμα συνιόντες[22] οἱ ληγατάριοι τὸ κτῆμα λαμβάνουσιν.

9 Ἐληγάτευσά[i] σοι τὸν ἐμόν οἰκέτην μετὰ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ· ἐπιζήσας[23] τῇ ποιήσει τῆς διαθήκης ἠλευθέρωσα τὸν οἰκέτην ἢ ἐξεποίησα αὐτὸν ἢ συνέβη αὐτὸν τελευτῆσαι· οὐ μόνον ἐπ' αὐτῷ,

b. H. κεφ. τὸ αὐτό. Salm. τὸ αὐτό. Priora usque ad καταλειφθεῖσα sunt in Synopsi XLIV. 1. 1. p. 380. Reliqua sumpta sunt ex Synopsi l. c. 105. p. 383. — c. H. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Salm. τοῦ αὐτοῦ. — d. H. βι. μς'. τι. ιθ'. κεφ. λζ'. Similiter Salm. — e. H. βι. μδ'. τι. α'. κεφ. κδ'. Salm. μδ'. α'. λδ'. Est Synopsis XLIV. 1. 34. p. 382. et Prochiron 35. 1. p. 202. — f. H. βι. μδ'. τι. α'. κεφ. κα'. Salm. μδ'. α'. κη'. Est Synopsis l. c. 21. p. 381. et Prochiron 35. 2. p. 202. — g. H. κεφ. τὸ αὐτό. Est Synopsis l. c. 21. p. 381. et Prochiron 35. 3. p. 202. — h. Salm. τὸ αὐτό. Est Prochiron 35. 4. p. 202. — i. H. βι. μδ'. τι. ια'. κεφ. α'. Salm. μδ'. ς'. α'. Est Prochiron 35. 5. p. 202.

3. Pro εἰς H. habet ἧς.

4. ἔχει H.

5. δωρεὰν H.

6. μείωσιν H.

7. ληγάτον H.

8. Cui. addit προσηγορίᾳ τῶν θυγατέρων οὐ περιέχονται υἱοὶ ἄρσενες. *Nomine filiarum filii non comprehenduntur.* Haec eadem desunt in H.

non hereditatis nomine eam relinquens, sed in signum amoris, utique accipiens defuncti recordetur.

Legatum est donatio in testamento relicta, aut secundum alios hereditatis deminutio.

Legata dans filiabus non videtur per filias etiam filios significare: neque filiarum nomina dicens vel scribens filios quoque designat. Sed ex contrario filiorum nomine et filiae denotantur: et qui dicit, filiis hoc meis relinquo, etiam filias, licet non dixerit, significat ac simpliciter omnes liberos, quos habet, non in legatis modo, sed et in alio quocumque negotio: nam praestantius nomen filius etiam sequius filiarum complectitur.

Sub conditione legata, quae et conditionalia vocantur, tunc debentur, quum legatarius conditionem impleverit: sed ante conditionem impletam neque petuntur neque praestantur neque ab iis qui ea possident, exiguntur, ut quae nondum debentur.

* Legatarius partem accipere et partem recusare nequit.

* Grege legato, etiam quae accesserunt, accipit legatarius: si vero imminutus sit, etsi ad unum bovem redigatur, consequitur eum legatarius, quamquam grex esse desiit.

* Et domo legata atque exusta, solum debetur.

* Si quis praedium per praeceptionem fratribus suis ut legatum reliquerit, ac deinde alii cui idem praedium leget, omnes simul legatarii concurrentes praedium accipiunt.

* Servum meum cum peculio tibi legavi. Supervivens facto testamento servum manumisi vel abalienavi aut mori eum contigit; non solum in ipso, sed in peculio quoque illius legatum

et ab Reitzio recte scholiastae attribui videntur.

9. οὐδὲν H.

10. Sic H. Cui. deest αἱ apud Reitzium.

11. Sic H. regius Soar. δηλῶν Vulgo, sed iam Reitzius correxit.

12. Pro ὑπὸ H. ἀπὸ habet.

13. τότε H., sed aliter reliqui libri.

14. πληρώσει H.

15. In H. subiiciuntur πρὸ τοῦ πληρωθῆναι, quae desunt in reliquis libris.

16. προστιθέντα H.

17. Sic ex Synopsi p. 381. Prochiro p. 202. recte correxit Reitzius. In H. alis λεγάτωρ habetur.

18. Sic ex Synopsi p. 381. Prochiro p. 202. correxit Reitzius. In H. Vulgo legit οὖν pro βοῦν, quod vitium et in quibusdam libris Prochiri occurrit.

19. Vox αὐτὸν deest in H., sed non deest in Synopsi p. 381. In Prochiro p. 202. est αὐτό.

20. Verba καὶ καιομένου desunt in H., non desunt in Synopsi p. 381. et Prochiro p. 202.

21. λεγάτων H.

22. συνιόντας H., sed contra reliqui et Prochiron p. 202.

23. ἐπιζητήσας H.

ἀλλὰ καὶ τῷ πεκουλίῳ ἐξασθενεῖ τὸ ληγάτον· τῶν γὰρ πρωτοτύπων μὴ σωζομένων ὑφεστάναι οὐ δύναται τὰ παρακολουθήματα[24].

10 Τὸν[k] ληγατευθέντα δοῦλον μὴ παραδοθέντα[25] ληγαταρίῳ, ἀλλὰ φυγόντα ἢ ἄλλως μακρὰν ἀποδημήσαντα ὁ κληρονόμος ἰδίοις δαπανήμασιν ἀναζητεῖν αὐτὸν ἀναγκάζεται καὶ ἄγειν καὶ κομίζειν καὶ διδόναι τῷ ληγαταρίῳ.

11 Τοῦ[l] ληγατευθέντος δούλου φυγόντος, ἔτι ζῶντος τοῦ διαθεμένου, ὁ ληγατάριος ᾧτινι ὁ φυγὼν δοῦλος ἀφείθη ληγάτον, ἀλλ' οὐχ ὁ κληρονόμος ἀναζητεῖν αὐτὸν ἀναγκάζεται.

12 Δούλῳ[m] ἀπὸ ἰδίου δεσπότου οὐκ ἀφίεται ληγάτον, εἰ μὴ αὐτῷ ἐλευθερία χορηγηθῇ·[26] κἂν ἀφεθῇ οὐ δίδοται, εἰ καὶ[27] πολλάκις[28] ὕστερον ἐλευθερωθῇ.

13 Ἀνθρώπου[n] μὲν εἰς ληγάτον καταλειφθέντος, ἔξεστι τῷ κληρονόμῳ, εἰ βούλεται, διδόναι τῷ ληγαταρίῳ τὴν τοῦ ἀνθρώπου τιμὴν καὶ ἔχειν αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ σκεύους ἢ εἴδους καταλειφθέντος οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἀναγκάζεται αὐτὸ τὸ καταλειφθὲν τῷ ληγαταρίῳ διδόναι.

14 Εἰ[o] ὃ ἐληγάτευσά σοι, ἐκποιήσω καὶ πάλιν κτήσωμαι, οὐκ ἀπαιτεῖς τοῦτο, εἰ μὴ δείξῃς[29] τοιαύτην διάθεσιν.

15 Ἐὰν[oo] ληγατεύσῃ τις τινι ἀλλότριον πρᾶγμα εἰδὼς ὅτι ἀλλότριόν ἐστιν, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἢ ἀγοράσαι τοῦτο καὶ δοῦναι πρὸς αὐτὸν ἢ τὸ τίμημα πρὸς αὐτὸν δοῦναι· εἰ δὲ ἠγνόει ὁ διαθέμενος ἀλλότριον εἶναι τοῦτο, ἀνυπόστατον τὸ ληγάτον.

16 Τελευτήσαντος[p] τοῦ[30] ληγατευθέντος βοὸς οὐ[31] δίδοται τῷ ληγαταρίῳ οὔτε κρέα οὔτε βύρσα· τελευτήσας γὰρ οὐκέτι ἐστὶ βοῦς· ἔτι δὲ[32] ζῶντα καὶ τελευτῶντα τὸν[33] βοῦν οὐ δύναται ἀπαιτεῖν καὶ λαμβάνειν ὁ ληγατάριος.

17 Τεθρίππου[q] ληγατευθέντος καὶ τοῦ ἑνὸς τῶν δ. ἵππου[34] τελευτήσαντος[35], ὁ κληρονόμος οὐκ ἀπαιτεῖται τὸ τέθριππον· εἰ δὲ ζῶν ὁ διαθέμενος ἀναπληρώσῃ[36] τὸ τέθριππον, δίδοται τῷ ληγαταρίῳ· τέθριππον γάρ ἐστιν.

18 Ἐληγατεύθησάν[r] τινι ζῶα καὶ παρακατεσχέθησαν παρὰ τῶν

k. H. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. — l. H. βι. μδ'. τι. α'. κεφ. δ'. Similiter Salm. — m. H. βι. μδ'. τι. δ'. κεφ. μη'. Salm. μδ'. δ'. κη. — n. H. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. In solo regio Soar. hoc genus scholii adiectum est, licet in contextum orationis venerit:

Οὐ καλῶς ἐπιζητεῖ ὁ κληρονόμος δοῦναι τὴν τιμὴν τοῦ λεγατευθέντος σκεύους, λέγων μὴ δίκαιον εἶναι χωρισθῆναι αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐπὶ μόνων ἀνθρώπων φιλαγάθως ἐδέχθη, ὡς ἀνωτέρω.

Non recte heres pretium vasis legati dare vult, cum iustum esse negat illud vas sibi auferri invito. Hoc enim in solis servis receptum est benigne, sicut supra dictum.

o. H. βι. μδ'. τι. α'. κεφ. λϛ'. καὶ τι. γ'. — oo. Salm. βι. μδ'. τι. ζ'. κεφ. λϛ'. καὶ τι. γ'. κεφ. λδ'. — p. H. βι. μδ'. τι. β'. κεφ. μδ'. Salm. κδ'. β'.

evanescit: nam non salva re principali, accessiones consistere nequeunt.

Legatum servum legatario non traditum, sed profugum vel aliter procul profectum heres propriis sumtibus persequi, adducere ac legatario tradere debet.

Si servus legatus profugerit, vivo etiam testatore, legatarius, cui servus profugus legatus est, non heres eum requirere cogitur.

Servo a suo domino legatum non relinquitur, nisi ei libertas donata fuerit. Si relictum sit, non praestatur, etiamsi forte postea manumittatur.

Homine pro legato dato, heredi licet, si vult, legatario servi pretium dare et ipsum habere. Sed neque vase neque specie relicta hoc licet, sed ipsum quod relictum est, legatario praestare cogitur.

Si quod tibi legaveram, alienavero ac rursus acquisiero, id non recte petis, nisi hanc voluntatem probaveris.

Si quis cui alienam rem legaverit sciens esse alienam, cogitur heres eam aut emere et alteri dare aut pretium illi praestare: si vero rem alienam esse testator ignorabat, non valet legatum.

Mortuo bove legato, neque caro neque corium datur legatario. Mortuus enim non amplius est bos: sed viventem adhuc et mortuum bovem legatarius simul petere et accipere nequit.

Quadriga legata et uno ex quadriga equo mortuo, quadriga ab herede non exigitur. Si vero testator vivus quadrigam suppleverit, legatario datur: namque est quadriga.

Legavi alicui animalia, eaque a tutoribus retenta sunt. Iudi-

μη'. Est Synopsis XLIV. 2. 48. p. 385., sed multis verbis immutatis. — q. H. κεφ. ϛγ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. ξγ'. τοῦ αὐτοῦ. — r. H. Salm. Soar. βιβλ. ϱωμ. τϊ. μδ'. κεφ. ιβ'. In C. notatur Ῥωμ. 44. 12. Est Πεῖρα 43. 9.

24. παρακολούθητα H., sed contra Prochiron p. 203.

25. τῷ ληγατ. H.

26. ἐπιχωριθῇ H. ἐπιχορηγηθῇ Salm.

27. Sic omnes emendant; pro καὶ in H. alias μὴ habetur.

28. Sic et H. alii; πολλῷ emendat Cuiacius.

29. δίξις H.

30. τοῦ τελευτήσαντος H.

31. Sic H. deest οὐ apud Reitzium-

32. Vox δὲ deest in H.

33. Pro τὸν H. καὶ habet.

34. Pro ἵππου H. ἵππων habet.

35. τετελευτηκότος H.

36. ἐναπληρώσει H.

ἐπιτρόπων· καὶ ὁ Μάγιστρος ἔκρινεν, ἀπολαβεῖν τὸ ληγάτον μετὰ καὶ[37] τῆς ἐπιγονῆς, οὐχ ὑπερβαινόντων[38] τὴν τῶν πρωτοτύπων[39] σωμάτων ποσότητα.

19 *Ἐάν τινι[s] μέρος τῆς οὐσίας ληγατευθῇ[40] καὶ ὑφέληται τῆς κληρονομίας πράγματα, ἐκπίπτει τῆς ἁρμοζούσης αὐτῷ τῶν ληγάτων ἀπαιτήσεως, ἐφ' οἷς παρακάτεσχε πράγματα· τούτων γὰρ τὸ μέρος ἀπαιτεῖν οὐ δύναται.*

20 *Ἐὰν[t] μέρος[41] οὐσίας ληγατευθῇ, ἐπιλογὴν ὁ κληρονόμος ἔχει[42] ἢ τὸ μέρος[43] τῶν πραγμάτων δοῦναι ἢ τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν· τῶν[44] μέντοι ἀδιαιρέτων πάντως τὸ τίμημα δίδωσιν.*

21 *Ἐὰν[u] πολλὰ καὶ διάφορα πράγματα ἔχων ληγατεύσω σοι ἐξ αὐτῶν ἓν[45] ἢ καὶ πλείω καὶ μὴ δηλώσω, ποῖον[46] ἐξ αὐτῶν, ὁ κληρονόμος ἔχει τὴν ἐπιλογὴν ἐφ' ᾧ μέντοι μὴ τὸ χεῖρον ἐπιδοῦναι[47] τῷ ληγατευθέντι, ἀλλὰ τὸ μέσης ὑπάρχον ποιότητος.*

22 *Τῶν[v] κινητῶν[47 a] ληγατευθέντων, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ἄργυρος οὐ περιέχεται, ἀλλ' ἰδικῶς ταῦτα[48] μνημονεύεται[49], ὡς μὴ ἐλάχιστα ἀλλὰ μεγάλα· πρόληψις γάρ ἐστιν ἐκ[50] νόμων, ὡς ὁ διαθέμενος μετὰ τῶν οἱωνδήποτε κινητῶν τὰ τιμιώτερα οὐ γενικῶς[51], ἀλλ' ἰδικῶς αὐτῶν[52] μέμνηται.*

23 *Καὶ[w] ἐν ἐπιστολῇ καὶ ἐν οἱῳδήποτε λιβέλλῳ καὶ ἀγράφως καὶ νεύματι ληγάτον καταλιμπάνεται.*

24 *Ἡ[x] πλαστὴ ἀπαρίθμησις οὐδέποτε βλάπτει τὰ ληγάτα· ὅθεν καὶ εἴτις ληγατεύων εἴποι, δίδωμι τῷ δεῖνι τοσάδε[53] κ., ἃ χρεωστῶ αὐτῷ, κἂν μὴ χρεωστῇ ἀλλὰ ψευδῶς εἶπεν, ἔρρωται τὸ ληγάτον.*

25 *Μετὰ[y] τριακονταετίαν τὸ ληγάτον οὐκ ἀπαιτεῖται.*

26 *Ἀφῆκέ[z] τις κατ' οἱονδήτινα[54] τρόπον πρᾶγμά τινι· συνέβη μετὰ ταῦτα καὶ ἀπέθανεν ὁ ἀνήρ, πρὸς ὃν ἀποδοθῆναι τὸ πρᾶγμα*

s. H. *βί. μδ'. τί. ε'. κεφ. μδ'.* Similiter Salm. Est Prochiron 35. 6. p. 203. — t. H. *βί. μδ'. τί. α'. κεφ. κδ'.* Salm. *μδ'. α'. μδ'.* Est Prochiron 35. 7. p. 203. et Synopsis XLIV. 1. 24. p. 381. — u. H. *κεφ. ϛ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 35. 8. p. 203. — v. H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Sic et Salm. Soar. C. — w. H. *κεφ. ρλβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Synopsis XLIV. 1. 132. p. 384. — x. H. *βί. μδ'. τί. ιϛ'. κεφ. κβ'.* Salm. *μδ'. ιϛ'. λβ'.* Est Synopsis XLIV. 16. 32. p. 394. — y. H. *ἀνα. βί. ν'. τί. ιβ'. κεφ. ιδ'.* — z. H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* Salm. *ἐκ μικροῦ κ. στ.* Est *Μικρὸν N. ια'.* In C. scholium adscriptum hocce est:

Τοιοῦτον καθ' ὑπόθεσιν τοῦ ληγάτου τοῦτό ἐστιν. Ἀφῆκέ τις Δημίτριος πρός τινα Γεώργιον οἴκημα (C. *οἴκοιμα*) *λεγάτον, οὐχ ἵνα τούτου τὴν δεσποτείαν αὐτὸς* (C. *αὐτῆς*) *ἔχῃ, ἀλλ' ἵνα χρώμενος αὐτῷ τοῦ Νέστορος τυχὸν ἀνδρωθέντος ἢ τῆς ἀποδημίας ἀπανελθόντος ἢ ὑγιαίνοντος ἢ τι ποιήσαντος ἕτερον τοιοῦτον οἷον ὁ διαθέμενος ἀρε.....* (leg. *ἀρέσκηται*) *δώσῃ τοῦτο πρὸς αὐτὸν τὸν Νέστορα καὶ ἔχῃ* (C. *ἔχει*) *κατὰ τελείαν δεσποτείαν τοῦτο ὁ Νέστωρ. Συνέβη καὶ*

Casus legati huiusmodi est. Demetrius quidam Georgio cuidam domum legati nomine reliquit, non quo haec domum proprietatis nomine perpetuo haberet, sed ut ea uteretur frueretur, et si Nestor forte ad pubertatem pervenisset vel ex itinere reverteretur, vel convaluisset vel aliud quid tale fecisset, quale testator voluisset, ipsi Nestori daret et eam domum Nestor pleno dominio haberet. Accidit, ut Nestor moreretur, priusquam conditio imple-

cavit Magister, ut legatum acciperet cum fetura non excedente quantitatem corporum principalium.

* Si cui pars bonorum sit legata et res ex hereditate subtraxerit, competente sibi legatorum petitione excidit in rebus quas retinuit; harum enim partem petere nequit.

* Si pars bonorum legata sit, optionem habet heres, aut partem dare rerum aut earum pretium: individuorum tamen aestimationem omnino praestat.

* Si multas ac diversas res habens tibi unam earum vel plures legavero neque significavero, quamnam ex illis, heres electionem habet; sic tamen, ut ne legatario det pessimum, sed quod mediae est qualitatis.

Legatis mobilibus aurum vel argentum non comprehenditur, sed specialiter haec memorantur, tamquam non vilia, sed magni pretii. Est enim iuris praesumtio, testatorem sub quibuscumque mobilibus non generaliter pretiosiora sed specialiter memoraturum fuisse.

Et in epistola et in quolibet libello et sine scripto et nutu legatum relinquitur.

Falsa enumeratio legatis minime nocet. Unde et si quis legator dicat, do illi tot aureos, quos ei debeo, licet non debeat, sed falsa dixerit, valet legatum.

Post tricennium non petitur legatum.

Reliquit quis alicui rem quoquo modo: deinde accidit, ut vir, cui res restituenda erat, cuique plenum dominium legator adsignaretur. Vivit Georgius, qui domum, si conditio impleretur, Nestori traditurus esset; ipse hanc domum lucratur, ne-

τεθνᾶναι ὁ Νέστωρ πρὸ τοῦ τὴν αἵρεσιν πληρωθῆναι· ζῇ δ Γεώργιος ὁ μέλλων τοῦτο διακομίσειν καὶ δώσειν αἱρέσεως

37. *καὶ μετὰ* H.
38. Sic et H. *ὑπερβαινούσης* habet *Πεῖρα* 43. 9.
39. *προτοτύπων* Reitzius.
40. *ληγατευθῇ τῆς οὐσίας* H., sed contra Prochiron p. 203.
41. *μέρους* H., sed contra Synopsis p. 381. Prochiron p. 203.
42. *ἔχειν ὁ κληρονόμος* H., sed contra Prochiron p. 203.
43. Pro *μέρος*, quod et H. Prochiron p. 203. Synopsis p. 381. habent, vetus liber Salm. habet *κέρδος*.
44. Pro *τῶν* in H. scriptum est *τῶν πραγμάτων τῶν*. Verba *τῶν πραγμάτων* desunt et in Prochiro pag. 203. Synopsi p. 381.
45. Sic H. Prochiron p. 203. *ἓν ἐξ αὐτῶν* Reitzius.
46. *ποιῶν* H.
47. Sic H. vetus liber Salm. Prochiron p. 204. *δοῦναι* Reitzius.

47 a. Tota haec §. 22. in C. non in contextu orationis habetur, sed ad marginem a secunda manu adscripta est.

48. Pro *ταῦτα* H. *αὐτῶν* habet.
49. *μέμνηται* H.
50. Pro *ἐκ* H. *ἐν* habet.
51. *συγγενικῶς* H.
52. Pro *αὐτῶν* H. *αὐτὸν* habet.
53. *τόσα* H.
54. Pro *οἱονδήτινα* H. habet *ἤδητινα*.

ἔμελλε καὶ ᾧ τὴν τελείαν δεσποτείαν ὁ ληγατεύσας ἀνέθετο, ζῇ δὲ ἔτι ὁ μέλλων διακομίζειν καὶ ἀποδιδόναι αὐτῷ τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα, κερδαίνει, ὅστις ἔφθασε καὶ ἔλαβε τοῦτο ἵνα φυλάξῃ καὶ μετακομίσῃ πρὸς ἕτερον· καὶ οὐ δύναται τὸ μέρος τοῦ μέλλοντος λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα ζητεῖν καὶ ἀνακαλεῖσθαι αὐτό, εἰ μὴ πολλάκις ὁ πρῶτος τοῦ πράγματος κύριος, ὅστις ἀφῆκε τοῦτο, ἄλλο τι ῥητῶς περὶ αὐτοῦ διετάξατο.

27 Τὰ[a] ἐν τῇ ἀτελεῖ διαθήκῃ καταλειφθέντα τότε ὀφείλουσιν ἐκπληροῦσθαι, ὅτε ἐξ ἀδιαθέτου τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ παρά τινων γένωνται. Ἔστι[55] δὲ[56] τοῦτο[57] τοιοῦτον. Ἀτελὴς[58] διαθήκη οὐ στέργεται. Οἱ ἐξ ἀδιαθέτου δὲ κληρονόμοι καὶ ἀπὸ τῆς ἀτελοῦς διαθήκης κληρονομοῦσιν, οὐ διὰ τὴν διαθήκην ἀλλὰ διὰ τὸ φυσικῶς πρὸς αὐτοὺς δίκαιον. Ὅταν οὖν[59] οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦντες τὰ ἐν τῇ ἀτελεῖ διαθήκῃ φυλάξωσι, τότε καὶ ληγάτα ἀποδιδόναι καταναγκάζονται· ἐπειδὴ γὰρ εἰς τ᾽ ἄλλα τὴν διαθήκην οὐκ ἀθετοῦσιν, οὐ δύνανται οὐδὲ τοῖς ληγάτοις αὐτὴν ἀθετεῖν[60].

28 Ἐὰν[b] ληγατευθῇ ἐμοὶ καὶ κυοφορουμένῳ, μὴ τικτομένου τοῦ κυοφορουμένου τὸ πᾶν λαμβάνω[61], εἰ καὶ εἶπεν ὁ διαθέμενος ἀναλογοῦντα μέρη ἡμᾶς λαμβάνειν.

29 Ἐὰν[c] τὸ αὐτὸ[62] πρᾶγμα πολλάκις μοι ἐν τῇ διαθήκῃ ληγατευθῇ, ἅπαξ μόνον ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὴν ἀποτίμησιν λαμβάνω. Εἰ δὲ ἐν διαφόροις διαθήκαις, ἀπὸ μὲν τῆς μιᾶς τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τίμημα λαμβάνω.

30 Ἐὰν[d] κατὰ μέρος ὁ[63] ληγατευθεὶς οἶκος ἀνανεωθῇ, ὡς μηδὲν ὑπεῖναι τῆς προτέρας ὕλης, ἔῤῥωται τὸ ληγάτον· εἰ δὲ καταγάγῃ αὐτὸν ὁ διαθέμενος καὶ ἄλλον ἀντ᾽ ἄλλου κτίσει, ἔσβεσται, εἰ μὴ ἕτερον ἀνενέωσεν[64].

31 Ὅτε[e] διὰ τῆς ἐκ διαθήκης ἀγωγῆς τὸ ληγάτον ἀπαιτεῖται, οἱ μετὰ προκάταρξιν καρποὶ καὶ τοκετοὶ καὶ τὰ προσπορισθέντα τῷ ληγατευθέντι δούλῳ ἀποκαθίστανται τῷ ληγαταρίῳ.

32 Ἐὰν[f] κτήματα ὑποκείμενα ληγατευθῶσιν, ὁ κληρονόμος ανα-

πληρωθείσης πρὸς τὸν Νέστορα. Αὐτὸς τοῦτο κερδαίνει τὸ οἴκημα καὶ οὐκ ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ Νέστορος, ὅτι αἱρετικὸν ληγάτον ἦν τοῦτο καὶ πρὸ τοῦ τελεσθῆναι τὴν αἵρεσιν ὁ Νέστωρ ἀπέθανε καὶ τὸ ληγάτον ἠτόνησε, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ διαθέμενος ἕτερόν τι διετάξατο περὶ τούτου.

que ab eo possunt heredes Nestoris quicquam exigere, quia hoc legatum conditionale fuit, et antequam conditio impleretur, Nestor diem obiit; itaque legatum evanuit, nisi testator aliud quid de hac re specialiter statuit.

a. H. Salm. Soar. τοῦ αὐτοῦ καὶ βϊ. λε΄. τϊ. β΄. κεφ. β΄. καὶ ιϛ΄. περὶ ἀτελοῦς διαθήκης. — b. H. ἀνα. βϊ. μδ΄. τϊ. α΄. κεφ. ιϛ΄. Sic et Salm. Est Synopsis XLIV. 1. 16. p. 381. — c. H. βϊ. μδ΄. τϊ. α΄. κεφ. κθ΄. Similiter Salm. Est Synopsis XLIV. 1. 30. pag. 381. — d. H. κεφ. νθ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XLIV. 1. 57. p. 382. — e. H. ἀνα. κεφ. η΄.

verat, moreretur, viveret autem, qui illi rem illam allaturus ac reddituras erat: lucratur eam, qui prior acceperat, ut servaret et alteri afferret; nec potest pars [sive heres] eius qui rem adepturus erat, eam petere ac revocare, nisi forte primus rei dominus, qui eam reliquit, aliud quid diserte de ea statuerit.

Quae in testamento imperfecto relicta sunt, tunc impleri oportet, quum quae testamento cauta sunt, a quibusdam ab intestato facta sunt. Estque hoc huiusmodi: imperfectum testamentum non probatur. Sed heredes ab intestato venientes etiam ex testamento imperfecto succedunt, non propter testamentum, sed propter ius naturale iis competens. Quando ergo ab intestato heredes ea quae testamento imperfecto comprehensa sunt, servant, tunc et legata reddere coguntur: nam quia in aliis capitibus testamentum non respuunt, neque in legatis illud respuere possunt.

Si mihi ac postumo legatum fuerit, non nato postumo, totum capio, etiamsi testator dixerit, ut ratam partem caperemus.

Si eadem res in testamento mihi saepius legata sit, semel tantum vel rem vel aestimationem accipio. Si vero in testamentis diversis, ex uno quidem rem, ex altero autem aestimationem nanciscor.

Si legata domus tota per partes renovetur, ut nihil pristinae materiae supersit, valet legatum: sed si eam demolitus sit testator et aliam pro alia exstruxerit, exstinguitur, nisi si alteram tantummodo refecit.

Quando legatum actione ex testamento petitur, post litis contestationem fructus et fetus legatoque servo acquisita legatario restituuntur.

Si praedia oppignerata legentur, heres luere cogitur: si autem

τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. κ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XLIV. 1. 78. p. 383. — f. H. κεφ. ρις'. τοῦ αὐτοῦ περὶ κτημάτων ὑποκειμένων. Salm. τοῦ αὐτοῦ κεφ. ρις'. Est Synopsis XLIV. 1. 116. p. 383.

55. Pro ἐστὶ H. ἔστοι habet.

56. Vox δὲ est in H. regio Soar., deest apud Reitzium.

57. τοῦτον H.

58. ἀτελεῖς H.

59. οὖν deest apud Reitzium, sed est in H. regio Soar.

60. ἀθετὴν H.

61. Sic et Synopsis p. 381. λαμβάνειν H. Reliqua usque ad finem huius §. 28. desunt in H., leguntur autem et in Synopsi p. 381.

62. In C. deest haec §. 29.

63. Sic H. Salmasius, ὅλος Reitzius pro ὁ habet.

64. Sic H. C. ἐνενόησεν Reitzius. ἀνανέωσεν Synopsis p. 382., ubi Leunclavius ad marginem † ἐνενόησεν- Retinet ἀνενέωσεν etiam Cuiacius, licet ἐνόησεν scribendum esse putet.

γκάζεται ἀναῤῥύσασθαι· εἰ δὲ ἐπράθησαν ἤδη παρὰ τοῦ δανειστοῦ, ὁ κληρονόμος ἀναγκάζεται δοῦναι τῷ ληγαταρίῳ τὴν διατίμησιν αὐτῶν.

33 Ἐὰν[g] γράψης πρός με ἐπιστολήν, ἐφ' ᾧ μετὰ θάνατόν σου ἀνοιγῆναι, ἔχουσαν οὕτως· εἰδέναι σε βούλομαι, ὅτι ἐδωρησάμην σοι ρ'. ιι., ἔῤῥωται τὸ ληγάτον· εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸν[65] κληρονόμον, ἀλλὰ πρὸς ἐμὲ διελέχθης[66].

34 Ἐὰν[h] ληγατάριος κρύψῃ τὴν διαθήκην καὶ μετὰ ταῦτα φανῇ, τὸ ληγάτον ἐκείνου μὲν ἀφαιρείσθω, μενέτω δὲ παρὰ τῷ κληρονόμῳ, ὡς μὴ γεγραμμένον.

35 Οἴνου[i] ληγατευομένου, καὶ τὰ ἀγγεῖα αὐτοῦ περιέχονται, οἷον κέραμοι καὶ κάδοι, οὐ μὴν οἱ κεχωσμένοι[67] πίθοι οὔτε οἱ ἀσκοί· καὶ ἁπλῶς ἐκεῖνα τὰ ἀγγεῖα τῷ ληγάτῳ τοῦ οἴνου περιέχονται, ὅσα διὰ τὴν παροῦσαν χρῆσιν αὐτὸν[68] ἔχουσιν.

36 Οἴνου[k] ληγατευομένου, εἰ μὲν κατ' ἐπιλογήν, καὶ ὄξος εἰ βούλεται, λαμβάνει[69] ὁ ληγατάριος· εἰ δὲ μὴ κατ' ἐπιλογήν, εἰ μὴ πάρεστιν οἶνος, ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι καὶ δοῦναι οἶνον οὐ μὴν ὄξος, ὅπερ[70] εἶχεν ὁ ληγατεύσας ἐν ἀριθμῷ οἴνου.

37 Ἐάν τις[l] ἔχῃ ἀμπελῶνα καὶ ληγατεύσῃ τινὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ γενησόμενον οἶνον τοσόνδε, προσθεὶς ῥητῶς καὶ τοῦ οἴνου ποσόν, ἔπειτα δὲ ὁ ἀμπελὼν οὐ ποιήσῃ τόσον οἶνον, ὅσον ὁ διαθέμενος εἴποι, ἀλλ' ὀλιγώτερον, ὁ ληγατάριος οὐκ ἔχει ἄδειαν ἐξ ὁλοκλήρου ζητεῖν τὴν ληγατευθεῖσαν αὐτῷ τοῦ οἴνου ποσότητα, ἀλλ' ἀναγκάζεται ἀρκεσθῆναι, εἰς ὅσον ὁ[71] ἀμπελὼν, ἐξ οὗ ἐτάχθη τὸν οἶνον λαβεῖν, κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον[72] ἐκαρποφόρησεν.

38 Ἐὰν[m] ληγατεύσω σοι ἀγρὸν μετὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ πωλήσω τὸν ἀγρόν, οὐ δύνασαι διεκδικεῖν τὸν ἐξοπλισμόν· εἰ δὲ οὕτω ληγατεύσω ἀγρὸν καὶ τὸν ἐξοπλισμόν, ἢ ἀγρὸν παρεσκευασμένον[73], δύνασαι τοῦ ἀγροῦ ἐκποιουμένου ἀπαιτεῖν ταῦτα.

39 Τῷ[n] ἐξοπλισμῷ τοῦ ἀγροῦ περιέχονται, ὅσα ἐπὶ τῷ γενέσθαι καὶ συλλεγῆναι[74] καὶ φυλαχθῆναι τοὺς καρποὺς παρεσκεύασται, οἷον γεωργοὶ βόες, τὰ διὰ τὸ κοπρίζειν θρέμματα καὶ τὰ πρὸς γεωργίαν ἐργαλεῖα καὶ συλλογὴν τῶν καρπῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ πρὸς φυλακὴν αὐτῶν.

g. H. βΐ. μδ'. τΐ. β'. κεφ. ο'. Similiter Salm. Est Synopsis XLIV. 2. 70. p. 385. — h. H. ἀνα. βΐ. μδ'. τΐ. γ'. κεφ. α'. Similiter Salm. Contractum est ex Synopsi XLIV. 2. 35. p. 385. — i. H. βΐ. μδ'. τΐ. η'. κεφ. δ'. καὶ κεφ. ιδ'. περὶ οἴνου. Salm. μδ'. η'. γ'. καὶ ιδ'. Est Synopsis XLIV. 9. 3. p. 389. — k. H. ἀνα. βΐ. μδ'. τΐ. η'. κεφ. γ'. καὶ ζ'. Sic et Salm. — l. H. κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. — m. H. βΐ. μδ'. τΐ. β'. κεφ. γ'. καὶ τΐ. ι'. κεφ. β'. Salm. Soar. βιβλ. μδ'. τΐ. β'. κεφ. γ'. (Soar. λγ'.) καὶ τΐ. ι'. κεφ. β'. καὶ ε'. καὶ η'. Est Synopsis XLIV. 10. 5. p. 390. — n. Est Synopsis XLIV. 10. 8. p. 390.

a creditore iam sint vendita, aestimationem eorum heres legatario persolvere debet.

Si scripseris mihi epistolam, ut eam post tuam mortem resolvam, sic habentem: scire te volo, centum me aureos tibi donasse, valet legatum, licet non cum herede, sed mecum sis locutus.

Si legatarius testamentum celaverit ac postea apparuerit, legatum illi auferatur maneatque apud heredem quasi non scriptum.

Legato vino etiam vasa illius comprehenduntur, veluti dolia et cadi, non item dolia defossa et utres: et simpliciter, illa vasa legato vini comprehenduntur, quae ob praesentem usum illud continent.

Vino legato, si quidem cum optione, etiam acetum, si vult, legatarius accipit. Si non cum optione, neque vinum adsit, cogitur heres vinum emere ac dare, non item acetum, quod legator vini numero habuit.

Si quis vineam habeat et alicui tantum vini leget, quod in ea natum erit, addens diserte vini quantitatem, ac deinde vinea tantum vini non reddiderit, quantum testator dixit, sed minus, legatario ius non est legatam sibi vini quantitatem in solidum petere, sed contentum oportet esse eo, quod vinea, unde vinum accipere iussus est, illo anno produxerit.

Si tibi fundum cum instrumento legavero fundumque vendidero, instrumentum vindicare non poteris. Si autem sic legavero: fundum et instrumentum vel fundum instructum, poteris agro alienato haec petere.

Instrumento fundi continentur quaecumque ad quaerendos, colligendos et servandos fructus parata sunt, veluti agricolae, boves, pecora stercorandi caussa, nec non ferramenta ac vasa ad agriculturam et fructuum collectionem eorumque conservationem pertinentia.

65. Pro τὸν H. habet τὸ λεγα, sed syllabae λεγα deletae sunt.

66. Sic H. Salm. διελέχθη alias. Correxit Reitzius.

67. Sic Reitzius Synopsis pag. 389. κεχωρισμένοι H.

68. Sic H. αὐτῶν C.

69. λαμβαίνει Reitzius.

70. Sic H. οὐκ inserit Cui. et Falk.

71. Vox ὁ deest in H.

72. ἐκείνου H.

73. παρεσκευαμένον H.

74. Sic H. Synopsis p. 390. συλλεχθῆναι Reitzius.

40 Εἶχέ[o] τις ἀγροὺς δύο καὶ βόας δύο[75] ἐν τῷ ἑνὶ μὲν ἀγρῷ μένοντας, ἐν τῷ λοιπῷ δὲ ἐργαζομένους· τελευταῖον ὁ κύριος τῶν ἀγρῶν ἀφῆκε ληγάτα τοὺς τοιούτους ἀγροὺς[76] τινὶ μὲν τὸν ἕνα, ἄλλῳ δὲ τὸν ἕτερον, τοὺς δὲ βόας οὐκ ἀφῆκέ τινι· λαμβάνει καὶ τούτους ὁ καὶ τὸν ἀγρὸν λαβὼν ἐν ᾧ εἰργάζοντο[77], ἐπεὶ καὶ εἰς τοῦτον, ἀλλ' οὐκ εἰς ἐκεῖνον συμβάλλονται· οὐ γὰρ ἕπονται κατὰ νόμον τῷ ἀγρῷ, ἐν ᾧ ἔμενον, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ ἐν ᾧ εἰργάζοντο.

41 Εἶχέ[p] τις ἀγρὸν καὶ παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔχοντος[78] τὸν ἀγρὸν ἠξιώθη ἄλλος ὡς ληγατάριος λαβεῖν τὸν ἀγρὸν ὅλον, πλὴν οὕτως, εἰ δώσει διὰ τὴν τοῦ ἀγροῦ κτῆσιν ι'. ιι. Ὁ δὲ μὴ δυνάμενος τὰ ι'. ἀποδοῦναι ιι. ζητεῖ δοῦναι τὰ ε'. καὶ λαβεῖν τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγροῦ· ὁ νόμος ὁρίζει μὴ εἰσακούεσθαι τούτου τὴν ζήτησιν, ἀλλὰ καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ ἀγροῦ στερεῖσθαι αὐτόν[79].

42 Τοῦ ληγατευθέντος[q] ἢ πραθέντος οἴκου ἐστὶν ἅτινα ἢ ὡς μέρος αὐτοῦ ἐστιν[80] ἢ δι' αὐτὸν[81] γέγονεν, ὡς τὸ τοῦ φρέατος σκέπασμα καὶ αἱ δεξάμεναι καὶ οἱ λουτῆρες[82] καὶ οἱ ἡνωμένοι τοῖς ἀναβρυτοῖς σωλῆνες, εἰ καὶ πόῤῥω τῆς οἰκίας ἐκτείνονται καὶ οἱ κανάλοι· οἱ δὲ ἐν ταῖς πισκίναις ἰχθύες οὐκ εἰσὶ τοῦ οἴκου οὐδὲ τοῦ ἀγροῦ, ὥσπερ οὐδὲ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὅτι οὐκ εἰσὶ τῆς οἰκοσκευῆς, οὐδὲ λογίζονται πρὸς τὴν τοῦ οἴκου σύστασιν συμβαλλόμενα, ὅσα πρὸς τέρψιν, ἀλλ' οὐ πρὸς χρῆσίν εἰσιν[83].

43 Ἐάν[r] Πέτρῳ καὶ Μαρίᾳ ληγατεύσω ρ'. ιι., εἰ συναφθῶσιν ἀλλήλοις πρὸς γάμον, καὶ συμβῇ[84] τὸν ἕνα πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης ἀποθανεῖν, ἀτονεῖ τῶν δύο τὸ[85] ληγάτον[86], εἰ δὲ περίεισι καὶ ὁ μὲν εἷς παραιτεῖται συναφθῆναι, ὁ δὲ ἄλλος ἕτοιμός ἐστι, μόνου τοῦ παραιτουμένου τὸ μέρος ἀσθενεῖ.

44 Ἐάν[s] μετὰ ψῆφον καὶ τὴν τετράμηνον ὑπέρθεσιν ποιήσῃ ὁ κληρονόμος περὶ τὴν καταβολὴν τοῦ ληγάτου, τὰ μέχρι ψήφου κέρδη δίδωσι τῷ ληγαταρίῳ.

45 Ὁ[t] ὑπερθέμενος τὸ εὐσεβὲς καταλιπεῖν[87] ληγάτον ἐξ μῆνας ἀπὸ τῆς ἐμφανείας[88] τῆς διαθήκης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ἰδιοχείρου ἐκείνου, ὅστις[89] ἠσφαλίσατο δοῦναί τι εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας, καὶ καρπὸν καὶ τόκους ἀπαιτεῖται[90].

o. H. ἀνα. βϊ. μδ'. τϊ. ι'. κεφ. δ'. Similiter Salm. — p. H. κεφ. ϛ'. τῶν αὐτῶν. — q. H. βϊ. μδ'. τϊ. ιγ'. κεφ. α'. ι'. ιβ'. περὶ οἴκου. Salm. μδ'. ιγ'. ζ'. ι'. ιβ'. Est Synopsis XIX. 8. 15. p. 200. — r. H. βϊ. μδ'. τϊ. ιθ'. κεφ. κζ'. Similiter Salm. Est Synopsis XLIV. 19. 27. p. 397. — s. H. βϊ. κγ'. τϊ. γ'. κεφ. μ'. Est Synopsis XXIII. 3. 3. p. 400. — t. H. βϊ. ε'. τϊ. α'. κεφ. η'. θ'. περὶ εὐσεβοῦς λεγάτου. Salm. κεφ. ιθ'.

75. Vox δύο deest in H.

76. Addit quidam μετ' ἐξοπλισμοῦ, quod in libris Harmenopuli non est.

77. ἠργάζοντο H., qui nec reliqua habet, quae ad finem huius §. 40. usque leguntur.

78. Pro τοῦ ἔχοντος H. habet τὸν ἔχοντα.

Habebat quis duos fundos bovesque duos in uno fundo versantes, sed in altero laborantes. Tandem fundorum dominus pro legato reliquit hos fundos, uni alterum et alii alterum, boves autem neutri reliquit. Ille vero et hos accipit, qui fundum nactus est, in quo laborabant: quoniam ad hunc, non ad illum fundum sunt utiles: nec enim secundum legem agrum sequuntur in quo manebant, sed in quo opus faciebant.

Habebat quis agrum, et ab eodem agri domino aliquis tamquam legatarius honoratus est accipere totum agrum, ita tamen si pro acquisitione agri decem daret aureos. Is autem cum decem dare idoneus non esset, quinque dare vult et dimidiam agri partem accipere: lex definit huius postulationem non esse audiendam, sed eum agro in solidum cariturum.

Legatarum aut venditarum aedium sunt, quaecumque aut quasi pars earum aut propter eas facta sunt, ut putei operculum, cisternae et labra, iunctaeque salientibus fistulae, etsi longe extra aedes extenduntur et canales. Sed pisces in piscinis non sunt aedium neque fundi, uti nec reliqua animalia, quia ad structuram aedium haud pertinent: neque censentur ad earum constitutionem conferre, quaecumque ad delectationem, non ad usum faciunt.

Si Petro et Mariae centum legavero, si nuptiis inter se iungantur, et accidat ut alter eorum ante testamentum apertum moriatur, amborum legatum corruit. Sin autem supersint unusque matrimonium inire detrectet, alter vero paratus sit, solius recusantis pars deficit.

Si post sententiam et quatuor menses moram fecerit heres in legato solvendo, lucra ad sententiam usque legatario praestat.

Qui pium legatum ab aliquo relictum distulerit per sex menses a publicato testamento et cautione scripta manu illius, qui quid in pias caussas dare spopondit, et fructus et usuras poscitur.

79. Pro αὐτὸν H. αὐτοῦ habet.
80. εἰσὶν H.
81. αὐτὸ H.
82. Apud quendam additur καὶ ἀναβρυτοὶ, sed non sunt in Synopsi p. 200.
83. ἔστιν H.
84. Pro καὶ συμβῇ H. habet ἔλθῃ, sed contra Synopsis p. 397.
85. τὸ deest in H., sed contra Synopsis p. 397.
86. ληγάτων H.

87. Sic et H. καταλιπεὶν vel καταβάλλειν Reitzius coniicit.

88. εἴσω μηνῶν ἒξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως Anonymus Reitzii.

89. Pro ὅστις liber Salm. H. habent ὅτι.

90. Post vocem ἀπαιτεῖται Anonymus Reitzii male subiecit ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦ τοῦτο καταλιπόντος, quae in H. alias desunt.

46 Ἐντὸς ἐνιαυτοῦ εἰ μὴ δοθῇ τὸ καταλειφθὲν εὐαγεῖ οἴκῳ, διπλοῦν ἀπαιτεῖται.

ΤΙΤΛ. ΙΒ'.[1] ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ, ΚΟΥΡΑΤΩΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ.

1 Ἐπίτροπός[a] ἐστι δίκαιόν τι καὶ ἐξουσία κατὰ ἐλευθέρας κεφαλῆς διδομένη καὶ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῆς ἐπινοουμένη ἢ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἀτελὲς ἢ διὰ τὸ τῆς εὐπραγίας ἀῆθες[3] ἐπιτετραμμένη.

2 Ὁ ἐξ ἀναζητήσεως ἀρχόντων δοθεὶς ἐπίτροπος ἢ κουρατωρ εἴωθε ταῦτα ἐπιζητεῖσθαι, εἰ εὔπορός ἐστιν, εἰ σώφρων τὸν βίον, εἰ ἔχει ἐνέχυρα βίου, τουτέστι παῖδας· ὁ γὰρ παῖδας ἔχων οἶδεν, ὅπως δεῖ προσφέρεσθαι τοῖς ὀρφανοῖς, ὅτι εἰς τάξιν δίδοται πατρός, καὶ εἰ στοργὴν ἔχει πρὸς τὴν ἐντυγχαμένην.

3 Ὁ[a] ἐπίτροπος ἢ παρὰ τοῦ δικαστοῦ δίδοται καὶ δίδοται[4] τότε, ὅταν τελευτήσωσιν οἱ γονεῖς καὶ ἀφήσωσιν ἀνηλίκους παῖδας καὶ ἐπιτρόπους τούτοις[5] οὐκ ἐπιστήσωσι[6], καὶ λέγεται ὁ παρὰ τοῦ δικαστοῦ διδόμενος, ὡς ἐδηλώθη, ἐπίτροπος λεγίτιμος, ὅπερ ἐστὶ παρὰ τοῦ νόμου δοθεὶς ἤγουν τῶν κατὰ νόμους δικαζόντων[7] κριτῶν· (λέγες γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς νόμους κατονομάζουσιν). Ἤγουν παρὰ τοῦ δικαστοῦ δίδοται ὁ ἐπίτροπος ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός· ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ εἰς τοὺς γνησίους υἱοὺς ὡς κυρίως[8] ἐξουσιαστὴς ὑπάρχων αὐτῶν δύναται καὶ κληρονόμους καὶ[9] ἀποκληρονόμους γράφων τοὺς παῖδας ἐπιτρόπους τούτων ποιεῖν· ἡ δὲ μήτηρ ὅτε[10] μὲν κληρονομίαν ἀφίησι τοῖς υἱοῖς, τότε μόνον ἄδειαν ἔχει ἀφιέναι τούτοις καὶ ἐπιτρόπους, ἀλλ' οὐδὲ τότε ἁπλῶς, εἰ μὴ ὁ δικαστὴς ἐξετάσῃ[11] τοῦτο[12] καὶ στέρξῃ[13].

4 Καὶ[b] ζῶντος[14] τοῦ ἀνδρὸς καλῶς καταλιμπάνει ἡ μήτηρ ἐπίτροπον τῷ κοινῷ τέκνῳ.

5 Κωφὸς[c] καὶ ἄλαλος οὐκ ἐπιτροπεύει.

6 Προσώπῳ[d] ἡ ἐπιτροπὴ[15] καὶ οὐ πράγματι δίδοται.

a. H. Salm. M. A. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Ε. λη'. λθ'. — b. H. βϊ. λζ'. τϊ. β'. κεφ. η'. Similiter Salm. et Soar. — c. Est Synopsis XXXVII. 1. 2. pag. 358. — d. H. ἀνα. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ. Reperitur infra §. 8.

1. Sic H. C. vetus liber Salm. M. A. τίτλος ια'. Reitzius.

2. Sic C. H. alias, ἐπιτροπὴ Reitzius. Caeterum §. 1. et 2. in H. et vetere libro Salmasii defuere; desunt et in C., nisi quod a secunda manu ad marginem adscriptae sunt.

3. Sic Reitzius ex coniectura Schultingi; ἀληθὲς alias. Fuit, qui corrigeret ἀμαθές.

Si, quod venerabili domui relictum est, intra annum non praestatur, duplum exigitur.

TIT. XII. (XI.) * DE TUTORIBUS, CURATORIBUS ET NEGOTIORUM GESTORIBUS.

Tutela est ius quoddam et potestas in caput liberum data et ad eius tuitionem inventa, vel ob aetatis imbecillitatem vel ob rei bene gerendae inscientiam.

In tutore aut curatore ex inquisitione magistratuum dato haec inquiri solent, an locuples sit, an temperantis vitae, an pignora vitae hoc est liberos habeat: nam qui liberos habet, novit quomodo sese erga pupillos gerere debeat, quia loco patris datur et num amore patriam prosequatur.

Tutor vel ab iudice datur et tunc datur, quum parentes obierint liberosque impuberes reliquerint neque his tutores constituerint, et ab iudice datus tutor, ubi declaratus est, legitimus dicitur, id est a lege datus sive ab iudicibus secundum leges ius dicentibus.

Aut igitur ab iudice datur tutor aut a patre vel matre. Sed pater quidem circa liberos legitimos, tamquam plenissimam eorum potestatem habens potest liberos vel heredes vel exheredes scribens tutores iis constituere: mater autem si quidem hereditatem liberis relinquit, tunc tantum iis tutores etiam dare licentiam habet et neque sic absolute, nisi iudex hoc examinarit et probarit.

Etiam vivente marito mater communi proli tutorem recte relinquit.

Surdus ac mutus non fit tutor.

Personae, non rei datur tutor.

4. Verba *καὶ δίδοται* desunt in H.

5. Pro *τούτους* H. *τούτοις* habet.

6. *ἐπιστήσουσι* H.

7. Pro *δικαζόντων* H. *δικαζόμενον* habet.

8. Pro *κυρίως* H. *κύριος* habet.

9. Vox *καὶ* est in H.; deest alias.

10. *ὅτι* H.

11. *ἐξετάσει* H.

12. Sic H. alias *τοῦτον* Reitzius correxit. Non opus.

13. *στέρξει* H.

14. Hae §. 4. et 5. in C. plane desunt, habentur in reliquis.

15. Pro *ἡ ἐπιτροπὴ* Reitzius *ὁ ἐπίτροπος* legi vult, quod habetur infra §. 8.

7 Ὅτι[e] ἡ ἐπιτροπὴ εἰς κληρονόμους οὐ παραπέμπεται.

8 Δήλῳ[f] πράγματι ἢ αἰτίᾳ ἐπίτροπος ἐν διαθήκῃ οὐ δίδοται οὔτε ὑπεξῃρημένων πραγμάτων· ἀλλ' εἰ καὶ οὕτω δοθῇ, πᾶσα ἡ δόσις ἀκυροῦται· προσώπῳ γὰρ καὶ οὐ πράγματι ἢ αἰτίᾳ δίδοται ὁ ἐπίτροπος.

9 Ἐπιτροπεύονται[g] κατὰ τὸν πολιτικὸν νόμον ἐλεύθεροι οἱ δεφενδεύειν[16] ἤτοι ἐκδικεῖν ἑαυτοὺς διὰ τὴν ἡλικίαν μὴ δυνάμενοι.

10 Ἐὰν[h] ἔχῃ[17] δίκην πρὸς τὸν ἐπίτροπον ὁ ὀρφανός, ἀναγκάζεται αἰτεῖν ἑαυτῷ[18] κουράτωρα.

11 Καὶ[i] τῷ ἀλάλῳ δίδοται ἐπίτροπος.

12 Τῷ[k] υἱῷ τοῦ αἰχμαλώτου ἐπίτροπος οὐ δίδοται, ἀλλὰ τῇ οὐσίᾳ κουράτωρ· ὑποστρέφοντος γὰρ τοῦ πατρός, γίνεται αὐτοῦ ὑπεξούσιος, ὡς εἰ μηδέποτε[19] ᾐχμαλωτίσθη.

13 Καὶ[l] τῷ ἔχοντι ἐπίτροπον νοσοῦντα ἢ γέροντα δίδοται κουράτωρ [ἢ ἐξ αἰτήσεως δηλαδὴ τοῦ ἐπιτρόπου ἢ ἐξ αἰτήσεως τοῦ ἀνήβου][20], ὅστις [κουράτωρ][21] διοικητὴς πραγμάτων μᾶλλόν[22] ἐστι· καὶ ὁ λεγόμενος βοηθὸς κινδύνῳ τῶν ἐπιτρόπων διὰ τοῦ ἄρχοντος προχειρίζεται.

e. Salm. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Πεῖρα 16. 5. Huc refertur scholium, quod usque ad verba ὑποκαταστάτους κληρονόμους ex Πεῖρα 16. 5. desumtum est, et in C. et H. habetur:

Τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὕτως ὁ Βέστης (Βεύστης liber Pal. Salm.) ἡρμήνευσεν· τὴν μὲν ἐπιτροπὴν τὴν ἔχουσαν ὀρφανοὺς καὶ ὑποκαταστάτους (ὑποκαταστους Reitzius) κληρονόμους μὴ παραπέμπεσθαι μετὰ τὸν τοῦ ἐπιτρόπου θάνατον εἰς κληρονόμους· (εἰς κληρονόμους Salm. delere voluit, desunt et in H.) ἀλλ' ἢ εἰς συνεπίτροπον (sic H. συνεπιτρόπους Reitzius) αὐτοῦ εἰ περίεστιν ἢ παρὰ τοῦ κοιαίστωρος κουράτωρ τοῖς ὀρφανοῖς δοθήσεται. Τὴν δὲ ἐπιτροπὴν τὴν μόνον (sic Salm. H. μόνην Reitzius) ψυχικὴν διανομὴν καὶ ἐλευθερίαν ἔχουσαν καὶ ληγάτα ταύτην καὶ εἰς κληρονόμους παραπέμπεσθαι, ὥστ' ἐκπληρωθῆναι παρ' αὐτῶν τὰ ἐνδέοντα.

Hoc capitulum Bestes sic interpretatus est: Tutelam pupillos et substitutos habentem heredes non transmitti post tutoris mortem ad heredes, sed ad contutorem eius, si superest, aut a quaestore curator pupillis dabitur: sed tutelam, solam pro anima dispensationem et libertatem ac legata habentem eam et ad heredes transmitti, ut ab iis quae opus sunt, impleantur.

f. H. ἀνα. βι. λζ'. τι. β'. κεφ. ιβ'. Salm. β'. ιβ'. Est Synopsis XXXVII. 2. 12. p. 358. Huc refertur scholium, quod ex Πεῖρα 16. 9. desumptum est et in C. et H. legitur:

Τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὕτως ἡρμήνευσεν ὁ Μάγιστρος· ὅτι πάντα τὰ νόμιμα τὰ περὶ ἐπιτρόπων περὶ ἐκείνων φησίν, οἵτινες ἐπίτροποι ἀνήβοις δίδονται· καὶ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἓν καὶ μόνον νόμιμον μὴ διαλαμβάνον καὶ περὶ ἀνήβου· καὶ ὅτε ἐστὶ καὶ ὑπόκειται ἄνηβος, οὐ δύναται δοθῆναι τούτῳ ἐπίτροπος ἐπὶ αἰτίᾳ· οἷον ἔστω ὁ δεῖνα ἐπίτροπος τοῦ παιδός μου, ἵνα μόνον διδάξῃ αὐτὸν γράμ-

Hoc capitulum Magister sic interpretatus est: Omnes leges de tutoribus latae de iis loquuntur, qui tutores impuberibus dantur, neque vel unam legem est invenire, quae non de minori una contineat; et quando exstat et manet impubes, non potest ei tutor dari in caussam: veluti ille filio meo tutor esto, ut litteras modo eum doceat: aut in hanc illamve litem aut

Tutela ad heredes non transit.

Certae rei aut caussae testamento tutor non datur, neque exemtis rebus: sed etsi sic fuerit datus, tota datio infirmatur; personae enim, non rei aut caussae tutor datur.

* Iure civili in tutela sunt personae liberae, quae per aetatem se defendere ac tueri nequeunt.

* Si litem tutor cum pupillo habeat, curatorem ei petere cogitur.

* Et muto tutor datur.

* Captivi filio non tutor, sed bonis curator datur; reverso enim patre filiusfamilias fit, quasi is numquam captus fuisset.

* Etiam habenti tutorem aegrotantem aut senio confectum curator datur vel ex postulatione scilicet tutoris vel ipsius pupilli, qui curator bonorum potius administrator est. Et ita dictus adiutor sive actor periculo tutorum a magistratu constituitur.

ματα καὶ ἐπὶ τῇδε ἢ τῇδε τῇ δίκῃ (Anonymus Reitzii addit *μήτε ἐπὶ δήλῳ*) *ἢ δικαίῳ πράγματι· οἷον ἔστω ὁ δεῖνα ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ μου ἐπὶ τοῖς κινητοῖς ἢ ἀκινήτοις πράγμασι· ταῦτα γὰρ οὐ κρατοῦσι γινόμενα, ὅτε ὑπόκειται ἄνηβος· προσώπῳ γὰρ ἡ ἐπιτροπὴ καὶ οὐ πράγματι δίδοται· οἷον τῷ ἀνήβῳ δίδοται ἐπίτροπος, ὥστε διοικεῖν πάντα τὰ τούτου καλῶς, οὐχὶ τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ δίδοται ἐπιτροπή, ὥστε τὰ μὲν ἔχειν ἐξουσίαν διοικεῖν, αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀνήβου μὴ φροντίζειν. Ἔνθα δὲ οὐκ ἔστιν ἄνηβος ἐν διαθήκῃ, οἱ διδόμενοι ἐπίτροποι, κἄν τε μερικοὶ ὦσι κἄν τε καθόλου, διοικοῦσι, καθὼς* (*καθος* Reitzius) *προσταγῶσιν· οὐ γὰρ πρόσωπον ὑπόκειται ἐνταῦθα, ἵνα κρατήσῃ τὸ λέγον νόμιμον· προσώπῳ δὲ καὶ οὐ πράγματι δίδοται ἡ ἐπιτροπή.*

negotium legitimum; veluti ille filio meo tutor esto in rebus mobilibus aut immobilibus. Haec etenim si fiant, non obtinent, si subest impubes. Nam personae, non rei datur tutor. Videlicet impuberi tutor datur, ut omnia eius negotia recte administret: non vero rebus constituitur tutor, ut illarum quidem administrandarum potestatem habeat, ipsius autem pupilli curam non gerat. Ubi vero pupillus non est, dati tutores sive speciales sint sive generales, administrant, prout iussi sunt. Nec enim hic persona subest, ut obtineat lex dicens: personae, non rei datur tutor.

g. H. *κεφ. ιγ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 36. 1. p. 204. — *h.* H. *κεφ. ιδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Similiter Salm. Est Prochiron 36. 2. p. 204. — *i.* H. Salm. *κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 36. 3. p. 204. — *k.* H. Salm. *κεφ. ιϛ΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ κουρατώρων.* Est Prochiron 36. 4. p. 204. — *l.* H. *ἀνα. κεφ. τὸ αὐτό.* Salm. *ἀνα. τὸ αὐτό.* Est Prochiron 36. 5. pag. 205.

16. *δεφενδεύει* H.

17. *ἔχει* H.

18. Sic et Prochiron p. 204. *ἑαυτὸν* H. male.

19. *μηδήποτε* H.

20. Quae uncinis inclusimus, desunt in H., neque Prochiron p. 205. agnoscit.

21. Vocem *κουράτωρ* neque H. neque Prochiron p. 205. agnoscit.

22. Sic H. Prochiron p. 205. *ἐστὶ μᾶλλον* Reitzius.

14 Ἰστέον[23] ὅτι ὁ ἐπίτροπος ἀνήβοις μόνον δίδοται, οὐδαμῶς δὲ καὶ ἐφήβοις· ὁ δὲ κουράτωρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἐφήβοις, ἔστι δὲ πότε[24] καὶ ἀνήβοις.

15 Δίδοται[m] κουράτωρ καὶ καθολικῶς χωρίς τινος προσδιορισμοῦ[25] καὶ ἰδικῶς ἐπί τινι ὑποθέσει· ὡς ὅταν ἀνῆλιξ ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος κουράτωρα[26] λάβῃ[27] τινὰ ἐπὶ τῷ ἀντιλαβέσθαι καὶ βοηθῆσαι αὐτῷ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ὥσπερ ἀντ' αὐτοῦ κριθῆναι μετὰ τοῦ ἀντιδίκου.

16 Ὁ[n] ἔπαρχος καὶ ὁ ἄρχων καὶ ὁ πρὸς καιρὸν ἐπιτραπεὶς[28] ἐπαρχίας διοίκησιν, ἴσως τοῦ ἄρχοντος ἀποθανόντος, ἐπιτρόπους δύνανται[29] διδόναι.

17 Οἱ[o] στρατηγοὶ πάντες ἐπιτρόπους διδόασιν[30], ἀλλὰ μόνους[31] τοὺς ὄντας ἐκ τῶν πόλεων αὐτῶν ἢ τῶν ὑπ' αὐτὰς ἀγρῶν.

18 Ὅπου[p] ἡ[32] κληρονομία ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπιτροπή, πλὴν γυναικός.

19 Προτιμῶνται[q] τῶν θηλειῶν οἱ[33] ἄῤῥενες πρὸς τὰς ἐπιτροπὰς τελείας ἡλικίας ὑπάρχοντες, εἰ[34] μὴ ἄρα μήτηρ ἢ μάμμη πρόσκειται· αὗται γὰρ προσκαλοῦνται εἰς τὸ ἐπιτροπεύειν προτιμώμεναι παντὸς ἐπιτροπεύειν ὀφείλοντος, ἐξῃρημένων μόνων τῶν κατὰ διαθήκην ἐαθέντων. Ὁ[r] πλησιέστερος αὐτῶν συγγενὴς ἐπιτροπεύει· εἰ δὲ πολλοὶ τὸν αὐτὸν ἐπέχουσι βαθμόν[35], ὁμοῦ πάντες ἐπιτροπεύουσιν.

20 Ἄδεια[s] ἔσται ταῖς[36] μητράσιν ἐπιτροπεύειν[37] τῶν παίδων, σὺν ἀκριβείᾳ δὲ καὶ αὐτὰς ποιεῖν ἀπογραφήν, παρόντος καὶ σκρίβα ᾧ[38] ἡ ἐπὶ τούτων φροντὶς ἐπιτέτραπται.

21 Ὅτι[t] ἡ ἀπογραφὴ τῶν πραγμάτων τοῦ τελευτήσαντος παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἢ τοῦ κληρονόμου εἴσω τριῶν μηνῶν μετὰ τὴν τελευτὴν ὀφείλει γίνεσθαι.

22 Ὅτι[u] οἱ[39] ἐπίσκοποι καὶ οἱ μοναχοὶ οὐ συγχωροῦνται κατά τινα τρόπον ἐπίτροποι ἢ κουράτωρες γίνεσθαι.

m. H. Salm. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Est Μικρὸν Κ. κε΄. — n. H. βι. λζ΄. τι. β΄. κεφ. κ΄. Similiter Salm. Est Prochiron 36. 6. p. 305. — o. H. κεφ. κη΄. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. κα΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 36. 7. p. 305. — p. Est Synopsis II. 3. 73. p. 20. Fuit etiam supra V. 8. §. 56. — q. H. περὶ προτιμήσεως ἐπιτρόπων. Est Prochiron 36. 8. p. 305. — r. H. κεφ. κγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 36. 9. p. 305. — s. H. βι. λζ΄. τι. ιβ΄. κεφ. α΄. Salm. λζ΄. κ΄. α΄. Est Synopsis XXXVII. 12. 1. p. 348. — t. H. βι. λε΄. τι. ιδ΄. κεφ. ι΄. καὶ βι. λζ΄. τι. ζ΄. κεφ. α΄. Salm. βι. λε΄. τι. ιδ΄. κεφ. ϛ΄. καὶ βι. λζ΄. τι. ζ΄. κεφ. α΄. καὶ βι. λη΄. τι. γ΄. κεφ. λϛ΄. — u. H. βι. γ΄. τι. α΄. κεφ. ια΄. περὶ κεκωλυμένων ἐπιτρόπων. Salm. γ΄. α΄. α΄. In libro Salm. H. scholium huiusmodi ascriptum est:

Περὶ τούτου καὶ ὁ ἕκτος κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὁ κδ΄. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ (Λαοδικείας Salm.) ἁγίας συνόδου, οἵτινες καὶ καθαιροῦσι τὸν τοῦτο τολμήσαντα ἱερώμενον.

De hac re agit quoque sextus canon sanctorum apostolorum, et XXIV sanctae synodi Laodicenae, qui etiam sacram personam hoc ausam deponunt.

Sciendum est, tutorem impuberibus tantum dari, minime autem puberibus: curator autem ut plurimum puberibus, nonnumquam et impuberibus.

Datur curator et generaliter absque ulla praefinitione et specialiter in certa caussa: ut quum minor agens aut conventus curatorem aliquem adsciscit, ut sibi in iudicio adsit et auxilietur et tamquam pro se cum adversario litiget.

* Proconsul et praeses et cui ad tempus provinciae administratio commissa est, mortuo forte praeside, tutores dare possunt.

* Omnes magistratus municipales tutorem non dant, nisi eos tantum, qui ex ipsorum urbibus aut earum territoriis sunt.

Ubi hereditas, ibi et tutela est praeter mulierem.

* Praeferuntur feminis mares iustae aetatis in tutelis, nisi forte mater sit vel avia; namque hae ad tutelam vocantur, omnibusque qui tueri deberent, praeferuntur, exceptis tantummodo qui testamento sunt dati.

Proximus eorum cognatus tutor est, sed si plures eumdem gradum habent, omnes fiunt tutores.

Licitum est matribus liberorum esse tutrices, sed et ipsae inventarium faciant, praesente etiam scriba, cui harum rerum cura demandata est.

Descriptio rerum defuncti a tutore aut herede intra tres menses a morte fieri debet.

Episcopi et monachi nullo modo tutores vel curatores fieri possunt.

23. Haec tota. §. 14. deest in Palatino Salm. H. et in C., ubi tamen a secunda manu ad marginem adscripta est. Scholii notam Soar. praefixit.
24. *ἔστι δ' ὅτε* H.
25. *προδιορισμοῦ* H.
26. *κουράτωρ* H.
27. *λάβοι* H.
28. Pro *ἐπιτραπεὶς* H. habet *ἐπιπραθείς*.
29. *δύναται* H.
30. Ante *διδόασιν* Vulgo inscribitur *οὐ*, quod deest in H. regio Soar.; correxit Cuiacius. Deest *οὐ* et in Prochiro p. 305.
31. Sic H. liber Salm. Prochiron p. 205., *μόνον* Reitzius.
32. Haec §. 18. deest in H. libro Salm. M. A. C., ideoque uncinis a nobis inclusa est. Quidam addunt et scholium, quod ad V. 8. §. 56. legitur, quod item in supradictis libris non legitur.
33. Pro *οἱ* H. *ἡ* habet, sed contra Prochiron p. 305.
34. Pro *εἰ* H. *ἡ* habet, sed contra Prochiron p. 305.
35. *βαθμῶν* H.
36. *τοῖς* H.
37. *ἐπιτροπεύει* H.
38. Vox *ἡ* deest in H.; legitur autem et in Synopsi p. 348.
39. Pro *οἱ* H. *ἡ* habet.

23 *Ἡ[uu] δὲ λδ. νεαρὰ τοῦ κυροῦ[40] Λέοντος καὶ ἐπιτροπεύειν τοὺς μοναχοὺς καὶ κληρικούς φησιν, ἀπείργεσθαι δὲ οἰκονομίας καὶ προστασίας ὀρφανῶν· φησὶ[41] γὰρ τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἢ μοναχοὺς ἐπιτρόπους ὀρφανικῶν πραγμάτων καὶ ἐξεταστὰς ἢ κουράτωρας οἱουδήποτε προσώπου δι' ἑαυτῶν γίνεσθαι οὐ συγχωροῦμεν· ἐπιτροπεύειν δὲ τῶν ὑπὲρ ψυχῆς ὀφειλόντων δίδοσθαι καὶ διοικεῖν προσκαλουμένους οὐ κωλύομεν· καὶ γὰρ τοῖς ἀρχιερεῦσι μᾶλλον ὑπὲρ τῶν πλημμελημάτων ἱλασμὸς[42] ἀφιέρωται.*

23 a *Ὅτι[v] ἐκ συνηθείας ἐπὶ[43] τετραετίαν ἔχουσιν ἀνάγκην οἱ ἐπίτροποι παρακατέχειν τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος διὰ τὰς ἴσως ἀναφυομένας ἐνοχάς.*

23 b *Δοῦλος[vv] ἐπίτροπος[44] ἢ κουράτωρ οὐ δύναται δοθῆναι.*

24 *Οἱ[w] ἀγαθοὶ τρόποι ἀξιοπιστότεροί εἰσι πρὸς ἐπιτροπὴν καὶ οὐσίας καὶ ἀξιώματος.*

25 *Ἄδηλος[x] ἐπίτροπος ἐν διαθήκῃ οὐ δίδοται.*

26 *Ὁ[y] ἔνοπλον στρατείαν στρατευόμενος οὐδὲ ἐπίτροπος οὐδὲ κουράτωρ δύναται δοθῆναι.*

27 *Ἐπίτροπός ἐστιν[45] ὁ διδόμενος ἀνήβοις παισὶ καὶ διοικεῖ τὰ ἐκείνων, ἄχρις οὗ ἐπιβῶσι τῆς ἐφηβότητος· κουράτωρ δὲ ὁ διδόμενος ἀφήλιξι καὶ πένησι[46] διοικῶν τὴν περιουσίαν αὐτῶν ἕως οὗ πληρώσωσι τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτόν.*

28 *Κωφὸς[z] καὶ ἄλαλος ἐπίτροπος οὐ δύναται δοθῆναι[47].*

29 *Κουράτωρα[a] πατὴρ οὐ δύναται καταλιπεῖν τοῖς ἑαυτοῦ παισίν.*

30 *Ὁ προκουράτωρ μὴ ἔστω ἥττων τῶν ιζ'. ἐτῶν.*

31 *Οἱ[b] λόγοι τοῦ κουράτωρος πρὸ τοῦ κε'. ἔτους τοῦ ἀφήλικος οὐκ ἀπαιτοῦνται, ἐφ' ὅσον ἦν κουράτωρ.*

32 *Ἐπίτροπος[48] ἢ κουράτωρ[c], εἰ μή ἐστιν[49] κε'.[49a] ἐτῶν ὁ ἐπιτροπευθείς, οὐχ[50] υἱοθετεῖται αὐτόν[51].*

uu. Est Novella Leonis 68. — v. Est *Πεῖρα* 16. 12. — vv. C. τὸ αὐτό. Est Synopsis XVII. 2. 36. p. 175. — w. H. βι. λζ'. τι. δ'. κεφ. κ'. θε. ε'. Salm. λζ'. δ'. κ'. Est Synopsis XXXVII. 5. 20. §. 5. — x. H. βι. λζ'. τι. α'. κεφ. ις'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVII. 1. 7. p. 358. In C. scholium huiusmodi est:

Οἷον εἰπεῖν· ἔστω ἐπίσκοπος (leg. *ἐπίτροπος*) *τοῦ ἐμοῦ παιδὸς ὁ πρῶτος ἐπὶ τὴν ἐμὴν κηδείαν ἐρχόμενος.*	Velut cum dicit: esto tutor filii mei, qui primus ad funus meum veniet.

y. H. βι. λζ'. τι. ε'. κεφ. λς'. Salm. λζ'. ε'. λγ'. Est Synopsis XXXVII. 5. 36. p. 359. — z. H. βι. μζ'. τι. δ'. κεφ. β'. Similiter Salmasius. Est Synopsis XXXVII. 1. 2. p. 358. Fuit et supra huius tituli §. 5. — a. H. ἀνα. βι. ιζ'. τι. β'. κεφ. ς'. Similiter Salm. Est Synopsis XVII. 2. 1. p. 175. — b. H. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Sumptum est ex Basilicis XXXVIII. 9. 28. ed. Heimbach III. p. 759. — c. H. κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ Salm. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ,

Tricesima autem quarta novella domini Leonis monachos et clericos tutores fieri, permittit, sed abstineri ab administratione et patrocinio pupillorum. Ait enim: amantissimos dei episcopos et monachos rerum pupillarium tutores et exactores aut curatores cuiuscumque personae per se fieri non permittimus, sed tutores esse eorum, quae pro anima dari debent et administrare, si advocentur, non prohibemus: namque summis sacerdotibus pro delictis potius propitiatio dicata est.

Ex consuetudine quadriennio tutores necesse est ut res defuncti retineant propter debita ex obligationibus, quae fortasse emergunt.

Servus non potest tutor vel curator dari.

Boni mores ad tutelam fide sunt digniores, quam vel patrimonium vel dignitas.

Incertus tutor testamento non datur.

Armata militia fungens neque tutor neque curator dari potest.

Tutor est, qui liberis impuberibus datur, donec pubertatem attigerint. Curator, qui adultis et puberibus datur administrans eorum bona, donec annum quintum et vicesimum impleverint.

Mutus ac surdus tutor dari nequit.

Pater curatorem liberis suis dare non potest.

Procurator ne annis septemdecim sit minor.

Rationes a curatore ante annum vicesimum quintum minoris non exiguntur, donec curator est.

Tutor vel curator, nisi viginti quinque annorum sit, qui in tutela vel cura fuit, illum non adoptat.

40. Sic H., καίσαρος Reitzius.

41. Quae a voce φησὶ usque ad finem huius §. 23. leguntur, in oratione C. desunt, verum ad marginem a secunda manu ascripta sunt.

42. ἱλασμῶς H.

43. Haec §. legitur in C., firmatur et testimonio Πείρας 16. 12. In H., reliquis libris deest.

44. Haec §. legitur in C., in reliquis libris deest.

45. Haec §. 27. deest in C. H. Palatino Salm.

46. Pro πένησι Cuiacius habet ἐφήβοις, μαίνουσι Gothofr. in Variantibus.

47. Post haec H. intrudit §. 23 b., cui praefert κεφ. κϛ΄. τοῦ αὐτοῦ.

48. Huic voci vulgo praefertur ὁ, quod in C. H. non legitur.

49. Verba εἰ μή ἐστιν desunt in H., non desunt in C.

49 a. Pro κε΄. quidam habent εἴκοσιν, sed contra H. Cui.

50. Sic C. H. οὐκ Reitzius.

51. υἱοθέθειωνται αὐτοῦ Salm., quod quale sit, nec Reitzius prorsus intellexit.

33 *Ἡ*[d] *διάταξις κελεύει*[52] *πάντας τοὺς ἐπιτρόπους μείζονας εἶναι τῶν κέ. ἐτῶν.*

34 *Ἐὰν*[e] *κουράτωρ ὁμολογήσῃ*[53] *ρ'. ιι. ὑπὲρ προικὸς τῆς κουρατωρευομένης, καὶ χρέους ἀναφανέντος εὑρεθῇ μὴ ἔχουσα ταῦτα ἡ οὐσία, οὐ βοηθεῖται.*

35 *Εἴ τις*[f] *ὑπεύθυνον ἔχει τὸν*[54] *νέον ἢ τὰ αὐτοῦ*[55] *πράγματα, τοῦτον μηδὲ παριέναι*[56] *παντελῶς εἰς τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν καὶ εἰ*[57] *παρὰ τῶν νόμων καλοῖτο·*[58] *τί γὰρ ἂν οὐ πράξειεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κύριος αὐτοῦ τε ὢν καὶ τῶν τοῦ ἀντιδίκου πραγμάτων γινόμενος; διὰ ταῦτα*[59] *γὰρ κἀκεῖνο νομοθετοῦμεν, ὥστε εἰ προφανέστατα δῆλός ἐστιν ὁ γινόμενος*[60] *κηδεμὼν αὐτὸς ὑπεύθυνος ὢν τοῖς τοῦ νέου δικαίοις, οὐδὲ ἐκεῖνος κηδεμὼν ἔσται, μή ποτε ἢ γραμματεῖον*[61] *κλέψειεν ἢ ἄλλας ἀποδείξεις*[62] *οὔσας ἀφανίσειε τῷ νέῳ καὶ ἡ κηδεμονία γένοιτο τούτῳ τῶν*[63] *οἰκείων τούτῳ πραγμάτων ὄλεθρος.*

36 *Ὁ*[g] *ἐπίτροπος οὐ δύναται ὀρφανικὸν πρᾶγμα ἀγοράσαι· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων κουράτωρος καὶ προκουράτωρος.*

37 *Ὁ*[h] *ἐκ διαθήκης ἐαθεὶς ἐπίτροπος ἐξκουσατεύων ἑαυτὸν ἐκπίπτει τῶν ληγατευθέντων τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ἐὰν πρὸς*[64] *τιμὴν αὐτοῦ καὶ οὐ σχέσιν τοῦ υἱοῦ κατελείφθησαν*[65].

38 *Θεσπίζομεν*[i] *μηδεμίαν ἀνάγκην ἐκ νόμου καθεστάναι τοῖς κηδεμόσι, τὰ τῶν νέων χρήματα δανείζειν, ἀλλ'*[66] *ἀσφαλῶς ἀποτίθεσθαι καὶ φυλάττειν αὐτοῖς*[67] *κάλλιον ὂν τὴν ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις αὐτοῖς ἀσφάλειαν μένειν ἢ τῇ τῶν τόκων ἐφέσει καὶ τῶν ἀρχαίων ἐκπεσεῖν καὶ κινδυνεύειν μὲν τὸν κηδεμόνα, εἰ μὴ δανείσῃ*[68]*, αὖθις δὲ εἰ δανείσῃ*[69]*, κινδυνεύειν ἀποτυχίας ἴσως ἐπὶ τοῖς χρέεσι*[70] *γινομένης. Εἰ μέντοι ὁ κηδεμὼν ἑκὼν δανεῖσαι βουληθείη*[71]*, ἐχέτω τὸ*

d. H. *βϊ. λζ'. τϊ. δ'. κεφ. ς'.* Similiter et Salm. Est Synopsis XXXVII. 4. 6. p. 358. — e. H. *βϊ. ιζ'. τϊ. β'. κεφ. ξ'.* Similiter Salm. Est Synopsis XVII. 9. 60. p 176. Exstat et supra IV. 8. §. 18. — f. H. *βϊ. λζ'. τϊ. ια'. κεφ. α'.* Est Synopsis XXXVII. 11. 1. p. 360. — g. H. *βϊ. θ'. τϊ. α'. κεφ. κα'.* Est Prochiron 14. 8. p. 91. Habetur et supra III. 3. §. 23. — h. H. *βϊ. ιζ'. τϊ. β'. κεφ. κα'.* Est Synopsis XXXVII. 2. 21. pag. 358. Caeterum in M. A. et C. huiusmodi scholium legitur:

Ἐξκουσατεύων (in C. deest) *ἤγουν ἐξ εὐλόγου αἰτίας παραιτούμενος. Εὔλογος δὲ αἰτία ἐπιτρόποις ἐστὶ καὶ κουράτωρσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰ πολλοὺς ἔχει παῖδας· ὁ γὰρ πολλοὺς ἔχων παῖδας ἀκωλύτως ἑαυτὸν ἐξκουσατεύει ἐπιτροπῆς τε καὶ κουρατωρείας.*

Excusans sive ex iusta caussa deprecans. Iusta autem caussa tutoribus et curatoribus est ut plurimum, si multos habeant liberos: nam ei qui multos liberos habet, permittitur sese excusare tam a tutela quam a cura.

i. H. *βϊ. λζ'. τϊ. ια'. κεφ. α'. περὶ τόκου.* Similiter Salm. Est Synopsis XXXVII. 11. 4. p. 361.

Constitutio iubet omnes tutores viginti quinque annis maiores esse.

Si curator centum solidos pro dote puellae quam curabat, promiserit, atque emergente aere alieno appareat, tantas non esse puellae facultates, ei non succurritur.

Si quis obligatum sibi habet adolescentem aut res eius, hic ad illius curam neutiquam perveniat, etiamsi a legibus vocetur. Quid enim pro se facturus non esset, qui et ipsum et adversarii bona in potestate habet? Ideoque et hoc sancimus, ut si apertissime constet, ipsum datum curatorem iuri adolescentis obligatum esse, neque is curator fiat, ne forte instrumentum subducat, aut alias probationes minoris perdat et cura hoc ipso in damnum rerum eius vergat.

* Tutor rem pupillarem emere nequit idemque est in similibus, curatore et procuratore.

Tutor testamento datus sese excusans amittit quae filio eius legata erant, si in ipsius honorem, non erga filium adfectione relicta sunt.

Sancimus, nullam curatoribus iure incumbere necessitatem fenori dandae minorum pecuniae, sed secure recondendae ac servandae: quum satius sit, securam ac salvam iis manere sortem, quam usurarum desiderio etiam sorte excidere et periclitari curatorem, si fenori non dederit, rursusque periclitari, si dederit, quum forte frustratio circa credita accidat.

Si tamen curator sponte fenori dare voluerit, habeat in sin-

52. Sic C. H. *λέγει* Reitzius.

53. H. *ὁμολογήσει*.

54. Vox *τὸν* deest in H., sed est in Synopsi p. 360.

55. Sic H. Synopsis pag. 360. *τὰ πράγματα αὐτοῦ* Reitzius.

56. Sic H. Synopsis p. 360. *περιέναι* Reitzius.

57. Pro *εἰ* H. *οἱ* habet, sed contra Synopsis p. 360.

58. *καλείτω* H.

59. *διαταῦθα* Reitzius.

60. *γηνόμενος* H.

61. *γραμματείων* H.

62. *ὑποδείξεις* H.

63. Sic H. Synopsis p. 361. Deest *τούτῳ* apud Reitzium.

64. Reitzius *τὴν* inserit, quod deest in H. et in Synopsi p. 358.

65. *καταλείφθεισαν* H.

66. *ἀλλ'* deest in H., sed habetur in Synopsi p. 361.

67. Pro *αὐτοῖς* H. *αὐτοὺς* habet.

68. *δανείσει* H.

69. *δανείσει* H.

70. *χρείεσι* H.

71. Cui. et regius Soar. addunt *ἴσως ἐπὶ δόσεσιν ἐνέχύρων ἢ ἐπ' ἄλλαις ταῖς αὐτῷ ἀναμφισβητήτοις νομιζομέναις ἀσφαλείαις τηνικαῦτα μὲν* quae quidem desunt in H., licet et in Synopsi p. 361. habeantur.

τῶν δύο μηνῶν καθ᾿ ἕκαστον ἔτος ἐνδόσιμον·[71] ἴστω δὲ τὸν τοῦ δανείσματος κίνδυνον ἐφ᾿ ἑαυτὸν πάντως[72] ἐλευσόμενον.

39 Ἐὰν[k] ὁ ἐπίτροπος οἰκείῳ ὀνόματι δανείσῃ[73] τὰ ὀρφανικὰ χρήματα, τόκους οὓς ἔλαβεν ἀναγκάζεται παρασχεῖν, ἐὰν καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων ὁ ἄνηβος ἐπιγινώσκῃ τὸν κίνδυνον.

40 Εἴτε[l] οἰκείῳ ὀνόματι εἴτε τοῦ[74] ἀνήβου δανείσῃ ὁ ἐπίτροπος τὰ ὀρφανικὰ χρήματα[75] τῆς ἀγωγῆς τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων κινουμένης ἐπιλογὴ δίδοται τῷ νέῳ ἢ πάντα καταδέξασθαι τὰ γραμματεῖα ἢ πάντων ἀποστῆναι[76].

41 Οἱ[m] ἐπίτροποι ἓξ μῆνας ἔχουσιν ἐν τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ προθεσμίαν εἰς τὸ δανεῖσαι τὰ χρήματα τῶν ὀρφανῶν· τὸ δὲ εἰρημένον περὶ τῶν δύο μηνῶν νόησον περὶ ἑκάστου τῆς κηδεμονίας[77].

42 Ὁ[n] ἐπίτροπος καὶ ὁ φροντιστὴς καταβάλλοντες οὐκ ἀναλαμβάνουσιν, εἴτε οἴκοθεν εἴτε τοῦ ἀνήβου εἴτε τοῦ δεσπότου καταβάλλουσιν.

43 Ἡ[o] κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγὴ καὶ κληρονόμοις καὶ[78] κατὰ κληρονόμων ἁρμόζει.

44 Τὰ[p] ἀκίνητα τοῦ νέου κἂν πράσιμα ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, οὐκ ἐκποιεῖται, εἰ μὴ ῥητῶς ὁ πατὴρ ἐν διαθήκῃ ἢ κωδικέλλοις τὴν ἐκποίησιν ἐπέτρεψεν ἢ χρέος εἴη ὑποκείμενον, καὶ τότε ψήφῳ τοῦ πραίτωρος.

45 Ἡ[q] διατάξις κελεύει, μηδὲν πιπράσκειν τὸν ἐπίτροπον, εἰ μὴ ἄρα εὔλογός ἐστιν αἰτία, ἐξ ἧς δυνατὸν καὶ ἀκίνητα πράγματα πραθῆναι. Μηδεὶς οὖν τῶν κηδεμόνων ἐκποιείτω πράγματα ἀφηλίκων δίχα ἀποφάσεως κριτοῦ, ἐξῃρημένης ἐσθῆτος παλαιᾶς καὶ φυλαχθῆναι μὴ δυναμένης καὶ ζώων περιττῶν τῇ χρείᾳ τῶν ὀρφανῶν.

46 Τὰ[r] παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου γινόμενα βέβαιά εἰσι καὶ τὸ παρ᾿ αὐτοῦ νομίμως πραθὲν, εἴτε εὐπορεῖ εἴτε μή, οὐκ ἐκδικεῖ ὁ νέος· ἡ δὲ κακῇ πίστει γενομένη πρᾶσις οὐκ ἔῤῥωται.

47 Εἴτε[s] ποιήσει[79], ἅπερ οὐκ ἐχρῆν, ὁ ἐπίτροπος εἴτε μὴ ποιήσει[80], ἅπερ ἔδει, ἐνέχεται τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῇ· χρεω-

k. H. βι. λζ'. τι. η'. κεφ. ς'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVII. 8. 6. p. 362. — l. H. κεφ. ιε'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVII. 8. 15. p. 363. — m. H. βι. κδ'. τι. ς'. κεφ. δ'. βι. λη'. τι. α'. κεφ. λβ'. Salm. λζ'. α'. λβ'. — n. H. βι. κδ'. τι. ς'. κεφ. δ'. Similiter Salm. Est Synopsis XXIV. 6. 4. p. 363. — o. H. βι. λη'. τι. γ'. κεφ. λε'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVIII. 1. 35. p. 364. — p. H. βι. λη'. τι. θ'. κεφ. α'. περὶ ἐκποιήσεως. Salm. τιτ. θ'. κεφ. α'. Est Synopsis XXXVIII. 9. 1. p. 364. — q. H. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVIII. 9. 31. p. 364. usque ad verba πράγματα πραθῆναι. — r. H. βι. λζ'. τι. ζ'. κεφ. ια'. θε α'. καὶ ε'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVII. 7. 11. 3. p. 360. — s. H. βι. λη'. τι. γ'. κεφ. α'. Similiter Salm. Est Synopsis XXXVIII. 3. 1. p. 364.

gulos annos duorum mensium laxamentum, at sciat, omne crediti periculum ad se spectaturum.

Si tutor pupillares nummos suo nomine dederit mutuos, usuras, quas accepit, praestare cogitur, si et reliquorum nominum periculum impubes agnoscat.

Sive suo sive pupilli nomine tutor pecuniam pupillarem fenori collocarit, directae contra tutorem actionis optionem habet adolescens, ut vel omnia chirographa ipse agnoscat vel omnibus desistat.

Tutores in primo anno laxamentum sex mensium habent ad pecuniam pupillarem fenerandam: sed quod de duobus mensibus dictum fuit, de quoque curae anno intellige.

Tutor et procurator solventes non recipiunt, sive de domo sive pupilli sive domini nomine solvunt.

Tutelae actio et heredibus et in heredes datur.

Immobilia minoris, licet patri eius venalia fuerint, non alienantur, nisi pater in testamento aut codicillis alienationem diserte permiserit aut aes alienum subsit, atque tunc decreto praetoris.

Iubet constitutio, ne quid tutor vendat, nisi iusta subsit caussa, ob quam et immobilia vendi possunt. Nullus ergo tutorum vel curatorum res minorum alienet absque decreto iudicis, excepta veste veteri, quae servari nequit, et animalibus ad usum pupillorum supervacaneis.

Quae a tutore geruntur, firma sunt, quodque ab eo legitime factum est, sive locuples sit sive non, minor non vindicat. Sed venditio mala fide facta irrita est.

Sive tutor faciat, quae fieri non oportebat, sive non faciat, quae fieri oportebat, tenetur actione tutelae. Praestat autem culpam et

71 a. Cui. Soar. haec addunt *τοῦτο ὅπερ οἱ νόμοι λαξάμεντον καλοῦσιν*, quae quidem licet in Synopsi p. 361. habeantur, desunt in H. reliquis libris.

72. Sic H. Synopsis p. 371. *πάντα* Reitzius.

73. *δανήσει* H.

74. Vox *τοῦ* deest in H., sed habetur in Synopsi p. 363.

75. *χρήμματα* H., *χρήματα* Synopsis p. 363., *πράγματα* Reitzius.

76. Pro *ἀποστῆναι* H. habet *ἀποθῆναι*.

77. Vocem *ἐνιαυτοῦ* vel *χρόνου* addit Cui. Non opus.

78. *καὶ* deest in H., sed habetur et in Synopsi p. 364.

79. Sic H. C. Synopsis pag. 364. *ποιήσῃ* Reitzius.

80. Sic H. C. Synopsis pag. 364. *ποιήσῃ* Reitzius.

στεῖ δὲ ῥαθυμίαν καὶ δόλον καὶ ἐπιμέλειαν, οἵαν ἐν τοῖς ἰδίοις πράγμασιν· ἐνέχεται δὲ συναινῶν τῷ ὀρφανῷ ποιοῦντι ἁπλῆν[81] δωρεὰν ἢ θανατοῦ αἰτίᾳ.

48 Εἰ[t] μὴ πιστῶς[81 a] διοικήσουσιν οἱ ἐπίτροποι, καταδικάζονται, κἂν εἶπεν[82] ὁ πατὴρ ἀλογοθέτητον αὐτὸν εἶναι· διὰ γὰρ τῶν τοιούτων οὐκ ἐναλλάσσεται τὸ κοινὸν νόμιμον.

49 Ἐὰν[u] πολλοὺς ἐπιτρόπους ἰσχηκὼς ἑνὶ ἐξ αὐτῶν[83] ἀπόρῳ[84] ὄντι διαθέμενος "συγχωρήσω τὴν λογοποιΐαν τῆς αὐτοῦ διοικήσεως, μόνα τὰ ἐξ ἀμελείας δοκῶ συγχωρεῖν αὐτῷ, οὐ μὴν καὶ εἴ τι ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ἔσχεν ἢ κατὰ δόλον ἐπλημμέλησεν.

50 Ἀκωλύτως[o] αἱ μητέρες τῶν παίδων ἐπιτροπεύουσιν, ἅμα μέντοι τῷ δευτέροις αὐτὰς ὁμιλῆσαι γάμοις εὐθὺς ἐξωθοῦνται τῆς ἐπιτροπῆς.

51 Ἐὰν[p] μήτηρ ἐπιτροπεύουσα παιδὸς καὶ ὑπερβᾶσα τὴν ἐπαγγελίαν δευτερογαμήσῃ[85], μὴ αἰτήσασα αὐτῷ πρῶτον ἐπίτροπον καὶ τοὺς λογισμοὺς παραδοῦσα, οὐδὲν ἧττον ὑπόκειται διὰ τοῦτο[86] καὶ τὰ τοῦ ἑτέρου ἀνδρὸς πράγματα[87].

52 Ἐὰν[q] γυνὴ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς τὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς διοικοῦσα πράγματα, τινὰ δι' ἀργυροπρατῶν πωλήσῃ καὶ τὸ τίμημα λάβῃ[88], εἰ ἄπορός ἐστιν, οὐκ ἐλευθεροῦνται οἱ ἀργυροπράται, ἐὰν εἰδότες τῆς κόρης εἶναι τὰ πράγματα, δεδώκασι τὰς τιμάς· εἰ καὶ τὰ μάλιστα πολὺν χρόνον διῴκησεν[89] τὰ πράγματα αὐτῆς καὶ ἀνδρὶ ταύτην κατηγγύησεν.

53 Εἴτε[r] εὔπορός ἐστιν ὁ ἐπίτροπος εἴτε ἄπορος, ὁ δόλος αὐτοῦ τὸν ὀρφανὸν οὐ καταβλάπτει.

54 Ὅτι[s] ἐὰν ἐπίτροπος φθείρῃ[90] τὴν ἐπιτροπευομένην παῖδα, ἵνα πρὸς τῇ ἄλλῃ ποινῇ τῇ παρὰ[91] τῶν νόμων ὡρισμένῃ[92] λαμβάνηται καὶ ἡ περιουσία αὐτοῦ πᾶσα καὶ δίδωται πρὸς τὴν παῖδα κατὰ δεσποτείαν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν δημόσιον, ὡς οἱ πρότερον διωρίζοντο νόμοι.

55 Τῶν[t] γενομένων ἀναλωμάτων ἐπὶ διοικήσει πράγματος ἀλλοτρίου, τόκους παραδέχεσθαι ἡ καλὴ πίστις[93] συνεβούλευσεν.

t. H. βι. λζ'. τι. ζ'. κεφ. δ'. Est Synopsis XXXVII. 7. 4. p. 358. — u. H. βι. ιθ'. τι. ,ια'. κεφ. νζ'. In C. notatur Ῥωμ. Est Πεῖρα 43. 7. — o. H. βι. λζ'. τι. ιβ'. κεφ. α'. περὶ μητέρος ἐπιτροπευούσης. Salm. τι. ιβ'. κεφ. α'. Est Synopsis XXXVII. 12. p. 261. — p. H. ἀνα. βι. κε'. τι. β'. κεφ. ξ'. Est Synopsis XXV. 2. p. 261. — q. H. βι. κϛ'. τι. ε'. κεφ. π'. Est Synopsis XXVI. 5. 83. p. 261. — r. H. βι. β'. τι. γ'. κεφ. ρϟδ'. Est Synopsis II. 3. 194. p. 24. — s. H. νεαρά. Similiter Salm. Est Novella Leonis 34. — t. H. βι. ιϛ'. τι. α'. κεφ. ν'. καὶ βι. ζ'. τι. α'. κεφ. κϛ'. κθ'. λβ'. λδ'. τι. β'. κεφ. ια'. περὶ διοιτῶν (sic). Est Synopsis XVII. 2. 18. p. 159.

81. Sic H. Cuiacius Synopsis p. 364., ἁπλῶς Reitzius.

81 a. Pro εἰ μὴ πιστῶς Pena habet εἰ μὲν ἀπίστως.

dolum nec non diligentiam, quam in suis rebus adhiberet. Obligatur etiam, si pupillo donationem simplicem aut mortis caussa facienti consenserit.

Nisi tutores fideliter administrarint, condemnantur: etiamsi pater dixerit, ne rationes redderet; nam per haec ius commune non mutatur.

Si plures habuero tutores atque uni eorum qui solvendo non sit, rationem administrationis testamento remisero, solum ei culpam remisisse videor, non item, si quid ex tutela acquisivit aut per dolum commisit.

Matres non prohibentur liberorum tutrices esse: simul ac tamen secundas inierint nuptias, a tutela statim removentur.

Si mater filii sit tutrix, et promissionem fallens secundo nubat non ante ei tutorem petens rationesque reddens, nihilominus ideo secundi etiam mariti bona obligantur.

Si mulier post viri mortem bona filiae administrans nonnulla per argentarios vendiderit pretiumque acceperit, si ipsa solvendo non sit, argentarii non liberantur, si scientes puellae res fuisse pretia dederint: etiamsi maxime per longum tempus res illius administrarit viroque eam desponderit.

Sive locuples sit tutor sive non sit, dolus eius pupillo non nocet.

Si tutor pupillam suam corruperit, praeter aliam poenam a legibus constitutam omne illi patrimonium eripiatur et puellae pleno iure adtribuatur, non fisco, ut leges antea sanxerant.

Factorum sumtuum in administratione alieni negotii usuras praestari bona fides suasit.

82. Pro *εἶπεν* H. *εἴπερ* habet. Synopsis p. 358. *κἂν εἴπῃ*.

83. Pro *ἑνὶ ἐξ αὐτῶν* H. *ἐνιαυτὸν* habet, sed contra *Πεῖρα* 34. 7.

84. Sic et H., *ἀπείρῳ* *Πεῖρα* habet.

85. *δευτερογαμήσει* H., sed contra Synopsis p. 261.

86. Sic H. Synopsis p. 261. *διὰ τοῦτο ὑπόκεινται* C.; *διὰ τοῦτο* desunt hoc loco apud Reitzium.

87. Subiicit Reitzius *διὰ τοῦτο*, quae desunt in C. H. Synopsi p. 261.

88. *λάβοι* H.

89. *διώκησε* H.

90. *φθείρει* H.

91. Sic H. correxit Reitzius; *περὶ* alias.

92. *ὡρισμένης* H.

93. Sic et H. et Synopsis p. 159. Pro *ἡ καλὴ πίστις* alias est *εἰ καλῇ πίστει*.

56 *Τὸ[u] χρησίμως διοικηθὲν ἀναγκάζεται δεκτὸν ἡγεῖσθαι ὁ δεσπότης· καὶ ὅπερ δεκτὸν ἡγήσηται[94] ὁ δεσπότης, ἔῤῥωται κἂν κακῶς διῳκήθη.*

57 *Εἰ[v] καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου τὰ πράγματα αὐτοῦ διῴκησέ τις, ἑκατέρωθεν ἁρμόζει ἀγωγὴ καὶ ὁ μὲν διοικήσας χρησίμως ἀπαιτεῖ, ὅσα ἐδαπάνησεν ἢ[95] μέλλει τισὶ διδόναι· δίδωσι δὲ ὅσα ἐκ τῶν πραγμάτων ἔσχεν ἢ[95] μὴ κατὰ τὸ δέον διῴκησεν.*

58 *Ἀπαιτήσας[w] τὸ μὴ κεχρεωστημένον ὁ διοικητὴς τῷ δεσπότῃ δίδωσιν.*

59 *Ὁ[x] πλέον τοῦ δέοντος δαπανήσας τὸ δεδοκιμασμένον λαμβάνει.*

60 *Καὶ[y] τόκους οὓς ἔλαβε[97] καὶ[98] λαβεῖν ὁ διοικητὴς[99] ἠδύνατο, δίδωσι· καὶ λαμβάνει οὓς δέδωκε καὶ οὓς ἠδύνατο λαβεῖν, ὑπὲρ ὧν αὐτὸς οἴκοθεν ἐδαπάνησεν.*

61 *Ὁ[z] διοικητὴς τῶν περιττευόντων χρημάτων μετὰ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην δίδωσι τόκον[100].*

ΤΙΤΛ. ΙΓ'.[1] ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΔΕΙ ΕΝΑΓΕΙΝ ΤΟΥΣ ΔΑΝΕΙΣΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ.

1 *Θεσπίζομεν[a] μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι ἢ τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτήσαντος ἢ τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς παῖδας ἢ γαμετὴν ἢ συγγενεῖς ἢ ἄλλους αὐτοῦ προσγενεῖς ἢ ἐγγυητὰς πρὸ[2] τῆς τῶν ἐννέα ἡμερῶν προθεσμίας, ἐν αἷς πενθεῖν δοκοῦσιν, αἰτιᾶσθαι ἢ[3] καθ' οἱονδήτινα τρόπον παρενοχλεῖν ἤ τινα ὑπόμνησιν αὐτοῖς ἐπιφέρειν ἢ ἐν δικαστηρίῳ αὐτοὺς καλεῖν, εἴτε ὀνόματι χρέους παρὰ τοῦ τελευτήσαντος καταγομένου, εἴτε ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας χάριν εἰς τὰ μνημονευθέντα ἰδικῶς ὁρώσης πρόσωπα. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν ἐννέα ἡμερῶν τολμήσει[4] τίς τινα τῶν εἰρημένων προσώπων κρατῆσαι ἢ μεθοδεῦσαί τινα[5] ὁμολογίαν ἢ ὑπόσχεσιν ἢ ἐγγύην παρ' αὐτοῦ κομίσασθαι, πάντα ταῦτα ἀνίσχυρα εἶναι θε-*

u. H. βι. ιζ'. τι. ια'. κεφ. η'. Est Synopsis XVII. 1. 8. p. 103. — v. H. βι. ιζ'. τι. ια'. κεφ. β'. Est Synopsis XVII. 1. 2. p. 103. — w. H. κεφ. κβ'. τοῦ αὐτοῦ. Salm. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis XVII. 1. 22. p. 104. — x. H. κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Synopsis XVII. 1. 24. p. 104. — y. H. βι. ιζ'. τι. ια'. κεφ. ια'. Est Synopsis XVII. 1 18. p. 104. — z. H. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ θε. β'. Similiter Salm. Est Synopsis XVII. 1. 30. §. 3. p. 104. — a. H. βι. ια'. τι. β'. β'. κεφ. α'. Est Synopsis XXIII. 2. 1. pag. 76.

94. ἡγήσεται H.

95. Pro ἢ Salm. H. εἰ habent, sed contra Synopsin p. 103.

Negotium utiliter gestum dominus ratum habere debet: et quod dominus ratum habuit, valet, etsi male sit gestum.

Etiamsi ignorante domino aliquis negotia eius administraverit, utrimque actio competit, et negotiorum gestor repetit, quae utiliter impendit, aut aliis daturus est; reddit autem, quaecumque ex his negotiis nactus est, aut non, ut oportebat, gessit.

Negotiorum gestor si quod indebitum exegit, domino restituit.

Qui plus quam oportebat, impendit, impensam probabilem recipit.

Et usuras, quas administrator percepit aut percipere potuit, reddit et quas dedit, recipit, quasque percipere potuit pro iis, quae ipse de suo expendit.

Administrator post impensas necessarias reliquorum nummorum usuram praestat.

TIT. XIII. (XII.) * QUO TEMPORE CREDITORES ADVERSUS DEFUNCTI HEREDES AGERE POSSINT.

* Sancimus, ne cui prorsus liceat aut heredes defuncti aut parentes aut liberos aut coniugem aut cognatos aut alios eius propinquos aut fideiussores ante novem dierum terminum, intra quos lugere videntur, convenire aut quoquo modo molestare aut aliquam iis admonitionem facere aut eos in ius vocare, seu nomine debiti a defuncto procedentis sive alius cuiuscumque caussae ergo, quae ad memoratas specialiter personas spectat.

Quod si quis intra novem hosce dies ausit aliquam ex dictis personis detinere vel adoriri aut aliquam stipulationem vel promissionem vel fideiussionem ab ea nancisci, haec omnia invalida esse iubemus. Sed post elapsos novem dies si quis putet se ad-

96. Pro ἤ H. εἰ habet, sed contra Synopsis p. 103., unde et Reitzius correxit.

97. ἔλαβεν H.

98. Sic H. Synopsis pag. 104., καὶ Reitzius.

99. Sic H. Synopsis p. 104., ἠδύνατο ὁ διοικητὴς Reitzius.

100. Pro τόκον H. τόκου habet.

1. Sic H. Salm. M. A. C. Apud Reitzium est τίτλος ιβ΄.

2. πρὸς H., sed contra Synopsin p. 76.

3. Sic H., ἢ Reitzius.

4. Sic H. Synopsis p. 76., τολμήσῃ Reitzius.

5. Ante τινὰ Reitzius ἢ interposuit, sed deest et Vulgo et in H.

σπίζομεν. Μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐννέα ἡμερῶν παραδρομὴν εἴ τις κατὰ τῶν τοιούτων προσώπων τινὰς ἔχειν νομίσειεν ἀγωγάς, ταύτας κατὰ νόμους[6] *ἐγγυμναζέτω, μηδενὸς δηλαδὴ τοῖς ἐνάγουσι προκρίματος ἐκ ταύτης τῆς προθεσμίας περὶ χρονίαν παραγραφὴν ἢ ἐν ἄλλῃ οἱαδήποτε δικαιολογίᾳ παντελῶς γινομένου.*

2 *Τὰ*[b] *παρ᾽ ἑτέρων*[7] *πραχθέντα ἑτέρους οὐ βλάπτει· διὰ τοῦτο ἐὰν πολλῶν ὄντων κληρονόμων τοῦ χρεώστου τινὲς ἐξ αὐτῶν κατέβαλον, οἱ ἕτεροι εἰ μὴ βουληθῶσιν, οὐ καταδικάζονται.*

b. **Est Basilicorum IX. 3. 62. ed. Heimbach I. p. 458. Huc refertur scholium, quod in reliquis deest:**

Σημείωσαι τὴν παροῦσαν διάταξιν· κανονικῶς γὰρ καὶ καθολικῶς παραδίδωσί σοι, ὅτι τὰ πραττόμενα παρ᾽ ἄλλων ἄλλους οὐ βλάπτει, καὶ αὐτίκα ἐπιφέρει σοι καὶ τὸν θεματισμὸν λέγουσα· ὅτι ἐάν τις χρεωστῶν λόγου χάριν υ΄. ιι. τελευτήσῃ ἐπὶ κληρονόμοις τέσσαρσι, καὶ τούτων οἱ δύο εὐγνωμονοῦντες χωρὶς δικαστηρίου καταβάλλωσι τῷ δανειστῇ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ χρέους σ΄. ιι. οἱ δὲ ἕτεροι δύο χρῶνται ἀρνήσει καὶ ζητῶσι δικαστήριον καὶ ἀπαιτῶσι τὸν δανειστὴν δεῖξαι, ὅτι ἐδάνεισε τῷ διαθεμένῳ τὴν τοσαύτην ποσότητα, οὐκ ἔσται τῷ δανειστῇ προφέρειν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἐδάνεισεν, καὶ ἔλεγχον τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν δύο κληρονόμων τῶν ζητούντων τὸ δικαστήριον τὴν τῶν ἑτέρων δύο συγκληρονόμων αὐτῶν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀνυπέρθητον καταβολήν· ἀκούσει γὰρ ὅτι τὰ παρ᾽ ἄλλων γενόμενα ἄλλους οὐ βλάπτει.

Observa praesentem constitutionem: nam regulariter ac generaliter tradit tibi, ab aliis acta aliis non nocere, statimque tibi et casum proponit, dicens: si quis debitor exempli gratia quadringentorum solidorum moriatur, relictis quatuor heredibus et duo horum sine iudicio creditori ultro pro rata sua parte ducentos solidos solvant: ast duo alii infitiatione utantur, iudiciumque postulent ac petant, ut creditor probet, se testatori tantam credidisse summam, non poterit creditor ad probandum se credidisse et ad arguendam duorum heredum iudicem postulantium malignitatem proferre, quod alii duo coheredes ultro et sine mora solverint; namque audiet, ab aliis acta aliis non nocere.

6. *τοὺς νόμους* H.

7. **Tota haec §. 2. deest in C. H. M. A**

versus huiusmodi personas quasdam habere actiones, eas secundum leges exerceat, nullo scilicet praeiudicio ex hoc termino circa praescriptionem temporalem nec in alia qualibet adlegatione omnino orituro.

Ab aliis acta aliis non nocent. Ideo si, quum multi essent debitoris heredes, quidam ex iis solverint, reliqui non condemnantur, si solvere noluerint.

ΠΕΡΙ ΖΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ[1a].

Ἕτεροι τίτλοι διάφοροι ἀναγκαῖοι.

ΤΙΤΛ. Α΄. ΠΕΡΙ ΖΗΜΙΑΣ[8].

1 *Τῶν*[a] *περὶ ζημίας νόμων ὁ Ἀκουΐλιός ἐστι πάντων ἐπικρατέστερος· παρακελεύεται δὲ καὶ οὗτος καὶ περὶ τῶν ἄλλων μέν, ἐξαιρέτως δὲ περὶ τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸ διπλάσιον.*

2 *Ὁ*[b] *ζῶον ἄγριον βλαπτικόν*[9]*, οἷον κύνα, κάπρον, λέοντα, λύκον*[10] *καὶ*[11] *ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἔχων λελυμένον ἢ*[12] *μὴ οὕτω δεδεμένον, ὥστε*

a. Est *Μικρὸν Ν. κβ΄. κγ΄.* — b. H. *βι. ιθ΄. τι. ι΄. κεφ. θ΄.*

1. Verba *καὶ ποινῶν* in quibusdam libris, veluti M. A. H. desunt. Sed vide p. 18.

1 a. Deest *πίναξ* apud Reitzium, habetur in C. H. Verba *πίναξ τοῦ ἕκτου βιβλίου* desunt in C. H. Ego supplevi ex reliquorum librorum similitudine.

2. Pro *φλυαρίαν* C. *φιλαργυρίαν* videtur habere, sed contra H.

3. *ἑλευιζόντων* H.

4. *δοῦλον* H.

4 a. Sic C. H. In Prochiri praefatione est *ὑποδεχομένων ἀλλοτρίους*.

5. Hic desinit C. In H. etiam sub-

DE DAMNO AC POENIS
LIBER SEXTUS.

TABULA SEXTI LIBRI.

TIT. I. DE DAMNO.

Legum de damno latarum potissima omnium est Aquilia: quae quidem de aliis quoque praecipit, praecipue autem de his quae in duplum restituuntur.

Qui animal ferum aut noxium, veluti canem, aprum, leonem, lupum aut simile quid solutum habet aut non ita vinctum, ut

iicitur: *ἐν τούτῳ περὶ τῶν πλαστὴν ποιούντων μονίταν καὶ περὶ τῶν ἰδιωτικὰς ποιούντων φυλακὰς.*

6. Sic C. In H. hic titulus deest, qui sequentem titulum pro tertio eoque ultimo habet. Vide notam sequentem.

7. Sic C. In H. est *τίτλος γ'*.

8. Postea subiicitur in H.: *ἐν τούτῳ καὶ περὶ ἱερέων καὶ κληρικῶν καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων,* quae quidem in C. plane desunt.

9. *βουπτικὸν* H.

10. *λύκον λέοντα* H.

11. Reitzius inseri vult *τι* vel *καί τι*.

12. Pro *ἢ* H. *εἰ* habet.

μὴ δύνασθαι βλάπτειν, ἔχων ἐν δημοσίᾳ παρόδῳ, εἰ ἄνθρωπος ἐκ τούτου τελευτήσῃ[13], διακόσια ιι. δίδωσιν· εἰ δὲ μὴ ἀπέθανεν, ἀλλ ἐβλάβη, εἰς τὸ φαινόμενον τῷ δικαστῇ καταδικάζεται· τῶν δὲ λοιπῶν πραγμάτων διπλῆν δίδωσι τὴν ζημίαν.

3 *Ἐὰν[c] τετράποδον ζημιώσῃ[14] τινά, δίδοται ἀγωγὴ ἐπὶ ἐκδόσει τοῦ ζώου ἢ τῇ ἀποτιμήσει τῆς ζημίας[15] καὶ ἁρμόζει, ἡνίκα τὸ ζῶν[16] ἀγριότητι κινηθὲν ἔβλαψεν, οἷον λακτιστὴς ἵππος ἐλάκτισεν, ἢ βοῦς εἰωθὼς κερατίζειν ἐκεράτισε[17]. Γενικῶς γὰρ τότε ἁρμόζει ἡ κατὰ τοῦ ζώου[18] βλάψαντος ἀγωγή, ὅτε[19] παρὰ τὴν φύσιν κινηθὲν τὸ θηρίον[20] ἔβλαψεν· εἰ γὰρ[d] ἀπὸ πόνου ὁ ἵππος λακτίσει, ἀργεῖ ἡ τοιαύτη ἀγωγή, καὶ ὁ τύψας ἢ τραυματίσας τὸν ἵππον ἐνάγεται τῇ τοῦ διπλοῦ ἀπαιτήσει, ἐπειδὴ μὴ τῷ ἰδίῳ σώματι ἐζημίωσεν.*

Ἐὰν[e] ἵππος ὀσφρανθῇ[21] μοῦλαν, ἡ δὲ λακτίσῃ καὶ κλάσῃ[22]
4 *τινά, ὁ δεσπότης ἐνάγεται.*

Ἐὰν[f] βλαβῇ σῶμα ἐλεύθερον, ἡ καταδίκη γίνεται εἰς τὴν δα-
5 *πάνην τῆς ἰατρείας καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐργασίας, οὐ μὲν τῆς ἀμορφίας· σῶμα γὰρ ἐλεύθερον οὐ διατιμᾶται. Ὁ δὲ σῶμα δοῦλον βλάψας ἀπαιτεῖται πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ εἰς εἴ τι ἠλαττώθη ἡ διατίμησις αὐτοῦ.*

ΝΕΑΡΑ[g] ΤΟΥ[23] ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΛΕΟΝΤΟΣ.

Εἴ τις δή τινα[24] εἰς ὀφθαλμὸν ἐπενέγκοι τινὶ ζημίαν, τοῦτον κελεύομεν, εἰ μὲν ἕνα, τῷ[25] ἑνὶ καὶ αὐτὸν ζημιοῦσθαι τὴν ἴσην ὑπέχοντα δίκην· εἰ δὲ δύο, θατέρου μὲν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ αὐτὸν ἀποστερεῖσθαι, ὡς ἂν εἴη σημεῖον[26] φέρων τοῦ οἰκείου πονηρεύματος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ χειρὸς ὀφείλει τῆς ἀνοσίου τὴν[27] ἐκτομήν, ἀντὶ τῆς ζημίας τῆς χειρὸς τῶν ὑπαρχόντων ζημιούσθω τὴν διμοιρίαν[28] καὶ ταῦτα εἰς παραμυθίαν τοῦ βίου ὁ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκκοπεὶς

c. H. βί. ξ. τί. β. κεφ. α. Est Synopsis LX. 2. 1. p. 208. — d. Huc refertur scholium, quod in regio Soar. habetur, alias non item:

Εἰ δὲ διὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου ἢ τὴν ἀπειρίαν τοῦ μουλιῶνος ἤτοι ἐλαύνοντος τὸ φορτηγὸν ὑποζύγιον ἢ διὰ τὸ πολὺ βάρος ἡ ζημία γένηται, κατέχεται εἰς τὴν ζημίαν ὁ αἴτιος, ὡς εἰς ἀνεπιτήδειον τόπον διαβιβάσας (διαβαβάσας Reitzius) τὸ ζῶον καὶ ἀπείρως ἐλαύνων αὐτό· ἢ πολὺ βάρος ἐπιθεὶς καὶ παρασκευάσας πεσεῖν, καὶ ποιῆσαι ζημίαν εἰς τοὺς παρακειμένους, οἷον ὑελόψους ἢ ἄλλους ἐμπόρους. Καὶ εἰ μὲν οὖν ὁμολογήσῃ ἀπραγμόνως, δίδωσι τὸ διπλοῦν κατὰ τὸν Ἀκουΐλιον νόμον.

Sed si propter situm loci aut imperitiam mulionis, id est qui iumentum oneratum agit, aut propter grave onus damnum sit datum, de damno tenetur, qui in culpa fuit, quippe qui animal in locum iniquum duxit et imperite egit aut nimium onus imposuit eoque effecit, ut caderet damnumque inferret proximis, vitriarios forte aut alios mercatores. Et si quidem citra negotium ac litem confessus fuerit, praestat duplum secundum legem Aquiliam.

e. H. βί. ξ. τί. δ'. κεφ. δ'. Est Synopsis LX. 2. 4. p. 209. — f. H.

nocere non possit, in publico transitu habet, si ab illo homo intereat, ducentos aureos solvit. Si non interiit, sed laesus est, in quantum iudici aequum videtur, condemnatur. Reliquarum rerum duplum praestat.

Si cui quadrupes nocuerit, datur actio ad tradendum animal aut ad damnum resarciendum, competitque, si animal ferocitate commotum nocuit: velut equus calcitrosus calce percussit, aut bos petulcus cornu petiit. Tunc enim generaliter actio de animali noxio competit, quum praeter naturam fera commota nocuit. Nam si ex dolore equus calcitret, cessat haec actio: at qui equum percussit vel vulneravit, actione dupli convenitur, quia non ipse suo corpore damnum dedit.

Si equus mulam olfecerit, haec autem calcitret et aliquem luxaverit, dominus convenitur.

* Si corpori libero nocitum sit, condemnatio fit in sumtus sanationis et amissionem operarum, non deformitatis: nam corpus liberum non aestimatur. Qui vero servum laesit, praeter dicta etiam poscitur, si quid aestimatio illius minuta est.

NOVELLA CAESARIS LEONIS.

Si quis cui in oculum damnum aliquod intulerit, hunc iubemus, si quidem unus oculus fuerit laesus, uno etiam orbari, ut similem subeat talionem, si duo, altero quidem oculorum et ipsum privari, ut suae pravitatis signum gestet.

Quoniam vero et impiae manus abscissionem meretur, pro manus amissione in bessem patrimonii mulctetur, atque hunc in solatium vitae is cui ab eo oculi effossi sunt, accipiat. At si ex

βϊ. ξ. τϊ. δ'. κεφ. γ'. καὶ νε'. Est Synopsis LX. 2. 1. p. 209. — g. H. νεαρὰ μα'. τοῦ κυροῦ Λέοντος. Numerum μα'. habent etiam M. A. Cui. Soar., ϟβ'. Contius. Est Novella Leonis 92.

13. τελευτήσει H.

14. ζημιώσει H.

15. In regio Soar. additur: ὁπότερον δηλονότι ὁ δεσπότης τοῦ ζώου βούλεται, quod quidem scholium in reliquis libris et H. deest.

16. τῷ ζώων H.

17. ἐκράτησεν H.

18. In H. Synopsi p. 208. deest, quod apud Reitzium Vulgo interponitur τοῦ.

19. ὁτότε H.

20. θηρίδιον H., θυρίον Reitzius, sed contra Synopsin p. 208.

21. εὐσφρανθῇ H.

22. Pro καὶ κλάσῃ H. habet ἢ βλάψει.

23. In C. haec inscriptio νεαρὰ — Λέοντες deest.

24. Pro δή τίνα est in H. δύνα.

25. Pro τῷ H. τὸν habet.

26. σημείων H.

27. Pro τὴν H. habet τῆς.

28. Cuiacius addit τίς γὰρ ὄνησις τῷ ἐπὶ σκότει ζῶντι, εἰ καὶ ἄλλον τὸ ἴσον ἔχοι σκότος; quae quidem ex ipsa Novella Leonis 92. sumpta sunt.

τοὺς ὀφθαλμοὺς λαμβανέτω· ἀλλ' εἰ μὲν τῶν εὐπόρων εἴη, οὕτως ἡ ζημία προβαινέτω· εἰ δὲ τῶν ἀπόρων, γινέσθω καὶ οὗτος[29] τῆς παραπλησίου συμφορᾶς[30] καὶ κοινωνὸς καὶ μεριστὴς καὶ τὸν βίον ἐχέτω ἐν σκότει τῇ ἀμφοτέρων[31] τῶν ὀφθαλμῶν ἐκκοπῇ. Καὶ εἴ τινες δὴ τῷ κακουργήσαντι πρὸς τὴν πρᾶξιν συνήραντο, εἰ μὲν αὐτόχειρες γεγόνασι τοῦ κακοῦ συνεξορύξαντες τοὺς ὀφθαλμούς, παραπλησίως καὶ αὐτοὶ κολαζέσθωσαν· εἰ δὲ ἀπέσχοντο[32] μὲν τοῦ τὰς χεῖρας τοῖς ὀφθαλμοῖς συνεπιβαλεῖν, ἄλλην δέ τινα συνεργίαν παρέσχον τῷ πονηρεύματι, τοῖς μὲν ὁρίζεσθαι τὴν ποινὴν μέχρι τῶν εἰς τὸ σῶμα πληγῶν καὶ τῆς ἐν χρῷ κουρείας καὶ τῷ τρίτῳ μέρει τῆς τῶν ὑπαρχόντων ζημίας· τοὺς δὲ αὐτουργοὺς τῆς τυφλώσεως τοῖς προειρημένοις ὑπάγεσθαι[33].

7 Ὁ[h] τὸν ἴδιον οἶκον ἐμπρησμοῦ γενομένου σπουδάζων σῶσαι καὶ διὰ τοῦτο τὸν οἶκον καταστρέφων τοῦ γείτονος, ἵνα μὴ ἐξ ἐκείνου τὸ πῦρ εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ καταβιβασθῇ, οὐ κρίνεται ὡς ἄδικον ζημίαν ποιῶν οὐδὲ τῷ Ἀκουϊλίῳ νόμῳ ὑπόκειται.

ΤΙΤΛ. Β'. ΠΕΡΙ ΜΟΙΧΩΝ.

1 Μοιχεία[a] λέγεται μὲν καταχρηστικῶς καὶ ἡ τῆς παρθένου ἢ τῆς χήρας φθορά, κυρίως[1] δὲ ἡ τῆς ὑπάνδρου.

2 Μοιχεία[2] καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς λέγεται· ὅταν γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἔχων γυναῖκα πρὸς ἄλλην πταίσῃ, μοιχεία[3] τοῦτο καλεῖται. Τὴν οὖν τοιαύτην μοιχείαν τὴν ἐκ τοῦ[4] ἀνδρὸς οὔτε οἰκεία[5] γυνὴ οὔτε ἀλλοτρία δύναται ὡς ἔγκλημα ἐπὶ[6] δικαστηρίων[7] κινεῖν· οὐδὲ ἐὰν εἰς αὐτὴν ἁμαρτάνειν λέγηται[8] ὁ ἀνήρ.

3 Ἡ[b] περὶ μοιχείας ἀγωγὴ ἐντὸς πέντε ἐνιαυτῶν κινεῖται.

4 Τὸ[bb] τῆς μοιχείας ἔγκλημα οὐ πᾶσι κινεῖν τοῦτο παρακεχώρηται, ἵνα μὴ παρὰ τῶν βουλομένων ὁ γάμος ὑβρίζηται[9] ἀλλὰ μόνοις[10] τοῖς ἐγγὺς οὖσι καὶ οἰκειοτάτοις προσώποις, πάππῳ[11] ἤγουν[12] πατρί, ἀδελφῷ[12a], θείῳ πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρός, πάντων δὲ μάλιστα τῷ ἀνδρί.

h. H. ἀνα. βι. ξ. τι. δ'. κεφ. μς'. περὶ ἐμπρησμοῦ. — a. H. ἀνα. βι. ξ. τι. λζ'. κεφ. π'. Sumptum videtur ex Synopsi LX. 37. 8. p. 522. — b. H. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ. Est scholium Synopseos LX. 37. 30. p. 523. — bb. Hoc loco ad marginem C. scholium adscriptum est, quod chimicis remediis deletum est fere totum. Incipit a verbis: ὅτε τοῖς ἐγγὺς οὖσι. Desinit in verba οὐδεὶς ἄλλος ... ετερα ... ὗτον κατηγορεῖν γυναικὸς ὡς τὸ ἑξῆς δηλοῖ ἐπαρ... κεφάλαιον.

29. Pro οὗτος H. habet οὕτως.
30. Pro συμφορᾶς H. habet δωρεᾶς.
31. ἀμφοτέρω H.
32. ἐπέσχοντο H.

locupletibus sit, mulcta sic procedat; si vero ex inopibus, et hic aequalis iacturae et socius et particeps sit vitamque in tenebris agat, excisis ambobus oculis.

Et si qui malefico in facinore auxiliati fuerunt suaque manu damnum intulerunt simulque oculos eruerunt, et illi similiter plectantur: sed si manus quidem abstinuerint oculis iniicere, aliam autem opem maleficio praebuerint, his infligatur poena corporalium verberum et tonsurae ad cutem usque iacturaeque bonorum trientis: auctores vero excaecationis dictis poenis subiiciantur.

Qui aedes proprias exorto incendio servare studet atque ideo vicini domum destruit, ne inde ignis ad suam perveniat domum, non iudicatur iniuria damnum fecisse neque lege Aquilia tenetur.

TIT. II. DE ADULTERIS.

Adulterium vocatur abusive quidem et virginis et viduae corruptio, proprie autem maritatae.

Adulterium etiam de viro dicitur. Quando enim vir uxorem habens in alia peccet, adulterium vocatur. Hoc igitur adulterium, quod ad virum, neque uxor ipsius neque aliena ut delictum in iudicio accusare potest, nec si in ipsa vir peccasse dicatur.

De adulterio actio intra quinquennium instituitur.

Crimen adulterii non omnibus permissum est deferre, ne matrimonium a quolibet volente iniuria adficiatur, sed solis propinquis et necessariis personis, avo scilicet, patri, fratri, patruo, avunculo, maxime autem omnium marito.

33. Sic H. *ὑπάρχεσθαι* C.

1. *κύριος* H.

2. *τῆς δὲ παρθένου ἢ χήρας φθορὰ* regius Soar., quod cum reliquis non consentit.

3. *ἡ μοιχεία* H.

4. Pro *τοῦ* H. *τὴν* habet.

5. In H. inseritur *ἡ*.

6. Pro *ἐπὶ* H. habet *ἐπεὶ*, quod quidem a prima manu supra lineam ascriptum est.

7. *δικαστηρίῳ* H.

8. *λέγεται* H.

9. *ὑβρίζεται* H.

10. *μόνος* H.

11. *πάππῳ* deest in H. regio Soar.

12. Pro *ἤγουν* H. habet *ἢ ὡς*.

12a. Post *ἀδελφῷ* regius Soar. H. intrudunt *πάππῳ*.

5 *Συνεστῶτος[c] τοῦ γάμου οὐδεὶς ἄλλος παρὰ τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς κατηγορεῖν αὐτῆς[13] δύναται, εἰ μὴ πρότερον κατηγορήσῃ[14] τοῦ ἀνδρὸς[15] ὡς προαγωγοῦ.*

6 *Τὸν[d] νόμον τὸν περὶ μοιχείας οὐ δύναται κινεῖν γυνὴ οὐδὲ ἐὰν αὐτὴ λέγηται ἡμαρτῆσθαι· τουτέστιν οὐδὲ ἐὰν[16] αὐτὴ ἡ βουλομένη κινεῖν τὴν ὑπόθεσιν λέγῃ[17] ἐν ἑαυτῇ γενομένην τὴν ἁμαρτίαν καὶ αὐτὴν[18] εἶναι, μεθ' ἧς τὸ τῆς ἁμαρτίας πταῖσμα τετέλεσται.*

7 *Ὁ[19] ἐλάττων τῶν κε'. ἐτῶν ὢν οὐ δύναται ἔγκλημα κινεῖν μοιχικὸν[20] περὶ ἀλλοτρίου γάμου, εἰ μὴ ἄρα ὁ τὸν γάμον[21] ἔχων δικαίῳ[22] ἐκείνου προβάληται[23] αὐτὸν ἐγκαλεῖν· τότε γὰρ καὶ ὁ τῶν κε'. χρόνων ἐλάττων τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας δύναται[24] καὶ ὑπὲρ ἀλλοτρίου γάμου κινεῖν· ὑπὲρ δὲ τοῦ ἰδίου γάμου τοῦ ἐννόμως[25] δηλονότι γεγονότος, ὁπόσων ἂν εἴη χρόνων[26], τὸ περὶ μοιχείας ἔγκλημα κινεῖν οὐ κωλύεται.*

8 *Τὸ[e] συνεζευγμένον[27] τῇ μοιχείᾳ ἀθέμιτον οὐ σβέννυται[28] τῇ πενταετίᾳ.*

9 *Πενταετίᾳ[f] σβέννυται[29] τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας· ἀλλὰ[g] τοῦτο λέγομεν περὶ τῶν εἰς ἑκοῦσαν[30] ἡμαρτηκότων.*

10 *Ἐφεῖται[h] τῷ πατρὶ οὐ μὴν τῷ ἀνδρί, πάντα μοιχὸν φονεύειν[31], πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἐνυβρίζειν· φονεύειν δὲ ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ μένει[32], κἂν μὴ συνοικῇ αὐτῷ ἡ θυγάτηρ, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ· ἐὰν ἐν αὐτῷ[33] τῷ ἔργῳ τῆς μοιχείας αὐτὸν καταλάβῃ[34], ἀλλαχοῦ δὲ φονεύειν οὐ δύναται· ἅμα δὲ τοὺς δύο φονεύειν ὀφείλει[35]*

c. H. *ἀνα. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LX. 37. 24. p. 523. — *d*. Verba priora huius §. usque ad voces *λέγηται ἡμαρτῆσθαι* sunt in Basilicis LX. 37. 47. ed. Heimbach p. 742. Idem exstat etiam I. 13. §. 4. — *e*. H. *βι. ξ'. τι. λζ'. κεφ. κα'.* Est Synopsis LX. 37. 39. p. 527. — *f*. H. *τὸ αὐτό.* Est Prochiron 39. 26. p. 239. In C. etiam aliud scholium ascriptum est, quod chimicis remediis deletum est fere totum. Incipit:

Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστι, μοιχείας ἅπαξ γενομένης. Desinit: *εἰς ἑκοῦσάν τις ἥμαρτε τὴν μοιχείαν ποιήσας. Εἰ δὲ εἰς ἄκουσαν, βίᾳ δηλονότι τὴν μοιχείαν ταύτην ἐργασάμενος, κατηγορεῖται ὡς καὶ φανερὰν ἤδη βίαν ἡμαρτηκὼς πρὸς τῷ μοιχείαν ποιῆσαι, ὡσαύτως καὶ εἴτις εἰς συγγενῆ αὐτοῦ μοιχείαν εἰργάσατο (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ συνεζευγμένον τῇ μοιχείᾳ, ὅπερ τὸ πρὸ αὐτοῦ φησι κεφάλαιον) εἰ καὶ εἰς ἑκοῦσαν ἁμάρτοι δηλονότι, οὐδὲ ἡ περὶ τούτου ἀγωγὴ τῇ πενταετίᾳ σβέννυται διὰ τὸ διπλοῦν ἐντεῦθεν ἁμάρτημα γίνεσθαι (μοιχεία γὰρ καὶ αἱμομιξία), ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπροσδιορίστως κινεῖται.*

Si quis in volentem adulterium commisit. Quodsi in invitam, cum videlicet vi adulterium huiusmodi commiserit, accusatur quasi et manifestam vim commiserit praeter adulterii causam. Similiter et si quis in cognata sua adulterium patravit (hoc enim iunctum illud adulterio, de quo praecedens caput loquitur) etsi in volentem peccavit, neque huius rei accusatio quinquennio extinguitur, quia hoc ipso duplex crimen commissum est (adulterium videlicet et incestum), sed et haec sine ulla temporis praescriptione movetur.

g. Ad hunc locum refertur scholium, quod in C. et M. A. habetur et haustum est ex scholio Basilicorum LX. 37. 30. ed. Heimbach V. p. 736.:

Ἤγουν τῶν εἰς ἑκοῦσαν ἡμαρτηκό-

Sive his, qui in volentem mulierem

Constante matrimonio nemo alius praeter maritum uxorem accusare potest, nisi prius virum ut lenonem accusaverit.

Lege Iulia de adulteriis mulier agere non potest, nec si ipsa in se peccatum esse dicat, id est, nec si ipsa, quae actionem movere vult, dicat, peccatum in se admissum fuisse et ipsam eam esse, cum qua delictum sit perpetratum.

Viginti quinque annis minor adulterii crimen de alieno matrimonio deferre non potest, nisi qui nuptam habet, suo illum iure ad accusandum praeponat: tunc enim et annis XXV minor crimen adulterii pro alieno matrimonio instituere potest. De proprio autem coniugio, dummodo legitime contracto, cuiuscumque sit aetatis, adulterii accusationem inferre non prohibetur.

Incesti crimen adulterio iunctum quinquennio haud exstinguitur.

Quinquennio adulterii accusatio exstinguitur. Sed hoc dicimus de his, qui in volente muliere peccaverunt.

Patri, non item marito, licet omnem adulterum occidere multoque maiore contumelia adficere: occidere autem in domo, in qua habitat, etiamsi filia cum ipso non cohabitet, et in domo generi, si in ipso adulterii opere eum deprehendat; alibi autem occidere non potest: et ambos simul occidere debet, non hunc iam

των. Ἐὰν γάρ τις βιασάμενος γυναῖκα ἁμάρτῃ, ἀπροσδιορίστως δύναται κατηγορεῖσθαι, ὡς φανερὰν βίαν ἡμαρτηκώς.

peccaverunt. Nam si quis vi illata mulierem constupraverit, in infinitum accusari potest, quasi publicam vim commiserit.

.h. H. βι. ξ. τι. λζ'. κεφ. κγ'. Est Synopsis LX. 37. 23. p. 522.

13. αὐτοῖς H.
14. κατηγορήσει H.
15. Post ἀνδρὸς H. Cui. Soar. subiicit αὐτῆς, quod deest et in Synopsi p. 523.
16. Pro ἐὰν H. ἐν habet.
17. λέγει H.
18. Pro αὐτὴν H. αὐτῇ habet.
19. Vox ὁ deest in H.
20. μοιχικὰ H.
21. τῶν γάμων H.
22. δικαίως H.
23. προβαλεῖται H.
24. δύνεται H.
25. ἐννόμος H.
26. χρόνον H.
27. συνεξευγμένον Reitzius ex errore.
28. σβέννηται H.
29. τῇ πενταετίᾳ. Haec verba πενταετίᾳ σβέννυται desunt in H., sed ad marginem a secunda manu supplentur.
30. Sic Reitzius, Prochiron p. 239. Habuit et scholium, quod in nota g refertur. Pro εἰς ἑκοῦσαν Vulgo ἀκουσίως habetur.
31. φολεύειν H., sed secunda manus correxit.
32. μένειν H.
33. Pro ἐν αὐτῷ H. habet ἑαυτῷ, in Synopsi p. 522. est αὐτῷ, ubi Leunclavius ad marginem habet ἐν αὐτῷ.
34. Pro καταλάβῃ H. habet καταβάλλει. Synopsis p. 522. καταλάβῃ habet.
35. Pro ὀφείλει in H. antea scriptum est οὐ δύναται.

οὐ μὴν δὲ[36] *τὸν μὲν νῦν, τὸν δὲ μεθ᾽ ἡμέρας. Τῷ δὲ ἀνδρὶ ἔξεστιν ἐν μόνῳ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ φονεύειν τὸν μοιχόν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα, ἀλλὰ τὸν προαγωγόν καὶ τὸν ἐπιδειξάμενον πρώην παιγνικὴν τέχνην καὶ τὸν ἐν σκηνῇ προελθόντα ἐπὶ τῷ ᾆσαι ἢ ὀρχήσασθαι καὶ τὸν ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ καταδικασθέντα καὶ μὴ ἀποκαταστάντα καὶ τὸν ἀπελεύθερον αὐτοῦ ἢ τῆς γυναικὸς ἢ τῶν γονέων ἢ παίδων αὐτοῦ*[37] *καὶ*[38] *δοῦλον. Κελεύει δὲ ὁ νόμος τὸν φονεύοντά τινα τῶν εἰρημένων λύειν*[39] *τὸν γάμον τὸν πρὸς τὴν γαμετήν· κἂν ὁποῖος δὲ εἴη ὁ πατήρ, ἄδειαν*[40] *ἔχει τοῦ φονεύειν, κἂν ἄρχων ἐστὶν ὁ μοιχός, ἐπὶ μέντοι τῶν γάμων*[41] *ἐκείνων ἐφ᾽ ὧν δικαίῳ ἀνδρὸς δύναται κινεῖν*[42] *οἷον ἐὰν ὑπεξουσίαν τὴν ἑαυτοῦ κέκτηται θυγατέρα.*

11 *Ἐὰν*[i] *ὁ ἀνὴρ συσχῇ μοιχὸν ὃν οὐκ ἐφεῖται*[43] *φονεύειν ἢ οὐ*[44] *θέλει*[45], *δύναται παρακρατεῖν αὐτὸν*[46] *ἐπὶ εἴκοσιν ὥρας συναπτὰς καὶ μάρτυρας εἰσάγειν τοὺς ὀφείλοντας ἐν τῇ κατηγορίᾳ μαρτυρῆσαι, ὡς ἐν τῇ μοιχείᾳ συνεσχέθη· εἰ δὲ ἀπολύσει*[47] *αὐτόν, οὐκέτι δύναται αὐτὸν κρατεῖν· εἰ δὲ ἀποφύγοι, δύναται ἐπανάγεσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὰς εἴκοσιν ὥρας*[48].

12 *Ταῦτα*[49] *μὲν περὶ μοιχῶν οἱ ἀκριβέστεροι νομοθέται· ἕτεροι δὲ ἐνδιδόασι τῷ ἀνδρὶ πανταχοῦ καὶ πάντα, ὃν ἂν καταλάβοι μοιχόν, ἀκωλύτως φονεύειν.*

13 *Ὁ*[k] *τὸν μοιχὸν μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς ἐν συμπλοκῇ καταλαβὼν εἰ συμβῇ αὐτὸν ἀνελεῖν, οὐκ εὐθύνεται ὡς ἀνδροφόνος· εἰ δέ τις, ὡς εἰκός, ὑποπτεύσῃ*[50] *τινὰ βούλεσθαι τῇ τῆς ἰδίας γαμετῆς συμπαῖξαι*[51] *σωφροσύνῃ καὶ παραγγελίας αὐτῷ ἐγγράφους τρεῖς ἐκπέμψῃ*[52], *ἐχούσας μαρτυρίας ἀνδρῶν*[53] *ἀξιοπίστων*[54] *καὶ μετὰ ταύτας τὰς*[55] *τρεῖς ἐγγράφους μαρτυρίας εὕρῃ*[56] *αὐτὸν συντυγχάνοντα τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ γαμετῇ, εἰ μὲν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἢ τὸν ταύτης τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ μοιχοῦ ἢ ἐν προπίναις*[57] *ἢ ἐν προαστείοις εἶναι ἄδειαν*[58] *τῷ ἀνδρὶ ταῖς οἰκείαις χερσὶ τὸν τοιοῦτον*[59] *ἀνελεῖν, οὐδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ. Εἰ δ᾽ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τὸν τοιοῦτον εὕροι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς διαλεγόμενον ἢ ἐν ἐκκλησίᾳ, οὐκ ἐλαττόνων τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων συγκαλουμένων,*

i. H. *κεφ. κδ′. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LX. 37. 24. p. 523. — k. H *ἀνα. κεφ. κϛ′. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 42. p. 243.

36. *δὲ* deest in H.
37. Pro *αὐτοῦ* in H. et alias *αὐτῶν* est.
38. *καὶ* deest in H., sed a secunda manu supra lineam ascriptum est.
39. Pro *λύειν* H. *λύει* habet.
40. Pro *ἄδειαν* H. *εἴδειαν* habet.
41. Verba *τῶν γάμων* unus ex Anonymis Reitzii delere voluit, Reitzio quidem repugnante.
42. Post verba *δύναται κινεῖν* Cui. Contius addunt *ἴσως πατρὸς ἢ ἀνδρός.*
43. *ἐφεῖκαι* H., sed secunda manus scripsit *ἐφεῖται.* In C. §. 12. ante §. 11. collocatur, quod quidem neque H. confirmat.
44. Pro *οὐ* H. habet *οὐκ εἰ*, sed contra Synopsis p. 523.
45. *θέλῃ* H.

nunc, illum post aliquot dies. Viro autem in sola sua domo adulterum occidere licet, at non quemlibet, sed lenonem et qui ante artem ludicram docuerit et in scenam prodierit ad canendum ac saltandum, et qui publico iudicio condemnatus neque in integrum restitutus fuerit, et libertum suum vel uxoris aut parentum aut liberorum suorum et servum.

Iubet autem lex eum, qui quem praedictorum occidit, matrimonium cum uxore dissolvere. Verum qualiscumque fuerit pater, licet ei occidere, etiamsi magistratus sit adulter, in istis tamen nuptiis, in quibus iure mariti agere potest, ut si filiam in potestate habeat.

Si vir adulterum comprehenderit, quem non liceat aut nolit occidere, potest eum per viginti horas continuas detinere et testes adducere, qui in accusatione testari debent, illum in adulterio deprensum fuisse. Sed si illum dimiserit, non amplius retinere potest: sin autem effugerit, reducere ac per viginti horas custodire potest.

Haec quidem de adulteris iurisconsultorum accuratiores. Alii autem permittunt viro ubique et quemcumque deprehenderit adulterum, citra prohibitionem occidere.

* Qui adulterum cum sua uxore in complexu deprehendens interemerit, non punitur ut homicida. Sed si quis, ut fieri solet, suspicatus fuerit alium uxoris suae castitati illudere eique tres attestationes scriptas miserit, testimonia continentes virorum fide dignorum ac post ternas hasce scriptas attestationes eum invenerit cum sua conversantem uxore, si quidem in sua domo aut in uxoris aut adulteri aut in popinis aut suburbiis, viro licitum sit suis eiusmodi hominem manibus interimere neque ullum inde periculum metuat.

Verum si in alio loco illum inveniat cum sua uxore colloquentem vel in ecclesia, non minus tribus viris fide dignis convocatis, per quos probare possit, se eum cum sua uxore invenisse,

46. *αὐτῶν* H. Synopsis p. 523.
47. *ἀπολήσει* H., sed contra Synopsis p. 523.
48. Post vocem *ὥρας* Cui. regius Soar. addunt: *τὰ αὐτὰ καὶ ὁ πατὴρ δύναται ποιεῖν.* Quae quidem ex Synopsi p. 523. hausta sunt.
49. Hanc §. 12. quidam pro scholio habent, velut Cuiacius, Contius.
50. *ὑποπτεύσει* H.
51. Sic Prochiron p. 243. *συμπλέξαι* H. alias.
52. *ἐκπέμψει* H.
53. Falk. subiicit *τριῶν,* quod et in Prochiro p. 243. desideratur.
54. *ἀξιοπίστως* H.
55. *τὰς* deest in H.
56. Pro *εὕρῃ* H. *εὕρει* habet.
57. Sic H. Prochiron p. 243., *ποπίναις* Reitzius Salmasio auctore scripsit.
58. Sic Prochiron p. 244. *ἄδειαν εἶναι* H.
59. Sic H. Pro *τὸν τοιοῦτον* H. habet *τοῦτον,* sed contra Prochiron p. 244.

δι' ὧν ἀποδεῖξαι δύναται, ὅτιπερ αὐτὸν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς εὗρε[60], τῷ ἄρχοντι παραδιδόναι τῷ τὰ ἐγκλήματα ἐξετάζοντι· ἐκεῖνον δὲ ταῖς ἀληθείαις γινώσκοντα, μετὰ τὰς τρεῖς ἐγγράφους διαμαρτυρίας τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ τοῦτον συνελθόντα[61], τὸν μὲν τοιοῦτον ὡς ἐκ μόνου τούτου τῷ[62] τῆς μοιχείας ἐγκλήματι ὑποπεσόντα μηδεμιᾶς ἄλλης[63] ζητουμένης ἀποδείξεως τιμωρεῖσθαι· ἄδειαν δὲ εἶναι τῷ ἀνδρί, ὡσὰν βούληται τῆς ἰδίας γαμετῆς κατηγορεῖν καὶ κατὰ νόμους τῷ ἐγκλήματι ἐπεξιέναι[64].

14 *Καὶ ἡ ιϑ'. νεαρὰ τοῦ κυροῦ[65] Λέοντος περὶ τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλόντος μοιχοῦ ἢ μοιχαλίδος, ὥστε καὶ ἀμφοτέρους ῥινοκοπεῖσθαί φησι καὶ τὸν ἄνδρα ἀντὶ τῆς τοσαύτης ἀδικίας παραμυθίαν ἔχειν ἐκ τοῦ τὴν προῖκα λαμβάνειν τῆς ὀφθείσης ἀδίκου περὶ τὰ γαμικὰ δίκαια γυναικός, αὐτὴν δὲ ἐν μοναστηρίῳ περιορίζεσθαι ὑπὲρ ἧς παρανομίας τετολμήκεν[66].*

15 *Ὁ[m] δὲ Μάγιστρος ἔλεγε, γυναικὸς μοιχαλίδος μὴ κερδαίνειν τὴν προῖκα τὸν ἄνδρα, ἀλλ' εἰ μὲν παῖδας αὐτὴ ἔχει, τὸ δίμοιρον λαμβάνειν τούτους τῆς προικός· τὸ δὲ τρίτον τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται. Εἰ δὲ μὴ παῖδας ἔχει, τὸ μὲν δίμοιρον λαμβάνειν τὸ μοναστήριον, τὸ δὲ τρίτον τοὺς ἀνιόντας εἴγε μὴ συνέπραξαν τῷ ἀσεβήματι[68]. Ταῦτα δὲ πάντα γίνεσθαι, μετὰ τὸ ἐμβληθῆναι τὴν γυναῖκα εἰς[69] μοναστήριον καὶ παρελθεῖν διετίαν καὶ μὴ βουληθῆναι τὸν ἄνδρα ἀναλαβεῖν αὐτήν.*

16 *Ὅτι[70] τὴν μοιχευθεῖσαν εἰ εἴσω διετίας ἀναλαβεῖν ὁ ἀνὴρ βουληθείη, ἔξεστιν αὐτῷ τοῦτο ποιῆσαι, μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ, μήτε διὰ τῶν ἐν τῷ μέσῳ γενομένων ἐλαττουμένου τοῦ γάμου.*

17 *Ἐπὶ[n] τῆς[71] μοιχευθείσης διετία δίδοται, ὥστε μήπω κειρομένην ἐνδιατρίβειν τῷ μοναστηρίῳ, τὸν δὲ ἄνδρα εἰσέρχεσθαι εἰς[72] αὐτὴν καὶ κολακεύειν τοῖς λόγοις, καὶ παρατίθεσθαι αὐτῇ τράπεζαν καὶ πάντα τρόπον ποιεῖν, ὥστε τὸν πάλαι πόθον ἀνάψαι, χωρὶς μέντοι βίας καὶ χειρῶν ἐπιβολῆς μήτινος ἔχοντος ἐξουσίαν τῶν τῆς γυναικὸς κωλύειν τὸν ἄνδρα εἰσερχέσθαι πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ[73]. Τῇ δὲ ἀποτασσομένῃ γυναικὶ τῷ γάμῳ[74] τοῦ ἀνδρὸς ἓξ μῆνες δίδονται παρὰ τῶν δικαστῶν· καὶ εἰ μὲν τούτων ἐντὸς ἀσπάσηται τὸν γάμον καὶ συνέλθῃ[75] τῷ ἀνδρί, ἐφεῖται αὐτῇ πράττειν τὰ*

l. Ad marginem H. *νεαρά.* Est Novella Leonis 32. — *m.* H. *βι. ῥωμ. τι. κε'. κεφ. ιϑ'. καὶ βι. τῶν βασιλικῶν β'. τι. ζ'.* Salm. *βι. ῥωμ. τι. κε. κεφ. ιϑ'.* In C. notatur *Ῥωμ.* 25. 19. Est *Πεῖρα* 25. 23. — *n.* H. *ῥωμ.* Salm. *βιβλ. ῥωμαικόν.* Est *Πεῖρα* 25. 4. inde a verbis *τῇ δὲ ἀποτασσομένῃ.*

60. Post *εὗρε* Salmasius addit *λόγοις ὁμιλοῦντα*, quae quidem desunt in H. et Prochiro p. 244.

61. Pro *συνελθόντα*, quod est et in H., Salmasius Prochiron p. 244. habent *συνευρεθέντα.*

62. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet.

63. Sic H. Cui. Soar. Prochiron p. 244. Deest vox *ἄλλης* alias.

magistratui deferat, qui crimen exploret. Hic autem re ipsa comperiens, post tres scriptas attestationes illum cum hac muliere inventum fuisse, hunc quidem, ut eo solo adulterii crimini subiacentem, nulla alia inquisita probatione, puniat, viro autem sit licentia, prout vult, accusandi uxorem et secundum leges crimen exsequi.

Et decima nona caesaris Leonis Novella de adultero vel adultera in ipso facinore deprehensis statuit, ut utrique nasus abscindatur; et maritus hoc habeat solatii pro huiusmodi iniuria, ut dotem mulieris, quae circa connubialia iura impia fuit inventa, capiat, ipsa autem monasterio includatur pro scelere, quod ausa fuit.

At Magister dicebat. uxoris adulterae dotem non lucrari maritum, sed si ipsa habeat liberos, eos bessem capere dotis et monasterium in quod detruditur, trientem.

Si vero liberos non habeat, monasterium quidem bessem, adscendentes autem trientem habere, nisi sceleri opem tulerint.

Haec autem omnia fieri, postquam in monasterium coniecta sit mulier, bienniumque praeterierit, neque vir eam recipere voluerit.

Adulteratam si vir intra biennium recipere voluerit, hoc ei facere licet, nec ullum inde periculum metuat, neque per ea, quae medio tempore acciderunt, matrimonium imminuitur.

Adulteratae biennium datur, ut necdum tonsa in monasterio degat, vir autem ad eam intret, verbisque blandiatur, eique mensam apponat, atque omni modo efficiat, ut veterem amorem suscitet, sine vi tamen et manuum iniectione, neque habeant propinqui mulieris licentiam prohibendi, ne vir ad suam uxorem accedat.

Sed mulieri matrimonio viri renuntianti ab iudicibus sex menses dantur, intra quos si matrimonium amplexa et cum viro congressa fuerit, licet ei res ut antea gerere et cum viro degere.

64. Sic H. etiam quidam libri Prochiri p. 244., ὑπεξιέναι Salmasius scribi vult.

65. καίσαρος Reitzius.

66. ἐτετόλμηκεν H.

67. Sic H. Reitzius, ἔχει παῖδας habet Πεῖρα 25. 23.

68. Sic H. ἀτοπήματι habet Πεῖρα.

69. εἰς τὸ H.

70. Haec §. 16. deest in H.

71. Haec §. 17. in C. non in contextu orationis, sed ad marginem a secunda manu apponitur. Mercerus pro scholiis habuit.

72. Sic H. Palatinus Salmasii, πρὸς Vulgo.

73. Pro verbis πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ H. habet αὐτήν.

74. Pro τῷ γάμῳ Falk. e Soar. habent τὸν γάμον.

75. συνέλθοι H.

ἀπαρχῆς καὶ συμβιοῦν τῷ ἀνδρί· εἰ δὲ ἀτελῆ τὴν ἔνστασιν καὶ ἀκλινῆ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐνδείξηται[76], τότε μετὰ τὸν ἑξαμηνιαῖον καιρὸν λαμβάνουσαν[77] τὴν προῖκα τὸν μονήρη μετέρχεσθαι[78] βίον.

18 *Εἴσω[v] ἑξήκοντα[79] ἡμερῶν μετὰ τὸ ῥεπούδιον, τουτέστι μετὰ τὴν διάζευξιν τοῦ γάμου, κατηγορῶν μοιχείας ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς οὐκ ἀπαιτεῖται συκοφαντίας τιμωρίαν· μετὰ δὲ τὰς ἑξήκοντα κατηγορῶν ὑπόκειται τῇ τιμωρίᾳ.*

19 *Οἱ[w] μοιχοὶ τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν, οἱ δὲ μέσοι καὶ ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβήματι γεγονότες τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι διηνεκῶς ἐξοριζέσθωσαν.*

20 *Εἴ τις[x] μοιχείαν ἁμάρτοι πρὸς ἐκείνην, πρὸς ἣν ἤδη πολλοὶ ἐπόρνευσαν, οὐκ ἐγκαλεῖται μοιχείας[80].*

21 *Τὴν[xx] ἐν ἐργαστηρίῳ προενεχθεῖσαν, τουτέστιν εἰς τὸ προΐστασθαι ἐργαστηρίου τεταγμένην γυναῖκα μοιχεύων τις εἰ μὲν αὐτὴ κυρία τοῦ ἐργαστηρίου ἦν καὶ ἄλλους εἶχεν ὑπηρέτας καὶ ὑπουργούς, τῇ τοῦ μοιχοῦ τιμωρίᾳ μετὰ ταύτης ὑπόκειται· εἰ δὲ αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ὑπηρέτει εἰς τοὺς εἰσερχομένους ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτῆς, οὔτε ὁ ἀνὴρ οὔτε αὐτὴ τιμωρεῖται· τῶν γὰρ εὐυπολήπτων γυναικῶν σωφροσύνης[81] οἱ νόμοι προενοήσαντο, τῶν δὲ εὐτελῶν καὶ χαμηλῶν καταπεφρονήκασιν.*

22 *Οὐ[y] καλῶς ὁ μοιχὸς ἀντιτίθησι τῷ ἀνδρί, ὡς προαγωγοῦ γενομένου αὐτοῦ τὴν μοιχείαν ἥμαρτεν· ἡ δὲ γυνὴ κατηγορουμένη καὶ ἀντιτιθεῖσα τῷ ἀνδρὶ τὴν τῆς προαγωγίας παραγραφὴν[82] ἑαυτὴν μὲν οὐκ ἐλευθεροῖ, δύναται δὲ ὁ δικαστὴς ὁρίζειν κατ' αὐτοῦ, ὡς προαγωγοῦ καὶ χωρὶς κατηγόρου.*

23 *Εἰ[z] περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσῃ[83] δύνασθαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἄνδρα πρότερον[84] ἐγγράφεσθαι τὴν γυναῖκα ἢ καὶ τὸν μοιχόν· καὶ εἴπερ ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀληθὴς ἀποδειχθῇ, τηνικαῦτα χωρισμοῦ γενομένου ἔχειν τὸν ἄνδρα πρὸς τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ καὶ τὴν προῖκα καὶ πρὸς τούτοις, εἰ παῖδας μὴ ἔχει, τοσοῦτον λαμβάνειν ἐκ τῆς ἄλλης τῆς γυναικὸς περιουσίας, ὅσον τῆς προικὸς τὸ γ'. μέρος εἶναι[85] γινώσκεται, ὥστε τῇ αὐτοῦ δεσποτείᾳ καὶ τὴν προῖκα[86] καὶ τὴν παρ' ἡμῶν ὁρισθεῖ-*

v. H. βϊ. λη'. τϊ. α'. κεφ. ια'. καὶ βϊ. κα'. τϊ. ζ'. κεφ. ξζ'. — w. H. βϊ. ξ'. τϊ. λζ'. κεφ. ξζ'. Est Prochiron 39. 45. pag. 245. Habetur et in Synopsi LX. 37. 67. p. 524. — x. H. βϊ. ξ'. τϊ. λζ'. κεφ. ξζ'. Est Synopsis LX. 37. 58. p. 524. — xx. H. κεφ. ξγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis LX. 37. 63. p. 524. — y. H. βϊ. ξ'. τϊ. λζ'. κεφ. λζ'. θε. δ'. Est Synopsis LX. 37. 4. p. 522. — z. H. βϊ. τιτλ. β'. κεφ. ζ'. καὶ βϊ. κη'. κεφ. ζ'. Est Prochiron 11. 7. p. 76. Habetur et supra IV. 15. §. 13.

76. *ἐνδείξεται* H.

77. *λαμβάνουσα* H.

78. *μέτερχε* H.

79. Has §. 18—22. C. H. hoc qui-

Sed si invincibilem constantiam atque aversam a viro ostenderit, tunc post semestre tempus dote accepta solitariam vitam amplectatur.

Intra sexaginta dies post repudium, id est post matrimonii dissolutionem, vir mulierem de adulterio accusans non subit calumniae poenam: post sexaginta autem dies accusans poenae subiacet.

* Adulteris verberatis ac tonsis nasus abscindatur. Internuntii vero et qui in hoc scelere administri fuerunt, verberati ac tonsi perpetuo exsulent.

Si quis adulterium committat cum ea, cum qua plures scortati fuerunt, adulterii non accusatur.

Si quis tabernae praefectam id est mulierem ut tabernae instaret praepositam, adulteret, si quidem ipsa tabernae domina sit aliosque ministros ac famulos habeat, poenis adulterii cum ipsa subiacet. Sed si ipsa per se ingredientibus in tabernam ministrabat, nec vir nec illa punitur: nam pudicitiae mulierum bonae opinionis leges prospexerunt, viles autem atque humiles neglexerunt.

Non recte adulter viro opponit, quod ipsius lenocinio adulterium commiserit. Mulier vero accusata maritoque lenocinii exceptionem opponens se non liberat quidem, sed iudex statuere potest adversus eum ut lenonem, etiam absque accusatore.

Si vir putaverit, uxorem suam adulterii posse convinci, debebit vir contra uxorem vel etiam adulterum inscribere: et si talis accusatio vera probetur, tunc facto divortio vir praeter donationem propter nuptias et dotem habeat, et insuper, si non habet liberos, tantum ex aliis mulieris bonis accipiat, quantum tertia pars dotis esse comperitur, ut eius dominio et dos et statuta a nobis poena adiudicetur.

dem loco omisere, sed infra inter §. 23. et 24. intulere. Genuinam esse Harmenopuli orationem facile constat.

80. Sic C. H. Synopsis p. 524. μοιχείαν Reitzius.

81. Sic et Synopsis p. 524. σωφρονεῖν H. alias

82. παραγραφῶν H.

83. νομήσει H.

84. πρότερον τὸν ἄνδρα Reitzius, sed contra H. Prochiron p. 76. item IV. 15. §. 13.

85. Vox εἶναι deest in H., sed habetur et in Prochiro pag. 76. et apud Harmen. IV. 15. §. 13.

86. Verba καὶ τὴν προῖκα sunt in H., addidere vel Cuiacius Soar. Desunt alias. Habentur autem et in Prochiro p. 76. et Harmen. IV. 15. §. 13.

σαν ποινὴν προσκυροῦσθαι. Εἰ γὰρ παῖδας ἔχει ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, κελεύομεν καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν ἄλλην τῆς γυναικὸς περιουσίαν κατὰ τοὺς ἔμπροσθεν ὡρισμένους νόμους τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι καὶ οὕτω τὸν μοιχὸν νομίμως ἐλεγχόμενον ἅμα τῇ γυναικὶ τιμωρεῖσθαι. Καὶ εἰ μὲν ἔχει ὁ μοιχὸς γυναῖκα, λαμβάνειν αὐτὴν τὴν ἰδίαν προῖκα καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν, ὥστε εἰ παῖδας ἔχοιεν, μόνης τὴν γυναῖκα τῆς χρήσεως ἀπολαύειν τῆς δωρεᾶς, τῆς δεσποτείας κατὰ νόμους τοῖς παισὶ φυλαττομένης· τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς αὐτοῦ παισὶ δωρούμεθα· παίδων δὲ μὴ ὑπόντων, τὴν μὲν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς δεσποτείαν τῇ γυναικὶ διαφέρειν θεσπίζομεν, τὴν δὲ ἄλλην πᾶσαν τοῦ ἀνδρὸς[87] περιουσίαν τῷ φίσκῳ κατὰ τοὺς παλαιοὺς προσκυροῦσθαι νόμους.

24 Γυνὴ[a] ὕπανδρος τῷ ἰδίῳ δούλῳ[88] μοιχευθεῖσα αὐτὴ μὲν τυπτομένη καὶ κουρευομένη ῥινοκοπείσθω· ἀπελαυνομένη δὲ καὶ τῆς πολιτείας, ἐν ᾗ κατοικεῖ[89], καὶ πάσης τῆς οἰκείας ἐκπιπτέτω περιουσίας· ὁ μέντοι μοιχεύσας δοῦλος ξίφει τιμωρείσθω.

25 Γυνὴ[b] μὴ ἔχουσα ἄνδρα τῷ ἰδίῳ δούλῳ μιγεῖσα εἰ μὲν μὴ ἔχουσα παῖδας τοῦτο διαπράξηται, τυπτέσθω καὶ κουρευέσθω καὶ ὁ τοιοῦτος δοῦλος τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος πιπρασκέσθω καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ εἰσκομιζέσθω[90] δημοσίῳ. Εἰ δὲ ἐπὶ παισὶ τοῦτο διαπραχθῇ, καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτῆς πᾶσα κατὰ δεσποτείας[91] τρόπον παραυτίκα τοῖς παισὶν ἀνεκποιήτως φυλαττέσθω, τῆς χρήσεως μόνης[92] παρ' αὐτῇ μενούσης, καὶ ἡ τιμὴ δὲ τοῦ πραθέντος δούλου τοῖς παισὶν ἀνήκει.

26 Ὁ[c] μοιχείαν τῇ ἰδίᾳ συνειδὼς γυναικὶ καὶ παραχωρῶν τυπτόμενος ἐξοριζέσθω, ὁ δὲ μοιχὸς καὶ ἡ μοιχαλὶς ῥινοκοπείσθωσαν.

27 Ἐὰν[d] ἐπὶ μοιχείᾳ[93] γυναικὸς καταδικασθεὶς ἀγάγωμαι αὐτήν, εἰ καὶ μὴ αὐτὴ κατεδικάσθη, οὔτε ὁ γάμος ἔῤῥωται· ἀλλ' εἰ καὶ κληρονόμον αὐτὴν γράψω, ἢ αὐτὴ ἐμέ, δημεύεται ἡ κληρονομία.

28 Ὁ[e] γήμας τὴν ἐπὶ μοιχείᾳ καταδικασθεῖσαν ὑπόκειται τῷ περὶ μοιχείας ἐγκλήματι, οὐ μὴν ὁ παλλακευόμενος αὐτήν.

---

a. H. κεφ. ξζ'. τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς μοιχευθείσης τῷ. Est Prochiron 39. 43. p. 244. et in Synopsi LX. 37. 67. p. 524. — b. H. κεφ. ξα'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 44. p. 245. et Synopsis LX. 37. 68. p. 526. — c. H. βί. ξ'. τί. λζ'. κεφ. κδ'. Est Prochiron 39. 64. p. 251. — d. Est Synopsis LX. 42. 13. p. 524. — e. H. βί. ξ'. τί. λζ'. κεφ. μ'. Est Synopsis LX. 37. 1. p. 541.

87. τοῦ ἀνδρὸς πᾶσαν H.

88. Sic Prochiron pag. 244. Synopsis pag. 524., μοιχευθεῖσα δούλῳ Reitzius.

Nam si ex eodem coniugio liberos habet, volumus et dotem et reliquam mulieris substantiam secundum leges antea latas liberis servari et sic adulterum legitime convictum simul cum muliere plecti.

Et si quidem uxorem habet adulter, illa dotem suam recipiat et propter nuptias donationem: ita ut, si liberos habeant, solo donationis usufructu mulier gaudeat, dominio liberis secundum leges reservato, aliam vero viri substantiam liberis eius donamus. Liberis autem non exstantibus, donationis quidem propter nuptias dominium ad mulierem pertinere sancimus, aliud vero viri patrimonium omne fisco secundum veteres leges addici.

* Mulier maritata cum proprio servo adulterium committens verberata et tonsa naso mutiletur, quin etiam ex civitate expulsa, in qua habitat, omni sua privetur substantia. Servus autem adulter ense puniatur.

* Mulier virum non habens suo se servo commiscens si quidem liberos non habens hoc patraverit, verberetur ac tondeatur; et servus ille verberatus ac tonsus vendatur, pretiumque eius fisco inferatur.

Sed si liberos habens id commiserit, omnia quoque eius bona dominii iure liberis statim inalienabiliter serventur, solo apud eam usufructu remanente: et servi venditi pretium liberis competit.

* Qui adulterium suae coniugis novit et remittit, verberatus in exsilium mittitor. Adultero autem et adulterae nasus abscinditor.

Si ob adulterium mulieris comdemnatus eam duxero, etsi illa non sit condemnata, matrimonium nullum est. Sed etiamsi eam heredem scripsero aut illa me, hereditas confiscatur.

Qui mulierem adulterii damnatam ducit, crimine adulterii se obligat, non qui eam habet concubinam.

---

89. *κατῴκει* Salmasius, sed contra H. Prochiron pag. 244. Synopsis pag. 524.

90. Sic H. Prochiron p. 245. Synopsis p. 526. *εἰσκομίζεσθαι* Reitzius. Postea Reitzius contra libros mss. addit *τῷ δημοσίῳ*, Soar. *φίσκῳ*. Neutrum probo. Nam neque H. neque Prochiron p. 205. neque Synopsis p. 526. tale quid habent.

91. *δεσποτει* H.

92. Post vocem *μόνης* Salm. addit *μέχρι τελευτῆς αὐτῆς*, id quod deest in H. Prochiro pag. 245. Synopsi pag. 526.

93. Haec §. 27. deest in C.' et H.

ΤΙΤΛ. Γ΄. ΠΕΡΙ ΠΟΡΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΒΙΑΖΟΝΤΩΝ ΠΑΡΘΕΝΟΥΣ.

1 *Ὁ[a] ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων διὰ δώδεκα ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω· καὶ ὁ μὴ ἔχων δὲ καὶ τῇ αὐτῇ ἁμαρτίᾳ περιπίπτων δι' ἓξ ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω.*

2 *Ὁ[b] μέντοι γυναῖκα ἔχων καὶ τῇ ἰδίᾳ δούλῃ μιγνύμενος καὶ διαγινωσκομένης τῆς πράξεως, οὗτος μὲν τυπτόμενος σωφρονιζέσθω· ὁ δὲ κατὰ τόπον ἄρχων ἀναλαμβάνων τὴν δούλην ὑπὲρ ἐπαρχίαν αὐτὴν πιπρασκέτω, τῆς τιμῆς αὐτῆς[94] τῷ μέρει τοῦ δημοσίου εἰσκομιζομένης. Ὁ[c] δὲ εἰς ἀλλοτρίαν δούλην πορνεύων τῶν μὲν εὐπόρων ὑπάρχων παρεχέτω ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τῷ δεσπότῃ τῆς δούλης ιι. λϛ΄.· εἰ δὲ εὐτελὴς εἴη, τυπτέσθω καὶ καθόσον εὐπορεῖ κατ' ἀναλογίαν τῶν λϛ΄. ιι. διδότω.*

3 *Οἱ[d] ταῖς μοναζούσαις ἢ ταῖς ἀσκητρίαις ἢ ταῖς διακονίσσαις ἐνασελγαίνοντες, ὡς εἰς τὴν νύμφην Χριστοῦ ἐκκλησίαν[95] ἐνυβρίζοντες, ῥινοκοπείσθωσαν αὐτοί τε[96] καὶ αἷς οὗτοι συνεφθάρησαν.*

4 *Ὁ[e] τῇ ἰδίᾳ συντέκνῳ ἢ ὀνόματι γάμου ἀγόμενος[97] ἢ καὶ ἄλλως σαρκικῶς[97a] συμπλεκόμενος ἅμα αὐτῇ[98] ῥινοκοπείσθω δηλονότι πρότερον ἀπ' ἀλλήλων διϊσταμένων[99]. Εἰ μέντοι εἰς ὕπανδρον σύντεκνον τοῦτο διαπράξῃ[1], ἡ μὲν ποινὴ ὡσαύτως προβαινέτω, σὺν[2] τούτοις δὲ καὶ τυπτέσθωσαν[3].*

5 *Ὁ[f] παρθένῳ κόρῃ μιγνύμενος ἐκείνης μὲν προαιρέσει, ἀγνοούντων δὲ τῶν γονέων, τῆς πράξεως διαγινωσκομένης εἰ μὲν θέλει λαβεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα καὶ συναινέσουσι καὶ οἱ γονεῖς, τὸ συνάλλαγμα γινέσθω· εἰ δὲ ἓν μέρος τῶν γονέων τουτέστιν ἑκατέρου προσώπου οὐ θελήσει, εἰ μὲν εὔπορός ἐστιν ὁ φθορεύς, τῇ φθαρείσῃ κόρῃ διδότω χρυσίου λίτραν μίαν, εἰ δὲ ἐνδεέστερος εἴη, τὸ ἥμισυ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως· εἰ δὲ παντελῶς εἴη ἀνεύπορος, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω.*

6 *Ὁ[g] βιαζόμενος κόρην καὶ φθείρων αὐτὴν ῥινοκοπείσθω, διδοὺς αὐτῇ τὸ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τρίτον.*

a. H. *ἀνα. β. τι. λζ΄. κεφ. οϛ΄.* Est Prochiron 39. 59. p. 249. et Synopsis LX. 35. 76. p. 528. — *b.* H. *κεφ. τὸ αὐτὸ περὶ δούλης.* Est Prochiron 39. 60. p. 249. et Synopsis LX. 37. 76. p. 528. — *c.* Est Prochiron 39. 61. p. 249. et Synopsis l. c. p. 528. — *d.* H. *κεφ. οα΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 62. p. 249. et Synopsis LX. 37. 71. p. 526. — *e.* H. *κεφ. οβ΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ συντέκνων.* Est Prochiron 39. 63. p. 250. Basilicorum LX. 37. 78. ed. Heimbach V. p. 755. — *f.* H. *κεφ. ογ΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ παρθένου κόρης.* Est Prochiron 39. 65. p. 251. — *g.* H. *περὶ βίας παρθένων κεφ. οδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 66. p. 251. et Synopsis 37. 71. p. 526.

94. Deest *αὐτῆς* in H., sed contra Prochiron p. 246. Synopsis p. 526.

95. *ἐκκλησίαν* Fabrotus cancellavit.

TIT. III. DE SCORTATORIBUS ET IIS QUI VIM VIRGINIBUS ADFERUNT.

* Uxorem habens et scortans duodecim fustigationibus castigetur, et qui non habens in idem flagitium incidat, sex flagellationibus emendetur.

Qui uxorem habens suae se servae miscet, et hic re cognita verberatus admoneatur: loci autem praeses ancillam extra provinciam suam vendat, pretio eius parti fisci inferendo.

In aliena vero ancilla scortans si ex locupletibus sit, pro delicto solidos triginta sex domino ancillae solvito; sin tenuis est, verberator et in quantum facere potest, pro rata XXXVI solidorum dato.

* Qui in sanctimoniales aut ascetrias aut diaconissas lascivierint, naso truncentur, ut qui in Christi sponsam ecclesiam iniurii fuerunt, tam ipsi quam quae ab his curruptae sunt.

* Qui matrem susceptae aut nuptiarum nomine duxerit aut aliter cognoverit carnaliter, simul cum ipsa nasum amittat, iisdem scilicet ante a se disiunctis. Quod si in commatre maritum adhuc habente hoc commiserit, poena quidem sic procedat, sed insuper verberentur.

* Qui puellam virginem cognoverit, ipsius quidem voluntate, sed ignaris parentibus, comperto facinore, si eam uxorem vult ducere parentesque consentiant, fiat contractus. Quod si una pars parentum, id est utriusque personae, noluerit, si quidem corruptor locuples, puellae compressae unam auri libram dato, si tenuior est, semissem suae substantiae, si omnino egenus est, verberatus ac tonsus relegator.

* Qui puellae vim adfert eamque polluit, naso truncetur, dato illi bonorum suorum triente.

sed est in H. Prochiro p. 250., alias Synopsi p. 526.

96. Verba *αὐτοί τε* desunt in H., sed habentur in Prochiro p. 250., addidere etiam Salmasius alii.

97. Sic H. alias *ἀγαγόμενος* Prochiron p. 250. *μιγνύμενος* Reitzius ex Basilicis LX. 38. 78. ed. Heimbach V. p. 755.

97 a. Pro *σαρκικῶς* H. habet *λαθραίᾳ μίξει*.

98. Pro *αὐτῇ* H. habet *τῇ αὐτῇ*, sed contra Prochiron p. 250. Basilica l. c.

99. *διεσταμένων* H., sed contra Basilica l. c. Prochiron p. 250.

1. *διαπράξει* H.

2. Pro *σὺν* solus Salm. *πρὸς* habet. Utraque lectio in libris mss. Prochiri apparet; *πρὸς* habent et Basilica l. c. V. p. 755.

3. *σφόδρως τυπτέσθωσαν* Salm., sed contra H. Prochiron pag. 251., Basilica l. c.

7 Τὸν[4] τοιοῦτον ἀφορίζει καὶ ὁ ξζʹ. κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ λαβεῖν ταύτην εἰς γυναῖκα κελεύει, κἂν εἴη πενεστάτη.

8 Ἡ δὲ νεαρὰ τοῦ πατριάρχου κυροῦ[5] Ἀθανασίου οὕτω φησίν, ἵνα προκηρυχθῇ καὶ στερχθῇ, γυναῖκα μὴ ἐπιῤῥίπτειν αὐτῆς τὴν τιμὴν καὶ μᾶλλον παρθένον τῷ βουλομένῳ· ἀλλ' εἰ βιάσεταί τις ἐν ἐρημίᾳ αὐτήν, ἐκδικεῖσθαι κατὰ[6] τοὺς νόμους δοκεῖ· εἰ δὲ ἐκδῷ ἑαυτὴν[7] ἀβιάστως, κουρᾷ καὶ πομπῇ σωφρονίζεσθαι καὶ μηδὲ τῷ φθορεῖ κατ' ἄμφω προσῇ τὸ ἀζήμιον, ἀλλὰ καὶ μάλα[8] ἀποπληροῦν τῷ δημοσίῳ τὸ ἔννομον.

9 Ὁ[h] φθείρων κόρην πρὸ τῆς ἥβης ἤγουν πρὸ τοῦ τρισκαιδεκάτου χρόνου, ῥινοκοπείσθω καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ὑποστάσεως παρεχέτω τῇ φθαρείσῃ κόρῃ.

10 Ὁ[i] τὴν ἀλλοτρίαν μνηστὴν φθείρων, εἰ μὲν προαιρέσει τῆς κόρης, ῥινοκοπείσθω· εἰ δὲ ἀπροαιρέτως αὐτῆς, μετὰ ταύτην τὴν ποινὴν καὶ τὸ τρίτον τῆς ὑποστάσεως παρεχέτω τῇ φθαρείσῃ κόρῃ.

ΤΙΤΛ. Δʹ. ΠΕΡΙ ΑΙΜΟΜΙΚΤΩΝ[1].

1 Οἱ[a] αἱμομῖκται εἴτε γονεῖς πρὸς τέκνα εἴτε τέκνα πρὸς γονεῖς εἴτε ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφὰς ξίφει τιμωρείσθωσαν· οἱ δὲ κατ' ἄλλην συγγένειαν[2] πρὸς ἀλλήλους συμφθειρόμενοι[3], τουτέστιν πατὴρ[4] εἰς γυναῖκα υἱοῦ[5] ἢ υἱὸς εἰς γυναῖκα πατρὸς[6] ἤγουν[7] μετρυιὰν[8] ἢ πατρωὸς εἰς προγονὴν ἢ ἀδελφὸς εἰς γυναῖκα ἀδελφοῦ[9] ἢ θεῖος εἰς ἀνεψιὰν ἢ ἀνεψιὸς εἰς θείαν, ἢ εἰς δύο ἀδελφὰς ἢ εἰς μητέρα ξένην καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα ἐν εἰδήσει μιγνύμενος, οἱ τοιοῦτοι[10] τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν[11].

2 Οἱ[b] πρὸς γάμον συναπτόμενοι ἢ ἄλλως σαρκικῶς συμπλεκόμενοι ἐξάδελφοι καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν τικτόμενοι παῖδες καὶ μόνοι[12] ἢ

h. H. κεφ. οεʹ. τοῦ αὐτοῦ. Similiter Salm. Est Prochiron 39. 67. p. 252. et Synopsis LX. 37. 75. p. 526. — i. H. ἀνα. κεφ. οςʹ. τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀλλοτρίας μνηστῆς. Est Prochiron 39. 68. pag. 252. et Synopsis LX. 37. 75. p. 526. — a. H. βϊ. ξ. τϊ. λζʹ. Est Prochiron 39. 69. p. 252., Μικρὸν Αʹ. §. οἱ αἱμομίκτοι et Synopsis LX. 37. 67. p. 527. — b. H. κεφ. οʹ. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 72. p. 253. seq., Synopsis LX. 37. 70. p. 527. seq. et Μικρὸν Αʹ. §. οἱ πρὸς γάμον.

4. Haec §. 7. deest in C. H., et a Contio pro Harmenopuli interpretatione recte habetur.

5. Sic M. A. liber Salm. καίσαρος antea. Caeterum in H. κυροῦ omissum est. Caeterum Cui. Soar. habent τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἀθανασίου.

6. καθὰ H.

7. Pro ἑαυτὴν H. αὐτὴν habet.

8. μάλλα H.

1. Apud Salmasium additur ἀσελ-

Eumdem sexagesimus septimus sanctorum apostolorum canon etiam a communione segregat eamque uxorem ducere iubet, etsi pauperrima sit.

Novella autem domini patriarchae Athanasii sic ait, ut promulgetur et recipiatur, ne mulier et maxime virgo suum honorem prostituat volenti. Sed si quis eam in solitudine compresserit, secundum leges puniendus videtur. Quod si se sine vi tradiderit, tonsione et pompa emendanda erit: neque autem stupratori utrobique sit indemnitas, sed potius fisco legitimam mulctam inferat.

* Qui puellam ante pubertatem corrumpit, sive ante annum decimum tertium, nasum amittito et substantiae semissem puellae corruptae dato.

* Qui alienam sponsam polluit, si voluntate puellae, naso mutilator, si praeter voluntatem, post hanc poenam bonorum trientem puellae corruptae dato.

TIT. IV. DE HIS QUI SUO SE SANGUINI MISCENT.

* Qui suo se sanguini miscent, sive parentes liberis sive parentibus liberi sive fratres sororibus, gladio feriuntor. Qui vero ex alia cognatione coëunt, id est pater cum uxore filii aut filius cum noverca id est patris uxore aut vitricus cum privigna aut frater cum fratris uxore aut thius cum fratris sororisve filia aut fratris sororisve filius cum thia aut cum duabus sororibus: aut qui cum matre aliena eiusdemque filia sciens commiscetur, hi verberati ac tonsi nasum amittant.

* Si nuptiis iungantur aut aliter carnali copula coëant fratrum sororumve filii progenitique ex his liberi iique soli, aut

γῶν καὶ ἀλογευομένων, quod quidem in H. reliquis deest.

2. *συγκαίνειαν* H. Synopsis p. 527.

3. Sic et Prochiron p. 252. *φθειρόμενοι* H. Oei.

4. Sic H. Prochiron p. 252. Synopsis p. 527. *υἱὸς* Reitzius.

5. Sic H. Prochiron p. 252. Synopsis p. 527. *πατρὸς* Reitzius.

6. Sic H. Prochiron p. 252. Synopsis p. 527. Desunt apud Reitzium verba *ἢ υἱὸς εἰς γυναῖκα πατρὸς*.

7. Sic et Prochiron p. 252. Synopsis p. 527. *ἢ ὡς* H.

8. Apud Reitzium subiicitur *ἢ πατὴρ εἰς γυναῖκα υἱοῦ*, quae quidem neque in Prochiro p. 252. Synopsi p. 527. aut in H. sunt.

9. Post haec alias legitur *πατρωοῦ*, quod quidem et in Prochiro p. 252. Synopsi p. 527. deest, neque in H. legitur.

10. Apud Salm. additur *σφοδρῶς*, quod in H. deest, neque in Prochiro p. 253. Synopsi p. 527. legitur.

11. Addit Salm. *αὐτοί τε καὶ αἷς οὗτοι συνεφθάρησαν*, quae quidem et in Prochiro p. 253. Synopsi p. 527. leguntur, desunt autem in H. alias.

12. Sic et H., *μόνον* habet Salm., quod et in Prochiro p. 253. legitur.

πατὴρ καὶ υἱὸς πρὸς μητέρα[13] καὶ θυγατέρα ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς δύο ἀδελφὰς ἢ ἀνεψιὸς εἰς τὴν τοῦ θείου γυναῖκα ἢ δύο ἀδελφοὶ εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα ἢ θεῖος εἰς τὴν γενομένην[14] τοῦ ἀνεψιοῦ γυναῖκα πρὸς τῷ χωρισμῷ καὶ τυπτέσθωσαν.

3 *Οἱ[c] ἀσελγεῖς ἤγουν[15] ὁ ποιῶν καὶ ὁ πάσχων ξίφει τιμωρείσθωσαν· εἰ μὴ ἄρα ὁ πεπονθὼς ἐλάττων ἦν τῶν δώδεκα χρόνων· τότε γὰρ τὸ ἐνδεὲς τῆς ἡλικίας αὐτὸν ἀπαλλάττει ποινῆς[16].*

4 *Οἱ[d] ἀλογευόμενοι ἤγουν [οἱ][17] κτηνοβάται καυλοκοπείσθωσαν.*

5 *Ὁ[e] δύο γυναῖκας ἔχειν πειραθεὶς[18] οὐ νόμῳ ἀλλὰ φάκτῳ καὶ προαιρέσει[19], καλῶς ὑποστήσεται τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα· ἡ δὲ ὕστερον αὐτῷ γαμηθεῖσα εἰ ἠγνόει αὐτὸν ἔχειν νόμιμον γαμετήν, συγγνωσθήσεται[20].*

ΤΙΤΛ. Ε. ΠΕΡΙ ΚΛΕΠΤΩΝ, ΑΠΕΛΑΤΩΝ, ΤΥΜΒΩΡΥΧΩΝ[1] ΚΑΙ ΙΕΡΟΣΥΛΩΝ.

1 *Ἡ[a] μὲν περὶ κλοπῆς ἀγωγὴ κατὰ κληρονόμων οὐ παραπέμπεται· ἡ δὲ ἀγωγὴ ἡ ἀπαιτοῦσα τὸ κλαπὲν πρᾶγμα κατὰ παντὸς νεμομένου[2] ἁρμόζει.*

2 *Ὁ[b] ἐν ἡμέρᾳ κλέπτων εἰ μὲν φανερὸς κλέπτης ἐστίν, εἰς τὸ τετραπλάσιον ἐνάγεται· εἰ δὲ ἀφανής, εἰς τὸ διπλάσιον.*

3 *Τὸν[c] νυκτερινὸν κλέπτην τὸν ἔξω τῆς πόλεως ἔξεστι φονεύειν κἂν στρατιώτης ἐστί· τὸν δὲ ἐν πόλεσιν οὐκ ἔξεστι[3] φονεύειν, εἰ μὴ ἀκόντιον ἐπιφέρεται. Πάντα δὲ τὰ βλάπτοντα ἀκόντια λέγεται. Ἐπὶ ἑκατέρου δὲ δεῖ τοῦτο[4] μετὰ κραυγῆς διαμαρτύρασθαι.*

4 *Ἐὰν[d] τὸν ἐν νυκτὶ κλέπτοντα φονεύσῃ τις, τότε ἀτιμώρητος μένει, ὅτε μὴ ἠδύνατο δίχα κινδύνου ἰδίου φείσασθαι αὐτοῦ.*

5 *Ἐὰν[e] κλέψωσί τινες ἀλλότριον πρᾶγμα ἢ ἄλλως ἀφέλωνται*

c. H. *κεφ. οα΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀσελγῶν.* Est Prochiron 39. 73. p. 254. — d. H. *βι. ξ΄. τι. λζ΄. κεφ. οζ΄. περὶ ἀλογευομένων.* Est Prochiron 39. 74. p. 254., Synopsis LX. 37. 77. p. 528. et *Μικρὸν Α΄. §. οἱ ἀλογευόμενοι.* — e. H. *κεφ. π΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐχόντων δύο γυναῖκας.* Est Prochiron 39. 70. p. 253. et Synopsis LX 37. 78. p. 528. — a. H. *βι. ξ΄. τι. ς΄. κεφ. κθ΄.* Est Synopsis LX. 6. 29. p. 164. — b. H. *βι. ξ΄. τι. ια΄. κεφ. ν΄.* Est Synopsis LX. 12. 51. p. 165. In C. ad marginem satis recens manus adscripsit: *ἀπὸ τοῦ β΄. θέματος τοῦ ια΄. κεφ. τοῦ να΄. τίτλου τοῦ ξ΄. βιβλίου. Τὰς οἰκειακὰς κλοπὰς εὐτελεῖς οὔσας οὐ διαφέρειν εἰς δημοσίαν ἐξέτασιν. Οἰκειακαὶ δέ εἰσιν ἃς δοῦλοι ποιοῦσιν δεσπόταις* (H. *δεσπότης*) *καὶ ἀπελεύθεροι τοῖς πάτρωσι καὶ μίσθιοι τοῖς μισθωσαμένοις παρ᾽ αὐτοῖς διάγοντες. Thematis 2. capitis 11. tituli 51. libri LX. Furta domestica leviora non pertinere ad publicam quaestionem. Domestica autem sunt, quae servi dominis faciunt et liberti patronis et mercenarii conductoribus, apud quos degunt.* Est Basilicorum LX. 51. 11. 2. ed. Heimbach V. p. 859. — c. H. *ἀνα. κεφ. να΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LX.

pater et filius cum filia et matre aut duo fratres cum duabus sororibus aut fratris sororisve filius cum uxore thii aut duo fratres cum matre et filia aut thius cum ea quae fratris sororisve filii uxor fuit, praeter separationem verberantor.

* Lascivientes id est agens et patiens gladio puniantur: nisi patiens annis duodecim minor sit; tum enim aetatis defectus eum poena absolvit.

* Obbrutescentes id est pecora ineuntes pene truncantor.

* Qui duas tentat habere uxores non lege, sed facto et ex proposito, adulterii crimini recte subiacet. Quae autem posterius ei iuncta est, si ignorabat illi legitimam esse uxorem, veniam merebit.

TIT. V. DE FURIBUS, ABIGEIS, SEPULCRORUM EFFOSSORIBUS ET SACRILEGIS.

Furti quidem actio adversus heredes non transit: sed actio rem subreptam vindicans contra omnem possessorem competit.

Qui interdiu furatur, siquidem fur manifestus est, in quadruplum convenitur; si nec manifestus, in duplum.

Nocturnum furem extra urbem occidere licet, etiamsi miles sit: intra urbem vero occidere non licet, nisi telum gestarit.

Omne autem quod laedit, telum vocatur.

At in utroque id cum clamore testificandum est.

* Si quis furem nocturnum occiderit, tunc impune feret, si ei sine periculo suo parcere non potuit.

Si qui alienam rem furto aliove modo subtractam vendiderint,

12. 51. p. 166. — *d.* H. *ἀνα. κεφ. τὸ αὐτό.* Est Prochiron 39. 4. p. 233. — *e.* H. *κεφ. τὸ αὐτό.*

13. Sic H. Prochiron p. 253. *θυγατέρα καὶ μητέρα* Reitzius.

14. Sic H. *γεγενημένην* Salm. Prochiron p. 253.

15. Pro *ἤγουν* H. habet *ἢ ὡς*, quod quidem absurdum foret.

16. Pro *αὐτὸν ἀπ. ποινῆς* Salm. habet *τῆς τοιαύτης αὐτὸν ἐξαρπάζει ποινῆς*, sed contra Prochiron pag. 254.

17. Vox *οἱ* deest in H. Prochiro p. 254. Synopsi p. 528., ideoque uncinis a me inclusa est.

18. Sic H. Prochiron p. 253. Synopsis p. 528. *πειρασθεὶς* Reitzius.

19. *προαφέσει* H., sed contra Prochiron p. 253. Synopsis p. 528.

20. Sic H. Prochiron p. 253. Synopsis p. 528., *συγγνωμονηθήσεται* Vulgo.

1. *τομβορύχων* H.

2. Pro *νεμομένου* H. *γενομένου* habet, sed contra Synopsin p. 164.

3. Pro *ἔξεστι* H. *ἔστι* habet, sed contra reliquos codd. et Synopsin p. 165.

4. *δεῖ τοῦτο* Reitzius ex Cui. et Soar. et Synopsi p. 165. *τοῦτο δεῖ* H. In quibusdam editt. deest *τοῦτο*.

καὶ πωλήσωσιν αὐτό, εἶτα ὁ δεσπότης βούληται[5] ἀνακαλέσασθαι τὸ οἰκεῖον, οὐκ ἀναγκάζεται διδόναι τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ καταβληθὲν τίμημα, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τοῦ τιμήματος λαμβάνει αὐτό.

6 Ὅταν[f] τι πρᾶγμα ἐν πανδοχείῳ ἢ ἐν καπηλείῳ κλαπῇ, ἄδειαν ἔχει ὁ τοῦ πράγματος κύριος εἰ μὲν θέλει κατὰ τοῦ κλέψαντος τὸ πρᾶγμα κινεῖν καὶ ποιεῖν τὴν ἐν διπλῷ ἀγωγήν, ἢ τὴν ἐν τριπλῷ[6], εἰ μεῖζον εἴη τὸ πρᾶγμα, εἰ δὲ βούλεται, κατὰ τοῦ προεστῶτος τοῦ καπηλείου ἢ τοῦ πανδοχείου διεγκαλεῖν καὶ ποιεῖν τὴν[7] εἰς τὸ ἁπλοῦν ἀγωγήν.

7 Ὁ[g] καπηλείου ἢ πανδοχείου τινὸς προϊστάμενος ἐάν τινος ἐλθόντος ἐκεῖσε ἀναδέξηται φυλάττειν τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ, εἶτα τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα κλαπῇ, αὐτὸς μὲν ὡς κλέπτης ἔχει τὴν περὶ κλοπῆς τῶν ἄλλων ἀγωγὴν καὶ[8] αὐτὸς μὲν ἀπαιτεῖται ἱκανῶσαι τῷ δεσπότῃ τὸ πρᾶγμα, τὴν δὲ περὶ κλοπῆς ἀγωγὴν[9] αὐτὸς κατὰ τῶν εὑρισκομένων ἐν τῷ καπηλείῳ λοιπῶν[10] κινεῖ.

8 Τῆς[h] γυναικὸς κλεψάσης ὁ ἀνὴρ [οὐ][11] κατακρίνεται· ἁμάρτημα γάρ ἐστι καὶ ἡ κλεψία· καθολικῶς δὲ τὰ ἁμαρτήματα τῇ κεφαλῇ ἕπονται.

9 Τοὺς[i] ἐν φωσσάτῳ κλέπτοντας, εἰ μὲν ὅπλα, σφοδρῶς προστάττομεν τύπτεσθαι· εἰ δέ τι τῶν ὑποζυγίων, χειροκοπεῖσθαι.

10 Τὸ[k] κλοπιμαῖον ξύλον ἐμβληθὲν οἴκῳ ἢ ἀμπελῶνι[12] οὐκ ἀποσπᾶται, ἀλλ᾽ ὁ ἐμβαλὼν εἰς τὸ διπλοῦν ἐνέχεται. Τῷ δὲ ὀνόματι τοῦ ξύλου πᾶσα ὕλη ἐπιτηδεία πρὸς οἰκοδομὴν ἢ ἀμπελῶνα περιέχεται.

11 Τοὺς[l] ἐν οἱᾳδήποτε πολιτείᾳ κλέπτοντας ἅπαξ μὲν τοῦτο ποιοῦντας θεσπίζομεν εὐπόρους μὲν καὶ ἐλευθέρους ὑπάρχοντας πρὸς τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ κλαπέντος καὶ διπλῆν ποσότητα καταβαλεῖν τῷ[13] τὴν κλοπὴν ὑπομείναντι· εἰ δὲ ἄποροι εἶεν οἱ[14] τοῦτο πεπραχότες, τυπτόμενοι ἐξοριζέσθωσαν· ἐὰν δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἁλῶσι, χειροκοπείσθωσαν.

12 Ὁ[m] τοῦ κλέπτου[15] δούλου δεσπότης ἢ τὸ ἀζήμιον τῷ τὴν κλοπὴν ὑποστάντι περιποιεῖται, ἢ εἰ μὴ βούλοιτο τοῦτο ποιεῖν, τὸν δοῦλον εἰς τελείαν δεσποτείαν παραδίδωσι τῷ τὴν κλοπὴν ὑπομείναντι.

f. H. βΐ. μη΄. τΐ. ιδ΄. κεφ. η΄. — g. H. κεφ. τὸ αὐτό. — h. H. κεφ. γ. τοῦ αὐτοῦ. — i. H. ἀνα. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 53. p. 247. — k. H. κεφ. ε΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum LX. 12. 93. ed. Heimbach V. p. 537. — l. H. βΐ. μη΄. τΐ. ιε΄. κεφ. β΄. Est Prochiron 39. 54. p. 248. — m. H. κεφ. ϛ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 55. p. 248.

5. βούλεται H.

6. Pro τριπλῷ, quod est et in H., Contius legi vult τετραπλῷ.

7. Pro τὴν H. τὸ habet, quod stare non potest.

8. Verba αὐτὸς μὲν ὡς κλέπτης ἔχει — τῶν ἄλλων ἀγωγὴν καὶ sunt in H. C.; Reitzius uncinis inclusit, cum pro spuriis haberet, quae ex male intellecto scholio intrusa essent. Vi-

ac dominus eam deinde revocare velit, non cogitur pretium pro ea solutum reddere, sed vel absque pretio rem recipit.

Si quae res in diversorio vel caupona furto sit subrepta, licet domino rei adversus furem, si vult, agere, et dupli actionem instituere, aut tripli, si pretiosior res est: aut si vult, adversus praepositum cauponae vel diversorii in simplum agere.

Cauponae vel diversorio praepositus si alicuius illuc venientis rem receperit custodiendam, ac deinde ea res subripiatur, ipse quidem instar furis actionem pro aliis subit et convenitur, ut domino rei satisfaciat, furti autem actionem ipse adversus reliquos, qui in caupona reperiuntur, experitur.

Uxore furante, maritus non condemnatur: nam et furtum est delictum. Generaliter autem delicta caput sequuntur.

* Qui in castris furantur, si quidem arma, vehementer verberari iubemus; sin iumenta, manus iis amputator.

Furtivum tignum domui aut vineae iunctum non eximitur, sed qui iunxit, in duplum tenetur. Tigni autem nomine omnis materia aedificio aut vineae idonea continetur.

* Qui in qualicumque civitate furantur semel hoc facientes iubemus, si quidem locupletes sint ac liberi, praeter furtivae rei restitutionem etiam duplum valorem praestare furtum passo. Sed si inopes sint qui hoc commiserunt, verberatos relegari. Si non semel, sed saepius deprehendantur, manus amissione plectantur.

* Dominus servi furis aut indemnitatem ei, qui furtum passus est, praestat; aut si hoc facere non vult, servum in plenum dominium tradat, cui furtum factum est.

tium iuesse iuris ratio demonstrat, quum fur ipse furti actionem manifesto habere non possit. Possis *ὡς κλεφθεὶς*. Contius legi vult vel *ὡς ὁ δεσπότης* vel *οὐ μὴν δεσπότης*.

9. *ἀγωγῆς* H.

10. *λοιπὸν* H. Non absurde, modo transferas *de caetero*.

11. Vox *οὐ* deest in H., addidit Reitzius ex Contio aliis. Neque deesse potest propter eam, quae proxime subiicitur sententiam.

12. Sic H. *ἀμπέλοις* habent etiam Basilica V. p. 537.

13. Pro *τῷ* H. *τὸ* habet, sed contra Prochiron p. 248.

14. Deest *οἱ* in H., sed habetur et in Prochiro p. 248.

15. Pro *κλέπτου* H. *κλαπέντος* habet, sed contra Prochiron p. 248.

13 *Τὰς[n] ἀλλοτρίας ἀγέλας οἱ ἀπελαύνοντες ἅπαξ μὲν τοῦτο ποιοῦντες τυπτέσθωσαν, ἐκ δευτέρου δὲ διαπραττόμενοι ἐξοριζέσθωσαν· εἰ δὲ καὶ τρίτον φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες[16], χειροκοπείσθωσαν, τῆς ἀπελαθείσης ἀγέλης δηλόνοτι τῇ ἰδίᾳ δεσποτείᾳ παρ' αὐτῶν ἀποκαθισταμένης.*

14 *Οἱ[o] τοὺς νεκροὺς ἐν τοῖς[17] τάφοις ἐκδύοντες χειροκοπείσθωσαν.*

15 *Ὁ[p] ἐν θυσιαστηρίῳ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν νυκτὶ εἰσιὼν καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν τι ἀφελόμενος τυφλούσθω· ὁ δὲ ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου ἢ ἐκ τοῦ ἄλλου ναοῦ ἀφελόμενος τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω.*

ΤΙΤΛ. ϛ΄. ΠΕΡΙ ΦΟΝΕΩΝ.

1 *Φονεύς ἐστιν[a] ὁ σκοπὸν ἔχων φονεῦσαι, κἂν φονεύσῃ[2] κἂν μὴ φονεύσῃ, ἀλλὰ τυχὸν τραυματίσῃ ἢ πλήξῃ μετρίως, ὃν φονεῦσαι ἐβούλετο· ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου οὐκ ἔστι φονεὺς ὁ μὴ θελήσας φονεῦσαι, εἰ καὶ φονεύσῃ[3].*

2 *Ὁ[b] περὶ ἀνδροφόνων[4] νόμος δόλον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' οὐ μεγάλην ἀμέλειαν· οἷον ἔῤῥιψέ τις ἑαυτὸν ἐκ τοῦ τείχους ἢ διὰ τὸ φυγεῖν ἢ δι' ἑτέραν χρείαν ἀναγκαίαν[5] τινά· εὑρέθη τις κάτω, ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ὁ καταφερόμενος καὶ[6] ἔπληξεν εἰς μέρος τι καίριον καὶ ἀπέκτεινεν· ἐνταῦθα οὐκ ἔστι δόλος, ἀλλ'[7] ἀμέλεια καὶ διὰ τοῦτο ὁ φονεύσας οὐ κρίνεται φόνου.*

3 *Ὁ[c] φονεύων ἑκουσίως οἵας ἂν εἴη ἡλικίας ξίφει τιμωρείσθω.*

n. H. *βῖ. ξ΄. τῖ. κε΄. κεφ. δ΄. περὶ ἀπελατῶν.* Est Prochiron 39. 56. p. 248. Apud Cuiacium et in C. scholium hoc est:

σχολ. (deest apud Cui.) *Ἀπελάτης λέγεται, ὅστις θρέμματα ἀπὸ βοσκῆς ἢ βουκολίων ὑποσύρει (ὑποσύρων C.), ἢ ἀπὸ τῶν ἀγελῶν ἵππους. Ὁ γὰρ βοῦν ἢ ἵππον πλανώμενον λαβὼν οὐκ ἔστιν ἀπελάτης, ἀλλὰ κλέπτης.*

Abigeus dicitur qui iumenta de pascuo vel de grege subducit aut etiam equos. Etenim qui bovem vel equum erronem cepit, non est abigeus, sed fur.

o. H. *κεφ. ϛ΄. τοῦ αὐτοῦ περὶ τυμβωρύχων.* Est Prochiron 39. 57. p. 249. — p. H. *βῖ. ξ΄. τῖ. μη΄. κεφ. ια΄. περὶ ἱεροσύλων.* Est Prochiron 39. 58. p. 249. et Synopsis LX. 45. 11. p. 533. — a. H. *τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον.* — b. H. *τοῦ αὐτοῦ.* — c. H. *βῖ. ξ΄. τῖ. νθ΄. κεφ. α΄.* Est Prochiron 39. 79. p. 255. Huc refertur scholium, quod in H. quidem contextum pervenit, legitur ex parte et in C. M. A.:

Καὶ ὁ η΄. κανὼν τοῦ μεγάλου Βασιλείου οὕτω φησίν· ὁ ἀξίνῃ παρὰ τὸν θύμον κατὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς χρησάμενος φονεύς ἐστιν ἑκούσιος· ὡσαύτως καὶ ὁ ξίφει κατά τινος χρησάμενος καὶ ὁ ἐπιδοὺς φάρμακα, εἰ καὶ δι' ἄλλην ταῦτα παρέσχεν αἰτίαν καὶ ὁ λῃστὴς καὶ ὁ πολέμιος καὶ αἱ ἀμβλωτρίδια διδοῦσαι καὶ λαμβάνουσαι.

Et VIII canon M. Basilii sic ait: Qui securi ob iram contra uxorem suam utitur, voluntarius homicida est: similiter et qui ense adversus quem utitur, quique venena porrigit, etsi propter aliam ea dederit caussam, et latro et hostis, item quae abortionis pocula aut dant aut sumunt.

* Qui alienos greges abducunt si semel hoc faciunt, verberantor: si iterum faciant, relegantor: si vero tertium hoc facientes comprehendantur, manus iis abscinduntor, abacto scilicet grege suo domino ab ipsis restituendo.

* Qui mortuos in sepulcris spoliant, iis manus praeciditor.

* Qui sacrarium interdiu aut noctu ingressus aliquid rerum sacrarum inde subripit, occaecator. Qui extra sacrarium aut ex alia aede subripit, verberatus ac tonsus exsulato.

TIT. VI. DE HOMICIDIS.

Homicida est, qui animum occidendi habet, sive occidat sive non occidat, sed forte vulneret, aut mediocriter percutiat, quem occidere voluit. Similiter et ex contrario homicida non est, qui occidere noluit, licet occiderit.

Lex de homicidis dolum requirit, non latam culpam. Veluti proiecit se quis de muro, vel ut fugeret vel ob aliam caussam necessariam: inferne aliquis inventus fuit, in quem ille praecipitans incidit et in parte letali vulneravit atque interemit. Hic non dolus est, sed culpa: ideoque occisor de caede non condemnatur.

* Qui sponte sua occidit, cuiuscumque sit aetatis, gladio plectitor.

(Huc usque etiam M. A. habet; reliqua sunt ex C. et H.:)

Ἀκούσιος δὲ φονεύς ἐστιν ὁ λίθον ἀφεὶς ἐπὶ κόνα ἢ δένδρον καὶ ἀνθρώπου τυχὼν καὶ ὁ παιδεύων ἱμάντι καὶ λύγῳ. Ὁ μέντοι ξύλῳ ἢ χειρὶ (δένδρῳ C.) πλήξας ἐπὶ τὰ καίρια ἐγγὺς τοῦ ἀκουσίου (ἑκουσίου C.). Καὶ ὁ μγ΄. κανὼν τοῦ αὐτοῦ· ὁ πρὸς θάνατον πλήξας φονεὺς εἴτε ἦρξε τῆς πληγῆς εἴτε ἠμύνατο (ἠμείνατο C.).

Invitus homicida autem est, qui lapidem cari vel arbori immisit hominemque tetigit et qui loro vel virga aliquem castigat. Qui autem ligno vel manu praecipuas corporis partes percussit, ab invito homicida non longe abest. Et canon quadragesimus tertius eiusdem: qui aliquem usque ad mortem percussit, homicida est, sive ipsi primus percussit, sive modo semet defendit.

16. *ποιοῦντας* H., sed secunda manus corrigit, ut in contextu.

17. *τοῖς* deest in H., sed habetur et in Prochiro p. 249.

2. Verba *κἂν φονεύσῃ* desunt in H.; nisi fallor propter homoeoteleuton.

3. *φονεύσει* H. Caeterum Cui. Soar. addunt *ἡ [δὲ] διάθεσις ἐκ τοῦ πλήξαντος ὀργάνου σκοπεῖται. Voluntas autem ex instrumento, quo percussit, spectatur,* Haec desunt in C. H.

4. *ἀνδροφόνου* H.

5. *ἀναγκαίαν χρείαν* H.

6. Vox *καὶ* deest in H.

7. Pro *ἀλλ'* H. *ἀλλὰ* habet.

4 Ἡ[d] δὲ νεαρὰ δευτέρα νομοθεσία τοῦ κυροῦ[8] Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τὸν ἑκουσίως φονεύοντα δεχομένη κατὰ συμπάθειαν παρὰ τὴν δύναμιν τῆς πρώτης ἀειφυγίᾳ τοῦτον καταδικάζει καὶ τῆς οἰκείας περιουσίας ἐκπτώσει·[9] οὐ τῷ δημοσίῳ δὲ ταύτην προσκυροῦσθαί φησι ἀλλὰ μετὰ τὸ ἱκανωθῆναι τὴν τούτου γαμετὴν κατὰ[10] νόμους, εἴς τε τὴν προῖκα καὶ τὴν προγάμιον δωρεὰν καὶ τὰ θεώρητρα[11], εἰ ὕπεισι παῖδες τῷ φονεῖ, τὸ τρίτον τῆς καθαρᾶς ἐναπολειφθείσης τούτῳ περιουσίας τοῖς παισὶν αὐτοῦ προσκυροῦσθαι, τὸ ἕτερον τρίτον τῷ μοναστηρίῳ, εἰ μοναχὸς ἐθελήσει[12] γενέσθαι καὶ τὸ ἕτερον τρίτον τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις τοῦ τελευτήσαντος. Εἰ δὲ οὐχ ὕπεισι παῖδες τῷ πεφονευμένῳ, τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀνιοῦσιν ἐξ ἴσου τὸ τοιοῦτον διαιρεῖσθαι τρίτον· τῆς γυναικὸς δὲ τοῦ βίου προαπελθούσης καὶ παίδων ὄντων, τούτους προτιμᾶσθαι τῶν ἀνιόντων. Εἰ δὲ μήτε παῖδες, μήτε γυνὴ μήτε ἀνιόντες εἰσὶ τῷ ἀναιρουμένῳ, τοὺς ἄλλους ἐκ νόμου καλουμένους συγγενεῖς καὶ πρὸς τὴν δήλωσιν μὴ ῥαθυμήσαντας τοῦ ἀδικήσαντος λαμβάνειν τὸ τρίτον. Εἰ δὲ μὴ πρὸς τὸν μοναδικὸν βίον ὁ φονεὺς μετέλθῃ, οὐ τὸ τρίτον ἀλλὰ τὸ δίμοιρον τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ περιουσίας κατὰ τὴν εἰρημένην διάταξιν τῷ τοῦ πεφονευμένου κληροδωτεῖσθαι μέρει· καὶ πρὸς τούτῳ μηδένα μηδέποτε τοιούτῳ ἐγκλήματι ἑαλωκότα ἢ πολιτικὴν ἢ ἄλλην τὴν οἱανοῦν πρᾶξιν μεταχειρίζεσθαι μηδὲ θείας ἀντιγραφῆς ἀξιούμενον, ἀλλ' εἶναι παντοίως ἄτιμον, ᾧ τὸ ζῆν μόνον[13] φιλανθρώπως συγκεχώρηται[14].

5 Καὶ[e] ἡ νεαρὰ τοῦ κυροῦ[15] Μανουὴλ τοῦ βασιλέως ἀειφυγίᾳ τὸν τοιοῦτον καταδικάζει, οὐκ ἀναγκάζουσα καὶ ἀποκείρεσθαι. Φησὶ γάρ, ἄτοπον ἀναγκάζειν τὸν φονέα καὶ μὴ θέλοντα ἀποκείρεσθαι, ὁπότε καὶ τοὺς ἑκουσίως ἐρχομένους ἀποκαρῆναι οὐχ ἑτοίμως οὐδ' εὐχερῶς, ἀλλὰ μετὰ δοκιμασίας τῆς προσηκούσης παραδέχεσθαι διορίζονται[15].

d. Est Novella Constantini Porphyrogennetae 12., quae post Synopsin p. 28. seq. legitur. — *e.* H. *νεαρά.* Est Novella Manuelis Comneni 3. post Synopsin p. 81. seq.

8. Sic C. H. *καίσαρος* Reitzius.

9. Hoc loco addit Cuiacius *καὶ ἀποκείρεσθαι πάντως διετάξατο τὸν ἀδελφοκτόνον*, quae quidem et in H. alias desunt. Apud Falk. est *ἡ δὲ νεαρὰ καὶ ἀποκείρεσθαι πάντως διετάξατο τὸν ἀδελφοκτόνον.*

10. *κατὰ τοὺς* H.

11. Post *θεώρητρα* Falk. haec addit: *ἢ ἄλλο τι καὶ τούτου πάντως ἔχειν τὴν ἀνάληψιν καὶ τὴν κυριότητα καὶ παίδων μὴ ὑπόντων· εἰ δὲ ὕπεισι παῖδες τῆς χρήσεως τῶν γαμικῶν κερδῶν ἀπολαμβάνειν* (Reitzius corrigit *ἀπολαύειν*) *αὐτὴν, πασῶν τῶν ἐπὶ τούτοις παρατηρήσεων συντηρουμένων· τῶν δὲ παίδων ἐκ τῆς ἄλλης πατρῴας περιουσίας τὸ τρίτον κληροδοτουμένων· καὶ εἰ μὲν ὁ φονεὺς οἰκείᾳ προθέσει ἢ τῇ τῶν κανονιζόντων συμβουλίᾳ καὶ δοκιμασίᾳ πρὸς τὸν μοναχικὸν τὸ πρότερον παρασκευαζόμενος μῖσος* (leg. *μῦσος*), *μετέλθῃ βίον λαμβάνειν τὸ μοναστήριον τὸ τρίτον*

Altera autem constitutio novella domini Constantini in purpura nati praeter sententiam prioris voluntarium homicidam commiseratione complectens perpetua eum fuga damnat et bonorum amissione. Non tamen fisco ea vult addici, sed ut, postquam illius uxori secundum leges satisfactum fuerit, tam de dote quam de donatione propter nuptias ac theoretra, si liberi homicidae exstant, triens puri quod ei relinquitur patrimonii liberis adiudicetur, alter triens monasterio, si monachus fieri volet et reliquus triens occisi uxori ac liberis.

Sed si liberi occiso non sunt, uxori ac parentibus hic triens ex aequo dividatur. Uxore praemortua, si liberi exstant, hi adscendentibus praeferantur.

Si nec liberi nec uxor nec adscendentes occiso fuerint, alii cognati, qui ab lege vocantur, neque in detegendo maleficio negligentes fuerunt, trientem capiant.

Sed si ad monachalem vitam homicida non transierit, non triens, sed bes puri illius patrimonii secundum dictam constitutionem parti interemti iure detur hereditario: atqué insuper nullus umquam hoc crimine damnatus aut civile aut aliud quodlibet munus obeat, neque sacro rescripto dignetur, sed omnino sit infamis, cui vivere tantum humaniter concessum fuit.

Et novella caesaris Manuelis imperatoris perpetua eum fuga damnans non cogit etiam tonderi. Dicit enim, absurdum esse, homicidam vel nolentem cogere tonderi, quoniam et sponte ad tonsuram venientes neque temere neque facile, sed cum congrua exploratione, recipiendos esse statutum sit.

μέρος κ. τ. λ. Haec in H. et in aliis mss. Harmenopuli desunt, et ex genuina Novellae oratione supplentur.

12. *θελήσει* H.

13. *μόνων* H.

14. Ex regio Soar. adiiciuntur haec: *εἰ δὲ φόνος ἐκ μελέτης καὶ προβουλίου γέγονε, πάντως αὐτὸν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμίοις εἰς τὸν μονήρη βίον καταναγκάζεσθαι· οἱ δὲ τῆς στρατείας αὐτοῦ τόποι ἀλλαχοῦ μὴ παραπεμπέθωσαν, εἰ μὴ εἰς τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους· εἰ δὲ μὴ ὕπεισιν οὗτοι, ὁ τοὺς τόπους ἀπολαμβάνων ὀφείλει καὶ τῇ στρατείᾳ ὑπηρετεῖσθαι.*

15. Sic H. *καίσαρος* Reitzius. Caeterum Cui. et Falk. hoc loco habent: *νομοθετεῖ ἡ βασιλεία μου τὸν πεπλημμεληκότα φόνον μεμελετημένον ἑκούσιον ἐν φυλακῇ παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον* (verba *τὸν χρόνον* deesse apud Cuiacium Reitzius scripsit) *διάγειν, καὶ μηδέποτε ἐκεῖθεν ἐξάγεσθαι μηδ' ἀπὸ βασιλικῆς ἴσως προστάξεως κατὰ λήθην ποριζομένης· ἐπὶ δὲ ταῖς περιουσίαις αὐτῶν γίνεσθαι καθὼς ὁ προμνημονευθεὶς βασιλεὺς διετάξατο κ. τ. λ.* Quae et in H. et in aliis Harmenopuli mss. desunt et ex genuina huius Novellae oratione p. 82. huc translata sunt.

15a. Apud Cui. et Falk. additur:

6 Ἡ δὲ τοῦ πατριάρχου[16] κυροῦ[17] Ἀθανασίου νεαρὰ τὸν φόνου ἁλόντα αὐτὸν μόνον τιμωρεῖσθαι κελεύει κατὰ τοὺς νόμους· τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ μὴ δημεύεσθαι, τῇ μιαιφονίᾳ μὴ συμπράξαντας· μεριζομένης δὲ τῆς αὐτοῦ περιουσίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκείων παίδων, ἀπονέμειν μίαν καὶ τῷ φονευθέντι μοῖραν καὶ μάλιστα εἰ[18] πενίᾳ συζῶν ἦν καὶ ἐπὶ γυναικὶ καὶ παισὶν ἀπῆλθε· μόνην δὲ τὴν τοῦ φονέως μερίδα προσκυροῦσθαι τῷ δημοσίῳ.

7 Οὔτε[f] ὁ ἴμφας[19] τουτέστιν ὁ ἑπταετὴς οὔτε ὁ μαινόμενος φονεύων ὑπόκειται τῷ θανάτῳ.

8 Ὁ[g] μετὰ ξίφους πλήττων τινὰ ἐὰν φονεύσῃ, ξίφει τιμωρείσθω· εἰ δὲ ὁ πληγεὶς οὐ τελευτήσῃ[20], ὁ τὴν πληγὴν δεδωκὼς χειροκοπείσθω, διότι ὅλως μετὰ ξίφους δοῦναι ἐτόλμησεν.

9 Μάχης[h] μεταξύ τινων γενομένης, ἐὰν συμβῇ θάνατον προελθεῖν, τηρείσθωσαν τὰ ὄργανα οἱ ἀκροαταί, δι' ὧν ἐπράχθη ὁ θάνατος καὶ εἰ εὕρωσι διὰ ξύλων τελείων ἢ λίθων μεγάλων, ἢ λακτισμάτων τὸν φόνον γεγενημένον, τὸν τοῦτο διαπραξάμενον χειροκοπείτωσαν· εἰ δὲ δι' ἐλαφροτέρων τινῶν ποινῶν[21] συμβῇ γενέσθαι τὸν θάνατον, τυπτέτωσαν τοῦτον καὶ ἐξοριζέτωσαν.

10 Ἐάν[i] ἐν[22] μάχῃ μετὰ χειρὸς τύψῃ τις καὶ φονεύσῃ, τυπτόμενος ἐξοριζέσθω· εἰ δὲ μὴ ἀποθάνῃ, τυπτέσθω.

11 Ἐάν[k] τις τὸν ἴδιον οἰκέτην λώροις ἢ ῥάβδοις τύψῃ καὶ ἐκ τούτων συμβῇ ἐκεῖνον τελευτῆσαι, οὐ κατακρίνεται ὡς ἀνδροφόνος· εἰ δὲ ἀμέτρως αὐτὸν ἐβασάνισεν ἢ φαρμάκῳ ἀνεῖλεν ἢ προσέκαυσεν, ὡς φόνον πεποιηκὼς τιμωρεῖται.

12 Ὁ[l] ἀκουσίως φόνον ποιήσας ἐξορίζεται.

13 Ὁ[m] τὸ νήπιον φονεύσας τιμωρίᾳ φόνου ὑπόκειται.

14 Καὶ[n] ὁ ἐλάττων τῶν κε΄. ἐτῶν φονεύσας ἐνάγεται ὡς φονεύς.

15 Φονεύει[o] τις τὸ τικτόμενον οὐ μόνον ὁ πνίγων[23], ἀλλὰ καὶ ὁ ῥίπτων καὶ ὁ μὴ τρέφων καὶ ὁ ἐν δημοσίοις τόποις ἐκτιθέμενος ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ, ἣν αὐτὸς οὐκ ἔσχεν.

f. H. βῖ. λε΄. τῖ. λθ΄. κεφ. ι΄. Est Prochiron 39. 80. p. 256. et Synopsis LX. 39. 10. p. 355. — g. H. βῖ. ξ΄. τῖ. νθ΄. κεφ. δ΄. Est Prochiron 39. 82. p. 256. et Synopsis LX. 39. 15. p. 355. — h. H. βῖ. λε΄. τῖ. λε΄. κεφ. ιε΄. Est Prochiron 39. 83. p. 256. — i. H. κεφ. ιϛ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 84. p. 257. et Synopsis LX. 39. 16. p. 355. — k. H. βῖ. ξ΄. τῖ. νθ΄. κεφ. α΄. καὶ β΄. Est Prochiron 39. 85. p. 257. et Synopsis LX. 59. 1. et 2. p. 309. — l. H. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 86. pag. 257. — m. H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 12. p. 235. — n. Est Prochiron l. c. — o. H. βῖ. λα΄. τῖ. ϛ΄. κεφ. δ΄. Est Basilicorum XXXI. 6. 4. ed. Heimbach III. pag. 521.

ἡ προμνημονευθεῖσά νεαρὰ τοῦ καίσαρος Κωνσταντίνου διετάξατο, ὥστε τοὺς τὸν ἀδελφὸν ἑαυτῶν ἢ τινα τῶν πλησίον φονεύσαντας πάντως ἀποκείρεσθαι καὶ μοναχοῖς ἐγκαταλέγεσθαι καὶ οὐ μόνον τὸν ἐπ' αὐτοῖς δοκιμα-

Domini autem patriarchae Athanasii novella homicidii quidem convictum, eumque solum, secundum leges puniri iubet, liberos autem eius caedi haud opitulatos non confiscari: diviso autem illius inter proprios patrimonio pro liberorum numero, unam quoque portionem occiso adtribui, maxime si cum paupertate colluctabatur liberosque et uxorem relinquit. Solam autem homicidae portionem fisco addici.

* Neque infans, id est septennis, neque furiosus si occidat, morti obnoxius est.

* Qui gladio quem percutit, si interimat, gladio feritor: sed si percussus non moriatur, manus ei amputator qui percussit, quia omnino gladio ferire ausus fuit.

* Exorta inter aliquos rixa, si accidat, ut mors subsequatur, iudices observent instrumenta, quibus caedes facta est: et si comperiant iustis fustibus aut gravibus saxis aut calcibus homicidium perpetratum, auctori manum abscindant, sed si aliis levioribus mortem illatam esse contigerit, eum verberent atque exsilio mulctent.

* Si quis in pugna manu percutiat atque interimat, verberatus relegator, si alter non interierit, verberator.

* Si quis servum proprium loris aut virgis verberaverit, et acciderit, ut ille inde moriatur, ut homicida non damnatur. Sed si immodice eum cruciaverit vel veneno peremerit vel exusserit, ut caedem committens punitur.

* Non voluntarie caedem faciens in exsilium eiicitur.

* Qui infantem interimit, poenam caedis subit.

* Et XXV annis minor ut homicida accusatur.

Partum necat, non modo qui suffocat, sed et qui proiicit et qui non alit, et qui in publicis locis exponit misericordiae caussa, quam ipse non habet.

σθέντα χρόνον τῆς μετανοίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν μοναστηρίῳ διοικονομεῖσθαι. Haec et in H., aliis Harmenopuli mss. desunt, faciuntque epitomen eorum, quae ad finem Novellae, a Constantino Porphyrogenneta latae in Appendice Synopseos p. 29. leguntur.

16. τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀοιδίμου πατριάρχου Soar. Caeterum in C. tota haec §. 6. iam non in contextu orationis, sed ad marginem a secunda manu ascripta est.

17. Sic H. Salm. M. A. Pro καιροῦ alias est καίσαρος, quod iam Cuiacius delevit, neque apud Soar. legitur.

18. ἐν addit Falk., quod neque in H. aut aliis mss. Harmenopuli habetur.

19. ὕμφας H.

20. τελευτήσει H.

21. Sic H., alii libri, Prochiron p. 256. Vocem ποινῶν omisit Cui. Soar. Reitzius. Vide Zachariae ad Prochiron l. c. not. 170.

22. Sic Prochiron p. 257. Synopsis p. 355.; deest in H. ἐν.

23. πνήγων H.

15a *Περὶ*[p] *τῶν ἐκτιθεμένων τὰ οἰκεῖα βρέφη*[24] *ἐν*[25] *τοῖς εἰσόδοις τῶν ἱερῶν λόγος*[26] *ἐπὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου γέγονε καὶ ἤρεσεν ὡς φονευτρίας ταύτας κολάζεσθαι, κἂν ἕτερος ἀνέληται καὶ ἐπιμελησάμενος ζωογονήσῃ.*

16 *Ὁ*[q] *ἀνελὼν ἀνιόντα ἢ κατιόντα ἢ συγγενῆ πυρὶ παραδιδόσθω.*

17 *Ὁ*[r] *τὸν ἐπελθόντα φονεύσας, ἐν ᾧ περὶ ζωῆς ἐκινδύνευεν, ἀνεύθυνος*[27] *ἔσται.*

18 *Ὁ*[s] *ἐντειλάμενός τινι φονεῦσαι ὡς φονεὺς κατακρίνεται*[28].

19 *Ὁ*[t] *συγκλητικὸν ἢ στρατιώτην τινὰ φονεύσας κρινέσθω καθοσιώσεως τουτέστι καταδικαζέσθω καὶ τιμωρείσθω, καθὼς οἱ ἐν τῷ ἐγκλήματι τῆς καθοσιώσεως ἐνεχόμενοι.*

20 *Ὁ*[u] *φονεύσας τινὰ βιαζόμενον πρὸς ἀσέλγειαν ἀνεύθυνος.*

21 *ΝΕΑΡΑ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ*[29] *ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ*[30] *ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ*[31].

Ὅτι κολάζεσθαι δεῖ καὶ τοὺς ἐν ἀξιώματι φονεῖς καὶ ἀποθνήσκειν[32] *καὶ μηδὲν ἐκ τοῦ ἀξιώματος ὠφελεῖσθαι, εἰ μόνον προδήλως φανεῖεν δόλους ἢ συνωμοσίας ἢ σκευὰς ἢ ἐπιθέσεις πρὸς τὸ μίσους ἄξιον τοῦτο ποιοῦντες ἔργον*[33] *ἢ τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτοῖς παραπείθοντες τὸ πονηρὸν ἐκτελεῖν τοῦτο.*

22 *Ὁ*[v] *θάπτων ἔγκυον πρὶν ἢ τὸ βρέφος δι' ἀνατομῆς ἐκβληθῇ, φονεύειν δοκεῖ.*

23 *Ἐὰν*[w] *πατὴρ κατηγορήσῃ τινὸς περὶ φόνου τοῦ ἰδίου παιδὸς καὶ ἀποφανθῇ κατὰ συκοφαντίαν κινήσας, οὐκ ἀτιμοῦται.*

24 *Τὸν*[x] *ληστὴν ἔξεστιν ἑκάστῳ ἀκινδύνως φονεύειν.*

25 *Οἱ*[y] *ἐπίσημοι λησταὶ ἐν τοῖς τόποις, ἐν οἷς ἐπλημμέλησαν, φουρκίζονται·*[34] *καὶ χρή, ἵνα διὰ τῆς θέας καταπτοηθῶσιν οἱ ἐγχειροῦντες τοῖς τοιούτοις καὶ ἵνα γένηται παραμυθία τοῖς συγγενέσι τῶν ἀναιρεθέντων.*

---

p. C. *βι. ξ. η'. ιθ'. κεφ. α'. καὶ βι.* — *q.* H. *κεφ. ε'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 35. p. 241. — *r.* H. *βι. λε'. τι. λθ'. κεφ. ια'.* Est Prochiron 39. 39. p. 241. et Synopsis XXXVI. 39. 18. p. 356. — *s.* H. *βι. λε'. τι. λθ'. κεφ. ιθ'.* Est Prochiron 39. 8. p. 235. et Synopsis XXXVI. 39. 14. p. 355. — *t.* H. *βι. ξ'. τι. νθ'. κεφ. ιζ'.* (vel *ιβ'.*) — *u.* H. *βι. λε'. τι. λθ'. κεφ. β'.* — *v.* H. *βι. λε'. τι. ς'. κεφ. ι'.* Est Synopsis LIX. 2. 3. p. 499. — *w.* H. *βι. ξ'. τι. λγ'. κεφ. ιθ'.* Est Prochiron 39. 81. p. 256. et Synopsis LX. 33. 14. p. 501. — *x.* H. *βι. λε'. τι. λθ'. κεφ. ιθ'. περὶ ληστῶν.* Est Prochiron 39. 11. p. 235. et Synopsis LX. 39. 19. p. 358. — *y.* H. *βι. ξ'. τι. να'. κεφ. λ'. θε. β'.* Est Prochiron 39. 16. p. 236. Priora verba usque ad *φουρκίζονται* leguntur etiam in Synopsi LX. 51. 30. 2. p. 538.

De iis vero, quae proprios infantes ad templorum introitum exponunt, proposita est in sacra synodo quaestio et placuit illas tanquam homicidas puniri, licet alius eos sustulerit et adhibita cura conservaverit.

* Qui adscendentem vel descendentem aut cognatum perimit, igni traditor.

* Qui adgressorem occidit, ubi de vita periclitabatur, insons est.

* Qui cui caedem mandat, pro homicida iudicatur.

Qui virum senatorium aut militem occidit, maiestatis reus esto, id est condemnator ac punitor, ut hi qui crimine maiestatis tenentur.

Qui quem ad stuprum cogentem occiderit, insons est.

NOVELLA DOMINI BASILII PORPHYROGENNETAE.

Puniendi quoque sunt homicidae in dignitate positi et morte adficiendi nec quidquam ex dignitate adiuventur, dummodo aperte constet, eos dolum vel coniurationem vel molitionem vel insidias ad huiusmodi horrore dignum facinus commisisse aut ministris persuasisse, ut hoc maleficium exsequerentur.

Qui praegnantem sepelit, antequam per sectionem infans ei eximatur, occidere videtur.

* Si quem pater de caede filii accusaverit et iudicetur calumniose egisse, non notatur infamia.

* Latronem cuilibet sine periculo interimere licet.

* Insignes latrones in locis, ubi deliquerunt, in furcam aguntur, idque utile est, ut et conspectu deterreantur, qui eadem moliuntur, et ut cognatis interemtorum aliquod sit solatium.

---

24. Haec apud Cui. et in C. leguntur, licet in H. alias desiderentur. Habentur et in scholio ad Harmenopuli epitomen canonum in Iure Graeco-Romano I. p. 68.

25. Pro *ἐν* Cui. habet *πρὸς*.

26. Sic Cui., scholium Harmenopuli p. 68. Pro *λόγος* C. habet *ὡς*.

27. *ἀνεύθυνον* H.

28. Sic C., *κρίνεται* H., quod est et in Prochiro p. 235. et apud Reitzium.

29. Sic C. H. Salm. Pro *τοῦ κυροῦ* Reitzius *καίσαρος* habet.

30. Sic Soar. Salm. Reitzius, ut et C. H., *βασιλέως* alias.

31. Sic C. H.; deest *δεσπότου* apud Reitzium.

32. *ἀποθνήσκην* H.

33. *ἔργον* deest in H.

34. Quae post haec usque ad finem tituli leguntur, Contius pro scholio habuit, sed sunt etiam in C. H. et in Prochiro p. 236.

ΤΙΤΛ. Ζʹ.[1] ΠΕΡΙ[2] ΑΡΠΑΖΟΝΤΩΝ[3].

1 *Οἱ[a] ἁρπάζοντες γυναῖκα ἢ μεμνηστευμένην ἢ ἀμνήστευτον ἢ χήραν, εἴτε εὐγενής ἐστιν εἴτε δούλη εἴτε ἀπελευθέρα[4], καὶ μάλιστα εἰ τῷ θεῷ εἰσι γυναῖκες καθιερωμέναι, κἂν τὴν ἰδίαν τις μνηστὴν ἥρπασεν, εἰ μὲν μεθ' ὅπλων εἴτε ξιφῶν ἢ ῥοπάλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο, οἱ τοιοῦτοι ξίφει τιμωρείσθωσαν· οἱ δὲ συναιρόμενοι τούτοις ἢ συνειδότες ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν εἰσενεγκόντες τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ῥινοκοπείσθωσαν. Εἰ δὲ χωρὶς οἱωνδήποτε ὅπλων τὴν ἁρπαγὴν ἐποιήσαντο, ὁ μὲν τὴν ἁρπαγὴν ποιήσας χειροκοπείσθω, οἱ δὲ βοηθήσαντες τοῖς τοιούτοις ἐν τῇ ἁρπαγῇ ἢ συνειδότες καὶ ὑπηρετήσαντες ἢ ἑκόντες ὑποδεξάμενοι ἢ οἱανδήποτε σπουδὴν αὐτοῖς εἰσενεγκόντες τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν. Ὁ δὲ παρθένον ἢ χήραν ἁρπάσας, εἰ καὶ μνηστήν, οὐ δύναται ταύτην γαμεῖν, οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ ταύτης πατρός καὶ συγχωροῦντος τὸ ἔγκλημα. Εἰ δὲ ἡ[5] ἁρπαγεῖσα κόρη εἰς γάμον αὐτῷ τάχα συναφθῆναι θελήσει, μετὰ θάνατον τούτου, κἂν παῖδας ἐξ αὐτοῦ σχῇ, κἂν ἐκεῖνος τελευτῶν διατάξηται, οὐ διαδέχεται τοῦτον· ἐὰν δὲ μὴ συναφθῇ τούτῳ, λαμβάνει[6] τὴν οὐσίαν αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῆς πατρικῆς[7] περιουσίας αὐτῆς[8] κερδαίνει τι, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ[9] πατρὸς[10] πρὸς τοὺς ἄλλους κληρονόμους καταλιμπάνεται, τὰ δὲ τοῦ ἅρπαγος εἰς τὸ δημόσιον εἰσκομίζεται.*

2 *Ὅταν[b] μετὰ πλήθους ἀφίκηταί τις εἰς οἰκίαν τινὸς καὶ εἴτε ἄκουσαν εἴτε ἑκοῦσαν ἁρπάσῃ[11] γυναῖκα, ἁρπαγὴν πλημμελεῖν δοκεῖ καὶ τιμωρεῖται· ὅταν δὲ μόνος ἀπέλθῃ, μή τινας ἔχων τοὺς συνυπουργοῦντας καὶ ἀφανῶς τὴν γυναῖκα ἑαυτὴν προδεδωκυῖαν ἀνελέσθαι θαῤῥήσῃ, οὐχ ἁρπαγήν, ἀλλὰ φθορὰν παρθένου ἁμαρτάνει.*

3 *Τὴν[c] ἁρπαγὴν τῆς βιασθείσης γυναικὸς ἐκδικοῦσιν οἱ ἀδελφοὶ καὶ γονεῖς καὶ ἐπίτροποι καὶ κουράτωρες.*

4 *Δοῦλος[d] συνειδὼς καὶ συμπράττων τῇ ἁρπαγῇ τῆς ἰδίας δεσποίνης καίεται.*

a. H. ἀνα. βι. ξ. τι. νέ. κεφ. α'. καὶ κεφ. έ. Est Prochiron 39. 40. p. 241. Huc refertur scholium, quod in margine regii libri Soar. M. A. et in C. legitur deest autem in H.:

Τοὺς τοιούτους ὁ μὲν κζ'. κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἀναθεματίζει· ὁ δὲ ϛβ'. τῆς ἐν Τρούλλῳ ἀφορίζει· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κβ'. τοῦ μεγάλου Βασιλείου.	Tales canon vigesimus septimus synodi occumenicae Chalcedonensis etiam anathemate persequitur; nonagesimus secundus canon autem Trullanae synodi ab ecclesia separat; similiter etiam canon vigesimus secundus magni Basilii.

b. H. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. — c. H. κεφ. γ'. τὸ αὐτό. Est Basilicorum

TIT. VII DE MULIERUM RAPTORIBUS.

* Qui mulierem rapiunt sive desponsam sive non desponsam sive viduam sive ingenua sit sive serva aut libertina, et maxime si virgines sint Deo consecratae, licet suam quis sponsam rapuerit, si quidem cum armis aut gladiis aut fustibus hunc raptum fecerint, hi gladio percutiantur. Adiutores vero eorum, qui vel conscii fuerunt vel sponte eos receperunt vel qualemcumque operam navaverunt, verberati ac tonsi naso mutilentur.

Quod si sine qualibuscumque armis raptum commiserint, is quidem qui rapuit, manum amittat; qui vero his in rapina opem tulerunt aut conscii ac ministri fuerunt aut sponte eos susceperunt aut quamlibet operam navaverunt, verberati et tonsi exsulent. *

Qui autem virginem vel viduam rapuit, licet desponsam, eamdem ducere nequit, nec consentiente eius patre et crimen condonante.

Quod si forte rapta puella nuptiis illi coniungi volet, defuncto, etiamsi liberos ex eo habeat et ipse moriens id ordinarit, non succedit; sed neque ex paternis bonis quidquam consequitur, sed illa aliis relinquuntur heredibus: bona autem raptoris fisco inferuntur: sed si se ei non coniungat, patrimonium eius accipit.

Si quis cum multitudine in alicuius aedes venerit et seu nolentem seu volentem mulierem rapuerit, raptum committere videtur ac punitur. Quum vero solus venerit, nullos habens adiutores et clanculum mulierem, quae se ipsa prodiderit, auferre ausus fuerit, non raptum sed stuprum virginis committit.

Raptum mulieris vi coactae fratres et parentes et tutores et curatores vindicant.

* Servus conscius et administer in raptu suae dominae crematur.

LX. 58. 2. ed. Heimbach V. p. 901. — *d.* H. *βι. ξ'. τι. ν'. κεφ. κγ'.* Est Prochiron 39. 36. p. 241. Invenitur et VI. 12. §. 1.

1. Post *ἁρπαζόντων* H. infert *καὶ νεωτερικῶν καὶ τῶν ὅρια μετατιθέντων.*
2. Sic H. *τῶν* interponit Reitzius.
3. Sic H. Apud Reitzium subiicitur *γυναῖκας.*
4. Sic H. Prochiron p. 242. *ἀπελεύθερος* Reitzius.
5. Vox *ἡ* deest in H.
6. *λαμβάνῃ* H.
7. In H. interponitur *αὐτῆς.*
8. Deest *αὐτῆς* in H.
9. *τοῦ* deest in H.
10. Post *πατρὸς* in H. Cui. Soar. *πράγματα* subiicitur.
11. *ἁρπάσει* H.

5 *Ἐὰν[e] χωρὶς δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐπιβατικῶς ἀφέληταί τις πρᾶγμα, εἰ μὲν ἴδιον αὐτοῦ, ἐκπίπτει τῆς αὐτοῦ δεσποτείας, εἰ δὲ ἀλλότριον, παρεχέτω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν διατίμησιν αὐτοῦ.*

6 *Ὁ[f] ἁρπάζων τι ἀπὸ ἐμπρησμοῦ ἢ ναυαγίου ἢ καταπτώσεως εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ συναπτοῦ[12] εἰς τετραπλοῦν[13], μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ ἁπλοῦν κατέχεται πρὸς τῇ ὡρισμένῃ ποινῇ.*

7 *Ὁ[g] ἅρπαξ οὐκ ἀπαλλάσσεται τῆς ποινῆς πρὸ τῆς δίκης προσάγων τὸ πρᾶγμα.*

8 *Ὅμοιόν ἐστι[h] τῷ ἁρπάσαι καὶ τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἁρπαγέντα ἐν εἰδήσει.*

9 *Οἱ[i] βουλόμενοι[14] θόρυβον ἢ στάσιν ποιῆσαι καὶ οἱ ἔχοντες ἐνόπλους ἐλευθέρους ἢ δούλους καὶ ὁ ἔφηβος δημοσίᾳ ξίφος ἐπιφερόμενος καὶ οἱ ἐξ ἐφόδου ἀγροῖς ἐπιόντες καὶ ἁρπάζοντες πράγματα, τῷ περὶ βίας δημοσίας νόμῳ κατέχονται.*

10 *Οἱ[k] λεγόμενοι νεωτερικοὶ καὶ οἱ θορύβους ἐν τῷ δήμῳ[15] ποιοῦντες εἰ μὲν ὑπομνησθέντες παρὰ τοῦ ἄρχοντος τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείναιεν[16] ἐξορίζονται· εἰ δὲ πολλοὺς θορύβους καὶ ἀταξίας ἐποίησαν καὶ πολλάκις κρατηθέντες καὶ πρότερον[17] κολασθέντες ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπέμειναν προπετείας, τυπτόμενοι καὶ κουρευόμενοι διηνεκῶς ἐξοριζέσθωσαν. Εἰ δὲ καὶ οὐχ ὑπεμνήσθησαν παρὰ τοῦ ἄρχοντος, ῥοπαλίζονται μόνον καὶ ἀπολύονται.*

11 *Ὁ[l] μετατιθεὶς ὅρια εἰ μὲν νεώτερος εἴη, εἰς χρόνον μακρότερον ἐξορίζεται, εἰ δὲ γέρων εἰς ἥττονα. Ὁ δὲ ἑτέρῳ ὑπουργήσας τύπτεται καὶ ἐπὶ διετίαν εἰς ἔργον δημόσιον πέμπεται. Ὁ δὲ κατὰ ἄγνοιαν ἢ τυχηρῶς τοὺς ὁριαίους λίθους μετατιθεὶς μαστιγοῦται μόνον.[18]*

12 *Ὁ[m] ὅρους δόλῳ μετατιθεὶς καθ' ἕκαστον ὁροθέσιον τῷ μέρει τοῦ δημοσίου πεντήκοντα ζημιοῦται ιι.· εἰ δὲ δοῦλος ἢ δούλη πλημμελήσουσι ταῦτα, κεφαλικῶς τιμωρεῖται[19], εἰ μὴ ὁ δεσπότης τὴν ὑπὲρ τούτων ποινὴν[20] καταβάλλεται.*

13 *Ὁ[n] τὸν ὅρον τοῦ ἔτι ἀμφισβητησίμου[21] πρὸ δίκης τελείας κατασχών, εἰς τὸ διπλοῦν αὐτὸν ζημιοῦται· καὶ δίδωσιν αὐτόν τε*

e. H. βι. β'. τι. β'. κεφ. νζ'. Est Prochiron 39. 49. — f. H. ἀνα. βι. ξ'. τι. ια'. κεφ. β'. καὶ γ'. καὶ κ'. κεφ. α'. (sic) καὶ βι. νγ'. κεφ. κε'. Est Synopsis LX. 20. 1. p. 510., exceptis ultimis tribus verbis, quae addita sunt ex Basilicis LX. 6. 35. ed. Heimbach V. p. 400. — g. H. βι. ξ'. τι. ιζ'. κεφ. ς'. Est Synopsis LX. 6. 17. p. 510. — h. H. βι. ξ'. τι. ια'. κεφ. ιδ'. Est Synopsis LX. 18. 14. p. 510. — i. H. βι. ξ'. τι. ιη'. κεφ. β'. περὶ νεωτερικῶν. Est Synopsis LX. 18. 2. p. 511. — k. H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 6. p. 234. — l. H. βι. ξ'. τι. λα'. κεφ. α'. περὶ τῶν ὅρια μετατιθέντων. Sumptum videtur esse ex Basilicorum LX. 31. 2. ed. Heimbach V. p. 667. —

* Si quis citra decretum iudiciale rem violenter abstulerit, si ipsius erat propria, dominium eius amittit; si aliena, praestet rem ipsam et eius aestimationem.

Qui ex incendio, naufragio aut ruina quid rapit, intra annum continuum in quadruplum, post annum in simplum tenetur praeter poenam statutam.

Raptor poenam non effugit rem ante iudicium proferens.

Simile est rapere et rapta scientem recipere.

Qui tumultum vel seditionem facere tentant quique armatos habent homines liberos aut servos, et pubes publice gladium gestans et qui per incursum agros invadunt resque rapiunt, lege de vi publica tenentur.

* Qui iuvenes vocantur turbasque in populo faciunt, si quidem a praeside admoniti in iisdem perseverent, relegantur. Sed si multas turbas et petulantias commiserint et saepius comprehensi atque antea puniti in eadem temeritate permanserint, verberati ac tonsi perpetuo exsulabunt.

Quod si a praeside admoniti non fuerunt, fustibus tantum castigantur ac dimittuntur.

Qui limites transponit, si iunior sit, in longius tempus relegatur; si senior, in brevius.

Qui alteri ministerium praestitit, verberatur et in opus publicum per biennium mittitur.

Qui vero ex ignorantia vel casu lapides terminales transposuerit, tantummodo flagellatur.

Qui terminos dolo transponit, pro singulis terminis in publicum quinquaginta solidis mulctatur. Si servus vel serva hoc commiserit, capite plectitur, nisi dominus mulctam pro his exsolvat.

Qui limitem agri litigiosi ante finitam litem occupat, in duplum illius condemnatur, ipsumque locum vicino restituit et alte-

m. H. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis LX. 31. 2. p. 496. — n. H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ.

12. συναπτοῦ ἐνιαυτοῦ H.

13. τὸ τετραπλοῦν H.

14. Sic et H. βουλευσάμενοι Synopsis p. 511.

15. Sic H. a secunda manu; prima habuerat δήλῳ.

16. ἐπιμεῖναν H.

17. Sic H. Prochiron p. 234. πρότερον Contius scribi voluit.

18. μόνου H.

19. τιμωροῦνται H.

20. Sic H. Falk. Synopsis p. 496. Pro ποινὴν Reitzius habet τιμήν.

21. Postea Contius τόπου addi voluit. Non opus.

τὸν τόπον τῷ νενικηκότι καὶ ἕτερον τοσοῦτον· εἰ δὲ ἴδιος ᾖ αὐτῷ ὁ τόπος, ἀρκεῖ πρὸς τιμωρίαν τὸ ἐκπεσεῖν αὐτοῦ.

ΤΙΤΛ. Η΄. ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΜΟΛΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΑΠΟΔΙΣΤΩΝ.

1 Τοὺς[a] ἐκ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποφεύγοντας[1] ὡς πολεμίους ἔξεστιν ἑκάστῳ ἀκινδύνως φονεύειν.

2 Οἱ[b] πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτομολοῦντες καὶ τὰς ἡμετέρας βουλὰς ἀπαγγέλλοντες εἰς φοῦρκαν ἀναρτῶνται ἢ καίονται.

3 Οἱ[c] πολέμιοι καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς αὐτομολοῦντες ξίφει τιμωρείσθωσαν.

4 Εἴ τις[d] αὐτόμολος εἰς τὴν πατρίδα ἐπαναδράμοι, ἅπαξ μὲν τοῦτο ποιήσας συγγνώμης τυγχανέτω· δεύτερον δὲ εἰς τριετῆ δουλείαν διαπωλείσθω· ἐκ τρίτου δὲ ποιησάμενος τὴν αὐτομολίαν εἶτα ἐπαναζεύξας εἰς διηνεκῆ[2] καὶ ἀΐδιον οἰκετείαν[3] πιπρασκέσθω. Εἰ δὲ ληφθεὶς[4] ὑφ' ἑτέρων εἰς τὴν πατρίδα ἐπαναχθῇ καὶ μάλιστα, εἰ αἵματος ἐμφυλίου[4a] τὴν δεξιὰν ἔχει μεμολυσμένην, τοῦτον θανάτῳ κολάζειν, οἷα δὴ πολέμιον, οὔτε ἄδικον οὔτε ἀπότομον.

5 Ὁ[e] ἐρεθίζων τοὺς πολεμίους ἢ παραδιδοὺς πολεμίοις Ῥωμαίους κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

6 Ὁ[f] διδάσκων τοὺς βαρβάρους ναῦς κατασκευάζειν κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειται.

7 Δοῦλοι[g] ἢ ἐλεύθεροι[5] ἀνδραποδίζοντες ἐλευθέρους διαιρούμενοι καὶ κουρευόμενοι χειροκοπείσθωσαν[6].

ΤΙΤΛ. Θ΄. ΠΕΡΙ ΣΥΚΟΦΑΝΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΛΥΑΡΙΑΝ ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΩΝ.

1 Ἡ[a] διάταξις βούλεται τὸν συκοφαντήσαντα ἐπὶ δημοσίῳ ἐγκλήματι καὶ ἀτιμοῦσθαι καὶ περιορίζεσθαι, μόνον μέντοι ἐὰν ἀλλοτρίαν κατηγορίαν ἐκίνησεν ὡς ἰδίαν αἰτίαν.

a. H. ἀνα. βι. η΄. τι. να΄. κεφ. ζ΄. Est Prochiron 39. 3. p. 233. — b. H. βι. ξ΄. τι. να΄. κεφ. λδ΄. Est Prochiron 39. 17. p. 236. seq. — c. Est Prochiron 39. 19. p. 237. — d. H. νεαρὰ λγ΄. τοῦ κυροῦ Λέοντος. Similiter Salm. et Soar., qui quidem pro κυροῦ habet καίσαρος. Cui. et Falk. ex Codice νεαρῶν περὶ τῶν αὐτομολησάντων πρὸς ἐχθροὺς καὶ ἑκουσίως ἐπανελθόντων νεαρὰ λγ΄. τοῦ καίσαρος Λέοντος. Est Novella Leonis 67. — e. H. βι. ξ΄. τι. να΄. κεφ. λς΄. Est Prochiron 39. 1. p. 233. — f. H. βι. ξ΄. τι. να΄. κεφ. ν΄. Est Prochiron 39. 38. p. 241. — g. H κεφ. οδ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 22.

rum tantum: si ipsius proprius erat locus, sufficit in poenam, ut illo excidat.

TIT. VIII. DE TRANSFUGIS ET PLAGIARIIS.

* Qui ex Romanis ad hostes transfugiunt, eos ut hostes cuique sine periculo occidere licet.

* Qui ad hostes transfugiunt nostraque consilia deferunt, in furcam tolluntur aut cremantur.

* Hostes quique ad eos transfugiunt gladio feriuntor.

Si quis transfuga in patriam recurrerit, si quidem hoc semel fecerit, veniam consequatur, si secundo, in triennalem servitutem vendatur; tertio autem transfugiens si reverterit, in perpetuam atque aeternam servitutem vendatur.

Sed si ab aliis comprehensus in patriam retrahatur et maxime, si popularium sanguine pollutam habeat dextram, hunc utpote hostem morte adficere, neque iniustum est neque rigidum.

* Qui hostes proritat aut hostibus Romanos prodit, capitaliter punitur.

* Qui barbaros docet aedificare naves, capitali poenae subiacet.

* Servi aut homines liberi, qui liberos pro servis vendunt, caesi ac tonsi manu truncantor.

TIT. IX. DE CALUMNIATORIBUS ET LIBELLI FAMOSI INVENTORIBUS.

Constitutio sancit, ut calumniator in crimine publico et infamia notetur et deportetur, dummodo alienam accusationem ut caussam suam instituerit.

pag. 237. — a. H. ἀνα. βϊ. ξ΄. τϊ. α΄. κεφ. λε΄. Est Synopsis LX. 1. 36. pag. 504.

1. Sic H. Cui. Prochiron pag. 233. φεύγοντας Reitzius.

2. διηνεκεῖ H.

3. ἐκετείαν H.

4. Pro εἰ δὲ ληφθεὶς Contius scribi vult εἰ μέντοιγε οὐκ ἐξ οἰκείας γνώμης ἀλλὰ ληφθεὶς reliqua.

4 a. αἵματι ἐμφυλίῳ Cuiacius mavult

5. ἀπελεύθεροι Prochiron p. 237.

6. χειρωπείσθωσαν H., sed contra Prochiron p. 237.

2 Ὁ[b] συκοφαντήσας ἐγκληματικῶς ἐπίσκοπον τριάκοντα χρυσίου λίτρας προτιμάσθω[7] τῷ δημοσίῳ.

3 Ὁ[c] συκοφαντήσας τῇ ταυτοπαθείᾳ ὑπόκειται.

4 Ὁ[d] συκοφάντης κατ' οὐδένα τρόπον κερδαίνει· οὔτε ἐὰν λάβῃ ἵνα μὴ συκοφαντήσῃ τινά.

5 Ὁ[e] εὑρίσκων φλυαρίαν ἐσφραγισμένην ἢ ἀσφράγιστον καὶ μὴ παραχρῆμα καίων, ἀλλ' ἀναγινώσκων ὑποκείσθω τῇ τιμωρίᾳ, ἥτινι ὑπέκειτο[9] καὶ ὁ συντεθεικὼς τὴν φλυαρίαν. Φλυαρία δέ ἐστιν ὁ ῥιπτόμενος χάρτης καὶ κατηγορίας ἔχων κατά τινος.

6 Ὁ[f] εὑρίσκων φλυαρίαν[10] μηδενὶ ἑτέρῳ λεγέτω τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀλλὰ διαῤῥήξει ἢ καύσει αὐτήν· ὁ δὲ μὴ ταῦτα ποιήσας κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται[11].

ΤΙΤΛ. Γ. ΠΕΡΙ ΦΑΡΜΑΚΩΝ, ΓΟΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΩΝ.

1 Τῷ[a] περὶ ἀνδροφόνων νόμῳ κατέχεται ὁ ποιήσας φάρμακον ἐπὶ ἀναιρέσει ἀνθρώπου ἢ ἐσχηκὼς ἢ πωλήσας.

2 Εἴ τις[b] ἐλεύθερος ἢ δοῦλος ἐπὶ οἱαδήποτε προφάσει δώσει[1] ποτὸν εἴτε γυνὴ ἀνδρὶ εἴτε ἀνὴρ γυναικὶ εἴτε δοῦλος δεσπότῃ καὶ διὰ τῆς τοιαύτης προφάσεως ἀσθενείᾳ περιπέσῃ ὁ τὸ ποτὸν ἐκπιὼν καὶ συμβῇ ἐκ τούτου καταῤῥεῦσαι καὶ ἀποθανεῖν, ξίφει τιμωρείσθω.

3 Οἱ[c] τὰ λεγόμενα ποιοῦντες φυλακτὰ[2] ἐπὶ φιλίᾳ τοῦ[3] δοκεῖν ἀνθρώπων, δημευόμενοι ἐξοριζέσθωσαν.

4 Ὁ[d] συνειδώς τινι γοητείαν κατασχὼν αὐτὸν τῇ δημοσίᾳ ὄψει παραδιδότω· εἰ δέ τις οἱοσδήποτε ἄνθρωπος συλλαβόμενος τοῦτον μὴ παραδώσει, ἐσχάτην ὑπομενέτω τιμωρίαν.

5 Οἱ[e] διὰ γοητείας σώφρονας λογισμοὺς πρὸς ἔρωτας στρέφοντες δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ καθυποβάλλονται· εἰ δὲ καὶ πρὸς πρόσωπον ὑπερέχον τοῦτο τολμήσουσι, τῇ[4] διὰ ξίφους τιμωρίᾳ ὑπόκεινται[5].

b. H. βι. γ'. τι. α'. κεφ. β'. Est Synopsis III. 1. 2. p. 504. — c. H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 15. p. 236. — d. H. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. — e. H. βι. ξ'. τι. ξγ'. κεφ. α'. περὶ τῶν φλυαρίαν εὑρισκόντων. Est Synopsis LX. 63. 1. p. 542. — f. H. κεφ. τὸ αὐτό. Est Synopsis l. c. p. 542. — a. H. ἀνα. βι. ξ'. τι. λθ'. κεφ. δ'. Est Prochiron 39. 2. p. 233. et Synopsis LX. 39. 1. p. 529. — b. H. κεφ. τὸ αὐτό. Est Prochiron 39. 77. pag. 255. et Synopsis l. c. pag. 529. — c. H. βι. ξ'. τι. λη'. κεφ. α'. περὶ γοήτων. Est Prochiron 39. 78. pag. 255. — d. H. κεφ. β'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 13. pag. 235. seq. — e. H. βι. ξ'. τι. λη'. κεφ. κη'. καὶ λη'.

Episcopum criminaliter calumniatus triginta auri libras fisco inferat.

* Calumniator talioni subiacet.

Calumniator nullo modo acquirit, neque si acceperit, ut calumniaretur, neque si acceperit ut ne calumniaretur.

Qui libellum famosum vel obsignatum vel non obsignatum reperit neque continuo comburit, sed recitat, eidem poenae obnoxius esto, cui et ipse libelli auctor subiacebat. Libellus autem famosus est scriptum proiectum criminationes contra aliquem continens.

Qui libellum famosum reperit, nemini alii sententiam illius dicat, sed laceret eum vel comburat: qui vero haec non facit, capitali poenae subiiciatur.

TIT. X. DE VENEFICIS, MALEFICIS ET HARIOLIS.

* Lege de sicariis tenetur, qui ad hominem necandum venenum paraverit vel habuerit vel vendiderit.

* Si qui homo liber aut servus sub qualicumque praetextu potionem dabit, sive mulier marito sive vir uxori sive servus domino, perque hanc caussam is, qui portionem ebiberit, in morbum incidat atque inde languescat ac moriatur, gladio punitor.

* Qui ita dicta amuleta faciunt specie tenus ad hominum utilitatem, publicatis bonis releganto.

* Qui conscius alicui de maleficio apprehenderit eum, publico conspectui tradat. Si quis autem qualiscumque homo illum comprehensum non tradiderit, ultimum subeat supplicium.

Qui per maleficium pudicas mentes ad amores pervertunt, bonorum publicatione et exsilio puniuntur. Si vero in eminenti hoc persona ausi fuerint, gladii poenae subiiciuntur.

7. Sic H. Synopsis p. 505. προτιμάσθω Reitzius.

8. In H. postea haec inferuntur χρυσίον παρά τινος, quae quidem in reliquis libris desunt.

9. ὑπόκειτο H.

10. In H. subiicitur χάρτην, quod quidem alias et in Synopsi p. 543. deest.

11. ὑποκείσεται H. ὑπόκειται Reitzius.

1. Sic H. Prochiron p. 255. Synopsis p. 529. δώση Reitzius.

2. Cuiacius scribi vult vel φυλακτικὰ vel φυλακτήρια, sed contra H. alii et Prochiron p. 255. Alius liber φίλτρα scribit.

3. Pro τοῦ Salmasius scribi vult τῷ, Reitzio non improbante, sed contra H. alii. Vox τοῦ etiam in uno libro ex Prochiro legitur.

4. τῇ — τιμωρίᾳ H. C. Cui. Soar., sed τὴν — τιμωρίαν Reitzius.

5. Sic C. H. Cui. Soar. ὑποστήσονται Reitzius.

6 Τὸ[f] διὰ θυσιῶν μαντεύεσθαι κεκώλυται· ὁ δὲ τοιοῦτος ξίφει τιμωρείσθω.

7 Οἱ[g] τὰ φίλτρα ποιοῦντες δημευόμενοι τὸν βίον καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν ἐξορίζονται. Φίλτρα δέ εἰσι τὰ φιλίας καὶ ἀγάπης ποιητικά, δι' ὧν, ὡς φλυαροῦσί τινες, δύναταί τις ἕλκειν τινὰ πρὸς τὸ ἀγαπᾷν αὐτόν.

8 Οἱ[h] εἰς βλάβην ἀνθρώπων δαίμονας ἐπικαλούμενοι, εἰ μὴ κατὰ ἄγνοιαν τοῦτο πράξουσι, ξίφει τιμωρείσθωσαν.

9 Ἀπαγορεύει[i] ἡ διάταξις ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τέμνεσθαι.

ΤΙΤΛ. ΙΑ'. ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ, ΕΛΛΗΝΙΖΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ.

1 Ὁ[a] ἀπὸ χριστιανῶν ἰουδαῖος γενόμενος δημευέσθω.

2 Ἐὰν[b] ἰουδαῖος χριστιανὸν ἀνδράποδον κτήσηται[1] καὶ περιτέμῃ, κεφαλικῶς τιμωρεῖται.

3 Ἐὰν[c] ἰουδαῖος τολμήσῃ διαστρέψαι χριστιανικὸν λογισμόν, ὑπόκειται κεφαλικῇ τιμωρίᾳ.

4 Οἱ[d] ἀξιωθέντες τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ πάλιν ἑλληνίζοντες ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται.

5 Οἱ[e] ἀποστάντες ἐκ τῆς τῶν[2] ὀρθοδόξων πίστεως καὶ αἱρετικοὶ γενόμενοι ἢ θύσαντες[3] ἢ θῦσαι τινὶ ἐπαγγελλόμενοι οὐ δύνανται διαθέσθαι ἢ δωρεῖσθαι, οὔτε ἐκ διαθήκης οὔτε ἐξ[4] ἀδιαθέτου λαμβάνειν τι δύνανται[5].

6 Ὁ[f] ποιῶν ἑλληνικὰς θυσίας ἢ τιμῶν εἴδωλα ἢ θυσιάζων ἢ λίβανον αὐτοῖς[6] καίων ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβάλλεται· ὁμοίως δὲ τιμωροῦνται καὶ οἱ συνίστορες[7] αὐτοῦ καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν θυσιῶν.

f. H. κεφ. γ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 20. p. 237. — g. H. κεφ. μα'. τοῦ αὐτοῦ. — h. H. κεφ. μβ'. τοῦ αὐτοῦ περὶ μάντεων. Est Prochiron 39. 21. p. 237. et Synopsis LX. 39. 31. p. 530. — i. H. τοῦ μ. τίτλου. Est Prochiron 39. 28. p. 238. — a. H. ἀνα. βι. ξ. τι. νδ'. κεφ. κ'. Est Synopsis LX. 54. 20. p. 540. — b. H. βι. μ'. τι. α'. κεφ. μα'. μβ'. μγ'. καὶ μδ'. Est Prochiron 39. 31. p. 240. — c. H. βι. ξ. τι. λθ'. κεφ. κς'. Est Prochiron 39. 32. p. 240. — d. H. περὶ τῶν ἑλληνιζόντων. Est Prochiron 39. 33. p. 240. — e. H. βι. ξ. τι. νδ'. κεφ. κα'. κβ'. καὶ κγ'. περὶ αἱρετικῶν. Est Prochiron 39. 34. p. 240. — f. H. κεφ. λ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 30. p. 239. seq.

1. κτήσεται H., sed contra Prochiron p. 240.

2. Vox τῶν deest in H.

3. Verba ἢ θύσαντες in H. ex errore bis repetuntur.

4. Sic H. Prochiron pag. 241. ἐκ Reitzius.

5. In C. est δύναται, sed contra H., reliqui libri mss., Prochiron pag. 240. Hoc loco in H. nova aliqua inferuntur,

* Per sacrificia divinare vetitum est: is autem gladio feritor.

Qui amatoria faciunt, confiscato victu atque omni substantia relegantur.

Amatoria autem sunt, quae amicitiam et amorem conciliant, per quae, ut nugantur nonnulli, aliquis alium ad sui amorem pertrahere potest.

* Qui in noxiam hominum daemonas invocant, nisi per ignorantiam hoc fecerint, gladio plectuntor.

* Vetat constitutio, ambas manus ac pedes amputari.

TIT. XI. DE IUDAEIS, PAGANIZANTIBUS ET HAERETICIS.

Qui ex Christianis Iudaeus fit, confiscator.

* Si Iudaeus mancipium Christianum possederit et circumciderit, capitaliter punitur.

* Si Iudaeus Christianam mentem pervertere ausit, capitali poenae subiacet.

* Qui sacro baptismate dignati sunt atque iterum ad paganismum revertuntur, ultimo supplicio obnoxii sunt.

* Qui ab orthodoxorum fide desciscunt et haeretici fiunt, si aut sacrificaverint aut sacrificare alicui mandaverint, testari vel donare non possunt, neque ex testamento aut ab intestato aliquid capere possunt.

* Qui paganica facit sacrificia aut imagines colit iisve sacrificat vel thus accendit, ultimo subiicitur supplicio. Ac similiter puniuntur et qui illi sunt conscii et qui sacrificiorum sunt ministri.

quae in C. reliquis libris apud Reitzium. Sunt autem haec: *μηδεὶς τοῖς αἱρετικοῖς τῶν μυστηρίων τόπος ἀνεώχθω. Μὴ λαμβανέτω Ἰουδαῖος Χριστιανὴν μήτε Χριστιανὴ Ἰουδαῖον καὶ ἁπλῶς οἱ αἱρετικοὶ καὶ ἀλλόπιστοι μηδὲ κατά τινα πρόφασιν Χριστιαναῖς πρὸς γάμον συναπτέσθωσαν. Μηδεὶς αἱρετικὸς ἐπίκτησιν ποιείτω πράγματος ἀκινήτου ἐκκλησιαστικοῦ μηδὲ κατὰ μίσθωσιν* (sic legendum, *μίσθωσαν* H.) *ἢ ἐμφύτευσιν. Εἰ δέ τι τοιοῦτον ἁμαρτηθῇ τὸ δοθὲν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀπολέσει ὁ αἱρετικός. Nullus haereticis ad mysteria peragenda locus aperitor. Ne accipito Iudaeus Christianam in uxorem neque Christiana Iudaeum atque simpliciter ut dicamus, haeretici et qui alienam fidem sequuntur, ne praetextu ullo Christianis mulieribus nuptiarum nomine copulentur. Nullus haereticis rei immobilis dominium adquirito neque per locationis aut emphyteusis modum. Quod si tale quid fuerit peccatum, id quod pro tali possessione datum est, haereticus amittet.*

6. *αὐτὸς* H., sed contra Prochiron p. 239.

7. Sic H. Prochiron p. 240. *συνίστωρες* Reitzius.

7 *Οἱ[g] Μανιχαῖοι χριστιανοὶ γενόμενοι, μετὰ ταῦτα τὰ τῶν Μανιχαίων διαπραττόμενοι ἢ τοῖς τοιούτοις ἐντυγχάνοντες καὶ μὴ παραδιδόντες τοῖς ἄρχουσιν ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑπόκεινται. Καὶ οἱ ἐν ἀξίαις ἢ στρατηγίαις ἢ συστήμασιν ὄντες ὀφείλουσι[9] φροντίζειν, μή τις αὐτῶν ἐστι τοιοῦτος· ἐπείτοιγε εἰ[9] ἴσασιν αὐτὸν καὶ μὴ παραδίδοασι, κἂν ὀρθόδοξοι ὦσιν, ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβάλλονται.*

8 *Οἱ[h] Μανιχαῖοι καὶ μετὰ θάνατον ἐλέγχονται. Καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτοὺς κληρονομεῖ ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, κἂν συγγενεῖς ὦσιν ὀρθόδοξοι πλὴν παίδων· ἀλλ' εἰσκομίζονται τὰ πράγματα αὐτῶν· μόνοι γὰρ παῖδες αὐτῶν ὀρθόδοξοι ὄντες κληρονομοῦσιν αὐτούς· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δονατιστῶν[10].*

ΤΙΤΛ. ΙΒ'. ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΜΠΡΗΣΜΟΥΣ ΠΟΙΟΥΝΤΩΝ.

1 *Δοῦλος[a] συνειδὼς καὶ συμπράττων τῇ ἁρπαγῇ τῆς ἰδίας δεσποίνης καίεται.*

2 *Πυρὶ[b] παραδίδονται οἱ δοῦλοι, οἵτινες τῇ σωτηρίᾳ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ἐπεβούλευσαν· κἀκεῖνοι τιμωρείσθωσαν τῶν οἰκετῶν ἀναιρεθέντος τοῦ δεσπότου, ὅσοι τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἢ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλῆς αἰσθόμενοι μὴ συνέδραμον, εἴτε ἐν οἴκῳ εἴτε ἐν ὁδῷ ἢ ἀγρῷ τοῦτο συνέβη.*

3 *Ἐάν τις[c] οἰκειακὸς ἢ δοῦλος ἐγκληματικῶς κατηγορῇ τοῦ ἔχοντος αὐτόν, ἀποτεμνέσθω ἐξῃρημένου τοῦ ἐπὶ καθοσιώσει κατηγοροῦντος· καὶ ὁ ἀπελεύθερος ἐγκλήματα ἐπιφέρων τῷ πάτρωνι ἢ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὑποφερέτω τιμωρίαν τοῖς δούλοις καὶ τοῖς οἰκειακοῖς.*

4 *Ἐάν τις[d] εἰδὼς οἰκήματα ἐμπρήσῃ ἢ σωρὸν σίτου πλησίον οἰκήματος κείμενον[11], ἐλεγχόμενος πυρὶ παραδίδοται· εἰ δὲ ἔξω πόλεως τὸ τοιοῦτον διαπράξεται, χειροκοπείσθω.*

5 *Εἴ τις[e] τὴν καλάμην τοῦ ἰδίου χωραφίου βουλόμενος καῦσαι ἔβαλε κατ' αὐτοῦ πῦρ, τὸ δὲ πῦρ ἀχθὲν[12] τὰ ἀλλότρια κατέκαυσε χωράφια ἢ καὶ ἀλλότριον ἀμπελῶνα, δεῖ τὸν ἀκροατὴν ἐξετάζειν· καὶ εἰ μὲν ἀπειρίᾳ ἢ ῥαθυμίᾳ τοῦ ἀνάψαντος τὸ πῦρ*

g. H. *κεφ. λα'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 28. pag. 239. — h. H. *κεφ. λβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 29. pag. 239. — a. H. *ἀνα. βι. ξ. τι. ν'. κεφ. κγ'.* Est Prochiron 39. 36. pag. 241. — b. H. *κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 37. pag. 241. — c. H. *κεφ. κε'. τοῦ αὐτοῦ.* — d. H. *βι. να'. τι. κγ'. κεφ. ς'. περὶ τῶν ποιούντων ἐμπρησμούς.* Est Prochiron 39. 18. pag. 237. — e. H. *κεφ. ζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 39. 75. pag. 255.

* Si Manichaei Christiani facti postea quae Manichaeorum sunt, patraverint aut in hos incidentes ad magistratus non detulerint, extremo subiacent supplicio. Et qui in dignitatibus, militum magisteriis aut collegiis sunt, curare debent, ne quis eorum talis sit. Attamen si eum cognoverint neque tradiderint, licet orthodoxi videantur, ultimo subiiciuntur supplicio.

* Manichaei etiam post mortem arguuntur.

Et nemo iis succedit ex testamento aut ab intestato, etiamsi cognati sint orthodoxi, praeter liberos, et res illorum fisco inferuntur. Soli enim liberi eorum si orthodoxi sint, succedunt. Eadem vero etiam in donasticis locum habent.

TIT. XII. DE SERVIS ATQUE INCENDIARIIS.

* Servus conscius et administer in raptu suae dominae crematur.

* Servi traduntur igni, qui dominorum suorum saluti insidiati fuerunt. Et illi servorum necato domino puniantur, qui eius voce aut insidiis contra illum cognitis non succurrerunt; sive in domo sive in via vel agro hoc acciderit.

Si quis domesticus vel servus criminaliter egerit adversus eum cuius est, capite truncator, excepto qui maiestatis accusat. Et libertus patrono aut heredi eius crimina obiiciens eamdem ac servi et domestici poenam sufferto.

* Si quis aedificia sciens incenderit aut acervum frumenti iuxta aedificium iacentem, convictus igni traditur. Si extra urbem hoc patraverit, manum amittat.

* Si quis stipulam proprii agri incensurus ignem in eum iniecerit, ignis autem progressus alienos agros exusserit aut alienam etiam vineam, iudicem inquirere oportet: et si quidem ex imperitia aut negligentia eius qui ignem accendit, accenderit, nisi

8. ὀφείλουσιν H.

9. Vox εἰ deest in H., sed contra Prochiron p. 239.

10. Sic H. Cui. Prochiron p. 239., ubi pro τὰ αὐτὰ est ταῦτα. Habentur etiam in C., qui voce καὶ alium locum attribuit. Sic enim καὶ τὰ αὐτὰ δὲ περὶ Δοναστικῶν. Ego praefero reliquorum librorum et Prochiri auctoritatem. Caeterum τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Δονατιστῶν desunt apud Reitzium.

11. Sic Cui. Prochiron p. 237. κειμένου H. Reitzius.

12. Sic H. Reitzius ἀρχθὲν Cui. ἀφθὲν Prochiron p. 255.

ἀνῆψεν, εἰ μὴ παρεφυλάξατο δυνάμει τοῦ[13] μὴ προελθεῖν τὴν φλόγα περαιτέρω, ὡς ἀμελήσας ὁ τοιοῦτος καταδικάζεται· εἰ δὲ πάντα μὲν ἐκεῖνος παρεφυλάξατο, ἄθροον δὲ πνεῦμα προσπεσὸν τὴν τοῦ πυρὸς φλόγα ἐπὶ τὸν βλαβέντα μετεκόμισεν, ἀνεύθυνος ὁ τὸ πῦρ ἀνάψας διατελεῖ.

6 Ἐὰν[f] ἀπό τινος τύχης οἶκός τινος ἐμπρησθῇ, κἀκεῖθεν τὸ πῦρ ἐκδραμὸν τὰ παρακείμενα ἐμπρήσῃ, οὐδὲν ὑπόκειται ὁ κατ' ἀρχὰς ἐμπρησθείς.

ΤΙΤΛ. ΙΓ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΤΡΙΟΥΣ ΥΠΟΔΕΧΟΜΕΝΩΝ ΔΟΥΛΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΠΟΙΟΥΝΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ.

1 Ὁ[a] τὸν ἀλλότριον δοῦλον ὑποδεξάμενος καὶ ἀποκρύψας οὐκ ἐκφεύγει τὴν ποινὴν προφάσει τοῦ δικάζεσθαι περὶ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας, ἀλλὰ δίδωσιν αὐτὸν μετὰ ἑτέρου ὁμοίου.

2 Ὁ[b] τὸν φυγόντα δοῦλον ὑποδεξάμενος δίδωσιν αὐτὸν μεθ' ἑτέρου ὁμοίου ἤτοι εἴκοσι νομισμάτων· ὁσάκις δὲ αὐτὸν ὑποδέξηται[14], τοσαυτάκις αὔξεται ἡ ποινή.

3 Ὁ[c] τὸν ἐλεύθερον ἐν εἰδήσει μὴ βουλόμενον πιπράσκων ἀνδραποδιστής ἐστιν.

4 Ἐάν τις[d] εἰδὼς ἐλεύθερόν τινα ἀγοράσῃ ἢ πωλήσῃ αὐτὸν ἢ δωρήσηται ἢ εἰς προῖκα δώσῃ ἢ καταλλάξῃ[15], μιᾶς τούτων τῶν αἰτιῶν ἀποδεικνυμένης ὁ τοιοῦτος χειροκοπείσθω.

ΤΙΤΛ. ΙΔ'. ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΙΝΩΝ[1].

1 Ἐάν[a] τις κακῶς μνημονεύσῃ τοῦ βασιλέως, οὐχ ὑπόκειται εὐθὺς τιμωρίᾳ· ἐξ ἀνάγκης δὲ ἔχουσιν οἱ ἀκούσαντες μηνῦσαι τῷ βασιλεῖ· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπ' ἀδείας ἔχει ὃ βούλεται, ἐπ' αὐτῷ διορίσασθαι· πλὴν καὶ ταῦτα περὶ τῶν τοιούτων ὁ νόμος διακελεύεται, εἰ μὲν ἀπὸ κουφότητος εἶπε, καταφρονητέος· εἰ δὲ ἀπὸ μανίας καὶ παραφροσύνης, ἐλέους[2] δεῖται, εἰ δὲ ἐξ ἀκακίας[3], ἄξιός ἐστι συγχωρήσεως[4]. Εἰ δὲ παρὰ τοὺς τρεῖς τρόπους τούτους δι' ἄλλην

f. H. κεφ. η'. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 76. p. 256. — a. H. βι. ξ. τι. μη'. κεφ. γ'. Est Synopsis LX. 48. 3. p. 534. — b. H. βι. ξ. τι. μη'. κεφ. ιη'. Est Prochiron 39. 24. p. 238. — c. H. βι. ξ. τι. μη'. κεφ. ιβ'. Est Synopsis LX. 48. 18. p. 534. — d. H. ἀναγν. τὸν περὶ ποινῶν τίτλον τοῦ μικροῦ προχείρου. Quam notam liber Salm. et M. A. secundae paragrapho adscripserunt. Est Prochiron 39. 5. p. 234. — a. Est apud Attaliatam tit. 69. in Iure Graeco-Romano p. 59., sed quibusdam rebus in medio omissis.

pro viribus caverit, ne flamma longius evagaretur, ille ut culpae reus condemnatur. At si idem omnia observavit, ventus autem vehemens exortus flammam ignis in agrum laesum transtulit, insons est qui ignem accendit.

* Si quo casu domus alicuius accensa fuerit, et inde ignis procurrens adiacentia incenderit, minime tenetur qui primo exarsit.

TIT. XIII. DE HIS QUI ALIENOS SERVOS RECIPIUNT, ET QUI HOMINES LIBEROS ALIENANT.

Qui alienum servum recipit et occultat, poenam non effugit praetendens litem se habere de illius dominio, sed reddit eum cum alio consimili.

* Qui fugitivum servum recipit, restituit eum cum altero simili aut solidis viginti: quoties autem eum receperit, toties mulcta augetur.

* Qui hominem liberum nolentem sciens vendit, plagiarius est.

* Si quis sciens hominem liberum emerit aut vendiderit eumve donaverit, in dotem dederit aut alienaverit, una harum caussarum probata, manu truncator.

TIT. XIV. * DE DIVERSIS POENIS.

* Si quis imperatoris improbe meminerit, poenae non statim subiacet. Qui vero audiverunt, necesse habent id principi denuntiare: et principi liberum est de eo quod vult, statuere. Verum haec quoque de illis lex admonet: si quidem ex levitate dixit, contemnendus est; si ex furore et insania, commiseratione dignus; sin ex simplicitate, veniam meretur.

Quod si praeter hos tres modos alia de caussa dixerit: suf-

13. Sic H. Prochiron pag. 237. τὸ Cuiacius.

14. ὑποδέξεται H.

15. Sic H. Cui. Soar. Prochiron p. 234. ἀνταλλάξῃ Reitzius.

1. Vox ποινῶν deest in H.

2. ἐλέου H. Non male.

3. Sic H. Attaliata p. 59. ἀδικίος quidam coniecit.

4. Quae abhinc habentur usque ad finem §. 1., desunt apud Attaliatam pag. 59. Harmenopuli vel alius cuius Graeci interpretis esse Contius scribit.

αἰτίαν εἴρηκεν, ὑπομενέτω τὴν τιμωρίαν τῇ δυνάμει τῶν παρ' αὐτοῦ λεχθέντων λόγων ἀνάλογον πρὸς τὴν φλυαρίαν αὐτοῦ[5].

2 *Ὁ[b] κατὰ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως μελετήσας φονεύεται καὶ δημεύεται.*

3 *Ὁ[c] πλαστὴν μονήταν[6] ποιῶν μετὰ τῶν ὑπουργησάντων αὐτῷ χειροκοπείσθω· ὁ δὲ τοῦ ἀγροῦ διοικητής, ἐν ᾧ γέγονεν ἡ πλαστὴ μονήτα[7], εἴτε γεωργὸς εἴτε δοῦλος εἴτε ἔνοικος εἴτε ἐργαστηριακός, ὑπηρετήσας τῷ τοιούτῳ ἁμαρτήματι καὶ αὐτὸς χειροκοπείσθω.*

4 *Μονήτα[8] δὲ καλεῖται τὸ ἀρχέτυπον σφραγιστήριον ἢ βουλλωτήριον, μεθ' ὧν ὁ τῶν ιι. τύπος διαχαράττεται.*

5 *Ὁ[d] τὸ χαράκωμα παρεξιὼν ἢ διὰ τοῦ τείχους εἰς τὸ κάστρον εἰσιὼν κεφαλικῶς τιμωρεῖται· ὁ δὲ τὴν τάφρον ὑπερπηδῶν ἀποστρατεύεται.*

6 *Ὁ[e] τραχεῖαν[9] ἐρεθίζων στρατιωτῶν στάσιν κεφαλικῶς τιμωρεῖται· εἰ δὲ μέχρι φωνῆς ἢ ψιλῆς μέμψεως ἡ[10] στάσις ἐστί, τοῦ βαθμοῦ ἐκβάλλεται.*

7 *Πᾶσα[f] προπέτεια κατὰ τοῦ δουκὸς ἢ ἄρχοντος τοῦ στρατιώτου κεφαλικὴν ἐπάγει τιμωρίαν.*

8 *Ἡ[g] διάταξις κελεύει μὴ γίνεσθαι ἰδιωτικὰς φυλακάς· τοὺς δὲ τοῦτο ποιοῦντας ὑποκεῖσθαι καὶ ἐπιτιμίῳ καὶ διάγειν ἐν τῇ δημοσίᾳ φρουρᾷ τοσαύτας ἡμέρας, ὁσασδήποτ' ἂν[11] γέγονεν ὁ ἐγκλεισθεὶς ἐν τῇ γενομένῃ παρ' αὐτῶν φυλακῇ, ὁποίας ἂν εἴησαν τύχης ἢ ἀξίας, ἐκπίπτειν δὲ καὶ τῆς δίκης τῆς ἁρμοζούσης αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐγκλεισθέντων, προνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἄρχοντος· εἰ δὲ ῥαθυμήσῃ[12] ὁ ἄρχων, ὑφίστασθαι κίνδυνον καὶ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν σωτηρίαν.*

9 *Ὁ[h] φυλακῆς προεστὼς ἐὰν διὰ τὸ λαβεῖν χρήματα δίχα δεσμῶν τοὺς φυλασσομένους ἐάσῃ ἢ ἀνάσχηται καὶ παραχωρήσῃ σίδηρον ἢ φάρμακον ἐν τῇ φυλακῇ εἰσαχθῆναι, τιμωρεῖται· εἰ δέ τι τοιοῦτον γένηται κατὰ ἄγνοιαν τοῦ προεστῶτος τῆς φυλακῆς, ἀποκινεῖται ὡς ῥάθυμος, ἤγουν ὡς ἀμελὴς τῆς ἐπὶ τῇ φυλακῇ προστασίας ἐκβάλλεται.*

10 *Οἱ[i] φυγόντες ἐκ φυλακῆς[13] εἰ μὲν συντρίψαντες τοὺς δεσμοὺς*

b. H. *βι̅. ξ'. τι̅. ν'. κεφ. α'.* Est Prochiron 39. 10. p. 235. Huc refertur scholium, quod in M. A. est solo:

Εἴ τις τὴν τοῦ τυράννου οἰκίαν αἰτήσει λαβεῖν, τιμωρείσθω· εἰ δὲ ὁ βασιλεὺς χαρίσεταί τι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἰσχύει ἡ φιλοτιμία.

Si quis domum rei maiestatis sibi habendam petierit, plectatur: sed si princeps ultro quid donaverit, rata est liberalitas.

c. H. *βι̅. ξ'. τι̅. ξ'. κεφ. α'. περὶ μονίτας.* Est Prochiron 39. 14. p. 236. et Synopsis LX. 60. 1. p. 532. seq. — d. H. *βι̅. νζ'. τι̅. α'. κεφ. η'.* Est Synopsis LVII. 1. 8. p. 475. Fuit et supra I. 16. §. 15. — e. H. *κεφ. θ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis LVII. 1. 9. p. 475. — f. H. *κεφ. ι'. τοῦ αὐτοῦ.*

ferat poenam secundum vim verborum ab eo dictorum garrulitati convenientem.

* Qui contra principis salutem quid meditatus est, confiscatus morte punitur.

* Falsam monetam faciens cum administris manu truncatur. Fundi autem administrator, in quo falsa moneta facta est sive colonus sive servus sive inquilinus sive operarius, huic delicto ministerium praebens et ipse manum amittat.

Moneta autem vocatur principale signaculum sive bullatorium, quo nummorum forma exprimitur.

Qui vallum transcendit aut per murum castra ingreditur, capite plectitur: qui vero fossam transsilit, militia pellitur.

Qui atrocem militum seditionem excitat, capitaliter punitur: sed si intra clamorem vel levem querelam tumultus consistit, gradu pellitur.

Omnis contumacia adversus ducem vel praefectum militis capitalem inducit poenam.

Vetat constitutio, privatas fieri custodias: quas qui fecerint, et mulctae subiacere et totidem dies in publica custodia transigere iubet, quotcumque is in facta ab iis custodia inclusus fuerit, cuiuscunque fortunae aut dignitatis sint: insuper iure ipsis adversus inclusos competente excidere idque episcopi ac praesidis providentia. Quod si praeses neglexerit, ipsum periculum et de bonis et de salute aditurum.

Praefectus carceris, si accepta pecunia extra vincula captivos habeat vel patiatur et permittat ferrum aut venenum in carcerem inferri, punitur: sed si quid tale ignorante carceris praefecto factum sit, removetur ut negligens, id est tamquam socors in praefectura custodiae deponitur.

Qui ex carcere profugerunt, si quidem vincula fregerint aut

Est Synopsis LVII. 1. 14. p. 475. — *g*. H. βι. ξ. τϊ. νέ. κεφ. α΄. περὶ ἰδιωτικῶν φυλακιῶν. Est Synopsis LX. 55. 2. p. 520. — *h*. H. κεφ. β΄. τοῦ αὐτοῦ. — *i*. H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ.

5. αὐτοῦ est in Soar. C. C., deest apud Reitzium.
6. μονίταν H.
7. μονίτα H.
8. μονίτα H.
9. τραχίαν H., sed τραχείαν Synopsis p. 475.
10. Pro ἤ H. ἦ habet.
11. Apud Reitzium subiicitur δὲ, quod in H. deest, neque in Synopsi p. 520. legitur.
12. ῥαθυμήσει H.
13. φυλακῶν H.

ἢ μέρος τῆς φυλακῆς χαλάζοντες[14] ἢ μὲν[15] ἄλλως κατὰ τῶν φυλακῶν δολιευσάμενοι τὴν τοιαύτην φυγὴν ἐργάσωνται[16], κεφαλικῶς κολάζονται· εἰ δὲ κατὰ ῥαθυμίαν τῶν τὴν φυλακὴν ἐμπεπιστευμένων ἐκφύγωσι, μετριώτερον τιμωροῦνται.

11 Ὁ[k] κεχρημένος ἵππῳ ἕως ὡρισμένου τινὸς[17] τόπου τὸν δὲ ὁρισθέντα τόπον ὑπερβιβάσας[18], τῆς ὡς εἰκὸς γενομένης ἐπ᾽ αὐτῷ βλάβης ἢ τοῦ θανάτου αὐτὸς τὸν λόγον ὑπέχων τὸ ἀζήμιον τοῦ ἵππου τῷ κυρίῳ περιποιεῖται· ἐὰν μέντοιγε ἐντὸς τοῦ ὁρισθέντος τόπου βλάβη ἐπιγένηται τῷ ἵππῳ ἢ θάνατος, ἀζήμιος ὁ κεχρημένος διατηρεῖται· εἰ μὴ ἄρα ἐξ ἀμελείας ἢ καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς τὸ περὶ τὸν ἵππον ἐργάσηται[19] πάθος.

12 Εἴ τις[l] φωραθῇ ἐργαστήριον ἐπαύξων[20] ἢ ἑτέρου πραγματείαν[21] ὑπεισερχομένος[22] καὶ ταύτην ὑποδεεστέραν τοῦ στοιχήματος ποιῶν καὶ ἐξωνούμενος, εἴτε ἕτερος εἰς ἑτέρου ἐπιστήμην εἰσερχόμενος ἐν ἀμφοτέραις ἐνεργεῖ μὴ τὴν ἑτέραν καταλιμπάνων, οἵαν ἂν βουληθῇ εἰδήσει τοῦ ἐπάρχου, ὁ τοιοῦτος τὴν διὰ δαρμοῦ καὶ κουρᾶς καὶ θριάμβου καὶ διηνεκοῦς ἐξορίας ὑπομενέτω τιμωρίαν.

13 Ὀφείλει[m] ὁ ληγάτος[23] ἐπειδὰν ἐφεύροι τινὰς ἀποθησαυρίζοντας τὰ εἰσερχόμενα εἴδη[24] εἰς καιρὸν ἐνδείας καὶ καταπραγματευομένους τοῦ κοινοῦ ἐμφανίζειν αὐτοὺς τῷ ἐπάρχῳ, ὡς ἂν τυπτομένων καὶ κουρευομένων τὰ ἀποτεθέντα εἰσκομίζωνται.

14 Ὁ[n] ἐναποκλείσας ἀλλότρια θρέμματα καὶ τροφαῖς ἐνδιαφθείρας[25] ἢ ἄλλως πῶς[26] ἀνελὼν εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζεται.

15 Κριῶν[o], βοῶν ἢ[27] ἵππων ἢ χοίρων ἢ ἄλλων τινῶν θρεμμάτων συνελθόντων, εἰ μὲν ὁ πρώτως[28] ἐπελθὼν τοῖς ἄλλοις ἀνῃρέθη, ἀνεύθυνός ἐστιν ὁ τοῦ ἀνελόντος δεσπότης· εἰ δὲ ἀνέλῃ ὁ ἐπελθών, ὑπεύθυνος γίνεται ὁ δεσπότης[29] καὶ ἢ[30] ἐκδίδωσι τὸ ζῶον[31] τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀναιρεθέντος ἢ τὸ ἀζήμιον αὐτῷ περιποιεῖται.

16 Ὁ[p] δόλον[32] ποιῶν εἰς ἀσήμιον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐργαζόμενος καὶ πιπράσκων χειροκοπείσθω.

---

k. H. βι. ιγ΄. τι. α΄. κεφ. ε΄. περὶ χρήσεως ζώων. Est Prochiron 39. 50. p. 246. seq. Habetur et supra II. 10. §. 3. — l. H. Cui. Soar. Contius ascribunt ἐπαρχικὸν. — m. H. ἐπαρχικὸν ἀνα. βι. ξθ΄. κεφ. ς΄, Vocem ἐπαρχικὸν habent et Salm. Cui. Soar., qui quidem in fine addit: βι. ζ΄. τι. μδ΄. κεφ. ιγ΄. βι. ζ΄. τι. ιδ΄. — n. H. βι. ξ. τι. μ΄. κεφ. γ΄. Est Prochiron 39. 51. p. 247. — o. H. κεφ. δ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Prochiron 39. 52. p. 247. — p. H. ἐπαρχικὸν βι. ξ. τι. μδ΄. κεφ. νζ΄. Prius illud ἐπαρχικὸν habent etiam C. Cui. Falk. Soar., qui quidem addit: βι. ζ΄. τι. μδ΄. κεφ. η΄.

14. χαλάσαντες H.

15. Vox μὲν deest in H.

16. Pro ἐργάσωνται H. ἐργάζονται habet.

17. Sic H. Prochiron p. 246. τόπου τινος Reitzius.

18. Sic H. Prochiron p. 246. ὑπερβὰς Reitzius.

19. ἐργάσεται H.

20. Pro ἐπαύξων H. habet ἐπαύξεως.

21. Pro πραγματείαν H. habet πολιτείαν.

partem carceris aperuerint aut quo alio dolo in custodes usi fuerint et sic fugam adornaverint, capitaliter plectuntur: sed si per negligentiam eorum, quibus custodia demandata est, effugerint, mitius puniuntur.

* Qui equum, quem ad certum usque locum commodato acceperat, ultra praestitutum locum duxerit, periculum damni aut mortis, quae equo interdum accidit, ipse subiens indemnitatem domino praestat. Si tamen intra praefinitum locum equo damnum aut mors accidat, commodatarius servatur indemnis, nisi forte per culpam vel etiam per dolum hanc noxiam equo intulerit.

Si quis convincatur officinam amplificasse aut alterius negotiationem subintrasse eamque viliorem quam praescriptum est, reddidisse ac redemisse: aut alius in alterius artificium subingressus in utroque operetur, alterutro non derelicto, prout voluerit sciente praeside, is verberationis et tonsurae et pompae et perpetui exsilii sustineto poenam.

Legatus si repererit aliquos, qui invectas species in tempus caritatis recondunt et sic contra publicam utilitatem negotiantur, eos praesidi indicare debet, ut iis verberatis ac tonsis species reconditae inferantur.

* Qui aliena pecora inclusit vel alimenti inopia peremit vel alio quo modo necavit, in duplum condemnatur.

* Arietibus, tauris, equis vel porcis vel aliis pecoribus inter se congressis, si quidem primus aliorum aggressor interierit, indemnis est interimentis dominus: sed si aggressor interemerit, tenetur dominus et domino interemti vel tradit animal vel indemnitatem ei praestat.

Qui dolum in argento non signato committit atque eo quid facit vel vendit, ei manus praeciditor.

---

22. *ἐπεσερχόμενος* H.

23. Sic Reitzius, iubentibu splerisque, correxit; *λεγατάριος* Vulgo; *μεγατάριος* H., sed secunda correxit manus *λεγατάριος*.

24. *εἴδη* deest in H.

25. Sic H. Cui. regius Soar. *διαφθείρας* est etiam in Prochiro p. 247. *διαφθείρων* Reitzius. Caeterum Salmasius *ἢ τροφῆς ἐνδείᾳ φθείρων* legit, quod licet Prochiro pag. 247. quodammodo firmetur, in contextum tamen recipere dubitavi.

26. *πῶς* deest in H.

27. Sic H. Prochiron p. 247. In reliquis libris, item apud Reitzium *η* deest.

28. *πρῶτος* H.

29. Verba *εἰ δὲ ἀνέλῃ ὁ ἐπελθὼν ὑπεύθυνος γίνεται ὁ δεσπότης* desunt in H., sed habentur in Prochiro p. 247.

30. Vox *ἢ* deest in H., sed et in Prochiro p. 247. legitur.

31. Verba *τὸ ζῶον* desunt in H., sed sunt in Prochiro p. 247.

32. Totam hanc §. 16. habent C. Cui. Falk. Soar.; in H. autem post fontis indicationem ipsa §. omissa est.

ΤΙΤΛ. ΙΕ΄. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙΝΕΣ ΑΤΙΜΟΥΝΤΑΙ.

1 Ἐάν τις[a] ὑβρίσῃ τὸν δικαστὴν ἐκκαλούμενος[33], ἀτιμοῦται.

2 Ἐάν τις κριθῇ παρά τινι, εἶτα καὶ ἐπ᾽ ἄλλῳ κριθῆναι βουληθεὶς τὸν πρότερον ὑβρίσῃ[34] κριτήν, καὶ αὐτὸς ἀτιμοῦται· οὐ γὰρ ἔχουσιν οἱ ἐκκαλούμενοι ἄδειαν τοὺς δικαστὰς ὑβρίζειν, παρ᾽ οἷς ἐκρίθησαν πρότερον.

3 Πάντες[b] οἱ διὰ πόρον εἰς ἀγῶνα κατιόντες ἄτιμοί[35] εἰσι· καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς προϊόντες ἀτιμοῦνται[36]. Ἀτιμοῦνται δὲ καὶ οἱ προαγωγοὶ καὶ οἱ συκοφάνται καὶ ἡ[37] πρὸ τοῦ πενθίμου γαμηθεῖσα καὶ ὁ ἐν εἰδήσει ἀγόμενος αὐτὴν καὶ ἡ μνηστευομένη ἑτέρῳ καὶ ἄλλῳ γαμηθεῖσα καὶ ὁ καταδικασθεὶς τὸ στελλιονάτον[38] καὶ ἡ πλασαμένη ἐγκυμονεῖν.

4 Ἐπὶ[c] τῇ τῆς ὕβρεως ἀγωγῇ οὐ μόνος ὁ καταδικαζόμενος ἀτιμοῦται, ἀλλὰ καὶ ὁ διαλυόμενος ἀτιμοῦται, ὅταν ἐπὶ χρήμασι[39] διαλύσηται· δοκεῖ γὰρ ἐκ τοῦ συνειδέναι ἑαυτῷ ὡς ἁμαρτήσαντι παρασχεῖν τὰ χρήματα.

5 Οἱ[d] ἀναισχύντως τοκίζοντες καὶ τόκους ἀπαιτοῦντες τόκων[40] ἀτιμοῦνται.

6 Ὁ[e] τὴν πίστιν ῥηγνὺς τῆς κοινωνίας καὶ ἀτιμοῦται καὶ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ κοινωνῷ συνελαύνεται[41].

7 Οἱ[f] τῇ εὐθυνίᾳ[42] ἐπιβουλεύοντες διὰ τοῦ ἀγοράζειν τὰ φορτία ἢ ἀποτίθεσθαι καὶ καιρὸν ἀφορίας ἐκδέχεσθαι πραγματευταὶ μὲν ὄντες εἴργονται τῆς πραγματείας ἢ ἐξορίζονται· εἰ δὲ εὐτελεῖς, εἰς δημόσιον ἔργον καταδικάζονται.

8 Ὁ[g] τὸν[43] βλαπτικὸν ἀτιμώσας ἤγουν φανερώσας οὐ καταδικάζεται· συμφέρει γὰρ τὰ τῶν βλαπτικῶν ἁμαρτήματα φανεροῦσθαι.

---

a. H. βί. ξ΄. τί. κα΄. κεφ. νζ΄. Est Synopsis LX. 21. 57. p. 514. et *Μικρὸν Β.* ζ΄. — b. H. βί. κα΄. τί. β΄. κεφ. β΄. — c. H. βί. κα΄. τί. β΄. κεφ. ις΄. Sunt Basilica XXI. 3. 17. ed. Heimbach II. p. 459. — d. H. βί. ια΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum XXI. 3. 19. ed. Heimbach II. p. 461. Fuit supra III. 7. §. 20. — e. H. κεφ. κ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum XXI. 3. 21. ed. Heimbach II. p. 462. — f. Est Synopsis LX. 22. 6. p. 216. — g. Est Basilicorum LX. 21. 17. ed. Heimbach V. p. 635. et *Μικρὸν Β.* ϛ΄.

33. *ἐγκαλούμενος* H. Utrumque recte habet.

34. *ὑβρίσει* H.

35. *ἄτιμον* H.

36. Vox *ἀτιμοῦνται* semel tantum habetur in H.

37. Vox *ἡ* deest in H.

38. *τὸ στελινάτον* H.

39. *χρήματα* H., sed secunda manus corrigit *χρήμασι*, quod et Basilica habent V. p. 459.

40. *τόκους τόκων ἀπαιτοῦντες* H.

41. In vocem *συνελαύνεται* desinunt H., ubi rubrica ascribitur *τέλος τῆς ἐξαβίβλου*, C. M. A., Vindoboesnces

TIT. XV. QUI INFAMIA NOTENTUR.

Qui appellans iudici conviciatur, infamia notatur.

Si quis a quo iudicatus ac postea ab alio iudicari optans priori iudici convicietur, et is infamis fit. Neque enim appellantibus licitum est iudicibus conviciari, a quibus antea iudicati fuerunt.

Omnes qui quaestus gratia in certamen descendunt, infames sunt: quique propter praemium in scenam prodeunt, infames fiunt. Item lenones et calumniatores et quae intra lugubre tempus nubit, quique eam sciens ducit, et quae alii desponsata alii nubit, et qui de stellionatu condemnatus est, et quae se praegnantem simulat, infamia notantur.

In actione iniuriarum non modo condemnatus fit infamis, sed et qui transigit, notatur infamia, si pro nummis transigat: videtur enim ut sibi delicti conscius nummos dare.

Qui impudenter fenerantur usurarumque usuras exigunt, infames fiunt.

Qui fidem societatis rumpit, et infamia notatur et socio satisfacere compellitur.

Qui annonae insidiantur, coëmtis mercibus ac reconditis, tempusque sterilitatis exspectant si quidem mercatores sunt, a mercatura arcentur et relegantur: si viliores homines, in opus publicum condemnantur.

Qui noxium infamavit aut indicavit, non condemnatur: expedit enim noxiorum delicta manifestari.

apud Leunclavium lib. VI. p. 34. et 37. et liber ms., qui fuit unius ex Anonymis Reitzii.

42. εὐθηνίᾳ Synopsis p. 216. Basilica ed. Heimbach V. pag. 645. seq. Tota haec §. 7. deest in libris, quos in praecedenti nota enumeravi.

43. Haec §. 8. deest in libris, quos in not. 41. enumeravi. Reitzius addidit ex fide Cui. et Soar.

ΕΤΕΡΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ [ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ][1].

ΤΙΤΛ. Α΄. ΠΕΡΙ ΑΞΙΩΜΑΤΩΝ.

1 *Ἀπὸ*[a] *πατρικίων ἕως ἰλλουστρίων εἰσὶν οἱ συγκλητικοί.*

2 *Οἱ*[b] *τῶν ἀπελευθέρων παῖδες δύνανται γενέσθαι συγκλητικοί· αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀπελεύθεροι μόνοι*[2] *κεκώλυνται.*

3 *Ὁ*[c] *πραίτωρ τοῦ δήμου καὶ νυκτέπαρχος λέγεται, ὅτι διὰ τοὺς ἐμπρησμοὺς ἐπενοήθη· διαγινώσκει γὰρ περὶ τῶν ποιούντων*[3] *ἐμπρησμοὺς καὶ τοιχωρυχίας καὶ κλοπὰς καὶ ἁρπαγὰς καὶ περὶ τῶν ὑποδεχομένων· τοὺς*[4] *δὲ τραχεῖς καὶ περιφανεῖς διαπέμπει τῷ ἐπάρχῳ·*[5] *πραίτωρ δὲ λέγεται ὁ*[6] *στρατηγός.*

4 *Ἀδιάφορόν*[d] *ἐστιν, εἴτε ἐξ ἰδιωτῶν εἴτε ἀπὸ πατρικίων οἱ κοιαίστωρες*[7] *γίνονται· ἀναγινώσκουσι δὲ τῷ βασιλεῖ βίβλους καὶ βουλεύονται ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ τὰς βασιλικὰς ἀναγινώσκουσι κελεύσεις καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν ἀρχῶν τῶν ἄλλων αὕτη ἀρχαιοτέρα ἐστί· καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν εἰς ἐπαρχίας ἐπιζητήσει πόρων ἐξῄεσαν· οἱ δὲ διαλάμποντες παρὰ τῷ βασιλεῖ ἔμενον. Οἱ αὐτοὶ καὶ κοιαισίτωρες*[8] *λέγονται ἤτοι ἐρευνηταί, ὅτι ἐρευνᾷν διετάχθησαν τοὺς ἐν βασιλίδι πένητας καὶ τοὺς μὲν νεάζοντας καὶ τὸ*[9] *σῶμα ῥωμαλαίους*[10] *πρὸς ἐργασίαν παραδιδόναι*[11] *μάγκυψι*[12] *καὶ κηπωροῖς καὶ ἑτέροις τοιούτοις· τοὺς δὲ ἀσθενεῖς καὶ γέροντας ἐᾷν· τοὺς ἠδικημένους τῶν δικαίων ἐπιμελεῖσθαι*[13] *τυγχάνειν, βοηθεῖν τε τοῖς βοηθείας χρῄζουσι καὶ τοὺς ξένους ἀποπέμπειν εἰς τὰ ἴδια.*

5 *Κουράτωρ*[e] *τοῦ βασιλέως ὁ νῦν λογοθέτης*[14] *λέγεται.*

a. H. Cont. *ἀνα. βι΄. ς΄. τι. α΄. κεφ. α΄.* Est *Μικρὸν Α. ρκβ΄.* et Synopsis VI. 1. 14. p. 43. Huc refertur scholium, quod Suallembergius in margine exhibet:

Ἰλλουστρίους τινὲς λέγουσι τοὺς πρωτοσπαθαρίους καὶ τοὺς ὑπερβεβηκότας αὐτούς.

Illustres quidam dicunt protospatharios et eos, qui hunc gradum supergressi sunt.

b. Est Synopsis VI. 1. 25. p. 44. — *c*. H. *βι. ς΄. τι. ε΄. κεφ. α΄.* Similiter Contius. — *d*. H. *βι. ς΄. τι. ς΄. κεφ. α΄.* Similiter Contius. Est Synopsis VI. 6. 1. p. 49. usque ad verba *παρὰ τῷ βασιλεῖ ἔμενον.* — *e*. H. Cont. *βι. ς΄. τι. κζ΄. κεφ. α΄.*

1. Sic C. H. in tabula libri sexti, item hoc loco ms. Anonymi; *νόμοι διάφοροι* habet editio princeps. Caeterum H. C. hoc loco *ἀναγκαῖοι* omittunt, quapropter hanc vocem uncinis includendam curavi, licet in indice titulorum habeatur, legatur etiam apud Contium et Falk. et unum ex Anonymis Reitzii. Hos titulos Appendicis loco habent C. H. liber Anonymi, M. A. Vindobonenses tres, libri Contii et Salm. Ita quod in editione principe interpositas videmus esse leges rusticas inter finem libri sexti et hos titu-

ALII TITULI DIVERSI.

TIT. I. DE DIGNITATIBUS.

A patriciis usque ad illustres sunt senatores.

Libertorum filii senatores fieri possunt: namque liberti soli prohibentur.

Praetor plebis etiam praefectus vigilum vocatur, quia ob incendia institutus fuit. Cognoscit enim de iis qui incendia et murorum perfossiones et furta et rapinas faciunt, neç non de receptatoribus: sed atrociores et famosos ad praefectum urbis remittit. Praetor autem dicitur superior magistratus.

Nihil interest, utrum ex privatis an ex patriciis quaestores creentur. Praelegunt autem hi principi libellos et in senatu sententiam dicunt ac principales iussiones recitant. Atque omnibus fere aliis magistratibus antiquior est haec dignitas: et nonnulli quidem horum in provincias vectigalium caussa exibant, eminentiores autem apud principem manebant. Iidem vero quaesitores dicuntur sive inquisitores, quoniam instituti sunt, ut in regia urbe pauperes inquirant, ac iuniores quidem et corpore valentiores mancipibus, olitoribus atque aliis id genus hominibus ad opus tradant, debiles autem ac senes mittant; utique procurent, ut iniuria adfecti ius suum consequantur, eosque adiuvent qui auxilio indigent, advenas denique in sua loca remittant.

Procurator principis nunc rationalis dicitur.

los, qui Appendicis loco sunt, horum librorum mss. testimonio facile refutatur. Caeterum in libro, qui in bibliotheca S. Marci Veneta asservatur, haec titulorum Appendix iam non ad finem Hexabibli, sed initio libri legitur. De numero horum titulorum sequor libri Constantinopolitani auctoritatem, quae et firmatur libris Contii, Salmasii, Anonymi, Vindobonensibus tribus M. A. H., ubi quattuor tituli habentur. Tres, titulo de verborum significatione, qui apud nos tertius est, omisso, exhibet index titulorum, qui in H. libro sexto praefixus est, licet revera quattuor tituli in oratione huius libri exstent; porro etiam editio princeps, ubi tres quidem priores tituli adsunt, desideratur autem ultimus, qui est de episcoporum ordinatione.

2. Sic H. Synopsis pag. 44. *μόνον* Reitzius.

3. *ποιούντων* deest in H.

4. Pro *τοὺς* H. *τὰς* habet.

5. *ὑπάρχῳ* H.

6. *ὁ* deest in H.

7. *κοιαίστορες* H. *κοιάστωρες* Reitzius.

8. Sic H. *κοιαίστωρες* Reitzius.

9. Pro *τὸ* H. *τῷ* habet.

10. *ῥωμαλέους* H.

11. *παραδιδόμεναι* H.

12. *μάγγυψι* H.

13. *ἐπιμελεῖσθαι τῶν δικαίων* H.

14. Cuiacius annotavit *ἢ λογιστής*. Fortasse varietatem lectionis significare voluit, sed contra H.

6 *Οἱ*[f] *πραιπόσιτοι τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐξουσίαν τοῖς γενομένοις ἐπάρχοις πραιτωρίων ἢ πόλεων ἢ στρατηλάταις καὶ ἐν ταῖς προσκυνήσεσι ταῖς βασιλικαῖς γινομέναις καὶ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ἑορταῖς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις τάξεσιν· ἵνα κατὰ τὸν αὐτὸν*[15] *βαθμόν, ὃν ὁ χρόνος δίδωσι, προτιμῶνται.*

7 *Οἱ*[g] *ἔπαρχοι*[16] *προκαθέζονται ὅλων καὶ μετ᾽ αὐτοὺς οἱ συγκλητικοί.*

8 *Αἱ*[h] *γαμεταὶ τῶν λαμπροτάτων λαμπρόταταί εἰσιν, οὐ μὴν αἱ τῶν συγκλητικῶν θυγατέρες· καὶ ὅτι τῇ τοῦ πατρὸς ἀξίᾳ κέχρηται ἡ θυγάτηρ, ἕως οὗ*[17] *γαμηθῇ ἰδιώτῃ· καὶ αἱ διαζευχθεῖσαι τῶν λαμπροτάτων λαμπρόταταί εἰσιν, εἰ μὴ γαμηθῶσιν ἑτέροις ἥττονος ἀξίας*[18].

ΤΙΤΛ. Β'. ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ.

1 *Κανών*[a] *ἐστι σύντομος τοῦ πράγματος ἀφήγησις καὶ σύνδεσμος, ὅστις ἅμα τῷ περί τι πταῖσαι οὐ σημαίνει τὸ ὑποκείμενον· ὁ δὲ κανὼν ἐκ τῶν νόμων, οὐ μὴν ὁ νόμος ἐκ τῶν κανόνων λαμβάνεται.*

2 *Εἰ*[b] *ἐκεῖνος ἐμποδίσῃ*[19] *μοι πληρωθῆναι τὴν αἵρεσιν, ᾧτινι διαφέρει [μὴ]*[20] *πληρωθῆναι αὐτήν, ἀντὶ πεπληρωμένης ἐστίν· ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ ἐλευθεριῶν καὶ ληγάτων*[21] *καὶ ἐνστάσεων καὶ ἐπερωτήσεων.*

3 *Ὅτε*[c] *περὶ ἀπάτης ζητεῖται, οὐ πολυπραγμονοῦμεν τί οὐκ ἔσχεν ὁ ἐνάγων, ἀλλὰ τί διὰ τοῦ ἐναγομένου σχεῖν ἐνεποδίσθη.*

4 *Ἡ*[d] *ἀπάτη καὶ ἀποτέλεσμα καὶ σκέμμα ἐπιζητεῖ.*

5 *Ὁ*[e] *τῷ κοινῷ νομίμῳ χρώμενος οὐκ ἀπατᾶται.*

6 *Ὁ*[f] *γινώσκων*[22] *καὶ συναινῶν οὐκ ἀπατᾶται.*

7 *Τὸ*[g] *ἐκ τῶν ἐμῶν κτηθὲν*[23] *ἐμόν ἐστιν· οἷον εἰ ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἐρίου σάγιον*[24] *ἐποίησας· τὸ δὲ*[25] *ἐκ τῶν ἐμῶν ὠνηθὲν οὐκ ἔστιν ἐμόν.*

8 *Οὐδὲν*[h] *ἀπαιτεῖσθαι δύναται πρὸ τοῦ καιροῦ, καθ᾽ ὃν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων δύναται καταβάλλεσθαι· οὐδὲ πρὶν ἢ παρέλθῃ ὁ ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὁρισθεὶς καιρός.*

f. H. Cont. *βι.* *ς'.* *τι.* *κε'.* *κεφ.* *α'.* Est Synopsis VI. 25. 1. p. 52. — g. Cont. *βι.* *ς'.* *τι.* *α'.* *κεφ.* *ζ'.* — h. H. *βι.* *ς'.* *τι.* *α'.* *κεφ.* *ιβ'.* Contius Est Synopsis VI. 1. 7. p. 43. Caeterum prior et ultima pars huius §. est etiam *Μικρὸν Α.* *ρκ'.* — a. H. *ἀνα.* *βι.* *β'.* *τι.* *γ'.* *κεφ.* *α'.* Est Synopsis II. 3. 1. p. 18. — b. H. *κεφ.* *ρνς'.* *τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 156. p. 23. — c. H. *κεφ.* *ος'.* *τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀπάτης.* Est Synopsis II. 3. 76. p. 20. — d. H. *κεφ.* *οζ'.* *τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 77. p. 20. — e. H. *κεφ.* *ριγ'.* *τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 114. p. 21. — f. Est Synopsis II. 3. 41. p. 19. — g. H. *κεφ.* *ριζ'.* *τοῦ αὐτοῦ.* Non est in Synopsi. — h. H. *βι.* *β'.* *τι.* *γ'.* *κεφ.* *ρπβ'.* Est Synopsis II. 3. 182. p. 24.

Praepositi eamdem habent potestatem atque hi qui praefecti praetorio aut urbis aut magistri militum facti sunt, idque in honoribus principi exhibendis et in festis privatis et in omnibus aliis officiis, ut eo gradu quem temporis praerogativa dederit, honorentur.

Praefecti urbi cunctis praesident postque eos senatores.

Uxores clarissimorum clarissimae sunt, non autem senatorum filiae: ac filia patris honore fungitur, usque dum privato fuerit nupta. Et quae a clarissimis diverterunt, clarissimae sunt, nisi aliis minoris dignitatis nubant.

TIT. II. DE DIVERSIS REGULIS.

Regula est concisa rei narratio et connexio, quae simul ac circa aliquid delinquit, non significat subiectam materiam. Regula autem ex legibus, non lex e regula sumitur.

Si is impediet a me impleri conditionem, cuius interest eam non impleri, pro impleta est: quod obtinet in libertatibus et legatis et institutionibus et stipulationibus.

Quum de fraude quaeritur, non inquirimus, quid non habeat actor, sed quid per reum habere prohibitus sit.

Fraus et effectum et consilium requirit.

Qui iure communi utitur, non decipitur.

Sciens et consentiens non decipitur.

Quod ex re mea factum est, meum est: veluti si ex mea lana sagulum fecisti. Quod autem ex mea pecunia emtum est, meum non est.

Nihil peti potest ante tempus, quo secundum naturam rerum peti potest; nec ante quam praeterierit tempus solutioni destinatum.

15. Verba τὸν αὐτὸν desunt in H.

16. Tota haec §. 16. deest in H.

17. Sic H. Synopsis p. 43., restituit Contius. Alii, velut Reitzius οὐ legunt, qui utrumque rectum esse iudicat.

18. Sic H. Synopsis p. 43. ἀξίοις Reitzius.

19. ἐμποδίσει H.

20. μὴ, quod uncinis inclusi, deest in H. et Synopsi pag. 23. Addiderat Reitzius.

21. λεγάτων H.

22. Tota haec §. 6. deest in H.

23. Cui. coniicit τυχθέν, quod equidem non intelligo. Caeterum tota haec §. 7. usque ad verbum ἐποίησας in H. desideratur.

24. Anonymus Reitzii ascripsit σάγον.

25. Vox δὲ deest in H.

9 Οὐ[i] δοκεῖ ἄπαις τελευτᾶν ὁ καταλιπὼν ἔγκυον γαμετήν.

10 Ἡ[k] ἀπειρία τῇ ἀμελείᾳ συναριθμεῖται.

11 Ἡ[l] ἀπουσία τοῦ διὰ πρᾶγμα δημόσιον ἀπόντος οὔτε αὐτῷ οὔτε ἄλλῳ γίνεται ἐπιζήμιος.

12 Τῷ[m] τῆς ἀποκαταστάσεως ῥήματι καὶ καρποὶ περιέχονται, κἂν μὴ τοῦτο ῥητῶς ἐκφωνηθῇ.

13 Καὶ[n] ἐν τῇ ἐπερωτήσει καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς συναλλάγμασιν εἰ μὴ δηλοῦται τὸ δόξαν τοῖς μέρεσιν, ἀκολουθοῦμεν τῷ ἔθει τοῦ κλίματος, ἐν ᾧ γέγονε[26] τὸ συνάλλαγμα· εἰ δὲ καὶ αὐτὸ ἄδηλον εἴη ἢ ἀδιάφορον, τότε τῷ ἥττονι ἀκολουθοῦμεν.

14 Τὰ[o] ἐξ ἀρχῆς βέβαια ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐκ ἀκυροῦται.

15 Οὐδὲν[p] οὕτως ὑπεναντίον τῇ ἀγαθῇ πίστει, ὡς ἡ βία καὶ ὁ φόβος.

16 Ὁ[q] τὴν ὠφέλειαν[27] ἔχων τοῦ πράγματος καὶ τὴν βλάβην αὐτοῦ ἔχει.

17 Ὅτε[r] χωρὶς βλάβης οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι τι, τὸ ἧττον ἄδικον ἐπιλεγόμεθα.

18 Τὰ[s] εἰδικὰ τῶν γενικῶν ἐπικρατέστερα.

19 Τὰ[t] εἰδικὰ τοῖς γενικοῖς ἔνεισι πάντοτε.

20 Ὁ[u] περὶ πράγματος ἀγωγὴν ἔχων εἰς ἀπαίτησιν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δοκεῖ ἔχειν.

21 Τὸ[v] ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατον οὐ βεβαιοῦται τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ[28].

22 Ὁ[w] τὴν ἑτέρου δεσποτείαν ὑπεισιὼν ἢ τὸ δίκαιον τοῖς αὐτοῦ[29] δικαίοις ὀφείλει κεχρῆσθαι.

23 Ὁ[x] εἰς ὁλόκληρον διαδεξάμενος ἀντὶ κληρονόμου ἐστίν.

24 Ὁ[y] διάδοχος ἐν πᾶσι τόπον ἐπέχει[30] κληρονόμου[31].

25 Οὐδεὶς[z] ἐκ τοῦ ἰδίου δόλου κρείττονα ποιεῖ τὴν ἰδίαν αἵρεσιν.

26 Οὐδὲ[a] ἓν ἔγκλημα ὑπομένει ὁ μὴ δυνάμενος κωλῦσαι καὶ [μὴ][32] κωλύων.

27 Ἐγὼ[b] δοκῶ λαμβάνειν ὅπερ κατὰ κέλευσίν μου ἑτέρῳ δοθῇ.

i. H. κεφ. κπγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 183. p. 24. — *k.* H. κεφ. ρπθ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 135. p. 22. — *l.* H. κεφ. ρλζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 139. p. 22. — *m.* H. κεφ. ρξθ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 169. p. 23. — *n.* H. κεφ. λδ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 34. p. 19. — *o.* H. κεφ. ρπβ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 84. p. 21. — *p.* H. κεφ. ριγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 113. p. 21. — *q.* H. κεφ. ια΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Syoupsis II. 3. 11. p. 18. — *r.* H. κεφ. ρἡε΄. τοῦ αὐτοῦ. — *s.* H. κεφ. οη΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum II. 3. 80. ed. Heimbach I. p. 70. — *t.* H. κεφ. ρμδ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 141. p. 22. — *u.* H. κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 15. p. 18. — *v.* H. κεφ. κθ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 29. p. 19. — *w.* H. κεφ. ρογ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 173. p. 23. — *x.* H. κεφ. ρη΄. τοῦ αὐτοῦ. Est

Non videtur sine liberis mori, qui relinquit uxorem praegnantem.

Imperitia negligentiae adnumeratur.

Absentia eius qui ob negotium publicum abest, nec ipsi nec alii est damnosa.

Restitutionis verbo et fructus continentur, licet hoc diserte pronuntiatum non sit.

Et in stipulatione et in ceteris contractibus, nisi probetur quod partibus placuit, sequimur morem regionis, in qua factus est contractus. Quod si et ille mos obscurus sit aut indifferens, tunc minimum sequimur.

Ab initio valida per postea contingentia non infirmantur.

Nihil tam contrarium est bonae fidei, quam vis ac metus.

Qui commodum habet rei, et incommodum eius habet.

Quando absque damno aliquid fieri nequit, minus iniquum eligimus.

Specialia generalibus potiora.

Specialia generalibus semper insunt.

Qui de re actionem habet ad repetitionem, ipsam rem videtur habere.

Ab initio invalidum non confirmatur diutino temporis lapsu.

Qui in alterius dominium aut ius succedit, eiusdem iuribus uti debet.

In universum qui succedit, pro herede est.

Bonorum possessor in omnibus locum heredis obtinet.

Nemo ex proprio dolo suam conditionem facit meliorem.

Nullam iniuriam patitur, qui cum prohibere non possit, non prohibet.

Ego accipere videor, quod secundum iussum meum alteri datum fuerit.

Synopsis II. 3. 126. p. 22. — y. H. *κεφ. ρις'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 115. p. 21. — z. H. *κεφ. ρβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 132. p. 22. — a. H. *κεφ. ρζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 107. p. 21. — b. H. *κεφ. ρος'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 176. p. 23.

26. *γέγονεν* H.

27. *ὀφέλειαν* H.

28. Sic H. Synopsis p. 19. *παραγραφῇ* habent Cui. et Soar.

29. Pro *αὐτοῦ* H. *αὐτοῖς* habet, quod et Synopsi p. 23. refutatur.

30. *ἔχει* Soar. Cui., sed contra Synopsis p. 23.

31. *κληρονόμον* H., *διαθεμένου* Anonymus Reitzii, *θανόντος* Cui.

32. Vox *μὴ* deest in H. alias, habetur in Synopsi p. 21., unde Reitzius addidit.

28 *Ἀχρήστως*[c] *ἐπερωτῶμεν τὸ μὴ δυνάμενον εἶναί τινος· οὐδεμία γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἐνοχὴ συνίσταται.*

29 *Ὁ*[d] *ἐξ οἰκείου ἁμαρτήματος ζημιούμενος οὐ δοκεῖ ζημιοῦσθαι.*

30 *Οὐ*[e] *δεῖ γίνεσθαί τινα πλουσιώτερον ἐκ τῆς ἑτέρου ζημίας.*

31 *Τὸ*[f] *ἔτι ἠρτημένον οὐ δοκεῖ εἶναι.*

32 *Τὸ*[g] *κατ' ὀργὴν ἢ θερμότητα γινόμενον ἢ λεγόμενον οὐκ ἔστι βέβαιον, εἰ μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείνῃ*[33].

33 *Οὔτε*[h] *ἐνέχυρον οὔτε παρακαταθήκη οὔτε παράκλησις οὔτε ἀγορασία οὔτε μίσθωσις ἐπὶ ἰδίῳ πράγματι συνίσταται.*

34 *Οἱ*[i] *ἰδιῶται τὰ τῶν ἀρχόντων πράττειν οὐ δύνανται.*

35 *Πᾶς*[k] *νομικὸς κανὼν σαθρός ἐστιν· εὐχερῶς γὰρ ἀνατρέπεται.*

36 *Οὐ*[l] *δοκεῖ τις λαμβάνειν, ὅπερ ἄλλῳ ἀποκαταστῆσαι ἀναγκάζεται.*

37 *Ὁ*[m] *κοινωνὸς τοῦ κοινωνοῦ μου οὐκ ἔστι μου κοινωνός.*

38 *Ὁ*[n] *μεμηνὼς καὶ ὁ ἄσωτος οὐδεμίαν ἔχει βούλησιν.*

39 *Τὰ*[o] *νόμῳ συνιστάμενα ἐναντίῳ νόμῳ ἀναιρεῖται.*

40 *Τὰ*[p] *παρὰ κανόνας νόμου δεχθέντα*[34] *οὐχ ἕλκεται εἰς ὑπόδειγμα*[35].

41 *Οὐ*[q] *πᾶν ὅπερ ἔξεστιν, ἤδη καὶ εὐπρεπές ἐστι*[36].

42 *Τὰ*[r] *δι' ἀνάγκην παρὰ κανόνα νόμου δεχθέντα οὐχ ἕλκεται εἰς ὑπόδειγμα.*

c. H. *κεφ. ροη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 178. p. 24. — d. H. *ρϟθ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 199. p. 24. — e. H. *κεφ. σ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 200. p. 24. — f. H. *κεφ. ρξζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 168. p. 22. — g. H. *κεφ. μη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 48. p. 19. — h. H. *κεφ. μα'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 45. p. 19. — i. H. *κεφ. ριβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 171. p. 23. — k. H. *κεφ. ρϟα'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 198. p. 24. — l. H. *κεφ. νβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 52. p. 20. — m. H. *κεφ. μζ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 47. p. 19. Apud Contium in M. A. et H. scholium desideratur, quod ita habet:

Πέτρος καὶ Παῦλος συνεστήσαντο κοινωνίαν, ἐφ' ᾧ πραγματεύεσθαι· ὁ Παῦλος μετὰ ταῦτα προσελάβετο Τίτιον κοινωνὸν ἄνευ γνώμης τοῦ Πέτρου· καὶ ζητεῖται, εἰ ἄρα ὁ Τίτιος ἐσεῖται κοινωνὸς καὶ τοῦ Πέτρου; καί φησιν ὁ νομοθέτης, οὐχί· ὁ κοινωνὸς γὰρ τοῦ κοινωνοῦ μου οὐκ ἔστι μου κοινωνός, καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ συναίνεσιν καὶ ἀρέσκειαν ἡ κοινωνία καὶ συναλλάττεται καὶ συνίσταται, πῶς ἂν εἴποιμεν, ὅτι ὁ Τίτιος ἔσται κοινωνὸς τοῦ Πέτρου, τοῦ μὴ συναινέσαντος μήτε ἀρεσθέντος ἐπὶ τῇ τοῦ Τιτίου προσλήψει; ὥστε οὖν ὁ Τίτιος τοῦ Παύλου μόνου ἐσεῖται κοινωνὸς καὶ εἴ τι ἂν ἐκ τῆς κοινωνίας λάβῃ ὁ Τίτιος, αὐτοῦ καὶ τοῦ προσλαβομένου αὐτὸν Παύλου γενήσεται κοινόν· ὁ δὲ προσλαβόμενος αὐτὸν Παῦλος ἐνάγεται

Petrus ac Paulus inierunt societatem negotiandi caussa. Paulus deinde socium adscivit Titium citra voluntatem Petri. Quaeritur, an Titius etiam Petri socius sit? Aitque lex, minime; socius enim mei socii meus non est socius: et recte. Nam quia societas per consensum et placitum contrahitur et consistit, quomodo dicemus, Titium fore socium Petri, qui neque consensit neque acquievit in adsumendo Titio? Itaque Titius solius Pauli erit socius; et si quid Titius ex societate perceperit, ipsi et Paulo eum adsciscenti commune erit. Paulus autem, qui eum adsumsit, a Petro actione pro socio convenitur, illudque ipsum societati praestat.

Inutiliter stipulamur, quod nequit esse ullius: nulla enim in eo obligatio contrahitur.

Qui ex proprio delicto laeditur, non videtur laedi.

Non oportet fieri quemquam locupletiorem ex alterius damno.

Quod adhuc pendet, non videtur exsistere.

Quod per iram aut calorem fit vel dicitur, non est firmum, nisi iisdem inhaereat.

Neque pignus neque depositum neque precarium neque emtio neque locatio in re propria consistit.

Privati, quae sunt magistratuum, agere nequeunt.

Omnis regula iuris imbecillis est; facile enim subvertitur.

Non videtur quis accipere, quod alii restituere cogitur.

Socius mei socii non est meus socius.

Furiosus et prodigus nullam habent voluntatem.

Quae iure contrahuntur, contrario iure tolluntur.

Quae praeter regulas iuris recepta sunt, non trahuntur ad similia.

Non omne quod licet, statim et honestum est.

Quae propter necessitatem praeter regulam iuris recepta sunt, non trahuntur in exemplum.

παρὰ τοῦ Πέτρου τῇ περὶ κοινωνίας ἀγωγῇ καὶ ἀποσώζει αὐτὸ τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ εἰ πολλάκις ὁ Τίτιος ὠφελήσῃ τὴν κοινωνίαν, καὶ αὐξήσῃ τὰ πράγματα διὰ τῆς οἰκείας σπουδῆς εἶτα καὶ βλάψῃ, κινεῖ ὁ Πέτρος κατὰ τοῦ Παύλου καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν ἀποθεραπεῦσαι τὴν ἐπισυμβᾶσαν ζημίαν τῇ κοινωνίᾳ αὐτῶν παρὰ τοῦ Τιτίου καὶ οὐ δύναται ὁ Παῦλος ἀντεισάγειν καὶ ἀντελλογίζεσθαι τὴν ζημίαν τῇ γενομένῃ ὠφελείᾳ παρὰ τοῦ Τιτίου· πταῖσμα γὰρ ἐποίησε προσλαβόμενος τὸν Τίτιον ἄνευ γνώμης τοῦ Πέτρου τοῦ ἐξ ἀρχῆς μετ' αὐτοῦ συστησαμένου τὴν κοινωνίαν.

Et si forte Titius societati profuerit remque sua industria auxerit postea autem damno adfecerit, agit Petrus contra Paulum eumque cogit damnum societati eorum a Titio illatum resarcire; neque Paulus damnum cum utilitate a Titio facta conferre et compensare potest. Culpam enim commisit adsumens Titium citra voluntatem Petri, qui ab initio societatem cum ipso coierat.

n. H. κεφ. μθ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Basilicorum II. 3. 40. ed. Heimbach I. p. 67. — *o.* H. κεφ. ϟη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 98. p. 21. — *p.* H. κεφ. ρλη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 138. p. 22. — *q.* H. κεφ. ρμ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 140. p. 22. — *r.* H. κεφ. ρπζ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 162. p. 23.

33. *ἐπιμίνῃ* H. *ἐπιμείνῃ* Synopsis p. 19. *ἐπιμείνει* Reitzius.

34. Pro *δεχθέντα*, quod Reitzius ex Synopsi p. 22. restituit, H. M. A. alias *λεχθέντα*.

35. Verba *εἰς ὑπόδειγμα* usque ad §. 41. *οὐχ ἕλκεται* desunt in H. propter homoeoteleuton. Habentur autem in H. M. A. et apud Anonymum Reitzii.

36. *ἔστιν* H.

43 *Σχεδὸν*[s] *ἐν πάσαις ταῖς ποιναλίαις ἀγωγαῖς καὶ τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ἀγνοίᾳ*[37] *συντρέχομεν.*

44 *Αἱ*[t] *ποινάλιαι ἀγωγαὶ προκαταρχθεῖσαι παραπέμπονται κατὰ κληρονόμων.*

45 *Ἐν*[u] *τοῖς ἀμφιβόλοις ὑπὲρ τῆς προικὸς ἀποκρινόμεθα.*

46 *Τὰ*[v] *προσώποις ὑπάρχοντα προνόμια σβέννυνται αὐτοῖς· τὰ δὲ προσόντα ταῖς ἀγωγαῖς πρὸς πάντας μετέρχονται.*

47 *Τὰ*[w] *τοῖς πράγμασι διδόμενα προνόμια, οὐ μὴν τοῖς προσώποις καὶ εἰς κληρονόμους διαβαίνει.*

48 *Τὰ*[x] *σπανίως συμβαίνοντα οὐκ εὐχερῶς*[38] *ἐν τοῖς πραττομένοις συναλλάγμασι καταλογιζόμεθα.*

49 *Τῆς*[y] *πρωτοτύπου αἰτίας μὴ*[39] *ἐῤῥωμένης οὐδὲ τὰ παρακολουθήματα ὡς ἐπίπαν ἔῤῥωται.*

50 *Ἡ*[z] *ἄδολος συμβουλὴ οὐκ ἐνοχοποιεῖ, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ δόλον ἁρμόζει ἡ*[40] *περὶ δόλου.*

51 *Ὁ*[a] *σιωπῶν οὐ δοκεῖ ὁμολογεῖν· ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἀρνεῖται.*

52 *Τὰ*[b] *διὰ τὸ ἀνελεῖν ἀμφισβήτησιν ἐντιθέμενα τοῖς συναλλάγμασι*[41] *οὐκ ἀναιρεῖ τὸ κοινὸν νόμιμον.*

53 *Δυσχερῶς*[c] *μέν, ὅμως*[41a] *τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦντος*[42], *ἐναλλάσσομεν τὴν συνήθειαν.*

54 *Τὸ*[d] *δίκαιον ὅπερ ἔχει τις τοῦ τιμωρεῖσθαι, οὐκ ἐντέλλεται ἄλλῳ.*

55 *Τὰ*[e] *τυχηρὰ δὲ τῶν ἀλόγων καὶ τὸν χωρὶς ῥαθυμίας θάνατον*

s. H. *κεφ. ρς΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 106. p. 21. — t. H. *κεφ. ρνθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 159. p. 23. — u. H. *κεφ. πϛ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 82. p. 20. — v. H. *κεφ. ξς΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 66. p. 20. — w. H. *κεφ. ρϞβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 192. p. 24. — x. H. *κεφ. ξγ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 63. p. 20. — y. H. *κεφ. ροδ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 174. p. 23. — z. H. *κεφ. μς΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 46. p. 19. — a. H. *κεφ. ρθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 139. p. 22. — b. H. *κεφ. οθ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 79. p. 20. — c. H. *κεφ. ροβ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 172. p. 23. — d. H. *κεφ. ξζ΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 67. p. 20. — e. H. *κεφ. α΄. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 20. p. 18. Hoc loco Contius haec apponit, quae in reliquis desiderantur: *Ἐπὶ συναλλάγμασί τισιν ἀπὸ δόλου (πονηροῦ) μόνον καταδικάζεται ὁ συναλλάξας, ἐπὶ δέ τισιν ἀπὸ δόλου καὶ κούλπας ἤτοι τῆς ῥαθυμίας. In quibusdam contractibus is, qui contraxit, propter dolum tantummodo condemnatur; in quibusdam autem propter dolum et culpam sive negligentiam.* Metaphrasis: *Συναλλάγματά τινα δόλον μόνον ἀπαιτοῦσι, τινὰ δὲ καὶ δόλον καὶ κοῦλπαν ἤτοι ῥαθυμίαν. Καὶ δόλον μὲν μόνον ἡ παρακαταθήκη καὶ τὸ πρεκάριον ἤτοι τὸ κατὰ παράκλησιν δοθέν· τὸν δόλον καὶ τὴν ῥαθυμίαν ἡ ἐντολὴ καὶ τὸ κομοδάτον καὶ τὸ πραθὲν καὶ τὸ ἐνεχύρου ὀνόματι διδόμενον καὶ τὸ μισθωτόν, ἔτι δὲ καὶ τῆς προικὸς δόσις καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ καὶ τὰ νεγώτια γέστα ἤτοι ἡ ἀλλοτρίων πραγμάτων διοίκησις· ἐν τούτοις δὲ καὶ διλιγεντίαν ἤτοι μεγάλην ἐπιμέλειαν. Quidam contractus dolum tantum exigunt, quidam et dolum et culpam sive negligentiam. Et dolum quidem solum exigunt depositum et precarium sive quod donec revocetur, datum est; dolum autem et culpam mandatum, commodatum et emtio venditio et quod pignoris nomine datum est et locatio conductio; praeterea autem etiam dotis datio et tutelae et negotia gesta sive alienorum negotiorum administratio; in his autem etiam dili-*

Fere in omnibus actionibus poenalibus et aetati et ignorantiae succurrimus.

Poenales actiones semel motae transmittuntur in heredes.

In ambiguis pro dote respondemus.

Personis competentia privilegia cum ipsis exstinguuntur: quae vero actionibus insunt, ad omnes transeunt.

Privilegia rebus data, non autem personis, etiam ad heredes transeunt.

Raro contingentia non facile in agendis negotiis computamus.

Quum principalis caussa non valet, neque consequentia ut plurimum valent.

Consilium non fraudulentum haud obligat: sed in consilio doloso competit de dolo actio.

Tacens non videtur consentire, attamen nec negat.

Quae ad tollendam dubitationem contractibus inseruntur, ius commune haud tollunt.

Difficile quidem, attamen ubi ius id exigit, immutamus consuetudinem.

Ius quod quis habet puniendi, alii non mandatur.

Casus vero brutorum animalium et mortem praeter culpam

gentiam sive magnam curam. Huc refertur et scholium, quod in H. M. A. desideratur:

Ἐν τῷ παρόντι κανόνι σκοπός ἐστι τῷ νομοθέτῃ διδάξαι τινὰ φυσικῶς πρέποντα τοῖς συναλλάγμασι, καὶ ποταπὰ ἐπὶ τούτοις ζητεῖται ἐπιμελῶς, καὶ ἐκ ποίων συμβάντων κίνδυνος ἐπάγεται καὶ ζημία τῷ συναλλάξαντι, καὶ ἐπὶ ποίοις οὐκ ἐνέχεται. Αὐτίκα τοίνυν τὸ περὶ τῆς παρακαταθήκης (sic Cui. Soar. *καταθήκης* Suall.) *τίθησι συνάλλαγμα· παρακαταθήκη δέ ἐστιν, ὅταν τινὶ δώσω πράγματά μου χάριν φυλακῆς· καί φησιν, ὅτι ὁ παραθηκάριος τότε τοῦ πράγματος ἀπολεσθέντος καταδικάζεται καὶ ζημιοῦται, ὅτε ποιήσῃ δόλον ἐπὶ τῇ παρακαταθήκῃ· ὡς ὅταν τῶν μὲν ἰδίων φροντίζῃ, καὶ ἐν ἀσφαλεῖ τόπῳ ταῦτα ἀποτίθῃ* (sic Cui. Soar. *ἀποτίθη-*

In praesenti regula iurisconsulto propositum est docere aliqua contractibus naturaliter convenientia, et quaenam in his diligenter requirantur, nec non ex quibus caussis periculum ac damnum contrahenti accidat, et propter quas non conveniatur. Statim itaque contractum depositi proponit. Depositum autem est, quando alicui res meas custodiae caussa trado: aitque, depositarium tunc ob rem perditam damnari et periclitari, si in deposito dolum commiserit: veluti, si suas res curaverit easque in tuto loco reposuerit et adservaverit, depositum vero negligenter spreverit atque evenerit, ut subriperetur, aut iacens in loco putre-

37. *ἀγνείᾳ* H.

38. Pro *εὐχερῶς* H. habet *εὐερῶς*.

39. *μὴ* deest in H., sed est alias et in Synopsi p. 23.

40. Sic H. et Synopsis p. 19., *ὁ* Reitzius. Correxit iam Anonymus Reitzii.

41. *συναλλάγμασιν* H.

41 a. Vocem *ὅμως* Anonymus Reitzii mutat in *ἡμεῖς*. Sed contra H. reliqui et Synopsis p. 23.

42. Sic Reitzius ex Cui. et regio Soar., quod habetur et in Synopsi p. 23. Pro *ἀπαιτοῦντος* Anonymus Reitzii habet *ἀπόντος*.

καὶ τὴν φυγὴν τῶν μὴ φυλάττεσθαι εἰωθότων δούλων καὶ τὴν ἀρ-

σι Suall.) *καὶ παραφυλάττῃ, τῆς δὲ παρακαταθήκης ἀμελῶς καταφρονῇ καὶ συμβῇ ταύτην κλαπῆναι ἢ κειμένην ἐν τόπῳ σῆψιν ποιοῦντι φθαρῆναι, καταδικάζεται καὶ ἀποδίδωσι τὸ διαφέρον· εἰ μή που καὶ περὶ τὴν τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐπιμέλειαν ἐκμελὴς καὶ νωθρὸς ὁ παραθηκάριος ἐτύγχανε· τότε γὰρ οὐκ εὐθύνεται· μεμφέσθω γὰρ ἑαυτὸν ὁ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ ἐκμελεῖ καὶ ῥαθύμῳ καὶ ἀφυλάκτῳ ἐμπιστεύσας τὰ ἴδια. Οὕτως εὐθύνεται καὶ ὁ κατὰ παράκλησιν παρά τινος λαβὼν πράγματα· οἷον μέλλων ἀπελθεῖν εἴς τινα τόπον παρεκάλησά τινα τῶν φίλων μου, ὥστε μοι δοῦναι ἵππον, ὡς ἂν ἔφιππος ὢν ἀπέλθω ταχεινότερον, ὡς ἥδυσμά τι παρεκβατικώτερόν σε διδάξω· ὅτι ἐπὶ τοῦ κατὰ παράκλησιν κἂν χρόνος ὁρισθῇ, δύναται ὁ δούς μοι τὸ πρᾶγμα καὶ πρὸ τοῦ διελθεῖν τὸν χρόνον ἀναλαβεῖν αὐτό· οἷον κατὰ παράκλησιν ἐδόθη μοι παρὰ φίλου μου βιβλίον, ἐφ' ᾧ ἔχειν αὐτὸ καὶ ἀναγινώσκειν ἐπὶ χρόνῳ ἑνὶ ὁλοκλήρῳ· δύναται ὁ δούς μοι τὸ βιβλίον καὶ πρὶν διελθεῖν τὸν χρόνον κινῆσαι καὶ ἀναλαβεῖν αὐτό, καὶ ἔστιν ὡραῖον καὶ γλαφυρόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ εἰς χρῆσιν δοθέντος εἰ χρόνος ὁρισθῇ, οὐκ ἔχει ἄδειαν ὁ δοὺς ἀναλαβεῖν τὸ χρησθέν, πρὶν ἢ ὁ χρόνος πληρωθῇ. Διδάξας οὖν ὁ νομοθέτης, ὅτι ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης καὶ τοῦ πρεκαρίου ἤτοι τοῦ κατὰ παράκλησιν ἀπὸ δόλου μόνου καταδικάζεται ὁ συναλλάξας, μεταβαίνει πρὸς τὸ συνάλλαγμα τῆς ἐντολῆς. (Ἐντολὴ δέ ἐστιν, ὅταν ἐντέλλωμαί τινι ἢ ἀγοράσαι μοι κτῆμα ἢ δικασθῆναι προσώπῳ μου ἢ ἕτερον μου διοικῆσαι πρᾶγμα) καὶ τὸ συνάλλαγμα τοῦ κομμοδάτου, ἤτοι τοῦ εἰς χρῆσιν διδομένου. (χρῆσις δέ ἐστιν, ὅταν ζητήσω φίλον μου δοῦναί μοι πρὸς χρῆσιν ἢ δοῦλον αὐτοῦ ἢ βιβλίον ἢ σκεῦος χρυσοῦν, καὶ παράσχῃ μοι τοῦτο) καὶ τῆς πράσεως καὶ τῆς μισθώσεως καὶ τῆς δόσεως τῆς προικὸς καὶ τοῦ ἐνεχύρου· (ἐνέχυρον δὲ ἐνταῦθα νόει, τὸ διδόμενον ἐπὶ νομίσμασι δανειζομένοις) καὶ τῆς ἐπιτροπῆς* [sic Cui. Soar. *τοῖς ἐπιτρόποις* alias] *(ἐπιτροπὴ δέ ἐστιν, ὅταν τελευτήσῃ πατὴρ ἔχων παῖδας ἀνήβους καὶ μὴ καταλίπῃ τούτοις ἐπίτροπον· τότε γοῦν φροντίζουσιν οἱ δικασταὶ καὶ εὑρόντες τινὰ ἐχέφρονα καὶ ἱκανὸν εἰς διοίκησιν πραγμάτων, διδόασι τοῦτον ἐπίτροπον τοῖς ἀνήβοις) καὶ τὸ συνάλλαγμα τῆς διοικήσεως τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων, ἤτοι τὸ λεγόμενον ῥωμαϊκῶς νεγώτιον· ἔστι*

dinem concipiente corrumperetur, condemnatur et quod interest, luit: nisi forte depositarius etiam circa rerum suarum curam negligens ac socors fuerit: tunc enim non tenetur. Namque se ipsum incuset, qui isti homini negligenti, socordi et incauto suas res credidit. Sic etiam tenetur, qui precario res ab aliquo accepit: velut profecturus in aliquem locum rogavi quemdam ex amicis, ut mihi equum daret, quo celerius perveniam eques; ut suave quidpiam per digressionem te doceam: in precario scilicet etsi tempus praefinitum sit, potest qui rem mihi dedit, repetere eam etiam ante tempus elapsum: veluti liber mihi ab amico datus est precario, ut eum habeam ac legam per annum integrum: potest, qui mihi librum dedit, etiam antequam annus praetereat, agere et librum recipere: estque hoc elegans ac festivum. At in commodato, si tempus praestituatur, licentiam non habet qui dedit, recipiendi commodati, antequam tempus praeterierit. Iurisconsultus igitur, postquam docuit in deposito et precario contrahentem ex solo dolo conveniri, transit ad contractum mandati: (mandatum autem est, cum tibi mando aut praedium mihi emere, aut meo nomine ligitare, aut aliam rem meam administrare:) et ad contractum commodati sive eius quod utendum datur (commodatum autem est, si rogavero amicum, ut utendum mihi det vel servum vel librum vel vas aureum idque mihi tradat:) et ad contractum venditionis, locationis, dotis dationis, ac pignoris; (pignus autem hic intellige, quod datur de pecunia mutuo data:) item tutelae; (tutela autem est, quum decesserit pater liberos habens impuberes, quibus tutorem non reliquerit; tunc enim iudices id sibi curae habent, atque invenientes virum aliquem prudentem rebusque administrandis idoneum, hunc impuberibus tutorem constituunt) nec non ad contractum administrationis rerum alienarum, quam Romani negotiorum gestionem adpellant. Est autem huiusmodi: Petrus peregre aberat, et ego illius amicus me interposui ad negotia eius administranda. Transgressus ergo iurisconsultus a doctrina precarii ac depositi ad reliquos contractus supra enumeratos, utpote mandatum, commodatum, venditionem, pignus, locatio-

et fugam servorum, qui custodiri non solent, et rapinam, et tunem, dotem inaestimatam, tutelam et negotiorum gestionem, dicit in his non solum ob dolum conveniri et condemnari eum qui contraxit, sed etiam ob culpam. Exigitur enim in his diligentia quoque, non autem, qualem diligentissimus quisque, verum qualem ipse, qui convenitur, in rebus suis adhibet. Et recte: hic enim contrahentium uterque commodum percipit: at in deposito solus rei dominus commodo fruitur, non item depositarius sive custos: is enim non commodum, sed onus potius sentit, suscepto curae onere, id est rei alienae custodia.

δὲ τοιοῦτον· ἀπεδήμει Πέτρος ἐν τοῖς ἔξω· κἀγὼ φίλος ὢν αὐτοῦ παρενέβαλον ἐμαυτὸν εἰς τὸ διοικεῖν τὰ ἐκείνου πράγματα. Μεταπεσὼν οὖν ὁ νομοθέτης ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ κατὰ παράκλησιν καὶ τῆς παρακαταθήκης ἐπὶ τὰ λοιπὰ συναλλάγματα τὰ ἀπηριθμημένα ἀνωτέρω, οἷον τὴν ἐντολήν, τὴν χρῆσιν, τὴν πρᾶσιν, τὸ ἐνέχυρον, τὴν μίσθωσιν, τὴν ἀδιατίμητον προῖκα, τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων διοίκησιν, φησὶν ὅτι ἐπὶ τούτοις οὐ μόνον ἀπὸ δόλου εὐθύνεται καὶ καταδικάζεται ὁ συναλλάξας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥαθυμῆσαι· ἀπαιτεῖται γὰρ ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπιμέλειαν, πλὴν οὐχ οἵαν ὁ ἐπιμελέστατος ἀνὴρ ἀλλὰ τοιαύτην, οἵαν καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτὸς ὁ ἐναγόμενος ἐπιδείκνυται, καὶ εἰκότως· ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἀμφότεροι οἱ συναλλάξαντες ὠφελοῦνται· ἐπὶ δὲ τῆς παρακαταθήκης μόνος ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος ἔχει τὴν ὠφέλειαν, οὐ μὴν καὶ ὁ παραθηκάριος, ἤγουν ὁ φύλαξ· ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲ ὠφελεῖται, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον βαρύνεται, φροντίδος ἀναδεξάμενος βάρος, τὴν φυλακὴν δηλαδὴ τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος. Εἰπὼν οὖν, ὅτι ἐπὶ τούτοις καὶ ῥαθυμία ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ καὶ διλιγεντία ἤτοι μεγάλη ἐπιμέλεια καὶ οἵαν ὁ ἐπιμελέστατος ἐπιδείκνυται, ἐπιδιορθούμενος ἑαυτὸν ἐπάγει, ἐν τούτοις δὲ καὶ ἐπιμέλειαν. Ποῖα δέ εἰσι τὰ συναλλάγματα, ἐφ᾽ οἷς ὁ συναλλάξας ἀπαιτεῖται μὴ δόλον ποιῆσαι μήτε ῥαθυμῆσαι, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιμέλειαν ἐνδείξασθαι, οἵαν ὁ ἐπιμελέστατος ἀνήρ, αὐτός σοι παραθήσω καὶ ἀποδιελῶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν τὸν δόλον καὶ τὴν ῥαθυμίαν ἀπαιτησάντων (sic Salm. Vox ἀπαιτησάντων alias deest. Caeterum, qui hanc vocem omittunt, post vocem λοιπῶν plene interpungunt). Ἡ ἐντολὴ καὶ τὸ κομμοδάτον καὶ ἡ ἐπιτροπή· ἐπὶ τούτων τῶν τριῶν καὶ μεγάλην ἐπιμέλειαν ἀπαιτεῖται· ὁ γὰρ ἐπίτροπος μὴ ἐνδειξάμενος περὶ τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα ἐπιμέλειαν, οἵαν ὁ ἐπιμελὴς (ἐπιμελέστατος Cuiacius coniicit) οἰκοδεσπότης περὶ τὰ ἴδια ἐπιδείκνυται, καταδικάζεται. Οὕτως εὐθύνεται καὶ ὁ ἐνταλθεὶς διοικῆσαι ἀλλότρια πράγματα· καὶ οὗτος γὰρ ἐὰν ἐνταλθῇ ἢ δικασθῆναι ἢ ἐξωνήσασθαι πρᾶγμα οἱονδήποτε προσώπῳ μου, καὶ οὐκ ἐνδείξηται μεγάλην ἐπιμέλειαν, καταδικάζεταί μοι εἰς τὸ διαφέρον· ὡσαύτως καὶ ὁ λαβὼν κατὰ χρῆσιν πρᾶγμα ἐμὸν τὴν αὐτὴν ἀπαιτεῖται ἐπιμέλειαν. Ἡ δὲ κοινωνία

Ubi igitur dixit, in his culpam quoque praestari, non vero diligentiam, id est magnam curam et qualem diligentissimus adhibet, ipse se corrigens addit: in his quidem et diligentiam. Quales autem sint contractus, in quibus a contrahente requiritur nec dolum nec culpam committere, sed eam potius diligentiam adhibere, quam vir diligentissimus, ego tibi proponam atque a ceteris dolum et culpam recipientibus distinguam. Mandatum, et commodatum et tutela; in his tribus etiam magnam diligentiam praestat. Nam tutor circa res pupilli eam diligentiam non adhibens, quam diligens paterfamilias circa suas res adhibet, condemnatur. Sic etiam convenitur, cui mandatum est res alienas administrare: etenim si ei mandatum sit aut litigare aut rem quamcumque emere meo nomine, neque magnam adhibuerit curam, condemnatur mihi in id quod interest: similiter etiam ab eo qui rem meam utendam accepit, eadem diligentia requiritur.

Societas autem magnam diligentiam

παγὴν καὶ τὸν θόρυβον καὶ τὸν ἐμπρησμὸν καὶ τὰ πλήθη τῶν ὑδάτων καὶ τὴν ἐπέλευσιν τῶν λῃστῶν[43] *οὐδεὶς ἐπιγινώσκει.*

οὐκ ἀπαιτεῖ μεγάλην ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ μέσην τουτέστιν οἵαν καὶ περὶ τὰ ἴδια ἐνδείκνυται ὁ κοινωνός· τὴν αὐτὴν ἀπαιτεῖ καὶ ἡ πρᾶσις καὶ ἡ μίσθωσις καὶ ἡ προῖξ καὶ τὸ νεγώτιον (Cui. addit *ἤτοι τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων διοίκησις*), *καὶ τὰ παραπλήσια, ἤτοι τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων διοίκησις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ φύσιν ἐπακολουθείτω* (*ἐπακόλουθα* quidam, *ἐπακολουθέντα* alias, *ἐπακολουθοῦντα* Reitzius coniicit) *τοῖς εἰρημένοις συναλλάγμασι κρατεῖ καὶ ἐνεργεῖ, ὅτε μὴ ἐξ ἀρχῆς, ὅτε ἔμελλον οἱ συμβάλλοντες συναλλάξαι, συνεφωνήθη ἕτερόν τι ἢ αὖξον ἢ ἐλαττοῦν τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος. Τότε γὰρ τὸ συγχρόνως τῇ συστάσει τοῦ συναλλάγματος συμφωνηθὲν ἀμείβει τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος καὶ μεταποιεῖ* (*μετατυποῖ* Cui. Soar.)· *οἷον τί ἐστι τὸ λεγόμενον, εἴπωμεν* (sic Reitzius correxit; *εἴπομεν* alias)· *ὡς ἐπὶ τοῦ κατὰ παράκλησιν ὁ συναλλάξας τότε καταδικάζεται, ὅτε ποιήσῃ δόλον, ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης· τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ φύσις τῶν συναλλαγμάτων τούτων, καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο συμφωνήσωσιν οἱ συναλλάσσοντες, καθ' ὃν καιρὸν συναλλάσσουσι, συνιστῶσι τὰ συναλλάγματα τοιαῦτα, καὶ τοιάνδε φύσιν ἔχοντα· εἰ δ' ἴσως ὅτε συνάλλαγμα συναλλάσσεται καὶ μορφοῦται* (pro *καὶ μορφ.* Reitzius *μορφοῦται καὶ* legi vult) *συνίσταται, παρευθὺ καὶ πρὶν ἀπαρτισθῇ, συμφωνήσῃ ὁ τὴν παρακαταθήκην διδοὺς ἢ τὸ κατὰ παράκλησιν ἔχειν ἔνοχον τὸν παραθηκάριον, καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ ἐνδείξασθαι περὶ τὴν παρακαταθήκην ἢ τὸ κατὰ παράκλησιν δοθὲν μέσην ἐπιμέλειαν, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν τυχηρῶν· εἰπὼν ὅτι κἂν καυθῇ, κἂν παρὰ λῃστῶν ἀφαιρεθῇ, ἵνα παρέχῃ τὴν τούτου τιμήν, κρατεῖ τὸ συμφωνηθὲν καὶ αὔξει τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος. Ἐν ὅσῳ γὰρ ἀπαιτεῖται ὁ συναλλάξας μόνον τὸ μὴ ποιῆσαι δόλον, κατέχεται* (*μὴ κατέχεται* male quidam apud Reitzium), *καὶ ἀπὸ τῶν τυχηρῶν· καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἐξ ἀρχῆς συμφωνηθῆναι* (quidam coniicit *ἐὰν ἐξ ἀρχῆς συμφωνηθῇ*) *τὸν κατὰ παράκλησιν ἢ κατὰ παρακαταθήκην δεξάμενον πρᾶγμα, μὴ ἐνέχεσθαι τῇ περὶ παρακαταθήκης* (*περὶ πάθῃ* vulgo) *ἀγωγῇ ἢ τῇ περὶ παρακλήσεως ἔῤῥωται· κἂν δόλον ποιήσῃ ἐπὶ τῷ πράγματι ὁ ὑποδεξάμενος, αὐτὸ καὶ ἀπόληται, οὐκ ἐνέχεται, οὔτε ἀπαιτεῖται τὸ τίμημα· διὰ γὰρ τοῦ συγχρόνου*

non exigit, sed mediam, id est, quam et circa sua socius adhibet. Eamdem quoque requirit venditio et locatio et dos et negotia gesta aut aliarum rerum administratio ac similia. Sed haec quidem secundum naturam dictos contractus concomitantia obtinent ac valida sunt, si non ab initio, quando partes contracturae erant, aliud quid pactae fuerint, quod naturam contractus augeret aut deminueret. Tunc enim, quod in celebrando contractu convenit, immutat et transformat naturam contractus. Quod quale sit, dicamus: veluti in precario contrahens tunc damnatur, quum fecerit dolum, et similiter in deposito: haec enim natura est horum contractuum, et si nihil aliud contrahentes pacti sint, quo tempore contraxerunt, consistunt huiusmodi contractus talem habentes naturam.

Sed si forte, quum contractus celebraretur, formaretur atque iniretur, statim antequam absolveretur, pactus fuerit qui depositum dabat vel precarium, ut depositarium haberet obligatum ex eo quoque, si circa depositum vel precarium mediam non adhiberet diligentiam, aut etiam ex casibus fortuitis, dicens etiamsi incendio pereat aut a latronibus rapiatur, ut pretium eius praestet, valet pactum naturamque contractus auget. Nam quum a contrahente tantum requiratur, ne dolum committat, tenetur quoque de fortuitis. Et contra pactum ab initio interpositum, ut qui precarium vel depositum accepit, non teneatur actione depositi vel precarii, validum est: et licet dolum in re commiserit accipiens, eaque perierit, non tenetur, neque de aestimatione convenitur: nam propter pactum in continenti adiectum, quod ait, ne actio ex contractu moveretur, natura contractus imminuta est, et quatenus contrahentem condemnabat ex commisso ab eo dolo, servat eum indemnem, etiamsi dolus fuerit commissus. Qui enim dicit, actionem tibi

multum, et incendium, et magnitudines aquarum, et incursum praedonum nemo adgnoscit.

συμφώνου τοῦ λέγοντος, ὡς (sic Salm. *ἵνα* Cui. *οὐ* vulgo) *μὴ κινηθῇ ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος, ἀγωγή ἠλαττώθη ἡ φύσις τοῦ συναλλάγματος, καὶ ἐν ὅσῳ τὸν συναλλάξαντα κατεδίκαζεν, ἐκ τοῦ ἁμαρτηθῆναι παρ᾽ αὐτοῦ δόλον, διατηρεῖ τοῦτον ἀζήμιον, καὶ δόλου πλημμεληθέντος. Ὁ γὰρ εἰπών, οὐ μὴ κινήσω κατὰ σοῦ τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγὴν ἢ τὴν περὶ τοῦ κατὰ παράκλησιν, οὐδὲν ἄλλο δοκεῖ λέγειν, εἰ μὴ ὅτι κἂν δόλον ποιήσῃς, οὐ μὴ καταδικασθῇς. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν δύο τούτων συναλλαγμάτων, τῆς τε παρακαταθήκης καὶ τοῦ κατὰ παράκλησιν, τῶν καλῇ πίστει συναλλαγμάτων τὰ ἐξαρχῆς συμφωνούμενα ἀμείβουσι τὰς φύσεις τῶν συναλλαγμάτων καὶ αὔξουσι καὶ μειοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, ὄντων καὶ αὐτῶν ἀπὸ τῶν καλῇ πίστει συναλλαγμάτων· οἷον τοῦ κομμοδάτου, ἤτοι τοῦ κατὰ χρῆσιν, τῆς ἐντολῆς, τῆς κοινωνίας, τοῦ ἐνεχύρου, καὶ τῆς μισθώσεως· καὶ ἐπὶ τούτων γὰρ εἰ ἐξαρχῆς συμφωνηθῇ ῥητῶς καὶ ἀπὸ τῶν τυχηρῶν, οἷον τοῦ ἐμπρησμοῦ, τοῦ σεισμοῦ, καταδικάζεσθαι τὸν συναλλάξαντα, κρατεῖ τὸ σύμφωνον, καὶ αὔξεται ἡ φύσις τοῦ συναλλάγματος· ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, εἰ συμφωνηθῇ, ἀπὸ δόλου μόνου ἐνέχεσθαι, ἔῤῥωται, καὶ ἐλαττοῦται ἡ φύσις τοῦ συναλλάγματος. Ἐν ὅσῳ γὰρ ἀπαιτεῖται ἐπὶ τοῦ κομμοδάτου καὶ τῆς ἐντολῆς καὶ ἄκρα ἐπιμέλεια, ἀπαιτεῖται δόλος μόνος· καὶ ἐν ὅσῳ ἀπαιτεῖται ἀπὸ* (pro *ἀπὸ* Cui. et Soar. rectius *ἐπὶ*) *τῆς κοινωνίας καὶ ἀπὸ τῆς μισθώσεως καὶ μέση ἐπιμέλεια, ἀπαιτεῖται δόλος μόνος. Τότε δὲ ἀμείβεται ἡ φύσις τῶν καλῇ πίστει συναλλαγμάτων, καὶ διὰ τῶν συμφωνουμένων αὔξεται καὶ μειοῦται, ὅτε τὸ συμφωνούμενον συγχρόνως τῇ συστάσει τῶν συναλλαγμάτων συμφωνηθῇ τουτέστιν ὅταν ἄρχηται γίνεσθαι καὶ τυποῦσθαι τὸ συνάλλαγμα· εἰ γὰρ φθάσῃ συστῆναι καὶ ἀπαρτισθῆναι τὸ συνάλλαγμα λόγου χάριν τῆς* (pro *τῆς* vulgo *ἡ*) *παρακαταθήκης καὶ μετὰ τὴν σύστασιν καὶ τὸν ἀπαρτισμὸν συμφωνηθῇ, τὸν παραθηκάριον καὶ ἀπὸ τῶν τυχηρῶν ἐνέχεσθαι, οὐκ ἀμείβεται ἡ φύσις τοῦ συναλλάγματος, οὐδὲ μετατυποῦται ἡ ἀγωγή, καὶ εἰκότως· ἔφθασε γὰρ ἐκεῖνο ἤδη συστῆναι καὶ ἀπαρτισθῆναι κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν καὶ οὐκ ἔστι δυνατὸν*

de deposito vel precario non intendam, nihil aliud dicere videtur, quam hoc: etiamsi dolum feceris, non condemnaberis. Non solum autem in his duobus contractibus deposito et precario, bonae scilicet fidei contractibus, ea quae ab initio convenerunt, naturam contractuum immutant augentque ac minuunt, sed etiam in reliquis ante dictis, qui et ipsi sunt ex bonae fidei contractibus, veluti commodato sive ad usum dato, mandato, societate, pignore, et locatione: namque in his quoque si principio disertim convenerit, ut et ex fortuitis veluti incendio, et terrae motu contrahens obligetur, valet pactum, naturaque contractus augetur: ut et e diverso, si convenerit, ut ex solo dolo teneatur, valet contractusque natura minuitur. Quatenus enim in commodato et mandato etiam summa requiritur diligentia, hic dolus solus praestatur: et quatenus in societate ac locatione media requiritur diligentia, nunc solus praestatur dolus.

Verum tunc natura bonae fidei contractuum immutatur atque per pacta augetur et minuitur, quum pactum in continenti contractuum celebrationi fuerit adiectum, id est, quum contractus fieri et formari coepit. Nam si antea constiterit absolutusque sit contractus, verbi gratia depositi, et post celebrationem atque absolutionem conveniat, ut etiam de fortuitis depositarius teneretur, natura contractus haud mutatur, neque actio transformatur, et merito: iam enim contractus coepit consistere et absolvi secundum propriam naturam, nec deinde pactum potest post tempus atque absolutionem contractus uniri et conformari, eiusque naturam immutare: quumque hoc fieri

43. Pro *λῃστῶν* H. *λοιπῶν* habet, sed contra Synopsis p. 18.

56 Ὁ[f] δυνάμενος θέλειν δύναται καὶ μὴ θέλειν.

ἔκτοτε τὸ συμφωνούμενον μετὰ τὸν χρόνον καὶ μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ συναλλάγματος ἑνωθῆναι τῇ φύσει τοῦ συναλλάγματος καὶ συμμορφωθῆναι καὶ ἀμεῖψαι τὴν φύσιν αὐτοῦ· καὶ ὡς μὴ δυνατοῦ τούτου ὄντος, μένει ψιλὸν σύμφωνον τὸ μετὰ χρόνον καὶ μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ συναλλάγματος συμφωνηθὲν ἐπὶ αὐξήσει τοῦ συναλλάγματος, παραγραφὴν μὴ ἐνοῦσαν χαριζόμενον (χαριζομένη vulgo)· τὸ γὰρ ψιλὸν σύμφωνον ἀγωγὴν οὐ τίκτει οὔτε ἀμείβει τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος μὴ (vulgo καὶ) συγχρόνως συμφωνούμενον, δίδωσι δὲ παραγραφὴν μὴ ἐνοῦσαν ἀπαρτιζόμενον. Διδάξας οὖν ὁ νομοθέτης, τίνα εἰσὶ τὰ κατὰ φύσιν τοῖς συναλλάγμασιν ἑπόμενα καὶ ὅτι τὰ συγχρόνως συμφωνούμενα ἀμείβουσι τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος καὶ ἢ αὔξουσιν ἢ μειοῦσιν, εὐθὺς ἐπιφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης, κἂν συγχρόνως τουτέστιν ὅταν ἄρχηται συνίστασθαι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, συμφωνηθῇ, μὴ ἀπαιτεῖσθαι δόλον, τουτέστι μὴ ἐνέχεσθαι τὸν παραθηκάριον, κἂν δόλον ποιήσῃ, οὐκ ἔῤῥωται τὸ τοιοῦτον σύμφωνον, οὐδὲ τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος ἀμείβει· οὐκ ἔῤῥωται δὲ διὰ τὸ αἰσχρὸν τυγχάνειν καὶ ἐναντίον τοῖς ἀγαθοῖς τρόποις, καὶ διέγειρον πρὸς ἀδικίαν τὸν συναλλάξαντα καὶ τῶν νόμων καταφρόνησιν. Ἀλλ᾽ ἴσως ἀντιθήσει τις, ὅτι φαίνεται ὁ νομοθέτης αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιούμενος· εἶπε γὰρ ἀνωτέρω, ὅτι δυνάμεθα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν συναλλαγμάτων συμφωνίας ποιεῖν, αὐξανούσας καὶ μειούσας τὴν φύσιν τῶν συναλλαγμάτων, καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχον ἐστὶ πάντως ἐπὶ τοῦ τῆς παρακαταθήκης συναλλάγματος, εἰ εἴπομεν συμφωνηθῆναι τὸ τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος ἐλαττοῦν, οὐδὲν ἄλλο πάντως ὀφείλομεν εἰπεῖν εἶναι τὸ συμφωνούμενον, ἢ τὸ μὴ ἐνέχεσθαι ἀπὸ δολου τὸν παραθηκάριον, καὶ τοῦτο διδόμενον, φανερῶς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται ὁ νομοθέτης. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν, οὐδ᾽ ἐναντιοῦται τοῖς ἀνωτέρω ῥηθεῖσι τὸ ἐπαγόμενον καὶ ὅπως μάνθανε· ἐπὶ τοῦ τῆς παρακαταθήκης συναλλάγματος, εἰ μὲν εὐθύς, ὅτε συνίσταται τὸ συνάλλαγμα, συμφωνηθῇ μὴ ἐνέχεσθαι τὸν δεχόμενον εἰς φυλακὴν τὸ πρᾶγμα ἀπὸ δόλου, οὐκ ἔῤῥωται τὸ σύμφωνον· εἰ δὲ συμφωνηθῇ, μὴ κινεῖσθαι κατ᾽ αὐτοῦ τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγήν, ἔῤῥωται, κἂν ἰσοδυναμῇ τῷ πρώτῳ· ὅτε γὰρ εἴπῃ, ὅτι οὐ κινῶ

nequeat, manet nudum pactum, quod post tempus atque absolutionem contractus ad augendum eum conventum fuit, sed exceptionem quae non inest largitur. Nudum enim pactum actionem non parit, neque contractus naturam immutat, nisi in continenti adiectum; sed exceptionem quae non inest largitur, ubi absolutum fuerit.

Postquam ergo iurisconsultus docuit, quaenam secundum naturam contractibus consequentia sint, quodque pacta in continenti adiecta contractus naturam immutent, et vel augeant vel minuant, statim subdit, in deposito etsi in continenti (id est cum huiusmodi contractus consistere coepit) pactum fuerit, ne dolus praestetur, id est ne depositarius teneatur, licet dolum commiserit, tale pactum non valere, neque naturam contractus immutare. Non valet autem, quoniam turpe est bonisque moribus contrarium, contrahentemque ad iniuriam et legum contemtum incitat. Sed opponet quis forte, iurisconsultum sibi ipsi contrarium videri: supra enim dixerat, in principio contractuum posse nos pacta inire, quae naturam contractuum vel augeant vel minuant, et si hoc ita se habet, omnino in contrahendo deposito, si dicimus, pactum contractus naturam minuisse, nihil plane aliud debemus dicere pactum fuisse, quam ne depositarius de dolo teneatur; eoque concesso, manifeste sibi ipse adversatur iurisconsultus.

Verum non ita est, non est inquam, neque quod infertur, adversatur supra dictis; et quomodo, disce: in contractu depositi, si quidem statim, quum contractus initur, conveniat, ne is qui rem accipit in custodiam, de dolo teneatur, pactum est irritum: sed si conveniat, ne adversus eum actio depositi moveatur, ratum est, etiamsi eamdem ac superius vim habeat. Quum enim dixit: non agam adversus te de dolo, videtur dixisse: non agam te-

Qui potest velle, potest et nolle.

περὶ δόλου, ἔδοξε λέγειν ὅτι οὐ κινῶ τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγήν· καὶ ὁ εἰπων, ὅτι οὐ κινῶ τὴν περὶ παρακαταθήκης, ἔδοξε λέγειν, ὅτι οὐ κινῶ περὶ δόλου· ἡ γὰρ περὶ παρακαταθήκης ἀγωγὴ ἀπὸ δόλου κινεῖται· ἀλλ᾽ ἐπεὶ διάφορά εἰσι τὰ ῥήματα, καὶ τὰ μὲν ἰδικῶς ἐκφωνεῖ τὸν δόλον, τὰ δὲ οὐχ οὕτως· τὸ μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὐ κινῶ τὴν περὶ παρακαταθήκης ἀγωγήν, λέγομεν ἐῤῥῶσθαι, κἂν δόλος πλημμεληθῇ· τὸ δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἀπαιτῆσαι δόλον, οὐκ ἔῤῥωται, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα τὰ ἐκφωνούμενα βλάπτει, τὰ μὴ ἐκφωνούμενα οὐ βλάπτει. Διδάξας οὖν ὁ νομοθέτης περὶ τῶν παρὰ (περὶ vulgo; correxit Reitzius) φύσεως συγχρόνως τῇ συστάσει τῶν συναλλαγμάτων συμφωνουμένων, ἐπιφέρει, ὅτι εἰ μή τι παρὰ (vulgo περὶ) φύσεως συμφωνηθῇ τὰ τυχηρὰ οὐκ ἐπιγινώσκουσιν οἱ συναλλάξαντες, οὐδὲ καταδικάζονται ἀπὸ τούτων, ὡς ὑπερβαίνοντες (ὑπερβαίνοντα Reitzius legit) καὶ τὴν ἄκραν ἐπιμέλειαν. Τυχηρὸν δέ ἐστιν, ὅταν ὁ δοθείς μοι δοῦλος εἰς χρῆσιν χωρὶς ῥαθυμίας ἐμῆς φυσικῶς τελευτήσῃ ἢ πολλάκις φύγῃ, εἰ μήπου ἦν ἀπὸ τῶν εἰωθότων φυλάττεσθαι, τότε γὰρ καταδικάζεται ὁ κατὰ χρῆσιν τοῦτον λαβών, ὡς μὴ φυλάξας αὐτὸν καὶ ἀσφαλισάμενος, ἵνα μὴ φύγῃ· καὶ ἡ ἁρπαγὴ καὶ ὁ θόρυβος· τί γὰρ ὅτι τὸν δοθέντα μοι δοῦλον εἰς χρῆσιν ἔχων (Cui. ἔχω legit, Soar. ἔχοντος) μεθ᾽ ἑαυτοῦ (ἐμαυτοῦ Cui.), καὶ ἀπερχομένου μου εἰς δουλείαν τινα, ἐξαίφνης ἐπελθόντες ἔφιπποί τινες ἥρπασαν, ἢ θορύβου γενομένου περὶ τὴν ὁδὸν καὶ τοῦ λαοῦ ταραχθέντος, ἀφείλοντό τινες αὐτόν· ἢ ἐμπρησμοῦ συμβάντος ἐν τῇ οἰκίᾳ μου, ἀπώλεσα μετὰ καὶ τῶν ἄλλων μου πραγμάτων καὶ αὐτὸν τὸν δοῦλον, ἢ λησταί τινες ἄθροον ἀναφανέντες διάρπαγμα τὰ λοιπά μου ἐποίησαν πράγματα καὶ τὸν δοῦλον, ἢ πλήθους ὑδάτων συῤῥεύσαντος ἀπεπνίγη ὁ δοῦλος; ἐκ τούτων οὖν τῶν τυχηρῶν ὁ κατὰ χρῆσιν λαβὼν πρᾶγμα οὐ κινδυνεύει οὐδὲ ζημιοῦται, τοῦ πράγματος τυχηρῶς φθαρέντος, εἰ μήπου διατετιμημένον ἔλαβεν αὐτό, ἀεὶ γὰρ ἡ διατίμησίς αὔξει τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος, καὶ εἰ φυσικῶς ἀπαιτεῖ τὸ συνάλλαγμα ἄκραν ἐπιμέλειαν, προστίθησιν αὐτῷ καὶ τὸν κίνδυνον τῶν τυχηρῶν.

cum depositi; et qui dixit: non agam tecum depositi, videtur dixisse: non agam de dolo; namque depositi actio instituitur ob dolum. Sed quoniam diversa sunt verba, atque illa quidem dolum specialiter exprimunt, haec autem non ita: ideo si dicatur: non agam tecum depositi, valere dicimus, etsi dolus committatur; sed si dicatur, dolum praestitum non iri, non valet, propter regulam dicentem: expressa nocent, non expressa non nocent.

Postquam ergo iurisconsultus de pactis docuerat, quae in continenti inter celebrandos contractus praeter naturam eorum exprimuntur, subiungit, nisi quid praeter naturam contractus pactum fuerit, contrahentes fortuita non adgnoscunt neque ex iis condemnantur, velut summam quoque excedentes diligentiam. Fortuitum autem est, quum servus mihi commodatus sine culpa mea naturaliter moriatur, aut forte fugiat, nisi ex iis fuerit, qui custodiri solent: tunc enim commodatarius condemnatur, ut qui illum non custodierit neque caverit, ne fugeret. Et rapina et tumultus. Quid enim, si, cum servum mihi commodatum mecum haberem atque alicuius ministerii caussa aliquo proficiscerer, equites subito ingruentes eum rapuerint, vel exorto in itinere tumultu populoque turbato, aliqui eum abduxerint: aut incendio in aedibus meis orto, illum servum una cum aliis meis bonis perdiderim, aut nonnulli praedones confertim adgredientes et reliqua mea bona et servum ipsum rapuerint, aut exundante aquarum multitudine servus suffocatus fuerit? Ex his ergo fortuitis commodatarius neque periclitatur neque damnatur, re fortuito pereunte; nisi eam aestimatam acceperit. Semper enim aestimatio naturam contractus auget, et si contractus naturaliter summam requirit diligentiam, etiam periculum fortuitorum ei adiungit.

f. H. κεφ. γ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 3. p. 18. Quod sequitur scholium ex Petri Fabri commentario Contius hausit, deest autem in H. M. A.:

Εἰ γάρ τις ὑπὸ αἵρεσιν γραφείη κλη-

Si quis enim sub conditione scriptus

57 *Οὐ[g] δοκεῖ θέλειν ὁ πειθαρχῶν πατρὶ καὶ δεσπότῃ.*

58 *Ὁ[h] ἔχων ἐξουσίαν δωρεῖσθαι πρᾶγμα καὶ πιπράσκειν καὶ ἐκχωρεῖν αὐτὸ δύναται.*

59 *Οὐ[i] δοκεῖ γίνεσθαι ὑπέρθεσις, ἔνθα μὴ ἁρμόζει[11] ἀπαίτησις.*

60 *Ὁ[k] ἄλογος καὶ μάταιος φόβος οὐ συμβάλλεται.*

ΤΙΤΛ. Γ'. ΠΕΡΙ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

1 *Δοκεῖ[a] γυνὴ υἱὸν ἔχειν ἐν τῷ τελευτᾶν, ἧς ἀνατμηθείσης[1] ἐξῆλθε τὸ βρέφος.*

2 *Πράγματα[b] ἀπεῖναι δοκεῖ καὶ ταῦτα, ὧν τὸ μὲν σῶμα μένει, ἡ δὲ μορφὴ ἐνήλλακται· διά τοι τοῦτο ἐὰν διεφθορότα[2] ἀποδοθῇ ἢ μεταπλασθέντα, δοκεῖ ἀπεῖναι.*

3 *Ἐκεῖνος[c] ἀποκαθιστᾷ ὁ διδοὺς οὕτω τῷ ἐνάγοντι, ὡς ἔμελλεν αὐτὸ ἔχειν ἐν καιρῷ προκατάρξεως.*

4 *Ἀποκαθιστᾶν[d] δοκεῖ ὁ μὴ μόνον τὸ σῶμα τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν τοῦ[3] σώματος αἰτίαν καὶ τύχην διδούς· πᾶσα γὰρ ἀποκατάστασις οὐ μόνον τοῦ σώματος ἀλλὰ καὶ τοῦ δικαίου ἐστίν.*

5 *Ἐπὶ[e] μὲν[4] τῶν ἄλλων τῇ τοῦ υἱοῦ προσηγορίᾳ καὶ οἱ ἔκγονοι περιέχονται, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς οὐδαμῶς.*

ρονόμος, καὶ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν παραιτήσηται τὴν κληρονομίαν, δύναται πάλιν οὗτος μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τὴν αἵρεσιν ἐκνικᾶν τὴν κληρονομίαν, λέγων, ὅτι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως [εἰ] καὶ ἤθελον καταδέξασθαι, οὐκ ἐδυνάμην, καὶ λοιπὸν ἐπεὶ μὴ ἐδυνάμην θέλειν, οὐδὲ μὴ θέλειν ἴσχυον.

Οἷον, ἐὰν γραφῇ τις τέλειος καὶ αὐτεξούσιος παρά τινος κληρονόμος, οὗτος, ἐπειδὴ δύναται θέλων λαμβάνειν καὶ καταδέχεσθαι τὴν κληρονομίαν, δύναται καὶ μὴ θέλειν ταύτην καὶ παραιτεῖσθαι· ὁ δέ γε ἐλάττων ζ'. ἐτῶν, καὶ ἁπλῶς ὁ ἄνηβος, χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, ἐὰν γραφῇ κληρονόμος παρά τινος, ἐπειδὴ κἂν θέλῃ, οὐ δύναται καταδέχεσθαι τὴν κληρονομίαν, εἰ μὴ μετὰ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου (Reitzius addit *εἴτε*), *ἐπιζήμιος ἢ ἐπικερδὴς αὐτῷ φανείη, λοιπὸν οὐδὲ παραιτεῖσθαι ταύτην δύναται· ἀλλὰ κἂν παραιτήσηται, οὕτως ὡς εἶπον, οὐδὲν ποιήσει· πάλιν γὰρ ἀλογοπραγήτως λάβοι αὐτήν, τοῦ ἐπιτρόπου* (Reitzius inserit *μὴ*) *λέγοντος. Ἐκεῖνος* (Reitzius inseri vult *δὲ*) *ἐὰν παραιτήσηται κληρονομίαν, ἐξωθεῖται, ὅστις δύναται καὶ λαμβάνειν μόνος αὐ-*

sit heres et ante illius conditionis exitum hereditatem repudiet, potest rursus post conditionis eventum hereditatem vindicare, dictitans, etiamsi ante exsistentem conditionem adire voluissem, non poteram atque adeo quoniam non potui velle, neque nolle potui.

Veluti, si quis maior annis suique iuris ab aliquo scriptus sit heres, hic, quoniam potest volens percipere et adire hereditatem, potest etiam eam non velle ac repudiare. Minor autem septem annis et simpliciter pupillus sine tutoris auctoritate, si ab aliquo scriptus sit heres, quoniam, licet velit, hereditatem adquirere nequit, nisi auctore tutore, sive damnosa sive lucrosa ei videatur, ita nec repudiare eam potest: immo etsi repudiarit, sic quoque ut dixi, nihil agit. Contra autem inconsulte eam adierit, tutore non iubente. At is, qui solus hereditatem et adire et capere potest, si eam repudiaverit, repellitur: quum pupillus neque hereditatem adire neque aliud quid facere possit. Simile est tam in filiisfamilias quam servis: namque et hi

Non videtur velle, qui obsequitur patri ac domino.

Qui potestatem habet rei donandae et vendendae et concedendae illius habet.

Non videtur mora fieri, ubi petitio non competit.

Absurdus ac vanus metus non prodest.

TIT. III. DE SIGNIFICATIONE VERBORUM.

Videtur mulier filium habere in moriendo, qua dissecta exiit infans.

Res etiam illae abesse videntur, quarum quidem corpus manet, sed forma mutata est. Propterea si corruptae reddantur, videntur abesse.

Is restituit, qui ita dat actori, uti illud habiturus fuisset litis contestatae tempore.

Restituere videtur, qui non corpus solum quod petitur, sed et integram corporis caussam et conditionem reddit. Omnis enim restitutio non solum corporis sed etiam iuris est.

In ceteris quidem filii appellatione etiam nepotes continentur: in tutela autem nequaquam.

τὴν καὶ καταδέχεσθαι· οἷον ἄνηβος οὔτε καταδέχεσθαι κληρονομίαν ἢ ἄλλο τι ποιεῖν δύναται. Παρόμοιόν ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων υἱῶν καὶ τῶν δούλων· καὶ οὗτοι γὰρ χωρὶς τῶν πατέρων καὶ τῶν δεσποτῶν οὔτε καταδέχεσθαι οὔτε παραιτεῖσθαι κληρονομίαν δύνανται, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἄλλο τι συνάλλαγμα συναλλάσσειν, ὃ χωρὶς τῶν δεσποτῶν συναλλάσσειν οὐ δύνανται.

absque patribus ac dominis hereditatem nec adire nec repudiare possunt, immo neque alium quem contractum inire, quem absque dominis contrahere nequeunt.

g. H. κεφ. δ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 4. pag. 18. — h. H. κεφ. ρνη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 158. p. 23. — i. H. κεφ. πε'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 86. p. 21. — k. H. κεφ. ρπ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 180. p. 24. — a. H. ἀνα. βι. β'. τι. β'. κεφ. μβ'. Est Synopsis II. 2. 141. p. 13. — b. H. κεφ. ιγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 13. p. 7. — c. H. κεφ. λε'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 35. p. 8. — d. H. κεφ. οε'. καὶ σμε'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 245. p. 18. — e. Est Synopsis II. 2. 200. et 210. p. 15.

44. Pro ἁρμόζει H. ἁρπάζει habet, sed contra Synopsis p. 21.

1. ἀνατμηθήσης H.

2. διαφθαρέντα Cui., sed contra H. Synopsis p. 7.

3. Sic H. Synopsis p. 18. τοῦ deest apud Reitzium.

4. Deest §. 5. in H. C. M. A. Adscripsit Contius scholii loco esse. Verba ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων desunt in Synopsi p. 15., ut et clausula finalis ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς οὐδαμῶς.

6 Τῇ[f] προσηγορίᾳ τοῦ ἀπελευθέρου καὶ ἡ ἀπελευθέρα δηλοῦται.

7 Τῇ[g] προσηγορίᾳ[5] τῶν ἐμῶν καὶ τῇ προσηγορίᾳ τῶν σῶν αἱ ἀγωγαὶ περιέχονται.

8 Τῷ[h] ῥήματι τοῦ ποιῆσαι πάντα τὰ ποιητὰ περιέχονται δοῦναι καταβαλεῖν, ἀριθμῆσαι, δικάσαι, πορευθῆναι.

9 Τῷ[i] ὀνόματι τῶν χρημάτων οὐ μόνα τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ κινητὰ καὶ τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ σωματικὰ καὶ τὰ δίκαια δηλοῦται.

10 Τὸ[k] τίς[6] καὶ ἄῤῥενας καὶ θηλείας δηλοῖ.

11 Τὰ[l] λεγόμενα περὶ ἄῤῥενος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ περὶ θηλείας λέγεται[7].

12 Διαίσιον[m] μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γαμετῆς γίνεσθαι λέγεται· διαζύγιον δὲ καὶ[8] μνηστῇ πέμπεσθαι δοκεῖ[9], ὅπερ καὶ εἰς πρόσωπον τῆς γαμετῆς οὐκ εὐήθως πίπτει.

13 Καὶ[n] ἡ διακατοχὴ κληρονομία λέγεται.

14 Διαφέρειν[o] δηλοῖ καὶ τὰ ὄντα τῆς δεσποτείας ἡμῶν, καὶ ἅτινα νεμόμεθα ἢ ἐλπίζομεν κτᾶσθαι ἢ νέμεσθαι.

15 Οὐ[p] λέγεται ἄνηβος ὁ ἐν γαστρὶ ὤν.

f. H. κεφ. ρογ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 173. p. 14. — g. Est Basilicorum II. 2. 88. ed. Heimbach I. p. 48. — h. Est Synopsis II. 2. 218. p. 16. — i. Est Basilicorum II. 2. 172. ed. Heimbach I. p. 55. — k. Est Basilicorum l. c. 1. ed. Heimbach I. p. 40. — l. H. κεφ. ϟγ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 193. p. 15. — m. H. κεφ. ρα'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 3. 101. p. 12. Huc refertur scholium, quod in H. M. A. et apud Contium deest:

Αἰτίαι εἰσὶ διάφοροι, δι' ἃς ὁ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συστὰς γάμος διαλύεται· ὡς ὅταν γυνὴ βουλομένοις τισὶ κατὰ τοῦ βασιλέως συνειδυῖα μὴ φανερώσῃ τῷ ταύτης (pro ταύτης H. habet ἑαυτῆς) ἀνδρί, τότε ἔξεστι μαθόντι τῷ ἀνδρὶ χωρίζεσθαι αὐτῆς καὶ πέμπειν (πέμπει vulgo) γραφὴν λέγουσαν, τὰ σεαυτῆς, ὦ γύναι, πράττε· κἀκείνη πάλιν τῷ ἀνδρὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὕτω γράφειν δύναται· ἡ γοῦν τοιαύτη γραφὴ λέγεται διαίσιον, καὶ λέγεται ἐπὶ μόνης γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς κυριολεκτούμενον· ἐπὶ δὲ μνηστῆς εἴποτε τοιοῦτον συμβῇ ἢ ἕτερόν τι, καὶ μέλλουσιν ἀπ' ἀλλήλων οἱ συναλλάξαντες διαχωρίζεσθαι, εἰ πεμφθῇ τοιαύτη γραφή, οὐ λεχθήσεται κυρίως διαίσιον, ἀλλὰ διαζύγιον (vocem διαζύγιον interpretes delent, sed Reitzius mavult eiicere vocem sequentem καταχρηστικῶς) καταχρηστικῶς. Εἰς τί δὲ τὰ τοιαῦτα ῥήματα; ἐάν τις εἴπῃ πρός τινα· δωροῦμαί σοι τόδε μου τὸ πρᾶγμα, καὶ θέλω ἔχειν σε τοῦτο, ἄχρις ἂν μέσον σοῦ καὶ τῆς γυναικὸς γάμος διαζυγίῳ διαλυθῇ· συμβῇ δὲ χωρισθῆναι ἀπ' ἀλλήλων αὐτοὺς καὶ ἔλθῃ ὁ δωρησάμενος εἰπὼν ἀναλαβεῖν

Variae sunt caussae, propter quas constans virum inter et uxorem matrimonium solvitur. Ut cum uxor nonnullis contra principem conspirantibus conscia id marito suo non indicarit: tunc licet viro hoc comperienti ab ea divertere libellumque mittere in haec verba: res tuas tibi agito, mulier. Et illa rursus viro propter eamdem caussam sic scribere potest. Huiusmodi ergo scriptura vocatur divortium, diciturque proprie sumtum de sola uxore ac marito. In sponsa autem, si tale quid aut aliud accidat et contrahentes a se invicem discedere velint, ubi huiusmodi scriptura missa fuerit, proprie non dicetur divortium, sed repudium. Quorsum autem haec verba? Si cui quis dixerit: dono tibi hanc rem meam, teque eam habere volo, donec matrimonium inter te et uxorem repudio solutum fuerit: eveneritque, ut a se mutuo disiungerentur, et donator veniens dicat, se repetere rem donatam, utpote iam soluto matrimonio, non repelletur a donatario dicente: quandoquidem matrimonium virum inter et uxorem dissolutum proprie di-

Appellatione liberti etiam liberta significatur.

Appellatione meorum et appellatione tuorum etiam actiones continentur.

Verbo faciendi omnia facienda continentur, dare, solvere, numerare, iudicare, proficisci.

Nomine pecuniae non sola pecunia, sed et omnia mobilia atque immobilia et corporalia et iura significantur.

Verbum hoc *si quis* et masculos et feminas significat.

Quae dicuntur de masculo, ut plurimum etiam de femina dicuntur.

Divortium inter virum et uxorem fieri dicitur: repudium vero sponsae mitti videtur; quod et in personam uxoris non inepte cadit.

Etiam bonorum possessio hereditas dicitur.

Verbum interesse significat et quae dominii nostri sunt, et quae possidemus aut speramus acquirere vel possidere.

Non dicitur pupillus, qui in utero est.

τὸ δωρηθέν, ὡς ἤδη τοῦ γάμου λυθέντος, οὐκ ἐκβληθήσεται παρὰ τοῦ λαβόντος τὴν δωρεάν, λέγοντος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ μέσον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς διαλυόμενος γάμος διαισίῳ λέγεται λύεσθαι κυρίως καὶ οὐ διαζυγίῳ· σὺ δὲ τὴν τῆς δωρεᾶς ἀνάληψιν ἀπὸ διαζυγίου ἐπηρώτησας (vulgo *ἐπηρώτησα*) *καλῶς ζητεῖ* (*οὐ καλῶς ζητεῖς* Reitzius) *ἄρτι τὸ πρᾶγμα ἀναλαβεῖν· ἀκούσεται γὰρ παρὰ τοῦ δωρησαμένου, ὅτι εἰ καὶ κυρίως διαίσιον μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς λέγεται, ἀλλ' οὖν οὐκ ἀπεικότως καὶ τὸ διαζύγιον λέγεται· ἡ μὲν γὰρ ἀμφοτέρων τῶν ῥημάτων σημασία διαφορὰν ἔχει τεχνολογουμένην* (*τεχνολογουμένη* vulgo) *παρὰ τῶν νομοθετῶν· ὅσον δὲ πρὸς ἀποτέλεσμα, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ῥημάτων ἡ δύναμις οὐδεμίαν ἔχει διαφοράν· καὶ καλῶς ἂν οὗτος εἴποι, τοῦ παρόντος κεφαλαίου βοηθοῦντος αὐτῷ, καὶ τὴν δωρεὰν ἀναλήψεται.*

vortio, non repudio solvi dicitur; tu vero donationis revocationem ex repudio stipulatus fuisti: iam non recte rem recipere tentas. Audiet enim a donatore: etiamsi divortium proprie inter virum et uxorem dicitur, attamen non absurde repudium quoque nominatur. Utriusque enim vocabuli significatio differentiam habet, a iurisconsultis artificiose excogitatam: quantum vero ad effectum, vis ambarum vocum nullum habet discrimen. Et recte ille hoc dicet, praesenti capitulo ei patrocinante, ac donationem recipiet.

n. H. *κεφ. ρλη'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 138. p. 13. — *o.* H. *κεφ. ρπβ'. τοῦ αὐτοῦ.* Est Synopsis II. 3. 182. p. 15. — *p.* H. *κεφ. ρς'.* Est Synopsis II. 3. 180. p. 15.

5. §. 7—10. desunt in C. H., alias; Reitzius addidit ex Cui. et M. A.

6. Pro *τὸ τίς* Cui. male *ὁ τίς* habet.

7. Hoc loco H. M. A. §. 5. interponunt.

8. Sic H. Synopsis p. 12. Pro *καὶ* Reitzius habet *τῇ*, quod et Contius et M. A. ignorant.

9. Sic et Synopsis p. 12. *πέμπεται* Contius M. A. H. Non absurde. Quae postea habentur, sunt in Synopsi p. 12., desunt in H.

16 Ὁ[q] λέγων ποιῆσαι εἴσω ἡμερῶν καὶ μὴ προσθεὶς πόσων, εἴσω δύο δοκεῖ λέγειν[10].

17 Ἐκποιεῖ[r] πρᾶγμα καὶ ὁ ἀνεχόμενος αὐτοῦ τῆς χρήσεως δεσποποσθῆναι[11] ἢ τῇ ἀχρησίᾳ ἀπόλλων τὰς δουλείας αὐτοῦ· ὁ δὲ μὴ ἐπικτώμενος οὐ δοκεῖ ἐκποιεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀπαγορεύοντος κληρονομίαν ἢ μὴ χρωμένου τῇ καταλειφθείσῃ[12] αὐτῷ ἐπιλογῇ.

18 Πιστικὸς[s] λέγεται, ᾧ ἐμπιστεύονταί τινα πράγματα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν κριθέντα ἀξιόπιστον εἰς φυλακὴν πλοίου πιστικὸν λέγουσι τῆς νηὸς[13].

19 Ῥεμβός[t] ἐστιν ὁ μικρὸς φυγάς· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ φυγὰς μέγας ῥεμβός ἐστιν· κυρίως δὲ ῥέμβος ἐστὶν ὁ συνεχῶς ἀναιτίως πλανώμενος καὶ τοὺς καιροὺς εἰς ἀνόνητα[14] δαπανῶν καὶ βραδέως εἰς τὸν οἶκον ἀναστρέφων.

20 Τὸ[u] ῥεπούδιον τὸ διαζύγιον δηλοῖ· διαζύγιον δὲ τὸ γράμμα τὸ ἐπὶ χωρισμῷ τῶν κατὰ γάμους ἑνωθέντων γινόμενον.

21 Τῷ[v] ὀνόματι τῆς βαλάνου πάντες οἱ καρποὶ καλοῦνται.

22 Τὰ[w] κεφαλικὰ θάνατον δηλοῦσι καὶ πολιτείας ἔκπτωσιν.

23 Ὁ[x] λέγων μέρος καὶ μὴ προσθεὶς ποῖον τὸ ἥμισυ δηλοῖ.

24 Τὸ[y] ἐπερωτῆσαι πρᾶγμα ὀρθῶς ἀποκαταστῆσαι δηλοῖ μετὰ τῶν καρπῶν.

25 Ὁ[z] τεχθεὶς νεκρὸς οὔτε γεννᾶσθαι δοκεῖ οὔτε παῖς λέγεται.

26 Τὸ[a] εἰπεῖν ἐὰν συμβῇ τῷ υἱῷ μου τίποτε, θάνατον δηλοῖ.

27 Χήρα[b] λέγεται οὐ μόνον ἡ διαζευχθεῖσα ἀλλὰ καὶ ἡ μὴ ὄντως[15] ἄνδρα ἐσχηκυῖα.

28 Θόρυβος[c] λέγεται ἀπὸ δέκα ἀνθρώπων καὶ πλειόνων· ἡ γὰρ τῶν ἡττόνων μάχη, καὶ οὐ θόρυβος λέγεται.

29 Ἐπερώτησίς[d] ἐστι συνθήκη ῥημάτων, δι' ὧν ἀποκρίνεταί τις πρὸς τὴν ἐπερώτησιν ποιεῖν τι ἢ διδόναι.

q. H. κεφ. σιζ'. τοῦ (supplendum αὐτοῦ). Est Synopsis II. 2. 217. p. 16. — r. H. κεφ. κη'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 28. p. 8. — s. H. M. A. τοῦ μικροῦ κατὰ στοιχεῖον. Fuit et supra II. 11. §. 7., ubi vide. — t. H. τοῦ αὐτοῦ. Etiam M. A. eidem libro ascripsit. — u. H. τοῦ αὐτοῦ. M. A. eidem libro ascripsit. — v. H. βι. β'. τι. β'. κεφ. σλς'. Est Synopsis II. 2. 236. p. 17. — w. H. κεφ. ργ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 103. p. 12. — x. H. κεφ. ρξε'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 165. p. 14. — y. H. κεφ. ογ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 73. p. 10. — z. H. κεφ. ρκδ'. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis II. 2. 128. p. 13. Huc refertur scholium, quod in H. M. A. deest:

Οἷον ἐτέχθη παιδίον μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς ἀμνημόνευτον γεγονὸς ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ γέγονε κληρονόμος ἕτερος. Φησὶν ὁ νόμος, ὅτι εἰ μὲν ζῶν ἐγεννήθη, ῥήγνυσι τὴν διαθήκην· εἰ δὲ νεκρὸν οὐδαμῶς· οὐ γὰρ ζῶν ἐστι καὶ λαλοῦν, ἀλλ' ὡς σῶμα νεκρόν, οὔτε γεννᾶσθαι λέγεται οὔτε παῖς ὀνομάζεται διὰ τὸ ἄπνουν ἐξέρχεσθαι καὶ νεκρόν.

Veluti natus est infans post patris obitum, non memoratus in testamento, et alius factus est heres. Ait lex: siquidem vivus fuit natus, rumpit testamentum; si mortuus, nequaquam. Nec enim vivit aut vocem edit, sed ut corpus exanime neque nasci dicitur neque infans adpellatur, quia sine spiritu ac mortuus exiit.

Qui dicit se facturum intra dies neque addit quot, intra duos videtur dicere.

Alienat rem etiam, qui patitur eius usum possideri, aut non utendo amittens servitutes eius. Qui autem non acquirit, non videtur alienare; velut in eo qui hereditatem repudiat, aut non utitur relicta sibi optione.

Magister dicitur, cui committuntur quaedam res: et propter hoc eum quoque, qui iudicatur idoneus ad custodiam navis, magistrum dicunt navis.

Erro est modicus fugitivus: atque ex contrario fugitivus est magnus erro. Proprie autem erro est, qui continuo temere errat, et tempora in futilia impendit, et tarde domum revertitur.

Repudium Graece *τὸ διαζύγιον* significat. *Διαζύγιον* autem est libellus, ad separationem personarum per nuptias seiunctarum factus.

Nomine glandis omnes fructus significantur.

Capitalia mortem significant aut civitatis amissionem.

Qui partem dicit neque addit quantam, semissem significat.

Stipulari, rem recte restitui, significat cum fructibus.

Qui nascitur mortuus, neque nasci videtur neque filius dicitur.

Dictum, si quid filio meo acciderit, mortem significat.

Vidua dicitur non tantum, quae disiuncta est a viro, sed quae virum re ipsa non habuit.

Turba dicitur de decem hominibus et pluribus. Pauciorum enim rixa, non turba dicitur.

Stipulatio est conceptio verborum, per quae quis respondet ad interrogationem, se quid facturum dicturumve.

a. Est Synopsis II. 2. 162. p. 14. Huc refertur scholium, quod in H. M. A. deest:

Οἷον ἐὰν εἴπω πρός τινα, ὁμολογῶ δοῦναί σοι ι. κ΄. ἐὰν συμβῇ τῷ υἱῷ μου τίποτε, καὶ τελευτήσῃ ὁ υἱός μου, ἀπαιτοῦμαι παραχρῆμα τὰ ι. ὥσπερ καὶ ἐὰν εἴπω, εἰ συμβῇ τῷ υἱῷ μου ἀνθρώπινον· καὶ ἄμφω γὰρ ταῦτα τὰ ῥήματα θάνατον δηλοῦσιν.

Ut, si cui dixero: spondeo tibi viginti dare nummos, si quid filio meo accidat: et filius meus decesserit, vigintì statim nummi a me exigentur. Similiter et si dixero: si meo filio humani quid àccidat: nam ambae hae locutiones mortem significant.

b. H. *κεφ. σμα΄*. Est Synopsis II. 2. 142. p. 18. — *c*. H. *βϊ. ξ΄. τϊ. ιζ΄. κεφ. γ΄*. Est Basilicorum LX. 17. 4. ed. Heimbach V. p. 569. — *d*. H. *βϊ. μγ΄. τϊ. α΄. κεφ. ς΄*. Est Synopsis XLIII. 1. 6. p. 255.

10. Pro *λέγειν* H. *λέγει* habet, sed contra Synopsis p. 16.
11. *δεσποθῆναι* H.
12. *καταληφθείσῃ* H.
13. Pro *νηὸς* H. habet *νοὸς*.
14. *ἀνοήτα* H.
15. Sic H. M. A.; Cui. Soar. *οὕτως* alias. Caeterum aliquis voluit *οὔπω*.

30 Ἐπιβολή ἐστιν· ἐπίδοσις ἀπόρου κτήσεως πρὸς συγκληρονόμους ἢ συντελεστάς ἢ ὁμοχώρους[16] καὶ ὁμοκήνσους[17].

31 Ἐργολάβος[f] ἐστιν ὁ χρήματα δεδωκὼς[18] ἐπὶ τῷ ἐκχωρηθῆναι[19] ἀγωγήν.

32 Ποινὴ[g] μετάλλου[20] ἐστι τὸ καταδικασθῆναί τινα ἄσβεστον ποιεῖν καὶ[21] θεῖον ὀρύττειν.

33 Ὅτι[h] ἡ ἡμέρα ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς ἄρχεται καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν[22] ἕκτην ὥραν τῆς ἐπιούσης νυκτός, ὥστε καὶ τὸ πραττόμενον ἐν μιᾷ τούτων τῶν κδ΄. ὡρῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ δοκεῖ γίνεσθαι.

34 Μεῖζον[i] μέρος[23] τῆς ἡμέρας ἐστιν αἱ πρῶται ἓξ ὧραι, οὐ μὴν αἱ ὕστεραι.

35 Εἴτε[k] ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τοῦ βισσέξτου, εἴτε ἐν τῇ β΄. τεχθῇ τις, ἀδιάφορόν ἐστιν· ἐξ ἐκείνου[24] γὰρ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ψηφίζεται, ὡς τῶν δύο ἡμερῶν ἀντὶ μιᾶς παραλαμβανομένων.

36 Ἐὰν[l] αἵρεσις[25] ἐπιτεθῇ καὶ μὴ ὁρισθῇ, ἡμέρας δύο ἔχει εἰς τὸ πληρῶσαι τὴν αἵρεσιν.

37 Ἐὰν[m] αἵρεσις[26] τοιαύτη δοθῇ, ὁ δεῖνα τόδε ποιήσει ἐν ἡμέραις, ἐν δύο ἢ δέκα ἡμέραις[27] χρὴ αὐτὸν πληρῶσαι[28] τὴν αἵρεσιν.

38 Τὸ[n] κουνδουνουέκτι[29] ῥῆμα τουτέστι τὸ παραχρῆμα τρεῖς ἡμέρας δηλοῖ.

39 Μέτριος[o] χρόνος δέκα ἡμέραι εἰσίν.

40 Ὀλίγος[p] χρόνος νοεῖται οἱ δύο μῆνες.

41 Ὁ[q] οὐτίλιος ἐνιαυτὸς ἤτοι ὡρισμένος τετραετία ἐστίν.

42 Ὁ[r] ποιήσας ἐν πόλει δέκα ἔτη[30] δοκεῖ τὴν οἴκησιν ἐκεῖ ἔχειν.

43 Ὁ[s] πληρώσας τὰ δεκαεπτὰ ἔτη καὶ ἀρξάμενος τὰ δεκαοκτὼ δύναται συνηγορεῖν.

e. H. κεφ. ζ΄. τοῦ αὐτοῦ. Est Synopsis LVI. 18. p. 474. — f. H. κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ. — g. H. βι. ξ. τι. να΄. κεφ. θ΄. κεφ. ια΄. Est Synopsis LX. 51. 9. et 11. p. 538. — h. H. βι. ζ΄. τι. ιζ΄. κεφ. ο΄. Sunt ῥοπαὶ ed. Zachariae p. 122. — i. Est Basilicorum II. 2. 2. ed. Heimbach I. p. 40. — k. H. βι. ζ΄. τι. ιδ΄. κεφ. δ΄. Sunt ῥοπαὶ p. 123. — l. H. βι. ς΄. τι. γ΄. κεφ. λδ΄. Sic et M. A. Soar. Sunt ῥοπαὶ p. 126. — m. H. βι. ξ. τι. λζ΄. κεφ. δ΄. Sunt ῥοπαὶ p. 127. — n. H. βι. νε΄. τι. δ΄. κεφ. α΄. Exstat in libro ῥοπῶν p. 129. — o. H. βι. ξ. τι. νβ΄. κεφ. τελευταῖον. Sunt ῥοπαὶ p. 131. — p. H. κεφ. ιε΄. τοῦ αὐτοῦ. Sunt ῥοπαὶ p. 151. — q. H. κεφ. ι΄. τοῦ αὐτοῦ. Sunt ῥοπαὶ p. 204. — r. H. κεφ. ιγ΄. τοῦ αὐτοῦ. Sunt ῥοπαὶ p. 214. — s. Sunt ῥοπαὶ p. 217.

16. ὁμοχόρους H.
17. Sic emendavit Cui. ex Synopsi p. 474. ὁμοκίνσους Gothofr. ὁμοσκήνους H. M. A. alias.
18. δεδοκὼς H.
19. χωρηθῆναι H., sed supra litteram χ a secunda manu scriptum est ἐκ.

Adiectio est accessio sterilis praedii ad coheredes vel contributarios vel consortes et eidem censui obnoxios.

Redemtor est, qui pecuniam dedit, ut sibi actio cederetur.

Poena metalli est, si quis condemnatur calcem facere aut sulphur fodere.

Dies a septima hora noctis incipit, desinitque in sextam horam sequentis noctis: itaque etiam quod in una harum XXIV horarum fit, eodem die fieri videtur.

Maior pars diei sunt primae sex horae, non postremae.

Sive primo bissexti die sive altero quis natus sit, indifferens est. Inde enim vicesimus quintus annus numeratur, quod duo illi dies pro uno accipiuntur.

Si conditio imposita nec praefinita fuerit, dies duas habet ad implendam conditionem.

Si conditio talis data fuerit, ille hoc faciet in diebus, in duobus aut decem diebus eum oportet implere conditionem.

Verbum *in continenti* id est statim tres dies significat.

Modicum tempus decem dies sunt.

Breve tempus intelligitur duorum mensium.

Annus utilis sive definitus quadriennium est.

Qui in civitate decem annos confecit, domicilium ibi habere videtur.

Qui implevit septemdecim annos et incepit decimum octavum, postulare potest.

20. Pro *μετάλλου* H. *μεγάλου* habet, sed contra Synopsis p. 538.

21. Sic H. Vulgo. *ἢ* Reitzius ex Synopsi p. 538. reposuit. Non opus.

22. Sic H.; *τὴν* apud Reitzium deest; sed articulus ut apponatur, verba superiora *ἀπὸ τῆς ἑβδομῆς ὥρας* exigunt, et *ῥοπαὶ* p. 122.

23. Haec §. 34. a Reitzio suppletur ex Cuiacio et margine M. A., deest in H. C. alias.

24. *ἐκείνης* Falk., sed contra H. et *ῥοπαὶ* p. 123.

25. Deest haec §. 36. in C.

26. *αἱρέσει* Cui. scripsit, improbante Reitzio, sed contra *ῥοπαὶ* p. 127.

27. *ἐν δύο ἡμέραις ἢ δέκα* H.

28. Sic H. Cui. Soar. Anonymus Reitzii M. A., *ποιῆσαι* Reitzius, sed contra *ῥοπαὶ* p. 127.

29. *κουνδουνουκτι* H. Ex libro *ῥοπῶν* p. 129. restituendam est omnimodo *κοντινέντι*.

30. Verba *δοκεῖ τὴν* — §. 43. *δεκαεπτὰ ἔτη* desunt in H. propter homoeoteleuton.

31. Deest §. 43. in C. In verbum *συνηγορεῖν* desinit titulus 3. Appendicis in libro Contii M. A. H., item apud Anonymum Reitzii, qui tantummodo haec ascribit: *τὸ μεθοδεύειν ἀντὶ τοῦ ἀπαιτεῖν*.

44 *Μεταξὺ*[t] *δὲ*[22] *τοῦ προστίμου καὶ τῆς ποινῆς πολὺ διαφέρει· ἐπειδὴ ἡ ποινὴ γενικόν ἐστιν ὄνομα ἡ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων κόλασις· τὸ δὲ πρόστιμον ἰδικοῦ ἁμαρτήματος δεῖγμα, οὗτινος ἡ ἐπιγραφὴ σήμερον χρηματ-*

t. Est Basilicorum II. 2. 126. ed. Heimbach I. p. 52. Huc refertur scholium, quod in editione principe sola habetur:

Ποινή ἐστιν ἡ ἀπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένη τιμωρία ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, εἴτε χρηματική ἐστιν εἴτε ἐγκληματικὴ ἤτοι κεφαλική, ἥτις οὐκ ἀπὸ τοῦ δικαστοῦ ποσοῦται καὶ εὑρίσκεται, ἀλλ᾽ ἀπὸ τοῦ νόμου πεπόσωται καὶ εὕρηται (Suall. in margine *ὥρισται*), *καὶ αὔξειν ἢ μειοῦν ταύτην* (*ταῦτα* Suall.) *ὁ δικαστὴς οὐ δύναται· οἷον χρηματικὴ ποινή ἐστι τὸ τὸν φανερὸν κλέπτην διδόναι τὸ τετραπλοῦν, τὸν δὲ ἀφανῆ τὸ* (Reitzius *τῆς*) *διπλοῦν· ὁρᾷς, ὅπως ὁ νόμος ὡρίσατο καὶ ἐπόσωσε τὴν ποινὴν τῆς ἀφανοῦς κλοπῆς καὶ τῆς φανερᾶς· ταύτην ὁ δικάζων μειῶσαι ἢ αὐξῆσαι οὐ δύναται. Ἐγκληματικὴ δὲ ἤτοι κεφαλικὴ ποινή ἐστιν ἡ ἐπάγουσα τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ σώματι τοῦ ἁμαρτήσαντος τὴν τιμωρίαν, οὐκ ἐν χρήμασιν, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι· οἷον ὅταν ὁ νόμος ὁρίζῃ κεφαλῆς ἐκτομήν, ῥινὸς ἀφαίρεσιν ἢ χειρὸς ἢ ἄλλου τινὸς μέλους* (Soar. hic ubique corrigit *μέρους*) *ἢ ὅταν ἐπάγῃ τινὶ ἀτιμίαν ἀπό τινος ἁμαρτήματος, τότε λέγεται ἡ ποινὴ κεφαλική, ὡς τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ὅλῳ σώματι τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγομένη. Τὸ πρόστιμον δὲ ἀεὶ ἐν χρήμασίν ἐστιν· οὐχ ὥρισται δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου· οὐ γὰρ εὑρήσεις νόμον λέγοντα, ὅτι παραβὰς τόδε τὸ συνάλλαγμα, διδότω τό· ἀλλὰ τὸ πρόστιμον ἢ ἀπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπιφέρεται ἢ ἀπὸ τῆς τῶν συναλλαττόντων συμφωνίας καὶ ἀρεσκείας· οἷον τί λέγω; ἔχομεν νόμους λέγοντας, ὅτι οὐ πᾶς δικαστὴς δύναται προστιμᾷν, εἰς ὅσον ποσὸν ἐθέλει· ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἔλαβεν ἄδειαν ἀπὸ τοῦ νόμου πρόστιμον ἐπάγειν λ΄. ιι., ὁ δὲ ε΄., ὁ δὲ γ΄., ὁ δὲ β΄., ὁ δὲ οὐδ᾽ ὅλως· ὅταν οὖν τις ἁμάρτῃ ἁμάρτημα, ἐφ᾽ ᾧ τινι ὁ νόμος ὡρισμένην ποινὴν οὐχ ὥρισεν, ἀλλὰ τῷ δικαστῇ τὴν περὶ τούτου δοκιμασίαν ἀνέθετο, προστιμᾷ τὸν ἁμαρτήσαντα ὁ δικάζων, τουτέστιν ὁρίζει αὐτὸν ἀπαιτηθῆναι τόσα νομίσματα, πλὴν τὸ ποσὸν οὐ δύναται ὑπερβαίνειν, ὃ ὁ νόμος ὥρισεν.*

Οἷον· ἐὰν εἶπεν ὁ νόμος, τόνδε τὸν δικαστὴν μέχρι δύο λιτρῶν δύνασθαι προστιμᾷν, οὗτος οὐ δύναται προστιμᾷν τινα εἰς ἐπέκεινα ποσὸν τῶν β΄. λιτρῶν, καὶ ἐὰν εἴπῃ πλέον, οὐ κρατεῖ· ἀεὶ δὲ ἐν χρήμασιν ὁρίζει τὸ πρόστιμον, οὐ μὴν ἐν ἄλλῳ τινὶ ἢ μέλους ἀποτομῇ ἢ ἀτιμίᾳ· καὶ οἱ μὲν δικασταὶ

Poena est definita ab lege punitio delictorum sive pecuniaria sit sive criminalis vel capitalis, quae non ab iudice aestimatur aut excogitatur, sed ab lege aestimata atque excogitata fuit, eamque iudex neque augere potest neque minuere. Exempli gratia pecuniaria poena est, quod fur manifestus quadruplum restituat, nec manifestus duplum. Vides, ut lex poenam manifesti et nec manifesti furti statuerit atque aestimarit? hanc iudex augere vel minuere nequit. Criminalis autem sive capitalis poena est, quae capiti et corpori delinquentis poenam infligit, non in bonis, sed in ipso corpore. Veluti, quum lex capitis truncationem, nasi aut manus aut alius membri abscissionem praescribit, vel alicui ob quoddam delictum infamiam irrogat: tunc dicitur poena capitalis, ut quae capiti totique hominis corpori infligatur. Mulcta autem in bonis semper fit neque lege praefinita est. Neque enim invenies legem, quae dicat: qui hunc contractum violat, tantum dato: sed mulcta vel ab iudice irrogatur, vel ex consensu et placito contrahentium. Quale est quod dico? Habemus leges, quae dicunt, non omnem iudicem posse mulctare, in quantum velit: sed huic quidem lege licet mulctam irrogare triginta aureorum, illi quinque, alii trium, quarto duorum, quinto omnino non licet. Ubi ergo aliquis delictum commisit, super quo lex definitam poenam non statuit, sed iudici illius aestimationem reliquit, mulctat delinquentem iudex: i. e. statuit, ut tot aureos exsolvat. Sed quantitatem, quam lex praescribit, transgredi nequit. Exempli gratia si lex dicat, hunc iudicem ad duas usque libras mulctare posse, is non potest in quantitatem duabus libris maiorem aliquem mulctare, et si maiorem dixerit, non est ratum. Semper autem in pecunia irrogat mulctam, non in alia re aut membri abscissione aut infamia. Et hoc quidem modo iudices mulctam infligunt: at contrahentes sic: ego tecum venditionem vel locationem contraxi vel aliam quam conventionem tecum inii. In-

Inter mulctam vero et poenam multum interest. Siquidem poena generale nomen est, omnium delictorum punitio: mulcta autem specialis delicti indicium, cuius animadversio hodie pecu-

τοῦτον τὸν τρόπον πρόστιμα ἐπάγουσιν. Οἱ δὲ συναλλάσσοντες οὕτως· συνήλλαξα ἐγὼ μετὰ σοῦ πρᾶσιν ἢ μίσθωσιν ἢ ἄλλην τινὰ ἐποίησα πρὸς σὲ συμφωνίαν· ἐπιφέρομεν οὖν ἀλλήλοις ἐξ ἀρεσκείας ἡμῶν πρόστιμον, ὅσον βουλόμεθα, καὶ λέγομεν, ὅτι οἷος ἐξ ἡμῶν παραβῆναι πειραθῇ τὴν τοιαύτην συμφωνίαν, ἵνα δίδωσι τῷ ἑτέρῳ χρυσίου λίτρας τόσας, ὅσας δηλαδὴ ἀμφότεροι θελήσομεν· καὶ πρὸς τὴν θέλησιν ἡμῶν κρατεῖ καὶ ἀπαιτεῖται τὸ τοιοῦτον πρόστιμον· καὶ τοῦτο δὲ ἀεὶ χρηματικόν ἐστι. Οὐ (*οὐ* Salm. cum Reitzio addunt, *οὔτε* unus ex Anonymis Reitzii) *δύναται γάρ τις συναλλάσσων ἐπερωτῆσαι πρόστιμον κεφαλικὴν τιμωρίαν, οἷον ἀτιμίαν ἢ μέλους οἱουδήτινος ἀφαίρεσιν· κἂν γὰρ συμφωνηθῇ, οὐ κρατεῖ.*

Ταῦτα μαθὼν εὐκόλως νοήσεις τὸ νεαρόν· ὅρα γὰρ τί φησιν, ὅτι πολὺ διαφέρει πρόστιμον καὶ ποινή· ἡ μὲν γὰρ ποινὴ γενικόν ἐστιν ὄνομα ἤτοι περιέχει καὶ τὰς χρηματικὰς ποινὰς καὶ τὰς ἐγκληματικὰς καὶ ὁ εἰπὼν ποινὴν καὶ τὴν χρηματικὴν δηλοῖ καὶ τὴν ἐγκληματικὴν ἢ διότι πάντα τὰ ὡρισμένα ἐγκλήματα καὶ ἁμαρτήματα τιμωρεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου (Reitzius *καὶ* interponi vult), *ἡ ποινὴ καὶ ἐπὶ πάντων ἐπιφέρεται, διὰ τοῦτο ἡ ποινὴ γενικὸν ὄνομα εἴρηται. Ἔστι δὲ ἡ ποινὴ ἐπιστροφὴ ἤτοι σωφρονισμὸς καὶ τιμωρία καὶ ἐπανόρθωσις πάντων τῶν ἁμαρτημάτων· καὶ ἐνταῦθα μὲν καὶ τὰ ἐγκλήματα πάντα ἁμαρτήματα ἐκάλεσεν, ἡ δὲ νομικὴ ἀκρίβεια ἄλλα λέγει ἁμαρτήματα, οἷον κλοπήν, δόλον καὶ ἄλλα· ἐγκλήματα δὲ λέγει, μοιχείαν φόνον, ἱεροσυλίαν, καθοσίωσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα· ὧδε μὲν οὖν οὐκ ἐχρήσατο τῇ ἀκριβείᾳ ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων παρέλαβεν.*

Ἡ μὲν οὖν ποινὴ γενικῶς πάντα τιμωρεῖται καὶ ἐπιστρέφει τά τε ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἐγκλήματα· τὸ δὲ πρόστιμον οὐκ ἔστι γενικὸν ἀλλά τινα ὁ (*εἰ* Vulgo, *καὶ* Salm.) *δικαστὴς ἁμαρτήματα σωφρονίζει· τουτέστιν, ἐάν τις ἀναισχύντως τῷ δικαστῇ διατεθῇ, ἢ ἐὰν ὁ συνήγορος δολιεύσηται περὶ τὴν συνηγορίαν, δύναται τούτους ὁ δικαστὴς προστιμᾷν. Ὁμοίως, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν,*

iungimus itaque alter alteri mulctam, quantam volumus, ac dicimus: qui nostram hanc conventionem transgredi tentaverit, dabit alteri tot auri libras, quot scilicet ambo voluimus. Et secundum voluntatem nostram haec mulcta tenet atque exigitur, eaque semper est pecuniaria. Neque enim contrahens quis pro mulcta poenam capitalem stipulari potest, ut ignominiam aut cuiuscumque membri ablationem Nam licet ita convenerit, haud tenet

His cognitis facile legem intelliges: vide enim, quid dicat, multum inter mulctam et poenam interesse. Nam poena est nomen generale, sive continet tam pecuniarias quam criminales poenas: quique poenam dicit, et pecuniariam et criminalem significat: aut quoniam omnia certa delicta et crimina ab lege puniuntur et poena ex omnibus infligitur, ideo poena generale nomen dicitur. Est autem poena animadversio, sive emendatio ac punitio et correctio omnium delictorum. Et hic quidem omnia quoque crimina appellavit delicta: accuratus autem legum sermo alia vocat delicta, ut furtum, dolum et cetera, sed crimina vocat adulterium, homicidium, sacrilegium, maiestatis crimen ac similia. Hic ergo iurisconsultus accurata locutione non est usus, sed delicti nomen etiam de criminibus usurpavit.

Poena igitur generaliter omnia punit et animadvertit in delicta aeque ac crimina. Mulcta autem non est generalis, sed quaedam delicta iudex vindicat, id est, si quis impudenter se adversus iudicem gesserit, aut si advocatus circa advocationem dolum commiserit, mulctare eos iudex potest. Similiter, ut superius diximus, poena et criminalis et pecuniaria est, mulcta

32. Deest §. 44. in C.

τική ἐστιν· ἡ δὲ ποινὴ οὐ μόνον χρηματικὴ ἐνάγεσθαι εἴωθεν, ἀλλὰ καὶ ἐγκληματική· καὶ τὸ μὲν πρόστιμον ἐκ δοκιμασίας ἔρχεται τοῦ λέγοντος τὸ πρόστιμον· ποινὴ δὲ οὐκ ἐπάγεται, εἰ μὴ ἐξ ἑκάστου νόμου ἢ ἰδικοῦ νομίμου ἰδικῶς τῷ ἐγκλήματι ἐπιτεθεῖσα.

45 Ἐπὶ[u] τῆς ποινῆς οὐκ ἔστιν ἔκκλητος, ἀλλ᾽ εἴπερ τις καταδικασθῇ, ὑπόκειται τῇ ἀπὸ τῶν νόμων ποινῇ· ὥρισται δὲ ἡ ποινὴ ἀπὸ τοῦ νόμου ἐφ᾽ ἑκάστῳ ἁμαρτήματι. Ἐπὶ δὲ τοῦ προστίμου

ἡ ποινὴ καὶ ἐγκληματική ἐστι καὶ χρηματική, τὸ δὲ πρόστιμον μόνον χρηματικόν· καὶ ἡ μὲν ποινὴ ἀπὸ νόμου ὥρισται, καὶ ὁ νόμος αὐτὴν ἐπάγει, κἂν ὁ δικαστὴς μὴ εἴπῃ τὸ ποσόν· οἷον ἐὰν ὁ δικαστὴς καταδικάσῃ τινὰ ὡς κλέπτην ἢ δόλον ποιήσαντα ἢ ὡς φονέα ἢ ὡς ἄλλο τι πλημμελήσαντα, κἂν μὴ ἐπάγῃ καὶ τὴν ποινὴν ῥητῶς, οὐδὲν βλάπτει· ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ἁμαρτήματος καταδίκῃ ἐπακολουθεῖ καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένη ἐπὶ τούτῳ ποινὴ σιωπηρῶς, κἂν μηδὲν εἴπῃ ὁ δικαστής· καὶ δίδωσιν ἢ πάσχει ὁ τῷ ἁμαρτήματι καταδικασθεὶς ὃ ὁ νόμος ὥρισε. Τὸ δὲ πρόστιμον, εἰ μὴ ἢ ὁ δικαστὴς ὅτε αὐτὸς τοῦτο ἐπάγει, ἢ οἱ συναλλάσσοντες ποσώσωσιν, οὐ δύναται ποσωθῆναι ἢ νοηθῆναι ἑτέρωθεν, εἰ μὴ ἀπὸ δοκιμασίας τοῦ λέγοντος· τ. (*τουτέστιν* alius, *τεθῇ* alias vult pro *τ.*) *τοσοῦτον πρόστιμον δίδωσιν ὁ προστιμηθεὶς* (*προστιμωθεὶς* alias), *ὅσον ὁ δικαστὴς δοκιμάσῃ, εὔλογον ὂν* (pro *ὂν* Soar. *οὖν* habet), *ἢ ὅσον ἀρέσει τοῖς συναλλάσσουσιν.*

vero tantum pecuniaria. Et poena quidem lege praefinita est, eamque lex irrogat, etiamsi iudex quantitatem non dicat. Velut si quem iudex condemnaverit, ut furem aut qui dolum fecerit aut ut homicidam aut qui aliud quid peccarit, licet quoque poenam diserte non irrogaverit, nihil id nocet. Simul enim ac delictum condemnavit, sequitur etiam tacite poena lege statuta, etsi nihil iudex dixerit: praestatque aut patitur, qui ob delictum condemnatus est, quod lex praescripsit. At mulcta, nisi aut iudex, si ipse eam irrogat aut contrahentes aestimaverint, extrinsecus aestimari aut subintelligi nequit, nisi ex arbitrio dicentis. Tantam denique mulctam dat condemnatus, quantam iudex arbitratus fuerit, dum aequa sit, aut quanta contrahentibus placuerit.

[u]. Est Basilicorum II. 2. 235. ed. Heimbach I. p. 61. Prior pars huius legis usque ad vocem *ἁμαρτήματι* legitur et in Synopsi II. 2. 243. p. 18. *Huc* refertur scholium, quod in H. desideratur:

Νῦν τὸ (Reitzius corrigit *τὸ νῦν*) *κεφάλαιον ἄλλην λέγει διαφορὰν προστίμου καὶ ποινῆς, καὶ ἄκουσον· εἰσί τινα θέματα, ἐφ᾽ ὧν ὁ νόμος ἔκκλητον γενέσθαι οὐ παραχωρεῖ· οἷον ἐάν τις δικαζόμενος ὁμολογήσῃ τὸ χρέος, εἰπὼν ὅτι τὰ ἀπαιτούμενα ἐξ ἐμοῦ ιι. ἀληθῶς χρεωστῶ, οὗτος οὐκ ἔχει ἔκκλητον καταδικαζόμενος καὶ ἀπαιτούμενος· τί γὰρ καὶ διορθώσεται ἡ ἔκκλητος; Καὶ πάλιν, ἐὰν δικαζόμενός τις ἀπορήσῃ ἀποδείξεων, καὶ ἐπαγάγῃ ὅρκον καὶ ὁρισθῇ παρὰ τοῦ δικαστοῦ διὰ συκοφαντικοῦ καὶ τελείου* (*τελείως* Soar.) *λυθῆναι τὴν ὑπόθεσιν, οὐκ ἔστιν ἔκκλητος.*

Hoc caput aliam mulctae et poenae differentiam tradit. Itaque audi: sunt quaedam species, in quibus ius appellationem fieri non permittit, velut, si quis in iudicio debitum confessus sit, dicens, qui a me petuntur nummi, eos vere debeo; hic condemnatus et exactus appellatione haud utitur. Quid enim iam corriget appellatio? Et rursus, si quis litigans instrumentis destituatur, et iusiurandum detulerit, atque ab indice pronuntietur, caussam per praestitum iusiurandum de calumnia finitam esse, adpellationi locus non est.

Εἰσὶ καὶ ἄλλα πολλά, σὺν πᾶσι δὲ καὶ τὸ παρόν· λέγει γὰρ τὸ κεφάλαιον, ἐπὶ τῆς ποινῆς οὐκ ἔστιν ἔκκλητος· τουτέστιν ἐὰν δικαστὴς εὑρήσῃ τινὰ φανερὸν κλέπτην ἀναδειχθέντα, καὶ εἴπῃ δοῦναι αὐτὸν (*αὐτῷ* alias) *τὴν ἀπὸ τῶν*

Sunt et alia multa, atque inter ea et praesens caput. Dicit enim, in poena provocatio non est: id est, si quem iudex manifestum furem compertum iudicaverit, dixeritque ut poenam furis manifesti legibus statutam praestet,

niaria est; sed poena non tantum pecuniaria irrogari solet, sed et criminalis. Et mulcta quidem ex arbitrio venit eius qui mulctam dicit: poena autem non irrogatur, nisi ex quaque lege aut speciali iure, delicto specialiter imposita.

In poena non est appellatio: sed si quis condemnatus fuerit, subiacet legitimae poenae: definita enim est poena ab lege in unoquoque delicto. In mulcta autem et appellare licet, et rata non

νόμων ὡρισμένην ποινὴν τοῦ φανεροῦ κλέπτου ἤγουν τὸ τετραπλάσιον, οὐ δύναται ὁ καταδικασθεὶς λέγειν, ὅτι (pro ὅτι Vulgo ὁ δὲ; correxit Cui.) ἀδικοῦμαι καὶ ἐκκλητεύω· οὐδὲ γὰρ ἀκουσθήσεται, οὐδὲ ὑπερτεθήσεται ἡ ὑπόθεσις, ὡς τάχα ἐκκλήτου δοθείσης· ἀλλ' ἐπειδὴ πρόδηλός ἐστιν ἡ ποινή, καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τετυπωμένη καὶ ὡρισμένη, ἅμα τῷ δικασθῆναι ἀποδώσει αὐτήν· ὥρισε γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ ἑκάστῳ ἁμαρτήματι τὰς ποινάς· οἷον τὸν κλέπτην διδόναι τὸ, τὸν δολερὸν διδόναι ἢ πάσχειν τόδε ἢ τόδε· καὶ ἁπλῶς ἓν ἕκαστον ἁμάρτημα ὡρισμένην καὶ δήλην τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ἔχει ποινήν, καθὼς σοι πλατύτερον ἐν τῷ πρὸ τούτου κεφαλαίῳ μετὰ παραδειγμάτων ἔγραψα, ὁ γοῦν τῇ ὡρισμένῃ ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ φανερᾷ ποινῇ καταδικαζόμενος, οἷον ἢ ἵνα ἀτιμωθῇ, ἢ φονευθῇ, ἢ μέλους (μέρους legi vult Soar.) ἐκτομὴν πάθῃ, ἢ δώσῃ τὸ τετραπλοῦν ἢ τὸ διπλοῦν, ὡς φανερὸς κλέπτης ἢ ἀφανής, οὐ δύναται ἐκκαλεῖσθαι καὶ λέγειν, ὅτι ἀδικοῦμαι· τί γὰρ ἀδικεῖται ὁ τῷ ὡρισμένῳ ποσῷ ἢ τῇ ποινῇ ἀπὸ τοῦ νόμου καταδικαζόμενος; Πλὴν τὰ εἰρημένα νόει· ὅταν ὡς κλέπτης μέν τις ἢ ἁμαρτήσας καταδικασθῇ καὶ τὴν μὲν κρίσιν δέχηται καὶ οὐκ ἀμφιβάλλῃ περὶ αὐτῆς, λέγῃ δὲ ὅτι οὐχ ὥρισεν ὁ νόμος δοῦναί με τὸ τετραπλοῦν· ἐνταῦθα γὰρ οὐκ ἀκουσθήσεται· διότι ἅμα τῷ λεχθῆναι, ὅτι ἀπεδείχθη ὁ δεῖνα φανερὸς κλέπτης, παραυτίκα ἀποφαίνεται σιωπηρῶς ἀπὸ τοῦ νόμου, ὅτι δώσει τὸ τετραπλοῦν, κἂν μηδὲν εἴπῃ ὁ δικαστής· διὰ γὰρ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἔκκλητος ἐπὶ τῆς ποινῆς, διότι οὐχ ὁ δικαστὴς ταύτην (ταῦτα Vulgo) ἐπιφέρει, ἵνα λεχθῇ ὅτι ἠδίκησεν, ἢ κατὰ ἀπειρίαν κατεδίκασεν, ἀλλ' ὁ νόμος αὐτός. Εἰ δέ τις δικασθῇ καὶ καταδικασθῇ ὡς κλέπτης ἢ μοιχὸς ἢ ἄλλο τι ποιήσας, ἐξ οὗ ποινὴ ἀπαιτεῖται, καὶ αἰτιᾶται ὅλην τὴν κρίσιν, καλῶς ἐκκαλεῖται. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ποινῆς οὐ δυνατὸν ἐκκαλεῖσθαι δι' αἰτίας, ἃς εἶπον· ἐπὶ δέ γε τοῦ προστίμου, ἐπειδὴ οὐδὲν λέγει περὶ αὐτοῦ φανερῶς καὶ ὡρισμένως ὁ νόμος, ἀλλ' ὁ δικαστὴς

sive quadruplum, condemnatus dicere nequit, se iniuria adfici ideoque provocare. Neque enim audietur, neque caussa prolatabitur, quasi data adpellatione. Sed quoniam poena est manifesta atque ab lege statuta et definita, statim post iudicium eam praestabit.

Poenas enim in quoque crimine lex praestituit, veluti, ut fur tantum exsolvat, dolosus hoc vel illud praestet: et simpliciter quodvis delictum definitam et certam ex lege poenam habet, prout tibi fusius in praecedenti capitulo cum exemplis scripsi. Qui igitur ad statutam ab lege et certam poenam condemnatus est, veluti, ut vel ignominia notetur vel occidatur vel membri abscissionem patiatur, vel duplum aut quadruplum praestet, ut fur manifestus vel non manifestus, appellare nequit et dicere, se iniuria adfici. Quid enim iniuriae fit ei, qui ad praescriptam ab lege quantitatem aut poenam condemnatur? Ceterum quae dicta sunt, intellige, si quis ut fur aut facinorosus condemnatus sit, et iudicium adgnoverit neque de eo dubitet sed dicat, legem non sanxisse ut quadruplum praestet; hic enim non audietur; quoniam simul ac pronuntiatum est, illum manifestum furem convictum esse, tacite statim ab ipsa lege declaratur, ut quadruplum det, licet iudex nihil dixerit. Namque ideo in poena non est provocatio, quoniam non iudex eam irrogat, ut dici queat fecisse iniuriam, aut per imperitiam condemnasse, sed lex ipsa. At si quis iudicatus et condemnatus sit ut fur aut adulter aut qui aliud quid deliquerit unde poena exigitur, et totum iudicium incuset, recte appellat. In poena igitur appellare non licet ob caussas, quas dixi: in mulcta autem, quia de ea lex nihil manifeste ac definite praescribit, sed iudex eam infligit, nec modo iniuriam facere, sed etiam per imperitiam graviorem infligere potest, provocationi

καὶ ἐκκαλεῖσθαι δυνατὸν καὶ οὐκ ἔῤῥωται, εἰ μὴ ὁ πρόσφορος ψηφίσηται καὶ ἐφησυχάσῃ τις ἢ ἐκκαλεσάμενος ἡττηθῇ· κατ' οἰκείαν δὲ γνῶσιν ὁ δικαστὴς ἐπιφέρει τὸ πρόστιμον, εἰ μὴ ἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὥρισται.

ΤΙΤΛ. Δ'.[1] ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ.

1 *Οἱ[a] κληρικοὶ καὶ οἱ πρῶτοι[2] τῆς πόλεως προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις τὸ ψήφισμα ποιείτωσαν τῶν ἐπισκόπων, ὀμνύοντες ὡς οὐχὶ διὰ δῶρον ἢ δι'[3] ἄλλον τινὰ τρόπον προσπαθείας ἐπελέξαντο αὐτούς, ἀλλ' ὡς εἰδότες αὐτοὺς ὄντας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη καὶ ὡς οὐδὲ[4] γαμετὴν οὐδὲ[5] παῖδας ἔσχον, ἀλλ' ὅτι κἂν ἔσχον γαμετήν, μίαν μόνην ἐκ παρθενίας οἴδασι καὶ οὐ χήραν οὐδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ τοῖς κανόσιν ἤγουν[6] τοῖς νόμοις μὴ ἀπηγορευμένην.*

2 *Ὁ[b] χειροτονούμενος ἐπίσκοπος λίβελλον πρῶτον διδότω τῆς ἰδίας πίστεως καὶ ἀπαγγελλέτω[7] τὰς εὐχὰς καὶ ὀμνύτω μηδὲν*

τοῦτο ἐπάγει, καὶ δύναται καὶ ἀδικεῖν, καὶ κατὰ ἀπειρίαν πολὺ ἐπάγειν, ἔστιν ἔκκλητος. Πολλάκις δὲ οὐ κρατεῖ τὸ πρόστιμον οὐδ' ὅλως· εἶπον γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου κεφαλαίῳ, ὅτι οὐ πᾶς δικαστὴς δύναται προστιμᾷν, ἀλλ' οὓς λέγει ὁ νόμος, καὶ οἷς ῥητῶς τοῦτο δίδωσιν, οἵτινες καὶ πρόσφοροι εἰς τὸ ἐπάγειν πρόστιμον λέγονται. Εἰ γοῦν τις δικαστής, ὃν ὁ νόμος οὐχ ὥρισε προστιμᾷν, ἢ προστιμᾷν ὀλίγον, ἐπάγει πρόστιμον παρὰ τὸν νόμον, οὐ κρατεῖ οὐδὲ ἀπαιτεῖται, διότι οὗτος οὐκ ἦν πρόσφορος εἰς τὸ ἐπάγειν πρόστιμον, καὶ ἡσυχάσει (*εἰ δὲ ἡσυχάσῃ* Reitzius, *ἐὰν δὲ σιωπήσῃ καὶ ἡσυχάσῃ* alii) *ὁ καταδικασθείς, ἢ* (pro *ἢ* Cuiacius legit *εἰ δὲ ὁ*) *ἐκκλητεύσας ἡττηθῇ, καὶ φανῇ ὅτι καλῶς ἐπήχθη αὐτῷ καὶ οὐκ ἠδικήθη, δίδωσιν αὐτό.*

Ὅπερ δὲ καὶ ἄνωθεν ἔγραψα, καὶ λέγει ὁ νομος φανερῶς, ἡ μὲν ποινὴ ὥρισται ἀπὸ τοῦ νόμου, τὸ δὲ πρόστιμον κατ' οἰκείαν γνώμην ὁ δικαστὴς ἐπιφέρει· οἷον ἐάν τις ἁμάρτῃ τι πρὸς δικαστὴν καὶ θέλῃ προστιμῆσαι (alias *προστιμῶσαι*) *αὐτόν, ἐξουσίαν ἔχει εἰπεῖν, δοῦναι αὐτὸν πρόστιμον, ὅσον θέλει, καὶ δύναται, εἰ μήπου καὶ τὸ πρόστιμον ἀπὸ τοῦ νόμου ὥρισται· τουτέστιν, εἰ μὴ φανερῶς ὁ νόμος εἶπεν, ὀφείλει*

locus est. Saepe enim mulcta omnino non tenet: namque dixi in superiori capitulo, non omnem iudicem mulctare posse, sed quos lex nominat, quibusque hoc diserte permittit, qui etiam competentes ad mulctam indicendam vocantur. Si quis igitur iudex, cui lex non permittit mulctare aut in exiguam tantum summam, mulctam praeter legem irrogarit, illa neque tenet neque exigitur, quia competens non fuit ad mulctam indicendam. Sed si adquieverit condemnatus aut appellans victus sit, probatumque mulctam ei recte irrogatam neque ipsum iniuria adfectum fuisse, praestat eam. Quod autem et supra scripsi, etiam lex aperte dicit, poena quidem lege praefinita est, mulctam vero iudex pro suo arbitrio irrogat. Exempli gratia si quis quid adversus iudicem peccet et hic eum mulctare velit, dicere potest, ut mulctam solvat, quantam velit, idque ei licet, nisi et mulcta forte lege praescribatur: id est, nisi lex aperte sanxerit: qui illud aut illud deliquerit, mulctam dare debet. Quale est, quod dico? Ait lex: arrha data, si quidem contractus ab eo dissolvitur qui dedit, lucro est accipientis pro

est, nisi competens iudex decreverit et aliquis acquieverit, aut appellans victus fuerit. Pro suo autem arbitrio iudex mulctam irrogat, nisi specialiter ab lege definita sit.

TIT. IV. * DE ORDINATIONE EPISCOPORUM ET PRESBYTERORUM.

Clerici et primi civitatis praepositi sanctis evangeliis in tribus personis suffragia ferant de episcopis, iurantes se neque ob donum aut ullam adfectionis rationem eos elegisse, sed quod sciant eos esse catholicae ecclesiae ac vitae honestae annisque triginta maiores neque aut uxorem aut liberos habuisse, sed etiamsi uxorem habuerint, unam solam a virginitate eos noyisse, nec viduam neque a marito separatam, neque canonibus aut legibus prohibitam.

* Ordinandus episcopus primo libellum suae fidei exhibeat precesque adnuntiet et iuret se nihil dedisse aut cuiquam promi-

πρόστιμον δοῦναι ὁ τόδε τι ἁμαρτήσας· οἷον τί λεγω; λέγει ὁ νόμος, ὁ δοθεὶς ἀῤῥαβὼν εἰ μὲν παρὰ τοῦ δεδωκότος ἀνατρέπεται τὸ συνάλλαγμα, κερδαίνεται παρὰ τοῦ λαβόντος, ὡς πρόστιμον· εἰ δὲ παρὰ τοῦ λαβόντος, ἀναδίδοται εἰς τὸ διπλοῦν, τουτέστι τὸ δοθὲν καὶ ἄλλο τοσοῦτον· τοῦτο γοῦν τὸ πρόστιμον ὡρισμένον ἀπὸ τοῦ νόμου ὁ δικαστὴς ἔσται (Cui. supplet *ἐπιφέρει καὶ οὐκ ἔσται*; deinde corrigit *ἐκκλητεύειν*, vel ut Falk. vult *ἔκκλητος ἐπ' αὐτοῦ*; Pena autem supplet: *ἐὰν ἐπάξῃ, οὐκ ἔσται ἐκκλητεύειν*) *ἐκκλητεύων, κατὰ τὴν ἀνωτέρω γραφεῖσαν παρατήρησιν* (postea editio princeps subiicit *τέλος τοῦ ἕκτου.*).

mulcta; sin ab accipiente, duplum redditur, id est datum et alterum tantum. Hanc itaque mulctam a lege statutam iudex indicit, neque appellare licet secundum traditam supra observationem.

a. Ad marginem H. *τοῦ μ΄. τίτλου.* M. A. *τοῦ μικροῦ τίτλου,* Salm. *τίτλος τοῦ μικροῦ.* Est Prochiron 28. 1. p. 155. — *b.* H. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 28. 2. p. 155.

1. Hic titulus deest in edit. principe, habetur autem in C. H. Soar., libris Contii Salm., Anonymi, libris Vindobonensibus tribus M. A. Vide Reitzium ad Appendicis 1. rubricam p. 356. not. 1.

2. *πρώτη* H.

3. *δι'* deest in H., sed est in Prochiro p. 155.

4. Pro *οὐδὲ* H. *οὐ* habet. In Prochiro p. 155. est *οὔτε*.

5. Pro *οὐδὲ* H. *οὔτε* habet.

6. Pro *ἤγουν* H. *ἤτοι* habet, ut et M. A., *ἢ* Cont.

7. *ἀπαγγελέτω* H.

δοῦναι μήτε μὴν ἐπαγγέλλεσθαι[8] παρασχεῖν τινι ὑπὲρ τῆς[9] χειροτονίας. Ἐὰν δέ τι παρὰ τὰ εἰρημένα γένηται, τότε καὶ ὁ γινόμενος ἐπίσκοπος καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλονται.

3 *Ἐὰν[c] κατηγορηθῇ ὁ μέλλων χειροτονηθῆναι ὡς ἀνεπιτήδειος, ἀναβαλλέσθω[10] τέως ἡ χειροτονία καὶ προβαινέτω ἡ ἐξέτασις παρόντος τοῦ ἀντιδίκου ἢ ἀπόντος ἐντὸς τριῶν μηνῶν καὶ κωλυέσθω ἡ χειροτονία· καὶ εἰ εὑρεθῇ ὁ χειροτονούμενος ὑπαίτιος κατὰ νόμους ἢ κανόνας, κωλυέσθω· εἰ δὲ ἀνεύθυνος εὑρεθῇ, χειροτονεῖται[11]. Εἰ δὲ χειροτονηθῇ[12] παρὰ τὰ εἰρημένα, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονῶν αὐτὸν τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλονται. Ἐὰν δὲ ὁ κατήγορος παρὼν μὴ δείξῃ ἃ διεβεβαιώσατο, ἢ ἀπολειφθῇ, εἰ μὲν κληρικός ἐστι, τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλεται· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, δεόντως σωφρονίζεται.*

4 *Ἀπαγορεύεται τοῖς ἐπισκόποις ἀφορίζειν καὶ χωρίζειν τῆς ἁγίας κοινωνίας τινὰ ἄνευ εὐλόγου αἰτίας· ὁ δὲ ἀφορίζων παραλόγως ἐπὶ χρόνον ἕνα τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίζεται.*

5 *Κελεύομεν[d] τοὺς ψηφιζομένους εἴ τινα κοσμικὸν ἄξιον τῆς προειρημένης ἐπιλογῆς εἶναι νομίσουσι, τὸν τοιοῦτον ἅμα ἄλλοις τρισὶ κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι, οὕτω μέντοι ἵνα ὁ κοσμικὸς τούτῳ τῷ τρόπῳ εἰς ἐπίσκοπὴν ἐπιλεγεὶς μὴ εὐθέως ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, ἀλλὰ πρῶτον τοῖς κληρικοῖς οὐκ ἔλαττον τριῶν μηνῶν συναριθμηθῇ, ἰωσὰν τῶν ἱερῶν κανόνων πεῖράν τινα κατὰ τὸ ἐγχωροῦν[13] λάβῃ καὶ τὴν ἱερὰν τῆς ἐκκλησίας λειτουργίαν ἀναμαθὼν οὕτως ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ. Ὁ γὰρ ἄλλους ὀφείλων διδάσκειν ἑτέρους μετὰ τὴν χειροτονίαν φέρων διδασκάλους, πῶς ὕβριν καὶ χλευασμὸν οὐ προσάπτει τῇ ἱεραρχίᾳ; Εἰ μέντοι ἤδη διδακτικός ἐστι καὶ ἐν τῷ λαϊκῷ ἀριθμούμενος τάγματι καὶ μηδὲν ἐλλείπων ὅσαγε εἰς τὴν ἑτέρων ὠφέλειαν καὶ ἀπαρτισμὸν καὶ τὸν βίον ἔχει ταῖς ἀρεταῖς λαμπρυνόμενον καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας ὡραϊζόμενον[14] δόγμασιν, ἐπὶ τούτου τὸν εἰρημένον μὴ παρατηρεῖσθαι χρόνον, μάλιστα τῆς χρείας κατεπειγούσης.*

6 *Θεσπίζομεν[e], ἐὰν ἐπίσκοπος μεσιτευόντων τινῶν ἐν χρυσίου καταβολῇ χειροτονηθῇ, καὶ τὸν διδόντα καὶ τὸν λαμβάνοντα καὶ τὸν μεσιτεύοντα τῆς ἱερωσύνης[15] ἢ τῆς[16] τοῦ κλήρου τιμῆς κατὰ τοὺς ἱεροὺς[17] κανόνας ἀποκινεῖσθαι· τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας*

c. H. *τοῦ αὐτοῦ.* Est Prochiron 28. 3. p. 156. — d. Ad marginem H. *νεαρὰ Ἰουστινιανεία.* Est Epanagoge 8. 5. in Iure Graeco-Romano II. p. 93. — e. Est Epanagoge 8. 15. l. c. II. p. 95.

8. *ἐπαγγέλεσθαι* H.

9. *τῆς* habetur in H., Prochiro p. 156, deest Vulgo.

sisse daturum pro electione. Sed si quid praeter dicta factum fuerit, tunc et episcopus designatus quique eum designavit, ecclesia eiiciuntur.

* Si ordinandus episcopus accusatus fuerit tamquam non idoneus, ordinatio interim differatur, et inquisitio procedat praesente adversario vel absente intra tres menses atque ordinatio inhibeatur. Et si ordinandus inveniatur culposus secundum leges et canones, prohibeatur: si vero insons reperiatur, ordinetur. Quod si praeter dicta ordinatus fuerit, et ipse et qui eum ordinavit, ecclecia eiiciuntur. Sed si accusator praesens non probet, quae adfirmavit, aut absit, si quidem clericus fuerit, ecclesia eiicitur; si laicus, competenter castigatur.

Interdicitur episcopis aliquem sine probabili caussa a sancta communione excludere ac segregare: nam qui praeter rationem segregat, annum unum a sancta communione excluditur.

Iubemus eos qui suffragium ferunt, si quem saecularem praedicta electione dignum esse credunt, hunc una cum tribus aliis clericis vel monachis eligere, ita tamen ut saecularis hoc modo ad episcopatum electus non statim episcopus ordinetur, sed ante non minus tribus mensibus clericis connumeretur, ut sic sacrorum canonum peritiam aliquam pro captu acquirat et sacras ecclesiarum functiones edoctus ita demum episcopus ordinetur.

Qui enim alios docere debet et alios post ordinationem magistros patitur, quomodo contumeliam et ludibrium summo sacerdotio non adfert? Si tamen, quum in laico numerabatur ordine, satis iam eruditus fuit neque in iis deficit, quae ad aliorum utilitatem et institutionem spectant, vitamque agit virtutibus exsplendescentem et doctrinis pietatis exornatam, in hoc dictum tempus observandum non erit, maxime si necessitas urgeat.

Sancimus, ut, si episcopus intervenientibus quibusdam ob pecuniae dationem designatus sit, et dans et accipiens et interventor a sacerdotio et clericatus ordine secundum sacros canones removeatur: quod autem ob talem caussam datum fuit, illi eccle-

10. *ἀναβαλέσθω* H.
11. *χειροτονῆται* H.
12. *χειροτονηθεῖ* H.
13. *ἐχωροῦν* H.
14. *ὡραιζώμενον* H.
15. *ἱεροσύνης* H.
16. *τῆς* deest in H., sed habetur apud Reitzium et in Epanagoge II. p. 95.
17. *θείους καὶ ἱεροὺς* M. A., sed contra H. Epanagoge II. p. 95.

δοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἐκδικείσθω, ἧς ἠβουλήθη τὴν ἱερωσύνην ὠνήσασθαι. Εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ τοῖς δώροις ἁλοὺς[18] *ἢ μέσος τῷ πράγματι γεγονώς, τὰ δοθέντα κατὰ τὸ διπλάσιον ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν.*

7 *Ἐπίσκοπός*[f] *ἐστιν ἐπιτηρητὴς καὶ ἐπιμελητὴς πασῶν τῶν ἐκκλησιαζομένων ψυχῶν τῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ, δύναμιν ἔχων τελεστικὴν πρεσβυτέρου καὶ διακόνου καὶ ὑποδιακόνου καὶ ἀναγνώστου καὶ ψάλτου καὶ μοναχῶν.*

8 *Ἴδιον*[g] *ἐπισκόπου τοῖς μὲν ταπεινοῖς συγκατέρχεσθαι, καταφρονεῖν δὲ τῶν ἐπαιρομένων καὶ πρὸς ταπείνωσιν ἔργῳ καὶ λόγῳ τῶν ὑπερηφάνων τὸ φρόνημα καθέλκειν·*[19] *καὶ προκινδυνεύειν τοῦ ποιμνίου καὶ τὴν ἐκείνου στενοχωρίαν [οἰκείαν]*[20] *ὀδύνην ποιεῖσθαι.*

9 *Πρεσβύτερος*[h] *χειροτονείσθω μὴ ἥττων τῶν λ΄. ἐτῶν τῇ παρθενίᾳ μεμαρτυρημένος ἢ μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ ὢν ἢ γεγονὼς καὶ ταύτης σεμνοτάτης καὶ τῶν ἄλλων ἀπηγορευμένων ἔργων ἠλευθερωμένος καὶ τῇ κανονικῇ καὶ ἀδωροδοκήτῳ μαρτυρίᾳ κατησφαλισμένος. Διάκονος δὲ μὴ ἥττων τῶν κε΄. ἐτῶν καὶ αὐτὸς ἐν παρθενίᾳ μεμαρτυρημένος ἢ μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ ὢν ἢ γεγονὼς καὶ ταύτης σεμνοτάτης· καὶ ὅσα ἄλλα περὶ τοῦ πρεσβυτέρου διώρισται. Ὑποδιάκονος δὲ μὴ ἥττων τῶν κ΄. χρόνων κατὰ τὰς εἰρημένας προαγόμενος καὶ αὐτὸς διατυπώσεις. Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῦ λοιποῦ τὰς ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον χειροτονίας. Ἄτοπον δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τὸ ἀριθμηθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πρὸς σωματικὰς καταφέρεσθαι συναφείας. Ἀναγνώστης δὲ χειροτονείσθω, ἀφ᾽ ὅτου ὀγδόου ἢ*[21] *χρόνου καὶ ἐπίσταται*[22] *ἀναγινώσκειν· ψάλτης δὲ ἐξ οὗ καὶ αὐτὸς δύναται ψάλλειν.*

10 *Ἀναγνώστης*[i] *δευτέραν γαμετὴν ἀγόμενος ἢ πρώτην μέν, χήραν δὲ ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς ἢ ἁπλῶς τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω.*

11 *Ὥσπερ*[k] *κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ ἐπὶ χρήμασι προβάλλεσθαι οὐκ ἀνεχόμεθα, οὕτως οὐδὲ ξενοδόχον ἢ πτωχοτρόφον ἢ νοσοκόμον ἢ ἄλλον οἱονδήποτε εὐαγοῦς οἴκου διοικητὴν ἢ οἱονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα χειρίζοντα. Εἰ δὲ τοῦτο γένοιτό*[23] *ποτε*[24]*, καὶ ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων καὶ ὁ μεσίτης τῆς ἱερωσύνης*[25] *ἤτοι τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως γυμ-*

f. H. *ὅρος ἐπισκόπου.* Est Epanagoge 8. 1. in Iure Graeco-Romano II. p. 92. — g. Est Epanagoge 8. 2. l. c. II. p. 93. — h. Est Epanagoge 8. 7—11. l. c. II. p. 94. — i. Est paucis mutatis Epanagoge 8. 10. l. c. II. p. 94. — k. Est Epanagoge 8. 13. l. c. II. p. 94.

18. *ἁλοὺς* deest in H

19. Pro *καθέλκειν* H. habet *καθέλθειν.*

siae addicatur, cuius sacerdotium emere volebat. Si saecularis fuerit, qui donis captus est aut qui in ea re intervenit, quod datum est, in duplum ab eo repeti iubemus.

Episcopus est observator et curator omnium ad ecclesiam pertinentium animarum in sua provincia, summam habens potestatem presbyteri, diaconi, subdiaconi, lectoris, cantoris et monachorum.

Proprium est episcopi cum humilibus quidem conversari, superbos autem aspernari verbisque ac factis adrogantium spiritum ad humilitatem perducere, et pro grege periculum adire eiusque adflictionem pro proprio reputare dolore.

Presbyter ordinetur non minor annis triginta, testatae virginitatis, aut qui unius uxoris vir est vel fuit, eiusque honestissimae, quique aliis actionibus vetitis immunis est et canonico nec pecuniis corrupto testimonio munitus.

Diaconus vero non minor XXV annis et ipse testatae virginitatis, quive unius mulieris vir est aut fuit, eiusdemque honestissimae, quaeque alia de presbytero statuta sunt. Hypodiaconus non minor annis XX secundum dictas et ipse promotus constitutiones.

Prohibemus autem in posterum factas infra hunc terminum designationes. Porro absurdum est, eos qui ordinati et ecclesiae dei cooptati fuerunt, ad carnales reverti coniunctiones.

Lector eligatur ab anno octavo, ex quo legere potest, et cantor ex quo et iste canere scit.

Lector alteram uxorem ducens aut primam quidem sed viduam aut a viro separatam aut simpliciter legibus vel sacris canonibus prohibitam ad alium amplius gradum ecclesiasticum ne provehatur.

Quemadmodum clericum cuiuscumque gradus propter nummos designari non patimur; ita nec xenodochum et ptochotrophum vel nosocomum vel alium quemcumque venerabilis domus administratorem aut quacumque cura ecclesiastica fungentem. Quod si quando factum fuerit, et dans et accipiens et interventor sacerdotio aut credita ipsi qualicumque administratione privabitur, et

20. Vox *οἰκείαν* deest in M. A. H. alias; Reitzius ex Epanagoge inseruit.

21. *ἀφ' ὅτου ἦ* H. *ἀφ' ὅτε ἦ* Salm. *ἀφο τοῦ ἦ* Cont. *ἀφ' ὅτου ὀγδόου* M. A.

22. Sic H. Cont. M. A. *δύναται καὶ* Salm.

23. Sic et H. *γένηται* Cont.

24. *τόποτες* H.

25. *ἱερωσύνης* H.

νωθήσεται, τῶν δεδομένων ἐκδικουμένων τῷ εὐαγεῖ τόπῳ, οὗτινος τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν φροντίδα ἢ διοίκησιν ἔλαβεν. Εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ λαβὼν ἢ μεσίτης γενόμενος, τὸ δοθὲν εἰς τὸ διπλοῦν ἀπαιτηθήσεται καὶ ἀποκατασταθήσεται τῷ εὐαγεῖ τόπῳ, οὗ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν χειροτονίαν ἢ φροντίδα ἔλαβεν[26].

12 Οὐδένα[l] τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ἁπλῶς τινα τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ ἄκοντα ἢ ἑκόντα κριτηρίοις[27] κοσμικοῖς παρίστασθαι ἀνεχόμεθα. Εἰ γὰρ ἄκοντά τις ἄγοι τινὰ τῶν ἱερατικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τὸ[28] κριτήριον κοσμικόν, παρὰ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος τὴν πρέπουσαν ὑποστήσεται δίκην. Εἰ δὲ ἑκὼν ὁ ἱερατικὸς τῷ κοσμικῷ κριτηρίῳ παραστῇ ἢ πρῶτος τὴν ἐκεῖθεν κρίσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀκροατηρίου προτιμήσαιτο, οὗτος κἂν ἐκεῖθεν νομίσῃ τὸ δίκαιον λαβεῖν, ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καταδικάζεται. Πῶς[29] γὰρ ἄξιος[30] τυχεῖν ὧν ζητεῖ ὁ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τῆς τῶν θείων θεσμῶν καταβαλλόμενος ὕβρεως;

13 Τοὺς[m] θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων ἀναγκάζει[30a] εἰς[31] δικαστήριον παραγενέσθαι καὶ δοῦναι μαρτυρίαν, ἀλλ' ὁ δικαστὴς πεμπέτω πρὸς αὐτούς τινας ἐκ τῶν προσώπων τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ, ἵνα κατὰ τὸ πρέπον[32] ἱερεῦσιν ἐνώπιον Θεοῦ εἴπωσιν, ἃ γινώσκουσι.

14 Τοὺς[n] θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ὑπὲρ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς αἰτίας πρὸς ἄρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν[33] ἄκοντας[33a] παραγενέσθαι ἢ παρίστασθαι δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν·[34] ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα εἴτε[35] ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως[36] τὸν τοῦτο πρᾶξαι τολμήσαντα μετὰ τὴν τῆς ζώνης ἤτοι τοῦ ἀξιώματος ἀφαίρεσιν εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταβάλλειν κελεύομεν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ὁ ἐπίσκοπος ἀχθῆναι ἢ παραστῆναι προσετάχθη.

15 Κατηγορίαν[o] ἱερέως[37] οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ λαϊκῷ κατειλεγμένων ἀρχόντων οὐδεμίαν δικάσει[38], πλὴν εἰ καθοσιώσεως ἔγκλημα ἢ κατηγορίαν περιέχει.

16 Τοῖς[p] ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν τὸ χωρί-

l. H. ὅτι οὐ δεῖ ἱερομένον (leg. ἱερούμενον) εἰς κοσμικὸν βίον ἕλκεσθαι. Est Epanagoge 11. 11. in Iure Graeco-Romano II. p. 100. — m. Est Epanagoge 11. 12. l. c. II. p. 100. — n. Est Epanagoge 11. 13. l. c. II. p. 100. — o. Est Epanagoge 11. 14. l. c. II. p. 100. — p. H. περὶ τοῦ μὴ δεῖν παραλόγως ἀφορίζειν. Est Epanagoge 9. 5. l. c. II. p. 96.

26. In solo M. A. haec subiiciuntur: οὔτε μητροπολίτης οὔτε ἐπίσκοπος ἀπαιτεῖται ωην (sic αην) οὐδὲ ὁμολογίαν κἂν ἐνάγηται. Voci ωην crux inscribitur, qua quidem re significatur vitiosa esse.

27. κριτήριος H.

28. τὸ deest in H.

data vindicabuntur venerabili loco, cuius talis persona ordinationem vel curam vel administrationem accepit. Si vero saecularis fuerit qui accepit aut intervenit, data in duplum exigentur locoque venerabili restituentur, cuius talis persona ordinationem vel curam consecutus est.

Neminem ex gradibus ecclesiasticis aut episcopum aut presbyterum aut diaconum aut absolute ullum ex catalogo sacerdotali sive nolentem sive volentem iudiciis saecularibus sisti patimur. Nam si quis invitum aliquem ex sacerdotalibus aut ecclesiasticis personis in iudicium saeculare trahat, a nostra serenitate convenientem sustinebit poenam. Si quis vero sacerdotum iudicio saeculari sponte se sistat vel prior latam ibi sententiam auditorio ecclesiastico praetulerit, hic etiamsi inde ius suum consecutus sibi videatur, a sacris canonibus condemnatur. Quomodo enim dignus est consequi quae desiderat, qui initium certaminis a sacrarum sanctionum contumelia auspicatus est?

Amantissimos dei episcopos nemo praesidum coget in iudicium venire ac testimonium exhibere, sed iudex ad eos mittat quasdam ex personis ipsi ministrantibus, ut, sicuti sacerdotes decet, coram deo eloquantur, quae noverunt.

Amantissimos dei episcopos super nulla caussa pecuniaria ad magistratum civilem vel militarem invitos venire seque sistere absque iussione imperiali permittimus: sed magistratum sive scripto sive sine scripto hoc facere ausum praeter cinguli aut dignitatis ademtionem viginti librarum auri mulctam solvere iubemus ecclesiae, cuius episcopus adduci aut sisti iussus fuerit.

Nullam de sacerdotibus querelam nullus magistratuum inter laicos censitorum iudicabit, nisi maiestatis crimen vel accusationem contineat.

Episcopis et presbyteris interdicimus segregare quem a sancta

29. Pro πῶς H. habet ποῦ.

30. ἄξιον H. M. A. Contius Salm.

30 a. Reitzius legi vult ἀναγκάσει, sed contra codd.

31. Vulgo interponunt τὸ, quod deest in H. Epanagoge II. p. 100.

32. πρέπων H.

33. Verba ἢ στρατιωτικὸν desunt in M. A., sed habentur in H. et Epanagoge p. 100.

33 a. ἄκοντα H. M. A. alias. Corrigi posse et ἄκοντι Reitzius vult.

34. συγχωρῶμεν H.

35. εἰ H., sed contra alii et Epanagoge p. 100.

36. Verba εἴτε ἀγράφως desunt in H., sed sunt alias et in Epanagoge p. 100.

37. Sic H. Epanagoge p. 100., ἱερέων Reitzius.

38. δικάζει H.

ζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας[39], πρὶν ἡ αἰτία δειχθείη, δι᾽ ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο κελεύουσιν. Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσῃ τινά, ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως ἀπὸ τῆς κοινωνίας[40] δειχθείη[41] κεχωρίσθαι, λυόμενος τοῦ δεσμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως τῆς ἁγίας ἀξιούσθω κοινωνίας· ὁ δὲ χωρὶς αἰτίας δικαίας χωρίσαι τολμήσας, πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ὑφ᾽ ὃν[42] τέτακται, χωρισθήσεται τῆς κοινωνίας, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ἐκεῖνος συνειδῇ· ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε, δικαίως ὑπομείνῃ καὶ μὴ πρὸς χλεύην ἢ πάθους ἰδίου θεραπείαν τὰ φρικτὰ τῶν χριστιανῶν μυστήρια θεατρίζοιτο.

17 Τοὺς[q] θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους τὰς οἰκείας καταλιμπάνειν ἐκκλησίας καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας παραγίνεσθαι ἀπαγορεύομεν. Εἰ δ᾽[43] ἀνάγκη τις ἀπαιτοίη, μὴ ἄλλως ἢ μετὰ γραμμάτων τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἢ καὶ κατὰ βασιλικὴν κέλευσιν τοῦτο ποιείτωσαν. Καὶ τοῖς ἐπισκόποις, καὶ[44] οἵτινες ὑπὸ τὸν πατριάρχην εἰσὶ Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐξέσται δίχα ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἢ ἡμετέρας κελεύσεως κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν εἰσελθεῖν. Εἰ δέ γε κατὰ τὸν ὡρισμένον[45] τύπον ἐπίσκοπος οἱοσδήποτε ἀποδημήσει, μὴ πλέον ἑνὸς ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν καταλιμπανέτω ἐκκλησίαν. Τοὺς δὲ ἐπισκόπους τοὺς κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν, ὡς εἴρηται, παραγενομένους οἱασδήποτε χάριν ἐνδιοικήσεως πρὸ πάντων ἀπιέναι πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ οὕτω δι᾽ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν εἰσιέναι γαληνότητα. Τοῖς δὲ παρὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διατύπωσιν ἀποδημοῦσιν[46] ἢ ὑπὲρ τὸν ὡρισμένον χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔξω τῆς ἰδίας ἐκκλησίας τελοῦσι πρῶτον μὲν μὴ χορηγεῖσθαι δαπάνας παρὰ τῶν οἰκονόμων τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν, ἔπειτα δὲ ὑπομιμνήσκεσθαι[47] διὰ γραμμάτων τῶν ἱερέων[48] ὑφ᾽ οὓς τελοῦσιν, ὥστε ἐπανελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας, μὴ πειθομένους δὲ ἀλλ᾽ ὑπερτιθεμένους ὑποστρέψαι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καλεῖσθαι· καὶ εἰ μὴ ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου χρόνου ὑποστρέψουσιν, αὐτοὺς μὲν ἐξωθεῖσθαι γνώμῃ καὶ κρίσει καὶ δοκιμασίᾳ τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως, ἑτέρους δὲ ἀντ᾽ αὐτῶν ἀμείνους χειροτονεῖσθαι κατὰ τὴν τοῦ παρόντος νόμου δύναμιν. Τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν κληρικῶν κρατοῦντος, κἂν οἱουδήποτε βαθμοῦ εἶεν ἢ ὑπηρεσίας.

18 Θεσπίζομεν[r] καὶ τοὺς κληρικοὺς τοὺς ὑφ᾽ ἑτέρᾳ[49] ἐνορίᾳ

q. H. περὶ ἀποδημίας ἐπισκόπων. Est Epanagoge 9. 4. in Iure Graeco-Romano II. p. 95. — r. Est pars posterior Epanagoges 9. 5. l. c. II. p. 96. —

39. In M. A. inseritur λόγως, quod legendum fortasse est ἀλόγως, sed deest in H. alias et in Epanagoge p. 26.

40. Verba χωρίσῃ τινὰ ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως ἀπὸ τῆς κοινωνίας desunt propter homoeoteleuton in H. M. A., sed sunt etiam in Epanagoge 9. 5. p. 96., licet pauca immutata sint.

communione, antequam caussa probata fuerit, ob quam ecclesiastici canones hoc praecipiunt. Si quis autem contra haec aliquem a sancta communione segregaverit, is quidem qui iniuste a communione apparuerit segregatus esse, solutus vinculo per maiorem sacerdotem sancta dignetur communione: qui vero extra iustam caussam segregare ausus est, omnimodo per sacerdotem, sub quo constitutus est, a communione separabitur, in quantum tempus illi visum fuerit, ut quod iniuste patravit, iuste patiatur, neque formidabilia Christianorum mysteria pro ludibrio aut proprii adfectus remedio traducantur.

Amantissimos dei episcopos suas relinquere ecclesias et in alias transire provincias vetamus. Si qua vero necessitas postulet, ne aliter hoc quam cum litteris proprii patriarchae vel metropolitae aut secundum imperiale mandatum faciant.

Neque episcopis et iis qui patriarchae Constantinopolitano subsunt, licebit sine huius venia aut nostra iussione regiam urbem ingredi. Si vero secundum praestitutam formam episcopus qualiscumque domo absit, uno non amplius anno suam relinquat ecclesiam.

Episcopos autem in urbem regiam, uti dictum est, cuiuscumque gratia administrationis advenientes ante omnia adire volumus sanctissimum patriarcham Constantinopoleos atque ita ad nostram ingredi serenitatem.

Qui vero contra nostram hanc constitutionem absunt aut supra praefinitum anni tempus extra propriam agunt ecclesiam, iis primo quidem impensae ab oeconomis propriarum ecclesiarum non praestentur, tum per litteras sacerdotum, quibus subsunt, commoneantur ad suas reverti ecclesias; et si non pareant sed redire cessent, secundum sacros canones vocentur: ac nisi intra praestitutum tempus reverterint, ipsi quidem ex sententia et iudicio atque arbitrio summi sui sacerdotis removeantur, aliique meliores eorum loco ordinentur vi praesentis huius legis.

Idemque hoc in clericis quoque obtineat, cuiuscumque gradus aut ministerii fuerint.

Sancimus etiam, ne clerici, sub alio territorio constituti, prae-

41. *δειχθῇ* H.

42. Pro *ὃν* H. *ὧν* habet.

43. *δὲ* H.

44. Pro *καὶ* H. *δὲ* habet.

45. *ὁρισμένον* H.

46. *ἀποδηλοῦσω* H.

47. In H. subiicitur *αὐτούς*.

48. Verba *τῶν ἱερέων* desunt in Salm. Cont., non desunt in H.

49. Pro verbis *ὑφ' ἑτέρᾳ* H. M. A. Cont. Salm. *σφέτερα*.

τεταγμένους μηδαμῶς παρὰ γνώμην τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἢ μητροπολίτου εἰς ἑτέραν ἐνορίαν μεταπίπτονας[50] ἢ ἐν ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι ἢ χειροτονίαν ἀναδέχεσθαι. Ἐκ γὰρ τοῦ μὴ τὰ τοιαῦτα φυλάττεσθαι πολλῆς ἀταξίας καὶ πλάνης πολλαὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐπληρώθησαν. Εἰ δέ τις φωραθείη τὴν παροῦσαν διάταξιν ἀθετῶν, εἰ μὲν τὴν οἰκείαν ἐνορίαν καταλιπὼν ἐν ἑτέρᾳ μόνον ἐκκλησίᾳ κατελέγη[51], μηδένα βαθμὸν[52] χειροτονίας προσλαβών, ἐπαναστρέφεσθαι τοῦτον εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, τῆς ὑπερορίου ἐκκλησίας ἐν ᾗπερ κατελέγη[53], ἀπελαυνόμενον. Εἰ δὲ καὶ χειροτονίαν προσείληφε[54], τοῦτον ἐπὶ τριετίαν τῆς λειτουργίας ἀργοῦντα μένειν καὶ ἑξῆς ἐπὶ τῇ κρίσει τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου τὴν εἰς αὐτὸν συγγνώμην καταλιμπάνεσθαι.

19 Τοὺς[s] πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, πράγματα οἱῳδήποτε τρόπῳ δικαίῳ εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ἔχειν[55] ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα τῶν ἰδιοκτήτων[56] πεκουλίων καὶ δωρεῖσθαι κατὰ νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, κἂν ὑπὸ τὴν τῶν γονέων ὦσιν ἐξουσίαν· οὕτω μέντοι ὥστε τοὺς τούτων παῖδας ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι.

20 Εἴ τις[t] κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ διοικητὴς εὐαγοῦς τόπου ἢ πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ τῆς πιστευθείσης αὐτῷ οἱασδήποτε διοικήσεως ἢ φροντίδος ἢ καὶ[57] μετὰ ταῦτα βουληθῇ τι τῶν ἰδίων πραγμάτων προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ χειροτονεῖται, ἢ τῷ τόπῳ οὗτινος τὴν διοίκησιν ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται[58], οὐ μόνον οὐ κωλύομεν τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέπομεν.

21 Εἴ τις[u] τῶν ἐπισκόπων[59] εἴτε πρὸ τῆς ἰδίας χειροτονίας εἴτε μετὰ τὴν χειροτονίαν βουληθῇ τὰ ἴδια πράγματα ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς τὴν ἱερωσύνην[60] λαμβάνει, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν καὶ πάσης τῆς[61] καταδίκης καὶ ποινῆς ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι θεσπίζομεν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιον κρίνομεν, ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔστι καπηλεία τῆς ἀκαπηλεύτου χάριτος, ἀλλὰ Θεῷ δεκτὴ θυσία καὶ πρόσφορα.

22 Ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ μοναχὸν ἐκλήπτωρα[62] ἢ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ

s. Est Epanagoge 9. 7. in Iure Graeco-Romano II. p. 97. — t. Est Epanagoge 8. 14. l. c. II. p. 95. — u. Est Epanagoge 8. 6. l. c. II. p. 94.

50. Sic et H. παραπίπτοντας Salm., sed contra Epanagoge II. p. 96.
51. κατηλέγη H.
52. Sic H. a secunda manu; prima habuit βαθμῶν.
53. κατηλέγη H.

ter voluntatem proprii episcopi aut metropolitae in aliud territorium transeuntes, ullo modo aut in ecclesiam cooptentur aut ordinationem consequantur. Inde enim, quod haec non observantur, magna confusione et errore complures ecclesiae impletae sunt.

Si quis ergo deprehendatur hanc constitutionem nihili pendens, si quidem relicto suo territorio in aliam tantummodo ecclesiam electus fuerit nullum ordinationis gradum consecutus, is ad proprium episcopum revertatur, extranea ecclesia, in quam adlectus fuit, expulsus.

Sed si ordinationem quoque accepit, hic in triennium a sacris functionibus cesset et deinceps iudicio sui episcopi quantum ad veniam consequendam relinquatur.

Presbyteros, diaconos, lectores et cantores, quos omnes appellamus clericos, res quocumque iusto modo in proprietatem ipsorum pervenientes in sua habere potestate iubemus instar castrensium peculiorum ac donare de iisque testari secundum leges, etiamsi patriae subsint potestati, ita tamen, ut ipsorum liberi atque his non exstantibus parentes ipsorum legitimam ferant portionem.

Si quis clericus cuiuscumque gradus vel administrator loci venerabilis, aut ante ordinationem vel concreditam ei qualemcunque administrationem vel curam aut post illa aliquid rerum suarum illi ecclesiae conferre volet, in qua ordinatus est, aut loco, cuius administrationem vel curam suscepit, non solum non prohibemus hoc fieri, sed multo etiam magis adhortamur.

Si quis episcoporum aut ante suam ordinationem aut post eam suas res aut illarum partem conferre voluerit ecclesiae, cuius sacerdotium accepit, non modo non prohibemus atque omni multa ac poena immunem eum fore sancimus, sed et omni laude dignum iudicamus, siquidem hoc non est nundinatio gratiae quam nundinari non licet, sed sacrificium atque oblatio deo accepta.

Episcopum aut oeconomum, aliumve clericum cuiuscumque gradus vel monachum non permittimus fieri redemtorem aut ex-

54. ἐπείληφε H.
55. ἔχει H.
56. Pro ἰδιοκτήτων, quod et in H. est, M. A. ἰδίων habet.
57. Vox καὶ deest in H.
58. Pro verbis ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται H. habet ἀναδέχεται φροντίδα.
59. ἐπίσκοπον H.
60. ἱερωσύνην H.
61. τῆς deest in H.
62. ἐκλήπτορα H.

μισθωτὴν τελῶν ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων κουράτωρα ἢ οἴκου ἢ ἐντολέα δίκης ἢ ἐγγυητὴν οὐ συγχωροῦμεν γίνεσθαι.

23 *Ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ μοναχὸν οὐ συγχωροῦμεν τὰς ἐκποιήσεις ποιεῖσθαι τῶν κτημάτων*[uu]*, ἃ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἀνήκει. Ἴσμεν*[64] *γὰρ τῇ πείρᾳ μαθόντες εἰς ἐσχάτην βλάβην καὶ παντελῆ καταστροφὴν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ γενομένας*[65] *τὰς ἐκποιήσεις· περιψιλούμεναι γὰρ διὰ*[66] *τῶν ἐκποιήσεων ἢ ἐμφυτεύσεων τῆς οἰκείας περιουσίας εἰς τὸ μηκέτι εἶναι περιΐστανται. Διὰ ἄμεινον ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ συγχωρεῖν ἐκ τοῦ ῥᾴστου προέρχεσθαι ταύτας. Εἰ μέντοι τις ἀπαραίτητος κατεπείγει χρεία, ἣν οὐκ ἔστι δι᾽ ἑτέρας ὁδοῦ ἀποκλῖναι ἢ φανερὰν ἢ*[67] *ὁμολογουμένην βλάβην καὶ ζημίαν ἡ κτῆσις τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, οὗ ἐστι τὸ κτῆμα, καθορᾶται προξενοῦσα, τηνικαῦτα οἱ διοικηταὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων εἰς μίσθωσιν ἢ ἐμφύτευσιν τοῦ τοιούτου ἐπιζημίου κτήματος, ἢ οὗ*[68] *χωρὶς οὐκ ἔστι τὴν ἀπαραίτητον διαλύσασθαι ἀνάγκην, ἀπαρεμποδίστως χωρείτωσαν, τῶν κληρικῶν ἢ μοναχῶν δηλονότι τὰς τοιαύτας αἰτίας ἐν αὐτῷ τῷ συμβολαίῳ ἢ ἐπὶ*[69] *πράξεως ὑπομνημάτων φανερούντων καὶ συναινούντων καὶ τὸ ἑπόμενον συμφέρον τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἐπιδεικνύντων. Ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ*[70] *τοῖς ἄλλοις σεπτοῖς οἴκοις διδόαμεν ἄδειαν κατὰ μόνους τοὺς προειρημένους τρόπους μισθώσεις καὶ ἐμφυτεύσεις πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν καὶ τοῖς κληρικοῖς ὁμοίως τῶν ἑαυτῶν ἐκκλησιῶν τὰς κτήσεις μισθοῦσθαι καὶ διοικεῖν γνώμῃ*[71] *μέντοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου δίχα τῶν προσώπων δηλονότι τῶν ἐκ τῶν ἄλλων νόμων κεκωλυμένων.*

Τέλος σὺν Θεῷ πάσης τῆς ἐξαβίβλου[72].

---

uu. Hoc loco C. H. Salm. scholium inserunt, quod manifesto ex nota marginali profectum est:

Περὶ τούτου καὶ ὁ ιε΄. κανὼν (Salm. *ιε΄. κεφ.*) *τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἁγίας συνόδου καὶ ὁ κς΄. τῆς ἐν Καρθαγένῃ.*

De hoc etiam decimus quintus canon synodi Ancyrae habitae ac vicesimus sextus eius synodi, quae Carthagenae habita est.

Praetera hoc loco C. addit, quae in M. A. H. Salm. post huius libri finem ante Constantini donationem inseruntur:

Ἰστέον δὲ, ὅτι ἐπὶ ἀναῤῥύσει αἰχμαλώτων παῤῥησία δέδοται τῷ (αὐτῷ C.) τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἢ οἰκονόμῳ, εἰ ἀπορία χρημάτων αὐτοῖς εἴη, καὶ τὰ

Sciendum est autem in captivis redimendis civitatis episcopo vel oeconomo licentiam dari, si pecunia egeant, vel venerabilia vasa vendendi

actorem publicarum collationum aut conductorem vectigalium aut possessionum alienarum vel aedium curatorem aut procuratorem litis vel fideiussorem.

Episcopum aut oeconomum aliumve clericum cuiuscumque gradus vel monachum non permittimus alienationes facere possessionum, quae ad domus venerabiles pertinent. Novimus enim experimento edocti, alienationes in extremum damnum et plenam eversionem ecclesiarum dei factas: quod per alienationes aut emphyteuses propriae substantiae eo reductae fuerunt, ut amplius non exsistant.

Quare satius est ab hoc tempore non permittere has tam facile procedere. Si tamen inevitabilis aliqua necessitas urgeat, quam alia via effugere non datur, aut si possessio certam et confessam noxam ac damnum vererabili domui, cuius est possessio, adferre deprehendatur, tunc earundem venerabilium domorum administratores ad locationem aut emphyteusin talis possessionis damnosae, aut extra quam inevitabili necessitate se liberare non datur, sine impedimento procedant, clericis scilicet aut monachis has caussas in eodem instrumento aut in confectione gestorum declarantibus et consentientibus consequentemque inde utilitatem venerabilibus domibus demonstrantibus. Sed et ipsis sanctissimis ecclesiis aliisque venerabilibus domibus licentiam damus secundum solos modos praedictos locationes et emphyteuses inter se facere, et clericis similiter possessiones suarum ecclesiarum conducere et administrare, ex sententia tamen episcopi atque oeconomi, praeter personas scilicet aliis legibus prohibitas.

Finis cum deo totius hexabibli.

τίμια κειμήλια διαπιπράσκειν ἢ (καὶ C. pro ἢ habet) ὑποτίθεσθαι, ὥστε ἐντεῦθεν αἰχμαλώτους ἀναῤῥύσαι (ἀγοράσαι C.).

aut supponendi, ut inde captivi redimantur.

64. Pro ἴσμεν H. εἷς μὲν habet.
65. γινομένας H.
66. διὰ deest in H.
67. Pro ἢ H. καὶ habet, ut et M. A.
68. Pro ου. H. οὐ habet.
69. ἐπὶ deest in H.
70. Pro ἢ H. M. A. habent καί.
71. γνώμην H.
72. Haec subscriptio est in H. Salm., licet in Salm. vox πάσης desit.

EPIMETRA HEXABIBLI.

I. ΘΕΣΠΙΣΜΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ.

Θεσπίζομεν σὺν πᾶσι[1] τοῖς σατράπαις καὶ τῇ συγκλήτῳ[2] τῆς ἡμῶν βασιλείας τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον καὶ διάδοχον τοῦ κορυφαίου τῶν[3] ἀποστόλων καὶ κυρίου μου Πέτρου πλείονα τῆς βασιλείας ἔχειν ἐξουσίαν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ παρὰ πάντων πολλῷ πλέον ἢ τὸν βασιλέα τιμᾶσθαι καὶ σέβεσθαι κεφαλήν τε εἶναι τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν θρόνων κρίνεσθαί τε πρὸς αὐτοῦ καὶ ψηφίζεσθαι τὰ τῇ ὀρθοδόξῳ συμβαίνοντα πίστει· δωρούμεθα γὰρ τῷ πατρί μου τῷ μακαρίῳ Σιλβέστρῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις τὸ ἡμέτερον παλάτιον, τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διάδημα ἐκ λίθων τιμίων καὶ μαρτύρων συγκείμενον, τὸ κυκλοῦν τὸν τράχηλον ὠμοφόριον, τὴν πορφύραν χλαμύδα, τὸν κόκκινον χιτῶνα καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα, τε τῶν βασιλικῶν ἵππων ἀξιώματα, τὰ σκῆπτρα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας κοσμήματα καὶ τὴν δόξαν ἁπάσης τῆς ἡμῶν ἐξουσίας· τοὺς δὲ τῷ κλήρῳ τῆς ἁγιωτάτης Ῥώμης κατειλεγμένους σκοπεῖσθαι κελεύομεν παραπλησίως τῇ συγκλήτῳ[3a] ἡμῶν ἐνδύμασιν, ἵπποις ἐπεχομένους ὀθώνας περικειμένους λευκάς, ὥστε[3b] καὶ τὰ ὑποδήματα τούτων ὀθωνίων πεποιημένα λευκῶν, καὶ εἰ ἂν αἱροῖτο κληρικὸς ἐκ τῆς ἡμῶν[4] συγκλήτου γενέσθαι, τοῦτον πρός τινος μηδαμῶς εἴργεσθαι. Ὅτιγε[5] μὴν τὴν ἐκ χρυσίου στεφάνην φρονήματος μετριότητι ὁ πατήρ μου ὁ ἁγιώτατος Σίλβεστρος παραιτεῖται, ταῦτά τοι τὸν λαμπρὸν λῶρον σημαίνοντα τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν ἐπεθήκαμεν, ἡμεῖς δὲ στράτορος ὀφφίκιον ὑπελθόντες καὶ τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ κατέχοντες τῆς αὐλῆς τῶν ἱερῶν[6] αὐτοῦ ἐξῆμεν ἀνακτόρων· ὡδοὶ[6a] καὶ φόβῳ τοῦ κυρίου μου τοῦ ἁγίου συνεχόμενοι Πέτρου, τῶν χρησίμων δὲ κομιδῇ καὶ θεοφιλῶν νενομίκαμεν ἐκστῆναι μὲν τῆς πόλεως Ῥώμης καὶ τῶν δυτικῶν ἁπασῶν χωρῶν τε καὶ πόλεων τῷ ἁγιωτάτῳ πάπᾳ, τὸ δὲ τῆς βασιλείας κράτος πρὸς τὰ τῆς ἑῴας μέρη[7a] μετενεγκεῖν καὶ τὴν ἐν καλλίστῳ τῶν ὑφ' ἡλίῳ κειμένην τὴν Βύζαντος πόλιν καταλαβεῖν καὶ ἐν αὐτῇ ἱδρύσασθαι τὰ βασίλεια, ἄδικον οἰηθέντες ἐξουσίαν ἔχειν τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα, ἔνθα ἡ ἀρχὴ τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας ἐκ τῶν οὐρανῶν ὑπῆρξεν ἡμῖν· ταῦτα ταῖς ἰδίαις χερσὶ γράψαντες καὶ τῷ νεκρῷ τοῦ κυρίου

1. *σύμπασι* M. A. Hanc eandem donationem exhibet et Fabricius bibliothecae Graecae VI. p. 5. seq. Caeterum in M. A. Salm. H. huic donationi praeponitur scholium *ἰστέον δὲ ὅτι*, de quo ad Harrmenopul. App. IV. §. 23. not. *uu* locuti sumus.

2. *συγκήτῳ* H.

I. CONSTITUTIO MAGNI CONSTANTINI DE PAPA ROMAE.

Constituimus cum omnibus satrapis et universo senatu imperii nostri episcopum Romae, qui et successor principis apostolorum nostrique domini Petri est, maiorem potestatem habere, quam ipsum imperium per omnem terrarum orbem et ab omnibus multo magis in honore haberi, quam ipsum imperatorem et adorari et caput esse quattuor patriarchalium thronorum iudicarique ab eo et sententia definiri, quae fidei orthodoxae accidunt. Donamus enim patri nostro beatissimo Silvestro eiusque successoribus palatium nostrum, diadema velut coronam capitis ex pretiosis lapidibus confectum et sanctorum martyrum reliquiis, superhumerale, quo collum circumdatur, chlamydem purpuream, tunicam coccineam et omnia imperatoris indumenta et imperialium equorum ornamenta, sceptra et caetera imperialia ornamenta et honorem universae nostrae dignitatis. Viros autem, qui inter clerum sanctissimae urbis Romae relati sunt, spectari volumus simili modo atque senatum nostrum indumentis ornatos et equis insidentes, quibus candida linteamina imposita sunt, ut et calcei horum ex candidis linteaminibus facti sint, et quicumque ex nostro senatu clericus fieri eligat, eum a nemine prohiberi, quominus fiat. Quia autem certe coronam auream propter animi sui modestiam pater noster sanctissimus Silvester recusat, nos candidum lorum, quod sanctam resurrectionem significat, eius sacratissimo capiti propriis manibus imposuimus stratorisque officium subeuntes frenumque equi eius tenentes ex aula sacri eius palatii eximus. Verum quia dominum nostrum sanctum Petrum veneramur ac timemus, utilia autem et quae deo amabilia sunt curamus, apud animum nostrum constituimus urbe Roma et Occidentalibus omnibus oppidis et civitatibus sanctissimo papae cedere, regium autem imperium ad Orientis partes transferre et civitatem Byzantii in pulcherrimo loco, qui sub sole est, sitam occupare in eaque nostrum imperium constituere, cum iniustum esse existimemus eum, qui in terra imperator est, ibi potestatem habere, unde initium Christianorum cultus et religionis coelitus nobis factum est. Haec manibus propriis scripsimus et super corpus sancti Petri imposuimus, sed et ab illis, qui in nostrum imperium

3. *ἁγίων* addit M. A.
3a. *συγκήτῳ* H.
3b. Pro *ὥστε* H. *ὡς δὲ* habet.
4. *ἡμετέρας* M. A.
5. *ὅτε γε* M. A.
6. *ἱερέων* M. A.
6a. Legendum fortasse *αἰδοῖ.*
7a. *μέρει* H.

μου ἐπιθέμενος Πέτρου, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸ ἡμέτερον διαδεξαμένοις[7b] κράτος φυλάττειν ἀπαράθραυστον παρεγγυῶ με πρὸς πατέρα ἡμῶν πάπαν καὶ τοὺς αὐτοῦ διαδόχους.

II. TRES TOMI SYNODICI.

1. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τόμος ἐξεφωνήθη συμπράξαντος καὶ τοῦ τότε πατριάρχου Ἀλεξίου καὶ τῆς συνόδου ἀναθεματίζων τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀποστασίαν ἢ τυραννίδα κατὰ βασιλέων ποιῆσαι[8], ὡς ἐντεῦθεν τοὺς ὑπηκόους τῶν οἰκείων δεσποτῶν παρασκευάζοντας ἐπανίστασθαι. Ἔχει δὲ οὕτως· τοῖς[9] μέλλουσιν ἐπιβολαῖς[10] ἀπόγε τοῦ νῦν καὶ[11] ἢ μούλτοις[12] ἐπιχειρεῖν ἀνάθεμα — τοῖς συμπράττουσιν αὐτοῖς καὶ τοῖς συγκοινωνοῦσιν ἐν τῇ ἀποστάσει ἀνάθεμα[13] — τοῖς συνεκστρατεύουσι τούτοις ἀνάθεμα — τοῖς συμβουλεύουσι καὶ τοῖς παρορμῶσιν εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνάθεμα[14] — τοῖς δεχομένοις αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν μὴ μεταμελομένους[15] ἀπὸ τῆς ἀποστασίας καὶ καταλιμπάνοντας αὐτὴν ἀνάθεμα.

2. Ὅμοιος[16] ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ[17], ὃς[18] μετὰ τῶν ἐν τέλει καὶ τοῦ τηνικαῦτα πατριάρχου τῆς ὑπ᾽ αὐτὸν συνόδου ἐγένετο ἀναθεματίζων τοὺς ἐπιβουλὴν ἢ ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου βουληθέντας[19] ἐπιχειρῆσαι καὶ τοὺς αὐτοῖς συναιρομένους[20].

3. Ἕτερον παραπλήσιον ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος προβῆναι παρεσκεύασεν ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ[21] τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ· ἔνθα δὴ παρῆσαν ὡς εἰκὸς οἱ ἐν τέλει καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ· ὅστις ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας[22] τὸν τῆς ὁμολογίας ἀνεδέσατο[23] στέφανον, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐπ᾽ αὐτὸν ἱερὰ σύνοδος, οἳ καὶ ἀναθέματι ὑπέβαλον καὶ ἀραῖς φρικωδεστάταις τοὺς ἐπιβουλὴν ἢ ἐπανάστασιν μέλλοντας σκαιωρήσειν εἰς τὸ ἐξῶσαι τῆς βασιλείας τὸν τῆς εὐσεβείας στύλον τὸν βασιλέα θεῖον Ἀνδρόνικον.

III. ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΥΡΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ[24] ΑΝΑΘΕΜΑΤΙΣΜΩΝ[25].

Ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφὸς σεβαστὲ[26] νομόφυλαξ καὶ καθολικὲ κριτὰ Ἀρμενόπουλε πῶς οὐ κἀκεῖνο[27] τοῖς ἀναγεγραμμένοις[28] προσέθηκας, ὅτι διὰ[29] τοὺς χρυσοῦς καὶ ἁγίους λόγους[30] τοῦ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας φωστῆρος Ἰωάννου τοῦ τὴν γλῶτταν χρυσοῦ τοὺς[31] περὶ τοῦ μὴ δεῖν χριστιανοὺς ἀναθεματίζεσθαι ἕως ἂν δηλονότι τῆς ὀρθῆς ἔχονται[32] περὶ θεοῦ δόξης ἠπράκτησαν οἱ τόμοι οἱ τοὺς ἀποστατοῦντας καὶ ἐπανισταμένους τοῖς βασιλεῦσιν ἀναθεματίζοντες; τοῦτο γάρ φησιν ὁ σοφὸς νομοφύλαξ καὶ τῶν

7 b. Legendum videtur: τοὺς τὸ ἡμέτερον διαδεξαμένους.

8. ποιεῖ H.

9. In H. subiicitur συμπράττουσιν αὐτοῖς, quod in M. A. deest.

10. ἐπιβολαῖς H.

11. In H. subiicitur τοῖς συγκοινῶν τοῖς μέλλουσιν ἐπιβολαῖς, quae in M. A. desunt.

12. Sic M. A. μούρτοις H.

13. Haec desunt inde a verbis τοῖς συμπράττουσιν in M. A., ubi pro his quidem verbis haec habentur: τοῖς συμβουλεύουσι καὶ τοῖς παρορμῶσιν εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνάθεμα.

14. Haec verba, quae sunt inde a voce τοῖς συμβουλεύουσι, habentur in H., sed hoc quidem loco desunt in M. A.

15. μεταμελουμένους M. A.

16. ὁμοίως H.

17. τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ M. A.

18. Pro ὃς H. οἱ habet, sed contra M. A.

19. βουληθέντος H.

successuri sunt, servari inconcussa spondeo patri nostro papae eiusque successoribus.

Imperante Constantino Porphyrogenneta tomus promulgatus fuit, adlaborante et qui tum erat, patriarcha Alexio et eius synodo, anathemate feriens eos, qui defectionem aut crimen maiestatis adversus principes committere tentant, ut sic suorum dominorum subditos ad insurrectionem instigent. Habet autem sic: iis, qui in posterum insidias aut tumultus molituri sunt, anathema! — Iis, qui cum ipsis adlaborant et in defectione cum iis communicant, anathema! — Iis, qui una cum iis militant, anathema! — Iis, qui consilia dant atque ad ista adhortantur, anathema! — Iis, qui hos ad poenitentiam recipiunt, dum eos defectionis non poenitet neque ab ea desistunt, anathema esto!

Similis tomus exiit imperante Manuele Comneno, qui cum proceribus et patriarcha illius temporis nec non synodo sub eodem habita confectus est, anathemate feriens eos, qui insidias aut insurrectionem contra filium eius Alexium molituri vel iisdem auxiliaturi forent.

Alium consimilem tomum imperator Michael Palaeologus emittendum curavit super filio suo Andronico piissimo principe. Tum vero aderant, uti oportet proceres et patriarcha Ioseph, qui praeter veram pietatem confessionis corona redimitus fuit nec non sancta sub eodem synodus, qui et anathemati subiecerunt et horrendis diris eos, qui insidias aut insurrectionem tentaturi forent ad eiiciendum regno fulcrum civitatis principem divum Andronicum.

III. SANCTISSIMI PATRIARCHAE DOMINI PHILOTHEI REFUTATIO SUPRA SCRIPTARUM EXSECRATIONUM.

Quum peritus sis huiusmodi rerum, venerabilis nomophylax et iudex generalis Harmenopule, cur non hoc quoque scriptis adiecisti, quod videlicet propter aureos sanctosque sermones magni illius luminis ecclesiae Ioannis, qui ab aurea lingua Chrysostomus dictus est, quibus anathemati subiici prohibentur Christiani, quamdiu videlicet rectae de deo sententiae adhaerent, in usu esse desierunt illi tomi, qui defectionum auctores et eos, qui contra imperatores perduelles sunt, anathemate afficiunt? Hoc enim tradit eruditus ille nomophylax

20. *συναιρουμένους* H.
21. *Ἀνδρωνίκῳ* H.
22. Sic M. A. *ἀσεβείας* H.
23. *ἀνεδήστατο* H.
24. *ἀνωγεγραμμένων* coniicit Reitzius; *γεγραμμένων* tantummodo habet Leunclavius, qui hanc rem edidit in Iure Graeco-Romano tom. I. p. 288—290.
25. *παρὰ τῷ Ἀρμενοπούλῳ ἀναθεματισμῶν* Leuncl.
26. Pro *σεβάστὲ* habet *σεε* H.
27. *κἀκεῖνος* H.
28. Sic H. M. A. *γεγραμμένοις* Leuncl.
29. Vox *διὰ* deest in H. M. A. est apud Leuncl.
30. Sic et H. et M. A. *νόμους* Leuncl.
31. H. M. A. *οὓς*, unde correxi, quod in contextu legitur. Vox *οὓς* deest apud Leunclavium.
32. Sic H. M. A. *ἔχωνται* Leuncl.

ὁμοίων σοι σπουδαστὴς Βαλσαμὼν ὁ ἐν νόμοις τε καὶ κανόσι μάλιστα πολυμαθέστατος καὶ σοφώτατος[33] ὁ καὶ πατριάρχης ἀναδειχθεὶς ὕστερον τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας[34], ὅπερ οὐδέ σε διαλανθάνειν εἴποιμι ἂν ἔγωγέ ποτε σοφόν τε ὄντα καὶ σπουδαῖον τὰ τοιαῦτα, εἴπέρ τινα. Ἤγουν κἀκεῖνα προσγράψαι[35] σε τοῖς ῥηθεῖσιν ἐκείνοις περὶ τῶν τόμων ἐχρῆν, ἢ μηδὲ ταῦτα τοῖς καλλίστοις καὶ σπουδαίοις ἐντάξαι συγγράμμασιν. Ἀλλ' ἐγὼ τὸ ἐλλεῖπον τῷ τοῦ φίλου[36] συγγράμματι προσαναπληρῶ ἤδη, καὶ οἶμαι ὡς οὐ φορτικὸς ἀλλ' οὐδὲ περιττός τις δόξω τἀναγκαῖα καὶ δίκαια κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ποιῶν.

Ὁ τοίνυν προῤῥηθεὶς πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ σοφὸς Βαλσαμὼν τοὺς ἱεροὺς ἐξηγούμενος κανόνας τάδε φησὶν[36a] ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ἐξηγήσεως τῶν κανόνων τῆς ἐν Γάγγρᾳ συνόδου. Ἡ μὲν παροῦσα σύνοδος προφάσει τῶν γενομένων παρὰ τοῦ Εὐσταθίου κακῶν ὑπεναντίως τοῖς δογματισθεῖσιν ὀρθῶς παρὰ τῆς ὀρθῆς[37] ἐκκλησίας ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ὁμόφρονας ἐκείνῳ διορίζεται. Μετά τινα. Ὁ δὲ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος ἐνπαρακελευόμενος[38] μὴ ἀναθεματίζεσθαι ἄνθρωπον πιστόν φησι ταῦτα ῥητῶς· τί οὖν ἐστι τοῦτο ὃ λέγεις τὸ ἀνάθεμα; ἀλλ' ὅτι ἀνατιθέσθω οὗτος τῷ διαβόλῳ καὶ μηκέτι σωτηρίας χώραν ἐχέτω, γενέσθω ἀλλότριος τοῦ Χριστοῦ· καὶ τίς εἶ σύ; ταῦτα τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως· τότε γὰρ καθίσει ὁ βασιλεὺς καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τί οὖν τῆς τοσαύτης ἐπελάβου ἀξίας; Καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν ὁ[39] Χρυσόστομος δηλονότι·[40] τοιγαροῦν ὁ ἀπόστολος ἐν δυσὶ μόνοις τόποις ἐξ ἀνάγκης τὴν φωνὴν ταύτην φαίνεται εἰπών, οὐχ ὁριστικῷ δὲ τρόπῳ ταύτην προήγαγεν· ἐν μὲν τῇ πρὸς Κορινθίους εἰπών, εἴτις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἤτω[41] ἀνάθεμα, καὶ εἴτις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω· τί οὖν; ἃ μηδεὶς[42] τῶν εἰληφότων ἐξουσίαν πεποίηκεν, εἰ μὴ μόνος, ὃς ἔλαβε, σὺ τολμᾷς ταῦτα ποιεῖν ἐναντίως[43] τῷ δεσποτικῷ παραγγέλματι καὶ προλαμβάνεις τὴν κρίσιν τοῦ βασιλέως; τὸ ἀνάθεμα τοῦτο[44] τοῦ Χριστοῦ ἀποκόπτει· δίδαξον ἐν πρᾳότητι καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ Χρυσοστόμου πατρός.

Ὁ δὲ Βαλσαμὼν ἐπιφέρει· διὰ γὰρ[45] τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἀπρακτεῖ καὶ ὁ γεγονὼς[46] συνοδικὸς τόμος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πορφυρογεννήτου κυροῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀλεξίου χάριν τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μουλταρίους καὶ κατὰ τῶν βασιλέων ὅπλα ἐγείροντας[47] καὶ τυραννίδα μελετῶντας· εἰ δὲ τὰ παρὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς καὶ διδασκάλου ἡμῶν τοῦ Χρυσοστόμου γραφέντα ὑπερτερεῖν ὀφείλουσι[48] καὶ τῶν διορισθέντων παρὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τῆς ἐν Γάγγρᾳ, ἐροῦσι πάντως οἱ τὰ τοιαῦτα διευθετεῖν ἐξουσίαν ἔχοντες.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ πατριάρχης Βαλσαμών. Δείκνυσι γοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων προηγουμένως μὲν ἐξ ἐκείνου, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῶν ἑαυτοῦ[48a] ἡμερῶν ἄπρακτον τὸν προῤῥηθέντα ἐπὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τοῦ[49] πα-

33. σοφοτατος H. M. A.

34. Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ἀναδειχθεὶς Leuncl.

35. προσεγράψαι H.

36. Φιλοθεοῦ legendum esse Zachariae coniicit in libro: Neue kritische Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Schneider. Jahrgang 1846. tom. XII. p. 637.

36 a. τάδε οὕτω φησὶν M. A.

37. Pro ὀρθῆς H. habet καθολικῆς.

38. παρακελευόμενος H.

39. ὁ αὐτὸς Leuncl.

40. δηλονότι deest in Leuncl.

et consimilium tibi studiorum particeps Balsamon, qui tam in legibus, quam in canonibus maximam scientiam atque doctrinam adeptus est, ut et postea magnae illius Antiochiae patriarcha designatus fuerit, id quod ne a te quidem ignorari equidem dixerim, viro docto et huiusmodi rerum studioso, si quo alio. Aut igitur et illa a te ascribenda fuere illis, quae de his tomis a te dicta sunt, aut neque haec pulcherrimis et iis libris inserenda. Sed ego iam implere volo, quod amici libro deest neque arbitror me onerosum vel superfluum videri, cum necessaria haec et aequa, ipsa necessitate poscente, suscipio.

Praedictus igitur Antiochenus patriarcha sapiens ille Balsamon dum sacros exponit canones, haec in praefatione expositionis canonum synodi Gangraenae dicit:

Praesens ista synodus per occasionem illatorum ab Eustathio malorum contra ea, quae ab vera ecclesia statuta sunt, hos, qui cum Eustathio sentiunt, anathemate feriendos esse decernit. Atque post pauca. At aurea praeditus ille lingua orbisque terrarum doctor, dum anathemate percuti vetat hominem fidelem verbis disertis haec ait: quid igitur est illud, quod dicis, anathema? Nimirum ut devoveatur iste diabolo nec salutis amplius sit particeps; denique alienus a Christo fiat. Et quisnam, quaeso, tu es? Maiestatis haec scilicet magnaeque potestatis sunt. Quippe tunc rex considebit ovesque statuet a dextra parte, haedos autem a sinistra. Cur igitur tantam tibi dignitatem usurpas? Et paucis interiectis idem ille Chrysostomus haec dicit: enimvero duobus dumtaxat in locis apostolus hanc vocem necessario videtur interposuisse, nec tamen modo quodam definitivo eam produxisse; nam in epistola ad Corinthios scripta ait: si quis non amat dominum nostrum Iesum Christum, anathema sit, et si quis evangelium verbis tradat praeter id, quod accepistis, anathema sit. Quid ergo? quae illorum nemo fecit, qui potestatem sunt adepti, nisi solus is, qui eam accepit, illa tu audes facere contra mandatum domini et ipsius regis iudicium anticipas? Nimirum hoc anathema hominem a Christo abscindit. Doceto in mansuetudine et quae sequuntur. Atque haec quidem verba sunt patris Chrysostomi. Balsamon autem subiicit: propterea, sicut credi par est, desinit in usu esse tomus ille synodalis, factus sub imperio Constantini Porphyrogennetae et quum esset patriarcha dominus Alexius de feriendis anathemate defectionis et tumultus auctoribus et adversus imperatores arma suscitantibus ac tyrannidem molientibus. An vero ea, quae ab hoc magno patre doctoreque nostro Chrysostomo scripta sunt, potiora debeant esse iis, quae in synodo Chalcedonensi et Gangrensi statuta sunt, dicendum omnino illis relinquimus, qui talia recte disponendi potestatem habent.

Et haec quidem patriarchae Balsamonis verba sunt. Ostendit igitur per ea, quae dicit, principaliter quidem ab illo tempore vel potius, magis autem etiam ante suam aetatem in usu esse desiisse supra dictum tomum, qui sub

41. ἢ τὸ Leuncl.
42. μὴ δεῖν Leuncl.
43. Sic Leuncl. ἐναντίος H.
44. Sic Leuncl. τοῦτο deest in H. M. A.
45. Vox γὰρ deest apud Leuncl.
46. γεγονὸς H.
47. ἐγείραντας H.
48. Hoc loco in H. inseritur πάντως, quod secunda manus delet, neque apud Leunclavium habetur.
48 a. αὐτοῦ M. A.
49. Verba καὶ τοῦ desunt in H., sed habentur apud Leunclavium.

τριάρχου Ἀλεξίου τόμον ἠπράκτησε γάρ φησιν. Ἐκείνου δὲ καθάπερ τινὸς ἐρείσματος ἢ θεμελίου ὑποσπασθέντος[49a] *καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον γεγονότες δύο, ὅ τε ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ φημι κυροῦ Μανουὴλ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Παλαιολόγου συγκαταπίπτουσιν*[50] *ἐξ ἀνάγκης, ἔπειτα σὺν τούτῳ δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ οἱ ἀναθεματισμοὶ τῶν συνόδων ἐκείνων ἔχουσι τὸ ἀσφαλές, εἰ καὶ ἐπὶ μεγάλοις καὶ ἀναγκαίοις τισὶν ἐγένοντο πράγμασιν, εἴπερ τῷ κοινῷ πατρὶ*[50a] *Χρυσοστόμῳ καὶ ταῖς ἄλλοις ἁγίοις διδασκάλοις πείθεσθαι δεῖ, τὰ αὐτὰ καὶ φρονοῦσιν ἐκείνῳ καὶ διδάσκουσι καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ μεγίστῃ φιλανθρωπίᾳ μᾶλλον συνηγοροῦσιν· ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων οἱ μὲν ταῦτα, οἱ δὲ ἀλλοῖα τυχὸν ἐροῦσι ταῖς συνόδοις ἐκείναις συνιστάμενοι. Ἐγὼ δ' ἐκείνων ἀφέμενος (οὐδὲ γὰρ ἐρίζειν ἐπὶ τοῦ παρόντος βούλομαι) ἐκεῖνό*[51] *φημι, ὅτι τέως λαμπρῶς καὶ ἀναμφιβόλως ἐκ περιουσίας ἐπεδείχθη*[52], *ὅτι ὁ πρῶτος ἐκεῖνος τόμος*[53] *ὡς μὴ συνῳδὸς τῷ σκοπῷ τῆς ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τῷ κοινῷ διδασκάλῳ, τῷ Χρυσοστόμῳ φημί, ἀργὸς καὶ ἄπρακτος μεμένηκε κατὰ τὸν σοφὸν Βαλσαμών, ὅπερ καὶ ἡμῖν σκοπὸς*[54] *ἦν δεῖξαι· ἐκείνου δ' ἀπρακτοῦντος*[55] *καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον ἐξ ἀνάγκης ὡσαύτως τὸ ἀνενέργητον*[56] *καὶ ἄπρακτον ἔχουσι· καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες εἴπομεν.*

49 a. *ἀποσπασθέντος* M. A.

50. Sic Leuncl., *συγκατακύπτουσιν* H.

50 a. Post *πατρὶ* H. inserit *καί.*

51. Sic Leuncl. *ἐκεῖνα* H.

52. *ἐπεδείχθη ἐκ περιουσίας* Leuncl. *ἀπεδείχθη* M. A.

53. *τόμως* H.

54. *ὁ σκοπὸς* H.

55. *ἐκείνου ἀπακτοῦντος* H.

56. Sic Leuncl. *ἀνέργετον* H.

Porphyrogenneta et patriarcha Alexio factus est. Dicit enim: in usu esse desiit. Illo autem quasi quodam fulero vel fundamento sublato, etiam alii duo tomi, qui post illum facti sunt (tam qui sub Manuele Comneno factus est quam qui sub Palaeologo necessario cum illo corruunt. Deinde praeter hoc et illud innuit, quod videlicet ne illarum quidem synodorum anathematismi valorem habeant, licet de rebus magni momenti et maxime necessariis facti sunt, siquidem communi patri Chrysostomo et reliquis sanctis doctoribus obediendum sit, qui eadem cum illo sentiunt ac docent maximaeque Christi magis patrocinantur clementiae. Sed enim de talibus quidem rebus fortasse alii alia tradent, conciliis illis semet adiungentes. Ego vero illa missa facio (neque enim in praesentia altercari volo); illud autem pronuntio, clare ac procul dubio et copiose quidem demonstratum esse, quod primus ille tomus tamquam non consentiens cum ecclesiae scopo maximeque cum illo communi doctore, Chrysostomo inquam, cessaverit et in usu esse desierit secundum sapientem illum Balsamonem, id quod ostendere nobis etiam propositum fuit. Illius autem usu exspirante caeteri quoque, qui deinceps facti sunt, necessario simili modo robur suum amittent et exspirabunt, uti iam antea diximus.

ΝΟΜΟΙ[1] ΓΕΩΡΓΙΚΟΙ

ΚΑΤ' ΕΚΛΟΓΗΝ ΒΙΒΛΙΩΝ[2] ΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΗΞΕΩΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ[3].

1 *Τὰ πράγματα ἢ τῷ φυσικῷ ἤγουν ἐθνικῷ νόμῳ κτώμεθα ἢ τῷ πολιτικῷ. Πάντα οὖν τὰ χερσαῖα, τὰ θαλάσσια, τὰ ἐναέρια[4] ζῶα τῶν λαμβανόντων γίνεται· τὸ γὰρ μηδενὸς ὂν τοῦ προλαμβάνοντος γίνεται, εἰ μὴ ἥμερον ὂν ὑποστρέφειν εἰώθει[5].*

2 *Κἂν[6] ἐν ἀλλοτρίῳ τις ἀγρῷ θηρεύσῃ, θηρεύοντος γίνεται. Δύναται μέντοι ὁ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ κωλύειν τὸν ἐπιβαίνοντα. Ἕως ὅτε οὐ διαφύγῃ τὸ κρατηθέν, ἡμέτερόν ἐστιν· ὅτε δὲ ἐκφύγῃ τὴν θέαν ἡμῶν ἢ δυσχερὴς ἐστιν ἡ ἐπιδίωξις, παύεται εἶναι ἡμῶν. Ὅθεν οὐδὲ τὸ τρωθὲν θηρίον εἰ μὴ κρατηθῇ, τοῦ πλήξαντος γίνεται.*

3 *Τὰς μελίσσας, ὅταν ἀποκλείομεν, μόνον κτώμεθα. Τὰς δὲ μελικηρίδας καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων δένδρων νομίμως ἀφαιρούμεθα, εἰ μὴ ὁ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ κωλύει εἰσελθεῖν. Τὸ δὲ σμῆνος ἐκ τῶν μελισσίων μου ἱπτάμενον ἐμόν ἐστιν, ἕως ὅτε ὑπὸ τὴν θέαν μου πίπτει καὶ μὴ δυσχεραίνω[7] ἐπιδιῶξαι αὐτό· ἐπεὶ πάλιν τοῦ καταλαμβάνοντος ἔσται.*

4 *Ταῶνες, περιστεραί, μέλισσαι, ἔλαφοι, κἂν συνήθειαν ἔχωσι τοῦ ὑποστρέφειν, ἐν τοῖς ἀγρίοις εἰσί· τὰ δὲ εἰωθότα ὑποστρέφειν, εἰ μὴ τὴν συνήθειαν φυλάξωσι, τοῦ προκαταλαμβάνοντος γίνεται.*

5 *Τοὺς ἡμέρους[8] χῆνας ἢ τὰς ὄρνις[9] ἐὰν ἕτερος ἀφιπταμένας κατάσχῃ πρὸς ἴδιον κέρδος, τῇ φούρτου ὑπόκειται.*

6 *Τῶν ὑπό τινος ῥιπτομένων κατὰ φιλοτιμίαν νομισμάτων καὶ τῶν ἀπολυομένων ὀρνέων ὁ ἐπιλαμβανόμενος παραχρῆμα δεσπότης γίνεται.*

---

1. Ἰουστινιανοῦ βασιλέως νόμοι alias.
2. βιβλίου H.
3. Tota haec praefatio cum §. 1—6. deest in C. et H.
4. ἀέρια Vulgo.
5. In Prochiri libro haec ita invertuntur: εἰ μὴ ἡμέτερον ὂν ὑποστρέφειν εἰώθει· μετὰ καὶ ὧν τίκτουσι

LEGES AGRARIAE
EX LIBRIS IUSTINIANI PIAE MEMORIAE IMPERATORIS SELECTAE.

PRAEFATIO.

Res aut naturali sive gentium iure acquirimus aut civili. Omnia igitur terrestria, marina, aëria animalia occupantium fiunt. Quod enim nullius est, occupantis fit, nisi, cum mansuetum sit, reverti consueverit.

Etiamsi quis in alieno agro venatus fuerit, animal fit venantis. Dominus tamen agri potest ingredientem prohibere. Donec quod captum est, non effugerit, nostrum est. Quando autem conspectum nostrum effugerit aut persecutio difficilis est, nostrum esse desinit. Unde nec fera vulnerata, si comprehensa non sit, vulnerantis fit.

Apes quum includimus, tantum acquirimus. Favos autem etiam ex alienis arboribus iure tollimus, nisi dominus agri ingredi prohibeat.

Examen autem ex alveäribus meis evolans meum est, donec sub conspectum meum cadit neque illud gravor persequi; alioquin rursus occupantis erit.

Pavones, columbae, apes, cervi etiamsi consuetudinem habeant revertendi, inter fera sunt: quae autem solent reverti, si consuetudinem non servaverint, primi occupantis fiunt.

Anseres mansuetos aut gallinas si alius avolantes detinuerit sui lucri caussa, furti tenetur.

Nummorum ab aliquo per liberalitatem iactorum aviumque dimissarum statim dominus fit, qui occupat.

παρ' ἡμῖν· τὸ γὰρ μηδενὸς ὂν τοῦ προλαβόντος γίνεται.

6. Pro *κἂν* alias est *ὃ ἂν*.

7. *δυσχεραίνομαι* alias.

8. Alias *τοὺς ἡμετέρους*, alias *τὰς ἡμετέρας*.

9. *ὀρνίθας* legendum videtur esse.

ΤΙΤΛ. Α.[1] ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΩΝ.

1 Χρὴ τὸν γεωργὸν ἐργαζόμενον τὸν ἴδιον ἀγρὸν εἶναι δίκαιο καὶ μὴ παρορίζειν αὔλακας τοῦ πλησίον· ἐὰν δέ τις παρορίζων[2] παρορίσῃ καὶ κολοβώσῃ μερίδα τὴν ἔγγιστα αὐτοῦ, εἰ μὲν ἐν νεατῷ τοῦτο πεποίηκεν, ἀπόλλει τὴν νέωσιν[3] αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ ἐν[4] σπόρῳ ταύτην τὴν παρορίαν ἐποιήσατο, ἀπόλλει καὶ τὸν σπόρον καὶ τὴν γεωργίαν[5] αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπικαρπίαν ὁ παρορίσας γεωργός.

2 Ἐάν τις γεωργὸς ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κυρίου τῆς χώρας εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ νεάσῃ ἢ σπείρῃ, μὴ λαμβανέτω μήτε ὑπὲρ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, μήτε ὑπὲρ τῆς νεάσεως μήτε ἐπικαρπίαν ὑπὲρ τοῦ σπόρου, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸν κόκκον[6] τὸν καταβληθέντα.

3 Ἐὰν συμφωνήσωσι δύο γεωργοὶ[7] μετ᾽ ἀλλήλων καταλλάξαι χώρας πρὸ καιροῦ τοῦ σπεῖραι, καὶ διαστρέψῃ τὸ ἓν μέρος, εἰ μὲν ὁ κόκκος κατεβλήθη, μὴ διαστρέψωσιν [εἰ δὲ μὴ κατεβλήθη, διαστρέψωσιν]·[8] εἰ δὲ ὁ διαστρέφων οὐκ ἐνέασεν, ὁ δὲ ἕτερος ἐνέασεν, νεάσει καὶ ὁ διαστρέφων καὶ διαστρεφέτω.

4 Ἐὰν συμφωνήσωσι δύο γεωργοὶ μετ᾽ ἀλλήλων καταλλάξαι χώρας, ἀναμεταξὺ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς συνεφώνησαν, μενέτω τούτων ἡ βούλησις καὶ[9] ἡ τούτων καταλλαγὴ κυρία καὶ βεβαία καὶ ἀσάλευτος[10].

5 Ἐὰν δύο γεωργοὶ καταλλάξωσι χώρας εἴτε πρὸς καιρὸν εἴτε εἰς τὸ διηνεκές, καὶ εὑρεθῇ τὸ ἓν μέρος κολοβὸν ὑπὲρ τὸ ἄλλο καὶ οὐ συνεφώνησαν οὕτως, δότω ἀντιτοπίαν[11] ὁ πλέον ἔχων τῷ[12] ὀλίγον ἔχοντι· εἰ δὲ οὕτω συνεφώνησαν, μὴ ἀντιδιδότωσαν.

6 Ἐὰν γεωργὸς ἔχων δίκην ἐν ἀγρῷ εἰσέλθῃ παρὰ γνώμην τοῦ σπείραντος καὶ ἀνάρχως θερίσῃ, εἰ μὲν ἔχει δίκαιον, μηδὲν ἐχέτω ἐξ αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ εἰκῇ ἐδικολόγησε[13], διπλῇ ποσότητι παρεχέτω τὰς ἐπικαρπίας τὰς θερισθείσας.

7 Ὁ κόπτων[14] ἀλλοτρίαν ὕλην ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κυρίου αὐτῆς εἶτα ἐργασάμενος καὶ σπείρας ταύτην μηδὲν ἐχέτω ἐκ τῆς ἐπικαρπίας.

8 Ἐὰν μερισμὸς γενόμενος ἠδίκησέ τινας ἐν σκάφαις[15] ἢ ἐν τόποις[15a], ἄδειαν ἐχέτωσαν ἀναλύειν τὴν γενομένην μέρισιν.

1. τίτλος deest in H.
2. παρορίζων deest alias.
3. νέασιν H. ἀπόλλυσι τὴν νέασιν alias.
4. ἐν τῷ H.
5. In quibusdam libris tantummodo est: εἰ δὲ ἐν σπόρῳ, τὸν σπόρον ἀπολέσει σὺν τῷ θέρει αὐτοῦ.
6. τοῦ κόκκου H.
7. γεωργὶ H.
8. Verba εἰ δὲ μὴ κατεβλήθη, διαστρέψωσιν desunt in H. alias. — Reitzius ex Leuncl. et codice Prochiri addidit.
9. Verba τούτων ἡ βούλησις καὶ

TIT. I. DE AGRICOLIS.

Agricolam suos colentem agros oportet esse iustum neque sulcos vicini transgredi. Quod si quis fecerit et partem sibi proximam decurtaverit, siquidem in novali hoc fecit, amittit novationis operam; sin et in semente terminos transgressus est, et semen et operam suam et fructum is agricola amittit.

Si quis agricola inscio fundi domino eum ingressus novaverit aut conseverit, neque pro labore suo neque pro novatione neque fructum pro satione, immo nec semen sparsum recipito.

Si duo inter se agricolae de commutandis agris convenerint ante tempus sationis, unaque pars resiliat, siquidem semen iam est sparsum, ne resiliant; si non est sparsum, hoc licebit. Quod si resiliens nondum renovaverit, alter vero novaverit, etiam resiliens renovet et sic resiliat.

Si duo inter se agricolae convenerint de agris commutandis, praesentibus duobus aut tribus testibus atque in perpetuum pacti fuerint, rata et firma et stabilis maneat eorum permutatio.

Si duo agricolae fundos commutarint sive ad tempus sive in perpetuum atque una pars minor deprehendatur prae altera neque de hoc pacti sint, is qui plus habet, det minus habenti supplementum. Sed si sic inter eos convenerit, nihil restituant.

Si agricola controversiam habens super agro, praeter voluntatem eius qui agrum consevit, ingressus fuerit et privata auctoritate eum messuerit, siquidem verum ius habet, nihil iuris retineat: quod si temere controversiam movit, dupla quantitate demessos fructus restituito.

Qui alienam silvam inscio eius domino caedit ac deinde eam elaborat et conserit, nihil consequitor ex fructibus.

Si facta partitio aliquos laeserit in pastinationibus aut laboribus, licentia iis sit factam partitionem rescindere.

desunt in H., addidit Reitzius ex Leuncl. Contio et quattuor libris Meerm.

10. ἀπαρασάλευτος Cont. et codd. Meerm.

11. Sic H. ἀντιτόπιον alias.

12. Pro τῷ H. τὸ habet.

13. ἐδικαιολόγησε Cui. alii.

14. κόπων H.

15. τινὰ ἐνσκαρφίοις alias; caeterum alii etiam sic habent: ἐν σκαφίοις γεγονὼς ἔν τισιν ἄδειαν.

15a. Pro τόποις Reitzius legi vult κόποις.

9 *Ἐὰν δύο χωρία μάχωνται περὶ ὅρου ἢ περὶ ἀγροῦ, τηρείτωσαν οἱ ἀκροαταὶ καὶ τῷ διακρατήσαντι ἔτη*[16] *πλείονα, ἀποδιδότωσαν*[17] *τὸ δικαίωμα· εἰ δὲ καὶ ὅρος ἀρχαῖός ἐστιν, ἡ ἀρχαία διακράτησις ἀπαρασάλευτος ἔστω.*

10 *Ἐάν τις λαβὼν γῆν παρὰ ἀπορήσαντος γεωργοῦ τοῦ σπεῖραι καὶ στοιχήσας ἐστοίχησε τοῦ νεῶσαι μόνον*[18] *καὶ μερίσασθαι, κρατείτωσαν τὰ σύμφωνα· εἰ δὲ συνεφώνησαν καὶ σποράν*[19]*, καὶ περὶ τούτου*[20] *κρατείτωσαν τὰ σύμφωνα.*

11 *Ἐὰν γεωργὸς ἐκλαβόμενος*[21] *γεωργίαν ἀμπελῶνος*[22] *ἢ χώρας στοιχήσας μετὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ ἀῤῥαβῶνα λαβὼν ἀπάρξηται καὶ διαστρέψας ἀμελήσῃ τούτων, τὴν ἀξίαν τοῦ ἀγροῦ τιμὴν ἢ τοῦ ἀμπελῶνος δότω καὶ τὸν ἀγρὸν ἢ τὸν ἀμπελῶνα ἐχέτω ὁ κύριος αὐτοῦ.*

12 *Ἐὰν γεωργὸς εἰσελθὼν ἐργάσηται ἔνυλον*[23] *χῶραν ἄλλου γεωργοῦ, διὰ τριετίας*[24] *διακαρπεύσει αὐτῇ καὶ*[25] *ἀποδώσει πάλιν*[26] *ταύτην τῷ κυρίῳ αὐτῆς.*

13 *Ἐὰν ἀπορήσας γεωργὸς πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι τὸν ἴδιον ἀγρὸν καὶ ξενιτεύσῃ καὶ διαφύγῃ, οἱ τὰ δημόσια ἀπαιτούμενοι τρυγείτωσαν τὸν ἀγρόν, μὴ ἔχοντες*[27] *ἄδειαν*[28] *ἐπανερχομένου τοῦ γεωργοῦ ζημιοῦν ἢ ζητεῖν αὐτὸν τὸ οἰνοῦν.*

14 *Ἐὰν γεωργὸς ἀποδράσῃ ἐκ τοῦ ἰδίου ἀγροῦ, τελείτωσαν κατ' ἔτος ἐκτραόρδινα τοῦ δημοσίου λόγῳ οἱ τρυγῶντες καὶ νεμόμενοι τὸν ἀγρόν· εἰ δὲ μή, ζημιούσθωσαν ἐν διπλῇ ποσότητι*[29].

15 *Οἱ τόκου χάριν λαβόντες ἀγρούς, εἰ πλέον τῶν ἑπτὰ χρόνων φανῶσι καρπιζόμενοι, ψηφισάτω ὁ ἀκροατὴς ἀπὸ τῆς ἑπταετίας καὶ τὴν*[30] *ἄνω καὶ πᾶσαν κατὰ τὴν ἡμίσειαν εἰσφορὰν στοιχησάτω εἰς τὸ κεφάλαιον.*

16 *Ἐὰν διέρχηταί τις ἐν ὁδῷ καὶ εὕροι*[31] *κεκλασμένον ἢ ἀπολλύμενον*[32] *κτῆνος καὶ σπλαγχνισθεὶς μηνύσῃ*[33]*, ὁ δὲ κύριος τοῦ κτήνους ὑποψίαν ἔχῃ τὸν μηνυτὴν πεπονηρεῦσθαι, ὀμοσάτω*[34] *περὶ τῆς κλάσεως, περὶ δὲ τῆς ἀπωλείας μηδὲν ἐνεχέσθω*[35].

17 *Μηδεὶς ἀλλότριον γεωργὸν ὑποδεχέσθω· εἰ δὲ ὑποδέξηται*[36]*, ἀποδότω αὐτὸν τῷ χωρίῳ πάλιν, ὅπερ*[37] *κατέλιπεν· καὶ εἴ τινα*

16. Pro *ἔτη* alii habent *ἐπὶ ἔτη*.
17. *ἀποδότωσαν* H.
18. *μόνον τοῦ νεῶσαι* H.
19. Reitzius vocem *σπορὰν* censet in verbum immutandam esse aut praepositionem *περὶ* addi vult.
20. Pro *τούτου* Cui. Soar. M. A. habent *τούτων*.
21. Pro *ἐκλαβόμενος* H. habet *ἐκβαλόμενος*, sed secunda manus correxit, ut in contextu legitur.
22. *ἀμπελόνος* H.
23. *εὔυλον* H.
24. Pro *διὰ τριετίας* unus liber habet *τρία ἔτη*, ubi ad marginem adscriptum est *διὰ τριετίας*.
25. Verba *διακαρπεύσει αὐτῇ καὶ* desunt in H. alias, addidit Reitzius ex Leuncl. Schardio aliis.
26. Vox *πάλιν* deest in H.

Si duo fundi de limite aut agro litigent, cognoscant iudices, eique qui pluribus annis possederit, ius suum reddant. Sed si antiquus sit limes, antiqua possessio inconcussa maneat.

Si quis terram acceperit a colono pauperiori, quam ut eam conserere possit, et pactus sit de ea tantummodo novanda et partienda, rata sint pacta: si et de satione sint pacti, etiam super hac conventio valeat.

Si colonus culturam vineae vel agri suscipiens cum domino illius conventionem inierit acceptaque arrha primitias perceperit, sed resiliens ea neglexerit, iustum pretium agri aut vineae dato, agrumque aut vineam dominus eiusdem recipiat.

Si colonus alterius coloni locum senticosum laboraverit, per triennium fructus inde percipiet ac deinde domino eum restituet.

Si colonus propter inopiam fundo suo colendo impar peregre abierit ac fugerit, tributorum exactores agri fructus colligant, nec tamen redeunte colono eius mulctandi aut quidquam exigendi facultatem habeant.

Si ex agro suo aufugerit colonus, quotannis extraordinaria tributi nomine persolvant, qui agrum possident et fructus percipiunt. Quod si non faciunt, in duplum mulctentur.

Qui usurarum nomine fundos acceperint, si amplius quam per septem annos fructus inde percepisse appareat, connumeret iudex a septennio ac supra omnemque reditum pro semisse sorti imputato.

Si quis in via transiens ruptum vel amissum iumentum reperiat et misericordia tactus id indicet, iumenti autem dominus suspicetur, indicem fraude quid egisse, iuret de laesione, at de interitu neutiquam teneatur.

Nemo colonum alienum suscipiat; sin autem susceperit, fundo eum restituat, quem dereliquit. Et si quam super eo actionem

27. Reitzius ex Leunclavio sic restituit; ἔχοντος reliqui H.

28. ἄδιαν H.

29. Verba εἰ δὲ μὴ, ζημιούσθωσαν ἐν διπλῇ ποσότητι desunt apud Cui. Leuncl. et in libris mss. tribus Reitzii et H.

30. Pro τὴν H. τῆς habet. Caeterum deletur haec vox a Soar.

31. Pro εὕροι H. εὕρῃ habet.

32. Verba η ἀπολλύμενον desunt in H., sed Reitzius ex Leuncl. aliis addidit.

33. μηνύῃ H.

34. ὀμωσάτω H.

35. ἐνεχέτω H. Caeterum pro μηδὲν ἐνεχέσθω Cui. Leuncl. in margine, ms. Prochiri habent μηδεὶς ἀνακρινέσθω.

36. ὑποδέξεται H.

37. Pro ὅπερ H. habet ὃ.

λόγον ἔχει περὶ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ ὑποδεξάμενος, τούτῳ κεχρήσθω παρὰ τῷ ἄρχοντι·[38] εἰ δὲ παραβῇ, δότω εἰς τὸ ταμιεῖον δώδεκα ἀργυρίου λίτρας, διπλασίας δὲ τῷ κυρίῳ τοῦ χωρίου·[39] καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἀναγκαζόμενος ἀποδοῦναι τὸν γεωργὸν μετὰ πάσης ζημίας καὶ βλάβης καὶ τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ[40].

18 Ἐάν τις λάβῃ βοῦν πρὸς ἐργασίαν καὶ ἀποθάνῃ, τηρείτωσαν οἱ ἀκροαταί· καὶ εἰ μὲν ἐν ᾧ ἔργῳ ἐξελάβετο αὐτόν[41], ἐν ἐκείνῳ καὶ ἀπέθανεν, ἀζήμιος ἔστω· εἰ δὲ ἐπ᾽ ἄλλῳ ἔργῳ ἀπέθανε, δώσει τὸν βοῦν ὁλοκλήρως.

19 Ἐάν τις βοῦν ἢ ὄνον[42] ἢ ἄλλο[43] κτῆνος τὸ οἱονοῦν ἀγνοοῦντος[44] τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἄρῃ καὶ ἐν πραγματείᾳ[45] ἀπέλθῃ, δότω τὸν μισθὸν αὐτοῦ ἐν διπλῇ ποσότητι· εἰ δὲ ἀποθάνοι[46] ἐν τῇ ὁδῷ, δώσει δύο ἀντὶ ἑνός, εἴ τι ἂν εἴη.

20 Ἐὰν γεωργὸς μορτίτης θερίσας ἄνευ γνώμης τοῦ χωροδότου κουβαλήσῃ[47] τὰ δράγματα αὐτοῦ, ὡς κλέπτης ἀλλοτριωθήσεται πάσης τῆς ἐπικαρπίας αὐτοῦ.

21 Μορτίτου μέρος δεμάτια θ΄. χωροδότου[48] μέρος δεμάτιον ἕν· ὁ δὲ ἐκτὸς τούτων μεριζόμενος θεοκατάρατος.

22 Ἐὰν γεωργὸς λαβὼν χώραν ἐφημισείας καὶ τοῦ καιροῦ καλοῦντος μὴ νεώσῃ, ἀλλ᾽ εἰς ὄψιν ῥίψῃ τὸν κόκκον, μηδὲν ἐκ τῆς ἐπικαρπίας λαμβανέτω, ὅτι ψευσάμενος διεχλεύασεν τὸν τοῦ τόπου[49] κύριον.

23 Ἐὰν γεωργὸς λάβῃ παρά τινος γεωργοῦ ἀπορήσαντος τῇ ἡμισείᾳ ἀμπελῶνα[50] πρὸς ἐργασίαν καὶ οὐ κλαδεύσῃ κατὰ τὸ πρέπον, ἤγουν[51] σκάψῃ, χαρακώσῃ καὶ δισκαφήσῃ[52] αὐτόν, μηδὲν ἐκ τῆς ἐπικαρπίας λαμβανέτω.

24 Ἐὰν ὁ τὴν ἡμίσειαν τοῦ ἀπόρου λαβὼν ἀγροῦ γεωργὸς πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐργασίας μεταμεληθεὶς μηνύσῃ τῷ κυρίῳ τοῦ ἀγροῦ ὡς ἀδυνατῶν[53], ὁ δὲ κύριος τοῦ ἀγροῦ ἀμελήσῃ, ἀζήμιος ἔστω ὁ ἡμισειαστής.

25 Ἐὰν ὁ τὴν ἡμίσειαν λαβὼν τοῦ ἀγροῦ τοῦ ἀποδημήσαντος ἀπόρου γεωργοῦ μεταμεληθεὶς οὐκ ἐργάσηται τὸν ἀγρόν, ἐν διπλῇ ποσότητι τὰς ἐπικαρπίας διδότω[54].

---

38. Verba καὶ εἴτινα λόγον — παρὰ τῷ ἄρχοντι desunt in H., vocem Reitzius ex libro Prochiri addidit.

39. Verba διπλασίας δὲ τῷ κυρίῳ τοῦ χωρίου desunt in H., sed Reitzius ex Prochiro Basilii addidit.

40. Apud Leunclavium postea subiicitur ἀποδιδότω αὐτόν, quae quidem verba in H. alias plane desunt.

41. Vox αὐτὸν deest in H.

42. ἢ ὄνον desunt in H., addidit Reitzius ex Leuncl. Schard.

43. Pro ἄλλο H. ἄλλῳ habet.

44. ἀγνωοῦντος H.

habet receptor, instituat illam apud praesidem. Quod si hoc neglexerit, duodecim argenti libras fisco inferat et duplas fundi domino: et sic tamen a praeside colonum cogetur reddere, cum omni damno et noxa et peculio eius.

Si quis bovem ad laborandum acceperit isque moriatur, cognoscant iudices. Et si quidem in eo labore ad quem accepit, mortuus sit, indemnis esto: sed si in alio opere perierit, praestabit bovem in solidum.

Si quis bovem vel asinum aliudve iumentum quodlibet inscio domino abduxerit atque ad negotiationem profectus sit, mercedem illius duplam pendat. Quod si in via perierit, duo pro uno dabit, qualecumque fuerit.

Si colonus partiarius citra voluntatem locatoris agrum demetens circa mergites illius fraudulenter egerit, omni suo fructu ut fur privabitur.

Partiarii pars novem sunt manipuli, locatoris autem manipulus unus. Qui vero extra haec partitur, deo exsecrabilis est.

Si colonus fundum pro semisse acceperit neque exigente tempore novaverit, sed semen in superficiem soli proiecerit, nihil ex fructu percipiat, quia mentitus dominum fundi delusit.

Si colonus ab aliquo colono inope vineam pro semisse colendam susceperit, neque ut decet, putaverit aut pastinaverit, pedaverit ac repastinaverit, nihil ex fructu capiet.

Si colonus, qui semissem fundi inopis suscepit, ante culturae tempus poenitens domino fundi indicaverit se eum colere non posse, dominus autem fundum neglexerit, insons erit partiarius.

Si is qui absentis coloni inopis agrum pro semisse suscepit, poenitens agrum non coluerit, fructus in duplum praestet.

---

45. *πραγματία* H.
46. *ἀποθάνει* H.
47. *κουβαλίση* H. *κοβαλήση* Schard. Leuncl. *κοβαλεύση* Cui. coniicit. *κουβαλίση* M. A., *κουφαλήση* Anonymus C.
48. *χωροδώτου* H., in quo additur *δὲ*.
49. Pro *τοῦ τόπου* Leuncl. habet *τῆς χώρας*.
50. *ἀπελῶνι* H.
51. Pro *ἤγουν* H. habet *ἢ ὡς*.
52. *διασκαφήση* H.
53. *δυνατῶν* H.
54. *διδώτω* H.

ΤΙΤΛ. Β΄.[1] ΠΕΡΙ ΚΛΟΠΗΣ.

1 Ἐὰν γεωργὸς κλέψῃ ἐν σκάφῃ[2] λίσγον[3] ἢ δίκελλαν[4] καὶ μετὰ χρόνον διαγνωσθῇ[5], παρεχέτω ὑπὲρ αὐτοῦ ἡμερήσιον κεράτιον ἓν ἤγουν[6] φόλας[7] δώδεκα· ὁμοίως καὶ ὁ κλέπτων ἐν καιρῷ δρέπανον ἢ κλαδευτήριον ἢ πέλεκυν ἐν καιρῷ ὑλοκοπίου καὶ τὰ ὅμοια.

2 Ἐάν τις κώδωνα[8] ἐκ βοὸς ἢ προβάτου ἢ ἐξ ἄλλου οἱουδήποτε ζώου κλέψῃ καὶ γνωσθῇ[9], ὡς κλέπτης μαστιγωθήτω· εἰ δὲ καὶ τὸ ζῶον ἀφανὲς γένηται, δότω αὐτὸ ὁ κλέπτης τοῦ κώδωνος[10].

3 Ἐὰν εὑρεθῇ ὀπωροφύλαξ κλέπτων ἐν ᾧ φυλάττει τόπῳ, στερείσθω τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ καὶ σφοδρῶς τυπτέσθω.

4 Ἐὰν εὑρεθῇ ποιμὴν μισθωτὸς[11] ἀμέλγων τὰ πρόβατα λάθρᾳ τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ πιπράσκων[12], τυπτόμενος τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ στερείσθω.

5 Ἐὰν εὑρεθῇ τις κλέπτων ἀλλοτρίαν καλάμην, ἐν διπλῇ ποσότητι παρεχέτω αὐτήν.

6 Ἐάν τις κλέψῃ βοῦν ἢ ὄνον καὶ ἐλεγχθῇ, ἐν διπλῇ ποσότητι παρεχέτω αὐτὸν μαστιγωθεὶς[13] ἀλλὰ καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ πᾶσαν.

7 Ἐάν τις κλέψαι θέλων βοῦν ἐξ ἀγέλης ἀπήλασε τὴν ἀγέλην[14], ἀπελαθεῖσα δὲ ἡ ἀγέλη θηριόβρωτος γένηται, τυφλούσθω.

8 Ὁ τῷ καιρῷ τοῦ θέρους εἰσερχόμενος κλέπτειν δεμάτια ἢ ὄσπρια, τοῦ χιτῶνος στερείσθω μαστιζόμενος.

9 Οἱ ἐν ἀμπέλοις ἢ κήποις εἰσερχόμενοι εἰ μὲν[15] βρώσεως ἕνεκα ὀπωρῶν, ἀθῶοι ἔστωσαν· εἰ δὲ ἐν[16] κλοπῇ φωραθεῖεν[17], τυπτόμενοι τῶν χιτώνων στερείσθωσαν.

10 Οἱ κλέπτοντες ἄροτρον ἢ ὑννεῖον[18] ἢ ζυγοὺς[19] ζημιούσθωσαν κατὰ τὴν ποσότητα τῶν ἡμερῶν, ἀφ᾽ ἧς τὸ κλέμμα ἐγένετο καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ιβ΄. φόλας[20].

11 Οἱ κλέπτονες ἅμαξαν ἀλλοτρίαν ἢ καίοντες ἐν διπλῇ ποσότητι ἀποδότωσαν αὐτήν.

12 Ὁ[21] ἐν ὡρείῳ εὑρισκόμενος[22] κλέπτων τὸν σῖτον[23] εἰ μὲν ἅπαξ, τυπτέσθω μάστιξιν ἑκατὸν καὶ τὸ ἀζήμιον τῷ κυρίῳ τοῦ σίτου ποιείτω· εἰ δὲ ἐκ δευτέρου φανῇ τοῦτο ποιῶν, τυπτόμενος ἐν διπλῇ ποσότητι ζημιούσθω τὸ κλέμμα· εἰ δὲ ἐκ τρίτου, τυφλούσθω.

1. Verba τίτλος β΄. desunt in H.
2. Pro σκάφῃ H. habet σκάφῳ.
3. Sic H. λίγον Soar.
4. δίκελαν H.
5. Sic H. διαγνωρισθῇ alias.
6. Pro ἤγουν H. habet ἢ ὡς.
7. Pro φόλας H. habet φώλεις.
8. κώδονα H.
9. Alias γνωρισθῇ H.
10. κώδονος H.
11. Vox μισθωτὸς deest in H., sed Reitzius ex Schardio et Cui. addidit.
12. Post vocem πιπράσκων verba τὸ γάλα suppleri posse Reitzius arbitratur.

TIT. II. DE FURTO.

Si colonus in pastinatione ligonem vel bidentem abstulerit et post tempus detectus fuerit, luat pro eo in singulos dies siliquam unam sive folles duodenos. Similiter qui tempore putationis falcem putatoriam aut messis tempore falcem messoriam aut lignationis tempore securim et similia subripuerit.

Si quis tintinnabulum ex bove aut ove aliove quo animali abstulerit, detectus ut fur verberetur; si nec ipsum animal reperiatur, restituat illud qui tintinnabulum furatus est.

Si custos pomarius deprehendatur furans in loco, quem custodit, mercedem suam amittat et vehementer flagelletur.

Si pastor mercenarius deprehendatur clam domino suo oves mulgens et lac vendens, verberatus mercede sua excidat.

Si quis alienam stipulam furatus deprehendatur, dupla quantitate illam reddito.

Si quis bovem aut asinum subripuisse convictus fuerit, verberatus in duplum reddito una cum omni illius opera.

Si quis bovem de grege abducere volens totum gregem abegerit, abactus autem grex a bestiis feris devoretur, oculis orbator.

Qui messis tempore ingreditur ad furandos manipulos aut legumina, verberatus veste spoliator.

Qui vineas aut hortos ingrediuntur vescendi pomis caussa, insontes sunto. Quod si in furando deprehenduntur, verberati vestibus spoliantor.

Qui aratrum, vomerem aut iugum furantur, mulctentur pro numero dierum, ex quo furtum est factum, in singulos dies follibus duodecim.

Qui alienum plaustrum furantur aut comburunt, dupla id aestimatione luant.

Qui in horreo invenitur furans frumentum, si quidem semel, centum verberibus castigator, et frumenti domino damnum resarciat: si secundum deprehenditur hoc faciens, verberatus duplam furti aestimationem luito: si tertium, excaecator.

13. Pro verbis *παρεχέτω αὐτὸν μαστιγωθεὶς* habent *μαστιγωθεὶς δότω αὐτὸν* H. regius Soar. M. A.
14. Verba *ἀπήλασε τὴν ἀγέλην* desunt in H.
15. Verba *εἰ μὲν* desunt in H.
16. Vox *ἐν* deest in H.
17. *φοραθεῖεν* H.
18. *ὑγνεῖον* H. liber Salmasii, *ὕνιν* Schardius.
19. *ζυγας* vetus liber Salmasii.
20. *φώλας ιβ'*. H.
21. *οἱ* H. alii.
22. *εὑρισκόμενοι* H.
23. Pro *κλέπτοντες τὸν σῖτον* H. habet *κλέπτων*.

13 Ὁ ἐν νυκτὶ κλέπτων ἐκ πίθου οἶνον ἢ ἔλαιον τῇ τῶν κλεπτῶν ὑποβληθήσεται ποινῇ.

ΤΙΤΛ.[1] Γ'. ΠΕΡΙ ΑΓΕΛΑΡΙΩΝ.

1 Ἐὰν ὁ[2] ἀγελάριος βοῦν παραλαβὼν ἀπολέσῃ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ὁ βοῦς ἀπώλετο, οὐ καταμηνύσῃ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ὅτι τὸν[3] βοῦν ἕως ὧδε καὶ ὧδε ἑώρακα[4], τί δὲ γέγονεν, οὐκ οἶδα, μὴ ἀζήμιος ἔστω· εἰ δὲ κατεμήνυσεν, ἔστω ἀζήμιος.

2 Ἐὰν ἀγελάριος βοῦν ἔωθεν παρὰ τοῦ γεωργοῦ λάβῃ καὶ συγκαταμίξῃ αὐτὸν μετὰ τῆς ἀγέλης καὶ συμβῇ λυκωθῆναι τὸν βοῦν, δειξάτω τὸ πτῶμα τῷ κυρίῳ αὐτοῦ καὶ[5] αὐτὸς ἀνέγκλητος ἔστω.

3 Ἐὰν ἀγελάριος ἔωθεν λαβὼν ἀπὸ γεωργοῦ βοῦν καὶ χωρισθῇ ὁ βοῦς τοῦ πλήθους τῶν βοῶν καὶ ἀπελθὼν εἰσέλθῃ[6] ἐν χωραφίοις ἢ ἐν ἀμπέλοις[7] καὶ πραῖδαν ποιήσῃ, τὴν μὲν πραῖδαν διδότω πᾶσαν ὁ ἀγελάριος· τὸν δὲ μισθὸν αὐτοῦ μὴ στερείσθω.

4 Ἐὰν ἀγελάριος λάβῃ βοῦν παρὰ γεωργοῦ καὶ ἀφανὴς γένηται ὁ βοῦς, ὀμοσάτω ἐν ὀνόματι[8] κυρίου μὴ αὐτὸν πεπονηρεῦσθαι καὶ ὅτι οὐκ ἐκοινώνησε τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ βοός, καὶ ἀζήμιος ἔστω.

5 Ἐὰν ἀγελάριος ἔωθεν λάβῃ βοῦν παρὰ γεωργοῦ μὴ[9] κεκλασμένον, ἀλλ' ὑγιῆ[10] καὶ συμβῇ αὐτὸν κλασθῆναι ἢ τυφλωθῆναι[11], ὀμοσάτω μὴ αὐτὸν πεπονηρεῦσθαι, καὶ ἀζήμιος ἔστω.

6 Ἐὰν ἀγελάριος ἐπὶ ἀπωλείᾳ βοῶν ἢ ἐπικλάσεως ἢ τυφλώσεως ὀμόσας ὕστερον ἐλεγχθῇ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων, ὅτι ἐπιώρκησε, γλωσσοκοπείσθω καὶ τὸ ἀζήμιον τῷ κυρίῳ τοῦ βοὸς ποιούμενος.

7 Ἐὰν ἀγελάριος μετὰ τοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ξύλου ἀπολέσῃ[12] ἢ[13] κλάσῃ βοῦν ἢ ἐκτυφλώσῃ, οὐκ ἔστιν ἀθῶος, ἀλλὰ ζημιωθήτω· εἰ δὲ μετὰ λίθου κρούσῃ[14], ἀζήμιος ἔστω.

ΤΙΤΛ.[15] Δ'. ΠΕΡΙ ΠΡΑΙΔΑΣ ΖΩΩΝ.

1 Ἐάν τις εὕρῃ βοῦν ἐν ἀμπελῶνι ἢ ἀγρῷ[16] ἢ ἑτέρῳ[17] τόπῳ πραῖδαν ποιοῦντα καὶ οὐ παραδώσῃ αὐτὸν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ὡς

1. Vox τίτλος deest in H.
2. Vox ὁ deest in H. Caeterum in Vaticano exemplare est ἀγελάρης. Cuiacius ἀγελάρχης legi posse coniicit.
3. Pro τὸν H. τὴν habet.
4. In voce ἑώρακα H. adscripsit ἐγνώρισα.
5. Vox καὶ deest in H.
6. εἰσέλθει H.
7. ἀμπελίοις H., εἰς ἀμπέλους alii.

Qui noctu ex doliis vinum furatur aut oleum, furum poenas subferto.

TIT. III. DE ARMENTARIIS.

Si armentarius bovem acceptum perdiderit neque eodem die quo bos perditus est, domino indicaverit, se ad hoc illudve tempus bovem vidisse, quid autem eo factum sit, non nosse, ne indemnis esto: sed si indicavit, indemnis sit.

Si armentarius a colono bovem mane acceperit eumque cum grege miscuerit, atque accidat ut bos a lupis devoretur, monstret domino eius cadaver atque ipse inculpatus sit.

Si armentarius mane bovem a colono acceperit, et bos a reliquo armento diverterit atque abiens in fundos aut vineas ingressus pauperiem fecerit, omnem quidem pauperiem praestet armentarius, sed mercede sua non privetur.

Si armentarius bovem a colono acceperit, neque bos reperiatur, iurato in nomine dei se dolum non fecisse neque amissionis bonis participem esse, et indemnis esto.

Si armentarius bovem mane a colono acceperit non laesum, sed sanum, atque accidat ut laedatur aut caecus sit factus, iuret se nihil dolo egisse et immunis sit.

Si armentarius postquam super amissione bovis aut laesione aut occaecatione iuravit, post illa duobus vel tribus testibus fide dignis convincatur peierasse, lingua abscissa indemnitatem domino bovis praestato.

Si armentarius fuste, quem manu gestabat, bovem necaverit aut laeserit aut excaecarit, ne innoxius esto, sed punitor: si vero lapide percusserit, esto indemnis.

TIT. IV. DE QUADRUPEDUM DEPRAEDATIONE.

Si quis bovem inveniat in vinea, agro aliove loco depraedationem facientem neque illum domino restituat, utpote factam

8. Pro ὀνόματι H. habet νόματι.
9. Vox μὴ deest in H.
10. ὑγιᾶ H.
11. τυφλωθῆναι H.
12. Pro ἀπολέσῃ H. ἀπολύσῃ habet.
13. Pro ἢ H. alias est καί.
14. κρούσει H.
15. τίτλος deest in H.
16. ἐν ἀγρῷ H.
17. ἐν ἑτέρῳ H.

μέλλων[18] αὐτὸν ἀπαιτεῖν[19] τὴν γινομένην[20] ἀπώλειαν καὶ ζημίαν, ἀλλὰ φονεύσῃ[21] ἢ κλάσῃ[22], δότω βοῦν ἀντὶ βοὸς ἢ ὄνον ἀντὶ ὄνου καὶ ὅμοιον[23] ἀντὶ τοῦ ὁμοίου.

2 Τὴν[24] φορβάδα μου βοσκομένην εὑρὼν ἐν τῷ σῷ τόπῳ ἀπήλασας καὶ ἤμβλωσεν, ἐὰν ἔπληξας ἢ ἐπιτηδὲς σφόδρως ἤλασας, ἐνέχῃ τῷ Ἀκουϊλίῳ· ὁ γὰρ ἀλλότριον ἄλογον βοσκόμενον ἐν τοῖς ἰδίοις εὑρὼν οὔτε ἀποκλείειν αὐτὸ οὔτε σφοδρῶς ἐλαύνειν ὀφείλει, ἀλλ᾽ ὡς[25] ἴδιον ἔχειν·[26] ἔχει γὰρ ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δεσπότου, περὶ ὧν ὡς εἰκὸς ἐζημίωται.

3 Ἐὰν εὑρεθῇ βοῦς πραιδεύων καὶ οὐ παραδώσει αὐτὸν ὁ εὑρὼν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὠτοκοπήσῃ ἢ τυφλώσῃ ἢ οὐροκοπήσῃ, οὐκ ἄρῃ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, ἀλλὰ λάβῃ ἄλλον ἀντ᾽ αὐτοῦ ὑγιῆ[27].

4 Ἐάν τις εὕρῃ χοῖρον ἢ πρόβατον ἢ κύνα ἐν πραίδᾳ καὶ παραδώσῃ αὐτὸν ἐν πρώτοις τῷ κυρίῳ αὐτοῦ[28] εἶτα δευτερώσας καὶ παραγγείλας, τὸ τρίτον οὐροκοπήσῃ ἢ τοξεύσῃ, ἀζήμιος ἔστω.

5 Ἐάν τις βοῦς εἰσελθὼν ἐν ἀμπελῶνι ἢ ἐν κήπῳ ἐμπέσῃ εἰς τὸν τῆς ἀμπέλου διώρυγον[29] ἢ τοῦ κήπου τὸν φραγμὸν καὶ ἀποθάνῃ, ἀζήμιος ἔστω ὁ τοῦ κήπου κύριος καὶ τοῦ ἀμπελῶνος.

6 Ἐάν τις βοῦς ἢ ὄνος θέλων εἰσελθεῖν ἐν ἀμπελῶνι ἢ κήπῳ[30] ἐμπαρῇ ἐν τοῖς τοῦ φραγμοῦ πάλοις, ἀζήμιος ἔστω ὁ τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ κήπου κύριος.

7 Ἐάν τις ἐκ μιᾶς ἢ δευτέρας καταβολῆς πραίδας φονεύσῃ καὶ οὐ παραδώσῃ τὸ ζῶον τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ τὴν πραίδαν, δότω ὅπερ ἐφόνευσεν[31].

8 Ἐὰν γεωργὸς εὕρῃ βοῦν ἀλλότριον εἰς τὸν αὐτοῦ ἀμπελῶνα πραῖδαν[32] ποιοῦντα καὶ οὐ καταμηνύσῃ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ διῶξαι βουληθεὶς αὐτὸν[33] φονεύσῃ[34] ἢ κλάσῃ ἢ πάλῳ ἐμπαρῇ, ζημιωθήτω αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου.

ΤΙΤΛ. Ε'[1]. ΠΕΡΙ ΖΗΜΙΑΣ.

1 Ἐάν τις θερίσας τὴν ἑαυτοῦ[2] μερίδα τῶν πλησίων[3] αὐτοῦ μερίδων μὴ θερισθεισῶν εἰσαγάγῃ τὰ κτήνη αὐτοῦ καὶ βλάψῃ

18. μέλλον H.
19. πᾶσαν τῶν καρπῶν hoc loco inserit H.
20. γενομένην H.
21. φονεύσει H.
22. κλάσει H.
23. Ultima littera ν vocis ὅμοιον in H. quidem a secunda manu supra lineam ascripta est.
24. Haec §. 2. deest in solo H.
25. ἄλλως editio princeps.
26. Vox ἔχειν deest in H.
27. ὑγιᾶ H.

depraedationem et damnum ab eo petiturus, sed illum aut occiderit aut laeserit, reddat bovem pro bove, asinum pro asino, ovem pro ove, et simile pro simili.

Praegnans pecus meum, cum in loco tuo pascens invenires, abegisti, unde abortum fecit; si percusseris aut de industria vehementer egeris, Aquilia teneris. Nam qui brutum alienum in suis locis pascens invenit, neque illud includere neque valide agere debet, sed ut proprium tractare. Habet enim actionem adversus dominum de damno, ut aequum est, quod passus est.

Si bos depraedationem faciens inveniatur neque inveniens eum domino tradat, sed vel aurem ei abscindat aut oculum excludat aut caudam resecet, non recipiat illum dominus, sed alium pro illo integrum accipiat.

Si quis suem aut ovem aut canem in depraedatione deprehenderit eumque primo domino tradiderit, idque iterum faciens atque denuntians, tertio demum cauda mutilaverit vel sagitta petierit, indemnis esto.

Si qui bos vineam vel hortum ingressus in vineae fossam aut horti saepimentum inciderit ac perierit, indemnis esto horti aut vineae dominus.

Si qui bos aut asinus in vineam aut hortum ingressurus palis saepimenti inpactus fuerit, vineae atque horti dominus indemnis esto.

Si quis post unam vel alteram depraedationis solutionem animal occiderit neque domino tradiderit, ut depraedationem recipiat, praestato quod interemit.

Si colonus bovem alienum inveniat in sua vinea depraedationem facientem neque domino indicet, sed eum persequi malens occiderit aut ruperit aut in palos adegerit, in solidum condemnator.

TIT. V. DE DAMNO.

Si quis parte sua demessa necdum vicinorum partibus demessis pecus suum immiserit vicinisque damnum intulerit,

28. Verba τῷ κυρίῳ αὐτοῦ desunt in H.

29. διορύγου H., sed Reitzius coniici posse scripsit διώρυγα vel διόρυγμα vel διορυγήν.

30. ἐν κήπῳ H.

31. ἐφώνευσεν H.

32. πραῖδα H.

33. αὐτὸν βουληθεὶς H.

34. ἢ φονεύσῃ H.

1. Verba περὶ ζημίας τίτλος ε΄. desunt in H.

2. αὐτοῦ H.

3. Pro πλησίων H. habet πλησίου.

τοῖς πλησίον ἐργάσηται[4], τυπτέσθω μάστιγας[5] λ'. καὶ τὸ[6] ἀζήμιον τῷ βλαβέντι ποιείτω.

2 Ἐάν τις[7] τρυγήση τὸν ἴδιον ἀμπελῶνα καὶ οὐσῶν ἀτρυγήτων μερίδων τινῶν, εἰσαγάγῃ τὰ ἴδια κτήνη καὶ ζημίαν ἐργάσηται τοῖς πλησίον, τυπτέσθω μάστιγας λ'. καὶ τὸ ἀζήμιον τῷ βλαβέντι ποιείτω.

3 Ὁ βόσκων ἀδίκως[8] ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ θρέμματα[9] τῷ Ἀκουιλίῳ ἐνέχεται[10] τουτέστιν εἰς τὸ διπλοῦν[11].

4 Οἱ μέτρα σίτου ἢ οἴνου κολοβὰ ἔχοντες μὴ ἀκολουθοῦντες[12] τῇ ἀρχαιοπαραδότῳ μετρήσει, ἀλλὰ διὰ αἰσχροκερδείαν παρὰ τὰ διατετυπωμένα ποιοῦντες[13] τυπτέσθωσαν ἰσχυρῶς ὡς ἀσεβεῖς.

ΤΙΤΛ.[1] ς'. ΠΕΡΙ ΦΘΝΩΝ ΖΩΩΝ.

1 Ἐάν τις κόπτων ἐν δρυμῶνι ξύλα οὐ προσέξῃ ἀλλὰ πεσὸν τὸ δένδρον[2] ἀποκτείνῃ βοῦν ἢ ὄνον[3] ἢ ἄλλο τὸ οἱονοῦν, δότω ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς.

2 Ἐάν τις κόπτων δένδρον ἄνωθεν ῥίψῃ ἀγνωσίᾳ τὸν πέλεκυν καὶ φονεύσῃ ἀλλότριον κτῆνος, δότω αὐτό.

3 Ἐάν τις ἐξέλθῃ πρὸς συγκομιδὴν[4] τοῦ ἰδίου βοὸς ἢ τοῦ ὄνου καὶ διώκων τὸ ἴδιον συνδιώξῃ μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτερον[5] καὶ οὐκ ἐπισυνάξῃ μετὰ τοῦ ἰδίου, ἀλλ' ἀπόληται[6] ἢ λυκωθῇ, διδότω[7] ἀντίψυχον τῷ κυρίῳ αὐτοῦ βοῦν ἢ ὄνον· εἰ δὲ μηνύων ἐμήνυσε καὶ τὸν τόπον ὑπέδειξεν, ἀπολογησάμενος ὡς ἀδυνάτως εἶχεν[8] ἐπικρατὴς αὐτοῦ γενέσθαι, ἀζήμιος ἔστω.

4 Ἐάν τις εὑρὼν ἐν ὕλῃ βοῦν σφάξῃ αὐτὸν καὶ ἄρῃ τὰ κρέα, χειροκοπείσθω.

5 Ἐάν τις στήσῃ μάγγανον[9] ἐν τῷ καιρῷ τῶν καρπῶν καὶ ἐμπέσῃ ἐν αὐτῷ κύων[10] ἢ χοῖρος καὶ ἀποθάνῃ, ἀζήμιος[11] ἔστω ὁ τοῦ μαγγάνου κύριος.

6 Ἐὰν[12] ζῶον ἕτερον ζῶον ἐρεθίσῃ καὶ παροξύνῃ καὶ παραινήσῃ καὶ ἐκ τούτου ἓν ἀπὸ τῶν δύο ζώων τελευτήσῃ ἢ γένηται

4. αὐτοῦ ἐργάσεται H.
5. μάστιξι Cui.
6. τῷ H.
7. Deest §. 2. in M. A. et regio Soar. et H.
8. Vox ἀδίκως deest in H., addidit Reitzius.
9. θέρματα H.
10. Pro ἐνέχεται in H. alias est ἔνεσται et Leuncl. Schardius ὑπόκειται habent.
11. διπλοῦ H.
12. ἐξακολουθοῦντες H. Leuncl. et Cui.
13. Verba ἀλλὰ διὰ αἰσχροκερδείαν παρὰ τὰ διατετυπωμένα ποιοῦντες desunt in H., et ex Schardio Reitzius addidit.

1. Vox τίτλος est in H. Ad marginem H. est περὶ ζώων φων.
2. Verba ἀλλὰ πεσὸν τὸν δένδρον desunt in H., ubi vox καὶ interponitur.
3. Verba ἢ ὄνον desunt in H.

triginta verberibus castigator et parti laesae indemnitatem praestato.

Si quis vindemiam in sua vinea fecerit dumque in aliis partibus vindemia nondum sit facta, pecus suum immiserit et vicinis damnum intulerit, triginta verberibus castigator partique laesae indemnitatem praestato.

Qui pecudes in alieno fundo praeter ius pascit, Aquilia tenetur, id est in duplum.

Qui mensuras frumenti aut vini deminutas habent neque mensuram ab antiquis traditam sequuntur, sed turpis lucri caussa contra statuta peccant, vehementer verberantor ut improbi.

TIT. VI. DE CAEDIBUS QUADRUPEDUM.

Si quis in silva ligna caedens non adverterit arborque cadens bovem aut asinum interemerit aut alium quodcumque, dato animal pro animali.

Si quis arborem caedens superne ex ignorantia securim deiecerit, pecusque alienum occiderit, praestet illud.

Si quis exierit ad reducendum bovem proprium aut asinum, suumque persequens una cum eo et alienum persequatur neque eum suo rursus coëgerit, sed ille perdatur aut a lupis devoretur, restituat domino aequalem bovem aut asinum. Sed si rem indicarit et locum demonstrarit, adlegans se illum adsequi non potuisse, indemnis esto.

Si quis bovem in silva inventum mactaverit et carnes abstulerit, manu truncator.

Si quis tempore fructuum machinam posuerit, et porcus vel canis in illam deciderit ac mortuus sit, machinae dominus insons esto.

Si animal quoddam aliud animal irritaverit, exacerbaverit et commoverit atque inde aut alterum ex animalibus perierit aut alicui

4. *συγαγωγὴν* Schardius et Leuncl. in margine.

5. *ἕτερα* H.

6. *ἀπώληται* H.

7. Schardius ad marginem habet: *δότω ἀντ᾽ αὐτοῦ ἕτερον.*

8. Pro *ἀπολογησάμενος ὡς ἀδυνάτως εἶχεν* Schardius et Falk. habent *λέγων ὡς μὴ δύνασθαι αὐτοῦ.* Caeterum pro *ἀδυνάτως* H. habet *ἀδύναται.*

9. *γάγγαμον* quidam scribendum esse putat.

10. Pro *κύων*, quod habent H. M. A. regius Soar., alii legunt *χοῖρος κυρίων*. Gothofredus in Variantibus emendat: al. *κύριος ἢ χοῖρος*.

11. Pro *ἀζήμιος* antea habebatur *ἢ ἀζήμιος* in H., quod secunda manus delevit.

12. Sciendum §. 6. et 7. in H. deesse.

βλάβη ἄλλῳ τινὶ ἀπολέσαντι τυχόν τι τῶν οἰκείων ἐκ τῆς τῶν ζώων μάχης, ὁ δεσπότης τοῦ ἐρεθίσαντος ζώου ἐνέχεται.

7 Ἐὰν ζῶον ἑτέρῳ ζώῳ πρὸς μάχην συμβάλλῃ, εἰ μὲν τὸ κατὰ τοῦ ἄλλου ὁρμῆσαν τελευτήσει, οὐδεμία ἀγωγὴ κινεῖται· εἰ δὲ τὸ ἕτερον ἀπολεσθῇ, κινεῖ ὁ δεσπότης αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἔχοντος τὸ ζῶον τὸ πρώτως εἰς τὴν μάχην ὁρμῆσαν, καὶ ἢ αὐτὸ τὸ πρώτως κινῆσαν ζῶον ἀντ' ἐκείνου λαμβάνει ἢ ἀλλοτρόπως ἐπὶ τῇ γενομένῃ ζημίᾳ τὴν θεράπειαν ἀνάλογον δέχεται.

8 Ἐὰν[13] μαχομένων δύο κυνῶν ὁ τοῦ ἑνὸς κύριος δώσῃ[14] τῷ ἀλλοτρίῳ[15] μετὰ ξίφους ἢ μετὰ ῥάβδου ἢ μετὰ λίθου καὶ[16] συμβῇ τὸν κῦνα ἐκ τῆς πληγῆς ἐκείνης τυφλωθῆναι ἢ ἀποθανεῖν ἢ ἄλλο τι ἐπικίνδυνον παθεῖν[17], τὸ ἀζήμιον τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ποιείτω.

9 Ἐάν τις ἔχων δυνάστην κῦνα κατεπαιρόμενον εἰς τοὺς συννομεῖς αὐτοῦ ὑπαγγρίσῃ τὸν κῦνα τὸν δυνατὸν κατὰ τοῦ ἀσθενεστέρου κἂι συμβῇ αὐτὸν κηλωθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, τὸ ἀζήμιον τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ποιείτω λαμβάνων καὶ μάστιγας ιβ'.

10 Ἐάν τις κῦνα ποιμαίνοντα[18] φονεύσῃ[18a] καὶ[18b] οὐχ ὁμολογήσῃ αὐτό[19], ἀλλὰ γένηται θηρίων ἔφοδος ἐν τῇ μάνδρᾳ· εἶτα διαγνωσθῇ ὁ φονεὺς τοῦ κυνός[19a], πᾶσαν τὴν ἀπώλειαν τῆς ποίμνης[19b] μετὰ καὶ τῆς τιμῆς τοῦ κυνὸς διδότω.

11 Ὁ διαφθείρων κῦνα ποίμνης ἐπιτηδειότητι φαρμάκων λαμβανέτω μάστιγας ρ'. καὶ τὸ διπλάσιον τῆς τιμῆς τοῦ κυνὸς διδότω τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ ἀπώλεια τῆς ποίμνης γέγονε[20], πᾶσαν τὴν ζημίαν ὁ φονεύσας[21] τὸν κῦνα διδότω, ὡς αἴτιος διαφθορᾶς τῆς φυλακῆς τοῦ κυνὸς γεγονώς· μαρτυρείσθω δὲ ὁ κύων καὶ εἰ θηριομάχος ἦν, ἔστω, ὡς προείπομεν· εἰ δὲ ἁπλῶς[22] καὶ ὡς ἔτυχε, τυπτόμενος, τὴν τιμὴν καὶ μόνον τοῦ κυνὸς εἰς τὸ ἁπλοῦν[24] διδότω.

12 Ὁ διαφθείρων[25] ἀλλότριον κτῆνος ἐξ οἱασδήποτε προφάσεως διαγινωσκόμενος[26] τὸ ἀζήμιον ποιείτω τῷ κυρίῳ αὐτοῦ.

ΤΙΤΛ. Ζ'.[1] ΠΕΡΙ ΔΕΝΔΡΩΝ.

1 Ἐὰν δένδρον ἀνατραφῇ ὑπό τινος ἐν τόπῳ[1a] ἀμερίστῳ καὶ μετὰ ταῦτα μερισμοῦ γενομένου ἔλαχεν εἰς μέρος ἄλλου, μὴ ἐχέτω

13. ἐάν τις H.

14. δώσῃ Balduinus, τρώσῃ Pena.

15. τὸ ἀλλότριον editio princeps.

16. Hoc loco H. alii intrudunt ἀπὸ τούτου.

17. Verba τὸν κῦνα ἐκ τῆς πληγῆς — παθεῖν desunt in H., sed contra ibidem post συμβῇ infertur: αὐτῷ τι πάθος.

18. ποιμένοντα H.

18 a. φονεύσας alias.

18 b. Vox καὶ deest alias.

19. αὐτὸν H.

19 a. Pro his alias est μετέπειτα δὲ διαγνωσθῇ ὁ φονεύσας τὸν κῦνα.

homini damnum sit datum, qui forte quidquam ex rebus suis per animalium pugnam amisit, dominus animalis provocantis tenetur.

Si animal cum alio animali ad pugnandum coierit, si quidem id perierit, quod alterum adgressum fuit, nulla movetur actio. Si alterum interierit, dominus eius agit adversus eum qui animal habet, quod prius in pugnam prorupit, et aut animal ipsum quod alterum prius lacessiit, pro illo accipit aut alio modo pro facto damno convenientem aestimationem recipit.

Si pugnantibus duobus canibus, dominus unius alterum ense, fuste aut lapide percusserit atque evenerit, ut canis ex eo vulnere aut excaecaretur aut moreretur vel alia ei noxa fieret, indemnitatem domino praestato.

Si quis validum habens canem ferociorem adversus compastores suos validum illum canem contra infirmiorem instigaverit, atque evenerit, ut hic vulneretur ac pereat, indemnitatem domino eius praestato et duodecim verbera accipito.

Si quis canem pastorem interemerit neque id fassus fuerit atque ita ferae bestiae in caulam irruerint, et postea occisor canis cognitus fuerit, omnem gregis iacturam una cum pretio canis praestato.

Qui pastoralem canem ope veneni corruperit, centum verberibus castigator duplamque canis aestimationem domino reddito. Si et gregis acciderit interitus, occisor canis omnem iacturam luito, ut qui auctor fuerit corruptae canis custodiae. Testimonium autem feratur de cane, et si contra feras pugnare valuit, ita fiat ut diximus: sin vulgaris atque obvius canis fuit, verberatus simplum tantummodo canis pretium praestato.

Qui pecus alienum quacumque de caussa corruperit, adgnitus domino indemnitatem luito.

TIT. VII. DE ARBORIBUS.

Si arbor ab aliquo enutriatur in loco indiviso, et partitione deinde facta alterius parti obtigerit, hic arboris dominium non

19 b. Pro *ποίμνης* alii habent *δότω*.

20. *γέγονεν* H.

21. *φωνεύσας* H.

23. *ἁπλοῦς* Reitzius legendum esse censet.

24. *διπλοῦν* alias.

25. *διαφθείρας* H.

26. *διαγινοσκόμενος* H.

1. In H. tota haec rubrica deest. Legitur tamen ad marginem *περὶ δένδρων ζ'*.

1 a. Pro *τόπῳ* H. habet *τῷ*. Pro eo, quod sequitur *ἀμερίστῳ*, H. habet *συμμεριστῷ*.

τὴν ἐξουσίαν τοῦ δένδρου, ἀλλ' ὁ ἀναθρέψας αὐτὸ ἐχέτω μόνος·[2] εἰ δὲ καταβοᾷ ὁ τοῦ τόπου κύριος, ὅτι ἀδικεῖται, ὑπὲρ τούτου ἕτερον δάτω[3] δένδρον τῷ ἀναθρεψαμένῳ καὶ ἐχέτω αὐτὸ[4] ἀβλαβές[5].

2 Ἐὰν δένδρον ἵσταται[6] ἐν μερίδι χωραφίου, εἰ μὲν ᾖ[7] κῆπος σύνεγγυς καὶ ὑποσκιάζεται ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε δένδρου, κλωνοκοπήσει[8] αὐτὸ ὁ κύριος αὐτοῦ· εἰ δὲ οὐκ ἔστι κῆπος, μὴ κλωνοκοπηθήτω[9].

3 Ἐάν τις ἀνάρχως δίκην ἔχων μετά τινος κόψῃ ἄμπελον[10] ἢ ἄλλο δένδρον τὸ οἱονοῦν, χειροκοπείσθω[11].

4 Ὁ κόπτων[12] ἀμπέλους ἐγκάρπους ἀλλοτρίας ἢ ἀνασπῶν χειροκοπείσθω ζημιούμενος.

5 Οἱ δένδρα καὶ μάλιστα ἀμπέλους τέμνοντες ὡς λῃσταὶ κολάζονται· δένδρον δὲ λέγεται καὶ ἡ ἄμπελος καὶ ὁ κισσὸς καὶ ὁ κάλαμος καὶ ἡ ἰτέα· τὸ δὲ μήπω ῥιζωθὲν οὐκ ἔστι δένδρον, οὐδὲ οὗτινος αἱ ῥίζαι ἐξηράνθησαν, κἂν[13] ἵσταται· εἰ δὲ ἐκριζωθὲν δύναται φυτευθῆναι, δένδρον λέγεται καὶ αἱ ῥίζαι τῆς ἐλαίας καὶ ἐὰν αὐτὰ τέμνωσιν, ἕκαστος αὐτῶν ἐνάγεται εἰς ὁλόκληρον.

6 Σημείωσαι δὲ ὅτι οὐ μόνον ὁ ἐν[14] χερσὶ τέμνων οἰκείαις ἐνέχεται, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπιτρέπων δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ[15] εἰς τὸ διπλοῦν καδικάζεται.

ΤΙΤΛ. Η'. ΠΕΡΙ[1] ΕΜΠΡΗΣΜΟΥ.

1 Ἐάν τις πῦρ ἐμβάλῃ πρὸς ὕλην ἐν ἀγρῷ καὶ συμβῇ διαδραμεῖν καὶ καῦσαι οἴκους ἢ ἐγκάρπους ἀγρούς, οὐ καταδικάζεται· ἐὰν οὐκ ἐν σφοδρῷ ἀνέμῳ τοῦτο πεποίηκεν.

2 Ὁ καίων ὄροφον[2] ἀλλότριον ἢ κόπτων δένδρα ἀλλότρια σφραγιζέσθω ἡ χεὶρ αὐτοῦ καὶ ζημιούσθω τὴν βλάβην διπλῆν.

3 Ὁ καίων ἀμπέλου φραγμὸν τυπτόμενος σφραγιζέσθω ἡ χεὶρ[3] αὐτοῦ καὶ ζημιούσθω τὴν βλάβην διπλῆν.

4 Οἱ ἐν ἅλωνι ἢ ἐν θημωνίᾳ[4] βάλλοντες πῦρ πρὸς ἄμυναν ἐχθρῶν πυρίκαυστοι ἔστωσαν.

5 Οἱ ἐν οἴκῳ ἀχύρου ἢ χόρτου βάλλοντες πῦρ χειροκοπείσθωσαν.

2. Vox *μόνος* deest in H., sed habetur apud Schardium et Cui.

3. *δότω* H. Caeterum pro *ἕτερον* H. habet *δεύτερον*.

4. *αὐτῷ* H. habet, sed iam prima manus correxit *αὐτό*.

5. *ἀβλαβὲς* deest in H., sed habetur in Schardio et apud Cui.

6. *ἵστατε* H.

7. Pro *ᾖ* H. habet *ἐστί*.

8. *κλονοκοπήσει* H.

9. *κλονοκοπείσθω* H. alias.

10. *ἀμπέλους* H.

11. In M. A. et H. subiicitur *ζημιούμενος*, quod in reliquis deest.

12. Tota §. 4. in H. et M. A. non est. Sed in H. quidem in huius rei locum haec successerunt: *οἱ τέμνοντες*

habeat, sed solus qui eam enutrivit. At si dominus loci reclamet, se iniuria adfici, aliam pro illa arborem nutritori det et ipse hanc salvam retineat.

Si arbor in parte fundi stet, siquidem hortus prope est atque ab illa arbore obumbretur, ramos ei praecidat dominus: sed si hortus non est, rami non praecidantur.

Si quis cum alio litem habens sine decreto vitem aut aliam quam arborem exciderit, manu mutilator.

Qui vites fructiferas alienas caedit aut evellit, mulctatus manum amittat.

Qui arbores et maxime vites succidunt, ut latrones puniuntur. Arbor autem dicitur et vitis et hedera et arundo et salix. Quod autem radices necdum habet, arbor non est, neque cuius radices exaruerunt, etiamsi stet adhuc. Quod si eradicata plantari potuit, arbor dicitur, item radices oleae: quae si succisae fuerint, quisque eorum in solidum convenitur.

Observa, non solum eum teneri, qui suis succidit manibus, sed etiam qui aut servo aut libero homini mandat, in duplum condemnari.

TIT. VIII. DE INCENDIO.

Si quis ignem stipulae in agro iniecerit atque eveniat ut excurrat domosque incendat aut agros frugiferos, non condemnatur, nisi id vehementi flante vento fecerit.

Qui alienam arundinem exurit alienasve arbores caedit, cauterio in manu notator et duplo damno mulctator.

Ei qui saepem vineae exurit, verberato manus inuratur et damnum duplo resarciat.

Qui in aream vel acervum frugum ignem coniecerint ad ulciscendos inimicos, exurantur.

Qui in horreum stramenti vel foeni ignem coniiciunt, in manu signantor.

τὰ δένδρα καὶ τοὺς ἀμπέλους ὡς λῃσταὶ κολάζονται.

13. Pro κἂν H. καὶ habet.

14. Deest praepositio ἐν apud Schardium et Cui.

15. Pro verbis δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ H. τινι habet.

1. Hoc loco excidit folium in H., ubi totus titulus octavus et nonus et decimi priores sex §§. desiderantur.

2. Sic H. Cui. habent pro ὅρος, unde alii efficiunt ὅρον.

3. Pro ἡ χεὶρ Leuncl. τὴν χεῖρα habet.

4. Pro θημωνίᾳ M. A. Gothofr. in Var. θημωνίαις. Apud Falk. adnotatur: θημώνιαι σωροὶ τῶν δραγμάτων-

6 Ὁ σωρὸν σίτου ἢ οἰκίαν δεκτικὴν σίτου πλησιάζουσαν οἴκῳ ἑτέρῳ ἐντὸς πόλεως καύσας ἐν εἰδήσει, τυπτόμενος πυρικαυστὸς γίνεται· εἰ δέ τις ἔξω πόλεως τοῦτο ποιήσῃ, χειροκοπεῖται.

ΤΙΤΛ. Θ'. ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΩΝ.

1 Ἐάν τις δοῦλος σφάξῃ βοῦν ἢ κριὸν ἢ χοῖρον ἐν ὕλῃ, ὁ τούτου κύριος ἀποδώσει αὐτόν.

2 Ἐάν τις δοῦλος θέλων ἐν νυκτὶ κλέψαι ἀπελάσῃ ἐκ τῆς μάνδρας τὰ θρέμματα καὶ ἀπόλωνται ἢ[5] θηριάλωτα[6] γένωνται, φουρκιζέσθω ὡς φονεύς.

3 Ἐὰν δοῦλός τινος πολλάκις κλέψῃ ἐν νυκτὶ ἢ ἀπελασίαν ποιήσῃ ποιμνίου, ζημιωθήσεται ὁ κύριος αὐτοῦ τὰ ἀπολλόμενα, ὡς γινώσκων ὑπαίτιον τὸν δοῦλον· ὁ δὲ δοῦλος φουρκιζέσθω[7].

4 Παραδιδοὺς πρὸς νομὴν κτήνη δούλῳ ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο ὁ δοῦλος[8] πωλήσῃ αὐτὰ ἢ ἄλλως πως ἀχρειώσῃ, ἀζήμιος ἔστω καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ.

5 Ἐὰν συνειδήσει[9] τοῦ κυρίου δοῦλος παραλάβῃ οἱαδήποτε[10] θρέμματα καὶ καταφάγῃ[11] ἢ ἄλλως πως ἀφανίσῃ, ὁ κύριος τοῦ δούλου τὸ ἀβλαβὲς ποιείτω τῷ κυρίῳ τῶν θρεμμάτων.

ΤΙΤΛ. Ι'. ΠΕΡΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ.

1 Ἐὰν γεωργὸς οἰκοδομήσῃ οἶκον ἢ φυτεύσῃ ἀμπελῶνα ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἀπόρῳ[1] καὶ μετὰ χρόνον ἔλθῃ ὁ τοῦ τόπου κύριος, οὐκ ἔχει ἄδειαν τὸν οἶκον κατασπᾷν ἢ ἐκριζοῦν τὸν ἀμπελῶνα, ἀλλὰ λαμβάνει ἀντιτοπίαν[2], ὅπου βούλεται· εἰ δὲ ἀνανεύων ἀνανεύσῃ ὁ εἰς τὰ ἀλλότρια κτίσας ἢ φυτεύσας, μὴ δοῦναι ἀντ' αὐτοῦ τόπον[3], ἄδειαν ἔχει ὁ τοῦ τόπου κύριος[4] τὰς ἀμπέλους ἐκριζοῦν καὶ τὸν οἶκον κατασπᾷν[5].

2 Ὁ ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει κτίζων ἢ φυτεύων ἢ σπείρων ἢ ἄλλο τι ἐργαζόμενος[6] ἐκπιπτέτω τῆς δεσποτείας μηδὲ τὰ δαπανήματα λαμβάνων.

5. Verba ἀπόλωνται ἢ apud Leuncl. adduntur.

6. θηριόβρωτα Leuncl. pro θηριάλωτα.

7. Verba ὁ δὲ δοῦλος φουρκιζέσθω alias desunt, apud Schardium Cuiacium adduntur.

8. Pro verbis καὶ διὰ τοῦτο ὁ δοῦλος Schardius Cuiacius habent εἰ ὁ δοῦλος.

9. Pro συνειδήσει M. A. habet ἐν εἰδήσει.

10. Pro οἱαδήποτε, quod apud Schardium et Cuiacium est, Vulgo habetur οἱῳδήποτε τρόπῳ, quod quidem glos-

Qui acervum frumenti aut horreum frugum alii domui propinquum intra urbem sciens incenderit, verberatus comburitor: si quis autem extra urbem hoc fecerit, ei manus amputator.

TIT. IX. DE SERVIS.

Si quis servus bovem aut arietem aut suem in silva mactaverit, dominus illum restituet.

Si quis servus noctu furari volens pecudes ex caula abegerit, et perditae aut a feris captae sint, in furcam agitor, ut fur.

Si cuius servus noctu saepius furatus fuerit aut gregem abegerit, dominus utpote conscius servum esse noxium perditas praestato: at servus in furcam agitor.

Qui pecudes servo pascendas tradit inscio eius domino, si servus eas vendiderit aut aliter inutiles reddiderit, et servus et dominus insontes sunto.

Si sciente domino servus pecudes quascumque acceperit et comederit aut alio modo perdiderit, dominus servi domino pecudum indemnitatem praestato.

TIT. X. DE NOVIS OPERIBUS.

Si colonus domum aedificaverit aut vineam plantaverit in alieno solo sterili et post tempus aliquod dominus loci veniat, hic domum demoliri aut vineam eradicare nequit, sed alium accipit locum, ubicumque volet. Sed si is qui in alieno aedificavit aut plantavit, alium locum dare renuat, licet domino loci vineam evellere domumque demoliri.

Qui in alieno solo aedificat, plantat vel seminat vel aliud quid facit, dominium amittat neque impensas recipiat.

sema sequentium verborum ἄλλως πως videtur esse.

11. Pro καταφάγῃ Schardius Cui. habent καὶ ἀπολέσῃ.

1. Pro verbis ἐδάφει ἀπόρῳ alias haberi ἀπόρῳ τόπῳ Leunclavius in margine adnotavit.

2. Pro λαμβάνει ἀντιτοπίαν Cui. habet λαμβάνειν ἀντιτόπιον.

3. Pro verbis ἀντ' αὐτοῦ τόπον alii habent ἀντιτόπιον.

4. ἄδειαν ἔχειν τὸν τοῦ τόπου κύριον alias.

5. Pro verbis τὰς ἀμπέλους ἐκριζοῦν καὶ τὸν οἶκον κατασπᾷν Soar. M. A. habent τὰς ἀμπέλους ἀνασπᾷν καὶ τὸν οἶκον ἐκριζοῦν.

6. διεργαζόμενος M. A.

3 Ὁ εἰς ἀλλοτρίαν καταφυτεύων γῆν ἀπόλλει σὺν ταύτῃ καὶ τὰ φυτά.

4 Οἱ κατασπῶντες οἴκους ἀλλοτρίους ἀναρχῶς ἢ ἀχρειοῦντες φραγμούς, ὡς τὰ ἴδια φράζοντες ἢ κτίσοντες[7] χειροκοπείσθωσαν.

5 Ἐάν τις ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει οἰκείαις ὕλαις οἶκον κατασκευάσῃ, ὁ τοῦ ἐδάφους κύριος καὶ τοῦ οἰκήματος ἔσται δεσπότης διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, εἴκειν τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις· ὥστε σὺν τῇ ὕλῃ ἀπολάβῃ[8] καὶ τὴν δεσποτείαν διηνεκῶς ὁ τοῦ ἐδάφους κύριος, μὴ δυναμένου τοῦ τὸν οἶκον κατασκευάσαντος κινεῖν περὶ τῆς τῶν ὑλῶν διατιμήσεως.

6 Ἐάν τις οἰκῶν ἐν χωρίῳ διαγνώσηται τόπον κοινὸν ὄντα ἐπιτήδειον εἰς ἐργαστήριον μυλῶνος καὶ τοῦτον προκατάσχῃ, εἶτα μετὰ τὴν τοῦ ἐργαστηρίου τελείωσιν ἢ τοῦ χωρίου κοινότης καταβοᾷ τῷ τοῦ ἐργαστηρίου κυρίῳ, ὡς προκατασχόντι τὸν κοινὸν τόπον ἴδιον, πᾶσαν τὴν ὀφειλομένην αὐτῷ δότωσαν ἔξοδον καὶ ἔστωσαν κοινωνοὶ τῷ προεργασαμένῳ.

7 Ἐὰν μερισθείσης τῆς τοῦ χωρίου γῆς εὕρῃ τις ἐν τῷ ἐπιλαχόντι αὐτῷ μέρει τόπον ἐπιτήδειον εἰς ἐργαστήριον μύλωνος καὶ ἐπιμελήσηται αὐτοῦ[9], οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν οἱ τῶν ἄλλων μερίδων γεωργοὶ λέγειν τι περὶ τοῦ τοιούτου μύλωνος.

8 Ἐὰν τὸ ὕδωρ ἐρημοῖ χωράφια ἢ ἀμπελῶνας τὸ ἀπὸ τοῦ μύλωνος κατερχόμενον, τὸ ἀβλαβὲς τούτων ποιείτω ὁ κύριος τοῦ μύλωνος· εἰ δὲ μή, ἀργείτω.

9 Ἐὰν οἱ δεσπόται τῶν χωραφίων οὐκ ἐθέλωσιν, ἵνα διέρχηται τὸ ὕδωρ δι' αὐτῶν[10], τοῦτο ἄδειαν ἐχέτωσαν.

10 Ὁ[11] κατὰ βίαν ἀγροῦ τινος ἐπιβαίνων, κἂν ἐκ τοῦ οἰκείου αὐτοῦ μέρους ἀναιρεθῇ τις, κἂν ἐκ τοῦ ἐναντίου, αὐτὸς ὡς ἀνδροφόνος τὴν κεφαλὴν ἀποτεμνέσθω.

11 Ὁ νομίζων τὸν ἀγρὸν ἢ ἕτερον πρᾶγμα παρ' ἑτέρου νεμόμενον ἑαυτῷ διαφέρειν, προσίτω τῷ ἄρχοντι· εἰ δὲ βίαν κατηγορῶν μὴ ἀποδείξῃ αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, τιμωρίαν ὑπομενέτω. Εἰ δὲ περιφρονήσας τοῦ δικαστηρίου βιαίως ἐπαγάγῃ, τέως μὲν τῆς νομῆς ἐκπιπτέτω, καταδικαζέσθω δὲ καὶ περὶ τῆς βίας ἐκπίπτων ἐκ τῶν οἰκείων[12].

7. Pro verbis ὡς τὰ ἴδια φράζοντες ἢ κτίσοντες Schardius habet ὡς μὴ εἰς τὰ ἴδια φράζοντας ἢ κτίσοντας.

8. Pro ἀπολάβῃ alias legebatur ἀπολαβεῖν, quapropter Leunclavius postea scripsit τὸν τοῦ ἐδάφους κύριον.

9. Pro αὐτοῦ H. habet αὐτῷ.

10. Pro δι' αὐτῶν Vulgo habetur διὰ τῶν χωραφίων αὐτῶν.

11. Tituli decimi §§. 10. 11. desunt in H., alias, sed ex Schardio Leunclavio Cuiacio Reitzius subiunxit.

12. Sic Leuncl., οἰκετιῶν Schardius. Pro verbis ἐκ τῶν οἰκείων Cui. M. A. habent τοῦ οἰκείου πράγματος.

Qui in aliena terra plantat et plantas cum ea amittit.

Qui sine decreto alienas domos demoliuntur aut saepimenta vitiant, utpote sua saepturi aut exaedificaturi, manu mutilantor.

Si quis in alieno solo ex sua materia domum exstruxerit, soli dominus etiam domus erit dominus, propter regulam dicentem: superficies cedit solo: ita ut dominus soli cum materia perpetuum quoque dominium acquirat, neque aedificator domus de materiae aestimatione agere possit.

Si quis ruri habitans locum noverit, qui communis sit atque aptus ad opificium molae, eumque praeoccupaverit, et deinde post molae absolutionem communitas agri domino officinae reclamet, ut qui locum communem quasi proprium occuparit, omnem illi debitam persolvant impensam, sintque socii eius qui primo aedificavit.

Si quis divisa agri parte in parte sibi obtingenti aptum locum invenerit exstruendae molae eiusque rei satagat, non licet aliarum partium rusticis de hac mola quidquam conqueri.

Si aqua a mola decurrens devastat agros aut vineas, molae dominus indemnitatem pro his praestato: sin minus, cesset mola.

Si agrorum domini nolint, ut aqua per suos agros excurrat, liberum hoc iis sit.

Qui per vim alterius fundum ingreditur sive ex ipsius parte aliquis sit interemtus sive ex adversarii, ipse ut homicida capite plectitor.

Qui putat agrum aliamve quam rem ab alio possessam ad se pertinere, adeat praesidem. Et si de vi accusans non probaverit, rem suam esse, poenam sufferat. Quod si iudicium aspernatus violenter invaserit, primo quidem possessione deiicitor ac deinde de vi condemnator, etiam suas res amittens.

LOCI PARALLELI.

Instit. vel *inst.* designat Gaii institutiones; *Sent.* vel *sentent.* Paulli sententias; *Th. C.* autem Theodosianum Codicem; *J.* autem Iustiniani institutiones; *D.* autem Digesta; *C.* autem Iustiniani Codicem; *Nov.* autem Iustiniani Novellas; *Basil.* autem Basilica ed. Heimbach.

PROCHIRI LIBRI I.

TIT. I.

§. 9. §. 1. et 2. J. 1. 2. (de iure naturali) ibique Theophilus L. 1. §. 3. D. 1. 1. (de iust. et iure). L. 2. et 3. D. ibidem in Basil. II. 1. 2., 3. I. 35. Isidori Origines lib. V. cap. 4.

§. 10. Gaius inst. I. §. 1. L. 1. §. 4. et L. 9. D. I. 1. (de iust. et iure). §. 2. J. 1. 2. (de iure nat.) ibique Theophilus, Isidori Origines lib. V. cap. 6. Scholium Basil. II. 2. 2. I. p. 35.

§. 11. Gaius inst. I. §. 1. §. 1 et 2. J. 1. 2. (de iure nat.) ibique Theophilus. L. 6 — 9. D. I. 1. (de iust. et iure) in Basil. II. 1. 6 — 9. I. p. 35 seq. Isidori Origines lib. V. cap. 5.

§. 12. L. 40. D. I. 3. (de legibus) in Basil. II. 1. 48. I. p. 40. Vide Cuiacii observationes lib. 14. cap. 16.

§. 13. L. 1. pr. D. I. 1. (de iust. et iure) in Basil. II. 1. 1. I. p. 31. cum scholiis. L. 1. et 2. D. I. 3. (de legibus) Scholium Basil. II. 1. 14. I. p. 36 sq.

§. 14. L. 10. §. 1. D. I. 1. (de iust. et iure) in Basil. II. 1. 10. I. p. 36. cum scholiis pr., §. 1. J. 1. 1. (de iust. et iure) ibique Schraderus.

§. 15. L. 17. D. I. 5. (de legibus) in Basil. II. 1. 27. I. p. 38. cum scholiis.

§. 16. L. 7. D. I. 5. (de legibus) in Basil. II. 1. 18. I. p. 37.

§. 17. §. 4. J. 1. 1. (de iust. et iure) ibique Schraderus.

§. 18. L. 188. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 188. I. p. 77. Cf. et L. 27. D. 44. 7. (de obligationibus et actione) in Basil. LII. 1. 26. V. p. 107.

§. 19. L. 12. D. 1. 5. (de legibus) in Basil. II. 1. 23. I. p. 37. L. 13. D. ibidem. L. 7. §. 2. D. 2. 1. (de iurisdictione). L. 11. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). Const. δέδωκεν §. 18. in L. 3. C. 1. 17. (de vetere iure enucleando).

§. 20. L. 34. D. 1. 5. (de legibus) in Basil. II. 1. 43. I. p. 39. L. 38. D. ibidem in Basil. l. c.

§. 21. L. 80. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 1. 80. I. p. 70. L. 41. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 37. V. p. 870. cum scholiis.

§. 22. L. 32. §. 1. in fin. D. 1. 3. (de legibus).

§. 23. L. 3—6. D. 1. 5. (de legibus) in Basil. II. 1. 15—17. I. p. 37. cum scholiis. Cf. L. 3. D. 5. 4. (si pars haereditatis). L. 64. D. 50. 17. (de regulis iuris). Nov. 44. cap. 1. §. 3.

§. 24. L. 12. §. 1. D. 40. 9. (qui et a quibus manumissi). L. 5. C. 1. 14. (de legibus) in Basil. II. 6. 10. I. p. 88. Cf. L. 102. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris). De minoribus XXV. annis loquitur L. 1. §. 1 — 3. D. 4. 4. (de minoribus XXV. annis).

§. 25. L. 18. D. 1. 5. (de legibus) in Basil. II. 1. 28. I. p. 38. L. 56. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 155. §. 2. D. ibidem. L. 32. D. 48. 19. (de poenis).

§. 26. L. 20. D. 1. 3. (de legibus) in Basil. II. 1. 30. I. p. 38. Cf. L. 21. D. ibidem.

§. 27. L. 11. D. 1. 5. (de legibus). L. 1. C. 2. 14. (de legibus) Basil. II. 6. 6. I. p. 88. L. 9. L. 11. L. 12. §. 1. D. ibidem.

§. 28. L. 1. D. 1. 4. (de constitut. principum) in Basil. II. 6. 2. I. p. 87 sq. §. 6. J. 1. 2. (de iure naturali), ubi vide Theophilum. Vide Gaii inst. I. §. 5. Isidori Origines lib. V. cap. 13.

§. 29. L. 3. L. 12. pr. D. 1. 14. (de legibus).

§. 30. L. 7. C. 1. 19. (de precibus imperatori) in Basil. II. 5. 7. I. p. 86.

§. 31. L. 4. D. 1. 4. (de constitut. principum) in Basil. II. 6. §. 5. I. p. 88.

§. 32. L. 4. C. 1. 17. in Basil. II. 6. 9. I. p. 88. Cf. L. 23. D. 32. (de legatis III.). L. 3. C. 6. 23. (de testamentis). §. 8. J. 2. 17. (quibus modis testamenta infirmentur) ibique Theophilum.

§. 33. L. 32. pr. D. 1. 3. (de legibus) in Basil. II. 1. 41. I. p. 39. Cf. L. 33—38. D. ibidem, Cuiacium Observationum lib. XX. cap. I. De consuetudine Romae vel Byzantii observanda Const. deo auctore §. 10. in L. 1. C. 1. 17. (de vetere iure enucleando). §. 7. J. 4. 12. (de satisdationibus) ibique Theophilus.

§. 34. L. 32. §. 1. D. 1. 3. (de legibus) in Basil. II. 1. 41. I. p. 39. Cf. L. 1. et 3. C. 8. 53. (quae sit longa consuetudo). De vera interpretatione Legis 2. C. ibidem, quae obstare videtur, legendus Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechtes* tom. I. *Beilage* 2. p. 420—429., Puchta, *Vorlesungen über das heutige Römische Recht, herausgegeben von Rudorff I. Beilage* 1. *S.* 413—418. (edit. 2.)

§. 35. L. 1. C. 8. 53. (quae sit longa consuetudo) in Basil. II. 1. 50. I. p. 40. Cf. L. 37. D. 1. 3. (de legibus). L. 34. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 50. §. 3. D. 30. (de legatis I). L. 21. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt). L. 17. §. 1. D. 39. 4. (de aqua et aquae pluviae). L. 24. D. 7. 1. (de usufructu) L. 31. §. 20. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 37. D. 22. 1. (de usuris et fructibus). L. 8. et L. 19. C. 4. 65. (de locato et conducto).

§. 36. L. 26—28. D. 1. 3. (de legibus).

§. 37. L. 39. D. 1. 3. (de legibus) in Basil. II. 1. 47. I. p. 40. Cf. L. 14. D. ibid.

§. 38. Nov. 7. cap. 9. §. 1. Cf. L. 6. C. 1. 22. (si contra eius vel utilitatem). Nov. 113. cap. 1.

§. 39. L. 31. D. 1. 3. (de legibus), de cuius legis historica interpretatione vide Heineccium in commentario ad legem Iuliam et Papiam Poppaeam lib. III. cap. 5. §. 2. p. 396. Cf. L. 23. D. 32. (de legatis III). L. 3. C. 6. 23. (de testamentis et quemadmodum). §. 8. J. 2. 17. (quibus modis testamenta infirmentur) ibique Theophilum, Dio Cassium historiarum LIII. 18. De Augustae privilegio vide et L. 6. D. de iure fisci (49. 14.) L. 3. C. 7. 37. (de quadriennii praescriptione) et Dirksen in libro *Civilistische Abhandlungen* (*Berlin* 1820.) I. p. 289 seq.

§. 40. L. 7. D. 22. 6. (de iuris et facti ignorantia) in Basil. II. 4. 7. I. p. 83. cum scholiis, de cuius interpretatione egerunt Mühlenbruch in libro *Archiv für civilistische Praxis, herausgegeben von Gensler* II. p. 426 seq. *Καλλίγας* in libro *σύστημα τοῦ ῥωμαικοῦ δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν* I. p. 222 seq. Cf. L. 8. D. ibidem L. 9. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam).

§. 41. L. 8. D. 22. 6. (de iuris et facti ignorantia) in Basil. II. 4. 8. I. p. 83.

§. 42. L. 7. et L. 8. D. ibidem. Cf. L. 11. et 13. C. 1. 18. (de iuris et facti ignorantia). L. 3. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus et ante nuptias donat.). De harum legum interpretatione vide Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* III. p. 432 seq.

§. 43. L. 9. pr. D. 22. 6. in Basil. II. 4. 9. I. p. 83.

§. 44. L. 12. C. 1. 18. (de iuris et facti ignorantia) in Basil. II. 4. 21. I. p. 85. L. 2. Th. C. I. 1. (de constitutionibus principum).

TIT. II.

§. 1. L. 2. C. 3. 13. (de iurisdictione omnium iudicum) in Basil. VII. 3. 38. I. p. 208. Cf. L. 1—3. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). L. 4. Th. C. 2. 1. (de iurisdictione). L. 3. C. 3. 19. (ubi in rem actio). L. un. C. 3. 20. (ubi de hereditate). L. 2. C. 2. 15. (ubi de criminibus). De domicilio cf. L. 2. et 7. C. 10. 39. (de incolis).

§. 2. L. 7. D. 5. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 5. 7. I. p. 276. Cf. L. 34. et L. 34. D. ibidem. L. 19. pr. D. 2. 1. (de iurisdictione). L. 4. C. 3. 19. (de iurisdictione omnium iudicum). Nov. 90. cap. 5. De recusatione iudicis, quae post litem contestatam amplius fieri nequit, vide L. 12. L. 14. L. 16. C. III. 1. (de iudiciis). Nov. 53. cap. 3. pr. Asverus in libro: *die Denunciation der Römer und ihr geschichtlicher Zusammenhang mit dem ersten Prozessleitenden Decrete* (Leipzig 1843. 8.) p. 271.

§. 3. Nov. 112. cap. 3. pr. in Basil. VII. 4. 2. I. p. 271. De edictis, quibus tergiversator vocatur, vide L. 68—73. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 15. C. 3. 1. (de iudiciis). De expensarum restitutione, quae est inter poenas contumaciae, vide L. 15. C. cit. Nov. 53. cap. 4. ad finem.

§. 5. L. 1. C. 3. 11. (de dilationibus) in Basil. VII. 17. 11. I. p. 314.

§. 6. L. 2. D. 22. 3. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 2. II. p. 464. cum scholiis. Cf. L. 23. C. 4. 19. (de probationibus). L. 10. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) Nov. 18. cap. 8. Caeterum interpretationem rei pete ex L. 19. pr. L. 21. D. 22. 3. (de probationibus). L. 1. et 2. C. 4. 19. (de probationibus). Vide Weber in libro *über die Verbindlichkeit zur Beweisführung im Civilprozess* (*2. Ausgabe von Heffter*) p. 110—106.

§. 7. L. 1. D. 44. 1. (de exceptionibus) in Basil. LI. 1. 1. V. p. 85. L. 19. pr. D. 22. 3. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 19. II. p. 473. cum scholiis.

§. 8. L. 3. pr. D. 48. 2. (de accusationibus et inscript.) in Basil. LX. 34. 3. V. p. 781 seq. cum scholiis. L. 16. C. 9. 2. (de accusationibus et inscript.) Cf. L. 8. §. 2. Th. C. 2. 1. (de iurisdictione).

§. 10. L. 4. C. 2. 1. (de edendo) in Basil. VII. 18. 17. I. p. 320. Cf. L. 1. et 5. C. ibidem.

§. 11. L. 4. C. 2. 1. (de edendo). L. 21. C. 4. 19. (de probationibus).

§. 12. L. 5. et 6. C. 2. 1. (de edendo) in Basil. VII. 18. 19. I. p. 321. Cf. L. 4. C. 4. 21. (de fide instrumentorum).

§. 13. L. 8. C. 2. 1. (de edendo) in Basil. VII. 18. 21. I. p. 322.

§. 14. L. 19. D. 10. 4. (ad exhibendum) in Basil. XV. 4. 19. II. p. 61. Cf. L. 4. et 8. C. 2. 1. (de edendo).

§. 15. L. 14. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 73. II. p. 499. cum scholiis. Cf. L. 2. Th. C. 11. 39. (de fide instrumentorum).

§. 16. L. 7. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXII. 1. 31. II. p. 404. Cf. L. 10. §. 4. D. 48. 18. (de quaestionibus). L. 22. C. 4. 21. (de fide instrumentorum). Iustiniani edict. 9. cap. 6. §. 1. Exceptionem vide in L. 10. pr. §. 1. et 2. D. 2. 13. (de edendo).

§. 17. L. 2. C. 49. 14. (de iure fisci).

§. 19. L. 22. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) ex Basil. XXII. 1. 80. II. p. 506. restituta. Cf. scholia ad Basil. XXI. 1. 4. II. p. 392.

§. 20. L. un. C. 3. 7. (ut nemo invitus agere) in Basil. VII. 19. 4. I. p. 323. Cf. L. 4. C. 5. 56. (de usuris pupillaribus). L. 5. §. 6. D. 44. 4. (de doli mali exceptione). L. 20. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis). L. 2. C. 8. 53. (de in litem iureiurando). Nov. 112. cap. 3. pr.

§. 21. L. 79. pr. D. 5. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 5. 72. I. p. 282. Cf. L. 4. C. 7. 51. (de fructibus et litium expensis).

§. 22. L. 5. pr. D. 48. 1. (de publicis iudiciis) in Basil. LX. 33. 5. V. p. 672. cum scholiis. Cf. L. 1. et L. 19. C. 9. 1. (de his, qui accusare non possunt).

§. 23. L. 17. C. 12. 1. (de dignitatibus) in Basil. VI. 1. 33. I. p. 141.

§. 24. L. 2. pr. §. 1. D. 38. 15. (de obsequiis parentum). Cf. L. 11. §. 1. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 4. §. 16. D. 44. 4. (de doli mali exceptione). L. 10. §. 12. D. 2. 4. (de in ius vocando). L. 5. ad finem C. 2. 21. (de dolo malo). L. 1. §. 43. D. 43. 16. (de vi et vi armata).

§. 25. L. 18. D. 2. 4. (de in ius vocando) in Basil. VII. 8. 18. I. p. 294. Cf. L. 19—21. D. ibidem.

§. 26. L. 21. D. 2. 4. (de in ius vocando) in Basil. VII. 8. 21. I. p. 294.

§. 27. L. 1. §. 1. D. 11. 1. (de interrogationibus in iure faciendis) in Basil. XLII. 4. 1. IV. p. 289. cum scholiis. Cf. L. 18. §. 2. D. 22. 3. (de probationibus).

§. 28. L. 11. §. 12. D. 11. 1. (de interrogationibus in iure) in Basil. XLII. 4. 11. IV. p. 293. cum scholio. Cf. L. 11. §. 10. et 11. D. ibidem. L. 25—27. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 26. §. 4. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus).

§. 29. Titulus D. 2. 2. (quod quisque iuris in alterum) in Basil. VII. 3. 23. I. p. 264.

§. 30. L. 13. §. 1. D. 48. 1. (de publicis iudiciis) in Basil. LX. 33. 13. V. p. 674. Exceptio datur in L. 11. C. 7. 35. (de iniuriis).

§. 31. L. 11. D. 48. 4. (ad legem Iuliam maiestatis) in Basil. LX. 36. 12. V. p. 709. Cf. L. 3. D. 48. 1. (de publicis iudiciis). L. 20. D. 48. 2. (de accusationibus et inscriptionibus) titulus Codicis 9. 6. (si reus vel accusator mortuus fuerit) in Basil. LX. 56. V. p. 896 seq.

§. 32. L. 1—3. C. 9. 44. (ut intra certum tempus criminalis quaestio) in Basil. LX. 65. 1—3. V. p. 908—910. Biennium est ex L. 3. C. cit. Cf. L. 1. et 2. Th. C. 9. 36. (ut intra annum criminalis).

§. 34. L. 3. D. 47. 1. (de privatis delictis) in Basil. LX. 11. 3. V. p. 450. cum scholiis. Cf. L. 92. D. 47. 2. (de furtis).

§. 35. L. 1. et 2. D. 48. 2. (de accusationibus et inscript.) in Basil. LX. 34. 1. et 2. V. p. 681. cum scholiis. Cf. L. 8. et L. 13. D. 48. 2. L. 4. L. 5. L. 12. C. 9. 1. (qui accusare non possunt), uti et L. 3. Th. C. 9. 1. (de accusationibus).

§. 36. L. 14. C. 9. 1. (qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 36. V. p. 694. cum scholiis.

§. 37. L. 8—11. D. 48. 2. (de accusationibus) in Basil. LX. 34. 8—11. V. p. 686 seq.

§. 38. L. 46. §. 1. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 7. C. 10. 1. (de iure fisci). Cf. L. 5. Th. C. 10. 1. (de iure fisci).

§. 39. L. 12. C. 9. 22. (ad legem Corneliam de falsis) in Basil. LX. 41. 47. V. p. 795., ubi vide scholia.

§. 40. L. 13. C. 9. 1. (qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 35. V. p. 694. cum scholiis. Cf. L. 18. C. ibidem. L. 1. §. 10. D. 48. 18. (de quaestionibus).

§. 41. L. 17. C. 9. 1. (qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 39. V. p. 695. cum scholiis.

§. 42. L. 18. C. 9. 1. (qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 40. V. p. 695.

§. 43. L. 3. §. 4. D. 48. 2. (de accusationibus) in Basil. LX. 34. 3. V. p. 682. cum scholiis. Cf. Paulli sentent. recept. V. 17. §. 2. L. 10. pr. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum). L. 4. §. 1. L. 15. §. 6. D. ibidem. L. 1. C. 9. 43. (de abolitionibus).

§. 44. L. 12. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum) in Basil. LX. 20. 1. V. p. 246. L. 8. D. ibidem. L. 1. C. 9. 43. (de generali abolitione).

§. 45. Theophilus ad §. 2. J. 4. 6. (de actionibus). De canone illo, qui subiicitur, in pari causa potiorem esse possidentis conditionis cf. L. 126. §. 2. L. 128. pr. L. 154. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 9. §. 4. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione). L. 5. pr. D. 7. 6. (si ususfructus petatur). L. 8. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 2. C. 4. 7. (de condictione ob turpem). L. 10. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 36. §. 3. D. 29. 2. (de testamento militis). L. 1. §. 3. D. 43. 17. (uti possidetis), §. 4. J. 4. 15. (de interdictis).

§. 46. L. 1. D. 2. 11. (si quis cautionibus) in Basil. VII. 16. 1. I. p. 310. Cf. L. 6. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 13. §. 2. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 2. §. 3. D. 38. 15. (quis ordo in possessionibus). L. 38. §. 1. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores).

§. 47. L. 1. C. 3. 10. (de plus petitionibus) ex Basil. VII. 6. 21. I. p. 290. Cf. L. 2. C. ibidem. Theophilus ad §. 33. J. 4. 6. (de actionibus), §. 10. J. 4. 13. (de exceptionibus) ibique Theophilus. Caeterum de regula, quae subiicitur: nihil ante tempus peti posse, vide L. 186. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 73. pr. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 14. L. 98. §. 1. D. ibidem. §. 27. J. 3. 20. (de inutilibus stipulationibus) ibique Theophilus.

§. 48. L. 6. C. 9. 8. in Basil. LX. 36. 19. V. p. 713. Cf. L. 20. D. 48. 2. L. 11. D. 48. 4. (ad legem Iuliam maiestatis). L. 15. §. 3. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum). L. 7. et L. 8. C. 9. 8. (ad legem Iuliam maiestatis).

§. 49. L. 1. pr. D. 14. 3. (de institoria actione) in Basil. XVIII. 1. 1. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 166., cum scholiis. Apud Heimbach est II. p. 226. cum alio scholio. Cf. L. 149. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 79. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 5. D. 46. 5. (de stipulationibus praetoriis).

§. 50. L. 7. §. 1. L. 9. D. 14. 3. (de institoria actione) in Basil. XVIII. 1. 7. et 9. II. p. 228.

§. 51. L. 7. D. 48. 15. (de praevaricatoribus) in Basil. LX. 26. 7. V. p. 65. cum scholiis. Cf. L. 29. pr. D. 49. 14. (de iure fisci).

§. 52. L. un. §. 4. D. 2. 3. (si quis ius dicenti non obtemperaverit) in Bas. VII. 7. 1. I. p. 291.

§. 53. L. 2. D. 22. 1. (de usuris et fructibus) in Basil. XXIII. 3. 2. II. p. 67. cum scholiis. Cf. L. 8. §. 7. D. ibidem L. 31. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis).

§. 54. L. 33. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 33. I. p. 67. Cf. L. 126. §. 2. D. ibidem.

§. 55. L. 86. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 86. I. p. 76. Cf. L. 87. L. 139. pr. L. 164. D. ibidem. L. 58. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus).

§. 56. L. 154. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 154. I. p. 81. Cf. L. 4. §. 13. D. 44. 4. (de doli mali exceptione).

§. 57. L. 125. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 125. I. p. 7. L. 38. pr. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 47. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 5. pr. D. 48. 19. (de poenis). L. 6. C. 2. 53. (de temporibus in integrum restitutionis).

TIT. III.

§. 1. L. 3. L. 6—9. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) pr. J. 4. 12. (de perpetuis et temporalibus actionibus) ibique Theophilus.

§. 2. L. un. C. 7. 31. (de usucapione transformanda). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione Italici contractus) pr. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus. Nov. 119. cap. 7. et 8. Cf. ῥοπαὶ cap. 26. §. 2. edidit Zachariae p. 196. cap. 31. §. 1. p. 212.

§. 4. 5. L. 12. C. 7. 33. (de praescriptione longi temporis) in Basil. L. 11. 12. V. p. 72. L. 7. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi temporis praescriptio) pr. J. 2. 6. (de usucapionibus). Nov. 119. cap. 7. 8. Alium absentiae interpretationem habes in L. 199. pr. §. 1. D. 50. 16. (de verborum significatione). L. 173. §. . D. ibidem. L. 5—7. D. 2. 3. (de procuratoribus).

§. 6. L. 24. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 6. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi temporis praescriptio). L. 18. C. 8. 51. (de postliminio reversis). Cf. L. 82. §. 1. D. 30. (de legatis I.).

§. 10. L. 8. §. 1. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). Nov. 119. cap. 7.

§. 11. L. 2. C. 7. 40. (de annali exceptione) in Basil. L. 15. 2. V. p. 83. Similis forma et in querela non numeratae pecuniae obtinet ex L. 14. §. 4. C. 4. 30. (de non numerata pecunia). L. 21. pr. §. 1. C. 1. 4. (de episcopali audientia).

§. 13. L. un. C. 7. 31. (de usucapione transformanda) in Basil. L. 10. 4. V. p. 71. pr. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus. De re mobili, quae mala fide possidetur, vide Nov. 119. cap. 7. Cf. ῥοπαὶ cap. 26. §. 2 edit. Zachariae p. 199.

§. 14. Nov. 131. cap. 6. in Basil. V. 3. 7. I. p. 135. Cf. L. 23. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). Nov. 111. pr. cap. 1. Cf. ῥοπαὶ cap. 42. §. 7. et 8. ed. Zachariae p. 236. De hac quaestione exstat Gregorii Nicaeensis disputatio, quae totam rem miro modo inlustrat, in Heimbach Ἀνέκδοτα I. p. 249.

§. 16. L. 3. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi temporis praescr.). L. 5. C. 2. 41. (in quibus causis in integrum restitutio necessaria non est).

§. 17. L. 3. C. 7. 30. (de praescriptione XXX vel XL annorum) in Basil. L. 14. 5. V. p. 78 seq. Cf. et L. 1. §. 2. Th. C. 4. 14. (de actionibus certo tempore finiendis). L. 48. pr. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio).

§. 18. L. 5. pr. L. 7. C. 2. 53. (de temporibus in integrum restitutionis). Cf. L. 19. D. 46. 2. (de novationibus et delegat.). L. 2. Th. C. 2. 16. (de integr. restitutione). De circumscriptionis verbo cf. L. 16. §. 1. L. 24. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 19. D. 46. 2. (de novationibus). L. 11. C. 5. 44. (de rescindenda venditione) et ῥοπαὶ cap. 27. §. 2. ed. Zachariae p. 284.

§. 19. L. 5. §. 2. C. 2. 53. (de temporibus in integrum restitutionis) in Basil. X. 34. 5. I. p. 542. Cf. L. 18. §. 5. L. 19. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 2. §. 2. Th. C. 2. 16. (de integri restitutione). L. 6. D. 4. 1. (de in integr. restitutionibus). L. un. C. 2. 34. (si adversus dotem).

§. 20. 21. L. 1. L. 19. D. 25. 2. (de actione rerum amotarum). L. 2. C. 5. 21. (rerum amotarum). De aestimatione rei in actione rerum amotarum cf. L. 16. L. 21. §. 3. u. 4. L. 29. D. 25. 2. (rerum amotarum). De filiofamilias, qui patri furtum facit, vide L. 16. L. 17. pr. L. 36. §. 1. L. 52. §. 4. D. 47. 2. (de furtis). §. 12. J. 4. 1. (de obligationibus quae ex delicto nascuntur) ibique Theophilum. Fratris mentio inlata est ex L. 13. C. 9. 1. (de his, qui accusare non possunt).

§. 22. L. 25. pr. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus) in Basil. LII. 1. 24. V. p. 107. §. 1. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. Cf. Gaii inst. IV. §. 1. et 2.

§. 23. L. 25. §. 1. et 2. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus) in Basil. LII. 1. 24. V. p. 107. De in factum actionibus adde L. 1—3. D. 19. 5. (de praescriptis verbis et in factum actionibus). L. 11. §. 1. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 5. in fine. C. 2. 21. (de dolo malo). L. 1. §. 43. D. 43. 16. (de vi et vi armata). De praetoriis actionibus vide §. 3—12. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilum, pr. J. 4. 12. (de perpetuis et temporalibus actionibus).

§. 24. L. 26. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus) in Basil. XXII. 1. 25. V. p. 107. Cf. L. 33. D. ibidem Gaius inst. IV. §. 112. §. 1. J. 4. 12. (de perpetuis et temporalibus actionibus). L. un. C. 4. 17. (de delictis defunctorum). L. 3. C. 4. 16. (de haereditariis actionibus).

§. 25. L. 104. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 104. I. p. 71. Cf. L. 7. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 97. D. 46. 3. (de solutionibus) L. 60. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 2. pr. §. 1. et 2. D. 47. 1. (de privatis delictis).

§. 26. L. 43. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil II. 3. 43. I. p. 68. Cf. L. 4—6. C. 7. 19. (de ordine cognitionum). L. 2—4. C. 3. 8. (de ordine iudiciorum).

§. 27. L. 7. D. 48. 13. (ad legem Iuliam peculatus) in Basil. LX. 45. 8. V. p. 818.

§. 28. L. 5. §. 2. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de vi publica) in Basil. LX. 18. 5. V. p. 598. ῥοπαὶ cap. 28. §. 17. ed. Zachariae p. 210.

§. 29. L. 5. C. 9. 35. (de iniuriis) in Basil. LX. 21. 48. V. p. 641 seq. L. 14. §. 2. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 17. §. 6. D. 47. 10. (de iniuriis). Cf. scholium Synopseos LX. 21. 63. p. 515. ῥοπαὶ cap. 24. §. 19. ed. Zachariae p. 177.

§. 30. L. 7. §. 1. D. 4. 5. (de capite minutis) in Basil. XLII. 2. 6. IV. p. 556. cum scholiis. Vide L. 20. L. 26. D. 48. 19. (de poenis). De regula: noxa caput sequitur cf. Gaii inst. IV. §. 77 seq. §. 5. et 6. J. 4. 8. (de noxalibus actionibus) ibique Theophilus, Paullus sent. recept. II. 31. §. 8. 9. L. 2. §. 1. L. 20. L. 43. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 2. pr. D. 2. 9. (si ex noxali caussa agatur). L. 1. §. 18. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 1. §. 2. D. 47. 1. (de privatis delictis). L. 18. D. 47. 2. (de furtis). L. 17. §. 7. D. 47. 10. (de iniuriis). L. 4. C. 4. 14. (an servus pro facto suo).

§. 31. L. 3. §. 2. D. 37. 1. (de bonorum possessionibus) in Basil. XL. 1. 3. IV. p. 51. De tempore petendae bonorum possessionis L. 1. §. 8., 12., 13. D. 38. 9. (de successorio edicto). §. 4. J. 3. 9. (de bonorum possessionibus). Theophilus ibidem §. 8. et 9. ed. Reitz. I. p. 598 seq. et ῥοπαὶ cap. 16. §. 1. ed. Zachariae p. 157., cap. 24. §. 16. p. 178.

§. 32. L. 29. §. 9. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 30. V. p. 736. cum scholiis.

§. 33. L. 14. §. 1. et 7. D. 4. 2. (quod metus causa) in Basil. X. 2. 14. I. p. 492 seq.

§. 34. L. 4. C. 2. 20. (de his, quae vi metusve causa) in Basil. X. 2. 27. I. p. 496. Cf. L. 14. §. 1. D. 4. 2. (quod metus causa), ῥοπαὶ cap. 24. §. 36. ed. Zachariae p. 184.

§. 35. L. 4. C. 2. 20. (de his, quae vi metusve causa) in Basil. X. 2. 27. I. p. 496. L. 14. §. 1. et 2. D. 4. 2. (quod metus causa). Potest et de vi bonorum raptorum actione intelligi, quo pertinent ῥοπαὶ cap. 24. §. 26. ed. Zach. p. 33.

§. 36. Gaius inst. III. §. 190., §. 5. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto nascuntur) ibique Theophilus. L. 1. §. 2., 3. D. 39. 4. (de publicanis).

§. 37. L. 10. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVII. 7. 41. III.

p. 140. L. 15. D. 14. 3. (de institoria actione). Harmenopulus restitutoriam actionem designavit, quae cum mulieris intercessio vacua fit, locum habet in integrum restitutionem non item. Vide enim L. 6. D. 4. 1. (de in integrum restitutionibus) aliosque locos, quos interpretes excitavere. Scholium Synopseos p. 186. male de fideicommissi persecutione interpretatur. Vide Basil. l. c. cap. 39., 40.

§. 38. L. 32. §. 1. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 32. II. p. 710. Paulli sent. recept. II. 17. §. 9. ibique interpretatio Gothica. L. 13. §. 20. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 5. C. 4. 59. (de actionibus empti). L. 2. C. 4. 32. (de usuris).

§. 39. L. 1. C. 3. 19. (ubi in rem actio exerceri debeat) in Basil. VII. 5. 81. I. p. 571. Cf. L. 9. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 27. §. 1. L. 36. pr. D. ibid. §. 19. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto). §. 1. J. 4. 6. (de actionibus). Huc pertinet et L. 20. §. 1. D. 11. 1. (de interrogationibus in iure) in Basil. XLII. 4. 20. IV. p. 295. cum scholiis et memorabile scholium Stephani ad L. 9. D. 6. 1. in Basil. XV. 1. 9. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 6.

§. 40. L. 1. C. 4. 18. (de constituta pecunia) in Basil. XXVI. 3. 1. III. p. 108 seq.

§. 41. L. 12. C. 9. 22. (ad legem Corneliam de falsis) in Basil. LX. 41. 47. V. p. 795. ῥοπαὶ cap. 37. §. 7. ed. Zachariae p. 222.

§. 42. In iure Romano triennio opus non est, quia occupantis melior est conditio secundum L. 10. L. 52. pr. §. 1. D. 15. 1. (de peculio). L. 6. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 3. D. 14. 5. (quod cum eo, qui in aliena). L. 6. §. 2. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). L. 6. §. 9. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum). L. 24. D. ibidem.

§. 43. L. 6. C. 3. 39. (finium regundorum). ῥοπαὶ cap. 40. §. 1. ed. Zachariae p. 228.

§. 44. L. 11. D. 10. 1. (finium regundorum). L. 2. C. 3. 39. (finium regundorum).

§. 45 A. Nov. 131. cap. 6. Cf. L. 23. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). Nov. 111. cap. 1. Ad hunc locum exstat Gregorii Nicaeensis interpretatio in Ἀνέκδοτα ed. Heimbach I. p. 249—251.

§. 46. L. 4—7. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 14. C. 11. 61. (de fundis patrimonialibus) in Basil. L. 14. 6. V. p. 79. ῥοπαὶ cap. 42. §. 2. ed. Zachariae p. 234.

§. 47. Derivari videtur ex L. 4. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). Cf. L. 5. C. ibidem. L. 22. C. 11. 47. (de agricolis et censitis). L. 3. C. 7. 22. (de longi temporis praescriptione, quae pro libertate), ῥοπαὶ cap. 42. §. 3. ed. Zachariae p. 235.

§. 48. L. 14. C. 11. 62. (de fundis patrimonialibus). Vide ῥοπὰς cap. 42. §. 4. ed. Zachariae p. 235. cum notis. Caeterum cf. L. 5. §. 2. D. 50. 15. (de censibus). L. 39. §. 5. D. 30. (de legatis I.).

§. 49. L. 6. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 7. V. p. 79 seq.

§. 50. L. 9. C. 7. 39. (de praescript. XXX) in Basil. L. 14. 10. V. p. 81 seq. L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione) in Basil. L. 15. 1. V. p. 83. ῥοπαὶ cap. 41. §. 5. ed. Zachariae p. 235.

§. 51. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione). Cf. L. 3. L. 5. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi). L. 21. C. 8. 45. (de evictionibus).

§. 52. L. 14. D. 48. 13. (ad legem Iuliam peculatus). L. 2. D. 48. 11. (de lege Iulia repetundarum). L. 20. D. 48. 2. (de accusationibus et inscript.). L. 15. §. 3. D. 48. 17. (ad SC. Tertullianum).

§. 53. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione). Vide et ῥοπὰς ed. Zachariae cap. 40. p. 228. not. 10.

§. 54. L. 7. C. 7. 30. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 8. V. p. 80. Cf. L. 1. et 2. C. 7. 36. (de adversus creditorem), ῥοπαὶ cap. 40. §. 10. ed. Zachariae p. 236 seq.

§. 55. L. 6. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 7. V. p. 79 seq. Cf. L. 14. C. 11. 61. (de fundis patrimonialibus).

§. 56. L. 8. §. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 9. V. p. 81.

§. 57. Cf. L. 3. §. 11. L. 44. §. 2. L. 46. et L. 47. D. 41. 2. (de acquirenda possessione). L. 1. §. 25. D. 43. 16. (de vi et vi armata). Paulli sentent. recept. V. 2. §. 1.

§. 58. L. 7. §. 19. D. 41. 4. (quibus ex causis in possessionem) cum L. 8. §. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 2. C. 3. 19. (ubi in rem actio). Nov. 53. cap. 4.

§. 59. L. 29. §. 6. et 7. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 11. §. 4. L. 31. D. ibid. L. 5. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 1. §. 10. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum), ῥοπαὶ cap. 28. §. 5. ed. Zachariae p. 207.

§. 60. L. 39. §. 5. D. 48. 5. (de adulteriis) in Basil. LX. 37. 39. V. p. 739.

§. 61. L. 8. C. 2. 21. (de dolo malo) in Basil. X. 3. 48. I. p. 505. Cf. L. 1. Th. C. 2. 15. (de dolo malo). L. 28. et L. 29. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 5. §. 6. D. 44. 4. (de doli mali exceptione), ῥοπαὶ cap. 25. §. 3. ed. Zachariae p. 190.

§. 62. L. 5. §. 6. D. 44. 4. (de doli mali exceptione) in Basil. LI. 4. 6. V. p. 98. §. 9. J. 4. 13. (de exceptionibus).

§. 63. L. 8. C. 2. 21. (de dolo malo) in Basil. X. 3. 48. I. p. 505. L. 1. Th. C. 2. 15. (de dolo malo), ῥοπαὶ cap. 25. §. 3. ed. Zachariae p. 190.

§. 64. L. 4. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 6. V. p. 79., ῥοπαὶ cap. 42. §. 2. ed. Zachariae p. 234.

§. 66. L. 2. C. 2. 54. (quibus ex causis maiores). L. 9. L. 28. §. 1. D. 4. 6. (quibus ex causis maiores).

§. 67. L. 2. L. 8. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi). De regula, quae sequitur, vide L. 140. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 140. I. p. 74. L. 21. §. 1. L. 31 seq. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 1. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi). §. 5. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 68. L. 23. §. 3. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 14. L. 15. pr. §. 1. D. ibidem. L. 6. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi temporis). §. 5. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

TIT. IV.

§. 1. L. 81. D. 5. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 5. 74. I. p. 282. seq. Cf. Paullus sent. recept. V. 5. A. §. 1. L. 3. C. 2. 13. (de iurisdictione omnium iudicum). L. 23. pr. §. 1. D. 49. 1. (de appellationibus).

§. 2. L. un. C. 3. 5. (ne quis in sua causa) in Basil. VII. 3. 32. I. p. 266. L. 19. D. 2. 1. (de iurisdictione) in Basil. VII. 3. 10. I. p. 263. Qui sibi ipsi ius dicit, vim committere dicitur ex L. 13. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 7. D. 48. 7. (ad legem Iuliam de vi privata).

§. 3. L. 11. D. 50. 2. (de decurionibus). L. 8. D. 50. 4. (de muneribus) coll. cum L. 57. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 41. D. 4. 8. (de receptis qui arbitrium). Verum Basilica aliam sententiam efferunt, quam Harmenopulus. Vide Basil. VII. 2. 41. I. p. 260. et IX. 3. 54. I. p. 458.

§. 4. L. 1. pr. D. 2. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 1. I. p. 313. Cf. L. 3. pr. D. ibidem. L. 2. C. 2. 12. (de feriis).

§. 5. L. 3. C. 3. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 19. I. p. 315. Cf. L. 1. et L. 7. C. ibidem.

§. 7. L. 6. C. 3. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 22. I. p. 315.

§. 8. L. 10. C. 3. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 25. I. p. 316. Isaurorum fit et mentio in L. 10. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi publica).

§. 9. L. 3. C. 1. 4. (de episcopali audientia), quae habebatur et in titulo C. de feriis (3. 12.) in Basil. VII. 17. 26. I. p. 316.

§. 10. L. 18. §. 9. D. 48. 18. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 17. V. p. 846 seq. cum scholio. Cf. L. 12. D. 48. 1. (de publicis iudiciis).

§. 11. L. 68—71. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 13. §. 2. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 8. C. 7. 43. (quomodo et quando iudex). Nov. 112. cap. 3. pr.

§. 12. L. 21. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta) in Basil. XXVI. 7. 21. III. p. 137. ῥοπαὶ cap. 8. §. 2. ed. Zachariae p. 131.

§. 13. L. un. §. 4. C. 1. 49. (ut omnes iudices tam civiles) in Basil. VI. 3. 9. I. p. 156. ῥοπαὶ cap. 10. §. 4. ed. Zachariae p. 136.

§. 14. L. 13. §. 1. C. 3. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 6. 13. I. p. 287. ῥοπαὶ cap. 26. §. 9. ed. Zachariae p. 201. In criminalibus causis biennium est L. 13. pr. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 3. C. 9. 44. (ut intra certum tempus) ῥοπαὶ cap. 25. §. 2. ed. Zachariae p. 190.

§. 15. L. 15. pr. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 15. I. p. 454.

p. 140. L. 15. D. 14. 3. (de institoria actione). Harmenopulus restitutoriam actionem designavit, quae cum mulieris intercessio vacua fit, locum habet in integrum restitutionem non item. Vide enim L. 6. D. 4. 1. (de in integrum restitutionibus) aliosque locos, quos interpretes excitavere. Scholium Synopseos p. 186. male de fideicommissi persecutione interpretatur. Vide Basil. l. c. cap. 39., 40.

§. 38. L. 32. §. 1. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 32. II. p. 710. Paulli sent. recept. II. 17. §. 9. ibique interpretatio Gothica. L. 13. §. 20. D. 19. 1 (de actionibus empti). L. 5. C. 4. 59. (de actionibus empti). L. 2. C. 4. 32. (de usuris).

§. 39. L. 1. C. 3. 19. (ubi in rem actio exerceri debeat) in Basil. VII. 5. 31 I. p. 571. Cf. L. 9. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 27. §. 1. L. 36. pr. ibid. §. 19. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto). §. 1. J. 4. 6. (de actionibus). Huc pertinet et L. 20. §. 1. D. 11. 1. (de interrogationibus in iure) in Basil. XLII. 4. 20. IV. p. 295. cum scholiis et memorabile scholium Stephani ad L. 9. D. 6. 1. in Basil. XV. 1. 9. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 3.

§. 40. L. 1. C. 4. 18. (de constituta pecunia) in Basil. XXVI. 3. 1. III p. 108 seq.

§. 41. L. 12. C. 9. 22. (ad legem Corneliam de falsis) in Basil. LX. 41. 57. V. p. 795. ῥοπαὶ cap. 37. §. 7. ed. Zachariae p. 222.

§. 42. In iure Romano triennio opus non est, quia occupantis melior est conditio secundum L. 10. L. 52. pr. §. 1. D. 15. 1. (de peculio). L. 6. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 3. D. 14. 5. (quod cum eo, qui in aliena). L. 6. §. 2. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). L. 6. §. 9. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum). L. 24. D. ibidem.

§. 43. L. 6. C. 3. 39. (finium regundorum). ῥοπαὶ cap. 40. §. 1. ed. Zachariae p. 228.

§. 44. L. 11. D. 10. 1. (finium regundorum). L. 2. C. 3. 39. (finium regundorum).

§. 45 A. Nov. 131. cap. 6. Cf. L. 23. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). Nov. 111. cap. 1. Ad hunc locum exstat Gregorii Nicaeensis interpretatio in Ἀνέκδοτα ed. Heimbach I. p. 249—251.

§. 46. L. 4—7. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 14. C. 11. 61. (de fundis patrimonialibus) in Basil. L. 14. 6. V. p. 79. ῥοπαὶ cap. 42. §. 2. ed. Zachariae p. 234.

§. 47. Derivari videtur ex L. 4. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). Cf. L. 3. C. ibidem. L. 22. C. 11. 47. (de agricolis et censitis). L. 3. C. 7. 22. (de longi temporis praescriptione, quae pro libertate), ῥοπαὶ cap. 42. §. 3. ed. Zachariae p. 235.

§. 48. L. 14. C. 11. 62. (de fundis patrimonialibus). Vide ῥοπάς cap. 42. §. 4. ed. Zachariae p. 235. cum notis. Caeterum cf. L. 5. §. 2. D. 50. 15. (de censibus). L. 39. §. 5. D. 30. (de legatis I.).

§. 49. L. 6. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 7. V. p. 79 seq.

§. 50. L. 9. C. 7. 39. (de praescript. XXX) in Basil. L. 14. 10. V. p. 81 seq. L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione) in Basil. L. 15. 1. V. p. 83. ῥοπαὶ cap. 41. §. 5. ed. Zachariae p. 235.

§. 51. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione). Cf. L. 3. L. 5. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi). L. 21 C. 8. 45. (de evictionibus).

§. 52. L. 14. D. 48. 13. (ad legem Iuliam peculatus). L. 2. D. 48. 11. (de lege Iulia repetundarum). L. 20. D. 48. 2. (de accusationibus et inscript.). L. 15. §. 3. D. 48. 17. (ad SC. Tertullianum).

§. 53. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione). Vide et ῥοπὰς ed. Zachariae cap. 40. p. 228. not. 10.

§. 54. L. 7. C. 7. 30. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 8. V. p. 80. Cf. L. 1. et 2. C. 7. 36. (de adversus creditorem), ῥοπαὶ cap. 40. §. 10. ed. Zachariae p. 236 seq.

§. 55. L. 6. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 7. V. p. 79 seq. Cf. L. 14. C. 11. 61. (de fundis patrimonialibus).

§. 56. L. 8. §. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 9. V. p. 81.

§. 57. Cf. L. 3. §. 11. L. 44. §. 2. L. 46. et L. 47. D. 41. 2. (de acquirenda possessione). L. 1. §. 25. D. 43. 16. (de vi et vi armata). Paulli sentent. recept. V. 2. §. 1.

§. 58. L. 7. §. 19. D. 41. 4. (quibus ex causis in possessionem) cum L. 8. §. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 2. C. 3. 19. (ubi in rem actio). Nov. 53. cap. 4.

§. 59. L. 29. §. 6. et 7. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 11. §. 4. L. 31. D. ibid. L. 5. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 1. §. 10. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum), ῥοπαὶ cap. 28. §. 5. ed. Zachariae p. 207.

§. 60. L. 39. §. 5. D. 48. 5. (de adulteriis) in Basil. LX. 37. 39. V. p. 739.

§. 61. L. 8. C. 2. 21. (de dolo malo) in Basil. X. 3. 48. I. p. 505. Cf. L. 1. Th. C. 2. 15. (de dolo malo). L. 28. et L. 29. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 5. §. 6. D. 44. 4. (de doli mali exceptione), ῥοπαὶ cap. 25. §. 3. ed. Zachariae p. 190.

§. 62. L. 5. §. 6. D. 44. 4. (de doli mali exceptione) in Basil. LI. 4. 6. V. p. 98. §. 9. J. 4. 13. (de exceptionibus).

§. 63. L. 8. C. 2. 21. (de dolo malo) in Basil. X. 3. 48. I. p. 505. L. 1. Th. C. 2. 15. (de dolo malo), ῥοπαὶ cap. 25. §. 3. ed. Zachariae p. 190.

§. 64. L. 4. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 6. V. p. 79., ῥοπαὶ cap. 42. §. 2. ed. Zachariae p. 234.

§. 66. L. 2. C. 2. 54. (quibus ex causis maiores). L. 9. L. 28. §. 1. D. 4. 6. (quibus ex causis maiores).

§. 67. L. 2. L. 8. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi). De regula, quae sequitur, vide L. 140. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 140. I. p. 74. L. 21. §. 1. L. 31 seq. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 1. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi). §. 5. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 68. L. 23. §. 3. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 14. L. 15. pr. §. 1. D. ibidem. L. 6. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi temporis). §. 5. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

TIT. IV.

§. 1. L. 81. D. 5. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 5. 74. I. p. 282. seq. Cf. Paullus sent. recept. V. 5. A. §. 1. L. 3. C. 2. 13. (de iurisdictione omnium iudicum). L. 23. pr. §. 1. D. 49. 1. (de appellationibus).

§. 2. L. un. C. 3. 5. (ne quis in sua causa) in Basil. VII. 3. 32. I. p. 266. L. 19. D. 2. 1. (de iurisdictione) in Basil. VII. 3. 10. I. p. 263. Qui sibi ipsi ius dicit, vim committere dicitur ex L. 13. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 7. D. 48. 7. (ad legem Iuliam de vi privata).

§. 3. L. 11. D. 50. 2. (de decurionibus). L. 8. D. 50. 4. (de muneribus) coll. cum L. 57. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 41. D. 4. 8. (de receptis qui arbitrium). Verum Basilica aliam sententiam efferunt, quam Harmenopulus. Vide Basil. VII. 2. 41. I. p. 260. et IX. 3. 54. I. p. 458.

§. 4. L. 1. pr. D. 2. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 1. I. p. 313. Cf. L. 3. pr. D. ibidem. L. 2. C. 2. 12. (de feriis).

§. 5. L. 3. C. 3. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 19. I. p. 315. Cf. L. 1. et L. 7. C. ibidem.

§. 7. L. 6. C. 3. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 22. I. p. 315.

§. 8. L. 10. C. 3. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 25. I. p. 316. Isaurorum fit et mentio in L. 10. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi publica).

§. 9. L. 3. C. 1. 4. (de episcopali audientia), quae habebatur et in titulo C. de feriis (3. 12.) in Basil. VII. 17. 26. I. p. 316.

§. 10. L. 18. §. 9. D. 48. 18. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 17. V. p. 846 seq. cum scholio. Cf. L. 12. D. 48. 1. (de publicis iudiciis).

§. 11. L. 68—71. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 13. §. 2. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 8. C. 7. 43. (quomodo et quando iudex). Nov. 112. cap. 3. pr.

§. 12. L. 21. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta) in Basil. XXVI. 7. 21. III. p. 137. ῥοπαὶ cap. 8. §. 2. ed. Zachariae p. 131.

§. 13. L. un. §. 4. C. 1. 49. (ut omnes iudices tam civiles) in Basil. VI. 3. 9. I. p. 156. ῥοπαὶ cap. 10. §. 4. ed. Zachariae p. 136.

§. 14. L. 13. §. 1. C. 3. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 6. 13. I. p. 287. ῥοπαὶ cap. 26. §. 9. ed. Zachariae p. 201. In criminalibus causis biennium est L. 13. pr. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 3. C. 9. 44. (ut intra certum tempus) ῥοπαὶ cap. 25. §. 2. ed. Zachariae p. 190.

§. 15. L. 15. pr. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 15. I. p. 454.

§. 16. L. un. C. 2. 11. (ut quae desunt advocatis partium) in Basil. VIII. 3. 43. I. p. 357. cum scholiis.

§. 17. L. 25. D. 49. 1. (de appellationibus) in Basil. IX. 1. 24. I. p. 429. Cf. L. 12. C. 7. 62. (de appellationibus).

§. 18. L. 1. L. 2. C. 1. 46. (de officio militarium iudicum). L. 3. pr. D. 48. 16. (de re militari). Cf. L. 1. Th. C. 1. 9. (de officio iudicum militarium). L. 1. C. 1. 29. (de officio magistri militum). L. 42. C. 10. 31. (de decurionibus). Nov. 145.

§. 19. Cf. L. 13. §. 3. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 8. C. 7. 43. (quomodo et quando iudex). L. 2. C. 3. 19. (ubi in rem actio).

§. 20. Loquitur de in rem petitam missione, si reus abest neque defenditur L. 7. §. 17. D. 42. 4. (quibus ex causis in possessionem eatur). L. 80. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 1. C. 8. 6. (uti possidetis). Vide Rudorff in libro *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny.* tom. II. p. 27 seq. *Κάλλιγας σύστημα τοῦ ῥωμαικοῦ δικαίου* tom. II. p. 73. not. 4. Praeterea datur et in bona latitantis missio. L. 7. §. 16—19. D. 42. 4. (quibus ex causis in possessionem). L. 2. C. 3. 19. (ubi in rem actio).

§. 21. L. 1. D. 48. 17. (de requirendis vel absentibus *damnandis*) in Basil. LX. 49. 1. V. p. 831. L. 1. et L. 2. C. 9. 40. (de requirendis reis) in Basil. LX. 49. 6. et 7. V. p. 833 seq. Cf. *ῥοπαὶ* cap. 24. §. 14. ed. Zachariae p. 177.

§. 22. L. 5. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 5. V. p. 854. cum scholiis. L. 6. C. 9. 2. (de accusationibus). L. 15. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis et stupro). De levi suspicione cf. L. 3. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 25. C. 4. 19. (de probationibus). De accusatore, *qui desistit,* vide L. 1. §. 3. D. 47. 15. (de praevaricationibus). L. 6. §. 1. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum). L. 6. C. 9. 45. (ad SC. Turpilianum). L. 10. D. 5. 1. (de iudiciis).

§. 23. L. 12. §. 1. C. 9. 47. (de poenis) in Basil. *LX. 51. 49.* V. p. 872. cum scholiis. Cf. L. 31. pr. D. 48. 19. (de poenis). L. 3. C. 7. 11. (qui manumittere non possunt). L. 17. pr. D. 40. 9. (qui et a quibus *manumissi).*

§. 24. L. 16. C. 9. 47. (de poenis) in Basil. *LX. 51. 53.* V. p. 873. Cf. L. 1. Th. C. 9. 40. (de poenis). Paulli sent. recept. V. 16. §. 13. L. 4. C. 9. 41. (de quaestionibus).

§. 25. L. 1. §. 17. D. 48. 18. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 1. V. p. 837. L. 1. §. 24. D. ibidem in Basil. l. c. V. p. 839. Quintiliani declamationes 7. p. 85.

§. 26. L. 5. C. 7. 51. (de fructibus et litium expensis) in Basil. IX. 3. 69. I. p. 459. L. 13. §. 6. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 33. §. 8. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 79. pr. D. 5. 1. (de iudiciis). §. 1. J. 4. 16. *(de poena temere* litigantium).

§. 27. Nov. 112. cap. 2. pr. Haec in decimam partem litis fideiussio et poena calumniae iudicii profecta est. Cf. Gaii inst. IV. *§. 175. §. 1. J. 4. 16. (de* poena temere litigantium) ibique Theophilus. Consultatio veteris iureconsulti cap. 6.

§. 28. L. 2. C. 7. 56. (quibus res iudicata non *nocet) in Basil. IX. 3. 92.* I. p. 462. L. 63. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 1. D. 44. 2. (de exceptione rei iudicatae). tit. C. 7. 66. (quibus res iudicata non nocet) item tit. Codicis 7. 60. (inter alias acta vel iudicata aliis non nocere).

§. 29. L. 2. C. 7. 52. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 72. I. p. 460. L. un. C. 2. 5. (de errore calculi). L. 55. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 30. L. 4. C. 7. 52. (de re iudicata) in Basil. *IX. 3. 74. I.* p. 460. L. 35. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 27. D. 44. 2. (de exceptione rei iudicatae). L. 19. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 11. §. 8. D. 11. 1. (de interrogat. *in iure fac.*)

§. 31. L. 15. §. 3. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 15. I. p. 454. L. 3. C. 7. 53. (de exsecutione rei iudicatae). Tit. C. 8. 34. (de dominio pignoris impetrando).

§. 32. L. 1. §. 7. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum) in Basil. LX. 1. 10. V. p. 237. Cf. L. 1. §. 3. D. ibidem.

§. 33. L. 13. C. 7. 45. (de sententiis et interlocutionibus) *in Basil. IX. 1. 79.* I. p. 435. L. 2. C. 1. 14. (de legibus et SC.). L. 12. D. 1. 18. (de officio praesidis).

§. 34. L. 2. et L. 3. C. 7. 44. (de sententiis ex periculo recitandis) in Basil. IX. 1. 65., 66. I. p. 434. L. 1—4. Th. C. 4. 17. (de *sententiis ex periculo recitandis).* L. 8. C. 12. 22. (de principibus agentium in rebus). L. 6. §. 5. C. 1. 54.

(de modo multarum). Idem valet de sententia arbitrorum L. 1. C. 7. 44. (de sententiis ex periculo recitandis).

§. 35. L. 4. C. 7. 45. (de sententiis et interlocutionibus) in Basil. IX. 1. 70. I. p. 434. L. 7. C. ibidem. Cf. L. 12. D. 49. 1. (de appellationibus).

§. 36. L. 170. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 170. I. p. 76. L. 20. D. 2. 1. (de iurisdictione) in Basil. VII. 3. 20. I. p. 264. L. 1. L. 2. L. 4. C. 7. 48. (ut a non competente iudice). L. 53. C. 10. 31. (de decurionibus).

§. 37. Nov. 82. cap. 6. De iure veteri L. 2. C. 7. 63. (de temporibus et reparationibus). Cf. ῥοπαὶ cap. 14. §. 19. ed. Zachariae p. 153.

§. 38. Nov. 49. pr. §. 1. cap. 1., ῥοπαὶ cap. 25. §. 17. ed. Zachariae p. 196. De iniqua sententia, quae iuri legibusque repugnat, cf. L. 19. D. 49. 1. (de appellationibus). L. 1. §. 2. D. 49. 8. (quae sententiae sine appellatione). L. 2. C. 9. 64. (quando provocare non est necesse).

§. 39. Vide ad §. 30. De exceptione publicae causae, in qua propter instrumenta noviter reperta datur restitutio, vide L. 35. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 35. I. p. 457.

§. 40. L. 173. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 173. I. p. 76. Cf. L. 19. §. 1. L. 30. L. 49. L. 50. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 4. D. 42. 3. (de cessione bonorum). §. 40. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 41. L. 8. pr. D. 50. 8. (de administratione rerum ad civitates). L. 13. §. 1. D. 44. 3. (de diversis temporalibus) in Basil. LI. 3. 12. V. p. 93. Cf. ῥοπαὶ cap. 37. §. 9. ed. Zachariae p. 223.

§. 42. De decendio appellationis Nov. 23. cap. 1. in Basil. IX. 2. 2. I. p. 447. Cf. ῥοπαὶ cap. 8. §. 9. ed. Zachariae p. 133. Licet a principe non appelletur, a rescripto tamen principis appellari potest, de quo vide L. 1. §. 2. D. 49. 1. (de appellationibus). L. 2. C. 7. 62. (de appellationibus).

§. 43. L. 2. §. 2. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 2. V. p. 854. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 14. D. 48. 16. (ad SC. Turpillianum). L. 6. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. 11. C. 4. 1. (de rebus creditis). L. 4. §. 6. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 44. L. 3. C. 7. 43. (quomodo et quando iudex) in Basil. IX. 1. 57. I. p. 433. Cf. L. 7. C. ibidem.

§. 45. L. 6. §. 2. D. 48. 11. (de lege Iulia repetundarum) in Basil. LX. 43. 6. V. p. 813. Nov. 8. cap. 8., et quod huic Novellae subiicitur iusiurandum. Nov. 17. cap. 1. Nov. 82. cap. 9.

§. 46. In iure Iustiniani alius sportularum modus praestituitur Nov. 89. cap. 9.

§. 47. L. 27. §. 2. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 27. I. p. 256. L. 76. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 74. I. p. 784. L. 1. et 2. C. 2. 56. (de receptis arbitris).

§. 48. L. 1. C. 2. 56. (de receptis arbitris) in Basil. VII. 3. 53. I. p. 262. L. 32. §. 14. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium).

§. 49. L. 20. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 20. I. p. 253. De iudice idem valet, de quo L. 45. §. 1., L. 55. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 27. pr. D. 48. 19. (de poenis). L. 17. C. 9. 47. (de poenis). L. 1. §. 27. D. 48. 18. (de quaestionibus).

§. 50. L. 30. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 30. I. p. 257. Nov. 82. cap. 11.

§. 51. L. 13. §. 2. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 13. I. p. 250 seq. L. 19. §. 1. D. ibidem, in Basil. l. c. 19. I. p. 253. L. 32. §. 15. D. ibidem.

§. 52. L. 49. §. 1. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 49. I. p. 261. L. 27. pr. D. ibidem in Basil. VII. 2. 27. I. p. 256. Cf. L. 21. §. 5. D. ibidem.

§. 53. Cf. ad huius tituli §. 48., 49. Aliquando tamen per doli mali exceptionem appellationis quaedam species datur. L. 32. §. 14. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium). L. 47. §. 2. D. 24. 3. (soluto matrimonio).

§. 54. L. 1. et 2. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 1. et 2. I. p. 248. L. 5. C. 2. 56. (de receptis arbitris).

§. 55. L. 19. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 19. I. p. 253.

§. 57. L. 1. §. 2. D. 49. 8. (quae sententiae sine appellatione). L. 19. D.

49. 1. (de appellationibus). L. 2. C. 7. 64. (quando provocare non est neces
Cf. Basil. IX. 1. 44. I. p. 432.

§. 58. L. 1. C. 2. 56. (de receptis arbitris) in Basil. VII. 2. 53. I. p.
Vide ad §. 48.

§. 59. L. 17. §. 4. et 5. et 7. D. 4. 8. (de receptis qui arbitrium). L.
D. ibidem in Basil. VII. 2. §. 17 seq. I. p. 252 seq. cum scholiis. Cf. L.
42. 1. (de re iudicata). L. 4. C. 7. 64. (quando provocare non est necess

§. 60. L. 27. §. 7. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII.
I. p. 256.

§. 61. L. 31. in fine D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII.
31. I. p. 257. Ad notionem pleni compromissi requiritur etiam, ut de omn
controversiis interponatur, et poenae stipulationem habeat. Vide L. 13. §. 2.
§. 6. D. 4. 8. Notio pleni compromissi ex edicto praetoris descendere
quum apud Ulpianum in libris ad Edictum scriptis tantummodo occurrat.

§. 62. Nov. 82. cap. 11. Cf. L. 2. pr. L. 4. C. 2. 56. (de receptis arbitr

§. 63. L. 32. §. 6. et 7. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil.
2. 32. I. p. 258 seq. Caeterum, quod de pupillari actione statuitur, Basil. I. p.
not. o. confirmant. Nisi quod Theodorus Hermopolitanus legisse videtur
quod quidam codices Digestorum in L. 32. §. 7. D. ibidem exhibent. Caeteri
cf. L. 35. D. ibidem in Basil. VII. 2. 35. I. p. 260. cum scholio.

§. 64. L. un. D. 49. 7. (nil novari appellatione interposita). Iustiniani Edict
8. cap. 1. §. 1. Cf. Basil. IX. 1. 43. I. p. 431.

§. 65. L. 15. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2. 15.
p. 251. L. 16. pr. L. 9. §. 3—5. L. 10. L. 11. pr. D. ibidem.

§. 66. L. 13. §. 1. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2.
I. p. 250. Cf. L. 21. §. 6. D. ibidem.

§. 67. L. 39. pr. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium) in Basil. VII. 2.
I. p. 260. Cf. L. 2. §. 8. D. 5. 1. (de iudiciis).

§. 68. L. 1. D. 46. 7. (iudicatum solvi) in Basil. IX. 10. 1. I. p. 483.
spatio quadrimestri cf. L. 31. D. 42. 1. (de re iudicata). L. un. Th. C. 4.
(de usuris rei iudicatae). L. 2. et L. 3. C. 7. 54. (de usuris rei iudicatae).

§. 69. Cf. L. 2. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 2. I. p. 451
L. 31. D. ibidem in Basil. IX. 3. 31. I. p. 458.

§. 70. L. 23. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 22. V. p. 861.

§. 71. L. 2. C. 7. 54. (de usuris rei iudicatae) in Basil. IX. 3. 87. I. p.

§. 72. L. 7. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 7. I. p. 454. Cf.
L. 137. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

§. 73. L. 5. C. 7. 52. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 75. I. p. 468. Cf.
L. 40. §. 1. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 40. I. p. 624. cum scholiis.

TIT. V.

§. 1. L. 25. D. 49. 14. (de iure fisci) in Basil. LVI. 3. 22. V. p. 155. Cf.
L. 15. §. 2. L. 24. D. ibidem. De notione delatoris multa sunt in titulo Digesto-
rum 49. 14. (de iure fisci), Codicis 10. 11. (de delatoribus), Theodosiani Codicis
10. 10. (de petitionibus et ultro datis et delatoribus). De mandatore, qui a delatore
exhibendus est, cf. L. 2. §. 5. L. 24. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 1. §. 13. D.
48. 16. (de SC. Turpilianum). L. 34. §. 1. D. 48. 19. (de poenis).

§. 2. L. 18. D. 49. 14. (de iure fisci) in Basil. LVI. 2. 18. V. p. 134. L.
et 8. C. 10. 11. (de delatoribus) ex Basil. LVI. 7. 7. et 8. V. p. 159—161. Cf.
L. 4. L. 8—11. D. 48. 2. (de accusationibus). Titulus C. 9. 1. (de his, qui ac-
cusare non possunt).

§. 3. L. 25. D. 49. 14. in Basil. LVI. 3. 22. 6. p. 155. L. 15. §. 2. L. 24.
D. ibidem.

§. 4. L. 8. C. 10. 11. (de delatoribus) in Basil. LVI. 7. 8. V. p. 161. Cae-
terum haec §. de iis, qui semet ipsos deferunt, intelligi non potest. Vide L. 13.
pr. §. 1—5. D. 49. 14. (de iure fisci). L. un. C. 10. 13. (de his, qui se deferunt).
Heineccii commentarium ad legem Iuliam et Papiam Poppaeam lib. III. cap. 10.
p. 443 seq.

§. 5. L. 5. C. 7. 11. (de delatoribus) in Basil. LVI. 7. 5. V. p. 159. Cf.
L. 1—3. Th. C. 10. 10. (de petitionibus).

TIT. VI.

§. 1. Nov. 90. cap. 1. L. 21. D. 21. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 20. II. p. 400. L. 18. C. 4. 20. (de testibus). De ignotis testibus torquendis Nov. 90. cap. 1. §. 1.

§. 2. L. 18. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 42. II. p. 413. Nov. 90. cap. 2.

§. 3. Cf. L. 21. §. 3. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 20. II. p. 400. Nov. 90. cap. 3.

§. 4. L. 18. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 77. II. p. 503. L. 16. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 40. II. p. 411. Nov. 90. cap. 5. Cf. L. 7. D. 29. 3. (testamenta quemadmodum aperiantur).

§. 5. L. 16. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 40. II. p. 411. L. 3. §. 3. D. 21. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 387. Nov. 90. cap. 5.

§. 6. L. 2. D. 21. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 2. II. p. 386. L. 16. D. ibidem. Nov. 90. cap. 3. Cf. Cicero pro Flacco cap. 4. L. 13. C. 4. 30. (de non numerata pecunia).

§. 7. L. 3. pr. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 386. Nov. 90. cap. 1.

§. 8. Cf. Nov. 73. cap. 1. 2. L. 20. C. 4. 20. (de fide instrumentorum).

§. 9. L. 3. §. 5. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 387. L. 13. pr. D. ibidem. De his, qui criminis alicuius accusati sunt vel condemnati vel convicti, vide L. 13. L. 14. L. 15. pr. L. 18. L. 20. D. ibidem. L. 6. §. 1. D. 48. 11. (de lege Iulia repetundarum). De pauperibus Nov. 90. cap. 1. pr. §. 1. De impuberibus vide L. 19. §. 1. D. 22. 5. (de testibus). L. 19. L. 20. pr. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt). Ulpiani fragm. XX. 7., §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis). Novella Theodosii tit. 16. const. 1. §. 2. L. 21. pr. C. 6. 23. (de testamentis). De mulieribus L. 18. D. 22. 5. (de testibus). L. 20. §. 6. D. 28. 1. (qui testamenta); in testamentorum ordinatione exclusae fuere L. 15. §. 1. D. ibidem. L. 20. §. 6. D. 28. 1. Ulpiani fragm. 20. 7., §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis). Caeterum, quod testes esse iubentur, ubi virorum adspectus prohibetur, est ex Basil. XXI. 1. 17. II. p. 398. De his, quibus invitis testimonium non denunciatur, Paulli sent. recept. II. 15. §. 2. Collatio legum Mosaicarum 9. cap. 2. ed. Blume. L. 4. L. 5. L. 8. L. 19. D. 22. 5. (de testibus). L. 10. pr. D. 38. 10. (de gradibus). L. 2. D. 48. 2. (de accusationibus). L. 1. §. 10. D. 48. 18. (de quaestionibus). L. 7. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 123. cap. 7. L. 12. L. 16. C. 4. 20. (de testibus). L. 22. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) ex Basil. XXII. 1. 80. II. p. 505. Quae res a Iustiniano et ad causas civiles extensa est. Cf. L. 16. L. 19. C. 4. 20. (de testibus). Nov. 90. cap. 8.

§. 10. L. 21. C. 1. 5. (de haereticis et Manichaeis). Nov. 45. cap. 1.

§. 11. Haec sententia orta est ex L. 11. §. 1. D. 48. 19. (de poenis) cum L. 6. L. 24. D. 22. 5. (de testibus). L. 3. C. 4. 20. (de testibus). Cf. et Paulli sent. receptae V. 15. §. 1.

§. 12. L. 10. pr. §. 1. D. 48. 18. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 10. V. p. 842. cum scholiis. Cf. L. 3. et 4. C. 9. 8. (ad legem Iuliam coniectatis).

§. 13. L. 28. D. 22. 3. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 28. II. p. 480. cum scholio. L. 2. §. 8. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae).

§. 14. L. 3. §. 3. et 4. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 387. cum scholio. Nov. 90. cap. 5. ad finem. Cf. L. 16. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 40. II. p. 411.

§. 15. L. 10. D. 22. 3. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 10. II. p. 468. cum scholio. Cf. L. 11. D. 10. 1. (finium regundorum). L. 6. C. 3. 44. (de religiosis).

§. 16. L. 3. §. 4. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 387. Vide ad §. 14. Caeterum de sumtibus, qui testibus ab eo, qui eos producit, praebentur, cf. L. 11. C. 4. 20. (de testibus). L. 6. §. 2. C. 7. 62. (de appellationibus).

§. 17. L. 19. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 43. II. p. 414. cum scholiis. Cf. ῥοπαὶ cap. 9. §. 1. ed. Zachariae p. 134.

§. 18. L. 17. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. II. p. 398. §. 8. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. Cf. Ulpiani fragm. 20. §. 3. et 6. Gaii inst. II. §. 105—108. §. 9. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. L. 6. D. 22. 5. (de testibus). L. 3. C. 4. 20. (de testibus).

§. 19. L. 21. §. 2. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 20. II. p. 4.. cum scholio. Cf. L. 3. §. 5. D. ibidem.

§. 20. L. 21. §. 3. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 20. II. p. 4.. cum scholiis. Nov. 90. cap. 8. Cf. L. 114. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 21. L. 9. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 33. II. p. 405.

§. 22. Cf. L. 12. D. 22. 5. (de testibus). De tribus testibus, quibus opus est in credito supra quinquaginta libras auri, vide L. 17. C. 4. 2. (si certum pe tatur). Nov. 73. cap. 2.

§. 23. L. 16. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 75. II. p. 500. L. 21. C. 9. 22. (ad legem Corneliam de falsis), quae in Basilicis de... Nov. 73. cap. 7. pr. De argentariis in L. 22. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) exstare dicit scholium Basil. XXI. 1. 23. II. p. 405. sed haec est lex restituta ex Basil. XXII. 1. 80. II. p. 505 seq., ubi nihil eiusmodi dicitur, licet scholi... quod ibidem II. p. 509 legatur, eiusmodi quid ibi dictum esse manifesto pro... De emphyteusi in scholio Basil. II. p. 405. exstare dicit L. 2. C. 4. 66. (de iure emphyteutico), quae est in Basil. XX. 2. 2. II. p. 375.

§. 24. L. 17. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 41. II. p. 412. ... testibus pecunia corruptis cf. L. 3. §. 5. D. 21. 5. (de testibus). L. 1. §. 2. D. ... 10. (de lege Cornelia de falsis). Collatio legum Mosaicarum tit. 8. cap. 5., ... cap. 2. §. 2. Nov. 90. cap. 9. De inimicis, qui a testimonio arcentur, cf. L. 3. pr. D. 22. 5. (de testibus). Nov. 90. cap. 7.

§. 25. Nov. 90. cap. 4.

§. 26. Nov. 90. cap. 2.

§. 27. L. 11. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 10. II. p. 394. cum scholiis. Idem obtinet in codicillis aliisque ultimis voluntatibus praeter testamentum, uti L. 8. §. 3. C. 6. 36. (de codicillis). Sed rogati debent esse testes in testamentis, ut L. 21. §. 2. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 21. C. 6. 23. (de testamentis); in contractibus, uti Nov. 90. cap. 2.; in divortiis, uti L. 9. D. 24. 2. (de divortiis); in aperiunda cista deposita, uti L. 1. §. 36. D. 16. 3. (depositi vel contra); ... uxorem suam cum alieno viro in ecclesia colloqui viderit, uti Nov. 117. cap. 15.

§. 28. Nov. 90. cap. 4. §. 1.

§. 29. Nov. 90. cap. 9.

§. 30. L. 20. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 19. II. p. 399.

§. 31. Nov. 90. cap. 7.

§. 32. Nov. 90. cap. 8.

§. 33. L. 3. pr. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 386. Modus quinquaginta librarum haustus est ex L. 10. D. 48. 2. (de accusationibus) in Basil. LX. 34. 10. V. p. 686.

§. 34. L. 3. §. 5. L. 4. D. 22. 5. (de testibus). L. 12. C. 4. 20. (de testibus). Cf. L. 4. Th. C. 9. 6. (ne praeter crimen maiestatis servus). Paullus sent. recept. V. 15. §. 3.

§. 35. L. 4. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 4. II. p. 391. cum scholiis. L. 9. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 8. II. p. 394. cum scholiis. Paullus sentent. recept. V. 15. §. 3. Caeterum iuris veteris immutationem significat scholium Garidae in Basil. l. c. II. p. 393.

§. 36. L. 20. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 19. II. p. 399. cum scholiis. L. 3. §. 5. D. ibidem in Basil. XXI. 1. 3. II. p. 387. cum scholiis. Cf. ad §. 30. De teste pecuniam accepisse convicto cf. ad §. 24.

§. 37. L. 6. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 6. II. p. 393. cum scholiis. Cf. Gaius inst. II. §. 105—108. Ulpiani fragm. 20. §. 3—6. L. 3. C. 4. 20. (de testibus). §. 9. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis).

§. 38. L. 14. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 13. II. p. 396. cum scholiis. Cf. L. 18. D. ibidem. L. 20. §. 6. D. 28. 1. (qui testamenta).

§. 39. L. 15. §. 1. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 14. II. p. 397. cum scholiis.

§. 40. L. 9. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 8. II. p. 394. cum scholiis. Cf. Paullus sentent. recept. V. 15. §. 3.

§. 41. L. 7. D. 22. 5. (de testibus), quae lex in Basilicis deest. Cf. L. 20. §. 7. D. 28. 1. (qui testamenta). §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus.

§. 42. L. 20. §. 6. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 21. III.

p. 543. L. 15. §. 1. D. 22. 5. (de testibus). §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. Cf. Ulpiani Fragm. 20. 7. Caeterum hic additur quid ex Basilicis XXI. 1. 17. II. p. 398. Vide supra §. 9.

§. 43. Vide ad §. 9. et §. 42. De partus causa vide L. 1. pr. §. 10. D. 25. 4. (de inspiciendo ventre).

§. 44. Cf. L. 6. §. 2. C. 9. 8. (ad legem Iuliam maiestatis) ex Basil. LX. 36. 19. V. p. 713. L. 6. §. 2. C. ibidem, titulus Th. C. 9. 6. ne praeter crimen maiestatis servus dominum vel patronum libertus seu familiaris accuset.

§. 45. L. 23. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 22. II. p. 401., ubi aliam interpretationem scholia sequuntur. De variis huius legis interpretationibus vide Duarenum disputationum anniversariarum. lib. I. cap. 29., Cuiacium observationum et emendationum lib. 2. cap. 23. Fonnerium Selectionum II. 30.

§. 46. L. 25. D. 22. 4. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 24. II. p. 401. cum scholiis.

§. 47. L. 7. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 31. II. p. 403 seq. Cf. L. 10. §. 4. D. 48. 18. (de quaestionibus). L. 4. et L. 8. C. 2. 1. (de edendo).

§. 48. L. 20. pr. §. 1—3. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt) in Basil. XXXV. 1. 20. III. p. 542 seq. L. 6. L. 24. D. 22. 5. (de testibus). Ulpiani Fragm. 20. 3., §. 9. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus.

§. 49. Gellius noctes Atticae XV. cap. 13. Theophilus ad §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ed. Reitz I. p. 337 seq. L. 18. §. 1. et L. 26. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt). L. 21. pr. D. 20. 5. (de testibus). Vetus scholiastes ad Horatii Sermones II. 3. vs. 181. Scholium Basil. XXI. 1. 20. II. p. 400. Glossa Taurinensis ad §. 6. J. 2. 10. apud Savigny in libro *Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter* II. p. 443. (edit. 2.) Cf. Marezoll in libro *über die bürgerliche Ehre, ihre gänzliche Entziehung und theilweise Schmälerung.* (*Giessen* 1824. 8.) p. 84 seq. Ultima pars capitis convenit cum L. 21. pr. D. 20. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 20. II. p. 400. L. 5. §. 9. et 10. D. 47. 10. (de iniuriis) in Basil. LX. 21. 5. V. p. 617.

§. 50. Cf. L. 3. pr. D. 22. 5. (de testibus). L. 5. C. 4. 20. (de testibus) cum L. 63. pr. D. 17. 2. (pro socio).

§. 51. L. 18. pr. L. 20. §. 4. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt). Ulpiani Fragm. 20. 7. Paulli sent. recept. III. 4. A. 12., §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. De filio; qui in potestate heredis est, non teste vide Gaium inst. II. §. 108., §. 10. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilum. Cf. Ulpiani Fragm. 20. §. 3—5.

§. 52. Gaius inst. II. §. 108., §. 10. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus.

§. 53. Gaius inst. II. §. 106., §. 9. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus L. 20. §. 2. D. 28. 1. (qui testamenta facere).

§. 55. Cf. L. 9. §. 1. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 33. II. p. 405.

§. 56. L. 5. D. 22. 4. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 33. II. p. 483. Cf. L. 4. D. ibidem L. 4. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 4. C. 4. 19. (de probationibus). L. 17. C. 2. 3. (de pactis). L. 21. C. ibidem. L. 5. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 9. L. 10. L. 11. C. 4. 21. (de fide instrumentorum). L. 3. C. 10. 3. (de fide et iure hastae). L. 24. C. 4. 65. (de locato et conducto). L. 1. C. 4. 32. (de usuris). L. 9. C. 5. 4. (de nuptiis). Nov. 73. cap. 8.

§. 57. L. 1. C. 4. 20. (de testibus) ex Basil. XXI. 1. 25. II. p. 401 seq. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. V. 15. §. 4. L. 25. §. 4. D. 22. 3. (de probationibus). L. 13. C. 4. 30. (de non numerata pecunia). Similiter solutio eius, quod ex scripto instrumento debetur, non potest nisi quinque testium vocibus probari, ut L. 18. C. 4. 20. (de testibus). Nov. 90. cap. 2.

§. 58. Nov. 73. cap. 3.

§. 59. L. 16. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 15. II. p. 398., Paullus sent. recept. V. 15. §. 5. L. 27. pr. §. 1. D. 48. 10. (de falsis). L. 14. C. 4. 20. (de testibus). Nov. 90. cap. 3.

TIT. VII.

§. 1. L. 3. C. 4. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXII. 5. 45. II. p. 566. cum scholiis. L. 31. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 31. II. p. 556 seq.

§. 2. L. 31. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 31. II. p. [illegible] cum scholiis. L. 3. C. 4. 1. (de rebus creditis).

§. 3. L. 1. L. 2. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXV. 2. 1. et 2. II. p. 526—529. Cf. L. 13. D. 20. 5. (quibus modis pignus solvitur). L. 1. pr. D. 44. 5. (quarum rerum actio non datur), cum L. 27. D. 12. 2. (de iureiurando) L. 40. D. ibidem.

§. 4. L. 1. C. 4. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXII. 5. 43. II. p. [illegible] cum scholiis. De causa solutionis, quam iusiurandum praestat, vide L. 27. L. [illegible] §. 1. D. 12. 2. (de iureiurando); de causa transactionis L. 40. D. 12. 2. (de iureiurando).

§. 5. L. 3. pr. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 3. II. p. [illegible] L. 7. D. ibidem., §. 4. J. 4. 13. (de exceptionibus). §. 11. J. 4. 6. (de actionibus).

§. 6. L. 9. C. 4. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXII. 5. 51. II. p. [illegible] cum scholiis. Cf. L. 37. §. 6. et 9. D. 12. 2. (de iureiurando). De relatione quae est iudicialis iuramenti propria, vide L. 17. pr. L. 34. §. 7. et 9. L. [illegible] D. 12. 2. (de iureiurando). L. 25. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta). L. [illegible] et L. 9. C. 4. 1. (de rebus creditis). De iureiurando calumniae cf. ad §. 5. [illegible]

§. 7. Nov. 124. cap. 1. in Basil. VII. 4. 5. I. p. 274. De poenis periurii [illegible] iure civili cf. L. 13. §. 6. D. 12. 2. (de iureiurando). L. 4. D. 47. 22. (de stellionatus). L. 2. C. 4. 1. (de rebus creditis).

§. 8. L. 11. C. 4. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXII. 5. 53. II. p. 5[illegible]

§. 9. L. 34. §. 4. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 34. II. p. 5[illegible] Cf. L. 37. D. ibidem L. 11. §. 1. D. 25. 2. (rerum amotarum). L. 9. C. 4. 1. (de rebus creditis). L. 32. C. 6. 42. (de fideicommissis). Referens iusiurandum de calumnia non iurat, ut L. 36. §. 7. D. 12. 2. (de iureiurando); an nec patronus parentesve, quaeritur. Cf. L. 16. L. 34. §. 4. D. ibidem.

§. 10. L. 37. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 37. II. p. 5[illegible] De effectu remissi iurisiurandi a deferente cf. L. 5. §. 4. L. 6. L. 9. §. 1. L. [illegible] L. 41. D. 12. 2. (de iureiurando).

§. 11. L. 32. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 32. II. p. 5[illegible] cum scholiis.

§. 12. L. 34. §. 2. et 3. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 34. II. p. 559. cum scholiis. Caeterum cf. exceptionem in L. 2. §. 5. C. 2. 59. (de iureiurando propter calumniam dando).

§. 13. L. 35. §. 1. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 35. II. p. 561 seq. cum scholiis. Deferre enim non potest, nisi cui liberum de re litigiosa disponendi arbitrium datur. Cf. L. 17. §. 1—3. L. 18. D. ibidem. L. 1. pr. D. 44. 8. (quarum rerum actio non datur).

§. 14. L. 26. pr. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 26. II. p. 5[illegible] cum scholiis. De pupillo, cui iuramentum defertur, cf. L. 34. §. 2. L. 42. pr. D. 12. 2. (de iureiurando).

§. 15. L. 30. pr. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 30. II. p. 554 seq. cum scholiis.

§. 16. L. 40. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 40. II. p. 563.

§. 17. L. 2. C. 4. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXII. 5. 44. II. p. 565 seq.

§. 18. L. 13. §. 6. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 13. II. p. 5[illegible]

TIT. VIII.

§. 1. L. 1. D. 22. 4. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 30. II. p. 481 seq. Cf. L. 99. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 7. D. 2. 12. (de feriis).

§. 2. L. 1. C. 4. 22. (plus valere quod agitur) in Basil. XXII. 1. 81. II. p. 508. Cf. L. 6. §. 1. D. 1. 18. (de officio praesidis). L. 54. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 17. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) item totus tit. Cod. 4. 22. (plus valere quod agitur).

§. 3. Nov. 73. cap. 1. Cf. eiusdem Nov. cap. 8.; porro L. 17. C. 4. 2. (si certum petatur). L. 11. C. 8. 18. (qui potiores in pignore).

§. 4. L. 24. C. 9. 22. (ad legem Corneliam de falsis) in Basil. LX. 41. 58. V. p. 799. cum scholiis. Cf. L. 24. C. 4. 19. (de probationibus).

§. 5. Nov. 119. cap. 3. Cf. L. 2. D. 22. 4. (de fide *instrumentorum*) in Basil. XXII. 1. 31. II. p. 482.

§. 6. L. 3. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 62. II. p. 496. cum scholiis. Cf. L. 29. C. 1. 3. (de pactis). L. 7. §. 14. L. 31. L. 46. in fine D. 2. 14. (de pactis). L. 4. §. 4. D. 2. 11. (si quis cautionibus). L. 41. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 7. L. 1. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 60. II. p. 496. L. 1. et L. 2. Cod. Gregor. 4. 2. ed. Haenel (si amissis vel debitori redditis). L. 5. C. 4. 21. (de fide instrum.).

§. 8. L. 5. C. 4. 19. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 39. II. p. 486. cum scholiis. Cf. L. 6. L. 7. C. ibidem. L. 5. C. 10. 2. (de conveniendis fisci debitoribus) Heimbach, *die Lehre von dem Creditum* (*Leipzig* 1849.) p. 323 seq.

§. 9. L. 7. C. 4. 19. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 41. II. p. 487 seq. cum scholiis. Cf. ad §. 8.

§. 10. Nov. 49. cap. 2. Cf. L. 20. C. 4. 21. (de fide instrumentorum).

§. 11. Nov. 73. cap. 4. et cap. 7.

§. 12. Nov. 48. cap. 1. §. 1. Cf. L. 114. §. 14. D. 30. (de legatis I.).

§. 13. Nov. 73. cap. 8. Cf. L. 34. §. 9. D. 12. 2. (de iureiurando).

§. 14. Nov. 18. cap. 8.

§. 15. L. 15. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 74. II. p. 499. cum scholiis. Cf. Paullus sent. recept. V. 5. A. §. 3. L. 2. C. 4. 20. (de testibus). Nov. 73. cap. 7. 8.

TIT. IX.

§. 1. L. 1. §. 1. et 2. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 1. I. p. 553. cum scholiis. L. 5. D. ibidem in Basil. XI. 1. 5. I. p. 557.

§. 2. L. 1. D. 1. 15. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 1. I. p. 665 seq. cum scholiis. Cf. L. 12. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 6. L. 21. C. 8. 43. (de solutionibus).

§. 3. L. 2. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 2. I. p. 554.

§. 4. L. 17. C. 2. 3. (de pactis) in Basil. XI. 1. 78. I. p. 658.

§. 5. L. 29. §. 2. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 29. I. p. 738 seq. cum scholiis.

§. 6. Cf. L. 14. C. 2. 3. (de pactis).

§. 7. L. 7. §. 4. et 5. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 7. I. p. 564. cum scholiis.

§. 8. L. 2. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). in Basil. XIX. 1. 2. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 256. Cf. L. 4. L. 11. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 7. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 56. §. 1. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 16. D. 47. 2. (de furtis). §. 6. J. 3. 20. (de inutilibus stipulationibus). §. 12. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto). §. 6. J. 4. 8. (de noxalibus actionibus).

§. 9. L. 7. §. 5. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 7. I. p. 564. Cf. L. 58. D. ibidem L. 1. et L. 2. C. 4. 45. (quando liceat ab emptione discedere) cum L. 5. C. 4. 10. (de obligationibus et actionibus). L. 12. C. 4. 38. (de contrahenda emtione).

§. 10. L. 7. §. 16. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 7. I. p. 572. Cf. L. 112. §. 3. et 4. D. 30. (de legatis I.). L. 39. §. 8. §. 9. L. 54. L. 55. D. ibidem. L. 14. L. 15. D. 29. 1. (de conditionibus institutionum). L. 35. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 137. §. 6. D. ibidem. Paulli sent. recept. I. 1. §. 4. L. 6. L. 30. C. 2. 3. (de pactis). L. 5. C. 1. 14. (de legibus et constitutionibus).

§. 11. L. 38. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 38. I. p. 623. Cf. L. 20. D. 11. 7. (de religiosis). L. 1. §. 8. D. 27. 8. (de magistratibus conveniendis). L. 15. §. 1. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). Paulli sent. recept. I. 1. §. 6.

§. 12. L. 6. C. 2. 3. (de pactis) in Basil. XI. 1. 67. I. p. 646. De pactis et stipulationibus contra legem cf. Paulli sent. receptae I. 1. §. 4. L. 35. §. 1. L. 137. §. 6. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 5. C. 1. 14. (de legibus). L. 8. §. 8. C. 5. 17. (de repudiis); contra bonos mores Paullus sent. recept. I. 1. 4. L. 26. L. 27. L. 35. pr. L. 61. D. 45. 1. (de V. O.). L. 7. §. 14. et 15. L. 27. §. 4. D. 2. 14. (de pactis). L. 1. §. 7. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 14. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 4. C. 8. 39. (de inutilibus stipulationibus). L. 29. C. 2. 3. (de pactis).

§. 13. L. 15. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 63. II. p. 725. cum scholiis. L. 44. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 44. II. p. 718. cum scholiis. Cf. L. 13. §. 26. D. 19. 1. (de actionibus empti).

§. 14. Cf. ad §. 11.

§. 15. L. 72. §. 4. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 73. I. p. 7[illegible] Cf. L. 38. §. 17. et 20. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 11. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 11. §. 6. D. 13. 7. (de pigneraticia actione). Aliter in numeratione observatur. Cf. L. 9. §. 8. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 126. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligatione). L. 2. C. 4. 27. (per quas personas nobis). §. 4. J. 3. 20. (de inutilibus stipulationibus) ibique Theophilus. Mühlenbruch in libro *die Cession der Forderungsrechte* (3. *Ausgabe*). p. 89—108.

§. 16. L. 172. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 172. I. p. 76. L. 39. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 39. I. p. 623. cum scholiis. L. 21. L. 33. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). Cf. tamen L. 34. pr. D. ibidem. L. 29. D. 19. 2. (locati conducti). De stipulationibus cf. L. 38. §. 18. L. 99. pr. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 47. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 26. D. 34. 5. (de rebus dubiis). De intentionis sive actionis obscuritate cf. L. 172. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 66. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 20. D. 44. 2. (de exceptione rei iudicatae). L. 83. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

§. 17. L. 10. §. 1. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 10. I. p. 578. L. 1[illegible] C. 2. 3. (de pactis). L. 12. §. 2. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). Cf. L. 71. pr. D. 17. 2. (pro socio). L. 28. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 122. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligationibus) cum L. 97. pr. L. 126. §. 3. D. ibidem. De caussa huius regulae cf. L. 4. §. 7. D. 44. 4. (de doli mali exceptione). L. 4[illegible] D. 17. 2. (pro socio). L. 28. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 115. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). Cf. Heimbach in libro *Rechtslexicon für Juristen aller deutschen Staaten* sub verbo *Conventionalstrafe* III. p. 63 seq.

§. 18. L. 28. pr. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 28. I. p. 611. Pauli sent. recept. I. 1. 4. L. 35. pr. L. 137. §. 6. D. 45. 1. (de verborum obligationibus. L. 6. C. 2. 3. (de pactis).

§. 19. L. 4. C. 8. 39. (de inutilibus stipulationibus) in Basil. XLIII. 6. 4. IV. p. 326. cum scholio. Cf. L. 61. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 34. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 52. §. 9. D. 17. 2. (pro socio). L. 5. C. 5. 14. (de pactis conventis tam super dote).

§. 20. L. 30. C. 2. 3. (de pactis). L. 2. §. 2. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). L. 1. §. 21. D. 37. 6. (de collatione). L. 2. §. 3. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 29. §. 2. L. 30. D. 39. 5. (de donationibus). Cf. L. 3. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). De milite cf. L. 19. C. 2. 3. (de pactis) in Basil. XI. 1. 80. I. p. 659. cum scholiis. Caeterum cf. Cuiacii observationum et emendationum lib. 16. cap. 39.

§. 21. L. 26. pr. D. 23. 4. (de pactis dotalibus) in Basil. XXIX. 5. 24. III. p. 471 seq. cum scholiis. Cf. L. 23. D. 34. 5. (de rebus dubiis). L. 17. §. 6. et 7. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum) cum L. 16. pr. L. 22. D. 34. 5. (de rebus dubiis).

§. 22. L. 27. D. 23. 4. (de pactis dotalibus) in Basil. XXIX. 5. 25. III. p. 474. cum scholiis. Cf. L. 32. §. 11. et 12. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem).

§. 23. L. 3. C. 5. 14. (de pactis conventis tam super dote) in Basil. XXIX. 5. 33. III. p. 481. cum scholiis. Cf. L. 2. L. 16. L. 17. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). L. 27. §. 2. D. 2. 14. (de pactis). L. 1. §. 1. D. 33. 4. (de dote praelegata).

§. 24. L. 5. C. 5. 14. (de pactis conventis tam super dote) in Basil. XXIX. 5. 35. III. p. 481. cum scholiis. De caussis huius rei vide ad §. 19. et 20. Vide Cuiacium observationum et emendationum lib. 16. cap. 39.

§. 25. L. 6. C. 5. 14. (de pactis conventis tam super dote) in Basil. XXIX. 5. 36. III. p. 482. cum scholiis. Cf. L. 29. pr. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 28. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 7. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). L. 7. C. 5. 12. (de iure dotium).

TIT. X.

§. 1. L. 38. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 55. I. p. 719. cum scholiis. Cf. L. 21. C. ibidem. Psellus synopsis legum vers. 1152 seq.

§. 2. L. 28. C. 2. 4. (de trans.) in Basil. XI. 2. 45. I. p. 711 seq. Cf. L. 5. C. ibidem. L. 17. C. 2. 3. (de pactis).

§. 3. L. 18. C. 2. 4. (de trans.) in Basil. XI. 2. 35. p. 703 seq. cum scholiis. Psellus l. c. 1149 seq. Cf. Fabroti Exercitatio XII. in Ottonis thesauro iuris civilis III. p. 1219—1230.

§. 4. Cf. L. 16. C. 2. 4. (de transactionibus). De transactionibus pactisve post rem iudicatam vide Paulli sentent. recept. I. 1. §. 5. L. 1. L. 4. Gregoriani Cod. 2. 11. (de transactionibus). L. 3. Hermogeniani Cod. de pactis et transact. L. 11. L. 12. L. 32. C. 2. 4. (de transact.). L. 23. §. 1. D. 12. 6. (de cond. indebiti). L. 7. §. 1. et 2. D. 2. 15. (de transactionibus). L. 2. Th. C. 2. 9. (de transact.). Consultatio veteris iureconsulti cap. 9. Cf. Rudorff in libro *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft* tom. XIV. p. 334—347. Transactionem de re dubia fieri dictum est ad tit. IX. §. 2.

§. 5. L. 15. L. 16. D. 2. 15. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 15. et 16. II. p. 687 seq. cum scholiis. Paullus sent. recept. I. 1. §. 3. L. 122. §. 6. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

§. 6. Cf. L. 30. C. 2. 4. (de trans.) in Basil. XI. 2. 47. II. p. 714. cum scholiis. Confessionem in iure factam intellige. Cf. Gellius noctium Atticarum XX. 1. lex Rubria de Gallia Cisalpina cap. 21. 22. Paulli sent. recept. V. A. 5. §. 5. L. 56. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 6. §. 2. D. 42. 2. (de confessis). L. 4. C. 6. 31. (de repudianda). Valet etiam de confessione in scriptis facta L. 25. §. 4. D. 22. 3. (de probationibus et praesumpt.) L. 13. C. 4. 30. (de non numerata pecunia).

§. 7. L. 36. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 53. I. p. 718. cum scholiis. De pacti exceptione, quae ex transactione nascitur, cf. L. 15. L. 16. D. 2. 15. (de transact.). L. 96. §. 2. D. 46. 3. (de solut.).

§. 8. L. 18. C. 2. 11. (ex quibus causis infamia inrogatur) in Basil. XXI. 3. 17. II. p. 459. Cf. L. 1. L. 4. §. 5. L. 5. L. 6. §. 3. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). §. 2. J. 4. 16. (de poenis temere litigantium) ibique Theophilus.

§. 10. L. 16. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 33. I. p. 701. Rescripta enim, quae privatis quibusdam damnosa sunt, non admittuntur. Vide L. 3. L. 7. C. 1. 19. (de precibus imperatori). L. 2. §. 10. et 16. D. 43. 8. (ne quid in loco publico). L. 4. C. 8. 49. (de emancipationibus).

§. 11. L. 41. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 58. I. p. 722. cum scholiis. Cf. L. 3. Th. C. 2. 9. (de pactis et transact.) ibique interpretatio Gothica. Quae illic de iurata transactione dicuntur, Harmenopulus ad omnes transactiones extendit.

§. 12. L. 19. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 36. I. p. 705 seq. cum scholiis. Cf. L. 4. C. 7. 52. (de re iudicata). L. 35. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 27. D. 44. 2. (de exceptione rei iudicatae). L. 31. D. 12. 2. (de iureiurando).

§. 13. L. 35. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 52. I. p. 718. cum scholiis. Cf. L. 23. pr. D. 4. 2. (quod metus caussa).

§. 14. L. 1. D. 2. 15. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 1. I. p. 665 seq. Vide ad tit. IX. §. 2.

§. 15. L. 22. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 39. I. p. 707 seq. cum scholiis: Cf. L. 6. C. 2. 21. (de dolo malo). L. 8. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. 16. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 6. D. 22. 3. (de probationibus); de metu L. 9. C. 2. 20. (de his, quae vi metuve). L. 13. C. 2. 4. (de transactionibus).

§. 16. L. 39. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 56. I. p. 720. L. 5. C. 4. 10. (de obligat. et actionibus). L. 12. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 3. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. 5. §. 2. D. 16. 3. (depositi vel contra). Quando unilateraliter a negotio contracto recedere liceat, disce ex L. 1. §. 46. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 12. pr. D. 43. 26. (de precario). L. 3. C. 4. 65. (de locato et conducto).

§. 17. L. 25. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 44. I. p. 710. De captanda haereditate L. 70. L. 71. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). L. 64. D. 30. (de legatis I.). L. 11. C. 6. 21. (de testamento militis). De causa huius decisionis vide L. 3. §. 7. D. 12. 4. (de condictione causa data). L. 12. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias).

§. 18. L. 31. C. 2. 4. (de transactionibus) in Basil. XI. 2. 48. I. p. 714 seq. Cf. L. 5. L. 9. §. 1. D. 2. 15. (de transact.). L. 20. §. 6. L. 46. D. 4. 8. (de receptis, qui arbitrium). L. 61. D. 5. 1. (de iudiciis).

TIT. XI.

§. 1. L. 2. D. 4. 2. (quod metus causa) in Basil. X. 2. 2. I., p. 491. Paulus sentent. receptarum I. 7. §. 7. L. 5. D. ibidem.

§. 2. L. 22. D. 4. 2. (quod metus causa) in Basil. X. 2. 22. I. p. 495. Paulus sentent. recept. I. 7. §. 10.

§. 3. L. 1. D. 4. 2. (quod metus causa) in Basil. X. 2. 1. I. p. 495.

§. 4. L. 7. C. 8. 4. (unde vi) in Basil. L. 3. 55. V. p. 62. Cf. L. 3. Th. C. 4. 22. (unde vi) ibique interpretatio Gothica §. 6. J. 4. 15. (de interdictis). §. 1. J. 4. 2. (de bonis vi raptis) ibique Theophilus. L. 10. C. 8. 4. (unde vi) cum L. 12. et L. 13. D. 4. 2. (quod metus causa) et L. 7. D. 48. 7. (ad legem Iuliam de vi privata). De historia huius sanctionis vide L. 3. Th. C. 9. 10. (de vi publica) ibique interpretationem Gothicam. L. 7. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi). Savigny das Recht des Besitzes p. 528. (6. Ausg.) Heimbach in libro Rechtslexicon von Weiske sub v. Obligatio. VII. p. 534 seq.

§. 6. Cf. L. 5. D. 47. 8. (vi bonorum raptorum). L. 65. D. 47. 2. (de furtis). L. 1. §. 25. D. 16. 3. (depositi vel contra) cum L. 4. §. 10. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucap.). L. 2. L. 4. C. 2. 20. (de his quae vi metusve).

§. 7. L. 14. §. 5. et 7. D. 4. 2. (quod metus causa) in Basil. X. 2. 14. I. p. 493. Cf. L. 12. pr. L. 14. §. 1. D. ibidem.

§. 8. L. 2. C. 8. 4. (unde vi) in Basil. L. 3. 49. V. p. 62. De anno cf. L. 1. pr. §. 39. D. 43. 16. (de vi); de heredibus cf. L. 1. §. 48. L. 3. §. 18. D. ibidem. L. 38. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 9. L. 3. C. 8. 4. (unde vi) in Basil. L. 3. 50. V. p. 62. Cf. L. 6. pr. C. ibidem et L. 3. et L. 7. C. 1. 19. (de precibus imperatori). L. 4. C. 8. 49. (de emancipationibus). L. 2. §. 10. et §. 16. D. 43. 8. (ne quid in loco publico).

§. 10. L. 11. C. 8. 4. (unde vi) in Basil. L. 3. 59. V. p. 63. Cf. L. 6. §. 1. L. 7. D. 41. 2. (de acquir. possess.). Savigny in libro das Recht des Besitzes p. 407—416. Heimbach in libro Rechtslexicon sub verbo Interdicte V. p. 540.

§. 11. L. 14. §. 1. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 3. D. 47. 8. (bonorum vi raptorum) pr. J. 4. 2. (de vi bonorum raptorum) ibique Theophilus. L. 2—5. C. 9. 33. (vi bonorum raptorum). L. 1. pr. 39. D. 43. 16. (de vi). L. 2. C. 8. 4. (unde vi).

§. 12. Cf. ad §. 11.

§. 13. L. 14. §. 7. D. 4. 2. (quod metus causa) in Basil. X. 2. 14. I. p. 493.

§. 14. L. 152. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 152. I. p. 74. §. 8. J. 4. 18. (de publicis iudiciis). L. 12. §. 2. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 1. §. 2. D. 43. 16. (de vi). L. 7. D. 48. 7. (ad legem Iuliam de vi privata). L. 4. C. 8. 4. (unde vi). De poena legis Iuliae de vi publica cf. L. 10. §. 1. D. 48. 6. (ad legem Iuliam de vi publica). L. 8. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi). §. 8. J. 4. 18. (de publicis iudiciis) ibique Theophilus. Harmenopulus ad servos transtulit, quae de servis statuuntur, qui exhortantibus dominis vim fecerunt. De poena vis privatae cf. L. 1. pr. L. 8. D. 48. 7. (ad legem Iuliam de vi privata). §. 8. J. 4. 18. (de publicis iudiciis) ibique Theophilus.

§. 15. L. 1. §. 27. D. 43. 16. (de vi) in Basil. LX. 17. 7. V. p. 578. cum scholiis. Cf. L. 3. §. 9. L. 17. D. ibidem. L. 3. D. 1. 3. (de iustitia et iure). L. 4. pr. L. 45. §. 4. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 12. §. 1. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 1. C. 8. 4. (unde vi). Isidori Origines lib. V. cap. 4.

TIT. XII.

§. 1. De pubertatis termino, quem antiquitus et annis et habitu corporis in masculis aestimarunt, cf. Gaius inst. I. §. 196., Ulpiani fragm. XI. 28., pr. J. 1. 22. (quibus modis tutela finitur), ibique Theophilus; praeterea Quinctilianus institutionum oratoriarum IV. 2. §. 5. Paulli sentent. recept. III. 4. §. 1. L. 5. D. 28. 1. (qui testamenta facere). L. 4. C. 6. 22. (qui testamenta facere). Servius ad Virgilii Aeneida lib. VII. vers. 53., ad Eclogam VIII. vs. 8. Isidori Origines lib. 9. cap. 2. L. 3. C. 5. 60. (quando tutores vel curatores). L. 2. pr. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). In feminis semper duodecimum annum servatum esse credimus. Cf. Macrobius in somnium Scipionis I. 6., Tertullianus de virginibus velandis cap. 11. L. 5. D. 28. 1. (qui testam.). L. 2. pr. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). L. 13. §. 2. D. 26. 5. (de tutoribus datis). L. 3. C. 5. 60. (quando tutores vel curat.) pr. J. 1. 22. (quibus modis tutela). De cura, in quam recidunt

post pubertatem minores XXV annis, cf. Capitolinus in vita Marci cap. 10. Ulpiani fragm. 12. 4. L. 1. §. 3. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 13. §. 2. D. 26. 5. (de tutoribus datis). L. 33. §. 1. D. 26. 7. (de administr.). Gaii epitome instit. I. tit. 8., pr. J. 1. 23. (de curatoribus) ibique Theophilus. Etiam feminas in ea cura fuisse docent L. 13. §. 2. D. 26. 7. (de tut. datis). L. 7. C. 5. 31. (qui petant tutores).

§. 2. L. 1. §. 7. D. 15. 4. (quod iussu) in Basil. XVIII. 8. 1. II. p. 256. Cf. L. 3. §. 1. D. 42. 4. (ex quibus caussis in possessionem). L. 9. D. 14. 3. (de institoria actione). L. 1. §. 16. D. 14. 1. (de exercitoria actione).

§. 3. L. 6. pr. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 4. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 133. cum scholiis. L. 34. L. 37. D. ibidem. L. 2. C. 2. 19. (de negotiis gestis) cum L. 4. C. 4. 16. (de haereditariis actionibus). L. 21. §. 1. D. 3. 5. (de negotiis gestis). De pupilli obligatione in quantum locupletior factus est, cf. L. 1. pr. L. 5. pr. §. 1. D. 26. 8. (de auctoritate et consensu). L. 3. pr. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 3. §. 1. D. 14. 4. (de tributoria). L. 13. §. 1. D. 12. 6. (de cond. indebiti). L. 10. D. 14. 3. (de institoria). L. 7. C. 7. 26. (de usucapione pro emptore). L. 4. §. 4. D. 44. 4. (de (de doli mali except.). L. 47. pr. §. 1. D. 46. 3. (de solutionibus). Gaius inst. II. §. 84., §. 2. J. 2. 8. (quibus alienare) ibique Theophilus.

§. 4. L. 47. D. 46. 3. (de solutionibus) in Basil. XXVI. 5. 47. III. p. 120. Cf. L. 11. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV.) cum L. 37. pr. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 34. pr. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis).

§. 5. L. 4. §. 4. D. 44. 4. (de doli mali except.) in Basil. LI. 4. 4. V. p. 95. L. 15. L. 47. pr. D. 46. 3. (de solutionibus). Gaius inst. II. §. 84. §. 2. J. 2. 8. (quibus alienare).

§. 6. L. 20. D. 26. 8. (de auctoritate et consensu) in Basil. XXXVIII. 8. 20. III. p. 671.

§. 7. L. 1. §. 3. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 1. III. p. 658. Cf. L. 1. §. 2. L. 23. D. ibidem. L. 1. C. 3. 6. (qui legitimam). L. 28. C. 5. 38. (de administratione).

§. 8. L. 27. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis) in Basil. X. 4. 27. I. p. 511. Cf. L. 24. §. 4. L. 34. pr. D. ibidem. L. 12. §. 11. D. 17. 1. (mandati vel contra).

§. 9. L. 5. D. 28. 1. (qui testamenta). Paulli sent. recept. III. 4. §. 1. Gaii inst. II. §. 113. L. 19. L. 20. pr. D. ibidem. §. 1. J. 2. 12. (quibus non est permissum). L. 1. §. 8. D. 37. 11. (de bonorum poss. secundum tabulas). L. 2. C. 7. 64. (quando provocare). L. 18. C. 6. 21. (de testamento militis). De manumissoris aetate cf. Gaii inst. I. §. 39. Ulpiani fragm. I. 13., §. 4. et 7. J. 1. 6. (quibus ex caussis manumittere) ibique Theophilus. Nov. 119. cap. 2. Cf. ῥοπαὶ cap. 37. §. 3. ed. Zachariae p. 221.

§. 11. Cf. L. 46. D. 46. 1. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 46. III. p. 99. In integrum restitutione opus non est ex L. 2. C. 5. 71. (de praediis et aliis rebus). L. 11. C. ibidem.

§. 12. L. 5. §. 9. et 14. D. 27. 9. (de rebus eorum qui). L. 14. D. ibidem. L. 12. C. 5. 71. (de praediis et aliis rebus).

§. 13. L. 2. C. 2. 28. (si adversus venditionem) in Basil. X. 10. 2. I. p. 521. Cf. L. 7. §. 8. D. 4. 4. (de minoribus XXV). L. 1. Th. C. 2. 16. (de integri restitut.).

§. 14. L. 3. C. 5. 74. (si maior factus alienationem) in Basil. X. 4. 66. I. p. 516. Cf. ῥοπαὶ cap. 28. §. 7. ed. Zachariae p. 208. De iure veteri cf. Cuiacium ad Paulli sentent. receptas I. 9. §. 3. in Iurisprudentia Anteiustinianea ed. Schulting p. 297.

§. 15. De aetate eorum, qui veniam aetatis impetrant, cf. L. 2. C. 2. 45. (de his qui veniam aetatis) in Basil. X. 27. 2. I. p. 534., XXVIII. 2. 4. III. p. 158 seq. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 2. 17. (de his, qui veniam aetatis), ῥοπαὶ cap. 36. §. 3. ed. Zachariae p. 220., cap. 37. §. 6. p. 222. Novella Leonis 28. De tempore restitutionis, quae datur his, qui veniam aetatis impetrarunt, cf. L. 5. C. 2. 53. (de temporibus in integrum) in Basil. X. 34. 5. I. p. 541. Cf. L. 2. Th. C. 9. 16. (de integri restitutione).

§. 17. L. 3. C. 5. 74. (si maior factus alienationem) in Basil. X. 4. 66. I. p. 516.

§. 18. L. 2. C. 2. 45. (de his, qui veniam aetatis) in Basil. X. 27. 2. I. p. 534., XXVIII. 2. 4. III. p. 158. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 2. 17. (de his, qui veniam aetatis) cum interpretatione Gothica, ῥοπαὶ cap. 36. §. 2. ed. Zachariae p. 220.,

cap. 37. §. 6. p. 222. De prohibita alienatione rerum immobilium in venia aetatis vide L. 3. C. 2. 45. (de his, qui veniam aetatis) in Basil. X. 27. 4. I. p. 355. L. 3. §. 1. C. ibidem. L. 3. C. 5. 74. (si maior factus alienationem) in Basil. X. 4. 66. I. p. 516.

§. 19. L. 3. pr. D. 4. 4. (de minoribus XXV) in Basil. X. 4. 3. I. p. 506. Cf. L. 1. Th. C. 2. 17. (de his, qui veniam aetatis). L. 1—3. C. 2. 45. (de his, qui veniam aetatis). L. 5. pr. C. 2. 53. (de temporibus in integrum restit.).

§. 20. L. 9. §. 2—4. D. 4. 4. (de minoribus XXV) in Basil. X. 4. 9. I. p. 506. Cf. Paulli sent. recept. I. 9. §. 1. L. 37. §. 1. D. ibidem. L. 1. L. 2. C. 2. 35. (si adversus delictum). L. 36. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis).

§. 21. L. 1. C. 2. 35. (si adversus delictum) in Basil. X. 17. 1. I. p. 522. Cf. L. 9. §. 2. L. 37. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV).

§. 22. L. 2. C. 2. 30. (si adversus donationem) in Basil. X. 12. 2. I. p. 522. Cf. L. 160. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 23. L. 5. L. 7. C. 2. 53. (de temporibus in integrum) in Basil. X. 34. 5 et 7. I. p. 541., 543. Cf. L. 19. L. 20. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV). L. 3. L. 4. C. 2. 53. (de temporibus in integrum). L. 2. Th. C. 2. 16. (de integr. restitut.). Adde L. 9. §. 4. D. 12. 2. (de iureiurando). L. 66. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 6. C. 5. 6. (de interdicto matrimonio). Interpretationem Gothicam ad Paulli sent. recept. I. 9. §. 3. Cf. Burchardi *die Lehre von der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand* (*Göttingen* 1831. 8.) p. 515—518.

§. 24. L. 10. pr. §. 1. D. 48. 18. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 1. V. p. 842. Cf. L. 15. §. 1. D. ibidem.

§. 25. L. 32. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 32. II. p. 558 cum scholiis.

§. 26. L. 34. §. 1. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 34. II. p. 558

§. 27. L. 7. §. 1. D. 39. 4. (de publicanis). L. 16. §. 9. D. ibidem. L. 1. §. 5. D. 4. 4. (de minoribus XXV).

§. 28. L. 3. C. 5. 74. (si maior factus) in Basil. X. 4. 66. I. p. 516. Cf. supra ad §. 14.

§. 29. L. 2. C. 2. 25. (si tutor vel cur. intervenerit) in Basil. X. 7. 2. I. p. 518. Cf. L. 8. D. 4. 1. (de in integrum restitut.). L. 29. pr. L. 47. pr. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 4. C. 2. 28. (si adversus rem iudicatam).

§. 30. L. 24. §. 3. D. 4. 4. (de minoribus XXV). L. 47. §. 1. D. ibidem. L. 32. §. 4. D. 26. 7. (de administr.). L. un. C. 2. 48. (de reputationibus, quae fiunt). L. 10. C. 5. 71. (de praediis et aliis). De mutuo minori XXV annis dato cf. L. 27. §. 1. L. 24. §. 4. D. ibidem. L. 12. §. 12. D. 17. 1. (mandati vel contra) et supra ad §. 8. De probatione pupillum locupletiorem factum esse uno verbo monet L. 32. §. 4. D. 26. 7. (de administr.). L. 16. C. 5. 71. (de praediis et aliis).

§. 31. L. 3. C. 2. 22. (de in integrum rest.) in Basil. X. 4. 53. I. p. 514. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 5. V. p. 78. L. 5. C. 2. 41. (in quibus causis in integrum) in Basil. X. 23. 5. I. p. 530. Cf. L. 3. C. 5. 59. (de auctoritate praestanda). L. 9. C. 5. 26. (de usucapione pro emptore).

§. 32. L. 1. C. 6. 60. (de bonis maternis). Nov. 22. cap. 24.

§. 33. L. 5. C. 5. 30. (de legitima tutela) in Basil. XXXVII. 5. 9. III. p. 653. §. 13. J. 1. 25. (de excusationibus tut.), §. un. J. 1. 19. (de fiduc. tut.), Novae cap. 28. §. 1. ed. Zachariae p. 214. De iure veteri cf. Fragmenta Vaticana §. 151. §. 182. L. 10. §. 7. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 32. §. 2. D. 26. 2. (de testamentaria tutela), §. 2. J. 1. 14. (qui dari tutores). Utrum minor XXV annis procurator defensorve fieri possit necne, disquiritur in L. 51. pr. D. 3. 3. (de procuratoribus). L. 12. C. 2. 13. (de procuratoribus).

§. 34. L. 111. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 111. I. p. 72. Cf. L. 13. §. 1. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 4. §. 26. D. 44. 4. (de doli mali except.). L. 23. D. 47. 2. (de furtis). L. 2. §. 19. D. 47. 8. (vi bonorum raptorum). L. 3. §. 1. D. 47. 12. (de sepulcro violato). L. 14. D. 29. 5. (de SC. Silaniano). L. 5. §. 2. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). Gaius inst. III. §. 208., §. 18. J. 4. 1. (de obligationibus quae ex delicto). Theophilus paraphrasis inst. III. 19. §. 9. ed. Reitz II. p. 652.

§. 35. L. 189. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 189. I. p. 77. Cf. L. 43. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus).

§. 36. L. 1. C. 2. 30. (si adversus donationem) in Basil. X. 12. 1. I. p. 522.

§. 37. L. 1—3. C. 2. 37. (si adversus fiscum) in Basil. X. 19. 1—3. I. p. 224 seq.

§. 38. L. 1—5. C. 2. 27. (si adversus rem indicatam) in Basil. X. 9. 1 seq. I. p. 520. Restitutionem plus semel non dari memoriae prodidere L. 1—3. C. 2. 44. (si saepius in integrum restitutio) in Basil. X. 26. 1 seq. I. p. 538 seq. Paulli sentent. recept. 1. 7. §. 3. L. 7. §. 9. L. 41. D. 4. 4. (de minoribus XXV).

§. 40. L. 1. et 2. C. 2. 29. (si adversus venditionem pignorum) in Basil. X. 11. 1. I. p. 521 seq. Cf. L. 38. pr. D. 4. 4. (de minoribus XXV). Paullus sentent. recept. 1. 9. 8.

§. 42. L. 44. D. 4. 4. (de minoribus XXV) in Basil. X. 4. 44. I. p. 513. L. 3. §. 4. L. 11. §. 3. D. ibidem.

§. 43. L. 18. §. 5. L. 19. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis) in Basil. X. 4. 18. I. p. 509. Cf. L. 6. D. 4. 1. (de in integrum restit.). L. 3. §. 9. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 4. C. 2. 53. (de temporibus in integrum). L. un. C. 2. 34. (si adversus dotem) et Paulli sentent. recept. I. 9. §. 4.

§. 44. L. 1. L. 3. L. 4. C. 2. 43. (si minor se maiorem) in Basil. X. 25. 1. I. p. 532 seq. Excepto si minor XXV annis in dolo versatur, de quo cf. L. 2. L. 3. C. ibidem cum L. 9. §. 2. D. 4. 4. (de minoribus XXV).

§. 45. L. 2. L. 3. C. 2. 43. (si minor se maiorem) in Basil. X. 25. 2. et 3. I. p. 532.

§. 46. L. 6. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis) in Basil. X. 4. 6. I. p. 506.

§. 47. L. 11. §. 6. et 7. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis) in Basil. X. 4. 11. I. p. 508. Cf. L. 34. pr. D. ibidem. L. 3. §. 2. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 9. pr. D. 22. 6. (de iuris et facti ignorantia).

§. 48. L. 24. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus) in Basil. X. 4. 24. I. p. 510. L. 11. §. 3. et 4. L. 44. D. ibidem. L. 9. §. 4. D. 12. 2. (de iureiurando).

§. 49. L. 9. C. 2. 22. (de in integrum restitutione) in Basil. X. 4. 59. I. p. 515. Cf. L. 51. §. 4. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 116. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 11. §. 4. ad finem D. 4. 4. (de minoribus). L. 47. §. 1. D. 46. 3. (de solutionibus).

§. 50. L. 14. C. 2. 13. in Basil. VIII. 2. 88. I. p. 409. cum scholiis.

§. 51. L. 1. et 2. C. 2. 24. (de fideiussoribus minorum) in Basil. X. 6. 1. et 2. I. p. 517 seq. Cf. Paulli sentent. recept. I. 9. §. 6. L. 95. §. 3. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 13. pr. D. 4. 4. (de minoribus). L. 7. §. 1. D. 44. 1. (de exceptionibus) cum L. 89. D. 29. 2. (de adquirenda vel omittenda haereditate). L. 25. D. 46. 1. (de fideiussoribus). Vide Burchardi in libro *die Lehre von der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand* p. 410 seq.

§. 52. L. 9. §. 4. D. 12. 2. (de iureiurando) in Basil. XXII. 5. 9. II. p. 554. cum scholiis cum L. 27. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus). Plane ab hac re aliena est L. 1. C. 2. 28. (si adversus venditionem) in Basil. X. 10. 1. I. p. 521.

§. 53. L. 1. L. 2. C. 2. 42. (qui et adversus quos) in Basil. X. 24. 1. et 2. I. p. 531. L. 27. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). Nov. 155. cap. 1. Cf. L. 4. §. 16. D. 44. 4. (de doli mali exceptione). L. 11. §. 1. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 2. pr. D. 37. 15. (de obsequiis).

§. 54. L. un. C. 2. 49. (etiam per procuratorem) in Basil. X. 31. 1. I. p. 537.

§. 55. L. 4. C. 2. 20. (de his, quae vi metuve). Paulli sentent. recept. I. 7. §. 10.

§. 56. L. 1. L. 2. D. 4. 1. (de in integrum restitutione) in Basil. X. 1. 1. et 2. I. p. 490. De in integrum restitutione propter capitis deminutionem cf. Gaii inst. III. §. 84., IV. §. 38. D. 4. 5. (de capite minutis). Paulli sentent. recept. I. 7. §. 2., §. 3. J. 3. 11. (de acquisitione per arrogat.). De in integrum restitutione propter errorem cf. Paulli sentent. recept. I. 7. §. 2., D. 27. 6. (quod falso tutore auctore gestum esse dicatur). Gaii inst. IV. §. 53. 57., §. 33. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. §. 6. J. 2. 19. (de heredum qualitate et diff.). L. 22. pr. C. 6. 30. (de iure deliberandi). L. 1. §. 17. D. 42. 6. (de separationibus). L. 11. §. 8. D. 11. 1. (de interrogationibus in iure faciendis). L. 8. §. 2. D. 2. 8. (qui satisdare cogantur). L. 21. §. 1. D. 29. 5. (de SC. Silaniano). L. 17. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). Vide Burchardi l. c. p. 383—392.

§. 57. L. 10. C. 2. 20. (de his, quae vi metuve) in Basil. X. 2. 33. I. p. 497. L. 9. C. 8. 38. (de contrahenda stipulatione).

§. 58. L. 7. D. 4. 1. (de in integrum rest.) in Basil. X. 1. 7. I. p. 490.

§. 59. L. 26. §. 9. L. 27. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores) in Basil. I. 35. 26. et 27. I. p. 546. Cf. L. 10. C. 7. 43. (quomodo et quando iudex). L. §. 12. D. 4. 4. (de minoribus XXV). L. 53. §. 2. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 60. Ratio est, quia profecticia bona patris sunt, non filii. Cf. L. 1. § 15. 2. L. 4. pr. §. 2. L. 5. §. 4. L. 7. §. 1. et 3. L. 39. D. 15. 1. (de peculio). L. 37. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus), Theophilus paraphrasis Instit. IV. 7. §. 4., Scholium Digestorum ad L. 30. §. 1. D. 2. 14. (de pactis) in Bas. ed. Heimbach I. p. 617. (quando de peculio actio annalis). Cf. Heimbach in libr. *Rechtslexicon* sub voce *Peculien* tom. VII. p. 864 seq.

§. 61. L. 3. C. 2. 54. (quibus ex causis maiores) in Basil. X. 36. 3. I. p. L. 3. C. 3. 38. (communia utriusque iudicii). L. 6. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 62. L. un. pr. C. 2. 48. (de reputationibus, quae fiunt) in Basil. I. 1. I. p. 537. L. 24. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV). Cf. L. 27. §. 2. L. §. 1. D. ibidem. L. 2. §. 1. D. 2. 9. (si ex noxali causa). L. 48. §. 1. D. 1. (de fideiussoribus). L. 2. C. 2. 32. (si adversus transactionem). L. 2. C. 49. (si ut omissam haereditatem).

§. 63. L. 15. D. 14. 3. (de institoria actione) in Basil. XVIII. 1. 15. I. p. De restitutoria actione, quae ad intercessionem mulierum pertinet, cf. L. 16. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 41. III. p. 140.

§. 64. L. 38. §. 4. et 5. D. 22. 1. (de usuris et fructibus) in Basil. XXIII. 3. 38. II. p. 715. L. 173. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. I. p. 76. Cf. L. 22. L. 35. L. 73. L. 75. L. 246. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) cum L. 24. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus). L. 27. §. 1. L. 40. §. 1. ibidem. Paullus sentent. recept. I. 9. 7.

§. 65. L. 246. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. I. p. 61. L. 35. L. 75. D. ibidem. L. 38. §. 4. D. 22. 1. (de usuris). Cf. L. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 2. D. 22. 1. (de usuris). L. 40. D. 5. (de hereditatis petitione). L. 20. D. 6. 1. (de rei vindicatione).

§. 66. L. 35. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 33. I. p. Cf. L. 31. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 2. D. 22. 1. (de usuris). L. D. 5. 3. (de hered. petit.). L. 20. D. 6. 1. (de rei vindicatione). Cf. Wetzell libro *der Römische Vindicationsprocess* (*Leipzig* 1845. 8.) p. 248 seq.

TIT. XIII.

§. 1. L. 2. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 2. I. p. 65. Cf. L. 1. §. 5. D. 3. 1. (de postulando). L. 18. C. 2. 13. (de procuratoribus). L. 12. §. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 1. §. 1. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 3. §. 3. D. 50. 4. (de muner.) cum L. 13. pr. D. 50. 7. (de vacat. munerum). L. 6. D. 4. 5. (de capite minutis). L. 78. D. 5. 1. (de iudiciis).

§. 2. L. 12. C. 9. 1. (de his, qui accusare non) in Basil. LX. 34. 34. V. p. 694. cum scholiis. L. 4. C. ibidem in Basil. LX. 34. 26. V. p. 692. cum scholiis. L. 8. Th. C. 9. 1. (de accusationibus). L. 1. L. 2. L. 8 — 11. pr. D. 48. 2. (de accusationibus). L. 5. L. 14. C. ibidem. L. 6. D. 47. 23. (de popularibus actionibus).

§. 3. L. 1. L. 2. D. 48. 2. (de accusationibus) in Basil. LX. 34. 1. V. p. 681. L. 5. C. 9. 1. (de his, qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 27. V. p. 692. Cf. L. 3. Th. C. 9. 1. (de accusationibus). L. 1. §. 7. L. 4. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum). De his, contra quos testimonium invitis non denunciatur, cf. ad VI. §. 9.

§. 4. L. 1. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. V. p. 742.

§. 5. L. 14. C. 9. 1. (de his, qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 36. V. p. 692. Cf. L. 11. pr. D. 48. 2. (de accusationibus).

§. 6. L. 13. D. 38. 16. (de suis et legitimis heredibus) in Basil. XLV. 1. 23. IV. p. 484. cum scholiis. L. 4. §. 15. D. 37. 4. (de bonorum possess. contra tabulas). Cf. §. 3. J. 3. 19. (de heredum qualitate). §. 10. J. 1. 11. (de adoptionibus). L. 4. D. 27. 10. (de curatoribus furioso) ibique Theophilus.

§. 7. L. 20. §. 6. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt) in Basil. XXXV. 1. 21. III. p. 543. §. 6. J. 2. 10. (de testam. ordinandis) ibique Theophilus. Cf. Ulpiani fragm. 20. §. 7. L. 15. §. 1. D. 22. 5. (de testibus).

§. 8. Nov. 134. cap. 9.

§. 9. L. 41. §. 1. D. 29. 1. (de testamento militis) in Basil. XXXV. 21. 34. III. p. 639. L. 14. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis).

§. 10. L. 1. C. 4. 12. (ne uxor pro marito) in Basil. XXIII. 4. 1. III. p. 25 seq. cum scholiis. L. 24. C. 4. 65. (de locato).

§. 11. L. 2. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 66. III. p. 143. L. 4. pr. L. 11. L. 17. pr. L. 24. pr. L. 27. pr. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 6. L. 10. L. 13. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 12. L. 2. §. 3. L. 30. pr. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 5. L. 18. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). L. 11. C. 8. 29. (de distractione pignorum).

§. 14. Nov. 134. cap. 8.

§. 15. L. 4. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 68. III. p. 143. Mulier pro alio pecuniam solvens non habet exceptionem SC., ut L. 4. §. 1. L. 5. L. 8. §. 5. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 1. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 16. L. 5. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 69. III. p. 143. De muliere decipiente cf. ad §. 12.

§. 17. L. 8. L. 9. pr. D. 22. 6. (de iuris et facti ignorantia). L. 11. L. 13. C. 1. 18. (de iuris et facti ignorantia). L. 3. Th. C. 2. 16. (de integri restitutionibus). Cf. L. 8. §. 2. D. 2. 8. (qui satisdare cogantur). L. 1. §. 5. D. 2. 13. (de edendo). L. 2. §. 1. D. 25. 4. (de inspiciendo ventre). L. 9. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). De caussa delicti vide L. 38. §. 2. et 4. et 7. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 68. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 1. §. 10. L. 4. pr. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum). L. 7. §. 4. D. 2. 1. (de iurisdictione). L. 3. §. 22. D. 29. 5. (de SC. Silaniano). L. 15. §. 4. et 5. D. 48. 10. (de lege Cornelia de falsis). Caeterum caussae, ubi mulieres iuris ignorantia non defenduntur, habentur in L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 3. C. 1. 18. (de iuris et facti ignorantia). L. 6. C. 6. 9. (qui admitti). L. 11. C. 1. 18. (de iuris et facti ignorantia). L. 8. D. 22. 6. (de iuris et facti). L. 3. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). Cf. Savigny *System des heutigen Römischen Rechtes* III. p. 432—436.

§. 18. L. 38. §. 2. et 3. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 39. V. p. 738 seq. cum scholiis. Cf. L. 38. §. 4. et 7. D. ibidem. L. 68. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).

§. 19. L. 12. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 76. III. p. 144. Cf. L. 25. C. ibidem. L. 41. pr. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 20. Intelligendum est, ni fallor, de rebus dotalibus non aestimatis iisque immobilibus. Cf. L. 1. et L. 2. D. 23. 3. (de iure dotium) cum tit. D. 23. 5. (de fundo dotali). L. un. §. 15. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione) tit. C. 5. 23. (de fundo dotali). Paulli sentent. recept. II. 21. B. §. 2. L. 16. D. 29. 1. (de testamento militis). Gaii inst. II. §. 63., pr. J. 2. 8. (quibus alienare).

§. 21. Cf. L. 9. §. 3. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 31. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus). L. 17. C. 5. 16. (de donationibus inter virum). L. 8. L. 11. C. 5. 14. (de pactis conventis).

§. 22. L. 1. §. 10. D. 48. 16. (ad SC. Turpilianum) in Basil. LX. 1. 10. V. p. 238. L. 4. pr. D. ibidem. in Basil. LX. 1. 13. V. p. 241.

§. 23. L. 4. §. 1. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 35. III. p. 137 seq.

§. 24. Cf. L. 8. C. 5. 14. (de pactis conventis) in Basil. XXIX. 5. 38. III. p. 483. cum scholiis.

§. 25. L. 30. C. 5. 12. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 117. III. p. 445. cum scholiis. L. 12. §. 1. C. 8. 18. (qui potiores) in Basil. XXV. 5. 39. III. p. 84., §. 29. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. Nov. 97. cap. 2. et 3. Nov. 109. cap. 1. coll. cum L. un. §. 1. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione).

§. 26. Cf. L. 10. §. 3. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum). L. 17. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 7. §. 2. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 13. pr. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 2. §. 3. et 5. D. 44. 4. (de doli mali except.).

§. 27. L. 12. §. 2. C. 8. 18. (qui potiores) in Basil. XXV. 5. 39. III. p. 84. Theophilus ad §. 29. J. 4. 6. (de actionibus).

§. 28. L. 2. C. 7. 73. (de privilegio fisci) in Basil. IX. 9. 2. I. p. 482.

§. 29. L. 3. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 67. III. p. 143. De dotis causa cf. ad §. 19.

§. 30. L. 10. §. 14. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum) in Basil. IX. 8. 14. I. p. 479.

§. 31. L. 110. §. 4. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 110. I. p. 7. Mulieribus, quae in dolo sunt, non succurri dictum est ad §. 12.

§. 32. L. 2. §. 1. et 2. D. 26. 6. (qui petant tutores) in Basil. XXXVII. 6. 2. III. pag. 656. L. 4. §. 2. D. ibidem. L. 2. §. 23. et 43. D. 38. 17. in Bas. XLV. 1. 28. IV. p. 490 seq. cum scholiis. L. 3. L. 6. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum). L. 2. C. 2. 35. (si adversus delictum). §. 6. J. 3. 3. (de SC. Tertulliano) Novella Theodosii tit. 11. const. un. §. 1 seq. ed. Haenel p. 45. cum interpretatione Gothica, Lex Romana Burgundionum tit. 36. lin. 16. ed. Bankow p. 103 seq. C. Rudorff in libro *das Recht der Vormundschaft.* (*Berlin* 1831. 8.) I. p. 420 seq.

TIT. XIV.

§. 1. L. 22. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 22. I. p. 6. L. 14. L. 43. D. 44. 7. (de obligat. et act.). L. 3. §. 9. L. 41. D. 15. 1. (de peculio). Gaius inst. III. §. 176., 179., §. 6. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus). Nisi quod servus natura debitor esse potest. Cf. L. 35. L. 56. §. 1. L. 84. §. 3. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 13. pr. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 5. §. 4. L. 9. §. 2. D. 15. 1. (de peculio). L. 1. §. 18. D. 16. 3. (depositi vel contra), §. 1. J. 3. 20. (de fideiussor.). §. 6. J. 4. 8. (de noxalibus actionibus). Cf. L. 19. §. 4. D. 39. 5. (de donationibus). L. 2. §. 1. D. 50. 12. (de pollicitationibus). Neque servi creditores fieri possunt, nisi quod naturaliter obligati. Cf. L. 14. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 7. §. 18. D. 2. 14. (de pactis). L. 49. §. 2. D. 15. 1. (de peculio). L. 64. D. 12. 6. (de condictione indebiti). Vide Savigny in libro *das heutige Römische Recht.* II. p. 418—429.

§. 2. L. 107. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 107. I. p. 71. L. 1. L. 2. L. 4. C. 4. 14. (an servus pro facto suo). L. 13. D. 2. 11. (si quis cautionibus). L. 6. L. 7. C. 3. 1. (de iudiciis). L. 208. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 1. pr. D. 28. 8. (de iure deliberandi). L. 3. §. 1. D. 4. 5. (de capite minutis). Theoph. ad pr. J. 3. 19. (de stipulatione servorum).

§. 3. L. 118. D. 50. 17. (de regulis iuris). Servo possessionem rei competere non posse disces ex L. 1. §. 6. D. 41. 2. (de adquirenda possessione). L. 51. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 4. L. 133. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 133. I. p. 13. Cf. L. 29. D. 2. 14. (de pactis). L. 33. D. 16. 3. (depositi). L. 62. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 19. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 12. C. 7. 32. (de adquirenda possessione). L. 3. C. 2. 3. (de pactis).

§. 5. L. 20. D. 44. 7. in Basil. LII. 1. 19. V. p. 106. L. 157. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 157. I. p. 75. Cf. L. 2. §. 1. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 21. §. 1. D. 25. 2. (rerum amotarum). L. 11. §. 7. D. 43. 24. (quod vi aut clam). L. 17. §. 7. D. 47. 10. (de iniuriis). L. 15. §. 2. D. 48. 10. (de lege Cornelia de falsis). L. 8. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi). L. 169. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 6. L. 209. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 209. I. p. 75. Cf. L. 59. §. 2. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrat.). L. 32. §. 6. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem).

§. 7. L. 6. L. 7. C. 3. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 6. 6. I. p. 287. L. 13. D. 2. 11. (si quis cautionibus).

§. 8. L. 13. D. 2. 11. (si quis cautionibus) in Basil. VII. 16. 13. I. p. 313. Cf. L. 9. pr. D. ibidem. L. 6. L. 7. C. 3. 1. (de iudiciis).

§. 9. L. 19. C. 2. 13. (de procuratoribus) in Basil. VIII. 2. 93. I. p. 412 seq. cum scholiis. Cf. L. 16. D. ibidem.

§. 10. L. 7. D. 48. 10. (de lege Cornelia de falsis) in *Basil.* LX. 41. 7. T. p. 780. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 8. D. 1. 12. (de officio praefecti urbi). L. 4. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 13. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 36. C. 7. 16. (de liberali causa). L. 6. C. 4. 14. (an servus pro suo facto). §. 6. J. 3. 20. (de inutilibus stipulationibus). §. 12. J. 4. 12. (de obligationibus, quae ex delicto). De poenis servi, qui dominum accusat, cf. L. 20. C. 9. 1. (de his, qui accusare non). Ubi servis permissum sit contra dominum in iudicio *consistere*, vide L. 53. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 7. §. 1. L. 8. §. 1. C. 9. 8. (ad legem Iuliam maiestatis). L. 13. D. 48. 2. (de accusationibus). L. 1. D. 48. 12. (de lege Iulia de annona). L. 2. L. 4. C. 7. 13. (pro quibus causis servi). *De causis civilibus* cf. L. 53. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 9. D. 2. 4. (de in ius vocando). L. 44. D. 40.

5. (de fideicommissariis libertatibus). L. 5. D. 40. 1. (de manumissionibus). L. 1. §. 7. D. 47. 4. (si is, qui testamento liber). L. 50. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrationibus).

§. 11. L. 1. C. 9. 41. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 23. V. p. 848. Cf. Cicero pro Milone cap. 22. §. 59., pro rege Deiotaro cap. 1. §. 3. Tacitus Annalium II. 30. Dio Cassius historiarum lib. LV. cap. 5. Paullus sentent. recept. V. 16. §. 5. L. 1. §. 16. L. 5. L. 17. pr. D. 48. 18. (de quaestionibus). L. 6. L. 7. C. ibidem. L. 33. L. 39. §. 8. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis coercendis). L. 8. §. 6. C. 5. 17. (de repudiis). L. 1. §. 20. D. 48. 18. (de quaestionibus). L. 7. §. 2. D. 48. 5. (ad legem Iuliam maiestatis). L. 6. C. 10. 11. (de delatoribus). L. 7. L. 8. §. 2. C. ibidem, restitutae ex Basil. LVI. 7. 7. et 8. V. p. 159 seq. Cf. Geib *Geschichte des Römischen Criminalprozesses bis auf Iustinian* (*Leipzig* 1842. 8.) p. 348. De pecuniariis causis vide L. 2. L. 6. L. 12. C. 9. 41. (de quaestionibus). Paulli sentent. recept. V. 16. §. 5. Cuiacium observationum et emendationum lib. II. cap. 33., lib. XX. cap. 28.

§. 12. L. 7. C. 5. 34. (qui dare tutores) in Basil. XXXVII. 5. 36. III. p. 656. In testamento quidem servi tutores dari possunt, ut Paulli sentent. recept. IV. 13. §. 3. L. 10. §. 4. L. 22. L. 28. §. 1. L. 32. §. 2. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). L. 5. C. 5. 28. (de testamentaria tutela). L. 9. C. 7. 4. (de fideicommissariis libertatibus). §. 1. J. 1. 14. (qui dari testamento).

§. 13. L. 1. §. 5. D. 48. 18. (de quaestionibus) in Basil. LX. 50. 1. V. p. 835. Paullus sentent. recept. V. 16. §. 4. L. 6. C. 10. 11. (de delatoribus).

§. 14. L. 6. C. 10. 11. (de delatoribus) in Basil. LVI. 7. 6. V. p. 159. Cf. L. 17. Th. C. 10. 10. (de petitionibus et ultro datis).

§. 15. L. 41. D. 15. 1. (de peculio) in Basil. XVIII. 5. 32. II. p. 248. in supplemento Basil. ed. Zachariae XVIII. 5. 41. p. 226. Cf. ad §. 1. et 2. De domino servo, qui ex stipulatione servorum adquirit, vide Gaii inst. III. §. 114. §. 13. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus). L. 18. §. 1. L. 38. D. 45. 3. (de stipulatione servorum). L. 45. pr. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). De domino, qui ex obligatione servi in peculium vel de in rem verso convenitur, cf. L. 7. pr. C. 4. 26. (quod cum eo, qui in aliena potestate). Gaii inst. IV. §. 73., §. 4. J. 4. 7. (quod cum eo, qui in aliena) ibique Theophilus.

§. 16. L. 47. §. 1. D. 15. 1. (de peculio) in Basil. XVIII. 5. 37. II. p. 248. et in supplemento ed. Zachariae XVIII. 5. 47. p. 228. cum scholiis.

§. 17. Nov. 123. cap. 17., ῥοπαὶ cap. 24. §. 43. ed. Zachariae p. 188.

§. 18. Nov. 5. cap. 2. pr. §. 1. Nov. 123. cap. 35. Cf. ῥοπαὶ cap. 36. §. 12. ed. Zachariae p. 203.

§. 20. L. 12. §. 7. D. 49. 15. (de captivis et postliminio) in Basil. XXXIII. 1. 8. III. p. 535. Cf. L. 12. L. 17. C. 8. 51. (de postliminio reversis).

§. 21. L. 1. §. 2. L. 7. D. 38. 8. (unde cognati). L. 10. §. 5. D. 38. 10. (de gradibus). Ulpiani fragm. XII. 3. L. 4. C. 8. 59. (communia de successionibus) pr. J. 3. 7. (de servili cognatione). §. 6. J. 1. 16. (de capitis minut.). In nuptiis tantummodo cognationis servilis ratio habetur. L. 8. L. 14. §. 2. et 3. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). §. 10. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 22. L. un. C. 7. 24. (de SC. Claudiano tollendo) in Basil. XLVIII. 25. 1. III. p. 790. cum scholiis, §. 1. J. 3. 13. (de successionibus sublatis). Cf. Taciti Annales XII. 53. Suetonii Vespasianus cap. 11. Tertullianus ad uxorem II. 8. Gaius inst. I. §. 84—86., 91., 160. Ulpiani fragm. XI. 11. Paulli sentent. recept. II. 21. A. Fragmentum de iure fisci §. 12. L. 27. D. 16. 3. (depositi vel contra). Th. C. 4. 9. (ad SC. Claudianum). L. 10. Th. C. 10. 20. (de murilegulis). L. 179. Th. C. 12. 1. (de decurionibus). L. 3. J. C. 7. 16. (de liberali causa). L. 9. C. 6. 59. (communia de successionibus).

TIT. XV.

§. 1. L. 80. D. 45. 1. (de verborum obligationibus) in Basil. XLIII. 1. 77. IV. p. 305. Cf. L. 34. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 3. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 21. D. 34. 5. (de rebus dubiis). L. 67. §. 8. D. 31. (de legatis II.). L. 67. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 2. L. 99. D. 45. 1. (de verborum obligat.) in Basil. XLIII. 1. 96. IV. p. 310. L. 38. §. 18. D. ibidem. L. 26. D. 34. 5. (de rebus dubiis). L. 47. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus).

§. 3. L. 66. D. 5. 1. (de iudiciis) in Basil. VII. 5. 61. I. p. 282. L. 83 §. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 12. D. 34. 5. (de rebus dubiis). L. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 4. L. 26. D. 34. 5. (de rebus dubiis) in Basil. XLIV. 18. 35. IV. p. 4 Cf. ad §. 2.

§. 5. L. 2. D. 34. 8. (de his, quae pro non scriptis) in Basil. XLIV. 19. IV. p. 440. L. 73. §. 2. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 62. §. 1. L. 9 §. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). L. 4. D. 34. 5. (de rebus dubiis). L. D. 28. 7. (de conditionibus institut.). Exceptio est in praeposteris conditionibus Cf. L. 64. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 25. C. 6. 23. (de testamen- §. 14. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus). De regula utile per inutile non vitiari cf. L. 1. §. 5. L. 126. §. 3. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 20. L. D. 22. 1. (de usuris). L. 8. C. 4. 2. (si certum petatur). L. 31. §. 4. D. 24. 1 (de donationibus inter virum et uxorem). Averanius interpretationum iuris lib. cap. 12. §. 8—11.

§. 6. L. 9. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 9. I. p. 65. L. 200. D. ibidem. L. 39. §. 6. L. 14. §. 1. D. 30. (de legatis I). L. 43. §. D. 31. (de legatis II). L. 29. §. 1. L. 75. D. 32. (de legatis III). L. 12. L. §. 3. L. 109. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 10. §. 6. L. 11. D. 23. (de iure dotium). L. 38. §. 1. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 51. pr. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstr.). L. 34. D. 50. 17. (de regulis iuris). De exceptionibus huius regulae vide L. 38. §. 3. D. 34. 2. (de auro argento). L. 13. pr. D. 34. 6. (de rebus dubiis). L. 69. §. 4. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 7. L. 41. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 41. I. p. 6

§. 8. L. 56. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 56. I. p. 68. Cf. L. 32. L. 42. D. 48. 19. (de poenis). L. 18. D. 1. 3. (de legibus). L. 4. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 10. §. 1. L. 24. D. 34. 5. (de rebus dubiis). L. 3. D. 28. 4. (de his, quae in testamento delentur).

§. 9. L. 67. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 67. I. p. 69. Cf. L. 80. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 3. D. 29. 1. (de testamento militis) L. 19. §. 4. D. 19. 2. (locati conducti).

§. 10. Vide locos ad §. 8.

§. 11. L. 85. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 85. I. p. 7 Cf. L. 9. §. 1. L. 70. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 25. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) cum L. 69. §. 4. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 12. L. 96. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 96. I. p. 71. L. 219. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 9. D. 46. 5. (de praetoriis stipulat.). L. 52. pr. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 44. L. 67. D. 32. (de legatis III). L. 94. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

§. 13. L. 114. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 114. I. p. 72. Cf. L. 21. §. 3. D. 22. 5. (de testibus). L. 25. D. 35. 1. (de condit. et demonstr.). L. 13. D. 22. 3. (de probationibus). L. 123. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 6. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 1. C. 8. 17. (quae res pignori). Inspiciendum et morem regionis testantur L. 34. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 50. §. 3. D. 30. (de legatis I). L. 31. §. 20. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 13. D. 22. 1. (de usuris). L. 1. §. 13. D. 25. 4. (de inspiciendo ventre). L. 15. §. 3. D. 33. 7. (de instructo vel instrumento legato). L. 3. §. 6. D. 22. 5. (de testibus). L. 21. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta).

§. 14. L. 168. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 168. I. p. 76. Vide locos ad §. 8.

§. 15. L. 172. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 172. I. p. 7 Cf. L. 39. D. 2. 14. (de pactis). L. 21. L. 33. in fine D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 17. §. 3. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urbanorum). Idem est in locatore, ut L. 39. D. 2. 14. (de pactis). De causa huius rei cf. L. 99. pr. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

TIT. XVI.

§. 1. L. 4. §. 7. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 12. V. p. 183.

§. 2. L. 1. pr. D. 37. 15. (de obsequiis parentum). Cf. L. 9. L. 10. D. ibid.

L. 3. L. 4. C. 8. 47. (de patria potestate). L. 8. D. 22. 3. (de probationibus). L. 5. §. 15. D. 25. 3. (de agnoscendis).

§. 3. L. 31. C. 4. 65. (de locato et conducto) in Basil. XX. 1. 92. II. p. 374. L. 35. C. ibidem. L. 50. D. 19. 2. (locati conducti). L. 15. L. 16. C. 12. 36. (de re militari).

§. 4. L. 5. C. 12. 34. (qui militare possunt) in Basil. LVII. 1. 42. V. p. 91.

§. 5. L. 2. L. 3. C. 2. 51. (de restitutionibus militum) in Basil. X. 33. 2. et 3. I. p. 538. Cf. L. 4. L. 8. C. 7. 35. (quibus non obiicitur).

§. 6. L. 19. C. 2. 3. (de pactis). Venit ex privilegio militum, cuius fit mentio in Gaii inst. II. §. 114. Ulpiani fragm. XXIII. §. 10. L. 1. pr. L. 24. pr. L. 40. pr. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 15. C. 6. 21. (de testamento militis). pr. J. 2. 11. (de militari testamento), ubi vide Schraderum.

§. 11. L. 9. pr. L. 13. pr. §. 1. et 2. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 18. I, p. 184.

§. 12. L. 3. C. 12. 48. (de filiis officialium) in Basil. LVII. 7. 3. V. p. 190 seq.

§. 13. L. 4. C. 7. 53. (de executione rei iudicatae) in Basil. IX. 3. 80. I. p. 461.

§. 14. L. 3. §. 17. et 18. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 8. V. p. 183.

§. 16. L. 3. §. 19. et 20. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 9. V. p. 183. Cf. L. 16. §. 1. D. ibidem.

§. 17. L. 5. §. 1. D. 49. 16. (de re militari).

§. 18. L. 6. §. 1. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 14. V. p. 183 seq.

TIT. XVII.

§. 1. pr. J. 1. 12. (quemadmodum ius patriae) ibique Theophilus.

§. 2. Gaius inst. II. §. 124. et 126. et 127. Ulpiani fragm. X. 2. De avi morte cf. L. 5. D. 1. 6. (de his, qui sui vel alieni). L. 56. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 3. §. 2. D. 25. 3. (de agnoscendis et alendis). §. 2. J. 2. 19. (de heredum qualitate). Labeo apud Gellium noctium Atticarum lib. I. cap. 12.

§. 3. §. 1. J. 1. 12. (quibus modis ius) ibique Theophilus. L. 7. D. 1. 6. (de his, qui sui).

§. 4. §. 5. J. 1. 12. (quibus modis ius patriae) ibique Theophilus. L. 5. C. 12. 3. (de consulibus). Nov. 81. praefat.

§. 5. §. 5. J. 1. 12. (quibus modis ius) ibique Theophilus. Cf. Gaius inst. I. §. 129. Ulpianus fragm. X. 4. Paullus sent. recept. II. 25. §. 1. L. 12. §. 1. L. 23. D. 49. 15. (de captivis et postliminio). L. 1. §. 1. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 9. §. 2. D. 28. 2. (de liberis et postumis). L. 15. D. 38. 16. (de suis et legitimis).

§. 6. Cf. Gaius inst. I. §. 129. L. 12. §. 1. L. 18. D. 49. 15. (de captivis et postliminio reversis). Hoc ad similitudinem fictionis, quae lege Cornelia inducitur, indicatur. Cf. L. 12. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 18. D. 49. 15. (de captivis et postliminio). §. 4. J. 2. 12. (quibus non est permissum testamentum), ubi vide Schraderum.

§. 7. Theophilus paraphrasis inst. I. 12. §. 5. ed. Reitz. I. p. 126.

§. 8. L. 6. C. 8. 49. (de emancipationibus). §. 6. J. 1. 12. (quibus modis ius potestatis) ibique Theophilus.

§. 9. L. 28. D. 1. 7. (de adoptionibus). Gaius inst. I. §. 133. §. 7. J. 1. 12. (quibus modis ius potestatis) ibique Theophilus.

§. 10. Cf. Gaium inst. I. §. 89., §. 135. L. 14. D. 1. 7. (de adoptionibus). §. 9. J. 2. 12. (quibus modis ius potestatis) ibique Theophilus. De tempore, quo iusti aut iniusti liberi statum sumunt, cf. Gaius inst. I. 88—92. Ulpianus fragment. V. 10. L. 18. D. 1. 5. (de statu hominum). L. 7. §. 1. D. 1. 9. (de senatoribus). L. 17. §. 5. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 4. C. 9. 47. (de poenis). pr. J. 1. 4. (de ingenuis) ibique Theophilus.

§. 11. Nov. 81. cap. 1. Cf. L. 5. C. 12. 3. (de consulibus).

TIT. XVIII.

§. 1. Gaius inst. I. §. 9. pr. J. 1. 3. (de iure personarum) ibique Theophilus.

§. 2. L. 4. pr. D. 1. 5. (de statu hominum). Theophilus ad §. 1. J. 1. 3. (de iure personarum).

§. 3. L. 4. §. 1. L. 5. §. 1. D. 1. 5. (de statu hominum). §. 2. J. 1. 5. (de statu hominum) ibique Theophilus.

§. 4. L. 5. §. 1. D. 1. 5. (de statu hominum). §. 4. J. 1. 3. (de iure personarum) ibique Theophilus. Cf. L. 6. Th. C. 4. 9. (ad SC. Claudianum). L. 1 Gregoriani Codicis 3. 2. (de rei vindicatione). L. 7. C. 3. 32. (de rei vindicat.) Dionysius Halicarnassensis Antiq. Romanarum XI. 29. Dio Chrysostomus Oratio 15. ed. Reiske p. 454. Isidori Origines lib. IX. cap. 5.

§. 5. §. 5. J. 1. 3. (de iure personarum) ibique Theophilus.

§. 6. pr. J. 1. 4. (de ingenuis) ibique Theophilus. Isidori Origines lib. IX. cap.

§. 7. De tempore partus, quod in servis spectatur, cf. Gaius inst. I. §. Ulpiani fragmenta V. §. 10. L. 9. D. 50. 1. (ad municipalem). L. 66. D. 41. (de adquirendo rerum dominio). L. 18. D. 1. 5. (de statu hominum), pr. J. 1. (de ingenuis) ibique Theophilus. De incerto patre eorum, qui vulgo concepti, vide L. 23. D. 1. 5. (de statu hominum). §. 12. J. 1. 10. (de nuptiis). §. 4. J. 3. (de agnatorum successione) ibique Theophilus. L. 25. D. 49. 15. (de captivis) L. 3. C. 5. 18. (soluto matrimonio, quemadmodum).

§. 8. Gaii inst. I. §. 90—92. L. 5. §. 2. D. 1. 5. (de statu hominum). Paulus sentent. recept. II. 24. §. 2., pr. J. 1. 4. (de ingenuis) ibique Theophilus. L. 7. D. 1. 5. (de statu hominum). L. 231. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 9. pr. J. 1. 4. (de ingenuis) ibique Theophilus. L. 5. §. 3. D. 1. 5. (de statu hominum). Paullus sent. recept. II. 24. §. 3.

§. 10. §. 1. J. 1. 5. (de libertinis) ibique Theophilus. Cf. Cicero Topica cap. 2. §. 10. fragmentum Dositheanum de iuris speciebus §. 5. (6.) Gaius inst. I. Ulpiani fragm. I. 6. Epitome Gaii Visigothorum I. 1. §. 1. De manumissione inter amicos cf. Seneca de vita beata 24. 2., Plinius epist. VII. 26. fragm. Dositheanum §. 4., 5., 7., 11. Ulpianus fragment. I. 18. De manumissione per epistolam Isidori Origines lib. IX. cap. 4. fragmentum Dositheanum §. 15.

§. 11. L. 106. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 106. Cf. L. 176. §. 1. D. ibidem. L. 3. D. 9. 1. (si quadrupes pauperiem). L. 1. §. D. 9. 3. (de his, qui effuderint). L. 7. D. ibidem. L. 2. §. 2. D. 14. 2. (de lege Rhodia) L. 103. L. 83. §. 5. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 1. §. 9. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). §. 2. J. 3. 20. (de inutilibus stipulationibus). Ulpiani fragm. II. 11., Gaii inst. II. §. 265., §. 7. J. 1. 6. (qui quibus ex causis). L. 2. §. 2. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu). Paulli sent. recept. V. 1. 1. *Cf. Savigny in libro: Das heutige römische Recht* tom. IV. p. 50. not. *b*.

§. 12. L. 122. D. 50. 17. (de diversis regulis iuris) in Basil. II. 3. 122. I. p. 72. Cf. L. 20. L. 179. D. ibidem. L. 16. D. 40. 4. (de manumissis testamento). L. 38. pr. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 24. D. 40. 1. (de manumissionibus). L. 48. §. 1. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). L. 3. in fine D. 28. 4. (de his, quae in testamento). Paulli sent. recept. II. 24. §. 2.

§. 13. L. 179. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 179. I. p. Cf. L. 20. D. ibidem. L. 48. §. 1. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). L. 3. in fine D. 28. 4. (de his, quae in test. delentur). L. 10. §. 1. D. 40. 4. (de manumissis testamento).

§. 14—17. L. 1. C. 7. 7. (de communi servo manumisso) in in Basil. XLVIII. 14. 4. et 5. IV. p. 756—758. cum scholiis. De iure vetere cf. Paulli sent. recept. IV. 12. §. 1. Ulpiani fragm. I. 18. et 19.

§. 18. L. 16. C. 7. 4. (de fideicommissariis libertatibus) in Basil. XLVIII. 13. 14. IV. p. 751.

§. 19. L. 20. C. 7. 16. (de liberali causa) in Basil. XLVIII. 20. 20. IV. p. cum scholiis. §. 6. J. 1. 6. (qui quibus ex causis). L. 1. C. 7. 1. (de vindicta libertate). L. 9. §. 1. D. 40. 2. (de manumissis vindicta). L. 1. L. 2. C. 2. 31. (si adversus libertatem). Cf. L. 4. C. 2. 31. (si adversus libertatem). L. 9. C. 49. 1. (de appellationibus).

§. 20. Nov. 119. cap. 2. §. 7. J. 1. 6. (quibus ex causis) ibique Theophilus. Cf. et L. 4. C. 7. 11. (qui manumittere non possunt).

§. 21. L. 4. C. 4. 14. (an servus pro suo facto) in Basil. XXV. 4. 4. III p. 28. cum scholiis. Cf. L. 1. L. 2. C. ibidem. L. 21. C. 2. 19. (de negotiis gestis). L. 17. L. 18. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 4. C. 7. 2. (de testamentaria manumissione). L. 28. §. 7. D. 34. 3. (de liberatione legata). L. 1. §. 18. D. 16. 3. (depositi vel contra). De regula noxam caput sequi, ex qua liberti tenebantur, si

quid delicti in servitute commissisent cf. Paulli sent. recept. II. 31. §. 8. L. 1. §. 18. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 6. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 15. D. 13. 1. (de condictione furtiva). L. 14. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). Gaius inst. IV. §. 77., §. 6. J. 4. 8. (de noxalibus actionibus) ibique Theophilus.

§. 23. L. 3. §. 7. D. 40. 7. (de statu liberis) in Basil. XLVIII. 5. 4. IV. p. 690. L. 17. D. ibidem.

§. 24., 25. L. 4. C. 2. 21. (de dolo malo) in Basil. X. 3. 44. I. p. 503. Cf. L. 5. §. 3. D. 19. 5. (de praescriptis verbis).

§. 26. Nov. 22. cap. 11.

§. 27. Nov. 22. cap. 11.

§. 28. L. 5. pr. C. 6. 27. (de necessariis servis heredibus) in Basil. XXXV. 13. 39. III. p. 608. Cf. §. 2. J. 1. 6. (qui quibus ex causis). pr. J. 2. 14. (de heredibus instituendis). §. 1. J. 1. 14. (qui dari tutores).

§. 29. §. 12. J. 1. 11. (de adoptionibus) ibique Theophilus ed. Reitz I. p. 120 seq. Cf. L. un. §. 10. C. 7. 6. (de Latina libertate tollenda). Gellius noct. Atticarum V. 19.

§. 30. L. 3. C. 8. 52. (de infantibus expositis). Nov. 153. cap. 1., unde sumta est, quae in aliquot editionibus falso habetur L. 4. C. ibidem.

§. 31. L. 20. C. 8. 50. (de postliminio reversis) in Basil. XXXIV. 2. 18. III. p. 539 seq. Cf. ῥοπαὶ cap. 28. §. 1. ed. Zachariae p. 206.

§. 32. L. 6. L. 7. C. 12. 34. (qui militare possunt) in Basil. LVII. 43. 44. V. p. 184 seq.

§. 33. L. 1. C. 7. 13. (pro quibus causis servi) in Basil. XLVIII. 18. 1. IV. p. 765. cum scholiis.

§. 34. L. 2. D. 40. 8. (qui sine manumissione) in Basil. XLVIII. 6. 2. IV. p. 712. cum scholiis. Cf. L. un. §. 3. C. 7. 6. (de Latina libertate). Nov. 153. cap. 1. Derelicti notionem ex his locis explicamus: §. 47. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus ed. Reitz I. p. 258. L. 2. §. 1. L. 3. L. 7. D. 41. 7. (pro derelicto). L. 9. §. 8. L. 58. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 2. §. 8. L. 8. D. 14. 2. (de lege Rhodia). L. 21. §. 2. D. 41. 2. (de acquirenda possessione). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Derelictio* III. p. 329 seq.

§. 35. L. 13. C. 8. 51. (de postliminio reversis) in Basil. XXXIV. 2. 11. III. p. 439. Cf. L. 2. C. ibidem. De iure pignoris, quod in ingenuis captivis, quos de hostibus redimimus, habemus, cf. L. 2. L. 11. C. 8. 51. (de postliminio reversis). L. 15. D. 49. 15. (de captivis et postliminio). L. 20. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta facere). L. 43. §. 3. D. 30. (de legatis I). L. 3. §. 3. D. 43. 29. (de homine libero exhibendo) cf. Sintenis *Handbuch des gemeinen Pfandrechts* (*Halle* 1836. 8.) p. 69.

§. 36. L. 2. C. 8. 51. (de postliminio reversis) in Basil. XXXIV. 2. 1. III. p. 538. Cf. L. 20. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta facere).

§. 37. Alias quinquennium redemto praestituitur, triennium non item. Cf. ad §. 31. Neque triennii mentionem usquam invenio. De pretio, quod redemptus solvere debet, ut vinculo pignoris sese liberet. Cf. L. 2. C. 8. 51. (de postliminio). L. 20. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta).

§. 38. Nov. 142. cap. 2. in Basil. LX. 51. 64. VII. p. 278. cum scholiis. De prohibitione castrationis cf. Suetonii Domitianus cap. 7. Martialis epigramatum VI. 2. Statius Sylvarum III. 3. 2. Iustinus in Apologetico cap. 2. Philostratus in vita Apollonii lib. VI. cap. 17. Dio Cassius historiarum lib. LXVII. cap. 2., lib. LXVIII. cap. 2. Ammianus Marcellinus historiarum lib. XVIII. p. 120. ed. Valesi. L. 4. §. 2. L. 5. L. 6. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) tit. Cod. 4. 42. (de eunuchis).

§. 39. De bonis vacantibus fisco deferendis cf. L. 1. pr. L. 2. D. 38. 9. (de successorio edicto). L. 96. §. 1. D. 30. (de legatis I). tit. Cod. 10. 10. (de bonis vacantibus). Theophilus ad §. 10. J. 2. 6. (de usucapionibus). L. 1. §. 1. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 6. §. 3. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Erbloses Gut* tom. III. p. 939 seq.

LIBRI II.

TIT. I.

§. 1. L. 10. C. 7. 32. (de adquirenda et retinenda possessione) in Basil. L. 2. 61. V. p. 54. Theophilus ad pr. J. 4. 15. (de interdictis), et ad §. 4. J. 2. 9.

(per quas personas) et ad §. 2. J. 3. 29. (quibus modis tollitur). Scholium ad B. XV. 4. 3. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 53. Cf. Savigny *das R. des Besitzes* (6. *Ausgabe. Giessen* 1837. 8.) p. 111 seq. Finis huius §. sumtus ex L. 1. §. 1. D. 41. 2. (de acquirenda possessione) in Basil. L. 2. 1. V. p. 3.

§. 2. Cf. L. 25. C. 4. 65. (de locato et conducto). L. 19. D. 41. 2. (de acquirenda poss.). Possidentis animum Harmenopulus assecutus non est, de quo vide Theophilum ad §. 4. J. 2. 9. (per quas personas) ad §. 2. J. 3. 29. (quibus modis tollitur), scholium Basilicorum XV. 4. 3. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 53. Savigny l. c. p. 112 seq. Conductor quare rem conductam non usucapiat, exquire ex L. 33. §. 1. D. 41. 3. (de usucapionibus). L. 2. C. 7. 39. (de praescriptione XXX annorum). L. 1. §. 20. L. 18. pr. D. 41. 2. (de acquirenda possess.). Ultima pars huius §. consonat cum Theophilo et scholio Basilicorum supra laudato.

§. 3. L. 3. pr. §. 1. D. 41. 2. (de acquirenda possessione) in Basil. L. 2. 1. V. p. 47 seq. In rebus incorporalibus locum habet quasi possessio. Vide Theophilum ad pr. J. 4. 15. (de interdictis). L. 20. D. 8. 1. (de servitutibus). Reliqua pars huius paragraphi inde a verbis διαθέσει ἀπόλλυται est L. 3. §. 6. et 7. ibidem in Basil. L. 2. 2. V. p. 48. Cf. L. 8. L. 17. §. 1. L. 44. §. 2. D. 41. 2. (de adquirenda poss.). Savigny l. c. p. 384 seq.

§. 4. L. 4. C. 7. 32. (de acquir. poss.) in Basil. L. 2. 55. V. p. 54. Cf. L. 3. §. 6. L. 44. §. 2. D. 41. 2. (de acquir. poss.).

§. 5. L. 7. C. 7. 32. (de acquirenda possess.) in Basil. L. 2. 57. V. p. 54. Cf. L. 5. L. 9. C. ibidem. L. 24. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 8. C. 7. 21. (ne de statu defunctorum).

§. 6. L. 5. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 85. in supplemento Basil. ed. Zachariae p. 36. cum scholiis. L. 17. C. ibidem. L. 17. §. 1. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 19. pr. §. 1. L. 36. L. 38. §. 13. D. 22. 1. (de usuris). Cf. Wetzell *der Römische Vindicationsprozess* (*Leipzig* 1845. 8.) p. 165 seq. De fructibus percipiendis cf. L. 1. §. 1. C. 3. 31. (de petitione hereditatis). L. 25. §. 4. D. 5. 3. (de hereditatis petitione). L. 39. §. 1. D. 30. (de legatis I). Pauli sent. recept. I. 13. B. §. 8. L. 33. §. 1. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 3. C. 4. 24. (de pignoratione actione). L. 1. Th. C. 4. 18. (de fructibus et litis expensis) ibique interpretatio Gothica. L. 2. C. 7. 52. (de fructibus et litis). L. 4. C. 8. 4. (unde vi). L. 1. §. 31. et 40. et 41. L. 15. D. 43. 16. (de vi). L. 1. C. 8. 25. (de partu pignoris). L. 12. pr. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 9. §. 6. D. 42. 5. (de rebus auct. iudicis). L. 10. §. 20. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum). L. 70. §. 2. D. 31. (de legatis II). §. 2. J. 4. 17. (de officio iudicis) ibique Theophilus. Savigny in libro *das heutige Römische Recht* VI. p. 113—129. Wetzell l. c. p. 248 seq. De impensis necessariis et utilibus, quas praedo in rei vindicatione deducit L. 36. §. 5. — L. 39. D. 5. 3. (de hereditatis petitione). L. 27. §. 5. L. 37. L. 48. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 33. D. 12. 6. (de cond. indebiti). L. 1. C. 8. 10. (de aedificiis privatis). L. 3. §. 4. C. 6. 43. (communia de legatis). L. 14. §. 1. D. 10. 3. (communi dividundo). Cf. et Gaii inst. II. §. 76. L. 27. §. 25. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 7. §. 12. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 1. Gregor. Cod. 3. 2. (de rei vindicat.) ibique interpretatio Gothica. §. 30. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Cuiacius observationem et emend. lib. X. cap. 1. Schraderus in comment. ad J. l. c. p. 200.

§. 7. L. 2. C. 7. 32. (de praescriptione longi) in Basil. L. 11. 2. V. p. 71.

§. 8. L. 48. D. 6. 1. (de rei vindicat.) in Basil. XV. 1. 48. in supplemento Basil. ed. Zachariae p. 25 seq. cum scholiis. L. 27. L. 65. pr. D. ibidem. Gaius epitome II. 1. §. 6. L. 16. C. 8. 45. (de evictionibus). L. 26. D. 44. 4. (de doli mali except.). L. 14. §. 1. D. 10. 3. (communi dividundo). L. 33. D. 12. 6. (de condictione indebiti). Gaii inst. II. §. 76., §. 30. J. 2. 1. (de rerum divis.). L. 7. §. 12. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 1. L. 2. Gregor. Cod. 3. 2. (de rei vindicatione) ibique interpretatio Gothica. L. 16. C. 3. 32. (de rei vindicatione). Edictum Theodorici §. 137.

§. 9. Cf. L. 38. D. 6. 1. (de rei vindicat.) in Basil. XV. 1. 38. in supplemento Basil. ed. Zachariae I. p. 23. cum scholiis. L. 5. pr. L. 12. D. 15. 3. (de in rem verso). L. 25. D. 13. 7. (de pignorat. act.). L. 7. C. 4. 24. (de pignor. actione). L. 3. pr. D. 27. 4. (de contraria tutelae). L. 26. §. 8. L. 27. L. 28. D. D. 6. 1. (de rei vindicatione).

§. 10. L. 26. pr. §. 1. D. 22. 1. (de fructibus) in Basil. XXIII. 3. 28. II. p. 707. Cf. Cicero de finibus bonorum et malorum I. 4. §. 12. L. 48. §. 2. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 48. §. 6. D. 47. 2. (de furtis). §. 37. J. 2. 1. (de rerum divisione). L. 68. D. 7. 1. (de usufructu) cum L. 12. pr. D. 4.2. (quod metus causa). L. 27. pr. D. 5. 3. (de haereditatis petitione). L. 10. §. 2. et 3. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 24. §. 1. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 22. §. 3. L. 58. §. 4. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 36. §. 1. D. 41. 3. (de usurpationibus et usuc.). L. 10. §. 20. et 21. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum). Paulli sentent. recept. III. 6. §. 19. Cf. Heimbach *die Lehre von der Frucht* (*Leipzig* 1841. 8.) S. 2 seq., 12 seq. De tempore, quo fructus fiunt bonae fidei possessoris aut fructuarii cf. §. 37. J. 2. 1. (de rerum divisione). L. 25. §. 1. D. 22. 1. (de usuris et fruct.). L. 13. D. 7. 4. (quibus modis ususfructus). L. 48. pr. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) Heimbach l. c. pag. 268 seq.

§. 11. L. 25. §. 1. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 25. II. p. 704. cum scholiis. De comparatione operarum servi vide L. 40. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 39. V. p. 43. Cf. Heimbach l. c. p. 245 seq.

§. 12. L. 25. §. 2. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXXIII. 3. 25. II. p. 706. cum scholiis. Cf. L. 48. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 47. V. p. 44.

§. 13. L. 2. C. 7. 51. (de fructibus et litium expensis) in Basil. IX. 3. 66. I. p. 459. Cf. L. 1. Th. C. 4. 18. (de fructibus et litium expensis) ibique interpretatio Gothica. L. 22. C. 3. 32. (de rei vindicatione). §. 2. J. 4. 17. (de officio iudicis) cf. Heimbach l. c. p. 159 seq. De haereditatis petitione cf. L. 20. §. 6. L. 22. L. 23. L. 25. §. 1. et 11—16. L. 28. L. 30. L. 31. pr. L. 36. §. 4. L. 40. §. 1. D. 5. 3. (de haereditatis petitione). L. 1. L. 2. C. 3. 31. (de petitione haereditatis) Heimbach l. c. p. 114 seq.

§. 15. Nov. 119. cap 7.

§. 16. L. 1. §. 1. L. 2. L. 3. pr. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 1—3. V. p. 36. L. 30. §. 4. L. 44. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 1. §. 1. D. 41. 2. (de acquirenda poss.). Gaius inst. II. §. 66 seq., §. 12. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. De regula illa, qua res nullius occupanti cuique cedere dicitur cf. Gaii inst. II. 66. L. 7. §. 3. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 30. §. 4. D. ibidem cum L. 5. §. 1. D. ibidem. §. 12. et 13. et 15. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilo Isidoro Originum lib. V. cap. 4.

§. 17, 18. L. 5. §. 2—5. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 4. V. p. 37. Cf. §. 14—16. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 19. Gaius inst. II. §. 68., §. 15. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Collatio legum Mosaicarum et Romanarum XII. cap. 7. §. 10. L. 8. §. 1. D. 10. 2. (familiae herciscundae). L. 47. D. 41. 2. (de adquirenda possessione). L. 4. L. 5. §. 5. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 4. V. p. 37.

§. 20. Cf. L. 5. §. 6. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 4. V. p. 37., §. 16. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 21. L. 5. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 4. V. p. 37., §. 13. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Gaii inst. II. §. 67., §. 12. J. 1. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 22. et 23. §. 25. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Cf. Gaii inst. II. 67. Gaii epitome Visigothorum II. 1. §. 5., L. 7. §. 7. L. 12. §. 1. L. 24. L. 25. L. 26. pr. §. 3. L. 27. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 5. §. 1. L. 61. D. 6. 1. (de rei vindicat.). L. 10. §. 5. D. 7. 4. (quibus modis ususfructus). L. 44. §. 2. D. 30. (de legatis I). L. 18. §. 3. D. 13. 7. (de pignor. actione). L. 29. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem). L. 78. §. 4. L. 88. D. 32. (de legatis III). L. 9. §. 3. L. 12. §. 3. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 6. §. 1. D. 34. 2. (de auro argento). L. 13. §. 1. D. 50. 16. (de verborum significatione). L. 3. §. 21. D. 41. 2. (de adquirenda possess.)., De mala fide eius, qui novam speciem inducit, cf. L. 12. §. 2. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 52. §. 14. D. 47. 2. (de furtis). De impensis, quas qui bona fide novam speciem inducit, petere potest cf. §. 30—34. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Gaii inst. II. §. 76—78. L. 7. §. 12. L. 9. §. 1. et 2. D. 41. 1. (de

acquirendo rerum dominio). L. 16. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 1. L. Greg. Cod. 3. 2. (de rei vindicat.). Edictum Theodorici §. 137. De illo, qui m… fide est, cf. L. 7. §. 12. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). Gaii inst. §. 76. L. 1. Greg. C. 3. 2. (de rei vindicatione) ibique interpretatio Gothica. L. C. 8. 10. (de aedificiis privatis). L. 37. D. 6. 1. (de rei vindicatione).

§. 24. L. 7. §. 8. et 9. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 3. §. D. 6. 1. (de rei vindic.). L. 4. L. 5. pr. D. ibidem. §. 27. J. 2. 1. (de r… divisione) ibique Theophilus.

§. 25. Gaii inst. II. 69., §. 17. J. 2. 1. (de rerum divis.) ibique Theop… L. 5. §. 7. L. 7. pr. L. 51. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. §. 2. D. 41. 2. (de adquir. possess.). L. 12. pr. D. 49. 15. (de captivis et postliminio reversis). Cf. tamen Dionysius Halicarnassensis archaeologiae Romanae li… cap. 63. Polybius historiarum X. 16. et 17. L. 31. D. 49. 14. (de iure fisci). L. D. 48. 13. (ad legem Iuliam peculatus). Gellius noctium Atticarum VII. 4., L. 24. cum L. 20. §. 1. D. 49. 15. (de captivis et postliminio). L. 16. D. 41. 1. acquirendo rerum dominio). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Occupatio* … p. 557 seq.

§. 26. §. 29. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. L. 7. §. et 11. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 23. §. 6. et 7. L. 59. D. 1. (de rei vindicatione). L. 15. pr. D. 7. 1. (de usufructu). L. 6. L. 7. pr. D. 1… 4. (ad exhibendum). L. 63. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 98. § D. 46. 3. (de solutionibus). tit. D. 47. 3. (de tigno iuncto). Festus s. v. …

§. 27. L. 2. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 82. in supplemento Basil. ed. Zachariae p. 35. cum scholiis. Cf. L. 7. §. 12. L. 28. L. 40. L. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). Gaii inst. II. §. 73. L. 37. L. 59. D. 1. (de rei vindicatione). L. 31. §. 2. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 2. 43. 18. (de superficiebus). L. 1. Greg. Cod. 3. 2. (de rei vindicatione). §. 30. J. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 28. L. 14. pr. L. 15. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Bas. L. 1. 13. et 14. V. p. 40. L. 30. §. 4. L. 50. D. ibidem. L. 6. pr. L. 10. D. 1. 8. (de divisione rerum). L. 2. §. 8. L. 3. §. 1. D. 43. 8. (ne quid in loco publico). De ripa fluminis cf. L. 5. pr. D. 1. 8. (de rerum divisione). L. 3. pr. D. 43. 12. (de fluminibus); denique de littore cf. Cicero Topicorum 7. Quinctiliani Institutionum Oratoriarum lib. V. cap. 14. §. 34. L. 96. pr. L. 112. D. 50. 16. (de verborum signif.). §. 2. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 29. L. 3. C. 7. 41. (de alluvionibus) in Basil. L. 16. 3. V. p. 84. L. §. 1. et 2. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 12. pr. L. 16. L. 56. pr. L. 30. §. 3. L. 38. D. ibidem. L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). Gaii inst. II. §. 70., §. 20. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 30. De insula maris cf. L. 7. §. 3. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 6. V. p. 37. Novella Theodosii II. tit. 20. ed. Haenel cum interpretatione Gothica. §. 22. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. De insula fluminis vide Gaii instit. II. §. 72. L. 7. §. 3. L. 29. L. 56. pr. L. 65. §. 1—3. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 1. §. 6. D. 43. 12. (de fluminibus). Cassius Longinus apud Aggenum in scriptoribus rei agrariae ed. Goes p. 57. L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). §. 22. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus; porro L. 65. §. 4. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 1. §. 6. D. 43. 12. (de fluminibus). collat. cum L. 65. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Occupatio* VII p. 556.

§. 31. §. 20. et 21. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Vide ad §. 29. Alluvio definitur in Gaii inst. II. §. 70. L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). L. 7. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 3. §. 2. D. 43. 20. (de aqua quotidiana). L. 1. C. 7. 41. (de alluvionibus). Isidori Originibus lib. XV. cap. 13. De vi fluminis cf. L. 7. §. 2. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). Gaius inst. II. §. 71. Cassius Longinus apud Aggenum in scriptoribus rei agrariae p. 57. ed. Goes. L. 4. §. 2. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 9. §. 2. D. 39. 2. (de damno infecto). §. 31. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 32. Cf. §. 33. et 34. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Gaius inst. II. §. 77. et 78. Gaii epitome Visigothorum II. 1. §. 3. L. 23. §. 3. D. 6. 1. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 23. in supplemento Basil. ed. Zachariae p. 17.

L. 9. §. 1. et 2. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 8. V. p. 37.

§. 33. De praescriptione XL. annorum in rebus ecclesiasticis cf. Nov. 131. cap. 6. in Basil. V. 3. 7. I. p. 135. ῥοπαὶ cap. 42. §. 8. ed. Zachariae p. 236. De rebus sacris religiosisque usu non capiendis cf. Gaii inst. II. §. 48. L. 9. D. 41. 3. (de usurpationibus et usuc.). L. 6. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). §. 1. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus; praeterea vide Ciceronem de haruspicum responsis cap. 14. §. 32. Aggenum de controversiis agrorum in scriptoribus rei agrariae ed. Goes p. 73.

§. 34. L. 11. D. 44. 3. (de diversis temporalibus) in Basil. LI. 1. 10. V. p. 93. L. 3. C. 7. 30. (communia de usucapionibus) in Basil. L. 6. 5. V. p. 68. L. 11. C. 7. 32. (de adquirenda possess.). L. 5. §. 1. Th. C. 4. 22. (unde vi). Cf. L. 5. pr. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucapionibus). L. 11. §. 2. D. 6. 2. (de Publiciana).

§. 35. L. 5. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 85. in supplemento ed. Zachariae p. 36. cum scholio. De impensis, quas malae fidei possessor non deducit cf. L. 7. §. 12. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 1. Gregor. Cod. 3. 2. (de rei vindicatione) ibique interpretatio Gothica. L. 30. J. 2. 1. (de rerum divisione).

§. 36. L. 10. C. 7. 32. (de adquirenda possess.) in Basil. L. 2. 61. V. p. 54.

§. 37. Gaius inst. II. §. 45., 49—51., §. 2. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus. Cf. §. 12. J. 4. 1. (de obligat. quae ex delicto). L. 4. §. 6 seqq. L. 10. §. 2. L. 24. §. 1. L. 32. pr. L. 33. pr. L. 35. L. 41. L. 49. D. 41. 3. (de usurpat. et usucapionibus). L. 7. §. 3. et 7. D. 41. 4. (pro emptore). L. 20. §. 1. L. 56. §. 4. L. 84. L. 86. D. 47. 2. (de furtis). L. 27. D. 49. 15. (de captivis et postliminio). L. 29. D. 25. 2. (de actione rerum amot.). L. 215. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 6. C. 7. 26. (de usucap. pro emtore). L. 2. C. 7. 27. (de usucapione pro donato). L. 10. L. 12. C. 6. 2. (de furtis).

§. 38. L. 4. D. 41. 4. (pro emptore) in Basil. L. 4. 3. V. p. 63. Causam huius decisionis aperiunt L. 3. §. 2. L. 43. pr. L. 26. D. 41. 2. (de adquirenda possess.). L. 32. §. 1. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). Cf. Savigny in libro *das Recht des Besitzes* (6. *Ausgabe.*) p. 298—301.

§. 39. Cf. ad §. 34. De exceptione quasi rei haereditariae cf. L. 4. §. 4. D. 41. 4. (de usurpat. et usucap.). L. 2. D. 41. 10. (pro suo).

§. 40. L. 11. C. 3. 31. (de petitione hereditatis) in Basil. XLII. 1. 69. IV. p. 241. cum scholio. L. 12. Th. C. 11. 39. (de fide testium). L. 2. L. 23. C. 4. 19. (de probationibus). L. 25. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 73. pr. D. 6. 1. (de rei vindicat.). L. 20. §. 1. D. 11. 1. (de interrogat. in iure fac.).

§. 41. L. 1. pr. D. 41. 6. (pro donato) in Basil. L. 6. 1. V. p. 68. Cf. Fragm. Vaticana §. 296. L. 27. L. 31. pr. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). L. 6. D. 41. 7. (pro derelicto). L. 2. L. 3. D. 41. 8. (pro legato). L. 3. L. 4. C. 7. 29. (de usucapione pro herede). L. 3. C. 7. 27. (de usucapione pro donato). L. 5. C. 7. 33. (de praescriptione longi temporis). §. 11. J. 2. 6. (de usucapionibus) cum L. 5. §. 1. D. 41. 10. (pro suo). L. 11. D. 41. 4. (pro emptore). Cf. Schraderus ad J. l. c. p. 255.

§. 42. L. 2. §. 2. D. 41. 5. (pro herede) in Basil. L. 5. 2. V. p. 67. Cf. L. 2. C. 3. 29. (de inofficiosis donat.). L. 1. §. 1. D. 41. 6. (pro donato) in Basil. L. 6. 1. V. p. 68. Paulli sentent. recept. V. 11. §. 3. L. 11. C. 8. 54. (de donationibus). L. 1. Hermogeniani Cod. 7. (de donationibus inter virum). L. 18. C. 3. 36. (familiae herciscundae). L. 13. C. 6. 20. (de collationibus), L. 25. C. 5. 16. (de donationibus inter virum et uxorem). Cf. L. 31. §. 2. D. 39. 5. (de donationibus).

§. 43. L. un. C. 7. 31. (de usucapione transformanda) in Basil. L. 10. 4. V. p. 71. Cf. ῥοπαὶ cap. 26. §. 2. ed. Zachariae p. 199. cap. 31. §. 1. p. 212 seq.

§. 44. L. 3. C. 7. 34. (in quibus causis cessat longi) in Basil. L. 12. 3. V. p. 73. Cf. L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione Italici). L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 22. C. 3. 36. (familiae herciscundae). L. 3. D. 41. 9. (pro dote). ῥοπαὶ cap. 40. §. 5. ed. Zachariae p. 229.

§. 45. L. 25. pr. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 25. II. p. 704. cum scholiis. L. 40. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio).

§. 46. De tota hac causa cf. Gaii inst. II. §. 50. L. 36. pr. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). §. 4. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus.

§. 47. L. 10. pr. §. 1. D. 44. 3. (de diversis temporalibus). L. 6. §. 7. D.

29. 4. (si quis omissa causa test.). L. 18. D. 41. 3. (de usurpat. et usucapionibus). L. 1. §. 2. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 1. C. 7. 37. (de quadriennii praescript.). *ῥοπαὶ* cap. 27. §. 3. ed. Zachariae p. 204.

§. 48. Cf. L. 25. pr. D. 22. 1. (de usuris). De impensis, quas deducit Gaii inst. II. §. 76. §. 32. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 49. L. 21. §. 1. et 2. D. 41. 2. (de adquirenda poss.) in Basil. LIII. 22. V. p. 116. Cf. L. 9. §. 8. L. 58. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 2. §. 8. L. 8. D. 14. 2. (de lege Rhodia). L. 7. D. 41. 7. (pro derelicto). §. 47. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus I. p. 258. Vide et L. 9. §. 8. D. 41. 1. (de acquir. rerum dominio). L. 43. §. 10 seq. D. 47. 2. (de furtis). De naufragis cf. L. 1. L. 3. pr. D. 47. 9. (de incendio, ruina) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Derelictio* III. p. 330 seq.

§. 50. L. 1. §. 9. L. 2. D. 43. 17. (uti possidetis) in Basil. LVIII. 17. 1. V. p. 217. Cf. de interdicto uti possidetis et Gaius inst. IV. §. 150. L. 1. §. 5. L. 3. §. 10. D. ibidem. L. 53. D. 41. 2. (de adquirenda poss.). L. 17. D. 43. 26. (de precario). Paulli sent. recept. V. 6. §. 1. §. 4. J. 4. 15. (de interdictis) ibique Theophilus; de interdicto utrubi vide Gaium inst. IV. §. 150. Paulli sent. recept. V. 6. §. 1. L. 1. §. 1. D. 43. 31. (utrubi). §. 4. J. 4. 15. (de interdictis); de interdicto de superficiebus cf. L. 1. pr. D. 43. 18. (de superficiebus); de itinere actuque privato L. 1. pr. §. 2. et 12. D. 43. 19. (de itinere actuque privato). L. 3. pr. §. 1. et 2. D. ibidem; de itinere reficiendo L. 3. §. 11 et 13. D. 43. 19. (de itinere actuque privato); de aqua quottidiana et aestiva L. 1. pr. §. 10. et 20. et 29. D. 43. 20. (de aqua quotidiana); de rivis L. 1. pr. §. 1 D. 43. 21. (de rivis); de fonte L. 1. pr. §. 5. D. 43. 22. (de fonte); quod dixi L. 7. §. 3. L. 22. §. 2. D. 43. 24. (quod vi aut clam); valuit etiam ante Iustinianum et in interdicto de vi, de quo vide Gaii inst. IV. §. 150. Paulli sent. recept. V. 6. §. 7. §. 6. J. 4. 15. (de interdictis). Cf. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Einrede* III. p. 804 seq.

§. 51. L. 4. §. 1. L. 7. pr. L. 15. §. 11. et 29. L. 23. L. 38. §. 1. D. 39. 2. (de damno infecto). L. 1. pr. D. 42. 4. (quibus ex causis in possessionem).

§. 52. L. 1. §. 2. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 6. §. 7. D. 29. 4. (si quis omissa causa testamenti). L. 10. pr. §. 1. D. 44. 3. (de diversis temporalibus). L. 1. C. 7. 37. (de quadriennii praescriptione). *ῥοπαὶ* cap. 27. §. 3. ed. Zachariae p. 204.

§. 53. L. 6. C. 7. 39. (de praescriptione XXX) in Basil. L. 14. 7. V. p. 79. Cf. L. 14. C. 11. 61. (de fundis patrimonialibus). *ῥοπαὶ* cap. 42. §. 6. ed. Zachariae p. 235.

§. 55. L. 1. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione) in Basil. XV. 2. 1. II. p. 169. cum scholio. Cf. Gaii inst. IV. §. 36., §. 3. et 4. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 56. L. 3—6. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione) in Basil. XV. 2. 3. II. p. 169. Cf. Gaii inst. IV. §. 36. L. 13. pr. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione). §. 4. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 57. L. un. C. 7. 28. (de usucapione pro dote) in Basil. L. 8. 3. V. p. 70. Cf. tit. Digg. 41. 9. (pro dote). L. 3. §. 1. D. 6. 2. (de Publiciana in rem). De regula immobilium rerum non fieri furtum cf. Gellius noctium Atticarum XI. cap. 18. Gaius inst. II. §. 51. L. 38. D. 41. 3. (de usurpat. et usuc.). §. 7. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus Schraderus ad Iust. inst. l. c. p. 253.

§. 58. Cf. Gaius inst. IV. §. 36. titulus D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione). L. 39. §. 1. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 2. §. 16. D. 41. 4. (pro emptore). L. 35. pr. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). §. 4. J. 4. 6. (de actionibus).

§. 59. L. 7. §. 6. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione) in Basil. XV. 2. 7. II. p. 169. Cf. L. 35. pr. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 7. §. 8. D. 6. 2. (de Publiciana in rem). §. 4. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 60. L. 11. C. 7. 33. (de praescriptione longi) in Basil. L. 11. 11. V. p. 71. Cf. L. un. C. 7. 31. (de usucapione transformanda). §. 12. et 13. J. 2. 6. (de usucapionibus); et praeterea L. 14. L. 20. L. 43. pr. D. 41. 3. (de usurpat.). L. 30. pr. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores).

§. 61. L. 6. §. 3. D. 1. 8. (de divisione rerum) in Basil. XLVI. 3. 5. IV. p. 561. Cf. L. 73. pr. D. 18. 1. (de contrahenda empt.). §. 8. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Exceptiones vide in L. 36. D. 11. 7. (de religiosis).

§. 62. L. 4. D. 11. 6. (de mortuo inf.) in Basil. LIX. 2. 4. V. p. 224. Cf. L. 6. C. 3. 44. (de religiosis).

§. 63. L. 126. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 126. I. p. 73. Cf. L. 13. §. 8. D. 5. 3. (de hereditatis pet.). L. 5. D. 41. 2. (de acquirenda poss.).

§. 64. L. 137. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 137. I. p. 73. Cf. L. 167. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 11. D. 41. 2. (de acquirenda possess.).

§. 65. L. 128. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 128. I. p. 73. Cf. Theophilus ad §. 2. J. 4. 6. (de actionibus). L. 5. §. 1. D. 3. 6. (de calumniatoribus). L. 8. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 2. C. 4. 7. (de condictione ob turpem). L. 5. pr. D. 7. 6. (si usufructus petatur). L. 10. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 1. §. 1. D. 43. 33. (de interdicto Salviano). L. 9. §. 4. D. 6. 2. (de Publiciana in rem). L. 14. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 36. §. 3. D. 29. 1. (de testamento militis).

§. 66. L. 131. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 131. I. p. 73. Cf. L. 151. D. ibidem. Valet in rei vindicatione, de qua vide L. 17. pr. §. 1. L. 22. L. 25. L. 27. §. 1. et 3. L. 57. L. 58. L. 68. L. 69. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 17. D. 44. 2. (de exceptione rei iudicatae); in haereditatis petitione, de qua cf. L. 20. §. 6. L. 25. §. 7—9. L. 13. §. 2. et 14. D. 5. 3. (de hereditatis petitione). Wetzell in libro *der Römische Vindicationsprozess* p. 219 seq.; in Serviana, qua hypothecam vindicamus, de qua vide L. 16. §. 3. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.); in actione ad exhibendum, de qua cf. L. 1. §. 11. L. 5. §. 2. L. 7. §. 5. L. 8. L. 9. §. 2. L. 15. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 1. pr. D. 47. 1. (de privatis delictis) L. 5. L. 7. C. 3. 42. (ad exhibendum); in actione rerum amotarum, ubi pater convenitur, de quo vide L. 3. §. 4. L. 4. D. 25. 2. (rerum amotarum); longe maxima parte interdictorum, velut ne quid in loco publico, de quo cf. L. 2. §. 42. D. 43. 8. (ne quid in loco publico). L. 68. §. 1. D. 17. 2. (pro socio); quod vi aut clam, de quo vide L. 15. §. 10. D. 43. 24. (quod vi aut clam); quorum bonorum, de quo vide L. 1. D. 43. 2. (quorum bonorum); quod legatorum, de quo cf. Fragm. Vaticana §. 90. L. 1. §. 7. D. 43. 3. (quod legatorum); ne quid in flumine publico, de quo vide L. 1. §. 13. D. 43. 13. (ne quid in loco publico); de tabulis exhibendis, de quo vide L. 1. pr. L. 3. §. 6. L. 4. D. 43. 5. (de tabulis exhibendis); de liberis exhibendis, de quo vide L. 1. pr. D. 43. 30. (de liberis exhibendis); de precario, de quo vide L. 2. pr. L. 8. §. 3—6. D. 43. 26. (de precario); in actione de peculio, de qua cf. L. 9. §. 4. L. 21. pr. D. 15. 1. (de peculio). L. 26. L. 36. D. ibidem. L. 19. D. 15. 2. (de in rem verso). Cf. et L. 1. §. 10. D. 29. 4. (si quis omissa causa). L. 2. §. 1. D. 2. 9. (si ex noxali causa).

TIT. II.

§. 1. L. 1. L. 14. C. 4. 30. (de non numerata pecunia). L. 1. C. 8. 33. (si pignoris conventionem). pr. J. 3. 21. (de litterarum obligat.) ibique Theophilus. §. 2. J. 4. 13. (de exceptionibus). De eo, qui non totum accepit, quod sibi numeratum esse perscripsit, cf. L. 2. L. 9. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) et Heimbach in libro *die Lehre von dem Creditum* (*Leipzig* 1849.) p. 665 seq.

§. 2. L. 2. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) in Basil. XXIII. 1. 64. II. p. 655. cum scholiis. L. 9. C. ibidem in Basil. l. c. 71. II. p. 660. cum scholiis.

§. 3. L. 4. C. ibidem in Basil. XXIII. 1. 66. II. p. 659. cum scholiis. Cf. Heimbach l. c. p. 685 seq. Vide et L. 53. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 1. §. 1. L. 50. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 21. §. 1. D. 5. 2. (de inofficioso). L. 43. §. 1. D. 26. 7. (de administr.). L. 67. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus). L. 47. D. 38. 1. (de operis libertorum). L. 82. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 9. pr. C. 4. 6. (de condictione indebiti).

§. 4. L. 10. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) in Basil. XXIII. 1. 72. II. p. 660. cum scholiis. De tempore biennii vide L. 14. pr. C. ibidem, pr. J. 3. 21. (de litterum obligat.). Antea quinquennium fuit. Vide et Hermogeniani Codicis tit. 1. (de non numerata pecunia) ibique interpretationem Gothicam; L. 1. Th. C. 2. 27. (si certum petatur de chirographis) ibique interpretationem Gothicam.

§. 5. L. 3. C. 5. 15. (de dote cauta non numerata). L. 14. §. 4. C. 4. 30. (de non numerata pecunia). Nov. 100. praef.

§. 6. Nov. 100. cap. 1. et 2.

§. 8. L. 14. pr. §. 1—3. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) in Basil. XXIII. 1. 76. II. p. 663. pr. J. 3. 21. (de litterarum obligatione).

§. 9. Nov. 100. cap. 2.
§. 10. L. 14. §. 2. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) in Basil. XXIII. 1. II. p. 664. cum scholiis.
§. 11. L. 4. C. 10. 22. (de apochis publicis) in Basil. LVI. 8. 30. V. p. Cf. L. 2. C. ibidem. L. 11. C. 10. 70. (de susceptoribus).

TIT. III.

§. 1. L. 1. L. 2. D. 12. 5. (de condictione ob turpem) in Basil. XXIV. 1. et 2. III. p. 15. cum scholiis. Cf. L. 23. L. 52. L. 65. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 35. §. 3. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). De condictione ob turpem causam et dantis accipientisque turpitudine cf. L. 2. §. 2. L. 4. §. 3. L. 8. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 2. L. 5. C. 4. 7. (de condictione ob turpem). Caeterum de regula iuris, qua quis pecuniam accipere prohibetur, ut faciat, quod iam ex bonis moribus facere tenetur, aut ne faciat, quod boni mores fieri nolunt, cf. L. 2. pr. §. 1. L. 4. §. 2. L. 5. L. 9. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 3. L. 6. L. 7. C. 4. 7. (de condictione ob turpem causam) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Condictio* II. p. 887.
§. 2. L. 32. §. 2. D. 12. 6. (de condictione indebiti) in Basil. XXIV. 6. III. p. 36. L. 14. §. 7. D. 11. 7. (de religiosis). §. 7. J. 3. 27. (de obligationibus quasi ex contractu).
§. 3. L. 27. §. 1. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 27. II. p. cum scholio. Cf. L. 1. L. 13. L. 15. C. 2. 19. (de negotiis gestis). L. 44. D. ibidem.
§. 4. L. 6. §. 3. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 6. I. p. 454. L. 5. §. 11. D. 15. 1. (de peculio).
§. 5. L. 11. C. 2. 19. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 2. 11. II. p. 221 seq. et in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 159. cum scholiis. Cf. L. 27. §. L. 34. L. 44. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 1. L. 15. C. 2. 19. (de negotiis gestis).
§. 6. L. 13. C. 2. 19. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 2. 13. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 160. cum scholiis. Cf. L. 22. §. 8. D. 24. 3. (soluto matrimonio). De mulieribus ex dotis substantia funerandis cf. L. 16—20. L. 22—26. L. 28. L. 29. §. 1. L. 30. D. 11. 7. (de religiosis) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Begräbnisskosten* I. p. 825 seq.
§. 7. L. 28. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 27. III. p. 505. Cf. L. 12. L. 15. D. 25. 1. (de impensis in res dotales). L. D. 7. 1. (de usufructu).
§. 8. L. 7. C. 3. 31. (de petitione haereditatis) in Basil. XLII. 1. 65. IV. p. 240. cum scholiis. L. 4. C. 7. 34. (in quibus causis cessat longi temporis praescriptio) in Basil. L. 12. 4. V. p. 73. L. 8. C. 6. 30. (de iure deliberandi). Cf. L. 25. §. 2. et 18. D. 5. 3. (de haereditatis petit.) Fabricius in libro *Rheinisches Museum für Iurisprudenz, herausgegeben von Puchta* IV. p. 184—194.
§. 9. L. 5. pr. §. 1. D. 12. 7. (de condictione sine causa) in Basil. XXIV. 8. 5. III. p. 55. cum scholiis. De dantis turpitudine cf. L. 2. §. 2. L. 4. §. 2. et 3. L. 8. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 5. C. 4. 7. (de condictione ob turpem causam).
§. 10. L. 26. §. 6. D. 17. 1. (mandati) in Basil. XIV. 1. 26. II. p. 107. cum scholiis. Cf. L. 61. §. 5. D. 47. 2. (de furtis). De regula casum a nemine praestari cf. L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 18. pr. D. 13. 6. (commodati). L. 1. §. 4 seq. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). §. 2. J. 3. 15. (quibus modis re). L. 14. §. 1. L. 20. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 28. C. 4. 15. (de locato). §. 5. J. 3. 25. (de locat.). L. 13. §. 1. D. 13. 7. (de pignorat. actione). L. 19. C. 8. 14. (de pignor. et hypoth.). L. 6. C. 4. 24. (de pignorat. actione). L. 13. C. 4. 35. (mandati). L. 50. D. 26. 7. (de administr.). L. 11. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 2. §. 7. D. 50. 8. (de administratione rerum) Heimbach in libro *die Lehre von dem Creditum* p. 259 seq.
§. 11. L. 17. §. 1. D. 19. 5. (de praescriptis verbis) in Basil. XX. 4. 17. II. p. 382. L. 11. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXIII. 1. 11. II. p. 602. Paulli sent. recept. II. 4. 4. Cf. Heimbach l. c. p. 472 seq.
§. 12. L. 20. §. 2. D. 19. 5. (de praescriptis verbis) in Basil. XX. 4. 20. II. p. 383. Cf. L. 10. §. 1. L. 11. L. 12. L. 20. D. 13. 6. (commodati vel contra).
§. 13. L. 23. D. 19. 5. (de praescriptis verbis) in Basil. XX. 4. 23. II. p. 383. Cf. L. 17. §. 2. D. ibidem.

TIT. IV.

§. 1. L. 1. §. 11. D 39. 1. (de operis novi nunciat.). Cf. L. 1. §. 12., 13. D. ibidem, Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Operis novi nunciatio* VII. p. 582.

§. 2. L. 1. pr. D. 39. 1. (de operis novi nunciatione) in Basil. LVIII. 10. 1. V. p. 205. Cf. L. 20. pr. §. 3. L. 21. §. 1. D. ibidem, Heimbach l. c. VII. p. 590.

§. 3. L. 1. §. 2—5. D. 39. 2. (de operis novi) in Basil. LVIII. 10. 1. V. p. 205. De magistratu cf. L. 8. §. 5. L. 16. D. ibidem. De nunciatione, quae fit alieno nomine, velut ab usufructuario L. 1. §. 20. L. 2. D. ibidem. L. un. §. 4. D. 43. 25. (de remissionibus); a procuratore L. 5. §. 18. et 20. L. 7. pr. §. 1. L. 13. pr. D. 39. 1. (de operis novi nunciatione); de his, qui proprio nomine nunciant, L. un. §. 3. D. 43. 25. (de remissionibus). L. 3. §. 3. L. 9. D. 39. 1. (de operis novi nunt.). Hasse in libro *Rheinisches Museum für Jurisprudenz* III. p. 580—584. De nuntiatione absentibus et ignorantibus facienda cf. L. 5. §. 3. L. 10. L. 11. D. 39. 1. (de operis novi nunciat.). L. 45. §. 2. D. 3. 3. (de procurat.). Heimbach l. c. VII. p. 584.

§. 4. L. 1. §. 6. et 7. D. 39. 1. (de operis novi nunc.) in Basil. LVIII. 10. 1. V. p. 205. L. 5. §. 10. D. ibidem. Hasse l. c. III. p. 614. Heimbach l. c. VII. p. 595. De interdicto demolitorio cf. L. 20. pr. §. 1—3. L. 22. D. 39. 1. (de operis novi nunciatione). L. un. C. 8. 11. (de operis novi nunc.).

§. 5. L. 5. §. 2—4. D. 39. 1. (de operis novi nunciatione) in Basil. LVIII. 10. 4. V. p. 206. Cf. L. 5. §. 16. L. 20. pr. §. 9. L. 23. D. 39. 1. (de operis novi nunciatione). Heimbach l. c. VII. p. 584.

§. 6. L. 1. pr. L. 20. pr. §. 3. L. 21. D. 39. 1. (de operis novi). De cautionis praestatione, qua ius aedificandi nanciscimur, cf. L. 5. §. 17. L. 20. §. 1., 9., 11. et 13. L. 21. pr. §. 1. D. 39. 1. (de operis novi nunciat.). L. un. §. 2. D. 43. 25. (de remissionibus). L. un. C. 8. 11. (de novi operis nunciatione). Heimbach l. c. VII. p. 600 seq.

§. 7. L. un. C. 8. 11. (de operis novi nunciatione). Cautionis de opere restituendo argumentum praestatur in L. 5. §. 19. L. 8. §. 7. L. 12. L. 13. §. 1. L. 20. §. 1. L. 21. §. 1—4. et 7. D. 39. 1. (de operis novi nunc.) Heimbach l. c. VII. p. 600 seq.

§. 9. L. 23. D. 39. 1. (de operis novi nunc.) in Basil. LVIII. 10. 25. V. p. 207. Cf. L. 10. L. 20. pr. §. 9. D. ibidem. Heimbach l. c. VII. p. 584.

§. 10. L. 5. §. 2. D. 39. 1. (de operis novi nunciat.). Cf. L. 5. §. 4. D. ibidem in Basil. LVII. 10. 4. V. p. 206.

§. 11. L. 5. §. 5. D. 39. 1. (de operis novi nunciat.). De regula iuris factum alterius alteri non nocere cf. L. 74. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 68. D. 29. 2. (de acquirenda haereditate). L. 2. D. 43. 24. (quod vi aut clam). L. 27. §. 4. D. 2. 14. (de pactis). L. 17. C. 3. 36. (familiae herciscundae). L. 33. §. 1. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). L. 22. C. 9. 47. (de poenis). L. 1. L. 2. L. 3. C. 7. 60. (inter alios acta).

§. 12. De digitis palmisque cf. Pollucem in Onomastico II. 4. §. 32. De miliario cf. Strabo geograph. lib. VII. cap. 7. ed. Tauchnitz. II. p. 116.

§. 23. L. 10. C. 8. 10. (de aedificiis privatis) in Basil. LVIII. 11. 9. V. p. 210. Cf. L. 12. §. 2. C. ibidem. De iure veteri, ubi ambitus aedium sestertii pedis ex lege XII. tabularum iubebatur esse, cf. Varro de lingua Latina lib. V. cap. 22. ed. Müller p. 9. Volusius Maecianus in distributione assis §. 46. Festus de verborum signif. verbo *ambitus* ed. Müller p. 5. et p. 16. Isidorus Originum lib. XV. cap. 16. L. 14. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urbanorum). Cf. Dirksen in libro: *Uebersicht der Zwölftafelfragmente* (*Leipzig* 1824. 8.) p. 465 seq.

§. 31. Ad finem huius §. cf. L. 11. pr. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urbanorum) in Basil. LVIII. 2. 11. V. p. 194. Cf. L. 1. §. 23. L. 2. pr. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). L. 1. L. 7. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua). L. 1. L. 12. §. 1. C. 8. 10. (de aedificiis privatis) Cuiacius observationum et emendationum lib. XVII. cap. 35.

§. 32. L. 11. C. 8. 10. (de aedificiis privatis) in Basil. LVIII. 11. 9. V. p. 210. Cf. L. 12. §. 5. C. ibidem in Basil. LVIII. 11. 10. V. p. 211.

§. 35. L. 1. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua).

§. 41. Initium huius §. sumtum est ex L. 8. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urban.) in Basil. LVIII. 2. 8. V. p. 193. De pariete communi vide Hauboldum

exercitationum Vitruvianarum specimine I. in Opusculis academicis ed. Wend. p. 387—412. De socii iure in aedibus communibus vide L. 2. D. 8. 1. (de servitutibus). L. 28. D. 10. 3. (communi dividundo). L. 11. D. 8. 3. (de servitut. praediorum rusticorum). L. 11. D. 8. 5. (si servitus vindicetur). L. 39. L. 45. D. 17. 2. (pro socio). L. 12. C. 8. 54. (de donationibus). L. 68. pr. D. 17. (pro socio). L. 16. D. 12. 1. (de rebus creditis).

§. 45. L. 11. pr. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urbanorum). L. C. 8. 10. (de aedificiis privatis). L. 12. §. 1. C. ibidem in Basil. LVIII. 11. V. p. 210. De duodecim pedibus, quos altera ob altera domus distare debet. L. 12. §. 2. C. ibidem in Basil. LVIII. 11. 10. V. p. 210 seq. De iure altius tollendi in infinitum, cum servitus debetur nulla, cf. L. 8. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua) in Basil. LVIII. 7. 6. V. p. 200. L. 9. C. ibidem. L. 9. D. 8. 2. (de servit. praediorum urbanorum). L. 26. D. 39. 2. (de damno infecto).

§. 46. De prospectu in mare cf. L. 12. §. 2. et 4. C. 8. 10. (de aedif. privatis) in Basil. LVIII. 11. 10. V. p. 210. Nov. 63. praef. cap. 1. Nov. 105., unde huius §. desumta est.

§. 51. Papiniani locus, quantum equidem sciam, non exstat. Zenonis lex in L. 12. §. 2. C. 8. 10. (de aedificiis privatis). De causis ex analogia similium causarum decidendis cf. L. 12. L. 13. L. 27. L. 32. pr. D. 1. 3. (de legibus). L. §. 2. D. 2. 1. (de iurisdictione). L. 11. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. §. 1. L. 53. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). §. 16. J. 4. 3. (de lege Aquilia) ibique Theophilus. L. 2. §. 18. C. 1. 17. (de veteri iure enucleando). *Cf. Savigny in libr. System des heutigen Röm. Rechts* I. p. 290—296.

§. 54. L. 12. §. 3. C. 8. 10. (de aedificiis privatis) in Basil. LVIII. V. p. 211.

§. 57. L. 8. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua) *in Basil.* LVIII. 7. 6. V. p. Cf. L. 1. pr. L. 24. D. 8. 2. (de servit. praediorum urbanorum). L. 22. §. 43. 24. (quod vi aut clam).

§. 58. L. 2. D. 8. 1. (de servitutibus) in Basil. *LVIII.* 1. 2. V. p. 192. L. 11. L. 34. pr. D. 8. 3. (de servit. praediorum rust.). L. 18. D. 8. 4. (communia praediorum). Cf. L. 72. pr. L. 2. §. 1. D. 45. 1. (de verb. obligat.). L. 17. D. 8. 1. (de servitutibus). L. 1. §. 9. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 4. §. 3. et 4. D. 8. 5. (si servitus vindicetur). L. 19. D. 8. 3. (de servit. praed. rust.). L. D. 8. 2. (de servit. praed. urban.). L. 5. L. 18. D. 8. 4. (*communia praediorum*). De iure communionis loquuntur L. 8. L. 27. §. 1. D. 8. 2. (de servit. praed. urban.). L. 11. D. 8. 5. (si servitus vind.). L. 12. L. 28. D. 10. 3. (communi dividundo).

§. 59. L. 12. §. 2. ad finem C. 8. 10. (de aedificiis privatis) in Basil. LVIII. 10. 10. V. p. 211.

§. 61. L. 11. D. 8. 2. (de servit. praed. urban.) in *Basil. LVIII.* 2. 11. V. p. 194. Cf. L. 1. C. 8. 10. (de aedif. privatis).

§. 62. L. 24. D. 8. 2. (de servit. praed. urban.) in Basil. LVIII. 2. 24. V. p. 195. Cf. L. 9. D. ibidem. L. 8. L. 9. C. 3. 34. (de *servitutibus*).

§. 63. L. 41. §. 1. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urb.) in Basil. LVIII. 2. 38. V. p. 195.

§. 64. L. 9. C. 8. 10. (de aedificiis privatis) in Basil. *LVIII.* 11. 7. V. p. 210.

§. 65. L. 6. C. 8. 12. (de operibus publicis) in Basil. LVIII. 12. 6. V. p. 213. De praescriptione, quae iuri publico non obstat, cf. L. 9. L. 45. pr. D. 41. 3. (de usurpat. et usuc.). Seneca epistolarum LXXIX. 6., *LXXXVIII.* 11. *Paulli sent. recept.* V. 2. §. 4. L. 2. C. 7. 38. (ne rei dominicae). De rescriptis, quibus permittitur, ut in publico aedificent, cf. L. 3. C. 1. 17. (de precibus *imperatori*). L. 6. C. 1. 22. (si contra ius) coll. cum L. 2. pr. §. 10. et 16. D. 43. 8. (ne quid in loco publico). L. 8. §. 2. D. 8. 1. (de servitutibus). L. 18. §. 1. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae).

§. 66. L. 40. D. 8. 2. (de serv. praediorum urban.) in Basil. LVIII. 2. 37. V. p. 195. Cf. Cuiacium observationum et emend. lib. I. cap. 31.

§. 67. Cf. ad II. 1. §. 27.

§. 68. L. 24. D. 8. 2. (de serv. praed. urban.) in Basil. LVIII. 2. 24. V. p. 195.

§. 69. De pariete communi L. 13. §. 1. D. 8. 2. (de serv. praed. urban.).

§. 70. L. 13. pr. D. 8. 2. (de serv. praed. urban.) in *Basil. LVIII.* 2. 13. V. p. 194.

§. 71. L. 8. §. 5. D. 8. 5. (si servitus vindicetur) in Basil. LVIII. 5. 8. V. p. 198. De iuris regula sic suo quemque iure uti posse, uti alterum non laedat, cf. L. 1. §. 4. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). L. 13. pr. D. 8. 2. (de serv. praed. urban.).

§. 72. L. 14. §. 1. L. 17. pr. D. 8. 5. (si servitus vindicetur).

§. 73. L. 8. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua) in Basil. LVIII. 7. 8. V. p. 201.

§. 74. L. 19. §. 2. D. 8. 2. (de servit. praediorum urban.) in Basil. LVIII. 2. 19. V. p. 154.

§. 78. Cf. L. 17. §. 2. D. 8. 5. (si servitus vindicetur) in Basil. LVIII. 5. 18. I. p. 199.

§. 83. L. 19. pr. D. 8. 2. (de serv. praediorum urban.).

§. 84. L. 17. §. 2. D. 8. 4. (si servitus vindicetur) in Basil. LVIII. 5. 18. V. p. 199.

§. 85. L. 24. §. 12. D. 39. 2. (de damno infecto).

§. 86. Cf. L. 6. §. 2. D. 47. 7. (arborum furtim caesarum) in Basil. LX. 16. 6. V. p. 556. cum scholiis. L. 1. C. 8. 1. (de interdictis).

§. 87. L. 1. §. 2. C. 43. 27. (de arboribus caedendis). Paulli sent. recept. V. 6. §. 13. De fructibus arboris, quae in vicini fundum impendet, colligendis alia est sententia iuris Romani, de quo cf. Plinium historiae naturalis lib. XVI. cap. 6. ed. Franz. L. 14. §. 3. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. un. D. 43. 28. (de glande legenda). L. 9. §. 1. D. 10. 4. (ad exhibendum), αἱ ῥοπαὶ cap. V. §. 1. ed. Zachariae p. 128.

§. 89 *a.* et *b.* L. 13. D. 10. 1. (finium regundorum) in Basil. LVIII. 9. 13. V. p. 204. Cf. Leunclavius Notatorum lib. II. cap. 34. in Ottonis thesauro iuris tom. III. p. 1511 seq.

§. 90. L. 1. C. 8. 1. (de interdictis). Cf. L. 6. §. 2. D. 47. 7. (arborum furtim caesarum).

§. 91. L. 1. pr. §. 2., 7. et 8. D. 43. 17. (de arboribus caedendis). Cf. Paulli sent. recept. V. 6. §. 13.

§. 92. L. 3. §. 3. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 5. V. p. 215. Cf. L. 18. pr. D. ibidem.

§. 93. L. 1. §. 1. et 2. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 1. V. p. 214. Cf. L. 1. §. 15. D. ibidem. L. 5. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua).

§. 94. L. 2. §. 9. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 4. V. p. 215. Sed contrarium videtur esse L. 1. §. 2. D. ibidem. Cf. Schneider in libro: *Zeitschrift für Civilrecht und Process, herausgegeben von Linde,* V. p. 352 seq.

§. 95. L. 1. pr. §. 1. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 1. V. p. 214. De damno futuro, quod solum hac actione continetur, cf. L. 14. §. 2. et 3. L. 6. §. 6. L. 11. §. 3. D. ibidem.

§. 96. L. 1. §. 22. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 1. V. p. 214. Cf. L. 1. §. 10. et 23. L. 2. pr. D. ibidem.

§. 97. L. 24. §. 3. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 24. V. p. 215.

§. 98. L. 1. §. 3., 8. et 15. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). Unum ex his locis habent et Basilica LVIII. 13. 1. V. p. 214.

§. 99. L. 1. §. 8. D. 43. 12. (de fluminibus) in Basil. LVIII. 16. V. p. 216. L. 1. §. 15. D. ibidem. L. 1. §. 1. et 3—5. D. 43. 13. (ne quid in flumine). De ripa munienda L. 1. §. 16. D. 43. 12. (de fluminibus). L. 1. §. 6. D. 43. 13. (ne quid in flumine publico). Aggenus de limitibus agrorum in Scriptoribus rei agrariae ed. Goës p. 56., de controversiis agrorum l. c. p. 69.

§. 100. L. 34. §. 1. L. 35. D. 8. 3. (de servitutibus praediorum rusticorum).

§. 101. L. 7. D. 8. 6. (quemadmodum servitutes amitt.). Cf. L. 14. pr. C. 3. 34. (de servitutibus). L. 1. §. 3., 4., 31—36. L. 6. D. 43. 20. (de aqua quotidiana). De aquaeductu singulis horis vel nocte diviso vide L. 4. §. 2. L. 5. §. 1. D. 8. 1. (de servitutibus). L. 10. §. 1. D. 8. 6. (quemadmodum servit. amitt.). L. 17. pr. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). L. 1. §. 22. D. 43. 20. (de aqua quotid.).

§. 102. L. 52. §. 12. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 756. cum scholiis. Cf. L. 38. §. 1. L. 34. D. ibidem. L. 6. §. 1. et 3. L. 11. L. 14. §. 1. L. 29. pr. D. 10. 3. (communi dividundo).

§. 103. L. 3. §. 3. D. 8. 3. (de servitutibus praed. rust.). Cf. L. 10. L. 20.

§. 1. D. 8. 2. (de serv. praed. urban.). L. 11. pr. §. 1. D. 8. 4. (communia praediorum). L. 44. §. 1. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 56. L. 62. D. 3 (de procuratoribus). L. 2. §. 5. D. 29. 3. (testam. quem. aperiantur).

§. 104. L. 19. pr. D. 8. 2. (de servit. praed. urban.) in Basil. LVIII. 2. V. p. 194.

§. 105. L. 6. §. 1. D. 8. 3. (de servit. praed. rust.) in Basil. LVIII. 3. V. p. 196.

§. 106. L. 2. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua) in Basil. LVIII. 7. 2. V. p. Cf. L. 14. pr. D. 8. 1. (de servitutibus). L. 4. §. 29. D. 41. 3. (de usurpat. usucap.). L. 43. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dom.). L. 10. pr. § D. 8. 5. (si servitus vindicetur). L. 1. §. 23. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluv. L. 1. C. 3. 34. (de servitutibus). L. 5. §. 3. D. 43. 19. (de itinere actuque priv. Cf. Unterholzner in libro: *die Lehre von der Verjährung* (2. Ausg.) II. p. 145. De tempore triennii cf. *ῥοπαὶ* cap. 26. §. 1. p. 198. Heimbach *Ἀνέκδοτα* II. legom. cap. 1. p. XXVI.

§. 107. L. 3. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua). Cf. L. 23. §. 2. D. 8. (de servitutibus praedior. rusticorum). L. 20. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rer. dom.). L. 47. L. 67. D. 18. 1. (de contrah. emt.). L. 12. C. 8. 28. (de distr. pignor.). L. 12. §. 2. D. 10. 2. (familiae herciscundae). L. 54. pr. D. 50. 17. regulis iuris). L. 12. D. 8. 4. (communia praediorum).

§. 108. L. 7. C. 3. 34. (de servit. et aquâ) in Basil. LVIII. 7. 5. V. p. Cf. L. 23. §. 2. D. 8. 3. (de serv. praed. rustic.).

§. 110. L. 1. §. 23. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 1. V. p. 214. Cf. L. 2. pr. D. ibidem.

§. 111. L. 2. pr. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae) in Basil. LVIII. 13. 1. V. p. 214. Cf. L. 1. §. 23. D. ibidem.

§. 112. L. 11. §. 1. D. 8. 4. (communia praediorum) in Basil. LVIII. 4. 11. V. p. 197. Cf. L. 11. pr. D. ibidem. L. 9. §. 16. L. 4. pr. L. 5. pr. D. 43. 19. (de itinere actuque privato). L. 1. pr. L. 3. §. 7. et 10. D. 43. 21. (de rivis). L. 4. §. 5. D. 8. 5. (si servitus vindicetur). L. 1. §. 8. D. 11. 6. (de mortuo inferendo.

§. 113. L. 19. pr. D. 8. 6. (quemadmodum servit. amittantur) in Basil. LVIII. 6. 19. V. p. 200.

§. 114. §. 20. et 21. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Cf. Gai inst. II. §. 70. L. 7. §. 1. et 2. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 12. pr. L. 16. L. 56. pr. L. 30. §. 3. L. 38. D. ibidem. Alluvionis definitio est et apud Gaium II. §. 70. L. 7. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo dominio). L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). L. 3. §. 2. D. 43. 20. (de aqua quotidiana). L. 1. C. 7. 41. (de alluvionibus). Isidorum Originum lib. XV. cap. 13. De vi fluminis vide L. 7. §. 2. D. 41. 1. (de acquir. rerum dominio). Gaii inst. II. §. 71. Cassium Longinum apud Aggenum in Scriptoribus rei agrariae ed. Goes p. 57. L. 4. §. 2. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 9. §. 2. D. 39. 2. (de damno infecto). §. 31. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 116. L. 21. D. 8. 3. (de servit. praed. rustic.) in Basil. LVIII. 3. 21. V. p. 196. Cf. L. 13. §. 1. L. 22. D. ibidem. L. 8. D. 43. 20. (de aqua quotidiana). L. 9. D. 8. 1. (de servitutibus).

§. 117. L. 3. D. 8. 1. (de servitutibus) in Basil. LVIII. 1. 3. V. p. 192. De servitutibus per pacta constituendis cf. Gaii inst. II. §. 31. L. 3. pr. L. 25. §. 7. L. 19. pr. D. 7. 1. (de usufructu). §. 1. J. 2. 4. (de usufructu). L. 20. D. 8. 1. (de servitutibus). L. 33. pr. D. 8. 3. (de servit. praediorum rustic.). L. 3. §. 2. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 5. D. 33. 2. (de usu et usufructu). L. 3. §. 5. D. 43. 19. (de itinere actuque privato). L. 12. §. 1. C. 8. 10. (de aedif. privatis) cum L. 1. §. 2. D. 8. 3. (de servit. praediorum rust.). L. 11. §. 1. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione) Zimmern in libro *Archiv für civilistische Praxis* VII. p. 309 seq.

§. 118. L. 8. §. 6. D. 8. 5. (si servitus vindicetur) in Basil. LVIII. 5. 6. V. p. 195. Cf. L. 8. §. 5. D. ibidem.

§. 119. L. 6. §. 3. D. 8. 4. (communia praediorum). Cf. L. 59. D. 18. 1. (de contrah. emptione). L. 39. D. 19. 1. (de actionibus empti venditi). L. 35. D. 8. 2. (de servit. praediorum urban.). L. 22. §. 1. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 8. pr. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 75. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 90. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 120. L. 8. §. 5. D. 8. 5. (si servitus vindicetur) in Basil. LVIII. 5. 8. V. p. 196.

§. 121. L. 4. §. 29. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.) in Basil. L. 3. 4. V. p. 56. Cf. L. 6. pr. L. 32. pr. D. 8. 2. (de servitut. praed. urban.)

§. 122. L. 6. pr. D. 8. 2. (de servit. praediorum urbanorum) in Basil. LVIII. 2. 6. V. p. 193. Cf. L. 32. pr. D. ibidem. L. 4. §. 29. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). Caeterum de praescriptione decem et viginti annorum cf. L. 13. L. 14. pr. C. 3. 34. (de servit. et aqua). L. 16. §. 1. C. 3. 33. (de usufructu).

§. 123. L. 6. §. 1. D. 8. 2. (de servitutibus praediorum urbanorum) in Basil. LVIII. 2. 6. V. p. 193. Cf. ad §. 122.

§. 124. L. 4. D. 8. 6. (quemadmodum servitutes amitt.) in Basil. LVIII. 6. 4. V. p. 199.

§. 125. L. 20. C. 8. 12. (de operibus publicis) in Basil. LVIII. 12. 19. V. p. 213. Cf. L. 6. C. ibidem. L. 5. §. 1. D. 50. 10. (de operibus publicis). L. 9. §. 2. D. 50. 8. (de admin. rerum). L. 1. §. 17. D. 43. 8. (ne quid in loco publico). De iure aedificandi in loco publico ex rescripto principis cf. ad §. 65.

§. 126. L. 14. C. 3. 34. (de servitute et aqua) in Basil. LVIII. 7. 10. V. p. 201. L. 16. §. 1. C. 3. 33. (de usufructu) in Basil. XVI. 8. 39. in supplemento ed. Zachariae p. 124. cum scholiis, ῥοπαὶ ed. Zachariae cap. 31. §. 3. 8. p. 214.

§. 127. L. 126. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 126. I. p. 173. Cf. L. 13. §. 8. D. 5. 3. (de haereditatis petitione) in Basil. XLII. 1. 13. IV. p. 197.

§. 128. L. 37. D. 6. 1. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 37. in supplemento ed. Zachariae p. 22. cum scholiis. Cf. L. 38. D. ibidem. L. 5. C. 3. 32. (de rei vindicat.). L. 38. D. 5. 3. (de haeredit. petit.) L. 39. §. 1. D. ibidem. Cf. ad II. 1. §. 22. De iure tollendi vide et L. 9. D. 25. 1. (de impensis in res dot.). L. 43. §. 1. D. 30. (de legatis I.). L. 45. D. 24. 1. (de donat. inter virum et uxorem). L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae act.).

§. 129. L. 38. D. 6. 1. (de rei vindicat.) in Basil. XV. 1. 38. in supplemento ed. Zachariae p. 22. cum scholiis. Cf. ad II. 1. §. 9. De iure tollendi, quatenus consistat, cf. ad §. 128.

§. 130. L. 14. §. 1. C. 3. 34. (de servitut.) in Basil. LVIII. 7. 11. V. p. 201.

§. 131. L. 2. §. 20. D. 41. 4. (pro emptore). L. 5. pr. L. 14. §. 1. L. 15. §. 1. D. 44. 3. (de diversis temp. praescript.). L. 76. §. 1. D. 18. 1. (de contrah. empt.). L. 18. §. 1. D. 18. 6. (quemadmodum servitutes amitt.) L. 13. §. 4. D. 41. 2. (de acquir. possess.). L. 14. §. 1. D. 41. 3. (de usurpat. et usuc.). §. 13. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus. De accessione possessionis in acquirenda servitutis libertate non admittenda vide L. 32. §. 1. D. 8. 2. (de servit. praediorum urbanorum); de reliquis servitutibus non usu amittendis cf. L. 18. §. 1. D. 8. 6. (quemadmodum servitutes). De praescriptione servitutum vel decem vel viginti annorum cf. ad §. 122.

§. 132. L. 14. §. 1. D. 8. 6. (quemadmodum servitutes amittantur) in Basil. LVIII. 6. 15. V. p. 199. Cf. L. 1. §. 25. D. 43. 8. (ne quid in loco publico). Cicero pro Caecina cap. 19. Festus de verborum signif. s. v. viae. Cf. Huschke in libro *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft, herausgegeben von Savigny* XII. p. 393 seq., Bergk in libro eodem XIII. p. 139 seq.

§. 133. L. 1. §. 1. L. 2. L. 3. pr. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 1—3. V. p. 36. L. 30. §. 4. L. 44. D. ibidem. L. 1. §. 1. D. 41. 2. (de adquirenda possess.). Gaii instit. II. §. 66., §. 12. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. De regula illa, qua res nullius primo cuique occupanti dicuntur cedere, cf. Gaii inst. II. §. 66. L. 7. §. 3. L. 30. §. 4. D. 41. 1. (de adquir. rerum dominio) cum L. 5. §. 1. D. ibidem, §. 12., 13., 15. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Isidori Origines lib. V. cap. 4.

§. 134. De insula maris cf. L. 7. §. 3. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 6. V. p. 37., §. 22. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. De fluviatili insula cf. Gaii inst. II. §. 72. L. 7. §. 3. L. 29. L. 56. pr. L. 65. §. 1—3. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 1. §. 6. D. 43. 12. (de fluminibus). Cassius Longinus apud Aggenum in Scriptoribus rei agrariae ed. Goes p. 57. L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). §. 22. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus; porro etiam L. 65. §. 4. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 1. §. 6. D. 43. 12. (de fluminibus) collat. cum L. 65. §. 1.

D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). Alia sententia fuit Cassii Longini ap. Aggenum l. c. p. 56.

§. 135. L. 14. pr. L. 15. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) in Bas. L. 1. 13. et 14. V. p. 40. L. 30. §. 4. L. 50. D. ibidem. L. 6. pr. L. 10. D. 1. 8. (de divisione rerum). L. 2. §. 8. L. 3. §. 1. D. 43. 8. (ne quid in loco public. De ripa fluminis cf. L. 5. pr. D. 1. 8. (de rerum divisione). L. 3. pr. D. 43. 12. (de fluminibus); de littore cf. Ciceronis Topica 7. Quinctiliani instit. orator. lib. V cap. 14. §. 34. L. 96. pr. L. 112. D. 50. 16. (de verborum signif.). §. 2. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 136. L. 3. C. 7. 41. (de alluvionibus) in Basil. L. 16. 3. V. p. 84. Cf. L. 7. §. 1. et 2. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 12. pr. L. 16. L. 38. pr. L. 30. §. 3. L. 38. D. ibidem. L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). Gaii inst. II. §. 70. Novella Theodosii II. tit. 20. ed. Haenel cum interpretatione Gothica. §. 20. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Alluvionis definitio habetur apud Gaium inst. II. §. 70. L. 9. §. 4. D. 7. 1. (de usufructu). L. 7. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 3. §. 2. D. 43. 20. (de aqua quotidiana). L. 1. C. 7. 41. (de alluvionibus). Isidori Origines lib. XV. cap. 13., §. 20. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilum. Caeterum iure Pandectarum alluvionis adquisitio in agris occupatoriis tantum locum habet; in limitatis non item. Cf. L. 16. L. 38. pr. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 1. §. 6. D. 43. 12. (de fluminibus). Aggenus de limitibus agrorum in Scriptoribus rei agrariae ed. Goes. p. 59. de controversiis agrorum l. c. p. 69.

§. 138. Cf. L. 9. §. 1. et 2. D. 39. 2. (de damno infecto). L. 4. §. 2. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 7. §. 2. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 9. §. 1. D. 10. 4. (ad exhibendum).

TIT. V.

§. 1. L. 18. pr. §. 4. L. 1. §. 2. D. 50. 4. (de muneribus).

§. 2. L. 16. pr. D. 50. 4. (de muneribus) in Basil. LIV. 4. 12. V. p. 131. Cf. L. 12. §. 1. D. 50. 12. (de pollicitationibus). L. 3. C. 4. 7. (de condictione ob turpem causam). L. 8. C. 2. 20. (de his, quae vi metusve). L. 9. C. 10. 47. (de excusationibus munerum), quae sumta est ex L. 12. Th. C. 14. 3. (de pistoribus).

§. 3. L. 10. D. 50. 4. (de muneribus) in Basil. LIV. 4. 8. V. p. 131.

§. 4. L. 4. C. 11. 74. (de privilegiis domus aug.), quae est ex L. 6. Th. C. 15. 3. (de itinere muniendo). L. 5. L. 7. L. 11. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). L. 2. C. 10. 48. (quibus muneribus vel praestat.). L. 21. C. 12. 51. (de cursu publico). Nov. 131. cap. 5.

§. 5. L. 2. L. 3. C. 1. 3. (de episcopis et clericis) in Basil. III. 3. 3. et 4. I. p. 111. In patrimoniorum muneribus nullam valere excusationem cf. L. 18. §. 29. D. 50. 4. (de muneribus). L. 2. L. 3. L. 5. L. 10. C. 10. 41. (de muneribus patrimoniorum). L. 8. §. 4. D. 50. 5. (de vacatione et excusatione munerum). L. 2. §. 1. D. 49. 18. (de veteranis).

§. 6. L. 7. C. 8. 12. (de operibus publicis) in Basil. LVIII. 12. 7. V. p. 213. L. 4. C. 11. 74. (de privilegiis domus aug.) in Basil. LVI. 15. 21. V. p. 174. Cf. L. 6. Th. C. 15. 3. (de itinere muniendo). L. 7. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). L. 7. C. 8. 12. (de operibus publicis).

§. 7. L. 5. §. 2. D. 50. 6. (de iure immunitatis) in Basil. LIV. 6. 5. V. p. 132.

§. 8. L. 46. pr. §. 1. D. 27. 1. (de excusationibus) in Basil. XXXVIII. 1. 45. III. p. 399.

§. 9. L. 4. L. 8. C. 12. 41. (de metatis) in Basil. LVII. 5., 4. et 8. V. p. 189.

§. 10. L. 1. §. 1. 2. D. 50. 6. (de iure immunitatis) in Basil. LIV. 6. 1. V. p. 132. Cf. L. 1. C. 10. 40. (de muneribus et honoribus). L. 196. D. 50. 17. (de regulis iuris). Caeterum, quae significatur legis 1. §. 2. D. 50. 6. (de iure immun.) per Novellam legem facta immutatio, Nov. 118. significari videtur.

§. 11. L. 7. D. 39. 4. (de publicanis et vectigal.) in Basil. LVI. 1. 7. V. p. 151. Cf. L. 39. §. 5. D. 30. (de legatis I). L. 1. C. 8. 15. (in quibus causis pignus tacit.) L. 2. L. 3. C. 10. 16. (de annonis et tributis).

§. 12. L. 3. C. 10. 16. (de annonis et tributis) in Basil. LVI. 8. 3. V. p. 163. Cf. L. 2. C. ibidem.

§. 13. L. 3. C. 11. 6. (de metallariis) in Basil. LVI. 12. 5. V. p. 171. Cf. L. 10. L. 11. Th. C. 10. 19. (de metallis).

§. 14. L. 5. C. 11. 6. (de metallariis) in Basil. LVI. 12. 6. V. p. 171. Cf. L. 12. Th. C. 10. 19. (de metallis).

§. 15. L. 3. C. 10. 22. (de apochis publicis) in Basil. LVI. 8. 29. V. p. 166. ῥοπαὶ cap. 26. §. 10. ed. Zachariae p. 201. Cf. formam praefecti praetorio Eugenii II. cap. 1. et 2. in Zachariae Anecdota p. 267. Leonis VI. cap. 1. l. c. p. 269, unde refutatur Gesterding in libro *Archiv für civilistische Praxis herausgegeben von Genser* III. p. 9—16.

§. 16. L. 2. C. 12. 36. (de re militari) in Basil. LVII. 3. 2. V. p. 187. Cf. L. 9. C. 7. 64. (quando provocare). Cf. ῥοπαὶ cap. 37. §. 8. ed. Zachariae p. 222 seq. De militibus cf. L. 3. §. 1. D. 50. 4. (de muneribus). L. 10. §. 2. D. 50. 5. (de vacatione).

§. 17. L. 14. C. 11. 62. (de fundis patrim.). Cf. ῥοπαὶ cap. 42. §. 4. ed. Zachariae p. 235. cum notis. Caeterum vide L. 5. §. 2. D. 50. 15. (de censibus). Quinctiliani Declamationes CCCXLI., fragmentum Veronense de iure fisci §. 18. L. 16. §. 10. D. 39. 4. (de publicanis et vectigal.). L. 15. §. 6. L. 46. §. 1. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 19. Th. C. 9. 42. (de bonis proscriptorum). L. 39. §. 5. D. 30. (de legatis I).

§. 18. Cf. L. 3. C. 4. 63. (de commerciis) in Basil. LVI. 1. 21. V. p. 121.

§. 19. L. 8. C. 4. 61. (de vectigalibus et commissis) in Basil. LVI. 4. 8. V. p. 157.

§. 20. L. 2. C. 4. 61. (de vectigalibus et commissis) in Basil. LVI. 4. 2. V. p. 156. ῥοπαὶ cap. 28. §. 14. ed. Zachariae p. 209.

§. 21. L. 16. §. 12. D. 39. 4. (de publicanis et vectigalibus) in Basil. LVI. 1. 17. V. p. 153. Cf. L. 16. §. 3. et 5. D. ibidem, Fragmentum de iure fisci Veronense §. 18.

§. 22. Cf. L. 11. §. 3. L. 14. L. 16. §. 10. D. 39. 3. (de publicanis et commissis). L. 2. C. 4. 61. (de vectigalibus).

TIT. VI.

§. 1. Leges Rhodiae 47. in Basil. LIII. 8. 47. V. p. 127.

§. 2. L. 9. C. 10. 70. (de susceptoribus) in Basil. LVI. 11. 7. V. p. 170 seq. Cf. L. 21. Th. C. 12. 6. (de susceptoribus) ibique Iacobum Gothofredum.

§. 3. L. 63. pr. §. 4. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 59. V. p. 45. seq. L. un. C. 10. 15. (de thesauris). §. 39. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Cf. Spartianum in vita Hadriani cap. 18. L. 2. Th. C. 10. 18. (de thesauris). L. 3. §. 10. D. 49. 14. (de iure fisci). Definitionem thesauri habes in L. 31. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) in Basil. L. 1. 30. I. p. 42. Cf. et Virgilius Aeneidos I. 359. Cassiodorus Variarum VI. 8. L. 2. Th. C. 10. 18. (de thesauris).

§. 4. L. 3. §. 10. D. 49. 14. (de iure fisci) in Basil. LVI. 2. 3. V. p. 153. Cf. Spartianum in vita Hadriani cap. 18., §. 39. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilum. L. 1. pr. L. 3. §. 11. D. 49. 14. (de iure fisci).

§. 5. De donationibus, quae in milites ex spoliis hostium conferuntur, cf. L. 36. §. 1. C. 8. 54. (de donationibus).

TIT. VII.

§. 1 a. L. 1. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu) in Basil. LIII. 3. 1. V. p. 115. Cf. L. 2. L. 4. D. ibidem. Paulli sentent. recept. II. 7. §. 1. De navi ipsa in contributionem vocata cf. L. 2. §. 2. D. 14. 2. (de lege Rhodia). Caussam, quare libera capita a contributione excipiantur, vide in L. 2. §. 2. D. ibidem. Cf. ad I. 18. §. 11.

§. 2 a. L. 2. §. 4. D. 14. 2. (de lege Rhodia) in Basil. LIII. 3. 3. V. p. 115.

§. 1. L. 17. D. 49. 15. (de captivis) in Basil. XXXIV. 1. 13. III. p. 536. Cf. L. 19. §. 4. et 8. D. ibidem.

§. 2. L. 19. pr. D. 49. 15. (de captivis) in Basil. XXXIV. 1. 15. III. p. 536. Cf. Festus de verborum significatione s. v. postliminium receptum ed. Müller p. 218. Cicero Topicorum cap. 8., de Oratore I. 40., pro Balbo 12., L. 4. L. 5. §. 1. L. 12. pr. §. 1. D. ibidem §. 5. J. 1. 12. (quibus modis ius) ibique Theophilus. Gaius inst. I. §. 129. Ulpiani fragm. X. 4. Paulli sentent. recept. II. 25. 1. Boethius ad Topica Ciceronis cap. 8. §. 35—37. lib. IV. ed. Baiter p. 336 seq. Isidorus Originum lib. V. cap. 27. De transfugis cf. L. 19. §. 4. et 8. D. ibidem. L. 19. C. 8. 51. (de

postliminio). L. 14. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 51. pr. D. 4[...] (de acquirendo rerum dominio).

§. 3. L. 19. §. 4. D. 49. 15. (de captivis) in Basil. XXXIV. 1. 15. III. p[...] Cf. L. 14. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 19. C. 8. 51. (de posth[...] L. 4. §. 7. D. 49. 15. (de captivis).

§. 4. L. 19. §. 8. D. 49. 15. (de captivis) in Basil. XXXIV. 1. 15. III. p[...]

§. 5. L. 28. D. 49. 15. (de captivis et postliminio) in Basil. XXXIV. 1[...] III. p. 538. Cf. L. 12. C. 8. 51. (de postliminio).

TIT. VIII.

§. 1. §. 9. J. 1. 11. (de adoptionibus) ibique Theophilus in Basil. XX[...] 1. 51. III. p. 532. Cf. Gaii instit. I. §. 103. Ulpiani fragm. VIII. 6. L. 2. §[...] L. 40. §. 2. D. 1. 7. (de adoptionibus). L. 6. pr. D. 29. 2. (de liberis et p[...]

§. 2. Theophilus ad §. 9. J. 1. 11. (de adoptionibus) in Basil. XXXIII. 1[...] III. p. 532. De spadonibus vide L. 128. D. 50. 16. (de verborum signif.). [...] §. 2. L. 7. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 6. pr. §. 1. D. 29. 2. (de libe[...] postumis). L. 14. §. 2. D. 40. 2. (de manumissis vindicta). Paullum sentent re[...] III. 4. A. §. 2. L. 39. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 4. §. 2. D. 48. [...] legem Corneliam de sicariis). Gaii epitome I. 5. §. 3. Cf. Schraderi notas [...] Iustiniani Inst. I. 11. §. 9. p. 82.

§. 3. §. 10. J. 1. 11. (de adoptionibus) ibique Theophilus in Basil. XXX[...] 1. 52. III. p. 533. Cf. L. 29. §. 3. D. 5. 3. (de inofficioso testamento). Gaii [...] I. 104. Ulpiani fragm. VIII. 8. A. L. 5. C. 8. 48. (de adoptionibus). De ca[...] deficientis patriae potestatis in feminis cf. Gaii instit. I. §. 104. Ulpiani fragm. [...] 8. A. L. 4. §. 2. D. 37. 4. (de bonorum possess. contra tabulas). L. 13. D. [...] 16. (de suis et legitimis). L. 4. D. 27. 10. (de curatoribus furioso). §. 3. [...] 19. (de heredum qualitate) ibique Theophilus.

§. 5. §. 4. J. 1. 11. (de adoptionibus) ibique Theophilus in Basil. XXX[...] 1. 50. III. p. 532. L. 15. §. 3. L. 16. L. 40. §. 1. D. 1. 7. (de adoption[...] De iuris regula, qua adoptio naturam imitari dicitur, cf. Theophilum l. c. [...] D. 1. 7. (de adoptionibus). L. 23. pr. D. 28. 2. (de liberis et postumis). Puch[...] in libro *Pandecten* §. 442. ed. Rudorff. (ed. 4. *Leipsig* 1848.) p. 600. [...] praestant Calpurnius Flaccus declamationum 30. Gaii epitome I. 5. pr. De ple[...] pubertate, quae est octodecim annorum, cf. L. 40. §. 1. D. 1. 7. (de adoptioni[...]bus). Paullus sentent. recept. III. 4. A. §. 2. L. 13. D. 40. 2. (de manumiss[...] vindicta). L. 14. §. 1. D. 34. 1. (de alimentis et cibariis). L. 57. D. 42. 1 [...] re iudicata). §. 9. J. 1. 12. (de adopt.). Nov. 115. cap. 3. §. 13. Cf. Hesse[...] in libro *Rechtslexicon* s. v. *Alter* I. p. 218.

§. 6. L. 17. §. 1. D. 1. 7. (de adoptionibus) in Basil. XXXIV. 1. 13. III. p. 53[...]

TIT. IX.

§. 1. L. 3. C. 1. 12. (de his, qui ad ecclesias) in Basil. V. 1. 12. I. p. 124. L. 4. et 5. Th. C. IX. 45. (de his, qui ad ecclesias).

§. 2. Nov. 17. cap. 7. pr. Cf. L. 1. L. 6. §. 5. C. 1. 12. (de his, qui ad ecclesias confugiunt). L. 1. L. 2. Th. C. 9. 45. (de his, qui ad ecclesias confugiunt). Nov. 117. cap. 15. §. 1. Edictum praefecti praetorio Zotici 10. §[...] Edict. 11. in Zachariae Anecdota p. 270.,

§. 3. L. 2. C. 9. 29. (de crimine sacrilegii) in Basil. LX. 45. 18. V. p. 5[...] cum scholio, uti videtur, Theodori.

§. 4. L. 1. C. 2. 14. (ne liceat potentioribus) in Basil. VII. 9. 1. I. p. 2[...] Cf. L. 2. C. ibidem. L. un. Th. C. 2. 13. (de actionibus ad potentes translat[...] Edictum Theodorici §. 43. Cf. Mühlenbruch in libro *die Lehre von der Cession d[...] Forderungsrechte*. (3. *Ausgabe*.) p. 367 seq.

§. 5. L. 2. C. 2. 14. (ne liceat potentioribus) in Basil. VII. 9. 2. I. p. 297 seq. Cf. L. un. Th. C. 2. 13. (de actionibus ad potentes) ibique interpretatio Gothi[...] Edictum Theodorici §. 43. Mühlenbruch l. c. p. 370 seq.

TIT. X.

§. 1. L. 1. §. 1. D. 13. 6. (commodati vel contra) in Basil. XIII. 1. 1. II. p. 1. cum scholiis. L. 5. §. 2 — 4. D. ibidem in Basil. XIII. 1. 5. II. p. 6—[...] cum scholiis. De servitutibus, quae commodari possunt, cf. L. 17. pr. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). Schmidt in libro *das Commodatum und Precarium* (Leipzig

1841. 8.) p. 131 seq.; de iis, quae precario dantur cf. L. 2. §. 3. L. 3. L. 8. §. 5. L. 15. §. 2. D. 43. 26. (de precario). L. 12. pr. D. 11. 5. (de religiosis). De eo, quod praestat commodatarius in re conservanda, vide L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 3. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 5. §. 9. et 15. L. 10. §. 1. L. 11. L. 12. pr. §. 1. L. 18. pr. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 16. D. 13. 1. (de condict. furtiva). Paulli sent. recept. II. 4. §. 2. et 3.; §. 2. J. 3. 15. (quibus modis re) ibique Theophilus. L. 1. C. 4. 23. (de commodato). De pacto, quo commodatarius casum recipit, cf. L. 1. C. 4. 23. (de commodato). L. 5. §. 3. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 1. §. 35. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 39. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 7. §. 15. D. 2. 14. (de pactis).

§. 2. Gellius noctium Atticarum lib. VII. cap. 15. Valerius Maximus lib. VIII. cap. 2. §. 4. L. 5. §. 8. D. 13. 6. (commodati vel contra) in Basil. XIII. 1. 5. II. p. 9. Cf. L. 16. D. 13. 1. (de condictione furtiva). L. 34. §. 1. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 40. L. 54. §. 1. L. 76. pr. D. 47. 2. (de furtis). Gaius inst. III. §. 196., §. 6. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto) ibique Theophilus.

§. 3. L. 23. D. 13. 6. (commodati vel contra) in Basil. XIII. 1. 23. II. p. 9. L. 5. §. 4. D. ibidem in Basil. XIII. 1. 5. II. p. 8. Cf. L. 5. §. 7. D. ibidem. L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). §. 2. J. 3. 15. (quibus modis re) ibique Theophilus.

§. 4. L. 9. pr. D. 7. 1. (de usufructu) in Basil. XVI. 1. 9. in supplemento ed. Zachariae p. 65. cum scholiis. Cf. L. 7. §. 3. D. ibidem. L. 25. §. 3. D. 19. 2. (locati conducti). De fructibus cf. et L. 7. pr. §. 1. et 2. L. 59. §. 1. D. 7. 1. (de usufructu).

§. 5. L. 7. pr. §. 1. et 2. D. 7. 1. (de usufructu). L. 12. §. 2. L. 59. §. 1. D. ibidem. De impensis fructuarii vide L. 7. §. 2. L. 27. §. 3. L. 52. D. 7. 1. (de usufructu). L. 7. C. 3. 33. (de usufructu). Cf. L. 28. D. 33. 2. (de usu et usufr. leg.). L. 13. D. 25. 1. (de impensis in res dotales).

§. 6. L. 67. D. 7. 1. (de usufructu) in Basil. XVI. 1. 67. in supplemento ed. Zachariae p. 91. Cf. L. 12. §. 2. L. 38. L. 39. D. ibidem. L. 22. pr. D. 7. 8. (de usu et habitatione). §. 1. J. 2. 5. (de usu et habitatione) ibique Theophilus.

§. 7. L. 15. D. 12. 8. (de usu et habitatione) in Basil. XVI. 8. 15. in supplemento ed. Zachariae p. 121.

§. 8. L. 7. C. 3. 33. (de usufructu) in Basil. XVI. 8. 15. in supplemento ed. Zachariae p. 122. Cf. L. 7. §. 2. et 3. D. 7. 1. (de usufructu). L. 18. D. 7. 8. (de usu et habitatione).

§. 9. L. 56. D. 7. 1. (de usufructu) in Basil. XVI. 1. 56. II. p. 189. L. 8. D. 33. 2. (de usu et usufructu), ῥοπαὶ cap. 46. §. 1. ed. Zachariae p. 240. Alia ratio est in quarta Falcidia deducenda, de qua cf. L. 68. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). De centum annis, quae hominum est extrema aetas, vide L. 8. D. 33. 2. (de usu et usufructu). L. 23. pr. §. 1. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis).

§. 10. §. 4. J. 2. 5. (de usu et habitatione) ibique Theophilus ed. Reitz I. p. 279 seq. L. 12. §. 2. D. 7. 8. (de usu et habitatione) in Basil. XVI. 8. 12. II. p. 202.

§. 11. L. 68. pr. §. 1. D. 7. 1. (de usufructu) in Basil. XVI. 1. 68. in supplemento ed. Zachariae p. 91. cum scholiis. Cf. Cicero de finibus bonorum et malorum I. 4. §. 12. L. 28. §. 1. D. 22. 1. (de fructibus et usuris). L. 27. §. 1. D. 5. 3. (de hereditatis petitione). Paullus sent. recept. III. 6. §. 19. et 20. L. 48. §. 6. D. 47. 2. (de furtis). §. 37. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. De fructibus pecoris cf. Varro de re rustica lib. 2. cap. 11., Paullus sent. recept. III. 6. §. 20. L. 28. pr. D. 22. 1. (de usuris et fructibus). L. 48. §. 2. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 4. §. 19. L. 36. §. 1. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucapionibus). L. 48. §. 6. D. 47. 2. (de furtis). L. 7. §. 9. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 10. §. 3. D. 23. 3. (de iure dotium). §. 37. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 12. L. 2. L. 6. L. 9. C. 3. 33. (de usufructu). L. 4. C. 7. 10. (de his, qui a non domino). L. 38. D. 33. 2. (de usu et usufructu).

§. 13. L. 68. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam) in Basil. XLI. 1. 67. IV. p. 118. cum scholio.

§. 14. De cautione usufructuaria cf. D. 7. 9. (usufructuarius quemadmodum

caveat). L. 1. C. 3. 33. (de usufructu). Libra auri ex LXXII. solidis constare dicitur in L. 13. §. 1. Th. C. 12. 6. (de susceptoribus). L. 3. C. 10. 70. (de susceptoribus). Cf. Iacobus Gothofredus Cod. Theodos. ed. Ritteri IV. p. 579.

TIT. XI.

§. 1. L. 9. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu). De lege Rhodia cf. L. D. ibidem, Paullus sent. recept. II. 7. (ad legem Rhodiam). Isidorus Originum cap. 17. Basilicorum LIII. 8. V. p. 119.

§. 2. L. 13. §. 2. D. 19. 2. (locati conducti).

§. 3. L. 29. §. 2. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam) in Basil. LIII. 2. 5. V. p.

§. 4. L. 1. pr. §. 2. et 3. D. 4. 9. (nautae caupones) in Basil. LIII. 1. V. p. 112.

§. 5. L. 1. §. 2. D. 14. 1. (de exercitoria actione) in Basil. LIII. 1. 1. p. 113. Cf. L. 7. pr. D. 4. 9. (nautae caupones). L. 25. §. 7. D. 19. 2. (locati conducti). L. 11. D. 18. 6. (de periculo et commodo). §. 3. J. 4. 5. (de obligationibus, quae quasi ex delicto).

§. 6. L. 1. §. 2. D. 14. 1. (de exercitoria actione) in Basil. LIII. 1. 1. p. 113. L. 7. pr. §. 4. D. 4. 9. (nautae caupones). §. 3. J. 4. 5. (de obligationibus, quae quasi ex delicto). Cf. Cicero in Verrem II. 2. §. 10. epistolarum ad Quintum fratrem I. 1. §. 4. L. 25. §. 7. D. 19. 2. (locati). L. 5. §. 1. D. 10. 2. (familiae herciscundae). L. 29. §. 9. et 11. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam).

§. 7. L. 57. pr. D. 50. 16. (de verborum significatione) in Basil. II. 2. I. p. 45. Gaii inst. IV. §. 71., §. 2. J. 4. 7. (quod cum eo, qui in aliena) ibique Theophilus. Cf. L. 1. §. 1. D. 14. 1. (de exercitoria actione). Festus de significatione verborum s. v. magisteria ed. Müller p. 152. De diversa notione magistrorum qui in iure occurrunt cf. L. 14. D. 2. 14. (de pactis). L. 9. D. 46. 8. (ratam rem haberi). L. 2. §. 19. D. 1. 2. (de origine iuris). L. 11. C. 10. 47. (de excusationibus munerum). L. 3. C. 4. 66. (de iure emphyteut). L. 1. §. 6. D. 50. 13. (de extraordinariis cognitionibus). L. un. Th. C. 11. 18. (qui a praebitione). Const. *Haec quae necessario* §. 1. L. 39. §. 1. C. 7. 62. (de appellationibus et consultat). C. 1. 31. (de officio magistri officiorum). Theophilus ad pr. J. 3. 12. (de successionibus sublatis) ed. Reitz I. p. 609. Cicero epistolarum ad Atticum I. 1., VI. 1.; Quinctilianus institutionum Oratoriarum VI. 3. §. 51. Suetonius in Octaviano cap. 30., Siculus Flaccus de conditionibus agrorum in Scriptoribus rei agrariae ed. Goes p. 9.

§. 8. L. 4. C. 4. 25. (de institoria) in Basil. XVIII. 1. 24. in supplemento ed. Zachariae p. 179. cum scholio. Cf. L. 1. §. 16. D. 14. 1. (de exercitoria actione). Caeterum contra iuris Romani rationem Harmenopulus scripsit, de quo vide L. 1. §. 5. D. 14. 1. (de exercitoria actione). L. 7. pr. D. 4. 9. (nautae caupones). §. 3. J. 4. 5. (de obligationibus, quae quasi ex delicto) ibique Theophilus.

§. 9. L. 29. D. 33. 7. (de instructo vel instrumento) in Basil. LIII. 2. 11. V. p. 115. Cf. L. 44. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 3. §. 1. D. 6. 1. (de rei vindicatione).

§. 10. L. 29. §. 3. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam) in Basil. LIII. 2. 5. V. p. 114. Cf. L. 3. §. 7. D. 47. 9. (de incendio, ruina). L. 19. §. 3. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 1. §. 1. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 42. pr. D. 29. 2. (de acquirenda vel omitt. haereditate). L. 77. §. 31. D. 31. (de legatis II.). L. 30. D. 38. 2. (de bonis libertorum) collatis L. 12. D. 47. 10. (de iniuriis). L. 1. §. 12. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). L. 26. D. 39. 2. (de damno infecto). L. 10. C. 3. 34. (de servitutibus et aqua). De actione damni iniuria, quae infitiando duplatur, cf. L. 2. §. 1. L. 23. §. 10. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 4. C. 3. 35. (de lege Aquilia). Paullus sentent. recept. I. 19. §. 1. Gaii inst. IV. §. 9. et 171. III. §. 215., §. 7. J. 3. 27. (de obligationibus, quae quasi ex contractu). §. 26. J. 4. 6. (de actionibus). §. 1. J. 4. 16. (de poena temere litigantium). L. 20. §. 4. D. 5. 3. (de haereditatis petitione). L. 9. §. 2. D. 4. 4. (de minoribus). L. 1. §. 4. D. 9. 3. (de his, qui effuderint). L. 5. §. 2. D. 11. 3. (de servo corrupto).

§. 11. L. 2. §. 4. D. 14. 2. (de lege Rhodia) in Basil. LIII. 3. 3. V. p. 115. Cf. L. 2. §. 8. D. 13. 4. (de eo, quod certo loco).

§. 12. L. 5. §. 1. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu) in Basil. LIII. 3. 12. V. p. 116. Cf. L. 3. D. ibidem.

§. 13. L. 6. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu) in Basil. LIII. 3. 12. V. p. 116. Cf. L. 2. §. 1. D. ibidem.

§. 14. Sumptum ex Basil. LIII. 8. 7. V. p. 122., ubi legum Rhodiarum caput 7. est.

§. 15. Cf. L. un. C. 11. 4. (ne quid oneri publico) in Basil. LIII. 3. 28. V. p. 125.

§. 16. L. 2. §. 2. D. 14. 2. (de lege Rhodia) in Basil. LIII. 3. 1. V. p. 115.

§. 17. Cf. ad §. 11.

§. 18. Est pars legis Rhodiae in Basil. LIII. 8. 47. V. p. 127.

§. 19. L. 8. D. 14. 2. (de lege Rhodia). L. 2. §. 8. D. ibidem. L. 9. §. 8. L. 58. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 21. §. 1. et 2. D. 41. 2. (de acquirenda possess.). L. 43. §. 11. D. 47. 2. (de furtis). L. 3. pr. D. 47. 8. (de incendio, ruina). L. 1. C. 11. 5. (de naufragiis). §. 48. J. 2. 1. (de rerum divisione).

§. 20. L. 13. §. 2. D. 19. 2. (locati).

§. 21. L. 15. §. 6. D. 19. 2. (locati). Cf. L. 33. L. 59. D. ibidem.

§. 22. L. 13. §. 1. D. 19. 2. (locati). L. 10. §. 1. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu).

LIBRI III.

TIT. I.

§. 1. L. 82. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 82. I. p. 70. Cf. L. 29. pr. D. 39. 5. (de donationibus). L. 67. §. 1. D. 31. (de legatis II.). L. 18. D. 34. 4. (de adimendis vel transferendis legatis). L. 47. D. 38. 1. (de operis libertorum). L. 53. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 1. D. 12. 6. (de cond. indebiti). L. 9. C. 4. 5. (de condictione indebiti). L. 21. §. 1. D. 5. 2. (de inofficioso testam.). L. 43. §. 1. D. 26. 7. (de administratione).

§. 2. L. 1. pr. D. 39. 5. (de donat.) in Basil. XLVII. 1. 1. IV. p. 563. cum scholiis. Cf. pr. §. 1. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus. Festus de significatione verborum s. v. mortis causa stipulatio ed. Müller p. 161. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). C. 8. 57. (de donationibus mortis causa). Eadem utriusque generis oppositio est in L. 7. §. 4—6. D. 39. 5. (de donationibus). L. 35. §. 1. et 2. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). L. 1. pr. Th. C. 8. 12. (de donationibus). L. 25. C. 8. 54. (de donationibus). De mortis causa donatione adde Paulli sent. recept. II. 23. §. 1. et 6. L. 19. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 8. §. 3. D. 28. 7. (de conditionibus institut.). L. 77. §. 1. D. 31. (de legatis II.). L. 5. §. 17. D. 34. 8. (de his, quae ut indignis). L. 3. §. 17. et 18. D. 38. 2. (de bonis libertorum). L. 1. §. 1. D. 38. 5. (si quid in fraudem patroni). L. 5. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam). Nov. 87.

§. 3. L. 1. pr. D. 39. 5. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 1. IV. p. 563. Cf. Fragmenta Vaticana §. 312., 314. L. 3. L. 31. pr. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus). L. 35. §. 2. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). L. 2. L. 6. L. 10. C. 8. 56. (de revocandis donationibus). L. 9. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias). §. 2. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus.

§. 4. L. 1. pr. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus) in Basil. XLVII. 3. 1. IV. p. 598. Cf. L. 35. §. 2. D. ibidem, Interpretatio Gothica ad Paulli sent. recept. II. 23. §. 6., §. 1. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus. Cf. Haubold in diss. de mortis causa donationis coniecturis ex mortis mentione capiendis cap. 4. in Opusculis academicis eiusdem ed. Wenck I. p. 475.

§. 5. L. 2—6. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus) in Basil. XLVII. 3. 1. IV. p. 598. cum scholiis. Cf. L. 31. §. 2. L. 35. §. 4. L. 43. D. ibidem. Paullus sentent. recept. II. 23. §. 1., III. 7. §. 1. L. 4. C. 8. 57. (de donationibus mortis causa). §. 1. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus. Nov. 87. Cf. L. 27. L. 42. §. 1. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus).

§. 6. L. 2. §. 6. D. 39. 5. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 2. IV. p. 564 seq. cum scholiis. Cf. L. 8. C. 4. 10. (de obligationibus et actionibus). L. 41. D. 12. 1. (de rebus creditis).

§. 7. L. 9. §. 2. D. 39. 5. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 8. IV. p. 568. Cf. L. 2. pr. D. ibidem.

§. 8. L. 29. §. 2. D. 39. 5. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 28. IV. p. 575. cum scholiis. Cf. L. 2. §. 2. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). L. 1. §. 21. D. 37. 6. (de collatione). L. 30. D. 39. 5. (de donationibus). L. 2. §. 3. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 30. C. 2. 3. (de pactis). De rebus, quae simulato geruntur, cf. L. 6. §. 1. D. 1. 18. (de officio praesidis). L. 54. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 55. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 10.

C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 12. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae. L. 46. D. 19. 2. (locati conducti). L. 30. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 21. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 8. C. 8. 54. (de donationibus). L. 17. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). L. 6. C. 4. 2. (si certum petatur). C. 4. 22. (plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur). De pacto, quod dolo malo initum est, cf. L. 2. §. 7. et §. 9—11. D. 2. 14. (de pactis). L. 5. C. 8. 39. (de inutilibus stipulationibus). L. 9. C. 2. 3. (de pactis). L. 36. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). §. 1. J. 4. 13. (de exceptionibus). Cf. et L. 84. §. 5. D. 30. (de legatis I.). L. 21. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 3. §. 3. D. 17. 2. (pro socio). L. 11. §. 3. et 5. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 4. §. 4. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 23. D. 19. 2. (locati conducti). L. 3. C. 3. 38. (communia utriusque iudicii). L. 5. L. 8. L. 10. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. C. 8. 28. (de distractione pignorum). Consultatio veteris Iureconsulti cap. De tota hac causa, quantum ad bonae fidei iudicia pertinet, disserit Burchardi in libro *die Lehre von der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand* p. 317 seq. p. 351—358.

§. 9. L. 3. C. 7. 27. (de usucapione pro donato) in Basil. L. 6. 9. V. p. Cf. Fragmenta Vaticana §. 312., 314. L. 3. L. 31. pr. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus). L. 35. §. 2. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). L. 2. L. 4. L. L. 10. C. 8. 56. (de revocandis donationibus). L. 9. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias). §. 2. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus.

§. 10. L. 10. C. 8. 54. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 43. IV. p. 581 seq. cum scholiis. Cf. L. 67. §. 1. D. 31. (de legatis II.). L. 18. D. 34. 4. (de adimendis vel transferendis). De hoc, ubi aliud agitur, aliud geritur in scriptis, vide L. 21. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 17. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). L. 6. C. 4. 2. (si certum petatur). L. 1—5. C. 4. 22. (plus valere, quod agitur). De scriptura stipulationum, si quid aliter gestum fuit, cf. L. 7. §. 12. D. 2. 14. (de pactis). L. 14. C. 8. 38. (de inutilibus stipulationibus) et Liebe in libro *die Stipulation und das einfache Versprechen* (*Braunschweig* 1840. 8.) p. 20 seq. Vide et L. 25. §. 4. D. 22. 3. (de probationibus). L. 13. C. 4. 30. (de non numerata pecunia).

§. 11. L. 21. C. 8. 54. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 54. IV. p. 583. cum scholiis. De mariti dominio in bonis dotalibus, quamdin durat matrimonium, cf. L. 7. §. 3. L. 9. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 3. §. 1. D. 6. 2. (de Publiciana in rem actione). L. 3. §. 21. D. 41. 2. (de acquirenda possessione). L. 61. D 24. 3. (soluto matrimonio). L. 13. §. 2. D. 23. 5. (de fundo dotali). L. 3. C. 5. 12. (de iure dotium). L. 7. C. 7. 8. (de servo pignori dato). L. 23. C. 5. 12. (de iure dotium). Gaius inst. II. §. 63., pr. J. 2. 8. (quibus alienare licet) ibique Theophilus. §. 40. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. Idem in rebus fungibilibus doti datis obtinet, de quo vide L. 42. D. 23. 3. (de iure dotium). Aliter accipiendi sunt hi loci L. 71. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 75. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 4. D. 37. 6. (de collatione). L. 30. C. 5. 12. (de iure dotium). Cf. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Brautgabe* II. p. 421 seq.

§. 12. L. 5. C. 8. 56. (de revocandis donationibus) in Basil. XLVII. 2. 5. IV. p. 596. cum scholio. Cf. L. 12. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 4. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. 9. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias). L. 4. C. 8. 49. (de emancipationibus). L. 3. C. 8. 4. (unde vi). L. 2. L. 3. C. 1. 19. (de precibus imperatori). L. 2. §. 10. D. 43. 8. (ne quid in loco publico).

§. 13. L. 1. C. 10. 14. (si liberalitatis) in Basil. LVI. 7. 12. V. p. 162. Cf. L. 1. et L. 2. Th. C. 10. 14. (si petitionis socius sine herede).

§. 14. L. 191. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 191. I. p. 77. Cf. L. 2. D. 49. 8. (quae sententiae sine appellatione). L. 74. §. 2. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 59. §. 3. D. 42. 1. (de re iudicata). C. 7. 66. (si pendente appellatione mors intervenerit); praeterea L. 4. pr. D. 34. 8. (de his quae pro non scriptis habentur). L. 2. §. 1. L. 6. §. 4. L. 14. pr. D. 29. 7. (de iure codicillorum). De interpretatione privilegii, cui competat cf. L. 43. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari).

§. 15. L. 25. C. 8. 54. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 58. IV. p. 584. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 8. 12. (de donationibus).

§. 16. L. 34. C. 8. 54. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 66. IV. p. 584. cum scholiis. §. 2. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus. Cf. Fragmenta Vaticana §. 249., 266., 268. L. 1. L. 8. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). L. 1., L. 3.,

L. 5. L. 8. Th. C. 8. 12. (de donationibus). L. 27. L. 30. L. 31. L. 32. L. 33. L. 35. L. 36. C. 8. 54. (de donationibus). L. 4. C. 8. 57. (de donationibus causa mortis). Lex Romana Burgundionum sive Papianus tit. 22. Edictum Theodorici §. 52. Vide Marezoll *über die Insinuation der Schenkungen* in libro *Zeitschrift für Civilrecht und Prozess, herausgegeben von Linde und Marezoll* I. p. 1—46.

§. 18. L. 9. C. 8. 56. (de revocandis donationibus) in Basil. XLVII. 2. 9. IV. p. 597. cum scholiis. Cf. L. 4. Th. C. 8. 12. (de donationibus). De reliquis donationibus in liberos qui in potestate sunt, constitutis cf. Fragmenta Vaticana §. 274., 277., 278., 281. Paulli sentent. recept. V. 11. §. 3. L. 1. §. 1. D. 43. 6. (pro donato). L. 2. §. 2. D. 43. 4. (pro herede). L. 11. D. 37. 6. (de collatione). L. 25. C. 5. 16. (de donationibus inter virum et uxorem). De causis revocandae donationis cf. Fragmenta Vaticana §. 272. L. 1. L. 4. L. 6. Th. C. 8. 13. (de revocandis donationibus). L. 7. L. 9. L. 10. C. 8. 56. (de revocandis donationibus). §. 2. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus.

§. 19. L. 5. D. 39. 5. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 4. IV. p. 565. cum scholiis. Cf. L. 31. pr. D. ibidem. L. 3. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem). L. 2. C. 5. 16. (de donationibus inter virum). L. 4. §. 3. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 12. §. 11. D. 17. 1. (mandati vel contra).

TIT. II.

§. 1. L. 8. C. 8. 56. (de revocandis donationibus) in Basil. XLVII. 2. 8. IV. p. 597. cum scholiis. Cf. Fragmenta Vaticana §. 272. et 313. L. 3. Th. C. 8. 13. (de revocandis donationibus), ubi vide Iacobum Gothofredum L. 8. C. 8. 56. (de revocandis donationibus). Cf. Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* IV. p. 228 seq.

§. 2. L. 23. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus) in Basil. XLVII. 1. 22. IV. p. 573 seq. Cf. L. 11. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 9. pr. §. 1. D. 26. 8. (de auctoritate et consensu). L. 14. §. 8. D. 46. 3. (de solutionibus). Gaius instit. II. §. 82. L. 11. §. 2. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 189. D. 50. 17. (de diversis regulis iuris). §. 2. J. 2. 8. (quibus alienare licet vel non) ibique Theophilus.

§. 3. L. 10. C. 8. 56. (de revocandis donat.) in Basil. XLVII. 3. 10. IV. p. 598. cum scholiis. Cf. Fragmenta Vaticana §. 272. L. 1. L. 4. L. 6. Th. C. 8. 13. (de revocandis donationibus). L. 7. L. 9. L. 10. C. 8. 56. (de revocandis donationibus). §. 2. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus.

TIT. III.

§. 1. pr. J. 3. 23. (de emptione venditione) ibique Theophilus. Cf. L. 1. §. 2. L. 9. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emptione vend.). L. 1. §. 2. D. 19. 4. (de rerum permut.). L. 2. L. 12. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 1. C. 4. 45. (quando liceat ab emptione). L. 8. pr. D. 18. 6. (de periculo et commodo rei venditae) §. 3. J. 3. 23. (de emptione venditione). pr. §. 1. J. 3. 22. (de consensu obligatione) ibique Theophilus. Ab perfecta emtione venditione unam ex partibus unilateraliter recedere non posse affirmant L. 3. L. 7. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. 5. C. 4. 10. (de obligationibus et actionibus) tit. Cod. 4. 45. (quando liceat ab emptione discedere). De arrha, quae in emptione venditione accedere solet, cf. Varro de lingua Latina V. cap. 36. §. 175. ed. Müller p. 68. Isidorus Originum lib. V. cap. 25., lib. IX. cap. 8. L. 35. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 5. §. 15. D. 14. 3. (de institoria actione). L. 6. pr. L. 8. D. 18. 3. (de lege commissoria). L. 11. §. 6. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 2. C. 4. 45. (quando liceat ab emptione discedere). L. 3. C. 4. 49. (de actionibus empti). L. 17. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) pr. J. 3. 23. (de emptione et venditione) ibique Theophilus. Lex Romana Burgundionum cap. 35. Gaii epitome Visigothorum II. 9. §. 14. Vide Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Arrha* I. p. 459. Obvenit arrha etiam in sponsalibus, de qua re testantur Plautus in Milite glorioso act. IV. sc. I. vs. 11. Plinius in historia naturali lib. XXXIII. cap. 6. L. 38. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. un. Th. C. 3. 6. (si provinciae rector). L. un. Th. C. 3. 10. (si nuptiae). L. 6. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). L. 3. L. 5. J. 5. 1. (de sponsalibus). L. 56. pr. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. un. C. 5. 2. (si rector provinciae). Vide Heimbach in libro laudato s. v. *Brautgeschenke* II. p. 468 seq.

§ 2. L. 17. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 76. II.

p. 502. cum scholiis. L. 15. C. 4. 38. (de contrahenda emptione) pr. J. 3. 23. (de emptione et venditione) ibique Theophilus.

§. 3. pr. J. 3. 23. (de emptione et venditione) ibique Theophilus. De arrha reddenda si quis a contractu vel impleto vel impléndo recedit, cf. L. 17. C. 4. 21. (de fide instrumentorum) in Basil. XXII. 1. 76. II. p. 502. cum scholiis. L. 5. C. 5. 1. (de sponsalibus). L. 3. C. 4. 49. (de actionibus empti).

§. 4. L. 1. §. 2. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 1. II. p. 257. Cf. L. 2. pr. L. 7. §. 1. D. 2. 14. (de pactis). Gaii instit. III. §. 135. et 136. L. 2. pr. §. 2. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 1. pr. §. 1. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 4. pr. D. 17. 2. (pro socio). L. 77. D. 6. 1. (de rei vindicatione). §. 2. J. 3. 22. (de consensu obligatione) ibique Theophilus.

§. 5. L. 9. pr. §. 1. et 2. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 8. II. p. 257. cum scholiis. Cf. L. 11. §. 1. L. 10. L. 14. D. ibidem. L. 4. D. 30. (de legatis I). L. 2. §. 6. D. 41. 4. (pro emptore). L. 34. pr. D. 41. 2. (de adquirenda possess.). L. 22. D. 45. 1. (de verborum obligat.). De falsa demonstratione, licet in re consenserimus, vide L. 32. L. 65. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 34. pr. D. 41. 2. (de acquirenda possess.). L. 4. D. 30. (de legatis I). L. 8. §. 2. D. 37. 11. (de bonorum poss. secundum tabulas). L. 54. pr. D. 40. 4. (de manumissis testamento). L. 7. §. 1. C. 6. 37. (de legatis). L. 4. C. 6. 23. (de testamentis). §. 29. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus, uti etiam Ulpiani fragm. XXIV. 19. L. 75. §. 1. et 2. L. 108. §. 10. D. 30. (de legatis I). L. 76. §. 3. D. 31. (de legatis II). L. 1. §. 8. D. 33. 4. (de dote praelegata). L. 10. D. 34. 2. (de auro argento). L. 17. pr. L. 33. pr. L. 34. pr. L. 40. §. 4. L. 72. §. 8. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstr.). L. 58. §. 1. L. 48. §. 1. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). L. 2. L. 5. C. 6. 44. (de falsa causa adiecta). L. 26. §. 1. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). §. 15., 30. J. 3. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 6. L. 46. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 44. II. p. 265. Cf. Fragmentum Veronense de iure fisci §. 4. A. ed. Lachmann. L. 62. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). L. 46. §. 2. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 9. pr. D. 49. 16. (de re militari). L. un. pr. §. 2. C. 1. 53. (de contractibus iudicum). Vide et L. 33. L. 34. D. 12. 1. (de rebus creditis). De exceptione bonorum paternorum cf. L. 62. pr. D. 18. 1. (de contrah. emptione). L. 9. pr. D. 49. 16. (de re militari). L. 35. D. 4. 4. (de minoribus). L. 22. C. 5. 37. (de administratione tut.). L. 1. §. 15. D. 38. 5. (si quid in fraudem patroni). L. 36. D. 38. 2. (de bonis libertorum). De suppositis personis cf. L. 5. §. 2. D. 24. 1. (de don. inter virum). L. 5. §. 3. D. 26. 8. (de auctoritate). Paulli sent. recept. II. 13. §. 4., II. 23. §. 4. L. 91. D. 29. 2. (de adquirenda haered.). L. 46. §. 2. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 2. §. 1. D. 50. 8. (de administr. rerum). L. 32. §. 2. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. un. §. 3. C. 1. 53. (de contractibus iudicum). L. 3. C. 4. 2. (si certum petatur). L. 34. §. 1. D. 48. 19. (de poenis). L. 24. D. 49. 14. (de iure fisci). L. 20. Th. C. 16. 2. (de episcopis). L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis). L. 6. C. 5. 5. (de incestis et nefariis nupt.). L. 10. C. 8. 28. (de distractione pignorum). Nov. 120. cap. 5. §. 1.

§. 8. Cf. Paulli sentent. recept. II. 17. §. 7. L. 8. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 1. L. 2. L. 4. L. 5. L. 6. C. 4. 48. (de periculo et commodo). L. 34. §. 6. L. 35. §. 4—8. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 5. §. 2. D. 18. 5. (de rescindenda venditione). L. 36. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 15. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 11. §. 9. D. 43. 24. (quod vi aut clam). L. 14. pr. D. 47. 2. (de furtis). L. 12. L. 13. L. 16. C. 4. 49. (de actionibus empti). §. 3. J. 3. 23. (de emptione et venditione) ibique Theophilus.

§. 9. L. 7. pr. D. 18. 6. (de periculo et commodo). Paulli sent. recept. II. 17. §. 7. L. 1. C. 4. 48. (de periculo et commodo). L. 12. L. 13. L. 16. C. 4. 49. (de actionibus empti). §. 3. J. 3. 23. (de emptione et venditione) ibique Theophilus. Cf. L. 10. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 65. §. 16. D. 17. 2. (pro socio). L. 13. §. 1. D. 41. 2. (de acquirenda poss.). L. 22. §. 3. C. 6. 2. (de furtis). L. 15. §. 4. D. 37. 5. (de legatis praestandis). L. un. §. 4. C. 6. 51. (de caducis tollendis). §. 3. J. 3. 23. (de emptione vend.) ibique Theophilus, pr. J. 1. 17. (de legitima patronorum tut.).

§. 10. Cf. Gaii instit. III. §. 146., §. 4. J. 3. 23. (de emptione et venditione). L. 20. pr. D. 19. 2. (locati conducti). L. 8. pr. D. 18. 6. (de periculo

et commodo). L. 7. pr. L. 37. D. 18. 1. (de contrahenda empt.). De conditione si intra mensem tibi placuerit, venditioni adiecta cf. L. 3. D. 18. 1. (de contrahenda empt.). L. 6. D. 18. 5. (de rescindenda venditione). L. 31. §. 22. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 2. §.5. D. 41. 4. (pro emptore). L. 4. C. 4. 58. (de aediliciis actionibus); quo et pertinent L. 34. §. 5. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 1. pr. L. 4. pr. §. 1. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L 3. D. 20. 6. (quibus modis pignus).

§. 11. L. 7. pr. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 1. C. 4. 48. (de periculo et commodo). Paulli sentent. recept. II. 17. §.7. L. 12. L. 13. L. 16. C. 4. 49. (de actionibus empti et venditi). §.3. J. 3. 23. (de emtione venditione) ibique Theophilus. Cf. L. 8. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 1. L. 2. L. 4. L. 5. L. 6. C. 4. 48. (de periculo et commodo). L. 34. §.6. L. 35. §.4—8. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 5. §.2. D. 18. 5. (de rescindenda venditione). L. 15. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 11. §.9. D. 43. 24. (quod vi aut clam). L. 14. pr. D. 47. 2. (de furtis). De mora, quam venditor in tradendo praestat, vide L. 4. C. 4. 48. (de periculo et commodo). L. 16. L. 17. D. 18. 6. (de periculo et commodo).

§. 12. L. 20. C. 2. 3. (de pactis) in Basil. XI. 1. 81. I. p.659. cum scholiis. L. 2. pr. §.1. L. 3. pr. L. 11. §. 2. et 13. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 16. D. 12. 4. (de condictione causa data). Cf. L. 16. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 2. C. 9. 34. (de crimine stellionatus). L. 7. §. 8. D. 41. 4. (pro emtore). L. 9. C. 5. 16. (de donationibus inter virum). L. 13. C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 31. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio); inprimis Gaium inst. II. §. 65., 66. Ulpiani fragm. XIX. §. 7. L. 8. D. 15. 1. (de peculio). L. 9. §.3—7. L. 21. §.1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio). L. 62. pr. D. 21. 2. (de evictionibus). §. 40 seq. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 13. L. 6. C. 4. 48. (de periculo et commodo) in Basil. XIX. 6. 18. II. p.282. De vitio, quod emtionem praecessit, cf. L. 1. C. ibidem.

§. 14. L. 2. pr. L. 4. §.3. D. 18. 2. (de in diem addictione). L. 41. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 3. D. 20. 6. (quibus modis pignus).

§. 15. L. 17. D. 18. 6. (de periculo et commodo) in Basil. XIX. 6. 11. II. p.281. Cf. L. 5. L. 16. D. ibidem. De mora posteriore, quae nocet, cf. L. 51. pr. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 5. D. 18. 6. (de periculo et commodo).

§. 17. L. 19. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 18. II. p.260. cum scholio. Cf. Varro de re rustica II. 2. §. 6. Quinctiliani declamatio CCCXXXVI. L. 53. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). L. 8. D. 6. 2. (de Publiciana). L. 13. §.8. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 25. §.1. D. 7. 1. (de usufructu). L. 5. §.18. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 38. §.2. D. 40. 12. (de liberali causa). L. 20. D. 43. 26. (de precario). L. 5. §. 1. D. 49. 14. (de iure fisci). §.41. J. 2. 1. (de rerum divisione).

§. 18. L. 18. §.1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 17. II. p. 260. Cf. Cicero pro Tullio §. 19. L. 63. §. 1. D. ibidem. L. 18. §. 1. L. 48. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 45. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 12. D. 10. 1. (finium regundorum). L. 10. C. 8. 45. (de evictionibus). Huschke in excursu IV. ad Ciceronis orationem pro Tullio in Analectis litterariis (Lipsiae 1826.) p.275—283. Vide et L. 35. §.1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 75. §.1. L. 106. L. 115. pr. D. 45. 1. de verborum obligat.). L. 69. §.4. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 19. L. 37. D. 4. 3. (de dolo malo) in Basil. X. 3. 37. I. p.702. L. 43. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 1. §.2. L. 13. §.4. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 18. L. 19. pr. D. 22. 1. (de aedilicio edicto). De iactatione ostentationis causa facta cf. L. 31. D. 28. 1. (qui testamenta facere possunt). Paullus sentent. recept. V. 12. 9., §.8. J. 2. 17. (quibus modis testamenta infirmantur) ibique Schraderus.

§. 20. L. 29. D. 18. 1. (de contrahenda emtione) in Basil. XIX. 1. 27. II. p.261. Cf. L. 16. L. 47. §.5. D. 15. 1. (de peculio). L. 3. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 1. §.1. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 6. §.2. L. 24. D. 33. 8. (de peculio legato). L. 16. §. 2. D. 39. 3. (de publicanis). De his, quae peculio accedunt, cf. L. 17. L. 39. L. 40. D. 15. 1. (de peculio).

§. 21. L. 6. §.7. D. 19. 1. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 6. II.

p. 287. Cf. L. 1. §. 42. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 39. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 57. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 35. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 3. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus viginti quinque). Marezoll in libro *Zeitschrift für Civilrecht und Prozess, herausgegeben von Linde* VIII. p. 442 seq. De obligatione filiifamilias ex peculio castrensi cf. L. 1. §. 3. L. 2. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 15. §. 2. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 2. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 42. §. 3. D. 29. 2. (de adquirenda vel omittenda haereditate) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Peculium* VII. p. 868.

§. 22. L. 1. C. 4. 51. (de rebus alienis non alienandis) in Basil. XIX. 1. 71. II. p. 298. L. 2. §. 13. L. 7. §. 4. et 6. D. 41. 4. (pro emptore). Cf. L. 3. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 5. C. 7. 32. (de adquirenda possessione). L. 2. D. 18. 1. (de contrahenda emptione).

§. 23. L. 34. §. 7. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 32. II. p. 262. Cf. L. 5. §. 2. seq. D. 26. 8. (de auctoritate et consensu). L. 5. C. 4. 38. (de contrahenda emptione).

§. 24. L. 67. D. 6. 1. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 66. II. p. 164

§. 25. L. 12. D. 21. 2. (de evictionibus) in Basil. XIX. 11. 12. II. p. 315 Cf. L. 39. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 26. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus). L. 14. C. 4. 2. (si certum petatur). L. 15. C. 5. 37. (de administr. tutorum). L. 6. C. 8. 41. (de fideiussoribus). De his, qui tacendo consensum accommodant, cf. L. 7. §. 1. L. 12. pr. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 5. D. 1. 7. (de adoptionibus). L. 4. §. 3. D. 27. 7. (de fideiussoribus et nominat.). L. 5. L. 25 C. 5. 4. (de nuptiis). L. 2. pr. D. 50. 1. (ad municipalem). L. 1. C. 10. 60 (de filiisfamilias). L. 1. §. 4. D. 25. 3. (de agnoscendis et alendis). L. 2. §. 2 D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 37. pr. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 12 L. 16. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 1. §. 3. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 13. §. 11. D. 19. 2. (locati conducti). L. 6. §. 2. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 60. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 5. C. 2. 56. (de receptis arbitris). L. 19. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* III. p. 248—253.

§. 26. L. 2. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). Cf. L. 2. D. 14. 6 (de SC. Macedoniano). L. 4. §. 1. L. 15. §. 1. et 3. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 42. §. 3. D. 29. 2. (de adquirenda haereditate). L. 4. D. 5. 1. (de iudiciis).

§. 27. L. 2. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emtione) in Basil. XIX. 1. 2 II. p. 257. Cf. L. 9. pr. L. 36. L. 38. L. 72. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). L. 6. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. 6. D. 41. 6. (pro donato). L. 3. L. 9. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 4. C. 4. 48. (de periculo et commodo). L. 8. pr. D. 18. 6. (de periculo et commodo). pr. §. 1. J. 3. 23. (de emtione et venditione) ibique Theophilus. Praeterea vide L. 46. D. 19. 2. (locati conducti). L. 10. §. 2. D. 41. 2. (de adquirenda vel amittenda possess.).

§. 28. L. 38. D. 18. 1. (de contrahenda emt.) in Basil. XIX. 1. 36. II. p. 263. Cf. L. 36. D. ibidem. L. 3. L. 9. C. 4. 38. (de contrahenda emtione). L. 46. D. 19. 2. (locati conducti). L. 10. §. 2. D. 41. 2. (de acquirenda possess.). L. 5. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). L. 16. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 32. §. 24. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem). L. 35. §. 5. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). De venditione, quae donationis causa inter virum et uxorem interponitur, cf. L. 17. pr. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 12. pr. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 29. Cf. L. 3. L. 9. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 36. L. 38. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). Cf. ad §. 28.

§. 30. Cf. L. 1. pr. D. 39. 5. (de donationibus) cum L. 5. §. 11. D. 5. 3. (de haereditatis petitione). L. 14. pr. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). Nov. 120. cap. 1. Caeterum de contractu, qui inest in donatione sub modo, vide L. 8. C. 4. 64. (de rerum permutatione). L. 9. L. 22. C. 8. 54. (de donationibus). L. 3. C. 4. 38. (de contrahenda emtione). Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* IV. p. 281.; praeterea L. 2. L. 8. C. 4. 6. (de condictione ob causam). L. 1. C. 8. 55. (de donationibus, quae sub modo). L. 13. §. 2. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem). L. 2. §. 7. D. 39. 5. (de donationibus). Meyerfeld *die Lehre von den Schenkungen* (*Marburg* 1835. 8.) I. p. 412 seq.

§. 31. L. 9. C. 4. 38. (de contrahenda emt.). Cf. L. 39. D. 18. 1. (de

contrahenda emtione). De pretio non numerato cf. L. 2. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) pr. §. 1. J. 3. 23. (de emptione venditione) ibique Theophilus. De donatione, quae sub specie venditionis perficitur, cf. L. 6. D. 41. 6. (pro donato). L. 21. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 36. L. 38. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 3. C. 4. 38. (de contrahenda emtione). L. 20. §. 1. L. 46. D. 19. 2. (locati conducti). L. 10. §. 2. D. 41. 2. (de adquirenda possess.). L. 5. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). L. 35. §. 5. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus). L. 16. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus viginti quinque). L. 32. §. 24. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem).

§. 32. L. 9. C. 4. 38. (de contrahenda emtione). De pretio, sine quo emptio venditio non consistit, cf. L. 2. §. 1. L. 9. pr. L. 72. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 6. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. 6. D. 41. 6. (pro donato). L. 4. C. 4. 48. (de periculo et commodo). pr. et §. 1. J. 3. 23. de emptione venditione) ibique Theophilus. De pretio non soluto cf. L. 2. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). pr. J. 3. 23. (de emptione venditione) ibique Theophilus. De pretio non exigendo ex venditione, quae donationis perficiendae causa interponitur, cf. L. 21. C. 2. 4. (de transactionibus).

§. 33. L. 54. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus) in Basil. LII. 1. 53. V. p. 111. Cf. L. 55. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 12. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). L. 10. C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 16. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 46. D. 19. 2. (locati conducti). L. 21. C. 2. 4. (de transactionibus). L. 8. C. 8. 54. (de donationibus).

§. 34. L. 16. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 16. I. p. 66.

§. 35. L. 55. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 53. II. p. 266. Cf. L. 12. D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). L. 36. L. 38. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). L. 54. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 3. C. 4. 38. (de contrahenda emtione). L. 5. C. 4. 22. (plus valere quod agitur).

§. 36. L. 6. C. 4. 50. (si quis alteri) in Basil. XIX. 15. 1. II. p. 328. Cf. L. 7. §. 3. L. 50. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem). L. 2. C. 4. 22. (plus valere, quod agitur). L. 11. C. 2. 20. (de his, quae vi metuve).

§. 37. L. 2. C. 7. 33. (de praescriptione longi temporis). L. 3. C. 4. 48. (de periculo et commodo). pr. et §. 7. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus.

§. 38. L. 3. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis) in Basil. V. 1. 3. I. p. 122.

§. 39. L. 156. §. 3. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 156. I. p. 75. Cf. L. 2. §. 17. D. 41. 4. (pro emptore). L. 2. pr. D. 18. 4. (de haereditate vel actione vendita). L. 20. pr. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio).

§. 40. L. 8. C. 4. 48. (de periculo et commodo) in Basil. XIX. 6. 15. II. p. 282.

§. 41. L. 13. §. 26. D. 19. 1. (de actionibus empti et venditi) in Basil. XIX. 8. 13. II. p. 291. Cf. Fragmenta Vaticana §. 11. L. 9. L. 29. L. 44. D. 22. 1. (de usuris). L. 15. L. 16. C. 4. 32. (de usuris).

§. 42. L. 4. pr. §. 1. D. 18. 3. (de lege commissoria) in Basil. XIX. 3. 4. II. p. 273. Cf. L. 6. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). L. 6. pr. D. 18. 3. (de lege commissoria). L. 3. C. 4. 54. (de pactis inter emptorem). De fructibus interea perceptis cf. L. 5. D. 18. 3. (de lege commissoria). L. 6. L. 16. D. 18. 2. (de in diem addictione). De arrha perdenda cf. L. 6. pr. L. 8. D. 18. 3. (de lege commissoria). L. 1. C. 4. 54. (de pactis inter emptorem).

§. 43. L. 2. L. 3. D. 18. 3. (de lege commissoria). Cf. L. 6. pr. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). Quando videatur recessum esse a commissoria lege, cf. Fragm. Vaticana §. 3. et 4. L. 4. §. 2. L. 6. §. 2. L. 7. D. 18. 3. (de lege commiss.). L. 4. C. 4. 54. (de pactis inter emptorem). De oblatione pretii, qua lex commissoria reiicitur, cf. L. 4. §. 4. D. 18. 3. (de lege commissoria). Si non fuit, cui offerretur, mora non contrahitur, de quo vide L. 4. §. 4. L. 8. D. 18. 3. (de lege commissoria). L. 17. §. 3. D. 22. 1. (de usuris).

§. 44. L. 37. D. 19. 1. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 37. II. p. 294. Cf. L. 3. C. 4. 48. (de periculo et commodo).

§. 45. De iudicio bonae fidei, quod dolum non recipit, cf. L. 11. §. 3. et 5. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 1. §. 9. L. 4. §. 4. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 23. D. 19. 2. (locati conducti). L. 3. C. 3. 38. (communia utriusque iudicii). L. 5. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. 8. L. 10. C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 7. pr. §. 3. L. 9. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 6. §. 9.

L. 13. §. 4. et 5. L. 30. §. 1. D. 19. 1. (de actionibus empti et venditi). L. 45. §. 2. L. 68. §. 1. et 2. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 2. C. 4. 49. (de actionibus empti). Paulli sent. recept. II. 17. §. 6. Consultatio veteris iurecon-sulti cap. 2. §. 1. et 2., cap. 9. §. 2. Cf. Burchardi *die Lehre von der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand* (*Göttingen* 1831. 8.) p. 319. Praeterea vide L. 3. §. [illegible] D. 17. 2. (pro socio). L. 68. pr. D. 19. 2. (locati conducti). L. 51. pr. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 45. D. 17. 2. (pro socio). L. 21. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 84. §. 5. D. 30. (de legatis I). L. 68. pr. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emtione).

§. 46. L. 23. §. 8. D. 21. 1. (de aedilicio edicto) in Basil. XIX. 10. 20. [illegible] p. 306. Cf. L. 29. §. 3. D. ibidem.

§. 47. L. 11. §. 14. D. 19. 1. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. [illegible] II. p. 288. De dupli stipulatione, quae propter evictionem interponitur, cf. L. [illegible] L. 31. §. 20. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 44. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 2. L. 16. §. 1. et 2. L. 21. §. 1. et 3. L. 37. pr. §. 1. L. 56. §. 2. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 8. C. 8. 45. (de evictionibus).

§. 48. L. 1. C. 4. 49. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 56. II. p. [illegible] Cf. L. 2. L. 6. C. 4. 49. (de actionibus empti). L. 12. C. 3. 32. (de rei vindicatione).

§. 49. L. 5. C. 4. 49. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 60. II. p. [illegible] L. 49. §. 1. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 13. §. 20. D. 19. 1. (de actionibus empti). Paulli sent. recept. II. 17. §. 9. L. 2. C. 4. 32. (de usuris). L. 12. D. 18. 6. (de periculo et commodo). Fragmenta Vaticana §. 2.

§. 50. L. 19. D. 18. 6. (de periculo et commodo) in Basil. XIX. 6. 13. II. p. 282. De aestimatione damni ex mora facta cf. L. 21. §. 3. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 4. L. 12. C. 4. 49. (de actionibus empti).

§. 51. L. 49. §. 1. D. 19. 1. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 49. II. p. 296. Cf. L. 4. C. 4. 34. (depositi vel contra). L. 3. C. 7. 54. (de usuris rei iudicatae). L. 8. D. 13. 4. (de eo, quod certo loco).

§. 52. L. 1. pr. D. 19. 1. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 1. II. p. 265. L. 21. §. 3. D. ibidem. L. 4. L. 10. L. 12. C. 4. 49. (de actionibus empti).

§. 53. L. 17. C. 4. 49. (de actionibus empti) in Basil. XIX. 8. 70. II. p. 295. Cf. et L. 11. pr. L. 51. pr. L. 57. pr. D. 21. 2. (de evictionibus).

§. 54. L. 2. C. 4. 51. (de rebus alienis) in Basil. XIX. 8. 72. II. p. 295. De sigillo apposito, quod habet vulgo consensus declarationem, vide L. 26. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.) L. 126. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

§. 55. Nov. 61. cap. 1. §. 2. et 3. De repetitione consensus post biennium cf. L. 22. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 56. L. 2. C. 4. 3. (de rebus alienis non alienandis). L. 9. §. 3. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 31. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus). L. 29. C. 5. 12. (de iure dotium). L. 8. C. 5. 14. (de pactis conventis tam super dote). L. 17. C. 5. 16. (de donationibus inter virum).

§. 57. L. 19. §. 6. L. 28. L. 38. pr. L. 55. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 2. pr. D. 15. 2. (quando de peculio actio). L. 2. C. 4. 58. (de aediliciis actionibus). Cf. et L. 28. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). ῥοπαὶ cap. 14. §. 3. ed. Zachariae p. 147., cap. 19. §. 1. et 2. p. 162 seq., cap. 24. §. 6. p. 173.

§. 58. L. 55. D. 21. 1. (de aedilicio edicto) in Basil. XIX. 10. 50. II. p. 313. Cf. Paulli sent. recept. II. 17. §. 5. L. 19. §. 6. D. ibidem., *αἱ ῥοπαὶ* cap. 19 §. 1. et 2. ed. Zachariae p. 162.

§. 59. L. 38. pr. L. 55. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). Paulli sent. recept. II. 17. §. 5. L. 2. C. 4. 58. (de aediliciis actionibus) in Basil. XIX. 10. 61. II. p. 314.

§. 60. L. 31. §. 22. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 4. C. 4. 58. (de aediliciis actionibus). Cf. L. 6. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). De paribus redhibendis cf. L. 38. pr. et §. 14. L. 34. L. 35. D. 21. 1. (de aedilicio edicto).

§. 61. L. 38. pr. L. 19. §. 6. L. 55. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). De dictis et promissis et his, quae ad nudam rei venditae laudem pertinent, cf. L. 18. L. 19. pr. et §. 3. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 37. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 43. pr. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione).

§. 62. L. 1. §. 1. L. 38. pr. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). Gellius noctium Atticarum lib. 4. cap. 2. Scholiasta ad Horatii Satyras II. 3., 284. De vitiis apertis cf.

L. 1. §. 6. L. 14. §. 10. L. 48. §. 3. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 43. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 4. §. 5. D. 44. 4. (de doli mali et metus exc.).

§. 63. L. 4. §. 2—4. D. 21. 1. (de aedilicio edicto) in Basil. XIX. 10. 4. II. p. 301 seq. Cf. L. 1. §. 9. D. ibidem. Scholiasta ad Horatii Satyr. II. 3. 284. Gellius noctium Atticarum lib. 4. cap. 2. Suetonius Caligula cap. 36.

§. 64. L. 43. pr. D. 21. 1. (de aedilicio edicto) in Basil. XIX. 10. 38. II. p. 411.

§. 65. L. 48. §. 8. D. 21. 1. (de aedilicio edicto) in Basil. XIX. 10. 43. II. p. 412. Cf. L. 37. §. 1. D. 21. 2. (de evictionibus).

§. 66. L. 43. pr. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 37. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 19. pr. D. 21. 1. (de aedilicio edicto).

§. 67. L. 48. §. 3. et 4. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). De vitiis, quae emptori nota fuerunt, cf. L. 14. §. 10. D. ibidem. L. 4. §. 5. D. 44. 4. (de doli mali exceptione).

§. 68. L. 1. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). Cf. L. 11. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 6. pr. D. 1. 18. (de officio praesidis).

§. 69. L. 2. L. 8. C. 4. 44. (de rescindenda venditione). L. 1. C. 5. 74. (si maior factus). Cf. L. 12. L. 16. C. ibidem. L. 1. C. 10. 33. (de praediis decurionum). L. 2. C. 4. 47. (sine censu). Cuiacius observationum et emendationum lib. XVI. cap. 18.

§. 70. L. 16. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV). L. 22. §. 3. D. 19. 2. (locati conducti). L. 8. C. 4. 44. (de rescindenda venditione).

§. 72. L. 8. C. 4. 44. (de rescindenda venditione) in Basil. XIX. 2. 70. II. p. 316. Cf. L. 2. C. ibidem. L. 16. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus viginti). L. 22. §. 3. D. 19. 2. (locati).

§. 73. L. 6. C. 4. 44. (de rescindenda venditione) in Basil. XIX. 10. 69. II. p. 315 seq. Cf. L. 3. L. 5. L. 6. C. ibidem.

§. 74. L. 45. D. 21. 2. (de evictionibus) in Basil. XIX. 11. 45. II. p. 322. Cf. Paulli sent. recept. I. 19. §. 1. cum interpretatione Gothica, II. 17. §. 4. L. 10. C. 8. 45. (de evictionibus). De regressu emtoris secundum bonitatem loci evicti cf. L. 1. D. 21. 2. (de evictionibus).

§. 75. L. 1. pr. L. 39. §. 2. L. 45. D. 21. 2. (de evictionibus).

§. 76. L. 21. pr. D. 21. 2. (de evictionibus) in Basil. XIX. 11. 20. II. p. 319. Cf. L. 11. pr. D. ibidem. L. 28. C. 8. 45. (de evictionibus). L. 17. C. 4. 49. (de actionibus empti).

§. 77. L. 70. D. 21. 2. (de evictionibus) in Basil. XIX. 11. 66. II. p. 325. Cf. L. 60. D. ibidem. Cf. Paulli sent. recept. II. 17. §. 2. L. 48. §. 8. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 37. §. 1. L. 56. pr. L. 64. pr. D. 21. 2. (de evictionibus).

§. 78. L. 54. pr. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 19. L. 21. C. 8. 45. (de evictionibus).

§. 79. L. 21. C. 8. 45. (de evictionibus) in Basil. XIX. 19. 19. II. p. 332. Cf. L. 3. C. 7. 34. (in quibus caussis cessat). L. 5. C. 7. 35. (quibus non obiicitur longi temporis praescriptio).

§. 80. L. 1. §. 3. D. 21. 3. (de exceptione rei venditae). Cf. L. 5. §. 3. et 4. D. 17. 1. (mandati vel contra). Paulli sent. recept. II. 15. §. 3. cum interpretatione Gothica, Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Mandat* VII. p. 20.

§. 81. §. 14. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus. L. 3. C. 2. 47. (si adversus fiscum) in Basil. X. 19. 3. I. p. 527. Cf. et L. 5. C. 2. 51. (de restitutionibus militum), ubi vox quadriennii pro quinquennio interposita videtur. Caeterum haec iure Iustiniani mutantur. Cf. L. 2. L. 3. C. 7. 37. (de quadriennii praescriptione). §. 14. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus.

§. 82. L. 1. §. 5. D. 21. 3. (de exceptione rei venditae et traditae). Cf. praeterea L. 3. C. 10. 1. (de iure fisci). L. 9. D. 18. 5. (de rescind. vendit.).

§. 83. L. 1. C. 4. 46. (si propter publicas) in Basil. XIX. 13. 1. II. p. 327. L. 8. C. 8. 26. (de remissione pignoris). De quinquennii praescriptione cf. L. 3. C. 2. 47. (si adversus fiscum). §. 14. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus. Basil. X. 19. 3. I. p. 527.

§. 84. L. 8. C. 8. 26. (de remiss. pignoris) in Basil. XXV. 3. 18. III. p. 76. Cf. L. 6. C. ibidem. L. 15. §. 4. et 5. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 85. L. 15. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 94. in supple-

mento ed. Zachariae p. 38. cum scholiis. Cf. L. 9. §. 4. D. 6. 2. (de Publiciana). Paulli sent. recept. V. 11. §. 4. L. 4. Gregoriani Codicis 3. 2. (de rei vindicatione). L. 31. §. 2. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 14. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). De pretio non numerato cf. L. 8. L. 9. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 12. C. 3. 32. (de rei vind.). L. 14. C. 4. 44. (de rescind. venditione).

§. 86. L. 65. pr. D. 6. 1. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 65. in supplemento ed. Zachariae p. 30. Cf. L. 89. §. 4. D. 31. (de legatis II).

§. 87. L. 14. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 94. in supplemento ed. Zachariae p. 38. cum scholiis. Cf. L. 3. C. 4. 51. (de rebus alienis). L. 14. C. 8. 45. (de evictionibus). L. 24. C. 8. 54. (de donationibus). L. 73 D. 21. 2. (de evictionibus). L. 1. §. 1. D. 21. 3. (de exceptione rei venditae). L. 149. D. 50. 17. (de regulis iuris). De doli exceptione cf. et L. 17. D. 21. 2. (de evictionibus).

§. 88. L. 2. C. 4. 43. (de patribus, qui filios) in Basil. XIX. 1. 87. II. p. 278. De iure patris filium vendentis cf. Plutarchum in vita Numae cap. 17. Dionysius Halicarnass. Archaeologiae Romanae lib. II. cap. 27. Gaii instit. I. §. 132., IV. §. 79. Ulpiani fragm. X. 1. Paullum sent. recept. V. 1. 1. Fragm. Vaticana §. 34. L. un. Th. C. 5. 8. (de his qui sanguinolentos). L. un. Th. C. 3. 3. (de patribus, qui filios). L. 1. C. 7. 16. (de liberali causa). L. 1. C. 4. 43. (de patribus, qui filios).

§. 89. L. 5. C. 6. 2. (de furtis) in Basil. LX. 6. 22. V. p. 394. cum scholiis. Cf. L. 2. C. ibidem. L. 4. §. 4. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). Paull. sent. recept. II. 31. §. 24. L. 48. §. 1. D. 47. 2. (de furtis). L. 15. D. 19. 5. (de praescriptis verbis).

§. 90. L. 23. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 103. in supplemento ed. Zachariae p. 40. cum scholiis. Cf. L. 3. C. ibidem. L. 2. C. 6. 2. (de furtis). L. 2. C. 7. 38. (ne rei dominicae). L. 1. C. 7. 39. (de praescriptione XXX).

§. 91. L. 2. C. 6. 2. (de furtis) in Basil. LX. 15. 19. V. p. 393. Cf. L. 23. C. 3. 32. (de rei vindicat.).

§. 92. L. 33. pr. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucap.) in Basil. L. 3. 31. V. p. 59. L. 4. pr. D. 41. 10. (pro suo) in Basil. L. 9. 4. V. p. 70. Cf. L. 11. §. 2 seq. D. 6. 2. (de Publicana in rem). L. 10. §. 2. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucap.). L. 48. §. 5. D. 47. 2. (de furtis). L. 3. C. 7. 26. (de usucapione pro emptore).

§. 93. L. 2. §. 16. D. 41. 4. (pro emtore) in Basil. L. 4. 1. V. p. 65. L. 13. §. 1. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). L. 7. §. 2. D. 6. 2. (de Publiciana in rem). Vide Cuiacium observationum et emendationum lib. XVI. cap. 29. Similiter in pupilli persona, de qua cf. L. 2. §. 15. D. 41. 4. (pro emtore).

§. 94. L. 1. D. 41. 4. (pro emptore) in Basil. L. 4. 1. V. p. 64. Cf. L. 3. D. ibidem. L. 46. D. 6. 1. (de rei vind.). L. 7. §. 1. D. 6. 2. (de *Publiciana*). L. 22. pr. D. 25. 2. (rerum amotarum). De eo, qui pro emptore possidet, cf. L. 2. pr. L. 11. D. 41. 4. (pro emptore). L. 48. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucap.). L. 3. D. 41. 8. (pro legato). L. 27. D. 41. 3. (de usurpat.). Caeterum de opinione cf. L. 27. D. ibidem. L. 1. pr. D. 41. 6. (pro donato). L. 6. D. 41. 7. (pro derelicto). L. 2. D. 42. 8. (pro legato). L. 3. L. 4. C. 7. 29. (de usucapione pro herede). L. 5. C. 7. 33. (de praescriptione longi temporis). L. 3. C. 7. 27. (de usucapione pro donato). L. 22. C. 3. 36. (familiae herciscundae). §. 11. J. 2. 6. (de usucapionibus) ibique Theophilus.

§. 95. L. 7. D. 18. 2. (de in diem addictione) in Basil. XIX. 2. 6. II. p. 272. cum scholio. Cf. L. 8. L. 9. D. ibidem.

§. 96. L. 4. §. 6. D. 18. 2. (de in diem addictione) in Basil. XIX. 2. 3. II. p. 271. Cf. L. 5. D. ibidem.

§. 97. L. 15. §. 1. D. 18. 2. (de in diem addictione) in Basil. XIX. 2. 14. II. p. 272 seq.

§. 98. L. 60. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 59. I. p. 638. cum scholiis. L. 16. D. 42. 5. (de rebus auct. iud.) in Basil. IX. 7. 16. I. p. 471. L. 2. C. 8. 23. (si in causa iudicati). Ad bonorum emtionem in concursu creditorum haec §. referatur, uti testantur L. 14. C. 4. 38. (de contrahenda emtione). L. 6. Th. C. 3. 1. (de contrah. empt.).

§. 99. L. 7. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum) in Basil. IX. 8. 7.

I. p. 478. Cf. L. 8. L. 9. L. 10. §. 3. D. ibidem. Caeterum iure Romano etiam scientia emptoris requiritur. Vide praeterea L. 1. pr. L. 6. §. 8. et 11. L. 10. pr. §. 2—5. D. ibidem. L. 96. pr. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 1. Th. C. 2. 16. (de integri restitutione), Francke in libro *Archiv für civilistische Praxis* tom. XVI. p. 126. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Actio Paulliana* I. p. 83.

§. 100. L. 34. §. 6. D. 18. 1. (de contrahenda emptione) in Basil. XIX. 1. 32. II. p. 262. L. 96. pr. §. 1. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 10. §. 6. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 2. §. 3. D. 13. 4. (de eo, quod certo loco).

§. 101. L. 71. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). Cf. L. 18. §. 3. D. 4. 3. (de dolo malo).

§. 102. L. 3. C. 4. 66. (de iure emphyteutico) in Basil. XX. 2. 3. II. p. 376.

§. 119. De decennio, quod habet longi temporis praescriptionem contra hypothecarium creditorem, vide L. 5. §. 1. L. 12. D. 44. 3. (de diversis temporalibus praescript.). L. 1. L. 2. C. 7. 36. (si adversus creditorem). L. 12. §. 1. C. 7. 33. (de praescriptione longi temporis). L. 7. §. 3. L. 8. pr. C. 7. 38. (de praescriptione XXX). L. 7. C. 4. 10. (de obligationibus et action.). Triennium autem solam usucapionem habet, qua hypothecarii creditores non removentur. Vide L. 1. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.). L. 44. §. 5. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). L. 7. C. 8. 14. (de pignoribus et hypoth.). De fructuum restitutione, a qua triennium liberat, cf. L. 4. §. 19. D. 41. 3. (de usurpat. et usucap.). L. 1. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.). L. 48. pr. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio) Scholium ad Basilica ed. Heimbach II. p. 705. Heimbach *die Lehre von der Frucht* p. 217 seq.

§. 120. Nov. 46. cap. 1. Nov. 120. cap. 6. §. 2., cap. 10.

§. 121. L. 4. pr. L. 13. §. 1. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 1. §. 1., 2. et 9. L. 4. §. 1. et 3. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 16. §. 2. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 1. C. 4. 58. (de aedilicíis actionibus) in Basil. XIX. 10. 60. II. p. 314.

TIT. IV.

§. 1. L. 1. C. 4. 66. (de iure emphyteutico). §. 3. J. 3. 24. (de locatione conductione) ibique Theophilus. De emphyteusi et iure vectigalis agri in emphyteusin translati cf. L. 3. §. 4. D. 27. 9. (de rebus eorum, qui sub tutela). L. 15. §. 1. D. 2. 8. (qui satisdare). D. 6. 3. rubr. L. 13. C. 5. 71. (de praediis et aliis). L. 2. C. 7. 38. (ne rei dominicae). L. 7. C. 11. 61. (de fundis patrim.). L. 1. C. 1. 34. (de officio com. sacri palatii). L. 33. Th. C. 5. 13. De perpetua locatione fundorum, ex qua emphyteusis orta est, cf. Gaii inst. III. §. 145. L. 1. pr. D. 6. 3. (si ager vectigalis). Ciceronis epistol. ad familiares XIII. 7. et 11. Hyginus de limitibus in Scriptoribus rei agrariae ed. Goes p. 198.; de conditionibus agrorum l. c. p. 205., 206. Plinius epistolarum VII. 18. L. 15. L. 33. Th. C. 5. 13. L. 14. §. 1. Th. C. 7. 13. (de tironibus). L. 5. C. 11. 70. (de locatione praediorum). L. 17. pr. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis). Nov. 7. cap. 1., cap. 3. §. 2. Nov. 120. cap. 1. §. 2., cap. 6. §. 2.

§. 2. De alienationis notione, qua dominii translatio significatur, cf. Cicero Topicorum cap. 5., Seneca de beneficiis V. 10., L. 67. pr. D. 50. 16. (de verborum signif.). Gaii inst. II. §. 62—64., §. 80. Ulpiani fragm. XIX. 3. et 7. et 9. L. 1. C. 5. 23. (de fundo dotali). De annuo canone vide L. 2. C. 4. 66. (de iure emphyteutico). §. 3. J. 3. 24. (de locatione conductione) ibique Theophilum. Nov. 7. cap. 3. §. 1. et 2. Nov. 120. cap. 1. pr., cap. 8.

§. 3. Cf. L. 1. C. 4. 66. (de iure emphyteutico). §. 3. J. 3. 24. (de locatione et cond.) ibique Theophilus.

§. 4. Nov. 7. cap. 3. pr. Nov. 120. cap. 1. pr. Cf. L. 17. §. 1. L. 24. §. 4. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis).

§. 5. Nov. 120. cap. 1. §. 2. Cf. Nov. 7. cap. 3. §. 2.

§. 6. Nov. 7. cap. 3. §. 2. Nov. 120. cap. 6. §. 1. et 2. Cf. L. 24. §. 4. C. 1. 2. (de sacrosanctis ecclesiis).

§. 7. Nov. 120. cap. 3.

§. 8. Nov. 7. cap. 3. §. 2. Nov. 120. cap. 8. Cf. L. 2. C. 4. 66. (de iure emphyteutico). L. 32. C. 1. 4. (de episcopali audientia).

§. 9. Nov. 120. cap. 7. §. 1.

§. 10. Nov. 131. cap. 14. Cf. L. 10. C. 1. 5. (de haereticis et Manichaeis).

TIT. V.

§. 1. L. 2. §. 3. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 10—12. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 42. §. 1. L. 54. L. 55. D. ibidem. D. 44. 7. (de oblig. et actionibus).

§. 2. L. 33. L. 34. pr. §. 1. D. 12. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXIII. 1. 33., 34. II. p. 628. cum scholiis. L. un. pr. §. 1. C. 1. 53. (de contractibus iudicum). L. 3. C. 4. 2. (si certum petatur).

§. 3. L. 1. C. 4. 24. (de pigneraticia actione) in Basil. XXV. 1. 43. III. p. 6. Cf. L. 11. C. 4. 32. (de usuris). L. 1. C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 2. L. 3. L. 12. C. 4. 24. (de pignorat. actione). L. 2. C. 8. 25. (de partu pignoris). L. 9. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis). De fructibus rei oppigneratae, qui pignori tenentur, cf. Paulli sentent. recept. II. 5. §. 2. et ibi interpretatio Gothica. L. 1. §. 2. L. 13. pr. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.). L. 3. C. 8. 15 (in quibus causis pignus). Vide etiam L. 26. §. 2. L. 29. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 1. pr. D. 43. 33. (de Salviano interdicto). L. 1. C. 8. 25. (de partu pignoris). L. 16. §. 4. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.).

§. 4. L. 2. C. 4. 24. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 44. III. p. 65. De operis servorum, ubi fructibus comparantur, cf. L. 21. L. 23. §. 1. L. 25. §. 2. D. 7. 1. (de usufructu et quemadmodum). L. 4. pr. D. 7. 7. (de operis servorum; praeterea Gaii inst. II. §. 91 seq., III. §. 164. Ulpiani fragm. 19. §. 21. L. 29. D. 5. 3. (de haereditatis petitione). L. 10. §. 4. L. 19. L. 23. pr. L. 40. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 20. pr. D. 45. 3. (de stipulatione servorum). L. 25. §. 2. D. 22. 1. (de usuris). L. 1. pr. C. 3. 32. (de rei vindicatione). §. 4. J. 2. 9. (per quas personas cuique). §. 1. et 9. J. 3. 29. (per quas personas nobis). De pensionibus aedificiorum, ubi fructibus aequantur, vide L. 22. pr. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 7. §. 11. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 29. D. 5. 3. (de haereditatis petitione). L. 8. §. 2. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). L. 36. D. 22. 1. (de usuris). L. 5. C. 3. 32. (de rei vindicatione).

§. 5. L. 3. C. 4. 24. (de pignor. actione) in Basil. XXV. 1. 45. III. p. 65. De fructibus percipiendis cf. L. 25. §. 4. D. 5. 3. (de haered. pet.). L. 39. §. 1. D. 30. (de legatis I.). L. 33. pr. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 10. §. 20. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum). L. 70. §. 2. D. 31. (de legatis II.). Paul. sent. recept. I. 13. B. §. 8. L. 1. §. 1. C. 3. 31. (de petitione haereditatis). L. un. Th. C. 4. 18. (de fructibus et litis expensis). L. 2. C. 7. 52. (de fructibus et litis). L. 4. C. 8. 4. (unde vi). L. 5. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 2. C. 8. 25. (de partu pignoris). §. 2. J. 4. 17. (de officio iudicis). Vide Savigny in libro: *System des heutigen Römischen Rechtes* VI. p. 113—120.

§. 6. L. 14. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 62. II. p. 725. cum scholiis. Cf. L. 17. C. ibidem cum scholiis in Basil. II. p. 726. L. 11. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis) in Basil. XXV. 2. 11. III. p. 69. *cum scholiis.* L. 23. D. 13. 7. (de pignor. actione) in Basil. XXV. 1. 32. III. p. 63. cum scholio. L. 39. D. ibidem. L. 8. D. 20. 2. (ex quibus causis pignus) in Basil. XXV. 3. 8. III. p. 75. cum scholio. Vide Cuiacium observationum et emendationum lib. VIII. cap. 17.

§. 7. L. 9. §. 2. D. 13. 7. (de pignorat. actione) in Basil. XXV. 1. 9. III. p. 56. Cf. L. 288. §. 2. D. 50. 16. (de verborum signif.). §. 7. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. L. 5. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.). L. 1. pr. D. 13. 17. (de pignor. actione). L. 17. §. 2. D. 2. 14. (de pactis). L. 1. §. 6. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus).

§. 8. L. 3. §. 1. C. 8. 34. (de iure dominii impetrando) in Basil. XXV. 7. 59. III. p. 89. Cf. Paulli sent. recept. II. 13. §. 5., II. 5. §. 1. L. 4. L. 5. D. 13. 7. (de pignor. actione). L. 31. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 1. Th. C. 11. 9. (de distrahendis pignor.)

§. 9. L. 4. C. 8. 28. (de distractione pignorum) in Basil. XXV. 7. 26. III. p. 87. Cf. Paulli sentent. recept. II. 13. §. 5., II. 5. §. 1. ibique interpretatio Gothica. L. 10. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis). L. 4. D. 13. 7. (de pigneraticia actione). L. 4. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). L. 3. §. 1. C. 8. 34. (de iure dominii impetrando). De venditione pignoris sine fraude creditoris facienda cf. L. 7. L. 9. L. 10. C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 1. L. 3. L. 4. C. 8. 30. (si vendito pignore agatur). L. 3. §. 5. C. 8. 34. (de iure dominii).

§. 10. L. 18. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum) in Basil. IX. 8. 13. I. p. 480. Cf. L. 22. D. ibidem.

§. 11. L. 4. D. 13. 7. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 4. III. p. 53. cum scholiis. De pacto distrahendi pignoris cf. L. 73. D. 47. 2. (de furtis). Gaii inst. II. §. 64. Paulli sent. recept. II. 5. §. 1. L. 8. §. 3. et 5. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 10. D. 20. 6. (de distractione pignorum). L. 6. C. 4. 51. (de rebus alienis). L. 4. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). L. 1. C. 8. 35. (de pactis pignorum). §. 1. J. 2. 8. (quibus alienare licet). De pacto, ne pignus a creditore distrahatur, cf. L. 4. D. 13. 17. (de pignoraticia actione). L. 73. D. 47. 2. (de furtis). Paulli sent. recept. II. 13. §. 5, cum interpretatione Gothica. Creditor, si pignus vendit, dominium rei transferre dicitur in L. 46. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 13. C. 8. 45. (de evictionibus). L. 2. C. 8. 20. (si antiquior creditor). §. 1. J. 2. 8. (quibus alienare licet) cum Theophilo. Cf. L. 29. D. 10. 2. (familiae herciscundae).

§. 12. L. 3. C. 8. 35. (de pactis pignorum) in Basil. XXV. 7. 62. III. p. 90. Cf. Fragm. Vaticana §. 9. L. 12. pr. D. 20. 5. (de distractione pignorum). L. 9. pr. D. 20. 6. (quibus modis pignus). L. un. Th. C. 3. 2. (de commissoria rescindenda) cum interpretatione Gothica.

§. 13. L. 8. §. 5. D. 13. 7. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 8. III. p. 54. cum scholiis. Cf. L. 11. §. 3. L. 35. pr. D. ibidem. L. 13. §. 6. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 5. §. 2. D. 46. 3. (de solut.). L. 6. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis). L. 4. L. 19. C. 4. 32. (de usuris). L. 2. C. 8. 29. (debitorem venditionem).

§. 14. L. 9. pr. §. 4. L. 16. §. 1. L. 20. pr. L. 22. §. 2. L. 32. L. 36. §. 1. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 6. C. 8. 16. (si aliena res). Cf. L. 23. D. 22. 3. (de probationibus et praesumpt.). L. 3. C. 9. 34. (de crimine stellionatus).

§. 15. L. 3. C. 8. 30. (si vendito pignore). L. 3. §. 5. C. 8. 34. (de iure dominii).

§. 16. L. 2. C. 8. 23. (si in causa iudicati) in Basil. XXV. 7. 17. III. p. 86. Cf. L. 3. C. 7. 53. (de exsecutione rei iudicatae). L. 15. §. 3. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 17. L. 1. C. 8. 24. (si pignus pignori) in Basil. XXV. 7. 19. III. p. 86. Cf. L. 13. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus). L. 14. §. 3. D. 44. 3. (de diversis temp. praescript.). L. 40. §. 2. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 2. C. 8. 24. (si pignus pignori). Cf. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Pfandrecht* VIII. p. 75—77.

§. 18. L. 21. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus) in Basil. XXV. 2. 21. III. p. 71. Cf. L. 13. §. 1. L. 30. D. 13. 7. (de pignor. act.). L. 5. L. 6. L. 8. L. 9. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). L. 19. C. 8. 14. (de pignoribus). §. 4. J. 3. 16. (quibus modis re) ibique Theophilus. Cf. et L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 19. L. 4. §. 1. L. 7. pr. L. 8. §. 6. D. 20. 6. (quibus modis pignus). L. 2. L. 4. L. 11. C. 8. 26. (de remissione pignoris). Cf. Heimbach l. c. s. v. *Pfandrecht* VIII. p. 58.

§. 20. L. 9. C. 4. 24. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 51. III. p. 66. Cf. L. 5. L. 6. L. 8. C. ibidem. L. 13. §. 1. L. 30. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 21. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus). L. 19. C. 8. 14. (de pignoribus). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). §. 4. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. De his, quae a creditore in pignore praestantur, cf. L. 13. §. 1. L. 14. L. 15. L. 22. pr. L. 30. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 5. §. 2. L. 18. pr. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 9. §. 5. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). L. 5. L. 7. L. 8. L. 9. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). L. 19. C. 8. 14. (de pignoribus). §. 4. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. De creditore, qui re oppignerata aliter, quam ei concessum est, utitur, cf. L. 54. pr. D. 47. 2. (de furtis). §. 6. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delictis) ibique Theophilus.

§. 21. L. 19. C. 8. 14. (de pignoribus) in Basil. XXV. 2. 56. III. p. 74. De casu non praestando a creditore cf. L. 5. L. 6. L. 8. L. 9. C. 4. 24. (de pignor. actione). L. 13. §. 1. L. 30. D. 13. 7. (de pignor. actione). L. 21. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). §. 4. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. De custodia et diligentia, quam praestat, cf. L. 13. §. 1. L. 14. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). §. 4. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus.

§. 22. L. 5. C. 4. 24. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 47. III. p. 65. De probatione casus, quae locum habet in eo, qui diligentiam custodiamve praestat, cf. L. 9. §. 4. D. 19. 2. (locati conducti). L. 11. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 11. D. 22. 3. (de probationibus et praesumpt.). L. 1. §. 13. D. 27. 8. (de magistratibus conveniendis) Mühlenbruch in libro *Lehrbuch des Pandektenrechts* I. §. 147.

§. 23. L. 27. §. 3. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 7. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). Cf. de re, quam in alium usum vertit, quam qui concessum est. Paullus sent. recept. II. 4. §. 3. L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 5. §. 7. L. 18. pr. D. 13. 6. (commodati vel contra). §. 2. I. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. Vide von Löhr *die Theorie von der Culpa* (*Giessen* 1806. 8.) p. 42 seq.

§. 24. L. 3. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 3. I. p. 555. cum scholiis. Cf. L. 1. D. 34. 3. (de liberatione legata).

§. 25. L. 19. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis) in Basil. XXV. 2. 18. III. p. 71. De natura pignoris individua, ex qua pro tota sorte totum obligatur, cf. L. 8. §. 2. L. 9. §. 3. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 85. §. 6. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 1. C. 8. 31. (de luitione pignoris). L. 9. L. 16. C. 8. 28. (de distractione pignorum). L. 65. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 1. C. 4. 16. (de haereditariis actionibus). L. 1. L. 2. C. 8. 32. (si unus ex pluribus) Heimbach in libro *Rechtslexicon, herausgegeben von Weiske*, s. v. *Pfandrecht* VIII. p. 8 seq.

§. 26. Cf. L. 9. §. 2. D. 13. 7. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 9. III. p. 56. L. 238. §. 2. D. 50. 16. (de verborum signific.). §. 7. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. Vide et L. 5. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 1. pr. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 17. §. 2. D. 2. 14. (de pactis). L. 1. §. 6. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus).

§. 27. L. 7. C. 4. 24. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 49. III. p. 65. Cf. L. 3. C. ibidem. De necessariis sumptibus in pignus factis deducendis cf. L. 8. pr. L. 25. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 6. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis).

§. 28. L. 11. C. 4. 24. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 53. III. p. 66. L. 1. C. 8. 23. (si in caussa iudicati). Cf. L. 3. C. 8. 14. (de pignoribus). L. 6. §. 2. D. 42. 1. (de re iudicata). Huc refertur etiam poena, quae ex decreto Divi Marci venit, de quo cf. ad l. 11. §. 4. De eo, qui pignus vendit sine permissu debitoris, cf. L. 4. L. 5. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). Pauli sent. recept. II. 13. §. 5. ibique interpretatio Gothica.

§. 29. L. 29. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis) in Basil. XXV. 2. 29. III. p. 72. Cf. L. 35. D. ibidem. L. 21. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). De iure bonae fidei possessoris propter sumptuum, quos fecit, retentionem cf. ad tit. 1. §. 23.

§. 30. L. 5. C. 8. 16. (si aliena res) in Basil. XXV. 4. 9. III. p. 77. Cf. L. 41. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 1. pr. L. 16. §. 7. L. 22. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Pfandrecht* VIII. p. 16 seq.

§. 31. L. 10. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis) in Basil. XXV. 2. 10. III. p. 68. Cf. L. 12. pr. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 1. §. 1. D. 43. 33. (de Salviano interdicto).

§. 32. Semestre tempus, quod Magister dabat, in iure Romano non reperitur; ortum videtur esse ex quadrimenstruis induciis, de quibus cf. L. 2. L. 3. C. 4. 54. (de usuris rei iudicatae), cum duorum mensium spatio, post quod pignora capta vendi possunt. Vide L. 31. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 1. Th. C. 11. 9. (de distrahendis pignoribus).

§. 33. L. 7. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis) in Basil. XXV. 2. 44. III. p. 73. Cf. L. 1. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). L. 44. §. 5. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucap.). Aliud iuris est in longi temporis praescriptione, quae est X. vel viginti annorum, de quo cf. L. 5. §. 1. L. 12. D. 44. 3. (de diversis temporalibus praescript.). L. 1. L. 2. C. 7. 36. (si adversus creditorem). L. 12. §. 1. C. 7. 33. (de praescriptione longi temporis). L. 7. §. 3. L. 8. pr. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 7. C. 4. 10. (de obligationibus et action.).

§. 34. L. 12. C. 4. 24. (de pignoraticia actione) in Basil. XXV. 1. 54. III.

p. 66. Cf. L. 5. C. 7. 35. (quibus non obiicitur). L. 12. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis).

§. 35. L. 1. D. 20. 2. (in quibus causis pignus) in Basil. XXV. 3. 1. III. p. 75. Cf. L. 24. §. 1. D. 42. 5. (de rebus auctoritate). L. 52. §. 10. D. 17. 2. (pro socio). L. 25. D. 12. 1. (de rebus creditis). De notione tacitae hypothecae cf. L. 3. L. 4. L. 6. L. 7. pr. D. 20. 2. (in quibus causis). L. 4. pr. D. 2. 14. (de pactis) cum L. 7. C. 8. 15. (in quibus causis pignus). L. 1. C. 6. 43. (communia de legatis) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Pfandrecht* VIII. p. 26.

§. 36. L. 16. §. 8. D. 20. 1. (de pignoribus) in Basil. XXV. 2. 16. III. p. 70. Cf. L. 10. D. ibidem. L. 1. §. 1. D. 43. 33. (de Salviano interdicto). Caeterum de praesumtione obligationis, quae pro rata parte consistit, cf. L. 11. §. 1. et 2. D. 45. 2. (de duobus reis). L. 43. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 33. L. 84. §. 15. L. 85. D. 30. (de legatis I.).

§. 37. L. 5. L. 6. pr. §. 1. et 2. D. 20. 4. (qui potiores in pignore).

§. 38. L. 2. C. 8. 31. (de luitione pignoris). L. 3. L. 7. C. 7. 39. (de praescriptione XXX).

§. 40. L. 24. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum) in Basil. IX. 1. 24. III. p. 480. Cf. L. 6. §. 7. D. ibidem. L. 16. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 21. pr. D. 15. 1. (de peculio). L. 2. C. 7. 40. (de annali exceptione).

§. 41. L. 2. C. 7. 73. (de privilegio fisci). L. 8. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 3. C. 8. 18. (qui potiores in pignore). L. 3. C. 8. 28. (de remissione pignoris). L. 12. C. 8. 28. (de distractione pignorum).

§. 42. Cf. L. un. §. 1. C. 5. 15. (de rei uxoriae).

§. 43. Cf. L. 1. §. 13. et 30. D. 16. 3. (depositi). L. 12. D. 14. 6. (de SC. Maced.). L. 8. pr. D. 17. 1. (mandati). L. 58. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). L. 15. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 35. §. 1. L. 41. §. 1. et 2. L. 78. pr. L. 83. §. 5. L. 103. L. 137. §. 6. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 7. §. 16. D. 2. 14. (de pactis). Gaii inst. III. §. 97. L. 1. §. 9. et 10. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 6. pr. L. 34. §. 2. L. 62. §. 1. L. 70. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). §. 2. J. 3. 19. (de inutilibus stipulat.) ibique Theophilus. §. 5. J. 3. 23. (de emptione et venditione) ibique Theophilus. L. 29. D. 50. 17. (de regulis iuris) Averanii interpretationes iuris civilis lib. IV. cap. 22.

§. 44. L. 4. D. 20. 3. (quae res pignori) in Basil. XXV. 4. 4. III. p. 77. Cf. L. 30. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 9. §. 1. L. 11. pr. §. 1. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). De reliquarum conditionum iure cf. L. 9. pr. §. 1. et 2. L. 11. §. 1. D. 20. 4. (qui potiores). L. 13. §. 5. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Pfandrecht* VIII. p. 66.

§. 45. L. 6. C. 8. 18. (qui potiores) in Basil. XXV. 5. 33. III. p. 83. Cf. L. 2. D. 20. 4. (qui potiores in pignor). L. 2. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis). L. 7. §. 1. D. 20. 4. (qui potiores). L. 1. C. 8. 20. (si antiquior). Nov. 112. cap. 1.

§. 46. L. 7. C. 8. 18. (qui potiores) in Basil. XXV. 5. 34. III. p. 83. Cf. L. 5. — L. 7. pr. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 17. C. 8. 14. (de pignoribus et hypothecis). Nov. 97. cap. 3. et 4. Nov. 136. cap. 3.

§. 47. L. 6. §. 2—4. D. 42. 8. (quae in fraudem credit.) in Basil. IX. 8. 6. I. p. 477. L. 1. §. 6. D. 38. 5. (si quid in fraudem patroni). L. 68. §. 1. D. 17. 2. (pro socio). L. 5. §. 13. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 1. §. 23. D. 37. 6. (de collatione). L. 134. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris). Caeterum exceptiones regulae dantur in L. 25. §. 8. D. 5. 3. (de petitione hered.). L. 2. §. 5. D. 18. 4. (de hereditate vendita). L. 64. §. 7. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 1. §. 12. D. 29. 4. (si quis omissa). L. 78. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 48. L. 1. C. 8. 20. (si antiquior creditor) in Basil. XXV. 4. 17. III. p. 78. Cf. L. 3. C. ibidem. L. 6. C. 8. 18. (qui potiores). L. 6. L. 7. C. 4. 10. (de obligationibus et actionibus). L. 3. D. 20. 5. (de distractione pignorum).

§. 49. L. 1. D. 42. 3. (de cessione bonorum) in Basil. IX. 5. 1. I. p. 464. Cf. L. 25. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 5. pr. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 26. L. 34. D. 42. 5. (de rebus auctoritate).

§. 50. L. 7. §. 1. D. 20. 4. (qui potiores) in Basil. XXV. 5. 5. III. p. 79. De pignore generali, quo et nummi afficiuntur, cf. L. 34. §. 2. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis).

§. 51. L. 14. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum) in Basil. IX. 8. 14.

I. p. 480. L. 2. C. 7. 75. (de revocandis his quae). L. 13. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias). L. 6. C. 7. 73. (de privilegio fisci).

§. 52. L. 10. D. 20. 1. (de pignoribus et hypoth.) in Basil. XXV. 2. 10 p. 68. Cf. L. 12. pr. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 1. §. 1. D. 43. [illegible] (de Salviano interdicto).

§. 53. L. 2. C. 7. 75. (de revocandis his, quae) in Basil. IX. 8. 27. I. p. [illegible] Cf. L. 14. D. 42. 8. (quae in fraudem cred.). L. 13. C. 5. 16. (de donat. [illegible] nuptias). L. 6. C. 7. 73. (de privilegio fisci).

§. 54. L. 60. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 59. I. p. 638. cum scho[illegible] Cf. L. 16. D. 42. 5. (de rebus auctoritate). L. 14. C. 4. 38. (de contrahen[illegible] emptione).

§. 55. L. 2. D. 42. 3. (de cessione bonorum) in Basil. IX. 5. 2. I. p. [illegible] Cf. L. 24. §. 3. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). L. 45. §. 9. D. 49. [illegible] (de iure fisci). L. 7. C. 7. 73. (de privilegio fisci). Similiter in pignoris iure [illegible] quo cf. L. 3. D. 20. 3. (quae res pignori). L. 12. §. 8. D. 20. 4. (qui potiores [illegible] L. 1. — L. 4. C. 8. 19. (de his, qui in priorum).

§. 56. L. 12. §. 4. D. 20. 4. (qui potiores in pignore) in Basil. XXV. 5. [illegible] III. p. 81. Cf. L. 4. §. 1. L. 7. pr. L. 8. §. 6. D. 20. 6. (quibus modis pign[illegible] L. 4. C. 8. 26. (de remissione pignoris).

§. 57. L. 10. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 10. I. p. [illegible] Cf. L. 11. L. 12. L. 55. D. ibidem. L. 1. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. [illegible] pr. §. 1. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). De naturali obligatione, quae [illegible]usive pro nulla habetur, cf. L. 16. §. 4. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 5. §. [illegible] L. 94. §. 3. D. 46. 3. (de solutionibus).

§. 58. L. 12. §. 1. seq. C. 8. 18. (qui potiores in pignore) in Basil. XV 5. 39. III. p. 84. Feminis in damno, non in lucro subveniri dicitur in L. 7. L. [illegible] D. 22. 6. (de iuris et facti). L. 6. C. 6. 9. (qui admitti ad bonorum). *L. 11.* L. 13. C. 1. 18. (de iuris et facti). L. 3. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). Cf. L. 110. §. 4. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 59. L. 24. D. 22. 3. (de probat. et praesumpt.) in Basil. XXII. 1. 24. II. p. 475. cum scholiis. Idem in testamento cancellato obtinet, de quo cf. L. 1. pr. §. 1—5. L. 2. L. 4. D. 28. 4. (de his, quae in testamento). L. 1. §. 8. D. 35. [illegible] (si tabulae testamenti). L. 3. §. 11. L. 16. D. 34. 4. (de adimendis).

§. 60. Nov. 18. cap. 8. Cf. L. 43. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 22. §. 1. D. 42. 1. (de re indicata). L. 67. § 3. D. 17. 2. (pro socio). L. 10. §. [illegible] D. 46. 1. (de fideiussoribus).

§. 61. L. 41. D. 2. 14. (de pactis) in Basil. XI. 1. 41. I. p. 627. cum scholiis.

§. 62. L. 11. §. 1. D. 12. 1. (de rebus creditis) in Basil. XXIII. 1. 11. II. p. 603. cum scholiis. Cf. L. 17. pr. D. 2. 14. (de pactis). L. 9. C. 4. 30. (de non numerata pecunia) Heimbach *die Lehre von dem Creditum* p. 174 seq.

§. 63. L. 13. C. 4. 2. (si certum petatur) in Basil. XXIII. 1. 57. *II.* p. 651. cum scholiis. Cf. L. 6. §. 1. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 15. C. 4. 2. (si certum petatur). L. 13. C. 4. 10. (de obligat. et actionibus). L. 8. C. 4. 34. (depositi vel contra). L. 7. §. 1. C. 4. 26. (quod cum eo).

§. 64. L. 7. L. 8. D. 48. 7. (ad legem Iuliam de vi privata) in Basil. LX. 18. 18. V. p. 602. cum scholiis. Cf. L. 12. L. 13. D. 4. 2. (quod metus causa). Nov. 52. cap. 1. Nov. 60. cap. 1. Nov. 134. cap. 7. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Obligatio* VII. p. 533 seq. Vide et L. 39. §. 1. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 11. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). L. 3. C. 8. 14. (de pignoribus).

§. 65. L. 12. C. 4. 10. (de obligat. et actionibus) in Basil. XXIV. 3. 16. III. p. 24. Cf. Livium historiarum II. 23. et 27., VI. 14. et 20., 27. et 34. et 36., VII. 19., VIII. 28. XXIII. 14., Ciceronem de oratore II. 63. §. 255., pro Flacco 20. in Pisonem 19., 20., 35. Valerium Maximum historiarum VII. 6. §. 1. Legem Rubriam de Gallia Cisalpina cap. 20. 22. Dionysium Halicarnassensem Archaeologiae Romanae V. 69., VI. 26. et 59. et 83. Terentii Phormionem II. 2. vers. 19—21. ibique Donati scholia Quinctilianum institutionem Oratoriarum III. 6. §. 25., V. 10. §. 60., VII. 3. §. 26. et 28. Gellium noctium Atticarum XX. 1. Gaii inst. III. §. 199., IV. §. 21. et 48. L. 34. D. 24. 1. (de re indicata) S. Basilium sermone 5. de divitiis et paupertate, Ambrosium epistolarum II. 18., libro singulari de Nabuthe cap. 3., 4., 5., 7., 9., 10. L. un. Th. C. 9. 11. (de privati carceris custodia) Heimbach *die Lehre von dem Creditum* p. 5 seq.

§. 66. Nov. 134. cap. 7. Cf. Livius historiarum VIII. 28. Paulli sent. recept. V. 1. §. 1. L. 5. D. 20. 3. (quae res pignori). L. 6. C. 8. 17. (quae res pignori). ... 1. L. 2. C. 4. 43. (de patribus, qui filios). Ambrosius libro de Tobia, Basilius Psalmorum 14. Vide Cuiacii expositionem in Novellam 134.

§. 67. Nov. 60. cap. 1. Cf. L. 3. Th. C. 4. 22. (unde vi). L. 7. C. 8. 4. (unde vi). §. 6. J. 4. 15. (de interdictis). §. 1. J. 4. 2. (de bonis vi raptis). Vide et L. 3. Th. C. 9. 10. (ad legem Iuliam de vi) Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Obligatio* VII. p. 534. seq.

§. 68. L. 53. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 53. I. p. 68. Cf. L. 1. §. 1. L. 24. L. 26. §. 3. et 8. L. 50. L. 62. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 21. §. 1. D. 5. 2. (de inofficioso testamento). L. 29. pr. D. 39. 5. (de donationibus). L. 50. D. 46. 3. (de solut.). L. 7. §. 2. D. 41. 4. (pro emptore). L. 9. pr. C. 4. 5. (de condictione indebiti).

§. 69. L. 25. §. 4. D. 22. 3. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 25. II. p. 475 seq. cum scholiis. Cf. L. 13. C. 4. 30. (de non numerata pecunia). Nov. 136. cap. 6. Gneist *die formellen Verträge des neueren Römischen Obligationsrechts* (*Berlin* 1845. 8.) p. 198 seq.

§. 70. L. 6. C. 4. 19. (de probationibus) in Basil. XXII. 1. 40. II. p. 487. cum scholiis. Cf. Ciceron pro Roscio Comoedo I. §. 1., II. §. 15. L. 5. L. 7. C. 4. 19. (de probationibus) Heimbach *die Lehre von dem Creditum* p. 323 seq.

§. 71. Nov. 48. Cf. L. 22. §. 10. C. 6. 30. (de iure deliberandi). Nov. 1. cap. 2. §. 1. ad finem.

§. 72. L. 114. §. 14. D. 30. (de legatis I.) L. 1. C. 8. 29. (debitorem venditionem pignoris).

§. 73. L. 11. C. 5. 14. (de pactis conventis) in Basil. XXIX. 5. 40. III. p. 484. cum scholiis. De comprobatione maioris XXV annis vide L. 1. L. 2. C. 2. 46. (si maior factus). L. 3. §. 1. L. 30. D. 4. 4. (de minoribus XXV).

§. 74. L. 32. D. 42. 5. (de rebus auctoritate). L. 11. pr. L. 12. pr. D. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 26. D. 19. 2. (locati conducti). L. 12. §. 1. C. 8. 18. (qui potiores in pignore). Nov. 91. cap. 1.

§. 75. L. 4. C. 4. 16. (de hereditariis actionibus) in Basil. XXIV. 7. 4. III. p. 41. Cf. L. 8. C. 4. 30. (de non numerata pecunia). L. 8. C. 4. 35. (mandati). L. 34. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 3. §. 3. D. 42. 4. (quibus ex causis in possessione).

§. 76. L. 7. C. 4. 16. (de hereditariis actionibus) in Basil. XXIV. 7. 7. III. p. 42. Cf. L. 1. §. 16. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 15. C. 8. 54. (de donationibus). L. 26. C. 2. 1. (de pactis). L. 3. C. 4. 16. (de hered. actionibus). Vide et L. 22. L. 24. C. 8. 54. (de donationibus). L. 4. C. 12. 63. (de primopilo). L. 1. C. 7. 75. (de revocandis his). De legatariis exceptio est in L. 22. §. 5. C. 6. 30. (de iure deliberandi).

§. 77. L. 5. pr. §. 1—8., 13., 15., 16. L. 8. D. 25. 3. (de alendis et agnoscendis). L. 1—4. C. 5. 25. (de alendis liberis). L. 8. §. 5. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). Nov. 117. cap. 7. De naturalibus liberis a patre exhibendis vel ab eius heredibus vide Nov. 89. cap. 12. §. 6.

§. 78. L. 5. §. 1. L. 8. D. 25. 3. (de alendis et agnoscendis). L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). L. 8. §. 5. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). Nov. 117. cap. 7. De egestatis requisito cf. L. 5. §. 7. L. 9. D. 25. 3. (de alendis). L. 8. §. 5. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). Nov. 117. cap. 7.

§. 79. L. 4. C. 12. 63. (de primopilo) in Basil. LVI 17. 64. V. p. 177. Cf. L. 3. C. 7. 75. (de revocandis his). De causa primipili cf. L. 11. C. 4. 31. (de compensationibus). L. 4. C. 8. 15. (in quibus causis pignus). De non conveniendis his, qui paterna haereditate se abstinuerunt, vide L. 16. D. 19. 2. (locati conducti). L. 11. D. 20. 6. (quibus modis pignus). L. 57. pr. D. 29. 2. (de acquirenda vel omittenda haered.). L. 1. C. 6. 31. (de repudianda vel abst.). L. 2. L. 3. C. 7. 75. (de revocandis his). Theophilus ad §. 5. J. 2. 19. (de heredum qualitate). Cf. Witte in libro *Rechtslexicon* s. v. *Beneficium abstinendi* I. p. 861.

§. 80. L. 10. §. 14. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum) in Basil. IX. 8. 14. I. p. 479.

§. 81. L. 5. §. 3. L. 6. D. 46. 3. (de solutionibus et liberat.) in Basil. XXVI. 5. 5. III. p. 115. Cf. L. 5. §. 2. L. 48. D. ibidem. L. 35. D. 13. 7. (de pigneraticia actione). L. 21. C. 4. 32. (de usuris). L. 1. C. 8. 43. (de solutionibus).

§. 82. L. 18. C. 4. 20. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 42. II. p. 413. Nov. 9[illegible] cap. 2. Est autem, ubi ne solutionis quidem exceptio admittatur. Cf. Nov. 18. cap. [illegible]

§. 83. L 1. pr. D. 46. 2. (de novationibus). Cf. L. 29. L. 31. §. 1. D. ibidem. Gaius inst. III. §. 176. L. 2. C. 8. 42. (de novationibus). §. 3. J. 3. 30 (quibus modis obligatio) ibique Theophilus. Cf. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Novatio* VII. p. 399 seq.

§. 84. L. 8. C. 8. 42. (de novationibus) in Basil. XXVI. 4. 42. III. p. 11[illegible] §. 3. J. 3. 29. (quibus modis obligatio) ibique Theophilus. Cf. L. 2. L. 6. pr. L. 8. §. 2—4. L. 28. D. 46. 2. (de novationibus et delegat.). L. 58. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 3. C. 8. 42. (de novationibus) cum L. 44. §. 6. D. 44. 7. (de obligation. et actionibus). Cf. Heimbach l. c. VII. p. 386 seq.

§. 85. L. 43. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 43. I. p. 6[illegible] L. 5. L. 8. D. 44. 1. (de exceptionibus). De legis impedimento cf. L. 80. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 22. §. 1. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 67. §. 3. D. 17. 2. (pro socio). L. 10. §. 1. D. 46. 1. (de fideiussoribus). Nov. 18. cap. 8. et 16.

§. 86. L. 66. D. 50. 17. (de diversis regulis iuris) in Basil. II. 3. 66. I. p. 6[illegible] Cf. L. 7. §. 8. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 13. L. 112. L. 115. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 26. §. 3. et 7. L. 40. pr. §. 2. L. 43. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 3. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta). L. 25. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 13. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 8. §. 9. et 12. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 8. §. 2. D. 20. 6. (quibus modis pignus). L. 50. L. 51. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 95. §. 2. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 8. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 10. L. 55. D. 50. 16. (de verborum signif.)

§. 87. Nov. 120. cap. 6. §. 2.

§. 88. L. 2. L. 31. D. 42. 1. (de re iudicata). Gaii inst. III. §. 78. et 79. L. 2. L. 3. C. 7. 54. (de usuris rei iudicatae).

§. 89. L. 2. C. 10. 6. (de his, qui ex publicis rationibus) in Basil. LVI. 6. 12. V. p. 158. Est L. 2. Th. C. 10. 24. (de his, qui cum dispensatore). Cf. L. 1. L. 3. Th. C. ibidem. L. 1. C. ibidem.

§. 90. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX.). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione). ῥοπαὶ ed. Zachariae cap. 40. §. 2. p. 238. De hypothecaria actione cf. L. 4. L. 7. C. 7. 39. (de praescriptione XXX.). ῥοπαὶ l. c. cap. 42. §. 10. p. 236.

§. 91. Nov. 4. cap. 3.

§. 92. L. 1. C. 4. 25. (de instit.) in Basil. XVIII. 1. 21. in supplemento ed. Zachariae p. 176. cum scholiis. Cf. L. 5. §. 13. L. 13. pr. D. 14. 3. (de institoria actione). L. 7. §. 2. D. 14. 1. (de exercitoria actione). Cf. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Actio institoria* I. p. 79. De iure deductionis, quod dominus habet in actione de peculio, cf. L. 5. §. 4. L. 9. §. 2. et 4. L. 11. §. 7. et 9. L. 52. pr. D. 15. 1. (de peculio). L. 5. §. 7. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 38. pr. D. 12. 6. (de condictione indebiti). Gaii inst. IV. §. 73., §. 4. et 5. J. 4. 7. (quod cum eo, qui in aliena) ibique Theophilus.

TIT. VI.

§. 1. Nov. 4. cap. 1. et 2. Cf. Nov. 99. cap. 1. Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Beneficium excussionis* I. p. 901 seq.

§. 2. L. 7. C. 8. 42. (de novationibus) in Basil. XXVI. 4. 41. III. p. 114. De delegatione ad solvendum loquitur, de qua vide L. 21. D. 46. 2. (de novationibus et deleg.). L. 2. C. 4. 52. (de communium rerum alienat.) Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Delegatio* III. p. 299. Caeterum cf. L. 12. L. 13. L. 19. L. 33. D. 46. 2. (de novationibus et deleg.). L 9. §. 1. D. 12. 4. (de condictione causa data). L. 46. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 21. pr. D. 39. 5. (de donationibus). L. 4. §. 20. et 21. L. 5. §. 5. D. 44. 4. (de doli mali exceptione).

§. 3. L. 5. C. 8. 42. (de novationibus) in Basil. XXVI. 4. 39. III. p. 114. Potest de delegatione intelligi, de qua vide ad §. 2.; sed etiam de intercessione cumulativa, de qua vide L. 5. L. 19. C. 8. 41. (de fideiussoribus). L. 1. C. 4. 18. (de constituta pecunia).

§. 4. L. 1. C. 4. 18. (de constituta pecunia) in Basil. XXVI. 3. 1. III. p. 108 seq. De cumulativa intercessione, quae inest in constituto debiti alieni, cf. L. 1. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta). L. 3. C. 4. 18. (de constituta pecunia). §. 9. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. Nov. 4. cap. 1. Nov. 136.

praef. cap. 1. De actionis transitu in haeredes cf. L. 2. pr. C. 4. 18. (de constituta pecunia); de praescriptione L. 2. pr. §. 1. C. ibidem.

§. 5. L. 1. pr. §. 1. L. 16. §. 1. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 2. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 4. L. 14. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). Paulli sent. recept. II. 11. §. 1. ibique interpretatio Gothica. De muliere, quae rem vel pecuniam accipit, ut intercedat, cf. L. 23. pr. §. 1. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). De renunciatione exceptionis L. 32. §. 4. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 21. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). L. 3. C. 5. 35. (quando mulier tutelae). Nov. 94. cap. 2. Nov. 118. cap. 5.; praeterea et L. 51. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 29. C. 2. 3. (de pactis). L. 4. §. 4. D. 2. 11. (si quis cautionibus). L. 7. pr. D. 2. 8. (qui satisdare). Iustiniani Nov. 136. cap. 1.

§. 6. L. 5. L. 8. §. 5. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 1. L. 4. L. 9. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 8. L. 8. §. 5. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 39. III. p. 139. Cf. L. 5. D. ibidem. L. 1. L. 4. L. 9. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 9. L. 4. §. 1. L. 5. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 35. 36. III. p. 139. L. 1. L. 4. L. 9. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 10. L. 17. §. 2. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 48. III. p. 141. L. 48. pr. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 8. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 11. L. 1. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta) in Basil. XXVI. 7. 1. III. p. 134. Cf. L. 8. §. 1. L. 4. pr. L. 11. L. 17. pr. L. 19. pr. §. 5. L. 27. pr. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 2. L. 10. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). De lucro mulieris, quod in causa versatur, cf. L. 2 §. 5. L. 8. §. 1. L. 16. pr. L. 21. pr. L. 22. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 2. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). Nov. 134. cap. 8.

§. 12. L. 2. §. 3. L. 17. §. 1. L. 30. pr. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 5. L. 18. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). De intercessione, quae fit per defensionem, cf. L. 11. §. 1. D. 46. 2. (de novationibus). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Delegatio* III. p. 302 seq.

§. 13. L. 23. pr. §. 1. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 87. III. p. 145.

§. 14. L. 13. pr. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 61. III. p. 142.

§. 15. L. 30. §. 1. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 61. III. p. 142. L. 15. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 16. L. 12. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis) in Basil. X. 4. 12. I. p. 508.

§. 17. Nov. 134. cap. 8. De interata sponsione cf. ad §. 18.

§. 18. L. 22. C. 4. 29. (de SC. Velleiano) in Basil. XXVI. 7. 86. III. p. 145. Nov. 134. cap. 8.

§. 19. L. 14. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 78. III. p. 145. Cf. L. 8. §. 4. L. 16. §. 1. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 7. §. 1. D. 44. 1. (de exceptionibus). De muliere, quae pro viro intercedit, cf. L. 2. §. 5. L. 32. §. 2. D. 16. 1. (ad SC. Velleianum). L. 8. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 20. L. 10. §. 2. D. 46. 1. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 10. III. p. 95. Cf. L. 8. C. 8. 41. (de fideiussoribus). L. 9. C. 4. 26. (quod cum eo, qui in aliena). Caeterum filiifamilias, vel durante potestate, obligari vel condemnari posse dicuntur in L. 57. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 39. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 141. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligat.). §. 6. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus) ibique Theophilus.

§. 21. L. 48. pr. §. 1. D. 46. 1. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 48. III. p. 99. Cf. L. 8. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 22. L. 49. §. 1. D. 46. 1. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 49. I. p. 100. De beneficio divisionis, quod ex epistola Divi Hadriani descendit, cf. Gaius instit. III. §. 121. Paullus sentent. recept. I. 20. ibique interpretatio Gothica. L. 10. pr. §. 1. L. 26. L. 27. L. 28. L. 48. pr. §. 1. L. 49. §. 1. L. 51. L. 52. §. 1. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 16. D. 46. 7. (iudicatum solvi). L. 12. D. 46. 6. (rem pupilli). L. 7. D. 27. 7. (de fideiuss. et nominat.). L. 13. L. 10. §. 1. L. 16. L. 23. C. 8. 41. (de fideiussoribus). L. 3. C. 4. 18. (de constituta pecunia). §. 4. J. 3. 20. (de fideiussoribus) ibique Theophilus. Cf. et L. 1. §. 11—13. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus). L. 7. D. 27. 8. (de magistratibus conveniendis). L. 30. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 2. C. 5. 58. (de contrario). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Beneficium divisionis* I. p. 892 seq.

§. 23. L. 26. C. 8. 41. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 90. III. p. [illegible] Cf. L. 27. C. ibidem. Similia sunt L. 41. §. 1. et 2. L. 60. L. 73. pr. L. [illegible] L. 137. §. 2. et 3. D. 45. 1. (de verborum oblig.) L. 34. §. 1. D. 40. 7. [illegible] statu liberis). L. 49. §. 2. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 58. §. 1. D. 19. [illegible] (locati). L. 2. §. 6. D. 13. 4. (de eo, quod certo loco). L. 2. §. 8. D. 2. 11. [illegible] quis cautionibus). L. 24. D. 38. 1. (de operis libert.). §. 5. J. 3. 15. (de verborum obligat.) ibique Theophilus.

§. 24. L. 68. §. 1. D. 46. 1. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 68. [illegible] p. 103. Cf. L. 56. §. 2. D. ibidem. L. 54. pr. D. 19. 2. (locati conducti). L. [illegible] §. 12. D. 50. 8. (de administr. rerum) L. 10. pr. C. 8. 41. (de fideiuss.). L. [illegible] D. 13. 4. (de eo, quod certo loco).

§. 25. L. 89. D. 29. 2. (de adquirenda vel omitt. haered.) in Basil. XXX[illegible] 14. 80. III. p. 616. Cf. L. 7. §. 1. L. 19. D. 44. 1. (de exceptionibus). L. [illegible] §. 3. D. 46. 3. (de solut.). L. 3. §. 4. L. 13. pr. L. 24. pr. D. 4. 4. (de minoribus XXV. annis). L. 51. D. 3. 3. (de procurat.). L. 49. pr. D. 46. 1. (de fideiuss.). L. 9. §. 3. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 8. §. 4. L. 16. §. 1 [illegible] 16. 1. (ad SC. Vellei.). L. 14. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). L. 11. C. 8. [illegible] (de exceptionibus). L. 1. L. 2. C. 2. 24. (de fideiuss. minor.). L. 4. L. 5 [illegible] 16. 2. (de compens.). Cf. Puchta in libro *Pandecten* (4. *Ausgabe*. ed. Rudorff, Lipsiae 1848. 8.). §. 106. not. *i*. p. 154.

§. 26. L. 21. §. 1. D. 13. 5. (de constituta pecunia) in Basil. XXVI. 7. 2. III. p. 137. *ῥοπαὶ* cap. 8. §. 2. ed. Zachariae p. 131.

§. 27. L. 27. C. 8. 41. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 91. III. p. 104. *ῥοπαὶ* cap. 14. §. 16. ed. Zachariae p. 152.

§. 28. L. 42. D. 46. 1. (de fideiussoribus) in Basil. XXVI. 1. 42. III. p. 99. Caussam reddunt L. 8. §. 7. L. 16. §. 2. L. 34. L. 38. pr. L. 49. §. 2. L. 70. pr. §. 2. D. ibidem. Gaius instit. III. §. 113. et 126., §. 5. J. 3. 21. (de fideiussoribus) ibique Theophilus. Aliter in constituto debiti observatur, de quo vide L. 1. §. 5. L. 3. §. 1. L. 4. L. 19. pr. D. 13. 5. (de pecunia const.).

TIT. VII.

§. 1. L. 3. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 52. II. p. 720. cum scholiis. Cf. L. 24. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). Paulli sentent. recept. II. 14. §. 1. cum interpretatione Gothica. L. 5. §. 2. D. 46. 3. (de solut.). L. 4. L. 7. L. 22. C. 4. 32. (de usuris). Cf. Heimbach *die Lehre von dem Creditum* p. 476 seq.*

§. 2. L. 1. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 50. II. p. 719. Cf. L. 25. C. ibidem. Nov. 136. cap. 4., cap. 5. §. 1.

§. 3. L. 98. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 98. I. p. 71. Cf. L. 9. §. 4. D. 6. 2. (de Publiciana). L. 31. §. 2. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 14. D. 20. 4. (qui potiores). L. 4. Greg. Cod. 3. 2. (de rei vind.). *Paulli* sent. recept. V. 11. §. 4. ibique interpretatio Gothica. L. 15. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 33. D. 30. (de legatis I.). L. 19. pr. §. 1. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 10. L. 52. pr. D. 15. 1. (de peculio). L. 6. D. 14. 4. (de tributoria actione).

§. 4. De usuris usurarum cf. Cicero epp. ad Atticum V. 21. Plutarchus in vita Luculli cap. 20., L. 2. §. 5. D. 50. 8. (de administr. rerum). L. 29. D. 22. 1. (de usuris). L. 26. §. 1. D. 12. 6. (de condict. indebiti). L. 27. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 28. C. 4. 32. (de usuris). L. 20. C. 2. 12. (ex quibus caus. infamia). L. 3. C. 7. 54. (de usuris rei iud.). Heimbach *die Lehre von dem Creditum* S. 496 seq. Vide et L. 10. §. 3. D. 17. 1. (mandati). L. 7. §. 12. L. 58. §. 1. et 4. D. 26. 7. (de administr.). De usuris, quae absque stipulatione aut pacto in continenti facto non debentur, cf. L. 40. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 24. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. 5. C. 4. 54. (de pactis inter empt.). L. 24. L. 26. §. 1. D. 16. 3. (depositi vel contra). Nov. 136. cap. 4.

§. 5. L. 26. §. 1. D. 12. 6. (de condictione indebiti) in Basil. XXIV. 6. 26. III. p. 35. Cf. Plutarchi Lucullus cap. 20. L. 4. §. 1. D. 22. 2. (de nautico foenore). L. 9. pr. D. ibidem. L. 27. L. 29. L. 30. C. 4. 32. (de usuris). Interpretatio Gothica ad Paulli sent. recept. II. 14. §. 2. L. 19. C. 4. 35. (mandati). Nov. 121., 138., 160. Iustiniani Edictum 9. cap. 5.

§. 6. L. 31. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 31. III. p. 708. cum

scholiis. Cf. L. 41. §. 2. D. ibidem. L. 59. §. 2. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 3. C. 7. 46. (de sententia, quae sine). L. 75. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). Nov. 136. cap. 4., cap. 5. §. 1.

§. 7. Vide ad §. 6.

§. 8. L. 17. §. 1. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 17. II. p. 697. cum scholiis. Cf. L. 6. pr. L. 13. D. ibidem. L. 5. C. 4. 32. (de usuris). Vide et L. 102. §. 3. D. 46. 3. (de solut.).

§. 9. L. 26. pr. D. 12. 6. (de condictione indebiti) in Basil. XXIV. 6. 26. III. p. 35. Cf. Paulli sent. recept. II. 14. §. 2. et 4. cum interpretatione Gothica. L. 29. D. 22. 1. (de usuris). L. 102. §. 3. D. 46. 3. (de solut.). L. 3. L. 18. L. 26. C. 4. 32. (de usuris). Iustiniani Edictum 9. cap. 6. §. 1.

§. 10. L. 54. D. 26. 7. (de administratione). L. 7. §. 4. et 10. D. ibidem. L. 38. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 3. C. 5. 51. (arbitrium tutelae). L. 1. C. 5. 56. (de usuris pupillaribus).

§. 11. L. 18. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 66. II. p. 725. cum scholiis. Cf. L. 26. pr. §. 1. D. 12. 6. (de condictione indebiti). Paulli sent. recept. II. 14. §. 2. et 4. L. 102. §. 3. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 29. D. 22. 1. (de usuris). Iustiniani Edictum 9. cap. 6. §. 1.

§. 12. L. 29. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 29. II. p. 707. De usuris usurarum cf. ad §. 4. De usuris, quae statutum modum excedunt, vide Paulli sentent. recept. II. 14. §. 2. et 4. L. 26. §. 1. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 18. C. 4. 32. (de usuris).

§. 13. L. 3. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 52. II. p. 750. cum scholiis. Cf. Paulli sentent. recept. II. 14. §. 1. cum interpretatione Gothica, L. 5. §. 2. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 4. L. 7. L. 22. C. 4. 32. (de usuris). Cf. de exceptionibus huius regulae L. 5. C. 4. 54. (de pactis inter emptorem). L. 24. L. 26. §. 1. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 5. §. 1. L. 7. D. 22. 2. (de nautico foenore). L. 30. D. 22. 1. (de usuris). L. 4. L. 12. L. 22. C. 4. 32. (de usuris). Nov. 136. cap. 4., 5. §. 1.

§. 14. L. 7. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 56. II. p. 723 seq. Cf. L. 6. pr. D. 22. 1. (de usuris).

§. 15. L. 35. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 35. II. p. 712. Cf. L. 18. D. 46. 2. (de novationibus). L. 1. C. 3. 1. (de iudiciis). Savigny *System des heutigen Römischen Rechts* V. p. 142 seq.

§. 16. L. 1—3. C. 7. 54. (de usuris rei iudicatae) in Basil. IX. 3. 86 seq. I. p. 461. Cf. L. 1. Th. C. 4. 19. (de usuris rei iudicatae). De quadrimestribus induliis cf. ad I. 4. §. 69.

§. 17. Vide Scholia ad L. 23. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 4. 81. II. p. 729. et ad I. 4. §. 71.

§. 18. L. 26. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 74. II. p. 730 seq. Cf. et Nov. 32. cap. 1., Nov. 34. cap. 1. De fructibus mutuo datis cf. L. 2. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 7. §. 3. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 1. Th. C. 2. 33. (de usuris). L. 12. L. 16. L. 23. L. 25. C. 4. 32. (de usuris). pr. I. 3. 15. (quibus modis re) ibique Theophilus. Nov. 32. cap. 1. Nov. 34. cap. 1. S. Hieronymus in Ezechielem lib. 6. cap. 18., S. Chrysostomus in sermone I. de Anna ed. Paris. tom. II. p. 795. Leemans papyri Graeci Musei antiquarii Lugduno-Batavi (Lugduni Batav. 1833. 8.) p. 2. Heimbach *die Lehre von der Frucht* p. 173 seq.

§. 19. L. 2. C. 4. 33. (de nautico foenore) in Basil. LIII. 5. 18. V. p. 116. Cf. Paulli sentent. recept. II. 14. §. 3. cum interpretatione Gothica. L. 4. pr. C. ibidem.

§. 20. L. 20. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia) in Basil. XXI. 3. 19. II. p. 461. cum scholiis.

§. 21. L. 12. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 53. II. p. 724. cum scholiis. De frugibus mutuo datis cf. ad §. 19. De nudo pacto usurarum cf. ad §. 13.

§. 22. L. 23. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 71. II. p. 729. cum scholiis. De maioribus fructuum usuris cf. L. 1. Th. C. 2. 33. (de usuris) ibique interpretatio Gothica. L. 26. C. 4. 32. (de usuris). Nov 32. cap. 1., Nov. 34. cap. 1. Cf. et Hieronymum in Ezechielem lib. 6. cap. 18., Chrysostomum in sermone I. de Anna ed. Paris. tom. II. p. 795. Leemans papyri Graeci Musei antiquarii Lugduno-Batavi (Lugd. Bat. 1833. 8.) p. 2.

§. 23. L. 26. C. 4. 32. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 74. II. p. 73.. scholiis. De senatoribus cf. Lampridius in vita Alexandri cap. 26. L. 3. Th. C. 2. 33. (de usuris). De mercatoribus et ergasteriis cf. Nov. 136. cap. 4. Iustiniani Edictum 9. cap. 6. pr. De ecclesiis Nov. 120. cap. 6. §. 2. De trai cia pecunia cf. Paulli sentent. recept. II. 14. §. 3. ibique interpretatio G... Nov. 106. praef., Nov. 110. cap. 1. De fructuum mutuo datorum usur... ad §. 22. iure veteri aliter cautum fuit. Cf. Livius historiarum VII. 16. et ... 42. Tacitus Annalium VI. 16. Appianus de bello civili I. 59. Gaius instit. IV. ... Tempore iureconsultorum classicorum centesima fuit, de qua cf. Cicero ep. Atticum V. 21. Plutarchus in vita Luculli cap. 20. Plinius epistolarum 9. 28. ... sentent. recept. II. 14. §. 2. et 4. cum interpretatione Gothica L. 1. L. 2. Th. 2. 33. (de usuris). L. 40. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 8. C. 4. 2. (si ... tum petatur). Vide et L. 7. §. 4., 8. et 10. L. 54. D. 26. 7. (de adm... L. 38. §. 3. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 9. L. 29. D. 22. 1. (de usu... L. 20. C. 4. 32. (de usuris). L. 11. §. 3. D. 13. 7. (de pignoraticia act.). L. C. 5. 56. (de usuris pupillaribus). L. 3. C. 5. 51. (arbitrium tutelae). In Iu... niani libris legum hae exceptiones dantur L. 7. §. 10. D. 26. 7. (de adm... L. 1. pr. L. 17. §. 8. D. 22. 1. (de usuris). L. 4. C. 8. 10. (de aedificiis pr... tis). L. 31. §. 2. C. 5. 12. (de iure dotium). L. un. §. 7. C. 5. 13. (de rei u... riae actione). L. 6. §. 1. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). L. 12. pr. C. 3. ... (de petitione haereditatis). Nov. 2. cap. 4. Nov. 22. cap. 4. et 7. De usuris non solutis in duplum computandis cf. Nov. 121., 138., 160.

TIT. VIII.

§. 1. Non omnis operis redemptio ad locationem pertinet, de quo vide L. 2. L. 65. L. 80. §. 3. D. 18. 1. (de contrah. empt.). L. 2. §. 1. L. 22. §. 2. D. 19. 2. (locati). Gaium instit. III. §. 147., §. 4. J. 3. 24. (de locatione cond.) ibique Theophilum. De mercede, quae in locatione requiritur, cf. Gaii inst. III. §. 142. et 162. L. 2. pr. L. 20. §. 1. L. 25. pr. L. 46. D. 19. 2. (locati). L. 52. pr. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 10. §. 2. D. 41. 2. (de adquirenda possess.). Isidori Origines lib. V. cap. 25., pr. J. 3. 24. (de locatione) ibique Theophilus.

§. 2. De consensu perficiente locationem conductionem cf. Gaii instit. III §. 133. L. 35. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 2. pr. L. 48. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 1. D. 19. 2. (locati cond.). pr. J. 3. 22. (de consensu obligatione) ibique Theophilus.

§. 5. L. 15. §. 2. D. 19. 2. (locati conducti) in Basil. XX. 1. 15. II. p. 342. cum scholiis. De casu in locatione cf. L. 9. §. 3. et 4. L. 25. §. 6. D. 19. 2. L. 31. L. 36. D. 19. 2. (locati conducti). L. 1. L. 18. C. 4. 65. (de locato et cond.). §. 5. J. 3. 24. (de locatione) ibique Theophilus.

§. 6. L. 8. C. 4. 65. (de locato) in Basil. XX. 1. 70. II. p. 370. Cf. L. 15. §. 2. D. 19. 2. (locati). L. 18. C. ibidem.

§. 7. L. 25. §. 6. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 25. II. p. 351 seq. De vi maiore in fructibus cf. L. 15. §. 2. D. ibidem. L. 8. L. 18. C. 4. 65. (de locato). De colonia partiaria vide Plinium epistolarum IX. 37. L. 52. §. 2. D. 17. 2. (pro socio).

§. 8. L. 10. D. 50. 16. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 10. I. p. 65. Cf. Terentii Hecyra V. 3. vs. 25. L. 65. §. 16. D. 17. 2. (pro socio). L. 13. §. 1. D. 41. 2. (de adquirenda possess.). L. 7. pr. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 15. §. 4. D. 37. 5. (de legatis praestandis). L. 22. §. 3. C. 6. 2. (de furtis). L. un. §. 4. C. 6. 51. (de caducis tollendis). §. 3. J. 3. 23. (de emt. vend.) ibique Theophilus. Pertinet haec regula et ad tutelam, de quo vide L. 1. pr. D. 26. 4. (de legit. tut.). L. 73. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris). pr. J. 1. 17. (de legitima patronorum) ibique Theophilum.

§. 9. L. 15. §. 4. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 15. II. p. 342. cum scholiis. Cf. L. 8. C. 4. 65. (de locato).

§. 10. L. 23. §. 1. C. 11. 47. (de agricolis). Cf. L. 18. C. ibidem in Basil. LV. 1. 18. I. p. 145. Cf. ῥοπαὶ cap. 40. ed. Zachariae p. 233.

§. 11. L. 13. §. 7. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 13. II. p. 340. Cf. L. 15. §. 2. D. ibidem. Cf. L. 50. L. 109. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 1. §. 18. L. 3. D. 29. 5. (de SC. Silaniano).

§. 12. L. 25. §. 4. et 5. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 25. II. p. 351. cum scholiis. Cf. L. 11. §. 2. D. ibidem.

§. 13. L. 9. §. 3. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 9. II. p. 336. cum scholiis. Cf. L. 11. §. 1. D. ibidem.

§. 14. L. 9. §. 4. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 9. II. p. 336. cum scholiis. Cf. L. 25. §. 6. L. 33. L. 36. D. 19. 2. (locati conducti). L. 1. L. 18. C. 4. 65. (de locato conducto). §. 5. J. 3. 24. (de locat.) ibique Theophilus.

§. 15. L. 9. §. 5. D. 19. 2. (locati conducti) in Basil. XX. 1. 9. II. p. 336. cum scholiis. Cf. Gaii inst. III. §. 204. L. 13. §. 6. L. 25. §. 8. L. 60. §. 2. D. ibidem. L. 12. pr. D. 47. 2. (de furtis). L. 5. pr. D. 4. 9. (nautae, caupones). L. 2. D. 12. 7. (de condictione sine causa). §. 15. J. 4. 1. (de obligat. quae ex delicto) ibique Theophilus. De imperitia cf. et L. 13. §. 5. D. 19. 2. (locati). L. 27. §. 29. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). Cf. et L. 1. §. 1. D. 11. 6. (si mensor falsum).

§. 16. L. 11. §. 1. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 11. II. p. 338. cum scholiis. Cf. L. 9. §. 3. D. ibidem.

§. 17. L. 11. §. 1. L. 12. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 11 seq. II. p. 338 seq.

§. 17 a. L. 13. §. 1. D. 19. 2. (locati). L. 10. §. 1. D. 14. 2. (de lege Rhodia de iactu).

§. 17 b. L. 13. §. 2. D. 19. 2. (locati).

§. 17 c. L. 15. §. 6. D. 19. 2. (locati).

§. 18. L. 13. §. 5. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 13. II. p. 339. cum scholiis. Cf. L. 60. D. ibidem. L. 27. §. 29. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam).

§. 19. L. 13. §. 6. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 13. II. p. 340. cum scholiis. L. 60. §. 2. D. ibidem. L. 2. D. 12. 7. (de condictione sine causa). L. 5. pr. D. 4. 9. (nautae caupones).

§. 20. L. 13. §. 11. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 13. II. p. 340. cum scholiis. Cf. L. 14. D. ibidem. L. 16. C. 4. 65. (de locato).

§. 21. L. 19. §. 1. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 19. II. p. 345. cum scholiis. Cf. L. 6. §. 4. D. 19. 1. (de actionibus empti).

§. 22. L. 19. §. 1. D. 19. 2. (locati) in Basil. XXI. 1. 19. II. p. 345.

§. 23. L. 19. §. 6. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 19. II. p. 346. cum scholiis. Cf. L. 9. §. 4. L. 30. §. 1. D. ibidem.

§. 24. L. 22. §. 1. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 22. II. p. 349. cum scholiis. Cf. L. 22. §. 2. D. ibidem. L. 5. §. 2. D. 19. 5. (de praescriptis verbis).

§. 25. L. 24. pr. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 24. II. p. 349. cum scholiis. De arbitrio boni viri in contractibus cf. L. 76. L. 77. L. 78. D. 17. 2. (pro socio). L. 7. pr. D. 18. 1. (de contrahenda empt.). L. 43. L. 44. L. 141. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 15. C. 4. 38. (de contrahenda empt.). L. 75. pr. D. 30. (de legatis I). L. 1. §. 1. D. 31. (de legatis II). L. 11. §. 7. et 8. D. 32. (de legatis III). L. 69. §. 4. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 43. D. 32. (de legatis III). L. 30. pr. D. 38. 1. (de operis libert.). L. 4. Th. C. 2. 19. (de inofficioso testamento) cum interpretatione Gothica. L. 36. pr. C. 3. 28. (de inoffic. testamento). §. 3. J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus. Nov. 89. cap. 12. §. 6. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Arbitratus* l. c. p. 427 seq.

§. 26. L. 25. §. 7. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 25. II. p. 352. cum scholiis. Cf. Cicero in Verrem II. 2. §. 10., epistolarum ad Quintum fratrem I. 1. §. 4. L. 21. §. 3. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 27. §. 9. et 11. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 11. D. 18. 6. (de contrahenda emptione). L. 7. pr. D. 4. 9. (nautae caupones). §. 3. J. 4. 5. (de obligationibus, quae quasi). L. 1. §. 2. D. 14. 1. (de exercitoria actione). L. 8. §. 3. D. 17. 1. (mandati vel contra).

§. 27. L. 30. §. 2. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 30. II. p. 355. cum scholiis. Cf. L. 27. §. 34. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam).

§. 28. L. 40. L. 41. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 39. et 40. II. p. 359. cum scholio. Cf. L. 5. §. 1. D. 4. 9. (nautae). L. 19. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 29. D. 19. 2. (locati).

§. 29. L. 42. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 49. II. p. 359. cum scholiis. Cf. L. 34. §. 1. et 2. D. 44. 9. (de obligationibus et act.).

§. 30. L. 54. §. 1. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 53. II. p. 363. Cf. L. 56. D ibidem. Ἐκλογὴ cap. 25. §. 1. ed. Zachariae p. 189. De colono fundum

non colente cf. L. 11. §. 1. L. 24. §. 2. L. 25. §. 3. D. ibidem. Paullus sentent. recept. II. 18. §. 2.

§. 31. L. 34. C. 4. 65. (de locato) in Basil. XX. 1. 94. II. p. 375.

§. 32. L. 55. §. 2. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 54. II. p. 362. L. 38. pr. §. 1. L. 61. §. 1. D. ibidem.

§. 33. L. 56. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 55. II. p. 364. Cf. L. 54. §. 1. D. ibidem.

§. 34. L. 3. C. 4. 65. (de locato et cond.) in Basil. XX. 1. 65. II. p. 369. cum scholio. Cf. L. 21. L. 34. C. 4. 65. (de locato).

§. 35. L. 59. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 59. II. p. 365. Cf. L. 13. §. 5. L. 15. §. 2. L. 36. L. 37. L. 62. D. 19. 2. (locati conducti).

§. 36. L. 62. D. 19. 2. (locati conducti) in Basil. XX. 1. 62. II. p. 368. cum scholio. Cf. L. 13. §. 5. L. 15. §. 2. L. 36. L. 37. L. 59. D. ibidem.

§. 37. L. 25. §. 1. D. 19. 2. (locati) in Basil. XX. 1. 25. II. p. 351. cum scholiis. Cf. L. 9. C. 4. 65. (de locato). Exceptionem vide in L. 50. D. 49. 14. (de iure fisci). Cf. L. 12. ad finem D. 43. 16. (de vi).

§. 38. L. 27. §. 9. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam) in Basil. LX. 3. 27. V. p. 290. cum scholiis. Cf. L. 27. §. 11. D. ibidem. De culpa domini, qui malos ministros adhibet, cf. ad §. 26.

§. 39. L. 27. §. 11. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam) in Basil. LX. 3. 27. V. p. 291. cum scholiis. Vide ad §. 26.

§. 40., 41. De redemtoribus cf. L. 39. §. 1. D. 6. 1. (de rei vind.). L. 7. §. 3. D. 11. 6. (si mensor falsum). L. 29. L. 51. §. 1. D. 19. 2. (locati). L. 2. §. 1. D. 50. 10. (de operibus publicis). Brissonius de Verborum, quae ad ius pertinent, significatione lib. 16. s. v. redemtor.

§. 42. De laesione ultra dimidiam partem cf. L. 2. L. 8. C. 4. 44. (de rescindenda vendit.). Vide et L. 16. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus). L. 22. §. 3. D. 19. 2. (locati conducti).

§. 43. Cf. L. 24. Th. C. 15. 1. (de operibus publicis). L. 8. C. 8. 12. (de operibus publicis).

TIT. IX.

§. 1. L. 1. pr. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 24. cum scholio. Cf. Paulli sent. recept. II. 12. §. 2. Isidori Originum lib. V. cap. 25.

§. 2. Nov. 73. praef. cap. 1.

§. 3. L. 1. §. 23. et 24. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 32. L. 2. C. 4. 34. (depositi). Paullus sentent. recept. II. 12. §. 7. ibique interpretatio Gothica. L. 38. §. 10. D. 22. 1. (de fructibus). De bona fide huius iudicii cf. Gaii instit. IV. §. 47. L. 31. D. 16. 3. (depositi). L. 7. pr. D. 13. 4. (de eo, quod certo loco). §. 28. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 4. L. 28. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 28. II. p. 56. cum *scholiis*. De usuris in deposito cf. L. 7. §. 2. L. 24. L. 26. §. 1. L. 29. §. 1. D. ibidem. L. 24. §. 2. D. 42. 5. (de rebus auctoritate iudicis). De usuris praestandis si is, qui pecuniam debet, ipse usuras accepit, cf. L. 7. §. 12. D. 26. 7. (de administr.). L. 19. §. 4. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 13. L. 24. C. 4. 32. (de usuris). L. 10. §. 3. et 8. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 67. §. 1. D. 17. 2. (pro socio). L. 6. §. 2. L. 11. D. 10. 3. (communi dividundo). De usuris, quae debentur ex conversione alienae pecuniae in proprium usum, cf. L. 7. §. 4—12. L. 46. §. 2. et 3. L. 54. D. 26. 7. (de administr. tut.). L. 19. §. 4. L. 38. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 3. §. 3. D. 27. 4. (de contraria tutelae). L. 1. C. 5. 58. (de usuris pupillaribus). L. 10. §. 3. D. 17. 1. (mandati). L. 1. §. 1. D. 22. 1. (de usuris). L. 60. pr. D. 17. 2. (pro socio).

§. 5. L. 1. §. 1—4. D. 16. 3. (depositi vel contra) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 24 seq. cum scholiis. Cf. §. 17. et 23. J. 4. 6. (de actionibus). L. 18. D. 16. 3. (depositi). Paulli sent. recept. II. 12. §. 11.

§. 6. L. 14. §. 1. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 14. II. p. 48. cum scholiis. Cf. L. 12. §. 3. D. ibidem. L. 15. §. 3. L. 16. pr. L. 17. §. 1. D. 6. 1. (de rei vindicat.). L. 40. pr. D. 5. 3. (de haered. pet.). L. 47. §. 6. D. 30. (de legatis I). L. 14. §. 11. D. 4. 2. (quod metus causa). Cf. Wetzell *der Römische Vindicationsprocess* (*Leipzig* 1845. 8.) p. 175 seq.

§. 7. L. 1. §. 24. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 32. Paulli

sentent. recept. II. 12. §. 7. ibique interpretatio Gothica. L. 38. §. 10. D. 22. 1. (de usuris et fructibus). L. 2. C. 4. 34. (depositi).

§. 8. L. 1. §. 22. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 32. cum scholiis. Cf. L. 34. D. ibidem. L. 2. §. 1. D. 12. 5. (de condictione ob turpem). L. 5. D. 27. 3. (de tutelae rat.). L. 67. pr. D. 47. 2. (de furtis).

§. 9. L. 1. §. 27. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 33. cum scholiis.

§. 10. L. 1. §. 29. D. ibidem in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 33. Cf. L. 16. D. 44. 7. (de oblig. et act.). L. 9. C. 4. 34. (depositi).

§. 11. L. 1. §. 30. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 33. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 13. D. ibidem. L. 12. D. 14. 6. (de SC. Maced.). L. 8. pr. D. 17. 1. (mandati). L. 58. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). L. 78. pr. D. 45. 1. (de verborum oblig.). L. 15. D. 3. 5. (de negotiis gest.). Averanius interpretationum iuris civilis lib. IV. cap. 22.

§. 12. L. 1. §. 33. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 34. cum scholiis. Cf. L. 19. D. 40. 1. (de manumiss.). L. 4. pr. D. ibidem. L. 8. §. 5. D. 17. 1. (mandati).

§. 13. L. 1. C. 4. 34. (depositi) in Basil. XIII. 2. 35. II. p. 59. Cf. L. 20. D. 16. 3. (depositi). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). De eo, quid depositarius praestet, cf. Gaii inst. III. §. 207., IV. §. 47. Paulus sentent. recept. II. 12. §. 6., Modestinus in Collatione legum Mosaicarum tit. 10. cap. 2. §. 1., Hermogenianus Codex ibidem cap. 3. et 5. Gregorianus codex ibidem const. 8. L. 1. §. 1., 6., 8., 10., 20—22., 25., 32., 33., 35., 43., 47. L. 7. pr. §. 1. L. 11. L. 12. §. 1. L. 13. pr. L. 16. L. 18. L. 20. L. 32. D. 16. 3. (depositi). L. 5. §. 2. D. 13. 6. (commodati). L. 13. §. 1. D. 40. 12. (de liberali causa). §. 3. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. §. 9. J. 3. 25. (de societ.) ibique Theophilus. De culpae vel casus per propriam repromissionem praestatione cf. L. 1. §. 6. §. 35. D. 16. 3. (depositi). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 7. §. 15. D. 2. 14. (de pactis). L. 6. C. 4. 24. (de pignorat. act.).

§. 14. L. 32. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 32. II. p. 58. cum scholiis. De diligentia eiusque gradibus cf. Paulli sentent. recept. I. 4. §. 1. L. 35. §. 4. L. 68. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 25. §. 10. D. 10. 2. (familiae herciscundae). L. 18. pr. D. 13. 6. (commodati). L. 25. §. 7. D. 19. 2. (locati). L. 72. D. 17. 2. (pro socio). L. 1. pr. D. 27. 3. (de tut. et rat. distr.). L. 22. §. 4. L. 14. D. 13. 7. (de pignorat.). L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 3. D. 18. 6. (de periculo et comm.). L. 33. pr. D. 26. 7. (de administr.). L. 17. pr. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 6. §. 12. D. 3. 5. de negotiis gestis). §. 1. J. 3. 27. (de obligat. quasi ex) ibique Theophilus. §. 2. et 4. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. §. 5. J. 3. 24. (de locat. cond.) ibique Theophilus. §. 9. J. 3. 25. (de societate). Idem paraphras. inst. IV. 1. §. 13. Cf. L. 31. D. 35. 1. (de cond. et demonstr.). L. 22. §. 1. D. 40. 4. (de manumissis testam.). L. 137. §. 2. et 3. D. 45. 1. (de verborum oblig.).

§. 15. L. 1. C. 4. 34. (depositi) in Basil. XIII. 2. 35. II. p. 59. cum scholiis. Cf. ad §. 13.

§. 16. L. 83. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 83. I. p. 70. Cf. L. 33. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 13. pr. D. 46. 8. (ratam rem).

§. 17. L. 1. C. 4. 34. (depositi) in Basil. XIII. 2. 35. II. p. 59. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 47. L. 2—4. L. 9. L. 22. D. 16. 3. (depositi).

§. 18. L. 1. §. 14. D. 16. 3. (depositi) in Basil. XIII. 2. 1. II. p. 29. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 15. D. ibidem. Haec §. explicatur ex Theophili paraphrasi institutionum III. 20. §. 1. ed. Reitz I. p. 664. L. 95. §. 1. D. 46. 3. (de solut.).

§. 19. L. 6. C. 4. 34. (depositi) in Basil. XIII. 2. 39. II. p. 61. cum scholiis. Cf. L. 6. L. 17. pr. §. 1. D. 16. 3. (depositi). L. 17. §. 5. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. 22. D. 49. 1. (de appellat.). L. 9. §. 3. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 110. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. 22. §. 8. D. 24. 3. (soluto matrimonio). Paullus sent. recept. V. 36. §. 1. L. 5. C. 7. 65. (quorum appellatio).

§. 20. L. 7. C. 4. 34. (depositi) in Basil. XIII. 2. 40. II. p. 61. cum scholiis. Cf. L. 8. C. ibidem.

§. 21. L. 11. C. 4. 34. (depositi) in Basil. XIII. 2. 44. II. p. 62. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. II. 12. §. 12. L. 14. §. 1. C. 4. 31. (de compens.). §. 30. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

TIT. X.

§. 1. L. 1. pr. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 1. I. p. 729 c. scholiis. De societate, quae in perpetuum contrahitur cf. L. 35. L. 52. §. 9. L. D. ibidem. De tempore cf. L. 14 — L. 16. D. ibidem. Gaii instit. III. §. 151. §. J. 3. 25. (de societate). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Gesellschaft* IV. p. 692. De conditione cf. L. 6. C. 4. 37. (pro socio). L. 20. D. 19. 2 (de cond.). Gaii inst. III. §. 146. L. 8. pr. §. 1. D. 18. 6. (de periculo et comm. §. 4. J. 3. 23. (de emt. vendit.) ibique Theophilus.

§. 2. L. 17. §. 2. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 17. I. p. 735 c. scholiis. Caussam rei aperiunt Gaii inst. III. §. 151., §. 4. J. 3. 25. (de societ. De intempestiva renunciatione cf. L. 14. L. 17. §. 2. L. 65. pr. §. 4 — 8. D. 2. (pro socio). L. 14. §. 2. et 3. D. 10. 3. (communi divid.). Heimbach l. c. p. 292 seq.

§. 3. L. 32. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 32. I. p. 741. cum scholiis. Cf. L. 31. L. 65. §. 13. D. ibidem. L. 2. pr. D. 10. 3. (communi divi

§. 4. L. 59. pr. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 57. I. p. 762 c. scholiis. Cf. Gaii inst. III. §. 152. L. 4. §. 1. L. 63. §. 10. L. 65. §. 9. D. 17. (pro socio). §. 5. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus. De heredibus non sociis cf. L. 35. L. 37. L. 52. §. 9. L. 65. §. 9. et 11. L. 70. D. ibidem.

§. 5. L. 52. §. 8. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 754 c. scholiis. De fratribus consortibus cf. Cuiacii observationes lib. V. cap. 10.

§. 6. L. 3. §. 1. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 3. I. p. 729 c. scholiis. Cf. L. 1. §. 1. L. 7. pr. L. 52. §. 16. L. 78. pr. D. ibidem. Heimbach l. c. IV. p. 682.

§. 7. L. 3. §. 2. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 3. I. p. 729 c. scholiis. Cf. L. 9. — L. 11. L. 60. §. 1. L. 71. §. 1. D. ibidem.

§. 8. L. 4. L. 5. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 4. I. p. 730 et 5. I. p. 731. cum scholiis. De nuncio cf. L. 1. pr. §. 2. D. 17. 1. (mandati). L. 2. §. 1. D. 44. 7. (de obligationibus et act.). Gaii instit. III. §. 136., §. 2. J. 3. 22 (de consensu obligationibus) ibique Theophilus. De renunciatione cf. Gaii instit. III. §. 151. L. 63. §. 10. L. 64. L. 65. §. 3—8. D. 17. 2. (pro socio). L. 5. L. 7. C. 4. 37. (pro socio). §. 4. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus. De morte cf. ad §. 4. De capitis minutione cf. Gaii instit. III. §. 153. L. 63. §. 10. L. 65. §. 11. L. 58. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). De egestate cf. Gaii instit. III. §. 154. L. 65. §. 1. et 12. D. 17. 2. (pro socio). §. 7. et 8. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus. De societate rei vel negotii unius cf. Gaii instit. III. §. 148. L. 58. pr. L. 63. §. 10. L. 65. §. 2. et 10. D. 17. 2. (pro socio). pr. §. 6. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus. De societate inter eos, qui inaequales facultates habent, cf. L. 29. §. 1. L. 52. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). L. 1. C. 4. 37. (pro socio). §. 2. J. 3. 25. (de societ.).

§. 9. L. 7. L. 8. L. 9. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 7—9. I. p. 731. cum scholiis. Cf. L. 11 — L. 13. L. 60. §. 1. L. 71. §. 1. L. 82. D. 17. 2. L. 45. §. 2. D. 29. 2. (de adquirenda vel omitt.).

§. 10. L. 60. pr. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 58. I. p. 763. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 1. D. 22. 1. (de usuris). De pecunia societatis in usum proprium versa a socio cf. ad III. 9. §. 4. De usuris morae in bonae fidei iudiciis cf. L. 32. §. 2. D. 22. 1. (de usuris). L. 17. §. 4. L. 19. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 10. §. 3. D. 17. 1. (mandat.). L. 7. D. 13. 7. (de pignor. act.). L. 38. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 25. §. 1. D. 16. 3. (depositi). Collatio legum Mosaicarum tit. 10. cap. 7. §. 7. Paulus sentent. recept. II. 12. §. 7. ibique interpretatio Gothica. L. 2. C. 4. 34. (depositi). L. 13. C. 4. 49. (de actionibus empti). Madai in libro *die Lehre von der Mora* (*Halle* 1837. 8.) p. 352 seq.

§. 11. L. 72. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 70. I. p. 783. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. II. 16. §. 1. L. 23. pr. D. 17. 2. (pro socio). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 5. §. 2. D. 13. 6. (commodati). §. 9. J. 3. 25. (de societ.) ibique Theophilus.

§. 12. L. 10. pr. D. 10. 3. (communi dividundo) in Basil. XII. 2. 10. I. p. 806. cum scholiis. De lege Aquilia cf. L. 23. §. 8. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 111. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 13. L. 1. C. 3. 37. (communi dividundo) in Basil. XII. 2. 32. II. p. 816. cum scholiis. Cf. L. 3. C. ibidem. L. 22. §. 1. L. 55. D. 10. 2. (familiae hercisc.). L. 19. §. 3. D. 10. 3. (comm. divid.).

§. 14. L. 8. C. 3. 38. (communia utriusque iudicii) in Basil. XII. 3. 8. I. p. 821. cum scholiis. Cf. L. 15. C. 3. 36. (familiae herciscundae). L. 45. D. 2. 14. (de pactis). L. 21. C. 2. 3. (de pactis).

§. 15. De renunciatione cf. L. 16. pr. L. 17. §. 1. L. 65. §. 3—8. D. 17. 2. (pro socio). Gaii inst. III. §. 151., §. 4. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus.

§. 16. L. 14. §. 1. L. 15. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 14. et 15. I. p. 733 seq. cum scholiis.

§. 17. L. 60. §. 1. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 58. I. p. 763. cum scholiis. Cf. L. 38. §. 1. L. 52. §. 12. et 15. L. 67. §. 2. D. 17. 2. (pro socio). L. 4. §. 3. L. 11. D. 10. 3. (communi dividundo). L. 2. C. 4. 37. (pro socio). Idem obtinet in aere alieno vel obligationibus, quas socius societatis nomine recepit, de quibus cf. L. 27. L. 67. pr. D. 17. 2. (pro socio). L. 13. §. 2. L. 14. D. 14. 4. (de institoria actione). L. 27. §. 8. D. 15. 1. (de peculio).

§. 18. L. 17. §. 1. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 17. I. p. 735. cum scholiis. De regula ista, renunciantem intempestive socios a se, sed non se ab sociis liberare, cf. L. 65. §. 3., 5., 6. et 8. D. 17. 2. (pro socio). Gaius inst. III. §. 151., §. 4. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus.

§. 19. L. 26. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 26. I. p. 738. cum scholiis. Cf. L. 23. pr. L. 25. L. 52. §. 2. L. 72. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 5. §. 2. D. 13. 6. (commodati). §. 9. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus.

§. 20. L. 27. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 27. I. p. 738. cum scholiis. Cf. L. 12. L. 82. D. ibidem. De cautionibus propter aes alienum societatis cf. L. 28. L. 38. L. 67. D. 17. 2. (pro socio). L. 41. D. 5. 1. (de iudiciis).

§. 21. L. 58. §. 1. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 56. I. p. 761. cum scholiis.

§. 22. L. 45. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 45. I. p. 748. cum scholiis. Cf. L. 51. pr. L. 47. pr. L. 48. D. ibidem. L. 45. D. 47. 2. (de furtis).

§. 23. L. 52. §. 3. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 751. cum scholiis. Cf. L. 52. §. 4. L. 58. §. 1. D. ibidem. L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). De custodia, quae furti damnum praestat, cf. L. 14. §. 10. et 12. L. 12. pr. D. 47. 2. (de furtis). §. 15. J. 4. 1. (de obligat. quae ex delicto) ibique Theophilus. L. 14. §. 1. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 31. pr. D. 19. 1. (de actionibus empti). Cf. von Löhr in libro *Beiträge zur Theorie von der Culpa* (*Giessen* 1808. 8.) num. IV. p. 163 seq.

§. 24. L. 52. §. 4. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 752 seq. cum scholiis. Cf. L. 52. §. 3. L. 58. §. 1. D. ibidem. L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). De latronum incursu cf. L. 18. D. 13. 6. (commodati). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris) L. 26. §. 6. D. 17. 1. (mandati). L. 31. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 50. D. 26. 7. (de administr.). L. 3. §. 1. D. 4. 9. (nautae caupones). §. 2. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus. De naufragio cf. L. 26. §. 6. D. 17. 1. (mandati). L. 3. §. 1. D. 4. 9. (nautae caupones). L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). §. 2. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus.

§. 25. L. 52. §. 5. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 753. cum scholiis. Cf. L. 9. — L. 11. L. 60. §. 1. L. 71. §. 1. D. ibidem. De argentariis sociis cf. Auctorem ad Herennium II. 13. L. 9. pr. L. 25. pr. L. 27. pr. D. 2. 14. (de pactis). L. 34. pr. D. 4. 8. (de receptis qui arbitrium).

§. 26. L. 52. §. 6. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 753. cum scholiis. Cf. L. 9. — L. 11. L. 52. §. 5. L. 60. §. 1. L. 71. §. 1. D. ibidem.

§. 27. L. 52. §. 10. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 755. cum scholiis. Cf. L. 4. L. 5. C. 8. 10. (de aedificiis privatis), ῥοπαὶ cap. 17. §. 1. ed. Zachariae p. 158. Vide Aurelium Victorem epitomes 9. §. 8. Suetonii Vespasianum 8. Cuiacium observationum lib. 19. cap. 20. De privilegio restituentis cf. L. 25. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 5. D. 20. 4. (qui potiores). L. 46. §. 1. D. 39. 2. (de damno infecto). L. 1. D. 20. 2. (in quibus causis pignus).

§. 28. L. 52. §. 15. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 50. I. p. 757. cum scholiis. Cf. L. 52. §. 12. L. 38. §. 1. L. 67. §. 2. D. ibidem. L. 4. §. 3. L. 11. D. 10. 3. (communi dividundo). L. 2. C. 4. 37. (pro socio).

§. 29. L. 65. §. 2. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 63. I. p. 773 lucro societatis cf. Gaii inst. III. §. 150. L. 29. pr. L. 30. L. 52. §. 2. D. ibid. L. 3. C. 4. 34. (pro socio). §. 1. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus damno autem praeterea cf. L. 63. §. 5. D. 17. 2. (pro socio). §. 2. J. 3. 25 societate). Cf. Heimbach l. c. IV. p. 686 seq.

§. 30. L. 19. §. 1. D. 10. 3. (communi dividundo) in Basil. XII. 2. 19. I. p.

TIT. XI.

§. 1. L. 63. §. 10. D. 17. 2. (pro socio) in Basil. XII. 1. 61. I. p. 771 scholiis. De morte cf. Gaii inst. III. §. 152. L. 4. §. 1. L. 59. pr. L. 65. § D. 17. 2. (pro socio). §. 5. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus. De portatione cf. Gaii inst. III. §. 153. L. 4. §. 1. D. 17. 2. (pro socio). De publicatione bonorum cf. Gaii inst. III. §. 154. L. 4. §. 1. L. 65. §. 12. D. 17. 2. socio). §. 7. J. 3. 25. (de societate) ibique Theophilus. De rei interitu vel perfecto L. 63. §. 10. D. 17. 2. (pro socio). §. 6. J. 3. 25. (de societate) Theophilus. De renunciatione cf. Gaii inst. III. §. 151. L. 4. §. 1. L. 14. L. 17. §. 1. L. 64. L. 65. §. 3—8. D. 17. 2. (pro socio). L. 5. L. 7. C. 3. (pro socio). §. 4. J. 3. 25. (de societ.) ibique Theophilus. De actione cf. L. pr. D. 17. 2. (pro socio). L. 14. §. 2. et 3. L. 29. §. 1. D. 10. 3. (communi dividundo). L. 26. §. 4. D. 12. 6. (de condict. ind.). L. 5. C. 3. 37. (communi dividundo).

LIBRI IV.

TIT. I.

§. 1. L. 1. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 1. III. p. 1 cum scholiis. De vera significatione sponsionis cf. Varro de lingua Latina ed. Müller VI. §. 69—72. Festus de Verborum significatione s. v. spondere ed. Müller p. 329. Cf. Gaii inst. III. §. 93. Caeterum cf. L. 2. L. 3. D. 23. 1. (de spons.) Gellius Noctium Atticarum lib. IV. cap. 4. Varro de lingua Latina VI. §. 70. ed. Müller. L. 134. pr. D. 45. 1. (de verb. obligat.). L. 5. in fine C. 5. 1. (de sponsalibus). L. 14. C. 5. 4. (de nuptiis). Isidori Origines lib. IX. cap. 8. Hasse in libro de Güterrecht der Ehegatten I. p. 121 seq.

§. 2. Cf. L. 7. pr. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXIII. 1. 5. III. p. 150 cum scholiis.

§. 3. L. 7. §. 1. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXIII. 1. 5. III. p. 150 De his qui in sponsalia vel nuptias consentiunt, vide Ulpiani fragm. V. 2. Pauli sent. recept. II. 19. §. 2. cum interpretatione Gothica, L. 2. L. 3. L. 9. — L. 11. L. 16. §. 1. L. 18. L. 19. L. 25. L. 35. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 3. §. 5. D. 37. 4. (de bon. possess. contra tab.). L. 2. L. 5. L. 7. L. 11. L. 12. L. 25. C. 5. 4. (de nuptiis). pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. De filiabus emancipatis cf. L. 1. Th. C. 3. 7. (de nuptiis). L. 1. L. 18. L. 20. C. ibidem. Hasse das Güterrecht der Ehegatten I. p. 124.

§. 4. L. 6. D. 23. 1. (de sponsal.) in Basil. XXIII. 1. 4. III. p. 149 seq. cum scholiis. Cf. L. 20. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 8. C. 5. 4. (de nuptiis).

§. 5. L. 10. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 8. III. p. 151 cum scholiis. Cf. L. 2. §. 3. D. 24. 2. (de divortiis).

§. 6. L. 11. L. 12. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 9. III. p. 152. cum scholiis. L. 13. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). De consensu eorum, qui sponsalia vel nuptias contrahunt, cf. Ulpiani fragmenta V. 2. L. 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 12. L. 14. C. 5. 4. (de nuptiis). pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 7. L. 13. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 11. III. p. 152 Cf. L. 7. L. 11. D. ibidem. Gellius noctium Atticarum lib. II. cap. 7.

§. 8. L. 13. §. 3. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia) in Basil. XXI. 2. 13. III. p. 445. cum scholiis. Cf. L. 1. L. 13. pr. §. 1—3. L. 2. C. 5. 5. (de incestis nuptiis). L. 18. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adult.). L. 7. C. 1. 9. (de Iudaeis). §. 6. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 9. L. 1. C. 5. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 15. III. p. 153 cum scholiis. Cf. L. 2. §. 2. D. 24. 2. (de divortiis). L. 10. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 2. C. 5. 17. (de repudiis).

§. 10. L. 14. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 12. III. p. 152 seq. cum scholiis. Cf. ῥοπαὶ cap. 29. §. 1. ed. Zachariae p. 211.

§. 13. L. 15. L. 16. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 13. III. p. 153. cum scholiis. Cf. L. 38. pr. L. 60. §. 5. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 32. §. 28. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 10. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. un. C. 5. 2. (si rector provinciae). L. un. Th. C. 3. 6. (si provinciae rector). L. 38. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).

§. 14. L. 8. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 6. III. p. 150. cum scholiis. Cf. L. 16. §. 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 8. pr. D. 1. 6. (de his, qui sui). Paulli sentent. recept. II. 19. §. 7. cum interpretatione Gothica.

§. 16. L. 10. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 8. III. p. 151. cum scholiis. Aliud in matrimonio cf. L. 1. §. 5. D. 43. 30. (de liberis exhib.). Paullus sent. recept. V. 6. §. 15. L. 32. §. 19. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 18. L. 20. C. 3. 28. (de inoff. test.). L. 4. L. 5. C. 5. 17. (de repudiis).

§. 17. L. 2. C. 5. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 16. III. p. 153. cum scholiis. Cf. L. 4. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). L. 2. C. 5. 17. (de repudiis), ῥοπαὶ cap. 25. §. 7. ed. Zachariae p. 181., cap. 26. §. 6. p. 200. De biennii iure ex lege Papia Poppaea cf. Suetonius August. 34., Dio Cassius historiarum LIV. 16., Heineccii commentarius ad legem Iuliam et Papiam Poppaeam lib. II. cap. 5. p. 177 seq.

§. 18. L. 17. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 17. III. p. 154. Cf. L. 4. L. 6. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). L. 2. C. 5. 1. (de sponsalibus). L. 2. C. 5. 17. (de repudiis).

§. 19. L. 18. D. 23. 1. (de sponsalibus). Cf. L. 4. §. 1. L. 5. D. ibidem. L. 2. pr. D. 2. 14. (de pactis). L. 14. §. 3. D. 13. 5. (de pecunia constituta).

§. 20. L. 4. §. 1. D. 23. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 2. III. p. 149. Cf. L. 5. L. 18. D. ibidem.

§. 21. L. 10. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur inf.) in Basil. XXI. 2. 10. II. p. 443. Cf. ad §. 13.

§. 22. L. 25. C. 5. 4. (de nuptiis) in Basil. XXXVIII. 4. 37. III. p. 188. cum scholiis. Cf. L. 28. C. 1. 4. (de episcopali audientia). L. 9. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 8. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 23. L. un. Th. C. 3. 15. (de fideiussoribus dotium) ibique interpretatio Gothica. L. 1. L. 2. C. 5. 20. (ne fideiussores). L. 7. pr. D. 44. 1. (de exceptionibus). Cf. Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Brautgabe* II. p. 448 seq. De dote constante matrimonio repetenda cf. L. 29. L. 30. C. 5. 12. (de iure dotium). L. 24. pr. D. 24. 3. (soluto matrim.).

§. 25. Cf. L. 25. C. 5. 1. (de sponsalibus). L. 16. C. 1. 4. (de episcopali audientia). De transitu ad monasterium vel statum clericalem cf. L. 56. pr. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 22. cap. 5. Nov. 117. cap. 12. Nov. 123. cap. 39.

§. 26. L. 19. C. 1. 5. (de haereticis).

TIT. II.

§. 1. L. 17. C. 4. 21. (de fide instrum.) in Basil. XXII. 1. 76. II. p. 502. cum scholiis. Cf. L. 5. C. 5. 1. (de sponsalibus). pr. J. 3. 23. (de emtione vend.) ibique Theophilus. Basil. XXVIII. 2. 1. III. p. 155. cum scholiis.

§. 2. L. 3. C. 5. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 2. 2. III. p. 156. cum scholiis. Cf. L. 6. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus). L. 2. §. 3. L. 5. Th. C. ibidem. Fragm. Vaticana §. 262. L. 10. L. 11. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias) Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Brautgeschenke* II. p. 465.

§. 3. L. 4. C. 5. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 1. 18. III. p. 154 seq. Cf. L. 7. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus).

§. 4. L. 16. C. 1. 4. (de episcopali aud.). L. 5. C. 5. 1. (de sponsalibus).

§. 5. L. 5. C. 5. 1. (de sponsalibus). De arrha in duplum reddenda cf. ad §. 1. Exceptionem vide in L. un. Th. C. 5. 2. (si provinciae rector). L. un. C. 5. 2. (si rector provinciae) Heimbach l. c. II. p. 469. De regula illa, neminem cum alterius damno locupletiorem fieri, quae et adversus minores XXV annis valet, cf. L. 206. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 6. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 14. D. 12. 6. (de cond. indebiti) cum L. 1. pr. L. 5. pr. D. 26. 8. (de auctoritate et consensu). L. 4. §. 4. D. 44. 4. (de doli mali except.) Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Bereicherung* I. p. 927 seq.

§. 6. L. 2. C. 2. 45. (de his, qui veniam aetatis) in Basil. X. 27. 2. I. p. 5.. XXVIII. 2. 4. III. p. 158. cum scholiis). Cf. L. 1. Th. C. 2. 17. (de his qui ... cum interpretatione Gothica, ῥοπαὶ cap. 36. §. 2. ed. Zachariae p. 220., cu §. 6. p. 222. De rebus sine decreto non alienandis cf. L. un. pr. Th. C. ibi. L. 2. §. 1. L. 3. C. ibidem. L. 3. C. 5. 74. (si maior factus alienationem, ... cap. 38. §. 10. ed. Zachariae p. 226.

§. 7. et 8. L. 5. C. 5. 1. (de sponsalibus) in Basil. XXVIII. 2. 3. III. p.. De causis, quare mittatur repudium cf. ad IV. 1. §. 25.

§. 9. L. un. C. 5. 2. (si rector provinciae) in Basil. XXVIII. 2. 20. III. p.. cum scholiis. Cf. L. un. Th. C. 3. 6. (si provinciae rector) ibique interpre. Gothica.

§. 10. L. 56. pr. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 123. cap. 31.

TIT. III.

§. 1. L. 1. C. 5. 3. (de donat. ante nuptias) in Basil. XXVIII. 3. 1. III. p.. cum scholiis. Cf. Novella Theodosii tit. 14. const. 1. §. 2. ed. Haenel cum in- pretatione Gothica. L. 5. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). De dote mulieris ..donandi animo aucta cf. L. 59. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 1. 5. 15. (de dote cauta).

§. 2. L. 2. L. 4. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias) in Basil. XXVIII. 2. et 4. III. p. 160 seq. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus L. 7. C. ibidem, Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Brautgeschenke* II. p. 465.

§. 3. L. 4. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 4. III. p. 16 cum scholiis. De donationibus inter coniuges prohibitis cf. Paulli sent. recept. II. 2. §. 3. et 4. L. 1. — L. 3. pr. §. 1. et 9. D. 24. 1. (de donat. inter virum). C. 5. 16 (de donationibus inter virum).

§. 4. L. 1. C. 2. 30. (si adversus donationem) in Basil. X. 12. 1. I. p. 522 Cf. L. 4. L. 8. C. 5. 71. (de praediis minorum).

§. 5. L. 2. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 2. III. p. 160 cum scholiis.

§. 6. L. 3. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 3. III. p. 16 cum scholiis.

§. 7. L. 6. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 6. III. p. 16 cum scholiis. De uxoris in domum mariti deductione cf. L. 5 — 7. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 9. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 32. §. 27. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 15. D. 35. 1. (de condit. et demonstr.). Interpretatio Gothica ad Paulli sent. recept. II. 19. §. 8.

§. 8. L. 9. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 9. III. p. 162 cum scholiis. Cf. L. 12. C. ibidem. L. 5. C. 8. 56. (de revocandis donat.).

§. 9. L. 16. C. 5. 3. (de donat. ante. nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 16. III. p. 16 cum scholiis. Cf. L. 5. Th. C. 3. 5. (de sponsalibus) et Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Brautgeschenke* II. p. 468. Caeterum vide L. 2. Th. C. ibidem. L. 15. C. 5. 3. (de donat. ante).

§. 10. L. 10. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 10. III. p. 163. cum scholiis.

§. 11. L. 13. C. 5. 3. (de donat. ante nupt.) in Basil. XXVIII. 3. 13. III. p. 163. cum scholiis. Cf. L. 2. C. 5. 75. (de revocandis his, quae in fraudem).

§. 12. L. 6. C. 5. 1. (de sponsalibus) in Basil. LIV. 15. 4. V. p. 138. Cf. Attaliotam in Ποιημ. L. §. 1. in Iure Graeco-Romano ed. Freher II. p. 44. Heimbach in notis ad Basil. l. c. De proxeneticorum modo cf. L. 1. L. 3. D. 50. 14 (de proxenet.).

TIT. IV.

§. 1. L. 1. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 1. III. p. 166 cum scholiis. Cf. Ulpiani fragm. V. §. 2., §. 1. J. 1. 9. (de patria potestate) ibique Theophilus. L. 1. §. 3. D. 1. 1. (de iustitia et iure). De consortio vitae, quod in matrimonio est, cf. Cicero de officiis I. 17., Livius historiarum I. 9., Plutarchus in vita Bruti cap. 13. L. 4. C. 9. 32. (de crimine expilatae). L. 1. D. 25. 2. (rerum amotarum). L. 1. §. 15. D. 29. 5. (ad SC. Silanianum).

§. 2. pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. Cf. Gaii inst. I. §. 56 Ulpiani fragm. V. §. 2. L. 4. D. 25. 2. (de ritu nuptiarum). De nuptiis impuberum

cf. L. 4. D. ibidem. L. 9. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 32. §. 27. D. 24. 1. (de donat. inter virum).

§. 3. L. 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 2. III. p. 166. cum scholiis. Cf. Ulpiani fragm. V. 2. Paulli sent. recept. II. 19. §. 2. cum interpretatione Gothica. L. 3. L. 9. — L. 11. L. 16. §. 1. L. 18. L. 19. L. 21. L. 22. L. 25. L. 35. D. ibidem. L. 3. §. 5. D. 37. 4. (de bonorum poss. contra tabulas). L. 2. L. 5. L. 7. L. 11. L. 12. L. 25. C. 5. 4. (de nuptiis). pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 4. L. 4. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 3. III. p. 166. Cf. L. 9. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 32. §. 27. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 10. D. 35. 1 (de condit. et dem.). L. 68. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 17. §. 1. D. 42. 5. (de rebus auct.).

§. 5. L. 5. L. 6. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 4. et 5. III. p. 167 seq. cum scholiis. Cf. L. 15. D. 35. 1. (de condit. et demonstr.). L. 69. §. 3. D. 23. 3. (de iure dotium). Paulli sentent. recept. II. 19. §. 3. cum interpretatione Gothica. De anno, quo maritus lugetur cf. Fragm. Vaticana §. 320. et 321. Paulli sentent. recept. I. 21. §. 13. Plutarchi Numa cap. 12. Ovidius Fastorum I. vs. 27 – 31., III. vs. 134. Seneca epistolarum 63. §. 11. Consolatio ad Helviam 16. L. 1. L. 8. — L. 11. D. 3. 2. (de his, qui not. infamia). L. 15. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia). L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertull.). L. 53. §. 3. C. 1. 3. (de episcopis). L. 1. Th. C. 3. 8. (de secundis nuptiis). L. 1. L. 2. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). L. 2. §. 1. Th. C. 3. 16. (de repudiis). L. 8. §. 4. C. 5. 17. (de repudiis). L. 9. C. ibidem. Nov. 22. cap. 16. praef. Nov. 117. cap. 11. ῥοπαὶ cap. 24. §. 39. et 40. ed. Zachariae p. 186 seq.

§. 6. L. 7. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 6. III. p. 167. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. II. 19. §. 8. L. 5. D. ibidem. Concubitu opus non esse collige ex L. 15. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrationibus). L. 30. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 32. §. 13. D. 24. 1. (de donationibus inter virum).

§. 7. L. 9. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). Cf. L. 16. §. 1. D. ibidem. L. 10. L. 11. D. 1. 7. (de adopt.). De furore parentum, si filii matrimonio copulantur, cf. L. 8. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). L. 28. C. 1. 4. (de episcopali audientia). L. 25. C. 5. 4. (de nuptiis). pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 8. L. 9. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nupt.). Cf. L. 10. L. 11. D. ibidem. L. 8. D. 23. 4. (de pactis dot.). L. 12. §. 3. D. 49. 15. (de captivis et postl.).

§. 9. L. 10. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 7. III. p. 167. cum scholio.

§. 10. L. 19. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 11. III. p. 168. cum scholiis. De dotis constituendae obligatione cf. L. 7. §. 5. D. 15. 3. (de in rem verso). L. 5. §. 8. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 6. D. 37. 6. (de collatione). L. 13. L. 19. C. 1. 5. (de haereticis). L. 7. C. 5. 11. (de dotis promiss.). L. 14. C. 5. 12. (de iure dotium). Nov. 97. cap. 5. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Brautgabe* II. p. 402 seq.

§. 11. L. 20. D. 23. 2. (de ritu nupt.) in Basil. XXVIII. 4. 12. III. p. 168. cum scholiis. Cf. L. 6. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 8. L. 20. C. 5. 4. (de nuptiis). De curatoris obligatione adultam dotandi cf. L. 9. D. 26. 7. (de administrat. tut.). L. 9. L. 22. C. 3. 37. (de administrat. tut.).

§. 12. L. 25. D. 23. 2. (de ritu nupt.) in Basil. XXVIII. 4. 14. III. p. 170. Cf. L. 1. Th. C. 3. 7. (de nuptiis). L. 1. L. 18. L. 20. C. 5. 4. (de nuptiis). Vide et locos ad §. 3. adlatos.

§. 13. L. 11. pr. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia) in Basil. XXI. 2. 11. II. p. 443. cum scholio.

§. 14. L. 13. C. 5. 4. (de nuptiis) in Basil. XXVIII. 4. 31. III. p. 183. cum scholiis. Cf. L. 4. D. 20. 1. (de pignoribus). L. 4. D. 22. 4. (de fide instrumentorum). L. 3. Th. C. 3. 7. (de nuptiis). L. 11. pr. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 3. Causam huius rei quaere in L. 32. §. 13. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 15. D. 35. 1. (de condit. et demonstr.). L. 31. pr. D. 39. 5. (de donationibus). L. 3. §. 1. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 30. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 22. C. 5. 4. (de nuptiis). L. 8. pr. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 3. et 17. Nov. 74. cap. 4. et 5. Nov. 117. cap. 4. Exceptiones, ubi dotalibus instrumentis opus est, vide in Nov. 74. cap. 4. pr. §. 1.

Nov. 117. cap. 4., aliam in L. 5. L. 6. L. 10. L. 11. C. 5. 27. (de [illegible] liberis). §. 13. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique apud Theophilum, §. 2. J. 3. [illegible] hered., quae ab intestato). Nov. 12. cap. 4. Nov. 78. cap. 4. pr. Nov. [illegible] §. 1., cap. 8. pr. §. 1., tertiam in L. 23. §. 1. C. 5. 4. (de nuptiis). Cf. et L. §. 7. C. 5. 4. (de nuptiis).

§. 15. Nov. 117. cap. 4. Cf. Nov. 74. cap. 4. §. 1. De dotalibus [illegible] nuptialibus instrumentis cf. exceptiones ad §. 14.

§. 16. L. 1. C. 5. 8. (si nuptiae ex rescripto) in Basil. XXVIII. 5. [illegible] p. 214. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 3. 10. (si nuptiae ex rescripto) cum [illegible] pretatione Gothica. Cf. et L. 9. C. 5. 5. (de incertis).

§. 17. Sumptum est ex L. 18. L. 20. C. 5. 4. (de nuptiis). Nov. 115. [illegible] §. 11. Cf. L. 1. pr. Th. C. 3. 7. (de nuptiis) ibique interpretatio Gothica.

§. 18. L. 6. C. 5. 6. (de interdicto matrim.) in Basil. XXVIII. 4. [illegible] p. 188. cum scholiis. Cf. L. 28. §. 3. D. 28. 2. (de liberis et post.) [illegible] §. 1. ed. Zachariae p. 227. cum notis. Scholia ad Basil. LX. 37. 9. V. p. [illegible] tutela vel cura, quae facit impedimentum matrimonii, cf. Fragmenta [illegible] §. 291. et 202. L. 36. L. 59. L. 60. L. 62. §. 2. L. 64. §. 1. L. 66. L. 67. [illegible] et 3. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 15. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 7. [illegible] 48. 5. (ad legem Iuliam de adult.). L. 128. D. 30. (de legatis I). L. 32. [illegible] D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 17. pr. D. 25. 2. (de actione [illegible] amotarum). L. 14. D. 27. 10. (de curat. furioso). C. 5. 6. (de interdicto [illegible] monio inter pupillam). L. 4. L. 17. C. 5. 62. (de excusat. tut.). L. 2. C. [illegible] (qui dare tut.).

§. 19. L. 30. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 30. I. p. 6[illegible] L. 32. §. 13. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 15. D. 35. 1. (de condic[illegible] et demonstr.). Effectus huius regulae referuntur in L. 5. — L. 7. D. 23. 2. [illegible] ritu nupt.). L. 69. §. 3. D. 23. 3. (de iure dotium) Paulli sent. recept. II. 19. [illegible] ibique interpretatione Gothica.

§. 20. L. 1. C. 5. 4. (de nuptiis) in Basil. XXVIII. 4. 25. III. p. 18[illegible] cum scholiis. Cf. L. 20. C. ibidem.

§. 21. L. 24. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 13. III. p. 1[illegible] cum scholiis. Cf. L. 3. pr. D. 25. 7. (de concubinis). L. 31. pr. D. 39. 5. [illegible] donationibus). L. 3. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum).

§. 22. Nov. 22. cap. 19. Cf. L. 12. C. 5. 17. (de repudiis) in Basil. XXVIII. 7. 20. III. p. 236. cum scholiis.

§. 23. Cf. L. 21. L. 22. L. 28. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 12. L. [illegible] 5. 4. (de nuptiis). Nov. 115. cap. 3. §. 11.

§. 25. Cf. Nov. 115. cap. 3. §. 11. L. 19. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 7. C. 5. 11. (de dotis promissione). L. 6. D. 37. 6. (de collat.). De quantitate dotis aestimanda cf. L. 7. §. 5. D. 15. 3. (de in rem verso). L. 5. §. 8. L. [illegible] L. 69. §. 4. et 5. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 43. D. 32. (de legatis III). L. 3. L. 7. C. 5. 11. (de dotis promissione). L. 19. §. 1. C. 1. 5. (de haeret.). L. 25. C. 1. 4. (de episcopali audientia). L. 25. C. 5. 4. (de nuptiis). L. 9. C. 5. 37. (de administratione tut.). Hasse *das Güterrecht der Ehegatten nach Römischem Recht* (*Berlin* 1824. 8.) p. 352., 369 seq.

TIT. V.

§. 1. Cf. L. 42. §. 1. L. 45. C. 1. 3. (de episcopis). Nov. 6. cap. 5. Nov. 22. cap. 42. Nov. 123. cap. 1. pr., cap. 12., cap. 14.

§. 2. Nov. 123. cap. 14. Cf. L. 45. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 6. cap. 5. Nov. 22. cap. 42.

§. 3. L. 18. C. 3. 28. (de inofficioso testamento) in Basil. XXXIX. 1. 4[illegible] IV. p. 35. cum scholiis. Cf. L. 20. C. ibidem. L. 4. L. 5. C. 5. 17. (de repudiis) L. 32. §. 19. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 1. §. 5. D. 43. 30. (de liberis exhibendis). L. 14. C. 5. 4. (de nuptiis) Paullus sent. recept. V. 6. §. 15., II. 19. §. 2. cum interpretatione Gothica.

§. 4. L. 13. C. 8. 51. (de postliminio reversis) in Basil. XXXIV. 2. 11. III. p. 539. Cf. L. 2. C. ibidem.

TIT. VI.

§. 1. Nov. 22. cap. 20. §. 2., cap. 26. §. 1.

§. 2. Nov. 39. cap. 2. §. 1.
§. 3. Nov. 2. cap. 5.

TIT. VII.

§. 1. L. 1. pr. §. 1. seq. D. 38. 10. (de gradibus et affin.). Paullus sent. recept. V. 11. §. 1 seq. Theophilus ad §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis), ad §. 1. J. 1. 15. (de legitima agnatorum tutela), ad pr. J. 3. 2. (de legitima agnatorum successione). Isidorus Etymologiarum lib. IX. cap. 5. et 6.

§. 2—4. De gradibus numerandis cf. L. 1. L. 3. L. 10. D. 38. 10. (de gradibus et affinibus). Paullus sent. recept. V. 11., pr. §. 1. J. 3. 6. (de gradibus cognitionum). §. 3. J. 3. 2. (de legitima agnatorum successione). Isidori Originum lib. IX. cap. 5. et 6.

§. 5. De incestis, nefariis et damnatis nuptiis cf. Gaii inst. I. §. 59. et 64. Ulpiani fragm. V. 7. L. 39. L. 52. L. 56. L. 68. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 6. L. 9. C. 5. 5. (de incestis et inutilibus nuptiis). Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. et 5. L. 45. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus, item Theophilus §. 10. J. 1. 10. (de nuptiis). Nov. 12. pr. cap. 1. et 3. pr. §. 1. Nov. 74. cap. 6. Nov. 89. cap. 15. pr. Cf. Spangenberg in libro *Archiv für civilistische Praxis herausgegeben von Löhr* XII. p. 450 seq.

§. 6. Nov. 12. cap. 1. Cf. L. 1. L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis). L. 6. C. 5. 5. (de incestis nuptiis). L. 5. D. 48. 18. (de quaestionibus). L. 38. §. 1. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis).

§. 7. Nov. 12. cap. 1. Cf. L. 38. §. 1. L. 52. L. 61. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 4. L. 6. C. 5. 5. (de incestis et nefariis nuptiis). L. 8. C. 5. 4. (de nuptiis). De iure veteri cf. Ulpiani fragmenta 16. 4. Heimbach in libro *Rechtslexicon*, s. v. *Brautgabe* II. p. 442 seq.

§. 8. Nov. 74. cap. 6. Nov. 89. cap. 15. pr. Cf. Gaij inst. I. §. 64., §. 12. J. 1. 10. (de nuptiis). L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 6. C. 5. 5. (de incestis). L. 45. C. 1. 3. (de episcopis et clericis).

§. 9. Cf. Gaii inst. I. §. 58. et 59. Ulpiani fragmenta V. 6. Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 2. §. 1. sive Paulli sentent. recept. II. 19. §. 3. L. 53. L. 68. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 17. C. 5. 4. (de nuptiis). §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. De cognatione per adoptionem cf. Collationem legum Mosaicarum tit. 6. cap. 2. §. 2. sive Paullum sent. recept. II. 19. §. 4., item cap. 4. §. 5. L. 14. pr. §. 1. L. 55. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). Gaii inst. I. §. 59., §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 10. De fratris sororisque filia cf. Gaii inst. I. §. 62. Ulpiani fragmenta V. §. 6. Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 5., cap. 6. §. 1. L. 1. L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis). L. 17. C. 5. 4. (de nuptiis). L. 5. C. 5. 5. (de incestis nuptiis). L. 2. C. 5. 8. (si nuptiae ex rescripto). §. 3. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. In fratris filia aliud ius olim obtinuit, de quo cf. Taciti Annales XII. 5—7. Suetonius Claudii cap. 26. Dio Cassius historiarum LXVIII. 2. Gaii inst. I. §. 62. Ulpiani fragm. V. 6. Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 5., quo etiam alludunt L. 11. §. 1. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adult.). L. 5. pr. D. 12. 17. (de condictione sine causa). De consobrinorum nuptiis prohibitis cf. L. un. Th. C. 3. 10. (si nuptiae ex rescripto). L. 3. Th. C. 3. 12. (de incestis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 19. C. 5. 4. (de nuptiis). Gaii epitome I. 4. §. 2. Theophilus ad §. 4. J. 1. 10. (de nuptiis) Basilicorum XXVIII. 5. 1. III. p. 198., licet iure veteri aliud iuris fuerit, de quo cf. Tacitus Annalium XII. 6. Plutarchus quaestionum Romanarum 6. Dionysius Halicarnassensis archaeologiae Romanae lib. 4. cap. 28. Livius historiarum XLII. 34. L. 23. L. 24. D. 28. 7. (de conditionibus instit.). L. 3. L. 67. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nupt.). De amita vel matertera cf. L. 17. §. 2. L. 55. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). Gaii inst. I. §. 62. Ulpiani fragm. V. 6. Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 5. L. 17. C. 5. 4. (de nuptiis). §. 5. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. Cf. et L. 39. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).

§. 14. De amita magna cf. L. 17. §. 2. L. 55. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). §. 5. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus, ut et Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 5. L. 39. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 3. sive Paullus sent. recept. II. 19. §. 5.

§. 15. Affinitatis notio sumenda est ex Festo de verborum significat. s. v. affi ed. Müller p. 11. L. 4. §. 3. D. 38. 10. (de gradibus). Theophilo ad §. 6. J. 1 (de nuptiis). De prohibitione privignae et nurus, novercae et socrus cf. Cicer pro Cluentio 5. Gaium inst. I. §. 59. et 63. Ulpianum fragm. V. 6. Colla legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 3. sive Paullum sent. recept. II. 19. §. 5. lationem l. c. cap. 4. §. 5. L. 14. pr. §. 1. et 4. L. 15. L. 40. D. 23. 4. (de nuptiarum). L. 4. §. 7. D. 38. 10. (de gradibus). L. 5. §. 1. D. 12. 7. (de dictione sine causa). L. 1. §. 3. D. 25. 7. (de concubinis). L. 2. L. 4. T 3. 12. (de incestis nuptiis). L. 17. C. 5. 4. (de nuptiis). §. 6. J. 1. 10. (de nu ibique Theophilus. De filia coniugis post divortium ex alio viro nata cf. L. §. 3. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). §. 9. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theoph De sponsa patris L. 12. §. 1. et 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). §. 9. J. 1 (de nuptiis) ibique Theophilus. De fratris uxore cf. L. 2. L. 4. Th. C. 3. 12 incestis nuptiis). L. 5. L. 8. L. 9. C. 5. 5. (de incestis nuptiis).

§. 15. L. 14. pr. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nupt.) in Basil. XXVIII. 5. 2. p. 199. Cf. Gaius inst. I. §. 59. L. 23. D. 1. 7. (de adoptionibus). L. 55. pr 23. 2. (de ritu nuptiarum). §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus vulgo quaesita filia a patre non ducenda cf. L. 14. §. 1. L. 54. D. 23. 2. (de nuptiarum). De servili cognatione cf. L. 8. L. 14. §. 2. et 3. D. 23. 2. (de nupt.). §. 10. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus, praeterea §. 6. J. 1 (de capitis minutione), §. 10. J. 3. 6. (de gradibus cognationis). L. 1. §. 2. D. (unde cognati). L. 10. §. 5. D. 38. 10. (de gradibus et affinibus).

§. 16. L. 14. §. 4. L. 15. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 5. 2. III. p. 200. Cf. L. 6. D. 38. 10. (de gradibus). L. 40. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). De matre sponsae meae cf. et L. 6. §. 1 L. 8. D. 38. 10. (de gradibus). L. 12. §. 1. et 2. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 5. D. 22. 3. (de testibus) §. 9. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. De pronepte sororis cf. L. 39. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 17. C. 5. 4. (de nuptiis). §. 3. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. De privignae filia cf. L. 14. §. 4. L. 40. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). De regula illa, quae ad finem huius §. est, cf. L. 14. §. 1. D. ibidem. L. 144. L. 197. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 12. pr. L. 42. pr. D. 23. 2. (de ritu nupt.). §. 9. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 20. L. 197. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 42. pr. D. 23. 2. (de ritu nupt.). Cf. L. 12. pr. D. ibidem. §. 9. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 21. L. 54. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 5. 7. III. p. 202. Cf. L. 14. §. 2. D. ibidem. De nepte ex adoptivo filio cf. L. 55. pr. D. ibidem, in Basil. XXVIII. 5. 7. III. p. 202. cum scholiis.

§. 22. L. 62. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 5. 9. III. p. 202. cum scholiis.

§. 23. L. 62. §. 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 5. 10. III. p. 202. cum scholiis. Cf. Fragm. Vaticana §. 201. et 202. L. 36. L. 59. L. 60. L. 64. §. 1. L. 66. L. 67. §. 1. et 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 15. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 7. pr. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 125. D. 30. (de legatis I). L. 132. §. 28. D. 24. 1. (de donationibus inter virum L. 17. pr. D. 25. 2. (de actione rerum amot.). L. 14. D. 27. 10. (de curatore furiosi). C. 5. 6. (de interdicto matrimonii inter pupillam). L. 4. L. 17. C. 5. 62. (de excus.). L. 2. C. 5. 34. (qui dare tut.). De quadriennio cf. L. 66. pr. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 28. §. 3. D. 28. 2. (de liberis et postumis). L. 6. C. 5. 6. (de interdicto matrim.). ῥοπαὶ cap. 39. §. 1. ed. Zachariae p. 227. cum not. Scholia ad Basil. LX. 37. 9. V. p. 719.

§. 24. L. 67. §. 2. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 5. 11. III. p. 203. cum scholiis.

§. 25. L. 5. C. 5. 6. (de interdicto matrim.) in Basil. XXVIII. 4. 42. III. p. 188. cum scholiis. Cf. L. 1. L. 7. C. ibidem. L. 59. L. 60. §. 6. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 15. D. 24. 1. (de sponsalibus). De infamia cf. L. 17. C. 5. 62. (de excusat. tut.). L. 7. C. 5. 6. (de interdicto matrim.). L. 66. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).

§. 26. L. 67. §. 4. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 5. 11. III. p. 203. cum scholiis.

§. 27. L. 14. pr. D. 23. 2. (de ritu nupt.) in Basil. XXVIII. 5. 2. III. p. 199. Cf. L. 23. D. 1. 7. (de adoptionibus).

§. 28. L. 13. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis) in Basil. LX. 42. 13. V. p. 482. cum scholiis. Cf. Nov. 134. cap. 12. et Basil. XXVIII. 5. 11. III. p. 203.

§. 29. L. 1. §. 2. D. 25. 8. (de concubinis) in Basil. LX. 37. 1. V. p. 714. cum scholiis. Cf. L. 26. D. 23. 2. (de ritu nupt.). L. 11. §. 13. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adult.). L. 17. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adult.). Nov. 134. cap. 12.

§. 30. L. 13. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis) in Basil. LX. 42. 13. V. p. 482. cum scholiis. Cf. Basil. XXVIII. 5. 11. III. p. 203.

§. 31. L. 8. — L. 11. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur inf.) in Basil. XXI. 2. 8. II. p. 442 seq. cum scholiis. Cf. L. 11. §. 3. D. ibidem. L. 35. D. 11. 6. (de religiosis) in Basil. XXVIII. 5. 12. I. p. 104. De anno luctus cf. Plutarchi Numa cap. 12. Ovidius Fastorum I. vs. 27. et 31., III. vs. 134. Seneca epistolarum 63. §. 11. Consolatio ad Helviam 16. Fragmenta Vaticana §. 320. et 321. Paullus sent. recept. I. 21. §. 13. L. 1. D. 3. 2. (de his, qui not. infamia). L. 15. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia). L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum). L. 53. §. 3. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 1. Th. C. 3. 8. (de secundis nuptiis). L. 1. L. 2. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). L. 2. §. 1. Th. C. 3. 16. (de repudiis). L. 8. §. 4. L. 9. C. 5. 17. (de repudiis). L. 53. §. 3. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 22. cap. 16. praef. Nov. 117. cap. 11. ῥοπαὶ cap. 24. §. 39. et 40. ed. Zachariae p. 186 seq.

§. 32. L. 11. §. 2. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia) in Basil. XXVIII. 5. 12. III. p. 204. cum scholiis et XXI. 2. 11. II. p. 443. cum scholiis. Cf. L. 11. §. 1. et 3. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. 35. D. 11. 6. (de religiosis).

§. 33. Nov. 39. cap. 2. pr. §. 1.

§. 34. L. un. praef. §. 1. C. 9. 13. (de raptu virginum). Nov. 143. et Nov. 150. Cf. Basil. LX. 58. 1. et 3—6. V. p. 899. cum scholiis.

§. 35. L. 26. C. 5. 4. (de nuptiis) in scholio Basil. XXVIII. 4. 38. III. p. 187.

TIT. VIII.

§. 1. De cognatorum notione in septimo gradu sistenda cf. L. 4. pr. D. 38. 10. (de gradibus). Paullus sentent. recept. IV. 11. §. 8. cum interpretatione Gothica. Isidorus Originum lib. IX. cap. 6. Cf. L. 1. §. 3. L. 9. pr. D. 38. 8. (unde cognati). §. 5. J. 3. 5. (de successione cognat.) ibique Theophilus. Cf. Fragmenta Vaticana §. 216. et 301. L. 4. D. 22. 5. (de testibus). Aliud iuris in agnatis obtinuit, de quo cf. L. 9. pr. D. 38. 8. (unde cognati). §. 5. J. 3. 5. (de successione cogn.) ibique Theophilus. §. 3. J. 3. 2. (de legitima agnatorum succ.) ibique Theophilus. §. 12. J. 3. 6. (de gradibus cognationis) ibique Theophilus. De graduum numeratione cf. L. 1. L. 3. L. 10. §. 12. D. 38. 10. (de gradibus). Paulli sent. recept. IV. 11. §. 2 seq. cum interpretatione Gothica. §. 1. J. 3. 6. (de gradibus cognationis) ibique Theophilus. Isidorus Originum lib. IX. cap. 6.

§. 6. De impedimento adoptionis cf. L. 12. §. 4. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). L. 23. D. 1. 7. (de adoptionibus). §. 2. et 3. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. Quod quidem impedimentum in linea recta durat et post emancipationem, de quo vide L. 55. pr. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). Gaium instit. I. §. 59. Paullum sent. recept. II. 19. §. 4., §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilum; in linea transversa non item, de quo cf. Paullum sentent. recept. II. 19. §. 4. L. 17. pr. §. 1. et 2. L. 55. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). §. 2. et 5. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus.

§. 7. L. 7. C. 6. 24. (de heredibus instit.).

§. 8. De adulterii reo cf. L. 13. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 11. § 13. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 17. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adult.). L. 26. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum). Nov. 134. cap. 12. De liberto cf. L. 62. §. 1. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum); de tutore, qui pupillam prohibetur ducere suam, cf. ad §. 23.; de ludione publico eiusque filio cf. L. 44. pr. D. ibidem. L. 8. D. 1. 9. (de senatoribus). Heineccius in commentario ad legem Iuliam et Papiam Poppaeam lib. II. cap. 1. §. 8. p. 124 seq.

§. 11. De incestis nuptiis cf. Gaius inst. I. §. 59. et 64. Ulpiani fragm. V. 7. L. 39. L. 52. L. 56. L. 68. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum), Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 1. et 3., cap. 5. L. 6. L. 9. C. 5. 6. (de incestis et inutilibus nuptiis). L. 45. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). §. 1. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. Nov. 12. cap. 1. Nov. 89. cap. 15. pr. De nefariis nuptiis cf.

Gaius instit. I. 59. et 64. Collatio legum Mosaicarum tit. 6. cap. 4. §. 1. L. 1. § D. 25. 7. (de concubinis). L. 45. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). §. L. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. Nov. 12. cap. 1., Nov. 89. cap. 15. pr.; ... rit et damnatarum nuptiarum nomen in Nov. 12. cap. 1., Nov. 74. cap. 6. Nov. cap. 15. pr.

TIT. IX.

§. 1. De anno luctus observando L. 1. L. 2. C. 5. 9. (de secundis nupt. L. 1. Th. C. 3. 8. (de secundis nuptiis). Cf. ad IV. 7. §. 31. De quinque causa cf. L. 2. pr. Th. C. 3. 16. (de repudiis). L. 8. §. 4. L. 9. C. 5. (de repudiis). Nov. 22. cap. 15. §. 3. ῥοπαὶ cap. 28. §. 3. ed. Zachar. p. 297. De duabus causis, ex quibus matrimonia plane prohibentur cf. Nov. 12. cap. 9—11.

§. 2. L. 8. §. 4. L. 9. C. 5, 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 15. § cap. 16. et 18. Basilicorum XXVIII. 7. 2. th. 1. III. p. 222. De anno luctus quem observant mulieres vel repudio misso cf. L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum). L. 53. §. 3. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 8. §. 4. L. 9. C. 5. (de repudiis). Nov. 22. cap. 21. Annus luctus a viris non observatur, de quo L. 9. pr. L. 11. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. 8. §. 4. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 16. pr., cap. 21.

§. 2b. L. 11. §. 2. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). Cf. L. 11. § D. ibidem. Nov. 22. cap. 16.

§. 3. L. 1. C. 5. 49. (ubi pupillus educari) in Basil. XXXVIII. 2. 7. III. p. 710. cum scholiis. Nov. 22. cap. 38. Cf. et L. 1. §. 2. D. 27. 2. (ubi pupillus educari). Nov. 117. cap. 7.

§. 4. L. 8. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia) in Basil. XXI. 2. 8. III. p. 442. cum scholiis.

§. 5. L. 9. pr. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. 8. §. 4. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 16. pr., cap. 21.

§. 6. L. 10. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia) in Basil. XXI. 2. 10. II. p. 443. cum scholiis. Cf. L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum) in Basil. XLV 1. 37. IV. p. 494. cum scholiis. Nov. 22. cap. 21. Scholia ad Basil. XXVIII. 4. 3. III. p. 167.

§. 7. L. 6. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXVIII. 4. 5. III. p. 16. cum scholiis.

§. 8. Nov. 22. cap. 40. in Basil. XXVIII. 14. III. p. 332. cum scholiis. De tutore a matre petendo cf. L. 2. §. 23 seq. D. 38. 17. (ad SC. Tertullianum). L. 1. L. 2. §. 2. D. 26. 5. (qui petant tut.). Novella Theodosii tit. XI. const. 1. §. 1. et 2. ed. Haenel cum interpretatione Gothica. L. 3. L. 6. L. 9. L. 11. C. 5. 31. (qui petant). L. 3. L. 6. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum). *L. 10. C. 6.* 58. (de legitimis heredibus). L. 6. C. 8. 15. (in quibus causis pignus). *L. 2. C.* 5. 35. (quando mulier). L. 28. §. 2. C. 5. 35. (de administrat. tut.). §. 6. J. 3. 3. (de SC. Tertulliano) ibique Theophilus. Matres secundis nuptiis tutelam liberorum amittere dicuntur in Novella Theodosii tit. XI. const. 1. §. 1. ed. Haenel cum interpretatione Gothica L. 2. L. 3. C. 5. 35. (quando mulier). L. 6. C. 8. 15. (in quibus causis pignus). Nov. 94. cap. 2., Nov. 118. cap. 5.

§. 9. L. 18. C. 5. 4. (de nuptiis) in Basil. XXVIII. 4. 34. III. p. 184. Cf. L. 1. Th. C. 3. 7. (de nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 1. L. 8. L. 20. C. 5. 4. (de nuptiis). Nov. 115. cap. 3. §. 11.

§. 10. L. 3. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). Cf. L. 2. Th. C. 3. 8. (de secundis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 9. C. 5. 9. (de secundis nuptiis) Nov. 2. cap. 1. et 2., Nov. 22. cap. 23—26.

§. 11. Nov. 2. cap. 2. §. 1. Cf. Nov. 22. cap. 26. pr.

§. 12. Nov. 22. cap. 26. §. 1.

§. 13. Nov. 2. cap. 5., Nov. 53. cap. 6. §. 2., Nov. 91. cap. 2.

§. 14. Nov. 2. cap. 3. Cf. L. 3. §. 1. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). L. 5. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum). L. 8. Th. C. 5. 1. (de legitimis hereditatibus) cum interpretatione Gothica. Nov. 22. cap. 46.

§. 15. Nov. 2. cap. 3. §. 1. Cf. Nov. 22. cap. 46. §. 2. et L. 6. §. 1. C. 5. 9. (de secundis nuptiis).

§. 16. Nov. 127. cap. 3. Cf. Nov. 98. cap. 1.

§. 17. Nov. 22. cap. 46. §. 1. et seq. Cf. Nov. 2. cap. 3.

§. 18. L. 34. D. 3. 5. (de negotiis) in Basil. XVII. 1. 33. in supplemento Basilicorum ed. Zachariae p. 148. cum scholiis. Cf. L. 11. C. 2. 19. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 2. 11. in supplemento Basil. ed. Zachariae p. 159. cum scholiis. De causa huius rei cf. L. 27. §. 1. D. ibidem. L. 32. §. 2. D. 12. 6. (de cond. indebiti). L. 1. L. 15. C. ibidem.

§. 19. L. 4. C. 6. 60. (de bonis maternis) in Basil. XLV. 4. 4. IV. p. 529. cum scholiis.

§. 20. Nov. 22. cap. 22. pr. De poena infamiae ex anno luctus violato cf. L. 1. L. 8—11. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. 15. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia). L. 1. Th. C. 3. 8. (de secundis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 1. L. 2. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum).

§. 21. Nov. 22. cap. 22. pr.

§. 22. Nov. 22. cap. 22. pr. De decem personis cf. Theophilus ad §. 4. J. 3. 9. (de bonorum possessionibus). Collatio legum Mosaicarum tit. 16. cap. 9. §. 2.

§. 23. Nov. 22. cap. 22. §. 1. Cf. L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum).

§. 24. Nov. 22. cap. 23. Cf. L. 2. Th. C. 3. 9. (de nuptiis) ibique interpretatio Gothica. L. 3. pr. L. 4. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). Nov. 2. cap. 1.

§. 25. Nov. 22. cap. 24. Cf. et Nov. 2. cap. 2. §. 1.

§. 26. Nov. 22. cap. 25. Cf. L. 2. Th. C. 3. 8. (de nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 3. L. 5. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). Nov. 2. cap. 1.

§. 27. Nov. 22. cap. 32. Cf. L. un. Th. C. 3. 9. (si secundo nupserit) cum interpretatione Gothica. L. un. C. 5. 10. (si secundo nupserit mulier).

§. 28. Nov. 39. cap. 2.

§. 30. Nov. 39. cap. 2. in Basil. XXVIII. 15. 2. III. p. 346. cum scholiis.

§. 31. Cf. Nov. 2. cap. 3., Nov. 74. cap. 4. pr.

§. 32. De concubinatu iure permisso cf. L. 3. §. 1. D. 25. 7. (de concubinis). L. 5. C. 6. 57. (ad SC. Orfitianum).

§. 33. Nov. 74. cap. 5. pr.

TIT. X.

§. 1. De dotis aestimatae periculo cf. L. 51. D. 24. 3. (soluto matrim). L. 10. pr. L. 18. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 10. C. 5. 12. (de iure dotium). L. un. §. 9. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). Vide et L. 5. §. 3. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 16. L. 69. §. 7. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 5. C. 5. 12. (de iure dotium). L. 3. D. 19. 2. (locati conducti). De fructibus dotis non aestimatae cf. L. 10. §. 1—3. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 6. III. p. 357. cum scholiis. L. 7. D. ibidem. L. un. §. 9. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). De grege supplenda cf. L. 68. §. 2. L. 69. L. 70. D. 7. 1. (de usufructu). De partu ancillarum dotalium non aestimatarum cf. L. 10. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 6. III. p. 357. L. un. §. 9. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). De aestimatis rebus ante nuptias cf. Fragmenta Vaticana §. 111. L. 10. §. 4., 5. L. 17. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). De aestimatione dotis, quae aliquando emtionis, aliquando taxationis locum habet, cf. Fragmenta Vaticana §. 111. L. 16. L. 69. §. 7. et 8. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 66. §. 3. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 3. D. 19. 2. (locati conducti). L. 1. L. 5. L. 10. L. 21. C. 5. 12. (de iure dotium). L. 1. L. 6. C. 5. 18. (soluto matrimonio).

§. 2. L. 17. §. 1. L. 69. §. 7. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 66. §. 3. D. 24. 3. (soluto matrimonio). Cf. Fragmenta Vaticana §. 94. L. 49. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 10. pr. §. 6. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 5. L. 30. C. 5. 12. (de iure dotium). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Brautgabe* II. p. 444 seq. De diligentia, quam maritus in rebus non aestimatis praestat, cf. L. 17. pr. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 24. §. 5. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). Caeterum vide Fragmenta Vaticana §. 101. L. 5. §. 2. D. 13. 6. (commodati vel contra). L. 72. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 18. §. 1. L. 66. pr. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris); item L. 30. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 33. L. 49. D. 23. 3. (de iure dotium). De casu in rebus dotalibus cf. Vaticana Fragmenta §. 101. L. 10. pr. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. un. §. 9. C. 5. 13. (de rei uxoriae).

§. 3. L. 17. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 13. I p. 362. cum scholiis. Cf. L. 10. §. 4. et 5. D. ibidem.

§. 4. L. 5. C. 5. 12. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 92. III. p. 4 cum scholiis. Cf. L. 10. L. 21. C. ibidem. L. 1. L. 6. C. 5. 18. (soluto matrimonio)

§. 5. L. 29. pr. D. 23. 4. (de pactis dotalibus) in Basil. XXIX. 5. 27. I p. 475. cum scholiis. Cf. L. 26. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 21. D. 23. 4. (de pactis dotalibus) cum L. 1. pr. L. 2. D. ibidem.

§. 6. De permutatione dotis ex pacto convento cf. L. 25 — L. 27. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 21. L. 29. pr. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). L. 7. D. 26 (de tutoribus et curat.). De dote augenda vel diminuenda matrimonio constante cf. L. 31. §. 4. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 10. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 19. C. 5. 3. (de donat. ante nuptias). L. un. §. 9. C. 5. 13. (de rei uxoriae). §. 3. J. 3. 7. (de donationibus) ibique Theophilus. Nov. 97. cap. 2. ... et L. 1. C. 5. 3. (de donat. ante nuptias). L. 2. C. 5. 15. (de dote cauta).

§. 8. L. 1. L. 2. C. 5. 20. (ne fideiussores) in Basil. XXVIII. 9. 2. III. p. 2.. Cf. L. 7. pr. D. 44. 1. (de exceptionibus). L. un. Th. C. 3. 15. (de fideiussoribus dotium) cum interpretatione Gothica.

§. 9. et 10. L. 6. C. 5. 11. (de dotis promissione) in Basil. XXIX. 1. 86 p. 430. cum scholiis. Cf. L. 4. Th. C. 3. 13. (de dotibus) cum interpretatione Gothica. L. 25. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum). L. 3. C. 5. 15. (de dote cauta)

§. 11. et 12. L. 1. C. 5. 15. (de dote cauta) in Basil. XXIX. 5. 41. I p. 485. cum scholiis. Cf. L. 3. C. ibidem. Nov. 100.

§. 13. L. 4. C. 5. 11. (de dotis promissione) in Basil. XXIX. 1. 84. I p. 429. cum scholiis. Cf. L. 6. C. 5. 11. (de dotis promissione). L. 25. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 14. L. 15. C. 5. 12. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 102. III. p. 45. cum scholiis. Cf. L. 1. C. 5. 15. (de dote cauta).

§. 15. L. 71. D. 23. 3. (de ritu nuptiarum) in Basil. XXIX. 1. 67. III. p. 413 seq. Cf. Fragmenta Vaticana §. 101. L. 10. pr. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. un. §. 9. C. 5. 13. (de rei uxoriae). De viri periculo, si ratum habet cf. L. 46. pr. L. 53. D. 23. 3. (de iure dotium), cum L. 26. §. 2. D. 17. 1. (mandati). L. 53. L. 68. §. 1. D. 21. 2. (de evictionibus). Caussam huius rei invenies in L. 23. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 16. L. 33. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 29. III. p. 3.. cum scholiis. Cf. L. 53. L. 56. pr. D. ibidem. De beneficio competentiae, quod competit donatori cf. L. 54. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 19. §. 1. L. 30. L. 49. L. 50. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 17. L. 48. pr. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 44. III p. 385. cum scholio. Cf. L. 4. §. 2. D. 2. 14. (de pactis). L. 21. L. 41. §. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 41. §. 3. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstr.) L. 20. C. 5. 3. (de donat. ante nuptias).

§. 18. L. 43. §. 1. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVIII. 7. 42. III. p. 665. Cf. L. 7. C. 5. 11. (de dotis promissione). L. 29. D. 39. 5. (de donationibus). L. 82. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 19. L. 25. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum) in Basil. XXVI. 7. 59. III. p. 146. De favore dotium cf. L. 9. §. 1. L. 70. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 85. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 20. L. 32. §. 1. D. 12. 6. (de condictione indebiti). Cf. L. 43. §. 1. D. 26. 7. (de administr.).

§. 21. L. 9. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV) in Basil. X. 4. 9. I. p. 567. Cf. L. 25. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 22. L. 31. §. 2. C. 5. 12. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 118. III p. 447. cum scholiis.

§. 23. L. 51. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 47. III. p. 387. cum scholiis.

§. 24. Nov. 97. cap. 3. De privilegio dotalis hypothecae cf. L. 30. C. 5. 12. (de iure dotium). L. 12. pr. §. 1. C. 8. 18. (qui potiores in pignore). Nov. 109. cap. 1.

§. 25. L. 54. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 50. III. p. 389. Cf. L. 22. §. 13. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 12. C. 5. 12. (de iure dotium).

§. 26. L. 56. §. 1. et 2. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 52

quae in adventiciis numerantur, cf. L. 1. L. 2. Th. C. 8. 18. (de maternis rebus) cum interpretatione Gothica. L. 1. C. 6. 60. (de bonis maternis); porro L. 6. L. 7. Th. C. ibidem cum interpretatione Gothica. L. 2. C. 6. 60. (de bonis maternis). De nuptialibus rebus, quae adventiciarum naturam habent, cf. L. un. Th. C. 8. 19. (de bonis, quae filiisfamiliàs) cum interpretatione Gothica. L. 1. — L. 4. L. 6. §. 1. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis) coll. L. 5. C. ibidem. De his, quae liberi propriis laboribus adepti sunt, cf. L. 6. pr. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). §. 1. J. 2. 9. (per quas personas) ibique Theophilus. De filiofamilias super adventiciis bonis testamentum non faciente cf. L. 8. §. 5. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). L. 11. C. 6. 22. (qui testamenta). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De iure ususfructus, quem pater in adventiciis filiifamilias habet, cf. L. 1. §. 1. L. 2. L. 6. L. 7. L. 9. §. 3 seq. Th. C. 8. 18. (de maternis bonis) cum interpretatione Gothica. L. un. C. 8. 19. (de bonis, quae filiisfamilias) cum interpretatione Gothica cum L. 2. — L. 4. C. 6. 60. (de bonis maternis). L. 2. — L. 4. L. 6. §. 1. L. 8. pr. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). pr. J. 2. 9. (per quas personas) ibique Theophilus. Nov. 117. cap. 1. §. 1. ad finem, Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Peculien* VII. p. 875 seq.

§. 5. De rebus, quae ex re patris accedunt filiofamilias, in paganicum peculium computandis cf. L. 2. L. 6. pr. L. 8. pr. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). pr. J. 2. 9. (per quas personas nobis) ibique Theophilus. De usu et proprietate, quam pater habet in profecticio peculio cf. L. 37. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio), pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus; ut et L. 3. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV.). L. 1. §. 5. L. 4. D. 41. 2. (de acquirenda poss.).

§. 6. De rebus, quae armis quaesitae sunt, in castrensi peculio computandis cf. Paulli sentent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica. L. 11. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 1. C. 12. 37. (de castrensi peculio). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Caeterum de proprietate et usufructu, quem filiusfamilias in peculio castrensi habet, cf. L. 7. §. 5. et 6. D. 39. 5. (de donationibus). L. 2. L. 3. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 2. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 15. §. 3. D. 49. 17. (de castrensi peculio) Heimbach l. c. s. v. *Peculien* VII. p. 868 seq.; de testamenti factione Iuvenalis satyra XVI. vs. 51 seq., Gaii inst. II. §. 106., Ulpiani fragmenta 20. §. 10., Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica, L. 11. §. 1. et 2. L. 17. §. 3. L. 27. D. 29. 1. (de testamento militis), L. 7. §. 6. D. 39. 5. (de donationibus), pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Caeterum de iure peculii castrensis, si filiusfamilias intestatus moritur, cf. L. 1. L. 2. L. 9. L. 17. pr. §. 1. L. 19. §. 3. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 5. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 3. C. 9. 49. (de bonis proscriptorum). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Nov. 118. cap. 1. Heimbach l. c. VII. p. 870. De in quasi castrense peculium rebus redigendis, quae ab Augusto vel Augusta donatae fuere, cf. L. 7. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis); de rebus ex hereditate fratrum cf. Nov. 118. cap. 2.; aut ex magistratu cf. Theophili paraphrasis ad §. 6. J. 2. 11. (de militari testamento); aut ex assessura cf. L. 2. Th. C. 1. 21. (de adsessoribus) cum interpretatione Gothica. L. 7. C. 1. 51. (de adsessoribus). Theophilus ad [illegible] 6. J. 2. 11. (de militari testamento). De iure testandi in peculio quasi castrensi [illegible] L. 34. §. 1. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 37. pr. §. 1. C. 3. 28. (de [illegible]cioso testamento). L. 12. C. 6. 22. (qui testam. facere). §. 6. J. 1. 11. (de [illegible]ri testamento) ibique Theophilus. pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) [illegible] Theophilus. Nov. 123. cap. 19. De patre, qui in peculio quasi castrensi [illegible]sumfructum nec proprietatem habet, cf. L. 34. C. 1. 3. (de episcopis et [illegible] L. 7. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). Nov. 123. cap. 19. Heimbach [illegible]872.

TIT. III.

[illegible] 1. D. 38. 17. (de suis et legitimis). pr. J. 1. 5. (de libertinis)

[illegible] successione libertorum) ibique Theophilus. Causa huius [illegible]vilem cognationem esse nullam, de qua cf. Ulpiani [illegible] D. 38. 10. (de gradibus et affinibus). L. 1. §. 2.

p. 454 seq. cum scholio. De beneficio competentiae, quod maritus habet, cf. L. 12 —
L. 53. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 17. L. 20. L. 21. L. 49. D. 42.
re iudicata). §. 37. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus; praeterea
L. 9. D. 12. 6. (de condict. indebiti). L. 22. pr. L. 23. D. 42. 1. (de re iudic.
L. 8. C. 5. 18. (soluto matrimonio). Cf. Heimbach in *Rechtslexicon* s. v.
II. p. 449 seq. De triennio, quo res fungibiles antiquitus reddebantur, cf.
fragmenta IV. §. 8. et 13. Heimbach in *Rechtslexicon* l. c. II. p. 455. De
immobilium fructibus ex tempore divortii praestandis cf. Paulli sentent.
22. §. 1. L. 5. L. 6. L. 7. pr. §. 1., 9., 10. et 16. L. 8. §. 1. L. 11. D.
(soluto matrimonio). L. 78. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium). L. un. §. 9
13. (de rei uxoriae). Heimbach l. c. II. p. 445 seq.

§. 47. L. 2. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio) in Basil. XXVIII. 8. 2.
p. 238 seq. cum scholiis. De vidua sui iuris cf. Fragmenta Vaticana §. 269.
fragmenta VI. 6. L. 2. pr. L. 34. D. 24. 3. (soluto matrim.). L. un. §. 4.
11. C. 5. 13. (de rei uxoriae). L. 11. C. 5. 18. (soluto matrim.); de iure
cf. Ulpiani fragmenta VI. 7. Fragmenta Vaticana §. 97. L. 27. D. 24. 3.
matrim.), et maxime in adventicia dote, si mulier moritur, Ulpiani fragmenta
L. 18. §. 1. D. 46. 3. (ut legatorum). L. 2. pr. D. 33. 4. (de dote praeleg.
L. 42. D. 41. 3. (de usurpat.). L. 16. D. 11. 7. (de religiosis). L. 5. pr.
D. 48. 20. (de bonis damnatorum). L. 27. C. 5. 12. (de iure dotium). Heimb.
l. c. II. p. 441. De filiafamilias, quae profecticiam dotem habet, cf. Ulpiani fr.
VI. §. 6. L. 28. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 2. §. 1 seq. L. 3. L. 4. L.
§. 5 — 10. L. 34. L. 37. D. 24. 3. (de iure dotium). L. 1. §. 14. C. 5. 13.
rei uxoriae). L. 2. C. 5. 18. (soluto matrimonio) cum L. 34. §. 6. D. 46. 3.
solut.). L. 25. pr. D. 46. 8. (rem ratam). Heimbach l. c. II. p. 439 seq. De
profecticia in secundis nuptiis filiae non minuenda cf. Nov. 97. cap. 5.

§. 48. L. 6. pr. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 2. III. p.
cum scholiis. Cf. Fragmenta Vaticana §. 108. Ulpiani fragmenta VI. 4. L. 10 pr.
L. 60. D. 24. 3. (soluto matrim.). L. 5. D. 24. 2. (de divortiis). L. 4. C. 5. 18.
(soluto matrim.).

§. 49. L. 6. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 2. III. p.
cum scholiis. De regula, neminem cum detrimento alterius fieri locupletiorem,
vide L. 206. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 14. D. 12. 6. (de condictione in-
debiti). Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Bereicherung* I. p. 927 seq. De altera re-
gula neminem damnum sentire ex lucro alterius cf. L. 3. pr. D. 43. 16. (de vi).
L. 9. D. 25. 1. (de impensis in res dotales). L. 43. §. 1. D. 30. (de legatis I.).
L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). L. 37. L. 38. D. 6. 1. (de rei
vindicatione). L. 5. C. 3. 32. (de rei vind.). L. 11. §. 6. L. 34. pr. D. 4. 4. (de
minoribus). L. 14. §. 1. D. 11. 7. (de religiosis). L. 22. §. 5. C. 6. 30. (de iure
deliberandi). Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Bereicherung* I. p. 930 seq.

§. 50. L. 75. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 71. III. p. 416.
cum scholiis. Cf. L. 71. D. 21. 2. (de evictionibus). L. 4. D. 37. 6. (de colla-
tione). L. 30. C. 5. 12. (de iure dotium). Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Braut-
gabe* II. p. 422. De fructibus dotis, quos constante matrimonio vir percipit ob
onera matrimonii, cf. ad §. 27.

§. 51. L. un. C. 7. 74. (de privilegio dotis) in Basil. IX. 9. 8. I. p. 482.
Cf. L. 74. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 17. §. 1. L. 19. pr. D. 42. 5. (de re-
bus auctoritate). L. 22. §. 13. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 29. D. 46. 2.
(de novationibus). L. 12. §. 1. C. 8. 18. (qui potiores in pignore). Heimbach in
Rechtslexicon s. v. *Brautgabe* II. p. 460. De filiorum causa cf. §. 29. J. 4. 6. (de actionibus)
ibique Theophilus. L. 12. §. 1. C. 8. 18. (qui potiores in pignore). Nov. 91. cap. 1.

§. 52. L. 56. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 52. III.
p. 891 seq. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 2. L. 5. pr. D. 25. 1. (de impensis in res
dot.). L. 1. §. 4. D. 33. 4. (de dote praelegata). L. 61. D. 23. 2. (de ritu nu-
ptiarum). L. 5. §. 2. D. 23. 4. (de pactis dotalibus). §. 37. J. 4. 6. (de actioni-
bus) ibique Theophilus. L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae). Heimbach l. c.
II. p. 453. De notione necessariarum impensarum in dote cf. Ulpiani fragmenta VI.
14 seq. L. 79. pr. D. 50. 16. (de verborum significatione). L. 1. §. 1. L. 14. pr.
D. 25. 1. (de impensis in res dotales) collatis L. 2. §. 1. L. 15. D. ibidem. Heim-
bach l. c. II. p. 453.

§. 53. L. 15. D. 25. 1. (de impensis in res dotales) in Basil. XXVIII. 10.

15. III. p. 299. cum scholiis. Cf. L. 12. L. 13. D. ibidem. L. 38. §. 1. D. 24. 1. (de donation. inter virum).

§. 54. L. 14. D. 25. 1. (de impensis in res) in Basil. XXVIII. 10. 14. III. p. 299. Cf. Ulpiani fragmenta VI. §. 14—17. L. 79. pr. §. 1 seq. D. 50. 16. (de verb. signif.). L. 1. §. 1. L. 10. D. 25. 1. (de impensis in res).

§. 55. L. 11. pr. D. 25. 1. (de impensis) in Basil. XXVII. 10. 11. III. p. 298. cum scholiis. Cf. L. 9. L. 10. D. ibidem. L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxor.).

§. 56. L. 8. D. 25. 1. (de impensis in res) in Basil. XXVIII. 10. 8. III. p. 298. cum scholiis. Cf. L. 79. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.). L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae) cum L. 38. D. 6. 1. (de rei vindicat.). L. 25. pr. D. 13. 7. (de pignoraticia). L. 3. pr. D. 27. 4. (de contraria tut.). L. 15. §. 34. D. 39. 2. (de damno infecto).

TIT. XI.

§. 1. L. 73. §. 1. L. 85. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 69. III. p. 414. cum scholiis. L. 20. L. 24. pr. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 21. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 3. Th. C. 3. 13. (de dotibus) cum interpretatione Gothica. L. un. C. 5. 19. (si dos constante). Nov. 22. cap. 39.

§. 2. L. 8. C. 5. 18. (soluto matrim.) in Basil. XXVIII. 8. 72. III. p. 294. Cf. L. 63. §. 4. D. 17. 2. (pro socio). L. un. §. 7. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione).

§. 3. L. 22. §. 12. D. 24. 3. (soluto matrim.) in Basil. XXVIII. 8. 22. III. p. 264. cum scholiis. Cf. L. 14. pr. D. 23. 5. (de fundo dotali). L. 19. L. 59. pr. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 1. §. 21. D. 41. 2. (de acquirenda possess.).

§. 4. L. un. C. 5. 19. (si dos constante) in Basil. XXVIII. 9. 1. III. p. 295. cum scholiis. Cf. L. 3. Th. C. 3. 13. (de dotibus) cum interpretatione Gothica. Nov. 22. cap. 39.

§. 5. L. 17. pr. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrim.) in Basil. XXVIII. 8. 17. III. p. 254. cum scholiis. De socero, qui dotem dare debet, cf. L. 21. L. 22. pr. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 84. D. 23. 3. (de iure dotium). De muliere cf. L. 20. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 6. L. 1. §. 9. D. 33. 4. (de dote praelegata).

§. 7. Nov. 100. cap. 1. §. 1., cap. 2. Cf. ῥοπαὶ cap. 31. §. 7. ed. Zachariae p. 214.

§. 8. De fundo dotali alienari prohibito cf. Gaii inst. II. §. 63. Paulli sent. recept. II. 21. §. 2. Dig. 23. 5. de fundo dotali, Cod. 5. 23. (de fundo dotali). L. 16. D. 29. 1. (de testamento militis). L. un. §. 15. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). pr. J. 2. 8. (quibus alienare licet) ibique Theophilus. Vide et L. 5. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). L. 42. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucap.). L. 3. C. 3. 32. (de rei vindicatione). Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Brautgabe* II. p. 424 seq.

§. 9. L. 9. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 89. in supplemento ed. Zachariae p. 37. cum scholiis. Cf. L. 17. L. 22. C. 5. 12. (de iure dotium). Vide tamen L. 30. C. ibidem. Nov. 91. cap. 1.

§. 10. L. 51. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 6. C. 5. 16. (de donationibus inter virum).

§. 11. L. 3. D. 48. 20. (de bonis damnatorum) in Basil. LX. 52. 3. V. p. 879. cum scholiis. Cf. L. 4. D. ibidem. Nov. 134. cap. 13. Heimbach l. c. s. v. *Brautgabe* II. p. 444.

§. 12. Nov. 2. cap. 5. Cf. Nov. 91. cap. 2.

§. 13. Nov. 91. cap. 2. Cf. Nov. 2. cap. 5.

§. 14. L. 34. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 30. III. p. 371. cum scholiis. De rebus alienis in dotem datis cf. L. 6. §. 1. L. 81. D. ibidem. L. 11. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 14. C. 5. 12. (de iure dotium); praeterea Dig. 41. 9. (pro dote). Cod. 7. 28. (de usucapione pro dote).

§. 15. Nov. 2. cap. 5., Nov. 53. cap. 6. §. 2., Nov. 91. cap. 2.

§. 16. De parte indotatae mulieris cf. L. 11. §. 1. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 18., Nov. 53. cap. 6. pr. §. 2.. Nov. 75. cap. 5. pr., Nov. 117. cap. 5., Nov. 134. cap. 13.

§. 17. Hoc ius natum fortasse ex male intellecta regula: dotis causam perpetuam esse, de qua vide L. 1. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 7. C. 5. 18. (se-

lato matrimonio). L. 5. C. 6. 20. (de collationibus). Heimbach l. c. s. v. *Ingabe* II. p. 399. Cf. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. 40. (de annali exceptione). De actione hypothecaria, quae XL annis tollitur L. 7. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). *ῥοπαὶ* cap. 41. §. 10. ed. Zachariae p.

§. 18. De praediis dotalibus alienatis cf. L. 3. §. 1. L. 12. pr. L. 13 §. D. 23. 5. (de fundo dotali). L. 30. C. 5. 12. de iure dotium); de aliis L. 3. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 2. L. 6. C. 4. 51. (de rebus alien. non alien.).

§. 19. Nov. 61. cap. 1. §. 1. et 2. Cf. L. 22. C. 4. 29. (ad SC. Velleian.

§. 20. Nov. 91. cap. 1. Cf. L. 12. §. 1. C. 8. 18. (qui potiores in pign.

§. 21. Causam dubitandi repetes ex L. un. §. 1. C. 5. 13. (de rei ux.

TIT. XIII.

§. 1. L. 9. §. 3. D. 23. 3. (de iure dotium) in Basil. XXIX. 1. 5. III. p. cum scholiis. Cf. L. 31. §. 1. D. 39. 5. (de donationibus). L. 29. C. 5. 12 iure dotium). L. 17. C. 5. 16. (de donationibus inter virum). L. 5. L. 8. L C. 5. 14. (de pactis dotalibus).

§. 2. L. 17. C. 5. 16. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. III. p. 512. De hypotheca tacita propter bona paraphernalia L. 11. C. 5. 14 pactis dotalibus). L. 29. C. 5. 12. (de iure dotium).

§. 3. L. 8. C. 5. 14. (de pactis conventis) in Basil. XXIX. 5. 38. III. p. cum scholiis. Cf. L. 11. C. ibidem.

§. 4. De beneficio competentiae, quod habet maritus in dotis repetitione: L. 12. L. 17. §. 2. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 21. L. 23. L. 24. §. 1. 42. 1. (de re iudicata). Heimbach l. c. s. v. *Beneficium competentiae* I. p. 882. paraphernis cf. L. 17. C. 5. 16. (de donationibus inter virum).

§. 5. L. 3. C. 4. 12. (ne uxor pro marito) in Basil. XXIV. 4. 3. III. p. 26 cum scholiis. Cf. L. 1. C. ibidem. L. 1. C. 7. 73., (de privilegio fisci). Ne pater pro filio vel filius pro patre conveniatur, prohibitum est in L. 1. — L. 4. C. 4. 13. (ne filius pro patre) in Basil. XXIV. 4., 5—7. III. p. 27. Cf. L. 3. §. 5. L. 17. §. 1., D. 50. 4. (de muneribus). L. 5. C. 10. 31. (de decurionibus). L. 5. §. 16 D. 25. 3. (de agnoscendis). L. 2. pr. D. 50. 1. (ad municipalem). L. 3. C. 7. 71. (qui bonis cedere). L. 1. L. 4. C. 10. 60. (de filiisfamilias). Nov. 52. cap. 1. Nov. 134. cap. 7. De liberto, qui ex patroni contractibus delictisve non tenetur, cf. L. 5. C. 4. 13. (ne filius pro patre) in Basil. XXIV. 4. 9. III. p. 27.

TIT. XIV.

§. 1. L. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 1. III. p. 499. cum scholiis. Cf. L. 2. L. 3. L. 31. §. 7. D. ibidem. Plutarchi quaestiones Romanae cap. 7. De locupletiore coniuge pauperiore vel pauperiore locupletiore non faciendo cf. L. 5. §. 8. et 16. L. 7. pr. §. 1. L. 32. §. 9. L. 39. L. 55. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). Paulli sentent. recept. II. 21. §. 2.

§. 2. L. 3. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 3. III. p. 499. cum scholiis. Cf. L. 32. §. 28. D. ibidem. L. 7. C. 5. 16. (de donationibus inter virum). De regula nullius conditionem ex delicto suo meliorem fieri debere cf. L. 11. L. 12. §. 1. L. 14. §. 3. L. 76. §. 1. D. 47. 2. (de furtis). L. 38. §. 1 seq. D. 26. 7. (de administr.). L. 5. pr. D. 2. 11. (si quis cautionibus). L. 17. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 3. §. 11. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 6. §. 7. D. 17. 1. (mandati). L. 10. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 15. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus). L. 134. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 30. C. 2. 4. (de transactionibus).

§. 3. L. 31. pr. D. 39. 5. (de donat.) in Basil. XLVII. 1. 30. IV. p. 575. cum scholio. Cf. L. 3. §. 1. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 2. C. 5. 16. (de donat. inter virum).

§. 4. L. 32. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 32. III. p. 506. Cf. L. 32. §. 2 seq., §. 18 seq., §. 22 seq. L. 7. L. 14. L. 15. L. 25. C. 5. 16. (de donat. inter virum).

§. 5. L. 40. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 38. III. p. 508. Cf. L. 41. L. 42. D. ibidem. Ulpiani fragmenta VII. 1. L. 21. C. 5. 16. (de donat. inter virum).

§. 6. L. 19. C. 5. 16. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 82.

III. p. 512. Cf. L. 34. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 5. §. 9. D. 23. 3. (de iure dotium).

§. 7. L. 3. §. 6. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 3. III. p. 500. Cf. L. 3. §. 2. et 5. L. 5. §. 2. L. 32. §. 16. L. 53. pr. D. ibidem. Plutarchi quaestiones Romanae cap. 7. Vaticana fragm. §. 269. Cf. L. 60. pr. D. ibidem. L. 23. C. 5. 16. (de donat. inter virum). L. 12. C. 5. 3. (de donat. ante nuptias)

§. 8. L. 53. pr. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 50. III. p. 509. Cf. L. 3. §. 2., 5., 6. D. ibidem. De mortis causa donatione inter coniuges non prohibita cf. Ulpiani fragmenta 7. 1. Paulli sentent. recept. II. 23. §. 6. cum interpretatione Gothica. L. 9. §. 1. L. 10. L. 11. pr. §. 1—6., 9. L. 20. D. 44. 1. (de donationibus inter virum). L. 43. D. 39. 6. (de mortis causa donat.). L. 40. L. 76. D. 28. 5. (de haeredibus instituendis). von Loehr in libro *Archiv für civilistische Praxis* tom. XVI. p. 234. De donatione divortii gratia cf. Ulpiani fragmenta 7. 1. L. 11. §. 11. L. 12. L. 13. §. 1. L. 60. §. 1. L. 61. L. 62. pr. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum).

§. 9. L. 3. §. 3—5. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 3. III. p. 500 seq. L. 5. §. 2. L. 32. §. 16. D. ibidem.

§. 10. L. 5. §. 7. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). Cf. L. 60. pr. D. ibidem. L. 23. C. 5. 16. (de donat. inter virum). L. 12. C. 5. 3. (de donat. ante nuptias).

§. 11. L. 5. §. 5. D. 24. 1. (de donat. inter virum) in Basil. XXX. 1. 5. III. p. 501. Cf. L. 31. §. 3. L. 52. pr. D. ibidem. L. 12. pr. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 38. D. 18. 1. (de contrahenda empt.). Paulli sentent. recept. II. 23. §. 4. De reddendo eo, in quod coniux nunc locupletior factus est, cf. L. 5. §. 18. L. 6. L. 7. pr. L. 28. §. 1. L. 32. §. 9. L. 33. §. 1. L. 39. L. 50. §. 1. L. 55. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 8. L. 17. C. 5. 16. (de donationibus inter virum) cf. Savigny *System des heutigen Römischen Rechts* IV. p. 65 seq.

§. 12. L. 5. §. 18. D. 24. 1. (de donat. inter virum) in Basil. XXX. 1. 5. II. p. 502. De vindicatione cf. L. 36. pr. D. ibidem. L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione) cum L. 3. §. 10. L. 28. pr. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). De condictione in quantum locupletior factus cf. L. 5. §. 18. L. 6. L. 33. §. 1. L. 55. D. ibidem.

§. 13. L. 9. §. 2. L. 10. L. 11. D. 24. 1. (de donat. inter virum) in Basil. XXX. 1. 9—11. III. p. 503. Cf. Ulpiani fragmenta VII. 1. Paulli sent. recept. II. 23. §. 6. cum interpretatione Gothica. L. 43. D. 39. 6. (de mortis causa don.). L. 76 D. 28. 5. (de heredibus instit.) von Löhr in libro *Archiv für civilistische Praxis* tom. XVI. p. 234. De reliquis mortis causa donationibus cf. L. 2. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus).

§. 14. Cf. L. 9. §. 2. L. 11. pr. D. 24. 1. (de donat. inter virum). L. 43. D. 39. 6. (de mortis causa donat.). L. 76. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). Ulpiani fragmenta 7. 1. Paulli sent. recept. II. 23. §. 6. cum interpretatione Gothica. De divortio, si mortis causa donatio facta est, cf. L. 11. §. 10. L. 13. pr. §. 1. D. 24. 1. (de donat. inter virum).

§. 15. L. 14. D. 24. 1. (de donationibus inter virum) in Basil. XXX. 1. 14. III. p. 504.

§. 16. L. 27. D. 24. 1. (de donat. inter virum) in Basil. XXX. 1. 26. III. p. 505. Cf. L. 66. pr. §. 1. D. ibidem. L. 20. pr. C. 5. 3. (de donationibus ante nuptias).

§. 17. L. 32. §. 27. D. 24. 1. (de donat. inter virum) in Basil. XXX. 1. 30. III. p. 507. Cf. L. 9. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 17. §. 1. L. 18. L. 19. pr. D. 42. 1. (de re iudicata).

§. 18. L. 32. §. 14. D. 24. 1. (de donat. inter virum) in Basil. XXX. 1. 30. III. p. 507. Cf. L. 8. D. 34. 5. (de rebus dubiis). Paulli sent. recept. II. 23. §. 5. L. 6. L. 18. L. 20. C. 5. 16. (de donat. inter virum).

TIT. XV.

§. 1. Nov. 117. cap. 8. De causis matrimonii solvendi cf. L. 8. L. 9. L. 10. L. 11. §. 1. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 15. Nov. 123. cap. 40.

§. 2. Nov. 22. cap. 6. Cf. L. 10. C. 5. 17. (de repudiis). L. 61. D. 24. 1.

(de donat. inter virum et uxorem). Nov. 117. cap. 12. ῥοπαὶ cap. 26. §. 13. [illegible] Zachariae p. 203.

§. 3. Nov. 22. cap. 7. Cf. L. 6. D. 24. 2. (de divortiis et repudiis). Nov. [illegible] cap. 12. De iure, quo captivitas matrimonium dirimit, cf. L. 45. §. 6. D. 23. [illegible] (de ritu nuptiarum). L. 1. D. 24. 2. (de divortiis). L. 10. L. 56. D. 24. 3. [illegible] luto matrimonio). L. 12. §. 4. D. 49. 15. (de captivis).

§. 5. Cf. L. 22. §. 7. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 16. §. 2. D. 23. [illegible] (de ritu nuptiarum). L. 4. D. 24. 2. (de divortiis). L. 8. pr. D. 1. 6. (de [illegible] qui sui).

§. 6. Cf. L. 11. §. 2. C. 5. 17. (de repudiis).

§. 9. Nov. 22. cap. 5. Cf. L. 53. §. 3. L. 56. pr. C. 1. 3. (de episcopis [illegible] clericis). Nov. 117. cap. 12. Nov. 123. cap. 40.

§. 11. Nov. 123. cap. 40. Cf. ad §. 9.

§. 12. L. 11. D. 24. 2. (de divortiis) in Basil. XXVIII. 7. 8. III. p. 230. cum scholiis. Cf. L. 5. pr. D. 48. 20. (de bonis domnatorum). L. 32. §. 6. D. 24 (de donationibus inter virum). L. 56. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 24. [illegible] 5. 16. (de donationibus inter virum). Nov. 22. cap. 8—10. Praeterea cum [illegible] connubium non est, de quo cf. Ulpiani fragmenta V. §. 5. Paulli sent. recept. [illegible] 19. §. 6. L. 6. Th. C. 12. 1. (de decurionibus). L. 3. C. 5. 4. (de incestis et inut. nuptiis). L. 3. C. 5. 18. (soluto matrim.). Nov. 22. cap. 10. Parum accurate loquitur Nov. 78. cap. 4. pr.

§. 13. Nov. 117. cap. 8. Cf. L. 1. L. 2. Th. C. 3. 16. (de repudiis) cum interpretatione Gothica. L. 8. §. 5. L. 11. §. 2. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 15. §. 2., cap. 16. §. 1.

§. 14. Nov. 117. cap. 9. Cf. L. 1. Th. C. 3. 16. (de repudiis) cum interpretatione Gothica. L. 8. §. 2. C. 5. 4. (de incestis et inutilibus nuptiis). Nov. 22. cap. 15. §. 1.

§. 15. Nov. 117. cap. 14. Cf. L. 8. §. 2. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 15. §. 1.

§. 16. Nov. 117. cap. 11. Cf. L. 7. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 14. pr.

LIBRI V.

TIT. I.

§. 1. L. 1. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 1. III. p. 540. Cf. Quinctiliani declamationes CCCVIII. Ulpiani fragm. 20. §. 1. Isidori Etymologiae lib. V. cap. 24. De etymologia testamenti cf. Gellii noctium Atticarum lib. VI. cap. 12. pr. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus.

§. 2. L. 2. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 2. III. p. 540. Cf. L. 17. D. ibidem. L. 3. C. 6. 22. (qui testamenta).

§. 3. L. 5. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 6. III. p. 540 seq. Cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 1. Gaii instit. I. §. 40., II. §. 113. Ulpiani fragmenta 20. §. 12. et 15. L. 19. pr. D. 28. 1. (qui testam.). L. 10. §. 1. D. 49. 15. (de captivis). L. 4. C. 6. 22. (qui testamenta). L. 18. C. 6. 21. (de testam. militis). §. 1. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Nov. 119. cap. 1. ῥοπαὶ cap. 33. §. 3. ed. Zachariae p. 217. De exceptionibus, quae iure antiquo dabantur, cf. Gellius noctium Atticarum lib. I. cap. 12. L. 18. C. 6. 21. (de testam. militis). Sozomenus in historia ecclesiastica lib. I. cap. 9.

§. 4. §. 3. J. 2. 10. (de testam. ordinandis) ibique Theophilus. De unitate contextus cf. L. 21. §. 8. D. 28. 1. (qui testam.). L. 28. pr. C. 6. 23. (de testamentis); item testium cf. L. 20. §. 8. D. 28. 1. (qui testam.). L. 12. pr. §. 2. C. 6. 23. (de testamentis). Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 1—6. Valentiniani III. Novellarum tit. XX. const. 2. §. 2—6. De testium subscriptione, quae ex constitutionibus venit, cf. L. 22. §. 4. L. 30. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 3. §. 1. et 2. Th. C. 5. 4. (de testamentis) cum interpretatione Gothica. Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 3. et 5. L. 21. pr. L. 29. C. 6. 23. (de testamentis). L. 8. C. 6. 22. (qui testam. facere). Isidori Origines lib. V. cap. 24. De subscriptione testatoris cf. Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 2. et 3. cum interpretatione Gothica. L. 21. pr. L. 28. §. 1. C. 6. 23. (de testamentis). L. 8. C. 6. 22. (qui testamenta facere). De septem testium numero, qui ex prae-

ris edicto descendit, cf. Gaii inst. II. §. 119. et 147. Ulpiani fragm. 23. §. 6., 3. §. 6. L. 12. C. 6. 23. (de testamentis). Theodosii II. Novellarum tit. XVI. onst. 1. §. 2. cum interpretatione Gothica. L. 8. C. 6. 22. (qui testamenta facere). . 2. C. 6. 11. (de bonorum possessione secundum tab.). §. 6. J. 2. 17. (quibus odis testamenta). L. 21. pr. L. 26. L. 28. §. 1. C. 6. 23. (de testamentis). Isidori rigines lib. V. cap. 24. De signis testium cf. Cicero in Verrem II. 1. 45. Gaii ist. II. §. 119. et 147. Ulpiani fragmenta 23. §. 6., 28. §. 6. L. 2. C. 6. 11. le bonorum possess. secundum tabulas). Theophilus ad §. 14. J. 2. 11. (de testa-entis ordinandis). Isidori Origines lib. V. cap. 24. Verum signorum mentio est liquando et in testamento iuris civilis, velut cf. Suetonii Tiberius cap. 23., Nero ap. 4. et 17. Quinctiliani Declamatio 308. Paulli sentent. recept. IV. 6. §. 1., . §. 1. De eodem annulo cf. L. 22. §. 2. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 12. C. . 23. (de testamentis). §. 5. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theo-hilus. De nomine heredum in testamento nuncupativo coram testibus nuncupando f. L. 1. §. 3. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 2. C. 6. 11. (de bonor. poss. ecundum tab.). Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 6. cum interpre-atione Gothica. L. 21. §. 1. L. 29. C. 6. 23. (de testamentis). §. 14. J. 2. 10. de testamentis ordinandis) ibique Theophilus.

§. 5. L. 22. §. 6. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 23. III. p. 543.

§. 8. L. 27. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 28. III. p. 544.

§. 9. L. 14. D. 22. 5. (de testibus) in Basil. XXI. 1. 13. II. p. 396. cum scholiis. Cf. L. 18. D. ibidem.

§. 10. L. 17. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 18. III. p. 542. Cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 5. et 11. cum interpretatione Gothica. L. 1. §. 8. et 9. D. 37. 11. (de bonorum poss. secundum tabulas). L. 9. C. 6. 22. (qui testamenta). §. 1. J. 2. 12. (quibus non est permissum), pr. J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus. Vide et L. 16. §. 1. D. ibidem. L. 2. D. 5. 2. (de inofficioso testamento). L. 1. §. 8. D. 37. 11. (de bonor. posses. secundum tabulas).

§. 11. L. 25. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 26. III. p. 544. Cf. L. 21. pr. C. 6. 23. (de testamentis).

§. 12. L. 6. §. 1. D. 28. 1. (qui testamentr) in Basil. XXXV. 1. 7. III. p. 541. Cf. L. 7. L. 16. pr. D. ibidem. Ulpiani fragmenta 20. §. 13. L. 43. pr. D. 28. 6. (de vulgari). L. 4. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 9. §. 1. D. 38. 8. (unde cognati). L. 10. C. 6. 22. (qui testamenta). §. 2. J. 2. 11. (de militari testamento) ibique Theophilus. §. 3. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus.

§. 13. L. 15. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 15. III. p. 541. Cf. L. 14. D. ibidem. Ulpiani fragmenta 20. §. 11. L. 6. §. 8. D. 28. 3. (de iniusto rupto). Exceptio in milite est, de qua cf. L. 11. §. 1. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 9. D. 29. 7. (de iure codicillorum). L. 1. pr. D. 32. (de legatis III).

§. 14. L. 8. §. 2—4. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 9. III. p. 541. Cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 9. L. 7. §. 3. D. 48. 22. (de interdictis et relegatis). L. 1. §. 4. D. 32. (de legatis III).

§. 15. L. 18. pr. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 19. III. p. 542. De prodigo cf. Ulpiani fragmenta 20. §. 13. Paullus sent. recept. III. 4. A. §. 12. L. 1. §. 9. D. 37. 11. (de bonorum poss. secundum tabulas). §. 2. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De testimonio prodigi vide et §. 6. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. De damnato ob carmen famosum cf. L. 5. §. 9. et 10. D. 47. 10. (de iniuriis). L. 21. pr. D. 22. 5. (de testibus).

§. 16. L. 8. pr. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 9. III. p. 541. Cf. Paullus sent. recept. III. 4. A. §. 8. cum interpretatione Gothica. L. 13. pr. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 10. D. 29. 1. (de testam. militis). L. 3. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.). §. 5. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus.

§. 17. L. 12. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 13. III. p. 541. Cf. Paullus sent. recept. III. 4. A. §. 8. Ulpiani fragmenta 23. §. 5. L. 6. §. 12. D. 28. 3. (de iniusto). §. 5. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus.

§. 18. L. 6. §. 12. D. 28. 3. (de iniusto) in Basil. XXXIX. 2. 5. III. p. 47.

cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 8. Ulpiani fragmenta 23. §. L. 12. D. 28. 1. (qui testamenta). §. 5. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De lege Cornelia cf. L. 10. §. 1. L. 11. §. 1. L. 12. §. 1. L. 1. pr. §. 1. et 3. D. 49. 15. (de captivis et postliminio). L. 28. L. 29. D. 28. 5. vulgari et pupillari). L. 39. D. 29. 1. (de testam. militis). L. 1. §. 1. D. 35. (ad legem Falcidiam). L. 4. §. 1. D. 38. 2. (de bonis libertorum). L. 1. pr. 38. 16. (de suis et legitimis). L. 14. pr. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. C. 8. 51. (de postliminio). Adde L. 25. pr. D. 10. 2. (familiae herciscundae) L. 32. §. 14. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 33. D. 29. 2. (de acquirenda et amitt.). L. 3. §. 6. D. 37. 1. (de bonorum posses.). L. 1. §. 9. D. 43. (de tabulis exhibendis). L. 18. L. 22. §. 4. D. 49. 15. (de captivis et postliminio) L. 8. C. 6. 55. (de suis et legitimis).

§. 20. L. 8. C. 6. 22. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 3. 8. III. p. 5.. Cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 4. cum interpretatione Gothica. §. 4. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Quinque testium numerus tam ex iure civili vetustissimo explicatur, quam ex L. 31. C. 6. 23. (de testamentis) et L. 8. §. 3. C. 6. 36. (de codicillis).

§. 23. L. 19. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 20. III. p. 54.. De filiisfamilias cf. Gaii epitom. II. 2. §. 1. Ulpiani fragmenta 20. §. 6. L. 6. pr. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 25. §. 1. D. 39. 6. (de mortis causa donat.). L. §. 8. D. 37. 11. (de bonor. posses. secundum tabulas). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De impubere cf. L. 5. pr. D. 28. 1. (qui testam.). Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 1. Gaii inst. I. §. 40., II. §. 113. Ulpiani fragmenta 20. §. 12. L. 10. §. 1. D. 49. 15. (de captivis et postliminio) L. 1. §. 8. D. 37. 11. (de bonor. poss. secundum tabulas). L. 4. C. 6. 22. (qui testam. facere). L. 18. C. 6. 21. (de testamento militis). L. 4. C. 6. 22. (qui testamenta facere). §. 1. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De servis cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 8. ibique interpretatio Gothica. pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum).

§. 24. L. 1. C. 6. 22. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 3. 1. III. p. 549.

§. 25. et 26. Nov. 107. cap. 1. et 2. Nov. 18. cap. 7. Nov. 107. cap. 1.

§. 27. L. 1. §. 4. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 41. §. 8. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). Cf. L. 9. §. 13. L. 10. D. ibidem. §. 5. J. 2. 14. (de heredibus instit.) ibique Theophilus.

§. 28. Nov. 18. cap. 7. Nov. 107. cap. 3. Cf. L. 16. L. 21. L. 26. C. 3. 36. (familiae herciscundae).

§. 29. L. 21. §. 3. C. 6. 23. (de testamentis) in Basil. XXXV. 2. 16. III. p. 546. Cf. Capitolini Pertinax cap. 7. Gaii inst. II. 144. L. 1. L. 2. L. 11. D. 28. 3. (de iniusto). L. 21. §. 1. D. 28. 1. (qui testam.). L. 36. §. 1. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 18. D. 32. (de legatis III.). L. 22. D. 34. 4. (de adimendis). L. 12. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 12. §. 1. D. 37. 4. (de bon. poss. contra tabulas). Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. cum interdretatione Gothica. §. 2. et 7. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. Nov. 107. cap. 2.

§. 30. L. 2. C. 6. 22. (qui testamenta facere) in Basil. XXXV. 3. 3. III. p. 549. Cf. L. 3. §. 8. D. 48. 21. (de bonis eorum). L. 34. pr. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 6. §. 7. D. 28. 3. (de iniuste rupto). Paulli sent. recept. V. 12. §. 1. cum interpretatione Gothica.

§. 31. L. 1. pr. D. 29. 6. (si quis aliquem) in Basil. XXXV. 4. 1. III. p. 551. Cf. Paulli sentent. recept. V. 12. §. 2. L. 2. C. 6. 34. (si quis aliquem testari) L. 2. §. 1. D. ibidem. L. 19. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 23. C. 3. 28. (de inofficioso testam.). Nov. 115. cap. 3. §. 9.

§. 32. L. 1. C. 6. 34. (si quis aliquem testari) in Basil. XXXV. 4. 4. III. p. 552. Nov. 134. cap. 3.

§. 32. L. 25. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 26. III. p. 541. L. 21. pr. C. 6. 23. (de testamentis).

§. 34. L. 6. C. 6. 22. (qui testamenta facere) in Basil. XXXV. 3. 6. III. p. 550. De principe herede instituendo cf. L. 2. §. 1. Th. C. 4. 4. (de testamentis) L. 7. C. 6. 22. (qui testamenta). L. 3. L. 16. C. 6. 23. (de testamentis). §. 8. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. Capitolini Pertinax cap. 7. Paulli sent. recept. V. 12. §. 8. cum interpretatione Gothica. L. 91. D. 28. 5. (de

red. instit.). De iactatione principem a se heredem factum iri cf. Suetonii Calila 38. Domitianus 12. L. 23. D. 32. (de legatis. I.). L. 2. pr. L. 5. Th. C. 4. (de testamentis). L. 20. C. 6. 23. (de testamentis). L. 31. D. 28. 1. (qui stamenta). Paulli sent. recept. V. 12. §. 9.

§. 35. L. 21. pr. C. 6. 23. (de testamentis) in Basil. XXXV. 1. 16. III. p. 546. . Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 1—6. cum interpretatinoe Gothica, alentiniani III. Novellarum tit. XX. const. 2. §. 4. De numero quinque testium . ad §. 22.

§. 37. L. 15. C. 6. 21. (de testamento militis) in Basil. XXXV. 21. 51. III. . 651. Cf. Gaii inst. II. §. 109. et 114. Ulpiani fragmenta 23. §. 10. Lex Romana Burgundionum tit. 44. ed. Schulting. L. 1. pr. L. 2. L. 15. §. 1. L. 34. §. 2. . 35. L. 40. pr. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 40. D. 26. 7. (de administr.). L. 1. L. 3. L. 17. C. 6. 21. (de testamento militis). pr. §. 1. J. 2. 11. de militari testamento) ibique Theophilus.

§. 38. L. 3. pr. L. 35. D. 29. 1. (de testamento militis).

§. 39. Gaii inst. II. §. 144. L. 2. D. 28. 3. (de iniusto). L. 21. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 22. D. 34. 4. (de adimentis legatis). L. 12. D. 34. 9. de his, quae ut indignis). §. 2. et 7. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. Capitolini Pertinax cap. 7.

§. 40. L. 3. C. 6. 34. (si quis aliquem) in Basil. XXXV. 4. 6. III. p. 553. Cf. Valentiniani III. Novellarum tit. XX. const. 1. §. 3. L. 70. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 3. D. 29. 6. (si quis aliquem testari).

§. 41. De mulieribus in testamento testimonium non dicentibus cf. L. 20. §. 6. D. 28. 1. (qui testamenta).

§. 42. L. 20. pr. D. 28. 1. (qui testamenta) in Basil. XXXV. 1. 21. III. p. 542. Cf. Gaii inst. III. §. 108., §. 10. J. 2. 10. (de testam. ordinandis) ibique Theophilus.

§. 43. L. 27. C. 6. 23. (de testamentis) in Basil. XXXV. 2. 22. III. p. 548. Cf. L. 6. Th. C. 4. 4. (de testamentis) cum interpretatione Gothica. ῥοπαὶ cap. 31. §. 6. ed. Zachariae p. 213.

§. 44. L. 3. C. 9. 23. (de his qui sibi adscribunt) in Basil. LX. 41. 61. V. p. 800. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 7. et 8. L. 6. pr. L. 15. D. 48. 10. (de lege Cornelia de falsis). L. 1. L. 5. D. 34. 8. (de his, quae pro non scriptis). L. 1. L. 4.—L. 6. C. 9. 23. (de his, qui sibi ascribunt).

§. 45. Nov. 39. cap. 1. De portione legitima ab Iustiniano aucta cf. Nov. 18. cap. 1. Nov. 22. cap. 48. pr. De quarta iuris antiqui cf. Paulli sent. recept. IV. 5. §. 6. et 7. cum interpretatione Gothica. L. 8. §. 8. et 9. L. 25. D. 5. 2. (de inoff. testamento). L. 1. Gregoriani Cod. 2. 6. (de inofficioso testam.) ed. Haenel. L. 6. L. 29. L. 31. L. 35. §. 2. L. 36. §. 1. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). §. 3., 6. et 7. J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus.

§. 46. L. 73. §. 2. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 73. I. p. 69. Cf. L. 62. §. 1. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). L. 2. D. 34. 8. (de his, quae pro non scriptis).

§. 47. L. 188. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 188. I. p. 77. Cf. L. 16. D. 35. 1. (de condit. et demonstr.). L. 2. Th. C. 11. 39. (de fide testium) cum interpretatione Gothica. L. 14. C. 4. 21. (de fide insrumentorum).

§. 48. L. 201. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 201. I. p. 78. Cf. L. 29. L. 210. D. ibidem. L. 1. pr. D. 34. 7. (de regula Catoniana). L. 41. §. 2. D. 30. (de legatis I). L. 3. pr. D. 34. 8. (de his, quae pro non scriptis). Vide L. 6. §. 2. L. 49. §. 1. L. 50. pr. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). §. 4. J. 2. 19. (de heredum qualitate) ibique Theophilus. Exceptiones dantur in L. 62. pr. D. 28. 5. (de hered. instit.). L. 13. §. 2. D. 29. 1. (de testamento militis). Cf. Averanii interpretationes iuris civilis lib. IV. cap. 21. §. 2 seq.

TIT. II.

§. 1. De peculii notione vide L. 4. pr. §. 2. L. 5. §. 3. et 4. L. 7. §. 1. et 3. L. 39. D. 15. 1. (de peculio). Theophilus ad §. 4. J. 4. 7. (quod cum eo, qui in aliena). Scholia ad Basil. XI. 1. 30. I. p. 618. Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Peculien* VII. p. 859 seq. De castrensi peculio L. 11. D. 49. 17. (de castrensi peculio). Paulli sentent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica. L. 1. C. 12. 37. (de castrensi peculio). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus; praeterea L. 4. C. 3. 36. (familiae herciscundae). L. 3. §. 4. D. 24. 1.

(de donationibus inter virum). L. 23. §. 2. D. 40. 5. (de fideicommissariis li- tatibus); item L. 5. L. 8. L. 13. L. 16. pr. §. 1. D. 49. 17. (de castrensi pe- Heimbach l. c. VII. p. 867. De peculio quasi castrensi cf. L. 15. Th. C. 6. 3. privilegiis eorum). L. un. C. 12. 31. (de castrensi omnium palatinorum) L. 2. Th. C. 1. 21. (de assessoribus) cum interpretatione Gothica. L. 7. C. (de assessoribus); et L. 6. Th. C. 2. 10. (de postulando). L. 4. L. 8. C. 2. advocatis diversorum). Valentiniani III. Novellarum tit. II. const. 2. §. 4. ed. Haen. ac L. 6. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 5. C. 12. 16. (de silentiariis) L. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). L. 34. C. 1. 3. (de episcopis). pr. J. 2. (quibus non est permissum) Theophilus ad §. 6. J. 2. 11. (de militari testam. Nov. 81. cap. 3. Nov. 123. cap. 10. Hieronymus epistolarum LX. 10. Heimb. l. c. VII. p. 871.

§. 2. Theophilus ad pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum). De iure testandi in peculio castrensi cf. Iuvenalis Satyrae XVI. vers. 51 seq. Gaii inst. §. 106. Ulpiani fragmenta 20. §. 10. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica. L. 11. §. 1. et 2. L. 17. §. 3. L. 27. D. 29. 1. (de testamento militis). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Heimbach l. c. VII. p. 869. In quasi castrensi cf. L. 34. C. 1. 3. (de episcopis). Nov. 123. cap. 19., ut et L. 37. pr. §. 1. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). L. C. 6. 22. (qui testam. facere). §. 6. J. 1. 11. (de militari testamento). pr. J. 2. (quibus non est permissum). In pagano peculio filiumfamilias testamentum facere non posse, constat ex L. 6. pr. L. 19. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 1. §. 37. 11. (de bonorum posses. secundum tabulas). L. 1. §. 1. D. 32. (de legatis). Ulpiani fragmenta 20. §. 10., pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus; porro nec in adventiciis L. 8. §. 5. C. 6. 61. (de bonis quae liberis). L. C. 6. 22. (qui testamenta). De iure patris filiofamilias peculium adimendi cf. L. 4. pr. §. 1. L. 8. L. 45. D. 15. 1. (de peculio). L. 7. C. 5. 18. (matrimonio soluto). L. 37. §. 1. D. 41. 1. (de adquirendo rerum dominio) Heimbach in Rechtslexicon s. v. *Peculien* VII. p. 860. et 864. Contra in castrensi vel quasi filiusfamilias patrisfamilias loco habetur, de quo cf. L. 7. §. 5. D. 39. 5. (de donationibus). L. 12. L. 15. §. 3. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 2. L. 3. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 2. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 5. C. 12. 16. (de silentiariis). L. 34. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 123. cap. 9. De pagano peculio cum bonis patris vendendo a patris creditoribus cf. pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus, collatis L. 1. §. 4. D. 15. 2. (quando de peculio actio), L. 3. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV.); aliud iuris est in castrensi, de quo vide pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilum. De pagano peculio, quod patre moriente commune est omnium heredum, cf. L. 1. §. 1. D. 15. 2. (quando de peculio actio) collatis L. 57. §. 1. et 2. D. 15. 1. (de peculio). L. 1. §. 7. et 8. D. 15. 2. (de quando de peculio), §. 20. J. 2. 20. (*de legatis*) ibique Theophilus; de castrensi peculio vel quasi cf. L. 1. §. 15. *D. 37. 6. (de* (de collationibus). L. 23. §. 2. D. 40. 5. (de fideicomm. libertat.). L. 15. Th. C. 6. 35. (de privilegiis eorum). L. un. C. 12. 31. (de castrensi omnium). L. 2. Th. C. 1. 21. (de assessoribus) cum interpretatione Gothica. L. 7. C. 1. 51. (de assessoribus). L. 6. Th. C. 2. 10. (de postulando) cum interpretatione Gothica. L. 4. L. 8. C. 2. 7. (de advocatis diversorum iudicum). L. 5. C. 12. 16. (de silentiariis). L. 34. C. 1. 3. (de episcopis et clericis).

§. 3. De rebus in castris adquisitis cf. Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica. L. 11. D. 49. 17. (de castrensi peculio). Ulpiani fragmenta 20. §. 10. L. 1. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 4. C. 3. 36. (familiae herciscundae). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De iure testandi in peculio castrensi cf. ad §. 2. De patre, quod pro filio solvit, ex castrensi peculio repetente cf. L. 15. §. 1 seq. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 2. pr. D. 18. 1. (de contrahenda emptione). L. 42. §. 3. D. 29. 2. (de acquirenda vel omittenda haereditate). L. 4. D. 5. 1. (de iudiciis). De peculio quasi castrensi quod fit ex assessura cf. L. 2. Th. C. 1. 21. (de assessoribus) cum interpretatione Gothica. L. 7. C. 1. 51. (de adsessoribus). Theophilus ad §. 6. J. 2. 11. (de militari testamento); vel ex advocatorum militia cf. L. 6. Th. C. 2. 10. (de postulando) cum interpretatione Gothica, Valentiniani III. Novellarum tit. II. const. 2. §. 4. ed. Haenel. L. 4. L. 8. C. 2. 7. (de advocatis diversorum). Theophilus ad §. 6. J. 2. 11. (de militari testamento). De bonis maternis et materni generis,

quae in adventiciis numerantur, cf. L. 1. L. 2. Th. C. 8. 18. (de maternis rebus) cum interpretatione Gothica. L. 1. C. 6. 60. (de bonis maternis); porro L. 6. L. 7. Th. C. ibidem cum interpretatione Gothica. L. 2. C. 6. 60. (de bonis maternis). De nuptialibus rebus, quae adventiciarum naturam habent, cf. L. un. Th. C. 8. 19. (de bonis, quae filiisfamilias) cum interpretatione Gothica. L. 1. — L. 4. L. 6. §. 1. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis) coll. L. 5. C. ibidem. De his, quae liberi propriis laboribus adepti sunt, cf. L. 6. pr. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). §. 1. J. 2. 9. (per quas personas) ibique Theophilus. De filiofamilias super adventiciis bonis testamentum non faciente cf. L. 8. §. 5. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). L. 11. C. 6. 22. (qui testamenta). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. De iure ususfructus, quem pater in adventiciis filiifamilias habet, cf. L. 1. §. 1. L. 2. L. 6. L. 7. L. 9. §. 3 seq. Th. C. 8. 18. (de maternis bonis) cum interpretatione Gothica. L. un. C. 8. 19. (de bonis, quae filiisfamilias) cum interpretatione Gothica cum L. 2. — L. 4. C. 6. 60. (de bonis maternis). L. 2. — L. 4. L. 6. §. 1. L. 8. pr. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). pr. J. 2. 9. (per quas personas) ibique Theophilus. Nov. 117. cap. 1. §. 1. ad finem, Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Peculien* VII. p. 875 seq.

§. 5. De rebus, quae ex re patris accedunt filiofamilias, in paganicum peculium computandis cf. L. 2. L. 6. pr. L. 8. pr. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). pr. J. 2. 9. (per quas personas nobis) ibique Theophilus. De usu et proprietate, quam pater habet in profecticio peculio cf. L. 37. §. 1. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio), pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus; ut et L. 3. §. 4. D. 4. 4. (de minoribus XXV.). L. 1. §. 5. L. 4. D. 41. 2. (de acquirenda poss.).

§. 6. De rebus, quae armis quaesitae sunt, in castrensi peculio computandis cf. Paulli sentent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica. L. 11. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 1. C. 12. 37. (de castrensi peculio). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Caeterum de proprietate et usufructu, quem filiusfamilias in peculio castrensi habet, cf. L. 7. §. 5. et 6. D. 39. 5. (de donationibus). L. 2. L. 3. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 2. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 15. §. 3. D. 49. 17. (de castrensi peculio) Heimbach l. c. s. v. *Peculien* VII. p. 868 seq.; de testamenti factione Iuvenalis satyra XVI. vs. 51 seq., Gaii inst. II. §. 106., Ulpiani fragmenta 20. §. 10., Paulli sent. recept. III. 4. A. §. 3. cum interpretatione Gothica, L. 11. §. 1. et 2. L. 17. §. 3. L. 27. D. 29. 1. (de testamento militis), L. 7. §. 6. D. 39. 5. (de donationibus), pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Caeterum de iure peculii castrensis, si filiusfamilias intestatus moritur, cf. L. 1. L. 2. L. 9. L. 17. pr. §. 1. L. 19. §. 3. D. 49. 17. (de castrensi peculio). L. 5. C. 12. 37. (de castrensi peculio). L. 3. C. 9. 49. (de bonis proscriptorum). pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Nov. 118. cap. 1. Heimbach l. c. VII. p. 870. De in quasi castrense peculium rebus redigendis, quae ab Augusto vel Augusta donatae fuere, cf. L. 7. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis); de rebus ex hereditate fratrum cf. Nov. 118. cap. 2.; aut ex magistratu cf. Theophili paraphrasis ad §. 6. J. 2. 11. (de militari testamento); aut ex assessura cf. L. 2. Th. C. 1. 21. (de adsessoribus) cum interpretatione Gothica. L. 7. C. 1. 51. (de adsessoribus). Theophilus ad §. 6. J. 2. 11. (de militari testamento). De iure testandi in peculio quasi castrensi cf. L. 34. §. 1. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 37. pr. §. 1. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). L. 12. C. 6. 22. (qui testam. facere). §. 6. J. 1. 11. (de militari testamento) ibique Theophilus. pr. J. 2. 12. (quibus non est permissum) ibique Theophilus. Nov. 123. cap. 19. De patre, qui in peculio quasi castrensi neque usumfructum nec proprietatem habet, cf. L. 34. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 7. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). Nov. 123. cap. 19. Heimbach l. c. VII. p. 872.

TIT. III.

§. 1. L. 3. §. 1. D. 38. 17. (de suis et legitimis). pr. J. 1. 5. (de libertinis) ibique Theophilus.

§. 2. pr. J. 3. 7. (de successione libertorum) ibique Theophilus. Causa huius rei in regula posita est: servilem cognationem esse nullam, de qua cf. Ulpiani fragm. 12. §. 3. L. 10. §. 5. D. 38. 10. (de gradibus et affinibus). L. 1. §. 2.

L. 7. D. 38. 8. (unde cognati). L. 20. §. 7. D. 28. 1. (qui testamenta facer. §. 10. J. 3. 6. (de gradibus cognationis) ibique Theophilus.

§. 3. L. 4. §. 9 seq. C. 6. 4. (de bonis libertorum). §. 3. J. 3. 7. (de successione libertorum) ibique Theophilus.

§. 4. L. 4. C. 6. 4. (de bonis libertorum) in constit. Latina. §. 3. J. 3. (de successione libertorum) ibique Theophilus. De hereditate liberti inter patr. liberos in capita dividenda, cf. L. 4. §. 19. C. ibidem, item etiam constitut. Latinam, quae subiicitur. §. 3. J. 3. 7. (de successione libert.) ibique Theoph.

§. 5. Cf. §. 10. J. 3. 6. (de gradibus cognat.) ibique Theophilus, cum pr. D. 38. 17. (de suis et legitimis). L. 17. D. 38. 2. (de bonis libertorum).

§. 6. De triente patroni cf. L. 4. §. 16—18. C. 6. 4. (de bonis libertorum) ibique constitutionem Latinam. §. 3. J. 3. 7. (de successione libertorum) ibique Theophilus.

§. 7. L. 4. §. 14. et 15. C. 6. 4. (de bonis libertorum) cum constitutione Latina, quae subiicitur. §. 3. J. 3. 7. (de successione libert.) ibique Theophilus.

§. 8. L. 18. D. 38. 2. (de bonis libertorum) in Basil. XLIX. 4. 14. ...

TIT. IV.

§. 1. Nov. 131. cap. 13. Cf. L. 42. §. 2. C. 1. 3. (de episcopis et clericis
§. 2. Nov. 5. cap. 5.
§. 5., 6. Nov. 123. cap. 38.
§. 7. Nov. 123. cap. 42.; cf. et Nov. 5. cap. 4.

TIT. V.

§. 1. De testamento, quod adoptione rumpitur, cf. Gaii inst. II. §. 138. Ulpiani fragmenta XXIII. 2., Gaii epitome II. 3. §. 3. L. 8. pr. D. 28. 3. (de iniusto) collatis L. 18. D. ibidem. §. 1. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilo. De postumis, qui vel post mortem testatoris vel post testamentum conditum agnascuntur, cf. Gaii instit. II. §. 131., 132., Ulpiani fragmenta XXIII 2. et 3. L. 1. L. 3. §. 1 seq. §. 6. L. 6. D. 28. 3. (de iniusto rupto). L. 1. L. 3. C. 6. 29. (de postumis heredibus). §. 2. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus. §. 1. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. De muliere, quae abortum facit, cf. Gaii instit. II. §. 130. L. 2. C. 6. 29. (de postumis heredibus). §. 1. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus, ut et L. 129. D. 50. 16. (de verborum signif.). Paulli sentent. recept. IV. 9. §. 6. De filio adoptivo, cuius in testamento mentio facta non est, cf. Gaii instit. II. §. 123., 127., Gaii epitome II. 3. pr. Ulpiani fragmenta XXII. 14., 16., 20. L. 1. L. 3. pr. §. 3. L. 17. D. 28. 3. (de iniusto, rupto). L. 7. L. 30. L. 31. D. 28. 2. (de liberis et postumis). De rupto testamento per posterius testamentum cf. Gaii instit. II. §. 144., Gaii epitome II. 3. §. 4., Ulpiani fragmenta XXIII. 2. L. 1. L. 2. L. 16. D. 28. 3. (de iniusto). L. 54. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 12. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 1. §. 1. D. 37. 11. (de bonorum poss. secundum tabulas). Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 7. cum interpretatione Gothica. L. 27. C. 6. 23. (de testamentis). §. 2. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus cum L. 11. D. 28. 3. (de iniusto). Nov. 107. cap. 2. De confirmatione prioris testamenti in eo, quod secundo loco fit, cf. L. 12. §. 1. D. 28. 3. (de iniusto). L. 11. §. 2. D. 37. 11. (de bonorum poss. sec. tabulas). L. 29. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 19. pr. D. 29. 1. (de testamento militis). §. 3. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. De milite, qui postumum praeterit, cf. L. 7. L. 33. §. 2. L. 36. §. 2. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 12. pr. D. 38. 2. (de bonis libertorum). L. 28. §. 1. D. 28. 2. (de liberis et post.). L. 9. L. 10. C. 6. 21. (de testamento militis). §. 6. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus. De herede in secundo testamento ex certis rebus instituto, cum prius testamentum valere iussum esset, cf. L. 29. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). §. 3. J. 2. 17. (quibus modis testam.) ibique Theophilus cum L. 13. C. 6. 24. (de heredibus instit.). L. 1. §. 4. L. 9. §. 13. L. 10. L. 35. §. 1. L. 74. L. 78. pr. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 1. Greg. Cod. 3. 4. (de familiae heriscundae). De iure accrescendi, quod filiaefamilias vel nepoti ex filio praeteritis competit, cf. Gaii inst. II. §. 124., Gaii epitome II. 3. §. 1. Ulpiani fragmenta XXII. 17. Paulli sentent. recept. III. 4. B. §. 8. L. 4. C. 6. 28. (de liberis praeteritis). §. 1. J. 2. 13. (de exheredatione liber-

rum) ibique Theophilus. De testamento, quod irritum fit ex amissione testamenti factionis post testamentum conditum, cf. Gaii inst. II. §. 145., Gaii epitome II. 3. §. 5. Ulpiani fragm. XXIII. 4. et 5. L. 6. §. 5 seq. L. 7. L. 12. pr. D. 28. 3. (de iniusto rupto). L. 8. §. 3. D. 29. 7. (de iure codicillorum). Isidorus Originum lib. V. cap. 24., §. 4—6. J. 2. 17. (quibus modis testamenta). §. 5. J. 2. 11. (de militari testamento) et ad hos locos Theophilus. De testamento destituto, quia scripti heredes hereditatem repudiant, cf. Gaii inst. II. §. 144. Paulli sent. recept. IV. 8. §. 1. L. 6. pr. D. 28. 3. (de iniusto). L. 9. §. 2. D. 28. 2. (de liberis et postumis). L. 20. D. 37. 4. (de bonorum poss. contra tabulas). §. 2. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. §. 7. J. 3. 1. (de haeredit., quae ab intestato) ibique Theophilus; aut quod ante testatorem moriantur, cf. Gaii inst. II. §. 144. L. 28. D. 28. 7. (de conditionibus institutionum). §. 7. J. 3. 1. (de haered., quae ab intestato) ibique Theophilus, §. 2. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus, aut quod post mortem testatoris, sed ante hereditatis aditionem moritur, cf. Ulpiani fragmenta XXIII. 4. L. 1. D. 28. 3. (de iniusto). L. 12. §. 5. D. 38. 2. (de bonis libertorum). L. 1. §. 1. D. 38. 15. (quis ordo in possess.). L. 181. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 14. C. 6. 42. (de fideicomm.). pr. §. 7. J. 3. 1. (de hereditatibus, quae ab intestato) ibique Theophilus. §. 6. J. 3. 2. (de legitima agnotorum) ibique Theophilus collati cum L. un. §. 5. C. 6. 51. (de caducis tollendis). L. 7. C. 6. 30. (de iure deliberandi). §. 2. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) aut quod conditione, sub qua scriptus est haeres, defectus est, cf. Gaii instit. II. §. 144., §. 2. J. 3. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. Paulli sentent. recept. IV. 8. §. 11. L. 1. §. 8. D. 38. 16. (de suis et legitimis). §. 7. J. 3. 1. (de hereditatibus, quae ab intestato) ibique Theophilus. De principe litis causa haerede instituto cf. Capitolini Pertinax cap. 7. Paulli sent. recept. V. 12. §. 8. cum interpretatione Gothica. L. 91. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). §. 8. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. De testamento a testatore resignato, cf. L. 22. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 28. §. 1. D. 34. 3. (de liberatione legata). L. 1. §. 8. D. 38. 6. (si tabulae testamenti). L. 30. C. 6. 23. (de testamentis). De testamento non nuda voluntate revocando, cf. L. 18. D. 32. (de legatis III). L. 22. D. 34. 4. (de adimendis). L. 12. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 27. C. 6. 23. (de testamentis). §. 7. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. Nov. 107. cap. 6. De praesentia septem vel quinque testium cf. L. 20. §. 8. D. 28. 1. (qui testamenta facere). L. 12. L. 21. pr. §. 2. C. 6. 23. (de testamentis). Theodosii II. Novellarum tit. 16. const. 1. §. 2. ibique Gothica interpretatio, Valentiniani III. Novellarum tit. 20. const. 2. §. 2—4. cum interpretatione Gothica. De testibus non subscribentibus cf. L. 22. §. 4. L. 30. D. 28. 1. (qui testamenta). Theodosii II. Novellarum tit. 16. const. 1. §. 2. in L. 21. pr. C. 6. 23. (de testamentis). §. 3. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. De testibus, qui subscripserunt, non signantibus, cf. L. 22. §. 4. D. 28. 1. (qui testamenta). De testatore, qui nomen heredis sua manu scribere debet, cf. L. 29. L. 30. C. 6. 23. (de testamentis). §. 4. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. Nov. 119. cap. 9. De testatore, qui in testamento nuncupativo nomen heredis coram omnibus testibus pronunciare debet, cf. L. 1. §. 3. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). L. 2. C. 6. 11. (de bonorum poss. secundum tabulas). Theodosii II. Novellarum tit. 16. const. 1. §. 6. cum interpretatione Gothica. L. 21. §. 1. L. 29. C. 6. 23. (de testamentis). §. 14. J. 2. 10. (de testamentis ordinandis) ibique Theophilus. De filiis suis heredibus vel filiabus, quos quis habet, vel instituendis vel exheredandis cf. Ciceronis de Oratore lib. I. cap. 39. Gaii inst. II. §. 123., Gaii epitome II. 3. pr. Ulpiani fragmenta XXII., 14. et 16. L. 7. L. 30. D. 28. 2. (de liberis et postumis). L. 4. C. 6. 28. (de liberis praeteritis). pr. §. 1. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus. De emancipatis liberis haeredibus scribendis cf. Gaii instit. II. §. 125., 126., 135., 136. Ulpiani fragmenta XXII. 23. L. 8. §. 2. D. 37. 4. (de bonorum poss. contra tab.). L. 4. C. 6. 28. (de liberis praeteritis). §. 3. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus.

§. 5. L. 21. §. 1. C. 6. 23. (de testamentis) in Basil. XXXV. 2. 16. III. p. 546. Cf. Theodosii II. Novellarum tit. XVI. const. 1. §. 5. cum interpretatione Gothica. Nov. 107. cap. 1.

§. 6. L. 7. D. 28. 2. (de liberis et postumis) in Basil. XXXV. 8. 7. III. p. 558. Cf. L. 30. L. 31. D. ibidem. L. 16. §. 1. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari). L. 1. D. 28. 3. (de iniusto rupto). Ulpiani fragmenta XXII. 16., Gaii

epitome II. 3. pr. §. 1., pr. J. 3. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus.

§. 7. L. 12. pr. §. 1. D. 28. 2. (de liberis et postumis) in Basil. XXXV. 8. 11. III. p. 558. De postumo, qui in potestate nascitur, testamentum antea factum rumpente cf. Cicero pro Caecina cap. 25., Gaii inst. II. §. 131 seq., Gaii epitome II. 3. §. 2. Ulpiani fragmenta XXII. 18., 21. et 22. Paulli sent. recept. III. 4. B. 9., 10. L. 1. L. 3. pr. §. 1. L. 12. pr. L. 15. D. 28. 3. (de iniusto rupto). L. 2. §. 1—3. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 4. C. 6. 28. (de liberis praeteritis). L. 1. L. 2. L. 4. C. 6. 29. (de postumis heredibus). Isidorus Originum lib. V. cap. 24. §. 1. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum).

§. 8. L. 3. C. 6. 29. (de postumis heredibus) in Basil. XXXV. 8. 34. III. p. 561. cum scholiis. Cf. L. 2. C. ibidem. L. 129. D. 50. 16. (de verborum signif.) §. 1. J. 2. 13. (de exhaered. liber.) ibique Theophilus.

§. 9. L. 3. pr. D. 28. 3. (de iniusto, rupto) in Basil. XXXIX. 2. 3. III. p. 5. cum scholiis. Cf. Gaii inst. II. §. 131., 132., Gaii epitome II. 3. §. 2. Ulpiani fragmenta XXII. 15., 21. et 22. Paulli sent. recept. III. 4. B. 9., 10. L. 3. §. D. 28. 3. (de iniusto, rupto). L. 1. L. 4. C. 6. 29. (de postumis heredibus). §. J. 2. 13. (de exheredatione liberorum) ibique Theophilus.

§. 10. L. 31. D. 28. 2. (de liberis et postumis) in Basil. XXXV. 8. 27. et III. p. 560.

§. 11. L. 2. D. 28. 3. (de iniusto, rupto) in Basil. XXXIX. 2. 2. IV. p. 4. cum scholio. De testamento posteriore perfecto prius testamentum rumpente Capitolini Pertinax cap. 7. Gaii instit. II. §. 144. L. 1. L. 2. L. 11. D. 28. 3. (de iniusto). L. 21. §. 1. D. 28. 1. (qui testamenta). L. 36. §. 1. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 18. D. 32. (de legatis III). L. 22. D. 34. 4. (de adimendis). L. 12. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 12. §. 1. D. 37. 4. (de bonorum possess. contra tab.). Theodosii II. Novellarum tit. 16. const. 1. §. 7. cum interpretatione Gothica. L. 21. §. 3. C. 6. 23. (de testamentis). §. 2. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. Nov. 107. cap. 2. De testamento imperfecto, in quo haeredes ab intestato proximi scripti sunt, prius testamentum rumpente cf. L. 21. §. 3. C. 6. 23. (de testamentis). Theodosii II. Novellarum tit. 16. const. 1. §. 7. cum interpretatione Gothica.

§. 12. L. 15. D. 28. 7. (de conditionibus institutionum) in Basil. XXXV. 12. 15. III. p. 602. Filios suos heredes tantummodo sub conditione potestativa institui posse, dicitur in L. 4. pr. §. 1 seq. L. 86. pr. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 28. D. 28. 7. (de conditionibus instit.). L. 20. §. 4. D. 38. 2. (de bonis libertorum). L. 4. C. 6. 25. (de institutionibus).

§. 13. L. 6. §. 5—7. D. 28. 3. (de iniusto rupto) in Basil. XXXIX. 2. 6. IV. p. 45. cum scholiis. Cf. Gaii inst. II. §. 145., Gaii epitome II. 3. §. 5. Ulpiani fragm. XXIII. 4. Isidori Origines lib. V. cap. 24., §. 5. et 6. J. 2. 17. (quibus modis testamenta) ibique Theophilus. §. 5. J. 2. 11. (de militari testamento) ibique Theophilus.

TIT. VI.

§. 1. L. 1. D. 5. 2. (de inofficioso testamento). L. 21. C. 3. 28. (de inofficioso testamento) in Basil. XXXIX. 1. 48. IV. p. 36. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 2. 19. (de inofficioso testamento). L. 27. C. 3. 28. (de inofficioso test.). §. 1. J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus.

§. 2. §. 1. J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus. De legitima portione, quae excludit inofficiosi querelam, cf. Paullus sentent. recept. IV. 5. §. 6. et 7. cum interpretatione Gothica. L. 1. Greg. Cod. 2. 6. (de inofficioso testamento). L. 8. §. 6. L. 25. pr. D. 5. 2. (de inofficioso testam.). L. 6. C. 3. 28. (de inofficioso testam.). §. 3. et 6. J. 2. 18. (de inofficioso testam.) ibique Theophilus. De fratribus, qui non habent inofficiosi querelam, nisi turpis persona in testamento iis praelata sit, cf. L. 1. L. 3. Th. C. 2. 19. (de inofficioso testamento) cum interpretatione Gothica. L. 27. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). §. 1. J. 2. 18. (de inofficioso testam.) ibique Theophilus. De turpitudine aurigarum cf. L. 4. pr. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). Theophilus ad §. 1. J. 2. 18. (de inofficioso testamento); mimorum vel histrionum cf. L. 1. L. 2. §. 5. D. 3. 2. (de his, qui notantur). L. 12. pr. Th. C. 12. 7. (de scenicis). L. 4. C. 11. 40. (de spectaculis) Theophilus l. c.; bestiariorum cf. L. 1. §. 6. D. 3. 1. (de postulando). L. 2. §. 5. D. 3. 2. (de his, qui notantur). L. 12. pr. Th. C. 12. 7. (de

scenicis). L. 4. C. 11. 40. (de spectaculis) Theophilus l. c.; liberorum ex incestis nuptiis procreatorum cf. L. 3. Th. C. 3. 7. (de incestis nuptiis) cum interpretatione Gothica. L. 6. C. 5. 5. (de incestis et inutilibus nuptiis). L. 45. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). L. 12. pr. Th. C. 12. 7. (de scenicis). L. 4. C. 11. 40. (de spectaculis) Theophilus l. c.

§. 3. L. 8. §. 14. D. 5. 2. (de inofficioso testamento) in Basil. XXXIX. 1. 8. IV. p. 7. L. 13. §. 9. D. 49. 14. (de iure fisci).

§. 4. L. 29. §. 3. D. 5. 2. (de inofficioso testam.) in Basil. XXXIX. 1. 25. IV. p. 28. cum scholiis. De femina adoptante per rescriptum principis cf. Ulpiani fragmenta VIII. 8 A. L. 5. C. 8. 48. (de adoptionibus). §. 10. J. 1. 11. (de adoptionibus) ibique Theophilus.

§. 5. L. 8. §. 17. L. 9. D. 5. 2. (de inoff. testamento). L. 2. C. 2. 41. (in quibus causis in integrum). L. 36. §. 2. C. 3. 28. (de inoff. testam.). ῥοπαὶ cap. 28. §. 1. ed. Zachariae p. 206.

§. 6. L. 18. §. 1. D. 37. 4. (de bonorum poss. contra tabulas) in Basil. XL. 3. 17. IV. p. 68. cum scholiis. Cf. L. 5. §. 2. D. 37. 5. (de legatis praestandis).

§. 7. L. 3. §. 2. D. 37. 1. (de bonorum poss.) in Basil. XL. 1. 3. IV. p. 51. cum scholiis. Isidorus Originum lib. V. cap. 25. De anno parentum vel descendentium cf. Ulpiani fragm. XXVIII. 10. L. 1. §. 8—10., §. 12—16. D. 38. 9. (de successorio edicto). L. 3. D. 38. 8. (unde cognati). L. 2. L. 4. C. 6. 9. (qui admitti). §. 4. J. 3. 9. (de bonorum possess.) ibique Theophilus. ῥοπαὶ cap. 16. §. 1. ed. Zachariae p. 157., cap. 24. §. 16. p. 178.

TIT. VII.

§. 1. Cf. pr. J. 2. 25. (de codicillis) ibique Theophilus. Isidorus Originum lib. V. cap. 24.

§. 2. L. 3. pr. D. 29. 7. (de iure codicillorum). §. 1. J. 2. 25. (de codicillis) ibique Theophilus. §. 10. J. 2. 23. (de fideicommissis) ibique Theophilus.

§. 3. Theophilus ad pr. J. 2. 25. (de codicillis). In codicillis neque heres scribi neque exheres fieri potest. Vide L. 2. §. 3. L. 10. L. 13. §. 1. D. 29. 7. (de iure codicillorum). L. 76. D. 36. 1. (ad SC. Trebell.). L. 77. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 10. pr. L. 27. §. 1. D. 28. 7. (de condit. instit.). L. 5. §. 1. C. 6. 27. (de necessariis servis). L. 2. L. 7. C. 6. 36. (de codicillis). L. 14. C. 6. 23. (de testamentis). L. 4. C. 6. 35. (de his, quibus ut indignis). §. 2. J. 2. 25. (de codicillis) ibique Theophilus.

§. 4. L. 5. D. 29. 7. (de iure codicill.) in Basil. XXXVI. 1. 6. III. p. 643. Cf. L. 18. D. ibidem. L. 22. §. 6. D. 48. 10. (de lege Cornelia de falsis). L. 6. C. 6. 36. (de codicillis). §. 1. J. 2. 25. (de codicillis) ibique Theophilus.

§. 5. L. 8. §. 3. C. 6. 36. (de codicillis) in Basil. XXXVI. 1. 24. III. p. 644.

§. 6. L. 3. §. 1. L. 16. D. 29. 7. (de iure codicillorum).

TIT. VIII.

§. 1. L. 1. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari) in Basil. XXXV. 10. 1. III. p. 576. Cf. Gaii inst. II. §. 179., 180., Gaii epitome II. 4. pr. §. 1., 2. Paullus sent. recept. III. 4. B. 4., 5. cum interpretatione Gothica, pr. J. 2. 15. (de vulgari substitutione) ibique Theophilus, pr. J. 2. 16. (de pupillari substit.) ibique Theophilus.

§. 2. Ius Romanum in fideicommisso universali quadrantem bonorum retineri statuit, de quo vide §. 6. et 7. J. 2. 23. (de fideicommiss. haeredit.) ibique Theophilum.

§. 3. L. 36. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari) in Basil. XXXV. 10. 34. III. p. 580., pr. J. 2. 15. (de vulgari substitutione) ibique Theophilus. §. 1. J. 2. 19. (de heredum qualitate) ibique Theophilus. Paulli sentent. recept. III. 4. B. §. 4. cum interpretatione Gothica.

§. 4. L. 70. L. 71. pr. D. 28. 5. (de heredibus instituendis) in Basil. XXXV. 9. 64. III. p. 374. Cf. L. 64. D. 30. (de legatis I). L. 11. C. 6. 21. (de testamento militis).

§. 5. Nov. 118. cap. 1.

§. 6. Nov. 118. cap. 2.

§. 7. Nov. 158. praef. cap. 1.

§. 8. L. 1. §. 1 seq. L. 2. L. 3. L. 4. D. 28. 8. (de iure deliberandi).

§. 10. Nov. 118. cap. 2.

§. 11., 12. Nov. 118. cap. 2. et 3. init.

§. 13. Nov. 118. cap. 3. pr.
§. 14. Nov. 118. cap. 3. §. 1.
§. 15. Nov. 118. cap. 3. pr. Nov. 127. praef. cap. 1.
§. 16. Nov. 118. cap. 3. §. 1.

§. 17. L. 9. pr. D. 38. 8. (unde cognati) in Basil. XLV. 2. 14. IV. p. cum scholio. Cf. L. 2. §. 1. D. 38. 16. (de suis et legitimis). §. 3. J. 3. 2. (de legitima agnatorum) ibique Theophilus, §. 5. J. 3. 5. (de successione cognat.) ibique Theophilus.

§. 18. L. 88. D. 29. 2. (de acquirenda vel omittenda haeredit.) in Basil. XXXV. 14. 79. p. 616. Cf. Paulli sent. recept. IV. 8. §. 25. Ulpiani fragm. XI. §. 26. L. 20. L. 21. §. 1. L. 22. D. 29. 2. (de adquirenda). L. 14. §. 8. D. 11. (de religiosis et sumtibus). L. 1. Th. C. 5. 1. (de legitimis haereditatibus). §. J. 2. 19. (de heredum qualitate et diff.) ibique Theophilus, cum L. 4. C. 6. (unde legitimi). L. 6. L. 14. C. 6. 30. (de iure deliberandi).

§. 19. L. 10. C. 6. 30. (de iure deliberandi). De iure immixtionis minoribus XXV. annis ignoscitur, cf. L. 7. §. 5. et 9. D. 4. 4. (de minoribus XXV.) L. 90. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 1. C. 2. 39. (si minor ab). §. 5. J. 2. (de heredum qualitate) cum L. 11. L. 57. §. 1. L. 87. D. 29. 2. (de acquirenda haereditate). L. 5. C. 6. 31. (de repudianda).

§. 20. L. 27. §. 2. D. 29. 4. (si quis omissa caussa) in Basil. XXXV. 15. III. p. 624. Cf. L. 1. §. 13. L. 10. pr. D. ibidem cum L. 1. L. 6. pr. §. 3. L. —L. 16. D. ibidem. L. 2. L. 3. C. 6. 39. (si omissa causa testamenti).

§. 21. L. 1. C. 6. 35. (de his, quibus ut indignis). Cf. L. 17. D. 34. (de his, quae ut indignis). Paulli sent. recept. III. 5. §. 10. L. 3. §. 29. L. pr. §. 1. L. 9. L. 15. D. 29. 5. (de SC. Silaniano).

§. 22. L. 20. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). Cf. L. 21. D. ibidem. L. 27. D. 49. 14. (de iure fisci).

§. 23. L. 3. C. 6. 20. (de collationibus) in Basil. XLI. 7. 21. IV. p. 175. cum scholiis. Cf. L. 35. §. 1. C. 3. 28. (de inofficioso testam.). L. 94. D. 29. 2. (de acquirenda haereditate). L. 16. D. 38. 16. (de suis et legitimis). De filiafamilias dotem, quam a patre accepit, fratribus conferente cf. L. 1. D. 37. 7. (de dotis collatione). L. 4. L. 8. C. 6. 20. (de collationibus). Nov. 97. cap. 6.

§. 24. L. 17. C. 6. 20. (de collationibus) in Basil. XLI. 7. 32. III. p. 17. Cf. L. 29. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). L. 19. L. 20. §. 1. C. 6. 20. (de collationibus).

§. 25. L. 9. C. 6. 20. (de collationibus) in Basil. XLI. 7. 24. IV. p. 176. cum scholiis. L. 21. C. ibidem in Basil. XLI. 7. 36. IV. p. 181. Cf. D. 37. 6. (de collatione). L. 6. C. ibidem.

§. 26. L. 6. C. 6. 20. (de collationibus) in Basil. XLI. 7. 23. IV. p. 176. Cf. L. 13. L. 15. C. ibidem. L. 1. §. 17. D. 37. 6. (de collatione). *Ulpiani fragmenta* 28. §. 4. Paullus sent. recept. V. 9. §. 4. cum interpretatione Gothica.

§. 27. L. 4. D. 37. 6. (de collatione) in Basil. XLI. 7. 4. IV. p. 170. cum scholio. De dote profecticia, quae in bonis filiaefamilias, non etiam patris censetur esse, cf. L. 3. §. 5. D. 4. 4. (de minoribus XXV.). L. 16. D. 11. 7. (de religiosis et sumtibus fun.). L. 14. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam).

§. 28. Nov. 97. cap. 6.

§. 29. L. 11. C. 3. 36. (familiae herciscundae) in Basil. XLII. 3. 67. IV. p. 253. cum scholiis. De dote conferenda cf. D. 37. 7. (de dotis collatione). L. 2. L. 4. L. 8. L. 12. L. 16. L. 17. L. 19. L. 20. C. 6. 20. (de collationibus). Nov. 18. cap. 6. Nov. 97. cap. 6. De ante nuptias donatione conferenda cf. L. 17. L. 19. L. 20. §. 1. C. 6. 20. (de collationibus). L. 29. C. 3. 28. (de inofficioso test.).

§. 30. L. 13. C. 6. 20. (de collationibus) in Basil. XLI. 7. 28. IV. p. 17. cum scholiis. De donatione inter vivos conferenda cf. L. 20. §. 1. C. ibidem cum scholio Theodori in Basil. l. c. Caeterum de facta ab testatore collationis prohibitione cf. L. 7. C. ibidem. Nov. 18. cap. 6.

§. 31. De ratione et modo collationis faciendae cf. L. 1. §. 3. et §. 10—12. et 24. D. 37. 6. (de collatione). L. 8. C. 6. 20. (de collationibus). Paulli sent. recept. V. 9. §. 4. cum interpretatione Gothica. De paterna haereditate non accipiunda, nisi qui conferre debet, contulerit cf. L. 11. L. 12. L. 14. L. 16. C. 6. 20. (de collationibus).

§. 32. L. 1. §. 16. D. 37. 6. (de collatione).

§. 33. L. 12. D. 37. 6. (de collatione) in Basil. XLI. 7. 11. IV. p. 171. cum scholio.

§. 35. L. 4. C. 7. 34. (in quibus caussis cessat) in Basil. L. 12. 4. V. p. 73 seq. L. 7. C. 3. 31. (de petitione haereditatis) in Basil. XLII. 1. 65. IV. p. 240. cum scholiis. Cf. L. 8. C. 6. 30. (de iure deliberandi). De tricennio, quo haereditatis petitio exstinguitur, cf. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali except.). ῥοπαὶ cap. 40. §. 4. ed. Zachariae p. 229.

§. 36. Cf. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX.). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali except.). L. 5. C. 7. 35. (quibus non obiicitur).

§. 37. L. 7. C. 3. 31. (de hereditatis petitione) in Basil. XLII. 1. 65. IV. p. 240. cum scholiis. Cf. L. 4. C. 7. 34. (in quibus caussis cessat) in Basil. L. 12. 4., et L. 8. C. 6. 30. (de iure deliberandi). De haereditatis petitione adversus eum, qui pro herede vel pro possessore possidet, tantummodo instituenda cf. L. 9. — L. 13. D. 5. 3. (de hereditatis petitione). Vide L. 12. Th. C. 11. 39. (de fide testium) cum interpretatione Gothica. L. 11. C. 3. 31. (de petitione hereditatis). De specialibus actionibus cf. L. 2. C. 3. 31. (de petit. hered.). L. 4. C. 7. 34. (in quibus caussis cessat).

§. 38. L. 1. §. 2. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 1. III. p. 566. Cf. L. 16. D. 28. 1. (qui testamenta). §. 4. J. 2. 19. (de heredum qualitate) ibique Theophilus.

§. 39. L. 6. §. 2. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 6. III. p. 567. Cf. L. 49. §. 1. L. 50. D. ibidem. L. 1. §. 4. D. 38. 17. (ad SC. Tertull.). §. 4. J. 2. 19. (de heredum qualit. et diff.) ibique Theophilus.

§. 40. L. 9. §. 8. D. 28. 5. (de haeredibus inst.) in Basil. XXXV. 9. 9. III. p. 568. Cf. L. 9. §. 9. D. ibidem cum Gaii inst. II. §. 242. et 287. Ulpiani fragm. 22. §. 4., 24. §. 18. L. 62. §. 1. D. 28. 5. (de haeredibus instit.). Paulli sent. recept. III. 6. §. 13. §. 25. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 41. L. 9. §. 12. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 9. III. p. 568. Cf. L. 24. L. 178. §. 1. D. 50. 16. (de verborum significatione). L. 59. L. 62. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 6. D. 44. 1. (de exceptionibus). L. 11. D. 44. 3. (de diversis temporalibus). De haeredibus ex aequo vocandis, cum testator haeredum partes non adscripsit, cf. L. 14. L. 35. pr. L. 59. §. 2. D. 28. 5. (de haeredibus instit.). §. 6. J. 2. 14. (de haeredibus instit.) ibique Theophilus.

§. 42. L. 32. §. 1. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 28. III. p. 570.

§. 43. L. 92. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 86. III. p. 576. Cf. L. 28. D. 5. 2. (de inofficioso test.). Similiter Cicero de Oratore I. 39.

§. 44. L. un. C. 6. 18. (unde vir et uxor) in Basil. XLV. 5. 2. IV. p. 543. cum scholiis. Cf. L. un. pr. §. 1. D. 38. 11. (unde vir et uxor). §. 4. J. 3. 9. (de bonorum poss.) ibique Theophilus.

§. 45. L. 19. C. 6. 37. (de legatis) in Basil. XLIV. 4. 44. IV. p. 395.

§. 46. L. 31. pr. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 27. III. p. 570. Cf. Gaii inst. II. §. 185—187. Ulpiani fragm. 22. §. 7—10. Paulli sent. recept. III. 4. §. 7. cum interpretatione Gothica. L. 3. pr. L. 6. §. 2. L. 8. L. 9. §. 14. L. 21. L. 22. L. 30. L. 38. §. 1. L. 41. L. 48. §. 2. L. 49. §. 1. L. 51. pr. L. 76. L. 84. L. 85. D. 28. 5. (de haeredibus instit.). L. 21. D. 28. 7. (de condit. instit.). L. 1. L. 5. pr. C. 6. 27. (de necessariis servis). pr. J. 2. 14. (de heredibus instituendis) ibique Theophilus. §. 2. J. 1. 6. (quibus ex causis manum.) ibique Theophilus.

§. 47. L. 31. pr. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 27. III. p. 570. Cf. Ulpiani fragmenta 22. §. 9. L. 50. pr. D. 28. 5. (de haeredibus instit.). §. 4. J. 2. 19. (de heredum qualitate) ibique Theophilus.

§. 48. L. 48. §. 2. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 42. III. p. 572. Cf. pr. J. 2. 14. (de heredibus instit.) ibique Theophilus.

§. 49. Nov. 48. cap. 1. Cf. L. 81. §. 4. D. 30. (de legatis I). L. 77. §. 30. D. 31. (de legatis II). L. 15. §. 8. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 1. C. 5. 51. (arbitrium tutelae). L. 10. C. 3. 38. (communia utriusque).

§. 50. L. 28. D. 5. 2. (de inofficioso testamento) in Basil. XXXIX. 1. 28. IV. p. 27. cum scholiis. Cf. L. 92. D. 28. 5. (de haeredibus instit.).

§. 51. Nov. 1. cap. 1. §. 1 seq., cap. 4. pr. §. 1.

§. 52. L. 38. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 38. III. p. 67.

Cf. L. 44. L. 111. §. 1. D. ibidem. L. 5. pr. D. 3. 6. (de calumniatoribus). L. §. 48. L. 3. pr. D. 43. 16. (de vi). L. 26. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 3. §. D. 15. 1. (de peculio). L. 16. §. 2. L. 19. D. 4. 2. (quod metus causa). L. pr. L. 33. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 1. §. 27. D. 47. 8. bonorum raptorum). L. 1. D. 47. 1. (de privatis delictis). L. 2. C. 8. 4. (unde L. 1. C. 4. 17. (ex delicto defunctorum). Gaii inst. IV. §. 112., §. 1. J. 4. 12. perpetuis) ibique Theophilus.

§. 53. L. 44. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 44. I. p. 66. L. 38. D. ibidem. L. 9. §. 2. D. 14. 5. (de tributoria actione).

§. 54. L. 54. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 59. I. p. 69. L. 177. pr. D. ibidem. L. 37. D. 29. 2. (de acquirenda haereditate). L. 3. §. D. 43. 19. (de itinere). Exceptiones huius regulae vide in L. 3. D. 18. 7. servis exportandis). L. 12. L. 13. L. 18. pr. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. pr. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 30. pr. C. 3. 28. (de inoff. test.). L. 7. 74. (de privilegio dotis). L. 1. L. 7. L. 10. C. 8. 56. (de revocandis donat.

§. 55. L. 62. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 62. I. p. 69. L. 9. §. 12. D. 28. 5. (de haeredibus instit.). L. 24. L. 178. §. 1. D. 50. 16. verborum signif.). L. 6. D. 44. 1. (de exceptionibus). L. 11. D. 44. 3. (de diversis tempor.).

§. 56. L. 73. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 73. I. p. 69. L. 1. pr. §. 1. D. 26. 4. (de legitimis tutoribus). pr. J. 1. 17. (de legitima patronorum tutela) ibique Theophilus. Nov. 118. cap. 5.

§. 57. L. 120. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 120. I. p. 72. L. 59. L. 160. §. 2. L. 175. §. 1. D. ibidem. L. 67. D. 18. 1. (de contrahenda emtione).

§. 58. L. 127. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 127. I. p. 72. L. 17. — L. 20. D. 4. 2. (quod metus causa gestum).

§. 59. L. 17. pr. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 16. V. p. 862. cum scholiis. Cf. L. 25. §. 3. D. 29. 2. (de acquirenda haered.). L. 1. C. 6. 24. (de heredibus instit.). L. 3. pr. D. 34. 8. (de his, quae pro non scriptis). Exceptionem vide in L. 11. D. 34. 1. (de alimentis).

§. 60. L. 1. §. 1. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis) in Basil. LX. 42. V. p. 801. cum scholiis. L. 128. D. 30. (de legatis I.) in Basil. XLIV. 1. 128. IV. p. 350.

§. 61. L. 3. L. 4. C. 1. 7. (de apostatis) in Basil. LX. 54. 24. et 25. V. p. 894. cum scholiis. Cf. L. 4. L. 7. Th. C. 16. 7. (de apostatis).

§. 62. L. 13. pr. D. 28. 5. (de haeredibus instit.) in Basil. XXXV. 9. 13. III. p. 569. Cf. L. 53. D. ibidem.

§. 63. L. 18. pr. D. 36. 1. (ad SC. Trebell.) in Basil. XXXV. 11. 18. III. p. 589. Cf. L. 18. §. 2. L. 22. §. 2. L. 27. §. 1. L. 33. L. 44. §. 1. D. ibidem. L. 30. pr. L. 73. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam) Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Fideicommissum* III. p. 290 seq. De fructibus in quartam imputandis cf. L. 22. §. 2. L. 58. §. 5. D. 36. 1. (ad SC. Trebell.). L. 15. §. 6. L. 88. §. 3. L. 91. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 27. §. 1. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 9. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). Heimbach *die Lehre von der Frucht* (Leipzig 1843. 8.) p. 36 seq.

§. 64. L. 44. §. 1. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum) in Basil. XXXV. 11. 41. III. p. 591. De fructibus fideicommissi universalis, nisi haeres fiduciarius suos fecit, ad fideicommissarium non pertinentibus cf. L. 18. pr. §. 2. L. 22. §. 2. L. 27. §. 1. L. 33. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum).

§. 65. L. 14. D. 28. 7. (de conditionibus instit.) in Basil. XXXV. 12. 14. III. p. 602. Cf. Paulli sentent. recept. III. 4. B. §. 2. L. 8. pr. §. 3. L. 9. L. 27. pr. D. 28. 7. (de conditionibus instit.). L. 20. L. 71. §. 2. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrat.). L. 29. §. 2. D. 29. 1. (de testamento militis). L. 2. §. 44. D. 38. 17. (ad SC. Trebellianum). L. 112. §. 3. et 4. L. 113. §. 5. D. 30. (de legatis I.). L. un. C. 6. 41. (de his, quae poenae nomine). §. 36. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus. Similiter in conditione impossibili, de qua cf. L. 3. L. 6. §. 1. D. 35. 1. (de condition. et demonstr.). L. 16. D. 28. 3. (de iniusto rupto). L. 20. pr. D. 28. 7. (de condit. et instit.). L. 104. §. 2. D. 30. (de legatis I.). L. 5. §. 4. D. 36. 2. (quando dies legat.). L. 12. D. 33. 4. (de dote praelegata). §. 10. J. 2. 14. (de hered. instit.) ibique Theophilus. Heimbach in *Rechtslexicon*

s. v. *Bedingung* I. p. 764.; et in conditionibus in fraudem legis conceptis, de quibus vide L. 7. D. 28. 7. (de conditionibus instit.). L. 64. §. 1. D. 35. 1. (de condit. et demonstr.). L. 27. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam).

§. 66. Nov. 89. cap. 12. §. 2—4. Cf. L. 2. L. 8. C. 5. 27. (de naturalibus liberis). Nov. 18. cap. 5.

§. 67. Nov. 89. cap. 4.

§. 68. L. 5. C. 6. 57. (ad SC. Orfitianum) in Basil. XLV. 1. 42. IV. p. 497. cum scholiis.

§. 69. Nov. 89. cap. 12. §. 5. De pluribus concubinis simul habitis cf. Nov. 18. cap. 5.

§. 70. L. 4. D. 38. 8. (unde cognati) in Basil. XLV. 2. 9. IV. p. 506. cum scholiis. Cf. L. 2. D. ibidem. §. 4. J. 3. 5. (de successione cognat.) ibique Theophilus. De spuriis filiis, qui patrem non habent, cf. Plutarchi quaestiones Romanae 103. L. 23. D. 1. 5. (de statu hominum). L. 25. D. 49. 15. (de captivis). Gaii inst. I. §. 64., §. 12. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. §. 4. J. 3. 5. (de successione cognat.). L. 5. C. 6. 57. (ad SC. Orfit.). L. 3. C. 5. 18. (soluto matrimonio). Isidori Origines lib. IX. cap. 5.

§. 71. L. 8. D. 38. 8. (unde cognati) in Basil. XLV. 2. 13. IV. p. 508. Cf. L. 2. D. ibidem. L. 1. §. 2. D. 38. 17. (ad SC. Tertullianum). §. 4. J. 3. 5. (de successione cognatorum) ibique Theophilus.

§. 72. L. 5. C. 6. 55. (de suis et legitimis) in Basil. XLV. 2. 19. IV. p. 510. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 6. D. 38. 6. (si tabulae testamenti). §. 2. J. 3. 1. (de haereditate, quae ab intestato) ibique Theophilus.

§. 73. L. 7. D. 38. 17. (ad SC. Tertull.) in Basil. XLV. 1. 32. IV. p. 493. cum scholiis.

§. 74. De quarta Divi Pii, quae impuberi adrogato relinquitur cf. L. 22. pr. D. 1. 7. (de adopt.). L. 13. D. 48. 5. (ne quid in fraudem). L. 1. §. 21. D. 37. 6. (de collatione). L. 2. C. 8. 48. (de adoptionibus). §. 3. J. 1. 11. (de adoptionibus) ibique Theophilus.

§. 75. L. 10. §. 1. C. 8. 48. (de adoptionibus) in Basil. XXXIII. 1. 48. III. p. 532. Theophilus ad §. 14. J. 3. 1. (de haeredit. quae ab intestato).

§. 76. Theophilus ad §. 12. J. 3. 1. (de haereditate, quae ab intestato). Cf. L. 1. §. 6. L. 3. §. 2. D. 37. 4. (de bonorum possess. contra tabulas). Theophilus l. c. §. 11.

§. 77. L. 3. C. 6. 20. (de collationibus) in Basil. XLI. 7. 21. IV. p. 175. cum scholiis. L. 16. D. 38. 17. (de suis et legitimis) in Basil. XLV. 1. 26. IV. p. 485. cum scholiis. L. 35. §. 1. C. 3. 28. (de inofficioso testam.). L. 20. pr. D. 11. 7. (de religiosis).

§. 79. L. 3. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum) in Basil. XLV. 1. 36. IV. p. 494. cum scholiis. L. 10. C. 6. 58. (de legitimis heredibus) in Basil. XLV. 1. 46. IV. p. 496. cum scholiis. Theodosii II. Novella tit. de tutoribus constit. un. §. 1.

§. 80. L. 6. pr. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). Nov. 22. cap. 27.

§. 81. Nov. 53. cap. 6. pr. Cf. L. 11. §. 1. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 18. Nov. 117. cap. 3.

§. 83. Nov. 117. cap. 3.

§. 84. L. 2. C. 4. 16. (de heredit. actione) in Basil. XXIV. 2. 7. III. p. 41. cum scholio. De possessore rei oppigneratae conveniendo cf. L. 55. D. 6. 1. (de rei vindicat.). L. 8. L. 12. §. 6. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 2. C. 8. 32. (si unus ex pluribus).

§. 85. Nov. 117. cap. 2.

§. 86. Nov. 127. cap. 3. Cf. Nov. 98. cap. 1.

§. 87. L. 3. C. 6. 60. (de bonis maternis) in Basil. XLV. 4. 3. IV. p. 528. cum scholiis. L. 6. §. 3. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis) in Basil. XLV. 4. 9. IV. p. 532. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 2. Th. C. 8. 18. (de bonis maternis). L. 2. L. 9. pr. Th. C. ibidem cum interpretatione Gothica. L. 2. C. 6. 61. (de bonis, quae liberis). §. 2. J. 2. 9. (per quas personas) ibique Theophilus.

§. 88. Nov. 117. cap. 5. Nov. 22. cap. 20. §. 1. et 2. Cf. L. 11. §. 1. C. 5. 17. (de repudiis). Nov. 22. cap. 18. Nov. 53. cap. 6. Nov. 74. cap. 5.

§. 89. Nov. 134. cap. 13.

§. 90. L. 3. C. 6. 23. (de testamentis) in Basil. XXXV. 2. 3. III. p. 545. Cf. L. 5. Th. C. 4. 4. (de testamentis) cum interpretatione Gothica. L. 20. C.

6. 23. (de testamentis). §. 8. J. 2. 17. (quibus modis **testamenta) ibique** Th
philus.

§. 91. L. 21. §. 1. C. 6. 23. (de testamentis) in **Basil. XXXV. 2. 21**
p. 546. Cf. Theodosii II. Novella de testamentis const. 1. §. 5. **Nov. 107.**

§. 92. L. 7. C. 6. 24. (de heredibus instit.). Cf. L. 58. §. 1. D. 28.
heredibus instit.).

§. 93. L. 3. C. 6. 62. (de hereditatibus decurionum) in **Basil. XLV.** 1
IV. p. 502. cum scholiis.

TIT. IX.

§. 2. Nov. 18. cap. 1. Cf. Nov. 39. cap. 1. Nov. 89. **cap. 12. §. 3.**

§. 3. L. 1. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). Cf. L. 47. pr. L. 73. §
ibidem. Gaii inst. II. §. 227. Ulpiani fragm. 24. §. 33. **Dio Cassius** hist.
Romanae XLVIII. 33., pr. J. 2. 22. (de lege Falcidia) ibique **Theophilus.**
Origines lib. V. cap. 15.

§. 4. §. 3. J. 3. 22. (de lege Falcidia) ibique Theophilus. **De aere**
deducendo cf. Paulli sent. recept. IV. 3. §. 3. cum **interpretatione Gothica.** L.
§. 9. D. 5. 2. (de inofficioso testamento). L. 6. pr. L. 7. C. 6. 50. **(ad legem**
cidiam). L. 8. L. 12. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 8. **§. 12. D. 16.**
SC. Velleianum). De funeris impensa cf. L. 1. §. 19. L. 2. **D. 35. 2.** (ad legem
Falcidiam). L. 45. D. 11. 7. (de religiosis). De pretiis **servorum manumiss**
cf. L. 32. §. 5. L. 39. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). Paulli **sent. recept. IV.**
cum interpretatione Gothica.

§. 5. Haec §. videtur repugnare Novellae 1. cap. 1. **§. 1. et 2.**

§. 6. In portione legitima computanda alias aes alienum **deducitur,** *de*
cf. L. 8. §. 9. D. 5. 2. (de inofficioso testamento). Paulli sent. **recept. IV. 5. §**
cum interpretatione Gothica.

§. 7. L. 35. §. 1. C. 3. 28. (de inoff. testam.) in Basil. **XXXIX. 1. 57.** IV.
p. 41. cum scholiis. Cf. L. 8. pr. C. ibidem. Paullus sentent. **recept. IV. 5. §**
cum interpretatione Gothica. De portione legitima vivi non **danda** cf. L. 8. §
D. 5. 2. (de inofficioso testam.). L. 8. pr. C. 3. 28. (de **inofficioso testam.).** L.
C. 3. 29. (de inoff. donat.).

§. 8. De dote in legitimam portionem **imputanda** cf. **L. 29. C. 3. 28.** (de
inoff. testamento). De dote incertae quantitatis promissa cf. **L. 69. §. 4.** *D. 23. 3.*
(de iure dotium). L. 3. C. 5. 11. (de dotis promissione) **coll. L. 1. C. ibidem.**

§. 9. Nov. 123. cap. 38.

§. 10. De legitima portione parentum cf. L. 14. L. 15. **pr. D. 5. 2.** *(de inoffi-*
cioso testam.), pr. §. 6. J. 2. 18. (de inofficioso testam.) ibique **Theophilus.** Nov. 1.
praef. §. 2. Nov. 18. cap. 1. Nov. 89. cap. 12. §. 3.

§. 13. De parentibus legitima honorandis, etsi minimum **legatum** *relictum* est,
cf. L. 30. pr. L. 31. L. 32. L. 36. pr. C. 3. 28. (de **inofficioso** *testamento).* §. 3.
J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus. Nov. **115. cap. 3. pr.**

§. 14. De legitima portione parentum, si filii **emancipati sunt,** cf. L. 14.
L. 15. pr. D. 5. 2. (de inofficioso testam.). L. 4. §. 25. C. 6. 4. **(de bonis liber-**
torum). Nov. 1. praef. §. 2. Nov. 18. cap. 1. Nov. 89. **cap. 12. §. 3.** Vide et
L. 16. §. 1. D. 5. 2. (de inofficioso testam.). L. 29. §. 3. **L. 30. D. 29. 1.** (de
testamento militis). L. 1. pr. §. 2., 4. et 6. L. 3. §. 1. D. 38. **12.** (si a parente
quis manumissus).

§. 15. L. 4. §. 15—18. item const. Latina C. 6. 4. **(de bonis libertorum).**
§. 3. J. 3. 7. (de successione libertorum) ibique Theophilus **Nov. 1. praef. §. 2.**

§. 16. Cf. Plutarchi quaestiones Romanae 103. L. 23. D. 1. 5. (de statu
hominum). L. 25. D. 49. 15. (de captivis). L. 5. C. 6. 57. **(ad SC. Orfit.).** L. 3.
C. 5. 18. (soluto matrimonio). §. 4. J. 3. 5. (de **successione cognatorum)** ibique
Theophilus. §. 12. J. 1. 10. (de nuptiis). L. 4. D. 38. 8. (de **successione** cognato-
rum). Isidori Origines lib. IX. cap. 5.

§. 17. Nov. 92. cap. 1, pr. §. 1. De immensis **donationibus, quibus** legitima
laesa est, revocandis cf. Fragmenta Vaticana §. 271. L. 87. §. 3. 4. 31. (de lega-
tis I.). L. un. Th. C. 2. 20. (de inofficiosis donat.) cum **interpretatione** Gothica.
L. 1. L. 9. C. 3. 29. (de inofficiosis donationibus). De **quaestione, in** quantum
inofficiosae donationes rescindantur, cf. L. 7. L. 8. pr. C. 3. 29. (de **inofficiosis** *do-*
nat.). L. un. C. 3. 30. (de inofficiosis dotibus).

§. 20. L. 8. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). Cf. L. 6. C. ibidem. De ignitione testamenti, quae removetur querela inofficiosi, cf. L. 5. pr. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis). L. 8. §. 10. L. 10. §. 1. L. 12. §. 1. L. 23. §. 1. L. 31. §. 2—4. L. 32. §. 1. D. 5. 2. (de inoff. testamento). §. 4. J. 2. 18. (de inofficioso test.) ibique Theophilus. De quinquennio, quo querela removetur, cf. L. 34. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). L. 2. C. 2. 41. (in quibus causis in integrum): L. 8. §. 17. D. 5. 2. (de inofficioso testamento). ῥοπαὶ cap. 28. §. 1. p. 206. ed. Zachariae.

§. 21. Nov. 39. cap. 1. De legitima portione ab Iustiniano aucta cf. Nov. 18. cap. 1. Nov. 22. cap. 48. pr., Nov. 89. cap. 12. §. 3. De quarta iuris antiqui cf. ad lib. V. tit. 1. §. 45.

§. 22. Nov. 18. cap. 1. collata Nov. 118. cap. 1. De his, qui ex indotata muliere legitime nati sunt, cf. Nov. 117. cap. 3. Nov. 74. cap. 5. §. 1.

§. 23. Nov. 1. cap. 2. pr. §. 1. et 2. Cf. L. 22. C. 6. 30. (de iure deliberandi).

§. 24. L. 1. §. 19. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam) in Basil. XLI. 1. 1. IV. p. 93. cum scholiis. De funeris impensa cf. L. 2. D. ibidem. L. 45. D. 11. 7. (de religiosis). §. 3. J. 3. 22. (de lege Falcidia) ibique Theophilus. De notione impensarum funeris cf. L. 14. §. 3—5. L. 37. pr. §. 1. D. 11. 7. (de religiosis). Heimbach in *Rechtslexicon* s. v. *Begräbnisskosten* I. p. 822. De modico monumento faciendo cf. L. 2. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 37. §. 1. D. 11. 7. (de religiosis).

§. 25. L. 15. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam) in Basil. XLI. 1. 15. IV. p. 99. cum scholio.

§. 26. L. 2. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam) in Basil. XLI. 1. 96. IV. p. 129. cum scholio. Exceptiones vide in L. 81. §. 1. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 15. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam); porro in L. 33. L. 59. pr. §. 1. L. 68. §. 1. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). Nov. 119. cap. 11., Nov. 131. cap. 12.; denique L. 27. L. 88. pr. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). Nov. 1. cap. 2. §. 2.

§. 27. L. 9. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam) in Basil. XLI. 1. 103. IV. p. 130. cum scholio. De errore facti cf. L. 6. L. 10. C. 1. 18. (de iuris et facti ignorantia). L. 6. L. 7. C. 4. 5. (de condictione indebiti). Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* III. p. 454 seq. De ignorantia iuris cf. L. 10. C. 1. 18. (de iuris et facti). L. 9. pr. §. 5. D. 22. 6. (de iuris et facti ignorantia).

§. 28. L. 12. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam) in Basil. XLI. 1. 106. IV. p. 132. Cf. L. 32. §. 1. D. 24. 1. (de donationibus inter virum et uxorem).

§. 29. Nov. 119. cap. 11. De alienatione prohibita in fideicommissis familiae cf. L. 77. §. 11. et §. 27. D. 31. (de legatis II). L. 38. §. 3—5. L. 93. pr. D. 32. (de legatis III). L. 114. §. 14. D. 30. (de legatis I).

§. 30. L. 42. §. 1. D. 39. 6. (de mortis causa donationibus) in Basil. XLVII. 3. 42. IV. p. 612. cum scholio. De mortis causa donatione Falcidiae legi subiicienda cf. L. 5. L. 18. C. 6. 50. (ad legem Falcidiam). L. 2. C. 8. 57. (de donationibus causa mortis) cum L. 93. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam).

TIT. X.

§. 1. Nov. 115. cap. 3.

§. 2. Nov. 115. cap. 4.

§. 3. Nov. 115. cap. 5. De actione expletoria, qua inofficiosi querela removetur, cf. L. 30. pr. L. 31. L. 32. L. 36. pr. C. 3. 28. (de inofficioso testamento). §. 3. J. 2. 18. (de inofficioso testamento) ibique Theophilus.

§. 4. Nov. 123. cap. 41. Cf. L. 56. §. 1. C. 1. 3. (de episcopis et clericis).

§. 5. Nov. 22. cap. 47.

§. 6. Cf. L. 6. L. 9. C. 6. 35. (de his, quae ut indignis).

TIT. XI.

§. 1. De legatorum definitionibus cf. L. 36. D. 31. (de legatis II). §. 1. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus, Ulpiani fragmenta 24. 1. L. 116. pr. D. 30. (de legatis I). Vide et L. 80. L. 120. D. 50. 16. (de verborum signif.).

§. 2. Prior pars sumta est ex L. 36. D. 31. (de legatis II). §. 1. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilo; secunda autem ex L. 116. pr. D. 30. (de legatis I).

§. 3. L. 45. pr. D. 31. (de legatis II). Cf. L. 81. pr. D. 32. (de legatis III).

L. 16. pr. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). L. 84. L. 116. L. 201. D. 50. 16. (de verborum signif.).

§. 4. L. 41. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrationibus). De legatis, quae sub conditione relicta sunt, ante conditionem impletam non debitis neque ad heredes legatarii transmittendis cf. L. 42. pr. D. 44. 7. (de obligat. et actionibus). L. 59. pr. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrat.). L. 4. pr. L. 5. pr. §. 2. D. 36. 2. (quando dies legatorum). Averanius interpretationum iuris civilis lib. II. cap. 9. §. 7. Aliter in obligationibus observatur, quae sub conditione contrahuntur de quibus vide §. 4. J. 3. 15. (de verborum obligatione). §. 25. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus) ibique Theophilum. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Bedingung* I. p. 770.

§. 5. L. 38. pr. D. 30. (de legatis et fideic.). Cf. L. 4. L. 6. D. 31. (de legatis II). Paullus sentent. recept. III. 6. §. 12. L. 1. D. 29. 2. (de adquirenda haered.).

§. 6. L. 21. L. 22. D. 31. (de legatis I). De accessionibus, quae cedunt legatario, cf. L. 3. pr. D. 33. 7. (de instructo vel instrumento). L. 39. D. 22. 1. (de usuris et fruct.). §. 18. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus. De grege usque ad unum bovem deminuta cf. §. 18. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus, licet aliud Pomponio visum sit in usufructu gregis legato, de qua re cf. L. 31. D. 7. 4. (quibus modis ususfructus). De numero capitum, quibus grex constat, cf. L. 3. pr. D. 47. 14. (de abigeis) in Basil. LX. 25. V. p. 654. cum scholiis.

§. 7. L. 22. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 22. IV. p. 231. Cf. L. 29. §. 2. L. 35. D. 20. 1. (de pignoribus et hypothecis). Aliud iuris est in usufructu, de quo cf. L. 5. §. 2. L. 10. §. 1. D. 7. 4. (quibus modis ususfructus). §. 4. J. 2. 4. (de usufructu) ibique Theophilus.

§. 8. L. 7. pr. C. 6. 37. (de legatis) in Basil. XLIV. 4. 32. IV. p. 394.

§. 9. L. 1. L. 2. D. 33. 8. (de peculio legato) in Basil. XLIV. 11. 1. et 2. IV. p. 411. De regula iuris: accessiones cum re principali mori cf. L. 19. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 129. §. 1. L. 178. D. 50. 17. (de regulis iuris). §. 17. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 10. L. 39. pr. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 48. IV. p. 334. Cf. L. 69. §. 5. D. ibidem.

§. 11. L. 108. pr. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 103. IV. p. 345.

§. 12. L. 4. C. 6. 37. (de legatis) in Basil. XLIV. 4. 29. IV. p. 393. Cf. L. 15. D. 33. 5. (de optione vel elect.). L. 76. D. 28. 5. (de haeredibus instit.). L. 88. §. 13. D. 31. (de legatis II). L. 20. D. 34. 6. (de adimendis vel transf.). L. 28. C. 6. 42. (de fideicommissis).

§. 13. L. 71. §. 3. et 4. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 67. IV. p. 339.

§. 14. L. 15. D. 34. 4. (de adimendis vel transf. legatis) in Basil. XLIV. 17. 14. IV. p. 433. Cf. Gaii inst. II. §. 196. Paulli sent. recept. IV. 1. §. 9. L. 18. L. 24. §. 1. D. 34. 4. (de adimendis). L. 34. §. 1. D. 34. 2. (de auro, argento). L. 11. §. 12. D. 32. (de legatis III). L. 8. pr. D. 30. (de legatis I). §. 12. J. 2. 20. (de legatis) cum Theophilo. Vide et Paulli sent. recept. III. 6. 16. L. 3. C. 6. 37. (de legatis).

§. 15. §. 4. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus. Cf. L. 67. §. 8. D. 31. (de legatis II). L. 10. C. 6. 10. (de legatis). Gaii epitome II. 5. §. 2. Vide et L. 10. D. 34. 2. (de auro, argento). L. 72. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 39. pr. D. 40. 5. (de fideicomm. libert.).

§. 16. L. 49. pr. D. 31. (de legatis fideicommissis II) in Basil. XLIV. 2. 47. IV. p. 360. Cf. L. 53. §. 5. D. 30. (de legatis I). L. 30. D. 7. 4. (quibus modis ususfructus).

§. 17. L. 65. §. 1. D. 31. (de legatis II) in Basil. XLIV. 2. 63. IV. p. 361. Cf. L. 58. D. 17. 2. (pro socio). L. 38. §. 14. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). Theophilus ad §. 10. J. 4. 3. (de lege Aquilia).

§. 18. L. 8. D. 22. 1. (de usuris) in Basil. XXIII. 3. 10. II. p. 688. cum scholiis. Cf. L. 39. D. ibidem.

§. 19. L. 5. C. 6. 37. (de legatis) in Basil. XLIV. 4. 30. IV. p. 393.

§. 20. L. 26. §. 2. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 26. III. p. 332. Cf. L. 32. §. 8. D. 33. 2. (de usu et usufructu).

§. 21. L. 37. pr. §. 1. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 36. IV. p. 333. De iure electionis in legato generis cf. Cicero de inventione rhetorica II. 40. L. 20.

L. 32. §. 1. L. 34. §. 14. L. 39. §. 6. L. 45. §. 1. L. 47. §. 3. L. 71. pr. L. 84. §. 9. L. 108. §. 2. L. 110. D. 30. (de legatis I). L. 19. L. 23. L. 43. §. 3. D. 31. (de legatis II). L. 29. §. 1. D. 32. (de legatis III). L. 25. §. 17. D. 10. 2. (familiae herciscundae). L. 2. §. 1. L. 9. §. 1. L. 10. L. 11. D. 33. 5. (de optione vel electione). L. 11. L. 12. D. 34. 4. (de adimendis vel transferendis). §. 22. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus. De iure Anteiustinianeo, ubi in vindicationis legato legatarii electio fuit, in damnationis heredis, cf. Schraderum ad §. 22. J. 2. 20. (de legatis) p. 373.

§. 22. Cf. Paulli sentent. recept. III. 6. §. 60. Caeterum alias in iure Iustinianeo mobilibus legatis et aurum, argentum, denique pecunia praesidii causa reposita continetur; de qua re cf. L. 79. §. 1. D. 32. (de legatis III). Nov. 2. cap. 4., Nov. 22. cap. 45. §. 2.

§. 23. L. 22. C. 6. 42. (de fideicommissis) in Basil. XLIV. 1. 142. IV. p. 352. De epistola cf. L. 75. pr. D. 31. (de legatis II). De fideicommisso sive scriptura cf. L. 5. §. 1. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 5. C. 6. 49. (ad SC. Trebellianum). L. 31. D. 6. 42. (de fideicommissis). De nutu, quo fideicommissum relinquitur, cf. Ulpiani fragmenta 25. 3. L. 21. pr. D. 31. (de legatis II).

§. 24. L. 2. C. 6. 44. (de falsa causa) in Basil. XLIV. 16. 32. IV. p. 430. Cf. Ulpiani fragmenta 24. §. 19. L. 75. §. 1. et 2. L. 108. §. 10. D. 30. (de legatis I). L. 76. §. 3. D. 31. (de legatis II). L. 1. §. 8. D. 33. 4. (de dote praeleg.). L. 17. pr. §. 1. L. 33. pr. L. 34. pr. L. 40. §. 4. L. 72. §. 8. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrat.). L. 58. §. 1. D. 28. 5. (de heredibus instit.). L. 3. L. 5. C. 6. 44. (de falsa causa adiecta). §. 30. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 25. L. 3. C. 7. 39. (de praescriptione XXX). L. 1. §. 1. C. 7. 40. (de annali exceptione).

§. 27. L. 21. §. 1. C. 6. 23. (de testamentis) in Basil. XXXV. 2. 16. III. p. 546. Cf. Theodosii II. Novellarum tit. de testamentis const. 1. §. 5. Sed magis huc spectare videntur L. 16. §. 1. C. 6. 23. (de testamentis). L. 2. C. 6. 42. (de fideicommissis).

§. 28. L. 16. §. 2. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 16. III. p. 380. Cf. L. 7. pr. D. 34. 5. (de rebus dubiis).

§. 29. L. 34. §. 1. et 2. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 33. IV. p. 332. Cf. L. 66. pr. D. 31. (de legatis II). L. 1. §. 14. D. 33. 4. (de dote praelegata). L. 34. §. 3. D. 30. (de legatis I). L. 23. §. 1. C. 6. 37. (de legatis).

§. 30. L. 65. §. 2. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 63. IV. p. 338. Cf. L. 10. §. 1. D. 7. 4. (quibus modis ususfructus). L. 7. D. 33. 7. (de instructo vel instrumento). L. 76. D. 5. 1. (de iudiciis).

§. 31. L. 91. §. 7. D. 30. (de legatis I) in Basil. XLIV. 1. 87. IV. p. 343. Cf. L. 1. C. 6. 47. (de usuris et fructibus).

§. 32. L. 6. C. 6. 42. (de fideicommissis) in Basil. XLIV. 1. 127. IV. p. 350. Cf. L. 57. D. 30. (de legatis I). L. 3. C. 6. 37. (de legatis). L. 15. D. 33. 4. (de dote praelegata). §. 5. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 33. L. 75. pr. D. 31. (de legatis II) in Basil. XLIV. 2. 71. IV. p. 364. Cf. L. 22. C. 6. 42. (de fideicommissis).

§. 34. L. 25. C. 6. 37. (de legatis) in Basil. XLIV. 4. 50. IV. p. 396.

§. 35. L. 3. §. 1. D. 33. 6. (de tritico, vino) in Basil. XLIV. 9. 3. IV. p. 405. Cf. L. 14. D. ibidem.

§. 36. L. 1. L. 3. D. 33. 6. (de tritico, vino) in Basil. XLIV. 9. 1. et 3. IV. p. 404 seq. Cf. L. 9. pr. D. ibidem. L. 31. §. 3. D. 31. 5. (de optione vel electione).

§. 37. L. 5. D. 33. 6. (de tritico, vino) in Basil. XLIV. 4. 5. IV. p. 405. Cf. L. 39. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda emtione).

§. 38. L. 5. D. 33. 7. (de instructo) in Basil. XLIV. 10. 5. IV. p. 407. Cf. L. 1. §. 1. D. ibidem. §. 17. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 39. L. 8. pr. D. 33. 7. (de instructo vel instr.) in Basil. XLIV. 10. 8. IV. p. 407. Cf. L. 12. pr. seq. D. ibidem coll. L. 12. §. 27. D. ibidem L. 2. C. 6. 38. (de verborum significatione). Vide et L. 14. D. 33. 10. (de suppellectile legata).

§. 40. L. 4. D. 33. 7. (de instructo vel instrumento) in Basil. XLIV. 10. 4. IV. p. 407. Cf. L. 12. §. 14 D. ibidem.

§. 41. L. 55. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstr.) in Basil. XLIV. 55. IV. p. 446. Cf. L. 43. §. 2. D. ibidem.

§. 42. L. 13. §. 31. L. 14. L. 15. L. 16. L. 17. pr. D. 19. 1. (de actionibus empti et venditi) in Basil. XIX. 8. 13. II. p. 290. Cf. L. 17. §. 18. D. ibid.

§. 43. L. 31. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrationibus) in Basil. XLIV. 19. 30. IV. p. 443. Cf. L. 59. pr. D. ibidem; deinde etiam L. 1. C. 6. (de institutionibus et substitutionibus). L. 1. C. 6. 45. (de his, quae sub m.

§. 44. L. 3. pr. D. 22. 1. (de usuris et fructibus) in Basil. XXIII. 3. 3 p. 678. cum scholiis. Cf. L. 23. D. 30. (de legatis I). L. 1. L. 2. L. 4. 47. (de usuris et fructibus legat.). De quadrimestribus induciis cf. L. 2. L. C. 7. 54. (de usuris rei iudicatae).

§. 45. Nov. 131. cap. 12. ῥοπαὶ cap. 19. §. 7. ed. Zachariae p. 165.

§. 46. De duplici casu, ubi legata ad pias causas vel ex infitiatione vel deductione rei in iudicium in duplum crescunt, cf. L. 46. pr. §. 1. et 7. C. 1. (de episcopis et clericis). §. 19. et 26. J. 4. 6. (de actionibus) cum Theophili paraphrasi. ῥοπαὶ cap. 24. §. 41. ed. Zachariae p. 188. De anno cf. et Nov. 1. cap. §. 1., cap. 4. pr. Nov. 131. cap. 10.

TIT. XII.

§. 1. L. 1. pr. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 1. III. p. Cf. §. 1. J. 1. 13. (de tutelis) ibique Theophilus, Scholiastes in Persii satyras 3., Gellius noctium Atticarum V. 19.

§. 2. Theophilus ad pr. J. 1. 24. (de satisdatione tutorum). Cf. L. 18. L. §. 5. L. 26. D. 26. 5. (de tutoribus et curatoribus). L. 4. D. 26. 2. (de testam. tut.). L. 4. §. 4. D. 26. 6. (qui petant tutores). L. 1. §. 2. L. 7. D. 26. 3. (de confirmando tutore). L. 1. C. 5. 29. (de confirmando tutore). Theophilus ad §. J. 1. 20. (de Atiliano tutore).

§. 3. De regula: tutorem habenti tutorem non dari cf. L. 27. pr. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). L. 13. §. 5. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 9. C. 5. 34. (qui dare tutores). L. 9. C. 5. 31. (qui petant tutores). L. 4. C. 5. 36. (in quibus casibus tutorem). §. 4. J. 1. 23. (de curatoribus) ibique Theophilus. Gaii epitome I. 7. Glossa Taurinensis ad §. 4. J. 1. 20. (de Atiliano tutore) apud Savigny Geschichte des Römischen Rechtes im Mittelalter (ed. 2.) II. p. 430. Vide et L. 21 §. 4. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 10. C. 5. 34. (qui dare tutores). L. 24 §. 1. D. 26. 5. (de tutoribus et curatoribus). De tutore legitimo, qui ex iure Iustiniani vel agnatus vel cognatus est secundum proximitatis gradum, neque a iudice datur, cf. Gaii epitome I. 7. pr. J. 1. 15. (de legitima agnatorum) ibique Theophilus, inscriptio J. 1. 16. (de legitima patronorum tutela); rursus aliam legitimae tutelae definitionem habes in Ulpiani fragmentis 11. 2., 14. et 18. De tutore a patre filiofamilias vel exhaeredato dato ex testamento cf. L. 4. L. 10. §. 2. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). De tutore, quem mater filio in testamento dedit, cf. L. 2. pr. §. 1. D. 26. 3. (de confirmando tutore). L. 69. §. 2. D. 31. (de legatis II). L. 1. C. 5. 29. (de confirmando tutore). Tutores a matribus dati cum inquisitione confirmantur, de qua re cf. L. 4. §. 4. D. 26. 6. (qui petant tutores) L. 1. §. 2. D. 26. 3. (de confirmando tut.). L. 1. C. 5. 29. (de confirmando tut.), cum a patre imperfecte dati tutores sine inquisitione confirmentur, de quo cf. L. 1. §. 2. L. 6. D. 26. 3. (de confirmando tut.). L. 16. pr. §. 1. et 3. D. 27. 10. (de curatoribus furioso). L. 2. C. 5. 29. (de confirmando tutore). §. 5. J. 1. 13. (de tutelis).

§. 4. L. 1. C. 8. 47. (de patria potestate).

§. 5. L. 1. §. 2. et 3. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 1. III. p. 645. Cf. L. 17. D. ibidem. L. 10. §. 1. D. 26. 3. (de legitimis tutoribus).

§. 6. L. 14. D. 26. 2. (de testamentaria tutela) in Basil. XXXVII. 2. 13. III p. 648. Cf. L. 12. L. 13. D. ibidem. L. 12. §. 3. D. 26. 7. (de administratione

§. 7. L. 16. §. 1. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 17. III. p. 64.

§. 8. L. 12. L. 13. L. 14. D. 26. 2. (de testamentaria tutela) in Basil. XXXVII. 2. 11—13. III. p. 648.

§. 9. Cf. L. 1. pr. D. 26. 1. (de tutelis). §. 1. J. 1. 13. (de tutelis) ibique Theophilus. Gellius noctium Atticarum lib. V. cap. 19. L. 30. D. 26. 7. (de administratione). §. 6. J. 1. 20. (de Atiliano tutore) ibique Theophilus. Cf. L. 1. pr. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis).

§. 10. Cf. L. 3. §. 2. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 3. III. p. 646.
5. C. 5. 44. (de in litem dando). §. 3. J. 1. 21. (de auctoritate tutorum) ibi-
Theophilus. In iure veteri hic tutor constituebatur, non curator. Cf. Gaii
it. I. 184. Ulpiani fragmenta, 11. 14. L. 24. D. 26. 2. (de testamentaria tu-
). L. 3. §. 3. D. 26. 1. (de tutelis).
§. 11. L. 6. pr. D. 26. 1. (de tutelis). L. 8. §. 2. D. 26. 5. (de tutoribus
curat.).
§. 12. L. 12. §. 4. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 6. III. p. 646.
§. 13. L. 13. pr. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 10. III. p. 646.
adiutore tutelae cf. L. 13. §. 1. D. ibidem. L. 24. pr. D. 26. 7. (de admini-
tione). L. 9. D. 46. 8. (ratam rem haberi). L. 11. C. 3. 13. (de procura-
bus). §. 6. J. 1. 23. (de curatoribus) ibique Theophilus.
§. 14. De tutela, quae ad impuberes tantummodo refertur, cf. L. 1. pr. D.
1. (de tutelis). pr. J. 1. 13. (de tutelis). §. 6. J. 1. 20. (de Atiliano tutore)
ue Theophilus. De curatore, qui impuberibus datur, cf. ad §. 10. Praeterea
alios casus relatos in L. 15. L. 16. L. 25. D. 26. 5. (de tutoribus et cura-
bus). L. 9. §. 9. D. 26. 7. (de administratione). L. 9. D. 26. 10. (de suspe-
tutoribus). L. 14. §. 3. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 17. §. 1. D. 49. 1.
appellationibus). L. 2. L. 5. C. 5. 36. (in quibus casibus tutorem). L. 6. C.
3. (de suspectis tutoribus). L. 11. C. 5. 62. (de excusationibus tutorum).
J. 1. 23. (de curatoribus) ibique Theophilus. §. 11. J. 1. 26. (de suspectis
·ibus).
§. 15. De curatore ad certas causas vel species dato cf. L. 8. D. 46. 6.
pupilli). L. 7. D. 26. 5. (de tutoribus et curatoribus). §. 2. J. 1. 23. (de
toribus) ibique Theophilus. De curatore litis in specie cf. L. 2. C. 3. 6. (qui
imam personam). L. 4. C. 5. 59. (de auctoritate praestanda). L. 28. §. 1.
. 37. (de administratione tutorum). §. 2. J. 1. 23. (de curatoribus) ibique
philus.
§. 16. L. 1. pr. D. 26. 5. (de tutoribus et curatoribus) in Basil. XXXVII. 5.
I. p. 653. Cf. §. 4. J. 1. 20. (de Atiliano tutore) ibique Theophilus.
§. 17. L. 3. D. 26. 5. (de tutoribus et curatoribus) in Basil. XXXVII. 5. 3.
p. 653. Cf. L. 5. C. 5. 34. (qui dare tutores). De locis vicisque, qui in terri-
urbium sunt, cf. L. 30. D. 50. 1. (ad municipalem). Nov. 89. cap. 2. §. 2. et 3.
§. 18. L. 73. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 73. I. p. 69. Cf.
pr. §. 1. D. 26. 4. (de legitimis tutoribus). pr. J. 1. 17. (de legitima patro-
m tutela) ibique Theophilus. Nov. 118. cap. 5.
§. 19. Nov. 118. cap. 5. De masculis, qui XXV annos nondum expleverunt,
ssario excusandis cf. L. 5. C. 5. 30. (de legitima tutela). §. 13. J. 1. 25. (de
ationibus) ibique Theophilus. pr. J. 1 19. (de fiduciaria tutela) ibique Theo-
s; in iure veteri autem voluntarie tantum excusabantur, de quo cf. Ulpiani
enta XI. 20. Fragmenta Vaticana §. 151., 182., 223. L. 10. §. 7. D. 27. 1.
xcusationibus). L. 32. §. 2. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). §. 2. J. 1.
qui testamento) ibique Theophilus. §. 13. J. 1. 25. (de excusationibus tuto-
ibique Theophilus. De tutela mulierum legitima cf. L. 4. Th. C. 3. 17. (de
bus) cum interpretatione Gothica. Theodosii II. Novellarum tit. XI. const. 1.
ed. Haenel p. 46. cum interpretatione Gothica. L. 2. L. 3. C. 5. 35. (quando
r tutelae officio). Nov. 22. cap. 40. pr., Nov. 94. cap. 1. et 2., Nov. 155.; licet
faeminae praeter matrem et aviam tutelam non suscipiant, de quo cf. L. 16.
. 26. 1. (de tutelis). L. 73. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 1. C. 5.
quando mulier tutelae), uti nec mater vel avia testamento tutelam nanciscitur,
o cf. L. 26. pr. D. 26. 2. (de testamentaria tutela).
§. 20. Nov. 94. cap. 1. et 2. epil. Cf. L. 4. Th. C. 3. 17. (de tutoribus)
nterpretatione Gothica. Theodosii II. Novellarum tit. XI. const. 1. §. 2. ed.
l p. 46. cum interpretatione Gothica. L. 2. L. 3. C. 5. 35. (quando mulier
officio). Nov. 22. cap. 40. pr., Nov. 155.
§. 21. L. 7. pr. D. 26. 7. (de administratione). L. 27. C. 1. 4. (de episco-
udientia). L. 13. C. 5. 51. (arbitrium tutelae). L. 7. §. 6. C. 5. 70. (de
ro furiosi). L. 24. C. 5. 37. (de administratione tutorum). L. 6. Th. C. 3.
e administratione et periculo) ed. Haenel cum interpretatione Gothica. De
rio haeredum intra tres menses faciundo cf. L. 22. §. 1. C. 6. 30. (de iure
randi). ῥοπαί cap. 15. §. 3. p. 155.

§. 22. Nov. 123. cap. 5.

§. 23. L. 7. C. 5. 54. (qui dare tutores) in Basil. XXXVII. 5. 36. III. p. 6[illegible] Cf. Paulli sentent. recept. IV. 13. 3. cum interpretatione Gothica. L. 10. §. [illegible] L. 22. L. 28. §. 1. L. 32. §. 2. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). L. 9. C. [illegible] (de fideicommissariis libertatibus). §. 1. J. 1. 14. (qui dari tutores) ibique Theophilus.

§. 24. L. 21. §. 5. D. 26. 5. (de tutoribus et curat. datis) in Basil. XXX[illegible]. 5. 20. III. p. 655.

§. 25. L. 20. pr. D. 26. 2. (de testamentaria tutela) in Basil. XXXVII. [illegible] 18. III. p. 649. Cf. L. 30. D. ibidem. §. 27. J. 2. 20. (de legatis) ibique Theophilus.

§. 26. L. 4. C. 5. 34. (qui dare tutores) in Basil. XXXVII. 5. 33. III. p. [illegible] Cf. L. 8. pr. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 8. C. 6. 37. (de legatis). §. [illegible] J. 1. 25. (de excusationibus tutorum) ibique Theophilus.

§. 27. L. 1. § 2. et 3. D. 26. 1. (de tutelis) in Basil. XXXVII. 1. 1. [illegible] p. 645. Cf. L. 17. D. ibidem. L. 10. §. 1. D. 26. 3. (de legitimis tutoribus).

§. 29. L. 6. C. 2. 19. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 2. 6. II. p. [illegible] Cf. L. 16. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 1. §. 3. D. 26. 3. (de confirmando tutore). L. 7. C. 5. 28. (de testamentaria tutela). §. 1. J. 1. 23. (de curatoribus) ibique Theophilus.

§. 30. L. 1. §. 2. D. 3. 1. (de postulando) in Basil. VIII. 1. 1. I. p. [illegible] Cf. §. 7. J. 1. 6. (quibus ex caussis manumittere non licet) ibique Theophilus.

§. 31. L. 14. C. 5. 37. (de administratione tutorum) in Basil. XXXVIII. [illegible] 28. III. p. 758. Cf. L. 2. C. ibidem. L. 4. §. 3. L. 16. §. 1. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus distrah.). L. 1. §. 3. D. 27. 4. (de contraria tutelae). De regula: neque adversus tutorem durante tutela agi posse, cf. L. 1. §. 24. L. 4. pr. L. 9. §. 2. L. 18. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus). L. 3. §. 6. D. 26. 10. (de suspectis tutoribus).

§. 32. L. 17. pr. D. 1. 7. (de adoptionibus) in Basil. XXXIII. 1. 13. III. p. 529. Cf. L. 32. §. 1. D. ibidem.

§. 33. L. 5. C. 5. 30. (de legitima tutela) in Basil. XXXVII. 4. 9. III. p. 653. pr. J. 1. 19. (de fiduciaria tutela). §. 13. J. 1. 25. (de excusationibus) ibique Theophilus. De iure veteri cf. Ulpiani fragmenta XI. 20., Fragmenta Vaticana §. 151., 182., 223. L. 10. §. 7. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 32. §. 2. D. 26. 2. (de testamentaria tutela). §. 13. J. 1. 25. (de excusationibus tutorum).

§. 34. L. 43. §. 1. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 42. III. p. 665. Cf. L. 7. C. 5. 11. (de dotis promissione). L. 29. D. 39. 5. (de donationibus). L. 82. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 35. Nov. 72. cap. 1. Cf. Nov. 94. praef.

§. 36. L. 34. §. 7. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). Cf. L. 5. C. 4. 38. (de contrahenda emtione).

§. 37. L. 28. pr. D. 26. 2. (de testamentaria tutela) in Basil. XXXVII. 2. 26. III. p. 650. Cf. L. 28. §. 1. L. 32. D. 27. 1. (de excusationibus). L. 5. §. 2. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis).

§. 38. Nov. 72. cap. 6. Cf. L. 7. §. 4. et 7. D. 26. 7. (de administratione). L. 22. L. 24. C. 5. 37. (de administratione). L. 6. Th. C. 3. 30. (de administratione) cum interpretatione Gothica. Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Cura* III. p. 171. De laxamento temporis, quod ab initio tutelae sex mensium datur; suscepta autem tutela, duorum mensium in collocanda pecunia pupillari, cf. L. 7. §. 11. L. 15. D. 26. 7. (de administratione). De periculo crediti, quod ex pecunia pupillari ad ipsum curatorem spectat, qui eam pecuniam in foenore collocavit, cf. L. 16. L. 35. L. 39. §. 14. L. 44. L. 57. D. 26. 7. (de administratione). L. 2. C. 5. 51. (arbitrium tutelae). L. 19. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus distrahendis). L. 24. C. 5. 37. (de administratione). Heimbach l. c. s. v. *Cura* III. p. 171 seq.

§. 39. L. 7. §. 6. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 6. III. p. 659. Cf. L. 46. §. 2. D. ibidem.

§. 40. L. 16. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 15. III. p. 662.

§. 41. L. 15. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 14. III. p. 662. L. 7. §. 11. D. ibidem in Basil. XXXVII. 7. 6. III. p. 660. Nov. 72. cap. 6.

§. 42. L. 6. §. 3. D. 12. 6. (de condictione indebiti) in Basil. XXIV. 6. 6.

p. 30. Cf. L. 13. §. 2. D. 26. 7. (de administratione). L. 6. C. 4. 5. (de ictione indebiti).
§. 43. L. 12. C. 5. 51. (arbitrium tutelae) in Basil. XXXVIII. 4. 37. III. 7. cum scholio. De transitu huius actionis ad haeredes pupilli cf. L. 1. §. 17. 7. 3. (de tutelae et rationibus). L. 2. C. 6. 59. (communia de successioni- ; in haeredes tutoris curatorisve cf. L. 1. §. 16. L. 7. pr. D. 27. 3. (de tu- et rationibus). L. 1. — L. 4. C. 5. 54. (de heredibus tutorum).
§. 44. L. 1. D. 27. 9. (de rebus eorum) in Basil. XXXVIII. 9. 1. III. p. 747. L. 1. §. 3. D. ibidem. De omnibus rebus immobilibus cf. L. 22. C. 5. 37. idministratione). De fundis ob aes alienum pupillorum sine decreto venditis . 13. §. 1. D. 27. 9. (de rebus eorum). L. 14. C. 5. 71. (de praediis et aliis i). L. 9. C. 7. 26. (de usûcapione pro emptore).
§. 45. L. 22. C. 5. 37. (de administratione) in Basil. XXXVIII. 9. 36. III. 0.
§. 46. L. 12. §. 1. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 11. ‹. 661. Cf. L. 11. D. 28. 10. (de curatoribus furiosi). L. 24. §. 1. D. 4. 4. ninoribus XXV).
§. 47. L. 1. pr. §. 1. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus distrahendis) in XXXVIII. 3. 1. III. p. 712. cum scholiis. De culpa et diligentia, quam tutor tat, cf. L. 10. L. 32. §. 6. L. 33. pr. D. 26. 7. (de administratione). L. 53. D. 47. 2. (de furtis). L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 7. C. 5. 51. rium tutelae). Nov. 72. cap. 8.
§. 48. L. 5. §. 7. D. 26. 7. (de administratione) in Basil. XXXVII. 7. 4. III.). Cf. L. 41. D. ibidem. L. 20. §. 1. D. 34. 3. (de liberatione legata). L. 18. 42. (de fideicommissis). Caeterum causam huius decisionis quaere in L. 119.). (de legatis I). L. 27. §. 3. D. 2. 14. (de pactis).
§. 49. L. 20. §. 1. D. 34. 3. (de liberatione legata). Cf. L. 5. §. 7. D. 26. administratione).
§. 50. Nov. 94. De nuptiis secundis, quibus tutela mulierum deponitur, cf. pr. Th. C. 3. 17. (de tutoribus) cum interpretatione Gothica, Theodosii II. larum tit. 11. const. un. §. 2. p. 46. cum interpretatione Gothica. L. 2. L. 3. 35. (quando mulier tutelae). L. 6. C. 8. 15. (in quibus causis pignus). 2. cap. 40. Nov. 94. cap. 2.
§. 51. L. 6. C. 8. 15. (in quibus causis pignus) in Basil. XXV. 2. 68. III. Cf. Nov. 22. cap. 40.
§. 52. L. 88. D. 46. 3. (de solutionibus) in Basil. XXVI. 5. 88. III. p. 124.
§. 53. L. 198. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 198. I. p. 77. . 4. D. 26. 9. (quando ex facto). L. 61. D. 26. 7. (de administratione).
§. 54. Cf. L. un. C. 9. 10. (si quis eam, cuius tutor).
§. 55. L. 18. C. 2. 19. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 2. 18. in supple- ed. Zachariae p. 163. cum scholiis. Cf. L. 19. §. 4. D. 3. 5. (de negotiis). L. 37. D. 22. 1. (de usuris).
§. 56. L. 9. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 9. II. p. 210. cholio.
§. 57. L. 2. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVIII. 1. 2. in supple- Basilicorum ed. Zachariae p. 131. cum scholiis. Cf. de his, quae negotio- gestor repetit a domino rei principalis, L. 6. §. 3. L. 9. L. 10. L. 19. §. 4. . L. 43. L. 45. pr. D. ibidem cum L. 25. L. 27. pr. L. 31. §. 7. D. ibidem. . C. 2. 19. (de negotiis gestis). De his, quae negotiorum gestor domino ıere tenetur, cf. L. 23. L. 31. §. 3. L. 37. §. 1. L. 38. D. ibidem. L. 20. 19. (de negotiis gestis).
§. 58. L. 23. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 22. in supple- ed. Zachariae p. 144. cum scholio.
§. 59. L. 25. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 25. II. p. 213. cholio. Cf. L. 27. pr. L. 31. §. 7. D. ibidem.
§. 60. L. 19. §. 4. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 18. in mento ed. Zachariae p. 142. cum scholio. Cf. L. 31. §. 3. L. 37. §. 1. L. 38. 5. (de negotiis gestis). L. 20. C. 2. 19. (de negotiis gestis). L. 13. L. 24. 32. (de usuris). De usuris impensarum, quae debentur negotiorum gestori 18. C. 2. 19. (de negotiis gestis). L. 37. D. 22. 1. (de usuris).
§. 61. L. 31. §. 3. D. 3. 5. (de negotiis gestis) in Basil. XVII. 1. 31. II.

p. 214. Cf. L. 19. §. 4. L. 31. §. 3. L. 37. §. 1. L. 38. D. 3. 5. (de neg. gestis). L. 20. C. 2. 19. (de negotiis gestis).

TIT. XIII.

§. 1. Nov. 115. cap. 5. §. 1.
§. 2. L. 1. C. 7. 60. (inter alios acta) in Basil. IX. 3. 62. I. p. 459. L. 2. L. 3. C. ibidem. L. 2. L. 4. C. 7. 56. (quando res iudicata). L. 16. 20. 4. (qui potiores in pignore). L. 63. D. 42. 1. (de re iudicata).

LIBRI VI.

TIT. I.

§. 1. L. 1. pr. L. 2. §. 1. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). De actione de iniuria, quae adversus infitiantem in duplum crescit, cf. Paulli sent. recept. I. §. 1. cum interpretatione Gothica, Gaii instit. IV. §. 9. L. 23. §. 10. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 4. L. 5. C. 3. 35. (de lege Aquilia). §. 19., 23. et 26. I. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus. §. 7. J. 3. 27. (de obligationibus quae ex contractu) ibique Theophilus. §. 1. J. 4. 16. (de poenis temere litigantium). Nov. 18. cap. 8.

§. 2. L. 40. — L. 42. D. 21. 1. (de aedilicio edicto) in Basil. XIX. 10. ... II. p. 310. Cf. Paulli sentent. recept. I. 15. §. 2. cum interpretatione Gothica. §. 1. J. 4. 9. (si quadrupes pauperiem) ibique Theophilus.

§. 3. L. 1. pr. §. 1—4., §. 7. D. 9. 1. (si quadrupes pauperiem) in Basil. LX. 2. 1. V. p. 256—258. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. I. 15. §. 1. cum interpretatione Gothica. L. 7. §. 6. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 14. §. 3. D. 19. 5. (de praescriptis verbis). L. 7. §. 1. D. 39. 2. (de damno infecto), pr. I. 4. 9. (si quadrupes pauperiem) ibique Theophilus.

§. 4. L. 5. D. 9. 1. (si quadrupes pauperiem) in Basil. LX. 2. 5. V. p. 262. cum scholio.

§. 5. L. 3. D. 9. 1. (si quadrupes pauperiem) in Basil. LX. 2. 3. III. p. 262. cum interpretatione Gothica. L. 7. D. 9. 3. (de his, qui effuderint) in Basil. LX. 4. 7. V. p. 354. De regula: liberi corporis nullam esse aestimationem vide Paulli sent. recept. V. 1. 1. L. 1. §. 5. D. 9. 3. (de his, qui effuderint). L. 2. §. 3. D. 14. 2. (de lege Rhodia). L. 13. pr. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 83. §. 5. L. 103. D. 45. 1. (de verborum obligat.). L. 1. §. 9. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). §. 2. J. 3. 19. (de inutilibus stipulat.) ibique Theophilus. Vide et L. 106. L. 176. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 7. L. 3. §. 7. D. 47. 9. (de incendio ruina) in Basil. LX. 20. 2. V. p. 612. cum scholiis. Cf. L. 49. §. 2. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 7. §. 4. D. 43. 24. (quod vi aut clam).

TIT. II.

§. 1. L. 6. §. 1. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 8. V. p. 719. cum scholiis. Cf. L. 34. pr. §. 1. D. ibidem. L. 101. pr. D. 50. 16. (de verborum significatione). L. 1. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis).

§. 2. L. 1. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 46. V. p. 742. cum scholiis. Cf. Isidorus Originum lib. X. cap. 1. Festus de verborum significatione s. v. adulter.

§. 3. Cf. L. 29. §. 5—7. L. 39. §. 5. L. 31. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 5. L. 28. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). ἐκλογὴ cap. 28. §. 5. ed. Zachariae p. 207.

§. 4. L. 30. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 65. V. p. 751. cum scholiis. Cf. L. 2. Th. C. 9. 7. (ad legem Iuliam de adulteriis) cum interpretatione Gothica.

§. 5. L. 26. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 27. V. p. 732. cum scholiis. Cf. L. 29. pr. §. 1—4. D. ibidem.

§. 6. L. 1. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 46. V. p. 742. cum scholiis.

§. 7. L. 15. §. 6. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 17. V. p. 726. cum scholiis.

§. 8. L. 39. §. 5. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. . 40. V. p. 740.

§. 9. L. 26. §. 5—7. L. 39. §. 5. L. 31. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adul-iis). L. 5. L. 28. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). ῥοπαὶ cap. 28. §. 5. Zachariae p. 207.

§. 10. L. 22. §. 2—4. L. 23. L. 24. pr. §. 1. et 2. D. 48. 5. (ad legem am de adulteriis) in Basil. LX. 37. 23—25. V. p. 729. cum scholiis. Cf. Col-o legum Mosaicarum tit. 4. cap. 2. §. 2. seq., cap. 3., 8., 9., 10., 12. Paulli t. recept. II. 26. §. 1—7. L. 4. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis).

§. 11. L. 25. pr. §. 1—5. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. 37. 26. V. p. 731. cum scholiis. Paulli sent. recept. II. 26. §. 3.

§. 12. Cf. ad §. 10.

§. 13. L. 38. §. 8. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). Cf. Paulli sent. ept. II. 26. §. 5. L. 1. §. 5. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis). L. 3. . D. 29. 5. (de SC. Silaniano). L. 4. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). qua huius capitis, quae ad trinas attestationes pertinent, proveniunt ex Nov. . cap. 15.

§. 15. Cf. Nov. 134. cap. 10.

§. 16. Nov. 134. cap. 10.

§. 18. De sexaginta diebus, quibus vir iure mariti accusat, cf. L. 11. §. 6. 5. pr. L. 30. §. 1. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 3. L. 6. C. . (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 37. §. 1. D. 4. 4. (de minoribus XXV s).

§. 19. Cf. Basil. LX. 37. 72. V. p. 573.

§. 20. L. 22. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 62. . 749. cum scholiis. Cf. L. 24. L. 29. C. ibidem. L. 1. Th. C. 9. 5. (ad legem m de adulteriis) cum interpretatione Gothica.

§. 21. L. 29. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. LX. 37. 37. . 571. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 9. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) interpretatione Gothica. L. 22. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis).

§. 22. L. 2. §. 4. et 5. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis) in Basil. 37. 4. V. p. 716. cum scholiis. Cf. L. 5. pr. D. 48. 1. (de publicis iudiciis); terea L. 13. §. 5. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 28. C. 9. 9. legem Iuliam de adulteriis et stupro). L. 47. D. 24. 3. (soluto matrimonio).

§. 23. Nov. 117. cap. 8.

§. 24. L. un. C. 9. 11. (de mulieribus quae se propriis servis) in Basil. LX. 73. V. p. 754. cum scholiis. Cf. L. 1. Th. C. 9. 9. (de mulieribus quae se riis servis) cum interpretatione Gothica.

§. 25. Cf. Basil. LX. 37. 74. V. p. 755.

§. 26. Cf. L. 2. §. 2. L. 29. pr. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). Paulli sent. recept. II. 26. §. 8. tio legum Mosaicarum tit. IV. cap. 12. §. 7.

§. 27. L. 13. D. 34. 9. (de his, quae ut indignis) in Basil. LX. 42. 13. V. 3. cum scholiis. Cf. L. 37. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 2. §. 1. L. 9. (de his, quae ut indignis). L. 63. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).

§. 28. L. 1. §. 2. D. 25. 7. (de concubinis) in Basil. LX. 37. 1. V. p. 714. scholiis.

TIT. III.

§. 1. Cf. Paulli sent. recept. II. 20. §. 1. cum interpretatione Gothica. L. 1. 26. (de concubinis). L. 121. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). 18. cap. 5. Nov. 89. cap. 12. §. 5. Nov. 117. cap. 9. §. 5.

§. 2. Cf. L. 6. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 25. C. 9. 9. gem Iuliam de adulteriis). L. 25. D. 47. 10. (de iniuriis).

§. 9. L. 38. §. 3. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 34. V. p. 868. scholiis.

. 10. L. 13. §. 3. et 8. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis).

TIT. IV.

. 1. et 2. L. 8. L. 9. C. 5. 5. (de incestis et inutilibus nuptiis). Cf. Th. C. (de incestis nuptiis). Collatio legum Mosaicarum tit. 6.

§. 3. L. 31. C. 9. 9. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 3. Th. C. 9. ? legem Iuliam de adulteriis). Nov. 77. cap. 1. pr. Nov. 141. cap. 1.

TIT. V.

§. 1. L. 12. L. 15. C. 6. 2. (de furtis) in Basil. LX. 6. 29. et 32 p. 397 seq. cum scholiis.

§. 2. De furto manifesto et nec manifesto cf. Gellius noctium Atticar. lib. XI. cap. 18. Gaius instit. III. §. 183—185. Gaii epitome Visigothorum II. §. 2. Paulli sent. recept. II. 31. §. 2. L. 2.—L. 8. L. 21. pr. L. 34. L. ... 47. 2. (de furtis). L. 22. §. 2. D. 22. 1. (de usuris et fructibus). §. 3. I. 4 (de obligationibus, quae ex delicto) ibique Theophilus.

§. 3. De iure occidendi cf. L. 54. §. 2. D. 47. 2. (de furtis). L. 4. § D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). Cicero pro Milone cap. 3., pro Tullio cap. 51. Gellius noctium Atticarum lib. XI. cap. 18. Macrobius Saturnalium lib. I. cap. 4. Collatio legum Mosaicarum tit. VII. cap. 1. pr., cap. 3. §. 2 seq. Paulli sent. recept. V. 23. §. 9. Seneca Controversiarum lib. X. capite ultimo. Quinctilianus declamationum Oratoriarum lib. V. cap. 14. Augustinus quaestione 11. super Exodum Dirksen *Uebersicht der Zwölftafelfragmente* (*Leipzig* 1824. 8.) p. 564—577. De ... notione cf. L. 54. §. 2. D. 47. 2. (de furtis). Paullus sentent. recept. V. 3. § . L. 233. §. 2. D. 50. 16. (de verborum significatione). §. 5. J. 4. 18. (de publicis iudiciis) ibique Theophilus.

§. 4. L. 9. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis). L. 5. pr. L. 45 §. 4. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam).

§. 5. L. 23. C. 3. 32. (de rei vindicatione) in Basil. XV. 1. 103. in supplemento ed. Zachariae p. 40. cum scholio. Cf. L. 3. C. ibidem. L. 2. C. 6. 2. (de furtis). L. 32. §. 4. D. 26. 7. (de administratione). L. 2. C. 7. 38. (ne rei dominicae)

§. 6. L. 1. pr. §. 1—4. D. 47. 5. (furti adversus nautas) in Basil. LX. 14. 1. V. p. 546 seq. cum scholiis. Cf. L. 4. pr. D. 4. 9. (nautae, caupones). L. 14 §. 17. D. 47. 1. (de furtis).

§. 7. L. 1. §. 4. D. 47. 5. (furti adversus nautas) in Basil. LX. 14. 1. V. p. 547. cum scholiis. Cf. L. 14. §. 17. D. 45. 2. (de furtis). L. 4. pr. D. 4. 9. (nautae, caupones).

§. 8. L. 22. C. 9. 47. (de poenis). L. 3. C. 4. 12. (ne uxor pro marito)

§. 9. Cf. L. 3. §. 14. D. 49. 16. (de re militari).

§. 10. L. 1. pr. §. 1. D. 47. 3. (de tigno iuncto) in Basil. LX. 12. 93. V. p. 537. cum scholiis. Cf. Festus de Verborum signif. s. v. tignum. L. 98. §. 8. D. 46. 3. (de solutionibus). L. 23. §. 6. L. 59. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 6 D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 63. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 7. §. 10. et 11. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). L. 7. §. 2. D. 42. 2. (de exceptione rei iudicatae). §. 29. et 30. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus. De tigni notione cf. L. 62. D. 50. 16. (de verborum significatione). L. 7. pr. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 7. §. 10. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio). §. 29. J. 2. 1. (de rerum divisione) ibique Theophilus.

§. 11. De dupli aestimatione, quam in furto nec manifesto restitutionem rei non in se habet, cf. Gaii inst. II. §. 79. Paulli sent. recept. II. 31. §. 26. L. 9. §. 1. L. 54. §. 3. D. 47. 2. (de furtis). L. 7. §. 1. D. 13. 1. (de condictione furtiva). L. 11. §. 2. D. 11. 3. (de servo corrupto). L. 13. §. 2. D. 12. 2. (de iureiurando). L. 1. pr. D. 47. 1. (de privatis delictis). L. 12. L. 19. C. 6. 2. (de furtis). §. 19. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto) ibique Theophilus §. 14. et 18. J. 4. 6. (de actionibus) ibique Theophilus.

§. 12. De servo fure, ubi contra dominum actio noxalis est, cf. Gaii inst. IV. §. 75. Paulli sentent. recept. II. 31. §. 7. cum interpretatione Gothica. L. 1. L. 21. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 42. pr. D. 47. 2. (de furtis). pr. §. 4. J. 4. 8. (de noxalibus actionibus), §. 1. J. 4. 17. (de officio iudicis) ibique Theophilus.

§. 15. De poena sacrilegorum cf. L. 6. pr. L. 9. pr. §. 1. D. 48. 13. (ad legem Iuliam peculatus).

TIT. VI.

§. 1. L. 1. §. 3. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 1. V. p. 762. cum scholiis. Cf. L. 14. D. ibidem. Paulli sent. recept. V. 23.

§. 3. L. 79. D. 50. 17. (de regulis iuris). Collatio legum Mosaicarum tit. I. cap. 6. §. 3.

§. 2. L. 7. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 5. I. p. 765. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 3. D. ibidem cum L. 1. §. 1. D. 11. 6. (si mensor falsum). L. 29. pr. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 5. §. 15. D. 36. 4. (ut in possessionem legatorum). L. 1. §. 2. D. 47. 4. (si is, qui testamento). L. 8. §. 3. D. 48. 26. (de precario). L. 1. §. 5. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 226. D. 50. 16. (de verborum significatione). De definitione latae culpae cf. L. 213. §. 2. L. 223. D. 50. 16. (de verborum significatione). De putatore, qui ramum proiicit neque praeclamavit, cf. Paulli sent. recept. V. 23. §. 12. L. 31. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam).

§. 3. L. 7. C. 9. 47. (de poenis) cum L. 23. D. 47. 2. (de furtis). L. 2. §. 19. D. 47. 8. (de bonorum vi raptorum). L. 3. §. 1. D. 47. 10. (de iniuriis). L. 3. §. 1. D. 47. 12. (de sepulcro violato). L. 16. §. 3. D. 48. 19. (de poenis). L. 23. §. 2. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 4. §. 26. D. 44. 4. (de doli exceptione). §. 18. J. 4. 1. (de obligationibus, quae ex delicto) ibique Theophilus.

§. 7. L. 12. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 8. V. p. 766. cum scholiis. De definitione infantis cf. L. 1. §. 2. D. 26. 7. (de administratione). L. 8. Th. C. 8. 18. (de maternis bonis). L. 18. pr. §. 4. C. 6. 30. (de iure deliberandi). L. 14. D. 23. 1. (de sponsalibus). Quinctilianus institutionum Oratoriarum I. 1. §. 15—19. ed. Spalding I. p. 23 seq. Macrobius in Somnio Scipionis lib. I. cap. 6. ed. Zeune p. 45. Isidori Origines lib. II. cap. 2. Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* III. p. 33—36.

§. 9. et 10. L. 17. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 12. V. p. 767. Cf. L. 1. §. 3. D. ibidem. Paulli sent. recept. V. 25. §. 4. Collatio legum Mosaicarum tit. I. cap. 6. §. 3. De notione rixae cf. L. 4. §. 3. D. 47. 8. (vi bonorum raptorum).

§. 11. L. un. C. 9. 14. (de emendatione servorum) in Basil. LX. 59. 1. V. p. 902. cum scholiis. Cf. Collatio legum Mosaicarum tit. III. cap. 2. et cap. 3. L. 2. D. 1. 6. (de his, qui sui). §. 2. J. 1. 8. (de his, qui sui) ibique Theophilus. L. 1. L. 2. Th. C. 9. 12. (de emendatione servorum) cum interpretatione Gothica.

§. 12. L. 16. §. 8. D. 48. 18. (de poenis) in Basil. LX. 51. 16. V. p. 861. cum scholiis.

§. 13. L. 8. C. 8. 16. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 20. V. p. 770. cum scholiis.

§. 14. L. 6. C. 9. 16. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 18. V. p. 769. cum scholiis.

§. 15. L. 4. D. 25. 3. (de agnoscendis et alendis liberis) in Basil. XXXI. 6. 4. III. p. 521. Cf. L. 5. C. 3. 35. (de lege Aquilia).

§. 16. L. 1. D. 48. 19. (de lege Pompeia de parricidiis) in Basil. LX. 40. 1. V. p. 774.

§. 17. L. 2. C. 9. 16. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 14. V. p. 768. Cf. L. 3. L. 4. C. ibidem. L. 5. pr. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. 1. C. 3. 27. (quando liceat unicuique)

§. 18. L. 15. §. 1. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 11. V. p. 767. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. V. 23. §. 11. L. 5. C. 9. 2. (de accusationibus).

§. 19. L. 5. pr. C. 9. 8. (ad legem Iuliam maiestatis) in Basil. LX. 36. 18. V. p. 711. Cf. L. 9. Th. C. 9. 14. (ad legem Corneliam de sicariis).

§. 20. L. 1. §. 4. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 1. V. p. 762.

§. 22. L. 2. D. 11. 8. (de mortuo inferendo) in Basil. LIX. 2. 3. V. p. 224. Cf. et L. 18. D. 1. 5. (de statu hominum). L. 3. D. 48. 19. (de poenis).

§. 23. L. 14. D. 48. 1. (de publicis iudiciis) in Basil. LX. 33. 14. V. p. 675. cum scholiis. Cf. L. 2. C. 9. 46. (de calumniatoribus).

§. 24. L. 3. C. 9. 16. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 14. V. p. 768. cum scholiis. Cf. Paulli sent. recept. V. 23. §. 8. Cf. L. 2. L. 4. C. ibidem. L. 4. pr. D. 9. 2. (ad legem Corneliam).

§. 25. L. 28. §. 15. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 26. V. p. 866. cum scholiis. De regula, eo loci puniendum, ubi quis deliquerit, cf. L. 3. pr. D. 49. 16. (de re militari). L. 7. §. 4. D. 48. 2. (de accusationibus). Nov. 8. cap. 8. §. 1.

TIT. VII.

§. 1. L. un. C. 9. 13. (de raptu virginum) in Basil. LX. 58. 1. V. p. cum scholiis. L. 54. C. 1. 3. (de episcopis et clericis). Nov. 143. Cf. Th. C. 9. 24. (de raptu virginum vel viduarum) et 9. 24. (de raptu vel matr. sanctimonialium virginum vel viduarum) ibique interpretationem Gothicam.

§. 3. Nov. 143. in Basil. LX. 58. 2. V. p. 901. cum scholiis.

§. 4. L. un. §. 3. C. 9. 13. (de raptu virginum) in Basil. LX. 58. 1. V. p. cum scholio.

§. 5. L. 7. C. 8. 4. (unde vi) in Basil. L. 3. 55. V. p. 62 seq. Cf. L. Th. C. 4. 22. (unde vi).

§. 6. L. 1. pr. D. 47. 9. (de incendio, ruina) in Basil. LX. 20. 1. V. p. Cf. L. 18. C. 6. 2. (de furtis et servo corrupto) in Basil. LX. 6. 35. V. p. cum scholio.

§. 7. L. 5. D. 47. 8. (de bonorum raptorum) in Basil. LX. 17. 6. V. p. cum scholio. Cf. L. 65. D. 47. 2. (de furtis).

§. 8. L. 9. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi) in Basil. LX. 18. 28. V. p.

§. 9. L. 3. pr. §. 1. et 2. D. 48. 6. (ad legem Iuliam de vi publica) in B. LX. 18. 3. V. p. 597. cum scholiis.

§. 10. L. 28. §. 3. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 26. V. p.

§. 11. L. 2. D. 47. 21. (de termino moto) in Basil. LX. 31. 2. V. p. 66

§. 12. L. 3. pr. §. 1. D. 47. 21. (de termino moto) in Basil. LX. 31. 3. V. p. 667. cum scholiis.

§. 13. L. 4. C. 3. 39. (finium regundorum) in Basil. LX. 31. 4. V. p. 668. cum scholiis. Cf. L. 2. Th. C. 2. 26. (finium regundorum) cum interpretatione Gothica.

TIT. VIII.

§. 1. L. 3. §. 6. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 3. V. p. 765. cum scholio.

§. 2. L. 38. §. 1. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 34. V. p. 86 Cf. L. 8. §. 2. D. ibidem. L. 3. §. 10. L. 7. D. 49. 16. (de re militari). L. 3. C. 6. 1. (de fugitivis).

§. 3. L. 7. D. 49. 17. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 16. V. p. 154.

§. 5. L. 9. C. 12. 36. (de re militari). Cf. L. 1. Th. C. 7. 1. (de re militari) cum interpretatione Gothica.

§. 6. L. 25. C. 9. 47. (de poenis) in Basil. LX. 51. 62. V. p. 876. cum scholio. Cf. L. 24. Th. C. 9. 40. (de poenis).

§. 7. L. 15. C. 9. 20. (ad legem Fabiam de plagiariis) in Basil. LX. 48. 2. V. p. 831. Cf. L. 1. L. 4. D. 48. 15. (de lege Fabia de plagiariis). L. 2. C. 3. 15 (ubi de criminibus). Paulli sent. recept. V. 30. B. §. 1.

TIT. IX.

§. 1. L. 8. C. 9. 46. (de calumniatoribus) in Basil. LX. 1. 35. V. p. 255 cum scholiis. Cf. L. 2. Th. C. 9. 39. (de calumniatoribus).

§. 2. L. 22. pr. C. 1. 3. (de episcopis et clericis) in Basil. III. 1. 2. I. p. 9

§. 3. L. 10. C. 9. 46. (de calumniatoribus) in Basil. LX. 1. 37. V. p. 256 Cf. L. 17. C. 9. 2. (de accusationibus). L. 19. Th. C. 9. 1. (de accusationibus) cum interpretatione Gothica.

§. 4. L. 3. §. 1. D. 3. 6. (de calumniatoribus) in Basil. LX. 1. 3. V. p. 22 cum scholiis.

§. 5. L. un. C. 9. 36. (de famosis libellis) in Basil. LX. 63. 1. V. p. 90 cum scholio. Cf. L. 9. Th. C. 9. 34. (de famosis libellis).

§. 6. L. un. C. 9. 36. (de famosis libellis) in Basil. LX. 63. 1. V. p. 90 cum scholio.

TIT. X.

§. 1. L. 3. pr. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 3. V. p. 763. cum scholiis. Cf. L. 1. §. 1. D. ibidem. L. 1. in fine L. 2. D. 48. 9. (de lege Pompeia de parricidiis). L. 28. §. 9. D. 48. 19. (de poenis).

§. 3. L. 9. C. 9. 18. (de maleficis et mathem.) in Basil. LX. 39. 30. V. p. 773. cum scholiis. Cf. L. 11. Th. C. 9. 16. (de maleficis et mathem.).

§. 5. L. 4. C. 9. 18. (de maleficis) in Basil. LX. 39. 25. V. p. 772. cum iis. Cf. L. 3. Th. C. 9. 16. (de maleficis) cum interpretatione Gothica.
§. 6. L. 3. C. 9. 18. (de maleficis) in Basil. LX. 39. 24. V. p. 771. cum iis. Cf. L. 1. Th. C. 9. 16. (de maleficis).
§. 7. L. 38. §. 5. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 34. V. p. 869. aulli sent. recept. V. 23. §. 8.
§. 8. L. 6. C. 9. 18. (de maleficis) in Basil. LX. 39. 27. V. p. 772. cum io. Cf. L. 5. Th. C. 9. 16. (de maleficis).
§. 9. Nov. 134. cap. 13.

TIT. XI.

§. 1. L. 1. C. 1. 7. (de apostatis) in Basil. LX. 54. 22. V. p. 894. Cf. L. 7. . 16. 8. (de Iudaeis).
§. 2. L. 16. C. 1. 9. (de Iudaeis) in Basil. LX. 54. 29. V. p. 895. Cf. L. 26. . 16. 8. (de Iudaeis).
§. 3. L. 18. C. 1. 9. (de Iudaeis) restituta ex Basil. LX. 54. 30. V. p. 895.
§. 5. L. 4. C. 1. 7. (de apostatis) in Basil. LX. 54. 25. V. p. 894. Cf. L. 7. . 16. 7. (de apostatis).
§. 6. L. 7. C. 1. 11. (de paganis et sacrificiis) in Basil. I. 1. 17. I. p. 14.
§. 7. L. 16. C. 1. 5. (de haereticis) in Basil. I. 1. 24. I. p. 17. Cf. L. 40. 16. 5. (de haereticis).

TIT. XII.

. 1. L. un. §. 3. C. 9. 13. (de raptu virginum) in Basil. LX. 58. 1. V. . cum scholio.
. 2. L. 28. §. 11. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 26. V. p. 866. ı pars huius legis hausta est ex L. 12. C. 6. 35. (de his, quibus ut indignis).
. 3. L. 20. C. 9. 1. (de his, qui accusare non possunt) in Basil. LX. 34. 42. 596. cum scholiis. L. 21. C. ibidem in Basil. LX. 34. 43. V. p. 696. cum is.
. 4. L. 10. D. 48. 8. (ad legem Corneliam de sicariis) in Basil. LX. 39. 6. 766. L. 28. §. 11. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 26. V. p. 866. 12. §. 1. D. 47. 9. (de incendio, ruina). Collatio legum Mosaicarum tit. 12. ., cap. 5., cap. 7. §. 1. seq.
. 5. L. 30. §. 3. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam) in Basil. LX. 3. 30. V. p. 304. ulli sent. recept. V. 20. §. 3.
. 6. L. 11. D. 47. 9. (de incendio, ruina).

TIT. XIII.

. 1. L. 5. D. 48. 15. (de lege Fabia de plagiariis) in Basil. LX. 48. 4. V. cum scholiis. Cf. L. 4. C. 6. 1. (de servis fugitivis). L. 9. C. 9. 20. (ad Fabiam de plagiariis). Paulli sent. recept. V. 30. B. §. 1.
. 2. L. 4. C. 6. 1. (de servis fugitivis) in Basil. LX. 7. 9. V. p. 410. cum s.
. 3. L. 15. C. 9. 20. (ad legem Fabiam de plagiariis) in Basil. LX. 48. 20. 31. cum scholiis. Cf. L. 1. L. 4. D. 48. 15. (de lege Fabia de plagiariis). C. 3. 15. (ubi de criminibus agi oporteat). Paulli sent. recept. V. 30. B. §. 1.
. 4. L. 4. D. 48. 15. (de lege Fabia de plagiariis).

TIT. XIV.

1. L. un. C. 9. 7. (si quis imperatori) in Basil. LX. 36. 13. V. p. 709. choliis. Cf. L. un. Th. C. 9. 4. (si quis imperatori).
2. L. 5. C. 9. 8. (ad legem Iuliam maiestatis) in Basil. LX. 36. 18. V. cum scholiis. Cf. Paulli sentent. recept. V. 29. §. 1., §. 3. J. 4. 18. (de s iudiciis).
3. L. 1. C. 9. 24. (de falsa moneta) in Basil. LX. 60. 1. V. p. 903. cum s. Cf. L. 2. §. 4. L. 4. Th. C. 9. 21. (de falsa moneta).
5. L. 3. §. 17. et 18. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 8. 83.
6. L. 3. §. 19. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 9. V. p. 183. 16. §. 1. D. ibidem.

§. 7. L. 6. §. 2. D. 49. 16. (de re militari) in Basil. LVII. 1. 14. V. p. [illegible] Cf. L. 6. pr. D. ibidem.

§. 8. L. 2. C. 9. 5. (de privatis carceribus) in Basil. LX. 55. 2. V. p. [illegible]

§. 9. L. 8. D. 48. 3. (de custodia et exhibitione) in Basil. LX. 35. 8. V. p. [illegible]

§. 10. Cf. L. 1. pr. D. 47. 18. (de effractoribus). Cf. L. 13. D. 48. 3. (de custodia et exhibitione). L. 38. §. 11. D. 48. 19. (de poenis). L. 13. §. [illegible] D. 49. 16. (de re militari).

§. 11. L. 5. §. 7. D. 13. 6. (commodati vel contra). Cf. Gaii inst. III. §. [illegible] Paulli sent. recept. II. 4. §. 3. L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). §. 2. J. 3. 14. (quibus modis re) ibique Theophilus.

§. 14. L. 1. §. 11. D. 9. 1. (si quadrupes pauperiem) in Basil. LX. [illegible] V. p. 259. cum scholiis. Cf. L. 52. §. 1. D. 9. 2. (ad legem Aquiliam). L. [illegible] D. 11. 7. (de servo corrupto).

TIT. XV.

§. 1. L. 42. D. 47. 10. (de iniuriis) in Basil. LX. 21. 40. V. p. 640. cum scholio. Cf. Paulli sent. recept. V. 4. §. 18. cum interpretatione Gothica. L. [illegible] D. 49. 1. (de appellationibus).

§. 2. L. 8. D. 49. 1. (de appellationibus) in Basil. IX. 1. 8. I. p. 427. Cf. L. 42. D. 47. 10. (de iniuriis). Paullus sentent. recept. V. 4. §. 18. cum interpretatione Gothica.

§. 3. L. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia) in Basil. XXI. 2. 1. [illegible] p. 427. cum scholiis. De infamia histrionum adde L. 2. §. 5. L. 3. L. 4. pr. §. 1. D. ibidem. L. 12. pr. Th. C. 12. 7. (de scenicis). L. 14. C. 11. 40. (de spectaculis). Theophilus ad §. 1. J. 2. 18. (de inofficioso testamento); lenonum cf. L. 4. §. 2. et 3. D. ibidem; calumniatorum cf. L. 4. §. 4. L. 19. D. ibidem; eius, quae nubit intra lugubre tempus, cf. L. 15. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia) L. 1. L. 2. C. 5. 9. (de secundis nuptiis). L. 4. C. 6. 56. (ad SC. Tertullianum) L. 1. Th. C. 3. 8. (de secundis nuptiis) ibique interpretatio Gothica cum Paulli sent. recept. I. 21. §. 13. Fragmentis Vaticanis §. 320. et 321. L. 11. pr. L. 13. L. 25. pr. §. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). L. 17. D. 23. 1. (de sponsalibus); de ea, quae cum alii desponsata sit, alii nubit, cf. L. 13. §. 3. et 4. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia); de stellionatu vide L. 13. §. 8. D. ibidem. L. 2. D. 48. 20. (stellionatus); de muliere, quae se praegnantem esse simulat, cf. L. 15. L. 16. L. 19. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamis).

§. 4. L. 18. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia irrogatur) in Basil. XXI. 3. 17. II. p. 459. cum scholiis. Cf. L. 1. L. 6. §. 3. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia).

§. 5. L. 20. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia) in Basil. XXI. 3. 19. II. p. 461. cum scholiis.

§. 6. L. 22. C. 2. 12. (ex quibus causis infamia) in Basil. XXI. 3. 21. II. p. 462. cum scholiis. Cf. Tabula Heracleensis vs. 108 seq. Cicero pro Caecina cap. 3., pro Roscio comoedo cap. 6. Gaii inst. VI. §. 182. L. 1. D. 3. 2. (de his, qui notantur infamia). §. 2. J. 4. 16. (de poena temere litigantium) ibique Theophilus.

§. 7. L. 6. D. 47. 11. (de extraordinariis criminibus) in Basil. LX. 22. 6. V. p 645.

§. 8. L. 18. pr. D. 47. 10. (de iniuriis) in Basil. LX. 21. 17. V. p. 635. cum scholiis.

APPENDICIS.

TIT. I.

§. 1. L. 12. §. 1. D. 1. 9. (de senatoribus).

§. 2. L. 9. C. 12. 1. (de dignitatibus).

§. 3. L. 3. pr. D. 1. 15. (de officio praefecti vigilum). Nov. 13.

§. 4. L. un. D. 1. 13. (de officio quaestoris). Nov. 80. cap. 1.

§. 5. Tit. D. 1. 19. (de officio procuratoris Caesaris vel rationalis).

§. 6. L. 1. C. 12. 5. (de praepositis sacri cubiculi). Cf. L. 1. Th. C. 6. 8. (de praepositis sacri cubiculi).

§. 7. Nov. 62.

§. 8. L. 8. D. 1. 9. (de senatoribus). Cf. L. 13. C. 12. 1. (de dignitatibus). C. 10. 39. (de incolis). L. 7. Th. C. 2. 1. (de iurisdictione) cum interpre- ie Gothica.

TIT. II.

§. 1. L. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 1. I. p. 65.
§. 2. L. 161. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 161. I. p. 75. Cf. §. 10. L. 20. §. 3. L. 28. pr. L. 38. D. 40. 7, (de statu liberis). De legatis . 5. §. 5. D. 36. 2. (quando dies legatorum). L. 24. D. 35. 1. (de conditioni- ·t demonstr.). L. 1. C. 7. 25. (de institutionibus et substit.).
§. 3. L. 78. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 78. I. p. 70. Cf. D. 43. 16. (de vi).
§. 4. L. 79. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 79. I. p. 70.
§. 5. L. 116. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 116. I. p. 72. .. 51. §. 4. D. 46. 1. (de fideiussoribus). L. 47. §. 1. D. 46. 3. (de solutio-). L. 11. §. 3. D. 4. 4. (de minoribus XXV annis). L. 9. C. 2. 22. (de in rum restitutione minorum).
§. 6. L. 145. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 145. I. p. 74. Cf. §. 1. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 43. §. 1. D. 18. 1. (de contrahenda ione). L. 1. §. 6. D. 27. 6. (quod falso tutore auctore). L. 34. C. 2. 4. (de actionibus).
§. 7. L. 12. §. 3. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 49. §. 1. D. 6. 1. (de rei :atione). De rebus ex aliena pecunia emtis, quae bis, quorum pecunia est, adquiruntur, cf. Paulli sent. recept. II. 17. §. 15. cum interpretatione Gothica. L. 8. C. 4. 50. (si quis alteri). Exceptiones dantur de dotali pecunia in 3. L. 54. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 22. §. 13. D. 24. 3. (soluto matri- o). L. 12. C. 5. 12. (de iure dotium); de pecunia militis in L. 8. C. 3. 32. ·ei vindicatione). L. 2. C. 5. 16. (de donationibus inter virum); de pecunia ı uxor marito donavit, in L. 55. D. 24. 1. (de donationibus inter virum); de nia pupillari in L. 2. D. 26. 9. (quando ex facto tutoris). L. 3. C. 5. 51. trium tutelae); de pecunia argentariorum in Nov. 136. cap. 3.
§. 8. L. 186. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 186. I. p. 77. Cf. 1. §. 1. L. 60. L. 73. pr. L. 137. §. 2. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). . §. 6. D. 13. 4. (de eo, quod certo loco). L. 34. §. 1. D. 40. 7. (de statu is). L. 49. §. 2. D. 46. 1. (de fideiussoribus). §. 5. J. 3. 15. (de verborum atione) ibique Theophilus. Praeterea vide L. 14. L. 98. §. 1. D. 45. 1. (de rum obligationibus). §. 27. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus) ibique philum. De solutionis die praetermittendo, priusquam ex obligatione agatur, cf. 2. L. 99. §. 1. L. 72. §. 1. L. 118. §. 1. L. 124. D. 45. 1. (de verborum ationibus). L. 49. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrationibus). §. 26. 19. (de inutilibus stipulationibus) ibique Theophilus. §. 2. J. 3. 15. (de ver- m obligatione) ibique Theophilus.
§. 9. L. 187. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 187. I. p. 77. Cf. 7. §. 4. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum).
§. 10. L. 132. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 132. I. p. 73. Cf. §. 7. D. 1. 18. (de officio praesidis). L. 7. §. 8. L. 27. §. 29. D. 9. 2. (ad legem liam). L. 9. §. 5. L. 13. §. 5. D. 19. 2. (de officio praesidis). L. 7. §. 8. L. 2. §. 2. D. (quod quisque iuris in alterum). §. 7. et 8. J. 4. 3. (de lege Aquilia) ibique Theophilus.
§. 11. L. 140. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 140. I. p. 74.
§. 12. L. 173. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 173. I. p. 76. L. 38. §. 4—6. D. 32. 1. (de usuris et fructibus). L. 1. §. 40. D. 43. 16. vi). L. 12. pr. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 75. D. 50. 16. (de verbo- significatione).
§. 13. L. 34. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 34. I. p. 67. De e regionis attendendo cf. L. 3. §. 6. D. 22. 5. (de testibus). L. 21. §. 1. D. 1. (qui testamenta). De eo, quod minimum est, sequendo cf. L. 80. D. 45. 1. verborum obligationibus).
§. 14. L. 85. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 85. I. p. 70. L. 8. pr. D. 1. 6. (de his, qui sui). L. 18. pr. D. 28. 1. (qui testamenta). 1. §. 3. D. 37. 11. (de bonorum possessionibus secundum tabulas). L. 1. §. 5. 3. 1. (de postulando).

§. 15. L. 116. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 116. I. p. ..
§. 16. L. 10. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 10. I. p. 65.
Terentius in Hecyra V. 3. vs. 25. L. 15. §. 4. D. 37. 5. (de legatis praestand.
L. un. §. 4. C. 6. 50. (de caducis tollendis). L. 1. pr. D. 26. 4. (de legitima tut.
pr. J. 1. 17. (de legitima patronorum) ibique Theophilus.
§. 17. L. 200. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 200. I. p. ..
§. 18. L. 80. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 80. I. p. 70.
L. 15. L. 16. D. 1. 3. (de legibus). L. 41. D. 48. 19. (de poenis). L. 94. §.
D. 32. (de legatis III). L. 41. §. 4. et 5. D. 28. 6. (de vulgari et pupillari.
§. 19. L. 147. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 147. I. p. 74.
L. 113. D. ibidem. L. 7. pr. §. 1. D. 44. 2. (de exceptione rei iudicatae).
§. 20. L. 15. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 15. I. p. 66. L. ..
D. 50. 16. (de verborum significatione).
§. 21. L. 29. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 29. I. p. ..
L. 210. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 210. I. p. 78. Cf. L. 1.
D. 34. 7. (de regula Catoniana). L. 27. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 19. D. 49. 1. (de appellationibus). L. 83. §. 5. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).
§. 22. L. 177. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 177. I. p. ..
§. 23. L. 128. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 128. I. p. ..
Cf. L. 2. C. 9. 12. (ad legem Iuliam de vi). L. 5. C. 9. 49. (de bonis proscriptorum).
§. 24. L. 117. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 117. I. p. ..
Cf. L. 2. D. 37. 1. (de bonorum possessionibus). L. 13. pr. D. 37. 4. (de bonorum possessione contra tabulas). Ulpiani fragmenta 28. §. 12., §. 2. J. 3. 9. (de bonorum possessionibus) ibique Theophilus. Cf. et Theophilus ad pr. J. 3. 12. (de successionibus sublatis) ed. Reitz I. p. 611.
§. 25. L. 134. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 134. I. p. 73.
Cf. L. 3. §. 2. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 11. L. 12. §. 1. L. 14. §. 3. D. 47. 2. (de furtis). L. 5. pr. D. 2. 11. (si quis cautionibus). L. 26. §. 6. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 8. L. 17. pr. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 3. §. 11. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 6. §. 7. D. 17. 1. (mandati). L. 10. §. 1. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 15. D. 27. 3. (de tutelae et rationibus distrahendis).
§. 26. L. 109. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 109. I. p. 71.
Cf. L. 50. D. ibidem.
§. 27. L. 180. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 180. I. p. 77.
§. 28. L. 182. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 182. I. p. 77.
Cf. L. 83. §. 5. L. 103. L. 137. §. 6. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).
§. 2. J. 3. 19. (de inutilibus stipulationibus) ibique Theophilus, §. 5. J. 3. 23. (de emptione et venditione).
§. 29. L. 203. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 203. I. p. 78.
Cf. L. 46. §. 5. D. 3. 3. (de procuratoribus). L. 9. L. 17. pr. D. 9. 4. (de noxalibus actionibus). L. 15. D. 29. 4. (si quis omissa causa).
§. 30. L. 206. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 206. I. p. 78.
Cf. L. 14. D. 12. 6. (de condictione indebiti). L. 6. §. 2. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 3. pr. D. 43. 16. (de vi). L. 9. D. 25. 1. (de impensis in res dotales).
L. 43. §. 1. D. 30. (de legatis I.). L. 37. L. 38. D. 6. 1. (de rei vindicatione).
L. 11. §. 6. L. 34. pr. D. 4. 4. (de minoribus). L. 14. §. 1. D. 11. 7. (de religiosis). L. un. §. 5. C. 5. 13. (de rei uxoriae actione). L. 5. C. 3. 32. (de rei vindicatione). L. 22. §. 5. C. 6. 30. (de iure deliberandi).
§. 31. L. 169. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 169. I. p. 76.
Cf. L. 35. D. 5. 1. (de iudiciis). L. 12. §. 5. L. 25. §. 1. D. 7. 1. (de usufructu).
L. 1. §. 1. D. 14. 6. (de SC. Macedoniano). L. 43. §. 9. D. 21. 1. (de aedilicio edicto). L. 9. §. 2. D. 28. 2. (de liberis et postumis). L. 59. §. 6. D. 28. 5. (de heredibus instituendis). L. 53. D. 35. 2. (ad legem Falcidiam). L. 2. §. 3. D. 38. 7. (unde legitimi). L. 43. §. 2. D. 41. 1. (de acquirendo rerum dominio).
§. 32. L. 48. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 48. I. p. 68. Cf.
L. 33. D. 23. 3. (de ritu nuptiarum). L. 32. §. 12. D. 24. 1. (de donationibus inter virum).
§. 33. L. 45. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 45. I. p. 6..

)e pignore cf. L. 29. D. 13. 7. (de pignoraticia actione). L. 33. §.5. D. 41. 3. de usurpationibus et usucapionibus). Heimbach in libro *Rechtslexicon* s. v. *Pfandecht* VIII. p. 14 seq. De deposito cf. L. 15. L. 31. §.1. D. 16. 3. (depositi vel ontra). De precario cf. L. 15. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 4. §. 3. L. 6. .4. D. 43. 26. (de precario). L. 1. §.11. D. 43. 19. (de itinere actuque priato). De emtione venditione cf. L. 15. §.3. L. 16. pr. L. 34. §.4. D. 18. 1. le contrahenda emtione). L. 40. pr. D. 13. 7. (de pignoraticia). L. 37. D. 12. . (de condictione indebiti). L. 28. D. 41. 2. (de adquirenda possessione). L. 4. . 4. 38. (de contrahenda emtione). De locatione conductione cf. L. 15. D. 16. 3. lepositi vel contra). L. 28. D. 41. 2. (de adquirenda possessione). L. 20. C. 4. 65. le locato et conducto). De commodato cf. L. 15. D. 16. 3. (depositi vel contra).

§. 34. L. 176. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 176. I. p. 70.

§. 35. L. 202. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 202. I. p. 78. f. L. 1. D. ibidem.

§. 36. L. 51. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 51. I. p. 68. Cf. . 49. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 42. D. 31. (de legatis II). . 16. §.15. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 3. §.4. D. 37. 5. (de legatis 'aestandis). L. 71. pr. D. 50. 16. (de verborum signif.). Exceptiones dantur in 49. D. 24. 1. (de donationibus inter virum). L. 45. pr. L. 73. §.4. D. 35. 2. d legem Falcidiam). L. 22. §.2. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum).

§. 37. L. 47. §.1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3, 47. I. p. 68. f. L. 19. L. 20. D. 17. 2. (pro socio).

§. 38. L. 40. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 40. I. p. 67. De rioso cf. L. 5. D. ibidem. L. 2. C. 4. 38. (de contrahenda emptione). L. 17. 28. 1. (qui testamenta). De prodigo adde L. 1. pr. D. 27. 10. (de curatoribus rioso). L. 26. D. 18. 1. (de contrahenda emtione). L. 18. pr. D. 28. 1. (qui stamenta). L. 12. D. 41. 3. (de usurpationibus et usucapionibus). L. 6. D. 45. (de verborum obligationibus). Exceptiones dantur in persona prodigi, si de re quirenda agitur, de qua re cf. L. 5. pr. D. 29. 2. (de adquirenda haereditate). 6. D. 45. 1. (de verborum obligationibus). L. 3. D. 46. 2. (de novationibus).

§. 39. L. 100. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 100. I. p. 71. . L. 35. L. 153. D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 80. D. 46. 3. (de solutionibus).

§. 40. L. 14. D. 1. 3. (de legibus). Cf. L. 162. D. 50. 17. (de regulis iuris).

§. 41. L. 144. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 144. I. p. 74. L. 197. D. ibidem.

§. 42. L. 162. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 162. II. p. 75. L. 14. D. 1. 3. (de legibus).

§. 43. L. 108. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 108. I. p. 71. aetate cf. L. 38. §.7. D. 48. 5. (ad legem Iuliam de adulteriis). L. 16. §.3. 48. 19. (de poenis). De imprudentia cf. L. 38. §.7. D. 48. 5. (ad legem Iun de adulteriis). L. 8. L. 11. §.4. D. 3. 2. (de his, qui notantur). L. 5. §.4. 44. 7. (de obligationibus et actionibus).

§. 44. L. 164. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 164. I. p. 75. L. 26. L. 33. L. 58. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). L. 8. §.1. 27. 7. (de fideiussoribus et nominatoribus). L. un. C. 4. 17. (de delictis dectorum). L. 4. C. 5. 53. (de in litem iurando). §. 1. J. 4. 12. (de perpetuis temp. actionibus) ibique Theophilus.

§. 45. L. 85. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 85. I. p. 70. L. 9. §.1. L. 70. D. 23. 3. (de iure dotium). L. 1. D. 24. 3. (soluto matrinio). L. 25. C. 4. 29. (ad SC. Velleianum).

§. 46. L. 68. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 68. I. p. 69. Cf. 196. D. ibidem. L. 12. L. 13. D. 24. 3. (soluto matrimonio). L. 45. D. 4. (de receptis, qui arbitrium). L. 7. pr. §.1. D. 44. 1. (de exceptionibus). L. 1. . D. 50. 6. (de iure immunitatis).

§. 47. L. 196. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 196. I. p. 77. L. 68. D. ibidem. L. 7. §.1. D. 44. 1. (de exceptionibus). L. 6. D. 4. 1. in integrum restitutionibus). L. 18. §.5. D. 4. 4. (de minoribus XXV). L. 13. D. 4. 3. (de dolo malo).

§. 48. L. 64. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 64. I. p. 69. Cf. 114. D. ibidem. L. 4. — L. 6. D. 1. 3. (de legibus). L. 3. D. 5. 4. (si pars editatis). Nov. 94. cap. 2.

§. 49. L. 129. §. 1. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 129. I. p. [illegible] Cf. L. 178. D. ibidem. L. 29. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 1. L. 2. D. [illegible] (de peculio legato). L. 26. pr. C. 4. 32. (de usuris). §. 5. J. 2. 16. (de pu[illegible]lari) ibique Theophilus. Idem ad §. 17. J. 2. 20. (de legatis) ed. Reitz I. p. [illegible]

§. 50. L. 47. pr. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 47. I. p. [illegible] Cf. L. 7. §. 10. L. 8. D. 4. 3. (de dolo malo). L. 1. §. 3. D. 11. 3. (de se[illegible]corrupto). L. 43. §. 3. D. 47. 2. (de furtis). Gaius inst. III. §. 156., §. 6. [illegible] 26. (de mandato) ibique Theophilus.

§. 51. L. 142. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 142. I. p. [illegible] Cf. L. 7. §. 1. L. 12. pr. D. 23. 1. (de sponsalibus). L. 5. D. 1. 7. (de adopt[illegible]nibus). Paulli sentent. recept. II. 25. §. 5. L. 5. C. 8. 49. (de emancipatione [illegible] L. 4. §. 3. D. 27. 7. (de fideiussoribus et nominatoribus). L. 5. L. 25. C. 5. [illegible] (de nuptiis). pr. J. 1. 10. (de nuptiis) ibique Theophilus. L. 2. pr. D. 5[illegible] (ad municipalem). L. 1. C. 10. 60. (de filiisfamilias et quemadmodum). L. [illegible] §. 4. D. 25. 3. (de agnoscendis et alendis). L. 2. §. 2. D. 24. 3. (soluto matr[illegible]monio). L. 37. pr. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum). L. 12. L. 16. D. 16. [illegible] (de SC. Macedoniano). L. 1. §. 3. D. 14. 4. (de tributoria actione). L. 13. §. [illegible] D. 19. 2. (locati conducti). L. 6. §. 2. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. [illegible] D. 50. 17. (de regulis iuris). L. 5. pr. C. 2. 56. (de receptis arbitris). L. [illegible] D. 39. 3. (de aqua et aquae pluviae). Savigny in libro *System des heutigen Römischen Rechts* III. p. 248 seq.

§. 52. L. 81. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 81. I. p. 70. C[illegible] L. 56. pr. D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 65. pr. D. 45. 1. (de verborum obligationibus).

§. 53. L. 2. D. 1. 4. (de constitutionibus principum).

§. 54. L. 70. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 70. I. p. 69. C[illegible] L. 6. pr. D. 1. 16. (de officio proconsulis).

§. 55. L. 23. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 23. I. p. 66. Cf. L. 2. §. 1. L. 10. §. 1. D. 18. 6. (de periculo et commodo). L. 2. §. 7. D. 50. 8. (de administratione rerum). L. 6. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). De rapina latronumque incursu cf. L. 6. C. 4. 24. (de pignoraticia actione). L. 26. §. 6 D. 17. 1. (mandati vel contra). L. 31. pr. D. 19. 1. (de actionibus empti). L. 50. D. 26. 7. (de administratione). De incendio cf. L. 22. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 11. §. 1. D. 19. 2. (locati conducti). L. 1. §. 4. D. 44. 7. (de obligationibus et actionibus). De aquarum magnitudine cf. L. 10. D. 18. 6. (de periculo et commodo).

§. 56. L. 3. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 3. I. p. 65. Cf. L. 4. L. 18. D. 29. 2. (de adquirenda haereditate).

§. 57. L. 4. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 4. I. p. 65. Cf. L. 26. §. 1. D. 20. 1. (de pignoribus). L. 22. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).

§. 58. L. 163. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 163. I. p. 75. Cf. L. 21. L. 165. D. ibidem. L. 7. §. 6. D. 39. 5. (de donationibus).

§. 59. L. 88. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 88. I. p. 70. Cf. L. 40. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 54. D. 2. 14. (de pactis).

§. 60. L. 184. D. 50. 17. (de regulis iuris) in Basil. II. 3. 184. I. p. 77. Cf. L. 4. pr. D. 35. 3. (si cui plus, quam per legem Falcidiam). L. 13. pr. D. 42. 1. (de re iudicata). L. 6. D. 4. 2. (quod metus causa). L. 2. §. 1. D. 4. 6. (ex quibus causis maiores). L. 13. C. 2. 4. (de transactionibus).

TIT. III.

§. 1. L. 142. D. 50. 16. (de verborum significatione) in Basil. II. 2. 136. I. p. 52. Cf. L. 132. §. 1. D. ibidem.

§. 2. L. 13. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 12. I. p. 41. Cf. L. 9. §. 5. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 3. §. 1. D. 13. 6. (commodati vel contra).

§. 3. L. 35. D. 50. 16. (de verborum significatione) in Basil. II. 2. 33. I. p. 44. Cf. L. 22. L. 73. D. ibidem. L. 20. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 9. §. 5. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 31. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis). L. 38. §. 4—6. D. 22. 1. (de usuris). L. 2. C. 3. 31. (de petitione hereditatis).

§. 4. L. 246. §. 1. D. 50. 16. (de verborum significatione) in Basil. II. 2. 237. I. p. 61. Cf. L. 35. D. ibidem. L. 20. D. 6. 1. (de rei vindicatione). L. 9. §. 5. D. 10. 4. (ad exhibendum). L. 31. pr. D. 12. 1. (de rebus creditis).

§. 5. L. 201. D. 50. 16. (de verborum significatione) in Basil. II. 2. 193.
.57. Cf. L. 84. L. 116. L. 220. §. 1. D. ibidem. De patre exceptio datur in
4. pr. §. 3 seq. D. 23. 2. (de ritu nuptiarum).
§. 6. L. 172. D. 50. 16. (de verborum significatione) in Basil. II. 2. 166.
.54.
7. L. 91. D. 50. 16. (de verborum signific.) in Basil. II. 2. 88. I. p. 48.
L. 30. §. 1. D. 36. 1. (ad SC. Trebellianum).
§. 8. L. 218. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 210. I. p. 58.
L. 175. D. ibidem. L. 60. pr. D. 35. 1. (de conditionibus et demonstrat.).
§. 9. L. 178. pr. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 172. I.
. Cf. L. 5. L. 53. pr. D. ibidem. Gaii instit. III. §. 124. L. 2. §. 1. C. 4.
(de constituta pecunia). Auctor ad Herennium lib. I. cap. 13. Cicero de in-
one rhetorica II. cap. 50. Ulpiani fragmenta XI. §. 14.
§. 10. L. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 1. I. p. 40.
L. 195. pr. D. ibidem. L. 3. pr. §. 1. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 3.
D. 43. 29. (de homine libero exhibendo). L. 16. D. 49. 14. (de iure fisci).
§. 11. L. 195. pr. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 187. I.
. Cf. L. 1. D. ibidem. L. 3. pr. §. 1. D. 3. 5. (de negotiis gestis). L. 3.
D. 43. 29. (de homine libero exhibendo). L. 16. D. 49. 14. (de iure fisci).
§. 12. L. 101. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 98. I.
. Cf. L. 191. D. ibidem. L. 2. pr. §. 1. D. 24. 2. (de divortiis et repudiis).
ri Etymologiarum lib. 9. cap. 8.
§. 13. L. 138. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 133. I. p. 52.
.. 3. §. 1. D. 37. 1. (de bonorum possessionibus). Cicero in Verrem I. 44.,
. ad Atticum 6. 1. Caeterum vide Ulpiani fragmenta 28. 12. L. 117. L. 128.
D. 50. 17. (de regulis iuris). §. 2. J. 3. 9. (de bonorum possessionibus)
e Theophilum. Eumdem ad pr. J. 3. 12. (de successionibus sublatis).
§. 14. L. 181. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 175. I. p. 55.
§. 15. L. 161. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 155. I. p. 53.
.. 239. pr. D. ibidem.
§. 16. L. 217. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 209.
58.
§. 17. L. 28. pr. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 26. I. p. 43.
.. 16. D. 23. 5. (de fundo dotali). L. 3. §. 5. D. 27. 9. (de rebus eorum,
ub tutela). De illo, qui occasione adquirendi, cum possit, non utitur, cf.
pr. D. 42. 8. (quae in fraudem creditorum).
§. 18. L. 57. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 54. I. p. 45.
§. 19. L. 225. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 217. I. p. 59.
. 17. pr. L. 43. D. 21. 1. (de aedilicio edicto).
§. 20. L. 101. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 98. I.
Cf. L. 191. D. ibidem. L. 2. pr. §. 1. D. 24. 2. (de divortiis et repudiis).
i Etymologiarum lib. IX. cap. 8.
§. 21. L. 236. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 227.
50. Cf. L. un. §. 1. D. 43. 28. (de glande legenda).
§. 22. L. 103. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 100. I. p. 49.
pr. L. 28. pr. §. 1. D. 48. 19. (de poenis).
§. 23. L. 164. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 158.
54. Cf. L. 43. pr. D. 7. 1. (de usufructu).
§. 24. L. 73. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 70. I. p. 47.
. 22. L. 35. D. ibidem. L. 38. §. 4—6. D. 22. 1. (de usuris).
§. 25. L. 129. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 124. I. p. 51.
aulli sent. recept. IV. 9. §. 6. L. 2. L. 3. C. 6. 29. (de postumis heredibus).
§. 26. L. 162. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 156.
4. Cf. L. 26. pr. D. 16. 3. (depositi vel contra). L. 41. §. 12. D. 32. (de
III). §. 1. J. 2. 7. (de donationibus) ibique Theophilus.
§. 27. L. 242. §. 3. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 233. I.
Cf. Isidorus Originum lib. 9. cap. 8.
§. 28. L. 4. §. 2. et 3. D. 49. 8. (vi bonorum raptorum) in Basil. LX. 17.
p. 569. cum scholiis.
. 29. L. 5. §. 1. D. 45. 1. (de verborum obligationibus) in Basil. XLIII. 1.
p. 298.

§. 30. Nov. 128. cap. 7. cum notis Hombergkii zu Vach., Nov. 164., Nov. 1[illegible]
§. 31. L. 22. C. 4. 35. (mandati vel contra) in Basil. XIV. 1. 84. II. p. 1[illegible] cum scholiis.
§. 32. L. 8. §. 10. D. 48. 19. (de poenis) in Basil. LX. 51. 8. V. p. 5[illegible]
§. 33. L. 8. D. 2. 12. (de feriis) in Basil. VII. 17. 8. I. p. 314. Cf. P[illegible]tarchi quaestiones Romanae cap. 84. Censorinus de die natali cap. ultimum, I[illegible]dorus Originum lib. V. cap. 30.
§. 34. L. 2. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 2. I. p[illegible]
§. 35. L. 98. pr. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 95 [illegible] p. 49. Cf. L. 2. D. 44. 3. (de diversis temporalibus). L. 3. §. 3. D. 4. 4. [illegible] minoribus XXV. annis).
§. 36. et 37. L. 217. §. 1. D. 50. 16. (de verborum signific.) in Basil. [illegible] 2. 209. I. p. 58. Cf. L. 21. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta).
§. 38. L. 3. C. 2. 10. (de errore advocatorum). Cf. Scholium Thalelaei [illegible] Basil. VIII. 1. 43. I. p. 357.
§. 39. L. 21. §. 1. D. 13. 5. (de pecunia constituta) in Basil. XXVI. 7. [illegible] III. p. 137.
§. 40. L. 31. D. 42. 1. (de re iudicata) in Basil. IX. 3. 31. I. p. 456.
§. 41. L. 7. pr. C. 2. 53. (de temporibus in integrum) in Basil. X. 34. [illegible] I. p. 543.
§. 42. L. 2. C. 10. 39. (de incolis).
§. 43. L. 1. §. 3. D. 3. 1. (de postulando) in Basil. VIII. 1. 1. I. p. 324 cum scholiis. Cf. §. 7. J. 1. 6. (quibus ex causis manumittere).
§. 44. L. 131. §. 1. C. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 1[illegible] I. p. 51.
§. 45. L. 244. D. 50. 16. (de verborum signif.) in Basil. II. 2. 235. I. p. 61.

TIT. IV.

§. 1. Nov. 137. cap. 2. Cf. L. 42. pr. C. 1. 3. (de episcopis et clericis) Nov. 123. cap. 1.
§. 2. Nov. 137. cap. 2.
§. 3. Nov. 137. cap. 3. Cf. Nov. 123. cap. 2. pr.
§. 4. Nov. 123. cap. 11.
§. 5. Nov. 123. cap. 1. §. 2.
§. 6. Nov. 123. cap. 2. §. 1.
§. 9. Nov. 123. cap. 13.
§. 10. Nov. 123. cap. 14. Cf. Nov. 6. cap. 5., Nov. 22. cap. 42.
§. 11. Nov. 123. cap. 16.
§. 13. Nov. 123. cap. 7. Cf. L. 7. L. 8. C. 1. 3. (de episcopis et clericis)
§. 14. Nov. 123. cap. 8.
§. 15. Cf. Nov. 123. cap. 21. §. 1.
§. 16. Nov. 123. cap. 11.
§. 17. Nov. 123. cap. 9. Cf. Nov. 6. cap. 2.
§. 19. Nov. 123. cap. 12.
§. 22. Nov. 123. cap. 5.

GLOSSARIUM.

Prior. numerus librum; *secundus* titulum; *postremus* paragraphum ostendit.

A.

βστινατεύειν, *abstinere hereditate.*

γγελος, *nuntius.* Sic societas et matrimonium dicitur contrahi δι' ἀγγέλου III. 10. 8., IV. 4. 6. id est *per nuntium.*

νελλάριος in Leg. Agr. 3. 1. et passim, *armentarius*, qui et Glossis ἀγελάρχης, *gregarius, dux gregis.*

γκαρεύεσθαι et παραγκαρεύεσθαι II. 5. 4. *angariis* et *parangariis onerari.* Frequentius ἀγγαρεύεσθαι et παραγγαρεύεσθαι scribitur.

'νωμων III. 8. 31.

'ορaῖα I. 8. 10. *forensia.*

'ωγαί, *actiones* ἀγωγὴ αἰστιματωρία, *aestimatoria.* ἀκουίλιος, *aquiia.* ἀναστρέφουσα τὸ πραθέν, *actio* ·*edhibitoria* III. 3. 57. ἀπὸ συναλλάγματος, *ex contractu* I. 3. 22. ἀπὸ φάκτου, *ex facto* ibid. ἀποκαταστική, *restitutoria* I. 3. 37. ἐν ἀποτελέσματι, *in factum* I. 3. 22. ἀτιμοποιός, *famosa* I. 3. 25. δημοσία καὶ δημοτική, *popularis.* διπλασιαζομένη τῇ ἀρνήσει ἀγωγή, *quae* ·*nfitiando duplatur* I. 7. 15. ἐπὶ ἁρπαγῇ γυναικός, *de raptu* I. 3. 28. ἐπὶ ῃ ἀντιφωνούσῃ, *de constituta pecuia, constitutoria, constitutae pecuniae,* *e constituto* I. 3. 40. ἐπὶ μισθώσει, *x locato,* seu *locati* III. 8. 12. καλῇ ίστει, *bonae fidei* I. 3. 38. κατὰ τοῦ ροστήσαντος, *institoria* I. 3. 29., 30. ερὶ ἀναστροφῆς, *redhibitoria.* περὶ ίας, *quod vi metusve caussa* I. 3. 33—35. ερὶ βίας ἢ λάθρα, *quod vi aut clam* I. 8. 12. περὶ δανείου, *certi* vel *mutui condictio* I. 3. 53. περὶ τῶν δένδρων τῶν κλοπιμαίως ἐκτεμνόντων, *arborum furtim caesarum* III. 8. 12. περὶ δόλου, *de dolo* I. 3. 61 seq. περὶ καταστάσεως, *de statu* seu *praeiudicialis* I. 3. 47. ἀγωγὴ περὶ κλοπῆς, *furti* I. 3. 20. 36. περὶ κοινωνίας, *pro socio* III. 10. 3. περὶ μελλούσης ζημίας, *de damno infecto.* περὶ μοιχείας, *adulterii, de adulterio* I. 3. 59. περὶ ναυκλήρου, *exercitoria.* περὶ ὅρων I. 3. 43. quae et περὶ ὅρων ἀποκινηθέντων vel ἰθυντέων ζήτησις ἡ ἀγωγὴ *finium regundorum actio, finalis quaestio.* περὶ παρακαταθήκης, *depositi* III. 9. 3. quae et περὶ παρακαθήκης. περὶ προικὸς, *de dote* I. 9. 14. schol. περὶ ὕβρεως, *iniuriarum* I. 3. 29. 30. πολιτική, *civilis* I. 3. 23. πραγματική, *in rem* I. 3. 22. quae et ἐν πράγματι. πραιτωρία, *praetoria* I. 3. 23. τῶν προγεγραμμένων συμφώνων, *praescriptis verbis actio* II. 3. 12. προσωπική, *in personam, personalis* I. 3. 22. τὰ ἴδια ἐκδικοῦσα, *rei vindicatio, in rem actio* I. 3. 39.

Ἀγωνίζεσθαι, *experiri, litem instruere* I. 2. 11.

Ἀδελφιδοῦς, *fratris filius, fratruelis, sororis filius.*

Ἀδελφόπαιδες, *fratrum filii* V. 8. 14.

Ἀδελφοποιΐα, *adoptio in locum fratris* IV. 8. 7. (6. 12.)

Ἀδέσποτοι τόποι II. 1. 61. *loca quae in nullius dominio.*

Ἄδηλος, ἄδηλον τῶν καρπῶν, *incertum fructuum* III. 7. 22. ἄδηλος πατήρ, *pater incertus* I. 18. 7.

Ἀδιάδοχος, *sine successore* III. 9. 18.
Ἀδιαίρετος, ἀδιαίρετα πράγματα, *res indivisae* V. 1. 24.
Ἀδιάκοπος νομή, *possessio non interrupta* II. 1. 56. schol.
Ἀδιάθετοι, *intestati.*
Ἀζημίως, *sine poena* III. 8. 30.
Ἀθεμιτογαμία et ἀθέμιτος γάμος, *nefariae nuptiae* IV. 7. (6.) 5. et seq. et V. 8. 68.
Ἀθώωσις, *liberatio debiti* I. 13. 20. schol.
Αἰγιαλός, *litus.*
Αἱμομίκτης, *qui se sanguine suo miscet* VI. 4. 1.
Αἵρεσις τῶν δεσποτῶν, *conditio dominorum* I. 14. 4. ὑπὸ αἵρεσιν λήγατα, *sub conditione legata* V. 11. (10.) 4.
Αἱρετικός, αἱρετικὰ λῃγάτα, *legata conditionalia.* αἱρετικὸν χρέος, *conditionale debitum* III. 10. 20.
Αἱρετὸς δικαστὴς sive κριτής, *receptus arbiter* I. 4. 47. et seqq. αἱρετὸν δικαστήριον, *compromissum* I. 4. 54.
Ἀκαινοτόμητος II. 4. 46. *qui novo opere laedi non debet.*
Ἀκίνητα, *immobilia.*
Ἀκληρονόμητος, *sine herede* III. 2. 13.
Ἀκμή, *maturitas, vigor.*
Ἀκοή, ἐξ ἀκοῆς μάρτυς, *de auditu testis* I. 6. 13.
Ἀκρίβεια νόμου, *iuris rigor, sollemnitas* IV. 9. (7.) 34. IV. 5. rubr.
Ἀκροατήριον, *auditorium.*
Ἀκροατής, *auditor qui causis cognoscendis praeest* III. 8. 41. et VI. 6. 9. et in Leg. Agr. I. 9.
Ἀκροώμενος, γυναῖκες ἐν τῇ τῶν ἀκροωμένων τάξει, *mulieres, quae ex audientium numero sunt* I. 6. 43.
Ἄλαλος, *mutus.*
Ἀλλακταί, διὰ δώδεκα vel διὰ ἐξ ἀλλακτῶν σωφρονιζέσθω VI. 3. 1. *Fastigium* esse videtur.
Ἀλληλεγγύως δανείζεσθαι μετά τινος III. 6. 10. *mutua fideiussione, mutuoque accipere.*
Ἀλληλοκληρονομία, *mutua successio, pactum mutuae successionis* I. 9. 19. I. 16. 6. ait περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς σύμφωνον.
Ἀλλογενεῖς, *externi* I. 3. 6.
Ἀλλόφυλα ἔθνη, *alienigenae gentes* II. 5. 19.
Ἀλογευόμενοι ἤγουν κτηνοβάται, *qui cum brutis consuescunt, brutescentes* VI. 6. 4.
Ἀλογοθέτητος, *a rationibus reddendis immunis* V. 12. (11.) 48.
Ἀλώνιον, *area* I. 4. 15. et 130.
Ἀμβλώσκειν, *abortum facere.*
Ἀμερίμνιαι καθολικαί, *securitates, quae a creditoribus fiunt de debitis,* [illegible] *les* II. 2. 10. ἕξει τὸ ἀμέριμνον πράτης, *venditor in eo erit* [illegible] III. 3. 8.
Ἀμισθί, *gratis* III. 8. 43.
Ἄμαι, *falces* II. 4. 19.
Ἀμμυδαρίων καὶ καπηλείων τέχνη [illegible] 4. 20. *ammidariorum, aut potius* [illegible] *ariorum cauponumque ars,* [illegible] adiicit, eorum artem adferre [illegible] vitium, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ [illegible] ἀτμίδα, id est, *ex ipso oleo* [illegible] *corporibus officere.*
Ἀμνημόνευτος, *praeteritus* V. 5. 8.
Ἀμφίβολος ἐπερώτησις, *dubia* [illegible] *gatio* I. 15. 4. φράσις, *dubia* [illegible] I. 15. 1.
Ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοί, *fratres* [illegible] *parente coniuncti* V. 8. 10. et 12.
Ἀναβρυτά, *salientes* V. 11. (10.) 42.
Ἀναγνῶσται, *lectores* IV. 5. 2.
Ἀναζητούμενος διὰ γραμμάτων, [illegible]*ris adnotatus, requisitus* I. 4. 21.
Ἀναθέτητος δωρεά, *irrevocabilis donatio* III. 1. 17.
Ἀναισχύντως νέμεσθαι, *improbe pendere* II. 1. 5. ἀναισχύντως τοκίζειν, *improbum fenus exercere* III. 7. 29.
Ἀνακαλεῖσθαι, *repetere* I. 3. 2 et 5.
Ἀνακοίνωσις, *communio* III. 3. 110. 114 et 117.
Ἀνακωχὴ καὶ ἀνάρτησις τῆς ἀπαιτήσεως, *induciae et suspensio petitionis, exactionis moratoria dilatio* I. 4. 72 schol.
Ἀναλογαριασμός, *computatio* I. 4. 29.
Ἀναλογία, κατ' ἀναλογίαν, *pro rata, pro ratione, pro modo* I. 2. 54. schol. II. 4. 80. I. 16. 10. etc.
Ἀναλόγιον, ἰδίοις ἀναλογίοις, *adcommodatis proportionibus* II. 4. 27.
Ἀνάλογος, ἀνάλογοι οἰκίαι, *domus proportione sibi respondentes* II. 4. 28. πρὸς ἀνάλογον, *pro rata parte, pro parte, quae cuique competit* III. 6. 22.
Ἀναλόγως, *servata proportione* II. 4. 40.
Ἀναλώματα, *sumtus* V. 12. (11.) 55.
Ἀναμίσγεσθαι, ἀναμεμιγμένοι III. 3. 103.
Ἀναμὶξ κείμενοι, *permixti* III. 3. 104.
Ἀναμφίβολον, *indubitatum, haud dubium* I. 10. 14. II. 1. 23. unde ἀναμφιβόλως, *sine controversia, indubitate* II. 1. 33.
Ἀνάξιος, *indignus.*
Ἀναπλήρωσις τοῦ τιμήματος, *iustae rei aestimationis complementum* III. 3. 71.
Ἀναργυρία seu ἀναργυρίας παραγραφή, *pecuniae non numeratae exceptio* II. 2. 1. et passim illo tit. unde ἀναργυρίαν ἀντιτιθέναι, *non numeratae*

pecuniae exceptionem opponere II. 2. 11. et ἀναργύρως, *gratuito* I. 16. 10. III. 3. 7. *absque ulla pretii restitutione et pretio non restituto.*
ʼαρτᾶσθαι, ἀνηρτημένον, *quod in pendenti, in suspenso* I. 17. 5.
ʼαρχία, ἀναρχίαν πλημμελήσας, *qui sine iudicis auctoritate rem alterius per vim occupat, qui iudicem atque iudicia contemnit, qui sibi ius dicit propria auctoritate* I. 11. 5.
ʼατροπὴ δωρεῶν, *revocatio donationum* III. 2. rubr.
ʼαφαίρετον ἔχειν τὴν κυριότητα, *proprietatem plenam habere* V. 8. 82.
ʼαψηλαφάω, ἀναψηλαφῆσαι ἀπόφασιν, *retractare sententiam* I. 4. 29. et schol. καταδίκην, *rem iudicatam.* πλάνην, *errorem* I. 4. 41. ὑπόθεσιν, *caussam* I. 7. 2.
ʼδραδέλφη, *viri soror* IV. 7. (6.) 18. Gloss. Latinis.
ʼδραποδιστής, *plagiarius* VI. 13. 3.
ʼδριαντοπλάσται, *statuarii* II. 4. 19.
ʼδροφονία, *homicidium.*
ʼδροφόνος, *homicida, sicarius.*
ʼεπαισθήτως, *insensibiliter, latenter, ex improviso, absque ullius sensu* II. 1. 31. II. 4. 114.
ʼεπιφώνητος, ἀνεπιφωνήτῳ δεκαετία, *silentio peractum decennium* III. 1. 108. ἀνεπιφώνητος χρόνος, *tempus haud interruptum atque interpellatum* I. 16. 8. ἀνεπιφώνητος δωρεά, *donatio, in qua neque nomen, neque ius donatoris, neque res notata est, proinde incerta* III. 1. 15.
ʼεψιός, ἀνεψιά, *fratrum, sororumve filii, filiaeve* IV. 8. 2. μικρός, μικρά, *patruelium vel consobrinorum* IV. 8. 2.
ʼήλικον, *aetatis infirmum* I. 11. 2.
ʼηβος, *impubes.*
ʼήρ, ἀνδρὸς δεκτική, *viripotens.*
ʼνῶναι I. 16. 12.
ʼαλλαγή, *permutatio*, quae et ἐναλλαγή I. 11. 6. et I. 16. 10.
ʼεισάγειν, *compensare* III. 10. 8.
ʼέλλογος, *compensatio* I. 4. 29. schol.
ʼεναγωγή, *reconventio* I. 4. 66.
ʼεπιφορά, ἐξ ἀντεπιφορᾶς ὀμνύς, *qui relatum iusiurandum iurat.*
ʼέχεσθαι, *excipere, praetexere* I. 15. schol.
ʼιγραφὴ βασιλική, *principis rescritum.*
ʼίδικος, *adversarius.*
ʼιδωρεῖν, *remunerari.* ἀντίδωρον, *remuneratio.* ἐπὶ ἀντιδώρῳ διδόναι, *remunerandi gratia dare.*
ʼικατηγορεῖν, *recriminari* I. 2. 22.
ʼιλέγειν, *contradicere.*
Ἀντιλογία, *contradictio.*
Ἀντιμάχεσθαι, *excipere* I. 9. 15. schol.
Ἀντιεοπίαν δοῦναι, *supplementum dare*, in Leg. Agr. 1. 5.
Ἀντιφωνεῖν, *intercedere* III. 6. 4. 11. 13. et passim illo tit.
Ἀντιφώνησις, *constitutum, constituta pecunia, sponsio:* ἐπὶ τῇ ἀντιφωνήσει ἀγωγή, *pecuniae constitutae* aut *constitutoria actio* I. 3. 40.
Ἀντιφωνητής, *sponsor, reus pecuniae constitutae, qui pro alio constituit*, qui et ἀντιφωνήσας III. 6. 1.
Ἀντιφωνεῖν, ἀντιφωνοῦσα γυνή, *intercedens mulier* I. 13. 29. III. 6. 11. et seqq.
Ἀντίχρησις, *mutuus usus pignoris pro credito* III. 3. 112. et 113. (III. 5. 6.)
Ἀντίψυχον δοῦναι, *animal pro animali reddere* L. Agr. VI. 3.
Ἄντλησις, ἀντλήσεως δίκαιον, *ius hauriendi* II. 4. 103. seu *aquae haustus.*
Ἀνώγεα, *coenacula et aedificia superiora*, quibus opponuntur κατώγεα, *inferiora* II. 1. 27. II. 4. 67. 68.
Ἀξίωμα, ἀξιώματα, *honores* I. 16. 4. ἀξίωμα συμμῖξαι τῇ στρατείᾳ, *militiae dignitatem admiscere*, ibidem οἱ ἐν ἀξιώματι et IV. 4. 15. ἀξιωματικοί, *qui in dignitate, honorarii* V. 8. 32.
Ἀοίκητοι τόποι, *loca inculta* II. 1. 1.
Ἀορίστως ἐνάγεσθαι, *incerti actione conveniri* I. 4. 60.
Ἀπαγορεύειν, *renuntiare* III. 11. 1. unde ἀπαγόρευσις, *renuntiatio* III. 10. 15.
Ἀπαιδία, ἐξ ἀπαιδίας κερδᾶναι *mortua uxore sine liberis, aut non exstantibus liberis, lucrari* I. 9. 21.
Ἀπαιτητὴς δημόσιος, *exactor publicus* I. 12. 27.
Ἀπαργυρίζεσθαι λειτουργείαν, *adaerare*, seu *pecunia redimere muneris publici functionem* II. 5. 2.
Ἀπάρχοντες, *expraesides* III. 3. 7.
Ἀπείθεια, *contumacia* I. 6. 29.
Ἀπελάται, *abigei* VI. 5. 13.
Ἀπόγονοι, *posteri.*
Ἀπογράφειν seu ἀπογραφὴν ποιεῖν, *repertorium* seu *inventarium facere* I. 13. 33. V. 12. (11.) 20. etc.
Ἀποδείκνυμι, *probare* I. 3. 11.
Ἀποδεικτικαὶ μαρτυρίαι, *testationes probatoriae* I. 6. 43.
Ἀπόδειξις, *securitas, cautio* II. 2. 7. *probatio* III. 5. 70.
Ἀποδιδράσκειν τὴν δίκην, *iudicio contumaciter abesse* I. 4. 19.
Ἀποδημοῦντες, *absentes.*
Ἀποθήκη, *horreum, cella* II. 4. 23. et 31.
Ἀποθησαυρίζειν, *recondere* VI. 14. 13.
Ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας, *haereditatis restitutio* V. 1. 63. 64. etc.

Ἀποκαταστικὸν δίκαιον, *restitutio* I. 12. 11.

Ἀπόκαρσις, *detonsio* IV. 1. 25.

Ἀπόκληρον καταλιμπάνειν, *exheredem relinquere.*

Ἀποκρυβῆς ὅρκος, est *iusiurandum rerum non amotarum*, aut *de rebus non amotis, aversis aut occultatis* I. 13. 34. schol.

Ἀποκτάομαι, *possidere desino, possessionem amitto, deminuo* III. 5. 47. hinc ἀπόκτησις II. 1. 3. schol.

Ἀποληπτικὴ ἀπόδειξις, *desusceptum, apocha, cautio acceptae seu receptae pecuniae, recepti securitas* II. 2. 7. ἀποληπτικὴ ὁμολογία, *desuscepti* aut *solutionis acceptae confessio, contestatio, securitas* II. 2. 8.

Ἀποῤῥίπτειν, ἀποῤῥιφέντες, *expositi* I. 18. 30.

Ἀποστάσιον, ἀποστασίου πομπή, *repudii libellus ac dimissio* IV. 9. (7.) 1.

Ἀποστρατεύεσθαι, *militia reiici, exauctorari* I. 5. 2. I. 16. 15. VI. 14. 5. ἀπεστρατευμένοι, *veterani* I. 5. 2.

Ἀποτέλεσμα, *eventus* I. 18. 27. ἐν ἀποτελέσματι ἀγωγή, *in factum actio* I. 3. 23. ἐξ ἀποτελέσματος, *ex consequenti, eventu, effectu* III. 5. 30.

Ἀποπροσποιεῖν, *dissimulare* I. 1. 44.

Ἀπόφασις, *res iudicata* I. 4. rubr.

Ἀποχή, *apocha, securitas* III. 5. 80. I. 13. 30. schol.

Ἄπρακτος, ἄπρακτοι ἡμέραι, *dies feriati*, quibus opponuntur ἔμπρακτοι, *iuridici* I. 2. 44. ἄπρακτον, *irritum* III. 3. 113.

Ἀπρόθεσμος ἐπιφώνησις, *enuntiatio* aut *oratio, cui nullum tempus adiectum est* III. 6. 26.

Ἄπροικος, *indotata* IV. 11. (9.) 16.

Ἀπρονόητος, *expositus, expostititius, is cuius abiecta cura* I. 18. 34.

Ἀπροσπόριστον πεκούλιον, *adventitium peculium* V. 2. 4.

Ἀργυροπράται, *argentarii* III. 7. 23. III. 10. 25. V. 12. (11). 52.

Ἀριθμούμενα, *quae numero constant* IV. 10. (8.) 46.

Ἅρμα, *arma* I. 16. 14.

Ἁρμόδιος δικαστής, *competens iudex* I. 17. 7.

Ἁρμόζοντας τόκους ἐπερωτᾷν, *usuras, si quae competierint, stipulari* III. 7. 7.

Ἄρνησις, ἀρνήσει διπλασιαζομένη ἀγωγή, *actio quae infitiando in duplum crescit* I. 7. 15.

Ἀρόσιμοι τόποι, *arva, arvus ager, loca arationi destinata* II. 4. 137.

Ἀῤῥαβών, *arrha* III. 3. 1. IV. 2. 1.

Ἀῤῥαδιουργήτως, *bona fide, citra dolum* III. 5. 104.

Ἀῤῥενογονία, ἐξ ἀῤῥενογονίας ἐπιστεύς, *adgnatus*, cui opponitur ἐκ θηλυγονίας.

Ἀρτοκοπεῖον, *pistrinum, pistrina* II. 14. etc. ἀρτοποιός, *pistor* II. 5. 5.

Ἀρτοπώλης, *panarius.*

Ἀρτοποιεῖον, *panificium.*

Ἀρχαῖος, τὰ ἀρχαῖα, *sors, caput* V. 12. (11.) 38.

Ἀρχέτυπον, idem quod πρωτότυπον VI. 14. 4.

Ἀρχή, τὴν ἀρχήν, *ab initio* I. 3. 53

Ἀρχικός, ἀρχικὴ κέλευσις, *praesidis iussus* III. 5. 28.

Ἄρχοντες, *praesides, magistratus.*

Ἀρχοντικός, κατὰ κέλευσιν ἀρχοντικὴν ἀγοράσας, *qui auctore iudice comparat* II. 1. 64.

Ἀσελγεῖς, *praeter naturam lascivientes impudici* VI. 4. 3.

Ἀσήμιον, *argentum non signatum* VI 14. 16.

Ἀσκήτρια, *ascetria virgo* IV. 8. 11.

Ἄστεγος, *sine tecto* II. 4. 16.

Ἀσυντάκτως I. 4. 20. *immodeste, insolenter, indecore.*

Ἀσφάλεια, *cautio, securitas.* Alias pro *custodia* et *diligentia* III. 10. 11. et 23. μετὰ τῆς ἐξ ὅρκων ἀσφαλείας, *cum iurisiurandi cautione* I. 4. 62.

Ἀσφαλής, ἀσφαλὲς ἔχειν et ἀσφαλίζεσθαι, *securum fieri, tutum esse* II. 9. 1.

Ἀσφράγιστος διαθήκη, *testamentum non signatum* V. 1. 7.

Ἄσωτος, *prodigus* V. 1. 15. ἄσωτος ἀναστροφή, *luxuriosi mores* IV. 2. 8. ἀσώτως πολιτευόμενος, *qui luxuriose vivit* IV. 4. 24.

Ἀτέλεια, *immunitas* II. 5. 10. Est enim ἀτελής, ὁ μὴ ὑποκείμενος τέλει.

Ἀτελής, ἀτελὲς ἡλικίας, *aetatis imperfectum, lubricum* I. 3. 19. ἀτελὴς διαθήκη, *imperfectum testamentum* V. 8. 90. V. 11. (10.) 27. et sequentib. ἀτελὴς μνηστεία, *imperfecta sponsalia* IV. 1. 13.

Ἄτιμος, *notatus, famosus* I. 6. 7.

Ἀτιμοποιὸς ἀγωγή, *famosa actio* I. 3. 25. I. 4. 63.

Αὐθεντία ἐπιτρόπου, *auctoritas tutoris* I. 12. 2. et sequentibus. δικαστοῦ, *iudicis* I. 4. 32. etc.

Αὐτάδελφοι, *fratres* IV. 8. 1.

Αὐταδέλφη, *soror* IV. 7. (6.) 13.

Αὐτεξούσιος; *sui iuris, emancipatus.*

Αὐτοκίνητος, *res sese movens*, ut κινητά, *res mobiles*, ἀκίνητα, *immobiles.*

Αὐτομολία, αὐτομολίαν ποιεῖν, *transfugere*, VI. 8. 4.

Αὐτόμολος, transfuga II. 7. 3.
Αὐτοπροσώπως ἐρωτᾶσθαι, personaliter interrogari I. 6. 14.
Αὐτουργοί, ipsi auctores VI. 1. 6.
Αὐτόχειρες, qui propria manu rem aliquam perfecerunt VI. 1. 6.
Ἀφαίρεσις, ἀφαιρέσεως ἀγωγή, rerum amotarum actio.
Ἀφανίζεσθαι, perimi.
Ἀφῆλιξ, qui et *ἄνηλιξ* et *νέος, minor* I. 3. 15.
Ἀφορία, sterilitas, cui opponitur *εὐφορία.*
Ἀχρησία, desuetudo I. 1. 34. *ἀχρησίας χρόνος, non utendi tempus.*
Ἀψιμαχία, iurgium I. 9. 32.

B.

Βαθμός, βαθμοῦ ἐκβάλλεσθαι, gradu deiici VI. 14. 6.
Βάθρον ῥεῖθρον III. 8. 36.
Βαλανεῖον, balineum.
Βαλανοκλέπτης, fur balnearius.
Βάλανος, glans.
Βάλκα, scapha II. 11. 9.
Βάλλω II. 4. 31. *Θύρας δὲ οὔσης ἐν οἴκῳ, βαλλούσης εἰς μίαν αὐλήν, ianua, ducens, ferens* etc.
Βασιλεία, ἡ βασιλεία ἡμῶν, maiestas V. 8. 82. etc.
Βαστέρνιαι, ἤγουν αἱ λεγόμεναι πάροδοι, basterniae seu diverticula, aliis *montium prospectus* II. 4. 46.
Βελλιάνειος, Velleiânum Senatusconsultum.
Βέλος, telum.
Βελτιώσεις quae et *ἐπιβελτιώσεις, meliorationes. impensae* et *sumtus ad rei conservationem eiusque utilitatem* II. 1. 9. II. 10. 5.
Βίαν ἔνοπλον ποιεῖν, vim armatam inferre.
Βιωτικός, βιωτικὰ πράγματα, res temporales ac *mundanae*, quibus opponuntur *ἐκκλησιαστικὰ* III. 7. 25.
Βοηθός, adiutor tutelae, actor V. 12. (11.) 13.
Βοναφίδε, saepius.
Βουλευτής, decurio, curialis.
Βουλευτήριον, idem quod *ἀρχέτυπον σφραγιστήριον* est signaculum primigenium, quo forma nummi exprimitur VI. 14. 4.
Βυθίζεσθαι, II. 11. 3.
Βυθός, profundum.
Βύρσα, corium, tergum, tergus V. 11. (10.) 16.
Βῶλος, χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ, massa aeris, argenti, auri.

Γ.

Γαληνότης, de Imperatore.
Γαμικός, γαμικὴ ἡλικία, nubilis aetas I. 17. 8.
Γάμος, nuptiae IV. 3. 1. et passim.
Γαρέψαι, garepsae, salsamentarii, gari negotiatores II. 4. 22.
Γεωργός, γεωργοὶ βόες, boves aratorii V. 11. (10.) 39. *γεωργὸς μορτίτης, colonus partiarius*, in Leg. Agrar. I. 20. et 21.
Γλωσσοκοπεῖσθαι, linguae abscissionem pati I. 7. 19. in Leg. Agr. III. 6.
Γναφεῖον, fullonium. γναφεύς, fullo.
Γόης, veneficus, maleficus I. 4. 9. I. 16. 9.
Γοητεία, magicae praestigiae VI. 10. 5.
Γραμματεύς, scriba, tesserarius.
Γραμματεῖον, chirographum, cautio, instrumentum, documentum.
Γραμματοφύλαξ, tabularius.
Γραφεὺς διαθήκης, testamentarius, qui tabulas testamenti perscribit V. 1. 13.
Γυναικαδέλφη τοῦ γυναικαδέλφου, soror uxoris eius qui est frater uxoris meae IV. 8. 15.
Γυψαρεῖον ἤτοι γυψοκοπεῖον, locus gypso subigendo aut parando II. 4. 16. unde paullo post sequitur *γύψου κάμινος* et *κόπτειν τὸν γύψον* et *γύψου κοπαί.*
Γυψοπλάσται, gypsarii III. 8. 40.

Δ.

Δαμνάτος γάμος, damnatae nuptiae IV. 8. 11.
Δανειακὸν γραμματεῖον, crediti instrumentum.
Δάνειον, mutuum, quod angustius *τοῦ χρέους, debito*, seu *eo quod nobis debetur* III. 5. 1.
Δάνεισμα, idem quod *δάνειον* III. 6. 1.
Δανειστὴς προσωπικός, ἐνυπόθηκος, creditor personalis, hypothecarius III. 5. 38.
Δάνος, το, creditum I. 13. 34. schol.
Δαπάνημα, δαπανήματα ἀναγκαῖα, impensae necessariae IV. 10. (9.) 54. *δαπανήματα ἐπωφελῆ, impensae utiles* IV. 10. (8.) 54. *δαπανήματα πρὸς τέρψιν, impensae voluptuariae* IV. 10. (8.) 54.
Δαρμός, fustigatio, verberatio III. 8. 41. VI. 14. 12.
Δάσος χειμερινόν, saltus hibernus II. 1. 3. schol.
Δεκάνος, δεκάρχης, decurio, δεκαρχία, decurionatus.
Δεκαούγγιον, dextans.

Δεκρέτον, decretum.
Δεκτικὸς ὕβρεως, iniuriae faciendae capax I. 12. 35. *ἀνδρὸς δεκτική, viri potens.*
Δεμάτιον vel *merges* vel *manipulus* Leg. Agr. II. 8.
Δεσπόζεσθαι διὰ νομῆς χρονίας, longa possessione capere.
Δευτερογαμεῖν, secundo nubere IV. 9. (7.) et illo passim titulo.
Δεφενδεύω, defendere.
Δέψιον, fullonica, officina coriaria II. 4. 120.
Δημεύεσθαι, publicari, confiscari.
Δήμευσις, publicatio, confiscatio bonorum, proscriptio.
Δημηγέρτης, seditionarius.
Δήμιος, carnifex.
Δημοσιακὸς, —κὴ δουλεία, publica, servitus, publica functio II. 5. 2.
Δημοσιεύω, civili aut publico munere fungor I. 13. 1. schol. *δημοσιεύων, procurator fisci, qui fiscalibus aut publicis praeest functionibus.*
Δημόσιος, δημόσια, fiscalia, publica. δημοσία διοίκησις, munus publicum I. 12. 53. *δημόσια κινεῖν, publicam accusationem instituere* I. 2. 37. *δημόσια τέλη, publica tributa, pensitationes publicae. δημόσια λαμβάνοντες χρήματα, peculatus rei, qui pecunias publicas depeculati* I. 3. 52. *δημόσιος, fiscus, δημόσιος λόγος, procurator fisci, fiscus, δημόσιοι, publicae personae* III. 8. 33. *δημόσιον τελώνιον, publicarium.*
Διαβατά, viae moenium II. 4. 46.
Διαβιβάζεσθαι, de tempore I. 3. 16. *ἕως οὗ διαβιβασθῶσιν ἕτεροι δέκα χρόνοι.*
Διαγνώμων, cognitor, disceptator, arbiter.
Διαδικαζόμενος, litigator.
Διαδικασία, iurgium, disceptatio.
Διάδοχος, successor, διαδοχή, successio.
Διάζευξις γάμου, divortium, repudium.
Διαζύγιον, App. III. 12. 20.
Διάθεσις, adfectio II. 1. 3. *ratio* IV. 4. tit.
Διαθήκη, testamentum V. 1. et passim illo titulo. *διαθήκη ἄγραφος, nuncupatio, nuncupativum testamentum. ἀκυρωμένη, irritum* V. 5. 3. *ἀσφράγιστος, non signatum* V. 1. 7. *ἀτελής, imperfectum* V. 5. 4. *διαθήκην χαράττειν, testamentum cancellare* I. 15. 8. schol. *τὰ ἐν διαθήκῃ χαραγέντα ἢ περιχαραγέντα, cancellata. περικλουβισθέντα ἢ περισφραγισθέντα, inducta.*
Διαιρετέας οὐσίας, familiae erciscundae.

Διαίσιον, libellus repudii, divortium App. III. 12. 20.
Δίαιτα, τὸ ὑπερῷον, coenaculum.
Διαιτηταί, pedanei iudices, arbitri.
Διακατοχή, possessio, sumitur etiam pro bonorum possessione I. 3. 31. V. 6. 1.
Διακάτοχος, possessor, detentator, detentor.
διακόρευσις, stuprum.
Διακορεύω, stupro.
Διαλαλιαί, interlocutiones I. 6. 4.
Διαλέγομαι, consulto V. 1. 40.
Διαλείμματα, intervalla furoris V. 1. 10
Διαλύομαι, transigo.
Διάλυσις γάμου, divortium, repudium.
Διάλυσις, transactio I. 9. et ibidem passim.
Διαμαρτυρία, contestatio, testificatio, testatio, attestatio, protestatio III. 3. 102.
Διαπαρθενεύω, devirgino. διαπεπαρθενευμένη, stuprata IV. 15. (12.) 10.
Διαπόντια seu *διαπόντια χρήματα, traiectitiae pecuniae* III. 7. 18.
Διάπρασις, distractio, vendendi facultas.
Διαπράτης, distractor.
Διάσκεψις, ius deliberandi III. 3. 112 quae et *διασκέψεως δίκαιον* et *κληρονόμων διάσκεψις.*
Διάστημα χρόνου, laxamentum, temporis intervallum I. 12. 28.
Διαστρέφω, sententiam muto, perverto Leg. Agr. I. 3. et 11.
Διάταγμα, constitutio, edictum III. 3. 113.
Διατίθεσθαι, διατιθέμενος, testator.
Διατιμάω, διατετιμημένον πρᾶγμα, res aestimata II. 3. 11.
Διατίμησις δίκης, litis aestimatio, taxatio III. 3. 94.
Διατόνοις ἀσφαλίζεσθαι τὰς δοκούς, veluti fasciolis, colligamentis, frontibus, trabes communire II. 4. 39.
Διατύπωσις, constitutio, dispositio.
Διαφέρον, id quod interest, cui opponitur *τὸ ἀληθές*, id est, *quanti res est, eius rei aestimatio* I. 2. 52.
Διαφθορὰ ἐπὶ ἀμβλώσεως, abortus. παιδὸς ἢ παρθένου, stuprum.
Διαχάραξις, descriptio.
Διδόναι, ferire, percutere, μετὰ ξίφους VI. 6. 8. Leg. Agr. VI. 8.
Διεκδικεῖν, condicere I. 13. 15.
Διεφθαρμένη, devirginata.
Διῃρημένος κατὰ χώραν τόπος, pagus.
Δικαιοδοσία, iurisdictio I. 4. 1. et 36. et 65. schol.
Δικαιοδότης, iudex, iuridicus I. 4. 50. schol.
Δικαιολογία, defensio, persecutio, allegatio, dissertatio II. 2. 4.
Δικαιολογοῦμαι, δικαιολογούμενος, reus II. 4. 8.

ἱκαιον ἀντλήσεως, ius hauriendi, aquae haustus. τῆς ὑποστροφῆς, postliminii.
ικαιοσύνη, iustitia.
ικαιοῦμαι, ius mihi est I. 4. 20. II. 10. 14. II. 11. 9.
ικαιώματα, instrumenta I. 2. et ibid. passim.
ικαίωσις, iustificatio.
ικαστὰς μὴ ὑποδέχεσθαι, iudicium subire nolle III. 5. 10. schol.
ικαστήριον, iudicium.
ικαστικὴ ψῆφος, iudicium, sententia I. 4. tit.
ίμοιρον, bes, duae partes e tribus.
ιοικεῖν τὰ ἴδια, res suas administrare. περὶ διοικήσεως ἀγωγή, negotiorum gestorum actio II. 3. 5.
ιοικητής, gestor negotiorum, procurator, administrator, aliena gerens negotia I. 3. 67. I. 5. 2. I. 16. 3. II. 4. 8. III. 4. 9. V. 12. (11.) 13. et 61.
σέγγονος, δισεγγόνη, pronepos, proneptis IV. 8. 1. (IV. 6. 5.)
σεξάδελφοι, secundi patrueles, fratrum patruelium filii IV. 8. 1. (IV. 6. 5.)
γμα, Senatusconsultum I. 13. 10. 16. etc.
κιμασία, adprobatio, πρὸ δοκιμασίας, antequam res vel opus adprobetur III. 8. 36.
κιμασταὶ et δοκιμάζοντες, disceptatores, quibus advicini sunt hi, qui dicuntur αἱρετοὶ δικασταί, arbitri I. 1. 47. seq.
κιμος χρυσός, aurum probum III. 3. 5.
κοί, trabes, lignum. δόκωσις, contignatio II. 14. 39. et δοκοποιὸς et δοκοτέκτων, lignarius.
μέστικοι, domestici IV. 2. 9.
τάλια χρήματα, pecuniae dotales, res dotales IV. 10. (8.) 25. schol.
υλεία τοῦ ποτίζειν καὶ βοσκεῖν, servitus adpellendi pecoris ac pascendi II. 1. 105. ἐδαφικὴ ἡ ἐν τῷ ἐδάφει, servitus soli II. 4. 117. ἐν τοῖς κτίσμασι, superficiei, superficiaria II. 4. 117. δημοσιακή, publica servitus atque functio II. 5. 2. βασιλικὴ καὶ δημοσία, ministerium principis vel populi publicum I. 3. 67. et schol.
ξ, dux. κατὰ δουκὸς προπέτεια, contumacia adversus ducem I. 16. 18.
πλα I. 9. 14. schol. C.
πετικός, fugitivarius.
ουγγάριος, Drungarius. ὁ μέγας δρουγγάριος, magnus drungarius I. 4. 5. schol. δρουγγαρίου δικαστήριον, drungarii iudicium I. 4. 50. schol.
αστεία, potentia, potentatus.
ατοί, potentes.

Δωδεκάβιβλος ἢ δωδεκάδελτος, lex XII. Tabularum I. 1. 3. et 5.
Δωματουργία II. 4. 39.
Δωρεά, donatio. ἀναθέτητος, irrevocabilis III. 1. 22. ἀνεπιφώνητος, incerta. ἀβέβαιος, irrita III. 1. 17. ἐν ζωῇ, πρὸς ζωήν, inter vivos III. 1. 2. γαμική, propter nuptias. μνηστείας, sponsalitia, ante nuptias IV. 3. tit. θεία, indulgentia. γαμικὴ ἢ διὰ γάμους, ante nuptias et propter nuptias.
Δωροδοκέω, δωροδοκοῦντες καὶ δωροδοκούμενοι, pecunia corrumpentes et corrupti.

E.

Ἐγγάστριος γυνή, praegnans mulier IV. 1. 25.
Ἔγγονος, nepos, ἐγγόνου γαμετή, pronurus, ἐγγόνη, neptis, ἐγγόνης ἀνήρ, progener.
Ἔγγραφος, ἐγγραφὴ et ἐγγράφεσθαι, inscriptio criminis I. 2. 33. ἔγγραφοι νόμοι, leges scriptae, ius scriptum I. 1. 2. ἔγγραφον τῆς διαλύσεως, transactionis instrumentum III. 3. 84. schol. ἐγγράφως ποιεῖν τινι, scripto alicui cavere II. 4. 21. schol.
Ἐγκαλεῖσθαι, ἐγκαλείσθωσαν τῷ ἐπάρχῳ, accusentur apud Praesidem III. 8. 41.
Ἐγκώμια νεκρῶν, naeniae.
Ἐγχειρίδιον, manuale.
Ἐγχειρίζειν κληρονομίαν, pro herede se gerere, adgnoscere hereditatem V. 8. 18.
Ἐγχόρηγος τοῖχος, caementicii tholi III. 8. 43. schol. et II. 4. 48.
Ἐγχώριος, gentilis.
Ἐδαφικὴ δουλεία ἢ ἐν τῷ ἐδάφει, soli servitus, cui opponitur ἡ ἐν τοῖς κτίσμασι, superficiei II. 4. 117.
Ἔδνα, donatio antenuptialis V. 8. 81. fin.
Ἐθνικὸς νόμος, ius gentium I. 1. 10.
Εἰκονικός, εἰκονικὴ πρᾶσις ἢ ἐσχηματισμένη, imaginaria venditio III. 3. 33. etc. εἰκονικῶς, imaginarie.
Εἰσαγωγὴ νόμων, legum isagoge, introductio I. 1. 5.
Εἰσαγώγιμος δίκη, lis introducenda I. 2. 23. schol.
Εἴσοδος, ingressus litis, litiscontestatio I. 2. 47. Reditus proventus in schol. I. 2. 38. cui ibid. opponitur ἔξοδος.
Ἑκατόνταρχος, centenarius, centurio.
Ἑκατοστή, centesima.
Ἑκατοστιαῖος τόκος, usura centesima III. 7. 17. I. 4. 71. schol.
Ἐκβιβάζω, exsequor I. 4. 15. et in schol. ἐκβιβασμὸν ποιῆσαι. ἐκβιβάσας ἐν ὑποθέσει, executor caussae I. 6. 46.

ἐκβιβασμὸς τῆς ἀποφάσεως, adparitio, exsecutio rei iudicatae.
Ἐκβιβαστής, exsecutor rei iudicatae, sententiae iudicis, viator, adparitor I. 4. 16.
Ἐκγαμίζειν, collocare.
Ἔκγονος, ἐκγόνη, nepos, neptis.
Ἐκγυμνάσαι δίκην, actionem, exercere I. 2. 3.
Ἐκδίκησις, vindicium, vindicia, vindicatio, evictio, quae et *ἐκνίκησις.*
Ἐκδικούμενος ἀγρός, evictus ager.
Ἔκδικος ὅρκος, iusiurandum in litem, aliis *iusiurandum iudiciale* I. 7. 1. schol. *ἔκδικος ἐλευθερίας, adsertor.*
Ἐκδόσιμον, locatitium.
Ἐκεχειρία, induciae.
Ἐκθέσιμος, expositilius.
Ἐκκλησιέκδικοι, Ecclesiae defensores.
Ἔκκλητος, adpellatio.
Ἐκκλήτης, ὁ ἐκκαλούμενος, adpellator.
Ἔκκριτοι πόλεων, primarii delectique cives I. 3. 11.
Ἐκλήπτωρ, publicorum, tributorum exceptor, conductor, exactor fiscalium.
Ἔκληψις, conductio.
Ἐκλογή, selectio, προχειρὸν κατ᾽ ἐκλογήν, manuale, seu promtuarium, selectum, aut *rerum selectarum.*
Ἐκμαρτύριον vel *ἐκμαρτυρία, testatio, testimonium* I. 6. 6. et 14.
Ἐκμελὴς pro *ἀμελὴς* App. Tit. II. §. 55. schol.
Ἐκμισθῶ, loco, conloco.
Ἐκμίσθωσις, locatio.
Ἐκνίκησις, evictio III. 3. 74. *περὶ ἐκνικήσεως ἀγωγή, actio de evictione* III. 3. 93.
Ἐκποίησις, alienatio.
Ἐκποιῶ, alieno, abalieno.
Ἐκστάσιον, cessio I. 16. 9.
Ἐκταγιατικὰ vel *ἐκταγιαστικά, sportulae* I. 4. 46.
Ἐκτιθέναι, ἐκτιθέμενον βρέφος, expositum.
Ἐκτομή, castratio, excisio.
Ἑκτόν, sextans, ἑκτὸν οὐγκίας, sexuncia.
Ἐκτραχηλισμός, decollatus.
Ἔκτρωμα, abortivi, abortus.
Ἐκτρωματιαῖος, abortitiosus.
Ἔκτρωσις, abortum.
Ἐκτυφλῶ, excaeco. ἐκτύφλωσις, excaecatio.
Ἐκφορά, funus, elatio mortui III. 5. 67.
Ἐλαττώματα τῶν ἀντιδίκων, quae litigatoribus desunt I. 4. 16. schol. *τοῦ τελευτήσαντος, vitia defuncti* II. 1. 39.
Ἐλεύθερος, ἐλευθέρα περιουσία, pura substantia VI. 6. 4. *ἐλεύθερος τῆς ὑπεξουσιότητος, emancipatus.*
Ἐλευθερία, libertas I. 18. 2. *ἐλευθερία ἐπὶ ἄρχοντος δοθεῖσα, vindicta. ἐλευθερίας ἐκδίκησις, vindiciae.*
Ἐλευθερωτής, manumissor.
Ἕλκω, convenio, in ius voco, peto I. 3. 44. fin. schol. et III. 5. 10. schol.
Ἑλκυσμὸς τοῦ ὕδατος, ius aquae ducendae II. 4. 100. *ἑλκυσμὸς ἡμερινὸς ἢ νυκτερινός, aquaeductus diurnus et nocturnus.*
Ἕλληνες, Graeci, pagani.
Ἑλληνίζοντες, pagani.
Ἑλληνικός, ἑλληνικαὶ θυσίαι, gentilium sacrificia VI. 12. 4. et 6.
Ἔμβαθμοι δικασταί, ordinarii iudices. ἔμβαθμον δικαστήριον, iudicium ordinarium I. 4. 66. schol. *ἔμβαθμον καὶ κύριον δικαστήριον, iudicium supremum, ordinarium* I. 4. 50. schol.
Ἐμβάσανος ζήτησις, quaestio, interrogatio tormentis elicita I. 12. 24.
Ἐμβόλιμος et *ἐπεμβόλιμος, intercalaris.*
Ἔμμιξις, immixtio, cui opponitur [illegible] *ἤτοι καταδοχή.*
Ἐμπονήματα, emponemata, sumtus culturae, agricolationis III. 3. 7.
Ἐμπορία, mercatus, nundinae.
Ἔμποροι, negotiatores, mercatores.
Ἔμπρακτος, agens. ἔμπρακτος ἐπαρχιότης, in actu praefectura I. 17. 11. *ἔμπρακτοι τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες, in actu constituti provinciarum praesides.*
Ἐμπροθέσμως, intra praescriptum, constitutum, dictum, statutum ac praefinitum diem aliquid facere.
Ἐμφανεία, forma, modulus III. 8. 42.
Ἐμφάνισις διαθήκης, insinuatio testamenti.
Ἐμφανιστικά, insinuativa, honoraria, quae clerici praestare solent *ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐμφανείας.*
Ἐμφυτευσάμενος emphyteuta III. 3. 102.
Ἐμφύτευσις, emphyteusis III. 4. tit.
Ἐνάγειν τινὶ I. 2. 12. 48. *convenire, litem inferre.*
Ἐναλλαγή, permutatio.
Ἐναντιοφανές, leges in speciem contrariae, atque inter se dissidentes I. 1. 36.
Ἐναπόγραφος, adscriptitius.
Ἐνδημοῦντες, praesentes I. 3. 4.
Ἔνδικος ὅρκος, vide sup. *ἔκδικος.*
Ἐνδόσιμον, laxamentum V. 12. (11.) 38.
Ἐνέργεια, opus, munus II. 5. 3.
Ἐνεργεῖν, valere, obtinere.
Ἐνεχυριάζειν, pignori obligare, ἐνεχυριασθέν, pigneratum III. 6. 14. et 88. *ἐνεχυριάζοντες, pigneratores.*
Ἐνέχυρον, pignus, ut differat ab *hypotheca?* III. 5. 7. et 28.

νϑῆκαι ἀγροῦ, *enthecae, dotes agri.*
νϑουσιάζομαι, ἐνϑουσιαζόμενος, *mente captus, lymphaticus.*
νϑουσιῶ, *limphor, insanio.*
νήλικος, *maior, iustae aetatis*, opponitur ἀνηλίκῳ, unde ἐνηλικιότης, *iusta aetas* II. 2. 6.
νοίκιον, *pensio domus, obventio* III. 5. 4.
νοικος, *inquilinus, habitator, incola.*
νοικόλογος, *insularius.*
νόπλως στρατευόμενοι, *stipendia merentes.*
νόρδινον δικαστήριον, *iudicium ordinarium* I. 4. 50. schol.
νορδίνως ἐνάγειν, *ordinario iudicio experiri* I. 4. 50.
νορία, *territorium.*
νορκῶ, *adiuro.*
νοχή, *obligatio.*
νοχοποιηϑείς (qui et ἔνοχος), *obligatus, reus, obnoxius* I. 12. 42.
νστασις et ὑποκατάστασις, *institutio, substitutio.* ἐνστάσεις χάριν ἀμειβόμεναι, *institutiones captatoriae.*
νστατος, ἔνστατοι κληρονόμοι, *instituti heredes*, quibus adiunguntur ὑποκατάστατοι, *substituti* V. 7. 3. etc.
ντέλλω, ἐνταλϑείς, *mandatarius* II. 3. 10.
ντευκτής, *interpellator*, ἔντευξις, *interpellatio, aditio.*
ντολή, *commissum, mandatum.*
ντολεύς, *mandator, procurator* I. 12. 54.
νυπόγραφος ἐπιστολή, *subscripta epistola* I. 1. 28.
νυπόϑηκος δανειστής, *hypothecarius creditor* III. 5. 38.
ξάδελφοι, *fratrum filii, patrueles* IV. 8. 2. (6. 6.) VI. 4. 2. hi sunt ἀπὸ δύο ἀδελφῶν ἀῤῥένων.
ξαερα, *loca aëri exposita* II. 4. 53.
ξαλειματικὴ γῆ, *praedium defectum.*
ξανεψιός, correlatum habet ϑεῖον μέγαν IV. 8. 2. (6. 6.) *fratris nepos.*
ξαούγκιον, *semis.*
ξαπλόω, *prorogo, dilato.*
ξαργυρίζω, *adaero.*
ξαργυρισμὸς τῶν εἰδῶν, *adaeratio specierum.*
ξεοῦν pro ἐξωϑεῖν III. 8. 30. ἐξεοῦται, et paulo ante ἐξεώσηται.
ξηκοντάβιβλος, *Basilicorum libri LX.* I. 1. 7.
ξίσης et ἐξίσου, *ex aequo* V. 8. 83. V. 8. 88.
ξκουσάω vel ἐξκουσατεύω, ἐξκουσατευόμενος et ἐξκουσαόμενος, *excusatus* II. 5. 6. I. 3. 67. schol.
ξκουσσεύσας I. 16. 9. *excussor, discussor.*
ξοδος III. 3. 71. *sumtus, expensa, impendium* I. 2. 38. schol. II. 1. 35. III. 5. 35.
Ἐξοπλισμός, *instrumentum fundi, agri* V. 11. (10.) 30.
Ἐξορία διηνεκὴς εἰς μέταλλον, *perpetua in metallum relegatio* I. 11. 14. Est et ἐξορία, *exilium*, ἐξορισμὸς καὶ ἐξορία ἐν νήσῳ, *deportatio.*
Ἐξπεδίτον IV. 15. (12.) 16.
Ἐξωμοσία, *cautio iuratoria, iuratio, eiuratio* I. 2. 23.
Ἐξώνησις σίτου, *coëmtio frumenti.*
Ἐξώπροικα, *quae extra dotem, extradotalia* I. 13. 24. IV. 12. 1. et seqq.
Ἐξώστης, *moenianum, proiectio, proiectus, proiectum* II. 4. 32. et 52.
Ἐπαγγελία, *pollicitatio, repromissio, sponsio.*
Ἔπακμος, *pubes, adultus*, ἔπακμος κόρη, *viripotens, virago, adulta.*
Ἐπανακρίνεσϑαι, *retractari* I. 4. 53.
Ἐπάνοδος ἀπὸ πολέμου, *postliminium.*
Ἐπανόρϑωσις οἴκου, *domus refectio, restauratio* III. 4. 5. III. 5. 49.
Ἐπαρχία, *provincia*, ἐπαρχιότης, *provincialis*, ἔπαρχος, *praefectus*, ἐπαρχότης, *praefectura.*
Ἔπαρχοι, *praefecti urbis* App. I. 7. unde ἐπαρχικά II. 4. 12. et passim.
Ἔπαυλις, *stabulum, ovile, vestibulum* II. 4. 44.
Ἐπ' αὐτοφώρῳ, *in ipso furto ac flagitio.*
Ἐπεμβόλιμος, *intercalaris.*
Ἐπιβάται, *vectores* II. 11. 2.
Ἐπιβατικῶς, *per vim* VI. 7. 5.
Ἐπιβολή, *adiectio*, seu ἐπίδοσις ἀπόρου κτήσεως πρὸς κληρονόμους ἢ ὁμοχώρους ἢ ὁμοκήνσους App. III. 30.
Ἐπιβουλή, *dolus* II. 10. 3.
Ἐπιγαμβρία, *adfinitas.*
Ἐπιγαμία, *connubium.*
Ἐπίγαμος, *nubilis, viripotens*, quae et ἀνδρὸς δεκτική.
Ἐπιγένησις, *adgnatio.*
Ἐπιγνώμων, *intercessor, interventor.*
Ἐπιγραφή, *titulus.*
Ἐπίδικος, τὰ ἐπίδικα, τουτέστιν ὧν ἡ δεσποτεία φιλονεικεῖται, *litigiosa, de quorum dominio agitur.*
Ἐπιδίφριοι, *viles, abiecti* I. 6. 1.
Ἐπιδρομὴ λῃστῶν, *incursus, incursio latronum* III. 9. 15.
Ἐπιϑαλάμιος, *nuptialis.*
Ἐπίϑεμα, *territorium.* ἐκτὸς ἐπιϑέματος, *extra territorium, domicilium, continentia* I. 13. 34.
Ἐπικαρπία, *ususfructus.*
Ἐπικεῖσϑαι, ἐπικείμενα, *superficies, superstructa*, quibus opponuntur ὑποκείμενα, *solum* II. 1. 27.

Ἐπικλάω, *iniungo, impero* II. 5. 3. III. 8. 8. schol.
Ἐπικοινωνεῖν, *communicare* II. 4. 82.
Ἐπικουφισθῆναι, *relevari* III. 8. 6.
Ἐπὶ λήμματι γενομένη μαρτυρία, *testimonium per sordes dictum* I. 6. 24.
Ἐπιλογή, *electio* V. 11. (10.) 36.
Ἐπιορκεῖν, *peierare.*
Ἐπιορκία, *periurium.*
Ἐπίπεδος, ἐπίπεδα οἰκήματα, *aedes planae* I. 4. 14. et 23. II. 4. 18. ἐπίπεδοι οἶκοι, *aedes planae.* ἐξ ἐπιπέδου, *de plano.*
Ἐπιπροσθέω, *obsto, officio* II. 4. 47. med.
Ἐπισκιάζειν, *umbram facere* II. 4. 86.
Ἐπίσκοποι, *qui praesunt pani.*
Ἐπιστολιμαῖοι χάρται, *chartae epistolares.*
Ἐπιτροπεύω, *procuro.* ἐπιτροπευόμενοι, *qui sub tutela sunt* I. 12. 29.
Ἐπιτροπή, *tutela* V. 12. (11.) tit. et inibi passim.
Ἐπίτροπος, *tutor.*
Ἐποίκιον, *aedificium, villula* III. 8. 39.
Ἑπταετής, *septennis* VI. 6. 7.
Ἑπταούγκιον, *septunx.*
Ἐπωνυμία, *cognomen,* aliis *agnomen.*
Ἐργαστήριον, *taberna, officina* II. 4. 26. ἐργαστηρίου προεστώς, *institor, tabernae praepositus* I. 2. 49.
Ἐργαστηριάρχος, *qui ergastulis praeest* VI. 14. 3.
Ἐργάτης, *operarius.*
Ἐργοδιδάσκαλοι, *operum professores.*
Ἐργοδότης, *locator, qui opus locat* III. 8. 40.
Ἐργολάβοι, *operis redemtores* III. 8. 41.
Ἔργον, ἐν τῷ ἔργῳ παραγγέλλειν, *in re praesenti, atque in ipso adeo opere nuntiare* II. 4. 5.
Ἐρείπια, *ruinae* III. 4. 6.
Ἐρευνηταί, *quaesitores* App. I. 4.
Ἔριον, *lana,* ἐριοπλύται, *lanitores, lanae lotores, fullones* II. 4. 21.
Ἐσόμενα, *quae habiturus sum* III. 5. 50.
Ἑστία, *focus* II. 4. 70.
Ἑταιρεῖον, *lupanar* II. 4. 27.
Ἑτερογενής, ἑτερογενεῖς καὶ ὁμογενεῖς, *res diversi et eiusdem generis* II. 1. 24.
Ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί V. 9. 19. et alibi.
Ἐτήσιον πάκτον, *annua pensio lege conventionis comprehensa* III. 8. 1. ἐτήσιον τέλος, *annua pensitatio* III. 4. 2.
Ἑτοιμαστής, *metator.*
Εὐγενὴς et εὐγενεῖς, *ingenuus, ingenui,* his opponuntur ἀπελεύθεροι καὶ δοῦλοι, *libertini et servi.*
Εὐγνωμόνως III. 8. 31.
Εὐθύς, ἐξ εὐθείας ὁρᾶν, *directe prospicere,* cui opponitur εἰς πλάγιον, *ex obliquo, in obliquum* II. 4. 46.
Εὐθυνία, *frugum ubertas, copia, annui abundantia, merges,* cui opponitur ἀφορία, *sterilitas* VI. 15. 7.
Εὐθύνομαι, *convenior, teneor, obl...* I. 12. 11. III. 3. 74. IV. 10. (9.) 41. 4...
Εὐνοῦχος ἀπὸ φύσεως, *spado,* ὁ ἐκτομίας, *castratus,* quibus *adiunguntur* θλιβίαι II. 8. 1. et seqq.
Εὐνουχίζειν I. 18. 38.
Εὐπορία, μέχρις εὐπορίας καταδικάζεσθαι, *in id quod facere possis, condemnari.* εἰς ὅσον εὐπορεῖς, *in quantum facere possis.*
Εὔπορος, *opulentus,* cui opponitur ἄπορος.
Εὐπραγίας ἀήθες, *rei gerendae insolentia* V. 12. (11.) 1.
Εὔριπος, *euripus* II. 4. 76.
Εὑρίσκω τὸ δίκαιον ὃ ἔχω, *ius meum persequor* I. 3. 4.
Εὐτελής, *vilis, abiectus* I. 6. 24. V. 6. 9...
Εὐτρεπισμός, εὐτρεπισμοῦ χάριν διδόμενος τοῖς ἐναγομένοις χρόνος, *tempus quod reis concedi solet, quo se instruant* I. 2. 5.
Εὐφορία, *fertilitas, ubertas,* cui opponitur ἀφορία.
Εὔφοροι πόλεις, *civitates soli fertilis* I. 1. 11.
Εὐχερής, *facilis,* εὐχερῶς, *facile,* εὐχέρεια, *facilitas.*
Ἔφεσις, *appellatio, provocatio* I. 4. 37. frequentius ἔκκλητος, dicitur.
Ἐφετικός, ἐφετικὸν δικαστήριον, *iudicium provocationis* I. 4. 64.
Ἔφηβος, *pubes,* cui opponitur ἄνηβος, *impubes.*
Ἐφηβότης, *pubertas.*
Ἐφησυχάζειν τῇ ἀποφάσει, *adquiescere sententiae* I. 4. 73.
Ἐχέγγυον, *iusiurandum* I. 9. 7.

Z.

Ζεῦγος ἐργασίας, *iugerum* III. 3. 74.
Ζῶα ἄγρια, χερσαῖα, θαλάσσια, ἐναέρια, *animantia fera, quaeque in terra, mari, aëre vivunt* II. 1. 16. et II. 4. 133.

H.

Ἥβη, *pubertas.* τῇ ἥβῃ πλησιάζων, *pubertati proximus* I. 12. 35.
Ἡγεμών, *praeses, dux, princeps.*
Ἡγοῦμαι, ἡγούμενοι, *praefecti monasteriorum* I. 1. 35. schol. et III. 3. 7. ἡγούμενοι τῶν θεμάτων, *causarum praesides* III. 5. 90.

λίακὸς ὁ παρά τινων ἐξώστης καλούμενος, solarium, moenianum.
λιακός, solis signum, Harmenop. initio praefationis.
λιοστάσιον, solstitium.
μιμόδιον, semodium.
μιόλιον, secuplum.
μιούγκιον, semiuncia.
μισιαστής, partiarius colonus.
συχοποιός, silentiarius.

Θ.

ἀλπειν, fovere.
ία, adspectus I. 12. 45. I. 6. 9.
ία, amita vel matertera IV. 8. 2.
ῖον, sulphur.
ῖος IV. 7. (6.) 4. patruus vel avunculus, μέγας, patruus vel avunculus magnus, μικρός, patruus vel avunculus minor seu parvus IV. 8. 2.
ματικοὶ ἄρχοντες, provinciarum praesides III. 3. 7.
ματικοὶ κριταί, pedanei iudices.
μις, fas. Unde θεμιτόν, licitum, fandum.
οκατάρατος, sacer, Deo invisus Leg. Agrar. I. 21. κατάρατος et ἐπάρατος, exsecrabilis.
ομηνία, seu θεοῦ βία, vis divina, vis maior III. 8. 7. et 43.
οφιλία, religio I. 6. 8.
ράπαινα, ancilla, famula.
ραπεῦσαι ζημίαν, damnum sarcire.
ρινός, θερινὴ τροπή, solstitium.
ρισμός, messis.
ρμοβρόχων καὶ βαφέων ἐργασία, infectorum, fullonum, tinctorumque opificia II. 4. 18.
σις, contignatio, tabulatum II. 4. 40. et 86.
σμοθέτης, legislator.
ώρητρον, quid, cui et qua quantitate letur, et ut differat ab hypobolo? Vide IV. 9. (7.) 30. IV. 13. (10.) 3 seq.
λυγονία, per feminas cognatio. οἱ ἀπὸ θηλυγονίας, qui ex feminis nati sunt II. 5. 10. etc. quibus contrarii οἱ ἐξ ἀρρενογονίας, adgnati.
ριομάχοι, gladiatores, bestiarii I. 6. 9.
σαυροφύλαξ, thesaurarius, thesauri custos. θησαυροφυλακεῖον, aerarium.
τεύειν, mercenariam operam praestare . 16. 9.
ιβίαι, thlibiae II. 8. 2. Ulp. in l. 128.). 15. 16. (de Verb. signific.).
λος, tholus testudo III. 8. 43.
επτός, alumnus, nutricius.
ίαμβος, traductio, poenae genus VI. .4. 12. quae et πομπή.

Θυμέλη, οἱ ἐπὶ θυμέλης, Thymelici I. 6. 9.
Θυρωρός, ostiarius, ostiaria.
Θωράκιον, munitio, loricatio II. 4. 38.

Ι.

Ἰατρείας καὶ ἰατροῦ δαπανήματα καὶ τίμημα, curationis impensae I. 18. 11. schol. etc.
Ἰδιάζω, ἰδιάζοντες τῶν πόλεων τόποι, loca civitatis semota ac solitaria II. 4. 19.
Ἰδικός, ἰδικά, peculiaria, privata, specialia. ἰδικῶς, specialiter.
Ἰδιογνωμονέω, διαγωγὴ ἰδιογνωμονοῦσα vitae ratio separatim instituenda I. 17. 8.
Ἰδιόκτητος, ἰδιόκτητον πεκούλιον, privatum, peculiare et castrense peculium III. 3. 26. IV. 14. (11.) 9. V. 2. tot. tit. ἰδιόκτητοι γεωργοί, coloni rei privatae.
Ἰδιοποιεῖσθαι, ἰδιοποιούμεναι δωρεαί, peculiare quid habentes donationes III. 1. 3.
Ἰδιόχειρον, privata scriptura I. 8. 10. cui opponuntur ἀγοραῖα, forensia.
Ἰδιώτης, privatus, paganus, plebeius, rusticus, rudis, cui opponitur στρατιώτης, miles I. 9. 20. etc. συγκλητικός, senator I. 4. 54., sch. ἐκκλησία, III. 5. 87. δημόσιον I. 3. 64. etc. κοινόν I. 9. 11. etc. πατρίκιοι App. I. 4.
Ἰδιωτικαὶ φυλακαί, privatae custodiae VI. 14. 8. et οἶκοι, domus. αἰτία III. 6. 27. ἰδιωτικὸς ἀγρὸς τοῦ βασιλέως, privati fundi principis. ἰδιωτικὸν βαλανεῖον, privatum balneum II. 4. 13. (quod et ibidem πριβάτον). σύμφωνον, pactum I. 9. 11. χρέος, debitum III. 7. 16. ἰδιωτικὰ συμβόλαια, privatorum conventiones V. 8. 77. ἰδιωτικὸς τόπος, privatus locus II. 5. 13. profanus, cui opponitur σάκρος.
Ἱερός, ἱερὰ εὐλογία, sacra benedictio IV. 1. 12. IV. 7. (6.) 14.
Ἱερολογία, idem quod ἱερὰ εὐλογία IV. 1. 11.
Ἱεροσυλία, sacrilegium.
Ἱερωσύνη ἔθνους, sacerdotium provinciae.
Ἱεροτελεστίαι, sacra oblatio IV. 1. 11.
Ἱεροφύλαξ, aedituus.
Ἰητρίνη, obstetrix V. 5. 8.
Ἰι, hypergyra.
Ἱκανός, idoneus, ἱκανὰ δοῦναι, satis dare II. 4. 6. λαμβάνειν, accipere I. 12. 10.
Ἱκανοδοσία, satisdatio. περὶ τῆς ἀποπληρώσεως τῆς καταδίκης, iudicatum solvi I. 4. 68. τῆς ἀσφαλείας ἱκανοδοσία, ratam rem haberi cautio.
Ἱκανοδότης, satisdator.

Ἱκανωσις, *satisdatio* III. 5. 28.
Ἱλαρία δημοσία, *publica laetitia* I. 2. 44.
Ἱμαντώματα, *colligamenta, religamenta,* seu *lignum quod ad continendos parietes in medio structurae ponitur* II. 4. 30. Glossis ἱμάντωμα, *loramentum.*
Ἴμφας τουτέστιν ὁ ἑπταετής, *infans,* hoc est *septennis* vel *septuennis* VI. 6. 7.
Ἴνβεντον, *inventarium* I. 13. 24. fin.
Ἰνκεστος γάμος, *incestae nuptiae* IV. 8. 11.
Ἰνστιτοῦτα, τουτέστι τῶν νόμων εἰσαγωγὴ καὶ πρῶτα στοιχεῖα τοῖς τοὺς νόμους πεπαιδευμένοις I. 1. 5.
Ἰντερκεδεύειν, *intercedere, intervenire* III. 6. 11.
Ἰξεύειν, *aucupium facere.*
Ἱππικὰ et ἱππικὸν, *equestres ludi; Circense certamen* IV. 15. (12.) 13. fin.
Ἱππικὸς τόπος et ἱππόδρομος, *Circus, Circensis.*
Ἴπσο ἰοῦρε, *ipso iure* I. 9. 14. schol.
Ἴσαυροι, *Isauri* seu *latrones* I. 4. 8.
Ἰσοδυναμεῖν, *eamdem vim habere.*
Ἰσότης, *aequitas.*
Ἴσος, ἐξ ἴσου κληρονομεῖν, *ex aequo succedere,* seu *in capita.*

K.

Κάγκελος vel κάγγελος, *cancellus, cancelli* II. 4. 50. in fin.
Καθαίρεσις, *regradatio.*
Καθαίρω, *purgo,* τὴν ἀθῴωσιν, *conscientiam purgare* I. 4. 21.
Καθαρεύω δόλου, *purum a dolo reddere* V. 1. 4.
Καθαρός, καθαρὰ οὐσία, *purum patrimonium,* πρᾶσις, *venditio.* καθαρὸς ὑποψίας, *carens suspicione.* καθαρὸς τόπος, *locus purus,* hoc est οὔπω ῥελιγίοσος, *nondum religiosus.*
Καθέδριον, *meatus,* II. 4. 81.
Καθέζομαι, *desidem esse* I. 2. 56. sch.
Καθήκω, τὸ καθῆκον, *officium.*
Καθημερινός, *quotidianus.*
Καθολικός, καθολικαὶ ἀμεριμνίαι, *generales debiti securitates* II. 2. 10. καθολικὴ ἀγωγή, *popularis actio.* καθολικοὶ καὶ γενικοὶ νόμοι, *leges generales, universim conceptae.* καθολικοί, *Catholici.* καθολικός, *procurator principis* III. 3. 81. καθολικῷ λόγῳ, *generali ratione.*
Καθοσίωσις, ἡ πρὸς βασιλέα φερομένη καθοσίωσις, *maiestas* I. 2. 3. et 48. I. 6. 12. καθοσιώσει κρινόμενοι, *maiestatis damnati* V. 8. 89.
Καινός, καιναὶ δικαιολογίαι, *novae defensiones.*
Καινοτομεῖν ἢ καινὸν πρᾶγμα ποιεῖν, *novum opus facere* II. 4. 1. etc.
Καινοτομία κτίσματος, *novi operis nuntiatio* I. 6. 13. περὶ καινοτομίας παράγγελμα, *edictum novi operis nuntiationis* II. 4. 2. ἀσφαλίζεσθαι τοῦ μή τινά καινοτομίαν παθεῖν, *de damno infecto cautionem praestare, aut poenas de novo opere demoliendo* II. 1. 51.
Κακουργία, *malitia.* Glossis κακοῦργος, *maleficus, stellionatus.*
Καλλιγράφος, *librarius.*
Καλλιεργήματα, *sumtus ad rem exornandam facti,* - *structurae affabre factae* III. 3. 7.
Καλοθελής, τὸ καλοθελές, *id quod aequius ac benignius* I. 15. 10.
Καλός, τὸ καλὸν, *bonum et aequum* I. 1. 13.
Καλύβη, *casa, tugurium, pergula,* τὸ ἀγροικικὸν οἰκοδόμημα II. 4. 26.
Καλύβωσις II. 4. 15.
Καμάρα, *testudo, fornix, arcus* III. 8. 6.
Κάματοι, *operae* III. 5. 4.
Καμηλασία vel καμηλαλασία, *Camelorum productio, exhibitio.*
Κάμινος, ἡ, *caminus, furnus, fornax* II. 4. 13.
Καμψάριος, *campsarius, vestimentorum in balneis custos.*
Κανών, *regula* App. 2. 1. δημόσιος, *Canon publicus* I. 3. 49. κανόνες, *regulae* I. 2. 1. sch. 2., I. 3. 44. sch. in *f.*
Καπηλεῖον, *caupona, popa, popina, taberna* II. 4. 26. et 27.
Κάπηλος, *cauponarius, caupo.*
Καπνίζεσθαι, *fumi emissione molestia adfici, fumigari, fumari* II. 4. 14.
Καπνοδόχον βαλανείου, *fumarium balnei* II. 4. 120. Glossis *fumarium.*
Κάραβος, ὑπονομιαῖος, *canalis, meatus cloacarius* II. 4. 81.
Καρπίζεσθαι et καρποῦσθαι, *re frui* III. 10. 16.
Κασίγνητος, *germanus.*
Κάσος, κάσσος et κάσσον, ὁ ἀπὸ τελευτῆς κάσος, *mortis casus in liberis* IV. 7. 16. ὁ κάσος τῆς προικός, IV. 15. (12.) 11.
Καστρένσιον πεκούλιον, *castrense peculium* III. 3. 21.
Κάστρον, *castra* I. 3. 67. sch. I. 16. 15.
Καταβάλλω, *trado, solvo* II. 10. 13.
Καταγράφω, *proscribo,* καταγραφή, *proscriptio.*
Καταγωγεῖον, *diversorium, diversiculum.*
Καταδίκη, *condemnatio, damnatio, iudicatum* I. 4. 29.
Κατάδικος, *damnatus, damnatitius.*
Καταδούλωσις, *servitus, servitutis tempus* I. 18. 9.
Καταδοχή, *aditio,* cui opponitur ἔμμιξις, *immistio.*

Κατάθεσις ἐν ἐκσφραγίσματι, *depositio obsignata* I. 6. 55: *attestatio* III. 6. 27.

Κατάκρισις, *condemnatio, damnatio.*

Καταλλάσσω, *permuto.*

Καταλογίζομαι, *imputo.* καταλογισμός, *imputatio, acceptilatio.*

Καταμηνύω, καταμηνυόμενος, καταμηνύσας, *delator,* et καταμήνυσις, *delatio* I. 5. 3. et 5.

Καταστατικός, καταστατικὸν δικαστήριον, *status controversia.*

Καταφύγιον, *refugium, perfugium, confugium.*

Καταφυτεύειν, *plantare.* καταφύτευσις, *plantatio.*

Κατεγγυῶ, *spondeo.* κατεγγυῶ πρὸς γάμον, *despondeo.* κατηγγυημένη, *desponsa, sponsa.* κατηγγυητικά, *sponsalia.* κατηγγυῶμαι ἐν πράγματι, *vador.*

Κατέχω, κατάσχομεν, *occupamus* II. 1. 1.

Κατηγορεῖν, *accusare.* κατηγορεῖσθαι, *accusari, se defendere.*

Κατηγορία, *accusatio.*

Κατήγορος, *accusator.*

Κατοικεῖν, *habitare.*

Κατοίκησις, *domicilium, habitatio, habitatus.*

Κατοικία, *domus.*

Κατοπτεία, *adspectus in alienas aedes* II. 4. 50.

Κατοχή, ἡ ἀπὸ νόμων, *possessio,* ἡ διὰ χειρός, *detentio, retentio.*

Κατώγεα, *inferiora* II. 4. 68.

Καυλοκοπείσθωσαν, *penis praeciditor* VI. 4. 4.

Κέλευσις, *iussus.*

Κελλαρικόν, *penus, penarium, res cellariae* II. 10. 7. Synopsis Basilicorum XLIV. 12. περὶ κελλαρικοῦ λεγατευθέντος, *de penu legata.*

Κελλάριον, *penu.*

Κελλάριος, *penuarius.*

Κέλλιον, *cellula.*

Κεραμεὺς et κεραμοποιός, *figulus, tegularius,* κεραμεῖον, *figulina.*

Κεραμικός, *figulinus.*

Κέραμοι, *tegulae* I. 9. 15. schol. *amphorae* V. 11. (10.) 35.

Κερατίζειν, *cornupetere* VI. 1. 3. Synopsis Basil. XIX. 10.

Κεράτιον, *siliqua* II. 5. 14. ἤγουν φόλεις δώδεκα, id est, *folles duodecim* Leg. Agr. II. 1.

Κεφάλαιον, *capitulum, summa, sors* III. 5. 6. et 81. III. 7. 9. et 23. *clausula,* ut illo loco τὸ κεφάλαιον τοῦ δόλου, *doli clausula* I. 4. 61.

Κεφαλή, *caput, persona,* ut cum dicitur νόξα τῇ κεφαλῇ ἕπεται, vel ita, τὸ ἁμάρτημα τῇ κεφαλῇ ἀκολουθεῖ.

Κεφαλικός, κεφαλικά, *capitalia,* hoc verbo *mors* significatur et *civitatis amissio.* κεφαλικὸς ἄγων, *capitale certamen, lis capitalis.*

Κηδεμών, *curator* I. 12. 13. κηδεμονία, *curatio.*

Κηδεστής, *socer,* κηδέστρια, *socrus.*

Κηνσεύειν, *censere,* κηνσεύοντες καὶ ἐξισῶται, *censitores et peraequatores.*

Κινητὰ et ἀκίνητα, *mobilia et immobilia,* κινητά, κινούμενα, *moventia, mobilia.*

Κιχρῶ, κιχρῶμαι, *commodo, commodor.* κιχρῶντες, κιχρώμενοι, *commodatarii, commodatores,* Synopsis Basil. XIII. 13. περὶ κιχρώντων καὶ κιχρωμένων.

Κλαδεύεσθαι, *putari, circumcidi, succidi.* κλαδευτήριον, *falx putatoria.* Leg. Agr. II. 1.

Κλάσμα, *fragmen, crusta,* dicitur et ῥῆγμα II. 4. ult.

Κλασματικός, κλασματικὴ γῆ, ηγουν ἐξαλειμματική, *praedium abruptum, abolitum, inundatione commutatum.*

Κλεπτάριον, *furunculus.*

Κλέπτης, *fur, involator,* ἐν ἡμέρᾳ κλέπτης, *fur diurnus, interdiarius,* νυκτερινός, *nocturnus* VI. 5. 2. 3. χρημάτων δημοσίων, *depeculator.*

Κλεπτοτελωνηθὲν vel κλεπτοτελωθὲν τέλος, *fraudatum vectigal atque commercium, vectigal commissum* II. 5. 20.

Κλεπτοτελώνημα, idem quod κλεπτοτελωθὲν aut κλεπτοτελωνηθὲν II. 5. 20.

Κληρονομία, *hereditas* App. II. 13.

Κληρονομιαῖος δοῦλος, *haereditarius servus.*

Κληρονόμος, κληρονόμοι σοῦοι, *sui heredes.* οἰκειακοί, *domestici,* idem quod *sui.*

Κλῆρος, *sors,* κλῆρον τῆς ζωῆς καταλιμπάνειν, *vitae sortem relinquere, amittere, mori* V. 1. 37.

Κλῆσις, *citatio, vocatio,* quae et ὑπόμνησις.

Κλίμακες, *scalae* II. 4. 56. κλιμάκιον, *scalarium.*

Κλίσις τειχοῦ, *inclinatio muri* II. 4. 72.

Κλοπή, *furtum,* κλοπὴ πολιτικῶν χρημάτων, *peculatus.*

Κλοπιμαῖος, τὸ κλοπιμαῖον, *res furtiva, furtivum.* κλοπιμαίως, *furtim.*

Κογχύλιον, *murex.*

Κοιαισίτωρ, τουτέστιν ἐρευνητής, *quaesitor,* vel *inquisitor* App. I. 4.

Κοιαίστωρ, *quaestor* App. I. 4.

Κοινοπραξία, *res communiter gesta, communio* I. 6. 50. III. 10. 3.

Κοινωνία, societas III. 10. tit. et ibi passim.
Κοινωνός, socius.
Κολλυβιστής, Collybista, nummularius.
Κολλύριον, Collyrium.
Κομιτάτον, urbs imperatoria, aula, praetorium imperatoris.
Κομμερκεύεσθαι, ius commercii, commercandi, mercimonia exercendi habere II. 5. 18.
Κομμέρκιον, quod et *κλεπτοτελωνηθέν, commissum* II. 5. 20.
Κόμπλα, instrumenti completio III. 3. 2.
Κονδικτίκιος δανειακός, certi seu mutui condictio I. 3. 44. schol.
Κονίαμα, κονιάματα, tectoria, κονιατής, albinus, dealbator, tector.
Κοπρίζειν ἀγρόν, stercorare agrum.
Κοπροδοχεῖον vel *κοπροδοχεῖα* vel *κοπρῶνες, latrinae, sterculinium* II. 4. 78. *κοπροθέσιον, sterculinium.*
Κόπρος, fimus, stercus, sterquilinium.
Κοσμικός, κοσμικὰ πράγματα, res mundanae et saeculares IV. 1. 11. *κοσμικὸν πρόσωπον, saecularis persona,* cui opponitur *ἐκκλησία* I. 3. 14.
Κόσμος γυναικὸς et *κόσμον γυναικεῖον, mundus muliebris.*
Κοττίζω, aleam ludò.
Κοττισμός, alea.
Κουντελάς, gondola II. 11. 9.
Κουρά, tonsura, tonsum, διὰ κουρᾶς σωφρονίζεσθαι, tonsura castigari III. 8. 41. Hinc illa frequentissime occurrunt Lib. VI. *διὰ δαρμοῦ καὶ κουρᾶς καὶ θριάμβου διηνεκοῦς ἐξορίας ὑπομενέτω τιμωρίαν, κουρᾷ καὶ πομπῇ σωφρονιζέσθω.*
Κουράτωρ, curator.
Κουράτωρ τοῦ βασιλέως ὁ νῦν λογοθέτης App. I. 5.
Κουρατωρεύω, κουρατωρευόμενοι, qui sub cura sunt I. 12. 28. etc.
Κουφίζω, levo, relevo, κουφισθῆναι πλοιῶ, levifacio, διὰ τὸ κουφισθῆναι τὸ πλοῖον, navis levandae caussa.
Κουφισμός, sublevatio III. 4. 6.
Κρατέω, κρατεῖσθαι, teneri, obligari. κρατείτω τὸ σύμφωνον καὶ τὸ δόξαν, pacta conventa custodiuntor II. 4. 46.
Κράτιστοι, optimates.
Κριθολογία, munus frumenti suscipiendi et excutiendi.
Κρίσις, iudicium, iudicatio, examen.
Κριτής, κριταὶ θεματικοί.
Κριτήριον, iudicium.
Κρουνοί, aquaeductus, tubi, salientes aquae, torrentes II. 4. 36. 75.
Κτήματα, praedia, res soli, fundi, possessiones.
Κτηματόφυλαξ, saltuarius.
Κτῆνος, iumentum, unde *κτηνοβάται, qui cum iumentis concumbunt* VI. 4. Synopsis Basil. VI. 38. cap. *περὶ κτηνοβατῶν.*
Κτῆσις, possessio.
Κτήτωρ, κτήτορες, possessores, horum possessores.
Κυβερνήτης, gubernator navis II. 11. etc.
Κύβος, alea, κυβεύειν, alea ludere, κυβεύοντες et *κυβισταί, aleatores, κυβεία, alea, κυβευτής, aleator.*
Κῦμα, fluctus II. 1. 28. Synopsis Basil. 11. 2. cap. 112.
Κυνηγεσία, venatus, κυνηγέσιον et *κυνηγία, venatio* IV. 15. (12.) 13.
Κυνηγοί, arenarii I. 6. 19. V. 6. 2. V. 10. 1.
Κυοφορούμενος, qui in utero est I. 15. 7.
Κυριακή, dies dominicus I. 4. 5. et 6.
Κυριεύειν, sibi adserere II. 4. 138.
Κύριον δικαστήριον, tribunal proprium sive competens I. 4. 50. schol. et 51. schol.
Κύριος, dominus.
Κυριότης, dominatus.
Κυρωθῆναι, adprobari III. 8. 25.
Κύων δυναστὴς qui et *ποιμαίνων* et *τῆς ποίμνης, canis potens ac validus, pastoritius, pastoralis, custos gregis.* Leg. Agr. VI. 9. Est et *θηριομάχος,* ibidem §. 11.
κωδίκελλος, Codicillus I. 17. 4. 5. 7. et ibidem passim.
Κώμη, villa, castellum, vicus, pagus.
Κωμῆται, vicani, vicaneae conditionis.
Κωμῳδός, Comoedus.

Λ.

Λάθρα, clam, furtim, furto.
Λακκάριος, laccarius.
Λάκκος, lacuna, lacus, cisterna II. 4. 77. *λακκοποιός, lacunarius.*
Λακτίζειν, calce petere, calcitrare, pessum aut sessum dare VI. 1. 3. unde *λακτίζουσα μοῦλα, mula quae pessum dat* III. 3. 64. *λακτιστικὰ ὑποζύγια, calcitrosa iumenta* III. 3. 63.
Λάχανον, olus, λαχανώδη, oleracei generis II. 4. 87.
Λεγάτον, legatum V. 11. (10.) tit. et ibi passim.
Λειτουργεῖν, munus aliquod publicum suscipere, publico munere fungi I. 4. 65. *οὐ λειτουργεῖν, immunem esse* II. 5. 4. *δημόσια λειτουργεῖν, munus aliquod reipublicae caussa suscipere* I. 4. 67.
Λειτουργήματα, munera II. 5. 7. *λει-*

τουργήματι ἔνοχος, *publico muneri obstrictus* IV. 1. 25.

ειτουργίαι, *munera* IV. 12. 5. προσωπικαί, οὐσιακαί, μονιμώτεραι, *munera, personalia, patrimonialia, diuturniora* II. 5. 1. etc. ῥυπαραί, *sordida* II. 5. 16. σωματικαί, *corporalia, pecuniaria* II. 5. 2. οἱ περὶ τὴν θείαν λειτουργίαν, *qui divino ac sacro ministerio, qui sacris addicti* I. 6. 91. ἐν τῷ τόπῳ τῆς λειτουργίας, *in ipso ministerii loco* I. 3. 67.

ίψανον, *reliquiae, cadaver.* λείψανα τῶν ἁγίων, *reliquiae sanctorum* III. 3. 38. λείψανα τῶν τιμωρηθέντων, *cadavera punitorum.*

πτουργοί, *vermiculatorum et tessellatorum operum artifices* III. 8. 40. gloss. λεπτουργός, *faber lignarius.*

ηγάτα, *legata* V. 11. (10.) tot. tit.

ηγάτος, *legatus* (id est praefectus militum) IV. 15. (12.) 16. VI. 14. 13.

ηνός, *torcular* II. 4. 86.

ηστοδιώκτης, *latrunculator.*

βελλος, *libellus* I. 4. 50. schol.

θάρια, *gemmae* III. 8. 18.

θοτομεῖον, *lapidicina.*

θουργός, *lapidarius.*

μενάρχης, *limenarcha,* cui adiungitur *stationarius.*

μήν, *portus.*

μνη, *lacus.* infr. *stagnum, palus, lacunarium* II. 4. 19.

ποτάκτης, *desertor.*

τανία, *precatio, litatio.*

γίζεσθαι, *accepto ferri.*

γισμός, *ratio, animus* I. 1. 26. 35. et 37. et schol. II. 1. 19. λογιστής, *curator.*

γογράφος, *tabularius.*

γοθεσίαι πολιτικαί, *civiles rationes* . 4. 41. λογοθεσίαις ὑποκεῖσθαι, *ratiociniis subiici* I. 18. 15.

γοθέσιον, *ratiuncula, ratio, ratiocinium.* λογίζεσθαι ἐπὶ λογοθεσίου, *imputari.*

γοθέτης, *ratiocinator, discussor, disiulator.*

γοποιός, *tabularius.*

γος ῥητορικός, *oratio.* λόγοι, *rationes* II. 5. 70. δημόσιος λόγος. λόγου άριν I. 2. 56. schol. λόγῳ διατροφῆς τρατιωτῶν, *pro militum sustentatione, n commeatum militarem* I. 4. 65. schol.

ιμώδης, *pestilens* II. 4. 17.

γία, *puerperium.*

τις γάμου ἢ μνηστείας, *repudium.*

τρα, *redimiae.*

M.

Μάγγανον, *fructuum machina* Leg. Agr. VI. 5.

Μαγειρεῖον, *coquina, cucina, carnificina.*

Μάγιστρος, μάγιστροι τῶν κήνσων, *magistri census.* μάγιστροι, *magistri* III. 3. 7. quo loco nominantur μάγιστροι ante patricios. Fuit autem dignitatis nomen.

Μαγιστριανός, *agens in rebus.*

Μάγκιψι παραδιδόναι, *mancipibus tradere* App. I. 4.

Μάγοι, *magi.*

Μαθηματικοί, *Mathematici.*

Μαθηματικοὶ κριταί, *cognitores, iudices.*

Μακροχρόνιος ἄνθρωπος, *longaevus homo.* μακροχρονιότης, *longaevitas.*

Μάλα φίδε, *mala fide* III. 3. 78.

Μάμμη, *avia.*

Μανδάτον, *mandatum,* a quo differt κέλευσις, *iussus.*

Μανδάτωρ, qui et μανδατωρεύσας, *mandator* I. 5. 1. III. 6. tit. et ibi passim.

Μάνδρα, *caula* Leg. Agr. IX. §. 2.

Μανία, *furor* IV. 1. 14.

Μαντεύομαι, *divino, divinor, hariolor, vaticinor.* μαντεία, *divinatio, vaticinatio.*

Μαρμάριοι, *lapidarii, marmorarii* III. 8. 40.

Μαρμαρώσεις, *incrustationes.*

Μαρτυρεῖα, *martyria, loca in quibus martyres sepulti.*

Μάρτυρες, *testes* I. 6. 14.

Μαρτυρία, *testatio, testamentum.*

Μάστιγες, *flagra, verbera.*

Μαστιγίας, *verberosus, flagellatitius, verbero.*

Μαστιγοῦσθαι, *flagellis verberari* VI. 7. 11.

Μεθοδεία, *iter* I. 2. 47.

Μέθοδος, *methodus.*

Μέλι, *mel,* μελικηρίδες, *favi,* μέλισσαι, *apes,* μελισσῶν ἑσμός, *apum examen* II. 1. 18.

Μεμβράναι, *membranae* II. 1. 32.

Μερίζεσθαι, μεριζόμενος τοὺς καρπούς, *partiarius colonus* III. 8. 7.

Μερικός, μερικαὶ καταβολαί, *particulares solutiones.*

Μερισμός, *partitio,* μεριστής, *partitor.*

Μεσάζω, μεσάσας, *mediator, intermedius* I. 6. 32.

Μέσαυλον, *compluvium, impluvium* II. 4. 44. Est et *area* II. 4 90.

Μεσέγγυος seu μεσεγγυήτης, *sequester, arbitrator, mediator.*

Μεσιτεύω, μεσιτεύοντες, *arbitri,* dicti ἐκ τοῦ μεσάζειν, καὶ εἰσέρχεσθαι

μέσον δύο τινῶν ἐχόντων φιλονεικίας I. 4. 54. schol.
Μεσιτεία, arbitrium, arbitratus, sequestratio.
Μεσίτης, sequester, arbitrator, mediator.
Μέσος, nuntius III. 3. 4. διὰ μέσου, per nuntium IV. 1. 19. IV. 4. 5.
Μεσοτεῖχος, medius, intergerinus paries.
Μεταγενέστερος δανειστής, posterior, creditor, διατάξεις μεταγενέστεραι, posteriores constitutiones.
Μετάθεσις χρέους, novatio III. 5. 83.
Μεταλλιζόμενοι, damnati in metallum V. 1. 14.
Μεταποιεῖν, commutare I. 12. 1.
Μετασχηματίζω, transfero, transfiguro III. 3. 30.
Μετατύπωσις, transformatio, μετατυπῶ, transformo I. 9. 14. schol.
Μετάτωρ, designator hospitiorum.
Μεταχειρίζεσθαι, tractare, aggredi I. 1. 22. schol.
Μετοίκιον, μετοικία, incolatus.
Μέτοικος, incola.
Μετοικῶ, migro.
Μέχρις εὐπορίας καταδικάζεσθαι, in quantum facere possis conveniri.
Μήνυσις, indicatio, notaria, indicium.
Μηνυτής, delator, index V. 5. 1.
Μητρικός, μητρικὰ πράγματα, res maternae V. 8. 87.
Μητροκώμια, metrocomia.
Μητρόπολις, metropolis, mater urbium.
Μητρυιά, noverca IV. 7. (6.) 16.
Μικρὸν κατὰ στοιχεῖον, Synopsis minor I. 18. 23.
Μίλιον, milliare, mille passus I. 2. 46. II. 4. 12.
Μίσθωμα III. 8. 3.
Μισθῶ, μισθώσας in iure is est, qui mercedem dat. Sic μισθωσάμενος in iure dicitur is qui mercedem accipit, apud alios auctores, qui dat mercedem III. 8. 3.
Μίσθωσις, locatio III. 8. 1. et ibi passim. νομὴ κατὰ μίσθωσιν ἢ μισθωτὴ νομή, possessio ex conducto et per conductionem II. 1. 2.
Μισθωτός, mercenarius, colonus, rerum alienarum conductor I. 6. 11. I. 16. 3. μισθωτὴ νομή, possessio ex conducto II. 1. 2.
Μισθοφόρος, μίσθιος, mercenarius.
Μνήμη, memoria defunctorum.
Μνημεῖον, monumentum.
Μνηστεία, sponsalia IV. 1. 1.
Μνηστεύεσθαι, spondere IV. 1. 1.
Μνηστή, sponsa IV. 2. 2. etc.
Μνηστήρ, sponsus.
Μοῖρα, pars, κατὰ μίαν μοῖραν τῆς ὑποθέσεως δικαζομένης, ex una parte caussa examinata I. 4. 20.
Μοιρασία, partitio, divisio I. 12. 1.
Μοιχεία, adulterium VI. 2. 1. et 2.
Μονάζω, μονάζοντες, qui solitariam atque secreta capiant V. 10. (9.) 4.
Μονή, monasterium V. 8. 94.
Μονιμώτεραι λειτουργίαι II. 5. 1.
Μονίτα, moneta VI. 14. 3 seq.
Μονομάχος, ὁ πρὸς σίδηρον προδ..., auctoratus.
Μονομερής, condictio, una tantum parte condictio. μονομερῶς δέχεσθαι τοὺς μάρτυρας, una tantum parte praesentes testes interrogare, atque indicare I. 6. ...
Μονοπάτιος ὁδός, via angusta, aut potius iter, cui opponitur ὁδὸς πλατεῖα, via lata II. 4. 117.
Μονόστεγος, μονόστεγα, unius tecti aedes, μονόστεγοι τουτέστιν ἐπίπεδοι οἶκοι, unius tecti, et planae aedes II. 4. 16.
Μορτή, fructuum partitio, unde γεωργὸς μορτίτης, partiarius colonus, in Leg. Agr. I. 20. et 21. cui ibidem opponitur χωροδότης, is qui ei fundum colendum dedit.
Μυστικός, μυστικὴ διαθήκη, testamentum absentibus testibus a testatore nuncupatum, et a testamentario perscriptum V. 1. 21. μυστικαὶ διατυπώσεις V. 1. 22. μυστικὸς γάμος, clandestinae nuptiae IV. 4. 26. μυστικοῖς στεφανοῦσθαι, clam et occulte nuptiis clam benedici a sacerdote IV. 4. 26.
Μυσταγωγός, initiator rerum sacrarum, initio operis de Basilico magno §. 5.

N.

Ναύκληρος, nauta, navicularius II. 11. tit. et ibi passim.
Ναῦλον, naulum, navis vectura.
Ναῦται, nautae.
Ναυτικά, res nauticae.
Ναυφύλακες.
Νεάζω, aro.
Νεαραί, novellae constitutiones. νεαρόν, novum.
Νέασις, νεάσιμον, νεατὴ γῆ, novale, novalis terra.
Νεατὸς καὶ σπόρος· νεάζειν καὶ σπείρειν, arationis et sationis tempus, arare, serere, haec duo quasi opponuntur in Leg. Agr. I. 1. 2. et 3.
Νεκροθάπτης, vespillo, libitinarius.
Νεκροκαύστης, rogarius, bustuarius.
Νεοττία, νεοττίαν κατασκευάζειν, nidum facere.

εουργεῖν, *nova aedificia facere* III. 3. 7.
εουργής, νεουργεῖς στέγαι, *nova tabulata, novae contignationes* II. 4. 42.
εφάριος γάμος, *nefariae nuptiae* IV. 8. 11.
εωτερικός, νεωτερικοί, *seditiosi, qui res novas moliuntur* VI. 7. 9. et 10.
ῆσος ἐν θαλάσσῃ, ποταμῷ, *insula in mari, in flumine* II. 1. 30. II. 4. 134.
όθος παῖς, *nothus, spurius* V. 8. 67.
ομαδαῖοι τόποι, *pascua loca* II. 1. 3. schol.
ομή, *possessio*, cui opponitur κυριότης, *proprietas*. νομὴ ἀδιάκοπος, *possessio non interrupta* II. 1. 56. schol. νομὴ κρουνῶν, *mos, consuetudo torrentium* II. 4. 75. et II. 4. 93. κατὰ μίσθωσιν, et μισθωτική, *ex conducto, per conductionem, mercenaria* II. 1. 2. κατὰ τὴν τελείαν δεσποτείαν· κατὰ ψυχήν, ἡ ψυχῇ νομὴ (unde ὁ ψυχῇ νεμόμενος) *possessio absolutum ac plenum dominium sibi adnexum habens, animo possessio, animo possidens* II. 1. 2. χρονία et πολυχρόνιος, *diuturna.* ibid. etc. ψιλή, *nuda possessio* II. 1. 59.
ομικός, *iurisperitus* V. 8. 48. schol.
ομιμον καὶ δίκαιον, *ius ipsum et aequum* I. 1. 27. νόμιμον πολιτικόν, *ius civile.*
ομιμος παραγγελία, *interdictum.*
ομισμα, *solidus.*
ομοθεσία, *sanctio, legislatio.*
ομοθέτης, *legislator, promulgator.* In scholiis velut I. 15. 7. schol. est *iuris peritus.*
ομος, *Lex.* νόμου παραγγελία I. 1. 13. σοφία I. 1. 14. ἀρετὴ I. 1. 16. ἔννοια I. 1. 40. et sequentibus *Legis praecepta, prudentia, virtus, ignorantia.* νόμος πολλὰ περιέχων, *Lex per saturam.*
ομοφύλαξ, Talem se Harmenopulus initio operis sui profitetur.
οξα, *noxa* III. 3. 46.
οξαλία αἰτία, *noxalis caussa* II. 1. 55. schol.
οσοκομεῖον, *nosocomium* III. 4. 4.
οτάριος, *notarius, qui notis scribit* I. 1. 46. I. 18. 15.
ουμηνία, *nova luna, initium mensis* I. 5. 7. schol.
υκτέπαρχος, *Praefectus vigilum.* App. 3. Nov. XIII. Synopsis Basil. VI. 5. c. περὶ νυκτεπάρχου ἤτοι πραίτωρος δήμου.
υκτοστράτηγοι, *vigilum praefecti.*
υμφαγωγός, *pronuba.*
ύμφη, *nurus* IV. 7. (6.) 18.
υμφίος, νύμφη, *sponsus, sponsa* VI. 1. 11.

Ξ.

Ξενών, idem quod ξενοδοχεῖον III. 4. 4.
Ξενιτεύειν, *peregre proficisci* in Leg. Agr. I. 13.
Ξενοδοχεῖον, *hospitalium, hospitale.*
Ξενοδόχος, *hospitalarius.*
Ξένος, ξένον οἶκον κρατεῖν, *domum alienam tenere* II. 1. 35.
Ξέστης, *sextarius, herciolus.*
Ξίφος, ξίφους τιμωρία, *poena gladii.*
Ξιφοθήκη, *vagina* V. 1. 37.
Ξυλαγωγός, *navis oneraria.*
Ξυλοκόπος, *fustiarius.*
Ξυλουργός, *materiarius, matricarius.*

O.

Ὄβρυζα, *obryzum.*
Ὁδὸς μονοπάτης vide μονοπάτιος.
Ὁδοστρωσία, *viarum refectio* II. 5. 4.
Οἰκεῖος, τὰ οἰκεῖα στρατιωτῶν, *bona militum* I. 16. 9.
Οἰκειακός, οἰκειακαὶ μαρτυρίαι, *testimonia domestica* I. 6. 48. οἰκειακοί, *domestici.*
Οἰκειοχειρῶς γράφειν, *propria manu scribere* II. 2. 1.
Οἰκετικός, οἰκετικὰ πρόσωπα, *serviles personae* I. 18. ult.
Οἴκημα, οἰκημάτιον, *cella, cellula.*
Οἴκησις, *habitatio, habitatus, habitaculum.*
Οἰκητήριον, *domicilium.*
Οἰκία, *domus, insula.* οἰκία βασιλέως καὶ βασιλική, *palatium, aula regalis.*
Οἰκογενής, *verna, vernula.*
Οἰκοδεσπότης, *paterfamilias.*
Οἰκοδόμητον, *structile.*
Οἰκονόμοι οἴκων εὐαγῶν, *oeconomi sacrarum aedium* III. 4. 9.
Οἰκοσκευή, *supellex, domesticum instrumentum* V. 11. (10.) 42.
Οἰνέμπορος, *vini negotiator* III. 3. 101.
Οἰνόμελι, *mulsum* II. 1. 22.
Ὀκταούγκιον, *bes, octo unciae* V. 9. 3.
Ὀλέθριον πάθος, *sonticus morbus* III. 3. 63.
Ὁλκός, *aquaeductus* II. 4. 76. etc.
Ὁλόκληρος, ἐξ ὁλοκλήρου νέμειν, *in solidum possidere.*
Ὅμαιμοι, *consanguinei*, ὁμαιμότης, *consanguinitas.*
Ὁμάς, *universitas.* ὁμάδος μιᾶς εἰσι, οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου III. 3. 107. τῆς ὁμάδος οἰκήτορες, *vicani*, qui eiusdem vici. περὶ ὁμάδος ἀγωγαί, *de universitate, universales in rem actiones*, quibus opponuntur ἰδικαί, *speciales*. καθ' ὁμάδα, *per aversionem.* καθ' ὁμάδα κτήσεις, *per universitatem adquisitiones*, quibus opponuntur ἰδικαί, *singularum*

rerum seu *singulares*. τῆς ὁμάδος σύνδικος, *syndicus universitatis*.
Ὄμβριμος, ὄμβριμον ὕδωρ et ὄμβρια et ὀμβριμαῖα ὕδατα, *aqua pluvia* II. 4. 75. etc.
Ὁμογάλακτος, *collactaneus*.
Ὁμογενής, *gentilis* II. 1. 24. ὁμογενεῖς ἢ ἑτερογενεῖς, *unius ac diversi generis*.
Ὁμόδουλος, ὁμόδουλα χωρία, *praedia eidem servituti obnoxia*. ὁμόδουλοι κτήσεις, *possessiones, quae servitutis eiusdem onera sustinent*.
Ὁμόεθνος, *congentilis*.
Ὁμόζυγος, *coniux, iugalis*.
Ὁμόκηνσοι, *qui eiusdem census onera sustinent*. App. III. §. 30. ὁμόκηνσοι κτήσεις et ὁμόκηνσα χωρία, *praedia eidem censui obnoxia*.
Ὁμολογεῖν, *spondere, promittere* III. 7. 6.
Ὁμολογήσας, *confessus*.
Ὁμολογία, *confessio, professio, sponsio*.
Ὁμόλογον τό, *sponsio* III. 7. 6.
Ὁμομήτριοι ἀδελφοί, *uterini*.
Ὁμοπάτριος ἀδελφός i. q. ἀμφιθαλής.
Ὁμοῤῥοῦντες πέριξ, *circumquaque adiacentes* III. 3. 105.
Ὁμοτελεία, *consortium* III. 3. 114.
Ὁμοτελής, *consors, quotquot sub eodem censore aut censitore perscripti* III. 3. 104. 114.
Ὁμότιμος, *collega*.
Ὁμόφυλος, *tribulis, gentilis*.
Ὁμόχωροι, *qui communia habent praedia*. App. III. §. 30.
Ὀνοματοκλήτωρ, *nomenclator*.
Ὀπισθοτελεία, *praesentia tributa non soluta* I. 3. 48. II. 5. 17.
Ὁπλοποιοί, *fabricenses, armorum fabricatores* II. 5. 9.
Ὁπλοποιία, *opus fabricensium*. ibidem.
Ὁπλοπάροχος, *insignarius, armiger*.
Ὀπωροφύλαξ, *pomorum custos*, in Leg. Agr. II. §. 3.
Ὁρατικός, ὁρατικὴ δύναμις, *visus, videndi facultas* II. 4. 47.
Ὁριαῖος, ὁριαῖοι λίθοι, *lapides finales*.
Ὁρίζω, *definio*, ὡρισμένος τόπος II. 10. 3. VI. 14. 11. ὡρισμένος χρόνος, *annus utilis*, ὡρισμένη ποσότης, *praefinitum spatium* I. 3. 12. ὡρισμένη προθεσμία, *tempus praestitutum* I. 2. 47.
Ὅρκος, *iusiurandum, sacramentum, iuramentum*. ὅρκος στρατιωτικός, *sacramentum*, ἐπακτός, *delatum*, ἀντεπαγόμενος, *relatum*, δικαστικός, *iudiciale*, περὶ συκοφαντίας, *de calumnia*. ὅρκον παραχωρεῖν, *iurisiurandi gratiam facere*.
Ὁροθέσιον, *terminus, limes, terminatio*, aut certe non simpliciter *limes*, sed *limes loco motus* VI. 7. 12.
Ὁροθέτης, *terminator*.
Ὅρος, *terminus*. περὶ ὅρων ζήτημα, *finalis quaestio* I. 6. 13. τὸ περὶ ὅρων ἰθυντέων, *finium regundorum iudicium* I. 6. 9. τῶν ἀποκινηθέντων ὅρων τιμωρία, *terminorum motorum poena*. οἱ περὶ ὅρων διαγιγνώσκοντες δικασταί, *arvales sodales*. lum lex. Unde ἀγορασία ἐπὶ ὅρων γινομένη, *emtio in diem addictione contracta, vel ita contracta, ut quid in diem addicatur* III. 3. 14. ὅρων λίθοι, *grumi*.
Ὀρφανία. *orbitas*.
Ὀρφανικός, ὀρφανικὴ ἀγωγή, *pupillaris actio* I. 4. 63. ὀρφανικὸν πρᾶγμα, *res pupillaris*. ὀρφανικοὶ τόκοι, *pupillares usurae* III. 7. 10. ὀρφανός, ἡ, *pupillus, pupilla*. ὀρφανικοῦ ἐκποίησις, *rei pupillaris alienatio* I. 12. 32.
Ὀρφανοτροφεῖον, *locus, in quo orphani nutriuntur* III. 4. 4.
Ὀρφανοτρόφοι, *orphanotrophi* III. 4. 9.
Ὀρχηστής, *saltator, pantomimus* I. 6. 9.
Ὁσία, ὁσίας χάριν, *dicis gratia*.
Οὐγκία, οὐγκίας ἥμισυ, *semuncia*, τέταρτον, *sicilicum*.
Οὐργία, *ulna* II. 4. 12 etc.
Οὐσιακός, οὐσιακαὶ λειτουργίαι, *munera patrimonialia*.
Οὐσουκαπίων III. 3. 92.
Ὀφειλέτης I. 4. 69. et III. 5. 88.
Ὀφφίκιον III. 3. 6. etc.

Π.

Παγανικός, παγανικὸν πεκούλιον, *paganicum peculium* V. 2. 5.
Πάθος, πάθη διαθήκης, *vitia testamenti* V. 5. 1.
Παιγνιώτης IV. 6. 43.
Παιδίον, *puer, puella*.
Παιδοποιεῖν, *liberos procreare*.
Πακτεύειν, *pacisci*.
Παλαιγενέστεροι νόμοι, *vetustissimae leges* II. 11. 1.
Παλαίειν, *colluctari*, ἐν τῷ παλαίειν, *in colluctatione*.
Παλαιὸς στρατιώτης, *veteranus*.
Παλαιστή, aliis παλαιστὴς χειρός, *palmus* II. 4. 12.
Παλιγκάπηλος et παλινκάπηλος, *dardanarius*.
Παλλακεύειν, *pellicari* VI. 2. 27.
Παλλακή, *pellex* IV. 9. (T.) 34.
Πάλος, *palus*. Leg. Agr. IV. 6.
Πᾶς, πᾶν I. 6. 10. ὡς ἐπίπαν, *ut plurimum*.
Πάντως, *omnino* I. 6. 10.
Πανδέκτης ὡς πάντων δεκτικὸν νόμων I. 1. 4.

Πανδοχεῖον, cauponium, diversorium, stabulum.
Πανδοχεύς, stabularius, caupo, diversorarius.
Πανήγυρις, nundinae, mercatum, mercatus III. 5. 37.
Πανουργία, astutia, calliditas.
Πανουργός, callidus, astutus, versutus, decipiens.
Παντοπώλης, seplasiarius, παντοπωλεῖον, seplasiarium.
Πάππος, avus.
Παππῷος, avitus.
Παρά, παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν παρατήρησιν, formula neglecta III. 3. 55. παρὰ τὸ δόγμα, non habita ratione SCti. I. 12. 47.
Παραβαίνω, praevarico.
Παράβασις, praevaricatio.
Παραβάτης, praevaricator.
Ταραγγελία seu παράγγελμα νόμιμον, interdictum, παραγγελία, denuntiatio, condictio, interdictum.
Ταραγγέλματα, interdicta, παραγγέλματα τοῦ δικαίου, iuris praecepta.
Ταραγγαρεῖα, parangaria.
Ιαραγγαρεύεσθαι, parangariis onerari II. 5. 4.
Γαραγραφή, exceptio, praescriptio.
Γαράδειγμα, exemplum, εἰς παράδειγμα ἕλκεσθαι, ad exemplum trahi.
Γαραδέχομαι, acceptum facio.
Γαραδιάζευξις, subdisiunctiva, subdisiunctio.
αραδρόμησις, subdialis et hypethra deambulatio, porticus deambulatoria II. 4. 42.
αράθεσις τῶν γραμμάτων, collatio litterarum I. 6. 58.
αραθήκη, depositum. ibid.
αραθηκάριος, depositarius I. 9. 14. schol. παρακαταθηκάριος, schol. I. 9. 14.
ιράθυροι, fenestrae I. 9. 15. schol.
ιραιτήσασθαι δικαστήν, recusare iudicem I. 6. 24. κληρονομίαν, repudiare hereditatem.
ιρακαταθήκη, depositum, commendatio III. 9. tit. et passim.
ιρακατάσχεσις, retentio III. 7. 23.
ιράκλησις, precarium.
ιράκλητος, advocatus.
ρακοιμᾶσθαι, παρακοιμώμενος, cubicularius.
ρακυπτικός, παρακυπτικαί, fenestrae prospectoriae, prospectivae, et ut quibusdam videtur, inflexae, conspicilia I. 4. 32. etc., quibus videntur opponi φωταγωγοὶ θυρίδες II. 4. 55.
ρακύπτω, despicio.
ραλλαγή, ἐν παραλλαγῇ, ex obliquo, cui opponitur καταντικρὺ καὶ ἐπ' εὐθείας, ex adverso, e regione II. 4. 25.
Παραμυθία, solatium, solamen.
Παράνομος, παράνομον σύμφωνον, pactum contra leges I. 9. 10. 18. παράνομος ἀντιγραφή, rescriptum contra leges I. 1. 35. γάμος, vetitae nuptiae IV. 8. 11. μνηστεία, illegitima sponsalia IV. 1. 13. παραγραφή, exceptio quae legibus repugnat I. 1. 32. ψῆφος, sententiae quae legibus adversantur I. 4. 38. et 57.
Παράνυμφος, pronuba.
Παρασημείωσις, adnotatio I. 3. 11.
Παραστατικός, παραστατικὴ ἀγωγή, ad exhibendum actio.
Παράταξις, acies, discrimen praelii.
Παράταξις χρονία, decennii praescriptio II. 4. 117.
Παράφερνα, res extradotales.
Παραχάραγμα, adulteratio.
Παραχαράκτης, adulter, falsae fusionis nummus.
Παραχωρέω, παραχωρεῖν ὅρκον, iurisiurandi gratiam facere I. 7. 11.
Παραψυχή, solatium.
Παρεμβολή, castrum.
Παρεμβολικός, castrensis.
Παρένθετος, παρένθετον πρόσωπον, interposita persona III. 4. 9.
Παρήκω, ἐκ τοῦ παρήκοντος, a transeunte I. 6. 26.
Παρθενεύω, coelibem vitam agere et instituere II. 8. 4.
Παριστάμενος, adparitor, accensus I. 2. 1. schol.
Παροδικός, transitus II. 4. 41.
Πάροδος, transitus, transitio, transgressus, transgressio, diverticula II. 4. 46.
Παροικία, curia.
Πάροικος, incola, colonus, adcola, παροικία, inhabitatio. ἐν παροίκου λόγῳ κατέχειν, colonario iure retinere I. 16. 9.
Παρορίζειν αὔλακας, sulcos et fines transgredi in Leg. Agr. I. 1.
Πάτημα, pavimentum, solum II. 4. 33.
Πατροκτονία, parricidium, πατροκτάνος, parricida.
Πάτρων, patronus.
Πατρωνικός, πατρωνικὸν δίκαιον, ius patronatus.
Πατρώνισσα, patrona.
Πατρωός, vitricus VI. 4. 1.
Πατρῷος, πατρῷοι θεοί, penates.
Πειρατής, praedo.
Πεκουλάτους, peculatus crimen.
Πεκούλιον, peculium, οὐσία ὑπεξουσίου ἢ δούλου. ἀπροσπόριστον, adventitium V. 2. 4. παγανικὸν V. 2. 1. et sequentib. et 13. ἰδιόκτητα sunt ὅσα

τις ἰδικῶς κέκτηται ἢ ἐξ ἰδίου ἐπιτηδεύματος, ἢ στρατείας, ἢ βαθμοῦ τοῦ οἱουδήποτε ἢ κλήρου V. 2. Adhaec τὰ ἀπὸ μακρᾶς ἐπιδημίας καὶ κανσώδρυς ὁδοιπορίας, τουτέστιν ἀπὸ ταξειδίων ἐπιγινόμενα, τὰ ἀπὸ συνεδρίας καὶ συνηγορίας καὶ πάσης ἀξίας καὶ παντὸς ἐπιτηδεύματος V. 2. 3. Harum alia καστρένσια, alia ὡσανεὶ καστρένσια. καστρένσια πεκούλια V. 2. 6. ὡσανεὶ καστρένσια, quasi castrensia peculia V. 2. 6.

Πενθερός, socer, πενθερά, socrus IV. 7. (6.) 16.

Πένθιμος seu πένθιμος χρόνος, tempus luctus IV. 7. (6.) 31. 32. IV. 9. (7.) 5. 6. 7. indictum uxoribus eorum qui infamia notati, ut πένθος, uxoribus eorum qui integrae existimationis IV. 7. (6.) 32. schol.

Πένθος, luctus, funus IV. 4. 13.

Πένης, pauper, quis? I. 6. 33.

Πενταετηρικός, lustralis, quinquennalis.

Πεντηκοστή, εἰκοστή, τεσσαρακοστή, πεντεκαιδεκάτη μοῖρα, quinquagesima, vicesima, quadragesima, quintadecima, tributi genus II. 6. 2.

Περίβλεπτος, spectabilis.

Περιγραφή, circumscriptio, fraus, circumventio.

Περιεκτικόν, continens I. 1. 7.

Περιεργάζεσθαι τὴν αἰτίαν, curiose in caussam inquirere et sciscitari, laborare de re III. 5. 63.

Περιεργία, curiosa commenta, quibus opponitur ἀλήθεια, veritas III. 3. 113.

Περίεργος, curiosus.

Περιέρχομαι, τὸ περιελθόν, id quod ad quemque pervenit V. 8. 52. et 53.

Περίζωμα, lumbare, ventrale, cinctum.

Περίθαλψις, fomentum, subsidium, favor I. 4. 72. schol.

Περιοδευτής, circitor, lustrator.

Περιορισμός, praescriptio I. 3. 65. deportatio I. 3. 27.

Περισσοπρακτέω, περισσοπρακτήσαντες, superexactores.

Περισσοπραξία, superexactio, quod ultra tributum exactum est ac solutum I. 3. 49.

Περιστατικά, fortuita I. 6. 27. τὰ ἐκ τῆς περιστάσεως, τουτέστιν ἐκ τῆς συμβάσεως γενόμενα.

Περιστερά, columba, unde περιστερεών, columbarium.

Περιστόμιον, puteal, vel puteale.

Περιττεύω, περιττεύοντες καρποί, fructus percepti supra sortem II. 5. 3.

Περιχάραξις, circumductio.

Πιθανός, πιθανόν, id quod verisimile.

Πινσός II. 4. 43. πινσοῦ καὶ ξίνου ἐναλλαγή II. 4. 30.

Πιστικός, exercitor II. 11. 7. magister navis. App. III. §. 18. πιστικὸς τοῦ πλοίου, magister navis, cui creditur navis.

Πιττάκιον, pittacium, brevis epistola, libellus I. 4. 52.

Πιττακώματα, notaria. libelli delatorii.

Πλακώσις, tabulatus, πλακωσῶν ἢ χαλκοῦν τέλμα II. 4. 78.

Πλάνος, seductor.

Πλαστογράφος, falsarius.

Πλαστοκατήγορος, praevaricator.

Πλατεῖα, platea II. 4. 54.

Πλάτος τῶν νόμων, integrum legum corpus.

Πλέθρον, iugerum I. 4. 12.

Πλησιασμός, propinquitatis ius III. 3. 113.

Πλησιόχωρος, confinis, finitimus.

Πλησμονή, abundantia. ἡ περὶ ὕδατα πλησμονῆς ἀγωγή, aquae pluviae arcendae actio II. 4. 92. et sequentibus.

Πλειστηριασμός, ὁ ὑπερθεματισμός, licitatio.

Πλοισμός, navigatio, ὁ μὴ κινδυνεύων δανειστὴς ἐν πλοισμῷ τῆς θαλάσσης, si creditoris nullum vertitur periculum in traiiciendo mari, aut in eo quod ex navigatione metui solet.

Πλώϊμοι, classiarii I. 16. 7.

Πνιγμός, suffocatio.

Ποιεῖν ἐγγράφως II. 4. 21. idem quod ἐγγράφως ἀσφαλίζεσθαι II. 4. 25. cavere scripto.

Πόλεμος, ἐμφύλιος, ἐξωτικός, πολιτικός, θαλάσσιος, bellum intestinum, extraneum, internum, navale.

Πολιτικός, municeps, municipalis. πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ opponuntur I. 1. 1. πολιτικὰ καὶ δημόσια I. 2. 14. I. 13. 1. πολιτικοὶ ἄρχοντες, urbani magistratus. πολιτική, civilis actio II. 1. 55. πολιτικὸς νόμος, ius civile I. 1. 1. πολιτικοὶ καὶ δημόσιοι λόγοι, civiles et fiscales rationes I. 2. 12.

Πολιτεύεσθαι, in omnibus iudiciis frequentari I. 1. 35. schol.

Πολλάκις, forte I. 4. 65. schol. et 67. schol.

Πολυάνθρωπος, πολυάνθρωπα μοναστήρια, frequentia monasteria I. 1. 35. schol.

Πολυπραγμονεῖν, curiose inquirere, sciscitari, perscrutari I. 4. 55.

Πολυπραγμοσύνη, anxia et curiosa disquisitio.

Πομπή, pompa, traductio, poena genus, ut illo loco κουρᾷ καὶ πομπῇ σωφρονίζεσθω VI. 3. 8. ἀποστασίου, repudii missio IV. 9. (7.) 1.

Πορνεύειν, *scortari*.
Πορνοβοσκός, *πορνοβοσκεῖν*, *πορνοβοσκία*, *leno*, *lenocinari*, *lenocinium*.
Πορνογενής, *vulgo conceptus*, *natus*, *quaesitus*, *spurius*.
Πορνογέννητος, *vulgo quaesitus*.
Πόρνος, *scortator* VI. 3. tit.
Πόρος, *quaestus*.
Πορφυρογέννητος, *Porphyrogenneta*.
Πούνδερε νούμερο et *μενσούρᾳ* IV. 8. 25. schol.
Πραγματεία, *negotiatio*, *nundinatio* III. 3. 50. etc.
Πραγματεύεσθαι γάμον, *conciliare nuptias* IV. 4. 16. Adde III. 5. 2.
Πραγματικός, *πραγματικαί*, *προσωπικαὶ ἀγωγαί*, *in rem et personam actiones* I. 3. 22. *πραγματικός*, *forensis*, *rerum peritus*. *πραγματικὸς τύπος*, *pragmatica sanctio*.
Πραῖδα, *praeda militaris* II. 7. 5. *pauperies* Leg. Agr. III. 3. IV. tit. *περὶ πραίδας ζώων*,
Πραιπόσιτοι, *praepositi cubiculo*. App. I. 6.
Πραίτωρ δήμου, qui et *νυκτέπαρχος* App. I. 3.
Πραιτώριον, *praetorium*.
Πράκτωρ, *πράκτορες τῶν δημοσίων*, Iust. Edicto III.
Πρᾶσις, *venumdatio*, *venditio*. *πρᾶσις εἰς τὸ παντελές*, *universa venditio* III. 3. 28. *πρᾶσις κατὰ ὑπερθεματισμόν*, *auctio*.
Πράτης, *auctor*, *venditor*.
Πρεσβεία, *legatio*.
Πρεσβεῖον, *legatum* aut *legativum*.
Πρεσβεύω, *legatione fungor*.
Πρεσβευτής, *legatus*.
Πρεσβύτης, *senex*.
Πριβάτον, *balneum* II. 4. 13. 14.
Πριμιπιλάριος, *ὁ τὸ μεῖζον ἀξίωμα ἔχων παρὰ Ῥωμαίοις*.
Πριμίπιλον (*δημόσιον*) III. 5. 79
Πριμμικήριος, *ὁ πρῶτος τάξεως τυγχούσης*.
Προαγοραστής, *praeemtor*.
Προαγωγός, *lenocinator*.
Προαίρεσις, *propositum*, *institutum*, *voluntas*.
Προασπιστής, *protector*.
Προάρξας, *antecessor*, *praedecessor*.
Προάστειον, *suburbium*, *suburbanum* II. 1. 14. etc.
Προβάλλω, *designo*, *creo*, *nomino*.
Προβολὴ κιόνων, *demissio columnarum* I. 4. 43.
Προγαμιαῖος, *προγαμιαία* et *πρὸ γάμου δωρεά*, *donatio ante*, *propter nuptias*.
Προγενεσίαν ἔχειν, *praeferri* IV. 11. (9.) 20. *προγενεσία τοῦ δάνους*, *antiquitas*, *privilegium*, *prioritas mutui* I. 13. 34. schol.
Προγενεστέρα διαθήκη, *prius testamentum*. *προγενέστεροι δανεισταί*, *anteriores creditores*. *προγενέστεροι νόμοι*, *priores*, *antiquiores leges*.
Προγόνη, *privigna*.
Πρόγονος, *privignus*, sed et *atavus*. Unde *πρόγονοι*, *maiores*.
Πρόγραμμα, *praescriptum*, *edictum*, *publice propositum* I. 2. 3.
Προγράφω, *προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγή*, *praescriptis verbis actio*, *quae datur ex praescripto conventionis*, *et uti convenit* II. 3. 12.
Προδανείζομαι, *promutuor*.
Προδίδωμι δίκην, *praevaricor*.
Προδιοικέω V. 8. 56. schol.
Προδοσία, *proditio*, *praevaricatio*.
Προδότης, *proditor*.
Πρόδρομος, *antecursor*, *praecursor*.
Προέγγονος, *pronepos* V. 9. 22. *προεγγόνη*, *proneptis* V. 6. 20.
Πρόεδρος, *praeses*, *πρόεδροι*, *primores*.
Προέμβολος, *προέμβολοι νεῶν*, *rostra*.
Προένεξις, *prolatio* I. 13. 34.
Προεστώς, *praepositus*.
Προθέματα, *edicta* I. 4. 22.
Προθεσμία, *dies statutus*, *spatium*, *praefinitum tempus* III. 5. 15. *ὑπὸ προθεσμίαν ὁμολογεῖν*, *ad diem certum spondere* III. 3. 43. *ἐντὸς προθεσμίας*, *ad diem* III. 3. 41.
Προθεωρία, verbum frequens Scholiastae Harmenopuli. *ὡς ἐν προθεωρίᾳ* I. 9. 15. schol. et alias.
Πρόθυρον θαλάττιον, *vestibulum marinum* II. 1. 54.
Προηγησάμενος, *antecessor*, *decessor*, *praecessor*.
Προικίζω, *doto*, *dotem constituo* IV. 4. 10. et 25.
Προικιμαῖος δοῦλος, *dotalis servus*, *προικιμαῖον πρᾶγμα καὶ εἶδος*, *res dotalis*.
Προικοφόρος, *dotata*.
Προικῷος, *προικῷα συμβόλαια*, *dotalia instrumenta*.
Προίξ, *dos*. *προὶξ παραγινομένη ἢ διδομένη παρὰ ἐξωτικοῦ*, *dos adventitia*.
Προϊστάμενος, *praepositus*.
Προκαθεζόμενοι, *iudices*, quibus adiunguntur *συγκαθεζόμενοι*, *adsessores*, *δικαζόμενοι*, *litigantes*, *παριστάμενοι*, *qui caussae adsistunt* I. 2. 1. schol.
Προκάλυμμα τῆς ἡλικίας, *praetextus et velamentum aetatis* IV. 3. 4.
Προκαταλαμβάνειν, *προκαταλαμβάνοντος γίνεσθαι*, *primi occupantis fieri*.

Προκάταρξις, litis contestatio I. 2. 55. II. 1. 13.
Προκατασκευάζειν, praemunire, instaurare IV. 1. 1.
Προκατάστασις, praeparatio ibid.
Προκουράτωρ, procurator III. 3. 6. et 23.
Πρόκριμα, praeiudicium III. 3. 54. III. 5. 73.
Προκριματίζειν, praeiudicare IV. 11. (9.) 19. V. 1. 28.
Προκτάομαι, προκτησάμενος, qui ante rem tenuit II. 4. 46.
Προκτήτωρ, prior, auctor antiquus et anterior possessor II. 1. 60.
Πρόληψις, praesumtio, anticipatio, praeiudicium III. 5. 59.
Προμάμμη, proavia V. 9. 22. etc.
Προμαρτύρομαι, antestor.
Προνόμιον, privilegium.
Πρόξενος ἢ προξενητὴς γάμου, proxeneta, sequester et conciliator nuptiarum IV. 2. 12. *δανείσματος, nominis faciendi.*
Προξενητικόν, proxeneticum.
Προπέτεια, contumacia I. 16. 18. VI. 14. 7.
Προπετῶς, temere III. 3. 90.
Πρόπινα, popina, caupona VI. 2. 13. cf. ibidem not. 57.
Προσδικεῖν, adiudicare I. 4. 30. schol.
Προσεπερωτητής, adstipulator.
Προσθήκη τῶν ῥογῶν, erogationum adiectio II. 6. 5.
Πρόσκλυσις, alluvio III. 3. 9.
Προσκυροῦν, addicere III. 3. 95.
Προσπορίζειν, adquirere II. 6. 3. *προσποριζόμενα, profectitia, quae ex re patris filio obveniunt, et a filio adquiruntur* I. 12. 60.
Προστασία, patrocinium II. 9. 4.
Πρόστιμον, mulcta, differt autem a *poena.* App. III. §. 44. 45.
Προσφωνεῖν, praemonere, protestari III. 3. ult.
Πρόσφοροι ἄρχοντες, competentes iudices I. 6. ult.
Πρόσχημα, ἐπὶ προσχήματι, sub specie I. 4. 30. III. 3. 63. schol.
Πρόσχωσις, adluvio, vis fluminis II. 1. 29. III. 3. 9.
Προτέκτωρ, protector.
Προτίμησις, praelatio, praerogativa III. 3. 54. et 103. *κατὰ τάξιν, quae fit certo ordine,* ibidem.
Προτιμώτερος III. 3. 112.
Προτροπή, remissio nuntiationis II. 4. 4.
Προφώνησις, denuntiatio, adtestatio, proclamatio III. 8. 40.
Προφιλονεικεῖν, contendere II. 4. ult.
Πρόχειρον et *προχείρως, ad manum, facile* III. 5. 90. I. 4. 4.
Προχρονισμός, dies praelatus, praelatio diei.
Πρωρεύς, proreta II. 11. 13.
Πρωτεύων τῷ χρόνῳ, qui prior tempore III. 7. 3.
Πρωτοσπαθάριος, Protospatharius I. 4. 20. I. 6. 9. IV. 4. 15.
Πρωτότυπον, sors principalis, cui opponuntur usurae, fructus, meliorationes I. 13. 13. et 23.
Πρωτότυπος, principalis debitor, cui opponitur *fideiussor* III. 5. 84. III. 6. 1. *πρωτότυπος δεσποτεία, directum dominium,* quod qui habet, opponitur *τῷ ἐμφυτευσαμένῳ, emphyteutae* III. 3. 102.
Πτωχεῖον, locus pauperibus excipiendis III. 4. 4.
Πυκτή, libelli I. 2. 19.
Πυλεὼν et *πυλὼν, vestibulum, ianua* II. 4. 41. et 63. III. 10. ult.
Πυρίκαυστος ἔστω, in Leg. Agr. VIII. 4. *πυρὶ παραδίδοται* VI. 12. 2. 4. *καίεται* VI. 12. 1. VI. 7. 4. VI. 8. 2.

P.

'Ραίδεστος, Urbs. I. 2. 1. schol.
'Ράπτης, sartor, polio III. 8. 15.
'Ρελεγιῶσα, loca religiosa II. 1. 33.
'Ρεπετιτεύεται, repetitur II. 3. 1.
'Ρῆγμα, crusta terrae avulsa II. 4. ult.
'Ρῆξις τοῦ χρόνου, temporis interruptio I. 3. 12.
'Ρητῶς, nominatim, expresse, aperte.
'Ρινοκοπεῖσθαι, supplicii genus, quo *nares abscindebantur* VI. 2. 14. 24. 26. VI. 3. 3. 4. 6. 9. 10.
'Ρόγα, erogatio. προσθήκη τῶν ῥογῶν, erogationum *adiectio* II. 6. 5. *οἱ τὰ βασιλικὰ ἐπὶ ῥόγαις ὑπηρετούμενοι, qui erogatione accepta classi imperatoriae serviunt.* Nov. III. Constantini Porphyr.
'Ροπαλίζεσθαι, fustigari I. 7. 18. VI. 7. 10.
'Ρύμαι, vici.
'Ρυπάρια τοῦ διαγνώμονος, sordes arbitri I. 4. 75.
'Ρωμαϊκὰ τοῦ μαγίστρου λεγόμενα, significatur *Πεῖρα,* Protheoria §. 20. Appellantur et *ῥωμαϊκὰ* vel *τὸ τοῦ Μαγίστρου βιβλίον* V. 9. 11 seq.

Σ.

Σειρὰ V. 8. 16. *κατὰ σειρὰν, in lineam.*
Σιδηρουργοί, ferrifabri II. 4. 19.
Σιδήρῳ κολάζεσθαι, ferro puniri I. 5. 6.
Σιλεντιάριοι, silentiarii.
Σιταρχία, ἡ, cibaria II. 11. 16.
Σιτηρέσια, salaria III. 10. 5.

Σιτῶναι, quibus munus emendi frumenti iniunctum.
Σκαιώρημα, fraus I. 13. 30. schol. *Σκαιωρίαν* habet Iustin. Nov. LXIII. c. 1.
Σκευαστὸν ὄξος, acetum factitium opponitur *aceto ex vino* III. 3. 5.
Σκεῦος, σκεύη, supellex III. 5. 19.
Σκρίβας V. 12. (11.) 20.
Σπάδων II. 8. 2.
Σπόρος, satio, καρποὶ οὐ τῷ σπόρῳ ἀλλὰ τῇ γῇ ἕπονται, fructus non iure seminis, sed soli percipiuntur II. 1. 45.
Στάβλος, *στάβλον* et *σταῦλον, stabulum, mansio* II. 4. 25. 26.
Στάδιον II. 4. 12.
Σταθμεῖν, *σταθμούμενα, quae pondere constant* IV. 8. 46.
Σταλαγμός, *stellicidium* I. 9. 15. schol. II. 4. 63.
Στάσις, *στάσιν ἐρετίζειν, turbam concitare* I. 16. 16.
Σταῦλον, *stabulum* II. 4. 25. et 26.
Στέγη, *contignationes, tabulatum. στέγαι ὑψιλότεραι, editiores* II. 4. 71. *δωματικαί, circa tectum,* vel *tecta* II. 4. 39. *νεουργεῖς,* recens factae.
Στεγονόμιον, locarium, pensio domus II. 1. 6. III. 3. 33.
Στελλιονάτον, stellionatus crimen VI. 15. 3.
Στέμματα cognationum, *tabulae.*
Στενωπός, angiportus, angulus, angustiportum II. 4. 54.
Στεφανοῦσθαι IV. 4. ult. *nuptias celebrare.*
Στιβάς, stibadia, gramineitori, stramentum II. 4. 26.
Στοιχέω, adquiesco, contentus sum II. 1. 14. 28. 47. 75. III. 5. 69. *στοιχοῦμαι, paciscor, convenio* I. 8. 1. *imputare* Leg. Agr. I. §. 15. *πᾶσαν κατὰ τὴν ἡμίσειαν εἰσφορὰν στοιχησάτω εἰς τὸ κεφάλαιον. στοιχηθέν, pactum conventum* I. 8. 1. III. 8. 42.
Στοίχημα, id quod pactum conventum est VI. 14. 12.
Στρατεία ἔνοπλος, militia armata IV. 2. ult. *στρατείας γυμνούμενοι, militia denudati* ibid. f.
Στρατηγοί, magistratus municipales V. 2. (11.) 17.
Στρατιωτικοὶ ἄρχοντες, magistratus militares I. 4. 18. *στρατιωτικοὶ τόποι, loca militibus adsignata* I. 16. 10. *Στρατιωτικὸς μισθός, stipendium,* *ὅρκος, sacramentum.*
Στρατοπεδάρχης, praefectus castrorum.
Στρατόπεδον, exercitus, expeditio, castra I. 37.
Συγγαμβροί, congeneri IV. 8. (6.) 4.
Συγγένεια, cognatio IV. 8. tit. Theoph. Inst. *de Nuptiis* §. 1.
Συγγενής, cognatus.
Συγγενικός, συγγενικὴ βοηθεία, possessio, unde cognati V. 8. 70.
Συγγνώμη ἡλικίας, aetatis venia I. 12. 17. etc.
Συγκάθεδρος, adsessor, consiliarius IV. 2. 9.
Συγκαθέζομαι, συγκαθεζόμενος, consiliarius I. 2. 1. schol.
Συγκατάθεσις, consensus I. 9. 1.
Συγκαθεύδω τὸ συγκαθευδῆσαι, concubitus IV. 9. 14. schol.
Συγκλητικός, senator VI. 8. 8. V. 8. 68.
Σύγκρισις συμβολαίων, comparatio et collatio instrumentorum I. 6. 23.
Συγχωρητικός, συγχωρητικὸν σύμφωνον, pactum de remittendo, de non petendo V. 9. 25.
Συγχωριτής, confinis, conterminus III. 3. 7.
Σύζυγος, coniux I. 3. 22.
Συκοφάντης, συκοφαντήσας, calumniator VI. 9. tot. tit.
Συκοφαντία, calumnia VI. 6. 23.
Σύλληψις, conceptio, συλλήψεως καὶ τοκετοῦ χρόνος, conceptionis et partus tempus I. 18. 7.
Συλλογὴ τῶν καρπῶν, fructuum collectio, cui adiungitur, *γεωργία* et *φυλακὴ τῶν καρπῶν* V. 11. (10.) 39.
Συμβίβασις, conventio II. 11. 9.
Συμβιβασμός I. 9. 2. *conciliatio, compositio.*
Συμβόλαιον, instrumentum I. 2. 13. I. 8. 1.
Συμβολή, instrumentum I. 8. 1.
Συμπαρακεῖσθαι, συμπαρακείμενοι, adiacentes III. 3. 103.
Συμπλοκή, ἐν συμπλοκῇ καταλαβεῖν γυναῖκα, in ipsis rebus venereis mulierem deprehendere VI. 2. 13.
Σύμπονος τῶν ἀρχόντων, magistratuum consiliarius.
Σύμφωνον, pactum I. 9. 1. *ψιλόν, nudum.*
Συνάλλαγμα, contractus, negotium.
Συναντίληψις, auxilium I. 9. 7. *θεῖαι συναντιλήψεις.*
Συναποθνήσκειν, simul decedere IV. 14. (11.) 18.
Συναπτός, συναπτοὶ ἐνιαυτοί, continui anni I. 3. 63. *ἡμέραι* I. 2. 43. *συναπτῶς ἡνωμένοι,* unde *ὁμοτελεῖς.*
Συνεισφορά, collatio bonorum II. 11. 11. V. 8. 23 sqq.
Συνεργία, ministerium VI. 1. 6.
Συνέρχεσθαι I. 2. 1. schol. *Ὁ θεσσαλονικεὺς οὐ συνήρχετο τοῖς λόγοις*

τοῦ ἐναγομένου, *Thessalonicensis his rei verbis non auscultabat.*
Συνίστωρ, συνίστορες, *conscii* VI. 11. 6.
Συνοδικός, συνοδικὴ οἰκονομία, *concilii sanctio* IV. 8. 9. συνοδικὸς τόμος, *synodalis decisio* IV. 7. (6.) 13.
Σύνοδοι, *concilia.*
Συνοικέσιον, *coniugium* IV. 9. (7.) 20. I. 1. 22. schol.
Σύντεκνος, *commater* VI. 3. 4.
Συντελεσταί App. III. §. 31.
Συνυπεξούσιος, *qui in eiusdem est potestate.*
Συρτοί, *vela* II. 4. 50.
Σύστασις, *status reique conservatio* II. 10. 5.
Συστατικός, συστατικαὶ μαρτυρίαι, *constitutoriae testationes* I. 6. 43. Opponuntur autem ἀποδεικτικαί.
Σύστημα, συστήματα, *collegia, corpora.*
Συνωμοσία, *coniuratio.*
Σφραγίζεσθαι τὴν χεῖρα Leg. Agr. VIII. 2. 3.
Σχοινοπλόκος, *restio, resticularius* II. 4. 21.
Σχοῖνος γεωμετρικός, *arvipendium.*
Σχολάριος, σχολάριοι, *scholarii milites,* ut ita dicam *imaginarii*, quibus stipendia etiam dantur IV. 15. (12.) 16.
Σωλάριον, *solarius locus* II. 4. 56. σωλάριον, *vestigal quod a sole solarium dictum,* quale operum publicorum curatores imponebant aedibus in publico solo positis.
Σωληνάριαι, *fistulae* II. 4. 81.
Σωλῆνες, *canales* II. 4. 104.
Σωμάτικὸς ὅρκος, *corporale iusiurandum, quod fit tactis scripturis* I. 13. 20.
Σωματικῶς ἐπωμόσαι, *corporaliter iurare* I. 12. 45.
Σωφρονισμός, *coërcitio* I. 1. 13.

T.

Ταβελλίων, *tabellio* I. 6. 23.
Ταβλίζειν, *tabulis ludere.*
Τάγμα, τάγματος ἡγούμενος, *factionarius.*
Ταμεῖον quod et θεῖον ταμεῖον, *aerarium, sacrum principis* I. 18. ult. IV. 9. (7.) 22.
Ταξείδια, τὰ ἀπὸ μακρᾶς ἀποδημίας καὶ χειμερινῆς καὶ καυσώδους ὁδοιπορίας τουτέστιν ἀπὸ ταξειδίων, *peculia quae ex peregrinatione diuturna, profectioneque hiberna et aestiva, atque expeditionibus.*
Ταξεώτης, *adparitor.*
Τάξις, *adparitio, officium* III. 5. 2. 16.
Ταυτίζω, *idem significo* III. 4. 1.
Ταπεινωθεῖσα, *talio* I. 2. 29. schol. VI. 9. 3.
Τεκνάδελφος, *fratris filius* V. 8. 13.
Τεκνοτροφία, *liberorum educatio* IV. 13 (10.) 6.
Τέλεσμα, *tributum, vectigal* I. 12. 27. II. 3. 104.
Τέλος, *vectigal* II. 5. 11. et 12.
Τέλμα, *lacuna* II. 4. 78.
Τέμνειν ζήτησιν, *secare controversiam* I. 1. 27.
Τέταρτος, τέταρτον οὐγκίας, *sicilicum* ἐπὶ ἀριθμοῦ, *quartum*, ἐπὶ σταθμοῖ, *quadrans.*
Τετράδραχμον, *tetradrachmum.*
Τετραούγκιον, *triens.*
Τεῦχος, *volumen operis* I. 1. 7.
Τηρέω, *diiudico, cognosco* I. 4. 66. schol.
Τιμωρία, *poena, supplicium.*
Τοκίζειν, *fenerari* III. 5. 2.
Τόκος ἑκατοστιαῖος, *usurae centesimae.* τόκος ἡμιεκατοστιαῖος, *dimidiae centesimae.* τόκοι τόκων, *usurae usurarum.* ἀργυροπρακτικοί, *argentariorum, quales argentariis deberi solent.*
Τόμος συνοδικός, *decisio synodi* IV. 7. (6.) 13.
Τοξικαί, *arcus*, sunt enim *fenestrae strictiores, iisque similes, quibus ex muris aut turribus milites sagittas in hostem emittunt* II. 4. 35. 36. et 75.
Τοπάρχης, *praefectus regionis.*
Τόπος βασιλικός, δημόσιος II. 6. 4.
Τοποτηρητής, *vicarius, locum tenens.*
Τοῦλδος, *impedimentum militare* II. 6. 5.
Τρακτεύζεται, *locum habet, examinatur* II. 3. 9.
Τραπεζίτης, τραπεζιτῶν λόγοι, *mensariorum, seu argentariorum rationes* I. 6. 23.
Τριακονθήμερον, *triginta dierum spatium.*
Τριβοῦνος, *tribunus* IV. 12. 15.
Τριγένεια, ἐκ τριγενείας συναπτόμενοι, *tertio genere adfinitatis coniuncti* IV. 6. 10.
Τριμηναῖος χρόνος, *trimestre tempus.*
Τρίπλευρον, *trilaterum* II. 4. 44.
Τρισεξάδελφοι, *tertii patrueles, fratrum pronepotes* IV. 6. 5.
Τροῦλλος, *secretarium palatii Constantinopolitani*, in quo sexta synodus *Constantinopolitana*, quae synodus in *Trullo* dicitur, celebrata sub Iustiniano Rinothmeto III. 7. 24.
Τύραννος et τυραννίς, de atroci maiestatis crimine.
Τυρεψεῖον, *taberna casearia* II. 4. 71.
Τυφλὸς τοῖχος, *caecus paries et murus* II. 4. 33. 34. et 66.
Τυφλοῦσθαι, *excaecari* VI. 1. 6. in Leg. Agr. II. 7. et 12.

Τυχηρός, τυχηρὰ περίστασις, αἰτία, fortuitus casus, fortuita caussa III. 9. 13.

Υ.

Υδραγώγιον, ius aquae rivo ducendae II. 4. 112. et 115.

Υδρεῖα, silani.

Υελουργοί, vitriarii II. 4. 19.

Υιοθεσία, adoptio II. 8. passim. *υἱοθετεῖσθαι, adoptari* II. 8. 4.

'ιοποιητός, adoptivus.

'λοκόπιον, ὑλοκοπίου καιρός, materiae caedendae tempus. In Leg. Agr. II. 2.

παιθρος τόπος, subdival, subdialis, sub dio expositus locus, subdivus, area.

παίτιον, vitiosum III. 3. 61.

ιανδρος γυνή, maritata.

ταρχος τῶν πραιτωρίων, praefectus praetorio.

ιεισέρχομαι, ὑπεισελθεῖν κληρονομίαν, adire hereditatem, in contrarium *παραιτήσασθαι, repudiare.*

'εξούσιος, filiusfamilias, qui sub alterius est potestate.

εξουσιότητος δίκαιον, ius patriae potestatis III. 3. 56. *ὑπεξουσιότητος ...σις, emancipatio.*

ρβιβάζω, tergiversari I. 4. 67. schol.

ρήμερος, qui ultra diem distulit . 5. 61.

ρθεματίζειν; licitari, liceri, adiicere III. 3. 95. etc.

ιθεματισμός, licitatio, adiectio III. 13. etc.

θεματιστής, licitator.

θεσις, dilatio, mora. πρὸς καολήν, solutionis I. 4. 73. *τῆς δίsententiae* III. 5. 88.

θυρον, superlimina, superliminaria.

τυρα, genus nummi, a splendore o I. 15. 3. schol. I. 6. 3. I. 16. 9. . 3. schol. et 17. schol.

ίθημι, ὑπερθέμενος, qui differt . (10.) 45.

ον, aedes loco editiore positae, aedes utrimque contectae et contae II. 4. 82.

λον, hypobolum I. 13. 34. II. 10. V. 4. 6. et passim. IV. 13. (10.) ı. V. 9. 18.

:φή, professio, subscriptio.

'μα, exemplum.

'ης, susceptor II. 6. 2.

ις, factum, caussa, lis.

αρία ἀγωγή, hypothecaria in tio I. 3. 54. *ἐν ῥέμ ὑποθηκα*... 3. 45. schol.

' γενικὴ, hypotheca generalis . et 26.

Ὑποκατάστασις, substitutio.

Ὑποκατάστατος, substitutus.

Ὑπόκειμαι, ὑποκείμενα, solum, quibus opponuntur *ἐπικείμενα, superficies, aedificium* II. 1. 27. et II. 4. 67.

Ὑπόμνησις, citatio.

Ὑπονοθεύειν, corrumpere, seducere, sollicitare II. 4. 33.

Ὑπόνοια, suspicio.

Ὑπόνομοι, cloacae, canales II. 4. 79. 80. 82.

Ὑπονομαῖος χάραβος, cloacarius canalis II. 4. 81.

Ὑπονοέω, suspicor.

Ὕποπτος, suspectus.

Ὑπόστεγον, grunda, subgrunda.

Ὑποστροφή, ὑποστροφῆς δίκαιον, postliminii ius.

Ὑπουργεῖν, subservire. ὑπουργοῦντες ἐν ταῖς γραφαῖς, qui scripturis deserviunt.

Ὑπουργός, minister.

Ὑπόφορος, tributarius.

Ὑποψηφιστής, subputator, ὑποψήφισις, subputatio, calculatio.

Ὑποψία, suspicio.

Ὑστεροβουλία, poenitentia III. 3. 3.

Ὕψωμα, aedium altitudo, elevatio II. 4. 28.

Φ.

Φάκτον et *φάκτος, factum* I. 1. 41 sqq.

Φαλκίδιος, Falcidia V. 9. 1. et ibi passim, unde *φαλκιδιούμενος, qui Falcidia utitur* V. 9. 5.

Φαμηλίας πατήρ, paterfamilias I. 6. 44.

Φαρμακεία, veneficium IV. 11. (9.) 11. V. 10. 1.

Φάρμακον, medicamentum, venenum VI. 10. 1.

Φαρμακός, veneficus V. 10. 1.

Φεδεράτοι ἤγουν ὑπόσπονδοι, milites foederati IV. 16. (12.) 16.

Φθορεύς, corruptor VI. 3. 5.

Φιλάγαθον, φιλαγάθως, id quod benignius, benigne I. 1. 25. I. 15. 14.

Φιλάδικος, iniuriae studiosus.

Φιλάνθρωπος, τὸ φιλάνθρωπον, id quod benignius I. 15. 8. et schol.

Φίλημα, osculum basium.

Φιλονεικία, iurgium, certamen, concertatio.

Φιλόξενος, hospitalis.

Φιλοπράγμων, curiosus II. 4. 50.

Φιλοτιμία, benevolentia, liberalitas III. 5. 47. V. 1. 4. Leg. Agr. Praef. §. 6. et passim; *praemium* VI. 15. 3.

Φιλοχρηματία, habendi cupiditas.

Φίλτρον, amatorius potus VI. 10. 7.

Φισκάλια, fiscalia I. 2. 38. schol.

Φλέψ, vena, quae etiam de ipsa terra praedicatur, *εἰ αὖθις πρὸς τὰς ἑαυτῆς*

ἐπανέλθῃ φλέβας, si denuo ad suas venas redierit II. 4. 100.
Φλυαρία, libellus famosus, carmen famosum V. 1. 10. VI. 9. 5. 6.
Φοιδεράτοι, foederati IV. 15. (12.) 16.
Φόλις, folles. Duodecim efficiunt κεράτιον. In Leg. Agr. II. §. 1. et 10.
Φονεύς, homicida.
Φόρος, forus, forum I. 2. 1. etc.
Φοσσάτον I. 16. 9. VI. 5. 9.
Φουρκίζεσθαι, in furcam tolli, genus est supplicii. VI. 6. 25. VI. 8. 2. Leg. Agr. IX. §. 2.
Φουρνάριος, fornacarius III. 8. 38.
Φοῦρνος, furnus II. 4. 14. et 70. κεραμικὸς figlinus II. 4. 15. ἀσβέστου, calcis II. 4. 17.
Φραγμός, sepes, munimentum.
Φρέαρ, puteus II. 4. 87. φρέατος σκέπασμα, puteal V. 11. (10.) 42.
Φροντιστής, procurator, negotiorum gestor II. 4. 8. V. 12. (11.) 42.
Φυλακτήριον, amuletum.
Φυλακτὸν ἐπὶ φιλίᾳ, amuletum VI. 10. 3.
Φύλαξ, custos.
Φυσικός, φυσικοὶ παῖδες, naturales liberi, quibus opponuntur νόμιμοι, iusti ac legitimi V. 8. 66. θεταὶ et θετοί, adoptivi V. 8. 72. φυσικὸς νόμος, ius naturae I. 1. 9. διάδοχος, naturalis successor V. 8. 44.
Φωταγωγὸς θυρίς, fenestrae lumen tantum admittentes, strictiores quam παρακυπτικαί, id est quam prospectoriae, quibus praeter lumen prospectum etiam habemus II. 4. 33. 35. et 78.

X.

Χαλαστὴ et χαλαστής, tubulus II. 4. 82.
Χαλάω, laxo III. 3. 61.
Χαλκεῖς, aerarii.
Χαμαιδικαστής, pedaneus iudex, arbiter.
Χαμαλός, χαμαλώτεροι τῶν ἀγρῶν, inferiores agri II. 4. 110. quibus opponuntur ὑψηλότεροι, superiores.
Χαμερπής, vilissimus, abiectissimus.
Χαμηλός, abiectus vide χαμαλός VI. 2. 21.
Χαμόθεν, de plano.
Χαρακτὴρ πράσεως, lex, forma venditionis III. 3. 8.
Χαράκωμα et χαράκωσις, vallum I. 16. 15. II. 4. 42.
Χάρις, χάριν ἀμειβόμεναι ἐνστάσεις, captatoriae institutiones V. 8. 4. quae et χάριν ἀνταμείψεως γραφαί.
Χαρμοσύνη, laetitia.
Χάρτη et χάρτης chartae II. 4. 22.
Χαρτόπουλλον, schedula, chartula V. 7. 1.
Χαρτουλλάριος, chartularius III. 4. 9. IV. 12. 16.

Χάσμα, hiatus terrae.
Χειμερινός, χειμερινὰ δάση, hiberna saltus II. 1. 3. schol. χειμερινὸν κῦμα, hibernus fluctus.
Χειρίζω, negotium gero I. 13. 33.
Χειροδόσιον, munuspretium.
Χειροποιητός, χειροποιητὸν ἔργον, manufactum opus.
Χείρ, χειρὸς ἄφεσις ἢ αὐτεξουσιότης, emancipatio. χειρὸς ἐκτομὴ et χειροκοπεῖσθαι, manus amputatio VI. passim. In Leg. Agr. VII. §. 3. ibidem titul. X. §. 4.
Χειροτέχναι, artifices caelatores III. 8. 40.
Χειροτονία, ordinatio episcopi, quae ab electione differt.
Χηρεύω, χηρεύσαντες ἄνδρες, vitam viduam seu coelibem exercentes V. 8. ult.
Χιόω III. 5. 59. cancello, induco, deleo.
Χιτών, χιτώνων στερεῖσθαι. In Leg. Agr. II. 9.
Χράομαι, χρησάμενος, ἤγουν πρὸς χρείαν τινα ζητήσας, qui rem utendam commodato accepit, commodatarius II. 10. 2.
Χρέος, καθολικώτερον δανείου, debitum latius patet quam mutuum III. 5. 1. χρέος, vectigal III. 10. 4. χρεῶν ἀποκοπαί, decisiones.
Χρεώστης, debitor, χρεωστοῦμαι, debetur mihi I. 14. 15.
Χρηματικός, χρηματικαὶ ἀγωγαί, civiles quaestiones, quibus opponuntur ἐγκληματικαὶ I. 2. 35. I. 6. 30.
Χρῆσις, usufructus V. 8. 25. etc. ἡ διὰ χρήσεως δεσπότης, usucapio I. 16. 5. διὰ χρήσεως λαμβάνειν, usucapere. διὰ τὸ χρῆσθαι δεσπόζειν I. 14. 3. et 20. διὰ χρήσεως κυριεύειν III. 3. 22. διὰ χρήσεως δεσπόζειν V. 8. 37. in fin.
Χριστής, tinctor, χριστήρια, unctoria, lavacra II. 4. 79. 82.
Χρονία νομή, diuturna possessio.
Χρονικός, χρονικὴ παραγραφή, temporalis exceptio.
Χρόνος passim pro anno sumitur.
Χρυσόβουλλον et χρυσόβουλλοι λόγοι, aureae bullae I. 1. 8.
Χρυσολέκτης, aurilegus, aurilegulus II. 5. 14.
Χώματα, terra adgesta, agger, rudus, tumulus II. 4. 96.
Χωράφιον, praedium III. 3. 18. VI. 12. 5. et aliquoties in Leg. Agr. fundus, ager.
Χωρέω κατά τινος, (ut Gall. proceder) experiri, agere, actionem intendere III. 6. 1. item III. 3. 44. schol. et I. 15. 7. schol.
Χωρισμός, repudiatio hereditatis.
Χωρίτης vel provincialis vel colonus III. 3. 7.

Χωροδότης, *qui fundum colendum dedit*, cui opponitur μορτίτης, *colonus partiarius*. In Leg. Agr. I. 20. et 21.

Ψ.

Ψαλτής, *cantor* IV. 5. 2.
Ψάμμος, *arena* II. 4. 112.
Ψευδοπάτιον, *falsa deambulatio* II. 4. 55.
Ψηλαφᾷν, *contrectare*.
Ψηφόω, *tessellis ornare* II. 4. 39.
Ψήφωσις, *tessellae* II. 4. 39.
Ψιάθιον, *storea* II. 4. 26.
Ψιλός, ψιλὴ νομή, *nuda possessio* II. 1. 59. ἐπαγγελία, *promissio* IV. 10. (8.) 10. ψιλὸν σύμφωνον, *nudum pactum* I. 9. 7. ψιλὸς τόπος, *vacuus locus* II. 4. 34. 35.
Ψυχαγωγία, *animi oblectatio* II. 4. 47.
Ψυχή, ψυχῇ κτήσασθαι, *animo possidere* II. 1. 3. ψυχῇ νομή, ψυχῇ νεμόμενος, κατὰ ψυχὴν νομή.
Ψυχικός, εἰς ψυχικόν, *pro salute animae* V. 8. 78. et I. 18. 22. ψυχικὴ διανομή, V. 12. (11.) 7. schol.

Ω.

Ὠνή, *emtio, mercatio*, ὠνητός, *mercatitius*, ὠνητὴς ὑπαρχόντων, *praediator*.
Ὡραῖον λέγει ἡ διάταξις III. 8. 34. *pulcrum quid ait constitutio*.
Ὡρεῖον, *horreum* II. 4. 42.

Ex. J. M.

Lipsiae, typis expressit J. B. Hirschfeld.